АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСКАЙ ССР
ІНСТЫТУТ МОВАЗНАЎСТВА імя ЯКУБА КОЛАСА

ДЫЯЛЕКТАЛАГІЧНЫ АТЛАС БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

УСТУПНЫЯ АРТЫКУЛЫ ДАВЕДАЧНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ І КАМЕНТАРЫІ ДА КАРТ

Пад рэдакцыяй
члена-карэспандэнта АН СССР Р. І. Аванесава,
акадэміка АН БССР К. К. Крапівы
і доктара філалагічных навук Ю. Ф. Мацкевіч

ВЫДАВЕЦТВА АКАДЭМІІ НАВУК БССР
МІНСК 1963

«Дыялекталагічны атлас беларускай мовы» змяшчае звесткі, якія дазволяць у радзе выпадкаў па-новаму ставіць і вырашаць складаныя праблемы ўсходнеславянскага і наогул славянскага мовазнаўства. Разам з тым ён з'явіцца верагоднай крыніцай для вывучэння гісторыі і этнаграфіі беларускага народа, высвятлення этнагенезу ўсходніх славян. Акрамя таго, Атлас мае вялікае агульнакультурнае значэнне як багатая скарбніца народнай беларускай мовы, якая захаваецца для будучых пакаленняў.

Атлас беларускіх народных гаворак разлічан на моваведаў-славістаў, аспірантаў і студэнтаў-філолагаў, а таксама на спецыялістаў, якія займаюцца вывучэннем гісторыі, этнаграфіі беларускага народа і этнагенезу ўсходніх славян.

Аўтарскі калектыў:

Член-карэспандэнт АН СССР Р. І. Аванесаў, доктар філалагічных навук Ю. Ф. Мацкевіч, кандыдаты філалагічных навук А. У. Арашонкава, М. В. Бірыла, Н. Т. Вайтовіч, І. М. Гайдукевіч, А. П. Груцо, А. А. Крывіцкі, А. Р. Мурашка, Я. М. Рамановіч, малодшыя навуковыя супрацоўнікі З. Ф. Краўчанка, А. І. Чабярук, В. М. Шэлег.

ПРАДМОВА

«Дыялекталагічны атлас беларускай мовы» складае неад'емную частку атласаў усходнеславянскіх моў — рускай, украінскай і беларускай. Усходнеславянскія атласы змяшчаюць навуковае абгрунтаванне для пастаноўкі і вырашэння цэлага рада агульных праблем усходнеславянскага і агульнаславянскага мовазнаўства, а таксама прыватных праблем рускай, украінскай і беларускай моў.

Важнае значэнне мае «Дыялекталагічны атлас беларускай мовы» як атлас гаворак заходняй часткі ўсходнеславянскай моўнай тэрыторыі, што мяжуе з іншымі славянскімі і неславянскімі моўнымі тэрыторыямі, паколькі змешчаныя ў ім карты даюць новыя звесткі не толькі аб групоўцы беларускіх гаворак, але і аб іх узаемаадносінах з рускімі, украінскімі і іншымі славянскімі і неславянскімі мовамі. Разам з тым карты атласа з'яўляюцца верагоднай крыніцай для вывучэння гісторыі і этнаграфіі беларускага народа, высвятлення этнагенезу ўсходніх славян.

Атлас складаецца з дзвюх частак. Адна з іх уключае дапаможныя карты (гістарычныя і адміністрацыйныя, якія адносяцца да розных перыядаў гісторыі Беларусі) і 338 лінгвістычных карт, якія адлюстроўваюць моўныя з'явы сучасных беларускіх гаворак у іх тэрытарыяльнай разнастайнасці і ўзаемаадносінах. Гэтыя з'явы адносяцца да ўсіх узроўняў моўнай сістэмы — фанетыкі, флексіі, словаўтварэння, сінтаксісу, лексікі і семантыкі. Другая частка Атласа змяшчае ўступныя артыкулы, даведачныя матэрыялы і бібліяграфію, а таксама каментарыі да лінгвістычных карт.

У Атласе картаграфуюцца матэрыялы 1027 населеных пунктаў. Матэрыялы сабраны ў асноўным на працягу 1950—1955 гг. паводле «Праграмы па вывучэнню беларускіх гаворак і збіранню звестак для складання Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы», выдадзенай у 1950 г.

Побач з супрацоўнікамі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР у гэтай рабоце на працягу дзесяці год прымалі самы актыўны ўдзел выкладчыкі, аспіранты і студэнты філалагічных факультэтаў Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна і ўсіх педагагічных і былых настаўніцкіх інстытутаў рэспублікі.

Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР выказвае глыбокую падзяку Міністэрству вышэйшай і сярэдняй, спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР, а таксама Міністэрству асветы БССР за вялікую дапамогу, аказаную ў справе арганізацыі ў рэспубліцы масавага і сістэматычнага збірання дыялектных матэрыялаў шляхам прыцягвання да гэтай работы навуковых калектываў Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна, педагагічных і былых настаўніцкіх інстытутаў, якія з'яўляліся непасрэднымі выканаўцамі работы па збіранню фактычных звестак для «Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы».

Разам з тым Інстытут мовазнаўства глыбока ўдзячны выкладчыкам універсітэта, педінстытутаў і студэнтам філалагічных факультэтаў, а таксама настаўнікам і ўсім тым, хто прымаў удзел у дыялекталагічных экспедыцыях або даслаў у Інстытут матэрыялы аб мясцовых гаворках па сваёй уласнай ініцыятыве.

Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа выказвае глыбокую падзяку навуковым супрацоўнікам Інстытута рускай мовы Акадэміі навук СССР — В. Г. Арловай, С. У. Брамлей, Л. М. Булатавай, С. С. Высоцкаму, Е. А. Камшылавай, Ф. П. Філіну, А. П. Яўгеньевай, якія сваім багатым вопытам дапамагалі ў разгортванні дыялекталагічнай работы ў рэспубліцы.

Асабліва вялікая дапамога ў падрыхтоўцы Атласа аказана членам-карэспандэнтам АН СССР Р. І. Аванесавым, які, пачынаючы ад складання беларускай Праграмы, на працягу ўсяго паследуючага перыяду ажыццяўляў агульнае навуковае кіраўніцтва работамі па Атласу, падрыхтаваў кадры складальнікаў Атласа і прарабіў выключна вялікую працу па рэдагаванню карт і каментарыяў Атласа. Інстытут мовазнаўства выносіць Рубену Іванавічу Аванесаву глыбокую падзяку.

ДА ТЭАРЭТЫЧНЫХ ПЫТАННЯЎ ЛІНГВІСТЫЧНАЙ ГЕАГРАФІІ

1. УСТУПНЫЯ ЗАЎВАГІ

Лінгвістычная геаграфія, якая ўзнікла ў апошняй чвэрці XIX ст., на працягу XX ст. дасягнула вялікіх поспехаў. За гэты час былі створаны нацыянальныя атласы рада еўрапейскіх моў. Складаліся таксама шматлікія спецыяльныя атласы асобных абмежаваных тэрыторый. За апошняе дзесяцігоддзе зроблены значныя зрухі ў лінгвістычным вывучэнні славянскіх моў. Ва ўсіх славянскіх краінах у цяперашні час праводзіцца работа па складанню нацыянальных атласаў. Вялікая работа вядзецца ў Савецкім Саюзе па дыялекталагічнаму атласу рускай мовы: адна з яго частак — «Атлас русских народных говоров центральных областей к востоку от Москвы» — выйшла з друку ў 1957 г. Складаецца атлас украінскай мовы.

У гэтым выданні публікуецца «Дыялекталагічны атлас беларускай мовы».

Вядома, што за час свайго існавання паралельна з мовазнаўствам наогул развівалася і лінгвістычная геаграфія.

Сучасныя лінгвістычныя атласы па тым, што і як у іх картаграфуецца, істотна адрозніваюцца ад першых спроб лінгвістычнай геаграфіі, калі картаграфаваліся асобныя словы як назвы таго ці іншага прадмета або з'явы рэчаіснасці, прычым на адной карце адным і тым жа спосабам даваліся словы розных кораняў, іх фанетычныя, марфалагічныя і словаўтваральныя варыянты. Нават у тых выпадках, калі складаліся карты фанетычнага або марфалагічнага характару, гэта звычайна былі карты вымаўлення ці граматычнай формы данага слова. Падагульняючы сказанае, можна канстатаваць, што прадмет картаграфавання раней вызначаўся безадносна да мовы як сістэмы. Фанетыка і марфалогія побач з індывідуальнымі асаблівасцямі гукавога афармлення і ўтварэння граматычных форм вызначаюцца перш за ўсё паслядоўнымі заканамернасцямі моўнай сістэмы, а таксама характарызуюць многія элементы сінтаксічнага ладу мовы.

Істотнае адрозненне сучаснай лінгвістычнай геаграфіі якраз і заключаецца ў тым, што мова разглядаецца як сістэма і што асноўным прадметам картаграфавання з'яўляюцца пэўныя элементы моўнай сістэмы, а іменна тыя, у якіх праяўляецца спецыфіка дыялектнай мовы, інакш — адметныя элементы сістэмы мовы як адзінага цэлага. Апошнія могуць

адносіцца да любога ўзроўню сістэмы данай мовы (фанетычнай сістэмы, флексіі, словаўтварэння, сінтаксічнага ладу, фразеалогіі, лексікі, семантыкі). Займаючы ў ёй рознае месца, яны могуць прадстаўляць асобнае слова, групу граматычна аднародных слоў, а таксама неабмежаваны рад канкрэтных фактаў, што характарызуюць той ці іншы элемент моўнай сістэмы (напрыклад, фанетычнай сістэмы або марфалагічнага ладу).

Адметныя ў тэрытарыяльных адносінах элементы сістэмы мовы ў розных канкрэтных мовах могуць быць больш або менш глыбокімі, яны могуць датычыцца гукавога афармлення адных і тых жа агульных для мовы граматычных катэгорый або закранаць увесь склад граматычных катэгорый, адрозніваецца граматычнымі катэгорыямі і г. д. У залежнасці ад гэтага змяняецца характар атласа ў адносінах да розных моў, а гэта ў сваю чаргу не можа не накласці свайго адбітку на тэорыю лінгвістычнай геаграфіі. У сувязі з гэтым неабходна падкрэсліць, што ніжэй будзе ісці гутарка не аб агульнай тэорыі лінгвістычнай геаграфіі, а толькі аб асноўных пытаннях гэтай тэорыі ў прыстасаванні да беларускага дыялекталагічнага атласа, а таксама да Атласа рускай мовы. Пры гэтым неабходна падкрэсліць, што па сваіх тэарэтычных асновах Атлас беларускай мовы не адрозніваецца ад Атласа рускай мовы. Тэарэтычныя асновы ствараліся на працягу многіх год у працэсе разгортвання работы над атласам рускай, а затым і беларускай мовы. Яны знайшлі сваё адлюстраванне ўжо ў суправаджальных артыкулах да «Программы собирания сведений для составления диалектологического атласа русского языка» (1-е выданне выйшла ў 1945 г.) і ў самой гэтай «Программе», а таксама ў «Праграме па вывучэнню беларускіх гаворак і збіранню звестак для складання Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы», выдадзенай у 1950 г.

Пытанне аб мове як сістэме прыватных сістэм і тэорыі дыялектных адрозненняў на фанетычным матэрыяле было пастаўлена ў артыкуле Р. І. Аванесава «Вопросы фонетической системы русских говоров и литературного языка» (Изв. АН СССР, Отделение литературы и языка, т. VI, вып. 3, 1947). Асноўныя пытанні тэорыі рускага лінгвістычнага атласа адлюстраваны ў яго працы «Очерки русской диалектологии» (ч. I, 1949), дзе паказана сувязь паміж лінгвагеаграфічным вывучэннем мовы і вывучэннем мовы як сістэмы, указана, што ў рускім атласе побач са словам як адзінкавым фактам «картаграфуецца моўная з'ява як цэлае звяно, элемент моўнай сістэмы» (стар. 314), а таксама вызначаецца задача лінгвістычных карт, якая заключаецца ў тым, каб living рознымі графічнымі сродкамі паказаць структурныя сувязі паміж разнаякаснымі агульнымі і прыватнымі з'явамі, што сустрэліся ў картаграфуемых дыялектных фактах (там жа). Нарэшце, больш поўна прынцыпы Атласа былі выкладзены ва ўступных артыкулах да «Атласа русских народных говоров центральных областей к востоку от Москвы».

Больш поўна тэарэтычныя асновы лінгвістычнай геаграфіі вызначаюцца ў спецыяльнай рабоце «Вопросы теории лингвистической географии» пад рэдакцыяй Р. І. Аванесава (Изд. АН СССР, 1962).

2. ДА ПЫТАННЯ АБ СТРУКТУРЫ МОВЫ ЯК ЦЭЛАГА

Сучасная беларуская мова, як і іншыя нацыянальныя мовы, па сваёй структуры з'яўляецца вельмі складанай і разнастайнай. У розных сферах свайго ўжывання яна шмат чым адрозніваецца, але ў той жа час заўсёды застаецца самой сабою. Яе асноўныя элементы — літаратурная мова з яе рознымі функцыянальна-стылістычнымі адгалінаваннямі, пісьмовай і вуснай формамі і дыялектная мова ў яе мясцовых разнавіднасцях. Паміж імі знаходзяцца разнастайныя формы народна-дыялектных гаворак, адны з якіх у большай або меншай ступені набліжаюцца да літаратурнай мовы, другія значна адрозніваюцца ад яе.

Нягледзячы на істотныя адрозненні асобных (функцыянальна-стылістычных і тэрытарыяльных) разнавіднасцей беларускай мовы, адначасова мае месца адзінства мовы як адзінага цэлага. Адзінства мовы выяўляецца ў агульнасці рашаючых элементаў граматычнага ладу, рада прынцыповых элементаў фанетычнай сістэмы, так званага асноўнага слоўнікавага фонду — пры наяўнасці больш ці менш істотных спецыфічных адрозненняў ва ўсіх элементах ладу мовы ў розных тэрытарыяльных і функцыянальна-стылістычных разнавіднасцях. Такім чынам, беларуская мова як адзінае цэлае ўтварае не простую суму выдзяляемых з рознага пункту погляду сваіх разнавіднасцей, размежаваных паміж сабою, а сістэму ўзаемапранікаючых разнавіднасцей, кожная з якіх па адных элементах сваёй структуры аб'ядноўваецца з іншымі разнавіднасцямі, а па другіх супрацьстаўляецца ім.

Вывучэнне сучаснай нацыянальнай мовы як складанай структуры, як суіснуючых прыватных сістэм ва ўзаемаадносінах іх адпаведных элементаў яшчэ, можна сказаць, не распачата. Гэта тлумачыцца тым, што паняцце сістэмы мовы звычайна вызначаецца на аснове адной яе адзнакі — сінхроннасці, аднесенасці элементаў да аднаго часу і ў сувязі з гэтым да аднаго калектыву, г. зн. мысліцца велічыня, якая не мае вымярэнняў і заўсёды роўная самой сабе.

Іменна адпаведна такому разуменню сістэмы мовы ў нас распрацаваны паняцці, якія адносяцца да яе — фанетычная або граматычная сістэма, фанема, варыянт фанемы, слова, сінонім, амонім і г. д. Між іншым, кожны дыялектолаг, спецыяліст па літаратурнай мове і гісторыі мовы, кожны, хто вывучае моўны матэрыял, заўсёды сустракаецца з вялікай колькасцю разнаякасных варыянтаў моўнай сістэмы — тэрытарыяльных, стылістычных, часавых. Вядома, што сістэма мовы далёка не заўсёды роўная сабе нават у моўнай дзейнасці адной асобы — яна можа больш або менш адрознівацца ў розных сферах моўных адносін.

Ідэя аб тым, што мова складае сістэму, ёсць, безумоўна, вялікая заваёва сучаснага мовазнаўства, якая ідзе ад часоў І. А. Бадуэна дэ Куртэнэ і Ф. дэ Сасюра. Больш таго, нават само ўяўленне аб сістэме мовы як велічыне, якая не мае вымярэнняў, з'яўляецца надзвычай важным, бо без яе рушылася б сама ідэя сістэмы мовы. Не адпавядаючы непасрэдна і ў поўнай меры рэальна існуючай моўнай сістэме, такое ўяўленне аб сістэме мовы мае вялікае значэнне таму, што яно прадстаў-

ляе сабою як бы ідэальную мадэль моўнай сістэмы, адлюстроўвае яе істотную прымету — наяўнасць заканамерных сувязей паміж асобнымі яе элементамі. Без такога ўяўлення нельга было б зразумець моўную сістэму як больш складаную з'яву, якой яна з'яўляецца ў сапраўднасці.

Такім чынам, сістэма мовы як цэлага не ёсць з'ява, якая не мае вымярэнняў, яна не заўсёды роўная самой сабе, яна — з'ява складаная, «аб'ёмная».

Для лінгвагеаграфічнага вывучэння мовы асноўным аспектам з'яўляецца вывучэнне тэрытарыяльных адрозненняў сістэмы мовы, але пэўнае значэннс маюць таксама функцыянальна-стылістычны і часавы аспекты.

Беларуская дыялектная мова ў яе прасторавай праекцыі — гэта складанае адзінства ў разнастайнасці. У кожным тэрытарыяльным пункце яна мае сваю сістэму. Прыватныя сістэмы дыялектнай мовы ў розных тэрытарыяльных пунктах маюць як рысы, агульныя для іх, так і рысы, якімі яны адрозніваюцца. Пры разглядзе сістэмы дыялектнай мовы на больш або менш шырокай тэрыторыі звычайна выдзяляюцца, з аднаго боку, такія яе часткі, якія характарызуюцца комплексам аднолькавых рыс, з другога — такія, па якіх праходзяць звычайна аднолькавыя межы гэтых суадносных рыс. Такім чынам, у любым тэрытарыяльным пункце дыялектная мова мае сваю сістэму. Аднак граніцы паміж сучаснымі дыялектамі рэдка бываюць граніцамі паміж living рознымі дыялектнымі сістэмамі, а звычайна — гэта больш або менш шырокая паласа рада межаў асобных спецыфічных для гэтых сістэм моўных рыс.

Сістэма беларускай мовы ў яе прасторавай праекцыі ў розных тэрытарыяльных пунктах з'яўляецца тоеснай у адных сваіх звеннях (элементах) і адрозніваецца ў другіх. Гэтыя адметныя ў тэрытарыяльных адносінах элементы сістэмы мовы і з'яўляюцца асноўнымі аб'ектамі вывучэння ў дыялекталогіі і лінгвістычнай геаграфіі.

Істотнымі таксама з'яўляюцца функцыянальна-стылістычныя і часавыя варыянты мовы, але аб іх мы не будзем тут гаварыць, таму што Атлас будуецца на стылістычна нейтральным матэрыяле, які запісаны ад носьбітаў традыцыйнай дыялектнай мовы.

3. ТЭРЫТАРЫЯЛЬНАЕ ВАР'ІРАВАННЕ СІСТЭМЫ МОВЫ І ЭЛЕМЕНТЫ ТЭОРЫІ ДЫЯЛЕКТНАГА АДРОЗНЕННЯ

Вывучаючы дыялекты беларускай мовы ў розных пунктах яе пашырэння, сярод адметных рыс перш за ўсё можна заўважыць адны рысы несуадносныя для розных прыватных (дыялектных) сістэм, другія суадносныя. Першыя — гэта такія элементы данай прыватнай (дыялектнай) сістэмы, для якіх у іншых прыватных (дыялектных) сістэмах адсутнічаюць непасрэдныя эквіваленты. Гэта так званыя н е с у п р а ц ь с т а ў л е н ы я   д ы я л е к т н ы я   а д р о з н е н н і. Такія асаблівасці ў большай ступені вядомы лексіцы: у адной з прыватных сістэм ёсць слова са сваім пэўным значэннем, у той час як у іншых прыватных сістэмах адсутнічае як гэта слова, так і іншыя словы ў якасці яго непасрэдных

эквівалентаў. Яны часцей за ўсё, хоць і не заўсёды звязаны са спецыфічнымі з'явамі, якія належаць да матэрыяльнай і духоўнай культуры, да гістарычна склаўшыхся паняццяў і звычаяў, да адрозненняў у прыродных умовах. Так, напрыклад, словы, якія абазначаюць паняцці, звязаныя з лясным промыслам, з абпальваннем вугалю, выганкай дзёгцю, ёсць у гаворках мясцовасцей, багатых лясамі, у той час як у мясцовасцях, дзе няма лясоў, яны адсутнічаюць, таму што ў мове мясцовага насельніцтва няма адпаведных паняццяў.

Несупрацьстаўленыя дыялектныя адрозненні таксама могуць адносіцца да граматычнага ладу, а магчыма, і да фанематычнай сістэмы. Так, калі б адной з прыватных сістэм было ўласціва слова, якое адсутнічае ў другіх, прычым гукавая абалонка гэтага слова ў данай прыватнай сістэме ўключала б у свой склад фанему, якая адсутнічае ў іншых прыватных сістэмах, — перад намі было б несупрацьстаўленае дыялектнае адрозненне фактычнай сістэмы.

У аснове несуадносных адметных рыс, якія ўмоўна называюцца несупрацьстаўленымі дыялектнымі адрозненнямі, ляжыць супрацьстаўленне наяўнасці аднаго моўнага факта або з'явы ў адной прыватнай сістэме адсутнасці адпаведнага факта або з'явы ў другой. У пазалінгвістычным плане (этнаграфічным у шырокім сэнсе) гэтаму супрацьстаўленню, калі яно адносіцца да лексікі, можа адпавядаць супрацьстаўленне наяўнасці або адсутнасці данай рэаліі або паняцця. Параўн., напрыклад, наяўнасць слоў для абазначэння прыстасавання, у якім носяць сена, салому *(рэзгіны, крошні)*, а таксама слоў для абазначэння будынка з печкай для сушкі снапоў *(ёўня, асець)* у адных дыялектах і адсутнасць іх у другіх. Апошняе ў сваю чаргу для адных тэрыторый можа быць абумоўлена рэчаіснасцю (матэрыяльнай культурай, кліматычнымі ўмовамі і г. д.), для другіх такой абумоўленасці можа не быць.

Несуадносныя адметныя рысы, інакш несупрацьстаўленыя дыялектныя адрозненні, у той ступені, у якой яны выяўлены (а яны ў многіх выпадках яшчэ застаюцца невядомымі даследчыку, таму што дыялектолагі, як правіла, не столькі даследавалі прыватныя дыялектныя сістэмы ў суадносінах іх агульных адметных рыс, колькі праводзілі больш-менш выпадковыя назіранні), маюць немалаважнае значэнне для лінгвістычнай геаграфіі. Аднак значна большае значэнне маюць суадносныя адметныя рысы, г. зн. супрацьстаўленыя дыялектныя адрозненні, якія шырока вядомы і могуць адносіцца да кожнага ўзроўню структуры мовы.

Суадносныя адметныя элементы розных прыватных дыялектных сістэм выдзяляюцца іменна як супрацьстаўленыя дзякуючы таму, што яны знаходзяцца ў пэўных заканамерных адносінах адзін да другога, прадстаўляючы сабою тоеснасць у адных адносінах і адрозненні ў другіх. Дзякуючы гэтым суадносінам такія адметныя элементы ўтвараюць тое, што мы адвольна называем адпаведнай з'явай. Апошняе з'яўляецца такім элементам агульнай сістэмы мовы, які ў асобных прыватных сістэмах выступае ў розных сваіх праяўленнях, у розных сваіх членах. Таму суадносная з'ява заўсёды двухчленная або мнагачленная. Пры гэтым

розныя члены адной адпаведнай з'явы ў прынцыпе ўзаемна выключаюцца ў адной прыватнай сістэме і, наадварот, замяняюць адна другую ў розных прыватных сістэмах, утвараючы свайго роду тоеснасць у якіх-небудзь адносінах пры адначасовым адрозненні ў другіх адносінах. Параўн., напрыклад, дыялектныя адрозненні: *вавёрка : белка* (тоеснасць у значэнні пры адрозненні слоў), [z'ед] : [д'ед], [γ ос'ц'] : [γ ос'т'] і інш. (тоеснасць слоў пры неаднолькавым утварэнні фанем [z'], [ц']), *ляда* — высечаны ўчастак лесу, які раскарчоўваецца пад поле; *ляда* — пустазелле ў абмалочаным збожжы; *ляда* — набіліцы ў кроснах (тоеснасць гукавой абалонкі пры розных значэннях), на *с'ц'ан'е* : *на с'ц'аны́* (тоеснасць тыпу скланення і склону пры адрозненні ў фанеме флексіі, якая выражаецца адной фанемай, і таму пры адрозненні ў флексіі).

Аднак практычна розныя члены адной адпаведнай з'явы нярэдка сустракаюцца ў адной прыватнай дыялектнай сістэме. Асабліва характэрна для сучаснай дыялектнай мовы наяўнасць такіх членаў адпаведнай з'явы, адзін з якіх з'яўляецца ва ўласным сэнсе дыялектным, другі ўласцівы літаратурнай мове. З генетычнага пункту погляду — гэта вынік уплыву літаратурнай мовы на сучасную беларускую дыялектную мову на любой тэрыторыі або вынік узаемадзеяння дыялектаў.

З сінхроннага пункту погляду магчыма нейтральнае ўжыванне членаў адпаведнай з'явы ў данай прыватнай сістэме, іх стылістычна і лексічна размежаванае ўжыванне і г. д. Чым шырэй прадстаўлены розныя члены адной адпаведнай з'явы ў адной прыватнай дыялектнай сістэме, тым у большай ступені яна разбураецца. Калі такое іх ужыванне ахоплівае ўсю тэрыторыю, якая картаграфуецца, то ў межах гэтай тэрыторыі адпаведная з'ява паступова страчваецца.

Кожны з суадносных дыялектных варыянтаў прадстаўляе элемент розных прыватных дыялектных сістэм. Сукупнасць гэтых варыянтаў у іх міжсістэмных адносінах утварае адпаведную з'яву як элемент агульнай сістэмы мовы (суперструктуры), якая ўтварае супрацьстаўленае дыялектнае адрозненне.

Як ужо адзначалася вышэй, суадносныя і таму супрацьстаўленыя адметныя элементы розных прыватных дыялектных сістэм як члены адпаведнай з'явы заўсёды прадстаўляюць тоеснасць у адных адносінах і адрозненне ў другіх. Гэта значыць, што адрозненні ў адных якіх-небудзь адносінах выдзяляюцца на базе агульнасці або тоеснасці ў другіх. Члены адпаведнай з'явы таму і з'яўляюцца с у а д н о с н ы м і адрозненнямі, што яны прадстаўляюць сабою рознае ў адных адносінах і тое ж у другіх.

Значная частка супрацьстаўленых адметных элементаў выдзяляецца на базе матэрыяльнай агульнасці — гэта можа быць агульнасць слова, каранёвай марфемы, агульнасць словаўтваральнай марфемы, агульнасць флексіі або сістэмы флексій, гэта значыць прыналежнасць да пэўнай парадыгмы. Такім чынам, матэрыяльная агульнасць можа быць зусім канкрэтнай (агульнасць слова) і больш ці менш абстрагаванай (параўн. агульнасць парадыгмы, элементаў сінтаксічнай канструкцыі). Напрыклад, дыялектнае адрозненне *пахаць* «араць» : *пахаць* «бара-

навацъ» выдзяляецца на базе агульнасці слова; яно прадстаўляе сабою адначасова тоеснасць слова ва ўсіх прыватных сістэмах і адрозненні ў значэнні кожнай часткі сістэмы. Дыялектнае адрозненне *ляда* «высечаны ўчастак лесу, які раскарчоўваецца пад поле»: «пустазелле ў абмалочаным збожжы» : «набіліцы ў кроснах» таксама выдзяляецца на базе матэрыяльнай агульнасці слова. Аднак у гэтым выпадку асобныя значэнні, якія ўласцівы розным прыватным дыялектным сістэмам, разышліся ў такой ступені, што не маюць у сучасны момант агульнага семантычнага ядра. Таму з пункту погляду сучасных моўных адносін правільна было б гаварыць не столькі аб агульнасці слова, колькі аб агульнасці гукавой абалонкі розных слоў. На базе агульнасці слова пры адрозненні ў месцы націску выдзяляем дыялектнае адрозненне *вéрба : вярбá*, на базе агульнасці слова пры тым ці іншым адрозненні ў складзе фанем яго гукавой абалонкі выдзяляюцца дыялектныя адрозненні *вострый : гострый; гриб : грыб* і інш. На базе агульнасці слова пры адрозненні ў яго граматычнай характарыстыцы выдзяляюцца дыялектныя адрозненні *мыш* (жан. р.) : *мыш* (мужч. р.) : *мыша*; *яблык : яблыка; цяля (-ё) : цялёнак.* На базе матэрыяльнай агульнасці каранёвай марфемы выдзяляюцца такія, напрыклад, дыялектныя адрозненні, як *аўсянне : аўсянішча : аўсяніска; сталяванне : усталяванне; аблога : адлога; зруб : абруб; стог : стажок.* На базе матэрыяльнай агульнасці слоў выдзяляецца адрозненне ў складзе фанем суфікса **-ух- : -уг-** — *чарнухі : чарнугі.*

Дыялектныя адрозненні, якія адносяцца да фанетычнай сістэмы, выдзяляюцца на базе матэрыяльнай агульнасці не асобнага канкрэтнага слова, а неабмежаванага рада слоў. Параўн., напрыклад, дыялектныя адрозненні [д'] : [z'], [т'] : [ц'] : ([д'ед] : [z'ед], [т'éста] : [ц'éста]); [о́-] — [а̂-] : [а-̂] *(водá, травá : вадá, травá).* У першым выпадку маюцца на ўвазе розныя формы (рознае ўтварэнне) фанем [д], [т] агульнай сістэмы мовы ў асобных прыватных дыялектных сістэмах, у другім выпадку — адрозніванне галосных [о] і [а] ў першым пераднаціскным складзе пасля цвёрдых парных і заднеязычных зычных у адных прыватных сістэмах (оканне) і іх неадрозніванне — наяўнасць толькі галоснага [а] ў другіх (аканне). Прыклады тыпу [д'ед] : [z'ед] або [водá] : [вадá] толькі ілюструюць данае дыялектнае адрозненне, але не ўказваюць на яго аб'ём, які практычна не абмежаваны. Тут трэба адзначыць, што частка гэтых выпадкаў усё ж ужываецца ў адных і тых жа словах (або марфемах), г. зн. што дыялектнае адрозненне выдзяляецца на базе матэрыяльнай агульнасці.

Дыялектныя адрозненні, якія адносяцца да марфалагічнага ладу мовы, выдзяляюцца на базе матэрыяльнай агульнасці асобага роду — прыналежнасці да адной і той жа парадыгмы, г. зн. агульнасці сістэмы флексій. Яны, як і адрозненні, якія адносяцца да фанематычнай сістэмы, носяць абагульняючы характар, ахопліваюць практычна неабмежаваны рад фактаў. Такія securedыялектныя факты, як *аб вадзé : аб вады́; аб спінé : аб спіны́,* толькі ілюструюць дыялектнае адрозненне, але ні ў якай меры не ўказваюць на яго аб'ём, таму што побач з прыведзенымі пры-

кладамі існуюць *аб сястры : аб сястрэ́.* Аднак сутнасць адрозненняў у марфалагічным ладзе мовы не ў формах асобных слоў, не ў агульнасці слоў, а ў агульнасці парадыгмы, у якой выдзяляюцца прыватныя рознадыялектныя адрозненні. Дыялектнае адрозненне тут утвараецца флексіямі меснага склону адзіночнага ліку пэўнай парадыгмы **-ы** : **-е.** У той меры, у якой яно адносіцца да марфалагічнага ладу мовы, яно магло б быць выдзелена і на базе такіх прыкладаў, як *аб сястрэ́ : на вады́* (г. зн. у розных словах).

Калі ж у данай прыватнай сістэме разглядаемая катэгорыя (меснага склону адзіночнага ліку з прыназоўнікам **аб** ад слоў на **-а**) з канчаткам **-е** ўжываецца толькі ад аднаго слова або некалькіх пэўных слоў, а другія словы той жа парадыгмы маюць канчатак **-ы,** то з'ява траціць свой уласна марфалагічны характар і ператвараецца ў лексічную з'яву. Як вядома, лексічныя з'явы бываюць вельмі разнастайныя. У даным выпадку справа зводзіцца да граматычнай характарыстыкі аднаго пэўнага слова (або некалькіх слоў).

Матэрыяльная агульнасць можа быць базай для выдзялення таксама некаторых тыпаў сінтаксічных дыялектных адрозненняў: параўн., напрыклад, такія канструкцыі, як прыназоўнік **паўз** + род. скл. : прыназоўнік **паўз** + він. скл. *(бег паўз саду : бег паўз сад)* або прыназоўнік **аб** + род. скл. : прыназоўнік **аб** + месн. скл. *(забылася аб яго : забылася аб ім).* Або: вышэйшая ступень параўнання + род. скл. : вышэйшая ступень параўнання + прыназоўнік **за** з він. скл. *(саладзей мёду : саладзей за мёд).* У гэтых выпадках назіраецца матэрыяльная агульнасць — агульнасць прыназоўніка **паўз** або **аб** і адрозненні ў кіруемым склоне (родным або вінавальным).

Большая колькасць супрацьстаўленых дыялектных адрозненняў выдзяляецца таксама на базе семантычнай агульнасці. Яны адносяцца перш за ўсё да лексікі — да розных назваў адных і тых жа прадметаў, з'яў, паняццяў. Так, напрыклад, *пятух : певень; белка : вавёрка; хворы : бальны; качка : вутка; лён брацъ : лён рвацъ; холадна : сцюдзёна : зімна; вельмі : дужа : надта.* Гэтыя і падобныя да іх рознадыялектныя суадносныя рады слоў характарызуюцца семантычнай агульнасцю і адрозненнем саміх слоў, у даным выпадку іх гукавой абалонкі.

Неабходна дакладна размяжоўваць даны тып супрацьстаўленых дыялектных адрозненняў ад такіх радоў рознадыялектных слоў, якія характарызуюцца не семантычнай агульнасцю, а агульнасцю функцыянальнай, якія не ўтвараюць адпаведнай з'явы, не валодаюць семантычнай тоеснасцю і ў сувязі з гэтым не з'яўляюцца рознадыялектнымі эквівалентамі. Параўн., напрыклад, *андарак* і *спадніца, ложак* і *калыска, хлеў* і *пуня.*

Гэтыя пары рознадыялектных слоў, як вядома, абазначаюць функцыянальна тоесныя, але рэальна розныя прадметы або такія, якімі адрозніваюцца адзін ад аднаго. У працэсе моўных узаемадзеянняў паміж адпаведнымі гаворкамі (запазычанні або перадачы назваў) і культурнага ўзаемадзеяння паміж іх носьбітамі (запазычанні або перадачы саміх прадметаў) функцыянальная агульнасць на асобных тэрыторыях можа

перарасці ў агульнасць семантычную. Але прынцыпова іх трэба размяжоўваць.

Падобныя словы ўтвараюць несупрацьстаўленыя дыялектныя адрозненні, г. зн. такія, для якіх у плане лінгвістычным існуе супрацьстаўленне наяўнасці слова яго адсутнасці, што абумоўлена наяўнасцю адпаведнага прадмета на адной тэрыторыі і яго адсутнасцю на другой.

Рознадыялектныя словы — члены адпаведнай з'явы, якія маюць семантычную агульнасць, адрозніваюцца сваёй гукавой абалонкай. Адрозненне гукавой абалонкі можа ахопліваць слова ў цэлым (параўн. *пятух : певень*). Іменна гэта характэрна для данага тыпу дыялектных адрозненняў. Аднак яно можа ахопліваць толькі адзін з структурных элементаў эквівалентных адзін другому рознадыялектных слоў, напрыклад суфікс або прэфікс пры тоеснасці каранёвай марфемы. Параўн. *шчыт : зашчыт : зашчыта : зашчытак; коссе : акоссе : касавілна : касавіла : касавідла : касавішча.* У гэтых выпадках суданосіны эквівалентных адзін другому суадносных слоў двухбаковыя: з аднаго боку, тут маем семантычную тоеснасць слоў пры адрозненні ў гукавой абалонцы, з другога боку, што вельмі важна, матэрыяльную агульнасць каранёвай марфемы пры адрозненні ў суфіксацыі або прэфіксацыі.

Як ужо адзначалася вышэй, характар адпаведных з'яў, якія ўтвараюць дыялектнае адрозненне, у залежнасці ад больш ці менш шырокага ахаплення моўных фактаў можа быць даволі разнастайным. Адны з іх ахопліваюць адзінкавы факт — слова, другія — абмежаваныя ў лексіка-граматычных адносінах групы слоў, трэція — прынцыпова неабмежаваны рад фактаў, якія ўтвараюць суцэльныя звенні або элементы моўнай сістэмы. Напрыклад, наступныя адпаведныя з'явы ахопліваюць адно слова ў кожнай з прыватных дыялектных сістэм — *вутка : качка; кузнец : каваль* (розныя назвы аднаго прадмета), *ляда* «высечаны ўчастак лесу, які раскарчоўваецца пад поле» : «пустазелле ў абмалочаным збожжы» : «набіліцы ў кроснах» (розныя значэнні аднаго слова або ва ўсякім выпадку аднаго гукавога комплексу), *вон : ён; вострьі : гострьі; гриб : грыб* (рознае ў складзе фанем аднаго слова); *рашчы́на : ро́шчына; ве́рба : вярба́* (адрозненні ў месцы націску аднаго слова). Прыкладам адпаведнай з'явы процілеглага тыпу, які ахоплівае прынцыпова неабмежаваны рад фактаў, можа служыць аканне недысімілятыўнае : аканне дысімілятыўнае ў першым пераднаціскным складзе пасля цвёрдых парных і заднеязычных. Адрозненні гэтых тыпаў акання заключаюцца ў тым, што ў адпаведнасці з націскнымі [о] і [а] ва ўказаным палажэнні перад націскным [а] пры недысімілятыўным аканні вымаўляецца [а], а пры дысімілятыўным — [ъ]. Параўн.: [вада́] : [въда́], [наγа́] : [нъγа́], [трава́] : [тръва́], [стайа́ў] : [стъйа́ў]. Аднак гэтыя прыклады толькі ілюструюць адпаведную з'яву, але не ўказваюць на яе аб'ём, не вычэрпваюць яе. Сутнасць гэтай з'явы ў тым, што ў адпаведнасці з націскнымі [о] і [а] ў першым складзе перад націскам пасля цвёрдых парных і заднеязычных у л ю б ы м с л о в е перад націскным [а́] пры недысімілятыўным аканні вымаўляецца [а], а пры дысімілятыўным — [ъ].

Вышэй ужо было адзначана, што адпаведная з'ява, якая ўтварае супрацьстаўленае дыялектнае адрозненне, заўсёды двухчленная або мнагачленная. Адно і тое ж дыялектнае адрозненне ў больш вузкіх тэрытарыяльных межах можа быць двухчленным, а ў больш шырокіх — мнагачленным. Прыкладамі двухчленных і мнагачленных дыялектных адрозненняў могуць служыць — *вавёрка : белка; пасаг : пасага; вельмі : надта : дужа; холадна (халодна) : сцюдзёна : зімна; оканне : аканне* ў першым складзе перад націскам пасля цвёрдых парных і заднеязычных і г. д.

Характар адпаведных з'яў адрозніваецца ў залежнасці ад таго, што прадстаўляюць сабою яе члены — з'яву простую або — хоць бы адзін з іх — складаную. Члены простай адпаведнай з'явы не маюць вымярэнняў, кожная з іх з'яўляецца як бы пунктам у сістэме мовы. Параўн., напрыклад: *пятух : певень : кабан; вéсела : вясёла; пахаць* «араць» : *пахаць* «баранаваць» і г. д. Наадварот, калі нават адзін з членаў складанай адпаведнай з'явы прадстаўляе сабою нешта складанае, якое мае вымярэнні, само ўтварае сістэму, то перад намі будзе складаная адпаведная з'ява. Напрыклад, адзін з членаў такой адпаведнай з'явы, як «аканне недысімілятыўнае : аканне дысімілятыўнае ў першым складзе перад націскам пасля цвёрдых парных зычных і заднеязычных», а іменна дысімілятыўнае аканне складае сістэму: пры дысімілятыўным аканні вымаўляецца галосны [а] пры кожным націскным галосным, акрамя націскнога [а], і галосны [ъ] пры націскным галосным [а], г. зн. мае месца пазіцыйнае чаргаванне [а] з не-**а** ў залежнасці ад якасці націскнога складу. Аканне недысімілятыўнае прадстаўляе сабою з'яву простую («пункт» у сістэме мовы) — галосны [а] ў першым складзе перад націскам пры любым націскным галосным. Формулу гэтай адпаведнай з'явы можна абазначыць наступным чынам: [а́-] || [ъ́-] : [а́-]. У такіх выпадках дыялектным адрозненнем з'яўляецца не проста вымаўленне [въдá] або [вадá], а цэлая сістэма: [въдá] пры [baz'é], [вады́] і г. д. або [вадá], [вады́], [baz'é] і г. д. Да складаных адносіцца таксама адпаведная з'ява, як *бáц'ка — без бáц'к'и : бáц'ко — без бáц'ка*, кожны з членаў якой утварае пэўную сістэму — асобную парадыгму. Тут таксама дыялектным адрозненнем з'яўляецца не адна са склонавых форм сама па сабе, а сістэма ў цэлым — парадыгма.

Нарэшце, характар адпаведнай з'явы можа адрознівацца ў залежнасці ад таго, супрацьстаўлены яго члены ў адным плане або ў некалькіх розных планах, інакш — ці з'яўляюцца яны аднапланавымі або мнагапланавымі. У першым выпадку члены адпаведнай з'явы могуць быць пастаўлены ў адзін рад, таму што кожны з іх у роўнай меры супрацьстаўляецца ўсім астатнім. У другім выпадку члены адпаведнай з'явы не могуць быць пастаўлены ў адзін рад, таму што некаторыя з іх аб'ядноўваюцца па той ці іншай прымеце, а разам узятыя супрацьстаўляюцца іншым. Прыкладамі аднапланавай адпаведнасці могуць быць оканне : аканне (недысімілятыўнае) у першым складзе перад націскам пасля цвёрдых парных і заднеязычных або аканне недысімілятыўнае : аканне дысімілятыўнае пасля тых жа зычных. Абедзве гэтыя адпаведныя з'явы,

узятыя разам у іх сувязях, утвараюць мнагапланавую адпаведную з'яву, бо кожны з трох яе членаў не можа быць у аднолькавай ступені супрацьстаўленым двум астатнім: оканне як адрозненне галосных [о] і [а] ў першым складзе перад націскам пасля ўказаных зычных супрацьстаўляецца аканню наогул як неадрозніванню ўказаных галосных у тым жа становішчы, а ў сваю чаргу пры аканні супрацьстаўляецца недысімілятыўнае аканне дысімілятыўнаму: оканне : аканне (недысімілятыўнае : : дысімілятыўнае). У гэтым выпадку ў наяўнасці паслядоўнае чляненне — больш агульнае супрацьстаўленне (першай ступені) і больш прыватнае супрацьстаўленне (другой ступені).

Схема такой адпаведнай з'явы можа быць прадстаўлена наступным чынам:

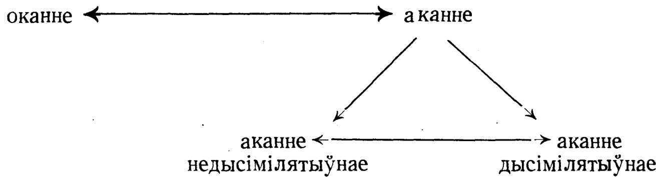

У іншых выпадках у мнагапланавай адпаведнай з'яве ёсць розныя планы супрацьстаўлення, якія не могуць быць пастаўлены ў адзін рад, але адсутнічаюць больш агульныя і прыватныя супрацьстаўленні, асобныя планы як бы перакрыжоўваюцца. Так, напрыклад, доўгі шыпячы глухі зычны ў рускіх гаворках адрозніваецца мяккасцю-цвёрдасцю і наяўнасцю або адсутнасцю выбухнога элемента (параўн. [ш̅'ўка], [ш̅ўка], [ш'ч'ўка], [шчўка]). Перад намі мнагапланавая адпаведная з'ява, аднак адсутнічаюць больш агульны і прыватны планы (супрацьстаўленне першай і другой ступеней): гэта мнагапланавая адпаведная з'ява з перакрыжаванымі членамі:

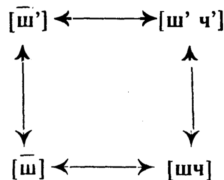

4. СТРУКТУРА ДЫЯЛЕКТНАЙ МОВЫ І ЛІНГВІСТЫЧНЫЯ КАРТЫ

Аб'ектам картаграфавання ў «Дыялекталагічным атласе беларускай мовы» ў прынцыпе з'яўляецца не адвольна ўзяты моўны факт, на які па тых або іншых прычынах звярнуў увагу даследчык, а дыялектнае адрозненне, характар і аб'ём якога, а таксама месца ў структуры мовы аб'ектыўныя, не залежаць ад даследчыка і вызначаюцца самой данай мовай на даным этапе яе развіцця. У практыцы складання карт «Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы» адхіленні ад гэтага палажэння носяць непрынцыповы характар і тлумачацца галоўным чынам недастатковасцю матэрыялу, а ў асобных выпадках недастаткова высокай яго якасцю.

Аб'ектам лінгвістычнага картаграфавання з'яўляецца кожнае дыялектнае адрозненне незалежна ад таго, да якога ўзроўню сістэмы мовы (фанематычнай сістэмы, граматычнага ладу, слоўнікавага саставу) яно

адносіцца, а таксама незалежна ад таго, ахоплівае яно адзінкавы факт, групу такіх фактаў або неабмежаваны іх рад.

Істотнай асаблівасцю гэтага Атласа з'яўляецца спроба адлюстраваць на картах разнаякасныя структурныя адносіны паміж варыянтамі картаграфуемай з'явы. Вядома, што мова з'яўляецца складаным цэлым, асобныя бакі яе развіваюцца ў цеснай сувязі адзін з другім, і таму іх нельга зразумець ізалявана, у адрыве адзін ад другога. Кожны асобны дыялектны факт з'яўляецца, можна сказаць, лініяй перасячэння рада разнаякасных з'яў — фанетычных, граматычных, лексічных. Пры гэтым адны з іх знутры не звязаны адно з другім, не абмежаваны пэўным кругам фактаў, другія, наадварот, звязаны і ахопліваюць адзін і той жа круг фактаў. Параўн., напрыклад, асабовыя формы дзеясловаў II спражэння з рухомым націскам і асновай на зубныя і губныя зычныя *(прыносіць, прывозіць, завозіць, карміць* і інш.). У дыялектах сустракаюцца формы з чаргаваннем зычных асновы ([с'] || [ш], [з'] || [ж], [д] || [дж] і г. д.) з рухомым або нерухомым націскам на аснове: [прынашу́], [прываджу́], [заваджу́]; [прыношу́], [прывожу́], [заводжу́]; [прынас'у́], [прываз'у́], [завад'у́]; [прынос'у́], [прывоз'у́], [завод'у́], [прыно́с'у], [прыво́з'у], [заво́д'у]. Пры націску на канчатку ў першым складзе перад націскам можа быць аканне або оканне. Аднак гэта з'ява адлюстроўвае заканамернасць фанематычнай сістэмы і не мае ніякіх адносін да гэтых дзеяслоўных форм; пры аканні вымаўляецца не толькі [прыважу́] або [прываз'у́] і інш., але таксама [маγу́], [сталы́], [дамо́ў], [хаz'и́ц'] і інш.

Пры оканні таксама вымаўляецца не толькі [прывожу́] або [прывоз'у́], але і [моγу́], [столы́], [домо́ў], [ход'и́т'] і інш. Такім чынам, аканне-оканне ахоплівае значна большы круг фактаў, чым даная група дзеясловаў, у якіх ёсць адрозненні па месцы націску і наяўнасці або адсутнасці чаргавання зычных у асабовых формах. Разам з тым гэтыя адрозненні на месцы націску і наяўнасці або адсутнасці чаргавання зычных у асабовых формах прыведзеных дзеясловаў могуць быць таксама ў дзеясловах, у якіх не адрозніваецца аканне-оканне, бо ў іх адсутнічае адпаведны галосны ў пераднаціскным складзе. Параўн., напрыклад, дзеясловы таго ж тыпу з пераднаціскным **у**: [купл'у́], [ку́пл'у], [куп'у́], [ку́п'у]; [пушчу́], [пуст'у́], [пу́с'т'у]. Важна тое, што адрозненні па месцы націску і наяўнасці або адсутнасці чаргавання зычных у аснове маюць месца ў адных і тых жа дзеясловах II спражэння з рухомым націскам у асабовых формах у частцы гаворак. Паколькі аканне-оканне не мае адносін да гэтых дзеясловаў, то, натуральна, яно не прымаецца пад увагу пры картаграфаванні іх асабовых форм. З другога боку, паколькі наяўнасць ці адсутнасць чаргавання зычных і адрозненні па месцы націску ахопліваюць адны і тыя ж дзеясловы і, акрамя таго, могуць быць структурна звязаны, то гэтыя з'явы картаграфуюцца на адной карце. Аднак яны прадстаўляюць сабою разнаякасныя з'явы і таму супрацьстаўляюцца на карце не аднalінейна, у адным радзе, а з улікам іх структурных сувязей. У гэтым і падобных выпадках робіцца спроба паказаць на карце рознымі графічнымі сродкамі іерархію супрацьстаўленняў, мнагапланавасць структурных сувязей варыянтаў з'явы, якая картаграфуецца, калі рознымі фігу-

рамі ў нашым прыкладзе паказваецца наяўнасць або адсутнасць чаргавання зычных [прывóжу], [прывоз'ý], то адрозненні па месцы націску [прыводжý], [прывaжý] : [прывóджу] паказваюцца розным колерам.

Такім чынам, на картах Атласа робіцца спроба, калі так можна сказаць, разблытаць клубок якасна розных элементаў структуры мовы, на лініі перакрыжавання якіх утварылася картаграфуемая з'ява, рознымі графічнымі сродкамі паказаць якасна розныя сувязі картаграфуемых варыянтаў.

5. СТРУКТУРА ДЫЯЛЕКТНАЙ МОВЫ І ПЫТАННЕ АБ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ ДАНЫХ ЛІНГВІСТЫЧНАЙ ГЕАГРАФІІ

Выходным палажэннем для інтэрпрэтацыі даных лінгвістычнай геаграфіі з'яўляецца той факт, што сучасная дыялектная мова і сучасныя межы дыялектных з'яў прадстаўляюць сабою не непасрэдны прадукт тых больш старажытных эпох, калі яны ўтварыліся — нярэдка пасля неаднаразовых перагруповак у выніку працэсу моўнай дыферэнцыяцыі, але перш за ўсё прадукт перажытых у пазнейшую эпоху развіцця нацыянальнай мовы працэсаў нівеліроўкі дыялектаў, частковай іх інтэграцыі, уздзеяння нармалізаванай формы нацыянальнай мовы — беларускай літаратурнай мовы, а ў некаторых выпадках таксама рускай і польскай моў. У выніку гэтых пазнейшых працэсаў старыя межы дыялектных з'яў вельмі часта аказваюцца ў той ці іншай ступені «размытымі», «сцёртымі». Таму задача даследчыка заключаецца ў тым, каб, наколькі гэта магчыма, «зняць» гэтыя пазнейшыя наслаенні. Яе можна вырашыць толькі ў тым выпадку, калі даныя лінгвістычнай геаграфіі будуць вывучацца ў цеснай сувязі з данымі ўнутранай гісторыі моўных з'яў, з аднаго боку, і гісторыі саміх носьбітаў гэтых з'яў — народа, з другога.

Для інтэрпрэтацыі даных лінгвістычнай геаграфіі важнае значэнне мае той факт, што ў адносінах да гістарычнага развіцця структуры мовы адзін з членаў адпаведнай з'явы, якая складае дыялектнае адрозненне, звычайна прадстаўляе сабою захаванне старыны (архаізм), а другі (ці другія) — рысу новую (новаўтварэнне ці запазычанне). Адзін з членаў дыялектнага адрознення можа ўзыходзіць да глыбокай старажытнасці, але дыялектнае адрозненне як такое паяўляецца толькі ў тым выпадку, калі побач з ім на другой тэрыторыі паяўляецца другі член, які з'яўляецца новаўтварэннем. Напрыклад, форма *маці* ўзыходзіць да праславяншчыны, а дыялектныя адрозненні [*маці*] : [*маць*] : [*матка*] — да той адносна позняй эпохі гісторыі беларускай мовы, калі паявіліся дзве іншыя формы назоўнага склону адзіночнага ліку гэтага слова. Слова *гной* таксама з'яўляецца праславянскім па паходжанню, а дыялектнае адрозненне *гной : навоз* паявілася толькі тады, калі ў частцы ўсходнеславянскіх дыялектаў слова *гной* было заменена словам *навоз* (або ўжывалася побач са словам *навоз*). Адрозненне галосных няверхняга пад'ёму ў ненаціскных складах ёсць рыса праславянская, а оканне ў паўднёва-заходніх гаворках беларускай мовы як рыса, супрацьстаўленая аканню

ў астатняй частцы гаворак, і адпаведная з'ява оканне: аканне паявілася толькі ў тую адносна познюю эпоху гісторыі беларускай мовы, калі на частцы яе тэрыторыі ненаціскныя галосныя няверхняга пад'ёму супалі.

Для інтэрпрэтацыі даных лінгвістычнай геаграфіі не менш важны і той факт, што ў познія эпохі гісторыі мовы ў працэсе фарміравання норм нацыянальнай мовы адзін з членаў адпаведнай з'явы ў процілегласць астатнім можа аказацца ў складзе гэтых норм, і тады ён паступова перастае быць уласна дыялектнай рысай. Натуральна, што яго тэрыторыя па меры таго, як ён умацоўваецца ў якасці нормы нацыянальнай мовы, мае тэндэнцыю да расшырэння. Так, напрыклад, расшыралася тэрыторыя акання, замяняючы сабою оканне, якое, функцыяніруючы ў якасці чыста дыялектнай рысы, паступова звужвалася ў сваім тэрытарыяльным распаўсюджанні.

Трэба мець на ўвазе таксама і тое, што тэрытарыяльныя межы моўных з'яў, якія адносяцца да розных узроўняў сістэмы мовы — да фанетычнай сістэмы, марфалагічнага ладу, сінтаксічных пабудоў, слоўнікавага саставу — нярэдка вельмі адрозніваюцца. Яны могуць адлюстроўваць розныя эпохі — ад часу паяўлення адпаведнага дыялектнага адрознення да часу набыцця ім сучаснага тэрытарыяльнага распаўсюджання. Асабліва адрозніваюцца межы з'яў, якія адносяцца да фанетычнай сістэмы і граматычнага ладу, з аднаго боку, і лексікі, з другога. Высвятляецца, што для гісторыі ўтварэння асноўных беларускіх дыялектных масіваў першыя маюць большае значэнне. Межы лексічных з'яў часта больш дробныя і не супадаюць, а нярэдка перакрываюць межы фанетычных і граматычных з'яў. У той жа час яны могуць захоўваць вельмі архаічныя рысы, у чым заключаецца іх своеасаблівая цікавасць.

Як вядома, лінгвісты адрозніваюць узнікненне моўнай з'явы на пэўнай тэрыторыі, яе далейшае распаўсюджанне. Аднак апошняе далёка не заўсёды (у адносінах да з'яў фанетычнай сістэмы і граматычнага ладу) з'яўляецца механічным працэсам запазычання, «міграцыі» слоў і форм, для фанетычных з'яў — простай заменай гукаў. У блізкіх дыялектах, якімі з'яўляюцца беларускія дыялекты, яно часцей за ўсё прадстаўляе сабою складаны арганічны ўнутраны працэс. Само распаўсюджанне моўнай з'явы, асабліва фанетычнай і марфалагічнай, на тэрыторыі блізкіх дыялектаў сведчыць аб іх структуры і тым самым аб наяўнасці ўмоў для ўнутранага развіцця адпаведных з'яў. Структурныя адрозненні данай з'явы (напрыклад, тыпы якання, розныя галосныя ў адпаведнасці з фанемай [ê] тых гаворак, якім яна вядома) у адных выпадках сведчаць аб разначасавасці яе паяўлення, аб розных этапах яе развіцця, у другіх — аб існаванні ў сістэме розных дыялектаў больш старых адрозненняў, якія адносяцца да часу, што папярэднічае ўзнікненню данай з'явы, і якія наклалі свой адбітак на гэту з'яву. Адсутнасць структурных адрозненняў на вялікай тэрыторыі не заўсёды сведчыць аб узнікненні з'явы на ўсёй гэтай тэрыторыі, таму што іншы раз структурная тоеснасць можа аказацца вынікам якасна розных працэсаў, якія адносяцца да розных часоў.

З усяго сказанага вынікае, што характар ізаглосы, яе канфігурацыя, лінгвістычны «ландшафт» самі па сабе яшчэ не тлумачаць гісторыі з'явы, бо адзін і той жа «ландшафт» можа паявіцца рознымі шляхамі, у выніку розных працэсаў і пры розных гістарычных умовах. Ізаглоса ёсць вынік усяго пройдзенага данай мовай гістарычнага шляху развіцця. Таму простае супастаўленне ізаглос з гістарычнымі і этнаграфічнымі картамі таго ці іншага перыяду далёка не заўсёды можа дапамагчы высвятленню гісторыі адпаведных з'яў. Інакш кажучы, з лінгвістычных карт нельга непасрэдна вывесці гісторыю моўных з'яў і дыялектаў. Аднак лінгвістычная геаграфія аказваецца надзвычай важнай для гісторыі мовы і гістарычнай дыялекталогіі і можа дапамагчы вызначэнню шляху развіцця данай з'явы, часу яе ўзнікнення, першапачатковай тэрыторыі яе распаўсюджання, калі адначасова з тэрытарыяльным распаўсюджаннем моўнай з'явы вывучаецца ўнутраная гісторыя данай з'явы ва ўсіх яе разнавіднасцях, улічваецца адносная храналогія моўных з'яў, выкарыстоўваюцца даныя мовы пісьмовых помнікаў — і ўсе гэтыя моўныя даныя супастаўляюцца з данымі гісторыі, матэрыяльнай культуры, гістарычнай геаграфіі, археалогіі розных эпох.

6. СТРУКТУРА ДЫЯЛЕКТНАЙ МОВЫ І ПРАБЛЕМА ВЫДЗЯЛЕННЯ МОЎ І ДЫЯЛЕКТАЎ

Структура дыялектнай мовы ў розных пунктах яе тэрытарыяльнага распаўсюджання вар'іруецца, уключаючы ў сябе адметныя і агульныя рысы. Суадносіны тых і другіх і характар адметных рыс могуць быць вельмі рознымі, у сувязі з чым на адным полюсе могуць канстатаваць адзіную складаную сістэму (сістэму прыватных сістэм, суперсістэму), якая мае адметныя элементы, на другім — розныя сістэмы, якія маюць агульныя элементы (напрыклад, у групе блізкіх моў). Гэта размежаванне не супадае з размежаваннем канкрэтнай мовы, з аднаго боку, і групы блізкіх моў, з другога. Магчымы розныя мовы, якім уласціва адна складаная сістэма, што мае адметныя элементы. Ёсць таксама мовы, дыялектам якіх уласцівы розныя сістэмы, што маюць агульныя элементы (напрыклад, многія каўказскія мовы). Магчымы і шматлікія прамежкавыя ступені, калі цяжка ўстанавіць,— маем мы справу з адной складанай сістэмай, якая мае адметныя элементы, ці з рознымі сістэмамі, якім уласцівы агульныя элементы. Між іншым, гэта размежаванне практычна з'яўляецца не такім ужо істотным: важна вызначыць удзельную вагу агульных і адметных элементаў сістэмы мовы на розных тэрыторыях.

Выстаўляючы гэтыя палажэнні, трэба падкрэсліць неабходнасць размежавання двух аспектаў дыялекталагічных даследаванняў — даследаванняў структуры дыялектнай мовы і выдзялення дыялектаў і блізкіх моў. Першы з іх датычыць пытання аб сістэме мовы ў яе тэрытарыяльным вар'іраванні, і толькі другі — ва ўласным сэнсе датычыць пытання аб выдзяленні моў і дыялектаў. Лінгвістычная геаграфія мае справу з тэрытарыяльнымі варыянтамі стылістычна нейтральнай мовы ў яе не-

пісьменных формах. Да якога дыялекта (а ў іншых выпадках нават да якой мовы) адносіцца жывая мова ў даным населеным пункце, для яе не мае істотнага значэння. Для лінгвістычнай геаграфіі важна выдзяленне тых элементаў сістэмы мясцовай мовы, якія аб'ядноўваюць або супрацьстаўляюць яе мясцовай мове ў іншых населеных пунктах.

Што датычыць пытання аб дыялектным чляненні мовы і аб выдзяленні блізкіх моў, то яно не вырашаецца непасрэдна структурнай агульнасцю ці адрозненнямі або толькі структурнай супольнасцю ці адрозненнямі (хоць, бясспрэчна, мовы наогул маюць паміж сабою больш структурных адрозненняў, чым дыялекты, а апошнія больш, чым іх больш дробныя дзяленні — паўдыялекты і гаворкі).

Этнічная і нацыянальная самасвядомасць, гісторыка-культурная арыентацыя, для якіх побач з іншымі адзнакамі мае значэнне і адзнака агульнасці ці адрозненне ў мове, абслугоўванне данай тэрыторыі адзінай літаратурнай мовай ці рознымі літаратурнымі мовамі — усё гэта мае вялікае значэнне для выдзялення блізкіх моў і вялікіх тэрытарыяльна-моўных масіваў унутры іх (дыялектаў).

Практычна гэтыя масівы звычайна выдзяляюцца самімі носьбітамі мовы незалежна ад іх навуковага вывучэння і да часу такога вывучэння. Здавалася б, што прынцыпова не з практычна вядомых дыялектных масіваў трэба выводзіць іх моўныя асаблівасці, а хутчэй, наадварот, з высвятлення спецыфікі дыялектнай мовы на розных тэрыторыях трэба выводзіць адпаведныя дыялектныя і тэрытарыяльныя масівы. Апошнія часта выдзяляюцца пэўнымі моўнымі рысамі. Таму можна гаварыць і аб пэўных характэрных рысах таго ці іншага дыялекта. Аднак да гэтага пытання трэба падыходзіць надзвычай асцярожна, таму што рысы, якімі адрозніваецца сістэма мовы ў розных населеных пунктах, могуць быць распаўсюджаны ў тэрытарыяльных адносінах вельмі разнастайна, у розных напрамках, адлюстроўваючы розныя моўныя і сацыяльна-гістарычныя працэсы, якія адносяцца да розных эпох. Таму задача заключаецца ў тым, каб выбраць такія адметныя рысы для выдзялення дыялектаў, якія ў найбольшай ступені адпавядалі б адрозненням у матэрыяльнай і духоўнай культуры, адрозненням этнічным і сацыяльна-гістарычным, адрозненням у гісторыі народа, у пройдзеным ім гістарычным шляху на розных тэрыторыях. Падкрэслім, што калі размова ідзе аб выбары моўных рыс, на аснове якіх будзе праводзіцца выдзяленне або групоўка дыялектаў, то гэта азначае, што выдзяленне або групоўка дыялектаў праводзіцца не толькі на аснове структурнай агульнасці і адрозненняў.

Пытанне аб выдзяленні беларускіх дыялектаў і іх групоўцы, а таксама аб выдзяленні больш дробных дыялектных адзінак беларускай мовы будзе распрацоўвацца ў асобнай рабоце на аснове зводных лінгвістычных карт (карт ізаглос).

З ГІСТОРЫІ РАСПРАЦОЎКІ ЛІНГВІСТЫЧНАЙ ГЕАГРАФІІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

1. БЕЛАРУСКАЯ ДЫЯЛЕКТАЛОГІЯ І ЛІНГВІСТЫЧНАЯ ГЕАГРАФІЯ К ПАЧАТКУ ПРАЦЫ НАД „ДЫЯЛЕКТАЛАГІЧНЫМ АТЛАСАМ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ“

Беларуская дыялекталогія прайшла доўгі шлях свайго развіцця. Пачынаючы ўжо з першых гадоў XIX ст. этнографы апісвалі народны быт беларусаў, запісвалі тэксты песень, у якіх адлюстроўваліся рысы гаворак розных мясцовасцей Беларусі. Праўда, колькасць гэтых рыс была вельмі нязначная, але ў пэўнай ступені яны даюць уяўленне аб той ці іншай гаворцы. Да такіх запісаў можна аднесці запіс песні в. Гайна Барысаўскага павета, зроблен І. Шыдлоўскім у 1800—1802 г. [1], запісы Я. Чачота [2], П. Кушына [3] і інш.

Больш інтэнсіўнае збіранне фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў адзначаецца ў другой палавіне XIX ст., калі абуджаецца агульная цікавасць да так званага Заходнярускага краю. Паяўляюцца зборнікі, куды ўключаюцца песні, прыказкі і прымаўкі, казкі, апавяданні. У 1866 г. выходзіць з друку першы вялікі фальклорны зборнік (300 старонак) «Памятников народного творчества в Северо-Западном крае», дзе адлюстравана жывое вымаўленне носьбітаў беларускіх гаворак, у асноўным б. Гродзенскай губерні. У наступныя гады паяўляецца цэлы рад зборнікаў, часам шматтомных: П. М. Шпілеўскага «Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических поверьях» [4], П. Гільтэбранта «Сборник памятников народного творчества в Северо-Западном крае» [5], П. П. Чубінскага «Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западнорусский край. Материалы и исследования», т. III [6], П. В. Шэйна «Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края» [7], Е. Р. Раманава «Белорусский сборник» [8], З. Радченко «Гомельские народные песни (белорусские и малорусские)» [9] і інш.

---

[1] Tygodnik Wileński, t. VII, 1819.

[2] J. Czeczot. Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny, niektóre przysłowia i idiotyzmy w mowie sławianokrewickiej, z spostrzeżeniami nad nią uczynionemi. Wilno, 1840.

[3] П. Кушын. Гецыки. Москвитянин, 1843, № 8.

[4] Пантеон, т. XXV, кн. I, № 3, СПб., 1856.

[5] Вильна, 1866.

[6] СПб., 1872.

[7] Тт. I—IV, СПб., 1887—1902.

[8] Тт. 1—10, 1880—1925.

[9] Записки Русского географического общества по Отд. этногр., т. XIII, вып. II, СПб., 1888.

Лінгвістычны бок гэтых зборнікаў меў вялікае значэнне ў працэсе далейшага вывучэння беларускіх дыялектаў. На фальклорна-этнаграфічным матэрыяле пачынаюць ствараецца больш ці менш грунтоўныя апісанні асобных гаворак. Так, напрыклад, артыкул П. Шастакова «Смоленский говор»[1] прысвячаецца апісанню некаторых асаблівасцей беларускіх гаворак б. Смаленскай губерні; у артыкуле Н. Анімеле «Быт белорусских крестьян»[2] разглядаюцца асаблівасці мовы жыхароў б. Суражскага, Полацкага, Лепельскага, Дрысенскага паветаў. У рабоце Шпілеўскага «Путешествие по Полесью и Белорусскому краю»[3] характарызуюцца асаблівасці мясцовых гаворак. У гэтых работах разглядаліся найбольш характэрныя з'явы гаворкі. Пытанне ж тэрытарыяльнай мяжы дыялектных масіваў беларускай мовы тут зусім не закраналася.

Першы вопыт сінтэзу сабранага дыялектнага матэрыялу і размеркавання яго па губернях і паветах належыць А. І. Сабалеўскаму. У рэцэнзіі на працу І. Нядзёшава «Исторический обзор важнейших звуковых и морфологических особенностей белорусских говоров» заўважаецца, што беларускія гаворкі, хоць яны і мала вывучаны, можна падзяліць на дзве групы: адна, большая, не ведае мены **ц** і **ч**, другая мяняе гэтыя гукі[4]. Такі ж падзел беларускіх гаворак прапануецца ім і ў рэцэнзіі на працу Я. Ф. Карскага «Обзор звуков и форм белорусской речи»[5].

У пачатку 90-х гадоў XIX ст. выходзіць з друку грунтоўнае даследаванне А. І. Сабалеўскага «Очерк русской диалектологии»[6], дзе распрацоўваюцца пытанні дыялекталогіі рускай, беларускай і ўкраінскай моў. Тут, як і ў папярэдніх артыкулах, быў прапанаваны падзел беларускіх гаворак па характару мены гукаў **ц** і **ч** на цокаючыя і няцокаючыя. Аднак, паклаўшы ў аснову падзелу архаічную рысу — мену **ц** і **ч**, Сабалеўскі не ўлічыў таго, што гэта з'ява не адыгрывае колькі-небудзь значнай ролі ў фанетычнай сістэме гаворак беларускай мовы. Зразумела, цоканне на тэрыторыі поўначы Беларусі ў XIX ст. магло быць распаўсюджана шырэй, чым у цяперашні час. Аднак трэба адзначыць, што ў матэрыялах, сабраных для Атласа беларускіх народных гаворак (у 50-х гадах XX ст.), цоканне адзначана толькі ў некаторых населеных пунктах Суражскага раёна Віцебскай вобласці.

Такім чынам, падзел беларускіх гаворак на дзве групы на аснове аднай толькі рысы — мены **ц** і **ч** і адрознівання **ц** і **ч** не адпавядае аб'ектыўнаму стану групоўкі беларускіх гаворак.

З канца 90-х гадоў распачалося інтэнсіўнае збіранне дыялектных матэрыялаў, што непасрэдна звязана з выданнем «Программы для собирания особенностей говоров белорусского наречия»[7], падрыхтаванай Я. Ф. Карскім. Пры дапамозе карэспандэнтаў, якім была разаслана

[1] Смоленские губернские ведомости, 1853, № 45 и 46.

[2] Этнографический сборник, изд. имп. Русским географическим обществом, вып. II, СПб., 1854, стар. 111—268.

[3] СПб., 1858, 242 с.

[4] ЖМНП, ч. CCXXXIX, июнь, 1885, стр. 300.

[5] ЖМНП, ч. CCLI, май 1887, с. 147.

[6] Живая старина, вып. III, СПб., 1892.

[7] ИОРЯС, т. II, кн. 2, СПб., 1897.

праграма, ажыццяўлялася масавае збіранне дыялектных матэрыялаў у розных мясцовасцях Беларусі. Накоплены такім чынам на працягу некалькіх год багаты фактычны матэрыял даў магчымасць перайсці ад назіранняў над паасобнымі з'явамі да шырокага вывучэння дыялектаў беларускай мовы ва ўсёй іх разнастайнасці.

На аснове даных пісьмовых помнікаў і крытычнага выкарыстання фальклорных і дыялектных матэрыялаў Я. Ф. Карскім была створана манаграфія па беларускай мове — «Белорусы» [1], у якой пераканаўча даказана цесная генетычная сувязь мовы старых заходнярускіх тэкстаў і беларускіх гаворак. Сістэматызацыю і абагульненне найвялікшага фактычнага матэрыялу Карскі распачынае разглядам пытанняў групоўкі беларускіх гаворак як важнейшага навуковага прыёму вывучэння жывой мовы. Як адзначалася вышэй, у сваёй першай працы («Обзор звуков и форм белорусской речи») ён выдзяляе два асноўныя дыялектныя масівы — паўднёва-заходні і паўночна-ўсходні, улічваючы асаблівасці тэрытарыяльнага пашырэння дзеяслоўных форм у 3-яй асобе адзіночнага ліку на **-ць** і без **-ць.** Моўная характарыстыка гэтых груп удакладняецца і пашыраецца Карскім у першым томе манаграфіі «Белорусы» [2] з улікам пры гэтым навейшых фактычных даных тэрытарыяльнага пашырэння моўных асаблівасцей. У аснову падзелу беларускіх гаворак на асобныя групы Карскі паклаў найбольш важныя фанетычныя рысы: 1) цвёрдасць і мяккасць **р,** 2) якасць змякчэння асноўных **д** і **т,** 3) захаванне ў нязменным стане **ц** і **ч** або ўзаемную мену іх, 4) наяўнасць або адсутнасць пратэтычных зычных перад пачатковым **о** і часткова **у,** 5) якасць акання, 6) наяўнасць або адсутнасць дыфтонгаў, 7) ужыванне часціцы **-са** або **-ся** ў зваротных дзеясловах, 8) наяўнасць або адсутнасць **-ць (-ть)** у 3-яй асобе адзіночнага ліку дзеясловаў I спражэння.

Асноўныя ж дыялектныя масівы Карскі выдзяляе ў залежнасці ад характару вымаўлення гука **р**: паўднёва-заходні масіў цвёрдаэры і паўночна-ўсходні масіў мяккаэры. Мяжа, праведзеная Карскім паміж імі, праходзіць ад паўночнай граніцы Беларусі каля Себежа (Велікалуцкай вобласці) у напрамку на паўднёвы ўсход паміж Гарадком і Віцебскам да Оршы, далей каля Горак, Чавус, Слаўгарада, а затым на паўднёвы ўсход да адміністрацыйнай мяжы БССР з Бранскай і Чарнігаўскай абласцямі. У сваю чаргу ў паўднёва-заходнім дыялекце Карскі адрозніваў групу гаворак, якім уласціва моцнае аканне, цвёрдае **р,** і групу гаворак, дзе адзначаецца ўмеранае аканне, паяўленне **о, е** не пад націскам. У паўднёвай частцы апошняй групы гаворак паяўляюцца закрытыя **о, е,** якія ў вымаўленні набліжаюцца да **у, ю,** спарадычна тут у націскным становішчы ўжываюцца дыфтонгі, зваротныя часціцы **-се, -ся.** Мяжа гэтых гаворак праводзіцца ад Навазыбкава праз паўднёвыя часткі былых

---

[1] Белорусы. Введение в изучение языка и народной словесности с приложением двух карт, т. I, Вильно, 1904; т. II. Язык белорусского племени. Вып. I. Исторический очерк звуков белорусского наречия, 1908; вып. 2. Исторический очерк словообразования и словоизменения в белорусском наречии, 1911; вып. 3. Очерк синтаксиса белорусского наречия. Дополнения и поправки, 1912.

[2] Е. Ф. Карский. Белорусы, т. I. Вильно, 1904, стар. 191—197.

Гомельскага, Бабруйскага, Слуцкага, Навагрудскага паветаў, далей каля Слоніма, Ваўкавыска да Друскенік.

Заўважым, што тыпалогія акання ў той час, калі Карскі ствараў сваю класіфікацыю беларускіх гаворак, не была распрацавана, а таму Карскі карыстаецца тэрмінамі «моцнае, умеранае аканне» не ў тым значэнні, у якім ужывалі ў далейшым у сваіх працах А. А. Шахматаў, аўтары «Опыта диалектологической карты» і асабліва М. М. Дурнаво.

Акрамя гэтых груп, Карскі выдзяляў яшчэ беларуска-палескія гаворкі, якія знаходзяцца на поўдзень ад адзначанай вышэй групы. Характарызуюцца яны наступнымі асаблівасцямі: больш слабым аканнем, амаль паслядоўным саканнем, закрытымі **о, е,** формамі давальнага склону на **-ові, -еві,** а ў асобных гаворках — адсутнасцю дзекання і цекання, ацвярдзеннем губных, ужываннем **у, ю** на месцы **о, е** і **а, я** і інш.

Так, Карскі ў паўднёва-заходнім дыялекце адрозніваў тры падгрупы: моцнаакаючую, умеранаакаючую і беларуска-палескую. Паўночна-ўсходні масіў беларускіх гаворак быў выдзелены на аснове дысімілятыўнага акання, мяккага **р,** форм прыметнікаў мужчынскага роду ў назоўным склоне адзіночнага ліку з канчаткам **-ей,** наяўнасці **-ць** у асабовым канчатку 3-яй асобы адзіночнага ліку дзеясловаў. На карце «Белорусские говоры», прыкладзенай да першага тома «Белорусов», штрыхоўкай паказана геаграфічнае пашырэнне асноўных асаблівасцей беларускай мовы, у залежнасці ад якіх выдзелены дыялектныя групы. Але на ёй закартаграфаваны не асобныя з'явы, а цэлыя групы гаворак, і таму карта носіць схематычны характар. І ўсё ж карта з'яўляецца пэўным этапам у развіцці лінгвістычнай геаграфіі беларускай мовы.

Вырашэнне пытання класіфікацыі гаворак у больш шырокіх маштабах звязана з дзейнасцю Маскоўскай дыялекталагічнай камісіі, калі работа па вывучэнню рускіх, украінскіх і беларускіх гаворак набыла больш арганізаваны і сістэматычны характар і ажыццяўлялася шляхам дыялекталагічных экспедыцый і індывідуальных выездаў у розныя мясцовасці абследуемых тэрыторый, у тым ліку і Беларусі. У выніку дзесяцігадовай працы па збіранню дыялектных матэрыялаў і адначасовай сістэматызацыі і крытычнай апрацоўкі фальклорных матэрыялаў, а таксама паступіўшых адказаў на рознага тыпу праграмы Маскоўская дыялекталагічная камісія склала дыялекталагічную карту [1], дзе паказаны тэрыторыі сучасных усходнеславянскіх моў (рускай, украінскай і беларускай). Аўтары «Опыта диалектологической карты русского языка в Европе» пры выдзяленні асноўных дыялектных масіваў аб'ядноўвалі блізкія гаворкі ў групы і вызначалі межы кожнай групы на карце. «Хоць гэты спосаб картаграфавання,— пісалі яны,— і непазбежна цягне за сабою некаторыя недакладнасці, мы ўсё ж аддаём яму перавагу перад другім, згодна з якім на картах вызначаюцца межы пашырэння асобных з'яў вымаўлення без спробы вызначэння дыялектных груп» [2].

---

[1] Опыт диалектологической карты в Европе с приложением очерка русской диалектологии. Составили члены комиссии Н. Н. Дурново, Н. Н. Соколов, Д. Н. Ушаков. Труды Московской диалектологической комиссии, вып. 5, М., 1915.

[2] Труды МДК, вып. 5, М., 1915, стар. IV.

На аснове фанетычных асаблівасцей, у прыватнасці акання, выдзяляюцца два асноўныя масівы беларускіх гаворак: паўночна-ўсходні і паўднёва-заходні. Размежаваны яны былі па лініі Ушачы — Чашнікі — Сянно — Магілёў — Чавусы — Навазыбкаў [1]. Моўная характарыстыка дыялектных груп, вызначаная Карскім, была значна ўдакладнена і дапоўнена [2].

Шырокі размах дыялекталагічная работа атрымала пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая адкрыла новую эпоху ў развіцці культуры і навукі. Новы этап у галіне беларускай дыялекталогіі вызначаецца пачаткам вывучэння беларускіх гаворак шляхам збірання новых звестак з арыентацыяй на складанне лінгвістычных карт. На аснове сабранага матэрыялу ствараюцца працы, у якіх даследуюцца як асаблівасці адной гаворкі, так і асаблівасці дыялектных груп. Кожная з гэтых прац мела пэўнае значэнне для высвятлення пытання аб колькасным складзе дыялектных груп беларускай мовы.

Вялікую цікавасць прадстаўляе манаграфія П. А. Растаргуева «Северско-белорусский говор» [3], прысвечаная даследаванню гаворак паўночнай часткі Чарнігаўшчыны. Работа грунтуецца на матэрыялах уласных назіранняў і вялікай колькасці друкаваных і рукапісных крыніц. Аўтар даў поўную характарыстыку названых гаворак фанетычнай сістэмы, граматычнай структуры і лексічнага саставу і вызначыў адносіны іх да паўднёва-заходніх беларускіх, а таксама сумежных рускіх і ўкраінскіх гаворак.

Улічваючы характар агульнасці і адрознення гаворак Чарнігаўшчыны з суседнімі гаворкамі, Растаргуеў выдзеліў іх у асобную групу — северска-беларускую як гаворкі патомкаў старажытных севяран.

Навейшыя даныя былі выкарыстаны даследчыкамі, якія ў сваіх працах па-новаму сталі падыходзіць да класіфікацыі беларускіх гаворак. Так, М. Дурнаво, разглядаючы асаблівасці важнейшых дыялектных груп ва ўсходнеславянскіх мовах, пісаў: «Паміж асноўнымі дыялектнымі масівамі кожнай усходнеславянскай мовы — паміж гаворкамі паўночнавелікарускімі і паўднёвавелікарускімі, паўночнабеларускімі і паўднёвабеларускімі, паўночнаўкраінскімі і паўднёваўкраінскімі і карпацкімі ў сучасны момант рэзкай мяжы няма, а ёсць пераходныя гаворкі, якія ўтвараюць пастаянны пераход ад аднаго асноўнага дыялектнага масіву да другога» [4].

---

[1] Труды МДК, вып. 5, М., 1915, стар. 102.

[2] Пазней, у 1927 г., на аснове ўліку навейшых даных М. Дурнаво ў кнізе «Введение в историю русского языка» (Брно, 1927) удакладніў межы беларускіх дыялектных груп. З улікам гэтых паправак праведзена граніца паміж паўночна-ўсходнімі і паўднёва-заходнімі беларускімі гаворкамі ў наступных працах па дыялекталогіі: Р. И. Аванесов. Очерки по русской диалектологии. М., 1949; П. С. Кузнецов. Русская диалектология. М., 1951.

[3] П. А. Расторгуев. Северско-белорусский говор. Исследование в области диалектологии и истории белорусских говоров. Л., 1927.

[4] Н. Дурново. Введение в историю русского языка, ч. I. Источники. Брно, 1927, стар. 99.

Паўстае пытанне аб неабходнасці складання дыялекталагічнага атласа гаворак беларускай мовы, у якім бы фіксаваліся раёны распаўсюджання моўных з'яў. Акрэсліваючы чарговыя задачы ў галіне вывучэння рускай мовы, Карскі на першае месца ставіў складанне атласа жывой мовы[1]. Значны ўклад у распрацоўку пытанняў лінгвістычнай геаграфіі ўнёс П. А. Бузук. У 1928 г. выходзіць з друку яго кніга «Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі», ч. I. Гэта пробны дыялекталагічны атлас усходняй часткі Беларусі[2]. У параўнанні з лінгвістычнымі картамі Карскага, МДК, якія носяць агульны характар — прысвечаныя дыялектам беларускай мовы ў цэлым, карты Бузука высвятляюць межы пашырэння паасобных з'яў. Бузук зыходзіць з таго, што без дэталёвага вывучэння галоўных і другарадных моўных з'яў і параўнання іх з літаратурнымі мовамі, без дакладнага ведання лінгвістычнай геаграфіі няма ніякай магчымасці вызначыць межы беларускай і іншых славянскіх моў, а таму дыялектолагі павінны ў першую чаргу займацца высвятленнем межаў пашырэння асобных з'яў[3].

У справе картаграфавання асаблівасцей беларускіх гаворак вялікую працу прарабіў Бузук, які сам вывучаў матэрыял розных тэрыторый Беларусі. Ім было складзена шмат лінгвістычных карт, прысвечаных асобным бакам моўнай сістэмы беларускіх гаворак. Значная частка гэтых карт адлюстроўвала агульныя фанетычныя з'явы, якія пашыраны на ўсёй моўнай тэрыторыі: тыпы акання (карта № 1), захаванне **ы** перад ётавымі галоснымі: *мыю, крыю* (карта № 5), мяккае вымаўленне зубных зычных перад **е, і** (карта № 7), пераход **л** у **ў** (карта № 9), наяўнасць фрыкатыўнага **г** (карта № 10), чаргаванне заднеязычных са свісцячымі пры змякчэнні (карта № 12).

Бузук зыходзіў з паказу геаграфіі асобных моўных з'яў. На яго картах не адлюстравана сістэма асаблівасцей, тэрытарыяльнае супрацьстаўленне членаў данай моўнай з'явы, а пры дапамозе каляровай замалёўкі акрэслены толькі тэрытарыяльныя масівы паасобных рыс па-за іх сістэмнымі ўзаемаадносінамі. Пры дапамозе штрыхоўкі выдзяляюцца зоны з пераходным характарам моўных з'яў.

Асаблівасцям, пашыраным на вяілікім паўночна-ўсходнім масіве, аўтар «Спробы лінгвістычнай геаграфіі Беларусі» прысвяціў карту дысімілятыўнага акання (карта № 2), у аснову якой пакладзены межы, праведзеныя І. Г. Галанавым у артыкуле «О диссимилятивном аканье» (1914), Бузуком унесены істотныя ўдакладненні ў тэрыторыю распаўсюджання гэтай з'явы, асобная карта прысвечана пашырэнню мяккага **р** (карта № 6).

З марфалагічных рыс указанай зоны Бузук спыняе ўвагу на форме творнага склону множнага ліку назоўнікаў з аднаскладовымканчаткам тыпу *рукам, дрывам* (карта № 16), пашыранай у паўночнай частцы гаворак, і на форме меснага склону адзіночнага ліку прыметнікаў муж-

---

[1] Е. Ф. Карский. Очерк научной разработки русского языка в пределах СССР, 1926, стар. 99.

[2] Маецца на ўвазе тэрыторыя Беларусі ў межах да 1939 г.

[3] П. Бузук. Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі, ч. I. Мінск, 1928, стар. 6.

чынскага і ніякага роду з націскным канчаткам тыпу *ў глухім, у старым* (карта № 17). З лакальных асаблівасцей ён адзначае такую фанетычную з'яву, як мена **ц** і **ч** (карта № 8).

З агульнапашыраных структурных з'яў на тэрыторыі паўднёва-заходняй групы гаворак Бузук спыняецца на форме назоўнага склону множнага ліку прыметнікаў ніякага роду на **-а** тыпу *вокна* (карта № 14), форме давальнага склону на **-ом** і меснага склону на **-ох** назоўнікаў мужчынскага роду множнага ліку (карта № 15). У галіне форм спражэння Бузук вызначыў мяжу форм 3-яй асобы адзіночнага ліку дзеясловаў без **-ць** (**-ть**) (карта № 18) і такой з'явы, як наяўнасць цвёрдага зычнага ў аснове 1-ай асобы множнага ліку дзеясловаў I спражэння тыпу *идом, будам* (карта № 19). З лакальных рыс ён спыняецца на лабіялізацыі **а** перад **ў**: *шукоў, проўда* (карта № 3), вымаўленні **у** на месцы **ы** пасля губных: *мула, спутаць* (карта № 4), наяўнасці пратэтычнага **г** у займенніку *гэты* (карта № 11), формах назоўнікаў назоўнага склону мужчынскага роду з націскным канчаткам **-э**: *лясэ, вайке* (карта № 13) і саканні (карта № 20).

Атлас 1928 г. складзены на аснове розных крыніц: адказаў на «Праграму для збірання асаблівасцей беларускіх гаворак» [1], звестак, атрыманых ад студэнтаў, сваіх уласных назіранняў і друкаваных выданняў. Зразумела, што матэрыялы, храналагічна і якасна неаднародныя, не маглі забяспечыць дакладнае вызначэнне тэрытарыяльнага пашырэння асобных моўных з'яў, на што ўказвае П. А. Растаргуеў у сваёй рэцэнзіі [2]. Бузук дае падрабязны фанетыка-марфалагічны нарыс, які з'яўляецца каментарыем да карт, дзе не толькі аналізуюцца асаблівасці беларускіх гаворак, але адначасова высвятляецца іх месца ў моўнай сістэме, спыняецца на пытаннях групоўкі беларускіх гаворак, удакладняе і дапаўняе выказванні папярэдніх даследчыкаў па гэтаму пытанню. Так, калі Карскі ў залежнасці ад характару канчаткаў дзеясловаў 3-яй асобы адзіночнага ліку падзяляў беларускія гаворкі на дзве групы (формы без **-ць** ён лічыў адзнакай паўднёва-заходняга дыялекту, а формы з **-ць** — адзнакай паўночна-ўсходняга дыялекту), то Бузук сцвярджаў, што «ў адносінах форм 3-яй асобы адзіночнага ліку дзеясловаў беларускія гаворкі трэба падзяляць не на дзве, а на тры паласы. Такой трэцяй, пераходнай паласой з'яўляюцца гаворкі, у якіх канчатак **-ць** у дзеясловах II спражэння можа адпадаць, прычым умовай гэтага адпадзення з'яўляецца ненаціскное становішча тэматычнага галоснага: *носе* або ў выніку акання * нося*» [3]. Паласа пераходных гаворак, як зазначае ён далей, непасрэдна пераходзіць на тэрыторыю Украіны і працягваецца ў паўночнай частцы былой Чарнігаўскай губерні [4]. Такім чы-

[1] Праграма для збірання асаблівасцей беларускіх гаворак і гаворак пераходных да суседніх моў. Укладальнікі С. Некрашэвіч і П. Бузук. Мінск, 1927.

[2] П. А. Расторгуев. Об атласе проф. П. А. Бузука по белорусской диалектологии, т. III, кн. 2. Изв. по РЯС, 1930, стар. 619—620.

[3] П. Бузук. Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі, ч. I, стар. 80—81. На карце, прысвечанай формам 3-яй асобы адзіночнага ліку (карта № 18), шырокая паласа пераходных гаворак не заштрыхавана.

[4] А. Бузук. Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі, стар. 82.

нам, выказанае меркаванне М. М. Дурнаво аб наяўнасці паміж асноўнымі беларускімі дыялектнымі групамі пераходных сярэднебеларускіх гаворак было абгрунтавана фактычным матэрыялам.

П. Бузук прытрымліваўся аднаго з асноўных вывадаў у «Atlas linguistique de la France» Жыльерона і Эдманта адносна таго, што «магчымым з'яўляецца супадзенне плошчы дзвюх з'яў толькі тады, калі яны маюць у сабе два розныя выпадкі аднаго і таго ж факта» [1].

Аднак, улічваючы аднабаковасць гэтага вываду, Бузук унёс некаторыя дадаткі і папраўкі да яго. Ён заўважае, што «ізаглосы з'яў, звязаныя паміж сабою прычыннай залежнасцю, абавязкова супадаюць сваімі плошчамі. Бясспрэчным і важным з'яўляецца той факт, што тэрыторыя з'явы, цалкам абумоўленай іншай якой-небудзь з'явай, не выходзіць за межы гэтай абумоўліваючай з'явы» [2]. Аўтар «Спробы» імкнуўся вывучаць не выпадковыя, разрозненыя факты, а цэльныя моўныя з'явы, што знайшло сваё адлюстраванне на картах.

Новы этап у распрацоўцы лінгвістычнай карты знамянуе сабою не толькі шырокі размах у збіранні дыялектных матэрыялаў і іх сістэматызацыі і тэарэтычным абагульненні ў шматлікіх манаграфіях, але і ў распрацоўцы тэарэтычных асноў лінгвістычнай геаграфіі, у вызначэнні яе метадалагічных прынцыпаў і метадычных прыёмаў. Гэта тэарэтычная аснова, на якой разгортвалася і лінгвістычная геаграфія беларускай мовы, распрацавана членам-карэспандэнтам АН СССР Р. І. Аванесавым. На аснове абагульнення найвялікшага матэрыялу рускіх народных гаворак Аванесавым былі закладзены тэарэтычныя асновы савецкай лінгвістычнай геаграфіі, асобныя раздзелы якой складаюць праблемныя пытанні аб адносінах яе да структуры мовы, аб сістэмнасці мовы, аб паняцці дыялектных адрозненняў, аб характары дыялектных адносін, аб строгай адпаведнасці дыялектных з'яў на розных тэрыторыях і г. д., што складае тэорыю картаграфавання моўных з'яў у іх інтэрпрэтацыі і вызначае яе метадычныя прыёмы.

Ім былі крытычна прааналізаваны погляды папярэдніх вучоных (А. А. Шахматава і інш.) на гісторыю ўтварэння рускай, беларускай і ўкраінскай моў [3]. Структура мовы разглядаецца ва ўсёй разнастайнасці мясцовых дыялектаў і нармалізаванага тыпу нацыянальнай мовы.

Тэарэтычныя прынцыпы савецкай лінгвістычнай геаграфіі, выкладзеныя ў шматлікіх работах Р. І. Аванесава, былі пакладзены ў аснову складання «Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы».

---

[1] П. Бузук. Лінгвістычная геаграфія як дапаможны метад пры вывучэнні гісторыі мовы. У кн.: Sborník prací I sjezdu slovan. filol. v Praze, 1929, sv. II. Praha, 1932, стар. 461. Гл. яго ж: Становішча беларускай мовы сярод іншых славянскіх моў. У кн.: Працы Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. Мінск, 1927, стар. 75 + 114.

[2] П. Бузук. Лінгвістычная геаграфія, стар. 461.

[3] Р. И. Аванесов. Вопросы образования русского языка в его говорах. Вестник Московск. ун-та, 1947, № 9, стар. 109—158; яго ж: Вопросы истории русского языка в эпоху формирования и дальнейшего развития русской (великорусской) народности. У зб.: «Вопросы формирования русской народности и нации». Изд. АН СССР, М.—Л., 1958

2. РАБОТА НАД „ДЫЯЛЕКТАЛАГІЧНЫМ АТЛАСАМ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ“

Арганізацыя сістэматычнай работы над Атласам беларускай мовы непасрэдна звязана з Першай рэспубліканскай дыялекталагічнай канферэнцыяй, якая адбылася ў 1948 г. у Мінску.

Канферэнцыя ставіла сваёй задачай уцягненне ў работу па збіранню дыялектных матэрыялаў выкладчыкаў мовы, аспірантаў і шырокі круг студэнтаў педагагічных і настаўніцкіх інстытутаў. У гэтых адносінах канферэнцыя паклала пачатак шырокаму разгортванню работы ў рэспубліцы. Узначалілі гэту работу на месцах кафедры мовы вышэйшых навучальных устаноў.

Улічваючы тую акалічнасць, што сістэматычнае, планамернае збіранне матэрыялаў для лінгвістычнага атласа можна праводзіць толькі пры наяўнасці адпаведнай праграмы, у якой павінны быць прадугледжаны ўсе бакі моўнай сістэмы сучасных дыялектаў, першы этап работы над Атласам беларускай мовы і распачаўся з падрыхтоўкі такой праграмы.

Яшчэ ў 1947 г. па даручэнню загадчыка сектара дыялекталогіі Інстытута рускай мовы Акадэміі навук СССР Р. І. Аванесава быў складзен праект беларускай праграмы П. А. Растаргуевым. У аснову яго была пакладзена «Программа собирания сведений для составления диалектологического атласа русского языка». Складзены праект праграмы абмяркоўваўся на Першай рэспубліканскай дыялекталагічнай канферэнцыі і згодна з пастановай гэтай канферэнцыі быў выдадзены на правах рукапісу ў 1948 г. [1]

Праект беларускай праграмы правяраўся шляхам практычнага выкарыстання ў час экспедыцый 1948—1949 гг. Дапоўнены і ўдакладнены праект неаднаразова абмяркоўваўся на дыялекталагічных канферэнцыях 1949—1950 гг. і на спецыяльным пасяджэнні сектара дыялекталогіі Інстытута рускай мовы Акадэміі навук СССР.

У абмеркаванні праграмы, акрамя выкладчыкаў мовы педагагічных і настаўніцкіх інстытутаў рэспублікі і навуковых супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства АН БССР, прымалі актыўны ўдзел лінгвісты-дыялектолагі Інстытута рускай мовы АН СССР — Р. І. Аванесаў, В. Г. Арлова, С. У. Брамлей, Л. М. Булатава, С. С. Высоцкі, Л. П. Жукоўская, Е. А. Камшылава, П. С. Кузняцоў, Д. М. Мальцаў, В. Н. Сідараў, Ф. П. Філін, А. П. Яўгеньева.

Каштоўныя крытычныя заўвагі на праграму прыслаў старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства АН УССР П. С. Лысенка.

У адпаведнасці з крытычнымі заўвагамі ўсе раздзелы беларускай праграмы былі дапоўнены, дэталізаваны з улікам тыповых фанетычных, граматычных і лексічных дыялектных асаблівасцей беларускіх гаворак, пасля чаго праграма была выдадзена масавым тыражом у 1950 г.

Першая канферэнцыя прыняла рад пастаноў, якія непасрэдна адносіліся да складання Атласа. Так, лічылася мэтазгодным праводзіць пад-

[1] Праграма па вывучэнню беларускіх гаворак і збіранню звестак для складання Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы. Выдавецтва Акадэміі навук Беларускай ССР. Мінск, 1948.

рыхтоўчую работу з арыентацыяй на складанне двух тамоў Атласа: моўная тэрыторыя на ўсход ад 28 мерыдыяна ўключалася ў I том, а тэрыторыя на захад ад таго ж мерыдыяна — у II том. У адпаведнасці з гэтым была прынята пастанова аб размеркаванні работы над атласамі паміж двума цэнтрамі: правядзенне падрыхтоўчай работы па I тому Атласа даручана было ўзначальваць Мінскаму педінстытуту імя М. Горкага і праводзіць яе разам з Магілёўскім, Гомельскім педінстытутамі і былымі Віцебскім, Аршанскім, Мазырскім настаўніцкімі інстытутамі. Падрыхтоўчую работу па II тому даручалася ўзначальваць Інстытуту літаратуры, мовы і мастацтва АН БССР і праводзіць яе разам з Беларускім дзяржаўным універсітэтам, Гродзенскім педінстытутам і былымі Брэсцкім, Пінскім, Баранавіцкім і Маладзечанскім настаўніцкімі інстытутамі.

Аднак практычнае ажыццяўленне работы над Атласам пераканала ў мэтазгоднасці складання аднаго тома Атласа беларускай мовы.

Агульнае кіраўніцтва падрыхтоўчай работай на працягу ўсяго перыяду ажыццяўлялася адзіным цэнтрам — спачатку Інстытутам літаратуры, мовы і мастацтва, а затым з 1952 г. — Інстытутам мовазнаўства Акадэміі навук БССР.

Перш чым прыступіць да картаграфавання, неабходна было па адзінай праграме абследаваць гаворкі 1150—1200 населеных пунктаў.

Першая рэспубліканская канферэнцыя лічыла абавязковым для кожнага інстытута разгарнуць у самы бліжэйшы час падрыхтоўку студэнтаў да экспедыцый шляхам вывучэння адпаведнай літаратуры, правядзення семінараў з чытаннем і аналізам тэкстаў, дзе адлюстраваны асаблівасці беларускіх народных гаворак. У гэтым напрамку кафедрамі мовы Беларускага дзяржаўнага універсітэта, педагагічных і настаўніцкіх інстытутаў праводзілася вялікая падрыхтоўчая работа на працягу ўсяго перыяду тэрытарыяльнага абследавання мясцовых гаворак.

У збіранні звестак для Атласа беларускай мовы прымалі ўдзел, акрамя супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства АН БССР, выкладчыкі і студэнты Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна (кіраўнікі М. А. Жыдовіч і М. І. Жыркевіч), Мінскага педінстытута (кіраўнікі У. Л. Важнік, Н. Т. Вайтовіч, Ф. М. Янкоўскі), Магілёўскага педінстытута (кіраўнік П. Я. Юргелевіч), Гродзенскага педінстытута (кіраўнік Т. Ф. Сцяшковіч), Брэсцкага педінстытута (кіраўнікі І. І. Зянько і А. С. Барысавец), Гомельскага педінстытута (кіраўнікі Ф. Н. Цімошак, Т. С. Янкова, Д. А. Лявончанка), Мазырскага настаўніцкага, а пазней педагагічнага інстытута (кіраўнікі А. І. Макарава і С. А. Грыгор'еў), Маладзечанскага настаўніцкага інстытута (кіраўнік А. І. Бабкоўскі), Аршанскага настаўніцкага інстытута (кіраўнікі М. М. Баркоўскі, П. М. Таміла), Бабруйскага настаўніцкага інстытута (кіраўнікі І. Ц. Зяневіч і М. І. Касцян), Баранавіцкага настаўніцкага інстытута (кіраўнік А. І. Саладуха), Віцебскага настаўніцкага інстытута (кіраўнік І. Ю. Русак), Пінскага настаўніцкага інстытута (кіраўнік Д. С. Целянцюк).

Агульнымі сіламі ўсіх навуковых калектываў абследаванне беларускіх гаворак на тэрыторыі Беларускай ССР да 1955 г. было ў асноўным

закончана. Усяго за перыяд з 1948 (калі пачалі збіраць матэрыялы па «Праекту праграмы» і з 1950 г. — па «Праграме») да 1955 г. быў сабраны дыялектны матэрыял у 1174 населеных пунктах. З 1955 па 1959 г. праводзіліся кантрольныя экспедыцыі і даабследаванне гаворак тых раёнаў, дзе папярэдне збіраўся матэрыял па праекту праграмы 1948 г.

Усе сабраныя дыялектныя матэрыялы сканцэнтраваны ў Інстытуце мовазнаўства імя Я. Коласа АН БССР.

Такім чынам, перыяд работы па стварэнню Атласа беларускіх народных гаворак падзяляецца на два этапы. На працягу першага праводзілася збіранне дыялектных матэрыялаў шляхам раўнамернага абследавання ўсіх гаворак на тэрыторыі БССР (да 1955 г.). На працягу другога — картаграфаванне сабраных матэрыялаў, непасрэднае складанне лінгвістычных карт і каментарыяў да іх (1956—1961 гг.).

Дыялекталагічная работа ў рэспубліцы каардынавалася Інстытутам мовазнаўства Акадэміі навук БССР. Метадычнае і арганізацыйна-метадычнае кіраўніцтва ажыццяўлялася шляхам склікання штогадовых дыялекталагічных нарад, шляхам праверкі і рэцэнзіравання сабраных дыялектных матэрыялаў. Аддзел вышэйшай школы Міністэрства асветы БССР (кіраўнік В. А. Жучкевіч) актыўна падтрымліваў усе мерапрыемствы, накіраваныя на разгортванне дыялекталагічнай работы ў БССР.

Складанне лінгвістычнага атласа беларускай мовы праходзіла ў цесным кантакце з Інстытутам рускай мовы Акадэміі навук СССР пры актыўнай дапамозе з боку рускіх лінгвістаў. На рэспубліканскіх нарадах русісты-дыялектолагі выступалі з навуковымі дакладамі, у якіх высвятляліся тэарэтычныя асновы савецкай лінгвістычнай геаграфіі ў адрозненне ад манаграфічнага даследавання, вызначаліся чарговыя праблемы савецкай дыялекталогіі, якія чакалі неадкладнага вырашэння.

На канферэнцыях заслухоўваліся даклады практычнага характару, прысвечаныя пытанням фанетычнай транскрыпцыі, методыцы збірання і апрацоўкі дыялектных матэрыялаў, абагульняўся і перадаваўся беларускім дыялектолагам той багаты вопыт, які быў накоплены рускімі дыялектолагамі ў працэсе складання лінгвістычнага атласа рускай мовы.

У 1949 г. была арганізавана экспедыцыя пад кіраўніцтвам старшага навуковага супрацоўніка Інстытута рускай мовы Акадэміі навук СССР С. С. Высоцкага ў адзін з раёнаў Мінскай вобласці, дзе праводзілася практыкаванне ў фіксацыі і апрацоўцы дыялектных матэрыялаў.

Дзякуючы дапамозе Каардынацыйнай камісіі па вывучэнню дыялекталогіі моў народаў СССР (пры Інстытуце мовазнаўства АН СССР, старшыня Р. І. Аванесаў) работа над Атласам беларускай мовы праходзіла хуткімі тэмпамі. Выкарыстоўваючы багаты вопыт, накоплены рускімі дыялектолагамі па збіранню, апрацоўцы і картаграфаванню дыялектнага матэрыялу, калектыў беларускіх дыялектолагаў за адносна кароткі час паспяхова прарабіў вялікую работу.

Паралельна са збіраннем дыялектных матэрыялаў значная работа праводзілася ў галіне манаграфічнага вывучэння беларускіх гаворак. Спалучэнне лінгва-геаграфічнага і манаграфічнага метадаў забяспечвала больш паглыбленае вывучэнне гаворак.

Аднак гаворкі розных дыялектаў на тэрыторыі БССР не ў аднолькавай ступені падлягалі вывучэнню. Асабліва шырока за апошнія гады даследаваліся гаворкі паўднёва-заходняга дыялекту.

На першым этапе збірання дыялектных матэрыялаў пры недастатковасці і абмежаванасці фактычных даных асобныя манаграфіі прысвячаліся сістэме адной гаворкі з вызначэннем яе месца ў сістэме аднаго дыялекту і сумежных дыялектных груп. У такім плане напісана рад манаграфій галоўным чынам на матэрыяле паўднёва-заходніх гаворак. З боку тэматыкі і зместу большасць манаграфій і артыкулаў прысвечана аналізу фанетычнай сістэмы і граматычнай структуры гаворак асобных раёнаў. Недастаткова даследаваліся пытанні сінтаксісу і лексікі беларускіх гаворак.

Дэталёвае апісанне моўнай сістэмы народных гаворак у іх сучасным стане з'яўляецца неабходнай умовай для пастаноўкі і выражэння больш агульных пытанняў гісторыі мовы і дыялекталогіі. Сукупнасць манаграфій, у якіх аналізуюцца асобныя групы гаворак, даюць дакладнае ўяўленне аб моўнай сістэме цэлага дыялекту, аб суадносінах гаворак у межах цэлага дыялектнага аб'яднання. Такія работы змяшчаюць у сабе багацейшы матэрыял, які з адпаведнымі данымі пісьмовых помнікаў дазваляе вызначыць паслядоўнасць моўных працэсаў, устанавіць храналогію і ўнутраную сувязь іх.

На аснове прыватных манаграфій пачалі ствараецца абагульняючыя работы па беларускай дыялекталогіі, прысвечаныя даследаванню паасобных бакоў моўнай сістэмы [1].

Даследаванне паасобных граматычных катэгорый на шырокім дыялектным матэрыяле дазволіла вызначыць накіраванасць і характар узаемаадносін асноўных ізаглос ад больш старажытных да пазнейшых. Групоўка і перакрыжаванне іх указвае на складаныя ўзаемаадносіны розных дыялектных масіваў і асобных груп, якія па адных моўных адзнаках аб'ядноўваюцца, а па другіх раз'ядноўваюцца і ўваходзяць у больш дробныя аб'яднанні. Гэта сведчыць аб тым, што суадносіны паміж дыялектнымі групамі змяняліся, што сучасная групоўка беларускіх дыялектаў адлюстроўвае як элементы старажытных моўных узаемаадносін, так і пазнейшыя змены, якія адбыліся к часу фарміравання нацый і нацыянальных моў.

Такім чынам, у працэсе разгортвання работы над Атласам беларускай мовы змяняўся і характар даследавання па дыялекталогіі. Наяўнасць сістэматызаванага матэрыялу, прадстаўленага з усёй моўнай тэрыторыі, дазволіла ставіць і вырашаць праблемныя пытанні беларускага мовазнаўства, пытанні сістэмных узаемаадносін сучасных дыялектных аб'яднанняў.

---

[1] Гл.: А. Г. Мурашко. Формы прилагательных в белорусских говорах. Минск, 1958; А. А. Кривицкий. Формы личных и возвратных местоимений современных белорусских говоров в их истории, 1958; Ю. Ф. Мацкевіч. Марфалогія дзеяслова ў беларускай мове. Мінск, 1959; А. Е. Баханьков. Сложноподчиненное предложение в юго-западных белорусских говорах. Минск, 1961 і інш.

ДЫЯЛЕКТАЛАГІЧНЫ АТЛАС БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

1. СЕТКА АБСЛЕДАВАННЯ

Дыялекталагічны атлас беларускай мовы грунтуецца на матэрыялах, сабраных паводле «Праграмы па вывучэнню беларускіх гаворак і збіранню звестак для складання дыялекталагічнага атласа беларускай мовы» 1950 г. супрацоўнікамі Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа Акадэміі навук БССР і калектывамі выкладчыкаў, аспірантаў і студэнтаў Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна, педагагічных і настаўніцкіх інстытутаў рэспублікі.

У Атласе беларускіх народных гаворак закартаграфаваны звесткі 1027 населеных пунктаў.

Сетка абследавання для Атласа вызначалася з разліку 1 населены пункт прыблізна на 220 км^2 пры сярэдняй адлегласці 15 км ад аднаго населенага пункта да другога.

Спачатку прыкладна арыентаваліся на абследаванне 1150 населеных пунктаў, але ў працэсе работы матэрыялы былі прадстаўлены з 1174 населеных пунктаў, з гэтай агульнай колькасці частка матэрыялаў была адсеена: не ўвайшлі ў Атлас матэрыялы, якія былі запісаны выпадковымі людзьмі, студэнтамі-адзіночкамі, а таксама матэрыялы, сабраныя экспедыцыйным шляхам па згушчанай сетцы.

Спіс абследаваных населеных пунктаў з неабходнымі фактычнымі данымі (парадкавы нумар, раён, вобласць, шыфр, які ўказвае на месца размяшчэння населенага пункта на карце, указанне на тое, хто і калі збіраў матэрыялы) змешчан у гэтай частцы Атласа сярод іншых даведачных матэрыялаў. Прыведзеныя збіральнікамі назвы абследаваных населеных пунктаў зверaны з савецкім і польскім[1] выданнямі спісаў населеных месц і сучаснымі картамі, а таксама са спісамі населеных месц пачатку XX ст. Вынікі гэтай зверкі знайшлі сваё адлюстраванне ў графах № 4, 5 спіса, дзе, акрамя назваў абследаваных населеных пунктаў, варыянтаў і розначытанняў гэтых назваў, пададзены адпаведныя бібліяграфічныя ўказанні. Для палёгкі карыстання спісам да яго прыкладаецца алфавітны паказальнік.

[1] Як вядома, з сакавіка 1921 да 1939 г. Заходняя Беларусь уваходзіла ў склад Польшчы.

У прыведзеным вышэй спісе змяшчаюцца звесткі аб населеных пунктах з паўторным абследаваннем.

2. ФАНЕТЫЧНАЯ ТРАНСКРЫПЦЫЯ

Адначасова са складаннем беларускай Праграмы была распрацавана даступная для масавых збіральнікаў сістэма фанетычнай транскрыпцыі.

Транскрыпцыя грунтуецца на аснове беларускага алфавіта з уключэннем некалькіх літар з іншых алфавітаў (**и, z, ž, γ, ћ**) і дадатковых значкоў: коскі (,) — для абазначэння мяккасці, дзвюх косак („) — для абазначэння шапялявага вымаўлення свісцячых, гарызантальнай рыскі (—) — для абазначэння даўгаты, значка (^) для абазначэння закрытых галосных і дужкі (‿) — для абазначэння спалучэнняў літар.

Для абазначэння галосных ужываюцца літары: **и, е, ê, ы, о, ô, у, а, ъ, ь,** а таксама спалучэнні **и͡е, е͡и, ы͡е, у͡о, о͡у.**

Літара **ê** абазначае нелабіялізаваны гук пярэдняга рада сярэдня-верхняга пад'ёму, які па акустычных асаблівасцях набліжаецца да гука **і** *(л'êта, на стал'ê)*. Для гісторыі мовы выключна важнае значэнне мае фіксацыя закрытага **ê** як асобнай фанемы ў тых гаворках, дзе закрытасць не абумоўліваецца мяккасцю зычных, г. зн. дзе закрыты **ê** вымаўляецца перад цвёрдым і мяккім зычнымі, у адкрытых і закрытых складах, пад націскам і не пад націскам (*ц'êста, на с'в'êц'е, на дварê*).

Літара **ô** абазначае лабіялізаваны гук задняга рада сярэдня-верхняга пад'ёму, які вымаўляецца ў новых закрытых складах *(вôз, γôд)*, што таксама мае выключна важнае значэнне для гісторыі мовы.

Літары **ъ** і **ь** абазначаюць рэдуцыраваныя галосныя гукі няверхняга пад'ёму, якія вымаўляюцца невыразна і могуць мець у паасобных гаворках розныя адценні.

Літара **ь** абазначае галосны пярэдняга рада сярэдня-верхняга под'ёму пасля мяккіх зычных.

Літара **ъ** абазначае рэдуцыраваны галосны сярэдняга, а ў некаторых гаворках задняга рада сярэдняга пад'ёму пасля цвёрдых зычных. У некаторых гаворках на месцы ненаціскных **а, о, у, ы** вымаўляецца невыразны гук, які прынята перадаваць літарай **ъ** (*къзáц', пъсълáц', мърáшк'и*).

Спалучэннямі **и͡е, е͡и, ы͡е, е͡ы, у͡о, о͡у** абазначаюцца дыфтонгі.

Асноўны націск абазначаецца знакам акута (ʹ), а пабочны — знакам гравіса (\`).

Для абазначэння зычных ужываюцца наступныя літары:

а) губныя — **б, п, м, ф, в, ў;**

б) пярэднеязычныя — **д, т, z, ц, ž, ч, ж, ш, з, с, л, н, р;**

в) сярэднеязычны — **й;**

г) заднеязычныя — **г, к, х, γ, ћ.**

Літара **ў** ужываецца для абазначэння двух гукаў: **ў** (нескладовага) і губна-губнога (білабіяльнага) **w** (не адрозніваліся пры картаграфаванні дыялектных матэрыялаў).

Літарай **й** абазначаецца два гукі: **й** (нескладовае) і **j**, адрозненні якіх таксама не ўлічваліся ў Атласе.

Літара **l** прынята ў транскрыпцыі для абазначэння «сярэдняга» паўмяккага **л** (практычна не ўжывалася).

Літарай γ прынята абазначаць заднеязычны фрыкатыўны гук, які ўласцівы беларускай мове.

Літарай **h** перадаецца заднеязычны фарынгальны «прыдыхальны» гук, які з'яўляецца тыповым для ўкраінскай мовы і для некаторых беларускіх гаворак, сумежных з украінскімі.

Мяккасць зычных абазначаецца коскай ('), якая ставіцца справа ўверсе ад зычнай літары (*л'ес*, *п'ен'*).

Паўмяккае вымаўленне зычных абазначаецца кропкай *р˙ечка*, *ч˙ йста*).

Вымаўленне свісцячай афрыкаты на месцы мяккага **д** перадаецца літарай **z'** (*z'ен'*, *z'ед*).

Вымаўленне шыпячай афрыкаты **д͡ж** перадаецца літарай *ž* (*уражáй*, *хажý*).

Доўгія зычныя перадаюцца двайным напісаннем (*з'éл'л'е*) ці рыскай над літарай (*з'éл̄'е*).

Пры збіранні матэрыялаў для Атласа пераважная большасць удзельнікаў прытрымлівалася прынятай для Атласа сістэмы фанетычнай транскрыпцыі, аднак некаторыя збіральнікі карысталіся індывідуальнымі прыёмамі транскрыпцыі, асабліва пры фіксацыі матэрыялу паўднёвых гаворак, якія адрозніваюцца асаблівасцямі фанетычнай сістэмы і граматычнай структуры.

Так, для перадачы асаблівасцей вакалізму карысталіся надрадковымі літарамі: **е**^{ы}, **ы**^{е}, **ы**^{и}, **и**^{ы}, **и**^{е}, **а**^{о}, **о**^{а}, **у**^{о}, **о**^{у} і інш., якімі перадаваліся розныя адценні галосных, што вынікалі ў тых ці іншых пазіцыйных умовах.

Пры картаграфаванні цяжка было ўлічыць разнастайнасць падобных абазначэнняў. Усе матэрыялы з надрадковымі абазначэннямі і з іншымі індывідуальнымі абазначэннямі мясцовага вымаўлення прыведзены ў каментарыях да карт.

У матэрыялах, сабраных для Атласа беларускай мовы, сустракаюцца выпадкі арфаграфічных запісаў, што перашкаджала ў вызначэнні характару вымаўлення зычных перад галоснымі пярэдняга рада.

У каментарыях да карт фактычны матэрыял пададзен у транскрыпцыі, якая адпавядае арыгіналам. Толькі ў асобных выпадках у абазначэнні некаторых гукаў праведзена уніфікацыя знакаў.

Доўгія зычныя, якія ў некаторых матэрыялах перададзены гарызантальнай рыскай зверху над зычнай, заменены ў каментарыях двайнымі зычнымі (*збóж̄а — збóжжа*).

3. АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА САБРАНЫХ ДЫЯЛЕКТНЫХ МАТЭРЫЯЛАЎ

Пераважная большасць дыялектных матэрыялаў, сабраных па адзінай праграме для Атласа беларускай мовы, правільна і ўсебакова адлю-

строўвае моўныя з'явы сучасных беларускіх гаворак, што з'яўляецца надзейнай асновай для складання лінгвістычных карт.

Разам з тым пэўная колькасць праграмных адказаў не поўнасцю задавальняе тыя патрабаванні, якія прад'яўляюцца да такога роду матэрыялаў, што адмоўна адбілася на навуковай вартасці лінгвістычных карт, прадстаўленых у беларускім атласе. Істотным недахопам з'яўляецца недастатковасць фактычнага матэрыялу ў тым сэнсе, што на асобныя пункты і падпункты «Праграмы» прыводзіцца адзін — два прыклады, якія часта бываюць супярэчлівымі. Пры картаграфаванні такія адказы стваралі вялікія цяжкасці. Так, адсутнасць дастатковай колькасці прыкладаў не дазваляла вызначыць у асобных населеных пунктах характар акання (якання) у раздзеле ненаціскнога вакалізму, тыпы асноў, скланавых і асабовых канчаткаў — у раздзелах марфалогіі, тыповых прыназоўнікавых канструкцый — у раздзеле сінтаксісу.

Звычайна ў матэрыялах ёсць розныя фанетычныя варыянты слоў, дублеты марфалагічных форм, сінтаксічных канструкцый з тымі ці іншымі заўвагамі да іх. Аднак вельмі часта ў адказах не даюцца заўвагі і тлумачэнні аб характары ўжывання розных варыянтаў, што складае пэўныя цяжкасці ў размеркаванні такіх варыянтаў, у вызначэнні іх адносін да моўнай сістэмы гаворак. Часта фактычны матэрыял падаецца ў адказах без належнай сістэматызацыі размежавання па пунктах, прадугледжаных у праграме. У такіх выпадках адказы па марфалогіі можна адшукаць у раздзелах фанетыкі ці сінтаксісу. Так, напрыклад, у адказе на 83-і пункт «Праграмы», які прадугледжвае выяўленне форм меснага склону множнага ліку назоўнікаў, адзначаюцца толькі формы з канчаткам **-ах** *(па садáх)*, а ў адказе на 147-ы пункт раздзела па сінтаксісу, дзе прадугледжваецца выяўленне тыпаў прыназоўнікавых канструкцый, адзначаюцца формы меснага склону на **-ох** *(па лясóх, па кустох)*.

Адным з недахопаў, якія адносяцца да ўсіх матэрыялаў, з'яўляецца абмежаванне адказаў пераважна праграмнымі прыкладамі, што абядняе матэрыял, зніжае яго якасць.

У частцы адказаў, у прыватнасці па марфалогіі, адзначаюцца літаратурны і дыялектны варыянты моўных з'яў, а ў частцы — толькі літаратурны варыянт. Пры картаграфаванні абодвух варыянтаў ствараецца ўражанне, што літаратурны варыянт займае суцэльную тэрыторыю, у параўнанні з якім разрэджана адлюстроўваецца дыялектны варыянт, што звычайна звязана з недахопам матэрыялу і не адпавядае аб'ектыўнаму стану сучасных гаворак, паколькі сістэма гаворак даволі ўстойліва і паслядоўна захоўваецца ў прадстаўнікоў старэйшага пакалення калгаснага сялянства і адсутнасць на карце дыялектнага варыянта не заўсёды адпавядае адсутнасці яго ў мясцовай гаворцы.

Недастатковы матэрыял прадстаўлены па раздзелу сінтаксісу. Вельмі часта ён абмежаваны праграмным варыянтам, які адпавядае асаблівасцям мясцовай гаворкі пры поўнай або частковай адсутнасці мясцовых выразаў і сказаў.

У некаторых камплектах матэрыялаў на паасобныя пытанні часткова або поўнасцю адсутнічаюць адказы. Таму ў радзе карт маюць месца

«белыя» плямы, што не дае поўнага тэрытарыяльнага выяўлення моўных з'яў.

Асноўным недахопам адказаў раздзела лексікі з'яўляецца фіксацыя слова без тлумачэння яго значэння, без указання прадмета, назву якога абазначае данае слова, што не давала магчымасці картаграфаваць такія матэрыялы, паколькі невядома, аднолькавыя словы ў розных населеных пунктах абазначаюць адны і тыя ж рэаліі або розныя, напрыклад на 275-е пытанне зафіксаваны *укро́п, кроп.* З такога адказу без дадатковых тлумачэнняў нельга высветліць, назва гэта травы ці гарачай вады (кіпятку).

Часта на тое ці іншае пытанне лексікі ў адказах прыводзіцца па два словы без указання на тое, ужываюцца яны як сінонімы і абазначаюць адзін прадмет або з'яўляюцца назвамі блізкіх, але не тоесных прадметаў ці працэсаў. Напрыклад: **154** *хата, дом.* **155** *склеп, по́граб.* **162** *пу́ня, гумно́.* **165** *клець, сві́ран.* **188** *па́шуць, ару́ць.* **189** *барану́юць, скаро́дзяць.*

Такога тыпу адказы, якіх, на жаль, вельмі многа, уносілі блытаніну пры картаграфаванні, зацямнялі тэму карты.

У галіне лексікі прадугледжвалася не толькі даць поўны адказ на пытанне, але і прыводзіць адпаведныя ілюстрацыі ў выглядзе схематычных зарысовак. Адсутнасць такіх ілюстрацый не дала магчымасці скласці карты, прысвечаныя выяўленню назваў частак сахі (**183** *сашнікі, нарогі, ручкі, разгонка...*).

У частцы матэрыялаў адсутнічаюць рысункі, а там, дзе яны ёсць, бывае цяжка або зусім немагчыма суаднесці тую ці іншую назву з рысункам. Напрыклад, у адказах на пытанне № 170 «Як называецца калыска?» рысункі вісячай і стаячай калыскі не падпісаны і словы, прыведзеныя ў адказе, нельга суаднесці з асобнымі рэальнымі прадметамі.

Недахопам некаторых матэрыялаў па лексіцы з'яўляецца адсутнасць націску ў словах, што не дазваляе на карце вызначыць пашырэнне акцэнталагічных варыянтаў; напрыклад, у такім слове, як *холадна,* можа быць тры акцэнталагічных варыянты: *хо́ладна, хало́дна* і *халадно́.*

На якасці дыялектных матэрыялаў адмоўна адбілася тая акалічнасць, што абследаванне мясцовых гаворак праводзілася па дзвюх праграмах; па праекту праграмы 1948 г. і праграме 1950 г., якія адрозніваліся паміж сабою ў якасных і колькасных адносінах. У выніку несупадзення праграм было праведзена даабследаванне звыш 260 населеных пунктаў, дзе першапачаткова быў сабраны матэрыял па першай праграме.

У час даабследавання не толькі дапаўняліся адказы на тыя пункты, якія адсутнічалі ў першай праграме, але і правяраліся адказы на тыя пункты, якія з'яўляюцца агульнымі для першай і другой праграм.

Звычайна пры праверцы дапаўняліся матэрыялы: калі ў першым адказе быў адзначан адзін варыянт моўных з'яў, то ў час паўторнага абследавання выяўляўся другі варыянт адпаведных з'яў, не зафіксаваны першым абследаваннем. У выніку гэтага прыведзеныя такога тыпу матэрыялы ў каментарыях выклікаюць уяўленне аб супярэчлівасці даных

першага і паўторнага абследаванняў, але па сутнасці справа тлумачыцца недастатковасцю адказаў першага абследавання, якія ўдакладняюцца і дапаўняюцца данымі паўторнага абследавання.

У некаторых выпадках якасць матэрыялаў зніжалася ў залежнасці ад не зусім дакладнай пастаноўкі пытання праграмы. Гэта ў асноўным датычыцца пытанняў у раздзеле «Лексіка». Напрыклад, у пытаннях № 188 *плугам пашуць, аруць*... і № 255 *добра, ладна, балазе*..., дзе адсутнічае фармулёўка пытання, якое патрабавала б высвятлення розніцы ў значэнні слоў. У пытанні № 174 «Чым чэрпаюць ваду для піцця» не прадугледжана адрозненне назваў у залежнасці ад формы гэтай пасудзіны і ад матэрыялу, з якога яна зроблена. У пытанні № 165 «Будынак для захавання збожжа» не ўлічана адрозненне ў назвах калгаснага будынка для захавання збожжа і будынка ў індывідуальнай гаспадарцы.

Адзначаныя недахопы, аднак, не з'яўляюцца агульнымі, яны датычацца толькі нязначнай часткі дыялектных матэрыялаў, сабраных для Атласа.

4. САСТАЎ АТЛАСА

Атлас беларускай мовы ўключае дапаможныя і лінгвістычныя карты. Карты першага тыпу служаць даведнікам па гісторыі і геаграфіі краю.

На дапаможнай карце I «Старажытныя ўсходнеславянскія плямёны на тэрыторыі Беларусі (сярэдзіна IX — сярэдзіна XI стст.)» паказана схема размяшчэння асноўных славянскіх плямёнаў на картаграфуемай тэрыторыі: крывічоў, дрыгавічоў, радзімічаў, а таксама суседніх з імі славянскіх і неславянскіх плямёнаў — севяран, драўлян, яцвягаў, літвы і земіголы.

На дапаможнай карце II «Старажытнарускія землі і княствы ў перыяд феадальнай раздробленасці на тэрыторыі Беларусі (XI—XIV стст.)» паказаны межы паасобных княстваў на картаграфуемай тэрыторыі.

Дапаможная карта III «Беларусь канца XV—сярэдзіны XVII стст.» прадстаўляе тэрыторыю Беларусі да 1569 г. у складзе Вялікага княства Літоўскага і з 1569 г.— у складзе Рэчы Паспалітай.

Дапаможная карта IV «Уз'яднанне Беларусі з Расіяй (1772—1795 гг.)» прадстаўляе адміністрацыйны падзел тэрыторыі БССР у складзе адзінай Рускай дзяржавы.

Гістарычныя карты I, II, III, IV прадстаўляюць сабой копіі адпаведных карт, якія змешчаны ў «Атласе БССР», які выдадзены Акадэміяй навук БССР і Галоўным упраўленнем геадэзіі і картаграфіі Міністэрства ўнутраных спраў СССР у 1958 г. (Мінск — Масква).

На дапаможнай карце V «Беларуская ССР, адміністрацыйная карта» паказаны межы абласцей і раёнаў Беларускай ССР на 1 студзеня 1962 г., а таксама межы губерняў і паветаў паводле адміністрацыйнага падзелу ў канцы XIX і пачатку XX стст.

На дапаможнай карце VI даюцца назвы абследаваных населеных пунктаў на тэрыторыі Беларускай ССР.

Карта № 7 прадстаўляе беларускія гаворкі ў адпаведнасці з картай, складзенай Я. Ф. Карскім у 1903 г.

На дапаможнай карце VIII прадстаўлены беларускія гаворкі паводле даных карты Маскоўскай дыялекталагічнай камісіі 1915 г.

На ўкладках № 1 і № 2 да карт абазначаны межы старога (да 1917 г.) і новага (па даных на 1 студзеня 1962 г.) адміністрацыйнага падзелу.

Карта VI і ўкладкі разам з адміністрацыйнай картай № 5 з'яўляюцца неабходнымі пры вывучэнні тэрытарыяльнай суадноснасці даных Атласа з ранейшымі матэрыяламі і даследаваннямі па дыялекталогіі.

Лінгвістычныя карты Атласа прысвечаны найбольш важным з'явам моўнай сістэмы беларускіх гаворак.

Лінгвістычныя карты ў Атласе пададзены ў той паслядоўнасці, што і пытанні беларускай праграмы, па якой праводзілася абследаванне.

5. КАМЕНТАРЫІ ДА КАРТ

Кожнай карце адпавядае каментарый, які ўдакладняе і раскрывае змест карты.

Каментарый падзяляецца на дзве часткі — агульную і спецыяльную. Першая частка пачынаецца з прывядзення пытання «Праграмы», на адказах якога складзена карта. Калі карта звязана матэрыялам ці тэмай з іншымі картамі, то ў першай частцы каментарыяў даюцца спасылкі на іншыя карты. Далей указваецца, якой моўнай з'яве прысвечана карта. Тэма карты агаварваецца ў тых выпадках, калі гэта не зусім ясна з загалоўка (назвы) карты, а таксама ў тых выпадках, калі пры картаграфаванні якой-небудзь з'явы ўлічваюцца не ўсе дыялектныя адрозненні, якія звязаны з гэтай з'явай, а толькі частка іх.

Для фанетычных, марфалагічных і сінтаксічных карт па меры неабходнасці вызначаецца аб'ём лексічнага матэрыялу (абмежаваны, неабмежаваны), які ахоплівае картаграфуемая з'ява.

У першай частцы растлумачваюцца прынцыпы пабудовы карты, калі яны недакладна выказаны ў легендзе і не вынікаюць з агульных прынцыпаў картаграфавання. Тут жа агаварваецца адвод ад картаграфавання з'яў, якія адносяцца да тэмы карты, але па розных прычынах не ўлічваліся пры картаграфаванні.

Акрамя таго, у першай частцы каментарыяў раскрываюцца некаторыя знакі, калі адзін знак аб'ядноўвае два або некалькі блізкіх варыянтаў картаграфуемай з'явы.

Другая частка каментарыяў змяшчае фактычны матэрыял, які падаецца па парадку следавання населеных пунктаў. Толькі ў каментарыях да некаторых лексічных карт фактычны матэрыял разбіваецца на паасобныя групы (рубрыкі).

Прывядзенне фактычнага матэрыялу ў каментарыях абумоўлівалася характарам картаграфуемай з'явы, спосабам картаграфавання і якаснай годнасцю сабраных для Атласа дыялектных матэрыялаў. У залежнасці ад гэтага ў кожным разе і вызначаліся выпадкі прывядзення

ў каментарыях фактычнага матэрыялу і яго аб'ём. Матэрыял у каментарыях падаецца па тых населеных пунктах, у якіх адзначана суіснаванне розных варыянтаў картаграфуемай з'явы, і наяўны ў адказах матэрыял дапамагае высвятленню ўмоў ужывання іх, а таксама ў тых выпадках, калі ўмовы бытавання розных варыянтаў не зусім ясныя.

Увесь матэрыял, на аснове якога пастаўлены знакі на карце, прыводзіўся ў тых выпадках, калі картаграфуемая з'ява прадстаўлена непаслядоўна ў гаворках або яна бярэцца ў агульным выглядзе, бо матэрыял не дазваляе ўлічыць заканамернасці, якія крыюцца ў ёй.

Частковае прывядзенне фактычнага матэрыялу мае месца па тых пунктах, дзе: а) знак пастаўлен на аснове недастатковага матэрыялу ў якасных або колькасных адносінах, або на аснове матэрыялу, прыцягненага з адказаў на іншыя пытанні; б) аўтары адказаў даюць і тлумачэнні, якія ўдакладняюць характар бытавання моўных з'яў у гаворках. У асобных выпадках у каментарыях прыводзіўся дадатковы матэрыял, цесна звязаны з картаграфуемай з'явай, які па тых ці іншых прычынах не выносіўся на асобную карту. У большасці каментарыяў фактычны матэрыял абмяжоўваецца спецыфічнымі дыялектнымі разнавіднасцямі форм (да карт па марфалогіі).

Фактычны матэрыял, прыведзены ў каментарыях, у радзе выпадкаў дазваляе вызначыць характар суіснавання варыянтаў моўных з'яў сярод носьбітаў дыялекту, перавагу таго ці іншага варыянта ў мове пэўных узроставых груп.

ДАВЕДАЧНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

1. ПАПЯРЭДНІЯ ЗАЎВАГІ

ДА СПІСА АБСЛЕДАВАНЫХ НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАЎ

Першая графа змяшчае парадкавы нумар абследаванага населенага пункта, другая — шыфр, які ўказвае на месца размяшчэння яго на карце. Звесткі аб назве населеных пунктаў пададзены ў графах 3—5. У графе 3 гэта назва даецца так, як яна запісана ў матэрыялах. Прыведзеныя збіральнікамі назвы зверaны з савецкімі і польскімі выданнямі спісаў населеных месц і сучаснымі картамі[1] (графа 4), а таксама са спісамі населеных месц пачатку XX ст. (графа 5). У графах 6—7 даецца адміністрацыйны падзел, які існаваў у час збірання матэрыялаў для ўкладання «Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы» (1948—1959 гг.), а ў графах 8—9 — адміністрацыйны падзел на 1 студзеня 1962 г. Даныя сучасных карт прыводзяцца ў графе 4 услед за данымі адзначаных савецкіх і польскіх выданняў. Пасля літары К. (карта) ідзе назва населенага пункта, а пры адсутнасці таго ці іншага населенага пункта на карце—слова «няма». Ніжэй прыводзяцца выкарыстаныя першакрыніцы. Справа ў дужках даюцца скарачэнні, прынятыя ў тэксце спіса:

1. И. И. Гошкевич. Виленская губерния. Полный список населенных мест со статистическими данными о каждом поселении, Вильна, 1905 (ВГ ПСНМ);
2. Алфавитный список населенных мест Ковенской губернии, Ковна, 1903 (АСНМКГ);
3. Список населенных мест Витебской губернии, Витебск, 1906 (СНМВГ);
4. Список населенных мест Могилевской губернии, Могилев, 1910 (СНММог. Г);
5. Список населенных мест Минской губернии, Минск, 1909 (СНММГ);
6. Указатель населенным местностям Гродненской губернии с относящимися к ним необходимыми сведениями, Гродно, 1905 (УНМГГ);
7. Список населенных мест БССР (б. Минской губернии), Минск, 1924 (СНМ БССР);
8. Список населенных мест Гомельского округа, Гомель, 1927 (СНМГО);
9. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, 1923 (SMRP).
10. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorjalnie im własciwych władz i urządzeń komunikacyjnych, Przemyśł—Warszawa (SMRP z ozn.).

Акрамя скарочанай назвы адзначаных выданняў, у графах 4—5 указваецца старонка, а калі выданне складаецца з некалькіх тамоў і частак,—нумар тома і часткі.

Назвы адміністрацыйных адзінак, а таксама арганізацый, якія займаліся збіраннем матэрыялаў для Атласа таксама падаюцца скарочана: в.—*вёска;* выс. — *выселок;* д. — *деревня;* ж. ст. — *станция железной дороги;* з. — *застенок;* им. — *имение;* м. — *местечко;* одн. — *однодворец;* ок. — *околица;* п. — *поселок;* р. — *разъезд;* с. — *село;* сел. — *селгние;* сл. — *слобода;* ур. — *урочище;* ф. — *фольварк;* х. — *хутор;* f. — *folwark;* kol. — *kolonja;* m. — *miasteczko;* w. — *wieś;* z. — *zaścianek.*

Арш. наст. ін-т — *Аршанскі настаўніцкі інстытут.* Бабр. наст. ін-т — *Бабруйскі настаўніцкі інстытут.* Баранав. наст. ін-т — *Баранавіцкі настаўніцкі інстытут.* БДУ — *Беларускі дзяржаўны універсітэт імя У. І. Леніна.* Бр. ПІ — *Брэсцкі педагагічны інстытут імя А. С. Пушкіна.* Бр. наст. ін-т — *Брэсцкі настаўніцкі інстытут імя А. С. Пушкіна.* Віц. наст. ін-т — *Віцебскі настаўніцкі інстытут.* ГПІ — *Гомельскі педагагічны інстытут імя В. П. Чкалава.* Гр. ПІ — *Гродзенскі педагагічны інстытут.* Ін-т м-ва — *Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР.* Маг. ПІ — *Магілёўскі педагагічны інстытут.* Маз. наст. ін-т — *Мазырскі настаўніцкі інстытут.* Маз. ПІ —*Мазырскі педагагічны інстытут.* Маладзеч. наст. ін-т — *Маладзечанскі настаўніцкі інстытут.* МПІ — *Мінскі педагагічны інстытут імя А. М. Горкага.* Пін. наст. ін-т — *Пінскі настаўніцкі інстытут.*

Да спіса абследаваных населеных пунктаў прыкладаецца алфавітны паказальнік.

[1] Гл. Атлас Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Мінск—Масква, 1958.

2. СПІС АБСЛЕДАВАНЫХ НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАЎ

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі- рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
1	А6	в. Нарушова	К. няма	д. Нарушево, СНМВГ, 147	Полацкая	Асвейскі	Віцебская	Дрысенскі	1951	МПІ; А. П. Груцо, З. К. Ткачук
2	А7	в. Поціна	К. няма	д. Поцино, СНМВГ, 150	»	»	»	»	1951	МПІ; А. П. Груцо, З. К. Ткачук
3	А7	в. Залучча	К. няма	д. Залучье, СНМВГ, 170	»	»	»	»	1951	МПІ; С. Залескі, Н. Стэльмах
4	А7	в. Юхавічы	К. Юховічы	м. Юховичи, СНМВГ, 170	»	Расонскі	»	Расонскі	1951	МПІ; В. Н. Зеляneўскі, А. Б. Балай
5	Б5	в. Карасіна	w. Karasin, SMRP, t. VII, cz. II, 5 К. няма	д. Карасино, АСНМКГ, 214	Маладзечанская	Браслаўскі	»	Браслаўскі	1954	МПІ; З. А. Безгень, Л. С. Кумко, І. Н. Кучук
6	Б5	в. Іланцы	w. Iłańce, SMRP, t. VII, cz. II, 3 К. няма	—	Полацкая	»	»	»	1950	Ін-т м-ва; А. І. Владыка, Р. С. Мясаедава
7	В5	в. Купчэлі	w. Kupczele, SMRP, t. VII, cz. II, 9 К. няма	д. Купчели, АСНМКГ, 211	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. І. Жураўскі, Р. С. Жыватkeвіч
8	Б5	в. Вайнюнцы	w. Wojniuńce, SMRP, t. VII, cz. II, 10 К. няма	д. Войнюнцы, АСНМКГ, 193	»	Відзаўскі	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. І. Жураўскі, Р. С. Жыватkeвіч

9	Б5	в. Хвасты	w. Chwosty (Chosty), SMRP z ozn., 253 К. няма	д. Хвосты, ВГ ПСНМ, 136	»	»	»	»	1951	І-т м-ва; А. І. Жураўскі Р. С. Жыватkевіч, В. Ц. Мяцельскі, П. П. Шуба
10	Б5	в. Мілашкі	w. Miłaszki, SMRP, t. VII, cz. II, 40 К. няма	д. Милашки, ВГ ПСНМ, 136	Маладзечанская	»	»	»	1954	МПІ; З. А. Безгень, Л. С. Кумко, І. Н. Кучук
11	Б5	в. Ісáі	w. Isaje, SMRP, t. VII, cz. II, 40 К. няма	д. Исаи, ВГ ПСНМ, 136	Полацкая	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; В. Ц. Мяцельскі, П. П. Шуба
12	Б5	в. Дуброўкі	К. Дуброўка	з. Дубровка I, з. Дубровка II, АСНМКГ, 204	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; В. Ц. Мяцельскі П. П. Шуба
13	Б5	в. Казяны	m. Koziany, w. Koziany, SMRP, t.VII, cz. II, 40 К. Казяны	д. Козяны, с. Козяны, ВГ ПСНМ, 136	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; В. Ц. Мяцельскі, П. П. Шуба
14	Б5	в. Андроны	w. Androny, SMRP, t. VII, cz. II, 34 К. Андроны	д. Андроны, ВГ ПСНМ, 169	Маладзечанская	Пастаўскі	»	Пастаўскі	1954	Маладзеч. наст. ін-т; Т. К. Рагачэўская, Н. М. Кісель
15	Б5	в. Русакі	w. Rusaki, SMRP, t. VII, cz. II, 35 К. няма	д. Русаки, ВГ ПСНМ, 171	»	»	»	»	1954	Маладзеч. наст. ін-т; Г. Дурэйка, О. Бусько
16	Б5	в. Рынкяны	w. Rynkiany, SMRP z ozn., 1490 К. няма	д. Рынкяны, ВГ ПСНМ, 301	»	»	»	»	1954	Маладзеч. наст. ін-т; О. Баранава, Г. Букатая

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
17	Б5	в. Оцкавічы	w. Ockowicze, SMRP z ozn., 1173 К. Ацковічы	д. Оцковичи, ВГ ПСНМ, 283	Маладзечанская	Пастаўскі	Віцебская	Пастаўскі	1952	МПІ; К. В. Стоцік, А. Б. Балай
18	Б5	в. Загацце	w. Zahacie, SMRP, t. VII, cz. II, 38 К. няма	д. Загатье, ВГ ПСНМ, 93	»	»	»	»	1952	МПІ; А. Б. Балай, К. В. Стоцік
19	Б5	в. Савічы	w. Sawicze, SMRP, t. VII, cz. II, 27 К. Савічы	д. Савичи, ВГ ПСНМ, 115	»	»	»	»	1952	МПІ; П. П. Шуба, А. Дрозд
20	Б5	в. Радуты	z. Raducie, SMRP z ozn., 1419 К. Радута	д. Редута, ВГ ПСНМ, 293	»	»	»	»	1952	МПІ; няма даных
21	Б6	в. Вознава	К. няма	д. Возново, СНМВГ, 160	Полацкая	Дрысенскі	»	Дрысенскі	1951	МПІ; Р. Ф. Фіндрык, В. І. Міхайлоўская
22	Б6	в. Паўлюкі	К. няма	д. Павлюки, СНМВГ, 165	»	»	»	»	1951	МПІ; Р. Ф. Фіндрык, В. І. Міхайлоўская
23	Б6	в. Спрынды	w. Spryndy, SMRP, t. VII, cz. II, 11 К. няма	д. Спринды, АСНМКГ, 258	»	Браслаўскі	»	Браслаўскі	1951	Ін-т м-ва; А. І. Владыка, Р. С. Мясаедава
24	Б6	в. Лукшы	w. Łuksze, SMRP, t. VII, cz. II, 10 К. няма	д. Лукши, АСНМКГ, 225	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. І. Владыка, Р. С. Мясаедава

25	Б6	в. Баранаўшчына	w. Baranowszczyzna, SMRP, t. VII, cz. II, 12 К. няма	д. Барановщина АСНМКГ, 180	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; Н. М. Яцкевіч, Л. Н. Красько
26	Б6	в. Трыбухі	w. Trybuchy, SMRP, t. VII, cz. II, 44 К. няма	д. Трибухи-Рыжевские, д. Тробухи-Задруйские, ВГ ПСНМ, 143	»	Міёрскі	»	Міёрскі	1951	Ін-т м-ва; А. П. Груцо
27	Б6	в. Павяці	w. Powiecie, SMRP, t. VII, cz. II, 44 К. Павяці	д. Повятье, ВГ ПСНМ, 142	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, З. К. Ткачук
28	Б6	в. Барсукі	w. Borsuki, SMRP, t. VII, cz. II, 42 К. няма	д. Барсуки, ВГ ПСНМ, 151	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; І. К. Германовіч, В. А. Каваленка
29	Б6	в. Барсукі	К. няма	д. Барсуки, СНМВГ, 169	»	Дрысенскі	»	Дрысенскі	1951 1954	МПІ; І. Скобеж, В. Гарбацевіч БДУ; А. А. Крывіцкі, Н. І. Пратковіч, Е. І. Шулейка
30	Б6	в. Мураж	w. Muraż, SMRP, t. VII, cz. II, 4 К. няма	д. Мураж, АСНМКГ, 232	»	Браслаўскі	»	Браслаўскі	1951	Ін-т м-ва; Н. М. Яцкевіч, Л. Н. Красько
31	Б6	в. Перабороддзе	m. Przebrodze, SMRP, t. VII, cz. II, 72 К. Перабороддзе	м. Перебродье, ВГ ПСНМ, 166	»	Міёрскі	»	Міёрскі	1951	МПІ; З. К. Ткачук
32	Б6	в. Казлы	w. Kozły, SMRP, t. VII, cz. II, 41 К. няма	д. Козлы, ВГ ПСНМ, 177	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; В. А. Каваленка, І. К. Германовіч

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
33	Б6	в. Марозаўшчына	w. Morozowszczyzna, SMRP, t. VII, cz. II, 4 К. няма	д. Морозовщина, АСНМКГ, 231	Полацкая	Браслаўскі	Віцебская	Браслаўскі	1951	Ін-т м-ва; А. І. Жураўскі, Р. С. Жыватксвіч
34	Б6	Голубаўшчына	w. Hołubowszczyzna, SMRP, t. VII, cz. II, 71 К. няма	д. Голубовщина, ВГ ПСНМ, 165	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; Н. М. Яцкевіч, Л. Н. Красько
35	Б6	в. Мілейкі	w. Milejki, SMRP, t. VII, cz. II, 71 К. няма	д. Милейки, ВГ ПСНМ, 166	»	Міёрскі	»	Міёрскі	1951	Ін-т м-ва; В. А. Каваленка, І. К. Германовіч
36	Б6	в. Більдзюгі	w. Bildziugi, SMRP, t. VII, cz. II, 51 К. Більдзюгі	д. Бильдюги, ВГ ПСНМ, 147	»	Шаркоўшчынскі	»	Шаркоўшчынскі	1951	Ін-т м-ва; А. Г. Мурашка, В. Б. Хацкевіч
37	Б6	в. Рыгораўшчына	w. Hryhorowszczyzna, SMRP, t. VII, cz. II, 74 К. няма	д. Григоровщина, ВГ ПСНМ, 135	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, В. Б. Хацкевіч
38	Б6	в. Кукаўка	w. Kukawka, SMRP, t. VII, cz. II, 47 К. няма	ф. Куковка, ВГ ПСНМ, 176	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, В. Б. Хацкевіч

39	Б6	в. Куштале	w. Kusztale, SMRP, t. VII, cz. II, 52 К. няма	д. Кушталы, ВГ ПСНМ, 149	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, В. Б. Хацкевіч
40	Б6	в. Пялікі	w. Pialiki, SMRP, t. VII, cz. II, 75 К. Пялікі	д. Пялики, ВГ ПСНМ, 147	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, З. К. Ткачук
41	Б6	в. Путрыніца	w. Putrenica, SMRP, t. VII, cz. II, 57 К. няма	д. Путреница, ВГ ПСНМ, 154	»	Пліскі	»	Пліскі	1951	БДУ; Э. Блінава, Л. І. Бурак, Т. Самойлава
42	Б6	в. Белькі	w. Bielki, SMRP, t. VII, cz. II, 34 К. Белькі	д. Бельки, ВГ ПСНМ, 170	»	Дуніла-віцкі	»	Глыбоц-кі	1951	БДУ; І. Карнеева, В. Дамашэвіч, Ц. Хвашнянская
43	Б6	в. Залессе	w. Zalesie, SMRP, t. VII, cz. II, 54 К. Залессе	д. Залесье, ВГ ПСНМ, 170, 144, 148, 163	»	Глыбоц-кі	»	»	1952	Ін-т м-ва; К. В. Стоцік, А. Б. Балай
44	Б6	в. Лазічы	w. Łozicze, SMRP, t. VII, cz. II, 76 К. няма	д. Лозичи, ВГ ПСНМ, 137	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; К. В. Стоцік, А. Б. Балай
45	Б6	в. Гваздова	w. Hwozdowo, SMRP, t. VII, cz. II, 45 К. Гваздова	д. Гвоздово, ВГ ПСНМ, 138	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; А. Б. Балай, К. В. Стоцік
46	Б6	в. Ру́дая	w. Ruda, SMRP, t. VII, cz. II, 24 К. няма	д. Рудая, ВГ ПСНМ, 156	»	Дуніла-віцкі	»	»	1951	БДУ; А. У. Квяткоўская, С. Радкевіч, Л. Шахрай
47	Б6	в. Круткі	w. Krótki, SMRP, t. VII, cz. II, 25 К. Круткі	д. Крутки, ВГ ПСНМ, 113	»	»	»	»	1951	БДУ; В. Дамашэвіч, І. Карнеева, Ц. Хвашнянская

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
48	Б6	в. Лаўцы	w. Łowce, SMRP, t. VII, cz. II, 46 К. няма	д. Ловцы, ВГ ПСНМ, 139	Полацкая	Глыбоцкі	Віцебская	Глыбоцкі	1952	Ін-т м-ва; К. В. Стоцік, А. Б. Балай
49	Б6	в. Зашчэслі	w. Zaszcześle, SMRP, t. VII, cz. II, 22 К. няма	—	»	Пліскі	»	Пліскі	1951	БДУ; Е. С. Мяцельская, І. А. Саковіч, А. Сіліна, Р. Барыч
50	Б6	в. Даравое	w. Darewo, SMRP, t. VII, cz. II, 30 К. няма	д. Дарево, ВГ ПСНМ, 120	»	Дунілавіцкі	»	Глыбоцкі	1951	БДУ; А. У. Квяткоўская, О. Лойка, С. Радкевіч, Л. Шахрай
51	Б6	в. Груздава	m. Hruzdowo, SMRP, t. VII, cz. II, 26 К. Груздава	с. Груздово, ВГ ПСНМ, 114	Маладзечанская	Пастаўскі	»	Пастаўскі	1952	МПІ; няма даных
52	Б7	в. Петракова	К. няма	д. Петраково, СНМВГ, 291	Полацкая	Расонскі	»	Расонскі	1951	МПІ; В. Н. Зелянеўскі, А. Б. Балай
53	Б7	в. Зайцава	К. няма	д. Зайцево, СНМВГ, 154	Віцебская	Асвейскі	»	Дрысенскі	1954	БДУ; А. А. Крывіцкі, Н. І. Пратковіч, Е. І. Шулейка
54	Б7	в. Маскалёнкі	К. няма	д. Москаленки, СНМВГ, 151	Полацкая	»	»	»	1951	МПІ; С. Залескі, Н. Стэльмах
55	Б7	в. Якубова	К. няма	им. Якубово, СНМВГ, 154	»	Расонскі	»	Расонскі	1951	МПІ; В. А. Каваленка, І. К. Германовіч

56	Б7	в. Забулдычына	К. няма	—	»	»	»	»	1951	МПІ; няма даных
57	Б7	в. Бажкі	К. няма	д. Божки, СНМВГ, 154	»	Дрысенскі	»	Дрысенскі	1951	МПІ; І. М. Гайдукевіч, А. В. Жылко
58	Б7	в. Янкавічы	К. Янковічы	д. Янковичи, СНМВГ, 305	»	Расонскі	»	Расонскі	1951	МПІ; няма даных
59	Б7	в. Калюціна	К. няма	д. Колютино 1-е, д. Колютино 2-е, СНМВГ, 295	»	»	»	»	1951	МПІ; няма даных
60	Б7	в. Латышова	К. няма	ф. Латышево, СНМВГ, 307	»	»	»	»	1951	МПІ; няма даных
61	Б7	в. Шчаперня	К. няма	д. Шчеперня, д. Шчеперня 1-я, д. Шчеперня 2-я, СНМВГ, 296, 297	»	Полацкі	»	Полацкі	1950	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Р. С. Жыватkевіч
62	Б7	в. Стайкі	К. няма	д. Стайки, СНМВГ, 169	»	Дрысенскі	»	Дрысенскі	1951	МПІ; І. Скобеж, В. Гарбацэвіч
63	Б7	в. Арцейкавічы	К. няма	им. Артейковичи 1-е, им. Артейковичи 2-е, СНМВГ, 295, 296	Віцебская	Полацкі	»	Полацкі	1954	БДУ; А. К. Юрэвіч, А. В. Мажэйка
64	Б7	в. Владычына	К. няма	д. Владычино, СНМВГ, 308	Полацкая	»	»	Дрысенскі	1950	Ін-т м-ва; Л. Н. Красько, Б. С. Лапаў
65	Б7	в. Навінцы	w. Nowińce, SMRP, t. VII, cz. II, 59 К. няма	д. Новинцы, ВГ ПСНМ, 161	»	Дзісенскі	»	Міёрскі	1951	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Г. А. Буката, Н. А. Купрыянчык

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
66	Б7	в. Кушлікі	К. няма	д. Кушлики, СНМВГ, 309	Полацкая	Полацкі	Віцебская	Полацкі	1951	Ін-т м-ва; Л. Н. Красько, Б. С. Лапаў
67	Б7	в. Гэндзікі	К. няма	д. Гендики, СНМВГ, 328	»	»	»	»	1950	Ін-т м-ва; Л. Н. Красько, Б. С. Лапаў
68	Б7	в. Казлоўцы	w. Kozłowce, SMRP, t. VII, cz. II, 73 К. няма	д. Козловцы, СНМВГ, 308	»	Дзісенскі	»	Пліскі	1951	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Г. А. Буката, Н. А. Купрыянчык
69	Б7	в. Мётлы	w. Miotły, SMRP, t. VII, cz. II, 49 К. няма	д. Метлы, ВГ ПСНМ, 180	»	»	»	»	1951	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Г. А. Буката, Н. А. Купрыянчык
70	Б7	в. Паметнікі	К. няма	д. Пометники, СНМВГ, 172	»	Ветрынскі	»	Полацкі	1950	Ін-т м-ва; В. Б. Хацкевіч, О. П. Логвінава
71	Б7	в. Шчарбіцкія	w. Szczerbickie I, w. Szczerbickie II, SMRP, t. VII, cz. II, 50 К. няма	—	»	Дзісенскі	»	Пліскі	1951	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Г. А. Буката, Н. А. Купрыянчык
72	Б7	в. Гараўцы	w. Horawce, SMRP, t. VII, cz. II, 49 К. няма	д. Горовцы, СНМВГ, 182 195	»	Ветрынскі	»	»	1950	Ін-т м-ва; В. Б. Хацкевіч, О. П. Логвінава
73	Б7	в. Вішнева	К. няма	д. Вишнево, СНМВГ, 300	»	»	»	Полацкі	1950	Ін-т м-ва; А. І. Владыка, Р. С. Мясаедава

74	Б7	в. Мяжно	К. няма	д. Межно 1-е, д. Межно 2-е, д. Межно 3-е, СНМВГ, 326	»	»	»	»	1950	Ін-т м-ва; Р. С. Мясаедава, А. І. Владыка
75	Б7	в. Саланезічы	К. няма	д. Солоневичи, СНМВГ, 173	»	»	»	Ушацкі	1950	Ін-т м-ва; В. Б. Хацкевіч
76	Б7	в. Шчалкуны	w. Szczełkuny, SMRP, t. VII, cz. II, 67 К. няма	д. Щелкуны, ВГ ПСНМ, 169	»	Плiскі	»	Плiскі	1951	БДУ; Л. І. Бурак, Э. Блінава, Т. Самойлава
77	Б7	в. Кульгаі	w. Kulhaje Małe, w. Kulhaje Wielkie, SMRP, t. VII, sz. II, 69 К. няма	д. Кульгаи, ВГ ПСНМ, 173	Маладзечанская	»	»	»	1954	МПІ; няма даных
78	Б7	в. Лабуноўшчына	К. няма	д. Лабуновщина, СНМВГ, 181	Полацкая	Ветрынскі	»	Ушацкі	1950	Ін-т м-ва; Р. С. Мясаедава; А. І. Владыка
79	Б7	в. Слабодка	w. Słobódka, SMRP, t. VII, cz. II, 70 К. няма	—	»	Плiскі	»	Плiскі	1951	БДУ; Сіліна, Бірыч
80	Б7	в. Зерчанічы	К. няма	—	»	Ушацкі	»	Ушацкі	1951	БДУ; А. К. Юрэвіч, І. Д. Міхальцава, Г. М. Паслядовіч
81	Б7	в. Сарочына	К. Сарочына	д. Сорочино, СНМВГ, 210	»	»	»	»	1951	БДУ; Л. Ф. Копаць, Н. В. Сіцько
82	Б7	в. Цінаўка	w. Cinówka, SMRP, t. VII, cz. II, 66 К. няма	д. Циновка, ВГ ПСНМ, 169	»	Плiскі	»	Плiскі	1951	БДУ; Д. Мяцельская, Саковіч
83	Б7	в. Слабада	К. няма	д. Слобода, СНМВГ, 209	»	Ушацкі	»	Ушацкі	1951	БДУ; М. А. Жыдовіч, Л. М. Шакун, Л. Р. Копаць, Н. В. Сіцько

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
84	Б7	в. Гарадзец	К. няма	д. Городец 1-й, д. Городец 2-й, д. Городец 3-й, СНМВГ, 187	Полацкая	Ушацкі	Віцебская	Ушацкі	1951	БДУ; М. А. Жыдовіч, Л. М. Шакун
85	Б7	в. Весніцк	д. Вестницк, СНМ БССР, 38 К. Весніцк	—	»	»	»	»	1951	БДУ; А. К. Юрэвіч, І. Д. Міхальцава, Г. М. Паслядовіч
86	Б7	в. Задоры	К. няма	д. Задори, СНМВГ, 189	Віцебская	Лепельскі	»	Лепельскі	1952	Ін-т м-ва; Р. Ф. Фіндрык, А. І. Жураўскі
87	Б7	в. Ворань	К. Ворань	с. Воронь, СНМВГ, 182	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, А. Е. Курбыка
88	Б8	в. Галубова	К. няма	ф. Голубово, 302	Полацкая	Расонскі	»	Расонскі	1951	МПІ; В. Стома, З. Барталевіч
89	Б8	Гальніца	К. няма	—	»	»	»	»	1951	МПІ; Ю. С. Церах, Л. С. Пурышкіна
90	Б8	в. Бярозаўка	К. няма	д. Березовка, СНМВГ, 316	»	»	»	»	1951	МПІ; В. Стома, З. Барталевіч
91	Б8	в. Гвазды	К. няма	д. Гвозды, СНМВГ, 318	»	Полацкі	»	Полацкі	1950	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Р. С. Жываткевіч
92	Б8	в. Чухіліна	К. няма	д. Чухилино, СНМВГ, 96	»	Механўскі	»	Езярышчанскі	1950	Віц. наст. ін-т; няма даных
93	Б8	в. Мехавое	К. Мехавое	с. Меховое, СНМВГ, 95	Віцебская	»	»	»	1950	Віц. наст. ін-т; няма даных

94	Б8	в. Арлея	К. няма	д. Арлеи, СНМВГ, 73	Полацкая	Полацкі	»	Полацкі	1950	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Р. С. Жываткевіч
95	Б8	в. Казімірова	К. няма	им. Казимирово, СНМВГ, 303	»	»	»	»	1950	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Р. С. Жываткевіч, М. В. Бірыла, Б. С. Лапаў
96	Б8	в. Якушонкі	К. няма	д. Якушенки, СНМВГ, 71	Віцебская	Мехаўскі	»	Езярышчанскі	1950	Віц. наст. ін-т; няма даных
97	Б8	в. Іванаўка	К. няма	п. Ивановка, СНМВГ, 85	»	Гарадоцкі	»	Гарадоцкі	1952	Віц. наст. ін-т; няма даных
98	Б8	в. Сасно	К. няма	д. Сосно, СНМВГ, 322	»	Полацкі	»	Полацкі	1954	БДУ; А. В. Мажэйка, А. К. Юрэвіч
99	Б8	в. Казяны	К. Казьяны	д. Козьяны, СНМВГ, 83	»	Сіроцінскі	»	Шумілінскі	1951	Віц. наст. ін-т; В. П. Вараб'ёва
									1954	Ін-т м-ва; С. А. Грыгор'еў
100	Б8	в. Верамеева	К. няма	д. Веремеево, СНМВГ, 89	»	Гарадоцкі	»	Гарадоцкі	1952	Віц. наст. ін-т; няма даных
101	Б8	в. Зарачанне	К. няма	с. Заречане, СНМВГ, 321	Полацкая	Полацкі	»	Полацкі	1950	Ін-т м-ва; Н. А. Купрыянчык, М. В. Бірыла
102	Б8	в. Качан (Канчаны)	К. няма	ф. Кончане, СНМВГ, 93	Віцебская	Гарадоцкі	»	Гарадоцкі	1952	Віц. наст. ін-т; няма даных
103	Б8	в. Запалянка	К. няма	д. Заполянка, СНМВГ, 85	»	Сіроцінскі	»	Шумілінскі	1954	Арш. наст. ін-т; няма даных
104	Б8	в. Залессе	К. Залессе	д. Залесье, СНМВГ, 318	Полацкая	Полацкі	»	Полацкі	1950	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Н. А. Купрыянчык
105	Б8	в. Ласвіцкія	К. няма	—	Віцебская	Сіроцінскі	»	Шумілінскі	1954	Ін-т м-ва; С. А. Грыгор'еў
106	Б8	в. Бялянкі (Стабуры)	К. няма	д. Стабуры, СНМВГ, 18	»	Віцебскі	»	Віцебскі	1956	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
107	Б8	в. Шыліна	К. няма	д. Шилино СНМВГ, 319	Віцебская	Ульскі	Віцебская	Шумілінскі	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
108	Б8	в. Залессе	К. няма	д. Залесье, СНМВГ, 87	»	Сіроцінскі	»	»	1954	Арш. наст. ін-т; няма даных
109	Б8	в. Нікалаева	К. Мікалаева	ф. Николаево, СНМВГ, 294	»	Ульскі	»	»	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
110	Б8	в. Фролкавічы	К. няма	д. Фролковичи, СНМВГ, 204	»	»	»	Бешанковіцкі	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
111	Б8	в. Увалокі	К. няма	д. Уволоки, СНМВГ, 30	»	Сіроцінскі	»	Шумілінскі	1954	Арш. наст. ін-т; няма даных
112	Б8	в. Дзягілёва	К. няма	д. Дягилево, СНММог. Г, 181	»	Бешанковіцкі	»	Бешанковіцкі	1954	Арш. наст. ін-т; няма даных
113	Б8	в. Дворышча	К. няма	д. Дворище, СНМВГ, 313	»	»	»	»	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
114	Б8	в. Сокарава	К. Сакарова	д. Сокорово, СНМВГ, 193	»	Ульскі	»	»	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
115	Б8	в. Сіняны	К. няма	д. Синяны, СНММог. Г, 181	»	Бешанковіцкі	»	»	1955	Арш. наст. ін-т; няма даных
116	Б8	в. Дубраўкі	К. няма	д. Дубровки, СНМВГ, 178	»	»	»	»	1954	Арш. наст. ін-т; няма даных
117	Б8	в. Клешчына	К. няма	д. Клещино, СНМВГ, 175	»	»	»	»	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных

118	Б9	в. Марчанкі	К. няма	д. Марченки, СНМВГ, 79	»	Махаўскі	»	Езярышчанскі	1954	БДУ; К. І. Шчарбакова, Н. І. Кавалёва
119	Б9	в. Баннікі	К. няма	ф. Банники, СНМВГ, 83	»	»	»	»	1954	БДУ; Н. І. Кавалёва, К. І. Шчарбакова
120	Б9	в. Гаруны	К. няма	д. Горюны, СНМВГ, 96	»	Суражскі	»	»	1952	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Н. М. Мальцаў
121	Б9	в. Навасёлкі	К. Навасёлкі	д. Церковище, СНМВГ, 81	»	»	»	Віцебскі	1952	Ін-т м-ва; Г. А. Буката, С. Х. Александровіч
122	Б9	в. Лапушніцы	К. няма	д. Лапушница-Большая, д. Лапушница-Парши, СНМВГ, 69	»	Гарадоцкі	»	Гарадоцкі	1952	Віц. наст. ін-т; няма даных
123	Б9	в. Казловічы	К. няма	им. Козловичи, СНМВГ, 29	»	Суражскі	»	»	1952	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Н. М. Мальцаў
124	Б9	в. Сапраны	К. няма	д. Сапроны (Ивахненки), СНМВГ, 53	»	»	»	Віцебскі	1952	Ін-т м-ва; С. Х. Александровіч, Г. А. Буката
125	Б9	в. Стайкі	К. няма	д. Стайки, СНМВГ, 54	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Л. М. Токарава
126	Б9	в. Баркова	К. няма	д. Борково, СНМВГ, 75	»	Гарадоцкі	»	Гарадоцкі	1956	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. Жук
127	Б9	в. Курына	К. Курына	д. Курино, СНМВГ, 24	»	Суражскі	»	Віцебскі	1952	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Н. М. Мальцаў
128	Б9	в. Задуброўе	К. няма	им. Задубровье, СНМВГ, 44	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Л. М. Токарава
129	Б9	в. Астрэйкава	К. няма	д. Астрейково, СНМВГ, 14	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Л. М. Токарава
130	Б9	в. Глоданкі	К. Гладанкі	д. Глоданики, СНМВГ, 7	»	Лёзненскі	»	Лёзненскі	1952	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Б. С. Лапаў

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
131	Б9	в. Яроміна	К. няма	х. Еремино, СНМВГ, 22	Віцебская	Віцебскі	Віцебская	Віцебскі	1952	Віц. наст. ін-т; няма даных
132	Б9	в. Шэркіна	К. няма	д. Шеркино, СНМВГ, 7	»	Лёзненскі	»	Лёзненскі	1952	Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, А. Р. Мурашка
133	Б9	в. Паўлючонкі	К. няма	д. Павлюченки, СНМВГ, 35	»	Віцебскі	»	Віцебскі	1953	Ін-т м-ва; С. А. Грыгор'еў
134	Б9	в. Ноў (Ушыўка)	К. няма	д. Ушивка, СНМВГ, 7	»	Лёзненскі	»	Лёзненскі	1952	Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, А. Р. Мурашка
135	Б9	в. Зазыбы	К. няма	д. Зазыбы, СНМВГ, 35, 36	»	Віцебскі	»	Віцебскі	1953	Ін-т м-ва; С. А. Грыгор'еў
136	В3	в. Чыжуны	w. Czyżuny, SMRP z ozn., 300 К. Чыжуны	д. Чижуны, ВГ ПСНМ, 310	Гродзенская	Радунскі	Гродзенская	Радунскі	1952	Гр. ПІ; І. І. Таранка, Н. Дылейка
137	В3	в. Мяжанцы	w. Mieżańce, SMRP z ozn., 1043 К. няма	д. Межанце, ВГ ПСНМ, 36 47, 51	»	»	»	»	1952	Гр. ПІ; Л. М. Аўсейчык, Ф. Таранка
138	В4	в. Кемялішкі	m. Kiemieliszki, SMRP z ozn., 697 К. няма	м. Кемелишки, д. Кемелишки, ВГ ПСНМ, 278	»	Свірскі	»	Астравецкі	1954 1958	Маладзеч. наст. ін-т; А. А. Гедровіч, В. В. Саматыя Ін-т м-ва: Ю. Ф. Мацкевіч, І. П. Шайпук, Т. А. Шаблыка

139	B4	в. Дубнікі	w. Dubniki, SMRP z ozn., 371 К. няма	в. Дубники, ВГ ПСНМ, 32	Маладзечанская	Астравецкі	Гродзенская	Астравецкі	1952	МПІ; няма даных
140	B4	в. Дрэвенікі	w. Drewieniki, SMRP z ozn., 363 К. Дравенікі	д. Дровеники, ВГ ПСНМ, 81	»	»	»	»	1952	МПІ; К. К. Адамовіч, В. С. Стома
141	B4	в. Лоша	w. Łosza, SMRP z ozn., 954 К. няма	д. Лоша, ВГ ПСНМ, 245	»	»	»	»	1952	МПІ; І. Грынчык, Н. Стэльмах
142	B4	в. Слабодка	w. Słobódka, SMRP z ozn., 1562 К. Слабодка	д. Слободка, ВГ ПСНМ, 246	»	»	»	»	1952	МПІ; І. Грынчык, Н. Стэльмах
143	B4	в. Буняны	w. Buniany, SMRP z ozn., 200 К. няма	д. Буняны, ВГ ПСНМ, 228	»	Ашмянскі	»	Ашмянскі	1953	Маладзеч. наст. ін-т; Г. К. Ляшчынская
144	B4	в. Свілы	w. Swiły, SMRP z ozn., 1712 К. няма	д. Свилы, ВГ ПСНМ, 187	Гродзенская	Воранаўскі	»	Воранаўскі	1954	Гр. ПІ; Н. В. Міскевіч, Н. Каляда
145	B4	в. Паліцкішкі	w. Poleckiszki, SMRP z ozn., 1338 К. няма	д. Полецкишки, ВГ ПСНМ, 185	»	»	»	»	1953	Гр. ПІ; Н. Ф. Каляда, Р. П. Хаткевіч
146	B4	в. Утканы	w. Utkany, SMRP z ozn., 1786 К. няма	д. Утканы, ВГ ПСНМ, 231	»	»	»	»	1953	Гр. ПІ; Е. Стасевіч, А. Ворац
147	B4	в. Рамашканцы	w. Romaszkańce, SMRP z ozn., 1450 К. няма	д. Ромашканцы, ВГ ПСНМ, 253	»	»	»	»	1953	Гр. ПІ; Р. П. Хаткевіч, Н. Ф. Каляда

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
148	B4	в. Трабы	m. Traby, SMRP z ozn., 1744 К. Трабы	м. Трабы, ВГ ПСНМ, 255	Маладзечанская	Юрацішкаўскі	Гродзенская	Іўеўскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
149	B4	в. Асава	w. Osowo, SMRP z ozn., 213 К. Осава	д. Осова, ВГ ПСНМ, 185	Гродзенская	Радунскі	»	Воранаўскі	1952	Гр. ПІ; Н. Дылейка, І. Таранка
150	B4	в. Макуці	w. Makucie, SMRP z ozn., 987 К. няма	д. Макуци 1-е, д. Макуци 2-е, ВГ ПСНМ, 256	Маладзечанская	Юрацішкаўскі	»	Іўеўскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; М. Е. Сушко
151	B4	в. Тракелі	m. Trokiele, SMRP z ozn., 1747 К. Тракелі	с. Трокели, ВГ ПСНМ, 253	Гродзенская	Лідскі	»	Воранаўскі	1952	Гр. ПІ; Ворэц, Дудук, Чарток
152	B4	в. Рацкуны	w. Rackuny, SMRP z ozn., 1413 К. няма	д. Рацкуны, ВГ ПСНМ, 208	»	Радунскі	»	Радунскі	1953 1957	Гр. ПІ; Дудук, Дароніна Ін-т м-ва; Н. Стэльмах
153	B5	в. Дамуці	w. Damucie, SMRP z ozn., 307 К. няма	д. Дамуци, ВГ ПСНМ, 292	Маладзечанская	Пастаўскі	Віцебская	Пастаўскі	1952	МПІ; няма даных

154	B5	в. Папоўцы	w. Popowce, SMRP z ozn., 1352 К. няма	д. Поповцы, ВГ ПСНМ, 283	»	»	»	»	1954	Маладзеч. наст. ін-т; А. Шарыкала, О. Трафімчык
155	B5	в. Мацясы	w. Maciasy, SMRP z ozn., 976 К. няма	д. Мотясы 1-е, д. Мотясы 2-е, ВГ ПСНМ, 103	»	Мядзельскі	Мінская	Мядзельскі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
156	B5	в. Клюшчаны	m. Kluszczany, SMRP z ozn., 713 К. Клюшчаны	м. Клющаны, ВГ ПСНМ, 292	»	Свірскі	Гродзенская	Астравецкі	1954	Маладзеч. наст. ін-т; З. Н. Трасковіч, Я. Я. Шпакоўская
157	B5	в. Нарэйшы	w. Narejsze, SMRP z ozn., 1110 К. няма	д. Нарейши, ВГ ПСНМ, 302	»	»	Мінская	Мядзельскі	1952	МПІ; Н. Ф. Пальчэўская, Н. П. Панас
158	B5	в. Жукойні	w. Żukojnie Strackie, w. Żukojnie Żeladzkie, SMRP z ozn., 2039 К. Жукойні	д. Жукойни 1-е, д. Жукойни 2-е, ВГ ПСНМ, 261	»	»	»	Астравецкі	1952	МПІ; О. І. Мазанік, Р. В. Дайнека
159	B5	в. Засвір	w. Zaświrz, SMRP z ozn., 1984 К. няма	с. Засвирь, ВГ ПСНМ, 302	»	»	»	Мядзельскі	1952	МПІ; Н. Ф. Пальчэўская, Н. П. Панас
160	B5	в. Пронькі	К. няма	д. Проньки, ВГ ПСНМ, 276	»	Мядзельскі	»	»	1952	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
161	B5	в. Азаркі-Пудавінка	w. Azarki-Pudowinka, SMRP z ozn., 52 К. няма	д. Азарки-Пудовинка, ВГ ПСНМ, 117	»	»	»	»	1951 1958	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, І. П. Шайпук, Т. А. Шаблыка

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
162	B5	в. Маркуны	w. Markuny, SMRP z ozn., 1011 K. няма	д. Маркуны, ВГ ПСНМ, 32	Маладзечанская	Астравецкі	Гродзенская	Астравецкі	1952	МПІ; няма даных
163	B5	в. Хведзевічы	w. Chwedniewicze, SMRP z ozn., 252 K. няма	д. Хведзевичи, ВГ ПСНМ, 303	»	Свірскі	»	Смаргонскі	1952	МПІ; І. Каўцэвіч, А. Дрозд
164	B5	в. Ністанішкі	m. Nistaniszki, w. Nistaniszki, SMRP z ozn., 1126 K. няма	м. Нестанишки, д. Нистанишки, ВГ ПСНМ, 264	»	»	»	»	1952	МПІ; О. І. Мазанік, Р. В. Дайнека
165	B5	в. Бабраўнікі	w. Bobrowniki, SMRP z ozn., 116 K. няма	д. Бобровники, ВГ ПСНМ, 31	»	Астравецкі	»	Астравецкі	1952	МПІ; няма даных
166	B5	в. Вішнева	m. Wiszniew (Wiszniewo), SMRP z ozn., 1850 K. Вішнева	м. Вишнево, ВГ ПСНМ, 263	»	Свірскі	»	Смаргонскі	1954	Маладзеч. наст. ін-т; І. І. Далінкевіч, А. А. Ярашэвіч
167	B5	в. Слабада	w. Słoboda, SMRP z ozn., 1560 K. Слабада	д. Слобода, ВГ ПСНМ, 103	»	Вілейскі	Мінская	Вілейскі	1950	Маладзеч. наст. ін-т; Н. А. Малейковіч

168	B5	в. Журыхі	w. Żurychy, SMRP z ozn., 2042 K. няма	д. Журихи, ВГ ПСНМ, 109	»	»	»	»	1950	Маладзеч. наст. ін-т; А. Г. Рудак
169	B5	в. Абрамаў-шчына	w. Abramow-szczyzna, SMRP z ozn., 27 K. няма	д. Абрамов-щина, ВГ ПСНМ, 106	»	Смаргон-скі	Гродзенская	Смаргон-скі	1953	Маладзеч. наст. ін-т; З. Э. Галдакоўская
170	B5	в. Дзевятні	w. Dziewię-tnie, SMRP z ozn., 393 K. няма	им. Дзевятни, ВГ ПСНМ, 265	»	»	»	»	1953 1955	Маладзеч. наст. ін-т; Л. С. Паўлава Ін-т м-ва; П. М. Гапановіч, А. Жук
171	B5	в. Кавалі	w. Kowale, SMRP z ozn., 776 K. няма	д. Ковали, ВГ ПСНМ, 94	»	»	»	»	1953	Маладзеч. наст. ін-т; М. Храпавіцкая
172	B5	в. Нароч (Нарач)	w. Narocz, SMRP z ozn., 1111 K. Нароча	с. Нароч, ВГ ПСНМ, 102	»	Вілейскі	Мінская	Вілейскі	1950	Маладзеч. наст. ін-т; І. Н. Казыр
173	B5	в. Анкуды	w. Ankudy, SMRP z ozn., 42 K. няма	д. Анкуды, ВГ ПСНМ, 243	»	Ашмян-скі	Гродзенская	Ашмян-скі	1953	Маладзеч. наст. ін-т; А. А. Іванчык
174	B5	в. Міцкавічы	w. Mickiwicze, SMRP z ozn., 1035 K. Міцкевічы	д. Мицкевичи, ВГ ПСНМ, 221	»	Смаргон-скі	»	Смаргон-скі	1953 1955	Маладзеч. наст. ін-т; Л. Ламака Ін-т м-ва; П. М. Гапановіч, А. Жук
175	B5	с. Несцяняты	w. Nieście-nięta, SMRP z ozn., 1127 K. няма	д. Нестенента, ВГ ПСНМ, 250	»	»	»	»	1953	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1. I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
176	В5	в. Ілішчавічы	w. Iliszczewicze, SMRP z ozn., 558 К. няма	д. Илищевичи, ВГ ПСНМ, 92	Маладзечанская	Вілейскі	Мінская	Вілейскі	1950	Маладзеч. наст. ін-т; Г. Л. Боган
177	В5	в. Заскавічы	w. Zaśkiewicze, SMRP z ozn., 1984 К. Заскевічы	д. Заскевичи 1-е, д. Заскевичи 2-е, ВГ ПСНМ, 220—221	»	Маладзечанскі	»	Маладзечанскі	1950	Маладзеч. наст. ін-т; К. К. Шарабайка
178	В5	с. Маставілішкі	w. Mostwiliszki, SMRP z ozn., 1083 К. няма	им. Моствилишки, ВГ ПСНМ, 237	»	Ашмянскі	Гродзенская	Ашмянскі	1953 1955	Маладзеч. наст. ін-т; А. Ф. Гапанёнак Ін-т м-ва; П. М. Гапановіч, А. Жук
179	В5	в. Сакавічы	w. Sakowicze, SMRP z ozn., 1505 К. няма	д. Саковичи, ВГ ПСНМ, 225	»	Смаргонскі	»	Смаргонскі	1953	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
180	В5	в. Вярэбушкі	w. Wierebuszki, SMRP z ozn., 1827 К. няма	д. Веребушки, ВГ ПСНМ, 235	»	»	»	»	1953	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
181	В5	в. Лоск	w. Łosk, SMRP z ozn., 924 К. Лоск	с. Лосск 1-е, с. Лосск 2-е, ВГ ПСНМ, 233	»	Валожынскі	Мінская	Валожынскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; Е. Бобрык

182	B5	в. Хажова	w. Chożów, SMRP z ozn., 244 К. Хожава	с. Хожево, д. Хожево, ВГ ПСНМ, 117	»	Маладзечанскі	»	Маладзечанскі	1950	Маладзеч. наст. ін-т; Т. Н. Шаўчонак
183	B5	в. Драглеўцы	w. Drahlowce, SMRP z ozn., 361 К. няма	д. Драглевцы, ВГ ПСНМ, 226	»	Ашмянскі	Гродзенская	Ашмянскі	1953 1955	Маладзеч. наст. ін-т; Г. П. Песах Ін-т м-ва; П. М. Гапановіч, А. Жук
184	B5	в. Селішчы	w. Sieliszcze, SMRP z ozn., 1529 К. няма	д. Селищи, ВГ ПСНМ, 223	»	Валожынскі	»	»	1952	Маладзеч. наст. ін-т; М. Гейсік
185	B5	в. Узбалаць	w. Uzbłoć I, w. Uzbłoć II, w. Uzbłoć III, SMRP z ozn., 1787 К. Узбалаць	д. Узболоть 1-я, д. Узболоть 2-я, ВГ ПСНМ, 233—234	»	»	Мінская	Валожынскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; А. Конюх
186	B5	в. Хоўхлава	w. Chołchło, SMRP z ozn., 237 К. Холхла	с. Хохло, ВГ ПСНМ, 99	»	Маладзечанскі	»	Маладзечанскі	1950 1955	Маладзеч. наст. ін-т; В. К. Акульская Ін-т м-ва; П. М. Гапановіч, А. Жук
187	B5	в. Адамава	w. Adamowo, SMRP z ozn., 29 К. няма	д. Адамово, ВГ ПСНМ, 222	»	Валожынскі	»	Валожынскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; І. Капцюг
188	B5	в. Магенцы	w. Magieńce, SMRP z ozn., 979 К. няма	д. Магенцы, ВГ ПСНМ, 256	»	Юрацішкаўскі	Гродзенская	Ашмянскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; В. Комар
189	B5	в. Саланай	w. Sołonaj, SMRP z ozn., 1587 К. няма	д. Солоная, ВГ ПСНМ, 225	»	Валожынскі	Мінская	Валожынскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; Ф. П. Дзюшко

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
190	В5	в. Рум	w. Rum, SMRP z ozn., 1477 К. Рум	д. Рум, ВГ ПСНМ, 225	Маладзечанская	Валожынскі	Мінская	Валожынскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; Т. В. Маргові́ч
191	В6	в. Слабада	д. Слобода, СНМ БССР, 36 К. няма	с. Слобода, СНММГ, 186	Полацкая	Докшыцкі	Віцебская	Докшыцкі	1951	БДУ; М. Г. Ярош, М. Я. Рысіна, Л. С. Шыбека, В. Г. Швайбовіч, М. М. Шумская
192	В6	в. Порплішча	w. Porpliszcze, SMRP, t. VII, cz. II, 48 К. Порплішча	с. Порплище, ВГ ПСНМ, 124	»	»	»	»	1951	БДУ; М. Г. Ярош, М. Я. Рысіна, Л. С. Шыбека, В. Г. Швайбовіч, М. М. Шумская
193	В6	в. Сценкі	К. няма	д. Большая Стенка, д. Меньшая Стенка, СНМВГ, 208	Маладзечанская	»	»	»	1954	МПІ; А. А. Жук, Е. С. Секіш, Р. У. Дайнека, М. Ф. Смеяновіч
194	В6	в. Дзягілі	w. Dziahile, SMRP, t. VII, cz. II, 38 К. Дзягілі	д. Дягили, ВГ ПСНМ, 101	»	Мядзельскі	Мінская	Мядзельскі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
195	В6	в. Баяры	w. Bojary, SMRP, t. VII, cz. II, 38 К. няма	д. Бояры, ВГ ПСНМ, 121	»	»	»	»	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных

196	В6	в. Станіслаўцы	w. Stanisławce, SMRP, t. VII, cz. II, 38 К. няма	д. Станиславцы, ВГ ПСНМ, 93	Полацкая	Глыбоцкі	Віцебская	Глыбоцкі	1951 1958	БДУ; А. Лойка, А. Квяткоўская, С. Радкевіч, Л. Шахрай Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, І. П. Шайпук
197	В6	в. Атрубак	д. Отрубок, СНМ БССР, 36 К. няма	д. Отрубок, СНММГ, 147	»	Докшыцкі	»	Докшыцкі	1951	БДУ; М. Г. Ярош, М. Я. Рысіна, Л. С. Шыбека, В. Г. Швайбовіч, М. М Шумская
198	В6	в. Пузыры	w. Puzyry, SMRP, t. VII, cz. II, 22 К. Пузыры	д. Пузыри 1-е, д. Пузыри 2-е, ВГ ПСНМ, 109	Маладзечанская	Крывіцкі	Мінская	Крывіцкі	1951 1958	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, І. П. Шайпук, П. А. Шаблыка
199	В6	в. Сваткі	w. Swatki, SMRP, t. VII, cz. II, 30 К. Сваткі	д. Сватки, ВГ ПСНМ, 104	»	Мядзельскі	»	Мядзельскі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
200	В6	в. П'яны Лес	д. Лес Пьяный, СНМ БССР, 34 К. няма	д. Лес Пьяный, СНММГ, 113	Мінская	Бягомльскі	Віцебская	Докшыцкі	1950	Ін-т м-ва; Л. Р. Копаць, Е. С. Мяцельская
201	В6	в. Ваўкалатка	w. Wołkołatka, SMRP, t. VII, cz. II, 21 К. Валкалаты	с. Волколата, ВГ ПСНМ, 91	Маладзечанская	Крывіцкі	Мінская	Крывіцкі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; Т. І. Медзінская
202	В6	в. Чысці	д. Чисти-Вардомичские, д. Чисти-Мильчанские, д. Чисти-Товарищиские, СНМ БССР, 52 К. няма	д. Чисти, СНММГ, 216	Мінская	Бягомльскі	Мінская	Крывіцкі	1950	Ін-т м-ва; Л. Р. Копаць, Е. С. Мяцельская
203	В6	в. Асавец	w. Osowiec, SMRP, t. VII, cz. II, 86, 92 К. няма	д. Осовец, ВГ ПСНМ, 107, 125	Маладзечанская	Вілейскі	Мінская	Вілейскі	1950	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
204	В6	в. Красная	д. Красное, СНМ БССР, 50 К. няма	д. Красное, ВГ ПСНМ, 105	Мінская	Плешчаніцкі	Мінская	Плешчаніцкі	1949 1956	БДУ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
205	В6	в. Ракшыцы	w. Rakszyce, SMRP, t. VII, cz. II, 91 К. няма	д. Ракшицы, ВГ ПСНМ, 105	Маладзечанская	Ільянскі	»	Вілейскі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
206	В6	в. Малмыгі (Малмічы)	w. Małmygi, SMRP, t. VII, cz. II, 89 К. няма	д. Малмичи, ВГ ПСНМ, 110	»	Вілейскі	»	»	1950	Маладзеч. наст. ін-т; О. Ф. Шахалай
207	В6	в. Мятлічыцы	д. Метличицы, СНМ БССР, 74 К. няма	д. Метличицы, СНММГ, 122	Мінская	Плешчаніцкі	»	Плешчаніцкі	1949 1956	БДУ; Л. Р. Копаць, В. Б. Хацкевіч Ін-т м-ва; няма даных
208	В6	в. Суднікі	w. Sudniki, SMRP, t. VII, cz. II, 93 К. няма	д. Судники, ВГ ПСНМ, 119	Маладзечанская	Ільянскі	»	Вілейскі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
209	В6	в. Белая	д. Белое, СНМ БССР, 71 К. няма	д. Белое, СНММГ, 23	Мінская	Плешчаніцкі	»	Плешчаніцкі	1949 1956	БДУ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
210	В6	в. Рудня	д. Рудня, СНМ БССР, 49 К. няма	д. Рудня, СНММГ, 173	»	»	»	»	1949 1956	БДУ; Н. В. Ярашэвіч, А. І. Пётух Ін-т м-ва; няма даных

211	В6	в. Новая Гута	w. Huta Nowa, SMRP, t. VII, cz. II, 83 К. няма	д. Гута Новая, ВГ ПСНМ, 94	Маладзечанская	Ільянскі	»	Вілейскі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
212	В6	в. Рогавічы	w. Rohowicze, SMRP, t. VII, cz. II, 93 К. няма	д. Роговичи, ВГ ПСНМ, 95	»	»	»	»	1951	Маладзеч. наст. ін-т; няма даных
213	В6	в. Казыры	д. Козыри, СНМ БССР, 47 К. няма	д. Козыри, СНММГ, 87	Мінская	Лагойскі	»	Лагойскі	1949 1956	БДУ; няма даных Ін-т м-ва; Кавалёва, Самойла
214	В6	в. Стайкі	д. Стайки, СНМ БССР, 49 К. няма	д. Стайки, СНММГ, 191	»	»	»	»	1949 1956	БДУ; няма даных Ін-т м-ва; Самойла, Кавалёва
215	В6	в. Карпавічы	w. Karpowicze, SMRP, t. VII, cz. II, 78	К. Карпавічы	Маладзечанская	Ільянскі	»	Вілейскі	1951	Маладзеч. наст. ін-т; Н. А. Вайцяхоўскі
216	В6	в. Бясяды	д. Бесяды, СНМ БССР, 46 К. няма	д. Бесяды, СНММГ, 23	Мінская	Лагойскі	»	Лагойскі	1949 1956	БДУ; няма даных Ін-т м-ва; Кавалёва, Самойла
217	В6	в. Уланаўшчына	w. Ułanowszczyzna, SMRP, t. VII, cz. II, 86 К. няма	д. Улановщина, ВГ ПСНМ, 108	Маладзечанская	Радашковіцкі	»	Маладзечанскі	1954	Маладзеч. наст. ін-т; Я. А. Юшкевіч, В. М. Барыскевіч
218	В6	в. Валодзькі	д. Володьки, СНМ БССР, 161 К. Валодзькі,	д. Володьки, СНММГ, 30	»	»	»	»	1957	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, М. Д. Сакалоўская, Л. Э. Булгак

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта.			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
219	В6	в. Лысавічы	д. Лысцевичи, СНМ БССР, 130 К. няма	д. Лысцевичи, СНММГ, 112	Мінская	Заслаўскі	Мінская	Мінскі	1948 1957	БДУ; В. Б. Хацкевіч, В. М. Казбярук, Н. Гурская, С. Грычанік Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Л. Э. Булгак, М. Д. Сакалоўская
220	В6	в. Падонкі	д. Подонки, СНМ БССР, 65 К. Падонкі	д. Подонки, СНММГ, 158	»	Лагойскі	»	Лагойскі	1949 1956	БДУ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
221	В6	в. ПрудНянская Слабада	д. Слобода, СНМ БССР, 135 К. Слабада	д. Слобода, СНММГ, 185	»	Заслаўскі	»	Мінскі	1948 1957	БДУ; няма даных Ін-т м-ва; Л. Э. Булгак, М. Д. Сакалоўская, Ю. Ф. Мацкевіч
222	В6	в. Паперня	с. Паперня, СНМ БССР, 131 К. Паперня	с. Паперня, СНММГ, 148	»	Мінскі	»	»	1950	МПІ; Н. А. Падабед, Л. В. Валчэцкая, С. Н. Барэйша
223	В6	в. Слабада	д. Слобода-Озерицкая, СНМ БССР, 78 К. Слабада	д. Слобода, СНММГ, 185	»	Смалявіцкі	»	Смалявіцкі	1950	БДУ; Н. Ярашэвіч, А. К. Юрэвіч, Е. М. Камароўскі
224	В6	в. Сёмкаў Гарадок	м. Семково Городок, СНМ БССР, 154 К. Сёмкаў Гарадок	д. Семково, СНММГ, 181, м. Городок, СНММГ, 43	»	Заслаўскі	»	Мінскі	1948 1957	БДУ; В. М. Казбярук, В. Б. Хацкевіч, Н. Гурская, С. Грычанік Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Л. Э. Булгак, М. Д. Сакалоўская

225	В6	в. Курганы	д. Курган, СНМ БССР, 143 К. няма	ок. Курган, ур. Курган, СНММГ, 100	»	Мінскі	»	»	1950	МПІ; Н. А. Падабед, Л. В. Валчэцкая, С. Н. Барэйша
226	В7	в. Матырына	К. няма	д. Матырино, СНМВГ, 198	Віцебская	Лепельскі	Віцебская	Лепельскі	1952	Ін-т м-ва; А. І. Жураўскі, Р. Ф. Фіндрык
227	В7	в. Стары Лепель	К. няма	с. Старый Лепель, СНМВГ, 209	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, А. Е. Курбыка
228	В7	в. Малае Жэжліна	К. няма	д. Жежлино, СНМВГ, 198	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; А. І. Жураўскі, Р. Ф. Фіндрык
229	В7	в. Зацякляссе	К. Зацякляссе	д. Затеклясье, СНМВГ, 200	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, А. Е. Курбыка
230	В7	в. Пустаселле	д. Пустоселье, СНМ БССР, 36 К. няма	д. Пустоселье, СНМВГ, 166	Мінская	Бягомльскі	»	Докшыцкі	1950	Ін-т м-ва; Е. С. Мяцельская, Л. Ф. Копаць
231	В7	в. Гарачэвічы	К. няма	с. Городчевичи, СНМВГ, 185	Віцебская	Лепельскі	»	Лепельскі	1952	Ін-т м-ва; А. І. Жураўскі, Р. Ф. Фіндрык
232	В7	в. Свядзіца	д. Свядица, СНМ БССР, 46 К. няма	д. Свядица, СНММГ, 179	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; Р. С. Жываткевіч, П. П. Шуба
233	В7	в. Чарніца	д. Черница, СНМ БССР, 46	д. Черница, СНММГ, 215	»	»	»	»	1952	Ін-т м-ва; Р. С. Жываткевіч, П. П. Шуба
234	В7	в. Рожна	д. Рожно, СНМ БССР, 36 К. няма	з. Рожно, СНММГ, 171	Мінская	Бягомльскі	»	»	1950	Ін-т м-ва; Н. В. Ярашэвіч, У. В. Анічэнка
235	В7	в. Старыя Валосавічы	д. Волосевичи Старые, СНМ БССР, 43 К. Валосавічы	д. Волосевичи Старые, СНММГ, 30	Віцебская	Лепельскі	»	»	1952	Ін-т м-ва; Р. С. Жываткевіч, П. П. Шуба

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
236	В7	в. Замошша	д. Замошье, СНМ БССР, 38 К. Замошша	д. Замошье, СНММГ, 70	Віцебская	Лепельскі	Віцебская	Лепельскі	1952	Ін-т м-ва; Р. С. Жываткевіч, П. П. Шуба
237	В7	в. Гарэлае	д. Горелое, СНМ БССР, 70 К. няма	д. Горелое, СНММГ, 43	Мінская	Бягомльскі	»	Докшыцкі	1950	Ін-т м-ва-; Н. В. Ярашэвіч, У. В. Анічэнка
238	В7	в. Красналукі	м. Красно-луки, СНМ БССР, 62 К. Красналукі	м. Красно-луки, СНММГ, 95	»	Халопеніцкі	»	Лепельскі	1950	Ін-т м-ва; С. Х. Александровіч, Г. А. Буката, А. І. Пётух, М. А. Жыдовіч
239	В7	в. Уборак	д. Уборок, СНМ БССР, 69 К. няма	д. Уборок, СНММГ, 204	»	Бягомльскі	Мінская	Барысаўскі	1950	Ін-т м-ва; Н. В. Ярашэвіч, У. В. Анічэнка
240	В7	в. Жортай	д. Жортай I, д. Жортай II, СНМ БССР, 62 К. Жартай	д. Жортай, СНММГ, 62	»	Халопеніцкі	»	»	1950	Ін-т м-ва; С. Х. Александровіч, Г. А. Буката
241	В7	в. Слабада	д. Слобода, СНМ БССР, 80 К. няма	д. Слобода, СНММГ, 185	»	»	»	Крупскі	1950	Ін-т м-ва; М. А. Жыдовіч, А. І. Пётух
242	В7	в. Пагарэлае	д. Погорелое, СНМ БССР, 63 К. няма	д. Погорелое, СНММГ, 155	»	»	»	Барысаўскі	1950	Ін-т м-ва; А. І. Пётух
243	В7	в. Мачулішчы	д. Мочулище, СНМ БССР, 80 К. няма	д. Мочулище, СНММГ, 128	»	»	«	Крупскі	1950	Ін-т м-ва; А. І Пётух, Г. А. Буката

244	В7	в. Камена	с. Камень, СНМ БССР, 55 К. Камень	с. Камень или Лог, СНММГ, 81	»	Плешчаніцкі	»	Плешчаніцкі	1949 1956	БДУ; А. І. Владыка, Р. С. Жываткевіч Ін-т м-ва; А. С. Рагавы, Ф. Пучук, К. Шымук
245	В7	в. Рагатка	д. Рогатка, СНМ БССР, 59 К. няма	д. Рогатка, СНММГ, 170	»	Барысаўскі	»	Барысаўскі	1950	БДУ; В. Б. Хацкевіч, А. І. Сіліна, І. В. Карнеева
246	В7	в. Пупелічы	д. Пупеличи, СНМ БССР, 53 К. няма	д. Пупеличи, СНММГ, 166	»	»	»	»	1950	БДУ; В. Б. Хацкевіч, І. В. Карнеева, А. І. Сіліна
247	В7	в. Жыцькава	д. Житьково, СНМ БССР, 37 К. Жыцькава	д. Житьково, СНММГ, 62	»	»	»	»	1950	БДУ; няма даных
248	В7	в. Клён	д. Клен, СНМ БССР, 67 К. няма	д. Клен, СНММГ, 84	»	Крупскі	»	Крупскі	1950	БДУ; У. В. Анічэнка, Л. С. Шыбека, Я. І. Шчэпко
249	В7	в. Бытча	с. Бытча, СНМ БССР, 37	с. Бытча, СНММГ, 22	»	Барысаўскі	»	Барысаўскі	1950	БДУ; Л. Н. Красько, Б. С. Лапаў
250	В7	в. Паграбішча (Моладзі Малыя)	д. Молоди Малые (Погребище), СНМ БССР, 82 К. няма	д. Молодзи Малые, СНММГ, 126	»	Лагойскі	»	Лагойскі	1949 1956	БДУ; Л. Р. Копаць, В. Б. Хацкевіч Ін-т м-ва; няма даных
251	В7	в. Стайкі	с. Стайки, СНМ БССР, 68 К. няма	д. Стайки, СНММГ, 191	»	Барысаўскі	»	Барысаўскі	1950	БДУ; Л. Р. Копаць, Э. Д. Блінава, Т. А. Самойлава
252	В7	в. Бабі Лес	д. Лес Бабий, СНМ БССР, 82 К. няма	д. Лес Бабий, СНММГ, 113	»	Смаляўвіцкі	»	Смаляўвіцкі	1950	БДУ; Н. В. Ярашэвіч, А. К. Юрэвіч, Е. М. Камароўскі
253	В7	в. Струпень	д. Струпень, СНМ БССР, 51 К. няма	д. Струпень, СНММГ, 195	»	Барысаўскі	»	Барысаўскі	1950	БДУ; Р. С. Мясаедава, Р. С. Жываткевіч, А. І. Владыка

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
254	В7	в. Дроздзіна	д. Дроздино, СНМ БССР, 40	д. Дроздино, СНММГ, 55	Мінская	Барысаўскі	Мінская	Барысаўскі	1950	БДУ; Л. Р. Копаць, Э. Д. Блінава, Т. А. Самойлава
255	В7	в. Яловіца	д. Яловица (Еловица), СНМ БССР, 78 К. няма	д. Яловица, СНММГ, 222	»	Смалявіцкі	»	Смалявіцкі	1950	БДУ; Н. В. Ярашэвіч, А. К. Юрэвіч, Е. М. Камароўскі
256	В7	в. Лаўніца	д. Лавница, СНМ БССР, 40 К. няма	д. Лавницы, СНММГ, 101	»	Барысаўскі	»	Барысаўскі	1950	БДУ; Л. Р. Копаць, Т. А. Самойлава, Э. Д. Блінава
257	В7	в. Устроны	х. Устрона, СНМ БССР, 51 К. няма	ф. Устронь, СНММГ, 207	»	»	»	»	1955	БДУ; няма даных
258	В8	в. Ходцы	К. Ходцы	с. Ходцы, СНММог. Г, 170	Віцебская	Сенненскі	Віцебская	Сенненскі	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
259	В8	в. Застадолле	К. Застадолле	с. Застодолье, СНММог. Г, 177	»	Багушэўскі	»	»	1952	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, З. Пісарык
260	В8	в. Малая Вядрэнь	К. няма	д. Ведрень-Рожан, Ведрень-Брилева, СНМВГ, 200	»	Чашніцкі	»	Чашніцкі	1952	Віц. наст. ін-т; А. П. Курак
261	В8	в. Савінічы	К. няма	д. Совиничи, СНММог. Г, 185	»	Сенненскі	»	Сенненскі	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных

262	B8	в. Канева	К. няма	с. Канево, СНММог. Г, 189	»	»	»	»	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
263	B8	в. Цяпіна	К. Цяпіна	д. Тяпино, СНМВГ, 203	»	Чашніцкі	»	Чашніцкі	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
264	B8	в. Лазукі	К. няма	д. Лазуки, СНММог. Г, 165	»	»	»	»	1953 1955	Арш. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч
265	B8	в. Латыгала	К. Латыгаль	д. Латыголь, СНММог. Г, 189	»	Сенненскі	»	Сенненскі	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
266	B8	в. Забор‘е	К. няма	д. Заборье, СНММог. Г, 184	»	»	»	»	1952	Арш. наст. ін-т; Л. Е. Галенка, Н. М. Мяцеліца
267	B8	в. Алексенічы	К. Аляксінічы	с. Алексиничи, СНММог. Г, 184	»	»	»	»	1952	Арш. наст. ін-т; Н. Н. Сталярова, Т. І. Сугак
268	B8	в. Лукомль	К. Лукомль	м. Лукомль 1-е, м. Лукомль 2-е, СНММог. Г, 174	»	Чашніцкі	»	Чашніцкі	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
269	B8	в. Цотава	К. няма	д. Цотово, СНММог. Г, 165	»	»	»	»	1953 1955	Арш. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Т. Ціва
270	B8	с. Расна	К. Расна	с. Рясно, СНММог. Г, 186	»	Сенненскі	»	Сенненскі	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
271	B8	в. Лазы	К. няма	д. Лозы, СНММог. Г, 163	»	Талачынскі	»	Талачынскі	1954	БДУ; В. А. Сарока, В. А. Слабко
272	B8	м. Чарэя	К. Чарэя	м. Черея, СНММог. Г, 191	»	Чашніцкі	»	Чашніцкі	1953	Арш. наст. ін-т; няма даных
273	B8	в. Няклюдава	К. Няклюдава	с. Неклюдово, СНММог. Г, 187	»	Талачынскі	»	Талачынскі	1954	БДУ; В. А. Сарока, В. А. Слабко
274	B8	в. Алёнавічы	К. Алёнавічы	с. Аленовичи, СНММог. Г, 103	»	Кохнаўскі	»	»	1955	МПІ; Брысюк, Рагач

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
275	В8	в. Дакучын	К. няма	д. Докучин, СНММог. Г, 172	Мінская	Халопеніцкі	Мінская	Крупскі	1950	Ін-т м-ва; С. Х. Александровіч, Г. А. Буката
276	В8	в. Абчуга	К. Абчуга	м. Обчуга, СНММог. Г, 179	»	Крупскі	»	»	1956	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі
277	В8	в. Узгоі	К. няма	д. Узгой, СНММог. Г, 140	Віцебская	Талачынскі	Віцебская	Талачынскі	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
278	В8	в. Іграшка	К. Ігрушка	с. Игрушка, СНММог. Г, 161	Мінская	Крупскі	Мінская	Крупскі	1950	БДУ; У. В. Анічэнка, Л. С. Шыбека, Я. І. Шчэпко
279	В8	в. Худаўцы	К. няма	с. Худовцы, СНММог. Г, 161	»	»	»	»	1950	БДУ; У. В. Анічэнка, Л. С. Шыбека, Я. І. Шчэпко
280	В8	в. Варанцэвічы	К. Варанцэвічы	с. Воронцевичи, д. Воронцевичи, СНММог. Г, 139	Віцебская	Талачынскі	Віцебская	Талачынскі	1949 1957	БДУ; М. Я. Прускі Ін-т м-ва; Л. Дзеніскевіч, Г. Пікулік
281	В8	в. Таласкаўшчына	К. няма	д. Таласковщина, СНММог. Г, 166	»	»	»	»	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
282	В8	в. Славені	К. няма	д. Славени, СНММог. Г, 124	»	»	»	»	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
283	В8	в. Сакалавічы	К. няма	д. Соколовичи, СНММог. Г, 161	Мінская	Крупскі	Мінская	Крупскі	1950	БДУ; Е. А. Мяцельская, Я. А. Закжэўская, Л. С. Гецман
284	В8	в. Скураты	К. Скураты	д. Скураты 1-е, д. Скураты 2-е, СНММог. Г, 7	Магілёўская	Круглянскі	Магілёўская	Бялыніцкі	1953	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Л. Цурыкава, В. Шэпелева

285	В8	в. Круча	К. Круча	м. Круча, СНММог. Г, 11	»	»	»	»	1953	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Л. Цурыкава, В. Шэпелева
286	В8	в. Альшанікі	К. няма	д. Ольшаники, СНММог. Г, 7	»	»	»	»	1953	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Л. Цурыкава, В. Шэпелева
287	В8	в. Старыя Дзянісавічы	д. Денисовичи, СНМ БССР, 79 К. Дзянісавічы	д. Денисовичи, СНММГ, 51	Мінская	Крупскі	Мінская	Крупскі	1950	БДУ; Е. С. Мяцельская, Я. А. Закжэўская, Л. С. Гецман
288	В8	в. Зелянкова	К. няма	д. Зеленьков, СНММог. Г, 17	Магілёўская	Круглянскі	Магілёўская	Бялыніцкі	1953	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Л. Цурыкава, В. Шэпелева
289	В8	в. Ухвала	с. Ухвала, СНМ БССР, 79 К. Ухвала	с. Ухвала, СНММГ, 207	Мінская	Крупскі	Мінская	Крупскі	1950	БДУ; Е. С. Мяцельская, Я. А. Закжэўская, Л. С. Гецман
290	В8	в. Царковішча	К. няма	с. Церковище, СНММог. Г, 18	Магілёўская	Шклоўскі	Магілёўская	Бялыніцкі	1948	Маг. ПІ; няма даных
291	В8	в. Заазер'е	д. Заозерье, СНМ БССР, 81 К. Заазер'е	—	»	Бялыніцкі	»	»	1957	Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, Р. Г. Еўдакімчык
292	В9	в. Лядзінкі	К. няма	д. Лядинки, СНММог. Г, 177	Віцебская	Багушэўскі	Віцебская	Віцебскі	1952	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, З. Пісарык
293	В9	в. Пушкі́	К. няма	—	»	Лёзненскі	»	Лёзненскі	1952	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Б. С. Лапаў
294	В9	в. Старабабылле	К. няма	д. Царобобыли, СНМВГ, 36	»	Багушэўскі	»	Віцебскі	1952	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, А. А. Крывіцкі, З. Пісарык, Н. Г. Жук
295	В9	в. Кучыншчына	К. няма	—	»	»	»	Лёзненскі	1952	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Н. Г. Жук
296	В9	в. Барсеева	К. няма	д. Барсеево, СНММог. Г, 115	»	Лёзненскі	»	»	1952	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Б. С. Лапаў
297	В9	в. Луг	К. няма	д. Луг, СНММог. Г, 176	»	Багушэўскі	»	Сенненскі	1952	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, З. Пісарык

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
298	В9	в. Бабінавічы	К. Бабінавічы	Заштатный город Бабиновичи СНММог. Г (Таблица на ст. XVII)	Віцебская	Арэхаўскі	Віцебская	Лёзненскі	1955	МПІ; І. Я. Яшкін, Налягач, Галавачэнка
299	В9	в. Казакі	К. няма	д. Казаки, СНММог. Г, 136	»	Багушэўскі	»	Сенненскі	1952	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Н. Г. Жук
300	В9	в. Рамальдава	К. няма	—	»	Арэхаўскі	»	Аршанскі	1955	МПІ; М. Кірэенка, Рабкевіч, А. Жук
301	В9	в. Шэмітаўка	К. няма	д. Шеметовка, СНММог. Г, 168	»	Багушэўскі	»	Сенненскі	1952	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Н. Г. Жук
302	В9	в. Шэкі	К. няма	д. Шеки, СНММог. Г, 132	»	Арэхаўскі	»	Дубровенскі	1955	МПІ; І. Я. Яшкін, Налягач, Галавачэнка
303	В9	в. Чапеліна	К. няма	д. Чепелино, СНММог. Г, 107	»	»	»	Аршанскі	1955	МПІ; А. Жук, М. Кірэенка, Рабкевіч
304	В9	в Карумны	К. няма	д. Корунны, СНММог. Г, 132	»	Дубровенскі	»	Дубровенскі	1954	БДУ; В. А. Несцяровіч, К. А. Пятакоў
305	В9	в. Мардашэвічы (Мардахі)	К. няма	с. Мордашевичи, СНММог. Г, 132	»	»	»	»	1954	БДУ; О. М. Мельнікава, З. Л. Роўба
306	В9	в. Цюльпін	К. няма	д. Тюльпин, СНММог. Г, 104	»	Коханаўскі	»	Аршанскі	1950	Арш. наст. ін-т; няма даных

307	B9	в. Машкова	К. няма	с. Мошково, СНММог. Г, 128	»	Аршанскі	»	»	1948 1957	Арш. наст. ін-т; З. І. Гарнак, Р. А. Каладзейская Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, Л. Ф. Шаталава
308	B9	в. Кудаева	К. няма	д. Кудаево, СНММог. Г, 107	»	»	»	»	1950	Арш. наст. ін-т; няма даных
309	B9	в. Ерамееўшчына	К. няма	д. Еремеевщина, СНММог. Г, 55	»	Дубровенскі	»	Дубровенскі	1951	Арш. наст. ін-т; Федарцова
310	B9	в. Слатаўшчына (Сватоўшчына)	К. няма	д. Слатовщина, СНММог. Г, 53	»	»	»	»	1951	Арш. наст. ін-т; няма даных
311	B9	в. Задроўе	К. няма	д. Задровье, СНММог. Г, 120	»	Коханаўскі	»	Аршанскі	1955	МПІ; Н. Т. Вайтовіч, Е. І. Брысюк, Р. У. Бусел, Т. С. Ціва
312	B9	в. Дабрынь	К. Дабрынь	д. Добрынь, СНММог. Г, 62	»	Дубровенскі	»	Дубровенскі	1951	Арш. наст. ін-т; няма даных
313	B9	в. Пугляі	К. Пугляі	с. Пугляи, СНММог. Г, 59	»	Аршанскі	»	Аршанскі	1951 1957	Арш. наст. ін-т; Л. П. Халісава, Н. І. Сідарэнка Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, Л. Ф. Шаталава
314	B9	в. Тарчылава	К. няма	д. Торчилово, СНММог. Г, 104	»	»	»	»	1954 1957	Арш. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, Л. Ф. Шаталава
315	B9	в. Засценкі	К. няма	почт.-телегр. отдел. Застенки, СНММог. Г, 58	»	»	»	»	1952	Арш. наст. ін-т; няма даных
316	B9	в. Маслакі	К. Маслакі	с. Маслаки, СНММог. Г, 57	Магілёўская	Горацкі	Магілёўская	Горацкі	1952	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Мазіліна, Стражэвіч

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзлу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
317	B9	в. Рэкта	К. Рэкта	д. Ректа, СНММог. Г, 62	Магілёўская	Горацкі	Магілёўская	Горацкі	1955	Маг. ПІ; няма даных
318	B9	в. Слабодка	К. няма	с. Слободка, СНММог. Г, 139	»	Шклоўскі	»	Шклоўскі	1948	Маг. ПІ; няма даных
319	B9	в. Каменка	К. няма	д. Каменка, СНММог. Г, 138	»	»	»	»	1955	Маг. ПІ; няма даных
320	B9	в. Галышана	К. няма	д. Голышино, СНММог. Г, 193	»	Горацкі	»	Горацкі	1952	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Мазіліна, Стражэвіч
321	B9	в. Любіж	К. няма	с. Любиж, СНММог. Г, 54	»	»	»	»	1952	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Мазіліна, Стражэвіч
322	B9	в. Вялікія Аўчыніны	К. няма	—	»	Шклоўскі	»	Шклоўскі	1948	Маг. ПІ; няма даных
323	B9	в. Фашчаўка	К. Фашчаўка	с. Фащевка, СНММог. Г, 59	»	»	»	»	1954	Маг. ПІ; няма даных
324	B9	в. Рудзіцы	К. няма	д. Рудицы, СНММог. Г, 202	»	Дрыбінскі	»	»	1952	Маг. ПІ; Каралёва, Едзіновіч, Жашкова
325	B9	в. Старая Водва	К. Старая Водва	с. Водва, СНММог. Г, 17	»	Шклоўскі	»	»	1950	Маг. ПІ; няма даных
326	B9	в. Нічыпаравічы	К. няма	с. Ничипоровичи, СНММог. Г, 58	»	»	»	»	1949 1959	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; Л. К. Сіневіч, Т. А. Шаблыка, Н. Т. Вайтовіч

327	В9	в. Навасёлкі	К. няма	д. Новоселки, СНММог. Г, 5	»	»	»	Бялыніцкі	1948	Маг. ПІ; няма даных
328	В9	в. Вялікае Шчокатава	К. няма	д. Большой Щекотов, СНММог. Г, 198	»	Дрыбінскі	»	Горацкі	1952	Маг. ПІ; Каралёва, Едзіновіч, Жашкова
329	В10	в. Аляксейкі (Сазонаўка)	К. няма	д. Сазоновка, д. Алексейки, СНММог. Г, 63	Віцбеская	Дубровенскі	»	Дубровенскі	1954	БДУ; К. А. Пятакоў, В. А. Несцяровіч
330	В10	в. Чашнікі	К. няма	д. Чашники, СНММог. Г, 54	Магілёўская	Горацкі	»	Горацкі	1952	Маг. ПІ; Т. Семчанка, Каралёва, Бядуленка
331	В10	в. Ходараўка	К. няма	д. Ходоровка, СНММог. Г, 54	»	»	»	»	1952 1959	Маг. ПІ; Бядуленка, Т. Семчанка, Каравлёа Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, К. Р. Іванова
332	В10	в. Паляшыцы	К. няма	д. Полящицы, СНММог. Г, 195	»	»	»	»	1952	Маг. ПІ; Т. Семчанка, Каралёва, Бядуленка
333	В10	в. Валынцава	К. няма	д. Волынцево, СНММог. Г, 61	»	»	»	»	1952	Маг. ПІ; Т. Семчанка, Кнышава, Сіпайла
334	В10	в. Студзянец	К. няма	д. Студенец, СНММог. Г, 101	»	Дрыбінскі	»	»	1952	Маг. ПІ; Т. Семчанка, Кнышава, Сіпайла
335	В10	в. Несцерава	К. няма	д. Нестерево, СНММог. Г, 101	»	Мсціслаўскі	»	Мсціслаўскі	1952	Маг. ПІ; Трусава, Жолудзева, Раманенка
336	В10	в. Старакожаўка	К. няма	д. Старокожевка, СНММог. Г, 193	»	Дрыбінскі	»	Горацкі	1952	Маг. ПІ; Каралёва, Едзіновіч, Жашкова
337	В10	в. Ржавец	К. няма	д. Ржавец, СНММог. Г, 97	»	Мсціслаўскі	»	Мсціслаўскі	1952 1959	Маг. ПІ; Валчкова, Грашчанкава, Мельнікава Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, К. Р. Іванова

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
338	В10	в. Галалобаўка	К. Галалобаўка	д. Гололобовка, СНММог. Г, 99	Магілёўская	Дрыбінскі	Магілёўская	Горацкі	1952	Маг. ПІ; Семчанка, Кнышава, Сіпайла
339	В10	в. Пацкава	К. няма	ф. Пацково, СНММог. Г, 102	»	Мсціслаўскі	»	Мсціслаўскі	1952	Маг. ПІ; Трусава, Жолудзева, Раманенка
340	В10	в. Янаўка	К. няма	д. Яновка, СНММог. Г, 96	»	»	»	»	1952	Маг. ПІ; Валчкова, Грашчанкава, Мельнікава
341	Г2	в. Прывалкі	w. Przewałka, SMRP, t. V, 40 К. Прывалкі	д. Привалки, УНМГГ, 15	Гродзенская	Гродзенскі	Гродзенская	Гродзенскі	1952	Гр. ПІ; Амбражэйчык, Кохан, Гарбач
342	Г2	в. Радзівілкі	w. Radziwiłki, SMRP, t. V, 7 К. няма	—	»	Сапоцкінскі	»	»	1953	Гр. ПІ; Зайко, Мінтэль
343	Г2	в. Гожа	w. Hoża, SMRP, t. V, 34 К. Гожа	с. Гожа, УНМГГ, 3	»	Гродзенскі	»	»	1952 1956	Гр. ПІ; К. В. Кохан, К. І. Амбражэвіч Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі
344	Г2	в. Скрыннікі	w. Skryniki, SMRP, t. V, 1 К. няма	—	»	Сапоцкінскі	»	»	1953	Гр. ПІ; Мінцель, Зайко
345	Г2	в. Малахавічы	w. Małachowicze, SMRP, t. V, 34 К. Малахавічы	д. Малаховичи, УНМГГ, 11	»	Гродзенскі	»	»	1953	Гр. ПІ; М. Я. Ісакевіч, Л. Д. Амелішка

346	Г2	в. Саломінка	w. Słomianka, SMRP, t. V, 34 К. няма	д. Соломенка, УНМГГ, 17	»	»	»	»	1954	Гр. ПІ; М. Н. Літкоўская, Е. С. Чыж
347	Г2	в. Алекшыцы	w. Olekszyce, SMRP, t. V, 32 К. няма	д. Олекшицы, УНМГГ, 172	»	Берастовіцкі	»	Берастовіцкі	1953 1957	Гр. ПІ; К. І. Амбражэйчык, Л. А. Панцэвіч, М. Д. Петруцый Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, О. В. Лыско
348	Г2	в. Карпаўцы	w. Karpowce, SMRP, t. V, 32 К. няма	д. Карповцы, УНМГГ, 167	»	»	»	»	1953 1957	Гр. ПІ; М. Д. Петруцый, Л. А. Панцэвіч, К. І. Амбражэйчык Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, О. В. Лыско
349	Г2	в. Грыцавічы	w. Hrycewicze, SMRP, t. V, 105 К. Грыцэвічы	д. Грицевичи, УНМГГ, 163	»	Свіслацкі	»	Свіслацкі	1953 1957	Гр. ПІ; Чарток, Юрчык Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, О. В. Лыско
350	Г3	в. Парэчча	w. Porzecze, m. Porzecze, SMRP, t. V, 38, 40 К. Парэчча	д. Поречье, УНМГГ, 15	»	Гродзенскі	»	Гродзенскі	1951 1957	Гр. ПІ; Н. М. Ўроніч, П. В. Стэцко Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, О. В. Лыско
351	Г3	в. Першамайск (Сабакінцы)	m. Sobakińce, SMRP, t. VII, cz. I, 29 К. Першамайская	им. Собакинцы, ВГ ПСНМ, 207	»	Васілішкаўскі	»	Радунскі	1951	Гр. ПІ; Н. В. Сухадольская, Н. С. Сулаўка, І. М. Пашкевіч
352	Г3	в. Курчаўцы	w. Kurczowce, SMRP z ozn., 845 К. няма	д. Курчовцы, ВГ ПСНМ, 197	»	Радунскі	»	»	1952	Гр. ПІ; Е. П. Лебецкая, О. В. Сачок, З. Ф. Саўко
353	Г3	в. Філевічы	w. Filewicze, SMRP, t. VII, cz. I, 23 К. няма	д. Филевичи, ВГ ПСНМ, 193	»	Васілішкаўскі	»	Шчучынскі	1952	Гр. ПІ; В. Е. Байбак, П. В. Стэцко, Н. М. Уроніч

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
354	Г3	в. Бакшты	w. Bakszty, SMRP, t. VII, cz. I, 31 К. Бакшты	д. Бакшты, ВГ ПСНМ, 188	Гродзенская	Васілішкаўскі	Гродзенская	Шчучынскі	1952 1957	Гр. ПІ; Н. М. Уроніч, В. Е. Байбак, П. В. Стэцко Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах
355	Г3	в. Старыя Васілішкі	w. Wasiliszki Stare, SMRP, t. VII, cz. I, 33 К. Старыя Васілішкі	с. Василишки Старые, ВГ ПСНМ, 188	»	»	»	Радунскі	1952 1957	Гр. ПІ; В. Е. Байбак, П. В. Стэцко, Н. М. Уроніч Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах
356	Г3	в. Кірпічоўшчына	К. няма	—	»	»	»	Шчучынскі	1951	Гр. ПІ; В. П. Васілевіч, В. І. Малаток, Н. І. Масько
357	Г3	в. Верцялішкі	w. Wiercieliszki, SMRP, t. V, 42 К. Верцялішкі	с. Верцелишки, УНМГГ, 2	»	Гродзенскі	»	Гродзенскі	1950	Гр. ПІ; П. В. Стэцко, Н. М. Уроніч
358	Г3	в. Стральцы	w. Strzelce, SMRP, t. V, 37, 41 К. няма	д. Стрельцы, УНМГГ, 17	»	Скідзельскі	»	Скідзельскі	1948 1957	Гр. ПІ; няма даных Гр. ПІ; Е. Г. Грабавікоў, Е. А. Цыхун, І. І. Целеш
359	Г3	в. Царкоўцы	w. Cerkowce, SMRP, t. VII, cz. I, 20 К. няма	д. Церковцы, ВГ ПСНМ, 200	»	Жалудоцкі	»	Жалудоцкі	1950	Гр. ПІ; У. М. Енко, У. І. Крой
360	Г3	в. Жыдомля	w. Żydomla, SMRP, t. V, 43 К. Жытомля	с. Жидомля, УНМГГ, 6	»	Скідзельскі	»	Скідзельскі	1951	Гр. ПІ; Байбак, Сонец, Журкевіч

361	ГЗ	в. Стараўшчына	w. Starowszczyzna, SMRP, t. V, 37 К. няма	д. Старовщизна, УНМГГ, 17	»	Шчучынскі	»	Шчучынскі	1950	Гр. ПІ; А. А. Галавач, У. М. Енко
362	ГЗ	в. Вялікія Баяры	w. Bojary Wielkie, SMRP, t. VII, cz. I, 29 К. Вял. Баяры	д. Бояры, ВГ ПСНМ, 211	»	»	»	»	1950	Гр. ПІ; І. Ю. Здановіч, Б. А. Сагайдак
363	ГЗ	в. Вярбілкі	w. Wierzbiłki, SMRP, t. VII, cz. I, 28 К. няма	д. Вербилки, ВГ ПСНМ, 209	»	»	»	»	1951 1957	Гр. ПІ; Г. В. Гулько Гр. ПІ; К. Я. Крук, А. А. Краўчанка, А. М. Голуб, Ж. В. Шманай
364	ГЗ	в. Лагады	w. Lahody I, w. Lahody II, SMRP, t. VII, cz. I, 27 К. няма	д. Лагоды 1-е, д. Лагоды 2-е ВГ ПСНМ, 209	»	»	»	»	1950	Гр. ПІ; У. М. Енко, А. А. Галавач
365	ГЗ	в. Дарашэвічы	w. Doroszewicze, SMRP, t. V, 38 К. няма	д. Дорошевичи, УНМГГ, 5	»	Гродзенскі	»	Гродзенскі	1950	Гр. ПІ; няма даных
366	ГЗ	в. Русінаўцы	w. Rusinowce, SMRP, t. V, 41 К. Русінаўцы	д. Русиновцы, УНМГГ, 16	»	Скідэльскі	»	Скідэльскі	1951 1957	Гр. ПІ; Крой Гр. ПІ; М. В. Шынкевіч, Н. С. Санец, Г. І. Гладкі
367	ГЗ	в. Мяшэтнікі	w. Mieszetniki, SMRP, t. V, 39 К. няма	д. Мешетники, УНМГГ, 11	»	»	»	»	1951	Гр. ПІ; Байбак, Сонец, Журкевіч
368	ГЗ	в. Сухая Даліна	w. Sucha Dolina, SMRP, t. V, 38 К. няма	д. Сухая Долина, УНМГГ, 18	»	Гродзенскі	»	Гродзенскі	1950	Гр. ПІ; няма даных

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
369	ГЗ	в. Крупава	w. Krupowo, SMRP, t. VII, cz. I, 27 К. няма	д. Крупа, ВГ ПСНМ, 209	Гродзенская	Шчучынскі	Гродзенская	Шчучынскі	1950	Гр. ПІ; Б. А. Сагайдак, І. Ю. Здановіч
370	ГЗ	в. Заполле	w. Zapole, SMRP, t. V, 33 К. няма	д. Заполье, УНМГГ, 6	»	Скідэльскі	»	Мастоўскі	1949 1957	Гр. ПІ; Жыткевіч, Талако, Сагайдак Гр. ПІ; Д. Н. Каляцінская, Л. К. Бакаць
371	ГЗ	в. Гостраў	w. Ostrów, SMRP, t. V, 35 К. няма	д. Острово, УНМГГ, 13	»	Ваўкагыскі	»	Ваўкавыскі	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч
372	ГЗ	в. Тупічане	w. Tupiczany, SMRP, t. V, 43 К. няма	д. Тупичаны, УНМГГ, 18	»	»	»	»	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч
373	ГЗ	в. Малькавічы	w. Malkiewicze, SMRP, t. V, 101 К. Малькевічы	д. Малькевичи, УНМГГ, 170	»	Мастоўскі	»	Мастоўскі	1950	Гр. ПІ; В. І. Шундрык, М. П. Сідаровіч
374	ГЗ	в. Маскалі	w. Moskale, SMRP, t. VII, cz. I, 25 К. няма	д. Москали, ВГ ПСНМ, 205	»	Жалудоцкі	»	Жалудоцкі	1950	Гр. ПІ; І. Ю. Здановіч, Б. А. Сагайдак
375	ГЗ	в. Плебанаўцы	w. Plebanowce, SMRP, t. V, 101 К. няма	д. Плебановцы, УНМГГ, 14	»	Ваўкавыскі	»	Ваўкавыскі	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч

376	ГЗ	в. Пацавічы	w. Pacewicze, SMRP, t. V, 101 Қ. няма	д. Пацевичи, УНМГГ, 173	»	Мастоўскі	»	Мастоўскі	1950	Гр. ПІ; В. І. Шундрык, М. Л. Сідаровіч
377	ГЗ	в. Мілявічы	Қ. Мілевічы	д. Милевичи, УНМГГ, 145	»	»	»	»	1950	Гр. ПІ; А. А. Галавач, Д. С. Аляшкевіч
378	ГЗ	в. Цярэшкі	w. Tereszki, SMRP, t. V, 108 Қ. няма	д. Терешки, УНМГГ, 177	»	Ваўкавыскі	»	Ваўкавыскі	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч
379	ГЗ	в. Мачуліна	w. Moczulna, SMRP, t. V, 103 Қ. няма	д. Мочулино, УНМГГ, 172	»	»	»	»	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч
380	ГЗ	в. Дзевяткаўцы	w. Dziewiatkowce, SMRP, t. V, 107 Қ. няма	д. Девятковцы, УНМГГ, 164	»	»	»	»	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч
381	ГЗ	в. Старое Сяло	Қ. няма	—	»	Зельвенскі	»	Зельвенскі	1953	Гр. ПІ; няма даных
382	ГЗ	в. Грыцкевічы	w. Hryckiewicze, SMRP, t. V, 97 Қ. няма	д. Грицкевичи, УНМГГ, 163	»	»	»	»	1953	Гр. ПІ; Бакавец, Дараховіч
383	ГЗ	в. Дзякі	w. Dziaki, SMRP, t. V, 99 Қ. няма	д. Дяки, УНМГГ, 164	»	Ваўкавыскі	»	Ваўкавыскі	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч
384	ГЗ	в. Янышы	w. Janysze, SMRP, t. V, 100 Қ. няма	д. Яныши, УНМГГ, 180	»	»	»	»	1954	Гр. ПІ; В. Нагуй, М. Рудзік

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
385	Г3	в. Есенавіца	w. Jasionowica, SMRP, t. V, 94 Қ. няма	д. Ясеновица, УНМГГ, 180	Гродзенская	Ваўкавыскі	Гродзенская	Ваўкавыскі	1953	Гр. ПІ; Т. Ф. Сцяшковіч
386	Г3	в. Міжэрычы	w. Między-rzecz, SMRP, t. V, 99	с. Межиречи, УНМГГ, 171	»	Зельвенскі	»	Зельвенскі	1953	Гр. ПІ; няма даных
387	Г3	в. Палонка	w. Połonka, SMRP, t. V, 106 Қ. Палонка	с. Полонка, д. Полонка, УНМГГ, 174	»	Свіслацкі	»	Свіслацкі	1954	Гр. ПІ; Т. Анікей, В. Крывеня
388	Г3	в. Вялікая Кракотка	w. Krokotka Wielka, SMRP, t. VII, cz. I, 66 Қ. няма	д. Кракотка Великая, УНМГГ, 142	»	Слонімскі	»	Слонімскі	1955	МПІ; Г. І. Карлаў, А. С. Рагавы, М. І. Рачок, В. Г. Шаліма
389	Г4	в. Крупа	w. Krupa, SMRP, t. VII, cz. I, 21 Қ. няма	д. Крупа 1-я, д. Крупа 2-я, ВГ ПСНМ, 201	»	Лідскі	»	Лідскі	1952	Гр. ПІ; Дудук, Варэц, Чарток
390	Г4	в. Кір'янаўцы	w. Kirjanowce, SMRP, t. VII, cz. I, 21 Қ. няма	д. Кирьяновцы, ВГ ПСНМ, 191	»	»	»	»	1951	Гр. ПІ; В. В. Яглейка
391	Г4	в. Агароднікі	w. Ogrodniki, SMRP, t. VII, cz. I, 22 Қ. няма	д. Огородники, ВГ ПСНМ, 200	»	»	»	»	1951	Гр. ПІ; Н. Папко

392	Г4	в. Рулевічы	w. Rulewicze, SMRP, t. VII, cz. I, 23 К. няма	д. Рулевичи, ВГ ПСНМ, 204	»	»	»	»	1952	Гр. ПІ; Дудук, Варэц, Чарток
393	Г4	в. Ляхавічы	w. Lachowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 58 К. няма	д. Ляховичи, СНММГ, 116	Баранавіцкая	Любчанскі	»	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; Т. Л. Рован, А. П. Бейня, Г. А. Варэнік
394	Г4	в. Альхоўка	w. Olchówka, SMRP, t. VII, cz. I, 14 К. няма	д. Ольховка, ВГ ПСНМ, 192	»	»	»	»	1952	Баранав. наст. ін-т; Т. А. Рован, А. П. Бейня, Г. А. Варэнік
395	Г4	в. Більтаўцы	w. Biltowce, SMRP, t. VII, cz. I, 31 К. няма	д. Бильтовцы, ВГ ПСНМ, 210	Гродзенская	Лідскі	»	Лідскі	1951	Гр. ПІ; А. П. Хіневіч
396	Г4	в. Дзяляцічы	m. Delatycze, SMRP, t. VII, cz. I, 53 К. Дзяляцічы	м. Делятичи, СНММГ, 50	Баранавіцкая	Любчанскі	»	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; Л. А. Жаландкоўская, М. Е. Дзядовіч
397	Г4	в. Леснікі	w. Leśniki, SMRP, t. VII, cz. I, 20 К. няма	д. Лесники, ВГ ПСНМ, 200	Гродзенская	Жалудоцкі	»	Жалудоцкі	1950	Гр. ПІ; У. М. Енко, У. І. Крой
398	Г4	в. Бярозаўка	w. Brzozówka, SMRP, t. VII, cz. I, 33 К. Бярозаўка	д. Березовка, СНММГ, 8	Баранавіцкая	Навагрудскі	»	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; М. В. Лапата, В. Д. Матылевіч
399	Г4	в. Трасцянка	w. Trościanka, SMRP, t. VII, cz. I, 58 К. няма	д. Тростянка, СНММГ, 202	»	»	»	»	1952	Баранав. наст. ін-т; А. І. Гадун, В. І. Казёл

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
400	Г4	в. Сіманы	К. няма	—	Гродзенская	Лідскі	Гродзенская	Лідскі	1951 1957	Гр. ПІ; Н. Н. Кучынскі Гр. ПІ; Барашчук, Шацюк, Фурман, Сідо
401	Г4	в. Асмолава	w. Osmołowo, SMRP, t. VII, cz. I, 52 К. няма	д. Осмолово, СНММГ, 142	Баранавіцкая	Навагрудскі	»	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; М. В. Лапата, В. Д. Матылевіч
402	Г4	в. Гарадзечна	w. Horodeczna I, w. Horodeczna II, SMRP, t. VII, cz. I, 48 К. Гарадзечна	д. Городечно I, д. Городечно II, СНММГ, 42	»	»	»	»	1952	Баранав. наст. ін-т; А. І. Гадун, В. І. Казёл
403	Г4	в. Нагародавічы	w. Nahorodowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 68 К. Нагародавічы	с. Нагородовичи, УНМГГ, 146	»	Дзятлаўскі	»	Дзятлаўскі	1952	БДУ; Н. А. Манько, Н. В. Базарэвіч, В. А. Сарока
404	Г4	в. Ахонава	w. Ochonowo, SMRP, t. VII, cz. I, 72 К. Аханова	с. Охоново, УНМГГ, 148	»	»	»	»	1952	БДУ; У. Анічэнка, Л. Курбека, В. Слабко, Н. Манько, Н. Базарэвіч, В. Сарока
405	Г4	в. Сянежыцы	w. Sieneżyce, SMRP, t. VII, cz. I, 57 К. няма	д. Сенежицы, СНММГ, 181	»	Навагрудскі	»	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; І. Н. Сак, Л. А. Шчарбач

406	Г4	в. Дзямянаўцы	w. Dziemianowce, SMRP, t. VII, cz. I, 24 К. Дземянаўцы	д. Дземяновцы, ВГ ПСНМ, 205	Гродзенская	Жалудоцкі	»	Жалудоцкі	1950	Гр. ПІ; І. Ю. Здановіч, Б. А. Сагайдак
407	Г4	в. Зарой	w. Zarój, SMRP, t. VII, cz. I, 53 К. няма	д. Зарой, СНММГ, 72	Баранавіцкая	Дзятлаўскі	»	Дзятлаўскі	1952	БДУ; У. В. Анічэнка, Л. С. Курбека, В. А. Слабко
408	Г4	в. Хвіневічы	w. Chwiniewicze, SMRP, t. VII, cz. I, 68 К. няма	д. Хвиневичи, УНМГГ, 156	»	»	»	»	1952	БДУ; Н. А. Манько, Н. В. Базарэвіч, В. А. Сарока
409	Г4	в. Міратычы	w. Miratycze, SMRP, t. VII, cz. I, 56 К. няма	д. Миратичи, СНММГ, 123	Гродзенская	Карэліцкі	»	Карэліцкі	1952	БДУ; А. С. Ліс, В. А. Несцяровіч
410	Г4	в. Руда-Яварская	w. Ruda Jaworska, SMRP, t. VII, cz. I, 69 К. Руда-Яворская	д. Руда-Яворская, ВГ ПСНМ, 196	»	Казлоўшчынскі	»	Жалудоцкі	1954	МПІ; В. Таранда, А. Дрозд
411	Г4	в. Дварэц	m. Dworzec, SMRP, t. VII, cz. I, 62 К. Дварэц	м. Дворец, УНМГГ, 135	Баранавіцкая	Дзятлаўскі	»	Дзятлаўскі	1952	БДУ; У. В. Анічэнка, В. А. Слабко, Л. С. Курбека
412	Г4	в. Явар	w. Jawór, SMRP, t. VII, cz. I, 69 К. няма	с. Явор, УНМГГ, 158	Маладзечанская	Казлоўшчынскі	»	»	1954	МПІ; Пугач, Арлова, Каўцэвіч
413	Г4	в. Пачапава	w. Poczapowo, SMRP, t. VII, cz. I, 55 К. Почапава	с. Почапово, СНММГ, 163	Баранавіцкая	Гарадзішчанскі	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	1951 1956	Баранав. наст. ін-т; Ю. П. Нарановіч, Л. С. Герасімовіч Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Б. С. Лапаў

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
414	Г4	в. Падвялікае	w. Podwielkie, SMRP, t. VII, cz. I, 64 К. Падвялікае	д. Подвеликое, УНМГГ, 150	Гродзенская	Казлоўшчынскі	Гродзенская	Дзятлаўскі	1954	МПІ; В. Ф. Таранда, А. С. Дрозд
415	Г4	в. Вялікае Сяло	w. Wielkie Sioło, SMRP, t. VII, cz. I, 50 К. Вялікае Сяло	д. Село Великое, СНМГГ, 180	Баранавіцкая	Гарадзішчанскі	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	1951	Баранав. наст. ін-т; Ю. П. Нарановіч, Л. С. Герасімовіч
416	Г4	в. Іванкавічы	w. Iwankowicze I, w. Iwankowicze II, SMRP, t. VII, cz. I, 67 К. няма	д. Иванковичи, УНММГ, 140	»	Навамышскі	»	Баранавіцкі	1950	Баранав. наст. ін-т; В. В. Станкевіч, Я. Д. Яцэвіч
417	Г4	в. Перонім	w. Pironim, SMRP, t. VII, cz. I, 61 К. Піронім	д. Пироним, УНМГГ, 149	Маладзечанская	Казлоўшчынскі	Гродзенская	Слонімскі	1954	МПІ; Пугач, Арлова, Каўцэвіч
418	Г4	в. Кастровічы	w. Kostrowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 63 К. Кастровічы	д. Костровичи, УНМГГ, 142	Гродзенская	Зельвенскі	»	Зельвенскі	1953	Гр. ПІ; Пышко, Сончык
419	Г4	в. Дубава	w. Dubowo, SMRP, t. VII, cz. I, 3 К. няма	д. Дубово, СНММГ, 56	Баранавіцкая	Навамышскі	Брэсцкая	Баранавіцкі	1950	Баранав. наст. ін-т; А. Г. Шабан, З. І. Жыткоўская

420	Г4	в. Свяцілавічы	w. Swiciłowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 8 K. няма	—	»	»	»	»	1953	БДУ; Е. І. Шулейка
421	Г4	в. Нагуевічы	w. Nahujewicze, SMRP, t. VII, cz. I, 61 K. няма	д. Нагуевичы, УНМГГ, 146	Гродзенская	Слонімскі	Гродзенская	Слонімскі	1955	МПІ; Г. Ф. Пажарыцкая, З. М. Сурко, Н. В. Шуліцкая
422	Г4	в. Дзеткавічы	K. няма	—	Баранавіцкая	Навамышскі	Брэцкая	Баранавіцкі	1950	Баранав. наст. ін-т; І. С. Дуброўскі, І. Шумская, А. І. Кузьміч, В. Н. Бажко
423	Г4	в. Мельканавічы	w. Milkanowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 60 K. няма	с. Мильканович, УНМГГ, 145	Гродзенская	Слонімскі	Гродзенская	Слонімскі	1955	МПІ; няма даных
424	Г4	в. Малахоўцы	w. Małachowce, SMRP, t. VII, cz. I, 4 K. Малахаўцы	д. Малаховцы, СНММГ, 117	Баранавіцкая	Навамышскі	Брэцкая	Баранавіцкі	1950	Баранав. наст. ін-т; А. Г. Шабан, З. І. Жыткоўская
425	Г4	в. Шылавічы	w. Szydłowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 71 K. Шылавічы	с. Шиловичи Большие, с. Шиловичи Малые, УНМГГ, 157	Гродзенская	Слонімскі	Гродзенская	Слонімскі	1955	МПІ; Г. Ф. Пажарыцкая, З. М. Сурко, Н. В. Шуліцкая
426	Г5	в. Бобравічы	w. Bobrowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 87, 95 K. няма	д. Бобровичи, ВГ ПСНМ, 240	Маладзечанская	Юрацішкаўскі	»	Іўеўскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; С. П. Захарчук
427	Г5	в. Падневічы	w. Padniewicze, SMRP, t. VII, cz. I, 73 K. Падневічы	д. Падневичи, СНММГ, 147	»	Івянецкі	Мінская	Івянецкі	1954	МПІ; Н. В. Сіняк, Л. В. Свірыд

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па спісах абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
428	Г5	в. Заберазь	w. Zabrzez, SMRP, t. VII, cz. I, 82 К. Заберαж	д. Заберезье, ВГ ПСНМ, 219	Маладзечанская	Юрацішкаўскі	Гродзенская	Іўеўскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; М. С. Ракіцкі
429	Г5	в. Вуглы	w. Uhły, SMRP, t. VII, cz. I, 74 К. няма	д. Углы, СНММГ, 204	»	Івянецкі	Мінская	Івянецкі	1954	МПІ; Н. В. Сіняк, Л. В. Свірыд
430	Г5	в. Янкоўцы	w. Jankowce, SMRP, t. VII, cz. I, 80 К. няма	д. Янковцы, СНММГ, 223	»	»	»	»	1954	МПІ; З. Н. Ягорава, З. М. Сурко, Н. В. Шуліцкая, Н. Т. Вайтовіч
431	Г5	в. Старынкі	w. Starzynki, SMRP, t. VII, cz. I, 74 К. Старынкі	д. Старинки, СНММГ, 192	»	»	»	»	1954	МПІ; Н. Т. Вайтовіч, Л. І. Балотнік, В. І. Будзько, Е. І. Брысюк
432	Г5	в. Чапунь	w. Czapuń, SMRP, t. VII, cz. I, 87 К. няма	д. Чапунь, ВГ ПСНМ, 241	»	Юрацішкаўскі	Гродзенская	Іўеўскі	1952	Маладзеч. наст. ін-т; С. Герасімовіч
433	Г5	в. Кляцішча	w. Kleciszcze, SMRP, t. VII, cz. I, 88 К. няма	ур. Клетище, ВГ ПСНМ, 241	»	Івянецкі	Мінская	Івянецкі	1954	МПІ; З. Н. Ягорава, З. М. Сурко, Н. В. Шуліцкая

434	Г5	в. Пруды	w. Prudy, SMRP, t. VII, cz. I, 88 Ķ. Пруды	д. Пруды, ВГ ПСНМ, 241	»	»	»	»	1954	МПІ; няма даных
435	Г5	в. Літва	w. Litwa, SMRP, t. VII, cz. I, 78 Ķ. Літва	им. Литва, СНММГ, 107	»	»	»	»	1954	МПІ; В. І. Будзько, Л. І. Балотнік, Е. І. Брысюк
436	Г5	в. Купіск	w. Kupisk Lubczański, w. Kupisk Rządowy, w. Kupisk Sienieński, SMRP, t. VII, cz. I, 53 Ķ. Вялікі Купіск	д. Куписк Любчанский, д. Куписк Сенненский, СНММГ, 99	Баранавіцкая	Любчанскі	Гродзенская	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; Л. А. Жаландкоўская, М. Е. Дзядовіч
437	Г5	в. Вялікае Сяло	д. Село Великое, СНМ БССР, 133 Ķ. няма	д. Село Великое, СНММГ, 180	Мінская	Дзяржынскі	Мінская	Дзяржынскі	1948 1958	БДУ; Л. Красько, А. Мажэйка Ін-т м-ва; Л. Дзеніскевіч, Г. Пікулік
438	Г5	в. Асташына	w. Ostaszyn, SMRP, t. VII, cz. I, 47, 53 Ķ. Асташын	д. Осташино, СНММГ, 144	Баранавіцкая	Любчанскі	Гродзенская	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; В. А. Туранкевіч, С. С. Дрозд, Л. А. Берчук, В. М. Мушчынская
439	Г5	в. Дзераўное	m. Derewna, SMRP, t. VII, cz. I, 83 Ķ. Дзераўна	м. Деревно, ВГ ПСНМ, 232	Маладзечанская	Івянецкі	Мінская	Івянецкі	1954	МПІ; Н. Т. Вайтовіч, В. І. Будзько, Л. І. Балотнік, Г. І. Брысюк
440	Г5	в. Шчорсы	w. Szczorse, SMRP, t. VII, cz. I, 57 Ķ. Шчорсы	с. Щорсы, СНММГ, 220	Баранавіцкая	Любчанскі	Гродзенская	Навагрудскі	1952	Баранав. наст. ін-т; В. М. Мушчынская, С. С. Дрозд, Л. А. Берчук

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.І 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
441	Г5	в. Антонава	f. Antonowo, SMRP, t. VII, cz. I, 80 К. няма	х. Антоново, СНММГ, 4	Баранавіцкая	Мірскі	Гродзенская	Карэліцкі	1952	БДУ; Е. С. Мяцельская, К. І. Шчарбакова, Н. І. Кавалёва, Т. А. Леўчук
442	Г5	в. Шашкоўшчына	w. Szaszkowszczyzna, SMRP, t. VII, cz. I, 81 К. Шашкоўшчына,	д. Шашковщина, СНММГ, 217	»	Стаўбцоўскі	Мінская	Стаўбцоўскі	1952	БДУ; Л. Шыбека, О. Мельнікава, А. Тарасевіч
443	Г5	в. Заполле	w. Zapole, SMRP, t. VII, cz. I, 51 К. Заполле	д. Заполье, СНММГ, 71	»	Карэліцкі	Гродзенская	Карэліцкі	1949	БДУ; І. М. Шчарбакова
444	Г5	в. Засулле	w. Zasule, SMRP, t. VII, cz. I, 81 К. Засулле	с. Засулье, СНММГ, 74	»	Стаўбцоўскі	Мінская	Стаўбцоўскі	1952	БДУ; Л. С. Шыбека, А. Н. Тарасевіч, О. М. Мельнікава
445	Г5	в. Беражно	w. Berezno, SMRP, t. VII, cz. I, 43 К. няма	д. Бережно, СНММГ, 8	»	Мірскі	Гродзенская	Карэліцкі	1952	БДУ; Е. С. Мяцельская, Н. І. Кавалёва, К. І. Шчарбакова, Т. А. Леўчук, І. І. Крамко
446	Г5	в. Кайшоўкі	w. Kajszówki, SMRP, t. VII, cz. I, 46 К. Кайшоўка	д. Кайшовки, СНММГ, 79	Гродзенская	Карэліцкі	»	»	1952	БДУ; В. Б. Хацкевіч, О. К. Пікулік

447	Г5	в. Кожава	w. Kozewo, SMRP, t. VII, cz. I, 46 К. няма	д. Кожево, СНММГ, 86	Баранавіцкая	Мірскі	Гродзенская	Карэліцкі	1952	БДУ; Е. С. Мяцельская, Н. І. Кавалёва, К. В. Шчарбакова, Т. А. Леўчук
448	Г5	в. Стары Свержань	w. Świerzeń Stary, SMRP, t. VII, cz. I, 80 К. няма	с. Свержень Старый, СНММГ, 178	»	Стаўбцоўскі	Мінская	Стаўбцоўскі	1952	БДУ; Л. С. Шыбека, Е. М. Камароўскі, І. К. Цішчанка, М. А. Александровіч, О. М. Мельнікава, А. Н. Тарасевіч
449	Г5	в. Савані	w. Sawonie, SMRP, t. VII, cz. I, 43 К. няма	—	»	»	»	»	1952	БДУ; М. А. Жыдовіч, Е. М. Камароўскі, І. К. Цішчанка, М. А. Александровіч
450	Г5	в. Мікалаеўшчына	w. Mikołajewszczyzna, SMRP, t. VII, cz. I, 79 К. Мікалаеўшчына	с. Николаевщина, СНММГ, 134	»	»	»	»	1952	БДУ; М. А. Жыдовіч, Е. М. Камароўскі, І. К. Цішчанка, М. А. Александровіч
451	Г5	в. Сярэмавічы	w. Szeremowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 9 К. няма	д. Серемовичи, СНММГ, 182	»	Гарадзішчанскі	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	1950	Баранав. наст. ін-т; В. І. Чырвоная, Л. І. Варабей
452	Г5	в. Астроўкі	w. Ostrówki, SMRP, t. VII, cz. I, 38 К. Астроўкі	им. Островки, СНММГ, 144	Мінская	Нясвіжскі	Мінская	Нясвіжскі	1952	БДУ; Э. Д. Блінава, Г. А. Барташэвіч, І. М. Дзянісава
453	Г5	в. Сейлавічы	w. Siejłowicze, SMRP, t. VII, cz. I, 39 К. Сейлавічы	д. Сейловичи, СНММГ, 179	Баранавіцкая	»	»	»	1952	БДУ; Л. Р. Копаць, А. П. Барцэвіч, З. Л. Роўба

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
454	Г5	в. Стайкі	w. Stajki, SMRP, t. VII, cz. I, 3 К. Стайкі	им. Стайки, СНММГ, 191	Баранавіцкая	Гарадзішчанскі	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	1950	Баранав. наст. ін-т; Л. І. Варабей, В. І. Чырвоная
455	Г5	в. Квачы	w. Kwacze, SMRP, t. VII, cz. I, 38 К. няма	д. Квачи, СНММГ, 83	»	Нясвіжскі	Мінская	Нясвіжскі	1952	БДУ; Л. Р. Копаць, З. Л. Роўба, А. П. Барцэвіч, Э. Д. Блінава, І. М. Дзянісава
456	Г5	в. Грускава	w. Hruszkowo, SMRP, t. VII, cz. I, 45 К. няма	д. Грусково, СНММГ, 46	Мінская	»	»	»	1952	БДУ; Э. Д. Блінава, Г. А. Барташэвіч, І. М. Дзянісава
457	Г5	в. Выня	д. Выня, СНМ БССР, 218 К. няма	д. Выня, СНММГ, 33	Бабруйская	Капыльскі	»	Капыльскі	1949 1956	Ін-т м-ва; Я. М. Рамановіч, М. А. Жыдовіч Ін-т м-ва; Л. В. Цімкавец, Г. М. Пікулік
458	Г5	в. Навасёлкі	w. Nowosiołki, SMRP, t. VII, cz. I, 4 К. Навасёлкі	д. Новоселкі, СНММГ, 136	Баранавіцкая	Ляхавіцкі	Брэская	Ляхавіцкі	1950 1956	Баранав. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, А. Р. Мурашка
459	Г5	в. Іванава	w. Iwanowo, SMRP, t. VII, cz. I, 42 К. няма	д. Иваново, СНММГ, 77	»	Нясвіжскі	Мінская	Нясвіжскі	1952	БДУ; Л. Р. Копаць, З. Л. Роўба, А. П. Барцэвіч

460	Г5	в. Руднае	д. Рудное, СНМ БССР, 220 К. няма	д. Рудное СНММГ, 173	Бабруйская	Капыльскі	»	Капыльскі	1949 1956	Ін-т м-ва; Н. В. Ярашэвіч, Л. Р. Копаць, Е. С. Мяцельская Ін-т м-ва; Л. В. Цімкавец, Г. М. Пікулік
461	Г5	Вялікае Падлессе	w. Podlesie, SMRP, t. VII, cz. I, 4,6 К. Падлессе	с. Подлесье, СНММГ, 158	Баранавіцкая	Ляхавіцкі	Брэсцкая	Ляхавіцкі	1950 1956	Баранав. наст. ін-т; С. А. Кардаш, А. Шэйман Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, А. Р. Мурашка
462	Г5	в. Цепра	w. Cepra, SMRP, t. VII, cz. I, 39 К. няма	с. Цепра, д. Цепра, СНММГ, 212	»	Клецкі	Мінская	Клецкі	1951 1956	Баранав. наст. ін-т; А. Г. Шабан, Л. Жыткоўская Ін-т м-ва; Л. В. Цімкавец, Г. М. Пікулік
463	Г6	в. Захарычы	д. Захаричи, СНМ БССР, 134 К. няма	д. Захаричи, СНММГ, 74	Мінская	Заслаўскі	»	Мінскі	1948 1956	БДУ; А. Мажэйка, Л. Красько, Б. Ланда, С. Доўгая МПІ; Л. Булгак, М. Рачок, А. Давыдоўская
464	Г6	в. Аксакаўшчына	д. Аксаковщина, СНМ БССР, 162 К. няма	д. Аксаковщина, СНММГ, 3	»	»	»	»	1948 1956	БДУ; А. Мажэйка, Л. Красько, С. Доўгая МПІ; Н. Т. Вайтовіч, Л. Булгак, М. Рачок, А. Давыдоўская
465	Г6	в. Глебкавічы	д. Глебковичи, СНМ БССР, 142 К. няма	д. Глебковичи, СНММГ, 38	»	Мінскі	»	»	1950	МПІ; П. Н. Гапановіч, І. К. Германовіч
466	Г6	в. Закаблукі	д. Закаблуки, СНМ БССР, 164 К. няма	д. Закаблуки, СНММГ, 68	»	Заслаўскі	»	»	1956	МПІ; Н. Т. Вайтовіч, М. Рачок, Л. Булгак, А. Давыдоўская

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
467	Г6	в. Бальдзюкі	К. няма	д. Бальдзюки, СНММГ, 6	Мінская	Дзяржынскі	Мінская	Дзяржынскі	1948	Ін-т м-ва; У. М. Казбярук В. Б. Хацкевіч
468	Г6	в. Дзяхань	д. Дзехань, СНМ БССР, 117 К. няма	д. Дзехань, СНММГ, 52	»	Смалявіцкі	»	Смалявіцкі	1950	БДУ; А. І. Пётух, М. Я. Рысіна, А. У. Квяткоўская
469	Г6	в. Новы Двор	д. Двор Новый, СНМ БССР, 156 К. Новы Двор	д. Двор Новый, СНММГ, 50	»	Мінскі	»	Мінскі	1950	МПІ; няма даных
470	Г6	в. Палкава	К. няма	—	»	Дзяржынскі	»	Дзяржынскі	1957	Ін-т м-ва; Л. Дзеніскевіч, Г. Пікулік
471	Г6	в. Забалоцце	д. Заболотье, СНМ БССР, 102 К. няма	д. Заболотье СНММГ, 64	»	Мінскі	»	Мінскі	1950	МПІ; П. Н. Гапановіч, І. К. Германовіч
472	Г6	в. Лешніца	с. Лешница, СНМ БССР, 102 К. няма	д. Лешница, СНММГ, 113	»	Рудзенскі	»	Пухавіцкі	1948	Ін-т м-ва; Н. Г. Еўдакімчык, Р. Г. Еўдакімчык
473	Г6	в. Касілавічы	д. Касиловичи, СНМ БССР, 137 К. няма	д. Касиловичи, СНММГ, 82	»	Дзяржынскі	»	Дзяржынскі	1957	МПІ; М. М. Хлапіцкая, Ф. М. Лукашэвіч

474	Г6	в. Дабрынёва	с. Добринево, СНМ БССР, 242 К. Дабрынёва	д. Добринево, СНММГ, 52	»	»	»	»	1948	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла
475	Г6	в. Дукора	м. Дукора, СНМ БССР, 95 К. Дукора	м. Дукора, СНММГ, 58	»	Рудзенскі	»	Пухавіцкі	1954	БДУ; О. Камлюк, Н. Пікулік
476	Г6	в. Вясёлы Вугал	д. Угол Веселый, СНМ БССР, 140 К. няма	д. Угол Веселый, СНММГ, 205	»	Дзяржынскі	»	Дзяржынскі	1948	Ін-т м-ва; няма даных
477	Г6	в. Цеплень	д. Теплень, СНМ БССР, 291 К. Цеплень	д. Теплень, СНММГ, 199	»	Уздзенскі	»	Уздзенскі	1948	Ін-т м-ва; няма даных
478	Г6	в. Дудзічы	с. Дудичи, СНМ БССР, 93 К. няма	с. Дудичи, СНММГ, 58	»	Рудзенскі	»	»	1954	БДУ; О. Камлюк, Н. Пікулік
479	Г6	в. Азярычына	д. Озеричино, СНМ БССР, 94 К. няма	д. Озеричин, СНММГ, 139	»	»	»	Пухавіцкі	1954	БДУ; Г. А. Барташэвіч, М. М. Купрэенка
480	Г6	в. Целякова	с. Теляково, СНМ БССР, 120 К. Целякова	с. Теляково, СНММГ, 199	»	Уздзенскі	»	Уздзенскі	1948 1955	Ін-т м-ва; М. А. Жыдовіч, Г. А. Буката Ін-т м-ва; Я. М. Рамановіч
481	Г6	в. Скрыль	д. Скрыль, СНМ БССР, 124 К. няма	д. Скрыль, СНММГ, 184	»	Пухавіцкі	»	Пухавіцкі	1948	МПІ; В. Ц. Мяцельскі, Н. П. Колас
482	Г6	в. Ракашыцы	д. Ракошицы, СНМ БССР, 139 К. няма	д. Ракошичи, СНММГ, 169	»	Уздзенскі	»	Уздзенскі	1948	Ін-т м-ва; А. І. Пётух, Г. А. Буката

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
483	Г6	в. Сяргеевічы	с. Сергеевичи, СНМ БССР, 124 К. Сяргеевічы	с. Сергеевичи, СНММГ, 182	Мінская	Рудзенскі	Мінская	Пухавіцкі	1954	БДУ; Г. А. Барташэвіч, М. М. Купрэенка
484	Г6	в. Гарэлец	д. Горелец, СНМ БССР, 123 К. Гарэлец	д. Горелец, СНММГ, 44	»	Пухавіцкі	»	»	1948	МПІ; В. Ц. Мяцельскі, Н. П. Колас
485	Г6	в. Нізок	д. Низок, СНМ БССР, 119 К. няма	д. Низок, СНММГ, 134	»	Уздзенскі	»	Уздзенскі	1948	Ін-т м-ва; М. А. Жыдовіч, А. В. Скалуба
486	Г6	в. Пырашаўская Слабада	с. Слобода Парышевская, СНМ БССР, 116 К. няма	—	»	»	»	»	1948	Ін-т м-ва; С. Грычанік, У. Анічэнка, С. Александровіч
487	Г6	в. Хатляны	с. Хотляны, СНМ БССР, 126 К. Хатляны	с. Хотляны, СНММГ, 211	»	»	»	»	1948	Ін-т м-ва; В. Л. Важнік, Н. П. Колас
488	Г6	в. Веркалы	д. Веркалы, СНМ БССР, 125 К. Веркалы	д. Веркалы, СНММГ, 26	»	Пухавіцкі	»	Пухавіцкі	1948	МПІ; П. П. Шуба, Е. П. Шнэйдэр

489	Г6	в. Парэчча	с. Поречье, СНМ БССР, 99 Қ. Парэчча	с. Поречье, СНММГ, 162	»	»	»	»	1948	МПІ; П. П. Шуба, Е. П. Шнэйдэр
490	Г6	в. Вялешына	д. Велешино I, д. Велешино II, СНМ БССР, 218 Қ. Вялешын	д. Велешино I, д. Велешино II, СНММГ, 25	Бабруйская	Капыль-скі	»	Капыль-скі	1949 1955	Ін-т м-ва; А. І. Пётух, М. А. Жыдовіч Ін-т м-ва; П. П. Шуба, Р. С. Жываткевіч
491	Г6	в. Буда-Грэская	д. Буда-Греская, СНМ БССР, 113 Қ. Буда-Грэская	д. Буда-Греская, СНММГ, 19	»	Грэскі	»	Уздзен-скі	1949	Ін-т м-ва; М. А. Жыдовіч, А. І. Пётух
492	Г6	в. Обчае	ур. Обчее, СНМ БССР, 98 Қ. Обчае	ур. Обчее, СНММГ, 137	»	»	»	Пуха-віцкі	1949 1955	Ін-т м-ва; Н. В. Ярашэвіч, Л. Р. Копаць, І. Ю. Русак Ін-т м-ва; П. П. Шуба, Р. С. Жываткевіч
493	Г6	в. Пукава	с. Пуково, д. Пуково, СНМ БССР, 212 Қ. Пукава	с. Пуково, д. Пуково, СНММГ, 166	»	»	»	Капыль-скі	1949 1955	Ін-т м-ва; М. А. Жыдовіч, А. І. Пётух Ін-т м-ва; П. П. Шуба, Р. С. Жываткевіч
494	Г6	в. Палікараўка	д. Поликар-повка, СНМ БССР, 200 Қ. няма	з. Поликар-повка, СНММГ, 160	»	»	»	Слуцкі	1949 1958	Ін-т м-ва; Н. В. Ярашэвіч, Л. Р. Копаць, І. Ю. Русак Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, А. А. Крывіцкая
495	Г6	в. Жукі	д. Жуки, СНМ БССР, 201 Қ. няма	д. Жуки, СНММГ, 63	»	»	»	»	1949 1958	Ін-т м-ва; няма даных Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, А. А. Крывіцкая

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
496	Г6	в. Гольчыцы	д. Гольчицы, СНМ БССР, 199 К. Гольчыцы	д. Гольчицы, СНММГ, 39	Бабруйская	Грэскі	Мінская	Слуцкі	1949 1958	Ін-т м-ва; няма даных Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, А. А. Крывіцкая
497	Г6	в. Ванелевічы	д. Евангелевичи, СНМ БССР, 207 К. Ванелевічы	д. Евангелевичи, СНММГ, 59	»	Капыльскі	»	Капыльскі	1949 1956	Ін-т м-ва; А. І. Пётух, М. А. Жыдовіч, І. Ю. Русак Ін-т м-ва; няма даных
498	Г6	в. Амговічы	с. Омговичи, СНМ БССР, 12 К. Амговічы	с. Омговичи, СНММГ, 140	»	Слуцкі	»	Слуцкі	1949 1956	Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, Л. Н. Красько Ін-т м-ва; няма даных
499	Г6	в. Бокшыцы	в. Бокшицы, СНМ БССР, 212 К. Бокшыцы	д. Бокшицы, СНММГ, 12	»	»	»	»	1949 1956	Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, Л. Н. Красько Ін-т м-ва; няма даных
500	Г6	в. Старцавічы	д. Старцевичи, СНМ БССР, 207 К. Старцавічы	д. Старцевичи, СНММГ, 193	»	»	»	»	1949 1955	Ін-т м-ва; А. І. Владыка, В. Хацкевіч Ін-т м-ва; П. П. Шуба, Р. С. Жываткевіч
501	Г6	в. Мялешкі	д. Мелешковичи, СНМ БССР, 213 К. Мялешкавічы	д. Мелешковичи, СНММГ, 121	»	»	»	»	1949 1956	Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, Л. Н. Красько Ін-т м-ва; няма даных

502	Г6	в. Сорагі	д. Сорсги, СНМ БССР, 12 К. Сорагі	з. Сорсг, СНМMГ, 190	»	»	»	»	1949 1956	Ін-т м-ва; Б. С. Лапаў, Л. Н. Красько Ін-т м-ва; няыа даных
503	Г6	в. Лешня	с. Лешня, СНМ БССР, 206 К. няма	с. Лешня, СНММГ, 113	»	Капыльскі	»	Капыльскі	1949 1956	Ін-т м-ва; Н. В. Ярашэвіч, Л. Р. Копаць, Е. С. Мяцельская Ін-т м-ва; Л. В. Цімкавец, Г. М. Пікулік
504	Г7	в. Жукавец	д. Жуковец, СНМ БССР, 52 К. няма	х. Жуковец, СНММГ, 63	Мінская	Бярэзінскі	»	Бярэзінскі	1955	БДУ; М. М. Купрэенка, І. В. Радашкевіч
505	Г7	в. Шабуні	д. Шабуни, СНМ БССР, 89 К. няма	д, Шабуни, СНММГ, 217	»	Смалявіцкі	»	Смалявіцкі	1950	БДУ; А. У. Квяткоўская, М. Я. Рысіна, А. І. Пётух
506	Г7	в. Кляннік	д. Кленник, СНМ БССР, 88 К. няма	д. Кленник, СНММГ, 84	»	»	»	»	1950	БДУ; А. У. Квяткоўская, М. Я. Рысіна, А. І. Пётух
507	Г7	в. Раванічы	с. Раваничи, СНМ БССР, 85 К. Раванічы	с. Раваничи, СНММГ, 167	»	Чэрвеньскі	»	Чэрвеньскі	1949 1956	МПІ; В. Ц. Мяцельскі, І. І. Скобеж, П. П. Шуба Ін-т м-ва; няма даных
508	Г7	в. Грабёнка	с. Гребенка, СНМ БССР, 90 К. Грабёнка	с. Гребенка, СНММГ, 45	»	»	»	»	1949 1956	МПІ; В. В. Рудакоўскі, Н. С. Васілеўскі Ін-т м-ва; няма даных
509	Г7	в. Паплавы	д. Поплавы, СНМ БССР, 122 К. Паплавы	д. Поплавы, СНММГ, 162	»	Бярэзінскі	»	Бярэзінскі	1949 1957	МПІ; няма даных Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. Ф. Шаталава
510	Г7	в. Новая Ніва	д. Нива Новая, СНМ БССР, 133 К. няма	ур. Нива Новая, СНММГ, 133	»	Чэрвеньскі	»	Чэрвеньскі	1949 1957	МПІ; В. Ц. Мяцельскі, І. І. Скобеж, П. П. Шуба Ін-т м-ва; няма даных

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
511	Г7	в. Багушэвічы	с. Богушевичи, СНМ БССР, 126 К. Багушэвічы	с. Богушевичи, СНММГ, 11	Мінская	Бярэзінскі	Мінская	Бярэзінскі	1949 1957	МПІ; М. А. Лазурук, А. М. Самурын Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. Ф. Шаталава
512	Г7	в. Волма	д. Волма, СНМ БССР, 96 К. Волма	д. Волма, СНММГ, 29	»	Чэрвеньскі	»	Чэрвеньскі	1949 1957	МПІ; Э. І. Рудзячанка, В. В. Міхайлава Ін-т м-ва; няма даных
513	Г7	в. Ананічы	д. Ананичи, СНМ БССР, 96 К. Ананічы	д. Ананичи, СНММГ, 4	»	Пухавіцкі	»	Пухавіцкі	1948 1956	МПІ; В. Л. Важнік, В. Ляпёшкін, Н. Купрыянчык Ін-т м-ва; няма даных
514	Г7	в. Якшыцы	с. Якшицы, СНМ БССР, 128 К. Якшыцы	с. Якшицы, СНММГ, 222	»	Бярэзінскі	»	Бярэзінскі	1949 1957	МПІ; М. А. Лазарук, А. М. Самурын Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. Ф. Шаталава
515	Г7	в. Ляды	д. Ляды Новые д. Ляды Старые, СНМ БССР, 127, 128 К. Старыя Ляды	д. Ляды, СНММГ, 115	»	Чэрвеньскі	»	Чэрвеньскі	1949 1956	МПІ; І. Германовіч, С. Залескі Ін-т м-ва; няма даных
516	Г7	в. Ачыжа	с. Очижа, СНМ БССР, 112 К. няма	с. Очижа, СНММГ, 147	»	»	»	»	1949 1956	МПІ; І. Германовіч, С. Залескі Ін-т м-ва; няма даных

517	Г7	в. Угалец	д. Уголец, СНМ БССР, 113 К. няма	д. Уголец, СНММГ, 205	»	Пуха- віцкі	»	Пуха- віцкі	1948 1956	МПІ; В. Л. Важнік, В. Ляпёшкін, Н. Купрыянчык Ін-т м-ва; няма даных
518	Г7	в. Стары Востраў	с. Остров, СНМ БССР, 128 К. няма	с. Остров, СНММГ, 145	Магілёў- ская	Клічаў- скі	Магілёў- ская	Клічаў- скі	1952	Бабр. наст. ін-т; Р. А. Крыўцова, Т. Д. Бекарэвіч
519	Г7	в. Зацітава Слабада	д. Слобода Зацитовская, СНМ БССР, 112 К. няма	д. Слобода Зацитовская, СНММГ, 185	Мінская	Пуха- віцкі	Мінская	Пуха- віцкі	1948 1956	МПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
520	Г7	в. Пагарэлае	с. Погорелое, СНМ БССР, 106 К. Пагарэлае	с. Погорелое, СНММГ, 155	Магілёў- ская	Асіпо- віцкі	Магілёў- ская	Асіпо- віцкі	1954	БДУ; Э. Д. Блінава, Т. А. Комар
521	Г7	в. Вязаўніца	д. Вязовница, СНМ БССР, 104 К. Вязоўніца	д. Вязовница, СНММГ, 34	Бабруйская	»	»	»	1950	МПІ; Грынчык, Смоляк
522	Г7	в. Сінча	д. Синча, СНМ БССР, 99 К. Сінча	д. Синча, СНММГ, 183	Мінская	Пуха- віцкі	Мінская	Пуха- віцкі	1948 1956	МПІ; Д. І. Недапёкіна, М. А. Ворган Ін-т м-ва; няма даных
523	Г7	в. Лапічы	м. Лапичи, с. Лапичи, СНМ БССР, 105 К. Лапічы	м. Лапичи, с. Лапичи, СНММГ, 102	Бабруйская	Асіпо- віцкі	Магілёў- ская	Асіпо- віцкі	1950	МПІ; Н. Т. Вайтовіч, Грынчык, Смоляк
524	Г7	в. Арэшкавічы	д. Орешко- вичи, СНМ БССР, 112 К. няма	д. Орешко- вичи, СНММГ, 142	Мінская	Пуха- віцкі	Мінская	Пуха- віцкі	1948 1956	МПІ; М. І. Жыркевіч, І. Т. Зяневіч Ін-т м-ва; Г. Г. Невядомская, Р. Г. Еўдакімчык

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
525	Г7	в. Шэйпічы	д. Шейпичи, СНМ БССР, 28 К. няма	д. Шейпичи, СНММГ, 217	Бабруйская	Асіповіцкі	Магілёўская	Асіповіцкі	1950	МПІ; С. К. Залескі, В. А. Каваленка
526	Г7	в. Мацеевічы	д. Мацеевичи, СНМ БССР, 98 К. няма	д. Мацеевичи, СНММГ, 120	Мінская	Пухавіцкі	Мінская	Пухавіцкі	1948 1956	МПІ; М. А. Жыркевіч І. Т. Зяневіч Ін-т м-ва; няма даных
527	Г7	в. Новая Дражня	д. Дражня Новая, СНМ БССР, 33 К. няма	д. Дражня Новая, СНММГ, 54	Магілёўская	Асіповіцкі	Магілёўская	Асіповіцкі	1954	МПІ; Э. Д. Блінава, Т. А. Комар
528	Г7	в. Замошша	с. Замошье, СНМ БССР, 33 К. Замошша	с. Замошье, СНММГ, 70	Бабруйская	»	»	»	1950	МПІ; Н. А. Купрыянчык, С. П. Логвінава
529	Г7	в. Ясень	д. Ясень, СНМ БССР, 34 К. Ясень	д. Ясень, СНММГ, 224	Магілёўская	»	»	»	1950 1957	МПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
530	Г7	в. Майсеевічы	д. Моисеевичи, СНМ БССР, 15 К. няма	д. Моисеевичи, СНММГ, 125	Бабруйская	Старадарожскі	Мінская	Старадарожскі	1950	МПІ; В. С. Стома, Ю. С. Церах
531	Г7	в. Дрочава	д. Дрочево, СНМ БССР, 33 К. няма	—	Мінская	Асіповіцкі	Магілёўская	Асіповіцкі	1950	МПІ; П. П. Шуба, А. І. Наркевіч

532	Г7	в. Карытнае	с. Корытно, СНМ БССР, 14 К. Карытна	им. Корытно, СНММГ, 92	Магілёўская	»	»	»	1950 1957	МПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
533	Г7	в. Падарэссе	д. Подоресье, СНМ БССР, 12 К. няма	д. Подоресье, СНММГ, 158	Бабруйская	Старадарожскі	Мінская	Старадарожскі	1950	МПІ; І. Скобеж, І. В. Зеляneўскі
534	Г7	в. Шапчыцы (Шапчычы)	д. Шапчицы, СНМ БССР, 21 К. няма	д. Шапчицы, СНММГ, 217	»	»	»	»	1950	МПІ; І. Скобеж, І. В. Зеляneўскі
535	Г7	в. Новыя Фалічы	д. Фаличи Новые, СНМ БССР, 21 К. няма	д. Фаличи Новые, СНММГ, 207	»	»	»	»	1950	МПІ; В. С. Стома, Ю. С. Церах
536	Г7	в. Сымонавічы	д. Симоновичи, СНМ БССР, 14 К. Сымонавічы	д. Симановичи, СНММГ, 182	»	Глускі	Магілёўская	Глускі	1952	МПІ; А. І. Жылко, Ф. М. Янкоўскі
537	Г8	в. Нежкаў	К. няма	с. Нежков Большой, с. Нежков Малый, СНММог. Г, 9	Магілёўская	Бялыніцкі	»	Бялыніцкі	1949 1956	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
538	Г8	в. Асавец	К. Асавец	д. Осовец, СНММог. Г, 18	»	»	»	»	1949 1955	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі
539	Г8	в. Карытніца	д. Корытница, СНМ БССР, 108 К. Карытніца	д. Корытница, СНММГ, 92	»	»	»	»	1954 1957	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, Р. Г. Еўдакімчык
540	Г8	в. Кукарэва	д. Кукарево, СНМ БССР, 108 К. няма	д. Кукарево, СНММГ, 98	Мінская	Бярэзінскі	Мінская	Бярэзінскі	1949 1956	МПІ; В. І. Ляпёшкін, Н. А. Купрыянчык Ін-т м-ва; няма даных

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
541	Г8	в. Пагост	м. Погост, СНМ БССР, 109 К. Пагост	м. Погост, СНММГ, 155	Мінская	Бярэзінскі	Мінская	Бярэзінскі	1949 1956	МПІ; Н. Шурко, М. Ворган Ін-т м-ва; няма даных
542	Г8	в. Вугальшчына (Угольшчына)	К. Угальшчына	д. Угольщина, СНММог. Г, 18	Магілёўская	Бялыніцкі	Магілёўская	Бялыніцкі	1948 1956	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
543	Г8	в. Ігліца	д. Иглица, СНМ БССР, 92 К. няма	д. Иглица, СНММГ, 77	»	»	»	»	1954	Маг. ПІ; няма даных
544	Г8	в. Семукачы	К. Семукачы	д. Семукачи, СНММог. Г, 26	»	Магілёўскі	»	Магілёўскі	1949 1956	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
545	Г8	в. Дулебы	д. Дулебы, СНМ БССР, 108 К. Дулебы	д. Дулебы, СНММГ, 58	Мінская	Бярэзінскі	Мінская	Бярэзінскі	1949 1956	МПІ; Н. Шкурко, М. Ворган Ін-т м-ва; няма даных
546	Г8	в. Дубна	д. Дубно, СНМ БССР, 92 К. Дубна	д. Дубно, СНММГ, 56	Бабруйская	Клічаўскі	Магілёўская	Клічаўскі	1952	Бабр. наст. ін-т; М. Казлоўская, І. М. Калеснікава, Л. А. Барэйша
547	Г8	в. Коўбча	с. Колбча, СНМ БССР, 86 К. Колбча	с. Колбча, СНММГ, 87	»	»	»	»	1952	Бабр. наст. ін-т; М. Ф. Капусцін, М. М. Гледны

548	Г8	в. Усакіна	д. Усакино, СНМ БССР, 93 К. Усакіна	д. Усакино, СНММГ, 206	»	»	»	»	1952	Бабр. наст. ін-т; Г. І. Гурская, М. Н. Феакцістава
549	Г8	в. Балонаў Сялец	К. Балонаў Сялец	с. Болонов Селец, д. Болонов Селец, СНММог. Г, 24	Магілёў-ская	Быхаў-скі	»	Быхаў-скі	1953	Маг. ПІ; Бедуленка, Пячкоўская
550	Г8	в. Закупленне	К. няма	д. Закупленье, СНММог. Г, 26	Бабруйская	Клічаў-скі	»	Клічаў-скі	1952	Бабр. наст. ін-т; І. І. Мацвеенка, В. Ф. Феська
551	Г8	в. Анатальеўка	д. Анатолиевка, СНМ БССР, 2 К. няма	п. Анатолиевка, СНММГ, 4	»	»	»	»	1952	Бабр. наст. ін-т; В. Пратасеня, Н. Варона
552	Г8	в. Чычэвічы	К. Чэчавічы	д. Чечевичи, СНММог. Г, 32	Магілёў-ская	Быхаў-скі	»	Быхаў-скі	1950	Маг. ПІ; Р. П. Нароўская, З. П. Індзюкова
553	Г8	в. Віркаў	д. Вирково, СНМ БССР, 27 К. Віркаў	д. Вирков, СНММГ, 28	Бабруйская	Клічаў-скі	»	Клічаў-скі	1952	Бабр. наст. ін-т; М. І. Касцялей, М. Р. Ліннік
554	Г8	в. Рубеж	д. Рубеж, СНМ БССР, 92 К. няма	з. Рубеж, СНММГ, 172	»	»	»	»	1952	Бабр. наст. ін-т; С. П. Іванова, В. І. Касцюкавец
555	Г8	в. Зеляніца	К. няма	ф. Зеленица, СНММог. Г, 32	»	Кіраўскі	»	Кіраў-скі	1953	Бабр. наст. ін-т; З. У. Жаўлакова, В. А. Лошч
556	Г8	в. Чыгірынка	К. Чыгірынка	с. Чигиринка, СНММог. Г, 32	»	»	»	»	1951	Бабр. наст. ін-т; Т. І. Лемеш, М. І. Котава
557	Г8	в. Орліна	д. Орлино, СНМ БССР, 3 К. Орліна	д. Орлино, СНММГ, 141	»	Клічаў-скі	»	Клічаў-скі	1952	Бабр. наст. ін-т; І. Корбут, С. Лук'яновіч
558	Г8	в. Ахоцічы	д. Охотичи, СНМ БССР, 16 К. няма	д. Охотичи, СНММГ, 147	»	Кіраў-скі	»	Кіраў-скі	1951	Бабр. наст. ін-т; Дрозд, Дубінчык

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
559	Г8	в. Кострычы	д. Костричи, СНМ БССР, 17 К. няма	д. Костричи, СНММГ, 93	Бабруйская	Кіраўскі	Магілёўская	Кіраўскі	1951 1956	Бабр. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава
560	Г8	в. Забудпянскія хутары	К. няма	—	»	»	»	»	1953	Бабр. наст. ін-т; С. П. Ганчарык, Д. М. Ліберман
561	Г8	в. Глубокавічы	д. Глубоковичи, СНМ БССР, 16 К. няма	д. Глубоковичи, СНММГ, 38	»	»	»	»	1951 1956	Бабр. наст. ін-т; Н. В. Маёрава, З. К. Клімава Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава
562	Г8	в. Крушынаўка	К. Крушынаўка	д. Крушиновка Большая, д. Крушиновка Малая, СНММог. Г, 157	Гомельская	Рагачоўскі	Гомельская	Рагачоўскі	1954 1957	МПІ; Г. Г. Шыёнак, Е. Ткачова Ін-т м-ва; няма даных
563	Г8	в. Сычкава	д. Сычково, СНМ БССР, 10 К. Сычкова	д Сычково, СНММГ, 197	Бабруйская	Бабруйскі	Магілёўская	Бабруйскі	1950	Бабр. наст. ін-т; Л. М. Цітко, П. Ф. Шэўчэнка
564	Г8	в. Паўлавічы	с. Павловичи, СНМ БССР, 4 К. Паўлавічы	с. Павловичи, СНММГ, 147	»	Кіраўскі	»	Кіраўскі	1951 1956	Бабр. наст. ін-т; Майсеенка, Парахневіч Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава
565	Г8	в. Новая Дзярэўня	К. няма	—	Магілёўская	Бабруйскі	»	Бабруйскі	1953 1956	Бабр. наст. ін-т; З. Юшкевіч, В. Берасцень Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, А. А. Крывіцкая

566	Г8	в. Атрошкавічы	д. Атрошковичи, СНМ БССР, 8 К. няма	д. Атрошковичи. СНММГ, 5	Бабруйская	»	»	»	1951 1956	Бабр. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, А. А. Крывіцкая
567	Г8	в. Дварэц	К. Дварэц	д. Дворец Климантовича (Дворецкая мыза); д. Дворец Судзиловской и Журавской, СНММог. Г, 157	Гомельская	Рагачоўскі	Гомельская	Рагачоўскі	1954	МПІ; Н. Стэльмах, Шукевіч
568	Г8	в. Плёсы	д. Плёсы, СНМ БССР, 31 К. Плёсы	д. Плессы, СНММГ, 154	Бабруйская	Бабруйскі	Магілёўская	Бабруйскі	1950 1957	Бабр. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, А. А. Крывіцкая
569	Г8	в. Даманава	д. Доманово I, д. Доманово II, СНМ БССР, 5 К. няма	д. Доманово I, д. Доманово II, СНММГ, 53	»	»	»	»	1953	Бабр. наст. ін-т; Р. П. Чугуева, Г. Ф. Цівунчык
570	Г9	в. Палыкавічы	К. Палыкавічы	с. Полыковичи, СНММог. Г, 14	Магілёўская	Магілёўскі	»	Магілёўскі	1954	Маг. ПІ; няма даных
571	Г9	в. Машанакі	К. Машэнакі	с. Мошенаки, СНММог. Г, 59	»	»	»	»	1949 1956	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
572	Г9	в. Сухары	К. Сухары	с. Сухари, СНММог. Г, 196	»	Чавускі	»	Чавускі	1955	Маг. ПІ; няма даных
573	Г9	в. Пракшынічы	К. няма	д. Проксеничи, СНММог. Г, 5	»	Магілёўскі	»	Магілёўскі	1949 1956	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
574	Г9	в. Халмы	К. няма	д. Холмы, СНММог. Г, 195	»	Чавускі	»	Чавускі	1951	Маг. ПІ; Л. І. Юрчанка, М. В. Каралёва

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
575	Г9	в. Вялікія Бардзінічы	К. няма	д. Бордзиничи, СНММог. Г, 201	Магілёўская	Чавускі	Магілёўская	Чавускі	1950	Маг. ПІ; Л. І. Юрчанка, Р. В. Воранава
576	Г9	в. Амхінічы	К. няма	д. Амхиничи, СНММог. Г, 195	»	»	»	»	1951	Маг. ПІ; Л. І. Юрчанка, М. В. Каралёва
577	Г9	в. Вендараж	К. Вендараж	с. Вендорож, СНММог. Г, 3	»	Магілёўскі	»	Магілёўскі	1949 1956	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
578	Г9	в. Гуслянка	К. няма	сел. Гуслянка, СНММог. Г, 4	»	»	»	»	1949 1959	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; Т. А. Шаблыка, Н. Т. Вайтовіч, Л. Сіневіч
579	Г9	в. Шэперава	К. няма	д. Шаперево, СНММог. Г, 201	»	Чавускі	»	Чавускі	1950	МПІ; В. П. Юргелевіч, М. Г. Дзюбакова
580	Г9	в. Дасавічы	К. няма	д. Досовичи, СНММог. Г, 24	»	Магілёўскі	»	Магілёўскі	1955	Маг. ПІ; няма даных
581	Г9	в. Ісакава Буда	К. няма	д. Исакова Буда, СНММог. Г, 27	»	Чавускі	»	Чавускі	1955	Маг. ПІ; няма даных
582	Г9	в. Стайкі	К. няма	д. Стайки, СНММог. Г, 24	»	Магілёўскі	»	Магілёўскі	1955	Маг. МІ; няма даных
583	Г9	в. Сідаравічы	К. Сідаравічы	с. Сидоровичи, СНММог. Г, 27	»	»	»	»	1955	Маг. ПІ; няма даных

584	Г9	в. Барсукі	К. няма	х. Барсуки, СНММог. Г, 32	»	Быхаўскі	»	Быхаўскі	1953	Маг. ПІ; М. Стражэвіч, Л. Каліновіч, С. Салавей
585	Г9	в. Гразівец	К. няма	д. Грязивец, СНММог. Г, 203	»	Чавускі	»	Чавускі	1951	Маг. ПІ; Л. І. Юрчанка, М. В. Каралёва
586	Г9	в. Следзюкі	К. Следзюкі	д. Следюки, СНММог. Г, 27	»	Быхаўскі	»	Быхаўскі	1950 1959	Маг. ПІ; А. Л. Юрэвіч, Г. Юрчанка Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. К. Сіневіч, Т. А. Шаблыка
587	Г9	в. Трылесіна	К. Трылесіна	д. Трилесин, СНММог. Г, 28	»	»	»	»	1950	Маг. ПІ; А. Л. Юрэвіч, Г. Юрчанка
588	Г9	в. Рабавічы	К. няма	с. Рабовичи, СНММог. Г, 31	»	Слаўгарадскі	»	Слаўгарадскі	1951	Маг. ПІ; Д. Я. Бугаёў, Т. Я. Семчанка
589	Г9	в. Ямнае	К. няма	д. Ямное, СНММог. Г, 25	»	Быхаўскі	»	Быхаўскі	1950	Маг. ПІ; З. П. Індзюкова, Р. П. Нароўская
590	Г9	в. Кульшычы	К. Кульшычы	с. Кульшицы, СНММог. Г, 31	»	Слаўгарадскі	»	Слаўгарадскі	1951	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Л. Л. Трусава, С. І. Ваўчкова
591	Г9	в. Ніканавічы	К. Ніканавічы	с. Никоновичи, СНММог. Г, 22	»	Быхаўскі	»	Быхаўскі	1950	Маг. ПІ; А. Л. Юрэвіч, Г. Юрчанка
592	Г9	в. Шаламы	К. няма	д. Шеломы, СНММог. Г, 31	»	Слаўгарадскі	»	Слаўгарадскі	1951	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Л. Л. Трусава, С. І. Ваўчкова
593	Г9	в. Камарычы	К. няма	ф. Комаричи, СНММог. Г, 30	»	Быхаўскі	»	Быхаўскі	1953 1959	Маг. ПІ; Э. П. Бедуленка, Н. К. Пячкоўская, Р. П. Нароўская, З. П. Індзюкова Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Т. А. Шаблыка Л. К. Сіневіч
594	Г9	в. Бязуевічы	К. няма	д. Безуевичи, СНММог. Г, 23	»	Слаўгарадскі	»	Слаўгарадскі	1951	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Л. Л. Трусава, С. І. Ваўчкова

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
595	Г9	в. Дзедава	К. няма	д. Дедово, СНММог. Г, 30	Магілёўская	Быхаўскі	Магілёўская	Быхаўскі	1953	Маг. ПІ; М. Н. Стражэвіч, Л. В. Каліновіч, Е. М. Салавей
596	Г9	в. Вець	К. няма	д. Веть, СНММог. Г, 30	Гомельская	Журавіцкі	»	»	1954 1955	ГПІ; Н. Е. Фаміна, А. А. Кір'янава, І. А. Тарасава Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Т. А. Мартынюк
597	Г9	в. Ніжняя Тошчыца	К. Тошчыца, Верхняя Тошчыца	д. Нижняя Тощица, СНММог. Г, 147	Магілёўская	Быхаўскі	»	»	1953	Маг. ПІ; М. Н. Стражэвіч, Л. В. Каліновіч, Е. М. Салавей
598	Г9	в. Салабута	К. няма	д. Солобута, СНММог. Г, 23	Гомельская	Кармянскі	Гомельская	Кармянскі	1952	ГПІ; М. І. Навуменка, Л. С. Цітова
599	Г9	в. Задуб'е	К. няма	д. Задубье, СНММог. Г, 144	»	»	»	»	1952	ГПІ; С. В. Хурбатава, А. П. Афанасева
600	Г9	в. Свержань	К. няма	м. Сверженъ, СНММог. Г, 144	»	Журавіцкі	»	Рагачоўскі	1954	ГПІ; Ермалаева, Ключнікава, Несцяровіч
601	Г9	в. Ліцвінавічы	К. Літвінавічы	с. Литвиновичи, СНММог. Г, 148	»	Кармянскі	»	Кармянскі	1951 1955	ГПІ; В. Ф. Крэз, З. А. Дарожка, Т. Б. Каплан Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Т. Л. Мартынюк

602	Г9	в. Рыскоў	К. няма	с. Рисков, СНММог. Г, 143	»	Жура-віцкі	»	Рагачоў-скі	1954	ГПІ; А. Ф. Ключнікава, Р. М. Несцяровіч
603	Г9	в. Струкачоў	К. Струкачоў	д. Струкачев, СНММог. Г, 154	»	Кармян-скі	»	Кармян-скі	1951	ГПІ; В. Ф. Крэз, З. А. Дарожка, Т. Б. Каплан
604	Г9	в. Лучын	К. Лучын	с. Лучин, СНММог. Г, 151	»	Рагачоў-скі	»	Рагачоў-скі	1954 1955	МПІ; Н. Стэльмах, Шукевіч Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Т. Л. Мартынюк
605	Г10	в. Каўшова	К. няма	д. Ковшево, СНММог. Г, 87	Магілёў-ская	Мсці-слаўскі	Магілёў-ская	Мсці-слаўскі	1952	Маг. ПІ; Ваўчкова, Грашчанкава, Мельнікава
606	Г10	в. Дзедня	К. Дзедня	д. Дедня, СНММог. Г, 199	»	Чавускі	»	Чавускі	1950	Маг. ПІ; Л. І. Юрчанка, Р. В. Воранава
607	Г10	в. Лапаціна	К. няма	д. Лопатин, СНММог. Г, 213	»	Мсці-слаўскі	»	Мсці-слаўскі	1952	Маг. ПІ; Трусава, Жолудзева, Раманенка
608	Г10	в. Сялец	К. няма	д. Селец, СНММог. Г, 213	»	»	»	»	1952	Маг. ПІ; Валчкова, Грашчанкава, Мельнікава
609	Г10	в. Забалоцце	К. Забалоцце	д. Заболотье, СНММог. Г, 204	»	»	»	»	1952	Маг. ПІ; Трусава, Жолудзева, Раманенка
610	Г10	в. Глупікі	К. няма	д. Глупики 1-е, д. Глупики 2-е, СНММог. Г, 213	»	Крычаў-скі	»	Крычаў-скі	1950	Маг. ПІ; Раентава, Жураўлёва, Кучук
611	Г10	в. Прылессе	К. няма	с. Прилесье, СНММог. Г, 201	»	Чавускі	»	Чавускі	1950 1959	Маг. ПІ; Л. І. Юрчанка, Р. В. Воранава Ін-т м-ва; О. М. Шэлег, К. Р. Іванова

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
612	Г10	в. Беражыстае	К. няма	д. Бережистая, СНММог. Г, 213	Магілёўская	Крычаўскі	Магілёўская	Крычаўскі	1950	Маг. ПІ; Раентава, Жураўлёва, Кучук
613	Г10	в. Первамайск (до 1943 г. Дрышчаў)	К. няма	д. Дрищев, СНММог. Г, 82	»	»	»	»	1954	Маг. ПІ; няма даных
614	Г10	в. Сычык	К. няма	—	»	Чэрыкаўскі	»	»	1950	Маг. ПІ; А. А. Крывіцкі, Д. Я. Бугаёў, Трусава
615	Г10	в. Каменка	К. няма	д. Каменка, СНММог. Г, 212	»	»	»	»	1951	Маг. ПІ; Д. Я. Бугаёў, Т. Я. Семчанка
616	Г10	в. Шаровіўка	К. Шароеўка	д. Шароевка, СНММог. Г, 212	»	»	»	»	1950	Маг. ПІ; А. А. Крывіцкі, Д. Я. Бугаёў, Трусава
617	Г10	в. Паклады	К. Паклады	д. Поклады, СНММог. Г, 212	»	Крычаўскі	»	»	1950 1959	Маг. ПІ; Раентава, Жураўлёва, Кучук Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, З. Н. Казлова, К. М. Клопава
618	Г10	в. Ціляшы	К. Целяшы	с. Телеши, СНММог. Г, 207	»	Слаўгарадскі	»	Слаўгарадскі	1951	Маг. ПІ; Д. Я. Бугаёў, Т. Я. Семчанка
619	Г10	в. Зоры	К. няма	д. Зори, СНММог. Г, 209	»	Чэрыкаўскі	»	Крычаўскі	1950	Маг. ПІ; А. А. Крывіцкі, Д. Я. Бугаёў, Трусава

620	Г10	в. Лобжа	К. няма	д. Лобжа, СНММог. Г, 80	»	Кліма-віцкі	»	Кліма-віцкі	1953	Маг. ПІ; В. Сіпайла, Л. Кісялёва, Ф. Грышчанкава
621	Г10	в. Прыпечына	К. Прыпечына	д. Припечин, СНММог. Г, 207	»	Чэры-каўскі	»	Крычаў-скі	1954	Маг. ПІ; няма даных
622	Г10	в. Чудзяны	К. няма	д. Чудяны, СНММог. Г, 208	»	»	»	»	1954	Маг. ПІ; няма даных
623	Г10	в. Завад Віравая	К. няма	д. Вировая, СНММог. Г, 31	»	Слаўга-радскі	»	Слаўга-радскі	1951	Маг. ПІ; Д. Я. Бугаёў, Т. Я. Семчанка
624	Г10	в. Бакунавічы	К. няма	д. Бакуно-вичи, СНММог. Г, 219	»	Чэры-каўскі	»	Крычаў-скі	1950 1959	Маг. ПІ; С. Б. Фінкельштэйн, Т. А. Сулаева, А. А. Юрэвіч Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, Я. І. Ангельская, У. І. Содаль
625	Г10	в. Пільня	К. няма	д. Сеннский Завод (Пильня), СНММог. Г, 211	»	»	»	»	1950	Маг. ПІ; С. Б. Фінкельштэйн, Т. А. Сулаева, А. А. Юрэвіч
626	Г10	в. Жаліжжа	К. няма	д. Жалижья, СНММог. Г, 216 (Памылкова надрукавана Жамежья. Гл. папраўку на стар. 227)	»	Красна-польскі	»	Красна-польскі	1951	Маг. ПІ; Ф. Шуткоў, Р. Воранава
627	Г10	в. Негін	К. Негін	д. Негин, СНММог. Г, 219	»	Касцю-ковіцкі	»	Касцю-ковіцкі	1951	Маг. ПІ; С. Б. Фінкельштэйн, А. П. Жураўлёва, Л. І. Крупская
628	Г10	в. Калодзецкая	К. Калодзез-ская	д. Колодезская, СНММог. Г, 203	»	»	»	»	1959	Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, К. М. Клопава, З. Н. Казлова

Праця̆г табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
629	Г10	в. Ясенка	К. няма	д. Ясенка, СНММог. Г, 211	Магілёўская	Краснапольскі	Магілёўская	Краснапольскі	1951	Маг. ПІ; Т. А. Сулаева, Л. Серакова, Л. Саўчанка
630	Г10	в. Старая Каменка	К. Старая Каменка	д. Старая Каменка, СНММог. Г, 218	»	Слаўгарадскі	»	Слаўгарадскі	1954	Маг. ПІ; няма даных
631	Г10	в. Новая Ельня	К. Новая Ельня	с. Ново-Ельня, СНММог. Г, 215	»	Краснапольскі	»	Краснапольскі	1951	Маг. ПІ; Т. А. Сулаева, Л. Серакова, Л. Саўчанка
632	Г10	в. Гніліцы	К. Гніліца	д. Гнилица, СНММог. Г, 216	»	»	»	»	1951	Маг. ПІ; Т. А. Сулаева, Л. Серакова, Л. Саўчанка
633	Г10	в. Белая Дубрава	К. Белая Дуброва	с. Белая Дуброва, СНММог. Г, 219	»	Касцюковіцкі	»	Касцюковіцкі	1951	Маг. ПІ; Юрчанка, Кучынскі
634	Г10	в. Самацэвічы	К. Самацэвічы	м. Самотеевичи, с. Самотеевичи, СНММог. Г, 217	»	»	»	»	1951	Маг. ПІ; Юрчанка, Кучынскі
635	Г10	в. Кляпін	К. Кляпіна	с. Кляпин, СНММог. Г, 215	Гомельская	Кармянскі	Гомельская	Кармянскі	1952	ГПІ; няма даных

636	Г10	в. Выдранка	К. Выдрэнка	с. Выдренка, СНММог. Г, 214	Магілёўская	Краснапольскі	Магілёўская	Краснапольскі	1955 1959	Маг. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, К. М. Клопава, З. Н. Казлова
637	Г10	в. Вішанькі	К. няма	д. Вишеньки, СНММог. Г, 72	»	Касцюковіцкі	»	Касцюковіцкі	1955	Маг. ПІ; няма даных
638	Г10	в. Слабодка	д. Слободка, СНМГО, 106 К. няма	д. Слободка, СНММог. Г, 46	Гомельская	Чачэрскі	Гомельская	Чачэрскі	1953	ГПІ; В. Ф. Крэз, Г. М. Семянцова, Н. Я. Фаміна
639	Г11	в. Стары Дзедзін	К. няма	д. Старый Дедин, СНММог. Г, 82	Магілёўская	Клімавіцкі	Магілёўская	Клімавіцкі	1953	Маг. ПІ; Г. Ф. Жажкова, А. С. Мельнікава, А. Ерафеенка
640	Г11	в. Гулькі	К. няма	д. Гульки, СНММог. Г, 74	»	»	»	»	1953	Маг. ПІ; Г. Ф. Жажкова, А. С. Мельнікава, А. Ерафеенка
641	Г11	в. Мілаславічы	К. Мілаславічы	м. Милославичи, СНММог. Г, 74	»	»	»	»	1953	Маг. ПІ; Г. Ф. Жажкова, А. С. Мельнікава, А. Ерафеенка
642	Г11	в. Гусарка	К. Гусарка	д. Гусарка, СНММог. Г, 82	»	»	»	»	1953 1959	Маг. ПІ; Г. Ф. Жажкова, А. С. Мельнікава, А. Ерафеенка Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, К. М. Клопава, З. Н. Казлова
643	Г11	в. Арлоўка	К. Арлоўка	д. Орловка, СНММог. Г, 69	»	Хоцімскі	»	Хоцімскі	1953	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Е. Лемцюгоў, Н. Грашчанка
644	Г11	в. Боркі	К. няма	—	»	»	»	»	1953	Маг. ПІ; Р. М. Едзіновіч, Р. Г. Грышчанкава
645	Г11	в. Ялавец	К. Елавец	—	»	»	»	»	1953	Маг. ПІ; І. Я. Яшкін, Е. Лемцюгоў, Н. Грашчанка
646	Г11	в. Пралетарскае (Царковішча)	К. Пралетарскае	с. Церковище, СНММог. Г, 72	»	Касцюковіцкі	»	Касцюковіцкі	1951	Маг. ПІ; С. Б. Фінкельштэйн, А. П. Жураўлёва, Л. І. Крупская

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
647	Г11	в. Мосін	К. няма	д. Новый Мосин, д. Старый Мосин, СНММог. Г, 65	Магілёўская	Хоцімскі	Магілёўская	Хоцімскі	1953	Маг. ПІ; І. Яшкін, Е. Лемцюгоў, Н. Грашчанка
648	Г11	в. Канічы	К. Канічы	м. Каничи, с. Каничи, СНММог. Г, 72	»	Касцюковіцкі	»	Касцюковіцкі	1951	Маг. ПІ; С. Б. Фінкельштэйн, А. П. Жураўлёва, Л. І. Крупская
649	Г11	в. Батаева	К. Батаева	д. Батаев, СНММог. Г, 66	»	Хоцімскі	»	Хоцімскі	1953	Маг. ПІ; Р. М. Едзіновіч, Р. Г. Грышчанкава
650	Г11	в. Барэйкі	К. няма	д. Борейки, СНММог. Г, 66	»	Касцюковіцкі	»	Касцюковіцкі	1951	Маг. ПІ; Юрчанка, Кучынскі
651	Д2	в. Белая	w. Biała, SMRP, t. V, 25 К. няма	с. Белое, УНМГГ, 112	Брэсцкая	Камянецкі	Брэсцкая	Камянецкі	1954	Бр. ПІ; М. Н. Леановіч, А. Ц. Лызо
652	Д2	в. Каленкавічы	w. Kalenkowicze, SMRP, t. VIII, 11 К. Калянковічы	д. Каленковичи, УНМГГ, 78	»	Высокаўскі	»	Высокаўскі	1953	Бр. ПІ; няма даных
653	Д2	в. Дзмітравічы	w. Dmitrowicze, SMRP, t. VIII, 3 К. Дзмітровічы	с. Дмитровичи, УНМГГ, 76	»	Камянецкі	»	Камянецкі	1954	Бр. ПІ; няма даных

654	Д2	в. Бярозаўка	w. Brzozówka, SMRP, t. VIII, 11 К. няма	д. Березовка, УНМГГ, 72	»	Высокаўскі	»	Высокаўскі	1952	Бр. ПІ; В. І. Саўчуп, В. Я. Кузуб
655	Д2	в. Войская	w. Wojska, SMRP, t. VIII, 12 К. няма	с. Войская, УНМГГ, 74	»	Камянецкі	»	Камянецкі	1952	Бр. ПІ; няма даных
656	Д2	в. Падрэчаны	w. Pod-rzeczany, SMRP, t. VIII, 4 К. няма	д. Подречаны, УНМГГ, 84	»	»	»	»	1954	Бр. ПІ; няма даных
657	Д2	в. Расна	m. Rasna, w. Rasna Nowa, SMRP, t. VIII, 13 К. Старая Расна	м. Рясна, УНМГГ, 85	»	Высокаўскі	»	Высокаўскі	1953	Бр. ПІ; няма даных
658	Д2	в. Залессе	w. Zalesie, SMRP, t. VIII, 12 К. няма	д. Залесье, УНМГГ, 77	»	»	»	»	1954	Бр. ПІ; Л. І. Якубук, Н. А. Шумік
659	Д2	в. Відомля	w. Widomla, SMRP, t. VIII, 10 К. Відомля	д. Видомле, УНМГГ, 74	»	Камянецкі	»	Камянецкі	1954	Бр. ПІ; М. Сідун, Е. Карунец, Е. Семянюк
660	Д2	в. Астрамечава	w. Ostro-meczew, SMRP, t. VIII, 6 К. Астрамечава	с. Остромечево, УНМГГ, 82	»	Брэсцкі	»	Брэсцкі	1952	Бр. ПІ; А. К. Леўчук, І. С. Краўчук, В. Я. Краўчук

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
661	Д2	в. Хмелева	w. Chmielewówo, SMRP, t. VIII, 10 К. няма	с. Хмелево, УНМГГ, 88	Брэсцкая	Жабінкаўскі	Брэсцкая	Камянецкі	1952	Бр. ПІ; П. Р. Манько
662	Д2	в. Ставы	w. Stawy, SMRP, t. VIII, 12 К. няма	с. Ставы, УНМГГ, 86	»	Высокаўскі	»	Высокаўскі	1953	Бр. ПІ; няма даных
663	Д2	в. Сычы	w. Sycze, SMRP, t. VIII, 6 К. няма	с. Сычи, УНМГГ, 86	»	Брэсцкі	»	Брэсцкі	1952	Бр. ПІ; няма даных
664	Д2	в. Казловічы	w. Kozłowicze, SMRP, t. VIII, 7 К. няма	д. Козловичи, УНМГГ, 78	»	»	»	»	1952	Бр. ПІ; няма даных
665	Д2	в. Тэльмы	w. Telmy, SMRP, t. VIII, 6 К. няма	д. Тельмы, УНМГГ, 86	»	»	»	»	1952	Бр. ПІ; Д. Жучык, М. Максімук
666	Д3	в. Ліхасельцы	w. Lichosielce, SMRP, t. V, 106 К. няма	д. Лихосельцы, УНМГГ, 170	Гродзенская	Свіслацкі	Гродзенская	Свіслацкі	1953	Гр. ПІ. Чарток, Юрчык
667	Д3	в. Хруставa	w. Chrustów, SMRP, t. V, 102 К. няма	д. Хрустово, УНМГГ, 178	»	Поразаўскі	»	»	1953	Гр. ПІ; Е. А. Іёська, Л. І. Ярашэвіч

668	ДЗ	в. Манцякі	w. Mańczyki, SMRP, t. VIII, 33 К. няма	д. Монтяки, УНМГГ, 171	Брэсцкая	Ружанскі	Брэсцкая	Ружанскі	1954	Гр. ПІ; Л. Акуловіч, А. Куляшэвіч
669	ДЗ	в. Дзежкаўцы	w. Dzieszkowce, SMRP, t. V, 102 К. няма	д. Дешковцы, д. Дешковцы Старые, УНМГГ, 164	Гродзенская	Поразаўскі	Гродзенская	Свіслацкі	1953	Гр. ПІ. Л. І. Ярашэвіч, Е. А. Іёська
670	ДЗ	в. Баяры	w. Bojary, SMRP, t. V, 102 К. няма	д. Бояры, УНМГГ, 161	Брэсцкая	Ружанскі	Брэсцкая	Ружанскі	1954	Гр. ПІ; Л. Акуловіч, Е. Куляшэвіч
671	ДЗ	в. Навасёлкі	w. Nowosiółki, SMRP, t. V, 102 К. няма	д. Новоселки, УНМГГ, 172	Гродзенская	Поразаўскі	Гродзенская	Свіслацкі	1954	Гр. ПІ; А. В. Дараховіч, А. А. Сончык
672	ДЗ	в. Рудня	w. Rudnia, SMRP, t. V, 106 К. Рудня	д. Рудня, УНМГГ, 175	»	Свіслацкі	»	»	1954	Гр. ПІ; Анікей, Крывеня, Петруцый
673	ДЗ	в. Кукліčы	w. Kuklicze, SMRP, t. V, 98 К. Кукліčы	д. Кукличи, УНМГГ, 169	»	Поразаўскі	»	»	1954	Гр. ПІ; А. А. Сончык, А. Дараховіч
674	ДЗ	в. Ласосін	w. Łasosin, SMRP, t. VIII, 33 К. няма	д. Лососин, УНМГГ, 144	Брэсцкая	Ружанскі	Брэсцкая	Ружанскі	1954	Гр. ПІ; Е. Ф. Севасцінкевіч, Р. Хаткевіч
675	ДЗ	в. Вялікі Краснік	w. Krasnik Wielki, SMRP, t. V, 9 К. няма	д. Красник Большой, УНМГГ, 118	»	Шарашоўскі	»	Пружанскі	1954	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Шукевіч, А. А. Крывіцкая

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
676	ДЗ	в. Смаляніца	w. Smolanica, SMRP, t. VIII, 56 К. Смаляніца	с. Смоляница, УНМГГ, 126	Брэсцкая	Пружанскі	Брэсцкая	Пружанскі	1952 1954	Бр. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч
677	ДЗ	в. Мокрае	w. Mokre, SMRP, t. VIII, 53 К. няма	с. Мокре, УНМГГ, 121	»	»	»	»	1952	Бр. ПІ; М. А. Давідзюк, Е. Н. Маркевіч
678	ДЗ	в.Ківачына	w. Kiwaczyna, SMRP, t. V, 8 К. няма	д. Киватчина, УНМГГ, 117	»	Шарашоўскі	»	»	1954	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкая, Шукевіч, Ю. Ф. Мацкевіч
679	ДЗ	в. Ялова	w. Jałowa, SMRP, t. V, 9 К. няма	д. Ялово, УНМГГ, 129	»	»	»	»	1954	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, А. А. Крывіцкая, Шукевіч
680	ДЗ	в. Дабучын	w. Dobuczyn, SMRP, t. VIII, 52 К. няма	с. Добучин, УНМГГ, 114	»	Пружанскі	»	»	1952	Бр. ПІ; М. С. Дзівак
681	ДЗ	в. Асаўцы	К. няма	д. Осовцы, УНМГГ, 122	»	Бярозаўскі	»	Бярозаўскі	1953	Бр. ПІ; няма даных,
682	ДЗ	в. Лукамір	w. Lukomierz, SMRP, t. VIII, 54 К. няма	д. Лукомер, УНМГГ, 119	»	Пружанскі	»	»	1954	Бр. ПІ; Н. Н. Стасевіч, Л. В. Стасюк

683	ДЗ	в. Брады	w. Brody, SMRP, t. VIII, 52 К. Брады	д. Броды, УНМГГ, 112	»	Шара-шоўскі	»	Пру-жанскі	1954	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка А. А. Крывіцкая
684	ДЗ	в. Кабакі	w. Kabaki, SMRP, t. VIII, 54 К. Кабакі	д. Кабаки, УНМГГ, 117	»	Бяро-заўскі	»	Бяро-заўскі	1953	Бр. ПІ; няма даных
685	ДЗ	в. Лінова	w. Linowo, SMRP, t. VIII, 54 К. Лінева	ст. Линево, им. Линево, УНМГГ, 119	»	Пру-жанскі	»	Пру-жанскі	1953 1954	Бр. ПІ; А. М. Царук, М. І. Рамановіч, Н. Тромза, Л. Кугач Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка
686	ДЗ	в. Сасноўка	w. Sasnówka, SMRP, t. VIII, 53 К. няма	д. Сосновка, УНМГГ, 126	»	»	»	»	1953	Бр. ПІ; Т. І. Мядзведзь, Е. М. Кугач
687	ДЗ	в. Горск	w. Horsk, SMRP, t. VIII, 56 К. няма	д. Горск, УНМГГ, 114	»	»	»	Бяро-заўскі	1953	Бр. ПІ; Т. І. Мядзведзь, Е. М. Кугач
688	ДЗ	в. Батарэя	w. Baterja, SMRP, t. VIII, 52 К. няма	—	»	Бяро-заўскі	»	»	1952	Бр. ПІ; няма даных
689	ДЗ	в. Навасёлкі	w. Nowosiółki, SMRP, t. VIII, 51 К. няма	д. Новоселки, УНМГГ, 102	»	Анто-пальскі	»	Кобрын-скі	1954	Бр. ПІ; Л. А. Целякоўская, Е. Я. Вайтовіч
690	ДЗ	в. Засімы	w. Zosimy, SMRP, t. VIII, 27 К. няма	д. Зосимы, УНМГГ, 97	»	Кобрын-скі	»	»	1952	Бр. ПІ; Н. Ф. Барылюк

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
691	ДЗ	в. Тэўлі	w. Tewle, SMRP, t. VIII, 55 К. Тэўлі	с. Тевли, УНМГГ, 127	Брэсцкая	Кобрынскі	Брэсцкая	Кобрынскі	1954	Бр. ПІ; М. А. Ніжнік, А. Д. Грыцук
692	ДЗ	в. Вярхі	w. Wierzchy, SMRP, t. VIII, 25 К. няма	ок. Верхи, УНМГГ, 92	»	Жабінкаўскі	»	Камянецкі	1952	Бр. ПІ; А. Ф. Крыўчэня, А. М. Царук
693	ДЗ	в. Турная	w. Turna, SMRP, t. VIII, 28 К. няма	д. Турно, УНМГГ, 108	»	Кобрынскі	»	Кобрынскі	1952	Бр. ПІ; І. Е. Прылуцкі, В. Ф. Валасюк, І. Г. Пятручык
694	ДЗ	в. Варатынічы	w. Worotynicze, SMRP, t. VIII, 23 К. Варатынічы	д. Воротыничи, УНМГГ, 92	»	Антапальскі	»	»	1952 1955	Бр. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; І. Я. Яшкін, А. А. Крывіцкая
695	ДЗ	в. Якоўчыцы	w. Jakowczyce, SMRP, t. VIII, 27 К. няма	д. Яковчицы, УНМГГ, 110	»	Жабінкаўскі	»	Камянецкі	1953	Бр. ПІ; А. М. Царук, А. Ц. Максімук, Р. Я. Андрасюк, М. С. Бельская
696	ДЗ	в. Бальшыя Лепясы	w. Lepiosy Wielkie, SMRP, t. VIII, 29 К. Лепясы	д. Лепесы Большие, УНМГГ, 99	»	Кобрынскі	»	Кобрынскі	1952	Бр. ПІ; Н. Самцэвіч, Г.Ківака, В. Валасюк

697	ДЗ	в. Гарадзец	m. Horodec, SMRP, t. VIII, 23 К. Гарадзец	м. Городец, УНМГГ, 93	»	Антопальскі	»	»	1953	Бр. ПІ; няма даных
698	ДЗ	в. Уліца	w. Ulica, SMRP, t. VIII, 15 К. няма	д. Улица, УНМГГ, 108	»	»	»	Драгічынскі	1954	Бр. ПІ; Н. Т. Вайтовіч, Л. А. Целякоўская
699	ДЗ	в. Гірск	w. Hirsk, SMRP, t. VIII, 22 К. няма	д. Гирск, УНМГГ, 93	»	Кобрынскі	»	Кобрынскі	1952	Бр. ПІ; Н. Самцэвіч, Г.Ківака, В. Валасюк
700	ДЗ	в. Стрыганец	w. Strychaniec, SMRP, t. VIII, 28 К. Стрыганец	д. Стриганец, п. Стриганец, УНМГГ, 107	»	Жабінкаўскі	»	»	1952	Бр. ПІ; А. Ц. Максімук, А. М. Царук, Р. Я. Андрасюк, М. С. Бельская
701	ДЗ	в. Гурка	w. Górka, SMRP, t. VIII, 17 К. няма	д. Горка, УНМГГ, 93	»	Драгічынскі	»	Драгічынскі	1953 1955	БДУ; З. Л. Роўба, З. П. Рушкевіч Ін-т м-ва; І. Я. Яшкін, А. А. Крывіцкая
702	ДЗ	в. Добрае	w. Dobre, SMRP, t. VIII, 23 К. няма	д. Добрае, УНМГГ, 94	»	Антопальскі	»	Кобрынскі	1953 1955	Бр. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; І. Я. Яшкін, А. А. Крывіцкая
703	ДЗ	в. Радванічы	w. Radwanicze Kościelne, w. Radwanicze Zarzeczne, SMRP, t. VIII, 9 К. Радванічы	д. Радваничи Церьковные, д. Радваничи Заречные, УНМГГ, 84	»	Жабінкаўскі	»	Брэсцкі	1952	Бр. ПІ; А. М. Царук, А. Ц. Максімук, Р. Я. Андрасюк, М. С. Бельская
704	ДЗ	в. Бельск	w. Bielsk, SMRP, t. VIII, 24 К. няма	д. Бельск, УНМГГ, 92	»	Дзівінскі	»	Кобрынскі	1953 1955	Бр. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; І. Я. Яшкін, А. А. Крывіцкая

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.І 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
705	Д4	в. Добры Бор	w. Dobry Bór Mały, w. Dobry Bór Wielki, SMRP, t. VII, cz. I, 71 К. няма	д. Добрибор Большой, д. Добрибор Малый, УНМГГ, 136	Баранавіцкая	Быценскі	Брэсцкая	Баранавіцкі	1951	Баранав. наст. ін-т; М. Смаршчок, Я. Яцэвіч
706	Д4	в. Уцёс	w. Ucios, SMRP, t. VII, cz. I, 9 К. Уцёс	д. Утесы, СНММГ, 207	»	Навамышскі	»	»	1950	Баранав. наст. ін-т; І. С. Дуброўскі, І. Шумская, А. І. Кузміч, В. Н. Бажко
707	Д4	в. Баравікі	w. Borowiki, SMRP, t. VII, cz. I, 71 К. няма	д. Боровики, УНМГГ, 131	Гродзенская	Слонімскі	Гродзенская	Слонімскі	1955	МПІ; Сурко, Шуліцкая
708	Д4	в. Доўгае	w. Długie, SMRP, t. VII, cz. I, 59 К. Доўгае	д. Долгая, УНМГГ, 136	Баранавіцкая	Быценскі	Брэсцкая	Івацэвіцкі	1951	Баранав. наст. ін-т; М. Смаршчок, Я. Яцэвіч
709	Д4	в. Юндзілавічы	w. Jndziłowicze, SMRP, t. VIII, 33 К. няма	д. Юндзиловичи, УНМГГ, 158	Брэсцкая	Ружанскі	»	Ружанскі	1952	Бр. ПІ; няма даных
710	Д4	в. Ямічна	w. Jamiczno, SMRP, t. VII, cz. I, 61 К. Ямічна	д. Ямично, УНМГГ, 158	Баранавіцкая	Быценскі	»	Баранавіцкі	1951	Баранав. наст. ін-т; Л. С. Бацечка, Т. Ф. Зайцава

711	Д4	в. Галік	w. Halik Wielki, SMRP, t. VIII, 31 К. няма	д. Галик, УНМГГ, 134	Брэсцкая	Івацэвіцкі	»	Івацэвіцкі	1955	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла Л. Ф. Шаталава
712	Д4	в. Магіліцы	w. Mogilica, SMRP, t. VII, cz. I, 59 К. няма	д. Могилицы, УНМГГ, 146	Баранавіцкая	Быценскі	»	»	1951 1955	Баранав. наст. ін-т; Л. С. Бацечка, Т. Ф. Зайцава Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Л. Ф. Шаталава
713	Д4	в. Любішчыцы	w. Lubiszczyce, SMRP, t. VIII, 31 К. Любішчыцы	с. Любищицы Церковные, с. Любищицы Заречные, д. Любищицы Подуховные, УНМГГ, 144	Брэсцкая	Івацэвіцкі	»	»	1948 1955	Бр. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Л. Ф. Шаталава
714	Д4	в. Альшаніцы	w. Olszanica, SMRP, t. VIII, 32 К. Альшаніца	д. Ольшаница, УНМГГ, 148	»	»	»	»	1949 1956	Бр. ПІ; В. Дошчык, В. Крэчка, І. Мельянчук, П. Прымшыц, М. Якуцэня, У. Валасюк Бр. ПІ; У. М. Васілеўскі
715	Д4	в. Стайкі	w. Stajki, SMRP, t. VIII, 31 К. Стайкі	д. Стайки, УНМГГ, 154	»	»	»	»	1949 1956	Бр. ПІ; В. Крэчка, В. Дошчык, І. Мельянчук, М. Кліманскі, І. Прылуцкі, І. Пятручык, В. Хітрык Бр. ПІ; А. А. Майсейчык
716	Д4	в. Козікі	w. Koziki, SMRP, t. VIII, 31 К. Козікі	д. Козики, УНМГГ, 141	Пінская	Целяханскі	»	»	1953 1955	БДУ; І. Цішчанка, Н. Пражковіч Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Л. Ф. Шаталава

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
717	Д4	в. Выганішчы	w. Wygonoszcza, SMRP, t. VIII, 34 К. Выганішча	с. Выгонощи, СНММГ, 32	Пінская	Целяханскі	Брэсцкая	Лагішынскі	1953	БДУ; В. А. Несцяровіч, Н. В. Ляпеха
718	Д4	в. Баброві́чы	w. Bobrowicze, SMRP, t. VIII, 33 К. няма	с. Бобровичи, СНММГ, 10	»	»	»	»	1953	БДУ; А. В. Несцяровіч, Н. В. Ляпеха
719	Д4	в. Хадакі	w. Chodaki, SMRP, t. VIII, 30 К. няма	д. Ходаки, УНМГГ, 156	Брэсцкая	Івацэвіцкі	»	Івацэвіцкі	1954	Бр. ПІ; Р. Я. Андрасюк, Е. В. Марціновіч
720	Д4	в. Рэчыца	w. Rzeczyca, SMRP, t. VIII, 32 К. няма	д. Речица, УНМГГ, 152	»	Бярозаўскі	»	Бярозаўскі	1953	Бр. ПІ; Е. В. Марціновіч
721	Д4	в. Старыя Пескі	w. Piaski Stare, SMRP, t. VIII, 32 К. Старыя Пяскі	с. Пески, УНМГГ, 149	»	»	»	»	1952 1955	Бр. ПІ; В. І. Нікалаева, В. Я. Краўчук Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, Л. Ф. Шаталава
722	Д4	в. Аброва	w. Obrowo, SMRP, t. VIII, 34 К. Обрава	с. Оброво, СНММГ, 137	Пінская	Целяханскі	»	Івацэвіцкі	1953	БДУ; І. К. Цішчанка, Н. І. Прашковіч

723	Д4	в. Турная	w. Turna, SMRP, t. VIII, 34 К. няма	д. Турная, СНММГ, 203	»	»	»	»	1953	БДУ; В. Б. Хацкевіч, Я. М. Тарашкевіч, К. І. Шулейка
724	Д4	в. Здзітава	w. Zdzitów, SMRP, t. VIII, 32 К. Здзітава	с. Здитово, УНМГГ, 140	Брэсцкая	Бярозаўскі	»	Бярозаўскі	1953	Бр. ПІ; няма даных
725	Д4	в. Азарычы	w. Ozarycze, SMRP, t. VIII, 34 К. няма	с. Озаричи, СНММГ, 138	Пінская	Целяханскі	»	Лагішынскі	1953	БДУ; В. Б. Хацкевіч, Я. М. Тарашкевіч, К. І. Шулейка
726	Д4	в. Тышкавічы	w. Tyszkowicze, SMRP, t. VIII, 16 К. Тышковічы	д. Тышковичи, УНМГГ, 108	»	Іванаўскі	»	Іванаўскі	1953	БДУ; О. К. Пікулік, Н. Н. Камлюк
727	Д4	в. Панцэвічы	w. Pancewicze, SMRP, t. VIII, 16 К. няма	д. Панцевичи, УНМГГ, 103	»	»	»	»	1952	Пін. наст. ін-т; А. М. Леановіч
728	Д4	в. Опаль	w. Opol, SMRP, t. VIII, 14 К. Опаль	д. Ополь, УНМГГ, 103	»	»	»	»	1953	БДУ; Н. І. Кавалёва, К. І. Шчарбакова
729	Д4	в. Гошава	w. Hoszewo, SMRP, t. VIII, 14 К. Гошава	д. Гошево, УНМГГ, 93	»	Драгічынскі	»	Драгічынскі	1953 1955	БДУ; І. М. Дзянісава, Э. Д. Блінава Ін-т м-ва; І. Я. Яшкін, А. А. Крывіцкая
730	Д4	в. Всходы (Сходы)	w. Wschody, SMRP, t. VIII, 14 К. няма	д. Сходы, УНМГГ, 108	»	»	»	»	1951	Пін. наст. ін-т; няма даных

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
731	Д4	в. Парэчча	w. Porzecze, SMRP, t. VIII, 49 К. Парэчча	с. Поречье, СНММГ, 162	Брэсцкая	Лагішынскі	Брэсцкая	Лагішынскі	1955	Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, А. П. Груцо
732	Д4	в. Лосінцы	w. Losińce, SMRP, t. VIII, 14 К. няма	д. Лосинцы, УНМГГ, 100	Пінская	Драгічынскі	»	Драгічынскі	1953	БДУ; І. М. Дзянісава, Э. Д. Блінава
733	Д4	в. Сочыўкі	w. Soczewki, SMRP, t. VIII, 15 К. няма	д. Сачивки, УНМГГ, 106	»	Іванаўскі	»	Іванаўскі	1953	БДУ; Н. І. Кавалёва, К. І. Шчарбакова
734	Д4	в. Застружжа	w. Zastruże, SMRP, t. VIII, 15 К. няма	д. Застружье, УНМГГ, 97	»	»	»	»	1953 1954	БДУ; О. К. Пікулік, Н. Н. Камлюк Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, А. П. Груцо
735	Д4	в. Каладзеевічы	w. Kołodziejewicze, SMRP, t. VIII, 51 К. няма	д. Колодеевичи, СНММГ, 88	Брэсцкая	Жабчыцкі	»	Пінскі	1954	Бр. ПІ; М. Юшчук, В. Валасюк
736	Д4	в. Ляжыткавічы	w. Leżytkowicze, SMRP, t. VIII, 14 К. няма	д. Лежитковичи, УНМГГ, 99	Пінская	Драгічынскі	»	Драгічынскі	1953	БДУ; Л. І. Бурак

737	Д4	в. Юхнавічы	w. Juchnowicze, SMRP, t. VIII, 44 К. няма	д. Юхновичи, СНМГГ, 221	Брэсцкая	Жабчыцкі	»	Іванаўскі	1954	Бр. ПІ; М. Я. Юшчук
738	Д4	в. Крытышын	w. Krytyszyn, SMRP, t. VIII, 15 К. Крытышын	д. Крытышин, УНМГГ, 99	Пінская	Іванаўскі	»	»	1953	БДУ; Г. Барцэвіч, Г. Барташэвіч, Н. Бранавец
739	Д4	в. Жытнавічы	w. Żytnowicze, SMRP, t. VIII, 45 К. няма	д. Житновичи, СНММГ, 62	Брэсцкая	Жабчыцкі	»	Пінскі	1954	Бр. ПІ; А. А. Нічык, М. А. Данілюк
740	Д4	в. Ляхавічы	f. Lachowicze, SMRP, t. VIII, 17 К. Ляхавічы 1-я	им. Ляховичи, УНМГГ, 100	Пінская	Драгічынскі	»	Драгічынскі	1953	БДУ; З. Л. Роўба, З. П. Рушкевіч
741	Д4	в. Журавок	w. Żurawek, SMRP, t. VIII, 17 К. няма	д. Журавок, УНМГГ, 95	»	Іванаўскі	»	Іванаўскі	1953	БДУ; Г. Барцэвіч, Г. Барташэвіч, Н. Бранавец
742	Д5	в. Альхоўцы	w. Olchowce, SMRP, t. VII, cz. I, 7 К. няма	д. Ольховцы, СНММГ, 140	Баранавіцкая	Ляхавіцкі	»	Ляхавіцкі	1951	Баранав. наст. ін-т; М. В. Жупранская, К. Д. Комар
743	Д5	в. Масцілавічы	К. няма	д. Мостиловичи, СНММГ, 127	»	Клецкі	Мінская	Клецкі	1951	Баранав. наст. ін-т; А. Г. Шабан, Л. Жыткоўская
744	Д5	в. Мядзведзічы	К. няма	м. Медведичи, СНММГ, 120	»	Ляхавіцкі	Брэсцкая	Ляхавіцкі	1951	Баранав. наст. ін-т; М. В. Жупранская, К. Д. Комар

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
745	Д5	в. Макраны	д. Мокраны Средние, СНМ БССР, 206 К. няма	д. Мокраны Задворье, д. Мокраны Новые, д. Мокраны Средние, СНММГ, 126	Бабруйская	Чырвонаслабодскі	Мінская	Капыльскі	1949 1956	Ін-т м-ва; няма даных Ін-т м-ва; няма даных
746	Д5	в. Бурдзейкі	w. Burdzejki, SMRP, t. VIII, 42 К. няма	д. Бурдейки, СНММГ, 21	Баранавіцкая	Клецкі	»	Клецкі	1951 1956	Баранав. наст. ін-т; А. А. Літвін, А. Кузміч Ін-т м-ва; Л. В. Цімкавец, Г. М. Пікулік
747	Д5	в. Колкі	w. Kołek, SMRP, t. VIII, 35 К. няма	д. Колок, СНММГ, 88	»	»	»	»	1951	Баранав. наст. ін-т; А. А. Літвін, А. Кузміч
748	Д5	в. Кукава	kol. Kukowo, SMRP, t. VIII, 38 К. няма	им. Куково, СНММГ, 98	Пінская	Ганцавіцкі	Брэсцкая	Ганцавіцкі	1953	БДУ; Е. М. Камароўскі, С. І. Крупіч, Л. В. Леўчык, О. М. Мельнікава
749	Д5	в. Навасёлкі	w. Nowosiółki, SMRP, t. VIII, 36 К. няма	д. Новоселки, СНММГ, 136	»	»	»	Ляхавіцкі	1953	БДУ. В. А. Слабко, К. А. Пятакоў, М. М. Купрэенка, М. С. Шушкевіч
750	Д5	в. Боркі	w. Borki, SMRP, t. VIII, 36 К. няма	д. Борки, СНММГ, 13	»	»	»	Ганцавіцкі	1953 1954	БДУ; В. А. Слабко, К. А. Пятакоў, М. М. Купрэенка, М. С. Шушкевіч Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, А. П. Груцо

751	Д5	в. Дзяніскавічы	w. Deniskowicze, SMRP, t. VIII, 38 К. Дзяніскавічы	с. Денисковичи, СНММГ, 51	»	»	»	»	1953	БДУ; Е. М. Камароўскі, С. І. Крупіч, Л. В. Леўчык, О. М. Мельнікава
752	Д5	в. Чудзін	w. Czudzin, SMRP, t. VIII, 36 К. Чудзін	д. Чудин, СНММГ, 216	»	»	»	»	1953 1954	БДУ; Е. М. Камароўскі, С. І. Крупіч, Л. В. Леўчык, О. М. Мельнікава Ін-т м-ва: А. Р. Мурашка, Л. А. Малаш
753	Д5	в. Раздзялавічы	w. Rozdziałowicze, SMRP, t. VIII, 36 К. няма	д. Роздяловичи, СНММГ, 171	»	»	»	»	1953	БДУ; В. А. Слабко, К. А. Пятакоў, М. М. Купрэенка, М. С. Шушкевіч
754	Д5	в. Хатынічы	w. Chotynicze, SMRP, t. VIII, 36 К. Хатынічы	с. Хотыничи, СНММГ, 211	»	»	»	»	1953 1954	БДУ; В. А. Слабко, К. А. Пятакоў, М. М. Купрэенка, М. С. Шушкевіч, А. Н. Тарасевіч, Я. Н. Рапановіч, З. Н. Лысак Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Л. А. Малаш
755	Д5	в. Люсіна	w. Lusino, SMRP, t. VIII, 36 К. Люсіна	д. Люсин, СНММГ, 114	»	»	»	»	1953	БДУ; А. Н. Тарасевіч, Я. Н. Рапановіч, З. Н. Лысак
756	Д5	с. Бальшыя Чучавічы	w. Czuczewicze Wielkie, SMRP, t. VIII, 36 К. Вялікія Чучавічы	с. Чучевичи Великие, СНММГ, 216	»	Лунінецкі	»	Лунінецкі	1948 1959	Пін. наст. ін-т; Казак Ін-т м-ва; няма даных

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
757	Д5	в. Ялова	kol. Jałowo, SMRP, t. VIII, 36 К. няма	ур. Ялово, СНММГ, 222	Пінская	Ганцавіцкі	Брэсцкая	Ганцавіцкі	1953	БДУ; А. Н. Тарасевіч, Я. Н. Рапановіч, З. Н. Лысак
758	Д5	в. Ліпск	w. Lipsk, SMRP, t. VIII, 40 К. няма	д. Липск, СНММГ, 107	»	»	»	»	1953	БДУ; А. Н. Тарасевіч, Я. Н. Рапановіч, З. Н. Лысак
759	Д5	в. Рэчкі	w. Rzeczki, SMRP, t. VIII, 34 К. няма	д. Речки, СНММГ, 176	»	Целяханскі	»	Лагішынскі	1953	БДУ; В. Б .Хацкевіч, Я. М. Тарашкевіч, Е. І. Шулейка
760	Д5	в. Плоскінь	w. Płoskiń, SMRP, t. VIII, 37 К. няма	д. Плоскинь, СНММГ, 154	Брэсцкая	Лагішынскі	»	»	1954	Ін-т м-ва; няма даных
761	Д5	в. Валута	w. Wołuta, SMRP, t. VIII, 40 К. Валута	д. Велута, СНММГ, 25	»	Лунінецкі	»	Лунінецкі	1954	Ін-т м-ва; М. А. Александровіч, М. В. Базарэвіч, С. А. Грыгор'еў
762	Д5	в. Багданаўка	w. Bohdanówka, SMRP, t. VIII, 41 К. Багданаўка	д. Богдановка, СНММГ, 11	»	Лагішынскі	»	Лагішынскі	1954	Ін-т м-ва; няма даных

763	Д5	в. Каўняцін	w. Kowniatyn, SMRP, t. VIII, 47 К. няма	д. Ковнятин, СНММГ, 86	Пінская	»	»	»	1951	Пін. наст. ін-т; Л. Лінкевіч
764	Д5	в. Чухава	w. Czuchowo, SMRP, t. VIII, 37 К. Чухава	д. Чухов, СНММГ, 216	Брэсцкая	»	»	»	1954	Ін-т м-ва; Н. В. Сіняк, Л. В. Свірыд
765	Д5	в. Вулька II	w. Wólka, SMRP, t. VIII, 38 К. Вулька 2-я	д. Вулька, СНММГ, 32	»	Луні-нецкі	»	Луні-нецкі	1954	Ін-т м-ва; М. А. Александровіч, М. В. Базарэвіч, С. А. Грыгор'еў
766	Д5	в. Лунін	w. Łunin, SMRP, t. VIII, 40 К. Лунін	с. Лунин, СНММГ, 111	Пінская	»	»	»	1948 1959	Пін. наст. ін-т; Д. С. Целянцюк Ін-т м-ва; А. І. Чабярук
767	Д5	в. Вулька I	w. Wólka, SMRP, t. VIII, 40 К. няма	д. Вулька, СНММГ, 32	»	»	»	»	1948 1959	Пін. наст. ін-т; Д. С. Целянцюк Ін-т м-ва; няма даных
768	Д5	в. Селішча	w. Sieliszcze, SMRP, t. VIII, 41 К. няма	д. Селище, СНММГ, 180	»	Пінскі	»	Пінскі	1950	Пін. наст. ін-т; Ляўша-Хіц, Лысенка, Панішава
769	Д5	в. Купяцічы	w. Kupia-tycze, SMRP, t. VIII, 48 К. няма	с. Купятичи, д. Купятичи, СНММГ, 100	»	»	»	»	1951 1959	Пін. наст. ін-т; А. В. Смужэвіч Ін-т м-ва; А. І. Чабярук
770	Д5	с. Стахаў	w. Stachów, SMRP, t. VIII, 41 К. Стахава	ок. Стахово, СНММГ, 193	»	Столін-скі	»	Столін-скі	1950	Пін. наст. ін-т; Е. Л. Ценцер, В. Ц. Шпудзейка

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
771	Д5	в. Плешчыцы	w. Pleszczyce, SMRP, t. VIII, 46 К. Плешчыцы	д. Плещицы, СНММГ, 154	Брэсцкая	Пінскі	Брэсцкая	Пінскі	1954	Бр. ПІ; няма даных
772	Д5	в. Месяцічы	w. M'sitycze, SMRP, t. VIII, 46 К. няма	ок. Месятичи, СНММГ, 130	»	»	»	»	1954	Бр. ПІ; няма даных
773	Д5	в. Дубаі́	w. Duboj, SMRP, t. VIII, 40 К. Дубой	им. Дубоі́ Заречный, ок. Дубоі́ Заречный, СНММГ, 56	»	Століны-скі	»	Століны-скі	1953	МПІ; Д. П. Канькова, Л. В. Свірыд
774	Д6	в. Языль	с. Языль, СНМ БССР, 13 К. Языль	с. Языль, СНММГ, 222	Бабруйская	Старада-рожскі	Мінская	Старада-рожскі	1950	МПІ; П. П. Шуба
775	Д6	в. Бялевічы	с. Белевичи, СНМ БССР, 222 К. няма	с. Белевичи, СНММГ, 22	»	Чырво-насла-бодскі	»	Слуцкі	1949 1957	Ін-т м-ва; А. І. Владыка, Р. С. Жываткевіч, В. Б. Хацкевіч Ін-т м-ва; П. П. Шуба
776	Д6	в. Белічы	д. Беличи, СНМ БССР, 220 К. Белічы	д. Беличи, СНММГ, 23	»	Слуцкі	»	»	1949 1957	Ін-т м-ва; Р. Мясаедава, Ю. Ф. Мацкевіч Ін-т м-ва; Л. Ф. Шаталава, А. А. Крывіцкая
777	Д6	в. Танежыцы	д. Танежицы, СНМ БССР, 223 К. Танежыцы	д. Танежицы, СНММГ, 198	»	Чырво-насла-бодскі	»	»	1949	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, П. П. Шуба, Р С. Жываткевіч

778	Д6	в. Дарасіно	с. Доросино, СНМ БССР, 207 К. Дарасіно	с. Доросино, СНММГ, 54	»	Слуцкі	»	»	1949 1955	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Р. С. Мясаедава Ін-т м-ва; П. П. Шуба, Р. С. Жываткевіч
779	Д6	в. Вялікі Быкаў	д. Быков Большой, СНМ БССР, 207 К. няма	д. Быков Великий, СНММГ, 22	»	»	»	»	1949 1959	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч Ін-т м-ва; няма даных
780	Д6	в. Смалічы	д. Смоличи, СНМ БССР, 198 К. Смалічы	з. Смоличи, СНММГ, 188	»	Чырвонаслабодскі	»	Капыльскі	1949	Ін-т м-ва; А. І. Владыка, В. Б. Хацкевіч
781	Д6	в. Таль	с. Таль, СНМ БССР, 205 К. Таль	с. Таль СНММГ, 198	Мінская	Любанскі	»	Любанскі	1954	Ін-т м-ва; Д. Я. Бугаёў, Н. С. Васілеўскі
782	Д6	в. Краснадворцы	д. Краснодворцы, СНМ БССР, 215 К. Краснадворцы	д. Краснодворцы, СНММГ, 95	»	Старобінскі	»	Старобінскі	1954	БДУ; Дзянісава, Сяляўка, Александровіч
783	Д6	в. Веска	д. Веска, СНМ БССР, 197 К. няма	д. Веска, СНММГ, 27	Бабруйская	Чырвонаслабодскі	»	»	1949	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла
784	Д6	в. Старыя Цярушкі	д. Терушки, СНМ БССР, 208 К. няма	д. Терушки, СНММГ, 200	Мінская	Старобінскі	»	»	1949 1959	Ін-т м-ва; М. А. Жыдовіч, Ю. Ф. Мацкевіч, У. Л. Важнік, М. В. Бірыла, Е. М. Рамановіч, А. Р. Мурашка, С. С. Высоцкі Ін-т м-ва; А. І. Чабярук
785	Д6	в. Вялікі Рожан	w. Rożan Wielki SMRP, t. VIII, 37 К. Вялікі Рожан	с. Рожан Великий, СНММГ, 171	Пінская	Ганцавіцкі	Брэсцкая	Ганцавіцкі	1953	БДУ; Е. М. Камароўскі, С. І. Крупіч, Л. В. Леўчык, О. М. Мельнікава

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
786	Д6	в. Малыя Лістападавічы	д. Листоповичи, СНМ БССР, 215 К. няма	д. Листопадовичи, СНММГ, 107	Мінская	Старобінскі	Мінская	Старобінскі	1954	БДУ; Дзянісава, Александровіч, Сяляўка
787	Д6	в. Новая Дуброва	д. Дуброва Новая, СНМ БССР, 22 К. няма	з. Дуброва Новая, СНММГ, 57	»	Любанскі	»	Любанскі	1954	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Л. С. Курбека
788	Д6	в. Гаўрыльчыцы	w. Hawrylczyce, SMRP, t. VIII, 37 К. Гаўрыльчыцы	д. Гаврильчицы, СНММГ, 34	Пінская	Лунінецкі	Брэсцкая	Лунінецкі	1948 1959	Пін. наст. ін-т; Казак Ін-т м-ва; няма даных
789	Д6	в. Капацэвічы (Капачы)	д. Копацевичи, СНМ БССР, 215 К. Капацэвічы	д. Копацевичи, СНММГ, 90	Мінская	Старобінскі	Мінская	Старобінскі	1954	БДУ; Дзянісава, Александровіч, Сяляўка
790	Д6	в. Махнавічы	д. Махновичи, СНМ БССР, 215 К. няма	д. Махновичи, СНММГ, 120	»	»	»	»	1954	БДУ; І. К. Цішчанка, Е. М. Камароўскі
791	Д6	в. Яскавічы	w. Jaśkowicze, SMRP, t. VIII, 39 К. няма	д. Ясковичи, СНММГ, 224	Брэсцкая	Ленінскі	»	»	1954	Ін-т м-ва; няма даных

792	Д6	в. Сосны	х. Сосны, СНМ БССР, 19 К. няма	х. Сосны, СНММГ, 190	Мінская	Любанскі	»	Любанскі	1954	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Л. С. Курбека
793	Д6	в. Лугі	w. Lugi, SMRP, t. VIII, 37 К. Лугі	д. Луги, СНММГ, 110	Пінская	Лунінецкі	Брэсцкая	Лунінецкі	1948 1959	Пін. наст. ін-т; Буда, Белка Ін-т м-ва; няма даных
794	Д6	в. Гоцк	w. Hock, SMRP, t. VIII, 37 К. Гоцк	д. Гоцк, СНММГ, 44	»	»	Мінская	Старобінскі	1948 1959	Пін. наст. ін-т; Буда, Белка Ін-т м-ва; няма даных
795	Д6	в. Чаланец	w. Czołoniec, SMRP, t. VIII, 39 К. Чалонец	д. Челонец, СНММГ, 214	Брэсцкая	Ленінскі	»	»	1954	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, А. Жук
796	Д6	в. Даманавічы	д. Домановичи, СНМ БССР, 171 К. Даманавічы	д. Домановичи, СНММГ, 53	Мінская	Старобінскі	»	»	1954	БДУ. Е. М. Камароўскі, І. К. Цішчанка
797	Д6	в. Мілевічы	w. Milewicze, SMRP, t. VIII, 39 К. Мілевічы	с. Милевичи, СНММГ, 122	Брэсцкая	Ленінскі	Гомельская	Жыткавіцкі	1954	Ін-т м-ва; няма даных
798	Д6	в. Залюцічы	w. Zalutycze, SMRP, t. VIII, 39 К. Залюцічы	д. Залютичи, СНММГ, 70	»	»	Мінская	»	1954	Ін-т м-ва; Д. Я. Бугаёў
799	Д6	в. Ляхавічы	д. Ляховичи, СНМ БССР, 174 К. няма	д. Ляховичи, СНММГ, 116	Палеская	Жыткавіцкі	Гомельская	»	1953	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, М. С. Васілеўскі
800	Д6	в. Вялікія Сцеблевічы	w. Steblewicze Welkie, t. VIII, 39 К. няма	д. Стеблевичи Большие, СНММГ, 193	Брэсцкая	Ленінскі	»	»	1954	Ін-т м-ва; Д. Я. Бугаёў, М. С. Васілеўскі, І. І. Крамко

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
801	Д6	в. Юркевічы	д. Юркевичи, СНМ БССР, 175 К. Юркевічы	д. Юркевичи, СНММГ, 221	Палеская	Жыткавіцкі	Гомельская	Жыткавіцкі	1953	Ін-т м-ва; Е. В. Крус, А. П. Барцэвіч, С. А. Грыгор'еў
802	Д6	в. Дзедаўка	д. Дедовка, СНМ БССР, 173 К. няма	д. Дедовка, СНММГ, 59	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; Е. В. Крус, А. П. Барцэвіч
803	Д6	в. Дрэбск	w. Drebsk, SMRP, t. VIII, 38 К. няма	д. Дребск, СНММГ, 55	Брэсцкая	Лунінецкі	Брэсцкая	Лунінецкі	1948 1958	Пін. наст. ін-т; Д. С. Целянцюк Бр. ПІ; Г. І. Карлаў, І. Л. Паўлоўская, М. С. Артышук, Ф. Ф. Цудзіла
804	Д6	в. Лахаўка	w. Lachówka, SMRP, t. VIII, 40 К. няма	д. Лаховка, СНММГ, 105	»	Ленінскі	»	»	1954	Ін-т м-ва; М. С. Васілеўскі, І. І. Крамко
805	Д6	в. Сітніца	w. Sytnica, SMRP, t. VIII, 39 К. няма	д. Ситница, СНММГ, 183	»	»	»	»	1954	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла, М. С. Васілеўскі, І. І. Крамко
806	Д6	в. Чарацянка	х. Черетянка, СНМ БССР, 175 К. няма	х. Черетянка, СНММГ, 214	Палеская	Жыткавіцкі	Гомельская	Жыткавіцкі	1953	Ін-т м-ва; С. А. Грыгор'еў, Е. В. Крус
807	Д6	в. Семігосцічы	w. Siemihościcze, SMRP, t. VIII, 35 К. няма	д. Семигостичи, СНММГ, 181	Пінская	Давыд-Гарадоцкі	Брэсцкая	Столінскі	1953	МПІ; Н. Пальчэўская, А. Дрозд

808	Д6	в. Запясочча	с. Запесочье, СНМ БССР, 195 К. няма	с. Запесочье, СНММГ, 71	Палеская	Тураўскі	Гомельская	Тураўскі	1953	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, А. А. Жук
809	Д6	в. Вялікія Арлы	w. Orły Wielkie, SMRP, t. VIII, 40 К. няма	д. Орлы Великие, СНММГ, 141	Пінская	Давыд-Гарадоцкі	Брэсцкая	Столінскі	1953	МПІ; О. М. Мазанік, В. І. Гарбацэвіч
810	Д6	в. Бечы	д. Бечи, СНМ БССР, 195 К. няма	д. Бечи, СНММГ, 9	Палеская	Тураўскі	Гомельская	Тураўскі	1953	Ін-т м-ва; А. А. Жук, Н. С. Стэльмах
811	Д6	в. Вялемічы	w. Wielemicze, SMRP, t. VIII, 36 К. Вялемічы	с. Велемичи, СНММГ, 25	Пінская	Давыд-Гарадоцкі	Брэсцкая	Столінскі	1950	Пін. наст. ін-т; Н. П. Кулага, Л. Н. Смеян
812	Д6	в. Аздамічы	w. Ozdamicze, SMRP, t. VIII, 35 К. Азданічы	с. Оздамичи, СНММГ, 138	»	»	»	»	1953	МПІ; Н. Ф. Пальчэўская, А. С. Дрозд
813	Д7	в. Вільча	д. Вильча, СНМ БССР, 13	д. Вильча, СНММГ, 28	Бабруйская	Глускі	Магілёўская	Глускі	1952	МПІ; А. В. Жылко, Л. В. Свірыд
814	Д7	в. Кармазы	д. Кармазы, СНМ, БССР, 20 К. няма	д. Кармазы, СНММГ, 82	»	Старадарожскі	Мінская	Старадарожскі	1950	МПІ; А. П. Груцо, В. Ц. Мяцельскі
815	Д7	в. Пасека	д. Пасека, СНМ БССР, 25 К. Пасека	д. Пасека, СНММГ, 149	»	»	»	»	1950	МПІ; А. П. Груцо, В. Ц. Мяцельскі
816	Д7	в. Вольніца	с. Ольница СНМ БССР, 7 К. няма	с. Ольница, СНММГ, 140	»	Глускі	Магілёўская	Глускі	1951	МПІ; Ф. М. Янкоўскі, Н. П. Кароткі
817	Д7	в. Поблін	с. Поблин, СНМ БССР, 7 К. няма	с. Поблин, СНММГ, 155	»	»	»	»	1951	МПІ; О. І. Мазанік, Н. П. Панас

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	Назва населенага пункта: па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
818	Д7	в. Ча́бусы	д. Чабусы, СНМ БССР, 26 К. няма	д. Чабусы, СНММГ, 213	Мінская	Любанскі	Мінская	Любанскі	1954	Ін-т м-ва; Д. Я. Бугаёў, М. С. Васілеўскі
819	Д7	в. Клетнае	д. Клетное, СНМ БССР, 6 К. Клетнае	д. Клетное, СНММГ, 85	Бабруйская	Глускі	Магілёўская	Глускі	1952	МПІ; Ф. М. Янкоўскі
820	Д7	в. Зубарэвічы	д. Зубаревичи I, д. Зубаревичи II, СНМ БССР, 22 К. няма	д. Зубаревичи, СНММГ, 76	»	»	»	»	1951	МПІ; О. І. Мазанік, Н. П. Панас
821	Д7	в. Ямінск	д. Яминск, СНМ БССР, 26 К. Ямінск	д. Яминск, с. Яминск, СНММГ, 222	Мінская	Любанскі	Мінская	Любанскі	1954	Ін-т м-ва; Д. Я. Бугаёў, М. С. Васілеўскі
822	Д7	в. Шапілавічы	с. Шипиловичи, СНМ БССР, 205 К. Шыпілавічы	с. Шипиловичи, СНММГ, 218	»	»	»	»	1954	Ін-т м-ва; М. С. Стэльмах, Л. С. Курбека
823	Д7	в. Слаўкавічы	с. Славковичи, СНМ БССР, 18 К. Слаўкавічы	с. Славковичи, СНММГ, 184	Бабруйская	Глускі	Магілёўская	Глускі	1951	МПІ; Ф. М. Янкоўскі, Н. П. Кароткі
824	Д7	в. Халопенічы	д. Холопеничи, СНМ БССР, 19 К. Халопенічы	д. Холопеничи, СНММГ, 210	»	»	»	»	1952	МПІ; Ф. М. Янкоўскі

825	Д7	в. Загалле	с. Загалье, СНМ БССР, 17 К. Загалле	с. Загалье, СНММГ, 66	»	Любанскі	Мінская	Любанскі	1953	Бабр. наст. ін-т; М. К. Алейнік, В. Ф. Фясько
826	Д7	в. Ніжын	д. Нижин, СНМ БССР, 204 К. Ніжын	д. Нижин, СНММГ, 134	Мінская	»	»	»	1954	Ін-т м-ва; Л. В. Свірыд, Н. В. Сіняк
827	Д7	в. Альбін	д. Альбинск, СНМ БССР, 17 К. няма	д. Альбинск, СНММГ, 3	Магілёўская	Акцябрскі	Гомельская	Акцябрскі	1954	Ін-т м-ва; Л. В. Свірыд, Н. В. Сіняк, А. А. Крывіцкі
828	Д7	в. Смыковічы	д. Смыковичи, СНМ БССР, 24 К. няма	д. Смыковичи, СНММГ, 188	Гомельская	»	»	»	1954	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, А. У. Арашонкава, А. А. Крывіцкая
829	Д7	в. Растаў	К. няма	—	»	»	»	»	1954	Ін-т м-ва; Л. І. Бурак, А. А. Жук
830	Д7	в. Малыя Гарадзяцічы	с. Городятичи Малые, СНМ БССР, 179 К. Малыя Гарадзяцічы	с. Городятичи Малые, СНММГ, 43	Мінская	Любанскі	Мінская	Любанскі	1954	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Л. В. Свірыд, Н. В. Сіняк
831	Д7	в. Ламавічы	д. Ломовичи, СНМ БССР, 23 К. Ламавічы	д. Ломовичи, СНММГ, 109	Гомельская	Акцябрскі	Гомельская	Акцябрскі	1954	Ін-т м-ва; Л. І. Бурак, А. А. Жук
832	Д7	в. Хвоїня	д. Хойно, СНМ БССР, 184 К. няма	д. Хойно, СНММГ, 210	»	Капаткевіцкі	»	Капаткевіцкі	1954	Ін-т м-ва; Л. І. Бурак, А. А. Жук, К. В. Стоцік, М. Г. Майкова
833	Д7	в. Фаставічы	д. Фастовичи, СНМ БССР, 181 К. няма	д. Фастовичи, СНММГ, 20	Палеская	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; К. В. Стоцік, М. Г. Майкова
834	Д7	в. Дзякавічы	д. Дяковичи, СНМ БССР, 171 К. Дзякавічы	д. Дяковичи, СНММГ, 59	»	Жыткавіцкі	»	Жыткавіцкі	1953	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, М. С. Васілеўскі

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
835	Д7	в. Філіпавічы	д. Филиповичи, СНМ БССР, 181 К. няма	д. Филиповичи, СНММГ, 208	Палеская	Капаткевіцкі	Гомельская	Капаткевіцкі	1953	Ін-т м-ва; К. В. Стоцік, М. Г. Майкова
836	Д7	в. Рудня Ветчынская	х. Рудня Ветчинская, СНМ БССР, 172 К. няма	х. Рудня, СНММГ, 174	»	Жыткавіцкі	»	Жыткавіцкі	1953	Ін-т м-ва; А. П. Груцо, М. С. Васілеўскі
837	Д7	в. Колкі	К. Колкі	с. Колки, СНММГ, 88	»	Капаткевіцкі	»	Капаткевіцкі	1953	Ін-т м-ва; У. В. Анічэнка, А. І. Наркевіч
838	Д7	в. Бобрыкі	д. Бобрик, СНМ БССР, 179 К. Бобрык	д. Бобрик, СНММГ, 10	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; А. Б. Балай, Т. І. Сцяпанава
839	Д7	в. Залессе	д. Залесье, СНМ БССР, 182 К. няма	д. Залесье, СНММГ, 69	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; А. Б. Балай, Т. І. Сцяпанава
840	Д7	в. Вялікія Сялючычы	д. Селютичи I, д. Селютичи II, СНМ БССР, 171 К. Вялікія Сялюцічы	д. Селютичи, СНММГ, 181	»	Петрыкаўскі	»	Петрыкаўскі	1953	Ін-т м-ва; М. А. Арціховіч
841	Д7	в. Бялёў	д. Белев, СНМ БССР, 172 К. няма	д. Белев, СНММГ, 22	»	Жыткавіцкі	»	Жыткавіцкі	1953	Ін-т м-ва; Л. Р. Копаць, А. Р. Мурашка

842	Д7	в. Бабунічы	д. Бабуничи, СНМ БССР, 187 Қ. Бабунічы	д. Бабуничи, СНММГ, 5	»	Петрыкаўскі	»	Петрыкаўскі	1953	Ін-т м-ва; А. Б. Балай, Т. І. Сцяпанава
843	Д7	в. Івашкавічы	д. Ивашковичи, СНМ БССР, 182 Қ. няма	д. Ивашкевичи, СНММГ, 77	»	Қапаткевіцкі	»	Қапаткевіцкі	1953	Ін-т м-ва; У. В. Анічэнка, А. І. Наркевіч
844	Д7	в. Церабаў	д. Теребово, СНМ БССР, 182 Қ. Церабава	д. Теребово, СНММГ, 200	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; У. В. Анічэнка, А. І. Наркевіч
845	Д7	в. Аголічы	д. Оголичи, СНМ БССР, 189 Қ. няма	д. Оголичи, СНММГ, 138	»	Петрыкаўскі	»	Петрыкаўскі	1953	Ін-т м-ва; М. А. Арціховіч, М. Ф. Аскабовіч
846	Д7	в. Грэбень	д. Гребень, СНМ БССР, 173 Қ. няма	д. Гребень, СНММГ, 45	»	Жыткавіцкі	»	Жыткавіцкі	1953	Ін-т м-ва; Л. Р. Қопаць, А. Р. Мурашка
847	Д7	в. Қонкавічы	д. Қонковичи, СНМ БССР, 188 Қ. Қанковічы	д. Қонковичи, СНММГ, 89	»	Петрыкаўскі	»	Петрыкаўскі	1953	Ін-т м-ва; Г. Қарповіч, Ю. Ф. Мацкевіч
848	Д7	в. Ляскавічы	с. Лясковичи, СНМ БССР, 184 Қ. Ляскавічы	с. Лясковичи, СНММГ, 115	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; М. А. Арціховіч, М. Ф. Аскабовіч
849	Д7	в. Жахавічы	д. Жаховичи, СНМ БССР, 192 Қ. няма	д. Жаховичи, СНММГ, 61	»	Мазырскі	»	Мазырскі	1950	Маз. наст. ін-т; І. Қузьменка, Д. Мяцельскі, М. Қраўцоў
850	Д7	в. Снедзін	с. Снядин, СНМ БССР, 185 Қ. Снядзінь	с. Снядин, СНММГ, 189	»	Петрыкаўскі	»	Петрыкаўскі	1953	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Г. Қарповіч
851	Д7	в. Хлупін	д. Хлупин, СНМ БССР, 196 Қ. няма	д. Хлупин, СНММГ, 209	»	Тураўскі	»	Тураўскі	1953	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Л. Р. Қопаць

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
852	Д7	в. Глініца	д. Глинница, СНМ БССР, 191 К. няма	д. Глинница, СНММГ, 37	Палеская	Петрыкаўскі	Гомельская	Петрыкаўскі	1953	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, Г. Карповіч
853	Д7	в. Лешня	д. Лешня, СНМ БССР, 191 К. няма	д. Лешня, СНММГ, 113	Гомельская	Мазырскі	»	Мазырскі	1954	Маз. ПІ; Г. С. Краснабарод, Ж. М. Маляўская
854	Д8	в. Стасеўка	д. Стасевка, СНМ БССР, 27 К. Стасеўка	д. Стасевка, СНММГ, 193	Бабруйская	Бабруйскі	Магілёўская	Бабруйскі	1951	Бабр. наст. ін-т; Лемяшонак, Зыбіна
855	Д8	в. Бутчын	К. няма	—	Магілёўская	»	»	»	1957	Ін-т м-ва; А. І. Хадоркіна, А. А. Крывіцкая
856	Д8	в. Орсічы	д. Орсичи, СНМ БССР, 5 К. Орсічы	д. Орсичи, СНММГ, 141	Бабруйская	»	»	»	1950	Бабр. наст. ін-т; Т. І. Асмалоўская, М. С. Кульбацкая, В. А. Балыка
857	Д8	в. Радуша	д. Радуша, СНМ БССР, 30 К. Радуша	д. Радуша, СНММГ, 168	Гомельская	Жлобінскі	Гомельская	Жлобінскі	1953	ГПІ; Дашкевіч, Мельнік
858	Д8	в. Навікі	д. Новики, СНМ БССР, 4 К. няма	д. Новики, СНММог. Г, 151	»	»	»	»	1953 1955	ГПІ; Ф. Е. Лысая, М. Парфёнава Ін-т м-ва, А. П. Груцо
859	Д8	в. Краснаўка	д. Красновка, СНМ БССР, 26 К. Краснаўка	д. Красновка, СНММГ, 94	Бабруйская	Парыцкі	»	Светлагорскі	1953	Бабр. наст ін-т; С. Ф. Кніга, Л. К. Грабко

860	Д8	в. Коўчыцы	д. Ковчицы I, д. Ковчицы II, СНМ БССР, 5 К. Коўчыцы	д. Ковчицы I, д. Ковчицы II, СНММГ, 86	»	»	»	»	1953	Бабр. наст. ін-т; І. П. Дамарод, У. Ф. Каліцька
861	Д8	в. Дворышчы	д. Дворище, СНМ БССР, 29 К. Дворышча	д. Дворище, СНММГ, 49	»	»	»	»	1953	Бабр. наст. ін-т; В. А. Лапцёва, Т. І. Паддубская
862	Д8	в. Чорныя Брады	д. Брод Черный, СНМ БССР, 4 К. няма	д. Броды Черные, СНММГ, 19	Гомельская	Акцябрскі	»	Акцябрскі	1954	Ін- м-ва; А. Р. Мурашка, А. У. Квяткоўская, А. А. Крывіцкая
863	Д8	в. Кароткавічы	д. Коротковичи, СНМ БССР, 29 К. Кароткавічы	д. Коротковичи, СНММГ, 92	»	Стрэшынскі	»	Жлобінскі	1955	ГПІ; няма даных
864	Д8	в. Кнышэвічы	д. Кнышевичи, СНМ БССР, 26 К. няма	д. Кнышевичи, СНММГ, 85	Бабруйская	Парыцкі	»	Светлагорскі	1953	Бабр. наст. ін-т; Н. В. Белакурская, Н. Ц. Валодзька
865	Д8	в. Здудзічы	д. Здудичи, СНМ БССР, 26 К. Здудзічы	д. Здудичи, СНММГ, 75	»	»	»	»	1953	Бабр. наст. ін-т; Л. К. Бенчук, А. М. Габец
866	Д8	в. Чэрнін	с. Чернин, СНМ БССР, 32 К. Чэрнін	с. Чернин, СНММГ, 215	»	»	»	»	1953	Бабр. наст. ін-т; Л. П. Шыловіч, Е. П. Глушакова
867	Д8	в. Майсееўка	д. Моисеевка, СНМ БССР, 32 К. Майсееўка	д. Моисеевка, СНММГ, 126	Гомельская	Акцябрскі	»	Акцябрскі	1954	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, А. А. Крывіцкая
868	Д8	в. Зарэчча	д. Заречье, СНМ БССР, 29 К. няма	д. Заречье, СНММГ, 72	»	Парыцкі	»	Светлагорскі	1955	БДУ; Г. А. Барташэвіч, Н. Г. Еўдакімчык, Р. Г. Еўдакімчык, А. М. Лазоўскі
869	Д8	в. Зарэчча	д. Заречье, СНМ БССР, 32 К. няма	д. Заречье, СНММГ, 72	»	»	»	»	1954	БДУ; Л. С. Курбека, Н. В. Базарэвіч

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
870	Д8	в. Шацілкі	ок. Шатилки, им. Шатилки, СНМ БССР, 27 К. Шацілкі	ок. Шатилки, им. Шатилки, СНММГ, 217	Гомельская	Парыцкі	Гомельская	Светлагорскі	1954	БДУ; Н. В. Базарэвіч, Л. С. Курбека
871	Д8	в. Параслішча	К. няма	—	»	Дамана-віцкі	»	Акцябрскі	1954	Маз. ПІ; В. М. Бандарчык, Г. А. Пігулеўская
872	Д8	в. Палессе (Кабыльшчына)	д. Кобыльщина, СНМ БССР, 21 К. Палессе	д. Кобыльщина, СНММГ, 85	»	»	»	Светлагорскі	1954	Маз. ПІ; Ю. М. Сторaж, Т. Г. Цыбулькіна
873	Д8	в. Баравікі	К. няма	д. Баравики, СНММГ, 6	Бабруйская	Парыцкі	»	»	1953	Бабр. наст. ін-т; М. Д. Гаўрыленка, М. І. Штолік
874	Д8	в. Узнаж	К. няма	д. Узнож, СНММГ, 205	Гомельская	Дамана-віцкі	»	»	1955 1956	Маз. ПІ; Л. С. Судзенка, А. А. Кляцоўская Ін-т м-ва; А. Жук, Л. А. Малаш
875	Д8	в. Карані	К. няма	д. Корени, СНММГ, 91	»	»	»	»	1954	Маз. ПІ; М. Ігнаценка, Т. Анашчанка
876	Д8	в. Крукавічы	К. Крукавічы	д. Крюковичи, СНММГ, 98	»	Калінкавіцкі	»	Калінкавіцкі	1954	Маз. ПІ; няма даных
877	Д8	в. Чкалава (Какуевічы)	К. няма	с. Какуевичи, СНММГ, 79	»	Васілевіцкі	»	»	1954	Маз. ПІ; М. Д. Пархоменка, Р. І. Зенчанка
878	Д8	в. Елізаравічы	К. няма	—	»	»	»	Рэчыцкі	1954	Маз. ПІ; Е. Ф. Шынкарова, Л. А. Канстанцінава

879	Д8	в. Вязавіца	К. няма	д. Вязовица, СНММГ, 34	»	»	»	Калінкавіцкі	1954	Маз. ПІ; П. І. Мароз, Ю. М. Кірпічэнка
880	Д8	в. Каплічы	К. Каплічы	д. Капличи, СНММГ, 81	»	Даманавіцкі	»	»	1954	Маз. ПІ; М. А. Новік, Н. П. Шведок
881	Д8	в. Ланпекі	К. няма	д. Лампеки, СНММГ, 102	»	»	»	»	1954	Маз. ПІ; О. Г. Гаркуша, С. Дрожжа
882	Д8	в. Навінкі	К. няма	д. Новинки, СНММГ, 135	»	Васілевіцкі	»	»	1954	Маз. ПІ; Ю. С. Бандарэнка, І. М. Верамейчык
883	Д8	в. Сухавічы	К. няма	с. Суховичи, СНММГ, 197	»	Калінкавіцкі	»	»	1954	Маз. ПІ; А. А. Міхед, Г. Г. Кажамякіна
884	Д8	в. Вішар	К. няма	—	»	»	»	»	1950	Маз. наст. ін-т; Баравіцкая, Прыходзька, Мікула
885	Д8	в. Клінск	К. няма	д. Клинск, СНММГ, 84	Палеская	»	»	»	1950	Маз. наст. ін-т; З. К. Мяцельскі, К. С. Заяц
886	Д8	в. Малыя Аўцюкі	К. Малыя Аўцюкі	с. Автютевичи Малые, СНММГ, 2	»	»	»	»	1950 1958	Маз. наст. ін-т; В. А. Купрыенка, М. Гурар'я Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, А. А. Крывіцкі, Л. Ф. Шаталава
887	Д8	в. Рудня Гарбавіцкая	К. няма	д. Рудня Горбовичская, СНММГ, 173	Гомельская	»	»	»	1959	Ін-т м-ва; І. І. Крамко, В. І. Рабкевіч, М. Ф. Гуліцкі
888	Д8	в. Ужынец	К. няма	д. Ужинец, СНММГ, 205	»	»	»	»	1959	Ін-т м-ва; І. І. Крамко, В. І. Рабкевіч, М. Ф. Гуліцкі
889	Д8	в. Барыскавічы	д. Борисковичи, СНМ БССР, 192 К. няма	д. Борисковичи, СНММГ, 13	Палеская	Мазырскі	»	Мазырскі	1950 1958	Маз. наст. ін-т; М. Г. Люлькіна, Л. М. Дубінская Ін-т м-ва; Г. А. Касар, Л. Ф. Шаталава
890	Д8	в. Вялікі Бор	К. Вялікі Бор	с. Бор Великий, СНММГ, 16	Гомельская	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1953	Маз. ПІ; Л. С. Судзенка, Г. С. Краснабарод

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
891	Д8	в. Прудок	К. няма	д. Прудок, СНММГ, 165	Палеская	Калінкавіцкі	Гомельская	Калінкавіцкі	1950 1953	Маз. наст. ін-т; Я. А. Міцкевіч, Н. В. Міцкевіч Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі
892	Д9	в. Чорная Вірня	К. няма	д. Черная Вирня, СНММог. Г, 155	Гомельская	Жлобінскі	»	Жлобінскі	1953	ГПІ; М. С. Нікіценка, З. П. Скрыннікава, Е. І. Іванчыкава
893	Д9	в. Царкоўе	К. Царкоўе	д. Церковье, с. Церковье, СНММог. Г, 143, 152	»	Буда-Кашалёўскі	»	Буда-Кашалёўскі	1953	ГПІ; В. С. Балтушкін, З. А. Папкова, А. Р. Булгакава
894	Д9	в. Глыбочыца	п. Глыбочица, СНМГО, 98 К. Глыбочыца	д. Глыбочица, СНММог. Г, 159	»	Чачэрскі	»	Чачэрскі	1951 1955	ГПІ; М. І. Старавойтаў, М. Е. Быкоўскі, М. І. Казлова Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Т. А. Мартынюк
895	Д9	в. Проскурні	К. Праскурні	д. Проскурни, СНММог., Г, 156	»	Стрэшынскі	»	Жлобінскі	1953 1955	ГПІ; няма даных Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Д. Я. Бугаёў
896	Д9	в. Забалоцце	К. няма	д. Заболотье, СНММог. Г, 150	»	Буда-Кашалёўскі	»	Буда-Кашалёўскі	1954	ГПІ; няма даных
897	Д9	в. Забаб'е	К. няма	д. Забабье, СНММог. Г, 155	»	»	»	»	1953 1955	ГПІ; У. Ф. Туманская, Л. Р. Петручык Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Л. Ф. Шаталава

898	Д9	с. Шыхаў	К. Шыхаў	д. Шихов, СНММог. Г, 156	»	Стрэшынскі	»	Жлобінскі	1953 1955	ГПІ; няма даных Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Д. Я. Бугаёў
899	Д9	в. Марозавічы	К. Марозавічы	д. Морозовичи, СНММог. Г, 52	»	Буда-Кашалёўскі	»	Буда-Кашалёўскі	1953 1955	ГПІ; Л. Р. Петручык, У. Ф. Туманская Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Л. Ф. Шаталава
900	Д9	в. Акцябр	К. няма	д. Поповка, СНММог. Г, 46	»	Уваравіцкі	»	Уваравіцкі	1950	ГПІ; В. С. Балтушкін, Е. С. Кавалёва, Н. М. Заікіна, Т. А. Ермалаева
901	Д9	в. Гусевіца	д. Новая Гусевица, д. Старая Гусевица, СНМГО, 82, 90 К. Новая Гусевіца	д. Новая Гусевица, д. Старая Гусевица, СНММог. Г, 47	»	»	»	»	1950	ГПІ; В. С. Балтушкін, Е. С. Кавалёва, Н. М. Заікіна, Т. А. Ермалаева
902	Д9	в. Горваль	К. Горваль	м. Горволь, СНММГ, 40	»	Рэчыцкі	»	Рэчыцкі	1949 1955	ГПІ; Г. Багданаў, З. Грамыка, М. Карпачоў Ін-т м-ва; Д. Я. Бугаёў, А. П. Груцо
903	Д9	в. Чабатовічы	с. Чеботовичи, СНМГО, 94 К. Чабатовічы	с. Чеботовичи, СНММог. Г, 52	»	Уваравіцкі	»	Уваравіцкі	1954	ГПІ; Н. Карпенка, А. Сільчанка, Н. Грэчанкова
904	Д9	в. Сведскае	К. Сведскае	с. Свед́ское, СНММГ, 179	»	Рэчыцкі	»	Рэчыцкі	1954	Маз. ПІ; В. Я. Каваленка, Е. І. Некрашэвіч
905	Д9	в. Зялёныя Лукі	ок. Зеленые Луки, СНМГО, 90 К. няма	д. Зеленые Луки, СНММог. Г, 50	»	Уваравіцкі	»	Уваравіцкі	1953 1955	ГПІ; В. Л. Файвушкіна, З. П. Драбышэўская Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Л. Ф. Шаталава

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
906	Д9	в. Урыцкае (Волкавіцкі Крупец)	с. Урицкое, (Волковицкий Крупец), СНМГО, 22 К. Урыцкае	с. Волковичский Крупец, СНММог. Г, 50	Гомельская	Гомельскі	Гомельская	Гомельскі	1949 1959	ГПІ; В. С. Балтушкін, Е. С. Кавалёва, І. К. Сталярова Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, У. І. Содаль, А. І. Ангельская
907	Д9	в. Валадарскае (Гавенавічы)	К. няма	д. Гавеновичи, СНММГ, 34	»	Рэчыцкі	»	Рэчыцкі	1949 1959	ГПІ; Г. Багданаў, З. Грамыка, М. Н. Карпачоў, Л. В. Цэхановіч Ін-т м-ва; І. І. Крамко, В. І. Рабкевіч, М. Ф. Гуліцкі
908	Д9	в. Заселле	д. Заселье, СНМГО, 76 К. няма	с. Заселье, СНММог. Г, 50	»	Уваравіцкі	»	»	1954	ГПІ; Н. І. Карпенка, А. В. Сільчанка, Н. Ф. Грачанкова
909	Д9	в. Азершчына	К. Азяршчына	д. Озерщина, СНММГ, 139	»	Рэчыцкі	»	»	1951 1955	ГПІ; П. І. Крывіцкі, Я. М. Кананенка, С. В. Баруховіч Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Д. Я. Бугаёў
910	Д9	в. Якімаўка	д. Якимовка, СНМГО, 94 К. няма	д. Якимовка, СНММог. Г, 50	»	Уваравіцкі	»	»	1953 1955	ГПІ; В. А. Файвушкіна, З. П. Драбышэўская Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкая, Л. В. Свірыд
911	Д9	в. Сеўрукі	д. Севрюки, СНМГО, 22 К. Сеўрукі	ок. Севрюки, СНММог. Г, 36	»	Гомельскі	»	Гомельскі	1949 1957	ГПІ; В. Ф. Крэз, Пятрова, Сімховіч ГПІ; В. Я. Кандрацьеў

912	Д9	в. Коз'е	К. няма	д. Козье, СНММГ, 87	»	Рэчыцкі	»	Рэчыцкі	1952	ГПІ; П. І. Крывіцкі, Я. М. Кананенка, С. В. Баруховіч
913	Д9	в. Бабічы	К. Бабічы	д. Бабичи, СНММГ, 5	»	Васілевіцкі	»	»	1954	Маз. ПІ; Е. Е. Давыдзенка, Н. І. Лук'яненка
914	Д9	в. Сукачоўка	д. Сукачевка, СНМГО, 38 К. няма	д. Сукачевка, СНММог. Г, 38	»	Гомельскі	»	Гомельскі	1950 1955	ГПІ; Р. В. Гушча, З. А. Дарожка, В. Ф. Крэз Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкая, Л. В. Свірыд
915	Д9	с. Заспа	К. Заспа	с. Заспа, СНММГ, 73	»	Рэчыцкі	»	Рэчыцкі	1949 1959	ГПІ; Т. С. Янкова, Н. Н. Мартыненка, Т. А. Сокалава Ін-т м-ва; І. І. Крамко, В. І. Рабкевіч, М. Ф. Гуліцкі
916	Д9	в. Новыя Цярэшкавічы	д. Новые Терешковичи, СНМГО, 38 К. няма	д. Новые Терешковичи (Ольховка), СНММог. Г, 38	»	Гомельскі	»	Гомельскі	1954	ГПІ; В. С. Балтушкін, Н. В. Пагарэцкая, Г. А. Дзюндзя
917	Д9	в. Маладуша	К. Маладуша	с. Малодуша, СНММГ, 118	Мазырская	Хойніцкі	»	Рэчыцкі	1953	Маз. ПІ; П. І. Мароз, Е. Е. Давыдзенка
918	Д9	с. Пракісель	К. няма	д. Прокисель, СНММГ, 164	Гомельская	Рэчыцкі	»	»	1950	ГПІ; няма даных
919	Д9	в. Ізбынь	К. няма	д. Избин, СНММГ, 77	»	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1953	Маз. ПІ; Ю. С. Бандарэнка, Р. І. Зенчанка
920	Д9	в. Рудня Марымонава	д. Рудня Маримонова, СНМГО, 38 К. Рудня Марымонава	д. Рудня Маримонова, СНММог. Г, 38	»	Лоеўскі	»	Лоеўскі	1959	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, І. П. Шайпук, А. І. Кісялеўскі
921	Д9	в. Амелькаўшчына	К. Амелькаўшчына	д. Амельковщина, СНММГ, 4	»	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1953	Маз. ПІ; С. Бандарэнка, С. Дрожжа

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.І 1962 г.		Год збі-рання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
922	Д9	в. Пярэдзелка	К. Перадзелка	д. Переделка, СНММГ, 150	Гомельская	Лоеўскі	Гомельская	Лоеўскі	1950	ГПІ; Ф. Н. Цімошанка, Вайцяшэнка, Зайцава
923	Д9	в. Хаткі	К. Хаткі	д. Хатки, СНММГ, 208	»	»	»	»	1955	ГПІ; няма даных
924	Д10	в. Валосавічы	д. Волосовичи, СНМГО, 98 К. Валасовічы	д. Волосовичи, СНММог. Г, 45	»	Чачэрскі	»	Чачэрскі	1952 1955	ГПІ; Д. С. Целянцюк Ін-т м-ва; Т. Л. Мартынюк, Н. Т. Вайтовіч
925	Д10	в. Бяляеўка	д. Беляевка, СНМГО, 98 К. Бяляеўка	д. Беляевка, СНММог. Г, 45	»	»	»	»	1952	ГПІ; Н. І. Журомская, Р. М. Несцяровіч, Н. Е. Дзічанкіна
926	Д10	в. Пералёўкі	д. Перелевка, СНМГО, 66 К. няма	с. Перелевка, СНММог. Г, 50	»	Свяцілавіцкі	»	Веткаўскі	1953	ГПІ; Б. Д. Яфімава, А. Ц. Грамыка, М. Ф. Грамыка
927	Д10	в. Покаць	д. Покоть, СНМГО, 66 К. Покаць	д. Покоть, СНММог. Г, 44	»	»	»	Чачэрскі	1952	ГПІ; Ксяндзова, Ваўчкова, Лукомская
928	Д10	в. Янова	с. Яново, СНМГО, 72 К. Янава	д. Янова, СНММог. Г, 50	»	»	»	Веткаўскі	1952	ГПІ; Ксяндзова, Ваўчкова, Лукомская
929	Д10	в. Рыслаўе	д. Рыславль, СНМГО, 70 К. няма	ок. Рысловль, СНММог. Г, 48	»	»	»	»	1951	ГПІ; М. П. Куцапалава, Н. Б. Ваўчкова, Г. Ксяндзова

930	Д10	в. Малкава	д. Малков, СНМГО, 64 К. няма	д. Малков, СНММог. Г, 48	»	»	»	»	1951	ГПІ; М. П. Куцапалава, Н. Б. Ваўчкова, Г. Ксяндзова
931	Д10	в. Шарсцін	с. Шерстин, СНМГО, 12 К. Шэрсцін	м. Шерстин, СНММог. Г, 48	»	Веткаў-скі	»	»	1951 1955	ГПІ; В. С. Балтушкін, Е. А. Гарбатоўская, М. М. Міронава Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Л. Ф. Шаталава
932	Д10	в. Дзям'янкі	д. Демьянки, СНМГО, 4 К. Дзям'янкі	д. Демянки, СНММог. Г, 34	»	Добруш-скі	»	Добруш-скі	1950 1955	ГПІ; няма даных Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Л. Ф. Шаталава
933	Д10	в. Купрэеўка	д. Купреевка, СНМГО, 6 К. няма	д. Купреевка, СНММог. Г, 35	»	Веткаў-скі	»	Веткаў-скі	1955	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Л. Ф. Шаталава
934	Д10	в. Пакалюбічы	с. Поколюбичи, СНМГО, 18 К. Пакалюбічы	с. Поколюбичи, СНММог. Г, 43	»	Гомель-скі	»	Гомель-скі	1949 1959	ГПІ; В. С. Балтушкін, Е. С. Кавалёва, І. К. Сталярова Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, А. І. Ангельская, У. І. Содаль
935	Д10	в. Закапыцце	р. Закопытье, СНМГО, 32 К. няма	лесная сторожка Закопытье, СНММог. Г, 40	»	Добруш-скі	»	Добруш-скі	1955	ГПІ; няма даных
936	Д10	в. Харошаўка	с. Хорошевка, СНМГО, 32 К. няма	с. Хорошевка, СНММог. Г, 40	»	»	»	»	1952 1955	ГПІ; Міронава, Беруховіч, Бурлакова Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкая, Л. В. Свірыд
937	Д10	с. Крупец	с. Новый Крупец, с. Старый Крупец, СНМГО, 28, 32 К. Крупец	с. Старый Крупец, сл. Новый Крупец, СНММог. Г, 39	»	»	»	»	1950 1955	ГПІ; М. П. Куцалапава, Е. Р. Шэнк, П. Кавалёў Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкая, Л. Ф. Шаталава

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
938	Д10	в. Прыбыткі	с. Прибытки, СНМГО, 56 К. Прыбыткі	с. Прибытки, СНММог. Г, 42	Гомельская	Гомельскі	Гомельская	Гомельскі	1949	ГПІ; В. Ф. Крэз, Пятрова, Сімховіч
939	Д10	в. Вуць	с. Уть, СНМГО, 48 К. Уць	с. Уть, СНММог. Г, 40	»	Церахоўскі	»	Церахоўскі	1949	ГПІ; М. Е. Ханін, М. П. Куцапалава, Е. Р. Шэнк, Л. А. Іваненка
									1959	Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, А. І. Ангельская, У. І. Содаль
940	Д10	в. Грабаўка	с. Грабовка, СНМГО, 52 К. Грабоўка	с. Грабовка, СНММог. Г, 42	»	»	»	»	1952	ГПІ; Л. С. Цітова, М. І. Навуменка, В. П. Захарэўская
									1955	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкая, Л. В. Свірыд
941	Д10	с. Усохская Буда	с. Усохская Буда, СНМГО, 48 К. Усохская Буда	с. Усохская Буда, СНММог. Г, 40	»	»	»	»	1950	ГПІ; М. П. Куцапалава, Е. Р. Шэнк
									1955	Ін-т м-в ; А. А. Крывіцкая, Л. В. Свірыд
942	Д10	в. Усохі	д. Усохи, СНМГО, 48 К. няма	д. Усохи, СНММог. Г, 46	»	»	»	»	1952	ГПІ; І. Е. Сувалаў, І. А. Суконкін, Д. А. Лявончанка
									1959	Ін-т м-ва; Ю. Ф. Мацкевіч, І. П. Шайпук, А. І. Кісялеўскі
943	Д10	в. Маркавічы	с. Марковичи, СНМГО, 54 К. Маркавічы	с. Марковичи, СНММог. Г, 41	»	»	»	»	1949	ГПІ; Ф. Н. Цімошак, Палеева, Бірыла
									1959	ГПІ; няма даных

944	Д10	в. Глыбоцкае	с. Глубоцкое, СНМГО, 50 К. Глыбоцкае	с. Глубоцкое, СНММог. Г, 41	»	»	»	»	1952	ГПІ; Л. С. Цітова, М. І. Навуменка, В. П. Захарэўская
945	Е2	в. Масевічы	w. Masiewicze, SMRP, t. VIII, 11 К. няма	д. Масевичи, УНМГГ, 81	Брэсцкая	Маларыцкі	Брэсцкая	Маларыцкі	1952	Бр. наст. ін-т; І. С. Краўчук, В. З. Булыгіна, Н. М. Шабала
946	Е2	в. Страдзеч	w. Stradecz, t. VIII, 7 К. Страдэч	с. Страдечь, УНМГГ, 86	»	Брэсцкі	»	Брэцкі	1954	Бр. наст. ін-т; В. Я. Краўчук, А. Ф. Крыўчэня
947	Е2	в. Медная	w. Miedna, SMRP, t. VIII, 7 К. Медна	д. Медна, УНМГГ, 81	»	Дамачоўскі	»	»	1954	Бр. ПІ; няма даных
948	Е2	в. Збураж	w. Zburaż, SMRP, t. VIII, 7 К. Збураж	с. Збураж, УНМГГ, 78	»	Маларыцкі	»	Маларыцкі	1952	Бр. ПІ; О. А. Шах, Л. Г. Сацюк, Т. А. Валынчук
949	Е2	в. Ліплеўка	w. Leplówka, SMRP, t. VIII, 3 К. Леплеўка	д. Леплева, УНМГГ, 80	»	Дамачоўскі	»	Брэсцкі	1954	Бр. ПІ; няма даных
950	Е2	в. Радзеж	w. Radzież, SMRP, t. VIII, 8 К. няма	с. Радеж, УНМГГ, 84	»	Маларыцкі	»	Маларыцкі	1953	Бр. ПІ; няма даных
951	Е2	в. Арэхава	w. Orzechowo, SMRP, t. VIII, 8 К. Арэхава	с. Орехово, УНМГГ, 82	»	»	»	»	1953 1955	Бр. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; М. В. Бірыла
952	Е3	в. Чарняны	w. Czerniany, SMRP, t. VIII, 10 К. Чарняны	с. Черняне, УНМГГ, 88	»	Дзівінскі	»	»	1953	Бр. ПІ; няма даных

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
953	E3	в. Травы	w. Trawy, SMRP, t. VIII, 20 К. няма	—	Брэсцкая	Дзівінскі	Брэсцкая	Кобрынскі	1953	Бр. ПІ; няма даных
954	E3	в. Аса	w. Ossa, SMRP, t. VIII, 23 К. Оса	д. Осса, УНМГГ, 103	»	»	»	Маларыцкі	1953	Бр. ПІ; няма даных
955	E3	в. Замосце	w. Zamoście, SMRP, t. VIII, 21 К. няма	—	»	»	»	Кобрынскі	1953 1955	Бр. ПІ; няма даных Ін-т м-ва; І. Я. Яшкін, А. А. Крывіцкая
956	E3	в. Высокае	kol. Wysokie, SMRP, t. VIII, 24 К. няма	выс. Высоко, УНМГГ, 75	»	Маларыцкі	»	Маларыцкі	1953	Бр. ПІ; няма даных
957	E3	в. Хаціслаў	w. Chocisław, SMRP, t. VIII, 8 К. Хаціслаў	с. Хотислав, УНМГГ, 88	»	»	»	»	1952	Бр. ПІ; І. В. Шульжык
958	E4	в. Махро	w. Mochre, SMRP, t. VIII, 44 К. Мохра	с. Мохро, СНММГ, 128	Пінская	Іванаўскі	»	Іванаўскі	1953 1954	БДУ; Г. Барцэвіч, Г. Барташэвіч, Н. Баранавец Ін-т м-ва; А. П. Груцо, Н. Т. Вайтовіч

959	E4	в. Сварынь	w. Swaryń, SMRP, t. VIII, 20 K. няма	—	Брэсцкая	Дзівін-скі	»	Драгі-чынскі	1953	Бр. ПІ; няма даных
960	E4	в. Невель	w. Newel, SMRP, t. VIII, 45 K. Невель	с. Невель, СНММГ, 132	»	Жаб-чыцкі	»	Пінскі	1954	Бр. ПІ; няма даных
961	E5	с. Рухча II	w. Ruchcza, SMRP, t. VIII, 49 K. няма	д. Рухче, СНММГ, 175	Пінская	Столін-скі	»	Столін-скі	1950	Пін. наст. ін-т; В. Л. Вярэніч
962	E5	в. Хойна	w. Chojno, SMRP, t. VIII, 44 K. Хойна	с. Хойно, СНММГ, 210	Брэсцкая	Жаб-чыцкі	»	Пінскі	1954	Бр. ПІ; Н. М. Галавейка, Е. К. Войтка, О. Е. Шусціцкая
963	E5	в. Федары	w. Chwedory, SMRP, t. VIII, 49 K. Федары	д. Федоры, СНММГ, 207	Пінская	Столін-скі	»	Столін-скі	1950	Пін. наст. ін-т; М. К. Быбко
964	E5	в. Глінка	w. Glinka, SMRP, t. VIII, 42 K. Глінка	д. Глинка, СНММГ, 37	»	»	»	»	1953 1958	МПІ; А. С. Рагавы, М. С. Васілеўскі Бр. ПІ; В. В. Гніламёдаў, Г. М. Лазіцкі
965	E5	в. Остраў	w. Ostrów, SMRP, t. VIII, 48 K. няма	ф. Остров, СНММГ, 145	Брэсцкая	Пінскі	»	Пінскі	1954	Бр. ПІ; Е. К. Войтка, О. Е. Шусціцкая, Н. М. Галавейка
966	E5	в. Атвержычы	w. Otwierzyce, SMRP, t. VIII, 42 K. няма	д. Отвержичи, СНММГ, 146	»	Столін-скі	»	Столін-скі	1953 1958	МПІ; А. С. Рагавы, М. С. Васілеўскі Бр. ПІ; В. В. Гніламёдаў, Г. М. Лазіцкі

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
967	E5	в. Гарадное	m. Horodno, SMRP, t. VIII, 34 К. Гарадно	м. Городная, СНММГ, 43	Пінская	Столінскі	Брэсцкая	Столінскі	1953 1955	МПІ; А. В. Жылко, К. К. Адамовіч Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Л. А. Малаш
968	E5	в. Рэчыца	w. Rzeczyca, SMRP, t. VIII, 42 К. Рэчыца	д. Речица, СНММГ, 176	»	»	»	»	1953 1955	МПІ; А. В. Жылко, К. К. Адамовіч Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, Л. А. Малаш
969	E6	в. Адрынкі	х. Адринка, СНМ БССР, 168 К. няма	х. Адринка, СНММГ, 3	Палеская	Тураўскі	Гомельская	Тураўскі	1953	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, А. А. Жук
970	E6	в. Хотамель	w. Chotomla, SMRP, t. VIII, 41 К. няма	д. Хотомле, СНММГ, 211	Пінская	Давыд-Гарадоцкі	Брэсцкая	Столінскі	1953	МПІ; О. І. Мазанік, В. І. Гарбацэвіч
971	E6	в. Колбікі	К. няма	—	»	»	»	»	1953	МПІ; А. А. Крывіцкі, А. А. Жук, М. Т. Кірэенка
972	E6	в. Іванава Слабада	д. Слободка Иванова, СНМ БССР, 195 К. Іванава Слабада	д. Слобода Иванова, СНММГ, 185	Палеская	Тураўскі	Гомельская	Тураўскі	1953	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Д. Я. Бугаёў, А. С. Рагавы

973	E6	с. Альманы	w. Olmany, SMRP, t. VIII, 42 К. няма	с. Ольманы, СНММГ, 140	Пінская	Столінскі	Брэсцкая	Столінскі	1953	МПІ; Н. С. Стэльмах, Н. А. Арціховіч
974	E6	в. Колкі	w. Kołki, SMRP, t. VIII, 63 К. няма	д. Колки, СНММГ, 88	»	Давыд-Гарадоцкі	»	»	1953	МПІ; А. А. Крывіцкі, А. А. Жук, М. Т. Кірэенка
975	E6	в. Букча́	с. Букча, СНМ БССР, 194 К. Букча	с. Букча, СНММГ, 21	Палеская	Тураўскі	Гомельская	Тураўскі	1953	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Д. Я. Бугаёў, А. С. Рагавы
976	E6	в. Прыбалавічы	д. Приболовичи, СНМ БССР, 195 К. Прыбалавічы	д. Приболовичи, СНММГ, 163	»	Лельчыцкі	»	Лельчыцкі	1953	Ін-т м-ва; А. Е. Курбыка, В. П. Жураўлёў
977	E6	в. Дзяржынск (Радзілавічы)	w. Radziłowicze, SMRP, t. VIII, 35 К. Дзяржынск	с. Радиловичи, СНММГ, 168	»	Тураўскі	»	Тураўскі	1953	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. С. Рагавы, Д. Я. Бугаёў
978	E6	в. Глушкавічы	с. Глушковичи, СНМ БССР, 194 К. Глушкевічы	с. Глушкевичи, СНММГ, 38	»	Лельчыцкі	»	Лельчыцкі	1953	Ін-т м-ва; А. Е. Курбыка, В. П. Жураўлёў
979	E7	в. Каросцін	х. Коростынь, СНМ БССР, 183 К. Карасцін	х. Коростынь, СНММГ, 92	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; М. Г. Харытановіч, Л. В. Свірыд
980	E7	в. Мялешкавічы	с. Мелешковичи, СНМ БССР, 186 К. Мяляшковічы	с. Мелешковичи, СНММГ, 121	»	Мазырскі	»	Мазырскі	1950	Маз. наст. ін-т; І. В. Кузьменка, М. Д. Левіна, А. Ф. Чэркас

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
981	Е7	в. Маньчыцы	д. Манчыцы, СНМ БССР, 169 Қ. няма	д. Манчицы, СНММГ, 119	Палеская	Лельчыцкі	Гомельская	Лельчыцкі	1953	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Н. А. Арціховіч
982	Е7	в. Махнавічы	д. Махновичи, СНМ БССР, 186 Қ. Махновічы	с. Махновичи, СНММГ, 120	»	Ельскі	»	Ельскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; Т. С. Малец, М. І. Қаламар Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, З. Н. Қазлова, Қ. М. Қлопава
983	Е7	в. Сіманічы	с. Симоничи, СНМ БССР, 183 Қ. Сімонічы	с. Симоничи, СНММГ, 182	»	Лельчыцкі	»	Лельчыцкі	1953	Ін-т м-ва; М. Г. Харытановіч, Л. В. Свірыд
984	Е7	в. Рэмязы	с. Ремезы, СНМ БССР, 186 Қ. Рамязы	с. Ремезы, СНММГ, 169	»	Ельскі	»	Ельскі	1952	Маз. наст. ін-т; Т. І. Малец, П. А. Мароз
985	Е7	в. Сін-Поле	д. Поле Синицкое, СНМ БССР, 170 Қ. Сініцкае Поле	д. Поле Синицкое, СНММГ, 160	»	Лельчыцкі	»	Лельчыцкі	1953	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Н. А. Арціховіч
986	Е7	в. Ліпляны	с. Липляны, СНМ БССР, 183 Қ. Ліпляны	с. Липляны, СНММГ, 106	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; Н. С. Стэльмах, Н. А. Арціховіч

987	Е7	в. Дуброва	д. Дуброва, СНМ БССР, 183 К. Дуброва	д. Дуброва, СНММГ, 56	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; М. Г. Харытановіч, Л. В. Свірыд
988	Е7	в. Карма	д. Корма, СНМ БССР, 190 К. Карма	д. Корма, СНММГ, 91	»	Ельскі	»	Ельскі	1952	Маз. наст. ін-т; С. Я. Бельская, В. З. Гурыновіч
989	Е7	в. Баравое	д. Боровое, СНМ БССР, 194 К. Баравое	д. Боровое, СНММГ, 14	Гомельская	Лель-чыцкі	»	Лель-чыцкі	1953	Ін-т м-ва; М. В. Бірыла
990	Е7	в. Лохніца	х. Лохница, СНМ БССР, 183 К. няма	х. Лохница, СНММГ, 110	Палеская	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Г. І. Карповіч
991	Е7	в. Валаўск	д. Валавск, СНМ БССР, 191 К. Валаўск	д. Валавск, СНММГ, 23	»	Ельскі	»	Ельскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; С. Р. Бончак, Е. П. Бабовіч Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, З. Н. Казлова, К. М. Клопава
992	Е7	в. Кузьмічы	д. Кузьмичи, СНМ БССР, 190 К. няма	д. Кузьмичи, СНММГ, 98	»	»	»	»	1952	Маз. наст. ін-т; Е. Д. Драпеза, Р. М. Дубавец
993	Е7	в. Усаў	х. Усов, СНМ БССР, 170 К. Усаў	х. Усов, СНММГ, 206	»	Лель-чыцкі	»	Лель-чыцкі	1953	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Г. І. Карповіч
994	Е7	в. Запясочная	х. Запесочное, СНМ БССР, 183 К. няма	х. Запесочное, СНММГ, 71	»	»	»	»	1953	Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, Г. І. Карповіч

Працяг табліцы

№	Шыфр	Назва населенага пункта			Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.		Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.		Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
		па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	вобласць	раён	вобласць	раён		
995	Е7	в. Засінцы	х. Зосинцы, СНМ БССР, 190 К. Зосінцы	х. Зосинцы, СНММГ, 76	Палеская	Ельскі	Гомельская	Ельскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; У. М. Галай, В. І. Агуновіч Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, К. М. Клопава, З. Н. Казлова
996	Е8	в. Гурыны	д. Гурины, СНМ БССР, 187 К. няма	д. Гурины, СНММГ, 48	»	Мазырскі	»	Мазырскі	1950	Маз. наст. ін-т; М. І. Шурын, І. Л. Гарэлік
997	Е8	в. Княжацкая Слабада	К. няма	—	»	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1953 1958	Маз. ПІ; Г. С. Краснабарод, Л. С. Судзенка Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. Ф. Шаталава
998	Е8	в. Санюкі	д. Санюки, СНМ БССР, 187 К. няма	д. Санюки, СНММГ, 178	»	Ельскі	»	Ельскі	1952	Маз. наст. ін-т; М. А. Карака, О. С. Пінчук
999	Е8	в. Гута	К. няма	д. Гута, СНММГ, 48	Гомельская	Нараўлянскі	»	Нараўлянскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; У. М. Галай, Е. С. Судзько Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. Ф. Шаталава
1000	Е8	в. Стралічаў	К. Стрэлічава	с. Стреличево, СНММГ, 195	Палеская	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1953	Маз. ПІ; С. Е. Дрожжа, В. Е. Каваленка
1001	Е8	в. Тульгавічы	К. Тульговічы	с. Тульговичи, СНММГ, 202	»	»	»	»	1950	Маз. наст. ін-т; М. І. Анішчанка, К. С. Бачына

1002	E8	в. Багуцічы	д. Богутичи, СНМ БССР, 175 К. Багуцічы	д. Богутичи, СНММГ, 11	»	Ельскі	»	Ельскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; Т. У. Дуда, В. М. Зенчанка Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, К. М. Клопава, З. Н. Казлова
1003	E8	в. Буда	К. няма	д. Буда Головчицкая, СНММГ, 19	»	Нараў-лянскі	»	Нараў-лянскі	1951	Маз. наст. ін-т; С. М. Дзенісенка, М. І. Баравік
1004	E8	в. Вербавічы	К. Вярбовічы	с. Вербовичи, СНММГ, 26	»	»	»	»	1951 1958	Маз. наст. ін-т; С. М. Дзенісенка, М. І. Баравік Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. Ф. Шаталава, Г. А. Косар
1005	E8	в. Антонаў	К. Антонаў	д. Антонов, СНММГ, 4	»	»	»	»	1953	Маз. наст. ін-т; Е. С. Ажанілак, Т. В. Дуда
1006	E8	в. Дронькі	К. няма	д. Дроньки, СНММГ, 55	»	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1953	Маз. ПІ, О. А. Новік, Е. Я. Давыдзенка
1007	E8	в. Свеча	К. няма	д. Свеча, СНММГ, 179	»	Нараў-лянскі	»	Нараў-лянскі	1952 1957	Маз. наст. ін-т; М. У. Фешчанка, А. І. Маргулец Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. І. Хадоркіна
1008	E8	в. Міхайлаўка	К. няма	д. Михайловка, СНММГ, 123	»	»	»	»	1951 1957	Маз. наст. ін-т; А. І. Маргулец, М. В. Фешчанка Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. І. Хадоркіна
1009	E8	в. Нічыпараўка	К. няма	д. Ничипоровка, СНММГ, 134	»	»	»	»	1952	Маз. наст. ін-т; Я. С. Грыгаровіч, Н. Г. Кажадуб
1010	E8	в. Баршчоўка	К. Баршчоўка	с. Борщовка, СНММГ, 16	»	Камарынскі	»	Камарынскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. А. Крывіцкая, Д. Я. Бугаёў, А. І. Хадоркіна

№	Шыфр	Назва населенага пункта: па даных абследавальнікаў	па спісах населеных месц 20-х гадоў і сучасных картах	па спісах населеных месц пачатку XX ст.	Па адміністрацыйнаму падзелу 1948—1959 гг.: вобласць	раён	Па адміністрацыйнаму падзелу на 1.I 1962 г.: вобласць	раён	Год збірання	Арганізацыя і аўтары адказаў
1011	E8	в. Даўляды (Доўледы)	К. Даўляды	д. Довляды, СНММГ, 52	Палеская	Нараўлянскі	Гомельская	Нараўлянскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; Н. Т. Вайтовіч, Л. Ф. Шаталава
1012	E8	в. Акопы	К. няма	—	»	»	»	»	1952 1957	Маз. наст. ін-т; Г. А. Мароз, А. Косар Маз. ПІ; Мікула, Касценка, Трыбуш
1013	E8	в. Бук	К. няма	д. Бук, СНММГ, 21	»	»	»	»	1952	Маз. наст. ін-т; Н. Г. Кажадуб, Я. С. Грыгаровіч, Грыпінская, Бабовіч
1014	E9	в. Конанаўшчына	К. няма	д. Кононовщина, СНММГ, 89	»	Брагінскі	»	Брагінскі	1952	Маз. наст. ін-т; О. С. Пінчук, А. П. Галезнік
1015	E9	в. Новакузнечная	К. няма	—	Гомельская	Лоеўскі	»	Лоеўскі	1955	ГПІ; няма даных
1016	E9	в. Веляцін	К. няма	д. Велятин, СНММГ, 25	Палеская	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1953	Маз. ПІ; Ю. С. Бандарэнка, В. М. Бандарчык
1017	E9	в. Бывалькі	К. Бывалькі	с. Бывальки, СНММГ, 22	Гомельская	Лоеўскі	»	Лоеўскі	1950	ГПІ; няма даных
1018	E9	в. Шкураты	К. няма	д. Шкураты, СНММГ, 218	Палеская	Брагінскі	»	Брагінскі	1952	Маз. наст. ін-т; Л. М. Шкурко, М. Т. Шкурко, Д. Я. Бугаёў, Н. Корань
1019	E9	в. Астрагляды	К. Астрагляды	с. Острогляды, СНММГ, 146	»	»	»	»	1952	Маз. наст. ін-т; няма даных

1020	E9	в. Варацец	К. няма	д. Воротец I, д. Воротец II, СНММГ, 31	»	Хойніцкі	»	Хойніцкі	1952	Маз. наст. ін-т; Г. Г. Кажамякіна, П. І. Мароз
1021	E9	в. Спярыжжа	К. Спярыжжа	д. Сперижье, СНММГ, 190	»	Брагінскі	»	Брагінскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; Л. М. Шкурко, М. Т. Шкурко Ін-т м-ва; Д. Я. Бугаёў
1022	E9	в. Чамерыцы (Чэмерыцы)	К. Чамярысы	д. Чемериссы, СНММГ, 214	»	»	»	»	1952 1958	Маз. наст. ін-т; В. Ф. Таміловіч Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. А. Крывіцкая, Д. Я. Бугаёў, А. І. Хадоркіна
1023	E9	в. Сувіды	К. няма	д. Сувиды, СНММГ, 196	»	Камарынскі	»	Камарынскі	1952 1958	Маз. наст. ін-т; няма даных Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. А. Крывіцкая, Д. Я. Багаёў, А. І. Хадоркіна
1024	E9	в. Кулажын	К. няма	д. Кулажин, СНММГ, 99	Гомельская	»	»	»	1957	Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, А. Р. Мурашка
1025	E9	в. Новая Іолча	К. Новая Елча	д. Иолча Новая, СНММГ, 78	»	»	»	»	1957	Ін-т м-ва; А. Р. Мурашка, А. У. Арашонкава
1026	E9	в. Чыкалавічы	К. Чыкаловічы	с. Чиколовичи, СНММГ, 216	Палеская	»	»	»	1953 1958	Маз. наст. ін-т; М. А. Карака, Е. Д. Драпеза Ін-т м-ва; А. А. Крывіцкі, А. А. Крывіцкая, Д. Я. Бугаёў, А. І. Хадоркіна
1027	E9	в. Ніжнія Жары	К. няма	д. Жары Нижние, СНММГ, 61	Гомельская	»	»	»	1957	Ін-т м-ва; А. У. Арашонкава, А. Р. Мурашка

3. АЛФАВІТНЫ ПАКАЗАЛЬНІК ДА СПІСА АБСЛЕДАВАНЫХ НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАЎ

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Абрамаўшчына	Гродзенская	Смаргонскі	169	В5
Аброва	Брэсцкая	Івацэвіцкі	722	Д4
Абчуга	Мінская	Крупскі	276	В8
Агароднікі	Гродзенская	Лідскі	391	Г4
Аголічы	Гомельская	Петрыкаўскі	845	Д7
Адамава	Мінская	Валожынскі	187	В5
Адрынкі	Гомельская	Тураўскі	969	Е6
Азаркі-Пудавінка	Мінская	Мядзельскі	161	В5
Азарычы	Брэсцкая	Лагішынскі	725	Д4
Азданічы	»	Столінскі	812	Д6
Азершчына	Гомельская	Рэчыцкі	909	Д9
Азярычына	Мінская	Пухавіцкі	479	Г6
Акопы	Гомельская	Нараўлянскі	1012	Е8
Аксакаўшчына	Мінская	Мінскі	464	Г6
Акцябр	Гомельская	Уваравіцкі	900	Д9
Алексенічы	Віцебская	Сенненскі	267	В8
Алекшыцы	Гродзенская	Берастовіцкі	347	Г2
Алёнавічы	Віцебская	Талачынскі	274	В8
Альбін	Гомельская	Акцябрскі	827	Д7
Альманы	Брэсцкая	Столінскі	973	Е6
Альхоўка	Гродзенская	Навагрудскі	394	Г4
Альхоўцы	Брэсцкая	Ляхавіцкі	742	Д5
Альшанікі	Магілёўская	Бялыніцкі	286	В8
Альшаніцы	Брэсцкая	Івацэвіцкі	714	Д4
Аляксейкі (Сазонаўка)	Віцебская	Дубровенскі	329	В10
Амговічы	Мінская	Слуцкі	498	Г6
Амелькаўшчына	Гомельская	Хойніцкі	921	Д9
Амхінічы	Магілёўская	Чавускі	576	Г9
Ананічы	Мінская	Пухавіцкі	513	Г7
Анатальеўка	Магілёўская	Клічаўскі	551	Г8
Андроны	Віцебская	Пастаўскі	14	Б5
Анкуды	Гродзенская	Ашмянскі	173	В5
Антонава	»	Карэліцкі	441	Г5
Антонаў	Гомельская	Нараўлянскі	1005	Е8
Арлея	Віцебская	Полацкі	94	Б8
Арлоўка	Магілёўская	Хоміцкі	643	Г11
Арцейкавічы	Віцебская	Полацкі	63	Б7

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Арэхава	Брэсцкая	Маларыцкі	951	Е2
Арэшкавічы	Мінская	Пухавіцкі	524	Г7
Аса	Брэсцкая	Маларыцкі	954	Е3
Асава	Гродзенская	Воранаўскі	149	В4
Асавец	Мінская	Вілейскі	203	В6
Асавец	Магілёўская	Бялыніцкі	538	Г8
Асаўцы	Брэсцкая	Бярозаўскі	681	Д3
Асмолава	Гродзенская	Навагрудскі	401	Г4
Асташына	»	»	438	Г5
Астрагляды	Гомельская	Брагінскі	1019	Е9
Астрамечава	Брэсцкая	Брэсцкі	660	Д2
Астроўкі	Мінская	Нясвіжскі	452	Г5
Астрэйкава	Віцебская	Віцебскі	129	Б9
Атвержычы	Брэсцкая	Столінскі	966	Е5
Атрошкавічы	Магілёўская	Бабруйскі	566	Г8
Атрубак	Віцебская	Докшыцкі	197	В6
Ахонава	Гродзенская	Дзятлаўскі	404	Г4
Ахоцічы	Магілёўская	Кіраўскі	558	Г8
Ачыжа	Мінская	Чэрвеньскі	516	Г7
Бабі Лес	»	Смалявіцкі	252	В7
Бабінавічы	Віцебская	Лёзненскі	298	В9
Бабічы	Гомельская	Рэчыцкі	913	Д9
Бабраўнікі	Гродзенская	Астравецкі	165	В5
Бабровічы	Брэсцкая	Лагішынскі	718	Д4
Бабунічы	Гомельская	Петрыкаўскі	842	Д7
Багданаўка	Брэсцкая	Лагішынскі	762	Д5
Багуцічы	Гомельская	Ельскі	1002	Е8
Багушэвічы	Мінская	Бярэзінскі	511	Г7
Бажкі	Віцебская	Дрысенскі	57	Б7
Бакунавічы	Магілёўская	Крычаўскі	624	Г10
Бакшты	Гродзенская	Шчучынскі	354	Г3
Балонаў-Сялец	Магілёўская	Быхаўскі	549	Г8
Бальдзюкі	Мінская	Дзяржынскі	467	Г6
Бальшыя Лепясы	Брэсцкая	Кобрынскі	696	Д3
Бальшыя Чучавічы	»	Лунінецкі	756	Д5
Баннікі	Віцебская	Езярышчанскі	119	Б9
Баравікі	Гродзенская	Слонімскі	707	Д4
Баравікі	Гомельская	Светлагорскі	873	Д8
Баравое	»	Лельчыцкі	989	Е7
Баранаўшчына	Віцебская	Браслаўскі	25	Б6
Баркова	»	Гарадоцкі	126	Б9
Барсеева	»	Лёзненскі	296	Б9
Барсукі	»	Міёрскі	28	Б6
Барсукі	»	Дрысенскі	29	Б6
Барсукі	Магілёўская	Быхаўскі	584	Г9
Баршчоўка	Гомельская	Камарынскі	1010	Е8
Барыскавічы	»	Мазырскі	889	Д8
Барэйкі	Магілёўская	Касцюковіцкі	650	Г11
Батаева	»	Хоцімскі	649	Г11
Батарэя	Брэсцкая	Бярозаўскі	688	Д3
Баяры	Мінская	Мядзельскі	195	В6
Баяры	Брэсцкая	Ружанскі	670	Д3

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Белая	Мінская	Плешчаніцкі	209	В6
Белая	Брэсцкая	Камянецкі	651	Д2
Белая Дубрава	Магілёўская	Касцюковіцкі	633	Г10
Белічы	Мінская	Слуцкі	776	Д6
Белькі	Віцебская	Глыбоцкі	42	Б6
Бельск	Брэсцкая	Кобрынскі	704	Д3
Беражно	Гродзенская	Карэліцкі	445	Г5
Беражыстае	Магілёўская	Крычаўскі	612	Г10
Бечы	Гомельская	Тураўскі	810	Д6
Більдзюгі	Віцебская	Шаркоўшчынскі	36	Б6
Більтаўцы	Гродзенская	Лідскі	395	Г4
Бобравічы	»	Іўеўскі	426	Г5
Бобрыкі	Гомельская	Капаткевіцкі	838	Д7
Бокшыцы	Мінская	Слуцкі	499	Г6
Боркі	Магілёўская	Хоцімскі	644	Г11
Боркі	Брэсцкая	Ганцавіцкі	750	Д5
Брáды	»	Пружанскі	683	Д3
Буда	Гомельская	Нараўлянскі	1003	Е8
Буда Грэская	Мінская	Уздзенскі	491	Г6
Бук	Гомельская	Нараўлянскі	1013	Е8
Букча	»	Тураўскі	975	Е6
Буняны	Гродзенская	Ашмянскі	143	В4
Бурдзейкі	Мінская	Клецкі	746	Д5
Бутчын	Магілёўская	Бабруйскі	855	Д8
Бывалькі	Гомельская	Лоеўскі	1117	Е9
Бытча	Мінская	Барысаўскі	249	В7
Бязуевічы	Магілёўская	Слаўгарадскі	594	Г9
Бялевічы	Мінская	Слуцкі	775	Д6
Бялеў	Гомельская	Жыткавіцкі	841	Д7
Бяляеўка	»	Чачэрскі	925	Д10
Бялянкі (Стабуры)	Віцебская	Віцебскі	106	Б8
Бярозаўка	»	Расонскі	90	Б8
Бярозаўка	Гродзенская	Навагрудскі	398	Г4
Бярозаўка	Брэсцкая	Высокаўскі	654	Д2
Бясяды	Мінская	Лагойскі	216	В6
Вайнюнцы	Віцебская	Браслаўскі	8	Б5
Валадарскае (Гавенавічы)	Гомельская	Рэчыцкі	907	Д9
Валаўск	»	Ельскі	991	Е7
Валодзькі	Мінская	Маладзечанскі	218	В6
Валосавічы	Гомельская	Чачэрскі	924	Д10
Валута	Брэсцкая	Лунінецкі	761	Д5
Валынцава	Магілёўская	Горацкі	333	В10
Ванелевічы	Мінская	Капыльскі	497	Г6
Варанцэвічы	Віцебская	Талачынскі	280	В8
Варатынічы	Брэсцкая	Кобрынскі	694	Д3
Варацец	Гомельская	Хойніцкі	1020	Е9
Ваўкалатка	Мінская	Крывіцкі	201	В6
Вяляцін	Гомельская	Хойніцкі	1016	Е9
Вендараж	Магілёўская	Магілёўскі	577	Г9
Верамеева	Віцебская	Гарадоцкі	100	Б8
Вербавічы	Гомельская	Нараўлянскі	1004	Е8
Веркалы	Мінская	Пухавіцкі	488	Г6

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Верцялішкі	Гродзенская	Гродзенскі	357	Г3
Веска	Мінская	Старобінскі	783	Д6
Весніцк	Віцебская	Ушацкі	85	Б7
Вець	Магілёўская	Быхаўскі	596	Г9
Відомля	Брэсцкая	Камянецкі	659	Д2
Вільча	Магілёўская	Глускі	813	Д7
Віркаў	»	Клічаўскі	553	Г8
Вішанькі	»	Касцюковіцкі	637	Г10
Вішар	Гомельская	Калінкавіцкі	884	Д8
Вішнева	Віцебская	Полацкі	73	Б7
Вішнева	Гродзенская	Смаргонскі	166	В5
Владычына	Віцебская	Дрысенскі	64	Б7
Markdown	»	»	21	Б6
Войская	Брэсцкая	Камянецкі	655	Д2
Волма	Мінская	Чэрвеньскі	512	Г7
Вольніца	Магілёўская	Глускі	816	Д7
Ворань	Віцебская	Лепельскі	87	Б7
Всходы (Сходы)	Брэсцкая	Драгічынскі	730	Д4
Вугальшчына (Угольшчына)	Магілёўская	Бялыніцкі	542	Г8
Вуглы	Мінская	Івянецкі	429	Г5
Вулька I	Брэсцкая	Лунінецкі	767	Д5
Вулька II	»	»	765	Д5
Вуць	Гомельская	Церахоўскі	939	Д10
Выганішчы	Брэсцкая	Лагішынскі	717	Д4
Выдранка	Магілёўская	Краснапольскі	636	Г10
Выня	Мінская	Капыльскі	457	Г5
Высокае	Брэсцкая	Маларыцкі	956	Е3
Вязавіца	Гомельская	Калінкавіцкі	879	Д8
Вязаўніца	Магілёўская	Асіповіцкі	521	Г7
Вялемічы	Брэсцкая	Столінскі	811	Д6
Вялешына	Мінская	Капыльскі	490	Г6
Вялікае Падлессе	Брэсцкая	Ляхавіцкі	461	Г6
Вялікае Сяло	Мінская	Дзяржынскі	437	Г5
Вялікае Сяло	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	415	Г4
Вялікае Шчокатава	Магілёўская	Горацкі	328	В9
Вялікая Кракотка	Гродзенская	Слонімскі	388	Г3
Вялікі Бор	Гомельская	Хойніцкі	890	Д8
Вялікі Бықаў	Мінская	Слуцкі	779	Д6
Вялікі Краснік	Брэсцкая	Пружанскі	675	Д3
Вялікі Рожан	»	Ганцавіцкі	785	Д6
Вялікія Арлы	»	Столінскі	809	Д6
Вялікія Аўчыніны	Магілёўская	Шклоўскі	322	В9
Вялікія Бардзінічы	»	Чавускі	575	Г9
Вялікія Баяры	Гродзенская	Шчучынскі	362	Г3
Вялікія Сялючычы	»	Петрыкаўскі	840	Д7
Вялікія Сцеблевічы	Гомельская	Жыткавіцкі	800	Д6
Вярбілкі	Гродзенская	Шчучынскі	363	Г3
Вярхі	Брэсцкая	Камянецкі	692	Д3
Вярэбушкі	Гродзенская	Смаргонскі	180	В5
Вясёлы Вугал	Мінская	Дзяржынскі	476	Г6
Галалобаўка	Магілёўская	Горацкі	338	В10

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Галік	Брэсцкая	Івацэвіцкі	711	Д4
Галубова	Віцебская	Расонскі	88	Б8
Галышана	Магілёўская	Горацкі	320	В9
Гальніца	Віцебская	Расонскі	89	Б8
Гарадзец	»	Ушацкі	84	Б7
Гарадзец	Брэсцкая	Кобрынскі	697	Д3
Гарадзечна	Гродзенская	Навагрудскі	402	Г4
Гараднсе	Брэсцкая	Столінскі	967	Е5
Гараўцы	Віцебская	Пліскі	72	Б7
Гарачэвічы	»	Лепельскі	231	В7
Гаруны	»	Езярышчанскі	120	Б9
Гарэлае	»	Докшыцкі	237	В7
Гарэлец	Мінская	Пухавіцкі	484	Г6
Гаўрыльчыцы	Брэсцкая	Лунінецкі	788	Д6
Гвараова	Віцебская	Глыбоцкі	45	Б6
Гвазды	»	Полацкі	91	Б8
Гірск	Брэсцкая	Кобрынскі	699	Д3
Глебкавічы	Мінская	Мінскі	465	Г6
Глініца	Гомельская	Петрыкаўскі	852	Д7
Глінка	Брэсцкая	Столінскі	964	Е5
Глоданкі	Віцебская	Лёзненскі	130	Б9
Глубокавічы	Магілёўская	Кіраўскі	561	Г8
Глупікі	»	Крычаўскі	610	Г10
Глушкавічы	Гомельская	Лельчыцкі	978	Е6
Глыбоцкае	»	Церахоўскі	944	Д10
Глыбочыца	»	Чачэрскі	894	Д9
Гніліцы	Магілёўская	Краснапольскі	632	Г10
Гожа	Гродзенская	Гродзенскі	343	Г2
Голубаўшчына	Віцебская	Браслаўскі	34	Б6
Гольчыцы	Мінская	Слуцкі	496	Г6
Горваль	Гомельская	Рэчыцкі	902	Д9
Горск	Брэсцкая	Бярозаўскі	687	Д3
Гостраў	Гродзенская	Ваўкавыскі	371	Г3
Гоцк	Мінская	Старобінскі	794	Д6
Гошава	Брэсцкая	Драгічынскі	729	Д4
Грабаўка	Гомельская	Церахоўскі	940	Д10
Грабёнка	Мінская	Чэрвеньскі	508	Г7
Гразівец	Магілёўская	Чавускі	585	Г9
Груздава	Віцебская	Пастаўскі	51	Б6
Грускава	Мінская	Нясвіжскі	456	Г5
Грыцавічы	Гродзенская	Свіслацкі	349	Г2
Грыцкевічы	»	Зельвенскі	382	Г3
Грэбень	Гомельская	Жыткавіцкі	846	Д7
Гулькі	Магілёўская	Клімавіцкі	640	Г11
Гурка	Брэсцкая	Драгічынскі	701	Д3
Гурыны	Гомельская	Мазырскі	996	Е8
Гусарка	Магілёўская	Клімавіцкі	642	Г11
Гусевіца	Гомельская	Уваравіцкі	901	Д9
Гуслянка	Магілёўская	Магілёўскі	578	Г9
Гута	Гомельская	Нараўлянскі	999	Е8
Гэндзікі	Віцебская	Полацкі	67	Б7
Дабрынёва	Мінская	Дзяржынскі	474	Г6

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Дабрынь	Віцебская	Дубровенскі	312	В9
Дабучын	Брэсцкая	Пружанскі	680	Д3
Дакучын	Мінская	Крупскі	275	В8
Даманава	Магілёўская	Бабруйскі	569	Г8
Даманавічы	Мінская	Старобінскі	796	Д6
Дамуці	Віцебская	Пастаўскі	153	В5
Даравое	»	Глыбоцкі	50	Б6
Дарасіно	Мінская	Слуцкі	778	Д6
Дарашэвічы	Гродзенская	Гродзенскі	365	Г3
Дасавічы	Магілёўская	Магілёўскі	580	Г9
Даўляды (Доўляды)	Гомельская	Нараўлянскі	1011	Е8
Дварэц	Гродзенская	Дзятлаўскі	411	Г4
Дварэц	Гомельская	Рагачоўскі	567	Г8
Дворышча	Віцебская	Бешанковіцкі	113	Б8
Дворышчы	Гомельская	Светлагорскі	861	Д8
Дзевяткаўцы	Гродзенская	Ваўкавыскі	380	Г3
Дзевятні	»	Смаргонскі	170	В5
Дзедава	Магілёўская	Быхаўскі	595	Г9
Дзедаўка	Гомельская	Жыткавіцкі	802	Д6
Дзедня	Магілёўская	Чавускі	606	Г10
Дзежкаўцы	Гродзенская	Свіслацкі	669	Д3
Дзераўное	Мінская	Івянецкі	439	Г5
Дзеткавічы	Брэсцкая	Баранавіцкі	422	Г4
Дзмітравічы	»	Камянецкі	653	Д2
Дзягілі	Мінская	Мядзельскі	194	В6
Дзягілёва	Віцебская	Бешанковіцкі	112	Б8
Дзякавічы	Гомельская	Жыткавіцкі	834	Д7
Дзякі	Гродзенская	Ваўкавыскі	383	Г3
Дзяляцічы	»	Навагрудскі	396	Г4
Дзямянаўцы	»	Жалудоцкі	406	Г4
Дзям'янкі	Гомельская	Добрушскі	932	Д10
Дзяніскавічы	Брэсцкая	Ганцавіцкі	751	Д5
Дзяржынск (Радзілавічы)	Гомельская	Тураўскі	977	Е6
Дзяхань	Мінская	Смалявіцкі	468	Г6
Добрае	Брэсцкая	Кобрынскі	702	Д3
Добры Бор	»	Баранавіцкі	705	Д4
Доўгае	Брэсцкая	Івацэвіцкі	708	Д4
Драглеўцы	Гродзенская	Ашмянскі	183	Б5
Дроздзіна	Мінская	Барысаўскі	254	В7
Дронькі	Гомельская	Хойніцкі	1006	Е8
Дрочава	Магілёўская	Асіповіцкі	531	Г7
Дрэбск	Брэсцкая	Лунінецкі	803	Д6
Дрэвенікі	Гродзенская	Астравецкі	140	В4
Дубава	Брэсцкая	Баранавіцкі	419	Г4
Дубай	»	Столінскі	773	Д5
Дубна	Магілёўская	Клічаўскі	546	Г8
Дубнікі	Гродзенская	Астравецкі	139	В4
Дубраўкі	Віцебская	Бешанковіцкі	116	Б8
Дуброва	Гомельская	Лельчыцкі	987	Е7
Дуброўкі	Віцебская	Браслаўскі	12	Б5
Дудзічы	Мінская	Уздзенскі	478	Г6
Дукора	»	Пухавіцкі	475	Г6

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Дулебы	Мінская	Бярэзінскі	545	Г8
Елізаравічы	Гомельская	Рэчыцкі	878	Д8
Ерамееўшчына	Віцебская	Дубровенскі	309	В9
Есенавіца	Гродзенская	Ваўкавыскі	385	Г3
Жаліжжа	Магілёўская	Краснапольскі	626	Г10
Жахавічы	Гомельская	Мазырскі	849	Д7
Жортай	Мінская	Барысаўскі	240	В7
Жукавец	»	Бярэзінскі	504	Г7
Жукі	»	Слуцкі	495	Г6
Жукойні	»	Астравецкі	158	В5
Журавок	Брэсцкая	Іванаўскі	741	Д4
Журыхі	Мінская	Вілейскі	168	В5
Жыдомля	Гродзенская	Скідэльскі	360	Г3
Жытнавічы	Брэсцкая	Пінскі	739	Д4
Жыцькава	Мінская	Барысаўскі	247	В7
Заазер'е	Магілёўская	Бялыніцкі	291	В8
Забаб'е	Гомельская	Буда-Кашалёўскі	897	Д9
Забалоцце	Магілёўская	Мсціслаўскі	609	Г10
Забалоцце	Мінская	Мінскі	471	Г6
Забалоцце	Гомельская	Буда-Кашалёўскі	896	Д9
Заберазь	Гродзенская	Іўеўскі	428	Г5
Забор'е	Віцебская	Сенненскі	266	В8
Забуднянскія Хутары	Магілёўская	Кіраўскі	560	Г8
Забулдычына	Віцебская	Расонскі	56	Б7
Завад-Віравая	Магілёўская	Слаўгарадскі	623	Г10
Загалле	Мінская	Любанскі	825	Д7
Загацце	Віцебская	Пастаўскі	18	Б5
Задоры	»	Лепельскі	86	Б7
Задроўе	»	Аршанскі	311	В9
Задуброўе	»	Віцебскі	128	Б9
Задубье	Гомельская	Кармянскі	599	Г9
Зазыбы	Віцебская	Віцебскі	135	Б9
Зайцава	»	Дрысенскі	53	Б7
Закаблукі	Мінская	Мінскі	466	Г6
Закапыцце	Гомельская	Добрушскі	935	Д10
Закупленне	Магілёўская	Клічаўскі	550	Г8
Залессе	Віцебская	Глыбоцкі	43	Б6
Залессе	»	Шумілінскі	108	Б8
Залессе	»	Полацкі	104	Б8
Залессе	Брэсцкая	Высокаўскі	658	Д2
Залессе	Гомельская	Капаткевіцкі	839	Д7
Залучча	Віцебская	Дрысенскі	3	А7
Залюціны	Мінская	Жыткавіцкі	798	Д6
Замосце	Брэсцкая	Кобрынскі	955	Е3
Замошша	Віцебская	Лепельскі	236	Б7
Замошша	Магілёўская	Асіповіцкі	528	Г7
Запалянка	Віцебская	Шумілінскі	103	Б8
Заполле	Гродзенская	Мастоўскі	370	Г3
Заполле	»	Карэліцкі	443	Г5
Запясочная	Гомельская	Лельчыцкі	994	Е7
Запясочная	»	Тураўскі	808	Д6
Зарачанне	Віцебская	Полацкі	101	Б8

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Зарой	Гродзенская	Дзятлаўскі	407	Г4
Зарэчча	Гомельская	Светлагорскі	868	Д8
Зарэчча	»	»	869	Д8
Засвір	Мінская	Мядзельскі	159	В5
Заселле	Гомельская	Рэчыцкі	908	Д9
Засімы	Брэсцкая	Кобрынскі	690	Д3
Засінцы	Гомельская	Ельскі	995	Е7
Заскавічы	Мінская	Маладзечанскі	177	В5
Заспа	Гомельская	Рэчыцкі	915	Д9
Застадолле	Віцебская	Сенненскі	259	В8
Застружжа	Брэсцкая	Іванаўскі	734	Д4
Засулле	Мінская	Стаўбцоўскі	444	Г5
Засценкі	Віцебская	Аршанскі	315	В9
Захарычы	Мінская	Мінскі	463	Г6
Зацітава Слабада	»	Пухавіцкі	519	Г7
Зацяклясссе	Віцебская	Лепельскі	229	В7
Зашчэслі	»	Пліскі	49	Б6
Збураж	Брэсцкая	Маларыцкі	948	Е2
Здзітава	»	Бярозаўскі	724	Д4
Здудзічы	Гомельская	Светлагорскі	865	Д8
Зеляніца	Магілёўская	Кіраўскі	555	Г8
Зелянкова	»	Бялыніцкі	288	В8
Зерчанічы	Віцебская	Ушацкі	80	Б7
Зоры	Магілёўская	Крычаўскі	619	Г10
Зубарэвічы	»	Глускі	820	Д7
Зялёныя Лукі	Гомельская	Уваравіцкі	905	Д9
Іванава	Мінская	Нясвіжскі	459	Г5
Іванава Слабада	Гомельская	Тураўскі	972	Е6
Іванаўка	Віцебская	Гарадоцкі	97	Б8
Іванкавічы	Брэсцкая	Баранавіцкі	416	Г4
Івашкавічы	Гомельская	Капаткевіцкі	843	Д7
Ігліца	Магілёўская	Бялыніцкі	543	Г8
Ігрушка	Мінская	Крупскі	278	В8
Ізбынь	Гомельская	Хойніцкі	919	Д9
Іланцы	Віцебская	Браслаўскі	6	Б5
Ілішчавічы	Мінская	Вілейскі	176	Б5
Ісаі	Віцебская	Браслаўскі	11	Б5
Ісакава-Буда	Магілёўская	Чавускі	581	Г9
Кабакі	Брэсцкая	Бярозаўскі	684	Д3
Кавалі	Гродзенская	Смаргонскі	171	В5
Казакі	Віцебская	Сенненскі	299	В9
Казімірова	»	Полацкі	95	Б8
Казловічы	»	Гарадоцкі	123	Б9
Казловічы	Брэсцкая	Брэсцкі	664	Д2
Казлоўцы	Віцебская	Пліскі	68	Б7
Казлы	»	Міёрскі	32	Б6
Казыры	Мінская	Лагойскі	213	В6
Казяны	Віцебская	Браслаўскі	13	Б5
Казяны	»	Шумілінскі	99	Б8
Кайшоўкі	Гродзенская	Карэліцкі	446	Г5
Каладзеевічы	Брэсцкая	Пінскі	735	Д4
Каленкавічы	»	Высокаўскі	652	Д2

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Калодзецкая	Магілёўская	Касцюковіцкі	628	Г10
Калюціна	Віцебская	Расонскі	59	Б7
Камарычы	Магілёўская	Быхаўскі	593	Г9
Камена	Мінская	Плешчаніцкі	244	Б7
Каменка	Магілёўская	Шклоўскі	319	В9
Каменка	»	Крычаўскі	615	Г10
Канева	Віцебская	Сенненскі	262	В8
Канічы	Магілёўская	Касцюковіцкі	648	Г11
Капацэвічы (Капачы)	Мінская	Старобінскі	789	Д6
Каплічы	Гомельская	Калінкавіцкі	880	Д8
Карані	»	Светлагорскі	875	Д8
Карасіна	Віцебская	Браслаўскі	5	Б5
Карма	Гомельская	Ельскі	988	Е7
Кармазы	Мінская	Старадарожскі	814	Д7
Каросцін	Гомельская	Лельчыцкі	879	Е7
Кароткавічы	»	Жлобінскі	863	Д8
Карпавічы	Мінская	Вілейскі	215	В6
Карпаўцы	Гродзенская	Берастовіцкі	348	Г2
Карумны	Віцебская	Дубровенскі	304	В9
Карытнае	Магілёўская	Асіповіцкі	532	Г7
Карытніца	»	Бялыніцкі	539	Г8
Касілавічы	Мінская	Дзяржынскі	473	Г6
Кастровічы	Гродзенская	Зельвенскі	418	Г4
Каўняцін	Брэсцкая	Лагішынскі	763	Д5
Каўшова	Магілёўская	Мсціслаўскі	605	Г10
Качан	Віцебская	Гарадоцкі	102	Б8
Квачы	Мінская	Нясвіжскі	455	Г5
Кемялішкі	Гродзенская	Астравецкі	138	В4
Ківачына	Брэсцкая	Пружанскі	678	Д3
Кірпічоўшчына	Гродзенская	Шчучынскі	356	Г3
Кір'янаўцы	»	Лідскі	390	Г4
Клетнае	Магілёўская	Глускі	819	Д7
Клешчына	Віцебская	Бешанковіцкі	117	Б8
Клён	Мінская	Крупскі	248	В7
Клінск	Гомельская	Калінкавіцкі	885	Д8
Клюшчаны	Гродзенская	Астравецкі	156	В5
Кляннік	Мінская	Смалявіцкі	506	Г7
Кляпін	Гомельская	Кармянскі	635	Г10
Кляцішча	Мінская	Івянецкі	433	Г5
Кнышэвічы	Гомельская	Светлагорскі	864	Д8
Княжацкая Слабада	»	Хойніцкі	997	Е8
Кожава	Гродзенская	Карэліцкі	447	Г5
Козікі	Брэсцкая	Івацэвіцкі	716	Д4
Коз'е	Гомельская	Рэчыцкі	912	Д9
Колбікі	Брэсцкая	Столінскі	971	Е6
Колкі	Мінская	Клецкі	747	Д5
Колкі	Гомельская	Капаткевіцкі	837	Д7
Колкі	Брэсцкая	Столінскі	974	Е6
Конанаўшчына	Гомельская	Брагінскі	1014	Е9
Конкавічы	»	Петрыкаўскі	847	Д7
Кострычы	Магілёўская	Кіраўскі	559	Г8
Коўбча	»	Клічаўскі	547	Г8

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Коўчыцы	Гомельская	Светлагорскі	860	Д8
Краснадворцы	Мінская	Старобінскі	762	Д6
Красналукі	Віцебская	Лепельскі	238	В7
Краснаўка	Гомельская	Светлагорскі	859	Д8
Красная	Мінская	Плешчаніцкі	204	Б6
Крукавічы	Гомельская	Калінкавіцкі	876	Д8
Крупа	Гродзенская	Лідскі	389	Г4
Крупава	»	Шчучынскі	369	Г3
Крупец	Гомельская	Добрушскі	937	Д10
Круткі	Віцебская	Глыбоцкі	47	Б6
Круча	Магілёўская	Бялыніцкі	285	В8
Крушынаўка	Гомельская	Рагачоўскі	562	Г8
Крытышын	Брэсцкая	Іванаўскі	738	Д4
Кудаева	Віцебская	Аршанскі	308	В9
Кузьмічы	Гомельская	Ельскі	992	Е7
Кукава	Брэсцкая	Ганцавіцкі	748	Д5
Кукарава	Мінская	Бярэзінскі	540	Г8
Кукаўка	Віцебская	Шаркоўшчынскі	38	Б6
Куклічы	Гродзенская	Свіслацкі	673	Д3
Кулажын	Гомельская	Камарынскі	1024	Е9
Кульгаі	Віцебская	Плiскі	77	Б7
Кульшычы	Магілёўская	Слаўгарадскі	590	Г9
Купіск	Гродзенская	Навагрудскі	436	Г5
Купрэеўка	Гомельская	Веткаўскі	933	Д10
Купчэлі	Віцебская	Браслаўскі	7	Б5
Купяцічы	Брэсцкая	Пінскі	769	Д5
Курганы	Мінская	Мінскі	225	В6
Курчаўцы	Гродзенская	Радунскі	352	Г3
Курына	Віцебская	Віцебскі	127	Б9
Кучыншчына	»	Лёзненскі	295	В9
Кушлікі	»	Полацкі	66	Б7
Кушталі	»	Шаркаўшчынскі	39	Б6
Лабуноўшчына	»	Ушацкі	78	Б7
Лагады	Гродзенская	Шчучынскі	364	Г3
Лазічы	Віцебская	Глыбоцкі	44	Б6
Лазукі	»	Чашніцкі	264	В8
Лазы	»	Талачынскі	271	В8
Ламавічы	Гомельская	Акцябрскі	831	Д7
Ланпекі	»	Калінкавіцкі	881	Д8
Лапаціна	Магілёўская	Мсціслаўскі	607	Г10
Лапічы	»	Асіповіцкі	23	Г7
Лапушніцы	Віцебская	Гарадоцкі	122	Б9
Ласвіцкія	»	Шумілінскі	105	Б8
Ласосін	Брэсцкая	Ружанскі	674	Д3
Латыгала	Віцебская	Сенненскі	265	В8
Латышова	»	Расонскі	60	Б7
Лаўніца	Мінская	Барысаўскі	256	В7
Лаўцы	Віцебская	Глыбоцкі	48	Б6
Лахаўка	Брэсцкая	Лунінецкі	804	Д6
Леснікі	Гродзенская	Жалудоцкі	397	Г4
Лешніца	Мінская	Пухавіцкі	472	Г6
Лешня	»	Капыльскі	503	Г6

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Лешня	Гомельская	Мазырскі	853	Д7
Лінова	Брэсцкая	Пружанскі	685	Д3
Ліплёўка	»	Брэсцкі	949	Е2
Ліпляны	Гомельская	Лельчыцкі	986	Е7
Ліпск	Брэсцкая	Ганцавіцкі	758	Д5
Літва	Мінская	Івянецкі	435	Г5
Ліхасельцы	Гродзенская	Свіслацкі	666	Д3
Ліцвінавічы	Гомельская	Кармянскі	601	Г9
Лобжа	Магілёўская	Клімавіцкі	620	Г10
Лосінцы	Брэсцкая	Драгічынскі	732	Д4
Лоск	Мінская	Валожынскі	181	В5
Лохніца	Гомельская	Лельчыцкі	990	Е7
Лоша	Гродзенская	Астравецкі	141	В4
Луг	Віцебская	Сенненскі	297	В9
Лугі	Брэсцкая	Лунінецкі	793	Д6
Лукамір	»	Бярозаўскі	682	Д3
Лукомль	Віцебская	Чашніцкі	268	В8
Лукшы	»	Браслаўскі	24	Б6
Лунін	Брэсцкая	Лунінецкі	766	Д5
Лучын	Гомельская	Рагачоўскі	604	Г9
Лысавічы	Мінская	Мінскі	219	В6
Любіж	Магілёўская	Горацкі	321	В9
Любішчыцы	Брэсцкая	Івацэвіцкі	713	Д4
Люсіна	»	Ганцавіцкі	755	Д5
Лядзінкі	Віцебская	Віцебскі	292	В9
Ляды	Мінская	Чэрвеньскі	515	Г7
Ляжыткавічы	Брэсцкая	Драгічынскі	736	Д4
Ляскавічы	Гомельская	Петрыкаўскі	848	Д7
Ляхавічы	Гродзенская	Навагрудскі	393	Г4
Ляхавічы	Брэсцкая	Драгічынскі	740	Д4
Ляхавічы	Гомельская	Жыткавіцкі	799	Д6
Магенцы	Гродзенская	Ашмянскі	188	В5
Магіліцы	Брэсцкая	Івацэвіцкі	712	Д4
Майсеевічы	Мінская	Старадарожскі	530	Г7
Майсееўка	Гомельская	Акцябрскі	867	Д8
Макраны	Мінская	Капыльскі	745	Д5
Макуці	Гродзенская	Іўеўскі	150	В4
Маладуша	Гомельская	Рэчыцкі	917	Д9
Малае Жэжліна	Віцебская	Лепельскі	228	В7
Малахавічы	Гродзенская	Гродзенскі	345	Г2
Малахоўцы	Брэсцкая	Баранавіцкі	424	Г4
Малая Вядрэнь	Віцебская	Чашніцкі	260	В8
Малкава	Гомельская	Веткаўскі	930	Д10
Малмыгі	Мінская	Вілейскі	206	В6
Малыя Аўцюкі	Гомельская	Калінкавіцкі	886	Д8
Малыя Гарадзяцічы	Мінская	Любанскі	830	Д7
Малыя Лістападавічы	»	Старобінскі	786	Д6
Малькавічы	Гродзенская	Мастоўскі	373	Г3
Манцякі	Брэсцкая	Ружанскі	668	Д3
Маньчыцы	Гомельская	Лельчыцкі	981	Е7
Мардашэвічы (Мардахі)	Віцебская	Дубровенскі	305	Б9
Маркавічы	Гомельская	Церахоўскі	943	Д10

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Маркуны	Гродзенская	Астравецкі	162	В5
Мазоравічы	Гомельская	Буда-Кашалёўскі	899	Д9
Марозаўшчына	Віцебская	Браслаўскі	33	Б6
Марчанкі	»	Езярышчанскі	118	Б9
Масевічы	Брэсцкая	Маларыцкі	945	Е2
Маскалёнкі	Віцебская	Дрысенскі	54	Б7
Маскалі	Гродзенская	Жалудоцкі	374	Г3
Маслакі	Магілёўская	Горацкі	316	В9
Маствілішкі	Гродзенская	Ашмянскі	178	В5
Масцілавічы	Мінская	Клецкі	743	Д5
Матырына	Віцебская	Лепельскі	226	В7
Махнавічы	Мінская	Старобінскі	790	Д6
Махнавічы	Гомельская	Ельскі	982	Е7
Махро	Брэсцкая	Іванаўскі	958	Е4
Мачуліна	Гродзенская	Ваўкавыскі	379	Г3
Мачулішчы	Мінская	Крупскі	243	В7
Мацеевічы	»	Пухавіцкі	526	Г7
Мацясы	»	Мядзельскі	155	В5
Машанакі	Магілёўская	Магілёўскі	571	Г9
Машкова	Віцебская	Аршанскі	307	В9
Медная	Брэсцкая	Брэсцкі	947	Е2
Мельканавічы	Гродзенская	Слонімскі	423	Г4
Месяцічы	Брэсцкая	Пінскі	772	Д5
Мехавое	Віцебская	Езярышчанскі	93	Б8
Мётлы	»	Пліскі	69	Б7
Міжэрычы	Гродзенская	Зельвенскі	386	Г3
Мікалаеўшчына	Мінская	Стаўбцоўскі	450	Г5
Мілаславічы	Магілёўская	Клімавіцкі	641	Г11
Мілашкі	Віцебская	Браслаўскі	10	Б5
Мілевічы	Гомельская	Жыткавіцкі	797	Д6
Мілейкі	Віцебская	Міёрскі	35	Б6
Малявічы	Гродзенская	Мастоўскі	377	Г3
Міратычы	»	Карэліцкі	409	Г4
Міхайлаўка	Гомельская	Нараўлянскі	1008	Е8
Міцкавічы	Гродзенская	Смаргонскі	174	В5
Мокрае	Брэсцкая	Пружанскі	677	Д3
Мосін	Магілёўская	Хоцімскі	647	Г11
Мураж	Віцебская	Браслаўскі	30	Б6
Мядзведзічы	Брэсцкая	Ляхавіцкі	744	Д5
Мяжанцы	Гродзенская	Радунскі	137	В3
Мяжно	Віцебская	Полацкі	74	Б7
Мялешкавічы	Гомельская	Мазырскі	980	Е7
Мялешкі	Мінская	Слуцкі	501	Г6
Мятлічыцы	»	Плешчаніцкі	207	В6
Мяшэтнікі	Гродзенская	Скідэльскі	367	Г3
Навасёлкі	Віцебская	Віцебскі	121	Б9
Навасёлкі	Магілёўская	Бялыніцкі	327	В9
Навасёлкі	Брэсцкая	Ляхавіцкі	458	Г5
Навасёлкі	Гродзенская	Свіслацкі	671	Д3
Навасёлкі	Брэсцкая	Кобрынскі	689	Д3
Навасёлкі	»	Ляхавіцкі	749	Д5
Навікі	Гомельская	Жлобінскі	858	Д8

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Навінкі	Гомельская	Калінкавіцкі	882	Д8
Навінцы	Віцебская	Міёрскі	65	Б7
Нагародавічы	Гродзенская	Дзятлаўскі	403	Г4
Нагуевічы	»	Слонімскі	421	Г4
Нароч (Нарач)	Мінская	Вілейскі	172	В5
Нарушова	Віцебская	Дрысенскі	1	А6
Нарэйшы	Мінская	Мядзельскі	157	В5
Невель	Брэсцкая	Пінскі	960	Е4
Негін	Магілёўская	Касцюковіцкі	627	Г10
Нежкаў	»	Бялыніцкі	537	Г8
Несцерава	»	Мсціслаўскі	335	В10
Несцяняты	Гродзенская	Смаргонскі	175	В5
Ніжнія Жары	Гомельская	Камарынскі	1027	Е9
Ніжняя Тошчыца	Магілёўская	Быхаўскі	597	Г9
Ніжын	Мінская	Любанскі	826	Д7
Нізок	»	Уздзенскі	485	Г6
Нікалаева	Віцебская	Шумілінскі	109	Б8
Ніканавічы	Магілёўская	Быхаўскі	591	Г9
Ністанішкі	Гродзенская	Смаргонскі	164	В5
Нічыпаравічы	Магілёўская	Шклоўскі	326	В9
Нічыпараўка	Гомельская	Нараўлянскі	1009	Е8
Нова-Кузнечная	»	Лоеўскі	1015	Е9
Новая Дзярэўня (Раўчок)	Магілёўская	Бабруйскі	565	Г8
Новая Гута	Мінская	Вілейскі	211	В6
Новая Дражня	Магілёўская	Асіповіцкі	527	Г7
Новая Дуброва	Мінская	Любанскі	787	Д6
Новая Ельня	Магілёўская	Краснапольскі	631	Г10
Новая Іолча	Гомельская	Камарынскі	1025	Е9
Новая Ніва	Мінская	Чэрвеньскі	510	Г7
Новы Двор	»	Мінскі	469	Г6
Новыя Фалічы	»	Старадарожскі	535	Г7
Новыя Цярэшкавічы	Гомельская	Гомельскі	916	Д9
Ноў	Віцебская	Лёзненскі	134	Б9
Няклюдава	»	Талачынскі	273	В8
Обчая	Мінская	Пухавіцкі	492	Г6
Опаль	Брэсцкая	Іванаўскі	728	Д4
Орліна	Магілёўская	Клічаўскі	557	Г8
Орсічы	Магілёўская	Бабруйскі	856	Д8
Остраў	Брэсцкая	Пінскі	965	Е5
Оцкавічы	Віцебская	Пастаўскі	17	Б5
Павяці	»	Міёрскі	27	Б6
Пагарэлае	Мінская	Барысаўскі	242	В7
Пагарэлае	Магілёўская	Асіповіцкі	520	Г7
Пагост	Мінская	Бярэзінскі	541	Г8
Паграбішча	»	Лагойскі	250	В7
Падарэссе	»	Старадарожскі	533	Г7
Падвялікае	Гродзенская	Дзятлаўскі	414	Г4
Падневічы	Мінская	Івянецкі	427	Г5
Падонкі	»	Лагойскі	220	В6
Падрэчаны	Брэсцкая	Камянецкі	656	Д2
Пакалюбічы	Гомельская	Гомельскі	934	Д10
Паклады	Магілёўская	Крычаўскі	617	Г10

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Палессе (Кабыльшчына)	Гомельская	Светлагорскі	872	Д8
Палікараўка	Мінская	Слуцкі	494	Г6
Паліцкішкі	Гродзенская	Воранаўскі	145	В4
Палкава	Мінская	Дзяржынскі	470	Г6
Палонка	Гродзенская	Свіслацкі	387	Г3
Палыкавічы	Магілёўская	Магілёўскі	570	Г9
Паляшыцы	»	Горацкі	332	В10
Паметнікі	Віцебская	Полацкі	70	В7
Панцавічы	Брэсцкая	Іванаўскі	727	Д4
Паперня	Мінская	Мінскі	222	В6
Паплавы	»	Бярэзінскі	509	Г7
Папоўцы	Віцебская	Пастаўскі	154	В5
Параслішча	Гомельская	Акцябрскі	871	Д8
Парэчча	Гродзенская	Гродзенскі	350	Г3
Парэчча	Мінская	Пухавіцкі	489	Г6
Парэчча	Брэсцкая	Лагішынскі	731	Д4
Пасека	Мінская	Старадарожскі	815	Д7
Паўлавічы	Магілёўская	Кіраўскі	564	Г8
Паўлюкі	Віцебская	Дрысенскі	22	Б6
Паўлючонкі	»	Віцебскі	133	Б9
Пацавічы	Гродзенская	Мастоўскі	376	Г3
Пацкава	Магілёўская	Мсціслаўскі	339	В10
Пачапава	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	413	Г4
Пераброддзе	Віцебская	Міёрскі	31	Б6
Мералёўкі	Гомельская	Веткаўскі	926	Д10
Первамайск (Дрышчаў)	Магілёўская	Крычаўскі	613	Г10
Перонім	Гродзенская	Слонімскі	417	Г4
Першамайск (Сабакінцы)	»	Радунскі	351	Г3
Петракова	Віцебская	Расонскі	52	Б7
Пільня	Магілёўская	Крычаўскі	625	Г10
Плебанаўцы	Гродзенская	Ваўкавыскі	375	Г3
Плешчыцы	Брэсцкая	Пінскі	771	Д5
Плёсы	Магілёўская	Бабруйскі	568	Г8
Плоскінь	Брэсцкая	Лагішынскі	760	Д5
Полбін	Магілёўская	Глускі	817	Д7
Покаць	Гомельская	Чачэрскі	927	Д10
Порплішча	Віцебская	Докшыцкі	192	В6
Поціна	»	Дрысенскі	2	А7
Пракісель	Гомельская	Рэчыцкі	918	Д9
Пракшынічы	Магілёўская	Магілёўскі	573	Г9
Пралетарскае (Царковішча)	»	Касцюковіцкі	646	Г11
Пронькі	Мінская	Мядзельскі	160	В5
Проскурні	Гомельская	Жлобінскі	895	Д9
Пруднянская Слабада	Мінская	Мінскі	221	В6
Прудок	Гомельская	Калінкавіцкі	891	Д8
Пруды	Мінская	Івянецкі	434	Г5
Прыбылавічы	Гомельская	Лельчыцкі	976	Е6
Прыбыткі	»	Гомельскі	938	Д10
Прывалкі	Гродзенская	Гродзенскі	341	Г2
Прылессе	Магілёўская	Чавускі	611	Г10
Прыпечына	»	Крычаўскі	621	Г10
Пугляі	Віцебская	Аршанскі	313	В9

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Пузыры	Мінская	Крывіцкі	198	В6
Пукава	»	Капыльскі	493	Г6
Пупелічы	»	Барысаўскі	246	В7
Пустаселле	Віцебская	Докшыцкі	230	В7
Путрыніца	»	Пліскі	41	Б6
Пушкі	»	Лёзненскі	293	В9
Пырашаўская Слабада	Мінская	Уздзенскі	486	Г6
П'яны Лес	Віцебская	Докшыцкі	200	В6
Пялікі	»	Шаркоўшчынскі	40	Б6
Пярэдзелка	Гомельская	Лоеўскі	922	Д9
Рабавічы	Магілёўская	Слаўгарадскі	588	Г9
Раванічы	Мінская	Чэрвеньскі	507	Г7
Рагатка	»	Барысаўскі	245	В7
Радванічы	Брэсцкая	Брэсцкі	703	Д3
Радзеж	»	Маларыцкі	950	Е2
Радзівілкі	Гродзенская	Гродзенскі	342	Г2
Радуты	Віцебская	Пастаўскі	20	Б5
Радуша	Гомельская	Жлобінскі	857	Д8
Раздзялавічы	Брэсцкая	Ганцавіцкі	753	Д5
Ракашыцы	Мінская	Уздзенскі	482	Г6
Ракшыцы	»	Вілейскі	205	В6
Рамальдава	Віцебская	Аршанскі	300	В9
Рамашканцы	Гродзенская	Воранаўскі	147	В4
Расна	Віцебская	Сенненскі	270	В8
Расна	Брэсцкая	Высокаўскі	657	Д2
Растаў	Гомельская	Акцябрскі	829	Д7
Рацкуны	Гродзенская	Радунскі	152	В4
Ржавец	Магілёўская	Мсціслаўскі	337	В10
Рогавічы	Мінская	Вілейскі	212	В6
Рожна	Віцебская	Лепельскі	234	В7
Рубеж	Магілёўская	Клічаўскі	554	Г8
Рудая	Віцебская	Глыбоцкі	46	Б6
Руда-Яварская	Гродзенская	Жалудоцкі	410	Г4
Рудзіцы	Магілёўская	Шклоўскі	324	В9
Руднае	Мінская	Капыльскі	460	Г5
Рудня	Гродзенская	Свіслацкі	672	Д3
Рудня	Мінская	Плешчаніцкі	210	В6
Рудня Ветчынская	Гомельская	Жыткавіцкі	836	Д7
Рудня Гарбавіцкая	»	Калінкавіцкі	887	Д8
Рудня Марымонава	»	Лоеўскі	920	Д9
Рулевічы	Гродзенская	Лідскі	392	Г4
Рум	Мінская	Валожынскі	190	В5
Русакі	Віцебская	Пастаўскі	15	Б5
Русінаўцы	Гродзенская	Скідэльскі	366	Г3
Рухча II	Брэсцкая	Столінскі	961	Е5
Рыгораўшчына	Віцебская	Шаркоўшчынскі	37	Б6
Рынкяны	»	Пастаўскі	16	Б5
Рыскаў	Гомельская	Рагачоўскі	602	Г9
Рыслаўе	»	Веткаўскі	929	Д10
Рэкта	Магілёўская	Горацкі	317	В9
Рэмязы	Гомельская	Ельскі	984	Е7
Рэчкі	Брэсцкая	Лагішынскі	759	Д5

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Рэчыца	Брэсцкая	Бярозаўскі	720	Д4
Рэчыца	»	Столінскі	968	Е5
Савані	Мінская	Стаўбцоўскі	449	Г5
Савінічы	Віцебская	Сенненскі	261	В8
Савічы	»	Пастаўскі	19	Б5
Сакавічы	Гродзенская	Смаргонскі	179	В5
Сакалавічы	Мінская	Крупскі	283	В8
Салабута	Гомельская	Кармянскі	598	Г9
Саланай	Мінская	Валожынскі	189	В5
Саланевічы	Віцебская	Ушацкі	75	Б7
Саломенка	Гродзенская	Гродзенскі	346	Г2
Смацэвічы	Магілёўская	Касцюковіцкі	634	Г10
Санюкі	Гомельская	Ельскі	998	Е8
Сапраны	Віцебская	Віцебскі	124	Б9
Сарочына	»	Ушацкі	81	Б7
Сасно	»	Полацкі	98	Б8
Сасноўка	Брэсцкая	Пружанскі	686	Д3
Сачыўкі	»	Іванаўскі	733	Д4
Сварынь	»	Драгічынскі	959	Е4
Сваткі	Мінская	Мядзельскі	199	В6
Сведскае	Гомельская	Рэчыцкі	904	Д9
Свержань	»	Рагачоўскі	600	Г9
Свеча	»	Нараўлянскі	1007	Е8
Свілы	Гродзенская	Воранаўскі	144	В4
Свядзіца	Віцебская	Лепельскі	232	В7
Свяцілавічы	Брэсцкая	Баранавіцкі	420	Г4
Сейлавічы	Мінская	Нясвіжскі	453	Г5
Селішча	Брэсцкая	Пінскі	768	Д5
Селішчы	Гродзенская	Ашмянскі	184	В5
Семігосцічы	Брэсцкая	Столінскі	807	Д6
Семукачы	Магілёўская	Магілёўскі	544	Г8
Сеўрукі	Гомельская	Гомельскі	911	Д9
Сёмкаў Гарадок	Мінская	Мінскі	224	В6
Сідаравічы	Магілёўская	Магілёўскі	583	Г9
Сіманічы	Гомельская	Лельчыцкі	983	Е7
Сіманы	Гродзенская	Лідскі	400	Г4
Сін-Поле	Гомельская	Лельчыцкі	985	Е7
Сінча	Мінская	Пухавіцкі	522	Г7
Сіняны	Віцебская	Бешанковіцкі	115	Б8
Сітніца	Брэсцкая	Лунінецкі	805	Д6
Скрыль	Мінская	Пухавіцкі	481	Г6
Скрыннікі	Гродзенская	Гродзенскі	344	Г2
Скураты	Магілёўская	Бялыніцкі	284	В8
Слабада	Віцебская	Ушацкі	83	Б7
Слабада	Мінская	Вілейскі	167	В5
Слабада	Віцебская	Докшыцкі	191	В6
Слабада	Мінская	Смалявіцкі	223	В6
Слабада	»	Крупскі	241	В7
Слабодка	Віцебская	Пліскі	79	Б7
Слабодка	Гродзенская	Астравецкі	142	В4
Слабодка	Магілёўская	Шклоўскі	318	В9
Слабодка	Гомельская	Чачэрскі	638	Г10

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Славені	Віцебская	Талачынскі	282	В8
Слатаўшчына (Сватоўшчына)	»	Дубровенскі	310	В9
Слаўкавічы	Магілёўская	Глускі	823	Д7
Следзюкі	»	Быхаўскі	586	Г9
Смалічы	Мінская	Капыльскі	780	Д6
Смаляніца	Брэсцкая	Пружанскі	676	Д3
Смыковічы	Гомельская	Акцябрскі	828	Д7
Снедзін	»	Петрыкаўскі	850	Д7
Спрынды	Віцебская	Браслаўскі	23	Б6
Спярыжжа	Гомельская	Брагінскі	1021	Е9
Сокарава	Віцебская	Бешанковіцкі	114	Б8
Сорагі	Мінская	Слуцкі	502	Г6
Сосны	»	Любанскі	792	Д6
Ставы	Брэсцкая	Высокаўскі	662	Д2
Стайкі	Віцебская	Дрысенскі	62	Б7
Стайкі	»	Віцебскі	125	Б9
Стайкі	Мінская	Лагойскі	214	В6
Стайкі	»	Барысаўскі	251	В7
Стайкі	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	454	Г5
Стайкі	Магілёўская	Магілёўскі	582	Г9
Стайкі	Брэсцкая	Івацэвіцкі	715	Д4
Станіслаўцы	Віцебская	Глыбоцкі	196	В6
Старабабылле	»	Віцебскі	294	В9
Старакожаўка	Магілёўская	Горацкі	336	В10
Стараўшчына	Гродзенская	Шчучынскі	361	Г3
Старая Водва	Магілёўская	Шклоўскі	325	В9
Старая Каменка	»	Слаўгарадскі	630	Г10
Старае Сяло	Гродзенская	Зельвенскі	381	Г3
Старцавічы	Мінская	Слуцкі	500	Г6
Стары Востраў	Магілёўская	Клічаўскі	518	Г7
Стары Дзедзін	»	Клімавіцкі	639	Г11
Стары Лепель	Віцебская	Лепельскі	227	В7
Старынкі	Мінская	Івянецкі	431	Г5
Стары Свержань	»	Стаўбцоўскі	448	Г5
Старыя Валосавічы	Віцебская	Лепельскі	235	В7
Старыя Васілішкі	Гродзенская	Радунскі	355	Г3
Старыя Дзянісавічы	Мінская	Крупскі	287	В8
Старыя Пескі	Брэсцкая	Бярозаўскі	721	Д4
Старыя Цярушкі	Мінская	Старобінскі	784	Д6
Стасеўка	Магілёўская	Бабруйскі	854	Д8
Стахаў	Брэсцкая	Столінскі	770	Д5
Страдзеч	»	Брэсцкі	946	Е2
Стралічаў	Гомельская	Хойніцкі	1000	Е8
Стральцы	Гродзенская	Скідэльскі	358	Г3
Струкачоў	Гомельская	Кармянскі	603	Г9
Струпень	Мінская	Барысаўскі	253	В7
Стрыганец	Брэсцкая	Кобрынскі	700	Д3
Студзянец	Магілёўская	Горацкі	334	В10
Сувіды	Гомельская	Камарынскі	1023	Е9
Суднікі	Мінская	Вілейскі	208	В6
Сукачоўка	Гомельская	Гомельскі	914	Д9

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Сухавічы	Гомельская	Калінкавіцкі	883	Д8
Сухары	Магілёўская	Чавускі	572	Г9
Сухая Даліна	Гродзенская	Гродзенскі	368	Г3
Сценкі	Віцебская	Докшыцкі	193	В6
Сымонавічы	Магілёўская	Глускі	536	Г7
Сычкава	»	Бабруйскі	563	Г8
Сычы	Брэсцкая	Брэсцкі	663	Д2
Сычык	Магілёўская	Крычаўскі	614	Г10
Сялец	»	Мсціслаўскі	608	Г10
Сянежыцы	Гродзенская	Навагрудскі	405	Г4
Сяргеевічы	Мінская	Пухавіцкі	483	Г6
Сярэмавічы	Брэсцкая	Гарадзішчанскі	451	Г5
Таласкаўшчына	Віцебская	Талачынскі	281	В8
Таль	Мінская	Любанскі	781	Д7
Танежыцы	»	Слуцкі	777	Д6
Тарчылава	Віцебская	Аршанскі	314	В9
Трабы	Гродзенская	Іўеўскі	148	В4
Травы	Брэсцкая	Кобрынскі	953	Е3
Тракелі	Гродзенская	Воранаўскі	151	В4
Трасцянка	»	Навагрудскі	399	Г4
Трыбухі	Віцебская	Міёрскі	26	Б6
Трылесіна	Магілёўская	Быхаўскі	587	Г9
Тульгавічы	Гомельская	Хойніцкі	1001	Е8
Тупічане	Гродзенская	Ваўкавыскі	372	Г3
Турная	Брэсцкая	Кобрынскі	693	Д3
Турная	»	Івацэвіцкі	723	Д4
Тышкавічы	»	Іванаўскі	726	Д4
Тэльмы	»	Брэсцкі	665	Д2
Тэўлі	»	Кобрынскі	699	Д3
Уборак	Мінская	Барысаўскі	239	В7
Увалокі	Віцебская	Шумілінскі	111	Б8
Угалец	Мінская	Пухавіцкі	517	Г7
Угліца	Брэсцкая	Драгічынскі	698	Д3
Ужынец	Гомельская	Калінкавіцкі	888	Д8
Узбалаць	Мінская	Валожынскі	185	В5
Узгоі	Віцебская	Талачынскі	277	В8
Узнаж	Гомельская	Светлагорскі	874	Д8
Уланаўшчына	Мінская	Маладзечанскі	217	В6
Урыцкае (Волкавіцкі Крупец)	Гомельская	Гомельскі	906	Д9
Усакіна	Магілёўская	Клічаўскі	548	Г8
Усаў	Гомельская	Лельчыцкі	993	Е7
Усохі	»	Церахоўскі	942	Д10
Усохская Буда	»	»	941	Д10
Устроны	Мінская	Барысаўскі	257	В7
Утканы	Гродзенская	Воранаўскі	146	В4
Ухвала	Мінская	Крупскі	289	В8
Уцёс	Брэсцкая	Баранавіцкі	706	Д4
Фаставічы	Гомельская	Капаткевіцкі	833	Д7
Фашчаўка	Магілёўская	Шклоўскі	323	В9
Федары	Брэсцкая	Столінскі	963	Е5
Філевічы	Гродзенская	Шчучынскі	353	Г3

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Філіпавічы	Гомельская	Капаткевіцкі	835	Д7
Фролкавічы	Віцебская	Бешанковіцкі	110	Б8
Хадакі	Брэсцкая	Івацэвіцкі	719	Д4
Хажова	Мінская	Маладзечанскі	182	В5
Халмы	Магілёўская	Чавускі	574	Г9
Халопенічы	»	Глускі	824	Д7
Харошаўка	Гомельская	Добрушскі	936	Д10
Хаткі	»	Лоеўскі	923	Д9
Хатляны	Мінская	Уздзенскі	487	Г6
Хатынічы	Брэсцкая	Ганцавіцкі	754	Д5
Хаціслаў	»	Маларыцкі	957	Е3
Хвасты	Віцебская	Браслаўскі	9	Д5
Хведзевічы	Гродзенская	Смаргонскі	163	В5
Хвіневічы	»	Дзятлаўскі	408	Г4
Хвойня	Гомельская	Капаткевіцкі	832	Д7
Хлупін	»	Тураўскі	851	Д7
Хмялёва	Брэсцкая	Камянецкі	661	Д2
Ходараўка	Магілёўская	Горацкі	331	В10
Ходцы	Віцебская	Сенненскі	258	В8
Хойна	Брэсцкая	Пінскі	962	Е5
Хотамель	»	Столінскі	970	Е6
Хоўхлава	Мінская	Маладзечанскі	186	В5
Хрустава	Гродзенская	Свіслацкі	667	Д3
Худаўцы	Мінская	Крупскі	279	В8
Царковішча	Магілёўская	Бялыніцкі	290	В8
Царкоўе	Гомельская	Буда-Кашалёўскі	893	Д9
Царкоўцы	Гродзенская	Жалудоцкі	359	Г3
Целякова	Мінская	Уздзенскі	480	Г6
Цеплень	»	»	477	Г6
Цепра	»	Клецкі	462	Г5
Церабаў	Гомельская	Капаткевіцкі	844	Д7
Ціляшы	Магілёўская	Слаўгарадскі	618	Г10
Цінаўка	Віцебская	Пліскі	82	Б7
Цотава	»	Чашніцкі	269	В8
Цюльпін	»	Аршанскі	306	В9
Цяпіна	»	Чашніцкі	263	В8
Цярэшкі	Гродзенская	Ваўкавыскі	378	Г3
Чабатовічы	Гомельская	Уваравіцкі	903	Д9
Чабусы	Мінская	Любанскі	818	Д7
Чаланец	»	Старобінскі	795	Д6
Чамерыцы (Чэмерыцы)	Гомельская	Брагінскі	1022	Е9
Чапеліна	Віцебская	Аршанскі	303	В9
Чапунь	Гродзенская	Іўеўскі	432	Г5
Чарацянка	Гомельская	Жыткавіцкі	806	Д6
Чарніца	Віцебская	Лепельскі	233	В7
Чарняны	Брэсцкая	Маларыцкі	952	Е3
Чарэя	Віцебская	Чашніцкі	272	В8
Чашнікі	Магілёўская	Горацкі	330	В10
Чкалава (Какуевічы)	Гомельская	Калінкавіцкі	877	Д8
Чорная Вірня	»	Жлобінскі	892	Д9
Чорныя Брады	»	Акцябрскі	862	Д8
Чудзін	Брэсцкая	Ганцавіцкі	752	Д5

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Чудзяны	Магілёўская	Крычаўскі	622	Г10
Чухава	Брэсцкая	Лагішынскі	764	Д5
Чухіліна	Віцебская	Езярышчанскі	92	Б8
Чыгірынка	Магілёўская	Кіраўскі	556	Г8
Чыжуны	Гродзенская	Радунскі	136	В3
Чыкалавічы	Гомельская	Камарынскі	126	Е9
Чысці	Мінская	Крывіцкі	202	В6
Чычэвічы	Магілёўская	Быхаўскі	552	Г8
Чэрнін	Гомельская	Светлагорскі	866	Д8
Шабуні	Мінская	Смалявіцкі	505	Г7
Шаламы	Магілёўская	Слаўгарадскі	592	Г9
Шапілавічы	Мінская	Любанскі	822	Д7
Шапчыцы (Шапчычы)	»	Старадарожскі	534	Г7
Шаровіўка	Магілёўская	Крычаўскі	616	Г10
Шарсцін	Гомельская	Веткаўскі	931	Д10
Шацілкі	»	Светлагорскі	870	Д8
Шашкоўшчына	Мінская	Стаўбцоўскі	442	Г5
Шкураты	Гомельская	Брагінскі	1018	Е9
Шчалкуны	Віцебская	Пліскі	76	Б7
Шчаперня	»	Полацкі	61	Б7
Шчарбіцкія	»	Пліскі	71	Б7
Шчорсы	Гродзенская	Навагрудскі	440	Г5
Шылавічы	»	Слонімскі	425	Г4
Шыліна	Віцебская	Шумілінскі	107	Б8
Шыхаў	Гомельская	Жлобінскі	898	Д9
Шэйпічы	Магілёўская	Асіповіцкі	525	Г7
Шэкі	Віцебская	Дубровенскі	302	В9
Шэмітаўка	»	Сенненскі	301	В9
Шэперава	Магілёўская	Чавускі	579	Г9
Шэркіна	Віцебская	Лёзненскі	132	Б9
Юндзілавічы	Брэсцкая	Ружанскі	709	Д4
Юркевічы	Гомельская	Жыткавіцкі	801	Д6
Юхавічы	Віцебская	Расонскі	4	А7
Юхнавічы	Брэсцкая	Іванаўскі	737	Д4
Явар	Гродзенская	Дзятлаўскі	412	Г4
Языль	Мінская	Старадарожскі	774	Д6
Якімаўка	Гомельская	Рэчыцкі	910	Д9
Якоўчыцы	Брэсцкая	Камянецкі	695	Д3
Якубова	Віцебская	Расонскі	55	Б7
Якушонкі	»	Езярышчанскі	96	Б7
Якшыцы	Мінская	Бярэзінскі	514	Г7
Ялавец	Магілёўская	Хоцімскі	645	Г11
Ялова	Брэсцкая	Пружанскі	679	Д3
Ялова	»	Ганцавіцкі	757	Д5
Яловіца	Мінская	Смалявіцкі	255	В7
Ямінск	»	Любанскі	821	Д7
Ямічна	Брэсцкая	Баранавіцкі	710	Д4
Ямнае	Магілёўская	Быхаўскі	589	Г9
Янаўка	»	Мсціслаўскі	340	В10
Янкавічы	Віцебская	Расонскі	58	Б7
Янкоўцы	Мінская	Івянецкі	430	Г5
Янова	Гомельская	Веткаўскі	928	Д10

Населены пункт	Вобласць	Раён	№ на карце	Шыфр
Янышы	Гродзенская	Ваўкавыскі	384	Г3
Яроміна	Віцебская	Віцебскі	131	Б9
Ясенка	Магілёўская	Краснапольскі	629	Г10
Ясень	»	Асіповіцкі	529	Г7
Яскавічы	Мінская	Старобінскі	791	Д6

4. ПАКАЗАЛЬНІК АБСЛЕДАВАНЫХ РАЁНАЎ. УКЛАДКА № 1 МЕЖЫ АБЛАСЦЕЙ І РАЁНАЎ

№ раёна	Раён	Раённы цэнтр	Вобласць
1	Дрысенскі	г. Дрыса	Віцебская
2	Расонскі	пгт. Расоны	»
3	Браслаўскі	г. Браслаў	»
4	Міёрскі	пгт. Міёры	»
5	Шаркоўшчынскі	пгт. Шаркоўшчына	»
6	Полацкі	г. Полацк	»
7	Езярышчанскі	пгт. Езярышча	»
8	Гарадоцкі	г. Гарадок	»
9	Пастаўскі	г. Паставы	»
10	Глыбоцкі	г. Глыбокае	»
11	Пліскі	пгт. Падсвілле	»
12	Ушацкі	пгт. Ушачы	»
13	Шумілінскі	пгт. Шуміліна	»
14	Бешанковіцкі	пгт. Бешанковічы	»
15	Віцебскі	г. Віцебск	»
16	Лёзненскі	пгт. Лёзна	»
17	Астравецкі	пгт. Астравец	Гродзенская
18	Ашмянскі	г. Ашмяны	»
19	Воранаўскі	пгт. Воранава	»
20	Смаргонскі	г. Смаргонь	»
21	Мядзельскі	пгт. Мядзель	Мінская
22	Крывіцкі	пгт. Крывічы	»
23	Вілейскі	г. Вілейка	»
24	Маладзечанскі	г. Маладзечна	»
25	Докшыцкі	г. Докшыцы	Віцебская
26	Плешчаніцкі	пгт. Плешчаніцы	Мінская
27	Лагойскі	пгт. Лагойск	»
28	Лепельскі	г. Лепель	Віцебская
29	Барысаўскі	г. Барысаў	Мінская
30	Чашніцкі	пгт. Чашнікі	Віцебская
31	Крупскі	пгт. Крупкі	Мінская
32	Сенненскі	г. Сянно	Віцебская
33	Талачынскі	г. Талачын	»
34	Аршанскі	г. Орша	»
35	Дубровенскі	г. Дуброўна	»
36	Шклоўскі	г. Шклоў	Магілёўская
37	Горацкі	г. Горкі	»

№ раёна	Раён	Раённы цэнтр	Вобласць
38	Радунскі	пгт. Радунь	Гродзенская
39	Іўеўскі	пгт. Іўе	»
40	Валожынскі	г. Валожын	Мінская
41	Мінскі	г. Мінск	»
42	Смалявіцкі	пгт. Смалявічы	»
43	Бярэзінскі	пгт. Беразіно	»
44	Бялыніцкі	пгт. Бялынічы	Магілёўская
45	Магілёўскі	г. Магілёў	»
46	Чавускі	г. Чавусы	»
47	Мсціслаўскі	г. Мсціслаў	»
48	Гродзенскі	г. Гродна	Гродзенская
49	Берастовіцкі	пгт. Вялікая Берастовіца	»
50	Скідэльскі	пгт. Скідэль	»
51	Ваўкавыскі	г. Ваўкавыск	»
52	Шчучынскі	пгт. Шчучын	»
53	Мастоўскі	г. Масты	»
54	Зельвенскі	пгт. Зельва	»
55	Лідскі	г. Ліда	»
56	Жалудоцкі	пгт. Жалудок	»
57	Дзятлаўскі	пгт. Дзятлава	»
58	Навагрудскі	г. Навагрудак	»
59	Карэліцкі	пгт. Карэлічы	»
60	Гарадзішчанскі	пгт. Гарадзішча	Брэсцкая
61	Івянецкі	пгт. Івянец	Мінская
62	Стаўбцоўскі	г. Стоўбцы	»
63	Нясвіжскі	г. Нясвіж	»
64	Дзяржынскі	г. Дзяржынск	»
65	Уздзенскі	пгт. Узда	»
66	Пухавіцкі	г. Мар'іна Горка	»
67	Чэрвеньскі	г. Чэрвень	»
68	Асіповіцкі	г. Асіповічы	Магілёўская
69	Клічаўскі	пгт. Клічаў	»
70	Кіраўскі	пгт. Кіраўск	»
71	Быхаўскі	г. Быхаў	»
72	Рагачоўскі	г. Рагачоў	Гомельская
73	Слаўгарадскі	г. Слаўгарад	Магілёўская
74	Кармянскі	пгт. Карма	Гомельская
75	Крычаўскі	г. Крычаў	Магілёўская
76	Краснапольскі	пгт. Краснаполле	»
77	Клімавіцкі	г. Клімавічы	»
78	Касцюковіцкі	г. Касцюковічы	»
79	Хоцімскі	пгт. Хоцімск	»
80	Свіслацкі	пгт. Свіслач	Гродзенская
81	Ружанскі	пгт. Ружаны	Брэсцкая
82	Слонімскі	г. Слонім	Гродзенская
83	Баранавіцкі	г. Баранавічы	Брэсцкая
84	Ляхавіцкі	г. Ляхавічы	»
85	Клецкі	г. Клецк	Мінская
86	Капыльскі	пгт. Капыль	»
87	Слуцкі	г. Слуцк	»
88	Старадарожскі	г. Старыя Дарогі	»
89	Глускі	пгт. Глуск	Магілёўская

№ раёна	Раён	Раённы цэнтр	Вобласць
90	Бабруйскі	г. Бабруйск	Магілёўская
91	Высокаўскі	г. Высокае	Брэсцкая
92	Камянецкі	пгт. Камянец	»
93	Брэсцкі	г. Брэст	»
94	Пружанскі	г. Пружаны	»
95	Кобрынскі	г. Кобрын	»
96	Маларыцкі	пгт. Маларыта	»
97	Івацэвіцкі	пгт. Івацэвічы	»
98	Бярозаўскі	г. Бяроза	»
99	Драгічынскі	пгт. Драгічын	»
100	Іванаўскі	пгт. Іванава	»
101	Ганцавіцкі	пгт. Ганцавічы	»
102	Лагішынскі	пгт. Лагішын	»
103	Пінскі	г. Пінск	»
104	Лунінецкі	г. Лунінец	»
105	Столінскі	г. Столін	»
106	Старобінскі	пгт. Старобін	Мінская
107	Жыткавіцкі	пгт. Жыткавічы	Гомельская
108	Любанскі	пгт. Любань	Мінская
109	Капаткевіцкі	пгт. Капаткевічы	Гомельская
110	Петрыкаўскі	г. Петрыкаў	»
111	Акцябрскі	пгт. Акцябрскі	»
112	Светлагорскі	г. Светлагорск	»
113	Калінкавіцкі	г. Калінкавічы	»
114	Жлобінскі	г. Жлобін	»
115	Буда-Кашалёўскі	пгт. Буда-Кашалёва	»
116	Уваравіцкі	пгт. Уваравічы	»
117	Рэчыцкі	г. Рэчыца	»
118	Гомельскі	г. Гомель	»
119	Чачэрскі	пгт. Чачэрск	»
120	Веткаўскі	г. Ветка	»
121	Добрушскі	г. Добруш	»
122	Церахоўскі	пгт. Церахоўка	»
123	Тураўскі	пгт. Тураў	»
124	Лельчыцкі	пгт. Лельчыцы	»
125	Ельскі	пгт. Ельск	»
126	Мазырскі	г. Мазыр	»
127	Нараўлянскі	пгт. Нароўля	»
128	Хойніцкі	пгт. Хойнікі	»
129	Лоеўскі	пгт. Лоеў	»
130	Брагінскі	пгт. Брагін	»
131	Камарынскі	пгт. Камарын	»

5. ПАКАЗАЛЬНІК ПАВЕТАЎ (ПА СТАРОМУ АДМІНІСТРАЦЫЙНАМУ ПАДЗЕЛУ). УКЛАДКА № 2 МЕЖЫ ГУБЕРНЯЎ І ПАВЕТАЎ

№ павета на карце	Павет	Павятовы горад	Губерня
1	Дрысенскі	Дрыса	Віцебская
2	Новаалександраўскі	Новаалександраўск	Ковенская
3	Дзісенскі	Дзісна	Віленская
4	Свянцянскі	Свянцяны	»
5	Вілейскі	Вілейка	»
6	Полацкі	Полацк	Віцебская
7	Лепельскі	Лепель	»
8	Гарадоцкі	Гарадок	»
9	Віцебскі	Віцебск	»
10	Сенненскі	Сянно	Магілёўская
11	Веліжскі	Веліж	Віцебская
12	Аўгустоўскі	Аўгустоў	Сувалкаўская
13	Віленскі	Вільна	Віленская
14	Ашмянскі	Ашмяны	»
15	Лідскі	Ліда	»
16	Барысаўскі	Барысаў	Мінская
17	Мінскі	Мінск	»
18	Аршанскі	Орша	Магілёўская
19	Магілёўскі	Магілёў	»
20	Горацкі	Горкі	»
21	Чавускі	Чавусы	»
22	Мсціслаўскі	Мсціслаў	»
23	Гродзенскі	Гродна	Гродзенская
24	Ваўкавыскі	Ваўкавыск	»
25	Слонімскі	Слонім	»
26	Навагрудскі	Навагрудак	Мінская
27	Слуцкі	Слуцк	»
28	Ігуменскі	Ігумен	»
29	Бабруйскі	Бабруйск	»
30	Быхаўскі	Быхаў	Магілёўская
31	Рагачоўскі	Рагачоў	»
32	Чэрыкаўскі	Чэрыкаў	»
33	Клімавіцкі	Клімавічы	»
34	Гомельскі	Гомель	»
35	Пружанскі	Пружаны	Гродзенская
36	Брэсцкі	Брэст	»
37	Кобрынскі	Кобрын	»
38	Пінскі	Пінск	Мінская
39	Мазырскі	Мазыр	»
40	Рэчыцкі	Рэчыца	»
41	Ковельскі	Ковель	Валынская

БІБЛІЯГРАФІЯ
„ДЫЯЛЕКТАЛАГІЧНАГА АТЛАСА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ"

У даную бібліяграфію ўвайшлі друкаваныя працы, якія выйшлі з друку да 1962 г. Разам з манаграфічнымі апісаннямі, дзе разглядаюцца асаблівасці гаворкі ці групы гаворак картаграфуемай у Атласе тэрыторыі або на мяжы з ёю, сюды ўключаны работы, прысвечаныя асобным пытанням фанетыкі, марфалогіі, лексікі беларускіх гаворак, работы па гісторыі беларускай мовы, у якіх выкарыстаны дыялектныя звесткі па гістарычнай дыялекталогіі і ўсходнеславянскіх моў, вучэбныя дапаможнікі па рускай і беларускай дыялекталогіі; у бібліяграфію ўключаюцца таксама фальклорныя матэрыялы, калі ў іх ёсць апісанні асаблівасцей беларускіх гаворак, абласныя слоўнікі і праграмы для збірання дыялекталагічных звестак, этымалагічныя заметкі аб некаторых словах, якія картаграфуюцца ў Атласе.

Работы ў бібліяграфіі даюцца ў алфавітным парадку па прозвішчах аўтараў або пры адсутнасці прозвішчаў аўтараў — па назвах кніг. Яны суправаджаюцца анатацыямі, калі назва не раскрывае змест работы. Рэцэнзіі даюцца да тых работ, якія прысвечаны беларускай дыялекталогіі. Змяшчаюцца яны ў канцы работы. Калі рэцэнзіі маюць самастойнае значэнне, заключаюць у сабе заўвагі аб асаблівасцях гаворак, яны друкуюцца ў агульным парадку.

Бібліяграфія складаецца з дзвюх частак: да першай адносяцца працы, надрукаваныя кірыліцай, да другой — лацінкай. Адпаведна праводзіцца парадкавая нумарацыя ў кожным раздзеле.

Да бібліяграфіі прыкладзен спіс скарачэнняў і геаграфічны паказальнік.

1. **Аванесов Р. И.** Вопросы образования русского языка в его говорах. — Вестн. Моск. ун-та, 1947, № 9, с. 109—158.

   Крытыка поглядаў Шахматава на фарміраванне рускай, украінскай і беларускай моў. Разгляд пытання ўтварэння рускай мовы ў яе гаворках у сувязі з паралельнымі працэсамі ўтварэння беларускай і ўкраінскай моў.

2. **Аванесов Р. И.** Лингвистическая география и история русского языка. — Вопр. языкозн., 1952, № 6, с. 25—47.

   С. 36—44. Крытыка поглядаў Шахматава на паходжанне беларускага акання. С. 46—47. Гісторыя гука г на тэрыторыі беларускай мовы.

3. **Аванесов Р. И.** Очерки русской диалектологии, ч. 1. М., 1949. 336 с.

   С. 202—211. Разглядаюцца асноўныя рысы: а) якія адрозніваюць рускую мову ад беларускай; б) якія аб'ядноўваюць рускую і беларускую мовы і

адрозніваюць ад украінскай; в) рысы, па якіх адна частка беларускіх гаворак аб'ядноўваецца з рускай мовай, другая — з украінскай.

4. **Аванесов Р. И.** Проблемы образования русской (великорусской) народности.— Вопр. языкозн., 1955, № 5, с. 20—42.

С. 34. Заўвага аб распаўсюджанні акання ў XV ст. на беларускую моўную тэрыторыю.

5. **Адзінец А.** і **Юрашкевіч І.** Нататкі аб асаблівасцях мовы Тураўшчыны. — Наш край, 1928, № 8—9, с. 71—81.

Фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці гаворкі.

6. **Аксамітаў А. С.** Лексіка беларускіх прыказак XIX ст. у сувязі з агульнай праблемай фразеалогіі. Мінск, 1958. 80 с.

Рэц.: 1) У. Боган. — ЛіМ, 7. III 1959; 2) П. Охрименко. — Сов. Бел., 19. XII 1959.

7. **Андреева Л. К.** Явление ассимиляции в новых сочетаниях согласных **с j** в говорах северновеликорусского наречия. — Уч. зап. Пермск. гос. ун-та, т. XVI, вып. I. Языкознание, 1960, с. 3—12.

С. 3—4. Аб падвоеных зычных у беларускіх і ўкраінскіх гаворках.

8. **Аникиевич К. Т.** Сенненский уезд Могилевской губернии. Опыт описания в географическом, историческом, этнографическом, бытовом, промышленном и статистическом отношениях с картою уезда, схемою двух озер и рисунками в тексте. Могилев, 1907. 148 с.

С. 106. Заўвага аб асаблівасцях гаворкі.

9. **Анимелле Н.** Быт белорусских крестьян. — Этногр. сб., изд. имп. Русск. геогр. общ., вып. II, 1854, с. III—268.

С. 115—116. Аб мове жыхароў б. паветаў Суражскага, Полацкага, Лепельскага, Дрысенскага. С. 116—122. Слоўнік мясцовых слоў.

Таксама: Вестник Русск. геогр. общ., ч. VIII, кн. IV, с. 1—20; кн. V, с. 1—80; ч. IX, кн. VI, с. 81—140, 1853.

10. **Аниченко В. В.** Глагольные формы прошедшего времени в белорусском языке по материалам Литовской метрики XV—XVI вв. Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата филологических наук. Минск, 1955. 19 с.

У рабоце для параўнання выкарыстан матэрыял фальклорных запісаў, даныя сучасных беларускіх гаворак і асобныя творы беларускай літаратуры.

11. **Анічэнка У. В.** Формы плюсквамперфекта ў беларускай пісьменнасці XV—XVI стст. — Уч. зап. Мозырск. гос. пед. ин-та, вып. I, 1957, с. 169—182.

С. 177. Заўвага аб ужыванні форм плюсквамперфекта ў беларускіх гаворках.

12. **Антонов А.** О врачебных растениях, дикорастущих в Витебской губернии и употребляемых населением ее в домашней народной медицине. — Памятн. кн. Витебск. губ. на 1888 г.

Прыводзяцца мясцовыя назвы дзікарослых раслін.

13. **Анучин Д. Н.** К вопросу о белорусской территории. — У кн.: Курс белорусоведения. М., 1918—1920, с. 87—100.

Прыводзіцца беларуская моўная мяжа.

14. **Аппель К.** О белорусском наречии. — РФВ, т. III. № 1—2, 1880, с. 197—224.

Даследуюцца асаблівасці беларускіх гаворак (без выдзялення пэўных груп гаворак) на матэрыяле друкаваных крыніц Шэйна, Бяссонава і Насовіча.

Рэц.: И. А. Бодуэн де Куртене.— Фил. зап., вып. V, 1880, с. 12—14.

15. **Арашонкава А. У.** Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці асабовых форм дзеясловаў у беларускай мове. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. V, 1958, с. 86—115.

Разглядаюцца асабовыя формы дзеясловаў цяперашняга часу на матэрыяле беларускіх помнікаў. Прыводзяцца таксама дыялектныя формы.

16. **Арашонкава А. У.** Дзеяслоўны канчатак **-мо** ў 1-ай асобе множнага ліку як дыялектная рыса беларускай мовы ў пісьменнасці XVI стагоддзя. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1958, № 1, с. 114—121.

17. **Арашонкава А. У.** Дыялектныя назвы *маланкі*. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 126—129.

18. **Астапович.** Белорусская частушка. — Витебск. губ. вед., 17, 18, 21 і 24 ноября 1903 г.

Тлумачацца значэнні слоў.

19. **Бардон М.** Колькі заўваг пра некаторыя словы. — Узвышша, 1922, № 8, с. 101—102.

Аб словах: 1. *Ростань.* 2. *Жаба, курапа, рапуха.* 3. *Канешне, конча.*

20. **Баханьков А. Е.** Сложноподчиненные предложения в юго-западных белорусских говорах. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1961. 27 с.

21. **Баханькоў А. Я.** Складаназалежныя сказы з даданымі азначальнымі ў паўднёва-заходніх беларускіх гаворках. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1960, № 4, с. 116—128.

22. **Баханькоў А. Я.** Складаназалежныя сказы з даданымі дапаўняльнымі ў паўднёва-заходніх беларускіх гаворках. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VIII, 1961, с. 190—205.

Даследуецца гэта пытанне на матэрыяле гаворак Ганцавіцкага і Лунінецкага раёнаў Брэсцкай вобласці, Капаткевіцкага раёна Гомельскай вобласці і Любанскага раёна Мінскай вобласці.

23. **Баханькоў А. Я.** Складаназалежныя сказы з даданымі дзейнікавымі, выказнікавымі і месца ў паўднёва-заходніх беларускіх гаворках. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1961, № 1, с. 117—128.

24. **Баханькоў А. Я.** Складаназалежныя сказы з даданымі ўмовы ў паўднёва-заходніх беларускіх гаворках. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1961, № 2, с. 122—133.

25. **Беланович И.** Песни, записанные в Вилейском уезде в 1908 г. Минск. ст., вып. II, 1911, с. 218—231.

У заўвагах тлумачацца значэнні некаторых мясцовых слоў.

26. **Белорус.** Судьба русского языка на Жмуди. — Русский вестник, т. 81, июнь, 1869, с. 404—437.

Работа прысвечана насельніцтву і мове Беларусі.

27. Белорусские имена мужские и женские. — Могилев. губ. вед., 1850, № 46, с. 822.

Прыводзяцца беларускія імёны ў алфавітным парадку. Тут жа даюцца адпаведныя рускія імёны.

28. **Бессараба И. В.** Материалы для этнографии Седлецкой губернии. — Сб. ОРЯС, т. LXXV, № 7, 1903, с. VII + 324.

Зыходзячы з этнаграфічнага матэрыялу б. Бельскага, Радзінскага і Канстанцінаўскага паветаў Седлеччыны, аўтар лічыць, кто ў аснове разглядаемых гаворак ляжыць лексіка ўкраінскай мовы, гукавыя рысы змешанага характару — беларуска-ўкраінскія.

29. **Бессонов П.** Белорусские песни с подробными объяснениями их творчества и языка, с очерками народного обряда, обычая и всего быта. М., 1871. LXXXI + 176 с.

С. LIX — LXXXI. Нарыс асаблівасцей беларускай мовы. У заўвагах тлумачацца значэнні слоў і выразаў.

30. **Бірала А. Я.** Да пытання аб паходжанні і развіцці беларускай мовы. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. II, 1954, с. 25—50.

31. **Бірала А. Я.** З гісторыі прыметнікаў у беларускай мове. Іменнае скланенне прыметнікаў. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. I, 1954, с. 41—59.

Прыводзяцца прыклады ўжывання кароткіх форм прыметнікаў у жывой мове са зборнікаў Шэйна, Раманава і з працы Карскага «Белорусы».

32. **Бирилло Н. В.** Говоры Краснослободского района Бобруйской области. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1953. 20 с.

33. **Бірыла М. В.** Вопыт апісання фанетычнай сістэмы адной гаворкі. (Па матэрыялах гаворак Чырвонаслабодскага раёна). — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, 1954, вып. I, с. 91—117.

34. **Бірыла М. В.** Гаворкі Чырвонаслабодскага раёна Мінскай вобласці. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. IV, 1957, с. 123—190.

Апісанне фанетычнай сістэмы і марфалагічнага ладу гаворак Чырвонаслабодскага раёна.

35. **Бірыла М. В.** Да пытання аб тыпе і прынцыпах укладання беларускіх абласных слоўнікаў. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. V, 1958, с. 116—144.

36. **Бірыла М. В.** Парныя па цвёрдасці-мяккасці **д—дз' (д'), т—ц' (т')** у беларускіх гаворках.—Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 89—101.

37. **Бірыла М. В.** Рэфлексы агульнаславянскіх **о, ъ, ѣ, е, ь** у беларускіх га-

ворках — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 67—97.

38. **Бірыла М. В.** Этымалагічна мяккія губныя зычныя ў беларускіх народных гаворках. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. III, 1957, с. 71—93.

39. **Бірыла М. В., Вайтовіч Н. Т.** Кніга па ўсходнеславянскай дыялекталогіі. W. Kuraszkiewicz. Zarys dialektałogii wschodnio—słowiańskiej z wyborem tekstuw gwarowych. Państtwowe wydawnictwo naukowe. Warszawa, 1954. —Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1956, № 3, с. 141—146

Крытычны агляд падручніка. С. 143—144. Разглядаецца пытанне класіфікацыі беларускіх гаворак.

40. **Бірыла М. В.** і **Мацкевіч Ю. Ф.** Арганізацыя і вынікі дыялекталагічнай работы ў Беларусі (1948—1960). — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1961, № 1, с. 129—140.

41. **Блінава Э. Д.** Рэшткі парнага ліку назоўнікаў у сучасных беларускіх гаворках. — У брашуры: Блінава Э. Д. і Жакава З. І. Пытанні беларускай дыялекталогіі. Мінск, 1962, с. 19—31.

42. **Бобровский П.** Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Гродненская губерния, ч. 1 . СПб., 1863. 850 с.

С. 623—649. Разглядаюцца асаблівасці некаторых гаворак б. Гродзенскай губерні: Ваўкавыскага, Гродзенскага, Слонімскага, Пружанскага, Кобрынскага і Брэсцкага паветаў. Прыводзяцца ўзоры мовы.

43. **Богородицкий В. А.** Краткий очерк диалектологии и истории русского языка. (Дополнение ко 2-му изд. «Общего курса русской грамматики»). Казань, 1910. 405 с.

С. 279. Аб тэрыторыі беларускай мовы, яе асноўных асаблівасцях. С. 311—314. Разглядаецца беларуская мова як адгалінаванне ад паўднёвавелікарускага нарэчча. Характарызуюцца найбольш яркія асаблівасці яе: дзеканне, цеканне, цвёрдае **р**, падваенне зычных і інш.

44. **Богородицкий В. А.** Очерки по языковедению и русскому языку. Казань, 1901. 313 с.

С. 161—162. Выказваецца думка, што беларускае аканне найбольш распаўсюджана, а таму, мяркуецца, яно ўзнікла ўпершыню ў беларускай вобласці, а затым адсюль пашырылася далей; што датычыцца **ц'** і **дз'** і цвёрдага **р**, то гэта — запазычанні з польскай мовы.

45. **Бодуэн де Куртене И.** Лингвистические заметки и афоризмы. По поводу новейших лингвистических трудов В. А. Богородицкого.—ЖМНП, ч. CCCXLVI, 1903, апрель, с. 279—334; ч. CCCXLVII, май, с. 1—37.

С. 318 (ч. 346). Падкрэсліваецца, што такія з'явы, як дзеканне, цеканне і цвёрдае **р** узніклі ў беларускай мове незалежна ад польскага ўплыву.

Тое ж: Асобны адбітак, 1903.

46. **Брандт Р.** О двойных формах и об ограниченном числе. — Нов. сб. статей по славяноведению. Составлен и издан учениками В. И. Ламанского при участии их учеников по случаю 50-летия его учено-литературной деятельности. СПб, 1905, с. 35—44.

С. 35, 36, 41. Аб формах парнага ліку ў беларускіх гаворках.

47. **Будде Е.** К диалектологии великорусских наречий. Исследование особенностей рязанского говора. — РФВ, 1892, т. XXVII, № 2, с. 161—269; т. XXVIII, № 3, с. 22—113.

Т. XXVII С. 262. Аўтар мяркуе, што ацвярдзенне **р** у беларускай мове тлумачыцца блізкасцю да польскай мовы, дзе мяккае **р** пераходзіць у шыпячы (**rz**).

Т. XXVIII. Падкрэсліваецца, што разанскае аканне, як і беларускае, ёсць від старажытнага акання, і па паходжанню яно больш ранняе, чым умеранае маскоўскае аканне.

Тое ж: Асобны адбітак, Варшава, 1892. VII + 191 с.

48. **Будде Е.** К какому из русских наречий принадлежит говор современных жителей Брянского уезда Орловской губернии? — ИОРЯС, т. X, кн. 4, 1905, с. 281—293.

У процілегласць Карскаму, які лічыў, што аснова гаворкі б. Бранскага павета і гаворкі б. Акуліцкай воласці беларуская, Буддэ даказвае, што аснова гаворкі б. Бранскага павета і гаворкі Акуліцкай воласці руская.

49. **Будде Е.** К истории великорусских говоров. Опыт историко-сравнительного исследования народного говора

в Касимовском уезде Рязанской губернии. Казань, 1896. 377 с.

На розных старонках працы разглядаюцца асаблівасці беларускіх гаворак: аканне, пераход **д'** і **т'** у **дз'** і **ц'**, пераход **в** у **ў** і інш. На с. 140 аўтар гаворыць аб існаванні «эпохі велікабеларускага адзінства», эпохі агульнага жыцця велікарускай і беларускай моў. На с. 210—215 разглядаюцца дыфтонгі ў беларускіх гаворках, на с. 221—222, 248—250 — гук **ѣ**, на с. 254—256— пераход **я** ў **е** і наадварот і г. д. і розныя асаблівасці ў галіне зычных гукаў.

Тое ж: Асобны адбітак, Казань, 1896. 377 с.

50. **Будде Е.** (Рэц.). Научное значэнне «Диалектологических разысканий» последнего времени. — ИОРЯС, 1918, т. XXIII, кн. 2, 1921, с. 26—59.

Аўтар не згаджаецца з той класіфікацыяй усходнеславянскіх гаворак, якую прапануе Дурнаво ў кнізе «Диалектологические разыскания в области великорусских говоров». Крытыкуецца падзел акання на тыпы.

51. **Будде Е.** Некоторые выводы из позднейших трудов по великорусской диалектологии. — Юбилейный сб. в честь В. Ф. Миллера, изданный его учениками и почитателями. М., 1900, с. 49—54.

Заўвагі аб непамякчальным **е**, аканні, цвёрдым **р** у беларускай мове (с. 52—54).

52. **Будде Е.** О говорах Тульской и Орловской губерний. Материалы, исследования и словарь. — Сб. ОРЯС, т. LXXVI, № 3, 1904, с. 1—148.

С. 90—112. Разглядаецца пытанне: як адносяцца названыя гаворкі, з аднаго боку, да паўднёвавелікарускіх гаворак і, з другога боку, да беларускіх гаворак. Аўтар не адмаўляе, што шмат фанетычных рыс у гаворках б. Арлоўскай губерні, у прыватнасці ў Бранскіх гаворках, якія падобны на беларускія. Аднак у процілегласць Карскаму лічыць, што гэта гаворкі паўднёвавелікарускія без якога-небудзь беларускага ўплыву. Яны падпалі пад уплыў северан; апошнія «безумоўна не продкі беларусаў». Закранаецца пытанне аб змешаных і пераходных гаворках. С. 113—144. Слоўнік мясцовых слоў.

53. **Будде Е.** О следах северской колонизации в уездах Орловской и Владимирской губерний. — РФВ, т. LIV, № 3—4, 1905, с. 237—242.

Аўтар не згаджаецца з меркаваннем Карскага, які лічыў, што гаворка б. Акуліцкай воласці Бранскага павета — беларуская гаворка. Буддэ лічыць гэту гаворку рускай без якіх-небудзь беларускіх асаблівасцей.

54. **Будде Е.** Ответ академику А. А. Шахматову и разбор его последнего мнения об образовании русских наречий.— ЖМНП, ч. CCCXXV, сентябрь, 1899, с. 163—178.

С. 170—175. Аўтар рэцэнзіі не згаджаецца з Шахматавым адносна паходжання беларускага акання.

55. **Будилович А.** Славянская библиография. — ЖМНП, ч. CLVII, октябрь, 1871, с. 353—378.

С. 360—361. Заўвага аб паходжанні беларускага дзекання.

56. **Бузук П.** Взаємовідносини між українською та білоруською мовами. — Зап. іст.-філ. відд., кн. VII—VIII, 1926, с. 421—426.

С. 423. Аб асаблівасцях паўднёвых беларускіх гаворак (дыфтонгі, формы на **-му, -меш** і інш.).

57. **Бузук П.** Да пытання аб лёсе прадгістарычнага (праславянскага) **ę**.—Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 61—67.

Прыводзіцца матэрыял з беларускіх гаворак: с. 63 *мёса-мяса* (<* memso); с. 64 *пацёгся, прыцёгся*—тут **е** замест **я** (з ѧ); *с. 66 дзесець, памець* у паўднёва-заходніх гаворках.

58. **Бузук П.** Да характарыстыкі дыялектаў паўднёвабеларускіх і пераходных да ўкраінскіх. —Sveslavenski zbornik. Spomenica o tisućugodišnjici hrvatskogo kraljevstva. Zagreb, 1930, с. 154 — 167.

59. **Бузук П. А.** Да характарыстыкі паўночнабеларускіх дыялектаў. Гутаркі Невельскага і Вяліжскага паветаў. Мінск, 1926. 15 с.

Рэц.: И. О. Кузьмин. — Изв. по РЯС, т. II, кн. 2, 1930, с. 718—730.

60. **Бузук П.** Да характарыстыкі цэнтральнабеларускіх дыялектаў. Гутаркі Асіповіцкага раёна. — Зап. аддз. гум.

навук. Працы класа філалогії, т. II, кн. 9. Мінск, 1929, с. 245—259.

61. **Бузук П**. Діалектологічний нарис Полтавщини. — Укр. діалект. зб., кн. II, 1929, с. 159—209.

Для параўнання выкарыстоўваецца матэрыял з беларускіх гаворак: с.168—169. Ужыванне білабіяльнага **в** і губна-зубнога **в.** С. 171. Аб пераходзе звонкіх у глухія перад глухімі. Формы прыметнікаў наз. скл. адз. л. мужч. р. С. 178—180. Формы прыметнікаў наз. скл. мн. л. мужч. р. С. 185—186. Формы дзеясловаў 3-яй асобы адз. л. тыпу *хóдз'е, нóс'е*. С. 193. Некаторыя асаблівасці сінтаксіса.

62. **Бузук П.** З історичної діялектології української мови. Говірка Луцької евангелії XIV в. — Зб. коміс. для досліджен. іст. укр. м., т. 1, Київ, 1931, с. 113—135.

Некаторыя асаблівасці, якія адзначаюцца ў Луцкім евангеллі, маюць месца ў сучасных паўднёва-заходніх беларускіх гаворках: зычны + *j*, канчаткі **-ом, -ох** у дав. і месн. скл. мн. л. назоўнікаў мужч. і н. р., замена **ы** на **у** (*медавуй*) у прыметніках. Прыводзіцца прыблізная мяжа распаўсюджання гэтых з'яў у беларускіх гаворках.

63. **Бузук П. О.** З лінгвістичних розкопин на Білорусі (Грамотичні й етимологічні замітки). — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН (Ювілейний зб. на акад. Д. Й. Багалія), кн. 13—14, 1927, с. 277—280.

Выказваецца меркаванне аб паходжанні дыялектных форм (канчаткі **-ыя** і **-ія** прым. жан. р.; дзеяслоўныя формы на **-ам, -ом**: *бýдам, жывóм)* асобных слоў: *каўнер, тýмар, тýмарнік, цівóся, ціцéперся, чáвіць* і інш.

64. **Бузук П.** З приводу рецензій В. Дем'янчука і проф. М. Грунського на мой «Нарис історії української мови». — Зап. іст.-філ. відд, кн. XIX, 1928, с. 353—367.

Аб беларуска-ўкраінскай моўнай мяжы. Разглядаюцца асаблівасці паўднёвабеларускіх і паўночнабеларускіх гаворак. Бузук, як і Шахматаў, лічыць, што дыфтонгі ў паўночнаўкраінскіх гаворках — запазычанне з беларускай мовы.

65. **Бузук П. К** вопросу о составлении диалектологической карты белорусского языка. — Сб. ОРЯС, т. CI, № 3, 1928, с. 214—217.

Падкрэсліваецца, што нельга правесці мяжу паміж гаворкамі, калі за аснову ўзяць толькі адну з'яву; трэба мець на ўвазе і галоўныя і прыватныя моўныя асаблівасці (напрыклад, работа над дыялекталагічнай картай беларускай мовы).

66. **Бузук П.** Лінгвістычная геаграфія як дапаможны метад пры вывучэнні гісторыі мовы. — Sborník prací I sjezdu slovan. filol. v Praze 1929, sv. II. Praha, 1932, с. 458—475.

Аб значэнні лінгвістычнай геаграфіі пры высвятленні паходжання з'явы, часе яе ўзнікнення, яе тэрыторыі і аб тым, ці з'яўляецца даны факт запазычаннем ці спрадвечным (апошняе цікава ў галіне лексікі) і інш. Ілюстрацыйны матэрыял у працы прадстаўлен з беларускіх гаворак.

67. **Бузук П.** Результаты диалектологического изучения Белоруссии в 1926—1928 гг. — Slavia, roč. IX, seš. 2, 1930, с. 369—375.

С. 370. Аўтар не згаджаецца з Расторгуевым, які ў сваёй працы «Северско-белорусский говор» северска-беларускія гаворкі адносіць да зусім асобнай дыялектнай групы беларускай мовы, якая не падыходзіць ні пад адну з вядомых у навуцы класіфікацый беларускай мовы.

68. **Бузук П.** Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі. Ч. I. Фанетыка і марфалогія. Вып. 1. Гаворкі Цэнтральнай і Усходняй Беларусі і суседніх мясцовасцей Украіны і Велікарасії ў першай чвэрці XX в. Мінск, 1928. 110 с.

Рэц.: 1) Е. Ф. Карский. — Изв. по РЯС, т. 1, кн. 2, 1928, с. 606—608; 2) М. М. Дурнаво. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогії, т. II, кн. 9, 1929, с. 308—314; 3) Ковальков.— Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, т. XXIII, 1929, с. 370—373; П. А. Расторгуев. — Изв. по РЯС, т. III, кн. 2, 1930, с. 619—633; Meillet. — Bulletin de la Societe de linguistique de Paris, t. 29. s. 219—220.

69. **Бузук П.** Становішча беларускай мовы сярод іншых славянскіх моў. Даклад, прачытаны на Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе правапісу і азбукі. — У кн.: Працы Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу

і азбукі (14—21 лістапада 1926 г.). Мінск, 1927, с. 75—114.

Прыводзяцца межы дыялектных з'яў: формы дзеясловаў 1-ай асобы мн. л. *будам, правядом,* саканне, вымаўленне **у** замест **ы**. Аўтар лічыць, што, каб правесці мяжу беларускай мовы, трэба дэталёва вывучыць яе гаворкі, асабліва гаворкі на мяжы з іншымі мовамі. Нельга правесці мяжы беларускай мовы, узяўшы за аснову якую-небудзь адну характэрную з'яву.

70. **Бузук П., Мацюкевіч Я., Юргелевіч П.** Анкета для збірання матэрыялаў па беларускай мове, вып. 1. Мінск, 1931. 16 с.

71. **Бука Р.** Народныя тэрміны *праўдзівы, добры.* — Узвышша, 1930, № 3, с. 103.

Адзначаецца, што на Случчыне тэрмін *праўдзівы* прымяняецца да грыбоў і раслін і адпавядае рускаму *благородный.*

72. **Булахаў М. Г.** Гісторыя назоўнікаў з суфіксам **изн-*а* (-чизн-*а*, щизн-*а*)** у беларускай мове. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VIII, 1961, с. 117—123.

Заўважаецца, што ў гаворках і літаратурнай мове ўжываюцца галоўным чынам адпрыметнікавыя назоўнікі на **-ізн-*а*,** якія маюць значэнне адцягненай якасці. Карскі адзначае ў беларускіх народных гаворках некаторыя іншыя назоўнікі на **-ізн-*а*:** *величизна, голизна.*

73. **Булахов М. Г.** Некоторые вопросы описательной грамматики белорусского языка. — У кн.: Вопросы составления описательных грамматик. М., 1961, с. 22—36.

Падкрэсліваецца, што без уліку адносін літаратурнай мовы да мясцовых дыялектаў не могуць быць з дастатковай глыбінёй устаноўлены некаторыя нормы мовы. Аб ужыванні форм дзеясловаў 1-ай асобы на **-мо, -ма,** двайных прыставак і інш. у беларускіх гаворках і літаратурнай мове.

74. **Булахоўскі Л. А.** Аб перасоўванні націску на склады перад слабымі канцавымі рэдуцыраванымі. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 230—234.

Націск у формах *берагом, жалудом, на берагох, у гарадох* (с. 232—233).

75. **Булгаковский Д. Г.** Пинчуки. Этнографический сборник. Песни, загадки, пословицы, обряды, приметы, предрассудки, поверья, суеверия и местный словарь. — Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр., т. XIII, вып. 3, 1890, с. VI + 200.

Матэрыял сабраны ў б. Пінскім павеце Мінскай губерні. На с. 159—164 разглядаецца мова песень. С. 193—200. Тлумачальны слоўнік да песень, загадак і прыказак.

76. **Булич С.** Белорусское наречие. — Новый энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона, т. VII, 1912, с. 947—952.

77. **Быковский В.** Свадебные обряды и песни в Пинском уезде Минской губернии. — Памятн. кн. Виленск. генерал-губ. на 1868, с. 63—76.

С. 63. Гаворкі б. Пінскага павета Мінскай губерні аўтар адносіць да пераходных ад беларускай мовы да ўкраінскай. У заўвагах даецца пераклад беларускіх слоў на рускую мову.

78. **Вайтовіч Н. Т.** Аб дыялектных асаблівасцях у мове вучняў. — Сав. шк., 1954, № 2, с. 84—91.

79. **Вайтовіч Н. Т.** Аб рэалізацыі ненаціскнога гука **ы** ў беларускіх гаворках. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 102—125.

80. **Вайтовіч Н. Т.** Аб тыпах акання ў першым складзе перад націскам пасля цвёрдых зычных у беларускіх гаворках (Па матэрыялах дыялекталагічных экспедыцый). — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. V, Мінск, 1958, с. 169—194.

81. **Вайтовіч Н. Т.** Да пытання аб дыялектнай аснове беларускай літаратурнай мовы. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. II, 1954, с. 155—181.

Разглядаюцца асаблівасці паўночнаўсходніх, паўднёва-заходніх і цэнтральных гаворак.

82. **Вайтовіч Н. Т.** Да пытання аб паходжанні беларускага дзекання і цекання. — Вуч. зап. Мінск. пед. ін-та, вып. I, 1950, с. 94—104.

83. **Вайтовіч Н. Т.** Да пытання аб фарміраванні нацыянальнай літаратурнай беларускай мовы (Аб суадноснасці літаратурнай мовы і дыялектаў). Мінск, 1958. 47 с.

84. **Вайтовіч Н. Т.** Да характарыстыкі сучасных беларускіх народных гаворак. (Гаворка в. Лучын Рагачоўскага раёна Гомельскай вобласці). — Уч. зап. Минск, гос. пед. ин-та им. А. М. Горького, вып. VI, юбилейный, Минск, 1956, с. 203—230.

85. **Вайтовіч Н. Т.** Оканне ў гаворках Беларусі. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1961, № 3, с. 97—110.

86. **Вайцюлевіч П.** Да беларускай мовы Гарадненскага павета Чарнігаўшчыны. — Родная мова, 1930, № 1—2, с. 41—45.

Аўтар зазначае, што па асаблівасцях гаворка в. Харобрычаў адносіцца да беларускай мовы.

87. **Вайцюлевіч П.** (Рэц.). А. Полевой. О языке населения Новозыбковского уезда Гомельской губернии. Минск, 1926. 47 с.—Родная мова, 1930, № 1—2, с. 33—41.

Падрабязны аналіз работы. С. 34—35. Аб аканні ў навазыбкаўскіх гаворках і беларускай мове. У канцы друкуецца слоўнік — 650 слоў з работы Палявога.

88. **Васильев А. К.** Гайно Слободской волости Борисовского уезда Минской губернии. — Жив. ст., вып. II, 1902, с. 246—249.

Прыводзяцца мясцовыя назвы пабудоў, частак хаты, а таксама назвы прадметаў хатняга ўжытку. Дадаецца план хаты, двара і гумна.

89. **Васильев Л. Л.** К характеристике сильно акающих говоров. — РФВ, 1907, т. LVIII, № 3—4, с. 241—262.

С. 247, 251—258. Моцнае аканне ў беларускіх гаворках.

Тое ж: Асобнае выданне, Варшава, 1907. 22 с.

90. **Васильев Л. Л.** О влиянии нейотированных гласных на предыдущий открытый слог. — ИОРЯС, т. XIII, кн. 3, 1908, с. 181—255.

С. 218—221. Заўвага аб ужыванні **ў** (нескладовага) на месцы пачатковага **о** ў некаторых гаворках Міншчыны і Піншчыны; аб рэдукцыі пачатковага **о** ў беларускіх гаворках.

91. **Васількоў І. Г.** Матэрыялы да флоры Горацкага раёна. — Працы навук. тав. па вывуч. Беларусі, т. III, 1927, с. 35—73.

Прыводзіцца спіс назваў папаратнікавых, голанасенных і пакрытанасенных, якія зарэгістраваны ў Горацкім раёне, на лацінскай мове і ў мясцовым афармленні.

92. **Вахрос И. С.** Наименования обуви в русском языке. 1. Древнейшие наименования, до петровской эпохи. Хельсинки, 1959. 271 с.

Праследжваецца гісторыя слоў, якія абазначаюць розныя віды абутку ва ўсходнеславянскіх мовах і іх дыялектах, разглядаецца семантыка гэтых слоў і эвалюцыя іх значэнняў. Апісваюцца: плецены абутак, абутак са скуры і іншых матэрыялаў, анучы, панчохі.

93. **Верас З.** Беларуска-польска-руска-лацінскі батанічны слоўнік. Вільня, 1924. 76 с.

Слоўнік складзен на матэрыяле гаворак Гродзеншчыны (ваколіцы Сакалак, Сухавойлі, Янава, Карыціна, Ваўкавыска, Слоніма і Ліды) і б. паветаў: Лепельскага, Дзісенскага, Пружанскага.

94. **Винокур Г. О.** Заметки по фонетике одного украинского говора. — Бюл. диалект. сект. Ин-та русск. яз. АН СССР, вып. I, 1947, с. 23—36.

Апісана гаворка в. Макаркі Бельскага павета б. Гродзенскай губерні.

95. **Висковский А.** Белоруссия (этнографический очерк). — Моск. вед., 1854, № 148, 149, 152, 153.

Разгляд фанетычных асаблівасцей беларускай мовы. Аб уплыве ўкраінскай мовы на паўднёвабеларускія гаворкі. № 149. Тлумачыцца слова *пахолки*. № 153. Тлумачыцца каля 20 беларускіх слоў.

96. **Войтович Н. Т.** О диалектной основе современного белорусского литературного языка. — Вопр. языкозн., 1954, № 4, с. 26—41.

97. **Волк-Левонович И.** Еще к вопросу о «ляшских» чертах в белорусской фонетике. — Slavia, roč. IX, seš. 3, 1930, s. 500—523.

Аўтар артыкула лічыць, што паходжанне беларускага і польскага дзекання агульнае.

Рэц.: B. O. Unbegaun. — Revue des études slaves, t. 10, 1930, s. 274.

98. **Волочебники** в Витебской губернии. — Русск. дневник, 1859, № 101.

Даецца тлумачэнне на рускай мове беларускіх слоў і выразаў (напрыклад, *дуда, кубел* і інш.).

99. **Вопросы и ответы.** 1. Белорусы. 2. Латыши. 3. Поляки. — Жив. ст., вып. II, 1893, с. 279—280.

Разглядаецца пытанне аб ужыванні назваў сушні на Беларусі (*рейа, евна, амбар* і інш.).

100. **Воўк-Левановіч Я.** Беларускае аканне. Матэрыялы да Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе правапісу і азбукі, V. Мінск, 1926. 23 с.

101. **Воўк-Левановіч Я. В.** Важнейшыя рысы гаворкі в. Татаркавічы і гаворак ваколічных вёсак. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 147—219.

Фанетычныя, марфалагічныя і сінтаксічныя асаблівасці гаворак вв. Татаркавічы, Каты, с. Кассё на Бабруйшчыне.

Тое ж: Асобны адбітак, М., 1928. 42 с.

102. **Воўк-Левановіч Я. В.** Важнейшыя рысы ў кансанантызме в. Татаркавічы Бабруйскай акругі. — Сб. ОРЯС, т. CI, № 3, 1928, с. 209—213.

103. **Воўк-Левановіч Я.** Да пытання аб аканні ў беларускім правапісе. (Інбелкульт. Секцыя беларускай мовы і літаратуры. Матэрыялы да Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе правапісу і азбукі. VII). Мінск, 1926. 7 с.

Заўвагі аб аканні ў беларускіх гаворках.

104. **Воўк-Левановіч Я.** Да рэформы беларускага правапісу. [Выступленні на Акад. канферэнцыі па рэформе бел. правапісу і азбукі]. — Працы Акад. канфер. па рэформе бел. правапісу і азбукі (14—21 лістапада 1926 г.). Мінск, 1927, с. 220—223, 238—244, 281—283.

Падкрэсліваецца, што без дэталёвага вывучэння народных гаворак і помнікаў пісьменнасці беларускай мовы нельга вырашыць пытанні беларускага правапісу. Даецца характарыстыка акання ў беларускай мове.

105. **Воўк-Левановіч О. В.** Кароткія ўвагі на некаторыя помнікі беларускай мовы ў Ленінградзе. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 117—158.

Заўвагі аб ужыванні некаторых асаблівасцей у гаворках Бабруйшчыны, Віцебшчыны: аб вымаўленні **і** з **ѣ**, **щ** < * **stj**, **i͡e** — *дзі͡е, браты͡э* і інш. (с. 123, 128—130, 136—137).

106. **Вярхоў П. В.** Лічэбнік у беларускай мове (параўнальна з рускай і ўкраінскай мовамі). Мінск, 1961. 36 с.

Робяцца заўвагі аб ужыванні некаторых форм лічэбнікаў у беларускіх гаворках (с. 13, 23, 32 і інш.).

107. **Гайдукевіч І. М.** Аб зменах у беларускіх гаворках у савецкі перыяд. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 52—66.

108. **Гайдукевіч І. М.** Асаблівасці гаворак Дрысенскага раёна Віцебскай вобласці. — Уч. зап. Брест. гос. пед. ин-та им. А. С. Пушкина, вып. I, 1956, с. 21—34.

Характарыстыка фанетычных і марфалагічных асаблівасцей гаворак Дрысенскага раёна.

109. **Гайдукевич И. М.** Говоры Дриссенского района Витебской области. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1954. 14 с.

110. **Гайдукевіч І. М.** Дзеясловы з дзвюма прыстаўкамі ў сучаснай беларускай мове.—Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VIII, 1961, с. 213—225.

Аб ужыванні адзначаных форм у народных гаворках і літаратурнай мове.

111. **Галюн І.** Як досліджувано українські дифтонгі. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, 1926, кн. IX, с. 254—277; 1927, кн. X, с. 99—115; кн. XII, с. 12—39.

Кн. XII. Крытыка выказванняў Шахматава аб тым, што дыфтонгі паўночнаўкраінскіх гаворак — запазычанне з суседніх беларускіх гаворак. Аўтар лічыць іх уласна ўкраінскай асаблівасцю. Агляд прац, якія прысвечаны даследаванню дыфтонгаў.

112. **Ганцов В.** (Рэц.). П. О. Бузук. Коротка історія української мови. I. Вступ і звучня. 1924. 60 с. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, кн. V, 1925, с. 252—267.

Рэцэнзент не згаджаецца з Бузуком адносна ўкраінска-беларускай моўнай мяжы. У процілегласць Бузуку, які адносіць дыфтонгі да спрадвечных асаблівасцей беларускай мовы, Ганцоў лічыць, што дыфтонгі ўкраінскага паходжання.

113. **Ганцов В.** Діалектичні межі на Черни-

гівщині. — У кн.: Чернигів і північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріяли. Київ, 1928, с. 262—280.

Даследуюцца два пытанні: 1. Украінска-беларуская моўная мяжа. 2. Узаемадзеянне паўночных (палескіх) і паўднёвых украінскіх гаворак.

114. **Ганцов В.** Діялектологічна класифікація українських говорів. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, кн. IV, 1924, с. 80—144.

С. 93—95, 132, 142. Характарыстыка гродзенскіх, седлецкіх, брэсцкіх гаворак. Да артыкула прыкладаецца дыялекталагічная карта Украіны, на якой мяжа паўночнаўкраінскіх гаворак праходзіць паўночней Пружан, Пінска і далей па Прыпяці.

115. **Ганцов В.** До історії звуків в українській мові. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, кн. VII—VIII, 1926, с. 74—85.

С. 79. Аб гуку **ы** замест пачатковага **и** пасля прэфіксаў тыпу *падышоў, зышліся* ў паўднёвабеларускіх гаворках.

116. **Ганцов В.** Характеристика поліських дифтонгів. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, кн. II—III, 1923, с. 116—144.

117. **Ганчарык М. М.** Беларускія назвы раслін. — Працы навук. тав. па вывуч. Беларусі, т. II, 1927, с. 194—216; т. IV, с. 1—28.

Разглядаюцца дыялектныя назвы раслін, паходжанне іх. Даецца спіс, у якім прыводзяцца лацінскія і народныя назвы.

118. **Гапанович П. Н.** К вопросу о народно-диалектной основе современного белорусского национально-литературного языка. (Говоры Минского района Минской области). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1954. 19 с.

119. **Гапанович П. Н.** и **Мацкевич Ю. Ф.** О классификации белорусских диалектов. — Вопр. языкозн., 1959, № 6, с. 87—102.

120. **Гапановіч П. М., Мацкевіч Ю. Ф.** Пытанні класіфікацыі сучасных беларускіх гаворак. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 26—51.

121. **Гарбацэвіч В.** Аб слоўнікавых асаблівасцях Магілёўшчыны. — Магілёўшчына, т. 1, Магілёў, 1927, с. 106—108.

Прыводзіцца невялікі слоўнік (беларуска-рускі) гаворак Магілёўшчыны.

122. **Гильтебрандт П.** Сборник памятников народного творчества в Северо-Западном крае, вып. 1. Вильна, 1866. CXVIII + 294 с.

С. XX—XXII. Найбольш характэрныя асаблівасці беларускіх гаворак. С. XXII—XXV. Апісанне гаворкі 40 вёсак, якія знаходзяцца каля м. Заблудава, інакш заблудаўскай гаворкі. У процівагу Шафарыку, які адносіў заблудаўскую гаворку да беларускай мовы, Гільтэбрант адносіць яе да ўкраінскай. Прыводзяцца песні з б. Слонімскага, Дзісенскага, Кобрынскага, Бельскага, Брэсцкага, Беластоцкага паветаў б. Гродзенскай губерні і некалькі песень з б. Мінскай губерні. (Навагрудскага і Пінскага паветаў) з захаваннем мясцовых асаблівасцей.

123. **Гнатюк В.** (Рэц.). Е. Ф. Карский. Белорусы. Т. І. Введение в изучение языка и народной словесности. Варшава, 1903, с. X + 466. — Зап. наук. т-ва ім. Шевченка, т. LXVII, кн. V, 1905, с. 51—65.

На с. 53—54 прыводзяцца рысы, агульныя для беларускай і ўкраінскай моў. Даецца спіс запазычанняў у беларускай мове з розных моў, якія ўжываюцца ва ўкраінскай мове. Рэцэнзент заўважае, што Карскі не заўсёды правільна вызначае запазычанне, асабліва з польскай мовы. С. 55—65. З «Белорусов» Карскага прыводзяцца тыя словы, якія ўжываюцца ва ўкраінскай мове.

124. **Гнедовский И.** Несколько слов к вопросу об этнографической границе между литовским и белорусским населением в Ново-Александровском уезде Ковенской губ. — Памятн. кн. Ковенской губ. на 1890 г., 1889, с. 326—330.

Адзначаецца, што ўсходняя частка павета населена беларусамі або беларусамі і палякамі. Толькі беларусы жывуць у б. абласцях: Дрысвяцкай, Ансоўскай, Браслаўскай, Слабадской і Краснагорскай. Спроба правесці мяжу паміж беларусамі і літоўцамі ў б. Ковенскай губерні.

125. **Голанов И.** Заметка о говоре некоторых селений Брянского уезда Орловской губ. — Труды МДК, вып. 3, 1914, с. 154—162.

Адзначаецца, што асаблівасці: дысімілятыўнае аканне, **ы** замест **о** (*мыю*), падваенне зычных, **-эй** у прыметніках і займенніках, пытальная часціца **ти** даюць магчымасць аднесці гэту гаворку да пераходных ад беларускіх да паўднёвавелікарускіх з беларускай асновай. С. 159—160. Слоўнік мясцовых слоў.

Тое ж: РФВ, т. LXXI, № 2, 1914, с. 354—362.

126. **Голанов И. Г.** Заметка о говоре Чериковского уезда Могилевской губернии. — РФВ, т. LXXIV, № 4, М., 1915, с. 345—350.

Разглядаюцца некаторыя фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці, прыводзяцца сказы і паасобныя словы гаворак вв. Горкі, Мірагошча, с. Азёры, м. Расна Чэрыкаўскага павета.

Тое ж: Труды МДК, вып. 8, 1919, с. 1—6.

127. **Голанов И. Г.** Несколько новых данных к вопросу о географическом распространении диссимилятивного аканья. — Сб. ОРЯС, т. CI, № 3, 1928, с. 479—483.

Разглядаецца пытанне аб распаўсюджанні дысімілятыўнага акання наогул, у тым ліку аб дысімілятыўным аканні ў беларускіх гаворках.

128. **Голанов И. Г.** О диссимилятивном аканьи. — Труды МДК, вып. 3, 1914, с. 183—218.

Значная ўвага ўдзяляецца дысімілятыўнаму аканню на тэрыторыі Беларусі. На с. 218 змяшчаецца карта распаўсюджання гэтага тыпу акання.

Тое ж: РФВ, т. LXXI, № 2, 1914, с. 383—418.

129. **Голанов И. Г.** Русская диалектология. М., 1929, № 1—2. 30 с.; № 3—4. 32 с.

Даследаванне праводзіцца на матэрыяле гаворак трох усходнеславянскіх моў. № 3—4, с. 16—17. Гісторыя распрацоўкі беларускай дыялекталогіі.

Рэц.: Л. Копецкий. — Slavia, roč. IX, seš, 4, 1931, s. 859—860.

130. **Голанский Н.** Свадьба у белорусских крестьян. — Прибавление к № 47 Могилев. губ. вед. за 1841 (часть неофиц.).

Тлумачацца значэнні спецыфічных слоў.

131. **Голотузов Ф.** Заметки касательно белорусского наречия. Митава, 1852. 49 с.

Назіранні над мовай Віцебскай і Магілёўскай губерняў. Характарыстыка лексікі.

132. **Григорьев С. А.** Междометные глагольные формы в витебских говорах белорусского языка и смежных с ними переходных смоленских говорах. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. М., 1953. 11 с.

133. **Гринкова Н. П.** Из истории областных слов русского языка. I. Скрыня.— Уч. зап. Ленингр. гос. пед. ин-та им. А. И. Герцена, т. 130. Кафедра русск. яз., 1957, с. 121—148.

С. 125. Аб значэнні слова *скрыня* ў беларускіх гаворках і беларускай літаратурнай мове.

134. **Гринкова Н. П.** Очерки по русской диалектологии. IV. Говоры тудовлян Ржевского уезда. — ИОРЯС, т. XXXI, 1926, с. 303—326. Названыя гаворкі аўтар адносіць да гаворак пераходных ад беларускіх да паўночнарускіх, прычым у аснове іх ляжаць гаворкі беларускія, якія падпадалі і падпадаюць уплыву з боку рускіх гаворак, аб чым сведчыць знікненне найбольш яркіх беларускіх асаблівасцей.

Рэц.: П. А. Бузук. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 321—322.

135. **Гринкова Н. П.** Очерки по русской диалектологии. VI. К вопросу о влиянии великорусских говоров на пограничные украинские. Говор слободы Урыв б. Коротоякского уезда Воронежской губернии. — Изв. по РЯС, т. III, кн. I, 1930, с. 205—224.

С. 221—222. Заўважаецца, што ў некаторых паўночнаўкраінскіх гаворках, якія мяжуюць з беларускімі, назіраецца адлюстраванне асаблівасцей беларускай фанетыкі.

136. **Грунський М.** Білоруська мова в її минулому та сучасному вивченні. — Зап. Київ. ін-ту народн. освіти, кн. IV, 1930, с. 147—163.

С. 154—155. Аб узаемадзеянні беларускай літаратурнай мовы і гаворак. С. 158—159. Аб прынцыпах укладання тэрміналагічных слоўнікаў. Падкрэсліваецца неабходнасць спалучэння народнай тэрміналогіі з навуковай.

137. **Грунский Н. К.** Русский язык. Учебник. [Б. м., б. г.]. 24 с.

С. 6—7. Галоўнейшыя рысы беларускай мовы. С. 8—9. Асаблівасці, якія адрозніваюць паўночнавялікарускія і паўднёвавялікарускія гаворкі ад беларускіх і ўкраінскіх. Заўважаецца, што ва ўкраінскай мове шмат рыс, якія збліжаюць яе з беларускай і рускай мовамі. На с. 24 прыводзіцца невялічкі беларуска-рускі слоўнік да беларускага тэксту. Прыкладаецца карта рускай, беларускай і ўкраінскай моў.

138. **Груцо А. П.** Аб некаторых сельскагаспадарчых назвах у беларускіх народных гаворках. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1961, № 4, с. 23—31.

139. **Груцо А. П.** Будучы складаны II у беларускай мове. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1958, № 1, с. 62—73.

С. 63. Аб формах будучага II у гаворках.

140. **Груцо А. П.** Будучы просты час у мове беларускай пісьменнасці XIV—XVII стст. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 159—171.

С. 163. Заўвага аб тым, што беларускай літаратурнай мове і беларускім гаворкам не ўласцівы ўтварэнні будучага часу з прыстаўкамі **вз-(вс-), воз-(вос-), из-(ис-),** якія ўжываліся, хоць і рэдка, у помніках пісьменнасці. С. 164. Аб пашырэнні двайных прыставак у беларускіх гаворках.

141. **Груцо А. П.** Гісторыя будучага складанага I у беларускай мове. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1957, № 4, с. 79—91.

Заўвага аб ужыванні **иму** ў постпазіцыі ў паўднёва-заходніх беларускіх гаворках.

142. **Груцо А. П.** История сложных форм будущего времени в белорусском языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1956. 20 с.

Формы будучага складанага часу вывучаюцца на матэрыяле мовы беларускай пісьменнасці XIV—XVIII стст., беларускіх народных гаворак XIX—XX стст. і беларускай літаратурнай мовы.

143. **Груцо А.** Сінтэтычная форма будучага часу дзеясловаў незакончанага трывання. — Народная асвета, 1960, № 9, с. 81—85.

Аб дыялектнай форме тыпу *рабіцьму.*

144. **Груцо А. П.** Спалучэнне *маю* + інфінітыў у беларускай мове. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 160—167.

Пытанне разглядаецца на матэрыяле помнікаў беларускай пісьменнасці, сучаснай літаратурнай мовы і гаворак.

145. **Грыгор'еў С. А.** Да пытання аб узаемаадносінах паміж прафесіянальнай лексікай і слоўнікавым саставам дыялекта або групы гаворак (на матэрыяле віцебскіх гаворак). — Уч. зап. Мозырск. гос. пед. ин-та, вып. 1, 1958, с. 155—168.

На матэрыяле гаворак Віцебскага, Лёзненскага і Сіроцінскага раёнаў.

146. **Грыгор'еў С. А.** Лексічная характарыстыка выклічнікавых дзеяслоўных форм (па матэрыялах гаворак Віцебшчыны і Смаленшчыны). — Уч. зап. Мозырск. пед. ин-та, вып. 2, 1958, с. 79—95.

147. **Грынблат М. Я.** Анамастыка як крыніца вывучэння гісторыі і этнаграфіі беларускага народа. — Зб. «Матэрыялы да IV Міжнароднага з'езда славістаў». Мінск, 1958, с. 3—23.

С. 4—7. Утварэнне прозвішчаў пры дапамозе суфіксаў **-аў, -оў, -скі, -іч, -ук, -юк** і інш. С. 12. Прозвішчы на Беларусі, утвораныя з літоўскімі суфіксамі. С. 13—15. Прозвішчы з коранем **-гуд-**. С. 16. Прозвішчы з коранем **-рус-**. С. 17—22. Аб паходжанні беларускіх прозвішчаў.

148. **Дабижа В. Д.** и **Метлинский А. Л.** Программа для этнографического описания губерний Киевского учебного округа, составленная по поручению Комиссии, высочайше утвержденной при имп. Университете св. Владимира, действительными членами кн. В. Д. Дабижею и (по языку) А. Л. Метлинским. Киев, 1854. 36 с.

С. 23—24. Прыводзяцца некаторыя асаблівасці беларускай мовы. Праграмай прапануецца збор матэрыялу для слоўніка па словаўтварэнню, марфалогіі, а таксама некаторы матэрыял па сінтаксісу. Даецца спіс рускіх слоў і вымаўленне гэтых слоў у беларускай мове.

149. **Даль В. И.** О русском словаре. Речь, читанная в Обществе любителей российской словесности в частном его заседании 25 февраля и в публичном 6 мар-

та 1860 г. — Русск. беседа, т. 1, кн. 19, отд. II, 1860, с. 111—130.

Заўвага аб адрозненнях у граматычным ладзе рускай, беларускай і ўкраінскай моў.

150. **Дембовецкий А. С.** Опыт описания Могилевской губернии в историческом, физико-географическом, этнографическом, промышленном, сельскохозяйственном, лесном, учебном, медицинском и статистическом отношениях с двумя картами губернии и 17 резаными на дереве гравюрами видов и типов, в трех книгах, составлен по программе и под редакцией председателя Могилевского губернского статистического комитета А. С. Дембовецкого, кн. I. Могилев на Днепре, 1882. 782 с.

С. 340—381. У спісе дзікіх дрэў, хмызнякоў і паўхмызнякоў даюцца мясцовыя назвы. С. 396—469. Прыводзяцца мясцовыя назвы лекавых раслін, грыбоў, культурных раслін, пладовых дрэў і ягадных хмызнякоў, ліcцевых і хвойных дрэў, жывёл.

С. 523—599. Прыводзяцца калядныя, вясеннія, летнія, вясельныя і інш. песні, у якіх фанетычнай транскрыпцыяй адлюстраваны асаблівасці мясцовых гаворак б. Чэрыкаўскага, Быхаўскага, Чавускага, Гомельскага, Клімавіцкага, Рагачоўскага, Мсціслаўскага, Магілёўскага, Сенненскага, Горацкага, Аршанскага паветаў.

151. **Демидович П.** Из области верований и сказаний белорусов. — Этногр. обозр., кн. XXVIII, № 1, 1896, с. 91—120; № 2—3, 1897, с. 107—145.

Прыводзіцца матэрыял з б. Мінскага, Навагрудскага і Слуцкага паветаў. У падрадковых каментарыях тлумачацца мясцовыя словы: *бердо, навой, азярод, канюх, стырники* і інш.

152. **Дзендзелівський Й. О.** Особливости словотвору українськіх говірок Нижнього Подністров'я. — Діалект. бюл., вып. IV, 1953, с. 37—51.

С. 50. Аб ужыванні ў гаворках поўдня Беларусі форм *атутоцьки, тамоцька* або *тамоцьки, тутоцьки.*

153. **Дмитриев М.** Несколько сведений о домашнем быте крестьян северо-западных губерний. — Вестн. Зап. России, т. IV, кн. 10, 1869, с. 55—62.

Тлумачацца значэнні беларускіх слоў сельскагаспадарчай і бытавой лексікі.

154. **Дмитриев М.** Описание похорон и дядов в Новогрудском уезде. — Памятн. кн. Виленск. генерал-губ. на 1868 г. СПб., 1868, с. 84—88.

У падрадковым каментарыі даецца пераклад беларускіх слоў на рускую мову, прыводзяцца прыклады з бытавой лексікі.

155. **Добровольский В. Н.** О дорогобужских мещанах и их шубрейском, или кубрацком, языке. — ИОРЯС, с. II, кн. 2, 1897, с. 320—352.

С. 343—352. Прыводзіцца слоўнік дарагабужскіх мяшчан.

156. **Добровольский В. Н.** Различия в верованиях и обычаях белорусов и великорусов Смоленской губернии. —Жив. ст., вып. IV, 1903, с. 470—475.

С. 471. Прыводзяцца назвы беларускіх гульняў.

157. **Добровольский В. Н.** Смоленкий областной словарь. Смоленск, 1914. IV + 1022 с.

Слоўнік укладзены на матэрыяле гаворак б. Смаленскай губерні і ўсходняй часткі Беларусі.

158. **Добровольский В. Н.** Смоленский этнографический сборник, ч. 1. — Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр., т. XX, СПб., 1891. 716 с.

Зборнік складзены на матэрыяле гаворак б. Смаленскай губерні і ўсходняй часткі Беларусі. У пачатку работы змешчаны лінгвістычныя артыкулы, дзе разглядаюцца моўныя асаблівасці адзначаных гаворак.

Ч. IV. Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр. т. XXVII, 1903. XVI + 718 с.

На с. 693—716 даецца слоўнік, у які ўключаны словы, неадзначаныя ў Слоўніку Насовіча.

Ч. II. Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр., т. XXIII, вып. I, 1893. 443 с.

Ч. III: там жа, т. XXIII, вып. 2, 1894. 137 с.

159. [**Довнар-Запольский М. В.**] Белорусское наречие. — Календарь Сев.-Зап. края на 1889 г. М., 1889, с. 86—89.

Разглядаюцца галоўнейшыя асаблівасці ў галіне фанетыкі і марфалогіі.

160. **Довнар-Запольский М. В.** Белорусское Полесье. Сборник этнографических материалов, собранных М. Довнар-Запольским, вып. 1. Песни пинчуков.

С приложением карты северной части уезда и статьи о говоре. — Унив. изв. [Киевск.], 1896, № 1, с. 1—XXVIII; № 2, с. 1—48; № 4, с. 49—96; № 6, с. 97—128; № 9, с. 129—203.

На матэрыяле песень б. Пінскага, Мазырскага і Рэчыцкага паветаў даследуюцца асаблівасці ў галіне фанетыкі і марфалогіі беларускіх гаворак. Групу адзначаных гаворак аўтар называе палескай, аснова якой украінская з беларускімі асаблівасцямі. Песні прыводзяцца з захаваннем мясцовых асаблівасцей.

Тое ж: Асобны адбітак, Киев, 1895. XXVIII + 205 с.

161. **Довнар-Запольский М. В.** Белорусское прошлое (По поводу статей А. Пыпина, помещенных в «Вестнике Европы» прошлого года). — Минский листок, 1888, № 53, 57, 58, 62, 82, 87.

Адзначаецца, што беларусы маюць сваю мову, якая адрозніваецца ад суседніх моў, і што беларуская мова мае сваю гісторыю.

Тое ж: Исследования и статьи, т. I, Киев, 1909, с. 317—345.

162. **Довнар-Запольский М. В.** Белорусы. Этнографический очерк. — У кн.: Исследования и статьи, т. I, Киев, 1909, с. 256—316.

Прыводзяцца характэрныя рысы беларускай мовы і разглядаюцца яе межы.

163. **Довнар-Запольский М.** Женская доля в песнях пинчуков. — Этногр. обозр., кн. IX, № 2, 1891, с. 42—58.

У падрадковым каментарыі тлумачацца мясцовыя словы і выразы на рускай мове.

164. **Довнар-Запольский М. В.** Заметки о белорусских говорах. 1. Говор Новосверженской волости Минского уезда.— Жив. ст., вып. 1, 1893, с. 3—19.

Некаторыя агульныя заўвагі аб асаблівасцях галосных гукаў гаворкі Навасвержанскай воласці. Ва ўступе аўтар робіць агульныя заўвагі аб асаблівасцях беларускіх гаворак наогул, «што з'яўляецца слушным, паколькі гаворка Навасвержанскай воласці, якая размяшчаецца ў Мінскім павеце, належыць да цэнтральных беларускіх».

Тое ж: Исследования и статьи, т. I, Киев, 1909, с. 405—421.

165. **Довнар-Запольский М. В.** Заметки по белорусской этнографии. — Жив. ст., вып. II, 1893, с. 283—296.

Аб абрадах, павер'ях і звычаях беларускага насельніцтва б. Мінскай губерні. На с. 285—286 у зносках даецца этымалогія некаторых беларускіх слоў.

166. **Довнар-Запольский М. В.** Значение этнографического изучения Гродненской губернии. — Гродн. губ. вед. за 1893 г., № 61 (неофиц. часть).

Прыводзяцца фанетычныя асаблівасці гродзенскіх гаворак.

167. **Довнар-Запольский М.** Письмо в редакцию (По поводу одной рецензии).— Этногр. обозр., кн. XXVIII, № 1, 1896, с. 196—202.

С. 199—200. Тлумачацца значэнні слоў у палескіх гаворках: *затяты, тканка, боровыночка, затхнуты.*

168. **Долгоруков В. М.** Витебская губерния. Историко-географический и статистический обзор, вып. 1. История, природа, население, просвещение. Витебск, 1890. 387 с.

С. 234—239. Вызначаюцца межы беларускай мовы. Характарыстыка асаблівасцей мовы б. Віцебскай губерні.

169. **Домонтович М.** Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Черниговская губерния. СПб., 1865. 686 + 19 с.

С. 532. Заўважаецца, што на поўначы б. Чарнігаўскай губерні жывуць беларусы і характэрнай асаблівасцю іх мовы з'яўляецца дзеканне.

170. **Древности** Могилевской губернии. — Сев. пчела, 1839, № 214.

Заўвагі аб паходжанні і развіцці беларускай мовы.

171. **Дурнаво М.** Увагі да беларускай фанетыкі. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 68—72.

Змест: 1. Да пытання аб беларускім аканні. 2. Некалькі слоў аб паўднёвабеларускіх дыфтонгах.

172. **Дурново Н.** Введение в историю русского языка, ч. I. Источники. Брно, 1927.

Выказваюцца погляды на колькасны склад дыялектных груп беларускай мовы. Разглядаюцца асаблівасці важнейшых дыялектных груп ва ўсходнеславянскіх мовах.

173. **Дурново Н.** Диалектологическая карта Калужской губернии. — Сб. ОРЯС т. LXXVI, № 1, 1903, с. 1—35.

Адзначаецца, што гаворкам заходняй часткі б. Калужскай губерні ўласцівы беларускія асаблівасці. Гэта тлумачыцца тым, што паўднёва-заходняя частка Калужскай губерні доўгі час уваходзіла ў склад Літоўскай дзяржавы (с. 11, 17—24).

174. **Дурново Н.** Диалектологические разыскания в области великорусских говоров, ч. I. Южновеликорусское наречие, вып. I. М., 1917. 224 с.

Шырока асвятляецца пытанне аб беларускім аканні.

175. **Дурново Н.** Диалектологические разыскания в области великорусских говоров, ч. I. Южновеликорусское наречие, вып. 2. М., 1918. 87 с.

С. 12—39. «Гласные 1-го предударного слога в белорусском. Отношение белорусского аканья к южновеликорусскому».

176. **Дурново Н.** (Рэц.). К украинской диалектологии. — Slavia, roč. IV, seš. I, 1925, s. 149—160.

Станоўчы водзыў на працу В. Ганцова «Характеристика поліських дифтонгів». Аб дыфтонгах у новазакрытых складах у палескіх гаворках.

177. **Дурново Н.** (Рэц.). О. Курило. Фонетичні та деякі морфологічні особливости говірки села Хоробричів. У Київі, 1924. — Slavia, roč. IV, seš. I, 1925, с. 193—194.

Падкрэсліваецца, што гаворка в. Харобрычаў пераходная да беларускай на ўкраінскай аснове.

178. **Дурново Н. Н.** Отчет о разработке материалов по южновеликорусскому наречию для диалектологической карты русского языка.—Сб. ОРЯС, т. LXXXII, 1906, с. 30—42.

С. 33—35. Заўвагі аб вызначэнні мяжы паміж пераходнымі гаворкамі ад беларускіх да паўднёварускіх.

179. **Дурново Н. Н.** Очерк истории русского языка. М., 1924. 376 с.

§ 93. Особенности переходных говоров от северновеликорусских к белорусским. § 94. Особенности белорусского языка. § 95. Деление белорусского языка. § 96. Различия между наречиями белорусского языка. § 97. Переходные белорусские говоры с южновеликорусским наслоением. § 102. Говоры, переходные от малорусских к белорусским. § 106. Состав белорусского языка.

180. **Дурново Н. Н.** Свод материалов, собранных комиссией. Смоленская губерния. — РФВ, т. LXII, № 3—4, 1909, с. 196—216.

Характарыстыка гаворкі беларусаў, якія насялялі некаторыя паветы б. Смаленскай губерні.

Тое ж: Труды МДК, вып. 2, 1910, с. 72—92.

181. **Дурново Н.** (Южно) великорусские деепричастия на **-мчи** и **-мши.** — Сб. статей, посвященный учениками и почитателями акад. Ф. Ф. Фортунатову по случаю 30-летия его ученой и преподавательской деятельности. Варшава, 1902, с. 407—423.

Заўвага аб ужыванні дзеепрыметнікаў на **-мши** ў беларускіх гаворках (с. 417, 418, 421).

Тое ж: Асобны адбітак, 1902. 17 с.

182. **Дурново Н. Н., Соколов Н. Н., Ушаков Д. Н.** Опыт диалектологической карты русского языка в Европе с приложением очерка русской диалектологии (Труды Моск. диалект. комисс.). — РФВ, т. LXXIV, № 4, 1915, с. 211—344.

С. 246—252. Говоры, переходные от с.-в.-р. к б.-р. и к ю.-в.-р. («средневеликорусские»). С. 261—272. Белорусский язык. С. 286—288. Говоры переходные от м.-р. к. б.-р.

Тее ж: Асобны адбітак, М., 1915. VI + 132 с.

183. **Евневич М. С.** Функции и значения предлогов **на, у, з, за** в современном белорусском литературном языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1956. 21 с.

Пытанне даследуецца на матэрыяле сучаснай літаратурнай мовы, зборнікаў вуснай народнай творчасці і жывых беларускіх гаворак.

184. **Ельчанинов Н.** О значении пословиц и поговорок и о бельском местном наречии. — Смоленск. губ. вед., 1864, № 28.

Адзначаецца, што ў смаленскіх гаворках (як гаворках беларускіх) на мяжы з гаворкамі Віцебшчыны і Магілёўшчыны шмат польскіх запазычан-

няў. Даецца невялічкі слоўнік мясцовых слоў б. Бельскага павета ў перакладзе на рускую мову.

185. **Еремин С. А.** и **Фалев И. А.** Русская диалектология. Хрестоматия с кратким очерком диалектологии и программой для собирания материала по народным говорам. М. — Л., 1928. 195 с.

Прыводзяцца звесткі па беларускай дыялекталогіі.

186. **Ефимов Б. Д.** Говоры Светиловичского района Гомельской области БССР. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. М., 1955. 15 с.

187. **Жакова З. И.** К вопросу об исторических связях северо-восточных белорусских и смоленских говоров. — У кн.: Даследаванні па бел. і руск. мовах. Мінск, 1961, с. 26—46.

Разглядаюцца найбольш характэрныя асаблівасці вакалізму, кансанантызму і марфалогіі.

188. **Жакава З. І.** Тыпы лексічных адрозненняў у паўночна-ўсходніх беларускіх гаворках. — У брашуры: Блінава Э. Д. і Жакава З. І. Пытанні беларускай дыялекталогіі. Мінск, 1962, с. 5—18.

189. **Жидович М. А.** Именное склонение в белорусском языке (имя существительное), ч. I. Единственное число. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук. Минск, 1958. 42 с.

На матэрыяле помнікаў, сучаснай літаратурнай мовы і дыялектаў аўтар паказвае станаўленне сістэмы скланення назоўнікаў (адзіночнага ліку) у беларускай мове.

190. **Жилко Ф. Т.** Говори української мови. Київ, 1958. 171 с.

Разглядаецца гісторыя ўзнікнення беларускай мовы і яе дыялектаў (с. 12). У раздзеле «Північні говори» праводзіцца мяжа пераходных гаворак ад украінскіх да беларускіх. Разглядаюцца фанетычныя, марфалагічныя, сінтаксічныя і лексічныя асаблівасці гэтых гаворак (с. 17—47). Паўночныя ўкраінскія гаворкі падзяляюцца на 3 групы: 1. Усходнепалескія (чарнігаўскія); паўночная частка гэтых гаворак мае беларускую дыялектную аснову. 2. Сярэднепалескія і 3. Заходнепалескія.

191. **Жилко Ф. Т.** Деякі питання класифікації говорів української мови в світлі даних лінгвістичної географії. — Філолог. зб., Київ, 1958, 73—95.

Ставіцца пытанне аб вызначэнні мяжы паўночных гаворак украінскай мовы і гаворак беларускай мовы. Прыводзіцца рад ізаглос, якія праходзяць на поўдні Беларусі.

192. **Жилко Ф. Т.** Дифтонги в чернігівських говорах. — Діалект. бюл. Ін-ту мовозн. АН УРСР, вип. VI, 1956, с. 71—88.

С. 80—86. Аб дыфтонгах у гаворках на поўдні Беларусі.

193. **Жилко Ф. Т.** Нариси діалектології української мови. Київ, 1955. 315 с.

Разглядаюцца асаблівасці фанетычнай сістэмы, граматычнай будовы і лексічнага саставу пераходных гаворак ад украінскай мовы да беларускай (с. 63—89).

194. **Жилко Ф. Т.** Очерки по диалектологии украинского языка. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук. Киев, 1959. 41 с.

С. 18. Заўвага аб падаўжэнні зычных у беларускіх гаворках. С. 36. Праводзіцца мяжа паміж паўночнымі гаворкамі ўкраінскай мовы і паўднёвымі гаворкамі беларускай мовы. Характарыстыка дыфтонгаў паўночнаўкраінскіх гаворак.

195. **Жилко Ф. Т.** Перехідні говірки від української до білоруської мови в північно-західних районах Чернігівщини. — Діалект. бюл. Ін-ту мовозн. АН УРСР, вип. IV, 1953, с. 7—20.

196. **Журавский А. И.** История повелительного наклонения в белорусском языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1953. 19 с.

Разглядаюцца формы загаднага ладу на матэрыяле помнікаў пісьменнасці, твораў мастацкай літаратуры і гаворак.

197. **Жураўскі А. І.** Гісторыя форм загаднага ладу ў беларускай мове. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. IV, 1957, с. 3—61.

Крыніцамі вывучэння гісторыі загаднага ладу ў беларускай мове служаць даныя сучасных беларускіх гаворак і пісьмовых помнікаў.

198. **Жыдовіч М. А.** Да гісторыі скланення

назоўнікаў у беларускай мове. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. III, 1957, с. 3—31.

Даследуюцца формы назоўнікаў на **-о** на матэрыяле помнікаў пісьменнасці, беларускіх гаворак і твораў мастацкай літаратуры.

199. **Жыдовіч М. А.** Да пытання аб устойлівасці скланення назоўнікаў у беларускай мове. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. II, 1954, с. 103—124.

Пытанне даследуецца на матэрыяле помнікаў, гаворак і мастацкай літаратуры.

200. **Жыдовіч М. А.** Гаворка Рудзенскага раёна Мінскай вобласці. — Матэр. I дыялект. канфер. БССР. Мінск, 1950, с. 27—53.

201. **Завилейский В.** Витебск. — Сев. пчела, 1834, № 162—165. Тлумачацца значэнні мясцовых слоў і выразаў Віцебшчыны.

202. (Рэц.). **Заметка** касательно белорусского наречия Ф. Голотузова. Митава. 1852. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. II, 1853, с. 102.

Заўвага аб значэнні слова *атарыца*.

203. **Заметки** о западной части Гродненской губернии. — Этногр. сб., изд. имп. Русск. геогр. общ., вып. III, 1858, с. 47—114.

С. 102—111. Аб асаблівасцях гаворкі б. Гродзенскай губерні. Прыводзяцца ўзоры мовы з тлумачэннем некаторых беларускіх слоў і выразаў.

204. **Зеленин Д. К.** Великорусские говоры с неорганическим и непереходным смягчением задненебных согласных в связи с течением позднейшей великорусской колонизации. СПб., 1913. 544 с.

С. 187—189. Заўвага аб беларускіх асаблівасцях у гаворках б. Бранскага павета.

205. **Зеленин Д. К.** О происхождении северновеликорусов великого Новгорода. — Доклады и сообщ. Ин-та языкозн. АН СССР, 1954, № 6, с. 47—95.

Разглядаецца пытанне аб «ляшскіх» элементах у рускіх гаворках. Закранаецца гэта пытанне ў беларускай мове; заўважаецца аб цвёрдым **р** у беларускай мове.

206. **Зеленский И.** Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Минская губерния, ч. II. СПб., 1864. 701 с.

С. 667—670. Прыводзяцца мясцовыя назвы сельскагаспадарчых будынкаў, а таксама назвы некаторых прадметаў хатняга ўжытку.

207. **Зеневич И. Т.** Непредикативные конструкции с творительным падежом в современном белорусском литературном языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1958. 18 с.

С. 10. Заўвага аб ужыванні ў гаворках канструкцыі з месным + **па**: *хадзіў па грыбах*.

208. **Зенько И. И.** Говоры Пружанского района Брестской области. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1953. 18 с.

209. **Зілинський І.** З фонетичних студій. — Lud słowiański, t. I. zesz. 2, dział A, 1930, с. 169—211.

Аб лабіялізаваным вымаўленні губных у беларускіх гаворках (с. 175). Аб вымаўленні **о** на месцы **а** *(зоўтра, узёў* і інш.) у цэнтральных беларускіх гаворках (с. 192—193).

210. **Зілинський І.** Проба упорядкованя українських говорів. — Зап. наук. т-ва ім. Шевченка, т. CXVII і CXVIII, 1914, с. 333—375.

Аб асаблівасцях палескіх гаворак.

211. **Зорин Н.** Вопрос об этнографическом составе населения Невельского уезда в связи с диалектологическими особенностями местного говора, с данными истории местного края и экономическими центрами его тяготения. — Сб. Псковск. общ. краевед., вып. 3, 1927, с. 33—63.

Вызначаецца паўночная мяжа распаўсюджання беларускай мовы. С. 36—49. Характарыстыка асаблівасцей гаворак б. Невельскага павета, якія дазваляюць меркаваць аб той ці іншай ступені роднасці гэтых гаворак з суседнімі гаворкамі — паўночнарускімі, беларускімі.

Тое ж: Асобны адбітак, Псков, 1927 33 с.

212. **Зянько І. І.** Важнейшыя асаблівасці фанетычнай сістэмы і граматычнага ладу гаворак Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці. — Працы Ін-та

мовазн. АН БССР, вып. III, 1957, с. 145—158.

213. **І. В.** Матэрыялы да слоўніка беларускай (крывічанскай) мовы. — Крывіч, 1927, № 12, с. 111—113.

У слоўнік уключаны матэрыял з б. Лідскага, Трокскага і Браслаўскага паветаў.

214. **Иванов В. В.** Приметы и поверья крестьян Витебского уезда Витебской губ. (Записаны в Пышниковском сельск. обществе Куринской вол.). — Зап. Сев-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. I, 1910, с. 208—213.

Прыводзяцца мясцовыя назвы птушак, прадметаў рознага прызначэння і інш. (*ношница — сава, налой — лёд, аброть — уздзечка, тикун—мак* і г. д.).

215. **Иеропольский К. А.** Говор д. Савкино Пушкинского р-на Пушкинского округа. — Изв. по РЯС, т. III, кн. 2, 1930, с. 585—597.

Адзначаецца, што гаворка названай вёскі мае асаблівасці, якія характэрны для паўночнарускіх гаворак, і асаблівасці, якія характэрны для беларускіх гаворак: **э** замяняецца на **о** пад націскам — *злэй*, дзеканне і інш., што зближае вывучаемую гаворку з беларускімі гаворкамі больш, чым з рус кімі.

216. **Ільінскі Г.** Аб канчатку **-эй** наз. скл. адз. л. мужч. роду прыметнікаў і займеннікаў ва ўсходнеславянскіх мовах наогул і ў беларускай паасобку. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 260—281.

217. **Ільінскі Г. А.** Блр. *нетра* — рас. *«болото, трясина, дебри».* —Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 235.

218. **Ильинский Г. А.** Мнимая ассимиляция редуцированных гласных в праславянском языке. — ИОРЯС, т. XXII, кн. 1, 1917, с. 188—204.

Прыводзіцца беларускі матэрыял: с. 196. Этымалогія слова *дрягва;* с. 201 — *денцо, дзенцо.*

219. **Ильинский Г. А.** Славянские этимологии. LI—LX. — РФВ, т. LXXIII, № 2—3, 1915, с. 281—308, 119—140.

Даецца беларуская этымалогія слоў: *овин* (с. 135), *присок* = «горячая зола с огнем» (с. 137).

220. **Інструкцыя** да збірання беларускіх народных тэрмінаў па анатоміі жывёл. — Наш край, 1926, № 1, с. 47—53.

221. **Інструкцыя** да збірання народнага слоўніка — тэрміналагічнага матэрыялу ў беларускай мове. — Наш край, 1925, № 1, с. 49—53.

222. **Інструкцыя** па збіранню матэрыялаў для складання абласных слоўнікаў беларускай мовы, вып. I. Мінск, 1959. 127 с.

223. **Інструкцыя** па збіранню матэрыялаў для складання абласных слоўнікаў беларускай мовы, вып. II. Мінск, 1960. 127 с.

224. **К этнографическому** прошлому Гродненской губ. — Гродн. губ. вед., 1895, № 99.

Аб неаднароднасці гродзенскіх гаворак, у якіх шмат паланізмаў і ўкраінізмаў.

225. **К. І.** Слова «друя». — Крывіч, 1923, № 3, с. 53.

Слова пашырана ў некаторых месцах Беларусі. Значэнне яго—«другая»: раллю ўзворваюць, а потым пераворваюць другі раз, або друяць.

226. **Каминский В.** Белорусы Ново-Александровского уезда Ковенской губернии в их песнях, обрядах и обычаях. — Фил. зап. 1910, вып. 2, с. 276—303; вып. 3, с. 422—440; вып. 5, с. 739—767.

Разглядаюцца фанетычныя асаблівасці гаворак населеных пунктаў: Слабодкі, Браслаўля, Опсы, Дрысвят, Відзаў, Рымжан, Смолвы.

227. **Каминский В. А.** Отчет о поездке в Волынское Полесье для изучения народных говоров летом 1910 года. — ИОРЯС, т. XVI, кн. 4, 1911, с. 67—94.

Даецца апісанне заходняй і ўсходняй частак паўночнаўкраінскіх гаворак. Разглядаюцца беларускія асаблівасці ва ўсходняй частцы гэтых гаворак.

228. **Каминский В. А.** Отчет о поездке по Волынскому Полесью для изучения народных говоров летом 1913 года. — ИОРЯС, т. XIX, кн. 2, 1914, с. 68—89.

Даецца апісанне беларускіх асаблівасцей у гаворках паўночна-заходняй і ўсходняй частак Валынскага Палесся (с. 78, 87—88).

Тое ж: Асобны адбітак, Пгр., 1914. 22 с.

229. **Караулов М.** Говор палех Жиздринского уезда Калужской губ. — РФВ, т. XLIII, № 1—2, 1900, с. 218—230.

На матэрыяле «Рассказов из жизни палех Жиздринского Полесья», запісаных Дабравольскім, аўтар артыкула робіць вывад, што адзначаная гаворка адносіцца да пераходных беларуска-рускіх гаворак з перавагай рускіх рыс.

230. **Кардашевский С. М.** О лексике курско-орловских говоров, общей с украинской и белорусской. — Уч. зап. Моск. обл. пед. ин-та, т. XLVIII, вып. IV, 1957, с. 67—133.

231. **Карлаў Г. І.** Да гісторыі ўказальных займеннікаў *сей* і *гэты* ў беларускай мове. — Уч. зап. Брест. гос. пед. ин-та, вып. IV, 1958, с. 159—174.

Робяцца заўвагі аб ужыванні ў жывой народнай мове форм *сё, сёе, гэсты.*

232. **Карлаў Г. І.** Да гісторыі форм указальных займеннікаў у старажытнай беларускай мове (займеннік *той (тот).* — У кн.: Даследаванне па бел. і руск. мовах. Мінск, 1961, с. 117—133.

У артыкуле выкарыстоўваюцца даныя старажытных помнікаў XIV—XVII стст. і ў некаторых выпадках робіцца параўнанне з формамі жывой народнай мовы.

233. **Карпинский М.** Говор пинчуков. — РФВ, т. XIX, № 1 и 2, 1888, с. 45—54.

Аўтар не згаджаецца з Карскім адносна вызначэння мяжы гаворкі пінчукоў (б. Пінскі павет і паўднёва-ўсходняя частка б. Гродзенскай губ.). Аналізуючы моўныя асаблівасці гаворкі пінчукоў, ён робіць вывад, што апошняя належыць да паўночнаўкраінскіх.

Тое ж: Асобны адбітак [Варшава], 1888. 10 с.

234. **Карскі Я.** Беларускі народ і яго мова.— Беларусь, 29. II і 2. III 1920.

Вызначаецца мяжа распаўсюджання беларусаў і іх мовы. Прыводзяцца галоўныя асаблівасці беларускай мовы.

Тое ж: Асобны адбітак, Мінск, 1920. 16 с.

235. **Карскі Я.** Жыдоўскі элемент у беларускай мове і літаратуры, асабліва старой. — Беларусь, 5. VI і 6.VI 1920.

236. **Карскі Я.** Літоўцы, латышы і беларусы: узаемныя ўплывы на мову. — Беларусь, 1920, № 141.

237. **Карскі Я.** Цюрка-татарскія элементы ў беларускай мове. — Беларусь, 4.VI 1920.

238. **Карский Е. Ф.** Белорусская речь. Очерк народного языка с историческим освещением. Изд. Белорусского обл. комитета при Всероссийском совете крестьянских депутатов, № 2, Пгр., 1918. 60 с. Рэц.: А. Н. — Гоман, 1918, № 59.

239. **Карский Е.** Белорусские песни деревни Новоселок-Затрокских Виленской губ. Трокского уезда. — РФВ, т. XXI, № 1—2, 1889, с. 243—259.

У падрадковым каментарыі тлумачацца моўныя факты гаворкі в. Навасёлак-Затрокскіх.

240. **Карский Е. Ф.** Белорусские песни с. Березовца Новогрудского уезда Минской губ. — РФВ, т. XII, № 3—4, 1884, с. 124—135; т. XIII, № 1—2, 1885, с. 266—283.

Прыводзіцца падрадковы моўны каментарый, дзе аналізуецца лексіка песень, высвятляецца значэнне асобных слоў, іх паходжанне, даюцца звесткі па фанетыцы і марфалогіі.

Тое ж: Асобны адбітак, Варшава, 1884. 11 с.

241. **Карский Е. Ф.** Белорусы. — БСЭ, т. V, М., 1927, с. 422—426.

Прыводзяцца прыклады бытавой, сельскагаспадарчай, рыбалавецкай і іншай лексікі.

242. **Карский Е. Ф.** Белорусы. Т. I. Введение в изучение языка и народной словесности с приложением двух карт. Варшава, 1903. X + 466 с.

Разглядаюцца гаворкі беларускай мовы, змешчана карта беларускіх дыялектаў.

Тое ж: Виленский временник, Вильно, 1904.

Рэц.: 1) А. И. Соболевский. — ИОРЯС, т. IX, кн. 2, 1904, с. 14—23; 2) М. Д. Ник-ский. — Ист. вестник, т. XCVII, сентябрь, 1904, с. 1052—1053; 3) Л. Евг. — Вестник Европы, т. 70, кн. 2, февраль, 1904, с. 839—840; 4) В. Гнатюк. — Зап. наук т-ва ім. Шевченка, т. LXVII, кн. V, 1905, с. 51—65; 5) А. А. Шахматов.— Сб. отчетов о премиях и наградах за 1910 г., с. 200—204.

243. **Карский Е. Ф.** Белорусы. Т. II. Язык белорусского племени. 1. Исторический очерк звуков белорусского наречия. Варшава, 1908. IV + XXIV + 579 с.

Даследаванне праводзіцца на матэ-

рыяле старажытных беларускіх помнікаў і жывых гаворак.

Тое ж: Варш. унив. изв., 1908, № 2, с. I—XXIV, 1—120; № 3, с. 121—126; № 4, с. 297—360; № 5—6, с. 361—496; 1909, № 1, с. 497—579. Белорусы. Язык белорусского народа. Вып. I. Исторический очерк звуков белорусского языка. Изд. АН СССР, М., 1955. 475 с.

244. **Карский Е. Ф**. Белорусы. Т. II. Язык белорусского племени. 2. Исторический очерк словообразования и словоизменения в белорусском наречии. Варшава, 1911. XV + 423 с.

Сабраны факты па марфалогіі старабеларускай мовы і жывых беларускіх гаворак, даецца навуковае тлумачэнне іх.

Тое ж: Варш. унив. изв., 1910, № 6, с. 1—16; № 7, с. 17—32; № 8, с. 33—48; № 9, с. 49—56; 1911, № 1, с. 57—64; № 2, с. 65—72; № 3, с. 73—80; № 4, с. 81—88; № 5, с. 89—104; № 6, с. 105—112; № 7, с. 113—120; № 8, с. 121—184; № 9, с. 185—216; 1912, № 1, с. 217—264; № 2, с. 265—312; № 3, с. 313—344; № 4, с. 345—384; № 5, с. 385—419. Белорусы. Язык белорусского народа. Вып. 2. Исторический очерк словообразования и словоизменения в белорусском языке. Вып. 3. Очерки синтаксиса белорусского языка. Изд. АН СССР, М., 1956. 518 с.

245. **Карский Е. Ф**. Белорусы. Т. II. Язык белорусского племени. 3. Очерки синтаксиса белорусского наречия. Дополнения и поправки. Варшава, 1912. 347 с.

Тое ж: Варш. унив. изв., 1912, № 6, с. 1—8; № 7, с. 9—48; № 8, с. 49—96; № 9, с. 97—144; 1913, № 1, с. 145—176; № 2, с. 177—192; № 3, с. 193—208; № 4, с. 209—224; № 5, с. 225—240; № 6, с. 241—256; 1913, № 7, с. 257—272; № 8, с. 273—304; № 9, с. 305—359. Белорусы. Язык белорусского народа. Вып. 2. Исторический очерк словообразования и словоизменения в белорусском языке. Вып. 3. Очерки синтаксиса белорусского языка. Изд. АН СССР, М., 1956. 518 с.

246. **Карский Е. Ф.** (Рэц). Бузук П. Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі. Ч. I. Фанетыка і марфалогія. Вып. I. Гаворкі цэнтральнай і ўсходняй Беларусі і суседніх мясцовасцей Украіны і Велікарасіі ў першай чвэрці XX ст. Мінск, 1928.—Изв. по РЯС, т. I, кн. 2, 1928, с. 606—608.

Крытыка поглядаў Бузука адносна вызначэння мяжы беларускіх гаворак.

247. **Карский Е. Ф.** (Рэц.). Н. Н. Дурново, Н. Н. Соколов и Д. Н. Ушаков. Опыт диалектологической карты русского языка в Европе с приложением очерка русской диалектологии. М., 1916. — РФВ, № 1—2, 1916, с. 319—321.

Зроблена некалькі дапаўненняў і папраўак да беларускага аддзела.

248. **Карский Е. Ф.** Заметка относительно дифтонгов в народном говоре с. Баславцев и д. Подлесье Слуцкого уезда Минской губернии. — РФВ, 1898, т. XL, № 3—4, с. 325—327.

249. **Карский Е. Ф.** Заметки по белорусским говорам. — РФВ, т. XLVI, № 3—4, 1901, с. 275—282.

Даецца характарыстыка беларускіх гаворак паўночна-заходняй часткі б. Гродзенскай губерні, Аўгустоўскага павета Сувальскай губерні, Слуцкага павета Мінскай губерні.

250. **Карский Е. Ф.** Заметки по белорусскому наречию. — РФВ, т. LXXVI, № 3, 1916, с. 136—139.

Заўвагі аб фанетычных, марфалагічных і сінтаксічных асаблівасцях беларускай мовы.

251. **Карский Е.** Заметки по русской диалектологии. Белорусское **о́ў** на месте **а́л—а́в.** — РФВ, т. XXXIV, № 3—4, 1895, с. 158.

Характарыстыка фанетычнай рысы (пераход націскнога **а** ў **о:** *казоў, доў, зоўтра, варшоўка, узёў)* у гаворцы м. Волма б. Мінскага павета.

252. **Карский Е. Ф.** Из русской диалектологии. — Изборник Киевский, посвященный Т. Д. Флоринскому. Киев, 1904, с. 83—90.

Разглядаюцца пытанні аб ацвярдзенні зычных гукаў перад **е** і **и** ва ўкраінскай мове, аб гуку **у** замест **ы, к** на месцы **х,** канчатку **т** у 3-яй асобе мн. л. і **ць** замест **ть** у беларускіх гаворках.

Тое ж: Асобны адбітак, Киев, 1904. 8 с.

253. **Карский Е. Ф.** Из синтаксических наблюдений над языком Лаврентьевского списка летописи. — Сб. ОРЯС, т. CI, № 3, 1928, с. 39—42.

С. 41. Аб ужыванні дзеепрыметніка ў ролі выказніка ў беларускіх гаворках.

254. **Карский Е. Ф.** К вопросу о влиянии литовского и латышского языков на белорусское наречие. — РФВ, т. XLIX, № 1—2, 1903, с. 1—23.

Праводзіцца моўная мяжа паміж беларусамі, латышамі і літоўцамі. С. 10—22. Аб запазычаннях у беларускай мове з літоўскай і латышскай моў.

Тое ж: Сборник статей, посвященный учениками и почитателями акад. Ф. Ф. Фортунатову по случаю 30-летия его ученой и преподавательской деятельности в имп. Московском ун-те, 1872—1902. Варшава, 1902, с. 469—491.

255. **Карский Е. Ф.** К вопросу о границе белорусских говоров. Звук **у** вместо **ы** в некоторых белорусских говорах. — РФВ, т. LIII, № 1—2, 1905, с. 54—62.

256. **Карский Е. Ф.** К вопросу о народном говоре Брянского уезда Орловской губернии. — Новый сб. статей по славяноведению, составленный и изданный учениками В. И. Ламанского при участии их учеников по случаю 50-летия его учено-литературной деятельности. СПб., 1905, с. 314—320.

Падкрэсліваецца, што гаворка Акуліцкай і Луценскай валасцей б. Бранскага павета з'яўляецца беларускай з моцным уплывам рускай мовы.

257. **Карский Е. Ф.** К вопросу о разграничении русских наречий. — Труды XII археологического съезда в Харькове, т. II, М., 1905, с. 430—436.

Прыводзіцца мяжа беларускай мовы, разглядаюцца яе асаблівасці.

Тое ж: Асобны адбітак, М., 1905. 8 с.

258. **Карский Е. Ф.** К вопросу об этнографической карте белорусского племени. — ИОРЯС, т. VII, кн. 3, 1902, с. 219—234.

Вызначаецца мяжа беларускай мовы, характарызуюцца яе асаблівасці.

Тое ж: Асобнае выданне, Минск, 1902; Могил. губ. вед., 1902, № 8—9.

259. **Карский Е.** К истории звуков и форм белорусской речи. — РФВ, 1890, т. XXIII, № 1—2, с. 219—235; т. XXIV, № 3—4, с. 198—230; 1891, т. XXVI, № 3—4, с. 220—256; 1892, т. XXVII, № 1—2, с. 28—56; т. XXVIII, № 4, с. 173—235; 1893, т. XXIX, № 1—2, с. 57—107; т. XXX, № 3—4, с. 1—85.

Тт. XXVIII (с. 229—235) — XXX: Агляд фанетычных і марфалагічных асаблівасцей беларускіх гаворак.

Тое ж: Асобны адбітак, Варшава, 1893. IV + 313 с.

Рэц.: А. И. Соболевский.—Жив. ст., вып. II, 1894, с. 283.

260. **Карский Е. Ф.** Культурные взаимоотношения народностей Белоруссии. I. Евреи и их влияние на белорусский язык и литературу, особенно старую. — Утро Белоруссии, 9.VI 1920.

261. **Карский Е. Ф.** Культурные завоевания русского языка в старину на западной окраине его области. — ИОРЯС, т. XXIX, 1925, с. 1—22.

Аб уплыве беларускай мовы на літоўскую, татарскую і яўрэйскую мовы ў галіне фанетыкі, марфалогіі і лексікі.

Тое ж: Асобны адбітак, Л., 1925, 22 с.

Рэц.: А. Шлюбскі. — Зап. аддз. гум. навук, кн. 4, 1928, с. 194—195.

262. **Карский Е. Ф.** (Рэц.). Moszyński K. Polesie wschodnie. Warszawa, 1928, XV + 328 + 14 табл. снимков. —Slavia, roč. VII, seš. 2, 1928, s. 662—664.

Разглядаюцца асаблівасці беларускіх гаворак на мяжы з Украінай.

263. **Карский Е.** Некоторые редкие особенности белорусского наречия в Сокольском уезде Гродненской губернии. — РФВ, т. XXXV, № 1—2, 1896, с. 220—221.

264. **Карский Е. Ф.** Обзор звуков и форм белорусской речи. — Изв. Ист.-фил. ин-та кн. Безбородко в Нежине, т. X, № 5, 1885, с. 1—170.

У рабоце, улічваючы пашырэнне дзеяслоўных форм у 3-яй асобе адз. л. на **-ц'** і без **-ц'**, Карскі падзяляе беларускія гаворкі на дзве групы: паўднёва-заходнюю і паўночна-ўсходнюю.

Тое ж: Асобны адбітак, М., 1885. 170 с.

Рэц.: 1) РФВ, т. XVI, 1886, с. 375—376; 2) А. И. Соболевский. — ЖМНП, ч. CCLI, май, 1887, с. 137—147; 3) А. И. Соболевский. — Жив. ст., вып. II, 1894, с. 283; 4) Н. Янчук.— Минск. листок, 1887, № 32.

265. **Карский Е. Ф.** О некоторых особенностях белорусского языка. — Symbolae grammaticae in honorem J. Rozwadowski. Vol. II, Cracovie, 1927, с. 291—296.

1. Частицы **ci** и **ty.** 2. Белорусское *serce.* 3. Дательный падеж ед. ч. на **-ei** у слов муж. р. типа *źaźkei, baćkei.*

266. **Карский Е. Ф.** О суффиксах в русских словах типа *телёнок, Васенька, рученька, беленький.* — РФВ, т. XXII, 1889, с. 179—183.

С. 179. Заўвага аб беларускай форме *цяля — цяляці.*

267. **Карский Е. Ф.** Отчет о командировке с научной целью за границу на летние месяцы. — Изв. АН СССР, VI серия, т. XX, № 12—18, 1926, с. 1701—1713.

С. 1709. Заўвага аб фанетычных асаблівасцях гаворкі в. Мірацічы б. Навагрудскага павета.

268. **Карский Е. Ф.** Отчет о научных занятиях в библиотеках Москвы, Троице-Сергиевой лавры и Слуцка в течение летних месяцев 1898 г. — Варш. унив. изв., 1898, вып. IX, с. 1—25.

На с. 20—25 характарызуюцца асноўныя асаблівасці гаворкі с. Баслаўцы і в. Падлесся.

269. **Карский Е. Ф.** Отчет о поездке в Белоруссию в 1903 г. — Изв. имп. Русск. геогр. общ., т. XLI, вып. 4, 1905, с. 705—736.

Характарызуюцца асаблівасці беларускіх гаворак, якія мяжуюць з рускімі, украінскімі, польскімі, літоўскімі і латышскімі гаворкамі.

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1905. 32 с.

270. **Карский Е. Ф.** Программы для собирания особенностей народных говоров. III. Программа для собирания особенностей белорусского наречия.—ИОРЯС, т. II, кн. 2, 1897, с. 501—560.

Тое ж: Асобны адбітак, выд. 2-е, Пгр., 1916. 60 с.

271. **Карский Е. Ф.** (Рэц.). J. Rozwadowski Kilka uwag o narzeczu gradowickim. Отд. отт. из «Materjały i prace kom. język. Ak. umiejętn. W Krakowie, t. II.— РФВ, т. LVII, № 3—4, 1907, с. 230.

Даецца этымалогія назвы *Кобрын,* а таксама іншых месц, звязаных з гэтай назвай.

272. **Карский Е. Ф.** Русская диалектология. Очерк литературного русского произношения и народной речи великорусской (южновеликорусских и северновеликорусских говоров), белорусской и малорусской (украинского языка). Л., 1924. 172 с., 1 карта.

273. **Карский Е. Ф.** Русские наречия *домой, долой.* — Изв. Ист.-фил. ин-та им. Безбородко в Нежине, т. XV, № 11, 1895, с. 1—12.

С. 3—5. Аб ужыванні прыслоўяў *домой, долой* у беларускай мове. С. 10. Аб утварэнні беларускіх прыслоўяў *кудою (-ой), сюдою (-ой), тудою (о-й).*

274. **Карский Е. Ф.** (Рэц.). Е. Тимченко. Українська граматика, ч. І. Київ, 1907. VIII + 179 с. — РФВ, т. LVII, № 1—2, 1907, с. 419—422.

Заўвагі Карскага аб украінска-беларускіх інфінітывах на **-ерти**, аб замене асноўных складоў тыпу **ьг** і **гъ** у пэўным становішчы, аб спалучэнні **дж** (с. 42).

275. **Карский Е. Ф.** Червенский говор (Из белорусской диалектологии). — Изв. по РЯС, т. III, кн. 1, 1930, с. 225—237.

Разглядаюцца фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці гаворкі.

276. **Карский Е. Ф.** Что такое древнее западнорусское наречие? — Труды IX археологического съезда в Вильно. 1893. Т. II, 1897, с. 62—70.

Аб асаблівасцях старажытнай і сучаснай беларускай мовы.

Тое ж: Асобны адбітак, [М., 1897]. 10 с.

277. **Карский Е. Ф.** Этнографическая карта белорусского племени. Пгр., 1917. 32 с. (Труды Комиссии по изучению племенного состава населения России, вып. 2). Изд. 2-е, Пгр., 1918.

Вызначаюцца межы распаўсюджання беларусаў і іх мовы па губернях. Даецца карта беларускай тэрыторыі.

278. **Карский С.** Народные белорусские свадьбы в Ошмянском уезде Виленской губернии. — Виленск. вестн., 1888, № 104, 106, 109, 112, 115, 121, 122.

Аб вымаўленні некаторых зычных гукаў **(г, ц, дз, дж)** у гаворцы Ашмянскага павета. У заўвагах перакладаецца на рускую мову рад беларускіх слоў. У тэксце прыводзіцца абрадавая лексіка.

279. **Касцян Н. І.** Некаторыя асаблівасці гаворак Кіраўскага раёна Бабруйскай вобласці. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. I, 1954, с. 121—127.

Разглядаюцца некаторыя фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці.

280. К[ачановский]. Особенности говора деревни Новоселок-Затрокских (Трокского у. Виленской губ.). — Вестн. слав., кн. V, 1890, с. 76—79.

На матэрыяле песень б. Віленскай губерні разглядаюцца фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці гаворкі.

281. **Киндурис М.** Литовский говор в белорусском окружении (Говор д. Мальковка в БССР). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Л., 1956. 23 с.

282. **Киркор А.** Этнографический взгляд на Виленскую губернию. — Этногр. сб., изд. имп. Русск. геогр. общ., вып. III, 1858, с. 115—276.

С. 124—134. Аб моўных асаблівасцях беларускага насельніцтва б. Віленскай губерні. С. 193—201. Слоўнік беларускай мовы жыхароў Віленскай губерні.

283. **Кісялеўскі А. І.** Да пытання тэрміналагічнага нарміравання некаторых спрэчных назваў беларускай флоры. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1962, № 1, с. 128—138.

Прыводзяцца дыялектныя назвы раслін.

284. **Кісялеўскі А. І.** Лексічная аснова і словаўтваральныя сродкі беларускай батанічнай тэрміналогіі. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VIII, 1961, с. 234—247.

У якасці дапаможнага матэрыялу выкарыстана народная лексіка.

285. **Ковальов П.** (Рэц.). Проф. П. Бузук. Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі. Ч. І, вып. І. 1928. 110 с. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, кн. XXIII, 1929, с. 370—373.

Рэцэнзент не згаджаецца з прыведзенай у кнізе мяжой (на поўдні Беларусі і поўначы Украіны) паміж паўднёвабеларускімі і паўночнаўкраінскімі гаворкамі.

286. **Коген М. В.** Матэрыялы да этымалагічнага слоўніка беларускай мовы. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 84—95.

Прыводзіцца этымалогія слоў: *азярод, буката, вуда, корх, лешыць, прыкры, асець, золкі, скрэнда, золак, твань, бруй, стогнуць, брэд* «лязо нажа», *шута, прэць, скрыль, руць, скяпаць, скепка.* Выкарыстоўваюцца даныя беларускіх гаворак.

287. **Колосов М. А.** Заметки о языке и народной поэзии в области северновеликорусского наречия. — Сб. ОРЯС, т. XVII, № 3, 1877, с. 1—343.

Разглядаюцца некаторыя асаблівасці беларускіх гаворак: мена **у** і **в**, дзеканне, замена творнага склону давальным і наадварот у мн. л., кароткая форма прыметнікаў, мена **ч** і **ц** (с. 294, 296, 297, 304, 305, 308).

288. **Колосов М.** Обзор звуковых и формальных особенностей народного русского языка. Варшава, 1878. X+266 с.

Побач з характарыстыкай асаблівасцей рускіх гаворак характарызуюцца гукі і формы беларускіх і ўкраінскіх гаворак. У вывадах даследчык падкрэслівае, што беларуская мова — самастойная мова са сваімі асаблівасцямі, а не «нарэчча» рускай мовы.

289. **Корнеева-Петрулан М. И.** К истории отдельных фонетических особенностей белорусского языка. — У кн.: Даследаванні па бел. і руск. мовах. Мінск, 1958, с. 111—131.

Аўтар падкрэслівае, што дзеканне, цеканне і цвёрдае **р** — уласнабеларускія рысы.

290. **Коробка Н.** Звук **дж** в малорусском наречии. — РФВ, т. XXXIV, 1895, с. 223—232.

На с. 225, 231, 232 разглядаецца **дж** у беларускіх гаворках.

291. **Косич М. Н.** Литвины-белорусы Черниговской губернии, их быт и песни.— Жив. ст., 1901, вып. II, с. 221—260; вып. III—IV, с. 1—88.

Вып. II. С. 231—232. Заметка аб гаворцы. У падрадковым каментарыі тлумачацца мясцовыя словы і выразы. Вып. III—IV, с. 73—88. Разглядаюцца гукавыя асаблівасці беларускай гаворкі б. Чарнігаўскай губерні.

292. **Крамко І. І.** Да гісторыі адноснага падпарадкавання ў беларускай мове (канструкцыі з даданымі азначальнымі ў Слонімскіх актах другой палавіны XVI ст.). — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1959, № 4, с. 146—154.

С. 147. Заўвага аб канструкцыі з прапазіцыйным азначальным у беларускіх гаворках.

293. **Крамко І. І.** Канструкцыі з даданымі дапаўняльнымі і даданымі часавымі сказамі ў Слонімскіх актах другой палавіны XVI ст. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1960, № 1, с. 133—142.

С. 136. Заўвага аб ужыванні канструкцый, якія прадстаўляюць сабою спалучэнне простай мовы і даданага сказа, у беларускіх гаворках.

294. **Крамко І. І.** Складаназлучаныя сказы ў Слонімскіх актах другой палавіны XVI ст. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 168—180.

С. 176. Аб ужыванні канструкцый са злучнікам **а,** якія выражаюць адносіны далучэння ў беларускіх гаворках.

295. **Крапіва К.** Аб некаторых пытаннях беларускай мовы. — Зб. твораў, т. II, Мінск, 1956, с. 494—513.

Аб паходжанні і развіцці беларускай літаратурнай мовы, аб яе цяперашнім стане і адносінах да агульнанароднай беларускай мовы.

296. **Крапіва К.** Беларускія прыказкі. — Узвышша, 1927, № 6, с. 112—145.

Аб асаблівасцях слоўніка беларускіх прыказак.

Тое ж: Зб. твораў, т. II, Мінск, 1956, с. 383—429.

297. **Красневіч А.** Крывіцкія назвы звёзд. — Крывіч, 1926, № 1, с. 112.

Прыводзяцца назвы зорак, запісаныя ў в. Опса б. Браслаўскага павета. Тут вячэрнюю зорку называюць *Вячорка, Мілавіца,* ранішнюю — *Заранка;* сем зорак у форме каляскі называюць *Воз* або *Стажары,* а Млечны шлях — *Стан* і інш.

298. **Краткий** очерк деятельности Постоянной комиссии по диалектологии русского языка за 12 лет (январь 1914 г.— январь 1926 г.), составленный Д. Н. Ушаковым и И. Г. Голановым. — Труды пост. ком. по диал. русск. яз., вып. 9, 1927, с. 1—12.

С. 9. Заўвага аб тым, што гаворкі цэнтральнай часткі б. Ржэўскага павета Цвярской губерні (яны абследаваліся Галанавым) у аснове сваёй паўночнарускія з беларускімі асаблівасцямі. Заходняя частка павета беларуская па паходжанню.

299. **Крачковский Ю. Ф.** Быт западнорусского селянина. — Чт. в Общ. ист. и древн. росс., кн. IV, октябрь — декабрь 1873, с. 1—212.

Тлумачацца значэнні шматлікіх беларускіх слоў, звязаных з абрадамі і павер'ямі.

Тое ж: Асобны адбітак, М., 1874. 212 с.

300. **Кремко И. И.** Синтаксис сложного предложения Слонимских актов второй половины XVI века. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1960. 26 с.

Выкарыстоўваюцца даныя твораў беларускай мастацкай літаратуры і сучасных гаворак.

301. **Кривицкий А. А.** Формы личных и возвратного местоимений современного белорусского языка в их истории. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1958. 20 с.

Пытанне вывучаецца на матэрыяле помнікаў XIV—XVIII стст., фальклорна-этнаграфічных зборнікаў, сучаснай літаратурнай мовы і дыялектаў (1175 нас. п.).

302. **Крымский А. Е.** Древнекиевский говор. — ИОРЯС, т. XI, кн. 3, 1906, с. 368—411.

С. 399. Аб слове *квет* у беларускай мове. С. 402, 410. Аб уласных імёнах.

303. **Крымский А.** (Рэц.). Еще по поводу «Белорусского Полесья» г. Довнар-Запольского. — Киев. ст., т. LVII, апрель, 1897, с. 46—54.

Рэцэнзент крытыкуе Доўнар-Запольскага за аднясенне палескай гаворкі да беларускай. Крымскі адзначае, што мова пінчукоў — украінская мова.

304. **Крымский А. Е.** Филология и погодинская гипотеза. Дает ли филология малейшие основания поддерживать гипотезу г. Погодина и г. Соболевского о Галицко-Волынском происхождении малорусов? I—IV. Разбор общих историко-филологических данных и обзор письменных памятников старокиевских. — Киев. ст., 1898, июнь, с. 347—365; сентябрь, с. 234 — 266; 1899, январь, с. 9—29; июнь, с. 307—316; сентябрь, 277—311.

Заўвагі аб пераходным характары беларускіх гаворак, якія займаюць паўднёвую і заходнюю акраіны беларускай тэрыторыі, аб іх асаблівасцях (с. 15, 94 і інш.).

Тое ж: Асобны адбітак, Киев, 1904. XXXVI + 113 с.

305. **Крывіцкі А. А.** Аб аканні ў гаворках Лагойскага раёна Мінскай вобласці.— Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. III, 1957, с. 159—164.

306. **Крывіцкі А. А.** Я. Ф. Карскі — выдатны беларускі вучоны (Да 100-годдзя з дня нараджэння). — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1961, № 1, с. 5—14.

С. 8. Разглядаецца пытанне аб падзеле беларускіх гаворак на групы. С. 9—10. Аб межах тэрытарыяльнага пашырэння асаблівасцей беларускіх гаворак.

307. **Крывіцкі А. А.** Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. Мінск, 1961. 40 с.

308. **Крывіцкі А. А.** Фанетычныя асаблівасці адной з гаворак поўдня Беларусі.— Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 98—104.

Даследуюцца гаворкі вёсак Сірода, Ладыжына, Лозак, Малых і Вялікіх Аўцюкоў, Боруска Калінкавіцкага раёна і Глінная Слабады Васілевіцкага раёна Гомельскай вобласці.

309. **Крывіцкі А. А.** Формы асабовых займеннікаў 3-яй асобы ў беларускай мове. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1957, № 1, с. 111—118.

310. **Крывіцкі А. А.** Формы асабовых і зваротнага займеннікаў беларускай мовы ў іх гісторыі. — Уч. зап. Мозырск. пед. ин-та, вып. I, 1957, с. 183—212.

С. 189—192. Разглядаюцца формы *м'ин'е́, ц'иб'е́, с'иб'е́* ў беларускіх гаворках.

311. **Кузнецов П. С.** К вопросу о сказуемостном употреблении причастий и деепричастий в русских говорах. — Материалы исслед. по русск. диал., т. III, 1949, с. 59—83.

С. 80. Аб форме дзеепрыслоўя ў ролі выказніка ў беларускіх гаворках.

312. **Кузнецов П. С.** Русская диалектология. Проспект курса для заочного факультета языка и литературы пединститута. М., 1946. 75 с.

Разглядаюцца адрозненні ўкраінскай і беларускай моў ад рускай (с. 15—19). Характарызуюцца рускія гаворкі, якія маюць у сабе некаторыя беларускія рысы (с. 50—52).

Тое ж: Выд. 2-е, М., 1960. 184 с.

313. **Кузнецов Ю. П.** Извлечение из письма Ю. П. Кузнецова к секретарю общества. — Изв. Русск. геогр. общ., т. IX, № 1, отд. 1, 1873, с. 18—19.

С. 18. Тлумачыцца слова *выспа,* якое ўжываецца навокал горада Гродна.

314. **Кузьмин И. О.** Материалы для изучения говоров Велижского уезда. — Изв. по РЯС, т. III, кн. 1, 1930, с. 179—204.

Асаблівасці апісваемых гаворак параўноўваюцца з асаблівасцямі гаворак б. Віцебскай губерні.

315. **Кузьмин И. О.** Отчет о поездке в Великолукский округ в 1929 г. — Труды Комиссии по русск. яз. АН СССР, т. I, 1931, с. 149—169.

Характарыстыка гаворак паўднёвай часткі б. Трапецкага павета і большай часткі Веліжскага павета. Першыя аўтар лічыць пераходнымі на паўночнавелікарускай аснове, другія — беларускімі.

316. **Кулакоў Т. П.** і **Валтоўскі М. С.** Крукавіцкі сельсавет Азарыцкага раёна на Мазыршчыне. — Наш край, 1930, № 2(53), с. 22—28.

С. 23—24. Прыклады мясцовай лексікі. С. 24. Некаторыя асаблівасці мясцовай гаворкі.

317. **Кулиш П.** Отрывок из записок о Южной Руси. — Русск. беседа, т. II, кн. 2, 1856, с. 49—62.

Этымалогія некаторых беларускіх слоў.

318. **Кульбакин С. М.** Украинский язык. Краткий очерк исторической фонетики и морфологии. Харьков, 1919. 103 с.

Робяцца заўвагі адносна фанетычных і марфалагічных асаблівасцей беларускай мовы (с. 19—22, 25—28, 35—38, 47, 49, 60—82).

319. **Курило О.** До питання про умови розвитку дисимілятивного акання. — Зап. іст-філ. відд. Укр. АН, кн. XVI, 1928, с. 48—71.

Аб дысімілятыўным аканні ў пераходных гаворках на поўначы Чарнігаўшчыны (на матэрыяле гаворкі с. Харобрычы).

320. **Курило О.** До характеристики и процесу монофтонгізації Чернігівських дифтонгічних звуків. — Україна, 1925, кн. 5, с. 14—37.

С. 16—19. Характарыстыка дыфтонгаў у пераходнай украінска-беларускай харобрыцкай гаворцы.

321. **Курило О.** Спроба пояснити процес зміни **о, е** в нових закритих складах у південній групі українських діалектів. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН, кн. XIX, 1928, с. 167—183.

Гісторыя дыфтонгаў з **о, е** ў новазакрытых складах ва ўкраінскай, беларускай і рускай мовах.

322. **Курило О.** Фонетичні та деякі морфологічні особоливості говірки села Хоробричів. Київ, 1924. 111 с. [літаграф. выд.].

У гаворцы в. Харобрычаў пераважаюць украінскія рысы. Але разам з тым, адзначаецца рад беларускіх рыс: аканне, дзеканне, цеканне і некаторыя іншыя.

323. **Курилова О.** До питання про походження північно-українських рефлексів **о — ve, we, wy, e.** — Зб. коміс. для досліджен. іст. укр. м., т. I, Київ, 1931, с. 79—85.

Характарызуюцца дыфтонгі ў пераходных гаворках ад украінскай мовы да беларускай — паўночнаўкраінскія палескія гаворкі.

324. **Кустарева М. А.** Материалы к изучению говоров Смоленщины (Говор Андреевского района Смоленской обл.). — Фил. сб. (Смоленск. обл. краевед. научно-иссл. ин-т). Смоленск, 1950, с. 149—184.

Падкрэсліваецца, што названай гаворцы ўласцівы некаторыя беларускія рысы.

325. **Л.** Сватовство в белорусской свадьбе. — Витебск. губ. вед., 1 августа 1892 г. (часть неофиц.).

Даецца значэнне слоў, звязаных са сватаўствам.

326. **Л. Л.** Материалы для характеристики наречий и говоров русского языка. — РФВ, т. XI, № 1—2, 1884, с. 116—120.

Характарыстыка пераходных гаворак ад украінскай да беларускай і ад украінскай да рускай моў б. Чарнігаўскай губерні.

327. **Лавровский П. А.** Коренное значение в названиях родства у славян. — Сб. ст., чит. в ОРЯС, т. II, № 3, 1868, с. 118+11.

Аб назвах сваяцтва ў беларусаў (с. 37, 117).

328. **Леков И.** Окончание **-ov** за род. р. мн. ч. в славянските езици. — Сб. в чест на проф. Л. Милетич за седемдесет годошнината от рождението му (1863—1933). София, 1933, с. 282—300.

С. 295. Заўвага аб канчатку **-ov** назоўнікаў род. скл. мн. л. у беларускіх гаворках. С. 298. Аб формах назоўнікаў род. скл. мн. л. без канчатка **-ov.**

329. **Леонченко Д. А.** История деепричастий в белорусском языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1957. 19 с.

Пытанне даследуецца на матэрыяле помнікаў пісьменнасці беларускай мовы, яе гаворак, твораў мастацкай літаратуры.

330. **Леся-ій.** Из Городнецкого уезда (Черниговская губ.). — Основа, август, 1862, с. 46—51.

Гаворкі б. Чарнігаўскай губерні падзяляюцца аўтарам на ўкраінскія, пераходныя і беларускія. Даецца характарыстыка асаблівасцей пераходных гаворак.

331. **Лисенко П. С.** Говірка с. Міхайло-Коцюбинського Чернігівської області. (Фонетичний нарис). — Діалект. бюл. Ін-ту мовозн. АН УРСР, вып. II, 1950, с. 61—83.

С. 76. Аб пашырэнні паўднёвабеларускага слабага акання.

332. **Лисенко П. С.** Деякі особливості говірок Олишівського району Чернігівської області. — Діалект. бюл. Ін-ту мовозн. УРСР, вып. IV, 1953, с. 21—36.

С. 36. Заўважаецца, што неазначальная форма дзеясловаў зблiжае вывучаемыя гаворкі з беларускімі гаворкамі.

333. **Ломтев Т. П.** Белорусский язык. М., 1951. 131 с.

С. 13—14. Разглядаецца сучасны падзел беларускай мовы на групы гаворак — паўднёва-заходнюю і паўночнаўсходнюю; характарызуюцца асаблівасці гэтых гаворак.

Рэц.: П. А. Расторгуев. — Вопр. языкозн., 1953, № 3, с. 143—148.

334. **Ломтев Т. П.** Грамматика белорусского языка. Пособие для университетов и педагогических институтов. М., 1956. 336 с.

С. 19. Аб падзеле беларускай мовы на групы гаворак — паўднёва-заходнія і паўночна-ўсходнія, характарыстыка іх асаблівасцей. С. 32—35. Разглядаецца сістэма літаратурнага вакалізму

ў яе адносінах да дыялектных адрозненняў.

335. **Ломтев Т. П.** Сравнительно-историческая грамматика восточнославянских языков. М., 1961. 323 с.

Для параўнання выкарыстоўваюцца факты сучаснай беларускай літаратурнай мовы, гісторыі мовы і беларускіх гаворак.

336. **Лосева Л. М.** Сложноподчиненные предложения с придаточным условия в курских говорах. — Наук. зап. Чернівіцк. ун-ту, т. XXXI. Серія філол. наук, вип. 7, 1958, с. 121—138.

Названыя канструкцыі параўноўваюцца з аднатыпнымі канструкцыямі ў беларускіх гаворках па зборніку Раманава (с. 127, 130—132).

337. **Ляончанка Д.** З гісторыі форм дзеепрыметнікаў у беларускай мове. Матэрыялы к курсу гістарычнай граматыкі беларускай мовы. Гомель, 1957. 66 с.

Матэрыялам для даследавання паслужылі помнікі пісьменнасці беларускай мовы, дыялектныя даныя, запісы вуснай народнай творчасці і творы мастацкай літаратуры.

338. **Ляпунов Б. М.** Единство русского языка в его наречиях (Пособие к лекциям по истории русского языка). Одесса, 1919. 18 с.

Аўтар разглядае беларускую мову, а таксама ўкраінскую як дыялект рускай мовы. На с. 10 прыводзяцца асаблівасці беларускай мовы, на с. 11— рысы ўкраінскай мовы, якія ўласцівы беларускай мове.

339. **Ляпунов Б. М.** Лингвистические заметки. По поводу сочинения С. М. Кульбакина «К истории и диалектологии польского языка». — РФВ, т. LV, № 1—2, 1906, с. 1—33.

На с. 8, 18, 29 закранаецца пытанне аб дыфтонгах у беларускай мове.

340. **Ляпунов Б. М.** (Рэц.). А. Шахматов. Исследования в области русской фонетики. Варшава, 1893. — Жив. ст., вып. I, 1895, с. 101—116.

С. 106—107. Аб моўных рысах, паводле якіх Шахматаў выдзяляе рускую, украінскую і беларускую мовы. С. 107—108. Дыфтонгі ў паўночнаўкраінскіх і паўднёвабеларускіх гаворках. С. 114—115. Крытычны разгляд вывадаў Шахматава, якія датычацца гісторыі рускай, беларускай і ўкраінскай моў і іх распаўсюджання.

341. **Ляцкий Е.** (Рэц.). Белорусское Полесье. Сборник этнографических материалов, собранных М. Довнар-Запольским. Вып. I. Песни пинчуков. С приложением карты сев. части уезда и статьи о говоре. Киев, 1895.—Этногр. обозр., 1895, № 3, с. 153—160.

С. 155. Рэцэнзент не згаджаецца з назвай «Белорусское Полесье», паколькі гэта гаворка характарызуецца напластаваннем беларусізмаў на ўкраінскай аснове.

342. **М. К.** Заметка да вывучэння сялянскай адзежы Дубровеншчыны. — Наш край, 1930, № 3, с. 51—54.

Прыводзяцца мясцовыя назвы матэрыялу для вырабу адзення, назвы жаночага адзення.

343. **Максимов С. В.** Обитель и житель. (Из очерков о Белоруссии).—Древн. и нов. Россия, 1876, т. II, № 6, с. 127—143; № 7, с. 201—212; № 8, с. 297—310.

№ 8, с. 299—300. Заўвага аб асноўных фанетычных асаблівасцях беларускай мовы.

344. **Максимович М. А.** История древней русской словесности.—Собр. соч., т. III, Киев, 1880, с. 346—745.

С. 402—416. Погляд аўтара на паходжанне ўсходнеславянскіх моў: рускай, украінскай і беларускай; адзначаюцца асаблівасці, якія адрозніваюць гэтыя тры мовы. С. 424. Заўвага аб цоканні ў беларускіх гаворках. С. 427. Аб поўнагалоссі ва ўсходнеславянскіх мовах.

Асобна работа выдадзена пад назвай «История русской словесности». Киев, 1839, кн. I. 226 с.

345. **Максимович М. А.** Начатки русской филологии. — Собр. соч., т. III, Киев, 1880, с. 25—155.

Для параўнання прыцягваецца матэрыял беларускай народнай мовы: разглядаюцца асаблівасці ў галіне фанетыкі (с. 77, 87, 97, 109, 120—125, 132) і марфалогіі (с. 134, 137, 139, 141, 148).

346. **Максимович М. А.** Новые письма к М. П. Погодину. О старобытности малороссийского наречия. — День, 1863, № 8, 10, 15, 16.

Заўвагі аб некаторых асаблівасцях беларускай мовы: пераход **в** у **у**, пераход **г, к, х** у **з, ц, с,** аканне, дзекан-

не і інш. (с. 285, 289, 290, 301, 307, 309—311).

Тое ж: Асобнае выданне, М., 1863. 70 с.; Собр. соч., т. III, Киев, 1880, с. 273—311.

347. **Малевич С.** Белорусские народные песни. — Сб. ОРЯС, т. LXXXII, № 5, 1907, с. 1—194.

Назіранні над гаворкамі паўночна-заходняй часткі б. Слуцкага павета Мінскай губерні (вв. Малево, Альхоўка, Карцэвічы, Яскевічы і Гусакі). Даецца кароткі агляд фанетычных, марфалагічных і сінтаксічных асаблівасцей. Прыводзяцца казкі, песні з захаваннем мясцовага вымаўлення. С. 165—194. Перакладны слоўнік (беларуска-рускі).

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1907. 194 с.

348. **Малевич С.** Белорусский нищенский «Лазарь». — Жив. ст., вып. II, 1907, с. 109—114.

С. 109—110. Значэнне слоў *лира, лирник.*

349. **Мальчевский К.** Белорусские имена мужские и женские. — Могилев. губ. вед., 1850, № 46.

Царкоўныя імёны ў народным вымаўленні.

350. **Манаенкова А. Ф.** Говор русского села Леонтьево Ветковского района Гомельской области (фонетические особенности). — Труды по языкозн. БГУ им. Ленина, вып. I, 1958, с. 281—308.

Гаворка сяла Ляонцьева адносіцца да паўднёварускай. Разам з тым у гаворцы шмат беларускіх асаблівасцей— вынік уплыву суседніх гаворак.

351. **Манаенкова А. Ф.** Морфологические особенности говора села Леонтьево Добрушского района Гомельской области (Имя существительное). — У кн.: Даследаванні па бел. і руск. мовах. Мінск, 1958, с. 195—215.

352. **Марков А. В.** Данные по говору Стародубского уезда Черниговской губернии. — ИОРЯС, т. XV, кн. 1, 1910, с. 184—195.

Аналізуецца мова 53 песень в. Кусцічаў-Брановых. Адзначаецца, што гаворка названай вёскі — архаічная паўночнаўкраінская гаворка, пераходная да беларускай.

353. **Марков А. В.** Заметки по русской диалектологии. — РФВ, т. LXXV, № 3—4, 1916, с. 264—268.

Падкрэсліваецца, што ў гаворках б. Пінскага павета Мінскай губерні і Пружанскага павета Гродзенскай губерні на месцы старажытнага **ѣ** вымаўляецца **і.**

354. **Масякина В. В.** Глаголы с основой на заднеязычный согласный в истории русского языка и диалектов (в сравнении с фактами истории украинского и белорусского языков и их современных говоров). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Саратов, 1956. 19 с.

355. **Масякина В. В.** Формы инфинитива от глаголов с основой на заднеязычный согласный в говорах русского языка в сравнении с данными говоров украинского и белорусского языков. — Уч. зап. Балашов. гос. пед. ин-та, т. I. Ист.-фил. серия, 1956, с. 78—103.

356. **Матач А.** Дыфтонгі **уо (юо = іуо), ыэ (іе).** — Крывіч, 1924, № 2, с. 104—105; 1925, № 5, с. 103—105.

Разглядаюцца формы, у якіх ужываюцца дыфтонгі ў беларускіх гаворках. Называецца тэрыторыя пашырэння дыфтонгаў.

357. **Матвеева Г. И.** Числительные *два, три, четыре* в русских говорах.—Материалы и исслед. по русск. диал., т. I. Нов. серия, 1959, с. 86—104.

С. 97. Аб формах творнага склону на **-ма** ў пераходных гаворках ад рускай мовы да беларускай і ў беларускай мове.

358. **Матвеенко В. А.** Страдательно-безличный оборот в говорах восточнославянских языков. — Slavia, roč. XXIX. seš. 3, 1960, s. 350—365.

Разглядаюцца залежныя дзеепрыметнікі ў складзе залежна-безасабовага звароту з пункту гледжання своеасаблівасці адзначаных катэгорый у рускіх, украінскіх і беларускіх гаворках. Спачатку вывучаецца пытанне аб стане (залоге) формы на **-но, -то,** потым — пытанне аб яе віда-часавым значэнні.

359. **Материалы** для изучения белорусских говоров под ред. Е. Ф. Карского. — ИОРЯС, т. II, кн. 2, 1897, с. 561—575; т. III, кн. 3, 1898, с. 1—67; т. IV, кн. 3—4, 1899, с. 1—32 і 33—69;

Сб. ОРЯС, т. LXXV, № 5, 1903, с. 1—72; т. LXXXII, № 8, 1907, с. 1—67; т. LXXXVIII, № 1, 1910, с. 1—15.

Вып. I. Матэрыялы б. Мінскай губерні, заходняй часткі Мінскага павета, Гродзенскай губерні Сакольскага павета, Магілёўскай губерні розных месц.

Вып. II. Матэрыялы б. Мінскай губерні паветаў: Слуцкага, Мінскага, Ігуменскага, Мазырскага, Віленскай губерні Дзісенскага павета; Магілёўскай губерні Быхаўскага павета; Ковенскай губерні Нова-Аляксандраўскага павета.

Вып. III. Матэрыялы б. Мінскай губерні паветаў: Слуцкага, Ігуменскага, Рэчыцкага; Віленскай губерні Свянцянскага павета; Ковенскай губерні Нова-Аляксандраўскага павета; Магілёўскай губерні і павета.

Вып. IV. Матэрыялы б. Гродзенскай губерні розных месц; Сувальскай губерні Аўгустоўскага павета; Мінскай губерні паветаў: Слуцкага, Мінскага, Навагрудскага, Рэчыцкага; Віцебскай губерні паветаў: Себежскага, Лепельскага.

Вып. V. Матэрыялы б. Віленскай губерні Вілейскага павета.

Вып. VI. Матэрыялы б. Магілёўскай губерні Аршанскага павета; Віцебскай губерні і павета; Магілёўскай губерні Рагачоўскага павета.

Тое ж: Асобныя адбіткі, вып. I, СПб., 1897, с. 1—15; вып. II, СПб., 1898. с. 17—83; вып. III, СПб., 1900, с. 85—153; вып. IV, СПб., 1903, с. 155—226; вып. V, СПб., 1907. 67 с.

360. **Материалы** для изучения северномалорусских говоров, а также переходных от белорусских к малорусским (Полесье). Под редакцией Е. Ф. Карского. — ИОРЯС, т. III, кн. 3, 1898, с. 1—42; Сб. ОРЯС, т. LXXV, № 6, 1903, с. 1—39.

Вып. I. Матэрыялы б. Мінскай губерні Пінскага павета.

Вып. II. Матэрыялы б. Мінскай губерні Мазырскага павета, Пінскага павета; Гродзенскай губерні Пружанскага павета.

Тое ж: Асобныя адбіткі, вып. I, СПб., 1898, с. 1—42; вып. II, СПб., 1903, с. 43—81.

361. **Материалы** по этнографии Гродненской губернии, вып. I. Вильно, 1911. 237 с.

С. 14. Заўвагі аб гаворках б. Гродзенскай губерні.

362. **Матэрыялы** для слоўніка народна-дыялектнай мовы (Пад рэд. Ф. Янкоўскага). Мінск, 1960. 198 с.

Кніга ўключае народна-дыялектную лексіку з розных месц Беларусі (Бялыніцкі, Быхаўскі і Глускі р-ны Магілёўскай вобл., Докшыцкі р-н Віцебскай вобл., Маладзечанскі р-н Мінскай вобл., Ляхавіцкі р-н Брэсцкай вобл., Карэліцкі р-н Гродзенскай вобл., Парыцкі р-н Гомельскай вобл.). Да кожнага слова даюцца граматычныя каментарыі, тлумачэнне сэнсу і прыклады іх ужывання ў сказах.

363. **Мацкевіч Ю. Ф.** Важнейшыя пытанні беларускай дыялекталогіі. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. 2, 1954, с. 125—154.

364. **Мацкевіч Ю. Ф.** Да характарыстыкі моўных асаблівасцей сярэднебеларускіх гаворак. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VIII, 1961, с. 143—158.

365. **Мацкевіч Ю. Ф.** Дыялектныя асаблівасці паўднёвабеларускіх гаворак. — Матэрыялы I дыялект. канфер. Мінск, 1950, с. 54—80.

366. **Мацкевіч Ю. Ф.** Марфалогія дзеяслова ў беларускай мове. Мінск, 1959. 292 с.

Апісанне дзеяслова на базе дыялектных даных беларускіх гаворак і мовы мастацкай літаратуры.

367. **Мацкевіч Ю. Ф.** Некаторыя дыялектныя асаблівасці паўночна-ўсходніх беларускіх гаворак. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. III, 1957, с. 32—49.

368. **Мацкевіч Ю. Ф.** Некаторыя формы дзеяслова па матэрыялах Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. I, 1954, с. 60—90.

369. **Мацкевіч Ю. Ф.** Формы інфінітыва ў беларускай мове. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1958, № 4, с. 157—171.

Агляд форм інфінітыва праводзіцца на матэрыяле беларускіх гаворак.

370. **Мацкевіч Ю. Ф.** Формы 3-яй асобы адзіночнага ліку цяперашняга і будучага простага ў беларускай мове. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1958, № 3, с. 150—164.

371. **Мацкевіч Ю. Ф.** Формы 3-яй асобы адзіночнага ліку цяперашняга і будучага простага часу ў беларускай мове.— Slavia, roč. XXIX, seš. 2, 1960, s. 193—206.

Разглядаюцца формы 3-яй асобы адз. л. з **-t** і без **t** у беларускіх гаворках.

372. **Мацкевич Ю. Ф., Мурашко А. Г., Орешонкова А. В.** Взаимодействие между белорусским национальным литературным языком и народными говорами. — Вопр. образов. вост.-слав. нац. яз. М., 1962, с. 127—143, з 9 картамі.

373. **Мейер А.** Описание Кричевского графства 1786 года. — Могилев. ст. Сб. статей Могилев. губ. вед., вып. II, 1901, с. 86—137.

С. 90. Заўвага аб асаблівасцях мясцовай гаворкі: ужыванне пытальнай часціцы **чи,** вымаўленне **з** замест **с;** тут жа прыводзяцца прыклады гаворкі мясцовых краўцоў, шаўцоў, а таксама некаторыя мясцовыя назвы звяроў, птушак, дрэў, раслін, грыбоў.

374. **Миклошич Ф.** Сравнительная морфология славянских языков. Перевел Н. Шляков. Под ред. Р. Брандта, вып. I—V. М., 1885—1887. 838 с.

Вып. III. Языки малорусский и русский. Прыводзіцца фактычны матэрыял з беларускіх гаворак, які ілюструе некаторыя асаблівасці ў скланенні і спражэнні (с. 341, 343, 348—361, 363, 366, 369, 371—391, 392—393).

375. **Микуцкий С. П.** Белорусские слова. Материалы для сравнительного и объяснительного словаря и грамматики.— Изв. имп. АН по ОРЯС, т. V, 1856, с. 176—192.

376. **Микуцкий С. П.** Областные слова белорусских старцев. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. II, 1853, с. 400.

377. **Микуцкий С.** Отчет о путешествии по западным губерниям. 6-й отчет кандидата С. Микуцкого. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. IV, 1855, с. 87—111.

Разглядаюцца розныя прыстаўкі ў беларускай мове ў параўнанні з іншымі мовамі. На с. 110—111 вядзецца размова аб межах беларускіх гаворак. Прыводзяцца некалькі найбольш характэрных асаблівасцей беларускай мовы. Тлумачацца значэнні рада беларускіх слоў.

378. **Микуцкий С.** Отчет о путешествии по западным губерниям. 7-й отчет кандидата С. Микуцкого. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. IV, 1855, с. 330—336, 360—368, 403—416.

Ужыванне рада суфіксаў і канчаткаў у беларускай мове ў параўнанні з рускай, польскай, літоўскай мовамі і санскрытам. Прыводзяцца значэнні некаторых беларускіх слоў: *рэч, шум, бахаць, хрушч, віск, набрыняць, друк, сакатаць, краса, красаваць, квактаць* і інш.

379. **Микуцкий С. П.** Пятый отчет кандидата С. Микуцкого. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. IV, вып. 1, 1855, с. 38—48.

С. 47—48. Заўвагі аб этымалогіі асобных беларускіх слоў.

380. **Микуцкий С. П.** Третий отчет о путешествии кандидата С. П. Микуцкого 1854 г. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. III, вып. 5, 1854, с. 204—207.

Тлумачацца значэнні некаторых беларускіх слоў.

381. **Михальчук К.** До праці В. Науменки «Обзор малорусской речи». Київ, 1889. — Укр. діалект. зб., кн. II, 1929, с. 43—74.

Аб пераходзе **о ў а** і аб гуках на месцы старажытнага **ѣ** у беларускай мове (с. 49, 51).

382. **Михальчук К. П.** Наречия, поднаречия и говоры Южной России в связи с наречиями Галичины. — Труды этногр.-статист. экспед. в Зап.-Русский край, т. VII, вып. 2, 1877, с. 452—512.

С. 473—490 і 493—501. Вызначаюцца межы паўночнаўкраінскіх і палескіх гаворак, характарызуюцца асаблівасці іх. С. 490—492. Апісанне гаворак Чарнігаўшчыны.

383. **Могилевские** губернские ведомости. Могилевская шляхта.—Вестн. Зап. России, т. IV, кн. X, 1866, с. 77—102.

С. 98—99. Аб асаблівасцях мовы шляхты. Заўважаецца, што мова магілёўскай шляхты — сумесь польскай і беларускай моў з перавагай апошняй.

384. **Мурашка А. Р.** Да пытання аб кароткіх формах прыметнікаў у беларускіх гаворках (Склонавыя формы прыналежных прыметнікаў). Материалы конференции молодых ученых АН БССР. Мінск, 1958, с. 53—57.

385. **Мурашка А. Р.** Дыялектныя назвы свойскай жывёлы. — Працы Ін-та мо-

вазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 130—135.

Прыводзяцца назвы ў беларускіх гаворках.

386. **Мурашка А. Р.** Кароткія формы прыметнікаў у беларускіх гаворках. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1958, № 1, с. 122—134.

387. **Мурашка А. Р.** Склонавыя формы якасных і адносных прыметнікаў у беларускіх гаворках. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. V, 1958, с. 195—226.

388. **Мурашка А. Р.** Ступені параўнання якасных прыметнікаў (Па матэрыялах Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы). — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VIII, 1961, с. 206—212.

389. **Мурашка А. Р.** Формы меснага склону адзіночнага ліку прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду ў беларускіх гаворках. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. III, 1957, с. 156—170.

390. **Мурашка А. Р.** і **Арашонкава А. У.** Некаторыя асаблівасці гаворак Камарынскага раёна Гомельскай вобласці.— Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 105—110.

391. **Мурашко А. Г.** Формы прилагательных в белорусских говорах. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1958. 24 с.

392. **Мухлинский.** Праздники, забавы, предрассудки и суеверные обряды простого народа в Новогрудском уезде Литовско-Гродненской губернии. — Вестник Европы, № 14, июль, с. 147—153; № 15 и 16, август, 1830, с. 271—276.

Тлумачацца значэнні слоў, якія адносяцца да абрадавай лексікі.

393. **Мяцельская Е. С.** Абстрактная лексіка ў гаворцы с. Грэск Слуцкага раёна Мінскай вобласці.—У кн.: Даследаванні па бел. і руск. мовах, 1960, с. 105—112.

Даецца апісанне тыпаў марфалагічнага словаўтварэння адцягненых назоўнікаў гаворкі.

394. **Н. Б.** Жатвенные песни в Борисовском уезде (Минской губернии). — Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. 3, 1912, с. 295—299.

У падрадковых каментарыях тлумачацца мясцовыя словы і выразы.

395. **Н. Я. Н.** Глашатаи добрых начал в сельской среде. — Жив. ст., вып. III—IV, 1902, с. 479—488.

Прыводзяцца дзве гутаркі, якія запісаны ў сяле Лаўрышова б. Навагрудскага павета Мінскай губерні. На с. 487—488 тлумачацца мясцовыя словы і выразы.

396. **(Рэц.). Народные** белорусские песни. Собраны Е. П. 1853. — Современник, т. XLII, № 11, отд. IV, 1853, с. 22—27.

Аб паходжанні беларускага слова *танок.*

397. **Народные** праздники, увеселения, поверья и суеверные обряды жителей Белоруссии. — Вестн. Европы, 1828, с. № 5—6, с. 75—92.

На с. 77—90 тлумачацца значэнні рада слоў, якія адносяцца да абрадавай лексікі.

398. **Наумов И. Ф.** Дополнения и заметки к Толковому словарю Даля. — Сб. ОРЯС, т. XI, № 6, 1874. с. 1—46.

У дадатку да артыкула прыводзіцца спіс беларускіх слоў, якія ўжываюцца ў «заходніх губернях».

399. **Недешев И.** Исторический обзор важнейших звуковых и морфологических особенностей белорусских говоров. — РФВ, т. XII, № 3—4, 1884, с. 1—54.

Тое ж: Асобны адбітак, 1884. 54 с.

Рэц.: А. И. Соболевский. — ЖМНП, ч. CCXXXIX, июнь, 1855, с. 299—305.

400. **Некрашэвіч С.** Да характарыстыкі беларускіх гаворак Парыцкага раёна (Кароткі этнаграфічна-лінгвістычны нарыс). — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 159—244.

401. **Некрашэвіч С.** і **Бузук П.** Праграма для збірання асаблівасцей беларускіх гаворак і гаворак, пераходных да суседніх моў. Мінск, 1927. 80 с.

Рэц.: Настаўнік. — Звязда, 1927, № 231. П. А. Расторгуев. — Изв. по РЯС, т. 1, кн. 2, 1928, с. 602—605.

402. **Нечаев А. Д.** Материалы по русской диалектологии (под редакцией и с предисловием проф. Е. Ф. Карского).— Варш. унив. изв., кн. IX, 1914, с. 17—121.

Прыводзяцца матэрыялы паўночнай часткі б. Старадубскага павета Чарнігаўскай губерні. На с. 17—18 заўвага Карскага аб тым, што гаворка б. Старадубскага павета з'яўляецца беларускай: тут паўсямесна ўжываецца дзе-

канне і цеканне. На с. 119—121 даюцца некаторыя лексічныя асаблівасці гаворкі.

403. **Никифоровский Н. Я.** Белорусские песни «Частушки». Вильна, 1911. 166 с.

Прыводзяцца тэксты частушак з б. Віцебскай, Віленскай і Мінскай губерняў. У прадмове, якую напісаў Занкевіч, адзначаецца, што ў мове частушак, прадстаўленых у зборніку, шмат утварэнняў з ласкальнымі суфіксамі. Падкрэсліваецца, што пад уплывам рускай мовы ў некаторых гаворках Віцебскай губерні адсутнічае цвёрдае **р**, пераход **в** у **ў** і слабей выражаецца дзеканне і цеканне.

404. **Нікіфароўскі М.** Напаўпрыказкі — напаўпрымаўкі. — Зап. аддз. гум. навук, кн. 4. Працы кафедры этнагр., т. I, сш. I, 1928, с. 81—115.

Даюцца значэнні прыказак і прымавак. Разглядаюцца некаторыя спосабы ўтварэння фразеалагізмаў у беларускай мове.

Пачатак гэтай працы надрукаваны ў Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. 1—4, 1910—1914.

405. **Никифоровский Н. Я.** Очерки Витебской Белоруссии. 1. Старцы. 2. Дудар и музыка. 3. Пособники жихара. 4. Подданные пособники. 5. Питущие и пропойцы. 6. Игры и игроки. 7. Бабы або жонки. 8. Сбяги, прочки, вонки, уходалы. — Этногр. обозр., 1892, кн. XII, № 1, с. 70—105; кн. XIII—XIV, № 2—3, с. 170—202; 1893, кн. XVII, № 2, с. 92—154; 1894, кн. XX, № 1, с. 30—88; 1896, кн. XXXI, № 4, с. 65—88; 1897, кн. XXXIV, № 3, с. 21—66; 1898, кн. XXXVII, № 2, с. 1—36; 1899, кн. XL—XLI, № 1—2, с. 1—18.

У тэксце прыводзіцца адпаведная лексіка. У канцы кожнага раздзела даецца тлумачэнне на рускай мове рада беларускіх слоў і выразаў (усяго тлумачыцца каля 540 слоў).

Тое ж: Асобныя адбіткі, вып. I, М., 1892. 36 с.; вып. II, М., 1892. 33 с.

406. **Никифоровский Н. Я.** Очерки простонародного житья-бытья в Витебской Белоруссии и описание предметов обиходности (Этнографические данные). С географическим видом Витебской губернии и четырьмя чертежами в тексте. Витебск, 1895. VIII+522+CLIV с.

Даюцца прыклады бытавой лексікі. С. I—CXIX. У заўвагах тлумачацца значэнні слоў на рускай мове.

Тое ж: Витебск. губ. вед., 1894—1895 г.

407. **Никифоровский Н. Я.** Полупословицы и полупоговорки, употребляемые в Витебской Белоруссии. Посмертный труд. — Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. 1, 1910, с. 197—207; кн. 2, 1911, с. 142—154; кн. 3, 1912, с. 300—303; кн. 4, 1914, с. 205—210.

Тлумачацца значэнні беларускіх прыказак і прымавак на рускай мове.

З нязначнымі зменамі праца была надрукавана таксама ў часоп. «Крывіч», № 1(7), 1924, с. 13—23.

408. **Никифоровский Н. Я.** Простонародные загадки. Собрал в Витебской губернии Н. Я. Никифоровский. Витебск, 1898. 33 с.

У канцы даюцца «Выноски и примечания к тексту загадок», дзе тлумачацца на рускай мове значэнні слоў і выразаў.

Тое ж: Памятн. кн. Витебск. губ. на 1898 г., Витебск, 1898, с. 309—343.

409. **Ніколаєнко З. Г.** Деякі особливості сістеми голосних перехідних говірок від української до білоруської мови.— Доповіді та повідомл. (Ужгород. держ. ун-т). Серія філ., № 2, 1958, с. 103—104.

410. **Ніколаєнко З. Г.** Дзекання та цекання в перехідних говірках від української до білоруської мови. — Доповіді та повідомл. (Ужгород. держ. ун-т). Серія філ., 1959, № 4, с. 84—85.

411. **Ніколаєнко З. Г.** Рефлексація давніх **о, е** та **ѣ** в говірках Любецького району Чернігівської області. — Наук. зап. Ужгород. держ. ун-ту, т. XIV, 1955, с. 193—203.

С. 200—201. Параўнанне вывучаемых гаворак з гаворкамі Мазыршчыны па матэрыялах Карскага.

412. **Н. К.** Заметки о городе Борисове и его уезде. — Памятная кн. Виленск. ген.-губ. на 1868 г. СПб., 1869, с. 88—102.

Прыводзяцца прыклады бытавой лексікі мясцовых гаворак.

413. **Носович И. И.** Белорусские песни. — Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр., т. V, 1873, с. 45—280.

У заўвагах тлумачацца значэнні асобных слоў.

Тое ж: Асобнае выданне, СПб., 1874. 236 с.

414. **Носович И. И.** Белорусские пословицы и поговорки. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. 1, 1852, с. 34—79; 103—107.

С. 103—107. Тлумачальны слоўнік— каля 250 беларускіх слоў.

415. **Носович И. И.** Дополнение к белорусскому словарю.—Сб. ОРЯС, т. XXI, № 6, 1881, с. 1—22.

416. **Носович И. И.** Сборник белорусских пословиц. — Сб. ОРЯС, т. XII, № 2, 1874, с. VI, 251—482.

С. V. Заўвага аб беларускім вымаўленні. С. 205—232. «Лексический указатель к сборнику белорусских пословиц».

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1874. 232 с.

417. **Носович И. И.** Сборник белорусских пословиц. — Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр., т. 1, 1867, с. 251—482.

Заўвага аб польскіх запазычаннях у беларускай мове (с. 254). На с. 254 робяцца заўвагі адносна форм дзеяслова 3-яй асобы адзіночнага ліку.

418. **Носович И. И.** Словарь белорусского наречия. СПб., 1870. 756 с.

Слоўнік укладзены на матэрыяле паўднёвабеларускіх гаворак.

Рэц.: И. И. Срезневский. — Зап. АН, т. VIII, кн. 1, 1866, с. 18—19.

419. **Обнорский С. П.** Заметки по русской диалектологии. 1. Южновеликорусские формы вин. ед. жен. род. прилагательных на **-уя.** — Slavia, roč. VII, seš. 4, 1929, s. 836—852.

С. 842—843. Аўтар заўважае, што формы на **-уя** тыпу *маладуя, залатуя* адсутнічаюць у беларускіх гаворках. С. 848. Аб формах прыметнікаў він. скл. адз. л. жан. р. на **-аю** ў беларускіх гаворках.

420. **Обнорский С. П.** Заметки по русской диалектологии. 2. Исчезновение д. между гласными. — Slavia, roč, XI, seš. I, 1932, s. 43—55.

С. 54. Аб дысіміляцыі зубных зычных у беларускіх гаворках.

421. **Обнорский С. П.** Именное склонение в современном русском языке. Вып. I. Единственное число, Л., 1927. 324 с.

Адзначаюцца асаблівасці ў скланенні ў гаворках беларускай мовы (с. 9, 97—99, 103, 277, 301).

422. **Обнорский С. П.** Именное склонение в современном русском языке. Вып. II. Множественное число. Л., 1931. IV + 411 с.

Разглядаюцца некаторыя асаблівасці ў скланенні беларускіх гаворак. Змест: Именительный падеж. Бел. матэрыялы: с. 5, 72, 104, 110, 111, 147, 149. Родительный падеж. Бел. матэрыял: с. 223, 242, 279, 291, 296—297. Дательный, творительный, местный падежи. Бел. матэрыял: с. 308, 312—314, 329, 334, 346, 349, 352, 358, 360, 365, 370, 373. Приложение. Бел. матэрыял: с. 392.

423. **Обнорский С. П.** Очерк по морфологии русского глагола. М., 1953. 251 с.

Заўвагі: а) аб формах дзеяслова 3-яй асобы адз. л. без **-т** і з **-ть** і б) аб утварэнні дзеясловаў 3-яй асобы мн. л. на **-ти** ў беларускіх гаворках (с. 126, 137).

424. **Огиенко И. И.** Ударение в слове «музыка». Очерк из истории русского ударения. — РФВ, т. LXXVII, № 1—2, 1917, с. 164—188.

Націск у словах *суніца, чарніца* (с. 174), *музыка* (с. 175) у беларускай мове.

425. **Орешонкова А. В.** Личные формы глаголов настоящего времени в белорусской письменности XVI века. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1958. 19 с.

Як параўнальны матэрыял выкарыстоўваюцца даныя беларускіх гаворак (формы 1-ай асобы мн. л. на **-мо,** 2-ой асобы на **-це, -цё,** формы дапаможнага дзеяслова **имамь**).

426. **Орлов А.** О русском языке в Минской епархии. — Минск. епарх. вед., часть неофиц., 1868, № 14—15.

№ 14. Характарыстыка мовы старажылаў б. Мінскай губерні. № 15. Аб некаторых фанетычных асаблівасцях беларускай мовы.

427. **Орлова В. Г.** Русско-белорусские языковые отношения по данным диалектологических атласов. — У кн.: Материалы и исследования по русск. диалект., вып. II, 1961, с. 3—14.

428. **Оссовецкий И. А.** (Рэц.). W. Kuraszkiewicz. Zarys dialektologii wschodniosłowiańskiej z wyborem tekstów gwarowych. Warszawa, Państwowe Wyd-wo naukowe, 1954. 146 с., 4 карты. —Вопр. языкозн., 1956, № 2, с. 103—110.

Рэцэнзент не згаджаецца з той групоўкай старажытных усходнеславянскіх дыялектаў, якую прапануе Курашкевіч. Падкрэсліваецца, што аўтар не выкарыстаў працы савецкіх дыялектолагаў, а карыстаецца формуламі і вызначэннямі аўтараў «Опыта диалектологической карты» і таму, па-першае, памыляецца пры падзеле на асноўныя групы дыялектаў сучасных усходнеславянскіх моў; па-другое, няправільна выдзяляе на тэрыторыі беларускай мовы паласу пераходных гаворак.

429. **Остапчук В.** Народные песни, сказания, сказки и проч. (записанные в Седлецкой и Люблинской губерниях). — Жив. ст., вып. III—IV, 1902, с. 442—473.

У падрадковых каментарыях тлумачацца мясцовыя словы і выразы: *саган, кабат, шанда* і інш.

430. **Отрембский И. С.** Очерк белорусских говоров Виленской губернии. Сочинение И. С. Отрембского, удостоено имп. Варшавским университетом золотой медали. Варшава, 1914. IV + 20 с.

431. **П. Ос-кий.** Письма из Белоруссии. — Русск. инвалид, 1864, № 1, 13.

№ 1. Аб уплыве беларускай і польскай моў на латышскую ў гарадах Рэжыцы і Люцыне.

432. **Памятники** народного творчества в Северо-Западном крае. Вильна, 1866. 300 с.

Прыводзяцца песні, прыказкі і прымаўкі з б. Гродзенскага, Кобрынскага, Бельскага, Брэсцкага, Пружанскага, Слонімскага паветаў Гродзенскай губерні, Дзісенскага і Вілейскага паветаў Віленскай губерні і Навагрудскага і Пінскага паветаў Мінскай губерні.

Пад тэкстамі даецца тлумачэнне мясцовых слоў на рускай мове.

433. **Погодин А.** Образование сравнительной степени в славянских языках.—ИОРЯС, т. VIII, кн. 1, 1903, с. 206—211.

С. 208. Заўвага аб ужыванні вышэйшай ступені прыметнікаў з суфіксам **ѣш-ь** у беларускай мове (па матэрыялах Карскага).

434. **Полевой А.** Описание говора Новозыбковского уезда Гомельской губ. (Описанию не подвергаются селения, расположенные к югу от линии Блешня—Семеновка). — У кн.: Сб. материалов Гомельских губ. курсов по переподготовке сельских школьных работников в г. Новозыбкове. Новозыбков, 1924, с. 272—293.

Аўтар адносіць гаворку б. Навазыбкаўскага павета да беларускай мовы. Даецца характарыстыка асаблівасцей гэтай гаворкі.

435. **Полевой А.** О языке населения Новозыбковского уезда Гомельской губернии. Минск, 1926. 47 с.

Аналіз фанетыкі, марфалогіі і лексікі гаворкі Навазыбкаўскага павета дае аўтару падставу аднесці яе да беларускай.

Рэц.: П. Вайцюлевіч. — Родная мова, 1930, № 1—2, с. 33—41.

436. **Попов В. М.** Замечания о северно-смоленских и ржевских говорах. Отчет Отделению русского языка о поездке в Поречский и Ржевский уезды. — ИОРЯС, т. XVIII, кн. 3, 1913, с. 225—275.

Адзначаецца, што названыя гаворкі нельга аднесці да беларускіх (як гэта сцвярджалі Мікуцкі, Сабалеўскі), бо тут адсутнічаюць беларускія рысы.

437. **Попов В. М.** К определению типа русского наречия в верховьях Западной Двины. — Изв. по РЯС, т. II, кв. I, 1929, с. 117—121.

У процілегласць меркаванню Сабалеўскага і Карскага, якія адносілі гаворкі паўночнай часткі Смаленскай вобласці да чыста беларускіх гаворак, Папоў лічыць, што гэтыя гаворкі можна назваць зменшанымі, бо ў іх няма дзекання і цекання.

Рэц.: П. А. Бузук. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. II, кн. 9, 1929, с. 321—322.

438. **Попов П.** Діалектологічні спостереження на північно-східньому кордоні України. — Зап. іст.-філ. відд., Укр. АН, кн. VII—VIII, 1926, с. 410—421.

Заўвагі аб дыфтонгах у паўночнаўкраінскіх пераходных гаворках.

439. **Потебня А. А.** Два исследования о звуках русского языка. 1. О полногласии. 2. О звуковых особенностях русских наречий. — Фил. зап., вып. V, 1864, с. 202—252; 1865, вып. 1, с. 49—91; вып. II—III, с. 95—157.

С. 49. Аўтар зазначае, што ў беларускай мове няма ніводнай рысы, якая б не сустракалася ў рускай мове, а таму беларуская мова адносіцца да рускай мовы, пры гэтым да паўднёва-

велікарускага нарэчча; у даследаванні выкарыстоўваецца фактычны матэрыял беларускіх гаворак.

Тое ж: Асобнае выданне, Воронеж, 1866. 156 с.

440. **Потебня А. А.** Заметки о малорусском наречии. — Фил. зап., 1870, вып. I, с. 1—36; вып. II, с. 37—76; вып. IV, с. 77—100; вып. V, с. 101—134.

Разглядаюцца ў асноўным асаблівасці гаворак б. Брэсцкага, Кобрынскага, Пружанскага паветаў Гродзенскай губерні, а таксама б. Пінскага павета Мінскай губерні (вып. I, с. 4, 7, 20—22, 28, 30; вып. II, с. 44, 46, 48, 57 і інш.).

441. **Потебня А. А.** Значения множественного числа в русском языке. — Фил. зап., 1887, вып. II, с. 1—22; вып. V, с. 23—34; вып. VI, с. 35—44; 1888, вып. I, с. 45—60; вып. II, с. 61—78.

Разглядаецца беларускі матэрыял: *купала, дажынкі, запоіны, у прочках* і інш. (с. 50—55, 57—59, 64, 68, 70, 72).

442. **Потебня А. А.** Малорусская народная песня по списку XVI века. — Фил. зап., вып. II, 1877, с. 1—53.

С. 4. Аб ужыванні **и** на месцы **ѣ** у гаворцы с. Азяты б. Кобрынскага павета. С. 5. Аб ужыванні канчатка 3-яй асобы адз. л. дзеясловаў у гаворках б. Пружанскага, Кобрынскага паветаў.

443. **Потебня А. А.** О некоторых случаях влияния небности на согласные звуки. — РФВ, т. II, 1879, с. 1—44, 207—232.

Даследаванне праводзіцца на матэрыяле славянскіх моў. Для ілюстрацыі бяруцца прыклады з беларускіх гаворак (с. 2, 4, 5, 39, 213, 220, 222, 224).

444. **Потебня А. А.** Отзыв о сочинении А. Соболевского «Очерки из истории русского языка», ч. I. Киев, 1884. — ИОРЯС, т. I, кн. 4, 1896, с. 804—831.

Аб ужыванні **о** з **е** (*вітёр, човён*), **е** замест **о** (*лихеі*) у гаворках б. Гродзенскай губерні (с. 827, 829).

445. **Праграма** па вывучэнню беларускіх гаворак і збіранню звестак для складання Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы. Мінск, 1948. 48 с.

446. **Праграма** па вывучэнню беларускіх гаворак і збіранню звестак для складання Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы. Мінск, 1950. 112 с.

447. **Пригоровский И.** Народные песни Гродненской губернии Волковысского уезда. — Грод. губ. вед., № 17, 18, 1868, с. 89, 97.

У заўвагах тлумачацца значэнні мясцовых слоў.

448. **Программа** для собирания народных юридических обычаев. — Пермск. губ. вед., 1864, № 46 (часть неофиц.).

Тлумачацца словы, якія адносяцца да вясельнай абраднасці на Беларусі.

449. **Пруссак А. В.** О говорах Брянского и Ливенского уездов (Материалы для изучения великорусских говоров, вып. X). — Сб. ОРЯС, т. XCIX, № 2, 1921, с. 5—27.

Аўтар адзначае, што ў бранскіх і паўночна-ўсходніх беларускіх гаворках, ёсць шмат агульных рыс. Нельга згадзіцца з Буддэ, што беларускія асаблівасці адсутнічаюць у гаворках Бранскага павета.

450. **Пшеничнова Н. Н.** К истории редуцированных **ы, и** в восточнославянских языках. — Научн. докл. высш. шк. Фил. науки, № 1, 1960, с. 43—54.

Артыкул пабудаваны на матэрыяле рускіх, беларускіх і ўкраінскіх гаворак.

451. **Пщелко А.** Зажинки и обжинки. — Витебск. губ. вед., 2 октября, 1903.

Тлумачацца значэнні некаторых слоў.

452. **Пянькоўскі А. Б.** Аб мнагакратных формах дзеяслова з заменай каранёвага **е** праз **а** ў рускіх гаворках, сумежных з беларускімі. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. V, Мінск, 1958, с. 161—168.

Разгляд праводзіцца на матэрыяле Суражскага і Гардзееўскага раёнаў Бранскай вобласці.

453. **Р.** *Кагадзе* — слова, пашыранае на Случчыне. — Узвышша, 1927, № 6, с. 194.

454. **Р. Я.** (Рэц.). Н. Н. Дурново, Н. Н. Соколов, Д. Н. Ушаков. Опыт диалектологической карты русского языка в Европе с приложением очерка русской диалектологии (Труды МДК, вып. V). М., 1915. — Этногр. обозр., кн. CIX—CX, № 1—2, 1916, с. 102—107.

Заўвага аб тым, што нельга класці ў аснову падзелу беларускіх гаворак

дысімілятыўнае аканне, паколькі яно наглядаецца ў некаторых гаворках б. Курскай і Варонежскай губерняў.

455. **Радченко З.** Гомельские народные песни (белорусские и малорусские). Записаны в Дятловицкой волости Гомельского уезда Могилевской губернии. — Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр., т. XIII, вып. II, 1888, с. XLIII+265.

С. IV—IX. Характарыстыка гаворкі б. Гомельскага павета. С. X—XIV. Тлумачацца значэнні мясцовых слоў і выразаў. Ва «Уводзінах» (с. I—XLIII) прыводзяцца прыклады бытавой і абрадавай лексікі.

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1888. 321 с.

456. **Раманаў Е.** Гаворкі Магілёўскай губерні. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 121—146.

У залежнасці ад вымаўлення гука **р** названыя гаворкі падзяляюцца на мяккаэрыя і цвёрдаэрыя.

Рэц.: Е. Ф. Карский. — Изв. по РЯС, т. III, кн. I, с. 365.

457. **Рамановіч Я. М.** Заўвагі аб некаторых сінтаксічных рысах гаворак Уздзенскага раёна Мінскай вобласці. —Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 111—119.

458. **Рамановіч Я. М.** Некаторыя фанетычныя асаблівасці гаворак Уздзенскага раёна Мінскай вобласці. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. V, 1958, с. 227—248.

459. **Рамзевич Н. К.** Из лексикона о белорусской розге (по поводу 40-летия отмены телесных наказаний, 1863 — 1903 гг., 17 апреля). — Фил. зап., вып. IV—V, 1903, с. 1—4.

460. **Рапановіч Я.** Беларускія прыказкі, прымаўкі і загадкі. Мінск, 1958. 378 с.

У падрадковых каментарыях тлумачацца дыялектныя словы і выразы.

461. **Растаргуеў П. А.** Аб вывучэнні беларускай дыялекталогіі. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 115—120.

462. **Растаргуеў П. А.** Беларуская дыялекталогія ў мінулым і яе бліжэйшыя задачы. Даклад, прачытаны на I дыялекталагічнай канферэнцыі БССР, якая праходзіла 25—30 сакавіка 1948 г. у г. Мінску. — Весці АН БССР, № 3, 1948, с. 27—33.

463. **Расторгуев П. А.** Белорусская речь в ее современном и прошлом состоянии. Из лекций, читанных в Белорусском народном университете в Москве летом 1918 г. — У кн.: Курс белорусоведения. М., 1918—1920, с. 185—257.

Апісанне гукавой сістэмы беларускай мовы ў параўнанні з гукавой сістэмай рускіх гаворак і рускай літаратурнай мовы. Асаблівасці, якія характэрны для асобных гаворак беларускай мовы.

464. **Расторгуев П. А.** Белорусский язык.— БСЭ, т. V, М., 1927, с. 413—416.

Аб падзеле беларускай мовы на дзве асноўныя дыялектныя групы. Разглядаюцца некаторыя дыялектныя асаблівасці.

465. **Расторгуев П. А.** Говор с. Хоробричей б. Городнянского уезда Черниговской губернии в описании О. Курило и говоры западных уездов Брянской губернии. — Уч. зап. Ин-та яз. и лит. Росс. ассоц. науч.-исслед. ин-тов обществ. наук, т. 3 (лингвист. секц.), 1929, с. 195—201.

Параўнанне асаблівасцей гаворак заходняй часткі б. Бранскай губерні і гаворкі с. Харобрычаў дазволіла аўтару зрабіць вывад, што гаворка, в. Харобрычаў беларуская, з моцным украінскім уплывам.

466. **Расторгуев П. А.** Говоры восточных уездов Гомельской губернии в их современном состоянии. Минск, 1927. 24 с.

Рэц.: 1) Е. Ф. Карский. — Изв. по РЯС, т. I, кн. 1, 1928, с. 326—327. 2) П. А. Бузук. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 372—376.

467. **Расторгуев П. А.** Говоры на территории Смоленщины. М., 1960. 207 с.

У гэтым даследаванні пад тэрыторыяй Смаленшчыны разумеецца тэрыторыя, якую займалі смаленскія крывічы ў перыяд з XI да канца XII ст. Адзначаецца, што аснова гаворак Заходняй Смаленшчыны беларуская. На с. 163—181 разглядаюцца гаворкі перасяленцаў з БССР. На с. 182—183 намячаюцца межы смаленскіх гаворак у адносінах да суседніх гаворак у іх сучасным стане. Падкрэсліваецца, што разглядаемыя гаворкі трэба назваць змешанымі, прычым у гэтых адносінах

рускія рысы пераважаюць над беларускімі.

Рэц.: И. Г. Голанов. — Изв. АН СССР. Отд. лит. и яз., т. 20, 1960, с. 344—346. J. R. — Slavia orientalis, № 2, 1961, s. 281.

468. **Растаргуеў П.** Да характарыстыкі беларускіх гаворак. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 189—219.

Рэц.: Е. Ф. Карский. —Изв. по РЯС, т. II, кн. I, 1929, с. 365.

469. **Расторгуев П. А.** Диалектологические заметки. — Бюлл. диалект. сект. Ин-та русск. яз. АН СССР, 1948, вып. 2, с. 41—45; вып. 3, с. 57—59.

Аб некаторых асаблівасцях (уплыве ўкраінскай мовы, аканні, дыфтонгах) гаворак заходніх раёнаў Бранскай вобласці, якія па сваёй аснове беларускія.

470. **Расторгуев П. А.** К вопросу о ляшских чертах в белорусской фонетике. — Труды пост. ком. по диал. русск. яз., вып. 9, 1927, с. 35—48.

Даказваецца, што дзеканне, цеканне і цвёрдае **р** — гэта не запазычанні з польскай мовы, а развіліся самастойна на беларускай глебе.

471. **Расторгуев П. А.** О программе по белорусской диалектологии. (По поводу «Праграмы для збірання асаблівасцей беларускіх гаворак і гаворак, пераходных да суседніх моваў». Апрацавалі С. Некрашэвіч і П. Бузук. Мінск, 1927). — Изв. по РЯС, т. I, кн. 2, 1928, с. 602—605.

Прапануюцца пытанні, якія не ўлічаны названай праграмай, але якія неабходна мець на ўвазе пры збіранні матэрыялу.

Тое ж.: Асобны адбітак, [б. м., б. г.]. 4 с.

472. **Расторгуев П. А.** (Рэц.). Об атласе проф. П. А. Бузука по белорусской диалектологии. — Изв. по РЯС, т. III, кн. 2, 1930, с. 619—633.

Крытычны разгляд асобных карт. Аўтар рэцэнзіі ўносіць шмат паправак адносна распаўсюджання з'яў у беларускіх гаворках (пераход **а** ў **о** пад націскам, мяккае **р**, цоканне, пераход **л** у **ў**, фрыкатыўнае **г** і інш.).

473. **Расторгуєв П.** Про польський та білоруський вплив на українські говірки кол. Сідлецької губерні. — Укр. діалект. зб., кн. II, 1929, с. 199—209.

Тое ж: Асобны адбітак, 1929. 10 с.

474. **Расторгуев П. А.** Северско-белорусский говор. Исследование в области диалектологии и истории белорусских говоров. Л., 1927. 224 с. і 1 карта.

Рэц.: 1) Е. Ф. Карский. — Изв. по РЯС, т. I, кн. I, 1928, с. 327 — 328; 2) П. А. Бузук. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 372—376.

475. **Родионова (Нащокина) А. М.** Восточнославянская лексика говоров Навлинского района Брянской области. — Уч. зап. Ленингр. гос. пед. ин-та им. А. И. Герцена, т. 144. Кафедра русск. яз., 1958, с. 251—294.

Беларускі матэрыял прыводзіцца ў асноўным па слоўніку Насовіча. Разглядаецца: 1) агульнаславянская лексіка; 2) лексіка, якая вядома рускім гаворкам і ўкраінскай мове і 3) лексіка, якая вядома рускім гаворкам і беларускай мове.

476. **Родионова (Нащокина) А. М.** Лексика говоров Навлинского района Брянской области в системе русских диалектов. — Уч. зап. Ленингр. гос. пед. ин-та им. А. И. Герцена, т. 130. Кафедра русск. яз., 1957, с. 213—235.

С. 224. Заўвага аб значэнні слова *приданка* ў беларускіх гаворках. С. 225—226. Аб назвах *пазёмка, суница, суничка* ў беларускай мове.

477. **Романов А.** Говор Павловичской волости Могилевского уезда. — Жив. ст., вып. IV, 1893, с. 513—518.

Разглядаюцца фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці гаворкі.

478. **Романов Е.** Белорусский сборник. Т. I. Губерния Могилевская. Вып. 1 и 2. Песни, пословицы и загадки. Киев, 1886. XI + 486 с.

У заўвагах да тэкстаў тлумачацца значэнні мясцовых слоў і выразаў.

Рэц.: 1) А. Ф. Бычков. — Сб. ОРЯС, т. XL, 1886, с. I—V. 2) Е. Ф. Карский. — ЖМНП, ч. CCLII, октябрь, 1887, с. 320—330.

479. **Романов Е. Р.** Белорусский сборник. Т. 1. Губерния Могилевская. Вып. 3. Сказки. Витебск, 1887. XVIII+443 с.

С. XIV—XVI. Звесткі аб магілёўскіх гаворках.

480. **Романов Е. Р.** Белорусский сборник. Вып. V. Заговоры, апокрифы и духовные стихи. Витебск, 1891. XV + 448 с.

Да тэкстаў даецца пастаронкавы моўны каментарый.

481. **Романов Е. Р.** Белорусский сборник. Вып. VII. Песни сезонные, обрядовые, игорные, танцы, духовные стихи. Вильно, 1910. VI+44 с.

Да тэкстаў дадаецца моўны каментарый.

482. **Романов Е. Р.** Внешний быт быховского белоруса. — Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. 2, 1911, с. 75—141.

Прыводзяцца прыклады бытавой лексікі.

483. **Романов Е. Р.** Катрушницкий лемезень. Условный язык дрибинских шаповалов. — Сб. ОРЯС, т. LXXI, № 3, 1901, с. 1—44.

Аб мове магілёўскіх і мінскіх жабракоў і дрыбінскіх шапавалаў. С. 5—44. Слоўнік катрушніцкага лемезня.

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1901. 44 с.

484. **Романов Е. Р.** Катрушницкий лемезень. (Условный язык шерстобитов м. Дрибина).—Жив. ст., вып. I, 1890, с. 9—16.

С. 12—16. Слоўнічак катрушніцкага лемезня.

Тое ж: Могилев. ст., вып. II (1900—1901 гг.), 1901, с. 45—68.

485. **Романов Е. Р.** Материалы для изучения говоров Могилевской губернии. — Могилев. губ. вед., 1902, № 70—72, 74, 76, 79—81, 83, 85, 86.

Прыводзяцца матэрыялы с. Высокае б. Аршанскага павета. № 70. Разглядаюцца асаблівасці гаворак б. Магілёўскай губерні.

Тое ж: Жив. ст., вып. III—IV, 1902, с. 413—428.

486. **Романов Е.** Общий очерк Витебской губернии. — Памятн. кн. Витебск. губ., изд. 1898 года. Приложения, с. 39—308.

С. 107—116. Разглядаюцца асаблівасці гаворак б. Віцебскай губ.

487. **Романов Е. Р.** Очерк быта нищих Могилевской губернии и их условный язык (любецкий лемент). — Этногр. обозр., кн. VII, № 4, 1890, с. 118—145.

С. 127—145. Слоўнік, які ўключае каля 1000 слоў.

Тое ж: Асобны адбітак, М., 1891. 27 с.

488. **Романович Е. М.** Говоры Узденского района Минской области. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1953. 16 с.

489. **Руднев Я. И.** Белорусско-литовское Полесье. — У кн.: Русская земля (Природа страны, население и его промыслы). Сборник для народного чтения, т. VII, СПб., 1898. 205 с.

С. 125—126. Як характэрную рысу беларускай мовы аўтар прыводзіць дзеканне і цеканне. Заўважаецца, што на паўднёвыя гаворкі вельмі ўплывае ўкраінская мова.

490. **Рытов М. В.** Русские лекарственные растения. Народные названия. Отличительные признаки. Культура. Употребление в медицине (научной, народной, ветеринарной). Наставления по сбору и сушке. Свежие употребляемые растения. Производство препаратов. Полное практическое руководство для хозяев и для преподавания. Т. I. Дикорастущие и возделываемые лекарственные растения. Пгр., 1918. 256 с.

Прыводзяцца беларускія народныя назвы раслін.

491. **С. К.** Аб напісанні **ул** у крыўскай мове. — Крывіч, 1927, № 12, с. 11.

Заўважаецца, што ў беларускіх гаворках пачатковае **ул** звычайна замяняецца праз *вала* або *у* зусім не вымаўляецца: *Валадзімір* або *Ладзімір*.

492. **С. К.** Заметки о западной части Гродненской губернии. — Вестн. имп. Русск. геогр. общ., ч. XVI, кн. I, отд. 2, 1856, с. 93—158.

С. 86—111. Узоры народнай мовы, запісаныя фанетычнай транскрыпцыяй. Адзначаюцца некаторыя асаблівасці мясцовых гаворак.

Тое ж: Этногр. сб., изд. имп. Русск. геогр. общ., вып. III, 1858, с. 47—114.

493. **Сабаляускас А. И.** Относительно происхождения русского *шурпа, шурпатый,* белорусского *шурпа* и др. — Труды АН Лит. ССР. Серия А, № 1, 1960, с. 123—124.

Прыводзіцца беларускі дыялектны матэрыял. Артыкул напісаны на літоўскай мове. Даецца рэзюме на рускай мове.

494. **Савельев П.** Об отличительных признаках и наречиях русского языка по системе Надеждина. — ЖМНП, ч. XCIII, № 2, отд. 2, 1857, с. 302—314.

С. 306—307. Праводзіцца мяжа бе-

ларускай мовы. С. 310—311. Аб аканні і оканні ў беларускай мове.

495. **Сакович М. А.** Песни крестьян села Молодова Гродненской губ. Кобринского уезда. — Жив. ст., 1890, вып. I, с. 5—8; вып. II, с. 141—146.

У падрадковых каментарыях тлумачацца беларускія словы на рускай мове. У канцы даецца тлумачэнне 58 словам.

496. **Свод** материалов, собранных комиссией по диалектологии русского языка. Серия 1-ая. Черниговская губерния. Обработал П. А. Расторгуев. — Труды МДК, вып. 9, 1927, с. 157—175.

Прыводзіцца матэрыял гаворак, якія па сваёй аснове беларускія.

497. **Сементовский А. М.** Сборник в память Первого русского статистического съезда 1870 г. Составлен А. М. Сементовским, членом-сотрудником имп. Общества Русского географического и Вольного экономического, членом-корресп. Московского археологического общества и секретарем Витебского статистического комитета. СПб., 1872. 579 с.

С. 302—304. Характарыстыка некаторых моўных асаблівасцей беларускай мовы ў параўнанні з рускай і іншымі славянскімі мовамі.

498. **Сементовский А. М.** Этнографический обзор Витебской губернии. СПб., 1872. 69 с.

С. 7—8. Характарыстыка некаторых фанетычных і марфалагічных асаблівасцей беларускіх гаворак.

499. **Сербаў І. А.** Вічынскія паляне. Этнаграфічны нарыс беларускага Палесся, ч. І. Матэрыяльная культура. — У кн.: Зб. артыкулаў: этнаграфія, антрапалогія, псіхалогія, псіхатэхніка і навуковая арганізацыя працы, гісторыя мастацтва. Мінск, 1928, с. 1—52.

Прыводзяцца мясцовыя назвы сельскагаспадарчых будынкаў, прылад, ежы. У падрадковых каментарыях тлумачацца значэнні слоў і выразаў (*нагавіцы, вярэнька, лейцы, губка, крук, сэрытут, броднічане, чайка, суярок, чацвяргговы венік* і інш.).

Тое ж: Асобны адбітак, Мінск, 1928. 52 с.

500. **Сербов И. А.** Белорусы-сакуны. Краткий этнографический очерк. — Сб. ОРЯС, т. XCIV, № 1, 1915. с. XVII + + 180.

С. XIV—XV. Заўвага аб гаворцы паўночнай часткі Палесся. С. 4. Заўвага аб асаблівасцях гаворкі беларусаў-сакуноў. С. 50—128. Апісанне сістэмы гаворкі в. Жыцін, Крамок, Юравічы, Церабут, Шчыткавічы, Ляўкі, Дражын, Залужжа, Падарэссе, якія размешчаны на мяжы б. Бабруйскага і Ігуменскага паветаў Мінскай губерні. У заўвагах тлумачацца значэнні слоў і выразаў. С. 77—80. Слоўнік найбольш ужывальных слоў у гэтых гаворках.

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1915. 180 с.

501. **Сербов И. А.** Поездки по Полесью. 1) По дреговичской области летом 1911 г. 2) Поездка по Полесью летом 1910 г. — Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. 3, 1912, с. 304—320; кн. 4, 1914, с. 70—102.

Кн. 3. С. 305. Заўвага аб характэрнай асаблівасці — «саканні» слуцка-капыльскіх гаворак. У падрадковых каментарыях тлумачацца значэнні мясцовых слоў і выразаў. Прыводзяцца прыклады бытавой і сельскагаспадарчай лексікі. Кн. 4. С. 83. Апісваецца размова палешукоў. С. 86. Заўвага аб дыфтонгах. С. 91—92. Характарыстыка гаворкі в. Аброва. С. 94. Аб пераходнай гаворцы в. Нобель і Марачна. С. 102. Аб асаблівасцях гаворкі в. Аўцюкі.

Тое ж: Асобны адбітак, Вильна, 1914. 51 с.

502. **Сергеев А. Н.** Опыт объяснения названий русских городов и селений. — Древн. и нов. Россия, № 8, 1876, с. 343—361.

Аб паходжанні назваў буйнейшых беларускіх гарадоў.

503. **Серебренников Ф.** Обычаи и обряды крестьян Себежского уезда при крестинах, свадьбах и похоронах. — Памятн. кн. Витебск. губ. на 1865 г., с. 75—90.

С. 88. Заўвага аб цоканні ў гаворцы б. Себежскага павета Віцебскай губерні.

504. **Сержпутовский А. К.** Грамматический очерк белорусского наречия д. Чудин Слуцкого уезда Минской губернии. — Сб. ОРЯС, т. LXXXIX, № 1, 1911, с. 1—66.

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1911. 66 с.

505. **Сержпутовский А. К.** Земледельческие орудия белорусского Полесья (К этнографии белорусов-полешуков южной части Слуцкого и северной половины Мозырского уездов Минской губ.) — Материалы по этнографии России, т. I, СПб., 1910, с. 45—59.

Даецца апісанне сельскагаспадарчых прылад працы, прыводзяцца мясцовыя назвы гэтых прылад і іх частак.

506. **Сержпутовский А. К.** Отчет о поездке в Гомельскую губернию в 1926 году. Минск, 1926. 16 с.

Характарыстыка асаблівасцей мясцовых гаворак.

507. **Сержпутовский А. К.** Очерки Белоруссии. I. *Сябрына* (Из жизни полесских белорусов южной части Слуцкого уезда Минской губернии). II. *Бонда*. III. *Ловля вьюнов*. IV. *Талака*. V. *Каўтун (колтун)*. VI. *Запасвание, гаўяда*. VII. *Добывание огня*. — Жив. ст., вып. III, с. 149—152; вып. IV, с. 207—214, 1907; вып. I, 1908, с. 25—33; вып. I, 1909, с. 40—45.

Лексічна-этымалагічныя заметкі.

508. **Сержпутовский А. К.** Сказки и рассказы белорусов-полешуков (Материалы к изучению творчества белорусов и их говора). СПб., 1911. VII + 185с.

У зборнік уключаны апавяданні і казкі, запісаныя ў паўднёвай частцы Слуцкага і паўночнай частцы Мазырскага паветаў б. Мінскай губ. С. I—II. Заўвага аб фанетычных асаблівасцях гаворкі: дыфтонгах, **ў** (нескладовым) і інш.

509. **Сивицкене М. К.** Некоторые типы безличных предложений в говоре д. Мальковка (БССР, Мстиславльский район Могилевской области). — Вопр. литовск. языкозн., вып. 2, 1959, с. 231—238.

510. **Сидорук І.** Проблема українсько-білоруської мовної межі. Slavistica, № 3, 1948.

511. **Синявський О.** Замітка про мову с. Любеча на Чернігівщині. — Мовознавство, № 1, 1934, с. 91—97.

Як паказвае даследаваны матэрыял, у гаворцы любячан пераплятаюцца моўныя асаблівасці беларускай, украінскай і рускай моў.

512. **Скрынченко Д. В.** Белорусы, их разговорный язык при свете истории. — Минск. ст., вып. I, отд. 2, 1909, с. 58—79.

513. **Слабадзецкі А.** Мова калгаснай вёскі.— Полымя рэвал., 1936, № 9, с. 109—119.

Аб зменах у мове паслярэвалюцыйнай вёскі.

514. **Смаль-Стоцький С.** Поліські мішані говори і поліські дифтонги. — Slavia, roč. VI, seš. I, 1927, s. 28—39.

Даследаванне вядзецца на матэрыяле харобрыцкай і сумежных гаворак.

515. **Смаль-Стоцький С.** (Рэц). В. Ганцов. Характеристика поліських дифтонгів і шляхи їх фонетичного розвитку. Діалектологічна класифікація українських говорів. — Slavia, 1924, roč. III, seš. 2 і 3, s. 462—470; 1925, roč. III, seš. 4, s. 695—709.

Адмаўляюцца погляды Ганцова на палескія гаворкі. С.-Стоцкі прапануе ў аснову падзелу палескіх гаворак пакласці не націскныя і ненаціскныя склады (і іншыя з'явы), як гэта робіць Ганцоў, а аканне (і іншыя з'явы, у тым ліку і дыфтонгі).

516. **Соболевский А. И.** (Рэц.). Важная особенность старого псковского говора. Н. Каринский. Язык Пскова и его области в XV веке. СПб., 1909.—РФВ, т. LXII, № 3—4, 1909, с. 231—234.

С. 234. Аб **г** перад **н** у слове *стыгнуть* у беларускіх гаворках.

517. **Соболевский А.** (Рэц.). Диалектологическая карта русского языка в Европе. Составлена членами МДК, состоящей при ОРЯС, Н. Н. Дурново, Н. Н. Соколовым и Д. Н. Ушаковым. Пгр., 1914. — ЖМНП, ч. LVII, июнь, 1915, с. 398—402.

Рэцэнзент лічыць, што неправамерна ўключаць у склад пераходных гаворак, ад беларускіх да паўднёвавялікарускіх, паўднёвы ўсход б. Смаленскай губерні і большую частку Калужскай і Арлоўскай губерняў, бо агульных рыс апошніх гаворак з беларускімі вельмі мала. Адмоўным бокам карты лічыцца тое, што не адзначаны найбольш характэрныя асаблівасці рускіх і беларускіх гаворак: **у** замест **в**, **с** замест **ц**, дзеканне ў рускіх гаворках, беларускае **у** замест **ы**, цоканне, чоканне.

518. **Соболевский А. И.** Древнекиевский говор. — ИОРЯС, т. X, кн. I, 1905, с. 308—323.

С. 316. Пераходны характар гаворак паўднёвай часткі Беларусі. Адзначаецца, што неабходна бачыць у старажытнакіеўскай гаворцы адну з гаворак, блізкую да суседніх гаворак беларуска-велікарускага тыпу (без падаўжэння галосных пад уплывам знікнення глухіх).

519. **Соболевский А. И.** Заметки о северских говорах. М. Халанский. Народные говоры Курской губернии. Заметки и материалы по диалектологии и народной поэзии Курской губернии. СПб., 1904. — РФВ, т. LIV, № 3—4, 1905, с. 37—48.

Разглядаючы кнігу Халанскага, аўтар заметкі адносіць гаворкі гаруноў і казінцаў да пераходных ад велікарускай да беларускай мовы.

520. **Соболевский А. И.** Из истории русского языка.—ЖМНП, ч. CCXCVI, ноябрь, 1894, с. 22—34; ч. CCCXI, май, 1897, с. 44—59; ч. CCCXIV, ноябрь, 1897, с. 61—69; ч. CCCXXXVII, сентябрь, 1901, с. 396—409.

Шырока выкарыстоўваюцца факты беларускіх гаворак. С. 25. Вымаўленне **ш.** С. 27—30. Замена аднаго гука другім у галіне галосных і зычных. С. 44—46. Паходжанне шыпячых, якія паявіліся на месцы свісцячых. С. 51—52. Ужыванне **дж** замест **ж.** С. 56—57. Сцяжэнне галосных. С. 64—65. Пераход **т** у **н,** аб паходжанні злучэння **зд.** С. 67. **ув** замест **в.** С. 68—69. Формы 3-яй асобы адз. і мн. л. цяперашняга часу на **-ти.** С. 400. **j** у слове *войстры.* С. 401. Аб падваенні зычных.

521. **Соболевский А.** Из истории словарного материала. — РФВ, т. LXV, № 1—2, 1911, с. 409—419.

С. 418. Беларуская назва птушкі *бацян.* С. 419. Памяншальныя ўтварэнні на **-хно, -хна** ў беларускай мове.

522. **Соболевский А.** Из истории уменьшительных слов. — РФВ, т. LXV, № 1—2, 1911, с. 400—402.

Аб ужыванні ў беларускай мове назоўнікаў на **-йло,** як напрыклад *попихайло.*

523. **Соболевский А. И.** Исследования в области русской грамматики. — РФВ, т. VI, № 3, с. 15—53; № 4, 1881, с. 204—255.

Апісанне асаблівасцей беларускай мовы праводзіцца на матэрыяле помнікаў пісьменнасці і дыялектаў. Характарызуюцца формы назоўнікаў, прыметнікаў, дзеясловаў.

524. **Соболевский А.** (Рэц.). Исторический обзор важнейших звуковых и морфологических особенностей белорусских говоров И. Недешева. Варшава, 1884.— ЖМНП, ч. CCXXXIX, июнь, 1885, с. 299—305.

Аб поглядах розных вучоных (Даля, Патэбні, Міклошыча і інш.) на беларускую мову. На с. 300 заўважаецца, што беларускія гаворкі, хоць яны і мала вывучаны, можна падзяліць на дзве групы: адна, большая, не ведае мены **ц** і **ч,** і другая мяняе гэтыя гукі.

525. **Соболевский А.** К истории русских акающих говоров. — РФВ, т. XII, № 1—2, 1884, с. 106—108.

Заўвагі аб аканні ў беларускай мове.

526. **Соболевский А.** К истории русского языка. — РФВ, т. LIII, № 1—2, 1905, с. 7—10.

С. 8. Спалучэнне **-скѣ** у словах *скепать, скепина, раскеп, оскёпок* у беларускіх гаворках. С. 10. Назоўнікі ў форме прыметнікаў (бел. *ораты).*

527. **Соболевский А. И.** Лекции по истории русского языка. Киев, 1888. VIII+212 с.

Для характарыстыкі беларускай мовы прыцягваецца шмат тэарэтычнага і фактычнага беларускага матэрыялу, у тым ліку і дыялектны матэрыял, 4-е выд., М., 1907. 309 с.

528. **Соболевский А.** Мелкие заметки по морфологии. — РФВ, т. LXIV, № 3—4, 1910, с. 150—167.

С. 158. Заўвага аб ужыванні займенніка **тот** у беларускіх гаворках. С. 159. Аб прыназоўніку **ув.** С. 162. Формы 3-яй асобы адз. і мн. л. цяперашняга часу на **-ти** ў гаворках б. Магілёўскай губерні.

529. **Соболевский А.** Мелкие заметки по славянской и русской фонетике. —РФВ, т. LXIV, № 3—4, 1910, с. 102—149.

Разглядаюцца розныя фанетычныя з'явы ў беларускіх гаворках: **х** замест **с** у слове *зехаць,* **ь** у слове *денцо, дзенцо,* паяўленне **j** у словах *молойца, войстрый* і інш. (с. 105, 109, 114—115, 118, 122, 128, 133—136, 143—149).

530. **Соболевский А.** Несколько местных названий. — РФВ, т. LXV, № 1—2, 1911, с. 405—408.

С. 406—407. Аб назве горада Сураж.

531. **Соболевский А.** (Рэц.). Обзор звуков и форм белорусской речи. Сочинение Е. Ф. Карского. М., 1886. — ЖМНП, ч. CCLI, май, 1887, с. 137—147.

Сабалеўскі прапануе наступны падзел беларускіх гаворак: гаворкі, у якіх няма мены **ц** і **ч**, падзяляюцца на акаючыя паўночна-ўсходнія і гаворкі, ў якіх у большай ці меншай ступені захоўваецца ненаціскное **о** — паўднёва-заходнія; выдзяляецца паўночна-ўсходняя група з аканнем, але якая мае мену **ц** і **ч**, і група гаворак б. Магілёўскай губерні, у якіх адсутнічае дзеканне і цеканне. Аўтар рэцэнзіі прапануе сваё меркаванне адносна паходжання асобных з'яў у беларускіх гаворках; напрыклад, ён лічыць, што формы *тэй, аднэй* — польскія формы. Таксама польскімі ён лічыць словы *відэльцы, золозы, падло* і інш.

532. **Соболевский А. И.** Опыт русской диалектологии. Наречия великорусское и белорусское. СПб., 1897. 108 с.

Беларуская мова падзяляецца на дзве дыялектныя групы: цокаючую і няцокаючую. Даецца характарыстыка асаблівасцей гэтых груп.

Тое ж: Выд. 2-е. Опыт русской диалектологии академика А. И. Соболевского. Наречия великорусское, белорусское и малорусское. Киев, 1911. 168 + 93 с. (Літаграф. выд.).

Рэц.: 1) Е. Карский. — ИОРЯС, т. III, кн. 4, 1897, с. 1162—1164; 2) А. А. Шахматов. — ИОРЯС, т. III, кн. 4, 1897, с. 1157—1162; 3) V. Jagić. — Arch. für sl. ph., 1898, t. XX, S. 435—489.

533. **Соболевский А. И.** О русских говорах вообще и белорусских говорах в частности. По поводу книги проф. Е. Ф. Карского «Белорусы», т. I. — ИОРЯС, т. IX, кн. 2, 1904, с. 14—23.

Рэц.: Е. Ф. Карский. — РФВ, т. LIII, № 1—2, 1905, с. 54—62.

534. **Соболевский А. И.** Очерк русской диалектологии. — Жив. ст., 1892, вып. I, с. 1—24; вып. II, с. 1—26; вып. III, с. 3—30; вып. IV, с. 3—61.

Апісанне фанетычных і граматычных асаблівасцей паўднёварускіх, паўночнарускіх, беларускіх і ўкраінскіх гаворак. Вып. III. Белорусское наречие.

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1892. 134.

535. **Соболевский А. И.** Русские говоры и польский язык. По поводу книжки K. Nitsch'a. Mowa ludu polskiego. — РФВ, т. LXVI, № 3—4, 1911, с. 401—404.

Разглядаецца пытанне аб адносінах польскіх дыялектаў да рускіх, беларускіх і ўкраінскіх.

536. **Соболевский А. И.** Следы литовского влияния на славянские языки. — РФВ, т. XIV, № 3—4, 1885, с. 297—300.

С. 299. Аб паходжанні слова *свіран*.

537. **Соболевский А. И.** Смоленско-полоцкий говор в XIII—XV вв. — РФВ, т. XV, № 1, 1886, с. 7—24.

Характарыстыка старажытнай смаленска-полацкай гаворкі на матэрыяле грамат, якія захоўваліся ў Рыжскім гарадскім архіве. Падкрэсліваецца, што смаленска-полацкая гаворка ўвайшла ў склад беларускай мовы.

538. **Соболевский Д.** Белорусы и Белоруссия. — Чырвоны шлях, 1918, № 3—4, с. 8—10; № 5—6, с. 10—14; № 7—8, с. 14—18; № 9—10, с. 22—25.

Характэрныя асаблівасці беларускай мовы. Межы яе распаўсюджання (№ 3—4).

539. **Собственные** имена в Западном крае. — Голос, 1867, № 259, с. 1—2.

540. **Соколов В.** Собрание белорусских слов. — Могилев. губ. вед., 1854, № 44—50, с. 792—794, 805—808, 825—827, 843—845, 864—866, 882—884, 899—900.

Руска-беларускі слоўнік Магілёўшчыны.

541. **Соколов Н. Н.** Летние экскурсии Н. Н. Соколова в 1908 году. 1. Поездка в Белоруссию. — РФВ, т. LXII, № 3—4, 1909, с. 268—276.

Разглядаюцца асноўныя фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці гаворак паўднёвага захаду б. Мінскай губерні і паўночнай часткі б. Гродзенскай губерні, а таксама часткова сумежных мясцовасцей б. Віленскай, Магілёўскай і Чарнігаўскай губерняў.

Тое ж: Труды МДК, вып. 2, Варшава, 1910, с. 93—101.

542. **Соколов Н.** Определение и обозначение границ русских говоров. — РФВ, т. LIV, № 3—4, 1905, с. 248—263.

Галоўная ўвага звернута на вызначэнне мяжы пераходных гаворак. Раз-

глядаецца пытанне аб вызначэнні мяжы пераходных гаворак паўднёвабеларускіх і паўночнаўкраінскіх.

Тое ж: Труды МДК, вып. I, с. 1—16.

543. **Соколов Н.** Отчет о поездке в южную часть Трубчевского уезда Орловской губернии летом 1907 г. — Труды МДК, вып. I, 1908, с. 125—128.

С. 126. Адзначаецца, што гаворка в. Негіна б. Сеўскага павета Арлоўскай губерні паўднёвавелікаруская з пазнейшым беларускім напластаваннем.

544. **Соколов Н. Н.** Проект программы для собирания сведений о белорусских говорах, необходимых для Диалектологической карты русского языка (Издание предварительное Московской комиссии для составления Диалектологической карты русского языка). М., 1913. 24 с.

545. **Срезневский И. И.** Записки о трудах Носовича касательно наречия белорусского. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. I, 1852, с. 74—75.

Заўвага аб тым, што беларуская мова — адгалінаванне паўночнарускага нарэчча з яркім уплывам украінскай і польскай моў.

546. **Срезневский И. И.** Мысли об истории русского языка. СПб., 1850. IV+164 с.

Агляд асноўных этапаў развіцця ўсходнеславянскіх моў. Выказваецца думка, што беларуская мова — мясцовая гаворка велікарускай мовы: у беларускай мове няма ніводнай рысы, якая б не паўтаралася ў рускай мове (с. 43). Разглядаюцца некаторыя асаблівасці беларускай мовы (фанетычныя і марфалагічныя).

547. **Срезневский И.** Обозрение главных черт сродства звуков в наречиях славянских. — ЖМНП, ч. XLVIII, 1845, с. 149—186.

Беларускую мову аўтар адносіць да паднарэчча рускай мовы. Робяцца заўвагі аб асаблівасцях беларускай мовы (аканне, с. 161, 164; пераход **л** у **ў**: *жоўты*).

548. **Ставрович Ф.** Лабори (Этнографический очерк). — Виленск. сб., т. I, 1869, с. 119—145.

С. 131. Заўвага аб мове янаўскіх лабароў (м. Янава Гродзенскай губерні).

549. **Старчевский А. В.** Проводник и переводчик по окраинам России, заключающий в себе 24 языка: шведский, финский, этский, латышский, литовский, польский, белорусский, малорусский, татарский казанский, татарский сибирский, алтайский, якутский, тунгусский, калмыцкий, бурятский, сартовский, узбекский, персидский, киргизский, туркменский, армянский, грузинский, татарский кавказский и татарский крымский. (По каждому языку 1000 самонужнейших слов, 500 разговорных фраз и грамматический очерк). СПб., 1888. XXIX + 448 с.

С. XIX—XX. Граматычны нарыс беларускай мовы. С. 50—63. Слоўнік украінскай і беларускай моў. С. 286—295. Пераклад прастамоўных беларускіх выразаў.

550. **Старчевский А. В.** Русский объяснительный словарь, заключающий в себе одни непонятные слова русского книжного (учебного и литературного, общественного и народного) языка и областных его говоров, а также малорусского, южнорусского и белорусского наречий и церковнославянского языка, вып. I. СПб., 1891. 240 с.

У першы выпуск уключаны словы ад А да ВСТ.

551. **Степанец Б.** Крестьянская свадьба в Южном Полесье (Этнографический очерк). — Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. 1, 1910, с. 161—196.

С. 163. Заўвага аб тым, што часціца **но** *(покажить-но)* на Палессі роўная рускім **же, ка.** Прыводзіцца шмат прыкладаў абрадавай лексікі.

552. **Стешкович Т. Ф.** Говоры Волковысского района Гродненской области. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1954. 20 с.

553. **Стукалич В. К.** Краткая заметка о белорусском наречии. Витебск, 1898. 24 с.

554. **Стукалич В. К.** Никифоровский Н. Я. (1845—1910). Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ., кн. I, 1910, с. 129—160.

С. 143. Заўвагі аб тым, што для беларускай мовы характэрна дзеканне, цеканне, аканне, якія, на жаль, у працах Нікіфароўскага або не знайшлі свайго адлюстравання, або недакладна адлюстроўваюцца.

555. **Стэцко П. У.** Марфалагічныя асаблівасці гаворак Зельвенскага раёна Гродзенскай вобласці. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VIII, 1961, с. 159—177.

556. **Стэцко П. У.** Прадметна-бытавая лексіка зельвенскіх гаворак. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1962, № 2, с. 98—108.

557. **Стэцко П. У.** Словаўтварэнне прадметна-бытавой лексікі ў гаворках Зельвенскага раёна Гродзенскай вобласці.— Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1962, № 1, с. 116—127.

558. **Сцепура Ф.** Русско-нищенский словарь, составленный из разговора нищих Слуцкого уезда Минской губернии м. Семежова. — Зап. имп. АН, т XXXVII, кн. 1, 1881, с. 188—199.

Тое ж: Сб. ОРЯС, т. XXI. Прилож., 1881, с. XXIII—XXXII. Минск, епарх. вед., 1880, № 16.

559. **Сцяшковіч Т. Ф.** Гаворкі Ваўкавыскага раёна Гродзенскай вобласці Беларускай ССР. Метадычны дапаможнік для практычных заняткаў па дыялекталогіі. Гродна, 1959. 129 с.

560. **Тараноўскі Я.** Да пытання аб паходжанні назваў вёсак, мястэчак, гарадоў Беларусі. — Наш край, 1926, № 4—5, с. 8—13.

Прыводзяцца суфіксы, пры дапамозе якіх утвараюцца беларускія назвы.

561. **Тарановский Я.** Значение местоименных речений в словообразовании. — Фил. зап., вып. I, 1912, с. 129—149.

На с. 133, 136—143, 146, 149 разглядаецца пытанне аб удзеле суфіксаў **-ки, -чи, -ци, -вичи, -ко, -як, -чик** і інш. ва ўтварэнні беларускіх прозвішчаў, імёнаў, назваў населеных пунктаў і рэк.

562. **Тарановский Я.** Образование главнейших суффиксов имен существительных и прилагательных. — Фил. зап., вып. VI, 1909, с. 1—22.

Называюцца характэрныя рысы беларускай мовы: дзеканне, цеканне, пераход **в** у **у** і інш. Словаўтварэнне назоўнікаў і прыметнікаў у беларускай мове разглядаецца на с. 8—12, 15—17.

563. **Тарановский Я.** Соображения о суффиксах, входящих в состав западнорусских фамилий и названий сел и деревень в Белоруссии. — Фил. зап., вып. II, 1892, с. 1—18.

Пытанне разглядаецца на матэрыяле б. Минскай губерні (яе паўднёва-ўсходняя частка).

564. **Тарановский Я.** Суффиксы глагольных форм. — Фил. зап., вып. IV, 1914, с. 587—598.

С. 588, 597. Аб неазначальнай форме дзеясловаў на **-ці, -чы.** С. 593. Заўвага аб словаўтварэнні ў беларускай мове тыпу *телятки, цыплятки, ягнятки* і г. д.

565. **Телентюк Д. С.** Безличные предложения в белорусских народных говорах. — Уч. зап. Гомельск. пед. ин-та, вып. VII, 1958, с. 129—141.

Даследуюцца народныя гаворкі ўсходніх раёнаў Брэсцкай вобласці.

566. **Телентюк Д. С.** Выражение сказуемого в лунинецких говорах. — Уч. зап. Гомельск. гос. пед. ин-та, вып. III, 1956, с. 135—141.

567. **Телентюк Д. С.** Лунинецкие говоры (Исследование в области белорусской диалектологии). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Л., 1950.

568. **Телентюк Д. С.** Перехідні говірки Лунинецького району Пінської області Білоруської РСР. — Діалект. бюл. Ін-ту мовозн. АН УРСР, вып. IV, 1953, с. 52—59.

569. **Телентюк Д. С.** Сложное предложение в лунинецких говорах. — Уч. зап. Гомельск. гос. пед. ин-та, вып. II, 1956, с. 129—139.

570. **Тихонов П.** Брянский говор. Заметки из области русской этнологии. — Сб. ОРЯС, т. LXXVI, № 4, 1904, с. IV + 263.

С. 11. Аўтар лічыць, што ніякіх прымет беларускай мовы ў названай гаворцы няма. І наогул беларускія рысы не наглядаюцца ні ў гаворцы Калужскай, ні ў гаворцы Арлоўскай губерняў. С. 33—112. Слоўнік бранскай гаворкі.

571. **Тихонов П.** Черниговские старцы. — Труды черниговск. архив. ком., вып. II, 1899—1900, с. 65—168.

Прыводзіцца 846 слоў мовы жабракоў б. Чарнігаўскага, Мглінскага, Гомельскага (42 словы) і Бранскага паветаў, краўцоў Жыздрынскага павета і шапавалаў Пензенскай губерні.

572. **Тищинский А.** Либретто малороссий-

ских, польских и др. песен и романсов С. Д. Поливода-Карпенка. — Черниговск. губ. вед., 1860, № 4, с. 24—27. (часть неофиц.).

Гаворкі б. Чарнігаўскай губерні падзяляюцца на 3 групы: паўночную (беларускую), сярэднюю (пераходную) і паўднёвую (украінскую). Характарызуюцца асаблівасці кожнай групы.

573. **Томсон А. И.** К вопросу о возникновении род.-вин. пад. в славянских языках. Сходные явления в других языках. — ИОРЯС, т. XIV, кн. I, 1909, с. 59—83.

С. 62. Заўвага аб тым, што ў беларускіх гаворках захаваўся стары вінавальны побач з родным-вінавальным пры назвах жывёл, напрыклад *кони.*

574. **Трусман Ю. Ю.** Этимология местных названий Витебской губернии. Ревель, 1897. 331 с.

Даецца этымалогія мясцовых неўсходнеславянскіх назваў.

575. **Тулуб А. Д.** Об изучении народного языка в Черниговской губернии. — Черниговск. губ. вед., 1861, № 21, с. 190—192.

Аб асаблівасцях беларускіх гаворак на поўначы б. Чарнігаўскай губерні. Адзначаецца, што, набліжаючыся да Дзясны, можна пачуць беларускае вымаўленне: *поўйдем, во-усем, ничогусенька, сорокоувка* і інш. Заўвага аб вымаўленні **о** як **у**, **д** як **дз**, **т** як **ц**.

576. **У. Л.** Корань **корс, корх,** выводныя ад яго словы і паняцці ў крыўскай (беларускай) мове. — Крывіч, 1926, № 1, с. 110.

Прыводзяцца прыклады ўтварэнняў з адзначаным коранем.

577. **Ушаков М. В.** Заметка о говорах Гжатского и Можайского уездов Московской губернии. — Труды пост. ком. по диал. русск. язык., вып. 9, 1927, с. 136—143.

Адзначаецца, што гаворкі заходняй часткі б. Гжацкага павета з'яўляюцца пераходнымі на беларускай аснове з паўднёварускім уплывам.

578. **Ушаков М. В.** Описание говора местечка Мглина Гомельской губернии и его окрестностей. — Труды пост. ком. по диал. русск. яз., вып. 9, 1927, с. 144—156.

На аснове даследаванага матэрыялу аўтар прыйшоў да вываду, што адзначаная гаворка — беларуская па сваёй аснове з моцным паўднёварускім напластаваннем. С. 152—156. Слоўнік мясцовых слоў.

Тое ж: Асобны адбітак, Л., [б. г.], 13 с.

579. **Фалютинский К.** Народные праздники, увеселения, поверья и суеверные обряды жителей Белоруссии. — Вестник Европы, 1828, № 5, с. 75—92; № 6, с. 77—90.

Тлумачыцца абрадавая лексіка б. Віцебскай губерні.

580. **Филатов К.** Очерк народных говоров Воронежской губернии. — РФВ, 1897, т. XXXVII, с. 165—228; т. XXXVIII, с. 257—321; 1898, т. XXXIX, с. 174—230; т. XL, с. 1—52.

Адзначаецца, што гаворкі Варонежскай губерні маюць рад рыс, якія ўласцівы беларускай мове. Для ілюстрацыі прыводзіцца беларускі матэрыял.

Тое ж: Асобнае выданне, Варшава, 1898.

581. **Хмелевская Е. С.** Конструкции с относительным подчинением в грамотах Северо-Восточной Руси конца XIV—начала XVI в. — У кн.: Даследаванні па бел. і руск. мовах. Мінск, 1961, с. 143—172.

Матэрыялам для даследавання паслужылі граматы і даныя рускіх і беларускіх народных гаворак.

582. **Хрэстаматыя** па гісторыі беларускай мовы, ч. II. Вучэбны дапаможнік для студэнтаў філалагічных факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў. Складальнікі: У. В. Анічэнка, П. В. Вярхоў, А. І. Жураўскі, Я. М. Рамановіч. Мінск, 1962. 327 с.

У першым раздзеле «Хрэстаматыі» змешчаны ўзоры фальклорна-этнаграфічных запісаў, якія адлюстроўваюць жывую мову розных мясцовасцей Беларусі. Даецца падрадковы моўны каментарый. С. 308—323. Змешчан слоўнік да тэкстаў.

583. **Хрэстаматыя** па беларускай дыялекталогіі. Складальнікі: А. У. Арашонкава, М. В. Бірыла, Н. Т. Вайтовіч, А. А. Крывіцкі, Ю. Ф. Мацкевіч, А. Р. Мурашка, А. І. Чабярук, а таксама І. М. Гайдукевіч, П. М. Гапановіч і С. А. Грыгор'еў. Мінск, 1962. 350 с.

584. **Цапникова В. М.** Из наблюдений над лексикой говора белорусов-переселенцев Ярославской области. —Уч. зап. Тульск. пед. ин-та им. Л. Н. Толстого, т. XI, 1959, с. 161—182.

Даследуецца лексіка перасяленцаў з б. Магілёўскай губерні. Для параўнання прыводзіцца матэрыял для Атласа беларускай мовы, сабраны ў Бялыніцкім і Шклоўскім раёнах Магілёўскай вобласці і Талачынскім раёне Віцебскай вобласці.

585. **Целянцюк Д. С.** Аб дыфтонгу **ие** ў гаворках Пінскай вобласці. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР. вып. I, 1954, с. 118—120.

586. **Целянцюк Д. С.** Лунінецкія гаворкі. — Матэр. I дыялект. канфер. БССР. Мінск, 1950, с. 81—85.

Апісваюцца найбольш яркія асаблівасці гаворкі.

587. **Цымборскі А.** Рачное імязоўніцтва. — Крывіч, 1926, № 1, с. 111.

Мясцовыя назвы запісаны ў Дзісне ў 1894 г.

588. **Цытович.** Слова два о языке и грамотности Белой Руси (Письмо к издателю). — Маяк, т. IX, кн. 17, гл. 5, 1843.

У заўвагах разглядаюцца некаторыя фанетычныя і марфалагічныя рысы беларускай мовы.

589. **Чабярук А. І.** Дыялектныя назвы *рубля* (прадмета, якім уціскаюць снапы або сена на возе). — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 136—138.

Прыводзяцца назвы ў беларускіх гаворках.

590. **Чагишева В. И. К изучению курско**-орловских говоров (Наблюдения над говорами Суземского района Брянской области). — Уч. зап. Ленингр. гос. пед. ин-та им. А. И. Герцена, т. 92. Кафедра русск. яз., 1954, с. 153—191.

Даецца апісанне найбольш характэрных асаблівасцей гаворкі. Як у фанетыцы, так і ў марфалогіі адзначаецца аднолькавасць названай гаворкі з беларускімі (с. 157, 165, 167, 175—176, 180 і інш.) і ўкраінскімі гаворкамі. Разам з тым падкрэсліваецца, што наўрад ці можна гаварыць тут аб уплыве беларускай мовы. Хутчэй за ўсё гэта вынік агульнасці паходжання.

591. **Чагишева В. И.** О брянских говорах.— Уч. зап. Ленингр. гос. пед. ин-та им. А. И. Герцена, т. 130. Кафедра русск. яз., 1957, с. 175—212.

Разглядаючы бранскія гаворкі, аўтар артыкула адзначае, што яны адносяцца да асобнай групы паўднёварускіх гаворак з беларускімі асаблівасцямі на захадзе, якія па меры аддалення ад мяжы БССР становяцца менш ужывальнымі.

592. **Чарнецкі М.** Хата, хатні і гаспадарскі рыштунак. — Крывіч, 1924, № 2, с. 65—74.

Разглядаецца бытавая і сельскагаспадарчая лексіка в. Русакі (каля г. Ліды Гродзенскай губерні).

593. **Чарняўскі Д.** Так званая «бабская» мера. — Крывіч, 1927, № 12, с. 106.

Аб мерах: *пальцы, кархі, пядзі, локці, наручкі* або *станы, сажні, сцены, паставы* ў в. Ройсты б. Свянцянскага павета.

594. **Черных П.** О формах *итти, идти, итить, идить* (в русских и белорусских говорах). —Докл. и сообщ. фил. фак-та МГУ, вып. VII, 1948, с. 50—55.

595. **Чернышев В.** Удлинение звуков **т** и **д** в русском языке. — Сборник в честь на проф. Л. Милетич за седемдесетгодишнината от рождението му (1863—1933). София, 1933, с. 180—198.

С. 187. Заўвага аб падваенні **ц** у беларускіх гаворках.

596. **Чубинский П. П.** Малорусы Юго-Западного края, ч. III. — Труды этногр.-статист. экспед. в Западнорусск. край, снаряж. русск. географ. общ. Юго-зап. отд-ния. Материалы и исслед., собранные П. П. Чубинским, т. VII, вып. 2 (с тремя картами). СПб., 1877, с. 341—608.

С. 473—474. Асаблівасці гаворак паўднёва-заходняй часткі б. Пінскага павета і паўднёва-ўсходняй паласы б. Кобрынскага павета. С. 483—501. Асаблівасці палескіх гаворак.

597. **Чудовский Н. И.** Материалы для изучения белорусских говоров. Слуцкий говор. — РФВ, т. XL, № 3—4, 1898, с. 53—91.

Аналізуецца гукавая сістэма гаворак б. Слуцкага павета.

Тое ж: Асобны адбітак. Варшава, 1898. 35 с.

598. **Шавельскі В.** Да пытання аб этнаграфічным складзе насельніцтва Невель-

шчыны (Крытычны нарыс). — Наш край, 1928, № 11, с. 6—21.

Аўтар сцвярджае, што насельніцтва ў б. Невельскім павеце беларускае. Заўвагі аб асаблівасцях гаворкі Невельшчыны.

599. **Шакун Л. М.** Нарысы гісторыі беларускай літаратурнай мовы. Мінск, 1960. 223 с.

Разглядаецца пытанне аб узаемаадносінах паміж беларускай літаратурнай мовай і мясцовымі дыялектамі на розных этапах іх суіснавання.

600. **Шакун Л. М.** Употребление именных и местоименных форм прилагательных в белорусском языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1953. 19 с.

601. **Шаровольский І. В.** Прийдучий час на **-му.** Походження й функції. — Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН (Ювілейний зб. на акад. Д. И. Багалія), кн. 13—14, 1927, с. 284—293.

С. 286—287. Падкрэсліваецца, што формы тыпу *рабіцьму* выключна ўкраінскія. І калі Карскі прыводзіць гэтыя формы на поўдні Беларусі, то гэта памылка, бо Карскі аднёс паўночнаўкраінскія гаворкі да беларускіх; формы на **-му** сустракаюцца ў гаворках каля Слуцка, Мазыра і г. д.; гэта вынік уплыву ўкраінскай мовы.

602. **Шафонский А.** Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим и историческим описанием Малыя России, и частей коей оное наместничество составлено. Киев, 1851. 697 с.

Аўтар выдзяляе паўночна-заходнюю паласу Чарнігаўшчыны (паміж р. Дзясной, Іпуццю, Сожам і Дняпром), для якой характэрна «вымаўленне, як на Беларусі» (с. 24).

603. **Шахматов А. А.** (Рэц.). Будде Е. К истории великорусских говоров. Опыт историко-сравнительного исследования народного говора в Касимовском уезде Рязанской губернии. Казань, 1896. 377 с. — Сб. ОРЯС, т. LXVI, № 2, 1900. У «Отчете о присуждении Ломоносовских премий в 1897 г.», с. 25—73.

Заўвагі аб некаторых беларускіх асаблівасцях: с. 33. Беларускае **ры.** С. 47. Пераход **ді** ў **дзі.** С. 48. Гукі **ч** і **ц.** С. 51. Пераход **т** і **д** у **ц** і **дз.** С. 54. Аканне. С. 56. Злучэнне **кв** у слове *квет.* С. 59—60. Канчаткі прыметнікаў наз.-він. склону на **-ый, -ій.** С. 64. Аб вымаўленні некаторых слоў.

604. **Шахматов А. А.** Введение в курс истории русского языка. Ч. I. Исторический процесс образования русских племен и наречий. Пгр., 1916. 146 с.

С. 104—110. Аб утварэнні беларускай народнасці і яе мовы, асаблівасці мовы беларускай народнасці. Заўважаецца, што дзеканне і цеканне, цвёрдае **р** — польскія запазычанні. Разглядаецца пытанне аб паходжанні беларускага акання.

605. **Шахматов А. А.** Древнейшие судьбы русского племени. СПб., 1919. 64 с.

Заўвагі аб рассяленні беларускіх плямёнаў (с. 28—29); аб «ляшскіх» асаблівасцях у беларускай мове (с. 38).

606. **Шахматов А.** Звуковые особенности ельнинских и мосальских говоров. — РФВ, т. XXXVI, № 3—4, 1896, с. 60—99; т. XXXVIII, № 3—4, 1897, с. 172—209.

Даследуюцца гукі **о, а, е** ў ненаціскных складах у ельнінскіх і масальскіх гаворках, якія з'яўляюцца «прамежкавымі гаворкамі паміж абедзвюма вялікімі сем'ямі — паўднёвавялікарускай і беларускай». Супастаўляюцца гукавыя з'явы адзначаных гаворак.

607. **Шахматов А.** Исследования в области русской фонетики. — РФВ, 1893, т. XXIX, № 3—4, с. 1—50, 229—307; т. XXX, с. 86—149, 193—251; т. XXXI, с. 1—65.

Для параўнання прыводзіцца вялікі фактычны матэрыял з беларускіх помнікаў і гаворак.

Тое ж: Асобны адбітак, Варшава, 1893. 317 с.

608. **Шахматов А. А.** К вопросу об историческом преподавании русского языка в средних учебных заведениях. — РФВ, т. LIII, № 1—2, 1905, с. 1—19.

С. 14. Аб канчатку **а** ў назоўным і вінавальным склонах мн. ліку назоўнікаў мужч. р. у беларускай мове.

609. **Шахматов А. А.** К вопросу об образовании русских наречий. — РФВ, т. XXXII, № 3—4, 1894, с. 1—12.

Даецца гісторыя ўтварэння ўсходнеславянскіх моў.

Тое ж: Асобны адбітак, Варшава, 1894. 12 с.

610. **Шахматов А. А.** К вопросу об образовании русских наречий и русских народностей. — ЖМНП, ч. CCCXXII, март, 1899, с. 324—384.

Аб утварэнні рускай, беларускай і ўкраінскай моў.

611. **Шахматов А. А.** К вопросу о польском влиянии на древнерусские говоры. — РФВ, т. LXIX, № 1—2, 1913, с. 1—11.

Як мяркуе аўтар, беларускае цеканне і дзеканне з'яўляецца вынікам уплыву польскай мовы (с. 4, 10).

612. **Шахматов А. А.** К вопросу о различении **йота** и неслогового **и** в истории славянских языков. — РФВ, т. L, кн. 3—4, 1903, с. 161—181.

Гэта пытанне разглядаецца ў беларускай народнай мове на с. 162, 166, 167, 169, 171, 172, 174, 180.

613. **Шахматов А. А.** К истории звуков русского языка. — ИОРЯС, т. I, кн. 4, 1896, с. 695—743; т. VI, кн. 4, 1901, с. 269—294; т. VII, кн. 1—2, 1902, с. 280—318 і 303—382; т. VIII, кн. 1—2, 1903, с. 297—356 і 312—346.

Даследаванне гукаў рускай мовы праводзіцца ў параўнанні з асаблівасцямі беларускай, украінскай і іншых славянскіх моў. Беларускі матэрыял адзначаецца ў раздзелах аб палякчэнні зычных перад **і, ѣ, ę, е, ь** (с. 714—724, 731—735, 737, 739—741), аб суфіксу **-ян-** (с. 283), аб поўнагалоссі (с. 300—302, 304, 305, 307, 309, 311, 314, 331 і г. д.) і ў іншых раздзелах.

Раздзел працы «Смягченные согласные, гл. I. Эпоха общеславянская, гл. II. Эпоха общерусская» надрукаваны, таксама ў зб. ОРЯС, т. LXVII № 7, 1901, с. 1—49.

614. **Шахматов А. А.** Курс истории русского языка (Читан в С.-Петербургском университете в 1909/10 уч. г.), II ч., изд. 2-е [літаграф. выд.]. СПб., 1911—1912. 300 + 396 с.

Для параўнання прыцягваецца вялікі фактычны матэрыял беларускай мовы. У раздзеле II, А (с. 1—5) даследуецца беларуская мова і яе асноўныя элементы.

615. **Шахматов А. А.** Очерк древнейшего периода истории русского языка. Энциклопедия славянской филологии. Изд. ОРЯС под ред. И. В. Ягича, вып. 11, I. Пгр., 1915. L + 367 с.

Ва ўступе разглядаецца пытанне аб паходжанні рускай, беларускай і ўкраінскай моў. Заўважаецца, што мова беларускай народнасці ўтварылася шляхам зліцця ўсходнярускіх элементаў з паўднёварускімі, узяўшы некаторыя так званыя «ляшскія» элементы.

616. **Шахматов А. А.** Русский язык, его особенности. Вопрос об образовании наречий. Очерк основных моментов развития литературного языка. — Ист. русск. лит. до XIX в. Под ред. А. Е. Грузинского, т. I, М., 1916, с. 39—63.

Аб утварэнні рускай, беларускай і ўкраінскай моў, характарыстыка іх асаблівасцей.

617. **Шахматов А.** Русское и словенское аканье. — РФВ, т. XLVIII, № 3—4, 1902, с. 1—92.

Разглядаецца аканне беларускіх і паўднёвавелікарускіх гаворак.

Тое ж: Сб. статей, посвящ. учениками и почитателями акад. Ф. Ф. Фортунатову по случаю 30-летия его ученой и преподават. деят. в имп. Московском ун-те, 1872—1902. Варшава, 1902, с. 1—91.

618. **Шахматов А. А.** (Рэц.). А. И. Соболевский. Опыт русской диалектологии. Вып. I. Наречие великорусское и белорусское. СПб., 1897. — ИОРЯС, т. II, кн. IV, 1897, с. 1157—1162.

С. 1158. Крытычная заўвага адносна вызначэння беларускай мовы. Рэцэнзент не згаджаецца з Сабалеўскім адносна аднясення гаворак паўночна-заходняй і паўднёвай частак б. Смаленскай губерні да беларускіх.

Тое ж: Асобны адбітак, СПб., 1897. 6 с.

619. **Шахматов О. О.** і **Кримський А.** Нариси з гісторії української мови та хрестоматія пам'ятників письменської староукраїнщини XI—XVIII в. Київ, 1922. 182 с.

Гісторыя рассялення славянскіх плямёнаў. Утварэнне ўсходнеславянскіх моў (Шахматаў лічыць, што «ўсходняе славянства» распалася на паўночнарускую, усходнярускую і паўднёварускую групы). На с. 28 заўважаецца, што дзеканне і цеканне ў беларускай мове, як і шапялявы характар **с** і **з** у

Надвольжчыне, — уплыў польскай мовы. С. 43—47. Асаблівасці, якія характэрны для ўкраінскай і беларускай моў. С. 56—58. Крытыкуюцца погляды Патэбні аб паходжанні беларускай мовы.

620. **Шейн П. В.** Белорусские песни. — Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр., т. V, 1873, с. 281—854.

Прыводзяцца тэксты песень у асноўным з б. Віцебскай губерні. С. 771—788. Даецца тлумачэнне незразумелых слоў, якія сустракаюцца ў зборніку. С. 809—820. Разглядаюцца найбольш характэрныя рысы беларускай мовы.

Тое ж: СПб., 1874. 285—850 с.

621. **Шейн П. В.** Дополнения и заметки к «Толковому словарю» Даля. — Сб. ОРЯС, т. X, № 8, 1873, с. 1—52.

С. 4. Заўвага аб неабходнасці ўключэння ў слоўнік слоў, якія абазначаюць імёны людзей у адносінах да іх месцазнаходжання, месцажыхарства і г. д.: *пинчук, минчук, витебец, витеблянин, витебчанин.* С. 51. Адзначаецца, што ў беларускай мове прыстаўное **в** чуецца не толькі перад **о**, як гэта адзначае Грот у «Заметках и дополнениях к Толковому словарю Даля», але і перад **а, у.**

Тое ж: Зап. имп. АН, т. XXII, кн. 2, 1873.

622. **Шейн П. В.** Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. I, ч. 1. Бытовая и семейная жизнь белоруса в обрядах и песнях. СПб., 1887. XXVI + +385 с.

Прыводзяцца матэрыялы з б. Віленскай, Віцебскай, Гродзенскай, Ковенскай, Курляндскай, Мінскай, Магілёўскай і Смаленскай губерняў.

Тое ж: Сб. ОРЯС, т. XLI, № 3, 1887.

Рэц.: 1) Е. Ф. Карский. — ЖМНП, ч. CCLII, октябрь, 1887, с. 320—330; 2) Е. Ф. Карский. — Зап. имп. АН по ист.-фил. отд., т. IV, № 1, 1899, с. 5—85.

623. **Шейн П. В.** Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. I, ч. 2. Бытовая и семейная жизнь белоруса в обрядах и песнях. СПб., 1890. XXXI + +708 с.

Прыводзяцца матэрыялы з б. Віленскай, Віцебскай, Мінскай, Магілёўскай, Гродзенскай, Смаленскай і Цвярской губерняў.

Тое ж: Сб. ОРЯС, т. LIII, № 3.

Рэц.: Н. Я. — Этногр. обозр., кн. VI, № 3, 1880, с. 178—182.

624. **Шейн П. В.** Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. II. Сказки, анекдоты, легенды, предания, воспоминания, пословицы, загадки, приветствия, пожелания, божба, проклятия, ругань, заговор, духовные стихи и проч. СПб., 1893. 715 с.

Матэрыялы з б. Віленскай, Віцебскай, Гродзенскай, Ковенскай, Мінскай, Магілёўскай, Смаленскай і Чарнігаўскай губерняў. У заўвагах даецца тлумачэнне беларускіх слоў і выразаў на рускай мове.

Тое ж: Сб. ОРЯС, т. LVII, 1893, V + 715 с.

625. **Шейн П. В.** Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. III. Описание жилища, одежды, пищи, занятий, препровождение времени, игры, верования, обычное право; чародейство, колдовство, знахарство, лечение болезней, средства от напастей, поверья, суеверия, приметы и т. д. СПб., 1902. IV + 535 с.

Матэрыялы з б. Віцебскай, Гродзенскай, Мінскай і Магілёўскай губерняў. Прыводзяцца пэўныя лексіка-семантычныя групы слоў. У падрадковых каментарыях прыводзіцца тлумачэнне значэнняў мясцовых слоў. На с. 523—535 даецца спіс мясцовых слоў.

Тое ж: Сб. ОРЯС, т. LXXII, № 4, 1902.

626. **Шендрик Д. З.** и **Довнар-Запольский М. В.** Распределение населения Верхнего Поднепровья и Белоруссии по территории, его этнографический состав, быт и культура. — У кн.: Россия. Полное географическое описание нашего отечества. Настольная и дорожная книга для русских людей. Под ред. В. П. Семенова. СПб., 1905, с. 126—139.

С. 138—139. Вызначаецца тэрыторыя беларускай мовы. Характарызуюцца яе асаблівасці. Робяцца заўвагі аб распаўсюджанасці гэтых з'яў.

627. **Шестаков П.** Смоленский говор. — Смоленск. губ. вед., 1853, № 45, с. 353—358; № 46, с. 366—373; 1854, № 2, с. 11—15.

Апісваюцца асаблівасці беларускіх гаворак б. Смаленскай губерні.

628. **Шлюбскі А.** Матэрыялы да вывучэння фальклору і мовы Віцебшчыны, ч. I. (Беларуская этнографія ў даследаваннях і матэрыялах, кн. II. Аддзел гум. навук. Кафедра этнаграфіі). Мінск, 1927. 187 с.

Прыводзіцца матэрыял, запісаны аўтарам у б. Полацкім, Віцебскім, Лепельскім, Сенненскім, Суражскім, Веліжскім і Парыцкім паветах. С. 51. Заўвага аб тым, што асаблівасці вымаўлення залежаць ад розных прычын, напрыклад ад тэмпу. С. 141. Прыводзяцца мясцовыя назвы страў.

Рэц.: 1) Е. Ф. Карский. — Изв. по РЯС, т. I, кн. 1, 1928, с. 329; 2) М. Петуховіч. — Зап. аддз. гум. навук. Працы класа філалогіі, т. I, кн. 2, 1928, с. 381; 3) Крывіч Мікола. — Полымя, 1928, № 1, с. 206—208; 4) И. О. Кузьмин. — Изв. по РЯС, т. II, кн. 2, 1929, с. 718—730; 5) Н. Колпакова. — Україна, кн. 41, 1930, с. 201—205.

629. **Шлюбскі А.** Матэрыялы да вывучэння фальклору і мовы Віцебшчыны, ч. II (Беларуская этнаграфія ў доследах і матэрыялах, кн. V. Аддзел гум. навук. Кафедра этнаграфіі). Мінск, 1928. 259 с.

Прыводзяцца прыклады абрадавай лексікі.

Рэц.: Н. Колпакова. — Україна, кн. 41, 1930, с. 201—205.

630. **Шляков Н.** Статьи по славянским наречиям и русскому языку. Варшава, 1896. 50 с.

С. 41. Аб формах дзеепрыметнікаў у беларускай мове.

631. **Шпилевский П. М.** Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических поверьях. — Пантеон, т. 8, № 4, смесь, с. 71—96; т. 9, № 5, с. 1—20; № 6, с. 1—34; т. 10, № 7, с. 15—56, 1853; т. 15, № 5, с. 21—44, № 6, с. 47—68, 1854; т. 25, № 1, с. 1—30; т. 26, № 3, с. 1—28, 1856.

У тэксце даецца тлумачэнне слоў, звязаных з беларускай абраднасцю.

632. **Шпилевский П.** Белорусские пословицы. — Изв. имп. АН по ОРЯС, т. II, 1853, с. 174—192.

У тэксце тлумачацца значэнні некаторых слоў і выразаў.

633. **Шпилевский П. М.** Исследование о вовкалаках на основании белорусских поверий. — Москвитянин, т. II, № 5, отд. III, 1853, с. 1—30.

Аналіз значэнняў асобных беларускіх слоў.

634. **Шпилевский П. М.** Мозырщина (Из путешествия по Западнорусскому краю). — Архив ист. и практ. свед., кн. III, отд. II, 1859, с. 1—49.

Даецца тлумачэнне значэнняў мясцовых слоў і выразаў.

635. **Шпилевский П. М.** Путешествие по Полесью и Белорусскому краю. — Современник, т. XXXIX, № 6, отд. II, с. 75—98; т. XL, № 7, с. 1—26; № 8, с. 39—110, 1853; т. XLVIII, № 11, с. 1—58, 1854; т. LII, № 7, с. 1—62, 1855.

Заўвагі аб мясцовых асаблівасцях беларускай мовы (с. 36, 38, 88, 89). Прыводзіцца этымалогія мясцовых назваў і тлумачэнне значэнняў некаторых слоў бытавой лексікі (С. 108—113).

Тое ж: Асобнае выданне, СПб., 1858. 242 с.

636. **Шчарбакова І. М.** Формы назоўнага і вінавальнага склонаў назоўнікаў мужчынскага роду множнага ліку ў сучаснай беларускай мове. — У кн.: Даследаванні па бел. і руск. мовах, 1960, с. 169—179.

Аналіз форм праводзіцца на матэрыяле беларускіх гаворак.

637. **Щербакова И.** Формы именительного и винительного падежей существительных мужского рода множественного числа основ на **-о, -jo** в белорусском языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1961. 18 с.

Пытанне даследуецца на матэрыяле даных помнікаў пісьменнасці, твораў мастацкай літаратуры і гаворак.

638. **Эндзелин И.** Латышские заимствования из славянских языков. — Жив. ст., вып. III, 1899, с. 285—312.

Аб уплыве на латышскую мову рускай мовы, гаворак б. Віцебскай губерні і польскай мовы. Прыводзяцца прыклады запазычанняў з беларускай мовы: *благі, ганіць, ласка, мань, мана, трапіць* і шмат іншых.

639. **Эремич И.** Очерки Белорусского Полесья. — Вестн. Зап. России, кн. VIII, с. 107—133; кн. IX, с. 202—222; кн. X, с. 1—20; кн. XI, с. 95—117, 1867.

У тэксце тлумачацца значэнні мясцовых слоў.

640. **Этнографическо-статистическая экспедиция в Западнорусский край.** — Виленск. вестн., 1873, № 59, с. 233—234.

У дадатку — карта распаўсюджання гаворак беларускай і ўкраінскай моў.

641. **Юргелевич П. Я.** К вопросу о происхождении окончаний полных прилагательных родительного падежа **-ого** и дательного **-ому** в восточнославянских языках. — Уч. зап. Могилевск. пед. ин-та, вып. II, 1956, с. 161—168.

642. **Юргелевіч П. Я.** Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. Фанетыка, арфаэпія, графіка і правапіс, лексіка і фразеалогія. Дапаможнік для студэнтаў філалагічных і гісторыка-філалагічных факультэтаў педагагічных інстытутаў. Мінск, 1958. 148 с.

Аб паходжанні беларускай мовы, яе асноўных этапах развіцця (с. 8—26). На с. 17—19 даецца падзел беларускіх гаворак на 3 групы: паўночна-ўсходнюю, цэнтральную і паўднёва-заходнюю, характарыстыка іх асаблівасцей.

Тое ж: Выд. 2-е, Мінск, 1961. 165 с.

643. **Юргелевич П. Я.** Особенности говоров Могилевской области. — Уч. зап. Могил. пед. ин-та, вып. I, 1955, с. 69—83.

644. **Юркевич И.** Остринский приход Виленской губернии Лидского уезда. — Этногр. сб., изд. имп. Русск. геогр. общ., вып. 1, 1853, с. 283—293.

С. 283. Апісваюцца некаторыя асаблівасці мясцовай гаворкі: зваротныя дзеясловы на **са,** часціца **чи** і інш.; прыводзяцца прыклады мясцовай лексікі: *каубаки* — сасновыя паленні, расколатыя ў лучыну; *дразги* — лучына і інш.

645. **Юрэвіч А. К.** Афармленне і выражэнне граматычнага роду назоўнікаў у беларускай мове (ніякі род). — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 198—212.

Пытанне разглядаецца на матэрыяле помнікаў, сучаснай мовы і гаворак.

646. **Юрэвіч А. К.** Да пытання ўзаемаадносін граматычнага роду і прыроднага полу ў назоўніках беларускай мовы.— Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1959, № 3, с. 116—126.

Пытанне даследуецца на матэрыяле гаворак і сучаснай літаратурнай мовы.

647. **Юрэвіч А. К.** Змяшэнне граматычнага роду назоўнікаў у беларускай мове. — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VI, 1959, с. 138—150.

Пытанне даследуецца на матэрыяле помнікаў пісьменнасці, сучаснай літаратурнай мовы і гаворак.

648. **Юревич Е. К.** Категория грамматического рода имен существительных в белорусском языке. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1960. 25 с.

Для даследавання выкарыстаны даныя беларускіх помнікаў, дыялектныя матэрыялы, фальклорныя запісы XIX—XX стст. і даныя мастацкай літаратуры.

649. **Ягич И. В.** Критические заметки по истории русского языка. —Сб. ОРЯС, т. XLVI, № 4, 1899, с. 1—171.

Заўвагі аб некаторых беларускіх асаблівасцях: с. 35—39. Аб пераходзе **е** ў **о.** С. 40. Аб тоеснасці **е** і **ѣ.** С. 53. Аканне. С. 81—83. Пераход **в** у **ў.** С. 83. Беларускае *борздо.* С. 92. Давальны склон *тобѣ*, *собѣ*. С. 148. Формы загаднага ладу на *-ѣмъ, -ѣте.*

650. **Якубайтис Т. А.** История окончания дательного единственного существительных мужского рода **-ови** в восточнославянских языках. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. М., 1954. 15 с.

С. 13—14. Аб ужыванні канчатка дав. скл. адз. л. **-ови** ў беларускіх гаворках. Падкрэсліваецца, што гэты канчатак быў уласцівы гаворкам — продкам беларускай мовы, аб чым сведчаць некаторыя паўднёва-заходнія беларускія гаворкі.

651. **Янкова Т. С.** Гласные в переходном говоре Лоевского района. — Уч. зап. Гомельск. гос. пед. ин-та, вып. 3, 1956, с. 143—154.

652. **Янкова Т. С.** Говоры Лоевского района Гомельской области (Фонетика и морфология). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. М., 1955. 20 с.

653. **Янкова Т. С.** Согласные в переходном говоре Лоевского района Гомельской области. — Уч. зап. Гомельск. пед. ин-та, вып. 7, 1958, с. 161—180.

654. **Янковский Ф. М.** Глусские говоры. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1954. 17 с.

655. **Янкоўскі Ф.** Беларускія народныя прыказкі і прымаўкі. Мінск, 1957. 451 с.

У заўвагах (с. 436—448) тлумачацца незразумелыя словы і выразы.

656. **Янкоўскі Ф.** Дыялектны слоўнік. Мінск, 1959. 230 с.

Слоўнік складзены на матэрыяле гаворак Глускага раёна.

657. **Янкоўскі Ф.** Дыялектны слоўнік, вып. II. Мінск, 1960. 230 с.

Слоўнік складзены на матэрыяле гаворак Глускага раёна.

658. **Янкоўскі Ф. М.** Назоўнікі і іх формы ў народных гаворках Глускага раёна.— Уч. зап. Минск. гос. пед. ин-та., вып. VI, юбилейный, 1956, с. 187—202.

659. **Янкоўскі Ф. М.** Нарыс фанетыкі гаворак Глускага раёна. — У кн.: З даследаванняў па бел. і руск. мовах. Мінск, 1961, с. 3—25.

660. **Янкоўскі Ф. М.** Некаторыя сінтаксічныя асаблівасці народных гаворак. — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1956, № 2, с. 75—83.

Разглядаюцца сінтаксічныя асаблівасці ў гаворках Глускага раёна.

661. **Янович Е. И.** Вопросы суффиксального глаголообразования в истории белорусского языка (типы глагольных образований на **-ива-, -ыва-, -ва-** и **-ова-, -ева-** в белорусских письменных памятниках XV—XVII вв.). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1960. 19 с.

Матэрыялам для даследавання паслужылі помнікі беларускай пісьменнасці XV—XVII стст., даныя сучаснай беларускай мовы, фальклорных і дыялектных запісаў.

662. **Яновіч А. І.** З гісторыі ўжывання дзеясловаў з суфіксамі **-ова- (-ава-), -ева-, -у-, -ю-** ў беларускай мове (Па матэрыялах помнікаў беларускай пісьменнасці XV—XVII стст.). — Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1960, № 1, с. 122—132.

С. 128. Заўвага аб ужыванні ў гаворках утварэнняў з суфіксамі **-ова-, -ева- (-у-, -ю-)** як паказчыкаў незакончанага трывання.

663. **Яновіч А. І.** Назіранні над катэгорыяй трывання ў гісторыі беларускай мовы (Па матэрыялах помнікаў пісьменнасці XV—XVII стст.). — Працы Ін-та мовазн. АН БССР, вып. VII, 1960, с. 172—187.

Заўвагі аб катэгорыі трывання ў беларускіх гаворках (с. 179, 181, 184).

664. **Янчук Н. А.** [Доклад о поездке в Белоруссию]. — Изв. имп. Общ. любит. естествозн. и этнограф., т. I, вып. I. Протоколы заседаний имп. Общ. любит. естествозн., антропол. и этнограф. с 15 октября 1886 г. 1887, с. 20—24.

С. 22. Заўвага аб паходжанні беларускіх прозвішчаў на **-еня, -енок.**

665. **Янчук Н.** Из научной поездки в Белоруссию. — Минский листок, 1886, № 71, 73; 1887, № 2, 3, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 70, 89.

Характарыстыка некаторых асаблівасцей: дзекання, цекання, дыфтонгаў у гаворках б. Ігуменскага, Мінскага, Бабруйскага і Слуцкага паветаў Мінскай губерні.

666. **Янчук Н.** (Рэц.). Е. Ф. Карский. Обзор звуков и форм белорусской речи. М., 1886. — Минский листок, 1887, № 32.

Станоўчы водзыў аб працы. Заўважаецца, што ў гаворках б. Мінскай губерні ўжываюцца дыфтонгі **у͡о** і **і͡е (і͡э)** з **о** і **ѣ(е)** пад націскам, якіх, на жаль, не адзначыў Карскі.

667. **Янчук Н. А.** Корницкий говор б. Константиновского уезда Седлецкой губернии (Обработал по поручению МДК П. А. Расторгуев). — Труды пост. ком. по диал. русск. яз., вып. 9, 1927, с. 13—34.

Адзначаецца, што гаворка в. Корніц належыць да паўночна-заходніх украінскіх гаворак, якія прымыкаюць да беларускіх і польскіх, у выніку чаго ў гэтых гаворках шмат беларусізмаў і паланізмаў не толькі ў лексіцы, але і ў фанетыцы, марфалогіі і сінтаксісе.

668. **Янчук Н.** Малорусская свадьба в Корницком приходе Константиновского уезда Седлецкой губернии. — Изв. имп. Общ. любит. естествозн., антропол. и этнограф., т. XLVIII, вып. 1. Труды этнограф. отд., кн. VII, 1886, с. 64—178.

С. 66—72. Характарызуюцца некаторыя асаблівасці карніцкай гаворкі

(дыфтонгі ie͡, yo͡, ю͡о на месцы ѣ, е, о, дзеканне і цеканне, змяненні ў сістэме зычных, марфалагічныя, сінтаксічныя асаблівасці), якая прымыкае да беларускіх і польскіх гаворак. У дадатку прыводзяцца для параўнання беларускія і іншыя славянскія песні, адпаведна тлумачацца значэнні слоў, якія адносяцца да гэтых песень.

669. **Янчук Н. А.** По Минской губернии (заметки из поездки в 1886 г.). — Изв. имп. Общ. любит. естествозн., антропол. и этнограф. Труды этнограф. отд. имп. Общ. любит. естествозн., антропол. и этнограф., кн. IX. Сб. свед. для изуч. быта крестьянск. населения России, вып. I, 1889, с. 57—112.

С. 69—70. Аб вымаўленні дыфтонгаў на месцы націскных **ѣ, о, е** ў гаворках б. Ігуменскага, Мінскага, Слуцкага і Бабруйскага паветаў. Характарызуюцца іншыя асаблівасці гэтых гаворак: дзеканне, цеканне, аканне, вымаўленне **л** на месцы **ль, у** на месцы **ы** і інш.

Тое ж: Асобны адбітак. М., 1889, 130 с.

670. **Янчук Н. А.** Этнографическая поездка в Белоруссию (Реферат). — Изв. имп. Общ. любит. естествозн., антропол. и этнограф., т. XLVIII, вып. 2. Труды этнограф. отд. имп. Общ. любит. естествозн., антропол. и этнограф., кн. VIII, 1888, с. 27.

Заўвага аб нагляданнях над дзеканнем, цеканнем, аканнем, дыфтонгамі, заменай **ль** на **л, ы** на **у** ў гаворках б. Мінскай губерні.

---

1. **A. A. K. (Kryński).** Białoruski język.— Wielka encykłoped. powszechna ilustrow., t. 7—8. Warszawa, 1892, s. 658—660.

Праводзіцца мяжа беларускай мовы. Аўтар разглядае беларускую мову як мову самастойную з асаблівасцямі, уласцівымі толькі ёй: дзеканне, цеканне, цвёрдае **р**, а таксама асаблівасці, якія збліжаюць яе з рускай або ўкраінскай мовай. Называецца 20 галоўных асаблівасцей беларускай мовы.

2. **Anonim.** Obszar język'a litewskiego w gub. Wileńskiej. —Materiały Antropol. i Etnograf., wyd. staraniem Komis. Antropol. Akad. Um. w Krakowie, t. III, 1898, s. 1—72.

На тэрыторыі б. Віленскай губерні праводзіцца мяжа распаўсюджання беларускага насельніцтва і яго мовы (с. 74).

3. **Boudouin de Courtenay J.** Pieśni białorusko-polskie z powiatu Sokólskiego guberni Grodzieńskiej. — Zbiór Wiadomości do Antropol. Krajowej, t. XVI, 1892, s. 219—238.

Песні захоўваюць мясцовыя асаблівасці. У падрадковых заўвагах тлумачацца значэнні слоў і выразаў.

4. **Boudouin de Courtenay J.** Rosija, Białoruś i Ukraina. —Przegłęd Wileński, 1928, № 3, 4, 5.

Аб утварэнні рускай, беларускай і украінскай моў.

5. **Biruta.** Pieśni białoruskie z powiatu Lidzkiego. —Zbior Wiadomości do Antropol. Krajowej, t. XVI, 1892, s. 239—251.

Песні адлюстроўваюць мясцовае вымаўленне. У падрадковых заўвагах тлумачацца словы і выразы на польскай мове.

6. **Bray R. G. A.** Guide to the slavonic languages. London, 1951. 797 p.

С. 140—141. Разглядаюцца беларускія гаворкі па групах. Прыводзяцца найбольш характэрныя асаблівасці гэтых гаворак.

7. **Broch O.** Über einen weissrussischen Dialekt aus der Gegend Südlich von Wilna.— Zeitschrift für slavische Philologie, B. XXVI, H. I, 1957, s. 1—46.

Даследуюцца фанетычныя і марфалагічныя асаблівасці гаворкі в. Двор Казакаўшчызна Лідскага павета.

8. **Buga K.** Die litauisch-weissrussischen Beriehungen und ihr Alter. —Zeitschrift für slavische Philologie, B. I, 1925, S. 26—55.

Аб літоўскіх запазычаннях у беларускай мове. Фактычны матэрыял прыводзіцца са зборнікаў Шэйна.

9. **Bykowski P.** Pieśni obrzędowe ludu ruskiego z okolic Pińska. Zbiór Wiadomości do Antropol. Krajowej, wyd. Komis. Antropol. Akad. Um. w Krakowie, t., II, 1878, s. 260—285.

У падрадковых заўвагах тлумачацца мясцовыя словы на польскай мове.

10. **Czeczot J.** Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dzwiny, niektóre przysłowia i idiotyzmy w mowie sławianokrewickiej, s postrzeżeniami nad nią uczynionemi. Wilno, 1846. 134 s.

С. 64—68. Слоўнік беларускіх слоў з перакладам на польскую мову. С. 69—96. Тлумачальны слоўнік беларускіх слоў. У прадмове—разважанні аб беларускім вымаўленні.

11. **Černy A.** Pieśni białoruskie z powiatu Dziśnieńskiego gubernii Wileńskiej. Zapisał Adolf Černy. —Zbiór Wiadomości do Antropol. Krajowej wyd. Komis. Antropol. Akad. Um. w Krakowie, t. XVIII, 1895, s. 195—224.

Прыводзяцца тэксты песень з захаваннем асаблівасцей вымаўлення. У падрадковых заўвагах даецца тлумачэнне значэнняў мясцовых слоў і выразаў.

12. **Dybowski W.** Przysłowia białoruskie z powiatu Nowogródzkiego. — Zbiór Wiadomości do Antropol. Krajowej, wyd. Komis. Antropol. Akad. Um. w Krakowie, t. V, 1881, s. 3—23.

С. 4. Прыводзяцца характэрныя асаблівасці навагрудскіх гаворак: аканне, дзеканне, цеканне, пераход **у** у **ў** і інш. С. 21 — 23. Даецца беларуска-польскі слоўнік.

13. **Friedrich H.** Obserwacje nad mową wsi mazurskiej na Polesiu. Referat zgłoszony na I Zjazd Sprawozd. - nauk.—У кн.: Pierwszy Zjazd Sprawozd. - nauk., poświęc. ziemiam wschodnim w Warszawie. Warszawa, 1936, № 6, s. 3—11.

Аб моўнай каланізацыі мазурамі гаворкі в. Белае Возера ў б. Лунінецкім павеце.

14. **Glinka S.** Granica językowa i przykłady zróżnicowania fonetycznego gwar białoruskich Białostocczyny. —Sprawozd. z Prac Nauk. Wydziału Nauk Społeczn. PAN, r. 3, z. 5, 1961, s. 36—45.

Карта межаў беларускай мовы: 1) праведзеная Карскім, 2) старажытная мяжа паміж Польшчай і Вялікім княствам Літоўскім, 1569—1795; 3) мяжа заходніх беларускіх гаворак у стане 1960 г. На гэту карту нанесены ізаглосы акання, цекання і дзекання і інш.

15. **Jelski A.** O gwarze białoruskiej. — Kraj, № 5—6, 1885.

Аўтар адзначае, што беларуская мова— гэта сярэдняе паміж рускай і польскай мовамі. Гаворыцца аб запазычаннях з літоўскай мовы.

16. **Karski E. F.** Deux points de phonétique blanc-russe. Revue des études slaves, t. VII, № 1—2, 1927, s. 22—26.

Змест: 1. Замена **ж** на ɣ и **i**. 2. Некоторые случаи лабиализации гласных в белорусском языке.

17. **Karski E. F.** Stan obecny etnograficznych badań na Białorusi. —Ruch Słowiański, rocz. III, № 4—5, 1930, s. 105—110.

Прыводзіцца мяжа беларускай мовы.

Тое ж: Przegląd Wileński, 1930, № 11—12, с. 5—8.

18. **Klich E.** Teksty białoruskie z powiatu Nowogródzkiego. —Materyały i Prace Komis. Język. Akad. Um. w Krakowie, t. II, zesz. I, 1903, s. 1—160; zesz. 2, 1907, s. 161—282.

С. 3—4. Даецца характарыстыка гаворкі.

19. **Kuraszkiewicz W.** Najważniejsze zjawiska językowe ruskie w gwarach między Bugiem i Narwią. —Sprawozd. z Posiedzeń Komis. Język. T-wa Nauk. Warsz., Wydział I. Językozn. i Hist. lit., t. II, 1939, s. 104—120.

Даецца характарыстыка асаблівасцей сумежных беларускіх і ўкраінскіх гаворак.

20. **Kuraszkiewicz W.** Skic połonizującej się ruskiej gwary archaicznej w Dratowie pod Łęczną. —Sławia Occidentalis, t. 18, 1947, s. 139—152.

С. 143. Заўвага аб тым, што дыфтонг **uo**, які адзначаецца ў названай гаворцы, лічыўся асаблівасцю мяжуючых беларуска-украінскіх гаворак і з'яўляецца тыповай беларускай з'явай. На думку аўтара — гэта паўночнаўкраінскі архаізм, што захаваўся на самай польскай і беларускай межах.

21. **Kuraszkiewicz W.** Zarys dialektologii wschodnio-słowiańskiej z wyborem tekstów gwarowych. Warszawa, 1954. 146 s.

С. 42—46. Прыводзяцца асаблівасці беларускай мовы. Разглядаецца пытанне аб класіфікацыі беларускіх гаворак. С. 72—76. Характарызуюцца асаблівасці беларускіх гаворак. С. 102—115. Змешчаны тэксты беларускіх гаворак. Прыкладаецца карта гаворак беларускай мовы.

Рэц.: 1) М. В. Бірыла, Н. Т. Вайтовіч.— Весці АН БССР. Серыя грамад. навук, 1956, № 6, с. 141—146; 2) И. А. Оссовецкий. — Вопр. языкозн., 1956, № 2, с. 103—110.

22. **Kuraszkiewicz W.** Z badań nad gwarami północno-małoruskiemi. (Z powodu prac W. Hancowa, O. Kuryłowej, St. Smal-Stockiego, I. Ziłyńskiego). —Rocznik Sławistyczny, t. X, 1931, s. 175—209.

Артыкул прысвечан дыфтонгам у паў-

ночнаўкраінскіх і паўднёвабеларускіх гаворках.

23. **Kuraszkiewicz W.** W sprawie końcówkie 3 sg. i pl. - ti w gwarach białoruskich i połnocnowielkoruskich. —Slavia, roč. XIII, seš. 4, 1935, s. 610—618.

24. **Lehr-Spławiński T.** Stosunki pokrewieństwa języków ruskich. —Rocznik Sławistyczny, t. IX, cz. 1, 1921—1922. Kraków, 1930, s. 23—71.

Крытычны агляд прац Шахматава, у якіх разглядаецца пытанне аб паходжанні ўсходнеславянскіх моў. Аўтар артыкула прыводзіць сваё меркаванне: ён у процілегласць Шахматаву лічыць, што да XI—XII стст. «Русь распадалася... на дзве групы: паўночную і паўднёвую», а пасля на тры буйныя моўныя масівы: рускі, украінскі, беларускі.

25. **Lehr-Spławiński T., Kuraszkiewicz W., Sławski T.** Przegląd i charakterystyka języków słowiańskich. Warszawa, 1954. 166 s.

С. 107—109 прысвечаны асаблівасцям гаворак беларускай мовы.

26. **Mackiewicz J., Muraszka A., Obrębska-Jabłońska A.** O niektórych gramatycznych osobliwościach gwar białoruskich (w związku z projektem ogólnosłowiańskiego atłasu językowego). — Slavia orientalis, rocz. XI, № 1, 1962, s. 79—114.

27. **Mondalski W.** Polesie. Cz. I. Zarys Wiadomości ogólnych. Brześć, 1927. 235 s.

У раздзеле «Палешукі» (с. 201—203) адзначаецца, што «палешукі» антрапалагічна адносяцца да беларусаў, этнаграфічны бок іх спрэчны; на думку аўтара, яны часткай адносяцца да беларусаў, а часткай да ўкраінцаў. Тое ж трэба сказаць і адносна мовы: насельніцтва Беларускага Палесся гаворыць *вол*, *конь*, насельніцтва ўкраінскага Палесся—*віл*, *кінь*. Даецца апісанне двара, прыводзяцца мясцовыя назвы будынкаў (с. 210—213).

28. **Moszyński K.** Białoruski *spor* i *sparyš*. Treść. Materjał słownikowy. 2. Etymologija. 3. Materjały etnograficzny. 4. Uwagi i komentarze. —Lud Słowiański, 1930, t. 1, zesz. 1, s. 54—66; zesz. 2, s. 319—321.

29. **Moszyński K.** Polesie wschodnie. Materjały etnograficzne z wschodniej części b. powiatu Mozyrskiego oraz z powiatu Rzeczyckiego. Warszawa, 1928. 323 s.

Прыводзіцца багацейшая лексіка, якая звязана з рознымі галінамі жыцця мясцовага насельніцтва. Ва ўступе (с. VIII—IX) характарызуюцца фанетычныя асаблівасці мясцовай гаворкі.

30. **Moszyński K.** Uwagi o słowiańskiej terminologii topograficznej i fizjograficznej oparte przeważnie na materjale białorusko-polskim. — Archiwum Nauk Antropol., t. 1, № 5, s. 1—19.

Прыводзяцца заметкі: *bagno*, *biel*, *błonie*, *bor*, *debrza*, *gaj*, *gało*, *krynica*, *las*, *lędo*, *ląg*, *pasieka*, *pasznia*, *pław*, *pleso* (неглыбокае балота), *pole*, *ponik* (месца, дзе вада знікае пад зямлёй), *kania*, *koń*, *parżydło*, *sosna*.

31. **Nitsch K.** (Рэц.). Нидерле Л. Обозрение современного славянства. —Rocznik Sławistyczny, t. 3, 1910, s. 108—111.

Уносяцца папраўкі адносна мяжы беларускай мовы, якую правёў Я. Ф. Карскі. Адзначаецца, што беларуская мова чуецца толькі ў 9 вёсках паміж Аўгустовым і Штабенем (на тэрыторыі Польшчы).

32. **Obnorskij S.** Die Form vokativs im Russischen. — Zeitschrift für sl. Ph., B. I, 1925, S. 102—116.

С. 103, 109, 112. Аб ужыванні клічных форм у беларускіх гаворках.

33. **Obnorskij S.** (Рэц.). Durnovo N. Диалектологические разыскания в области великорусских говоров. Ч. 1. Южновеликорусское наречие. М., 1917 — 1918. —Zeitschrift für sl. Ph., B. 1, 1925, S. 240—252.

Даецца падрабязны агляд працы. Прыводзяцца выказванні М. М. Дурнаво аб паходжанні акання беларускага і паўднёварускага, а таксама акання пераходных гаворак.

34. **Obrębski J.** Problem etniczny Polesia. — Sprawy Narodowościowy, rocz. X, № 1—2, 1936, s. 1—23.

У залежнасці ад вымаўлення таго ці іншага слова прыводзяцца назвы мясцовага насельніцтва: *гецыкі* (ад *гэты*), *гэтуны*, *епакі*, *колікачы* (ад *колі*), *колібаныкі* і інш. Этнічная тэрыторыя Палесся падзяляецца на паўночную частку, дзе вымаўляюцца **дз**, **ц**', і паўднёвую, дзе вымаўляюцца **д** і **т** цвёрдыя. На с. 20—21 заўважаецца, што ў палескіх гаворках маюць месца беларускія, украінскія і польскія асаблівасці. Прыкладаецца карта Палесся.

35. **Ogonowski E.** O ważniejszych właściwościach języka ruskiego. — Rozprawy i Sprawozd. z Posiedz. Wyd. Fil. Akad. Um., t. X, 1884, s. 30—93.

На с. 32 даецца падзел украінскіх гаворак, у склад якіх уваходзіць уся тэрыторыя беларускай мовы. Адзначаны артыкул —гэта ў значнай ступені дапоўненая праца Аганоўскага «Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache» (Lemberg, 1880).

36. **Ossowski L.** Białoruskie gwarowe ć z' (≥ ≥ t'd') ≥ cz'. Językoznawstwo. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Zeszyty naukowe, seria A, № 5, 1957, s. 143—146.

На матэрыяле гаворак б. Лунінецкага павета даследуецца пытанне аб ацвярдзенні **ц', дз'** у **ц, дз**.

37. **Ossowski L.** Białoruskie gwarowe formy I. pl. typu id'óm, búdam. —Lud Słowiański, t. II, sesz. 2, dz. A., 1931, s. 178—190.

38. **Ossowski L.** Białoruskie gwarowe formy 3 osoby singularis i pluralis praesentis i infinitiwu typu: *mýiec'a*, *mýiuc'a*, *mýc'a*. —Językoznawstwo. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Zeszyty naukowe, seria A, № 5, 1957, s. 137—141.

Аб мяккім вымаўленні **цц** у дзеясловах *мыецця*, *мыюцця*, *мыцця* на мяжы цвёрдага і мяккага вымаўлення часціцы **-ся**.

39. **Ossowski L.** Białoruskie gwarowe *kryk* || *krecz* || *kruocz* || *kruok*—'clamor. —Językoznawstwo. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Zeszyty naukowe, seria A, № 5, 1957, s. 131—135.

Даследаванне праводзіцца на матэрыяле б. Ваўкавыскага павета. Разглядаецца працэс узнікнення форм *крык*, *крэч*, *круоч*, *круок*.

40. **Ossowski L.** Białoruszczyzna w «Puszczy» J. Weyssenhoffa.—Język Polski, rocz. XVII, № 3, 1932, s. 65—68.

Аб асаблівасцях гаворак вёсак, якія размясціліся па р. Пціч і воз. Князь.

41. **Ossowski L.** Gwarowe białorusko-ukraińskie nazwy miejscowe na **-ica**. —Onomastica, 1955, zesz. I., s. 117—120.

Тое ж: Асобны адбітак, Wrocław, 1955. 117—120 s.

42. **Ossowski L.** Jak powstaje małoruska twarda wymowa prasłow. połączeń: spółgłoska + **i**, **e**. —Sprawozd. z Czynności i Posiedzeń Polsk. Akad. Um., t. 40, 1936, s. 249—251.

Аб вымаўленні зычных перад ***e***, ***i*** ў гаворках на беларуска-ўкраінскай мяжы. Ілюструецца на матэрыяле гаворак б. Лунінецкага павета.

43. **Ossowski L.** Kontynuanty prosłowiańskich połączeń **t**, **d+e** na południe od środkowej Prypeci. —Językoznawstwo. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Zeszyty naukowe, seria A, № 5, 1957, s. 147—148.

Заметка аб з'явах, якія выступаюць на месцы агульнаславянскіх злучэнняў **t**, **d+e** на мяжы паміж украінскай і беларускай мовамі: украінскія цвёрдыя злучэнні **дэ**, **тэ**: *будэтэ*; беларускія мяккія **дз'е**, **ц'е**: *будз'ец'е* і некаторыя іншыя.

44. **Ossowski L.** O zagadneniu ukraińsko-białoruskiej granicy językowej (Stan badań). Sprawozd. z Posiedzeń Komis. Język. T-wa nauk Warsz. Wyd. I, Językozn. i Hist., lit., t. II, 1939, s. 121—123.

Прыкладаецца карта, на якую нанесены беларуска-ўкраінскія моўныя межы, вызначаныя рознымі лінгвістамі ў сваіх працах (Міхальчуком, Карскім, Бузуком, Ганцовым і інш.). Прыводзіцца бібліяграфія па гэтаму пытанню.

45. **Ossowski L.** O zastępstwie prasłow. grup *tort* i *tert*, *tolt* i *telt* w językach ruskich (Pełnogłos). (Streszczenie). — Sprawozd. z Posiedzeń T-wa Nauk. Warsz., Wyd. I. Językozn. i Hist., lit., rocz. XXXI, 1938, s. 19—22.

Прасочваецца, як праяўляюцца ў поўнагалосных формах: 1) украінскі «ікавізм»; 2) на месцы **o** пярвічнага сцягнутае **o** або дыфтонг **ou**; беларускія дыфтонгі **ou**, **ie** або галосныя **ó**, **é**.

46. **Ossowski L.** Przyczynki do białoruskiej dialektologji. — Сб. в честь на проф. Л. Милетич за седемдесет годишнината от рождението му (1863—1933). София, 1933, с. 255—258.

1. Аб ужыванні **o** на месцы этымалагічнага **a** і наадварот у гаворках б. Лунінецкага павета. 2. Ужыванне форм тыпу *косіцімо* ў гэтых жа гаворках. 3. Аб ужыванні слова *кабан* у значэнні *певень*. 4. ŋ, **к** замест ɣ, **x**, **h**.

47. **Ossowski L.** Przejście **y** w u po wargowych w niektórych gwarach południowo-białoruskich (z mapą w tekście).—Lud Słowiański, t. III, zesz. I, dz. A, 1933, s. 49—56.

48. **Ossowski L.** Studia nad wpływami języka polskiego na białoruski: I. Przyrostki **-isko** oraz **-dło** w gwarach białoruskich.—Spra-

wozd. T-wa Nauk. we Lwowie, rocz. XVII, 1937, s. 7—10.

Сцвярджэнне аб тым, што суфіксы **-isko**, **-dło**—словатворчыя паланізмы ў беларускай мове. Адзначаецца мяжа распаўсюджання гэтай з'явы.

49. **Ossowski L.** Zagadnienie językowe Polesia. Referat zgłoszony na I Zjazd Sprawozd.-nauk. —У кн.: Pierwszy Zjazd Sprawozd.-nauk., Poświęc. Ziemiom Wschod. w Warsz. Warszawa, 1936, № 3, s. 1—13.

Вывучаецца паласа гаворак, у якую ўваходзяць паўночнаўкраінскія і паўднёвабеларускія гаворкі. Праводзіцца беларуска-ўкраінская моўная мяжа. Прыкладаецца 3 карты межаў моўных з'яў.

50. **Ossowski L.** Ze studiów gwarowych z pogranicza malorusko-bialoruskiego. — Sprawozd. Polsk. Akad. Um., t. 38, № 3, 1933, s. 8—10.

51. **Ossowski L.** Ze studiów nad wpływami języka polskiego na białoruski. Referat zgłoszony na I Zjazd Sprawozd.-nauk.— У кн.: Pierwszy Zjazd Sprawozd.-nauk.— Poświęc. Ziemiom Wschod. w Warszawie. Warszawa, 1936, № 4, s. 3—7.

Аб суфіксах **-isko** і **-iszcze** ў беларускіх гаворках.

52. **Ossowski L.** Z fonietyki białoruskiej.—Lud Słowiański, t. IV, 1938, s. 111—115.

Разглядаецца дзеканне і цеканне, даецца храналогія гэтых з'яў. Разглядаюцца дыялектныя формы.

53. **Ossowski L.** Z poleskiej terminologii topograficznej. — III Међународни конгрес слависта, 2. Београд, 1939, с. 45—46.

Прыводзіцца мясцовая лясная і водная тэрміналогія.

55. **Pietkiewicz Cz.** Polesie rzeczyckie. Materjały etnograficzne. Cz. I. Kultura materjalna. Z 291 rysunkami w tekście. Kraków, 1928. VI+319 s. (№ 7 Prace Komis. Etnograf. Polsk. Akad. Um.).

Прыводзяцца мясцовыя назвы прадметаў і дзеянняў, якія звязаны са зборам пладоў, пчалярствам, жывёлагадоўляй, земляробствам, прыгатаваннем стравы, загатоўкай дрэва і дроў, вытворчасцю пасуды, калёс, вазоў, пабудовай дамоў і інш.

56. **Poliwka J.** Z małoruskiej dialektologii.— Časopis pro moderni filologii a literatury, roč. III, seš. 4—5, Praha, 1913, s. 306—309.

Аб змешванні **ц**, **с**, **з** і **ч**, **ш**, **ж** у гаворках б. Бельскага павета, напр.: *жвязут*, *бацыт*, *шпивае* і інш.—асаблівасць мазуракаючых гаворак. Аб уплыве мазуракання ў беларускіх гаворках на захадзе б. Гродзенскай губерні.

57. **Porzeziński W.** Rzekome pierwiastki lechickie w językach wschodnie-słowiańskich. — Prace Fiłologiczne, t. X, 1926, s. 86—104.

Аб паходжанні і часе ўзнікнення **р**, дзекання, цекання і мены **ц** і **ч**. Крытыка поглядаў Шахматава на гэтыя з'явы.

58. **Ptaszycki S.** Zewnętrzne dzieje języków ruskich w granicach dawnej Rzeczy Pospolitej. —У кн.: Encykloped. Polska, t. III (cz. II). Język Polski i jego historia, [1915], s. 344—365.

Адзначаецца, што ў Літве ў XVI ст. афіцыйнай мовай была беларуская, а не ўкраінская. Аб уплыве польскай мовы на беларускую (с. 350). Падзел «рускага племя» на групы, моўныя асаблівасці кожнай групы (с. 351—358). На с. 355, 357 разглядаюцца асаблівасці гаворак паўночнаўкраінскіх і беларускіх (апошнія падзяляюцца на паўднёвую, сярэднюю і паўночную групы).

59. **Rozwadowski J.** Objaśnienie do mapy języka litewskiego w gubernii Wileńskiej.— Mater. i Prace Komis. Język. Polsk. Akad. Um. w Krakowie, t. I, 1904, c. 89—93 i 1 карта.

60. **Rozwadowski J.** Uwagi o dyftongach **ie**, **uo** w południowozachodniem narzeczu białoruskiem. —Mater. i Prace. Komis. Język. Polsk. Akad. Um. w Krakowie, t. I, 1904, s. 207—220.

61. **Schachmatov A.** Wie im kleinrussischen die Polatalisation der Consonanten vor *e* und *i* verloren ging. —Arch. für sl. Ph., B. XXV, 1903, S. 222—238.

Аб вымаўленні *мјата*, *вјаз*, *мята*, *вяз*, дыфтонгаў, *бук* замест *бык* і інш. у паўднёвабеларускіх гаворках (с. 228, 232, 235).

62. **Smulkowa E.** Przykłady zruźnicowania morfologicznego gwar białoruskich Białostocczyzny. — Sprawozd. z Prac Nauk. Wydziału Nauk Społecznych PAN, rocz. 3, zesz. 5, 1961, s. 45—56.

63. **Stieber Z.** Z pogranicza językowego polsko-białoruskiego.—Sprawozd. T-wa Nauk. we Lwowie, rocz. XVIII, zesz. I, 1938, s. 34—39.

Апісанне гаворкі насельніцтва ад Аўгустова да Нёмана (да Гродна), якая мае ў сабе асаблівасці беларускія і польскія.

64. **Tarnacki J**. Podział językowy Polesia na podstawie faktów leksykalnych. Streszczenie referatu zgłoszonego na I Zjazd Sprawozd.-nauk. — Pierwszy Zjazd Sprawozd.-nauk., Poświęc. Zemiom Wschodnim w Warszawie. Warszawa, 1936, № 5, s. 4—10 i 1 карта.

На аснове лексічнага матэрыялу аўтар падзяляе палескія гаворкі на тры групы: паўночна-заходнюю, паўднёва-заходнюю і паўночна-ўсходнюю.

65. **Trubetzkoy N**. Einiges über die russische Lautentwicklung und die Auflözung der gemeinrussischen Spracheinheit. —Zeitschrift für sl. Ph., B. I, 1925, S. 287—319.

Разглядаецца пытанне аб паходжанні ўсходнеславянскіх моў. Аўтар не згаджаецца з Шахматавым, які лічыў, што ў старажытны перыяд існавала тры ўсходнеславянскія дыялекты. Трубецкой далучаецца да Лер-Сплавінскага, які прапанаваў тэорыю «Старажытнага падзелу на дзве часткі». Ён высоўвае палажэнне, што эпохай распаду агульнаславянскай мовы трэба лічыць эпоху падзення глухіх, якое адбылося на поўдні славянства ў X ст. і закончылася на поўначы Расіі толькі ў XIII ст.

66. **Weryhę W**. Podania białoruskie zebrane przez Wl. Weryhę poprzedzone wstępem przez Jana Karłowicza. Lwów, 1889. 77 s.

С. 3—13. Прыводзяцца погляды Карскага, Срэзнеўскага, Патэбні, Міклошыча, Надзеждзіна на беларускую мову. Сам аўтар далучаецца да думкі Міклошыча, і Надзеждзіна, што беларуская мова займае сярэдняе становішча паміж рускай і ўкраінскай мовамі. Адзначаюцца рысы, якія ўласцівы толькі беларускай мове: дзеканне, цеканне, цвёрдае **р**, падваенне зычных, і рысы, якія збліжаюць беларускую мову з рускай і ўкраінскай мовамі.

67. **Z**. Пасха в Белоруссии. [Записано в Слуцком уезде Минской губ., в деревне Конюки]. —Календарь Сев.-Зап. края на 1889 г., 1889, с. 136—138.

Прыводзяцца прыклады бытавой лексікі.

68. **Zaborski B**. Rozmieszczenie ludności według języka i wyznania na Polesiu w świetle spisu 1931 r. Streszczenie referatu zgłoszonego na I Zjazd Sprawozd.-nauk.— У кн.: Pierwszy Zjazd Sprawozd.-nauk., Poświęc .Ziemiom Wschod. w Warszawie. Warszawa, 1936, № 10, s. 3—7.

69. **Zdancewicz T**. Z zagadnień gwar pszejściowych pogranicza polsko-białoruskiego.— Z Polskich Studiów Sławistycznych, t. I, 1958, s. 205—216.

70. **Zelenin D**. Russische (Ostslavische) volkskunde. Slavischer Grundriss. Berlin und Leipzig, 1927. XXVI+424s.

Шырока прадстаўлена сельскагаспадарчая і бытавая лексіка рускіх, беларускіх і ўкраінскіх гаворак.

71. **Zieńkiewicz R**. Piosenki gminne ludu Pińskiego. Kowno, 1851. 414 s.

У падрадковых заўвагах тлумачацца беларускія словы і выразы на польскай мове.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ У БІБЛІЯГРАФІІ І ІХ СКАРАЧЭННІ

Архив ист. и практ. свед. — Архив исторических и практических сведений. СПб.

Бюлл. диалект. сект. Ин-та русск. яз. АН СССР — Бюллетень диалектологического сектора Института русского языка АН СССР. М.

Вестн. Европы — Вестник Европы. СПб.

Вестн. Зап. России — Вестник Западной России. Вильно.

Вестн. имп. Русск. геогр. общ. — Вестник имп. Русского географического общества. СПб.

Вестн. Моск. ун-та — Вестник Московского университета. М.

Вестн. слав. — Вестник славянства. Казань.

Весці АН БССР — Весці Акадэміі навук БССР. Мінск.

Виленск. вестн. — Виленский вестник.

Виленск. сб. — Виленский сборник.

Витебск. губ. вед. — Витебские губернские ведомости.

Вопр. литовск. языкозн. — Вопросы литовского языкознания. Вильнюс.

Вопр. слав. языкозн. — Вопросы славянского языкознания. Львов.

Вопр. языкозн. — Вопросы языкознания. М.

Вуч. зап. Віцебск. дзярж. пед. ін-та — Вучоныя запіскі Віцебскага педагагічнага інстытута.

Вуч. зап. Мінск. пед. ін-та — Вучоныя запіскі Мінскага педагагічнага інстытута.

Голос. Вильно.

Гродн. губ. вед. — Гродненские губернские ведомости. Гродно.

Даследаванні па бел. і рус. мовах — Даследаванні па беларускай і рускай мовах. БДУ імя У. І. Ленина. Мінск.

День. М.

Діалект. бюл. Ін-ту мовозн. АН УРСР — Діалектологічний бюлетень Института мовознавства ім. А. А. Потебні АН УРСР. Київ.

Докл. и сообщ. Ин-та языкозн. АН СССР — Доклады и сообщения Института языкознания Академии наук СССР. М.

Докл. и сообщ. фил. фак-та. МГУ — Доклады и сообщения филологического факультета Московского государственного университета им. М. В. Ломоносова. М.

Доповіді та повідомл. (Ужгород. держ. ун-т) — Доповіді та повідомлення Ужгородського державного університету.

Древн. и нов. Россия — Древняя и новая Россия. СПб.

Жив. ст. — Живая старина. СПб.

Зап. аддз. гум. навук — Запіскі аддзела гуманітарных навук. Мінск.

Зап. имп. АН — Записки имп. Академии наук. СПб.

Зап. имп. Русск. геогр. общ. — Записки имп. Русского географического общества. СПб.

Зап. имп. Русск. геогр. общ. по Отд. этногр. — Записки имп. Русского географического общества по Отделению этнографии. СПб.

Зап. іст.-філ. відд. Укр. АН — Записки історично-філологічного відділу Української АН. Київ.

Зап. Київ. ін-ту народн. освіти — Записки Київського інституту народної освіти.

Зап. наук т-ва ім. Шевченка — Записки наукового товарищества ім. Шевченка. Київ.

Зап. Сев.-зап. отд. имп. Русск. геогр. общ. — Записки Северо-западного отдела имп. Русского географического общества. Вильно.

Зб. коміс. для досліджен. іст. укр. м. — Збірник комісії для дослідження історії української мови. Київ.

Изв. АН СССР — Известия Академии наук СССР. М.

Изв. имп. АН по ОРЯС — Известия имп. Академии наук по Отделению русского языка и словесности. СПб.

Изв. имп. Общ. любит. естествозн., антропол. и этнограф. — Известия имп. Общества любителей естествознания, антропологии и этнографии. М.

Изв. имп. Русск. геогр. общ. — Известия имп. Русского географического общества. СПб.

Изв. ист.-фил. Ин-та им. Безбородко в Нежине — Известия Историко-филологического института кн. Безбородко в Нежине. Киев.

Изв. по РЯС — Известия по русскому языку и словесности. Л.

ИОРЯС — Известия Отделения русского языка и словесности. СПб.

Ист. вестник — Исторический вестник. СПб.

Календарь Сев.-Зап. края — Календарь Северо-Западного края. М.

Киев. ст. — Киевская старина. Киев.

Крывіч. Каўнас.

Магілёўшчына. Магілёў.

Матер. и исслед. по русск. диал. — Материалы и исследования по русской диалектологии. М. — Л.

Матэр. I дыялект. канфер. — Матэрыялы першай дыялекталагічнай канферэнцыі. Мінск.

Маяк. СПб.

Минск. епарх. вед. — Минские епархиальные ведомости.

Минск. листок — Минский листок.

Минск. ст. — Минская старина. Минск, Вильно.

Мовознавство. Наукові записки. Київ.

Могилев. губ. вед. — Могилевские губернские ведомости.

Могилев. ст. — Могилевская старина.

Москвитянин. М.

Наук. зап. Ужгород. ун-ту — Наукові записки Ужгородського державного університету.

Наук. зап. Чернівецк. ун-ту — Наукові записки Чернівецького університету. Чернівці.

Научн. докл. высш. шк. Фил. науки — Научные доклады высшей школы. Филологические науки. М.

Наш край. Мінск.

Основа. СПб.

Памятн. кн. Виленск. ген.-губ. — Памятная книжка Виленского генерал-губернаторства.

Памятн. кн. Витебск. губ. — Памятная книжка Витебской губернии.

Памятн. кн. Ковенской губ. — Памятная книжка Ковенской губернии.

Пантеон. СПб.

Полымя рэв. — Полымя рэвалюцыі. Мінск.

Працы Акад. канфер. па рэформе бел. правапісу і азбукі — Працы Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. Мінск.

Працы БДУ — Працы Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна. Мінск.

Працы Ін-та мовазн. АН БССР — Працы Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа Акадэміі навук БССР. Мінск.

Працы навук. тав. па вывуч. Беларусі — Працы навуковага таварыства па вывучэнню Беларусі. Горы-Горкі.

Родная мова. Вільня.

Русск. беседа — Русская беседа. М.

Русск. инвалид — Русский инвалид. СПб.

РФВ — Русский филологический вестник. Варшава і М.

Сав. шк. — Савецкая школа. Мінск.

Сб. ОРЯС — Сборник Отделения русского языка и словесности. СПб.

Сб. ст., чит. в ОРЯС — Сборник статей, читанных в Отделении русского языка и словесности. СПб.

Сб. Псковск. общ. краевед. — Сборник Псковского общества краеведения.

Сев. пчела — Северная пчела. СПб.

Смоленск. губ. вед. — Смоленские губернские ведомости.

Современник. СПб.

Труды АН ЛитССР — Труды Академии наук Литовской ССР. Вильнюс.

Труды Комиссии по русск. яз. АН СССР — Труды Комиссии по русскому языку Академии наук СССР. М.

Труды МДК — Труды Московской диалектологической комиссии. Л.

Труды пост. ком. по диал. русск. яз. — Труды постоянной комиссии по диалектологии русского языка. Л.

Труды по языкозн. БГУ им. В. И. Ленина — Труды по языкознанию Белорусского государственного университета им. В. И. Ленина. Минск.

Труды этногр.-статист. экспед. в Зап.-русск. край — Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край. М.

Узвышша. Мінск.

Україна. Київ.

Укр. діалект. зб. — Український диалектологічний збірник. Київ.

Уч. зап. Балашов. гос. пед. ин-та. Ист.-фил. серия — Ученые записки Балашовского государственного педагогического института. Историко-филологическая серия. Балашов.

Уч. зап. Брест. гос. пед. ин-та — Ученые записки Брестского государственного педагогического института им. А. С. Пушкина.

Уч. зап. Витебск. гос. пед. ин-та — Ученые записки Витебского государственного педагогического института им. С. М. Кирова.

Уч. зап. II отд. имп. АН — Ученые записки II отделения имп. Академии наук. СПб.

Уч. зап. Гомельск. гос. пед. ин-та — Ученые записки Гомельского государственного педагогического института.

Уч. зап. Гродн. гос. пед. ин-та — Ученые записки Гродненского государственного педагогического института.

Уч. зап. Ин-та яз. и лит. Росс. ассоц. научн.-исслед. ин-тов обществ. наук — Ученые записки Института языка и литературы. Российская ассоциация научно-исследовательских институтов общественных наук. М.

Уч. зап. Ленингр. гос. пед. ин-та им. А. И. Герцена — Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института им. А. И. Герцена.

Уч. зап. Минск. гос. пед. ин-та им. Горького — Ученые записки Минского государственного педагогического института им. А. М. Горького.

Уч. зап. Могил. пед. ин-та — Ученые записки Могилевского государственного педагогического института.

Уч. зап. Мозырск. гос. пед. ин-та — Ученые записки Мозырского государственного педагогического института.

Уч. зап. Моск. обл. пед. ин-та — Ученые записки Московского областного педагогического института.

Уч. зап. Пермск. гос. ун-та — Ученые записки Пермского государственного университета.

Уч. зап. Тульск. пед. ин-та им. Л. Н. Толстого — Ученые записки Тульского педагогического института им. Л. Н. Толстого.

Уч. зап. Ярославск. гос. пед. ин-та — Ученые записки Ярославского государственного педагогического института.

Фил. зап. — Филологические записки. Воронеж.
Філолог. зб. — Філологічний збірник. Київ.
Фил. сб. Смоленск. обл. краеведч. научно-иссл. ин-та — Филологический сборник Смоленского областного краеведческого научно-исследовательского института.
Черниговск. губ. вед. — Черниговские губернские ведомости.
Чт. в Общ. ист. и древн. росс. — Чтения в имп. Обществе истории и древностей российских при Московском университете.
Чырвоны шлях. Мінск.
Этногр. обозр. — Этнографическое обозрение. М.
Этногр. сб., изд. имп. Русск. геогр. общ. — Этнографический сборник, издаваемый имп. Русским географическим обществом. СПб.
Arch. für sl. Ph. —Archiv für slavische Philologie. Berlin.
Archiwum Nauk Antropol. — Archiwum Nauk Antropologicznych. Warszawa.
Język Polski. Warszawa.
Językoznawstwo. Uniwersitet Wrocławski im. B. Bieruta.
Kraj. Petersburg.
Lud Słowiański.
Mater. Antropol.-archeol. i Etnograf., wyd. staraniem Komis. Antropol. Akad. Um. w Krakowie.— Materyały Antropologiczno-archeologiczne i Etnograficzne, wydawane staraniȩm Komisyi Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie.
Mater. i Prace Komis. Język. Akad. Um. w Krakowie. —Materyały i Prace Komisyi Językowej Akademii Umiejętności w Krakowie,
Onomastica. Wrocław.
Prace Filologiczne. Warszawa.
Przegląd Wileński.
Revue des études slaves. Paris.
Rocznik Sławistyczny. Kraków.
Rozprawy i Sprawozd. z Posiedz. Wydz. Fil. Akad. Um. — Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Filologicznego Akademii Umiejętności. Kraków.
Ruch Słowiański.
Slavia. Praha.
Slavia Occidentalis. Poznań.
Slavia Orientalis. Warszawa.
Sprawozd. T-wa Nauk. we Lwowie. — Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie.
Sprawozd. z Czynności i Posiedzeń Polsk. Akad. Um. — Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejetności. Warszawa.
Sprawozd. z Posiedz. Komis. Język. T-wa Nauk. Warsz. Wyd. I. Językozn. i Lit. — Sprawozdania z Posiedzeń Komisii Językowej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział I. Językoznawstwo i Literatura.
Sprawozd. z Prac Nauk. Wydz. Nauk Społecz. Polsk. Akad. Um.—Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych. Polska Akademia Nauk. Warszawa.
Sprawy Narodowościowy.
Zbiór Wiadomości do Antropol. Krajowej Wyd. Komis. Antropol. Akad. Um. w Krakowie. — Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej, Wydawany staraniem Komisyi Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie.
Zeitschrift für sl. Ph. —Zeitschrift für slavische Philologie. Leipzig, Heidelberg.

ГЕАГРАФІЧНЫ ПАКАЗАЛЬНІК ДА БІБЛІЯГРАФІІ

У геаграфічным паказальніку прыводзяцца назвы раёнаў і паветаў, абласцей і губерняў, гаворкі якіх разглядаюцца ў працах, што ўвайшлі ў бібліяграфію. Назвы даюцца ў алфавітным парадку.

Лічбы паказваюць на парадкавы нумар працы ў бібліяграфіі.

КАМЕНТАРЫІ ДА КАРТ

Карта № 1

ТЫПЫ ВАКАЛІЗМУ ПЕРШАГА СКЛАДУ ПЕРАД НАЦІСКАМ ПАСЛЯ ЦВЁРДЫХ ЗЫЧНЫХ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а», «б», «в» пытання № 1:

«Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест этымалагічнага **о**:

а) перад націскнымі **ы, і, у**, і **э, е** з **е́**: *сталы, стулы* ці *столы; дварь, валы, снапы, гады, насіў, хадзіў, касіў, кажух, хадун, каню, на расу, на вадзе, на стале, на назе, гарей;*

б) перад націскным **а**: *вада, въда, выда, вуда* ці *вода; нага, каваль, каня, памяў, мая, твая, калгас, падняць, пабраць, кампанія, багаты;*

в) перад націскнымі **о, е**: *парой, пърой, пырой, пурой* ці *порой; вадой, нагой, дамоў, парог, мароз, вароты, карова, дарога, панёс, падвесці..*?»

і пунктаў «а», «б» пытання № 2:

«Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест **а** ў наступных словах:

а) перад націскным **о**: *садок, съдок, сыдок, судок* ці *содок; забота, забор, далёка, замок;*

б) перад націскным **а**: *трава, тръва, трыва, трува* ці *трова; сказаць, баран, карась, давай, малая*?»

Карта складзена на аснове лексічна неабмежаванага матэрыялу, у значнай меры вызначанага праграмнымі пытаннямі, але часта дапоўненага збіральнікамі.

Картаграфуецца супадзенне ненаціскных галосных «о» і «а» ў пазіцыі пасля цвёрдых зычных (парных і заднеязычных) у адным гуку, г. зн. аканне, прычым паказваюцца тыпы акання. Адрозніванне ненаціскных галосных «о» і «а», г. зн. оканне картаграфуецца без дэталізацыі, бо рэалізацыя ненаціскнога «о» прадстаўлена на карце № 2: «Галосны на месцы «о» ў першым складзе перад націскам у окаючых гаворках», а рэалізацыя ненаціскнога «а» — на карце № 3: «Галосны на месцы «а» ў першым складзе перад націскам у окаючых гаворках».

Адводзяцца ад картаграфавання змены «о», «а» ў [у] ў акаючых і окаючых гаворках, бо яны суадносны з сістэмай вакалізму і таму не выклікаюць пярэчання пры пастаноўцы знака: *пушла́, кума́р, пуд ха́ту, скузі́ў.* Не картаграфуюцца адзінкавыя выпадкі наяўнасці ненаціскнога [о], якія сустракаюцца ў некаторых гаворках з недысімілятыўным аканнем *(роўн'а́ц', моўча́ц'),* або змены «а» ў [о] ў гэтых жа гаворках *(доўно́),*

якія паявіліся не ў выніку окання, а ў выніку іншых фанетычных прычын. Пры картаграфаванні дысімілятыўнага акання не ўлічваюцца прыклады тыпу *тъпара́, бърада́,* бо ў першым складзе перад націскам не ў пачатку слова галосныя на месцы «о», «а» могуць рэалізавацца інакш, чым у пачатковым складзе: *въда́,* але *тъпара́*. Адказы тыпу *вады́— въда́,* але *травы́ — трава́* картаграфуюцца як дысімілятыўнае аканне.

На карце таксама абазначаны гаворкі з вакалізмам змешанага тыпу — з суіснаваннем дысімілятыўнага і недысімілятыўнага акання, акаюча-окаючыя. Окаючыя гаворкі з наяўнасцю элементаў акання больш дэталёва картаграфуюцца на карце № 2.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **ы**^{ъ}, **ы**^{и}, а таксама **а̑**, **а**^{ъ}, **ъ**^{а}, **у**^{ъ} аб'ядноўваюцца з **ъ — ы** і картаграфуюцца як паказчыкі дысімілятыўнага акання. Адсылачным знакам абазначаюцца рэдкія дыялектныя з'явы, існаванне пэўных асаблівасцей або адхіленняў у тыпе вакалізму, напр. [ъ] перад націскным і [о], [е] ці галоснымі верхняга пад'ёму ў гаворках з дысімілятыўным аканнем.

Адказы абодвух абследаванняў аб'ядноўваюцца. Матэрыялы, якія не пацвярджаюцца адказамі на іншыя пункты Праграмы і выклікаюць сумненне, адводзяцца ад картаграфавання; не картаграфуюцца паказанні першага абследавання, знятыя пры паўторным абследаванні.

У каментарыях змяшчаецца матэрыял пры суіснаванні тыпаў вакалізму (окання і акання, дысімілятыўнага і недысімілятыўнага акання), пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. У асобных выпадках прыводзяцца матэрыялы дзвюх экспедыцый (з паметай: перш., паўт.). Аднастайны матэрыял падаецца ў скарачэнні, найбольш скарачаецца матэрыял адказаў на пытанні № 1 а, в, 2 а (пазіцыя перад націскнымі галоснымі «не-а»). Пры суіснаванні тыпаў вакалізму, калі неабходна паказаць ступень іх пашырэння ў гаворцы, матэрыял таксама скарачаецца, але ў дужках указваецца агульная колькасць прыкладаў на кожную з'яву.

Прыводзіцца матэрыял з наступных нас. пп.: **1** *паду́шк'и, кас'и́лк'и, пълав'и́на, γавары́ц', пълажы́ла, валы́, кас'и́ў, стаγ'и́, пас'е́иц', чалав'е́к, на наγ'е́, на наз'е́; к'илаγра́м, скыта́, дърма́, када́, пърыс'а́т', хыз'а́ин, нъγа́, наγа́, выда́, пыдн'а́ц', пъбра́ц', кава́л', баγа́тый*; *мало́чаным, паро́х, парас'о́нка, маро́с, варо́ты, саб'е́рыш, трудъz'е́н'; къро́ва, дъро́γа; забо́та, забо́р, садо́к, замо́к, дал'о́ка; бара́н, трава́, мала́йа, дъва́й.* **7** *каршу́н, хвасты́, стаγ'и́, на стал'е́, пайе́z'иц'е, прас'и́ц'; пашла́, пъшла́, прада́ш, пайа́с, ураžа́й, бъγа́та, у кана́в'е, канча́йиц', съба́ка, кава́л', вада́, майа́, въда́, бъγа́ты, пъдна́ц'; бало́та, съмаγо́нку, кац'о́л, садо́й, като́ры, каро́ва, у калхо́з'е, мало́ц'ац', наγо́й, паро́х, даро́γа, маро́с, варо́ты; забо́та, дал'о́ка, садо́к, замо́к, нъсто́л'н'ик; наста́ўн'ица, хвата́ла, назва́ў, кара́с', бара́н, дава́й, дъва́ла, зъла́тац', тръва́, мъла́йа.* **12** *хаz'и́ла, снапы́, кажу́х; вада́, наγа́, кан'а́, майа́, калγа́с, твайа́, падн'а́ц', пабра́ц', път ха́тай; паро́й, вадо́й, каро́ва; садо́к, дал'о́ка, сказа́ц', дава́ц', мала́йа, трава́, сара́й, γара́ш.* **23** *зъхаz'и́ўшы, дамы́, пры таку́, нъ наз'е́; стъйа́ц', пъшла́, нъγа́, въда́, кън'а́, къва́л',*

пъм'аў, мъйа, твъйа, бъγатый, да вакна; вакно, падлоγа, марос; забор, садок, бран, тръва, дъвай, мълайа. **25** *сталы, кас'йў, кан'у, па даск'е; γара, наγа, кавал', майа, пам'аў, салдат* — усяго 19 слоў, але *выда; γаворуц', вадой, карова, кал'осы; забота, садок, трава, карас', сказац', давай, малайа.* **26** *мылац'ил'и, пражыў, сталы, кан'у, на наз'е; дычка, прыдаў, выда, сыва, мылычка, мылын'а, кывал', быγатый, пыдн'аўс'а; каторых, балота, зав'ецца, пам'орла, γунуровый; садок, дал'ока; быран, трыва, курас', скызац', дъвай, мылайа; малайа, давай.* **29** *пайехала, прас'иц', дамы, старухай, γареў; кън'а, нъγнаў, тъварышы, прадаў, дачка, вада, кънчаў, въда, твъйа, кълγас, пъбрац', къвал', бъл'шайа, пъдн'ац', нъγа, мъйа, бъγаты, ръγатайа; балоты, харошы, карову, марос, γърот, въйной, къγо, калол'и, харашо, пам'ор, дърогай, пастройка; забор, замок, браток, зъбота, дъўно, зъвот, дъл'ока, съдок; баран, трава, карас', сказац', давай, мълайа.* **31** *γаду, камы, γарыц', на дваре, саўс'им, къжух; папала, капайуц', нъγа, бал'шайа, мълака, паγнал'и, въда, състав'ил'и, далжна, кан'а, дъскам'и, на футурах; харошы, наγой, вароны; забота, садок; бран, тра^ъва, кърас', скъзац', дъвай, ма^ълайа.* **40** *пайем, далжны, паслухац', ваz'ил'и, банб'иц', пу^ълучуц'; сабран'ийа, паγл'аz'им, рыдн'а, капайс'а, пъмазацца, таўстайа, ку^ънчай, пупас'ц'и, z'ивуваца; вапшче, бал'ела, саўс'ом, пайz'ом, каровы, далжно, γунуровайа; забота, садок, замок, дал'ока; бран, тръ^ава, ка^ърас', ска^ъзац', дъвай, мълайа.* **41** *снапы, кас'йў, кан'у; въда, нъγа, кан'а, майа, баγаты, кампан'ийа; парой, саўхоз, Ал'енка, пан'ос, кантора; дал'ока, садок; баран, трава, карас', сказац', давай, малайа.* **48** *сталы, валы, кас'йў, кан'у, нъ стал'е; въда, нъγа, къвал', кън'а, пъмаў, мъйа, твъйа, пъдн'ац', пъбрац', бъγаты, кър·пан'ийа; пърой, въдой, нъγой, дъмоў, мърос, кърова, дъроγа, пън'ос; дал'ока, садок, замок; бран, тръва, кърас', скъзац', дъвай, мълайа.* **53** *пайму, саўс'им, пайехаў, асл'епла; хъз'айка, хъз'айин, сабака, стайала, кавал', разабрал'и, салдаты, майа, баγаты, γаман'ац' — γъмън'ац', н'ипън'атна, кън'а, въйна, къта;* [ъ] — гук з невыразнай якасцю, сярэдні паміж [ы] і [а]; ён якасна адрозніваецца ад гука [а] ў пазіцыі перад іншымі націскнымі галоснымі: *вады — въда; кароў, пърас'онка, харошыйа, калхос, салоткайа, пастроил'и, старонка, сал'онайе, дароγа, падв'ес'ц'и, наγой, кълхоз'н'ик, калхоз'н'ица; травой, райкома, народ, картошка; Каўкас, назад, старал'ис'а, нърваўшы, кърманы, γусука* (ясна чуў), *скыкаў.* **55** *кажух, стаγ'и, кас'йў; нъγа, къвал', кълγас, наγа, марос, дароγа, парох; замок, забор, дал'ока; тръва, къза, мълайа, сказац'.* **57** *спрас'йў, двайны, γаду, γареў, набуженства, каснус'у; майа, хазайин, хъзайин, калγас, вада, въда, настъйашчый, кампан'ийа, разγуварывала, на хутурах; патом, мастоў, каторы, падв'ес'ц'и, пас'евы, пас'л'едн'и; асталос'а, замок, на бок, забота, дал'ока; хватала, γадайуц', давай, пахал'и, баран, направ'ил'и, увыжайеш, дурукам'и.* **59** *сталы, кан'у, чалав'ек, хаz'йў; пъпала, нъγа, въда, мъйа, майа, баγатый, кампан'ийа, пъдн'ац', малъка, пахувал'и, в'ербъвалас'а; вадой, марос, карова, падв'ес'ц'и; забор, дал'ока, садок, замок; баран, трава, карас', сказац', давай, малайа.* **61** *пайел'и, чалав'ек, вайны,*

тап'йц'; пал'áна, баразнá, плахáйа, капáиц', ламáйуц', хаз'áйскайа; балóта, кароўка, далжóн, карóва, рабóтаиц'; картóшкай, забóта, замóк, дал'óка; барáн, травá, давáй, карác', сказáц'. **65** *пасылку, растўц', зайг'й, γарéў; хаз'áйка, дачкá, наγá, кан'á, падн'áц', въдá, пъγнáў, γыг'áцца, хыз'áйин, вуўкá, кывáл', сыхá, тыпчáн, пупрáтк'и; карóвы, малатóк, марóс, наγóй; нарóт, даўнó, садóк, забóйиц; наслáў, сказáли, давáла, травá, карác', давáй, кызáў.* **68** *γады́, кас'йў, расў; кавáлк'и, папалáм, γарá, бал'шáйа, кан'á, лапáта, γарлáч, кавáл', друкувáц', рукуйáтка, у двурáх, вуўкá, пуўпáнак, н'и чыртá, кърмá, па фул'вáрках, тыпчáн, сыхá, късá, въдá, пъдн'áц', пыжáр, кыпáйу, бъл'шáк; рабóтац', паталóк, варóты; даўнó, замóк ; назнáчыл'и, халáты, аткладн'á, давáй, малáйа, пастрадáц', трывá, кърác', скызáц'.* **69** *снапы́, дачкў, лазы́, наγ'й, γалав'é; пасáх, пас'ц'áц', хавáл'ис'и, сахá* — 24 прыклады; *съхá, кън'á, хъдáк, късá — касá, къвáл', мъйá, твъйа, хыз'áйка, хыз'áйин, курупáт; γадóў, тапóр, карóва, пудрóстк'и; браты́, дал'óка, штанóў; барáн — бърáн, травá, давáй, малáйа, забрáў — зъбрáў, старáйа, застáў, ваγá, самá.* **71** *дварьі, прас'йц', сахў; салγáц', пасáт, γарá, лапáта* — 21 прыклад; *въдá, къвáл', кън'á, фул'бáркаў; кал'óсы, салóма; панóў, садóў, залóм; дастáн', аткладн'á, барáн, пыркáн, трывá, скъзáц', карác', малáйа.* **72** *сталы́, нас'йў, парóй, дарóγа, дал'óка, садóк; въдá, нъγá, къвáл', кън'á, мъйá, твъйá, пъдн'áц', пубрáц', калγáс; барáн, травá, карác', сказáц'. давáй, малáйа.* **79** *сталы́, кажўх, вадóй, пан'óс, дал'óка, садóк, замóк; въдá, нъγá, къвáл', кън'á, пъм'áў, мъйá, твъйá, пъдн'áц', пъбрáц', бъγáты, къмпáн'ийа; барáн, травá, карác', сказáц', давáй, малáйа.* **87** *хаг'йла, чалав'éк, вады́, халóдна, вадóй, пан'óс, даўнó, нарóт, зан'óс; майá, лазá, наγá, ваγан'áй, γарá, γарлáч, на снапáх, вадá, бал'шáк, пасáт, пабрáц', талакá, з'ел'енкавáты; кын'á, дычкá, пъл'á, кывáл', был'шáйа, мъстá, стаγувáц', у самувáры, вуўкá; травá, малáйа, складáл'и, намáзана, кабáн, залáтац', карác', хватáйе, сказáў; кърác', късáц', кънáлка, дывáй, дурукá, γусукá.* **89** *снапы́, кажўх, халóдна, дал'óка, садóк; хъз'áйка, пъм'áл'и, пъбрáл'и, пъшлá, въдá, схувáй, схавáй, дурʺкувáтайа; бърáн, тръвá, кърác', скъзáц', дъвáй, мълáйа.* **94** *пайéсц', паγ'йп, вайны́, парóх, кантрóл', замóк, картóшка; удавá, стайáц', възáм, вълнáм, хъз'áйин, пупáр; травá, бърáн, мълáйа, складáйуц'.* **97** *хаг'йў, снапы́, прас'йў, кан'ў, стаγ'й, γар'éў; въдá, къвáл', кълγáс, тръвá, нъγá, твъйá; пърóй, мърóз, нъγóй, дърóγа, пъдн'éс'ц', пъдв'éс'ц'; замóк, дал'óка, садóк, забóр, забóта; бърáн, дъвáй, скъзáц', кърác', мълáйа.* **101** *сталы́, кажўх, γарéў, парóй, марóс, садóк; вадá, наγá, кавáл', майá, твайá, пам'áў, баγáтый, кампáн'ийа, кын'á, пыдн'áц', пубрáц', схувáцца, сыхá, кысá, пысáт, кадá, талакá, кавáл'; барáн, травá, карác', сказáц', давáй, малáйа, складáц'.* **104** *ваз'м'й, маγў, прас'йц', харóшы, марóс, навóс, садóк; γырá, выдá, ныγá, кывáл', сыбáка, кын'á, кысá, пысáт, кыпá,* але сустракаюцца гэтыя ж словы і з [а]: *вадá, наγá, лазá, адарвáц', заγан'áйуц', сахá, палатнá, талакá;* [а] ў першым складзе перад націскным [а] вымаўляецца блізка да [ы], але часта [а] можа заставацца нязменным, нават у гаворцы адной і той жа асобы; *давáй, барáн, травá,*

малáйа, сказáц', забрáц', заспáц', зылáп'иц', зылáтац', зыслáны. **120** *сталы́, ваг'é; вдá, нъγá, кън'á, мыйá, твъйá, быγáты, пъдн'áц', пъбрáц', късмпáн'ийа; парóй, вадóй, наγóй, дамóў, парóх, марóс, варóты, дарóγа, падв'éс'; зъбóта, сьдóк,* але *дал'óка, замóк; бырáн, трывá, скызáц', дывáй, мылáйа, скызáў.* **121** *хамýт, ваз'м'í, на наγ'é; байáл'ис', вайнá, хаз'áинаў, наγá, майá, баγáта, бал'шáк, турγувáц', лупáтка, узγудувáўс'а, кумпáн'ийа, турγувáц', закунтруктувáў, слабувáта, пумуγáйу, пупá, пудн'áц', хыз'айин, скызáў; карóву, как'éй, марóс, пал'éс; садóк, замóк, забóта, дал'óка; барáн, тръвá, карáс', скызáў, дувáй, давáй, пазабрáл'и.* **122** *γады́, снапы́, валы́; нъγà, вдá, кън'á; вадóй, варóты, карóва, дарóγа; зъбóта, дъл'óка; тръвá, дъвáй, кърáс'.* **123** *сталы́, расý, на стал'é; майá, твайá, баγáты, пабрáц', падн'áц', наγá, кан'á, кавáл', вдá, буйáн, хувáла, чумудáн, суструкáйецца; парóй, наγóй, марóс, варóты, падв'éс'ц'и, пан'óс; забóр, дал'óка, садóк, барáн, травá, сказáц', давáй, малáйа, крас', в'инувáты.* **124** *чулав'éк, хаг'íла, вады́, кан'ý; γадá, твайá, дашлá, хаз'áин, γар'áчайа, γадáм, наγá, бал'шáйа, паγнáў, къпáйиш, вдá, стуγувáц', нумáчувац', налумáйу, заγун'áц', схувáй, лумáйу, стурγувáц', утпрул'áц', пупáўс'а, кувáл'; пахувáл'и, лупáтка, купáл'и, лупáтам; γарóды, наγóй, пан'óс, пам'éрл'и, пав'éс'ил'и* — 28 прыкладаў, *дъмóй; забóта, дал'óка, замóк; барáн, травá, сказáў, дувáй, давáй, малáйа.* **127** *снапы́, расý, γар'éў; вдá, нъγá, кън'á, бъγáты, кьмпáн'ийа, пам'áў, майá, твайá, калγáс, падн'áц', пабрáц'; парóй, вдóй, нъγóй, дърóγа, пан'óс, дамóў, парóх, варóты, падв'éс'ц'и, падн'éс'ц'и, пав'óс; забóта, зъбóр, дъл'óка, зъмóк, садóк; бърáн, тръвá, кърáс', сказáц', дъвáй, мълáйа.* **128** *сталы́, камý, на наз'é; вдá, нъγá, пыстáў, хъз'áйка, быйáл'ис', хыз'áйин, стыйáў, пъдн'áц', пъбрáл'и, сьбрáл'и, кувáл', хувáц', пупáс, майá, дачкá, абабрáл'и, сабрáлас' бъл'шáйа кумпáн'ийа; парóй, дамóў, майéй; забóр, дал'óка, замóк, бърáн, тръвá, дъвáй, зыдáл'и, зъпáхла.* **130** *ваз'мý, тап'íц', дачкý; вдá, пъшлá, стъйáла, кън'á, дъчкá, бътвá, съвá, съснá, дъпрáшуваў, пъпáла, прусувáц', хувáўс'а, лупáтк'и, аблумáл'и, пупáс'ц', тарγувáл'и, саγнáл'и, хаз'áйин, пашлá, прадáл'и, дачкáм'и, прапáў, бал'нáйа, сахá, канá, скакáў; харóшайа, пашóў, пав'éц', паб'éγла, маркóўка; навóс, забóта, Лукушóм, садóк; задрáла, пахáц', табáк, барáн, травá, карáс', зъ шкáф, зъкáпувуйиц'.* **134** *бал'шéй, снапы́; пъсáт, дъскá, кувáл', кътá* — 31 прыклад, *спраўл'áл'и; вадóй, карóва, плах'éйи; навóс, дал'óка, садóк, засóхла; пъхáц', тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй, къзáл'и, мълáйа.* **138** *сталы́, сады́; вдá, нъγà, вадá, наγá, кавáл', кан'á, пам'áў, майá, твайá; парóй, вадóй, парóх, дарóγа, пан'óс; забóта, дал'óка, садóк, замóк; барáн, тръвá, травá, карáс', сказац', давáй, малáйа.* **155** *сталы́, хаг'íў, кан'ý, на наз'é; вадá, кавáл', майá, баγáты, пъднáц'; парóй, вадóй, пан'óс; дал'óка, садóк, замóк; барáн, травá, давáй, малáйа.* **156** *снапы́, сталы́, γады́, сады́; вдá, нъγá; варóты, карóвы; забóр, садóк, замóк; тръвá, сказáц', давáў.* У іншых адказах адзначана недысімілятыўнае аканне, таму побач з дысімілятыўным аканнем абазначаецца і недысімілятыўнае. **167** *сталы́, валы́; вдá, наγá; вдóй, парóй, травóй; садóк, дал'óка;*

травá, малáйа. **172** *сталы́, валы́; въдá, нъγá; въдóй, парóй, травóй; забóта, замóк; барáн, давáй.* **174** У матэрыялах абодвух экспедыцый адзначана недысімілятыўнае аканне. Але перад [ў] з «л» зрэдку захоўваецца этымалагічнае «о»: *роўн'áйиц', поўл' úтра, поўквáрты.* **178** У першым складзе перад націскам выступае чоткі і ясны гук [а] на месцы этымалагічнага «а». **183** У пераднаціскных складах ні дысіміляцыя, ні рэдукцыя зусім не заўважаецца: *сталá, валá, кан'á;* дысімілятыўнае аканне і яканне для гэтай гаворкі зусім не характэрны. **186** Але зрэдку перад [ў] вымаўляецца [о]: *да°ўнó, да°ўн'éйшы, дабоўл'áц'.* **204** Часам этымалагічнае «о» перад націскным [а] (толькі перад [а]!) вымаўляецца як бы каротка, ледзь улоўна ў першым складзе перад націскам; такое сустракалася вельмі рэдка: *пӑрá, нӑγá, вӑдá, пӑркáн,* і таму мы не адзначалі. **209** Першым абследаваннем адзначана недысімілятыўнае аканне; пры паўторным абследаванні ў некаторых словах над **а** пастаўлена ◡: *нӑγá, свӑйá, пӑм'áц', бӑрáн, трӑвá, дӑвáй, скӑзáц', кӑнчáйим, пӑл'áк'и, γълавá, зӑγнáў.* Перад націскным [а] этымалагічнае «о» ў першым складзе вымаўляецца як *ӑ* (кароткае [а]), але рэдка. **227** *хац'éл'и, самы́, паγ'úп, пачýл'и, на дварé, дабрó, карóва, кап'éшка, пан'óс; хавáл'ис'и, майá, стайáл'и, саγнáла, дачкá, γалавá, папáл'ис'и, пасабл'áц', пасáz'уц', скатá, γарлáч, сахá, капá, кавáл', талакá, хыз'áйин, сыхáм'и, сыбáка, кын'á, γырлáч, γарлáч, былтáйуц', пупáла, кумпáн'ийа, пабунтувáла, баранувáц'; нашóў, шпакóў, станóк, навóс, замóк; сарáйи, начáл'и, складáл'и, начáл'н'ик, зарзáў, барáн, карáс', давáй, трывá, кызáла, скызáц', мылáйа, хвытáц', γрыкá* (грака), *тръвá, скызáў, γусукá.* **229** *вайны́, ваз'úл'и, γады́, пашл'ýц'; патóм, карóў, балóта, бал'éс', кан'éй, свайó; пастáв'ил'и, стайáл'и, хавáл'ис'и, сабрáл'и, дачкá, асталáс'а, чашлá, капáц', намаγáл'и, н'и калá, н'и дварá; сылдáты, пышлá, хывáл'и, кын'á, стыйáл'и, дычкá, был'нáйа, быйáл'ис'а, хъвáйц'е, сабáку — сыбáка, арфывáц', пыдн'áц', сылγáў, атыбрáл'и, хыз'áйин — хаз'áйин, урыжáй, выйнá, муўчáц'; садóк, зан'óс, стары́й, дайóм, самóму, парц'éйный; казáл'и, наγрáнул'и, табáку, такáйа, самá, паскладáна, скызáл'и, зыбрáл'и, дывáй, бърáн, тръвá, кырáс', скызáў, мылáйа, хыбáраўск'ий.* **231** *γады́, кас'úў, кажý, кан'ý; въдá, нъγá, кърáл', калγ'áс, твъйá, пъдн'áц', бъγáтыйа, мъйá, пъм'áў; вадóй, марóс, варóты, пън'óс, пъв'éс'ц'и, пъдн'éс'ц'и; забóта, забóр, замóк, садóк, дал'óка; бърáн, тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй, мълáйа.* **232** *сталы́, кас'úў, кажýх, γарéў; γавóруц', дарóγа, пан'óс, вадóй; въдá, нъγá, къвáл', твъйá, пъбрáц', бъγáты, майá; забóта, дал'óка, замóк, малóγа; тръвá, дъвáй, бърáн, малáйа, сказáц'.* **235** *хаz'ú, памы́йам, байýс'а, нарав'úсты, байúцца, γаварыла, замарылас'а, пачýў, хълаz'úц', падúéла, хац'éла, на въз'é; дарóγай, халóнна, малóчны, хъладóк, малачкó, вадóй, карóва, парóх, варóты, дърóγа, мърóс; ваz'анáйа, наγá, кавáл', майá, въдá, бъγáты, пъм'áў, пъдн'áў; забóта, дал'óка, садóк, замóк, рубашóнк'и, узнайóш; давáй, сарáй, барáн, бърáн, тръвá, къзáц', кърáс'.* **236** *сталы́, дварыкас'úў, кажýх, γарéў; марóс, дамóй, карóва, наγóй, падв'óс; въдá, ръсá, пъм'áў, къвáл', нъγá, стълá, бъγáты, пъдн'áц', майá; твайá, свайá; забóта, дал'óка, замóк, садóк; бърáн, тръвá, дъвáй, скъзáц', мълáйа,*

травá, малáйа. **260** *сталы́, хаг'и́ў, кажýх, на ваг'é; парóй, вадóй, наүóй, дамóў, парóх, марóс, карóва, дарóүа, пан'óс, падв'éс'ц'и; въдá, нъүá, къвáл', кън'á, пъм'áў, мыйá, твыйá, кълүáс, пън'áц', пъбрáц', кьмпáн'ийа, бъүáты; зъбóта, забóр, дъл'óка, сьдóк, зьмóк; бърáн, тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй, мълáйа.* **269** *сталы́, кас'и́ў, стаү'и́; нъүá, въдá, къвáл', кън'á; въдóй, нъүóй, дъмóў, дърóүъ; забóтъ, забóр, дал'óкъ, замóк; тръвá, кърáс', скъзáц', мълáйь* (перш.); *кас'и́ц', старéйшы, васкрéс'н'ик, скарéй, вадý, кас'и́ў, у ваг'é; пъшлá, мъйá, үърáчка, бъйáцца, кън'á — кын'á, съмá, хъз'áйин, стъйáў, с кънцá, аблъмáн'ик, үърлáч, пъстáв'иц', кьмбáйнъм, събáк, пън'áц', үън'áц', пъдн'áта, пъймáл'и, нърмáл'ных, дъстáў, пъдáй, пышлá, стыйáл'и; нъчувáл'и, пъцълувáла, нъүърувáлас'а, стърүувáл'и, пуўтурá, үъдувáла, абыждáц', з'г'иктувáц', кыдá; вадóй, халóннай, рабóтац', памóх, салóма, патóм, далжнó, парóх, наүóй, варóта, дарóүа, балóта, вазóк, мълакóм, катóрайа, хал'éра, пайг'óм, пакóс'иш, пажóр, салóма, пашóў (пъшóў), бълóта?, дъўнó?; забóр, дал'óка, замóк, замóрк'и, картóшк'и, катóрайа, такóйе; сърáй, тръвá, зыбрáл'и, скъзáц', дъвáў, скъкáц', дъстáў, съмá, снърáт, Мъкáръм, нъчáл'и, мърáц', дывáйц'а, зыбрáл'и, хуўтýраў* (паўт.). **272** *сталы́, стаү'и́, нас'и́ў, прас'и́ц'; въдá, кън'á, къвáл', пъдн'áц', кьмпáн'ийь, бъүáты; пърóй, въдóй, нъүóй, дамóў, парóү, марóс, дарóүъ, пан'óс, падв'éс'ц'и; забóтъ, забóр, дал'óкъ, садóк; бърáн, тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй.* **275** *валы́, стаү'и́, нас'и́ў, на стал'é, палы́н, үарý; наүá, майá, твайá, пабрáц', падн'áц', кан'á, баүáты, сабáка, хувáўс'а, хувáл'ис'а; вадóй, марóз, варóты, падв'éс'ц'и, касцóў, пас'ц'éл', вак'éнца; дал'óка, садóк, замóк; барáн, травá, карáс', давáй, малáйа, сказáў, дывáй, зубрáл'и.* **280** *сталы́, пашл'и́, кас'и́ў, на наз'é, сталý; въдá, нъүá, стъйáў, мъйá, твъйá, пъбрáл'и, пам'áў, лъпáту; вадóй, наүóй, дамóй, карóва, пан'óс; забóр, дал'óка, замóк; бърáн, тръвá, дъвáй, скъзáў, барáн, травá, карáс', сказáц', давáй.* **291** *сталы́, снапы́, кас'и́ў, кан'ý, нъ ваг'é; үарéў; въдá, нъүá, къвáл', кълүáс, пъдн'áц', бъүáты, пъм'áў, кан'á, мъйá, майá, твъйá, твайá; вадóй, дамóў, парóх, марóс, варóты, карóва, пан'óс, па дв'éс'ц'и; зъбóта, забóр, дал'óка, съдóк, зъмóк; бърáн, травá, карáс', скъзáц', дъвáй.* **292** *паг'éл'ис'а, стыражý, пав'éтка, стърав'éры, павыүадн'éй; сыбакý, пыймáл'и, прыпáў, мылыкá, кытá, кылыүрáма, събрáл'ис'а, пыдлáг'иц', пыстáв'ил'и, вылá, пъстáв'ил'и, кыла мыстá, свыйáк, нъ пал'и́, пын'áтна; дажд'á; мълаг'éц, калхóс, дарóү'и, вадóй, паүóду, тапл'óнка; забóта, замóк, садóк, забóр; барáн, трывá, давáй, кырáс'.* **293** *пажы́ў, байи́цца, павы́н'ал'и, малац'и́ц', вадý, бадл'и́вайа, хаг'и́ў; савá, хаз'áйин, саүнáл'и, раүáч, выүан'áл'и, пар'áдашна, уражáй, въдá, хувáл'ис'а, пъсáт, ръзв'áзвал'и, къвáл', пълáц'; карóўка, маркóўка, салóма, салав'éй; даўнó, навóс, замóк, садóчык, дал'óка; травá, назáт, сарáй, крас', бърáн.* **294** *дажџы́, пайéхаў, маүý, кан'ýшн'а, пав'éц', кас'и́лка; касá, сахá, сабáка, вайнá, пар'áтку, үарá, камбáйн, падарвáўс'а, пъстáв'ил'и, сывá, пыкá, мылыдáйа, пытылкá, сыүнáл'и, дычкá, выйнá, з'имувáла, спрусувáла, пыдүутувáла; спасóб'ен, кантóры, мылакó, дарóүа, калхóзы; зыбóта, забóр, садóк, замóк; бырáн, трывá, скызáц', дъвáй, прыдылá, нызáд, нын'áц',*

скызáц'. **300** *γады́, прас'и́ц', пайéду, плах'éйа, пасм'éйс'а, памы́й, кабы́лка, прас'и́ц', пас'п'éў, пал'и́, къбы́ла, пъшл'и́, къмлы́жына; въдá, къвáл', пъл'áк, мълáнка, дъчкá, бъл'шáйа, съвá, пъдвáл, мъйá, нъγá, кънбáй, къбáн, събáка, бърынá, сыхá, кън'á, въz'áнка, пъркáн, нъ хáту, хыз'áйин; вадóй, халóдны, прастóй; забóта, забóр, дал'óка, садóк, замóк; бърáн, тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй, мълáйа.* **303** *вайны́, мъладéйа, вайну́, хаz'и́, кас'и́, нъ наз'é, γарéў; събáка, дъчкá, въдá, γъдавáц', γудувáц', мыйá; хоз'áйка; карóў, дачóк, пашóў; забóр, садóк; бърáн, тръвá, мълáйа, мылáйа, кърáс'.* **305** *чалав'éк, хаz'и́ла, пайду́, γады́; въйнá, въдá, нъγá, выдá, ныγá, пъдрáўс'а* — 31 прыклад; *вадá, наγá, каптáн, прадáс', браz'áγ'и; цулувáў, турγувáц', поγудувáла, пудрáўс'а; салóма, удавóй, паб'éх, вадóй; разóў, запрóс, картóшка, вазóн, забóта, замóк; нъпрáв'уц', скъкáц', къзáў, нървáла, астълáс'а, тръвá, дъвáй, дъвáла* і *давáла, зъмáзала* і *замáзала.* **307** *сталы́, стаγ'и́, расу́, на ваz'é; къпáц', пъжáр, нъγá, кън'á, пъшлá, пашлá, ва/ъдá, наγá, кавáл', кан'á, пам'áў, майá, дачкá, твайá, падн'áц', падабрáц', кампáн'ийа, баγáты, парáдашна, хувáйуц', лупáта; парóй, вадóй, парóх, карóва, пан'óс, падв'éс'ц'и, пайz'óм; забóта, забóр, дал'óка, садóк, замóк; барáн, травá, карáс', давáй, малáйа.* Замест этымалагічнага «о» ў першым складзе перад націскным [а] непаслядоўна вымаўляецца гук [а] або рэдуцыраваны, які мы абазначаем праз **ъ**. Якасць [ъ] немагчыма вызначыць. **309** *масты́, снапы́, прас'и́ў, γар'éў, нъ наз'é; лъзá, γръзá, γърá, къвáл', кълγáс, пум'áў, пубрáў, кумпáн'ийа; пр'ъшóў, пъдвóз, пътрóс, карóва, марóз, дарóγа, пъв'óз, пъдв'éс'ц'и; забóта, замóк, заγóн, γадóк; скъзáц', дъвáй, тръвá.* **311** *вайну́, хаму́т, карм'и́ц', хац'éла; γърлáч, късá, пъмъγáц', хъз'áинъў, пръдáў, събáк'и, къзá, дврá, плъхáйа, тъвáрыш, въ^ы^йнá, на пы^ъ^л'áх, свъйá, быйáл'ис', кърмá, пъстáв'ил'и, пырáн'ила, бъл'нáйа, удывá, пупáў, хувáл'ис'и, муўчáў, лупáта, γудувáла, схувáйицца, атлумáл'ис'и, пулумáй, търγувáц'; вадóй, парóх, карóву, калхóс, пайz'éц', прайшóў; дал'óка, завóзу, станóв'им, нарóт, браты́; скъзáл'и, зъγáр, брытáм'и, тръвá, къбáн, зыбрáц', нырвáц', кызáл'и, скузáў, дувáл'и.* Перад націскным [а] вымаўляецца [ъ] або гук, больш блізкі да [ы]; найбольш пашыран [ъ], радзей (у старэйшых) — [ы]; [у] — рэдка, пры губных. **313** *нас'и́ў, на ваz'é, пайду́, пайéхаў; въдá, нъγá, кън'á, мъйá, твъйá, пъдн'áц', бъγáты, стъйáла, пъшлá, дъчкá, увъбрáц', пъслáла, въкнá, у въчкáх, слъвá, пам'áў, твайá, канчáйицца, пабрáц', снавáц', пупáў, пупáлывала, аснувáц'; парóй, марóс, варóты, пайz'óм, палóл'и, забóта, забóр, з γарóда, дал'óка, садóк, замóк; бърáн, тръвá, кърáс', скызáц', скъзáц', дъвáй, дувáй, мълáйа.* Пры спяванні часта чуецца не толькі рэдуцыраваны галосны, а [ы] (вельмі ясна): *кын'á, сымá, мыйá.* У тэксце, напісаным жанчынай 48 г., знаходзім **ы** перад націскным [а]: *кын'á, кызáча, выклáла, пырáй, в'иныγрáдчыку, ны пырáдычку.* **314** *двару́, γарéлк'и; въдá, вадá, наγá, нъγá, къвáл', кън'á, кан'á, пъм'áў, пам'áў, пум'áў, майá, твайá, калγáс, кълγáс, пъдн'áў, падн'áў, бъγáты, баγáты, пъшлá, пъслáл'и, γърлáчык, пъγнáў, папáўс'а, дъчкá, лъпáткай, пакрáдуц', з дварá, далжнá, фънáрык, пъжáлуйста, дабрáнач, къзá, бъйáл'ис', кампáн'ийа, къмпáн'ийа, кум-*

пан'ийа, муўчала, пустав'ила, пупала, з'имуваць', пупарыцца; парой, дамой, марос, пав'ос, γалоўка; забор, дал'ока, садок, замок; баран, тръва, карас', скъзаць', дъвай, давай, мълайа, малайа. **317** *сталы, волы, дворы, снопы, γоды, кьс'ийу, стоγ'и, нъс'ийу, хъг'ийу, пръс'ийу, кожух, ходун, кон'у, росу, на воз'е, на стол'е, на ноз'е, горейу; выда, ныγа, кывал', кын'а, пым'айу, мыйа, твыйа, кылγас, пыдн'аць', пыбраць', кымпан'ийа, быγаты; пырой, выдой, ныγой, дымоў, пыроγ, мыроз, выроты, кырова, дыроγа, пын'ос, пыдв'ес'ц'и; зыбота, зыбор, дыл'ока, сыдок, зымок; быран, трыва, кырас', скызаць', дывай, мылайа.* **318** *сталы, прас'ийу; вада, наγа, майа; вадой, наγой, карова, пан'ос; трава, давайу, сказау, забота, садок* (перш.); *бърàн, тръва, кърас, скъза'ц, дъвай,* (паўт.). **322** *каршун, γады; стайайу, дачка, вада, двара, наγа, кан'а, ламайуц', пабрал'и, пам'айу; табой, дамоу, калхоз, травой, пан'ос; баран, трава, давай, сказау, бъран, тръва, кърас, скъзаць', дъвай, мълайа.* **325** *сталы, наγ'и, наз'е, сталу, вада, наγа, стайайу, майа, твайа, кан'а, баγатаму, лумайуц', пубрал'и, лупату, пум'айу, пу праўг'и; баран, трава, давай, сказау, бъран, тръва, кърас, скъзаць', дъвай, мълайа, стърайа.* **452** *γады, кас'ийу, γалава, свайа, кавал', кароў, каток* — 39 прыкладаў; *въда, кътoк.* **464** *вады, γару, таб'е, дадому, калода, парас'о;* перад націскным [а]: *лапатамы, лапатк'и, кан'а, ката, кан'а, пара, вайна, дачка, майа, паγнал'и, Настас'а, у лапц'ах, к'илаγрама, пара, паслала, саматканы, паказвала, дахаты, камбайн, уγаварвала, γалава, нажа, Наташа, саха, съха, хъз'айка, нъ къмбайн'и, пара, пъл'ак'и, в'инувата, хуўтурыц', хъ^{у}ўтурыц', кун'ешна, кумпан'ийа; трава, баран, саган, малайа, такайа, паркан, карман, застава, дала, базар, давай, у Рудаках, казала, даваць', бъзар, скъзаць' — сказаць'.* **466** *лазы, пайду, скац'ина, пайеду, вада, γалава, γаспадар, работа, кас'с'о, пав'оў, марос, травой, нарох, трава, сама* — 113 прыкладаў з [а] на месцы «о», «а»; *γан'аць', каса, къса, базар.* **493** *сталы, сталу, вада, майа, наγой, карова;* у першым складзе перад націскам замест этымалагічнага «о» вымаўляецца гук, вельмі блізкі да [а] (з нязначнай рэдукцыяй) незалежна ад якасці наступнага зычнага або націскнога галоснага. Дысімілятыўнага акання не назіраецца. **509** Вымаўляюцца [ъ], [ă], [ы̆], [ы] перад націскным [а] на месцы «о», «а»; гук не заўсёды выразны, часам чуецца [ы̆], [ă], рэдукцыя не вельмі моцная, але слабасць галоснага на месцы «о», «а» перад націскным [а] несумненная, пры ўзмоцненым вымаўленні ясней чуецца [ы]; перад іншымі галоснымі —выразнае [а]: *сталы, памыўс'а, нас'ийу, пакул', пас'ел'ицца, паб'еγла, балота, работа, дароγа, палон, пан'есла, кън'а, лъза, кънштан, вайна —выйна, стайал'и, з канца, сабрал'ис'и, у Бъркох, къвалк'и, хъз'айства, бъγаты, въла — выла, пъл'ак'и, сыбака, сыбраўс'а, сыбака, пабыйалас'а, крываць', пъγнал'и, паγнау, пъжар, пыл'анка — пъл'анка — пал'анка, пыран'ила, първала, нарысказуйа, γърлач, съха, саха, къса, γън'ала, ръγам'и, въўка, вуўка, забуўл'айуц', вуўн'анк'и, андырак, стыйайу, Тъмара, кын'а, бал'аць', вайна, каманду, мъўчал'и, вуйна, дыγнала, адвыкат, трыпл'айу, дызнал'ис'а, кыза, пръпала, нъγам'и,*

на бырáх; трымвáй, дъвáл'и, нычáл'н'ик, забрáл'и, травá, настáўн'ик, кызáл'и, късáл'и, давáў, дывáл'и, сымá, такáйа, таксáма, бъзáр, бызáр, зыбрáлас'а, къц'áты, зырáза, кызáла, знышлá, хыпáйа. **511** Аканне недысімілятыўнае, але зрэдку чуецца ў некаторых як бы аслабленае [а] перад націскным [а]: *вал'áлас'а, кан'á, забрáл'и, андарáк.* **538** Дысімілятыўнае аканне. **542** *сталы́, вадóй, забóр, садóк; къγó, въдóй; выдá, ныγá, кызá, мыйá, кын'á, стыйáў, пыхáў, твыйá, лымáйуц', пыбрáл'и, лыпáту, пым'áта, пыпрáўг'и, пыклáл'и, γынчáр, γрызá, пышлá, рыдн'á, быγáтыму; въдá, къвáл', кън'á, пъм'áў, мъйá, кълγáс, пъдн'áц', пъбрáц', кътпáн'ийа.* **571** *сталы́, вазы́, нас'ийў, кас'ийў, сталý, на наз'é, дамóй, карóва, пан'óс, пав'óс, дадóму, вадóй, наγóй, харóшайа; вадá, наγá, γълавá, твайá, майá, свайá, кан'á, ламáў, γъγатáў, баγáтъму, лапáту, пубрáл'и, пупрáўг'и, пъпрáўг'и; барáн, травá, давáй* (перш.); *забóта, садóк, дал'óка; бырáн, скызáц', трывá* (паўт.). **578** *лъзá, лазá, къшáра — кашáра, выйнá — въйнá, къ^ы^н'á, сабáка, твыйá — мъйá, хъз'áйка — хыз'áйка, кыдá, пъкá, прыγрáма, дъбрáўс'а, муўчáц', бунтувáл'и, съ^ы^ стрáху, пурвáў, пумуγáйуц'.* **579** *сталы́, γады́, кас'ийў, стаγ'и́; въдá, нъγá, къвáл', кувáл', кън'á, кын'á, пум'áў, мъйá, твъйá, твыйá, кълγáс, пъдн'áц', пъбрáц', къмпáн'ийа, кымпáн'ийа, кумпáн'ийа, быγáты; парóй, въдóй, дъмóй, пърóγ, марóз, карóва, дърóγа; зъбóта, зъбóр, дъл'óка, съдóк, зъмóк; бърáн, трывá, тръвá, кырáс', кърáс', крас', скъзáц', дъвáй, дывáй, мълáйа, мылáйа.* **586** *стыйáц', пъкá, съхá, сыхá, хъвáла, съ^ы^хá, стыкáна, хъвáла, сыбáка, пын'áцца, γън'áл'и, къпáл'и, сабáк — събáк, Бърáнава, пъдр'áд, тръвá, трывá, бъзáр, дывáл'и, кънáвы, нылáг'иш, кызáла, сърáй, кызáла, дъвáла, сакрышчáйуц'.* Дысімілятыўнае аканне. **601** Наглядаецца рэдукцыя ненаціскнога [о]: перад націскным [а] вымаўляецца гук [ъ] або [ы], часам [у], рэдукцыя не вельмі моцная (слабей, чым у нас. п. 596): *пъклáла, пъшлá, лъпáта, двырá, γън'áў, дъчкá, въчáм'и, кън'á, бъγáта, стыкáны, кълбáсы, къс'ц'аныйа, скувáл'и, нъ лупáту, въдá, скытá, пупáла, искувáй, пыймáла; нъγáйка, късáла, скызáў, скызáў, дъвáй, сымá, дывáй, платкáмы.* **604** *дамы́, вайнý, пайéхала, ваз'ил'и, сабáчка, γарá, саснá, рабóтала, дамóў, карóва* — 68 прыкладаў. Але [а] перад націскным [о] вымаўляецца непаслядоўна, многія вымаўляюць [а] і [о], у некаторых, нават у моладзі, часта сустракаецца [о]: *робóту, поγóда, морóз, отморóжу, пошóў, поздорóвайемс'а, пострóйил'и, Боркóўск'и, полóжыл'и, хорошó, котóрайа, у роднóм, ворóчайуцца.* Зрэдку сустракаецца [о] і на месцы [а]: *плотóк, кортóшк'и, плотóчок.* **622** *сталы́, валы́, кажýх, ны расý, γарéў; выдá, кывáл', кын'á, мыйá, твыйá, кылγáс, пым'áў, пыдн'áў, пыбрáц', быγáты, кымпáн'ийа; пърóй, въдóй, дъмóў, пърóγ, мърóз, върóты, кърóва, пън'óс; зъбóта, зъбóр, дъл'óка, зъмóк; бырáн, трывá, кырáс', скызáц', дывáй, мылáйа.* **628** *сталы́, прас'ийў, ны стал'é, парóй, карóва, забóта, садóк; выдá, рысá, хувáйуц', пубрáў, бырáн, трывá, мылáйа; давáй.* **629** *сталы́, стаγ'и́, нас'ийў,*

кан'ý, на ваг'é; въдá, нъγá, кън'á, майá, кълγáс, пъдн'áц', кумпáн'ийа, кълпáн'ийа, кавáл'; наγóй, карóва, пан'óс, падв'éс'ц'и; забóта, забóр, садóк, замóк, дал'óка; бърáн, тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй, мълáйа. **632** *сталы́, кажýх, γарéў, парóй, варóты, садóк; въдá, къвáл', кавáл', наγá, кан'á, пам'áў, твыйá, падн'áц', баγáты, кумпáн'ийа; бърáн, трывá, кырáс', скызáц', давáй.* **633** *снапы́, кан'ý, γарéў, парóйу, дарóγа, замóк; наγá, кавáл', пым'áў, твыйá, кылγáс, пыдн'áц', баγáтый; барáн, травá, сказáц', давáй.* **648** *стълы́, вълы́, двъры́, снъпы́, γъды́, къс'йý, стъγ'í, нъс'йý, хъг'йý, пръс'йý, кън'ý, нъ ръсý, нъ въг'é, нъ стъл'é, нъ нъз'é, γър'éў; выдá, ныγá, кын'á, пым'áў, мыйá, твыйá, кылγáс, пыдн'áц', пыбрáц', кымпáн'ийа, быγáты; парóй, вадóй, наγóй, парóγ, марóз, варóты, карóва, дарóγа, пан'óс, падв'éс'ц'и; забóта, забóр, дал'óка, садóк, замóк; бырáн, трывá, кырáс', скызáц', дывáй, мылáйа.* Адказы на пытанне № 1 «а» не пацвярджаюцца іншымі запісамі ў кніжцы і адводзяцца ад картаграфавання. Знак ставіцца ўмоўна. **649** *сталы́, двары́, кан'ý, γар'éў; въдá, нъγá, кувáл', кън'á, пум'áў, мъйá, твъйá, пъбрáц', пубрáц', кунпáн'ийа, бъγáты.* Вымаўленне рэдуцыраванага набліжаецца да [а], толькі ў мове старых жанчын ён набліжаецца да [ы]: *пым'áў, кымпáн'ийа; парóй, марóз; забóта, замóк; бърáн, кърáс', травá, сказáц', скъзáц', дъвáй.* **650** *сталы́, кан'ý, на ваг'é; нъγá, мъйá, кън'á, кълγáс, пъдн'áц', бъγáтый; вадóй, карóва, дарóγа, пан'óс; забóта, забóр, дал'óка, садóк, замóк; бърáн, травá, давáй, сказáў.* **678** *хаг'í, дварьı́, расý, на стал'é, вадá, кавáл', дачкá, парóйу, марóз, дарóγа, пасóхн'е*—73 прыклады з [а] на месцы «о»; *побáчыш, косы́ночку, у колхóз'и, ноγáм'и, хоžáйка, постáв'ат, зложы́ла; асталóс', забóта, дал'éко, давáйц'а, малáйа.* **708** *γаршк'í, паплы́ў, кажýх, злаг'éй, касá, кавáл', γадóў, карóва, паγóда* — 26 прыкладаў; *корóмысла, бъγáты, пъкôт, пъкóс'ишча, канъзóпка; надвóрък, збанóк, картóпл'а, дал'óка, надавáло, сказáц', малáйа.* **715** *пашл'í, вадá, наγóй, пан'óс, вадóй* — 29 прыкладаў; *водóй.* **750** Гл. каментарыі да карты № 2. **791** *хаг'íц', γалавý, чалав'êк, падáй, кавáл', сабрáў, пашóў, марóс, варóта* — 60 прыкладаў; *порóх, корéн'йе, самоγóну.* **817** *вулы́, буγáты, пудн'áў.* **821** *сто^а^лы́, во^а^лы́, дво^а^ры́, сно^а^пы́, γо^а^ды́, ка^о^с'йý, во^а^з'йý, хо^а^г'йý, прас'íц', ко^а^жýх, хо^а^дýн, кан'ý, расý, на ваг'é, на сто^а^л'é, на но^а^з'é, γо^а^рéў, во^а^дá, но^а^γá, ко^а^вáл', кан'á, по^а^м'áў, майá, тво^а^йá, ко^а^лγáс, пôдн'áц', по^а^брáц', ко^а^мпáн'ийа, бо^а^γáты, по^а^рóйу, во^а^дóйу, но^а^γóйу, да^о^мóў, по^а^рóγ, во^а^рóты, ко^а^рóва, до^а^рóγа, па^о^н'óс, пôдв'éс'ц'и, подн'éс'ц'и, посáг'им; забóта, да^о^л'óко* і *дал'éко, са^о^дóк, замóк, барáн, тро^а^вá, сказáц', забóр, давáй, мо^а^лáйа.* Аканне слабае. Дакладней цяжка сказаць, аканне гэта ці оканне. На месцы рускага арфаграфічнага **о** ў адных асоб выразна чуваць [а], у другіх — [о], у трэціх — зусім невыразны гук, сярэдні паміж [о] і [а]: *балатá, болотá* і *бълътá.* Сярэдні гук паміж [а] и [о] абазначаем знакам **о^а^** або **ъ**. **840** *валы́, γады́, на дварé, снапы́, кас'йý, прас'йý, у бродý, нос'ílы, у плох'íм, Копцéв'ичы; вадá, вайнá, наγá, памйáў, майá, калγáс, падн'áц', баγáты, кампáн'ийа, собáко, γоловá, товáр, поγнáла; вадóйу, наγóйу, дамóў, варóта, пан'óс, марóз, карóва, падв'éсц'и, контóра, под карчóм.* Не вытрымліваецца ні

оканне, ні аканне; оканню падпарадкоўваюцца прыстаўкі **по-**, **под-**, **о-**, **подо-** і злучальная галосная [о]. У паўнагалосных злучэннях — не вытрымана: *γалава́, γолава́, γолова́; забо́та, забо́р, дал'о́ка, садо́к, замо́к; бара́н, трава́, кара́с', сказа́ц', мала́йа, дава́й.* **845** *снапу́, валы́, γаду́, ваз'йу́, хаг'е́м, γалава́, наγа́, майа́, кава́л', дамо́й, γалаво́йу, варо́та* — 28 прыкладаў; *на кон'и́, помйау́, подн'а́ц', повйо́з, молоко́; зако́н, дол'о́ко, садо́к, забо́р, замо́к; трава́, бара́н, сказа́ц', мала́йа.* Нявытрыманае аканне (нават нельга распазнаць, у якім выпадку будзе [о], а ў якім [а]); у гаворцы адной і той жа асобы можа быць: *γолава́, γалова́, γалава́* і *γолова́.* **847** *пайду́, ваўк'и́, лажы́, γар'е̂у́, вада́, тава́р, дава́у́, маро̂з, γаво̂рка, сахо́йу* — 73 прыклады акання. У прадстаўнікоў старэйшага пакалення заўважаецца яшчэ оканне. Насельніцтва расказвае, што іх «дзеды» гаварылі на [о]; прыклады окання сустракаюцца ў тэкстах і ў іншых адказах: *поло́ц', дойо́нка, своγо́, хороше̂нный, бол'е́ла, боло́то, здоров'е̂нна, хороше̂нныйе.* Знакі ставяцца на аснове кантрольных адказаў, заўваг і адказаў на іншыя пытанні. **855** Паслядоўнае аканне: *γалаву́, ваўк'и́, пам'е́рла, саба́ка, γаво́рац', харо́шыйа.* **864** *калы́ска, γувары́у́, пакла́у́, даска́, кава́л', γаршо́к, даро́γа, бало́та, пав'е́ц'; вулы́, вуда́, вула́, вудо́й; на стол'е́; зобо́р, содо́к, зомо́к, зубо́та, трова́, коза́ц', мола́йа, карто́шка, карто́пл'а.* **866** *валы́, вулы́, ваг'йу́, γаре́у́, наγу́, дварь́, наγа́, γалава́, двара́, кан'а́, пудв'е́сц'и, падв'е́сц'и; дал'о́ка, забо́та, замо́к, трава́, дава́й, таба́ка, мала́йа.* **867** *валы́, пайду́, кас'йе́, капа́, пада́й, пашла́, памо́ст, вадой* — 63 прыклады; *воз'му́, пошла́, покла́у́, посто́й, под о́с'ен'.* **871** Тут самае яўнае аканне як у цэнтры Беларусі: *сталы́, дварь́, хало́дны, каро́ва* і інш. **874** Адлюстраванае ў матэрыялах аканне з'яўляецца бясспрэчным. **882** У матэрыялах першага абследавання націск быў пастаўлен на пераднаціскным складзе: *ста́лы, ва́лы, ка́н'у, ва́да, ка́вал', ва́дой, ва́роты...* Пры паўторным абследаванні націск ставіцца на сваё месца; «верыць толькі выпраўленаму, націск на першым складзе не адпавядае сапраўднасці, у гаворцы — яўнае аканне» (паўт.). **885** Аканне паслядоўнае. **886** *во̃лы, сно̃пы, но̃сы, Мо̃сквы, до̃жчы, хо̃г'иу́, ко̃с'иц', прос'иу́, зло̃в'иу́, сво̃их, ко̃жух, ко̃н'у, аг дво̃ру, по̃ду́шка, ко̃была, по̃мыц', то̃б'и, ко̃ мн'и, по̃л'е̂на, з ло̃зы, по̃йес', по̃б'еγ, про̃йехац', на сто̃л'е, захо̃ц'ила, с'ел'сав'е́та; вода́, ноγа́, дочка́, дачка́, саша́, свойа́к, стойа́л'и, собра́у́, коха́ный, това́р, роса́, кава́л', бойа́л'ис'а, подбра́сывал'и, саха́, баγа́то, паγна́л'и, γадава́ла, паба́чым, злама́ла, наγа́; доро́γа, боло́то, паγо́да, ка°лхо́з, каро́ва, рабо́та, ко̃лода, коγо́, чоγо́, по̃кос, с'ено̃кос, γоло́дна, по̃шо́у́, бло̃кно́ц'ик, мало́л'и, γоро́х, каро́бачку, падво́з'ац', ко̃ро́бку, поко́йн'ик, ко̃п'е́йка, пом'е́рла, водо́йу, коно́пл'и, пошо́у́, ком'е́л', по̃йм'о́ш, посмо́трыц', бало́та — боло́то, моло́ц', дачко́йу, даро́γа, варо́на, на калхо́зном, кало́с'с'е, кан'е́м; за̃во́д, на то́рх, насто́у́н'ица, намйо́г, драко́н, сказо́у́, воγо́н, корто́пл'и — карто́пл'и, у садо́х; Заха́р, ка̃за́у́, запа́сный, дарма́, падава́й, сама́, кана́ву, страда́л'и, база́р, снара́ды, нача́л'н'ик, Ната́л'л'а, дала́.* Знакам ~ абазначана асобая музычная

інтанацыя пры вымаўленні ненаціскнога [о] ў пазіцыі перад націскнымі [и]-[ы], [у], [ê], зрэдку перад [ô]. **889** *сталы́, валы́, хаґи́ў, прас'и́ў, кан'у́, на стал'е́, вада́, кан'а́, вадо́й, паро́ү, каро́ва* — 66 прыкладаў; *ү̂о̂ды́*. **890** *ста́лы, ва́лы, два́ры, сна́пы, ү́ады, ка́с'иў, ста́ү'и, на́с'иў, ха́ґиў, пра́с'иц', ка́жух, ха́дун, ка́н'у, на ра́су, на ва́ґе, на на́з'ê, ү́арêў; ва́да, на́үа, ка́вал', ка́н'а, па́м'аў, ма́йа, тва́йа, ка́лүас, пу́дн'ац', па́брац', ба́үаты; па́рой, ва́дой, на́үой, да́моў, па́рôү, ма́рôз, ва́роты, ка́рôвы, да́рôүа, па̂н'ôс, па́дв'ес'ц'и; за́бôта, да́л'ека, са́дôк, за́мôк; ба́ран, тра́ва, ка́рас', ска́зац', да́вай, ма́лайа*. У дужках да кожнага слова дабаўлена: «і рэдка»: *сталы́, валы́, вада́, вадо́й* (з пастаноўкай націску на сваім звычайным месцы). **894** У складзе перад націскным [а] замест «о» і «а» вымаўляецца [ъ] — гук не зусім выразны, які пры павольным вымаўленні набліжаецца да [ы]: *бъл'а́ц', дъчка́, пъста́в'им, хъз'а́йин, хъз'а́йка, къпа́ц', пъшла́, къмба́йны, къна́ву, къл'а́дам, мыйа́ — мъйа́, бъүа́та, събра́на, Съжа́, пъжа́рнай, с сыбра́н'н'а, ны кыл'а́скых, към'а́нскаүа, үън'а́йуц'*. **897** *сталы́, вада́, наүа́, паро́ү* — 36 прыкладаў; моцнае аканне. **899** *снапы́, вада́, даро́үа* — 41 прыклад; *садо́к, трава́*. Так, паслядоўнае аканне. **903** *сталы́, кас'и́ў, кан'у́, үаре́ў; въда́, нъүа́, пъм'а́ў, мъйа́, пыдн'а́ц'; паро́й, наүо́й, маро́з, каро́ва; забо́та, дал'о́ка, садо́к, замо́к, забо́р; бара́н, трава́, сказа́ц', дава́й, мала́йа*. Адводзіцца ад картаграфавання, бо дысімілятыўнае аканне не пацвярджаецца іншымі запісамі ў кніжцы. **904** *ста́лы, ва́лы, два́ры, сна́пы, ү́ады, ка́с'иў, ста́ү'и, на́с'иў, ха́ґиў, пра́с'иц', ка́жух, ха́дун, ка́н'йу, на ра́су, на ва́ґе, на ста́л'е, на на́з'е, ү́ареў; ва́да, на́үа, ка́вал', ка́н'а, па́мйаў, ма́йа, тва́йа, ка́лүас, па́дн'ац', па́брац', кампа́н'ийа* (і рэдка *кумпа́н'ийа*), *ба́үаты; па́рой, ва́дой, на́үой, да́моў, па́роү, ма́роз, ва́роты, ка́рова, да́роүа, па́н'ос, па́дв'ес'ц'и; за́бота, да́л'ока, са́док, за́мок; ба́ран, тра́ва, ка́рас', ска́зац', да́вай, ма́лайа* (гл. нас. п. 882). **909** *нъ стал'е́, на^ъ ваґе́, за^ъүары́, нъ зарê, үады́, калхôс, съба́ка, ка^ърша́к, аб'êд, бало́та, къва́л', паб'êдаў, пайе́с', ба^ъүа́та, пайе́ґе, мало́ґей, ма^ъла^ъда́йа, па^ъүаре́л'и; коро́ву, хоро́шы;* [о] ў спалучэннях **-оро-**, **-оло-** захоўваецца рэдка, толькі ў асобных выпадках у мове старэйшага пакалення; у іншых выпадках (не ў спалучэннях **-оро, -оло-**) ненаціскное [о] не сустракаецца: *аба^ърва́л'и, үа^ълас'и́стыйа^е, пам'е́рла, дабро́; садо́к, замôк, дал'е́ка, трава́, сказа́ц', махну́ла, нъказа́ла, набо́р*. **911** *сталы́, наү'и́, сталу́, пашл'и́, кас'и́ў, прас'и́ў, на ваґе́, на наз'е́; вада́, наүа́, стайа́ў, страл'ба́, майа́, твайа́; вадо́й, наүо́й, дамо́ў, каро́ва; бара́н, трава́, дава́й, сказа́ў* (перш.); *сталы́, валы́, двары́, кас'и́ў, стаү'и́, нас'и́ў, хадз'и́ў, прас'и́ц', кажу́х, хаду́н, кан'у́, нъ расу́, нъ вадз'е́, нъ стал'е́, үаре́ў; въда́, нъүа́, къва́л', кън'а́, пъм'а́ў, мъйа́, твъйа́, пъдн'а́ц', пъбра́ц', къмпа́н'ийа, бъүа́ты; паро́й, вадо́й, наүо́й, дамо́ў, паро́ү, маро́з, варо́ты, каро́ва, даро́үа, пан'о́с, падв'е́с'ц'; забо́та, забо́р, дал'о́ка, садо́к, замо́к; бъра́н, тръва́, кърас', скъза́ц', дъва́й, мъла́йа* (паўт.). **915** *стараны́, саґи́ў, сталы́, пашл'и́, на ваґе́, саба́каў, наүа́, стайа́ў;* малодшыя вымаўляюць: *каро́вы, паүо́н'иц', рабо́ты, паүо́да, касо́й;* старэйшыя гавораць: *коро́вы, поүо́н'иц', робо́ты, поүо́да, косо́й; спакôйны, харо́шы, үаво́рац', вазôў, дамо́й, хаґе́м,*

кан'ешна, үалл'е; коробк'и, хорошыйе, у контору, ков'еркайуц'. **924** Перад націскным [а]адбываецца рэдукцыя ненацiскных [о] і [а] ў першым складзе: *бъүатыйа, вьда, бъсайа, пышла, раскажац', нъжа, стъкана, пъшла, съсн'ак, сълдатъм, пъцанка, хъз'аин, първаџца, сырвац', дъстац', Н'икълай, бъүата, үън'айц'а, напълам, кьмбайна, събраў, пъжалуста;* перад іншымі націскнымі галоснымі вымаўляецца [а]: *пакул', бал'н'йцы, үаду, чълав'ек, падруүа, вайны, саху, пъүарел'и, у дваре, халоднайа, харошыйа, каржоў, мълаком, үарох, балота, карова; забота, забор, дал'ока, садок, замок; тъкайа, нъзад, съма, дъвай, мъла, зыбраца, нъ трактары, заранн'а, нъстаўн'ик, бъзар, стърайа, скъзаў, зыбрац', бъран.* **928** *дварьі, вада, дамоў* — 38 прыкладаў акання; *баран, трава, сказац', давай, крас' (карась).* **929** *крас'.* **930** *крас'.* **931** Аканне паслядоўнае, поўнае: *малака, дал'ока, вайны, үароху.* **942** *сталы, вада, парой* — 50 прыкладаў. Пры звычайным тэмпе мовы чуецца лабіялізацыя [а]: *ба°үата, ка°лхозны, ка°чан'н'е.* **997** *сталы, вада, наүа, парой, карова* — 94 прыклады з [а] на месцы «о». Але перад націскным [о] вымаўляецца то [а], то [о] (асімілятыўнае оканне): *падлоүу, сахой, у балоц'е, таүо, пакосу, хароша, сапожк'и, калхуоз, работы, кал'цо, сарочка, валочуц', пакôс, үалоўка, начоўк'и, вадоўу, прайz'еш, пам'ер, пам'ерз'л'и, сав'ецку, дадому, дароүу, лазоўу, малоц'им;* у некаторых чутно: *соўхоз, покосу, роботу, поўсотк'и, на покос'е, здорова, толкова, ка°морн'ик, ка°сой, пôд бором, пуд козну.* **999** *дачк'и, үады, каму, маүу, рабл'у, пайеду, аднайе, үареў, зүарила, паүарêл'и, разв'едка; сна°пу, до вôйны, кому, проб'йло, со°б'ê, поб'иү; сасна, каса, лапату, баүато, вада, саха, прадавац', каўтаў* — *поўз нас, пуўстувал'и, подац'; павôзка, кал'оса, каромус'ел, патроху, үаворка, тапôр, мароз, үалôў, балото, канопл'и, дажžем, пад үн'етам* — *з ва°доўу, па°д поўдн'а, ка°роў, разүа°вор, ка°рова, ва°вйорка, со°мноўу, ба°лото, үоворыц', со мноўу, тоүо, дороүу, рошчоска, розүовор, бордово, шчотоводом* — перад націскным [о] вымаўляюцца [а], [а°], зрэдку [о]; *зарезала, дав'уоз, картопл'и, картошка, Нароўл'а, да Нороўл'и, рамонк'и, зан'ос, заүôн; старайа, наказац', сама, качал'к'и, такайа, забрал'и, таксамо.* У адказах першага абследавання на месцы ненацiскнага «о» былі запісаны літары **ъ** або **о**: *стълы, нъ въz'е, въда, кон'а, въдоўу, пороўу;* тое ж самае і на месцы ненацiскнага «а»: *зобота, дъл'еко, скъзац'.* **1010** Гл. каментарыі да карты № 2. **1017** *үады, нас'йў, кажух, кан'у, на стал'е, үареў; вада, наүа, кавал', кан'а, твайа, калүас, падн'ац'* і *пудн'ац', пабрац'* і *пубрац'; парой, калхоз, карова, дароүа, дадому, вадой, мароз, пан'ос, падв'ес'ц'и, вароты* і *порой, колхоз, корова, дороүа, додому, водой, мороз, пон'ос, пудв'ес'ц'и, вороты; забота, забор, замок, дал'ока, садок* і *зобота, зобор, зомок, дол'ока, содок; баран, трава, карас', сказац', давай, малайа.* **1021** *сталы, нас'йў, кажух, кан'у, на стал'е, үарêў, снапу; вада, пам'аў, майа, пабрац', падн'ац', баүаты; парой, пароү, мароз, пан'ос, падв'ес'ц'и, садок, трава, сказац'* — 55 прыкладаў. Ва ўсіх гэтых словах націск стаяў на пераднацiскным складзе: *сталы, вада, вадой, садок, трава...* Націск перанесен на сваё месца пры паўтор-

ным абследаванні. **1022** Для гаворкі характэрна аканне, але часта гук [о] захоўваецца, прычым [о] блізкае неяк да [а]: *лажыс', калац'ійс'а, падплулá, халадн'êй, хац'êла, паγ'ібл'и, слажыў, таб'ê, вайны, пайêдам, пан'ýхайе — пойц'и, пойêхаў, пойêду, помрýц', забол'êла, бойýс', надойêдл'ивайе, позыч, за свойй, воды, воз'íца, поп'и; капáц', баγáта, папарвáла, падаждáц', паγáно, пабáчым, вадá, наγá — порвáла, полтáўск'и, подн'áл'и, ковáл'; γатóва, панóс'ац', γраматвôд, зрабóтал'ис', у калхóз'и, накасôм, сарóчку, харашó — хорóшы, колхóза, на болóц'и, молóл'и, порóды, поγôт, твоγó, своγó, моγó; забóта, забóр, дал'éка, садóк, замóк, найшóў, скажý, такóйе; барáн, травá, карáс', сказáц', давáй, малáйа, назвáц', стары, заγáдувал'и, хракá, напраўл'áц'.* **1023** Аканне з захаваннем у некаторых выпадках (непаслядоўна) гука, блізкага па якасці да [о]: *карчы, раγ'и, скарêй, пайêду, пайêхац', сак'íра, стал'ýγа, на γарê, падажžы, накас'íла, тачыц', харашé, тапчы, хаз'и, паб'êγ, у карчы, прав'êрка, прабýду, спас'íба — на ходý, пойдý, кос'íц', пошыц', подýмай; у карчáх, разадрáў, пабáч, сабáка, аштрапавáл'и, дал'екавáта, наγáм'и, γан'áам — пошлá, покá, побáчу, товáр; харашó, γарóдчык, Валóз'а, табóй, γатóвыйе, давйóў, паγóдка, касóйу, сталóвы, наγóй, γалôўка, γавóрац', Баршчôўка, дадóму, γавóрыц'и, хаз'éм, калхóз, саўхóз, γалóс'иц', балóта — разγовóр, по свóйему, тоγó, моγó, своγó, твоγó, робóтац', робóты; забóр, дал'éка, картóпл'у, нап'íшеш, так'и, у радáх, назвáн'н'е, малáйа, кулакôм, крас'íва;* гук «а» нязменна захоўваецца, але *плотóк.* **1025** Як сістэма — аканне, аднак часам з элементамі окання, ненаціскны гук не зусім, як [о], але набліжаецца да яго і наглядаецца пры хуткім тэмпе размовы як у прадстаўнікоў старэйшага, так і малодшага пакалення: *сталы, нас'íў, вадá, кавáл', парóй, вадóй* — 49 прыкладаў; *па°сл'êдн'и, ба°рты, ма°рóз.* **1026** Аканне, інакш пераход «о» ў [а] — звычайная з'ява, але даволі часта ў адных і тых жа словах адзначаецца гук [о], праўда, не вельмі выразны, падобны да [а]; запісана 30 прыкладаў акання і 34 прыклады захавання ненаціскнога [о]: *на дворê, пойíс'ц', полоц'éнце, молодыйе, ко^а н'ýшн'а — кан'ýшн'а, посп'êл'и, позвон'и, хорошéн'ка, γорêлка; постáв'ил'и, пожáц', поўдн'á, попáс'ц'и, войнá, подн'áл'и — пудн'áл'и; γовóрац', подхóз'а, колóз'ес, моγó, полóж, поγóда; забóта, садóк, травá, давáй, мошына, вол'áл'ис'.* **1027** *валы, γарéў, наγá, дварá, варóта, дабрó* — 55 прыкладаў; *поγ'ибло, побýде, подáз'ена, прорвáты, н'ебожáта; забóта, садóк, травá, давáй.*

Карта № 2

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „о" Ў ПЕРШЫМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У ОКАЮЧЫХ ГАВОРКАХ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а», «б», «в» пытання № 1:

«Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест этымалагічнага «о»? Ці вымаўляецца гук **а** або сярэдні гук паміж **а** і **ы,** на слых блізкі да **э** або **ы** (абазначым яго літарай **ъ**), ці больш-менш ясныя гукі — **ы, у** або **о:**

а) перад націскнымі **ы, і, у** і **э, е,** з **ě:** *сталы, стулы* ці *столы; валы,*

двары, снапы, гады, касіў, стагі, насіў, хадзіў, прасіць, кажух, хадун, каню, на расу, на вадзе, на стале, на назе, гарэў;

б) перад націскным а: *вада, въда, выда, вуда* ці *вода, нага, каваль, каня, памяў, мая, твая, калгас, падняць, пабраць, кампанія, багаты;*

в) перад націскнымі **о, е:** *парой, пърой, пырой, пурой* ці *порой; вадой, нагой, дамоў, парог, мароз, вароты, карова, дарога, панёс, падвесці?»*

На карце паказана вымаўленне галоснага на месцы этымалагічнага «о» пасля цвёрдых зычных парных і заднеязычных у першым складзе перад націскам у окаючых гаворках і ў гаворках са змешаным окаюча-акаючым вакалізмам. Рэалізацыя «о» ў акаючых і акаюча-окаючых гаворках картаграфуецца на карце № 1 «Тыпы вакалізму першага складу перад націскам пасля цвёрдых зычных», таму аканне на карце № 2 падаецца без дэталізацыі.

Картаграфаванне праводзіцца на лексічна неабмежаваным матэрыяле, пераважна падказаным праграмнымі пытаннямі.

Адводзяцца ад картаграфавання прыназоўнікі-прыстаўкі **под-, по-,** якія часта вылучаюцца па свайму вымаўленню сярод іншых слоў *(пуд-, п'ид-, пыд-, пу-).* Не картаграфуюцца словы *баγáто, ламáйуц',* якія ўжываюцца з гукам [а] ў радзе беларускіх окаючых гаворак (напр., *баγáто:* нас. пп. 680, 681, 684, 687, 700, 720, 723, 725, 769, 848, 852, 945, 961, 985, 986 і інш.), а таксама і ва ўкраінскіх гаворках, таму яны не могуць быць паказчыкам акання. Па тых жа прычынах варта адвесці ад картаграфавання і слова *хамýт,* якое часам ужываецца ў окаючых гаворках з гукам [а], таксама як і ва ўкраінскай мове. Словы *калхóз, калгáс* могуць ужывацца з гукам [а] паводле рускага або беларускага літаратурнага вымаўлення і таму адводзяцца ад картаграфавання. Не картаграфуецца і слова *кумпáнія — кампáнія,* якое з гукам [а] або [у] ўжываецца ў розных беларускіх гаворках, а таксама словы *сусед, суседка,* у якіх прэфікс **су**- можа быць асобым марфалагічным утварэннем.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца прыёмы індывідуальнай транскрыпцыі: **у**^{о} абазначаецца як [у] ў нас. пп. 659, 842, 950; **у**^{о} — як [о] ў нас. п. 842; **о**^{у} — як [о] ў нас. пп. 660, 950; **ô** — як [у] ў нас. пп. 995, 1002; **$\widehat{\text{уо}}$** — як [у] ў нас. пп. 812, 964, 1011; **о**^{а} — як [а] ў нас. пп. 750, 1004, 1011. Адсылачным знакам перадаецца **ъ**, які звычайна абазначае гук з неакрэсленай артыкуляцыяй, часцей за ўсё — гук, сярэдні паміж [о] і [а].

У каментарыях змяшчаецца матэрыял са зменамі гука «о» ў [у], [у^{о}], [о^{у}], якія адбываюцца паслядоўна або спарадычна, матэрыялы са змешаным окаюча-акаючым вакалізмам, з заўвагамі збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. Аднастайны матэрыял падаецца скарочана і ўказваецца агульная колькасць запісаных у адказах слоў. **655** *столы́, волы́, дворы́, снопы́, γоды́, стоγ'и́, на стол'и́, на нозы́й; кусы́ў, нусы́ў, худы́ў, прусы́ў, кужýх, худýн, γурúў, кун'óвы, на вудый; вудá, нуγá, кувáл', кун'á, пум'áў, пубрáты, кумпáн'ийа, буγáты; пурóй, вудóй, нуγóй, дудóму, пурóγ, мурóз, вурóта, курóва, дурóγа, пуныйс, пудвыстый.* **656** *стулы́, вулы́, двуры́, снупы́, һуды́, кусы́в, стуһы́, нусы́в, худы́в,*

прусыв, кужýх, кун'ý, на русý, на вуд'и́, на стул'и́, на нуз'и́, һурйв; вудá, нуһá, кун'á, пумн'áв, муйá, твуйá, пудн'áты, пубрáты, буһáтый; пурóйу, вудóйу, нуһóйу, пурóһ, мурóс, вурóты, курóва, дурóһа, пуни́с, кулхóз. **657** *стулы́, вулы́, двуры́, снупы́, кусы́в, стуһи́, нусы́в, худы́в, прусы́ты, кужýх, худýн, кун'ý, на вуд'и́, на стул'и́, на нуз'и́, на росý, һоды́; вудá, нуһá, кувáл', кун'á, пушóв, кулһáс, пудн'áты, пубрáты; пурóйу, вудóйу, нуһóйу, мурóз, вурóта, курóва, дурóһа.* **659** *сту^{о}лы́, ву^{о}лы́, дву^{о}ры́, сну^{о}пы́, ку^{о}сы́в, сту^{о}һи́, ну^{о}сы́в, ху^{о}ды́в, пру^{о}сы́ты, ку^{о}жýх, на ву^{о}ди́, сту^{о}ли́, на ну^{о}з'и́, росý, һор'и́в; ву^{о}дá, ну^{о}һá, ку^{о}вáл', пумн'éв, пудн'éты, пубрáты, кон'é, мойá, твойá, колхóз, боһáтый, компáн'ийа; ву^{о}дóйу, ву^{о}рóта, ку^{о}рóва, ду^{о}рóһа, порóйу, ноһóйу, дом'и́в, пор'и́һ, морóз, пон'и́с.* **660** *стулы́, столы́, волы́, дворы́, пудви́рок, снупы́, снопы́, косы́в, стоγы́, носы́в, ходы́в, просы́в, просы́ты, кожýх, ходýн, на росý, на води́, на стол'и́, на нози́, γори́в; но^{у}γá, во^{у}дá, ко^{у}вáл', кон'á, по^{у}мн'áв, мо^{у}йá, по^{у}дн'áты, по^{у}брáты, бо^{у}γáтый, кумпáн'ийа; по^{у}рóйу, во^{у}дóйу, но^{у}γóйу, до^{у}дóму, морóз, пори́γ, мо^{у}рóз, во^{у}рóта, корóва, до^{у}рóγа, пон'и́с.* **663** *снупы́, кужýх, носы́в; водá, ноγá, подн'áты; ноγóйу, морóз, ворóта.* **693** *стулы́, вулы́, двуры́, снупы́, кусы́ў, нусы́ў, худы́ў, кужýх, худýн, кун'ý, на русý, на вуд'и́, на стул'и́, на нуз'и́, γуры́ў, стушкы́, просы́ў; вудá, нуγá, кун'á, пумйáў, муйá, твуйá, пудн'áты, пубрáты, буγáты, кумпáн'ийа, ковáл', ду хáты; пурóйу, вудóйу, нуγóйу, дудóму, пур'и́γ, мурóз, кулγóс, вурóта, дурóγа, пун'и́с.* **694** *столы́, водá, кон'á, додóму* — 45 прыкладаў з [о]; *твуйá, курóва, дурóγа.* **697** *стулы́, вулы́, двуры́, снупы́, кусы́в, нусы́в, худы́в, прусы́в, кужýх, кун'ý, на вуд'и́, на стул'и́, на нуз'и́, һуры́в, на росý; вудá, нуһá, кувáл', кун'á, муйá, твуйá, пудн'áв, буһáтый; пурóйу, вудóйу, нуһóйу, пурóһ, мурóз, вурóта, курóва, дурóһа.* **703** *столы́, кожýх, водá, ковáл', водóйу, морóз* — 40 прыкладаў з [о]; *у курчы́, кунчáйицца, пупáло, пукáзуйут, пушóв.* **704** *стулы́, вулы́, двуры́, стушкы́, худы́в, кужýх, прусы́в, кун'ý, на вуд'и́, на стул'и́, на нуз'и́, γур'и́в; вудá, нуγá, кувáл', кун'á, пумн'áв, муйá, твуйá, пудн'áв, пубрáв, буγáтый, кунпáн'ийа; пурóйу, вудóйу, нуγóйу, дудóму, пур'и́х, мурóз, кувурóта, курóва, дурóγа, пуны́^{и}с, пудвы^{и}з, дужнýт, русá, вурóта.* У в. Бельск больш [у] любяць, але побач з *вурóта, курóва* ўжываецца і *корóва, ворóта.* **716** *волы́, γодý, дочкá, водá, побрáц', болóто, пон'éс* — 82 прыклады з [о]; *хо^{а}л'éра, γармо^{а}н'и́ста.* **718** *побáчыц', молокó, кос'и́ц'и, хоz'и́ла* — 29 прыкладаў з [о]; *пайz'éш, чумайдáн'ик, γавóрымо.* **734** *столы́, водá, ховáла, солóма* — 66 прыкладаў з [о]. Оканне паслядоўнае. **740** *кожýх, возы́ў, ноγá, молодáйа, морóс, молокó* — 41 прыклад з [о]; *мулудáйа.* **750** *подýшац', воды́, пошл'и́, заγон'и́, водá, попáў, войнá, покóс, γовóрац', молóц'* — 61 прыклад і 28 прыкладаў з [а]: *пас'éйал'и, сасны́, сабáкам'и, балатá, балатóў, у равóх, пашóў; бо^{а}γáто.* **753** *зробл'ý, хоz'и́, положý, стойý, стошкá, водá, колóтка, молодóγо* — 44 прыклады; *здарóва.* **764** *пойдý, носы́лы, копá, комóры, сорóчка* — 41 прыклад з [о]; *ступтáла, покрупы́ла.* **765** *столбы́, волы́, росá, порáдку, солóма, корóвам* — 55 прыкладаў з [о]; *пôдры́ў, пôдáтку, пôкáзвайе, пôшóў; на ваz'é, мастá, молайцá.* **767** *столы́, кон'ý, воz'é, водá, твойá, порóйу, корóва* — 38 прыкладаў; *снапы́,*

калхо́з. **768** *столы́, кон'у́, вода́, кова́л', поро́й, доро́γа* — 38 прыкладаў з [о]; *муйа́, твуйа́, вуро́та.* **772** *снопы́, кожу́х, вода́, поро́йу, моро́з* — 32 прыклады з [о]; *кун'у́.* **790** *войны́, скоре́й, соба́к'и, пожа́ры, боло́то, коро́пку* — 109 прыкладаў з [о], 15 прыкладаў з [а]: *валасы́, пайе́з'а, γан'и́ла, прасхн'е́, γату́йуц', пасаз'и́л'и, злама́ла, схава́ўс'а, хаз'а́йка, мала́нка, па хутаро́х, плахо́йе, балац'и́руйецца, пака́, рука́во́ства; слабува́то, зав'ербува́л'и.* **795** *хоžу́, помре̂, кова́л', ноγа́, подн'а́ц', поγо́да, хоро́ша* — 100 прыкладаў з [о]; *паўс'е́л'ивал'а, праγна́ў.* **796** *возы́, кон'е́ц, росту́ц', пойма́л'и, кота́, γорова́ў, хоро́шы, воро́там* — 153 прыклады з [о]; *захвуре́ў, куро́ўка.* **799** *чолов'е́к; наплод'и́лосо, накос'и́ў, моγу́, кожу́х, тоб'е́, наточы́ў, волы́, дворе́, снопе́, нос'и́ў, кон'у́, пом'е́шчык, γоре́ў; вода́, мойа́, кова́л', конца́, колγа́с, твойа́, помйа́ў, побра́ц', компа́н'ийа, соба́ка; кото́ра, γоло́ў, на боло́ц'и, поро́й, поро́γ, домо́й, водо́й;* але: *по-б'илару́ск'и, палав'и́ну, баγа́тый, н'енармал'ный, каса́, панара́в'ицца, пуда́ў, пушла́, пудру́шк'и, бал'шо́й, пудрасто́м, калхо́зныйе, папаз'е́; мъро́с.* Знакам **ъ** абазначаецца гук, сярэдні паміж [а] і [о], недастаткова выразны, але не рэдуцыраваны. **800** *роб'и́ў, коше́л', кова́л', пошла́, лоза́, поро́γ, домо́й* — 67 прыкладаў з [о]; *каро́ва, бац'в'и́н'н'е.* **801** *столы́, колы́ску, два кон'и́, вода́, мойа́, това́р, поро́й, моро́з, хоз'е́м* — 94 прыклады з [о]; *карчы́, полажы́, хаžа́ина, дачк'и́, дачка́; муйа́, твуйа́, куро́ва.* **802** *волы́, кожу́х, γоре́ў, колы́ска, вода́, кон'а́, подн'а́ц', норо́й, доро́γа, пон'о́с* — 82 прыклады з [о]; *муйа́, твуйа́; мало́ц'ац'.* **806** *вайны́, сасу́н, памре́, γара́ц', кава́л', каса́, каро́в'и, снапо́ў, кан'е́шно* — 237 прыкладаў з [а]; *во́ўк'и, пойе́хаў, нос'и́ла, това́р, война́, соба́ка, пошо́ў, робо́ты, хоро́ша* — 92 прыклады з [о]. **836** *столы́, поду́шка, молока́, попа́ло, кова́л', хоц'е́ла, доро́γа* — 37 прыкладаў з [о]; *γады́, каро́ва, даро́γа* і *коро́ва, доро́γа; пудкра́ўса, пубра́л'и, пудн'а́ў.* **839** *столы́, волы́, дворы́, снопы́, γоды́, стоγ'и́, нос'и́ў, хоз'и́ў, прос'и́ў, кожу́х, кон'у́, нъ воз'е́, нъ стол'е́, нъ ноз'е́, γоре́ў; въда́, нъγа́, къва́л', кън'а́, пом'а́ў, мойа́, твойа́, пъдн'а́ц', боγа́ты, кумпа́н'ийа; пъро́й, въдо́й, нъγо́й, мъро́с, въро́ты, кър́ова, дъро́γа, пън'о́с, подв'е́с'ц'и; думо́ў* (дом — дамоў?). **840** Гл. каментарыі да карты № 1. **841** *нос'и́ц', дожžы́, вода́, дочка́, мойа́, добро́, боло́то* — 41 прыклад з [о]; *мала́нка, γраза́.* **842** *сту^о^лы́, дву^о^ры́, хоз'и́ў, ку^о^н'у́, нъ воз'е́, нъ сту^о^л'е́, нъ ноз'е́; въда́, нъγа́, кува́л', кън'а́, муйа́, твуйа́, кумпа́н'ийа, боγа́то; п^у^оро́йу, водо́йу, ноγо́й, пъро́х, моро́с, воро́ты, коро́ва, пун'о́с, п^у^одв'е́с'ц'.* **848** *столы́, хоз'и́ў, вода́, кова́л', свойа́, ноγо́йу, поро́γ;* узмоцненае оканне. **850** *колы́ска, косу́, война́, соха́, соло́ма, водо́йу* — 110 прыкладаў; *муро́з, кумпа́н'ийа;* адсутнасць акання і якання. **852** *дворы́, кон'у́, кол'е̂но, роса́, война́, коро́ва, соко́че* — 100 прыкладаў з [о], але ў пытанні № 2 б запісана: *кача́н, саба́чн'ик, мала́нка.* **946** *стулы́, вулы́, двуры́, снупы́, стуγ'и́, нус'и́в, кун'у́, на вуд'и́, на стул'и́, на нуз'е́, γор'и́в, стоγ'и́, ходы́в, просы́в, кожу́х; нуγа́, кува́л', кун'а́, муйа́, твуйа́, кулγа́с, пудн'а́ты, буγа́ты, помн'а́в, побра́ты, въда́, пуро́й, вудо́й, нуγо́йу, дудо́му, пуро́γ, муро́з, вуро́ты, пон'и́с, кър́ова.* **947** *стулы́, вулы́, двуры́, снупы́, кусы́в, стуh'и́, нусы́в, худы́в, прусы́в, кужу́х, худу́н, на вуд'и́, на*

стул'й, на нуз'й, ћур'йв; вудá, нућá, кувáл', кун'á, пумн'áв, муйá, твуйá, пудн'áты, бућáтый, кумпáн'ийа; пурóйу, вудóйу, нућóйу, дудóму, ћур'йх, мурóз, вурóта, курóва, дурóћа, пун'йс, кулхóз. **949** *стулы́, вулы́, двуры́, снупы́, кусы́в, худы́в, прусы́в, кужýх, худýн, на русý, на стул'й, на нуз'й, ћур'йв; вудá, нућá, муйá, твуйá, пубрáты, бућáтый, пудн'éв, кумпáн'ийа; пурóйу, вудóйу, нућóйу, дудóму, кулхóс, мурóс, пур'йх, вурóта, курóва, дурóћа, пун'йс, пудв'йс.* **950** *столы́, волы́, снопы́, косы́в, ходы́в, просы́в, кожýх, на росý, на ноз'й, зћор'йв, стућы́; водá, ноћá, ковáл', мойá, твойá, пудн'áты, пубрáты, буᵒћáтый; порóйу, вуᵒдóйу, коᵘлхóз, дудóму, пор'йћ, морóз, ворóта, корóва, дорóћа, пон'ýс.* **954** *стулы́, двуры́, вулы́, снупы́, кусы́в, стушкы́, худы́в, вуд'й, на стул'й, на нуз'й, γор'йв, кожýху, кон'ý; вудá, нуγá, кувáл', кун'á, муйá, твуйá, пуйн'áв, пумн'áв, пудн'áты, буγáтый, компáн'ийа; пурóйу, вудóйу, нуγóйу, дудóму, мурóз, пур'йγ, курóва, дурóγа, пун'йс.* **957** *столы́, волы́, дворы́, снопы́, косы́ў, носы́в, ходы́в, просы́т', кожýх, кон'ý, росý, на вод'й, на стол'й, на ноз'й, γор'йв, стушкы́; водá, ноγá, ковáл', кон'é, пумн'éв, мойá, твойá, пудн'éты, пубрáты, кумпáн'ийа, бъγáты; порóйу, водóйу, ноγóйу, порйγ, морóз, дорóγа, пон'йс, кълγóс, кърóва.* **958** Запісана 122 прыклады з [о]. Оканне ў гаворцы паслядоўнае. **959** *стулы́, вулы́, двуры́, γуды́, кусы́в, стуγы́, нусы́в, худы́в, прус'йц', кужýх, худýн, кун'ý, на русý, на вуд'й, на стул'й, на нуз'й, γур'йв; вудá, нуγá, кувáл', кун'á, пумн'áв, муйá, твуйá, пудн'áц', пубрáц', буγáтый, кумпáн'ийа; пурóйу, вудóйу, нуγóйу, ду дóму, пурóγ, мурóс, вурóта, курóва, дурóγа, пун'йс.* **964** *стол'й, вулы́, снуопы́, стожкй, кожýх, на стол'й, на воz'é, на ноз'é; вода* і *въдá, нъγá* і *ноγá, кун'á, вулá, твойá, подн'áты, побрáты, боγáты; пърóйу, въдóйу* і *водóйу, нъγóйу, ноγóйу, мърóз, морóз, дуорóγу, пон'ýс; волы́, снопы́, водá, мойá, морóс* — 37 прыкладаў з [о]. **965** *снопы́, кожýх, водá, ноγá, порóйу, морóс* — 40 прыкладаў з [о]; *кувáл', вурóта.* **969** *хочý, снопы́, водá, ноγá, корóва, кон'éц* — 24 прыклады з [о]. Аканне ў гаворцы адсутнічае зусім, тут гаворань: *водá, столы́, дорóγа* (гэта оканне). **981** *снопý, волы́, водá, кон'á, Волóz'а, корóва* — 35 прыкладаў з [о] і 12 прыкладаў з [а]: *кас'йў, стаγ'й, кажýх, вадá, майá, Валóz'а, малаz'éн'к'й.* У гаворцы існуе оканне, але наглядаецца набліжэнне мовы сярэдняга і малодшага пакалення да літаратурнай нормы, г. зн. да акання, прычым у іх мове не вытрымліваецца ні оканне, ні аканне, бо адны і тыя ж асобы ў адной гутарцы могуць сказаць: *кос'йў* і *кас'йў, рáб'йў* і *роб'йў.* Оканне ўласціва мове старэйшага і сярэдняга пакалення, аканне — мове малодшага і часткова сярэдняга пакалення (у асноўным з былых школьнікаў). **985** *столы́, кос'йў, водá, мойá, ноγóйу, ворóта*—21 прыклад з [о]; *баγáты; пôбрáў, пôн'óс, пудн'áў.* Оканне даволі вытрыманае, за выключэннем *барав'йк.* **986** Оканне вытрыманае, зруху ў бок акання не відаць і ў малодшага пакалення, якое наведвае школу. **990** *бол'йт', пойдý, ноγá, войны́, стоўклá, корóва* — 68 прыкладаў з [о]. Самая яркая рыса — оканне і еканне. **992** *столы́, дворы́, росý, на стол'é, водá, мойá, порóй, домóў* — 35 прыкладаў з [о]; *стулы́* — рэдка, *курóва; въдá* — рэдка. **995** *столы́, кожýх, водá, ковáл', корóва, порóй* — 109

прыкладаў з [о]; [о] пасля губных часта набліжаецца да [у]: *пôтóм, бôйáры, пôшлá, пôйдý, пôдстáў.* **1002** *волы́, нос'ийý, ковáл', кон'á, поро́й, доро́γа* — 104 прыклады з [о]; *муро́з, мôроз.* **1004** *воз'ила, свойé, пол'êно, товáр, сховáла, змоло́ла, коро́вы* — 105 прыкладаў з [о]; *дачк'и́, раг'и́л'ис', па карчáх, салами́йáна, парáдк'и, сабáка, асакá, γълавá, баγáто, ца карчо́х, харо́ша, рабо́чих; доᵃчкá, дъчкá, тоᵃвáр.* У гаворцы пануе оканне. У старэйшага пакалення — [о] выразнае: *боло́то, пошлá, дочкý.* У асоб малодшага і сярэдняга ўзросту, якія вучыліся ў школе, оканне няўстойлівае, часта чуецца гук, сярэдні паміж [о] і [а] — [оᵃ] або [ᵒа]. Адна і тая ж асоба можа сказаць па-рознаму — [о] і [а]. **1005** *столы́, дворы́, водá, ноγá, мойá, поро́х, воро́та* — 37 прыкладаў; *муро́с.* **1006** *столы́, кожýх, ковáл', ноγá, домо́ў, доро́γа* — 29 прыкладаў з [о]; *вудá, пум'áў, пубрáц', пун'о́с, пудн'áц'; кан'á, паро́й, паро́х, калγáсным, канпáн'ийа, баγáты.* **1007** *столы́, дворы́, водá, ковáл', поро́й, водо́й* — 70 прыкладаў; *даро́γа, наγо́й, паро́γ, пано́с, кун'ý;* [о] звычайна не пад націскам. **1008** *сталы́, дворы́, кажýх, вадá, кавáл', дамо́ў, варо́ты* — 26 прыкладаў; *поγ'и́б, у копцê, пойи́ш', воз'и́т', воды́, ноγý, пáб'êγ, робл'ý; γвоздá, росá, товáр, у корчáх, твойá, побáчу, морôз, додо́му, посо́хла, коро́ву, хворо́ба* — 64 прыклады; *канхв'е́т'ик.* **1010** *ход'и́т', сподн'и́ца, подýшка, тоб'ê, положы́ла, подрáлас'а, водá, собáка, молоко́, додо́му* — 76 прыкладаў з [о] і 21 прыклад з [а]: *зраб'и́, хад'е́м, пахавáй, сабáка, вайнá, харо́шы, барадá, пайе́ў.* Як перад [о], так і перад [а], [у], [ы]-[и] на месцы [о] адзначаецца часцей за ўсё гук [о] (оканне), але не паслядоўна; іншы раз вымаўляецца [а] (рэдка, у некаторых асоб больш часта). Гук [о] вымаўляецца не зусім як [о], а з нейкім невялікім элементам [а], шыракавата, больш шырока ў моладзі. «Мы яшчэ мала на [о] гаворым. А вось ад нас 3 км дзярэўня, дык там — *коро́ва, хорошо́,* так на [о] палучаецца, што мы з іх смяемся» (са слоў моладзі). **1011** *кобýла, пол'êно, сноп'и́, должнá, молодá, γово́рка, моро́чиц', робо́ты* — 103 прыклады з [о]: *коᵃхá, тоᵃлоᵃкá; вуодá, вуоды́, вуолы́.*

Карта № 3

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „а" Ў ПЕРШЫМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У ОКАЮЧЫХ ГАВОРКАХ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а», «б» пытання № 2:

«Якi галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест **а**:

а) перад націскным **о**: *забор, зъбор, зыбор, зубор* ці *зобор; садок, далёка, замок, забота;*

б) перад націскным **а**: *трава, тръва, трыва, трува* ці *трова; карась, сказаць, давай, малая, баран*?»

Картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы этымалагічнага «а» пасля цвёрдых зычных парных і заднеязычных у першым складзе

перад націскам у окаючых гаворках і ў гаворках са змешаным окаючаакаючым вакалізмам (пры наяўнасці элементаў акання пры оканні). Рэалізацыя «а» ў акаючых гаворках паказана на карце № 1 «Тыпы вакалізму першага складу перад націскам пасля цвёрдых зычных».

Картаграфаванне праводзіцца на лексічна неабмежаваным матэрыяле, пераважна падказаным праграмнымі пытаннямі, а таксама на аснове слоў, памылкова занесеных у адказы на пытанні № 1 а, б, в (у нас. пп. 683, 728, 736, 738, 753, 754, 760, 762, 764, 765, 790, 834, 836, 841, 990, 994); такія словы з'яўляюцца каштоўным матэрыялам для паказу змен «а» ў [о]. У сувязі з тым, што змены гука «а» ў окаючых гаворках адбываюцца не толькі ў пазіцыі перад націскнымі [о], [а], пры картаграфаванні ўлічваюцца прыклады, у якіх гук «а» знаходзіцца і перад іншымі націскнымі галоснымі.

Адводзяцца ад картаграфавання словы *забо́та — зобо́та, бара́н — бора́н, каба́н — коба́н,* калі яны выдзяляюцца з агульнай сістэмы, бо не заўсёды ясна, які этымалагічны галосны ў гэтых словах — «о» ці «а»; калі ж гэтыя словы не адрозніваюцца ад іншых, яны ўлічваюцца пры картаграфаванні і ўносяцца ў каментарыі.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **о^{а}**, **а^{о}**, якія сустракаюцца побач з **о** і **а**, аб'ядноўваюцца з імі; **а^{ъ}** картаграфуецца як [а] ў нас. п. 799. Адсылачным знакам абазначаецца **ъ**, які ў адказах у большасці выпадкаў абазначае гук неакрэсленай артыкуляцыі, сярэдні паміж [а] і [о], або іншыя варыянты гука «а»—[ы], [е].

У каментарыях змяшчаецца матэрыял са зменамі гука «а» ў [о], [о^{а}], [а^{о}], [у], пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. Аднастайны матэрыял падаецца скарочана; адказы з захаваннем ненаціскнога «а» ў большасці выпадкаў апускаюцца. **683** *облока́, коз'о́нны.* **686** *зубе́р* (забор). **701** *зобо́та, дол'о́ко, содо́к, зобо́р, зомо́к, ноло́х, мола́йа, скоза́ты, зойма́йе, трова́, бора́н, кора́с', дова́й, зора́за; забо́та, забо́р* — 11 прыкладаў. **703** *доле́ко.* **704** *дуле́ко;* словы *бара́н, трава́, кара́с'* ужываюцца толькі з [а] ў першым складзе перад націскам. **716** *зобо́та, зобо́р, дол'о́ко, содо́к, зомо́к, плото́чек, γормо́шка, корто́шка; зобра́л'и, бора́н, трова́, кора́с', скоза́ц', дова́й, моле́йе.* Пры паўторным абследаванні запісана **а** над **о:** *со^{а}до́к, зо^{а}мо́к, зо^{а}бра́л'и, бо^{а}ра́н, тро^{а}ва́, ко^{а}ра́с', ско^{а}за́ц', до^{а}ва́й, мо^{а}ле́йе, γо^{а}рмо́шка, пло^{а}то́чок, ко^{а}рто́шка; зо^{а}бо́та, дал'о́ко, кара́с', сказац', дава́й, мала́йа;* **а** над **о** абазначае гук, сярэдні паміж [а] і [о]. **717** *збано́к, наво́з, содо́к, зоγно́иш; нача́л'н'ик, трава́, каза́рмы, запа́с, сара́й, каба́н; поха́л'и.* **718** *содо́к, потро́ны, γормо́н'ам'и, γармо́шкойу, дал'о́ко; дова́л'и, сора́й, нозва́л'и, кона́вы, трава́, кабана́.* **721** *забо́та, трава́, дава́й* — 11 прыкладаў; *зобо́та, за^{о}бо́р, за^{о}мо́к;* [а^{о}] — невыразнае, блізкае да [о]. **728** *слоба́йа, кол'е́ка, кол'и́но.* **729** *дал'о́ко, дол'о́ко.* **731** *мохо́рку, корто́пл'ам'и, зошл'и́; коба́н, тоба́к, збора́лы, на^{о}па́д.* **733** *увожа́йут, γлоза́; дыва́й, мыла́йа.* **734** *зобо́та, содо́к, зомо́к, зосу́ź'ац', со́дыс'; зобра́лы, моź'а́ры, зобра́ты.* **736** *коза́ты, ном'а́в.* **738** *постоно́вку, пончо́шк'и, залота́ты.* **740** *содо́к, дол'о́ко, зобо́та, ройко́м, зово́д,*

кортóпл'и; тровá, довáла, хвотáйе, конáва, конáл, козáлы, борáн, корáс', скозáты, довáй, молáйа. **741** *позотóпл'ивало, борáн.* **753** *борáшка, ковол'ép, соžáйуц'.* **754** *воүóн, тобáк, похáл'и.* **755** *зобóта, зобóр, дол'óко, содóк, зомóк, борáн, тровá, корáс', скозáц', довáй, молáйа, зодрáўса.* **758** *довáй, зомóк, керáс'.* **759** *молáйа.* **760** *возóн, боүóр, зохóдым, довáйте, остолáса.* **762** *борáн, пончóхы, козáты, заплотыў, скокáт'.* **763** *дол'óко.* **764** *фосóну, посóл'а, содóк, зомóк, зобóтыцца; тоскáўса, борáн, тровá.* **765** *зослýүу, кортóшку.* **773** *зобóта, зобóр, долéко, содóк, зомóк; борáн, тровá, корáс', довáй, молýйа, скозáў; забóта, далéко, садóк, замóк; барáн, травá, карáс', давáй, сказáты, малáйа.* **790** *дол'éко, содóк, зъмóк, зъбóр, зъбóта, у Старóб'ин'и, картóшку — кортóшк'и, остолóс'о, кулакóў; тровá, довáй, борáн, корáс', скозáц', молáйа, бозáра; зав'áн'а, показáл'и, хватáйе.* **795** *розóчку, молóүо, содóк, зобóр, борáн, молáйа, скозáц', тровá; мошыны.* **796** *зобóта, дол'óко, содóк, зомóк, кортóпл'и, зовйóм, строхóўку, плоц'ил'и, копýста, үорбýз'н'ик, мошйноўу, на зовóz'и; борáн, тровá, корáс', скозáў, довáй, молáйа; зубóр, продувáла.* **797** *зобóта, дол'óко, содóк, зомóк; тровá, борáн, корáс', довáй, молáйа, молá, скозáц', стокáн.* **798** *довáй, скозáў, дол'óк'ийе, устовáй, тобáк, плоткá, зобрáўса.* **799** *зъбóта, зъбóр, забóта, дaъл'éко, саъдóк, заъмóк; барáн, бърáн, травá* і *тръвá, скъзáц'* і *сказáц', давай* і *дъвáй, мълáйа, страдáйуц', Опонáсов'и.* Знакам **ъ** абазначаецца гук, сярэдні паміж [а] і [о], недастаткова выразны, але не рэдуцыраваны. **800** *кочéл'а, корáс', борáн, розóк, сомá, довáй, прысторáйс'а, скозáц', молá, кобáн, кабáн, тръвá.* **801** *зобóта, дол'éко, содóк, зомóк, зодóк, картóп'ел', на үроz'é; барáн, торáн, тровá, корáс', скозáц', молá, поморáла.* **802** *содóк, зомóк, розóк, дол'óко, зобóта, тровý; торáн, тровá, корáс', довáй, скозáц', стокáн.* **804** *зобóта, содóк, зомóк, скóжў, зоп'йсайе, кортóпл'и, остолóсо; дал'éко, станóк, садóк; бозáр, ночáл'н'иком'и, тровá, борáн, корáс', довáй, молáйа, молá.* **805** *кортóшкоўу, Морýс'а, попоz'é, сторыйе, довáц'муц', борáн.* **807** *содóк, борáн, тровá, молáйа.* **809** *зобóта, зобóр, дол'óка, содóк, зомóк; бозáр, тобáк, довáц', скокáц', борáн, тровá, корáс', довáй.* **812** *содóк, довáй, борáн, молáйа.* **834** *зобóта, зобóр, котýшк'и, обмон'йў, борáн, тровá, корáс', довáй, молáйа.* **836** *зобóта* і *зъбóта, содóк* і *съдóк, дол'óко* і *дъл'óко; барáн* і *бърáн, травá* і *тръвá, карáс'* і *кърáс', сказáц'* і *скъзáц'; кортóпл'и, доўнó, пол'тó, довац'; нал'éз'л'и, покаү'и* (пакажы). **838** *дъл'éко, съдóк, зъмóк, бърáн, тръвá, скъзáц', дъвáй, мълáйа.* **839** *зъбóр, дъл'óко, съдóк, зъмóк; бърáн, тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй, мълáйа.* **841** *зобôр, содóк, зомóк, содóўн'ик, кортóпл'и, кортóшка; картóшок, дал'éко, нарóб'ил'и; бозáр, борáн, тровá, корáс', скозáл'и, довáйц'е, молáйа, покозáла, показáла, нашлá.* **842** *зъбóр, дол'éко (***ъ** выпраўлена на **о***), съдóк, зъмóк; бърáн, тръвá, кърáс', скъзáц', дъвáй, мълáйа.* **846** *зобóта, содóк, зомóк, кортóшк'и, үлодышк'и, копýсту, үл'óк'й; заўйóз, здал'óк; борáн, тровá, корáс', довáй, молáйа, хвотáло, конáпу; задрáла.* **850** *кобáн, кочáлка, молáйа.* **851** *зобóта, содóк, үлодышка, кортóпл'и, копýста; садóк, замóк, дал'éко; кобáн, кобáт, поподáлосо.*

давáл'и, тровá, моля́йа; настáўн'ик, карáс', травá, на майдáн'е. **864** Гл. каментарыі да карты № 1. **946** *трувá, дъвáй.* **953** *скозáт'.* **964** *зъбóта, зъмóк, дъл'óка* — ужывае старэйшае пакаленне; *забóта, садóк, забóр* — малодшае пакаленне; *борáн, моркáч* і *тръвá, мълáйа* (перш.); *далéко, замóк; барáн, травá, карáс, сказáты, давáй, малáйа* (паўт.). **965** *курáс', мулáйа.* **966** *зобóта, борáн, молáйа; барáн, малáйа* — 16 прыкладаў з **а**. **967** *дол'éко.* **968** *зобóта, дол'éко, зомóк, тровá, скозáт', довáй, молáйа, борáн, у род'ýγах, збонóчок, дал'éко, кортóшку* — рэдка. **969** *довáй, долá.* **970** *зобóта, зобóр, содóк, зомóк, дал'éко; тровá, корáс', скозац', довáй, молá.* **971** *дол'éко.* **972** *дол'óк'ийе, кортóшка, кочáйем.* **973** *борáн, корáс'.* **974** *ток'ййе.* **976** *зобóта, содóк, кожý, штоны́; довáй, довáла, тровá, корáс'.* **977** *зобрáл'и, кортóпл'а, стонóвйат.* **978** *зобóта, зомóк, содóк, зовóд; мошйнку, хвол'йл'и.* **979** *зобóта, содóк; борáн, довáй, корáс', мойá, скозáц'.* **983** *зобóта, содóк, зомóк, дол'éка; корáс', довáй, молá, травá, барáн, сказáц'.* **985** *молáйа.* **987** *сторы́х, бол'éйка, тровóй, зобóта, содóк, зомóк, дол'éко; молáйа, довáй, корáс', тровá, скозац'.* **988** *зобóта, зобóр, дол'éко, содóк, зомóк; борáн, тровá, корáс', скозáц'* (*сказáц'* — рэдка), *молáйа;* рэдка — *довáй, давáй.* **989** *зобóта, доўнó, зовóд, содóк, но дóм'и, скозáц', довáй.* **990** *навор'йла, спол'йло.* **992** *зобóта, зобóр, дол'óко, содóк, зомóк; тровá, корáс', скозáц', довáй, молáйа; барáн.* **993** *довáл'и.* **994** *садóк, травá, карáс'* — 31 прыклад; *свор'йцца, застáва, зок'йнув.* **995** *зобóта, зобóр, долéко, содóк, зомóк; борáн, тровá, корáс', скозáц', по тровý, довáй, молáйа; сватóў, дал'éко, замóк; кабанá, малá, старá, барáн, травá.* **1002** *садóк, травá, карáс'* — 13 прыкладаў з [а]; *борáн, тровá, тровý, корáс', скозáц', довáй, довáў, молáйа, мошыны.* **1004** *зобóта, дол'éко, садóк, забуóр, замóк, кожý, хвол'йцца, мошына, кортóшка, кортóпл'и, руковó, γоź'ýка, пончóх, копýста, Нарóўл'а* — *Норóўл'а, молýйу, пол'тó, ватóўка, Сайóўка, коз'óнный, сапуоγ, γалóшы, за°мýжн'ийе; козáла, конáву, борáн, тровá, корáс', скозáц', довáй, молáйа, хвотáло, уставáй, кочáла, канáву, с'екочá* (секача), *тро^а^вá* (невыразны гук), *зо пáзуху, по содáх.* **1005** *довáй.* **1006** *довáй, скузáц'.* **1007** *содóк, тровá; садóк, травóйу, давáй* — 32 прыклады з **а**. **1009** *зобóр, зобóта, дол'éко, зомóк; борáн, тровá, корáс', довáй, молáйа.* **1010** *малы́х, уставáй, садóк, самá, казáў* — 28 прыкладаў; *уγодáйт'е, спос'йбо, хвотáйе, мошына* (ні то [а], ні то [о]). **1011** *забóта, замóк, баркáн, дал'иеко, корáс', мол'éн'ка, мошына, молы́, мал'éн'к'и, старыйе, тровý, травý, молы́х, золóγ, по содóх, сомóй, зо рéчкойу, пос'éцца, забýлас'е, зошы́йе, воγý, кожý, сворйлас', квосóл'а, бол'éтк'и, молá, товáр'иш, тровá, тревá* (невыразны гук), *воγá, козáла, хвотáйе, напохáла, хвол'йцца, самá, ста°нóк, кобáн* — *ко^а^бáн* — *кабáн;* «а» вымаўляецца як [о], [о^а^], [а] перад рознымі галоснымі, магчыма, [о] часцей перад [о]. **1013** *зобóта, зобóр, дол'éко, зомóк, борáн, тровá, корáс', довáй, молáйа, зъбóта, забóр, далéко, содóк, замóк; барáн, тръвá, карáс', скозáт, молá.*

Карта № 4

ТЫПЫ ВАКАЛІЗМУ ПЕРШАГА СКЛАДУ ПЕРАД НАЦІСКАМ ПАСЛЯ МЯККІХ ЗЫЧНЫХ

Карта складзена на матэрыяле пытанняў № 3—9:

3. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога этымалагічнага **е** перад цвёрдымі зычнымі:

а) перад націскным **а:** *вясна*, *вісна* ці *весна*; *зямля*, *сястра*, *вярста*, *мятла*, *сляза*, *мяла*, *пляла*, *няма*, *не маю*, *няхай*, *без*;

б) перад націскным **о** (асноўным): *сяло*, *сіло* ці *село*; *зяло*, *вясло*, *сястрой*, *мятлой*;

в) перад націскным **о** з **ъ:** *за сялом*, *за сілом* ці *за селом*; *вяслом*, *зялом*, *зярном*, *сярпом*;

г) перад націскным **у:** *вяду*, *віду* ці *веду*; *нясу*, *пяку*, *бяру*, *пярун*;

д) перад націскным **ы:** *тры вярсты*, *тры вірсты* ці *тры версты*; *тры сястры*, *дзве мятлы*;

е) перад націскным **і** (з папярэдняй групай зычных): *зямлі*, *зімлі* ці *землі*; *пяклі*, *цяклі*;

ж) перад націскным **е** з **ě** з папярэдняй групай зычных: *у цяпле*, *у ціпле* ці *ў цепле*; *цямнець*?»

4. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога **е** з **ě** перад цвёрдым зычным:

а) перад націскным **а:** *бяда*, *біда* ці *беда*; *сцяна*, *рака*, *спяваць*, *яда*, *язда*, *вятрак*, *сяўба*, *сякач*;

б) перад націскным **о** (асноўным): *вядро*, *вёдро* ці *ведро*; *гняздо*, *гніздо* ці *гнездо*; *сядло*, *вядомы*, *па лясной дарозе*, *сяўбой*, *сцяной*; *яздой*;

в) перад націскным **о** з **ъ:** *вядром*, *відром* ці *ведром*; *гняздом*, *пясок*, *лясок*;

г) перад націскным **у:** *у снягу*, *у снігу* ці *ў снегу*; *бягу*, *сяку*, *пятух*, *пявун*, *сяўбу*;

д) перад націскным **ы:** *сцяны*, *сціны* ці *сцены*; *бяды*, *яды*, *язды*;

е) перад націскным **е** з **ě** з папярэдняй групай зычных: *святлець*, *світлець* ці *светлець*; *у гняздзе*, *у бядзе*?»

5. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест этымалагічнага **е** і **е** з **ě** перад мяккім зычным:

а) перад націскным **у(ю):** *змялю*, *змілю* ці *змелю*; *пасцялю*, *пабялю*, *падзялю*, *смяюся*;

б) перад націскным **і:** *прынясі*, *прынісі* ці *прынесі*; *прывядзі*, *павялі*, *запляці*, *вялікі*, *пабялілі*;

в) перад націскным **е** з **ě:** *паляцелі*, *паліцелі* ці *палецелі*; *пабялеў*, *нядзеля*, *бяседа*, *у сяле*, *на сцяне*, *пры сяўбе*;

г) перад націскным **е** з **е** і **ь:** *вяселле*, *віселле* ці *веселле*; *мяцеліца*, *дзянёк*, *пянёк*, *цянёк*, *зялёны*, *вясёлы*, *вяселы*, *нясём*, *вядзём*, *вядзем*, *зямлёй*, *зямлей*;

д) перад націскным **а (я):** *памяняў*, *паміняў* ці *паменяў*; *дзясяты*, *дзялянка*, *смяяцца*, *сядзяць*, *цяляты*, *сяўня*?»

6. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога этымалагічнага **я** перад цвёрдымі зычнымі:

а) перад націскным **а**: *пята*, *піта* ці *пета; вязаць*, *цягаць*, *лягаць*, *аглядаць*, *пятак*, *цяжар;*

б) перад націскным **о** (асноўным): *ядро*, *йідро* ці *едро*, *ярмо*, *святочны*, *пятой;*

в) перад націскным **о** з **ъ**: *ядром*, *йідром* ці *едром; ярмом*, *пяток;*

г) перад націскным **у**: *цягну*, *цігну* ці *цегну; кляну*, *пяту*, *вяжу*, *успамяну;*

д) перад націскным **ы**: *язык*, *йізык* ці *езык; аб ядры*, *святы*, *мясны*, без *пяты*?»

7. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога **я** перад мяккімі зычнымі:

а) перад націскным **і**: *глядзім, глідзім* ці *гледзім; мякіна, пяці, дзесяці;*

б) перад націскным **е** з **ě**: *глядзела, глідзела* ці *гледзела; на пяце, на піце* ці *на пеце*?»

8. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест этымалагічнага **е** і **е** з **ě** перад шыпячымі:

а) перад націскным **у**: *плацяжу*, *плаціжу* ці *плацежу; ляжу*, *лячу*, *к плячу*, *дзяжу*, *мяшу*, *на мяжу*, *у мяшку;*

б) перад націскным **а**: *ляжаць*, *ліжаць* ці *лежаць*; *мяшаць*, *дзяжа*, *мяжа*, *з пляча*, *ляжак*, *з мяшка;*

в) перад націскнымі **ы**, **і**: *ляжыш, ліжыш* ці *лежыш; бяжыш, на мяжы*, *у дзяжы*, *мяшкі;*

г) перад націскным **о**: *дзяжой, дзіжой* ці *дзежой; мяжой, з мяшком*, *пяшком*?»

9. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест арфаграфічнага **я** перад шыпячымі: *пагляджу, паглiджу* ці *пагледжу; прывяжу, цяжар, ячмень*?»

Картаграфуецца вымаўленне галосных на месцы этымалагічных «е», «ě», «а» пасля мяккіх зычных у першым складзе перад націскам у гаворках з поўным або частковым адрозніваннем іх. Рэалізацыя галосных у гаворках з адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму падаецца без дэталізацыі, бо складаюцца дадатковыя карты: карта № 5 «Галосны на месцы «е» ў першым складзе перад націскам у гаворках з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму», карта № 6 «Галосны на месцы «ě» ў першым складзе перад націскам у гаворках з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму» і карта № 7 «Галосны на месцы «'а» ў першым складзе перад націскам у гаворках з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму».

У гаворках з супадзеннем галосных няверхняга пад'ёму ў адным гуку ў першым складзе перад націскам пасля мяккіх зычных картаграфуюцца асноўныя тыпы вакалізму (яканне дысімілятыўнае, недысімілятыўнае (моцнае), еканне) і тыпы змешанага вакалізму (якаюча-

екаючыя, з яканнем дысімілятыўна-асімілятыўнага тыпу, дысімілятыўна-недысімілятыўна якаючыя і інш.).

Карта складаецца на лексічна неабмежаваным матэрыяле, прадстаўленым вялікай колькасцю праграмных і непраграмных слоў; асабліва вялікі матэрыял атрымліваецца пры аб'яднанні запісаў абодвух абследаванняў. Знакі карты ставяцца на аснове абагульнення ўсяго матэрыялу ў адказах на пытанні № 3—9. Пры картаграфаванні не ўлічваюцца толькі тыя словы і граматычныя катэгорыі, вымаўленне якіх адступае ад сістэмы вакалізму гаворкі. Адводзіцца ад картаграфавання вымаўленне слоў *няма, няхай,* адмоўя *не,* прыназоўніка-прыстаўкі *без,* займеннікаў *мяне, цябе, сябе,* прыслоўя *цяпер,* лічэбнікаў *дзевяты, дзесяты, восемсот, васемнаццаць,* а таксама не картаграфуюцца словы *вядома, кляну, мяшаць, памяняў, дзяцёнак, сляза* і некаторыя іншыя, калі яны вымаўляюцца інакш, чым астатнія словы ў гаворцы; гэтыя словы змяшчаюцца ў каментарыях. Па ўказанай прычыне ў гаворках з дысімілятыўным аканнем не картаграфуюцца словы *цяжар, пятак;* акрамя таго, трэба ўлічваць, што ў даных гаворках звычайна ўжываецца слова *ц'ижáл',* а *ц'ажáр* магло паявіцца пад уплывам беларускай літаратурнай мовы. Не ўлічваюцца пры картаграфаванні запазычаныя словы, калі яны не падпарадкоўваюцца агульнапрынятаму ў гаворцы вымаўленню: *л'изγ'úнка, γ'ин'ирáлы, ґ'ижýрны, с'ил'пó, ц'ил'ихвóн, γ'ектáр, с'изóн, реп'иц'úца* і інш. Калі ж гэтыя словы падпарадкоўваюцца сістэме вакалізму гаворкі, яны картаграфуюцца, напрыклад, у моцнаякаючых гаворках: *кал'андáр, м'адáл', кл'айéнты, ц'ал'аγрáму, с'ал'мáγа, ап'арáца* і інш.

Адводзяцца ад картаграфавання матэрыялы, у якіх адзначана іканне паслядоўнае ці ў суіснаванні з іншым тыпам вакалізму (напрыклад, іканне і дысімілятыўнае яканне), або адзінкавыя прыклады вымаўлення [и] ў пазіцыі перад націскным [о] ці іншымі націскнымі галоснымі, бо ўзнікае сумненне ў дасканаласці матэрыялаў; у такіх выпадках ставяцца адсылачныя знакі. Неабходна пры гэтым улічваць выпадкі, калі іканне пры паўторным абследаванні замянялася дысімілятыўным яканнем розных тыпаў або адносілася збіральнікамі да асаблівасцей гарадской ці мястэчковай гаворкі, якая наслойвалася на дыялект (гл. каментарыі).

Пры картаграфаванні знакі індывідуальнай транскрыпцыі аб'ядноўваюцца: **и, ь, и**^{ь}**, и**^{е} перад націскным [а] картаграфуюцца як [и]; знакі **е**^{а}, **а**^{е}, **ь**, **ь**^{а}, **е**^{ь}, якія ўжываюцца побач з **е** і **а**, інтэрпрэтуюцца, паводле заўваг збіральнікаў, як гук, сярэдні паміж [е] і [а], і картаграфуюцца ў екаючых гаворках як элементы якання, а ў якаючых гаворках — як элементы екання; **ê** перадаецца як [е] або, паводле заўваг збіральнікаў, як [е^{а}].

Матэрыялы абодвух абследаванняў аб'ядноўваюцца. Пры неаднолькавых паказаннях першага і паўторнага абследаванняў і адсутнасці тлумачэнняў ставяцца два знакі (напр., яканне — еканне) або знак «нявысветлены тып» (напр., моцнае яканне і іканне ў нас. п. 911). Пры недастатковасці матэрыялу ў радзе нас. пп. колькасны бок пашырэння

моўных з’яў не паказваецца, а ў радзе выпадкаў знак ставіцца ўмоўна, напрыклад у нас. п. 268.

У каментарыях змяшчаецца матэрыял: пры складаных тыпах вакалізму і пры суіснаванні розных тыпаў вакалізму, пры картаграфаванні складаных з’яў, калі цяжка вызначыць іх заканамернасці, пры картаграфаванні рэдкіх і цікавых дыялектных з’яў, пры наяўнасці дыялектных асаблівасцей, якія не картаграфуюцца, напр., вымаўленне тыпу *сл’озá, ц’оγáц’* і інш., пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. Пры выпраўленнях матэрыялу збіральнікам паўторнага абследавання змяшчаецца матэрыял абодвух абследаванняў з паметай: перш., паўт.

У мэтах скарачэння каментарыяў аднародны матэрыял апускаецца або падаецца скарочана, у выбарачным парадку. У гаворках з непаслядоўным дысімілятыўным яканнем матэрыял змяшчаецца толькі ў пазіцыі галоснага перад націскным [а]: *в’аснá — в’иснá,* а ў дысімілятыўнаякаючых гаворках з ваганнямі ў вымаўленні галоснага перад іншымі націскнымі галоснымі — і ў іншых умовах. Пры вакалізме змешанага тыпу ў каментарыях паказваецца характар ваганняў у рэалізацыі галоснага ў першым складзе перад націскам. Пры пастаноўцы адсылачнага знака ў каментарыях змяшчаюцца толькі адхіленні ці асаблівасці ў сістэме вакалізму, а ў некаторых выпадках падаецца ў скарочаным выглядзе і матэрыял для асноўнага знака. Поўнасцю прыводзіцца матэрыял пры складаных або нявысветленых тыпах вакалізму і пры картаграфаванні рэдкіх дыялектных з’яў. **1** *в’иснá, с’истрá, с’м’ийáўс’а, абм’итáйуц’, з’имл’á, с’ц’инá, в’итрáк, йиздá, п’итá, ц’иγáц’, п’итáк; м’ишáц’, л’ижáц’, м’ижá, з м’ишкá; ц’имн’éц’, н’иz’éл’а, н’аz’éл’а, б’ис’éда, пъб’ал’éў, у с’ал’é; з’в’из’éм, в’ас’éлл’а, з’ал’óны, в’ас’óлый, з’амл’óй; γл’иz’éў, пъγл’иz’éў, пыγл’аz’éў, на п’ац’é, с’в’атл’éц’, у б’аz’é, у γн’аз’z’é, йичм’éн’; з м’ишкóм.* **2** *с’истрá, в’иснá, б’идá, с’иўбá, п’итá, ц’ижáр, л’ижáц’, м’ишáц’, с’иz’áц’, см’ийáцца; с’иγóн’н’а, с’истрóй, м’итлóй; ц’амн’éц’, у ц’апл’é, с’в’итл’éц’, м’ин’é, ц’иб’é, с’иб’é, з’ил’éзный, н’изв’éсна; γл’аz’éла, на п’ац’é; в’ас’éлл’е, з’ал’óный, з’в’аз’éм, н’ас’óм, н’асóм, йичм’éн’.* **3** *з’имл’á, разz’ивáцца, с’астрá, с’истрá, н’имá, сц’инá, п’атá, п’итá, z’ис’áты, ц’ил’áты, м’ишáц’, з м’ишкá, м’ижá, ц’ижáр; п’ийéц’, ц’ил’óнак.* **4** *в’аснá, з’амл’á, с’астрá, с’л’азá, м’атлá; б’адá, с’ц’анá, йадá, с’иўбá, с’икáч; п’итá, в’изáц’, ц’иγáц’, аγл’идáц’, п’итáк; л’ижáц’, м’ишáц’, z’ижá, м’ижá, с пл’ичá, з м’ишкá; ц’ижáр, ц’ажáр; пам’ин’áў, z’ис’áты, с’м’ийáцца, ц’ил’áты, с’еўн’á.* **6** *п’ийáц’.* **7** *z’в’инáццац’, с’истрá, z’ижýрнайа, с’ичáс, п’итнáстайа; дн’авáц’, с’астрá, м’атлá, сц’анá, с’аўбá, с’п’авáц’, в’азáц’, ц’аγáц’, м’ажá, з м’ашкá; ц’ажáр, ц’ал’áты.* **8** *ц’ижáр; н’аслá, с’ц’анá, в’атрáк, в’азáц’, ц’ажáр, с’м’айáцца, z’ал’áнка, ц’ал’áты.* **13** *в’ирстá, в’иснá, с’истрá, зам’илá, м’итлá, з’имл’á; б’идá, с’аўбá, йадá; п’итá, в’изáц’, наγл’идáц’; пам’ин’áў, ц’ил’áты, с’м’ийáцца; л’ижáц’, z’ижá, м’ишáц’, з пл’ичá.* **16** *з’амл’á, в’аснá, м’атлá, б’ада, с’ц’ана, z’ажá, м’ажа; п’етá, z’ис’áты; с’алó, б’адý, н’аz’éл’а, м’ажóй.* **19** *в’аснá, с’астрá, н’адáўна, з’амл’á, в’арстá, йанá; с’ц’анá, б’адá, йадá, с’аўбá; ц’иγáц’, в’изáц’, ц’ижáр; л’ажáц’,*

м'и/ашáц', л'ажáк, уц'ашáц'; пам'ин'áў, з'имл'á, п'ийáц', с'аўн'á. **21** *в'иснá, з'имл'á, н'имá, в'илá; м'илó, в'ислó, з'имл'óй, за з'ирнóм, за с'ирпóм, за м'итлóй; у з'имл'é, у ц'ипл'é; б'идá, с'икáч, издá, с'ийбá: сц'инóй, γн'издó, в'идрóм, γн'издóм, л'исóк; у γн'изz'é, у б'иz'é; пысц'ил'ў, паб'ил'ў, паб'ирў, прыв'иz'ú, прын'ис'ú, з'ил'ан'úна, л'иц'úм, н'иz'éл'а, б'ис'éда, з'ал'óны, пры z'ирéўн'и, в'ис'éлл'е, з'имл'óй, п'ан'óк; пам'ин'áў, с'м'ийáцца; п'итá, ц'ижáр, ц'иγáц'; z'ис'иц'ú, γл'иz'úм, γл'иz'éла; л'ижў, с пл'ичá, л'ижáц', м'ишáц', у z'ижы, м'ишк'ú, л'а м'ижы, п'ишкóм, z'ижóй; ц'ижáр, γл'ижў, йачм'éн', ц'ип'éр.* **25** *л'икáрства, выл'итáла, в'иснá, с'истрá, сц'иná, с'п'ивáл'и, аγл'идáц', пац'иγáў, ц'ижáр, зам'ин'áла, с'м'ийáцца, ц'ил'áты, абz'ил'áц',* рэдка *ц'ел'áты, z'ел'áнка; z'ижá, л'ижáц', з м'ишкá, ц'ишкáйа, ц'ижáр.* **27** *в'ирбá, в'иснá, с'истрá, с'ц'иná, с'ийбá, с'аўбá, с'имйá, з'в'изáц', ц'иγáц', п'атá, л'ижáц', м'ижá, ц'ижáр; у б'иz'é.* **29** *в'иснá, с'истрá, с'ц'иná, с'икáч, см'ийáцца, ц'ил'áты, пум'ин'áў; п'итá, в'из'áц', ц'иγáц', пл'ем'áнн'ица, с'астрá, z'ажá, м'ажá, л'ижáц', м'ишáц',* ***ц'ажáр;*** *— с'алó, в'аслó, м'итлóй; с'алóм, с'арпóм, в'ислóм; в'адрó, с'ц'анóй, в'адрóм, п'асóк, л'асóк; йадрó, с'в'атóчны, йадрóм, п'атóк; z'ажóй, з м'ашкóм; — у ц'апл'é, ц'амн'éц', с'в'атл'éц', у γн'аз'zé; пал'иц'éл'и, н'иz'éл'а, б'ис'éда, у с'ал'é, на с'ц'ан'é; в'ис'éлл'е, з'амл'óй; γл'иz'éла, на п'ац'é; йачм'éн'* (перш.); *с'истрá, в'иснá, м'итлá, пл'илá, с'икáч, с'ц'иná, с'ийбá, в'итрáк, ц'ил'áты, с'иz'áц', п'итá, п'итáк, ц'иγáц', ц'ижáр, в'изáц', л'ижáк; — с'алó, з'алó, в'аслó, м'атлóй, в'аснóй; б'идóй, л'аснóй, с'ц'анóй; йидрó, йирмó, п'итóй; з'амл'óй, z'ажóй; с'алóм, в'аслóм, з'арнóм, в'архóм; л'асóк, п'асóк, γн'аздóм; йадрóм, п'атóк, йармóм; п'ашкóм; — ц'амн'éц', в'арн'éй, м'ац'éц',б'арéц', у б'аz'é, на з'амл'é; н'ис'éц', в'из'éц', н'иz'éл'а, б'ис'éда, б'ирóза, м'иц'éл'ица, z'иц'éй, с'иz'éл'и, с'аz'éла; γл'аz'éла, на п'áц'é.* **30** *л'икáрства, в'идрá, чып'илá, с'истрá, м'итлá, з'имл'á, н'ихáй, н'имá, сл'изá;* рэдка — *сл'азá, н'амá, з'ерн'áты; б'идá, с'пивáц', в'итрáк, γн'издá,йездá, с'еўбá;* [е] сустракаецца рэдка, часцей — [и]; *пам'ин'áў, z'ил'áнка, z'ис'áты, с'м'ийáцца; п'итá, п'итáк, в'изáц', п'итнáццац'; м'ишáйуц', м'ишáна, пал'ижáўшы, z'ежá;* [е] ў гэтай пазіцыі сустракаецца рэдка: *пам'ешчáўс'а; ц'ажáр.* **31** *б'идá, йидá, йииздá, ц'ил'áт, с'иz'áц', п'итá, в'изáц', л'ижáў, z'ижá, ц'ижáр, къц'ан'áты; у ц'апл'é, ц'амн'éц', с'аz'éў, св'атл'éц', пъб'ал'éў, нъ с'ц'ан'é; γл'аz'éла, на п'ац'é, йачм'éн'; н'иz'éл'а, н'аz'éл'у, с'иz'éл'и, на ц'иб'é, ц'ип'éр.* **32** *с'истрá, з'имл'áнка, уц'иклá, с'амйá; м'истá, б'адá; с'иz'áц', п'ийáц', z'ис'áты; п'итнáццац', в'изáц', п'итá, п'итáк, ц'иγáц'; м'ишáц', м'ашáц', л'ажáц'.* **33** *б'ис'éда.* **35** *л'икáрства, уц'икáйуц', з'имл'á, пл'етн'á, в'иснá, чап'алá, с'аўбá, z'ийчáты, пав'изáл'и, с'ц'ис'н'áўс'а, м'ишáц', з м'ишкá.* **38** *йаздá.* **40** *в'азáц'.* **41** *в'аснá, з'амл'á, с'астрá, в'арстá, в'алá, пл'алá, б'ис шáпк'и, б'ис мáц'и; б'идá, с'ц'иná, идá, в'итрáк, с'ийбá, с'икáч; пам'ан'áў, z'ал'áнка, z'ас'áты, с'м'айáцца, ц'ал'áта, с'аўн'á; п'итá, л'ажáц', z'ажá, пл'ачá; ц'ижар; на с'ц'ин'é, пры с'аўб'é, у с'ал'é, паб'ал'éў, н'аz'éл'а; у б'иz'é, у γн'азz'é, св'атл'éц'; с'ц'ины, б'иды; паγл'ижў, прыв'ижў; п'ешкóм.* **42** *в'иснá, з'имл'á, с'истрá, м'илá; с'в'итáйиц', б'идá, с'ийбá, йидá; з'м'ан'áў, с'м'айáцца, ц'ал'áты, йаγн'áты; п'итá, ц'ижáр, п'итáк; л'ажáц', м'ашáц',*

z'ажá. **46** *в'иснá, в'ирстá, с'истрá, м'итлá, пл'илá, м'илá, н'ислá, чац'в'арта́к; б'адá, йадá, в'атра́к, с'айбá, хл'авá, с'ц'анá; с'м'айáцца, с'п'авáц', z'ас'áты, с'аz'áц', γл'аz'áц'; п'итá, в'изáц', z'ижá, з м'ишкá, з пл'ичá, в'инчáйуц'.* **47** *з'имл'á, в'иснá, с'истрá, сл'изá, пл'илá, н'имá; б'адá, йаздá, с'айбá; z'ив'áты, с'м'ийáцца; п'итá, ц'иγáц'; м'ашáц', з пл'ачá, л'ажáц', ц'ажáр; — с'илó, в'ислó, п'иклó, н'ислó; в'адрó, γн'аздó, л'аснóй, сц'анóй, в'адóмы; йайкó, йадрó; с'илóм, з'ирнóм, п'асóк, п'аскóм; н'ас'óм, з'ал'óны, з'амл'óй, йадрóм; м'ашкóм, п'ашкóм; — у ц'ипл'é, ц'имн'éц', ц'амн'éц', св'атл'éц', γл'аz'éла, на п'ац'é, йачм'éн'; — л'ижу́, пл'ичу́, м'ишку́, в'ажу́, ц'аγну́, б'иру́, в'иду́, н'ису́, на баγу́, п'атýх, п'арýн; в'ирсты́, в'изл'и́, ц'икл'и́; йазды́, б'ады́; в'ал'и́к'и, прыв'аz'и́; йазы́к, св'аты́, м'асны́.* **49** *в'аснá, запл'алá, прын'аслá, сл'азá, л'иγлá, п'ераz'ивáцца, с'истрá; б'адá, с'ц'анá, йадá, йаздá, в'атра́к, с'айбá, с'икáч; зам'ан'áў, с'м'айáлис'а, с'аz'áц', ц'ил'áты, пам'ин'áў, пийáц'; п'атá, зав'азáц', зац'аγáц', паγл'адáц', п'атáк; атв'ачáц', пал'ажáц', м'ажá, м'ашкá, м'аz'в'ажáт, плац'ажáм'и.* **51** *н'апрáўда, с'астрá, пл'алá, с'истрá, н'имá, с'айбá, йадá, с'акáч, с'ц'анá, б'адá; с'аz'áц', с'м'ийáцца, пам'ин'áў, z'ис'áты; п'атá, в'изáл'и; м'ажá, с пл'ачá, м'ашкá, л'ажáк, ц'ажáр.* **53** *н'ипрáўда, з'имл'á, с'истрá, в'иснá, в'ирстá, в'илá, с'имйá, з'имл'áнка, зам'ирзáйиц'; с'ц'инá, б'идá, сл'ипáйа; п'итá, в'изáц', ц'иγáц', п'итáк; с'п'ийáла, ц'ил'áт, п'ийáц'; л'ижáц', м'ишáц', z'ижá; — з'л'иц'éў, ц'имн'éц', н'иz'éл'а, н'ис'éц', ц'ирп'éў, пл'иц'éц', м'иц'éл'ица, z'ирéўн'а, ц'ип'éр, ц'иб'é, н'ис'éц', γл'иz'éц', в'из'éц', пл'им'éн'н'ик, ц'ил'éγ'и, л'иц'éў, аб'ис'п'éчыў, z'иц'éй, с'иz'éла, γл'иz'éла, йичм'éн'; н'ам'éцк'и, у м'ас'ц'éчку, вучыц'ал'éй, в'ас'н'é, з'амл'é, у б'аz'é, у с'амйé, в'аз'éц'.* **54** *з'имл'á, с'истрá, н'имá; с'ийбá, б'идá, с'ц'анá; пам'ин'áў, z'ис'áты; ц'иγáл'и, п'итá, ц'ижáр; л'ажáц', z'ажá; — в'ис'éнн'ийа, ц'ил'óнка, ц'ал'óнка, л'ац'éла, на п'ац'é; паб'ал'у́, см'айýс'а, паб'ил'у́, с'м'ийýс'а.* **55** *в'иснá, с'ъстрá, с'илá; б'адá, йаздá, с'акáч, в'идрá; ц'ил'áта, с'ъz'áц', пам'ин'áў, п'ътá, в'ъзáц', ц'иγáц'; л'ъжáц', м'ижá, м'ашкá, пл'ачá, ц'ажáр.* **57** *в'ирстá, ликáрства, ус'иγдá, уц'икáц'; б'идá, с'ийбá, с'ц'инá, издá, па л'исáх; пам'ин'áў, с'иz'áц', с'м'ийáцца, ц'ил'áты, z'ис'áты, с'м'айáл'иса; п'итá, п'итáк, ц'иγáц', аγл'идáц', аб'изáц'ил'на, в'а^{и}зáц', ц'ижáр, ц'ажáр; л'ажáц', м'ашáц', з пл'ачá, з м'ашкá, л'ажáл'и, паб'ижáл'и, выйжžáйа; — γн'издó, в'ислó, в'аслó, с'аγóн'ашн'и, п'арóйдуц', н'адóйимка; в'идóмы, в'идрó, в'адрó, с'ийбóй, л'иснóй, с'ц'инóй, йиздóй, γн'аздó, γн'издó; йадрó, йармó, с'в'атóчны, п'атóй; м'ажóй, z'ажóй; с'арпóм, с'алóм, з'арнóм, П'атрóм, в'адрóм, γн'аздóм, в'идрóм, γн'издóм, ц'в'атóчк'и, в'áнóчк'и, п'асóк, л'асóк, п'исóк, л'исóк; йадрóм, йармóм; п'ашкóм, м'ашкóм; — ц'амн'éц', ц'имн'éц', у ц'апл'é, у ц'ипл'é, в'из'z'é; с'в'атл'éц', с'в'итл'éц', у γн'аз'z'é, у б'аz'é, у γн'из'z'é, у б'иz'é; паб'ил'éў, н'иz'éл'а, н'аz'éл'и, на с'ц'ин'é, пры с'айб'é, у с'ал'é, ц'иб'é; γл'аz'éла, паγл'аz'éц', на п'ац'é; в'ас'éл'л'е, м'иц'éл'ица, н'ас'éш, z'ан'óк, з'ал'óны, в'ас'óлы, н'ас'óм, в'аz'óм, з'амл'óй; йачм'éн'; — зм'ал'у́, паб'ал'у́, паz'ал'у́, см'ийýс'и.* **59** *с'имнáццац', н'и дáм, с'ц'инá, б'идá, м'ин'áйицца, z'ис'áтый, з'м'ийá, п'итá, в'ъзáц', питнáццатаγа; z'ажá, л'ажáц'.* **60**

в'исна́, с'истра́, чап'ила́, чап'ала́; б'ида́, с'иўба; с'иɣ'а́ц', ɣ'ис'а́ты; л'ижа́ц', с пл'ича́; — у ц'апл'е́, у ц'ипл'е́; у б'аɣ'е́, у с'ал'е́, пал'ац'е́л'и, м'аɣ'в'е́ɣ'; м'ац'е́л'ица, йачм'е́н'; — л'исно́й, л'асной, с'ало́, в'асло́, в'адро́. **61** *с'аўба́.* **64** *в'исна́, пл'им'а́нн'ица, с'ц'ина́, пам'ин'а́ў, ɣ'ил'а́нка, в'иза́ц', л'ижа́ц', ɣ'ижа́, бл'иша́ный,* але *ɣ'арв'а́ны, аɣл'ада́ц'.* **65** *с'имйа́, пл'итн'а́, в'исна́, б'ида́, с'ц'ина́, с'иўба́, с'иɣ'а́ц', з'м'ийа́, п'ита́, в'иза́ц', ɣ'ижа́, л'ижа́ц'; п'атна́ццац', папрыйажž́а́ўшы; атл'иц'е́ла.* **66** *в'исна́, сп'икла́, б'ида́, в'итра́к, с'иɣ'а́ц', пам'ин'а́ў, п'ита́, в'иза́ла, м'ижа́, ɣ'ижа́, ц'ижа́р; прыйежжа́л'и, учыц'ел'а́, п'ерас'ел'а́л'ис'а.* **67** *в'асна́, з'амл'а́, с'астра́, в'арста́, пл'ала́, пал'ата́ц', прыв'ала́, ɣ'аржа́ла, н'ама́, б'аз ма́ц'и; с'л'еза́, м'ила́, м'итла́; б'ада́, с'ц'ана́, с'аўба́, йада́, с'ака́ч, с'ц'ена́, б'еда́, с'ика́ч; ɣ'ес'а́так, с'аɣ'а́ц', с'арм'а́ɣу; п'ата́, ц'аɣа́ц', в'аза́ц', аɣл'ада́ц', п'ата́к; м'ежа́, м'ешка́, ɣ'ежа́, л'ежа́чы, с пл'ича́.* **71** *с'иўба́, с'аўба́.* **76** *з'имл'а́, в'исна́, в'ила́, с'ц'ина́, б'ида́, м'ин'а́ў, п'ита́, ц'иɣа́ц', л'ижа́ц', ɣ'ижа́; м'ала́, йазда́, з'амл'а́нка; — в'асло́, н'асло́, в'азло́, с'астро́й, с'истро́й; в'адро́, с'адло́, л'асно́й, с'ц'ано́й; йармо́, п'ато́й, п'ито́й, ɣ'ижо́й, м'ижо́й; ɣ'ан'о́к, в'ас'о́лы, з'амл'о́й; — у с'ал'е́, с'аўб'е́, л'ац'е́л'и, ɣл'аɣ'е́ла, с'ц'ин'е́.* **80** *выл'аза́йуц', поўм'аха́, зав'ала́с'а, прын'исла́, изɣ'ива́ўс'а, байива́йа, ɣ'в'ина́ццац', уц'ика́ла, с'п'ирва́, с'имна́ццац', зап'ика́найа, п'ика́рн'и; б'ада́, с'ц'ана́, с'п'ава́ц', йада́, йазда́, в'атра́к, с'ака́ч, с'аўба́, с'иўба́; ц'ал'а́там, ɣ'ав'а́ц'ера, м'ин'а́л'и, пас'ц'ис'н'а́ўс'а; уз'ила́, ц'иɣа́ц', аб'иза́ц'ил'на; аб'ишча́ў, прыйажž́айуц', ɣ'аўча́ты, выижжа́л'и, ɣ'иржа́ў.* **81** *аɣл'ада́ц'.* **82** *з'амл'а́, б'ада́, в'арста́, П'атра́, н'асма́чныйа, м'атла́; с'истра́, з'имл'а́, в'ирста́, па ɣ'ила́м, м'итла́, м'ила́, б'из пра́цы, с'ирпа́м'и; б'ида́, б'ада́, с'ц'ана́, с'ика́ч, с'ака́ч, в'ирста́, в'арста́, с'иўба́, с'аўба́; пам'ин'а́ў, пам'ан'а́ў, ц'ил'а́ты, ц'ал'а́ты, ɣ'ил'а́нка, ɣ'ал'а́нка, с'м'ийа́цца, с'м'айа́цца; п'ита́к, п'ита́, с'п'ава́ц', в'аза́ц', ц'аɣа́ц', разɣл'ада́ц'; пал'ажа́ц', м'ашка́, пл'ача́, п'ашча́найа, ц'ажа́р; — кац'ало́к, с'астро́й, с'истро́й, м'атло́й, м'итло́й, с'ало́, с'ило́, в'асло́; в'идро́, в'адро́, м'асто́ў, па л'исно́й даро́з'и, с'ц'ино́й, в'идо́ма; йадро́, йармо́, п'ито́й, п'ато́й; с'ило́м, в'асло́м, с'ирпо́м; в'идро́м, п'иско́м, л'асо́к, ɣн'аздо́; йармо́м, п'ато́к; п'ашко́м, м'ашко́м; — в'аду́, прыб'ару́, н'асу́ц', ɣ'ару́ц', с'истру́, нап'ику́; б'аду́, с'аку́, п'иту́х, п'ату́н, п'аву́н, б'аɣу́ц'; ц'аɣну́ла, зав'ажу́, зав'ижу́, пракл'ану́, успам'ану́; м'ажу́, у м'ашку́, пал'ажу́, у ɣ'ажу́, зам'ашу́; — с'истры́, в'арсты́; б'ады́, с'ц'аны́, йады́, цв'а́ты, з'в'ары́, б'иды́; м'асны́, с'в'аты́, йазы́к, п'аты́; л'ажы́ц', заб'ажы́ц'; — н'ас'и́, на з'амл'и́, в'аз'и́, с'п'акл'и́, с'п'икл'и́, с'аɣ'и́, н'ас'и́, п'ац'и́, мак'и́на.* **83** *с'истра́, м'ила́, с'л'иза́, чып'ила́, з'ɣ'аржа́ў, с'айча́с, уц'ака́ла, в'асна́, з'амл'а́, в'арста́, м'атла́, в'ала́, пл'ала́, н'ама́, н'иха́й; б'ида́, с'ц'ина́, с'п'ива́ў, йида́, йизда́, в'итра́к, с'ика́ч, с'иўба́; п'ийа́ў, с'ц'икл'а́ны, пам'ан'а́ў, ɣ'ал'а́нка, см'айа́цца, ц'ал'а́ты, с'аўн'а́; п'ита́к, п'ата́к, йана́, йина́, п'ита́, в'иза́ц', ц'аɣа́ў, аɣл'ада́ў; л'ижа́ц', ɣ'ижа́, м'ижа́, м'иша́ў, с пл'ача́, л'ижа́к, м'ишка́, ц'ажа́р.* **84** *уц'ика́й, з'имл'а́нка, з'имл'а́, зан'исла́, пан'асла́, н'ама́, н'аха́й; б'ида́, с'ц'ина́, с'п'ива́ц', йида́, йизда́, с'ика́ч; пам'ан'а́ў, с'м'айа́цца, ц'ал'а́ты; зв'аза́л'и, йака́йа, йана́;* рэдка — *ина́, п'ата́, в'аза́ц', ц'аɣа́ц', аɣл'ада́ц', падв'иза́ў, уз'ала́с'а; л'ажа́ц', м'аша́ц', м'ажа́,*

пл'ача́, л'ажа́к, м'ашка́, ц'ажа́р. **85** *с'имйа́, зан'исла́, л'иγла́, с'ц'ис'н'а́ўс'а, аz'ийа́лы, л'ита́йиц', с'астра́; б'ида́, z'ию̆ча́ты, с'м'ита́ну, у ц'в'ита́х, см'ика́лка, с'ц'ина́, с'п'ива́ц', йеда́, в'етра́к, с'еўба́, с'ека́ч, z'аўча́ты, йазда́; пам'ан'а́ў, с'аz'а́ц', с'м'айа́цца; п'ата́, в'аза́ц', ц'аγа́ц', п'ата́к; л'ажа́ц', z'ажа́, с пл'ача́, прыйижжа́ла, прыйажžáл'и; — с'ало́, в'асло́, с'истро́й, м'итло́й.* **87** *в'исна́, с'истра́, б'ида́, в'иза́ц', ц'ил'а́т, л'ижа́ла; з'емл'а́, с'п'ерва́, с'ем'ена́.* **88** *в'асна́, з'амл'а́, в'арста́, н'има́, н'и ма́йу, б'ис-пла́тна; с'ало́, в'асло́, м'ажо́й, с'ало́м, в'асло́м, з'арно́м, в'аду́, б'ару́, три в'ерсты́, тры с'естры́, з'имл'и́, п'икл'и́, у ц'ипл'е̇; — б'еда́, сп'ева́ц', сц'ена́, с'еўба́; в'адро́, γн'аздо́, па л'есно́й даро́з'е, в'адро́м, л'асо́к, п'асо́к; с'аку́, б'аγу́, ат с'ц'ены́, б'еды́, св'етл'е́ц', у б'еz'е̇; — з'м'ел'у́, пас'ц'ел'у́, паz'ел'у́, прын'ес'и́, паб'ел'и́л'и, в'ел'и́к'и, запл'ец'и́, па-л'ец'е́л'и, паб'ел'е́ў, м'ец'е́л'ица, з'ел'о́ны, в'ес'о́лы, в'ис'о́лы, z'е-с'а́ты, ц'ел'а́ты, пам'ен'а́ў; — в'еза́ц', п'ета́, ц'еγа́ц'; п'ето́й, йедро́, йедро́м; цеγну́, в'ежу́; м'есны́, с'в'еты́; γл'еz'и́м, z'ес'ец'и́; γл'еz'е́ла, на п'ец'е̇; — плац'ежу́, л'ежу́, м'ежу́, z'ежу́, м'ешу́; z'ажа́, м'ажа́, м'ашка́; л'ажы́ш, б'ажы́ш, м'ашк'и́; п'ешко́м, z'ежо́й; у z'ежы́; паγл'еžу́, прыв'ежу́, йачм'е́н'.* **89** *с'аz'а́ц'.* **90** *в'асна́, з'амл'а́, з'емл'а́, н'има, в'арста́; с'ало́м, з'ерно́м, с'арпо́м, с'ало́, в'асло́; н'асу́, п'аку́, тры в'арсты́, z'в'е с'астры́, з'амл'и́, п'акл'и́, у ц'апл'е́, ц'амн'е́ц'; — б'ада́, сц'ана́, с'аўба́, йада́, с'ека́ч; в'адро́, в'адо́мы, аз'аро́, с'ц'ено́й, в'адро́м; п'ату́х, с'еўбу́, у с'н'аγу́, б'аγу́, б'ады́, с'ц'ены́, йады́, св'атл'е́ц', у б'аz'е̇; — з'амл'у́, паб'ал'у́, с'ц'ану́, прын'ас'и́, в'ал'и́к'и, пав'ал'и́, пал'ац'е́л'и, н'аz'е́л'а, б'ас'е́да, у с'ал'е́, в'ас'е́л'л'е, м'ац'е́л'ица, з'ал'о́ны, в'ас'о́лы, н'ас'о́м; z'ис'а́ты, пам'ен'а́ў, см'ейа́цца; — в'еза́ц', ц'еγа́ц', п'ета́; йадро́, св'ато́чны, п'ето́й, йадро́м, п'ато́к; ц'аγну́, ц'еγну́, в'ежу́, йазы́к, п'аты́, м'асны́; γл'еz'и́м, м'ак'и́на, п'ац'и́, zес'ац'и́, γл'аz'е́ла, на п'ац'е́; — л'ажу́, л'ачу́, л'ечу́, z'ажу́, у м'ешку́, л'ежа́ц', м'еша́ц', л'ажы́ш, б'аγ'и́ш, м'ешк'и́, у z'ажы́, z'ежо́й, м'ашко́м, п'ешко́м; — йачм'е́н', ц'ежа́р, прыв'ежу́, паγл'еžу́.* **91** *с'аўба́.* **92** *с'имна́ццац', в'ила́, ц'иса́к, с'ир'ида́; йида́, z'в'ена́ццац'; з'м'ин'а́ла, с'иz'а́ц', с'м'ийа́цца; ц'иγа́йецца, аγл'ида́ў; м'ижа́, м'иша́ц', с пл'ича́; — йиздо́й; — с'ц'имн'е́ц', н'иz'е́л'а, γл'иz'е́ла, йачм'е́н', йичм'е́н'.* **93** *б'ида́, р'ика́, с'ию̆ба́, с'ика́ч, йида́, йизда́; с'иz'а́ц', ц'ил'а́ты, н'ил'за́, с'м'ийа́цца; аγл'ида́ў, п'ита́к, ц'ьγа́йуц', пр'иγл'ьда́ў, м'ишка́, л'ижа́ц', л'ижа́к, ц'ижа́р; — ц'амн'е́ц', у ц'апл'е́, с'в'атл'е́ц', на сц'ан'е́, з'ам'е́л'нуйу; z'ире́ўн'а, йичм'е́н'; пъγл'аz'е́ц', нъ п'ац'е́.* **95** *па л'исно́й даро́γ'и, з'ел'о́ны.* **96** *с'ила́, абм'ира́ц', в'иза́ц', л'ижа́ц'; — ц'амн'е́ц', з'ил'ан'е́ц', с'л'апейу, у γн'азz'е́, н'иz'е́л'а, з'ил'е́зный, z'ире́ўн'а, б'ил'е́ц', пъб'ил'е́ла, пъб'ис'е́двый, γл'иz'е́ла, с'иz'е́ла; йичм'е́н'.* **97** *в'исна́, с'истра́, м'ила́, в'ирста́, пл'ила́; б'еда́, с'еўба́, с'ека́ч, йада́; пам'ин'а́ў, ц'ил'а́ты, с'м'ийа́цца, z'ис'а́ты, z'ес'а́так; п'ата́, в'аза́ц', ц'аγа́ц', аγл'ада́ц'; л'ажа́ц', м'ажа́, м'аша́ц', пл'ача́, ц'ажа́р; — ц'имн'е́ц', у ц'ипл'е́, ц'ип'е́р; с'в'атл'е́ц', б'аz'е́, у γн'азz'е́, у с'ал'е́, пал'ац'е́л'и, с'аўб'е́, б'ас'е́z'е́; γл'иz'е́ла, йачм'е́н', γл'иz'и́м.* **98** *с'ил'ма́γ, с'ича́с, z'ис'а́ты.* **99** *в'исна́, б'ида́, р'ика́, ц'ил'а́ты, в'иза́ц', м'ижа́; ц'имн'е́ц', с'в'итл'е́ц', γл'иz'е́ц', γл'иz'е́ла, с'иz'е́ла, н'иz'е́ла, б'ис'е́да, пъл'иц'е́л'и, м'иц'е́л'ица, в'ис'е́л'л'а; у ц'апл'е́, у γн'азz'е́, у б'аz'е́; п'ан'о́к, z'ан'о́к.* **100** *в'исна́, с'и-*

ка́ч, ц’ил’а́ты, п’ита́, м’иша́ц’, ц’ижа́р; — ц’имн’е́ц’, с’в’итл’е́ц’; у γн’из’z’е́, у б’иz’е́, у с’ил’е́, нъ с’ц’ин’е́, у ц’ипл’е́, нъ п’иц’е́; пъл’иц’е́л’и, пъб’ил’е́ў, н’иz’е́л’а, б’ис’е́да, в’ис’е́л’л’е, м’иц’е́л’ица, γл’иz’е́ла, йичм’е́н’; п’ан’о́к, ц’ан’о́к, з’ал’о́ный, в’ас’о́лый, н’ас’о́м, в’аz’о́м, з’амл’о́й. **102** с’истра́, б’ида́, ц’ил’а́ты, п’ита́, л’ижа́ц’; м’итло́й, с’истро́й; в’адро́, γн’аздо́, пъ л’асно́й; п’ато́й, йармо́, с’в’ато́чный. **103** в’исна́, з’имл’а́, з’емл’а́, в’ерста́, в’ирста́, в’ела́, в’ила́, м’етла́, м’итла́; б’еда́, с’ц’ена́, с’еўба́; z’ел’а́нка, п’ийа́ц’, с’м’ейа́цца, с’еz’а́ц’; п’ета́, в’еза́ц’, ц’еγа́ц’; л’ежа́ц’, м’еша́ц’, z’ежа́, м’ежа́, пл’еча́, м’ешка́; ц’ежа́р, ц’ажа́р; — в’едро́, в’едо́мы, л’есно́й, сц’ено́й, йедо́й; с’ало́, в’асло́, с’астро́й, п’ато́й; п’есо́к, л’есо́к, ц’в’ато́к, в’адро́м, γн’аздо́м, в’ано́к, с’ало́м, п’ато́к; — йичм’е́н’, йачм’е́н’, б’ас’е́да, γл’аz’е́ла. **105** в’исна́, б’ида́, ц’ил’а́ты, п’ита́, л’ижа́ц’; — с’в’итл’е́ц’, ц’имн’е́ц’, у ц’ипл’е́, у γн’из’z’е́, нъ с’иўб’е́, пъб’ил’е́ў, з’б’ил’е́ў, нъ с’ц’ин’е́, нъ с’ц’ан’е́, м’иц’е́ц’; z’ан’о́к, з’ал’о́ный, в’ас’о́лый, н’ас’о́м, в’аz’о́м, з’амл’о́й; γл’иz’е́ла, нъ п’иц’е́, нъ п’ац’е́; йичм’е́н’. **106** в’исна́, с’ц’ина́, ц’ил’а́ты, пъм’ьн’а́ў, п’ита́к, л’ижа́ц’, ц’иγа́ц’, ц’ижа́р, с’м’ета́на; — атл’иц’е́ла, б’ире́ц’, γл’иz’е́ла, йичм’е́н’; н’аz’е́л’, пъб’ал’е́ў, м’ас’ц’е́чка, ц’амн’е́ц’, у ц’апл’е́, у б’аz’е́, у γн’аз’z’е́, на с’ц’ан’е́; в’ас’о́лы, з’ал’о́ны, п’ан’о́к, z’ан’о́к, н’ас’о́м; йешчо. **108** в’исна́, з’имл’а́, з’емл’а́, в’ирста́, в’ерста́, в’ила́, в’ела́, м’итла́, м’етла́; б’еда́, с’ц’ена́, с’еўба́; z’ел’а́нкъ, с’еz’а́ц’, с’м’ейа́ццъ, z’ес’а́ты; п’ета́, в’еза́ц’, ц’еγа́ц’, ц’ежа́р; л’ежа́ц’, м’еша́ц’, z’ежа́, м’ежа́, з пл’еча́, з м’ешка́; — в’едро́, в’едо́мы, л’есно́й, с’ц’ено́й, йедо́й; с’ало́, в’адро́, в’асло́, с’астро́й, м’атло́й; п’ато́й, с’в’ато́чны; йичм’е́н’, йачм’е́н’. **111** в’исна́, в’итра́к, ц’ил’а́ты, п’ита́, л’ижа́ц’, ц’ижа́р; — пъл’иц’е́л’и, н’иz’е́л’ь, б’ис’е́да, γл’иz’е́лъ, γл’аz’е́лъ, йачм’е́н’; йичм’е́н’; ц’амн’е́ц’, ц’арп’е́ц’, в’ас’е́л’л’ь, м’ац’е́л’ицъ, у γн’аз’z’е́, у б’аz’е́, нъ п’ац’е́, п’ан’о́к, з’ал’о́ны, в’ас’о́лы, в’аz’о́м, з’амл’о́й, м’ажо́й, п’ашко́м. **112** в’исна́, з’имл’а́, м’итла́, пл’ила́, б’ида́, с’ц’ина́, с’п’ива́ц’, с’иўба́; пъм’ин’а́ў, ц’ил’а́ты, с’иўн’а́, с’м’ийа́ццъ; п’ита́, в’иза́ц’. ц’иγа́ц’, аγл’ида́ц’, п’ита́к, ц’ижа́р; л’ижа́ц’, м’ижа́; — с’ило́, в’исло́, с’истро́й; в’адро́, в’идро́, с’адло́, с’идло́, с’ц’ано́й, с’ц’ино́й; йармо́, йирмо́, с’в’ято́шны, с’в’ито́шны, п’ато́й, п’ито́й; с’ило́м, з’ирно́м; в’адро́м, в’идро́м, γн’аздо́м, γн’издо́м, п’ашко́м; п’асо́к, п’исо́к; йадро́м, йидро́м, йармо́м, йирмо́м; ц’амн’е́ц’, с’в’атл’е́ц’, с’в’итл’е́ц’; пъл’иц’е́л’и, пъб’ил’е́ў, б’ис’е́дъ, γл’иz’е́лъ; у ц’апл’е́, у б’аz’е́, у б’иz’е́, нъ п’иц’е́; в’ис’е́л’л’е, м’иц’е́л’ицъ, йичм’е́н’; п’ин’о́к, ц’ин’о́к, з’ил’о́ны, в’ис’о́лы, н’ис’о́м; — у с’н’аγу́, у с’н’иγу́, б’аγу́, б’иγу́, п’агу́х, п’иту́х; л’ижу́, л’ичу́, пл’ичу́, м’ижу́, у м’ишку́; прыв’ижу́, пъγл’иžу́; в’аду́, н’асу́, п’аку́, б’ару́, п’ару́н; з’м’ал’у́, с’м’айу́с’; цаγну́, п’ату́, в’ажу́; с’астры́, б’ады́, п’аты́, м’ажы́; з’амл’и́, в’ал’и́к’и, γл’аz’и́м. **113** в’исна́, с’иўба́, ц’ил’а́ты, в’иза́ц’, л’ижа́ц’, ц’ьжа́р; — с’в’ито́чны, п’ито́к; с’в’ато́шны, йадро́, йармо́, с’ало́, в’адро́, м’ажо́й, йдро́м, йармо́м, с’ало́м, п’аско́м, п’ашко́м. **115** у б’иz’е́, у б’аz’е́; с’м’ийу́с’. **116** з’ьмл’е́й. **117** в’исна́, з’имл’а́, в’ила́, с’л’иза́; б’ида́, с’ц’ина́, с’п’ива́ц’, с’ика́ч, в’итра́к, с’иўба́; ц’ил’а́ты, пъм’ин’а́ў, z’ил’а́нкъ; в’аза́ц’, ц’аγа́ц’, п’ата́к, аγл’ада́ц’, ц’ажа́р; м’иша́ц’, л’ижа́ц’, z’ижа́, м’ижа́, ц’ажа́р. **118** с’истра́, б’ида́, пл’им’а́н’н’ица, п’ита́, л’ижа́ц’, ц’ижа́р; — ц’имн’е́ц’, с’в’итл’е́ц’, бл’идн’е́ц’,

ц'ирп'éц', н'иz'éл'а, пал'иц'éл'и, паб'ил'éў, б'ис'éда, ц'ил'éγа, z'ирéўн'а, с'м'ил'éй, м'иц'éл'ица, γл'иz'éла; у ц'апл'é, на с'адл'é, у γн'изz'é, ц'иб'é, на п'иц'é; йачéйка, йачм'éнный; з'амл'óй, н'ас'óм, в'ас'óлы, ц'ан'óк, п'ан'óк, н'ис'óм. **119** *выс'ил'áл'и, б'идá, ц'ил'áты, пл'исáў, z'ижá, ц'ижáр; — ц'имн'éц', с'в'итл'éц', бл'идн'éц'; н'иz'éл'а, н'ив'éста, пал'а-ц'éл'и, паб'ал'éў, б'ас'éда; γл'иz'éла, γл'аz'éла; z'ирéўн'а, ц'ип'éл'ник, ц'ип'éр, м'ин'é, п'ир'éйz'иц', с'в'ишчéн'н'ик, йичм'éн'; у ц'апл'é, на с'адл'é, у γн'из'z'é, на с'ал'é, на с'ц'ан'é, на с'аўб'é, на п'ац'é.* **120** *в'иснá, б'идá, с'иz'áц', п'итá, м'ижá,* але *з пл'ачá; — с'алó, в'аслó,* але *с'истрóй, м'итлóй; в'адрó, γн'аздó, с'адлó, в'адóмы, с'аўбóй, с'ц'анóй; йадрó, йармó, п'атóй; — ц'имн'éц', с'в'итл'éц', пал'иц'éл'и, паб'ил'éў, н'иz'éл'а, б'ис'éда, γл'аz'éла; у ц'ипл'é, у γн'из'z'é, у б'иz'é, у с'ил'é,* але *на с'ц'ан'é, с'аўбé, на п'ац'é; в'ас'éл'л'е,* але *м'иц'éл'ица; z'ан'óк, з'ал'óны, в'аz'óм, з'амл'éй.* **121** *в'иснá, с'икáц', ц'ил'áта, в'изáц', м'ижá; — н'иz'éл'а, паб'ал'éў, пал'ац'éл'и, ц'амн'éц', γл'аz'éла, с'в'атл'éц'; у ц'апл'é, у γн'аz'z'é, у б'аz'é, на с'ц'ан'é, на п'ац'é; — р'ив'éц', ц'ип'éр, м'ис'ц'éчка, м'ас'ц'éчка, раз'б'ир'éц', в'иц'éрац', из'в'ишчéн'н'и, м'иц'éл'ица; йачм'éн'; з'ил'óны, в'ис'óлы, з'имл'óй, атм'ин'óн, п'ан'óк, з'ал'óны, н'ас'óм; — с'м'ийўс'а.* **122** *с'истрá, ц'ил'áт, аγл'идáц', л'ижáц', ц'ижáр; н'иz'éл'и, с'иz'éла, ц'ип'éрац'ка, ичм'éн', γлаz'éла, ц'амн'éц'; у ц'апл'é, у б'иz'é, у γн'из'z'é.* **123** *с'истрá, в'иснá, б'идá, с'ц'инá, с'икáч, с'иўбá, в'итрáк, з'ивáц', с'п'евáц', р'екá; z'ил'áнка, пам'ин'áў, с'м'ийáцца, с'иz'áц', ц'ил'áты,* але: *с'аўн'á; п'итá, в'азáц', ц'аγáц', аγл'адáц', п'атáк, ц'ажáр; л'ажáк, м'ашáц', z'ажá, м'ежá, пл'ачá, м'ашкá; — с'алó, з'алó, в'аслó, м'атлóй,* але *с'истрóй; в'адрó, γн'аздó, в'адóмы, с'идлó, с'иўбóй, с'ц'инóй, па л'иснóй дарóγ'е; йадрó, йармó, п'итóй; с'алóм, в'аслóм, з'арнóм, с'арпóм; в'адрóм, γн'аздóм, п'исóк, л'исóк; йдрóм, йармóм, п'атóк; м'ашкóм, п'ашкóм; — на п'ицé, у б'иz'é, у γн'аz'z'é, у с'ал'é, б'ас'éда, паб'ал'éў; в'ас'éл'л'е, м'ац'éл'ица, п'ан'óк, в'ас'óлы, н'ас'óм, йачм'éн', йацм'éн'; — в'арсты, с'истры, м'итлы; с'ц'ины, б'иды; йазык, м'асны, п'аты, св'аты; л'ажыш; у с'н'аγý, б'аγý, с'акý, п'атýх, п'авýн,* але *с'иўбý; в'адý, н'асý, ц'аγнý, в'ажý; с'иz'íц', γл'аz'íм, м'ак'íна, прын'ас'í.* **124** *в'иснá, б'идá, р'ькá, ц'ил'áта; п'итá, в'изáц', в'азáла, п'ир'ев'азáла, ц'иγáц', ц'аγáц', аγл'идáц', аγл'адáц', п'итáк; л'ижáц', м'ишáц', z'ижá, м'ижá, л'ижáк, м'ишкá; — мьтлóй, с'астрóй, п'ьсóк; п'асóк, л'асóк, п'атóй; — н'иz'éл'а, пал'ац'éл'и, паб'ал'éў, γл'аz'éла; у ц'апл'é, у б'аz'é, у с'ал'é, на п'ац'é; z'ирéўн'и, м'иц'éл', йичм'éн'ишча, йачм'éн', прав'аз'éц'; з'ал'óны, в'ас'óлы, в'адóм, з'амл'óй; йишчó, йашчó, м'ажóй.* **125** *в'иснá, в'илá, с'иўбá, цв'иткá, ц'ил'áт, см'ийáцца, п'итá, γр'идá, ц'ижáр, л'ижáц', м'ижá; — пац'имн'éла, пас'в'итл'éла, кр'ипчéй, пал'иц'éл'и, паб'ил'éў, б'ис'éда, м'иz'в'éц', м'идв'éжъй, ц'ипл'éй, н'иz'éл'и, н'ив'éстка, б'ил'éй, у б'ис'éz'и, с'м'ил'éй, л'ихчéй; γл'иz'éл'и, пал'иz'éц', γл'иz'éла, паγл'иz'éў,* але *аб в'ас'н'é, на м'атл'é, у ц'апл'é, у б'аz'é, на з'амл'é, на п'ац'é, на м'ин'é; — м'иц'éл'ица, б'ир'éз'н'ик, в'ис'éл'л'е, п'ихц'éр', л'им'éш, в'ичéра, в'ичéр'иц', йичм'éн', йичм'éннайа, йийéшн'у; z'ан'óк, п'ан'óк, з'ал'óный, в'ас'óлый, н'ас'óм, в'аz'óм, з'амл'óй.* **126** *л'иγлá, б'идá, ц'ил'áты, п'итá, ц'ижáр, л'ижáц'; — б'ис'éда, па-*

л'иц'éл'и, н'иг'éл'а, пуб'ил'éў, ɣл'аг'éла, ɣл'аг'éўшы, с'в'атл'éц'; в'ас'н'é, с'ц'ан'é, на с'ц'ин'é, на в'ис'н'é, у ц'ипл'é, нъ п'ац'é; м'иц'éл'ица, в'ичéр'иц', ц'ип'éр, йичм'éн'; г'ан'ок, з'ал'óный, в'аг'óм, н'ас'óм, з'амл'óй, в'ас'óлый, ц'ан'óк. **127** *в'исна́, б'ида́, ц'ил'а́ты, п'ита́,* але: *с'аўн'а́, аɣл'ада́ц'; г'ижа́, м'ижа́, пл'ича́, л'ажа́к, м'ашка́, м'аша́ц', ц'ижа́р; —с'в'атл'éц', ц'амн'éц', пал'ац'éл'и, ɣл'аг'éла, паб'ил'éў, н'иг'éл'а, б'ис'éда; у ц'апл'é, на с'ц'ан'é, пры с'аўб'é, на п'ац'é, у с'ил'é, у б'иг'é, у ц'иб'é, у ɣн'из'г'é; в'ас'éл'л'е, в'ис'éл'л'е, м'иц'éл'ица, в'аг'é, н'ас'é, йачм'éн'; г'ан'óк, ц'ан'óк, з'ал'óны, в'ас'óлы, н'ас'óм, в'аг'óм, з'амл'óй.* **128** *с'истра́, с'иўба́, ц'ил'а́т, уз'ила́, м'ишка́, ц'ижа́р;—ц'имн'éйицца, пас'в'итл'éла, с'в'итл'éц', паɣл'иг'éла, пал'иц'éл'и, паб'ил'éў, н'иг'éл'а, пан'иг'éлак, б'ис'éда, м'иг'в'ец', б'ил'éй, л'ив'éй, ц'ис'н'éй. н'ив'éстка, йийé, б'из'м'éн'; у в'идр'é, м'ин'é, ц'иб'é,* але: *у ц'апл'é, у б'аг'é, у ɣн'аз'г'é, на с'с'ан'é, на с'аўб'é; — миц'éл'ица, л'иц'éц', ц'ип'éр, йийéц, йийéчка, йийéшн'и, йичм'éн', йичм'éнный,* але *г'ан'óк, п'ан'óк, з'ал'óный, в'ас'óлый, н'ас'óм, з'амл'óй.* **129** *в'исна́, р'ика́, г'ил'а́нка, в'иза́ц', л'ижа́ц', ц'ижа́р; —ц'имн'éц', с'в'итл'éц', пал'иц'éл'и, паб'ил'éў, н'иг'éл'а, б'ис'éда, ɣл'иг'éла, паɣл'иг'éла; у ц'ипл'é, у с'в'итл'é, у ɣн'из'г'é, у б'иг'é, аб в'ис'н'é, на м'итл'é, на з'имл'é, на з'ирн'é, на с'ирп'é, у ɣн'из'г'é, на с'ц'ин'é, на с'иўб'é, на п'иц'é, на м'ижé; — м'иц'éл'ица, в'ис'éл'л'е, б'ир'éз'н'ик, пам'ишчéн'н'а, в'ичéр'ишн'ай, йичм'éн', йичм'éн'ишча, йичм'éннайа; г'ан'óк, п'ан'óк, з'ал'óный, в'ас'óлый, н'ас'óм, в'аг'óм, з'амл'óй.* **130** *в'исна́, р'ика́, г'ил'а́нка, в'иза́ц', л'ижа́ц'; — пал'иц'éл'и, з'б'ил'éў, н'иг'éл'а, б'ис'éда, ц'ирп'éл'и, з'ил'éзный, з'ал'éзнай, м'иг'в'éц', ц'амн'éц', ɣл'аг'éла; у ц'апл'é, у ɣн'аз'г'é, у б'аг'é, у йаг'é, на п'ац'é;—м'иц'éл'ица, ц'ип'éр, ичм'éн'; н'ас'éц', ц'ак'éц', п'ан'óк, н'ас'óм, в'аз'óм.* **131** *в'исна́, р'ика́, с'иг'а́ц', п'ита́, м'ижа́, ц'ижа́р; — ц'имн'éц', с'в'итл'éц', пъл'иц'éл'и, пъб'ил'éў, б'ис'éда, н'иг'éл'а́, ɣл'иг'éла; у ц'ипл'é, у ɣн'изг'é, у б'иг'é, у с'ил'é, нъ п'иц'é, пр'и с'аўб'é; в'ис'éл'л'а, м'иц'éл', йичм'éн'; п'ан'óк, г'ан'óк, ц'ан'óк, в'ас'óлъй, з'ал'óнъй, н'ас'óм, в'аг'óм, з'амл'óй.* **132** *в'ила́, с'истра́, б'ида́, с'иг'а́ц', п'ита́, м'ижа́; ц'амн'éц', пъл'ац'éл'и, пъб'ал'éў, н'иг'éл'а, м'иг'в'éц', ɣл'аг'éла; у ц'апл'é, у ɣн'аз'г'é, у ɣн'изг'é, у б'аг'é, на с'ц'ан'é, на п'ац'é; —пл'иц'éн', пр'ин'ис'éш, л'им'éш, ц'ип'éр, п'ир'éнн'ик, м'ац'éл'ица, б'ар'éз'н'ик, йичм'éн', р'ав'éц'; г'ан'óк, з'ал'óный, н'ас'óм, в'аг'óм, з'амл'óй.* **133** *в'исна́, б'ида́, ц'ил'а́ты, в'иза́ц', л'ижа́ц', ц'ижа́р; — ц'имн'éц', с'в'итл'éц', пъл'иц'éл'и, пъб'ил'éў, б'ис'éда, н'иг'éл'а, ɣл'иг'éла; у ц'ипл'é, у ɣн'из'г'é, у б'иг'é, у с'ил'é, нъ с'ц'ин'é, у с'иўб'é, нъ п'иц'é; —в'ис'éл'л'а, м'иц'éл'ьца, йичм'éн'; г'ан'óк, ц'ан'óк, п'ан'óк, з'ал'óный, в'ас'óлый, н'ас'óм, в'аг'óм, з'амл'óй.* **134** *с'ирпа́, б'ида́, с'аннáйа, йезда́; г'ил'а́нка, с'иг'а́ц', ц'ил'а́ты, з'м'ин'а́л'и, с'м'ийа́цца, пъм'ан'а́ў; п'ита́, в'иза́ц', ц'иɣа́ц', аɣл'ида́ц', п'ита́к, ц'ижа́р, пъ ɣр'ада́х; л'ижа́ц'; — ц'амн'éц', с'в'атл'éц', пъб'ал'éў, пъл'ац'éл'и, ɣл'аг'éла; на з'амл'é, у ц'апл'é, у ɣн'аз'г'é, у б'аг'é, у с'ал'é, на п'ац'é, с'иб'é; —р'им'éннайа, ц'ир'éб'уц', ц'ип'éр, л'им'éш, с'ц'ир'éц', м'ац'éл'ица, йичм'éн', йачм'éн'ишча; з'ас'óлый, н'ас'óм, в'аг'óм, з'амл'óй, м'ажóй, г'ажóй; ц'ижóлайа.* **135** *в'исна́, с'ика́ч, ц'ил'а́ты, в'иза́ц', л'ижа́ц', ц'ижа́р; — ц'имн'éйьц',*

с'в'итл'éц', з'б'ил'éў, пъл'иц'éў, б'ис'éда, н'иz'éл'а, γл'иz'éла, у ц'апл'é, у γн'из'z'é, у б'иz'é, на с'ил'é, на с'ц'инé, с'иўб'é, нъ п'иц'é; в'ис'éл'л'а, м'иц'éл'ьца, йичм'éн', йичм'éнный; z'ан'óк, п'ан'óк, м'ан'óк, ц'ан'óк, з'ал'óный, в'ас'óлый, б'ар'óм, н'ас'óм, з'амл'óй, ц'ал'óнък. **136** *н'еz'éл'а, п'ен'óк, z'ел'áнка.* **137** *с'естрá, с'елó, в'еслóм, м'етлы́, н'ес'л'ú, ц'емн'éц', б'едá, в'едрóм, б'еγý, б'еды́, у б'еz'é, з'м'ел'ý, прын'ес'ú, пал'ец'éл'и, ц'ел'áты, в'езáц', л'еγáц', с'в'етóчны, п'етóй, йермóм, йармóм, йедрóм; в'ажý, успам'анý, йазы́к, без п'аты́, св'аты́, γл'аz'éм, м'ак'úна, на п'ац'é, γл'аz'éла; л'ажý, на м'ажý, у м'ашкý, м'ежá, з пл'ечá, на м'ажы́, у z'ажы́, м'ажóй, z'ажóй, йачм'éн', ц'ажáр.* **143** *в'аснá, с'астрá, м'атлá, с'л'азá, м'алá, в'алá, пл'алá, н'амá; б'адá, б'идá, с'ц'анá, с'ц'инá, с'п'авáц', с'п'ивáц', йадá, йздá, в'атрáк, с'аўбá; пам'ан'áў, z'ал'áнка, с'м'ийáцца, с'м'айáўс', с'иz'áц', ц'ал'áты, с'аўн'á;. п'атá, п'итá, в'азáц', ц'аγáц', ц'иγáц', л'аγáц', л'иγáц'; л'ажáц', м'ашáц', z'ажá, м'ажá, с пл'ачá, л'ажáк, м'ашкá, ц'ажáр.* **147** *б'едá, с'п'евац', у с'н'еγý.* **148** *в'аснá, з'амл'á, с'астрá; с'ц'анá, б'адá, йадá; п'атá, аγл'адáц', в'азáц'; пам'ан'áў, z'ас'áты; л'ажáц', л'ижáц', м'ишáц', м'ашáц'* — паралельнае ўжыванне; *ц'ажáр;* — *пал'иц'éл'и, н'иz'éл'а, ц'ип'éр; γл'иz'éла, на п'иц'é; у ц'апл'é, ц'амн'éц', йачм'éн'.* **149** *с'еўбá, йедá, с'в'етóчны, н'емá.* **150** *пам'ин'áў, с'м'ийáцца, z'ис'áты.* **152** *з'емл'ý, с'м'ейўс'а, паб'ел'ú, б'ес'éда, вес'éл'л'е, с'м'ейéцца.* **153** *с'л'изá, н'имá, н'ахáй, йидá, пам'ан'áў, z'ис'áты, п'атá, л'áжáц', м'ашáц'.* **155** *в'аснá, с'астрá, з'амл'á, в'алá, уц'икáў; б'идá, йадá, с'ьўбá, с'ькáч; пам'ин'áў, с'м'ийáцца, ц'ал'áты, с'м'ийáл'ис'а; п'атá, ц'аγáц', аγл'ьдáц', ц'ьжáр; л'ажáц', z'ажá, м'ашкá.* **156** *у б'еz'é, б'ес'éда, с'еz'áц', ц'ел'áты, п'етóк, на п'ец'é, л'ежáц', л'ежы́ш, б'ежы́ш, м'ежóй; в'аснá, з'амл'á, б'адá, в'азáц', с'алó, в'адрóм, в'ас'éл'л'е, в'ал'úк'и, с'в'атóчны.* **160** *в'аснá, в'алá, с'ц'анá, йадá; б'ьдá, с'ьўбá, с'ькáч, в'ьтрáк; пам'ин'áў, с'м'ийáцца; в'азáц', ц'ьγáц', аγл'идáц'; л'ажáц', м'ишáц', м'ишкá, ц'ьжáр; с'ьўбóй.* **161** *пам'ин'áў, z'ис'áты, м'ишáц'.* **166** *м'ишáц'.* **167** *в'иснá, м'итлá, с'илó, с'ирпóм, в'аслó.* **168** *см'ийáцца, пам'ин'áў, ц'ал'áты, с'аz'áц'.* **169** *м'ишáц', пам'ин'áў.* **171** *з'иᵉмл'á, м'иᵉлá, пл'иᵉлá; б'иᵉдá, с'ц'иᵉнá, в'иᵉтрáк, с'иᵉўбá; пам'иᵉн'áў, ц'иᵉл'áты, с'м'иᵉáцца; п'иᵉтá, ц'иᵉγáц', п'атáк; ц'ажáр, л'ажáц', z'ажá, м'ашкá.* **172** *в'еснá, б'едá, б'адá, п'етá, п'атáк, ц'ажáр, л'ажáц'; с'алó, с'адлó, в'едрó, п'атóй; п'ашкóм, м'ашкóм, с'елóм, л'асóк, п'есóк; б'ас'éда, б'ис'éда, γл'аz'éла, йечм'éн'; б'аγý, б'еγý, б'арý, пл'ачý, л'ачý; в'арсты́, б'ады́, с'в'аты́, л'ажы́м; ц'акл'ú, прын'ас'ú, паб'ал'ý.* **173** *м'ишáц'.* **174** звычайна *м'ишáц'.* **175** *с'м'ейáцца.* **176** *с'л'изá, с'м'ьйáцца, z'ежá.* **177** *з'амл'á, в'аснá, м'илá, м'итлá, в'азáц', л'ажáц'.* **179** *пам'ин'áў.* **180** *пам'ин'áў, м'ишáц'.* **181** *пам'ин'áў,* але: *с'аz'áц', ц'ал'áты.* **183** *с'м'ийáцца.* У пераднаціскных складах ні дысіміляцыя, ні рэдукцыя зусім не заўважаецца: *в'аснá, з'амл'á, б'адá;* дысімілятыўнае аканне і яканне для гэтай гаворкі не характэрна. **184** *с'м'ийáцца,* але: *ц'ал'áта, с'аz'áц'; м'ишáц', л'ижáц',* але: *z'ажá; в'аснá, б'адá, п'атá.* **185** *пам'ин'áў.* **186** *z'ажа, на пл'ачáх,* але *с'п'ишáйс'а, м'ишáйуц'.* **187** *пам'ин'áў, с'м'ийáцца,* але: *ц'ал'áты, с'аўн'á.* **188** *в'еснá, з'емл'á; б'адá, с'п'ав'áц', в'атрáк; ц'ал'áты,*

с'аz'áц'; п'атá, в'азáц', п'атáк; м'ишáц', м'ашкá. **189** *м'ишáц'.* **191** *с'астрá, в'адрá, хл'авá, ц'ажáр, п'атá, пам'ашáц', z'ажá; в'езлá, ц'ел'áт, л'ежáла, инá, йанá; в'ас'ц'й, в'ес'ц'й, з'амл'й, з'имл'й.* **192** *z'иўчáт.* **193** *в'аснá, з'амл'á, в'арстá, м'атлá, с'астрá, в'алá, пл'алá, в'илá, пл'илá; йидá, йадá, йиздá, в'итрáк, с'иўбá, б'адá, с'ц'анá; в'изáц', п'итá, ц'иγáц', аγл'идáц'; пл'ачá, м'ашкá, л'ажáк, ц'ажáр; пам'ан'áў, прал'атáў, с'аz'áц', с'м'айáцца; — пал'ац'éл'и, пал'иц'éл'и, паб'ал'éў, пас'аz'éў, пав'ас'ал'éў, н'аz'éл'а, у с'ал'é, у с'ц'ан'é.* Ужываецца дваякае вымаўленне некаторых слоў: *н'аz'éл'а, н'иz'éл'а, прыл'ац'éл'и, прыл'и-ц'éл'и, п'атýх, п'итýх.* **194** У першым складзе перад націскам ужываюцца [и] і [е]: *м'итлá, м'етлá,* але пераважае [и]: *в'иснá, б'идá, п'итá, л'ижáц',* але *с'аўбá, ц'ажáр.* **195** *в'и^{е}снá, с'и^{е}стрá, в'е^{и}рстá* (гук пераважна сярэдні паміж [е] і [и]); *б'идá, в'итрáк, с'икáч, с'аўн'á, пам'ин'áў, с'м'ийáцца* (ужываецца пераважна [и]); *п'атá, ц'ажáр, ц'аγáц', в'изáц'* (пераважна [а]); *л'ижáц', м'ишáц', м'ишкá.* **196** *в'аснá, з'амл'á, с'астрá, в'иснá, с'истрá, м'атлá, с'л'азá, в'алá, пл'алá; б'адá, с'аўбá, с'ц'анá, йздá; б'идá, йидá, пам'ин'áў, пам'ан'áў, с'м'ийáцца, с'иz'áц'; п'итá, аγл'идáц', в'азáц'; л'ажáц, м'ашáц', z'ажá, м'ашкá, л'ижáц'.* **197** *б'идá, с'еz'áц'.* **198** *б'адá, с'акáч, в'атрáк;* [а] набліжаецца да [е]; *ц'ал'áты* (ужываецца пераважна [а]), *с'м'айáцца; пам'ин'áў, м'ишáў.* **200** *кал'асá.* **201** *в'аснá, в'арстá, в'еснá, б'идá, йаздá, ц'ьл'áты; п'итá, п'итáк; л'ьжáў.* **203** *с'икáч, б'адá, ц'ьл'áт, п'атá, м'ажá.* **204** *в'алá, апав'ашчáў, пам'ашáўс'а, зам'ашчáў; м'итлá, с'истрá, в'иснá, зас'ивáц', в'изáц', м'ишáц'.* **206** *прын'аслá, с'ьстрá, ц'ел'áты, п'атá, z'ажá; с'ьлó, с'ьлóм.* **207** *в'илá, н'ислá, л'итáц'и, с'истрá, с'ичáс, н'имá; с'алó, с'астрóй, за с'алóм, в'аслóм, л'ажым, л'ац'им, в'адý, н'асý, б'арý, п'акý, п'акл'й, л'аγл'й, ц'акл'й, да с'астры; — б'идá, пас'п'ивáйам, пас'п'ивáц'; в'адрó, па л'аснóй дарóз'е, сн'аγý, л'асным, у в'адрé; — пас'ц'ал'ý, паб'ал'ý, пам'ал'ý, паz'ал'ý; прын'ас'й, прыв'аz'й, пав'ал'й, паб'ал'йл'и, паz'ал'йл'и; адл'ац'éл'и, н'аz'éл'а, у с'ал'é, паб'ал'éў, у γн'азz'é, на с'ц'ан'é; з'ал'óны, в'ас'óлы, б'арóза, в'арóўка, б'арóм, п'ачóм, н'ас'óм, в'аz'óм, z'ис'áты, с'м'ийáцца, пам'ин'áў; — п'итáк, в'изáў; ц'аγлó, паб'арý, ц'аγлóм, пац'аγнýц', заγл'анý, зав'ажы; паγл'аz'им, п'ац'й, z'ис'ац'й, γл'аz'éла; — л'ажý, на м'ажý, на л'ашчý, к пл'ачý; л'ижáў, с пл'ичá, м'ишáц', ат м'ишкá; л'ажыш, на м'ажý, м'ашк'й, z'ашóвы, пл'ачó, м'ажóй, за м'ашкóм, на пл'ачы; прыв'ажу* (перш.); *в'иснá, з'имл'á, с'истрá, в'ирстá, м'илá; н'аслó, в'алó, м'алó; сц'аны, б'ады, йады; йидá, в'êтрáк, с'иўбá; в'идрóм, п'искóм, л'исóк, п'исóк; б'аγý, с'акý, св'итл'éц', у γн'изz'é, у б'иz'é, аб в'исн'é.* У старэйшых перад націскным [у], ['у] ў першым складзе перад націскам вымаўляецца [и]: *пас'ц'ил'ý, зм'ил'ý, паб'ил'ý; ц'иγáц', аγл'идáц', п'итá, ц'êжáр; йадрó, св'атóчны, п'итóй, к'ип'атóк; кл'анý, п'итý, в'êжý; йазык, св'аты, м'ас'ны, п'аты; на п'иц'é, м'ишáц', б'ажыш, на м'êжы, м'ижóй, м'ишкóм; паγл'ижý, ц'ижáр, йачм'éн'* (паўт.). **209** *в'иснá, б'идá, в'изáц', п'ичáтка, пл'илá, с'икáч, ц'ил'áты, п'итá, ц'ижáр; м'ашáц', апав'ашчáц'.* Ненаціскное этымалагічнае «е» вымаўляецца як [и] толькі перад націск-

ным [а]; найбольш характэрнай рысай гэтай гаворкі з'яўляецца дысіміляты́ўнае яканне. **210** *с'істра́, б'іда́, л'іжа́ц', в'іза́ц'; ц'іжо́лайа, м'ішко́м; ɣл'аɣ'е́ла, ɣл'іɣ'е́ла.* **212** *в'існа́, з'імл'а́, с'істра́, б'іда́, с'ц'іна́, йазда́, с'аўба́* (пераважна ўжываецца [і]); *ц'іл'а́ты; п'іта́, в'іза́ц', ц'іɣа́ц'; з м'ішка́, л'іжа́ц', ц'іжа́р; п'іто́й, йадро́, с'в'ато́чны* (пераважна ўжываецца [а]). **213** *в'асна́, з'амл'а́, с'ц'ана́, л'ажа́ц', с'л'апа́йа, б'ада́, пам'ан'а́ў; ɣ'іс'а́ты, п'іта́к, в'іза́ц', м'іжа́, м'ішка́, в'існа́, з'імл'а́, с'істра́, м'ітла́, б'іда́* (школьнікі ўжываюць *б'ада́, с'ц'ана́*), *ц'іл'а́ты, пам'ін'а́ў, ц'іɣа́ц', л'іжа́ц', зам'іша́йу.* **214** *н'ісла́, с'істра́, с'естра́, п'екла́, п'ікла́, м'етла́; зас'іва́ц', б'еда́, б'іда́, п'іта́к, в'іза́ц'; м'іша́ц', л'іжа́ц', пам'ача́ц', апав'ашча́ц', пам'ашка́н'н'е, п'еча́тка; п'еку́, с'в'екро́ў.* **216** *в'ала́, л'ата́ц'; с'астра́, в'арба́, с'істра́; б'іда́, б'ада́, пас'п'ава́йе; ц'іл'а́ты, м'іша́нцы, з'м'іша́л'іс'а, пам'ін'а́л'і, с'м'ейа́цца; п'ата́к, п'іта́к, в'аза́ц'; л'ажа́ц', з м'ашка́, пл'ача́, на пл'іча́х.* **218** *с'оўбо́й.* **219** *в'асна́, в'існа́, з'амл'а́, з'імл'а, с'астра́, с'істра́, в'арста́, в'ірста́, м'ала́, м'іла́, в'ала́, в'іла́, пл'ала́, пл'іла́; б'ада́, с'ц'ана́, с'п'ава́ц', йада́, йазда́, в'атра́к, с'аўба́, с'ака́ч; пам'ан'о́ў, ɣ'іс'а́ты, ɣ'іл'а́нка, с'м'ійа́цца, с'іɣ'а́ц', с'аɣ'а́ц', ц'ал'а́ты, с'аўн'а́; п'ата́, в'аза́ц', ц'аɣа́ц', л'аɣа́ц', аɣл'адáц', п'ата́к, п'іта́к; л'ажа́ц', м'аша́ц', ɣ'ажа́, м'ажа́, з пл'ача́, л'ажа́к, з м'ашка́; ц'ажа́р, ц'іжа́р.* **220** *в'ала́, с'астра́, л'ата́ц',* але і *с'ê̂стра́; б'ада́, пас'п'ава́ц',* але і *б'іда́; с'м'ê̂йа́цца, пам'ê̂н'а́ў; п'іта́к, в'ê̂за́ц',* але і *п'ата́к; л'ê̂жа́ц', л'ê̂шча́, пл'еча́, м'еша́ц', м'ê̂шка́, с'ê̂стры́; паўц'ака́л'і, аɣл'ада́ц'.* **221** *м'іла́, н'ісла́, с'в'іча́, б'едн'а́к, абм'ен'а́ў, п'етна́ццац'; п'атна́ццац', в'аза́ц', ɣ'ажа́, на пл'ача́х, пал'ажа́ў, в'асна́, с'ака́ч, ɣ'ал'а́нка, с'м'айа́цца, с'аɣ'а́ц'.* **222** *в'асна́, з'амл'а́, м'ала́, уц' іка́йа; б'ада́, с'ц'ана́, йада́; ц'іл'а́ты, кац'ін'а́ты, с'аўн'а́, пам'ан'а́ў; п'ата́к, аɣл'ада́ц', в'аза́ц'; л'ажа́ц', м'аша́ц', ɣ'ажа́, м'ажа́, зм'іша́йу, л'ажа́к, з м'ашка́, ц'ажа́р; у ɣ'іжы́, л'іжы́ш.* **223** *б'ідн'а́к, ɣ'іл'а́нка, с'іла́, с'м'іййа́цца, ц'іл'а́та.* **224** *з'імл'а́, в'існа́, с'астра́, с'істра́, в'ірста́, м'ітла́, с'л'іза́, м'іла́, в'іла́, пл'іла́; б'іда́, с'ц'іна́, йізда́, йада́, с'п'ава́ц', с'іка́ч, с'іўба́; пам'ін'а́ў, ɣ'іл'а́нка, с'м'іййа́цца, с'іɣ'а́ц', ц'іл'а́та, с'аўн'а́, с'іўн'а́; п'іта́, в'аза́ц', в'іза́ц', ц'іɣа́ц', п'іта́к, аɣл'ада́ц'; л'іжа́ц', л'ажа́ц', м'іша́ц', ɣ'іжа́, м'іжа́, з пл'ача́, з' м'ашка́, ц'іжа́р, ц'ажа́р.* **225** *уц'іка́ў, с'м'іййа́цца, с'м'айа́цца.* **226** *н'ісу́.* **229** *с'м'ейа́цца.* **230** *м'акка́йа.* **232** *с'ц'ана́, л'ажа́ц'.* **236** *с'аўба́.* **240** *с'астра́, с'ц'ана́, йада́, йазда́, с'аўба́; зан'ісла́, в'існа́, с'істра́, в'ірста́, м'ітла́, с'іка́ч, ц'іл'а́ты, с'іɣ'а́ц', п'іта́, ц'іɣа́ц', в'іза́ц', п'іта́к, м'іжа́, м'ішка́, пл'іча́, ɣ'іжа́, м'іша́йе.* **241** *йада́; ɣ'іжо́й.* **243** *в'існа́, в'асна́, з'імл'а́, з'амл'а́, с'істра́, с'астра́, в'ірста́, в'арста́, м'ітла́, м'атла́; б'ада́, б'іда́, с'ц'ана́, йада́, йіда́, в'атра́к, в'ітра́к, с'аўба́, с'іўба́, с'іка́ч, с'ака́ч; пам'ін'а́ў, пам'ан'а́ў, с'м'іййа́цца, с'м'айа́цца, с'аɣ'а́ц', с'іɣ'а́ц'; п'ата́, п'іта́, в'аза́ц', в'іза́ц', ц'аɣа́ц', ц'іɣа́ц', п'ата́к, п'іта́к, м'аша́ц', м'іша́ц'; ц'ажа́р, ц'іжа́р; — пал'ац'е́л'і, паб'ал'е́ў, б'ас'е́да, б'іс'е́да, с'в'атл'е́ц'; у с'ал'е́, у с'іл'е́, на с'ц'ан'е́, у с'ц'ін'е́, у ɣн'аз'ɣ'е́, у ɣн'ез'ɣ'е́, ɣл'аɣ'е́ла, ɣл'іɣ'е́ла, на п'ац'е́, на п'іц'е́; — м'ашко́м, п'ашко́м, п'ішко́м, м'ішко́м, йішчо́, йашчо́; — ц'аɣну́, ц'іɣну́, в'ажу́, в'іжу́.* **244** *в'іла́, б'іда́, в'іза́ц', л'іжа́ц', в'існа́, с'ц'іна́, п'іта́, аɣл'іда́ц'; ц'аɣа́ц',*

ц'ажар, п'атак. Старыя людзі вымаўляюць [и] ў слове *ц'ижар,* моладзь жа вымаўляе [а]: *ц'ажар.* **248** *с'истра, йида, п'итак, л'ижац', з'в'изац', в'езац', м'ен'аццa, б'ежац', аγл'адац'.* **249** *в'исна, б'ида, п'ита, ц'ил'аты, с пл'ича, с'еz'ац'; с'ц'ана, б'ада, выц'аγац'и, выγл'адац'и, м'ажа, л'ажац'.* **250** *с'истра, б'ида, б'ада, ус'п'авайе, пас'п'ивац'; с'м'ийацца, п'итак, л'ижац', с'истра, м'ишанцы, л'ижала.* **251** *в'исна, б'ида, с'иz'ац', п'ита, ц'ижар, ц'ажар; л'ажанка, л'ажац', z'ажа; б'иγом, з'ил'оны, в'ис'олы* (перш.); *м'итла, с'ийба, йеда, йезда, с'мийацца, ц'ил'аты, z'ил'анка, ц'ал'аты, аγл'идац', в'изац', л'иγац'; пл'ача, м'ашка, пл'ачам'и; з'ирно* (паўт.). **252** *уц'икаў, с'имнаццац', с'ала, γуб'арнатар; б'ида, с'ц'ина, с'п'ивац', б'идн'ак, с'икач, с'ийба, в'итрак, л'асам'и, z'айча-ты; бл'ийайа, с'иz'ац', z'ис'атн'ику, ц'ал'аты, з'амл'анка; п'ита, в'изац'; л'ижац', м'ишац', z'ижа, м'ижа, прыйазжаў.* **253** *с'аестра, з'аемл'а, в'аесна, чап'ала; с'ц'аена, б'аеда, с'аеўба, с'аекач, в'аетрак; ц'аел'ат, пам'аен'аў, с'м'айацца, с'аеz'ац'; п'итак, п'атнаццац', п'ита, аγл'идац'; л'ажац', пам'аешац', z'аежа, с пл'ача; ц'аежар; — в'аесло с'аестрой, м'атлой, м'етлой; в'аедро, γн'аездо, в'аедома, с'ц'аеной, с'адло; п'аток; z'ажой, м'ажой; с'аерпом, в'аеслом, с'аелом, з'аерном; в'адром, γн'аздом, л'асок, п'аток, п'ашком, м'ашком; — пал'аец'ел'и, н'аz'ел'а, у б'аеz'е, у γн'аз'z'е, на п'ац'е, ц'амн'ей; б'аруц', п'аеску, в'аеду, б'аγу, ц'аγну, успам'аену, м'ажу; в'аел'ик'и, паб'аел'и, прын'аес'и, пав'ал'и, γл'аz'им.* **254** *с'истра, в'ирба, м'итла, з'арна, з'н'асла; л'акарства, б'ида, с'ц'ина, в'итрак, с'икач, с'ийба, йезда, йада; п'ийац', ц'ал'ата, с'м'айацца; п'ита, ц'иγац', п'итак, аγл'идац', ц'ижар; л'ижац', м'ишац', z'ижа, м'ишка.* **255** *уц'икай, в'исна, прац'икайа, с'астра, с'ала; в'итрак, с'п'ивац', б'ада, с'ц'ана, йада, йазда, с'айба, с'акач; ц'ил'ат, ц'ал'аты, с'м'ийацца, жн'айарак, распраz'ал'айуц'; п'ита, в'изац', п'итак, ц'иγац', аγл'адац'; z'ажа, м'ажа, с пл'ача, з м'ашка, ц'ижар.* **256** *в'исна, с'истра; б'ида, с'ц'ина, в'итрак, с'ийба, с'икач, йада, йазда, с'айба; z'ил'анка, ц'ил'ата, с'м'ийацца; п'итак, в'изац', ц'иγац', аγл'идац'; z'ижа, м'ишац', л'ажанка, пл'ачам'и, м'ашкам'и, м'ажа; ц'ижар, ц'ажар.* **257** *в'асна, с'астра, з'амл'а, в'арста, м'атла, с'л'аза, м'ала, пл'ила; б'ада, с'айба, в'атрак, с'ц'ина, с'п'ивац', йезда, йеда, с'икач; пам'ан'аў, z'ас'аты, ц'аγац', аγл'адац', п'атак, ц'ажар; л'ажац', м'ашац', z'ажа, м'ажа, пл'ача, л'ажак, м'ашка.* **259** *в'исна, б'ида, ц'ил'ат, п'ита, л'ижац'; ц'ам'н'ец', с'в'атл'ец', пыл'ац'ел'и, н'аz'ел'а, у б'ас'ез'и, пуб'ал'еў, γл'аz'ела, у γн'аз'z'е, ны с'ц'ан'е, ны п'ац'е; м'иz'в'еz', пын'иz'елык; ны б'ир'ез'ин'и, м'иц'ел'ица; ц'ан'ок, н'ас'ом, з'амл'ой, в'ас'олый, з'ал'оный; йачм'ен', йичм'ен'.* **264** *в'исна, з'ьмл'а, м'ьла, с'ьло, м'ьтлой, с'ьлом, з'ьмл'и, ц'ьмн'ец'и; б'ьда, в'ьдро, п'ьсок, б'ьγу, б'ьды, у б'ьz'е, н'ьz'ел'ь, в'ьс'ел'л'ь, z'ьн'ок; п'ьта, йьдро, ц'ьγну, йъзык...* (перш.). Чуецца не поўнасцю [ь], а гук, блізкі да [и]: *с'истра, в'исна, з'имл'а, уз'ила, с'ц'ина, йида, с'м'ийал'ис'а, п'ита, ийкайа, в'изац', л'ижац', z'ижа, ц'ижар;* перад націскнымі [о], [е], [и]—[ы], [у] вымаўляецца [а]: *с'ало, с'арпом, в'асны, в'аду, с'п'акл'и, в'адро, п'асок, п'атух, л'ац'ел'и, в'ас'олка, γл'аz'ела* (паўт.). **268** *в'исна, з'ьмл'а, с'ьло, в'ьслом, в'аду, з'ьмл'и, б'ьда, в'ьдро, п'ьсок, б'ьγу, б'ьды, у б'ьz'е, z'ьнок.*

п’ътǎ, йъдро́ (гл. запісы першага і паўторнага абследаванняў у нас. п. 264). Знак ставіцца ўмоўна. **272** *з’м’ъл’у́, пъб’ъл’у́, пъʒ’ъл’у́, прын’ьс’и́, прыв’ьʒ’и́, пъв’ъл’и́, в’ьл’ик’и; пъл’ьц’е́л’и, пъб’ъл’е́ў, б’ьс’е́дъ; в’ьс’е́л’л’ь, м’ьц’е́л’ицъ, п’ьн’о́к, н’ьс’о́м, пъм’ин’а́ў, ʒ’ис’а́ты, с’м’ийа́ццъ, ц’ил’а́ты; в’исна́, б’ида́, п’ита́, ʒ’ижа́; с’ало́, в’аду́, йады́, ʒ’ажо́й* (гл. каментарыі да нас. п. 264). **275** *в’исна́, з’имл’а́, с’истра́, н’и зна́йу, н’има́, в’ирста́, с’ирпа́м’и, чып’ила́, н’и ма́йу, γ’икта́р, з’имл’а́нку; с’ило́, в’исло́, с’идно́* (усё адно), *за с’ило́м, за с’ьло́м, с’ирпо́м, с’арпо́м; п’ику́, п’аку́, п’ьку́, в’иду́, б’ьγу́; тры в’ирсты́, б’ири́, б’ари́, з’амл’и́, п’акл’и́, п’ькл’и́, цькл’и́, у ц’ипл’е́, ц’ип’е́р, ц’амн’е́ц’; — б’ида́, п’ийа́ц’, йида́, йизда́, с’иўба́, с’ика́ч, ʒ’в’ина́ццац’; в’идро́, пад с’ц’ино́й, γн’издо́, в’идро́м, п’исо́к, л’исо́к; у с’н’иγу́, на б’иду́; с’ц’аны́, с’ц’ьны́, б’ьды́; — б’из’м’е́н, б’аз’м’е́н, с’в’атл’е́ц’; паб’ил’у́, паʒ’ил’у́, с’м’ийу́с’а; прын’ас’и́, в’ал’и́к’и, в’ьл’и́к’и, паб’ал’и́л’и, пав’ал’и́; н’иʒ’е́л’а, пал’иц’е́л’и, у с’ил’е́, на с’ц’ин’е́; п’ин’о́к, в’ис’о́лы, з’ил’о́ны, з’имл’е́й, з’амл’о́й, ц’ин’о́к, ц’ан’о́к; ʒ’ис’а́ты, ʒ’ив’а́ты, ц’ил’а́ты, с’м’ийа́цца, с’иʒ’а́ц’; — п’ита́, в’иза́ц’, ц’иγа́ц’, зав’иза́ц’, п’итна́ццац’; с’в’ито́чны, йармо́, п’ито́й, йирмо́м, йармо́м; пац’иγну́, в’ижу́, кл’ану́, кл’ьну́, пам’ину́, пац’аγну́; йазы́к, йизы́к, св’аты́, б’ес п’иты́, м’ик’и́на, м’ак’и́на, п’ац’и́, ʒ’ив’ац’и́, γл’аʒ’е́ў, на п’ац’е́; — на м’ажу́, л’ачу́, у м’ишку́; прыйижжа́л’и, ʒ’ижа́, з м’ишка́, л’ишча́, л’ижа́к; л’ашчы́, пал’ажы́ц’, у ʒ’ажы́; л’ашчо́ў, у м’ишо́к, п’ашко́м, п’ишко́м, ʒ’ажо́й; прыв’ажу́, паγл’ажу́, йачм’е́н’, йичм’е́н’.* **276** «е», «ě», «а» перад націскным [а] вымаўляюцца як [и]: *н’исла́, с’ика́ч, ц’ил’а́ты, п’ита́, м’иша́ц’;* перад астатнімі націскнымі галоснымі — як [а]: *с’ало́, л’асо́к, н’асу́, в’аʒ’и́, п’аты́, б’ас’е́да, н’ас’о́м.* **277** *с’арпа́м’и, м’ашка́.* **278** *ц’ел’а́ты, заγл’ада́ц’, ц’ажа́р.* **279** *з’амл’а́, ц’ал’а́ты.* **280** *в’исна́, з’имл’а́, с’истра́, в’ирста́, м’итла́, с’л’иза́, в’ила́; б’ада́, с’ц’ана́, с’п’ава́ц’, йада́, с’аўба́, в’атра́к, с’ака́ч; пам’ин’а́ў, ц’ил’а́ты, с’иўн’а́; в’иза́ц’, ц’иγа́ц’, аγл’ида́ц’, п’ита́к; л’ажа́ц’, м’аша́ц’, ʒ’ажа́, л’ажа́к, м’ашка́; ц’ижа́р, ц’ажа́р.* **282** *в’исна́, с’истра́, в’ирста́, в’ила́, сл’иза́; б’ада́, с’ц’ана́, йада́, с’п’ава́ц’, в’атра́к, с’аўба́, с’ака́ч; ʒ’ил’а́нкъ, ц’ал’а́ты, с’аўн’а́, с’аʒ’а́ц’, пъм’ан’а́ў; п’ита́, в’иза́ц’, ц’иγа́ц’, п’ита́к; л’ижа́ц’, ʒ’ижа́, м’иша́ц’; ц’ажа́р, ц’ижа́р; — у м’ишку́, м’ижу́.* **283** *в’асна́, з’амл’а́, м’итла́, м’ала́, П’атра́; с’ека́ч, в’етра́к; ʒ’ел’а́нка, ц’ел’а́ты; п’ата́, в’аза́ц’, ц’аγа́ц’; л’ажа́ц’, м’аша́ц’, ʒ’ажа́, м’ашка́; ц’ажа́р; м’итло́й.* **287** *с’истра́, м’итла́; ʒ’иўча́ты, с’п’ива́ц’, с’ека́ч, с’еўба́, б’ада́; с’аʒ’а́ц’, пам’ан’а́ў; п’ата́, в’аза́ц’, ц’аγа́ц’; м’иша́ц’, л’ажа́ц’, ʒ’ажа́, ц’ажа́р; — с’истру́, п’иту́х, п’ату́х, с’еўбу́; с’ц’ино́й; йаздо́й, в’асло́, в’асло́м.* **289** *ʒ’ил’а́нка, ʒ’ал’а́нка.* **290** *в’идра́, б’ида́, прын’исла́, л’ижа́ц’; в’и*[е]*за́ц’, п’и*[е]*та́к.* **291** *йада́, йазда́, с’аʒ’а́ц’.* **292** *в’исна́, с’ика́ч, пр’ив’ир’а́л’и, л’ижа́ц’, ц’ижа́р; — ул’иц’е́л’и, н’иʒ’е́л’у, пым’ашче́н’н’а, ц’амн’е́ц’, с’в’атл’е́ц’, γл’аʒ’е́ла; у ц’апл’е́, у б’аʒ’е́, ны п’ац’е́; пр’ин’ик’е́ц’, пын’ис’е́ц’, б’ир’е́з, ны в’ис’е́л’л’и; йачм’е́н’; п’ан’о́к, ʒ’ан’о́к, в’ас’о́лый, н’ас’о́м.* **293** *нап’икла́, выс’ика́ц’, ц’ил’а́там’и, в’иза́ц’, л’ижа́ц’; м’ис’ц’е́чка, п’ир’е́дн’ик; ц’апл’е́й, м’ац’е́л’ица, у ʒ’аре́ўн’и, н’аʒ’е́л’и, м’аʒ’в’е́ц’, ц’амн’е́ц’, пъγл’аʒ’е́ла, нъ п’ац’е́.* **294** *в’исна́, р’ика́, ц’ил’а́ты, ц’иγа́ц’; — ц’амн’е́ц’, с’в’итл’е́ц’, миʒ’в’е́ц’, н’аʒ’е́л’а, γл’аʒ’е́ла; на с’аўб’е́, пы п’ац’е́;*

z'арéўн'а, z'ишéўшы, м'ац'éл'ица, б'ар'éз'н'ичык, зыб'ир'éц', z'ир'éц'. **295** *в'излá, в'ирнá, у с'ин'áх, йидáк, в'изáц', л'ижáў, ц'ижáр; — б'ал'éйиц', б'ил'éйиц', ц'амн'éц', б'аз'м'éн; у γн'из'z'é, у γн'аз'z'é, р'ак'é, р'ик'é, м'ин'é, нъ п'иц'é; z'ар'éўн'а, пл'ац'éн', б'ир'éц', пл'им'éн'н'ица; з'ал'óны, z'ан'óк, н'ис'óм, в'иz'óм.* **296** *м'илá, с'икáч, z'ил'áнка, м'ишкá, ц'ижáр..., с'акáч, z'аржáц'; — в'иснóй, с'истрóй, с'астрóй, б'адрó, в'адрó, Л'авóн, йадрó, йаγó; с'алóм, л'асóк, в'адрóм, в'инóк, з'арнóм, с'в'акрóў; — б'ал'éйиц', б'ис'éда, н'иz'éл'а, γл'аz'éў, γл'иz'éла, м'аz'в'éц'; у γн'аз'z'é, б'аz'é, у с'ал'é; м'ац'éц', м'ац'éл'ица, б'ир'éч, н'ис'éц', γр'иб'éц'; з'ал'óнайа, в'ас'óлайа, в'аз'óм, з'амл'óй; паγл'иžý.* **297** *в'иснá, пын'ислá, л'иγлá, с'истрá, з'имл'á, в'ирстá, м'итлá, м'атлá; в'итрáк, с'икáч, с'ц'инá, с'ц'ан'á; пл'им'áн'н'ик, с'м'ийáцца, ц'ил'áты, ц'ал'áты; п'итá, в'изáц', ц'иγáц', п'итáк, ц'ижáр; м'ишáц', л'ижáц', пл'ичá, м'ишкá, л'ижáк; — н'аz'éл'а, н'иz'éл'а, б'ас'éда, пъб'ал'éў, ц'амн'éц', с'в'атл'éц', γл'иz'éц', γл'аz'éла; у ц'апл'é, у б'аz'é, ны с'ц'ан'é, ны п'ац'é; в'ас'éл'л'а, в'ас'óлый, п'ан'óк, z'ан'óк, в'иz'óм, z'ажóй, м'ажóй.* **298** *в'иснá, м'итлá, б'идá, п'итá, ц'ижáр, л'ижáц'; в'аслó, в'адрó, с'алóм, п'асóк, в'адý, б'аγý, л'ажý, б'ады, б'ажыш, м'ажóй; пъл'иц'éл'и, пъб'ил'éў, н'иz'éл'а, б'ис'éда, нъ с'ц'ин'é, пры с'ийб'é; ны п'иц'é, у γн'аз'z'é, у б'аz'é, γл'иz'éла* і *γл'аz'éла; в'ис'éл'л'а, м'иц'éл'ица, z'ин'óк, п'ин'óк, ц'ин'óк, з'ил'óный, в'ис'óлый, н'ис'óм; прын'ис'ú, прыв'иz'ú, зыпл'иц'ú, спл'иц'ú, пыв'ил'ú, в'ил'úк'ий, пыб'ил'úл'и, γл'иz'ú, м'ик'úна, п'иц'ú, z'ис'ац'ú; з'м'ил'ý, пыс'ц'ил'ý, пыб'ил'ý, пыz'ил'ý, с'м'ийýс'а; — йидрóм, йирмóм, п'итóк; ц'иγнý, п'итý, кл'инý, в'ижý, успъм'инý; йизык, ап йидры, св'итый, м'исный, п'иты.* Формы *йадрóм* і *йидрóм* сустракаюцца амаль што нароўні, але лічыцца, што гаварыць *йидром* лепш; *йазык* — асноўная форма, але да яе прымыкаюць *йизык, йезык;* ужываюцца *йазык, с'в'атéй, п'атý, в'ажý* і інш. Мова былых местачкоўцаў падобна да мовы сучасных жыхароў раённых цэнтраў, дзе дома гавораць на сваім дыялекце, а ў грамадстве — па-руску, але з беларускім акцэнтам (цвёрдасць шыпячых, [р], гук [γ] і г. д.) або на сваім дыялекце, з рускім вымаўленнем слоў. **299** *пъм'илá, пр'итс'идáц'ил', сб'ир'иγлá, γн'издá, з'в'издá, р'икá, с'ийбá, л'иснáйа, с'имйá, с'иz'áц', м'иснáйа, йидá, п'итá, ц'иγáц', в'изáц', z'ижá, м'ижá, м'ишáлка, ц'ижáл', л'ижáла; z'айчáты; н'иz'éл'у, н'им'éцк'ий, п'ир'ийéхыл'и, б'ис'éдъвъц', в'ис'ал'éй, с'ц'амн'éла, с'в'атл'éй, γл'аz'éла, у б'аz'é, нъ п'ац'é; z'арéўн'и, ц'ап'éр, z'ир'ав'éн'с'к'их, z'ац'éй, ныс'ал'éн'н'а; асл'апл'óны, пъв'аz'óм.* **303** *м'ик'úна.* **304** *с'в'ачá.* **305** *пр'ив'êz'ú, пл'ичóм.* **306** *с'истрá, з'имл'áнка, z'илáх, н'имá, с'иz'áц', аб'ишчáл'и; л'ажáц', йадá, с'айбá.* **310** *п'итóк.* **311** *в'иᵇснá, с'иᵇлá, уз'илá, з'имл'á, уц'икáй, з'н'ислá, чъп'иᵇлá, П'итрá.* Гук [и] перад націскным [а] не зусім выразны: гэта не чыстае [и], бо набліжаецца да [ь]; больш выразнае [и] ў адмоўі *н'и; с'ц'иᵇнá, с'икáч, ц'ил'áты, с'иz'áц', пл'им'áн'н'ик, у з'иᵇмл'áнках, з'ьмл'áнкаў, л'иц'áц', п'итá, л'ижáц'.* **312** *с'истрá, м'идáл'и, з'имл'á, z'ийчáты, в'итрáк, в'изáц', л'ижáла, з м'ишкá; л'ажáц', б'ажáц', прыйазžáй.* **313** *ц'ижáр,* а часам і невыразнае *ц'ьжáр.* **314** *в'иснá, в'ьснá, б'ьдá, ц'ьл'áты, п'ьтáк, м'ьшкá; п'ьтóй* (перш.); *в'иснá, б'идá, ц'ил'áты, п'итáк, м'ижá, ц'ижáр* (паўт.). **317** *в'иснá,*

з'имл'á, с'истрá, в'ирстá, м'итлá, сл'изá, м'илá, пл'илá, н'имá, н'и мáйа, н'и знáйу, н'ихáй, б'ис мáтк'и, б'из мáц'и; с'илó, з'илó, в'ислó, с'истрóй, м'итлóй; за с'илóм, в'ислóм, з'илóм, з'ирнóм, с'ирпóм; в'идý, н'исý, п'икý, б'ирý, п'ирýн; тры в'ирсты́, тры с'истры́, ɣ'в'е м'итлы́; з'имл'и́, п'икл'и́, ц'икл'и́, у ц'ипл'é, ц'имн'éц'; —*б'идá, с'ц'инá, с'п'ивáц', йидá, йиздá, в'итрáк, с'ийбá, с'икáч; в'идрó, ɣн'издó, с'идлó, в'идóмы, па л'иснóй дырóз'и, с'ийбóй, с'ц'инóй, йиздóй; в'идрóм, ɣн'издóм, п'исóк, л'исóк; у с'н'иɣý, б'иɣý, с'икý, п'итýх, п'ивýн, с'ийбý, с'ц'ины́, б'иды́, йиды́, йизды́; с'в'итл'éц', у ɣн'из'ɣ'é, у б'иɣ'é*; — *з'м'ил'ý, пас'ц'ил'ý, паб'ил'ý, паɣ'ел'ý, см'ийýс'а; прын'ис'и́, прыв'иɣ'и́, пав'ил'и́, запл'иц'и́, в'ил'и́к'и, паб'ил'и́л'и; пал'иц'éл'и, паб'ил'éй, н'иɣ'éл'а, б'ис'éда, у с'ил'é, на с'ц'ин'é, пры с'ийб'é; в'ис'éл'л'а, м'иц'éл'ица, ɣ'ин'óк, п'ин'óк, з'ил'óны, в'ис'óлы, н'ис'óм, в'иɣ'óм, з'имл'óй; пам'ин'áй, ɣ'ис'áты, ɣ'ил'áнка, с'м'ийáцца, с'иɣ'áц', ц'ил'áты, с'ийн'á*; — *п'итá, в'изáц', ц'иɣáц', л'иɣáц', аɣл'идáц', п'итáк, ц'ижáр; йидрó, йирмó, с'в'итóчны, п'итóй; йидрóм, йирмóм, п'итóк; ц'иɣнý, кл'инý, п'итý, в'ижý, успам'инý; йизы́к, аб йидры́, с'в'иты́, м'исны́, бис' п'иты́; ɣл'иɣ'и́м, м'ик'и́на, п'иц'и́, ɣ'ис'иц'и́, ɣл'иɣ'éла, на п'иц'é*; —*плац'ижý, л'ижý, л'ичý, к пл'ичý, ɣ'ижý, м'ишý, на м'ижý, у м'ишкý; л'ижáц', м'ишáц', ɣ'ижá, м'ижá, с пл'ичá, л'ижáк, з' м'ишкá; л'ижы́ш, б'ижы́ш, на м'ижы́, у ɣ'ижы́, м'ишк'и́, ɣ'ижóй, м'ижóй, з м'ишкóм, п'ишкóм*; —*паɣл'иǯý, прыв'ижý, ц'ижáр, йичм'éн'*. **320** *з'емл'á.* **325** *з пл'ачá, в'азáц'; в'изáц', п'итáк, ц'иɣáц', л'ижáц', м'ишáц'.* **326** *ɣ'иц'éй.* **329** *п'ичóнка, м'ишóк, с'н'ижóк, м'ижóй.* **334** *п'итóк.* **335** *в'ьснá, с'ьйбá, п'ьтá, аɣл'идáц', л'ьжáц'..., йадá, йаздá.* **336** *аɣл'адáц'.* **337** *л'ижáц', м'ишáц', м'ижá; с пл'ачá, з' м'ашкá.* **339** *с'айн'á.* **342** *с'м'ийýс'а, с'м'ийáцца.* **343** *в'еснá, з'емл'á, с'естрá; б'адá, йадá, с'м'айáцца, п'атá; пам'ин'áй.* У першым складзе перад націскам заўсёды [а] з папярэдняй мяккасцю зычных: *в'аснá, з'амл'á, ц'асáц', ц'ас'л'áр* і інш., але *ɣ'ес'áты;* адмоўе **не** заўсёды вымаўляецца як **н'и**, а таксама *м'ин'é, ц'иб'é, с'иб'é, ц'ип'éрака, йийé, ɣ'иц'éй.* **344** *б'едá, б'еды́, пас'ц'ел'ý, в'езáц', йедрó, с'иɣ'éц'; с'аɣ'áц', с'м'айáцца, м'ажá, м'атлóй, с'алóм, в'арсты́, з'амл'и́, ц'амн'éц'; л'асóк, п'авýн, у ɣн'аз'ɣ'é, прын'ас'и́, в'ас'éл'ó, в'ажý, йазы́к, с'аɣ'éла, л'ажы́ш, м'ажóй.* **346** *н'иɣ'éл'а.* **347** *ɣ'иц'éй, н'иɣ'éл'у.* **349** *кл'ин'é.* **351** *в'еснá, с'ерпóм, в'едý, тры с'астрé, б'ары́, п'акл'и́, ц'амн'éц', в'едрó, л'есóк, б'еɣý, с'в'атл'éц', у ɣн'ез'ɣ'é; прын'ес'и́, паб'ел'и́ц', н'аɣ'éл'а, у с'ел'é, ц'еп'éр, у м'ец'éл'ицу, ɣ'ес'áты, ц'ел'áты; в'азáц', ц'аɣáц', п'атá, с'в'атóчны, йармó, п'атóк, на п'атý, з'важý, йазы́к, ɣл'аɣ'и́м, да п'ац'и́, м'ак'и́ну, ɣл'аɣ'éла, на п'ац'é; л'ажý, м'ашý, м'ажá, м'ашкá, м'ашк'и́, п'ашкóм; паɣл'ажý, йачм'éн'.* **354** *с'м'ийáцца, с'м'ийýс'а; с'ц'ены́, б'еды́.* **355** *в'áснá, з'амл'á, б'адá, в'азáц', в'адрó, м'алá, м'елá, в'алá, в'елá, в'атрáк, в'етрáк, паɣ'ал'ý, паɣ'ел'ý, с'ц'ены́, б'еды́, в'ел'и́к'и; пам'ен'áй, см'ийáцца, с'аɣ'áц', ɣ'ал'áнка, с'айн'á.* **366** *пам'ин'áй, пам'ан'áй.* **367** *в'еснá, пл'елá, с'елó, за с'алóм, з'арнóм, в'едý, в'адýц', п'екý, п'акýц', м'атлы́, з'амл'и́, ц'амн'éц'; сц'енá, сп'евáц', в'етрáк, в'адрó, с'айбóй, ɣн'аздóм, п'асóк, с'акý, сц'аны́, св'атлéц', у ɣн'аз'ɣ'é; зм'ел'ý, паб'ал'ý, см'ейýсо, прын'ес'и́, б'ес'éда, у с'ел'é, в'ас'éлл'е, м'ац'éл'ица; ɣ'ан'óк, з'ал'óны,*

в'ас'óлы; пам'ан'áў, ź'ис'áты, ź'ал'áнка, см'ийáцца, с'аź'íц', ц'ал'áта, с'аўн'а; п'атá, в'азáц'; св'атóчны, п'атóй, йадрóм, йармóм, п'атóк; ц'аγнý, м'асны, м'ак'íна, γл'аź'éла, на п'ац'é; л'ежý, ź'ежý, м'ашáц', ź'ажá, м'ажá, б'ажыш, на м'ажы, ź'ажóй, п'ашкóм, паγл'аžý, прыв'ажý, ц'ажáр, йачм'éн'. **384** *м'итлá, сл'изá.* **392** *с'в'итáц'.* **393** *ц'ел'áты.* **402** У першым складзе звычайна ['а], аднак сустракаецца ['а^е] (сярэдні гук паміж [а] і [е]) ці нават [е]; у адмоўі **не** амаль выключна [и]: *зан'аслá, с'астрá, з'амл'á, паź'аржáл'и, ц'еклá, йа^енá, л'атáл'и, аź'евáйс'а, ź'ержáл'и, с'ц'е^анá; пл'ем'áн'н'ик, ц'ел'áта, ус'ал'áк'ийе, ź'ес'áтн'ик; л'ажáц', м'е^ашáны; с'амйóйу, ц'аклó, б'арóм, в'арóўка, п'акýц', ź'аржыш, йа^ены* і *йены, б'ары, б'ажы, пас'аź'éл'и, у хл'ев'é, пан'аź'êлак, ц'арп'êла, прыл'а-ц'êла.* **411** *в'аснá, с'астрá, с'естрá, в'еснá, в'ерстá, йадá, йедá, в'етрáк, л'аγлá, ź'ажá, м'ажá, л'ежáц', л'ижáц', л'ажáла, м'ешáў, п'ачáтка, б'адá, нап'аклá, в'аź'мáк, ц'аклá, л'аγлá, л'иγлá, п'атá; с'астрóй, с'естрóй, в'адрó, в'едрó, в'ас'éл'л'е, в'ес'éл'л'е, с'арпóм, в'аслóм, м'адóк, в'анóк, пл'етý, ц'аγнý, н'асý, п'ашкóм, пл'ачóм, м'ажóй, с'м'ийáцца, с'м'ейáцца, ц'ел'áты, ц'ил'áты; н'ас'л'í, в'аз'л'í.* **412** *с'м'ийýс'а, с'м'ейáцца.* **418** *с'ц'ены.* **427** *в'изáц', м'ин'áц', м'ишáц'.* **430** *с'п'е^авáйуц', с'е^акáч, стре^ахá.* **431** *зас'м'ийáцца.* **439** *уц'икáйуц' — уц'акáц', н'иź'éл'и — н'аź'éл'и, с м'ишкáм'и.* **441** *в'енчáл'ис'а, Ив'ен'éц, вас'имнáццац'.* **444** *с'иź'áц' — с'аź'áц'.* **446** *см'ийáцца, см'ийýс'о.* **456** *с'астрá, б'адá, п'атáк, ц'ажáр, л'ажáц', в'адрó, пал'ац'éў, йачм'éн', с'естрá, с'астрá, ź'ержáло, в'елá, л'етáйуц'; б'едá, с'ц'енá, с'м'ейáл'ис'а, ź'еўчáтам; с'елó, с'едлó, с'ц'енóйу, с'елóм, л'еснóй; в'едý, с'естры, в'асны, ź'еды, ц'в'еты, л'ечыл'и, л'ажыц'; у ц'епл'ê, ц'емн'êц', с'в'атл'êц', у γн'аз'ź'ê, у б'аź'ê, с'амйéйу, с'еź'êл'и.* **458** *вайевáл'и.* **463** *аź'ийáла, ц'ил'áты, с'м'ийáл'иса, п'ет-нáццац'.* **464** *с'астрá, с'амйá, м'ажá, П'атрá, в'алá, жн'айáрка, жн'ийáрка, аź'ийáла, ź'е^ажá, м'ьшáйуц', м'ишáйуц'.* **466** *с'имнáццац', ź'в'инáццац', ц'ил'áт, уз'илá, м'ишáў.* **467** *м'ишáц'.* **468** *з'имл'á, м'ин'áц', с'м'ийáцца.* **486** *с'м'ийáцца.* **490** Дысімілятыўнага акання і якання не наглядаецца. **492** *ц'е/ан'óк, з'е/ал'óны, ź'е/ас'áты, с'м'е/айáцца, пам'е/ан'áў, ц'е/ал'áта, ź'е/ас'áцк'им;* **я** вымаўляецца як гук [е/а], з некаторай рэдукцыяй, але некалькі бліжэй да [а]. **493** *в'алá, с'астрá, с'алó, в'аслóм, в'адý, с'астры, б'адá, в'адрó, у с'н'аγý, пас'ц'ал'ý, з'м'ал'ý, прын'ас'í, н'аź'éл'а, у с'ал'é, з'ал'óны, пам'ан'áў.* Пераднаціскны галосны (з «е» і «ě») вымаўляецца не як [а], бо гэта гук, сярэдні паміж [е] і [а], які значна бліжэй да [е], прычым гэта [е] набліжаецца не да [и], а да гука сярэдняга рада сярэдняга пад'ёму: *л'е/асы, с'е/астры, с'е/алóм* і інш.; тое ж самае наглядаецца і ў пазіцыі перад мяккімі зычнымі; ніякіх слядоў дысімілятыўнага якання няма; *п'атáк, в'азáц', ц'аγлó, п'ац'í;* замест «а» (**я**) вымаўляецца гук [а] з нязначнай рэдукцыяй; *л'ажý, л'ажáц', л'ажыш, пл'ачó.* Перад шыпячымі галосны на месцы «е» і «ě» ў першым складзе перад націскам вымаўляецца блізка да [а], у той час як перад астатнімі зычнымі гэты ж гук вымаўляецца бліжэй да [е]. **497** *в'е/адрóм; с'изон* не характэрна для гаворкі. **498** *в'аснá, з'амл'á, м'алá, йадá, с'аź'áц', ц'ал'áты, м'ан'áў, п'атá, ц'аγáц', аγл'адáц'; с'ц'енá, с'еўбá, ц'ежáр, м'ешáц', ź'ежá, л'ежáк; в'еслóм, з'ернóм, с'а^елóм,*

γн'ездó, с'адлó, с'ц'анóй, йадрó, п'атóй, в'арсты́, з'амл'и́, б'ады́, пав'ал'и́, м'асны́, м'ак'и́на, б'ажы́ш; с'м'ийáцца, засм'айáўс'и. **499** *у ц'епл'é, z'ежу́, z'ежóй, паγл'ежу́.* **500** *в'алá, с'алó, б'адá, л'асны́м, з'л'ац'éў, н'аz'éл'а, п'акл'и́, с'астры́.* Яканне ў гаворцы нельга лічыць моцным; у першым перадначаціскным складзе на месцы «е» вымаўляецца гук, сярэдні паміж [е] і [а], некалькі бліжэйшы да [ʼа]; этымалагічнае «а» ў ненаціскных складах чуецца бліжэй да [ʼа], з некаторай рэдукцыяй; толькі ў некаторых выпадках яно чуецца як гук, сярэдні паміж [е] і [а]: *п'атáк, в'е/азáц', зав'е/ажу́, зав'ажы́.* **502** *в'елá, с'естрá, с'астрá, с'алó, с'естрóй, с'елóм, н'ас'óм, н'асу́, з'ел'óны, z'ан'óк, л'ежу́, л'ажáц', пл'ачó, прын'е^а^с'и́, з'б'е^а^л'éў, з'е^а^л'óны, γл'е^а^z'éла.* **509** Паслядоўнае дысіміляты ўнае яканне: [и] вымаўляецца перад націскным [а], перад іншымі націскнымі галоснымі — выразнае [ʼа]; пры скланенні слоў [и] перад [а] праяўляецца паслядоўна. Дысімілятыўнае яканне наглядаецца ў людзей усіх узростаў, вельмі пашырана і ў мове моладзі. **510** *в'иснá, з'имл'á, в'ирстá, м'итлá, м'илá, в'илá, с'л'изá, пл'илá; б'адá, с'ц'анá, йадá, йаздá, в'атрáк, с'аўбá, с'акáч, л'акáрства; пам'ин'áў, z'ил'áнка, с'иz'áц', с'иўн'á, с'м'ийáцца; п'етá, в'езáц', ц'еγáц', аγл'едáц', п'етáк; л'ажáц', м'ашáц', z'ажá, м'ажá, пл'ачá, л'ажáк, м'ашкá, ц'ежáр — ц'ажáр.* **511** *с'астрá, зам'алá, ус'аγдá, в'алá, в'аснá, спл'илá, с'истрá, в'е^а^снá, в'е^а^рстá, ус'иγдá; с'ц'анá, ц'в'атáм'и, б'адá, с'аўбá, выс'икáл'и; ц'ал'áт, с'аz'áц', кац'ан'áты, жн'айáркаў; п'атá, йакáйа, в'азáў, аγл'адáў, даγл'идáц', уз'илá, л'ажáц', л'ажáла, уйажžáл'и, z'иржáц', в'е^а^нчáл'ис'а.* Непаслядоўнае недысімілятыўнае (моцнае) яканне ўжываецца паралельна з дысімілятыўным. **514** Яканне недысімілятыўнае, але сустракаюцца элементы дысімілятыўнага: *ц'аклá, с'астрá, б'адá, ц'ал'áты, л'ац'áц', в'азáц', л'ажáц'; уц'икáй, с'л'изá, пац'ирáлас'а, ц'ил'áт, м'ешáла, м'е^а^нтáшац', л'е^а^жáк.* **518** *кл'алá, адм'алá, ц'аклá, п'аклá, с'п'авáйе, z'ав'áтка, ц'ил'áтка, ц'ил'áц'и; п'итá, в'изáц', п'атá, в'азáц'; л'ажáц', м'ишáц', л'ижáц', z'ажá.* **532** *в'аснá, с'астрá, с'акáч, с'аz'áц', в'аду́, с'аку́, с'алó, м'ажóй, с'астры́, в'а^(е)^снá, с'а^(е)^стрá, б'а^(е)^дá, с'ц'а^(е)^нá, с'п'а^(е)^вáц', с'а^(е)^ўбá, с'а^(е)^кáч, с'еўн'á; п'атá, в'азáц', аγл'адáц'; л'ажáц', м'ашáц', z'ажá, з пл'ачá, з м'ашкá; м'а^(е)^тлóй, в'а^(е)^рсты́, ц'а^(е)^мн'éц', в'а^(е)^дрó, п'а^(е)^сóк, зм'а^(е)^л'у́, пав'а^(е)^л'и́, б'а^(е)^с'éда, св'а^(е)^тл'éц', в'а^(е)^дрóм, с'а^(е)^ўбóй.* **536** *нам'ечáйьм; в'ь^а^слóм, с'ь^а^лóм, п'е^а^сóк, пам'е^а^л'у́, л'ь^а^с'н'и́к, на с'е^а^л'é, б'ь^а^жы́ц'.* **538** Паслядоўнае дысімілятыўнае яканне: гук [и] (на месцы «е», «а») перад націскным [а] ўстойлівы, без ваганняў па якасці. **539** *в'атрáк, z'ал'áнка.* **541** *в'иснá, з'имл'á, с'ц'инá, с'еўбá, с'екáч, с'иz'áц', z'ил'áнка, с пл'а^е^чá, м'а^е^шáц', ц'ежáр, с'м'ейáцца, ц'ал'áты; п'атá, аγл'адáц', ц'ажáр, м'ежá.* **545** *в'алá, в'илá, н'аслá, м'алá, л'атáц', с'астрá, в'иснá, м'итлá, з'имл'á; б'а^и^дá, пас'п'а^и^вáц', пам'ан'áў, см'айáцца, с'м'ийáцца, с'иўбá; с'иz'áц', ц'ил'áты; в'азáц', п'атáк, п'итáк; л'ажáц', м'ашкá, пл'ачá, ц'иγáц', аγл'идáц'; прыв'ижу́, прыв'ижы́.* **548** *з'имл'á, с'истрá, с'астрá, с'аўбá, с'икáч, с'акáч, идá, йадá, z'ил'áнка, z'ал'áнка, с'м'айáцца, с'м'ийáцца; п'атá, п'атáк, ц'аγáц'; м'ажá, пл'ачá; γн'издó, γн'издóм, п'искóм, б'иды́, иды́, падпл'иц'и́.* **549** *пам'ин'áў, z'ил'áнка, ц'ил'áты; с'илó, з'илó, в'ислó, с'илóм, в'ислóм,*

с’ирпóм. **550** *м’алá, йадá, с’аўбá, с’аўн’á, п’ата́к, ц’аγáц’, ц’ажáр, л’ажáц’, л’ажáк, пл’ачá; м’ихáм’и, па л’исáх.* **551** *с’астрá, в’аснá, в’ерстá, з’имл’á, с’м’итáна; л’ац’áц’, ц’ал’á; п’атá, аγл’идáц’, ц’ажáр; ź’ажá, м’ажá, пл’ачá, м’ашкá.* **553** *б’едá, в’етрáк, л’еснáйа.* **554** *п’атáк — п’итáк; паγл’иź’и́.* **556** *б’адá, йадá, с’аўбá, с’истрá, в’ирстá, в’ирбá, в’аснá; б’идá, сц’инá, йидá, с’идáц’, идá, с’п’ивáц’, в’итрáк, с’иўбá, с’икáч; пам’ин’áў, ź’ил’áнка, с’м’ийáцца, с’иўн’á, ź’ис’áты, ц’ал’áты;* малодшае пакаленне скажа: *ź’ас’áты, с’м’айáцца; п’итá, п’атá, в’изáц’, ц’аγáц’, п’итáк, аγл’адáц’;* малодшае пакаленне скажа: *н’амá, п’атá; м’ишáц’, ź’ижá, м’ижá, пл’ичá, л’ижáк, з м’ишкá; ц’ажáр, ц’ижáр.* **562** *ц’ил’áты; ц’ал’áта* — рэдка. **567** *йадрóм, йазык, ц’ажáр, йачм’éн’.* **568** *паγл’еź̌ý.* **570** *йиздóй.* **571** *в’ислóм.* **579** *ц’ажáр, йизды.* **583** *р’икá, р’екá, с’ц’ены.* **594** *в’иснá, с’истрá, б’идá, в’итрáк, пым’ин’áў, п’итá, в’изáц’, м’ижá; — с’истрóй, м’итлóй, з’ирнóм, с’илóм, с’ирпóм; в’адрó, γн’аздó, с’адлó, в’адóмы, л’аснóй, л’асóк, в’адрóм, γн’аздóм; йидрó, йирмó, п’атóй, йидрóм, йирмóм.* **595** *с пл’ачá.* **597** *б’адá, л’ажáц’и, м’ашáц’; м’ижá, с пл’ичá, л’ижáк, м’ишкá, ц’ижáр.* **598** *ц’ажáр, аб идры.* **601** *в’аснá, з’амл’á, б’едá, с’ц’енá; уз’илá, пъв’илá, у ź’в’ирáх, с’истрá, ц’ирзáйу, выс’икáц’, п’ишчáна, м’истáм’и, н’ипрáўда, п’итá, л’ижáц’, м’ишáц’, атв’ичáйе, л’ижáла, прыйижжáл’и, с’ийчáс.* **603** *в’иснá, в’ирстá, м’итлá, с’л’изá, в’арстá, с’астрá, м’атлá; б’идá, с’п’ивáц’, йидá, йездá, с’еўбá, с’ц’анá; пам’ан’áў, ź’ил’áнка, с’м’ийáцца, ź’ал’áнка, ц’ил’áты, ц’ал’áты; п’итá, в’изáц’, ц’иγáц’, п’атá, аγл’идáц’, аγл’адáц’, л’ажáц’, м’ашáц’, з пл’ечá, ź’ажá, м’ажá, л’ажáк, м’ашкá, ц’ажáр; — у γн’аз’ź’é, у б’аź’é, у γн’из’ź’é, у б’иź’é, на с’ц’ан’é, у с’ал’é, на п’иц’é; пал’ац’éл’и, паб’ал’éў, γл’аź’éла; ц’иγну, п’итý, в’ижý, успам’анý; л’ажý, пл’ачý, паγл’аź̌ý, м’ашý.* **604** *в’еснá, с’екáч, ц’ел’áты, ц’еγáц’, ц’ежáр, с’елó, н’есý, б’ес’éда, з’емл’óй, м’ец’éл’ица; м’есны, йечм’éн’; б’е^{a}рý, п’е^{a}тýх; с’е^{a}кóм, с’с’е^{a}кý* — блізка да [а]; *в’е^{a}л’и́к’и, ź’е^{a}ц’éй, ź’ац’éй, н’е^{a}в’éстка, н’ав’éста, йе^{a}ўрéй.* **613** *в’ьснá, з’ьмл’á, с’ьстрá, в’ьлá, б’ьдá, с’ц’ьнá, п’ьтá, ц’ьжáр, л’ьжáц’, пл’ьчá; с’алó, в’аснóй, в’адрó, б’аγý, п’атóй, в’ажý.* **623** *л’ажáц’, м’ашáц’.* **624** *у ц’ипл’é.* **625** *з’илó, с’илóм; с’алó, в’аслó, с’арпóм, з’арнóм.* **632** *в’етрáк, с’аўбá, ц’ажáр; б’ис’éда.* **633** *л’ажáц’, м’ашáц’, м’ажá, з м’ашкá, ц’ажáр; в’иснá, б’идá, ц’ил’áты, п’итá, в’изáц’.* **635** *ц’ажáр, ц’ижáр; п’итóк, с’в’итóшный.* **638** *в’иснá, з’имл’á, с’истрá, м’илá, в’илá, м’итлá; б’идá, с’ц’инá, с’п’ивáц’, йидá, йиздá; пам’ин’áў, ź’ис’áты, ź’ил’áнка, с’м’ийáцца, с’иź’áц’, с’иўн’á; п’итá, в’изáц’, ц’иγáц’, аγл’идáц’, п’итáк; ź’ижá, м’ижá, з пл’ичá, л’ижáк, м’ишкá; л’ажáц’, м’ашáц’, ц’ажáр; в’атрáк, с’акáч; — с’алó, в’ислó, с’истрóй, м’итлóй; в’адрó, γн’аздó, с’адлó, в’адóмы, па л’аснóй дарóз’е, с’аўбóй; йидрó, йирмó, п’итóй, с’в’атóчны; с’илóм, в’ислóм, з’ирнóм, с’ирпóм; в’адрóм, γн’аздóм, п’асóк, л’асóк; йирмóм, йидрóм; — пал’ац’éла, н’аź’éл’а, у с’ал’é, γл’аź’éла, в’ас’éл’л’е, м’ац’éл’ица, ź’ан’óк, п’ан’óк, з’ал’óны, в’аź’óм, м’ажóй, п’ашкóм; — в’адý, б’аγý, зм’ал’ý, ц’аγнý, л’ажý; — в’ирсты, с’истры, м’итлы; с’ц’аны, б’ады, йазды, йиды; йазык, с’в’аты, м’асны, йиды, п’аты; п’акл’и́, ц’акл’и́, з’имл’и́; в’ал’и́к’и, прын’ас’и́, γл’аź’и́м, м’ак’и́на, п’ац’и́, м’ашк’и́.* **648** *в’ьснá, з’ьмл’á, с’ьстрá,*

в'ьрста́, м'ьтла́, в'ьла́, пл'ьла́; б'ада́, с'ц'ана́, с'п'ава́ц', йазда́, йида́, в'атра́к, с'аўба́, с'ака́ч; пым'ан'а́ў, ґ'ал'а́нка, с'аўн'а́, с'м'ийа́цца, ц'ил'а́ты; п'ита́, в'иза́ц', ц'иγа́ц', ц'ижа́р, п'ита́к, аγл'ида́ц'; л'ижа́ц', м'иша́ц', ґ'ижа́, м'ижа́, л'ижа́к, м'ишка́; — с'ало́, с'астро́й, в'асло́м, в'адро́, п'асо́к, йадро́, п'ато́к, пыл'ац'е́л'и, н'аґ'е́л'а, у с'ал'е́, м'ац'е́л'ица, γл'аґ'е́ла, ʒ'ан'о́к, з'амл'о́й; — в'ьду́, ньсу́, пьку́, бьру́, пьру́н; б'аγу́, с'аку́, с'аўбу́, п'ату́х, у с'н'аγу́, пыб'ал'у́, ц'аγну́, в'ажу́, ґ'ажу́, в'арсты́, б'ады́, м'асны́. **651** Гл. каментарыі да карт № 5—7. **667** *пал'ец'е́л'и, м'еша́ц', ґ'ежа́.* **669** *в'адро́, аγл'ада́ц', йачм'е́н'; н'иґ'е́л'а, б'ис'е́да, с'м'ийа́цца, ц'ил'а́та, паγл'иӂу́.* **670** *п'оту́х.* **675** *с'естра́, сц'ена́, ґ'ел'а́нка, с'ека́ч, л'ежа́ц', ґ'ежа́, с'ело́, н'есу́, л'есо́к; ц'ал'а́та, прын'ас'и́, прыв'аґ'и́, ґ'ан'о́к, ц'ан'о́к, з'ал'о́ны, з'амл'о́й; в'аза́ц', ц'аγа́ц'и, пйато́й, м'асны́, аγл'еда́ц'и, ц'еγну́, йечм'е́н'; васна́, матла́, мала́, бада́, бару́, варсты́, пасо́к, вал'и́к'и, пан'о́к, вас'о́лы.* **678** *з'емл'а́, с'ело́м, н'есу́, с'естры́, в'етра́к, ц'еку́т', γн'ездо́; змел'у́, у беґ'е́, серпо́м; пл'ала́, прын'асла́, с'астра́, с'ало́, ґ'аржы́ш, см'ата́на, сц'ана́, л'асо́к, с'аку́, прын'ас'и́, паб'ал'е́ў; васна́, варста́, васло́, паку́, бару́, бады́, баγу́, мажу́, машка́, пашко́м; п'ата́, в'аза́ц'и, ц'еγну́, йезы́к, м'ек'и́на, важу́.* **707** *с'астра́, с'аўба́, в'адро́, п'аско́м, пас'ц'ал'у́, з'амл'о́й; ц'аγа́ц', п'ату́, в'ажы́,* але *в'а*[е]*сна́, с'а*[е]*стро́й, с'а*[е]*ка́ч, п'а*[е]*ту́х, паб'а*[е]*л'и́л'и, ґ'е*[а]*с'а́ты, л'а*[е]*чу́, м'а*[е]*ша́ц', с'в'и*[а]*тл'е́ц', н'и*[а]*ґ'е́л'а, с'и*[а]*ґ'е́ц'.* **712** У першым складзе перад націскам часцей чуецца [е] або гук, блізкі да яго — [е[а]], [а[е]], у паасобных выпадках — ['а]: *в'есна́, с'а*[е]*стра́, з'амл'а́, з'емл'а́, с'ело́, с'астро́й, с'ело́м, п'еку́, с'еку́, п'ару́н; б'еда́, в'едро́, γн'ездо́, л'е*[а]*со́к, с'ц'ена́, у γн'а*[е]*з'ґ'е́, у б'аґ'е́, б'е*[а]*ру́, с'еґ'а́ц'; паґ'ел'у́, паб'а*[е]*л'у́, паб'ал'и́, с'еӂу́, ц'ел'а́та, в'ас'е́л'е, ц'ан'о́к, ґ'ан'о́к, з'амл'о́йу.* **713** *з'емл'а́, з'амл'а́, с'астра́, с'е*[а]*стра, в'ерста́, в'асна́, в'е*[а]*ла́, пл'е*[а]*ла́, с'ало́, с'ало́м, с'е*[а]*ло́, в'есло́, в'аду́, в'еду́, в'ерсты́, в'арсты́;* звычайна ў першым складзе перад націскам чуецца ['а] або гук, блізкі да яго — [а[е]]; *б'ада́, с'ц'ана́, б'е*[а]*да́, с'ака́ч, с'ц'е*[а]*на́; в'адро́, γн'аздо́, в'а*[е]*дро́, с'аку́, п'а*[е]*ку́; зм'ал'у́, в'ал'и́к'и, м'ац'е́л'ица, ґ'ан'о́к, ґ'ал'а́нка; п'ата́, йадро́, ц'аγну́, γл'аґ'е́ла; л'ажы́ш, п'ешча́ны.* **714** *в'ес'о́ла, б'еро́за, пасп'ева́ц', на м'ежу́.* **718** *ц'ерп'е́ц', ц'емн'е́ц', у сн'еγу́, поґ'ел'у́, ґ'ел'а́нка; весна́, сестра́, серпо́м, пеку́, беда́, секу́, седло́; з'арно́м, м'асте́чко, ц'ал'а́та, м'ан'а́йс'а; вапру́к, пату́х, вал'и́, смайа́л'иса; заспова́йем, йоγо́; св'аты́, йазы́к, пйац'и́, йачм'е́н', месны́, вежу́, γл'еґ'е́ла; уц'ика́ц'и, прокл'ину́.* **719** *м'ек'и́на, п'ец'и́, ґ'ес'ец'и́, на п'ец'е́, ц'ел'а́ты.* **746** *γн'ездо́, ґ'ел'а́нка.* **750** *м'етла́, в'ерста́, в'есна́, з'емл'а́, с'естра́, в'едро́, ґ'ержы́ц', с'ала́, ґ'еды́, л'есы́, в'асны́, л'ата́ц', п'асо́к, вайава́ў, уц'екл'и́, у л'асы́, с'амна́ццац', семна́ццац', с'ел'и́ба, ґ'ец'е́й, в'ес'е́л'л'е.* **752** *в'есна́, з'амл'а́, с'естра́, в'арста́, б'ада́, в'атра́к, с'ало́, γн'аздо́, с'аку́, в'арсты́, в'ас'е́л'йе, п'ен'о́к, п'ан'о́к, ц'ал'а́та, п'ата́, л'ажа́ц';* пашырана яканне, але радзей адзначаецца і еканне. **753** *з'амл'а́, с'ало́, з'арно́м, с'астры́, л'асо́к, с'аўбы́, з'ал'о́ны; варста́, васло́, бару́ц', спачы́, бады́, вал'и́к'и, вас'о́ла; ґ'ев'а́ты, ґ'ел'а́нка, в'етра́к; ц'аγну́, поγл'аӂу́, ц'ажа́р, масны́, важу́.* **754** *з'амл'а́, с'ака́ч, с'ало́, ґ'адо́к, с'аўбы́, ц'апло́м, з'ал'о́ны, н'асо́м; ц'аγа́ц', пйата́, ц'ашко́, вйажу́, п'ац'и́; поґ'ел'у́, ґ'ес'а́ты; сл'оза́; васна́, пакла́, ватра́к,*

патўх, вадрóм, барóм, вазáц', сватóчны, машáц', пашкóм, мажóй. **755** *н'еслá, с'естрá, умерлá, ветрáк, б'едá, в'едрó үн'ездó, с'екáч, с'елó, п'есóк, б'едóй, с'аўбá, л'асóк; змел'ý, пос'ц'ел'ý, поб'ел'ý, л'ежý, у с'ал'é, ц'ан'óк, м'ец'éл'ица; п'атá, с'в'етóк, п'аты́, с'в'еты́.* **756** *н'е^а^ź'éл'а, п'а^е^н'óк, ź'а^е^с'áты, заүл'е^а^нý, зав'а^е^жы́, м'а^е^жý, к пл'ачý, пл'ечý, м'ешáц', м'ешк'í, пас'ц'ел'ý, на м'ежы́; в'алá, с'акáч, паб'ал'éў, п'асóк, в'азáц', л'ажáц'.* **757** *ź'ежá, с'екáч, л'есóк, ц'ен'óк, ź'ежý, л'ежы́; веснá, берý, беды́, ведрó, пен'óк, мешкá, бежáц'; н'асóм, ус'аүó, йадá, с'акý, сц'аны́, прын'ас'í, ź'ан'óк, с'аź'éц'; змал'ý, вас'óлы; п'атá, үл'акý, йазы́к, в'ажы́, йачм'éн', св'еты́, уз'ел'í.* **758** *з'емл'á, с'елó, с'естрá, с'екáч, зм'ел'ý, в'ел'íк'и, м'ежý; веснóй, бедá, беүý, прынес'í, пен'óк, вес'óлы, межá; с'арпóм, уц'акл'í, ź'аржý; вас'éл'йе, мышк'í; п'атá, аүл'адáц', үл'аźý, йайцó, прыв'ежý.* **761** *с'естрá, с'екáч, л'êсóк, с'елó, с'ерпóм, сц'êны́; веснá, веслó, берý, мел'ý, бел'í, межá; варстá, мадáл', вадрá, васлóм, бады́, мажá, пашкóм; п'атóй, петнáццац', к'ип'атóк, вежý, ц'еүнý, зв'ижы́.* **765** *з'емл'á, С'ц'епáн, с'емйý, ź'ел'áнка, з'ел'óнойе, л'ежý; веслó, наберы́, побел'ý, напеклá, вел'íка, межý; с'арпóм, ц'ал'áтн'ик, ц'амн'éйе, сц'анóйу, н'аź'éл'а, л'ажý; васлóм, васнóй, вазлá, варнýл'и, васы́, вал'íк'и, машóк; йармó, йачм'éн', на пец'é.* **774** *с'естрá, с'л'азá, в'арстá, м'етлá, ź'еркáч; б'адá, йадá, п'ейáц', п'êйáц', ц'ал'áта, с'аź'áц'; п'атá, ц'аүáц', аүл'едáц'; л'ажáц', м'ашкá; с'алó, с'естрóй, с'арпóм, п'асóк, с'ц'анóй, л'есóк, н'еź'éл'а, с'ак'êра, з'ал'óны, в'ес'óлы, в'ас'óлы, ц'ал'áта; п'атý, йармóм, ź'ажý, прыв'ажý, йачм'êн'.* Яканне тут умеранае, таму вельмі цяжка было вызначыць, якой літарай перадаваць перад-націскныя гукі: **а** або **е**. **775** *выб'еүáйе, с'м'ийáл'иса, с'а^е^кáч.* **776** *м'елá, пл'е^а^лá, в'асло́, с'едлó, н'асý, с'ц'е^а^нá, с'п'авáц', б'аүý, б'ады́, в'ал'íк'и.* **777** *в'елá, с'естрá, б'едá, с'ц'анá, с'елó, в'аслó, в'арсты́, паб'ел'ý, паб'ал'ý, м'ац'éл'ица, на с'ц'ен'é, ź'ежá, л'ажáц', м'ажóй, п'атáк, в'азáц'.* **778** Яканне нават у першым складзе перад націскам і перад шыпячымі выражана слаба: яго можна запісваць і як *л'ажý, ад м'ашкá* і *л'ежý, ад м'ешкá,* таму што тут чуецца гук, сярэдні паміж [е] і [а]; *в'елá, с'елó, н'есý, у с'ал'ê, з'ал'óны, в'ерóўка, ź'ан'óк, пам'ен'áла, л'ажáц', м'ешкá, б'ежы́ш; йечм'éн', в'азáц', үл'аź'éла, п'ац'í.* **779** *в'еснá, з'емл'á, м'етлá, с'елóм, з'ернóм, с'ерпóм; в'адý, н'асý, п'акý, б'арý, п'арýн; в'арсты́, с'астры́, м'атлы́, ц'акл'í, з'амл'í.* Але ў моладзі, у вучняў у першым складзе перад націскам пасля мяккіх зычных вымаўляецца [а]: *уб'арé, з'ал'óны, з'аз'ýл'а, с'аүóн'н'а, пан'асý, н'аслá, в'ас'ц'í, зав'аź'é, л'ажы́ц', с'арéź'ина, в'аź'é, в'арóўку, с'акáч, үн'аздó, п'асóк, с'акý, б'ады́, пасц'ал'ý.* **781** *в'еснá, м'елá, б'едá, з'м'ел'ý, п'етá, л'ечý, ź'ежá* — 154 прыклады; *с'арпóм, ц'акл'í, ц'амн'éц', у ц'апл'é, с'п'авáц', с'ц'аны́, з'ал'óны, с'в'атóчны, л'ажý, б'ажы́ш, прыв'ажý.* **784** *с'алá, з'амл'á, с'естрá, в'алá, прыв'елá; б'едá, в'едрá , в'адрá; с'елó, с'алó, св'екрóў; с'астры́, с'естры́; л'еүл'í, в'ал'íка, прын'ас'í, прын'ес'í; п'етáк, з'в'езáц', ц'еүáц'.* **788** *б'а^е^дá, прын'а^е^с'í.* **790** *з'емл'á, л'ежáц', ц'ел'áтам, зав'елá, с'елóм, л'ечý, в'ез'л'í, с'в'ечá, с'п'евáц', в'едрó, с'едлóм, в'ел'íк'и, пол'ец'éл'и,* але: *прын'ас'í, н'аź'éл'а, у с'ал'é, Л'авóн, з'ал'óны, в'ас'óлы, з'амл'óй, ź'ан'óк, ц'ал'áта; л'ачý, ź'ажá, пшан'íца,*

ź'ажы, п'ашком, с'ažу. **792** *с'астра, в'асна, в'асло, в'аду, п'акл'и, в'аз'л'и, у ц'апл'е, з'арном — з'êрном, в'арсты — в'êрсты, с'астры — с'êстры, м'атлы — м'êтлы; б'ада, с'ц'ана, в'адро, п'асок, с'аку, с'ц'аны, б'ады, γн'аздо — γн'êздо, у сн'аγу — у с'н'êγу, б'аγу — б'êγу, п'атух — п'етух, с'айбу — с'êйбу, пл'ату — пл'êту, у б'аź'е — у б'еź'е; зм'ал'у — з'м'êл'у, см'айус'а — с'м'êйус'а, в'ал'ик'и — в'êл'ик'и, ц'ал'аты — ц'êл'аты; п'ата, в'азац', йадро, ц'аγну, п'ату, γл'аź'им; л'ажац', ź'ажа, л'ажыш, ź'ажу, ź'ажой, йачм'ен'.* **795** *с'л'оза, ц'омн'ец'; на с'аᵉл'ê, уз'ала, йечм'ен' — йачм'ен'.* **796** *с'м'ийайс'а, з м'ишка.* **797** *с'л'оза.* **798** *с'л'оза;* у словах *мйак'ина, пйац'и, ź'ес'ац'и* перад націскам вымаўляецца вельмі невыразны гук, сярэдні паміж [е] і [а], магчыма, бліжэй да апошняга. **800** *м'ашу, у ź'аже, з м'ашком; с'л'оза.* **801** *йаź'ац', пос'аź'ец', у хл'ав'е, м'астечка, с'м'айацца.* **803** *вела, с'естра, весна; л'ежу, к пл'ечу, к машку, на межы, машк'и, межейу, прывйажу; вйасло, машок, пекл'и, версты, с'ело, село, несу, с'еку, пол'ец'ел'и, м'ец'ел'ица, ź'ен'ок, ц'ел'ата, м'ежа, м'ешка, м'ешком; поц'аhнуў, завйажы, поhл'аź'им, п'ета, в'езац'и, ц'оγац'и, п'аток, ц'аγну.* **806** *весна, в'есна, в'асна, з'емл'а, с'естра, в'ерста, сл'оза, сл'еза, мела, м'ела, пл'ала, без мамы, с'ело, с'ало, весло, с'естройу, с'астройу, версты, м'етлы, с'естры, с'астры, ц'амн'ец'; б'еда, сц'ана, ведро, в'адро, см'айус'а, в'ал'ик'и, паб'ел'ил'и, паб'ал'ейу, н'аź'ел'а, ź'ан'ок, з'ал'оны, в'ас'олы, н'есом, н'асом, в'едом, в'адом, з'амл'ойу, з'амл'ейу; пйота, вйезац', пайц'аγац', кл'ала; йермо, пйетойу, γл'еź'им, м'ек'ина, пйец'и, п'ец'и, ź'ес'ац'и, γл'аź'êла, на пйац'е, на п'ец'е; у м'ешку, л'ажац', м'ашац', м'ешац', паγл'ažу, прывйажу, йачм'êн'.* **807** *в'есна, з'имл'а, с'истра, в'ила, пл'ела, н'ема, н'е майу, н'е знайу, н'ехай, б'ез шапк'и, б'ез мац'ер; с'ило, в'исло, с'истрой, с'илом, в'ислом, с'ирпом, з'ирном; выду, н'ису, п'еку, б'еру, тр'и с'истры, ź'в'и м'итлы, з'емл'и, п'екл'и, ц'икл'и, у ц'ипл'и, ц'имн'иц'; — б'еда, с'ц'ина, сп'ивац', йеда, йезда, с'ейба, в'етрак; ведро, с'едло, н'ев'едомы, по л'исной дороз'и, с'ийбойу, йездойу, с'ц'инойу; в'идром, п'есок, л'исок, у сн'иγу, б'еγу, с'ику, с'ийбу; с'ц'ины, б'иды, йеды, йезды, с'в'итл'иц'; у б'иź'и; — з'м'ел'у, пос'ц'ил'у, поź'ил'у, с'м'ейус; прын'ис'и, пр'ив'еź'и, пов'ел'и, запл'иц'и, в'ел'ик'и; пол'иц'ел'и, н'иź'ел'а, б'ис'еда, у с'ил'и, на с'ц'ин'и, пры с'ийб'ие, в'ис'ил'йе, м'ец'е-лица; ź'ен'ок, п'ин'ок, ц'ин'ок, з'ил'оны, в'ес'олы, н'есум, в'едум, з'емл'ейу; ź'ис'аты, с'м'ийацца, с'м'ейацца, с'иź'ац', ц'ил'аты; — пйета, вйезац', ц'еγац', оγл'едац'; йедро, йермо, с'йаточны, п'йетой, йедром, йермом, пйеток; ц'еγну, кл'ину, пйету, вйежу, успом'ину; йезык, аб йедры, с'йаты, б'ез пйеты, м'ек'ина, пйец'и, ź'ис'ац'и, γл'еź'ила, на пйец'и; — л'ежу, л'ижу, л'ичу* (радзей *л'ечу*), *ź'ижу, мишу, на м'ижу, у м'ешку; л'ежац', м'ешац', ź'ижа, м'ежа, з пл'ича, з м'ишка; л'ижыш, б'иγ'иш, у ź'ежы, м'ешк'и; м'ежойу, п'ешком; поγл'ežу, прив'йежу, йачм'ин'.* **809** У старэйшых жыхаров можна сустрэць *ź'ин'ок, в'ис'олы, в'иź'ом, з'имл'ой, ц'ин'ок.* **810** *в'ерста, з'емл'а, с'естра, с'ело, с'екач, в'едро, с'еку, в'есну, ц'емн'ец', на в'ес'н'е, ź'ел'ачка, с'еź'ец', паб'ел'ел'и; беры, ведом, з мешка, на меже, пешком, весны, межой; з машка, машком,*

машк'й, вадро́м, воро́ўкай; — *п'ета́, пйета́, в'еза́ц', веза́ц', йедро́, ц'еγну́, йезы́к, прывйежу́, ц'ежа́р;* тут вымаўляюць *п'ета́* і *пйета́*. **811** *весна́, з'емл'а́, с'естра́, весло́, с'ело́, ветра́к, с'ека́ч, ведро́, л'есо́к; пйата́, вйа-за́ц', ц'аγа́ц', йармо́, пйато́йу, ц'аγну́, пйату́, вйажу́, спомйану́; оγл'еда́ц', йезы́к, св'еты́, м'есны́.* **812** *вие́сна́, з'емл'а́, с'истра́, м'етла́, с'л'иза́, м'ела́, в'ила́, пл'ела́, без ма́ц'ер; с'ило́, с'ерпо́м; в'еду́, н'ису́, тры в'ерс'ц'й, тры с'истры́, з'имл'й; беда́, с'ц'ена́, в'едро́, с'еўбо́йу, п'есо́к, л'исо́к, с'еку́, с'ц'ены́, у б'еz'й; зм'ел'у́, поz'ил'у́, см'ейу́с; прын'ес'й, пов'ел'й, в'ел'и́к'и, пол'ец'и́л'и, поб'ел'и́ў, у с'ил'й, ц'ен'о́к, з'ел'о́ны, в'ес'о́лы, з'емл'е́йу, пом'ен'а́ў, с'еz'а́ц', с'м'ейа́цца, ц'ел'а́та; пйета́, в'еза́ц', ц'еγа́ц', оγл'еда́ц', п'ето́й, йедро́м, йермо́м, ц'аγну́, кл'ину́, пйету́, в'ежу́, успом'ену́, йезы́к, мйесны́, б'ес пйеты́, мйек'и́не, пйац'й, z'ес'ац'й, γл'еz'и́ла, пйац'й; л'ежу́, к пл'ечу́, м'ежу́, у м'ешку́, л'е́жа́ц', z'ежо́й, з м'ешка́; л'ежы́м, у z'ежы́, м'ешк'й, прывйежу́, йечм'и́н'.* **813** *в'ếсна́, с'ếстра́, с'ếло́, с'ếло́м, б'ếда́, с'ц'ена́, п'есо́к, л'есо́к, пал'ец'е́л'и, б'ес'е́да, л'ежа́ц', z'ежа́, л'ежу́; в'аду́, б'еру́, ц'акл'й, у ц'апл'е́, ц'амн'е́ц', с'аку́, п'еву́н, сц'аны́, б'ады́, з'м'ал'у́, паб'ал'у́; прын'ас'й, в'ал'и́к'и; у с'ал'е́, у с'ел'е́, м'ац'е́л'ица, з'ал'о́ны, пам'ан'а́ў, с'аz'а́ц', с'м'айа́цца, ц'ал'а́ты; п'ета́, ц'еγа́ц', п'ато́й, ц'аγну́, м'асны́, γл'аz'и́ш, γл'еz'е́ла, паγл'еžу́, йечм'е́н'.* **818** *в'есна́, с'естра́, с'астра́, в'асно́йу, с'естро́йу, с'ало́, н'асу́, м'атлы́; с'ц'ана́, йеда́, с'айба́, йездо́й, п'аско́м, паб'ел'и́л'и, пал'ац'е́л'и, z'ел'а́нка, ц'ал'а́та; йачм'е́н', паγл'аžу́.* **819** *нав'ела́, в'ала́, с'ало́, ц'апло́м, б'ада́, б'ида́, йада́, с'ц'ана́, в'адро́, в'ано́к, л'асо́к, с'аку́, на б'аz'е́, на б'еz'е́, у б'ъz'е́; зм'ал'у́, z'ал'и́ц', в'ал'и́к'и, в'ъл'и́к'ийе;* **ъ** бліжэй да [е]; *зав'ал'й, у с'ал'е́, с'аz'е́ў, на в'ъс'н'е́, z'ац'е́й, ц'ал'а́, л'ажу́, л'ажа́к, б'ажы́ц', йачм'е́н'у.* **821** *л'ачу́, л'ажа́ц', м'ашк'й.* **823** *м'етла́, с'ело́, с'ека́ч, б'еγу́, п'ета́, γл'еz'е́ла; з'ъмл'й, с'ц'еъна́, γн'ъздо́, нам'еъл'у́, наz'ъйу́, йърмо́, с'в'ъто́к, йърмо́м, йъзы́к, йък'и́м, z'ъжа́, йъчм'е́н'; в'арбу́, в'ал'и́к'и, прыкм'ац'и́ла.* **824** *л'ата́ц', з'амл'а́, z'ава́цца, с'ало́м, с'астры́, в'адро́, з'ал'о́ны; в'еасло́м, с'еастры́, б'еада́, л'еачу́, ц'еал'а́, п'еашко́м; в'есло́м, в'едро́, с'еz'е́ло, м'ешко́ў, б'еды́, зм'ел'у́; п'ета́, п'еата́, йадро́м, γл'аz'и́м, йачм'е́н', γл'еаžу́.* **827** *на м'ежы́.* **829** *в'асна́ — в'ếсна́, з'амл'а́ — з'ếмл'а́, с'амйа́ — с'ếмйа́, с'ало́ — с'ếло́, в'аду́ — в'ếду́, в'асны́ — в'ếсны́, з'амл'й — з'ếмл'й, z'ац'е́й — z'ếц'е́й; в'атра́к — в'ếтра́к, с'ачы́ — с'ếчы́, сц'ан'е́ — с'ц'ếн'е́, z'ан'о́к — z'ếн'о́к, б'ал'у́ — б'ếл'у́, л'ажу́ — л'ếжу́; п'ата́ — п'ếта́, ц'аγну́ — ц'ếγну́, йачм'е́н' — йếчм'е́н'.* Вымаўляецца дваяка — з [е] і [а]; **ê** абазначае няяснае вымаўленне [е]; што часцей ужываецца, устанавіць не ўдалося, бо адзін чалавек можа вымавіць адно і тое ж слова дваякім чынам. **831** *с'ала́, с'астра́, с'ака́ч, зм'ал'у́, ц'ажа́р; сл'иза́, йида́, йизда́, йина́, йиздо́й, н'иема́, б'иез хл'йеба;* часам сустракаецца [и] з прыгукам [е] на месцы «е»; характар [**ъ**] у словах *z'ъс'а́ты, z'ъв'а́ты* цяжка вызначыць; літара **ъ** абазначае нешта сярэдняе паміж [е] і [а]. **832** *в'ếсна́, с'естра́, с'амйа́, в'асло́, з'ếрно́, с'астро́й, в'асно́й;* **ê** абазначае гук, сярэдні паміж [е] і [а]; *з'ếрно́м, в'ếсло́м, в'адро́м, в'ếзу́, пл'ату́, в'ếсны́, б'ếды́, з'ếмл'й, с'амйй, уц'акл'й, н'ếс'й, в'ас'е́н'н'и, в'адро́, с'ếка́ч, п'асо́к, с'ếку́, с'ц'ал'у́, п'айу́ц', б'ếл'й, ц'ал'а́та, см'айа́цца, м'ếжа́, л'ажа́ц'; йида́, йизда́, йидо́й, йиды́.* **834** *поб'ижа́ла, п'ита́, с'м'ийа́цца.*

839 *z'в'е с'остре́.* **840** *с'ало́.* **842** *с'оўба́, с'оўб'е́; б'и͡еγу́, св'и͡етл'е́ц', л'и͡ежу́, л'и͡ечу́, л'и͡ежа́ц', л'и͡ежы́ш, у z'и͡ежы́...* **843** *в'есна́, с'еўба́, ц'ел'а́, в'еза́ц', z'ежа́;* [а] радзей: *п'акчы́, па с'н'аγу́, с'ц'аны́, па с'ал'е́, м'ан'е́, пан'а́z'е́лак.* **844** *н'ев'адо́мы, н'аz'е́л'а.* **845** *в'есна́, с'ело́, п'есо́к, м'ежа́...*, але *н'ама́шака, зав'ал'и́.* **847** *на с'ц'ин'е́.* **849** *пры с'оўб'е́.* **853** *в'есна́, с'ело́, з'ерно́м, б'еру́, с'естры́, ц'екл'и́, у ц'епл'е́,* рэдка — *у ц'апл'е́, ц'амн'е́ц'; с'ека́ч, п'есо́к, з'м'ел'у́, в'еза́ц', γл'еz'е́ла.* **854** *н'има́, н'и ма́йу, н'иха́й, з'имл'а́, с'ило́, с'истра́, с'ирпо́м, б'иру́, тры с'истры́, ц'икл'и́, ц'имн'е́ц'; сп'ива́ц', с'иўба́, с'ц'ина́, п'иту́х, йазды́, св'атл'е́ц'; с'м'айу́с'а, в'ал'и́к'и, у с'ал'е́, з'ал'о́ны, ц'ил'а́ты; п'ита́, йармо́, п'ита́к, с'аžу́, бес п'иты́; z'ес'ац'и́, на п'иц'е́, γл'ажу́, л'ажа́ц', на м'ажы́, z'ажо́й, йачм'е́н'.* **856** *с'ало́, с'астро́й, б'ада́, с'ека́ч, с'ц'ена́, с'ц'ана́, сп'ева́ц', в'едро́м, л'асо́к, у γн'ез'z'е́, у б'аz'е́, паб'ел'у́, см'айу́с'а, у z'ежы́, на м'ажы́, п'ашко́м.* **858** *с'астра́, пл'ала́, в'асна́, в'аду́, с'ало́, с'аку́; с'и^е^стра́, н'и^е^сла́.* **859** *н'има́, н'исла́, в'идро́, с'ило́, п'иро́, б'идро́, п'еро́м, н'есо́м, з'ерно́м, н'есу́, б'еру́, в'еду́, п'еру́н, в'асны́, тры с'истры́, н'исл'и́, уц'икл'и́, ув'из'л'и́, з'емл'е́, в'ерб'е́; сп'ава́ц', йазда́, видра́; γн'аздо́, л'ано́к, сц'ано́й, γн'аздо́м, л'анко́м, п'ату́х, п'аку́н, в'азу́, йазды́, сл'апы́; п'айу́, ас'м'айу́, прыв'еz'и́, адв'еz'и́, пал'ац'е́ли, в'ас'е́лл'е, ц'ал'а́ты; п'ата́к, св'ато́чны, йармо́м, уц'аγну́, кл'ану́, м'асны́, п'ец'и́, м'ек'и́на, γл'аz'е́ла, п'ац'е́; z'ажу́, м'ажу́, л'ажу́, м'ажа́, м'ашка́, б'ажы́ш, z'ажы́, z'ажо́й, м'ашко́м, йечм'е́н', ц'ежа́р.* **860** *с'естра́, с'ело́, в'едро́м, z'еды́, с'еz'е́ла, з'емл'у́, паб'ел'и́л'и, z'ежа́, п'ешко́м; пл'ату́ц', с'в'атл'е́ц', z'аўба́йе, в'ас'е́л'л'е, ц'ал'а́т, с'м'айа́цца; п'ета́, с'в'ечо́ны, п'ец'и́, на п'ац'е́, ц'ажа́р, йечм'е́н', йачм'е́н'.* **861** *с'естро́й, з'ерно́м, с'ело́; в'арсты́, в'адро́, с'астра́, п'асо́к, ц'ал'а́ты, в'аза́ц', в'асло́м, ц'аγну́, z'ажа́; с'ика́ч, б'иру́.* **864** *в'есна́, с'еўба́, л'есо́к, в'ес'елу́ха, z'ен'о́к, в'еза́ц', п'ето́й, z'ежу́, п'ешко́м, ц'ежа́р; с'ака́ч, м'ац'е́л'ица, с'в'арб'е́ц', н'ама́шака — н'има́, z'ажа́, м'ажа́.* **866** *с'истра́, в'исна́, б'ида́, м'атла́, м'итла́, с'арпо́м, с'ирпо́м, z'ару́, п'аку́, н'ису́, тры в'арсц'е́, п'акл'и́, ц'амн'е́ц'; б'ида́, с'ака́ч, с'ика́ч, с'аўба́, в'адро́, γн'аздо́, п'асо́к, γн'аздо́м, п'аско́м, п'исо́к, б'аγу́, б'ады́, б'иды, у б'аz'е́; паz'ал'у́, прыв'аz'и́, у с'ал'е́, в'ас'е́лл'е, см'ийа́цца, см'айа́цца; п'ита́к, п'ата́к, аγл'ида́ц', аγл'ада́ц', св'ато́шны, п'ато́к, п'ето́к, в'ажу́, б'ес п'аты, св'ато́чны; м'ак'и́ны, γл'аz'и́м, γл'аz'е́ла; л'ачу́, пал'ижа́ц', м'ижа́, м'ишк'е́, з м'ишко́м, п'ашко́м; ц'ижа́р, прыв'ажу́, паγл'ижу́.* **870** *в'асна́, в'есна́, с'естра́, с'астра́, с'ало́, с'ếло́, с'ало́м, с'ếло́м, в'аду́, в'ếду́, в'атра́к, в'ếтра́к, л'асо́к, л'ếсо́к, б'ады́, б'ếды́, з'м'ал'у́, з'м'ếл'у́; п'ата́, п'ếта́, йадро́м, йếдро́м, γл'аz'е́ла, γл'ếz'е́ла.* **871** *сл'аза́, в'ас'е́л'л'а.* **873** *в'ирста́, с'истра́, л'ижа́ц', ц'ил'а́ты, с'иz'а́ц'; с'ц'ана́, с'аўба́, с'п'ава́ц', л'ажа́ц', м'аша́ц', z'ажа́; в'аза́ц', п'ата́к, ц'ажа́р.* **874** *сл'иза́.* **877** *п'екл'и́, ц'екл'и́.* **880** *в'есна́, с'еўба́, в'етра́к;* [е] блізкае да [а]; *в'едро́, с'ело́, п'есо́к, н'есу́, с'еку́, z'ел'а́нка, ц'ел'а́та, z'ежа́; зм'ал'у́, пас'ц'ал'у́, паб'ал'у́, с'м'айу́с'а, прын'ас'и́, пав'ал'и́, в'ал'и́к'и, паб'ал'и́л'и, пал'ац'е́л'и, с'аўб'е́.* Моладзь часцей гаворыць з [а]: *в'асна́; п'ета́, ц'еγа́ц', ц'еγну́, п'ето́й, п'ец'и́, γл'еz'и́м, ц'ежа́р, м'ак'и́на, γл'аz'е́ла.* **881** *с'л'иза́.* **882** *в'асна́, п'аку́, б'ада́, с'аку́, ц'амн'е́ц', см'айу́с'а, п'ан'о́к, ц'ал'а́та,*

п'ата́, γл'аz'и́м, м'аша́ц', прыв'ажу́; в'есна́, с'естра́, п'ета́, паγл'еžу́, прыв'ежу́, ц'ежа́р, йечм'е́н'; у мове жыхароў чуецца яўнае еканне: *в'есна́, з'емл'а́, б'еда́, в'еду́,* але ў мове моладзі і школьнікаў існуе яканне: *в'асна́, з'амл'а́.* **883** *сл'иза́,* рэдка *сл'аза́; успам'ану́ў,* рэдка — *успам'ину́ў; z'ес'ац'и́,* рэдка — *z'ес'ец'и́.* **884** *в'исна́, з'имл'а́, с'ирпа́м'и, кав'ан'а́, н'ал'з'а́, м'ада́л'и, м'анта́шка; б'ида́, с'ц'ина́, йида́, исс'ика́йа, аz'ива́л'и, спав'ада́йе, в'инча́л'и; ц'ил'а́ты, йиz'а́ц', с'м'ийа́цца; л'ижа́ц', м'иша́ц', z'ижа́, м'ижа́, з пл'ича́, з м'ишка́; п'ита́, в'иза́ц', п'ита́к, п'ета́к; — в'адро́м, с'ц'ано́й, с'ало́, п'ару́н, б'ару́, с'л'апы́, паб'ал'у́, пры-н'ас'и́, пал'ац'е́л'и, в'ас'е́л'л'е, в'ас'о́лы, з'ал'о́ны...; в'идро́, в'адро́, γн'издо́, у γн'из'z'е́, з'м'ил'у́, з'ил'о́ны; йидро́, йирмо́, п'ито́й, йипо́нск'и, йидро́м, йирмо́м* (жывуць перасяленцы з Магілёўшчыны). **885** *в'асна́, з'амл'а́, с'астра́, с'ало́, в'асно́й, с'астры́, ц'акл'и́, б'ада́, в'адро́, γн'ездо́. л'асо́к, б'ады́, с'ц'ены́, б'еда́, в'едро́, с'еку́, йеды́, паб'ел'у́, в'ел'и́к'ий, з'ел'о́ны; з'м'ел'у́, паб'ал'у́, пав'ал'и́, ц'ал'а́та; л'ечу́, м'ежу́, л'ажа́ц', м'ажы́; ц'аγа́ц', вйаза́ц', п'ата́к, п'ета́, в'еза́ц', л'еγа́ц', л'аγа́ц', йазы́к, м'ес-ны́, γл'еz'е́ла, йечм'е́н'.* **886** Першая экспедыцыя адзначыла амаль паслядоўнае яканне. Паўторная: *с'ц'е^{а}сн'а́йс'а, в'е^{а}рба́ — в'арба́, уц'екла́, Ал'екса́ндрайка, з'емл'а́, с'естра́, кап'ера́цыи, уц'ека́л'и, в'е^{а}сна́, пл'е^{а}ла́, z'аржа́ла, з'е^{а}мл'а́ — з'амл'а́, z'в'ена́ццац', С'ц'епа́н'иха, раз'z'еве́й, за-пл'е^{а}те́й, л'еγе́й, н'ехе́й, н'е та́к, н'е^{а} плач, н'ема́, н'има́; с'ело́, н'е мо́цно, П'етро́, с'еγо́н'н'и, с'естро́йу, в'есно́йу, з'емл'о́йу, с'ало́, н'есо́м, в'е́до́м, н'е^{а}со́м, в'е^{а}до́м; с'ело́м, с'ало́м, з'е^{а}рно́м, с'е^{а}рпо́м; в'ерну́лас', б'еру́, в'езу́ц', с'естру́, с'п'еку́, п'еку́чайа, свекруха, z'еруц', н'е буу́; ак с'естры́, в'есны́, с'е^{а}стры́, б'ез дру́ка; з'емл'и; ак в'есн'ê; — б'е^{а}да́, с'н'аγ'и́р, по л'еса́х, с'ц'ена́, с'ц'е^{а}на́; в'е^{а}дро́, б'едо́йу, в'едро́м, п'е^{а}со́к, п'асо́к, п'е-есо́к; б'еду́; б'еды, у в'едры́; у б'еz'е́; нам'ел'у́, паб'ел'у́, пас'ц'ел'у́, с'м'ейу́с'а; с'еz'и́ла, ц'е^{а}хн'и́чк'и, ц'ахн'и́чк'и, н'е п'и́шуц', рев'и́, л'ец'и́ц', на в'есн'ê, у б'еz'ê, н'еz'и́л'а, м'ен'ê; С'еро́жа, б'е^{а}ро́за, С'ерγ'е́й, п'айе́, з'ел'о́ный, з'е-мл'е́йу, з'емл'о́йу, б'е^{а}ру́зка, ц'еп'е́рака, в'ел'и́к'ий; ц'е^{а}л'а́, z'ес'а́тый, с'м'ейа́цца, коц'ен'а́т; — паγл'аz'и́м, γл'аz'е́ла; найежžáлы, н'ешча́снайа, л'ежы́ц', л'ешчы́на, м'ешо́чк'и; прыв'ежу́, зв'ежу́, йачм'е́н', йе^{а}чм'е́н'* (аб інтанацыі гл. каментарыі да карты № 1, нас. п. 886). **889** *в'асна́, с'астра́, м'атла́', с'ало́, н'асу́, с'астры́, б'ада́, п'асо́к, с'айбу́, паб'ал'и́, б'ас'е́да, z'ал'а́нка, п'ата́, м'асны́, м'ак'и́на, л'ажы́ш, z'ажо́й, ц'ажа́р, йачм'е́н'; з'емл'а́, с'л'еза́, м'ела́, з'ерно́м, в'еду́, п'еру́н, м'етлы́, ц'екл'и́, в'етра́к, зм'ел'и́, в'а^{е}сна́, б'а^{е}да́, л'а^{е}со́к, с'а^{е}ку́, з'е^{а}мл'а́, с'е^{а}стра́, в'ерста́, с'е^{а}ло́, в'е^{а}ду́, в'етра́к, с'п'е^{а}ва́ц', зм'ел'у́, z'ел'а́нка, п'е^{а}та́, в'е^{а}за́ц', ц'еγну́, в'ежу́, с'в'еты́, м'е^{а}к'и́на, на п'ец'е́.* **890** *в'асна́, з'амл'а́, с'ало́, в'аду́, б'ада́, в'атра́к, с'аку́, зм'ал'у́, ц'ал'а́ты, л'ажу́, б'ажы́ш* і рэдка — *в'есна́, з'емл'а́, с'ело́, в'еду́, б'еда́, в'етра́к* (у тых жа словах); *п'ата́* і *п'ета́, аγл'ада́ц',* рэдка — *аγл'еда́ц', ц'аγну́;* рэдка — *ц'еγну́.* Многія з гэтых слоў запісаны з націскам на першым складзе: *в'а́сна, з'а́мл'а, с'а́стра, в'а́сло, з'а́рном, в'а́ду, в'а́дро, в'а́дром* і *в'едро́м..., аγл'а́дац', аγл'ада́ц';* рэдка — *аγл'еда́ц'.* **892** *см'ейа́цца.* **893** *в'исна́, с'истра́, с'ало́, в'исло́, в'аду́, в'ерсты́, с'естры́,*

з'амл'й, п'акл'й, у ц'апл'é; б'идá, сц'инá, в'идрó, γн'издó, в'идрóм, γн'издóм, у сн'аγý, б'арý, сц'аны́, б'ады́, у γн'аздý; зм'ал'ý, паьц'ал'ý, прын'ас'й, прыв'аз'й, пал'ац'éл'и, б'ас'éда, z'ис'áты, см'ийáцца; п'итá, аγл'идáц', йадрó, св'атóчны, йадрóм, йармóм, ц'аγнý, в'ажý. йазы́к, б'ез п'аты́; γл'аz'йм, м'ак'йна, γл'аz'éла, на п'ац'é; л'ажý, л'ачý, л'ажáц', м'ишáц', л'ежы́ш, б'ежы́ш, м'ежóй, п'ишкóм, паγл'ажý, прыв'ажý. **897** *в'еснá, с'естрá, в'верстá, м'етлá, в'елá, з'емл'á, сл'езá; б'едá, с'ц'енá, йедá, с'еўбá; пам'ен'áў, ц'ел'áты; п'етá, в'езáц', ц'егáц', аγл'едáц', п'етáк; л'ежáў, м'ежá, з пл'ечá, з м'ешкá, м'ешáц', б'ежáц'; с'алó, в'аслóм, в'адý, п'асóк, с'ц'аны́, з'м'ал'ý, пав'ал'й, пал'ац'éл'и, м'ац'éл'ица, ц'ан'óк, з'а-л'óны; п'атóй, йармó, в'ажý, йазы́к...* (перш.). Так, дысімілятыўнае яканне; у першым складзе перад націскным [а] чуецца гук, які адрозніваецца ад [а] ў пазіцыі перад іншымі націскнымі галоснымі: гэта ні то [е], ні то гук, вузейшы за яго (можа [и]?); наогул [а] ў гэтай пазіцыі ставім няўпэўнена, бо чуем не зусім [а], але і не [е] і не [и]: *прыйижžáў, пам'ишчáл'ис', ц'?л'áты, пракл'авáў, йаz'áц', с'имйá, Сц'ипáн, Сц'апáн, абйисн'áў, сл'иz'áц', z'иц'áм, уз'алá, пам?шáл'и, прытс'идáц'ал', з'л'иγлáс'а, з'имл'á, зн'?лá, п'?тнáццац', с'?стрá, йанá, с'ц'аклá, даγл'идáц', см'ейáл'ис'а* і інш. Матэрыял запісаны ў час размовы жанчын: перад націскным [а] часцей вымаўляюць [и], але ў тых жа словах вымаўляюць і [а]: *Сц'апáн, Сц'ипáн;* іншы раз гэты гук зусім невыразны або нагадвае [е]. Мужчыны ў большасці вымаўляюць з дысімілятыўным яканнем, моладзь і дзеці, здаецца, больш паслядоўна вымаўляюць ['а] перад [а]. Відаць, тут дзесьці праходзіць мяжа дысімілятыўнага і моцнага якання. **898** *з'имл'á, н'ил'зá.* **899** *в'иснá, пл'илá, с'илóм, с'истры́, в'ирсты́, ц'имн'éц', б'идá, в'итрáк, л'исóк, б'иγý, у б'иz'é, паб'ил'ý, пал'иц'éл'и, п'ин'óк, z'ил'áнка, в'ил'йк'и; п'итá, св'иты́, в'ижý, γл'иz'йм, паγл'ижý, йичм'éн', л'ижáц', z'ижý, п'ишкóм* (перш.); так, матэрыял праверaны; *м'иz'в'éz', н'ис'é, ц'иγн'й, в'из'й, цв'иты́, з'ирнóм, с'ийбá, паz'ил'ý, в'ис'óлы...* (паўт.). **902** *ц'ил'áты.* **903** *z'ен'óк, в'ес'éл'йе, в'ес'óлы, н'ес'óм, з'емл'óй, с'еўн'á, пам'ен'áў, с'еz'áц', ц'ел'áты, см'ейáцца; з'амл'á, в'аснá, с'алó, с'акý, б'ас'éда...* **905** У матэрыялах першага абследавання было адзначана паслядоўнае іканне. Збіральнік паўторнага абследавання пацвярджае падкрэсліваннем вымаўленне [и] на месцы «е», «ě», «а» перад націскнымі [а], [о], [е]: *в'иснá, з'имл'á, в'илá, б'идá, с'икáч, z'ил'áнка, ц'ил'áты, п'итá, в'изáц', л'ижáц', z'ижá; с'илó, з'илó, с'илóм, з'ирнóм, в'идрó, п'исóк, йидрó, п'итóй, п'итóк, z'ижóй, п'ишкóм; пал'иц'éл'и, паб'ил'éў, б'ис'éда, на с'ц'ин'é, в'ис'éлл'е, м'иц'éл'ица, z'ин'óк, з'ил'óны, н'ис'éм, в'иz'éм, з'имл'óй;* дапісвае прыклады з ['а] на месцы «е», «ě», «а» ў пазіцыі перад націскнымі [у], [ы]—[и]: *в'адý, н'асý, в'арсты́, з'амл'й, б'аγý, с'акý, б'ады́, зм'ал'ý, паб'ал'ý, прын'ас'й, пав'ал'й, в'ал'йк'и, ц'аγнý, п'атý, йазы́к, м'асны́, св'аты́, л'ажý, б'ажы́ш, м'ашк'й.* Перад націскнымі [а], [о], [е] вымаўляецца [и]: *н'исóм, в'из'óм, п'икóм, с'икóм, на п'итрó, аz'ийáла, z'ирéўн'а, в'ирбóўка, б'ис'éдал'и, с'иγóдн'а, у с'ц'икóл'ным, дл'и вáс, йиγó, н'иz'éл'á, z'ирéўн'а, у м'ин'é, ражz'иствó, л'исóў, у ц'ибé, ц'ип'éр, z'ац'éй, z'ийчóнка, б'изрóднайа, в'иснá, в'идрó, уп'ирóд, п'ин'кá, н'и хóz'а, б'ирéз'н'ик, z'ив'инóста, с'ирéz'ина, йийбóγу, ц'иγáўс'а, ц'и-*

жо́ла, с'иг'е́ла, з'ил'о́ны, варац'ино́, з'имл'о́й, н'ис'е́м, н'ис'иц'о́, γн'издо́, с'идло́, пад с'ц'ино́й, на б'иг'е́, йирмо́, св'ито́йе, с'в'ито́чны, пад п'ито́й, в'идро́, ц'имн'е́ц', св'итл'е́ц', б'ида́, сц'ина́. Але перад [ы], [у], ['у] вымаўляецца [а]: *с'ажу́, γл'ажу́, н'асу́, в'азу́, в'аду́, тры в'арсты́, тры с'астры́, м'атлы́, м'атку́, с'астру́, п'акл'и́, в'азл'и́, н'ас'л'и́, с'аку́, п'аку́, п'ату́х, б'ады́, у б'аду́, пас'ц'ал'у́, паб'ал'у́, с'м'айу́с'а, прын'ас'и́, прыв'аг'и́, в'ал'и́к'и, кл'ану́, ц'аγну́, н'ийспам'ину́, йазы́к, п'ац'и́.* У вёсцы існуюць дзве гаворкі: адна з моцным яканнем, носьбіты якой — былая «шляхта» (не абследавалася), другая — з «мужыцкай ікаўкай» (абследавалася). Моцнае яканне разбураецца пад уплывам «ікаўкі»: «Вот я и не кажу *в'адро́*, а *в'идро́*», — гаворыць «шляхцянка». Але наогул моцнае яканне яшчэ даволі паслядоўна захоўваецца (паўт.). **909** *м'ела́, с'естра́, в'есло́, п'екл'и́, в'едро́, п'еску́, з'м'ел'у́, в'ел'и́к'и, z'ел'а́нка, z'ежа́; п'ета́, с'в'еты́, йермо́м, йармо́м, γл'еz'е́ла;* еканне недастаткова выразнае: у большасці прыкладаў вымаўляецца гук невыразны, сярэдні паміж [е] і [а]; у адных асоб больш выразна гучыць [е], у другіх — [а]: *с'ерпо́м, в'есло́м, с'естра́, с'ека́ч, п'еску́, на шл'еху́, йермо́, йезы́к, с'ин'а^е к'и́, з'z'ес'а^е ц'и́.* **910** Вымаўляецца заўсёды ['а]; перад мяккімі зычнымі заўсёды чуецца [а]: *γл'аz'е́ла, зав'аz'и́, ц'ап'е́р.* **911** Першай экспедыцыяй адзначана іканне: *в'ила́, н'исла́, с'ило́, в'иду́, б'ида́, у л'ису́, паб'ил'у́, в'ис'о́лы, н'исо́м, z'ин'о́к, п'иц'и́, л'ижа́ц', пл'ичо́, прыв'ижу́, γл'иz'е́ла, л'ижы́.* Другой экспедыцыяй адзначана моцнае яканне: *в'асна́, м'ала́, с'ц'ана́, γн'аздо́, зм'ал'у́, z'ал'а́нка, в'ас'е́л'л'а, м'ац'е́л'ица, п'ата́, в'аза́ц', в'ажу́.* **912** *с'еz'а́ц', с'м'ейа́цца, ц'ел'а́ты, z'ес'а́ты.* **913** Нënаціскныя этымалагічныя «е» , «е̌», «а» вымаўляюцца як [е], перад шыпячымі чуецца [е] значна ясней; *уц'еку́, наб'еру́, с'ело́, м'етло́й* — яўна чуецца [е]; моладзь ужывае [е], але зусім рэдка: *в'асна́.* **914** *м'атла́, с'л'аза́, с'аўба́, п'аву́н, прын'ас'и́, з'ал'о́ны, с'м'айа́цца, ц'ал'а́ты, л'ажа́к; прын'ес'и́, z'ел'а́нка, с'естра́; п'атна́ццац', йак'и́йа.* У першым складзе перад націскам на месцы этымалагічнага «а» чуецца выразна [а]. **915** *с'астра́, з'амл'а́, с'ака́ч, с'аz'а́ц', с'ало́, в'адро́м, н'асу́, с'аz'е̂ла, л'ажа́ц', z'ажы́; п'ата́, в'аза́ц', ц'аγну́; с'ерпо́м, ц'ел'а́, z'ержы́, в'е^а н'е́ц, зв'енча́йе; прыв'е^а до́м, в'едро́, п'есо́к, з'емл'а́, парав'е^а л'и́, ул'еп'и́ла, пан'ес'е́м, л'ежу́, с'ече́, м'ешо́к, м'ежа́, пл'ечо́, на пл'ече́, с'еz'и́ц', в'ел'и́к, в'ес'о́лы, з'ел'о́ныйе; у п'е^а ц'о́х, м'ек'и́на, в'ежу́, γл'ежу́, йечм'е̂нка, патц'еγну́, йако́му, з'н'ела́, п'атна́ццац'.* **916** *в'есна́, с'естра́, с'ело́, в'еду́, в'едро́, м'ец'е́л'ица, в'ес'е́лл'е; в'арсты́, с'астры́, б'ада́, йада́, в'адро́м, сц'аны́, зм'ал'у́, прын'ас'и́, пам'ан'а́ў, л'ажа́ц', м'ажо́й, б'ажы́ш; пал'иц'е́л'и, паб'ил'е́ў; п'ата́, ц'аγну́, м'ак'и́на, прыв'ажу́; ц'еγа́ц', йедро́; γл'иz'е́ла.* **919** *с'м'ейа́цца.* **920** *в'есна́, с'естра́, м'ешка́, z'ел'а́нка, с'еz'а́ц';* у мове старэйшага пакалення чуецца гук, блізкі да [е]: *в'еду́, н'есу́, п'еку́, б'еру́, п'еру́н;* у мове малодшага пакалення — сярэдні гук паміж [а] і [е]: *в'а^е ду́, н'а^е су́, п'а^е ку́, б'а^е ру́, п'а^е ру́н; плац'а^е жу́, л'а^е жу́, л'а^е чу́ і л'ечу́* — чуецца няясны гук, сярэдні паміж [а] і [е]. **921** *с'м'ейа́цца.* **927** *в'асна́, з'амл'а́, с'астра́, в'арста́, м'атла́, пл'ала́, сл'аза́; б'ида́, с'ц'ана́, с'п'ава́ц', йида́, с'ийба́, йазда́, в'атра́к, с'ака́ч; с'аz'а́ц', с'м'айа́цца, ц'ал'а́ты; п'ата́, в'аза́ц', ц'аγа́ц', аγл'ада́ц', п'ата́к, ц'ажа́р;*

л'ажáц', м'ашáц', м'ажá, пл'ачá, л'ажáк, з м'ашкá. **931** Паслядоўнае моцнае яканне: *б'адá, у л'асáх, л'ажáла, н'аслá.* **933** Перад націскным [а] вымаўляецца [а]: *йад'áт', д'аржáт', прыкл'апáт', с хл'авá, с'т'абáлка, пал'ажáт', йанá, н'и м'ашáйа, в'аснá, з'амл'á, зйажжáйемс'а, п'атá, л'атáт', д'аржáт', в'азáт', завайавáў;* перад [о], [е] вымаўляецца [и]: *с'иүóл'ета, ћаүл'ид'éт', пам'ишч'éн'ийах, иүó, б'ирé, над'ийéцца, пас'ирóд, ас'илóк, з'им'éл'ка, ас'илкóм, п'исóч'ек, на ст'ин'é, д'в'ирéй, т'ижóлаа, т'ирп'éт', в'иснóй, в'ис'éн'н'ийа, йичм'éн', к в'ис'н'é, з'имл'óй, н'ис'éш, н'исóм, в'изóм, с'икóм, п'икóм, н'ис'éт'е, ид'éт'е, м'ид'в'éд', н'ид'éл'а, в'ис'éл'л'а, м'ис'т'éчка, н'ис'é, в'из'é, ст'иреүýт', т'ип'éр, м'ин'é, т'иб'é, с'иб'é, т'ил'óнак, йиүн'óнак, д'ит'óнку;* перад [и] — [ы], [у] вымаўляецца [а]: *йак'íйа, абйасн'íт', йамý, д'аржы́т', үл'ад'íт'а, с'ан'н'íк, л'ажы́т', б'ажы́, б'арýт', м'ак'íну, з'амл'ý, н'асý, н'асýт', в'азýт', йазы́к, м'ак'íна, с'астры́чка, п'арýн, п'атýх; н'е* заўсёды вымаўляецца як *н'и: н'и знáйу, н'ил'з'á, н'ипрáўда, н'и чýла, н'илóўка.* У вёсцы ёсць некалькі двароў «шляхты», для іх гаворкі характэрна моцнае яканне. **934** *в'иснá, с'ц'инá, пл'им'áн'н'ик, ғ'ижá, в'изáц'; с'алó, в'адрó, м'ак'íна, үл'ағ'éла;* [и] ўжываецца толькі перад націскным [а], у астатніх выпадках вымаўляецца [а]. **935** *м'ишáц'.* **936** *в'аснá, с'алó, в'адý, б'адá, п'аскóм, паб'ал'ý, п'атá, в'ажý; б'ас'éда, б'ис'éда, з'ал'óны, з'ил'óны, в'ис'óлы, үл'ағ'éла, үл'иғ'éла; п'атá, п'итáк.* **937** *в'аснá, з'амл'á, с'астрá, в'арстá, м'атлá, с'л'азá, м'алá, в'алá, пл'алá, н'и знáйу, б'иш шáпк'и, б'из мáтк'и; с'илó, з'илó, в'исло́, с'истрóй, м'итлóй; за с'алóм, в'аслóм, з'алóм, з' з'ирнóм; в'идý, н'асý, п'акý, б'арý, п'арýн; тры в'арсты́, тры с'астры́, тры м'атлы́, з'амл'í, п'акл'í, ц'акл'í; у ц'ипл'é, ц'амн'éц'; — б'адá, с'ц'анá, йадá, йаздá, в'атрáк, с'аўбá, с'акáч; в'идрó, с'идлó, в'адóмы, па л'иснóй дарóү'и, с'аўбóй, с'ц'анóй, йиздóй; в'идрóм, п'искóм, п'исóк, л'асóк; у с'н'аүý, б'аүý, с'акý, п'атýх, с'аўбý; с'ц'аны́, б'ады́, йады́, йазды́; — з'амл'ý, пас'ц'ал'ý, паб'ал'ý, паґ'ал'ý, с'м'айýс'; прын'ас'í, прыв'аґ'í, пав'ал'í, запл'ац'í, в'ал'íк'и, паб'ал'íл'и; — пал'иц'éл'и, паб'ил'éў, н'иґ'éл'а, б'ис'éда, у с'ил'é, на с'ц'ин'é, пры с'аўб'é; в'ас'éл'л'а, м'иц'éл'ица, ґ'ин'óк, п'ан'óк, ц'ан'óк, ц'ин'óк, з'ил'óны, в'ис'óлы, н'исóм, в'идóм, з'имл'óй; пам'ан'áй, ґ'ис'áты, ґ'ал'áнка, с'м'айáцца, с'аґ'áц', ц'ал'áты; — п'атá, в'азáц', ц'аүáц', аүл'адáц', п'атáк; ц'ижóла, йадрó, йармó, п'атóй; йадрóм, йармóм; ц'аүнý, кл'анý, п'атý, в'ажý, пам'анý; йазы́к, аб йадрé, с'в'аты́, м'асны́, б'ис' п'аты́; үл'аґ'íм, п'ац'í; үл'иґ'éла, на п'иц'é; — л'ажý, л'ачý, к пл'ачý, м'ашý, у м'ашкý; л'ажáц', м'ашáц', м'ажá, с пл'ачá, л'ажáк, з' м'ашкá; л'ажы́ш, б'аү'íш, на м'ижé, м'ашк'í; м'ижóй, з' м'ишкóм, п'ишкóм; паүл'аžý, прыв'ажý* (перш.); так! *н'амá, з'арнó, в'иснóй, м'етлóй, в'ислóм; в'адрó, сц'инóй; зм'ал'ý, пасм'айáўс'а; ґ'арéцца, паүл'аґ'í, үл'аґ'íц', з'имл'óй, в'ал'íкайа, пл'ам'éнн'ица, на м'ижé, б'ажы́м, у м'ишóчку, йачм'éн'* (паўт.). **938** *в'еснá, с'естрá, з'емл'á, сл'езá, в'ерстá, падм'елá, запл'елá, в'елá, л'еүлá, н'имáшака, н'имá, н'ихáй, н'и знáйу, б'из бáц'к'и, б'из мáтк'и; с'алó, в'асло́, м'атлóй, за с'алóм, з'арнó, с'арпóм; в'адý, б'арý, п'акý, н'асý, п'арýн; тры в'арсты́, с'астры́, м'атлы́, з'амл'í, п'акл'í, ц'акл'í; — б'едá, с'ц'енá, йедá, йездá, в'етрáк, с'еўбá, с'екáч, л'икáрства; в'адрó, үн'аздó, с'адлó, за сц'анóй,*

с'аўбой, йаздой, з в'адром, пад ɣн'аздом, п'асок, л'асок; п'аку, с'аку, п'атух, п'авун, с'аўбу; йады, йазды, с'ц'аны, б'ады; — зм'ал'у, пасц'ал'у, паб'ал'у, паɣ'ал'у, см'айус'; прын'ас'й, прыв'аз'й, пав'ал'й, запл'ац'й, в'ал'йк'и, паб'ал'йл'и; пал'иц'ел'и, паб'ил'еў, н'иɣ'ел'а, б'ис'еда, у с'ел'е, ц'ип'еррака, м'ин'е, ц'иб'е, с'иб'е, л'иц'ела, у ц'епл'е, ц'емн'ец'; п'ан'ок, ɣ'ан'ок, в'ас'олы, н'ас'ом, в'аз'ом, з'ал'оны, наɣ'аром, але: *б'ироза, б'ирозавыйа, в'ироўка; пам'ин'ац', ɣ'ес'аты* і *ɣ'ис'аты, ц'ел'аты; п'ета, в'езац', ц'еɣац', п'итак, ц'ежар; йадро, йармо, п'атой, йадром, йармом, с'в'атошнайа; ц'аɣну, кл'ану, на п'ату, в'ажу, успам'ану; йазык, с'в'аты, м'асны, б'ис п'аты; — ɣл'аɣ'им, м'ак'йна, п'ац'й, ɣ'ес'ац'й; ɣл'иɣ'ела, паɣл'иɣ'ела, на п'иц'е, у йидре; — л'ажу, л'ачу, м'ажу, м'ашу, к пл'ачу, плац'ажу, у м'ашку; л'ежац, м'ешац', с пл'еча, з м'ешка, л'ижак, м'ежа; л'ажыш, б'ажыш, на м'ажы, м'ашк'й, м'ижой, з м'ишком, п'ишком, паɣл'ажу, прыв'ажу; йичм'ен', йичм'енны.* **939** *в'ьла, с'ьла, н'ьсла, л'ьтац', с'ьстра; с'ьло, в'ьсло, с'ьстрой, с'ьлом, в'ьслом; в'еду, н'есу, п'еку, б'еру, па с'елу; тры в'ерсты, с'естры, п'екл'й, л'еɣл'й, ц'екл'й; — б'ьда, пас'п'ьвац'; в'ьдро, па л'исной дароз'й; у с'н'еɣу, л'есным; — пас'ц'ел'у, паб'ел'у, прын'ес'й, прыв'еɣ'й, пав'ел'й, паб'ел'йл'и; л'иц'êц', атл'иц'êл'и, н'иɣ'êл'а, у с'ил'ê, паб'ил'êў, у ɣн'из'ɣ'ê, у в'идрê, к с'истрê, на с'ц'ин'ê; в'ис'êлл'а, з'ьл'оны, в'ьслом, б'ьроза, в'ьроўка, н'исôм, в'идôм, в'изôм, ɣ'ьн'ок, п'ьн'ок; ɣ'ьс'ь'аты, с'м'ьйацца, пам'ьн'аў; — п'ьтак, в'ьзац', ц'ьɣло, ц'ьɣлом, п'ьток, у акц'ибрê; пац'еɣнуц', йекуйу, заɣл'ену, зав'ежы; паɣл'еɣ'им, п'ец'й, ɣ'ис'ец'й, ɣл'иɣ'ела; — л'ежу, на м'ежу, к пл'ечу, к м'ешку; л'ьжац', з л'ьшча, с' пл'ьча, м'ьшац', ат м'ьшка; л'ежыш, л'ешчы, м'ешк'й; ɣ'ьшовы, пл'ьчо, м'ьжой, за м'ьшком, на м'иже, на пл'ьчê; прыв'ежу, прыв'ежы* (перш.); *в'асна, з'амл'а, с'астра, н'и нада, н'ахай, зв'алас'а, л'акарства, м'атла, б'ез матк'и, сл'еза; с'ало, м'атлой, с'астрой, з'в'ено; с'алом, с'арпом; пав'езу, н'есу, в'езу, б'еру, б'еруц', ɣ'еруха, с'в'екруха; в'ерсты, л'ежы, с'естры; з'емл'й, п'екл'й, ц'имн'ец'; — в'атрак, б'ада; в'адро, с'ц'аной, в'адром; б'еɣу, б'еɣуц', у сн'еɣу, с'еку, п'етух; с'ц'ены, б'еды; св'итл'ец', у б'иɣ'е; — з'емл'у, паб'ел'у, см'ейус'а, паɣ'ел'у, п'ен'к'й, с'еɣ'й, в'ел'йкайа, с'ел'н'ик; м'иц'е, н'иɣ'ел'а, у с'ил'е, на с'ц'ин'е, в'иɣ'ес'с'а, у хл'ив'ê; з'ал'л'о, з'ал'он'ен'к'ейе, в'ас'олы; м'еɣ'в'еɣ', л'исц'анайа, з'ал'л'а; — п'ета, зв'езац', п'етак; йермо, йедро, йейцо; п'еток, ц'еɣну, кл'ену, в'ежу; йезык, св'еты, м'есны, б'ез п'еты; паɣл'еɣ'им, ɣл'еɣ'им, м'ек'йна, ɣ'ис'ец'й, п'ец'й; ɣл'еɣ'ела, на п'ец'е; — л'ежу, к пл'ечу, у м'ешку, м'ежу; м'ажа, з м'ашка; л'ежыш, б'ежыш, м'ешк'й, на м'еже; м'ежой, м'ешком; паɣл'ежу, йичм'ен', прыв'ежу.* На месцы «е» перад націскнымі [а] і [о] вымаўляецца [а], перад націскным [у], [ы]- [и] захоўваецца [е]; «е» перад ['е] пераходзіць у [и] (паўт.). **940** *пан'асла, л'ажыц', у ɣ'арейн'и, заз'ел'ан'ейе, с'м'айецца, у ц'ан'ку; йазык.* **942** *с'естра, з'емл'а, в'есна, в'ерста, с'а^{е}стра, з'а^{е}мл'а, в'а^{е}сна, в'а^{е}рста, пл'ала, в'ала; б'еда, б'ада, с'ц'ена, йада, в'атрак, с'аўба; ц'ал'аты, пам'ан'аў, ɣ'ал'анка, см'айацца, с'аɣ'ац'; плац'ажа, л'а^{е}жац', м'а^{е}шац', м'ажа, из м'ашка; п'ета* і *п'а^{е}та* — чуецца няясны гук: пры хуткай размове набліжаецца да [е], пры працяглым, павольным вымаўленні — да [а]; *в'азац', ц'аɣац', л'аɣла, даɣл'адац',*

п'ета́к; с'ало́, с'арпо́м, в'адро́, п'асо́к, п'аку́, с'аку́, б'ады́, б'ас'е́да, в'ас'е́л'л'а, ґ'ан'о́к, ц'аγну́, йазы́к, γл'аґ'е́ла. **943** *в'ала́, б'ада́, с'ало́, паб'ал'е́ў, л'ажа́ц', в'аза́ц', γл'аґ'е́ла; с'в'етл'е́ц', у γн'ез'ґ'е́, у б'еґ'е́, в'ес'н'е́, з'емл'е́.* **944** *змьл'у́, пасцьл'у́.* **972** *на бере́з'и, бере́ц'е; св'акру́ха.* **974** *в'есна́, с'ело́, ґ'ен'о́к, веґ'и́, сеґ'и́ц'е, вел'и́к'и.* **975** *Бере́з'йе, зберу́цца, прывезо́м.* **976** *весло́м, ведро́м, бес'е́да, дес'а́ты; сл'оза́.* **977** *ґ'в'е ведре́, ветра́к, вел'и́к'ийе, бежы́т', вед'е́ш.* **979** *м'иц'е́л'ица, в'ис'е́л'л'е, в'ис'е́лы.* **980** *в'есна́, с'естра́, б'ада́, сп'ава́ц', в'есло́, с'адло́, с'еўбу́, и сн'аγу́, зм'ел'у́, пас'ц'ал'у́, п'ата́, ц'аγа́ц', йазы́к, м'есны́.* Вельмі часта перад націскным [а] чуецца [а]: *н'ама́, пл'ала́, б'ада́, йада́; п'е^а та́к, п'ета́, в'еза́ц', ц'еγну́.* **981** *в'есна́, з'емл'а́, м'ец'е́л'ица, м'ац'е́л'ица, Л'акс'е́й, с'ело́м, п'аку́ц', с'м'айу́цца, в'адро́, в'едро́, ц'ел'а́та; пйета́, пйата́, ц'аγну́, γл'еґ'е́ла.* Ненацiскное [е] (з «е» і «ĕ») у першым складзе перад націскам можа пераходзіць у [а], але гэты пераход не абавязковы і не заканамерны. **983** *в'есна́, в'ерста́, пл'ела́, б'еда́, сц'ена́, с'еўба́, в'едро́, п'еско́м, с'ело́, в'еду́, с'еку́, зм'ел'у́, паб'ел'и́, в'ес'е́лы;* але: *м'ала́, в'асло́, м'атла́, м'атло́й, м'ан'а́ў, м'ату́ц', в'асло́м; п'ета́, в'еза́ц', ц'ежа́р, ц'еγну́, йечм'е́н'...* **986** *с'иґ'е́ц'.* **988** *в'есна́, с'естра́, пл'ела́, с'ело́, б'еда́, в'едра́, л'есо́к, поґ'ел'у́, прын'ес'и́, з'ел'е́ны, л'ежа́ц', ґ'ежы́; п'ета́, ц'еγа́ц', ц'еγну́, γл'еґ'е́ла, йечм'е́н';* рэдка — *в'ирста́, м'ила́, пл'ила́, пом'ин'а́ў;* рэдка — *заду́, бару́, бада́, баз ша́пк'и, спава́ц', паву́н, бады́, вал'и́к'и, бас'е́да, вас'е́лл'е, мак'и́на, машку́, мажа́, на мажы́.* **989** *в'оро́ўкам'и.* **990** *с'ело́м, сестру́, весна́, беру́, тече́, з'емл'и́, темн'е́т', песо́к, секу́т', с'ед'и́т', ден'о́к; пйета́, вйеза́т, веза́т', с'ето́чны* (святочны), *йезы́к, мйек'и́на; спова́т'.* **991** *в'есна́, с'ц'ена́, н'есу́, с'еґ'а́ц', п'ета́, йезы́к,* заўсёды [е]. **992** *з'емл'а́, в'ела́, пл'ела́, з'ерно́м, с'ека́ч, с'еўба́, п'есо́к, с'еку́, св'етл'е́ц', зм'ел'у́, пол'ец'е́л'и, ґ'ен'о́к, л'ежа́ц', ґ'ежо́й, м'ешу́; с'истра́, в'ирста́, м'итла́, сл'иза́, м'ила́, с'ило́, сц'ина́, см'ийа́цца; с'астро́й, с'ало́м, с'астры́, з'амл'и́, ц'акл'и́, ц'амн'е́ц', у ц'апл'е́; васна́, вала́, баз ма́ц'и, васло́, матло́й, васло́м, ваду́, матлы́, пакл'и́, бада́, спава́ц', ватра́к, вадро́, вадо́мы, повал'и́, вал'и́к'и, вас'е́л'л'е, мац'е́л'ица, вас'о́лы, ваґ'е́м, поман'а́ў, маша́ц', мажа́; ц'еγа́ц', л'еγа́ц', ц'ежа́р, ц'еγну́, м'есны́, м'ек'и́на, γл'еґ'е́ла, поγл'ажу́, йачм'е́н'; пата́, ваза́ц', пата́к, пато́й, важу́, паты́.* **993** *с'естры́, п'еку́, с'еку́, в'ела́, дете́й, упе́ро́д, веза́т', на меже̂, меша́т'; с'оγо́н'н'и.* **994** *с'естра́, верста́, м'ела́, пл'ела́, ведро́, л'есо́к, тел'а́та, д'ете́й; пйета́, теγну́, м'ек'и́на, в'ежу́.* **995** *с'естра́, м'етла́, пл'ела́, с'ело́, в'есло́м, в'еду́, п'екл'и́; в'етра́к, в'едро́, п'есо́к, св'етл'е́ц'; зм'ел'у́, пов'ел'и́, б'ес'е́да, у с'ел'е́, з'ел'о́ны, ц'ел'а́та, п'ен'о́к; вос'е́л'л'е, моц'е́л'ица, васна́, поку́ (пяку); ц'еγа́ц', п'ета́к, св'еты́, γл'еґ'е́ла, пата́, ваза́ц', важу́;* [е] пасля губных часта пераходзіць у [а], часцей за ўсё ў мове старых людзей: *вадра́, упакла́са* (упяклася), *спова́л'и, васна́, матла́, матло́йу, ман'е́, вас'е́л'л'е* (*в'ес'е́лл'е* — гаворыць моладзь), *васн'е́, маґ'в'е́ґ'.* **997** У першым складзе яканне, але гук не заўсёды выразны, часам чуецца [е^а], [а^е], асабліва ў мове старых; моладзь і школьнікі выразна «якаюць». «Мы гаворым на «я», а ў суседніх сёлах — на «е», — кажуць жыхары; *в'асна́, з'амл'а́, з'е^а мл'а́, с'астра́, с'е^а ла́, с'емйа́, с'амйа́, в'ерба́,*

пац'арáл'и, йенá, йеᵃнá, йанá, с'астрý, з'еᵃўзýл'а; в'еᵃтрáк, в'атрáк, с'ц'еᵃнá, см'еᵃтáна, в'адрó, п'асóк, в'еᵃдрóм, с'акý, у п'еᵃскý, п'аскý, с'ц'еᵃны: ɣ'ац'éй, н'еᵃс'é, в'аɣ'é, м'еᵃɣ'в'éɣ', ц'ерп'éла, з'ал'óны; м'еᵃжá, л'ежыц', б'ажыц'; п'атá, аɣл'еᵃдáц', п'еᵃтáк, в'ажý, йазык, ɣл'аɣ'éц', ɣл'еᵃɣ'áц'; чыстага [е] замест ['а] няма, чуецца [а] або [ᵉа], [еᵃ]. **999** У гаворцы існуе еканне: на месцы «е», «ě», «а» вымаўляецца [е], радзей — [еᵃ]: *с'естрá, в'еᵃснá, в'елá, н'еслá, с'елó, в'едý, по с'еᵃлý, уц'еклá, в'едрá, сц'еᵃнá, стреᵃхá, в'едрó, в'еᵃдрó, у сн'еɣý, у сн'еᵃɣý; пал'ец'êл'и, м'е-ц'ел'ица, с'еɣ'áц', с'еᵃɣ'áц', паб'еᵃл'éў, л'ежáў, м'ежá, л'ежý, м'ешкóм, л'еᵃжáў;* рэдка — *раз'ɣ'авáйус', зм'ал'ý, з'аўзýл'а, паб'ас'éдаваў, пл'ац'é; п'етá, п'еᵃтáк, в'еᵃжý, йейéшн'а.* **1000** *паɣ'ел'ý.* **1001** *в'аснá, з'емл'á, с'ц'анá, сп'авáц', в'етрáк, с'аўбá, с'екáч, пам'ан'áў, ɣ'ел'áнка, см'ейáцца, л'ежáц', ɣ'ежá; с'елó, в'адрó, с'естрóй, л'есóк, б'еɣý, н'есý, з'емл'í, ц'амн'éц', б'ады, йеды, прын'ес'í, пав'ал'í, пал'ац'éл'и, паб'ел'éў, ɣ'ен'óк, п'ен'óк.* **1002** *напл'авáў;* рэдка — *п'атáк, ц'ажáр; сл'озá, л'о-нýйецца.* **1003** *с'естрá, с'елó, б'ерý, в'ерсты, с'еўбá, л'есóк, с'екý, паɣ'ел'ý, с'еɣ'áц', л'ежý, ɣ'ежóйу, б'иɣý; васнá, васлó, ватрáк, вадрó, пасóк, патýх, павýн, бады, сватл'éц', у баɣ'é, змал'ý, пабал'ý, прываɣ'í, бас'éда, васиел'йе, мац'éл'ица, пан'óк, мажý, машý, машáц', бажыш, пашкóм; п'етóк, ц'еɣнý, йезык, ɣл'еɣ'íм, ɣл'аɣ'иела, ц'ежáр, йечм'иен'; патá, вазáц', сватóчны, патóйу, патý, сваты, мак'íна, пац'í, на пац'ие, прыважý.* **1004** *сц'иенá, лиеснóй, пол'иец'иéл'и, на сц'иен'é, у ц'иепл'é, с'в'иетл'éц', у ɣн'иезɣ'é.* **1005** *в'еснá, з'емл'á, м'елá, с'елó, в'едý, п'екл'í, в'етрáк, л'есóк, с'ечý, н'есóм, л'ежý, б'ежыш; ц'еɣáц', м'есны, йезык, ɣл'еɣ'éла, поɣл'еžý, йечм'éн'; матлы, бадá, сповáц', вадрóм, пасóк, бады;* рэдка — *б'едá; змал'ý, побал'ý, смайýс', прываɣ'í, повал'í, вал'íк'и, побал'íл'и, побал'éў, бас'éда, вас'éл'л'е, мац'éл'ица, пан'óк, вас'óлы, вадóм, поман'áў, с'майáцца; патá, вазáц', патáк, патóй, патóк, патý, важý, сваты, бас паты, мак'íна, пац'í, пац'é; мажá, машý, машкý, машáц', мажá, машкá, на мажé, машк'í, мажóй, з машкóм, пашкóм, прываж ý.* **1006** *в'еснá, з'амл'á, с'астрá, в'арстá, сл'азá, м'алá, в'алá, б'едá, сп'евáц', с'екáч, йедá, ɣ'ел'áнка, ц'ел'áта, л'ежáц', м'ежá; п'етá, в'езáц', ц'ежáр; с'алó, с'естрóй, в'едрó, п'есóк, л'аснóй, йаздóй, в'едý, с'екý, п'атýх, паб'ел'éў, м'ец'éл'ица, с'еɣ'éц', л'ежý, у ɣ'ежы, м'ежóй, п'ешкóм.* **1010** Замест «е», «ě», «а» пасля мяккіх зычных паслядоўна адзначаецца [е]: *уц'екáй, йед'áт', зм'ел'ý, зв'ежý, с'еɣ'éц', п'ечý.* **1016** *в'еснá, сл'изá, пам'ен'áў, ɣ'ел'áнка, с'м'ейáцца, с'еɣ'áц', с'еўн'á.* **1018** *в'еснá, м'елá, с'елó, с'елóм, в'ерсты, б'ерý, б'едá, л'есóк, зм'ел'ý, прын'ес'í, н'есóм, с'еɣ'áц', ɣ'ежá, б'ежыш, п'ешкóм; с'арпóм, п'арýн, м'атлы, ц'амн'éц', сп'авáц', с'аўбá, б'ады, в'ас'éл'л'е, ц'ал'áты, ɣ'ажý; п'етá, в'езáц', в'ежý, п'ец'í, ц'аɣáц', ц'ажáр, п'атóк, м'асны, ɣл'áɣ'íм* (перш.); над літарай **е** пастаўлена **а** *(в'еᵃснá)*, над **а** — часта напісана **е** *(с'п'аᵉвáц')*. Двайная літара абазначае няясны гук, сярэдні паміж [е] і [а]; калі гэты няясны гук набліжаўся да [е], яго перадавалі літарай **е**; калі ён быў бліжэй да [а], абазначалі літарай **а**; але і ў адным і ў другім выпадках гук заставаўся шырэйшым, чым [е], і вузейшым, чым [а] ў літа-

ратурнай мове: *б'а^{е}ры, нас'п'е^{а}вáла* (паўт.). **1019** *б'адá, йадá, йаздá, йады́, н'аz'éл'а.* **1020** *в'аснá, з'амл'á, в'арстá, с'алó, с'астрá;* рэдка — *с'астрá.* **1021** *в'аснá, с'астрá, с'алó, б'адá, в'адрó, п'асóк, з'м'ал'ý, прын'ас'ú, б'ас'éда, у с'ал'é, ц'ал'áт; в'елá, сл'езá, в'ерстá, з'ернóм; п'атá, в'азáц', п'атóк, ц'аγнý, йазы́к, γл'аz'úм, ц'ажáр* (перш.). Збіральнікам паўторнага абследавання над літарай **а** ў многіх выпадках пастаўлена **е**: *л'а^{е}жáц', с'а^{е}кý, в'а^{е}снá, п'а^{е}тá, ц'а^{е}γáц', ц'а^{е}γнý.* Двайная літара абазначае няясны гук, сярэдні паміж [а] і [е]; калі гэты гук набліжаўся да [а], яго абазначалі літарай **а**; калі ён набліжаўся да [е], абазначалі літарай **е**; двайную літару пісалі, калі нельга было вызначыць, да якога полюса набліжаецца няясны гук, сярэдні паміж [е] і [а] (паўт.). У матэрыялах першага абследавання націск быў пастаўлен на першым складзе: *в'áсна, с'áло, γл'áz'им, ц'áжар...* Збіральнікам паўторнага абследавання націск ва ўсіх словах перанесен на апошні склад: *в'аснá, с'алó, γл'аz'úм, ц'ажáр.* **1022** *в'аснá, с'астрá, в'алá, с'алó, в'адý, в'арстá, у ц'апл'é, с'аўбá, с'ц'аны́, п'атá, в'азáц', йадрó* (перш.). Ва ўсіх словах **а** выпраўлена на **е**: *в'еснá, с'естрá, в'елá, с'елó, в'едý.* Дапісана: *л'етáйе, ус'еγдá, н'еслá, прац'акáа, п'есóк, ц'еплó, z'еды́, л'ечы́ў, л'есóк, пас'еz'еў, ц'ел'áта; йезы́к, γл'еz'éла;* гукі «е», «а» пасля мяккіх зычных вымаўляюцца не зусім як [е], іншы раз нават вельмі блізка да [а], але пераважна — гэта шырокае [е], а не [а]. Больш шырока вымаўляецца [е] ў моладзі, асабліва пасляшкольнага ўзросту, відаць, уплываюць школа, радыё (паўт.). **1023** *с'естрá, в'еснóйу, п'екý, с'еўбá, Сц'епáн, п'етýх, в'ел'úк'и, с'еz'êла, йеz'áц', б'ежы́; пас'е^{а}рôд, ц'е^{а}мн'éйе, с'е^{а}б'é, л'е^{а}сóк, см'е^{а}йýцца, з'е^{а}з'ýл'ка, з'е^{а}л'óныйе, йе^{а}нó, прын'е^{а}с'ú, м'е^{а}н'óк, ц'е^{а}γáц'.* Для гаворкі характэрна еканне: гук [е] адзначаецца ў пераважнай большасці выпадкаў, але іншы раз чуецца зусім як [а] (адзначым [е^{а}]); гук [е] мае не сярэднюю якасць, а шырокую і набліжаецца да [а], знаходзячыся іншы раз вельмі блізка да яго. **1026** *п'екл'ú, з'емл'á, с'елó, z'ек'óк, б'еры́;* чуецца гук [е], але шырокі, іншы раз вельмі блізкі да [а], асабліва ў маладзейшых, яны неяк «шырэй» гавораць: *п'е^{а}тá, в'е^{а}зáц', аγл'е^{а}дáц', йе^{а}дрóм, п'е^{а}тý, св'е^{а}ты́, йе^{а}зы́к, γл'е^{а}z'úм, йе^{а}чм'éн';* **е**^{а} абазначае шырокі гук [е], блізкі па якасці да [а], але не [а]; *м'ешáйуцца, с'ечы́, п'ечы́, л'ечы́ў, плац'ежы́, z'ешóўка* (літара **е** абазначае гук [е^{а}]). **1027** *веснá, селó, спевáт, св'етл'éт', у б'ед'é, ул'ет'éлы, сед'áт', тел'áта; петá, везáт, оγледáт, теγнý, йезы́к; γл'ад'éла, на пйат'ú.*

Карта № 5

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „е" Ў ПЕРШЫМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У ГАВОРКАХ З ПОЎНЫМ ЦІ ЧАСТКОВЫМ АДРОЗНІВАННЕМ ГАЛОСНЫХ НЯВЕРХНЯГА ПАД'ЁМУ

Карта складзена на матэрыяле пытанняў № 3, 5 і 8:

3. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога этымалагічнага **е** перад цвёрдымі зычнымі:

а) перад націскным **а**: *вясна, вісна* ці *весна; зямля, сястра, вярста, мятла, сляза, вяла, пляла, няма, не маю, няхай, без шапкі;*

б) перад націскным **о** (асноўным): *сяло, сіло* ці *село*; *зяло, вясло, сястрой, мятлой*;

в) перад націскным **о** з **ъ**: за *сялом, за сілом* ці *за селом; вяслом, зялом, зярном, сярпом*;

г) перад націскным **у**: *вяду, віду* ці *веду; нясу, нісу* ці *несу; пяку, бяру, пярун;*

д) перад націскным **ы**: *тры вярсты, тры вірсты* ці *тры версты; тры сястры, дзве мятлы;*

е) перад націскным **і** (з папярэдняй групай зычных): *зямлі, зімлі* ці *землі*; *пяклі, цяклі*;

ж) перад націскным **е** з **ě** з папярэдняй групай зычных: *у цяпле, у ціпле ці ў цепле; цямнець*?».

5. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест этымалагічнага **е** ... перад мяккім зычным:

а) перад націскным **у (ю)**: *змялю, змілю* ці *змелю; пасцялю*;

б) перад націскным **і**: *прынясі, прынісі* ці *прынесі; прывядзі, павялі, запляці, вялікі*;

в) перад націскным **е** з **ě**: *паляцелі, паліцелі* ці *палецелі*; *нядзеля, бяседа, у сяле*;

г) перад націскным **е** з **е** і **ь**: *вяселле, віселле* ці *веселле; мяцеліца, дзянёк, пянёк, цянёк, зялёны, вясёлы, вяселы, нясём, нясем, вядзём, вядзем, зямлёй, зямлей;*

д) перад націскным **а (я)**: *дзясяты, дзісяты* ці *дзесяты; цяляты*?»

8. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест этымалагічнага **е**... перад шыпячымі:

а) перад націскным **у**: *ляжу, ліжу* ці *лежу; лячу, на мяжу, плацяжу;*

б) перад націскным **а**: *ляжаць, ліжаць* ці *лежаць; мяжа, ляжак*;

в) перад націскнымі **ы, і**: *ляжыш, ліжыш* ці *лежыш; на мяжы;*

г) перад націскным **о**: *мяжой, міжой* ці *межой*?»

Карта складзена на аснове матэрыялу пытання № 3 і выбарачна на матэрыяле пытанняў № 5 і 8, у якіх адбіраюцца для картаграфавання словы з галосным «е» ў першым складзе перад націскам. Картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы «е» (з «е» і «ь») у гаворках з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму. Карта з'яўляецца дадаткам да карты № 4 «Тыпы вакалізму першага складу перад націскам пасля мяккіх зычных», на якой вымаўленне галосных з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму пададзена без дэталізацыі (вызначаецца толькі тып вакалізму).

На тэрыторыі Беларусі гаворкі з адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму звычайна характарызуюцца поўным ці частковым ацвярдзеннем зычных (у першую чаргу губных зычных) перад галоснымі пярэдняга рада. Таму на карце паказваецца вымаўленне галоснага на месцы «е» пасля мяккага ці цвёрдага зычнага (кругам і контурным кругам); адзінкавыя выпадкі цвёрдасці ці мяккасці зычнага перад «е» не картаграфуюцца, але змяшчаюцца ў каментарыях. Пры недакладнасці запі-

саў цвёрдасць ці мяккасць зычных правяраецца на матэрыяле пытанняў № 56—58. Улічваецца вымаўленне галоснага ў пазіцыі перад рознымі націскнымі галоснымі і перад рознымі зычнымі — цвёрдымі, мяккімі і шыпячымі.

Карта складаецца на лексічна неабмежаваным матэрыяле, але пераважна падказаным праграмнымі словамі. Адводзяцца ад картаграфавання словы *няма, няхай,* займеннікі *мяне, цябе, сябе,* адмоўе *не,* прыназоўнік *без,* прыслоўе *цяпер,* назоўнік *сляза,* у якіх рэалізацыя галоснага на месцы «е» можа быць іншай, чым у астатніх словах; таксама не картаграфуецца праграмнае слова *плацежу* і некаторыя іншыя словы, запазычаныя з літаратурнай мовы: напр., *т'ил'иɣра́ма.* Часта адрозніваецца вымаўленне слоў *перу́н, серпо́м* (магчыма, пад уплывам вымаўлення *се́рпом, пе́рун,* якое сустракаецца ў гэтых гаворках).

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **ê, э̂** перадаюцца як [е]; **ыі, ыи, ыᵉ** — як [ы]; **иʸ** — як [и]; **еʸ** — як [е]; **ыᵊ** — як [ы]; **еʸ, ыᵉ, иʸ** абазначаюць гукі, сярэднія паміж [е] і [ы], [ы] і [и]; звычайна такія галосныя ўжываюцца побач з [е] і [ы], [’е] і [’и], а таму і ўваходзяць у абазначэнне гэтых асноўных знакаў.

У каментарыях змяшчаецца матэрыял пры суіснаванні розных варыянтаў галоснага, пры ваганнях ва ўжыванні цвёрдасці-мяккасці зычнага, пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. Аднастайны матэрыял асноўных варыянтаў галоснага прыводзіцца ў скарачэнні, а ў некаторых выпадках апускаецца зусім. Варыянты, прадстаўленыя адзінкавымі прыкладамі, а таксама рэдкія дыялектныя з'явы, напр., вымаўленне тыпу *мате́лица, дан'о́к,* вымаўленне слова *сляза* і некаторыя іншыя, прыводзяцца поўнасцю. На першым месцы падаецца найбольш пашыраны варыянт галоснага.
651 *весна́, земл'а́, зерно́м, пекл'и́, у тепл'е́, змел'у́, прынесы́, мете́л'ица, вес'о́лы, тел'а́ты, межа́; с'естра́, сл'еза́, пл'ела́, с'ерпо́м, н'есу́, л'ежы́м, л'ежа́к; сыло́, сыло́м, зыл'о́ны; пол'ите́л'и, н'ид'е́л'а, н'исе́м, л'ит'и́ты; сасы́л'л'е.* **652** *серпо́м; сл'оза́.* **653** *высна́, зымл'а́, сыло́м, выду́, зымл'у́, выс'и́лл'е, мыжо́йу; серпо́м, пл'êла́, запл'êл'ê, л'êт'и́л'ê, л'ежу́, л'êжы́т; сл'оза́.* **654** *сыстра́, выла́, сыло́, нысу́, зымл'и́, змыл'у́, выс'иʸлле, пын'о́к, лыжы́ш, диʸн'о́к; сл'оза́.* **655** *вырста́, тын'о́к, зыл'о́ний, пыклы́, мыжу́; сл'иза́, пл'ила́, л'ижу́, к пл'ичу́, м'ижа́.* **656** *плыла́, слыза́, нысу́, мыте́л'ица, мыжу́; зирно́м, сирпо́м, лижы́т'.* **657** *зымл'а́, выду́, прынысы́, пын'о́к, мыжу́; сл'иза́, пл'ила́, в'исло́, з'ило́м, запл'иты́, пул'ит'и́л'и, б'ис'е́да, м'ит'е́л'ица, д'ис'а́тый, л'ижу́.* **658** *высна́, сыло́, дын'о́к, зыл'о́ный, мыжу́, зымл'у́, повыл'иʸ, выл'иʸкый; з'ирно́м, запл'иʸты́, пол'иʸт'и́л'иʸ, л'иʸжу́, л'иʸчу́, л'иʸжа́т'; серпо́м, земл'у́; сл'оза́.* **659** *сыстра́, выду́, пыкл'и́, змыл'у́, прынысы́, быс'е́да, быжы́ш, мыже́ ; пл'ила́, сл'иза́, запл'иты́, пол'ит'и́л'и, л'ижу́, л'ичу́, л'ижы́ш; серпо́м.* **660** *мыла́, сыстра́, высло́, вылы́кый, лыжу́, лычу́, мыжа́, лыжа́к; бисе́да; серпо́м, у сел'и́, сл'оза́.* **661** *сл'оза́; серпо́м; сило́м.* **662** *выс'о́лый, тыл'а́та, лыжу́, мыжа́; м'ила́, серпо́м, сл'оза́.* **663** *высна́, зымл'и́, зыл'о́ны, быжы́ш; серпо́м, полет'и́лы.* **664** *сыстра́, выла́, быру́, нысе́м, лыже́к; сл'оза́; серпо́м, перу́н.* **665** *зымл'а́, сыло́, нысу́, прынысы́, зыл'о́ный, пын'о́к.*

лыжу́, мыжо́йу; сл'иза́, пл'ила́, зирно́м, личу́; змел'у́. **676** *весна́, земл'а́, сестра́, село́, зерно́м, беру́, змел'у́, прынес'и́, межу́; пл'ела́, запл'ец'и́, пол'ец'е́л'и, л'ежу́, л'ежа́ц', л'ежы́ш; ц'омн'е́ц'и, сл'оза́.* **677** *весна́, метла́, з'емл'а́, с'естра́, пл'ела́, с'ело́, весло́, повел'и́, пол'ец'е̂л'и, межу́, л'ежы́ш; сл'оза́.* **680** *весна́, с'естра́, веду́, н'есу́, пен'о́к, з'ел'о́ны.* **681** *весна́, земл'а́, беру́, н'есу́, вес'е́лл'е, л'ежы́ш.* **683** *высна́, сыстра́, мыла́, выла́, сыло́, зымл'и́, у тыпл'и́, постыл'у́, пын'о́к, зыл'о́ный, тыл'а́та, пыку́, нысу́; пл'ила́, запл'иты́, пол'ит'и́лы, д'ивйа́ты, л'ижа́т', л'ижы́ш, на мы/ижы́; верста́, измера́ла, намел'у́, прынесы́, вел'и́к'иʸи́, нед'и́л'а, сел'а́н'е; л'ежу́, л'ечу́; сл'оза́, т'омн'и́ты.* **685** *весна́, земл'а́, сестры́, несу́, ден'о́к, межу́; пл'ела́, запл'ец'и́, пол'ец'е́у́, л'ежы́ш; сл'оза́.* **686** *высна́, сыстра́, нысу́, пыку́, зымл'у́, мыжу́, дын'о́к; пл'ила́, запл'иты́, пол'ит'и́л'и, л'ижа́ты, т'ин'о́к; версты́, земл'и́, метлы́, темн'и́ты, перу́н, без ша́пк'и; сл'оза́.* **687** *верста́, несу́, село́м; пл'ела́, запл'еты́, л'ежу́, л'ечу́, л'ежы́ш; сл'оза́.* **688**, **689** *сл'оза́.* **691** *серпо́м, т'ин'о́к; сл'оза́.* **692** *серпо́м, л'ичу́; сл'оза́.* **694** *сыстра́, тыклы́, дын'о́к; беру́, перу́н, б'ис'е́да, сл'оза́.* **695** *беру́, перу́н, сл'оза́.* **697** *з'ирно́м.* **698** *сл'оза́.* **699** *зымн'е́, слыза́, сыло́, лыжу́, лыж'е́к; велы́кый, межа́, повелы́.* **700** *сл'оза́.* **701** *высна́, мытла́, выла́, сыло́, пыро́, змыл'у́, выс'и́л'л'е, лыжу́, мыж'е́; несла́, земл'а́, умерла́, пекла́, везла́, плела́; вирста́, м'итл'и́, з'имл'и́, д'ис'а́ты.* **702** *сл'оза́; на мижы́.* **703**, **704** *сл'оза́.* **716** *весна́, мела́, весло́, межа́, змел'у́, вез'е́м; с'естра́, з'ерно́м, ʒ'еру́, ʒ'ен'о́к, л'ежы́ц'.* **717** *з'емл'а́, т'епло́, з'ерно́, в'есны́, с'естры́, м'ет'е́л'ица, м'ежа́; веро́у́к'и, бес'е́да, бежы́ш, верну́цца.* **720** *весна́, село́, змел'у́, межа́; пл'ела́, сл'еза́, з'ерно́м, пол'ет'е́л'и, л'ежу́, запл'ет'и́.* **721** *весна́, земл'а́, село́, несу́, межа́; т'емн'е̂йе, л'ежу́, л'ежы́мо, л'ежа́т'; л'ижа́к, сл'оза́.* **723** *пол'ец'е́л'и, в'еде́мо.* **724** *высна́, слыза́, зырно́м, нысу́, заплыт'и́; л'ижа́т', м'ижа́, л'ижа́к, м'ижо́й, л'ижы́ш.* **725** *весна́, сестра́, село́; п'еру́н, пол'ец'е́л'и, в'еде́мо, л'ежа́у́.* **726** *весна́, сестра́, земл'а́, веду́, несу́, метло́йи, змел'и́, межу́; сыло́, высло́, быс'е́да, зырно́м, сыло́м, высло́м; сл'оза́.* **727** *земл'а́, сл'еза́.* **728** *висна́, систра́, вирста́, митла́, пл'ила́, сило́, висло́, мытли́, зил'о́ни, лижу́, виси́лл'о; стена́, веду́, несу́, беру́, змел'у́; п'ику́, пол'ит'е́ла.* **729** *зымн'а́, сыло́м, пыклы́, полыт'и́лы; св'икро́в, с'истро́й, н'ид'и́л'а, м'ите́лыца, заплита́йуц'; прын'есла́, з'емн'у́.* **730** *тин'о́к, сл'оза́.* **731** *сыстра́, зымл'а́, земл'а́, село́, сыло́, несы́, ныʒ'и́л'а, межа́, мыжа́; зан'есл'и́, н'еʒ'е́л'а.* **732** *в'исна́, с'ила́, сл'иза́, з'ирно́, з'имл'у́; прынысы́, вылы́кы, зыл'о́ны, лыжу́, лыжа́ти; с'естра́.* **733** *висна́, систра́, зирно́м, пикл'и́, в'ил'и́к'и, б'ис'е́да, в'ис'о́лы, тил'а́та, м'ижа́, т'ин'о́к; сыстро́й, зымл'и́, в тыпл'и́; д'ержи́, серпо́м, дере́вн'а.* **734** *высна́, зымл'а́, сыло́, выду́, постел'у́, стыл'у́, земл'и́, дын'о́к, лыжа́ц', села́, сыла́, завезлы́; сл'оза́.* **736** *слеза́.* **737** *сл'оза́.* **738** *сестра́, втека́йте, беру́, село́м, велы́ки, на межы́; зымн'и́, зыл'о́на, полыжу́, лыжа́ты, у тыпл'и́; в'исна́, с'ило́, в'исло́м, у с'ил'и́, в'ис'и́лл'е, систра́; прыв'еды́.* **739** *сл'оза́.* **740** *сестра́, метла́, плела́, умерла́, верба́, село́, перо́м, несу́, беру́, велы́ки, несы́, лежа́ты; вырсты́, плыту́, нысу́, бысе́да, в сыл'е́, лыжу́, быжы́ш; в'исна́, сл'иза́, м'ила́, в'исло́, м'итло́й, у ц'ипл'е́, в'исе́лл'е, ц'имне́ц', в'ид'у́, п'ику́,*

л’иц’е́ла. **741** *высна́, прынысы́, полыт’и́лы, полыжу́, тыл’е́т, лыжы́т’; л’ижы́т’, в’ис’и́лл’е, в’ис’о́лы, на м’ижы́; села́, умерла́, земл’а́, село́, серпо́м, беру́, несу́, велы́ка, повелы́, зел’о́ны; оп’окла́.* **759** *весна́, сестра́, верста́, село́, перу́н, мете́л’ица, пен’о́к, зел’о́ны, земл’е́й; пол’ет’е́л’и, л’ечу́; тры в’орсты́.* **760** *мела́, село́, сестро́йу, веду́, ден’о́к, мете́л’ица, тел’а́та; в’ербо́йу, в’еду́, б’ес’е́да; л’оно́к; пол’ит’е́л’и.* **762** *земл’а́, сестра́, змерка́ты, зел’о́найа, село́м, несу́, змел’у́, вес’и́лл’е, лежа́к, межу́; зымл’а́, лыжы́ш, зымл’о́й, зымл’и́; д’ин’о́к, з’ило́.* **763** *земл’а́, сестра́, весло́, пекл’и́, повелы́, межу́; л’ежа́ты, пол’ет’и́л’и, запл’еты́; прывыды́; сл’оза́.* **764** *сестра́, весна́, село́, весло́, заберу́, повелы́, лежа́т’; зымл’а́, полыт’и́лы, зыл’о́ны, высы́л’л’е, зымл’о́йу, дыс’а́ты, дыт’у́к, у сыл’и́.* **766** *н’есла́, с’ело́, с’емйа́, адл’ец’и́л’и, з’емл’о́й, л’ежу́, л’ежа́т’, прын’ес’и́; версты́, весна́, весло́, пекл’и́, побел’и́л’и, зел’о́ны, на межы́, межо́й; варо́ўка.* **769** *несла́, ныисла́, сестра́, сыстра́, село́м, сыло́м, несу́, нысу́, пеклы́, пыклы́, зел’о́ный, зыл’о́ный, лежа́ты, лыжа́ты; вела́, в’ила́, беру́, б’иру́, вес’о́лый, в’ис’о́лый, ведём, в’идём, з л’ишча́, л’ишчы́, печу́, п’ичу́, веду́, в’иду́; воро́ўка.* **770** *ве^{ы}сна́, зе^{ы}мл’а́, се^{ы}стра́, ве^{ы}рста́, ме^{ы}тла́, ме^{ы}ла́, ве^{ы}ла́, плыла́, не^{ы}ма́, бы^{е}з ша́пк’и, село́, весло́, сестро́йу, зе^{ы}мл’и́, прынесы́, веси́лл’е, ме^{ы}жу́, ле^{ы}жы́ш; вы^{е}сна́, зы^{е}мл’а́, сы^{е}стра́, мы^{е}тла́, запл’ела́, неха́й, быш ша́пк’и; сыло́, высло́, се^{ы}ло́, сыло́м, выду́, бе^{ы}се́ду, те^{ы}н’о́к, зе^{ы}л’о^{е}ный, ведемо́, зе^{ы}мл’о́йу, вы^{е}дём, ме^{ы}жу́, лыжа́к;* літара **е^{ы}** абазначае гук, сярэдні паміж [е] і [ы]. **804** *весло́, земл’а́, змел’у́, межы́; с’ело́м, в’еду́, б’еру́, с’естра́, прын’ес’и́, л’ежа́ц’.* **807, 809, 811, 812** Гл. каментарыі да карты № 4. **945** *высна́, зымл’а́, сыстра́, весна́, земл’а́, сестра́, сыло́, село́, метлы́, мытлы́, прынесы́, леж’а́т’.* **946** *весна́, сестра́, село́м, несу́, пекла́, змел’у́, межа́; постыл’у́, полыт’и́лы, пын’о́к, тин’о́к, нысе́м, тыл’а́та, лыжу́, лыжа́ты, лычу́, пл’ила́, плыла́; сл’уза́.* **949** *сл’уза́.* **950** *высна́, зымл’а́, сыстра́, выла́, бысе́да, лыжа́ты; сы^{е}ло́, вы^{е}сло́, сы^{е}стро́йу, вы^{е}ду́, ны^{е}су́, зы^{е}мл’и́, в ты^{е}пл’и́, посты^{е}л’у́, прыны^{е}сы́, полы^{е}т’и́лы, вы^{е}с’и́л’л’е, ды^{е}н’о́к, зы^{е}л’о́ны, лы^{е}жу́, лы^{е}жы́м; верста́, перу́н; сл’оза́,* старыя кажуць *сл’иза́.* **951** *зымл’а́, выла́, сыло́, зырно́м, нысу́, пыку́, постыл’у́, зыл’о́ны, выс’о́лы, лыжу́, мыжа́, тыл’а́та; метлы́, земл’е́, весна́, сестра́, веду́, пеклы́, вел’е́к’и, ве^{ы}дро́.* Гук [ы] або [е] вельмі часта зусім нельга адрозніць: у адных асоб большая схільнасць да [ы], у другіх — да [е]. Такі гук часта абазначаецца як [е^{ы}], [ы^{е}] — гэта гук пярэдне-сярэдняга рада верхняга пад’ёму; *змал’у́, прынасы́, прывады́, дан’о́к.* **952** *сл’оза́.* **953** *в’исна́, м’итла́, сл’иза́, с’ило́, с’истро́й, с’ило́м, п’ику́, с’истры́, т’икл’и́, зм’ил’у́, прын’ис’и́, в’ис’о́лый, з’ил’о́ный, н’ис’е́м, т’ил’а́та, л’ижу́, л’ижы́ш; выл’и́к’и, мыт’е́л’ица, выс’и́лл’е.* **955** *весна́, сестра́, метла́, село́, несу́, бесе́да, веле́кей, вес’и́л’л’е, ден’о́к, зеле́ны, лежу́, леже́ш, мете́л’ыц’е; мата́л’ыц’а, лату́, на мажу́; быз ша́пк’и, быз ма́тера; сл’оза́.* **956** *весна́, село́м, весло́м, земн’а́, постел’у́, в с’ел’и́, бесе́дн’и, зел’о́ный, лежу́; мытло́йу, выде́мо, зымне́йу, выс’и́лл’е, на мыж’и́, лыж’а́ты, мыжа́; сл’оза́.* **957** *беру́; сл’оза́.* **958** *сыстра́, высна́, весна́, село́, серпо́м, сырпо́м, несу́, нысу́, велы́ка, зымл’а́, земл’а́; сп’икчы́, м’итлы́, на в’исн’и́, н’ид’и́л’а, в’ис’и́л’л’е, м’ижу́, л’ижа́т’, зав’изла́, с’и-*

стры́, м'іте́л'іца, в'ісе́лы, л'ежу́, л'ечу́, м'ежейу́. **959** *сл'уза́.* **960** *весна́, сестра́, вела́, село́, беру́, зерно́м, земл'и́; нысу́, пычу́, змыл'у́, прынысы́, полыт'и́лы, бысе́да, ныд'и́л'а, дын'о́к, мыжу́; сл'оза́.* **963** *сл'оза́.* **964** *весна́, земл'а́, сестра́, несу́, тен'о́к, идемо́, лежа́ты; сл'иза́, пл'ила́, пов'ил'и́, запл'иты́, в'ил'и́к'и; л'ежу́, л'ету́, л'ежа́к.* **965** *высна́, зымл'а́, сыстра́, сыло́м, зырно́м, змыл'у́, дын'о́к, тын'о́к, лыжа́ты; за съло́м, за сыло́м, на пъску́, на пыску́.* **967** *с'истра́, в'исна́, в'ирста́, с'ило́м, в'исло́м, с'ирпо́м, б'ис'е́да, д'ин'о́к, п'ин'о́к, м'ижу́; вела́, пеку́, беру́, п'екл'и́, прыв'еды́, помен'а́в, верста́, земл'а́, земл'ейу, текл'и́, змел'у́.* **968** *с'истра́, в'иⁱсна́, зам'ила́, виⁱла́, с'ило́м* (шк.), *в'иⁱсло́м, з'иⁱрно́м, с'иⁱстро́й, в'иⁱду́, несу́, п'ичу́, б'ижу́* (шк.), *в'ирсты́, с'истры́; метл'и́, земл'и́, пекл'и́, текл'и́, у теплы́, темн'е́т', змел'у́, поɣ'ел'у́, прыв'еɣ'и́, вес'е́л'л'е, изм'ел'у́, смейу́са, ден'о́к.* **970** *весна́, зм'ел'у́, посц'ел'у́, прын'ес'и́, б'ес'е́да, в'ес'е́л'л'е, запл'ец'и́, л'ежу́, м'ежа́.* **1007** *весна́, сестра́, плела́, ден'о́к, колесо́, шал'ева́н'е, печу́т', сечу́т', несл'и́, лежу́, бере́за, зеле́ны, повел'и́, нед'е́л'а, пен'о́к, тел'а́та; йоɣо́, йому́.* **1009** *весна́, земл'а́, село́, серпо́м, несу́, метлы́, змел'у́, бесе́да, ден'о́к, тел'а́та, лежы́м; в'есе́лы.* **1012** *весна́, земл'а́, нема́, сестра́, село́, серпо́м, несу́т', велы́к'ийе, земл'и́, змел'у́, тел'а́, прынесы́, зеле́ны, лежу́, межо́йу; прові'еды́т', п'ектыс', в'езе́м, н'есе́м; в'ис'и́л'л'е.* **1013** *весна́, земл'а́, село́, змел'у́, ден'о́к, т'ел'а́ты, лежу́; с'естра́, м'ет'о́лкой; з'имл'е́, в'ис'е́лл'е; полыт'е́л'и, лыжа́т'; сл'оза́.*

Карта № 6

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „е̌“ Ў ПЕРШЫМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У ГАВОРКАХ З ПОЎНЫМ ЦІ ЧАСТКОВЫМ АДРОЗНІВАННЕМ ГАЛОСНЫХ НЯВЕРХНЯГА ПАД'ЁМУ

Карта складзена на матэрыяле пытанняў № 4, 5, 8:

4. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога **е** з **е̌** перад цвёрдым зычным:

а) перад націскным **а**: *бяда, біда* ці *беда; сцяна, спяваць, яда, язда, вятрак, сяўба, сякач;*

б) перад націскным **о** (асноўным): *вядро, вёдро* ці *ведро; гняздо, гніздо* ці *гнездо; сядло, вядомы, па лясной дарозе, сяўбой, сцяной, яздой;*

в) перад націскным **о** з **ъ**: *вядром, відром* ці *ведром; гняздом, пясок, лясок;*

г) перад націскным **у**: *у снягу, у снігу* ці *ў снегу; бягу, сяку, пятух, пявун, сяўбу*;

д) перад націскным **ы**: *сцяны, сціны* ці *сцены*; *бяды, яды, язды;*

е) перад націскным **е** з **е̌** з папярэдняй групай зычных: *святлець, світлець* ці *светлець; у гнязвдзе, у бядзе*?»

5. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест **е** з **е̌** перад мяккім зычным:

а) перад націскным **у** (**ю**): *пабялю, пабілю* ці *пабелю; падзялю, смяюся;*

б) перад націскным **і**: *пабялілі, пабілілі* ці *пабелілі;*

в) перад націскным **е** з **ě**: *пабялеў, пабілеў* ці *пабелеў; на сцяне, пры сяўбе;*

д) перад націскным **а** (**я**): *памяняў, паміняў* ці *паменяў; дзялянка, смяяцца, сядзяць, сяўня*?»

8. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест... **е** з **ě** перад шыпячымі:

а) перад націскным **у**: *к плячу, к плічу* ці *к плечу; дзяжу, мяшу, у мяшку;*

б) перад націскным **а**: *мяшаць, мішаць* ці *мешаць; дзяжа, з мяшка;*

в) перад націскнымі **ы, і**: *бяжыш, біжыш* ці *бежыш; у дзяжы, мяшкі;*

г) перад націскным **о**: *дзяжой, дзіжой* ці *дзежой; з мяшком, пяшком*?»

Карта складзена на матэрыяле пытання № 4 і выбарачна на матэрыяле пытанняў № 5 і 8 (словы з этымалагічным «ě»). Картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы «ě» ў першым складзе перад націскам у гаворках з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму ў пазіцыі перад цвёрдымі, мяккімі і шыпячымі зычнымі. Карта з'яўляецца дадаткам да карты № 4 «Тыпы вакалізму першага складу перад націскам пасля мяккіх зычных», на якой вымаўленне галосных у гаворках з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму пададзена без дэталізацыі.

У сувязі з тым, што ў гаворках з поўным ці частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму зычныя перад галоснымі пярэдняга рада могуць вымаўляцца цвёрда, на карце адзначаецца цвёрдасць і мяккасць зычнага перад галосным на месцы «ě»; колькасны бок пры вызначэнні цвёрдасці-мяккасці не ўлічваецца.

Карта складзена на лексічна неабмежаваным матэрыяле, але пераважна падказаным праграмнымі пытаннямі. Адводзіцца ад картаграфавання слова *вядомы*, вымаўленне якога адрозніваецца ад іншых слоў і, магчыма, паявілася пад уплывам літаратурнай мовы, і слова *рака́*, у якім зычны ў большасці гаворак з'яўляецца цвёрдым. Не картаграфуецца мяккасць зычнага, прадстаўленая толькі словамі *йида, йизда*, але матэрыял змяшчаецца ў каментарыях.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі: **ы**[и] перадаецца як [ы]; **ы**[е], які абазначае гук, сярэдні паміж [е] і [ы], звычайна перадаецца як [е] і [ы], каб адзначыць яго дваістасць; калі **е**[ы] ўжываецца побач з **е** і **ы**, то лёгка аб'ядноўваецца з імі.

У каментарыях змяшчаецца матэрыял пры суіснаванні розных варыянтаў галоснага на месцы «ě», пры ўжыванні цвёрдых і мяккіх зычных перад галосным, пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. Аднастайны матэрыял асноўных варыянтаў галоснага прыводзіцца ў скарачэнні або апускаецца зусім; варыянты, прадстаўленыя адзінкавымі прыкладамі, напр., *спова́ты, сп'ова́ты* і не-

каторыя іншыя, падаюцца ў каментарыях поўнасцю. На першым месцы даецца найбольш пашыраны варыянт галоснага. **651** *бедá, стенá, ветрáк, ведрó, пескóм, светл'éц', побел'úл'и, смейáтыс', мешáты; л'еснóй, йездá, с'еўбóй, һн'ездóм, л'есóк, см'еúс'а, с'еўн'á, к пл'ечý, с'екáч; спивáты, с'идéты; поман'áў.* **653** *сывбá, стыны́, сыдúты, мышáты; сидлó, йизды́, йидá, в һн'изд'ú; до пл'êчкá, л'еснúй, л'есóк.* **654** *бы́дá, выдрó, дылéнка, плычá; йиздá, йизды́, смийýс'а; йедá, йеды́.* **655** *стынá, сыдлó, пысóк, дыл'áнка, быжы́ш, пышкóм; с'иўбá, л'иснóй, йидá, у сныцүóвы, пум'ин'áў, смийáтыись, пл'ичý, м'иш'áты, с'иўн'á, п'ивýн.* **657** *спывáты, выдрó, сыкý, мышкóм; с'ивбá, л'исóк, у сн'иһý, биһý, п'ивýн, пум'ин'áв, д'ижóй.* **658** *быдá, сыкáч, пысóк, помын'áв, мышкóм; с'ивбá, йидá, с'идлó, л'иснýй, һн'издóм, л'иᵘсóк, з пл'ичá.* **659** *л'исóк, з пл'ичá, йиздá.* **660** *вытрáк, по лыснúᵘй дорóзы, сывбú, з плычá, свытáты, быжы́ш; лисóк, в сниһóвы, йиды́, свитлúты.* **661** *по лиснýй, смийáтыс'а.* **662** *сыкáч, пысóк, лысóк, на стын'ú, мышáты, до плычá; с'ивбá, сидлó, в сн'иүóвы, в үн'издóвы, йидá.* **663** *с'идлó, в сн'иүý, йидé.* **664** *лисóк, сниүóвы, смийéцца.* **665** *быдá, сычý, мышкóм; с'идлó, йиздá, л'исóк, д'ижá.* **676** *бедá, стенá, ведрó, үнездó, седлó, песóк, секý, смейýса, побел'éў, на стен'é, помен'áў, сеz'éц'и, дежý, пешкóм; л'есóк, по л'еснóй, к пл'ечý; сповáц'и.* **677** *бедá, ветрáк, песóк, мешáц'; с'еўбá, с'екáч, сц'енóйу, п'евýн, у сн'êүý, с'екý, к пл'ечý; с'повáц'и.* **680** *бедá, песóк, бежы́ш; сц'ена, с'еўбá, z'ежóй.* **681** *стенá, песóк, у снеүý, дел'áнка; с'еўбá, л'есóк, з пл'ечкá; сповáт'и.* **683** *быдá, стынá, спывáты, сыкáч, выдрó, үныздó, сычý, побыл'úў, дыл'áнка, мышк'ú; с'иўбá, с'идлó, л'исóк, үниздóм, у сн'иүý, м'ишáты, д'ижá, б'ижы́ш, д'ижý; две ведрé, смейýтца.* **685** *стенá, секáч, ведрá, побел'éў, дежá; һн'ездó, л'есóк, у сн'еһý, з пл'ечкá; сповáци.* **686** *быдá, стынá, сыкáч, сыкý, быжы́ш, һныздó; л'исóк, с'ивбý, у сн'иһý, с'иўбá, до пл'ичкá.* **687** *бедá, стенá, секý, һнездó, дежá, сеўбá; с'еўбóйу, л'есóк, у сн'еһý, м'ешкý — мешкá.* **688** *спывáты, выдрó, стыны́, дыжý; в'итрáк, с'идлó, л'исну͡ой, л'исóк, в сн'иүý, св'итл'úты, на с'ивб'ú.* **689** *л'исóк, йиздá, йидá.* **690** *л'исóк, п'ишкóм.* **691** *быдá, стынá, выдрó, пры сывб'ú; в'итрáк, йидá, л'исóк, л'иснóй, у сн'иһý, д'ижý, д'ижá.* **692** *стынá, вытрáк, пысóк, быжы́; л'исóк, йиды́, с'иўбóй, у сн'иүóвы.* **694** *л'исóк, йиды́.* **695** *быдá, һныздó, пышком; с'идлó, л'иснóй, у сн'иһý.* **696** *л'исóк, в сниһóвы.* **697** *выдрó, мышкá; в'итрáк, с'идлó, л'исóк, у сн'иүý, з пл'ичкá, д'ижý, п'ишкóм.* **698** *в'итрáк, л'исóк.* **699** *быдá, үныздó, пысóк, мышкóм; үниздóм.* **700** *выдрó, һныздó, быжý; по л'иснýй, у сн'иһóвы, ст'ины́, л'исóк.* **701** *стынóйу, сывбóйу, үныздóм, быжý; б'идá, с'ц'инá, сп'ивáты, по л'иснéйи; секáч, бедá, севбá.* **703** *сыкáч, һныздó, выдрóм, мышáты; л'исóк, пискóм, по л'иснýй.* **704** *л'исóк, л'иснýй.* **716** *бедá, ведрó, бел'éў, у беz'é, смейýса, пешкóм; сц'енá, с'едлó, үн'ездóм, п'ескý, б'едá, z'ежá, пл'ечá, йедá, йездá; сповáц'.* **717** *ведрó, песóк, бежы́ш; д'евáха, үн'ездó, л'есóк, ст'енá, д'ежá, б'ежы́ш; сповáт'и.* **720** *бедá, секáч, ведрó, үнездó, дежá, бежы́ш; л'еснóй, л'есóк, йедá, йездá; сповáт'и.* **721** *б'идá, сц'инá, сп'ивáты, йидá, в'итрáк, п'исóк, бижý, сичý, побилêв, при сивбú, мишáт', мишкá, пишкóм, д'ил'áнка,*

с'м'ийáтыс', сп'ивáты; ведрó, светл'éц', в мешкý, сед'áт', подел'ý; поб'ел'ýв, к пл'ечý; [и] — часта невыразнае, набліжаецца да [е], але поўнасцю з [е] не супадае: *б'иедá, в'и^етрáк, ве^идрó.* **722** *б'едá, в'едрó, с'едлó, б'ежы, йездá; с'икáч.* **723** *ведрó, γнездó, дежý, смейýса; у γн'езз'é, до пл'ечá.* **724** *стынá, сыкáч, быhý; д'ижý, к пл'ичý, м'ишý, у м'ишкý, б'ижыш, п'ишкóм.* **725** *у γн'езз'é.* **726** *сыкáч, быдá, выдрó; с'идлó, йидá, йиздá, см'ийéтыса; ведрóм, пескóм, стены, у снеγý, дежý, бежыш.* **728** *сидлó, бидá, винóк, видрó, стинú, ийдú, дижá, стрихý, пишкóм; м'идв'éт', сп'ивáти, п'ихóта, б'ижéт', поб'ил'éý, б'идн'áк; паб'ал'úл'и, паб'ал'ý; б'ел'úзна.* **729** *стынá, выдрó, γныздó, дыжý, дыжы; б'идá, в'идрó, ст'ины, св'итáты, в γн'изз'ú.* **730** *быдá, сыýбá, выдрóм, сыкý, з мышкá; спивáты, йиздá, по лисныйй дорóзы, лисóк, у сниγý.* **731** *быдá, пысóк, лысóк, стынý, сыз'úц', дыжá; бедá, смейýса, побел'ý, побелыла, дежóй; йидá, п'ешчáнайа.* **732** *стынá, γныздó, дыжá, з плычá, мышкóм, быжéш; б'идá, видрó, в'идрóм, п'искóм, у сн'иγý, б'иγý, поб'ил'ý.* **733** *б'идá, б'ижáт', в'инóк, в'идрó, ст'инóй, л'искóм, с'илóм, п'ивýн, п'ишкóм, см'ишнó, д'ивчúна; бидн'áк, сидлóм, дижá, мишáт', пличóм, дивчúны, на дил'áнках; лечúтиса, γн'ев'úт', γр'еш'úт', зм'ен'úлса, седлó, месúти, стр'емúна, в'ешчýн'и.* **734** *быдá, стынá, выдрó, быжыш, дыжóй, помын'áý; м'ишк'úв, з'иýчына, м'идв'úц', м'ишáц', м'ишкóм, м'ишкы; побел'ý, побел'ú.* **735** *лисóк, в снинý, йиздá.* **736** *йидá, йиздá, сп'ивáты, з'ижý.* **737** *сыкáч, выдрó, hныздó, мышáты; л'исóк, по л'иснýй, в сн'иhý, св'итл'úты, йидá, йиздá.* **738** *выдрó, быдá, мышкóм, у быд'ú; м'истá, сп'ивáты, с'икáч, с'идлó, по л'иснóй, л'исóк, п'исóк, у сн'иγý, б'иды, с пл'ичé, б'ижыш; ведрó, мен'óк, поб'ел'ý, смейéтес, межéйу.* **739** *по лисныйй, йидá, йиздá.* **740** *γныздó, выдрó, дыжý, быжыш; ведрó, седлó, секý, пешкóм, песóк, смейýса, с плечá; б'идá, в'идрóм, п'исóк, поб'ил'ý, йиды, по л'иснóй, сц'инóй.* **741** *стынá, выдрó, сычý, плычá; б'идá, в'итрáк, с'икáч, сп'ивáты, на м'ижы, п'исóк, л'исóк; с'елó, обел'ý, сед'áт'.* **759** *бедá, сеýбá, стенá, дежý; л'есóк, ст'енá, поб'ел'éý; у сн'аγý; спувáт'и.* **760** *бедá, стенá, седлó, смейýса, побел'ú; л'исóк, св'итл'éйша, б'ил'éйша, у б'идé; п'есóк.* **762** *секýт', стенóй, песóк, дежá, мешкóм, побел'ý; б'идá, йидá, л'исóк, поб'ил'ý, у б'ид'é, у сн'иγý; к плычý, з плычá; споваййу; йедá.* **763** *бедá, стенá, сеýбá, у снеγý, побелыý, седúты, дежá; л'есóк, л'еснýй, йедá, з пл'ечá.* **764** *стенá, бедá, секáч, дежá, песóк, лесóк; стынá, сыдлóм, сыкý, смыйáтыса; сп'ивáты, л'иснóй, л'исóк, йидá, св'итл'éйе.* **766** *бедá, ведрó, мешкóм, пл'ечó, до сл'епóй, у сн'еγý, пл'ечá.* **768** *спывáты, йиздá.* **769** *бедá, ведрó, з плечá, побелылы; лысным, у сныγý, на стын'ú, з плычá, мышкы; пóб'ил'ý, см'ийáцца, см'ийáтыса, пом'ин'áý, м'ишáты.* **770** *бе^ыдá, сте^ынá, се^ыýбá, побе^ылылы; бе^ыжыш;* літары **е^ы** абазначаюць гук, сярэдні паміж [е] і [ы]; *л'исóк, пл'ичá, м'ишкá, йиздá, йи^еды; выдрó, побел'úý, мышкы, плычý.* **771** *в сн'иhý, йидá, йиздá.* **773** *бедá, γнездó, седлó, пескóм, побел'éý, мешкý; сц'инá, ст'инóй, л'исóм, по л'иснóй, йидá, йиздá, сп'ивáты.* **804** *бедá, ведрóм, побел'ý, з мешкá, бежыш; с'екáч, сц'енá, п'есóк, л'есóк, поб'ел'úл'и.* **807**, **809**, **811**, **812** Гл. каментарыі да карты № 4. **945** *быдá, стынá, выдрó, пысóк, γныздóм, мышкы; лисóк, в'итрáк, в сниγý, йидá, йиздá,*

мишáты. **946** *бедá, стенá, седлó, песóк, беды́, мешáты, з мешкá, мешкóм; сывбá, сыкáч, лысóк, стыны́, побылúв, плычý, мышкóм; спивáты, γниздó, по лиснóй, биγý, свитáты, йидá, йиздá.* **947** *быдá, сыкáч, ћныздóм, на стын'и́, мышк'и́; л'искóм, в сн'иħóвы, йиздá.* **948** *стынá, лысóк, спывáты, γныздó, в сныγý, свытл'úты, з плычá; по л'иснóй дорóзы, йиды́, йезды́.* **949** *быдá, пыскóм, ћныздó, спывáты, смыйýс'а; с'идлó, л'искóм, в сн'иħóвы.* **950** *быᵉдá, стыᵉнá, спыᵉвáты, сыᵉкáч, выᵉдрó, в сныᵉħý, побыᵉл'úв, быᵉжы́м; быжý, сычý, свытáйе, з плычкá, мышкá; по л'иᵚснóй, йиды́.* **951** *быдá, стынá, сыкáч, ћныздóм, сыкý, дыжá, быжы́ш, лысóчак; йиздóй; бедá, стеᵚнá, спевáты.* **952** *быдá, выдрó, сыкý, пышкóм, лысóк; с'идлó, йидá, по л'иснýй дорóзы.* **953** *б'идá, ст'инá, сп'ивáт', б'иγý, в'идрó, поб'ил'úв, д'ижá, п'ишкóм, в м'ишкý, л'исóк, с'икý.* **954** *быдá, стынá, сыкý, пышкóм; л'исóк, сц'ины́, л'иснýй, йиздá, йидá.* **955** *стенá, сеýбá, ведрéм, секý, побел'ý; б'идá, сп'ивáте, в'итрáк, с'иᵚкáч, в'идрó, п'исóк, л'исóк, б'иγý, у б'ид'и́, м'ишкóм; дыл'áнка, смыйéтыс'а.* **956** *сыкáч, вытрáк, дыл'áнка, мыш'áты, сыды́т; бедá, стенá, ведрó, ћнездó, помен'áв, секý, бежы́м; сп'ивáты, р'икá, по л'иснóй, в сн'иγóвы.* **957** *йиздá.* **958**. *ведрó, γнездó, стенá, обел'ý, седлó; хлывá, выдрó, сыкáч, быдá, пысóк, стынá; писóк, п'исóк, см'иййýса, пом'инéý, б'ижы, з м'ишкá, п'ишкóм, н'имцы́; сп'евáты.* **959** *свитлéц', йидá, йиздá.* **960** *стенá, спевáты, ведрó, беħý; сыкáч, ћныздó, стынóйу, быħý, дыжá, з плычá; на л'исн'úй, йижá, йиздá; в сн'еħý.* **961** *быдá, сыýбá, стынá, γныздó, пысóк, мышкóм, побыл'úý; у сниγý; йедá, йездá; побелы́лы.* **962** *сыкáч, пысóк, у быд'и́, дыл'áнка, мышáты; л'исóк, по л'исн'úй, йидá, йиздá.* **963** *стынá, спывáты, выдрó, у сныγý, дыл'áнка, пышкóм, побыл'ý; см'иййýса, йиды́, йизды́; ведрóм.* **964** *бедá, стенá, сеýбá, секáч, ведрó, ћнездó, побел'ý, мешáты; в'етрáк, йедá, йездá, с пл'ечá; б'иħý, с'ивбý, св'итл'úты, см'иййýса, сиýбé, пом'ин'áý, с'иýн'á, см'иййáтыса, у м'ишкý; пышкóм.* **965** *вытрáк, сыýбá, пысóк, подыл'ý, у дыж'и́; л'исóк, по л'иснóй, у сн'иγý, йидá, йиздá, д'ижý.* **966** *б'едá, сц'енá, в'едрó, см'ейáцца; спувáц'.* **967** *б'идá, с'икáч, с'идлó, на л'иснóй, в'идрóм, п'исóк, л'исóк, с'икý, с'ивбý, б'иды, под'ил'ý, к пл'ичý, д'ижý; йедá, сп'евáты, йездóй, б'еγý, поб'ел'éý, помен'áв, дел'áнка, йеды́, мес'ý, мешкý, подел'ý, бедá, стенá, с'екáч.* **968** *б'едá, сц'енá, спевáт', йедá, с'икáч, в'идрó, γнездó, сц'енóй, б'идá, стыᶦнá, сп'ивáты, йидá, спевáла, γн'издó, сыᶦдлó, п'исóк, л'исóк, сыкý, стыны́, подел'ý, смейýса, помен'áт', дыл'áнка, сыд'áт', м'иᵚжá, б'ижы́ш.* **1007** *стенá, утекл'и́, лежý, мешóк, на плечé, на стен'и́, севбá, севбý, рекá; сывбá; б'едá, у сн'еγý, д'едóк, с'м'ел'êйша, пр'ийежž̌áл'ч; л'еᶦсá, реᶦкá, йеᶦдá, сеᶦкý; б'ил'êйшы, св'итл'éт, л'исóк, у б'ид'и́.* **1008** *стенá, севбá, лесноýу, лесóк, сечý, у снеγý, у бед'ê; б'едá, д'ел'úт', йедá, д'едóк.* **1009** *бедá, стенá, седлó, секý, йеды́, побел'ý.* **1012** *секáч, ведрó, песóк, лесóк, бежý, побел'ý; с'екáч, в'етрáк, л'еснáйа, с'еýбá, γн'ездó, св'етл'éт', м'ешк'и́; п'итýх, на б'иγý, у сн'иγý, у цв'итáх, в'идрó, у д'ижы́; сп'ивáйем, см'еᶦйáцца, у в'идры́; сымúá.* **1013** *стенá, ветрáк, песóк, побел'ý, дежá; б'еды́, в'едóмы, св'етл'éт', у б'ед'é, б'ежы́ш, с'екáч; в'идрó, γн'издó, с'идлó, л'иснóй.*

Карта № 7

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „'а" Ў ПЕРШЫМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У ГАВОРКАХ З ПОЎНЫМ ЦІ ЧАСТКОВЫМ АДРОЗНІВАННЕМ ГАЛОСНЫХ НЯВЕРХНЯГА ПАД'ЁМУ

Карта складзена на матэрыяле пытанняў № 6, 7, 9:

6. «Якi галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога этымалагічнага **я** перад цвёрдымі зычнымі:

а) перад націскным **а:** *пята*, *піта* ці *пета; вязаць, цягаць, лягаць, аглядаць, пятак, цяжар;*

б) перад націскным **о** (асноўным): *ядро, йідро* ці *едро; ярмо, святочны, пятой;*

в) перад націскным **о** з **ъ:** *ядром, йідром* ці *едром; ярмом, пяток;*

г) перад націскным **у:** *цягну, цігну* ці *цегну; кляну, пяту, вяжу, успамяну;*

д) перад націскным **ы:** *язык, йізык* ці *езык; аб ядры, святы, мясны, без пяты*?»

7. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест ненаціскнога **я** перад мяккімі зычнымі:

а) перад націскным **і:** *глядзім, глідзім* ці *гледзім; мякіна, пяці, дзесяці;*

б) перад націскным **е** з **ě**: *глядзела, глідзела* ці *гледзела; на пяце*?»

9. «Які галосны гук вымаўляецца ў першым складзе перад націскам замест арфаграфічнага **я** перад шыпячымі: *пагляджу, пагліджу* ці *пагледжу; прывяжу, цяжар, ячмень*?»

Картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы «а» пасля мяккіх зычных у гаворках з поўным або частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму. Карта з'яўляецца дадаткам да карты № 4 «Тыпы вакалізму першага складу перад націскам пасля мяккіх зычных», на якой вымаўленне галосных у гаворках з поўным або частковым адрозніваннем галосных няверхняга пад'ёму пададзена без дэталізацыі — толькі як тып вакалізму. Вымаўленне галоснага на месцы «а» паказана ў пазіцыі перад рознымі націскнымі галоснымі і перад рознымі зычнымі — цвёрдымі, мяккімі, шыпячымі.

Карта складзена на лексічна неабмежаваным матэрыяле, але пераважна падказаным праграмнымі пытаннямі і таму ў значнай ступені аднастайным. Адводзяцца ад картаграфавання словы *кляну́, успамяну́*, вымаўленне якіх часта выдзяляецца з агульнай сістэмы.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **ы**^{и}, **ы/и**, **ы**^{е} перадаюцца як [ы], **я**^{е} — як ['а], **а**^{е} пры паралельным ужыванні **а** і **е** аб'ядноўваюцца з імі, адным знакам картаграфуюцца **'а, йа, іа.**

У каментарыях змяшчаецца матэрыял пры суіснаванні розных варыянтаў галоснага, пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. У мэтах скарачэння матэрыялу прыводзяцца звычайна толькі дыялектныя варыянты (не — [а]), прадстаўленыя адзінка-

вымі прыкладамі; пры значнай колькасці такіх прыкладаў у каментарыях змяшчаюцца ўсе варыянты галоснага. Аднастайны матэрыял падаецца ў скарачэнні: **651** *петá, везáты, ц'еháт'ы, л'еháт'ы, оhл'едáт'ы, петáк, ц'ежáр; йадрó, йармó, светóчны, петóй; ц'аhнý, кл'енý, петý, вежý, успом'инý: йазык, об йедры, светы, мйасны, без петы; hл'едым, мекúна, п'иты, д'ес'ец'ú, hл'иг'éла, па п'аты; поhл'ижý, прывежý, ц'ижáр, йачмúн'.* **652** *пытá, вызáты, т'оγáты, оγл'адáты, л'аγáты, йадрó, йармó, пытóйу, пытáк, т'аγнý, клынý, пытý, в'ажý, вспомынý, йазык, с'в'атый, м'асный, быс пыты; мык'úна, пыты, дысыты, на пыты[и]; прыв'ажý, йачм'úн'.* **653** *пытá, пыты, дысыты, на пыт'ú.* **654** *пытá, вызáты, пытáк, пытý, выжý, об пытú[ы], дысыты; петú, т'оγáты.* **655** *пытá, пытý, пытáк, на пытыи.* **656** *пытá, пытáк, пыты* (пяці). **659** *пытá, пытáк, пытóйу, пыты, мыкына, дысыты.* **660** *пы[е]тá, пытá, пытý, пыты.* **663** *пытá.* **664** *пытá, пытóйу, мыкына, пыт'ú, дысыт'ú, на пыт'ú; п'етóк, п'етý.* **665** *пытá, пыты, дысыт'ú.* **676** *везáц'и, петáк, светóчны, везý, светы, мек'úна, пец'ú, десец'ú, γл'еz'éм, поγл'еžý, прывежý.* **677** *везáц', мек'úна, пец'ú, прывежý, светóчны; с'в'еты, об йедрé, м'есны, hл'еz'úм, z'ес'ец'ú, hлеz'иéла, поhл'еžý; п'отáк.* **680** *петáк, светóчны, светы, мек'úна, прывежý; аγл'иедáц', γл'еz'úм, γл'е͡zиéла, п'ец'ú, z'ес'ец'ú.* **681** *петá, везáт'и, петы, мек'úна, теháт'и, hл'еz'éла, поhл'ежý.* **683** *пытá, вызáты, т'аγáты, л'аγáты, оγл'адáти, пы/итáк, йадрó, йармó, пытóй, т'аγнý, кл'инý, пытý, вйажý, спам'анý, йазык, на йадры, св'атый, без пыты; пыт'ú, дыс'ит'ú, γл'ид'éла; поγл'ид'ý, прывйажý, йачм'úн'.* **685** *петáк, светóчны, петóк, мек'úна, десец'ú, пец'ú; hл'еz'úм, hл'еz'úла, поhл'еžý.* **687** *петá, везáты, т'аháты, оhл'адáты, петáк, йадрó, йармó, светóчны, петóйу, т'аhнý, кл'енý, петý, вйажý, вспоменý, йезык, мйасны, без петы, свйатá; hл'ед'͡иéм, мек'úна, пет'ú, десет'ú, hл'ед'͡иéла, на пет'͡иé; поhл'ежý, прывйажý, йечм'͡иен'.* **692** *пытá, пытáк, пытý, пыты, дысыты, пыт'ú.* **694** *пйетý.* **699** *п'етá, в'езáты, т'еγáты, л'еγáты, п'етáк, св'етóчный, п'етóйу, йадрóм, йармóм, пйетóк, т'еγнý, клынý, успомынý, пйетý, вйежý, йазык, об йадры, св'етый, м'есный, быз пйеты; γл'ад'úмо, м'йакына, п'йеты, γл'ад'úла, на п'йеты; прыв'ежý, т'ежáр, йачм'úн'.* **700** *пытá, пытóйу, пытóк, пытý, пыты, пыты* (пяці), *на пыт'ú, мыкына, дысыт'ú; м'есный, т'ежáр; т'оháты.* **702** *т'еγнý.* **703** *пыты, дысыт'ú, на пыт'ú; т'ежáр; т'оγáты.* **716** *пйатá, ц'аγáц', вйазáц', оγл'адáц', оγл'едáц'и, ц'аγлóм, ц'аγнýц'и, йейцé, йедрó, с'в'етóчны, ц'аγлó, йедрóм, пйетý, ц'аγнý, вйежý, успом'енý, йазык, с'в'еты, м'асны, в'езáц'; ц'аγн'ú, пйац'ú, z'ев'ец'ú, спом'ен'ú, γл'еz'úм, z'ес'ец'ú, γл'еz'éла, на пйец'é, z'ес'ац'ú, z'евец'ú; ц'ажáр, йачм'éн', прыв'йежý, поγл'еžý.* **717** *пйетá, в'езáт'и, оγл'едáт'и, пометáйу, п'йетóк, йермóм, св'етóчны, прыв'ежý, поγл'ед'ý, т'ежáр.* **720** *петá, везáт'и, теháт'и, л'аháт'и, оhл'едáт'и, п'етáк, св'етóчны, петóйу, йедрóм, йермóм, п'етóк, т'аhнý, кл'енý, петý, вежý, споменý, йезык, об йедрé, светый, мн'асный, без петы; мек'úна, пет'ú, десет'ú, hл'ед'éла, на пет'é; поhл'ежý, прыв'ажý, т'ажáр, йечм'éн'.* **721** *п'а[е]тá, везáты, т'еγнýты, л'а[е]γáты, оγл'едáты, петáк; йа[е]дрó, йермó,*

св’аᵉто́чны, п’аᵉто́йу, йаᵉдро́, йермо́, йаᵉдро́м, йармо́м, п’ато́к, т’аᵉγну́, п’ату́, вежу́; йазы́к, об йадры́, св’аты́й, м’асны́, п’аты́; γл’еды́ш, мек’и́на, п’ат’и́, γл’еды́ла, на п’ат’и́; поγл’ед’у́, прывийажу́, йечм’и́н’. Гук [е] або [а] на месцы «’а» часта бывае вельмі цяжка адрозніць з-за невыразнасці гэтага гука; акрамя таго, у адной і той жа асобы ён неаднолькавы: набліжаецца то да [е], то да [а]. **722** *паγл’ежу́.* **723** *прывийежу́. мек’и́на.* **724** *п’ита́, в’иза́т’, т’иһа́т’, оһл’ида́т’, п’ита́к, т’ижа́р, св’ито́чны, п’ито́й, йидро́м, йирмо́м, т’иһну́, кл’ину́, п’иту́, выжу́, вспомыну́, йизы́к, св’иты́, м’исны́, быз п’иты́; һлыд’и́м, мык’и́на, пыт’и́, дысыт’и́, һлыд’и́ла, на пыт’и́; поһл’ижу́, поһл’иžу́, прыв’ижу́, т’ижа́р, ичм’и́н’.* **725** *мек’и́на, прывийежу́.* **728** *йака́йа, оγл’ида́ти, прокл’а́ли, йанта́р, пиета́, виза́т’, тиγа́ти, ц’ажа́р, пиета́к, лиγа́ти, пието́й, с’в’ито́чны, йидро́, йирмо́, йало́вена, свито́чны, пието́к, йидро́м, йирмо́м, пийиту́, тиγну́, клину́, в’ижу́, вспомину́, йазе́к, бис пиеты́, свити́, об йидри́, йаке́й; меки́на, прайасни́ла, дас’ати́, γлиди́м, п’иет’и́, йаγн’а́, на пиеты́, γлиди́ла; ичм’и́н’, в’ажу́, йашче́, тижа́р.* **732** *йидро́, γл’иг’и́ла; йезе́к.* **733** *п’ата́, п’ата́к, в’иза́ти, т’иγа́ти, аγл’ида́т’, т’ижа́р, йармо́м, п’ито́к, с’в’ито́чны, п’ито́й, йадро́, йармо́, йейце́м, п’ато́к, т’аγну́ла, кл’ану́. γр’азну́л’а, п’ату́, в’ижу́, Йану́л’а, успамину́, йазы́к, св’аты́, м’асны́, б’ис п’аты́, аб йадры́, йакы́й; прайасн’и́ло, т’аγт’и́, γлед’и́м, м’ок’и́на, п’ат’и́, десети́, йаγн’а́, γл’еди́ла, на п’ат’и́; поγл’ижу́, прив’ижу́, йачм’и́н’, т’ижа́р, йишче́, л’ижу́.* **734** *пиета́, вийежу́, поц’иγну́ла, дыс’иты́н, дыс’ец’и́.* **736** *оγледа́ты, γлежу́, γледы́м, γледе́ла, пет’и́, дев’ати́; йачме́н’, прыв’ажу́.* **737** *пыта́, пыто́йу, пыты́, мыкы́на, дысыт’и́, на пыт’и́; п’ита́к.* **740** *пыта́, п’ита́, в’иза́ты́, ц’иγа́ты, п’ита́к; йидро́, свето́чны; йидро́м, йирмо́м, п’ито́к; ц’иγну́, вежу́; йизы́к, светы́, месны́, п’иты́; γледы́ш, мекы́на, пец’и́; γл’иг’е́ла, на п’ите́; прывежу́, ц’ижа́р, йичме́н’; оγлыда́ты, γлыжу́.* **741** *йечм’и́н’, йормо́м.* **759** *ц’еγа́ц’и́, мек’и́на, пец’и́, поγл’еžу́.* **760** *затеγа́йе, тежа́р, в’иза́т’, девено́сто, йере́мце, вежу́, теγну́; дес’ет’и́, γл’ид’и́у́, γл’иди́ла, поγл’ид’у́; прывежу́, йечм’е́н’, звежу́.* **762** *в’иза́ты, веза́ты, теγа́у́са, вежу́, потеγну́са, йазы́к, йизы́к, мекы́на, йечме́н’, поγл’ид’у́.* **763** *оγл’еда́ты, меки́на, десети́.* **764** *веза́т’, в’еза́ты, теγа́йут’, пиету́ вежу́, теγну́, вийежу́, поγледы́ш, мекы́на, десет’и́, тежа́р; поγл’ид’у́, поγл’еды́ш, св’иты́.* **768** *оγледа́ты.* **770** *поγл’ед’у́.* **772** *пыта́, в’иза́ты, лыһа́ты, оһл’ида́ты, пыта́к, т’ижа́р, йидро́, йирмо́, пыто́йу, свыто́чны, клыну́, пыту́, выжу́, успомыну́, йизы́к, об йидры́, св’иты́; пет’и́, һлед’и́, десет’и́, на пет’и́, һлед’и́; прывыжу́, оһлыжу́, т’ажа́р, йачм’и́н’.* **773** *йадро́, йармо́м, йазы́к, ц’аγну́; веза́ц’, γледы́м, поγлежу́, на пец’е́, пету́; п’ита́к, оγл’ида́ц’.* **804** *пиета́, ц’еγа́ц’, γл’ег’е́у́, йедро́, с’в’ето́чны, йермо́, йедро́, γл’ег’е́ла, на пиац’е́; поγл’еžу́, йечм’е́н’.* **807, 809, 811, 812** Гл. каментарыі да карты № 4. **946** *пиета́, йермо́м, тижа́р.* **947** *на пыт’и́, пит’и́, быз пыты́.* **948** *т’еγа́ты.* **951** *т’еγа́ты, свыто́чны.* **953** *п’ета́, в’еза́ты, т’еγа́ты, л’еγа́ты, оγл’ида́т’, п’ета́к, т’ежа́р, йидро́, йирмо́, св’ито́чный, п’ето́й, йидро́м, йирмо́м, п’ето́к, т’еγну́, в’ежу́, йизы́к, об йидр’и́, св’еты́й, б’из п’еты́, м’есны́й; γл’ид’и́м, м’ик’и́на, п’ит’и́, д’ис’ит’и́, γл’ид’и́ла; поγл’аžу́, прывежу́, т’ежо́р, йечм’и́н’.* **955** *оγл’еда́те, свето́чней, йечме́н’, йечм’и́н’.*

956 *пиета́, вйеза́ты, пйето́йу, пйеты́, на пйет'и́.* **957** *св'ито́чны.* **958** *пета́, оγл'еда́ты, пет'и́, на пет'и́.* **959** *пыта́, пыта́к, пыто́йу, пыто́к, пыты́, пыт'и́, на пыт'и́.* **960** *т'еhну́, пйету́, т'ежа́р, йечм'е́н'.* **962** *пыты́* (пяці). **964** *пйета́, веза́ты, ц'еγа́ты, оγл'еда́ты, йезы́к, светы́, м'ек'и́на, γл'еz'е́ла, пец'и́, йечм'е́н'; пйата́, т'аhа́ты, л'аhа́ты, йадро́, йазы́к, мйак'и́на, прывйажу́, т'ажа́р, йачм'и́н'.* **965** *м'ик'и́на, д'ис'еты́, пыты́.* **966** *пйета́, поўйеза́т', оγл'еда́т', свйето́чны, пйето́йу, йейцо́м, ц'еγну́, с'в'еты́, γл'еz'е́ла, йечм'е́н'; пйата́, вйаза́ц', ц'аγа́ц'и, с'в'атны́, прывйажу́, йачм'е́н'.* **967** *пйата́, вйаза́т', оγл'ида́ты, йермо́, св'ито́чны, т'иγну́, йезы́к, м'есны́, п'иты́, γл'иды́т', п'ит'и́, м'ик'и́на, десеты́,γл'иде́ла, γл'еды́т', прывежу́, ц'ежа́р, йечм'е́н'; т'аγну́, вйажу́, св'аты́, пйат'и́, йачм'е́н'.* **968** *оγл'еда́т'и, йдро́, св'ето́чны, йезы́к, дес'ет'и́, на п'ет'и́.* **970** *пйата́, вйаза́ц', в'иза́ц', ц'еγа́ц', л'еγа́ц', аγл'еда́ц', пйата́к, ц'ежа́р, спйава́ц', йермо́, йедро́, св'ето́чны, пйато́й, йедро́м, пйато́к, ц'еγну́, йерлы́к, йезы́к, аб йедры́, с'в'еты́, мйасны́, пйаты́, в'ежы́; γл'еz'и́м, пйац'и́, z'ес'ац'и́, γл'еz'е́ла; в'ежу́, ц'ежа́р, поγл'ижу́, йачм'е́н'.* **1009** *пета́, в'еза́т, ц'еγа́т, ц'ажа́р; йадро́, йармо́, пето́й, пето́к; теγну́, пету́, вежу́; йазы́к, йадры́, светы́, петы́.* **1012** *пйата́, п'ат'ма́, пйата́к, йармо́, св'ато́шны, т'аγну́, прывйажу́, пйат'и́; йезы́к, γл'ед'е́ла, йечм'е́н'; пето́к, светы́, м'есны́, йермо́, веза́т', т'еγа́т', м'ек'и́на; мок'и́на.* **1013** *пйата́, т'аγа́т', л'аγа́т', йармо́, таγну́, св'аты́; оγледа́т, пета́к, йедро́, мйесны́, поγлеžу́, прыв'ежу́.*

Карта № 8

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „о“ Ў ДРУГІМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ ПАСЛЯ ЦВЁРДЫХ ЗЫЧНЫХ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а», «б», «в», «г» пытання № 13:

«Які галосны вымаўляецца ў другім складзе перад націскам замест этымалагічнага **о**? Ці вымаўляецца гук **а** або **о** ці сярэдні гук паміж **а** і **ы** (абазначым яго літарай **ъ**), або больш-меньш выразны гук **ы** ці **у**:

а) у розных умовах: *т**а**пара, т**о**пара, т**ъ**пара, т**ы**пара* ці *т**у**пара; с**а**біраць, с**а**ладзіць, г**а**лава, г**а**даваць;*

б) пасля губнога: *б**а**равік, б**о**равік, б**ъ**равік, б**ы**равік* ці *б**у**равік; б**а**рада, м**а**лады, м**а**лако, м**а**ладзік, п**а**садзіць, п**а**д акном;*

в) паміж губнымі: *п**а**палам, п**о**палам, п**ъ**палам, п**ы**палам* ці *п**у**палам; п**а**мінаць, п**а**вялі, п**а**д нагамі;*

г) перад складовым **у**: *г**а**лубой, г**о**лубой, г**ъ**лубой, г**ы**лубой* ці *г**у**лубой; к**а**жухой, в**а**луі, п**а**любіць*?»

Картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы «о» ў другім складзе перад націскам у розных умовах — у пазіцыі пасля розных зычных, перад рознымі зычнымі і галоснымі наступнага складу. Таму ўлічваецца матэрыял не толькі пункта «а», але і пунктаў «б», «в», «г», у якіх галосны знаходзіцца ў пазіцыі пасля губных, паміж губнымі зычнымі і перад складам з галосным [у]. Узмацненне лабіялізацыі галоснага на месцы «о» ў другім складзе перад націскам картаграфуецца на карце

№ 9 «Галосны на месцы «о» ў другім складзе перад націскам у суседстве з зычнымі губнымі, заднеязычнымі і [л] або галосным [у] ў наступным складзе». Картаграфаванне праводзіцца на лексічна неабмежаваным матэрыяле, у дастатковай меры прыведзеным у адпаведных пунктах адказаў; таксама ўлічваюцца прыклады з «о» ў другім складзе, якія памылкова трапілі ў адказ на пытанне № 14: «Які галосны гук вымаўляецца ў другім складзе перад націскам замест этымалагічнага «а»? Вымаўленне галоснага на месцы «о» ў прыназоўніку-прыстаўцы **под-** адводзіцца ад картаграфавання, бо ў гэтым выпадку ў радзе гаворак могуць быць іншыя вынікі, чым у астатніх словах (**пуд-**, **пыд-**, **пид-**): *палав'йна,* але *пуд акнóм.* Адводзіцца ад картаграфавання вымаўленне слова *Магілёў (М'иɣ'ил'éў, М'еɣ'ил'éў, Муɣул'éў)* і слова *хамутóў* у окаючых гаворках, якое можа ўжывацца ў некаторых гаворках з галосным [а].

Паколькі ў гаворках паўночнага ўсходу, дзе ў першым складзе існуе дысімілятыўнае аканне, галосныя [ъ] і [ы] недастаткова дыферэнцыраваны і ўжываюцца паралельна, яны картаграфуюцца адным знакам. У гаворках паўднёвага захаду, дзе няма дысімілятыўнага акання, пры дапамозе літары **ъ** збіральнікі, відаць, перадавалі іншы галосны няўстойлівай артыкуляцыі, пераважна галосны, сярэдні паміж [о] і [а] (гл. каментарыі да гэтай карты і карты № 1, нас. п. 821), таму ён картаграфуецца адсылачным знакам.

У гаворках з рэдукцыяй ненаціскнога «о» ў другім складзе перад націскам (*тъпарá*) адводзяцца ад картаграфавання запісы тыпу *саб'ирáц', праб'ивáйецца, кац'илкá, ɣалубóў, пал'уб'йц',* бо ў такіх напісаннях можна бачыць праяўленне дысіміляцыі галосных першага і другога пераднаціскных складоў: *тъпарá, мълакó,* але *саб'ирáц', ɣалубóў,* уласцівую гаворкам з дысімілятыўным аканнем у першым складзе і рэдукцыяй ненаціскных галосных у астатніх складах.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **ы** перадаецца як [ы] ў нас. пп. 326, 509, 511, 578, 924; **ъ**[ы] — як [ъ] — [ы] ў нас. пп. 326, 578; **а**[ъ] — як [ъ] ў нас. пп. 2, 27, 31, 40; **ă** — як [ъ] ў нас. пп. 204, 276, 318, 464, 466, 509, 511, 514, 544, 578, 593; **ô** — як [о] ў нас. пп. 986, 991, 995, 999; **ǒ** — як [о] ў нас. пп. 995, 997; **а°** — як [о] ў нас. пп. 920; **у°** — як [у] ў нас. п. 659.

У каментарыях змяшчаецца матэрыял пры выпраўленнях адказаў збіральнікамі паўторнага абследавання, пры наяўнасці заўваг і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. Аднародны матэрыял падаецца ў скарачэнні, поўнасцю прыводзяцца прыклады адзінкавага ўжывання пэўных варыянтаў галоснага. **174** *тапарá, саб'ирáц', салаz'йц', ɣалавá, ɣадавáц', барав'йк, барадá, папалáм, пав'ал'й, малады́, пасаz'йц', ɣалубóў, кажухóў, пал'уб'йц'; пъпалáм, пъл'уб'йц'.* Зрэдку магчыма вымаўленне [ъ]: *пъпалáм* (звычайна ў прыстаўках або прыназоўніках). **204** *барадá, залаты́, расцалавáц', паслухм'áны, талакá, папрас'йц'; ɣăдавáц', малаz'йк, зăлатн'йк, бăрадá, мăлакó, паруб'йц'.* Кароткае [а] заўважаецца ў размове не ва ўсіх асоб і непаслядоўна, г. зн. рэдка. У дру-

гім і трэцім складах перад націскным [а] этымалагічнае «о» часам знікае: *бърнавáц'.* **276** *γъл͡ыдáц', съб'ирáц', мълакó, мъл͡ыв́аты, пъл'уб'иц', γълубóў; п͡ам'инáц';* **а** абазначае кароткае [а]. **298** *тъпырá, γълывá, γъдывáц', бърав'ик, мълакó, пым'инáц', пъпылáм, γълубóў, пъл'уб'иц', вулуйй.* У другіх складах перад націскам чуваць гукі [ы], [у] і [ъ]; **ъ** 'пішам, калі першыя два гукі па розных прычынах чуліся вельмі невыразна; у другіх складах няма поўнай паслядоўнасці ва ўжыванні гэтых гукаў. **325** *тъпарá, зъб'ирáц', γлавá.* **366** *γалавá, малады́, малакá, пав'ал'и́, пам'инáл'и; пъпалáм, γôлубы, γълавá, мълакó, пъв'ал'и́, пъпалáм, пал'уб'иў.* **401** *кац'алóк, далажы́ў, валасé, падавáл'и, малаҕбá, памахчы́, папалáм, кажухóў; γълаву́, пълажы́ў, пъдγан'áц', палучы́л'и, па паўтары́.* **419** *γаварыц', варатáм, пац'ану́лас', пълав'инайу, пънарáв'илас'а, пърас'ц'иў, пъдабáлас'а, пъц'акло́, пам'арлá.* **451** *пакалóла, Малаҕéчына, палав'и́на, валачыцца, палучы́лас'а, паγул'áц', павал'иўс'о, γалубы͡е, Вълкавыску.* **452** *палав'ик, маразы́, баразнá, пав'аду́ц', пам'инáц', кажухóў, пал'уб'иц'; пъбайáўс'а, пъмаγáў.* **461** *къласкáм'и, скъварадóйу, пасъпрáўднаму, γавару́, кавал'áм'и, падаслáўшы, пастайáнна, малакó, пал'уб'иц', γалавá, γадавáц', саб'ирáц'.* **488** *γалавá, малакó, пав'ал'и́, падарóжны; кълатóўка.* **490** *γалавá, малады́, тапарá, γаварыц', пасаҕиц', калаўрóтак, прадавáў.* Наглядаецца некаторая рэдукцыя ў другім пераднаціскным складзе. **497** *γалавá, малады́, тапарá, γаварыц', малац'и́л'и, паўтары́ла.* У пераднаціскных складах чуецца гук, блізкі да рэдуцыраванага [ъ], асабліва ў хуткай гаворцы. **499** *γалавá, малады́, пасаҕиц', пал'уб'иц', малакá, пав'аду́, папалáм, γалубóў, пъўтары́, пъўтары́ла, пав'ал'и́, пакалóў, барадá, кажухóў.* **500** *палучáц', малакá, γалавá, малады́, папалáм, γалубóў, паруб'иў, мълакá, пъγавóрым.* **509** *дыраγу́ша, хърашó, дъраже́й, дъктарóў, дъраγáйа, д͡ыраγáйа, γаварыц', к͡ачырγá, х͡ырашéн'ка, дъγын'áц', к͡алупáц', рызырвáў, дажыв'óм, γълавá, хълас'ц'áк, б͡арав'ик, мъхав'ик, мълакá, п͡ын'асу́ц', пыл'ац'éў, п͡аγл'аҕи́, пъпълáм, п͡ав'ал'и́, к͡ажух'и́, кажухóў, къжухóм, γълубóў;* у другім складзе вымаўляюцца аслабленыя гукі [ъ], [͡ы], [͡а], а таксама [а] і [ы]. **511** *скарац'éчны, γараҕиц', γалавá, састаγавáна, раскалóў, прабал'éў, γаман'иц', старану́, пражылá, каласóк, тапарá; палав'и́на, малады́, пачалó, палажу́, парас'áц'и, папалáм, пабал'éў.* Зрэдку чуецца [͡а], [͡ы]: *сабакáрн'а, д͡а кал'éна, з͡ырабл'áл'и.* **514** *γалавá, палучы́л'и, γаварыц', салан'éй, барав'ик, малады́, памаγу́, пабрахáла, папалáм, кажу́хá,* але *воўкалáка;* зрэдку пры хуткім тэмпе мовы чуецца: *т͡алакá, тълакóй, м͡алакó, къбанá.* **544** *γалавá, малады́, тапарá, пылъмáц', рызγън'áц', м͡алакó, паγ͡адавáў, пы двърáх, пым'инáл'и, п͡апълáм, тыпырá, сыб'ирáц', мылачу́, быраў'ик, кыжухóў пыл'уб'иц'.* **601** *пъкажу́, пъпрас'иўс'а, пъл'ижáла, пъхаҕу́, дъкызáла, лъп͡атáц', пъпайéхал'и, мълады́, γъвары́;* у другім складзе вымаўляецца [ъ], зрэдку — [у]. **684** *боров'ик, молокó, пополáм, пол'уб'иц', кожух͡уóў; съб'ирáц', γълубóў.* **708** *кан'уши́на, халаднó,*

γалавá, нъчавáл'и, съб'ҷрéш, пъталóк, палучáйу, паўтарá, пал'уб'íц'. **724** *солодыты, ћоловá, ћодовáт', бородá, молоды, посадыты, пополáм, кожухóў; съб'ирáты, пъсад'ит', ћыловá.* **732** *γоловé, солодыты, γодовáты, молокó, пом'ен'áлы, проволывса, пополáм, повылы, кожух'íв; тапарá, карам'óсла, зъбырáты.* **767** *γоловá, бородá, молокó, пополáм, γолубóў, пол'уб'ив;* у другім складзе вымаўляецца гук [о]. **778** *γаловá, малады, тапарá, малакó, папалáм, пав'ал'í, пал'уб'íц';* у другім перад-націскным складзе, калі на яго не падае пабочны націск, [а], [о] некалькі рэдуцыруюцца. **784** *пал'аz'áц', маладóй, парас'ц'é, γалавá, γълавы, γълавóй, малакó, мълакó, валачíц', пав'ел'í, пъ дварóх, γалубóў, пав'елá* (перш.); *γалавá, γадавáц', тапарышче, саб'ирáц', каршуны, папалáм, малакó, барадá, γалубóў; пал'уб'íц', колотýша, молочáй* (паўт.). **799** *топорá, соб'ирáц', γоловá, γодавáц', боров'ик, бородá, попаz'é, пов'ел'í, попалáм, γолубóў, мълоды, кажухóў, панарáв'ицца, пал'уб'íц'.* **814** *тапарá, γалавá, γадавáц', барадá, малакó, пам'инáц', пыпалáм, па^ы^в'ал'í, γалубóў, кажухóў.* **821** *саб'ирáц', съб'ирáц', суби-рáц', тапарá, тъпарá, сълаz'íц', γълавá, γалавá, γъдавáц', γадавáц', барав'ик, барадá, малады, мълады, малакó, мълакó, пасаz'íц', папалáм, пъпалáм, пъпълáм, успам'инáц', пав'ел'í, γалубóў, кажухóў, пал'уб'íц'.* **836** *хорошó, торобáн'уц', тъпарá, сълаz'íц', γълавá, γъдавáц', бърадá, мълады, мълакó, мълаz'ик, попытрашыл'и, пъпалáм, пъв'ел'í, γалубóў, кажухóў, пал'уб'íц'.* **839** *тъпърá, сълоz'íц', γолъвá, соб'ерáц', γодувáц', бъродá, бъров'ик, мълокó, пъсоz'íц', попълáм, пов'ел'í, γолубóў, къжу-хóў, пъл'уб'íц'.* **842** *тъпорá, солоz'íц', γоловá, γодувáц', толокá, суб'ерáц', бъродá, бъров'ик, мълокó, мълодá, пъсъz'íц', пупълáм, пум'инáй, пов'ел'í, γолубóў, пол'уб'íц'.* **858** *тапарá, саб'ирáц', салаz'íц', γалавá, γадавáц', барав'ик, барадá, малакó, папалáм, пам'инáц', γалубóў, кажухóў, валуйй, пал'уб'íц'* (перш.); *пасабл'áйу, пыγул'áйц'а, пъсыхран'íл'ис', пърас'ц'é, пъзакóпвал'и, пъзнакóм'иўс'а* (паўт.). **871** Тут самае выразнае аканне: *сталы, папалáм, пам'инáц', пав'ал'í, γалубóў, кажухóў, пал'уб'íц'.* **882** *γалавá, саб'ирáц', бáрада, пáпалам, пáм'инац', γáлубоў* (перш.). У мове жыхароў чуецца самае выразнае аканне: *барав'ик, карóва.* Націск з першага складу ва ўсіх словах перанесен на апошні склад: *барадá, γалавá...* (паўт.). **886** *солоz'éйшый, хорон'íл'и, солоўíный, калоск'и, γоворý, калосы, лободá, лапанóсыйа, каравáц'и, падавáй, порос'óначка, посол'íў, поўторыла, попытáўс'а, поўкошéл'ика, поўволóка; кажухóў, кажухá, пал'уб'íў* (гл. каментарыі да населенага пункта 886). **898** *тапарá, салаz'íц', γалавá, барадá, пахаz'íц', папалáм, пам'инáц', пал'уб'íц', γалубóў* (перш.); *пъс'аz'éм, халастáйа, палав'íнай, пы^ъ^γл'аz'íц', γъварыц', пъпалáм, ба^ъ^рав'ик, па^ъ^в'ал'í γа^ъ^варыц', па^ъ^палáм, ма^ъ^лаz'ик, кажух'í, дараγ'éн'к'и, хыз'ийавá, раскалóла, пас'ив'éй, γаман'íц'* (паўт.). **902** *γалавá, малады, тапарá, папалáм, γалубóў, паўтарыла, пам'инáл'и, γълавóй, саб'ирáў, γаласóк, малакó, мълачкá, паγарéла, парас'áтам, памалóц'им, пъзγан'áл'и.* **904** *тáпара, сáб'ирац', сáлаz'иц', γáлава, γáдавац', бáрав'ик, бáрада, мáлады, пáпалам, γáлубоў* (гл. каментарыі да нас.

п. 882). **909** *съб'ира́ц', ɣъдава́ц', бърада́, мълако́, пав'ал'и́, ɣълубо́ў, тъпъра́, палучы́ла, пъɣл'аɀ'е́ц', маълаɀ'о́ж, ɣа/ълас'и́сты, пъръс'а́тъм, маълаɀ'и́ца, па/ълав'и́на, па/ъкам'а́чыла.* **911** *ɣалъва́, малъды́, тапара́, малако́, пал'уб'и́ц', папала́м, па двара́х, ɣълубо́ў, папаййц'.* **914** *тапара́, саб'ира́ц', салаɀ'и́ц', ɣалава́, ɣадава́ць, барада́, малако́, папала́м, ɣалубо́ў.* У другім складзе перад націскам замест «о» вымаўляецца ва ўсіх выпадках [а]. **918** *ɣълава́, каманɀ'и́ра, саб'ару́цца, карава́ц', саб'ира́ц', нач'ева́л'и, праднало́ɣ, карана́цыйи, пасаɀ'и́ц', мълако́, пам'ина́ц', падала́, паɣубл'а́йеш, кажухо́ў.* **924** *тапара́, саб'ира́ц', салаɀ'и́ц', ɣалава́, ɣадава́ц', барада́, малады́, малако́, папала́м, пасаɀ'и́ц', пав'ал'и́, ɣалубо́ў, пал'уб'и́ц', ɣълава́, хърашо́, зы̆бал'е́ла, ɣъман'и́, бъйива́йа, мълака́, пъхаɀ'и́ц', пълатно́, зы̆йаўл'е́нн'е, зы̆ вадо́й, ɣъвары́т'.* У другім складзе галосны можа рэдуцыравацца: вымаўляецца [ъ], які часам набліжаецца да [ӑ], [ы̆]; рэдукцыя слабая. **940** *тъпара́, съб'ира́ц', сълаɀ'и́ц', ɣълава́, ɣъдава́ц'* (перш.); **ъ** выпраўлена на **а**: *тапара́, саб'ира́ц', ɣалава́;* запісана: *хараше́, падава́й, паспыта́ц', малако́, пан'асла́* (паўт.). **945** *ɣолова́, ɣодува́ты, боровы́к, борода́, молоды́й, молоко́, повелы́, кожух'и́в, пол'убы́ты; пъпола́м.* **957** *топора́, солоды́ты, ɣолова́, ɣодова́ты, боровы́к, молоды́, молоко́, пъпола́м, пъмына́ты, пъвылы́, ɣолубы́, кожухы́, пол'убы́ты.* **960** *топора́, солоды́ты, ɣолова́, ɣодова́ты, молоко́, повылы́, ɣолуб'и́в, кожух'и́в, пол'убы́ты; съб'ира́ты.* **965** *топоры́, собыра́ты, ɣолова́, ɣодова́ты, борода́, боровы́к, молоко́, попола́м, помына́ты, повыл'и́, кожухо́ў, пол'убы́ты; събыра́ты, сълоды́ты.* **966** *съб'ира́т', сълоди́т', ɣълова́, ɣъдова́т, бу͡орода́, му͡олоды́, му͡олоко́, пу͡овал'и́, ɣу͡олубо́ў* (перш.); *топора́, ɣолова́, соб'ира́ц', молоды́, борода́, попола́м, кожухо́ў* (паўт.). **969** *ɣолова́, солоɀ'и́ц', ɣодова́ц', молоды́, молоко́, попола́м, пом'ина́ц', кожухо́ў, пол'уб'и́ц',* але *барада́, барав'и́к.* **995** *топора́, ɣолова́, попола́м, пов'ел'и́, шкодова́ц', скорода́, полотно́, молода́, посоɀ'и́ц', по̂бойи́цца, по̂пола́м, по̂в'ел'и́, пополо́ла, кожухо́ў, пол'уб'и́ц';* [о] — няяснае, кароткае. **999** *сарака́, ɣалава́, каласо́чка, раздав'и́ло, начува́ла, каз'л'ак'и́, барана́, малаɀ'и́к, пакапа́л'и, папаᵒло́ц', ɣалубы́* — 34 прыклады; *кӑпан'и́ца, маᵒлаɀ'и́к, хоᵃлада́, помата́ц', до во̂йны́.* **1004** *топара́, соб'ира́ц', ɣолова́, топора́, хлопчука́, попору́с'е, поўтора́, поўкопа́ц', попужа́л'ис', пол'уб'и́ц', ɣолубо́ў; малако́, саламйа́найа, прахаɀ'и́л'и, поклаɀ'и́, пълазы́, бърода́, бӑрада́, скърода́, ɣълавы́;* [оᵃ], [ъ], [а] сустракаюцца часцей у моладзі і людзей, якія былі ў арміі, у гарадах. **1010** *дастайу́ц', ɣалава́, малако́, караву́, пакрыва́ла, здарав'е́нна, ɣавары́л'и, палучы́л'и, павува́л'вала, кажуха́, тапара́; поруб'и́ц', молоды́, борода́, спорожн'у́, молоко́, молод'и́к, ɣоворы́т', посыла́йуц', ɣолубо́ў, волуйи́, ɣолово́йу, пол'уб'и́ц', молоко́.* Немагчыма разабраць, дзе [а], а дзе [о], і нельга сказаць, што часцей. **1011** *топора́, молоко́, ɣолова́, пол'уб'и́ц', холодко́м, скоровода́, пожоры́, волоче́ц', ɣолубо́ў.* Другі склад вымаўляецца карацей. **1018** *тъпара́, саб'ира́ц', салаɀ'и́ц', ɣълава́, ɣадава́ц', бърада́, барав'и́к, мъладый, малако́, малаɀ'и́к, пасаɀ'и́ц', папала́м,*

пам'інáц', кажухóў (перш.); **ъ** выпраўлена на **а**: *тапарá, ɣалавá, барадá, малады́* (паўт.). **1021** *сáб'ірац', бáрада, мáлады, пáм'інац', ɣáлубоў* (перш.). Націск пастаўлен на канцавы склад: *барадá, малады́...* (паўт.). **1026** *тапарá, саб'ірáц', ɣалавá, барадá, малакó, папалáм, ɣалубóў; мо^а^ло^а^чкó, мо^а^лаɣ'íк, по^а^палáм, пов'ел'í, ɣолубóў, кожухóў;* чуецца [о], але блізкае да [а], якое ад [а] нярэдка цяжка адрозніць.

Карта № 9

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „о" Ў ДРУГІМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У СУСЕДСТВЕ З ЗЫЧНЫМІ ГУБНЫМІ, ЗАДНЕЯЗЫЧНЫМІ І [л] АБО ГАЛОСНЫМ [у] Ў НАСТУПНЫМ СКЛАДЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а», «б», «в», «г» пытання № 13:

«Які галосны гук вымаўляецца ў другім складзе перад націскам замест этымалагічнага **о**? Ці вымаўляецца гук **а** або **о**, ці сярэдні паміж **а** і **ы** (абазначым яго літарай **ъ**), або больш-менш выразны гук **ы** ці **у**:

а) у розных умовах: *т**а**пара, т**о**пара, т**ъ**пара, т**ы**пара* ці *т**у**пара; с**а**біраць, с**а**ладзіць, ɣ**а**лава, ɣ**а**даваць;*

б) пасля губнога: *б**а**рада, б**о**рада, б**ъ**рада, б**ы**рада* ці *б**у**рада; б**а**равік, м**а**лады, м**а**лако, м**а**ладзік, п**а**садзіць, п**а**д акном;*

в) паміж губнымі: *п**а**палам, п**о**палам, п**ъ**палам, п**ы**палам* ці *п**у**палам; п**а**мінаць, п**а**вялі*;

г) перад складовым **у**: *г**а**лубоў, г**о**лубоў, г**ъ**лубоў, г**ы**лубоў* ці *г**у**лубоў; к**а**жухоў, в**а**луі; п**а**любіць*?»

На карце паказана змена галоснага «о» ў [у] ў пазіцыі каля зычных губных, заднеязычных і [л] (пасля зычнага або перад ім), а таксама і перад складам з галосным [у]. Змены «о» ў [у] ў радзе паўднёвых гаворак адбываюцца часта толькі ў асобных словах *(субіраць)* і ў прыстаўцы **по-** і таму картаграфуюцца як адзінкавыя выпадкі. Карта № 9 дапаўняе карту № 8 «Галосны на месцы «о» ў другім складзе перад націскам пасля цвёрдых зычных», на якой паказана рэалізацыя ненаціскнога «о» ў розных умовах. На карту пераносяцца знакі для [о], [а], [ъ] — [ы] з карты № 8, але колькасны бок ужывання таго ці іншага галоснага не ўлічваецца, бо гэта паказана на карце № 8.

Адводзіцца ад картаграфавання прыназоўнік-прыстаўка **под**-, у якім галосны можа рэалізавацца інакш, чым у астатніх словах, і словы *М'иɣ'ил'éў, б'ерав'íк — б'ирав'íк* (баравік).

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **ъ^у^** перадаецца як [у] ў нас. пп. 274, 293, 464, 466; **у̌** — як [у] ў нас. п. 290; **у͡о** — як [у] ў нас. п. 966; **у^о^** — як [у] ў нас. п. 659.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял толькі са зменамі ненаціскнога «о» ў [у], бо матэрыялы з іншымі зменамі галоснага прыведзены ў каментарыях да карты № 8: **26** *пупалáм, пупадáйицца, пуўтырá, пумыɣáйиц', ны пупылáм, успум'інáц', кувал'í.* **27** *пуб'аɣ'íм, пув'арнýл'и,*

пумаγáйуц'. **29** *пупалáм, пум'инáц'.* **36, 37** *кужухóў.* **38** *γулубóў.* **40** *кун'ушыну, пулав'йна, пув'арн'й, пухл'убáй, пупалáм, пум'инáц'; кужухóў.* **53** *пув'ал'й, γулубк'й, кужухóў.* **63** *пумаγáйиц'.* **65** *пубалáкал'и, пупалáм, кужухý.* **68** *кужухóў.* **69** *пупалáм, пупрас'йў.* **70** *вулуйóў.* **72, 73** *γулубóў, кужухóў.* **75** *γулубóў, кужухóў, пул'уб'йла.* **81** *у кужухý.* **87** *пув'ал'й.* **88** *пубайáл'ис'а.* **95** *пупалáм, пум'инáц', пув'ал'й, пуб'ал'йл'и.* **97** *пул'уб'йц', кужухóў, вулуйй, γулубóў.* **101** *пув'ал'й, γулубóў, кужухóў, пул'уб'йц'.* **104** *пубарнýиш, пубайáлас'а, пупалáм, пу браγáдах, пу буγрáх, пу братáх, кужухóў, γулупкóў, вулуйóў.* **107** *γулубóў, кужухóў.* **111** *пум'инáц', γулубóў.* **120** *γулувá, заγурувáла.* **121** *узγудувáўс'а, турγувáц', γусудáрству, рукуваź'йц'ел', пумуγáйу, пупалáм, пув'ал'й, пум'инáц'.* **122** *пупалáм.* **124** *стуγувáц', кувал'óва, кумарóў, стурγувáц', утпруўл'áц', суўм'ас'ц'йл'и, γудувáц', суб'ирáц', пумалóц'иш, пув'ал'й, пум'инáц'.* **125** *пупылáм, пум'инáц', пув'ал'й, нучувáл'и, γулубóў, пул'уб'йў.* **126** *пув'ал'й, γулубóў, кужухóў, пул'уб'йц'.* **128** *наγудувáлас'а, турγувáл'ис'а, стуγувáл'и, γудувáл'и, γутувáл'и, бурнувáл'и, нучувáл'и, буц'аны́, γулубы́, γусудáрства.* **129** *γудувáц', γулубóў, кужухóў, вулуйóў, пул'уб'йц', γурувáла, хумутáм'и, стуружувáц', γур'ýны.* **130** *турγувáцца, кулупáц', кувал'й, γудувáц', наγурувáл'ис'а, пул'уб'йў.* **131** *γулубóў, кужухóў.* **132** *кулупáц', γудувáц', пум'анýл'и.* **133** *кулупáц', пупълáм, пув'ал'й, γулубóў.* **134** *кун'ушыну.* **135** *пупадýц'.* **214** *суб'ирáўс'а, γрумадá.* **227** *у хумутý, кун'ухóў.* **229** *дукум'éнтаў, пупалáм, пум'инáц', γулубóў, кужухóў, пул'уб'йў, кужушóк.* **234** *суб'ирáўс'а, у куп'ирáцыйу, пулучáц', пуўкап'éйк'и, пупал'йла, пумал'éн'ку, пувал'йўс'а, у кужухý.* **239** *γусудáрству, пулучáйиш, пупаź'éцца, пувылáз'ил'и, кужухóў.* **241** *γувары́, пурас'óнак, пупалáм, пум'инáц', пупал'йл'и, пув'ал'й, пупалóл'и.* **248** *муладýху, суб'ирáўс'а, путн'имáл'и* (паатнімалі), *пуўв'ирстá, пупалóц', пул'уб'йц', γурувáц', кулупáц'.* **259** *пум'инáйиш, кынтрухтувáц'.* **260** *γулубóў, кужухóў, вулуйй, пул'уб'йц'.* **262** *кужухóў.* **264** *пуўтърá, пувал'йлас'ь, пумуγáў, вуўчан'áты.* **266** *γудъвáц', γулубóў, кужухóў.* **267** *пупълáм, пум'инáц', пув'ал'й.* **269** *напупалáм, пувал'йлас'а, пуўтурá, буўтуны́, буц'аны́, пуўк'илóм'ьтра, пу брыγáдъм, стурγувáл'и.* **274** *буц'анóў, къ^{у}жухóў.* **275** *γудувáц', пупаź'éцца.* **278** *суб'ирáц', пумалóц'им, пупарéзал'и, плухавáта, пупалáм.* **284** *γулубóў, кужухóў, вулуйй.* **285** *γулубóў, кужухóў, вулуйй.* **286, 288** *γулубóў, кужухóў, вулуйй, пул'уб'йц'.* **290** *пупълáм.* **292** *пуйаўл'áйуцца.* **293** *γур'увáл'и, γудувáла, пупалáм, пум'инáц', пув'ал'й, кужухóм, γулубóў, γъ^{у}лубóў.* **294** *пыдγутувáла, пупайéхал'и.* **295** *зъγутуўл'áйуц', стуγувáц', нучувáла, п'ирыкучувáла, γувар'ý, пукупл'áл'и, Буγушéўск, пукупáц'ил'ий, пулучý, пулучáйуц', пув'излá, пув'арнýўс'а, пулучáц', кулупáйиц', пулучыý.* **298** *γулубóў, вулуйй.* **299** *пув'ал'й, пув'изáл'и, пуб'аγý, пуб'ажы́м, пум'анýў, пуўбухáнк'и, пуўкарóвы, Буγушéўск, пувучыцца, кулупáц', пул'уб'йц', γулубóў, пумуγáц'.* **301** *γулувá, γурувáла, пумуγáл'и, кулупáйиц', стуγувáц'.* **302** *γулувá, γудувáц', пупълáм, пум'инáц', пув'ал'й, γулубóў, пул'уб'йц', вулуйóў.* **303** *γудувáц', пум'инáц', пув'ал'й, пул'уб'йц'.* Для старых характэрна ў некаторай ступені: *пув'ал'й, γуду-*

вáц'. **304** *пум'ир'úл'ис'и, пупавы́расл'и, пуб'ар'éц', пув'ал'ú, пумаγáц', пум'инáц', пум'aлó, γулубóў, кун'ухóў, кужухóў.* **305** *γудувáц'*. **306** *пулушýпка.* **307** *нучувáл'и, пубайáл'ис'а, пупулáм.* **308** *нучавáлъ, γудувáлъ, кулдавáлъ, пупълáм, пув'ал'ú.* **309** *пуγул'áц', пупълáм.* **310** *пупылáм, кужухóў.* **311** *пувал'úлас'а, пулумáй, пупавы́л'иц'и, буц'а-нóў.* **312** *пум'анýц', пул'уб'úц'.* **313** *γудъвáла, γудувáц', суб'ирáўс'а, пупаг'éцца, пупалáм, пум'инáц', пув'ал'ú, пухувáйуцца, γулупцы́, γулуп-цóў, кулупáйицца, кулупáц'.* **314** *γудувáц', турγувáц', суб'ирáлас'а, пу-былá, пухувáла, пу кустáх, пуγул'áц', павулаклá, пупалáм, пум'инáц', пув'ал'ú, супсувáла, пубыл'ú, пувал'úў, пув'азýц', пупадóхл'и, пум'aлó, пуп'ил'ú, γулубóў, кужухóў, γудувáла, вулуйú, пул'уб'úц', пулажý, пув'а-зýц', пу плахóму, пуц'ирáла.* **316** *γудувáц', пупылáм, пум'инáц', пув'ал'ú, γулубóў, кужухóў, вулуйú, пул'уб'úц'.* **318** *пув'адý, пулучá-йуц', пумаγчы́, пумаγáйец', пув'ал'ú.* **320** *γудувáц', пупылáм, пум'инáц', пув'ал'ú, γулубцóў, кужухóў, вулуйú, пул'уб'úц'.* **321** *пупылáм, пум'и-нáц', пув'ал'ú, γулубцóў, кужухóў, вулуйú, пул'уб'úц'.* **322** *γулубóў, пуруб'úў.* **323** *пупълáм, пум'инáц', пув'ал'ú, γулубóў.* **325** *γулубóў, пул'уб'úц'.* **326** *нучувáц', турγувáла, пувал'úл'и, пупрас'úў, пуўтурá, пуγул'áў.* **329** *пум'инáйец', пув'ал'ú, пубувáў, пубуг'úл'и.* **330** *γулуп-цóў, вулуйú, пул'уб'úц'.* **331**, **332** *γулубцóў.* **333** *γудувáц', пупулáм, пум'инáц', пув'ал'ú, γулубцóў, кужухóў, пул'уб'úц'.* **334** *пум'инáц', γулубцóў, пул'уб'úц'.* **337** *кужухóў, вулуйú.* **338** *γулубцóў, кужухóў, пул'уб'úц'.* **437** *суб'ирáц'.* **463** *туўкачы́ — тъўкачы́.* **464** *туўкачы́ — тъўкачы́, пайтарá — пуўтурá.* **466** *туўкачы́, пуўтарá, пъ*[у]*ўтарá.* **490** *поў-тарá.* **492** *γалавá, тапарá, γавары́ц', паγадавáл'и.* Гук [у] замест «о» не вымаўляецца. **498** *суб'ирáц'.* **502** *пурас'ц'é.* **509** *пув'адý, пуўтары́ла, пув'ал'ú, поўтарá, пуўтурá.* **514** *воўкалáка.* **537** *γулубóў.* **538** *пупы-лáм, пув'ал'ú, пупайúц', пуўтары́ла, пуваг'úц', пум'инáл'и, пуруб'úў, пукруц'úў, пул'уб'úц', γулубóў, пуруб'úў, пувал'úл'и.* **544** *дукум'éнты.* **571** *γулубóў, пупайúц', пуруб'úў.* **572** *γулубóў, кужухóў, пул'уб'úц'.* **573** *пув'адý, пуб'арý, пупалáм, γулубцóў, нучувáл'и.* **574** *пум'инáц'.* **575** *пупылáм, пум'инáц'.* **576** *пупылáм.* **577** *пув'адý, пупулáм, пу-пайúц', пум'инáл'и, пуўтырá, Муγул'éў.* **578** *пул'уб'úц', пув'адý, γулу-бóў, пупал'úц', пуваг'úўшы, пуўтары́, пув'ал'ú, пум'инáл'и, пуруб'úў, ку-жухý, γулубы́, γудувáла, пумуγáйиц', пуўтърá, пувал'úц'.* **580**, **581**, **582** *γулубóў, кужухóў, пул'уб'úц'.* **583** *пул'уб'úў, пув'адý, γулубóў, пупайúц', пув'ал'ú, пум'инáл'и, пуруб'úў.* **585** *пув'ал'ú, пул'уб'úц'.* **586** *пулуб'úц', пуўстыкáна, пулумáй, Муγул'óў.* **590** *γулувá, γудувáц', пупылáм, пум'инáў, пув'ал'ú, γулубцóў, кужухóў, вулуйú, пул'уб'úў.* **591** *γулубóў, пул'уб'úц'.* **592** *пум'инáц', γулувá, пупылáм, пув'ал'ú* (больш), *γулубóў, γулубцóў.* **593** *наγурувáцца, туўкачóм, γулусувáл'и, пулумáл'ú, пуўтърá, пумуγáйуц', пупруўл'áйицца, кумун'úст, пуγул'áц', кун'ух'ú.* **596** *пуγул'áй, пумуγáйе.* **598** *γулубóў, кужухóў, пул'уб'úц'.* **601** У другім складзе [ъ], зрэдку — [у]: *тупарóм, пуўтурáйе, пъγудувáла.* **605** *γудувáц'.* **606** *пупылáм, пум'инáц'.* **610** *γудувáц', пупулáм, пум'и-нáц', пув'ал'ú; γулубóў, кужухóў, вулуйú, пул'уб'úц'.* **611** *пупылáм, пум'инáц', пул'уб'úц', γудувáц', пупълáм.* **612** *γудувáц', пупулáм,*

пум'инáц', пув'ал'и́, ɣулубóў, кужухóў, пул'уб'и́ц'. **614** *пупылáм, пум'инáц', пув'ал'и́, ɣулубцóў.* **615** *пупылáм, пум'инáц', пув'ал'и́, ɣулубцóў.* **616** *пулумáл'и́, ɣулубóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц', Муɣул'óў.* **617** *ɣудувáц', пупулáм, пум'инáц', пув'ал'и́, ɣулубóў, кужухóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц', ɣудувáц', пулусáдн'ик, тулкувáц', пум'алó, пул'уб'и́ў, узɣудувáц', пупрас'и́ў, пул'уб'и́ў, путушы́ў, пуплылá, вуйувáў, ɣуварыц', пупарéзаў, пус'м'айу́цца, пупрадáц', пуп'ил'ну́й, пуступáй, пуўтару́, пув'арну́, дукум'éнты, развулнавáлас'а, пубывáйу, ɣурувáў, пумуɣáйиц'.* **618** *пупылáм, пум'инáй.* **619** *ɣулубцóў.* **623** *пупылáм, пум'инáй, пув'ал'и́, пул'уб'и́ц'.* **624** *турɣувáц', пуплув'é, пуп'илá, пуб'ары́, пупал'и́ў, пубыл'и́, пупуг'éцца, пуб'арóм.* **627** *ɣулубóў, кужухóў, вулуйóў, пул'уб'и́ц'.* **628** *пупылáм, пум'инáц', пув'ал'и́, пуб'арóм, поб'арыц'а, пумуɣáй, ɣурувáл'и, пупытáў, пуɣул'áў, кумун'и́зма, пулусáдн'ик, ɣулубóў, кужухóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц', пукруц'и́л'ис'а.* **630** *ɣулубóў, кужухóў.* **633** *ɣулубцóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц'.* **635** *ɣулубóў.* **636** *пулучы́ўс'а, ɣулувá, ɣудувáц', пупылáм, пум'инáц', пув'ал'и́, ɣулубóў, кужухóў, вулуйи́, пупуɣáц', нучувáц', пупрас'и́, пум'ан'óм.* **641** *пупылáм, пув'ал'и́.* **642** *ɣудувáц', пуɣудувáла, пув'ал'и́, пупам'éрл'и, пупарéзыў, пупал'и́л'и, пупас'ц'éл'иш, пукупáйуцца, пум'алó, пузлумáў, ɣулубцóў, кужухóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц', ɣуварыла, пуваг'и́ў, ɣусц'увáла, ɣутувáц', ɣуварýшачк'и, ɣурувáла, пулучáла, пув'аз'л'и́, пудувáла.* **643** *пупылáм, пув'ал'и́, ɣулубóў, кужухóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц'.* **645, 647** *пупылáм, пум'инáц', пув'ал'и́, ɣулубóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц'.* **648** *ɣулубóў, кужухóў, вулуйи́, пул'уб'и́ц'.* **649** *ɣудувáц', пупылáм, пум'инáц', пул'уб'и́ц'.* **650** *ɣудувáц', ɣулубóў, пул'уб'и́ц', вулуйи́.* **656** *солоды́ты, ɣоловá, ɣудовáты, буровы́к, буродá, мулоды́й, пусады́ты, пуполáм, пувылы́, пуд окнóм, ɣулуб'и́в, пол'убы́в, пол'убы́т'.* **657** *тупурá, субырáты, сулуды́ты, ɣулувá, ɣудувáты, буруб'и́к, бурудá, мулуды́й, мулукó, мулуд'и́к, пусады́ты, пуд укнóм, пупулáм, пумынáты, пувыл'и́, ɣулуб'и́в, кужух'и́в, вулуйи́, пул'убы́ты.* **659** *топорá, суᵒлоды́ты, ɣуᵒловá, ɣуᵒдовáты, буᵒродá, молоды́й, муᵒлокó, посады́ты, пополáм, помынáты, повыл'и́, ɣолуб'и́в, пол'убы́ты.* **693** *сулуды́ты, ɣулувá, ɣудувáты, бурудá, мулуды́й, мулукó, мулуды́к, пусады́ты, пупулáм, напулувы́ну, пумынáты, пувылы́, ɣолуби́ў, кужухи́ў, пул'убы́ты, пусады́ты.* **697** *топорá, солоды́ты, ɣоловá, бородá, молокó, повылы́, ɣудувáты.* **704** *сулуды́ты, ɣулувá, ɣудувáты, бурав'и́к, бурудá, мулуды́й, мулукó, мулуды́к, пусады́ты, пупулáм, пувылы́, спумынáты, ɣулубы́ў, кун'ух'и́в, пул'убы́ты.* **740** *мулудáйа.* **746** *суб'арéцца.* **751** *суб'ирáцца.* **760** *пусады́т', пуводы́т'.* **764** *пусады́т', пуполáм.* **766** *пуказáл'и.* **779** *суб'ирáц'.* **785** *суб'ирáл'и.* **799** *ɣуварыў.* **801** *пуполáм.* **802** *пуполáм, пум'инáц'.* **803** *сôб'ирáц', суб'ирáц'.* **815** *пупалáм.* **819** *суб'ирáла, суб'ирáц'.* **821** *суб'ирáц'.* **826** *пупрас'и́л'и, пум'ал'и́.* **830** *суб'ирáц'.* **841** *пупытáйц'е, пун'имáйем, пум'инáц'.* **842** *суб'ерáц', пупълáм, пум'инáц'.* **844** *суб'ирáц'.* **864** *мулакó, бурав'и́к, мулаг'и́к.* **866** *ɣурувáла, узɣудавáл'и.* **889** *пусаг'и́ц', пупалáм.* **890** *суб'ирáц'.* **894** *пулучáйе, куршуны́, ɣусудáрства.* **898** *пупытáла, пупабйéцца.* **902** *пумаɣл'и́.* **946** *ɣуловá, ɣудовáты, буродá, пусады́ты, молоды́й, наполовы́ну, повелы́.* **947** *сулу-*

дыты, γулувá, γудувáты, бурувык, бурудá, мулудый, мулукó, мулудык, пусадыты, пупулáм, спумынáты, пувылá, кужух'йв, кужýхув, пул'убыты, γолуб'йв. **949** *сулудыты, γулувá, γудувáты, бурудá, мулудый, мулукó, мулудык, пусадыты, пупулáм, пумын'éты, γулуб'йв, пул'убыты.* **954** *сулудыты, γулувá, γудувáты, бурудá, мулудый, мулукó, мулудык, пусадыты, боровык, пупулáм, пумынáты, пувылы, γулубый, пул'убыты.* **959** *тупурá, субырáц', сулудыц', γулувá, γудувáц', бурувык, бурудá, мулудый, мулукó, мулудых, пусадыц', пупулáм, пумынáц', пувылы, γулубýв, кужухýв, вулуйй, пул'убыц'.* **966** *буородá, муолоды, муолокó. пуосад'йт', пуовал'й, γуолубóў, куожухóў, пуол'убйт'.* **968** *γудовáт'.* **974** *пум'инáт'.* **978** *путулóк.* **988** *молокó, мулокó, молоz'йк, мулоz'йк, посаz'йц', пусаz'йц', пополáм, пуполáм, пом'инáц', пум'инáц', пов'ал'й, пув'ал'й, пол'уб'йц', пул'уб'йц'; γолубóў, кожухóў, волуйй, топарá, соб'ирáц', солаz'йц', γоловá, γодавáц', бородá, молоды, молотóк.* **989** *пу болóту.* **999** *пуўстувáл'и.* **1011** *пу пуд óкнам'и, пумоγáйе.* **1017** *пусаz'йц', пув'ал'й.*

Карта № 10

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „е“ Ў ДРУГІМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У ПРЫСТАЎЦЫ пера-

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 15:

«Які галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **е** і **е** з **ě** ў другім складзе перад націскам:

б) у прыстаўцы **пера**-: *перавясла, піравясла* ці *пяравясла; перапёлка, пірапёлка* ці *пярапёлка; пераняць, піраняць* ці *пяраняць*?»

На карце адзначаецца вымаўленне галоснага на месцы «е» ў прыстаўцы **пера**- ў другім складзе перад націскам пасля мяккага або цвёрдага губнога зычнага.

Пры недастатковасці матэрыялу або недакладнасці транскрыпцыі ўлічваўся матэрыял пытанняў № 16 і 36 а. Калі ў матэрыялах поўдня Беларусі цяжка было ўстанавіць, абазначана цвёрдасць ці мяккасць зычнага перад [е], прыцягваўся матэрыял з пытанняў № 15 а, 16, 36 ж, 56, 57. Там, дзе цвёрдасць зычнага перад [е] не ўласціва гаворцы, а ў іншых адказах на пытанні таксама транскрыпцыя непаслядоўная, літара **е** трактуецца як гук ['е], перададзены арфаграфічна.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі, прычым знак ставіцца па асноўнаму варыянту галоснага з улікам заўваг збіральнікаў: **ê** перадаецца як [е] ў нас. пп.: 777, 787, 792, 869, 870, 890; **е**ᵃ ў нас. п. 536, **е**ᶦ ў нас. п. 464 — як [е]; **а**ᵉ—як [а] ў нас. пп. 458, 888, 942; **и**ᵉ — як [и] ў нас. пп. 171, 179, 532, 540. У тых гаворках, дзе на месцы «е» паралельна ўжываюцца [ь], [ьᶦ], [и], знакі **ь**, **ь**ᶦ перадаюцца як [и]: нас. пп. 93, 103, 174, 186, 264, 268, 269, 277, 282, 306, 307, 326, 463, 464, 509, 578, 601, 613, 628, 648, 924. Адсылачным знакам перадаюцца іншыя абазначэнні варыянтаў галоснага [е]: літара **ь**, калі ёсць заўвагі, што яна абазначае гук, сярэдні паміж [е] і [а]

(нас. п. 497), або калі цяжка аб'яднаць **ь** з **и** і дакладна невядома, які гук абазначан гэтай літарай: нас. пп. 419, 532, 857.

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял з заўвагамі збіральнікаў пры неабходнасці тлумачэння адносна пастаноўкі знакаў і пры ўжыванні адсылачнага знака: **30** *п'ерал'ежыц', п'ераклáдвала, п'ераплы́с'ц', п'ерапóлата, п'ералóжыц'*, але: *п'ирас'éйиц'*. **126** Толькі **п'ир'и-** перад націскным [а], перад астатнімі галоснымі вымаўляецца **п'ира-**: *п'ир'ин'áц', п'ир'идáц', п'ирап'óлка, п'ирайéхъц'*. **170** *п'ирав'áсла, п'ирайéхац', п'ирап'óлка*. У прыстаўцы **пера**- толькі [и]: *п'иран'áц'*. **174** *п'ерав'áсла, п'ерайéхац', п'ирав'áсла*. У прыстаўках варыянты [и] і [ь]: *п'ирав'áсла, п'ирав'áзана, пьраймáй*. **178** *п'ерав'áсла, п'ерап'óлка, п'иран'áц'*. У прыстаўцы **пера**- яшчэ адзначана [и] на месцы «е». **183** *п'ерап'óлка, п'ирайéхац', п'иран'áц'*. Прыстаўка **пера**- часта непаслядоўна ўжываецца як **пира**-: *п'ирабрáц'*. **217** *п'арав'áсло*. На аснове адказаў на пытанні № 16, 36 ж: *п'ерав'óс, п'ерадáц', п'ераставíц', п'ерамывáц'* ставіцца другі знак. **276** Ужываецца прыстаўка **п'иры**- (**п'ира-**): *п'ирын'áц', п'ирыйéхъц', п'ирыдрáц'* або: *п'иран'áц', п'ирайéхъц'; п'ирадрáц'*. **402** Картаграфуецца толькі знак для гука [е], бо збіральнікам паўторнага абследавання **ь** выпраўлена на **е** ў словах *п'ерав'áсла, п'ерайéхац', п'еран'áц'*; дапісана: *п'ерадáна, п'еражывáц'*. **419** *п'ерав'éс, п'ерав'áсло, пьражы́ц'*. **497** *п'ьрав'áсла, п'ьрайêхац' (п'е/арав'áсла)*. У другім пераднаціскным складзе вымаўляецца гук, сярэдні паміж [е] і [а] (некалькі бліжэй да [а]), з некаторай рэдукцыяй. У заўвазе да пытанняў № 3, 4 указана, што ў астатніх пераднаціскных складах пасля мяккіх зычных вымаўляецца гук, больш блізкі да [е], чым у першым складзе, але ўсё ж яго нельга адзначаць як [е]. **511** *п'ирав'áсла, п'ирап'óлка, п'иран'áц', п'ирайéхац'; п'еран'éсла, п'еражáрым*; прыстаўка **п'ера**- чуваць ва ўсіх, зрэдку — [и]. **532** *п'ьрав'áсла, п'ьрап'óлка, п'ьран'áў, п'ьрайéхаў; п'и⁽ᵉ⁾рав'áсла, п'и⁽ᵉ⁾райéхац'*. **578** *п'ирыбрáц', п'ирап'óлка, п'ирын'áц', п'ьрабрáц', п'ьрарóшшы, п'ьраɣры́зла, п'ьрасóхла, п'ирабрáўс'а, п'иран'áл'и*. **601** *п'ерав'áсла, п'ерап'óлка, п'еран'áц', п'ерайéхац'; п'ьрадáй, п'ьрыпýɣвал'ис'*; **ь** — слабы гук, сярэдні паміж [и] і [е]. **732** *п'ерав'úсло, п'ир'ип'óлка, п'ирийúхаты*; трэці знак ставіцца на матэрыяле пытанняў № 16, 36 і інш.: *пересевáты, перемывáты*. **855** *парайéхал'и, парабрáл'ис'а, паракрýчывал'и; п'ерайéхал'и, п'ераспáц', п'еран'éс'ц'и*. Паралельна з прыстаўкай **пера**- ўжываецца прыстаўка **пара**-. **857** *пьрап'óлка, пьран'áц', пьрайéхац'*. **865** *парайц'ú, перайéхаў* (1—5); *п'ерайц'ú, п'ерайéхаў* (6—7) (лічбы 1—5 абазначаюць асоб ва ўзросце 50—85 год, 6—7 — асоб 19 і 35 год). **888** *п'аᵉравóz'ил'и, п'аᵉрастáў, п'арап'óлка, п'аран'áц', п'арайшлá*; **аᵉ** абазначае гук, сярэдні паміж [а] і [е], але больш блізкі да [а]. **897** *п'арап'óлка, п'ерап'óлка, п'ерайéхац', п'еран'áц'*; у большасці выпадкаў вымаўляецца [е]; сустракаецца і **пара**-: *парайéхаў, парайшóў*. **924** *п'ирап'óлка, п'иран'áц', п'ирайéхац', пьᶦрайéхыц', пьᶦраɣнáц', пьᶦрапрáва, пьравóдчык*. У другім складзе [ьᶦ] часта бліжэй да [и]. **932** *п'ерав'áслы, п'ерап'óлка, п'ерайéхац', п'ерав'áсло; п'ираставíц', п'ирайéхац'*. Прыстаўка **пера**-

заўсёды вымаўляецца з **п'** і галоснымі [и], [е]: *п'ирайёхац', п'ераходз'иц'.* **933** *параn'олка, парайёхац', парабрацца;* заўсёды вымаўляецца **пара-**: *парайёхат', парабрацца.* **970** *п'еравйасло, п'ерапйолка, п'еран'ац', п'ерайёхац'.* На аснове заўвагі да пытання № 16 аб цвёрдым вымаўленні губнога *(перомываць', перос'еваць')* і адказаў да пытанняў № 36, 56, 57, на карце абазначаецца цвёрдасць губнога зычнага перад [е]. **988** *п'ерав'асла, п'ерап'олка, п'еран'ац', п'ерайёхац'* і рэдка — *параn'олка, паран'ац', парайёхац'.* **1009** *перепл'от, перейёхат'.* На аснове адказаў на пытанні № 36, 56, 57, дзе сустракаюцца **п'ера-** і **пера-**, картаграфуюцца [е] і ['е]. **1022** *перав'асло, перапйолка;* ставіцца знак толькі для абазначэння мяккасці зычнага перад [е] на аснове адказаў на пытанні № 15 «а», 16, 36, 57, 58.

Карта № 11

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „е" Ў ТРЭЦІМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 16:

«Які галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **е** ў трэцім складзе перад націскам: *верацяно, вірацяно* ці *вярацяно; велічыня, зелянкаваты, перамываць, не замінай*?»

Матэрыял у адказах прадстаўлен пераважна праграмнымі словамі: *верацяно, велічыня, зеленаваты, зеленкаваты;* зрэдку прыводзяцца іншыя словы: *беразняка, берагавы, велікаваты, цецярукі, цецярука, Беразіна, цецераняты.*

Адводзяцца ад картаграфавання словы з прыстаўкай **пера-**: *перамываць, перадаваць,* прыназоўнікі-прыстаўкі **без**, **церас** і адмоўе **не**, бо ў гэтых словах змены галоснага на месцы «е» могуць быць іншымі, чым у прыведзеных вышэй словах. Не картаграфуюцца складаныя словы: *дзесяцігодка, дзесяцілетка, дзевяціпольная, сямікласоўка, хлебапякарня, сенакасілка,* бо ў іх галосны ў пачатковым складзе можа вымаўляцца з пабочным націскам. Не картаграфуюцца некаторыя запазычаныя словы, якія часта вымаўляюцца паводле рускага літаратурнага вымаўлення: *цімпературa, ціліфаністка, цілiграфіст, Ірусалім, едзіналічна, спіцыяліст, механізатары, заінцерасавалі,* а таксама слова *вірцяно, вертэно,* у якім пачатковы галосны апынуўся ў другім складзе перад націскам.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **а**[е] перадаецца як [а] ў нас. пп. 713, 888; **е**[а], **е**[я] — як [е] ў нас. пп. 514, 559, 816; **ê** — як [е] ў нас. пп. 220, 787, 792, 829, 869, 890; **е**[и] — як [е] ў нас. п. 532; **і**[е] — як [и] ў нас. п. 171; **ь** аб'ядноўваецца з [и] ў нас. пп. 103, 106, 133, 135, 174, 186, 203, 243, 264, 267, 268, 277, 282, 306, 314, 463, 464, 466, 546, 578, 613, 646, 648, 894, 939. У нас. пп. 358, 400, 402, 451, 514, 532, 857, 1017, 1018, у якіх адзначана **ь** на месцы «е», адсылачны знак ставіцца для абазначэння іншага варыянта галоснага, які нельга аб'яднаць з [и]. Картаграфуецца **и** як [ы], калі ў матэрыялах ужываюцца знакі **и** і **'и** (нас. п. 728); спалучэнні *вие-, в'йе-* чытаюцца як *в'е* (нас. п. 834).

У каментарыях прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці рэдкіх дыялектных варыянтаў галоснага, заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў: **103** *в'ьл'ичын'á, з'ьл'нкавáты.* **106** *в'ирц'анó, в'ил'ичын'а, зьл'инъвáты.* **126** «е» вымаўляецца як [и]: *з'ил'инавáтый, в'ирыц'анó.* **133** *в'ир'иц'анó, з'ьл'инкъвáтый.* **135** *в'ьл'ичынá.* **161** *в'иьрац'анó, в'ил'ичынá, з'иьл'анкавáты.* Вымаўляецца ні то [и], ні то [ь]; *в'ирац'анó, з'ил'анкавáты.* **174** *в'ерац'анó.* Адзначан рэдуцыраваны [ь]: *в'ьрац'анó.* **178** *в'ерац'анó, в'ел'ичын'á, з'ел'анкавáтайа;* у трэцім складзе перад націскам замест этымалагічнага «е» можа вымаўляцца гук [и]: *в'ирац'анó.* Менш выразна ён чуваць у беспрыставачных словах і зусім ясна, выразна вымаўляецца ў прыстаўцы **пера-**: *п'ирас'авáц'.* **186** *з'ьл'ьнкавáтыйа.* **203** *в'ьрац'анó.* **220** *з'êл'енавáты, в'êрац'анó, в'êл'ичын'á, в'ирац'анó.* **243** *в'ирац'анó, в'ьрац'анó, в'ел'ичын'á.* **264** *в'ьл'ичын'á, з'ьл'ьнъвáты, в'ьрц'анó.* **267** *в'ьръц'анó, в'ьл'ичын'á, з'ьл'ьнкъвáты.* **268** *в'ьрц'анó, в'ьл'ичын'á, з'ьл'ьнъвáты.* **277** *в'ьръц'анó.* **282** *в'ьрац'анó, вьл'ичын'á, з'ьл'анкавáты.* **287** *в'ил'ичынá, в'ерац'анó, з'ел'анкавáты.* **306** *вьръц'анó.* **311** *з'ьильнъвáтыйи, в'ьръц'анó.* **314** *в'ьръц'анó, в'ил'ичын'á, з'ил'инавáта, с'ц'иражыц'ó.* **358** *з'ел'ьнавáты, в'ел'ьчынá, вьрац'анó; в'ерацанó, в'ел'ичын'á, з'ел'анавáты.* **400** *в'арац'анó, в'ал'ичын'á, з'ал'анкавáты, в'ьрац'анó, в'ьл'ичын'á, з'ьл'анкавáты.* **402** *в'ьрац'анóм.* **451** *вьрац'анó.* **463** *в'ерац'анó, з'ел'енавáтайа, в'ьрац'анó, в'ел'ичын'á.* **464** *в'ерац'анó; в'ьрац'анó, з'ьл'ьнкавáты, Б'ьраз'ины.* **466** *в'ьрац'анó.* **514** *в'ерац'анó, в'ел'ичын'á, з'ел'анкавáты, з'еал'енавáты, Б'ераз'инó; в'ьрац'анó, в'ьерац'анó* — хутка гавораць. **532** *в'ьрац'енó, в'ьл'ичынá, в'аьрац'аинó, в'еил'ичын'á, з'еил'енкавáта* і *з'ал'анкавáта.* **545** *з'ал'анавáты, в'арац'анó, в'ал'ичын'á; в'аирац'анó, в'аил'ичын'á; з'ил'анкавáты.* **546** *в'ьръц'анó.* **559** *варац'анó, в'еал'ичын'á, з'ел'еанкавáты, з'ал'анкавáты.* **561** *варац'анó, в'ерац'анó, в'ел'ичын'á, в'ел'ичынá, з'ел'енкавáты.* **564** *варац'анó, з'ел'анкавáты.* **565** *верац'анó, в'ел'икавáты; варац'анóм* — гавораць старыя. **578** *з'ил'инавáты, в'ирац'анó, в'ьрыц'анó.* **613** *в'ьр'ьц'анó, в'ьл'ичын'á, з'ьл'ьнкъвáты.* **646** *вьрьц'анó, вьльчынá, зьльнквáты.* **648** *вьрыц'анó, вьличын'á, зьльнкывáты.* **675** *з'ел'енкавáты, варац'анó, вал'ичын'á.* **700** *верытынó, вылычынá, зыл'онковáтый.* **701** *веретенó, велечын'á; вылычын'á, зыл'онковáты.* **731** *веретенó, зыл'оновáты, зел'оновáты.* **733** *верет'онó, в'иличын'á, зыл'оновáты.* **764** *зел'еновáты, верытынó, вылычын'á.* **769** *зыленовáтый, вырытенó, величынá, веретенó, зел'оновáтый.* **787** *в'êрац'анó, в'арац'анó, з'ал'анкавáты.* **792** *в'êрац'анó, в'арац'анó.* **857** *вьрац'анó, вьл'ичын'á, з'ьл'анкавáты.* **884** *варац'анó, в'ерац'анó.* **888** *в'аерац'анó, з'ал'анавáтайо;* **ае** абазначае гук, сярэдні паміж [а] і [е], але больш блізкі да [а]. **889** *в'ерац'енó, в'ел'ичын'á, з'ел'енкавáты, варац'еанó.* **894** *в'ьрац'анó, в'ирац'анó, в'ил'ичын'á, з'ил'анкавáты.* **895** *в'ерац'анó, варац'анó, з'ел'енкавáты.* **898** *в'ерац'анó, з'ел'енкавáты, з'ел'енавáты, варац'анó.* **899** *в'ирац'инó, варац'инó, в'ил'ичын'á, з'ил'инкавáты.* **905** *в'ирац'анó, в'ил'ичын'á, з'ел'енавáты, з'ил'инкавáты, варац'анó.* **906** *варац'анó, в'ал'ичын'á, в'ерац'анó.* **910** *в'ерац'анó, в'ел'ичынá, варац'анó.* **914** *варац'анó, в'ал'ичын'á, в'ел'ичынá, з'ел'енкавáты.*

923 *варац'ано́, в'ел'ичын'а́, з'ел'енава́ты.* **931** *варац'ано́, в'ел'ичын'а́.* **933** *варат'ино́, з'ел'енава́ты.* **934** *з'ел'енава́ты, в'арац'ано́, варац'ано́, величына́; в'ирац'ано́.* **937** *в'арац'ано́; в'ирац'ино́, в'ил'ичына́, з'ил'анава́ты.* **939** *з'ъл'ьнава́ты, в'ъл'ичына́, варац'ьно́, в'ерац'ано́.* **940** *варац'ано́, в'ерац'ано́, в'ел'ечына́, з'ел'енкава́тый;* старыя замест [е] ў трэцім складзе перад націскам гавораць [а], маладыя — [е] (відаць, у пазіцыі пасля губнога зычнага). **944** *варац'ано́, в'ел'ичына́, з'ел'енкава́ты.* **956** *верытыно́, зылонкова́тый.* **970** *в'ероц'ено́, в'ел'ичына́, з'ел'енкова́ты,* або могуць сказаць так: *вероц'ено́, вел'ичына́, зел'енкова́ты.* **992** *варац'ано́, вал'ичына́, з'ел'енава́ты.* **1005** *варац'ано́, вал'ичын'а́, з'ел'енкова́ты.* **1017** *в'ьрац'ано́, в'ьл'ичын'а́.* **1018** *в'ерац'ано́, з'ел'енкава́ты.* На месцы «е» можа вымаўляцца галосны, сярэдні паміж ['е] і ['а].

Карта № 12

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „о" ПАСЛЯ ЦВЁРДЫХ ЗЫЧНЫХ У ПАСЛЯНАЦІСКНЫМ АДКРЫТЫМ НЕКАНЦАВЫМ СКЛАДЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 17:

«Які галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **о** ў паслянаціскных складах:

а) не ў канцавым складзе: *у гора***д***зе, у горъдзе, у горыдзе* ці *ў горо***д***зе; голаса, гэтага, дорага, белага, выпрасіў?*»

На карце паказаны змены «о» ў акаючых гаворках і наяўнасць «о» (з рэдкімі зменамі) у окаючых гаворках.

Карта складзена на аснове лексічна неабмежаванага матэрыялу, але пераважна на матэрыяле слоў: *у горадзе, голаса, дорага, гэтага, белага, выпрасіў.*

Адводзяцца ад картаграфавання змены «о» ў [у] ў спалучэнні **-ова-**: **63** *про́бувал'и.* **229** *ɣ'а́кувайу.* **304** *ɣаро́хувайа.* **492** *тре́бувал'и.* **777** *с'л'е́дувац'ел'ем* і ў слове *н'е́куму* — нас. п. 63. Нягледзячы на тое што ў некаторых гаворках у форме роднага склону прыметнікаў часцей захоўваецца «о», чым у іншых словах *(ɣо́ласа,* але *ро́дноɣо),* гэтыя формы не выдзяляюцца пры картаграфаванні, бо ў адказах яны займаюць значнае месца і без іх матэрыял будзе няпоўным. Не абазначаецца на карце вымаўленне [а] замест «о» ў нас. пп. 607, 608, 610, 612, 627, 628, 630, 636, дзе [а] адзначана толькі ў слове *вы́прас'иц',* тады як у астатніх словах на месцы «о» адзначана [ы]: *ɣо́рыда,* бо ў гаворках з дысімілятыўным аканнем у вымаўленні тыпу *вы́прас'иц'* можна бачыць дысіміляцыю галосных суседніх складоў, а не праяўленне недысімілятыўнага акання.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца [ъ] і [ы] на месцы «о» ў гаворках з дысімілятыўным аканнем у першым складзе перад націскам. У гаворках з недысімілятыўным аканнем літарай **ъ** збіральнікі абазначалі іншы галосны, пераважна сярэдні паміж [о] і [а], і перадаецца адсылачным знакам.

Аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **ъ**[ы] — у нас. п. 274, **ы̆** — у нас. пп. 276, 326, 894, **ӑ** — у нас. пп. 318, 544, 571, 924 картаграфуюцца як [ъ]; **а°** — у нас. п. 980 — як [а].

У каментарыях прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў, пры пастаноўцы адсылачнага знака і пры зменах «о» ў [у] ў паўднёвых гаворках: **126** *γóлыса, дóрыγа, чóрныγа;* чуваць [ы]. **616** *йéтъγа, у γóрыз'и, б'éлъγа, с'м'éлъγа;* кароткае [ы]. **653** *ĥóлоса, ĥéтоĥо; в γóруди.* **655** *γéтого, дóроγо, бéлоγо, вы́прусый.* **656** *ĥóлоса, ĥéтоĥо, би́лоĥо, вы́прусыв.* **657** *в γóроде, éтуγо, дóруγо, б'и́луγо, вы́прусыв.* **693** *γóлуса, γéтуγо, би́луγо, вы́прусый.* **704** *у γóрод'и, γéтуγо, б'и́луγо, вы́просыв.* **708** *вы́кас'иц', ц'ажóлайе, йáлъв'ина, мáкъв'ишча.* **784** *γóласа, γéтаγо; у γóроз'е, ры́бойу, у γóръз'е, хóръше, б'и́лъγо.* **799** *у γóраз'и, у γóръз'и, γéтоγо, б'éлаγо, вы́пръс'ий.* **839** *у γóроз'е, γóлъса, йéтъγо, б'éлъγа, вы́прос'ий.* **842** *у γóроз'и, γóлъса, дóроγо, вы́прос'ий, йéтъ*[а]*а, б'éлъа.* **909** *γóлъса, у γóръз'е.* **911** *éтаγа, вы́прас'иц', γóрада; у γóръз'ь, γóлъса, йéтъγа, дóръγа, б'éлъγа.* **947** *в ĥóруд'и, ĥóлусу, б'и́луĥо, вы́прусыв.* **949** *в ĥóруд'и, ĥóлусу, ĥéтоĥо, б'и́луĥо, вы́прусыв.* **959** *у γóруд'и, γéтуγо, би́луγо, вы́прусыв.*

Карта № 13

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „о“ ПАСЛЯ ЦВЁРДЫХ ЗЫЧНЫХ У ПАСЛЯНАЦІСКНЫМ КАНЦАВЫМ ЗАКРЫТЫМ СКЛАДЗЕ Ў АСНОВЕ СЛОВА

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 17:

«Які галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **о** ў пасля-націскных складах:

б) у канцавым закрытым складзе перад цвёрдым зычным: *гор*а*д, горъд, гор*ы*д, гор*о*д; кол*а*с, хол*а*д, куб*а*к, мол*а*т?*»

На карце паказаны змены «о» ў акаючых гаворках і наяўнасць «о» (з рэдкімі змяненнямі) у окаючых гаворках.

Карта складзена на аснове лексічна неабмежаванага матэрыялу, але пераважна на матэрыяле слоў *горад, волас, колас, молат, холад, кубак, сорам* і інш.

У нас пп. 58, 114, 136, 167, 176, 206, 342, 344, 353, 382, 394, 419, 524, 555, 574, 575, 576, 585, 606, 747, 854, 861, 866 картаграфаванне праводзіцца на матэрыяле аднаго слова.

Картаграфуецца галосны на месцы «о» ў канцавым закрытым складзе ў аснове слова. Галосны на месцы «о» ў склонавых канчатках (у месным склоне прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду адзіночнага ліку, у творным склоне назоўнікаў мужчынскага і ніякага роду адзіночнага ліку, у родным склоне назоўнікаў множнага ліку з канчаткам **-аў** (**-оў**), у канчатках дзеясловаў: *пóйдом*) адводзіцца ад картаграфавання; не картаграфуецца слова *н'éскул'к'и* ў нас. пп. 509, 513, 514, 578, 712, 816.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **а**[ъ] перадаецца як [ъ] у нас. п. 40; **ъ**[ы] — як [ъ] — у нас. п. 274; **ă** — як [ъ] у нас. пп. 318, 322, 509, 571, 578, 924; **ы̆** — як [ъ] — [ы] ў нас. пп. 276, 509, 578, 586, 894; **о**[а] — як [о] ў нас. п. 604; **ô** —

як [о] ў нас. п. 999; **а**° — як [а] ў нас. пп. 980, 999; [ъ] і [ы] ў гаворках з дысімілятыўным аканнем аб'ядноўваюцца пры картаграфаванні. Адсылачным знакам абазначаюцца іншыя варыянты галоснага, перададзеныя літарамі: **ъ** (у гаворках з недысімілятыўным аканнем або оканнем), а таксама **и, у** на месцы «о» ў окаючых гаворках.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў (у асобных выпадках аднародны матэрыял скарачаецца): **34** *цебар, хóлат, мóлад, γóрат, кóлас, вóлас, мóлат, кýбак.* Гук [а] вельмі кароткі. **106** *хóлът, γóрът, вóлъс, кóлъс;* ледзь улоўнае [ы], у большасці зусім рэдуцыраваны гук. **126** *γóлъс, γóръд, хóлът, γóлът, мóлът;* [ы] знікае. **276** *кýбък, кýбык, γóлыт, γóлът, хóлът, хóлыт, вóлыс, вóлъс.* Вымаўляецца [ъ] або кароткае [ы], у большасці ставім **ъ**. **499** *γóрат, кóлъс, хóлад, лóдак, γóлас, мóлат.* **578** *γóрад, кóлас, хóлад, ẑ'éтък, лóдък, γóрът, м'éтър, м'ýсычка, Бы́хъў, аўтóрык.* Вымаўляюцца [ъ], [а], [ы], [ы]. **593** *кýбък, вóлъс, Бы́хъў, Бы́хуў.* **604** *γóрад, кóлос, γóлос, хóлод, мóлот, кýбак, вóлас, стóрож, кóлас, кóло°с, хóлад, γóлас.* Пасля націску часта ўжываецца [а]. **616** *γóлыс, γóрыд, кóлыс, вóлыс* — вымаўляецца кароткае [ы]. **660** *γóрод, кóлос, γóлъс, γóлос, хóлъд, хóлод, мóлот, кýбок, вóлъс.* **708** *падвóрък, кýбък, пóмач, γóлад.* **728** *γóрод, γóлос, кýбок, кóл'ис, γóл'ис, хóлид, мóлит, вóл'ис.* **733** *д'ýректор, тráктор, с'в'ýкор, чóбот, γóрод, кóлис, γóлис, хóлод, мóлит, кýбок, вóлос.* **839** *γóрът, кóлъс, γóлъс, хóлът, мóлът, вóлъс.* **842** *γóрът, γóлъс, мóлът, вóлъс, кóлъс.* **894** *нáныч, γáлычка, кýбък, па лóкуц'.* **909** *γóрът, γóлъс, кóлас.* **911** *γóрат, кóлас, хóлад, лóдък, γóръд, кôлъс, γóлъс, мóлът, кýбък, вóлъс.* **949** *ћóрод, кóлос, ћóлос, хóлод, мóлот, кýбок, вóлос, ћóруд, кóлус, ћóлус, хóлуд, мóлут, вóлус.* **959** *γóруд, кóлус, γóлус, хóлуд, мóлут, кýбок, вóлус.* **999** *γóрод, кóлъс, γóлъс, хóлъд, мóлът, кýбък, вóлъс; стóлак, ẑ'éвак, пóвад, γóлаў, пáп'ерац', тáбур, рамóно°к.* **1001** *γорáд, колáс, γолáс, холáд, молáт, кубáк, волáс;* картаграфуецца, хоць націск пастаўлены няправільна.

Карта № 14

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „о" ПАСЛЯ ЦВЁРДЫХ ЗЫЧНЫХ У КАНЦАВЫМ АДКРЫТЫМ СКЛАДЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 17:

«Якія галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **о** ў паслянаціскных складах:

г) у канцавым адкрытым складзе: *сен***а** ці *сен***о***; мног***а** ці *мног***о***; starог***а** ці *стараг***о***; сал***а**, *сонейк***а**, *блізк***а**, *гэтаг***а**?»

Картаграфуецца вымаўленне ненаціскнога галоснага на месцы этымалагічнага «о» ў канцавым адкрытым складзе ў акаючых і окаючых гаворках.

Карта складаецца на аснове лексічна неабмежаванага матэрыялу. У многіх нас. пп. прыводзіцца значны матэрыял, які паказвае вымаў-

ленне ненаціскнога галоснага ў розных граматычных катэгорыях: у назоўніках ніякага роду адзіночнага ліку, прыслоўях, дзеясловах прошлага часу, у формах роднага склону прыметнікаў. Пры непаўнаце адказаў выкарыстоўваецца матэрыял пытанняў № 17 «а», 18 «а» (слова *вόз'ера* і прыметнікі роднага склону). У нас. пп. 58, 153, 344 знак ставіцца на матэрыяле аднаго слова.

Адводзяцца ад картаграфавання адказы з канцавым галосным [е] ў прыметніках ніякага роду і ў прыслоўях: *дόбре, мал'éн'к'е, з'ел'όне,* бо [е] тут паявілася нефанетычным шляхам, займеннік *тόγа* і некалькі слоў, якія вылучаюцца ў сістэме вакалізму окаючых гаворак і могуць быць растлумачаны ўплывам рускай або беларускай літаратурнай мовы: *инц'арéсна, аб'азáц'ел'на, дόбра, нáда* і інш. або ў акаючых гаворках: *тόл'ко, скόл'ко* і інш.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца прыёмы індывідуальнай транскрыпцыі: **ă** картаграфуецца як [а] ў нас. пп. 264, 269, 290, 311, 312, 318; **ό** — як [о] ў нас. пп. 358, 366; **о**[а] — як [о] ў нас. пп. 604, 886, 997; [а]**о** — як [о] ў нас. п. 997. Адказы са знакам **ъ** на месцы «о» *(скόръ, сáлъ)* абазначаюцца адсылачным знакам.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял у выпадку выпраўленняў пры паўторным абследаванні, пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пастаноўцы адсылачнага знака; аднастайны матэрыял скарачаецца: **68** *с'éна, прáсла, сáла, мáсла, мнόγа, пόўна, старόγа; бл'úскъ, чыстъ, крéпкъ, н'úскъ.* **109** *с'éнъ, л'éтъ, сáлъ, крепкъ, н'ивόднъγъ.* **110** *с'éнъ, мáслъ.* **111** *с'éнъ, мáслъ, бл'úскъ, крéпкъ.* **112** *с'éнъ, л'éтъ, сáлъ.* **113** *с'éнъ, л'éтъ, бл'úскъ, н'ивόднъγъ.* **114** *с'éнъ, сáлъ.* **115** *с'éнъ, л'éтъ, бл'úскъ, дал'όкъ, стáраγъ.* **116** *с'éнъ, л'éтъ, мáслъ, крéпкъ.* **117** *с'éнъ, л'éтъ, сáлъ, бл'úскъ, мнόγъ, пόўнъ, н'ивόднъγъ.* **184** *с'éна, л'éта, мнόγа,* але: *γéтаγо, н'ивόднаγо.* **244** *с'éна, л'éта, сáла, мáсла, бл'úска, мнόγо, чысто, крéпка, старόγа;* [о] на канцы не пад націскам сустракаецца ў старых вельмі рэдка; ад моладзі не знойдзены прыклады. **263** *с'éнъ, сáлъ, мáслъ, крéпка.* **264** *с'éнъ, сόн'ьйка, бл'úскъ, мнόγъ, мáслъ, чыстъ.* Пры праверцы ў першых чатырох словах закрэслен **ъ**, дапісана: *с'éнă, мнόγă, нáда;* адзначана **а**, гэта значыць гук [а]; але, магчыма, больш кароткі. **268** *с'éнъ, л'éтъ, мáслъ, сόн'ьйкъ, бл'úскъ, чыстъ, мнόγъ.* **269** *с'éнъ, л'éтъ, сáлъ, крéпкъ* (перш.); *с'éнă, л'éтă, мнόγă, спас'úбă, звόнкă* (паўт). **272** *с'éнъ, л'éтъ, сáлъ, мáслъ, пόўнъ, мнόγъ.* **276** Толькі [а]: *с'úта, рéшъта, мáсла, сáла, бл'úска, дал'όка, γлыбόка, шырόка, крéпка, быстра, ц'éсна, бόл'на, с'éна, старόγа, мъладόγа, с'л'апόγа.* **277** *с'éнъ, л'éтъ, сáлъ, мáслъ, пόўнъ, мнόγъ.* **281** *с'éнъ, л'éтъ, сáлъ, мáслъ, бл'úскъ, пόўнъ, мылъ, крéпкъ, γéтъγъ* (перш.); *л'éта, с'éна, сáла, мáсла, мнόγа, чыста, крéпка, старόγа* (паўт.). **307** *вόкъ, скόръ* (перш.); *с'éна, л'éта, сáла, мáсла, сόн'ейка. бл'úска. мнόγа, чыста, пόўна, крéпка, γéтаγа, старόγа, н'ивόднаγа, вόз'ьра, жыта, нав'éрна* (паўт.). **343** *с'éно, л'éто, γéтаγо, слόнцо, сáло, тáто, мáмо.* Канцавое [о] захоўваецца: *раz'úласо, тόйо.* **346** *наша с'éна, сáла, мáсла;* але ў іншых адказах: *мнόγо, дόбро, маладόγо, дόброγо, дал'όко,*

паɣарéло, выпало, z'áz'ко, мáмо. **366** ц'éстô, хýткô, скóрô; жытô, дôбрô, дал'ôкô, л'éдвô, бáц'кô, трéбô, с'ин'аɣô, стáлô, мнôɣô; мнôɣа, старóɣа, дал'óко. **497** скóро, мóжно, жыто, слáбо, ц'óмно, вышло, ц'áшко, наз'б'ирáласо, н'икóɣо; дóбра; канцавое ненацiскное [о] захоўваецца з нязначнай рэдукцыяй. **500** мóжна, ц'éста, пóзна, дóбра, брытка, дýжа, скóра, трéба; скóро, рáно. У паслянацiскных складах даволi часта можа захоўвацца гук, блiзкi да этымалагiчнага (з некаторай рэдукцыяй): рáно, скóро, ɣéтаɣо. **514** с'éна, л'éта, сáла, абрáтна, жáрка, крéпка, мнóɣа, рáна, сáмаɣа, йéтаɣа, маладóɣа; дóбраɣо. У канцавым адкрытым складзе звычайна чуецца [а]: с'éна, м'áса, маладóɣа, мáла, мнóɣа. У асобных выпадках сустракаецца i [о^а] або [о]: дóбраɣо, крéпко, ɣóрко, мнóɣо^а, мнóɣа^о (рэдка сустракаецца), у назоўнiках [а] не заўважылi. **604** с'éно, л'éто, сáло, мáсло, пóўна, стрóɣо, мнóɣо, баɣáто^а, баɣáта, баɣáто, н'едал'óко, нал'éво, мнóɣа, лáдна, с'éно^а, м^{и}áса, в'адóма, л'êто^а, мйáсо^а. **688** сóн'ейко, блыско, мнóɣо, чысто, пóвно, мýцно, ɣéтоɣо, старóɣо, ныɣóдноɣо. Запiсы с'йна, л'йта, сáла, мáсла выклiкаюць сумненне i адводзяцца ад картаграфавання, бо ў гаворцы адзначана паслядоўнае оканне i ў iншых адказах гэтыя словы запiсаны з лiтарай **о**. **787** крéпка, старóɣа (старóɣо — больш рэдка), ɣéтаɣа, мáсла, с'éна, мнóɣа (мнóɣо з [о] — больш рэдка). **806** с'êно, радзей с'êна, сáло, мáсло, бл'иско, дал'óко, боɣáто, старóɣо, л'ýдно, с'м'éшна. **822** с'éно, л'éто, сáло, мáсло, сóн'ейко, бл'йзко, крéпко, старóɣо, друɣóɣо, нáшаɣо; сустракаецца часам i л'éта, сóн'ейка, але часцей на канцы [о]. **842** с'^{и}éно, л'^{и}éто, сáло, мáсло, сóн'ейко, бл'йско, боɣáто, чысто, крéпко; йéтъа, сто^{у}рóа, н'ивóнъ^{ы}а; молодóо хлóпца, старóо z'éда, дóброо. **886** мáсло^а, сáло^а, с'йно — с'êна, карыта, рéшата, мáло^а, мóцно^а, с'йл'но^а, жáлобно^а, прáв'ил'на, хýтко^а, дóбра, жыта, стыдна, стáдо, йéто, прóсо, рáz'ива. **909** Формы на [о] (крепко) сустракаюцца толькi ў асоб старэйшага пакалення, ды i то вельмi рэдка. **915** н'икóɣа, мóжна, баɣáта, ц'éста, скóра, прац'йўна, с'éдала, ц'êсна, трéба; м'éсто (рэдка; часцей ужываюцца формы на [а]), хорошéн'ко. **951** сáло, мáсло, сóныйко, блыз'ко, мныhо, чысто, нывóдноhо; запiсы пóвна, м'йцна, сторóɣа не картаграфуюцца, бо яны супярэчаць астатнiм запiсам з нас. п. **997** л'éта, мнóɣа, ɣéтаɣа, л'$\widehat{\text{ие}}$та — л'$\widehat{\text{ие}}$то, хýтка, н'ичóɣа, мáло, мнóɣо, с'êна, сáла, мáсл^{о}а, прóса, мáсло^а, мйáс^{а}о, жáрко, красáло^а. **1025** с'éно(а), мáсло(а), бл'йзка, крéпка, старóɣа; с'éно, мáсло — зрэдку гаворацьстарэйшыя ў скарагаворцы, а часцей — [а]. **1026** вáрыва, балóта, ц'éла, баɣáта, z'éшава, жáлка, н'едал'éка, рóўна, пóўна, мóжна; ун'истóжыло, м'êшано, н'е хватáло, забол'êло, хаz'йло, кас'йло — заўсёды [о].

Карта № 15

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „е" (З „е" I „ě") У ПАСЛЯНАЦIСКНЫМ НЕКАНЦАВЫМ АДКРЫТЫМ СКЛАДЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 18:

«Якi галосны гук вымаўляецца замест этымалагiчнага **е** i **е** з **ě** ў паслянацiскных складах:

а) не ў канцавым складзе: *возера, возяра* ці *возіра; сёлета, сёлята* ці *сёліта; сінега, вылезу, выведзі*?»

Адводзяцца ад картаграфавання формы роднага склону прыметнікаў *сіняга, сінега* ці *сініга* і формы дзеясловаў *выведзі, вывядзі* ці *вывідзі,* у якіх змены галоснага могуць даваць іншы вынік, чым у астатніх словах.

Картаграфаванне праводзіцца на аснове лексічна неабмежаванага матэрыялу: *возера, сёлета, восені, у Гомелі, камера, шофера, номера. зелені, засекі, пасека, лагера, вучыцеля, колеру, попелу, весела, каменем, мучыцелям, запечак, пяцера, дзесяцера* і інш.; улічваюцца таксама і дзеепрыметнікі: *зроблена, пастаўлена, куплена* і інш., у якіх у суфіксе адбываюцца такія ж змены галоснага, як і ў астатніх словах. Але ў большасці адказаў сустракаюцца толькі словы *возера, сёлета,* на аснове якіх і праводзіцца картаграфаванне. У паўднёвых гаворках (брэсцкіх) слова *сёлета* ў большасці выпадкаў адсутнічае, бо існуе раздзельнае вымаўленне назоўніка з займеннікам: *с'ойе л'іто, соүо л'іта, гете л'іто, ц'ойе л'іто, с'ой р'ік* і інш. У такіх выпадках картаграфуецца толькі слова *возера.* У асобных выпадках, калі адказы выклікаюць сумненне ў адносінах цвёрдасці-мяккасці зычнага, выкарыстоўваецца матэрыял пытання № 50.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца прыёмы індывідуальнай транскрыпцыі: **и**^{е} перадаецца як [и] ў нас. пп. 33, 311, 431; **е**^{и} — як [е] ў нас. п. 769; **ê** — як [е] ў нас. пп. 305, 787, 822, 831, 890; **ӗ** — як [е] ў нас. п. 464; **е**^{а} — як [е] ў нас. пп. 511, 514, 713, 756, 902; **а**^{е} — як [а] ў нас. пп. 536; **е**^{ы} — як [е] ў нас. п. 951.

У гаворках з дысімілятыўным яканнем **ь** картаграфуецца як [и], таму што [ь] і [и] ў гэтых гаворках ужываюцца паралельна. Ва ўсіх астатніх гаворках **ь** перадаецца адсылачным знакам, бо пры адсутнасці заўваг цяжка вызначыць якасць абазначанага ім галоснага (магчыма, гук, сярэдні паміж [е] і [а]).

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял з наяўнасцю галоснага [ь], заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы на карце адсылачных знакаў, якія ўказваюць на іншыя варыянты галоснага або на неабходнасць тлумачэння пры пастаноўцы знака: **30** *шоф'ира, урем'ин'и, воз'ира;* ужываецца: *воз'ера, с'ол'ета.* **103** *воз'ьра, с'ол'ьтъ.* **106** *с'ол'ита, воз'ира* або [ь]: *воз'ьра.* **133** *воз'ьра, с'ол'ьта.* **135** *с'ол'ьта, воз'ьра.* **243** *воз'ара, с'ол'ата* (у дарослых); *воз'ира, с'ол'ита* (у дзяцей школьнага ўзросту). **244** *воз'ира, с'ол'ита;* рэдка — *воз'ера, с'ол'ата.* **264** *воз'ьръ, с'ол'ьтъ; воз'ира, с'ол'ита.* **268** *воз'ьръ, с'ол'ьтъ.* **269** *воз'ьръ, с'ол'ьтъ.* **307** *выб'иру, воүн'ины; воз'ьра, с'ол'ьта.* **311** *с'ол'ита, воз'ьра, воз'ира, спл'еци^{ь}ны.* **314** *с'ол'ьтъ; воз'ира, с'ол'ита.* **335** *воз'ьра, с'ол'ита.* **370** *воз'аро, воз'ьра; воз'ера, с'ол'ета.* **390** *воз'ера, воз'ьра.* **426** *воз'ера, с'ол'ета,* але сустракаецца *воз'ара, с'ол'ата.* **438** *ран'аны, выл'ачал'и, ран'ьна.* **464** *воз'ьра, воз'ӗра, на прып'ику, с'ол'ата.* **536** *выйал'и, на пас'аце, ź'ац'ал'ина, в'ес'ала, праź'ады, с'ол'ата, с'аүол'ата, пас'а^{е}ка; с'ол'ьта.* **578** *воз'ира, с'ол'ита, п'ац'ьра, праź'ьды, пан'ес'ина.* **613**

воз'ьра, с'ол'ьта. **628** *воз'ира, с'ол'ита; воз'ьра.* **648** *воз'ьра, с'ол'ьта.* **708** *воз'ьро.* **799** *оз'иро, з воз'ира,* але *воз'ера, оз'еро.* **823** *воз'ьра, с'ол'ьта;* у гэтых словах літара **е** была выпраўлена на **ь**. **905** *воз'ира, с'ол'ита;* у гэтых і падобных выпадках заўсёды чуецца вузкі гук: *вос'ин', z'ев'ир, с'ол'ита.* **911** *воз'ера, воз'ьра, с'ол'ьта.* **931** *воз'ера, с'ол'ета, у Ɣом'ел'и, вос'ен'н'и; с'ол'ата;* у сярэдзіне слова — шырокае [е] або [а]. **939** *воз'ьра, воз'ера, с'ол'ата.* **951** *hозыро, hозе^ы^ро.* **968** *оз'иро* (у школьнікаў). **970** *возеро, с'олето,* але: *воз'еро.* **1025** *воз'ара;* рэдка — *воз'ера; с'ол'ета, с'аɣол'ета.*

Карта № 16

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „е" Ў ПАСЛЯНАЦІСКНЫМ ЗАКРЫТЫМ КАНЦАВЫМ СКЛАДЗЕ Ў АСНОВЕ СЛОВА

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 18:

«Якi галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **е**... у паслянаціскных складах:

б) у канцавым закрытым складзе: *вецер, вецяр* ці *вецір; восень, хлопец, дзевер, палец, восем, полем, будзем*?»

Картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы «е» ў канцавым закрытым складзе пасля націску ў аснове слова. Галосны ў канчатках 1-ай асобы множнага ліку дзеясловаў *(станем, будзем)* і творнага склону адзіночнага ліку назоўнікаў *(вучнем, каменем)* не картаграфуецца, бо змены галоснага ў канчатках часта носяць іншы характар, чым у аснове слова.

Картаграфаванне праводзіцца на лексічна неабмежаваным матэрыяле: *палец, хлопец, восень, дзевер, клевер, поезд, човен, тыдзень, чэцьвер, студзень, ліпень, дзяцел, поспех, цэмент, восець, скацерць, калодзесь, прадсядацель, харакцер, вецер* і інш. Але ў большасці выпадкаў картаграфуюцца словы *хлопец, палец, восень, дзевер, вецер,* якія сустракаюцца ў адказах. Слова *вецер* улічваецца пры картаграфаванні толькі там, дзе яно супадае ў вымаўленні з іншымі картаграфуемымі словамі; у паўднёвых гаворках, дзе яно вымаўляецца як *в'ит'ор* і гэтым адрозніваецца ад іншых слоў, яно не картаграфуецца. Адводзіцца ад картаграфавання слова *восем,* у якім прадстаўлены іншыя змены галоснага на месцы «е», чым у астатніх словах. Не картаграфуюцца адказы, прадстаўленыя адным словам *вецер* (нас. пп. 58, 386).

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца прыёмы індывідуальнай транскрыпцыі. У гаворках з дысімілятыўным яканнем **ь** і **и** картаграфуюцца як гук [и] (у нас. пп. 103, 105, 106, 124, 133, 306, 307, 311, 314, 464, 578, 613, 628, 642, 646, 648, 911). У гаворках з недысімілятыўным аканнем, дзе **ь** не можа аб'яднацца з [и], бо абазначае іншы варыянт галоснага, ставіцца адсылачны знак. Картаграфуецца **и^е^** як [и] ў нас. пп. 91, 179; **и^ь^** — як [и] ў нас. пп. 264, 311; **ь^и^** — як [ь] — [и] ў нас. п. 311; **е^ь^** — як [е] ў нас. п. 795; **е^и^** — як [е] ў нас. п. 971; **ê** — як [е] ў нас. пп. 305, 777, 784, 787, 792, 829, 832, 869, 870, 991; **е^а^** — як [е] ў нас.

пп. 430, 511, 514, 713, 776, 830, 886, 997, 999, 1018, 1021; **а**^е^ — як [а] ў нас. пп. 707, 711; **ы**^и^ — як [ы] ў нас. п. 654; **и**^ы^ — як [ы] ў нас. п. 658.

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пастаноўцы адсылачнага знака: **126** *ɣ'е́в'ир, во́с'ин', в'е́ц'ир, па́л'иц* — таксама [и]. **185** *в'е́ц'ар, хло́п'ац*, але: *во́с'ин'*. **198** *в'е́ц'ар* вымаўляецца сярэдне паміж [е] і [а]; *во́с'ан', хло́п'ац, ɣ'е́в'ар*. **218** *в'е́ц'ир, в'ос'ин', ɣ'е́в'ир, па́л'иц;* зрэдку — *па́л'ац*. **244** *в'е́ц'ир, ɣры́в'ин', па́л'иц, во́с'ин'; в'е́ц'ер, ɣры́в'ен', па́л'ец* — рэдка. **343** *в'е́ц'ар, во́с'ен';* тут можа быць [е] і [а]; [е] шырокае, блізкае да [а]. **390** *в'е́ц'ар, во́с'ан', хло́п'ац; в'е́ц'ьр, во́с'ьн', хло́п'ьц*. **399** *в'ếц'ар, во́с'ьн', хло́п'ьц*. **409** *во́с'ен', в'е́ц'ер, хло́п'ец, па́л'ец; ɣ'е́в'ар, во́с'ан', в'е́ц'ар*. **464** *па́л'ьц, хло́п'ьц, в'е́ц'ар, кало́ɣ'ис'*. **507** *йа́с'ен', па́л'ец, в'е́ц'ар, п'е́в'ан', л'е́б'ец'*, але: *шва́ɣ'ир*. **536** *шча́в'ьл', в'е́ц'ьр, ре́м'ан'*. **777** *с'и́в'ер, к'и́п'ен', п'ếв'ен', в'е́ц'ер, хло́п'ếц, ɣ'е́в'ер; па́лац* (гавораць старыя), *па́л'ец* (гаворыць моладзь). **784** *в'ếц'ер, па́л'ец, ɣо́м'ел', га́рн'ец, во́с'ен', ка́м'ен', в'и́ц'ьр*. **798** *хло́п'ец, п'е́в'ен', ɣ'е́в'ер, па́л'ец, ска́ц'ерц', ду́р'ен', о́с'ен', ку́бйол, коп'е́йок, в'е́ɣ'ор*. **874** *в'ếц'ар, во́с'ан', во́с'ен'* (рэдка), *хло́п'ац, ɣ'е́в'ар, па́л'ац*. **882** *в'е́ц'ар, во́с'ан', хло́п'ац, ɣ'е́в'ар, па́л'ац; в'е́ц'ер, хло́п'ец, па́л'ец, ɣ'е́в'ер;* у некаторых маладых людзей чуецца і [а]: *в'е́ц'ар, во́с'ан'*, але вельмі рэдка. **905** *в'е́ц'ир, во́с'ин', хло́п'иц, ɣ'е́в'ир, па́л'иц;* у падобных выпадках заўсёды вузкі гук: *во́с'ин', ɣ'е́в'ир* і г. д. **911** *в'е́ц'ар, па́л'иц; в'е́ц'ьр, во́с'ьн', хло́п'ьц, ɣ'е́в'ьр, па́л'ьц*. **931** *хло́п'ац, во́с'ан', в'е́ц'ар, па́л'ац, ɣ'е́в'ар, кап'е́йак, хло́п'ец;* у сярэдзіне слова вымаўляецца шырокае ['е] або ['а]. **939** *в'е́ц'ьр, ɣры́в'ьн', па́л'ьц; в'е́ц'ер, во́с'ен', па́л'ец; ɣ'е́в'ар, хло́п'ац*. **949** У словах *ho̒сын', хло́пыц', ди́вир, па́лыц* раней была напісана літара **э**, якая потым выпраўлена на **ы**. **966** *о́с'ен', ɣ'и́вер, хло́п'ец, па́л'ец, в͡ие́ц'ер, ву͡ос'ен', хлу͡опиц, пу͡ал'ец*. **1017** *в'е́ц'ьр, во́с'ьн', па́л'ьц*. **1018** *в'ếц'ер, во́с'ен', хло́п'ец, ɣ'е́в'ер, па́л'ец; хло́п'е^а^ц, ɣ'е́в'е^а^р;* двайная літара абазначае няясны гук, сярэдні паміж [е] і [а]. **1021** *в'е́ц'ер, во́с'ен' , хло́п'ец, ɣ'е́в'ар, па́л'ец, во́с'е^а^н', ɣ'е́в'а^е^р;* двайная літара абазначае няясны гук, сярэдні паміж [е] і [а].

Карта № 17

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „е“ Ў КАНЦАВЫМ АДКРЫТЫМ СКЛАДЗЕ Ў ФОРМЕ НАЗОЎНА-ВІНАВАЛЬНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ НІЯКАГА РОДУ З МЯККАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 18:

«Які галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага е... у паслянаціскных складах:

в) у канцавым адкрытым складзе ў канчатках назоўнікаў назоўна-вінавальнага склону адзіночнага ліку: *насенн***е** ці *насенн***я**,

веццяа ці *веццe..?*» Пры адсутнасці ці непаўнаце матэрыялу ў кантрольным адказе выкарыстоўваецца матэрыял пытання № 64 а: «Ці падвойваюцца зычныя перад **й** паміж галоснымі: *насенне, насене* ці *насенье..?*».

Знак на аснове адказаў на пытанне № 64 а ставіцца толькі тады, калі ў адказе побач з літарай **е** *(кам'éн'н'е, в'éц'ц'е)* сустракаюцца запісы з літарай **'о** або **'а** *(нас'éн'н'о, нас'éн'н'а)*, што ўказвае на перадачу дыялектных асаблівасцей.

Адводзяцца ад картаграфавання адказы тыпу *карéн'н'и, кам'éн'н'и, св'ún'н'е* як формы множнага ліку назоўнікаў, а таксама напісанні з літарай **'а** ў слове *корéн'н'а* ў тых выпадках, калі апошняе выдзяляецца сярод іншых слоў: *корéн'н'а,* але: *нас'éн'н'е, в'éц'ц'е,* бо тут таксама можна бачыць форму множнага ліку. Гэта меркаванне пацвярджаецца тым, што сустракаюцца запісы: *карéн'н'а даўɣ'úйа, карéн'н'а малыйа, карéнн'а глыбóка с'аz'áц'* або *пасóхл'и,* што указвае на форму множнага ліку. Не картаграфуюцца і іншыя словы, калі ў адказе мелася ўказанне на форму множнага ліку *(скрыпяць палоззя),* а таксама словы, якія, відаць, прыйшлі з рускай мовы і адрозніваюцца сярод іншых слоў вымаўленнем: *сражен'йе, ɣалавакружéн'ийе, зайавл'éн'ийе.* Не картаграфуецца і слова *пóл'е,* у якім канцавы галосны часта вымаўляецца інакш, чым у зборных назоўніках: *пóл'е,* але: *кам'éн'н'а, в'éц'ц'а.*

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі: **а**[ь] перадаецца як [а] ў нас. пп. 241, 915; **ê**, **е**[а] — як [е] ў нас. пп. 514, 787, 1018; а[е] — як [а] ў нас. п. 887; **е**[и] — як [е] ў нас. п. 91. Напісанні тыпу *нас'éн'н'а* (ê) перадаюцца знакамі для абазначэння галосных ['а] і ['е] (нас. п. 787).

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачнага знака: **9** Зборныя назоўнікі тыпу *насенне* сустракаюцца вельмі рэдка. **11** Формы зборных назоўнікаў амаль адсутнічаюць. Кажуць: *звяры́, сук'ú, нас'óна.* **103** *нас'éнн'ь, в'éцц'ь, карéнн'ь, аz'éнн'ь.* **111** *в'éцц'ь, карéнн'ь, здарéнн'ь, в'ас'éл'ь, калóсс'ь.* **112** *нас'éнн'ь, в'éцц'ь, карéнн'ь.* **113** *в'éцц'ь, нас'éнн'ь, карéнн'ь.* **115** *нас'éнн'ь, аz'éнн'ь, карéнн'ь, пал'éнн'ь.* **117** *нас'éнн'ь, карéнн'ь.* **126** *каренн'а;* ['а] пасля мяккага зычнага. **155** *в'ас'éлл'а, здарéнн'ь, нас'éнн'ь.* **244** *нас'éн'н'е, в'éц'ц'е, карéн'н'е, с'м'éц'ц'е;* канцавое [е] часам чуецца як [и], але больш выразна чуецца [е]. **263** *нас'éн'н'ь, карéнн'ь.* **272** *нас'éнн'ь, карéнн'ь.* **281** *нас'éнн'ь, с'м'éцц'ь; нас'éнн'е, в'éцц'е, см'éцц'е; нас'éн'н'а, карéн'н'а, в'ас'éл'л'а, калóс'с'а.* **426** *нас'éнн'е,* але: *карéнн'а.* **773** *нас'éн'е, корéн'е, нас'úнн'е, корынн'е;* але: *вéц'йа.* **889** *нас'éн'н'е, карéн'н'е; здарéнн'а, карéнн'а, нас'éн'н'а, с'м'éц'ц'а;* [е] вымаўляецца шырока, як [ä]. **897** *нас'éн'н'а, карéнн'а, см'éцц'а, пам'ашчéнн'а;* у назоўным склоне назоўнікаў ніякага роду вымаўляецца ['а]: *пóл'а, в'éцц'а.* **899** *карéнн'е, здарéнн'а, карéнн'а, нас'éнн'а, см'éцц'а;* **е** вымаўляецца як [е[а]]; канцавое [е] шырокае па ўтварэнню — ['еа], ['а]: *нас'éн'н'а, в'ис'éл'л'а, палóз'з'а, с'м'éц'ц'а;* [е] вымаўляецца шырока, як [ä]. **915** *нас'éн'н'е, зайаўл'éн'н'е, нас'êнн'а*[ь]*, карêнн'а*[ь]*, с'м'êцц'а*[ь]*, варêнн'а*[ь]*, пахаладáнн'а*[ь]*, зац'амн'êнн'а*[ь]*, калôс'с'а*[ь]*.*

Карта № 18

НЕНАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „ĕ“ Ў КАНЧАТКАХ МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 18:

«Які галосны гук вымаўляецца замест... **е** з **ĕ** ў паслянаціскных складах:

в) у канцавым адкрытым складзе ў канчатках назоўнікаў... меснага склону адзіночнага ліку: *на заводз***е**, *на заводз***я**, *на заводз***і**; *у хац***е**, *у лес***е**, *у калгас***е**, *у балоц***е**, *на рабоц***е**, *на месц***е**?»

Карта складзена на лексічна неабмежаваным матэрыяле, але ў адказах часцей за ўсё прыводзяцца словы, падказаныя «Праграмай». Пры адсутнасці або непаўнаце матэрыялу выкарыстоўваюцца адказы на пытанне № 65 б «Як утвараюцца формы давальнага і меснага склонаў назоўнікаў адзіночнага ліку жаночага роду на **-а** з асновай на заднеязычны:

б) не пад націскам: *на дароз***е**, *на дароз***я**, *на дароз***і** ці *на дарог***е**...» і адказы на пытанне № 66 «Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі жаночага роду на **-а** (**-я**) у давальным і месным склонах адзіночнага ліку...

а) пры аснове на цвёрды зычны не пад націскам: *на лав***е**, *на лав***я**, *на лав***і**»..., а таксама матэрыял пытання № 17 а: *у гародз***е**, *у горадз***е**.

Пры картаграфаванні ўлічваюцца формы меснага склону адзіночнага ліку назоўнікаў усіх трох родаў з цвёрдай асновай: *на заводзе, у горадзе, у доме, у лесе; у хаце, на рабоце; у балоце, у сене.*

Адводзяцца ад картаграфавання: матэрыял, у якім недакладна вызначана склонавая форма, напр., *колхóзы, завóз'и, л'éс'а, хáц'а;* форма *на м'éсцы,* утвораная ад назоўніка з зацвярдзелай асновай *м'éсца;* форма *в колхóз'е,* калі яна выдзяляецца сярод іншых слоў, бо з'яўляецца запазычаннем з рускай мовы.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца прыёмы індывідуальнай транскрыпцыі: **и**[е] перадаецца як [и] ў нас. пп. 36, 61, 91, 99, 257, 971, 974, 975; **е**[и] — як [е] ў нас. пп. 91, 94, 257, 343, 891, 971, 975, 1018, 1021.

Пры запісах тыпу *у хáц'и(е)* абазначаюцца два гукі — [и] і [е]; **е**[а] — перадаецца як [е] ў нас. пп. 253, 430, 431, 466, 493, 511, 514; **а**[е] — як [а] ў нас. п. 446; **ы**[и] — як [и] ў нас. п. 653; **ы**[э] — як [ы] ў нас. п. 698; **ê** — як [е] ў нас. п. 869.

Літара **и** картаграфуецца як ['и] пры наяўнасці ў адказах літары **ы** або як [ы], калі ў адказах ужываюцца літары **'и** і **и**: напр., 728 *на рабóт'и, у хáти.* Літара **е** пры наяўнасці ў адказах **э** картаграфуецца як ['е], а пры наяўнасці запісаў з літарамі **'е, е, э** картаграфуецца як [е] (магчыма, так абазначан галосны пасля цвёрдага або паўцвёрдага зычнага).

Знак ставіцца на матэрыяле аднаго слова ў нас. пп. 172, 290, 508, 517, 665, 854. У астатніх нас. пп. пры нядастатковасці матэрыялу выкарыстан матэрыял з пунктаў № 17 а, 65 б, 66 а.

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачнага знака: **103** *у хл'ёв'ь, у балóц'ь, у хáц'ь.* **104** *у хáц'и, у хáц'ь, у γóраz'и, на дарóγ'и, на лáўк'и, на мýх'и, на лáв'и, на брыγáz'и, на рабóц'и, у калγáс'и.* **113** *нъ завóz'ь, у л'éс'и, у γóрыz'и.* **126** У месным склоне вымаўляецца [и]: *у хáц'и, у дóм'и.* **198** *у л'éс'а, на рабóц'а,* але: *на рабóц'е;* пераважна вымаўляецца ['а]: *на завóz'а, у калхóз'а, на м'éс'ц'а, у балóц'а.* **244** *на рабóц'и, у калγáс'и, у л'ýз'и, на л'ńп'и; на завóz'е, у калγáс'е, у л'éс'е, на рабóц'е, у хáц'е, у балóц'е;* радзей — *у хáц'и, у л'éс'и.* **269** *у л'éс'ь; аб Нáz'и, нъ дарóз'и, старýс'и.* **343** *на завóz'е, у калγáс'е, на рабóц'е, на завóz'е^{и}, у калγáс'е^{и}, на рабóц'е^{и}.* **490** *на рабóц'и, у калγáс'и, на завóz'и;* вымаўляецца гук, вельмі блізкі да [и]. **668** *на завóz'и,* але сустракаецца і *на завóz'е, у калхóз'и;* канчатак [е] часцей ужывае моладзь. **751** *у хáц'а, у л'éс'а, у л'éс'е, на с'éн'е, у сáz'а, на аγарóz'е, у калхóз'и.* Вельмі часта ўжываецца канчатак [а], радзей — [е] і яшчэ радзей — [и]. **773** *на завóд'и, у калхóз'и, у л'ńсы, у хáт'и, у болóт'и,* але бывае і *ў колхóзы, у болóты.* **784** *на вóз'е, г бáб'е, у л'éс'е, у хáц'е, у горóz'е, γóръz'е, на св'êц'ь, у с'ńн'ь, у с'êн'ь.* **871** Сустракаюцца дзве формы: *нá завóz'и, у л'éс'и, у калхóз'и* і *на завóz'е, у калхóз'е, у л'éс'е.* **877** *на завóz'и, у калхóз'и, у хáц'и, на рабóц'и, у л'éс'и;* менш пашырана форма *на завóz'а.* **890** *на завóz'и, у л'éс'и, у хáц'и;* рэдка — *на завóz'е, у л'éс'е, на рабóц'е.* **891** *на завóz'е, у калγáс'е, у л'éс'е, на рабóц'и, у хáц'и, на м'éс'ц'и, у балóц'е; на завóz'е^{и}, у калγáс'е^{и}, у л'éс'е^{и}, у балóц'е^{и}.* **911** *на рабóц'и, у калγáс'и, нъ завóz'ь, у калхóз'ь, у л'éс'ь, нъ рабóц'ь, у хáц'ь, на м'éс'ц'ь, у балóц'ь.* **955** *у калхóзе, у л'ńсе, на робóте, у хáте, у болóт^{е}, на рабóты.* **1018** *на завóz'е, у калγáс'е,* а таксама *у л'éс'е^{и}, на рабóц'е^{и}, у хáц'е^{и}, у балóц'е^{и}.* **1020** *на завóz'и, на завóz'е* (рэдка), *у калγáс'и, у л'éс'и, на рабóц'и, у хáц'и.* **1021** *на завóz'е^{и}, у калγáс'е, у л'éс'е^{и}, на рабóц'е^{и}, у хáц'е^{и}* (**е^{и}** абазначае няясны гук, сярэдні паміж [е] і [и]).

Карта № 19

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „а" Ў ПАСЛЯНАЦІСКНЫМ ЗАКРЫТЫМ СКЛАДЗЕ Ў АСНОВЕ СЛОВА

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 19:

«Які галосны гук вымаўляецца ў паслянаціскных складах замест **я**...:

б) перад **ц**, **с**...: *заяц, заіц* ці *заец; месяц, месіц* ці *месец; пояс, поіс* ці *поес; памяць, дзевяць*?»

У сувязі з тым, што ў адказах прыведзены словы з галосным ['а] ў пазіцыі не толькі перад **ц**, **с**, але і перад іншымі зычнымі, картаграфаванне праводзіцца на больш шырокім матэрыяле з улікам слоў, прыведзеных у адказах: *заяц, месяц, пояс, памяць, дзевяць, дзесяць, Прыпяць, чэлядзь, завязь, дробязь, тысяч* і інш.

Адводзяцца ад картаграфавання словы, у якіх ['а] знаходзіцца ў адкрытым складзе: *тысяча, памяці, месяца* і інш., а таксама формы трэ-

цяй асобы множнага ліку дзеясловаў: *косяць, паляць,* якія картаграфуюцца на карце № 157. Не картаграфуецца слова *паяс,* калі ў ім не абазначан націск або пастаўлен на канцавым складзе.

Трэба адзначыць, што картаграфаванне праводзіцца на даволі абмежаваным матэрыяле, прычым знак ставіцца часта паводле аднаго слова.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца прыёмы індывідуальнай транскрыпцыі: **и**^{е} перадаецца як [и] ў нас. пп. 529, 971; **а**^{е} — як [а] ў нас. пп. 711, 770, 886, 909, 1018, 1021; **е**^{а} — як [е] ў нас. пп. 712, 766, 824, 915, 996, 1021; **ê** — як [е] ў нас. пп. 220, 890; **ă** — як [а] ў нас. п. 464. Літара **ь**, якая ў гаворках з дысімілятыўным яканнем сустракаецца ў адказах часцей за ўсё побач з **и**, перадаецца як [и] ў нас. пп. 105, 113, 114, 124, 133, 135, 160, 262, 264, 268, 307, 313, 314, 613, 628. У гаворках, дзе адсутнічае дысімілятыўнае яканне, **ь** абазначаецца адсылачным знакам, у нас. п. 464 **ь** аб'ядноўваецца з [**и**], бо там паралельна вымаўляецца [ʼа] і [ʼи].

У нас. п. 411 не картаграфуецца рыска над **е**: *зайēц, м'ēс'ēц, z'ēв'ēц',* значэнне якой не раскрыта. Адказ у нас. п. 1001 картаграфуецца, хоць націск у словах пастаўлен яўна няправільна: *м'ес'е́ц, пам'е́ц'.*

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці рэдкіх дыялектных варыянтаў, напр. *па́мац',* заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачнага знака: **363** *за́йац, м'е́с'ац, па́м'ац', по́йас, за́йа*$^{(е)}$*ц, м'е́с'а*$^{(е)}$*ц, пам'а*$^{(е)}$*ц, z'е́в'ац', по́йа*$^{(е)}$*с.* **464** *за́йац, м'е́с'ац, в'е́йалка, н'е́йак, м'е́с'ăц, м'е́с'ьц, за́йац, z'е́в'иц', z'е́с'иц', с'е́мz'ис'ат.* **499** *за́йац, м'е́с'ац, па́м'ьц', z'е́в'ац'.* **536** *z'е́в'ац', z'е́с'ьц', z'е́с'ац'.* **562** *за́йац, м'е́с'ац, па́м'ац',* але: *z'е́в'иц', z'е́в'и*^{а}*ц', по́йс.* **700** *за́йец, м'и́с'ац', па́мет', де́выт', по́йас.* **824** *по́йас, м'е́с'е*^{а}*ц, z'е́с'ац', z'е́вьц', Пры́п'ец'.* **840** *па́м'ац', z'е́в'ац',* але: *за́йец, м'е́с'ец, по́йес.* **939** *за́ьц, м'ếс'ьц, па́м'ьц', по́в'ьс; м'е́с'ачка, z'е́с'ац', за́йац, па́м'ац'.* **950** *за́йец, м'и́с'ац, па́мет', де́сет', по́йас, па́мат', де́с'ат'.* **964** *за́йец, м'и́с'ац, па́мыт', де́вет', по́йас, м'и́с'ец, па́мец', де́в'ац', по́йес.* **988** *за́йец, м'е́с'ец, пам'е́ц', па́м'ац', z'е́в'ец'* і рэдка — *z'е́в'ац', по́йес.* **996** *за́йац, z'е́в'ац', м'е́с'ац, па́м'ац'; за́йе*^{а}*ц, м'е́с'е*^{а}*ц, z'е́в'е*^{а}*ц', по́йе*^{а}*с.* **1017** *за́йьц, м'е́с'ьц, па́м'ьц', по́йьс.* **1020** *за́йац, ме́с'ац, па́м'ац', z'е́в'ац', по́йас;* рэдка — *по́йис, па́м'иц'.* **1021** Двайныя літары — **а**^{е}, **е**^{а} абазначаюць няясны гук, сярэдні паміж [ʼе] і [ʼа]: *за́йа*^{е}*ц, м'е́с'а*^{е}*ц, па́м'ац', z'е́в'а*^{е}*ц', по́йас, z'е́с'е*^{а}*ц'.*

Карта № 20

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „'а“ Ў ПАСЛЯНАЦІСКНЫМ ЗАКРЫТЫМ СКЛАДЗЕ Ў ФОРМЕ ДАВАЛЬНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ З МЯККАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 19:

«Які галосны гук вымаўляецца ў паслянаціскных складах замест **я**:

в) у канчатках назоўнікаў давальнага склону множнага ліку: *к сарая́м, к сараі́м* ці *к сарае́м; к вішня́м, к вішні́м* ці *к вішне́м, капля́м, гаспадыня́м*?»

Картаграфаванне праводзіцца на лексічна неабмежаваным матэрыяле: *вішням, каноплям, баням, пуням, хвоям, людзям, сушням, гусям, пєсням, кузням, картоплям* і г. д. Але ў адказах часта прыводзіцца малая колькасць слоў, пераважна *вішням, сараям, гаспадыням;* часам прыходзіцца картаграфаваць на матэрыяле аднаго слова, таму адзінкавасць з'яў не адзначаецца.

Адводзіцца ад картаграфавання форма творнага склону множнага ліку назоўнікаў з закрытым складам *(с п'éсн'ам).*

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца прыёмы індывідуальнай транскрыпцыі: **е**ᶦ перадаецца як [е] ў нас. пп. 138, 156, 481; **ē** — як [е] ў нас. п. 411; **ê** — як [е] ў нас. п. 869; **ь** і **ь**ᶦ аб'ядноўваюцца з [и] ў наступных нас. пп.: 53, 71, 105, 111, 112, 113, 115, 117, 133, 135, 264, 268, 269, 270, 272, 282, 307, 311, 314, 578, 586, 613, 628, 646, 648, 894. Там, дзе **ь** нельга аб'яднаць з [и] і дзе ёсць заўвагі збіральнікаў аб тым, што **ь** абазначае гук, сярэдні паміж [е] і [а], ставіцца адсылачны знак; акрамя таго, адсылачным знакам абазначаюцца варыянты галоснага гука, не паказаныя ў легендзе і абазначаныя літарамі **у, о, ъ** і інш.

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачнага знака: **29** *сарáйам, к в'íшн'ам, кáпл'ам; к сарáйъм.* **34** *γаспады́н'им, в'íшн'им, сарáйим, кáпл'им;* часта чуецца гук, блізкі да [е]: *кáпл'ем, сарáйем.* **134** *к съра́йим, к в'íшн'им, к кáпл'им;* у маладога пакалення: *к в'íшн'ам, к кáпл'ам, к съра́йам.* **138** *к в'íшн'е^{и}м; в'íшн'ам, кáпл'ам, γаспады́н'ам.* **411** *в'íшн'ēм, γаспадын'ēм, γаспадын'ам.* **615** *к в'íшн'им, пýн'им'; кáпл'ум.* **618** *к в'íшн'ум, п'éсн'ум, кáпл'им.* **797** *сарáйам, кáпл'ам, в'íшн'ам;* сустракаецца і канчатак **-ем**, але рэдка. **853** *к в'íшн'а^{у}м, кáпл'ам, γаспадын'ам.* **889** *к сарáйам, к в'íшн'ам, кáпл'ам, γаспадын'ам; к сарáйôм, к в'íшн'ôм, кáпл'ем, γаспадын'ем.* **894** *к съра́йьм, к в'íшн'ьм, кáпл'ьм, п'éс'н'ьм;* рэдукцыя, слабы гук. **897** *к в'íшн'ам, кáпл'ам, γаспадын'ам;* у канчатку назоўнікаў **-ам** паслядоўна вымаўляецца гук [ʼа]. **905** *к в'íшн'ам, сарáйам, кáпл'ам, γаспадын'ам;* адзначаецца таксама *в'íшн'им'й, к в'íшн'им* і інш.; якасць гука няўстойлівая, але часцей чуецца [ʼа]: *в'íшн'ам, в'íшн'ам'и.* **913** *к сарáйам, к в'íшн'ам, кáпл'ам; к сарáйем, в'íшн'ем, кáпл'ем.* **990** *к в'íшн'ьм, к кáпл'ьм;* **ь** — гэта гук ні [е], ні [а], а то адно, то другое. **1018** *к в'íшн'ам, кáпл'ам, һаспадын'ам; в'íшн'а^{е}м;* двайная літара **а**ᵉ абазначае няясны гук, сярэдні паміж [е] і [а]. **1021** *к в'íшн'ам, кáпл'ам, к в'íшна^{е}м, кáпл'а^{е}м; г бáн'е^{а}м;* двайная літара абазначае няясны гук, сярэдні паміж [е] і [а]. **1026** *к сарáйем, к в'íшн'ем, кáпл'ем, γаспадын'ем; к сарáйе^{а}м, к в'íшн'е^{а}м.*

Карта № 21

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „у“ Ў СЛОВЕ субота

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 20:

«Які галосны гук вымаўляецца... замест **у**:

а) у першым складзе перад націскам: *субота, събота, сыбота* ці *сабота?»*

Пры картаграфаванні ўлічваюцца словы *субо́тн'ік, сыбо́тн'ік, субо́н'а* (народжаны ў суботу).

Адсылачным знакам абазначаецца ў нас. пп.: **953** *сабо́та.* **269** *субо́та, сыубо́та.* Змешчаны заўвагі: **509** *сыбо́та;* радзей сустракаецца *субо́та.* **511** *сыбо́та* — звычайна гавораць, але сустракаецца і *субо́та.* **517** *субо́та;* радзей — *сыбо́та.* **750** *субо́та,* але ёсць і *сыбо́та.* **790** *бура́н, кружо́к,* але: *сыбо́та.*

Карта № 22

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „ы“ Ў ПЕРШЫМ СКЛАДЗЕ ПЕРАД НАЦІСКАМ У ПАЗІЦЫІ КАЛЯ ГУБНЫХ ЗЫЧНЫХ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 22:

«Які гук вымаўляецца замест **ы**:

...у першым складзе перад націскам:

б) у суседстве з губнымі: *п***ы***тацьб,* п**а***тацьб* ці *п***у***тацьб; пад***ы***мацьб, адм***ы***кацьб, расс***ы***пацьб, б***ы***ла, б***ы***вала*?»

Кружкамі рознага колеру картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы «ы» ў першым складзе перад націскам у пазіцыі каля губных зычных (пасля губнога або перад ім). Змены галоснага ў пазіцыі толькі пасля губнога, якія наглядаюцца ў паўднёвых гаворках, адзначаны трохвугольнікам адпаведнага колеру.

Адводзіцца ад картаграфавання дзеяслоўная форма *была́,* бо яна картаграфуецца на карце № 23 «Галосны на месцы «ы» ў форме дзеяслова *была*». Не картаграфуюцца словы *атамка́ц', атамкн'і́, адмака́ты,* у якіх у першым складзе знаходзіцца іншы галосны, не [ы].

Поўнасцю прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачнага знака: **245** *пъта́цца, падъма́ц', рассыпа́ц', замака́йем;* [ъ] — гук, сярэдні паміж [ы] і [а]. **246** *атмыка́ц', пъта́цца, падъма́ц', рассыпа́ц';* [ъ] — гук, сярэдні паміж [ы] і [а]. **247** *пъта́цца, падъма́ц', рассыпа́ц';* [ъ] — гук, сярэдні паміж [ы] і [а]. **276** *пыта́ц', атмыка́ц',* але часам чуецца: *рассыпа́ц'* — *ръссъпа́ц'.* **578** *пӑта́ц', атмӑка́ц', пӑдӑма́ц', рӑссӑпа́ц', пата́цца, высо́к'и; замыка́ц'.* **593** *падама́ц', пъпата́ў, прувука́йец', дъпӑта́йес'с'а, пата́йус'а, падама́йецца;* часам чуецца аслабленае [а]. **827** *пыта́ц', адмыка́ц', прапыта́й, пабыва́ў, падыма́йем; пута́ц', адмука́ц', прапута́й, вусо́ко,* нават *усо́ко;* [у] на месцы [ы] пасля губных зычных як пад націскам, так і не пад націскам адзначаецца ў прадстаўнікоў традыцыйнай гаворкі (старых жанчын, дзяцей), аднак непаслядоўна. **955** *пета́те, одмека́те, подейма́те, россепа́те.* **956** *пета́ты, одмека́ты, пудейма́ты, россепа́ты.* **994** *п'ита́т', одм'ика́т', зам'ика́т', б'истре̂йша, пад'има́т', рассыпа́т', б'ичо́к;* у суседстве з губнымі — [и]. **997** *пута́ц', адмука́ц', паспута́ц', падума́ц', падыма́ц', насыпа́ц';* рэдка *пыта́ц'.* **1010** *пута́ц', адмука́ц', рассыпа́ц'.* Гук [у] замест [ы] адзначаецца выключна паслядоўна, нават у мове моладзі; але моладзь імкнецца пазбягаць [у], бо, як яна гаворыць, «з нас смяюцца»; сапраўды, гэта **му-, ву-** — вельмі характэрная з'ява.

Карта № 23

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „ы“ Ў ФОРМЕ ДЗЕЯСЛОВА была

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 22:
«Які гук вымаўляецца замест **ы** ў пераднаціскных складах:
б) у суседстве з губнымі:... *была, бала* ці *була*?»

Акрамя таго, выкарыстоўваюцца адказы на пытанне № 21 а, куды часам трапляе картаграфуемае слова.

Картаграфуецца вымаўленне галоснага на месцы «ы» ў першым складзе перад націскам у дзеяслоўнай форме *былá*. Вымаўленне галоснага ў формах *былó, былí* ўлічваецца ў тых гаворках, дзе ненаціскны галосны не змяняецца ў залежнасці ад націскнога.

Пры картаграфаванні аб'ядноўваюцца знакі індывідуальнай транскрыпцыі: **а**ъ перадаецца як [а] ў нас. п. 40; **у**ы — як [у] ў нас. п. 888; **ъ**а з'яўляецца варыянтам [ъ] і [а], прадстаўленых у адказах з нас. пп. 326, 593, і таму аб'ядноўваецца з імі; у нас. п. 264 **ъ**а перадаецца як [а], каб паказаць іншае адценне галоснага побач з адзначаным у адказе [ъ]. Адсылачным знакам абазначаюцца іншыя варыянты галоснага.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачнага знака: **490** *бу/былá, бу/былó;* пасля [б] вымаўляецца гук, блізкі да [у], але запісаць яго як [у] яшчэ немагчыма. **578** *былá, был'í, былó,* зрэдку — *булá.* **593** *былá, былó, бълá, бъ^а^лá, балá, бълó, булó* — рэдка. **665** *булá, болá.* **796** Заўсёды вымаўляецца *буў, булá.* **878** *былá;* рэдка — *булá.* **915** *былá,* старэйшыя гавораць *булá.* **938** *былá, бы͡лá;* **ы͡** абазначае менш выразнае [ы], з нахілам да [а] ў вымаўленні некаторых старых жанчын. **988** *булá* і рэдка *балá.* **997** *булá* і рэдка *былá.* **1008** *білá, булá.* **1017** *былá;* [ы] ў пазіцыі пасля губных лабіялізуецца: *булá.*

Карта № 24

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „ы“ Ў НЕНАЦІСКНЫМ КАНЦАВЫМ АДКРЫТЫМ СКЛАДЗЕ ПАСЛЯ ГУБНЫХ ЗЫЧНЫХ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 23:
«Які гук вымаўляецца замест **ы**... у складах пасля націску:
в) у канцавым адкрытым складзе ў назоўным склоне множнага ліку: *бабы* ці *бабу, удовы* ці *ўдову*?»

На карце адзначаецца вымаўленне галоснага на месцы «ы» ў паслянаціскным адкрытым складзе ў пазіцыі пасля губных зычных. Карта складзена пераважна на матэрыяле слоў *бáбы, удóвы,* але ў некаторых адказах сустрэліся і іншыя словы: *совы, жабы, лупы, халупы, каровы, дровы, дрэвы, травы, слівы, пасмы, галовы, копы, рыбы, лапы, бровы, ставы, замовы, ямы, торбы, пасевы, асновы, рамы, фермы, зубы, свякровы, думы, буквы, вербы, канавы,* часціца *бы: прышоў бы,* прыметнікі *новы, гадовы, мядовы, устойчывы* і інш. Пры недастатковасці матэрыялу ўлічваліся адказы на пытанні 20 б, 21 б, в: *рукáвы, рыба-*

ло́вы, крыва́вы. У радзе нас. пп. картаграфаванне праводзілася на аснове аднаго слова, асабліва ў гаворках поўдня Беларусі, дзе слова *ба́бы* ўжываецца з націскам на канчатку *(бабы́)*.

Адводзяцца ад картаграфавання словы, у якіх у канцавым складзе паяўляецца націск: *бабы́, бабу́, баб'и́, коровы́* і інш. Не картаграфуюцца адказы тыпу *ба́бу, удаву́,* бо тут можна бачыць форму вінавальнага склону, а таксама адказы *ба́б'и, удав'е́,* у якіх можна бачыць форму давальнага склону. Запісы тыпу *удо́ви, ка́рпи* картаграфуюцца як *удо́вы, ка́рпы*, калі ў запісах ужываюцца літары **и** і **'и** (нас. пп. 118, 119, 522, 728, 733, 1003, 1012).

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з наяўнасцю заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў: **293** *у ба́бы, хо́ц'ба.* **326** *ба́бы, ры́бы, жа́бы, йак ба, йон ба, так ба, хоц' ба, хай ба.* **577** *ба́бы, удо́вы; даў ба, н'ихай ба.* **586** *ба́бъ, удо́въ; ба́бы, вам ба, хай ба, до́лжын ба.* **593** *удо́вы, ба́бы; йон ба можа што из'z'е́лыў ба, хай ба, йак ба.* **628** *ба́бе, каро́вы, ба́бы, удо́ве.* **698** *ба́быᵉ, удо́выᵉ, рыболо́выᵉ.* **701** *ба́бе, удо́ве.* **732** *ба́бе, вдо́ве.* **790** *ба́бы, удо́вы* (малодшае пакаленне); *ба́бу, удо́ву* (старэйшае пакаленне). **810** *ба́бы, удо́вы,* але ў большасці выпадкаў сустракаецца *бабы́.* **827** *п'е́рв'и, п'е́рву, удо́ву, ба́бы, со́вы, но́ву дом;* [у] на месцы **ы** пасля губных як пад націскам, так і не пад націскам адзначаецца ў прадстаўнікоў традыцыйнай гаворкі (старых жанчын, дзяцей), аднак непаслядоўна. **841** *ба́бу, удо́ву* (наз. скл. мн. л.). **847** *ба́бу пошл'и́, удо́ву, з л'и́пу.* **890** *ба́бу, удо́ву;* рэдка — *ба́бы, удо́вы.* **939** *даў ба, йак ба, рука́вы, кучара́вы; ба́бы, удо́вы, тра́вы, хал'а́вы.* **942** *ба́б'и стайа́ц', удо́в'и* **949** *ба́бе, вдо́ве; ба́бы, вдо́вы.* **955** *ба́бе стойе́т', вдо́ве стойе́т'.*

Карта № 25

ДЗЕЯСЛОВЫ З СУФІКСАМ -ва- БЕЗ ПАПЯРЭДНЯГА ГАЛОСНАГА АБО З ТЫМ ЦІ ІНШЫМ ПАПЯРЭДНІМ ГАЛОСНЫМ (-ва-, -ыва-, -ъва-, -ава-, -ува-, -ова-)

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 23:

«Які гук вымаўляецца замест **ы**, **і** ў складах пасля націску:

б) у дзеяслоўных суфіксах -**іва**-, -**ыва**-: *расказ***ва***ць, расказ***ъва***ць, расказ***ыва***ць, расказ***ава***ць* ці *расказ***ува***ць;... абломл***іва***ць, абломл***ьва***ць, абломл***ява***ць ці абломл***юва***ць*?»

У сувязі з тым, што матэрыял адносна суфікса -**іва**- ў многіх адказах адсутнічае, гэты суфікс не картаграфуецца. Звесткі аб ім даюцца ў каментарыях.

Суфікс -**іва**- найбольш распаўсюджаны ў сваёй асноўнай, літаратурнай форме. Фанетычныя разнавіднасці яго адзначаны ў наступных нас. пп.: 121, 232, 243, 244, 510, 538, 561, 615, 660, 699, 850, 863, 868, 874, 880, 882, 883, 885, 886, 887, 915, 920, 921, 922, 942, 943, 945, 999, 1000, 1003, 1020, 1021 -**юва**- *(абло́мл'увац', обло́мл'уваты).* 17 19, 153, 196, 198, 199, 211, 215, 218, 222, 224, 225, 238, 348, 359, 472, 514, 541

-ява- *(абло́мл'авац', зашчёпл'авац')*. 652, 653, 654, 658, 692 **-ёва-** *(обло́мл'оваты)*. 97, 100, 268 **-ьва-** *(абло́мл'ьвац')*. 172, 257, 347, 596 **-'ва-** *(абло́мл'вац')*.

У наступных нас. пп. адзначаны дзве паралельныя формы суфікса **-іва-**: 101, 138 **-іва-**, **-ява-** *(абло́мл'ивац', абло́мл'авац')*. 568, 871 **-іва-**, **-юва-** *(абло́мл'ивац', абло́мл'увац')*. 19, 141, 142, 162, 378, 413, 556, 654 **-іва-**, **-ва-** *(абло́мл'ивац', абло́мл'вац')*. 242 **-ява-**, **-юва-** *(абло́мл'авац', абло́мл'увац')*.

Не адзначан суфікс **-іва-** ў матэрыялах па наступных нас. пп.: **345, 365, 368** *зашчапл'а́ц'*. **755** *выдумл'а́ц'*. **951** *зачэпл'а́ты*. **956** *зашчэпа́ты*.

У наступных нас. пп. суфікс **-іва-** і яго формы (у тым ліку і нулявая) ужываюцца замест **-ыва-** ў слове *абманываць*: **214, 258, 306, 446, 566, 572, 582, 584, 613, 614, 620, 722, 728, 733, 852, 906, 911, 917, 987** *абма́н'ивац'*. **657, 658, 659, 693, 694, 698, 700, 701, 703, 704, 730, 735, 737, 739, 853, 880, 887, 890, 945, 947, 949, 962, 965** *абма́н'увац', обма́н'уваты*. **678, 699, 726, 774, 809, 815, 816, 819, 840, 845, 847, 872, 884, 964, 970, 971, 978, 982, 985, 1003, 1004, 1012, 1025** *абма́н'вац', обма́н'ваты*. **268, 630, 727, 763, 770, 963, 964** *абма́н'ьвац', обма́н'ьваты*. **653, 656, 689, 691, 692, 702** *обма́н'оваты*. **924** *абма́н'авац'*.

У матэрыялах абследавання нас. пп. **91, 203, 500** сказана, што формы дзеясловаў з суфіксамі **-ыва-**, **-іва-** не ўжываюцца. Аднак іншыя адпаведныя формы дзеясловаў не даюцца.

Карта № 26

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА аржаны

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 25:

«Ці ўжываюцца прыстаўныя галосныя ў пачатку слоў перад санорнымі **р**, **л**, калі яны стаяць побач з наступным зычным:

а) *іржаны, аржаны* ці *ржаны; іржанішча, іржа, ірваць*?»

Картаграфуецца толькі адно слова *аржаны*, бо пратэтычны галосны перад **р** можа не быць аднолькавым у астатніх словах, нават у словах, утвораных ад аднаго кораня: *аржаны́*, але: *іржы́шча, іржэ́ўнік* і інш. Месца націску не картаграфуецца, бо сустракаецца націск на сярэднім і канцавым складах: *аржаны́ — аржа́ны, іржаны́ — іржа́ны*. У некаторых матэрыялах адзначана паралельнае ўжыванне націску ў гэтых складах: *аржа́ны́, іржа́ны́*; у радзе адказаў націск зусім не абазначан. Адсылачным знакам абазначаюцца іншыя варыянты пратэтычнага галоснага: **е**, **ъ**, **о**; на змены галоснага ў аснове слова ўказваецца зорачкай.

Не ва ўсіх матэрыялах прыведзен адказ на данае слова, таму карта атрымалася некалькі разрэджанай. Акрамя таго, у гаворках паўднёва-заходняй часткі Беларусі слова *іржаны́* часта адсутнічае, бо замест яго ўжываецца слова *жытні* (гл. заўвагу да нас. пп. 824, 996 і інш.). Слова *іржаны* часцей за ўсё адносіцца да слоў *хлеб* і *мука́*.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў: **102** *ържаный.* **376** *ръжаны.* **381** Не ўжываюцца прыстаўныя галосныя. **478** *йиржаны;* радзей — *аржаны.* **603** *ержаны, аржаны.* **662** Не ўжываюцца прыстаўныя галосныя перад [р], [л]: *ржаный.* **769** *ржаный, ержаный.* **780** *иржаны; ржаны хл'еб у нас ус'е гаворацъ.* **797** *оржаны.* **801** *ржоны.* **802** *ржоны.* **824** *аржаны; иржаны* не ўжываецца. **877** Часам перад некаторымі зычнымі ёсць прыстаўныя гукі, але гэта не паслядоўна: *ил'л'аны,* але: *ржаны.* **882** *йиржёны.* **969** *ержаны.* **987** *йиржены.* **995** *ржены.* **996** Слова *иржаны* і ўтвораныя ад яго не ўжываюцца: ужываецца *жытн'и.* **997** *ржаны;* рэдка — *иржаны; хл'ëб ржаны;* старыя кажуць — *иржаны.* **1013** *ржаны, йержаной.* **1025** *иржаны;* рэдка — *ржаны.*

Карта № 27

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА ільняны

Карта складзена на матэрыяле пытання № 25:

«Ці ўжываюцца прыстаўныя галосныя ў пачатку слоў перад санорнымі **р, л,** калі яны стаяць побач з наступным зычным?»

На гэтай карце картаграфуецца пратэтычны галосны: *ил'н'аны, ал'н'аны* і адсутнасць яго — *л'н'аны.*

Матэрыял, на аснове якога пабудавана карта, прадстаўляе сабою асобныя словы, а таму не адлюстроўвае аб'ектыўных заканамернасцей паяўлення і адсутнасці галоснага перад санорнымі, паколькі гэта з'ява залежыць не толькі ад спалучэння санорнага з наступнымі зычнымі, але і ад галоснага ці зычнага папярэдняга слова. З прычыны таго, што ў адказах прыводзіцца картаграфуемае слова не ў звязаным тэксце, карта з'яўляецца не зусім дакладнай.

У многіх нас. пп. не даецца адказу на пастаўленае пытанне, у сувязі з гэтым карта атрымалася разрэджанай.

Карта № 28

ГАЛОСНЫЯ НА МЕСЦЫ НАЦІСКНОГА „а" Ў ПАЗІЦЫІ ПЕРАД [ў]

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 27:

«Якія галосны — **а** ці **о** вымаўляецца пад націскам:

в) перад **ў** (нескладовым): *пагнáў* ці *пагнóў, пазнáў* ці *пазнóў, даў* ці *доў, казаў* ці *казóў, клаў* ці *клоў, спаў* ці *споў, папытáў* ці *папытóў, шкадавáў* ці *шкадавóў, прыняў* ці *прынёў, узяў* ці *ўзёў;*

настáўнік ці *настóўнік, лáўка* ці *лóўка, прáўда* ці *прóўда, зáўтра* ці *зóўтра, дáўнасць* ці *дóўнасць, пастáў* ці *пастóў..?*»

Картаграфуемы матэрыял у асноўным адносіцца да двух граматычных разрадаў слоў: 1) дзеясловаў абвеснага ладу прошлага часу мужчынскага роду і 2) назоўнікаў. На карце паказана вымаўленне галосных на месцы націскнога «а» пасля цвёрдых і мяккіх зычных. Гэта ж з'ява пасля шыпячых зычных паказана на карце № 36.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, калі ў запісах ёсць заўвагі збіральнікаў, калі ў запісах адзначана ў адной гаворцы суіснаванне [а] і [о], на аснове чаго на карце ставяцца два знакі: **26** *пыүнаў, пызнаў, даў, кызаў, прын'аў, нызтаўн'ік, лаўка, папытоў, проўда, зоўтра.* **81** *паүнаў, пазнаў, даў, казаў, клаў, спаў, пытаў, шкадаваў, прын'аў, уз'аў, пастаў, настаўн'ік, лаўка, праўда, заўтра, уз'оў.* **103** *даў, казаў, настаўн'ік, заўтръ, праўдъ, казоў.* **166** *паүнаў, спаў, заўтра, проўда.* **186** *паүнаў, казаў, настаўн'ік, заўтра; зоўтра* — сустракаецца рэдка, *уз'оў, крычоў, баг'оўс'а, п'исоў.* Лабіялізаванае [а] ў мове старэйшага пакалення — звычайная з'ява, фанетычная заканамернасць. **189** *паүнаў, пазнаў, казаў, стайаў, настаўн'ік, лаўка, стайоў, казоў.* **205** *паүноў, казоў, уз'оў, зоўтра, пастоў, лаўка, настаўн'ик.* **211** *паүноў, казоў, уз'оў, пастоў, зоўтра; лаўка, настаўн'ик*—ужывае малодшае пакаленне, але больш *вучыц'ал'.* **215** *паүноў, пазноў, казоў, клоў, споў, шкадавоў, уз'оў, прын'оў, проўда, зоўтра, доўнас'ц', пастоў, настаўн'ик* (большасць гаворыць *вучыц'ил'*). **216** *зоўтра, проўда, казоў, прадоў, уз'оў, паүноў, доў, споў, спаў, уз'аў, прын'аў, даў, траўка, настаўн'ик.* Старэйшыя гавораць *доў,* а маладыя — *даў.* **218** *паүноў, пазноў, доў, казоў, споў, папытоў, прын'оў, уз'оў, зоўтра, пастоў, рвоў, шчыпоў, прадоў, пазвоў, стайоў, проўда, клаў, заўтра, лаўка, настаўн'ик.* **219** *зоўтра, прын'оў, уз'оў, доў, казоў, проўда* і *праўда, паүноў, пазноў, клоў, споў, папытоў, шкадавоў, пастаў, настаўн'ик, лаўка.* **220** *траўка, заўтра, даў, казаў, прын'аў, уз'аў, праўда, дâў, паказâў.* **221** *зоўтра, проўда, прыслоў, наламоў, н'адоўна, п'исоў, укроў, уз'аў, даў, настаўн'ик, лаўка.* **222** *паүнаў, клаў, пастаў, уз'аў, шкадаваў, настаўн'ик, лаўка; споў, прын'оў* гавораць у некаторых выпадках старыя. **225** *паүнаў, прын'аў, папытаў, заўтра, доў, ароў.* Словы з [оў] ужываюцца радзей. **250** *траўка, заўтра, даў, казаў, прын'аў, уз'аў, праўда; уз'оў, пап'исоў* — больш у старых. **301** *паүнаў, пазнаў, даў, уз'аў, казаў, клаў, спаў, пытаў, прын'аў, уз'аў, праўда, настаўн'ик, лаўка, праўда, заўтра, пыстаў, заброў, падн'оў, пам'оў.* Формы на [о] не характэрны для большасці, але ў мове некаторых сустракаюцца побач з [а]. **350** *спуоў, казуоў, дуоў, паүнôў, пазнôў, дôў, казôў, клôў, спôў, папытôў, шкадавôў, прын'ôў, уз'ôў, забрôў, зôўтра, прôўда, настаўн'ик, лаўка, праўда, заўтра.* **352** *прыүноў, паброў, назôўтра, прыв'азоў, заүноў, паклоў, настаўн'ик.* **354** *казоў, пытоў, шкадавоў, зоўтра, паүнаў, даў, клаў, папытаў, уз'аў, настаўн'ик, лаўка, праўда; доў, папытоў, проўда, зоўтра* — вымаўляе старэйшае пакаленне. **357** *паүнôў, казôў, спôў, лаўка, праўда, узаўтра.* **362** *паүноў, доў, казоў, споў, уз'оў, шкадавоў, лаўка, настаўн'ик, праўда, даўнас'ц', пастаў.* **364** *казоў, прын'оў, настаўн'ик, лаўка, праўда, пастаў.* **365** *паүнаў, пазнаў, даў, кл'аў, спаў, папытаў, шкадаваў, прын'аў, уз'аў, пастаў, настаўн'ик, лаўка, праўда, заўтра, казоў.* **374** *паүноў, пазноў, доў, казоў, пытоў, шкадавоў, пастоў, прын'аў, уз'аў, лаўка, праўда, заўтра.* **398** *заматоўс'а, зап'исоўс'а, сказоў, уз'оў, шкадаваў, папытаў, настаўн'ик'и, заўтра.* **400** *паүнаў, пазнаў, даў, казаў, спаў, папытаў, шкадаваў, прын'аў, уз'аў, настаўн'ик, лаўка, заўтра.* У прадстаўнікоў

традыцыйнай гаворкі сустракаецца *паγноў.* **401** *доў, нап'исôў, разабрôў, зôўтръ, н'идôўна, з'б'ирôў, уз'óў, нап'исôў, даў, нап'исáў, разабрáў, зáўтра, н'идáўна, з'б'ирáў, уз'áў, зап'исáў, напáў, паслáў, пабрáў.* **404** *паγнáў, даў, казáў, клаў, спаў, папытáў, шкадавáў, прын'áў, уз'áў, настáўн'ик, лáўка, прáўда, зáўтра;* рэдка: *казóў, уз'óў, паγнóў.* **405** *прыслáў, настáў, прарвáў, набрáў, п'ерапраўл'áў, даў, казáў, папáў, браў, патанцавáў, сказáў, прáўда, пазнáў, наск'идáў, на зôўтрайо.* **407** *паγнáў, пазнáў, даў, казáў, клаў, спаў, папытáў, шкадавáў, прын'áў, уз'áў, настáўн'ик, лáўка, прáўда, зáўтра, пастáў, паγнóў, пазнóў, доў, казóў, клоў, споў, папытóў, шкадавóў, прын'óў, уз'óў, лóўка, прóўда, зóўтра, пастóў.* **408** *настáўн'ик, вып'акóў, заγадóў, распазнóў, сказóў, уз'óў, зáўтра, н'адáўна.* **409** *паγнóў, забрóў, пускóў, сабрóў, назвóў, уз'óў, казóў, доў, клаў, настáўн'ик, лáўка.* **417** *паγнâў, пазнâў, дâў, казâў, клâў, спâў, папытâў, шкадавâў, прын'âў, уз'âў, настáўн'ик, лáўка, прâўда, зâўтра, дâўнасц'.* **419** *набрáў, прадáў, знóў, выб'ирôўс'о, заарôў, пытôў, п'исôў.* **421** *уз'óў, прыслóў, доў, зóўтра, прóўда, паслóў, нап'исóў, паказóў, забрóў, сказóў, устóў, зáўтра, утрымóў, здоў.* **424** *доў, уз'óў, казóў, аб'ашчáў, назáўтро, павыб'ирâў, п'исáў, чытáў, высылáў, сказáў, пааб'ирáў, стаў, паўγн'ивóў, абабрóў бы, аддóў, астóўс'а, забрóў, панапускóў, набрóў, упóў, папóў, байóўс'а, н'и брóўшы, забрáў, набрáў, папáў.* **430** *сказóў, вым'арóў, укрóў, уз'óў, сабрóўс'а, наклóў, прóўда, забаранавóў, прымушóў, зóўтра, прыслóў, лóўка, настóўн'ик, папáў, сабрáўс'а.* **431** *паγнóў, пазнóў, доў, казóў, клоў, споў, папытóў, шкадавóў, прын'óў, уз'óў, настáўн'ик, настóўн'ик, лóўка, прóўда, зóўтра, клаў, спаў;* [аў] сустракаецца радзей, чым [оў]. **435** *даў, казâў, уз'âў, сказáў, прáўду, настáўн'ик, пастáў, парадавáў, давáў, падрáўс'а, прадáў, доў, казóў, уз'óў, сказóў, прóўду, настóўн'ик, пастóў.* **437** *трáўка, зóўтра, доў, уз'óў, прадóў, прыставóў, называўс'а, прóўда, на лóўца, л'ажóў, паклóў, забрóў, трáўка, паγнóў, пазнóў, казóў, папытáў, уз'áў, настáўн'ица.* **444** *паγнóў, пазнóў, доў, казóў, споў, прыйажўóў, п'исóў, пазнáў, клаў, спаў, запытáў, пачакóўшы, стаўл'óў, падн'óўс'а, прапóў.* **463** *уз'áў, прын'áў, прâўда, сказáў, трáўка, γадавáў, зóўтра, арóў, трóўка, зáўтра, паγнóў, доў, споў;* [оў] сустракаецца рэдка, часта ўжываецца [аў]. **464** *трáўка, уз'áў, доў, укахóўс'а, казóў, прыслóў, уз'óў, споў, Заслóўйе, зóўтра, настóўн'ик, н'едóўна, клоў, прóўда, пастóў.* Часта сустракаецца а°: *каза°ў.* **465** *называўс'а, лáўка, зáўтра, казóў, прóўда, трóўка.* Пераход этымалагічнага «а» перад [ў] пад націскам адзначан толькі ў прыведзеных словах, прычым адначасова адна і тая ж асоба можа сказаць: *прáўда* і *прóўда.* **466** *спаў, казáў, даў, уз'áў, зáўтра, паγнóў, доў, зóўтра, прóўда, споў, устóў.* Часцей сустракаецца [аў]. **467** *казáў, прын'áў, зáўтра, прóўда, уз'óў.* **468** *паγнóў, пазнóў, доў, казóў, уз'óў, прóўда, зóўтра, шкадавáў.* **470** *трáўка, зáўтра, даў, прын'áў, казóў, прóўда, паγнóў, пазнóў, папытóў, уз'óў, настóўн'ик, лóўка, зóўтра, пастóў.* **471** *доў, уз'óў, сказóў, б'едавóў, споў, прóўда, трóўка, спаў, прáўда, трáўка.* Націскное [а] перад [ў] у дзеясловах перадаецца праз [о], а ў назоўніках гэта з'ява адзначаецца спарадычна. **472** *даў, лáўка, шкадавáў.*

ɣаладáў, ɣадавáў, зáўтра, настáўн'іца, паслóў, прóўда, сказóў, прадóў. **474** *зóўтра, доў, уз'óў, трáўка.* **475** *паɣнóў, пазнóў, доў, казóў, зóўтра, клоў, споў, пытóў, прын'óў, уз'óў, прóўда, шкадавáў, лáўка, настáўн'ік.* **476** *трáўка, зóўтра, доў, казóў, прын'óў, уз'óў, броў, пабывóў, прóўда.* **477** *зóўтра, прóўда, казóў, прын'óў, уз'óў, утарɣавóў, вайавóў, л̣'ажóў, спраўл'óў, н'а давóў, памчóў, набл'удóў, астáўс'а, трáўка, зáўтра, даў, казáў, прын'áў, уз'áў, прадáў.* Старэйшае і нават сярэдняе пакаленне вымаўляюць [оў], [аў] вымаўляе моладзь. **484** *зóўтра, аддóў, ɣнаў, аддáў;* часцей — [оў]. **487** *трáўка, зáўтра, даў, начавáў, забрáў, казáў, прын'áў, уз'áў, прáўда, начавóў, настáўн'ік, лáўка.* **492** *астóўс'а, прадáў, трáўка, зáўтра, даў, казáў, прын'áў, уз'áў, прáўда.* У гаворцы некаторых жыхароў наглядаецца нешта блізкае да [о] ў націскным канцавым закрытым складзе перад [ў] — невялікая лабіялізацыя [а] і набліжэнне яго да [о]: *прад^{о}áў.* **509** *прáўда, доў, зóўтра, уз'óў, сказóў, прын'óў, прóўда, казáў, спаў, пытáў, уз'áў, аддáў, настáўн'ік, лáўка, зáўтра.* **510** *паɣнóў, казóў, давóў, доў, папытóў, уз'óў, прóўда, зóўтра, трáўка, зáўтра, даў, казáў, прын'áў, уз'áў, прáўда.* У гэтым пункце ёсць адценне [о]: *пр^{о}áўда, сказ^{о}áў.* **512** *паɣнóў, доў, прадóў, уз'óў, трáўка, споў, зóўтра.* **516** *трáўка, зáўтра, уз'óў, сказóў, казóў, зóўтра, папытóў.* **522** *трáўка, доў, казóў, уз'óў, прын'óў.* **523** *капóў, пабрóў, стоў, забрóўс'а, доў, надавá^{о}ў, уз'óў, вайавá^{о}ў, лáўка, прáўда, настáўн'ік, патдавáў, пац'арáў.* **524** *крычóў, зап'існóў, лóўка, паɣнáў, казáў, арáў, апɣан'áў, настáўн'ік.* **530** *уз'óў, доў, прóўда, паклóў, пазрывáў, зáўтра, настáўн'іца, здымáў.* **533** *паɣнáў, казóў, клаў, настáўн'ік, лáўка, прáўда, зáўтра, казóў.* **534** *казóў, папытóў, будавóў, патрымóў, пазнóў,* але часцей з [а]: *казáў, пытáў; настáўн'ік*—гэта слова толькі з [а]; *настáўн'іца, зáўтра, лаўка*— толькі з [а]. **540** *трáўка, прáўда, зóўтра, дóў, казóў, прымóў, уз'óў, прáўда, трóўка.* **541** *зóўтра, казóў, прын'óў, уз'óў, прóўда, трóўка, казáў, даў, паɣнáў, пазнáў, клаў, уз'áў, настáўн'ік, лáўка, дáўнас'.* **545** *трáўка, зóўтра, доў, уз'óў, прын'óў, прóўда, н'адóўна.* **547** *зáўтра, лáўка, задрóўс'а, доў, спаў, уз'óў, паɣнóў.* Маладыя гавораць: *уз'áў, паɣнаў.* **740** *уз'óв, козóв, поɣнóв, довóв, брɔв, спов, прыв'óв, попрóв, зопытóв, шкодовóв, ностóвн'ік, зóвтра, прóвда, постóв, ностáвн'ік, лáвка.* **801** *даў, настáўн'ік, спаў, уз'áў, споў, казóў.* **814** *прадá^{о}ў, пазнá^{о}ў, казá^{о}ў, папытá^{о}ў* — тут нешта сярэдняе паміж [а] і [о]; *настáўн'ік, лáўка, зáўтра, прáўда.* **882** *пастóў, паɣнóў, пазнóў, доў, казóў, клоў, споў, папутóў, прын'óў, прóўда, уз'óў, настáўн'ік, лáўка, шкадовáў, зáўтра.* Часам можна сустрэць і [а]: *паɣнáў, даў.* **902** *трáўка, прáўда, зáўтра, уз'áў, даў, казáў, пр'ин'áў; сказóў, уз'óў, доў, забрóў* — такое вымаўленне сустракаецца рэдка і характэрна для прадстаўнікоў старэйшага пакалення. **913** *паɣнóў, пазнóў, доў, казóў, клоў, п'існóў, споў, попутóў, шкадавóў, прын'óў, уз'óў, зóўтра, настáўн'ік, лáўка, прáўда, пастáў.* У моладзі і школьнікаў паралельна сустракаюцца [а] і [о]. **918** *паɣнóў, даў, казáў, клаў, спаў, папытáў, шкадавáў, прын'áў, уз'áў, настáўн'ік, лáўка, прáўда, зáўтра, пастáў.*

Карта № 29

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА авёс

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 29:

«Які галосны — **е** або **о** (**ё**) вымаўляецца пад націскам:

а) у коранях слоў перад цвёрдым зычным... *авёс* ці *авéс*..?» і на матэрыяле пытання № 56:

«Як вымаўляюцца губныя перад галоснымі **е**, **ё**, **я**... *авёс*, *авйóс* ці *аўйóс*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 30—32. Часткова выкарыстаны адказы на пытанне № 29 і пры складанні карты № 33.

Карта адлюстроўвае асаблівасці вымаўлення націскнога галоснага і папярэдняга губнога ў слове *авёс*. Як паказваюць матэрыялы адказаў, пад націскам выступаюць галосныя [о], [е]. Губны зычны перад націскным галосным у адных гаворках з'яўляецца мяккім *(ав'óс, ав'éс)*, а ў другіх — цвёрдым *(овéс)*. У частцы гаворак паміж губным і націскным галосным узнік [j], губны зычны ў такім становішчы выступае ў гуках [ў], [в], [в'] *(аўйóс, авйóс, ав'йóс)*. Якасць пачатковага ненаціскнога галоснага на карце не картаграфуецца.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, калі ў адказах ёсць варыянты *авйóс, ав'йóс*, якія картаграфуюцца адным знакам з варыянтам *аўйóс*: **462** *авйóс*. **495** *аўйóс, авйóс*. **496** *аўóс, аўйóс*. **528** *ав'óс, авйóс*. **530** *ав'óс, авйóс*. **566** *авйóс, ав'óс*. **670** *ав'ⁱéс*. **675** *ав'йóс*. **676** *ов'йóс*. **677** *ов'йóс, ав'óс*. **679** *ав'óс, авйóс*. **680** *авйóс*. **681** *овйóс*. **684** *ов'йóс*. **685** *овйóс*. **687** *ов'йóс, оўйóс*. **688** *ов'óс, овйóс*. **712** *аўйóс, ав'óс*. **716** *ав'йóс, аўйóс, авйóс*. **717** *овйóс*. **718** *авйóс*. **721** *ав'йóс, аўйóс*. **723** *овйóс*. **725** *овйóс*. **726** *ов'óс, овйóс*. **728** *γов'йéс, γов'йóс*. **731** *овйóс*. **733** *γовйóс*. **734** *овйóс*. **751** *аўйóс, авйóс*. **752** *авйóс, аўйóс*. **757** *овйóс*. **758** *ов'йóс, овйóс*. **759** *овйóс*. **762** *овйóс, γов'óс, γовйóс*. **764** *овйóс*. **766** *ов'йóс, аўйóс, ов'óс*. **769** *γов'йóс, γав'óс*. **773** *овéс, овйóс*. **776** *аўйóс, авйóс*. **777** *аўйóс, авйóс*. **781** *ав'óс, авйóс*. **783** *авйóс*. **785** *аўйóс, авйóс*. **787** *авйóс, ав'óс*. **788** *аўйóс, авйóс*. **791** *авйóс*. **792** *ав'óс, авйóс*. **793** *авйóс*. **795** *овйóс*. **797** *овйóс*. **798** *овйóс*. **799** *аўйóс, авйóс*. **800** *овйóс*. **802** *авйóс*. **804** *оўйóс, овйóс*. **805** *ов'óс, овйóс*. **807** *аўйóс, овйóс*. **809** *овйóс*. **812** *овйóс, оўйóс*. **813** *ав'óс, авйóс*. **815** *аўйóс, авйóс*. **816** *авйóс*. **817** *ав'óс, аўйóс, авйóс*. **818** *ав'óс, авйóс*. **820** *авйóс*. **821** *аўйóс, ав'óс, авйóс*. **822** *ав'óс, ав'йóс*. **823** *аўйóс, авйóс*. **826** *авйóс*. **827** *ав'óс, аўйôс*. **830** *ав'óс, авйóс*. **831** *авйóс*. **832** *авйóс*. **833** *авйóс*. **834** *овйóс*. **835** *авйóс*. **837** *ав'óс, ав'йóс*. **838** *авйóс*. **842** *авйóс*. **843** *ав'óс, авйóс*. **844** *ав'óс, ав'йóс*. **845** *аўóс, авйóс*. **846** *аўйóс, ав'óс, аўóс*. **848** *овйóс*. **852** *оўйóс, овйóс*. **853** *авйóс, аўйóс, ав'óс*. **856** *авйóс*. **869** *ав'óс, авйóс*. **871** *аўйóс, авйóс*. **874** *ав'йóс*. **875** *авйóс*. **882** *авйóс, ав'йóс*. **885** *авйóс, аўйóс*. **888** *авўйóс*. **889** *ав'óс авйóс*. **909** *авйóс, ав'óс*. **913** *ав'óс, авйóс*. **923** *авйéс, авйóс*. **967** *овйóс, ов'йóс*. **968** *овйóс*. **970** *овйóс, ов'óс*. **971** *овйóс*. **972** *овйóс*. **974** *овйóс, ов'йóс*. **975** *овйóс*. **976** *овйóс*. **977** *овйóс*. **978** *оўйóс, овйóс*.

979 *овйóс.* **983** *овйóс.* **985** *авйóс.* **987** *ав'йóс.* **989** *овйóс.* **991** *ав'óс, овйóс.* **993** *овéс, овйéс.* **1002** *ов'óс, авйóс.* **1003** *аўйóс, авйóс.* **1004** *аўйóс, авйóс, аўóз.* **1008** *ав'йôс, овéс, овйôс.* **1009** *овйéс.* **1010** *ав'óс, авйóс.* **1011** *ав'óс, аўйóс, авйóс.* **1013** *овйóс, ов'éс.* **1018** *аўйóс, авйóс.* **1019** *авйóс.* **1020** *авйóс.* **1022** *ав'óс, авйóс, ав'éс.*

Карта № 30

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА мёд

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 29:

«Які галосны — **е** або **о** (ё) вымаўляецца пад націскам:

а) у коранях слоў перад цвёрдым зычным:... *мёд* ці *мед*..?» і пытання № 56:

«Як вымаўляюцца губныя перад галоснымі **е, ё, я**: *мёд* ці *мйод*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 29, 31, 32. Часткова выкарыстаны адказы на пытанне № 29 і пры складанні карты № 33.

На карце падаецца якасць націскнога галоснага ([о] ці [е]) і якасць папярэдняга губнога зычнага ([*м'*] ці [*м*]), а таксама наяўнасць ці адсутнасць [j] паміж губным і націскным галосным. Звонкасць-глухасць канцавога зычнага на карце не паказана. Захаванне канцавога звонкага [*д*] у слове мёд або аглушэнне яго падпарадкавана агульнай заканамернасці рэалізацыі звонкіх зычных у канцы слова (гл. карту № 45).

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, калі сустракаецца [м'] перад [j] *(м'йот)*, якое картаграфуецца тым жа знакам, што і [м] перад [j] *(мйот)*, калі знак пастаўлен на аснове ўскоснай формы слова або вытворнага ад яго і калі ў запісах ёсць заўвагі збіральнікаў: **398** *у м'óг'и.* **402** *м'óг'ик.* **451** *м'у͡от.* **454** *м'у͡от.* **493** *мйот, м'йот.* **495** *м'óду, мйот.* **563** *м'и͡от, м'от.* **568** *м'йот, м'от.* **604** *м'од* — гавораць маладыя або бывалыя людзі; у мове старэйшага пакалення, асабліва жанчын, ужываецца [й], але непаслядоўна—*мйод.* **655** *м'од, мыйд.* **675** *м'йод, мет.* **698** *мад.* **706** *мйот, у м'óг'и, м'от.* **728** *мад.* **740** *м'ат, мет.* **753** *м'от, мот.* **779** *мйоду.* **781** *м'од, мйоду.* **798** *мйоду.* **822** *м'од, м'йод.* **838** *м'йот, м'от.* **839** *м'йот.* **842** *у мйóг'и, м'йет.* **951** *мад.* **955** *мед, мад.* **956** *м'ед, мйед, мед.* **966** *м'ед, мйед, мед.* **1016** *м'ед, м'йед.*

Карта № 31

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА бёрда

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 29:

«Які галосны — **е** ці **о** (ё) вымаўляецца пад націскам:

а) у коранях слоў перад цвёрдым зычным: ...*бёрда* ці *берда*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 29, 30, 32. Часткова выкарыстаны адказы на пытанне № 29 і пры складанні карты № 33.

Тэмай карты з'яўляецца якасць націскнога галоснага і якасць папярэдняга губнога зычнага. Асаблівасці рэалізацыі ненаціскнога галос-

нага ў канцавым адкрытым складзе не картаграфуюцца, паколькі гэтай з'яве прысвечана асобная карта (гл. № 14).

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, які не картаграфуецца — адзінкавыя выпадкі ўжывання слова *бёрда* з націскам на апошнім складзе: **652** *бырдá.* **662** *бырдá.*

Карта № 32

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА памёрла

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 29:

«Якія галосны — **е** ці **о** (**ё**) вымаўляецца пад націскам:

а) у каранях слоў перад цвёрдым зычным:... *памёрла* ці *памерла*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 29—31. Часткова выкарыстаны адказы на пытанні № 29 і пры складанні карты № 33.

На карце картаграфуецца месца націску ў слове *памерла,* якасць націскнога галоснага пасля губнога зычнага *(пам'óрла, пам'éрла)* і ўтвараючая прыстаўка *(пам'ерла, ум'ерла).*

У каментарыях прыводзяцца варыянты слова *памерла,* якія сустракаюцца ў паасобных гаворках і на карце абазначаюцца зорачкай: **311** *пам'óрла, ум'óрла.* **604** *памйóрла.* **675** *пам'ио͡рла.* **740** *пóмерла.* **741** *пóмерла.* **799** *пам'ио͡рла.* **812** *памйóрла.* **821** *памйóрла.* **849** *пам'йóрла.*

Карта № 33

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА далёка

Карта складзена на матэрыяле пункта «е» пытання № 122:

«На якім складзе робіцца націск у наступных словах:

е) ... *далёка (далéка)* ці *далякó*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты: № 200 «Месца націску ў слове *відна*» і № 201 «Месца націску ў слове *весела*».

У сувязі з тым, што ў частцы матэрыялаў не было адказаў на пытанне № 122 е, пры картаграфаванні гэтай карты выкарыстоўваўся матэрыял з адказаў на пытанне № 29 б: «Які галосны — **е** ці **о** (**ё**) вымаўляецца пад націскам: б) у суфіксах: *далёка* ці *далéка*..?»

У нас. п. **904** картаграфуецца слова *дáл'ека.*

Карта № 34

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ ЭТЫМАЛАГІЧНАГА „ě" Ў НАЦІСКНЫМ СКЛАДЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 30:

«Які гук вымаўляецца замест этымалагічнага ě? Ці вымаўляецца гук **е**, або галосны, сярэдні паміж **е** і **і** (абазначым яго закрытым **ê**), або спалучэнне **і͡е** ці **і** (пасля зацвярдзелых — **э, ы͡э, ы**):

а) перад цвёрдым зычным: *хлеб, хлêб, хлі͡еб, хлі͡еб* ці *хліб; лес, лêс, лі͡ес, лі͡êс* ці *ліс; век, вêк, ві͡ек, ві͡êк* ці *вік; смелы, смêлы, смі͡елы, смі͡êлы* ці *смілы; хварэла, хварэ̂ла, хвары͡эла, хвары͡э̂ла* ці *хварыла; пагарэла, пагарэ̂ла, пагары͡эла, пагары͡эла ці пагарыла;*

б) перад мяккімі зычнымі: *вецер, вêцер, ві͡ецер, ві͡ецер* ці *віцер; месяц, мêсяц, мі͡есяц, мі͡êсяц* ці *місяц; у сене, у сêне, у сі͡ене, у сі͡êне* ці *ў сіне;*

в) у канцы слова: *на стале, на сталê, на сталі͡е, на сталі͡ê* ці *на сталі; на сцяне, на сцянê, на сцяні͡е, на сцяні͡ê* ці *на сцяні; на руцэ, на руцэ̂, на руцы͡э, на руцы͡э̂* ці *на руцы; мне, мнê, мні͡е, мні͡ê* ці *мні*..?»

Як паказвае матэрыял, па гаворках на месцы «ě» адрозніваюцца галосныя [е], [ê], [и] і дыфтонг [и͡е].

Карта складзена па прынцыпу адлюстравання дыялектных варыянтаў. Гэта значыць пры наяўнасці ў канкрэтнай гаворцы дыялектнага варыянту — [ê], [и͡е] ці [и] і варыянту, які супадае з нормай літаратурнай мовы — [е], картаграфуецца толькі дыялектны варыянт незалежна ад таго, колькі выпадкаў ужывання гэтага варыянту адзначана ў матэрыялах. Галосны [е] картаграфуецца ў тым выпадку, калі ў канкрэтнай гаворцы адсутнічаюць дыялектныя варыянты.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з нас. пп., дзе зафіксавана суіснаванне розных варыянтаў на месцы «ě»: **4** *хл'êп, л'êс, л'ета, в'êк, с'ена, с'в'ет, z'ет, с'м'елы, ц'еста, ц'есны, м'ера, паб'ех, чалав'ек, хварела, в'ец'ер, м'ес'ац, в'ен'ик, у с'ен'е, на стал'е, на с'ц'ан'е, па руце, мн'е, таб'е.* **6** *хл'êп, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êт, с'м'êлый, ц'êста, паб'êх, чалав'êк, хварêла, zγарêла, хл'еп, л'ес, л'ета, в'ек, с'ена, в'êц'ер, м'êс'иц, в'êн'ик, у с'êн'а, в'ец'ер, м'ес'иц, в'ен'ик, у с'ен'е, на стал'е, на с'ц'ан'е, на руце, мн'е, таб'е.* Замест этымалагічнага «ě» вымаўляецца [ê], але трэба адзначыць, што гэта не ва ўсіх асоб, а толькі ў некаторых. **41** *хл'êп, л'ес, л'ета, в'ек, с'ена, с'в'ет, z'ед, с'м'елы, ц'еста, м'ера, паб'еγ, чалав'ек, паγарела, хварела, в'ец'ер, м'ес'ац, в'ен'ик, у с'ен'е, на стал'е, на вакн'е, на сц'ан'е, таб'е.* **105** Замест этымалагічнага «е» пад націскам заўсёды вымаўляецца ['е]. **197** *с'в'и͡ет, чалав'и͡ек, паб'и͡ех, z'и͡ед, хл'и͡еба, л'и͡ес, ц'и͡еста, у с'и͡ен'е, с'и͡ейац', в'и͡ец'ар, м'и͡ес'ац, на с'ц'ан'е, на стал'и͡е, мн'и͡е, таб'е, таб'и͡е.* **205** *хл'êп, л'êс, с'êна, z'êт, хварêла, в'êц'ир, в'êн'ик, м'ес'иц, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê, таб'е.* **220** *хл'еп, л'ес, с'ена, йехац', в'ец'ер, у с'ен'е, м'êс'ацаў, м'ес'ацаў, с'ейаш, йес'ц'и, на стал'е, на с'ц'ан'е, на акн'е, на страс'е, на руце, мн'е, таб'е.* **251** *хл'еп, л'ес, л'êта, в'êк, с'ена, с'в'ет, z'êт, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсна, м'êра, паб'êγ, чалав'êк, хварêла, паγарела, в'êц'ер, м'êс'ац, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'е, на стал'ê, па с'ц'ан'ê, па руцê, мн'ê, таб'ê.* **267** *хл'êп, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êт, с'м'êлы, в'ец'ир, м'ес'ац, в'ен'ик, у с'ен'и, нъ стал'ê, нъ с'ц'ан'е, нъ руц'е, м'н'е.* **272** *хл'еп, л'етъ, в'ек, паб'еγ,*

в'êц'ьр, м'êс'ьц, в'êн'ик, с'êйъц', нъ стал'é, нъ с'ц'ан'é, нъ руцé, таб'é, мн'е. **317** *хл'êп, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, м'êра, паб'êγ, чылыв'êк, хвыр'éла, пыγыр'éла, в'éц'ир, м'éс'иц, в'éн'ик, у с'éн'и, ны стыл'é, ны с'ц'ин'é, ны руцé, мн'е, тыб'é.* **343** Закрытае [ê] на месцы «ě». **347** *хл'êп, л'êс, л'êто, в'êк, с'êно, z'êт, с'в'éт, с'м'éлы чалав'êк, ц'êсто, ц'éсны, м'êра, хварéла, в'êц'ар, м'êс'ац, в'êн'ик, с'êйац', у с'éн'и, на стал'ê, на с'п'ин'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê.* **348** *хл'êп, л'êс, л'êто, в'ек, с'éно, с'в'éт, z'êт, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, м'êра, паб'êх, чалав'êк, хварéла, паγарéла, в'êц'ар, м'éс'ац, в'êн'ик, с'éйац', у с'êн'и, на стал'ê, на с'п'ин'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê, саб'ê.* **350** *хл'êп, л'êс, в'êк, л'êта, с'êна, с'в'êт, z'êт, ц'êста, ц'êсны, м'êра, чалав'éк, хварéла, паγарéла, в'êц'ар, м'êс'ац, в'êн'ик, с'êйац', у с'éн'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцé, мн'ê, таб'é.* **357** *хл'êп, ц'éснайа, мн'е, л'éп'ей, л'êс, в'êк, в'éц'ар, у с'êн'е, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, таб'ê.* **358** *хл'еп, л'ес, с'êно, с'в'êт, б'êлы, пал'êно, йéхац', йêхац', в'êц'ар, у с'êн'е, пав'êс'иц', п'êс'н'а, м'êс'ац, в'êн'ик, м'êц', с'êйац', йéс'ц'и, на стал'é, на руцé, мн'ê, таб'é.* **367** *хл'еб, л'ес, л'éта, в'ек, с'éна, с'в'ет, z'ед, с'м'éлы, ц'éста, ц'éсны, м'éра, паб'éγ, чалав'éк, хварéла, паγарéла, в'êц'ер, м'êс'ац, в'êн'ик, у с'êн'е, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцé, мн'е, таб'é.* **384** *хл'êп, л'êс, с'êно, z'êт, в'êц'ар, м'éс'ац, в'éн'ик, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, таб'ê.* **391** *хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'éд, с'м'êлы, ц'êста, в'éц'ер, м'éс'ац, в'éн'ик, на стал'é, на с'ц'ан'é, на руцé, мн'е, таб'é.* **399** *чалав'êку, л'êтам, йêхал'и, хл'êп, л'êс, йêдучы, захварêла, м'êс'ацы, йêz'а, z'в'êс'ц'а, с'аz'êл'и, йéс'ц'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, на кап'ê.* **401** *с'êна, z'éўчын'е, м'êсцы, чалав'êк, хац'éла, з'в'êрыц', л'êпшыйа, адм'êраў, зz'éлайу, н'ав'éстк'и, раз'м'éшчаныйа, м'êс'ац, с'ел'сав'êц'и, прав'éс'ц'и, таб'é, мн'é, на стал'é, на с'ц'ан'é.* **408** *хл'êў, зл'êз, с'л'êт, м'êсны, ц'êсны, м'êлк'и, б'êлка, γарéла, у л'êс'е, м'êс'ац, на в'арб'é, на с'аб'é, на б'арв'ан'é, па рацé, на z'ирван'é.* **413** *чълав'êк, прыйêхал'и, л'êсам, кв'éтку, йéз'z'иц'а, в'ас'ал'éй, с'êл'и, ус'ê, мн'ê, таб'ê, на наз'é, γалав'ê, с'п'ин'ê, ц'éсны, ц'éсто, л'éто, хл'еп, с'éно, прайéхал'и, с'м'êлы, в'éц'ар, м'éс'ац.* **416** *л'êс, хл'êба, л'͡иесу, z'͡иетка, с'͡иено, ц'͡иеснайа, чалав'͡иек, м'͡иес'ац, в'͡иец'ар, на стал'͡ие, на акн'͡ие, на с'ал'͡ие.* **422** *с'͡иено, в'͡иедайе, пам'͡иешчык, с'͡иенам, н'͡иемцам, б'͡иехчы, л'͡иетн'и, йéс'ц'и, на п'ерайéзz'и, чалав'͡иек, п'͡иеў, м'͡иес'ац, м'͡иеста, ус'͡ие, м'͡иеў, захац'͡иелас'а, мн'͡ие, на вайн'͡ие, ус'é.* **424** *н'аz'êл'а, захац'êла, м'êрац', z'êўка, л'êс, н'êмцы, б'êл'ан'ку, ул'êз'л'и, z'êц'и, м'êс'ацаў, с'в'êц'е, у с'ал'ê, мн'ê, вайн'ê, z'êвачка, хл'êў, цéлы, пав'êру, пайêхаў, пав'ес'ал'êла.* **436** *прыйêхал'и, зав'éдуйушча, с'éкл'и, хл'êў, чалав'êк, йéзz'им, z'éвачка, хл'éба, хл'êп, чалав'éк, м'êс'ац, йéс'ц'и, л'éто, л'ес, в'ек, с'в'êт, в'éн'ик, у с'éна, с'éйац', паб'éх, на с'ц'ан'é, мн'е, таб'é.* **438** *л'êс, пайêхала, л'êтам, па рêццы, чалав'êк, хл'êў, хл'êп, хл'êбам, з'б'êγл'и, в'êдамо, с'м'êху, надайêло, хац'êл'и, н'адз'êл'у, z'êц'и, м'êс'ац, у хл'ав'ê, z'в'ê, у кас'ê, на суz'ê.* **440** *z'êўчына, пайêхал'и, z'êло, z'ис'ац'ил'êтку, па с'êно, хл'êп, л'êто, в'êдама, z'êўку, в'êдайа, с'аz'êў, б'êл'ин'кайа, хаz'êц'а, чарн'êйшайа,*

пры мн'е, на той старан'ê, на кап'ê. **443** *л'êс, с'êно, с'в'êт, хл'êп, м'éсца, св'éжы, z'ед, в'êк, ц'êсто, паб'êх, н'и в'êдайу, м'êс'ац, z'êц'и, в'êн'ик, п'êв'ен', в'éц'ар, п'êс'н'а, н'аz'êл'а, хварêла, чалав'êк, на стал'é, на с'ал'é, на с'ц'ан'é, таб'é, мн'е.* **445** *хл'еп, л'ес, в'ек, в'éц'ер, в'éн'ик, на стал'é, хл'êп, л'êс, л'êто, в'êк, с'êно, с'в'êт, с'м'êлы, ц'êсно, м'êра, паб'êх, чалав'êк, захварêла, зγарêла, в'êц'ар, в'êн'ик, м'êс'ац, с'êйац', на с'êн'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, на с'ал'ê.* **446** *хл'êп, л'êс, в'êк, св'êт, z'êт, с'êна, ц'êста, ц'êсны, м'êра, м'êс'ац, в'êц'ар, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'е, чалав'êк, на стал'ê, на сц'ан'ê, на руцê, на наz'ê, мн'ê, таб'ê, с'éно, ц'éсто, ц'éсны, чалав'éк, хварéла, паγарéла, в'éн'ик, у с'éн'ах, на стал'é, на сц'ан'é, на руцé, на наz'é, мн'е, таб'é.* **451** *ц'ап'и͡ер, чалав'и͡ека, зγары͡ело, л'и͡етам, б'и͡едно, пары͡езал'и, н'и͡емцы, хл'и͡еба, йéдуц', паб'и͡ех, прыйéхал'и, зры͡езал'и, аб'и͡еду.* **454** *хл'и͡еба, с'и͡ена, пайéла, б'и͡ела, в'и͡ец'ар, м'и͡ес'ац', пайи͡ехаў, разм'и͡ер, н'и͡ем'ац, z'в'и͡е, н'аz'и͡ел'и, па аб'и͡еz'и, ус'и͡е, у ц'урм'и͡е, дачцы͡е, z'и͡е.* **458** *ц'в'ет, л'и͡ес, хл'и͡еп, в'êчна, бл'éдны, в'ек, йéхаў, паz'éлал'и, с'л'ет, м'и͡еч, хл'éба, с'н'и͡ех, н'езам'éтна, z'éла, м'éла, йéс'ц'и, сус'éz'е, б'аz'é, на стал'é, хл'êп, л'ес, л'éта, z'ет, паγарéла, хварêла, паб'êх, в'éц'ар, м'éс'ац, в'éн'ик, у с'éн'е, на стал'é, на с'ц'ан'é, на руцé.* Закрытасць адчуваецца вельмі слаба. **461** *хл'êп, л'êс, л'éта, с'éно, z'ет, паб'êх, хварêла, чалав'êк, м'éс'ац, с'éйац', у с'éн'е, в'éц'ар, на стал'é, на с'ц'ан'é, на руцé, мн'е̣, таб'é.* **462** *вêк, хл'éба, у л'и͡ес'и, у с'и͡ен'и, прым'êру, с'êна, с'éна, в'êдаў, два м'êс'ацы, с'êйал'и, на вайн'é, у с'ал'é, у п'ис'м'é.* **481** *хл'êп, z'êт, в'êдайу, п'êс'н'а, в'êц'ар, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, у γумн'é, у хл'ав'ê.* **482** *с'êна, л'êс, з z'êдам, с'вêт, в'êк, мêс'ац, б'êγчы, в'êц'ар, нас'êн'н'а, м'êсац, на стал'ê, у пшан'ê, мн'е, таб'ê, z'в'ê, н'аz'êл'а.* **484** *хл'êп, л'êс, с'êна, б'êлы, пал'êна, йéхац', в'éц'ар, у с'êне, п'êс'н'а, в'êн'ик, йêс'ц'и, м'éс'ац, на стал'ê, мн'ê, таб'ê, на сц'ан'ê, на акн'ê.* **485** *с'êна, хл'êп, в'êк, с'в'êт, z'êт, в'êра, чалав'êк, ц'êсна, с'êла, б'êлы, н'а в'êдаў, с' с'éна, с'в'éту, йéс'ц'и, чалав'éк, п'êс'н'у, м'êс'ац, н'аz'êл'а, в'êц'ар, с'êл'и, с'éйац', у с'éн'и, пас'éйал'и, на γалав'ê, на с'ц'ан'ê, мн'ê, таб'ê.* **488** *л'êс, с'éна, б'éлы, хл'éп, м'éс'ац, в'éц'ар, п'éс'н'и, йéс'ц'и, на руцê, на стал'ê, мн'ê.* **491** *хл'еп, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êт, с'м'éлы, ц'êста, ц'êсны, м'êра, паб'êх, чалав'êк, хварéла, паγарéла, в'éц'ар, м'êс'ац, в'êн'ик, с'éйац', у с'êн'а, на стал'é, на с'ц'ан'é, на руцé, мн'е, таб'é.* **492** *хл'êп, л'êс, с'êна, с'в'êт, б'êлы, пал'êна, йêхац', в'êц'ар, у с'êн'а, пав'êс'иц', п'êс'н'а, м'êс'ац, в'êн'ик, м'êц', с'éйац', йêс'ц'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê, саб'ê.* Закрытасць [ê] наглядаецца амаль рэгулярна, але чуецца яна значна слабей, чым у вёсках, размешчаных на поўдзень ад гэтага населенага пункта; закрытасць нават меншая, чым у в. Пукава. **493** *хл'êп, м'êсны, л'êс, с'êна, йêзz'ила, л'éта, z'êт, в'êк, на м'êс'ц'е, в'êц'ер, м'êс'^{а}ец, у с'êн'^{е}а, н'аz'êл'а, γл'аz'êла, на с'ц'е^{а}н'ê, на стал'ê, на хл'^{е}ав'ê, на с'^{е}ал'ê, мн'ê, таб'ê.* У гаворцы наглядаюцца закрытыя [ê], [ô] у тых жа выпадках, што і ў гаворцы Чырвонаслабодскага раёна. **494** *хл'êп, л'êс, с'êна, с'в'êт, б'êлы, пал'éна, в'êц'ар, у с'êн'и, пав'êс'иц', п'êс'н'и, м'êс'ац,*

в’êн’ик, мêц’, сêйац’, йêс’ц’и, на стал’ê, на руцê, мн’ê, таб’ê, л’êта, в’êк, z’êт, с’м’êлы, ц’êста, м’êра, паб’êх, чалав’êк, у с’êн’и, на с’ц’ан’ê. **495** *хл’еп, в’ек, л’ес, с’éна, св’ет, б’éлы, пал’éна, пайéхац’, ц’éла, м’éс’ац, п’éсн’а, в’éн’ик, с’éйац’, йéхац’, в’éдац’, на стал’é, на руцé, л’êта, в’êк, с’êно, д’êт, см’éлы, хл’êп, ц’êста, б’êлы, м’êрка, с’в’êт, паб’éх, чалав’êк, зɣарéла, в’éц’ер, у с’éн’и, на стал’é, на с’ц’ан’é, на руцé, мн’е, таб’é.* **496** *хл’êп, л’êс, с’êна, б’éлы, пал’éна, в’éц’ар, п’éсн’а, м’éс’ац, с’éйац’, йéс’ц’и, на стал’ê, на руцé, мн’е, таб’é, в’êк, с’в’êт, z’êт, чалав’êк, хварêла, паɣарêла, м’éс’ац, мн’ê, аб’êду, н’êмцы, л’êта, л’êс, с’в’êт, ц’êста.* **498** *хл’и͡еб, л’и͡ес, с’иена, с’в’и͡ет, б’и͡елы, йéхаў, ат в’и͡етру, кал’éн’и, па л’и͡есу, в’и͡ец’ер, у с’и͡ен’е, пав’и͡ес’иц’, п’и͡ес’н’у, м’и͡ес’ац, в’и͡ен’икам, с’и͡ейац’, на стал’и͡е, на руцé, мн’и͡е, таб’и͡е, ус’и͡е, хвары͡ела, хл’еб, л’ес, л’éта, в’ек, на сц’ан’и͡е, на руцé.* **499** *хл’и͡еп, л’и͡ес, с’и͡ена, с’в’и͡ет, б’и͡елы, пал’и͡ена, б’и͡елку, с’н’и͡еɣу, кал’и͡ена, с’и͡ена, с’в’и͡ет, б’и͡елы, в’éц’ир, у с’и͡ен’е, йéс’ц’и, п’и͡ес’н’а, в’éн’ик, в’и͡ен’ик, на стал’и͡е, на руцé, мн’е, мн’и͡е, таб’и͡е, с’и͡ейац’, в’éц’ар, м’éс’ац. м’и͡ес’ац, на стал’é, на с’ц’ан’é.* **501** *хл’и͡еп, л’и͡ес, с’и͡ена, с’в’и͡ет, б’и͡елы, пал’и͡ена, пайи͡ехац’, л’ес, хл’еп, с’éна, чалав’éк, в’éц’ер, у с’éн’е, пав’и͡ес’иц’, м’и͡ес’ац, в’éн’ик, м’éдны, йéс’ц’и, у стал’и͡е, у с’адл’и͡е, мн’и͡е, таб’и͡е, на сц’ан’é.* **502** *хл’и͡еп, л’и͡ес, с’и͡ена, б’и͡елы, пал’и͡ена, йи͡ехац’, б’и͡ел’ен’к’их, у с’и͡енцах, с’и͡енам, хл’и͡ебам, на стал’é, на руцé, мн’é, таб’é, паб’éɣ, хварéла, паɣарéла, м’éс’ац, в’éн’ик, у с’и͡ен’е, на стал’é, на руцé, мн’é, таб’é, па сц’ан’é.* Закрытыя гукі не ўжываюцца. **510** *л’êс, хл’êп, б’êлы, б’ас’éдувал’и, б’éлыйа, хл’еп, пал’éна, йéхац’, с’éна, в’éц’ар, м’éс’ац, п’éс’н’а, в’éн’ик, м’еz’, на стал’é, на руцé, мн’е, таб’é, л’êта, в’êк, с’êна, с’в’êт, z’êт, с’м’êлы, ц’êста, ц’êсны, м’êра, паб’êх, чалав’êк, хварêла, паɣарêло, в’êц’ер, м’êс’ац, в’êн’ик, у с’êн’е.* **512** *хл’и͡еп, л’и͡ес, б’и͡елка, с’и͡ена, с’в’и͡ет, пал’и͡ена, йéхац’, в’и͡ец’ар, у с’и͡ен’е, пав’и͡ес’иц’, п’и͡ес’н’а, м’и͡ес’ац, в’и͡ен’ик, м’и͡ец’, с’éйац’, йéс’ц’и, на стал’é, на руцé, мн’и͡е, таб’и͡е.* **513** *л’êта, хл’êба, з’йêў, у л’ес, йêду, с’êна, с’в’êт, б’êлы, пал’éна, м’êс’ац, z’êду, z’êвак, в’éц’ар, у с’êн’а, пав’êс’ила, п’êс’н’а, в’éн’ик, м’êц’, с’éйац’, йéс’ц’и, на стал’é, на руццé, мн’е, таб’é.* **515** *с’éна, с’в’êт, п’êс’н’а, в’êн’ик, м’êс’ац, пав’éс’иц’, йéсц’и, б’éлы, йéхац’, на стал’ê, ка мн’е, на руцé.* **523** *л’и͡ес, ры͡етко, у л’и͡ес’а, у л’éс’а, с’ц’éнк’и, с’и͡ена, пас’éйала, пал’и͡ена, м’и͡ешаны, чалав’и͡ек, с’н’и͡ешкам’и, z’и͡етуха, б’и͡елка, в’éц’ар, в’éн’ик, м’и͡ес’ац, на рацé, у ɣумн’é.* **524** *л’êс, п’êв’ан’, в’éн’ик, на стал’é, на с’ц’ан’é.* **526** *скл’êп, хл’êў, пав’êтка, пав’êц’, кл’êц’, хл’еп, св’ет, z’ет, в’éц’ар, в’éн’ик, на стал’é, на сц’ан’é.* **529** *хл’еп, в’ек, в’éц’ер. на стал’é, мн’е, с’éна, паɣарéла.* У мове старэйшых асоб сустракаецца гук [ê] ([е] «закрытае»), аднак непаслядоўна: *м’êра, в’êра, цêп, л’ес, л’êс, паб’êх, паб’éх, м’êс’ац, в’êн’ик, у с’êн’и, в’éц’ар, в’éц’ар, у с’éн’и, на стал’é, на с’ц’ан’é, на руцé, мн’е, таб’é.* **530** *чалав’êча, л’êташн’а, с’êна, хл’êба, z’êўк’и, йêхал’и, з л’êсу, в’êк, с’в’êт, паб’êх,*

нарêжа, с'êнцы, с'êйац', п'êс'н'и, с'п'êйа, в'êц'ар, с'êйац', ц'êс'н'ан'ка, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, мн'ê, таб'ê, z'в'ê. **534** *з л'êсу, у хл'êў, л'êта, z'êвачка, н'ав'êстка, кв'êтачка, с'êна, в'êк, хл'êб, чалав'êк, б'êлы, л'êпшы, пайêхал'и, паб'êх, ɣарêла, парêзал'и, м'êс'ац, пас'êйаў, п'êс'н'а, у с'êн'е, в'êц'ар, л'êта, паб'êх, с'м'ех, на акн'ê, z'в'ê, на сц'ан'ê, на ɣалав'ê, ɣл'аz'êц', таб'ê, мн'ê, у с'ал'ê, на ɣраz'ê.* У гэтых жа словах, асабліва ў маладых, вымаўляецца [е]: *н'ав'éстка, z'éвачк'и, м'éс'ац* і г. д. **535** *хл'êп, л'êс, л'êта, с'êна, в'êк, z'êт, с'м'êлы, ц'êсна, ц'êсны, м'êра, чалав'êк, хварêла, паɣарêла, в'êц'ар, м'êс'ачка, в'êн'ик, пас'êйал'и, на с'êн'е, на стал'é, на руцê, мн'ê, таб'ê.* **536** *м'êрачку, чалав'éк, z'éвак, на хл'êп, захварéла, з'z'éлаўс'а, с'м'êлы, хл'êба, с'п'éлы, баɣац'éйшы, чалав'éк, z'éтк'и, б'éхц'и, м'éлка, нас'êк, л'êс, с'éна, z'ет, л'ес, сав'êт, крéпка, z'êтк'и, ул'éзу, з' л'êсу, ɣл'аz'éла, z'éду, б'êлайа, у шес' л'ет, атв'éту, м'éстам, жал'êў, пал'éзла, н'и л'ес', ɣл'аz'éц', пав'éс'иц', таб'é, у вакн'é, у рацé, мн'е, z'в'е.* **563** *хл'еб, л'ес, z'êт, л'êто, чалав'êк, паɣарêл'и, в'éц'ер, в'éн'н'ик, на стал'é, с'ц'ан'é, руцé.* **565** *хл'еп, в'éц'ар, на стал'é, хл'êп, л'êс, л'êта, в'ек, с'êна, с'в'êт, z'êт, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, паб'êх, чалав'êк, хварêла, в'êц'ар, м'êс'ац, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê.* У аднолькавай ступені сустракаюцца [ê] і [е]. **568** *л'ес, с'éна, в'ек, м'éс'ац, на стал'é, мн'е, хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, паб'êɣ, чалав'êк, хварêла, бал'êла, в'êц'ар, м'êс'ац, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê, хл'и͡еб, хл'éба, л'éта, м'éс'ац, в'éн'ик'и, с'éйац', на стал'é, на руцé, таб'é.* **604** *хл'еб, л'ес, в'ек, с'éна, св'ет, z'ед, см'éлы, ц'éста, ц'éсны, м'éра, чалав'éк, паɣарéла, в'éц'ер, м'éс'ац, с'éйац', на стал'é, на сц'ен'é, на руцé, мн'е, таб'é.* У мове некаторых асоб заўважана [ê], але не вельмі паслядоўна, у моладзі рэдка: *рêзац', хац'êл'и, л'êто, с'êно, хац'êў, у трав'и͡е, на руцы͡е* — пры працяглым вымаўленні. **628** *хл'еб, л'ес, в'éц'ир, ны стал'é, хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсный, м'éра, паб'êɣ, чылав'êк, хварéла, пыɣарéла, м'éс'ьц, в'êн'ик, с'éйиц', у с'éн'е, ны с'ц'ан'é, ны руцé, мн'е, таб'é.* **636** *хл'и͡еб, л'и͡ес, л'и͡ета, в'и͡ек, с'и͡ена, ц'и͡еста, ц'и͡есны, м'и͡ера, пуб'и͡еɣ, чалав'и͡ек, хвары͡ела, пуɣары͡ела, в'и͡ец'ер, м'и͡ес'иц, в'и͡ен'ик, с'и͡ейац', у с'и͡ен'и, на стал'и͡е, на сц'ин'и͡е, на руцы͡е, мн'и͡е, таб'и͡е, хл'иᵉб, л'иᵉс, в'ек, с'йᵉна, л'йᵉта, с'в'иᵉт, z'иᵉд, ц'йᵉста, с'м'йᵉлы, ц'йᵉсны, м'йᵉра, паб'йᵉɣ, чылав'éк, хвар'йᵉла, уɣар'йᵉла, в'йᵉц'ир, м'йᵉс'ац, в'éн'ик, с'йᵉйиц', у с'éн'и, ны стал'йᵉ, хл'иᵉб, ны с'ц'ан'é, на руцы͡е, мн'е, таб'é.* **642** *хл'êб, л'иᵉс, л'йᵉта, в'éк, чылав'êк, с'êна, z'êд, с'м'éлы, ц'êста, ц'éсный, м'êра, паб'êɣ, чылав'éк, хвар'éла, ныɣар'éла, в'êц'ир, м'êс'иц, в'êн'ик, с'éйиц', у с'êн'и, ны стал'é, ны с'ц'ан'é, на рук'é, мн'е, таб'ê.* **651** *хл'йб, л'ис, л'йто, с'йно, св'ит, z'ид, см'йлы, т'йсно, паб'йh, чолов'йк, хварéлы, поhорéла, в'йц'ор, м'йсец, в'йн'ик, с'ййаты, у сыны, на стол'й, на стын'й, на руцé, мн'е, тоб'й.* **652** *хл'еп, лыᶦс, лыᶦто, в'ик, с'йно, св'ит, д'ид, см'йлый, т'йсто, т'йсный, поб'йх, чолов'йк, хвор'йла, зhор'йла, в'йт'ор, м'йс'иц, в'йнык, в с'йновы,*

на стол'й, на стын'й, на руц'й, мн'и, тоб'й. **654** хл'и^{ы}б, л'и^{ы}с, л'й^{ы}то, в'ек, с'й^{ы}но, св'и^{ы}т, д'и^{ы}д, см'йлый, т'й^{ы}сно, т'йсто, м'йра, поб'йһ, чолов'йк, хвор'йла, поɣор'йла, в'йтер, м'йс'ац', в'йнык, с'й^{ы}йаты, у с'й^{ы}новы, на руц'й^{ы}, мн'и^{ы}, тоб'й. **655** хл'иб, л'ис, в'ик, с'йна, св'ит, см'йлый, т'йсто, т'йсный, м'йра, поб'йһ, чолов'йк, хвурыйла, пугурыйла, в'йтер, м'йс'ац, в'йнык, с'ййаты, у с'йновы, на столе́, на стыны, на руцы́, мныи, тоб'й. **660** хл'иб, л'ис, л'йто, в'ик, с'йно, св'иет, д'ит, см'йлый, т'йсто, т'йсна, м'йра, по^{у}б'йг, чо^{у}лов'йк, хво^{у}р'йла, по^{у}гор'йла, в'йт'ор, м'йс'ац', в'йнык, с'ййаты, у с'йновы, на стол'й, на стын'й, на руц'ц'й, мн'и, тоб'й. **676** хл'иеб, л'иес, л'ието, в'иек, с'иено, б'êла, с'в'иет, с'м'иелы, ц'иесто, л'êпш, ц'иесны, м'иера, поб'иеɣ, чолов'иек, хворыела, поɣорыела, до сус'êтк'и, пол'êзла, в'иец'ор, м'иесец, в'иен'ик, у с'иен'и, на стол'ие, на стен'ие, на руцые, мн'ие, тоб'ие, чолов'êк, поб'êɣла, забол'êла, хл'êб, рêдко, об'êдал'и, нев'êстка, порêзала, йêź', у с'ел'сов'êц'е, тоб'ê, на ɣумн'ê, ус'ê. **679** л'êто, в'êк, св'êт, м'êра, л'êс, ɣарêлка, хл'êб, л'êпш, в'êдайу, л'êт, зас'êк, паб'êхчы, б'êлу, б'êдна, ź'êло, йêхаў, ź'êўса, зайêдут, хл'êў, хл'êба, с'ел'сов'êт, л'êпше, папайêла, ź'êўка, чалав'êк, зайêхала, с'н'êɣ, на в'êк, б'êлаɣо, в'éц'ер, в'éн'ик, м'éс'ец, с'éйац'и, иź'éц'е, клаź'éц'е, зачын'éц'е, б'ерéц'е. **681** хл'иеб, л'иес, в'иек, с'иено, ź'иед, в'иец'ор, в'иен'ик, с'éйац'и, на стол'ие, на стен'ие, на мн'ие. **683** м'йсто, с'йно, хл'иб, л'ис, л'йто, в'ик, св'ит, д'ид, т'йсто, т'йсный, м'йра, поб'йɣ, чолов'йк, хворы^{и}ла, поɣоры^{и}ла, поɣоры^{и}л'ец, м'йс'ац, в'йт'ор, в'йнык, с'ййаты, у с'йновы, на стол'й, на стын'й, на руцы́, мн'и, тоб'й. **685** хл'иеб, л'иес, л'ието, в'иек, с'иено, св'иет, ź'иед, см'иелы, ц'иесто, ц'иесны, м'иера, поб'иеһ, чолов'иек, хворыела, поһорыела, в'иец'ор, м'иесец, в'иен'ик, с'ййац'и, на стол'ие, стен'ие, руцые, мн'ие, тоб'ие, хл'еб, л'ес, л'éто, в'ек, с'éно, с'в'ет, ź'ед, в'éт^{ч}ор, м'éс'ац', с'éйац'и, на стол'é, на сц'ен'é, на руцé, мн'е, тоб'é. **705** хл'еў, с'êна, хл'êба, с'в'ет, на л'êта, л'êс, хл'êп, чалав'êк, ź'êло, м'éс'ацаў, мн'е, у с'ал'é. **706** паɣл'аź'éла, мн'е, таб'é, даб'éɣл'и, с'м'ех, хл'еп, саб'é, л'ес, сус'иет, ź'éло, с'в'éту, с'éно, скарыей, чалав'êк, хварêла, паɣарêла, пайêхаў, л'êс, хл'êп, л'éто, с'éно, с'в'êт, ź'ег, ц'éсто, в'éц'е^{а}р, м'éс'ац, в'éн'ик, с'éйац', у с'éн'и, на стал'é, на с'ц'ан'é, на руцé, ка мн'е, таб'é. **708** хл'еў, л'êсу, с'êно, заб'êɣла, ц'в'êт, м'êс'ац, пас'éйаў, йêзź'иў, у л'êс'е, с'êйал'и, ваз'м'êц'е, ɣалав'ê, мн'е. **721** хл'иб, л'ис, л'йто, в'ик, с'йно, св'ит, д'ид, см'йлы, т'йсто, м'йра, поб'йг, чолов'йк, хворыла, погорыла, в'йтер, м'^{и}éс'ац, в'йн'ик, у с'йн'и, на стол'й, на с'ц'ин'й, л'ис, в'ик, св'ит, д'ид, т'йсто, т'йсный, в'йтер, м'йс'ац, в'йн'ик, с'ййат', у с'йн'и, на сц'ин'й, л'ис, об'йд, с'éно, розрыж, кв'йтк'и, пайéхала, цылый, мн'и, тоб'й; вымаўляецца звычайна як [и]. **722** хл'иеб, л'иес, м'иело, л'ието, с'иено, в'иек, св'иет, м'иера, в'иет'ер, м'иес'ац, ум'иелы, б'иелы, ц'йсто, челов'йк, в'иен'ик, с'иейат', в'иейат', у с'иен'и, на стол'й, на ст'ен'й, на руцы́, тоб'é, мн'е. **726** хл'иб, л'ис, л'йто, в'ик, с'йно, с'в'ит, ź'ид, см'йлы, ц'йсто, ц'йс-

ны, м’іра, паб’іүү, чолов’ік, хворе́ла, паүаре́ла, в’іц’ер, м’іс’ац, в’іньк, с’іійаты. на стол’і, на стен’і на руцы, на ноз’і, мн’и, тоб’і, соб’і. **728** *хл’иб, л’ис, л’іто, с’іно, с’в’ит, д’ид, с’м’і-лий, т’істо, т’існый, м’іра, поб’іүү, чолов’ік, хвор’іла, поүор’іло, цв’ит, ве́тер, м’іс’ац, ве́н’ик, с’іійаты, у с’ін’и, ниде́л’а, на ст’и-л’і, на стен’і, на руц’і, мн’и, тоб’і.* **731** *хл’иб, р’ічка, ре́чка, с’м’их, ум’іс’ц’и, об’ідаты, ум’іійу, узлыц’ійў, цыл’ин’коүо, зр’ізвайем, пойіхалы, сыройіжы, б’ілы, ц’ілы, наүр’ілоса, с’іійац’, пол’іно, чо-лов’ік, чолов’ек, с’іно, прыйе́хал’и, н’імцы, поб’іүү, Пор’іччa, стор’іійша, до ре́чк’и, л’ит, б’ілы, з л’ісу, ниг’е́л’и, в’іц’ор, м’іс’ац, нос’іійеш, н’ив’іска, г’в’і, дв’и, мн’и, тоб’і, соб’і, на воғ’і, на сел’і, аб цын’і.* **733** *хл’иб, л’ис, л’іто, в’ик, с’іно, с’в’ит, д’ид, с’м’ілий, т’істо, те́сный, м’е́ра, поб’іг, хвор’іла, поүор’іла, пол’із, кл’ітка, в’ітка, цв’ит, в’ітер, м’іс’ац’, в’іньк, с’іійат’.н’иде́л’и, умл’ів, л’ите́т’и, на стол’і, в б’ид’е́, на стын’і, на рук’е́.* **734** *хл’иб, л’ис, л’іто, найімса, с’іно, з’іійў, в’ик, с’в’ит, г’ид, ре́чка, ц’істо, ц’існы, чолов’ік, сус’іда, хворыла, поһорыло, ц’іла, с’ічка, н’імец, сн’их, йіхаў, в’іц’ор, м’іс’ац’, сыйаты, в’ін’ик, у с’ін’е, на стол’і, на стен’і, на руц’і, мн’и, тоб’і, соб’і.* **736** *хл’иб, л’ис, л’іто, в’ик, с’іно, б’ілы, т’істо, м’іра, челов’ік, поүорыла, хворыла, ве́т’ир, м’іс’ац, в’ін’ик, с’іійаты, на руц’е́, мен’і, тоб’і, соб’і.* **740** *челове́к, ве́чор, хлеп, л’ис, се́но, хворе́ла, те́сто, ле́то, век, свет, д’ит, поүоре́ла, побе́х, те́сны, сме́лы, ве́тер, п’івен’, м’ісец, се́йаты, в се́н’е, ве́нык, на нозе́, на столе́, на воде́, на руке́, мне, мн’и, тобе́, тоб’і, на стене́, на копе́, у беде́, на земле́.* **742** *с’е̂на, чалав’е̂к, пас’л’е̂дн’и, г’е̂ўчына, үл’аг’е́ц’, пайе̂хаў, паб’е̂х, с’ел’сав’е̂та, жал’е̂знуй, в’е̂ц’ар, м’е̂с’ацаў, с’е̂йац’, у с’е̂н’и, у л’е̂с’и, таб’е̂, мн’е̂.* **743** *хл’е̂ба, б’е̂лу, в’е̂дайу, пам’е̂шчык, пад аб’е̂д, с’е̂но, м’е̂сто, л’е̂су, прыйе́г’а, адм’е̂н’в’ац’, абйе̂л’и, с’е̂н’и, в’е̂н’ик, с’е̂йуц’, у ваб’е̂г’и, мн’е̂, таб’е̂.* **744** *чалав’е̂к, хл’е̂ба, пасл’е̂дн’уйу, з’йе̂ла, йе̂ду, г’е̂ц’и, г’е̂т, зайе̂хала, л’е̂то, йе̂хала, с’е̂на, чалав’е̂ку, л’е̂ташн’и, м’е̂с’ац, хац’е̂л’и, м’е̂л’и, у л’е̂с’и, в’е̂ц’ер, мн’е̂, на стал’е́, ус’е̂, на с’ц’ан’е̂.* **745** *пал’е̂на, пайе̂хаў, в’е̂ц’ар, с’е̂н’и, пав’е̂с’иц’, п’е̂с’н’а, м’е̂с’ац, в’е̂н’ик, ме̂г’, с’е̂йац’, йе̂сц’и, па стал’е́, на руце̂, мн’е̂, таб’е̂, л’е̂с, хл’е̂п, л’е̂то, с’е̂но, с’ве̂т, г’е̂т, с’м’е̂лы, ц’е̂сто, м’е̂ра, в’е̂ра, паб’е̂х, чалав’е̂к, хваре̂ла, паүаре̂ла.* **750** *хл’еп, л’ес, л’е́та, в’ек, г’ет, чалав’е́к, б’ас’е́да, б’ех, б’е́лы, см’е́лы, в’е́ра, в’е́тка, хваре́ла, в’е́ц’ер, м’е́с’ац, в’е́йац’, с’е́йац’, үар’е́ц’, на стал’е́, на руце́, мн’е, таб’е́, у г’е́да, чалов’е̂к, наре̂зац’, хл’е̂ў, на дворе̂, пол’е̂с, с’ц’е́ны, с’е́но, с’н’е̂х, л’е̂с, хл’е̂ба, б’ере̂ц’е, йе́с’ц’е (ежце), в’е́дайу, ре̂тко, йе̂хала, стре̂л’и, тоб’е́, в’е̂дайеш, це̂п, ре̂с’ц’е, б’е̂лыйе, у л’е̂с’и, г’е̂д, зре̂заў, б’ере̂ц’е, с’е̂йе.* **752** У пераважнай большасці выпадкаў сустракаецца літаратурнае [е]: *л’ес, л’е̂то, в’ек, с’е́но, св’е́тлы, г’ет, ц’е́сто, ц’е́сны, м’е́ра, чалав’е́к, п’аре̂ста, в’е́ц’ер, у с’е́н’ах, м’е́с’ац’, в’е́н’ик, с’е́йац’, у с’е́н’е, на стал’е́, на с’ц’ан’е́, на руццэ́, мн’е, таб’е́, саб’е́.* Аднак ёсць некалькі слоў з дыфтонгамі, але гэта заўважана толькі ў рэдкіх словах: *паб’і͡ех, в’і͡ен’ик.* **754** *б’е́лы, б’е́лка, в’ек, л’ес, хл’еб, с’е́но, св’ет, в’е́чна, үрех, г’е́ло, кл’е́тка, кол’е́но, пол’е́но, л’е̂то, в’ек, с’е́но, св’е̂т, ц’е́сны, г’ед, г’е̂ло, см’е́лы, поүре̂ла, поб’е́г, чолов’е́к,*

в'ên'ик, в'ėтка, в'ėйац', с'ėйац', на св'ėц'е, в'ėц'ор, м'ėс'оц, у с'ėн'и, у γорêх'и, на стол'ė, на с'ц'ан'ė, мн'е, тоб'ė, на руцė. **759** *хл'êб, л'êс, л'êто, см'êлы, т'êсто, т'êсны, м'êра, поб'êγ, чолов'êк, хворêла, поγорêла, в'êц'ор, м'ėс'ац, в'êн'ик, с'êйаты, у с'ėн'и, на стол'ê, на стен'ê, на руцê, мн'ê.* **760** *крėпка, т'ŷсто, д'ŷло, хл'иб, чолов'ŷк, хл'иў, с'ŷно, в'ик, сн'ŷдаты, у с'ŷн'е, в'ėнык, крысло, в'ŷт'ор, на стол'ė, мн'и, на стол'ŷ, тоб'ŷ, на рук'ė, γолов'ŷ.* **761** *хл'ėба, хл'êў, пойêдом, z'êд, в'êк, в'êц'ер, на войн'ė, пры γн'езz'ė.* **764** *л'ис, хл'иб, л'ŷто, в'ŷк, с'ŷно, с'в'ит, д'ид, с'м'ŷлый, т'ŷсто, т'ŷсный, поб'ŷγ, чолов'ŷк, хворыла, поγорылы, в'ŷт'ор, м'ŷс'ац, в'ŷн'ик, на стол'ê, на стын'ê, на руц'ц'ê, на рыц'ц'ê, мн'и, тоб'ŷ, соб'ŷ.* **765** *в'ек, л'ес, γорêла, z'êло, z'ėло, на с'êн'и, м'ėс'ец, в'ėц'ер, на стол'ê, тоб'ê, соб'ê, мн'ê, у с'ал'ê, на сц'ен'ê.* **766** *хл'иб, л'ис, с'ŷно, св'ит, б'ŷлы, йŷхат', в'ŷт'ор, у с'ŷн'и, м'ŷс'ац, в'ŷн'ик, с'ŷйат', йŷс'т'и, на стол'ŷ, на руцы, тоб'ŷ, т'ŷсто, см'ŷлы, поб'ŷγ, чолов'ŷк, хворėло, н'ŷм'ец, зал'ŷташн'и, на окн'ŷ, на ст'ен'ŷ, на руцы, мн'и, тоб'ŷ.* **769** *хл'ип, с'ŷно, с'ėно, д'ит, л'ŷто, л'ėто, чолов'ŷк, сн'ŷдан'н'е, поб'ŷх, см'их, в'ŷт'ор, м'ŷсто, с'ŷйаты, у с'ŷн'и, в'ŷнык, с'ŷтка, дв'и, мн'и, тоб'ŷ, соб'ŷ.* **773** *хл'иб, л'ис, л'ŷто, в'ик, с'ŷно, д'ед, м'ŷс'ец, вėнык, на стол'ŷ, на сц'ен'ŷ, на руцė, на руцы, с'м'ŷлый, т'ŷсто, т'ŷсны, м'ŷра, поб'ŷγ, чолов'ŷк, хвор'ŷла, хворыла, поγор'ŷла, поγорыла, в'ŷт'ор, м'ŷс'ац, в'ŷнык, с'ŷйаты, у с'ŷн'и, на стол'ŷ, на стын'ŷ, на руц'ц'ŷ, мн'и, тоб'ŷ.* **775** *с'êно, н'и в'ėрац', хл'êп, с'в'êт, б'êлы, пал'êна, йêхац', в'êц'ер, у с'êн'е, пав'êс'иц', п'êс'н'а, м'êс'ац, в'êн'ик, м'êц', с'êйац', йêс'ц'и, на стал'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê, л'êс, л'êто, z'êт, с'м'ėлы, м'êра, чалав'êк, хварėла, с'ėна, в'êц'ор.* **776** *хл'еб, л'ес, с'ėно, пал'ėно, йėхац', в'ėц'ер, у с'êн'е, пав'ėс'иц', п'ėс'н'а, м'êс'ец', в'êн'ик, с'êйац', йėс'ц'и, на стал'ê, мн'е, с'ėс'ц'и, п'ėкло, нам'ėтка, таб'ê, мн'ê.* **777** *зал'êташн'еγо, б'êлы, паб'êγл'и, пасл'êдн'и, с'в'êт, хл'êў, л'êтас', хл'êп, л'êс, с'н'êх, с'êна, нам'êс'н'икам, z'êц'м'и, м'êz', γалав'ê, z'в'ê, на стал'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê, с'и͡ено, ц'êсно, с'м'êлы, чалав'êк, в'êц'ер, в'êн'ик, на стал'ė, на с'ц'ан'ė, мн'е, таб'ė.* **778** *хл'êба, пайêхаў, z'êло, до с'в'êта* (у слове *до с'в'êта* [ê] вымаўляецца настолькі блізка да [и], што яго лепш было б пісаць *до с'в'ŷта*), *л'êсам, пааб'êдайц'е, с'в'êт, ц'êсто, з z'êўкайу, л'êпшы, в'êк, γрêло, с'м'êлы, паб'êγц'и, γарêлка, пайêхал'и, чалав'êка, в'êдайе, паγарêло, в'êц'ер, п'êс'н'у, у с'êн'е, в'êн'ик, z'êц'и, йêс'ц'и, найêхал'и, м'êс'ац, на руц'ê, на стал'ê, мн'ê, таб'ê, саб'ê.* **779** *хл'еб, л'ес, с'ėно, с'в'ет, б'ėлы, пал'ėно, пайėхаў, чалав'ėк.* Прадстаўнікі старэйшага пакалення вымаўляюць [ê], але непаслядоўна: *хл'êба, z'êд, ц'êлы, л'êтас', в'ėц'ер, у с'ėн'е, п'ėс'н'а, м'ėс'ац, в'ėн'ик, с'ėйац', на стал'ė, на с'в'ėц'е, на руцė, мн'е, таб'ė, саб'ė.* **780** *хл'êп, л'êс, с'êно, с'в'êт, см'êх, б'êлы, пал'êно, в'êра, в'êшац', в'êчко, чалав'êкам, в'êц'ер, п'êс'н'а, м'êс'ац, в'êн'ик, м'êц', с'êйац', йêс'ц'и, кл'êйиц', в'êйац', на стал'ė, на руцė, па страс'ė, на ваz'ė, мн'е, таб'ė, в'êк, л'êто, z'êт, ц'êста, м'êра, паб'êγ, паγарêла, у с'êн'е, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê.* **784** *б'êлыйе, л'êсу, z'êтк'и, пайêду, м'êрку, н'ав'êстка, z'ėло, z'êла, хл'ėба, хл'еб, хл'êба, хл'êб, хац'êла, б'ŷлы, б'êлы, с'êно, пайêхал'и, цėлы, цêлы, цêўка, цыўка, z'в'êс'ц'е,*

в’êц’ер, с’êйал’и, на св’êц’и, в’и́ц’ър, ў с’и́н’ь, ў с’êн’ь, ў с’ал’é, ў с’ал’и́, z’êл’е, пав’и́с’иц’, п’и́с’н’и, на стал’ê, руцê, на стал’и́; **[ê]**, **[и]** адзначана і ў вымаўленні мясцовай інтэлігенцыі (настаўнікаў). **785** Ужываюцца дыфтонгі: *хл’и͡еп, л’и͡ес, л’и͡ета, с’и͡ена, в’и͡ец’ар, в’и͡ен’ик, у с’и͡ен’е, ц’и͡еста.* У многіх словах дыфтонгі чуваць менш яскрава. Так у словах: *с’м’êлы, м’êра, чалав’êк, хварêла, с’êйац’, на стал’ê, на с’ц’ен’ê, на руцé, мн’ê, таб’ê* і іншых вымаўляецца [е], падобнае да [и]. **788** *хл’еб, л’ес, с’éна, в’éц’ер, у с’éн’е, на стал’é, в’éн’ик, хл’и͡еп, л’и͡ес, в’и͡ек, с’в’и͡ет, паб’и͡ех, z’и͡ет, ц’и͡есто, с’м’и͡елы, хвары͡ела, в’и͡ец’ер, м’и͡ес’ац, в’и͡ен’ик, на стал’и́, на с’ц’ан’и́, на руцы́, мн’е, таб’é.* **791** *пал’êзла, пайêхаў, падурн’êла, в’êдайу, сус’êдн’а, прыл’ец’êла, чалав’êк, дровас’êк, зашум’êла, хл’êп, л’êс, в’êк, м’êра, ц’и́сно, с’м’éлы, ум’éлы, сп’êлы, z’êт, паб’êγ, зайêла, прыпрêла, паγарêла, пастарêла, паγарéла, зазв’ин’êла, парêзала, с’и́но, н’êмцы, м’еz’в’êц’, пас’иz’êл’и, в’êн’ик, на с’éн’и, м’êс’ец, z’в’ê, на с’ц’ен’ê, на стал’ê, таб’ê, саб’ê, мн’ê, на руц’ê, у муцê, на дуз’ê, на наз’ê, на сас’ê, на сп’ин’ê.* **793** *хл’еб, л’ес, с’éно, св’ет, в’éц’ер, у с’éн’и, п’éс’н’а, в’éн’ик, м’еz’, йéс’ц’и, хл’и͡еп, л’и͡ес, в’и͡ек, л’и͡ето, с’в’и͡ет, с’и͡ено, ц’и͡есто, паγарéла, м’éс’ац, с’éйац’, на стал’é, на сц’ан’é, на руцé.* **795** *пайêхаў, л’êс, в’êдайу, в’éтрыка, пол’êзла, в’éдайу, надойêло, сус’éдн’а, нал’ец’êла, с’êно, б’êлу, чолов’êк, зал’êтас’, с’éно, н’êмцы, б’êлка, хоц’êла, п’ерем’éна, рêзал’и, зγарêла, хл’êп, хац’êў, л’êтас’, подб’êл, в’êк, z’êт, ц’êсны, поб’êх, хворêла, иz’êц’е, кос’êц’е, позов’êц’е, н’е ум’éйуц’, нал’ец’éл’и, н’е ус’п’éл’и, в’êц’ер, с’êйац’, на с’êн’и, скажêц’е, на с’ел’ê, z’в’ê, тоб’ê, соб’ê, мн’ê, на стол’ê, на с’ц’ен’ê, руцê.* **797** *хл’êб, л’êс, в’êк, л’êто, с’êно, с’в’êт, с’м’êлы, ц’êсто, чолов’êк, поγорêло, поб’êх, пол’êзла, в’êдайу, сус’êднайа, нос’êц’е, в’еz’êц’е, в’êц’ор, м’êс’оц, в’éн’ик, с’éйац’, у с’êн’и, соб’ê, z’в’ê, на с’ц’ен’ê, на стол’ê, на руц’ê, тоб’ê, мн’ê.* **799** *хл’и͡еп, л’и͡ес, л’и͡ето, в’и͡ек, с’éно, с’в’и͡ет, z’ет, с’м’éлы, ц’и͡еста, ц’éсны, м’éра, поб’éγ, чалав’éк, хварéла, паγарéла, в’éц’ер, м’éс’ец, в’éн’ик, с’éйец’, у с’éн’и, на стол’é, на с’ц’ен’é, на руцé, мн’е, тоб’é.* **800** *захворêў, пойêхала, л’êсу, мн’ê, об’êдац’, б’êγал’и, л’êпш, хл’êб, пор’êжу, на с’ел’ê, γорêлку, старêйшы, поб’ел’êло, тончêйша, с’êно, z’êўка, зарêзац’, з’йêў, с’в’êт, z’êло, л’êт, z’в’е, z’ед.* **801** *z’éтк’и, зγоры́ла, л’êто, у л’êс’и, зγорêло, с’êно, хл’êба, хоц’éла, хл’êб, нарêжаш, м’éсто, б’éγала, попрéл’и, у л’éс’и, z’éц’и, с’éйац’, н’еz’éл’у, с’êў, z’êўцы, на γолов’é, на γорê, в’есн’é, мн’е, тоб’é, тоб’и́, тоб’ê.* **802** *в’êк, м’éрац’, чолов’êк, с’êно, сус’éдка, с’éнцы, сн’еγ, л’êт, м’êсто, л’ес, пос’êйаў, z’êц’и, с’êйалкойу, по руцé, соб’é, на вайн’é.* **806** *чалав’êка, н’ê, рêзаў, рêжа, б’êγайе, с’êў, хоц’êў, хл’êб, хл’еб, сус’êтка, z’êжка, к каз’ê, на ваz’ê, у γумн’ê.* **808** *с’вêт, в’êк, хл’êб, л’êто, z’ед, с’м’êлы, ц’êста, ц’êсны, м’êра, поб’éγ, челов’éк, хворéла, поγорéла, в’éц’ер, м’éс’ец, в’éн’ик, с’éйац’, у с’éн’е, на стал’ê, на с’ц’ен’ê, на руцé, мн’е, тоб’é.* **810** *с’в’êт, z’êд, хл’êб, л’êто, в’êк, л’êс, с’м’êлы, ц’êсны, м’éры, хворéла, челов’éк, м’éс’ец, в’éн’ик, с’éйац’, у с’éн’е, на стол’ê, на с’ц’ен’ê, на руцé, мн’ê, тоб’é.* **811** *хл’е^{и}б, л’е^{и}с, л’é^{и}то, в’е^{и}к, с’é^{и}но, св’е^{и}т, z’е^{и}т, см’é^{и}лы, ц’é^{и}сто, ц’é^{и}сны, м’é^{и}рка,*

поб'е́^{и}γ, чолов'е́^{и}к, хворе́^{ы}ла, поγоре́^{ы}ла, в'е́^{и}ц'ор, м'е́^{и}с'ац, в'е́^{и}н'ик, с'е́^{и}йац', у с'е́^{и}н'и, на стол'е́^{и}, на сц'ен'е́^{и}, па руццé^{ы}, мн'е^{и}, тоб'е́^{и}. **813** *хл'ê п, л'ê с, в'ê к, с'в'ê т, паб'ê х, ц'ê ста, чалав'ê к, хвар'ê ла, в'ê ц'ер, у с'éн'е, м'ê с'ац, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê.* **816** *за с'ê нцам'и, ź'ê ло, даγарê ла, в'ек, уйê ўса, папрê ў, л'ê с, в'ê к, с п'ê с'н'айу, зγарê ў, б'éднаму, с'ê ў, м'ê снасц', б'ê γла, ź'ê ло, зγарéло, чалав'éк, прыб'ê γла, ź'éдам, с'м'ê лы, с'éź'ачы, уцал'éл'и, йéз'ź'ил'и, с'éйе, п'éўн'и, па л'éс'е, ус'ê, ус'é, мн'е, саб'é, у с'ал'é.* **818** *б'ê лка, с'м'ê ху, пайéдом, л'ê с, сц'ê нка, ź'ê шка, пр'и в'ê тр'е, м'ê сто, с'ê но, хл'ê б, р'ê дко, забал'ê ло, к наз'ê, к дуз'ê, г даццê, к с'ц'ан'ê, на вайн'ê, на γалав'ê, на с'п'ин'ê, на ваź'ê, в'ас'н'ê, на каз'ê, зал'ê зла, пажаўц'ê ў, з'йê ла, б'ê ла, цê лы.* **819** *у л'ê с, прыйê ду, цê ло, ź'ê ўка, в'ê тру, н'ѝ в'ê дайу, с'ê на, рê зал'и, л'éто, зрéзац', с'м'ê шны, ź'éўка, б'éдн'ан'к'ийе, ź'ê д, ас'éў, с'éнс, хл'éба, б'ê γл'и, на рéку, крê пко, в'ê дайу, л'ê тас', л'éто, прыб'ê γ, в'ê чко, чалав'éк, з' б'éлаγа, ź'в'éс'ц'е, с'н'еγ, зал'éз'е, пас'аź'éла, пайê ź'е, таб'é, мн'е, на стал'é, свайê, таб'ê.* **823** *л'ес, л'ê с, л'ê то, паγарê ло, в'éн'ик, в'ê н'ик, с'éно, на стал'é, ус'ê, саб'ê.* **824** *с'в'éтла, л'éсу, м'ех, прыйê хал'и, прыб'ê γл'и, м'ê х, л'ê з, у ź'ê жку, цéла, л'éто, л'ê то, в'ê дац'м'еш, уз'л'éз'ц'и, мл'ец', на св'éц'е, на м'éс'ц'е, ў л'éс'е, ź'éц'и, саб'é, мн'е, ус'ê.* **827** *л'ê с, л'ê там, ź'ê ўка, ц'ê сто, б'ê лы, л'ê с, мйéс'ац, ц'в'ет, у с'ê н'е, в'ê ц'ер, на стал'ê, с'ц'ан'ê, чалав'ê ка, на с'ê но, йéхац', л'ахчéйшы, таб'ê, хл'ê п, ź'в'ê, н'аź'ê л'и, саб'ê, хварê л'и, γарê ла, л'ê пша, в'ê дайе, рê зац', см'ê х, пал'ê на, па γалав'ê, к с'ц'ан'ê, ź'éўкай, ус'ê.* **828** *л'ес, хл'еб, с'éна, ź'ед, хл'ê п, л'éта, с'в'ет, с'м'éлас'ц'и, ц'éста, чалав'éчак, захварéла, паγарéла, паб'éх, м'éс'ац, в'éн'ик, с'éйац', у с'éн'е, на с'ц'ан'é, на стал'é, на руцé, таб'é, мн'е.* **829** *хл'ê б, л'ê с, л'ê то, в'ê к, с'ê но, св'ê т, ź'ê д, ц'ê сто, м'ê сто, ц'ê сны, м'ê ра, в'éра, см'éлы, чалав'ê к, хварéў, зγарéў, м'ê с'ац, в'éн'ик, с'éйац', у с'ê н'е, у л'éс'е, у ц'éсц'е, на стал'é, на сц'ан'é, руцé, мн'е, таб'é.* **830** *с'ê но, в'ê дайе, чалав'ê к, ź'в'ê, н'аź'ê л'и, л'ахчê й, пал'ац'ê ла, старê йшыйе, в'ê к, захворê ла, засц'ê нак, ус'ê ўм'ê сц'е, сус'ê тка, м'ê с'ац, мн'ê, бê лы, л'ê с, хац'ê ў, прыйê ź'а, йê з'ź'иў, йê ц', м'ê с'ацы, пайê дам, таб'ê, ź'ê т, твайê, ź'ê ўка, ź'ê ц'и, хл'ê п, назрê йуц', паб'ê γло, с'ê но.* **831** *хл'и^{е}б, л'и^{е}с, л'и́^{е}то, с'и́^{е}но, в'и^{е}к, св'и^{е}т, ź'и^{е}д, см'и́^{е}лы, ц'и́^{е}сто, ц'ê сто, ц'и́^{е}сны, м'и́^{е}ра, чалав'и́^{е}к, в'и́^{е}ц'ар, м'и́^{е}с'ац, с'и́^{е}йац', у с'и́^{е}н'е, у сн'и́^{е}з'е, у л'и́^{е}с'е, на св'и́^{е}ц'е, на стал'é, на сц'ан'é, на руцé, на наз'é, на γалав'é, таб'é, тоб'и^{е}, мн'é, мн'и^{е}, саб'é, соб'и́^{е}.* **832** *л'ê с, хл'ê б, в'ê к, св'ê т, с'ê но, цв'ет, ź'ê д, ц'ê ло, ź'ê ло, ц'éсто, м'éсто, м'éра, хварéла, чалав'ê к, в'éц'ар, м'éс'ац, на с'ê н'е, на ц'ê л'е, у св'ê ц'е, у ц'ê сц'е, на м'ê сц'е, на стал'ê, на наз'é, на γумн'é, пры в'асн'é, на сц'ан'é, мн'е, таб'é.* **835** *хл'и͡еб, л'и͡ето, в'и͡ек, с'и͡ено, ц'и͡есны, м'и͡ера, паб'и͡еγ, св'и͡ет, ź'и͡ед, см'и͡елы, ц'и͡есто, чалав'и͡ек, паγары͡ела, хвары͡ела, в'и͡ец'ер, м'и͡ес'ец, в'и͡ен'ик, с'и͡ейац', у с'и͡ен'е, на стал'и͡е, на сц'ан'и͡е, на руцы͡е, мн'и͡е, таб'и͡е, хл'ê б, л'ê с, с'ê но, ц'ê сто, м'éс'ец, у с'éн'е, у катл'é, на стал'é, на руцé.* **838** *хл'и͡еп, л'и͡ес, л'и͡ето, в'и͡ек, с'и͡ено, с'в'ет, ź'и͡ет, с'м'и͡елы, ц'и͡есто, ц'и͡есны, м'и͡ера, поб'и͡ех, челов'и͡ек, хворéла, поγорéла, нъ*

стол'е́, нъ с'ц'ен'е́, нъ руцé, мн'е, тоб'е́, в'ие͡ц'ер, м'ие͡с'ец, в'ие͡н'ик. с'ие͡йац'. **839** *хл'ие͡п, л'ие͡с, л'ие͡то, в'ие͡к, с'ие͡но, с'в'ет, z'ие͡т, с'м'ê лы, ц'éсто, ц'éсно, м'ие͡ра, паб'éх, хворéла, в'ие͡ц'ер, м'éс'йац, в'ие͡н'ик, с'ие͡йац', у с'ие͡н'е, нъ стол'е́, нъ сц'ен'е́, нъ руцé, мн'ие͡, тоб'ê.* **841** *с'êно, л'éтас', прыⁱие͡хал'и, пр'иб'êɣл'и, хл'éб, л'ес, л'êто, в'êк, в'ек, св'êт, z'éд, z'ед, с'м'êлы, ц'éсто, ц'êсны, м'éра, поб'éɣ, чолов'êк, хворéла, поɣорêла, в'êц'ер, м'éс'ац, в'êн'ик, с'éйец', у с'êн'е, на руцé, на рук'é, мн'е, тоб'é, на стол'ê, на с'ц'ен'ê.* **843** *л'êс, хл'éб, л'êто, z'ет, чалав'éк, с'в'êт, с'êно, ц'êсто, паб'êh, м'éс'ец, в'éц'ер, у с'éн'е, на стал'é, на с'ц'ен'é, на руцé, к таб'é.* **844** *с'êно, л'êс, хл'êб, хл'еб, у с'éн'и, чалав'éк, папрéло, п'ераɣарéло, м'éс'ец, с'éйец', в'éн'ик, на с'п'ин'é, мн'е, таб'é.* **845** *хл'еб, л'ес, в'ек, л'éто, с'éно, св'ет, z'ед, см'éлый, ц'éсто, м'éра, чалав'éк, хвар'éла, паɣарéла, в'éц'ер, м'éс'ец, в'éн'ик, с'éйац', у с'éн'и, на стол'ие͡, на сц'ен'ие͡, на руцé, таб'é, мн'е.* **846** *л'êс, хл'êб, л'êто, с'êно, z'êд, ц'êсто, ц'êсны, м'êра, поб'êɣ, чолов'êк, хворêла, зас'éк'и, побêɣла, в'êц'ер, м'éс'ец, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'е, на стол'é, на с'ц'ен'é, на руцé, мн'е.* **851** *забол'éл'и, л'êс, л'êто, с'êно, ц'êсто, поб'êɣ, чолов'êк, пойêхал'и, об'êд, малол'êтн'еɣо, нав'êрно, м'êдны, в'êн'ик, б'éлка, м'éс'ец, у с'éн'е, на стол'é, на с'ц'ен'é, на руцé, тоб'é, соб'é.* **852** *хл'êб, л'êс, лêто, в'êк, с'êно, с'в'êт, z'êд, с'м'êлы, ц'êсто, ц'êсны, м'êра, поб'êɣ, ɣорêлка, пойéдуц', м'êлко, б'êдна, ц'êло, л'êсу, н'еz'êл'а, кол'êно, пол'êно, z'êжка, с'м'êху, за хл'êбом, сыройêжка, б'êлка, на пол'êтку, в'êц'ер, м'êс'ец, в'éн'ик, на с'êн'и, на м'êс'ц'и, на с'ц'ен'ê, на стол'ê, на руццê, ɣн'езz'ê, у б'еz'ê, пры с'еў б'ê, z'в'ê.* **853** *хл'еб, л'ес, л'êто, в'ек, с'éн'о, с'в'ет, z'ед, с'м'éлы, ц'éсто, ц'éсны, м'éра, паб'éɣ, чалав'éк, с'éйац', у с'éн'и, на стал'é, хварéла, паɣарéла, в'éц'ер, м'éс'ец, в'éн'ик, на с'ц'ан'é, на руцé, м'н'е, таб'é, хл'êб, л'êс, в'êк, с'в'êт, н'êмцы, z'êд, л'êто, с'êно, в'êдайу, п'êў, з'йêў, йêхала, пав'êц', м'êс'ец, у с'êн'е, саб'ê, на вайн'ê, на ваz'ê, на ɣалав'ê.* Адзначана і [и] ў словах *л'ис, с'в'иг.* **855** *с'êна, л'êс, пайêхаў, рêзац', ц'апл'éйшы, л'ез', хл'êў, аб'êдац', б'êднайа, парайéхал'и, хл'êба, z'êжк'и, зас'êк'и, л'êсу, сус'êда, б'êжанцы, ка мн'е, к таб'é, йéс'ц'и, захац'éў, чалав'éчаскайа, z'éўка, б'éлы, б'éл'ен'к'и, сн'êдан'н'а, аб'êд, рêдка, хац'éла, прыйêхаў, л'êташн'и, хл'êб.* Закрытыя адзначаюцца асабліва ў старэйшых, але рэдка, спарадычна. **862** *паɣл'аz'éла, в'ек, с'éна, хл'еб, л'ес, z'ед, с'м'éлы, ц'éста, чалав'éк, паɣарéла, паб'éɣ, хварéла, м'éра, б'êлаɣа, св'êту, захварêла, м'êс'ацаў, захац'êў, нарêжацца, чалав'êк, нêс'ц'и, сус'êz'е, сц'амн'êло, душн'êй, м'êс'ацы, зйêж, м'éс'ац, в'éц'ер, с'éйац', у с'éн'е, сн'éɣу, хл'êба, йéсц'име, б'êɣайе, саб'ê, на с'ц'ан'é, на стал'é, на руц'é, мн'е, таб'é, на ваz'é.* **867** *с'éна, л'ес, z'ед, чалав'éк, паɣарéла, л'éта, в'êк, с'в'ет, ц'éсны, ц'éста, м'éра, хварéла, с'éйац', в'éц'ар, м'éс'ац, у с'éн'е, на стал'é, на сц'ан'é, на руцé, мн'е, таб'é, у б'аz'é, на в'арб'é, у л'еб'аz'é.* **882** *хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'éна, св'êт, z'ед, см'êлы, ц'êста, ц'éсны, м'éра, паб'éɣ, чалав'éк, хварéла, паɣарéла, в'éц'ер, м'éс'иц, в'éн'ик, с'éйац', у с'éн'и, на стал'é, на сц'ен'é, на руцé, мн'е, таб'é.* **885** *хл'еп, л'ес, в'ек, в'éц'ер, на стал'é, мн'е, хл'êб, л'êс, л'êто, в'êк, с'éно, с'в'êт,*

z'êд, с'м'éлы, пал'êз, ц'êсто, ц'êсны, м'éра, паб'êγ, чалав'êк, хварéла, паγарéла, падйêхаў, падйêла, м'éс'ец, в'éн'ик, с'éйец', у с'éн'и, на стал'ê, на сц'ен'ê, на руцé, мн'ê. **886** чолов'иек, л'иес, пл'иечы, с'в'иет, ц'êсно, с'иено, с'$й^{е}$но, z'иела, с'м'$и^{е}$х, z'êўка, пол'êно, чолов'êк, сус'êд, сус'êдка, z'иетк'и, пов'йстк'и, z'йло, стрыел'иў, с'йно, с'м'их, поййхала, об'йд, б'йγц'и, м'иес'ац, л'йсу, на руцые, у Москв'ê. **889** хл'еп, л'ес, л'éта, в'éц'ер, с'éна, св'ет, z'ед, см'éлы, ц'éста, ц'éсна, м'éра, паб'éγ, чалав'éк, хварéла, паγарéла, в'éц'ер, м'éс'ац, в'éн'ик, с'éйац', у с'éн'е, на стал'é, па с'ц'ан'é, на руцé, мн'е, таб'é, хл'$и^{е}$б, хл'êб, хл'иб, л'$и^{е}$с, л'êс, л'ис, л'êто, в'êк, с'êно, с'в'êт, z'$и^{е}$д, z'êд, с'м'êлы, ц'$й^{е}$сто, ц'êсто, ц'$й^{е}$сно, ц'êсно, м'êра, паб'êγ, паб'$й^{е}$γ, чалав'êк, хвар$ы^{е}$ла, паγар$ы^{е}$ла, в'êц'ер, м'êс'ец, в'êн'ик, с'êйац', у с'éн'и, на стал'ê, на с'п'ин'ê. **904** хл'еб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, м'êра, паб'êγ, чалав'éк, хвар'êла, паγарéла, в'êц'ар, м'éс'ац, в'êн'ик, с'êйац', на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê. **907** хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, z'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, ц'éмра, м'êра, паб'êγ, чалав'êк, хварêла, паγарêла, падм'êн'уйа, z'êц'и, с'êйац', с'êна, ул'êз'а, с'в'êц'иц', п'êс'н'а, сус'êz'и, с'аz'êл'и, с'êс'ц'и, с'в'êтла, ц'êла, на стал'ê, на с'цан'ê, на вайн'é, у муццê, мн'ê, z'ê, z'в'ê, таб'ê. **909** с'éна, хл'еб, л'éта, в'éц'ер, в'éн'ик, на стал'é, на сц'ан'é, паб'êдала, пайêс', γрêшны, с'м'êшны, хл'êб, йêхала, зал'êз, хл'êў, z'êўка, z'в'ê, хл'êба, л'êт, к таб'ê, праб'êγла, с'êна, у смал'ê, чалав'êк, з' z'êлаᵊм, паᵊγарêла, в'êк, пав'êру, мн'ê, с'ц'емн'êла. **911** хл'êб, л'êс, с'êна, с'в'êт, б'êлы, пал'êна, йêхац', в'éц'ер, у с'éн'е, пав'éс'иц', п'éсн'а, м'éс'ец, в'éн'ик, йéс'ц'и, па стал'ê, па руцé, мн'ê, таб'ê, хл'еб, л'ес, л'éта, в'ек, с'éна, с'в'ет, z'ед, с'м'éлы, ц'éста, ц'éсны, м'éра, паб'éг, чълав'éк, нъ стал'é, нъ с'ц'ан'é, нъ руцé, мн'е, таб'é. **913** Зрэдку сустракаюцца закрытыя: хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'éна, св'ет, z'ед, см'éлы, ц'éста, ц'éсны, м'éра, паб'éγ, чалав'éк, хварéла, паγарéла; в'éц'ер, м'éс'ац, в'éн'ик, с'éйац', у с'éн'и, на стал'é, на сц'ан'é, на руц'é, мн'е, таб'é. **915** л'ес, хл'еб, йéхац', аб'éд, в'éц'ар, у с'éн'и, п'éс'н'а, йéс'ц'и, пав'éс'иц', м'éс'ац, в'éн'ик, с'éйац', на стал'é, па руцé, мн'е, таб'é, нас'êн'н'е, падйêж, на с'м'êх, z'êду, забал'êў, сус'êдка, н'е ум'êйу, z'êжка, в'êруйе, хл'еў, н'е ўл'êзам, ц'êсна, з'z'êлац', z'êўка, зал'êзуц', м'êста, ц'êла, б'êлы, йêду, с'êла, хл'êб, л'êс, с'êна, с'в'êт, z'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, м'êра, паб'êγ, чалав'êк, хварêла, паγарêла, бал'êла, пайêхаў, z'êўк'и, хаz'êмц'а, с'êнцы, драбн'êйшы, из'б'êγла, на м'êс'ц'и, у с'êн'и, у л'êс'и, йêс'ц'и, пайêz'а, в'êц'ар, м'êс'ац, в'êн'ик, с'êйац', даццê, у раццê, н'а ўм'êў, чалав'êк, паγарêў, наz'êў, с'аz'êў, у асаццê, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, мн'ê, таб'ê, кум'ê. **920** хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, св'êт, z'êд, см'êлы, ц'êста, паб'êγ, чалав'êк, паγарêла, м'êх, йêж, за св'êт, в'êц'ер, м'êс'ец, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'е, хл'еб, л'ес, л'éта, в'ек, с'éна, с'в'ет, z'ед, с'м'éлы, ц'éста, ц'éсны, м'éра, чалав'éк, хварéла, паγарéла, в'éц'ер, м'éс'ец, в'éн'ик, у с'éн'и, на стал'é, на с'ц'ен'é, на руцé, мн'е, таб'é. Прадстаўнікі старэйшага пакалення на месцы этымалагічнага «е» вымаўляюць у закрытых складах дыфтонг [ие]: хл'иеб, д'иед, в'иек, с'виет. **921** хл'еб, л'ес, л'éта, в'ек, с'éна, с'в'ет, z'ед, с'м'éлы, ц'éста,

ц'ѐсны, ɣарѐў, м'ера, паб'ѐɣ, чалав'ѐк, хваре́ла, паɣаре́ла, прыб'ѐɣла, в'ѐц'ар, м'ѐс'ац, в'ѐн'ик, с'ѐйац', у с'ѐн'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, на наз'ê, мн'е, таб'е́. **924** *хл'ѐб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, ʐ'êд, с'м'êлы, ц'êсны, м'êра, паб'êɣ, чалав'êк, хваре́ла, паɣаре́ла, в'êц'ир, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'и, на стал'ê, на с'ц'ан'ê, на руцê, мн'ê, таб'ê, хл'еб, л'ес, в'ек, с'е́на, ʐ'ед, чалав'е́к, в'е́ц'ир, м'е́с'иц, нъ стал'е́, нъ руце́.* **938** *хл'еп, л'ес, с'е́на, с'в'ет, б'е́лы, пал'е́на, йе́хац', в'ѐц'ер, у с'е́н'и, пав'е́с'иц', п'е́с'н'а, м'е́с'иц', в'е́н'ик, м'еʐ', на стал'е́, мн'е, на рук'е́, на руце́, таб'е́.* Сляды закрытых захоўваюцца ў мове старых жанчын: *хл'êб, л'êс, дз'êд.* **939** *хл'êб, л'êс, с'êна, с'в'êт, б'êлы, пал'êна, йêхац', в'êц'ър, у с'êнцы, пав'е́с'иц', п'êс'н'а, м'êс'ьц, в'êн'ик, м'êʐ', с'êйац', йêс'ц', на стал'ê, на руцê, мн'ê, л'е́та, с'в'ет, б'е́днайа, ʐ'е́ўка, ʐ'е́ла, чалав'êк, п'е́в'ен', б'êлка, з бêлайе, в'е́ц'е^{и}р, б'е́л'ен'к'ийа, пав'êц', у хл'ив'ê, на стал'е́, на с'ц'ан'е́, мн'е.* **942** *хл'еб, л'ес, л'е́та, в'ек, с'е́на, св'ет, ʐ'ед, см'е́лы, ц'е́ста, м'е́ра, паб'е́ɣ, чалав'е́к, паɣаре́ла, хваре́ла, в'е́ц'ер, м'е́с'ац, в'е́н'ик, с'е́йиц', на с'е́н'и, м'êс'ац, на стал'е́, на с'ц'ан'е́, на руцце́, таб'е́.* **946** *хл'иб, л'ис, л'и́то, в'ик, с'и́но, с'в'ит, см'и́лы, т'и́сто, т'и́сно, чолов'и́к, хваре́ла, поɣор'и́ло, в'и́ц'ор, в'и́н'ик, с'и́йаты, у с'и́н'и, на стол'и́, на стен'и́, на руц'и́, мн'и, тоб'и́.* **964** *хл'иеб, л'иес, л'иeто, в'иек, с'иено, св'иет, м'иесец, в'иеных, на стен'е́, на руц'и́, хл'ип, л'ис, л'и́то, в'ик, с'и́но, св'ит, д'ит, см'и́лы, т'и́сто, т'и́сны, м'и́ра, поб'и́ɣ, чолов'и́к, хворы́ла, поɣоры́ло, в'и́т'ор, м'и́с'ац, в'и́н'ик, с'и́йаты, у с'и́ны, на стол'и́, на стен'и́, на руцы́, мн'и, тоб'и́.* **965** *хл'иб, л'ис, л'и́то, в'ик, с'и́но, с'в'ит, д'ид, с'м'е́лый, т'и́сто, т'и́сный, м'и́ра, поб'и́ɣ, чолов'и́к, хвор'и́ла, поɣор'и́ло, в'и́т'ор, м'и́с'ац', в'и́н'ик, с'и́йаты, у с'и́ны, на стол'и́, на стын'и́, на руц'и́, мн'и, тоб'и́, мын'и́.* **966** *хл'êп, л'êс, л'êто, в'êк, с'вêт, ʐ'êд, см'êлы, т'êсто, поб'êɣ, чолов'êк, в'êц'ор, м'êс'ец, в'êн'ик, с'êйат', у с'êн'и, на стол'ê, на ст'енê, на руце́, мн'е́, тоб'ê, хл'еп, л'ес, с'в'ет, л'е́то, в'ек, с'е́но, ʐ'ет, с'м'е́лы, ц'е́сто, ц'е́сны, м'е́ра, поб'е́х, чолов'е́к, хворе́ла, поɣоре́ла, в'е́ц'ер, м'ес'ац, в'е́н'ик, с'е́йац', у с'е́н'е, на стол'е́, на сц'ен'е́, на руце́, мн'е, тоб'е́.* **967** *хл'êб, л'êс, л'êто, с'в'êт, с'êно, вêк, дêд, чолов'êк, см'êлы, поɣорêла, тêсто, тêсны, хворêла, вêт'ор, в'êн'ик, с'е́йаты, у с'êну, на стол'ê, на стен'ê, на руцê, собы́, тобы́, мны.* **968** *хл'иб, л'ис, л'и́то, с'и́но, с'в'ит, д'ид, с'м'и́лы, чолов'и́к, т'и́сто, т'и́сны, поб'и́ɣ, захворы́ла, в'и́т'ор, м'и́с'ац, в'и́н'ик, с'и́йат', в с'и́н'и, на стол'и́, на стен'и́, на руцы́, мн'и, тоб'и́, соб'и́, на стол'е́, поɣоре́ла, в'е́ц'ер, в'е́н'ик, на стол'е́, на стен'е́, соб'е́, тоб'е́.* **969** *хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'в'êт, ʐ'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, м'êра, челов'êк, хварêла, поɣоре́ла, в'êц'ер, м'êс'ец, в'êн'ик, с'êйец', у с'êн'е, на стол'ê, на с'ц'ен'ê, на руцê, тоб'ê.* **972** *тоб'ê, соб'ê, цеп'е́р, ʐ'е́ц'и, л'е́тос', ʐ'êўку, дол'икатн'е́йшыйе, розумн'е́йшыйе, ɣрêх. хоц'êла, чолов'êк, хоц'е́ў, порêже, ʐ'êло, коц'е́ц'е, лехче́й, б'ежéц'* (заг. лад), *в'êтка, пайêхала, грым'êло, на стол'ê, кре́пк'е, бедн'е́йшыйе, л'êс, надойêло, б'êл'ен'к'и, л'êсу, поб'êɣаў.* **973** *хл'еб, л'êс, л'е́то, в'êк, с'êна, св'ет, ʐ'ед, с'м'е́лы, ц'е́ста, ц'е́сны, м'е́ра, чалав'е́к, хваре́ла, паɣаре́ла, в'е́ц'ер, м'е́с'ац, в'е́н'ик, с'е́йац', у с'е́н'е, на стол'е́, на с'ц'ен'е́, на руце́, мн'е.* **974** *в'êтру, сн'êɣ, сус'êдку,*

св'êта, м'есойêд, чолов'êк, γорêлк'и, с'êтка, йêхаў. **975** *св'êт, сеz'éц'е, γл'аz'éц'е, пров'êрку, в'éчером, пойêхала, ко мн'ê, к тоб'ê, к соб'ê, пойêст', посов'êтовацца, сц'êнкойу, прыz'êлал'и, цêп, сн'êγ, в'êц'ор, сус'êд, рêд'ен'к'и, хл'êб, м'êсто, в'êдайе, л'êт, старêйшыйе, старéйшыйе, ул'êз, з'йêж, разум'êйу, чолов'êк, д'êвкой, на стол'ê, у л'êс'е.* **976** *н'íмцы, йêхал'и, хл'êба, хот'êв, смотр'êла, б'êдныйе, сус'êд, чолов'êк, подйéхал'и, стрêў, кр'êпк'и, р'êчка, ж'ел'êзна, на б'êд, йеў, с'êно, на z'êда, ус'л'êд, б'êлка, хл'еб, л'ес, н'ед'íл'а, йêз'д'ив, ид'íт', д'êт'и, в'éт'ор, м'éс'ец, в'éн'ик, с'éйат', с'éн'и, мн'ê, д'ê, у с'ел'ê, соб'ê, тоб'ê, на стол'í, γр'êх, на стол'é, на с'т'ен'é, на руцé, мн'е, тоб'é.* **977** *аб'êдал'и, γорêл'и, хл'êб, абйéзд'ив, сус'êд, м'êс'ац, прыб'êγл'и, у л'êс, л'êто, хл'êба, зйêла, пол'êно, у с'êн'ах, д'êвка, чолов'êк, д'êд, с'êно, γорêлк'и, м'êсто, л'êсу, рêзал'и, д'êду, зал'êтос', на войн'ê, на вод'ê, на с'т'ен'ê.* У моладзі амаль няма закрытых галосных, за выключэннем некаторых слоў: *чолов'êк, пойêхаў.* У гаворцы старэйшага пакалення яны ўжываюцца часцей. **978** *хот'êў, н'íм'ец, с'ем'ил'êтка, йíхаты, сн'êданн'е, чолов'íк, л'êс, по л'êсу, порызаты, д'íло, б'êγ, ц'в'êт, сус'íд, рêж, б'êла, д'íвка, хл'ив, ул'íзла, поб'íγ, н'еz'êл'у, п'êс'ен', пойис'т'и, ран'êй, ран'íй, в'êт'ер, в'êн'ик, с'êйет', ус'í, у вод'í, ус'ê, у л'êс'и, на стол'í, на ст'ин'í, в руццê, мн'ê, тоб'ê, соб'ê, скор'íйше, урыж, вр'íзат', дв'ê, кос'ê, м'íс'ец, с'н'êγ, войн'ê, у с'ел'ê, пос'ед'êт'е, хл'êб, д'êтк'и, йíс'т'и, с'н'êдай, л'êтом, в'êк, с'êно, с'в'êт, д'êд, поб'êγ.* **980** *хл'еп, л'ес, с'éна, св'ет, см'éлы, чалав'éк, хварéла, в'éц'ер, м'éс'ац, с'éйац', в'éн'ик, на стал'é, на сц'йан'é, на рук'é, таб'é, л'êс, хл'êб, п'êў, с'ел'савêт, хл'êў, бал'êло, у z'êцтв'и, зас'êка, чалав'êка, пайêхаў, в'êра, в'êц'ер, н'еz'êл'а, м'êс'ец, у смал'ê, z'в'ê, саб'ê, мн'ê, на стал'ê.* **982** *хл'êп, л'êс, л'êта, в'êк, с'êно, с'в'êт, z'êт, с'м'éлы, ц'éсто, ц'éсны, м'êра, паб'êх, чалав'éк, хварéла, паγар'éла, в'êц'ер, м'êс'ец, в'êн'ик, с'êйац', у с'éн'и, на руцê, мн'ê, тоб'ê, хл'êў, хл'êбна, б'êлка, подz'êўка, чолов'êк, пойéхаў, с'н'éγу, б'êγайе, на стол'é, на сц'ен'é, на руцé, мн'е, тоб'é.* **986** *хл'еб, л'ес, л'éто, в'ек, с'éно, св'ет, z'ед, см'éлы, ц'éсто, ц'éсны, м'éра, поб'éγ, чолов'éк, поγорéла, хворéла, в'éц'ер, м'éс'ец, в'éн'ик, с'éйац', у с'éн'е, на стол'ê, на с'ц'ен'ê, на руцé, мн'е, тоб'é.* **989** *пойêў бы, чолов'êк, н'е в'êрац', за рéчку, ц'êло, л'êто, м'êсто, хл'еб, забол'êла, хворêла, хл'êб, л'êс, z'êд, м'êс'еца, с'еz'êл'и, у л'êс'и, с'êл'и, в'êц'ор, в'êн'ик, с'êйец', у с'êн'и, мн'ê, z'в'ê, на стол'ê, по с'ц'ен'ê, на руцê, мн'ê, тоб'ê.* **991** *хл'еб, л'ес, в'ек, св'ет, z'ед, в'éц'ер, м'éс'ац', у с'éн'е, на руц'é, мн'е, см'éлы, ц'éсны, м'éра, хл'êб, л'êс, л'êто, в'êк, с'êно, св'êт, чолов'êк, хл'êў, z'êд, в'êтрана, по с'в'êц'и, γрêх, в'êк, ц'êсто, γорêў, в'éн'ик, хл'êба, пайêхала, поб'êγла, γл'еz'êц', γорêц', хл'êба, забол'êла, z'êло, соб'é, на стол'é.* **992** *хл'êб, л'êс, л'éто, в'êк, с'éно, св'êт, z'êд, с'м'éлы, ц'êсто, ц'éсны, м'éра, поб'éγ, чолов'éк, хворéла, поγорéла, в'éц'ер, м'éс'ец, в'éн'ик, с'есц', у с'éн'е, на стол'é, на с'ц'ен'é, на руцé, мн'е, тоб'é.* **994** *хл'êб, л'êс, л'êто, нав'êк, с'êно, св'êт, д'êд, см'êлы, т'êсто, т'êсны, поб'êγ, чолов'êк, хвор'êла, поγор'êла, в'êт'ер, м'êс'ец, в'êн'ик, у с'êн'е, на стен'ê, на руцê, тоб'ê, найêвса, захворêла, надойêло, ум'êт', йêдуч'и, л'éзт'и, в'éтром, γрéчку, одрêзуў, см'êшно, крéп'ен'к'и, рêд'ен'к'е,*

пом’êрайу. **995** *хл’êб, л’êс, л’êто, в’êк, с’êно, с’в’êт, z’êд, см’êлы, ц’êсто, м’êра, ц’êсны, пъб’êɣ, хворêла, пъɣарêла, в’êц’ер, м’êс’ьц, в’êн’ик, с’êйац’, у с’êн’и, нъ стол’ê, нъ с’ц’ен’ê, нъ руцê, мн’ê, тоб’ê, б’êлка, z’êўк’и, с’êла, б’êɣайе, сн’êдац’, на ноz’é, на сц’ен’é.* Могуць быць і «незакрытыя» [е] і [о], часцей за ўсё ў моладзі. **996** *хл’и͡еб, л’и͡ес, м’и͡еста, паɣарéла, хварéла, в’éцер, м’éс’ец, в’éн’ик, на стал’é, на сц’ан’é. па руце, хл’еб, л’ес, л’éта, в’ек, с’éна, с’в’ет, z’ед, ц’éсна, паб’éɣ, чалав’éк, мн’е, таб’е.* **997** *хл’еб, л’ес, в’éц’ер, таб’é, хл’и͡еб, хл’и͡еба, ц’êло, пайêхала, чолов’и͡ек, цв’ит, абл’и͡ез, зас’и͡ек, ц’ерп’êла, ц’ерп’íла, б’éдна, зарêзац’, л’и͡ес, л’êто, л’и͡ето, у в’и͡еку, н’аz’êл’а, б’и͡елы, хл’иб, аб’êд, хл’êў, хл’иў, л’ит, м’êс’ац, в’и͡ен’ик, на стал’ê, у с’ел’ê, мн’ê, к таб’ê.* **999** *хл’êб, л’êс, л’êто, в’êк, с’êно, с’в’êт, z’êд, с’м’êлы, ц’êсто, ц’êсны, м’êра, пъб’êг, чолов’êк, хворéла, пъгарéла, в’êц’ер, м’êс’ец, в’êн’ик, с’éйец’, у с’êн’и, на стол’é, на с’ц’ен’é, на руцé, мн’е, тоб’ê, хл’и͡еб, зарêзала, ум’éс’ц’и, ум’íс’ц’и, пр’иййхуў, паɣарêл’и, бал’êла, бал’íла, с’и͡ено, z’êўк’и, поб’íɣ, б’êɣайе, рéчка, ры͡ечка, пар’íчк’и, п’êв’ен’, нав’êрно, мн’ê, мн’и.* **1003** *хл’и͡еб, л’и͡ес, м’êста, в’и͡ек, с’и͡ена, ц’и͡еста, ц’и͡есны, м’и͡ера, паб’éɣ, в’и͡ец’ер, м’и͡ес’ец, в’и͡ен’ик, у с’и͡ен’и, на стал’и͡е, на с’ц’ен’и͡е, на руцы͡е, мн’и͡е, тоб’и͡е.* **1004** *л’и͡ето, в’и͡ек, с’в’и͡ет, z’и͡ед, с’м’и͡елы, ц’и͡есто, ц’и͡есны, м’и͡ера, поб’и͡еɣ, чалав’и͡ек, в’и͡ец’ер, м’и͡ес’ец, в’и͡ен’ик, у с’и͡ен’и, на с’ц’ен’и͡е, на руцы͡е, мн’и͡е, хл’êб, хл’и͡еб, хл’иб, л’êс, л’и͡ес, л’ис, с’êно, с’и͡ено, с’íно, z’ет, в’ек, ц’êсто, б’êлы, б’и͡елы, челов’êк, б’êɣ, сум’êў, z’êўка, поɣор’íла, захвор’íла, z’в’ê, z’в’и, н’ев’íстка, н’ев’êстка, д’íло, ц’íᵉсто, пр’иййхаў, л’êтос’, с’в’и͡ету, напр’им’íр, м’íᵉс’ец, на стол’и͡е, на стол’ê, на дворê, на двор’и͡е, на двор’í, мн’ê, мн’и, тоб’ê, тоб’и͡е, у с’íнцах, кри͡епко, хл’íба, с’м’íхом.* **1008** *хл’и͡еб, л’êс, л’и͡ето, в’ек, с’в’ет, ц’éсны, м’éра, в’и͡ец’ер, м’и͡ес’ац, в’éн’ик, на стал’é, на сц’ен’é, мн’е, таб’é, соб’ê, чолов’êк, йêзд’ила, зййжžу, у Слобод’í, кр’êпко, на р’êчку, б’êдныйе, д’êд, р’êзал’и, з д’êўкам’и, поб’êɣ, не бол’êв, в’êк, зл’êзу, без с’íна, сторон’ê, пом’êрат’, м’êс’ац.* **1010** *хл’еб, л’ес, в’éц’ер, мн’е, тоб’ê, аб’êд, здурн’êла, пайêдам, сн’êдац’, з’йêў, л’êс, чалав’êк, с’êна, мн’ê, рêж, цêлы, ц’êсна, р’êчка, с’еz’êл’и, z’êд, паб’êг, хварêла, на стол’ê, на сц’ен’ê.* Закрытае [ê] адрозніваецца добра ад [е]. **1011** *хл’еб, л’ес, л’éта, в’ек, в’éц’ер, с’éна, с’в’ет, z’ед, с’м’éла, м’éс’ац, в’éн’ик, на стал’é, на с’ц’ан’é, на руцé, мн’е, таб’é, ц’éста, ц’éсны, м’éра, паб’éг, чалав’éк, хварéла, пагарéла, с’éйац’, у с’éн’е, хл’êб, хл’и͡еб, хл’иб, л’êс, л’ис, л’и͡ес, б’íлочка, с’íно, хл’êў, z’и͡еўк’и, z’êд, z’ид, н’ев’êстка, чолов’êк, чолов’и͡ек, прорêзала, л’и͡ето, л’íто, в’êку, в’ик, хл’и͡ебна, н’еz’íл’ка, в’и͡ес’ц’и, д’íло, д’и͡ело, поййхоў, хл’еба, у л’êс’и, з в’êку, в’ик, в’êц’ир, м’êс’иц, м’иес’ец, у с’êн’и, на стол’ê, z’в’ê, z’в’и, мн’ê, мн’и.* **1013** *хл’и͡еб, л’и͡ес, л’и͡ета, с’в’и͡ет, паб’и͡ег, в’и͡ец’ер, м’и͡ес’ац, в’и͡ен’ик, на стал’и͡е, на с’ц’ан’и͡е, мн’и͡е, хл’еп, л’ес, л’éто, в’и͡ек, с’éно, с’в’ет, z’ет, ц’éсто, ц’éсны, м’éра, поб’éɣ, чо-*

лов'ék, хворéла, поɣорéла, в'éтер, м'éсец', в'éнык, у с'éн'и, на стол'é, на стен'é, на руц'é, тоб'é. **1018** *хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, ɀ'êд, с'м'êлый, ц'êста, ц'êсный, м'êра, паб'êh, чалав'êк, хварêла, паhарêла, в'êц'ер, м'êс'ац, в'êн'ик, с'êйац', у с'êн'е, на с'ц'ан'ê, па руцê, мн'ê, таб'ê.* **1021** *хл'êб, л'êс, л'êта, в'êк, с'êна, с'в'êт, ɀ'êд, с'м'êлы, ц'êста, ц'êсны, м'êра, в'éц'ер, м'êс'ац, в'éн'ик, с'êйац', у с'êн'е, хл'êў, на палатн'ê, ɀ'êў-ка, у с'ел'ê, скрас'н'êў, у с'êнцы, хл'êб, ɀ'в'ê, у хл'ав'ê, кал'êна, на трав'ê, цêлы, у с'ц'ан'é, у ваɀ'ê, ў рацê, у с'ал'ê, жал'êў, на м'êс'ц'е, хац'êла.* **1022** *хл'еб, л'ес, в'éц'ер, на стал'é, м'êс'ацы, аб'éдац', ɀв'ê, ɀ'êд, пойêду, паз'н'êй, халадн'éй, хац'êла, с'êў, л'éташн'и, чалав'êк, забол'êл'и, л'éта, с'êтк'и, ɀ'êла, ɀ'êц'ам, хац'êў, ɀ'élайуц', надойêдл'ивыйе, таб'ê, мн'ê, рêзац', с'êна, рêчка.* **1023** *хл'еб, л'ес, в'éн'ик, на стал'é, пайêхац', м'êс'ац', ɀ'éлац', ɀ'éда, м'êста, йêж, ум'êсц'и, см'êх, зайêхал'и, здурн'êла, гл'аɀ'êла, с'êна, л'êс, н'е^а^в'êстак, мн'ê, зб'êɣай, хл'êбу, ɀ'êц'и, б'êлыйе, л'êта, св'êт, с'êна, ɀ'ê, б'êлка, ɀ'êд, на стол'ê, м'êс'ацы, сн'êжны, ɀ'êла.* **1024** *л'ес, хл'еб, л'êс, хл'êб, л'êта, в'êк, с'éна, с'в'êт, ɀ'êд, с'м'éлы, ц'éста, паб'êɣ, чалав'êк, зɣарêла, в'éц'ар, м'éс'ац, в'éн'ик, на с'éн'и, на стал'é, на с'ц'ан'é, на руццé, мн'е, таб'é.* **1025** *хл'еб, хл'êб, л'êс, л'êта, с'êна, с'éна, в'êк, ɀед^т^, с'м'êлы, ц'êста, ц'éсны, м'éра, м'êра, паб'êɣ, чалав'êк, забал'êла, зɣарêла, на л'êто, сус'êдка, л'êтас', хаɀ'êм, йêм, паййêм, б'êднайе, падб'êɣ, м'éс'ац, в'éн'икам, у л'êс'и, с'éйац', у с'éн'и, на стал'é, на с'ц'ан'é, на руцé, мн'е, таб'é, у хл'ав'é, у с'ал'é.* **1027** *хл'и͡еб, л'и͡ес, л'и͡ето, в'ик, с'и͡ено, св'и͡ет, хварéло, паɣарéло, в'и͡ец'ер, м'éс'ец, в'éн'ик, руцé, мн'и, тоб'и́, хл'еб, л'ес, л'éта, в'и͡ек, с'éна, с'в'ет, д'ед, т'éста, м'éра, паб'éɣ, чалав'и͡ек, паɣар'éло, в'и͡етер, м'éсац, в'éнык, с'éйат, у с'éн'и, на стал'é, на стен'é, на рук'é, мн'е, таб'é.*

Карта № 35

ГАЛОСНЫЯ НА МЕСЦЫ ЭТЫМАЛАГІЧНАГА „о“ Ў ЗАКРЫТЫМ НАЦІСКНЫМ СКЛАДЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 32:

«Які гук вымаўляецца замест этымалагічнага **о** пад націскам? Ці вымаўляецца звычайнае **о** ці гук, сярэдні паміж **о** і **у** (абазначым яго закрытым **ô**), ці спалучэнні **у͡о, у͡э,** ці гукі **э, у,** ці **і** (**ы**):

а) у закрытых складах: *год, гôд, гу͡од, гу͡óд, гу͡эд, гэд, гуд* ці *гід; воз, вôз, ву͡оз, ву͡óз, ву͡эз, вэз, вуз* ці *віз; двор, двôр, дву͡ор, дву͡óр, дву͡эр, двэр, двур* ці *двір; вол, вôл, ву͡ол, ву͡óл, ву͡эл, вэл, вул* ці *віл; конь, кôнь, ку͡онь, ку͡óнь, ку͡энь, кэнь, кунь* ці *кінь; ног* (р. скл. мн. л.), *нôг, ну͡ог, ну͡óг, ну͡эг, нэг, нуг* ці *ніг;*

за гарóй, за гарôй, за гару͡ой, за гару͡óй, за гару͡эй, за гарэ́й ці *за гары́й; сырóй, сырôй, сыру͡ой, сыру͡óй, сыру͡эй, сырэ́й* ці *сыры́й; сляпóй* (прым. дав. скл. адз. л.), *сляпôй, сляпу͡ой, сляпу͡óй, сляпу͡эй, сляпэ́й* ці *сляпы́й; крутóй, крутôй, круту͡ой, круту͡óй, круту͡эй, крутэ́й* ці *круты́й;*

лясо́ў, лясôў ці *лясу͡оў, лясу͡бў; гадо́ў, гадôў* ці *гаду͡оў, гаду͡ôў; разо́ў, разôў, разу͡оў, разу͡оў* ці *разíў..*?»

Не картаграфуецца прыведзены ў пункце «а» матэрыял адносна вымаўлення [о] пасля мяккіх зычных.

На месцы этымалагічнага «о» пасля цвёрдых зычных у закрытых складах пад націскам па гаворках адрозніваюцца галосныя гукі [о], [ô], [у], [и] і дыфтонг [у͡о]. Карта складзена па прынцыпу адлюстравання дыялектных варыянтаў. Гэта значыць пры наяўнасці ў канкрэтнай гаворцы дыялектнага варыянта ([ô], [у], [и], [у͡о]) і варыянта, які супадае з нормай літаратурнай мовы ([о]), картаграфуецца толькі дыялектны варыянт незалежна ад таго, колькі выпадкаў ужывання гэтага варыянта адзначана ў матэрыялах. Галосны [о] картаграфуецца толькі ў тым выпадку, калі ў канкрэтнай гаворцы адсутнічаюць дыялектныя варыянты.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, калі ў гаворцы адзначана суіснаванне двух ці больш варыянтаў і калі ў адказах ёсць заўвагі збіральнікаў: **205** *γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', нôх, за γаро́й, сырôй, с'л'апо́й, л'асôў, разôў, γот, вос, двор, кон', нох, за γаро́й, сыро́й, с'л'апо́й, л'асо́ў, разо́ў.* **230** *γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', нох, за γарôй, сырôй, крутôй, с'истрôй, л'асôў, γадôў, разôў, с'абрôў.* **350** *γôт, вôс, вôл, двôр, кôн', мôх, нôх, за γарôй, л'асôў, γадôў, разôў, двôр, γаро́й, л'асôў.* **354** *вôз, скôл'ко, γот, вос, двор, вол, кон', нох, л'асо́ў, разо́ў.* **366** *ваўкôў, мôй, сынôў, мох, пôйг'а, вол, вôл, вос, л'асо́ў.* **396** *вос', наро́т, γôт, вол, вôс, кôн', нох, γадо́ў, γаро́й, сыро́й, с'л'апо́й, круто́й, л'асо́ў, разо́ў.* **401** *калхо́с, вôт, аднôй, друγôй, пôйдуц', дôбрум, пôзно, картôпл'а, бôх, калхôс, двôр, кôнчу, скôт, пол, рôст, нôс, γôт, плôт.* **410** *γôт, вôс, двôр, кôн', л'асôў, л'асôў, γадôў.* **413** *дôм, стôй, по́йг'ам, пôт, вôл, вос, двор.* **436** *калхôс, с'енако́с, зако́нчыл'и, зво́л'н'ил'и, стой, хло́пцы, нôш, здôхло, лôшко, γот, кôн', вол, за γаро́й.* **440** *то́л'ко, адно́й, н'аγôднайа, γôт, н'аў̂до́бно, падôбнайа, кôл'к'и, хло́пчык, лôшка, двôр, бôл'шайа, γôт, правôрнайа, нôс.* **443** *кôл'ко, до́бры, ко́рм'ац', двôр, γôд, пôйдуц', кôл'ка, бôл'шуйу.* **445** *бой, поп, пот, ток, снок, бôп, пôп, стôх, асôт, завôт, снôп, калхôс, γôт, кôл, плôг, тôк, пôл, пôт, вôтка, камарôў, с'л'апцôў, зубро́ў, дубôў, γрыпцôў, футарôў, пудо́ў, γадôў, калôў, арлôў, палôў.* **451** *хло́пцы, на вос, камôрку, мôжно, до́бро, мо́жно.* **454** *γôт, калху͡ос, тôк, сву͡ой, знôў, н'ару͡от.* **459** *γôт, вôс, двôр, хл'ôпцу, γо́с'ц'и, вôс, во́с', тôл'ка, стôл', л'асôў, за γарôй, сырôй, сухôй, наγôй, с'ц'анôй.* **460** *бôл'шы, двôр, садôў, у камôрцы, стрыхôўка, патôм, калхо́з, скôл'к'и, у тôм, на паγрабôх, у йакôм, па γадôх, ахвôтны, γôрш, свôй, камôрн'ик, мôй, γôрша, мôх, вôс, кот, γôт, л'асо́ў, вазôў.* **461** *γот, вос, двôр, вôл, кôн', за γаро́й, круто́й, л'асôў, γадôў,* **462** *кул'хо́зны, мой, бôл'ш, по́йг'ам, на тôм, ну͡ожцы, пôзно, двôр, дôм, γôт, кôн', пу͡озно, плôт, ву͡ос.* **484** *кладôўка, тôк, плôт, спôт, стôл, заслôн, кôйка, мôh, вôс'* (у калёсах), *кôн', двôр, бôл'ш.* **485** *с'енакôс, калхôс, на двôр, кôн', вôс', нôх, γôр, стôл,*

дôл, у γадôх, пры касцôх, у стаγôх, карôў, дварôў, нóжка, лóжка. **491** *γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', нôх, крутóй, л'асóў, γадôў, разôў.* **492** *збôжжа, калхôс, γадôў, братôў, на тôй, памôх, γрыбôў, зарôс, патôм, бôл'ш, пôл, вазôн, Дав'идôўшчына, γôт, кон', н'и мôх, палôск'и, завôд, пôчва.* **493** *γôт, вôс, нôс, кôн', за γарóй, у сырôй, у сл'апôй, на крутôй, л'асôў.* **494** *γôт, вôс, двôр, кôн', нôх, за γарóй, сырóй, л'асôў, γадôў, разôў.* **495** *γôт, вôс, двôр, вôл, кон', кôн', нôγ, л'асóў, γадóў, разóў.* **496** *двôр, дôбры, кон', зóрка, двор, хвôйн'ик, дрóбны, дôм, стôх, γôт, вôс, вôл, кôн', дôўγ'им, настôл'н'ик, бôл'ш, стôл.* **497** *γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', за γарóй.* **498** *дву͡ор, ну͡оч, ваўку͡оў, вôл, ну͡оч, сынóў, у сырóй, му͡оһ, ку͡он', зу͡орка, дву͡ор, насту͡ой, ну͡ожка.* **499** *γот, воз, двор, вол, ву͡ол, кон', л'асóў, γадóў.* **500** *вôл, двôр, на тôм, нôч, ваўкôў, сынôў, дамôў, сц'анôй.* Закрытае [о] наглядаецца ў той жа сістэме, што і ў в. Танежыцы. Спарадычна сустракаецца [ô] ў пазіцыі паміж губнымі пад націскам *(пôмн'ила)* і ў індывідуальным вымаўленні *(аднô).* **502** *вôс, бôл'шы, кôнск'и, свôй, γôт, нôс, надвôрйе, γадôў, воз, γод, двор, вол. кон', ноγ, за γарóй, сл'апóй, крутóй, л'асóў, разóў.* **523** *γ^{у}от, γот, дв^{у}ор, пл^{у}от, заб^{у}óр, пас^{у}óх, б^{у}ор, к^{у}оп, снап^{у}óў, да В'аз^{у}óўн'ицы, ск^{у}от, н^{у}óс, пас^{у}óхла, р^{у}óўны, γустóй, старóй, у той.* **530** *γôт, двôр, хвóшчык, за γарôй, крутôй, у тôй, плôт, γадôў, разôў, мôст, кôн', хвôст, свôйска, тôл'ка, с'енакôс.* **534** *γôд, кôн', стôпка, γвôзд, навôз, дôм, стôγ, γадôў, дварôў, нôжка, скôл'к'и, л'ас'ôў, н'е мôγ, вôкна, бôл'шы, вôл'ны, правôз, вôўс'ишча, картôпл'а, стôпка, нош.* **536** *рôдны, бóл'шу, дóбра, γуркôў, на двор, закôт, пóйг'ем, бôл'ш, стôл, бок, на стóл, на ноч, аткôс, на двôр, роһ, Вôл'це, зубцóў, пудóў, прóсты, γалубóўка, кол, на стôл.* **565** *γот, вос, вол, двор, кон', нох, за γарóй, л'асóў, γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', нôх, за вадóй, сырóй, сл'апóй, крутóй, л'асôў, γадôў, разôў.* **568** *γôд, вôз, вôл, кôн', двôр, нôγ, за γарóй, сырóй, с'л'апóй, крутóй, л'асôў, γадôў, разôў.* **628** *γод, воз, вол, γу^{о}д, ву^{о}з, дву^{о}р, ву^{о}л, ку^{о}н', ну^{о}γ, л'асóў, γаду́^{о}ў, разóў.* **636** *γу͡од, ву͡оз, дву͡ор, ву͡ол, ку͡он', ну͡оγ, ду͡ом, сталу͡оў, за γуру͡ой, сыру͡ой, сл'апу͡ой, круту͡ой, сл'апу͡ой, круту͡ой, сл'апу͡ой, л'ису͡оў, γаду͡оў, разу͡оў, ву^{о}з, дву^{о}р, ву^{о}л, ку^{о}н', ну^{о}γ, бу^{о}р, зы γарóй.* **642** *γод, воз, двор, вол, кон', зы γарóй, γу^{о}д, ву^{о}з, ву^{о}л, ку^{о}н', ноγ, зы γарóй, л'асу́^{о}ў, γадôў, разôў.* **651** *һод, воз, дв'ир, вол, кун', ноһ, л'исóў, һодóў, разóў.* **652** *ры^{и}к, вы^{и}з, двы^{и}р, вы^{и}л, кы^{и}н', ных.* **654** *р'и^{у}к, в'и^{у}з, дв'и^{ы}р, в'и^{у}л, к'и^{у}н', н'и́^{у}γ, лыс'и́^{у}в, раз'и́^{у}в.* **655** *γу͡од, в'из, дв'ир, в'ил, кы͡ин', н'иγ, л'исóў, γадóў.* **657** *γôд, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'иγ, л'асóв, γудóв, раз'ив.* **658** *γод, в'из, дв'ир, к'ин', н'ич, л'ису́в, һоду́в, раз'и́в, раз'и́в.* **660** *р'ик, в'из, дв'ир, рок, в'ил, к'ин', ны^{и}х, ны^{и}ч.* **661** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'их, ноч, л'ис'и́в, раз'и́в.* **662** *һод, вуз, двур, вул, кун', нуһ, л'ису́в, һоду́в, разу́в.* **664** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'ич, л'ис'и́в, γод'и́в, раз'и́в.* **665** *р'ик, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'иһ, л'исóв.* **675** *кôт, плôт, скôт, бôл'ш, кôл'к'и, γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', нôх, вóйско, сталôў, дрôбны, сырôй, с'л'апôй, на γôрцы, падвôрку, дрôт, л'есóў, γадóў, разóў.* **676** *кôл'к'и, прыхôд,*

у другôм, закôн, двôр, кôнчыла, колхôзны, γу͡од, ву͡оз, дву͡ор, ву͡ол, ку͡он', ну͡оγ, л'есу͡оў, γоду͡оў, разу͡оў, ў тôм, рôд, стôγ, вôн, покôт, тôк, постôл, γнôй, нôγ. **683** *ток, нос, плут, слон, пу́жн'а, γод, рук, вуз, двур, вул, кун', нуγ.* **684** *γу͡од, ву͡оз, дву͡ор, ву͡ол, ку͡он', ну͡оγ, крутóй, л'есу͡оў, γоду͡оў, разу͡оў.* **685** *ћу͡од, ву͡оз, дву͡ор, ву͡ол, ку͡он', ну͡оћ, л'есóв, ћодóв, рок, воз, двор, вол, кон.* **688** *γод, вуз, двур, вул, кун', нућ, л'ису́в, γоду́в, разу́в.* **689** *ћод, в'из, дв'ир, в'ил, к'иʸн', н'ић, л'исóв, ћодóв, раз'и́в.* **691** *ћод, в'из, дв'ир, в'ил, н'ић, л'исóв, ћодóв, раз'и́в.* **693** Слова *год* не ўжываецца, а ёсць словы *р'ик, рук.* **694** *в'из, дв'ир, к'ин', γод, в'ил, лысы́в, разы́в.* **696** *γод, вуᵚз, двуᵚр, вуᵚл, куᵚн', нуᵚγ, року́ᵚв, разу́ᵚв.* **697** *ћод, воз, двор, вол, кон', нућ.* **698** *в'из, дв'ир, к'ин', ныћ, л'исóў, разы́ў.* **700** Большасць вымаўляе [и], аднак у некаторых адчуваецца нешта падобнае да [у]: *к'ун', в'ул, н'уγ, р'иᵚк, в'ис, дв'ир, в'иᵚл, к'иᵚн', н'иᵚч, л'ис'и́в, рок'и́ᵚв, раз'и́ᵚв.* **701** *γот, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', колхóс, нох, за γорóй, лысóв, разы́в.* **703** *р'ик, в'ис, дв'ир, в'ил, к'ин', ныᶤч, л'ис'и́в, рок'и́в, раз'и́в.* **704** *р'ик, в'ус, двуᵚр, в'уᵚл, куᵚн', ныᶤγ, дв'ир.* **706** *двôр, пóмн'у, у тôй, крамóкл'и, вос, γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', нôх, за γарôй, нôч, сырóй, с'л'апóй, за крутóй, л'асóў, радóў, разôў.* **708** *двôр, дôм, стôл, γной, тôк, пôжн'а, γадôў, мôжна, на тôм, пъкôт, сву͡ой, пудóў, скôл'к'и, дахôт, пакôс, мôй.* **711** *вôс, γôт, двôр, вôл, кôн', нôх, сырóй, с'л'апóй, маладôй, л'асôў, γадôў, братôў, γалôў, вазôў.* «Закрытасць» [ô] нямоцная, некаторы раз ледзь улоўліваецца ці не адчуваецца зусім. **712** *хутарóў, с'енакôс, хлóпцаў, γу͡ос'ц'и, γу͡от, нôч, кôнск'а, скôл'к'и, тóнк'и, брôт, кôн', γнôй.* **713** *кôт, нôс, бôл'ш, γôт, паравôс, нôш, двôр, кôл, вôс, вôл, кôн', з нôх, маладôй, с'л'апóй, л'асôў, братôў, пастухôў, γадôў.* **716** *кôт, кôн', мôст, γôдᵀ, вôзᶜ, двôр, вôл, кôн', нôγˣ, дварóў, волóў, разóў.* **721** *γôд, вуз, двур, вул, кун', нуч, л'исóв, γодôв, разôв.* **722** *сту͡ол, бу͡ор, γу͡ор, ту͡орт, ву͡ол, ку͡он', дву͡ор, γу͡од, γод, засóўка.* **723** *вез, γед, двер, вел, кен', л'есóў.* **725** *вез, γед, двер, вел, кен', неγ, л'есóў.* **726** *рык, в'из, дв'ир, н'ич, в'ил, к'ин', ноћ, з γорóй, за водóй, сырóй, бедóй, слепóй, крутóй, л'исóў, рыкóў, розóў.* **727** *γод, р'ик, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'иγ, л'ис'и́в, рок'и́в, раз'и́в.* **728** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'иγ, мóжно, вазóн, γадóў, разóў.* **729** *γод, р'ик, стоγ, выз, выл, дв'ир, разы́в, л'исóв.* **730** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', л'исóў, γодóў, раз'и́ў.* **731** *у н'ис, шнур'и́вк'и, по надв'и́рках, к'и́н'мы, р'и́вн'е, б'ил'ш, бол'ш, штан'и́в, плыт, плот, к'и́шка* (кошка), *п'ист, хв'ист, на дв'ир, с'и́шка, сы́шка, тыл'ко, стр'ий, др'ит.* **732** *γот, двор, ноћ, л'ис'и́в.* **733** *ст'их, γод, н'иγ, к'ин', бок, лос', колхóз, торф, ход, рок, сол', ст'ил, рост, бóчка, в'из, дв'ир, в'ил, за γорóй, л'исóв, разóв.* **735** *ћод, в'из, дв'ир, нôћ, л'исôв, ћодôв, разôв.* **736** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', ноγ, порóγ, γорóй, стенóй, сырóй, порóй, тобóй, собóй, слепóй, лесóв, рубл'и́в.* **737** *ћод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'ић, л'ис'и́в, розᶤи́в.* **738** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', л'исóв, γодóв, разы́в, л'исóв, разы́в.* **741** *γод, в'из, в'ил, к'ин', н'иγ, л'исóв.* **743** *часôў, лôжку, тхôр, тхарôў, калхôзны, рôс, садавôт, рôт, γнôй, камôрн'ик, калхôс, вôску, пôчта, бôл'ш, свой, дôм,*

ĥôйž'ам, мôжна. **745** *вôс, двôр, γôт, кôн', знôй, вôл, тôл'к'и, бôл'ш, кôл, кôл'ко, л'асóў, разóў, γадóў.* **746** *γуот, нуоч, на фрóн'ц'и, калхуос, руой, буол'ш, хвуойн'ик, патуом, муой, вазуон, завуот, наруот, стуол, буой, нуош.* **747** *буок, пры Пуол'шчы, у прóшлум, γадуоў, хлóпцы, туол'к'и, вуот, туой, калγуос, γавуоркайу, буол'ш, куон', γадуоў.* **750** *γот, двор, вол, кон', пол, кол, стол, за вадóй, за γарóй, сырóй, л'асóў, γадóў, валóў, сталóў, дварóў, двôр, γôт, услôн, стôл, тôк, плôт, стôй, Бôрк'и, вос, вос', разóў, жывôт, γôт, бôл'шы.* **752** *пол, двор, вол, кон', нох, γот, вос, сырóй, с'л'апóй, за γарóй, сырóй, л'асóў, γадóў, двôр.* **754** *вôз, двôр, вôл, кôн', бок, спокóйно, у старóй, л'асóў, у пустóй, ток, бой, бойцóў.* **756** *γуот, вуос, двуор, вуол, куот, руот, нуох, за γарóй, за ракóй, на крутóй, л'асóў, γадóў, плуγóў, разóў.* **760** *кóн'м'и, дóбра, пут* (пот), *γод, тóл'к'и, настóл'н'ик, γорóй, γодóў, вол, кон', разóў, дроў, двôр, γôркайа.* **762** *мóжно, стôйло, тôк, возôўн'а, услóнчык, бôнда, стôл, плот, чыстакóл, стыл* (стол), *мôжно, мôцны, γнôй, двыр, стыγ, услы́н* (услон). **763** *γод, вуз, двур, вул, кун', нуч, γодóў, разýў.* **764** *пýзно, снôп, станóўл'аты, не бýйса* (не бойся), *потóмл'атца, хлóпчыка, у нôшку, бул'ш* (больш), *мый* (мой), *по-надвýрску, не пýйдеш.* **765** *стôγ, пôд, вôз, воз, вул, вол, кôн', нôжка.* **766** *кын', стыл, выз, кыт, был'ш, выл, γод, ноγ, пызно, к сл'епóй, не быйц'еса, л'есóў, γадóў, разóў.* **767** *ныч, воўкыў, рóбл'ат', зырка, двыр, ныжки, рыўны, γыд, выз, двыр, выл, кын', ныγ, сырóй, с'л'епóй, л'есóў. γодóў, разóў.* **768** *γод, вуз, двур, вул, кун', нуч, сырóй, слепýй, крутóй, γодóў, разóў.* **769** *в'ис, дв'ир, к'ин', н'их* (ног), *тык, γод, в'ил, к'ит, ныч, нышка, к'йшка* (кошка), *лесóв, γодóв, ныш, γной, γный, пóуйде, сышка.* **770** *γод, в'из, в'ил, дв'ир, к'ин', н'ич.* **772** *ĥод, в'из, дв'ир, в'ил, ныĥ, розýв.* **773** *ĥуд, вуз, двур, вул, кун', нуĥ, сырóй, слыпóй, крутóй.* **775** *γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', л'асóў, л'асôў, γадôў, разóў.* **777** *γôт, вôс, двôр, кôн', за γарóй, л'асóў, разôў.* **778** Націскное **«о»** ў закрытых складах вымаўляецца блізка да [у] [ô]: *пôзно, γôд, палôск'и, кôўш, бôγ.* **783** *двор, стол', пóл'ск'ийа, тон, ноч, сынóў, ваўкóў, кон', дрóбны, нôс, закôн, стôл, γôт, на стôйл'е, γадôў, разôў, вазôўн'а.* **784** *двуор, двор, на тôй, на тôм, нôч, буоб, тôл'ко, у сухôм, γадôў, знôў, бôл'ш, разôў, бôγ, бôб, сôл', вôз, кôпка, кýпка, лýжко, лôжко, сôшка, сôх, зýрка, зôрка, пýс'ц'алка, пýйź'еш, пýмн'и, стул, γóд, вôз, вôл, кôн', плôт, тôк, γарóй, сырóй, с'л'епóй, крутóй, пôйдам, кôрмы, л'асóў, γадóў, разóў, аблôжка, γнôй, раскôшно, кôтне.* **785** З дыфтонгамі сустрэліся словы: *вуос, двуор, вуол,* але: *кон', нох, л'асóў, γадóў, разóў.* **787** *γод, γуод, вол, вуол, двор, двуор, γарóй, γаруой, крутóй, крутуой, γадóў, γадуоў;* [уо] — менш. **788** *γуот, вуос, двуор, вуол, куон', ноуч, крутóй, с'л'апóй.* **793** *γуот, вуос, вуол, куон', двуор, л'асóў, разóў.* **795** *мóжно, помôх, смóлны, дворôў, бôл'шаγо, на двôр, прóшлы, хôт, н'е мóжно, γуркôў, бôγ, кôл'к'и, тôл'к'и, рôдн'ен'к'и, кóн'м'и, кóн'м'и, збôрн'а, вôс, γôт, вôл, нôх, γадôў.* **798** *плôтка, рôдны, пôйź'ем, двôр, γôд, стôйло, бл'инцôўка, рôγ, стôγ, покôс, плôт,*

пôл, заслôн, честокôл, γнôй, луγовôй, с'енокôс, долôў, бôл'ш, мôцно, кôл'ко, схôд, кôл'ко, стôл, тарынôўк'и, мус'л'инôўка, бôх, мôст, крôп, кôл, зубôў, пойдôм, γовôрку, снопôў, хуторôў, мостôў, волосôў, разôў, пожôў, кл'учôў, кошôў, сторожôў, косцôў, зайцôў, роγôж, пôр, буйакôў, слôў, нôж, бôл', γôрк'и, пôп, кôн', хвôст, мôй. **799** γот, вос, двор, вол, ку͡он', ноγ, л'есôў, γадôў, разôў. **801** бол'ш, на двôр, долóў, па прóсту, хлóпчык'и, домóў, γадóў, γолóў. **802** кôн', плôт, слôн, стол, стоγ, двôр, пол, γной, γод, на воз, ноγ, γодóў, збóжжа, конóпл'и, настóл'н'ица, картóпл'и, бóл'шы, домóў, γуркóў. **803** ву͡ол, на ту͡ом, ну͡оч, воўкóў, ку͡он', зу͡орка, дву͡ор, γыд, двыр, выз, выл, кын', ныγ, л'есóў, γодóў, разóў. **804** тôк, плôт, слôн (заслон), кôс'йе, пôжн'а, стôγ, укрôп, γôд, вôс, двôр, вôл, кôн', нôх, л'есóў, разôў. **805** бôγ, колхôзна, γрыбôў, пôп, навôз, повôск'и, у вôйску, пôзно, γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, с'л'епôй, за крутóй, л'есôў, γодôў, разôў. **806** γôд, вôз, γод, воз, вôл, кôн', кон', сôл', бôγ, стôл, γадóў, л'асóў, разóў, стол', нôж, мозôл', кош, ком, стôγ, лôγ. **808** γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, за γорôй, сырôй, сл'епôй, крутôй, л'есóў, γодôў, разôў. **810** γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, за γарóй, сырóй, сл'епóй, крутóй, л'есóў, γодóў, разóў. **811** γо^{у}д, во^{у}з, дво^{у}р, во^{у}л, ко^{у}н', но^{у}γ, лесóв, разóв. **812** γу͡од, ву͡оз дву͡ор, кон', ну͡оγ, л'есу͡оў, γаду͡оў, разу͡оў. **813** γôт, кôн', вôл, нôж, с'л'апóй, л'асóў, γадôў. **815** γот, вос, двор, вул і вол, за γарóй, сл'апóй, л'асóў. **816** укрôп, кôн', вôз^{с}, γу͡од^{т}, вóстраў, ву͡остраў, тапôр, сахôр, па хрôнту, па аднôм, пакôс, пôп, пу͡оп, γадôў, палкôўн'икам, вôл'н'ица, в'интôўку, γавôрка, Папкôўск'и, ат былатôў, бôй, нарыхтôўку, нôччу, н'и мôх, зубрôўцы, с кустôў, дôм, бôр, нôжны, бôрк'и, вôстраў, мôжна, Баркôў, хвôйн'ик, стаγôў, прапôлку, кон', у Кôўн'е, закôт, мост, пуд мôст. **818** тôл'ка, двôр, настôл'ник, бôт, тарынôўка, памôст, укрôп, кôл, маркôтна, заўγôдно, н'е тôл'ко, скôл'ко, бôл'ша, навôз, хвôст, калôдка, далôў, жывôт, пôзно, лôс', γод, радôўк'и. **819** помóγ, пудôў, дôм, у сталóўце, свôй, п'араγарôдку, слóў, мôй, хлôпцы, ку͡ол, у кладôўку. **823** γод, с кóн'м'и, вôн', ву͡он', вôл, кон', γадôў, γаду͡оў, γалôў, пат страхóй. **824** дом, у вóйну, дабравóл'цы, бôл'ш, ноч, вôл, у Арлôўскай вôблас'ц'и, мôй, на бок, ноч, тôк, вôл'ных, мôцны, вôтчына, кôшка, кôт, нôжка, слабôдка, сôл', бôйка, нарыхтôўку, стôл, кôн', бóл'ш, рôγ, раскôпк'и, γадôў, γôрк'и, л'есóў, разóў, γадóў. **826** слабóдна, прысôхла, з'в'енавóй, прыхóднаγа, вôз, за γарôй. **827** снôп, у тôм, твôй, мôст, снапôў, валôў, вôз, дóбро, частакôл, зноў, вазôў, на канôпл'и, с'ам'иγôтка, нôч, γôрка, дварôў, нôж, γôт, стôх, н'и пôйг'е, бôх, с'енакôс. **828** дрôбны, стôл', стóпка, γот, кóтна, вôл, скот, квôкча, кôшка, дрôзд, γадóў, л'асóў, с'л'апóй, жывóт, хвост, нôш, нôс, боб, нож, тóрба, плôт. **829** γôд, вôз, двôр, стôл, кôл, вôл, пôл, кôн', рôγ, бôγ, стôγ, парôγ, нарôγ, γарóй. парóй, наγóй, рукóй, страхóй, сл'апóй, крутóй, сц'анóй, травóй, γалôў, дварôў, стаγôў, валôў, разôў. **830** тôл'ко, памидôр, γадôў, разγавôр, пôзно, γадôў, лôмц'ик, бок, у тôм, стôх, вôчка. **831** γу^{о}д, ву^{о}з, дву^{о}р, сну^{о}п, ву^{о}л, пу^{о}л, з ну^{о}γ, ру^{о}γ, сту^{о}γ, плу^{о}т, кру^{о}т, за γарóй, сырóй, сл'апóй, маладóй, крутóй, старóй, л'асôў,

γадôў, разôў. **832** γôд, вôз, двôр, вôл, снôп, укрôп, кôн', плôт, скôт, рôт, крôт, парôγ, за γарóй, сырóй, рудóй, крутóй, св'атóй, γуод, вуол, двуор, куон', вуоз, нуоγ, за γарóй, сырóй, сл'епóй, крутóй, л'есóў, разóў, γадóў. **833** γуод, вуол, двуор, вуоз, пуол, нуоγ, за γарóй, сырóй, сл'епóй, крутóй, л'есóў, разóў, γадóў. **835** γуод, вуоз, двуор, вуол, куон', нуоγ, за γарóй, сырóй, сл'епóй, крутóй. **836** γот, вос, двôр, вôл, кôн', ноγ, за γарóй, л'есóў, γадóў, разóў. **837** γôд, вôл, нôγ, кôн', снапóў, разóў. **838** γуот, вуос, двуор, вуол, куон', нуож, зъ γърóй, сырóй, сл'епóй, крутóй, л'есóў, γодóў. **839** γуот, вуос, двуор, вуол, куон', нох, зъ γърóй, сырóй, с'л'апóй, крутóй, л'есóў, γъдóў, ръзóў. **840** воз, γод, двор, вол, кон', ноγ, крутуой, л'есуоў, разуоў. **841** нôч, ноч. **843** γôд, кôт, сôл', вôз, двôр, вôл, кôн', нôж, за γарóй, с'л'апóй, л'есóў, разóў. **844** γôд, вôз, кôн', вôл , двôр, γод, воз, кон', вол, двор, γадóў, л'есóў, валóў, дварóў. **846** частокôл, плôт, тôк, мôст, у бôк, γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, крутóй, с'л'епôй, л'есóў, разóў. **847** плôт, мôй, тôл'к'и, нôч, бôл'ша, тôк, найбôл'ш, кôз, вôс'мы, γôд, з рôжкам'и, γрецкôўйе, бôр, брôд, укрôп, снопôў, вôл (чуецца *вул*), поγоворка, кôтна, кôт, мôст, дôл, кôл, нарôд, γôл'йе, лôўко, оскôлк'и, л'есôў, дубôў, γарадôў, б'ереγôў, садôў, сватôў, γр'ибôў, кôн'. **849** γо^{у}д, во^{у}з, во^{у}л, ко^{у}н', но^{у}ч. **851** мôкры, тôк, плôт, на нôшках, с'енокôс, крôп, γôд^{т}, вôс, двôр, вôл, нôрка, кôн', к сырóй,с'л'епóй, крутóй, л'есóў. **855** в'ôз, γадóў, стôл', у аднóм, на тôм, нôччу, сноп, тôк, тóрба, панóў, стôпка, удвóх, мôст, тôл'ка, шастакóл, плот, кôн', кôт, стôγ, чарв'акóў, с'енакôс, часóў. Закрытыя сустракаюцца, але рэдка. **862** стол', роγ, γод, вол, стôл', вôл, γôд, нанôс, мôй, тôл'к'и, у такôм. **880** γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, за γарóй, сырôй, с'л'апôй, крутôй, л'асôў, γадôў, разôў. **882** γôд, вôз, двор, вôл, кôн', нôγ, за γарóй, сырóй, л'есóў, γадóў. **885** γôд, вôз, двôр, вóл, кôн', ноγ, за γарóй, л'есóў, γадóў, разóў, здôхла, плôт; [ô] адзначана толькі ў закрытых складах. **886** γôт, вôс, двôр, вôл, кôн', нôγ, за γарóй, сырóй, с'ц'анóй, крутóй, л'асôў, γадôў, разôў. **887** вол, γот, ноγ, кон', ноγ, γодóў, γôд, вôз, двôр, вôл, стôл, кôн', нôγ, стôγ, бôк, кôп, кôт, мôст, ноч, сырôй, с'л'апóй, γлухôй, крутôй, γустôй, малôй, маладôй, старôй, пустôй, л'асôў, кустôў, мастôў, разôў, γадôў, γрыбôў, стаγôў, валôў, вазôў, на тôм. **888** γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, стôл'к'и, кôл, хôд, зуслôн, двôрн'а, плôт, бол'ш, пôйґ'а, л'асôў, γадôў, разôў, мухалôўка. **889** γот, воз, γу^{о}д, ву^{о}з, ву^{о}л, кôн', ну^{о}γ, за γарôй, сырóй, с'л'епóй, крутôй, л'есý^{о}ў, γадý^{о}ў, разý^{о}ў, карôўка, γалôўка, γалý^{о}ўка. **890** γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, за γарôй, сырôй, с'л'апóй, крутôй, л'асôў, γадôў, разôў. **891** γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, за γарôй, сырôй, л'есóў, γадóў, разóў. **902** куон', зуорка, двуор, двор, плот, вол, кот, γод. У некаторых асоб [о] ў словах *вол, γод, кот* не зусім чыстае, але не мае такога прыгуку [у], як бывае пры «закрытым» [ô]. **904** γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, за γарôй, с'л'апóй, крутôй, разôў, л'áсôў, γáдôў. **907** кôл, стôл, γôд, вôз, двôр, вôл, кôн', нôγ, стôγ, дôм, бох, рох, укрôп, л'асôў, ваўкôў, разôў, братôў, стаγôў, мухалôўка.

909 *воз, γод, кот, за γарóй, γôд, у тôм, калхôз, нарôд, двôр, на стôγ, тôк, γнôй, γрôзна, пôзна, шчетавôд, γôл'л'е, пôйг'им, у бôк, γадôў, нôч, прôйг'е, бôγ, разγавôр, пôл'за, хвôст, у бôл'н'ицу, рôднайа, твôй, у сталôўцы, къ^а^манг'ирôўку.* **939** *вôл, двôр, на тôй, на тôм, нôч, ваўкôў, сынôў, дамôў, с'ц'ьнóй, у сырôй, с'л'ипôй, н'и мôγ, вот, кôн', зôрка, двôр, стôй, дрôбны, нôжка.* **945** *вуыз, двуир, в'ил, куын', нуых, слыпуой, крутуой, раз'йў.* **946** *γод, в'ик, дв'ир, вол, в'ил, к'ин', н'ич, л'ис'йв, γод'йв, раз'йв.* **951** *р'ик, воз, дв'ир, вол, к'ин', н'иһ, лыс'йв, рок'йв, раз'йв.* **953** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'иγ, за γорóй, л'ис'йв γод'йв, раз'йв.* **955** *р'ик, в'из, дв'ир, к'ин', ныγ, л'исóв, рак'йв, разыв.* **958** *γод, двор, вол, ноγ, л'исóв, γадóв, р'ик, р'йвно, тх'ир, к'ит, γод, дв'ир, б'иб, к'ит, к'йшка, к'ин', н'ис, хв'ист, р'ик, стыл'ко, н'иж, ст'ил, б'йл'шы.* Дыфтонгаў няма. Закрытых няма. Наглядаецца пераход [о] ў [и]. **960** *һод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'иһ, һодóв, л'исóв, разóв.* **961** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, лыс'йў, γодóў, раз'йў.* **962** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', н'иγ, лыс'йв.* **963** *γод, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', ныч, л'исóў, γодóў, разыў.* **964** *γуод, вуоз, двуор, вуол, куон', крутуой, γодуоў, γод, вус, двур, вул, кун', нуγ, разóў.* **965** *γот, в'из, дв'ир, в'ил, к'ин', ныγ, γодыў, разыў.* **966** *γôд, вôс, двôр, вôл, кôн', нôч, нôγ, л'есóў, γодóў, γот, вос, двор, вол, кон'.* **967** *γôд, вôз, двôр, вôл, разýв, кôн', л'есôв, л'есýв, γодýв. на крутôй, сл'епôй, сл'епýй.* **968** *γод, вуз, двур, вул, кун', нуγ, л'исýв, γодýв, вос, двор, вол, кон', за γорóй.* **971** *γôд, вôз, двôр, вôл, кôн, нôγ, сырóй, л'есôў, γадôў.* **974** *мôй, γн'ездôў^в^, морôў^в^, ножôў^в^, кл'учôў, косцôў^в^, γôд, γодôў^в^, твôй, тôл'ко, скрôз', обрôк, вôл, вôз, двôр, скôл'к'и, бôк, буок, тôк, стôл, стôγ, настôл'н'ца, постóйц'е, шостокôл.* **975** *на стôл, колочôўка, уздôўж, нôж, цы^е^пôлно* (цапільна), *пакôс, облôγ, пôп, бôб, потôм, γнôй, снопôв, на прôст, стôγ, кôтна, у бôк, пóйг'е, нôч, настôл'н'ица, кôт, тôк, пôл, крôп, кôл, маркôтно, нôγ, кôл'к'и, γôршы, мóжна, γôркайа, вôкны, лóжку, лôжку, Паγôст, нарôс, плôт, м'естôв, вôс', бôк, γôд, косцôў, зайцôў, дохтурóў, γадôў, двôр, мôй, твôй, вôйско, простôр, берлôγ, мазôл', дрôзд, пôйд'е, луγôў, пр'иволôк, нôч, розγовôр, нôж.* **976** *ток, т'ел'ефóн, н'и моγ, скôт, нóч'йу, γôд, пôст, бôй, похôд, бôр, мôст, настóл'н'ица, тôк, кôс'йе, вôз, двôр, вôл, кôн', ноγ, за γарóй, сырóй, с'л'епóй, на крутóй, л'есóў, γодóў, разóў.* **977** *прôйд'е, вскрôз', бôк, вôйско, γôд, обôз, помôγ, рôвно, стôл, пôл, вôл, бôл'ш, тôл'ко, γôд, хвôст, кôн', л'есôў, вôл, вôз, запрôγ, трôс, скôл'ко, вôжк'и, пôзно, крôп, скрóз', хлóпцы, дóбры, трóшк'и.* **978** *γуркôв, в'енкôў, γôд, бôл'ш, н'имнôжко, кôст', вул, кун', кôн', удôв, вуз, пуп, стул, сôл', γôрко, буγ, боγ, пудрóс, надвýрны, абхôд, скôт, кôп, двôр, друзд, тôк, тук, γôд, л'есôв.* **980** *γод, воз, двор, вол, кон', ноч, за γарóй, л'асóў, γадóў, пôп, вôл, γôд, плôт, с'енакôс, крôп, стôγ, пастôл, заслôн, тôк, двôр, вôл'х'и, в'ерстôў, пôзно, сôл'.* **983** *γôд, вôз, вôл, кôн', н'иγ, ноγ, γарôй, стрôй, сл'апôй, крутôй, γадóў, л'есôў.* **988** *γôд, вôз* і рэдка — воз; *двôр, вôл* і рэдка — *вол; кôн', нôγ, за γарôй* і рэдка — *за*

γарóй; сырôй, сл’апôй, крутôй, л’асôў, γадôў, разôў. **989** *γôд, трудôў, нôγ, возôв, вôз, стôγ, у калхôз, скôт, сôл’, двôр, вôл, кôн’, с’л’епôй, крутóй, л’есôў, γадôў, разôў.* **990** *γôд, двôр, тôл’к’и, бôл’ш’, рôс, γадôв, вôз, вôл, кôн’, нôγ, л’есôў.* **991** *γод, двор, γôд, тôк, дубрôўка, γрецкôўка, стôγ, плôтка, кôн’м’и, повôзка, волôў, на плôт, γадôў.* **992** *γôд, вôз, двôр, вôл, кôн’, нôγ, за γарóй, сырóй, сл’епóй, крутóй, л’есóў, γадóў, разôў.* **996** *γод, воз, кон’, за γарóй, γôд, вôз, двôр, кôн’, за γарôй, за ракôй, γнôй.* **997** *γод, воз, γуод, стуол’к’и, разγовóр, нуоч, вуодк’и, дуом, бóл’шый, луозка, лóзка, покóс, буор, на туом, буракуоў, муой, у γустуом, муой.* **999** *γод, двôр, вôл, кôн’, нôч, зъ γорóй, л’есôў, γодôў, розôў, вôз, вуоз, павôзка, навôз, дôм, стôл, навуоз, в’етрôў, стôγ, бу^{о}б, на стуол, вôйны, руодны, завôд, вôт, вут.* **1003** *γод, вуоз, двуор, вуол, куон’, нуоγ, с’л’епуой, крутóй, л’есуоў, γодуоў, разуоў.* **1004** *γод, вуоз, двуор, вуол, куон’, нуоγ, крутóй, л’есуоў, γодуоў, разуоў, скуол’к’и, пуозно, пôзно, руодны, буоγ, стуоγ, куон’, куот, плуот, γадôў, γодуоў, колхуоз-ном, стуол, ствуолка, кôт, γуод, сапуоγ, волуоў, об молодôм, покóс, воўкôў.* **1007** *γот, вос, вол, верстôў, γадôў, пудрôс, д’едôў, двôр, тôк, дрôбн’ен’ка, вôз, γôд, вôл, γрôб, мôст, сôл’, дôм, разγовôр, скрôз’, γôрка, покôс, стôγ, кôтна, рôγ, настôл’н’ик, рубл’и́в, ти́л’ко.* **1008** *γод, вуоз, двуор, вуол, кон’, за γарóй, сырóй, морôз, разóў, пôйде, γвôзд, вôз, запрôγ, нôч, на кôл, йазыкôв, у тôм, γôд, хлôпцы, кôп, стôγ, пôзно, у кладôвцы, γребцôв.* **1009** *γуод, вуоз, двуор, вуол, за γаруой, сыруой, крутуой, л’асóў.* **1010** *γод, воз, вол, γôд, пôзна, най-бôл’ша, тхарôў, нôс, вôжк’и, твôй, разγовôр, кнôт, у тôм, у аднôм, кôн’, настôл’н’ик, патôм, перевôзка, мôст, пôйдам, клôп.* Закрытае [ô] чувацьдобра. **1011** *γод, воз, вол, сôм, плуот, кôн’, куон’, б’ерлуоγ, з’алуоγ, γôнко, γýнко, пýзно, пôзно, колхуоз, луодкам’и, мурôγ, покýс, покôс, покуос, полýў, мурýγ, на помýс’ц’и, нуож, плуот, γуод, у тôм, γоруой, пуд туой, γуод, хвôйн’ик, хвýйн’ик, скуол’ко, γоруой, покýс, покôс, нôж.* **1013** *γуод, вуоз, двуор, вуол, куон’, за γаруой, сыруой, крутуой, л’асуоў, γот, вос, двор, вол, кон’, нох, л’есóў, γот.* **1018** *γôд, вôз, двôр, вôл, кôн’, нôh, за γарóй, сырóй, л’асôў, γадôў, разôў.* **1021** *γод, воз, двор, вол, кол, ноч, с’л’апóй, с’л’апôй, ласóў, забôр, частакôл, плôт, стôл’к’и, γôд, у Пôл’шчы, покôс, пудôв, двôр, скôл’к’и, нôч, γвôзд, здôр, вôл, скрôз’.* **1022** *γод, воз, двор, вол, кон’, за γарóй, сырóй, с’лапóй, крутóй, л’асóў, сôл’, рôй, свôй, стôл’к’и, граматвôд, тôл’к’и, на йакôм, на касôм, поγôт, двôр.* **1023** *γод, воз, двор, вол, за γарóй, сл’апóй, двôр, чулкôў, бôγ, нôс, услôн, плôт, збрôд, γадôў, стôл’, пастанôўл’ена, вôз, кôт, хл’евôў, паγôдка, у тôм, камôрка, разγавôр, пас’арôд, стôγ, кôл’к’и, плôтка, капôт, кôл, абмôкла, кôтнайа, пôп, γуркôў, бôл’ша, патôм, капôт, замкóў, настôл’н’ица.* **1024** *γод, воз, двор, вол, кон’, за γарóй, л’асóў, γадóў, разóў, γôд, вôз, вôл, двôр, кôн’, нôγ, за γарóй, с’л’апôй, за крутóй, л’асóў^{в}, γадôў, радôў.* **1025** *γод,*

укрôп, γôд, вôз, на двор, кон', вôл, бôл'шы, ноγ[x], сырóй, с'л'апóй, за крутóй, л'асôў, γадôў, γôд[т], разôў, круγóм, хвост, двóйк'и, тôк, навôз, нôс.

Карта № 36

НАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ ПАСЛЯ ШЫПЯЧЫХ У ІНФІНІТЫВЕ І ФОРМАХ ПРОШЛАГА ЧАСУ ДЗЕЯСЛОВАЎ ТЫПУ
маўчаць, дрыжаць, крычаць

Карта складзена на матэрыяле пытання № 33:

«Які гук вымаўляецца замест націскнога **а** пасля шыпячых:

а) перад мяккім зычным: *крычаць* ці *крычэць, пішчаць* ці *пішчэць, маўчаць* ці *маўчэць;*

б) перад цвёрдым зычным: *крычаў, крычоў* ці *крычэў; крычала* ці *крычэла..?»*

На гэтай карце картаграфуюцца націскныя галосныя [а] і [е] ў формах інфінітыва і прошлага часу ўказаных дзеясловаў, што і складае асноўнае супрацьстаўленне карты.

Пры картаграфаванні матэрыял пунктаў «а» і «б» не размяжоўваецца, паколькі характар галоснага тут не адрозніваецца ў залежнасці ад пазіцыйных умоў. Фактычны матэрыял не адлюстроўвае залежнасці вымаўлення [а] або [е] ад папярэдняга і наступнага цвёрдага ці мяккага зычнага. У адказах прыводзяцца формы з [а] і [е] пасля цвёрдых і мяккіх шыпячых як перад цвёрдымі, так і перад мяккімі зычнымі.

Картаграфуемы матэрыял неаднародны. У адных адказах адзначаны паралельныя формы з [а] і [е] ад адных і тых жа дзеясловаў, у іншых больш-менш паслядоўна вытрымліваецца форма з [а] ад дзеясловаў *маўчаць, крычаць*. Аднак улічыць рознага тыпу адхіленні асобных дзеясловаў на адной карце не магчыма, таму паралельныя варыянты ад адных дзеясловаў *(крычáў, крычэ́ў)* і тыя ж варыянты ад розных дзеясловаў *(крычáў, дрыжэ́ў)* картаграфуюцца аднолькава.

Калі ў матэрыяле адзначаны формы з [а] і [е], то на карце картаграфуюцца абедзве формы.

Фанетычныя адрозненні ў рэалізацыі націскнога галоснага ў паасобных формах (*крычúў, крычúты, кричи͡еты*) абазначаюцца на карце адсылачнымі знакамі.

Прыведзены ў каментарыях фактычны матэрыял адносіцца да наступных выпадкаў: а) калі знакі ставяцца на аснове недастатковай колькасці прыкладаў; б) калі адказы суправаджаюцца тлумачэннямі і заўвагамі збіральнікаў; в) калі адзначана форма на **-оў** *(крычóў)*.

Матэрыял з паўднёвай зоны, які адлюстроўвае фанетычныя асаблівасці, што не картаграфуюцца на гэтай карце (наяўнасць мяккіх зычных перад рэфлексамі „ě", а таксама цвёрдых зычных перад галоснымі пярэдняга рада), больш поўна змяшчаецца ў каментарыях.

Адказы з паслядоўным ужываннем форм з адным тыпам націскнога галоснага і выпадкі паралельнага ўжывання форм з націскным [а] і

[е] ў каментарыях не прыводзяцца. **4** *бл'ишче́ў, п'ишча́ў.* **16** *маўча́ц', маўче́ц', крыча́ў, крыче́ў.* **25** *дрыжа́ў, задрыже́ў, бурча́ў, бл'ишча́ў.* **29** *крача́ў, маўче́ў, др'ижа́ў, п'ишча́ла.* **34** *п'ишча́ў, бл'ишча́ла, п'ишча́ла, бл'ишче́ў, п'ишче́ў, бл'ишче́ла.* **61** *п'ишча́ў, дрыжа́ў, бл'ишче́ў, трышча́ў, γуча́ў.* **93** *кр'ича́л'и, п'ишча́л'и, бл'ишче́л'и, крыча́ў.* **114** *крыча́ў, п'ишча́ў, трашче́ў.* **116** *маўча́лъ, трашче́лъ, п'ишче́лъ.* **146** *йон крыча́ў, йон маўча́ў, йон дрыже́ў, вурче́ў.* **152** *йон пача́ў дрыжа́ц', крыча́ц', бурча́ц', γуча́ц', трашче́ц'.* **170** *крыча́ў, п'ишче́ў, маўча́ў, дрыже́ў, бл'ишче́ў, γуче́ў, маўча́ла, п'ишче́ла.* **174** *крыча́л'и, крыча́ў;* але і паралельна: *крыче́ў, п'ишче́ў, крыче́ла, п'ишче́ла, крыче́л'и, бл'ишче́л'и.* **175** *бл'ишче́ц', γуче́ц', бл'ишче́л'и, дрыжа́ў, вурча́ў, бурча́ў, γуча́ў, п'ишча́ла.* **176** *крыча́ц', крыча́ў, крыча́ла, бл'ишче́л'и.* **177** *крыче́ц', крыче́ў, п'ишчо́ў, маўчо́ў, п'ишче́ў.* **189** *бл'ишча́ц', крыча́ў, п'ишча́ў, п'ишче́л'и.* **190** *дрыжа́л'и, бурча́ў, крыча́ў, бл'ишче́ла.* **206** *маўча́ц', п'ишче́ў.* **212** *крыча́ц', крычо́ў.* **215** *трашче́ц', бл'ишче́ц', дрыже́ў, маўчо́ў, трашче́ла, п'ишче́л'и, маўча́л'и.* **216** *крыча́ц', крыча́л'и, крыче́л'и, крычо́ў, крыча́ў, крыча́ла.* **219** *п'ишча́ц', п'ишче́ц', п'ишче́л'и, п'ишча́ў, маўчо́ў, п'ишче́ў.* **221** *п'ишча́ц', п'ишче́ц', крыче́ц', крыча́л'и, маўча́л'и, крыче́ў, крычо́ў, маўча́ў, ста́л'и стуче́цца.* **222** *крыча́ў, бурчо́ў.* **240** *дрыже́ў, бурче́ў, трашча́ў, п'ишча́ла.* **254** *крыча́л'и, маўча́л'и, вурча́л'и, γуча́ў, γуче́л'и.* **265** *крыче́ў, крыча́ў, п'ишче́ў, вурча́ў, бурча́ў, бл'ишче́ла.* **266** *крыча́ў, п'ишча́ў, вурча́ў, бл'ишче́ў.* **275** *крыча́ў, п'ишче́ў, дрыжа́ў, вурче́ў, трашче́ў, п'ишче́ла.* **285** *крыча́ў, п'ишче́ў, бурче́ў, бл'ишче́ў, крыча́ла, трашче́ла.* **286** *крыча́ў, п'ишча́ў, бурча́ў, бл'ишче́ў, трашче́ла, бл'ишче́ла.* **290** *п'ишче́л'и, крыча́ў, маўча́ў.* **309** *γр'уче́л'и, бурч'е́ў, маўча́ла, п'ишче́ла.* **310** *п'ишче́ц', кр'ича́л'и, п'ишче́ў, мъўча́ў.* **319** *крыча́ў, маўча́ў, вурче́ў, дрыже́ў, бурче́ў.* **325** *п'ишче́л'и, маўча́л'и, крыча́ў, п'ишче́ў.* **336** *кр'ича́ў, мыўча́ў, бурче́ў, бл'ишче́ў, кр'ича́ла, бл'ишче́ла.* **342** *ц'и до́ўга бу́ѓеш ты мн'е в'ишча́ц', ус'о́ маўча́ла, йон ус'о́ маўча́ў, бу́ѓе вурче́ц'.* **344** *пол трашча́ў.* **346** *γуче́л'и пчо́лы, ма́ц'и крыча́ла.* **350** *крыча́ц', крыча́л'и, крычо́ў, маўчо́ў.* **352** *крычо́ў, бурчо́ў, маўчо́ў, маўча́ла.* **357** *маўча́ц', крычо́ў, маўча́ла, крыча́л'и.* **362** *маўчо́ў, маўча́ла, крыча́л'и.* **364** *п'ишчо́ў, крыча́ла, маўча́л'и.* **369** *крычо́ў, дрыжо́ў, крыча́ла, крыча́л'и.* **374** *дрыжо́ў, γучо́ў, п'ишча́ла, п'ишча́л'и.* **404** *мыча́л'и, γуча́л'и, п'ишча́л'и, дрыже́л'и, γуча́ў, п'ишчо́ў.* **406** *дрыжо́ў, дрыжа́л'и.* **407** *мычо́ў, мыча́ла, мыча́ц'.* **408** *бурчо́ў, бурча́ц'.* **409** *крыча́ў, крычо́ў, дрыже́ў, вурче́ў, бурча́ў, крыча́ла.* **421** *маўчо́ў, журчо́ў, журча́ла.* **424** *вурчо́ў, дрыжо́ў, маўча́л'и.* **425** *маўчо́ў, маўча́ла.* **427** *крычо́ў, крыча́ла.* **429** *дрыжо́ў, вурча́л'и.* **430** *п'ишче́ц', бл'ишче́ц', крыча́ў, п'ишча́ў, крыча́ла, бл'ишче́ла, п'ишче́ла.* **431** *п'ишче́ц', дрыже́ц', вурче́ц', крыча́ў, п'ишче́ў, крычо́ў, бурче́ў, маўча́ла, п'ишче́ла, бурче́ла.* **434** *γуче́л'и, крыча́л'и, бл'ишче́л'и, маўча́ў, п'ишча́ла.* **435** *крыча́ў, крычо́ў, маўча́л'и.* **444** *аѓича́ц', аѓиче́ц', маўчо́ў.* **447** *бл'ишче́ў, крыча́ў, бурче́ў.* **463** *крыча́ў, п'ишча́ў, дрыжа́ў;* рэдка —*дрыжо́ў, п'ишчо́ў; крыча́ла.* **464** *п'ишчо́ў, маўчо́ў, крыча́ла.* **466** *п'ишче́ў, дрыжа́ў, дрыжо́ў, крыча́ла, маўча́ла.* **467** *п'ишче́ц', п'ишче́ла, маўча́ц',*

майчáл'и, крычáў, майчóў, п'ишчéў. **470** *γучóў, крычáла, крычáл'и.* **471** *бурчóў, бурчáў, майчáла.* **474** *крычáў, крычóў, п'ишчáў, п'ишчéў.* **475** *дрыжóў, дрыжáла.* **477** *крычáў, крычóў, майчáл'и.* **478** *трашчáў, бл'ишчáў, крычáла, п'ишчáла, бл'ишчéла.* **483** *бурчóў, п'ишчóў, бурчáла.* **488** *майчóў, крычóў, майчáл'и.* **489** *крычóў, майчáл'и.* **507** *крычáц', крычéц', крычáла, бл'ишчéла.* **509** *дрыжéц', п'ишчéц', п'ишчéл'и, дрыжéл'и, γучéл'и, крычáў, крычóў, п'ишчéў, дрыжéў, дрыжáў, крычáла, п'ишчéла.* **513** *крычôў, п'ишчôў, мойчôў, мойчáл'и.* **514** *жрыжáл'и, дрыжéл'и, вурчáл'и, дрыжáў, бл'ишчéў.* **516** *крычóў, крычáў, крычáла.* **534** *крычóў, γучóў, крычáл'и.* **537** *п'ишчéц', крычáў, п'ишчéў, майчáў.* **540** *крычáла, п'ишчéў, п'ишчéл'и, γучáл'и.* **542** *п'ишчéц', крычáў, п'ишчéў, мыйчáў.* **545** *майчóў;* часцей — *майчáў; крычáла, майчáл'и.* **446** *крычáў, майчáў, бурчéў, крычéла.* **550** *вурчáл'и, бл'ишчéл'и.* **574** *кричáц', п'ишчéў, бурчéў, п'ишчéла.* **600** *крычáл'и, майчáл'и, бл'ишчéл'и, γучéл'и.* **601** *дрыжéц', дрыжáл'и, вурчáл'и.* **628** *п'ишчáў, дрыжáў, γучáў, γурчéў.* **629** *кр'ичáл'и, п'ишчéл'и, тр'ашчéл'и, γучáл'и, вурчáл'и.* **632** *п'ишчáў, дрыжáў, вурчáў, бурчéў, трашчéў, γучéў.* **633** *тр'ашчéў, кр'ичáл'и, майчáл'и, бл'ишчéла, тр'ашчéла, п'ишчéла.* **639** *кр'ичáў, п'ишчéў, дрыжáў, кр'ичáла, мыйчáла, п'ишчéла.* **643** *бл'ишчéў, кр'ичáў, п'ишчáў.* **644** *кр'ичáў, майчáў, бурчéў, кр'ичáла, майчáла, бл'ишчéла.* **649** *бýду крычáц', майчáц', дрыжáц', дрыжéц', вурчáц', вурчéц', трашчáц', трашчéц',* але толькі—*майчáц'; крычáл'и, крычéл'и, крычáў, крычéў, крычáла, крычéла, майчáла.* **652** *крычéты, пышчéты, мовчéты, дрыжéты, бурчéты, блышчéв, крычéв, пышчéв, мовчéв, дрыжéв, бурчéв, блышчéв, трышчéв, γучéв, крычéла, трышчéла.* **654** *крычéты, пышчéты, мовчéты, крычéлы, пышчéлы, трышчéлы, мовчéв, дрыжéв, бурчéв, крычéла, мовчéла.* **659** *пышчéты, мн'авчéты, дрыжéты, пышчéл'и, мовчéл'и, γучéв, мовчéла, трышчéла.* **665** *крыч'áв, мувч'áв, мовчáт', блышчéт', γучéт'.* **687** *крычáла, майчáла, п'ишчéла, трешчы͡ела.* **698** *крыч'éты^{е}, мойч'éты^{е}, дрыж'éты^{е}, ворч'éты^{е}, дрыж'éлы^{е}, блыш'éлы^{е}, крыч'éў.* **699** *крыч'éты, пышчéты, мовчéты, дрыжéты, пышчéлы, мовчéлы, крычéв, мовчéла.* **700** *крыч'áлы, дрыж'áлы, блыш'áлы, крыч'éлы, блыш'éлы, крыч'áты, пыш'áты, мовч'áты, дрыж'éты, бурч'éты, трыш'éты, блыш'éты, крыч'éв, пыш'éв, мовч'éв, мовч'éла, блышчáв, бурч'éла, трыш'éла, блыш'éла, дрыжáла.* **701** *крычéте, п'ишчéте, мовчéте, дрыжéте, бурчéте, крычéв, дрыжéв, крычéла.* **702** *крычéт', пыш'éт', крычéлы, пышчéлы, крычéв, бурчéв, пышчéла.* **714** *крычáц', п'ишчéц', муйчáц', крычáў, п'ишчéў, муйчáў, дрыжáў, дрыжáл'и.* **717** *γучéт', вурчéт', крычáл'и, п'ишчáл'и, дрыжáл'и, γучéл'и, зап'ишчáў, крычáў, бурчéў, бл'ишчáў, γучéў, γучéла, трашчáла.* **718** *крычáл'и, п'ишчéл'и, бл'ишчéл'и, крычáў, майчáў, п'ишчáў, бл'ишчéў, трашчéў, п'ишчáла.* **726** *крычы́ты, пышчы́ты, мойчы́ты, дрыжы́ты, вурчы́ты, бурчы́ты, трышчы́ты, блышчы́ты, γучы́ты, крычéлы, пышчéлы, мойчéлы, бурчéлы, блышчéлы, крычáў, крычéў, пышчáў, пышчéў, мойчéў, дрыжéў, γучéў, блышчéў, бурчéў.* **727** *крычéт', пышчéт', мовчéт', крычéв, пышчéв,*

мовчéв, вурчéв, бурчéв, крычéла, мовчéла. **730** *крычи͡еты, пышчи͡еты, моўчи͡еты, дрыжи͡еты, вурчи͡елы, трышчи͡елы, крычи͡еў, пышчи͡еў, моўчи͡ела.* **733** *мовч’йáл’и, бл’ишч’йáл’и, п’ишч’йáло, п’ишч’йáў, бурч’йáў.* **736** *крычéты, пышчéты, мычéты, мавчáты, блышчéты, крычéв, ворчáв, п’ишчéв, мовчáв, блышчéв, мычéла.* **770** *крычáў, пышчáў, моўчáты, трышчы́ў, трешчéла, блышчáла.* **773** *крычáў, пышчáў, бурч’и́ў, блышчáў.* **784** *крычéў, маўчéў, крычáў, маўчáў, крычáла, маўчáла, бл’ишчéла, п’ишчéла.* **789** *дрыжéл’и, п’ишчáл’и, бл’ишчéл’и, бл’ишчáц’, γучéц’, бурчéл’и, трашчáл’и.* **797** *дрыжáл’и, вурчáл’и, бл’ишчéл’и, γучéл’и, маўчáў, вурчáў, бурчéў, бл’ишчéў, γучéў.* **799** *крычéц’, дрыжéц’, крычáл’и, γучéл’и, крычéў, п’ишчáла, бл’ишчáла.* **818** *бл’ишчáл’и, γучáл’и, γучéл’и, γучéў, γучáў.* **821** *дрыжéл’и, γучéл’и, вурчáў, дрыжáў, крычôў, бл’ишчéў, γучéў, бл’ишчáла.* **827** *маўчáў, бурчáў, п’ишчéл’и, затрашчéл’и.* **830** *крычáла, маўчáла, бл’ишчéла, п’ишчéла.* **841** *бл’ишчéц’, маўчáў, дрыжáў, бурчáў, бл’ишчéў, трешчáў, γучéў.* **863** *крычáла, маўчáла, бл’ишчéла.* **886** *крычóў, дрыжóў, дрыжáл’и.* **889** *дрыжáц’, бл’ишчéц’, γучáц’.* **892** *крычáла, маўчáла, бл’ишчéла.* **894** *маўчáл’и, дрыжáл’и, вурчáл’и, п’ишчéл’и, бл’ишчéл’и, бурчéў, п’ишчáў, п’ишчéл’и, маўчáў, вурчáў, маўчáла, трашчéла, крычéла.* **896** *крычéў, п’ишчéў, маўчéў, крычéла, трашчéла, маўчáла, крычáл’и, п’ишчáл’и, бл’ишчáл’и.* **903** *крычéц’, п’ишчéц’, маўчéц’, трашчéц’, крычáл’и, маўчáл’и, вурчáл’и, п’ишчáў, γучáў, крычáла.* **905** *трашчéц’, бл’ишчáц’, бл’ишчéц’, дрыжáл’и, дрыжéл’и, трашчáл’и, трашчéл’и, маўчáў, дрыжáў, дрыжéў, бурчáў, бурчéў, трашчáла, трашчéла.* **911** *бл’ишчéц’, крычáл’и, крычéл’и, крычáў, крычéў, крычáла, крычéла.* **913** *маўчóў, бурчóў, дрыжáл’и.* **924** *крычáц’, крычéц’, п’ишчáц’, п’ишчéц’, крычáл’и, крычéл’и, вурчéл’и, маўчáл’и, маўчéл’и.* **925** *п’ишчéц’, дрыжéц’, вурчéц’, маўчáл’и, дрыжéл’и, п’ишчéў, маўчáў, бурчéў, маўчáла, трашчéла.* **927** *бл’ишчéў, маўчáў, вурчáў.* **932** *бл’ишчáл’и, бл’ишчéл’и, γучáл’и, γучéл’и, вурчáў, γучéў, маўчáла, трашчéла.* **934** *маўчáл’и, крычáў, п’ишчéў, маўчáў.* **935** *крычáў, маўчáў, бурчéў, крычáла, маўчáла.* **946** *крычáлы, дрыжáлы, трашчáл’и, бл’ишчéл’и.* **948** *крыч’éты, пышч’éты, мовч’éты, вурч’éв, γуч’éв, крыч’éла, мовч’éла.* **949** *крыч’éты, мувч’éты, дрыж’éты, вурч’éты, пышч’éв, дрыж’éв, трышч’éла, блышч’éла.* **955** *кр’ичéте, п’ишчéте, блышчéт’, тр’ишчéт’, п’ишч’éв, мовч’éв, бурч’и́в, кр’ичéла, вонó кр’ичéло.* **957** *пышч’éты, дрыж’éты, вурч’éты, трышч’éлы, блышч’éлы, γуч’éлы, мовч’éв, дрыж’éв, трышч’éла.* **958** *крычéты, крычéв.* **959** *мувчéты, вурчéты, трышчéты, пышчéл’и, дрыжéл’и, γучéл’и, крычéв, пышчéв.* **960** *крыч’éты, мовч’éты, п’ишч’éлы, трышч’éлы, дрыж’éв, бурч’éв, мовч’éла, бл’ишч’éла.* **961** *моўчáты, дрыжáты, вурчи́ты, трышчáты, моўчáлы, дрыжáлы, вурчи́лы, трышчи́лы, блышчи́лы, γучи́лы, крычáў, пышчáў, моўчáў, дрыжáў, вурчи́ў, бурчи́ў, блышчи́ў, γучи́ў, крычáла.* **962** *дрыжáв, ворчáв, ворч’éв, бурчáв, бурч’éв, трышчáв, пышчáла.* **964** *крычáты, моўчáты, дрыжáў, γучáў, крычáў, блишчéло, пишчéло,*

дрыжа́л'и. **965** *пышч'е́ты, дрыж'е́ты, γуч'е́ты, крыча́л'и, п'ишча́л'и, моўча́л'и, крыч'е́ў, пышч'е́ў, моўч'е́ў.* **970** *крыче́ц', γуче́ц', вурче́ц', бл'ишче́ц', крыча́л'и, дрыжа́л'и, трашча́л'и.* **1002** *вурча́л'и, трешча́л'и, бл'ишча́л'и, бл'ишче́л'и, γуче́л'и.* **1013** *γуче́ў, крыча́ў, п'ишча́ў, маўча́ў.* **1021** *дрыжа́л'и, дрыже́л'и, вурча́л'и, трашча́л'и, маўча́ў, дрыже́ў, вурча́ў, бурча́ў.* **1022** *крыча́л'и, γурче́л'и, стуча́л'и, дрыжа́л'и, крыча́ла, п'ишче́ла, стуча́ла.* **1025** *крыча́ла, маўча́ла, трашча́ла, бл'ишче́ла, бл'ишча́ла, п'ишча́ла.*

Карта № 37

ВЫМАЎЛЕННЕ ЗАЙМЕННІКА мы

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 34:

«Які гук вымаўляецца замест **ы** пад націскам:

а) у займенніках 1-ай... асобы множнага ліку: *мы* ці *му*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 38—41.

Карта № 38

ВЫМАЎЛЕННЕ ЗАЙМЕННІКА вы

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 34:

«Які гук вымаўляецца замест **ы** пад націскам:

а) у займенніках ...2-ой асобы множнага ліку: ...*вы* ці *ву*?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 37, 39—41.

У каментарыях прыводзяцца варыянты двухскладовага займенніка 2-ой асобы множнага ліку: **652** *в'йте.* **653** *в'йте.* **656** *в'йте.* **658** *в'йте.* **659** *в'йте.* **660** *в'йте.* **664** *в'йте.* **665** *в'йте.* **676** *в'е́те.* **678** *в'е́ц'а.* **681** *в'е́те.* **685** *в'ие͡те.* **686** *в'йте.* **688** *выте.* **689** *выте́.* **690** *в'йте,* **694** *в'йте.* **695** *в'йте.* **699** *в'ите́.* **700** *в'йте.* **701** *выте́.* **703** *в'йте.* **704** *в'йте.* **720** *в'е́те.* **728** *в'ита́.* **730** *выте* (націск не адзначан). **735** *в'йте.* **736** *выте* (націск не адзначан). **737** *в'йте.* **945** *в'ите* (націск не адзначан). **947** *в'йте.* **948** *в'йте.* **949** *в'йте.* **950** *в'йте.* **952** *в'йте.* **955** *в'ита́, в'йте.* **960** *в'ите́.* **962** *в'йте.*

Карта № 39

НАЦІСКНЫЯ ГАЛОСНЫЯ НА МЕСЦЫ „ы“ ПАСЛЯ ГУБНЫХ ЗЫЧНЫХ У КАРАНІ СЛОВА

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 34:

«Які гук вымаўляецца замест **ы** пад націскам:

в) у коранях слоў: *прывык* ці *прывук, кабылка* ці *кабулка, бык* ці *бук*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 37, 38, 40, 41.

У гаворках на месцы «ы» пад націскам пасля губных у корані слова вымаўляюцца гукі [ы], [е], [и], [у].

Гэта карта складзена на адносна невялікім і аднастайным матэрыяле — у адказах запісаны звычайна тыя словы, якія падаюцца ў «Праграме».

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з нас. пп., дзе адзначана суіснаванне розных гукаў на месцы «ы» ці ёсць гук не зусім акрэслены — сярэдні паміж [ы] і [е] ([ы^{е}] ці [е^{ы}]). **698** *прывы́^{е}к, кабы́^{е}лка, бы^{е}к.* **701** *прыве́к, кобе́лка, бек.* **716** *кобы́лка б'и^{ы}к, прыв'ик.* **728** *прыве́к, кобе́лк'и, б'ик.* **733** *бы́стро, б'ик, м'и́ло.* **760** *умы́тыса, забу́ла.* **762** *на вы́шк'и, забу́ў.* **765** *кобы́л'е, кобу́лка, бук.* **784** *кабу́ла, кабы́ла.* **790** *кабы́ла, прывы́к, бук.* **795** *бык, прыву́к, бук.* **802** *кобы́ла, прыву́к.* **806** *бык, забу́ў, забу́л'и.* **809** *прывы́к, кабы́ла, бык, прыву́к, бук.* **815** *бук* і *бык.* **816** *кабы́ла, бык, забу́ў.* **817** *прывы́к, кабы́лка, бык, прыву́к.* **823** *кабы́ла, му́ло, паму́йса, прыву́чка.* **826** *бык, бук, кабу́ла, пу́л'ицца, абму́йа.* **828** *прывы́к, кабу́ла.* **829** *прывы́к, прыву́к, кабу́ла, бук.* **841** *кабы́лка, прывы́кла, прыву́кла, бук, кабу́ла.* **842** *прывы́к, бык, кабу́ла.* **850** *мыш, му́шы, муш, му́ло, бук, кабу́ла, прыву́к.* **851** *на вы́шк'и, прыву́к, бук.* **862** *кабы́ла, бык, мыш, му́йецца, прыву́к, муш.* **865** *прывы́к, прыву́к.* **873** *бык, бук.* **874** *кабы́лка, прыву́к, бук.* **915** *кабы́лк'и, бук, забу́л'иса, паму́н'ица* (жлукта). **970** *прывы́к, бук, б'ик.* **975** *бык, мы́ло, муш, му́ло, кабу́лка, бук.* **981** *кабу́ла, прыву́к, бук, кабы́ла.* **988** *кабы́лка, бык, прыв'ик* і рэдка — *прывы́к.* **992** *прывы́к, кобы́лка, бук.* **997** *прыву́к* і рэдка — *прывы́к, кабу́лка* і рэдка — *кабы́лка, бук* і рэдка — *бык.* **1012** *прывы́к, кабы́лка, прыву́к, кабу́ла, бук.*

Карта № 40

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА быў

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання 34:

«Які гук вымаўляецца замест **ы** пад націскам..:

в) у каранях слоў: *быў* ці *буў, пабыў* ці *пабуў*..?»

На карце картаграфуецца 1) вымаўленне націскнога галоснага, 2) цвёрдасць-мяккасць папярэдняга губнога і 3) характар канцавога зычнага — [ў] ці [в]. Па картаграфуемых дзвюх першых рысах гэта карта суадносіцца з картамі № 37 (займеннік *мы*), № 38 (займеннік *вы*), № 39 (у корані слова), № 41 (у канчатках назоўнікаў мужч. р. у наз. скл. мн. л.).

Вымаўленне канцавога зычнага ў слове *быў* поўнасцю супадае з вымаўленнем гэтага зычнага ў іншых дзеясловах абвеснага ладу прошлага часу мужчынскага роду. Таму асобная карта гэтаму пытанню не прысвячаецца.

Карта № 41

НАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ „ы“ ПАСЛЯ ГУБНЫХ ЗЫЧНЫХ У КАНЧАТКУ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 34:

«Які гук вымаўляецца замест **ы** пад націскам:

г) у канчатках назоўнікаў назоўнага склону множнага ліку пасля губнога: *паграбы* ці *паграбу, хлябы* ці *хлябу, грыбы* ці *грыбу*?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 37—40.

Карта суадносіцца таксама з картамі № 95 «Націскны канчатак назоўнага склону множнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з цвёрдай асновай» і № 96 «Націскны канчатак назоўнага склону множнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з мяккай і зацвярдзелай асновай».

У адказах збіральнікаў прыведзен матэрыял, пададзены ў «Праграме», — як правіла назоўнікі на губны [б]. Такім чынам, карта складзена на аснове абмежаванага і ў пэўным сэнсе аднастайнага матэрыялу.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з нас. пп., дзе адзначана суіснаванне розных гукаў на месцы націскнога «ы». У каментарыях падаюцца таксама выпадкі вымаўлення на месцы «ы» галоснага [ê] і дыфтонга [ы͡е], якія картаграфуюцца як [е], а таксама выпадкі ўжывання канчатка **-а**. **345** *паγрабы́, хл’абе́, хл’абы́, γрыбе́.* **355** *паγрабе́, γрыбе́, хл’абê, паγрабы́, хл’абы́.* **359** *паγрабу́, хл’абы́, γрыбы.* **371** *γрыбы͡е, хл’абы́.* **388** *по́γрабы, хл’абы́, γрыбы́;* часцей — *γрыб’е́.* **392** *паγрабы́, хл’абе́, γрыбе́.* **393** *паγрабы́, паγрабе́, хл’абы́, хл’абе́, γрыбе́.* **399** *γрыб’ê, хл’аб’ê, γрыбы́.* **404** *γрыбы́, γрыбе́, сталбы́, сталбе́.* **413** *γрыбы́, γрыб’е́.* **439** *с’арп’е́, γрыб’е́, хл’аб’е́.* Часта сустракаецца: *хл’абы́, с’арпы́, скл’апы́.* **440** *даме́, γрыбы͡е.* **442** *γрыбе́, γрыбы́, скл’апы́, скл’апе́, паγрабы́, паγрабе́, дубы́, дубе́.* **444** *скл’апе́, скл’апы́, клубе́, клубы́, γарбы́, цапы́.* **448** *паγрабы́, хл’абы́, γрыбе́, хл’авы́.* **451** *слуп’ê, слупы͡е, γалубы͡е.* **453** *γрыбы́, хл’абы́, паγрабы́, дубы́, снапы́, снапе́.* **454** *слупы͡е, γалубы͡е, снапы͡е, дамы͡е.* **529** *γрыбы́, паγрабы́, паγрабê, хл’абы́.* **553** *паγрабы́, хл’абы́, γрыбы́, γрыбе́.* **557** *паγрабы́, хл’абы́, γрыбе́.* **564** *паγрабы́, паγрабе́, хл’абы́, γрыбе́, грыбы́.* **565** *хл’абы́, γрыбы́, паγрабы́, γрыбе́.* **568** *хл’авы́, γрыбе́, паγрабе́.* **652** *поħрыбу́, ħрыбы́.* **655** *поγрыбу́, γрыбы́.* **657** *пуγрыбу́, хл’ибá, γрыбы́.* **659** *поħрыбу́, хл’ибы́, ħрыбы́.* **698** *поħрыбы́^{е}, хл’ибы́^{е}, ħрыбы́^{е}.* **706** *снапы́, снапе́, γрыбы́, γрыбе́, хл’абе́.* **720** *поħребá, хл’ебы́, ħрыбы́.* **722** *γриб’и́, поγроб’и́, хлебá.* **739** *по́ħрыбы, хлыбá, ħрыбы́.* **741** *хл’ибá, γрыбе́.* **756** *γрыбы́, хл’абу́.* **770** *γрыбы́^{е}, хле^{ы}бы́, по́γребы.* **790** Ужываюцца паралельныя формы: *паγрабу́, хл’абу́, γрыбу́, паγрабы́, хл’а-*

бы, γрыбы. **796** Прадстаўнікі традыцыйнай гаворкі вымаўляюць *паγрабу, γрыбу;* малодшае пакаленне ўжывае канчатак **-ы. 805** *столбу, дубы, γрыбу, поγребу.* **810** *γрыбу, поγробы, хл'ебы.* **815** *паγрабы, хл'абы, γрыбы, γрыбе.* **817** *паγрабы, хл'абы, γрыбы, паγрабу, γрыбу.* **819** *γрыбу, γрыбы, паγрабы.* **823** *γрыбу, γрыбы.* **827** *хл'авы, хл'абу, хл'аву;* [у] на месцы [ы] пасля губных як пад націскам, так і не пад націскам адзначаецца ў прадстаўнікоў традыцыйнай гаворкі, старых жанчын, дзяцей, аднак непаслядоўна. **829** *паγрабы, γрыбы, хл'абы;* вельмі рэдка можна пачуць: *паγрабу, γрыбу, хл'абу.* **838** *пóγребы, хл'ебы,* але: *γрыбу.* **839** *хл'ебá, γрыбы.* **856** *хл'абé, γрыбы.* **860** *паγрабу, γрыбу, паγрабы, γрыбы.* **869** *паγрабы* (сустракаецца **у**), *хл'абы(у).* **886** *паγрабу, γрыбу, γрыбы, поγребы.* **889** *паγрабы, хл'абы, γрыбы, паγрабу, хл'êбу, γрыбу.* **890** *паγрабы, паγрабу, хл'абу, хл'абы, γрыбу, γрыбы.* **915** *снапы, дубы, γрыбы;* гук, сярэдні паміж [ы] і [у]. **958** *хл'ибы, хл'ибé, γрыбы, γрыбé, γрыбы^е.* **966** *хл'êбá, γрыб'й.* **969** *поγрабу, хл'ебу, γрыбу.* Старэйшае пакаленне гаворыць [ву], [бу], якія добра чуваць. Малодшае пакаленне наадварот—[вы], [бы]. **970** *поγроб'й, поγробу, γрыбу, γрыб'й.* **972** *хлебу, γрыбу.* Усякае [ы] пад націскам пасля губных пераходзіць у [у]. **975** *поγребы, γрыбы, γрыбу.* **980** *паγрыбы, хл'абы, γрыбы, γрыбу, хл'еву, снапу.* **988** *паγрабу, хл'абу, γрыбу, γрыб'й,* рэдка — *γрыбы.* **989** *домы, дубу, поγребу, хл'ебу, γр'ибу, снопу, рукаву.* **991** *паγрабу, хл'ебу, γрыб'й.* **992** *пóγрабы, хл'еб'й, γрыб'й.* **997** *паγрыбу, хл'абу, γрыбу* і рэдка — *паγрабы, хл'абы, γрыбы.* **999** *поγребу, хл'ебу, γрыбу, γриб^{ы}у, снапу.* **1007** *поγрабу, хл'абу, γрыбу, серп'й, сноп'й, хл'ев'й, γр'иб'й.* **1008** *паγрыбу, хл'ебы, γрыбы, γр'иб'й, хл'еб'й, γрыбу, дом'й.* **1011** *паγрабу, хл'абу, γрыбу, γрыбы, пуоγрабы, сноп'й, дуб'й, γр'иб'й, хл'êб'й.* **1012** *поγрабу, хл'ебу, γрыбу, γрыбы, поγребы, γрыб'й.* **1013** *паγрабу, хл'ебу, γрыбу, пóγреб'и, γрыб'й.* **1023** *паγрабы, γрыбы, паγрабу, γрыбу, дубу.* **1024** *паγрабы, паγрабу, снопу, снапы, γрыбу, γрыбы.* Старыя гавораць з [у], моладзь — з [ы]. **1025** *γрыбы, γрыбу, снапу, паγрабу, хл'аву.* **1026** *паγрыбы, хл'ебы, γрыбы, паγрабу, хл'ебу, γрыбу.* **1027** *паγрабу, хл'ебу, γрыбу, паγреб'й^{ы}, хл'еб'й^{ы}, γр'и^{ы}б'й^{ы}.*

Карта № 42

НЕАДРОЗНІВАННЕ І АДРОЗНІВАННЕ ЦВЁРДАСЦІ-МЯККАСЦІ „р"

Карта складзена на матэрыяле пытання № 36:

«Як вымаўляецца **р** — цвёрда ці мякка:

а) этымалагічна мяккі **р** — перад **у**: *куру* ці *курю; гавару* ці *гаварю; бруха* ці *брюха; крук* ці *крюк;*

б) перад **а**: *гразь* ці *грязь; грады* ці *гряды; ражка* ці *ряжка; радно* ці *рядно; радоўка* ці *рядоўка; рабы* ці *рябы; бура* ці *буря; зара* ці *заря;*

в) перад **е**, якое не перайшло ў **о**: *дзярэўня* ці *дзяреўня; патрэба* ці *патреба; грэбень* ці *гребень; грэбля* ці *гребля; трэскі* ці *трескі; ча-*

рэпаць ці *чарепаць; крэўны* ці *креўны; крэсіва* ці *кресіва; трэці* ці *треці;*

г) перад **е,** якое перайшло ў **о:** *бяроза* ці *бярёза; вяроўка* ці *вярёўка; запрог* ці *запрёг; згроб* ці *згрёб; пасярод* ці *пасярёд; трох* ці *трёх; зарой* ці *зарёй;*

д) перад ' этымалагічным **ě**: *рэчка* ці *речка; грэць* ці *грець; рэдка* ці *редка; крэпкі* ці *крепкі; прэлы* ці *прелы; рэзаць* ці *резаць;*

е) перад **і**: *варыць* ці *варіць; гаварыць* ці *гаваріць; скрыпець* ці *скріпець; грыва* ці *гріва; крыва* ці *кріва; грыбы* ці *грібы; бяры* ці *бярі;*

у канцы слова: *цяпер* ці *цяперь; фанар* ці *фанарь; пісар* ці *пісарь; пекар* ці *пекарь; сухар* ці *сухарь;*

ж) у прыстаўках: *паравоз* ці *перявоз; перавясла* ці *перявясла; пераправа* ці *перяправа; перанесці* ці *перянесці; пераставіць* ці *перяставіць; прыгадаць* ці *прігадаць; прыблюсці* ці *приблюсці; прывалачы* ці *прівалачы; прыбытак* ці *прібытак;*

з) этымалагічна цвёрдае **р:** *рак* ці *ряк; град* ці *гряд; бурак* ці *буряк; праўда* ці *пряўда; рама* ці *ряма; красны* ці *крясны; заўтра* ці *заўтря; кросны* ці *крёсны; грозны* ці *грёзны; розгі* ці *рёзгі; розум* ці *рёзум; рыба* ці *ріба; крыць* ці *кріць*».

Карта складзена па прынцыпу адлюстравання дыялектнага варыянта. Гэта значыць, што пры наяўнасці ў гаворцы [р] і [р'] картаграфуецца толькі [р']. Цвёрдае [р] картаграфуецца толькі пры адсутнасці ў канкрэтнай гаворцы зычнага [р'].

Вымаўленне [р'] у розных беларускіх гаворках адзначана не ў аднолькавых умовах. У гаворках усходняй часткі Беларусі [р'] у большай ці меншай ступені адзначана ў пазіцыі перад [и], [е], [о], [а], [у] і ў канцы слова, а таксама зрэдку на месцы этымалагічна цвёрдага «р». У гаворках паўднёвай часткі Беларусі [р'] адзначана перад націскнымі рэфлексамі старога «ě» ([и͡е], [и], [ê]) і этымалагічнага «о» ў закрытых складах ([и]), а таксама зрэдку і на месцы этымалагічна цвёрдага «р».

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначана [р']. Прытым па асобных пунктах пытання № 36 увесь матэрыял прыводзіцца ў тых выпадках, калі ў запісах адлюстравана [р'] ці [р'] і [р]. Калі ж у адказах адзначана [р], з такіх пунктаў пытання № 36 у каментарыях даецца толькі першае слова запісаў: **1** *курý, рáшка, кр'еҙ'ит, быстр'éй, ҙ'ир'éўн'а, гр'éб'ин', тр'éц'и, б'ир'éз'ина, в'арóўка, рéчка, стар'ик'й, γавóрыц', грыва, крыва, скрып'éц', б'ары, ц'ип'éр, прыбытак.* **53** *курý, трéц'ц'и, ҙ'ар'éўн'а, брыγáда, сухáр, прышóўшы.* **56** *кур'ý, γавар'ý, γр'áды, γр'ас, ҙар'éўн'а, тр'ец', в'ар'óўка, р'éчка, р'éзац', γрыбы, ц'ап'éр, п'ерав'óс.* **61** *курý, рады, трéц'и, в'арóўка, рéчка, фáбр'ика, трыццац', ц'ап'éр', пр'ив'éс'ц'и, прыслáл'и, прыйехаў.* **67** *курý, γаварý, кур'ý, бр'ýха, кр'учóк, γр'áзна, γр'áдк'и, р'áбый, зар'á, γóр'а, γраз', бýра, б'арéц', б'арóза, в'арóўка, тр'ох, рéчка, грыва, сухáр, прын'ас'й.* **78** *курý, зарá, ҙ'арéўн'а, б'арóза, рéчка, скр'ип'éц', вар'йц', γъвар'йц', п'ирав'óс.* **88** *курý, кр'ук, р'áбы, бýр'а, γр'ас', Бр'анск, ҙ'ер'éўн'а, патр'éба, р'éтка, кр'éпка, р'éзац',*

вар'іц', тр'и, кр'іва, ц'ап'ер', п'ер'ейёхаў, п'ер'ен'ес'ц'и, п'ер'еста́в'иц'. **90** *кр'ук, зара́, γра́ды, γр'ас', бу́р'а, ź'ер'е́йн'а, γр'е́б'ен', в'ар'о́йка, б'ар'о́за, пас'аро́т, трох, γр'е́цка, кр'е́пк'и, ре́зац', варыц', ц'ап'ер, п'ерав'асло́.* **91** *куру́, крук, бру́ха, кр'ук, зара́, γра́ды, γр'аз', бу́р'а, тре́ц'и, б'ар'е́з'н'ик, б'ар'о́за, в'аро́йка, γрец', пре́лы, р'е́чка, б'ары, п'ісар, п'ирамыц'.* **92** *γавар'у́, кр'ук, кур'у́, γр'ас', чар'аду́, з'б'ар'е́ш, ź'ир'е́йн'а, б'ар'о́за, в'ар'о́йка, жар'о́бнайа, паγар'е́ла, р'е́чка, γр'ибы́, кур'іца, ц'ип'е́р', п'ир'инпра́ва, пр'ивало́ч, рыба, бурак'і, р'а́ма.* **93** *кур'у́, кр'ук, γъвар'у́, γр'ас', р'а́бый, бу́р'а, ź'ир'е́йн'а, γр'е́б'ин', б'ар'о́за, в'ар'о́йка, с'ц'ар'о́х, р'е́чка, р'е́ц'ка, γр'ибы́, вар'іц', γъвар'іц', ц'ип'е́р', забо́р, амба́р, пр'ишо́ў, п'ир'ав'о́с, рабо́та, бура́к, пра́ўда, γр'ат, р'а́ма.* **94** *куру́, γавару́, кр'ук, кур'у́, бру́ха, бу́ра, γра́ды, γр'аз', пъц'ир'а́ла, жар'е́пчык, ź'ар'о́мс'а, тр'ох, в'ар'о́йка, б'ар'о́за, р'е́чка, кр'е́пк'и, б'ары́, ц'ап'е́р, прыв'аź'і.* **96** *γъвар'у́, кур'у́, кр'учо́к, р'а́бый, кур'а́шчый, ź'ир'е́йн'а, γр'иб'е́н', б'ир'е́з'н'ик, тр'е́ск'и, б'ар'о́за, пъс'ар'о́т, р'е́зъц', кр'е́пк'ий, γр'ибы́, бр'иγаź'ір, кр'іва, б'ар'і, суха́р', п'ир'ида́ц', пр'иду́мъц', пр'изна́ц', бура́к, рак, кра́сный, кро́сны, ро́зъм, крыц', р'а́ма.* **97** *кур'у́, бр'у́ха, γр'ас', бу́р'а, γр'е́б'ен', ź'ар'е́йн'а, заро́й, р'е́зац', р'е́чка, б'ар'і, γр'іва, п'ер'ан'о́с, пр'ибы́так, крыц', р'а́ма, γр'ат.* **99** *кур'у́, кр'ук, γр'ас', γр'а́ды, бу́р'а, γр'е́б'ин', тр'е́ск'и, чар'е́пац', б'ар'о́за, тр'ох, в'ар'о́йка, р'е́чка, р'е́тка, кр'е́пка, вар'іц', скр'ип'е́ц', γр'ибы́, б'ар'і, ц'ип'е́р', з'в'ер', суха́р; п'ир'ав'о́с, пр'ибл'ус'ц'і, п'ир'инпра́ва, рак, бура́к, кро́сны, ро́зум, γр'ат, р'а́ма, пъстър'а́ўс'а.* **100** *кур'у́, бр'у́ха, кр'ук, γр'аз', γр'а́ды, ź'ир'е́йн'а, тр'е́ск'и, б'ар'о́за, в'ар'о́йка, тр'ох, р'е́чка, γр'ец', р'е́зац', вар'іц', скр'ип'е́ц', γр'іва, суха́р', п'ираво́с, п'ир'ив'асло́, п'ир'инпра́ва, п'ир'иста́в'иц', пр'иγада́ц'.* **102** *кур'у́, кр'ук, γр'ас', бу́р'а, γр'е́б'ин', тр'е́ц'и, б'ар'о́за, тр'ох, р'е́чка, р'е́зац', γъвар'іц', кр'іва, фъна́р', п'ер'ан'е́с'ц'и, пр'иγъда́ц'.* **105** Этымалагічна мяккі і цвёрды [р] строга адрозніваюцца ў вымаўленні; выключэнне складаюць: *р'а́ма, р'а́мка, γр'ат, пуп'ир'о́са, стар'а́тца, Іаγо́р'ка.* **106** *γъвар'у́, кр'ук, кур'у́, γр'ас', бу́р'а, р'ат, γр'а́ды, р'абы́, р'адо́йка, γр'е́б'ин, б'ар'о́за, р'е́чка, р'е́тка, скрып'е́ц', п'е́кър', суха́р', фъна́р', п'ісар', п'ир'иста́в'иц', р'а́ма, за́ўтр'и, р'о́зγ'и, кра́сный, рак, пра́ўда, рыба.* **112** *куру́, γъвару́, крук, бр'у́хъ, γр'ас', р'ады́, р'а́бы, бу́р'ь, źар'е́йн'ь, γр'е́б'ен', γр'е́бл'ь, кр'е́йны, тр'е́ц'и, б'ар'о́зъ, в'ар'о́йкъ, тр'ох, зар'о́й, р'е́чкъ, р'е́ткъ, кр'е́пк'и, варыц', ц'ип'е́р', п'е́кар', суха́р', п'ьраво́с.* **115** *кур'у́, γъвар'у́, бр'у́ха, кр'ук, γр'ас', γр'а́ды, бу́р'а, р'а́бы, ź'ар'е́йн'ь, патр'е́бъ, чар'е́пъц', тр'е́ц'и, γр'е́б'ьн'ь, б'ар'о́зъ, в'ар'о́йкъ, зар'о́й, р'е́чкъ, γр'ец', кр'е́пк'и, р'е́зъц', р'е́ткъ, вар'іц', γъвар'іц', б'ар'і, кр'ивы́, ц'ап'е́р', суха́р', п'ир'аво́с, п'ир'ав'а́слъ, п'ир'апра́въ, п'ир'ан'е́с'ц'и, пр'ибы́тък, кр'иц', р'ак, р'ат, бур'а́к, р'амъ, кр'о́сны.* **118** *бру́ха, крук, куру́, γавару́, кур'у́, γавар'у́, γара́чка, застр'а́ц', ź'ир'е́йн'а, тр'е́ц'и, зγроп, тр'ох, б'ар'о́за, в'ар'о́йка, пас'ар'о́т, зар'о́й, ре́тка, ре́ц'ка, кре́пк'и, пре́л'и, р'е́зац', р'е́чк'и, γр'ех, зγар'е́ла, стр'е́лка, р'іба, γавар'іц', вар'іц', скр'іпка, γр'іва, кр'іва, γр'иб'і, разар'іл'и, стар'ік, ц'ип'е́р, п'ісар, суха́р, ц'ип'е́р', п'ісар', суха́р', пр'иγна́л'и, пр'ишла́, пр'ивалач'і, п'ир'инач'ива́ў, п'ир'иво́с, п'ир'и-*

пра́ва, п’ир’иста́в’иц’. **119** *γруз’z’и́, бр’у́кьа, бр’у́ха, γавар’у́, кур’у́, вар’у́, б’ару́, р’а́жка, др’ан’, пр’а́н’ик, тр’а́пка, мар’а́к, пар’а́дашны, р’а́ма, γр’а́тк’и, γр’ат, паγр’абы́, γр’ас’, z’ир’е́йн’а, патр’ибл’а́йуц’, кар’е́та, р’евал’у́цийа, б’е́р’их, кр’ест’и́ан’ин, р’е́ц’ка, б’аро́зы, в’ар’о́йка, зγроп, пас’ар’о́т, з’б’ар’о́х, тр’ох, зар’о́й.* **120** *кур’у́, бр’у́ха, кр’ук, γр’аз’, γр’а́ды, р’а́жка, р’адо́йка, р’абы́, бу́р’а, зар’а́, z’ир’е́йн’а, патр’е́ба, γр’е́б’ен’, тр’е́ск’и, кр’е́йны, тр’е́ц’и, б’ар’о́за, в’аро́йка, зγр’оп, тр’ох, р’е́чка, γр’ец’, кре́пк’и, р’е́зац’, пр’е́лы, вырыц’, γавары́ц’, скрып’е́ц’, γры́ва, γрыбы́, б’ары́, сухáр, п’ер’ав’о́с, п’ер’а-в’а́сла, п’ер’апра́ва, п’ер’ан’е́с’ц’и, пр’иγада́ц’, пр’ибл’ус’ц’и́, пр’ибы́так, р’ак, р’ад, бур’а́к, р’а́ма, кр’а́сны, р’о́зγ’и.* **121** *кр’ук, кур’у́, бр’у́ха, γавар’у́, бр’у́к’и, атр’а́ды, р’аб’и́нушка, пр’а́ма, γр’аз’, р’ады́, р’адо́йка, бу́р’а, табур’е́тк’и, н’а тр’е́буйуц’, z’ир’е́йн’а, ур’е́м’а, γр’е́б’ин’, р’е́м’ин’, б’ир’о́за, в’ар’о́вацна, пап’ар’о́т, пас’ар’о́т, р’е́цка, γр’ец’, р’е́тка, р’е́зац’, кр’е́пка, пр’ивы́чку, канцыл’а́рыйа, у хва́бр’ик’е, вар’и́ц’, скр’ип’е́ц’, γр’и́ва, γр’ибы́, ц’ип’е́р, с’в’о́кар’, фана́р, п’е́кар, суха́р, п’и́сар, пр’и-йе́хал’и, пр’ивы́чку, пр’ийижжа́й, п’ир’ахо́ч’иц’, пр’ин’а́л’и, пр’иду́, пр’ийе́хай, п’ирав’о́с, пр’и́быц’, пр’ибы́так.* **122** *кур’у́, γавар’у́, кр’ук, γр’а́ды, γр’аз’, б’ар’о́за, γаво́рыц’, вар’и́ц’, прыбы́так, кр’и́ша, рак.* **123** *кур’у́, γавар’у́, бр’у́ха, кр’ук, бу́р’а, γр’ас’, р’ады́, р’а́шка, р’адо́йка, р’абы́, бу́р’а, зар’а́, р’е́чка, р’е́тка, кр’е́пк’и, пр’е́лы, р’е́зац’, б’ары́, ц’ип’е́р, п’ер’аво́с, п’ерав’а́сла, п’ер’апра́ва, п’еран’е́с’ц’и, п’ераста́в’иц’, прыγада́ц’, прывалачы́, прыбы́так, р’ак, бур’а́к, пр’а́йда, р’а́ма, кр’а́с-ны, за́йтр’а, кро́сны.* **124** *кр’ук, кур’у́, бр’у́ха, γавар’у́, γар’а́чайа, γр’а́зна, γр’ада́, атр’а́да, бу́р’а, зар’а́, γр’ас’, z’ир’е́йн’и, саб’ир’е́цца, жер’аб’о́нак, γр’ес’ц’, γр’е́б’ин’, тр’е́ск’и, в’ар’о́йку, тр’ох, б’ар’о́за, зар’о́й, пас’иро́т, ре́чка, γр’е́ла, р’е́зац’, р’е́тка, р’ика́, тры, на фа́бр’ик’е, пр’им’е́р, тр’и, даγавар’и́л’ис’, пр’ив’аз’и́, вар’и́ц’, γр’ибы́, ц’ип’е́р, фана́р’, суха́р’, п’и́сар’, п’и́сар, прыво́з’уц’, пр’и́в’иска, пр’иγада́ц’, пр’и-бы́так, пр’иста́в’иц’, р’а́м’ина, р’а́ма.* **125** *кр’ук, кур’у́, γавар’у́, γр’а́зна, хр’а́пк’и, зар’а́, бу́р’а, др’е́ннайе, z’ир’е́цца, инц’ир’е́сна, бр’е́шыц’, жаро́бнайа, в’иро́йка, зγр’оп, ре́чка, зγар’е́й, р’е́тка, кр’е́пк’ий, ур’е́ма, у γр’ибы́, заγр’им’е́й, стар’и́ннайа, пр’и́каска, р’а́ма.* **126** *γъвар’у́, крук, бр’у́ха, кур’у́, р’едн’и́на, р’ады́, γр’ас’, р’аб’е́й, бу́р’а, зар’а́, z’ир’е́йн’а, тр’е́ц’и, γр’иб’е́н’, зγр’оп, в’аро́йка, зар’о́й, γр’ибы́, вар’и́ц’, скр’ип’е́ц’, ц’ип’е́р, п’и́сар, суха́р’, п’иран’е́с’ц’и, п’ир’иста́в’иц’, пр’ибл’ус’ц’и́, быстр’е́й, бур’а́к, γр’ат, р’ат, р’а́ма, за́йтр’и, рак, кра́сный, ро́зум, ры́ба, крыц’;* **р’** выступае як норма, але часам не паслядоўна: *трыбу́х* і *тр’и-бу́х.* **127** *кур’у́, γавар’у́, бр’у́ха, кр’ук, γр’ас’, р’ады́, р’а́шка, р’адно́, р’адо́йка, р’а́бы, бу́р’а, зар’а́, z’ир’е́йн’а, патр’е́ба, γр’е́б’ен’, γр’е́бл’а, тр’е́ск’и, чар’е́пац’, кр’е́йны, кр’е́с’ивъ, тр’е́ц’и, б’аро́за, в’аро́йка, пас’ар’о́д, тр’ох, зар’о́й, р’е́чка, γр’ец’, р’е́тка, кр’е́пк’и, пр’е́лы, р’е́-зац’, вары́ц’, γавары́ц’, скрып’е́ц’, γры́ва, кры́ва, γрыбы́, б’ары́, ц’ип’е́р’, фанар’, п’и́сар’, п’е́кар’, суха́р’, п’ерав’о́с, п’ер’ав’а́сла, п’ерапра́ва, п’еран’е́с’ц’и, п’ераста́в’иц’, прыбл’ус’ц’и́, прывалачы́, прыбы́так, γр’ат, бур’а́к, пр’а́йда, р’а́ма, кр’а́сны, за́йтр’а, кр’о́сны, γр’о́зны.* **128** [р] вымаўляецца мякка: *кур’у́, бр’у́ха, кр’ук, γъвар’у́, γр’ас’, γр’а́ды, р’адо́й-*

ка, р'абый, зыр'а́, z'ир'е́йн'а, тр'е́ба, γр'иб'е́н', тр'е́ц'ий, б'аро́за, в'аро́йка, пас'аро́т, трох, зар'о́й, р'е́чка, γр'ец', р'е́тка, кр'е́пк'ий, пр'е́лый, р'е́зац', вар'и́ц', γавар'и́ц', скр'ип'и́ц', γр'ибо́й, кр'и́ва, γр'и́ва, б'ар'и́, ц'ип'е́р', сuха́р', п'и́сар', фана́р, п'ер'аво́з'иц', п'ирав'асло́, п'ирапра́ва, п'ир'ан'е́с', п'ираста́в'иц', пр'иγада́ц', пр'ибл'у́с', р'ак, γр'ат, бур'а́к, пра́йда, р'а́мы, кра́сныйи. **129** *γавару́, бр'у́ха, кр'ук, кр'учо́к, γра́зна, γр'аз', р'а́бый, зар'а́, z'ир'е́йн'а, γр'иб'е́н'ч'ик, кр'е́йный, тр'е́ск'и, тр'е́ц'ц'ий, б'аро́за, в'аро́йка, с'ар'о́т, пас'ар'о́т, зар'о́й, р'е́чка, γр'ей, р'е́ткайа, кр'е́пк'ий, атр'е́ш, вар'и́ц', γаво́р'иц', б'ар'и́, кр'и́ва, γр'и́ва, сuхар'и́, у гр'ибы́, ц'ип'е́р', п'е́кар', п'и́сар', ц'ип'е́р', п'ерав'о́с, п'ер'ав'асло́, п'ер'ан'е́с', п'ер'еста́в'им, пр'ибл'у́с', пр'ивало́ч, пр'и́был', γр'ат, р'а́мы, за́йтр'и.* **130** *γр'а́зна, пъдр'аz'и́лас', пац'ир'а́лас', пр'а́ма, скар'е́й, в'ичары́нка, хво́рый, γаварый, γавар'и́й, пр'ийе́хай, стар'и́к.* **131** *кур'у́, бр'у́ха, кр'ук, γр'ас', γр'ат, р'а́шка, z'ир'е́йн'а, γр'е́б'ин', б'ар'о́за, в'ар'о́йка, р'е́чка, γр'ец', вар'и́ц', скр'ип'е́ц', фана́р', п'ир'ав'о́с, п'ир'ипра́ва, пр'иγада́ц'.* **132** *кр'у́кам, кур'у́, бр'у́ха, кр'ук, γр'а́зна, γър'а́ча, пр'а́н'ик, тр'ас'и́на, р'аба́йа, тр'аску́н, пъγр'абы́, жър'аб'о́нка, р'ав'е́ц', узар'е́ш, ар'е́шыну, γр'е́йицца, пъс'ар'о́т, б'ар'о́за, в'ар'о́йка, тр'ох, з зар'о́й, р'е́чка, γр'ец', р'е́тка, кр'е́пк'и, р'е́зац', γаво́р'иш, γр'ибо́й, кр'ичы́ц', иγр'и́шча, γавар'и́л'и, стары́к, пр'и́даннайе, пр'иваз'и́й, п'ерав'о́с, п'ир'ив'асло́, п'ир'апра́в'ий, пр'и́был', γр'ат, бур'а́к, р'а́ма.* **133** *кур'у́, γъвар'у́, бр'у́ха, кр'ук, γр'ас', γр'ада́, р'адо́йка, р'а́бый, бу́р'а, зър'а́, z'ир'е́йн'а, чар'е́пъц', тр'е́ц'ьй, б'ар'о́за, зγр'оп, пъс'ар'о́т, тр'ох, з зар'о́й, р'е́чка, γр'ец', р'е́тка, кр'е́пк'ьй, пр'е́лый, ре́зъц', вар'и́ц', γъвар'и́ц, скр'ип'е́ц', γр'и́ва, кр'и́ва, гр'ибы́, б'ар'и́, ц'ип'е́р, фъна́р', п'и́сър', п'е́кър', сuха́р', п'ир'аво́с, п'ир'ив'асло́, п'ир'ан'е́с', п'ир'иста́в'ьц', пр'иγъда́ц', пр'ибл'у́с', пр'ивалакчы́, пр'ибы́тък, р'а́ма, за́йтры, М'ир'о́н, пъп'ир'о́са, мъкар'о́н, стър'а́тца.* **134** *бр'у́ква, кур'у́, γъвар'у́, кр'ук, γр'ас', тр'ас'и́на, упр'а́шка, γр'а́ды, бу́р'а, зър'а́, р'аб'о́нка, жыр'аб'е́ц, γур'е́шн'ик, z'ир'е́йн'а, γр'е́б'ин', тр'е́ск'и, с'ар'о́т, с'астр'о́нка, б'ар'о́за, в'ар'о́йка, запр'о́х, тр'ох, р'е́чка, γр'ец', р'е́тка, кр'е́пк'ий, р'е́зац', ку́р'ица, кр'ичы́ц', вар'и́ц', γъвар'и́ц', скр'ип'е́ц', тр'и́ццац', с'астр'и́чка, ц'ип'е́р', сuха́р', п'ихц'е́р', п'ир'ав'о́с, п'ир'ав'а́сла, п'ир'ан'е́с', п'ир'иц'аγну́ц'.* **135** *кур'у́, γъвар'у́, бр'у́ха, кр'ук, γр'ас', γр'а́ды, р'а́бый, бу́р'а, зър'а́, z'ир'е́йн'а, тр'е́ц'ц'ьй, б'ар'о́за, в'ар'о́йка, зγр'оп, с'ар'о́т, тр'ох, зар'о́й, р'ечка, γр'ец', р'е́тка, кр'е́пк'ьй, пр'е́лъй, р'е́зъц', вар'и́ц', γъвар'и́ц', скр'ип'е́ц', γр'и́ва, кр'и́ва, γр'ибы́, б'ар'и́, ц'ип'е́р', ф'ьна́р', сuха́р', кор', хвор', п'ир'ав'о́с, п'ир'ан'е́с', пр'ивало́ч, γр'ат, р'а́ма, кр'иц', мъкар'о́н, стър'а́тца, къчыр'γа́.* **243** *кур·у́, γавар·у́, бр·у́ха, кр·ук, γар'у́йим, гр·аз', гр'ады, р·а́бы, бу́р'а, зар'а́, пр·а́ма, z'ар·е́йн'а, γр·е́б'ин', тр·е́ц'ий, б'ар·о́за, в'ар·о́йка, тр·ох, р'е́чка, γр·ец', р·езац', зγар·е́ла, вар·и́ц', скр·ип'е́ц', γр·ибы́, б'ар·и́, п'ерав'о́с', п'ерапра́ва, пр·ийе́хай, пр'ибы́так.* **259** *кур'у́, кр'ук, γр'а́ды, р'а́шка, р'а́бый, z'ир'е́йн'а, γр'е́б'ин', тр'е́ц'ий, чар'е́пыц', б'ар'о́за, в'ар'о́йка, пыс'ар'о́т, в тр'ох, з зар'о́й, зγаре́ла, р'е́чка, γр'ец', р'е́тка, кр'е́пк'ий, пр'е́лый, р'е́зыц', пр'ипло́т, с'е́рыйа, вар'и́ц', γывар'и́ц', скр'ип'е́ц', γр'и́ва, γр'ибы́, б'ар'и́, су́хар'и́, п'и́сыр', з'в'ер', в'иц'ина́р,*

ц’ап’ер, п’ир’ав’ос, п’ир’ипра́ва, п’ир’иста́в’иц’, пр’ибл’усц’и́, пр’ибы́тыка, рак, ра́ма, пра́ўда. **292** *бр’у́ха, кур’у́, γъвар’у́, б’у́р’а, зар’а́, γр’а́ды, р’аб’о́нычак, γыр’а́ча, пр’а́ма, γъвыра́т, с’в’ир’е́пей, ź’ир’е́ўн’а, γр’е́б’ин’, в’ар’о́ўка, б’ар’о́за, пыс’ар’о́т, тр’ох, р’е́чка, γр’ец’, р’е́тка, кр’е́пк’и, ре́зыц’, пр’е́лый, ч’етв’ар’и́х, пр’икас’и́ц’, пр’ийе́хала, пр’ив’аз’л’и́, пр’ийе́хал’и, б’ары́ц’а, п’ир’аво́с, п’ир’ипра́ва, п’ер’ан’е́сц’и, п’ир’иста́виц’, т’еп’е́р’.* **293** *γавар’у́, γр’а́тк’и, нар’а́т, у пар’а́дачных, упр’а́шку, тр’а́пка, пар’ес’ц’ир’а́л’ис’, пр’а́лка, γр’а́ды, γр’а́зна, на р’аку́, жар’аб’о́нак, ж’ар’е́пчык, п’ир’е́дн’ик, б’ар’о́за, пас’ар’о́т, на р’е́чку, нар’е́ч’ийе, скар’е́й, γар’е́л’и, заб’ар’еш, р’е́чка, пр’ийе́хаў, тр’ох. пр’ич’е́п’ац’, γр’ибы́, γр’и́ва, п’ир’айе́хъц’, кор, р’а́ма, бур’а́к.* **294** *бр’у́ква, р’ад, пр’а́ма, атр’а́т, ч’еты́р’е, ź’ар’е́ўн’а, р’еб’о́нка, зыб’ар’е́ц’, в’ар’о́ўка, з зар’о́й, р’е́чка, р’е́тка, γр’ец’, кр’е́пк’и, р’е́зац’, тр’и́ста, бр’иγа́ды, тры, п’ирако́ц’ицца, п’ирахаź’и́ла, п’ираст́ойла, п’ир’ика́пываць’, п’ир’ижыва́л’и.* **295** *бр’у́ха, бу́р’а, зар’а́, ź’ар’е́ўн’а, тр’е́ба, ź’ир’е́ктър, анц’ир’е́сна, жар’е́пч’ик, на тр’е́ц’и, С’ар’о́шка, абź’ар’о́ц’, в’ар’о́ўка, тр’ох, р’е́чка, ц’ап’е́р, бр’иγаź’и́р, γр’ибы́, х’и́тр’ийа, в’ич’ар’и́нка, пр’итс’ида́т’ил’, пр’и́ź’иц’, п’ир’ихаź’и́, пр’ийе́хаў, пр’и́был’, пр’ихо́ź’иш, пр’иγо́жыйа.* **296** *б’ир’у́, γувар’у́, кур’у́, зγар’у́, γр’а́ды, р’ада́м’и, бу́р’а, н’и тр’ап’и́с’, тр’ох, б’ар’о́за, пас’ар’о́т, γр’ец’, ур’е́м’а, стр’е́м’а, р’е́м’ин’, р’е́чка, пр’ич’и́на, бр’иγаź’и́р, γр’и́ва, кур’и́ц’, скр’ип’и́ц’, п’и́сар’, ц’ип’е́р’, п’ир’ан’о́с, пр’ик’и́нуцца, п’ир’иста́в’иц’.*
299 *бру́ква, кур’у́, бура́шн’ик, др’ан’, γр’ас’, зыр’а́, р’ады́, п’ир’адо́ўка, чы́р’ис, б’ир’аγо́ў, д’ар’е́ўн’а, в’ар’о́ўка, б’ар’о́зка, р’е́ц’ка, р’е́чка, с’ар’е́ź’ину, ур’е́м’а, у Добр’и́н’и, кр’иве́йа, γр’и́ва, б’ар’и́ц’а, ц’ур’ма́, ź’е́в’ир’, суха́р’, в’е́ц’ир, пр’ил’а́жыц’, п’ир’айе́хала, γр’ат, бур’а́к.* **300** *кур’у́, бр’у́ха, кр’ук, γъвар’у́, зър’а́, р’а́шка, γр’а́ды, γр’ас’, р’абы, ź’ар’е́ўн’а, γр’е́б’ин’, тр’е́ск’и, кр’е́ўны, тр’е́ц’и, γре́бл’а, б’ар’о́за, зар’о́й, р’е́зац’, р’е́чка, γр’ец’, кр’е́пк’и, вары́ц’, γъвары́ц’, γрыбы́, γр’и́ва, кр’ивы́, ц’ап’е́р’, фана́р’, п’и́сар, суха́р, п’ьраво́с, п’ьръв’асло́, п’иран’е́с’ц’и, п’ераста́в’иц’, прыбы́так, п’ер’ипра́ва, р’а́ма, за́ўтр’и;* [р’] чуецца і ў прадстаўнікоў старэйшага і малодшага пакаленняў, заўважаецца таксама [р], але толькі ў некаторых маладых, якія скончылі па 6—7 класаў і зараз працуюць у калгасе. **302** *кур’у́, бр’у́ха, кр’ук, γр’аз’, γр’ида́, бу́р’а, р’а́бый, γр’е́б’ин’, тр’е́ск’и, тр’е́ц’ий, б’ар’о́за, у тр’ох, р’е́чка, γр’ец’, р’е́шка, р’е́зыц’, кр’е́пк’ий, ва́р’иц’, γывар’и́ц’, скр’ип’е́ц’, ц’ап’е́р’, фына́р’, п’е́кыр’, суха́р’, са́хыр, в’е́р’х, п’ир’ан’е́с’ц’и, пр’ивылачы́, пр’ибы́тык, п’ир’иста́в’иц’, п’ир’ав’о́с, р’а́ма, р’а́мычка.* **304** *наб’ар’у́, γавар’у́, вар’у́, кур’у́, бр’у́ква, кр’ук, пар’а́дашна, тр’а́пка, пр’а́н’н’ик, стр’а́пац’, зар’а́, γр’аз’, пар’а́дак, тр’аста́, р’е́з’в’ины, вр’ем’а́, р’е́м’ин’, тр’епа́ц’, р’еўн’и́вый, р’ево́л’в’ер, р’енγ’е́н, р’еша́ц’, б’ар’о́за, в’ар’о́ўка, ч’етыр’о́х, стр’ела́, γар’е́ц’, γр’ех, р’е́зац’, р’ека́, р’е́па, р’е́ź’ка, хр’ен, ц’е́бр’ик, γр’ибы́, инба́р’, ц’ап’е́р’, ź’в’ер’, цар’, пр’иб’и́ц’, пр’ика́з, пр’ипра́ва, п’ир’аву́лак, п’ир’аγаро́дка, пр’иса́ж’ивайс’а, пр’икра́с’иц’, п’ир’асы́пац’, пр’им’е́ц’иц’, п’ир’ам’е́р’иц’, кав’о́р’, вар’о́на, р’и́ж’ий.* **305** *γавар’у́, бр’у́ха, кр’учо́к, зγар’а́йиц’, зр’а, с тр’а́пък, тр’ас’е́ц’, бу́р’а, зар’а́, γр’а́ды, γрас’, ź’ар’е́ўн’и, γр’ес’, ур’е́м’а, γр’е́б’ен’, тр’е́ск’и,*

б’ар’éз’н’ик, хр’óснъйа, б’ар’óза, в’ар’óўка, зарóй, р’éчк’и, пр’éлы, кр’éпк’и, р’éтк’и, Бар’úс, ɣаўр’úла, ɣавар’úц’, прав’éр’иў, б’ар’ú, хвáб-р’ика, вар’úц’, ɣр’ибы́, тр’и, ф’инáр’, п’éкар’, п’úсар’, сухáр’, п’ир’ан’óс, п’ир’ав’óс, п’ир’авълóк, п’ир’ал’ац’éл’и. **309** *пъгъвар’ý, ɣɣр’ýмы, ɣр’á-ды, тр’áпка, ɣр’аз’, др’áблы, чър’апóк, чар’éпйа, тр’éс’ц’и, б’ар’óста, пъс’ар’óт, тр’ох, гар’éлы, ɣр’éцца, тр’еск, ƨ’ар’ú, кр’ичы́, стр’ижы́, тр’úста, чац’в’éр’, п’ахц’éр’, кýхър’, п’ир’ак’úнуц’, пр’иƨ’в’úнуц’, пр’и-чап’úц’, пр’иклáў, п’ир’иклáс’ц’и, гр’ýкнуў.* **310** *кур’ý, ɣъвар’ý, бр’ýха, кр’ук, ɣр’аз’, ɣр’áды, бýр’а, ƨ’ар’éўн’а, ɣр’éбл’а, б’ар’óза, в’ар’óўка, р’éчка, кр’éпка, пр’éлы, вар’úц’, ɣъвар’úц’, ɣр’ибы́, ц’ап’éр’, хвънáр’, п’ир’авóз, п’ир’ипрáва, пр’ибл’ýс’, р’áма.* **316** *кур’ý, ɣывар’ý бр’ýха, кр’ук, ɣр’аз’, ɣр’áды, р’áжка, р’аднó, р’адóўка, р’абы́й, бýр’а, зыр’á, ƨ’ар’éўн’а, ɣр’éб’ин’, тр’éск’и, чар’éпыц’, тр’éц’ц’ий, б’ар’óза, пыс’ар’óд, р’éпа, кр’éпк’ий, р’éдка, пр’éлый, вар’úц’, ɣывар’úц’, скр’ип’éц’, ɣр’úва, кр’úва, б’ар’ú, хвынáр’, п’úсыр’, п’ир’ипрáва, п’ир’ан’éс’ц’и, пр’ибл’ус’ц’ú, ɣр’ад, бур’áк, р’áма.* **317** *кур’ý, ɣывар’ý, бр’ýха, кр’ук, ɣр’аз’, ɣр’áды, р’áшка, р’аднó, р’абы́, бýр’а, зар’á, ƨ’ир’éўн’а, патр’éба, ɣр’éб’ин’, ɣр’éбл’а, тр’éск’и, кр’éўны, кр’éс’ива, тр’éц’и, б’ир’óза, в’ир’óўка, пыс’ир’óд, тр’ох, зыр’óй, р’éчка, ɣр’ец’, р’éдка, кр’éпк’и, пр’éлы, р’éзац’, вар’úц’, ɣывар’úц’, скр’ип’éц’, ɣр’úва, кр’úва, ɣр’ибы́, ц’ип’éр’, хунáр’, п’úсар’, п’éкыр’, сухáр’, п’ер’авóз, п’ир’ав’áсла, п’ир’и-н’éс’ц’и, пр’ивылачы́, р’ак, ɣр’ад, бур’áк, пр’áўда, р’áма, кр’áсны.* **320** *кур’ý, ɣывар’ý, бр’ýха, кр’ук, р’аднó, ɣр’аз’, р’áжка, р’адóўка, бýр’а, зыр’á, ƨ’ар’éўн’а, патр’éба, ɣр’éб’ин’, тр’éск’и, чар’éпыц’, тр’éц’и, в’а-рóўка, пыс’ар’óд, зар’óй, р’éчка, р’éдка, кр’éпк’ий, пр’éлый, р’éзыц’, вар’úц’, скр’ип’éц’, ɣр’úва, кр’úва, б’ар’ú, ц’ап’éр’, хвынáр’, п’éкыр’, су-хáр’, п’ир’ав’óз, п’ир’ипрáва, пр’ибл’ýс’ц’, пр’ивылачы́.* **321** *кур’ý, ɣывар’ý, бр’ýха, кр’ук, радóўка, бýра, ɣр’аз’, ɣр’áды, р’áжка, р’аднó, р’áбый, зыр’á, крóўны, ƨ’ар’éўн’а, патр’éба, ɣр’éб’ин’, тр’éск’и, чар’é-пыц’, тр’éц’ц’ий, б’ар’óза, пыс’ар’óд, р’éдка, кр’éпк’ий, пр’éлый, р’éзыц’, ɣывар’úц’, скр’ип’éц’, ɣр’úва, кр’úва, б’ар’ú, ц’ап’éр’, хвынáр’, п’úсыр’, п’ир’ипрáва, п’ир’ан’éс’ц’, пр’ибл’ýс’ц’, р’áма.* **324** *кур’ý, бр’ýха, кр’ук, ɣр’аз’, ɣр’áды, р’áбый, бýр’а, ƨ’ар’éўн’а, ɣр’éб’ин’, чар’éпыц’, б’ар’óза, в’ар’óўка, пыс’ар’óд, р’éчка, ɣр’ец’, р’éдка, р’éзыц’, вар’úц’, скр’ип’éц’, ɣр’úва, кр’úва, б’ар’ú, ц’ап’éр’, п’éкыр’, п’ир’авóз, п’ир’ан’éс’ц’и, пр’и-бл’ус’ц’ú, пр’ибы́так, п’ир’ипрáва.* **325** *кур’ý, кр’ук, ɣр’аз’, ɣр’áды, бýр’а, ƨ’ар’éўн’а, ɣр’éб’ин’, б’ар’óза, зɣр’об, р’éчка, кр’éпк’и, вар’úц’, ɣр’ибы́, сухáр’, п’ир’ав’óз, пр’иɣадáц’, р’áма.* **326** *кур’ý, ɣавар’ý, бр’ýха, пр’áма, ɣр’аз’, ƨ’ар’éш, б’ар’éш, ƨ’ар’éўн’а, в’арóўка, б’и-рóза, б’ар’óза, в’ар’óўка, тр’ох; р’éзац’, р’éчка, р’éƨ’ка, ɣрец’, ɣавóр’им, б’ар’ú, тр’и, вар’úла, замар’úлас, ɣъвар’úц’, ɣр’ибы́, свар’úцца, ц’ап’éр’, фанáр’, сухáр’, п’ахц’éр’, ц’éр’къў, пр’иuéхаў, пр’úƨ’иш, пр’иб’éɣла, п’ир’ав’арнýлъс’а, п’ир’истáл’и, р’áма, в’ер’аб’éй, зáўтр’á, стар’áцца, М’ир’óнъў, заɣар’áц’, р’áна.* **328** *кур’ý, кр’ук, ɣывар’ý, ɣр’аз’, ɣр’áды, бýр’а, зыр’á, ƨ’ар’éўн’а, ɣр’éб’ин’, ɣр’éбл’а, б’ар’óза, в’ар’óўка, тр’ох, зар’óй, рéзыў, крéпк’ий, рéдка, р’éчка, вар’úц’, ɣр’úва, ɣр’ибы́, б’ар’ú, ц’ап’éр’, п’éкыр’, п’ир’ан’éс’ц’и, пр’и-*

бл'ýс'ц', пр'ибы́так. **329** *кур'ý, ɣавар'ý, р'áдам, ɣр'аз', бýр'а, памр'éш, тр'éс'ц'и, в'ар'óўка, тр'ох, р'éдка, р'éчка, кр'éпк'и, р'éпа, уɣар'éў, чатыр'и, вар'́иц', ɣр'ибы́, стар'и́нныйе, хвабр'и́шныйе, ц'ап'éр', анбáр', пр'ин'éс'-ц'и, р'áма.* **330** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'адóўка, р'áбый, бýр'а, зыр'á, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ин', ɣр'éбл'а, чар'éпыц', б'ар'óза, в'ар'óўка, зɣр'об, ɣр'ец', р'éдка, кр'éпк'ий, р'éзыц', вар'ы́ц', ɣывар'ы́ц', скр'ип'éц', ɣр'и́ва, кр'и́ва, б'ар'и́, ц'ап'éр', п'ир'авóз, п'ир'иправа, п'ир'ан'éс'ц', п'ир'истáв'иц', пр'ибл'ýс'ц', р'áма, зáўтр'а.* **331** *кур'ý, ɣъвар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áбый, бýр'а, зър'á, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ин', тр'éц'ц'ий, б'ар'óза, в'ар'óўка, пъс'ар'óд, зар'óй, р'éчка, ɣр'ец', р'éдка, ɣр'и́ва, ɣр'ибы́, б'ар'и́, ц'ап'éр', п'и́съp', сухáр', п'ир'авóз, п'ир'ан'éс'ц', п'ир'истáв'иц', пр'ивълачы́, зáўтр'а.* **332** *кур'ý, ɣывар'ý, кр'ук, ɣр'аз', р'адóўка, р'áбый, бýр'а, зыр'á, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ин', чар'é-пыц', б'ар'óза, в'ар'óўка, пыс'ар'óд, тр'ох, ɣр'ец', р'éдка, кр'éпк'ий, р'é-зыц', вар'ы́ц', ɣывар'ы́ц', скр'ип'éц', ɣр'и́ва, ɣр'ибы́, п'ир'авóз, п'ир'ипрá-ва, п'ир'истáв'иц', пр'ибы́так, зáўтр'а.* **333** *крук, кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áжка, р'аднó, р'áбый, бýр'а, зыр'á, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ин', тр'éск'и, чар'éпыц', тр'éц'ц'ий, б'ар'óза, в'ар'óўка, пыс'ар'óд, тр'ох, зар'óй, р'éчка, ɣр'ец', р'éдк'ий, кр'éпк'ий, пр'éлый, р'éзыц', вар'ы́ц', ɣывар'ы́ц', скр'ип'éц', ɣр'и́ва, кр'и́ва, ɣр'ибы́, б'ар'и́, ц'ап'éр, хвынáр', п'и́сыр', су-хáр', п'ир'авóз, п'ир'ив'áсла, п'ир'ипрáва, п'ир'ан'éс'ц', п'ир'истáв'иц', пр'иɣыдáц', пр'ибл'ýс'ц', пр'ивалóч, пр'ибы́тык, р'áма, р'и́ба.* **334** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', р'ады́, р'áжка, р'аднó, р'áбый, бýр'а, зыр'á, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ин', ɣр'éбл'а, тр'éск'и, чар'éпыц', тр'éц'ий, б'ар'ó-за, в'ар'óўка, зɣр'об, пыс'ар'óд, тр'ох, зар'óй, р'éчка, ɣр'ец', р'éдка, кр'éпк'ий, пр'éлый, р'éзыц', вар'ы́ц', ɣывар'ы́ц', скр'ип'éц', ɣр'и́ва, кр'и́ва, ɣр'ибы́, б'ар'и́, ц'ап'éр', фынáр', сухáр', п'ир'авóз, п'ир'ив'áсла, п'ир'ипрá-ва, п'ир'ан'éс'ц', п'ир'истáв'иц', пр'иɣыдáц', пр'ибл'ýс'ц'.* **335** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'адóўка, бýр'а, зыр'á, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ен', б'ар'óза, в'ар'óўка, тр'ох, р'éчка, ɣр'ец', кр'éпк'ий, вар'ы́ц', ɣр'и́ва, кр'и́ва, ц'ап'éр', сухáр', п'и́сыр', п'ир'авóз, пр'ибл'ýс'ц', пр'ибы-тык, пр'иɣыдáц'.* **336** *кур'ý, ɣывар'ý, р'адóўка, зыр'á, бýр'а, ɣр'éб'ин', чар'éпыц', пыс'ар'óд, р'éдка, кр'éпк'ий, вар'ы́ц', скр'ип'éц', п'и́сыр', хвы-нáр', п'иран'éс'ц'и, пр'ибл'ус'ц'и́, пр'ивалóч.* **337** *кур'ý, кр'ук, бр'ýха, ɣр'аз', ɣр'áды, бýр'а, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ин', тр'éск'и, тр'éц'ий, б'ар'óза, зар'óй, р'éчка, р'éдка, кр'éпк'ий, р'éзъц', вар'ы́ц', ɣъвар'ы́ц', ɣр'ибы́, п'ир'ав'óз, п'ир'ан'éс'ц', пр'ибы́тък, п'и́сар', сухáр'.* **338** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áжка, р'аднó, р'абы́й, бýр'а, зыр'á, ɀ'ар'éў-н'а, ɣр'éб'ин', тр'éск'и, ɣр'éбл'а, чар'éпыц', б'арóза, в'арóўка, пыс'арóд, зар'óй, р'éчка, ɣр'ец', скр'ип'éц', кр'éпк'ий, р'éзац', вар'ы́ц', ɣывары́ц', ɣр'и́ва, кр'и́ва, ɣр'ибы́, б'ар'и́, п'ир'ав'óз, п'ир'ипрáва, п'ирыстáв'иц', п'ир'ан'éс'ц', пр'ивалóч, пр'ибы́тык, р'áма, зáўтр'а.* **339** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣраз', ɣр'áды, р'аднó, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ен', трéц'ц'ий, б'ар'ó-за, в'ар'óўка, пыс'арóд, р'éчка, ɣр'éйиц', р'éзыц', вар'ы́ц', ɣывар'ы́ц', б'ар'и́, ц'ап'éр', сухáр', п'ир'авóз, пир'апрáва, п'ир'истáв'иц', пр'ибы́тык.* **340** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣрáды, бýр'а, зыр'á, р'абы́й, ɀ'ар'éўн'а, ɣр'éб'ин', тр'éск'и, чар'éпыц', тр'éц'ий, б'ар'óза, в'ар'óўка.*

пыс'арóт, р'éчка, γр'ец', кр'éпк'ий, вар'úц', γывар'úц', γр'ибы́, хвынáр', п'éкыр, сухáр', п'ир'ав'óз, п'ир'ив'áсла, п'ир'иправа, кр'ичы́ц', р'áма. **571** *пр'áжа, ź'арéйн'а, др'éнны, б'ар'óска, пабр'éшыц', тр'и, γавар'úц', двóр'ишча, вáрым, ц'ап'éр, в'éц'ир, пр'изнáл'ис'а, пр'úхваткъм.* **572** *кур'ý, γывар'ý, кр'ук, γр'ác', γр'áды, р'áшка, р'аднó, р'áбы, бýр'а, зыр'á, ź'ар'éйн'а, γр'éб'ин', γр'éбл'а, тр'éск'и, чар'éпыц', кр'éйны, тр'éц'ц'и, б'ар'óза, в'ар'óйка, зγроп, пыс'ар'óт, тр'ох, зар'óй, р'éчка, γр'ец', р'éтка, кр'éпк'и, пр'éлы, р'éзыц', вар'úц', γывар'úц', скр'ип'éц', γр'ибы́, γр'úва, кр'úва, б'ар'ú, ц'ап'éр, п'éкар, сухáр, п'ир'ан'éс'ц'и, пр'ивалачы́, пр'ибы́тык, р'ак, кр'óсны, р'óзум, р'úба.* **574** *γывар'ý, брýха, γр'áды, γр'иб'ан'éц, в'ар'óйка, γр'ец', вар'úц', зáўтр'и.* **575** *кур'ý, бр'ýха, γр'аз'ú, γр'áды, ź'ар'éйн'а, γр'éбл'а, б'ар'óза, тр'ох, р'éчка, вар'úц', сухáр', пр'ибл'ýс'ц', р'áма, кр'óсны, р'атýйц'а.* **576** *кур'ý, γр'аз', бýр'а, ź'ар'éйн'а, б'ар'óза, р'éчка, вар'úц', γывар'úц', ц'ап'éр', р'áма.* **579** *кур'ý, γъвар'ý, бр'ýха, кр'ук, γр'аз', γр'áды, р'áжка, бýр'а, ź'ар'éйн'а, γр'éб'ин', тр'éск'и, бър'óза, в'ьр'óйка, зγр'об, тр'ох, р'éчка, γр'ец', р'éдка, вър'úц', скр'ип'éц', γр'úва, сухáр', п'ир'авóз, п'ир'ав'áсла, пр'ибы́тък, р'áма, зáўтр'а, кр'óсны.* **581** *куры́, γывары́, крук, γр'ас', γр'áды, р'áшка, р'áбы, бýр'а, зыр'á, ź'ар'éйн'а, γр'éс'ц'и, γр'éб'ин', γр'éбл'а, тр'éск'и, чар'éпыц', кр'éйны, γр'éшны, б'ар'óза, в'ар'óйка, саγр'óп, пыс'ар'óт, зар'óй, р'éчка, γр'ец', р'éтка, кр'éпк'и, пр'éлы, р'éзыц', вар'úц', γывар'úц', скр'ип'éц'.* **583** *кур'ý, γавар'ý, бр'ýха, пр'áма, γр'аз', р'éчка, р'éзъц', б'ар'óска, γавóр'им, б'ар'ú, вар'úла, тр'и, пр'ийéхъў, р'áм'а, в'ир'аб'éй, зáўтр'и.* **585** *γывар'ý, р'áбы, тр'éц'ц'и, р'éч'ка, γывар'úц', п'ир'истáв'иц'.* **586** *кур'ý, бр'ýха, γр'аз', бýр'а, зар'á, ź'ар'éйн'а, тр'éц'и, б'ар'óза, в'ар'óйка, р'éчка, р'éзац', кр'úва, вар'úц', п'еравóз, п'ер'иправа, пр'ибы́так, р'áма.* **587** *кур'ý, кр'ук, γр'аз', γр'áды, бýр'а, цар'éйна, чар'éпац', б'ар'óза, р'éчка, рéдк'и, р'éзац', γр'úва, вар'úц', ц'ап'éр', сухáр', пр'ивалóч, пр'ибы́так, р'áма.* **588** *γувар'ý, бр'ýха, γр'аз', γр'áды, р'áбый, зыр'á, ź'ар'óйн'а, тр'éба, чар'éп'иц', б'ар'óза, зγроб, зγр'об, тр'ох, зар'óй, р'éчка, р'éдка, кр'éпк'ий, р'éзыц', вар'úц', γр'úва, γр'ибы́, сухáр', пр'ивалóк, п'ир'иправа.* **590** *куры́, крук, γр'аз', радóйка, в'арóйка, рéдка, папрéлый, γуварыц', б'ары́, п'ирыстáв'иц', прыγыдáц'.* **591** *кур'ý, γавар'ý, кр'ук, γр'аз', бýр'а, зар'á, γр'éб'ен', тр'éск'и, б'арóза, р'éчка, р'éдк'и, вар'úц', кр'úва, ц'ап'éр', фанáр'.* **592** *кур'ý, γывар'ý, кр'ук, γр'аз', р'áжка, γр'éб'ин', тр'éск'и, в'арóйка, кр'éпка, пр'éлы, вар'úц', γавар'úц', γр'ибы́, п'ер'авóз, п'ерастáв'иц', пр'ибы́так, бур'áк, кр'иц'.* **598** *кур'ý, γавар'ý, бр'ýха, кр'ук, пр'áма, γр'аз', р'аднó, зар'á, бýр'а, р'áбый, ź'арéйн'а, γр'éб'ин', в'ар'óйка, пъс'ар'óд, трох, р'éчка, кр'éпк'ий, γавар'úц', ц'ап'éр', п'úсар', п'ерав'áсла, п'ер'ан'éс'ц'и, γр'ад, кр'áсны, кр'иц'.* **605** *кур'ý, бр'ýха, кр'ук, γр'áды, р'áжка, ź'арéйн'а, γр'éб'ин', тр'éск'и, тр'éц'ий, б'ар'óза, в'ар'óйку, пыс'арóт, зар'óйу, р'éчка, р'éтка, кр'éпка, пр'éлый, р'éзыц', вар'úц', γывар'úц', γр'ибы́, б'ар'ú, γр'úва, скр'ип'éц', п'иравóз, п'ир'иправа, п'ир'истáв'иц', пр'ибы́тык, бур'ак'ú, р'áма.* **606** *кур'ý, бр'ýха, γр'аз', γр'áды, ź'ар'éйн'а, γр'éбл'а, б'ар'óза, тр'ох, р'éчка, вар'úц', сухáр', пр'ибл'ýс'ц', р'áма, р'атýйц'а.* **607** *кур'ý, γавар'ý, бр'ýха, кр'ук, γр'аз', γр'áды, р'адóйка, ź'ар'éйн'а, γр'éб'ен', тр'éц'и, б'ар'óза, в'ар'óйка, тр'ох,*

р'ечка, р'едка, р'езац', вар'иц', кр'ива, γр'ибы, фанар', сухар', п'исар', п'ер'иправа, пр'ибл'ус'ц'и, р'ама. **608** *кур'у, γывар'у, крук, γр'аз', р'адоўка, р'абый, зыр'а, ƶ'ар'еўн'а, тр'еск'и, тр'ец'ий, γр'еб'ин', б'ар'оза, кр'осный, пыс'арот, зγр'еб, р'езыц', р'ечка, γрец', вар'иц', γр'ива, п'ер'ав'оз, п'ир'иправа, пр'ибытык.* **609** *кур'у, γывар'у, бр'уха, крук, γр'аз', γр'ады, р'адоўка, γр'еб'ен', тр'еск'и, трец'и, б'ароза, в'ар'оўка, зγроб, р'ечка, γр'ец', крепка, р'езац', вар'иц', фынар', сухар', п'ир'авоз, п'ир'истав'иц', пр'иγрада, пр'ибл'ус'ц', р'ама.* **611** *кур'у, γр'аз', γр'ады, ƶ'ар'еўн'а, γр'ебл'а, б'ароза, тр'ох, р'ечка, вар'иц', пр'ибл'ус'ц', р'ама, кр'осна, р'атуиц'е.* **612** *кур'у, γывар'у, бр'уха, кр'ук, γр'аз', γрады, р'ажка, бур'а, ƶ'ар'еўн'а, патр'еба, γр'еб'ин', б'ароза, в'ароўка, зγр'об, пыс'ар'од, тр'ох, р'ечка, γр'ец', р'едко, р'езыц', вар'иц', γывар'иц', скр'ип'ец', п'исыр', п'ир'ав'оз, пр'ибытак, р'ама.* **613** *кур'у, кр'ук, γр'аз', γр'ады, р'адоўка, р'абый, бур'а, ƶ'ар'еўн'а, γр'ебл'а, тр'еск'и, тр'ец'ц'и, б'ар'оза, в'ар'оўка, пас'арод, зар'ой, р'ечка, γр'ец', р'едка, р'езац', вар'иц', γр'ива, γр'ибы, б'ар'и, ц'ап'ер, п'исър', п'ьр'ав'оз, п'ьр'ан'ес'ц', пр'ибл'ус'ц'и.* **614** *кур'у, бр'уха, кр'ук, γр'аз', γр'ады, р'абый, бур'а, зыр'а, ƶ'ар'еўн'а, γр'еб'ин', тр'ец'ц'ий, б'ар'оза, в'ар'оўка, зар'ой, р'ечка, γр'ец', кр'епк'ий, вар'иц', γр'ива, кр'ива, γр'ибы, ц'ап'ер, п'екыр', п'ир'авоз, п'ир'ан'ес'ц'и, р'ама.* **615** *кур'у, γувар'у, бр'уха, кр'ук, γр'аз', γр'ады, р'адоўка, р'абый, бур'а, зыр'а, ƶ'ар'еўн'а, тр'еба, γр'еб'ин', γр'ебл'а, тр'еск'и, тр'ец'ц'а, б'ар'оза, в'ароўка, зγр'об, пыс'арод, тр'ох, зар'ойу, р'ечка, γр'ец', р'едка, кр'епк'ий, пр'елый, р'езыц', вар'иц', γувар'иц', скр'ип'ец', γр'ива, кр'ива, γр'ибы, б'ар'и, ц'ап'ер, сухар, хвынар', п'исыр', п'екыр', п'ир'авоз, п'ир'иправа, п'ир'истав'иц', пр'ибл'ус'ц', пр'ивалоч, пр'ибытык.* **616** *γывар'у, кур'у, кр'ук, бр'уха, γр'аз', р'абы, бур'а, зыр'а, ƶ'ар'еўн'а, тр'ец'ц'и, б'ар'оза, в'ар'оўка, зγр'об, тр'ох, зар'ой, р'ечка, р'едка, кр'епка, вар'иц', γывар'иц', б'ар'и, γр'ибы, γр'ива, пр'ив'оз, п'ир'ав'оз.* **618** *кур'у, бр'уха, кр'ук, γр'аз', γр'ады, р'адоўка, бур'а, ƶ'ар'еўн'а, тр'еба, тр'еск'и, чар'епыц', б'ар'оза, зγроб, тр'ох, зар'ой, р'ечка, γр'ец', кр'епк'ий, пр'елый, вар'иц', γр'ива, кр'ива, б'ар'и, ц'ап'ер, п'екыр, п'ир'авоз, п'ир'истайец'.* **619** *кур'у, γъвар'у, бр'уха, γр'аз', γр'ады, р'абый, ƶ'ар'еўн'а, γр'ебл'а, тр'ец'ц'и, б'ар'оза, в'ар'оўка, зγр'об, тр'ох, р'ечка, γр'ец', кр'епк'ий, р'езъц', вар'иц', скр'ип'ец', кр'ива, γр'ибы, б'ар'и, ц'ап'ер', п'екър', сухар', п'ир'ан'ес'ц', п'ир'истав'иц', пр'ивалоч.* **620** *кур'у, γывар'у, бр'уха, кр'ук, γр'аз', γр'ады, р'ажка, р'адоўка, р'абы, бур'а, зыр'а, ƶ'ар'еўн'а, γр'еб'ин', тр'еск'и, чар'епыц', б'ар'оза, зγр'об, тр'ох, пыс'арод, р'ечка, γр'ец', р'еƶ'ка, кр'епк'и, р'езыц', вар'иц', γывар'иц', скр'ип'еў, γр'ива, γр'ибы, б'ар'и, ц'ап'ер, фынар, сухар, п'екыр', п'ир'авоз, п'ир'иправа, п'ир'истав'иц', пр'ибл'ус'ц'и, пр'ибыток, γр'ад, р'ама.* **621** *кур'у, γывар'у, бр'уха, кр'ук, γр'аз', γр'ады, р'ажка, р'адок, р'абый, бур'а, зыр'а, ƶ'ар'еўн'а, патр'еба, γр'еб'ин', тр'еск'и, чар'епыц', кр'еўный, б'ар'оза, в'ар'оўка, зγр'об, пысар'од, тр'ох, зар'ой, р'ечка, γр'ец', р'едка, кр'епк'ий, вар'иц', γывар'иц', скр'ип'ец', γр'ива, кр'ива, б'ар'и, γр'ибы, ц'ап'ер', хвынар', п'исар', п'екыр', п'ир'авоз, п'ир'иправа, п'ир'истав'иц', пр'иγадац', пр'иб'иц', пр'ивалачы, пр'ибытык, р'ама.* **622** *кур'у, γывар'у, бр'уха,*

кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, р’адóўка, р’áбы, бýр’а, зыр’á, ź’арéўн’а, патр’éба, γр’éб’ин’, γр’éбл’а, тр’éск’и, чар’éпъц’, кр’éс’ива, б’ар’óза, в’ар’óўка, р’éчка, γр’ец’, р’éдка, кр’éпк’и, γывар’íц’, скр’ип’éц’, кр’íва, п’ир’авóз, прибл’усц’í, пр’ибытак. **623** *кур’ý, γувар’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’адóўка, р’áбый, бýр’а, зыр’á, ź’ар’éўн’а, тр’éба, γр’éб’ин’, чар’éпыц’, тр’éц’ц’ий, б’ар’óза, в’ар’óўка, зγр’об, тр’ох, зар’óй, р’éчка, γрец’, кр’éпк’ий, р’éзыц’, выр’íц’, γувар’íц’, скр’ип’éц’, γр’íва, б’ар’í, ц’ап’éр, хвынáр, п’íсыр’, п’éкыр’, п’ир’авóз, п’ир’ипрáва, п’ир’ истáв’иц’, пр’ибл’ýс’ц’, р’áма.* **624** *кур’ý, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, тр’éск’и, γр’éбл’а, б’ар’óза, γр’ец’, р’éч’ка, вар’íц’, γр’ибы́, сухáр’, п’ир’авóз.* **625** *кур’ý, бр’ýха, γр’áды, γр’éбл’а, тр’éск’и, б’ар’óза, в’арóўка, р’éчка, γр’ец’, γр’íва, п’íсър’, п’ир’авóс, р’áма.* **626** *кур’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, зыр’á, ź’ар’éўн’а, патр’éба, б’ар’óза, пыс’ар’óд, р’éчка, кр’éпк’ий, вар’íц’, скр’ип’éц’, γр’íва, п’íсыр, п’ир’авóз, п’ир’ипрáва, пр’ибытык, р’áма, зáвтр’и.* **627** *кур’ý, γъвар’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, р’аннó, р’адóўка, р’áбы, бýр’а, зыр’á, ź’ар’éўн’а, патр’éба, γр’éб’ен’, γр’éбл’а, тр’éск’и, чар’éпъц’, кр’éс’ива, тр’ец’, зγр’об, пъс’ар’óд, тр’ох, зар’óй, р’éчка, γр’ец’, р’éдка, кр’éпка, пр’éлы, р’éзъц’, вар’íц’, γъварыц’, скрып’éц’, γр’íва, кр’íва, γр’ибы́, б’ары́, ц’ап’éр, п’íсър, сухáр’, п’иравóз, пьр’ипрáва, пьр’ан’éс’ц’и, р’áма.* **628** *кур’ý, γывар’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’адóўка, зыр’ан’íца, зыр’á, бýр’а, ź’ар’éўн’а, ź’ир’а-в’éн’с’к’и, патр’éба, γр’éб’ьн’, γр’éбл’а, тр’éск’и, чар’éпыц’, тр’éц’и, б’ар’óза, в’ар’óўка, пыс’ар’óд, тр’ох, р’éчка, тр’ец’, кр’éпк’и, р’éзыц’, рéдка, γрец’, прéлый, вар’íц’, скр’ип’éц’, γры́ва, γрыбы́, б’ары́, кры́ва, γывар’íц’, γр’íва, ц’ап’éр’, ц’ап’éр’а, ц’а’п’éр’иц’ка, фанáр’, п’íсар’, п’éкар’, сухáр’, п’ир’истáв’иц’, пр’ивалóч, п’ьр’ипрáва, прыγыдáц’, прыбл’ус’ц’í, прыбытък, р’áма.* **629** *кур’ý, γавар’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, р’аднó, р’адóўка, р’áбы, бýр’а, ź’ар’éўн’а, чар’éпац’, γр’éб’ин’, γр’éбл’а, б’ар’óза, в’ар’óўка, пъс’ар’óд, тр’ох, р’éчка, γр’ец’, р’éдка, кр’éпк’и, пр’éлы, р’éзац’, вар’íц’, γъвар’íц’, скр’ип’éц’, γр’íва, кр’íва, γр’ибы́, б’ар’í, ц’ап’éр’, фынáр’, п’íсар’, п’éкыр’, п’ир’авóз, п’ир’ав’алá, п’ер’а-н’éс’ц’и, пр’ибытак, п’ер’апрáва, р’áма.* **630** *кур’ý, γывар’ý, бр’ýха, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, р’áбы, ź’ар’éўн’а, патр’éба, р’éчка, γр’ец’, р’éтка, вар’íц’, γывар’íц’, скр’ип’éц’, п’ир’авóз, п’ир’ипрáва, п’ир’ан’éс’ц’и, п’ир’истáв’иц’, пр’иγыдáц’, р’áма.* **631** *кур’ý, γъвар’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’аднó, р’áбы, бýр’а, з’ар’á, ź’ар’éўн’а, γр’éб’ин’, тр’éск’и, кр’éўны, б’ар’óза, в’ар’óўка, тр’ох, зар’óй, р’éчка, р’éтка, кр’éпка, р’éзац’, вар’íц’, скр’ип’éц’, γр’íва, γр’ибы́, б’ар’í, ц’ап’éр’, п’íсар’, сухáр’, п’éкар’, п’ир’ав’óс, п’ир’апрáва, п’ир’астáв’иц’, р’ак, γр’ад, р’áма, кр’óсны.* **632** *кур’ý, γавар’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, р’аднó, р’адóўка, бýр’а, зар’á, ź’ир’éўн’а, γр’éб’ин’, тр’éск’и, чар’éпац’, жр’ец’, б’ар’óза, в’ар’óўка, тр’ох, зар’óй, р’éчка, γр’ец’, р’éдка, кр’éпк’и, пр’éлы, р’éзац’, вар’íц’, γавар’íц’, скр’ип’éц’, γр’íва, кр’íва, γр’ибы́, ц’ап’éр’, п’éкар’, сухáр’, п’иравóз, п’ер’ипрáва, п’ер’истáв’иц’, пр’иγадáц’, пр’ибл’ус’ц’í, пр’ивалачы́, пр’ибытак.* **633** *кур’ý, γавар’ý, бр’ýха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, бýр’а, ź’ар’éўн’а, γр’éбл’а, чар’éпац’, б’ар’óза, в’ар’óўка, тр’ох, р’éчка, р’éдка, γр’ец’, пр’éлый, вар’íц’, кр’íва, γр’ибы́, б’ар’í, γр’íва,*

ц'ап'ép', п'ícap', сухáр', п'ир'авóз, п'ир'иправа, пр'ивалóч, р'áма, зáўтр'а. **634** *кур'ý, ɣавар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, бýр'а, р'áбый, z'ар'éўн'а, ɣр'éбл'а, чар'éпац', б'ар'óза, в'ар'óўка, зɣр'об, р'éчка, р'éдка, кр'éпк'ий, пр'éлый, вар'íц', ɣавар'íц', б'ар'í, ɣр'ибы́, ц'ап'ép', фанáр', п'ícap', п'éкар', п'ир'авóз, п'ир'астáв'иц', пр'ивалóч, р'áма.* **636** *кур'ý, ɣувар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áжка, р'аднó, р'адóўка, р'áбы, зар'á, z'ар'éўн'а, путрéба, ɣрéб'ин', ɣрéбл'а, трéск'и, чарéпац', крéўны, крéс'ива, трéсц'и, б'ир'óза, в'ирóўка, зɣр'об, пус'ар'óд, тр'ох, зар'óй, р'éдка, рéчка, ɣрец', кр'éпк'и, рéзац', ɣувар'íц', вар'íц', скр'ип'éц', ɣр'íва, кр'íва, ɣр'ибы́, б'иры́, ц'ип'ép', п'ícap', п'éкар', сухáр', п'ир'авóз, п'ир'ив'áсла, бур'áк, кр'áсна, р'áма, пр'áўда, ɣр'óзны.* **637** *кур'ý, ɣавар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'адóўка, р'áбы, бýра, зарá, z'арéўн'а, патр'éба, ɣр'éб'ен', ɣр'éбл'а, тр'éск'и, чар'éпац', тр'éц'и, крéўны, б'арóза, в'арóўка, зɣроб, пас'арóд, трох, зарóй, рéчка, ɣрец', рéдка, кр'éпк'и, пр'éлы, рéзац', вары́ц', п'иравóз, п'ирав'áсла.* **639** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áшка, р'адóўка, р'áбый, бýр'а, z'ар'éўн'а, патр'éба, ɣр'éб'ин', ɣр'éбл'а, тр'éск'и, тр'éц'ий, б'ар'óза, в'ар'óўка, пыс'арóд, р'éчка, ɣр'ец', р'éдка, кр'éпк'ий, вар'íц', ɣывар'íц', скр'ип'éц', ɣр'íва, кр'íва, ɣр'ибы́, б'ар'í, ц'ап'ép', п'íсыр', сухáр', п'ир'авóз, п'ир'иправа, р'áма.* **640** *кур'ý бр'ýха, кр'ук, ɣраз', ɣрáды, рáбы, бýра, z'ар'éўн'а, жр'éб'ий, чар'éпыц', тр'éск'и, крéўный, трéц'ц'ий, б'арóза, пыс'арóт, р'éчка, ɣр'ец', р'éдка, вар'íц', ɣывар'íц', ɣр'íва, ɣр'ибы́, б'ар'í, ц'ап'ép, пир'авóс, пир'иправа, пр'ибытак, р'áма, р'íба.* **641** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áжка, р'адóўка, z'ар'éўн'а, ɣр'éбл'а, чар'éпыц', б'ар'óза, в'ар'óўка, р'éчка, р'éz'ка, пр'éлый, вар'íц', ɣывар'íц', кр'íва, ɣр'ибы́, ц'ап'ép', п'éкыр', сухáр', п'ир'авóз, п'ир'ив'áсла, пр'ибл'ýс'ц', р'áма.* **642** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'áды, р'áжка, р'аднó, р'адóўка, z'ар'éўн'а, патр'éба, тр'éск'и, кр'óсный, б'ар'óза, в'ар'óўка, пыс'ар'óд, тр'ох, р'éчка, ɣр'ец', кр'éпка, вары́ц', ɣывар'íц', скр'ип'éц', б'ар'í, ц'ап'ép', фынáр', п'íсыр', п'ир'авóз, п'ир'иправа, р'áма.* **643** *кур'ý, ɣывар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áжка, р'адóўка, р'áбый, бýр'а, зыр'á, z'ар'éўн'а, патр'éба, ɣр'éб'ин', тр'éск'и, чар'éпац', б'ар'óза, в'ар'óўка, р'éчка, ɣр'ец', кр'éпка, вар'íц', скр'ип'éц', ɣр'ибы́, п'ир'авóз, п'ир'иправа, пр'ибл'ýс'ц', р'áма, кр'óсны.* **644** *кур'ý, ɣывар'ý, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, бýр'а, z'ар'éўн'и, ɣр'éб'ин', б'ар'óза, в'ар'óўка, ɣр'ец', крéпк'ий, вар'íц', ɣывар'íц', ɣр'ибы́, фанáр', сухáр', пер'авóс, пер'ан'éс'ц'и, бур'áк, ɣр'ад, р'áма.* **645** *курý, бр'ух, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'аднó, р'адóўка, бýр'а, зыр'á, z'арéўн'а, крéўный, чар'éпыц', б'ар'óза, зɣр'оп, пыс'ар'óт, р'éчка, ɣр'ец', р'éдка, пр'éлый, вар'íц', ɣр'íва, ɣр'ибы́, кр'íва, п'ир'авóс, п'ир'истáв'иц', р'áма.* **646** *кур'ý, ɣъвар'ý, бр'ýха, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'áжка, р'аднó, р'адóўка, р'áбы, бýр'а, зыр'á, z'ар'éўн'а, патр'éба, ɣр'éб'ьн', ɣр'éбл'а, тр'éск'и, чар'éпъц', кр'éс'ива, тр'éц'и, б'ар'óза, в'ар'óўка, зɣр'об, пъс'ар'óд, тр'ох, зар'óй, р'éчка, р'éдка, кр'éпк'и, пр'éлы, р'éзъц', вар'íц', ɣъвары́ц', скрып'éц', ɣр'íва, кр'íва, ɣр'ибы́, б'ар'í, ц'ап'ép, п'íсър, п'éкър, сухáр', п'иравóз, пър'иправа, п'ьр'ан'éс'ц'и, р'áма.* **647** *кур'ý, бр'ýха, крук, ɣр'аз', ɣр'áды, р'адóўка, бýр'а, зыр'á, z'ар'éўн'а, крéўный, чар'éпыц',*

б'ар'óза, зγр'оп, пыс'ар'óт, р'éчка, γр'ец', р'éдка, пр'éлы, вар'úц', γр'úва, γр'ибы́, п'ир'авóс, п'ир'истáв'иц', р'áма. **648** *кур'ý, γывар'ý, бр'ýха, кр'ук, γр'аз', γр'áды, р'áжка, р'аднó, р'адóўка, р'áбы, бýр'а, зыр'á, ź'ар'éўн'а, патр'éба, γр'éб'ьн', γр'éбл'а, тр'éск'и, чар'éпьц', тр'éц'и, б'ар'óза, в'арóўка, зγроб, пыс'ар'óд, р'éчка, γр'ец', р'éдка, кр'éпк'и, вар'úц', γывар'úц', скр'ип'éц', γр'úва, кр'úва, п'ир'ипрáва, пър'ан'éс'ц'и, пьр'истáв'иц', пр'ибы́так, п'ьр'ав'óз.* **649** *кур'ý, кр'ук, γр'аз', бýр'а, ź'ар'éўн'а, б'ар'óза, вар'óўка, р'éчка, γр'éчка, вар'úц', γывар'úц', γр'ибы́, сухáр, п'ер'авóс, п'ер'ан'éс'ц'и, р'áма.* **650** *кур'ý, γавар'ý, кр'ук, γр'аз', γр'áды, р'áбый, зар'á, ź'ар'éўн'а, γр'éб'ин', γр'éбл'а, б'ар'óза, тр'ох, в'арóўка, пас'арóд, р'éчка, кр'éпк'ий, пр'éлый, γр'ец', вар'úц', γавар'úц', γр'úва, б'ар'ú, ц'ап'éр', п'úсыр', хванáр', п'ир'истáв'иц', п'ир'ипрáва, п'ир'авóз, пр'ибл'ýс'ц', р'áма.* **653** *курý, γоворý, брýхо, крук, γраз', һрады́, р'áшка, раднó, рабы́й, зар'á, потр'úбно, γребын', γрéбл'а, трыскы́, трéт'ий, бырóза, вырóвка, запр'аһ, зγр'иб, трох, зарóйу, р'úчка, р'éд'ка, р'úзаты, пр'úлый, вары́ты, γоворы́ты, скрып'úты, γры́ва, γрыбы́, быры́, тып'éр, хвонáр, пы́сар, сухáр, пырывóз, пырывéсла, пырыпрáва, пырынысты́, пырыстáвыты, прыволочы́, р'áма.* **654** *курý, р'úчка, γр'úты, р'úтко, пр'úлый, р'úзаты, вары́ты, сухáр, пырыстáвыты, прыбы́ток.* **655** *курý, γр'аз, γрáды, р'áжка, р'аднó, р'адóўка, р'áбы, бýр'а, зар'á, грéбен', бырóза, р'úчка, гр'úты, р'úдко, пр'úлы, р'úзаты, вары́ты, пырывы́сло.* **656** *курý, зар'á, γрéбл'а, берóза, верóвка, зγр'иб, р'úчка, р'úдко, вары́ты, перывéсло.* **657** *курý, д'ирéвн'а, бырóза, вырóвка, запр'úγ, зγр'иб, р'úчка, р'úдко, крéпк'ий, прéлый, р'úзаты, вары́ты, пырывóз.* **658** *курý, һраз', потрéба, бырóза, зһр'иб, р'úчка, һр'úты, р'úдко, пр'úлый, р'úзоты, вары́ты, пырывóз.* **659** *курý, һраз', потр'úбно, һрéбын', һр'éбл'а, тр'úск'и, трéт'ий, бырóза, пр'úлый, р'úзаты, вары́ты, зγр'иб, р'úчка, γр'úты, р'úдк'ий, п'ирыв'úз.* **660** *курý, γоворý, бр'ýхо, крук, кр'ук, γр'аз', γр'аткы́, р'áшка, бýра, потрéба, бырóза, зγр'ип, зарóйу, зар'óйу, р'úчка, р'úтко, вары́ты, пырыв'úс, р'áма.* **661** *курý, γраз', потрéба, бырóза, р'úчка, р'úдко, р'úзаты, вары́ты, пырывéсло.* **662** *курý, γраз', д'ирéвн'а, бырóза, р'úчка, γр'úты, р'úдко, кр'éпкый, пр'úлый, р'úзаты, вары́ты, пырывóз, р'áма.* **663** *курý, γр'аз', р'áшка, γрéбын', бырóза, р'úчка, пр'úлый, вары́ты, тыпéр, пырыв'úз, бур'áк.* **664** *курý, γр'аз', γр'áды, р'áжка, рабы́, бýра, зор'á, трéба, бырóза, трох, зγр'úб, р'úчка, γр'úпты, р'úдко, вары́ты, пырывéсло, р'áма.* **686** *курý, γраз', γрéбен', бырóза, р'úчка, һр'úты, р'úткый, р'úзаты, вар'úты, һовор'úты, скр'ип'úты, һр'úва, кр'úво, һр'ибы́, быры́, сухáр, пырывéсло.* **689** *курý, γраз', потрéба, бырóза, р'úчка, γр'úты, р'úдко, пр'úлый, р'úзаты, вары́ты, пырывóз.* **690** *курý, γр'аз', р'аднó, γрéбен', бырóза, р'úчка, γр'úты, вары́ты, пырывéсло.* **691** *курý, һр'аз', γрéбен', бырóза, р'úчка, γр'úты, р'úдко, пр'úлый, вары́ты, пырывóз.* **692** *курý, һр'аз', һр'адкы́, р'áжка, потрéба, бырóза, вырóвка, заһр'úб, р'úчка, һр'úты, р'úдко, р'úзаты, вары́ты, пырыв'úз.* **693** *курý, γрадкы́, трéба, бырóза, вырóўка, запр'úγ, зγр'иб, р'úчка, γр'úты, р'úдко, вары́ты, сыстр'úчка, пырывéсло.* **694** *курý, γр'аз', раднó, бýра, потрéба, запр'úγ, р'úчка, γр'úты, р'úдко, вары́ты, пырыпрáва.* **695** *курý, һр'аткы́, р'áшка, раднó, бýр'а, зар'á,...*

һрэ́бл'а, выро́вка, запр'и́х, зһр'ип, трох, зар'о́йу, рыка́, һр'и́ты, р'и́тко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, пырыв'и́с, р'а́ма. **696** *куру́, ɣр'аз', ɣр'адкы́, р'а́ж'ка, р'адно́, р'абы́й, бу́ра, зор'а́, быро́за, ɣр'и́ты, р'и́дко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, пырыво́з, р'а́ма.* **698** *куру́, һраз', р'е́жка, радно́, бу́ра, зара́, тра́ба, быро́за, выро́ўка, запр'и́һ, заһр'и́б, трох, заро́йу, р'и́чка, һр'и́ты^е, р'и́дко, р'и́зоты^е, һры́^ева, тып'е́р, пырыво́з, р'е́ма.* **699** *куру́, ɣраз', ɣре́бен', быро́за, выро́вка, запр'и́ɣ, зɣр'и́б, трох, заро́йу, р'и́чка, ɣр'и́ты, р'и́тко, пр'и́лый, р'и́заты, ɣоворы́ты, суха́р, пырыво́з.* **700** *куру́, ɣр'аткы́, р'е́шка, р'адно́, р'абы́й, бу́р'а, зар'а́, потре́ба, быро́за, р'и́чка, ɣр'и́ты, р'и́тко, пр'и́лый, р'и́заты, һоворы́ты, тыпе́р, пырыво́с, р'е́ма.* **701** *куру́, ɣраз', ɣратке́, р'е́шка, радно́, бу́ра, зара́, тре́ба, выро́ўка, ре́чка, ɣоворе́те, тыпе́р, п'ирыво́з.* **702** *куру́, р'е́шка, радно́, рабы́, бу́ра, зара́, д'ире́вн'а, беро́за, выро́вка, запр'е́х, зɣр'и́б, трох, заро́йу, р'и́чка, ɣры́ты, ры́дк'ий, кре́пк'ий, пры́лый, ры́заты, вары́ты, пы́сар, пырыв'у́з.* **703** *куру́, һр'аткы́, һр'ас', р'а́шка, радно́, запр'а́х, р'абы́й, бу́р'а, зар'а́, потре́ба, быро́за, зһор'и́ла, р'и́чка, һр'и́ты, р'и́тко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, тыпе́р, пырыво́с, р'а́ма.* **704** *куру́, ɣрадкы́, путре́ба, быру́за, зɣр'ип, трох, р'и́чка, ɣр'и́ты, р'и́ткый, пр'и́лый, р'и́заты, ре́зат', вары́ты, тыпе́р, перыве́сло, др'узд.* **727** *куру́, ɣра́дкы, р'е́жка, рабы́, бу́ра, быре́за, выро́вка, запр'и́ɣ, зɣр'и́б, трох, заро́йу, р'и́чка, ɣр'и́ты, р'и́дко, кре́пк'и, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, тыпе́р, прыво́з, др'изд.* **728** *бру́ха, ɣраз', ɣре́б'ен', кро́ўный, в'иро́ўка, запр'и́ɣ, зɣр'и́б, трох, заро́йу, р'и́чка, ɣр'и́ты, р'и́дко, кре́пк'и, пр'и́л'и, р'и́зат'и, скр'ип'и́т'и, ɣр'ибе́, т'ипа́р, пер'иво́з.* **730** *куру́, ɣраз', быре́зына, р'и́чка, ɣр'и́ты, р'и́тко, р'и́заты, вары́ты, пырыв'и́з.* **731** *стары́ка, уре́мйе, ва́рац', перо́ста́ло, беро́за, наɣр'и́лоса, Пор'и́чча, р'и́чка, стар'и́йша, зр'и́звайем, кор'и́в, р'и́вн'е, зар'и́бок, др'ит.* **733** *б'иру́, смотр'у́, кур'у́, ɣовор'у́, бр'у́ха, кр'ук, зар'и́, дере́вн'а, Брест, тр'е́ба, д'ир'е́ктор, бер'е́з'ина, в'ир'о́вк'и, запр'о́к, заɣр'о́б, пос'иро́д, трох, р'и́тко, р'е́тк'и, р'е́пк'и, св'ир'и́пк'и, стр'и́ла, ч'ир'е́шн'а, созр'и́ло, хр'ин, р'и́чка, ɣр'иб* (гроб), *р'ик, ɣовар'и́ли, тр'и, стар'и́к, звер, п'ераста́ла, п'ерапр'ин'и́с', п'ер'ейи́хаў, п'еробра́вса, п'ер'ейи́зд, п'ер'епра́ва, п'ер'иста́в'ит', пр'иволоч'и́, кр'и́лцам'и.* **734** [р] у гаворцы цвёрдае, але сустракаецца і мяккае перад [и] з «ě», «о»: *устар'и́йе, ɣор'и́ц'* (гарэць), *дор'и́жка, др'и́бна, р'ик.* **735** *куру́, һр'аз', р'а́жка, бу́ра, зора́, рабы́й, потре́ба, быро́за, р'и́чка, пр'и́ты, р'и́тка, р'и́заты, пр'и́сный, вары́ты, суха́р, пырынысты́.* **737** *куру́, һраз', һр'адкы́, ра́шка, радно́, рабы́й, бу́ра, зора́, потре́ба, быро́за, р'и́чка, р'и́дко, пр'и́лый, р'и́заты, зһр'и́б, запр'и́һ, вары́ты, тыпе́р, парыво́з.* **738** *куру́, бу́ра, жеребйе́, веро́вкей, ры́па, р'и́чка, ɣре́ты, р'и́дко, р'и́заты, ɣоворы́лы, тепе́р, поперен'и́сував.* **739** *куру́, һраз', д'ере́вн'а, быро́за, р'и́чка, һр'и́ты, р'и́дка, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, тыпе́р, пырыво́з.* **741** *ɣовору́, ɣрез', ɣре́бен', веро́вка, кр'е́пк'и, ре́дко, ɣоворы́т', переве́сло.* **755** *ɣовору́, бу́ра, кр'е́с'ац, ɀ'ер'е́ўн'а, тре́бо, трох, ре́чка, ɣрыбы́, суха́р, прыв'о́з, прышо́ў, прын'о́с, прыйе́хаў, п'ер'ес'а́дка.* **761** *ɣовору́, бура́н, запро̂ɣ, паре́зал'и, ɣрыбы́, п'и́сар, йа́р'ица, йа́рыца.* **767** *куру́, ɣраз', ɀ'ере́вн'а, выро́ўка, запр'и́ɣ, зɣр'и́б, пос'еро́д, трох, зоро́й, ре́чка, вары́ц', перев'и́з.* **768** *куру́, ɣраз', ɣре́бл'а, беро́за, река́, ɣр'и́ты,*

зр'йдка, прылый, рызаты, варыты, перевóз. **769** *курý, γраз', берéзына, р'йзаты, рекы, рéчка, беры, пéкар, прыййхаў, р'áма, рáма.* **770** *крук, рáшка, γрéбл'а, берóза, р'икá, кр'йпкы, пр'йлой, р'йзаты, γоворыты, сухáр, перестáвыты.* **771** *курý, hраз', hрéбл'а, вырóвка, р'йчка, р'йтко, р'йзаты, варыты, тыпéр, пырыстáвыты.* **781** *на кр'учóк, дарý, у γр'аз'й, у γр'аz'é, р'абы, бýра, z'ерев'éнск'ийа, на б'арóз'е, Урéча, тр'и, б'арыс', ц'апéр, предс'едáц'ел'.* **784** *кр'ук, z'ар'ýγа, z'арýγа, прáма, кр'éкатн'и, вр'éмйа, кр'éсны, дóбр'е, нап'ер'óд, в'арóўка, γар'éлка, ракá, Ри γóр', р'икáйе, тры, у брыγáz'а, п'ер'еш'ивáц', р'áма, стр'адáц'.* **800** *захворéў, помрé, прыйéz'е, γовóрац', с коўн'ер'éм, хр'енч, нап'ер'éд, γóр'ином, товáрышы, γовóрыц', йар', йáр'ица, прыйéхал'и, курéн', трéба, Подб'ерéз'йе, в'йхор, п'еревóйн'ик, кур'йш, б'ерôска, пос'ерéz'ин'е, чер'едá, б'арé, б'арéмок, прызнáл'иса, крéс'иво, γовор'йц', б'ерéсса, п'ерéдн'а, скорéй, брытко, чéрево, чотыр'и, наб'ерéм, z'éрево, пор'êжу, стр'éл'бу, у контóр'и, γорêлку, ц'éр'ез, п'ерек'йнула, подвôрйе, пр'ишл'й, пр'ичéпка, z'еревйáным, запрóγ, прыйéдуц', варвáр'ина, дóбр'е, обрéзац', кýрац', б'ерéза, в'ерец'ôн, γрас', бурáчн'ик, бýра, на рецé, кручóк, сухáр, п'éкар, п'еревйáсло, п'ерен'óс, з γр'ибáм'и, вýп'ереz'им, б'ерéз'н'ик'и, кýрево, прывйóс, курáтн'ик, тр'и, прáмо, γр'йва, γрыва.* **805** *курý, порáдок, трéбо, черéт, рêтко, йáрыца, пр'ин'имáў, попрыхóz'ац', прыйéхал'и, п'ерекýрац', пры б'йл'и, прытычка, п'еревóс, п'ерéвйасло, п'ерен'ес'ц'й, прыволокц'й, прыбýток.* **818** *пр'ив'áзк'и, прыв'азк'и, γаварý, курý, брýха, в'ихóр, заб'ар'é, брýчка, в'ечарынка, на пóпратк'и, γрéбайецца, брыγаz'йр, рéшето, п'éрвыйе, в'арóўка, з' z'éрава, р'êдко, чарадá, пáрыц', б'éреγ, крéс'иво, z'арéўн'ейу, прáсло, трéба, γрадý, п'ерепалóху.* **821** *на рецê, на γр'áтцы, z'éр'ево, на пóпр'адках, разрéже, п'еретóшче*[а], *захварéў, паγаварыц', z'ер'ев'éнск'их, р'éм'ен', рéм'ен', рамн'й, ц'ап'éр, γрáзно, на б'ерóз'е, на γрéбл'и, на γраz'ê, пад б'ерéзай, прáла, зарóй(у), за z'арéўн'ай(у), с'ирéн', на аз'арóz'е, ажар'óд, свáр'ицца, γор'áча, на мóр'е, тавáрышу, трактор'йсту, γр'аз', z'ир'éктору, прыбл'йзно, крывýл'и, пр'ác'н'ицы, z'арýγ'и, в'ерац'óн, z'арéўйаў, γарáчайа, кýрево, кр'éпка, брýха, γрáды, бýра, р'áбы, рабáйа, γрéб'ен', тр'êск'и, z'арéўн'а, γрêбл'а, зγрôб, трôх, крêпк'и, р'êзац', γрыва, крывáйа, хвонáр, сухáр, п'еран'éс'ц'и, п'ерав'áсло.* **822** *курý, крук, кур'ý, крук, γраз', γр'аз', γрáды, γр'áды, бýра, бýр'а, жарóбнайа, жар'óбнайа, γрéб'ан, γр'éб'ан', трéск'и, тр'éск'и, γарáц', γар'áц', б'арóза, б'ар'óза, запрóγ, запр'óγ, трох, тр'ох, рéчка, р'éчка, крéпко, кр'éпко, рéзац', р'éзац', варыц', вар'йц', γрыва, γр'ива, бары, б'ар'й, ц'ап'éр, п'йсар, сухáр,* (можа быць і мяккае [р'] у канцы, але рэдка), *п'арав'áсло, п'ар'ав'áсло, п'арастáв'иц', р'ак, бур'áк, р'йба, кр'йц', рóзγ'и.* Трэба адзначыць, што адна і тая ж асоба можа сказаць: *γрáды* і *γр'áды* і інш. **831** *γавар'ý, кур'ý, γраз', γрéбц'и, б'арóза, вйар'óўка, запрôγ, с'арôд, тр'ох, чатыр'óх, зарóй, трéск'и, трéба, рéдко, кр'éпк'и, курéн', стрел, стрéм'а, крéм'ен', р'éзац', прéлы, γарéлы, тры, прыв'йезла, набéдрык'и, пав'й*[е]*рыла, варыц', γаварыц', скрып'йц', вý*[о]*стры, прыййхаў, γр'ыва, стар'ы, сухáр, п'еравйáсла...* [р] у асноўным вымаўляецца цвёрда, але сустракаюцца некаторыя словы з крыху змякчаным [р]. **842** *курý, бýр'а, γраз', γр'áды,*

р’абу́й, зър’а́, ку́ра, z’ерéўн’а, γр’éбйен’, γр’éбл’а, тр’éск’и, крéс’иво, тр’éсц’и, б’еро́за, в’еро́ўка, зъпро́х, зγр’оп, тр’ох, зор’óйу, р’éзац’, вар’ы́ц’, γовар’ы́ц’, скрып’éц’, γр’и́ва, кр’и́во, γр’ибу́, б’еры́, ц’еп’éр, хвонáр, сухáр, п’и́сар, п’ер’евйáсло. **843** *куру́, γрáбл’и, б’еро́за, рéзац’, тры, п’ер’адáц’, п’ерабрáц’, прыбрáц’.* **845** *куру́, бр’у́хо, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, бу́р’а, зар’á, z’ерéўн’а, б’еро́за, в’еро́ўка, зγроб, рéчка, вары́ц’, п’ер’е-прáва, п’ер’ераб’и́ц’, бур’áк, р’ад, р’áма.* **847** *кр’у́ком, кур’у́, γовор’у́, бр’у́хо, z’ер’у́γа, γово́рац’, γр’аз’, γр’áды, р’абы́, бу́р’а, зар’á, цар’á, у р’адáх, тр’éбо, кур’ен’áтка, по́γр’еб, четы́р’е, пр’éм’ийа, кр’éпко, п’ер’ен’еслá, γо́р’е, кор’éц, б’ер’éмком, z’ер’еўйáна, на четы́р’е, γр’éчк’и, γр’еб’éце, жар’éбна, z’ер’éўн’а, кр’есáц’, жер’ебку́, дрéнно, б’ер’о́за, в’ер’о́ўка, запр’о́γ, тр’ох, зγр’об, р’éчка, γр’ец’, γр’и́ва, кр’и́во, γр’ибу́, кныр’, ц’еп’éр’, сухáр’, п’éкар’, с’екр’етáр’, п’ер’éв’есло, п’ер’ен’ес’ц’и́, пр’ишóў, н’е пр’имáйуц’, п’ер’ен’еслá, п’ер’ебуло́.* **853** *куру́, γраз’, z’ерéўн’а, б’еро́за, рéчка, вары́ц’, п’еравóз;* [р] — цвёрдае, толькі ў некаторых словах у старых людзей чуецца [р], якое гучыць сярэдне, бліжэй да мяккага — у асноўным перад [и], радзей перад [е]: *скар’éй, удáр’ила, γавар’и́ў, пр’ичап’и́ласа, пр’ийêхаў, кр’и́во, γар’éлка, на базáр’и.* **866** *γавару́, γрáды, трéск’и, запро́γ, рéчка, γрыбы́, п’ера-н’éсц’и.* Старэйшаму пакаленню часткова ўласціва ўжыванне мяккага [р’]. **868** *бр’у́ха, кур’у́, кр’ук, γавóр’ац’, γр’аз’, γр’áды, бу́р’а, р’абы́, ку́р’ац’, с’ар’éбр’аныйа, патр’éба, тр’éск’и, до́бр’е, кар’éн’н’е, z’ар’éўн’и, б’аро́за, в’аро́ўка, запр’о́γ, утро́х, нап’аро́д, р’éчка, р’éдка, кр’éпко, р’éзац’, паγар’éла, с’ар’éдн’уйу, вар’и́ц’, кур’и́ц’, сухáр’, п’е-раўо́сла.* **869** *б’ару́, γр’аз’, γр’áды, зар’á, р’áбы, трéба, б’аро́за, рéчка, γавары́ц’, сухáр, п’ерав’áсла.* **876** *куру́, γраз’, z’арéўн’а, патр’éба, γр’éб’ен’, γр’éбл’а, тр’éск’и, кр’éўны, кр’éс’ива, тр’éц’и, б’аро́за, р’éчка, γр’ец’, р’éдка, кр’éпк’и, пр’éлы, р’éзац’, вары́ц’, п’и́сар, п’еравóз.* **895** *куру́, γраз’, γрéб’ен’, б’аро́за, ракá, вары́ц’, пры́z’е, н’е журы́са, тр’и́ста, задуры́л’и, навар’и́л’и, хванар’и́, хванáр’, п’ерек’и́доў, пр’ив’éз’л’и.* **898** *сыр’и́ца, хванáр, сухары́, пр’ив’аз’é, кручко́ў, у Мо́зыр’и, прын’ас’é, Пáр’ицк’и, за раку́, перев’аз’и́, в’иро́ўка, запрéγ, тр’и, прыйéz’а, зáўтр’икац’, пáр’ен’, z’арéўн’у, у Рéчыцы, парав’асло́, прывóз’ила, да Стрéшына,* радзей — *Стр’éшын; крывы́, пр’ив’аз’é, пр’ин’ас’é.* Мяккае [р’] сустракаецца толькі ў асобных выпадках. **904** *куру́, γраз’, z’арéўн’а, б’аро́за, р’êчка, γр’êц’, р’êдка, кр’êпк’и, пр’êлы. р’êзац’, вары́ц’, п’еравóз.* **926** *кур’у́, γавар’у́, бр’у́ха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, р’аднó, д’арéўн’а, б’ар’о́за, в’ар’о́ўка, запр’о́γ, зγр’об, р’éчка, γрет’, р’éдка, вары́т’, т’ип’éр, хванáр, п’и́сар, п’éкар’, сухáр, п’еравóз.* **927** *куру́, γраз’, z’арéўн’а, патр’éба, γр’éб’ин’, γр’éбл’а, трéск’и, трéц’и, б’аро́за, р’éчка, γр’ец’, р’éдка, кр’éпк’и, пр’éлы, зр’éлы, р’éзац’, вар’и́ц’, γавар’и́ц’, скрып’éц’, γр’и́ва, кры́ва, γр’ибы́, б’ары́, п’еравóз.* **928** *кур’у́, γавар’у́, бр’у́ха, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, р’áжка, р’абы́, р’аднó, zарéўн’а, γр’éб’ен’, тр’éск’и, б’ар’о́за, в’ар’о́ўка, запр’о́γ, зγр’об, тр’ох, р’éчка, р’éзац’, прéлы, вар’и́ц’, γавары́ц’, γр’и́ва, скр’ип’éц’, п’ир’авóз, п’ирапрáва, п’ир’ав’áсла, γр’о́з-ны, др’озд, р’áма.* **933** *кур’у́, γавар’у́, кр’ук, γр’аз’, γр’áды, д’ер’éўн’а, γр’éб’ен, б’еро́за, в’ер’о́ўка, р’éдка, кр’éпка, вар’и́т’, скрып’éт’, п’ер’епрá-*

ва, прыбытак. **945** *куру́, γр'а́ды, р'адно́, γре́б'ен', γр'е́бл'а, тре́т'ий, беро́за, выро́вка, запр'а́γ, зγр'иб, р'и́чка, р'и́тко, р'и́заты, ва́рыты, γр'ад, бур'а́к, р'а́ма.* **946** *куру́, γраз', γре́б'ен', бере́за, вер'и́вка, трох, ре́чка, р'и́чка, γрец', р'и́заты, вары́ты, перенесты́.* **947** *куру́, һр'аз', һра́дк'и, р'а́жка, радно́, рабы́, бу́ра, зар'а́, путр'и́бка, һре́бын', һре́бл'а, трыск'и, кре́вный, тре́т'ий, быро́за, выро́вка, запр'а́һ, трох, зуро́йу, р'и́чка, һр'и́ты, р'и́дко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, прыв'и́з.* **948** *куру́, γр'е́ды, р'е́жка, рабы́й, зара́, γре́бен', быро́за, выро́вка, запр'е́γ, зγр'иб, посере́д, трох, зоро́йу, р'и́чка, γр'и́ты, р'и́дко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, тыпе́р, пырыве́сло.* **949** *куру́, һр'аз', һр'е́тк'и, р'е́шка, радно́, рабы́, бу́ра, путре́ба, быро́за, запр'е́һ, зһр'еба́в, р'и́чка, һр'и́ты, р'и́тко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, тыпе́р, пырыв'и́с, р'а́ма.* **950** *куру́, һр'адкы́, р'адно́, р'абы́й, бу́ра, һре́бен', быро́за, запр'а́һ, р'и́дко, һр'и́ты, р'и́заты, вары́ты, тепе́р, переве́сло, р'а́ма.* **951** *крук, һраз', һра́ды, р'е́жка, радно́, рабы́й, бу́ра, зара́, быро́за, запр'и́һ, зһр'иб, р'и́чка, р'и́дко, кре́пкый, р'и́заты, вары́ты, пы́сар, перыв'и́з.* **952** *куру́, γраз', γр'адкы́, р'а́шка, радно́, рабы́й, бу́ра, зар'а́, потр'и́ба, γре́бен', γре́бл'а, тры́скы, тре́т'ий, быро́за, запр'и́γ, зγр'ип, р'и́чка, γр'и́ты, р'и́тко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, тыпе́р, пырыве́сло, р'а́ма.* **953** *куру́, γраз', γра́ды, р'е́жка, радно́, радо́вка, рабы́, бу́ра, зара́, д'ире́вн'а, б'ире́за, в'иро́вка, запр'и́γ, зγр'иб, р'и́чка, γр'ит', р'и́дко, кр'е́пк'ий, пр'и́лый, р'и́зет', вар'и́т', γовор'и́т', скр'ип'е́т', γр'ибы́, γры́ва, п'ер'иво́з, п'ер'ив'а́сло, п'ер'ипра́ва, пер'инес'т'и́, п'ер'иста́в'ит', пр'иволочы́, пр'ибы́ток.* **954** *куру́, γр'аз', радкы́, радно́, рабы́й, бу́ра, зар'а́, потре́ба, быро́за, запр'а́γ, зγр'иб, р'и́чка, γр'и́ты, р'и́дко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, суха́р, пырыво́з.* **955** *куру́, γраз', γр'аде́, радно́, рабе́й, бу́ра, потре́ба, тр'иске́, беро́за, запр'е́γ, зγр'ип, р'и́чка, р'и́зате, γр'и́те, р'и́тко, варе́те* (варыць), *перепра́ва.* **956** *куру́, һрадкы́, быро́за, запр'о́һ, зһреблы́, зһр'иб, р'и́чка, һр'и́ты, р'и́дко, р'и́заты, вары́ты, перене́сты.* **957** *куру́, γраз', γр'е́ды, р'е́жка, бу́ра, зара́, тре́ба, быро́за, запре́γ, зγр'иб', р'и́чка, γр'и́ты, р'и́дко, кре́пк'и, р'и́зиты, вары́ты, тепе́р.* **958** *γоворý, бу́ра, тре́т'и, беро́за, ре́чка, вары́ты, перыла́з, бур'а́к.* У гаворцы пераважае цвёрдае [р], але сустракаецца и [р] больш мяккае (мяккае ці сярэдняе): *р'ик, γр'им, р'и́вно, кор'и́вка.* **959** *куру́, γраз', дыре́вн'а, быро́за, р'и́чка, γр'иц', р'и́тко, кр'и́пко, пр'и́лый, р'и́зац', вары́ц', пырыво́с.* **960** *куру́, һраз', дыре́вн'а, быро́за, р'и́чка, һр'и́ты, р'и́дко, пр'и́лы, р'и́заты, вар'и́ты, һоворы́ты, скрып'и́ты, һры́ва, кры́во, пе́кар, пырыво́з.* **961** *куру́, γраз', выро́ўка, запры́γ, зγр'иб, р'и́чка, γр'и́ты, р'и́дко, кр'и́пкый, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, перево́з.* **962** *γоворý, γраз', γре́бен', быро́за, запр'и́γ, зγр'иб, р'и́чка, γр'и́ты, р'и́дко, пр'и́лый, р'и́заты, вары́ты, р'а́ма.* **965** *куру́, γраз', потре́ба, быро́за, запр'и́х, зγр'иб, р'и́чка, γр'и́ты, р'и́тко, пр'и́лый, кр'е́пк'ий, р'и́заты, вары́ты, пырыв'и́з, др'изд.* **967** *куру́, γраз', γре́бен', беро́за, ре́чка, вар'и́ты, скр'ип'е́ты, γр'и́ва, γр'иб'и́, фона́р, перев'е́сло.* **968** *γоворý, тре́ба, быро́за, р'ыка́, γр'ы́т'и, вар'ы́т'и, γовор'ы́т'и, γр'ы́ва, γр'ыб'и́, п'ире́в'исло.* **972** *γосподар'а́, жаре́бна, чем'ер'и́ца, рев'е́, бре́ша, б'ере́м, това́рыш, тре́ба, пр'иложы́ц', ź'в'е̂ в'едр'е̂, куре́й, по ор'е́х'и, к ре́чк'и, к реце́, п'ерехо́дом, γоворý, скоре́й, на пры́з'б'е[и], за ź'ер'е́вн'ей, зора́.* **975** *ре-*

кóй(у), б'ерéзой(у), трéба, нар'éзат', γрéбл'а, за д'ер'éвн'ей(у), с'в'íр'ен', в'éр'есу, пр'ив'ез'т'í, кр'íку, γрáду, из Мóзыр'а, на мóр'и, трахтор'íсту, товáр'ишу, б'éреγа, д'ев'ер'ê, в'ер'ет'óн, γр'ибáм'и, γóркойе, крук, брýхо, курý, γоворý, γраз', γр'аз', рабы́, бýра, крéс'иво, крéм'ен', б'ерéза, в'ерóвка, зγроб, рêчка, рêдко, вар'íт', γоворы́т', кры́во, б'еры́, б'ер'í, γрыбы́, п'éкар, сухáр, сухар'ê, п'еревéсло, п'ерен'óс, пр'иволóк. **976** *покурý, γорáч'е, стр'ел'áй, бр'éш'е, тр'éба, γрéб'ен', γр'éбл'а, тр'éск'и, кр'éўна, кр'éс'ило, тр'éйт'и, б'ер'éза, в'éрóўка, запрóγ, зγроб, трох, р'éчка, р'екá, γрет', р'éдко, пр'éлы, р'éзат', кр'íво, б'ер'í, вар'íт', скр'ип'éт', γр'íва, γр'иб'í, д'в'éры, кур'íт', одр'íна, р'икáйе, кр'íγа, в'еч'ор'íнка, р'икáйе, прыбýв, прышóв, пр'ин'ес'л'í, пр'ив'ел'í, п'ер'евóз, п'ер'ен'ес'т'í, п'ер'естáв'ит', пр'иволоч'í, р'íба, кр'ит* (крыць). **977** *курý, γраз', д'ерéвн'а, берéза, рéчка, кур'íт', γовор'íт', γрыбы́, б'еры́, теп'éр', п'ерев'áсло.* **978** *курý, γр'аз', γр'адк'í, р'áжка, р'áбы, бýр'а, д'ерéвн'а, трéбо, пóγреб, γр'éбен', γр'éбл'а, тр'éск'и, тр'éйт'ий, запр'ó* (запрог), *б'ер'éза, в'ерóўка, изγрóб, утр'óх, рêж, р'éчка, γр'êт'и, р'êдко, кр'êпк'ий, пр'êлы, р'êзат'и, кур'íт', γовор'íл'и, γр'íва, кр'íво, тры́ццат, одр'íна, пр'íγородок, п'ер'ед'íлат', п'ер'ен'естí, п'ер'естáв'ит'и, прыйеждáла, прысыпáйут, прышóў.* **979** *курý, γрас', ƶ'ер'éўн'а, тр'éск'и, чор'éпац', кр'éўны, кр'éс'иво, б'ерóза, р'éчка, γр'ец', кр'éпк'и, р'éзац', воры́ц', ц'еп'éр, п'еровóз.* **983** *курý, γраз', потр'éба, γр'éб'ен', трéц'и, б'ерóза, р'éчка, γр'ец', крéпко, ц'еп'éр, п'еравóз.* **987** *курý, γрас', γр'éб'ен', тр'éск'и, γр'éбл'а, кр'éўны, кр'éс'иво, зγроб, р'éдко, р'éзац', кр'éпко, пр'éлы, р'éчка, воры́ц', перапрáва.* **988** *курý, γраз', ƶ'арéўн'а, б'арóза, р'éчка, γр'ец', р'éдка, кр'éпка, пр'éлы, р'éзац', вары́ц'.* **989** *брýшка, γраз', б'ерóза, рêчка, звары́ласа, бр'иγáда, тр'íсто, вор'íц', γовор'íц', скр'ип'éц', γр'íва, γрыбý, б'ер'í, ц'еп'éр, п'еравóз, р'ак.* **990** *тр'и, чоты́р'и, кýры, увéчар'и, на дворê, пр'ишлóсо, стрêху, трéба, рêжут', бр'иγáда, пр'ив'ез'éт, дóбр'и, дóбр'е, пр'иγл'едáў, пр'ивелá, γор'íт', зγор'êл'и, на чер'ен'é, двор'ê, здурêла, γрадк'í, стр'íγла, Мокар'íха, перемес'т'íл'и, пр'ихóд'ив, пр'имáзана, перевелá, пр'ишлá, мáтер'ина, у мáтер'и, спéреду, курéй, γр'имéло, γоворý, крук, γраз', γрáды, берéза, п'íсар, пéкар, р'íба, кр'ит'.* **991** *γаварý, γраз', ƶ'арéўн'а, б'арóза, рéчка, вары́ц', п'еравóз, р·éптух, стр·елá, γр·иб, дóбр·е, тр·éба, п'ер·éдн'и, бр·ехýн, бр·иγáды.* У гаворцы як сістэма [р] цвёрдае. Толькі ў некаторых словах перад [е] і рэдка перад [и] вымаўляецца [р'] — паўмяккае. **993** *крук, по мóру, γоворáт, порáдку, запр'аγáв, γреб'ен'éц, п'íсар, п'éкар, сухáр, пр'ихóд'ив, γр'ебт'í, у Мóзыр'и, тапéреко, кур'ен'áт'и, жеребйá, пр'и мáт'ер'и, γовор'íла, товáр'ишу, трахтор'íсту, дерéвн'и, берóз'и, кр'íку, вéресу, д'ер'éвн'ейу, γрêбл'и, кур'í, на рéццы, на стрéс'и, жáр'ит', вар'íт', кур'íт', б'ер'í, γовор'íв, γр'íва, γр'иб'í, кур'í.* **994** *γрéчк'и, пр'ыб'êγла, б'ер'ы́те, свор'íцца, чоты́р'и, тр'и, наберéцца, тепéр, ворôўка, стереж'é, кур'ен'á, бер·ý, γоворý, тр'íтцат', прáмо, пр'иповзý, перевôдч'ик, ýтр·ечком, γоворáт', γовóр'им, γор'íт', переночувáла, перепôўз, пр'ишл'í, сестр'íчко, д'вéр'и, γор·êла, пр'иγáрочк'í, пр'ислáл'и, не кр'ич'í, ƶ'éр'ева, крук, прáмо, γóр'е, брýха, γроз'éйу, γрáды, бýра, зарá, дер'éвн'а, берéза, др'éнны, р'éчка, γр'íва,*

кр'йва, ɣр'им'йт. Перад [е] і [и] мяккае [р] чуецца слаба. **1001** *куру́, ɣра́ды, патр'е́ба, ɣр'е́б'ен', кр'е́с'ива, б'еро́за, р'е́чка, ɣр'ец', р'е́дка, р'е́зац', вары́ц', п'ераво́з.* **1003** *куру́, ɣраз', ź'ер'е́ўн'а, ɣр'е́б'ан', тр'и͡еск'и, кре́с'ива, тре́ц'и, баро́за, ры́чка, вары́ц', п'ерапра́ва.* **1007** *куру́, ɣраз', ź'ар'е́ўн'а, тр'е́ба, ɣр'е́б'ен', ɣр'е́бл'а, кр'е́с'иво, тр'е́т'и, бер'е́за, веро̂ўка. запро̂ɣ, зɣро̂б, утро́х, р'е̂чка, ɣр'е̂т', р'е̂дко, р'е̂зат', вар'йт', ɣовор'йт', ɣр'йва, кр'ив'й, ɣр'иб'й, бер'й, тепе́р, перево́з, переста́в'ит, пр'ибра́т* (прыбраць), *пр'ин'е́ст'и, р'йба, кр'ит', кр'ива́в'и.* **1008** *кур'у́, кр'ук, бр'у́хо, ɣр'аз', ɣр'а́ды, бу́р'а, ź'ар'е́ўн'а, тр'е́ск'и, тр'е́ц'и, б'ар'о́за, в'еро́ўка, запро́ɣ, р'ечка, р'е́дко, вары́ц', ɣаварыц', ɣр'йва, п'ераво́з, р'ак, ɣр'ад, бур'а́к, кро́сны.* **1011** *кр'ук, ɣр'а́ды, ɣр'аз', бу́р'а, ɣр'и͡еб'ен'а, тр'е́ск'и, кр'еса́ло, в'и͡еро́ўкай, кр'и͡епк'и, ɣр'йва, ɣр'ибы́, п'йсар', суха́р', хв'ина́р', п'ер'ев'есло́, пр'иб'йток.* Перад [е] і [и] [р] менш цвёрдае: *ź'ер·е́ўн'а, р·е́чка, вар·йц'.* **1022** *куру́, ɣраз, ź'ар'е́ўн'а, патр'е́ба, б'аро́за, р'е́чка, ɣр'ец', р'е́дка, вар'йц', ɣавар'йц', ɣр'ыва, п'ерево́з.* **1027** *кур'у́, кр'ук, ɣр'аз', ɣр'а́ды, р'абы́, ź'ар'е́ўн'а, патр'е́ба, кре́ўны, кре́с'ива, тр'е́ц'и, б'ер'о́за, в'еро́ўка, запру́ɣ, р'е́чка, ɣр'ец', ре́дка, вар'йц', ц'ап'е́р, суха́р', п'ераво́з, р'ак, ɣр'ад, бур'а́к, р'о́зны, кур·у́, ɣавар·у́, бру́ква, р'а́байа, р'а́мка, бу́р'а, пр'а́мы,р'а́бч'ык, у р'адо́чку, ɣр·ебушко́м, тр·е́т'и, запр·аɣа́йу, б'ер'о́за, веро́ўка, запро́ɣ, трох, р·ека́, ɣр·ет', рыпы́т, ɣр·йва, ɣр·иб'й, б'ер'й, тепе́р, п'еренесты́, р'а́ма, р'йба, за́ўтр'е.*

Карта № 43

ВЫМАЎЛЕННЕ СУФІКСА -ічк- У НАЗОЎНІКАХ ЖАНОЧАГА РОДУ НА -а

Карта складзена на матэрыяле пытання № 38:

«Які гук вымаўляецца замест **ч** — цвёрдае **ч,** мяккае **ч'** ці мяккае **ш',** паўцвёрдае **ч·**, шапялявы мяккі гук, сярэдні паміж **ч** і мяккім **ц(ц''),** мяккае **ц'** ці цвёрдае **ц**... у памяншальна-ласкальных суфіксах: *сястры***ч***ка, сястры***ч'***ка, сястры***ш'***ка, сястры***ч·***ка, сястры***ц''***ка, сястры***ц'***ка* ці *сястры***ц***ка; палі***ч***ка, палі***ч'***ка, палі***ш'***ка, палі***ч·***ка, палі***ц''***ка, палі***ц'***ка* ці *палі***ц***ка; спадні***ч***ка, спадні***ч'***ка, спадні***ш'***ка, спадні***ч·***ка, спадні***ц''***ка, спадні***ц'***ка* ці *спадні***ц***ка; рукаві***ч***ка, рукаві***ч'***ка, рукаві***ш'***ка, рукаві***ч·***ка, рукаві***ц''***ка, рукаві***ц'***ка* ці *рукаві***ц***ка; лісі***ч***ка, лісі***ч'***ка, лісі***ш'***ка, лісі***ч·***ка, лісі***ц''***ка, лісі***ц'***ка* ці *лісі***ц***ка; маладзі***ч***ка, маладзі***ч'***ка, маладзі***ш'***ка, маладзі***ч·***ка, маладзі***ц''***ка, маладзі***ц'***ка* ці *маладзі***ц***ка*?»

У адказах звычайна прыводзяцца тыя словы з суфіксам **-ічк-,** якія падаюцца ў «Праграме». Таму вымаўленне суфікса **-ічк-** картаграфуецца на аснове адносна абмежаванага матэрыялу. Сустракаюцца таксама ў адказах на пытанне № 38 выпадкі адлюстравання мены [ч] на [ц] у корані слова і ў іншых суфіксах. Аднак матэрыял гэты недастатковы, каб на аснове яго можна было скласці асобную карту.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з нас. пп., у якіх адзначана вымаўленне [ц] у суфіксе **-ічк-,** а таксама матэрыял, які адлюстроўвае

мену [ч] на [ц] у корані слова і ў іншых суфіксах: **1** *вýл'ицка, л'ис'йцка, малаґ'йцка, с'астрыцка, пал'йцка, трав'йцка, спадн'йцка, л'éс'в'ицка.* **2** *ваґ'йцка, с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, л'ис'йцка, малаґ'йцка, вýл'ицка.* **5** *с'астрычка, спадн'йчка, пал'йцка, рукав'йцка, малаґ'йцка.* **6** *с'астрыцка, рукав'йцка, л'ис'йцк'и.* **7** *спадн'йчка, л'ис'йчка, с'астрыцка, л'ис'йцка, спадн'йцка, пал'йцка.* **8** *с'астрычка, вýл'ицка, пал'йцка, л'ис'йцка, рукав'йцка.* **9** *с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка.* **10** *с'астрычка, л'ис'йчка, малаґ'йчка, с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка.* **11** *л'ис'йцка, удав'йцка, пал'йцка, спадн'йцка, с'астрыцка.* **12** *л'ис'йцк'и, рукав'йцк'и, пал'йцка, спадн'йцка.* **13** *пал'йцка, с'астрыцка, спадн'йцка.* **17** *с'ин'йчка, л'ис'йчка, с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка.* **18** *рукав'йчка, л'ис'йчка, с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка.* **19** *крýγл'ицка, л'ис'йцка, малаґ'йцка.* **25** *с'астрычка, рукав'йчка, спадн'йцка, л'ис'йцка, малаґ'йцка; γрéцка.* **26** *ваґ'йцка, пал'йцка, рукав'йцка, с'астрыцка, с'ин'йцка, пц'йцка, вýл'ицка, мылаґ'йцка, л'ис'йцка, спадн'йцка; γрéцка.* **27** *с'ин'йчка, пап'ол'н'йчка, ваґ'йцка, трав'йцка; с'в'éцка, аканцáц'ил'на.* **28** *с'астрыцка, спадн'йцка, л'ис'йцка.* **30** *л'ис'йчк'и, пал'йчка, ваґ'йчка, спадн'йчка, рукав'йчка, малаґ'йчка.* У гэтых жа словах старэйшае пакаленне і жанчыны, якія працуюць дома, звычайна вымаўляюць [ц] замест [ч]: *л'ис'йцк'и, пал'йцк'и, спадн'йцк'и, рукав'йцк'и, малаґ'йцк'и; γрéцка.* **31** *с'астрыцка, малаґ'йцка, вýл'ицка, трав'йцка, пал'йцка, ваґ'йцка.* **32** *с'астрыцка, пал'йцка, рукав'йцка, малаґ'йцка.* **33** *с'астрычка, спадн'йцка, пал'йцка, л'ис'йцка, мълаґ'йцка, рукав'йцка.* **34** *с'астрыцка, л'ис'йцка, спадн'йцка, пал'йцка, вýл'ицка, л'éсн'ицка; γрéцка.* **35** *л'ис'йцк'и, с'астрыцка, пал'йцка, рукав'ицка, малаґ'йцка.* **36** *с'астрыцка, пал'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка, малаґ'йцка, чарн'йцк'и, трав'йцка; γрéцка.* Моладзь гаворыць: *пал'йчка, γрéчка.* **37** *ваґ'йцка, с'астрыцка, чарн'йцк'и, спадн'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка; γрéцка.* **38** *с'астрыцка, ваґ'йцка, пал'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка, чарн'йцк'и.* **39** *с'астрыцка, пал'йцка, мыл'н'ицка, прáс'н'ицка, л'ис'йцка; γрéцка.* **40** *л'ис'йцка, пал'йцка, рукав'йцка, ваґ'йц'к'и.* **42** *с'астрыцка, спадн'йцка, пал'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка.* **43** *с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, мълаґ'йцка.* **45** *с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, мълаґ'йцка.* **46** *рукав'йчк'и, с'астрыцка, спадн'йцка, рукав'йцк'и, л'ис'йцка, малаґ'йцка.* **49** *с'астрычка, пшан'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка, пал'йцка.* **53** *с'астрыцка, ваґ'йцка, чарн'йцка, спадн'йцка.* **54** *л'ис'йчка, ваґ'йцка.* **55** *с'астрыцка, пал'йцка, л'ис'йцка.* **58** *л'ис'йцка.* **59** *ваґ'йцка, л'ис'йцка, на вýл'ицку.* **60** *ваґ'йцк'и.* **63** *ваґ'йцка, с'астрыцка.* **64** *л'ис'йцк'и, пал'йцка, с'астрыцка, спадн'йцка, рукав'йцк'и, малаґ'йцка.* **65** *с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка.* **66** *с'астрыцка, хл'éбн'ицку, л'ис'йцк'и; ґ'éжацку, на пéцку у фóрмацках.* **68** *пал'йчка, с'астрыцка, пал'йцка, крын'йцка, спадн'йцка, л'ис'йцка, рукав'йцк'и* — не ад *рукавіца* (тут *рукавічына*), а ад *рукавіцы.* **74** *тýтац'ка, тáмац'ка.* **82** *с'астрычка, л'ис'йцк'и, рукав'йцк'и; барав'ицк'й.* **88** *пшан'йцка, ваґ'йцка, с'астрыцка, л'ис'йцка.* **89** *с'астрычка, спадн'йчка, с'астрыцка, спадн'йцка, л'ис'йцк'и, на-*

жн'йцк'и, сун'йцк'и, брусн'йцк'и, ваz'йцку. **90** *с'астрыцка, л'ис'йцка, ваz'йцка, спадн'йцка, малаz'йцка; γр'ецка.* **93** *пал'йчка, с'астрыцка.* **94** *пт'йчка, пт'йцка, вýл'ицка, с'ин'йцку, с'астрыцка; мъ̆лацка́.* **95** *с'астрычка, л'ис'йчка, спадн'йчка, пал'йцка.* **98** *тýтац'к'и, та́мац'к'и, тýтачка.* **99** *с'астр'йцка, ваz'йцка, пал'йцка, мъ̆лаz'йцка, пшан'йцка.* **101** *с'астрыцка, пал'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка.* **102** *пал'йцка, с'астрыцка, мъ̆лаz'йцка, ваz'йцка.* **105** Адзначана толькі тры словы з [ц] замест [ч]: *пшан'йцка, ваz'йцка: ав'ецк'и.* **119** *с'астрычка, пал'йчка, с'астрыцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка, малаz'йцка; плато́цак.* **120** *с'астрычка, спадн'йчка, л'ис'йчка, малаz'йчка, с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, л'ис'йцка, малаz'йцка.* **121** *рукав'йчка, пал'йцка, с'астрыцка, рукав'йцка, л'ис'йцка.* **123** *ноц.* **124** *рукав'йчка, л'ис'йчка, пал'йчка, л'ис'йчка, л'ис'йцка, пал'йцка, рукав'йцка; каца́лка, цып'е́л'н'ик, цыγýн, п'ецка.* **132** *с'астрычка, спан'н'йчка, л'ис'йчка, пал'йцка.* **133** *цот, ц'йжык.* **134** *та́мац'ка.* **202** *γрецка.* **227** *кво́кцац', γре́чка, γрецка.* **264** *тýтъц'к'и, та́мац'к'и, ц'ап'е́рац'к'и, б'иц'ýк.* **269** *γре́ц'к'и, та́мац'к'и, тýтац'к'и, ц'ап'е́рац'к'и, цуγýн, б'ицýк.* **274** *тýтац'к'и, та́мац'к'и, цуγуно́к.* **275** *ц'ап'е́рыц'ка.* **279** *цуγýн.* **280** *цъγýн.* **286** *чып'ила́, цап'ула́.* **304** *цуγýн, б'ицук.* **311** *тýтыц'к'и, та́мъц'к'и, ц'ап'е́ръц'к'и* — гавораць старыя і малыя, *б'ицýк* — старыя. **322** *чуγýн, цуγýн.* **326** *цуγýн, тýтац'к'и.* **329** *ц'ап'е́рац'ка.* **484** *рукав'йцка, л'ис'йчка.* **487** *нажн'йцк'и, пал'йцка, ра́н'ицка, малаz'йцк'и, кастрыцка; ц'ал'е́с'н'ик'и, ц'аре́мшына.* **488** *пал'йцка, л'ис'йцка, рукав'йцка.* **489** *с'астрыцка, рукав'йцка, л'ис'йцка; ц'ал'е́с'н'ик'и.* **491** *рукав'йчка, малаz'йчка, с'астрыцка, пал'йцка, спан'н'йцка, л'ис'йцка.* **492** Змяшэння [ч] і [ц] не назіраецца, але: *чал'е́с'н'ик'и* і *ц'ал'е́шн'ик'и.* **496** *л'ис'йчк'и, с'астрычка, л'ис'йцк'и, малаz'йцка, спадн'йцка.* **498** *пал'йцка, ра́н'ицкай, с'астрычка, спадн'йчка, рукав'йчка.* **499** *с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка.* **500** *чаро́мха, ц'аре́мшына, ц'аре́шн'а, ца́пл'а, цýрачка.* **501** *ра́н'ицка, с'астрычка, пал'йчка, спадн'йчка.* **502** *малаz'йцка.* **513** *с'астрыцка.* **530** *с'астрычка, л'ис'йчка, пýγав'ичка, с'астрыцка, л'ис'йцка, пýγав'ицка.* **534** *с'астрычка, рукав'йчка.* Спарадычна сустракаюцца такія формы, як *с'астрыцка, л'ис'йцк'и.* **535** *с'астрыцка, л'ис'йцк'и, малаz'йцка, рукав'йцка.* **536** *л'ис'йчка, малаz'йчка, пал'йчка, спадн'йчка, пшан'йчка, с'ин'йчку, пал'йцка; цыγýн.* **542** *цыγýн.* **544** *цуγýн, цубýк, саро́цка.* **550** *цыγýн* ужываецца вельмі рэдка. **559** *ц'аро́муха, ц'аре́мшчына.* **564** *с'астрычка, пал'йчка, спадн'йчка, рукав'йчка, л'ис'йчка, малаz'йчка, с'астрыцка.* **571** *цуγýн.* **573** *цуγýн, б'ицýк.* **577** *б'ицýк.* **586** *ц'ап'е́р'ицка, цуγýн.* **593** *чыγýн, чуγýн;* старыя яшчэ могуць сказаць: *цуγýн, тýтъцк'и.* **601** *чуγýн, цуγýн, тýтац'к'и, та́мац'к'и, ц'ап'е́рыц'к'и, тýтыц'к'и, та́мыц'к'и, пакýл'иц'к'и.* **615** *цуγýн, цуγýнка.* **616** *цуγýн.* **617** *цуγýн.* **618** *цуγýн.* **619** *цуγýн.* **642** *цуγýн.* **675** *с'астрычка, спадн'йчка, л'ис'йчка, пал'йцка, рукав'йцка, малаz'йцка.* **678** *с'астрычка, пал'йчка, спадн'йчка, рукав'йчка, л'ис'йчка, малаz'йчка;* можа быць і *пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'ис'йцка, малаz'йцка.* **679** *с'естрычка, л'ис'йчка, малаz'йчка, пал'йцка, рукав'йцка.* **683** *рукав'йчка, спадн'йчка, спадн'йцка,*

рукав'йцка. **750** *спадн'ічка, крын'ічка, пал'ічка, с'естрычка, л'іс'ічка, рукав'йцка, пал'йцка, л'іс'йцка.* **751** *с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, л'іс'йцка, рукав'йцка, малаг'йцка.* **752** *с'астрыцка, л'іс'йцка, рука-в'йцка, спадн'йцка, пал'йцка, малаг'йцка.* **754** *спон'ічка, воз'ічка, кры-н'ічка, молог'ічка, л'іс'ічка, с'астрыцка, л'іс'йцка, пал'йцка, воз'йцка, спон'йцка.* **758** *быцóк.* **761** *л'іс'йцк'і, трав'йцка; быцóк.* **765** *л'і-с'йцка, рукав'йцка, састрыцка; быцкá.* **774** *с'астрычка, рукав'ічка, малаг'ічка, л'іс'ічка, пал'йцка.* **776** *с'естрычка, пал'ічка, с'естрыцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'іс'йцка, малаг'йцка.* **779** *пшан'йцка, спад-н'йцка, с'ін'йцка, с'естрыцка, сун'йцка, брусн'йцка, пал'йцка, мала-г'йцка; чарав'йцк'і.* **781** *спадн'йцка, сун'йцка, чарн'йцка, пал'йцка, рукав'йцк'і, малаг'йцка; ц'еснóк.* **783** *кас'йцк'і, пал'йцк'і, рáн'іцкайу; мáйецк'і.* **784** *л'іс'йцк'і, рукав'йцк'і, с'астрыцка; цаснóк.* **790** У памяншальна-ласкальных суфіксах ужываецца [ц] на месцы [ч]: *спад-н'йцка, рукав'йцка, малаг'йцка, л'іс'йцка, с'астрыцка.* **791** *с'ін'ічка, л'іс'ічка, рукав'ічка, рукав'йцка, малаг'йцка, пал'йцка, спадн'йцка, с'естрыцка.* **795** *с'естрыцка, с'ін'йцка, л'іс'йцка, пол'йцка, сподн'йцка, руков'йцка, молог'йцка.* **797** *с'естрычка, пал'йцка, рукав'йцка.* **798** *с'естрыцка, пол'йцка, рукав'йцка, жереб'йцка, молог'йцка.* **800** *рука-в'йцка, молог'йцка, черн'йцка, с'ін'йцка, пол'йцка; буцóк, буцкá.* **804** *с'естрычка, молог'ічка, спон'ічка, л'іс'ічка, пол'ічка, руков'йцка, вý-л'іцкойу, трав'йцка.* **805** *с'естрыцка, пал'йцка, сподн'йцка, руков'йцка, л'іс'йцка, молог'йцка.* **807** *л'іс'ічка, молог'ічка, сподн'йцка.* **808** *по-л'йцка, сподн'йцка, руков'йцка, л'іс'йцка, молог'йцка, вýл'іцка, с'ест-рыцка; быцóк.* **810** *пол'ічка, сподн'ічка, руков'ічка, с'естрыцка, пше-н'йцку, вýл'іцка.* **811** *с'естрыцка, сподн'йцка, руков'йцка, молог'йцка, пол'йцка.* **814** *с'астрычка, л'іс'ічка, пол'ічка, пал'йцка, рукав'йцка, л'іс'йцка; цýйеш.* **815** *пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка; ц'áсто, ц'аγó, кацáлка.* **816** *с'астрычка, пал'ічка, рукав'ічка, л'іс'ічка, малаг'ічка, рáн'іцкай.* **818** *с'астрычка, пал'ічка, спадн'ічка, л'іс'йцка, чар-н'йцка.* **819** *пал'йцка, рукав'йцка, малаг'йцка, настáўн'іцка, спад-н'йцка.* **821** *с'естрычка, пал'ічка, л'іс'ічка, молог'йцка, черн'йцка, роков'йцка, спадн'йцка, сун'йцка, с'естрыцка, пал'йцк'і.* **823** *пал'ічка, л'іс'ічка, с'естрыцка, пал'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'іс'йцка, мала-г'йцка.* **824** *рукав'йцка, пал'йцка, с'е^а^стрыцка.* **825** *с'астрыцка, пал'йцка, спадн'йцка.* **826** *вýл'іцка, с'астрыцка, л'іс'йцка, малаг'йцка.* **827** *с'а-стрычка, ваг'ічка, малаг'йцка;* [ц] рэдка. **828** *пал'ічка, спадн'ічка, ру-кав'йцка, пал'йцка, сахарн'йцка, л'іс'йцка, спадн'йцка.* У памяншальна-ласкальных суфіксах старэйшыя замест [ч] вымаўляюць [ц]. **829** *с'астрычка, спадн'ічка, рукав'ічка, л'іс'ічка, с'астрыцка, малаг'йцка, спадн'йцка, рукав'йцка, л'іс'йцка.* **830** *рукав'ічка, с'астрычка, мала-г'ічка, л'іс'ічка, ваг'ічка, крын'ічка, спан'н'йцка, пал'йцка.* **832** *с'е-стрычка, рукав'ічка, л'іс'ічка, пал'йцка, спадн'йцка, малаг'йцка.* **833** *с'естрычка, рукав'ічка, л'іс'ічка, пал'йцка, спан'йцка, малаг'йцка.* **835** *с'астрычка, рукав'ічка, л'іс'ічка, малаг'ічка, пал'йцка, спан'йцка.* **836** *с'естрыцка, пал'йцка, спан'йцка, рукав'йцка, л'іс'йцка, малаг'йцка; бы-цóк.* **837** *спадн'йцка, рукав'йцка, малаг'йцка, л'іс'йцка.* **838** *пал'ічка,*

спадн'ічка, руков'ічка, л'ис'ічка, молоѓ'іцка. **839** *с'астрычка, рука-в'ічка, пол'ічка, спън'ічка, л'ис'ічка, мълаѓ'іцка.* **840** *с'естрыцка, спан'іцка, малаѓ'іцка, рукав'іцка.* **841** *с'естрычка, пал'іцка, спод-н'іцка, рукав'іцка, л'ис'іцка, ц'ел'іцка.* **842** *пъл'іцка, с'естр'іцка, спан'іцка, молоѓ'іцка.* **843** *малаѓ'іцка, с'естрыцка, крын'іцка; цаүуны, чаүу́н.* **845** *с'естрыцка, пал'іцка, спан'іцка, рукав'іцка, л'ис'іцка, малаѓ'іцка.* **846** *пал'іцка, сподн'іцка, рукав'іцка, л'ис'іцка.* **847** *с'естрыцка, ву́л'іцкайу, брус'н'іцк'и, пол'іцка, спан'н'іцка, рукав'іцка, л'ис'іцка.* **848** *с'естрыцка, молоѓ'іцка, спон'іцка, л'ис'іцка.* **849** *па-л'ічка, спадн'ічка, с'астрычка, рукав'іцка, л'ис'іцка, малаѓ'іцка.* **850** *сподн'іцка, пол'іцка, руков'іцка, трав'іцка.* **851** *пал'іцка, рукав'іцка, л'ис'іцка; пц'іцку.* **852** *с'естрычка, пол'іцка, сподн'іцка, руков'іцка, л'ис'іцка, молоѓ'іцка.* **853** *сестрычка, пол'ічка, спадн'ічка, рука-в'ічка, л'ис'ічка, малаѓ'ічка, л'ис'іцка, капл'іцка.* **859** *цап'е́ц, ноц, нацу́й, цап'ала́, це́рв'и, үарсцо́к* — ужываецца рэдка. **860** *пал'іцка, малаѓ'іцка, спадн'іцка.* **885** *с'естрычка, пал'іцка, спадн'іцка, рука-в'іцка, л'ис'іцка, малаѓ'іцка.* **924** *ту́тац'к'и, та́мац'к'и.* **948** *моло-дычка, рукавычка, сыстрычка, пол'ічка* — маладыя вымаўляюць [ч], *спудныц'ка, рукавыц'ка, л'ис'іц'ка, молодыц'ка.* **951** *сыстрычка, спуднычка, рукавычка, полыц'ка, лысыц'ка, молодыц'ка, спудныц'ка.* **969** *пол'ічка, сподн'ічка, руков'ічка, молоѓ'іцка.* **972** *с'естрычка, спон'н'іцка, руков'іцка, л'ис'іцка, черн'іцк'и, брус'н'іцк'и.* **973** *с'е-стрыцка, пал'іцка, спадн'іцка, руков'іцка, л'ис'іцка, молоѓ'іцка; быцк'і.* **975** *с'естрычка, л'ис'ічка, пол'іцка, спон'н'іцка, руко-в'іцка, л'ис'іцка, молоѓ'іцка, ву́л'іцка; ма́цоха, быцк'і.* **976** *руко-в'іцка.* **977** *с'естрыцка, пол'іцка, руков'іцка, л'ис'іцка, молоѓ'іцка.* **978** *пол'іцка, руков'іцка, л'ис'іцка.* **980** *малаѓ'ічка, рукав'ічка, с'е-стрычка, л'ис'іцка, ву́л'іцка, малаѓ'іцка, рукав'іцка.* **981** *л'ис'ічка, с'естрыцка, сподн'іцка, рукав'іцка, л'ис'іцка, молоѓ'іцка.* **982** *с'е-стрыцка, пол'іцка, сподн'іцка, рукав'іцка, л'ис'іцка, молоѓ'іцка.* **985** *л'ис'ічка, с'естрыцка, спадн'іцка, пол'іцка, молоѓ'іцка.* **986** *л'ис'ічка, с'естрыцка, пол'іцка, м'етл'іцка, сподн'іцка, руков'іцка, л'ис'іцка, мо-лоѓ'іцка.* **989** *копл'іцка, руков'іцка, молоѓ'іцка, с'естрыцка, воѓ'іцка, пол'іцка.* **990** *пол'ічка, л'ис'ічка, с'естрыцка, пал'іцка, ц'ерн'іцка.*

Карта № 44

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА фасоля

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 43:

«Ці не вымаўляецца **х, хв, хф, кв, п, т** замест **ф**:

б) **ф***асоль*, **хв***асоль*, **кв***асоль* ці **п***асоль*..?»

Як сведчыць матэрыял адказаў на пытанне № 43, агульную карту вымаўлення «ф» скласці нельга. Кожнае слова мае сваю тэрыторыю ўжывання іншых гукаў або спалучэнняў на месцы «ф». Слова *фасоля* ўзята для картаграфавання таму, што яно вядома амаль на ўсёй тэрыторыі Беларусі.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, калі ў адказах ёсць іншыя словы, для абазначэння фасолі, калі гукавы склад слова *фасоль* не адлюстраваны ў легендзе, калі знак пастаўлены на аснове формы множнага ліку ці формы ўскоснага склону і калі ў запісах ёсць заўвагі збіральнікаў: **22** *фасол'и.* **39** *фасо́л';* часцей — *шал'бабо́н.* **63** *фасо́л'и.* **161** *фасо́л', шал'бабо́н.* **298** *фасо́л'*—маладыя; *квасо́л'.* **348** *пасо́л'а, асо́л'ка.* **353** *пасо́л'и.* **379** *пасо́л'у.* **380** *пасо́л'к'и.* **383** *пасо́л'у.* **385** *фасо́л'и.* **387** *хфасо́л'.* **393** *пасо́л'и.* **402** *пасо́л'у.* **404** *фасо́л', пасо́л'а, басо́л'а.* **424** *пасо́л'и.* **431** Старыя кажуць *пасо́л'а.* **454** *пасо́л'и.* **491** *фасо́л'а, пасо́л'а, басо́л'а.* **498** *пасо́л'а* ўжываюць усе. **512** *пасо́л'ка.* **535** *квасо́л'и.* **548** *квасо́л'; фасо́л'* — рэдка. **553** *хвасо́л'и.* **584** *квасо́л'и.* **613** *квасо́л',* але моладзь гаворыць *фасо́л'.* **668** *пасо́л'у.* **712** *пасо́л'у.* **731** *пасо́л'у.* **743** *пасо́л'и.* **744** *пасо́л'у.* **758** *квесо́л'а.* **802** *квасо́л'и.* **816** *пасо́л'и.* **914** *квасо́л'а, квасу́л'а.* **920** *квасу́л'а.* **922** *квасу́л'и.* **935** *квасо́л';* моладзь гаворыць *фасо́л'.* **937** *квасу́л'а.* **938** *квасу́л'а.* **940** *квасу́л'а.* **941** *квасу́л'а.* **944** *квасу́л'а.* **1017** *хвасу́л'и.* **1022** *хвас'е́л'.* **1025** *квасу́л'а.* **1027** *квасу́л'и.*

Карта № 45

НЕАДРОЗНІВАННЕ І АДРОЗНІВАННЕ ГЛУХІХ-ЗВОНКІХ ЗЫЧНЫХ У КАНЦЫ СЛОВА

Карта складзена на аснове часткі матэрыялу пытання № 45:

«Як вымаўляюцца звонкія зычныя **б, д, з, ж** у канцы слоў: *хлеб* ці *хлеп; лоб* ці *лоп; пограб* ці *пограп; холад* ці *холат; абед* ці *абет; год* ці *гот; завод* ці *завот; народ* ці *нарот; погляд* ці *поглят; чад* ці *чат; сад* ці *сат; мароз* ці *марос; воз* ці *вос; абоз* ці *абос; залез* ці *залес; нож* ці *нош; стораж* ці *стораш; адрэж* ці *адрэш*?» і на матэрыяле пытання № 46: «Які гук — γ, **х, һ, к** ці **г** вымаўляецца ў канцы слова замест літары **г**: *луγ, лух, луһ, лук* ці *луг; плуγ, плух, плуһ, плук* ці *плуг; друγ, друх, друһ, друк* ці *друг; круγ, крух, круһ, крук* ці *круг;снеγ, снех, снеһ, снек* ці *снег; стоγ, стох, стоһ, сток* ці *стог; памоγ, памох, памоһ, памок* ці *памог*?»

На матэрыяле пытання № 45 складзена і карта № 46 «Неадрозніванне і адрозніванне глухіх-звонкіх зычных перад глухімі зычнымі».

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, калі адзначана суіснаванне неадрознівання і адрознівання глухасці-звонкасці зычных у канцы слова, калі адзначаны паўзвонкія зычныя, якія ў запісах абазначаны літарамі: **б**^{п}, **д**^{т} або **п**^{б}, **т**^{д} і інш.: **19** *γ'ед, каб, саўхо́з, аб'е́т, плух, стох, с'н'ех, паро́х.* **51** *баб, аб'е́д, маро́з, бап, аб'е́т, маро́с, памо́γ, плуγ, друγ, плух, памо́х, стох, с'н'ех.* **114** *заво́д, наро́д, хл'еп, лух, плух, друх, с'н'ех.* **121** *фонд, γот, хл'еп, нап'ар'о́т, паγ'и́п, лоп, сто́раш, маро́с, дуп, аб'е́т, заво́т, наро́т, сат, нош.* **127** *наро́д, чад, хл'еп, лоп, по́γр'еп, хо́лат, аб'е́т, γот, заво́т, по́γл'ат, сат, маро́с, вос, або́с, зал'е́с, нош, сто́р'еш, адр'е́ш, лух, плух, друх, крух, с'н'ех, стох, па-*

мóх. **151** *абóз, лоп, ɣот, нарóт, плух, с'н'ех, стох, памóх.* **167** *хл'еб, марóз, зал'éз, марóс, абóс, лоп, плух, прух, с'н'ех.* **168** *хл'еб, хл'еп, пóɣрап, зáмуш, плух, лух.* **191** *аб'éд, ɣóлад, марóз, воз, z'ед, бох, дарóх, плух, стох, нох.* **197** *сад, завóд, нож, нарóд, л'оɣ, выл'ес, прыв'óс, боп, ɣрат, плух, дух, запрóх, стох, б'ех.* **209** *луһ, сапóһ, ɣóлат, нош, стóраш.* **210** *чад, сад, хл'еп, лоп, аб'éт, ɣот, завóт, марóс, лух, друх, памóх, плух, стох, с'н'ех.* **218** *марóз, хл'еп, лоп, хóлат, вос, нош, стóраш, пóɣрап, аб'éт, гот, завóт, нарóт, чат, сат, марóс, абóс, зал'éс, адрéш, лух, друх, плух, крух, с'н'ех, стох, памóх.* **249** *хл'еп, аб'éт, марóс, адрéш, луɣ, плуɣ, памóɣ, стоɣ, с'н'ех.* **252** Звонкія зычныя [б], [д], [з], [ж] у канцы слова вымаўляюцца глуха, выключэнне складае *калóz'иж.* **279** *залóһ, парóһ, с'н'еһ, дарóһ, б'арóһ, с'м'ех, паб'éх, бох, запрóх.* **305** *хóлад, ɣод, аɣарóд, чад, завóд, сад, в'инаɣрáд, нарóд, воз, нож, пóɣр'ип, хл'еп, мох, плух, стох, б'éр'их, лух, друх, пъмóх, с'н'ех, крух, з'б'ир'óх.* **315** *аб'éд, ɣод, завóд, сад, марóз, воз, хл'еп, лоп, пóɣръп, нош, стóраш, адрéш, лух, плух, с'н'ех, крух, памóх.* **317** *сад, хл'еп, лоп, пóɣр'ип, хóлыт, аб'éт, ɣот, пóɣл'ит, чат, вос, нош, стóрыш, атрéш, лух, плух, друх, крух, с'н'ех, стох.* **325** *хл'еп, лоп, пóɣрап, хóлат, зал'éс, нош, друһ, круһ.* **326** *хл'еп, пóɣрап, лоп, хóлат, сат, марóс, вос, зал'éс, нош, стóраш, нож, зáмуж, хл'еб, аб'éд, ɣод, сад, пр'ив'óз, саўхóз, луɣ, друɣ, памóɣ, круɣ, с'н'еɣ, стоɣ.* **327** *памóɣ, плуɣ, круɣ, с'н'еɣ, стоɣ, лух, друх, хл'еп, лоп, пóɣрап, хóлат, сат, марóс, нос, нош, стóраш.* **339** *хл'еб, лоб, пóɣр'иб, хóлыд, аб'éд, ɣод, нарóд, чад, марóз, воз, абóз, стóрыш, луɣ, плуɣ, друɣ, пруɣ, с'н'еɣ, стоɣ.* **340** *хл'еп, нарóт, марóс, нош, стóрыш, м'аz'в'éz', ɣраз'.* **355** *хл'еп, лоп, чат, сат, марóс, вос, стóраш, адрéш, луһ, стоһ, стох, лух, плух, друх, крух, с'н'ех, памóх.* **357** *адрéж, хл'êп, лоп, марôс, лух, крух, стôх.* **375** *нарóд, нож, хл'еп, лоп, хóлат, нарóт, пóɣл'ат, аб'éт, сат, завóт, марóс, вос, зал'éс, стóраш, адрéш, плух, с'н'ех, памóɣ.* **378** *сад, воз, марóз, аб'éт, завóт, нарóт, пóɣл'ат, абóс, плух, друх, с'н'ех, стох, памóх, запрóх.* **403** *навóз, хл'еп, нарóт, аб'éт, луһ, круһ, стоһ, памóһ, плуһ.* **404** *заказ, калхóз, марóз, нож, ɣот, аб'éт, хл'еп, ɣóрат, марóс, б'éраɣ, луһ, плуһ, нарóһ.* **407** *б'ез, калхóз, ɣрып, ɣарóт, пасáһ, б'éраһ, дарóһ.* **411** *сад, хóлад, хл'еб, аɣарóт, пóɣрап, хóлат, марóс, сат, друһ, с'н'еһ, памóһ, запрóһ, стоһ, друɣ, с'н'еɣ, стоɣ, круɣ.* **420** *завóд, нарóд, пóɣл'ад, чад, марóз, воз, абóз, зал'éз, нож, стóраж, адрéж, хл'еп, лоп, пóɣрап, аб'éт, лух, плух, друх, с'н'ех, крух, стох, памóх.* **424** *ɣот, хл'еп, клуп, лоб, пóɣрап, хóлат, вос, л'ох, плух, стох.* **456** *аб'éд, хл'еп, лоп, стоўп, пóɣрап, ɣот, стоўп, пôɣрап, ɣôт, аб'êт, луһ, плуһ, друһ, с'н'еһ, стоһ, памóһ.* **464** *пóɣрап, нош, z'ет, в'ербалóс, ɣот, пасáт, ɣрат, вуш, пал'авóт, колɣóз, калхóс, хл'еп, вос, аб'éт, парóх, плух, стох, л'ох, тварóх, лух, с'м'ех, бох.* **484** *аɣарóт, хл'êп, рас, калóz'ас', спот, камóт, пóɣрап, хóлат, сат, вос, боһ, стоһ, луһ, друһ, памóһ, круһ, плуһ, с'н'еһ, б'éраһ, шаһ.* **495** *воз, хл'еп, лоп, пóɣрап, хóлат, аб'éт, нарóт, марóс, вос, нош, м'от, зáмуш, п'ерал'éс, сат, лоп, дарóх, памóх, плух, с'н'ех.* **507** *аɣарóт, пóɣрап, вос, сат, стóраш, ɣалўб, плух, нарóх, с'н'ех.* **509** *хл'еп, лоп, пóɣрап, хóлат, вос, ɣóрат, м'ец', хл'еб*^{п}*, пóɣраб*^{п}*, аб'éд*^{т}*, пыц'арóб*^{п}*, сад*^{т}*, усл'éд*^{т}*, z'ед*^{т}*, арбўз*^{с}*, ц'итрáz'*$^{ц'}$*, ц'итрáц', дож, дож*^{ш}*, дуб*^{п}*, ɣраб*^{п}*, з'аз*^{с}*, плуɣ, стох, крух, с'н'ех, плух, памóх,*

плуγˣ, стоγˣ, стохᵞ, плухᵞ, нарóγˣ, парóхᵞ, стоγˣ, паб'éγˣ. Аглушэнне няпоўнае: спачатку чуецца слабы звонкі гук, які далей пераходзіць у глухі гук. **510** *хл'еп, пóγрап, нош, камóт, γарóт, аз'арóт, вуш, дош, налóh, плух, нарóх, б'éрах, с'н'ех, б'ех, стох, лух, памóх, бох.* **511** *γот, йáγат, сат, вы́л'ас', падл'éз, п'ерахóз', дож, хлуд, γруз, калóз'еж, хл'еб, м'аз'-в'éз', узл'éз, γод, кал'áд, зрубᵖ, γодᵗ, аб'éдᵗ, пóγрабᵖ, завóдᵗ, лух, друх, стох, стоγ, плуγ, с'н'еγ, прыб'éγ, прыб'óх, налóγ.* Захоўваецца звонкасць зычных, але няпоўнасцю. Часта чуецца ў канцы слова або перад глухім зычным слабае аглушэнне. **513** *калγôз, аз'арóт, мóлац', хл'êп, лôп, хóлат, сат, вос, марóс, нош, зал'éс, стóраш, лух, друх, памóх, плу́х, крух, с'н'ех, стôх.* **514** *γот, z'ет, z'éн'ах, лóшац', рас, хл'еп, хл'еб, аб'éд, навóз, хл'ебᵖ, аб'éдᵗ, γодᵗ, зрубᵖ, аклáдᵗ, чым-н'éбуz', памóх, лух, стох, с'н'ех, луγˣ, аблóγˣ, б'éраγ, нарóγˣ, плуγˣ, паб'éγˣ, z'éн'аγ.* Захоўваецца звонкасць зычных, але не заўсёды поўнасцю; часта чуецца ў канцы слабае аглушэнне. **520** *адрéж, хл'еп, лоп, пóγрап, хóлат, аб'éт, γот, нарóт, пóγл'ат, чат, сат, марóс, вос, абóс, нош, стóраш, луh, плуh, друh, круh, с'н'еh, стоh, памóh, дóраh.* **532** *хóлад, лоб, чад, сад, воз, завóд, марóз, нож, стóраж, хл'еп, лоп, пóγрап, аб'éт, γот, хóлат, завóт, нарóт, марóс, вос, нош, адрéш, лух, плух, прух, с'н'ех, стох, памóх, лухᵞ, плухᵞ, друхᵞ с'н'ех, стох, памóх, луγ, плуγ, круγ.* У канцы слова [γ] вымаўляецца невыразна; адзін і той жа чалавек можа сказаць слова са звонкім канцавым [γ] і тут жа, калі прыйдзецца ў гутарцы паўтарыць гэта слова, канцавы [γ] вымаўляецца глуха, як [х]. **536** *нож, z'ет, рас, калóz'ес', хл'êп, уп'éрат, б'éраh, роh, запрóh, памóh, б'éрах.* **541** *хл'еб, лоб, пóγраб, хóлад, сад, марóз, воз, зал'éз, нож, стóраж, γод, лух, друх, памóх, плух, с'н'ех, стох, луγ, плуγ, круγ, с'н'еγ, стоγ.* **542** *хл'еб, лоб, пóγрыб, хóлыд, сад, марóз, воз, нож, хл'еп, лоп, пóγръп, аб'éт, γот, завóт, нарóт, марóс, нож, луh, плуh, памóh, с'н'еγ, лух, плух, крух, с'н'ех, стох, памóх.* **545** *хл'еп, лоп, пóγрап, хóлат, нош, стóраш, аб'éд, завóд, лух, памóх, плўх, с'н'ех, стох, луγ, памóγ, плуγ, круγ, с'н'еγ, стоγ.* **548** *хл'еб, дуб, нож, воз, аγарóт, пóγрап, плуγ, запрóγ.* **549** *стох, плух, поγрап, хóлат, аб'éт, γот, завóд, зал'éс, нош, круγ, с'н'еγ, стоγ, памóγ.* **550** *хл'еп, пóγрап, калóz'еш, пасáт, стоγ, луγ, круγ, памóγ.* **551** *воз, марóз, абóз, нож, лоп, хл'еп, пóγрап, хóлат, аб'éт, γот, завóт, стóраш, плух, друх, крух, с'н'ех, стох, памóх, запрóх.* **553** *хл'еб, пóγраб, воз, сад, стóраж, воз, в'аз, плух, луh, с'н'ех.* **554** *аб'éд, пасáд, аб'éт, сус'éт, аγарóт, γóрат, хл'еп, лоп, хóлат, чат, марóс, вос, нош, стóраш, плух, друх, стох, памóх, запрóх, с'н'ех, рох, б'ех.* **555** *аб'éт, γот, хл'еп, зáмуш, аз'арóт, пóγрап, калóz'еш, зруп, стоh, плух, с'н'ех.* **556** *хл'епᵇ, пóγрапᵇ, хóлатᵈ, марóсᶻ, восᶻ, хл'êб, хóлад, пóγраб, аб'éд, γôд, завóд, нарóд, пóγл'ад, чад, сад, марóз, воз, абóз, зал'éз, нож, стóраж, атрéж, плух, стох, с'н'ех, плуγˣ, друγˣ, круγˣ, с'н'еγˣ, стоγˣ, памóγˣ.* **557** *пасáд, аб'éд, нарóт, аб'éт, сус'éт, хл'еп, лоп, пóγрап, хóлат, чат, марóс, вос, нош, стóраш, лух, плух, друх, стох, памóх, запрóх, с'н'ех, рох, б'ех.* **559** *γарóд, сад, γарóт, сат, хл'êпᵇ, лопᵇ пóγрапᵇ, хл'епᵇ, хóлатᵈ, аб'éдᵗ, γотᵈ, завóтᵈ, нарóдᵗ, пóγл'адᵗ, чадᵗ, марóзᶜ, воз, абóзᶜ, зал'éзᶜ, нож, стóражᶴ, адрéш, плуγ, плух, луγˣ, плуγˣ, друγˣ, круγˣ, с'н'еγˣ, стоγˣ, памóγˣ, запрóˣ, па-*

ро́γˣ. **561** *хл'еб, по́γраб, маро́с, хл'еп, лоб, хо́лад, аб'е́д, γод, заво́д, наро́д, по́γл'ад, чад, сад, маро́з, воз, або́з, зал'е́з, нож, дож, сто́раж, атре́ж, плух, луγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, пamо́γ.* **564** *хл'еп, лоп, заво́т, наро́т, сат, хл'еб, лоб, по́γраб, хо́лад, аб'е́д, γод, заво́д, наро́д, по́γл'ад, чад, сад, маро́з, воз, абоз, зал'е́з, нож, сто́раж, адре́ж, плух, крух, б'ёрах, стох, луγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, пamо́γ.* **568** *сад, раз, боб, за́муж, малаz'о́ш, пут, наро́т, хл'е̂б, лоб, по́γраб, хо́лад, аб'е̂д, γо̂д, заво̂д, чад, клуп, наро̂д, маро̂з, во́з, або́з, но̂ж, сто́раж, атре́ж, стох, с'н'ех, прух, плух, луγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, пamо́γ, паб'е́γ, моγ.* **569** *нож, аγаро́д, γод, воз, γрад, γо́рад, хл'еп, сат, стоγ, луγ, с'н'еγ, даро́γ, п'ерамо́γ, запро́γ, б'е́раγ.* **571** *хл'еб, лоб, сто́ръж, зал'е́з, нош, γо́рът, хо́лът, γо́лът, лух, памо́х, плух, с'н'ех, стох.* **578** *хл'еб, лоб, по́γраб, хо́лад, сад, воз, зал'е́з, нож, сто́ръж, маро́с, z'едᵀ, йа́ўγъдᵀ, γо́ръдᵀ, наво́зᶜ, грыбⁿ, луγ, друγ, памо́γ, плуγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, л'охᵞ, луγˣ, плуγˣ, с'н'еγ, стоγ.* **582** *лоб, боб, γод, под, л'ез, скроз', нож, стоγ, сапо́γ, даро́γ, з'б'аро́γ, луγ, лох, лух, плух, друх, крух, с'н'ех, стох, памо́х.* **583** *хл'еб, лоб, по́γр'иб, хо́лъд, сад, маро́з, воз, зал'е́з, нош, сто́ръш, луһ, памо́һ, плуһ, круһ, с'н'ех, стоһ, плух, друх, крух, стох, памо́х.* **586** *хл'еп, сат, нош, хл'еб, боб, заво́д, сад, нож, л'ез', γлаз, саўхо́з, паро́х, плух, паро́γ, плуγ.* **593** *хл'еп, лоп, по́γрап, хо́лат, аб'е́т, γот, по́γл'ат, чат, сат, зал'е́с, нош, лоб, хл'ебⁿ, боб, л'оγ, дуб, γо̂ръдᵀ, по́суд, ножᶭ, сто́ръж, луγ, с'н'еγ, плуγ, друγ, круγ, памо́γ, л'о́γˣ, луγˣ, стоγ, запро́γ, адпро́γˣ.* **596** *z'е́д, γод, луγ, плуγ, друγ, круγ, сн'еγ, стоγ, памо́γ.* Звонкія зычныя не аглушаюцца, але не ва ўсіх выпадках вымаўляюцца зусім звонка. **601** Няма аглушаных зычных, але вымаўляюцца не вельмі звонка, назваць глухімі нельга; *z'е́д, луγ, плуγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, памо́γ.* **604** *хл'еб, по́γраб, аб'е́д, заво́д, маро́з, адре́ж, аб'е́т, маро́с, вос, зал'е́с, луγ, плух, крух, с'н'еγ, стоγ.* **605** *хл'еп, по́γр'ип, хо́лыт, γот, заво́т, наро́т, по́γл'ит, нош, маро́с, сто́рыш, луγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, памо́γ, друγ.* **624** *хл'еп, лоп, γот, вос, клуп, про́въдᵀ, р'адᵀ, пра́z'ьдᵀ, ръзра́д, возᶜ, γо́рад, ножᶭ, γарбу́з, лух, плух, с'н'ех, стоγ, муро́γ, плуγ, с'н'еγ, паб'е́γ, боγ.* Вымаўляецца гук, сярэдні паміж [г] і [х]. **625** *хл'еп, γот, маро́с, вос, луһ, плуһ, стоһ.* **631** *лоб, по́γраб, нож, сто́р'аж, хл'еп, нар'о́т, сат, маро́с, вос, луγ, плуγ, друγ, с'н'еγ, стоγ, памо́γ.* **636** *по́γр'иб, сто́р'аж, атр'е́ж, хл'иᵉб, лоб, хо́лыд, γуᵒд, заво́д, наро́д, по́γл'ид, чад, сад, маро́з, вуᵒз, або́з, зал'е́з, нож, луγ, с'н'иᵉγ, плуγ, друγ, стуᵒγ, круγ, пымуᵒγ.* **640** *зал'е́з, сто́рыж, хл'еп, аб'е́т, наро́т, по́γл'ит, маро́с, вос, або́с, лоп, по́γрап, хо́лат, γот, заво́т, чат, зал'е́с, сто́раш, адре́ш, луγ, плуγ, друγ, сн'еγ, стоγ, памо́γ.* **643** *хл'еп, лоп, по́γр'иб, хо́лыт, аб'е́т, γот, сат, маро́с, вос, зал'е́с, плух, крух, стох, памо́х.* **644** *хл'еп, хо́лат, аб'е́д, по́γл'ат, маро́с, сто́раш, адре́ш, плуγ, круγ.* **649** *хл'еп, лоп, хо́лыт, γот, маро́с, або́с, хл'еб, лоб, по́γраб, хо́лыд, аб'е́д заво́д, наро́д, сад, маро́з, воз, або́з, зал'е́з, абру́б, нож, сто́раж, атр'е́ж, луγ, друγ, круγ, стоγ, с'н'еγ, памо́γ, лоγ.* **650** *воз, маро́з, або́з, зал'е́з, хл'еп, лоп, по́γр'ип, γот, заво́т, наро́т, чат, нош, сто́ръш, атр'е́ш, лух, плух, крух, с'н'ех, стох, памо́х.* **652** *хл'еп, лоб, по́һрыб, хо́лод, об'и́д, наро́д, по́һл'ад, чед, сад, моро́з, выᶤз, об'и́з, одр'и́ж, хл'еп, зал'и́с, ныᶤш, сто́рош,*

луh, плуh, крух, сн'их, ст'их, пом'úх. **656** *лоб, пóhрыб, нарóд, ч'ад, хл'ип, мурóс, в'ис, сат, об'úс, н'иш, стóрош, одр'úш, лух,* **плух,** *крух, сн'их, ст'их.* **657** *хл'иб, лоб, пóγрыб, хóлод, уб'úд, γод, завóд, нарóд, пóγл'ад, чад, сад, мурóз, в'из, убóз, зал'úз, н'иж, стóруж, удр'úж, лух, плух, друх, крух, сн'иγ, ст'иγ, пум'úγ.* **659** *хл'иб, лоб, пóhрыб, об'úд, завóд, хóлод, нарóд, сад, морóз, в'из, об'úз, н'иж, стóрож, одр'úж, зал'úс, луh, плуh, друh, круh, сн'иh, ст'иh, пом'úh.* **660** *хл'иб, лоб, пóγрыб, хóлод, пóγл'ад, ч'ад, сад, марóз, завóд, поʸмóх.* **663** *пóγрыбᵖ γóлубᵖ, хл'ибᵖ, плугˣ.* **664** *об'úд, γод, хл'ип, пóγрып, хóлот, завóт, стóрош, одр'úш, луγ, плуγ, друγ, ст'иγ, пом'úγ.* **681** *хл'иеп, луоп, hуот, вуос, нуош, луh, плуh, друh, с'н'еh, помóh, круh.* **683** *хл'еб, пóγр'еб, хóлод, завóд, чад, вуз, нуж, пóγреп, луγ, плуγ, круγ, с'н'еγ, стуγ.* **688** *хл'иб, лоб, пóγрыб, хóлод, об'úд, γод, завóд, нарóд, пóγл'ад, γад, сад, морóз, вуз, обóз, нуж, стóрож, зал'úс, одр'úш, лух, плух, друх, крух, с'н'úх, стух, помýх.* **692** *хл'иб, пóhрып, лоп, хóлат, об'úт, завóт, нарóт, чат, сат, марóс, в'ис, об'úс, ныш, стóрош, лух, плух, крух, пом'úх.* **693** *хл'иб, уб'úд, хóлод, сад, чад, лоп, пóγреп, завóт, мурóс, в'ис, убóс, зал'úс, н'иш, стóрош, удр'úш, плух, друх,* **с'н'их,** *пум'úh.* **695** *лоб, чад, хл'ип, пóhрып, хóлот, об'úт, hот, завóт, нарóт, морóс, в'ис, обóс, зал'úс, нᶦыш, стóрош, одрᶦыш, лух, плух, друх, крух, сн'их, пом'úх.* **696** *хл'иб, лоб, пóγрыб, хóлод, об'úд, нарóд, пóγл'ад, ч'ад, сад, морóз, обóз, зал'úз, стóрож, одр'úш, луγ, плуγ, друγ, круγ, сн'иγ, стуγ, помýγ.* **699** *хл'иб, лоб, пóhрыб, хóлод, ч'ед, сад, морóз, в'из, обóз, зал'úз, н'иж, стóрож, одр'úж, об'úт, завóт, нарóт, луh, плыᶦh, с'н'иh, пом'úх, друх, крух.* **701** *хл'иб, леб, лоб, пóγрыб, хóлод, ныж, γóлот, γот, завóт, нарóт, чет, сат морóс, в'ис, об'úс, зал'úс, ныш, стóрошᶻʰ, лух, плух, друх, крух, с'н'их, с'н'ех, пом'úх, бох.* **702** *хл'иб, лоб, пóγрыб, хóлод, γод, об'úд, завóд, сад, морóз, в'из, зал'úз, ныж, одр'úж, луγ, плуγ, друγ, круγ, сн'их, стох, пом'úх.* Звонкія зычныя ў канцы слова звычайна не аглушаюцца. **703** *хл'ип, лоп, пóhрып, hот, завóт, нарóт, пóhл'ад, ч'ет, сат, морóс, в'ис, обóс, ныᶦш, одр'úш, хóлот, зал'úс, стóрош, лух, плух, друх, сн'их, ст'иʸх, пом'úх, крух.* **707** *хл'еп, лоп, пóγрап, нош, скл'еп, γот, завóт, пасáх, плух, лух, крух, друγ, с'н'еγ, стоγ, памóγ.* **709** *марóз, хл'еп, аб'éт, γот, завóт, нарóт, пóγл'ат, чат, сат, вос, абóс, зал'éс, нош, стóраш, адрéш, лух, плух, друх, крух, с'м'ех, стох, памóх.* **714** *хл'еб, лоб, пóγраб, хóлад, сад, марóз, воз, зал'éз, нож, хл'еп, пóγрап, хóлат, аб'éт, завóт, γот, нарóт, пóγл'ат, чат, марóс, вос, абóс, нош, стóраш, луγ, друγ, памóγ, плуγ, круγ, с'н'еγ, стоγ.* **715** *хл'еб, сат, марóс, вос, стóраш, хл'еп, лоп, пóγрап, хóлат, чат, абóс, залéс, лух, друх, памóх, плух, друх, с'н'ех.* **716** *завóдᵗ, оγорóдᵗ, γрадᵗ, садᵗ, назáдᵗ, хл'ебᵖ, лобᵖ, γодᵗ, паравóзˢ, завóзˢ, перевóзˢ, марóзˢ, вужˢʰ, стóрожˢʰ, одрêжˢʰ, ножˢʰ, стоγˣ, роγˣ, зберóγˣ, дорóγˣ, б'éраγˣ, с'н'еγˣ, плуγˣ, друγˣ, луγˣ, круγˣ, помóγˣ;* дᵗ жˢʰ, γˣ і інш. абазначаюць гукі паўзвонкія, крыху прыглушаныя, але не зусім глухія. **719** *hод, сад, хл'еп, лоп, пóhрап, хóлат, аб'éт, завóт, пóhл'ат, чат, марóс, вос, абóс, зал'éс, нош, стóраш, адрéш, лух, плух, друх, крух, сн'ех, стох, памóх.* **720** *чад, хл'еп, лоп, пóhреп, хóлот, об'éт, hот, завóт, нарóт, пóhл'ат, сат, марóс, вос, обóс, зал'éс, нош, стóрош, одрéш, лух, плух, друх, крух, сн'ех, стох, памóх.*

726 *хл'иб, лоб, об'йд, сад, морóз, воз, обóз, зал'йз, стóрож, одрыж, пóɣрап, хóлот, завóт, нарóт, пóɣл'ат, нош, плуɣ, луɣ, друх, с'нех, крух, стох, пом'йх, б'их, м'их.* **728** *в'из, морóз, зол'йз, хл'иб, муж, одрéж, раз, б'ип, дуп, сат, оɣорóт, об'éт, завóт, пóɣрап, йáɣ'ид, луɣ, плуɣ, круɣ, пом'йɣ, ст'иɣ, сн'иɣ, бéраɣ, пор'йɣ, подлóɣ, змоɣ, друɣ, боɣ, запр'йɣ, вóраɣ, л'оɣ.* **729** *сад, воз, нож, выз, ныж, хл'ип, скл'еп, хóлот, оɣорóт, ɣóрот, луɣ, плуɣ, с'н'еɣ, дорóɣ, стоɣ, бых.* **732** *хл'ип, ɣот, нарóт, сат, нош, луh, стоh, сн'иh, п'ерамóh.* **734** *хл'иб, марóз, выз, сус'йд, пови͞óз, самахóд, об'йт, зовóт, нарóт, ныш, стóрош.* Звонкасць зычных у канцы слова захоўваецца, але не зусім паслядоўна. У сярэдзіне слова аглушэнне бывае часцей; *луh, плуh, друh, сн'иh, помыh.* **743** *калхóз, муш, кап, рас, пóɣрап, садавóт, аб'éт, ɣот, мох, плух, нарôх.* **745** *хл'êп, лоп, пóɣрап, ɣóрат, ɣрап, сат, хôлат, марôс, мóлац', луh, друh, памóh, боh, плуh, круh, с'н'еh, лух, плух, стôх, с'н'êх, памóх.* **746** *дошч, п'éрат, скрос', калху͡ос, ɣрап, мйот, ɣу͡от, пуд, луɣ, плуɣ, стох, сн'ех, м'йц'инх.* **750** *нож, марóз, воз, хл'еп, ɣóрот, ź'ет, ɣот, аб'éт, сус'éт, ź'еđ, ɣод, реж, лух, плух, крух, стох, памóх, дарóх, сн'êх, пасáɣ, доўɣ.* **754** *ɣот, зруп, вуш, вос, посáт, прóдаш, нош, ɣóрот, морóс, пов'óс, об'éд, нôж, хл'êб, ɣóрод, хл'êп, пóɣрап, хóлот, морóс, нош, с'н'ех, стох, плух, запрóх, подлóх, бох, змох, лух, крух, луɣ, плуɣ, с'н'еɣ, змоɣ, стоɣ.* У старых няма аглушэння; у некаторых прадстаўнікоў моладзі аглушэнне ў наяўнасці. **756** *хл'еб, лоб, пóhраб, хóлад, сад, марóз, воз, зал'éз, нож, стóраж, лух, памóх, плух, крух, с'н'и͡ех, лух, памóх, плух, крух, с'н'ех, сту͡ох, друх.* **769** *хл'иб, лоб, пóɣреб, хóлод, сад, морóз, вуз, в'из, зал'йз, ныиж, стóрож, хл'ип, в'ис, колóдес', ɣрас', мет, удóўш, ман'йш, пóɣреп, лух, запр'ýх, посáх, стох, с'н'их, плух, л'ах, крух.* **773** *хл'еп, лоп, ɣот, морóс, обóс, нош, хл'иб, лоб, пóhрыб, хóлод, об'йд, hуд, завóд, нарóд, сад, вуз, обуз, залыз, стóро^у^ж, одрыж, луɣ, плуɣ, сн'иɣ, памóɣ, стох, луh, плуh, друh, круh, сныh, помóh.* **774** *калóź'ез', нôж, ɣôд, марóз, сад, пóɣрап, ɣот, лух, плух, крух, стôх, с'н'êх.* **775** *калóź'ез', вýпраш, вóчарац', вос, аɣарóт, зáрас, хл'еп, фонд, цéраз, прыкáз, хлêп, лôп, ɣот, нош, йáɣат, ɣôт, лух, друх, памóх, стох, с'н'ех, памôɣ.* **776** *хл'еб, лоб, хóлад, дож, пóɣраб, сад, марóз, нож, хл'еп, лоп, хóлат, пóɣрап, вос, сат, марóс, стóраш, зал'éс, адрéш, аб'éт, ɣот, абóс, завóт, чат, нарóт, пóɣл'ат, стоɣ, с'н'еɣ, круɣ, плуɣ, памóɣ, луɣ, лух, друх, памóх, плух, крух, стох, с'н'ех.* **778** *пóɣраб, хл'еб, лоб, сад, воз, нож, марóз, стоɣ, луɣ, памóɣ, плуɣ, круɣ, с'н'еɣ.* Аглушэнне вельмі нязначнае. **779** *аб'éд, назáд, ɣод, воз, стоɣ, л'оɣ, луɣ, плуɣ, круɣ, лух, стох, друх, крух, сн'ех, плух.* **780** *хóлад, мйод, вос, марóс, пóɣрап, нош, зл'ес, ź'ет, боп, хл'еп, лоп, аб'éт, нарóт, чат, вôс, адрéш, с'н'ех, см'ех, стоh, круh, памóх, мох, рох, плух, вóрах, б'éраh.* **781** *калхóз, ɣр'аз', зáмуж, б'арôз, стоўб, сад, рыб, мйод, воз, с'ац', дош, сат, луɣ, моɣ, б'арлôɣ, стоɣ, сн'еɣ, б'еɣ, плуɣ, круɣ, памóɣ, лоɣ, парôɣ.* **782** *аɣарóт, ɣóрат, зав'óт, ɣот, пóɣрап, нарóт, марóс, пал'éс, нош, плуh, луh, с'н'еh, стоh, памóh.* **786** *лоп, аб'éт, ɣот, вос, пав'óс, нарóт, сат, абóс, марос, ɣот, вуш, ɣуш, плуɣ, луɣ, круɣ, стоɣ, памóɣ, с'н'еɣ, друɣ.* **787** *хл'еп, аб'éт, завóт, вос, зал'éс, стóраш, луh, друh, стоh, с'н'еh,*

пам́оh. **788** *хл'еб, лоб, пóhраб, хóлад, сад, марóз, воз, зал'éз, стóраж, хл'иеп, луоп, аб'чéт, чат, вуос, завот, с'н'еh, луh, друh, памóh, круh, с'н'ех, лух, друх, памóх, плух, крух.* **792** *хл'еп, лоп, пóγрап, γот, пóγл'ат, вос, луh, плуh, друh, с'н'еh, памóh, стоh.* **793** *сад, хл'еб, лоб, п^уóhраб, хóлод, хóлат, сат, хл'еп, луоп, пуоγрап;* [г] у канцы аглушаецца і вымаўляецца як [х]. **794** *хл'еб, лоб, пóhреб, хóлод, нож, сад, морóз, воз, зал'éз, стóрож, хл'еп, лоп, хóлот, нош, вос, луh, друh, помóh, плуh, круh, с'н'еh, стоh, лух, друх, памóх, плух, крух.* **795** *дож, хл'êб, дош, зáрас, зáмуш, скрос', пóγреп, z'ет, хл'êп, колхóс, морóс, обóс, стóрош, морóс^з, нож^ш, помôх, бôх, плух, лух, друх, крух, стох, боγ.* У канцы слова звонкія аглушаюцца, аднак часта яны бываюць паўзвонкімі: *нож^ш, морóс^з* і інш. **798** *γуж, нож, γраз', молоz'éж, сус'éд, γрад, рêж, колхóз, хл'еб, лоб, хóлод, пóγреб, об'éд, зовóд, роγ, стоўп, стоγ, плуγ, с'н'еγ, роγ, залôγ, нôγ, б'ерлôγ, уц'ýγ.* **800** *нôж, н'еγóж, колóz'ез', боб, стоўб, скроз', воз, коз, z'ед, йеж, стоўп, зáрас, пóγреп, лоγ, б'éреγ, луγ, запрóγ, опстрыγ, б'ерлôγ, шаγ.* **804** *хл'еб, лоб, пóγреб, хóлод, об'éд, γод, чад, завóд, морóз, вôз, пол'éз, нож, стóрож, одрéш, сат, плуγ, друγ, круγ, с'н'ех, стох, помóх.* **808** *муж, γод, пóγреп, рот, плот, стóрош, моγ, плуγ, друγ, с'н'еγ, стоγ, круγ, помóх.* **810** *стоўб, плод, γод, хл'еб, лоб, пóγреб, хóлод, γод, воз, обóз, нож, стóрож, посáт, луγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'еγ, помóγ, стоγ, бох.* **816** *абóз, z'ед, атрéш, схот, йакрáс, пац'óh, мôх, с'н'ех, памóх.* **821** *дрôзд, зγрôб, ур'éж, стôўб, марóз, γраз', аб'éт, γот, завóт, лоп, сат, вос, нош, стóраш, луγ, плуγ, лоγ, друγ, с'н'êγ, стôγ, памôγ, круγ, уц'ýγ.* **822** *нож, хл'еп, л'от, аб'éт, чат, зал'éс, стóраш, луh, плуh, друh, сн'еh, стоh, памóh.* **824** *шв'ед, дош, сóлад, вýл'аз, стóраж, луγ, круγ, с'н'еγ, плуγ.* **825** *хл'еб, лоб, пóγраб, хóлат, аб'éт, завóт, нарóт, чат, марóс, вос, абóс, зал'éс, нош, стóраш, адрéш, плуγ, друγ, круγ, сн'еγ, прыл'óγ, стох.* **826** *лоб, γод, чад, сад, марóз, паўз, сат, пóγрап, сн'еγ, стоγ, луγ, плуγ, памóγ, круγ.* **827** *γраз', воз, сат, хл'еп, лох, ц'éрас, зат, ун'ис, γот.* Мне здаецца, што паслядоўнага аглушэння тут няма нават у абсалютным канцы фразы *памóγ, стоγ, плуγ, друγ, луγ, круγ, памóγ* і перад глухімі ў сярэдзіне слова. **828** *хл'еб, б'éраγ, калγóз, нож, нарóд, z'ед, калоz'éз', γод, пад, дрозд, пóγрап, марóс, нош, адрéш, γóрат, б'éрах, лух, с'н'ех, плух, крух, стох, памóх.* **830** *γод, z'ед, назáд, аб'éд, саўхóз, сат, рат, йáγат, дошч, стоγ, друγ, рôγ, с'н'ех, плух, бох.* **836** *лоб, пóγраб, γод, завóд, нарóд, чад, сад, марóз, воз, абóз, нож, стóраж, хл'еп, хóлат, аб'éт, атрéш, луγ, стоγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'ех, памóх.* **841** *хл'еб, лоб, пóγреб, хóлод, об'éд, морóз, воз, зал'éз, стóрож, одрêж, γрад^т, луγ, плуγ, с'н'êγ, стôγ, порôγ, творóγ.* **842** *зъвóд, хл'иеп, пóγр'еп, об'éт, нърóт, чат, сат, мърóс, вуос, зъл'éс, нош, лух, плух, друх, крух, с'н'ех, пъмóх, пръс'ц'éрóх.* **845** *хл'еб, лоб, γод, пóγр'еб, завóд, луγ, плуγ, стоγ, памóγ, крух.* **851** *пóγреб^п, лôб^п, хл'еб^п, сад^т, марôз^с, вôз^с, луγ^х, плуγ^х, с'н'êγ^х, круγ^х, стоγ^х, друγ^х.* **854** *пасáд, пóγреб, аз'арóд, плуγ, лух.* **856** *з'в'аз', хл'еп, γóрат, дуп, рох, нош, марóс, стóраш, луγ, плуh, круγ, крух, стох.* **860** *м'од, дуб, сад, аб'éд, пóγраб, аз'арóд, навóс, марóс, б'арóс, луγ, плуγ, дапамóγ, запрóγ,*

б'ераγ, с'н'еγ, лух, плух, дапамо́х, запро́х. **861** *паса́д, за́муж, аб'е́д, м'од, γод, сад, γаро́т, нош, хл'еп, по́γрап, сат, маро́с, лух, плух, п'ераб'о́х, запро́γ.* **862** *γо́рад, по́γраб, заво́д, наво́з, л'од, маро́з, аб'е́д, γод, γо́луб, γраз', н'и упа́z' хл'еб, ц'е́рас, нош, за́муш, γрас', луγ, плуγ, с'н'еγ, роγ, ноγ, пруγ, плух, памо́х, друх.* **866** *γод, γо́рад, хл'еп, дуп, маро́с, паса́т, луγ, сапо́γ, сн'еγ, плуγ, памо́γ, стоγ.* **867** *по́γраб, кало́z'ез', паса́д, стоγ, л'од, с'н'еγ, нож, зуб, йеж, ус'л'е́д, γод, наро́д, маро́з, воз, мо́лод, б'е́раγ, прыйе́z', нош, йеш, луγ, плуγ, с'н'еγ, сто̂γ, памо́γ, б'е́раγ, плух, сто̂х.* **868** *γод, γаро́д, нож, паγ'и́п, плуγ, луγ, сн'еγ, стоγ, памо́γ.* **869** *аб'е́д, дуп, боп, γот, аб'е́т, сат, по́γрап, маро́с, γр'ас', нош, за́л'ес, стох, с'н'ех, б'ех, плух, друх, лух.* **886** *хл'е̂п^б, лоп^б, хо́лат^д, аб'е́т^д, γот^д, сат^д, маро́с^з, вос^з, або́с^з, зал'е́с^з, нош^ж, сто́раш^ж, лух, плух, с'н'ех, стох, памо́γ, луh, плуh, друh, сн'еh, стуоh.* **909** *нож, хл'еб, лоб, по́γраб, наро́д, хл'еп, лоп, наро́т, луγ, друγ, круγ.* **912** *хл'еп, лоп, аб'е́т, заво́т, або́с, нош, сто́раш, луh, плуh, круh, с'н'еh, памо́h.* **936** У канцы слова аглушэння няма, у сярэдзіне ёсць. **949** *z'ед, в'из, зал'и́з, нуж, сто́руж, удр'и́ж, хл'еп, лоп, по́γрып, хо́лут, уб'и́т, заво́т, наро́т, сад^т, плух, крух, сн'их, ст'их, пум'и́х.* **953** *хл'иб, лоб, по́γреб, хо́лод, об'и́д, год, заво́д, наро́д, по́γл'ад, чад, сад, моро́з, в'из, обо́з, зал'и́з, н'иж, сто́рож, адр'и́ж, лух, плух, друх, крух, сн'их, ст'их, пом'и́γ.* **964** *хл'еб, лоб, по́γроб, хо́лод, γуд, наро́д, моро́з, вуз, луγ, плуγ, круγ, с'н'еγ, помо́γ, стоγ, лух, плух.* **966** *хл'е̂п, ло̂п, об'е̂т, наро̂т, моро̂с, но́ш, γо̂т, сн'е̂γ, б'е̂γ, лух, плух, крух, допомо́х, с'н'ех, стох.* **969** *z'е̂д, пов'о̂с, дош, муш, хл'еп, лоп, по́γреп, чат, зал'е́с, вос, маро́с, або́с, луγ, круγ, помо́γ, бох, плух, друх, стох.* **971** *во̂з, γот^д, заво́т^д, наро́д^т, хл'еп, лоп, об'е́т, моро́с, обо́с, зал'е́с, нош, одре́ш, лух, плух, друх, крух, стох, сн'ех, помо́х.* **973** *хл'иеб, лоб, по́γраб, хо́лод, об'е́д, γод, заво́д, наро́д, по́γл'ад, сад, моро́з, обо́з, зал'е́з, нож, лух, плух, дух, друх, сн'ех, стох, помо́х.* **974** *хл'еб, лоб, по́γраб, хо́лад, аб'е́д, γрыб, пруд, пуд, в'йоз(с), п'ерев'йо́з(с), плуγ, сн'еγ, б'е́раγ, стоγ, круγ, друγ, лух.* **979** *хл'еб, лоб, по́γл'ад, норо́д, нож, сто́рож, моро́с, вос, зал'е́с, луγ, круγ, сн'еγ, стоγ, помо́γ.* **980** *зал'е́з, хл'еп, лоп, наро́т, заво́т, дуб, хл'еб, муж, лоб, наро́д, заво́д, γод, сад, луγ, плуγ, друγ, памо́γ, сн'еγ, сто̂γ.* **982** *наро́д, маро́з, зал'е́з, нож, сто́рож, адре́ж, хл'еп, по́γреп, хо́лот, аб'е́т, γот, заво́т, по́γл'ат, чат, сат, вос, або́с, оз'еро́д, дуб, γо̂д, зуб, хл'е̂б, йа́γод, γраз', уп'е́род, за́рез, лух, плух, друх, с'н'ех, стох, помо́х, пруγ, луγ, плуγ, стоγ, круγ, сн'еγ, поб'е́γ.* **987** *хл'еб, лоб, по́γраб, моро́з, воз, обо́з, луγ, сн'еγ, стоγ, помо́γ, круγ, плух.* **988** *хл'еб, лоб, поγра́б, хо́лад, аб'е́д, γод, заво́д, наро́д, по́γл'ад, чад, сад, маро́с, вос, або́с, нош, зал'е́с, адре́ш, плух, лух, друх, крух, сн'ех, стох, памо́х.* **992** *хл'еб, лоб, по́γраб, хо́лод, об'е́д, γод, зово́д, наро́д, чад, сад, моро́з, воз, обо́з, зал'е́з, нож, сто́рож, одре́ж, луγ, плуγ, друγ, стоγ, помо́γ, сн'ех.* **998** *хл'еб, лоб, по́γраб, хо́лад, наро́д, по́γл'ад, γад, сад, маро́з, воз, або́з, зал'е́з, нож, адре́ж, сто́раш, луγ, плуγ, друγ, круγ, сн'еγ, стоγ, памо́γ.* **1002** *хл'еп, лоп, по́γрап, хо́лот, об'е́т, γот, заво́т, наро́т, по́γл'ат, чат, сат, маро́с, вос, або́с, зал'е́с, нош, сто́раш, адре́ш, в'иноγра́д, сад, поса́д, γраз', сус'е́д, z'ед, за́рез, хл'еб, зуб, пуд,*

род, γод, вýл'ез, хóлод, об'éд, лух, плух, друх, крух, с'н'ех, стох, помóх, луγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, помóγ. **1005** *хл'еб, пóγл'ед, воз, обóз, зал'éз, нож, стóрож, одрéж, лоп, пóγрап, хóлат, об'éт, γот, завóт, нарóт. чат, сат, луγ, плух, друх, крух, с'н'ех, стох, помóх.* **1008** *лоб, пóγраб, хóлад, морóз, нож, хл'еп, стóраш, вôз, м'ед, γвôзд, пудвóд, γôд, зл'êз, вйóз, хворóб, раз, γад, луγ, стоγ, плух, налôγ, поб'éγ, дорôγ, стер'ôγ, л'ôγ.* **1021** *хл'еп, лоп, пóγрап, аб'éт, хóлат, завóт, нарóт, пóγл'ат, сат, вос, абóс, зал'éс, нош, атрéш, м'аź'в'éź', пóγраб, зáмуж, хóлад, γод, аб'éд, завóд, нарóд, чад, сад, марóз, воз, зал'éз, нож, стóраж, атрéж, луγ, плуγ, друγ, круγ, с'н'еγ, стоγ, памóγ.* **1023** *хл'еб, γод, завóд, пóγрап, нарóт, чат, марóс, нош, пôγраб, нарôд, чад, марôз, нôж, плуγ, сн'еγ, стоγ, струγ, луγ, паб'éγ.* **1025** *хл'еб, лоб, пóγраб, хóлад, аб'éд, γод, завóд, нарóд, пóγл'ад, чад, сад, марóз, абóз, зал'éз, нож, стóраж, адрéж, хл'êб*^{п}, *лоб*^{п}, *пóγраб*^{п}, *хóлат*^{д}, *аб'êд*^{т}, *γод*^{т}, *завóд*^{т}, *нарóд*^{т}, *сад*^{т}, *марóз*^{с}, *воз*^{с}, *зал'éз*^{с}, *нож*^{ш}, *стóраж*^{ш}, *адрéж*^{ш}, *зваж, назáд*^{т}, *навóз, мйод*^{т}, *л'од, луγ, плуγ, друγ, круγ, сн'еγ, стоγ, памóγ, луγ*^{х}, *плуγ*^{х}, *друγ*^{х}, *круγ*^{х}, *с'н'еγ*^{х}, *стоγ*^{х}, *памóγ*^{х}, *ноγ*^{х}, *паб'éγ*^{х}. Аглушэння амаль не чуваць.

Карта № 46

НЕАДРОЗНІВАННЕ І АДРОЗНІВАННЕ ГЛУХІХ-ЗВОНКІХ ЗЫЧНЫХ ПЕРАД ГЛУХІМІ ЗЫЧНЫМІ

Карта складзена на аснове часткі матэрыялу пытання № 45:

«Як вымаўляюцца звонкія **б, д, з, ж** ...у сярэдзіне слова перад глухімі: *жарэбчык* ці *жарэпчык; бабка* ці *бапка; салодка* ці *салотка; суседка* ці *сусетка; загародка* ці *загаротка; цяжка* ці *цяшка; лыжка* ці *лышка; дарожка* ці *дарошка; павозка* ці *павоска*?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена карта № 45.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з нас. пп., дзе адзначана суіснаванне неадрознівання і адрознівання глухасці-звонкасці зычных перад глухімі зычнымі, ці адзначаны паўзвонкія, якія ў запісах абазначаны [б^{п}], [д^{т}] або [п^{б}], [т^{д}] і інш.: **100** *жарéбчык, бáпка, салóтка, сус'éтка, зáγаратка, ц'áшка, лышка, дарóшка, павóска.* **149** *ц'áжка, лыжка, бáпка, салóтка, дарóшка, павóска.* **249** *ź'áź'ка, ц'áшка, салóтка.* **252** [б], [д], [з], [ж] у сярэдзіне слова перад глухімі вымаўляюцца глуха. **322** *павóзка, лóшка, салóтка.* **326** *апсушыц', салóтка, павóска, дарóшка, дарóжка, бл'íзка, сус'éдка, ц'ижкáйа, бáб*^{п}*ка.* **339** *павóзка, дарóжка, бáпка, зáγырытка.* **340** *ж'ирéбчык, сус'éтка, павóска, зáγыратка, лышка.* **355** *бáбка, жарéпчык, сус'éтка, лышка, дарóшка, павóска.* **392** *жарéбчык, лышка.* **404** *ц'áжка, γлáтка, салóтка.* **407** *хл'éпчыка, ц'áшко, γрáзко, бумáшку, парáтку, лóшка, γалáтк'и.* **411** *салóдка, сус'éтка, брытка, салóтка, калóтка, лышка, лóшка, дарóшка.* **420** *заγáдка, ц'áжка, лыжка, павóзка, дарóжка, жарéпчык, бáпка.* **422** *у Стаўбцáх, жéрдка, сц'éжка, нáтта.* **444** *сц'éжка, ц'áшка, брытка, жéртка.* **483** *ц'áжк'и.* **509** *павóска, лóшка, сус'éд*^{т}*ка, нá*^{д}*тта, γрáз*^{с}*ка, γрá*^{з}*ска.* **514** *с'áź'ц'е, ź'éжка, крýжка, бáб*^{п}*ка, бáбка, с'ц'éжка,*

бл’и́зка, ба́б^{п}ка, рыб^{п}ку. **519** *бл’и́зка, н’и́зка, шыпка, брытка, бу́тка, ла́тк’и, с’л’и́ска, рыпк’и, γаткóў, с’ц’ёшка.* **532** *ба́бка, сало́дка, сус’е́дка, ц’а́шка.* **541** *апсушы́ц’, сало́тка, паво́ска, даро́шка, жарёбчык, ло́жка.* **548** *z’ёшка, кру́шка, ба́бка, ба́пка, даро́шка, по́пратк’и.* **550** *бу́дка, жарёбчык, сало́тк’и.* **551** *ба́бка, сус’е́дка, ло́жка, кру́жка, ре́дка, сало́тка.* **559** *жарёбчык, жаре́пчык, ба́пка, сало́тка, сас’е́тка, сус’е́тка, за́γаратка, ц’а́шка, даро́шка, паво́ска.* **568** *мушчы́на, ка́ска, атпрас’и́ўс’а, сало́дка, сус’е́дка, ба́пка, ц’а́шка, ло́шка, даро́шка.* **569** *ба́бцы, сту́жка, бл’и́зк’и, в’а́зка, сус’е́тка.* **571** *z’а́z’ка, прыв’а́зка, ло́шка, даро́шка.* **573** *γра́дка, ба́бка, ло́жка, падп’ор, атп’ира́ц’.* **578** *даро́жка, апсушы́ц’, сало́тк’и, паво́ска, ло́шка, спо́д^{т}к’и, ла́^{д}к’и, ц’а́ж^{ш}ка.* **584** *жарёбчык, паво́ска.* **593** *с’ц’е́жка, сало́тка, сус’е́тка, ц’а́жка, ба́пка, γра́зк’ийа, лу́б^{п}ка, бама́жку, кн’и́жку.* **595** *жарёбчык, сало́тка, паво́ска.* **596** Звонкія зычныя не аглушаюцца, але не ва ўсіх выпадках вымаўляюцца зусім звонка: *аб^{п}сыпала* і інш. **597** *жарёбчык, ба́пка, сало́тка, паво́ска.* **604** *сус’едка, паво́зка, даро́шка.* **605** *жаре́пчык, сус’е́тка, γалу́бка, z’ежка.* **624** *ба́б^{п}к’и, z’е́д^{т}ка.* **625** *ло́шка, л’е́γч’и.* **630** *ба́бка, ц’а́жка, паво́зка, сало́тка, сус’е́тка.* **631** *сус’е́тка, ц’а́шка, ц’а́жк’и.* **640** *сало́тка, даро́шка, кру́жка.* **643** *даро́жка, паво́ска, сус’е́тка.* **644** *ц’ашка, даро́шка, z’ежка.* **645** *ло́жка, жар’е́пчык, сус’е́тка, ц’а́шка, даро́шка.* **647** *с’ц’о́жка, жар’е́пчык, ло́тка.* **649** *сус’е́тка, даро́шка, ц’а́жка, даро́жка, кружк’и́, ска́зк’и.* **650** *даро́жка, паво́зка, жар’е́пчык, сало́тка.* **652** *сус’и́дка, т’ёшке, ло́шка, дор’и́шка.* **664** *стёжка, но́жка, жыре́пчык, ба́пка, пово́ска.* **684** *соло́дка, ло́дка, дору͡ожка, пову͡озка, сус’и͡етка, ц’а́шко.* **685** *жерёбчык, ба́бка, пово́зка, доро́шка.* **686** *жыру́бч’ик, пову́зка, ба́пка, сус’и́тка, т’а́шко, дору́шка.* **688** *жыр’ёбчык, сус’и́тка, за́γоротка, дору́шка, пово́ска.* **689** *жырёбчык, ба́бка, соло́дко, сус’и́дка, за́γородка, т’а́шко, ло́шка.* **691** *жырёбчык, ба́пка, за́γоротка, т’а́шко, ло́шка, пово́ска.* **692** *жырёбчык, ба́пка, соло́тко, за́γоротка, т’а́шко, ло́шка.* **693** *жырёбчык, сулу́дко, ло́жка, дуро́жка, ба́пка, сус’и́тка, т’а́шко.* **694** *жарёбчык, ба́бка, ло́жка, соло́тко, сос’и́тка, т’а́шко, доро́шка.* **696** *жырёбчык, соло́дка, т’а́жко, ба́пка, сус’и́тка, заγа́тка.* **697** *ба́бка, суло́дко, сус’и́дка, за́γуродка, т’а́жко, пуво́зка, ло́шка, дуро́шка.* **698** *жыра́бчык, ба́бка, соло́дко, т’е́шко, ло́шка, дор’и́шка.* **699** *жырёбчык, ба́бка, сус’и́дка, заγоро́дка, тёжко, ло́шка, доро́шка.* **702** *жырёбчык, стёжка, ба́пка, соло́тка, сус’и́тка, за́γоротка, ло́шка, доры́шка.* Звонкія зычныя аглушаюцца перад заднеязычнымі, часам можна пачуць і *стёжка.* **704** *жырёбчык, ба́пка, суло́тко, сус’и́тка, заγуро́тка, т’а́шко, дуро́шка.* **714** *паво́зка, лы́жка, сало́дка, жаре́пчык, ц’а́шка, паво́ска.* **716** *ва́жка, даро́ж^{ш}ка, но́ж^{ш}ка, ро́ж^{ш}к’и;* **д^{т}, ж^{ш}**, γ^{х} і іншыя абазначаюць гукі паўзвонкія — крыху прыглушаныя, але не зусім глухія. **718** *за парубка́, соло́дк’ийа, γра́дк’и, ба́пка, но́шк’и.* **726** *сус’и́дка, пово́зка, ба́пка, со́лотко, за́γоротка, ва́шко, доро́шка, ло́шка, наγру́ска.* **728** *кру́жка, кор’и́бка, ло́жка, γолу́бка, д’и́жка, ц’е́жко, соло́тке.* **730** *жырёбчык, сусы́дка, ба́пка, соло́тка, за́γоротка, т’и͡ешко,*

ц'ашка, стёшка. **734** *дор'іжка, бапка, сус'ітка, лошка, дорошка, сус'ідка.* **737** *жырёбчык, бабка, солодко, сус'ідка, заɣородка, т'ашко, лошка, дорошка, повоска.* **739** *жырёбчык, бабка, заһородка, т'ашко, дорошка.* **750** *дорожка, ножка, ẓ'ац'ко, лужк'ú, сус'ётка, лушк'ú, коўско.* **772** *бабка, солодкы, лошка, дорошка.* **773** *солотко, зоɣоротка, дорошка, жырёбчык, бабка, солодко, дорожка, повозка.* **774** *ражка, прыв'азка, лôжк'и, бабка, дарожка, крушка, рéц'ка.* **776** *ложка, дарожка, салотка, сус'етка, ц'ашко, дарошка, павоска.* **778** *салодкаɣа, дарожка.* Аглушэнне тут вельмі нязначнае, амаль не заўважаецца. **781** *салодкайе, ложка, ложк'и, ложкай, сырайежк'и, мушчыны, сц'ешка, дарошка, патхоẓ'иц', крушка.* **788** *дарожка, павозка, абсушыц', лыжка, ц'ашка, луошка.* **795** *с'ц'ешжка, солотка, коропку, попрушка, б'ерешком, б'ешком, дорошка, сос'етка.* **798** *кладк'и, бабку, прыказка, сц'ежка, важка, ẓ'аẓ'ко, бутка, ẓ'êжка, заɣородка, колодка, реẓ'ка, бабка, сыройêжка, б'ережк'ú, бл'ізко, брыдкайа, п'ереɣородка, крушка, жортк'и, дорошка, сц'ешка, латк'и, ɣ'ітко, брытко, друшкойу, ɣратка, поратку.* **800** *лубка, солодкайа, будка, жордка, дружка, блуска, бутк'и, б'ерôска, брытко, ẓ'ац'ка, поратку, ẓ'ешкайу, с'ц'ешка, дарошка, сус'етка, вашко.* **804** *дорожка, с'ц'ежка, важко, солотк'и, ц'ашко, лошка.* **805** *л'охᵗк'и, бапка, солотка, сус'êтка, ц'ашко, лошка, дорошка, повоска.* **806** *лôжка, п'ареɣародка, салотка, сус'êтка, п'ареɣаратка.* **808** *повозка, солодка, жарёбчык, дорошка, ẓ'ешка, ц'ашка.* **809** *ц'ажко, солотка, сус'етка, лышка, дорошка, павоска.* **816** *бумажку, соладко, ц'ажко, казк'и, ẓ'ешка, крушка, ɣруска, жёртка.* **818** *нак'ідка, бабка, р'едко, калôдка, с'ц'ешка, ẓ'êшка, попратк'и, ц'ашко, брытко, рыпка, війаску, лошкайу, прыв'аска, бумашк'и, салоткайе.* **819** *кн'іжка, калодк'и, у ẓ'аẓ'ка, п'араɣарôдку, б'ажком, бл'ізко, ложку, ɣладка, пахodку, аччын'і.* **821** *ложкайу, стужкайу, ẓ'ежкайу, павозка, дорошка, с'ц'ешка, стопка, жар'епчык, бапка, салôтка, сос'êтка, ц'ашко.* **824** *дарожк'и, Слабодка, у ẓ'ежку, вудка, ẓ'аẓ'ко, редка, ẓ'ежку, у кружку, бл'ізко, прыказк'и, кадку, нôжка, дарôшка.* **826** *заɣадка, дарожка, ɣлатка.* **827** *рыпка, с'ам'иɣодка, бл'іска, клатк'и, склатк'и, ц'ашко.* **828** *бабка, кружка, в'азка, дарошкай, ẓ'ешка, у ẓ'ешку.* **836** *бабка, дарожка, жерепчык, салотка, сус'етка, заɣаратка, вашко, лошка, павоска.* **841** *жерёбⁿчык, бабⁿка, солотко, ложка, казка.* **845** *йаɣадка, заɣадка, жер'ебчык, важко, дарожка, павозка, салотк'и.* **848** *ножка, ложка, важко, дорожка, жерепчык, заɣоротка.* **851** *ц'ажшко, дорôжшка;* вымаўляецца не зусім глуха, але і не звонка. **862** *пад бабкам'и, дарожка, кладк'и, жордк'и, ẓ'ежка, кружка, сырайежка, будка, брыдка, за парабка, с'л'озк'и, ɣалубку, на ношках.* **867** *попрадк'и, ẓ'ешка, ск'ібка, ɣ'ідка, бабка, з дружкайу, салодку, дарожка, ɣалубка, ẓ'ешка, крушка, с'ц'ешка, бапка, кýпкам.* **868** *р'едка, козка, кн'ішка.* **886** *салотᵈка, сус'етᵈка, заɣаротᵈка, ц'ашжка, дарошжка, павосзка, жарепчык, бапка, важко, солодко, ɣолубка, бабка.* **895** *заɣарадка, сус'едка, ц'ажка, ложка, павозка, бл'іска.* **902** *апсушыц', павозка, ложка, дарожка.* **907** *павозка, бабка, сус'êдка, заɣарадка, ложка, ẓ'ежка, дарôжка, кубк'и, кружка, будка, абⁿсушыц'.* **911** *салотка, жарёбчык, бабка, салодка,*

сус'ёдка, ц'ажка, лóжка, дарóжка, павóзка. **927** *салóдка, бáбка, сус'ёдка, лóжка, павóзка, ц'áж*^{ш}*ка.* **945** *жерéбч'ик, солóдко, т'áжко, лóжко, дор'íжка, зáɣоротка.* **950** *бáбка, солóдка, сус'íдка, т'áшко, лóшкu.* **951** *бáбка, солóдка, сус'íдка, зáhородка, дорóжка, павóзка, т'éшко, лóшка.* **953** *жырéбчык, бáбка, салóдка, сос'íдка, т'áжко, повóзка, нóшка, дорóшка.* **956** *солóдка, сус'íдка, т'áжко, лóшка, жырéпчык, бáпка, солóтка, сус'íтка, зáɣуротка, т'áшко, лóшка, дурóшка, пувóска.* **969** *солóдка, ц'áшка.* **971** *сóлод*^{т}*ко, дорéшка, повóска, лóшка, жерóпчык, бáпка.* **979** *сус'éдка, повóзка, лышка, дорóшка.* **981** *сус'éдка, вáжко, лóжка, дорóжка, бáпка, солóтк'и, сус'éтка, ц'áшко.* **982** *салóдка, ц'áжка, повóзка, жарéпчык, бáпка, сус'éтка, зáɣаратка, жéрдк'и, бáбцы, ɣрýзк'е, с'ц'éжка, ɣ'íдко, лáдка, ɣýбка, брыдко, б'éжк'и.* **985** *вáжко, повóзка, сус'éтка, солóтк'ейа, лóшка.* **987** *солóдко, сус'éдка, повóзка, дорóшка.* **988** *жерéбчык, бáбка, салóдка, зáɣарадка, ц'áжка, лыжка, дарóжка, сус'éтка, павóска.* **998** *жарéбчык, бáбка, салóдка, сус'éдка, зáɣарадка, павóзка, ц'áшка, лышка, дарóшка.* **1002** *жарéпчык, ц'áшка, лóшка, дорóшка, павóска, бумáжка, ź'éжка.* **1005** *жарéбчык, бáбка, салóдка, сус'éдка, лóжка, заɣарóтка, ц'áшко.* **1007** *салóдк'и, сус'éдка, бáпка, дарóшка, дарôжка, с'т'éжка, бáбка, солóдко, лôжка, рêдко.* **1021** *жарéбчык, бáбка, бáпка, сус'éтка, зáɣаратка, ц'áшка, сус'êдка, ц'áжка, дарôжка, сц'êжка.*

Карта № 47

НАЯЎНАСЦЬ ЦІ АДСУТНАСЦЬ ПРАТЭТЫЧНЫХ [в], [ɣ] ЦІ [h] ПЕРАД ПАЧАТКОВЫМІ НАЦІСКНЫМІ [о], [у]

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 50:

«Ці не вымаўляюцца перад галоснымі **о**, **у**... у пачатку слова і ў пачатку складу зычныя **в, г** і ў некаторых выпадках **j**:

а) пад націскам у пачатку слова: **в***осень* ці *осень;* **в***озера* ці *озера;* **в***окны* ці *окны;* **в***утка* ці *утка;* **в***уха* ці *уха..?*»

Карта тэматычна звязана з картамі № 48, 133.

Як сведчыць матэрыял, у частцы гаворак перад пачатковымі націскнымі [о], [у] паслядоўна вымаўляецца пратэтычны [в], у другіх гаворках— пратэтычны [ɣ] ці [h], у трэціх — пратэтычны зычны адсутнічае, у чацвёртых адзначана суіснаванне розных пратэтычных або наяўнасць ці адсутнасць пратэтычных зычных. Не картаграфуюцца словы *востры, вуліца,* у якіх на больш шырокай тэрыторыі, чым у іншых словах з пачатковымі націскнымі [о], [у], ужываецца пратэтычны [ɣ] ці [h]. Таму слова *вуліца* картаграфуецца асобна — на карце № 48. Матэрыял адносна слоў *вуліца, востры* прыводзіцца ў каментарыях разам з картаграфуемым матэрыялам.

У адносінах да ўсёй з'явы, якая картаграфуецца, у каментарыях прыводзіцца матэрыял з усіх нас. пп., акрамя тых, дзе адзначана паслядоўнае ўжыванне пратэтычнага [в] ва ўсіх зафіксаваных словах: **4** *óз'ера, óкны, ýтка, ýха, óстры, ýл'ица.* **7** *вóкна, вóс'ан', вóз'ира, óкны, вýха, вýчыцца, вóстры, вýл'ица.* **8** *вóйстрайа, вóчараź', óкны, вýсы, вуш,*

ву́л'ицка. **41** *во́с'ин', во́з'ира, во́кны, ву́ха, у́тка, во́стры, ву́л'ица.* **61** *во́кны, ву́чыш, ву́тка, у́чыцца, во́стрый, ву́л'ица.* **67** *во́с'ен', во́лаво, о́з'ера, ву́ха, во́стры, ву́л'ица.* **69** *во́с'ин', во́з'ира, во́кны, ву́тка, ву́шы, у́чыцца, ву́л'ица.* **87** *во́з'ера, во́с'иц', о́с'ин', о́кны, ву́тка, у́тка, у́хо, во́стрый, ву́л'ица.* **95** *во́с'ин', во́з'ира, во́кны, ву́ха, у́тка, во́стрый, ву́л'ица.* **101** *во́с'ин', во́з'ира, во́кны, о́з'ира, ву́тка, ву́ха, во́стры, ву́л'ица.* **118** *о́з'ира, во́кны, во́чы, во́спа, ву́тка, ву́ха, во́стры, ву́л'ица.* **120** *во́с'ен', во́з'ера, во́кны, о́кны, ву́ха, во́стры, ву́л'ица.* **122** *во́с'ен', о́з'ера, ву́ха.* **124** *во́с'ин', во́з'ира, о́з'ира, ву́тка, ву́ха, у́ха, о́стрей, у́л'ица, ву́л'ица.* **125** *о́с'ин', во́з'ера, о́з'ира, во́кны, ву́ха, во́страйа, ву́л'ица.* **126** *во́кны, во́з'ира, ву́ха, у́тка, ву́л'ица, во́стры.* **127** *во́с'ен', во́з'ера, о́з'ера, во́кны, ву́тка, ву́ха, у́ха, во́стры, ву́л'ица.* **129** *во́с'ин', о́з'ера, ву́тка, ву́ха, во́стры, ву́л'ица.* **134** *во́с'ин', во́кны, о́з'ира, ву́тка, ву́ха, во́стрый, ву́л'ица.* **136** *о́з'ера.* **137** *во́с'ен', во́кны, γо́стры, γу́л'ица.* **138** *о́с'ен', во́з'ера, во́кны, ву́л'ица.* **139** *во́с'ан', во́кны, во́з'ара, hу́л'ица, hо́стры.* **140** *во́с'ен', во́кны, во́з'ара, ву́тка, γо́стры, ву́л'ица.* **141** *во́с'ен', во́з'ера, во́кны, ву́ха, у́тка, во́стры, γу́л'ица.* **142** *во́с'ен', во́з'ера, во́кны, ву́ха, у́тка, ву́γал, во́стры, γу́л'ица.* **144** *о́с'ен', о́з'ара, у́ха, о́стры, γу́л'ица.* **145** *о́с'ен', о́з'ера, у́л'ица.* **146** *о́с'ен', о́з'еро, у́ха, у́л'ица.* **147** *во́с'ен', во́з'ара, о́кна, ву́хо, ву́л'ица.* **148** *во́с'ен', во́з'ера, во́кны, о́кны, ву́ха, ву́л'ица, во́стры.* **149** *во́с'ен', во́з'еро, во́кны, ву́тка, о́стры, у́л'ица.* **159** *во́с'ен', во́з'ера, во́кны, ву́л'ица, γу́л'ица.* **201** *во́с'ин', о́кны, ву́ха, у́хо.* **210** *во́с'ин', во́стры, ву́л'ица, ву́ха.* **227** *на о́страв'и, на о́з'иры, о́с'ин', во́жык, во́с'иц', о́тпуск, во́с'ин', о́кны, во́кны, у́ха, ву́ха, у́тка, ву́тка, ву́чуц', во́йстрый, о́стрый, у́л'ица, ву́л'ица.* **229** *во́чы, во́з'ира, во́с'ин', во́кны, ву́тка, ву́ха, во́стрый, о́стрый, ву́л'ица.* **249** *во́с'ин', во́з'ера, во́кны, ву́ха, о́з'ера, о́с'ин', во́стры, ву́л'ица.* **276** *во́з'ира, ву́ха, во́кны, ву́тка, у́тка, ву́л'ица, во́стры.* **289** *во́с'ин', во́з'ира, о́з'ира, во́кны, ву́ха, во́стры, ву́л'ица.* **293** *ву́тка, у́γал, у́γал'* **294** *о́кны, во́блас'ц'и, во́с'ен', во́з'ира, во́кны, ву́л'ица.* **295** *во́с'ин', во́γн'ишча, во́тл'иγ, во́кун', во́з'ира, во́кны, о́кны, ву́ха, ву́тка, ву́л'ица, во́йстры.* **302** *во́с'ин', во́кны, о́з'ира, во́з'ира, ву́тка, у́л'ица, ву́л'ица.* **310** *во́с'ин', о́с'ен', во́з'ера, во́кны, ву́л'ица.* **341** *во́кны, вухо́, γо́стры, γу́л'ица.* **343** *во́кны, о́с'ен', о́з'ера, во́стры.* **345** *во́с'ен', во́з'ера, во́кна, ву́ха, во́стры* і *γо́стры, γу́л'ица.* **346** *о́с'ан', о́з'еро, о́кна, γу́л'ица.* **347** *о́с'ан', о́кна, о́з'аро, у́хо, γу́л'ица, γо́страц'.* **348** *во́с'ан', во́з'ара, во́кна, ву́хо, γо́стры, во́стры, γу́л'ица.* **349** *во́с'ан', γо́з'ара, во́з'ара, во́кны, ву́тка, ву́хо, γо́чы, γу́л'ий, γо́стры, γу́л'ица.* **350** *во́с'ан', во́з'ара, во́кна, ву́ха, γо́стры, ву́л'ица.* **351** *о́кна, о́з'ера, у́л'ица.* **352** *о́кна, о́стры, γо́стры.* **353** *ву́л'ица, γо́стры.* **354** *во́с'ен', во́з'ера, во́кны, ву́ха, во́стры, γу́л'ица.* **355** *во́с'ен', во́кны, ву́тка, ву́ха, γо́стры, γу́л'ица.* **356** *во́с'ен', во́з'аро, во́кна, γо́стры, γу́л'ица.* **357** *о́с'ен', о́з'еро, о́кна, у́хо, γо́стры, γу́л'ица.* **358** *о́с'ан', о́з'аро, о́кна, у́хо, о́стры, во́с'ан', во́з'аро, во́кна, у́тка, ву́хо, γо́стры, ву́тка, hу́л'ица, γу́л'ица.* **359** *во́с'ан', во́з'ара, ву́ха, γо́стры, γу́л'ица.* **360** *во́кна, во́с'ан', вухо́, ву́тка, во́стры, γу́л'ица.* **361** *во́с'ен', во́з'еро, γу́л'ица, γо́стры.* **362** *во́с'ан', во́кны, ву́л'ица, γо́стры.* **363** *во́з'ара, во́с'ан', ву́ха, ву́тка, γо́стры, γу́-*

л'ица. **364** *вóс'ан', вóз'ара, вýха, ɣóстры, ɣýл'ица.* **365** *óкна, óс'ен', óз'еро, ýтка, ɣóстры, ɣýл'ица.* **366** *вóс'ан', вóкны, вос', óкна, ýчыц', ýхо, óс'ан', вôкна, óз'аро, вýчыц', вýхо, вóз'еро, вýшы, ɣôстры, ɣýл'ица.* **367** *óс'ен', óкны, óз'еро, ýтка, ýхо, ɣóстры, ɣýл'ица.* **368** *óс'ен', óз'еро, óкна, ýтка, ɣýл'ица, ɣóстры.* **369** *вóз'ара.* **370** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, ýтка, ɣóстры, ɣýл'ица.* **371** *вóс'ен', вóз'аро, вóкна, вýхо, ɣóстры.* **372** *вóс'ан', вóз'аро, вóкна, вýхо, ɣóстры, ɣýл'ица.* **373** *вóкна, вóс'ен', вó-з'еро, вýхо, вуш, ɣóстры, ɣýл'ица.* **374** *вóс'ен', вóз'ера, вýха, ɣóстры, ɣýл'ица.* **375** *вóз'аро, вóкна, ɣýл'ица.* **376** *вóкна, вóс'ен', вóз'еро, вýхо, ɣýл'ица, ɣóстры.* **377** *вóз'аро, вóс'ан', вýхо, ɣóстры.* **378** *вóс'ан', вóз'аро, вóкна, вýхо, вýчыцца, ɣóстры, ɣýл'ица.* **379** *вóс'ен', вóз'ары, вóка, ɣóстры, ɣýл'ица.* **380** *вóс'ан', вóз'аро, вýхо, вýшы, ɣóстры.* **382** *вôз'еро, ɣýл'ицу.* **383** *óкна, ýхо, ɣóстры, ɣýл'ица.* **384** *вóс'ен', вóз'аро, ýл'ица.* **385** *óс'ан'н'у, вóз'аро, óкна, óстры, на ýл'ицу.* **389** *óз'ера, вýсы, на ɣýл'ицы.* **390** *вóз'ера, вóкны, вóстры, ɣýл'ица.* **391** *вóс'ен', вó-з'ера, вóкны, вýтка, вýха, ɣóстры, ɣýл'ица.* **392** *вóз'ера, вóкны.* **393** *вóчы, вóс'ан', вóз'аро, вóкна, вýтка, вýхо, ɣóстры, вýл'ица.* **394** *вóчы, вóз'арцо, ɣóстраɣо, вýл'ицы.* **397** *вóс'ан', вóз'ара, вýха, ɣóстры, ɣý-л'ица.* **399** *вóз'ара, вýха, ɣóстры, вýл'ица.* **400** *óс'ан', óз'аро, ýхо, вý-чыц', вóс'ан', вóз'ара, вóкны, вýтка, вýха, вóстры, ɣóстры, вýл'ица.* **402** *óс'ен'йу, вóз'еро, вóблас'ц'и, вýчыцца, Вóл'ка, вýл'ицу.* **406** *вóз'ара, вó-с'ан', вóкна, вýха, ɣóстры, ɣýл'ица.* **407** *вóкна, вýхо, вóка, óка, вóчы, ýхо, вóз'еро, óз'еро, вýɣал', вýɣал.* **408** *вóз'ера, вóс'ен', ɣýл'ица.* **411** *óс'ен', óз'еро, óкны, вýхо, вýл'ица.* **412** *óс'ан', ýха, ɣóстры, ýл'ица.* **415** *у вóкны, вýчыцца, вóстрыц'.* **416** *вýха, вýл'ица.* **417** *вóкна, вóс'ан', вóз'ара, вучóны, ɣóстры, вýл'ица.* **418** *вóз'ера, вýхо, ɣóстры, вýл'ица.* **419** *вóс'ан', вýчыцца, вýл'ица.* **420** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, вýха, вýтка, ɣóстры, вýл'ица.* **421** *вóчы, вóкны, вухó, вýɣал', ɣóстры, вýл'ица.* **436** *вóкун'а, вóс'ан', вóз'аро, вóкны, вýхо, вýшка, вóстры, ɣóстрац', вý-л'ица.* **458** *вýтка, вýшы, вóтпуск, вóбруц', вóс'ан', вóз'аро, вóкна, вý-л'ица, ɣóстры.* **460** *вýсна, вóс'ан', вóз'ара, вýɣал', вýха, вóбыск, вóчы, вóкна, вýчыцца, вóблас'ц', вýчан', вус, вóстры, ɣóстры, вýл'ица.* **462** *на вóтпуску, óбласц', вôкна, вôс'ен', воблас'ц', вýха, ɣýл'ица.* **483** *вóс'ен', вóз'ера, вýха, вóкны, вýл'ица, ýл'ица, вóстры.* **532** *вóс'ен', вóз'ера, вóкна, вýтка, вýха, ýл'ица, вýл'ица.* **562** *óс'ен', óз'ера, вóкны, вýтка, вýха, óстры, вýл'ица.* **601** *вóз'ера, вóкны, óс'ин', óз'ера, óкны, вóс'ин', вýха, вýл'ица.* **636** *вóс'ин', вóз'ир'а, óкны, вýтка, вýха, вокун', вóкны, вóйстрый, вýл'ица.* **651** *óсен', óзеро, óкны, ýтка, ýхо, ћóстры, ћýл'ица.* **652** *óсын', óзыро, óкна, ýхо, ћóстрый, ћýлыц'а.* **653** *óзиро, óкна, ухó, ћóстрий, ћýл'ěца.* **654** *óсын', óзыро, óкна, ýтка, ýха, ɣóстрый, ɣýлыца, ɣýлыц'а.* **655** *óсын', óзеро, ýтка, óкна, ухó, ɣóстрый, ɣýл'иц'а.* **656** *óсын', óз'ыро, óкна, ýтка, ћóстрий, ћýл'ыц'а.* **657** *óсын', óз'иро, óкна, ýтка, ýхо, óстрый, ɣýл'иц'а.* **658** *óсын', óзыро, óкна, ухó, óстрый, ɣý-л'иц'а.* **659** *óсын', óзыро, óкна, ухó, ћóстрый, ћýл'ица.* **660** *óсын', óкна, óз'ира, ɣóстрый, ýл'иц'а.* **661** *óз'иро, óсын', óкна, ухó, ɣóстрый.* **662** *óсын', óзыро, óкна, ýтка, ухó, óстрый, ɣýлыц'а.* **663** *óсын', óзыро.* **664** *óсын', óкна, óзыро, ýха, ɣóстрый, ɣýлыца.* **665** *óсын'.* **666** *вóз'ера,*

γóстры. **667** *óс'ен', óз'ера, óкна, ýтка, ýхо, γýл'ица.* **669** *вóс'ен', óз'еро, ýхо, γóстры, γýл'ица.* **671** *вóс'ан', вóз'еро, вóкна, γóстры, γýл'ица.* **673** *вóс'ан', вóз'аро, вóкна, вухó, γýл'ица.* **675** *óз'еро, óс'ен', óкны, ýтка, ýхо, γóстры.* **676** *óс', óцет, óс'илко, óйчым, óсен', óз'еро, óкна, ýтка, ухó, γóстры, γýл'ица.* **677** *óс'ен', óз'ера, óкна, ýхо, һóстры, һýл'ица.* **678** *óз'еро, óкна, ýтка, ухó, вóз'еро, вýтка, γóстры, γýл'ица.* **679** *óс'ен', óз'еро, óкно, ухó, γýл'ица.* **680** *óсен', óзеро, ухó, γóстры, ýл'ица.* **681** *óсен', óкна, һóстры, һýл'ица.* **682** *óсен', óс'ен', ухó, һó-стры, һýл'ица, ýл'ица.* **683** *óсен', óкна, ухó, γóстры, γýл'ица.* **684** *óсен', óз'еро, у͡окна, ýтка, ухó, γóстры, γýл'ица.* **685** *óсен', óз'еро, óкна, ýтка, ýхо, һýл'ица.* **686** *óсен', óз'еро, óкна, ýха, һóстры, һýл'ица.* **687** *у͡осен', óз'еро, у͡окна, ýха, һóстры, һýл'ица.* **688** *γóзыро, γóсен', γóкна, γýха, γóстры, γýлыц'а.* **689** *óсын', óзыро, óкна, ухó, һóстрый, һýлыц'а.* **690** *óсен', óкна, γýлыц'а.* **691** *óсен', óз'иро, óкна, ýтка, ухó, һóстрый, һýлыц'а.* **692** *óсен', óкна, óз'иро, γóстрый, γýлыц'а.* **693** *вóсен', óкна, γóстрый, γýлыц'а.* **694** *óсен', óкна, ýхо, γýлыц'а, γóстрый.* **695** *óсен', óзыро, óкун', óстрый, һýлыц'а.* **696** *óсен', óзыро, ухó, γóстрый, γýл'ыц'а.* **697** *óсен', óз'еро, óкна, ýха, һóстрый, һýлыца.* **698** *һóсын', óзыро, óкна, ухó, һóстры, һýлыц'а.* **699** *óсен', óзыро, óкун'.* **700** *óсын', óзыро, óкна, ухó, һóстрый, һýлыц'а.* **701** *óсын', óзыро, γóкна, γóстры, γýлыц'а.* **702** *óсын', óзыро, óкна, ýха, γóстры, ýлыц'а.* **703** *óсын', óзыро, ýхо, һóстрый, һýлыц'а.* **704** *óсен', óзыро, ýха, ýлыц'а.* **706** *вýш, вóс'ан', óз'аро, вóз'а^е^ро, γýл'ица.* **708** *вóс'ан'йу, вóз'аро, вóбруц', вóкан, ýчыцца.* **709** *вóс'ан', вóз'аро, вóкна, вухó, γóстры, вýл'ица.* **710** *вóс'ан', óддыху, вóк'ен, вýху, вýл'ица.* **711** *вóс'е^а^н', вóз'е^а^ра, вóкна, вýхо, γóстры, вýл'ица.* **712** *вóспу, óчы, óс'ен'н'у, óз'еро, вóкна, вýтка, γóстры, γýл'ица.* **713** *вóс'ан, вóз'ара, вóкна, вухó, γóстры, γýл'ица.* **714** *вóз'ера, вóс'ен', вýхо, вýчыц', вóс'ен', óз'еро, вóкна, вýхо, γóстры, вóстра, γýл'ица, вýл'ица.* **715** *óс'ен', óкна, вóс'ен', вóз'ера, вýтка, вýха, вóстры, вýл'ица, γóстры, γýл'ица.* **716** *óс'ен', ухó, ýтка, óз'еро, óкна, ýл'ица, γóстры.* **717** *вóз'еро, за óз'ером, вухá, вýток, óс'ен', вýл'ица.* **719** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, вýха, óс'ен', ýтка, вóстры.* **720** *óсен', óзеро, óкна, ýтка, ухó, һóстры, һýл'ица.* **721** *óзеро, óсен', óкна, ýхо, óстры, γýл'ица.* **722** *óсен', ухó, óчы, ýл'ица, γóстры.* **723** *óсен', óзеро, вéкна, вухó, γóстры, вýл'ица.* **724** *óсен', óзеро, óкна, ýтка, ýхо, һóстры, ýлыца.* **725** *óсен', óзеро, вéкна, вухó, γóстры, вýл'ица.* **726** *óсын', γóзеро, γýтка, γóстры, γýлыца.* **727** *óсын', óзыро, γóзыро, óкна, вýдка, ýшы, γóстрый, γýлыца.* **728** *γóсин', γóз'ера, γóкни, γóбрази, γýха, γóчи, γóстри, γýлицы, γóстрац'.* **729** *γóсен', γóзыро, γýлыца.* **730** *γóсын', γóзыро, óкна, ýтка, ýхо, óстрый, ýлыца.* **731** *óсен', óзеро, óкна, ýхо, һóстры, вýл'ица, ýл'ица, һýл'ица.* **732** *γóс'ен', γóз'ера, γýл'ица.* **733** *γýчацца, γóс'ен', óс'ен', γóз'ера, óбув'и, вóспа, γóбразы, γóчи, γýск'и, óстри, γóстри, γýл'ица.* **734** *һóс'ен', һóз'еро, óкны, вýха, һýзен'ка, һó-зеро, һóкны, Һóл'а (Оля), һóстрый, һýл'ица, по-γýл'ичному.* **735** *óсен', óзыро, óкна, һóстрый, һýлыца.* **736** *һóсен', вýхо, һýлыц'а, һóстрый.* **737** *óсен', óзыро, óкна, ýхо, һóстрый, һýлыца.* **738** *γóсен', óзеро, γóкна, γýхо, γóстрый, γýл'иц'а.* **739** *вóсен', вóзыро, вóкна, вухó, γýлыца,*

ћострый. **740** *во́сен', о́зеро, во́кна, ву́ха, ву́ткы, ву́лыца.* **741** *о́зеро ɣо́кны, ɣо́сен', о́сен', ɣу́л'ице.* **743** *во́чы, ву́чыцца, ɣу́л'ица.* **745** *о́с'ен', о́ко, о́кна, во́с'ен', у́хо, ɣо́стры, ву́л'ица, у́л'ица.* **747** *во́ко, во́с'ан', па-ɣу́л'ичнаму.* **748** *о́с'ан', о́з'аро, о́кна, у́хо, ɣо́стры, у́л'ица, ву́л'ица.* **749** *во́с'ен', во́з'ера, во́кны, ву́ха, ву́л'ица.* **750** *во́з'ера, во́кны, во́с'ен', ву́ха, ву́л'ица.* **751** *во́с'ан', во́з'ара, во́кны, ву́хо, ɣу́л'ица, ɣо́стры.* **752** *во́с'ен', во́з'еро, ву́хо, во́кны, ву́л'ица, ɣо́стры, ɣу́л'ица.* **753** *о́с'ен', о́з'еро, о́кны, о́чы, ву́тка, у́хо, ву́л'ица, о́стры.* **754** *о́с'ен', о́з'еро, во́кна, о́кна, ву́л'ица, о́стры, ɣо́стры.* **755** *во́ўс'иско, ву́тка, ву́ɣал, вучы́ла, во́с'ен', ву́л'ица, ɣо́стры.* **756** *во́с'ен', во́з'еро, во́кна, ву́хо, ву́чыц', ɣо́стры, ву́л'ица.* **757** *о́с'ен', о́з'еро, о́кна, ву́тка, ву́хо, ɣо́стры, ву́л'ица.* **759** *о́сен', о́зыро, о́кна, о́зыры.* **760** *Ɣо́л'а* (Оля), *ɣу́ско, ву́зка, ɣу́л'ица, ɣо́стры.* **761** *о́с'ен', о́кна, ву́ха, у́л'ица, ву́л'ица, ɣо̂стра.* **762** *ɣо́ко* (око), *ɣо́ўс'иско* (аўсянішча), *о́ɣн'иво, ɣу́зен'ко* (вузенько), *ɣо́стры.* **763** *о́сен', о́зеро, у́кна, у́хо, ɣо́стры, у́лица.* **764** *о́сен', ɣо́зеро, о́зеро, ухо́, вухо́, ву́лыца, ɣо́стры.* **765** *ву́шы, во́к'и, во́с'ен', ву́сы, ɣо́стра, ву́л'ица, у́л'ица.* **766** *о́с'ен', о́з'еро, вы́кна, ɣо́стры, ву́л'ица.* **767** *о́з'еро, о́с'ен', во́с'ен', во́з'еро, вы́кна, ву́хо, ɣо́стры, ву́л'ица, у́л'ица.* **768** *во́сен', во́зеро, ву́хо, ɣо́стры, ву́лыца.* **769** *ɣо́сен', ɣо́зеро, ву́тка, ву́хо, ву́чыцца, ɣо́вот, о́кун', о́вот, ɣо́стрый, ɣу́лыца.* **770** *о́кна, о́сен', о́зеро, ву́хо, ɣо́стрый.* **771** *о́сен', о́зеро, о́кна, ву́тка, вухо́, ћо́стрый, ву́лычка.* **772** *о́сен', о́кна, вухо́, ћо́стры, ћу́л'ица.* **773** *о́сен', о́стры, о́кны, у́хо, во́сен', во́зеро, во́кна, ву́хо, во́стрый, ɣу́лыца, ву́лыца.* **775** *во́чарац', о́с'ен'йу, ву́ха, во́с'ен', о́зера, во̂кна, ɣо́стры, ву́л'ица, у́л'ица.* **776** *во́с'ен', во́з'еро, во́кны, ву́тка, ву́хо, во́стры, ɣо́стры, ву́л'ица.* **777** *во́с'ен', о́кун', ву́тка, о́с'ен', о́з'еро, о́кна, у́хо, во́чарац', во́спа, о́стры, ɣо́стры, у́л'ица.* **778** *во́с'ен', во́з'еро, ву́хо, ɣо́стры, во́стры, ву́л'ица.* **779** *во́з'ара, во́кна, ɣо́стры, ву́л'ица.* **780** *во́с'ен', во́з'еро, во́кна, ву́хо, ɣо́стры, ву́л'ица.* **783** *во́тпуск, о́ɣн'ик, о́бат, у́тк'и, во̂кны, ву́хо, ву́тка, ву́чаны, ву́л'ица.* **785** *во́кны, ву́хо, во́з'еро, ву́ткам, во́с'ен', ɣо́стры, ву́л'ица.* **786** *ву́ск'и, во́с'ен', ву́ха, во́кны, во́стры, ву́л'ица.* **787** *во́с'ан', во́з'ара, во́кны, ву́ха, во́стры, ву́л'ица.* **788** *во́з'ера, во́с'ен', у́тка, у́трам, ву́тка, ву́хо, ɣо́стры, во́стры, ву́л'ица.* **789** *во́с'ен', во́ка, у ву́с'е, у́так, во́чы, во́зера, во́кны, во́блас'ц', ву́л'ица.* **791** *во́чап, ву́хо, во̂кна, во́с'ен', во́кун', ву́л'ица, о́стры.* **794** *о́с'ен', о́з'еро, ву́хо, ву́чыц', о́йстры, ву́л'ица.* **795** *о́кун', о́с'ен', о́з'еро, о́кна, ву́хо, во́стры, о́стры, ву́л'ица, у́л'ица.* **796** *вуш, ву́хо, во́ко, во́кна, ву́с'ен', ву́сы, ву́хо, ву́тк'и, о́с'ен'йу, о́бод, о́тпуск, во́йстры.* **797** *о́с'ен', о́з'еро, о́кна, ву́тва, ву́тка, у́хо, о́стры, у́л'ица.* **798** *ву́хом, ву́ɣол, о́чеп, ву́так, ву́з'ен'ка, о́чы, ву́ж, ву́шы, о́блас'ц'у, О́л'ка, о́с'ен', на ву́л'ицы.* **800** *во́чы, о́чы, о́блас'ц', ву́л'ей, о́с'ен', во́с'йу, ву́ж, во́кна, ву́мны, о́з'еро, ву́сы, о́страйа, ву́л'ица.* **804** *о́з'еро, во́кны, ву́хо, ву́л'ица, ɣо́стры.* **805** *о́черец', О́л'е, Во́л'е, во́с'ен', во̂кна, ву́тка, ву́хо, ɣо́стры, ву́л'ица.* **806** *о́с'ен', о́кна, о́чы, у́шы.* **807** *о́с'ен', о́з'еро, о́кна, ву́хо, ɣо́стры, ву́л'ица.* **808** *о́с'ен', о́з'еро, о́кна, ву́тва, ву́хо, о́стры, ву́л'ица.* **809** *о́с'ен', о́з'еро, о́кны, у́тка, ву́л'ица.* **810** *о́с'ен', о́з'еро, о́кны, у́хо, о́стры, ву́л'ица.* **811** *о́с'ен', ву́хо, во́с'ен', о́з'еро, во́кна, ву́тва, ву́л'ица, ɣо́стры.* **812** *о́с'ен', о́з'еро, о́кна, о́стры, ву́л'ица.* **834** *о́з'еро,*

окны, остры, вýл'ица. **836** *óс'ан', óкна, ýшы, óчы, вóз'ера, вýл'ица.* **840** *вóс'ен', вýхо, вóкно, óз'еро, вýл'ица.* **841** *вóс'ен', вóз'еро, вóкны, óкны, вýхо, вóйстры, вýл'ица.* **845** *вóс'ен', вóз'еро, óкна, вýхо, вýл'ица, вóстрый.* **846** *вýхо, вóкно, óкна, вýл'ица, вóйстры.* **848** *óз'еро, вóкна, вýхо; óйстрый* — гаворыць старэйшае пакаленне, *вóстры* — малодшае пакаленне; *вýл'ица.* **850** *вóс'ен', вóз'еро, вóкна, вýтка, вýхо, ýтка, вýмны, вýл'ица, γóстры.* **851** *вýчыц', óз'еро, вýхо, вóкун', вýл'ица, вóйстрыц'.* **852** *вóс'ен', вóз'еро, вóкны, óкны, вýхо, вýшы, вóйстры, вýл'ица.* **853** *вóс'ен', вóз'еро, вóкны, вýтка, вýхо, γóстры, вóстры, вýл'ица.* **862** *вóко, вýшк'и, вýз'ен'к'ийа, вýтк'и, б'аз вóддышк'и, вýγал, вýшы, Вóл'γа, вóчараz', óкна, вóз'ера.* **866** *вóпытн'ейшы, вóтдых, óтдых.* **911** *óс'ен', óз'ера, вóс'ьн', вóз'ьра, вóкны, вýтка, вýха, вóстры, вýл'ица.* **945** *óкна, óсын', óзыро, ухó, óстрый, ýлыц'а.* **946** *вóкны, вýхо, вýлыц'а, вóстры.* **947** *óсын', óзыро, óкна, ýхо, óстрый, ýлыц'а.* **948** *hóсен', hóзеро, óкна, ухó, γóстрый, γýлыц'а.* **949** *hóсен', hóзеро, óкна, ухó, hóстрый, ýлыц'а.* **950** *hóсен', óзеро, óкна, ухó, hóстрый, hýлыц'а.* **951** *hóсын', hóзыро, hóстры, вýхо, вýтка, hýлыц'а.* **952** *óсын', óзыро, óкна, ýтка, ухó, óстрый, ýлыц'а.* **953** *óс'ин', óз'иро, óкна, ýтка, ýхо, γóстрый, γýл'иц'а.* **954** *óсен', óзыро, óкна, ýтка, ýхо, óстрый, ýлыц'а.* **955** *óсын', óзаро, óстры, ýлыц'а.* **956** *óсен', óзеро, óкна, ýлыц'а.* **957** *óсын', óзеро, óкна, ухó, ýлыц'а.* **958** *ухó, γóсен', γýл'ица.* **959** *вóсын', вóзера, вóкны, вýтка, вухó, γóстрый, γýл'ица.* **960** *óсен', óзеро, óкна, ýхо, hóстрый, вýлычка.* **961** *óсен', óзеро, óкна, ýтка, вýхо, ýхо, óстрый, ýлыца.* **962** *óсен', óкна, ухó, γóстрый, γýлыц'а.* **963** *γóсын', γóзыро, γóкна, γýхо, γóстрый, γýлыца.* **964** *óсен', óзеро, вýхо, ýкна, вýшка, γóстры, вýлыца.* **965** *óсын', óзыро, óкна, ýтка, ýхо, óстрый, γýлыца.* **967** *óсен', γóзеро, вухó, вôкна, γóстры, вýл'ица.* **968** *óсен', вýкна, ýкна, вухó, вýл'ица.* **969** *óс'ен', óз'ера, óкны, вýтка, вýхо, óстры, вýл'ица.* **970** *вóкны, вóс'ен', вóз'еро, вýхо, вýл'ица, γýл'ица.* **971** *вýхо, вýтва, óкна, óз'еро, вýл'ица, γóстры.* **972** *вýтк'и, вýхо, вóкна, óс'ен'йу, вýγол', ôкна, óчы, γóстры, вýл'ица.* **973** *óс'ен', óз'еро, ýтка, ýха, ýл'ица.* **974** *óз'еро, óкна, óс'ен', вýхо, γóстры, ýл'ица.* **975** *к óс'ен'и, вос', вýзк'ийе, óкна, вýл'ей, óз'еро, вýткам'и, вýл'ица, γóстры.* **976** *вýхо, óс'ен', óз'еро, óкна, γóстр'и, вýл'ица.* **977** *óс'ен', óз'еро, вôкна, óкна, вýтва, вýхо, γóстры, вýл'ица.* **978** *óс'ен', óз'еро, óкна, вýтва, ýтва, вýхо, γóстрый, вýл'ица, ýл'ица.* **979** *óс'ен', óк'ин, ýхо, вýтка, вýл'ица.* **981** *óз'еро, óс'ен', óкна, вýхо, γóстры, вýл'ица.* **983** *óс'ен', óз'еро, óкны, вýха, óстры, вýл'ица.* **985** *óс'ен', óз'еро, вýхо, γóстры, γýл'ица, вýл'ица.* **987** *óс'ен', óкнам, ýхо, вóстраў, вóстры, вýл'ица.* **990** *вóс'ен', óз'еро, óкна, вýхо, γóстры, вýл'ица.* **993** *óз'еро, óс'ен', óкна, вýхо, γóстры, вýл'ицу.* **994** *óч'и, óкна, óс'ен', вýхо, óз'еро, вóз'еры, вýсы, вýл'ица.* **995** *вóс'ен', вóз'еро, вôкна, вýхо, γóстры, вýл'ица.* **997** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, вýтка, ýтка, вýха, вóстры, γóстры, вýл'ица.* **999** *óс'ен', óз'еро, óкна, ýтка, вýхо, вóкна, вóка, вóчы, вóс'ен', вóдпуск, вýсы, вóчеп, óстры, вýл'ица.* **1000** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, вýтка, вýха, γóстры, вýл'ица.* **1002** *вóс'ен', вóз'еро, вóкны, вýхо, γóйстры, вýл'ица.* **1003** *óс'ен', óз'еро, вýхо, вýл'ица.* **1004** *óс'ен', óз'еро, óко, вóко, вýхо, óкны, вóкны, вýж, вýчац', γóстре, вýл'ица.* **1005** *óс'ен',*

óз'еро, óкна, ўтка, вўхо, γóстры, вўл'ица. **1006** *вóс'ен'* —рэдка, *óс'ен'; вóз'ера* — рэдка, *óз'ера; вóкны, вўтка, вўха, вóстры, вўл'ица.* **1007** *óс'ен', óз'ера, óкны, ўтка, вóсен', вóз'еро, вóкна, вўхо, вуж, γóстры, γóстрыт, óстры, ўл'ица.* **1008** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, óсен', óзеро, óкна, вўхо, вóстры, γóстры, вўл'ица.* **1009** *óкны, óс'ен', óз'еро, вўха, óстры, вўл'ица:* **1010** *вóс'ен', вóз'еро, óз'еро, óкны, вўтка, óстры, óкун', вóчарад', вўдачку, óс'ен', вўхо, вўл'ица, óстры.* **1011** *óкны, óс'ен', вўха, ўтка, óз'еро, ўхо, óстр'иц', óстры, ўл'ица, вўл'ица.* **1012** *óсен', óзеро, óкна, вўхо, γóстры, вўл'ица.* **1013** *óс'ен', óз'еро, óкны, вўха, óстры, вўл'ица.* **1018** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, вўтка, вўха, вóчараґ', вўγал, вóстры, вўл'ица, γóйстры.* **1019** *вóс'ен', вóз'ера, вўтка, вўха, γóйстры.* **1021** *вóс'ен', вóз'ера, вóкна, вўха, γóйстры, вўл'ица.* **1023** *вóс'ен', óз'ера, вўха, вўл'ица.* **1025** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, вўтка, вўха, вóстры, вўл'ица, γóстры.* **1026** *вóс'ен', вóз'ера, вóкны, вўтка, вўха, óс'ен', óз'ера, вóўцы, вўмны, вўдка, вўсы, hóстры, вўл'ица.* **1027** *вóз'ера, вóкны, вóс'ен', вўтка, зўха, óсен', óз'ера, ўл'ица, вўтва, ўха, вóстры, вўл'ица.*

Карта № 48

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА вуліца

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 50:

Ці не вымаўляюцца перад галоснымі **о, у**... у пачатку слова і ў пачатку складу зычныя **в, г:**

а) **в***уліца,* **г***уліца,* **ю***ліца* ці *уліца*..?»

Тэматычна гэта карта суадносіцца з картамі № 47, 133.

Пратэтычны [γ] ці [h] у слове *вуліца* вядомы значна большай колькасці гаворак, чым у іншых словах з пачатковым націскным [у] (гл. карту № 47). Прыкладна такое ж геаграфічнае распаўсюджанне мае пратэтычны [γ] ці [h] у слове *востры.* Картаграфуемы матэрыял у каментарыях да карты № 48 не падаецца. Усе магчымыя варыянты вымаўлення слова *вуліца* прадстаўлены ў легендзе. Матэрыял аб картаграфуемым слове прыводзіцца ў каментарыях да карты № 47 разам з матэрыялам, які характарызуе наяўнасць ці адсутнасць пратэтычных [в], [г] у іншых словах.

Карта № 49

ЯКАСЦЬ ПАЧАТКОВАГА ЗЫЧНАГА ВА ЎКАЗАЛЬНЫХ ЗАЙМЕННІКАХ гэты, гэны І ВЫТВОРНЫХ АД ІХ СЛОВАХ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 50:

«Ці не вымаўляюцца перад галоснымі **о, у, э, а** ў пачатку слова і ў пачатку складу зычныя **в, г** і ў некаторых выпадках **j**:

а) пад націскам у пачатку слова: ...**г***эты,* **j***эты* ці *эты*?»

Пры картаграфаванні ўлічваюцца таксама адпаведныя матэрыялы з адказаў на пытанні № 17, 37, 102, 121 і некаторыя іншыя, а таксама прыклады з тэкставых дадаткаў да адказаў на пытанні «Праграмы».

У сувязі з гэтым у каментарыях прыводзіцца ўвесь матэрыял, сабраны па ўказанай тэме. Пасля прыкладаў у дужках называецца яго крыніца. Лічбай абазначаецца нумар пытання, у адказе на якое прыведзены адпаведныя прыклады. Скарачэнне *зв. т.* (звязны тэкст) указвае, што матэрыял прыводзіцца з тэкставога дадатку да адказаў на пытанні «Праграмы». **1** *ɣ'étaɣa, на ɣéтай* (17), *ɣ'éта* (50), *йéтат* (103), *у ɣéтым, йéтай, ɣ'éта* (зв. т.). **2** *ɣ'éты* (37), *ɣ'éтыйа дамы́* (103), *ɣ'éный* (121), *ɣéтым'и* (зв. т). **3** *аб ɣéтай* (17), *ɣéты дамы́* (103), *ɣéны* (121). **4** *йéтаɣа, аб йéтай* (17), *йéты* (61), *йéты, ɣéты, йéтыйа* (103), *ɣéны* (121). **5** *ɣéтаɣа, ɣéтай* (17), *ɣéты, йéты* (50), *ɣéтыйа трáхтары* (103). **6** *ɣéтый* (17), *ɣéтыйа л'ýz'и* (103), *ɣéный* (121), *паɣéтаму, з ɣéтага, ɣéтат ɣус'* (зв. т.). **7** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéтат дом, ɣéтыйа дамы́* (103), *у ɣéтым* (зв. т.). **8** *ɣéта* (17, 37), *ɣéтат хл'еў, ɣéтыйа хáты* (103), *у ɣéтым, ɣéтак'и дом, за ɣéтыйа* (зв. т.). **9** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéтат, ɣéнан, ɣéтыйа, ɣéныйа* (103, 121). **10** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéты* (50), *ɣéтыйа* (103). **11** *ɣéтат, ɣéнан* (17, 50), *ɣéны* (121), *ɣéтыйа* (103). **12** *ɣéтаɣа, ɣéнаɣа, ɣéтай, ɣéнай* (17), *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéтат, ɣéтыйа* (103), *ɣéны слáбы, с'íвыйа ɣéны, ɣéтат, ɣéтул'к'и, ɣéдак* (зв. т.). **13** *ɣéтаɣа, ɣéнаɣа, ɣéтат* (17), *ɣéты, ɣéны, ɣéтат, ɣéнан, ɣéныйа, ɣéтыйа* (103), *ɣéны, ɣéты* (121), *ɣéтакайа, ɣéна, ɣéта, йéты м'éл'н'ицы, на ɣéтат бок, ɣéтакайе штýк'и* (зв. т.). **14** *ɣéтаɣа, пры йéтай* (17), *ɣéны* (121), *з ɣéтым'и* (зв. т.). **15** *ɣéтаɣа, пры ɣéтуй* (17), *ɣéтыйа* (103), *ɣéны* (121), *ɣéты, ɣéтаɣо, ɣéдак* (зв. т.). **16** *ɣéны* (121). **17** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéты* (50), *ɣéтыйа* (103), *ɣéта* (зв. т.). **18** *ɣéтаɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéты, на ɣéтай* (50), *ɣéтыйа* (103), *ɣéнан* (121), *ɣéдак* (зв. т.). **19** *ɣéтаɣа, на ɣéнай, ɣéты* (17), *ɣéну* (37), *ɣéны, ɣéнак* (121), *ɣéныйа* (зв. т.). **20** *ɣéты* (50), *ɣéны* (103), *ɣéна* (121). **21** *ɣéтыйи сады́* (103), *ɣéтк'ий крас'íвый, ɣéтаɣа, ɣéтат z'ен', ɣéта, ɣéна в'ирбá* (зв. т.). **22** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéта* (зв. т.), *ɣéтыйа хлóпцы* (103). **23** *ɣéтъɣа* (17), *ɣéтый* (103). **24** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéтый чалав'éк* (103). **25** *ɣéны, ɣéты* (50), *ɣéны* (121), *ɣéтаɣа* (17), *ɣéты* (37), *ɣéты, ɣéны хáты* (103). **26** *ɣ'éтый, ɣ'éны* (50), *ɣéнан* (121), *йéта, ɣ'éна, ɣ'éта* (зв. т.), *ɣéтыɣа, пры ɣ'éтый* (17), *ɣéнан, ɣéтый, ɣéны, ɣéты хáты* (103). **27** *ɣéны* (121), *ɣéнаɣа, ɣéтаɣа* (17), *йéтай, ɣéту, лыч во ɣéдак'и* (зв. т.), *ɣéты* (37), *ɣéты брыɣáды* (103). **28** *ɣéны* (121), *ɣéты* (103), *пры ɣéтай* (17), *ɣéтыйа брыɣáды* (103). **29** *ɣéтат, ɣéна* (50), *ɣéный, ɣéта* (121), *у ɣ'éтый* (17), *кýры ɣéты* (103). **30** *ɣéнаɣа* (17), *ɣéтак* (50), *ɣéнаɣа, ɣéйнай, ɣéтай* (17), *ɣéна, ɣéта* (37), *ɣéтыйи, ɣéныйи л'ýz'и* (103). 31 *ɣéты* (50), *ɣéтат* (103), *ɣéны* (31), *пры ɣéтай* (17), *ɣéта, ɣéнаɣа* (37), *ɣéтат, ɣéна, ɣéты брыɣáды* (103). **32** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéны* (32), *ɣéтак'и страх* (зв. т.), *ɣéтыйи, ɣéтыйе* (103). **33** *ɣéны хáты* (100), *ɣéту* (103), *ɣéнън* (121), *у ɣéтъй* (17). **34** *ɣéтаɣа* (17), *ɣéны, ɣéты* (50), *ɣéны* (121), *ɣéты, ɣéны брыɣáды* (103). **35** *ɣéтаɣа, ɣéнаɣа* (17), *ɣéты, ɣéны* (103), *ɣéтак'и расхóт, ɣéны стары́* (зв. т.). **36** *ɣéтат, ɣéнан* (50, 121), *ɣéтаɣа* (17). **37** *ɣéтат, ɣéнан* (50, 121), *на ɣéнай, на ɣéтай* (17), *ɣéтат, ɣéнан двор* (103). **38** *ɣéты* (50), *ɣéнан, ɣéтат, ɣéта, ɣéна* (121), *ɣéтаɣа, на ɣéтай* (17). **39** *ɣéта, ɣéтакайа* (50), *ɣéны* (**121**), *ɣéтаɣа, ɣéтай* (**17**). **40** *ɣéнаɣа* (31), *ɣéнан* (37), *ɣ'éтыйа клáсы, ɣéны дн'и, праз ɣéныйи* (79),

γéты, γéны двор (103), *γéный* (121), *йéтат вапрóс* (зв. т.), *γéнаγа* (37), *γéты, γéны хáты* (103). **41** *γéты* (50), *γéны* (121), *γéтаγа* (17), *γéтыйа* (103). **42** *γéнайа хáта* (103), *у штабáх γéтых* (зв. т.), *γéныйа калхóзы* (103). **43** *γéтът* (50), *γéнън* (121), *γéтъγа* (17), *γéты, γéтыйа* (103). **44** *γéтът* (50), *γéнън* (121), *пры γéтъй* (17), *γéтът, γéтыйа* (103). **45** *γéтът* (50, 103), *γéнън* (121), *γéтъγа, пры γéтъй* (17), *γéтът, γéтыйа* (103). **46** *γéны, γéты* (50), *γéны хáты* (101), *γéта* (121), *пры γéнай* (17), *γéны дом, γéны брыγáды* (103). **47** *γéты* (50), *γéны, γéныйа* (103). **48** *γéтыт* (103), *γéдык* (зв. т.), *γéтъγа, пры γéтъй* (17), *γéтыт, γéтыйа брыγáды* (103.) **49** *γéты, γéны, γéтак* (50), *γéты, γéны* (103), *γéны* (121), *у γéтай* (17), *γéтк'и* (37), *γéтыйа, γéныйа* (103). **50** *γéты, γéны* (50), *γéны дом* (121), *γéтаγа* (17), *γéнай* (37), *γéты, γéны брыγáды* (103). **51** *γéтай* (16), *γéты* (103), *γéны* (121), *γéта* (17), *йéтыйа* (103). **52** *γéтаγа* (17), *γéты* (50), *йéтат* (103), *йéтаγа, пры йéтай* (17), *йéтыйа* (103). **53** *у γéтъй* (17), *γéна* (37), *γéтат* (50), *γéты хáты* (103), *γéна, γéтат* (37), *γéтат дом, γéты п'éс'н'и* (103). **54** *γéты* (50, 103), *йéты* (121), *пры γéтай* (17), *γéты чалав'éк* (103). **55** *γéны, γéнан* (121), *γ'éтаγа, γéтай* (17), *γéтыйе* (103). **56** *γéтаγа* (17), *γéтыйа* (103), *γéтыйа вóкны* (103). **57** *γ'éта* (24), *γéты, γéны* (37, 103), *γ'éты* (50), *γéны* (121), *γéтаγа, γéтай* (17), *γéты, γéны* (37), *γ'éтыйа, γ'éныйа* (103). **58** *γéты* (50), *γéтый, γéный* (103). **59** *γéты* (50), *γéный* (121), *γéтыйа, γéнайа* (103). **60** *йéты* і *γéты* (50), *γéты хáты, γéтыйа* (103). **61** *γéты* (16, 50), *йéта, γéта* (103), *йéта, γéтыйа* (зв. т.), *γéтаγа, γéтай* (17), *йéтыйе л'ýz'и* (103). **62** *γéтаγа* (16), *γéты* (50), *γéта* (103), *γéтай* (17), *йéтыйа брыγáды* (103). **63** *γéтыйа* (50), *йéты, γéты дом, z'úск'и γéты* (103), *йéны, γéны, йéныйа, йéну* (121), *йéтыйа, йéты ўрачы́* (103). **64** *γéтаγа* (17), *γéты* (50), *γéты, γéны* (103), *γéтаγа, пры γéтай* (17), *γéнаγа* (86), *у γéнай хáц'и* (88), *γéты, γéны брыγáды* (103). **65** *у γéным, γéну, γéта* (37), *γéты, йéтым* (50), *γéный* (121), *пры γéтъй* (17), *йéтыйе* (103). **66** *γéтаγа* (17), *γéты* (50), *γéтат, γéтыйи* (103), *γéны* (121), *γéну пыл'* (60). **67** *γéтаγа* (17), *йéта, γéта* (37), *γéты, йéты* (50), *γéны* (121), *γéты брыγáды* (103). **68** *γéты, γéны* (50), *γéтът* (103), *γéным'и, γéнан* (121), *γéдак, γéткай* (зв. т.), *γéтаγа, γéтъй* (17), *γéтът райóн* (103). **69** *γ'éты* (50), *γéты, γéны* (103). **70** *γéтаγа* (17), *γéта, γéнай* (121), *пры γéнай, γéтаγа* (17), *γéты* (103). **71** *у γéтум* (17), *γéта, γéтык* (37), *γéта* (50), *у γéным, γéтът дом, γéтыйи* і *γéты хáты* (103), *пры γéтай, γéтаγа* (17), *γéтыйа, γéты брыγáды* (103). **72** *γéны, γéты* (50), *γéтаγа, пры γéтай* (17), *γéтыйи хáты* (103), *во γéдак во* (зв. т). **73** *γéты* (16), *з γéнай* (37), *γéты, γéны* (50), *γéный, γ'éный, γéтый, γ'éтый* (121), *γéтай парóй* (зв. т.), *у γéтай, γéтаγа* (17), *γéты брыγáды* (103). **74** *γéтаγа* (17), *γ'éта, γéта* (50), *γéты* (103), *γéный* (121), *γéтыйа хáты* (103), *и йéта йес'* (112). **75** *на йéтыйи н'ипа-рáтк'и, γéтак'и* (зв. т.), *γéту* (37), *йéты, γéты, γéны* (50), *γéтаγа, пры γéтай* (17). **76** *γéтаγа* (16), *γéты* (103), *γéны* (121), *γéтыйа сады́* (103). **77** *γéтаγа* (16), *γéты* (50), *γéты, γéны* (103). **78** *γéный* (121), *γéты* і *γ'éты* (50), *γéтъγа, γéтай* (17), *γ'éтыйи* (103). **79** *γéта* (50), *γéткай* (79), *γéтаγа, γéтай* (17), *γéтыйа, γéныйа* (103). **80** *γéткайе,*

γ'éтай (17), *γ'éты* (37, 50), *γ'éта, γéта, γ'éтыйа, γéтыйа* (103). **81** *γéта* (50), *γéны, γéты* (103), *γéны* (121), *γéтыйа, γéныйа* (103). **82** *γéты* (50), *γéны* (121), *γéныйа, γéны, γéты* (103). **83** *γéтай* (17), *γéтум, γéтакайа, γéный, γéнан* (37), *γéны* (121), *γéты, γéны* (103). **84** *γéткай, γéтай* (17), *γéтул'к'и, γéдак, γéным* (37), *γéны* (121), *γéтыйа* (103). **85** *γ'éты* (50), *пры γéтай* (17), *γéтыйа, γéты хáты* (103), *γéны* (121). **86** *γéны* (50), *пры γéтъй* (17), *γéтыйа брыγáды* (103), *γéны* (121), *адγéтул'* (зв. т.). **87** *йéтый* (50), *γéтаγа, γéтый* (17), *γéтаγа* (37), *γéтыйи, γéты брыγáды* (103), *γéны* (121). **88** *йéты* (50), *йéтаγа, йéтай* (17), *γéты брыγáды* (103), *йéты, йéны* (121). **89** *γ'éтый* (50), *γéтаγа, γéтай* (17), *γéтыйи, γéты брыγáды* (103), *γéный* (121). **90** *йéты, йéтых* (50), *йéтаγа, йéтай* (17), *γéтыйа брыγáды* (103), *йéты, йéны* (121). **91** *γéты* (50), *γéтаγа, йéтай* (17), *п'ерат йéтай вайнóй* (зв. т.), *γéты брыγáды* (103). **92** *йéтый* (50), *йéты γаршчóк, йéты л'ýz'и* (103). **93** *йéтый* (50), *γéтай* (17), *йéтый, йéтът сын, йéты хáты* (103). **94** *на γéтай* (17), *йéта вайнá, йéтайе, йéтат, йéна* (зв. т.), *йéты хáты* (103), *йéна, йéтат* (123). **95** *γéны, γéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéта, γéны* (24), *γéты, éты брыγáды* (103), *γéны* (123). **96** *йéтыт* (50), *γéтъй* (17), *йéты брыγáды* (103). **97** *γéты брыγáды* (103). **98** *з γéнаγа райóна, йéта* (103), *на йéну, з γéнаγа* (123), *йéта, во кыл'а йéтых, ат γéтаγа* (зв. т.). **99** *йéтый* (50), *γéты брыγáды* (103). **100** *γéтыт* (50), *γéтыγа, пры йéтъй* (17), *йéты брыγáды* (103), *γéтът* (123). **101** *γéты, йéты* (50), *йéтаγа, пры γéтай* (17), *йéты брыγáды* (103), *з йéнай z'арéўн'и, нашчóт йéтаγа* (зв. т.). **102** *γéтъγа* (17), *γéтый* (103). **103** *γéтаγа, γéтай* (17), *γéтыйи* (103). **104** *γ'éты, йéты, йéты* толькі ў скорагаворцы (50), *γéтаγа* (17), *γ'éта* (37), *γéны, γéты брыγáды* (103), *γéны* (121), *γ'éты* (зв. т.). **105** *γéта* (50), *γéты кóн'и* (103), *йéтъд зуп, з йéсту крýжку* (зв. т.). **106** *йéтый* (50), *γéтъγа* (17), *γ'éты* (123), *кылъ йéтъγа вýха* (зв. т.). **107** *γéны* (50), *γéтъγъ* (17), *γéну брыγáду* (103), *γéны* (123). **108** *γéтаγа* (17), *йéты хáты* (103). **109** *γéны* (50), *γéтъγа, пры γéтый* (17), *γéны* (123). **110** *γéны* (123). **111** *йéты* (50), *γéтъγа* (17), *йéтый л'ес* (103). **112** *йéты брыγáды* (103). **113** *пры γéтъй* (17). **114** *γéны* (123). **115** *γéты* (50), *пры γéтъй* (17), *γéты дамы́* (103). **116** *γéтъγъ, пры γéтъй* (17), *γéтыйи* (103). **117** *пры γéтъй* (17), *γéтый* (103). **118** *йéтый* (50), *пры йéтый* (17), *йéты бр'иγáды* (103). **119** *йéтый, йéта, йéтът* (50), *йéты снапы́* (103). **120** *йéты* (50), *йéты, пры йéтый* (17), *йéтыйа* (103). **121** *йéты* (50), *йéтаγа, на йéтъй* (17), *йéты л'ýz'и* (103). **122** *йéты* (50), *γ'éтай* (17), *йéтыйа* (103). **123** *йéтый* (50), *éтаγа, пры éтай* (17), *йéты двары́* (103), *йéны, йéтый* (121). **124** *йéта* (50), *йéтъγа, йéтъй* (17), *йéты двары́* (103), *йéты* (123), *йéтат райóн* (зв. т.). **125** *йéтый* (50), *йéтыγа, пр'и йéтый* (17), *йéты двары́* (103). **126** *йéты* (50), *йéтъй* (17), *йéта прáўда, йéтакайа* (зв. т.). **127** *йéты* (50), *пры йéтый* (17), *йéтыйа* (103), *йéтый* (123). **128** *йéта* (50), *йéтаγа, у йéтай* (17), *йéты брыγáды* (103), *н'и б'аз йéстаγа* (зв. т.). **129** *йéтам, йéтат* (50), *йéтаγа, йéтый* (17), *йéты дарóγ'и* (103). **130** *йéтый* (50), *йéтаγа, пр'и йéтый* (17), *йéты кн'иγ'и* (103), *йéтат, йéтый* (121), *йéтат пам'óр* (зв. т.). **131** *йéтый* (50), *γéты хáты* (103). **132** *йéтый* (50),

ўéтаўа (17), *йéтаўа* (37), *йéты брыўáды* (103). **133** *йéтый, йéта* (50), *йéтъўа, у йéтъй* (17). **134** *йéтый* (50), *йéтаўа, пры йéтай* (17), *йéтаўа* (37), *йéты кн'йў'и* (103). **135** *йéтый* (50), *на йéтай* (17), *йéтый дом* (103). **136** *на ўéтай* (17), *ўéты дом* (103). **137** *ўéты* (50), *пры ўéтай* (17), *ўéтайе z'иц'á* (103). **138** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéты, ўéны* (123). **139** *ўéны* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103). **140** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтайе z'иц'а* (103). **141** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéты* (103), *ўêны* (123). **142** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтъй* (17), *ўéту* (103), *ўéны* (121). **143** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўêны* (121), *ўéны сат* (зв. т.). **144** *ўéтаўа* (17), *ўéты* (103). **145** *ўéты* (50), *ўêтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéты* (103). **146** *пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўêны* (121). **147** *пры ўéтай* (17), *ўéты* (зв. т.). **148** *ўéты* (50), *ўéтаўа* (17), *ўéтыйа* (103). **149** *ўéны* (50), *ўéтаўа* (17), *ўéты двор* (103). **150** *ўéты* (50), *ўéтыйа* (103). **151** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéты* (121). **152** *ўéты* (50), *пры ўéтай* (17), *ўéтыйе* (103). **153** *ўéтых* (50), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121), *к'ал'а ўéтакаўа* (41), *а ўéна мой пасáх* (84). **154** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121); *ўéтак, аб ўéтых* (154). **155** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121), *а ўéдык былó* (зв. т.). **156** *ўéны* (50), *пры ўéтъй* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **157** *ўéты* (50), *ўéтаўа, ўéнаўа, пры ўéтай, пры ўéнай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **158** *ўéты* (50), *пры ўéтай, ўéтаўа* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны, ўéты* (121), *ўéтул'к'и ўот* (зв. т.). **159** *ўéтаўа, пры ўéтым, ўéнаўа* (17), *ўéты двор* (103), *ўéны* (121), *ўéнайа жанчы́на* (зв. т.). **160** *ўéты* (50), *ўéтаўа* (17), *ўéтак паспóрыл'и* (зв. т.). **161** *ўéтаўа* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **162** *у ўéткуйу жарý* (11). **163** *ўéнаўа, ўéнай* (17), *ўéны* (37), *ўéты хáты* (103), *ўéны* (121). **164** *ўéты, ўéны* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **165** *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *éтыйа* (103). **166** *ўéтыйа сталы́* (103), *ўéны* (121), *ўéтай парóй* (143). **167** *ўéты л'асы́, ўéны* (121), *за ўéным бóкам рак'ú, м'éйсцы ўéныйа* (зв. т.). **168** *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121), *йон z'éйствавай ўéнz'е кал'а В'ил'éйк'и* (зв. т.). **169** *пры ўéтай* (17), *ўéны* (121), *адўéтул'* (зв. т.). **170** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121), *ўéдыкаўа* (зв. т.), *ўéны, ўéты ўот* (37). **171** *ўéты* (50), *ўéтай* (17), *ўéты кн'йў'и* (103), *ўéны* (121). **172** *ўéты* (103). **173** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéты* (103), *ўéны* (121). **174** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *у ўéным л'éс'а* (99). **175** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **176** *ўéты* (50). **177** *ўéтайе кам'éн'н'е* (31). **178** *ўéты* (50), *ўéтаўа, пры ўéтай* (17), *ўéты брыўáды* (103), *ўéны, ўéныйа z'в'éры* — у значэнні «тыя, далёкія» (121). **179** *ўéты* (103), *ўéны* (121), *ўéта ш п'ирýн* (3). **180** *ўéтаўа, ўéты* (103), *ўéты дом* (зв. т.). **181** *ўéты* (50), *ўéтаўа* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **182** *ўéтаўа* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **183** *ўéты* (50), *ўéтаўа* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* — калі прадмет далёка, *ўéты* — калі прадмет блізка (121). **184** *ўéты* (50), *ўéтай* (17), *ўéны* (121), *ўéтак и зраб'йў, ўéны камбáйн* (зв. т.). **185** *ўéты* (50), *пры ўéтай* (17), *ўéтыйа* (103), *ўéны* (121). **186** *ўéты*

(50), *γе́таγа* (17), *γе́ны* — той, далёкі (121), *γе́ны* (97). **187** *γе́ты* (50), *γе́таγа, пры γе́тай* (17), *γе́ты* (103), *γе́ны* (121). **188** *пры γе́тай* (17). **189** *γе́ты* (50), *пры γе́тай* (17), *γе́ты, γе́ны γот* (103), *γе́ты, γе́ны* (121); *даγе́тул', γе́дул'к'и* (36). **190** *γе́ны* (50), *пры γе́тай* (17), *γе́ты, γе́ны, γе́тыйа* (103), *за γе́наγа* (зв. т.). **191** *γе́ны* (50), *γе́таγа, γе́так* (17), *γе́тым'и* (37), *γе́тыйа* (103), *γе́ны* (121), *γе́наγа* (86). **192** *γе́ты, γе́ны* (50), *γе́таму, γе́наму, γе́наγа* (17), *γе́ты, γе́ны, γе́тыйа* (103), *γе́ны* (121), *γе́наγа* (86). **193** *γе́ны* (50), *γе́тай, γе́тым* (17), *γе́та, γе́на.* Розніца ў значэнні слоў *γе́та* і *γе́на* ў адлегласці: *γе́та* — бліжэй да мяне, а *γе́на* — далей; *γе́тыйа, γе́ныйа аγурк'и́* (103). **194** *γе́ты сады́* (103), *γе́ны* (121). **195** *пры γе́тай* (17), *γе́тыйа брыγа́ды* (103), *γе́ны* (121), *γе́дык* (зв. т.). **196** *γе́ты, γе́так'и* (50), *γе́тай* (17), *γе́тыйа* (103), *γе́ны* (121), *γе́нам стайи́ц', γе́нам пайе́хаў* (зв. т.). **197** *γе́ты, γе́так'и* (50), *γе́наγа, γе́ткаγа* (17), *γе́тыйа* (103), *γе́ны* (121), *γе́ных л'уz'е́й* (23). **198** *γе́тыйа* (103), *γе́ны* (121), *γе́ты* (50), *γе́ны сат* (97). **199** *γе́таγа, пры γе́тай* (17), *γе́ты ха́ты* (103), *γе́ны* (121). **200** *γе́ты* (50), *пры γе́тай* (17), *γе́тай* (37), *γе́ты, γе́ны, γе́ныйа* (103). **201** *пры γе́тай* (17), *γе́тыйа ха́ты* (103), *γе́ны* (121). **202** *γе́ты* (50), *γе́таγа, пры γе́тай* (17), *γе́ты* (37), *γе́ты, γе́ны, γе́тыйа* (103), *γе́найа, γе́тайа* (121), *γе́таγа, γе́наγа* (86). **203** *γе́та, пры γе́тай* (17), *γе́так* (10). **204** *γе́ты, γе́ны* (50), *γе́най* (17), *γе́ны* (121), *γе́ны* (103). **205** *γе́ты* (50), *γе́ты* (103), *γе́ны* (121). **206** *γе́ны* (121). **207** *γе́ны, γе́ты* (50), *пры γе́най, пры γе́тай* (17), *γе́ны* (121), *γе́ты* і *γе́ны* (103). **208** *γе́таγа* (17), *γе́ны* (121). **209** *γе́ты, γе́ны* (50), *γе́ну, γе́тк'ийа в'о́ск'и, на γе́на л'е́та* (зв. т.), *γе́ны, γе́ты* (121), *з γе́най* (98). **210** *γе́таγа, γе́наγа* (17), *γе́ны сл'апе́й* (35), *γе́ны* (121), *на γе́ных н'н'ах* (61). **211** *γе́та* (103), *γе́ны* (121), *у γе́тым γо́z'а* (31). **212** *γе́наγа, пры γе́най* (17), *γе́ны* (121), *γе́на было́, γе́тыйа* (зв. т.). **213** *γе́ты, γе́ны* (50), *γе́таγа, γе́наγа* (17), *γе́ны* (121), *γе́ны, γе́ты* (103). **214** *γе́ты, γе́ны* (50), *у γе́най* (зв. т.), *γе́ты, γе́ны* (103). **215** *γе́ты* (50), *γе́таγа, пры γе́тай* (17), *γе́тыйа* (103), *γе́ны* (121). **216** *γе́ты, γе́ны* (50), *γе́таγа, у γе́най, у γе́тай* (17), *γе́тыйа, γе́ныйа* (103), *γе́ны* (121). **217** *γе́таγа, пры γе́тай* (17), *γе́тыйа* (103), *γе́ны* (121). **218** *γе́ны* (50), *γе́таγа* (17), *γе́ны* (121), *γе́на крыче́ла* (33), *γе́тк'ийа саба́к'и* (зв. т.). **219** *γе́ты* (50), *γе́таγа* (17), *γе́ны, у γе́ным* (99). **220** *γе́ны, γе́ты* (50), *γе́таγа, γе́наγа* (17), *адγе́тул'* (20), *γе́ны* (121), *γе́тк'их* (15), *γе́ты* і *γе́ны* (103). **221** *γе́ты* (50), *γе́таγа, пры γе́тай* (17), *γе́ны, γе́на* (98). **222** *γе́ты, γе́ны* (50), *γ'е́таγа, пры γ'е́тай* (17), *γе́ты, γе́ны, γе́ныйа* (103), *γе́ны, γе́сты* (121), *γе́стаγа, γе́наγа, γе́таγа* (86). **223** *γе́ты* (50), *γе́таγа, на γе́тай* (17), *γе́ты, γе́ны* — у значэнні «той» (103), *γе́ны* — у значэнні «той» (121), *γе́ны* (151). **224** *γе́ты* (50), *γе́таγа, пры γе́тай* (17), *γе́ты* (103), *γе́ны γаршчо́к, γе́ну каро́ву* (151). **225** *γе́ты* (50), *γе́таγа, γе́тай* (17), *γе́ты, γе́ны, γе́тыйа* (103), *γе́ны, γе́ты* (121). **226** *γе́ты* (50), *йе́тъγа* (17), *γе́тыйа дамы́* (103), *γе́ны* (121). **227** *γе́та, γе́тый, йе́тый* (50), *пры γе́тай* (17), *γе́та* (37), *γе́тыйа* (103), *γе́ный* (121), *γ'е́такаγа, γ'е́тыйи* (зв. т.). **228** *γе́ты* (50), *пры γе́тъй* (17), *γе́тыйа дамы́* (103), *γе́ны* (121), *γе́ну* (96). **229** *γе́тый* (50), *на γе́тый, на γе́ный* (17), *γе́ты, γе́тыйи брыγа́ды* (103), *γе́ны* (121), *на γе́най* (37), *γ'е́таму*

кóн'ику (зв. т.). **230** *ɣéты* (50), *ɣéткай* (17), *ɣéты, ɣéны* (121). **231** *ɣéты* (50), *ɣéтъɣа, пры ɣéтъй* (17), *ɣéтыйа дамы́* (103), *ɣéны* (121). **232** *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéтъɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéтыйа, ɣéныйа* (103), *ɣéны* (121), *ɣéтак* (зв. т.). **233** *ɣéта* (50), *ɣéтаɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéтыйа, ɣéныйа* (103), *ɣéны* (121). **234** *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéнаɣа, йéтаɣа* (17), *ɣéны* (121). **235** *ɣéны, ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, пры ɣ'éтай* (17), *ɣéтыйа, ɣéныйа* (103), *ɣéны* (121). **236** *ɣéтый* (50), *ɣéтъɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéтыйа, ɣéныйа* (103), *ɣéны* (121). **237** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, ɣéтак* (17), *ɣéтыйа, ɣéныйа браты́* (103), *ɣéны* — у значэнні «той» (121), *ɣéны двор* (103). **238** *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéтаɣа, ɣéтай* (17), *ɣéтыйа* (103). **239** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, на ɣéтай* (17), *ɣéты, ɣéны z'éц'и* (103), *ɣéны* — у значэнні «той» (121), *ɣéтул'к'и* (60), *ɣéну с'астрý* (103). **240** *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéтаɣа, на ɣéтай* (17), *ɣéтыйа* (103), *ɣ'éны* — калі прадмет знаходзіцца далей (121), *ɣ'éта* (25), *ɣ'éны, ɣéткуйу* (131). **241** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéты, ɣéны* (103), *ɣéны* (121). **242** *ɣéты* (50), *пры ɣéтай* (17), *ɣéтыйа* (103), *ɣéный* (121). **243** *йéты* (50), *йéтаɣа, на йéтай* (17), *ɣéты, йéта* (103), *з ɣéнтул' идý, ɣéны б'ех* (зв. т.). **244** *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéтаɣа, пры ɣéнай* (17), *ɣéты, ɣéны* (103). **245** *ɣéны* (50), *пры ɣéтай* (17), *ɣéта хáта* (103), *ɣéны* (121). **246** *ɣéты* (50), *пры ɣéтай* (17), *ɣéта хáта* (103), *ɣéны* (121). **247** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéта хáта* (103), *ɣéны* (121). **248** *ɣéты, ɣéны* (50), *ɣéтаɣа, ɣéнаɣа, пры ɣéтай, пры ɣéнай* (17), *ɣéтыйа, ɣéныйа саz'úбы* (103), *ɣéны* (121). **249** *ɣéты* (50), *ɣ'éтаɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéты брыɣáды* (103), *ɣéны* (121). **250** *ɣéны, ɣéты* (50), *ɣéтаɣа* (17), *ɣéты, ɣéны* (103). **251** *у ɣéтай, у ɣéнай* (17), *ɣéтыйа, ɣéны* (103), *ɣéны* (121). **252** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, пры ɣéтай* (17), *ɣéтыйа* (103), *ɣéны* — у значэнні «той» (121). **253** *пры ɣéтай* (17), *ɣéтыйа брыɣáды* (103), *ɣéны* (121). **254** *ɣéнай* (17), *ɣéтыйа брыɣáды* (103), *ɣéны* (121). **255** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, ɣéтай* (17), *ɣéтыйа брыɣáды* (103), *ɣéны* — той (121). **256** *ɣéтаɣа, ɣéтай* (17), *ɣéтыйа с'óлы* (103). **257** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, ɣéтай* (17), *ɣéны* (121). **258** *ɣéтъɣа, пры ɣéтъй* (17), *ɣéтыйа* (103). **259** *пры йéтый, штó йта зы бáлыўства* (17), *йéта, йéтый* (103). **260** *ɣéты, йéты* (50), *ɣéтаɣа, пры ɣéтъй* (17), *ɣéтыйа* (103), *ɣ'éны* (121). **261** *ɣéты* (50), *ɣéтъɣа* (17), *ɣéтыйа* (103), *ɣéты* (121). **262** *ɣéты* (50), *ɣéтъɣа* (17), *ɣéныйа* (103), *ɣéны* (121). **263** *ɣéны* (50), *ɣéныɣъ, пры ɣéнъй* (17), *ɣéны* (121). **264** *ɣéны* (50), *ɣéтъɣъ, пры ɣéтъй* (17), *ɣéны, ɣéты* (103). **265** *пры ɣéтъй* (17), *ɣéны* (121). **266** *ɣéтъɣа* (17), *ɣéты* (103), *ɣéты* (121). **267** *ɣéты* (50), *ɣéтыɣа, пры ɣéтъй* (17), *ɣéты* (103). **268** *ɣéны* (50), *ɣéтъɣъ, пры ɣéтъй* (17), *ɣéны* (121). **269** *пры ɣéтъй* (17), *ɣéны* (121). **270** *ɣéты* (50), *ɣéтъɣа, пры ɣéтъй* (17), *ɣéтыйа* (103). **271** *ɣéты* (50), *у ɣéтай* (17), *ɣéтыйа* (103). **272** *ɣéтъɣъ* (17), *ɣéтыйь брыɣáды* (103). **273** *ɣéты* (50), *на ɣéтай* (17), *ɣéты хáты* (103). **274** *ɣéты, ɣéтак'и* (50). **275** *ɣ'éты* (50), *на ɣ'éтъй* (17), *ɣéты хáты* (103). **276** *ɣéты* (50), *ɣéтыɣа* (17). **277** *ɣéты* (50), *ɣéты* (103), *ɣéты* (121). **278** *ɣéты* (50), *ɣéтаɣа, éтаɣа, на ɣéтай* (17), *ɣéты, éты* (103). **279** *ɣéты кут, éты хаз'áйин* (103), *ɣéты* (121). **280** *ɣéты* (50), *ɣéтъɣа, пры ɣéтъй* (17), *ɣéты* (103). **281** *ɣéты* (50), *ɣéтъɣъ, пры ɣéтъй* (17), *ɣéты дом* (103), *ɣéты* (121). **282** *ɣéты,*

йеты (50), *γетъγа, пры γетъй* (17), *γеты* (103), *γены* (121). **283** *γеты* (50), *γетаму, пры γетъй* (17), *γетыйа z'айчаты* (103), *γены* (121). **284** *γеты* (50), *пры γетый* (17), *γеты* (103). **285** *γеты* (50), *пры γетый* (17), *γетый* (103). **286** *γеты* (50), *пры γетым* (17), *γеты* (103). **287** *γеты* (50), *γеты* (103), *γены* (121). **288** *γеты* (50), *пры γетый* (17), *γеты* (103). **289** *γеты* (50), *пры γетай* (17), *γеты* (103). **290** *йетъγа, пры γетъй* (17). **291** *γеты* (50), *γетаγа* (17), *γеты* (103). **292** *йетый* (50), *с йестым z'елам* (17), *йетый двор* (103). **293** *йетаγа, на йетай* (17), *йетый* (103), *йетый* (121). **294** *γету* (50), *йетый* (17), *йетый* (103). **295** *йеты* (50), *йетый* (103). **296** *йеты* (50), *з йестаγа* (17), *йеты, γ'еты кон'и* (103), *γены* (121). **297** *йета* (50), *йетыγа, пры йетъй* (17), *йета, йетыйа* (103). **298** *йетый* (50), *йетыγа, пры йетуй* (17), *йетый* (121). **299** *йетый* (50), *йетый* (17), *йетыйа* (103). **300** *йетый* (50). **301** *γеты* (50), *йетыйа, γетыйа* (103), *γеты, γ'еты, йеты* (121). **302** *йета* (50), *йетаγа* (17), *йетый* (121). **303** *йетый* (50), *γетъγа* (17), *γ'етыйа* (103). **304** *йетаγа* (17), *йетый мал'иц, йеты грошы* (103). **305** *йеты* (50), *йетаγа* (17), *йетыйа л'асы* (103). **306** *йеты* (50), *γетъγа, γетъй* (17), *γеты* (103). **307** *γеты* (50), *γетъγа, γетаγа, пры γетай* (17), *у γетый* (86), *γеты* (121), *γеты* (103). **308** *йеты* (50), *γетъγа* (17), *йеты хаты, йету хату* (103). **309** *йеты* (50), *γ'етыйа* (103). **310** *йеты двор* (103). **311** *γеты* (50). **312** *γеты* (50), *γетъγа, йетыγа* (17). **313** *γеты, γетый* (50), *γетъγа* (17), *γета* (37), *γетыйа* (103), *γета* (121). **314** *γеты* (50), *γетаγа* (17), *γеты* (121), *γеты* (103). **315** *γеты* (50), *γетъγа* (17), *γетыйа* (103). **316** *йетый* (50), *йетыγа* (17), *йетыйа* (103), *йетый* (121). **317** *йеты* (50), *γетыγа* (17), *γеты* (121). **318** *γеты* (50), *γетаγа, пры γетъй* (17), *γетак* (37), *γетый* (103). **319** *пры γетай* (17). **320** *йетый* (50), *йетыγа* (17), *йетыйа* (103), *йетый* (121). **321** *йеты* (50), *йетыγа* (17), *йетыйа* (103), *йетый* (121). **322** *γетаγа, пры γетъй* (17). **323** *γетъγа, пры γетъй* (17), *етый двор, етыйа дворы* (103). **324** *йетый* (50), *пр'и йетый* (17), *йетыйа дворы* (103). **325** *γеты* (50), *пр'и γетый* (17), *γетыйа* (103). **326** *йеты* (50), *йетыγа, у йетуй* (17), *γетыйа* (103). **327** *γеты* (50), *γетаγа, йетъй* (17), *γетыйа* (103). **328** *йетый* (50), *йетъγа, пры йетъй* (17), *йетыйа* (103). **329** *йеты* (50), *на йетай* (17), *йеты сан'и* (103). **330** *йетый* (50), *йетыγа, пр'и йетый* (17), *йетыйа* (103). **331** *йетый* (50), *йетыγа* (17), *йетыйа* (103). **332** *йетый* (50), *йетыγа* (17), *йетыйа* (103). **333** *йетый* (50), *йетыγа, пры йетый* (17), *йетыйа* (103). **334** *етый* (50), *йетыγа* (17), *йетыйа* (103). **335** *йетый* (50), *йетыγа* (17), *йеты дом* (103). **336** *етый* (50), *пр'и йетый* (17), *етыйа* (103). **337** *йетый* (50), *йетыγа* (17), *йетый* (103), *йетый* (121). **338** *йетый* (50), *йетыγа* (17), *йетыйа* (103). **339** *пр'и γ'етый* (17), *йетыйа* (103). **340** *пр'и йетый* (17), *йетыйа* (103). **341** *γеты, пры γетай* (17). **342** *йето* (50), *γето с'ено* (17). **343** *γета* (50), *γетаγа, γетаγо, γетуй* (17). **344** *з γетай* (50), *пры γетуй* (17). **345** *γеты* (50), *γетаγо* (17), *γеты хаты* (103), *γеты* (121). **346** *γетыйа* (103). **347** *γеты* (50), *γета, пры γетуй* (17), *γетыйа* (103). **348** *γеты* (50), *γетаγо* (17), *γетыйа* (103). **349** *γеты* (50), *γетаγо, пры γетуй* (17), *γеты* (103). **350** *γеты* (50), *γетаγа, пры γетуй* (17), *γетыйа кон'и* (103), *γеты* (121).

351 *уéты* (50), *пры уéтай* (17). **352** *уéтыйа уанýчы* (50), *уéтаγо, на уéтай* (17), *уéта* (37), *уéтыйа* (103). **353** *уéты* (50), *да уéтай* (17). **354** *уéты* (50), *пры уéтай* (17), *уéты кон'* (103). **355** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéта хáта* (103). **356** *уéто* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103). **357** *уéты* (50), *уéтыйа* (103). **358** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéты* (103). **359** *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **360** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103). **361** *пры уéтай* (17), *уéтыйа* (103). **362** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéты* (103). **363** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéты* (103). **364** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéты* (103). **365** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéты* (103), *уéты* (121). **366** *уéты* (50), *уéтаγо* (17). **367** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103). **368** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéты дом* (103), *уéты* (121). **369** *уéты дамы́* (103). **370** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéтуй* (96), *уéдакай* (зв. т.), *уéтыйа* (103). **371** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103). **372** *уéты* (50), *пры уéтай* (17), *уéдак'и* (103). **373** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103), *уéты* (121). **374** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **375** *уéты* (50), *уéтаγо* (17). **376** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103), *уéты* (121). **377** *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103). **378** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéты* (103). **379** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа* (103). **380** *уéты* (50), *у уéтых* (17), *уéтыйа* (103). **381** *пры уéтай* (17), *уéты* (103). **383** *уéтаγо* (17), *уéты* (103). **384** *уéтаγа* (17), *уéты* (121). **385** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéты* (103). **386** *пры уéтай* (17), *уéтыйа* (103). **387** *уéтаγо* (17). **388** *уéты* (50), *уéтаγо* (17). **389** *уéты* (50), *пры уéтай* (17), *уéтыйа карóвы* (103). **390** *уéтаγа* (17), *уéты* (103). **391** *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103), *уéнны* (121). **392** *уéты* (50), *пры уéтай* (17), *уéты* (103). **393** *уéтаγо* (17), *уéта* (37), *уéтыйа* (103). **394** *уéдак, уéтаγа* (37), *уéтыйа* (103). **395** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **396** *уéтум* (50), *уéтай* (17), *уéтайе* (103), *уéты* (121). **397** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103), **398** *уéто, у уéтум, уéты* (50), *з уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **399** *уéто* (50), *уéтаγо* (17), *уéтыйа хáты* (103). **400** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **401** *уéто, з уéтым, у уéтум* (50), *уéтыйа* (103). **402** *уéтуй* (17), *уéдака* (37), *уéта в'óска* (103), *уéны* (121). **403** *уéты* (50), *уéтыйа* (103). **404** *уéта* (50), *уéтаγа* (17), *уéтакайа, уéты* (37), *уéтыйа* (103), *уéты, йéты* (121). **405** *з уéтаγо, уéту* (50), *уéтуй* (17), *уéтых* (37), *уéту z'аўчы́ну* (103). **406** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **407** *уéтай* (17), *уéты* (37), *уéтыйа* (103). **408** *уéты* (50), *над уéтай* (17), *уéтыйа* (103). **409** *уéты* (50), *уéто* (17), *уéтыйа садé* (103), *уéты* (121). **410** *уéты* (50), *уéты хáты* (103). **411** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **412** *уéтуй* (17), *уéтыйа* (103). **413** *уéто* (17), *адуéтул'* (37), *уéты* (103), *уéты* (121). **414** *уéты* (50), *уéтаγо* (17), *уéты дом* (103), *уéны* (121). **415** *уéто* (50), *пры уéтай* (17), *уéтыйа* (103). **416** *уéты, уéта* (50), *пры уéтай* (17), *уéты* (103). **417** *уéтуй* (17), *уéтыйа* (103). **418** *уéто* (50), *уéтаγа* (17), *уéты хлóп'ац* (103). **419** *уéто* (17), *уéдак* (37), *уéтыйа* (103), *уéдак'и* (121). **420** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **421** *уéтаγа* (17), *уéты* (121). **422** *на уéтуй* (17). **423** *уéты* (50, 17). **424** *уéты* (50), *уéтам* (17), *уéта, дауéтул'* (37), *уéто z'иц'á* (103). **425** *уéтаγо* (17), *уéты* (121). **426** *уéтыйа* (103). **427** *уéта* (103). **428** *уéты* (50), *уéтаγа* (17), *уéтыйа* (103). **429** *уéнай*

(17), *үéнаүа* (37), *үéныйа* (103), *үéны* — у значэнні «той, дальні», *үéты*— у значэнні «бліжні» (121). **430** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéты* і *үéны л'ес* (103), *үéны* (121). **431** *үéтай* (17), *үéта* (37), *үéтыйа сталы́* (103), *үéны* (121). **432** *үéты* (50), *үéты* (37), *үéтыйа* (103). **433** *үéты* і рэдка — *үéны* (103), *үéны* (121). **434** *үéнаүа, үéдак* (37), *үéты, үéныйа* (103). **435** *үéтаму* (17), *үéтыйа* (103), *үéны* (121). **436** *үéтачы, үéтыйа* (50), *үéтаүо* (17), *үéтуй* (37), *үéтыйа кн'ı́ү'и* (103), *үéты* (121). **437** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéны* (121). **438** *үéты* (50), *үéтыйа* (103). **439** *үéты* (50), *үéтак* (17), *үéтыйа ʒ'айча́ты* (103), *үéны* (121). **440** *үéто* (50), *үéтыйа* (103). **441** *үéты* (50), *үéто* (17), *үéтыйа* (103). **442** *үéтуй, үéдак'ийа* (50), *үéтаүа* (17), *үéтыйа* (103). **443** *үéты, үéны* (50), *үéтай* (17), *үéдак* (37), *үéтыйа ц'в'аты́* (103). **444** *үéтай* (17), *үéтых* (37), *үéтыйа* (103), *үéны* (121). **445** *үéты* (50), *үéтай* (17), *үéтыйа* (103), *үéты* (121). **446** *үéты* (50), *үéтай* (17), *үéты* (121), *үéтыйа* (103). **447** *үéты* (50), *үéтыйа калхо́зы* (103), *үéты* (121). **448** *үéты* (50), *үéтаүа* (17). **449** *үéты* (50), *үéтаүо* (17), *үéтыйа* (103). **450** *үéты* (50), *үéтай* (17), *үéты брыүа́ды* (103). **451** *үéто* (50), *үéтуйу ха́ту* (103). **452** *үéдак'и* (50), *үéтаүо* (17), *үéта* (37), *үéтайа* (103). **453** *пры үéтай* (17), *үéтыйа ха́ты* (103), *үéдак'и, үéты* (121). **454** *үéтым, үéдак'и* (50), *на үéтуй* (17), *үéтыйа ха́ты* (103). **455** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéтыйа стаү'ı́* (103). **456** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéты* (37), *үéты дом* (103). **457** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéтуйу* (86). **458** *үéты, үéта, за үéтым* (50), *үéтаүо* (17), *үéтыйа* (103). **459** *үéтай* (17), *үéтыйа б'ераү'ı́* (103), *үéдак'и, үéты* (121). **460** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *адүéтул'* (26), *үéта жы́та* (119), *үéтыйа* (103). **461** *үéтаүо* (17), *үéта* (37), *үéта, үéтыйа* (103). **462** *үéта, үéдаку* (37), *үéтыйа* (103). **463** *үéты, үéны* (50), *үéтаүа* (17), *үéны* (121), *үéтайа* (103). **464** *үéны* (50), *үéтаүа* (17), *үéны* (37), *үéты* (103). **465** *үéты* (50), *пры үéтай* (17), *үéтыйа* (103). **466** *үéты, үéны* (50), *үéтаүа* (17), *үéны* (121). **467** *үéны, үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéты ʒ'ирва́н* (103). **468** *үéты* (50), *үéтаүа, үéнаүа* (17), *үéты брыүа́ды* (103), *үéны* (121). **469** *үéты* (50), *на үéтым* (17), *үéтыйа с'ц'éны* (103), *үéны* (121). **470** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéтыйа* (103). **471** *пры үéтай* (17), *үéтыйа* (103). **472** *йéты* (50), *йéтаүа* (17), *йéтыйа* (103). **473** *үéты* (50), *на үéтуй* (17). **474** *үéты, үéны* (50), *на үéтуй* (17). **475** *йéты* (50), *йéтаүа, пры йéтуй* (17), *йéтыйа ʒ'éц'и* (103), *йéты* (121). **476** *үéны* (50), *үéнаүа* (17), *үéтыйа* (103). **477** *з йéтаүа, йéты, за йéту, за үéта, үéта* (50), *үéтаүа, йéстаүа* (17). **478** *үéты* і *йéты* (50), *үéтаүа, үéтыйа* (103). **479** *йéты* (50), *у йéтуй* (17), *йéтыйа* (103). **480** *үéны, үéты* (50). **481** *йéтаүа, пры йéтакай* (17), *йéта, йéтак* (121). **482** *үéта, үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéтыйа* (103). **483** *йéты* (50), *на éтуй* (17), *éты* (10), *йéтыйа* (103). **484** *үéты, éты, йéты* (50), *пры йéтуй* (17), *үéта* (37), *йéтакум* (18), *йéта* (69), *йéтыйа* (103). **485** *үéны, үéты* (50), *үéны* (121), *үéтыйа* (103). **486** *үéтаүа, үéтак* (17), *үéны* (121), *үéтыйе* (103). **487** *үéты, йéтакай рабо́ты* (50), *пры үéтуй* (17), *үéты* (103). **488** *үéтаүа, йéтуй* (17), *үéтыйа* (103). **489** *йéты* (50), *йéтаүа, пры үéтуй* (17). **490** *үéтаүа* (17), *на үéтай* (126), *үéты* — ү фарынгальнае з нязначным змякчэннем

(103). **491** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéтыйа м'ашк'í* (зв. т.), *γéтыйа* (103). **492** *γéты, йéтых* (50), *йéта* (83), *да γéтайе γрýшы* (86), *γéтайе ц'ал'á* (103). **493** *γéты* (50), *γéтаγо* (17), *γéта тóйе сáмайе* (142), *γéтум, на γéтакум* (85). **494** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *у γéтум* (85), *γéтыйа* (103). **495** *γéты* (50), *йéтаγа, пры γéтуй* (17), *на γéтай* (126), *γéтак* (зв. т.), *γéты* (121), *γéтыйа* (103). **496** *γéты* і *γéны* (50), *γéтаγа, пры γéтуй* (17), *ад γéтай* (86), *γéны* (121). **497** *γéдак'и* (50), *γéтаγо* (17), *γéтыйе* (103). **498** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *з γéстым* (37), *у γéтай* (23), *γ'éты* (121), *γ'éты* (103). **499** *γéтаγа* (17), *γéны, γéты* (50), *γéтыйа* (103). **500** *γéты* (50), *γéтаγо* (17). **501** *γéтаγа* (17), *γéтак* (37), *γéтуй* (126), *γéты* (103). **502** *γéты, γéта, éты* (50), *γéтаγа, γéтуй* (17), *γéтыйа* (103). **503** *γéты* (50), *у γéтаγа* (17), *з γéтайê* (86), *γéтыйа* (103). **504** *пры γéтай* (17), *γéтыйа хаты* (103). **505** *γéты* (50), *γéтаγа пры γéтай* (17), *даγéтул'* (37), *γéту* (103). **506** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéты* (103). **507** *γéты* часам і *γéны* (50), *γéтаγа* (17), *γéтайе* (37), *γéны* (121), *γéты, γéны* (103). **508** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéты* (103). **509** *γéты, γéстый* (50), *γéтыγа* (17), *γéты* (121). **510** *éты, йéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéта* (37), *з йéстак'им* (85), *γéтыйа* (103). **511** *γéты, γéтаγа* сустракаецца і *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *йéты* (103). **512** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéты* (103). **513** *йéты, йêта* (50), *йéтаγа* (17), *з йéтым'и* (88), *йéты* (103). **514** *йéты* (50), *йéстаγа, йéтаγа* (17), *йéтуйу* (103). **515** *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **516** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **517** *йéтакум, ик йéтым, йéты* (50), *йéтаγа* (17), *за йéту хáту* (103), *йéты* (103). **518** *йéта* (17), *йéта хáта* і *γéта хáта* (103). **519** *у йéтаγа* (17), *з йéстай дачкóй* (103). **520** *γéты, éты* (50), *éтаγа* (17), *йéтыйа хáты* (103). **521** *йéта, йéтайа* (50), *йéтаγа* (17), *йéты кóн'и* (103). **522** *γéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéты* (103). **523** *йéта, йéты* (50), *йéтыйа карóвы* (103), *йéты* (121). **524** *йéты* (50), *на γéтай* (17), *йéты, γéты* (103). **525** *йéту* (50), *пры γéтай* (17), *йéтыйа хáты* (103). **526** *пры йéтай* (17), *йéты* (103). **527** *γéты* (50), *γéтай* (17), *γéта* (103). **528** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **529** *йéты* (50), *γéтаγа, йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103), *йéты* (121). **530** *йéтайа* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **531** *γéта, йéта* (50), *пры γéтай, γéта, йéта* (17), *γéтыйа, йéтыйа* (103). **532** *γéты, йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéты і йéтыйа* (103), *з' йéтым* (121), *йéты, γéты* (103). **533** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéты брыγáды* (103), *йéны* (121). **534** *йéты* (50), *на йéтай* (17), *йéты брыγáды* (103), *йéны* (121). **535** *йéты, йéтак, на йéтуй* (50), *пры йéтуй* (17), *йéтыйе трактары/сты* (103). **536** *йéты* (50), *йéнаγа, на йéтай* (17), *йéтыйь хлóпцы* (103), *з йéстайу* (121). **537** *γéты* (50), *γéтыγа* (17), *γéтыйа* (103). **538** *γéты* (50), *γéтыγа* (17), *во γéтк'ийа* (86), *γéты* (121), *γéтыйа* (103). **539** *γéты* (50), *γéтыγа* (17), *γéтыйа* (103). **540** *γéты* (50), *γéтаγа* (17). **541** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéтыйа* (103). **542** *γéты* (50), *γéтыγа* (17). **543** *γéты* (50), *γéтыγа* (17), *γéтыйа* (103). **544** *γéты* (50), *γéтаγа, γéтый* (17). **545** *γéты* (50), *γéтаγа* (17). **546** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéтаγа* (37), *γéты дом* (103). **547** *γéтаγа* (17), *γéту z'арéўн'у* (103). **548** *па γéтаму* (50), *γéтай* (17), *γéтыйа* (103). **549** *γéты* (50), *йéтаγа, йéтай* (17), *γéтыйа* (103). **550** *γéты, γéта* (50),

пры йётай (17), *γётайа* (103). **551** *γёты, йёты* (50), *пры йётым* (17), *γётыйа* (103). **552** *γётаγа* (17), *ётыйа* (103). **553** *ёта* (50), *пры йётай* (17), *γёты, йёты* (103), *γёны, γёты* (121). **554** *йёты* (50), *γётай* (17), *йётаγа* (121). **555** *γётаγа* (17). **556** *γёты* (50), *γётыйа брыγáды* (103), *γёты* (121), *γётыйа* (103). **557** *йёты* (50), *γётаγа* (17), *γётыйа* (103). **558** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *γётыйа* (103). **559** *γёты* (50), *ётаγа, ётай* (17), *γётайе* (103). **560** *γётай* (17), *йётыйа* (103). **561** *ёта* (50), *ётаγа* (17), *йётыйа* (103), *йёны хлоп'ац* (121), *йёту* (103). **562** *йёты* (50), *йётаγа, пры йётай* (17), *γёты* і *γённы* (121), *γёны, йёты* (103). **563** *γётаγа* (17). **564** *йёты* (50), *йётаγа, йётай* (17), *йёты, йётуйу* (103). **565** *йёты* (50), *пры йётай* (17), *йётыйа сады́* (103), *йёты* (121). **566** *йёта* (50), *йётаγа* (17), *йёты* (103). **567** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *γётыйа* (103). **568** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103), *йёты* (121). **569** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *γёты стоγ* (103). **570** *йёты* (50), *пры йётай* (17), *йётыйа* (103). **571** *γёны, γёты* (50), *γётыγа* (17). **572** *γёты* (50), *γётыγа* (17). **573** *γ'ёты, γёты* (50), *γётыγа, йётый* (17), *γёты* (37), *йётай, йёту* (86). **577** *γёты* (50), *γётый* (17). **578** *γёты* (50), *γётыйа, йётый* (17), *γётыйа* (103). **579** *йёты* (50), *γётыγа* (17), *йётыйа* (103). **580** *γёты* (50), *γётыγа* (17). **581** *γёты, йёты* (50), *γётыγа* (17). **582** *γёты* (50), *γётыγа* (17), *йётый* (86), *γётк'им, йётк'им* (85), *йёту* (103). **583** *γёты, йёты* (50), *γётыγа* (17), *йёту* (103). **584** *γёты* (50), *γётаγа, йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **586** *йёты* (50), *йётыйа* (103). **587** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *γётыйа* (103). **589** *γётаγа* (17), *γётыйа* (103). **590** *йётый* (50), *пры йётуй* (17), *йётыйа бр'иγáды* (103). **591** *йёты* (50), *пры γётай* (17), *γётыйа брыγáды* (103). **592** *пр'и γётуй* (17), *йёты бр'иγáды* (103). **593** *йёты, γёты* (50), *йётаγа* (17), *γёты, йёты* (103). **594** *йёты брыγáды* (103). **595** *γёты* (50), *γётаγа* (17). **596** *йёты* (50), *йётъγа* (17), *йётыйа* (103). **597** *γётый* (50), *пры γётай* (17), *γёта* (103). **598** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа кóн'и* (103), *йёта* (121). **599** *ёты* (50), *пры ётай* (17), *йётыйа брыγáды* (103). **600** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *йётыйа брыγáды* (103). **601** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *γётыйа* (103), *γёны* (121), *йётыйа* (103). **602** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *γётыйа брыγáды* (103). **603** *йёты, γёты* (50), *йётаγа, γётаγа* (17), *йётыйа, γётыйа* (103). **604** *йёты* (50), *γётаγа, пры йётай* (17), *йёты* (103). **605** *йётый* (50), *пр'и ётый* (17), *йётыйа* (103), *йётый* (121). **606** *γётыйа хáты* (103). **607** *йёты* (50), *ётыγа* (17), *йётыйа* (103). **608** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа* (103), *йётый* (121). **609** *γёты* (50), *пры γётай* (17), *йётый* (103). **610** *ёты* (50), *ётаγа, ётай* (17), *йётыйа* (103), *йётый* (121). **611** *йётый* (50), *пры йётай* (17), *йёта* (103). **612** *ётый* (50), *ётаγа, пры ётай* (17), *йёты* (103), *йётай* (121). **613** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа брыγáды* (103). **614** *йётый* (50), *пр'и йётый* (17), *йётыйа* (103). **615** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётый* (103). **616** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётый* (103). **617** *ётый* (50), *ётыγа* (17), *йёты* (103), *йётый* (121). **618** *йётыγа* (17), *йётыйа* (103). **619** *γётый* (50), *йётыγа, пр'и йётый* (17), *йётыйа* (103). **620** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *йётый* (103). **621** *γётыγа, пр'и йётый* (17), *йётыйа* (103). **622** *йёты* (50), *γётыγа, пр'и γётуй* (17), *йётыйа* (103). **623** *йётыγа* (17),

йётыйа (103). **624** *γётыйа* (103). **625** *γётый* (17), *γёты брыγáды* (103). **626** *пр'и йётай, йётыγа* (17), *йётыйа* (103). **627** *йёты* (50), *йётыγа* (17), *γ'ёты двор* (103), *йёты* (121). **628** *йёты* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа, йёты* (103). **629** *йёты* (50), *γётаγа* (17), *йётыйи* (103). **630** *γёты* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа* (103). **631** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **632** *йёты* (50), *γётаγа* (17), *йёты двор* (103). **633** *йётый* (50), *пр'и йётай* (17), *йётыйа* (103). **634** *йётый* (50), *пр'и йётый* (17), *йётыйа бр'иγáды* (103). **635** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа* (103). **636** *йётый* (50), *пр'и йётуй* (17), *йётыйа* (103). **637** *йёты* (50), *γётаγа* (17). **638** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *γёты брыγáды* (103). **639** *йётыγа* (17), *йётыйа* (103). **640** *γётаγа* (17), *йётыйа* (103). **641** *йётыйа* (103). **642** *йёты* (50), *йётыγа* (17), *йётый* (103), *йёта* (121). **643** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа* (103), *йётый* (121). **644** *йёты* (50), *пры γётай* (17), *γётыйа* (103). **645** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа* (103), *йётый* (121). **646** *йёты* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа* (103), *йётый* (121). **647** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йётыйа* (103), *йётый* (121). **648** *йёты* (50), *пры ётый* (17), *йётыйа* (103). **649** *йётый* (50), *йётыγа* (17), *йёта* (103). **650** *йётый* (50), *пр'и йётъй* (17), *йётыйа* (103). **651** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103). **653** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γёты брыγáды* (103). **656** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γёты* (103). **661** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётый* (103). **664** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γёты хáты* (103). **665** *γётый* (50), *пры γётуй, γётый* (103). **666** *γётыйа в'йшн'и* (103). **667** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *γёны* (121). **668** *γёты* (50), *γёдак'и* (17). **669** *γёты* (50), *γётаγа* (17). **670** *γёты, γёто* (50), *γётаγо* (17), *γётыйа брыγáды* (103). **671** *γёты* (50), *γётаγо* (17). **672** *γёты* (50), *пры γётай* (17), *γётыйа* (103). **673** *пры γётай* (17), *γёты* (103). **674** *γёты* (50), *γёны* (121). **675** *γёты* (50), *γётаγо* (17), *γёты* і *γётыйа* (103). **676** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γёты* (103). **677** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103). **678** *γёты* (50), *γётаγо* (17), *γётыйа* (103). **679** *γёты* (50), *γётаγо* (17), *γётыйе* (103). **680** *γёты* (50), *γётоγо* (17). **681** *γётоγо* (17). **682** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103). **683** *γётый* (50), *γётоγо* (17). **684** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103). **685** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103). **686** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γёты брыγáды* (103). **687** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103). **688** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётой двур* (103). **689** *γётой* (50), *γётоγо* (17), *γёты брыγáды* (103). **690** *γётоγо* (17), *γётой, γёты брыγáды* (103). **691** *γётоγо* (17), *γётый, γёты брыγáды* (103). **692** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётый дв'ир, γёты брыγáды* (103). **693** *γётой* (50), *γётуγо* (17), *γётой, γёты брыγáды* (103). **694** *γётой, γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётый* (103). **695** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётой дв'ир, γёты брыγáды* (103). **696** *γётой* (50), *γётоγо* (17), *γёты брыγáды* (103). **697** *γётой* (50), *γётоγо* (17), *γёты брыγáды* (103). **698** *γáты* (50), *γётоγо, пры γáтой* (17), *γáтей дв'ир, γáты брыγáды* (103). **700** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γёты хáты* (103). **701** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётой* (103). **702** *ёты* (50), *γётоγо* (17), *γётой, γёты хáты* (103). **703** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётой, γёты хáты* (103). **704** *γётуγо* (17), *γётый, γёты хáты* (103), *γётый* (121). **705** *γётуй* (17), *γёты* (121). **706** *γёты* (50), *γётаγо* (17), *γёты, адγётул'* (37),

үéтайо с’ало́ (103), *үéты* (121). **707** *үéтаүа* (17). **708** *үéта* (50), *үéты үот, үéтыйа хáты* (103). **709** *үéты* (50), *үéтаүо* (17), *үéтыйа хáты* (103). **710** *үéтуй, йéтуй* (17), *үéты* (103). **711** *үéты* (50), *үéтаүо* (17), *үéтык, з үéтайе* (37), *үéтыйе* (103). **712** *үéтаүа* (50), *үéтуй* (17), *үʼéту* (37), *үéтыйе* (103). **713** *үéты, үéта* (50), *үéтаүа* (17), *үéты* (121), *үéтыйе* (103). **714** *үéты* (50), *үéтаүо* (17), *үéты* (103). **715** *үéты* (50), *пры үéтой* (17), *үéта* (103). **716** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтыйе zʼéцʼи* (103), *үéты* (121). **717** *на үéтой* (17), *үéты* (37), *үéтыйе хáты* (103). **718** *үéтыйе үру́џы* (103). **719** *үéты* (50), *үéтаүа* (17), *үéты хáты* (103). **720** *үéтой* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой, үéтыйе хáты* (103). **721** *үéто* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой, үéтыйа хáты* (103). **722** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтыйа* (103). **723** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтайа хáта* (103). **724** *үéтой* (50), *үéтоүо* (17), *үéты хáты* (103). **725** *үéты* (50), *үéтоүо* (17). **726** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéты хáты* (103). **727** *үéтый* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой* (103). **728** *үáтой* (17), *үáто* (37), *үáты сталы́* (103). **729** *үéтой* (50), *үéтоүо* (17), *үéты* (37), *үéтой, үéты хáты* (103). **730** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой, үéты ко́ны* (103), *үéты* (121). **731** *үéты, үéто* (50), *үéтокоүо* (17), *үéты сыны́* (103). **732** *үéтоүо* (17), *үéтыйе хáты* (103). **733** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéты хáты* (103). **734** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéты хáты* (103). **735** *үéтой* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой, үéты хáты* (103). **736** *үéтъй* (50), *үéтъй* (17), *үéтъй, үéты хáты* (103), *үéндъй* (**121**). **737** *үéтой* (50), *үéтого* (17), *үéты хáты* (103). **738** *үéты* (50), *на үéтой* (17), *үéтый* (37), *үéты хáты* (103). **739** *үéты* (50), *үéтоүо* (17). **740** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтыйи хáты* (103). **741** *үéтый* (50), *на үéтой* (17), *үéтаку* (37), *үéты хáты* (103). **742** *үʼéты* (50), *үéтуй* (17), *үéтыйа* (103), *үéты* (121). **743** *на үéтуй* (17), *үéдака, үéта, үéтыйа* (37), *үéтыйа үу́сʼи* (103). **744** *үʼéты* (50), *үʼéтоүо* (17), *үéтыйа* (103), *үʼéты* (121). **745** *үêты* (50), *үʼéтаүо* (17), *үéты* (103). **746** *на үéтуй* (17), *үéтыйа* (103). **747** *үéдак* (37). **748** *үéты* (50), *үéтуй* (17), *үéтыйа хáты* (103), *үʼéто* (121). **749** *үéты* (50), *у үéтуй* (17), *үéтыйа* (103). **750** *үéты* (50), *на үéтуй* (17), *үéтак* (37), *үéтыйа* (103). **751** *үéтыйа, үéты* (50), *үéтаүо* (17), *үéтыйа* (103). **752** *үéто, у үéтуй* (50), *үéтаүо* (17), *үéтыйа* (103), *үʼéто* (121). **753** *үéты* (50), *на үéтой* (17), *үéтыйа* (103). **754** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтыйе* (103). **755** *үéтой* (17), *үéтыйе* (103). **756** *үéты* (50), *үéтаүо* (17), *үéты, үе* (103). **757** *үéты* (50), *үéтоүо* (17). **758** *үéты, үéны, үéтакайа* (50), *үéтоүо* (17), *үéтакой* (37), *үéтыйе хáты* (103). **759** *үéтаүо* (17), *үéтайа* (103), *үéты* (121). **760** *үéты* (50), *у үéтуй* (17), *үéтта* (37), *үéтыйа хáты* (103). **761** *үéтайу* (50), *үéтой* (17), *үéтыйа* (103). **762** *за үáтойу* (17), *үéтыйа* (103). **763** *үéтоүо* (17), *үéтыйе* (103). **764** *үéтыйе* (103). **765** *пры үéтой* (17), *үéта* (37), *үéты дом* (103). **766** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *з үéстойи прычы́ны* (103). **767** *үéтой* (50), *па үéтый* (103). **768** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой двор* (103). **769** *үéтый* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой дом* (103). **770** *үéтый* (50), *үéтоүо* (17), *үéтой дéʼир* (103). **771** *үéтый* (50), *үéтоүо* (17). **772** *үéты* (50), *үéтоүо* (17), *үéтыйе* (103). **773** *үéтой* (50), *үéтоүо* (17), *үéтый* (103). **774** *йéты, йéсты* (50), *үéтаүа, йéтаүа, йéстаүа* (17), *йéтаүо* (37), *йéтыйе* (103).

775 *уéты* (50), *йéтаүа* (17), *уéтак* (89), *уéты* (103). **776** *уéтаүо* (17), *уéтым'и* (37). **777** *уéты* (50), *уéтаүа, у у'éтуй* (17), *уéтайе* (23), *уéтыйе* (103). **778** *уéтаүо, уéто* (17), *уéтакойе* (56), *уéтайе* (103). **779** *уéты* (50), *уéтаүо* (17), *уéтак'и* (45), *уéты* (121), *уéты двор* (103). **780** *уéто, уéно* (50), *уéты, уéтаүо* (17), *уéты* (103). **781** *йéты* (50), *йéтаүо* (17), *йéтыйе* (103). **782** *уéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéта* (37), *уéтыйе* (103), *йéты* (121). **783** *уéты* (50), *уéтаүо* (17), *уéтака* (83), *уéтыйа* (103). **784** *уéты, з уéстым* (50), *на уéтум* (17), *йéтака, на йéтум* (85), *уéты* (103). **785** *уéто* (50), *уéтаүо* (17), *уéто* (103). **786** *уéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéтыйа* (103). **787** *уéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéтыйа* (103), *уéты* (121). **788** *уéты* (50), *уéтаүо* (17), *на уéтай* (103), *уéты* (103). **789** *уéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéты* (37), *уéтыйа хáты* (103). **790** *уéты* (50), *на уéтуй* (17), *уéты* (37), *уéтыйа хáты* (103). **791** *уéты* (50), *уéтай* (17), *уéтак* (37), *уéтыйе* (103). **792** *уéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéтыйа* (103), *уéты* (121). **793** *уéто* (50), *уéтаүо* (17), *уéтыйа* (103). **794** *уéты, у'éты* (50), *уéтоүо* (17), *уéтыйа* (103). **795** *уéты* (50), *уéтуй* (17), *йéтоүо* (37), *уéтыйе хáты* (103), *уéты* (121). **796** *уéтыйе* (103). **797** *éты* (50), *у'éтай* (17), *уéтыйе хáты* (103). **798** *уéты* (50), *уéтой* (17), *йéтыйе* (103), *уéты* (121). **799** *йéты, уéто* (50), *уéтоүо* (17), *уéто* (37), *йéтыйе* (103). **800** *йéтыйе, у'éтайе* (50), *у'éто, йéтул'к'о* (17), *у'éтыйе, йéтул'ко* (103). **801** *на уéтым, уéты, уéстайе вýлк'и* (50), *уéтоүо* (17), *уéтыйе* (103). **802** *уéты* (50), *пры уéтой* (17), *уéто* (37), *уéты* (103). **803** *уéты* (50), *уéтоүо* (17). **804** *уéты* (50), *пры уéтой* (17), *уéтыйе хáты* (103). **805** *уéты* (50), *уéтоүо* (17), *уéтыйе хáты* (103), *уéты* (121). **806** *уéты* і *éты* (50), *у'éтоүо* (17), *уéтайа* (103). **807** *уéты* (50), *уéтоүо* (17), *уéтыйе* (103). **808** *уéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéты карóвы* (103). **809** *у'éты* (50), *уéтоүо* (17), *уéтыйе хáты* (103), *уéны* (121). **810** *уéты* (50), *уéтоүо* (17), *уéта* (103), *уéты;* вельмі рэдка гавораць *у'éты* (121). **811** *уéтой* (50), *уéтоүо* (17), *уéтыйе* (103). **812** *уéты* (50), *уéтоүо* (17), *уéтыйе* (103). **813** *уéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéтыйе* (103). **814** *уéтаүа* (17), *уéтыйе* (103), *йéты* (121). **815** *йéты* (50), *йéтаүа* (17), *уéты хáты* (103). **816** *у йéту, éты* (50), *йéтаүа* (17), *йéты* (121). **817** *пры йéтай* (17), *йéты хáты* (103). **818** *йéты* (50), *уéтаүо, уéтай, йéтай* (17), *йéтыйе л'ýz'и* (103). **819** *йéты, éты* (50), *йéтаүо* (17), *йéтыйе* (103). **820** *йéты* абазначае агульнае паняцце, *йéсты* — больш канкрэтнае (50), *йéтаүа* (17), *йéтыйа* (103). **821** *йéты, йéто* (50), *уéтаүо* (17), *йéтыйе* (103). **822** *йéты* (50), *уéтаүо* (17), *йéты хáты* (103), *уéты, йéты* (121). **823** *йéты, éты* (50), *йéтаүо* (17), *йéтыйе хáты* (103). **824** *на йéтай, да йéтаүо, éтых* (50), *з йéстаүо* (17), *йéтыйе* (103). **825** *пры у'éтуй* (17), *йéтыйе нóчы* (103). **826** *éтай* (17), *йéтыйе* (103), *йéты* (121). **827** *йéтаүа* (17), *уéта* (37), *йéтыйе* (103). **828** *у'éты, йéты, уéты* (50), *пры уéтай* (17), *йéтыйе* (103). **829** *йéты* (50), *уéтаүо, йéтаүо* (17), *йéтыйе* і *йéты* (103). **830** *йéты* (50), *у йéтуй* (17), *йéтыйе хáты* (103). **831** *йéты* (50), *уéтаүо* (17), *йéтыйе хáты* (103), *йéты* (121). **832** *йéты* (50), *уéтаүа* (17), *уéдак* (37), *йéты* і *йéтыйе* (103). **833** *йéты* (50), *уéтаүа* (17), *йéтыйе* (103). **834** *йéтай, йéтым, йéта* (50), *йéтым* (17), *уéтыйе* (103). **835** *йéты* (50), *уéтаүо*

(17). **836** *йéты, γéты* (50), *на γéтуй* (17), *йéтыйе* (103). **837** *γéты, йéты* (50), *γéтаγо* (17), *йéтыйе* (103). **838** *йéты* (50), *йéтоγо* (17), *йéты хáты* (103). **839** *йéты* (50), *йéтъγо* (17), *йéты* і *йéтыйе* (103). **840** *γ'éты* (50), *γéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **841** *γéты, йéты* (50), *éтоγо* (17), *éтыйе* (103). **842** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйе* (103). **843** *йéты* (50), *γéнаγа* (17), *γéто* (37), *γéтыйе* і *йéтыйе* (103), *γéты, йéты* (121). **844** *γéты, йéты* (50), *γéтаγо* (17), *γéтыйе* і *йéтыйе* (103), *γéты, йéты* (121). **845** *γ'éтый* (50), *йéтыйе* (103). **846** *йéты, γéты* (50), *γéтоγо* (17), *йéтыйе* (103). **847** *йéты* (50), *йéто* (17), *йéтыйе* (103). **848** *йéтый* (50), *на йéтой* (17), *йéтыйе* (103). **849** *γéтаγа* (17), *γéтыйе* (103). **850** *йéты* (50), *йéтоγо* (17), *йéтыйе* (103). **851** *γéты, éты* (50), *γéтоγо* (17), *γéтыйе* (103), *γéты* (121). **852** *йéты* (50), *йéтоγо* (17), *йéтыйе* (103). **853** *йéты* (50), *йéтоγо* (17), *йéтыйе* (103). **854** *éтыйа* (103). **855** *йéты* (50), *к йéтаму* (17), *йéтыйа* (103). **856** *γéты* (50), *γéты* (103). **857** *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéтыйа* (103). **858** *йéта* (50), *γéтаγа* (17). **859** *γéты* (50), *γéты* (103). **860** *γéтыйа* (103). **861** *пры γéтай* (17). **862** *йéтыйа, γéта* (50), *γéтаγа* (17), *воц'éтыйа* (103). **863** *йéтаγа* (17), *γéты хáты* (103). **864** *γéты* (50), *на γéтай* (17). **865** *γéта* (50), *γéта* (103). **866** *γéтай* (17), *γéты* (103). **867** *йéтаγа* (17), *γéта* (37), *йéтыйа, йéтакайа* (103). **868** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **869** *γéты* (50), *γéтай* (17), *γéты* (121). **870** *γéты* (50), *γéтаγа* (17). **871** *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *йéтыйе* (103). **873** *γéтаγа* (17), *γéты* (103). **874** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **875** *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103), *йéты* (121). **876** *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéтыйа хáты* (103). **877** *йéты* (50), *γéтаγа, пры йéтай* (17), *йéты* (121). **878** *γéты* (50), *γéтаγа, пры γ'éтай* (17), *йéтыйа* (103). **879** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйе* (103). **880** *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **881** *éтаγа* (17), *йéтыйа* (103), *йéты* (121). **882** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **883** *éты* (50), *γéтаγа, пры йéтай* (17). **884** *γéты* (50), *γéтаγа, пры γéтуй* (17), *йéтыйа* (103). **885** *йéты* (50), *йéтаγо* (17), *йéтыйе* (103). **886** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйе* (103). **887** *йéты* (50), *йéтаγо* (17), *γéтыйа* (103). **888** *йéты* (50), *γéтаγо* (17), *γéтыйе, йéтыйе* (103). **889** *йéты* (50), *йéтуй* (17), *йéтыйа* (103). **890** *йéты* (50), *йêтаγа* (17), *йéтыйе хáты* (103). **891** *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *йéтыйе* (103), *атйéтул'* (121), *йéтыйе* (103). **892** *йéты* (50), *γéтыйе* (103). **893** *γéты хáты* (103). **894** *йéты* (50), *йéтыγа* (17), *йéты хáты* (103). **895** *йéтаγа* (17), *йéта* (103). **896** *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *йéты хáты* (103). **897** *йéты* (50), *γéтаγа, пры йéтай* (17), *йéту* (103). **898** *з йéтай* (50), *йéтыйа* (103). **899** *йéты* (50), *йéтаγа* (17), *йéтыйа* (103). **900** *éты* (50), *éтаγа* (17), *йéтыйа* (103), *éнны* (121). **901** *éты* (50), *йéтыйа* (103), *éты* (121). **902** *йéты* (50), *йéтаγа* (17). **903** *йéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéтыйа* (103). **904** *йéты* (50), *γéтаγа, пры йéтуй* (17), *йéтыйа* (103), *йéты* (121). **905** *йéты* (50), *йéтаγа, пры γéтуй* (17), *йéтыйа* (103). **906** *йéты* (50), *йéтыйа* (103). **907** *йéты* (50), *йéтыйа* (103). **908** *γéтыйа* (103). **909** *на йéтым* (50), *пры йéтъй* (17), *γéтыйа* (103). **910** *γéты* (50), *γéтаγа* (17), *γéтыйа* (103). **911** *йéты* (50), *пры йéтъй* (17), *йéтыйа хáты* (103). **912** *йéты* (50), *пры*

йётай (17). **913** *γёты* (50), *йётыйа* (103). **914** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **915** *йёты, з йёстых* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **916** *γётаγа* (17). **917** *γ'ёты* (50), *γ'ётаγа* (17), *γ'ёты хåты* (103). **918** *йёты, йётаγа* (50), *йётыйа* (103). **919** *йёты* (50), *пры йётуй* (17), *йётыйа* (103). **920** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103), *йёты* (121). **921** *йёты* (50), *пры йётай* (17), *йёты двор* (103). **922** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *γётыйа* (103). **923** *йёты* (50), *йётаγа* (17). **924** *йёты* (50), *йёты* (17), *йётыйа* (103). **925** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **926** *йётаγа, пры йётай* (17), *йёты* (103). **927** *йёты* (50), *йётаγа, пры йётай* (17), *γётыйа* (103). **928** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йёты двор* (103). **929** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **930** *γёты* (50), *γётаγа* (17), *γётыйа* (103). **931** *йёты* (50), *йётаму, з' йёстаγа* (17), *γётыйа* (103). **932** *йёты* (50), *на йётам* (17), *йётыйа* (103). **933** *йёты* (50), *на йётай* (17), *йётыйа хåты* (103). **934** *йёты* (50), *пры йётай* (17), *йётыйа* (103). **935** *γёты* (50), *γётаγа* (17). **936** *йётаγа* (17), *γёты* (103). **937** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103), *йёты* (121). **938** *γёты, γ'ёта* (50), *γётаγа* — рэдка; *йётаγа* — часцей (17), *γёты, йёты* (103). **939** *йёта* (50), *ётаγа, пры йётай* (17), *йётыйа* (103). **940** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа, ц'ётыйа* (103). **941** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **942** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йётыйа* (103). **943** *йёты* (50), *йётаγа* (17), *йёты* (103). **944** *йёты, ц'ёты* (50). **952** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётый* (103). **954** *γётый* (50), *пры γётуй, γёты хåты* (103). **958** *γётак'и* (50), *γётыйи* (103). **959** *γёты* (50), *γётуйу* (17), *γёты хåты* (103). **960** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γёты хåты* (103). **961** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103). **962** *γётый, γётой* (50), *γётоγо* (17), *γёты* (103). **963** *γётый* (50), *γётоγо* (17), *γётой дв'ир* (103). **964** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётой стул* (103). **965** *γётой* (50), *γётоγо* (17), *γётый* (103). **966** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γёты* (121). **967** *γёто* (50), *γётаγо* (17), *γётой стол* (103). **968** *пры йётуй* (17), *γётой дом* (103). **969** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γёта* (103). **970** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётыйа* (103). **971** *γёты* (50), *пры γётуй* (17), *γётыйа* (103). **972** *йёты* (50), *йётой* (17), *йётыйе* (103). **973** *γёты,* часцей *γе* (50), *γётоγо* (17), *γётыйе* (103), *γе* — у значэнні «гэты»; *γёты* (121). **974** *γёты, ёты* (50), *γётоγо* (17), *γёты* (103), *γёты* (121). **975** *йёта* (50), *γётыйе, з йёстым'и* (103). **976** *йёты* (50), *йётоγо* (17), *γётуйу* (103). **977** *йёты* (50), *ётой* (17). **978** *йётый* (50). **979** *γ'ёты* (50), *γётоγо* (17). **980** *йёты, γёты* — вельмі рэдка (50), *γётаγо* (17), *йётыйе* (103). **981** *йёты, ёты* (50), *йётоγо* (17), *йёты хåты* (103). **982** *йёты* (50), *йётыйе* (103). **983** *γётой* (17), *йётыйе* (103). **984** *йёты* (50), *ётоγо* (17), *ётыйе* (103). **985** *йёты* (50), *пры йётой* (17), *йёты двор* (103). **986** *йёты* (50), *йётоγо* (17). **987** *γётой* (17). **988** *γёты* (50), *γётоγо* (17), *γётый* (103). **989** *йёты* (50), *йётоγо* (17), *йётыйе* (103). **990** *йёты* (50), *йётыйе* (103). **991** *йёты* (50), *пры йётой* (17), *ёты хåты* (103). **992** *γёты* (50), *пры γётай* (17), *ётыйа* (103). **993** *йёты* (50), *по йётом* (17), *йётыйе хåты* (103). **994** *йёты* (50), *йётыйе хåты* (103). **995** *йёты* (50), *йётоγо* (17), *йётыйе* (103). **996** *йёты, γёты* (50), *γёты* (103). **997** *йёты* (50), *йётыйа* (103). **998** *йёты* (50). **999** *йёты* (50), *йётай* (17), *ётыйе* (103),

йеты (121). **1000** *йеты* (50), *γётаγа;* рэдка — *ётаγа* (17), *γётыйа* (103). **1001** *воц'еты* (50). **1002** *йеты* (50), *йетоγо* (17), *йетыйе* (103). **1003** *йеты* (50), *йетоγо* (17). **1004** *йеты* (50), *йетаγо* (**17**), *йеты* (103). **1005** *йеты* (50), *йетоγо* (17), *йетыйе* (103). **1006** *γеты* (50), *γетаγа* (17), *йетыйе* (103). **1007** *йеты* (50). **1008** *йеты* (50), *йеты* (103). **1009** *йетыйе* (103). **1010** *ц'еты* (50), *γ'етаγа* (17), *йеты* (103), *от'ц'ета* (121). **1011** *йеты* (50), *йетоγо* (17), *йеты* (103). **1013** *йетыйе* (103). **1014** *йеты* (50), *γетаγа* (17), *γеты хаты* (103). **1015** *γеты* (50), *γетаγа* (17). **1016** *йеты* (50), *γетаγа* (17), *γетыйа* (103). **1017** *йеты* (50), *йетыйа* (103). **1018** *йеты* (50), *йеты* (103). **1019** *йеты* (50), *йетаγа* (17), *γетыйа* (103). **1020** *йеты;* рэдка — *γеты* (50), *йетаγа* (17), *йетыйа* (103). **1018** *йеты* (50), *йетаγа* (17), *йетыйа* (103). **1022** *йетаγа* (17), *йетыйа* (103). **1023** *йеты* (50), *йетыйе* (103). **1024** *йеты* (50), *йетаγа* (17), *йетыйа* (103). **1025** *йеты* (50), *йеты хаты* (103).

Карта № 50

ЗЫЧНЫЯ НА МЕСЦЫ МЯККІХ ГУБНЫХ „б“, „п“, „в“ У ПАЗІЦЫІ ПЕРАД „а“

Карта складзена на матэрыяле пытання № 56:

«Як вымаўляюцца губныя перад галоснымі **е, ё, я:**

...перад **я:** *рабяты* ці *рабйаты; жарабя* ці *жарабйа;* **вя***нуць,* **вйа***нуць* ці **ўя***нуць; дзе***вя***тае, дзе***вйа***тае* ці *дзе***ўйа***тае; пера***вя***сла, пера***вйа***сла* ці *пера***ўйа***сла...* **пяць** ці **пйа***ць;* **пят***ка* ці **пйат***ка;* **пят***ніца* ці **пйат***ніца;* **спя***ць* ці **спйа***ць*?»

Як сведчыць матэрыял, мяккія губныя «б», «п», «в» у пазіцыі перад „а“ па гаворках рэалізуюцца як [б'], [п'], [в'], як [бй], [пй], [вй (ўй)] ці [б'й], [п'й], [в'й]. Варыянты [бй]—[б'й], [пй]—[п'й], [вй]—[в'й]—[ўй] тэрытарыяльна строга не размяжоўваюцца, таму яны картаграфуюцца агульным знакам.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з усіх нас. пп., у якіх на месцы мяккіх губных перад „а“ адзначана спалучэнне «губны + j»: **358** *пйац', пйатка, п'ац', п'атка, раб'аты, жараб'а, в'ануц', z'ив'атайе.* **413** *п'атн'ицу, п'ац', жараб'а, жарабйа.* **449** *пйаты, пйац', п'атка, с'п'ац'.* **451** *п'ац', пйац'.* **453** *п'атн'ица, п'ац', жараб'ата, пйац'.* **454** *в'азац', пйац'.* **458** *пйац', п'ац', жараб'а.* **460** *пйатка, пйац', уўйаска, рабйаты, жарабйа, пйац'.* **461** *пйатым, пйац', пйатн'ицу, п'йац', п'йатым, п'йатн'ицу, п'ац', жараб'а.* **462** *пйац', спйац', рабйаты.* **486** *п'ац', ув'аска, п'атка, пйац', жараб'а, п'атн'ица, с'п'ац'.* **488** *пйац'.* **490** *ув'аска, п'ац', пйац', жараб'ата, в'ануц', с'п'ац', п'атка.* **491** *пйатка, пйац', рабйаты, жарабйа, вйануц', z'аўйаты, пйатн'ица, п'ац', сп'ац', п'атка.* **492** *пйац', п'ац', п'атка.* **493** *п'йац', паўйал'и, п'йатка.* **495** *жарабйатка, пйаты, пйатка, пйатн'ица, z'евйатайе, вйануц'.* **496** *пйац', увйаска, пйатн'ица, рабйата, жарабйата, вйануц', z'аўйатайа, пйатн'ица, на пйатку, п'атка, п'ац'.* **497** *увйаска, пйац', пйатка, пйатн'ица.* **498** *пйац', рабйата, жарабйа, z'еўйатайе, пйатка, пйатн'ица, сп'ац'.* **499** *пйатка, пйац', жарабйа, уйануц', z'еўйатайе.* **500** *пйац', увйаска,*

пйáтка. **501** *пйац', пйáтка, апйáц', z'аўйáты, z'ераўйáны, рабйáты, жарабйá.* **502** *пйáтка, пйац', рабйáты, жарабйá, уйáнуц', z'еўйáтайе, пйáтн'ица, спйац'.* **503** *пйац', пйáтн'ица, ув'áска.* **516** *п'ац', ув'áска, п'áтка, пйáтка.* **528** *раб'áты, жараб'á, z'ав'áтайа, жарабйá.* **530** *п'ац', пйац', п'йáтн'ица.* **535** *z'еўйáты, жарабйá, пйац', пйáтка, сп'ац'.* **536** *пйац', z'ав'áты, зв'áл'и.* **553** *у пйáтн'ицу.* **556** *жарабйá, раб'áты, жараб'á, в'áнуц', z'ив'áтайа, п'ац', п'áтка, п'áтн'ица, с'п'ац'.* **566** *п'ац', с'п'ац', жарабйá, жараб'áты, в'áнуц', z'ав'áтайа, п'áтка.* **571** *пйац', бул'б'áн'ик, прыв'áзка.* **652** *жырыб'йé, в'éнут, дыв'éтый, пйет', п'éтныц'а.* **653** *жырыб'á, в'áнут, дыв'áте, п'йат', сп'ат.* **654** *реб'áта, жырыб'é, в'йéнут, дывéте, перывécла, пйет', пйéтн'ица, сп'ет'.* **655** *спйат', рыбйáта, в'йáнуты, дывйáте, пйат', пйáтка, пйáтныц'а.* **658** *жырыбйá, вйáнуты, дыв'áте, пйат', пйáтныц'а, спйат'.* **659** *дывéте, пйéтныц'а, пйет'.* **660** *жырыбйá, вйáнуты, пйáтныц'а, дыв'áте, п'áтка.* **661** *жырыбйá, вйáнут, дывйáте, пйáтка, пйат'.* **662** *рыбйáта, жырыбйá, вйáнут', пйат', пйáтка, пйáтныц'а, дыв'áте, сп'ат'.* **663** *пйат', жырыб'á.* **664** *пйат', в'áнуты, дыв'éте, пйáтка, пйáтныц'а.* **665** *пйат', вйáнут'.* **670** *жараб'йá, z'ав'áтайе, п'áтн'ица.* **675** *раб'áты, z'ив'áтайе, с'п'ац', в'йáнуц'.* **676** *реб'йáта, жереб'йá, в'йáжут', в'йáнуц'и, п'йац', п'йáтн'ица, сп'йат', п'йáта.* **677** *жереб'á, п'ац', п'áтн'ица, п'áтка, в'йáнут.* **678** *рабйáта, жарабйá, вйáнут, z'евйáтайе, пйáтка, пйац', пйáтн'ица, на пйац'é.* **679** *вйáнут, z'евйáты, жеребйáтко, пйац', пйáтка, с'пйац'.* **680** *ребйáта, жеребйá, вйáнут, z'евйáте, пйац', пйáтка, пйáтн'ица.* **681** *ребйáта, вйáнуц'и, пйац', спйат.* **682** *ребйáты, жеребйá, вйáнуц'и, пйац', пйáтка, пйáтныца, спйат.* **683** *рыбйáта, жырыбйá, вйáнут.* **684** *раб'йáта, жереб'йá, в'йáнуц', пйац', пйáтка, сп'йат.* **685** *ребйáта, вйáнут, пйац', пйáтн'ица, жеребйá.* **686** *вйáнут', дывйáтойе, пйат', спйат.* **687** *жеребйá, вйáнут, девйáтойе, пйат', спйат', пйáтныца.* **688** *жырыбйá, вйáнут', дывйáтойе, п'ат', сп'ат'.* **689** *в'йáнут', дыв'йáте, пйат', пйáтныц'а, сп'ат'.* **691** *жырыб'йá, в'йáнуты, дыв'áте, п'йат', п'йáтка, п'йáтныц'а.* **692** *п'áтка, пйáтн'иц'а.* **693** *жырабйá, дывйáта, пйáтныц'а, п'ат', п'áтка, сп'ат'.* **694** *жырыбйá, в'йáнуты, дыв'áте, пйáтн'иц'а.* **695** *жырыб'á, в'áнут, дыв'áтойе, п'ат', п'áтныц'а, сп'ат, пйáта.* **696** *п'йáтка, пйат'.* **697** *рыб'áта, пйáтка, дыв'áтойе, п'áтныц'а, сп'ат'.* **698** *жырыб'йé, в'йéнуты^{e}, дыв'йéте, п'йет', п'йéтныц'а, п'йéта, сп'ет'.* **699** *пйет', пйéтныц'а, жырыбйé, вйéнуты, дывйéте, пйет', пйéтныц'а, сп'ет'.* **701** *сп'ат', п'áтка, п'áтныц'а, жырыб'é, вйéнут', дыв'áтойе, пйéтка, пйéтныц'а, сп'ет'.* **702** *рыб'áты, жырыб'á, в'áнут', п'áтныц'а, сп'ат', в'йéнут'.* **703** *вйáнут', в'áнут', дыв'áте, п'ат', п'áтныц'а.* **704** *жырыбйá, вйáнут', дывйáтый, пйат', пйáты.* **709** *п'ац', пйац', п'áтн'ица, пйáтн'ица, жарабйá, уйáнуц', z'ав'áта.* **710** *пйац', пйáтн'ица, заўйáла.* **711** *жарабйá, вйáнуц', z'евйáто, п'ац', п'áтка, п'áтн'ица, с'п'ац'.* **712** *жарабйá, ребйáта, вйáнуц', пйац', п'áтка.* **713** *п'ац', ув'áска, п'áтка, жарабйá, уйáнуц', z'аўйáте, пйац', п'йáтн'ица, пйáтка.* **716** *в'áжытца, в'áн'е, жераб'á, п'ац', пйац', п'áтка, пйáтка, п'áтн'ица.* **717** *вйáжут, ребйáта, d'евйáты, пйац', спйац'.* **718** *ребйáта, z'евйáты, пйац', пйáтн'ица.* **721** *d'евйáты, ребйáта, пйац', в'йáнуц', пйáтка, жеребйá, дев'йáты, п'йац', п'йáтка, п'áтныца.* **723**

жерабйáта, вйáнуц'и, пйáтка. **724** *в'йáнут, дыв'áте, пйат', сп'ат', жеребйá.* **725** *жеребйáта, вйáнуц'и, девйáты, пйáтка.* **726** *ребйáта, пйе́тн'ица, пйет', сп'ет'.* **727** *жырыбйе́, вйе́нут', дывйе́тойе.* **729** *п'йац', пáтныца.* **730** *п'иет', в'иенуты, дыв'иетый, с'п'иет', пйатá.* **731** *у девйáтум, вйáжу.* **733** *п'йат', вйáнут'и, перев'йáска, пйáтка.* **734** *жыробйа̊, пйат', пйáтн'ица, повйáзаны, завйáў, пйетá.* **735** *дыв'áте, пйат', пйáтныца, сп'ат'.* **736** *девйáтъй, пйат', пйáтка, пйáтныц'а.* **737** *жырыбйáта, вйáнут, дыв'áтый, пйат', пйáтныца, сп'ат.* **738** *девйе́та, жеребйе́, пйет', пйáта.* **741** *д'ив'áтойе, п'ат', пйе́тн'ица, сп'ет'.* **742** *пйац', в'áнуц', z'ев'áты.* **743** *жарабйá, п'ац', пйáтн'ицу.* **744** *пйац', пйáты.* **745** *пйац', увйáска, пйáтка, ребйáты, z'еўйáты, z'ераўйáны.* **746** *паўйáло, пйáты, пйац', жарабйáтко, п'ац'.* **747** *пйац', вйáн'е, пйáты, жарабйáта.* **748** *жарабйá, вйáнуц', z'еўйáты, пйац', пйáтн'ица, пйáты.* **750** *z'ев'á-тайе, п'ац', п'áтн'ица, с'п'ац', пйац', пйáтн'ица, спйац'.* **751** *жарабйáта, вйáнуц', z'евйáты, пйац', пйáтка, спйац', пйáтн'ица.* **752** *жараб'áта, спйац', z'аўйáтайе.* **753** *п'ац', пáтн'ица, спац'.* **754** *пац', пáтн'ица, жа-рабйá, вйáн'е, пйáтн'ица, пйац', z'аўйáтайе.* **757** *жарабйá, вйáнуц', пйáтн'ица.* **758** *пйáц', пйатá, п'áтн'ица.* **759** *жоробйá, в'áнут, девйá-тойе, пйац', пйáтка, пйáтн'ица.* **760** *в'áнут', сп'ат', пйат', пйáта.* **761** *п'йац', z'ев'йáту.* **762** *пйат', жеребйá, пйáтка.* **763** *жереб'á, в'áнут', деўйáтейе, пйат', пйáтка, пйáтныца.* **764** *дыв'áтойе, вйáжа, п'áтн'ица, пйат', спйат', жеребйá, завйáла.* **765** *ребйáта, вйаз, пйáтн'ица, z'е́вйац'.* **766** *пйац', в'йáжем, жеребйá, п'йатá, п'йат', д'ерев'йáнайа.* **767** *пйетáк, завйажы́, пйац', реб'áта, жереб'á, в'áнуц', z'ев'а̊тойе, п'áтка, с'п'ац'.* **768** *вйáнут'.* **769** *пйат', увйáска, пйáтка, жереб'йá, в'йáжут', дерев'йáный, дев'йáта.* **770** *пйат', пйáтка, пйáтн'ица, вйáнут', дыв'áты, пйатá.* **771** *пйат', пйáтныца, п'áта.* **772** *жырыбйá, пйáты, пйáтныца.* **773** *пйац', жеребйáта, вйáнуты, дывйáтайа, пйáтка, пйáтныца, сп'ат'.* **774** *п'áтка, γаўйáда, жараб'áта, п'áтка, пйáтн'ица.* **775** *жарабйáта, прыўйазáў, z'ераўйáны, рабйáта, реб'áта, z'евйáтайе, z'ев'áтайе, пйац', спйац', пйáтн'ица.* **776** *пйац', пйáтка, жарабйáты, раб'áты, вйáнуц', сп'ац', пйáтн'ица.* **777** *пйáтка, пйáтн'ица, пйац', пйáтка, п'ац'.* **778** *пйац', z'ераўйáны, спйац', ўйáска, к'ипйáц', γоўйáдко.* **779** *ўйáжуц', пйац'.* **780** *пйац', пйáтка, рабйáты, жарабйá, ўйáнуц', z'еўйáты, пйáтн'ица.* **781** *на жарабйáц'и, завйáзвайуц', пйáтка, п'ац'.* **783** *завйáзвала, z'е́раўйáны, жарабйá, z'еўйáта, п'йáтка.* **784** *на-вйáжа, завйáзувац', жерабйáта, пйац', γавйáда, z'еўйáты, z'ерав'йáнайа, жераб'йá, пав'йáл'и, γаўйáда, п'йац', п'йáтка, п'йáтн'ица, сп'йац'.* **785** *жарабйá, вйáнуц', пйац', пйáтка, пйáтн'ица, спйац'.* **787** *раб'áты, в'áнуц', п'ац', пйац', п'áтн'ица, пйáтн'ица.* **789** *в'áнуц', z'ев'áты, пйац', пйáтн'ица, п'áта.* **790** *раб'áта, жараб'á, z'ев'áты, пйац', пйáтн'ица, с'п'ац'.* **791** *z'ев'áты, п'áты, жерабйá, в'áнуц', вйáнуц',' пйáтн'ица, пйáтка, спйац', п'етá.* **792** *реб'áты, п'ац', пйац'.* **793** *в'йáнуц'.* **794** *пйац', уўйáзка, пйáтка, ребйáта.* **795** *пйац', γовйáдо, жеребйá, вйáнуц', пйец'óм, пйáтн'ица, п'ац', прыв'áжаш, сп'ац'.* **796** *реб'áта, жарабйáта, z'еўйáта, пйац', пйáтка, пйáтн'ица, с'п'ац'.* **797** *р'еб'áты, z'ев'áты, п'áтка, п'áтн'ица, жеребйá.* **798** *пйац', γовйáда, завйáзвал'и.* **799**

п'ац', пйац', ребйата, завйала, спйац'. **800** *пйац', п'ац'еро, в'ажуц', ловйац'.* **802** *γовйада, z'евйаты, жеребйатко.* **803** *п'ац', жереб'а, реб'ата, в'ануц', z'ев'атоγо, п'йац', п'йатн'ица, с'п'ац', п'ата.* **804** *жеребйа, поўйануц', z'еўйаты, спйац'.* **805** *пйац', поспйац', опйац', свйато, пйатн'ица, жеребйа, z'евйатойе.* **806** *z'ев'атойе, пйаты, пйац', пйатн'ица.* **807** *вйануц', z'евйатойе, пйац', пйатка.* **808** *реб'ата, жеребйа, в'ануц', z'ев'атойе, п'ац', п'атн'ица, сп'ац'.* **809** *пйац', z'евйатайа, пйатка, пйатн'ица.* **810** *роб'йата, жораб'йа, в'ануц', z'ев'атойе, п'ац', п'атка, с'п'ац', п'атн'ица.* **811** *z'еўйаты, пйац', пйатн'ица.* **812** *ребйата, вйануц', пйац', пйатн'ица.* **814** *жарабйа, вйануц', z'аўйата, пйатка, пйатн'ица.* **815** *жарабйа, пйатн'ица, z'еўйатайе.* **816** *γаўйаz'ина, саўйала.* **817** *пйац', п'ац', раб'аты, жараб'а, в'ануц', п'ац', п'атн'ица, пйатн'ица.* **818** *жарабйа, γавйада, вйаску, пйац', п'атн'ица.* **819** *жарабйа, саўйало, пйац', пйатн'ица.* **820** *пйац', пйатка, пйатн'ица, вйануц', z'евйаты, рабйаты.* **821** *завйану, п'ац', пйац', п'атка.* **822** *реб'йата, жараб'йа, жараб'а, в'ануц', в'йануц'.* **823** *рабйата, пйац', саўйал'и, спйац', z'ераўйана, z'ев'аты.* **824** *пйац', уйазка, зав'азвал'и, заўйазаны.* **825** *реб'аты, жараб'а, в'ануц', пйац', пйатн'ица, спйац'.* **826** *прывйала, пйац', спйац'.* **827** *пйац', с'п'ац'.* **828** *пйаты, жараб'а, реб'аты, п'ац', пйац', п'атн'ица, с'п'ац'.* **829** *жарабйа, вйануц', п'ац', пйац', п'атн'ица, пйатн'ица.* **830** *пйац', пйатка.* **831** *жарабйа, пйац', п'ата.* **832** *рабйаты, жарабйа, вйануц', z'евйатойе, пйац', пйатка, спйац', пйатн'ица.* **833** *вйануц', z'евйатайе, пйатн'ица, пйатка.* **834** *пйатка, пйац', опйац'.* **835** *рабйаты, жарабйа, пйац', пйатка, спйац', пйатн'ица.* **836** *ребйата, ўйануц', z'еўйатайе, пйац', пйатка, с'п'йац'.* **837** *z'ев'атайе, пйац'.* **838** *жереб'а, z'ев'атойе, пйатка, пйац', п'атн'ица.* **839** *реб'йата, жереб'йа, z'ев'йаты, п'йац', пйатка, п'йатн'ица, с'п'ац'.* **840** *жереб'йа, z'еўйатайе, ўйануц', пйац', пйатка.* **841** *ребйата, жеребйа, вйануц', z'евйатойе, пйац', пйатка.* **842** *реб'йата, жеръб'йатко, z'ев'йатойе, п'йац', п'йатка, п'йатн'ица, с'п'йац'.* **843** *п'атн'ица, раб'ат, z'ев'атайе, пйац'.* **844** *жарабйа, z'ев'атайе, пйац', п'атн'ица.* **845** *жеребйа, вйануц', z'еўйатайе, пйац', пйатка, пйатн'ица.* **846** *жеребйатко, вйануц', z'евйато, пйац', z'ероўйанойе.* **847** *р'ебйаты, уйануц', z'еўйаты, пйац', пйатка, пйатн'ица, спйац'.* **848** *вйануц', жеребйа, z'ев'йатойе, пйац', пйатка, пйатн'ица.* **849** *п'атн'ица, ребйата.* **850** *жеребйа, уйануц', ребйаты, z'евйаты, заўйазан, пйац', пйатка.* **851** *ребйаты, жеребйа, вйануц', z'евйатайе, пйац', пйета, п'ета.* **852** *ребйата, жеребйа, вйалыйе, z'евйаты, пйац', пйатн'ица, спйац', п'ета.* **853** *п'йац', п'йатн'ица, прыўйазана, ўйан'е, жарабйа, γоўйаz'ина, жарабйа, с'п'ац'.* **856** *пйаты, пйатн'ица.* **862** *рабйатаў, жарабйа, пйац', в'ануц', z'ав'аты, жараб'а, п'атка.* **865** *пйатн'ица, спйац'.* **867** *пйац', п'атка, п'атн'ица, с'п'ац'.* **868** *z'ев'аты, ўйануц', жараб'а, пйац', пйатка, пйатн'ица.* **869** *жараб'а, жарабйа, z'евйатайе, z'ев'атайе, пйац', с'пйац', пйатн'ица, п'атн'ица.* **871** *раб'йата, ж'араб'йа, в'ануц', z'ев'аты, п'ац', п'атка, п'атн'ица, с'п'ац'.* **872** *жараб'а, уйануц', z'еўйатайе, п'атка, п'атн'ица, сп'ац'.* **874** *рыб'йаты, жараб'йа, в'ануц', z'ев'атайа, п'йац', п'йатка, п'йатн'ица, с'п'йац'.* **875** *z'евйатайа, вйануц', пйац', пйатка, пйатн'ица, спйац'.* **877** *z'евйа-*

тайа, вйа́нуц', п'ац', п'а́тка, п'а́тн'ица, с'п'ац'. **880** *жарабйа́, ўйа́нуц', z'еўйа́тайе, п'йац', пйа́тка, пйа́тн'ица, спйац'.* **882** *реб'йа́та, жереб'йа́, вйа́нуц', z'ев'а́тайе, п'ац', п'а́тка, п'а́тн'ица, сп'ац'.* **885** *вйа́нуц', ребйа́та, жарабйа́, жараб'йа́, п'йа́тка, п'йац', п'йа́тн'ица.* **887** *жарабйа́тко, пйа́тн'ица, рабйа́та, ўйа́нуц', z'ав'а́тайа, пйац', пйа́тка, с'п'йац'.* **888** *рыбйа́та, вйа́н'а*[е]*, z'ав'йа́таɣо, пйац', п'а́тн'ица, с'п'ац'.* **889** *в'а́нуц', z'ев'а́тайе, раб'а́ты, п'а́тка, п'ац', п'а́тн'ица, жарабйа́, вйа́нуц', z'евйа́тайе, п'йац', п'йа́тка, пйа́тн'ица, спйац'.* **891** *z'евйа́тайе, пйац', ўйа́нуц', z'евйа́ты.* **904** *раб'а́ты, жарабйа́ты, вйа́нуц', п'йац', пйа́тн'ицу, пйа́тка, с'пйац'.* **909** *z'евйа́тайа, спйац', пйац'.* **912** *раб'а́ты, жараб'а́, пйа́тн'ица, вйа́нуц', пйац'.* **913** *сп'ац', раб'а́ты, жараб'а́, в'а́нуц', ребйа́ты, жеребйа́, вйа́нуц', z'евйа́та.* **914** *ребйа́ты, жарабйа́, вйа́нуц', z'еўйа́тайа, пйац', пйа́тка, пйа́тн'ица, спйац', п'ац', с'п'ац'.* **918** *пйац', жараб'а́, z'ев'а́тайе, с'п'ац'.* **919** *рыбйа́та, вйа́нуц', z'еўйа́тайа, пйац', вйа́лы.* **920** *раб'а́ты, жараб'а́, в'а́нуц', z'ев'а́тайе, п'а́тка, п'а́тн'ица, жарабйа́, ўйа́нуц', z'еўйа́ты, пйац', пйа́тка, пйа́тн'ица, с'пйац'.* **921** *раб'а́та, в'а́нуц', пйац', пйа́тка.* **922** *в'а́нуц', раб'а́ты, пйац', пйа́тка, пйа́тн'ица, спйац'.* **923** *жарабйа́, в'а́нуц', z'ев'а́тайе, п'а́тн'ица, сп'ац'.* **938** *увйа́зка, пйа́тка, пйац', реб'а́та, z'ив'а́ты, паўйа́ла, паўйа́ска, п'ац', п'а́тн'ица, с'п'ац'.* **939** *п'ац', ув'а́зка, п'а́тка, з пйа́таɣа, з z'евйа́таɣа, прыв'а́заны, z'ераўйа́на.* **940** *рабйа́ты, z'еўйа́тайе, пйа́та, сп'ац', z'ев'а́тайе, п'ац', п'а́тн'ица.* **943** *пйац'.* **944** *в'а́нуц', пйац', сп'ац', п'йа́тн'ица.* **947** *дев'а́те, п'ат', пйа́та, п'а́тныц'а.* **948** *жырыбл'е́, в'е́нут', дыв'е́тайе, п'йет', п'йе́тныц'а, сп'ет'.* **950** *же*[ы]*рыбл'а́, девйа́тойе, пйат', пйа́тныц'а.* **951** *вйа́нут', жырыбл'а́, дыв'а́тойе, сп'ат', пйа́тныц'а.* **952** *жырыбйа́, вйа́нут', дывйа́те, пйат'.* **953** *рыбйа́ты, вйа́нуц', пйат', пйа́тка, спйат'.* **954** *жырыбл'а́, вйа́нут', дывйа́те, пйа́тка, пйат'.* **955** *пйа́тн'иц'е.* **956** *вйа́нут', пйат', пйа́тныц'а.* **957** *п'ет', п'ие́тныца, сп'ие́т.* **958** *пйат', дывйе́ты, п'е́тныца, пйац', пйет', п'ат', п'е́тныце, дывйе́ты, жеребйе́.* **960** *роб'а́ты, жырыб'а́, дыв'а́ты, пйат'.* **961** *в'а́нуты, пйат', дыв'а́ты, пйа́тныца, пйа́тка.* **962** *жырыбйа́, вйа́нуты, дывйа́те, пйа́тка, пйа́тныц'а, сп'ат.* **963** *пйат', пйа́тн'ица.* **964** *дев'а́ты, п'йа́тн'ица, рыбйа́та, жырыбйа́, вйа́нуты, пйат', пйа́тка, пйа́тныца.* **965** *рыб'а́та, жырыб'е́, вйе́нуты, дыв'е́те, п'йет, п'йе́тка, п'йе́тныц'а, с'п'ат'.* **966** *жеребйа́, z'евйа́ты, пйат', ребйа́та, вйа́нуц', пйа́тка, пйа́тн'ица, спйац'.* **967** *рыб'а́та, вйа́нут', пйат', пйа́тн'ица, спйат', пйа́тка.* **968** *дев'а́тойе, рыбйа́та, жеребйа́, вйа́нут', пйат', пйа́тка, пйа́тн'ица.* **969** *реб'а́та, жереб'а́, в'а́нуц', п'а́тка, п'а́тн'ица, пйац'.* **970** *жеребйа́, ребйа́ты, вйа́нуц', z'евйа́тайе, пйа́та, пйац', пйа́тка.* **971** *ребйа́та, жеребйа́, вйа́нуц', z'евйа́ты.* **972** *п'а́тка, z'евйа́ты, п'ац'.* **973** *раб'а́ты, жарабйа́, в'а́нуц', z'ев'а́тайе.* **974** *рыбйа́та, z'евйа́та, вйа́нут', вйа́жуц', пйат'.* **975** *прывйа́звайут', ребйа́та, жеребйа́, п'ат'.* **976** *ж'ер'ебйа́, вйа́нут', д'евйа́тойе, пйа́та.* **977** *вйа́н'е, в'а́н'е, д'ев'а́та, п'а́тн'ица, п'ат', пйа́та.* **978** *п'ат, д'евйа́ты, жереб'а́тко, пйат'о́рку, д'евйа́те.* **979** *жореб'йа́та, пйац', пйа́тка, спйац'.* **980** *вйа́нуц', пйа́тн'ица, z'евйа́тайа, z'еравйа́на, заўйа́звал'иса, сп'йац'.* Маладыя гавораць *пам'о́р, ав'о́с, z'ерав'а́на.* **981** *жеребйа́, вйа́нуц', z'еўйа́тойе, пйац', пйа́тка, пйа́тн'ица.* **982** *раб'а́ты, жараб'а́, в'а́нуц', z'ев'а́-*

тайе, п’ац’, п’атка, п’атн’ица, с’п’ац’, z’еўйаты, спйац’, пйац’. **983** *робйата, z’евйатайе, вйануц’, п’йац’, п’йатка, п’йатн’ица.* **985** *ребйата, жеребйа, вйануц’, z’евйатойе, пйац’, пйатка.* **986** *ребйата, жеребйа, в’ануц’, z’ев’атойе, п’ац’, п’атка, п’атн’ица.* **987** *робйата, вйануц’, пйац’, пйатн’ица, спйац’.* **989** *жеребйа, вйануц’, z’евйатойе.* **990** *вйажеш, пйатн’ицу, обвйазвала, жеребйа, п’ат’, пйат’, пйатка, п’атн’ица.* **991** *раб’аты, жараб’а, в’ануц’, z’ев’атайе, п’атка, п’атн’ица, с’п’ац’, пйац’, заўйазвайа, пйатн’ица.* **993** *пйатка, жеребйа, пйаткам’и, пр’ивйезав.* **994** *пйат’, опйат’, позвйазвал’и, вйанут’, д’евйаты, пйатка, вйезала.* **995** *в’ануц’, z’ев’атейе, п’атка, п’атн’ица, с’п’ац’, пйац’, ўйануц’, опйац’.* **996** *жараб’аты, чорв’ак, к п’атн’ицы, абйазанасц’, апйац’, пйац’, пйата.* **997** *раб’аты, в’ануц’, z’ев’атайе, п’ац’, пйац’, п’атн’ица, вйажуц’, пйатн’ица, ўйажа, повйазал’и.* **998** *рабйаты, жарабйа, вйануц’, z’еўйатайе, пйатка, с’пйац’.* **999** *ребйата, вйануц’, z’евйатейе, пйац’, пйатка, пйатн’ица.* **1001** *рабйата, жарабйа, уйануц’, z’евйатайе.* **1002** *рыб’ата, жераб’а, в’ануц’, z’ев’атейе, п’ац’, п’атка, с’п’ац’, z’ев’аты, в’ан’е, пйатн’ица, спйац’.* **1003** *пйац’, пйатн’ица.* **1004** *пйац’, пйатн’ица, пйаты, завйазавайецца, червйак.* **1006** *ребйаты, жараб’а, в’ануц’, z’ев’атайе.* **1007** *в’ануц’, раб’аты, п’ац’, в’йанут’, жеребйа, девйата, пйат’, пйатка, пйатн’ица, п’атн’ица.* **1008** *в’йан’е, п’йат.* **1009** *жарабйа, рабйата, пйац’, пйатн’ица, пйатка.* **1010** *вйануц’, z’евйатайе, пйац’, пйатн’ица, пйатка, спйац’, пйаты.* **1011** *раб’ата, в’ануц’, пйац’, пйатка, пйатн’ица, ребйаты, вйануц’, z’евйаты, пйатн’ица, спйац’.* **1012** *р’еб’аты, жереб’а, в’анут’, д’ев’атайе, м’ат’, п’ат’, п’атка, сп’ат’, девйаты, вйанут’, пйат’, пйатка, пйатныца.* **1013** *z’евйатайе, раб’аты, жарабйа, пйатн’ица, пйатка.* **1014** *рабйаты, жарабйа, вйануц’, z’еўйатайе, пйац’, пйатн’ица.* **1016** *вйануц’, z’евйатайе, пйац’, пйатка, пйатн’ица.* **1017** *вйануц’, пйац’, z’евйатайа, пйатка.* **1018** *вйануц’, в’ануц’, z’ев’атайе, п’ац’, пйац’, пйатка, пйатн’ица, сп’ац’, п’атка.* **1020** *рыб’ата, в’ануц’, z’ев’атайа, пйац’, пйатн’ица.* **1021** *раб’ата, уйануц’, z’евйаты, пйац’, пйатка.* **1022** *п’ац’, п’атн’ица, раб’аты, жараб’а, п’атка, жарабйа, z’евйатайе, пйац’, пйатка, пйатн’ица.* **1023** *жеребйа, вйан’е, z’евйаты, пйац’, п’йатка, пйатн’ица, спйац’.* **1024** *жараб’аты, в’ануц’, вйан’е, пйац’, п’атн’ица, с’п’ац’.* **1025** *паўйал’и, z’аўйаты, вйажуц’, пйац’, пйатка, пйатн’ица, сп’йац’.* **1026** *реб’ата, жереб’йа, вйануц’, z’евйатайе, пйаты, пйац’, пйатка, пйатн’ица, спйац’.* **1027** *раб’аты, z’евйаты, жараб’а, в’ануц’, пйатн’ица, ребйата, завйан’е, кракавйак, спйат, п’йат’, п’атн’ица, п’ата, пйатка.*

Карта № 51

ЗЫЧНЫЯ НА МЕСЦЫ МЯККАГА ГУБНОГА „м“ У ПАЗІЦЫІ ПЕРАД „а“

Карта складзена на матэрыяле пытання № 56:
«Як вымаўляюцца губныя перад галоснымі **е, ё, я:**
мя*та* ці **мйа***та;* **мя***са,* **мйа***са* ці **мня***са,* **ня***са;* **мяць** ці **мйаць**..?»

Вымаўленне мяккіх губных «б», «п», «в» перад [а] картаграфуецца на карце № 50.

Карта складзена на абмежаваным матэрыяле. У каментарыях з гэтай прычыны прыводзіцца матэрыял з усіх нас. пп., дзе адзначаны дыялектныя варыянты: **462** *м'йац'*. **491** *мйа́са, мйац'*. **493** *мйа́кка, мйа́са*. Перад ётавымі губныя змякчаюцца. **495** *мйа́та, мйа́са*. **496** *мйа́та, мйа́са, мйац'*. **497** *мйа́со, мйа́та*. **498** *мйа́са, м'йа́та*. **499** *мйа́са*. **500** *мйа́са, м'а́са*. **501** *мйа́са*. **502** *мйа́са, мйа́та, мйац'*. **503** *мйа́са*. **530** *мйа́са*. **534** *мйа́са*. **535** *мйа́са*. **536** *мйа́са*. **651** *м'а́та, мн'а́со, м'а́ты*. **652** *мн'е́со, мн'е́ты*. **653** *м'а́та, мн'а́со, мн'а́ты*. **654** *мн'е́ты, мн'е́со*. **655** *мйа́са, мн'а́ты, мйа́та*. **658** *мйа́та, мн'а́со, мйа́ты*. **659** *мн'е́та, мн'е́со*. **660** *м'а́та, мн'а́со, мн'а́ты*. **661** *мн'а́со, мн'а́та*. **662** *мн'а́та, мн'а́са, мн'а́ты*. **663** *мн'а́со, м'а́та*. **664** *мн'е́со, мн'е́та*. **675** *мйа́та, м'а́со, м'ац'*. **677** *мйа́та, мн'а́со*. **678** *мйа́та, мйа́со, мйац'*. **679** *мйа́со*. **680** *мйа́та, мйа́со*. **681** *мйа́со*. **682** *мйа́та, мйа́со*. **683** *Дымйа́н, мн'а́та, мн'а́со*. **684** *мн'а́та, мн'а́со, мн'ац'*. **685** *мн'а́та, мн'а́со, мн'а́ц'и*. **686** *мн'а́та, мн'а́со, мн'а́ты*. **687** *мн'а́та*. **688** *мйа́та, мн'а́са, м'а́ты*. **689** *мн'а́та, мн'а́со, мн'а́ты*. **690** *м'а́та, мн'а́са*. **691** *мн'а́та, мн'а́со, мн'а́ты*. **694** *мн'а́та, мн'а́со, мн'а́ты*. **696** *мйа́та*. **698** *мн'е́та, мн'е́со, мн'е́ты*[е]. **699** *мйе́та*. **702** *мн'е́со, мн'е́ты, мн'е́та*. **704** *мн'а́ты, мн'а́со, мн'а́тка*. **711** *м'а́та, мйа́со, м'а́со, м'ац'*. **712** *мйа́та, мйа́со, м'а́со*. **713** *мйа́та, м'йа́со, мйац'*. **717** *пл'емйа́н'н'ик, мйа́со*. **718** *комйа́к, пл'емйа́н'ик, мйа́чык*. **720** *мн'а́та, мн'а́со*. **721** *мн'а́та, мн'а́са*. **723** *помйа́та, мн'а́со, мн'а́ц'и. мн'асо, мн'а́ц'и*. **724** *м'а́та, м'а́со, мн'а́ты*. **725** *мн'а́са, мн'а́ц'и*. **726** *мн'е́со*. **727** *мн'е́та, мн'а́со*. **730** *мн'и͡е́со, мн'и͡е́та*. **731** *мйак'и́на*. **733** *мйа́та, мйа́со*. **734** *м'а́та, мн'а́со, мн'а́ккайа*. **735** *мн'а́ты, мн'а́со, мн'а́та*. **736** *мн'а́со*. **737** *мн'а́та, мн'а́со, мн'а́ты*. **738** *мн'е́со*. **741** *мн'а́та, мн'е́со*. **743** *мйа́со, м'а́са*. **744** *мйа́са*. **745** *мйа́со, мйа́та*. **746** *мйа́со*. **748** *мйа́та, мйа́со, памйа́ты*. **750** *мйа́та, мйа́со*. **751** *мйа́та, мйа́са, мйац'*. **752** *мйа́та, мйа́со, мйац'*. **754** *ма́та, ма́са, мйа́та, мйац'*, **755** *мйа́та, мйа́со, мйац'*. **758** *майта́, мйац'*. **759** *мйа́та, мн'а́со*. **760** *мйа́со*. **762** *мйа́со*. **763** *мн'а́со, м'а́ты, мн'аты*. **764** *мйа́со*. **766** *мйа́со, зом'йа́ў*. **768** *мн'а́со, мйа́со*. **769** *мйа́со, м'а́со*. **770** *мн'а́со, мйа́та, мйа́со*. **772** *мйа́та*. **773** *мйа́со, мйа́ты*. **774** *мйа́са*. **775** *мйа́са, м'а́са*. **776** *мйа́та, мйа́са, мйац'*. **777** *мйа́со, м'а́са, м'а́та*. **778** *мйа́кко, мйа́со, памйа́л'и*. **779** *мйа́со, мйа́γко*. **780** *мйа́со*. **784** *мйа́со*. **785** *мйа́та, мйа́са*. **787** *м'а́та, мйа́та, м'а́са, мйа́са*. **788** *мйа́со*. **790** *мйа́та, мйа́со*. **791** *мйа́та, мйа́со, мйац'*. **792** *м'а́са, мйа́са*. **793** *м'йа́со*. **795** *м'а́та, мйа́та, м'а́со*. **796** *мйа́та, мйа́со*. **798** *мйа́ккайа, мйа́со, мйа́та*. **804** *мйа́та, мйа́со, мйац'*. **805** *мйа́та, мйац'*. **806** *мйа́со*. **807** *мйа́та, мйа́со, мйац'*. **808** *м'а́та, мйаса*. **809** *мйа́со*. **810** *мйа́та, мйа́со*. **811** *мйац', мйа́со, мйа́та*. **812** *мйа́со*. **814** *мйа́та, мйа́са*. **815** *мйа́са, мйац'*. **816** *мйа́та, мйа́кка, мйа́са, м'а́та*. **818** *мйа́со, м'а́та, мйац'*. **819** *мйа́со*. **820** *мйа́са, мйа́та*. **821** *мйа́та, м'а́та*. **822** *мйа́та, м'а́та, м'йа́со, м'йац', м'ац'*. **823** *мйа́со, мйа́к'к'и*. **824** *мйа́со*. **825** *мйа́ты,*

м'аса, мйац'. **826** *мйаса.* **827** *мйасо.* **829** *м'ата, мйата, м'асо, мйасо.* **830** *мйасо.* **831** *мйасо, мйата.* **832** *мйаса, мйата, мйакк'и.* **833** *мйата, мйасо.* **835** *мйата, мйасо.* **836** *мйата, мйасо, мйац'.* **837** *м'асо, мйата.* **838** *мйата, мйасо.* **839** *м'ата, м'йасо, м'ац'.* **840** *мйасо, мйац'.* **841** *мйата, мйасо.* **842** *мйата, м'йасо.* **843** *м'йасо.* **844** *м'йасо.* **845** *мйасо, мйац'.* **846** *мйата, мйасо, м'аγкойе.* **847** *мйата, мйасо.* **848** *мйасо.* **849** *мйаса.* **850** *мйата, мйасо, мйац'.* **851** *мйата, мйасо, мйац'.* **852** *мйата, мйасо, мйац'.* **853** *м'йата, м'айсо, м'йац', змйаў бы, мйаўкац', мйакан'ку.* **856** *мйаса.* **865** *мйаса.* **868** *мйата.* **869** *мйаса, мйата, памйац', пам'ац'.* **871** *м'йата, м'йасо, м'ац'.* **874** *м'йата, м'йаса, м'йац'.* **875** *мйата, мйасо, мйац'.* **880** *мйата, мйаса, мйац'.* **882** *мйата, мйаса, м'ац'.* **885** *мйата, мйасо.* **887** *мйата, мйаса, мйац'.* **888** *мйасо, мйата.* **889** *м'йата, мйасо, мйац'.* **891** *мйата, мйасо.* **904** *мйата, мйаса, мйац'.* **912** *мйаса, мйац'.* **914** *мйата, мйаса, мйац'.* **918** *мйаса, мйац'.* **919** *мйата, мйаса.* **920** *мйата, мйаса, мйац'.* **921** *мйата, мйаса, мйац'.* **922** *м'ата, мйаса, мйац'.* **938** *мйаса.* **943** *мйаса.* **944** *м'аса, мйаса.* **947** *мн'ата, мн'асо, мн'аты.* **948** *мн'есо, мн'еты.* **949** *м'ета, мн'есо, мн'еты.* **950** *мн'атва, мн'асо.* **951** *мн'ата, мн'асо.* **952** *мн'ата, мн'асо.* **954** *мн'ата, мн'асо, мн'аты.* **955** *мн'ета, мн'есо.* **956** *мйатва, мн'аса.* **957** *мн'етва, мн'есо, мн'еты.* **958** *мн'ата.* **959** *м'ата, м'н'асо, м'ац'.* **960** *м'йата, м'йасо.* **961** *мйата, мйасо.* **962** *м'ата, мн'асо, мн'аты.* **963** *мйата, мн'асо.* **964** *мйата, мн'асо, м'йата, мйасо, м'н'аты.* **965** *м'н'ета, м'н'еса, м'н'еты.* **966** *мйасо, мйат'.* **967** *мн'ата, мн'асо.* **968** *мйата, мн'асо.* **970** *мйата, мйасо, мйац'.* **971** *мйата, мйасо.* **972** *мйасо.* **973** *мйата, мйаса.* **974** *мйата, мйасо.* **975** *м'асо, мйасом, мйакка.* **976** *мйасо, мйат'.* **977** *мйата, мйасо.* **978** *мйасо, мйата, мйат'.* **979** *мйата, мйасо.* **980** *мйата, мйасо, м'йаγка.* **981** *мйата, мйасо.* **982** *м'ата, м'асо, м'ац', мйата, мйац'.* **983** *мйата, мйасо.* **985** *мйата, мйасо, мйац'.* **986** *мйата, м'аса, м'ац'.* **989** *мйата, мйасо, мйац'.* **990** *зомйате, помйал'и, мйата.* **991** *м'ата, м'аса, м'ац', мйата.* **993** *мйата, мйасо.* **994** *мйата.* **995** *м'ата, м'аса, м'ац', мйата.* **996** *мйата, мйаса.* **997** *м'ата, м'аса, мйата.* **998** *мйата, мйасо, мйац'.* **999** *мйата, мйасо, мйац'.* **1001** *мйата, мйаса, мйац'.* **1002** *м'ата, м'аса, м'ац', мйата, мйасо, мйац'.* **1004** *мйасо, мйата.* **1007** *м'ата, мн'аса, мйач, мйасо.* **1008** *мйасо.* **1009** *мйац', мйаса.* **1010** *памйац', мйаса, мйац'.* **1011** *м'аса, м'ата, м'ац', мйата, мйасо, мйац'.* **1012** *мйата, мйасо, мйат'.* **1013** *мйаса, мйац', мйат'.* **1014** *мйата, мйаса, мйац'.* **1016** *мйата, мйаса, мйац'.* **1018** *м'ата, м'аса, м'ац', мйата.* **1020** *мйата, мйаса.* **1021** *мйата, мйаса.* **1022** *м'ата, м'ац', м'аса, мйата, мйаса, мйац'.* **1023** *м'ац', мйаса, мйата.* **1024** *мйаса, ɀ'амйанава, пл'амйан'ику.* **1025** *м'ата, мйата, мйаса, пам'йац'.* **1026** *мйата, мйаса, мйац', м'аса, м'ац'.* **1027** *мйата, мйаса, на мйаккум.*

Карта № 52

НАЯЎНАСЦЬ МЯККІХ ЦІ ЦВЁРДЫХ ГУБНЫХ [б], [п], [м], [в] У ПАЗІЦЫІ ПЕРАД „и“

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 57:

«Як вымаўляюцца зычныя, акрамя **д** і **т**, перад галоснымі **е, і** — мякка ці цвёрда:

в) перад **і**: *пабіты* ці *пабыты; віно* ці *выно; світка* ці *свытка; міска* ці *мыска; між* ці *мыж; піць* ці *пыць; мілы* ці *мылы; піва* ці *пыва..?*»

Карта складзена на абмежаваным матэрыяле, таму ў каментарыях прыводзяцца адказы з усіх нас. пп., у якіх адзначаны дыялектны варыянт — цвёрдыя губныя перад «**и**» **651** *побыты, в'инó, свытка, мыска, мылы.* **652** *побытый, вынó, мыска, пыты, мылый, пыво.* **653** *побытый, вынó, мыска, пыво.* **654** *побытый, мыска.* **655** *пыты, побытый, св'йтка, мыска.* **656** *пубыты, вынó, св'йтка, мыска, пыты.* **657** *пубыты, вынó, свытка, мыска, пыты, пыво.* **658** *побытый, вынó, мыска, пыты, мылый, пыво.* **659** *побытый, вынó, свытка, пыво.* **660** *побытый, вынó, свытка, мыска, пыты.* **661** *побытый, мыска, пыво.* **662** *побытый, вынó, свытка, мыска, пыты, мылый, пыво.* **663** *вынó.* **664** *побытый, вынó, свытка, мыска.* **665** *мыска.* **682** *побыты, вынó, в'инó, мыска, м'йска.* **683** *побытый, вынó, мыска, мылы, пыво.* **687** *побыты, вынó, свытка, мыска, пыты, пыво.* **688** *побытый, вынó, свытка, мыска.* **689** *побытый, вынó, свытка, мыска, мыж, пыты, мылый, пыво.* **690** *вынó, мыска.* **691** *побытый, вынó, свытка, мыска, мыж, пыты, мылый, пыво.* **692** *побытый, свытка, мыска.* **693** *пубытый, вынó, свытка.* **694** *мыска, мыло, побытый, вынó, м'йска, помыж, пыты, м'йлый, пыво, сывый.* **695** *побытый, мыска, пыво.* **696** *побытый, вынó, свытка, мыска, пыво.* **697** *побытый, вынó, мыска, пыво.* **698** *побы^{е}ты^{е}, вынó, свы^{е}тка, мы^{е}ска, помы^{е}м, пы^{е}ты^{е}, мы^{е}лы^{е}, пы^{е}во.* **699** *пыбытый, св'йтка, мыска.* **700** *побытый, вынó, пыва, мыска, мыты, пыты, мылый.* **701** *побéты, вынó, свéтка, мéска, мыж, пéте, мéлы* (мілы), *пéво.* **702** *побыты, вынó, мыска, мылы, пыво, свыта, сывый.* **703** *вынó, мыска, пыва.* **704** *пубытый, вынó, св'йтка, мыска, пыты, пыво.* **721** *побыты, вынó, свытка, пыво.* **724** *побыты, вынó, свытка, мыска, пыты, мылы, пыво.* **725** *поб'йты, в'инó, свытка, м'йска, п'иц'.* **726** *мыска, пыты, свытка.* **727** *вынó, свытка, мыска, пыты.* **730** *побытый, вынó, свытка.* **731** *свытка, свын'ам, копыца.* **732** *побыты, зробыты.* **734** *побыты, вынó, мыска, мыла, побыв у Пын'ску, пысáты.* **735** *побытый, вынó, свытка, мыска, пыты, мылый.* **736** *пыво, пыты, мыска, мылъй.* **737** *побытый, вынó, свытка, мыска, мылый.* **738** *вынó, побыты, мыска, свытка.* **739** *побыты, вынó, свытка, мыска, пыво.* **740** *свытка, пыты, вынó, пылá.* **741** *вынó, мыска.* **762** *мотовыл'ичче, в'илк'й, рукав'йцы.* **763** *побыты, вынó, свытка, мыска, пыты.* **764** *вынó, свытка, мыска, п'ишымо, побыты, на вышн'и.* **768** *вынó, свытка, мыска, пыты, мылы, пыво.* **769** *свытка, робыты, вынó, мыску, быч.* **770** *побыты, вынó, свытка, пыты, пыво.* **772** *поб'йты, в'инó, св'йтка, мыска, мылы, пыво.* **773** *побыты, вынó, свытка, мыска, пыво, пыты.* **945** *побытый, вынó,*

мыска, мылый. **946** *побыты, выно́, свытка, мыска.* **947** *пубытый, выно́, свытка, мыска, пыты.* **948** *побытый, выно́, мыска, мылый, пыва.* **949** *свытка, мыска, пыты, мылый, пыво.* **950** *побыты, выно́, мыска, пыты.* **951** *побытый, выно́, мыска, пыты, мылый, пыво.* **952** *побытый, выно́, св'йтка, мыска.* **953** *поб'йтый, в'ино́, св'йтка, пыт', п'йво.* **954** *пубытый, выно́, свытка, пыво.* **955** *побе́ты, в'ино́, ме́ска, пе́те, мы^е^лый, пыво.* **956** *побытый, выно́, мыска, пыты.* **957** *побыты, выно́, мыска, пыты, мылый, пыво.* **958** *св'йтка, удовыца, мылы, пыво.* **959** *пубытый, выно́, свытка, мыска, пыц', мылый, пыво.* **960** *мылы, побыты, мыска, пыво.* **961** *побытый, выно́, свытка.* **962** *побытый, выно́, пыты, пыво, мыска.* **963** *побыты. выно́, свытка, мыска.* **964** *побыты, свытка, мыска, напыса, пыво, поб'йты, в'йно, св'йтка, м'йска, п'йво.* **965** *побытый, выно́, с'в'йтка, мыска, мыж, пыты, мылый, пыво.* **976** *комыс'ийи, с'иб'йрска, поб'йл'и, куп'йт', худо́б'ина, в'ино́, с'в'йтка.* **1009** *побыты, выно́, свытка, мыска.* **1012** *м'йска, выно́, пыво, свыта.* **1013** *пабыты, выно́, с'вытка, мыска, в'ино́, м'йска, п'ит'.* **1027** *в'ино́, с'в'йтка, м'йска, побыты, в'ино́, п'йво.*

Карта № 53

НАЯЎНАСЦЬ МЯККІХ ЦІ ЦВЁРДЫХ ГУБНЫХ [б], [п], [м], [в] У ПАЗІЦЫІ ПЕРАД „е“

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 57:

«Як вымаўляюцца зычныя, акрамя **д** і **т**, перад галоснымі **е**, **і** — мякка ці цвёрда:

а) перад націскным **е**: **ве***чар* ці **вэ***чар;* **ве***зці* ці **вэ***зці;* **ве***рх* ці **вэ***рх;* **ме***льнік* ці **мэ***льнік;* **ме***ншы* ці **мэ***ншы;* **пе***ршы* ці **пэ***ршы;* **пе***кар* ці **пэ***кар;* **пе***нь* ці **пэ***нь..?»*

На асобных картах картаграфуюцца прыведзеныя ў гэтым пункце «Праграмы» словы *авёс* (карта № 29), *сэрца* (карта № 54).

У адказах на пункт «а »пытання № 57 прыводзіцца адносна абмежаваны матэрыял па аднаму-два прыклады на кожны картаграфуемы губны гук, а ў некаторых запісах ёсць прыклады толькі для часткі картаграфуемых гукаў. Найчасцей адсутнічае матэрыял аб губным [б] (цвёрдасць-мяккасць [б] перад „е” адлюстравана на карце № 31). Таму ў каментарыях прыводзіцца матэрыял з усіх нас. пп., дзе адзначан дыялектны варыянт — цвёрдыя губныя перад «е»: **651** *ве́чер, верх, ме́л'н'ик, менш, пе́кар, пен'.* **652** *ве́чур, верх, ме́лнык, ме́нчий, пе́рший, пен', пе́кар.* **653** *ве́чор, верх, ме́л'нык, пен', ме́нч'ий, пе́рш'ий.* **654** *ве́чур, верх, ме́лнык, ме́н'ший, пе́кар, пен'.* **655** *ве́чур, верх, ме́л'нык, ме́ншый, пен'.* **656** *ве́чур, верх, ме́л'нык, ме́н'ший, пе́кар, пен'.* **657** *ве́чор, верх, ме́л'нык, ме́ншы, пе́ршы, пен', пе́кар.* **658** *ве́ч'ир, верх, ме́л'нык, ме́н'шый, пе́ршый.* **659** *ве́чур, верх, ме́л'нык, ме́нч'ий, пе́ршый, пе́кар, пен'.* **660** *ве́чур, верх, ме́лнык, ме́ншый, пе́ршый, пе́кар, пен'.* **661** *ве́чур, верх, ме́л'нык, ме́н'ч'ий, пе́ршый, п'е́кар, пен'.* **662** *ве́чур, верх, ме́лнык, ме́ншый, пе́ршый, п'е́кар, пен'.* **663** *менш, две́ры, ве́чур.* **664** *ве́чур, ме́л'н'ик, м'е́н'ш'ий, пе́ршый, п'е́кар.* **665** *ве́чор, менч, ове́чка.* **675** *ве́чер, верх, м'е́л'н'ик, ме́ншы, пе́ршы, п'ен'.* **676**

вéчор, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéкар, пен'. **677** *вéчор, верх, мéл'н'ик, мéн'чы, пéршы, пен'.* **678** *вéчар, вéс'ц'и, верх, мéл'н'ик, мéншы, п'éршы, п'éкар, пен'.* **680** *вéчор, верх, мéл'н'ик, пéкар, пен'.* **681** *вéчор, верх, мéл'н'ик.* **682** *вéчор, мéншы.* **683** *вéчор, мéл'нык, пéршы.* **684** *вéчор, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пéкар, пен'.* **685** *вéчор, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пéкар, пен'.* **686** *вéчар, верх, мéл'нык, менч, пéршы, пен'.* **687** *вéчар, верх, мéлнык, мéнчы, пéршы, пéкар.* **688** *вéчор, верх, мéлнык, мéнчый, пéршый, пен'.* **689** *вéчор, верх, мéлнык, мéншый, пéршый, пéкар, пен'.* **690** *вéчор, верх.* **691** *вéчур, верх, мéлнык, мéнчый, пéршый, пен'.* **692** *вéчор, верх, мéлнык, мéн'чый, пéршый, п'éкар, пен'.* **693** *вéчур, верх, увéс, верст, мéлнык, пéршый, пен'.* **694** *вéчор, мéлнык, пен', верх, мéнчый, пéкар.* **695** *вéчор, верх, мéлнык, мéнчый, пéршый.* **696** *вéчор, верх, мéл'нык, пéршый, пéкар, пен'.* **697** *вéчор, верх, мéлнык, мéнчый, пéршый, пен'.* **698** *вáчур, варх, мáлнык, мáн'чы.* **699** *вéчор, верх, мéл'нык, мéн'шый, пéршый, пен'.* **700** *вéчор, верх, мéлнык, мéншый, пéршый, пéкар, пен'.* **701** *печ, пен', пéкар, мéншы, мéл'нык, пéршы, вéтер.* **702** *вéчор, верх, пен', мéлнык, мéншы, пéршы.* **703** *вечóр, верх, мéлнык, мéншый, пен'.* **704** *вéчур, верх, мéлнык, мéнчый, пéршый, пéкар.* **716** *пéкар, пен', мéл'н'ик.* **717** *пéршы, п'ид в'éчор, звéрху, з мéл'н'ицы.* **718** *вéчор, мéн'шы, пéршы, верх.* **720** *вéчор, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пéкар, пен'.* **721** *вéчер, верх, мéл'н'ик, пéршы, пéкар, пен', мéтлы.* **723** *вéчор, верх, мéл'н'ик, мéн'шы, пéршы, пéкар.* **724** *вéчыр, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пéкар, пен'.* **725** *вéчор, вéзц'и, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пéкар.* **726** *пéршый, вéчор, м'éл'н'ик, пен'.* **727** *вéчор, верх, мéлнык, мéн'шый, пéршый, пéкар, пен'.* **728** *пéрвы, вáчар.* **729** *першы, в'éчор.* **730** *вéчор, верх, мéлнык, мéнчый, пéкар, пен'.* **731** *вéчор.* **732** *велыкы, в менé, п'éрвы.* **733** *т'еп'éр, н'евéстка.* **734** *вéчор, вéсц'и, м'éл'н'ик, пéршы, мéншы.* **735** *вéчор, верх, мéлнык, пéршый, пен'.* **736** *пен', верх, вéчор, мéнщъй.* **737** *вéчор, верх, мéлнык, мéншый, пéршый, п'éкар.* **738** *вéчер, мéл'н'ик, пéршы, мéнчы.* **739** *вéчор, верх, мéлнык, мéнчый, пéршый, пен.* **740** *вéтер, пéршы, мéншы, верх, вéчер, пен'.* **741** *вéчор, мéнчы.* **753** *печ, мéншы, вéчор.* **754** *вéчор, н'евéстка, колубéл', пен'.* **757** *печ, пен', пéршы, вéчером.* **758** *руб'éл', стоўб'éц, хлопéц.* **759** *вéчор, верх, мéл'н'ик, мéнчы, пéршы, пéкор.* **760** *мéл'н'ик.* **761** *мéншы, вéчар.* **762** *журав'éл', дубовéц.* **763** *вéчор, вéзты, мéл'нык, пéрщы, пéкар, пен'.* **764** *вéчор, в'éчер, верх, пéкар, шчавéй, пен', мéл'н'ик, пéршый.* **765** *на вéрс'и.* **766** *вéчор, менш, пéршы, мéл'н'ик, пен'.* **767** *вечóр, верх, м'éл'н'ик, м'éншы, пéршы, п'éкар, пен'.* **768** *вéчор, верх, мéл'н'ик, пéршы, пен'.* **769** *тепéр, вéчор, мéнчый, пéршый.* **770** *вéчор, мéл'нык, пéкар.* **771** *вéчор, верх, верст, мéнчый, пéршый, пéкар, пен'.* **772** *вéчор, мéл'нык, мéнчы, пéршы, пéкар.* **773** *верх, мéл'нык, мéншы, пéршы, пен'.* **801** *п'ен', вéчар.* **802** *пéршоɣо, м'éншы, п'éчы, увéчары.* **803** *кýбел, вéчор, п'éрвы, в'éчор, м'éл'н'ик, п'éршы, п'ен', п'éкар.* **804** *вéчор, верх, м'éл'н'ик, мéн'шы, п'ен', пéршы.* **806** *увéчары, пéршы, пен', п'ен'.* **807** *в'ечóр, в'ерх, пéршы, пен'.* **809** *в'éчар, в'éсц'и, м'éл'н'ик, м'éншы, п'éршы, п'ен', п'еч; пéршы, мéншы, вéрх* — гаворыць старэйшае пакаленне.

810 *вéчор, вéзц'и, в'ерх, м'éл'н'ик, м'éншы, пéрвы.* **811** *вéчор, верх, мéл'н'ик, пéршы, пен', мен'ш.* **850** *вéчор, верх, вéз'ц'и, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пен'.* **945** *вéчур, верх, мéл'ныык, мéн'шый, пéкар, пен'.* **946** *вéзты, мéншы, пéршы.* **947** *вéчур, верх, менч, пéршый, пéкар.* **948** *вéчур, верх, верст, мéлнык, мéншый, пéршый, п'éкар.* **949** *вéчур, вéсты, верх, мéл'ныцк, менчш, пéршый, пен', увéс.* **950** *вéчур, верх, мéнчы, пéршы, пéкар.* **951** *вáчур, авáс, мéлнык, мáншы, пáршы, пéкар.* **952** *вéчур, верх, овéс, верст, мéлнык, мéнчый, пéршый.* **953** *в'éчор, мéл'н'ик, мéн'шый, п'éршый, п'ен'.* **954** *вéчур, верх, мéншый, мéлнык, пéршый, пéкар, пен'.* **955** *вéчур, верх, мáл'нык, мáнч'и, пáршы.* **956** *вéчур, верх, верст, мéн'чый, пéршый.* **957** *вéчур, верх, мéлнык, мéншый, пéршы, пен'.* **958** *вéчер, пéршы, пен'.* **959** *вéчур, вéсц'и, верх, увес, верст, мéл'нык, мéншый, пéршый, пéкар, пен'.* **960** *вéчор, верх, пéршы, мéншы, пен'.* **961** *вéчор, верх, мéлнык, мéншый, пéршый, пéкар, пен'.* **962** *вéчор, верх, мéлнык.* **963** *вéчор, верх, повéс, мéл'нык, мéнчый, пен'.* **964** *вéчер, вéзты, верх, мéл'н'ик, пéршы, пен'.* **965** *вéчор, верх, мéлнык, менш, пéршый.* **966** *вéчор, верх, мéншы, пен'.* **967** *вéчор, пéршы, мéнчы.* **968** *вéчор, мéншы, пéршы.* **970** *вéчар, вéсц'и, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пен', пéкар.* **971** *вéчор, мéл'н'ик, пéршы, пен', мéншы.* **972** *овéчк'и, до вéчера, в пéрвом, в'éрес, п'éчы, в'êрбуў, п'éкар, дуб'êц.* **990** *увéчар'и, тепéр.* **993** *овéчка, п'êч, пéрцу, йечм'éн'у, в'éр'есу.* **994** *п'ерш, пéрвы.* **1000** *вéчар, в'éзц'и, в'ерх, п'éршы, пéкар.* **1009** *вéчар, вéз'ц'и, верх, мéл'н'ик, мéншы.* **1012** *в'éчер, в'éзти, в'ерх, пéршы, п'éкар, вéчор, верх, мéн'шы, пен', мéл'н'ик.* **1013** *вéчор, верх, мéл'н'ик, мéншы, пéршы, пен'.* **1020** *вéчар, в'éзц'и, в'ерх, пéршы, пéкар, пен'.* **1027** *вéчар, вéзц'и, верх, п'éкар.*

Карта № 54

ВЫМАЎЛЕННЕ ЗЫЧНАГА [с] У СЛОВЕ сэрца

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 57:

«Як вымаўляюцца зычныя, акрамя **д** і **т**, перад галоснымі **е**, **і** — мякка ці цвёрда:

а) перад націскным **е**: **сéрца** ці **сэ́рца**..?»

Матэрыял пункта «а», які адносіцца да губных зычных, картаграфуецца на карце № 53.

Слова *сэ́рца* картаграфуецца асобна, паколькі цвёрдасць-мяккасць зычнага [с] перад [е] ў гэтым слове рэалізуецца інакш, чым ва ўсіх іншых словах. Характар зычных [з], [с] перад «е» і «и» як сістэма картаграфуецца на карце № 55.

Карта № 55

НАЯЎНАСЦЬ МЯККІХ ЦІ ЦВЁРДЫХ [з], [с] У ПАЗІЦЫІ ПЕРАД [е], [и]

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 54:

«Якія гукі вымаўляюцца:

а) замест мяккіх **з, с** (**з', с'**): **з'***ялёны*, **з''***ялёны*, **ж'***алёны* ці **ж***алёны*; **з'***ярняты*, **з''***ярняты*, **ж'***арняты* ці **ж***арняты*; **з'***іма*, **з''***іма*, **ж''***ыма* ці **ж***ыма*;

сіла, с'іла, ш'ыла ці *шыла; сіта, с'іта, ш'ыта* ці *шыта; касілі, кас'ілі, каш'ылі* ці *кашылі..?»*

З прычыны таго, што ў пазіцыі перад «е» і перад «и» ў некаторых гаворках цвёрдасць-мяккасць [з], [с] рэалізуецца неаднолькава, і ў сувязі з тым, што карта складзена на абмежаваным матэрыяле, у каментарыях даецца матэрыял з усіх нас. пп., дзе адзначаны цвёрдыя [з], [с]: **651** *зел'о́ны, зерн'а́ты, зыма́, косыл'и, с'и́ла.* **652** *зыл'о́ный, зырне́та, сы́ла, зыма́, сы́то, косы́лы.* **653** *зыл'о́ный, зырн'а́та, зыма́, сыла́, сы́то.* **654** *зыл'е́ный, зырне́та, сымйа́, зыма́, сы́ла, с'и́та, косы́лы.* **655** *зыл'о́ный, зе́рн'ата, зыма́, сыла́, кусы́лы, с'и́та.* **656** *зыл'о́ный, зырн'а́та, з'има́, сы́то, кусы́лы.* **657** *зыл'о́ный, зырн'а́ты, зыма́, с'и́та, кус'и́л'и.* **658** *зыл'о́ный, зырн'а́та, зыма́, сыла́, с'и́та, косы́л'и^ы.* **659** *зыл'о́ный, зырн'е́та, сы́то, косы́л'и.* **660** *зыл'о́ный, зе́рн'ата, зыма́, с'и́ла, сы́то, косы́лы.* **661** *зыл'о́ный, сы́ла, сы́то, косы́ты.* **662** *зыл'о́ный, зырн'а́та, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **663** *зыма́.* **664** *зыл'о́ный, зырн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **665** *зыл'о́ный.* **676** *зел'о́ны, зе́рн'ата, з'има́, с'и́ла, с'и́то, кос'и́л'и.* **681** *зел'о́ны, с'и́то.* **682** *зыма́.* **683** *зыл'о́ны, зе́рн'а, с'и́ла.* **684** *зел'о́ны, зерн'а́та, з'има́, с'и́то, кос'и́л'и.* **685** *зел'о́ны, зе́рн'ата, з'има́, с'и́ла, с'и́то.* **686** *зыл'о́ны, зерн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́л'и.* **687** *зел'о́ны, зе́рн'ата, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́л'и.* **688** *зыл'о́ны, зе́рн'ата, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́ло.* **689** *зыл'о́ный, зе́рн'ата, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **690** *зыл'о́ный, зыма́.* **691** *зыл'о́ный, зерн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **692** *зыл'о́ный, зе́рн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **693** *зыл'о́ный, зырн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́та, кусы́лы.* **694** *зыл'о́ный, зе́рн'ата, з'има́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **695** *зыл'о́ный, зыма́, зырн'а́та, сы́ла, косы́лы.* **696** *зыл'о́ный, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **697** *зыл'о́ны, зе́рн'ата, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **698** *зыл'о́ны, зыма́, зе́рн'ата, сы́^е ла, сы́^е то, косы́^е лы^е.* **699** *зыл'о́ный, зырне́та, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **700** *зыл'о́ный, зерн'е́та, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **701** *зырн'а́те, зыма́, се́ла, се́то, косе́ле.* **702** *зыл'о́ный, зе́рн'ата, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **703** *зыл'о́ный, зерн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **704** *зыл'о́ный, зырн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́то, кусы́лы.* **720** *зел'о́ны, зе́рн'ата, з'има́, с'и́то, кос'и́л'и.* **721** *зел'о́ны, село́, з'има́, сы́ла, с'и́та, косы́лы.* **723** *зел'о́ны, зе́рн'ата, з'има́, с'и́ла.* **724** *зыл'о́ны, зырн'а́та, зыма́, сы́ла, косы́лы.* **725** *зел'о́ны, зе́рн'ата, з'има́.* **726** *зыл'о́ный, косы́лы, сы́ла.* **727** *зыл'о́ный, зе́рн'ата, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **728** *γо́з'ера, с'ело́, земл'а́, сестра́.* **729** *зыл'о́ный.* **730** *зыл'о́ный, зырно́, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **731** *зыл'о́ны, зыма́, косы́ты.* **733** *с'ило́, з'има́, с'и́ла, сы́та, косы́ты.* **734** *зыл'о́ный, зырн'а́ты, косы́ты, зыма́, сы́ла.* **735** *зыл'о́ный, зе́рн'ата, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **736** *зел'о́нъй, во́с'им, с'и́то.* **737** *зыл'о́ный, зерн'а́та, сымйа́, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **738** *зыл'о́ны, зе́рн'аты, зыма́, косы́лы.* **739** *зыл'о́ный, зырн'а́та, зыма́, сы́то, косы́лы.* **740** *зел'о́ны, зезу́л'а, серода́, возы́л'и, сы́та, косы́лы, сы́ла, зыма́.* **741** *з'ел'о́ный, зыма́, сы́то.* **759** *зел'о́ны, зе́рн'ата, с'и́то.* **760** *зел'о́ны, несы́, с'и́н'еγо.* **762** *зел'о́ны, з'има́.* **763** *зел'о́ны, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **764** *семна́тцат', зел'о́ны, усе́, сы́то.* **768** *зерн'а́та, зыма́, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **769** *зерно́, сестра́, сы́ла, косы́лы, зи^ы ма́, сы́то.* **770** *зеле́^а ный,*

зел'óный, зырн'укы́, зымá, косы́лы, с'úто. **771** *зыл'óный, зырн'укы́, зымá, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **772** *зыл'óны, зырн'áта, зымá, сы́то, сы́ла, косы́л'и.* **773** *зыл'óны, зымá, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **945** *зыл'óный, зырн'áти, зымá, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **946** *зелéны, зымá, сы́ла, косы́лы.* **947** *зыл'óны, зымá, сы́ла, сы́то, кусы́лы.* **948** *зыл'óный, зымá, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **949** *зыл'óный, зымá, сы́ла, кусы́лы, сы́то.* **950** *зыл'óный, зымá, кусы́ла.* **951** *зыл'óны, зырн'áта, зымá, сы́то, косы́лы.* **952** *зыл'óный, зерн'áты, зымá, сы́то, косы́ла.* **954** *зыл'óный, зырн'áта, зымá, сы́ла, сы́то.* **955** *зеленéй, зерн'áта, земá, сы́ла, сы́то, косы́ле.* **956** *зыл'óный, зымá, сы́ла, косы́лы.* **957** *зыл'óный, зéрн'ата, зымá, сы́то, косы́лы.* **958** *зел'óны, зерн'áта, косы́лы.* **959** *зыл'óный, зырн'áта, зымá, сы́ла, сы́то, кусы́лы.* **960** *зыл'óны, зерн'áта, зымá, сы́ла, косы́лы.* **961** *зыл'óный, зé^ы^рн'ата, зымá, сы́ла, сы́то, косы́лы.* **962** *зыл'óный, зымá, сы́ла, сы́то, косы́ла.* **963** *зылéный, зырн'áта, зымá.* **964** *зел'éны, з'ерн'áты, зымá, с'úла, с'úто, кос'úла.* **965** *зыл'óный, зырн'éта, зымá, с'úла, сы́то, косы́л'и.* **967** *зерн'укы́^и, зымá.* **968** *зерн'áта.*

Карта № 56

НАЯЎНАСЦЬ МЯККІХ ЦІ ЦВЁРДЫХ [д], [т], (МЯККІХ [дз'], [ц'] АБО [д'], [т'] ЦІ ЦВЁРДЫХ [д], [т]) У ПАЗІЦЫІ ПЕРАД „е“, „и“

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а» і «б» пытання № 58:

«Як вымаўляюцца этымалагічна мяккія **д** і **т** — як мяккія **дз'**, **ц'**, шапялявыя **дз''**, **ц''**, як **д'**, **т'**, ці як цвёрдыя **д, т:**

а) **д** перад **е, і:** *дзень, дз''ень, д'ень* ці *дэнь; дз'ерці, дз''ерці, д'ерці* ці *дэрці; кладзе, кладз''е, клад'е* ці *кладэ; ідзе, ідз''е, ід'е* ці *идэ; дзесяць, дз''есяць, д'есяць* ці *дэсяць; хадзіла, хадз''іла, хад'іла* ці *хадыла; ідзі, ідз''і, ід'і* ці *іды; дзікі, дз''ікі, д'ікі* ці *дыкі; дзіва, дз''іва, д'іва* ці *дыва; гарадзіць, гарадз''іць, гарад'іць* ці *гарадыць;*

б) **т** перад **е, і**: *цёплы, ц''ёплы, т'ёплы* ці *тэплы; цёмны, ц''ёмны, т'ёмны* ці *тэмны; цяпер, ц''япер, т'епер* ці *тэпер; ціха, ц''іха, т'іха* ці *тыха; ціна, ц''іна, т'іна* ці *тына; ціснуць, ц''існуць, т'існуць* ці *тыснуць..?»*

Не картаграфуюцца словы *уздэчка, мястэчка,* у якіх цвёрдыя **д, т** вядомы на большай тэрыторыі, чым у іншых словах перад [е].

Зычныя [д], [т] перад былым «ě» картаграфуюцца на карце № 57.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з нас. пп., у якіх адзначаны дыялектны варыянт — цвёрдыя [д], [т], мяккія [д'], [т'] ці суіснаванне іх: **651** *ден', бýде, кладé, идé, дéс'ац', тéшча; ходы́ла, иды́, ды́к'и, ды́во, γороды́ты, ты́хо, чытáты, роб'úты, ц'úна, косы́ты, мы́ты.* **652** *ден', дéрты, идé, кладé, дéсыт', тéплый, тéмный; ходы́ла, иды́, ды́к'ий, ды́во, ћороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты.* **653** *ден', дéрты, кладé, дéсыт', тéплый; ды́к'ий, ды́во, ћороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, брáты, мы́ты.* **654** *ден', дéрты, кладé, дéс'и^ы^т, тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́к'ий, ды́во, городы́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты, брáты, мы́ты.*

655 *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыит', тéплый, тéмный, тыпéр; худы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, гуруды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, рубы́ты, кусы́ты.* **656** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тычé; худы́ла, иды́, ды́во, гуруды́ты, ты́хо, т'и́снуты, чытáты, рубы́ты, брáты.* **657** *ден', дéрт'и, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр'; худы́ла, иды́, ды́к'ий, ды́во, ты́хо, гуруды́ты, ты́снуты, чытáты, кусы́ты, мы́ты, дéрт'и.* **658** *ден', кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, городы́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты, брáты, мы́ты.* **659** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́к'ий, ды́во, һоpoды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, брáты.* **660** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, ты́хо, ты́снуты.* **661** *ден', дéрты, кладé, дéсыт', тéплый, тéмный, тепéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, городы́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, косы́ты.* **662** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, городы́ты, ты́хо, ты́снут', чытáты, робы́ты, брáты.* **663** *ден', тéплы; сыды́ба, чытáты.* **664** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный; ходы́ла, иды́, ды́во, ты́хо, ты́снуты.* **665** *ден', дыс'áтый, тéмный, тéшча; чытáты.* **681** *ден', кладé, идé; хоz'и́ла, z'и́к'и, ц'и́хо, ц'и́на, ц'и́снуц'и, чытáц'и, кос'и́ц'и, мы́ц'и.* **682** *ден', z'ен', тепéр; хоz'и́ла, гороz'и́ц'и, сады́са, ды́во, z'и́во, ц'и́хо, чытáц'и, дáт'и, роб'и́т'и.* **683** *ден', клад'é, идé, дерéвн'а, дéс'ат', тéплый, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́к'и, γороды́ты, ты́хо, робы́ты, косы́ты, брáты.* **684** *ден', кладé, дéсец', тепéр; хоz'и́ла, иz'и́, z'и́к'и, z'и́во, γороz'и́ц', ц'и́хо, ц'и́на, ц'и́снуц'.* **685** *ден', дéрц'и, идé, кладé, дéсец'; хоz'и́ла, иды́, ды́к'и, ды́во, ц'и́хо, т'и́снуц'и, чытáц'и, роб'и́ц'и, кос'и́ц'и, брáц'и, мы́ц'и.* **686** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет'; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, һороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты.* **687** *ден', колóдез', кладé, идé, дéсет', тепéр; ходы́ла, иды́, ды́к'и, ды́во, һороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты.* **688** *ден', дéрты, идé, кладé, дéсет', тыпéр; ходы́ла, ды́кый, ды́ва, γороды́ты, ты́хый, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты.* **689** *ден', дéрты, кладé, йидé, дéсыт'; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, һороды́ты, ты́хо, ты́снуты.* **690** *ден', дéрты, дéсет', тéплый, тéмный; чытáты, робы́ты, косы́ты, брáты.* **691** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплый, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, һороды́ты, ты́хо, т'и́снуты, робы́ты, косы́ты, брáты, мы́ты.* **692** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет, тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, һороды́ты, ты́хо, чытáты, робы́ты.* **693** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплый, тéмный, тыпéр; худы́ла, ды́кый, ды́во, ты́хо, ты́снуты, чытáты, кусáты.* **694** *ден', кладé, дéсат', дéрты, идé, тéмный, тéплый, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, γороды́ты, чытáты, мы́ты, ты́хо.* **695** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, һороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты, брáты.* **696** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, γороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты, брáты.* **697** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́во, һороды́ты, ты́хо, чытáты, робы́ты, косы́ты.* **698** *дан', ден', дáрты, кладé, идé, дáс'ит', тéплы, тыпáр; ходы́ᵉла, иды́ᵉ, ды́ᵉк'и, ды́ᵉво, һоро-*

дыᵉтыᵉ, тыᵉхо, тыᵉснутыᵉ, косыᵉтые, чытáтыᵉ, мыᵉтыᵉ. **699** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ет'; ходыла, иды, дыкый, дыво, һородыты, чытáты, робыты, косыты.* **700** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплый, тéмный, тыпéр; ходыла, иды, дыкый, дыво, һородыты, тыхо, тыснуты, чытáты, робыты, косыты.* **701** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплы, тéмный, тыпéр; ходéла, идé, дéк'и, дéво, γородéте, тéхо, тéснут', брáте, чытáте.* **702** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; ходыла, иды, дык'ий, дыво, γородыты, тыхо, т'úснуты, чытáты, робыты, косыты.* **703** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéмный, тéплый, тыпéр; ходыла, иды, дыкый, дыво, һородыты, тыхо, чытáты, брáты, косыты.* **704** *ден', дéрты, тéплый, тéмный, тыпéр; дыкый, дыво, γурудыт', тыхо, тыснуты, чытáты, кусыты, мыты.* **717** *л'уд'éй, д'ерев'éн'с'к'и, бýд'е, Т'ел'ехáны, жыт'ел'ство, ст'éжка, от'éц; род'úцца, сход'úўса, д'ив'úўса, плат'úт', скот'úна, с'éт'и, чытáт'и.* **720** *ден', кладé, идé, дéсет', тепéр; ход'úла, ид'ú, д'úк'и, д'úво, һород'úт'и, т'úхо, т'úна, т'úснут'и, чытáт'и, роб'úт'и.* **721** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ац', кудéл'у, одéжу, тепéр, ростé; ходыла, иды, дыва, городыты, тыхо, тыснуц', чытáты.* **722** *в'ед'é, д'ен', д'éват', т'ен', т'емнотá; ход'úла, вод'úла, д'úво, т'иш'инá.* **723** *ден', кладé, идé, дéс'ац', дéв'ац', тéплы, тéмны, темновáты.* **724** *ден', кладé, идé, дéсыт', тыпéр; ходыла, иды, дыкы, дыво, һородыты, тыпéр, тыснуты, чытáты, робыты, косыты, т'úхо.* **725** *ден', кладé, идé, дéс'ац', дéв'ац', тéплы, тéмны; хоᴢ'úла, иᴢ'ú, ᴢ'úк'и, ᴢ'úво, γороᴢ'úц'и, ц'úхо, чытáц'и, роб'úц'и.* **726** *ден', кладé, идé, дéс'иц', тéплы, тыпéр, побýдте; ходыла, тыхо.* **727** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ат', тéплый, тéмный, тыпéр; ходыла, иды, дыкый, дыво, городыты, тыхо, чытáты, брáты.* **728** *дан', дáс'ац', кладá, йидá, тéхо, тáпл'и, тáмн'и; дéво, γородéте, ходéл'н, дéк'и, тéхо, чытáте, брáте.* **729** *ден', дéс'ат', тéплы; тыхо.* **730** *ден', дéрты, кладé, идé, дес'ит'ú, тыпéр; ходыла, иды, дыкый, дыво, городыты, тыхо, тыснуты, чытáты, робыты, косыты.* **731** *ден', идé, бýᴢ'е, дéс'ац', ᴢ'éс'ац', ᴢ'ерéўн'а, тепéр; иды, сыдыш, одын, посадыла, носыты, молотыты, почыс'ц'иц'.* **732** *трудодéн', дéрц'и, тепéр.* **733** *одéжа, ден', кладé, идé, дéсат', д'ен', тéрт'и, тéпл'и, тéмн'и; ход'úла, ид'ú, д'úк'ий, д'úво, д'úрка, команд'úр, зат'úрка, т'úхо, п'исáт'и, сод'úт'и, вод'úт'и.* **734** *ден', клодé, дéс'ац', тéплы; дыво, тыхо, чытáты, роб'úты, клáс'ц'и, хоᴢ'úц'.* **735** *ден', дéрты, идé, кладé, дéсет', тéмный, тéплый, тыпéр; иды, ходыла, дыкый, дыво, һородыты, тыхо, тыснут', чытáты, робыты.* **736** *ден', идé, бýде, дéс'ит', п'úйдем, тепéр, тéмнъй, тéплъй; дывл'ýс', γородыты, ходыла, чытáты, купáтыс'.* **737** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплый, тéмный, тыпéр; ходыла, иды, дыкый, һородыты, тыхо, тыснут, косыты, чытáты.* **738** *ден', идé, дéс'ет', тепéр; ходылы, иды, тыхо, мыты, косыты.* **739** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсат', тéплый, тыпéр; ходыла, иды, дыкый, дыво, һородыты, тыхо, шыты, чытáты.* **740** *ден', дéв'ат, дéс'ат, кладé, идé, дéрево, тепéр, тéрты, тен', вéтер, тебé, тéмны, тéплы; ходыла, γородыты, дыкый, тыхо, тышынá, дел'úтыс'а, мыты, молотыты.* **741** *ден', идé, дéс'ат'; ходыла, иды, тыхо.* **759** *ден', идé, дéс'ат', тéплы, тéмны; ходыла, иды, дык'и, тéхо, чытáты, роб'úты.* **760** *идé, дéс'ет', тéплы; тыхо, брáты, робыты, мыты.* **762** *дéрево, дес'áтка, бежыте, дéсет',*

тепéр, тéмный; ходы́т', середы́ну, пытáты, дáты. **763** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплы, тéмны; ходы́ла, иды́, ды́во, городы́ты, ты́хо, ты́снуты, косы́ты, чытáты.* **764** *ден', кладé, дéсат', идé, тéмны, тéплы, тепéр; ходы́ла, ды́во, ты́хо, т'и́хо, ты́снуты, брáты.* **766** *д'ен', д'ес'ат'и́, д'ешóвы, д'ерéш, клад'é, т'епéр, в'ерет'енó, т'éшча; ид'и́т'е, посáд'им, т'и́хо, клáст'и, помóɣт'и.* **767** *ƶ'ен', ƶ'ес'áты, ƶ'ешóвы, в'ед'éт'е, д'ешóво, од'éжа, в'ерет'енó, мáц'еры, мáт'еру, у т'еб'é, положы́ц'е, н'ес'éт'е, в'еƶ'éц'е; хоƶ'и́ў, д'иц'á, с'еƶ'и́т, с'еƶ'имó, т'и́хо, ц'и́хо, мáц'и, ит'и́, хоƶ'и́т'и.* **768** *ден', кладé, идé, дéс'ит', тéплы, тéмны, тепéр; иды́, ходы́ла, ды́во, ды́кы, ɣороды́ты, ты́хо, ты́снуты, брáты, чытáты.* **769** *ден', дéс'ат', дéрево, идé, постел'ý, мáтерайу; ходы́ла, йиды́, ды́кы, заɣороды́вса, сыды́т', дыт'á, скоты́на.* **770** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ат', тéплый, тéмный, тепéр; ходы́ла, ды́кый, ды́во, ты́хо, ты́снуты, косы́ты, чытáты.* **771** *ден', дéрты, идé, кладé, дéс'ат', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́во, һороды́ты, ты́хо, ты́снуты.* **772** *ден', дéрты, кладé, дéс'ат', тéмны, тыпéры; ходы́ла, һород'и́ты, ты́хы, роб'и́ты, кос'и́ты.* **773** *ден', кладé, идé, дéс'ат', тéплы, тéмны, теʸⁱпéр; ходы́ла, ды́кы, ды́во, һороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты, брáты.* **945** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ат', тéплый, тéмный; ходы́ла, иды́, ды́во, ты́хо.* **946** *ден', кладé, идé, дéс'ат', тéплы, тéмны; ды́во, ты́хо, чытáты, косы́ты.* **947** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ат', тéплый, тéмный; худы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, һуруды́ты, ты́хо, чытáты, кусы́ты, мы́ты.* **948** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ат', тепéр, тéплый, тéмный; ходы́ла, иды́, ды́кый, ɣороды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, косы́ты.* **949** *ден', дéрты, кладé, йидé, дéс'ет', тéплый, тéмный, тыпéр; худы́ла, иды́, ды́к'ий, ды́во, һуруды́ты, ты́хо, ты́снуты, чытáты, кусы́ты, мы́ты.* **950** *ден', дéрты, кладé, йидé, дéс'ат', тéплый, тéмный, теʸⁱпéр; ходы́ла, ды́кый, ды́во, һороды́ты, ты́хо, ты́снуты.* **951** *дан', дéрты, кладé, дóс'ат', тáплый, тапáр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, һороды́ты, брáты, шы́ты.* **952** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иты́, ды́кый, ды́во, ɣороды́ты, ты́хо, сты́снуты, чытáты, косы́ты.* **953** *ден', дéрт'и, клад'é, ид'é, д'éс'ит', тéплый, тéмный, т'ипéр; ход'и́ла, ид'и́, д'и́к'ий, д'и́во, ɣород'и́т', т'и́хо, ц'и́снут'.* **954** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; худы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, ɣуроды́т', ты́хо, ты́снуты, чытáты.* **955** *кладé, идá, тéплы, тéмны, тепéр, дан', дáс'ит', ходéла, идé, дéк'и, дéво, ɣородéте, тéхо, тéснуте, чытáте, робéте, косéте, брáты.* **956** *ден', дéрты, кладé, йидá, дéс'ат', тéплый, тепéⁱр; ходы́ла, йиды́, ды́кый, ды́во, поробы́ты, ты́хо, чытáты, робы́ты.* **957** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсыт', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, ɣороды́ты, ты́хо, чытáты, робы́ты.* **958** *ден', идé, бýдем, дéс'ац', тéрла; ходы́ла, ты́хо, роды́т', м'éс'ц'и, йéз'ƶ'ил'и.* **959** *ден', кладé, идé, дéс'ац', тéплый, тéмный, тепéр, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, гуруды́ц', ты́хо, ты́снуц'.* **960** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ат', тéплы, тéмны, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́ко, ды́во, һороды́ты, ты́хо.* **961** *ден', дéрты, кладé, идé, дéс'ат', тéплый, тéмный, теʸⁱпéр; ходы́ла, ды́кый, ды́во, городы́ты, ты́хо, ты́снуты.* **962** *дéрты, ден', кладé, идé, дéсыт, тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ты́хо, ты́снуты, чытáты, робы́ты.* **963** *ден', дéрты,*

кладé, идé, дéс'ат', тепéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, ты́хо, чытáты, робы́ты. **964** *ден', кладé, идé, дéсет', тéплы, темнéты, тепéреча; ходы́ла, городы́ты, ты́снуты, чытáты, робы́ты, косы́ты.* **965** *ден', дéрты, кладé, идé, дéсет', тéплый, тéмный, тыпéр; ходы́ла, иды́, ды́кый, ды́во, γороды́ты, ты́хо, т'и́на, т'и́снуты, чытáты, робы́ты.* **967** *ден', дéрты, кладé, идé, тéпл'и, тéмны, тепéр; ходы́ла, иды́, ды́во, ды́к'и, γороды́ты, ты́хо, сты́снуты, роб'и́ты.* **968** *ден', дéрт'и, тепéр, тéплы; ход'и́ла, д'и́во, ч'итáт'и, роб'и́т'и, т'и́хо.* **975** *д'ен', ид'é, д'éс'ет', т'еп'éр; ход'и́ла, ид'и́, γород'и́т', т'и́хо, т'и́снут'.* **976** *бу́д'е, иz'é, д'ен', ид'é, дáйт'е, зал'езáйт'е, ут'екáй, т'епéр; ход'и́, д'и́к'и, ид'и́, γород'и́т', т'и́хо, пропуст'и́л'и, бот'и́нк'и, скот'и́на, иц'и́м'е.* **977** *д'ен', д'éс'ет', ид'é, бу́д'е, т'епéр, тепéр, т'éмно; ид'и́, γоред'и́т', с'ид'и́т', т'и́хо.* **978** *д'ер'éвн'а, бу́д'ем, мáт'еры, роб'и́т'е, т'епéр; ход'и́в, л'у́д'и, отвóд'ит, йéзд'ив, од'и́н, γород'и́т', д'и́во, д'и́к'ий, т'и́хо, трéйт'и.* **979** *хоz'и́ла, д'и́во, ц'и́хо.* **993** *ден', идé, дерéвн'и, пут'éйу, д'áтел, тéпло, теп'éреко, тéплых, с т'éл'ам, в'éтер, зап'и́сывайте; порос'áт'и, д'ит'á, од'и́н, с'ед'и́т', γребт'и́.* **994** *посад'и́л'и, л'éзт'и, мáт'и, т'éрт'и, ч'и́ст'ит'.* **1007** *л'удéй, молод'éн'к'и, идé, бу́де, дерéвн'и, пр'и́де, в'едéш, тепéр, тéплы, тéмны; од'и́н, ход'и́ла, насад'и́ла, кóт'им, плáт'им, дыты́на, γород'и́т', т'и́хо.* **1008** *z'ен', клаz'é, ид'é, z'éс'ац', т'éплы, ц'ап'éр.* **1009** *ден', дéрц'и, кладé. идé, дéс'ац', тéплы, тéмны, теп'éр; ходы́ла, иды́, ды́к'и.* **1010** *д'ешев'éй, бу́д'еш, д'ен', д'éс'ат', т'еп'éр, т'éрла, пл'ет'éн'; иz'и́, z'и́во, ц'и́хо, ид'и́, од'инáково, ст'ирáт'.* **1012** *ден', дéрт'и, кладé, идé, дéс'ат', тéплы, тéмны, теп'éр; иды́, ходы́ла, γороды́т', ды́к'и.* **1013** *ден', кладé, идé, дéс'ац', тéплы, тéмны, ден', дéрт'и, тéрт'и, кладé, дéс'ат, тéпло, тéмны, тепéр; ходы́ла, иды́, ды́к'и, ты́снуц', ход'и́ла, ид'и́, д'и́к'и, заγород'и́т, д'и́во, т'и́хо, т'и́снут.* **1027** *z'ен', клаz'é, иz'é, z'éс'ац', тéплы, тéмны, тепéр, ден', дéрт'и, кладé, идé, дéс'ат', тепéр; хоz'и́ла, хад'и́ла, ид'и́, д'и́к'и, γороды́т, т'и́ха, т'и́снут.*

Карта № 57

НАЯЎНАСЦЬ МЯККІХ ЦІ ЦВЁРДЫХ [д], [т] (МЯККІХ [дз'], [ц'] АБО [д'], [т'], ЦІ ЦВЁРДЫХ [д], [т]) У ПАЗІЦЫІ ПЕРАД НАЦІСКНЫМ ГАЛОСНЫМ, ЯКІ АДПАВЯДАЕ ЭТЫМАЛАГІЧНАМУ «ě»

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а» і «б» пытання № 58:

«Як вымаўляюцца этымалагічна мяккія **д** і **т**—як мяккія **дз'** і **ц'**, шапалявыя **дз''**, **ц''**, **д'**, **т'** ці як цвёрдыя **д** і **т**:

а) ...**д** перад **е** з **ѣ**: **дз***ежка,* **дз''***ежка,* **д'***ежка* ці **д***іжка;* **дз***ейка,* **дз''***ейка,* **д'***ейка* ці **д***ійка;* **дз***ела,* **дз''***ела,* **д'***ела* ці **д***іла;*

б) ...**т** перад **е** з **ѣ**: **ц***еста,* **ц''***еста,* **т'***еста* ці **ц***іста;* **ц***есна,* **ц''***есна,* **т'***есна* ці **ц***існа;* **ц***ела,* **ц''***ела,* **т'***ела* ці **ц***іла..?»

Карта гэта суадносіцца з картай № 56.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з нас. пп., дзе адзначаны [д'], [т'] ці [д], [т] ці суіснаванне [дз' (д')], [ц' (т')] і [д], [т]: **41** *д'ежá, д'éйчына.* **108** *д'éжка, z'éда.* **651** *ды́жка, ды́йка, z'éло, теснó, ты́сто, тéло.* **652** *ды^{и}шка, ды^{и}вка, д'и́ло, т'и́ло, т'и́сто, т'и́с-*

но. **653** *д'ишка, д'йло, т'йло, д'йвка, т'йсно, т'йсто.* **654** *д'йжка, д'йвка, дйʸла, тйʸла, т'йсно, тйʸсно.* **655** *дышка, дыйўка, д'é-ла, т'йло, тыисно, тыисто, тыило.* **656** *д'йтки, д'йшка, д'йвка, т'йсно, сыд'йты.* **657** *д'йжка, д'йвка, д'йла, т'éла, т'йсно, т'йсто, т'йла.* **658** *д'йты, д'йжка, д'йвка, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **659** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсто, т'йсно.* **660** *д'йшка, д'йфка, д'йло, т'йло, т'йсно.* **661** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йсто, т'йсно, т'йло.* **662** *д'йжка, д'йвка, д'йла, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **663** *д'йвка, т'йсто, од'йла, д'йда, т'йсно, д'йло, д'йжка.* **664** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **665** *д'йшка.* **683** *од'йла, д'йты, д'йшка, д'йвка, т'йсто, т'йло.* **686** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **687** *д'иеўка, д'иело, т'иело, т'иесно, т'иесто.* **688** *д'йшка, д'йвка, т'йло, т'йсно, т'йсто, т'йло.* **689** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йсто, т'йсно, т'йло.* **690** *т'йсто.* **691** *д'йжка, д'йвка, т'йло, д'éло, т'йсно, т'йсто.* **692** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йсто, т'йсно, т'йло.* **693** *д'йжка, д'йўка, д'йло, т'йсто, т'йсно, т'йло.* **694** *т'йсто, д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно.* **695** *д'йшка, д'йвка, д'éло, д'йло, т'йсно, т'йсто, т'йло.* **696** *д'йжка, д'йвка, д'йла, т'йсто, т'йсно, т'йло.* **697** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йсно, т'йсто, т'йло.* **698** *д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсто, т'йсно.* **699** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно.* **700** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, ц'йла.* **701** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йс-но, т'йсто.* **702** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **703** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **704** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно.* **717** *т'éсно.* **720** *д'éшка, д'éўка, д'éло, т'éло, т'éсно, т'éсто.* **721** *дз'йжка, z'иевка, д'иело, ц'éсто, ц'éсно, ц'éло, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно.* **722** *д'éжка, д'éўка, д'éло, т'éло, т'éсно, т'éсто.* **723** *д'éжка, z'éўка, ц'éсно, ц'éсто, ц'éло.* **724** *д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **726** *д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **727** *д'йжка, д'йла, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **728** *д'йўка, д'йло, т'йло, т'йсно, д'йжка, т'йсто.* **729** *т'йсто, т'йсно.* **730** *д'йжка, д'йўка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **732** *д'йла.* **733** *д'йжка, д'йвки, д'йло, д'ид, д'йти, т'йсто, т'éсно, т'йло.* **735** *д'йшка, д'йвка, т'йсно, т'йсто, т'йло.* **736** *z'йты, z'йжка, нед'йл'а, т'йсто, т'йло, т'йсно.* **737** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **738** *д'йжка, д'йвка, т'йсно, т'йло, т'йсто.* **739** *д'йшка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **740** *дéшка, дéла, тéсто, тéсно, дéвка, дывка, тéло.* **741** ***д'йжка, д'йвка,*** *т'éла, т'йсто, т'йло.* **759** *дéжка, дéўка, z'êло, ц'êсно, ц'êсто, ц'éло.* **760** *д'йло, z'йўкы, т'йсно, т'йсто.* **762** *д'йжка, т'йсто.* **763** *д'йжка, д'йўка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **764** *д'йжка, д'йўки, д'йжка, д'йўка, у нед'йл'у, т'йсно, т'йсто, т'êсто.* **766** *н'ец'й-л'а, адл'ец'йл'и, с'ирот'й, д'йўка, т'йсто.* **767** *н'ед'йл'а, на вод'é, z'éўка, д'йло, д'йжка.* **768** *д'йжка, д'йўка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **769** *дывка, д'йвка.* **770** *д'йжка, д'йло, д'йўка, т'йсный, т'йсно, т'йсто, т'йло.* **771** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йло, т'йсно, т'йсто.* **772** *д'йжка, д'йвка, д'йло, т'йсны, т'йсто.* **773** *д'йжка, д'йўка, д'йло, т'йло, т'йсто, т'йсно, д'йжка.* **883** *д'éўка, д'éла, ц'ела.* **896** *д'éўка, ц'éсна.* **926** *д'éў-ка, т'éста, т'éсна.* **993** *д'ед, д'éт'и.* **945** *д'йжка, д'йвка, д'йла, т'йло,*

т'існо. **946** *д'іжка, д'івка, д'іла.* **947** *д'ішка, д'івка, д'іло, т'іло, т'існо, т'істо.* **948** *д'іжка, д'івка, д'іло, ц'іла, т'існо, т'істо, т'іло.* **949** *д'ішка, д'івка, д'іло, т'іло, т'істо, т'існо.* **950** *д'івка, д'іло, т'іло, т'існо, т'істо.* **951** *д'іжка, д'івка, д'іло, т'іло, т'існо, т'істо.* **952** *д'ішка, д'івка, д'іло, т'іла, т'існо, т'істо.* **953** *д'іжка, д'івка, д'іла, т'іло, т'існо, т'істо.* **954** *дыⁱшка, дыⁱвка, д'єло, т'іло, т'істо.* **955** *д'ішка, д'івка, т'іло, т'істо.* **956** *д'ішка, д'івка, д'іло, т'іло, т'існо, т'істо.* **957** *д'іжка, д'івка, д'іло, т'іло, т'існо, т'істо.* **958** *д'іжка, д'івка, д'іло, т'істо, т'іло, д'еўка, д'івчыну.* **959** *д'ішка, д'івка, д'іло, т'іло, т'існо, т'істо.* **960** *д'ішка, д'івка, д'іла, т'іла, т'існо.* **961** *д'іжка, д'іўка, д'іло, т'іло, т'існо.* **962** *д'ішка, д'івка, д'іло, т'іло, т'існо.* **963** *дыжка, д'іўка, д'іло, т'іло, т'існо.* **964** *дéўка, дéшка, тéло, ц'істо, ц'існо, д'іжка, д'іўка, т'іло, т'існо, т'істо.* **965** *д'ішка, д'іўка, д'іла, т'іла, т'існо, т'істо, т'іло.* **967** *дéжка, дыўка, тéсно, тыло, дыла, тысто, тéсно.* **968** *д'іжка, д'івка.* **975** *д'éжка, д'éвка, т'éло, т'éсны.* **976** *д'éвк'и, н'ед'іл'а, с'ед'êв, ʐ'êда, д'éжка, д'éўка, д'éло, т'éло, т'éсно, хот'éв.* **977** *д'êду, д'êжка, д'éла, т'éсто, т'éсно.* **978** *д'іло, д'івка, д'івч'ина, д'éжка, д'êўка, д'êло, т'êло, т'êсно, ʐ'êд.* **990** *д'ед, д'êўка, у вод'ê.* **993** *зд'é-лайте, д'éт'и, д'éда.* **994** *д'éвочка.* **1007** *д'éда, д'êжка, д'êўка, т'êло, т'êсно.* **1008** *т'êсно, д'êлайе.* **1009** *д'éшка, д'іўка, д'іла, т'éла, т'éста.* **1012** *д'іжка, д'іўка, д'іло, т'і͡ело, т'і͡есно, т'і͡есто.* **1013** *дéжка, д'éўка, т'éло, т'éсто, тéсто.* **1027** *д'éжка, д'óўка, д'éла, т'éла, т'éсна, т'éста.*

Карта № 58

ВЫМАЎЛЕННЕ ЗЫЧНАГА [с] У СЛОВАХ **рускі, па-руску**

Карта складзена на матэрыяле пытання № 59: «Як вымаўляюцца наступныя словы з цвёрдым ці мяккім зычным: *менш* ці *меньш; тоншы* ці *тоньшы; конскі* ці *коньскі; дзеравенскі* ці *дзеравеньскі; мінскі* ці *міньскі; рускі* ці *руські*?»

На данай карце, як гэта вынікае з яе загалоўка, картаграфуецца вымаўленне гука **с** толькі ў словах *рускі, па-руску.* Вымаўленне **с,** як і папярэдняга яму **н,** у словах *конскі, мінскі* картаграфавалася на асобных картах, з якіх відаць, што цвёрдае вымаўленне адзначаных гукаў у слове *мінскі* ў асноўным пераважае на поўнач ад лініі Брэст — Баранавічы—Бабруйск—Магілёў і далей па Дняпру да граніцы са Смаленскай вобласцю, тады як цвёрдае вымаўленне **н, с** у слове *конскі* прыкладна вызначаецца лініяй Гродна — Радашковічы — Барысаў — Віцебск і далей па Дзвіне да граніцы з РСФСР. На поўдзень і ўсход ад адзначаных вышэй ліній у словах *конскі, мінскі* пераважаюць мяккія варыянты гукаў **н, с.**

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў. У нас. пп. 542, 661 мяккае [с'] у слове *рускі* картаграфуецца на аснове запісу *рýс''кий.* **244** *рýс'к'и*—гавораць пераважна старыя; *рýск'и*—гаворыць пераважна

моладзь. **291** *рýск'и* — гаворыць моладзь, тады як старыя гавораць *рýс'к'и.* **298** *рýск'и* — гавораць прадстаўнікі сярэдняга і малодшага ўзросту, а старыя кажуць *рýс'к'ий.* **303** *рýск'и,* але часта ўжываецца і *рýс'к'и.* **305** *рýск'и; рýс'к'и*—радзей. **321** *рýс'к'ий* — часцей у мове старых. **550** Слова *рýск'и* вымаўляецца з цвёрдым зычным. **592** *рýск'ий; рýс'к'ий* — у мове старых. **643** *рýс'к'ий* — гавораць старыя. **776** *рýс'к'и* — гавораць старыя, *рýск'и* — моладзь. **829** Словы з мяккімі **н**, **с** сустракаюцца радзей і толькі ў прадстаўнікоў старэйшага пакалення. **831** Сярод жыхароў вёскі, якія маюць звыш 60 год, можна сустрэць вымаўленне слоў *рýс'к'и, кóн'с'к'и* з мяккімі **н**, **с**. **924** *рýс'к'и* — гавораць старыя, а моладзь гаворыць *рýск'и.* **932** *рýск'и; рýс'к'и* — у мове старых. **975** *рýс'к'и.* Усюды і цвёрдыя варыянты. **977** *рýс'к'и.* У маладзейшага пакалення ўсюды цвёрдыя варыянты. **1018** *рýск'и; рýс'к'и* — у мове старых.

Карта № 59

СПАЛУЧЭННЕ [с'ц'] У КАНЦЫ СЛОВА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 60:

«Ці вымаўляецца **-ць, -ці** ў канцы слоў пасля **с** (у спалучэннях **сць, сці**): *вла***сць** ці *вла***сь**; *го***сць** ці *го***сь**; *рада***сць** ці *рада***сь**; *бале***сць** ці *бале***сь**; *кла***сці**, *кла***сць** ці *кла***сь**; *прыне***сці**, *прыне***сць** ці *прыне***сь**..?»

Пры картаграфаванні не прымаюцца пад увагу формы інфінітыва, паколькі ім прысвечана спецыяльная карта (гл. карту № 174). Не ўлічваюцца таксама формы назоўнікаў *жысь (жызь), балесь (балезь),* паколькі ў большасці выпадкаў з адказаў нельга вызначыць, паходзяць гэтыя формы ад форм *жысць, балесць* ці ад форм *жызнь, балезнь.*

На аснове аднаго прыкладу на **-сь** (пераважна форма *шесь*) пры вялікай колькасці прыкладаў на **-сць** ставяцца два знакі на карце ў наступных нас. пп.: 26, 31, 46, 81, 207, 213, 214, 243, 279, 294, 486, 507, 517, 523, 531, 683, 734, 769, 785, 789, 795, 850, 890, 894, 981, 991, 1002, 1005, 1009, 1013, 1020, 1021, 1027.

На аснове аднаго прыкладу на **-сць** (часцей слова *шэрсць*) пры шматлікіх прыкладах на **-сь** ставяцца два знакі на карце ў наступных нас. пп.: 25, 37, 38, 39, 72, 73, 83, 84, 85, 86, 120, 133, 170, 205, 228, 231, 238, 241, 297, 481, 506, 543, 798, 847, 867, 880, 887.

Ніжэй падаюцца адказы з заўвагамі збіральнікаў: **174** *γóс'ц', рáдас'ц', сырас'ц', жыс'ц',* але часта — *γос', шес', рáдас'.* **178** *улáс'ц', γос'ц', рáдас'ц', шéрс'ц',* але зрэдку — *улáс', рáдас'.* **186** Пад лагічным націскам **-сць**, у астатніх выпадках — **-сь**: *ну і γос'ц' дóма; на ўс'ў óблас' бýду γрымéц'.* **198** *влас', γос'* (радзей — *γос'ц'), бал'éс', шес'.* **209** *вóлас'ц', шес', маладóс'ц', шéрс'ц', шéс'ц', вóлас'ц', вóлас', мас', рáдас'* (радзей — *рáдас'ц',* толькі ў моладзі). **593** *влас'ц', γос'ц', рáдас'ц', шерс'ц', шес'ц', жыс'ц'.* Ужываецца і без **ць**: *крéпас', м'éснас', γос', стáрас', шес'— шес'ц'.* **792** *влас'ц', γос'ц', шес'ц';* часам — *влас', γос', шес'.* **796** *улáс'ц', с'в'éжас'ц', прыγажóс'ц', кос'ц', рáдас'ц', γос'ц'.*

Ва ўсіх выпадках **-сць;** выключэнне складаюць: *жыс', шес'.* **877** *влас'ц', ɣос'ц', ра́дас'ц', сы́рас'ц', шерс'ц', шес'ц'.* Часцей ужываюцца формы на **-сь**: *влас', шес', ра́дас', ɣос', сы́рас', шерс'ц'.* **881** *ра́дас', ɣос', шерс', шес', жыс'* і рэдка — *ɣос'ц', ула́с'ц', шерс'ц', жыс'ц'.*

Карта № 60

СПАЛУЧЭННЕ [дн]

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 61.

«Замест спалучэнняў **дн, бн** ці не вымаўляюцца ў вас падвойныя зычныя **нн, мм:**

а) *адна* ці *анна; адных* ці *анных; сягодня* ці *сягоння; родны* ці *ронны; медны* ці *менны; сподні* ці *спонні*; *дасадна* ці *дасанна; холадна* ці *холанна; нягодна* ці *нягонна; спадніца* ці *спанніца*?»

На карце адлюстроўваюцца ўсе выпадкі захавання **дн** і замены яго падоўжаным **н.** Не картаграфуецца толькі рэалізацыя **дн** у слове *сягоння,* паколькі на ўсёй тэрыторыі за рэдкімі выключэннямі ў гэтым слове вымаўляецца **нн.**

Адводзіцца ад картаграфавання наступны матэрыял: **136** *дно.* **171** *не.* **273** *атна́, холо́тна, спатн'и́ца, н'аɣо́тн'ик, паса́тн'ица.* **274** *хало́дⁿна, адⁿна́, спадⁿн'и́ца, ро́дⁿны.*

У каментарыі вынесены: а) адказы, якія складаюцца з аднаго толькі прыкладу; б) адказы, у якіх дваякасць вымаўлення пацвярджаецца нераўназначнымі па колькасці прыкладамі — значна пераважаюць прыклады з **дн** ці з **нн;** в) адказы з заўвагамі збіральнікаў: **67** *адна́, ро́дны, хало́дна, спадн'и́ца, аднаɣо́, сты́нна.* **75** *спадн'и́ца, ла́нна, адна́, ро́дны, м'е́дны.* **78** *адна́, м'е́дный, ро́дный, хало́дна, спадн'и́ца, даса́дна,* але *с'аɣо́н'н'а.* Вымаўляюць **нн** рэдка, часцей — старыя. **84** *анна́, адна́, аннаɣо́, ро́ннайа, б'е́нны, ɣало́ннайа, с'аɣо́н'н'а, м'е́нны, хало́нна, н'аɣо́нна.* **161** *с'аɣо́н'н'а, ро́дны, анна́, анны́х, ро́нны, м'е́нны, испо́н'н'и, спан'н'и́ца.* **172** *адна́.* **176** *анна́.* **191** *аб'и́нна, адна́, хо́ладна, спадн'и́ца.* **196** *анна́, адны́х, с'аɣо́н'н'а, ро́нны, хо́ланна, спан'н'и́ца, м'е́нны.* **248** *анна́, аннаɣо́, адна́, с'аɣо́н'н'а, с'а́н'н'и, мару́нна.* **264** Вымаўляецца або падвойнае **н**: *анна́, хало́нна,* або слабае **д** і **н**: *хало́ᵈны, ла́ᵈна, ро́ᵈны. В'и́нна ў ха́ц'и, ла́нна, ван'н'и́* (авадні), *ро́н'н'ен'кайа.* **288** *адна́, адны́х, спо́дн'и, хало́дны, спадн'и́ца, спан'н'и́ца.* **298** *адна́, адны́х, ро́дный, м'е́дный, спо́дн'ий, дыса́дна, хало́дна, н'аɣо́дна, спадн'и́ца,* радзей — *ла́нна, с'аво́н'н'и.* **361** *анна́, ро́дны, м'е́дны, спадн'и́ца.* **396** *аднаɣо́, адна́, с'аɣо́дна, мару́дно, м'е́дны, хо́ладно, хо́ланно, спадн'и́ца.* **420** *адна́, с'аɣо́дн'а, ро́дны, м'е́дны, спо́дн'и, даса́дно, хо́ладно, спан'и́ца.* **437** *хало́дна, м'е́дны, ла́дна, адна́;* радзей — *хало́нна, наɣо́нна, ɣало́нны, анна́.* **460** *адна́, хо́ладна, ɣало́днайа, анно́, аднаɣо́, анна́, ла́дна, свабо́дна, тру́дна.* **517** *ро́нны, на анно́м, ла́нны, анну́, хало́дны, хало́нны.* **554** *спан'н'и́ца, с'аɣо́нн'а, хало́ннайа, м'е́нны, хо́ланна, адна́.* **563** *адна́, с'аɣо́нн'а, м'е́нны, хало́нна, спан'и́ца.* **622** *анна́, анны́х, с'аɣо́н'н'а, ро́нны, м'е́нны, спо́дн'и.* **705** *спадн'и́ца, анна́, сты́дна, тру́дна, халадно́.*

715 *ла́дна, даса́дна, м'е́дны, адна́, хало́дны, адны́х, ро́дны, хо́ладно, спан'йца.* **723** *адна́, м'е́дны, ро́дны, хало́дны, спон'йца.* **725** *одна́, м'е́дны, хало́дны, спонн'йца.* **742** *пас'л'е́дн'и, адна́, ме̂дны, спан'йца, спо̂дн'и.* **750** *адна́, м'е́дны, хало́дна, ла́дна, доса́дна, б'е́дны, ро̂дны, анно́.* **758** *одна́, одны́х, м'е́дны, спон'йца, холодно́, спо́дн'а.* **783** *адна́, у анну́, хо́ладна, да пасл'е́дн'аγо, м'е́дныγа.* **796** *уре́дны, γало́дны, свобо́дны, м'е́дны, ро́дны, сподн'йца.* Але заўсёды вымаўляюць *онна́.* **802** *ц'ап'е́рашн'еγа н'н'а* (дня), *н'е в'йнно, онна́, сподн'йца, онно́.* **807** *одна́, с'иγо́дн'а, ру͡одны, м'е́дны, хо́лодно, спон'йца.* **840** *ро́дны, хо́ладно, м'е́дны, спан'йца, н'еγо́дны.* **847** *с'еγо́н'и, онна́, тру́нно, онне̂й;* маладзейшыя гавораць: *адно́, ро̂дны, хо́ладно, м'е̂дны.* **872** *с'аγо́дн'и, ро́дны, м'е́дны, спо́дн'и, н'аγо́дна, спадн'йца, адна́, адны́х, хало́дны,* рэдка: *анна́, анны́х, хало́нна.* **969** *ро́дны, м'е́дны, доса́дно, холо́дно, сподн'йца.* Падвойнае **н** сустракаецца ў старых людзей: *онна́, с'о́н'н'а.* **976** *б'е̂дныйе, одному́, хо́лодно, одна́, с'еγо́дн'и, ро́дна, м'е́дны, спон'йца.* **988** *анна́, анны́х, с'аγо́н'н'а, м'е́нны, спо́н'н'и, даса́нна, хало́нна, н'аγо́нна, спан'йца;* рэдка — *адна́, адны́х, с'аγо́дн'а, даса́дна, хало́дна, н'аγо́дна.*

Карта № 61

СПАЛУЧЭННЕ [чн] ЦІ [шн] У СЛОВЕ малочны

Карта складзена на матэрыяле пытання № 63. На аснове матэрыялу гэтага ж пункта складзена і карта № 62.

Карта № 62

СПАЛУЧЭННЕ [чн] ЦІ [шн] У СЛОВЕ ручнік

Карта складзена на матэрыяле пытання № 63. На аснове матэрыялу гэтага ж пункта складзена і карта № 61.

Карта № 63

ВЫМАЎЛЕННЕ СЛОВА што

Карта складзена на матэрыяле пытання № 151:

«Якое злучальнае слова больш пашырана ў складаназалежных азначальных сказах: *дзе тая кніжка,* **што** *я купіла,* **якую** *я купіла* ці **каторую** *я купіла..?*», а таксама на пытанне № 121:

«Ці не ўжываюцца такія займеннікі: *штось, штоські..?*»

Супярэчнасцей паміж адказамі на гэтыя пытанні ў адносінах слова *што* ў пераважнай большасці выпадкаў няма. Розныя варыянты гэтага слова знаходзім у адказах толькі па наступных нас. пп.: **654** *шо, шчо.* **656** *шо, шчо.* **658** *шчо, шо.* **664** *шо, шчо.* **676** *шо, шчо.* **678** *шчо, шо.* **683** *шо, што.* **688** *шо, шчо.* **689** *што, шо.* **700** *шо, шчо.* **717** *што, шчо.* **723** *шо, шчо.* **738** *што, шо.* **740** *што, шо.* **755** *што, шчо.* **764** *што, шо.* **804** *што, шчо.* **808** *што, шо.* **943** *шчо, шо.* **944** *шо, шчо.* **954** *шчо, шо.*

967 *шчо, што, шо.* **989** *шчо, шо.* **990** *што, шо.* **994** *што, шо.* **1010** *што, шчо.* **1012** *што, шо.*

Пры картаграфаванні ўлічваюцца абодва адказы, г. зн. пастаўлена адпаведна два або тры знакі.

Карта № 64

ЗЫЧНЫЯ НА МЕСЦЫ СТАРОГА СПАЛУЧЭННЯ «ньј»

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 64:

«Ці падвойваюцца зычныя (акрамя заднеязычных) перад ј паміж галосных:

а) *насе***н'не**, *насе***не** ці *насе***н'йе**; *карэ***н'не**, *карэ***не** ці *карэ***н'йе**; *здарэ***н'не**, *здарэ***не** ці *здарэ***н'йе**; *аржо***н'не**, *аржо***не** ці *аржо***н' йе**; *восе***н'ню**, *восе***ню** ці *восе***н'йу**?»

На карце картаграфуецца вымаўленне зычных на месцы старога спалучэння «ньј» — частка больш шырокай з'явы, якая ахоплівае і вымаўленне зычных на месцы старых спалучэнняў «льј», «зьј», «сьј», «дьј», «тьј», «жьј», «шьј», «чьј». Як сведчыць матэрыял, на месцы ўказаных спалучэнняў у пазіцыі паміж галоснымі ў адных гаворках паслядоўна вымаўляюцца падоўжаныя зычныя, якія ўзніклі ў выніку прыпадабнення зычнага [ј] да папярэдняга зычнага ([н'н'], [л'л'], [з'з'], [с'с'], [z'z'], [ц'ц'], [жж], [шш], [чч]), у другіх — захоўваецца спалучэнне «зычны + ј» ([н'й], [л'й], [з'й], [с'й], [z'й], [ц'й], [жй], [шй], [чй]), а ў трэціх вымаўляецца адзін зычны ([н'], [л'], [з'], [с'], [z'], [ц'], [ж], [ш], [ч]). Аднак у многіх гаворках, асабліва тых, якія знаходзяцца на стыках трох названых тыпаў вымаўлення зычных на месцы старых спалучэнняў «зычны + ј», адзначана суіснаванне двух ці нават усіх трох тыпаў у адной гаворцы. Прытым у адных гаворках суіснаванне розных тыпаў адносіцца да ўсіх дзевяці зычных, у другіх — толькі да часткі зычных, а другая частка іх вымаўляецца па аднаму з тыпаў, а ў трэціх — розныя зычныя вымаўляюцца па розных тыпах. З гэтай прычыны здавалася больш мэтазгодным скласці карту, якая б адлюстроўвала прыватны выпадак з'явы, г. зн. вымаўленне зычных на месцы якога-небудзь аднаго спалучэння, але ва ўсіх дэталях. Абагульняючая карта, якая б паказвала вымаўленне зычных на месцы ўсіх дзевяці спалучэнняў, была б надзвычай перагружанай, вельмі цяжкай для чытання, а ў каментарыях неабходна было б прывесці ўвесь фактычны матэрыял.

Для картаграфавання выбраны зычны [н], таму што для гэтага зычнага ў запісах збіральнікаў больш матэрыялу, чым для іншых зычных. У сэнсе ж адлюстравання агульнага малюнку вымаўлення зычных на месцы ўказанага спалучэння зычны [н] падыходзіць не менш, як кожны з астатніх зычных.

Такім чынам, карта, адлюстроўваючы прыватны выпадак з'явы, дае ў агульных рысах уяўленне і аб усёй з'яве ў цэлым. Трэба мець на ўвазе толькі тое, што калі б зрабіць карту ізаглос вымаўлення кожнага з дзевяці зычных, то мы атрымалі б пучок, які праходзіць у раёне ізаглос, якія характарызуюць вымаўленне зычных на месцы «ньј».

У каментарыях падаецца матэрыял, калі ў гаворцы адзначана суіснаванне двух ці больш варыянтаў ([н'н'], [н'й], [н']) ці ў запісах ёсць заўвагі збіральнікаў: **8** *с'н'адáн'н'а, стал'авáн'е, карéн'и.* **11** *бац'в'йн'е.* Падаўжэння зычных няма. **25** *навадн'éн'н'е, бац'в'йн'е, ибрашчéн'е, запал'éн'е, ц'арп'éн'е.* **26** *нас'éн'н'е, вóс'ин'н'у, вóс'ин'у.* **31** *пастанайл'éн'н'а, бац'в'йн'а.* **33** *бац'в'йн'н'е, стал'иван'н'е, вучéн'е, мал'éн'е.* **34** *стал'авáн'н'е, п'ачéн'е, купáн'е.* **39** *рас'ц'éн'н'е, бац'в'йн'а, нас'éн'а, карéн'а.* **87** *б'арв'éн'н'и, нас'éн'н'е, бáц'в'йн'н'е, óс'ен'йу.* **98** *нас'éн'н'е, карéн'н'е, вóс'ин'у.* **101** *нас'éн'н'а, курéн'н'а, вóс'ин'йу.* **109** *нас'éн'н'и, карéн'н'и, здарéн'н'и, вóс'ин'у.* **112** *нас'ен'н'ь, карéн'н'ь, нас'éн'йь, карéн'йь.* **130** *мачáн'н'е, Малáн'н'а, вóс'ин'йу.* **138** *нас'éн'н'е, нас'éн'а, карéн'а, óс'ан'у.* **147** *нас'éн'н'е, карéн'а.* **152** *нас'éн'н'е, карéн'н'и, здарéн'н'е, вóс'ен'у.* **157** *нас'éн'н'е, нас'éн'а, карéн'а, кам'éн'а, здарéн'а, стал'авáн'а.* **165** *карéн'а, здарéн'а.* Няма падваення. **178** *нас'éн'а, карéн'а, здарéн'е, вóс'ен'у, падн'аб'éн'е, наказáн'а, навучáн'йе.* Падаўжэнне зычных адзначана толькі ў слове *прайл'éн'н'е.* **186** *нас'éн'н'а, зайайл'éн'н'е, абйаҕ'éн'н'е, зас'адáн'йе.* **189** *нас'éн'н'а,* гэта слова заўсёды з падваеннем; *вóс'ан'йу, здарéн'йа.* **195** *нас'éн'н'а, здарéн'н'а, вóс'ин'н'у.* Бываюць і непадвоеныя зычныя. **196** *вóс'ен'н'у, нас'éн'а, карéн'а.* **210** *палажéн'н'а, с'в'ин'н'á,васкрас'éн'н'а, начын'н'а, жáлуван'йе, ус'м'ир'éн'е, уваскрас'éн'е.* **218** *начын'н'а, нас'éн'а, карéн'а, здарéн'а, аржóн'а, вóс'ен'у.* **239** *нас'éн'н'а, пласкóн'н'а, вóс'ин'н'у, им'éн'йа, пакал'éн'йа.* **251** *нас'éн'н'а, карéн'н'а, варéн'а.* **252** *нас'éн'н'а, карéн'н'а, здарéн'н'а, с'в'ин'н'á, с'в'ин'йá.* **268** *нас'éн'н'ь, карéн'н'ь, здарéн'н'ь, аржóн'н'ь, вóс'ьн'у.* **283** *нас'éн'н'у, аржóн'н'е, карéн'н'е, нас'éн'е, вóс'ьн'у.* **295** *кам'éн'н'а, пал'éн'н'а, ц'арп'éн'н'а, л'ачéн'йа, ц'арп'éн'йа.* **306** *карéн'н'а, вóс'ен'н'йу.* **309** *пал'éн'йе, здарéн'н'йе, пл'éс'ен'у.* **341** *здарéн'н'е, гарбуз'éн'н'о, нас'éн'а, бац'в'йн'е.* **351** *нас'éн'а, карéн'а, карéн'н'е, кам'éн'н'е.* **352** *пристав'éн'н'а, стал'авáн'а, раз'в'итáн'а, нас'éн'е.* **385** *вóс'ан'н'у, нас'éн'о, карéн'и, здарéн'о.* **390** *здарéн'н'е, нас'éн'е, вóс'ен'у, карéн'е.* **393** *сабрáн'н'е, звáн'о, вóс'ан'у, нас'éн'о, карéн'о.* **398** *у прайл'éн'н'и, аҕ'éн'н'е, на кам'éн'йе.* **401** *бац'в'йн'н'е, рашéн'н'о, вучéн'н'о, зас'адáн'йо, прайл'éн'йа, пайтарéн'йо.* **402** *зайайл'éн'н'а, нас'éн'н'е, γул'áн'о, óс'ен'йу, аҕ'éн'е, п'итáн'о.* **403** *здарéн'о, нас'éн'о, карéн'о, вóс'ен'йу.* **404** *нас'éн'н'а, нас'éн'а.* **405** *пакал'éн'н'о, кам'éн'о, γарахав'éн'о, картафл'áн'ь, нац'йн'о.* **408** *нас'éн'о, карéн'о, кам'éн'о, вóс'ен'йу.* **413** *рыштавáн'н'е, паваҕ'éн'а, γул'áн'о, нас'éн'н'о, карéн'н'о.* **415** *из'м'ан'éн'н'ай, аҕ'ал'éн'о, васкрас'éн'е, зайайл'éн'о, на распрашчáн'о.* **416** *вóс'ан'йу, γул'áн'о.* **421** *карéн'н'о, здарéн'н'о, вóс'ен'у.* **424** *вучéн'н'а, им'éн'йо, васкрас'éн'йо, п'éн'йо, нас'éн'о, карéн'о, вóс'ан'у, вуч'éн'о.* **434** *бац'в'йн'н'е, зац'м'éн'н'е, пласкóн'е.* **435** *чытáн'н'е, им'éн'е, чытáн'е, бац'в'йн'а, кам'éн'а, нас'éн'а, аржóн'а.* **437** *с'н'едáн'н'а, убрáн'н'а, п'еражывáн'йа, нас'éн'н'е, здарéн'н'е, аржóн'н'е, вóс'ен'н'у, ун'имáн'н'е.* **438** *с палажéн'н'а, карéн'о, здарéн'о, вóс'ен'у, нас'éн'о.* **439** *чытáн'н'е, кам'éн'н'е, нас'éн'н'е, им'éн'е, бац'в'йн'а, кам'éн'а, нас'éн'е.* **440** *вóс'ан'н'у, сражéн'йе, картафл'áн'а, сабрáн'о, з'в'ашчéн'о.* **443** *сабрáн'н'е, сабрáн'е, варéн'е, γул'áн'о, убрáн'е, н'ас'éн'о,*

здарéн'а, вóс'ен'у. **445** *аржáн'н'е, кам'éн'н'е, аканчáн'н'е, ɣарахв'éн'н'о, бац'в'íн'н'е, нас'éн'н'о, карéн'н'о, здарéн'н'о, вóс'ан'йу.* **448** *вóс'ен'йу, карéн'о, здарéн'а, нас'éн'о.* **449** *пакал'éн'йо, карéн'а, вóс'ен'у, нас'éн'о.* **453** *запал'éн'н'е, нас'éн'н'е, нас'éн'йе.* **454** *ɣул'áн'йо, п'итáн'о, курыен'о, пакал'éн'о.* **455** *вóс'ен'йу, карéн'о, здарéн'о, нас'éн'о.* **459** *запал'éн'н'а, кам'éн'н'а, ац'апл'éн'н'а, кам'éн'а.* **461** *нас'ал'éн'н'е, карыстáн'н'е, жáлаван'а.* **462** *нас'éн'н'а, вóс'ен'йу, сабрáн'йо, удабрéн'о, зайаўл'éн'а.* **473** *мачáн'н'а, нас'éн'н'а, вóс'ан'н'у, мачáн'йа, нас'éн'йа, вóс'ан'йу.* **475** *нас'éн'н'а, здарéн'н'а, карéн'н'а, вóс'ан'у.* **477** *нас'éн'н'а, скл'ап'éн'н'а, падн'аб'éн'н'а, праўл'éн'н'а, бац'в'íн'н'а, на сабрáн'а.* **480** *нас'éнн'а, сабрáн'н'а, дыхáнн'а, вóс'ен'н'йу.* **482** *апал'чéн'а, нас'éн'а, п'еражываáн'н'а, нас'éн'йа.* **485** *васпал'éн'н'а, кам'éн'н'а, васпал'éн'а, аɣ'éн'а, сабрáн'а.* **494** *прыспасабл'éн'йа, падн'аб'éн'а, начéн'а, карéн'н'а, здарéн'н'а, кам'éн'н'а, вóс'ан'н'у, карéн'а, здарéн'а.* **497** *нач'éн'йа, вучéн'е, на прыɣум'éн'и, уважéн'е.* **499** *вóс'ен'йу, нас'éн'е, карéн'е.* **513** *пакал'éн'н'у, вызвал'éн'н'а, дрáн'н'у, Оўɣ'íн'а.* **526** *прыɣум'éн'н'е, нас'éн'н'е, здарéн'н'е, аɣ'éн'е.* **551** *нас'éн'н'е, карéн'н'е, вóс'ен'йу.* **588** *нас'éн'н'а, кар'éн'н'а; вóс'ин'у* — рэдка. **632** *нас'éн'н'а, кар'éн'н'а, здар'éн'н'а, вóс'ен'у.* **672** *нас'éн'н'а, карéн'н'а, вóс'ан'у.* **673** *нас'éнн'о, карéн'о.* **693** *курын'н'е, здарын'н'е, нас'íн'н'е, óсын'йу.* **705** *палажéн'н'о, с'н'êдан'о.* **706** *бац'в'íн'н'е, карéн'н'аў, вучéн'н'о, дазвáн'йа, вóс'ен'йу, картапл'éн'о.* **708** *ран'éн'н'е, удабрéн'н'е, ɣуркав'éн'е, ɣарбуз'éн'е, кл'íн'йа, вучéн'йа, вóс'ен'йу.* **709** *нас'éн'н'о, карéн'н'о, здарéн'н'о, вóс'ан'н'у, вóс'ан'йу.* **712** *óс'ен'н'у, óс'ен'йу.* **715** *нас'éн'н'а, карéн'н'а, вóс'ен'йу.* **736** *нас'éн'н'е, корын'н'е, óсен'йу.* **744** *ап'исáн'йу, зайаўл'êн'о, пал'авáн'е.* **746** *паўстáн'н'о, вóс'ан'н'у, пал'авáн'н'а, наступл'éн'йо, им'éн'йо.* **752** Падаўжэнне зычных перад [й] паміж галоснымі адсутнічае ў гаворцы вёскі; у школьнікаў: *нас'éн'н'е, здарéн'н'е, óс'ен'н'у.* **760** *ɣóсен'йу, насéн'е.* **761** *нас'éнн'а, карéнн'ем, óс'ен'йу, корéн'е.* **773** *насéн'е, корéн'е, здорéн'е, нас'íн'н'е, корын'н'е, вóсен'йу.* **774** *нас'êн'н'е, карêн'н'е, кам'êн'йе, вóс'ен'йу.* **775** *праўл'éн'йе, карéн'йе, праўл'éн'е, нас'éн'е, здарéн'е, вóс'ен'у.* **776** *абмунɣ'иравáн'н'е, распараžéн'н'е, нас'éн'йе, пал'éн'йе, карéн'йе, кам'éн'йе, вучéн'н'е, бац'в'íн'йе, здарéн'йа^{е}, кам'éн'йа^{е}.* **777** *нас'éн'йе, ɣарахв'íн'е, нас'éн'е, карéн'е.* **778** *задáн'йе, заɣум'éн'е.* **779** *п'ачéн'йе, распаражéн'н'е, сражéн'н'е.* **781** *карéн'йе, нас'éн'йе, карéн'е, бац'в'íн'е.* **783** *будавáн'н'е, з б'арв'éн'йаў, праўл'éн'йе.* **784** *на сабрáн'н'и, нац'íн'н'е, карéн'йе.* **787** *нас'éн'н'а, карéн'н'а, здарéн'н'а, вóс'ан'йу.* **790** *вóс'ен'йу, нас'éн'а, карéн'а, ɣул'áн'а.* **795** *бац'в'íн'н'е, нас'éн'н'е, с'н'едáн'н'е, страдáн'йе, прос'в'еъл'éн'йе, нас'éн'е, карéн'е, óс'ен'у.* Падаўжэнне ледзь улоўліваецца для гукаў [н], [л]; як правіла, падаўжэння няма. **798** *прыɣум'éн'йе, нас'éн'йе, жáлован'йе, мачáн'йе, сабрáн'е, боц'в'íн'е.* **803** *нас'éн'н'е, карéн'н'е, аржóн'е, вóс'ан'у.* **805** *праўл'éн'йе, нас'ел'éн'йе, нас'éн'йе, ɣ'ичéн'е.* **811** *нас'éн'йе, карéн'йе, óс'ин'йу, здарéн'е.* **812** *нас'éн'н'е, корын'йе, óс'ен'йу.* **818** *нас'éн'йе, мачáн'е, удабрéн'е, праўл'éн'е, п'ачéн'а, варéн'а.* **821** *мачáн'йе, нас'éн'е, на прыɣум'éн'и.* **823** *нас'éн'н'е, бац'в'íн'е, пам'ашчéн'е, кам'éн'е.* **836** *нас'éн'н'е, карéн'н'е, вóс'ен'н'у, нас'éн'йе, карéн'йе, óс'ен'йу,*

праўл'ён'йе, спас'ён'йе. **846** *нас'ён'н'е, корэ́н'н'е, ó'с'ен'н'у, нас'ён'йе.* **848** *корэ́н'н'е, нас'ён'йе, óс'ен'йу, здарэ́н'йе.* **851** *боц'в'íн'н'е, прыда́н'н'е, вóс'ен'н'у, нас'ён'н'е, корэ́н'н'е, óс'ен'йу.* **853** *нас'ён'е, карэ́н'е, здарэ́н'е, аржóн'е, вóс'ен'у, на кам'ён'н'и, удабрэ́н'н'е, карэ́н'йе.* **854** *нас'ён'а, сабра́н'н'а, праўл'ён'н'а, кам'ён'н'а.* **869** *нас'ён'н'а, карэ́н'н'а, вóс'ен'н'у, вóс'ен'йу.* **888** *нас'ён'н'а^{е}, карэ́н'н'а^{е}, вóс'ан'у.* **933** *нас'ён'н'е, карэ́н'н'е, вóс'ен'н'у, кам'ён'н'а, сабра́н'ийа, пам'ашчэ́н'ийа, праўл'ён'ийа, им'ён'ийе, кармл'ён'ийа.* **960** *кар'íн'н'е, нас'íн'н'е, ɣóсын'у.* **966** *нас'ен'н'е, карэ́н'н'е, óсен'йу, здарэ́н'н'е, аржóн'н'е, óс'ен'н'у.* **971** *корэ́н'йе, óс'ен'йу, нас'ён'е, с'н'ёдан'е.* **978** *сн'ёдан'н'е, нас'ел'ён'н'у, моча́н'н'е, кор'ён'йе, нас'ён'йе, óс'ен'йу.* **979** *нас'ённ'е, кор'ённ'е, здар'ённ'е, оржóн'е.* **980** *карэ́н'н'е, здарэ́н'н'е, нас'ён'н'е, вóс'ен'йу, зада́н'н'е, дыха́н'н'е, ɣарахв'íн'н'е, акружэ́н'йе, бац'в'íн'е.* **982** *нас'ён'е, карэ́н'е, аржóн'е, вóс'ен'у, нас'ён'н'е.* **987** *нас'ён'н'е, кор'ён'н'е, здор'ён'н'е, оржóн'н'е, вóс'ен'н'йу.* **989** *бац'в'íн'н'е, нас'ён'н'е, корэ́н'н'е, вóс'ен'йу.* **991** *нас'ён'е, карэ́н'е, здарэ́н'е, вóс'ен'у, нас'ён'н'е, шал'ева́н'о, боронова́н'е.* **994** *корэ̂н'н'а, нас'ён'н'е, óс'ен'у, правл'ён'а, собра́н'е, зайевл'ён'е.* **996** *карэ́н'н'е, здарэ́н'н'е, нас'ён'н'е, варэ́н'йе, пам'ашчэ́н'йе, назва́н'йе, служэ́н'йе, на прыɣум'ён'и.* **997** *нас'ён'е, карэ́н'е, здарэ́н'е, аржа́н'е, вóс'ен'у, карэ́н'н'а, аскарбл'ён'н'е, ваcкрас'ён'н'е, карэ́н'н'а, ɣраб'ён'н'а, нас'ён'н'а.* Падаўжэнне менш выразнае, чым у паўднёва-ўсходніх гаворках; адзін зычны (з двух, якія ўваходзяць у склад падоўжанага) менш выразны ^{л}**л**, ^{н}**н**, часам чуецца выразна **лл**, **нн**. **1004** *нас'иен'н'е, здарэ́н'н'е, карыен'н'е, óс'ен'йу, поуц'íн'н'е, шел'ева́н'н'е, удобрэ́н'н'е.* **1010** *аржóн'йе, нас'ён'йе, карэ́н'йе, купа́н'н'е, паклан'ён'н'е, óс'ен'йу, правл'ён'ие, стара́н'ие, т'ерп'ён'ие.* **1012** *нас'ён'йе, корэ́н'е, здарэ́н'е, аржóн'е, вóс'ин'у, нас'ён'н'е, кор'íн'н'е, óсен'йу.* **1013** *нас'ён'н'е, карэ́н'н'е, здарэ́н'н'е, аржóн'н'а, вóс'ен'н'у, нас'ён'йе, корэ́н'йе, вóс'ен'йу.* **1015** *нас'ён'н'е, карэ́н'н'е, здарэ́н'н'е, вóс'ен'у.* **1022** *вóс'ен'йу, нас'ён'е, карэ́н'е, здарэ́н'е, вóс'ен'н'у.* **1024** *карэ́н'н'е, нас'ён'е, нас'ён'н'а, вóс'ен'н'у, даказа́н'н'е.*

Карта № 65

ФОРМА ДАВАЛЬНАГА І МЕСНАГА СКЛОНАЎ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ З АСНОВАЙ НА [г], [х]

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 65:

«Як утвараюцца формы давальнага і меснага склонаў назоўнікаў адзіночнага ліку жаночага роду на **-а** з асновай на заднеязычны?»

На гэтай карце картаграфуюцца формы давальнага і меснага склонаў назоўнікаў з асновай на [г], [х] з націскам на канчатку. Пры карыстанні картай неабходна звярнуць увагу на тое, што ў гаворках паўднёвага захаду старое [ě] пад націскам змянілася ў [і] і ў сувязі з гэтым форма на *сах'í, сас'í* марфалагічна адпавядае форме на *сах'é, сас'é* ў астатніх гаворках.

У наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове толькі давальнага склону: 8, 20, 22, 27, 73, 79, 88, 90, 91, 94, 102, 108, 110, 114, 115, 116, 120, 124, 125, 133, 137, 145, 158, 160, 161, 164, 166, 171, 172, 173, 179, 182, 185, 189, 210, 217, 241, 256, 267, 279, 292, 303, 310, 330, 335, 348, 375, 379, 399, 426, 457, 470, 532, 535, 552, 554, 555, 558, 567, 575, 606, 609, 610, 611, 612, 617, 620, 624, 661, 673, 684, 721, 761, 784, 789, 801, 807, 817, 824, 825, 826, 849, 866, 870, 893, 977, 978, 980, 984, 985, 998, 1000, 1001, 1003, 1009, 1012, 1014, 1016, 1022, 1025, 1027.

На аснове толькі меснага склону знак ставіцца ў наступных нас. пп.: 12, 24, 25, 26, 28, 32, 38, 39, 42, 46, 58, 59, 60, 71, 72, 95, 96, 98, 105, 106, 118, 126, 134, 136, 140, 144, 147, 150, 151, 152, 155, 165, 168, 176, 177, 190, 197, 201, 202, 203, 204, 207, 209, 222, 227, 229, 234, 244, 246, 248, 251, 253, 263, 265, 275, 276, 278, 294, 295, 296, 299, 301, 308, 309, 312, 329, 339, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 359, 360, 361, 362, 364, 367, 369, 370, 371, 372, 375, 377, 378, 380, 381, 383, 389, 392, 393, 395, 397, 398, 407, 409, 411, 412, 413, 414, 416, 417, 418, 419, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 436, 438, 439, 440, 449, 450, 454, 455, 458, 461, 464, 465, 466, 472, 475, 477, 487, 492, 499, 500, 501, 502, 503, 507, 508, 509, 513, 517, 518, 523, 530, 531, 535, 536, 537, 545, 547, 548, 574, 586, 591, 617, 619, 635, 636, 655, 656, 663, 669, 671, 672, 675, 683, 686, 691, 692, 694, 695, 697, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 706, 712, 718, 719, 722, 726, 732, 734, 737, 744, 746, 754, 762, 766, 770, 771, 777, 778, 779, 782, 786, 788, 795, 796, 798, 800, 806, 816, 828, 839, 840, 842, 859, 862, 865, 868, 877, 934, 947, 949, 951, 952, 955, 960, 962, 968, 986, 995, 1002, 1010.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, дзе пры перавазе адной формы адзначаны адзінкавыя прыклады другой формы, адпаведна якім на карту наносіцца два знакі. Гэта мае месца ў наступных нас. пп.: **101** *к дуг'é, наг'é, наз'é, на сах'é, на страх'é, на рук'é, блах'é, на ваγ'é.* **111** *к дуз'é, дуγ'é, нъ страх'е.* **117** *к дуз'é, дуγ'é, ап сах'é.* **266** *к дуγ'é, к дуз'é, аб сас'é, нъ страс'é.* **289** *к дуз'é, к ноз'é, аб сах'é, на страс'é.* **307** *к дуγ'é, на наγ'é, на сах'é, на страх'é, на наз'é.* **315** *к дуγ'é, на страс'é.* **396** *на страс'é, к наз'ú, к дуз'é.* **411** *на наз'é, на страс'é,* але: *на наγ'é.* **442** *дуз'é, на наз'ê, на ваз'é, сах'é.* **585** *аб сах'é, ны страх'é, ны наз'é.* **588** *к дуз'ú, к наз'é, ны страс'é.* **593** *к дуз'é, к наз'é, аб сах'é, на страс'é.* **597** *к дуз'é, к наз'é, аб сах'é, на страс'é.* **629** *к дуз'é, к наз'é, аб сас'é, аб сах'é, на страс'é.* **632** *к дуз'é, к наз'é, аб сас'é, аб сах'é, на страс'é.* **638** *к дуз'é, к наз'é, аб сас'é, на страх'é.* **650** *к дуз'é, к наз'é, на страх'é.* **653** *дуз'ú, ноз'ú, об сох'ú.* **659** *дуз'é, нуоз'ú, су°х'ú.* **684** *к дуз'ие, к ноз'ие, сох'ие.* **739** *дуз'é, ноз'ú, об сох'ú.* **787** *к дуз'é, на наз'é, к наз'é, аб сас'é, аб сах'é, на страс'é.* **923** *к дуз'é, к наз'é, аб сах'é, на страс'é.* **974** *к дуз'é, к ноз'é, об сох'é, на стрес'ú^е.* **978** к *дуз'ú, к ноз'é, к сос'é.*

У наступных нас. пп. разыходзяцца формы давальнага і меснага склонаў. Знак на карце ставіцца на аснове абедзвюх форм: **23** *нъ наз'é, к наз'é, ап сах'é.* **78** *к дуз'é, к наз'é, аб сах'é, на страх'é.* **93** *к дуз'é, на страх'é, ап сах'é.* **272** *к дуз'é, к наз'é, ап сах'é.* **291** *г дуз'é,*

к наз'é, ап сах'é, на страх'é. **549** *к дуз'é, к наз'é, аб сах'é, на страх'é.* **595** *к дуз'é, наз'é, аб сах'é.* **653** *дуз'ú, ноз'ú, об сох'ú.* **659** *дуз'é, нуоз'ú, об суᵒх'ú.* **727** *к дуз'ú, к ноз'ú, об сох'ú.* **728** *к дуз'ú, к ноз'ú, на стр'исé.* **731** *к дуз'ú, на ноз'é.* **940** *к дуз'é, к наз'é, аб сах'é.* **1015** *дуγ'é, наγ'é, сах'é, на страс'é.* У нас. пп. 19, 35, 36, 37, 76, 87, 97, 132, 135, 139, 154, 157, 159, 162, 163, 184, 213, 216, 235, 250, 290,322, 325, 326, 327, 346, 366, 388, 415, 421, 434, 481, 482, 485, 486, 488, 489, 490, 497, 515, 516, 522, 544, 546, 571, 573, 577, 578, 651, 664, 698, 723, 725, 735, 736, 743, 755, 756, 765, 769, 780, 788, 829, 830, 854, 899, 902, 906, 907, 911, 915, 939, 943, 945, 971, 987, 1026 прыклады не дыферэнцыруюцца па склонах. Тут маем запісы тыпу *наз'é, страс'é* або *наγ'é, наз'é, дуз'é, страс'é, страх'é.*

У радзе пунктаў ёсць заўвагі збіральнікаў матэрыялаў аб ужыванні той ці іншай формы: **83** *к дуз'é, наз'é, сас'é, страс'é;* рэдка — *на сах'é, на страх'é.* **104** *к дацџэ́;* **г, к, х** пераходзяць у **з, ц, с,** вельмі рэдка ды і то толькі ў гаворцы старэйшага пакалення. **115** *к дуз'é, дуγ'é, наз'é, наγ'é, страс'é, страх'é* — ужываюцца паралельна. **214** *наγ'é, дуз'é, наз'ê* больш пашырана. **229** *на дуγ'é, на дуз'é, на наγ'é;* часцей — *на наз'é, на страс'é, на сах'é.* **274** *к къчарз'é, на къчарз'é, к наз'é, на наз'é.* Ужываецца і *на наγ'é, па къчарγ'é.* **790** *на дуз'é, на наз'é, на страс'é,* але *сах'é.*

У нас. п. 964 знак ставіцца на аснове аднаго прыкладу — *на страс'é.* Астатнія прыклады выклікаюць сумненне і адводзяцца ад картаграфавання: *доᴷ дуз'ú, доᴷ ноз'ú, на строс'é, дуз'ú, ноз'ú, сос'ú, стрес'ú.*

У трох пунктах адзначаны надрадковыя літары ў канчатку, якія на карце не адлюстроўваюцца: **773** *об сох'é, сохы́ᵊ.* **811** *к дуз'é, к нозéᶣ, об сосú, на стрэсéᶣ.* **974** *дуз'éᶣ, к ноз'éᶣ, об сохé, на стрес'úᵉ.*

Словы з дыфтонгамі ў канчатку картаграфуюцца як словы з канчаткам **е** ў нас. пп. 680, 684, 1003.

На карце не ўлічваецца мяккасць або цвёрдасць зычнага асновы.

Карта № 66

ФОРМА МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ З АСНОВАЙ НА [к]

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 65:

«Як утвараюцца формы давальнага і меснага склонаў назоўнікаў адзіночнага ліку жаночага роду на **-а** з асновай на заднеязычны:

а) пад націскам: *...на ра***цэ́***, на ра***цы́** ці *на ра***ке́***;... на ру***цэ́***, на ру***цы́** ці *на ру***ке́**?»

У большасці выпадкаў знак ставіцца на аснове аднаго прыкладу.

Мяккасць [ц] або цвёрдасць [к] асновы, якія сустракаюцца ў паўднёва-заходніх гаворках, на карце не ўлічваецца. Пры карыстанні гэтай

картай неабходна звярнуць увагу на наяўнасць рэфлекса [і] на месцы старога «ě» ў гаворках паўднёвага захаду, у сувязі з чым канчатак -и адпавядае канчатку -е астатніх гаворак.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў. У каментарыях даецца матэрыял і ў тых выпадках, калі адно слова адрозніваецца ад іншых слоў сваёй формай, адзначаны надрадковыя літары або дыфтонгі: **23** *нъ рак'é, нъ рук'é;* радзей — *нъ рацé, нъ руцé.* **78** *нъ рацé, нъ руцé, у муцé;* радзей — *нъ рак'é, нъ рук'é.* **104** *у мук'é;* **г, к, х** пераходзяць у **з, ц, с** вельмі рэдка ды і то толькі ў гаворцы старэйшага пакалення. **192** *на рацé, к дачцé, у муцé, на руцé, на рук'é.* **213** *руцé, рук'é, даццé.* **222** *у раццé, у муццé, на рук'é, на руццé.* **305** *нъ руцé, у муцé, нъ р'ацé, нъ р'ак'é.* **451** *дачцые.* **454** *дачцые, руцые.* **523** *у рацé, на рак'é, на рацé.* **680** *аб дочцые, на муцые.* **684** *на рацые, на рек'ие.* **687** *у муцые.* **746** *на рацые, руцé.* **747** *у руцые.* **777** *у муцé*[ы]. **811** *на руцé*[ы]. **958** *на рыцé, в муц'ú, на руц'ú.* **976** *на р'ек'é, у мук'é, у муцé.* **984** *на рацé, у муцы́, на руцы́.* **988** *на р'ац'é, у муц'ы́, на руцé.*

У наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове запісаў без прыназоўнікаў тыпу *руцé, рацé, рук'é:* 214, 250, 309, 325, 326, 327, 342, 351, 366, 371, 419, 451, 454, 481, 486, 488, 516, 522, 544, 571, 577, 578, 750, 765, 769, 778, 788.

Карта № 67

НАЦІСКНЫЯ КАНЧАТКІ ДАВАЛЬНАГА І МЕСНАГА СКЛОНАЎ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ НА -а З ЦВЁРДАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 66:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі жаночага роду на **-а (-я)** у давальным і месным склонах адзіночнага ліку пры іншых відах асновы:

а) пры аснове на цвёрды зычны пад націскам: *к сцян***é**, *к сцян***í** ці *к сцян***ы́**; *к каз***é**, *к каз***í** ці *к каз***ы́**; *на спін***é**, *на спін***í** ці *на спін***ы́**; *на галав***é**, *на галав***í** ці *на галав***ы́**; *аб вайн***é**, *аб вайн***í** ці *аб вайн***ы́**; *на вадз***é**, *на вадз***í** ці *на вад***ы́**; *к вясн***é**, *к вясн***í** ці *к вясн***ы́**?»

Пры карыстанні гэтай картай трэба звярнуць увагу на тое, што канчатак **-и** ў паўднёва-заходніх гаворках (дзе старое «ě» пад націскам перайшло ў [і]) адпавядае канчатку **-е** на астатняй тэрыторыі; **ы** ў канчатку ў гэтых жа гаворках таксама фанетычнага паходжання.

Дыфтонг *ие (сцяние)* картаграфуецца як **е** ў наступных нас. пп.: 680, 682, 684, 687, 747, 1003, 1004. У нас. п. 811 над канцавым **е** адзначана надрадковае **и**: *к сц'ен'é*[и], *к каз'é*[и], *на ваз'é*[и] і інш.

Колькасць прыкладаў, на аснове якіх ставіцца знак, не ўлічваецца.

Карта № 68

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ НА -а З АСНОВАЙ НА [ж], [ч], [ш]

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 66:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі жаночага роду на **-а** (**-я**) у давальным і месным склонах адзіночнага ліку:

б) пры аснове на зацвярдзелы зычны пад націскам: *на мяжы* ці *на мяжэ; у дзяжы* ці *у дзяжэ; на шашы* ці *на шашэ; аб сястры* ці *аб сястрэ?*»

На гэтай карце картаграфуюцца назоўнікі з асновай на **ж, ч, ш** у месным склоне. З-за недастатковасці матэрыялу адводзяцца ад картаграфавання формы давальнага склону і назоўнікі з асновай на [р].

Пры карыстанні гэтай картай неабходна ўлічваць адпаведнасць канчатка **-и** ў гаворках паўднёвага захаду (пры наяўнасці рэфлекса [і] на месцы старога «ě» пад націскам) канчатку **-е** паўночна-ўсходніх гаворак.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з заўвагамі збіральнікаў, матэрыял, дзе знак ставіцца на аснове аднаго прыкладу, а таксама адзінкавыя ўтварэнні, што картаграфаваліся адсылачнымі знакамі: **1** *на м'ажы́, у z'ажэ́.* **37** *на м'ажы, у z'ажы, на шашэ́.* **64** *на м'ажэ́, на шашэ́, па шашы́.* **65** *на м'ажэ́, у z'ажэ́, у z'ажы́, па шашэ́.* **66** *на м'ажэ́, на шашэ́, на м'ажы́.* **69** *на м'ажы́, м'ажэ́, у z'ажы́(е́).* **70** *на м'ажэ́, у z'ажы́, на шашы́.* **71** *на м'ажы́, у z'ажы́, па шашэ́.* **85** *на м'ажэ́, у z'ажы́, на шашэ́.* **95** *на м'ажэ́, у z'ажы́, на шашэ́.* **100** *нъ м'ажэ́, у z'ажы́, на шашы́.* **106** *нъ м'ажэ́, нъ шашы́.* **111** *нъ м'ажэ́, нъ шашэ́, нъ шашы́.* **112** *нъ м'ажы́, у z'ажы́, у z'ажэ́.* **123** *на м'ажы́, у z'ажы́, на шашэ́.* **151** *на м'ажэ́, на шашы́.* **213** *на м'ажы́, на шашы́, на шашэ́* (больш пашырана). **248** *на сашэ́, на шашы́,* **253** *на м'ажы́, у z'ажэ́, на шашэ́.* **264** *нъ м'ажэ́, у z'ажы́, нъ шашы́.* **268** *нъ м'ажэ́, у z'ажы́.* **297** *у z'ажы́, ны м'ажэ́.* **312** *на м'ажы́, на шашэ́.* **338** *ны м'ажы́, у z'ажэ́, ны шашэ́.* **370** *на м'ажэ́, у z'ажы́.* **372** *на м'ажэ́, на шашы́.* **404** *на шашы́, на үрушэ́(ы́).* **427** *на шашы́, на душэ́.* **465** *у z'ажэ́, у z'ажы́.* **521** *на м'ажэ́, на м'ажы́, у z'ажы́, па шашы́.* **528** *на м'ажы́, у z'ажы́, на шашы́, на шашэ́.* **540** *на м'ажы́, на м'ажэ́.* **551** *у z'ажы́, на шашэ́, на м'ажэ́.* **588** *ны м'ажы́, на сашэ́.* **592** *ны м'ажэ́, ны сашэ́; ны шашы́* — гавораць старыя. **603** *на м'ажы́, у z'ажы́, на сашэ́.* **620** *ны м'ажэ́, ны шашы́.* **637** *на м'ажэ́, у z'ажэ́, на сашы́.* **642** *ны сашэ́йи.* **655** *на мыжы́и.* **679** *на м'ажэ́, на сашы́, па сашэ́.* **680** *на мые͡жые͡, у дые͡жые͡, на шашые͡* (дыфтонг картаграфуецца як **е** тут і далей). **682** *на межые͡, дежые͡.* **684** *на межые͡, у дежые͡, на сошые͡.* **711** *на м'ажы́, у z'ажы́, на сашэ́.* **789** *у z'ажы́, на м'ажы́, на шашэ́.* **800** *на м'ежэ́, у z'ежы́, на сашы́.* **802** *на м'ежэ́, на м'ежы́, у z'ежы́, на сашэ́.* **804** *на мажы́, у z'ажэ́.* **807** *на м'ежы́, у z'ежэ́.* **808** *на межэ́, у z'ежы́.* **811** *на межэ́ы.* **812** *на м'ежы́, у z'ежэ́.* **830** *на м'ажэ́;* часцей — *на м'ажы́.* **834** *на м'ежэ́, у z'ежэ́, на шашы́.* **837** *у z'ежэ́, на м'ежэ́, z'ежы́,*

на м'ежы. **856** *на шашы, на м'ажэ.* **875** *на м'ажы, у ӡ'ажы, аб шашэ.* **905** *на м'ажэ, у ӡ'ажэ, на шашы, сашэ.* **982** *на межы, у ӡ'ежэ, на сашэ.* **988** *на м'ажы, у ӡ'ежы, на м'ажэ;* рэдка — *у ӡ'ажэ.* **1021** *на м'ажы, у ӡ'ажэ, на шашы.* **1025** *на м'ажэ, у ӡ'ажэ, на шашэ, у ӡ'ежы.*

Карта № 69

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ НА -а З АСНОВАЙ НА ЦВЁРДЫ ЗЫЧНЫ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 67:

«Якія канчаткі маюць у творным склоне адзіночнага ліку назоўнікі жаночага роду на **-а (-я)**:

а) пры цвёрдай аснове пад націскам: *сцян***ой**, *сцян***ою**, *сцян***эй**, *сцян***эю**; *вад***ой**, *вад***ою**, *вад***эй**, *вад***эю**..?»

Знак на карце ставіцца незалежна ад колькасці прыкладаў. У радзе нас. пп. знак ставіцца толькі на аснове заўвагі. Такія заўвагі, як і іншыя адказы з заўвагамі збіральнікаў аб ужыванні той ці іншай формы, прыводзяцца ў каментарыях. **69** *с'ц'анóй, вадóй, ɣалавóй, п'ілóй, лазóй;* радзей — *с'ц'анóйу, вадóйу, ɣалавóйу.* **88** *сц'анóй* — рэдка; часцей — *сц'анóйу.* **178** Старэйшыя формы на **-ойу, -ейу** сустракаюцца вельмі рэдка, звычайна пад націскам. **209** *вадóй, казóй, касóй, с'ц'анóй, ɣалавóй.* Побач ужываецца канчатак **-ою:** *с'ц'анóйу.* **213** *вадóй, с'ц'анóй, лазóй.* Рэдка ўжываецца канчатак **-ою.** **540** Малодшае пакаленне ўжывае канчатак **-ою** (пад націскам).

Карта № 70

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ НА -а З АСНОВАЙ НА МЯККІ І ЗАЦВЯРДЗЕЛЫ ЗЫЧНЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 67:

«Якія канчаткі маюць у творным склоне адзіночнага ліку назоўнікі жаночага роду на **-а (-я)**:

в) пры зацвярдзелай аснове пад націскам: *мяж***ой**, *мяж***ою**, *мяж***эй** ці *мяж***эю**; *пад дзяж***ой**, *пад дзяж***ою**, *пад дзяж***эй** ці *пад дзяж***эю**;

г) пры мяккай аснове пад націскам: *зямл***ёй**, *зямл***ёю** ці *змял***ей**, *зямл***ею**; *з радн***ёй**, *з радн***ёю** ці *з радн***ей**, *з радн***ею**..?»

Знак на карце ставіцца незалежна ад колькасці прыкладаў.

Ніжэй прыводзяцца выпадкі, калі знак ставіцца на аснове прыкладаў толькі з зацвярдзелай асновай або толькі з мяккай. Даецца матэрыял, у якім ёсць заўвагі збіральнікаў матэрыялаў або носьбітаў дыялекту. Пры картаграфаванні ўлічваюцца не ўсе заўвагі. Напрыклад, не ўлічаны заўвагі, якія не падмацаваны прыкладамі. **11** *м'ажэй, ӡ'ажэй, шашэй; з'амл'óй, радн'óй, ɣул'н'óй.* **12** *м'ажóй, ӡ'ажэй, шашóй; з'ам-*

л'ой, ɣул'н'ой. **13** *м'ажой, ź'ажой; ɣул'н'ой, ɣул'н'ойу.* **22** *мажой, шашой, зарой.* **40** *жарой, ź'ажой, м'ажой.* **52** *м'ажойу, шашойу, ź'ажойу, заройу.* **72** Канчатак **-ай (-ой)** ужываецца часцей, чым канчаткі **-айу, -ойу.** **105** *м'ажой, сашой.* **106** *ź'ажой, м'ажой, шашой.* **114** *м'ажой, шашой; з'амл'ойу, з радн'ойу.* **123** *м'ажойу, шашойу, парой, зарой; з'имл'ой, з радн'ой, за ɣул'н'ой.* **146** *ишоў м'ажой, шашой.* **153** *зарой.* **159** *м'ажой, ź'ажой, шашой; з'амл'ойу, ɣул'нойу, радн'ойу.* **165** *пад ź'ажой, ź'ажойу; за ɣул'н'ой.* **167** *м'ажэй, зарой; з'амл'ей.* **178** *м'ажой, ź'ажой.* Старэйшыя формы на **-ойу, -ейу** сустракаюцца вельмі рэдка — *з'амл'ойу.* **182** *с'астрой.* **188** *з радн'ой.* **209** *м'ажой, ź'ажой, з'амл'ой, радн'ой.* Побач ужываецца і канчатак **-ою**. **212** *з'амл'ой, радн'ой.* **265** *м'ажойь, шашойь, з'амл'ойь.* **279** *сашой, сашойу, м'ажой, ź'ажой, з'амл'ой, радн'ой.* **295** *м'ажой, зар'ей, с'астрой, с п'атл'ой, з'амл'ой.* **296** *ɣарой, парой, м'ажой.* **302** *м'ажой, ź'ажой, шашой, зарой.* **309** *ɣарой, зарой, св'ачой, шашой, ź'ажой; зъ ɣул'н'ойу, зъ парн'ойу, з с'аўн'ойу.* **318** *м'ажой, ź'ажой, шашой, зарой; з'амл'ей, з радн'ой, зъ ɣул'н'ой.* **326** *м'ажой, пъд ź'ажой, шашой, з'амл'ей, з радн'ой, зъ ɣул'н'ой.* **338** *м'ожой (у), пыд ź'ажой (у), зарой(у), з'амл'ойу.* **343** *з радн'ейу.* **344** *шашойу.* **388** *м'ажой, ź'ажой, шашой; з'амл'ойу, радн'ойу.* **389** *з'амл'ойу.* **392** *м'ажойу, шашойу.* **394** *м'ажой, шашойу.* **398** *за гул'н'ойу, з' з'амл'ойу, радн'ойу.* **399** *з'амл'ейу, ɣул'н'ойу, з'амл'ойу; с'астройу, ź'ажойу, м'ажойу, шашойу, ɣул'н'ейу, радн'ейу.* **419** *сашейу, ɣул'н'ой.* **420** *м'ажой, ź'ажой, шашой, зарой; з'амл'ойу, з радн'ойу, за ɣул'н'ойу.* **422** *м'ажойу.* **423** *м'ажойу, ź'ажойу, заройу, паройу; з'амл'ой, з'амл'ойу, радн'ой* і *з радн'ойу, ɣул'н'ой* і *ɣул'н'ойу, парой, зарой, шашойу.* **431** *м'ажой, м'ажойу, з'амл'ой, радн'ой.* **435** *м'ажойу, пад ź'ажойу, ɣаройу; з'амл'ойу, замл'ой.* **437** Дзе-нідзе можна сустрэць вымаўленне з канчаткам *-ойу.* **440** *каройу.* **450** *м'ажойу, пад ź'ажойу, пат шашой, зарой; з'амл'ой, ɣул'н'ой.* **451** *с'астройу.* **453** *ɣарой, каройу, зарой, ź'ажой, с'астрой, душой, м'ажой, шашейу, шашой, жаройу, з'амл'ейу, радн'ой, радн'ейу, с'в'ин'ой.* **455** *с' с'астройу, шашэйу, ź'ажойу, м'ажой; з'амл'ейу, з радн'ой, са с'в'ин'ой, за ɣул'н'ейу.* **459** *душойу, заройу, м'ажойу, ź'ажойу, шашойу, м'ажейу, с'в'ин'ейу, ɣраз'ейу, з'амл'ейу, радн'ойу* і *радн'ой, ɣул'н'ейу* і *ɣул'н'ойу* і *ɣул'н'ой.* **463** *з'амл'ой, радн'ой.* **466** *з'амл'ой, радн'ой.* **475** *м'ажойу, душойу, заройу; з'амл'ейу, ɣул'н'ейу, радн'ейу.* **480** *м'ажейу, мышейу, ź'ажейу, шашойу, з'амл'ейу, радн'ейу, ɣраз'ейу, ɣул'н'ой, з'амл'ойу.* **481** *м'ажой, з радн'ойу.* **482** *м'ажойу, шашейу, з'амл'ойу, ɣул'н'ой, з радн'ей.* **487** *с'астройу, м'ажейу.* **488** *заройу, ɣул'н'ейу.* **492** *с'астройу.* **493** *з радн'ейу, з'амл'ейу, ɣул'н'ейу.* **494** *м'ажейу, ź'ажойу, з'амл'ейу, ɣул'н'ейу, радн'ейу.* **495** *м'ажейу, ź'ажойу, з'амл'ейу.* **496** *м'ажойу, ź'ажойу, шашойу, заройу, з'амл'ейу, з радн'ойу, з ɣул'н'ей.* **503** *м'ажойу, шашойу, заройу, з'амл'ейу, радн'ейу, ɣул'н'ейу.* **505** *м'ажой, м'ажойу, ź'ажой, шашойу, заройу; з'амл'ой, радн'ой, за ɣул'н'ой.* **515** *м'ажой, пад ź'ажой; з'амл'ойу.* **516** *м'ажой, ɣарой, пад ź'ажой; ралл'ойу,*

з'амл'óй, за γул'н'óй. **520** *шашóй* або *шашóйу, м'ажóйу, састрóй; рал-л'óй, з'амл'óй, с'в'инн'óй, γул'н'óй.* **534** *шашéйу, ź'ажéйу, з'амл'éйу, радн'éйу, з'амл'óй, з'амл'óйу.* **535** *за γарóйу.* **536** *м'ажóйу, за γул'н'éйу, за γул'н'óйу, радн'éйу, радн'óйу.* **547** *за душóй.* **549** *м'а-жóй, з'амл'éйу, з радн'óйу.* **551** *м'ажóй (óйу), пад ź'ажóй (óйу), шашóй (óйу), зарóй (óйу), з радн'óй, з'амл'óй, за γул'н'óй.* **553** *м'а-жóй, ź'ажóй, з'амл'óй.* **555** *м'ажóй, з радн'óй (ойу), γул'н'óй (ойу).* **557** *м'ажóйу, ź'ажóйу, з зарóй, з'амл'óй, за γул'н'óй.* **558** *м'ажóй, з'амл'óй, з'амл'óйу.* **559** *м'ажóй, м'ажóйу, пад ź'ажóй, ź'ажóйу, сашóйу, зарóйу, з'амл'óйу, з ран'н'ойу, за γул'н'óйу.* **563** *ź'ажóй, м'ажóй.* **579** *м'ажóйу, пъд ź'ажóйу, шашóйу, зарóйу; з'амл'óй* і *з'амл'óйу, з радн'óй, за γул'н'óй.* **595** *м'ажóй, сашóй, зарóй, з'амл'óй, з радн'éй, за γул'н'éй.* **607** *м'ажóй, зар'éй, з'амл'éй, з радн'éй.* **615** *м'ажóйу, сашóйу, зар'óйу, з'амл'óй, радн'óйу, за γул'н'óйу.* **619** *м'ажóйу, зар'óйу, з'амл'éйу, радн'éйу.* **639** *м'ажóйу, ź'ажóйу, зарóйу, парóйу, сашóйу.* **652** *мы-жóйу, зорóйу; зымл'éйу, з рудн'éйу.* **654** *мыжóйу, зарóйу, зымл'éйу, з родн'éйу, за γул'н'éйу.* **655** *мыжóйу, зурóйу, зымл'éйу, з рудн'éйу, за γул'н'éйу.* **657** *мыжóйу, пуд д'ижóйу, зарóйу; зымл'éйу, з родн'éйу, за γул'н'éйу.* **660** *мыжóйу, зорóйу, зымл'éйу, з родн'éйу, за γул'н'óйу.* **661** *мыжóйу, зымл'íйу, з родн'íйу.* **678** *шашéйу, шашóйу, м'ажéйу, м'а-жóйу, зарóйу, з'амл'óйу, радн'óйу, за γул'н'óйу.* **684** *м'ежóйу, под де-жóйу, сошóйу, зорóйу, земл'óй, з родн'éйу, за γул'н'éйу.* **685** *межóйу, дежóйу, сошéйу, зарóйу.* **686** *мыжóйу, сошéйу, зымл'óйу, з родн'óйу.* **688** *зымн'éйу, с родн'éйу, за γул'н'éйу.* **694** *мыжéйу.* **695** *зымл'óйу, род-н'éйу, зымл'éйу, родн'óйу, γул'н'óйу, γул'н'éйу, св'ин'н'óйу, св'ин'н'éйу.* **700** *мыжóйу, зарóйу; зымл'óйу, γул'н'óйу, родн'óйу.* **701** *мыжóйу, зо-рóйу, зымл'óйу, за γул'н'éйу.* **702** *мыжóйу, сошóйу, зымл'éйу.* **703** *мыжóйу, зорóйу, зымл'óйу, з родн'éйу.* **707** *м'ажóй, шашóйу, с радн'óй, за γул'н'óй.* **708** *м'ажéйу, м'ажóйу, з'амл'óйу.* **709** *м'ажéйу, пат ź'а-жéйу, сашéйу, з'емл'óйу, з радн'óйу, за γул'н'óйу.* **710** *з'амл'óйу.* **715** *м'ажóйу, ź'ажóйу, зарóйу, з'амл'óй, радн'óй.* **718** *м'ежéйу, зорóй, з'емл'óйу, родн'óйу.* **720** *межóйу, под дежóйу, сошéйу, зарóйу, земл'éйу, з родн'éйу, за родн'éйу.* **721** *межéйу, ź'ижóйу, сошóйу, зорéйу, зем-л'óйу, з родн'óйу, за γул'н'óйу.* **724** *мыжóйу, дыжóйу, сошóйу, зем-л'ейу, з радн'éйу.* **726** *межóйу, дежóйу, зарóйу, душóйу, земнéйу, з род-нéйу, γул'н'éйу.* **731** *межóйу, зарóйу, ź'ажóйу; з'амл'óй, за γул'н'óй.* **732** *межáйу, дыжáйу, γорóйу, зорóйу; зымнáйу, хлусн'óйу, з радн'óйу.* **733** *межóйу, γорóйу, зорóйу, сестрóйу, сашéйу, с'вичóйу, дирóйу; зимл'óй, γул'н'óй, змиéй, markвознéйу.* **736** *зем'л'óйу.* **738** *межéйу, зарóйу; зымн'éйу, γул'н'éйу.* **745** *м'ажóйу, сашóйу, пад γарóйу, з'амл'éйу, з радн'éйу.* **757** *γорóй, душóй, ź'ежóй, с'естрóйу, чапл'айóй, з'емл'óй, с'емйóй.* **759** *земл'éйу, родн'éйу, γул'н'éйу, м'ажóйу, дежóйу, зорóйу.* **760** *межóйу, дежóйу, зорóйу, за γул'н'óйу, земл'éйу, родн'óйу.* **764** *сошóйу, порóйу, дежóйу, зарóйу, мышéйу, душéйу; зымл'óйу, γул'н'óйу.* **766** *се-стрóйу.* **771** *мыжóйу, сошéйу, зымл'óйу, родн'óйу.* **772** *мыжóйу, ды-*

жо́йу, сашо́йу, заро́йу, з зымл'е́йу, родн'е́йу. **774** *м'ажо́йу, z'ажо́йу, шашо́йу, заро́йу, з'амл'о́й, ɣул'н'о́й, з'амл'о́йу.* **775** *м'ажо́йу, сашо́йу, з'емл'е́йу* і *з'амл'о́йу, за ɣул'н'е́йу.* **777** *заро́йу, м'ажо́йу* і *м'аже́йу, шашо́йу, з'амл'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **780** *м'ажо́йу, сашо́йу, заро́йу, з'амл'е́йу, радн'е́йу, ɣул'н'е́йу.* **781** *м'аж'е́йу, саше́йу, з радн'е́йу; пад з'емл'е́йу.* Усюды магчымы кароткія варыянты, толькі сустракаюцца яны радзей. **782** *z'ажо́йу, шаше́йу, з'амл'о́йу, радн'о́йу.* **788** *м'аже́йу, з дыже́йу, за соше́йу.* **791** *м'ежо́йу, заро́йу, с'естро́йу, душо́йу; з'емл'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **794** *з родн'е́йу, з'емл'е́йу.* **795** *м'еже́йу, z'еже́йу, заро́йу, шашо́йу; з'емл'е́йу, родн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **796** *z'ижо́йу, шошо́йу, м'ежо́йу, с'в'ечо́йу, сорончо́йу; з'емл'е́йу, с'в'ин'е́йу, ɣул'н'е́йу, родн'е́йу.* **797** *меже́йу, межо́йу, с'естро́йу, душо́йу, заро́йу, з'емл'е́йу, ɣул'н'е́йу.* **798** *м'еже́йу, z'еже́йу, соше́йу, заро́йу, з'емл'е́йу, з родн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* Усюды магчымы кароткія варыянты без **у**. **799** *м'ежо́йу, з'амл'о́й, з'амл'о́йу.* **800** *м'ежо́йу, з' з'емл'е́йу, з родн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* Усюды магчымы таксама і кароткія варыянты. **802** *м'ежо́йу, мышо́йу, z'ежо́йу; з'емл'е́йу, з родн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **807** *м'ежо́йу, под z'иже́йу, зоро́йу, з'емл'е́йу, з родн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **808** *м'еже́йу, z'еже́йу, зоро́йу, саше́йу, з'емл'е́йу, з родн'е́йу.* **810** *м'ежо́йу, z'ежо́йу, шошо́йу, зоро́йу, з'емл'е́й, з'емл'е́йу, з родн'е́йу, ɣул'н'е́йу.* **811** *межо́йу, меже́йу, земл'е́й, земл'е́йу, з родне́йу.* **812** *межо́йу, под z'еже́йу, зоро́йу, з'емл'е́йу, з родн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **816** *за ɣаро́йу, з'амл'е́йу.* **817** *м'ажо́йу, z'ажо́йу, зоро́йу, з'амл'о́йу, радн'о́йу, ɣул'н'о́йу, з'амл'е́йу, радн'е́йу.* **818** *м'ажо́йу, за сашо́йу, з заро́йу, душе́йу, радн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* Усюды магчымы варыянты без **у**, але яны сустракаюцца значна радзей. **821** *м'ажо́й(у), заро́й(у), з'амл'е́й(у), з родн'е́й(у).* **822** *м'ажо́йу(ей), z'ажо́йу, шашо́йу(ей), заро́йу; з'емл'е́йу, з радн'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **823** *саше́йу, м'еже́йу, ɣаро́йу, ɣарачын'е́йу, за ɣул'н'е́йу, з'емл'е́йу.* **826** *м'ажо́йу, пуд z'ажо́йу, з заро́йу, з'амл'о́й, ɣул'н'о́й, канапл'о́йу.* **830** *заро́й, z'ажо́йу, м'ажо́й, ɣул'н'н'е́йу, радн'е́йу.* **831** *паро́й, паро́йу, душо́й, душо́йу, с'астро́й, с'астро́йу, с'в'инн'о́й, с'в'ин'н'е́йу, ралл'о́й, рал'л'е́йу, з'амл'о́й, з'амл'е́йу.* **834** *м'еже́йу, z'еже́йу, шаше́йу* і *шашо́й, заре́йу* і *заро́й, з'емл'е́йу, з радн'е́йу, за ɣул'н'о́йу.* **837** *с'естро́йу, каро́йу, паро́йу, сашо́йу, з'емл'е́йу, радн'о́йу, ɣул'н'о́йу.* **839** *зъ сашо́й, заро́й, з радн'о́й, пъд з'емл'е́й.* **840** *м'ежо́йу, пад z'ежо́йу, з'емл'е́йу.* **841** *межо́йу, меже́йу, z'ежо́йу, сашо́йу, зоро́йу; з'емл'е́йу, радн'е́йу.* **843** *м'ежо́йу, сашо́йу, за ɣаро́йу; з'емл'е́йу.* **844** *каро́йу, паро́йу, z'ежо́йу, шашо́йу, м'ежо́й, паро́й; ɣул'н'о́йу, з'емл'е́йу, з радн'о́йу, ɣул'н'о́й.* **845** *пад z'ежо́йу, м'ежо́йу, з'емл'е́йу, з радн'е́йу.* **846** *зоро́йу, z'еже́йу, м'еже́йу, шоше́йу, шошо́й, м'ежо́й, с'естро́йу, с'в'ин'е́йу, родн'е́йу, з родн'о́й, з'емл'е́йу.* **848** *м'ежо́йу, z'ежо́йу, з'емл'е́йу, родн'е́йу.* **850** *межо́йу, под z'ежо́йу, сошо́йу, зоро́йу, з'емл'е́йу, з родн'е́йу.* **851** *м'ежо́йу, м'еже́йу, под z'ежо́йу, под z'еже́йу, з з'емл'е́йу, за ɣул'н'е́йу, з родн'е́й.* **856** *м'ажо́й, шашо́й, заро́й, паро́й; з'амл'е́йу, за ɣул'н'е́йу.* **859** *м'ажо́й, шашо́й, заро́й.* **860** *каро́йу, радн'е́йу, ɣул'н'е́йу.* **861** *м'ажо́йу,*

зарóйу, радн'óй. **862** *м'ажóйу, з'амл'óйу, радн'éйу.* **863** *м'ажóйу, z'ажóйу, з'емл'óйу, з радн'óй, за ɣул'н'óй.* **867** *м'ажóй, пад z'ажóй, зарóйу, душéйу, з'амл'óйу, радн'óйу, за ɣул'н'éйу.* **868** *м'ажóйу, пад z'ажóйу, з радн'éйу, за ɣул'н'éйу, шашóйу, з'амл'éйу, за парóйу.* **875** *м'ажéй, шашéй, z'ажéй, з радн'éй, парóй, зарóй, з'амл'éй, за ɣул'н'éй.* **877** *м'ажéйу, сашéйу, зарóйу, з'амл'éйу, за ɣул'н'éйу, з родн'éйу.* **879** *м'ежóйу, пад z'ежóйу, шашóйу, зарóйу, з'емл'éйу, радн'éйу, за ɣул'н'éйу.* **880** *м'ажóйу, z'ажóйу, сашóйу, зарóйу, з'амл'éйу, за ɣул'н'óйу.* **886** *межéйу, м'ежóйу, пад z'ежóйу, з'емл'éйу, за радн'éйу, за ɣул'н'éйу.* **887** *з радн'óйу, за ɣул'н'óйу.* **890** *м'ажóйу;* рэдка — *м'ажéйу; z'ажóйу;* рэдка — *z'ажéйу; шашóйу, з'амл'óйу, радн'óйу;* рэдка — *радн'éйу; ɣул'н'óйу;* рэдка — *ɣул'н'éйу.* **901** *м'ажóй, z'ажóй, шашóй, з'амл'óй, з'амл'óйу.* **906** *с'астрóй.* **907** *с'астрóйу.* **908** *м'ажóйу, z'ажóйу, шашóйу, з'амл'óй, радн'óй, ɣул'н'óй.* **919** *м'ажóйу, пад z'ажóйу, сашóйу, зарóйу, з'амл'éйу, з'амл'óйу, з радн'óйу, за ɣул'н'éйу.* **921** *м'ажóйу, пад z'ажóйу, шашóйу, зарóйу, з'амл'éйу, з радн'éйу, за ɣул'н'éйу.* **930** *пад з'амл'óй, ɣул'н'óй, радн'óй.* **932** Кароткі канчатак захоўваецца амаль паслядоўна; **-ойу, -айу** сустракаюцца зрэдку ў мове носьбітаў традыцыйнай гаворкі. **949** *мыж'éйу, зурóйу, зымл'óйу, за ɣул'н'óйу.* **950** *межóйу, земл'óй, з радн'óйу.* **954** *мыжéйу, зымл'óйу, з родн'óйу, ɣул'н'óйу.* **955** *мажáйу, замнáйу.* **958** *межéйу, ɣорóйу, з'емл'éйу.* **959** *мыжóйу, зурóйу, зымлéйу, з рудн'óйу, за ɣул'н'óйу.* **960** *мыжóйу, сошóйу, зорóйу, зымлéйу, з родн'óйу, за ɣул'н'óйу.* **969** *м'ежóйу, шашóйу, зарóйу; з'емл'éйу, з родн'éйу, за ɣул'н'éйу.* **970** *межóй, под z'ежóй, з'емл'éй, за ɣул'н'éй.* **971** *межóйу, зарóйу, сошéйу, з'емл'éйу, з родн'éйу.* **972** *м'ежóй(у), z'ежóй(у), сашóй(у), зорóй(у), з родн'éй(у), за ɣул'н'éй(у).* **973** *м'ежéй, пад z'ежéй, сошéй, з'емл'óйу, родн'óйу, за ɣул'н'óйу.* **974** *межéйу, z'ежéйу, зарóйу, земл'éйу, родн'éйу, ɣул'н'éйу.* **975** *сашéй(у), душéй(у), м'ежóй(у), з'емл'éй(у), за ɣул'н'éй(у).* **976** *м'ежóйу, д'ежóйу, шешóйу, зорóйу, z'ежéйу, сешéйу; з'емл'éйу, з родн'éйу, за ɣул'н'éйу.* **978** *м'ежóйу, д'ежóйу, за шешóйу; з'емл'éйу, родн'éйу, ɣул'н'éйу.* **979** *м'ежóй, z'ежóй, зорóй, ɣул'н'éйу, родн'éйу, з'емл'éйу.* **984** *м'ежóй, пад z'éжой, сашóй, з'емл'éйу, з радн'éйу, з ɣул'н'éйу.* **987** *з'емл'éйу, родн'éйу, ɣул'н'éйу.* **988** *м'ажóй. пад z'ажóй, шашóй, зарóй; з'амл'éй, з радн'éй, за ɣул'н'éй.* **989** *за м'ежóйу, пуд z'ежóйу, за сашóйу, за м'ежéйу, пуд z'ежóйу; пуд з'емл'éйу, з родн'éйу, за ɣул'н'éйу.* **996** *м'ажóй, z'ажóй, шашóй; з'амл'éй, радн'óй, ɣул'н'ой.* **1000** *м'ажéйу, z'ажéйу, шашóйу, зарóйу; з'амл'óйу, радн'óйу, ɣул'н'óйу.* **1001** *м'ажóй, шашéй, зарéй, з'амл'éй, радн'éй, ɣул'н'éй.* **1006** *м'ажéй, пуд z'ежóй, шашóй, зарóй, з'емл'éй, радн'éй, за ɣул'н'éй.* **1010** Канчатак **-ой** адзначаецца толькі ў моладзі і бывалых людзей. **1012** *м'ежóй, z'ежóй, сашóй, зарóй; земл'éй, з радн'éй, за ɣул'н'éйу.* **1015** *м'ажóй, z'ажóй, шашóй, зарóй.* **1020** *м'ажóй, пад z'ажóй, шашóй, зарóй, з'амл'éй, з радн'éй, за ɣул'н'éй.* **1022** *м'ажóй, z'ажóй, зарóй, м'éжéйу, душóйу, з'амл'óйу, з радн'óй, радн'óйу.* Канчатак **-ой** ужываецца рэдка, часцей у маладзейшых або мужчын. **1026** *м'ежéй, z'ежéйу, шашéйу, з'емл'éйу, з радн'éйу, за ɣул'н'éйу.*

Карта № 71

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ НА -а З ЦВЁРДАЙ АСНОВАЙ І ЯГО ВЫМАЎЛЕННЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 67:

«Якія канчаткі маюць у творным склоне адзіночнага ліку назоўнікі жаночага роду на **-а(-я)**:

а) пры цвёрдай аснове... не пад націскам: *з каро́в***ай,** *з каро́в***аю,** *з каро́в***ой,** *з каро́в***ою,** *з каро́в***уй,** *з каро́в***ую;** *з бяро́з***ай,** *з бяро́з***аю,** *з бяро́з***ой,** *з бяро́з***ою,** *з бяро́з***уй,** *з бяро́з***ую**..?»

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў і носьбітаў дыялектаў, на аснове якіх ставіўся або не ставіўся знак на карце, а таксама адзінкавыя формы, што картаграфаваліся адсылачнымі знакамі: **35** Канчатак **-аю** ўжываецца толькі ў фальклоры, у жывой мове ён амаль не сустракаецца. **88** *з каровай, за хатай, з работай* (гаварац з канчаткам **-аю**, але радзей). **115** *з каровъй, з каровъйу, з б'арозъй, з б'арозъйу, з работъй, работъйу* — ужываюцца паралельна. **137** *з каровай,* але сустракаецца і **-аю:** *за ха́тайу.* **178** Старэйшыя формы на **-ойу, -ейу** ўжываюцца вельмі рэдка. **955** *беро́зейу.* **1007** *пуд бере́зей.* **1010** Канчатак **-ой** адзначаецца ў моладзі і ў бывалых людзей.

Карта № 72

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ НА -а З МЯККАЙ АСНОВАЙ І ЯГО ВЫМАЎЛЕННЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 67:

«Якія канчаткі маюць у творным склоне адзіночнага ліку назоўнікі жаночага роду на **-а(-я)**:

г) пры мяккай аснове... не пад націскам: *пад лазн***яй**, *пад лазн***яю,** *пад лазн***ей,** *пад лазн***ею,** *пад лазн***юй,** *пад лазн***юю**..?»

У радзе нас. пп. даюцца заўвагі. Матэрыял з заўвагамі прыводзіцца ў каментарыях: **72** *пад в'йшн'ай, ź'аре́йн'ай.* Канчаткі **-ай (-'ай), -ой(-'ой)** ужываюцца часцей, чым **-айу, -ойу (-'айу, -'ойу)**. **99** *в'йшн'иъй, п'е́с'н'иъй, ź'ир'е́йн'иъй.* **106** Найбольш: *з п'е́с'ньй, зъ ź'ир'е́йн'ьй, ка́пл'ьй, ба́йньй, пад в'йшньй* (тут не ясна **е** ці **и**). **126** Ні **е** ні **и:** *за ź'ире́йн'ьй, пад в'йшн'ьй, пад ба́йн'ьй, за п'е́с'н'ьй.* **130** *за ба́н'ий, ба́н'ей, пад в'йшн'ий, в'йшн'ей, за ź'ар'е́йн'ий, ź'ар'е́йн'ей.* Старэйшае пакаленне гаворыць: *ба́н'ий, в'йшн'ий,* а малодшае — з канчаткам **-ей:** *в'йшней.* **137** *ла́зн'ай.* Сустракаецца і канчатак **-аю,** але не так часта. **209** *пад в'йшн'ай.* Побач ужываецца і канчатак **-айу.** **253** *пад в'йшн'ай.* У нас. п. **265** знак ставіцца на аснове наступнага запісу: *пъд ла́зн'ийь.* **363** *в'йшн'аейу.* **470** *пад ла́з'н'ай, в'йшн'ай, ź'аре́йн'ай.* Ва ўсіх словах можна сустрэць форму з канчаткам **-аю**. Але гэты канчатак ужываецца рэдка. **493** Пераважаюць канчаткі **-айу, -ойу, -йейу,** г. зн. усечаныя

формы ўжываюцца рэдка. **716** *бáн'а^е^й, в'йшн'ей.* **761** *под йáблон'йу.* **781** *за ɣ'арéўн'ейу, пад лáз'н'ейу, пад в'йшн'ейу.* Усюды магчымы кароткія варыянты, толькі сустракаюцца яны радзей. **798** *пад в'йшн'ейу.* Усюды магчымы кароткія варыянты без **у**. **800** *пад в'йшн'ейу, з ɣ'ерéўн'ей.* Усюды магчымы таксама і кароткія варыянты. **818** *в'йшн'ейу, за ɣ'арéўн'ейу, пад лáз'н'ей.* Усюды магчымы кароткія варыянты, але яны сустракаюцца значна радзей. **824** *ɣрéбл'ай, пад в'йшн'е^а^йу.* **886** *под в'йшн'е^а^йу, пад бáн'е^а^йу, за ɣ'ерéўн'е^а^йу.* **891** *пад лáзн'ейу, пад в'йшн'ейу, за ɣ'ерéўн'ейу* (або **-уй**). **932** *пад бáн'ай, пад в'йшн'ай, за ɣ'арéўн'ай.* Кароткі канчатак ужываецца амаль паслядоўна; **-ойу (-айу)** — толькі зрэдку ў мове найбольш кансерватыўнай часткі насельніцтва вёскі. **1023** *ɣ'ерêўн'е^а^йу.*

Карта № 73

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ АДУШАЎЛЁНЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З АСНОВАЙ НА [к]

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 69:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі мужчынскага і ніякага роду ў месным склоне адзіночнага ліку:

д) адушаўлёныя назоўнікі мужчынскага роду... з асновай на заднеязычны: *аб вайк***ý**, *аб вайк***é**, *аб вайк***í**; *на бык***ý**, *на бык***é** ці *на бык***í**?»

Ніжэй прыводзяцца адзінкавыя формы, якія на карце абазначаны адсылачнымі знакамі, і выпадкі, калі не супадаюць канчаткі розных лексічных адзінак: **95** *аб вайк'é, на быкý.* **98** *на бык'é, на вайкý.* **554** *на бык'í.* **905** *аб вайкý; вайк'é.* **965** *на быц'í.*

Карта № 74

ФОРМА МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З АСНОВАЙ НА [г]

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 69:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі мужчынскага і ніякага роду ў месным склоне адзіночнага ліку:

б) неадушаўлёныя назоўнікі мужчынскага роду з асновай на заднеязычны: *на луз***е**, *на луз***я**, *на луз***і** ці *на луг***у**; *на бераз***е**, *на бераз***я**, *на бераз***і** ці *на берагу*..?»

Карта складзена на недастатковым матэрыяле; часцей за ўсё ў адказах даюцца словы *луг, стог, плуг, бераг.*

Як паказаў матэрыял, з агульнай сістэмы форм меснага склону адзіночнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з асновай на [г], выдзяляецца назоўнік *парог.* Таму пры картаграфаванні гэты назоўнік не ўлічваецца.

Ніжэй прыводзяцца формы меснага склону адзіночнага ліку назоўніка *парог: на парóз'е* 2, 3, 7, 9, 11, 13, 17—19, 25, 26, 28—30, 32—34, 36—38, 42—46, 48—50, 53, 55, 57, 60—62, 64—66, 68—71, 73, 75—77, 79, 83—87, 90, 101, 103, 104, 108, 110, 111, 115, 123, 138, 141—143, 151, 152, 156—

158, 161, 164, 174, 176, 180, 181, 185, 188, 189, 192, 193, 196, 197, 200, 202, 207, 216, 218, 219, 221—227, 229, 231—233, 235—239, 241, 242, 244—249, 251—253, 255, 257, 260, 262, 264, 266, 268—271, 273—275, 277, 280, 282, 283, 287, 289, 294, 302, 304, 305, 308, 310—314, 317, 319—321, 323, 326, 328, 329, 331, 332, 336, 338, 345, 347—350, 352, 354—356, 358—360, 363—365, 367, 368, 370—375, 378—385, 389, 391, 396—399, 402, 403, 407, 411—414, 418, 420, 423, 425, 429—436, 438, 439, 442—448, 450, 452, 456, 458, 459, 461, 463—466, 470—473, 478, 485, 486, 490, 491, 494, 496, 502, 505, 509, 511—514; 518, 520, 523, 526—534, 536, 538, 539, 543, 551, 556, 557, 559, 560, 564—566, 568, 570, 572, 579, 581—583, 586, 588, 592, 593, 595, 597, 599, 602, 603, 609, 613, 615, 616, 618, 620, 623, 627, 628, 631, 635—638, 646, 648, 649, 651—656, 659—663, 667, 670, 672, 673, 675, 676, 678—681, 683—685, 687—691, 693—704, 706, 709—713, 717—730, 732, 734, 735, 737—739, 742, 745, 751, 752, 754, 759, 761, 766, 768, 769, 770, 771, 772, 774—776, 781—785, 789, 791, 797, 798, 800, 802, 804—810, 812, 816—818, 820—822, 824—826, 830—837, 839—841, 843, 847, 852, 853, 855, 857, 862, 863, 868, 869, 871—875, 877—892, 894—896, 898—901, 904, 905, 907, 908, 910, 913, 914, 917, 919—930, 932, 934, 938, 941, 942, 945, 946, 948, 950, 953, 954, 958, 960—962, 964—967, 969—979, 981, 982, 984, 988, 991—995, 997—1007, 1008, 1010—1013, 1015—1021, 1023, 1025, 1026; *на паро́ɣу* 2, 10, 24, 40, 41, 44, 45, 57, 74, 78, 100, 104, 127, 132, 229, 243, 257, 269, 291, 299, 300, 313, 333, 442, 459, 510, 528, 539, 596, 600, 601, 603, 613, 618, 621, 627, 641, 642, 664, 677, 701, 736, 740, 763, 770, 851, 858, 867, 874, 890, 897, 903, 932, 933, 944, 964, 1008; *на паро́ɣ'е* 1, 4, 40, 55, 87, 95, 98, 105, 106, 120, 125, 126, 130, 131, 133, 134, 243, 297, 298, 307, 340, 608, 642, 657, 905, 937, 1027; *на поро́ɣовы* 658, 664, 678, 686, 696, 946, 947, 949, 951, 955, 959.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., у якіх адзначана суіснаванне некалькіх форм: **6** *на луɣу́, на б'е́раɣу.* **7** *у стаɣу́, на б'е́раɣу, на сто́з'е.* **8** *на б'е́раз'а, у стаз'е́, на плуз'е́.* **9** *на б'е́раɣу, у стаɣу́, на плуɣу́.* **12** *на луɣу́, на б'е́раз'е, на плуɣу́.* **15** *на лу́з'а* і *на луɣу́, на б'е́раз'а* і *на б'ераɣу́.* **18** *на луɣу́, на б'е́раз'е, на плуɣу́.* **19** *на лу́з'а, на б'е́раз'а, у стаɣу́, на плу́з'а.* **25** *на плуз'е́, на луз'е́, на стаз'е́, на б'ераɣу́, на плуɣу́.* **26** *ны луɣу́, на б'е́рыз'и, у стаɣу́, ны плуɣу́.* **27** *на луɣу́, на б'ираɣу́, на стаɣу́* і *на сто́з'е.* **29** *на луз'е́, у стаɣу́.* **30** *на луɣу́, на б'ераɣу́, на стаɣу́, на плуɣу́, на б'е́раз'е, на лу́з'е.* **33** *у стаз'е́, на плуɣу́.* **34** *на плуз'е́, на б'е́раɣу, у стаɣу́.* **37** *на б'е́раз'и, на б'ираɣу́.* **49** *на б'ераɣу́, на луɣу́, на сто́з'е.* **53** *на луз'е́, у стаɣу́, на плуɣу́.* **55** *на лу́ɣ'е, на б'е́раɣ'е,* але *на плуɣу́;* сустракаецца *на лу́з'и, на б'е́раз'и.* **57** *на лу́з'е, на луɣу́, на б'е́раз'е, на б'ираɣу́.* **63** *на б'е́раɣ'е, у стаɣу́.* **64** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, у стаɣу́, на плуɣу́.* **71** *на б'ираɣу́, на луз'е́, у стаɣу́.* **73** *нъ луɣу́, нъ б'ираɣу́* і *на б'е́раз'е, нъ плуɣу́, нъ стаɣу́.* **75** *на лу́з'и, на стаɣу́.* **76** *на б'е́раз'и, на плуɣу́, на лу́з'и.* **77** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, у стаɣу́, на плуɣу́.* **83** *у п'ираɣу́, на с'ц'аɣу́, на б'ераɣу́, у стаɣу́, на плуɣу́, на лу́з'е, на ро́з'е.* **84** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, на стаɣу́, у стаз'е́.* **87** *на б'ираɣу́, на стаɣу́, на луɣу́, у плуɣу́, у с'н'аɣу́, на б'е́раз'и.* **92** *на лу́з'е, на луɣу́.* **98** *у плуɣу́, на луɣу́, на стаɣу́, у плу́ɣ'и.* **107** *на лу́з'и, у стаɣу́.* **109** *нъ плуɣу́, у стаɣу́, на б'е́ръɣу.* **111** *у стаɣу́, нъ плуɣу́, на*

лўз'и, на б'ёрзз'и. **115** *нъ лууў, у стауў, нъ плууў, нъ б'ёрзз'ь.* **116** *на лўз'ь, на б'ёрзз'ь, нъ лууў, нъ б'ьрауў, у стауў.* **119** *на лууў, на б'ирауў, у стауў, у тварауў, на плуу'é.* **121** *на лууў, на б'ирауў, у стауў, на плу-у'é.* **123** *на лўз'е, на б'ёраз'е, у стóз'е, на плууў.* **126** *на лууў, на плууў,* але *на б'ёраз'и.* **133** *нъ лууў, б'ирауў, у стауў, на плўу'и.* **138** *на б'ё-рауу, на плууў.* **151** *на б'ёраз'и, у стóз'е, на плууў.* **161** *на б'ёраз'а, у стóз'а, на плўз'а, на стауў.* **171** *у стóз'а, на лўз'а, у стауў, на лууў.* **175** *на лўз'а, на плўз'а, у стауў.* **178** *на лўз'е, на б'ёраз'а, у стауў.* **192** *на лууў, на б'ёраз'е.* **196** *на лўз'е, на б'ёраз'е, у стауў, на плууў.* **198** *на б'ирауў, на б'ёраз'а.* **200** *на б'ёраз'е, на лўз'е, у стауў.* **209** *на плууў, у стóз'и.* **211** *на б'ирауў, у с'н'ауў, на плўз'а, на б'ёраз'а.* **213** *на б'ёраз'и, на б'ерауў.* **215** *на лўз'а, на плўз'а, на б'ёраз'а, у стауў.* **219** *на лўз'а, у стóз'а, на плўз'а;* часцей — *на лууў, у плууў, у стауў.* **221** *на б'ёраз'а, на лўз'а, у стóз'а, на плууў.* **223** *на лууў, на б'ёраз'а, на плўз'а.* **224** *на б'ёраз'е, на лўз'а, у стóз'а, на плууў.* **226** *на лууў, на б'ирауў, у стауў, на плууў, на б'ёрзз'и.* **227** *на плууў, на стаз'é, на б'ёраз'и.* **229** *на лууў, у стауў, на плууў, на лўз'и, на начл'ёз'и.* **230** *на б'ерауў, у стауў, у с'н'ауў, на лўз'е, на б'ёраз'е.* **231** *на лууў, у стауў, нъ плууў, на б'ёрзз'и.* **232** *на б'ёраз'е, у стаз'é, на плууў.* **233** *у стауў, у стаз'é, на б'ёраз'и.* **235** *на лууў, у стауў, на плууў, на б'ёраз'е.* **236** *на плууў, на лўз'е, на б'ёраз'и.* **238** *на лўз'и, на б'ёраз'и, у стóз'и, на лууў, у стауў.* **242** *на лууў, на б'ёраз'и, у стóз'и, на плўз'и.* **248** *на б'ё-раз'е, на б'ёрауу, у стауў.* **250** *на б'ёраз'е, на б'ерауў.* **251** *на б'ёраз'и, на плўз'и, у стóз'и, на лууў.* **255** *у круууў, на лўз'а, на б'ёраз'а, у стóз'а, на плўз'а.* **257** *на лўз'е, на б'ёраз'е, на плўз'е, на лууў, на б'ерауў, у стауў, на плууў.* **260** *на лўз'и, на б'ёраз'и, у стауў, на плууў.* **264** *нъ плууў, нъ лўз'и, на б'ёрзз'и.* **268** *нъ лўз'и, на б'ёрзз'и, у стауў, нъ плууў.* **275** *на лууў, у стауў, на лўз'и, на б'ёраз'и.* **276** *на лууў, на лўз'и, на б'ёрзз'и.* **281** *нъ лууў, нъ б'ёрауу, у стауў.* **282** *на лўз'и, на лууў, на б'ерауў, у стауў.* **283** *на лууў* гаворыць моладзь; *на лўз'е, на б'ёраз'е.* **287** *на плууў, на лўз'и, на б'ёраз'и, у стóз'и, на б'ёрау'е.* **291** *на лууў, на б'ёраз'и, на плууў.* **292** *на б'ер'и^{а}уў, на стауў, на лўу'е, на б'ёр'еу'е.* **302** *у стауў, на плууў, на лўз'и, на б'ёраз'и.* **309** *нъ б'ёраз'и, у сыпауў.* **314** *на лууў, на б'ирауў, у стауў, на плўз'и.* **326** *на лууў, на стауў, на б'ёр'иу'и, на плууў.* **328** *ны лууў, ны стауў, на лўз'и, на б'и-р'ауў, у стóз'и, на плўз'и.* **341** *на лўз'и, па б'ёрауу.* **345** *на лўз'и, на б'ёраз'и, на плўз'и, у стауў.* **348** *на лўз'и, на стóз'и, на плўз'и, на плууў.* **349** *на б'ёраз'и, на лууў, на лўз'и, у стóз'и.* **355** *на б'ёраз'и, на б'ерауў, на плўз'и.* **359** *на луз'é, на б'ёраз'е, у стóз'е, на плўз'е.* **363** *на б'ё-раз'и, у стауў, на плууў.* **365** *на лууў, на лўз'и, у стóз'и, на плўз'и.* **368** *на лууў, на лўз'и, на б'ёраз'и, у стóз'и, на плўз'и.* **378** *на лўз'и, на б'ёраз'и, на плўз'и, на стауў.* **379** *на б'ёраз'и, на плўз'и, на лууў, у ста-уў.* **385** *на лўз'и, на б'ёраз'и, на плууў.* **389** *на начл'ёз'и, на б'ерауў.* **392** *на б'ёраз'е, у стауў.* **394** *на б'ёрауу, на б'ёраз'е.* **398** *на б'ёрауу, на б'ёраз'и.* **400** *на б'ёраз'и, на лууў, на плууў.* **403** *на лууў, на лўз'и.* **406** *на лууў, на б'ёраз'е.* **411** *у стауў, на б'ирауў, на б'ёраз'е.* **424** *на б'ёраз'е, у с'н'ауў, на лўз'и, у стóз'и, на плууў.* **426** *на лууў,*

на б'ераз'е. **441** *на раγý, на стóз'е, на с'н'éз'е.* **442** *на лýз'и, у плýз'и, у плуγý.* **447** *на луγý, на б'ераγý, у стаγý, на б'éраз'е.* **448** *у стаγý, на нарóз'и, у стóз'и, на с'н'éз'и.* **449** *на лýз'и, на плýз'и, ап стаγý.* **453** *на б'éраз'е, на плýз'е, на круγý, у стаγý.* **455** *на стаγý, на стóз'и.* **459** *на б'éраз'и, у плýз'и, у стаγý, у плуγý, у с'н'аγý.* **461** *у стóз'и, на луγý.* **479** *на лýз'и, на луγý, у стóз'и.* **483** *на лýз'и* і *на луγý, у стóз'и.* **486** *на луγý, на б'éраз'и.* **492** *на лýз'а, у с'н'аγý.* **494** *на плýз'и, у стаγý.* **495** *на б'éраз'е, на б'éраγу, на луγý, на стаγý, на плуγý.* **497** *на б'éраз'а, у стаγý, на луγý.* **499** *на б'éраз'е, на луγý, на плуγý, у стаγý.* **502** *на б'éраз'е, на плýз'е, на луγý, на б'ераγý, у стаγý.* **504** *на лýз'е, на б'éраз'е, на стóз'и, на раγý.* **505** *на луγý, на б'ераγý, на б'éраз'и, у стóз'и.* **506** *на б'éраз'а, у стóз'а, на луγý.* **510** *на б'éраз'е, на луγý, на б'ераγý.* **513** *на б'éраγу* і *на б'éраз'и.* **514** *на луγý, у стаγý, на лýз'а, на б'éраз'а, на плуγý.* **517** *на б'éраз'а, на б'ераγý.* **529** *на лýз'е, у стóз'е, на плýз'е, на лýγу, на б'éраз'и, на б'ераγý, у стаγý, на плýз'е, на плуγý.* **532** *на лýз'е* і даволі часта *на луγý, на б'éраз'и, на стаγý,* радзей *на стóз'е, на плуγý* і *на плýз'е.* **539** *на б'éрыз'и, на лýз'и, у стаγý, на плуγý.* **540** *на лýз'и, на б'éраз'и, у стаγý.* **556** *на лýз'и, на б'éраз'и, на луγý, у стаγý, на плуγý.* **557** *на лýз'и, на б'éраз'и, у стаγý.* **559** *на лýз'и, на б'éраз'и, у стаγý, на плуγý.* **561** *на луγý, на б'ераγý, на б'éраз'и, у стаγý, на плуγý.* **562** *на лýз'е, на луγý, на б'éраз'и, на б'ераγý, у стóз'и, у стаγý.* **564** *на луγý, на лýз'и, на б'ераγý, на б'éраз'и, у стаγý, на плуγý.* **565** *на б'éраз'и, на лýз'и, у стаγý, на плуγý.* **566** *на лýз'е, у стóз'е, на луγý, на б'ераγý, на б'éраз'и, у стаγý, на плуγý.* **567** *у стаγý, на лýз'е.* **568** *на луγý, на б'éраз'и, на плуγý, у стаγý.* **571** *на б'ираγý, на б'éрыз'и.* **579** *нъ лýз'е, нъ б'ираγý, у стаγý, нъ плуγý.* **587** *у стаγý, на лýз'и.* **588** *на лýз'и, на луγý.* **592** *на лýз'и, ны стаγý.* **593** *на луз'é, у стóз'е, на плуз'é.* **595** *на луγý, на б'éраз'е, у стаγý, на плуγý.* **599** *на лýз'е, у стаγý, на плуγý.* **602** *на лýз'и, на б'éраз'и, у стаγý, на плуγý.* **607** *нъ лýз'и, ны плуγý.* **610** *на лýз'и, на луγý, на б'éраз'и, на б'ираγý, у стаγý, ны плуγý.* **612** *на лýγу, на б'éриз'и, на б'ир'аγý, у стаγý, на плуγý.* **613** *нъ луγý, на лýз'и, нъ б'ьр'аγý, на б'éр'ьз'и.* **617** *на лýз'и, на луγý, на б'éраз'и, на б'ираγý, у стаγý, на луγý.* **618** *на лýз'и, ну луγý, у стаγý.* **624** *у стаγý, нъ луγý, па с'н'аγý, у лýз'и.* **628** *на луγý, на лýз'е, на б'éр'из'е, у стаγý, на плуγý.* **629** *на лýз'и, на луγý.* **630** *на лýз'и, ны плуγý.* **632** *на луз'é, на луγý.* **637** *на луγý, на б'éраз'и, у стóз'и, на плýз'и.* **646** *нъ луγý, на лýз'и, на б'éраз'и, у стаγý, нъ плуγý.* **648** *на лýз'и, на б'éръз'е, у стаγý, нъ плуγý.* **651** *на луĥý, на б'éраĥу, у стоĥý.* **652** *на луĥý, в стоĥóвы.* **655** *на лугóвы, у стугóвы, на плýговы.* **659** *на луĥóвы, у сту^{о}ĥóвы, на плýĥовы.* **662** *на луγý, на бырыγý, в стоγóвы, на плýγовы.* **664** *на лýговы, у стогý, на плýговы.* **667** *на лýз'е, у стóγу.* **671** *на лýз'и, на б'éраз'е, на плуγý.* **672** *на лýз'и, на б'éраз'и, у стаγý.* **675** *на плýγав'и, на раγý, на рóγав'и, на стóγав'и, на лýγав'и.* **676** *на луγý, на бéроз'и, у стóз'и, на плýγ'ев'и.* **678** *на лýз'и, на лýγав'и, на стóз'и, на стóγав'и, на плýγав'и.* **679** *у лýγ'ев'и, у стаγý, на плýз'и.* **680** *на лýз'и, на бéрози, у стóγеви, на плуγиеви.* **681** *на луĥý, у стóз'и.* **685** *на луĥóв'и,*

на плу́ћов'и. **688** *на луγу́, в сто́говы, на плу́говы.* **689** *на лућу́, на плу́зы.* **692** *на бе́роговы, в стого́вы, на плу́говы.* **693** *на луγу́, на бырыγу́, на плуго́вы.* **694** *на луγу́, на берого́вы, на плуγо́вы.* **696** *на луγу́, в стоγо́вы, на плуγо́вы.* **698** *на луγу́, на бе́рыћовы^е, на плу́ћовы^е.* **699** *на лу́γовы, на бе́роγовы, в стоγо́вы, на плу́γовы.* **706** *у стаγу́, на лу́з'и, на б'е́раз'и, у сто́з'и.* **710** *на б'е́раз'и, на луγу́.* **711** *на луγу́, на б'е́раз'и, у стаγу́, на плу́з'и.* **717** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, на плу́з'е, у стоγу́.* **718** *на б'е́раз'е, на луγу́, на плу́з'е.* **721** *на лу́з'и, на бе́рез'и, у стоγу́.* **724** *на лућу́, на лу́ћовы, на береһу́, в стоћу́, на плућу́, на плућо́вы.* **727** *на лу́зы, на бе́розы, у сто́говы, на плу́зы.* **730** *на луγу́, на луз'и́, у сто́говы, на плу́говы.* **737** *на лућу́, у стоћо́вы, на плу́ћовы.* **747** *у сто́з'и, на с'н'аγу́.* **749** *у круγу́, на луγу́, у сто́з'а.* **750** *у лу́з'е,* але *на луγу́, у круγу́.* **753** *аб плуγу́, у сто́γу, на б'е́раз'е, на лу́з'е.* **754** *у стоγу́, у лу́з'е, на б'е́роз'и.* **758** *у сто́з'е, у стоγу́.* **759** *на лу́з'и, на бе́роз'и, на плуγу́.* **760** *на бе́раγу, на луγу́, на плу́γу.* **762** *на луγу́, у сто́з'и, на плу́з'и.* **768** *на лу́зы, на бе́резы, на плуγу́.* **770** *на лу́зы, на бе́розы, на плу́зы, на плуγу́.* **771** *на бе́роћовы, на плу́ћовы, на стоћо́вы.* **772** *на лућу́, на сто́зы, на плу́ћу.* **774** *у плу́з'е, на бе̂раз'е, у стаγу́, на плуγу́.* **775** *у стаγу́* і *ў сто́з'е.* **776** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, у стаγу́, на плу́з'е.* **779** *на луγу́, у стаγу́, па б'е́раз'е.* **784** *на б'ераγу́, на плу́γу, на лу́з'е, на б'е́раз'е, у сто́з'е, на плу́з'е.* **786** *на б'е́раз'е, у стаγу́.* **787** *на лу́з'е, на луγу́, на б'е́раз'е, на плу́з'е.* **792** *на лу́з'е, на луγу́, на б'е́раз'е, на плу́з'е.* **793** *на луγу́, на б'е́раз'и, у сто́з'и.* **797** *на лу́з'и, на луγу́, на б'е́рез'и, на плу́з'и, у сто́з'и.* **798** *на б'е́рез'е, по луγу́, на б'е́реγу, у сто́з'и, на плу́з'е.* **800** *по луγу́, на лу́з'и, на б'ереγу́, на плуγу́, у стоз'е̂, на плуз'е̂.* **811** *на бе́рез'и, у сто́з'и, у стоγу́.* **813** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, на луγу́, на б'е́раγу.* **815** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, на луγу́, на б'е́раγу.* **816** *у лу́з'е, у с'н'аγу́.* **819** *на б'е́раз'е, па с'н'аγу́.* **821** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, у стаγу́, на плу́з'е, на лаγу́.* **824** *у с'н'аγу́, на лу́з'е, пры б'е́раз'е, у стаγу́.* **827** *на плу́з'е, у стаγу́.* **828** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаγу́, на плуγу́.* **829** *на лу́з'е* і *на луγу́, на б'е́раз'е* і *на б'ераγу́, на плу́з'е* і *на плуγу́, на сто́з'е* і *на стаγу́.* **830** *на б'аγу́, у стаγу́, на лу́з'е, на б'е́раз'е.* **831** *у с'н'и́^ез'е, на лу́з'е* і *на луγу́, на б'е́раз'е, на раγу́, на ро́з'е, на плу́з'е, на плуγу́.* **832** *на лу́з'е, на луγу́, на б'е́раз'е, на сто̂з'е, на стаγу́, на плу́з'е, на плуγу́.* **834** *на лу́з'и, на луγу́, на б'е́раз'и, у сто́з'и, на плу́з'е.* **836** *на луγу́, на б'е́раз'и, у сто́з'е.* **839** *нъ плуγу́, у стоγу́, нъ лу́з'е.* **842** *на лу́з'и, у сто́з'и, на плуγу́.* **845** *на лу́з'и, на б'е́р'ез'и, у сто́з'и, на плуγу́* і *на плу́з'и.* **846** *на лу́з'е, на луγу́, у сто́з'и, у стоγу́, на плу́з'и, на плуγу́.* **847** *на луγу́, на б'е́рез'и, у сто̂з'и.* **848** *на лу́з'и, на сто́з'и, на б'е́рез'и, на луγу́.* **851** *на лу́з'и, на луγу́, на б'е́раз'и, у сто́з'и, у стоγу́, на плу́з'е, на плуγу́.* **855** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаγу́, на плуγу́.* **856** *на лу́з'е, на б'е́раз'е, у стаγу́.* **862** *у раγу́, на лу́з'и, на б'е́раз'и, на плу́з'и.* **863** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаγу́, на лу́γу, на плуγу́.* **869** *на лу́з'е, на луγу́, у стаγу́, на б'е́раз'е.* **870** *на б'е́раз'е, на б'ераγу́.* **872** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаγу́, на плуγу́.* **874** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаγу́, у сто́з'и, на плу́з'и.* **875** *на луγу́, на б'е́раз'и, у сто́з'и, на плу́з'и.* **877**

на луүу́, на б'е́раз'и, у сто́з'и, на плу́з'и. **878** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́.* **883** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **884** *на луүу́, на б'е́раз'и, на плу́з'и, на стаүу́.* **890** *на лу́з'и* і *на луүу́, у сто́з'и* і *ў стаүу́, на плу́з'и* і *на плуүу́.* **896** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **899** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, на плу́з'и, на луүу́, у стаүу́.* **900** *на луүу́, на лу́з'е, на б'е́раз'и, на б'ераүу́.* **901** *на луүу́, на лу́з'е.* **905** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у сто́з'и, на плу́з'и* і таксама *на лу́ү'е, на б'е́раү'е, у стаүу́, на плу́ү'е.* **906** *на б'е́раз'е, на лу́з'е, на луүу́.* **911** *на лу́з'и, нъ луүу́, у стаүу́.* **913** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, на плу́з'и, у сто́з'и* і таксама *на луүу́.* **914** *на лу́з'и, на луүу́, на б'е́раз'и, у сто́з'и, у стаүу́, на плуүу́.* **915** *на лу́з'и, на б'ераүу́, у раүу́.* **920** *на луүу́, на б'е́раз'и, на б'ераүу́, у сто́з'и, у стаүу́, на плуүу́.* **925** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **926** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **927** *на луүу́, на б'е́раүу.* **929** *на луүу́, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **930** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **931** *на лу́з'и, на луүу́, на б'ераүу́, на стаүу́.* **932** *на лу́з'и, на луүу́, на б'е́раз'и, на б'ераүу́, у стаүу́, на плуүу́.* **934** *на луүу́, на б'е́раз'и.* **938** *на лу́з'е, на луүу́, на б'е́раз'е, на б'ераүу́, у стаүу́, на плуүу́.* **944** *на лу́з'е, на стаүу́, на плу́з'е.* **947** *на бе́рыгувы, в стуһо́вы, на плу́һувы.* **949** *на бе́рыһувы, в стуһо́вы, на плу́һувы.* **950** *на луһу́, на береһу́, на плу́з'и.* **954** *на луһу́, на плу́һувы.* **955** *на луз'и́, на плуүу́.* **959** *на луүу́, в сту́говы, на плу́говы.* **961** *на лу́зы, на бе́розы, у стогу́, на плу́зы.* **967** *на луүу́, на луү'е́.* **972** *на лу́з'е, на б'е́рез'и, на б'е́реүу, на стоүу́, на плу́үу.* **974** *на луүу́, на б'е́раз'и*[е]*, у сто́з'и*[е]*, на плуүу́.* **975** *на луүу́, на сто́ү'и, на плуүу́.* **976** *на лу́з'и, на б'ереүу́, у сто́з'и, на плуүу́.* **977** *на луүу́, на сто́з'е, на плуүу́.* **993** *на лу́з'и, на б'е́рез'и, у стоүу́, на плу́з'и.* **1000** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **1003** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, на плуүу́.* **1004** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, на плуүу́.* **1007** *на луүу́, на б'ераүу́, на стаүу́, на лу́з'е*[и]*, на б'е́раз'е*[и]*, у стоүу́, на плуүу́.* **1008** *на луз'е́, на б'е́раз'е, на лу́з'и, на б'е́рез'и, у стоүу́.* **1015** *у астро́з'и, на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, на плуүу́.* **1017** *на лу́з'и, на б'е́раз'и, у стаүу́, у сто́з'и, на плуүу́.* **1024** *у плуүу́, у плу́з'и.* **1025** *на лу́з'и, на б'е́раз'е, у сто́з'е, на плу́з'е, на лу́үу, на луүу́.* **1027** *на луүу́, на б'ереүу́, на сто́ү'е, на плуүу́.*

Карта № 75

ФОРМА МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ кажух, катух

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 69:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі мужчынскага і ніякага роду ў месным склоне адзіночнага ліку:

б) з асновай на заднеязычны:... *у катух*у ці *ў катус*е; *у кажух*у ці *ў кажус*е?»

На матэрыяле гэтага ж пункта складзена карта № 74 «Форма меснага склону адзіночнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з асновай на [г]».

У каментарыях раскрываюцца адсылачныя знакі (прыводзяцца адзінкавыя формы ад назоўнікаў *кажух* і *катух,* пералічаюцца формы ад іншых назоўнікаў з асновай на **х**), даюцца заўвагі збіральнікаў: **29** *у хвартухў.* **46** *аб пастухў.* **64** *у ɣарóс'е.* **67** *у с'в'инухў, на в'ерхў, у кажух'é.* **76** *у м'ахў.* **93** *у м'ахў.* **106** *у ɣарóху.* **118** *на мху.* **119** *у кажух'é.* **130** *у катух'é.* **132** *у кажух'é.* **163** *у м'ахў, у фартухў.* **197** *у дўх'е.* **202** *у ɣарóс'и.* **215** *у кажухў;* радзей — *у кажус'é, у катус'é.* **254** *у мóс'и, на шл'ахў, у м'ахў, аб ɣрахў.* **258** *нъ м'ахў.* **274** *у ɣарóху.* **277** *нъ шл'ахў.* **279** *аб ɣарóху.* **299** *на махў.* **300** *у ɣарóху.* **301** *у в'архў, у м'ахў.* **304** *у в'éрс'и.* **305** *у ар'éху.* **309** *у ɣарóс'и.* **311** *у ɣарóс'и.* **352** *на в'éрс'е.* **408** *у мóс'и.* **409** *на в'архў.* **411** *на в'архў, на в'éрс'е.* **412** *у ɣарóс'е.* **417** *у страхў.* **429** *у ɣарóс'а.* **441** *у мóс'и.* **444** *у ɣарóху, у ɣарóс'и.* **448** *аб с'м'éху, аб ɣрéху, аб дўху.* **449** *у вóз-духу.* **455** *у м'ахў, у варéху.* **459** *у варéс'и.* **460** *у варéс'и.* **478** *на мху.* **485** *на духў.* **507** *на в'архў.* **534** *у пóраху.* **536** *на в'éрс'и.* **556** *у кажух'е* (націск не адзначан). **675** *на мóхав'и, у стрáхав'и.* **716** *у ɣорóху.* **728** *у хвартухóве.* **733** *у хвартухóвы.* **736** *аб стрáху, аб с'м'éху.* **740** *в ɣорóху, на верхў.* **747** *на в'éрс'и.* **748** *на мóс'и, у ɣа-рóс'и.* **749** *у дўху.* **750** *аб п'атухў, у духў.* **751** *на ɣарóс'а, на дáху.* **752** *у м'ахў.* **753** *аб с'м'éху, аб дўху, аб ɣрéху, на мóху.* **757** *аб реп-ц'ухў.* **784** *на мс'е.* **790** *у ɣарóс'и.* **791** *у кажўс'и;* зрэдку — *у кажўху.* **796** *на м'ехў.* **801** *на орехў.* **806** *на в'éрс'и.* **816** *на вóздус'е.* **824** *на шл'ахў.* **830** *у хвартухў.* **840** *у ɣорóс'и.* **859** *у хвартухў.* **905** *у кажух'е.* **975** *в кожўх'и.* **1006** *у катухў, у кажухў;* рэдка — *у ка-жўс'и.* **1025** *н'а ў дўс'и.* **1027** *у кажўх'е.*

Карта № 76

КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА двор

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 69:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі мужчынскага і ніякага роду ў месным склоне адзіночнага ліку:

в) з зацвярдзелай асновай пад націскам: *на двар***ы**, *на двар***э** ці *на двар***у**..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена карта № 77 «Націскны канчатак меснага склону адзіночнага ліку неадушаўлёных назоўнікаў мужчынскага роду з зацвярдзелай асновай».

На карце не адлюстроўваецца такая з'ява, як мяккасць асновы ў форме меснага склону адзіночнага ліку. Формы *на двар'é, на двор'ú (на двори)* картаграфуюцца як формы *на дварé, на двары́.* Цвёрдасці-мяккасці зычнага **р** прысвечана карта № 42 «Неадрозніванне і адрозніванне цвёрдасці-мяккасці [р]».

Часцей за ўсё ў адказах прыводзіцца форма меснага склону назоўніка *двор* з прыназоўнікам **на.** Матэрыялы, у якіх форма меснага склону назоўніка *двор* даецца з іншымі прыназоўнікамі, змяшчаюцца ў каментарыях. У каментарыях прыводзяцца адзінкавыя канчаткі мес-

нага склону картаграфуемага назоўніка, а таксама матэрыял з тых нас. пп., у якіх адзначана форма меснага склону назоўніка *двор* з надрадковымі знакамі: **24** *па дваре́.* **37** *у дваре́.* **71** *у двары́.* **73** *па двару́.* **74** *на дваре́, на двару́.* Часцей ужываецца канчатак **-у**. **82** *пры дваре́.* **120** *у двару́.* **130** *у двар'е́.* **161** *па дво́ры.* **193** *у двару́.* **296** *па двару́.* **444** *у двары.* **449** *у дваре́.* **450** *у дваре́, па дваре́.* **520** *у двары́.* **568** *аб двару́.* **668** *на два́ры.* **678** *на двaréв'и.* **682** *на дварые.* **684** *на дворые.* **686** *на дворо́вы.* **687** *на дворые.* **711** *на дваре́ы.* **743** *па дваре́.* **764** *на дварые.* **798** *по двору́.* **805** *по двору́.* **972** *по двору́.* **982** *по двору́.* **1003** *на дварые.* **1004** *на дворие.* **1012** *у двор'и́.* **1023** *у дваре́.* **1027** *у дваре́.*

Карта № 77

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НЕАДУШАЎЛЁНЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З ЗАЦВЯРДЗЕЛАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 69:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі мужчынскага і ніякага роду ў месным склоне адзіночнага ліку:

в) з зацвярдзелай асновай пад націскам: *у кашы, у кашэ* ці *ў кашу; на ключы, на ключэ* ці *на ключу; на дажджы, на дажджэ* ці *на дажджу; на двары, на дварэ* ці *на двару; у канцы, у канцэ* ці *ў канцу*?»

Пры картаграфаванні не ўлічваецца слова *двор,* склонавыя формы якога не супадаюць з формамі іншых назоўнікаў; яно картаграфуецца на асобнай карце (гл. карту № 76).

Розніца ў канчатках, як здаецца на першы погляд, залежыць ад таго, на які зацвярдзелы зычны заканчваецца аснова таго ці іншага назоўніка. Аднак з прычыны таго, што прыкладаў звычайна невялікая колькасць і не заўсёды прыводзяцца назоўнікі з асновай на розныя зацвярдзелыя, у каментарыях даецца увесь матэрыял: **1** *на дажӂу́, у тым канцы́.* **2** *на дажӂу́, у тым канцу́.* **3** *на дажӂу́.* **4** *у кашу́, на кл'учу́, на дажӂу.* **5** *у кашы́, на кл'учы́.* **6** *у кашы́, на кл'учы́, на дажчы́, на дажӂе́.* **7** *на дажӂы́, на кл'учу́.* **8** *у кашы́, на кл'учы́, на дажӂу́, у канцу́.* **9** *у кашы́, на кл'учу́, на дажӂу́, на канцы́ в'о́ск'и.* **10** *на кл'учы́.* **11** *у кашы́, на кл'учы́, на дажӂы.* **12** *у кашы́, на дажӂы́, на канцы́.* **13** *у кашы́, на дажӂы́, у канцы́.* **14** *у кашы́, на кл'учы́.* **15** *у кашы́, на кл'учы́.* **16** *на Дн'апры́.* **17** *на кл'учы́, на дажӂы, у канцы́.* **18** *на кл'учы́, на дажӂы́, у канцы́.* **19** *у кашы́, на кл'учы́, на дажӂы́, у канцы́.* **20** *у канцы́ γо́да.* **21** *у канцы́.* **22** *у канцы́.* **23** *у кашы́, нъ дажӂе́, у канцы́.* **24** *у кашы́, на кл'учы́, на кл'уче́, на дажӂы́, на дажӂе́, у канцы́.* **25** *на дажӂе́, на кл'учу́, у канцу́.* **26** *у кашу́, на дажӂу́, у тым канцы́.* **27** *у кашы́, на дажӂу́.* **28** *на дажӂы́.* **29** *у кашы́.* **30** *на дажӂу́, на кл'учу́, у канцы́.* **31** *у тым канцы́.* **32** *на дупцы́, у канцы́, у бары́.* **33** *на кл'учы́, у дажӂы́, у канцы́.* **34** *на дажӂы́, на канцы́, на кл'учы́.* **35** *на дажӂы́, на тапары́.* **36** *на замку́, на дажӂы́, у канцы́.* **37** *на дажӂы́,*

у канцу́. **38** *у кашу́, на дажžы́, на канцы́ в’о́ск’и.* **39** *на дажžу́, у канцы́.* **40** *у акц’абре́ м’е́с’ацы, на дажžу́, у тым канцу́* і *канцы́.* **41** *на дажжы́, на канцы́.* **42** *у кашы́, на кл’уч’и́, у канцы́, на Сож’и́.* **43** *у канцы́, нъ кл’учы́, нъ дажžы́.* **44** *у кашы́, нъ кл’учы́, нъ дажžы́, у канцы́.* **45** *у кашы́, нъ кл’учы́, нъ дажžы, у канцы́.* **46** *аб дажžы́, у канцы́.* **47** *на дажžу́, на кл’учу́.* **48** *нъ кл’учы́, нъ дажžы, у канцы́.* **49** *на кл’учы́, у канцы́.* **50** *у кашы́, на кл’учы́, на дажžы, у канцы́.* **51** *на дажžы́, у канцы́.* **52** *у кашы́, на дажžы́, у канцы́.* **53** *на дажы́, у кашы́, на трактары́, у канцы́.* **54** *у каше́, кл’уче́, дажже́.* **55** *на дажžы́, у канцы́.* **56** *у канцы́.* **57** *у кашы́, на дажžы́, на дажжу́, у канце́, у канцу́.* **60** *на дажžы́.* **61** *на кл’учы́, на дажже, у канцы́, па бару́.* **62** *на кл’учы́, на дажžу́.* **63** *на кл’учу́.* **64** *на кл’учу́, на дажžу́, у канцы́.* **65** *на кл’учу́, на дажžы́, на канцы́ в’о́ск’и.* **66** *у канце́, на кл’учу́, на дажžу́, у канцы́, у капце́.* **67** *на кл’учу́, на дажžу́, у капцу́, на трактару́.* **68** *у с’инц’абры́, на кл’учы́, на дажžы́, у канцы́.* **69** *у кашу́, на дажžы́, у канцы́ с’ила́.* **70** *на дажžу́, у канцы́.* **71** *на шнуру́, у кашы́, на кл’учы́, на дажžы́, на дажже́, у канцы́.* **72** *на дажžу́, на дажžы́, у кашу́, на канцу́, у канцы́ дн’а.* **73** *нъ дажу́, нъ кл’учу́, у канцы́.* **74** *на дажžы́, на дажже́, на даждžу́.* **75** *на дажžы́, на кл’учы́, у канцы́.* **76** *на кл’учы́, у канцы́, у капцы́.* **77** *у кашы́, на дашžы́, у канцы́.* **78** *у канцы́, на дажžу́.* **79** *у кашы́, на кл’учы́, на дажžы́, у канцы́.* **80** *на дажžы́.* **81** *у кашы́, на кл’учы́, на карчы́, на дажы́, у канцы́, у с’в’инцы́.* **82** *на кл’учы́.* **83** *у шалашы́, у кашы́, на дажžы́, у аγурцы́, на Соже́.* **84** *на кл’уче́, на дажžу́, у канцы́.* **85** *на кл’учы́, на дажžы́, у канцы́* **86** *на кл’учу́, на канцы́.* **87** *у кашы́, у каше́, на кл’учы́, на дажже́, у канце́.* **88** *у канцы́, на дажžы́.* **89** *на дажžы́, на нажы́.* **90** *на дажžы́.* **91** *у канцы́, на дажžы́.* **92** *на с’икачы́, на дажžы́.* **93** *на дажžы́.* **94** *у канцы́.* **95** *на кл’учу́, на дажžу́, на канцы́.* **96** *нъ дажжу́, нъ канцу́, нъ Сажу́.* **97** *канцы́.* **98** *у кл’учы́.* **99** *у кашы́, у канцы́.* **100** *у кашы́, на кл’учу́, нъ дажžу́, у канцы́.* **101** *на дажже́, у канцы́.* **102** *на кл’учы́, нъ дажы́, у канцы́.* **103** *на кл’учу́.* **104** *на кл’учы́, на дажžы́, на канцы́.* **105** *нъ дажžу́, нъ кл’учу́.* **106** *на нажы́, на кл’учу́, у канцу́.* **107** *у канцы́.* **108** *на кл’учу́.* **109** *у кашу́, нъ кл’учу́, нъ дажžу́.* **112** *у кашы́, нъ кл’учы́, у канцы́.* **113** *у кашы́, у канцы́.* **114** *нъ дажы́, у канцы́.* **115** *нъ кл’учу́, нъ дажу́, у канцу́.* **116** *у кашы́, нъ кл’учу́, нъ дажžы́.* **117** *на дажžу́.* **118** *на кл’учу́, на дажžу́, у фунар’и́, на тапар’и́, на к’ирп’ичу́, на сухар’и́.* **119** *на дажžу́, на кл’учу́, на джž’е́, на тапар’е́, на кл’уче́, на пустур’и́, у фунар’и́.* **120** *у кашу́, кл’учу́, на дажžу́.* **121** *на кл’уцы́, на дажжы́, у канцы́.* **123** *у каше́, на дажžы́, на кл’уче́, у канцы́.* **124** *у канцы́, на дажžу́.* **125** *на дажжы́, у канцы́, у кашу.* **126** *на дажžу́, на кл’учу́, на канцы́.* **127** *у кашу́, на кл’учу́, на дажžу́, канц’е́.* **128** *у каше́, у канцы́.* **129** *на дажжы́, на са́мым канцы́.* **130** *у кашу́, на кл’учу́, на дажч’и́.* **131** *на кл’учу́, на дажžу́, у канцы́.* **132** *на кл’учу́, на дажжу́, у капцу́.* **133** *нъ кл’учы́, нъ дажžы́, у канцы́, нъ дажžу́.* **134** *у кашу́, на Сажу́, на кл’уче́, у канце́ ву́л’ицы, на дажжы́.* **135** *нъ кл’учу́, у канцы́, нъ дажžы́.* **136** *на дажже́.* **137** *на дажžы́, у кашы́.* **139** *у кашы́.* **140** *у кашы́.* **141** *у кашы́, на кл’учы́, дажžы́.* **142** *у кашы́,*

на кл'учы, дажžы. **143** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **144** *у кашу́, на дажžу́, у канцу́.* **145** *у канцы.* **146** *у канцы.* **147** *на дажду́.* **148** *у кашы, на кл'учы.* **149** *у канцы.* **150** *у канцы.* **151** *на дажžу́.* **152** *на канцы.* **153** *у канцы.* **154** *у кашы, на дажžы.* **155** *у канцы, на дажžы.* **157** *на дажžы, у канцы, у каше́.* **158** *у кашы, на кл'учы, у капцы, у кашу́.* **159** *у каше́, на дожžу́.* **160** *у кашы.* **161** *у кашы, на дажžы.* **162** *на кл'учы, на дажžы.* **164** *у кашы, на кл'учы, у канцы.* **165** *у кашы, на дажžы.* **166** *у канцы.* **167** *у канцы, на дажžе́.* **168** *на Сожы.* **170** *на кл'учы, у канцы, у кашы.* **171** *у кашы, на дажžы, у кашу́, на дажžу́.* **172** *на дажžы.* **173** *у кашу́, на дажžы, у капцы, на кл'учы.* **174** *у кашы, у канцы.* **175** *на дажžы.* **176** *на дажžы.* **177** *на дажžы, у канцы.* **178** *на канцы, на кл'учы.* **179** *на дажžы.* **180** *у кашы, на дажžы.* **181** *на дажžы, у канцы.* **182** *на канцы.* **183** *у кашы, на кл'учы, у канцы.* **184** *на дажžы, у канцы.* **185** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **186** *на кл'учы.* **187** *на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **188** *у кашы, на дажžы, у канцы.* **189** *на дажžы, у канцы.* **190** *на дажžы, у канцы.* **191** *у кашы, на нажы.* **192** *у канцы, на дажžы, у кашы.* **193** *у канцу́.* **194** *у канцы.* **195** *у кашы, на кл'учы, у канцы, у канце́.* **196** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **197** *у кал'андары, на канцы.* **198** *у кашы, на дажžы, на дажžу́.* **199** *у кашы, у канцы.* **200** *на кл'у'чы, на дажžы, у канцы, у кашы, на Сажы.* **201** *на дажžы, на дажžу́.* **202** *у кашы, на дажžы.* **203** *у канцы.* **204** *на кл'учу́.* **205** *у кашы, у канцы.* **206** *у кашы.* **207** *на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **208** *на дажžы.* **209** *на дажžы.* **210** *на дажžы, на пл'ацу́.* **211** *у капцы, у канцы.* **212** *у кашы, на дажžы.* **213** *у канце́.* **214** *на канцы.* **215** *у кашы, на дажžы, у канцы.* **216** *на канцы, на дажžы.* **217** *у кашы, на дажžы.* **218** *на канцы, у кашы, на кл'учы, на дажžы, у капцы.* **219** *на капцы, у кашы, на кл'учы, на дажžы.* **220** *на канцы, на дажžы, у капцы.* **221** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **222** *у кашы, на дажžы, у канцы.* **223** *у кашу́, у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **224** *у кашы, на дажды, у канцы.* **225** *у кашы, на дажžы, у канцы.* **226** *на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **227** *на канцы, на дажžы, ап кл'учы.* **228** *на кл'учу́, нъ кл'учы, на канцы, на дажžе́.* **229** *у канцы, на кл'учы, на дажžе́.* **230** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канце́.* **231** *на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **232** *у кашу́, на дажžы, у канцы.* **233** *у кашу́, у канцы, на дажžу́.* **234** *у канцы, на кл'учу́.* **235** *у кашы, на кл'учы, у канцы.* **236** *у канцы, на кл'учу́, у каше́, на дажžу́.* **237** *на дажžы, у канцы.* **238** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **239** *на тапару́, на дажžы.* **240** *у канцы, на канце́.* **241** *на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **242** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **243** *у кашу́, у канцы, на кл'учу́, у канце́, на дажžу́.* **244** *на кл'учу́, на дажžу́.* **245** *на дажžу́, у канцы.* **246** *на дажžу́, на канцы.* **247** *на дажžу́, у тым канцы.* **248** *на дажžу́, на тапару́.* **249** *на дажžу́, на канцы.* **250** *на канцы.* **251** *у кашы, на дажžы, у канцы, на нажы.* **252** *у кашы, на кл'учы, у канцы, на дажžу́.* **253** *на кл'учы, на дажžе́, на дажžы.* **254** *на дажžы, на кл'учы, у канцы, на Сажы.* **255** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **256** *на дажžу́.* **257** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **258**

у канцы. **259** *у канцы.* **260** *у кашы, на кл'учу́, на дажžу́, у канцу́.* **261** *у канцы.* **262** *у кашы, на кл'учу́.* **263** *нъ дажžы, у канцы.* **264** *на кл'учы, у канцы.* **266** *у кашу́, нъ кл'учу́, у канцы.* **267** *нъ дажžе́, нъ канце́.* **268** *на кл'учы, на дажžу́, у канцы.* **269** *у канцы.* **270** *нъ кл'учу́, нъ дажžу́, у канцы.* **271** *на дажžы, у кашы, на рубцы, на тапары, у канце́, на кл'уче́.* **272** *нъ дажžу́, у канцы.* **273** *у кашы, на дажžы, на кл'учы, у канцы.* **274** *на тъпары, у канцы, у в'анцы, у капцы.* **275** *на дажžе́, у канцы, на Дн'апру́.* **276** *у канцы, на кл'учы, на дажžы.* **277** *нъ канцы.* **278** *у бару́, у канцы, на Дн'апру́.* **279** *на тапару́, у чапцу́, на Дн'апру́, у канцы.* **280** *нъ канце́, у кашы, на дажžы, у канцы.* **281** *у кашы, на дажžы, у канцы, на двары.* **282** *нъ дажžу́, у кашы, на дажžы, у капцы.* **283** *у канцы, на дажžы.* **284** *нъ дažу́, у канцу́.* **285** *нъ кл'учу́.* **286** *у кашу́, нъ кл'учу́, ны дажžу́.* **287** *на кл'учы, на дажžы, у канцы, у каше́.* **288** *у кашу́, ны кл'учу́, ны дажžу́.* **289** *на кл'учы, у канцы, на дажžы.* **291** *на кл'учы, на дажžы, у канцы, у капцы.* **292** *на дажžы, у канцы.* **293** *на дажžу́.* **294** *нъ дажžу́, нъ нажу́, нъ тыпару́, нъ тыпар'е́.* **295** *ны ɣужу́, у канцу́.* **296** *на дажžу́, у тым канцу́, канцы.* **297** *у кашы, ны дажžу́, у канцы.* **298** *нъ кл'учу́, на дажже́, нъ Саже́.* **299** *у ɣырлачу́, нъ ɣарлачы, у канцы, у канце́.* **300** *у канцы, у плашчы, нъ тъпары, на дажžы(-е́, -у́).* **301** *у канцы, ны нажу́, ны ɣужу́, ны тыпару́, ны дажžы.* **302** *нъ кл'учы, нъ дажžы, у канцы.* **304** *на нажы, аб кл'учы, у тым канцы.* **305** *нъ дажžы, нъ кл'учы, у канцы, на в'атры.* **306** *нъ дажžы.* **307** *на кл'учы, на дажžы, у канцы, на кал'андары.* **308** *у канцы.* **309** *у канцу́.* **310** *на дažу́.* **311** *у канцы, у баре́.* **312** *у канце́.* **313** *у канцы, нъ дажžы, нъ кл'учу́, на дažу́.* **314** *на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **315** *у кашу́, на дажžу́.* **316** *ны кл'учу́, ны дажžу́.* **317** *ны кл'учы, ны дажžы, у канцы.* **318** *на канцы.* **319** *на кл'учы, на дажžы.* **320** *на кл'учу́, ны дажžы, у канце́.* **321** *у кашу́, ны кл'учу́, ны дažжžу́.* **323** *у кашы, ны кл'учу́, ны дажžу́.* **324** *у канцы, ны кл'учу́, ны Сажы, на дажžу́.* **325** *на канцы.* **326** *на канцы.* **327** *на канцы.* **328** *ны кл'учу́, ны Сажу́.* **329** *на карчы, на дажžу́, у кал'ендар'е́, на тапар'е́.* **330** *ны кл'уче́, у канце́, ны Сажу́.* **331** *у кашу́, ны кл'учу́, ны дажžу́, ны Сажу́.* **332** *ны кл'учы, ны дажžы, ны Саже́.* **333** *ны кл'учу́, ны дажžу́.* **334** *ны кл'учу́, ны дажžу́, ны Сажу́.* **335** *нъ кл'учы, у канцы, нъ Сажы.* **336** *ны дажžы, у канцы, ны Сажы, ны тыпар'и́.* **337** *у кашы, ны дажžы.* **338** *у кашы, ны кл'учу́, ны дажžу́, на Саже́, у канцы.* **340** *у кашы, ны кл'учы, на дажž'и́, ны Сажы.* **341** *у канцы, на дажžы.* **344** *канце́, у канцы.* **345** *на кл'уче́, на дажžе́, у канце́.* **346** *у канцы.* **347** *на кл'уче́, на дажžе́, у канце́, у каше́, на дажžе́.* **348** *на кл'уче́, на дажžе́, на канце́, у каше́, на трактары.* **349** *на дажžы, у каше́, на кл'уче́, на дажžе́, у канцу́, на канце́.* **350** *на кл'учу́, на дажžе́, у канцы.* **351** *на дажžе́, у канце́.* **352** *у цабре́, у каше́.* **353** *у том канцы.* **354** *у кашы, у каше́, на кл'уче́, на дажžе́, у канце́.* **355** *на дажžы, на трактары, на кл'уче́, на дажžе́, у канце́.* **356** *на дажžе́, у канце́.* **357** *на кл'уче́, на дажžе́.* **358** *на канце́, у каше́, на кл'уче́, на дожžе́.* **359** *на кл'уче́, на дажžе́, у канце́.* **360** *у кашы, на кл'учы, на дажžы, у канцы.* **361** *у канце́, на дажžе́.* **362** *у каше́, дажже.* **363** *на*

кл'учу́, на дажž́у, у канце́. **365** *на кл'уче́, на дажžе, у канце́.* **368** *на кл'уче́, на дажžé, у канце́.* **369** *на дажžé.* **370** *на канцы́, у каше́, на кл'уче́, на дажžé, у канце́.* **371** *на кл'уче́, на дажžé, на канце́.* **372** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžé, на в'атре́, у канце́.* **373** *на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **374** *у кашы́, на кл'уче́, на дажžé.* **375** *у каше́, на кл'уче́, на дажžé, у канцы́.* **376** *на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **377** *на дожžé.* **378** *на кл'уче́, на дажžé, на канце́.* **379** *на кл'учы́, на дажžы́, на канцы́.* **380** *на кл'учы́, на дажžы́, у канце́.* **381** *у канцы́.* **382** *на дажžы́.* **383** *на дажžé, на канце́.* **385** *на дажžы́, у канцы́.* **386** *на дажžы́.* **387** *у канцы́, на дажžу́.* **388** *на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **389** *у канцы́.* **391** *у кашы́, на кл'учы́, на дажzы́, у канцы́.* **392** *на кл'уче́, у канце́.* **393** *на дажžы, у канцы.* **394** *на канцы́.* **395** *на кл'учы́, у канцы́.* **396** *у канцы́, на дажžы́.* **398** *у канцы́, на дажžы́, у капцы́.* **399** *у канцы́, на дажžы́.* **400** *на кл'уче́, у канце́.* **401** *на канце́, на дажžы́.* **402** *на дажžé, на дажžы́.* **403** *у канцы́.* **407** *на дажžу́. у канцы́.* **405** *у канцы́, у капцы́.* **406** *на кл'уче́.* **407** *на дажžу́.* **408** *на м'ачы́, на дажžы́, аб с'акаче́, аб трапкаче́, аб z'аркаче́.* **409** *на канцы́.* **410** *на дажžы́, у капцы́.* **411** *на дажžы́, у капцы́, у дварце́.* **412** *у бары́, на дажžы́.* **413** *на нажы́, на кл'учы́, на дажžы, у канцы́.* **414** *на дажžы́, у канцы́.* **415** *у канцы́.* **417** *на капачы́, на нажы́.* **418** *на дажžы́.* **420** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **421** *на дажžы́, у канцы́.* **423** *аб дажžы́, у канцы́.* **424** *у канцы́, у к'ирп'ичы́, на кл'учы́, на дажžы́.* **425** *у канцы́, на дажžы́.* **427** *у кашы́, на дажžы́.* **428** *на дажžы́, у канцы́.* **429** *у кашы́, у канцы́, у шалашы́.* **430** *на дажžы́, у канцы́.* **431** *на дажžы́, на кл'учы́, у канцы́.* **432** *на дваре́, у кашы́, у канце́.* **433** *на кл'уч'и́, у канц'и́.* **434** *у канц'и́, на кл'уч'и́, на дажžи́.* **435** *у кашы́, на кл'учы́, на даžы́.* **436** *на дваре́, у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **437** *на канцы́.* **438** *у кашы́, у канцы́, на кл'учы́, на дажžы́.* **439** *на дажžы́, у кашы́.* **441** *у кашы́, на кл'учы́, на абручы́, у канцы́, на дажžы́.* **442** *у каптуру́, у каптуры́, аб кантару́, аб кантары́, на раγачу́, на б'ичу́.* **443** *у кашы́, на дажžы́.* **444** *на абручы́, на абручу́.* **445** *на тапары́, у кашы́, на дажžы́, у букварьі́, у бары́, у канцы́.* **446** *у том кашы́, на дажžы́, на кл'учы́, на канцы́.* **447** *у М'ıры́, на z'еркачы́, на Саже́.* **448** *на двары́, на нажы́, аб вужы́, на нажу́.* **449** *у жыры́, на дажžы́, у канцы́, на кл'учы́.* **450** *на канцы́, на дажžы́, у плашчы́.* **452** *на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **453** *аб бл'индажы́, на канцы́, у нажы́, на дажžы́, у капцы́, на кл'учы́, на Сажы́.* **454** *у М'ıры́.* **455** *на кл'учы́, на дажžы́, на канцы́.* **456** *на кл'учы́, у канцы́.* **457** *на пл'ацы́, на дажžы́, у канцы́.* **458** *на кл'учы́, на дажžы́.* **459** *на канцы́, на дажžы́, у кашы́, у γладышы́, на кл'учы́.* **460** *на кл'учы́.* **461** *на кл'учу́, на дажžу́, у канцы́.* **462** *у канцы́, на дажžы́.* **463** *на дажžы́, у канцы́.* **464** *на дажžы́, на кл'учы́, у канцы́.* **465** *у канцы́.* **466** *на дажžы́, у канцы́.* **467** *на канцы.* **468** *у кашу́, на дажžы́, у канцы́.* **469** *на дажžы́.* **471** *у канцы́, у кашу́, на дажžу́.* **475** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **477** *на кл'учы́, у канцы́.* **478** *у кашы́, на кл'учы́, у канцы́.* **479** *у кашы́, у γладышы́, у канцы́, у цебры́.* **480** *на канцы́, на кл'учы́, на дажžу, у кашы́.* **481** *на канцы́.* **482** *на дажzы́,*

у канцы́. **483** *у кашы́, на дажžы, у ɣладышы́, у цебры́, у канцы́.* **485** *на кл'учы́, у канцы́, на дажžу́.* **486** *на дажžы, у канцы.* **487** *на канцы́.* **488** *на канцы́.* **489** *на канцы́.* **490** *у канцы́, у кашы́.* **491** *у кашы́, на дажžы́, у канцы́.* **493** *на канцы́.* **494** *на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **495** *у бару́, у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, на канцы́.* **496** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́, на Сажы́.* **498** *на дажžы, у канцы́.* **499** *на дажžы́, у кашы́, у канцы́.* **500** *на канцы́.* **501** *на дажžы́, у канцы́.* **502** *на канцы́, у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **504** *у кашу́, на дажžу́, у канцы́, на нажы́.* **505** *на дажžы́, у канцы́.* **506** *на дажžы́, у канцы́.* **507** *на канце́, на канцы́, у кашы́, на кл'у́чы́.* **509** *у кашу́, на кл'учу́, на дажžу́, у канцы́.* **510** *на канцы́ с'ала́, у кашы́.* **511** *у кашы́, на кл'учы́, у канцы́, на дажžу́, на трактары́, на кл'учу́, на дажžы́, у канцы́.* **513** *на канцы́.* **514** *у кашу́, на дажžу́, у канцы, на кл'учу́.* **515** *на канцы́.* **516** *на канцы́.* **517** *на канцы́.* **518** *у кашу́.* **520** *у бары́, у канцы́.* **521** *у канцы, на дажžу́.* **522** *на канцы́.* **525** *на дажžы́, у канцы́.* **526** *у канцы́.* **527** *на кл'учы́, на дажžы́, на дажɣу́, у канцы́.* **528** *у кашы́, у кашу́, у каше́, на дажžы́, на дажžу́, на дажžе́.* **529** *на кл'учы́, на дажɣы́, у канцы́, у кашы́, на Сажу́.* **530** *на дажžы́, па бары́.* **531** *у кашы́, на кл'учы́, у канцы́, на дажžу́.* **532** *у кашу́, на дажžы, у канцы, па Сажы́.* **533** *на кл'учы́, на дажžы́.* **534** *у кашы́, у канцы́, у бары́, на дажžу́.* **535** *у манастыре́.* **536** *у халатцы́, на канцы́, на кл'учы́.* **537** *ны канцы́.* **538** *у канцы, на кл'учы́, на дажžы́.* **539** *у кашы́, на кл'учу́, на дажžы́, у канцы́.* **540** *на дажžу́, на канцы́.* **541** *на дажžу́, у канцы́.* **542** *нъ даžы́.* **543** *у каше́, ны кл'уче́, ны дажžу́, у канце́, у канцы́.* **544** *на канце́.* **545** *на канцы, на дажžу́.* **546** *на дажы́, на дажу́, у канцы́ і ў канце́.* **548** *на дажжу́, у канцы́.* **549** *на кл'учу́, на дажžу́, у канцу́.* **550** *дажче́, на Дн'епру́.* **551** *у кашы́, на дажžы́, у канцы́.* **553** *у каше́, у кашы́, на кл'учы́.* **554** *у кашы́, на кл'учы́, у канцы́.* **556** *у кашу́, на кл'учу́, на дажžе́, у канце́, у канцу́, у канцы́.* **557** *на дажžы́, у канцы́.* **558** *у канцы́.* **559** *на кл'учы, на дажу́, у канцы́.* **560** *у канцы́, у кашы́.* **561** *у кашы́, на кл'учу́, на дажžы́, у канцы́.* **562** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **563** *на дажžы́, канцы́.* **564** *у кашы́, на кл'учу́, на дажžы́, у канцы́.* **565** *на кл'учу́, на дажžу́, у канцы́.* **566** *на трактары́.* **567** *у канцы, у кашы́.* **568** *у кашы́, на кл'учу́, на дажžы́, у канцы́.* **569** *на дажžы́.* **570** *у кашы́, ны кл'учу́, ны дажžу́ (-ы́).* **572** *ны дажžы́, у канцы́.* **573** *на канце́.* **574** *у канцы́.* **575** *на дажžу́.* **577** *на канце́.* **578** *на канцы́, на канцу́.* **579** *у кашы́, нъ кл'учы́.* **580** *ны дажžы́, у канцы́.* **581** *у кашу́, ны дажžе́, у канцы́.* **583** *ны дажžы́, у канцы́.* **584** *ны дажžы́, у канцы́.* **586** *на кл'учы́, у канцы́.* **587** *на канцы́, на дажžы́, на кл'учы́, на Сажы́.* **588** *у канце́, ны Саже́.* **589** *у канцы́.* **591** *на Сажу́.* **592** *на дажžу́, у канце́, ны Сажу́.* **593** *на кл'учу́, на дажžу́, у канцу́.* **594** *ны кл'уче́.* **595** *на кл'учу́, у канцы́.* **596** *на дажžы́, у канцы, на Сажу́, у званце́.* **597** *на кл'учу́, на даžы́, у канцы́.* **598** *у канцы́.* **599** *на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́, на Сажу́.* **600** *на кл'учу́, на дажžу́, у канцы, на Сажу́.* **601** *у кашу́, на кл'учу́, на дажжу́, у канцу́, на Сажу́, у Стуɣ'анцы́.* **602** *у кашу́, на кл'учу́, на дажɣу́, у канцы, на Сажу́.* **603** *у кашу́,*

на кл'учу́, у канцу́, на Сажу́. **604** *на дажžу́, на кл'учу́, у кашу́.* **605** *у кашы́, ны дажžы́, у канцы́, ны Сажы́.* **606** *ны дажžу́.* **607** *у канцé.* **608** *ны кл'учé, ны дажžе.* **609** *у канцé.* **610** *на кл'учу́, дажžу́, ны канцы́, на Сажу́.* **611** *у канцы́.* **612** *на кл'учу́, дажžу́, Сажу́, ны канцé(ы).* **613** *нъ дažу́, у канцы́.* **614** *ны дажгы́, у канцы́.* **615** *у кашу́, ны кл'учу́, ны дажžу́, у канцы́, ны канцу́, ны Сажу́.* **616** *ны кл'учé, нъ дažы́, нъ канцé.* **617** *на кл'учу́, дажžу́, ны канцы́, Сажу.* **618** *ны Сажé.* **619** *у канцы́, нъ дажžе.* **620** *ны кл'учы́, ны дажžе, у канцé, ны Сажé.* **621** *ны кл'учу́, ны дажžу́, ны Сажу́.* **622** *ны дажžу́, ны Сажы́.* **623** *у канцé, на Сажé.* **624** *у канцé, нъ Сажу́.* **625** *нъ дажžу́, у канцы́, нъ Сажу́.* **626** *ны Сажу́.* **627** *ны кл'учы́, ны дажžы́, у канцы́, ны Сажу́.* **628** *ны Сажу́.* **629** *на кл'учу́.* **630** *у кашы́, нъ кл'учы́, ны дажžы́, у канцы́, на Сажу́.* **631** *у канцé.* **632** *у канцу́, на кл'учу́, на Сажу́.* **633** *на дажžé, на кл'учé, у канцé, на Сажé.* **634** *на дажžу́, на кл'учу́, у канцé, на Сажé.* **636** *на кл'учу́, на дажžу́, у канцé, на Сажу́.* **637** *на кл'учу́, на дажžы́, у канцы́, на Сажу́.* **638** *у кашу́, на кл'учу́, на дажžу́, у канцу́, на Сажу́.* **639** *на дажžу́, на кл'учу́, на канцу́, на Сажу́.* **640** *ны кл'учу́, ны дажžу́, ны Сажу́.* **641** *на дажžу́, ў канцу́, ны Сажу́.* **643** *у кашы́, ны кл'учу́, ны дажžу́, ны Сажу́.* **644** *ны дажžу́, ны Сажу́, на канцы́.* **645** *ны кл'учу́, ны дажžу́, ны Сажу́.* **646** *нъ кл'учы́, нъ дажžы́, у канцы́, нъ Сажу́.* **647** *ны кл'учу́, ны дažу́, ны Сажу́.* **648** *нъ кл'учы́, ны дажžу́, у канцы́, ны Сажы́.* **649** *ны дажžу́.* **650** *на дажžé, на кл'учé, у канцé, на Сажé.* **651** *на кл'учé, на дожžé, у концé.* **652** *в коши́, на кл'учóвы, на дошчóвы, в кунци́.* **653** *на дошчóвы, в конц'и́.* **654** *на кл'учóвы, на дожžóвы, в кунцéвы.* **655** *на кл'учéвы, на Сужóвы.* **656** *в куш'и́, на кл'уч'и, в кунц'и́.* **657** *на кл'учы́, на дужд'у́, в кун'ц'и́.* **658** *на кл'учóвы, на дошчóвы, в конц'и́.* **659** *на кл'учы́, на ду°žжóвы, у ку°нц'и́.* **660** *на кл'учóвы, на дожóвы, у конц'и́.* **662** *на кл'учóвы, на дошчóвы, в кунц'и́.* **664** *у кл'уч'и́, на дожд'и́.* **665** *на дожžу́, на дошчóвы.* **668** *у кашы́, канцы́, на кл'учы́, дажžы́.* **669** *у кашу́, на дажžу́.* **670** *на кл'учы́, на дažы́, у канцы́.* **671** *у кашы́, на дажžы́.* **672** *на дажžы́, у канцы́.* **673** *на дажžы́, у канцы́.* **674** *у канцы́.* **675** *на кл'учé, на дажžé, у канцé.* **676** *у кошé, на кл'учé, на дажžé, у канцé, на корчé.* **678** *на кл'учéв'и, на дажžéв'и.* **679** *у канцé, на кл'учу́, на дажžé, у том канцé.* **680** *у кошы͡е, на кл'учы͡е, на дошчы͡е, у концы͡е.* **681** *у кашé, на кл'учé, на дажžé.* **682** *у кошы͡е, на дожд'и͡е.* **683** *у кашы́, на кл'учу́, на дожžу́, у концы́.* **684** *кошы͡е, на кл'учы͡е, на дошчы͡е.* **685** *на кл'учóв'и, в концé, на дошчé.* **686** *на кл'учóвы, на дожžóвы,. у концы́.* **687** *у кошы͡е, на кл'учы͡е, на дошчéвы, у концы͡е.* **688** *на кл'учы, на дошч'и́, в конц'и́.* **689** *в кош'и́, на кл'уч'и́, на дошч'и́, в конц'и́.* **691** *на кл'уч'и́, на дошч'и́. у конц'и́.* **692** *на кл'учóвы, на дошчóвы, в конц'и́.* **693** *в кушы́, кушóвы, на кл'учы́, на дажžы́, в кунц'и́.* **694** *у кош'и́, у конц'и́, на дожд'и́.* **695** *на кл'уч'и́, на дошч'и́.* **696** *на кл'уч'и́, на дошчóвы, в конц'и́.* **697** *на душчы́, у кунц'и́.* **698** *у кошéвы, на кл'учéвы, на дожžевы*[е]*, у конц'и́.* **699** *на кл'уч'и́, на дошч'и́, на двор'и́, у конц'и́.* **700** *на кл'учóвы,*

в кон'ц'и. **701** *у кошы, на кл'учу́, на дожžу́, у конц'и́, на Сожу́.* **702** *на кл'учо́вы, на дошчы́, у конц'и́.* **703** *на кл'учо́вы, в конц'и́.* **704** *на кл'уч'о́вы, на дужд'у́, у кунц'и́.* **705** *у бары́.* **706** *у кашу, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **707** *на дажžу́, у канцы́.* **708** *у бары́.* **709** *у кашу́, на дажžы́, у канцы́.* **710** *у канцы́.* **711** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́, у канце^ы.* **712** *у каше́, у канце́, на дажže.* **713** *у каше́, на кл'у-че́, на дажžе́, у канце́.* **714** *на канце́.* **715** *на канце́.* **716** *на топоры́ (-у), у боры́ (-у), у концы́.* **717** *у кашы́, на дожžу́, у конце́.* **718** *у кошу́, на дожžу́, у тым концы́.* **719** *у канцы́, на кл'учы́, на дашчы́, у кан-цы́.* **720** *у каше́, на кл'уче́, на дошче́.* **721** *на кл'учу́, на дашчы́, на кор-чы́, у концу́.* **722** *на нож'и́, у боры́, на кл'уч'и́, на дажж'и́, у конц'и́.* **724** *в коше́, на кл'уче́, на дошче́, в конце́.* **726** *у кашы́, на кл'учы́, на дожžы́, у концы́.* **727** *на кл'уч'и́, на дожд'и́, у конц'и́.* **728** *у каш'и́, на кл'учо́ве, на дожžо́ве, у конц'и́, у корч'и́, у скопц'и́.* **729** *в кон'цы́.* **730** *на кл'уч'и́, на дошч'и́, на конц'и́.* **731** *на кл'учу́, на дожчу́.* **732** *на кл'учу́, на дожд'и́, в кон'ц'и́.* **733** *в ковш'и́, на дожžу́, на кл'уче́в'и.* **734** *у канцы́.* **735** *в кош'и́, на дошч'и́, в конц'и́.* **736** *на кл'учы́, на кл'учу́, на дажžы́, на дажžу́, на конц'и́.* **737** *на кл'учу́, на дожд'и́, у конц'и́.* **738** *в кошы́, на дошчу́, у концы́.* **739** *на кл'учы́, на дошчы́, у концы́.* **740** *на дожч'у́, у кошы́, у концы́.* **741** *в кошу́, на кл'учу́.* **742** *у кашы́, у канцы́, на дажžы́.* **743** *у кашы́.* **744** *у кашы́, у канцы́, на дажžы́.* **745** *на канцы́, на дажže, у канце́, на каŭре́.* **746** *пры кан-цые.* **747** *на пл'ацы́.* **748** *ап дупцу́, у кашы́, на дажžы́, на нажы́, на кл'учы́, на тапары́, у ɣушчары́.* **749** *у кашы́, у канцы́.* **750** *у канце́, на дажче́, на пл'аце́.* **751** *у кашу́, ап тапару́, ап сахару́, на кл'учу́, на дажžы, у канцы́.* **752** *у баре́, на тапары́, на сахары́, на буɣры́, на сырцу́, ап дажžы́, ап кл'учы́, у кашы́, у канцы́.* **753** *на да-жže, у баре́, на канце́, на наже́, на ɣуже́.* **754** *у кашы́, на дажžы́, у кон-цы́, на дожže, у конце́.* **756** *на дажžы́.* **757** *на кл'уче́, на б'иче́, на вуже́, на ɣладыше́.* **758** *на концы́, на б'ичы́, на ɣ'ичы́.* **759** *у кашы́, на кл'учы́, у конт'е́.* **760** *на дожžу́.* **761** *у коше́.* **762** *у кашы́, у конц'и́, на дошчу́.* **763** *на кл'учу́, у конц'и́, на Сожы́.* **764** *у кошы́, на дошчы́, у конц'и́.* **765** *на коше́, на кл'уче́.* **766** *на концы́.* **767** *на конце́.* **768** *на кл'учу́, на дошчу́, у концы́.* **769** *на кон'ц'и́.* **770** *у кашу́, на кл'учу́, на дошчу́, на конц'и́.* **771** *на кл'учы́, на дошчы́, в концы́.* **772** *на кл'учы́, на дошчы́, в концы́.* **773** *у кашу́, у концу́.* **774** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **776** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **777** *у канцы́.* **778** *на канцы́.* **779** *у кашы́, на дажžы́, у кан-цы́.* **780** *на дажžы́, у канцы́.* **781** *у каше́, на дажže, у канцы́, на кл'учы́, на бару́.* **782** *на дажžу́, у канцы́.* **783** *на канцы́.* **784** *на канцы́.* **785** *у канцы́, на дажžы́, кл'учы́, кашы́.* **786** *на дажžы́, у кан-цы́.* **787** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́, у капцы́.* **788** *на дажžы́.* **789** *на дажžы́, на канцы́.* **790** *на нажы́, на дажы́, у канцы́.* **791** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **792** *у кашы́, на кл'учы́, на дажžы́, у канцы́.* **793** *на дажžы́.* **794** *на канцы́.* **795** *у скопцы́, у кошу́, на дожžы́, у концы́.* **796** *у кашу́, на дажžу́, у концы́, на Сожы́.* **797** *на дожže, на кл'уче́, у конце́.* **798** *на пл'ацу́, на дожžу́, на дожžы́,*

у том концé. **799** *на дожжý, у концý.* **800** *на корчé, на кл'учý, на дожжé, на концé, на концý.* **802** *у корчý, кл'учý, на дожжý, у концý, у концé.* **804** *на кл'учé, на дожжчé, у концé.* **805** *на кл'учý, на дожжý.* **806** *у кашы́ (кош), на дажжы́, у канцы́, на Сажé.* **807** *на кл'учы́, на дожжы́, у концы́.* **808** *на кл'учы́, на дожжы́, у концé.* **809** *в кашы́, на кл'учы́.* **810** *на кл'учé, на дожжé, у концé.* **811** *у кошы́, но дошчý.* **812** *на кл'учы́, на дожжы́, у концы́.* **813** *на дажи́.* **814** *на дажжы́.* **815** *у кашы́, на дажжы́.* **816** *у канцы́, у барý.* **817** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́.* **818** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, на канцы́.* **819** *на канцы́, на стаўпцы́, на дажжы́, на кл'учы́.* **820** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́.* **821** *на кл'учý, на дажжы́, у концы́, на ножы́, на бары́.* **822** *на кл'учы́, у кашы́, на дажжы́.* **823** *на дажжý, на канцы́.* **824** *у канцы́, на дажжы́, у кашы́.* **825** *на дажы́.* **826** *на кл'учý, калачý, у канцы́.* **827** *у шалашы́, у капцы́, на дажжы́.* **828** *на дажжý.* **829** *на дажжы́, на кл'учы́, на канцы́, на γужы́.* **830** *на дажжы́, на канцы́.* **831** *на дажжы́, на калáчы, у канцы́, у нажы́.* **832** *на кл'учы́ (на кл'учý), на дажжы́ (на дажжý), на канцы́ (на канцý).* **833** *у кашý, на кл'учý, на дажжý, у канцы́.* **834** *у кашé, на кл'учы́, на дажжý* і *на дажжé, у канцы́.* **835** *у кашý, на кл'учý, на дажжý, у канцы́.* **836** *на кл'учý, на дажжы́, у канцы́.* **837** *у каўшы́, на дажжы́, у в'енцы́.* **838** *у концы́.* **839** *нъ дожý, у концы́.* **840** *у концы́, у кошы́, у боры́.* **841** *у кашé, на кл'учé, на дожжý, на Сожé.* **842** *у концы́.* **843** *у канцы́.* **844** *у канцы́, у шалашы́, на дажжы́.* **845** *у кашé, на кл'учé, у канцы́, на дажжý.* **846** *у кошé, на кл'учé, на дожжé, на дожжы́, у концé, на Сожé.* **847** *на кл'учы́, на дажжы́, на канцы́.* **848** *у кошé, на дожжé, у концы́, у концé.* **849** *на кл'учы́, на дажжы́.* **850** *у кошé, у концé, на дожжé.* **851** *у кошé, на кл'учы́, на кл'учé, на дожжý, на дожжы́, на дожжé, у концé, у концы́.* **852** *у кошé, у концé, на дожжé.* **853** *на кл'учý, на дажжý, у концé.* **855** *у кашý, на кл'учý, на дажжý, у канцы́.* **857** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́, на Сажы́.* **858** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́, на Сожý.* **861** *у канцы́.* **862** *на кл'учý, на дажжы́, у канцы́.* **863** *у кашý, на кл'учý, на дажжé, у канцé, на Сажý.* **864** *у кашé, у канцé.* **867** *у кашы́, на кл'учý, на дажжý, у канцы́.* **868** *у канцы́, у кашы́.* **869** *на дажжы́, у канцы́, у γаражы́, у бары́, на карчы́.* **870** *у кашы́, на дажжы́, у канцы́.* **871** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́.* **872** *на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́.* **873** *на канцы́.* **874** *у кашý, на кл'учý, на дажжý, у канцы́.* **875** *у канцы́, у кашы́, на дажжý.* **876** *у кашы́, на кл'учы́, у канцы́.* **877** *у канцы́, у кашы́, на кл'учý, на дажжý.* **878** *у кашы́, на кл'учý, на дажжý, у канцы́.* **879** *у кашы́, на кл'учы́, на дожжы́, у канцы́.* **880** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́.* **881** *у каш'и́, на кл'учы́, на дажы́, у капцы́.* **882** *на дажжý, у канцы́ (é).* **883** *у кашý, на кл'учý, на дажжý, у канцé.* **884** *на дажжы́, у капцы́, у кашы́.* **885** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжé, у канцы́.* **886** *на дажжý.* **887** *на дажжé, на кл'учы́.* **889** *на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́.* **890** *на кл'учý, на дажжý, у канцé.* **891** *у кашý, на кл'учý, на дажжы́, у канцý.* **892** *у кашý, на кл'учý, на дажжý, на Сажý.* **893** *на дожж'é.* **894** *у кашý, на кл'учý, у канцы́, на Сажý.* **895** *у кашы́, на кл'учý, на даж-*

že, на концé, на Сажý. **896** *на кл’учý, на дажžý, у канцы́, на Сажý.* **897** *на кл’учý.* **898** *у кл’учý, у канцé.* **899** *на кл’учý, на дажžý, у тым канцý.* **900** *у кашы́, на кл’учы́, на дажžý.* **901** *у кашý, на Сажý, на Сажы́.* **902** *на канцý.* **903** *на кл’учé, на дажžé, на Сажý.* **904** *у каш’é, на кл’уч’é, на дажž’é, у канц’é.* **905** *у кашы́, на кл’учы́, на дажžы́, у канц’и́, на кашé, на кл’учé, на дажžý, у канцé.* **906** *на канцé.* **907** *на канцé.* **908** *на кл’учé, у канцé, на Сажé.* **909** *на дажžý.* **910** *на кл’учы́, на дажžы́, у канцы́.* **911** *на канцы́.* **912** *у кашý, на кл’учý.* **913** *у кашý, на кл’учý, на дажžý, у канцé.* **914** *у кашé, у кашý, на кл’учé, на кл’учý, на дажžé, на дажžý, у канцé, у канцý, на Сажý.* **916** *на кл’учý, на дажý.* **917** *у кашý, на кл’учý, на дажžý, у канцé.* **918** *аб цапý, на дажžы́.* **919** *на кл’учы́, на дажžý, на дажžы́, у канцé.* **921** *на кл’учы́, на дажžы́, у канцы́.* **922** *у кашý, у канцé, на кл’учý, на Сажý, на дажžý.* **923** *у кашé, на кл’учé, на дажžé, у канцé, на Сажé.* **924** *у кашы́, на дажžý, у канцы́, на Сажý.* **925** *у кашы́, на кл’учý, на дажчý, у канцé, на Сажы́.* **926** *у кашы́, на кл’учы́, на дажžы́, у канцé.* **927** *на кл’учý.* **928** *на кл’учý.* **929** *на кл’учé, на дажžý, на Сажý.* **930** *у кашý, на кл’учý, у канцы́, на Сажý.* **931** *у кл’учý, на дажžý, у том канцý, на Сажý.* **932** *у кашы́, на кл’учý, на дажžы́, на дажžý, у канцé, у канцы́, на Сажý.* **933** *на даж’ж’ý, на дажд’ý, у канцé.* **934** *на канцé, на канцý.* **935** *у кашы́, на дažы́, у канцы́.* **936** *у канцы́, на Сажы́, у кашý, на дашчý, у канцé, на Сажé.* **937** *на кл’учý, на дажžý, у канцé.* **938** *на канцé.* **939** *на канцé.* **940** *на дажžы́, у канцы́, на Сажý.* **941** *на кл’учý, на дажчý, на Сажý.* **942** *на канцы́.* **943** *на канцы́.* **944** *на дажžы́, на Сажý.* **945** *на кл’учý, на дошчý, в кунц’и́.* **946** *на концы́.* **947** *в кл’учóвы, на душчóвы, в кун’ц’и́.* **948** *в кашы́, на кл’уч’и́, на дожд’и́.* **949** *на кл’учóвы, на душчóвы, в кун’ц’и́.* **950** *на кл’учý, на дожд’и́, на конц’и́.* **952** *на корч’и́, на дожд’и́, у конц’и́, на кл’учóвы.* **953** *в кашы́, на кл’учý, на дожý, в конц’и́, на Сожý.* **954** *у кашы́, на кл’учóвы, на душчóвы, на кунц’и́.* **955** *у кошы́, на дошчы́, у концé.* **956** *в кунц’и́.* **957** *у кашы́, на кл’учы́, у конц’и́.* **958** *в кошы́, на кл’учы́, на дошчы́.* **959** *на кл’уч’и́, на дужžóвы, в кун-ц’и́.* **960** *у кош’и́, на Сожы́.* **961** *у кошý, на кл’учý, на дошчý, у конц’и́, на Сожý.* **962** *на кл’учóвы, в конц’и́, на дошчóвы.* **963** *у кошы́, на кл’учý, на дошчý.* **964** *у концы́, на дожžý, на Сожý.* **965** *у кош’и́, на кл’уч’и́, на дожд’и́, на дож’д’óвы, у конц’и́.* **966** *у кашé, на дожžé, у канцé.* **967** *на кл’учы́, на концы́, на Сожы́, на концé, на корчý, на кл’учý, на дошчý.* **968** *на корчы́, на кл’учы́, у концы́, на Сожы́.* **969** *на кл’учé, на дожžé, у концы́.* **970** *на кл’учы́, на доžдžы́, в концы́.* **971** *на кл’учы́, на дошчы́, у концы́.* **972** *на корчé, на кл’учé, у кошý, на дожžé, у чепцé.* **973** *на кл’учé, на дошчý, у концé.* **974** *на кл’учý, на дожžé, у канцé.* **975** *в кошé, на кл’учé, на дожžé, на концé, на ножé.* **976** *на дожžé, у концé, на кл’учé, на кл’учý, на дожžý, у концы́.* **977** *у кошé, на кл’учé, на дожžé, в том концé, на ножé.* **978** *на кл’учé, на дожžé.* **979** *у концы́, на дожžы́, на кл’учы́.* **980** *у кашы́, на дажžы́.* **981** *в кошé, на дожžé, на концé.* **982** *на кл’учý, на дожžы́, у концé.* **983** *на кл’учы́, на дожžы́.* **984** *на кл’учý, на дажžý, у канцý.* **985** *у ко-*

ше́, на ноже́, на дожже́, у конце́. **986** *у коше́, на дожже́.* **987** *у кошу́, на дожжу́, у концы́, на Сожу́.* **988** *на кл'учу́, на дажжу́, у концу́, на Сожу́.* **989** *на дожже́, у коше́, на кл'уче́, у конце́.* **990** *у каше́, на кл'уче́, на дожже́, у конце́.* **991** *на дажже́, у канце́.* **992** *у кашы́, на кл'учы́, на дожжы́, у концы́.* **993** *на дожже́, у конце́, на кл'уче́.* **994** *на кл'уче́, у конце́.* **995** *нъ кл'учы́, нъ дожчы́, у концы́.* **996** *на дажжы́.* **997** *на кл'учу́, на кл'учы́, на дажжу́, на дажжы́, у канцы́, у канце́.* **998** *у кашы́, на кл'учы́, на дажы́, у канцы́.* **999** *у кошы́, нъ кл'учы́, нъ дошчы́, у концы́.* **1000** *на кл'учу́, на дажу́, у канцу́.* **1001** *у кашы́, на кл'учы́.* **1002** *у кошы́, на кл'учы́, на дошчы́, у конце́.* **1003** *у кашы́.* **1004** *у кашы́.* **1005** *на кл'учу́, на дажжу́, у конце́.* **1006** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́.* **1007** *на дажжу́, у каше́, на дошче́, у конце́.* **1008** *у кашу́, на кл'учы́, у кош'и́, на дошч'и́, у конце́.* **1009** *на дашжу́, на Сожы́.* **1010** *у кашы́, на кл'учы́, на дажы́, у канцы́.* **1011** *у кашы́, на кл'учы́, на дажжы́, у канцы́, на кл'учу́, на дожчу́.* **1012** *у кошы́, на кл'учы́, на дожчы́, у канце́.* **1013** *на кл'учу́, на дажжу́, на кл'уче́, на дажже́, у канц'е́.* **1014** *у кашы́, на кл'учы́, на дажы́, у канцы́, на Сожы́.* **1015** *у кашы́, на кл'учу́, на дажже́, у канце́, на Сажы́.* **1016** *у кашу́, на кл'учу́, на дажжу́, у капцы́.* **1017** *на дажжы́, у канце́, на Сажу́.* **1018** *у кашу́, на кл'учу́, на дажжу́, у канцы́.* **1019** *на дажже́, у канце́.* **1020** *у кашу́, на кл'учу́, на дажжу́, у канцы́.* **1021** *на дажжы́.* **1022** *на кл'учу́.* **1023** *на дашчы́, у канце́.* **1024** *на дажчы́, у канцы́.* **1025** *у кашу́, на кл'учу́, на дашчу́, у канцу́, у карчу́.* **1026** *у кашу́, на кл'учу́, на дажжу́, у канцы́.* **1027** *у кашу́, на кл'учу́, на дашчу́, у канцу́, у бару́.*

Карта № 78

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НЕАДУШАЎЛЁНЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З МЯККАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 69:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі мужчынскага і ніякага роду ў месным склоне адзіночнага ліку:

г) назоўнікі мужчынскага роду з мяккай асновай пад націскам: *на пн***і**, *на пн***е** ці *на пн***ю**; *на дн***і**, *на дн***е** ці *на дн***ю**..?»

У сувязі з тым, што матэрыял недастатковы (пераважна адзін-два прыклады) і часта адно слова выступае з адным канчаткам, а другое — з іншым і нельга высветліць, заканамернасць гэта ці выпадковасць, увесь матэрыял прыводзіцца ў каментарыях. Адначасова даюцца заўвагі да прыкладаў, а таксама прыклады, у якіх адсутнічае націск: **1** *на пн'и, на пл'атн'и́.* **2** *на пн'у, нъ камл'у́.* **3** *на пн'и, пл'атн'и́.* **4** *на пн'и, на камл'и́.* **5** *на дн'и, на пн'и, на камл'и́.* **6** *на пн'и, на дн'и.* **7** *на пн'у, на дн'у, на камл'у́.* **8** *на пн'и, на дн'у, на камл'у́.* **9** *на пн'и, на дн'у, на камл'и́.* **10** *на камл'и́, на пн'и, на дн'и.* **11** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **12** *на пн'и, на пл'атн'и́, на кам'ан'и́.* **13** *на пн'и, на кам'ан'и́.* **14** *на пн'и, на камл'и́.* **15** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **17**

на пн'и, на дн'и, на камл'й, на кам'ан'й. **18** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **19** *на пн'и, на кам'ан'й, на дн'и, на пл'атн'й.* **21** *на пн'и, на пл'атн'й.* **22** *на камл'й, на пн'и, на кам'ен'й.* **23** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й.* **24** *на пн'у, на камл'й.* **25** *на пн'и, на камл'й, на дн'и.* **26** *на пн'и, ны камл'й, ны пл'атн'й.* **27** *на пн'и, на дн'и.* **28** *у ц'ан'й, на пн'и.* **29** *на пн'е, на тыдн'й.* **30** *на пн'у, на камл'й.* **31** *пн'у, на камл'й, на пл'атн'й.* **32** *на пн'и.* **33** *на пн'и, аб дн'и.* **34** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **35** *на пн'и.* **36** *на пн'и, на камл'й.* **37** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на кам'ан'ý.* **38** *на дн'и, на камл'ý, на кам'ан'й.* **39** *на пн'и, на камл'й, на кам'ан'й.* **40** *ны трудадн'ý.* **41** *на пн'и, на дн'у.* **42** *на пн'и, на пл'атн'й.* **43** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й, на кам'ан'й.* **44** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й, нъ пл'ат'н'й.* **45** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й, нъ пл'атн'й.* **46** *на пн'и, у аγн'й.* **47** *на пн'у, на пл'атн'ý.* **48** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й, нъ кам'ан'й.* **49** *на пн'и, на камл'й.* **50** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **51** *на пн'и, на пл'атн'й.* **52** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **53** *на пн'е, на пл'атн'é.* **54** *на пн'и, на дн'и.* **55** *на пн'е.* **56** *на пн'и.* **57** *на пн'е, на камл'й.* **59** *на пн'и, на дн'и.* **60** *на камл'й.* **61** *на пн'у, на дн'и, на камл'ý.* **62** *на пн'и, на дн'и.* **63** *на пн'и, на дн'и.* **64** *на пн'у, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'ý.* **65** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на кам'ан'й.* **66** *на пн'у, на дн'у, на камл'ý, на пл'атн'ý.* **67** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й, на пн'у, на дн'у, на камл'ý, на пл'атн'ý.* **68** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й, на кам'ан'й.* **69** *на пн'и, на камл'й, на кам'ан'й.* **70** *на пн'и, на камл'й, на кам'ан'й.* **71** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й, на кам'ан'й.* **72** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й, на камл'й.* **73** *на дн'и, на пн'и, нъ камл'й, нъ към'ан'й.* **74** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **75** *на пн'и, на дн'и, на камн'й.* **76** *пн'и, дн'и' камл'й, кам'ан'й.* **77** *на пн'и, на камл'й.* **78** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **79** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на кам'ан'й.* **80** *на дн'и, на каран'й.* **81** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **82** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **83** *на пн'и, на дн'и, на камл'é, на пл'атн'й.* **84** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, у ц'ан'ý.* **85** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **86** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **87** *у аγн'й, на пн'и, на дн'и, на камл'й, на кам'ан'й.* **88** *на пн'и, на камл'й.* **89** *на дн'и, на пн'у, на пн'и.* **90** *на пн'и, на камл'й.* **91** *на пн'и, на дн'и.* **92** *на дн'и.* **93** *на пн'и, на дн'и.* **94** *на пн'и, на дн'и.* **95** *на пн'у, на дн'и, на камл'й.* **96** *на пн'и, на дн'и.* **97** *на пн'у.* **98** *на рамн'й, на пн'и.* **99** *на пн'и, на дн'и.* **100** *на пн'у, нъ камл'й, нъ пл'атн'й.* **101** *на пн'и, на дн'и.* **102** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й.* **103** *на пн'и.* **104** *на пн'и, на камл'й.* **105** *на пн'и.* **106** *нъ камл'й, на дн'и, на пн'и.* **107** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й.* **108** *на пн'и.* **109** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й.* **110** *на пн'и.* **111** *на дн'и, нъ камл'й.* **112** *на пн'е.* **113** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **114** *на пн'и, на дн'и.* **115** *на пн'у, на камл'ý.* **116** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'é.* **117** *на пн'у, нъ камл'ý, нъ пл'атн'ý.* **118** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на аγн'й.* **119** *на пн'у, на дн'и, на йичм'ан'й, на пл'атн'й, на пн'и, на аγн'й.* **120** *на пн'и, на камл'й.* **121** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **123** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **124** *на пл'атн'й.* **125** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **126** *на дн'и, на пн'и, на пн'у, на камл'й.* **127** *на пн'и, на*

дн'и, на камл'е́, на пл'атн'е́. **128** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **129** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'е́.* **130** *на дн'и, на пн'и, на пл'атн'у́.* **131** *на пн'у, на камл'у́.* **132** *на пн'и, на дн'и, на камл'у́, на пл'атн'и́.* **133** *на пн'и, нъ камл'и́.* **134** *на п'ан'у́, на дн'у.* **135** *на пн'и, нъ камл'и́.* **136** *на пн'е.* **137** *на пн'е.* **138** *на пн'и, на дн'и.* **139** *на дн'и.* **140** *на пн'и, на дн'и.* **141** *на пн'и, на камл'и́.* **142** *на пн'и, на камл'и́.* **143** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* •**144** *на пн'у.* **145** *на пн'и.* **146** *на пн'е, на пл'атн'е́.* **147** *на пн'у.* **148** *на пн'и, на камл'и́.* **150** *на пн'и, на камл'и́.* **151** *на пн'у, на камл'у́.* **152** *на пн'у, на камн'у́.* **154** *на пн'и.* **155** *на пн'и.* **157** *на пн'и, на камл'и́.* **158** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **159** *на пн'и.* **160** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **161** *на пн'и, на камл'и́.* **162** *на камл'и́, на пн'и.* **163** *на пн'и.* **164** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **166** *на пн'е, на дн'у, на камл'и́.* **169** *на пн'и.* **170** *на пн'и, на камл'и́.* **171** *на пл'атн'и́.* **173** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **174** *на пн'и, на камл'и́.* **175** *на пн'и.* **176** *на пн'и.* **177** *на пн'и, на камл'и́.* **178** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **179** *на пн'и.* **180** *на пн'и.* **181** *на пн'и, на камл'и́.* **183** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **184** *на пн'и, на камл'и́.* **185** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **186** *на пн'и.* **187** *на дн'и, на камл'и́, на пн'и.* **188** *на пн'и, на камл'и́.* **189** *на пн'и, на камл'и́.* **190** *на пн'и.* **191** *на пн'и, у ц'ан'и́.* **192** *на пн'и.* **193** *на пн'и, на пн'у, на дн'и, на дн'у, на пл'атн'и́, на пл'атн'у́.* Форма на **-і** пераважае. **194** *на пн'и.* **195** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **196** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **198** *на пн'и, на пн'е, на дн'и, на дн'у.* **199** *на пн'и, на дн'и.* **200** *на пн'и, на камл'и́.* **201** *на пн'и, на дн'и.* **202** *на пн'и, на камл'и́.* **203** *нъ камл'и́.* **204** *на пн'и.* **205** *на пн'и, на пл'атн'и́.* **206** *на пн'и, нъ кам'ан'и́.* **207** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **208** *на пн'и, на дн'и.* **209** *на камл'и́.* **210** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **212** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **213** *на пн'и.* **214** *на пн'и, на дн'и.* **215** *на пн'и, на камл'и́.* **216** *на пн'и, на камл'и́.* **217** *на пн'и.* **218** *на пн'и, на камл'и́.* **219** *на дн'и, на пн'и, на камл'и́.* **220** *на пн'и, на камл'и́.* **221** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **222** *на пн'и, на камл'и́.* **223** *на пн'и, на камл'у́, на дн'и, на пл'атн'у́.* **224** *на дн'и, на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **225** *на пн'и.* **226** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́, на към'ан'и́.* **227** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на кам'ан'и́.* **228** *на пн'и, нъ дн'и, на кам'ан'и́.* **229** *на пн'и, на дн'и, у кашал'и́, у камл'и́.* **230** *на каран'и́, на пн'и, на дн'и.* **231** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́ на към'ан'и́.* **232** *на пн'и, на кам'ан'и́.* **233** *на пн'и, на кам'ан'и́.* **234** *у ц'ан'и́, на камл'и́.* **235** *на пн'и, на дн'и, на кам'ан'и́.* **236** *на кам'ан'и́, на дн'и, на пн'и, на пл'атн'и́.* **237** *на пн'и.* **238** *на пн'и, на камл'и́.* **239** *на камл'и́, на пн'и, на дн'и.* **240** *на пн'и, на камл'и́.* **241** *на пн'и, на камл'и́.* **242** *на пн'и, на дн'и, на дн'у, на камл'и́.* **243** *на пн'у, на камл'у́, на пл'атн'у́.* **244** *на пн'е.* **245** *на пн'и, на камл'и́.* **246** *на пн'и, на камл'и́.* **247** *на пн'и, на камл'и́.* **248** *на дн'и, на л'адн'у́, на пл'атн'у́.* **249** *на пн'у, на камл'и́, на пл'атн'у́.* **250** *на камл'и́, на пн'и.* **251** *на пн'и.* **252** *на пн'и, на дн'и, на камл'и, на пл'атн'и́.* **253** *на пн'и, на дн'и.* **254** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **255** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **256** *на пн'и, на дн'и, у ц'ан'и́, на пл'атн'и́, на аγн'и́,*

257 *на пн'и, на пн'у, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **258** *на пн'и.* **259** *на пн'и, на пн'у.* **260** *на пн'у, на дн'у, на камл'у́, на пл'атн'у́.* **261** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **262** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́, на тыдн'и́.* **263** *на пн'и, на дн'и, нъ пл'атн'и́.* **264** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́.* **265** *на пн'и.* **266** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́, нъ пл'атн'и́.* **267** *на пн'и, нъ камл'и́, нъ пл'атн'и́.* **268** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́, нъ пл'атн'и́.* **269** *на пн'и.* **270** *на пн'и, нъ камл'у́, на дн'и, нъ пл'атн'у́.* **271** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́, у аγн'е́.* **272** *на пн'е.* **273** *на аγн'е́, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **274** *на пн'и, аб дн'и.* **275** *на пн'и, на камл'и́.* **276** *на пн'и, на пн'у, на камл'и́, на камл'у́.* Ужываюцца абедзве формы. **277** *на пн'у.* **278** *на пн'и, на дн'и.* **280** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **281** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **282** *на дн'и, на пн'у, нъ камл'у́, на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **283** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **284** *на пн'и.* **285** *на пн'и.* **286** *на пн'и.* **287** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **288** *на пн'и, ны камл'и́.* **289** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **291** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́, на пл'атн'и́.* **292** *на пн'и, на пн'у, на камл'е́.* **293** *на пн'и́, на камл'и́.* **294** *на пн'и, на пн'у, на дн'и, на дн'у, нъ пл'атн'е́, нъ пл'атн'у́.* **295** *на пн'и, на пн'у, на дн'и, на дн'у.* **296** *на дн'и, на камл'и́, на пн'у.* **297** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́.* **298** *на пн'и, на аγн'и́, на дн'и, ны камл'и́.* **299** *на пн'и, на дн'и.* **300** *у аγн'и́, у аγн'е́, нъ камл'и́, нъ камл'е́.* **301** *на пн'и, на дн'и, ны пл'атн'и́.* **302** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́, нъ пл'атн'и́.* **303** *нъ пн'и, на дн'и, нъ камл'и́.* **304** *на дн'и.* **305** *нъ пн'у, нъ дн'и, нъ камл'и́, у ц'ан'и́, нъ пл'атн'у́, нъ р'амн'и́.* **306** *на пн'и.* **307** *на пн'у.* **308** *нъ дн'и.* **310** *на пн'и, на камл'и́.* **311** *на пн'и, на дн'и.* **312** *на пн'и.* **313** *на пн'у, нъ камл'у́, нъ пл'атн'у́, на дн'и, на камл'и́.* **314** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **315** *на пн'у, на пл'атн'у́, на камл'у́, на аγн'е́.* **316** *на пн'и.* **317** *ны пн'и, ны дн'и.* **319** *на пн'и, на дн'и.* **320** *на пн'и, ны камл'и́, ны пл'атн'и́.* **321** *на пн'и́.* **323** *на дн'и, ны пл'атн'и́.* **324** *на пн'и, на дн'и, ны камл'и́.* **326** *на дн'и, на камл'и́, на пн'и, на пл'атн'и́.* **328** *на пн'и, на дн'и.* **329** *у аγн'и́, на р'емн'и́, на пн'и.* **330** *на пн'и, на дн'и.* **331** *на дн'и, ны камл'и́.* **332** *на дн'и, ны камл'и́.* **333** *на пн'и, на дн'и, ны камл'и́.* **334** *на пл'атн'у́, на пн'у, ны камл'у́.* **335** *нъ пн'и.* **336** *ны камл'и́, ны пл'атн'и́.* **337** *на пн'и, ны дн'и, ны камл'и́, ны пл'атн'и́.* **338** *на пн'и, на дн'и, ны камл'и́, ны пл'атн'и́.* **339** *на пн'и, на дн'и.* **340** *ны пн'и, ны дн'и, ны камл'и́, ны камн'и́.* **341** *на пн'и, на камл'и́.* **343** *на пн'и.* **345** *на пн'е, на камл'е́.* **346** *на пн'е.* **347** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **348** *на пн'е, на камл'е́, ны пл'атн'е́.* **349** *на пн'и, пры камл'и́, на пн'е, на камл'е́, на пл'ац'ан'е́.* **350** *на пн'е, на камл'е́.* **351** *на пн'е.* **353** *на дн'и.* **354** *на пн'и, на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **355** *на пн'и, на пн'е, на камл'и́.* **356** *на пн'е, на камл'е́.* **358** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **359** *на пн'е, на камл'у́, на пл'атн'у́.* **360** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **361** *на пн'е.* **362** *на пн'е, на камл'е́.* **363** *на пн'е.* **364** *на пн'е.* **365** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **366** *на пн'е.* **367** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **368** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **369** *на пн'е.* **370** *на пн'е, на камл'е́.* **371** *пры аγн'е́.* **372** *на пн'е, на камл'е́.* **373** *на пн'и, на камл'и́.* **374** *на пн'е, на камл'е́.* **375** *на пн'и.* **376** *на пн'и, на*

камл'й. **377** *на п'ан'ў, на камл'ў.* **378** *на пн'е, на камл'е́, у аγн'е́.* **379** *на пн'е, на камл'е́.* **380** *на пн'и, на камл'е́.* **381** *на пн'и.* **382** *на пн'и.* **383** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **384** *на пн'е, на пл'атн'е́.* **385** *на пн'е, на камл'е́.* **386** *на пн'и.* **387** *на пн'и.* **388** *на пн'и, аб дн'и.* **389** *на пн'е, на камл'е́.* **390** *на пн'и, на камл'й.* **391** *на пн'у, на дн'у, на камл'ў, на пл'атн'ў.* **392** *на пн'е, на пн'у, на камл'е́.* **393** *на пн'и, на камл'й, на пл'ац'ан'й.* **394** *на пн'и.* **395** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **396** *на пн'и, на камл'й.* **397** *на пн'е.* **398** *на пн'и.* **399** *на пн'и, на камл'й.* **400** *на пн'е, на камл'е́, на пл'атн'е́.* **401** *на пн'и.* **402** *на пн'и.* **403** *на пн'и, на дн'и.* **404** *у дн'и, на пн'и.* **406** *на пн'е, на камл'е́.* **407** *на пн'и, на дн'и.* **408** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й, у кашал'ў.* **409** *на пн'и, на аγн'й.* **410** *на пн'и.* **411** *у ц'ан'й, на дн'и.* **412** *на пн'и.* **413** *на пн'и.* **414** *на дн'и.* **416** *на пн'у.* **417** *у ц'ан'й, у аγн'й, на дн'и.* **418** *на пн'и, на камл'й.* **419** *на пн'и.* **420** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **421** *аб дн'и, на пн'и.* **423** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **424** *на пн'и, на камл'й.* **425** *на пн'и, на дн'и.* **426** *на пн'и, на камл'й.* **427** *на камл'й, на пн'и.* **428** *на пн'и, на камл'й.* **429** *у камл'й, на пн'и.* **430** *на пн'и.* **431** *на пн'и.* **432** *на камл'й.* **433** *на пн'и.* **434** *у пн'и, дн'и.* **435** *на пн'и, на камл'й.* **436** *на пн'и, на камл'й.* **438** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **439** *на пн'и.* **440** *на пн'и.* **441** *на аγн'й, на дн'и, на пн'и.* **442** *на пн'и, на камл'й.* **443** *на пн'и, на дн'и.* **444** *аб дн'и, на камл'й.* **445** *аб йачм'ан'ў, на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **446** *на пн'и, на камл'й, на пл'ец'ан'й.* **447** *на дн'и, на пн'и.* **448** *на аγн'й, аб дн'и, аб рубл'й.* **449** *на дн'и, на пн'и.* **450** *на пн'и, у ваγн'й, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **452** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **453** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **455** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **456** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **457** *на пн'и, на дн'и.* **458** *на пн'и.* **459** *на дн'и, на пн'и, на пл'атн'й.* **460** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **461** *на пн'и.* **462** *на пн'и.* **463** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **464** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **465** *на пн'и.* **466** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **468** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **471** *на пн'и, на пл'атн'й.* **472** *на пн'и.* **473** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'и.* **475** *на пн'и, на дн'и.* **477** *на пн'и, на дн'и.* **478** *на пн'и, на дн'и.* **479** *на пн'и, на камл'й.* **480** *на пн'и, на дн'и.* **482** *на пн'и, на камл'й.* **483** *на пн'и, на камл'й.* **485** *на дн'и, на пн'и.* **486** *на пн'и, на дн'и.* **490** *на пн'и.* **491** *на пн'и, дн'и, на камл'й.* **494** *на пн'и, на дн'и.* **495** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **496** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **497** *на пн'и, на дн'у.* **498** *на пн'и, на камл'й.* **499** *на дн'и, на пн'и, на пл'атн'й.* **501** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **502** *на пн'и, на пл'атн'й.* **503** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **504** *на пн'и, на дн'и, на аγн'й.* **505** *на пн'и.* **506** *на пн'и.* **507** *на пн'и, на камл'й, аб дн'и, аб дн'у.* **508** *на пн'и, на пл'атн'й.* **509** *на пн'и, на дн'и, на камл'ў, на тыдн'ў.* **510** *на п'ан'ў, на пл'атн'ў, на камл'е́.* **511** *на пн'и, на пл'атн'й, на камл'ў.* **514** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **515** *на дн'и, пры пн'и.* **516** *на пн'и.* **518** *на пн'и.* **519** *на пн'е.* **520** *на пн'и, на дн'и.* **521** *на пн'и, на камл'й.* **523** *на пн'и.* **524** *на пн'и.* **525** *на пн'и.* **526** *на пн'и.* **527**

на пн'и, на пл'атн'й. **528** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **529** *на пн'и, на пн'у, на дн'и.* **530** *на пн'и.* **531** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **532** *на пн'и, на камл'й, на дн'и, на пн'у.* **533** *на пн'и.* **534** *на пн'у, на камл'ý.* **535** *на пн'и.* **536** *на пн'и, на дн'и.* **538** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **539** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **540** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **541** *на пн'е, на камл'é.* **542** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'й.* **543** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й.* **546** *на пн'и, на камл'й.* **548** *на пн'и, на дн'и, на камл'и.* **549** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **550** *пры дн'и.* **551** *на пн'и.* **553** *на пн'е, на пн'и, на дн'и.* **554** *на пн'и.* **555** *на пн'и.* **556** *на пн'и, на камл'й, на камл'é, на пл'атн'й.* **558** *на пн'и.* **559** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **561** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'ý, на камл'й.* **562** *на пн'и, на пн'у, на камл'й, на камл'ý.* **565** *на пн'и, на камл'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **566** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **567** *на пн'и.* **568** *на пн'у, на пл'атн'ý, на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **569** *на пл'атн'й.* **570** *на пн'и, на дн'и, ны пл'атн'й.* **572** *на пн'и, на дн'и.* **575** *на пн'и, на дн'и.* **576** *на пн'и.* **578** *на пн'и, на камл'й, на дн'и.* **579** *на пн'и, нъ пн'е, нъ дн'и, нъ пл'атн'й.* **580** *на пн'и, на дн'и.* **581** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й.* **582** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й, ны пл'атн'й.* **583** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й.* **584** *на пн'и.* **585** *на дн'и.* **586** *на пн'и.* **587** *на пн'и, на пл'атн'й.* **588** *на дн'и, на камл'й, ны пл'атн'й.* **589** *на пн'и.* **590** *на пн'и.* **591** *на пн'и.* **592** *на пн'и, ны камл'é.* **593** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é, на пн'у, на камл'й.* **594** *ны пн'и, ны пл'атн'й.* **595** *на дн'и, на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **596** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **597** *на дн'и, на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **598** *на пн'и.* **599** *на пн'и, на камл'é, на пл'атн'é.* **600** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **601** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **602** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **603** *на пн'и, на дн'у, на пл'ат-н'ý.* **604** *на пн'и, на камл'й.* **605** *ны пн'и, ны дн'и, ны пл'атн'й.* **606** *на пн'и, на дн'и.* **607** *на пн'и, на дн'и.* **609** *нъ пн'и, нъ дн'и, на камл'й.* **610** *на пн'ý, на пн'й, на дн'и, на дн'у, на камл'й, на камл'ý, на пл'атн'й, на пл'атн'ý.* **611** *на пн'и, на пн'у, на дн'и.* **612** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **613** *нъ карн'й, на пн'и, на дн'и, нъ камл'й.* **614** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й.* **615** *на пн'и, на пн'у, на дн'и, на дн'у, ны камл'й, ны камл'ý, ны пл'атн'й, ны пл'атн'ý.* **616** *на пн'и, на дн'и.* **617** *на пн'у, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **618** *на пн'и, на дн'и.* **619** *на пн'и.* **620** *на пн'у, на камл'ý.* **621** *на пн'у, на дн'и, ны камл'ý.* **622** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й, ны пл'атн'й.* **623** *на пн'и, ны пл'атн'й.* **624** *на пн'и, на камл'ý.* **625** *на пн'и, на дн'и.* **626** *на пн'и, ны пл'атн'й.* **627** *на пн'и, на дн'и.* **628** *ны пл'атн'й, на пн'и, ны камл'é.* **629** *на пн'и.* **630** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й, ны пл'атн'й.* **631** *на пн'и, на дн'и, нъ пл'атн'й.* **632** *на пн'и, на дн'и.* **633** *на пн'е, на камл'é.* **634** *на пн'е, на пл'атн'é.* **635** *на пн'и, на пл'атн'й.* **636** *на пн'е, на камл'é, на пн'и, на камл'й.* **637** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **638** *на пн'у, на дн'у, на камл'ý, на пл'атн'ý, на камн'ý.* **639** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **640** *на пн'и, на пл'атн'й.* **641** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й, ны пл'атн'й.* **642** *на пн'и, на дн'и.* **643** *на пн'и, на дн'и, ны пл'атн'й.* **644** *на пн'у, ны камл'ý, пл'атн'ý.* **645**

на пн'и, на дн'и, ны камл'й. **646** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **647** *на пн'и, на дн'и, ны камл'й.* **648** *на дн'и, на пн'и, нъ пл'атн'й, ны камл'й.* **649** *ны камл'ý, на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **650** *на пн'е, на камл'é.* **651** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **652** *на пн'óвы, на дн'и.* **653** *на пн'óвы, на пл'етн'óвы.* **654** *на пн'óвы, на дн'óвы.* **655** *на пнéвы, на пл'итнéвы.* **656** *на пн'óвы, на пл'итн'óвы.* **657** *на пн'у, на дн'и, на пл'итн'й.* **658** *на дн'и.* **659** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'итн'й.* **660** *на дн'и, на камл'й, на плытн'óвы.* **661** *на пн'и, на дн'и.* **662** *на пн'óвы, на дн'и, на плытн'óвы.* **663** *на дн'и.* **664** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на камн'й.* **665** *на пн'и.* **666** *на пн'и.* **667** *на пн'и.* **668** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **670** *на пн'и, на камл'й, пл'атн'й.* **671** *на пн'и, на пл'атн'й.* **672** *на пн'и, на камл'й.* **673** *на пн'и.* **674** *на пн'и, на пл'атн'й.* **675** *у камл'é.* **676** *на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **677** *на пн'éв'и.* **678** *на пн'éв'и, на дн'éв'и, на камл'éв'и.* **679** *на пн'е, на камл'é.* **680** *на пн'и͡е, на камл'и͡е.* **681** *на пн'е.* **682** *на пн'и͡е.* **683** *на дн'и.* **684** *на пн'и͡е, на камл'и͡е, на пл'етн'и͡е.* **686** *на пн'óвы, на дн'и, на пл'итн'óвы.* **687** *на пн'и͡е, на камл'и͡е, на пл'етн'и͡е.* **688** *на дн'и.* **689** *на пн'и, на дн'и.* **690** *на пн'и, на дн'и.* **691** *на пн'у, на дн'и, на камл'й.* **692** *на дн'и.* **693** *на пн'óвы, на дн'и.* **694** *на дн'и, на пн'éвы, на пн'и, на камл'й.* **695** *на пн'и, на дн'и.* **696** *на дн'и.* **697** *на пн'и, на дн'и.* **698** *на дн'и, на камл'й.* **700** *на дн'и.* **701** *на дн'и.* **702** *на пн'и, на дн'и, на плытн'й.* **703** *на пн'óвы.* **704** *на пн'и, на дн'и.* **706** *на пн'и, на пл'атн'й.* **707** *на пн'и.* **709** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **710** *на пн'и.* **711** *на пн'и, на пн'е, на дн'и, на камл'й.* **712** *на пн'е, на камл'é.* **713** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **716** *на дн'и, на камл'ý.* **717** *на пн'и.* **718** *аб дн'у, на камл'ý.* **719** *на пн'у, на пл'атн'ý.* **720** *на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **721** *на пн'е, на камл'й, на пл'атн'й, на пн'и, на дн'и.* **722** *на пн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **724** *на пн'и, на дн'и, на камл'ý, на пл'етн'й.* **726** *на дн'и.* **727** *на пн'и, на дн'и.* **728** *на дн'и, на камл'ý, на рубл'й.* **729** *на дн'и, на пн'и.* **730** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на плытн'й.* **731** *на пн'и, на дн'и, на пл'итн'й.* **732** *на пн'и, на дн'и.* **733** *на дн'и, на рубл'й.* **735** *на пн'и, на камл'й.* **736** *на пн'у, на дн'и, на камл'й, на оγн'й.* **739** *на пн'и, на дн'и.* **740** *на пны, на камл'ý.* **741** *на пл'итн'й, на камен'й.* **742** *на пн'и, у аγн'й.* **744** *у аγн'й, на пн'и.* **745** *на пн'е.* **746** *на пн'и.* **747** *на пн'и.* **748** *на пн'и, на дн'и.* **749** *пры дн'и.* **750** *пры дн'и, на камл'й, на рубл'й, у ц'ан'й, на пн'и.* **751** *на камл'й, на дн'и, на пн'и.* **752** *на пн'и, у аγн'и, ап дн'и, на камл'й.* **753** *на пн'е, на кам'ан'é, у ц'ан'ý.* **754** *на пн'и, на камл'й, на пн'е.* **755** *аб пн'и, аб дн'и, у пл'етн'й.* **756** *на пн'и, на дн'и.* **757** *на рубл'й, на камл'й.* **758** *на пн'и, аб дн'и.* **759** *на пн'и, на дн'и.* **761** *на пн'е.* **762** *на пн'у, на пл'етн'й, на дн'и.* **763** *на дн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **764** *на пн'у, на пн'и, на дн'и, на пл'етн'й.* **765** *на пн'е.* **766** *на пн'и, на дн'и.* **768** *на пн'у, на дн'и, на камл'й.* **770** *на пн'и, на дн'и.* **771** *на дн'и, на пн'и.* **772** *на пн'у, на дн'и, на камл'й.* **773** *на пн'и, на камл'й.* **774** *на пн'и, на дн'и.* **775** *на пн'и, на дн'и.* **776** *на пн'и.* **777** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **779** *на дн'и, на пн'и, на пл'атн'й.* **780** *на*

пн'и, на камл'й. **781** *у кашел'й, на дн'и.* **782** *на дн'и, на пн'и.* **783** *на пн'и, на дн'и.* **784** *у камл'й.* **785** *на пн'и, на камл'й.* **786** *на пл'атн'е.* **787** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **788** *на пн'и, на камл'й.* **789** *на пн'и, на камл'й, на камл'ý.* **790** *у ц'ен'й, на пн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **791** *на камл'й, на пн'и.* **792** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **793** *на пн'и, на камл'й.* **794** *на пн'и.* **795** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на ремн'й.* **796** *на пн'и, на пл'етн'й, на камл'й.* **797** *на пн'и, на пн'у, на камл'ý, на камл'é, на дн'и.* **798** *на пн'е, на камл'ý.* **799** *на пн'и, на дн'и, на пл'етн'й.* **800** *у кошел'é, на дн'у.* **801** *на пн'и, на комл'é, на кошел'é.* **802** *на пн'и, на пн'е, на камл'é.* **804** *на пн'é, на камл'й.* **805** *на пн'е, на пл'ец'ен'é.* **806** *на пн'е, на пл'етн'é, на пн'и.* **807** *на пн'ие, на дн'ие.* **808** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **809** *на пн'е, на оүн'é, на пл'етн'é.* **810** *на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **811** *на пн'е.* **812** *на пн'ие, на камл'ие.* **813** *на пн'и, на дн'и.* **814** *на пн'у, на камл'й.* **815** *на пн'у, на пн'е, на дн'и, на дн'у.* **816** *у ц'ан'й, у ваүн'й.* **817** *на пн'и, дн'и, на пл'ат-н'й.* **818** *на дн'и, у ц'ан'й, на камл'й, на пл'ец'ан'ý.* **819** *на дн'и, у камл'й, на пн'и.* **820** *на пн'и, на пл'атн'й.* **821** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, у ц'ан'ý.* **822** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'й.* **823** *на пн'и, на камл'ý, на камл'й, у ц'ен'й.* **824** *на дн'и.* **825** *на пн'и, на дн'и.* **826** *на пн'и, на камл'й, на рамн'й.* **827** *на кам'ан'й, у камл'й, у рам'ан'й.* **828** *на камл'й, на пн'и, на дн'и.* **829** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **830** *на пн'и, камл'й, пл'атн'й.* **831** *на рубл'й, на пн'и, на дн'и, у аүн'й, на камл'й.* **832** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* Неадушаўлёныя назоўнікі з мяккай асновай могуць мець і канчатак **-е,** але вельмі рэдка. **833** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **834** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'ец'ен'й.* **835** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **836** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **837** *у куран'й, на дн'и.* **838** *на пн'и.* **839** *нъ пл'етн'й, нъ пн'и, нъ ремн'й.* **840** *на пн'и, у воүн'й.* **841** *на пн'и, на пн'у.* **842** *нъ камл'й, на пн'и, нъ дн'и.* **843** *на пн'и, на дн'и.* **844** *на пн'и, на пл'етн'й.* **845** *на пн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **846** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **847** *на пн'е, на камл'é, на пл'ец'ен'é.* **848** *на пн'е, на камл'é.* **849** *на пн'и, на камл'ý.* **850** *на пн'е, на пл'ец'ен'é.* **851** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на комл'é, на пл'етн'й.* **852** *на пн'е, на пл'ец'ен'é.* **853** *на пн'у, на дн'ý, на камл'ý, на пл'етн'ý, на пн'и, на камл'й.* **855** *на пн'и, на дн'и, на кам'ен'й.* **856** *на пн'и.* **857** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **858** *на пн'у, на камл'ý, на пл'атн'ý.* **861** *на пл'атн'й.* **862** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **863** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **864** *на пн'е.* **867** *на пн'и, на камл'й.* **868** *на пн'и, на дн'и.* **869** *на пн'и, на дн'и, на аүн'й.* **870** *на пн'и, на пн'у, на камл'й, на кам-л'ý, на пл'атн'й, на пл'атн'ý.* **871** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'ат-н'й.* **872** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **873** *на дн'и.* **874** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **875** *на пн'и.* **876** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **877** *на пн'у, на пн'е, на камл'é.* **878** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **879** *на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **880** *на пн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **881** *на пн'е, на камл'é.*

882 *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **883** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **884** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **885** *на пл'етн'и́, на пн'и, на пн'у, на дн'и, на камл'и́.* **886** *на пн'у, на дн'у, на камл'у́, на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'етн'и́.* **887** *на пн'и.* **888** *на дн'и, на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **889** *на пн'и, на дн'и, на камл'é, на пл'ец'ен'é.* **890** *на пн'у, на дн'у, на камл'у́, на пл'атн'у́.* **891** *на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **892** *на пн'у, на камл'é.* **893** *на дн'и, на пл'атн'и́.* **894** *на пн'и, на камл'и́.* **895** *на пн'у, на камл'у́, на пл'атн'у́.* **896** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'и́.* **897** *на пн'у, на пл'атн'у́.* **898** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **899** *пн'и, на дн'и, на дн'у, на камл'у́.* **900** *на пн'е, на камл'é.* **901** *на пн'и, на пл'атн'и́.* **903** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **904** *на пн'и, на дн'и́.* **905** *на пн'и, на камл'и́, на дн'и, на пл'атн'и́; на пн'у, на камл'é, на пл'атн'у́.* **907** *на камл'и́, на дн'и.* **908** *на пн'у, на камл'у́, на пл'атн'у́.* **909** *на пн'е, на пл'атн'é, на камл'и́.* **910** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **911** *на пн'и, на дн'и, нъ камл'и́.* **912** *на камл'и́, на пл'атн'и́.* **913** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **914** *на пн'е, на пн'у, на камл'у́, на пл'атн'é, на пл'атн'у́.* Пераважае форма з канчаткам **-у.** **915** *на пн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **916** *на пн'е.* **917** *на пн'е, на камн'é, на пл'етн'é.* **918** *у аγн'у́, аб пн'у, аб дн'у.* **919** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **920** *на пн'е, на пн'у, на камл'é, на пл'атн'é.* **921** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **922** *на пн'е, на камл'и́, на пл'атн'у́.* **923** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **924** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **925** *на пн'у, на камл'у́, на пл'атн'у́.* **926** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **927** *на пн'у.* **928** *на пн'у, на камл'у́, на пл'атн'у́, на камн'у́.* **929** *на пн'и, на дн'и, на камл'у́, на пл'атн'у́, на камн'у́.* **930** *на пн'и, на пл'атн'и́.* **931** *на пн'и, на пн'у, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'у́.* **932** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́, на пл'атн'é, на камн'и́.* **933** *на пн'у, на пн'и, на дн'у, на дн'и, на пл'атн'у́, на камл'у́.* **935** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **936** *на пн'у, на пн'е, на камл'у́, на камл'и́.* **937** *на пн'у, на камл'у́, на пл'атн'é.* **938** *на пн'и, на пн'у, на дн'и, на дн'у.* **940** *на пн'е, на пл'атн'é, на камл'é.* **941** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **942** *на пн'е, на пл'атн'é, на камл'у́, на камл'é.* **944** *на пн'и.* **945** *на пн'и, на дн'и.* **946** *на пн'óв'и, на дн'и.* **947** *на дн'и.* **948** *на дн'и.* **949** *на дн'и.* **950** *на пн'и, на дн'и, на пл'етн'и́.* **951** *на дн'óвы.* **953** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'атн'и́.* **954** *на дн'и.* **955** *на пн'и, на дн'и.* **956** *на дн'и.* **957** *на пн'у.* **958** *на пн'у, на дн'и, на камл'и́.* **959** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́.* **960** *на пн'и.* **961** *на пн'и, на пн'у, на камл'и́, на камл'у́, на пл'етн'и́, на пл'етн'у́.* **962** *на дн'и.* **963** *на пн'и, на дн'и.* **964** *на пн'и, на пн'у, на дн'у.* **965** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на плытн'и́.* **966** *на пн'у, на дн'у, на пл'етн'у́.* **967** *на пн'и, на пн'у.* **968** *на пн'и, на пл'етн'и́, на дн'и.* **969** *на пн'е, на камл'у́, на пл'етн'é.* **970** *на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **971** *на пн'е, на пл'етн'é.* **972** *на камл'é, на дн'у.* **973** *на пн'е, на камл'é.* **974** *на пн'е, на комл'é.* **975** *на дн'у, на камл'é.* **976** *на пн'у, на комл'у́, на пл'етн'é.* **977** *на пн'е, на комл'é.* **978** *на пн'и, на камл'é, на пл'етн'é.* **979** *на пн'и, на дн'и, на камл'и́, на пл'етн'é.* **980** *на пн'и, на дн'и, на пл'етн'и́.* **981** *на пн'е, на камл'é.* **982** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é,*

на комл'й, на пн'и. **983** *на пн'и, на дн'и, на камл'й.* **984** *на пн'е, на камл'é; на пл'етн'é.* **985** *на пн'е, на камл'é.* **986** *на пн'е, на камл'é.* **987** *на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **988** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **989** *на пн'е, на камл'é.* **990** *на пн'е.* **991** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é, на пн'у.* **992** *на пн'и, на дн'у, на камл'ý, на пл'атн'ý.* **993** *на пн'е.* **994** *на пн'е.* **995** *на пн'и, на дн'и, нъ комл'й, на пл'етн'й, на пн'е.* **997** *на пн'у, на дн'у, на камл'ý, на пл'атн'ý, на пн'е, на камл'é, на пл'ец'ен'é.* **998** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **999** *на пн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **1000** *на пн'у, на камл'ý, на пл'етн'ý.* **1001** *на пн'и, на камл'й, на камн'й.* **1002** *на пн'е, на комл'é, на пл'етн'é, на пн'и.* **1003** *на пн'и.* **1004** *на пн'и, на пн'е, на камл'é, на пл'ец'ен'é.* **1005** *на пн'у, на камл'ý, на пл'атн'é.* **1006** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **1007** *ка пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й.* **1008** *на пн'и, на камл'й.* **1009** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'ý.* **1010** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **1011** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'атн'й, на камл'é.* **1012** *на пн'и, на дн'и, на камл'й, на пл'етн'й.* **1013** *на пн'и, на камл'й, на пл'атн'ý, на камл'é, ны пл'атн'é.* **1014** *на пн'е, на камл'é, на пл'атн'é.* **1015** *на пн'и, на дн'и, на пл'атн'й.* **1016** *на пн'е, на камл'й, на пл'атн'й.* **1017** *на пн'и, на камл'й.* **1018** *на пн'и, на камл'é, на пн'е, на пл'атн'é.* **1019** *на пн'и, на пн'е, на дн'и.* **1020** *на пн'у, на камл'й, на пл'атн'й.* **1021** *на дн'и, на пн'е.* **1022** *на пн'у, на дн'у, на пн'и, на пл'етн'й.* **1023** *на пн'е, на пн'и, на пл'етн'й.* **1024** *на пн'и, на пл'атн'й.* **1025** *на пн'у, на дн'у, на пл'ац'ан'ý.* **1026** *на пн'и, на камл'й, на пл'етн'й, на пн'е, на камл'é, на пл'етн'é.* **1027** *на пн'у, на пл'етн'й, у брыл'ý.*

Карта № 79

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ АДУШАЎЛЁНЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З ЦВЁРДАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 69:

«Якія склонавыя канчаткі маюць назоўнікі мужчынскага і ніякага роду ў месным склоне адзіночнага ліку:

д) адушаўлёныя назоўнікі мужчынскага роду з асновай на цвёрды зычны: *пры брац***е**, *пры брац***я** ці *пры брат***у**; *аб сын***е**, *аб сын***я** ці *аб сын***у**..?»

У некалькіх нас. пп. адзначаны формы меснага склону з націскным канчаткам: **29** *пры братý, аб сынý.* **180** *аб сын'é.* **632** *аб сын'é.* **670** *пры брац'й, пры сын'й, аб сынý.* **726** *пры братовы́, аб с'инове́, об трахтарыстý.* **733** *при сынóвы, пры братóвы, аб сватóви.* **738** *пры сынóве.*

Карта № 80

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА мыш

Карта складзена на матэрыяле пытання № 71:

«Якога роду словы *мыш, гусь, пуць*?»

На гэтай карце картаграфуецца назоўнік *мыш* у жаночым родзе і суфіксальныя ўтварэнні *мыша́, мы́шына.*

На той тэрыторыі, дзе ўжываецца форма *мы́шына,* яна абазначае катэгорыю адзінкавасці. Магчыма, што на данай тэрыторыі ўжываецца і форма *мыш,* але ў матэрыялах яна не адзначана.

Форма *мыш* мужчынскага роду таксама не адзначана. Аднак у творным склоне адзіночнага ліку ў многіх нас. пп. ужываецца форма мужчынскага роду ад слова *мыш.* Гл. карту № 83.

Карта № 81

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА гусь

Карта складзена на матэрыяле пытання № 71:

«Якога роду словы *мыш, гусь, пуць*?»

На гэтай карце картаграфуецца назоўнік *гусь* у жаночым і мужчынскім родзе і суфіксальныя ўтварэнні *гу́ся, гу́сіна.*

На той тэрыторыі, дзе ўжываецца форма *гу́сіна,* яна абазначае катэгорыю адзінкавасці. Магчыма, што на данай тэрыторыі ўжываецца і форма *гусь,* але ў матэрыялах яна не адзначана.

У некаторых нас. пп. пры форме назоўнага склону мужчынскага роду сустракаецца форма творнага склону жаночага роду і, наадварот, пры форме назоўнага склону жаночага роду — форма творнага склону мужчынскага роду. Гл. карту № 82.

Карта № 82

ФОРМА ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА гусь

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 72:

«Якія канчаткі маюць словы *пуць, мыш, гусь* ва ўскосных склонах:

в) у творным склоне: ... *з гус***сю**, *з гус***ёй**, *з гус***ёю**, *з гус***яй**, *з гус***яю**..?»

На гэтай карце картаграфуюцца формы творнага склону адзіночнага ліку назоўніка *гусь.* Формы жаночага роду супрацьстаўляюцца па тыпу канчатка і націску *(гу́ссю, гу́сяй, гу́сяю, гусёй, гусёю).* У мужчынскім родзе адзначана адна форма — *гусём.*

Адводзіцца ад картаграфавання форма *гу́сінай,* таму што належыць не да аднаго і таго ж скланення, што і назоўнік *гусь* у наступных нас. пп.: 1—3, 52, 55, 59, 61, 64, 66, 73, 74, 95, 101, 104—106, 111, 125, 126, 128, 129, 131, 134, 135, 226, 227, 241, 248, 259, 264, 269, 272, 276, 290, 293, 298—301, 303—305, 307, 310, 311, 314, 316, 320, 321, 324, 329, 330, 336, 538, 539, 542, 584, 585, 606, 627.

Карта № 83

ФОРМА ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА мыш

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 72:

«Якія канчаткі маюць словы *пуць, мыш, гусь* ва ўскосных склонах:

в) у творным склоне: ...*з мышу*, *з мышай*, *з мышуй*..?»

На гэтай карце картаграфуюцца формы творнага склону адзіночнага ліку назоўніка *мыш*. Формы жаночага роду супрацьстаўляюцца па тыпу канчатка і націску (*мышшу, мышай, мышаю, мышэй, мышой, мышэю, мышою*). У мужчынскім родзе адзначана адна форма — *мышам*.

Адводзіцца ад картаграфавання форма *мышынай*, таму што належыць не да аднаго і таго ж скланення, што і назоўнік *мыш* у наступных нас. пп.: 1, 2, 4, 28, 52, 59, 64, 66, 69, 72—74, 78, 92, 95, 98, 101, 104—106, 111, 125, 126, 128—131, 134, 135, 226, 227, 229, 231, 236, 241, 259, 263, 264, 268, 269, 272, 276, 280, 290, 292, 293, 296, 299, 301—305, 310, 311, 313, 314, 316, 320, 321, 324, 327, 329—331, 336, 538, 539, 542, 574—576, 578, 584, 585, 592, 606, 611, 620, 643, 647, 649.

Карта № 84

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ МАЛАДЫХ ІСТОТ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 74:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі, што абазначаюць маладых істот:

а) у назоўным склоне адзіночнага ліку:... *цял***я**, *цял***ё** ці *цял***ёнак**; *ягн***я**, *ягн***ё** ці *ягн***ёнак**..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена карта № 85 «Форма назоўнага склону адзіночнага ліку назоўнікаў са старым коранем *дет-* («*дѣт-*»)».

У частцы беларускіх гаворак, як паказваюць дыялектныя матэрыялы, словы, якія абазначаюць маладых істот, могуць мець устаўку **-ан- (-ян-)**: *бус'л'ан'á, цыпл'ан'á, вайчан'á* і інш. Аднак на карце не адлюстроўваецца паяўленне ўстаўкі ў сувязі з тым, што ў дыялектных матэрыялах гэта з'ява не заўсёды адзначаецца.

На карце знайшлі адлюстраванне формы з суфіксамі **-а(-я), -о(-ё), -ято(-ето), -онак(-ёнак), -ук(-юк)** незалежна ад наяўнасці або адсутнасці ўстаўкі **-ан-(-ян-)**.

Адводзяцца ад картаграфавання формы з суфіксамі **-ок, -ак, -ачак (-ячак), -оначак(-ёначак), -учок(-ючок), -атка(-ятка)**, якія маюць памяншальна-ласкальнае значэнне.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, адзначаюцца формы з адзінкавымі суфіксамі: **6** *жарабóк*. **50, 157** *курчáк*. **244** *жарабóк*. **431** *ц'ал'ó, куран'ó, жараб'ó, йаγн'ó*; зрэдку можна сустрэць *жараб'á, ц'ал'á*. **532** *аγн'á, жарабйá, ц'ал'á, парас'á, куран'á*; радзей — *ц'ал'óнак, парас'óнак*. **855** *ц'ал'á, йаγн'á, парас'á, куран'á, γус'ан'á*. Часта, асабліва маладзейшыя, гавораць: *ц'ал'óнак, йаγн'óнак*. **869** *ц'ал'á, жараб'á, парас'á*; сустракаюцца формы *ц'ал'ó, жараб'ó, куран'ó*. **914** *ц'ал'ó, ц'ал'óнак, ц'ал'á, парас'á, парас'óнак, куран'á, куран'óнак*. У гаворках часцей сустракаецца: *ц'ал'óнак, йаγн'óнак*.

Карта № 85

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ СА СТАРЫМ КОРАНЕМ дет-(„дѣт-")

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 74:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі, што абазначаюць маладых істот:

а) у назоўным склоне адзіночнага ліку: *дзіця, дзіцё* ці *дзіцёнак*..?»

У сувязі з тым, што формы назоўнага склону адзіночнага ліку назоўніка *дзіця* не супадаюць з формамі назоўнага склону назоўнікаў, якія абазначаюць маладых істот, на матэрыяле гэтага ж пункта складзена карта № 84 «Форма назоўнага склону адзіночнага ліку назоўнікаў, якія абазначаюць маладых істот».

Адводзіцца ад картаграфавання слова *рабёнак,* якое адзначана ў наступных нас. пп.: 2, 25, 26, 28, 31, 32, 35, 36, 39, 43, 49, 55, 57, 67, 68, 70, 75, 89, 95, 96, 98, 118, 119, 299, 794; 82 *малáйа раб'óнка.*

Як *z'иц'óнак* картаграфуецца *z'ац'éнак* у нас. пп. 174, 564 і *z'ац'óнка* ў нас. п. 267.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя ўтварэнні, паказаныя на карце адсылачным знакам: **32** *раб'óнак;* рэдка — *z'иц'á.* **87** *z'ац'óнак;* рэдка— *z'иц'á.* **104** *z'ац'óнак;* вельмі рэдка — *z'иц'á.* **121** *z'иц'áтка.* **137** *z'ац'ýк.* **248, 278, 400** *z'иц'áтка.* **407** *z'иц'á;* рэдка — *z'иц'óнак.* **445** *z'иц'áтка.* **451** *z'иц'áтка.* **693** *дыт'á*; часцей — *дыты́на.* **700** *дыты́на;* радзей — *д'ит'á.* **736** *д'ит'áте.* **752** *z'иц'á.* Назоўнікі, што абазначаюць маладых істот, ужываюцца і з суфіксам **-тко** *(z'иц'áтко),* якi мае памяншальна-ласкальнае значэнне. **798** *z'иц'ó* — рэдка; *z'иц'á.* **855** *z'иц'á.* Часта, асабліва маладзейшыя, гавораць *z'иц'óнак.*

Карта № 86

ФОРМА РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ МАЛАДЫХ ІСТОТ, ТЫПУ цяля (цялё)

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 74:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі, што абазначаюць маладых істот:

б) у родным склоне: *цяля, цяляці* ці *цялёнка*..?»

Тэмай карты з'яўляюцца формы роднага склону ад назоўнікаў ніякага роду на **-а(-я)** і **-ата(-ята),** якія абазначаюць маладых істот.

Новаўтварэнні з суфіксамі **-онак(-ёнак)** і **-ук(-юк),** якія не звязаны з тэмай карты, картаграфуюцца контурным чорным трохвугольнікам і квадратам.

Формы роднага склону адзіночнага ліку з канчаткам **-е** *(ц'ал'é, парас'é* і г. д.) картаграфуюцца як формы роднага склону тыпу *ц'ал'á, парас'á* ў нас. пп. 732, 738.

Як формы на *-йац'и* картаграфуюцца формы на *-йéты* ў нас. пп. 736, 741.

Ніжэй прыводзяцца заўвагі збіральнікаў і адказы, якія картаграфуюцца адсылачнымі знакамі: **22** *ц’ал’áц’и, йаγн’áц’и, жараб’áц’и, парас’áц’и, куран’áц’и;* але ўжываюцца і такія формы, як *ц’ал’á н’имá.* **444** *ц’ал’áц’и, жараб’áц’и, парас’áц’и, куран’áц’и;* рэдка — *ц’ал’óнка.* **675** *парас’áц’а.* **679** *йаγн’áц’а, парас’áц’а, жарабйáц’а, ц’ипл’ан’áц’а, ц’ал’áц’а.* **855** *ц’ал’áц’и, куран’áц’и;* але звычайна — *ц’ал’óнка.*

Карта № 87

ФОРМА ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ МАЛАДЫХ ІСТОТ, ТЫПУ цяля (цялё)

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 74:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі, што абазначаюць маладых істот:

в) у творным склоне: *з цял***ём,** *з цел***ем,** *з цял***яцем** ці *з цял***ёнкам;** *за жараб***ём,** *за жарэб***ем,** *за жараб***яцем** ці *за жараб***ёнкам**..?»

Тэмай карты з’яўляюцца формы творнага склону ад назоўнікаў ніякага роду на **-а(-я)**, якія абазначаюць маладых істот.

Новаўтварэнні з суфіксамі **-онак(-ёнак)** і **-ук(-юк),** якія не звязаны з тэмай карты, картаграфуюцца чорным трохвугольнікам і квадратам. У нас. п. **989** картаграфуецца *з ц’ел’áц’ейу.*

Карта № 88

ФОРМА МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ МАЛАДЫХ ІСТОТ, ТЫПУ цяля (цялё)

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 74:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі, што абазначаюць маладых істот:

г) у месным склоне: ... *аб цял***яці,** *аб цял***ю** ці *аб цял***ёнку**?»

Тэмай карты з’яўляюцца формы меснага склону ад назоўнікаў ніякага роду на **-а(-я)** і **-ата(-ята)**, якія абазначаюць маладых істот. Дыялектныя адрозненні абазначаюцца на карце адпаведным колерам.

Новаўтварэнні з суфіксамі **-онак(-ёнак)** і **-ук(-юк),** якія не звязаны з тэмай карты, картаграфуюцца контурным чорным трохвугольнікам і квадратам.

Ніжэй прыводзяцца заўвагі збіральнікаў, а таксама матэрыял, які картаграфуецца адсылачнымі знакамі: **22** *ап ц’ал’áц’и, ап парас’áц’и, ап куран’áц’и;* ужываецца таксама *аб ц’ал’óнку, жараб’óнку.* **661** *об тыл’áту, йаγн’áту, аб жырыбйáту, об курын’áты* (або да ўсіх слоў дадаецца канчатак **-овы,** напр.: *об курын’áтовы*). **682** *об тел’áц’и, на жеребйáц’и, жерабйáтовы, об порос’áты, об курен’áты, об курен’áтовы.* Звычайна прадстаўнікі старэйшага пакалення ўжываюць формы з канчаткам **-овы;** сярэдняга і малодшага ўзросту ўжываюць формы без гэтага канчатка. **730** *об тылие͡ты.* **955** *аб тал’éту, на жарабл’éту, порос’éту, об курен’éту.* **957** *аб тыл’í, аб жырыб’í, аб парос’í, аб йаγн’í.*

Карта № 89

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ СЛОВА маці АБО НАЯЎНАСЦЬ АДПАВЕДНАГА ЯМУ СЛОВА матка

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 75:

«Якія формы мае ў адзіночным ліку назоўнік *маці:*

а) у назоўным склоне: *маці*, *мацьe, матка* ці *мацяр?*»

На карту нанесены варыянты *máці, мацьe, мáтка, мáцяр* і *мáцера.* Фанетычныя варыянты *мáты, мáте* картаграфуюцца як *мáці.* Як *мáці* картаграфуецца *мáця* ў нас. п. 227. У нас. п. 699 не картаграфуецца слова *маточка,* якое разглядаецца як памяншальнае.

У матэрыялах часта побач з прыведзенымі вышэй формамі адзначана слова *мáма.* Слова *мама* не картаграфуецца. Сустрэлася яно ў наступных нас. пп. побач з іншымі картаграфуемымі словамі: 1, 2, 8, 11, 12, 13, 30, 31, 33, 34, 59, 64, 85, 86, 89, 155, 183, 201, 202, 204, 209, 214, 219, 220, 221, 223, 224, 233, 235, 236, 239, 255, 274, 280, 282, 284, 285, 286, 288, 294, 295, 296, 299; 301, 302, 311, 330, 331, 333, 334, 337, 338, 363, 371, 378, 379, 380, 385, 393, 394, 411, 448, 453, 455, 459, 465, 469, 472, 492, 494, 498, 501, 503, 505, 515, 516, 528, 530, 537, 542, 544, 547, 550, 551, 556, 557, 559, 568, 573, 577, 578, 590, 608, 620, 646, 672, 675, 689, 757; 758, 775, 776, 777, 800, 801, 802, 815, 818, 834, 838, 842, 861, 865, 868, 883, 906, 931, 962, 965, 979, 997, 1021, 1024.

У наступных нас. пп. у адказах іншыя словы, акрамя слова *мама,* не адзначаны: 7, 127, 151, 382, 392, 667.

У радзе нас. пп. сустрэліся дзве картаграфуемыя формы: адна з іх толькі ў назоўным склоне адзіночнага ліку, другая — таксама і ва ўскосных склонах. Слова *маці* ў назоўным склоне сустрэлася ў наступных нас. пп.: 56, 82, 113, 132, 162, 229, 230, 232, 240, 241, 244, 291, 390, 398, 519, 893, 895, 901, 974, 977, 978; *матка* — 446, 713, 775, 784, 785; *мацьe* — 103, 293, 294, 409, 595, 1011; *мацер* — 91.

Ёсць выпадкі, калі формы ўскосных склонаў не супадаюць з формай назоўнага склону. Слова *маці* ў назоўным склоне адзіночнага ліку пры *матка* ў тым жа ліку ва ўскосных склонах адзначана ў наступных нас. пп.: 20, 41, 108, 165, 223, 358, 360, 394, 446, 469, 504, 535, 828. Пры форме *матка* ў назоўным склоне ўскосныя склоны ўтвараюцца ад слова *маці* з нарашчэннем **ер** у нас. пп. 367, 376, 409, 979. У нас. пп. 197, 369, 535, акрамя формы *маці,* сустракаюцца формы ўскосных склонаў ад *матка.* У нас. п. 427 побач з формай *матка* ва ўсіх склонах ужываюцца і формы ад назоўніка *маці.* У некаторых нас. пп. пры наяўнасці адной формы ў назоўным склоне ўскосныя склоны ўтвараюцца ад дзвюх форм: **172** н. *мáці,* р. *мáткі.* **175, 191** н. *мáці,* тв. *з мáткай.* **203, 206** н. *мáці,* він. *мáтку,* тв. *мáткай.* **208** н. *мáці,* р. *мáтк'и,* тв. *мáткай.* **251** н. *мáці,* дав. *мáтка,* він. *мáтку.* **287** н. *мáці,* тв. *мáткай,* м. *пры мáтцы.* **426** н. *мáтка,* він. *к мáцеры.* **556** н. *мáці,* р. *мáткі,* він. *мáтку,* тв. *мáткай.* Формы, якія пададзены ва ўскосных склонах, на карце не адлюстроўваюцца.

Пры картаграфаваннні сустрэліся наступныя заўвагі збіральнікаў і носьбітаў дыялекту аб ужыванні форм: **106** *мац';* часцей — *мáтка. мáц'ир.* **171** *мáц'и;* рэдка — *мáц'ир.* **178** Пануючая форма *мáтка.* **189** *мáц'и;* часцей — *мáтка.* **193** *мáц'и* і скажуць *мáтка.* **240** Слова *мац'и* ўжываецца толькі ў назоўным склоне; у іншых склонах ужываецца *мáтка.* **713** *мáц'и;* рэдка — *мáтка.* **810** У назоўным і ва ўскосных склонах ужываецца *мáці,* але вельмі рэдка, праўда, у назоўным склоне трохі больш. **1006** *мáтка;* рэдка — *мáц'и.* **1018** *мáтка;* рэдка — *мáці.*

Карта № 90

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ СЛОВА свякроў АБО АДПАВЕДНЫХ ЯМУ СЛОЎ З ТЫМ ЖА КОРАНЕМ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 76:

«Якія формы мае ў адзіночным ліку назоўнік *свякроў:*

а) у назоўным склоне: *прышла свякр***оў,** *свякр***ова** ці *свякр***уха**?»

На карце картаграфуюцца варыянты: *свякроў, свякрова (свякрыва), свякроўка, свякруха.* Фанетычныя асаблівасці не адлюстроўваюцца. Адзінкавыя формы падаюцца адсылачным знакам. Сустрэліся яны ў наступных нас. пп.: **410** *с'в'акрý.* **628** *свякрóвы.* **759** *с'в'окры.* **766** *с'в'окрыí.* **767** *с'в'екрыí.* **965** *свыкрýхна.*

Як *с'в'якроў* картаграфуюцца: **726** *сукрóў.* **727** *с'икрóв.* **975** *с'екрóў;* як *свякруха* — **975** *с'екрýха;* як *свякрóўка* — **726** *с'укрóўка;* як *свякрóва* — **106** *с'в'акóва.* **144** *с'в'екрывá.* **216** *с'в'акрывá.* **329** *с'в'акóва.*

Адводзяцца ад картаграфавання словы з іншымі коранямі са значэннем «свякроў»: **145** *тéс'ц'ева.* **151** *тесц'óва.* **618** *старайа.* **955** *старáйа.* **978** *старайа.*

Не картаграфуецца слова *свякровачка* ў нас. п. 278, якое, відаць, трэба лічыць памяншальным ад *свякроўка, свякроў* або *свякрова.*

У некаторых нас. пп. сустрэліся заўвагі збіральнікаў: **25** *с'в'акроўка* чыста па-простаму, а як далікатней, то *с'в'акрова.* **34** *с'в'акроўка;* рэдка — *св'акрóва.* **42** *с'в'акроў* або *св'акроўка.* **214** *с'в'акроў* — больш пашырана; *с'в'акрýха.* **453** *с'в'акроў;* рэдка — *с'в'акрýха.*

Карта № 91

ФОРМЫ НАЗОЎНАГА І РОДНАГА СКЛОНАЎ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ бацька, дзядзька

Карта складзена на матэрыяле пытання № 77:

«Як скланяюцца назоўнікі адзіночнага ліку мужчынскага роду тыпу *бацька, дзядзька, суддзя, старшыня*?»

Для складання карты выкарыстаны адказы на пункты «а» і «б», у якіх высвятляюцца канчаткі назоўнага і роднага склонаў. У давальным і творным склонах назоўнікі тыпу *бацька* не маюць значных адрозненняў у гаворках. У творным склоне з рознымі канчаткамі выступаюць назоўнікі *старшыня, суддзя,* што з'яўляецца тэмай карты № 92.

Карта складзена на аснове першых двух прыкладаў, паколькі назоўнікі *старшыня* і *суддзя* ў назоўным і родным склонах адзіночнага ліку амаль не маюць дыялектных адрозненняў. Толькі ў некалькіх пунктах сустрэлася форма гэтага назоўніка з канчаткам **-о** ў назоўным склоне: 760, 773, 802, 839, 842, 986 *старшынó.*

Такім чынам, тэмай карты з'яўляюцца формы назоўнага і роднага склонаў слоў *бацька, дзядзька.*

У тых выпадках, калі ў матэрыялах адсутнічае адказ на адзін з адзначаных пунктаў («а», «б») і з прычыны гэтага нельга вызначыць прыналежнасць назоўніка да пэўнага тыпу скланення, на карце ставіцца зверху справа ад лічбы адсылачны знак, а матэрыял прыводзіцца ў каментарыях. У каментарыях даюцца таксама заўвагі збіральнікаў матэрыялаў: **342** *бáц'ка.* **445** *бáц'ка, гáц'ка; бáц'ко, г'ац'ко; б'ез бáц'к'и, г'áц'к'и.* **486** *б'ес бáц'ка.* **489** *б'аз бáц'ка.* **497** *б'аз бáц'к'и.* **794** *б'ез бáц'ка.* **832** *бáц'ко, бáц'ка, г'áг'ко, г'áг'ка; б'ез бáц'ка, г'áг'ка.* **870** *бáц'ка, г'áг'ка; б'ез бáц'к'и, г'áг'к'и;* рэдка — *б'ез бац'ка, г'áг'ка.*

Карта № 92

ФОРМА ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА старшыня

Карта складзена на матэрыяле пытання № 77.

«Як скланяюцца назоўнікі адзіночнага ліку мужчынскага роду тыпу *бацька, дзядзька, суддзя, старшыня:*

г) у творным склоне: *з старшын***ём** ці *старшын***ою,** *старшын***ей,** *старшын***ею,** *старшын***ёй**..?»

Назоўнік *старшыня* ў беларускіх гаворках можа мець цвёрдую і мяккую асновы, што на карце абазначаецца рознымі фігурамі.

Акрамя таго, назоўнік *старшыня* ў адных гаворках скланяецца па тыпу назоўнікаў жаночага роду, у другіх — па тыпу мужчынскага роду і выступае ў дзвюх формах: з канчаткамі **-ой(у)** і **-ом.** Гэта супрацьстаўленне паказана на карце колерам.

Перакрэслены контурны круг абазначае наяўнасць галоснага [е] пасля мяккага зычнага ў канчатку *(старшын'***ей***).*

У нас. п. 914 сустрэлася заўвага адносна ўжывальнасці адной з адзначаных форм: *старшын'óй;* рэдка — *старшынóм.*

Карта № 93

КЛІЧНАЯ ФОРМА НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 78:

«Ці не ўжываецца пры звароту асобая клічная форма: *брат, брат***у** ці *брац***е**; *сын, сын***у** ці *сын***е**..?»

Тэма карты — ужыванне клічнай формы ў функцыі зваротка, што ўласціва паўднёва-заходнім беларускім гаворкам. У паўночна-ўсходніх гаворках у той жа ролі выступае форма назоўнага склону адзіночнага ліку: *брат, сын, бацька.*

Карта № 94

КЛІЧНАЯ ФОРМА НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 78:

«Ці не ўжываецца пры зваротку асобая клічная форма: ... *мамо* ці *мама*, *дачко* ці *дачка*, *дзеўко* ці *дзеўка*, *маладзіцо* ці *маладзіца*..?»

Тэма карты — ужыванне клічнай формы ў функцыі зваротка, што ўласціва паўднёва-заходнім беларускім гаворкам. У паўночна-ўсходніх гаворках у той жа ролі выступае форма назоўнага склону адзіночнага ліку: *мама, Маня, Валя.*

Карта № 95

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З ЦВЁРДАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а» і «б» пытання № 79:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў назоўным склоне множнага ліку:

а) назоўнікі мужчынскага роду з цвёрдай асновай: *гарады*, *гарада* ці *гарадэ; масты*, *маста* ці *мастэ; валы* ці *валэ;*

б) з асновай на заднеязычны: *берагі*, *береге* ці *берага*; *бакі*, *баке* ці *бака*..?

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца формы назоўнага склону множнага ліку ад назоўнікаў тыпу *селянін, грамадзянін,* а таксама формы назоўніка *рукаў,* які даецца не ва ўсіх матэрыялах, часта мае ненаціскны канчатак, можа адносіцца да ніякага роду.

У сувязі з тым, што тэмай карты з'яўляецца супрацьстаўленне форм назоўнага склону множнага ліку з канчаткамі **-ы(-і)** і **-э(-е)** назоўнікаў мужчынскага роду з цвёрдай асновай і на заднеязычны, на карце не атрымалі адлюстравання формы з канчаткам **-а.** З канчаткам **-а** ў назоўным склоне множнага ліку адзначаны назоўнікі *горад, лес, бераг, луг, снег* і некаторыя іншыя ў наступных нас. пп.: **56** *два маста́, брата́ давай б'йцца.* **59** *γарада́, правада́.* **60** *б'ераγа́, луγа́.* **71** *сада́, часа́.* **123** *γарада́, маста́.* **129** *йос' паγраба́.* **160** *б'ераγа́, луγа́, катуха́.* **166** *б'ераγа́.* **167** *γарада́.* **210** *дама́, б'ираγа́.* **243** *γарада́, γада́.* **251** *б'ераγа́.* **281** *γърада́.* **294** *л'иса́.* **312** *б'ераγа́.* **340** *быка́.* **365** *γарада́, б'ераγа́, луγа́, с'н'аγа́.* **366** *б'ераγа́.* **367** *γарада́.* **368** *γарада́, б'ераγа́, с'н'аγа́.* **370** *л'аса́, б'ераγа́, с'н'аγа́.* **372** *γарада́.* **413** *дама́.* **419** *дама́.* **545** *б'ераγа́, бака́.* **559** *б'ераγа́.* **636** *γарада́, б'ираγа́, бака́, луγа́.* **652** *берыhа́, сныhа́.* **655** *города́.* **659** *бырыhа́, луhа́, сныhа́.* **662** *γорода́, сн'иhа́.* **671** *γарада́.* **672** *γарада́.* **682** *hорода́.* **684** *γорода́.* **687** *γорода́.* **688** *γорода́.* **690** *γорода́.* **692** *hорода́.* **693** *гуруда́.* **697** *hуруда́, сн'иhа́.* **700** *быpыhа́.* **702** *γорода́.* **703** *луhа́, сн'иhа́.* **704** *γуруда́, сн'иhа́.* **715** *γарада́.* **720** *hорода́, береhа́.* **724** *hорода́, бероhа́.* **730** *γорода́.* **732** *γорода́.* **733** *γода́, γорода́, б'ераγа́, луγа́, с'н'иγа́.* **735** *hорода́.* **736** *γорода́.* **739** *hорода́, бероhа́.*

763 *городá.* **794** *домá.* **799** *л'есá.* **807** *γородá.* **852** *б'ереγá.* **870** *луγá.* **889** *б'ераγá.* **938** *б'ераγá.* **945** *γородá.* **948** *γородá.* **954** *бероγá.* **956** *hородá.* **957** *береγá, бокá, γородá.* **965** *γородá.* **969** *γородá, мостá.* **971** *γородá.* **975** *γородá.* **976** *γородá.* **977** *γородá.* **996** *γадá, луγá.* **999** *γарадá, луγá.* **1002** *луγá, с'н'еγá, γородá.* **1006** *γарадá, мастá, б'ераγá.* **1009** *γарадá.* **1013** *γородá.* **1027** *γарадá, б'ераγá, луγá, с'н'аγá.*

Не атрымаў эдлюстравання на карце фанетычны варыянт канчатка **-ы** — канчатак **-у.** Змяненню [-ы] ў [-у] пасля губных зычных прысвечана карта № 41 «Націскны галосны на месцы «ы» пасля губных зычных у канчатку назоўнікаў мужчынскага роду назоўнага склону множнага ліку».

У нас. п. 904 адзначаны з націскам на аснове: *мáсты, вóлы, снáпы, кáласы, дýбы, брáты, свáты, вáласы, γáрбузы, цáпы, γáды, б'éраγ'и, бáк'и, лýγ'и, с'н'áγ'и, стáγ'и, плýγ'и, кáтух'и, збáнк'и, бáрав'ик'и, γáршк'и, бык'и.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., у якіх адзначана суіснаванне канчаткаў **-ы(-і)** і **-э(-е),** а таксама формы з фанетычнымі варыянтамі канчаткаў **-э(-е)** і **-ы(-і),** даюцца адказы з заўвагамі збіральнікаў: **349** *снапé, сватé, валасé, б'ераγ'é, γрыбé, γаршк'é, стаγ'é, γарады́, масты́, валы́, снапы́, каласы́, дубы́, браты́, сваты́, сыны́, валасы́, цапы, б'ераγ'и́, бак'и́, луγ'и́, стаγ'и́, плуγ'и́, катух'и́, збанк'и́, барав'ик'и́, бык'и́.* **354** *снапê, б'ераγ'ê, сыны́, γарадé, мастé, валé, снапé, братé, сватé, γарбузé, γадé, б'ераγ'é, бак'и́, луγ'é, сн'аγ'é, стаγ'é, плуγ'é, збанк'é, бык'é.* **355** *мастê, снапê, б'ераγ'ê, валé, снапé, дубé, братé, каласé, сынé, валасé, γарбузé, цапé, γадé, б'ераγ'é, бак'é, луγ'é, сн'аγ'é, плуγ'é, катух'é, званк'é, барав'ик'é, бык'é, γаршк'é.* **357** *γарадé, мастé, снапé, сынé, валé, сыны́, валы́, луγ'é, б'ераγ'é, стаγ'é, бык'é.* **358** *л'асы́, валы́, валасы́, сыны́, сваты́, б'ераγ'и́, с'н'аγ'и́, луγ'и́, γарадé, мастé, валé, снапé, каласé, дубé, братé, сватé, сынé, валасé, γарбузé, б'ераγ'é, бак'é, луγ'é, сн'аγ'é, стаγ'é, плуγ'é, катух'é.* **370** *сакалы́, валé, валы́, валасé, валасы́, сынé, сыны́, братé, браты́, б'ераγ'и́, бак'и́, луγ'и́, мастé, снапé, б'ераγ'é, бак'é, луγ'é, стаγ'é, катух'é.* **371** *палазы͡е, масты́, каласы́, браты́, сваты́, валасы́, цапы́, б'ераγ'и́, п'ираγ'и͡е, бурак'и͡е, бак'и͡е, плуγ'и́, п'атак'и͡е, збанк'и͡е.* **372** *бл'инé, вазé, кустé, масты́, лахманé, дубé, братé, сватé, сынé, валасé, валасы́, γарбузé, цапé, снапé, б'ераγ'é, бак'и́, збанк'и́, γрыбé, бык'и́, γаршк'é.* **374** *γарадé, мастé, валé, снапé, каласы́, братé, сватé, сынé, валасé, цапé, б'ераγ'и́, луγ'и́, стаγ'и́, барав'ик'é, бык'и́.* **392** *снапé, каласé, братé, сватé, б'ераγ'и́, збанк'é.* **393** *мл'ины́, валасé, фасты́, братé, дубы́, л'асé, γарадé, мастé, валé, снапé, дратé, сынé, γарбузé, цапé, γадé, б'ераγ'é, стаγ'é, катух'é, плуγ'é, барав'ик'é, γаршк'é.* **396** *браты́, валасы́, снапы́, валы́, панé, л'асé, валé, братé, снапé, каласé, цапы́, γарбузé, сынé, масты́, дубé, γарадé, мастé, уц'уγ'é, п'аск'é, б'ераγ'é, стаγ'é, сапаγ'é, крук'é, бык'é, катух'é, барав'ик'é, γаршк'é, п'аск'и́.* **399** *γрыбê, сталê, дубê, братê, сундук'ê, бак'ê, б'ераγ'и́, бык'ê, γаршк'ê.* **400** *валы́, сваты́, б'ераγ'é, снапы́, γарады́, масты́,*

бак'и́. **402** *в'асê, ɣрыбê, ɣадê, часé, дамé, мазɣ'ê, жабрак'ê, часы́, каласé, в'аршк'é, гузак'и́, жабрак'é.* **404** *ɣарадé, снапé, ɣарбузé, валасé, сватé, наск'é, б'ераɣ'и́, стаɣ'é, с'н'аɣ'é, барав'ик'é, плуɣ'é.* **405** *кусте́, пудé, с'ал'н'ик'é, пус'ц'ак'é, раўк'é, бл'аз'н'ук'и́, старык'и́.* **406** *ɣарадé, мастé, валé, дубé, снапé, братé, сватé, сынé, валасé, цапé, б'ераɣ'и́, луɣ'и́, стаɣ'и́, барав'ик'é, збанк'é.* **407** *сыны́, ɣрыбé, с'арпé, саганé, сталé, дамé, сынé, ɣурк'é, бурак'é, слупк'é, ɣаршк'é, старык'é, п'аск'é.* **409** *паны́, ɣрыбы́, сталé, валасы́, хамутé, старык'é, ɣурк'é, кв'итк'é, бурак'é, цв'ик'é, жарапк'é, мужык'é, барав'ик'é.* **411** *мастé, калé, сталбé, ɣрыбé, кустé, снапé,* але *масты́, ɣрыбы́, кусты́, снапы́, валасы́, ɣарады́, сыны́, б'ераɣ'é, стаɣ'é, барав'ик'é, ɣаршк'é,* часцей *б'ераɣ'и́, стаɣ'и́, барав'ик'и́, плуɣ'и́.* **413** *дамé, сынé, цапé, сыны́, братé, ɣаршк'и́, б'ераɣ'и́, п'аск'и́, б'ераɣ'é, ɣаршк'é.* **415** *катé, ɣады́, часé, с'арпé, сады́, пастух'и́, п'ираɣ'и́.* **416** *сынé, ɣадé, цапé, ваўк'é, плуɣ'и́, пастушк'é, луɣ'и́.* **419** *ɣады́, ɣрудé, дамы́.* **420** *ɣарадé, мастé, валé, снапé, каласé, дубé, братé, сватé, сынé, ɣарбузé, цапé, ɣадé, б'ераɣ'é, бак'é, луɣ'и́, с'н'аɣ'и́, стаɣ'é.* **424** *валасé, сынé, братé, л'асé, цапé, стаɣ'é, марак'é, плуɣ'é.* Моладзь гаворыць: *валасы́, стаɣ'и́.* **434** *слупы́, ɣрыбé, хахлé, ɣарадé, хл'авé, каласé, сынé, м'ах'é, бурак'é, ɣурк'é, бак'é, стаɣ'é.* **438** *ɣадê, сватê, кустê, ź'адê, цыɣанê, бурак'ê, раɣ'ê, ɣурк'ê, бац'к'ê, плуɣ'ê.* **440** *ɣады́, аўсê, дамê, сынê, плуɣ'и́, плуɣ'ê, бац'к'ê.* **441** *ɣрыбы́, масты́, сваты́, каласы́, валасы́, ɣарбузы́, сады́, бац'к'é, ź'ац'к'é, в'анк'и́, рушн'ик'и́, луɣ'и́, збанк'и́, бык'и́, ɣаршк'и́, с'н'аɣ'и́, б'ераɣ'и́.* **442** *ɣрыбé, валé, валы́, сталы́, снапé, снапы́, паɣрабé, паɣрабы́, платы́, платé, сталé, скл'апé, скл'апы́, б'ераɣ'и́, крук'и́, крук'é, бак'é, бак'и́, бык'é, бык'и́.* **443** *вазé, дубé, паны́, званы́, буслы́, кас'н'ик'é, ɣурк'é, п'eрадав'ик'é, стаɣ'é, раўк'é, бурак'é, збанк'é, парабк'é.* **445** *хвасты́, валé, ź'атлé, драздé, рады́, халадé, вас'ил'к'и́, барав'ик'и́, ваўк'и́, пастух'é, л'ес'н'ик'é, л'ас'н'ик'и́, бац'к'и́, збанк'и́, ɣарадê, мастê, валê, снапê, каласê, дубê, братê, сватê, сынê, валасê, ɣарбузê, цапê, ɣадê, рукавê, б'араɣ'ê, бак'ê, луɣ'ê, стаɣ'ê, плуɣ'ê, катух'ê, збанк'ê, ɣаршк'ê, бык'ê.* **446** *вазé, л'истé, сынé, каласы́, сыны́, валасы́, браты́, бл'ины́, сталé, сталы́, дубы́, сваты́, цапы́, цапé, снапé, ɣурк'é, смал'ачк'é, бак'и́, луɣ'и́, луɣ'é, плуɣ'и́, катух'и́, бык'и́, м'ах'é, ɣаршк'и́, мазɣ'é, барав'ик'é, стаɣ'é, б'ел'ак'é.* **447** *кусты́, панé, сыны́, вазы́, ɣарады́, снапé, л'асы́, дамы́, хамуты́, валасé, масты́, луɣ'é, ɣурк'é, чулк'и́, наск'и́, бурак'é, ланцуɣ'é, плуɣ'и́.* **448** *сватé, платé, паɣрабé, мл'инé, дубé, снапé, вазé, сталé, л'асé, л'асы́, с'н'аɣ'и́, с'н'аɣ'é, кажух'é, раɣ'é, стаɣ'é, м'ах'é, плуɣ'é.* **451** *слупê, слупы͡е, браты͡е, л'асы͡е, маразы͡е, ɣалубы͡е, разы͡е, шпак'и͡е.* **453** *кв'итé, сынé, ɣады́, валасé, валасы́, л'асы́, браты́, суды́, каты́, слупы́, сталбы́, ɣрах'ê, стаɣ'и́, так'ê, так'и́, ɣурк'и́, сундук'и́, ланцуɣ'и́, бурак'и́, фартух'и́, бык'и́, кажух'ê, круɣ'ê, сапаɣ'и́.* **454** *снапы͡е, слупы͡е, дамы͡е, званы͡е, вайлак'и͡е, плуɣ'ы͡е.* **455** *снапé, сынé, дамé, кумé, хл'абé, ź'адê, садê, л'асê, валасê, ɣурк'ê, ц'в'атê, сталê, вазê, сватê, братê, ɣарадê, мастê, валê, в'анк'ê, дурак'ê, м'ах'ê, кулак'ê, бац'к'ê, бак'ê, луɣ'ê, ɣурк'ê, стаɣ'ê, мужык'ê, вучан'ик'ê.* **456** *ɣарадé*ы*, масте*ы*, валé*ы*, снапé*ы*, дубé*ы*, каласé*ы*, братé*ы*, сынé*ы*, валасé*ы*, б'ераɣ'é*и*,*

луɣ'е^и, стаɣ'е^и, катух'е^и, бык'е^и. **458** *валасé, цапé, ɣадé, паны́, сынé, ɣрыбé, пуды́, пудé, ɣаласé, сталé, ɣарады́, мастé, валé, снапé, дубé, братé, сватé, б'ераɣ'é, бак'é, луɣ'é, с'н'аɣ'é, стаɣ'é, бык'é, плуɣ'é, бурак'é.* **459** *ʒ'ады́, дамы́, хл'авы́, вазы́, снапê, вазê, паɣрабê, слупê, шыпê, платê, кл'инê, ɣарбузê, ɣадê, сватê, валасê, каласê, братê, так'и́, бруск'ê, збанк'ê, бурак'ê, ɣурк'ê, барав'ик'ê.* **462** *ɣады́, часы́, сталы́, казлы́, браты́, сыны́, ɣарады́, валы́, масты́, ваўк'é, дух'é, стаɣ'и́.* **477** *снапы́, ɣадé, снапé, часé, сынé, дамы́, л'асы́, сакалы́, дамé, л'асé, пладé, б'ераɣ'и́, бак'и́, с'н'аɣ'и́, луɣ'и́, бак'é, стаɣ'é.* **480** *калé, сватé, валасé, сынé, л'асé, б'ераɣ'é, бак'é, ɣурк'é* і *л'асы́, сыны́, каты́, ваўк'и́.* **482** *пудê, сынê, платê, хамутê, вазы́, палê, ɣады́, сватê, сынé, братé, ɣарбузê, вазê, м'ах'é, м'ан'к'é, кастанчук'ê, зубйук'ê, трац'ак'é, пастушк'é.* **484** *л'асы́, валé, ɣрыбé, сыны́, б'ераɣ'и́, бак'и́, луɣ'и́, ваўк'é.* **485** *л'асы́, ɣады́, сваты́, сыны́, валасы́, валы́, л'асê, ɣадê, с'н'аɣ'и́, стаɣ'ê.* **486** *сады́, сталы́, сыны́, куск'и́, луɣ'и́, стаɣ'и́, бык'и́, бак'и́, бусак'ê.* **490** *л'асé, л'асы́, валé, пудé, валасы́, сыны́, сынé, бак'и́, б'ераɣ'é, б'ераɣ'и́, бак'é, бык'é, бурак'и́.* **491** *дамé, л'асé, сынé, снапé, дамы́, кустé, с'н'аɣ'é, ɣарады́, масты́, валы́, снапы́, дубы́, браты́, валасы́, сыны́, цапы́, ɣады́, б'ераɣ'и́, бак'и́, стаɣ'и́, бык'и́, барав'ик'и́.* **492** *снапы́, ɣады́, вазы́, снапé, штаны́, ɣрыбы́, шаптуны́, бл'инê, струк'и́, свайак'é, м'ашк'é, п'атух'и́.* **512** *дамы́, ɣрыбы́, валé, валасы́, кнутé, сыны́, сватé, браты́, б'ераɣ'и́, бак'и́, с'н'аɣ'é, луɣ'и́, ɣарады́, масты́, валы́, снапы́, каласы́, стаɣ'и́, бык'и́.* **513** *валé, валасé, снапê, ваўк'é, сватé, бл'инé, марɣ'ê, так'ê, кажух'и́, парс'ук'ê, каблук'ê, жан'их'é.* **517** *дамé, л'асы́, сакалы́, валы́, валасé, сынé, сваты́, братé, бак'é, б'араɣ'é, с'н'аɣ'é, луɣ'и́.* **519** *ɣрыбы́, вуɣлы́, ɣалубы́, ɣурк'é, барав'ик'и́, бац'к'é, старык'é, шпак'é, ваўк'é, рыжк'и́, валé, снапы́, сваты́, стаɣ'и́, бык'é.* **529** *ɣарады́, валы́, браты́, дубы́, цапы́, ɣады́, б'ераɣ'и́, бак'и́, луɣ'и́, ɣаршк'и́, масты́, каласы́, сваты́, снапы́, валасы́, н'итé, стаɣ'и́, с'н'аɣ'и́, катух'и́, барав'ик'и́, бык'и́, ɣаршк'и́, ручн'ик'ê, бурак'ê.* **530** *валé, снапé, л'асé, мастé, братé, валасé, браты́, ɣарады́, цапы́, плуɣ'и́, стаɣ'и́, ɣаршк'и́, б'ераɣ'é, катух'é.* **535** *ʒ'атлé, сваты́, ɣаршк'и́, бык'и́.* **536** *курɣаны́, сыны́, снапы́, масты́, паны́, красты́, валé, валасы́, луɣ'и́, ɣурк'и́, ɣаршк'и́, бык'и́, бац'к'и́, палк'и́, с'и-б'ирак'и́.* **553** *ɣарадé, мастé, валé, снапé, сватé, сынé, валасé, ɣадé, ɣарады́, снапы́, в'анк'é, б'ераɣ'é, луɣ'é, сн'аɣ'é, плуɣ'é, с'н'аɣ'и́, плуɣ'и́.* **554** *ɣарады́, масты́, валé, снапé, сватé, луɣ'и́, плуɣ'é.* **557** *ɣарады́, масты́, снапы́, каласы́, сваты́, валасы́, паɣрабы́, хл'абы́, ɣрыбé, ɣадé, л'анé, паɣрабé, ɣарбузы́, цапы́, б'ераɣ'и́, бак'и́, луɣ'и́, плуɣ'и́, барав'ик'и́, ɣаршк'и́, ɣаршк'é, бак'é, вушак'é, к'ийк'é.* **558** *братé, ɣрыбé, вушн'ак'é, барав'ик'и́.* **561** *валы́, снапы́, чыɣунé, чабатé, ɣарадé, пастé, сватé, валé, каласé, дубé, валасы́, ɣарбузы́, ɣадé, цапé, ɣады́, плуɣ'и́, б'ераɣ'и́, б'е-раɣ'é, бак'é, луɣ'и́, с'н'аɣ'é, стаɣ'é, плуɣ'é, катух'é, катух'и́, ɣаршк'é, збанк'é.* Часцей ужываюцца формы з канчаткам **-э.** **564** *ɣарадé, ɣара-ды́, палé, мастé, валé, снапé, каласé, дубé, братé, браты́, сватé, сваты́, сыны́, сынé, валасé, ɣарбузé, цапы́, цапé, ɣады́, ɣадé, б'ераɣ'и́, б'ераɣ'é, бак'é, луɣ'и́, с'н'аɣ'и́, стаɣ'é, плуɣ'и́, плуɣ'é, катух'é, катух'и́, збанк'é.* **565** *ɣарадé, платé, кустé, б'араɣ'é, кутк'é, клупк'é, ɣарады́, дубы́, дубé, масты́, мастé, валы́, валé, каласы́, каласé, с'арпы́, ɣарбузé, цапы́, цапé, б'ераɣ'и́,*

бак'й, бак'е́, луү'й, луү'е́, с'н'аү'й, с'н'аү'е́, в'атрак'е́, платкʼе́, ц'ец'арук'е́, стаү'й, стаү'е́, плуү'й, плуү'е́, бара'ик'й, барав'ик'е́, бык'й, бык'е́, үаршк'й, үаршк'е́, бурак'й, бурак'е́, сундук'е́. **568** *снапе́, цапе́, вале́, пуде́, үрыбе́, z'аде́, үаршк'е́, стаү'е́, плуү'е́, катух'е́, каласе́, үараде́, масте́, брате́, свате́, сыне́, дамы́, валасе́, үарбузе́, үаде́, валы́, снапы́, сваты́, браты́, үады́, чыүуне́, б'ераү'е́, бак'е́, с'н'аү'е́, стаү'й, кажух'е́, збанк'е́, барав'ик'е́, бык'е́, үаршк'й, бак'й, с'н'аү'й, андарак'е́, пастух'е́, хвартух'е́, катк'е́.* **666** *снапе́, брате́, б'ераү'й.* **671** *масте́, масты́, дубы́, дубе́, сваты́, свате́, үарбузы́, үарбузе́, б'араү'й, стаү'й, барав'ик'й, бык'й, үаршк'й.* **705** *пане́, валасы́, бац'к'е́, п'аск'й, рыбак'й, халаты́, бац'к'й, сундук'й.* **706** *снапы́, часы́, снапе́, л'асы́, сыне́, каласе́, цапе́, цапы́, рады́, раде́, клупк'е́, бац'к'е́, вайк'е́, б'ераү'й, бак'й, бак'е́, стаү'й, плуү'й, збанк'й, бык'е́, үаршк'е́.* Канчатак **-э** ўжываюць прадстаўнікі старэйшага пакалення. **707** *масты́, үарады́, снапы́, валасы́, сыны́, луү'й, б'ераү'й,* але *бык'е́, барав'ик'е́, збанк'е́, бак'е́.* **710** *пане́, сыне́, кубле́, вале́, бл'ины́, валы́, свате́, үаласы́, бац'к'е́, сташк'е́, парашк'е́, м'ашк'й, званк'е́.* **726** *үороде́, мосте́, волы́, снопы́, дубы́, сваты́, үарбузы́, цыпы́, боκы́, с'н'иүы́, плуүы́, збанкы́, үрыбы́, үоршкы́, быкы́.* **738** *йарусе́, пойасе́, үрыбе́, сыне́, снопы́, воле́, браты́, үарбузе́, рептухе́, бураке́, козл'аке́, мурахы́, л'есныќе, луүе́, бокы́, бычке́, плуүе́.* **742** *браты́, снапы́, валы́, сваты́, үарады́, сыны́, луү'й, валк'е́, с'н'аү'й, б'ераү'й, бак'й, плуү'й, стаү'й.* **746** *браты́, снапы͡е, кусты́, л'асы͡е, л'исы́, павады́, үады͡е, масты͡е, үрыбы͡е, слупы́, стаү'и͡е, үурк'и͡е, вайк'й, вайк'и͡е.* **747** *сыны͡е, сады́, валасы͡е, үаршк'и͡е, бац'к'и͡е, шчупак'и͡е, ц'в'ик'и͡е.* **761** *воле́, дубе́, дубы́, браты́, снопы́, бераү'й, збанк'й, бык'й, буйк'й.* **770** *волы́ᵉ, снопы́ᵉ, дубы́ᵉ, браты́ᵉ, сваты́ᵉ, цапы́ᵉ, рады́ᵉ, үарбузы́ᵉ, бероүы́ᵉ, плуүы́ᵉ, збанкы́ᵉ, үоршкы́ᵉ.* **783** *үараде̂, масте̂ вале̂, снапе̂, дубе̂, брате̂, свате̂, сыне̂, валасе̂, үарбузе̂, цапе̂, үаде̂, үарады́, масты́, валы́, снапы́, каласы́, дубы́, браты́, сваты́, сыны́, валасы́, үарбузы́, цапы́, үады́, рукавы́, б'ераү'й, бак'й, стаү'й, плуү'й, збанк'й, барав'ик'й, бык'й, үаршк'й.* Формы на **-э** сустракаюцца толькі ў старых. **815** *масты́, үарады́, б'ераү'й, бак'й, үаршк'й,* але: *снапе́, валасе́.* **861** *снапе́, кате́, үарады́, бак'й.* **862** *үрыбе́, үрыбы́, бл'ины́, валы́, сыны́, үарбузы́, цапы́, үады́, бераү'й, барсук'е́, бак'й, луү'й, плуү'й, барав'ик'й, бык'й, стаү'й, збанк'й.* **867** *үрыбы́, бл'ины́, сыны́, үарады́, масты́, валы́, вале́, снапы́, снапе́, каласы́, каласе́, дубы́, дубе́, браты́, брате́, сашн'ик'й, бык'й, луү'й, стаү'й, плуү'й, барав'ик'й.*

Карта № 96

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З МЯККАЙ І ЗАЦВЯРДЗЕЛАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «в» і «г» пытання № 79. «Якія канчаткі маюць назоўнікі ў назоўным склоне множнага ліку:
в) з асновай на зацвярдзелы зычны: *нажы* ці *нажэ*;
г) з асновай на мяккі зычны: *кавалі* ці *кавале*..?»

На карце супрацьстаўляюцца формы назоўнага склону множнага ліку з канчаткамі **-ы(-і)** і **-э(-е)** назоўнікаў мужчынскага роду з асновай на зацвярдзелы і мяккі зычны.

Не атрымалі адлюстравання формы з канчаткам **-а,** якія адзначаны толькі ў некаторых назоўніках з асновай на **р** і з мяккай асновай і не маюць акрэсленай тэрыторыі.

Формы з канчаткам **-а** адзначаюцца ў матэрыялах наступных нас. пп.: **40** *хутырá.* **67** *дактарá.* **118** *шаф'ирá.* **368** *дахтарá.* **398** *дахтарá.* **419** *футарá.* **441** *шаф'арá, учыц'ал'á.* **450** *дахтарá, учыц'ал'á.* **454** *вучыц'ал'á.* **458** *аф'ицарá.* **662** *дохторá.* **679** *учыц'ел'á.* **684** *дохторá.* **697** *дохтурá.* **703** *дохтор'á.* **704** *з'ат'á.* **708** *учыц'ал'á.* **717** *хуторá.* **718** *дохторá, лаү'ерá.* **719** *з'ац'á.* **720** *дохторá, деверá.* **722** *тракторá.* **724** *дохторá, деверá, з'ат'á.* **730** *докторá.* **731** *дохторá.* **733** *доктор'á, тракторá, футар'á, шоферá.* **734** *с'екр'етарá.* **765** *хуторá.* **766** *дохторá.* **769** *дохторá.* **773** *дохторá.* **783** *дахтарá.* **800** *дохтурá.* **836** *мас'ц'арá.* **837** *дахтарá.* **852** *дохторá.* **889** *дахтарá.* **952** *дохтор'á.* **955** *з'ат'á.* **975** *дохтурá.*

У наступных нас. пп. знак на карце ставіцца на аснове аднаго прыкладу: 35, 122, 168, 176, 214, 351, 352, 353, 381, 382, 394, 415, 440, 443, 492, 493, 513, 544, 558, 606, 747, 767, 866.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначана суіснаванне форм з канчаткамі **-ы(-і)** і **-э(-е),** а таксама формы з фанетычнымі варыянтамі гэтых канчаткаў і заўвагі збіральнікаў: **151** *нажé, вужы́, кл'учé, дактары́, кавал'é, з'ац'и́, вуүл'и́.* **349** *нажé, вужé, кл'учé, з'ац'é, вуүл'é, нажы́, вужы́, кашы́, кл'учы́, касцы́, тапары́, дахтары́, ӡ'ев'ары́, кавал'и́, з'ац'и́, вуүл'и́, пн'и.* **350** *нажé, хлапцé, кл'учé, касцê, вужé, капцé, тапарé, дахтарé, ӡ'ев'арé, маскв'ичé, врачé, кавал'ê, з'ац'ê, вуүл'é, пн'ê, дн'е, рубл'é, кам'ан'é, каран'é.* **355** *касцê, нажé, вужê, кашé, кл'учé, дактарé, з'ац'ê, кавал'ê, вуүл'é, пн'е, дн'е.* **358** *касцé, з'ац'é, вуүл'é, кавал'é, касцы́, капцы́, тапары́, дактары́, кавал'и́, з'ац'и́, вуүл'и́, пн'и.* **365** *нажé, ужé, кл'учé, касцé, капцы́, тапары́, дахтары́, ӡ'ев'ары́, кавал'é, з'ац'é, уүл'é, пн'е.* **368** *нажé, вужé, кл'учé, касцé, капцы́, тапары́, ӡ'ев'ары́, кавал'é, з'ац'é, уүл'é, пн'е.* **370** *касцé, кавал'и́, уүл'é, з'ац'é, нажé, вужé, касцé, дактарé, кавал'é.* **372** *нажы́, вужé, кашы́, кл'учé, касцы́, дупцé, кавал'и́, з'ац'é, вуүл'и́, пн'и.* **373** *нажé, вужé, кл'учé, касцé, дахтарé, кавал'é, вуүл'é, пн'и, пн'е.* **374** *нажé, вужé, капцé, кавал'и́, пн'и.* **383** *нажы́, ужы́, капцé, дахтары́, кавал'и́, з'ац'и́, вуүл'и́, пн'и.* **388** *кл'учы́, нажы́, дактары́, кавал'é, пн'и.* **392** *касцé, дактары́, вужы́, кавал'é.* **393** *нажé, кашé, кл'учé, касцé, капцé, дахтарé, тапары́, ӡ'ев'ары́, кавал'é, з'ац'é, вуүл'и́, пн'е.* **399** *нажê, вужê, касцê, дахтарê, рубл'ê, пн'ê, з'ац'ê.* **400** *касцé, з'ац'и́, нажы́, вужы́, касцы́, кл'учы́, кавал'и́, з'ац'é, вуүл'и́, пн'и.* **402** *касцê, үаспадарê, нажê, дажӡ̌éы, дахтары́, дажӡ̌é, капцê, йечм'ан'ê, дажӡ̌ы́, канцé.* **408** *м'ачé, вужé, барé, калачé, ӡ'аркачé, тапарé, з'ац'é, кавал'é, вуүл'é, пн'и, карал'é.* **413** *касцы́, касцé, нажé, шваүрé, кавал'и́, кавал'é, вуүл'и́, пн'и.* **416** *жанцы́, дахтарé, касцé.* **417** *дахтарé, трахтарé, вужé, канцé, вуүл'и́, кавал'и́.* **420** *нажé, вужé, кашы́, кл'учы́, касцé, капцé, дактарé,*

кавал'é, з'ац'é, вуγл'é, пн'е. **421** *карандашé, нажé, кашé, дактарê, пн'и, вул'йй, вуγл'й, кавал'й.* **424** *нажы́, харчы́, з'в'арé, сухарé, нажé, харчé, кавал'é, вуγл'é.* **434** *дажžы́, з'в'арé, нажé, касцé, кавал'й.* **438** *н'амцê, дахтарê, дажžê, кл'учê, жанцê, вуγл'ê, кавал'ê, крайê.* **439** *нажé, кл'учé, кавал'é, з'ац'é,* але *кавал'й, з'ац'й.* **441** *байцé, камары́, в'атры́, нажы́, вужы́, хлапцы́, тапары́, дактары́, учыц'ал'й, аван'н'é, журайл'й, вуγлй, пн'и.* **442** *γужы́, γужé, нажé, нажы́, тапарé, тапары́, дварь́і, дварé, бары́, кавал'é, кавал'й, рубл'é, рубл'й.* **445** *сахарé, γлухарé, крумкачы́, бабры́, хутарé, трактары́, двары́, салаййé, йачм'ан'й, вуγл'й, пн'и, кавал'й, нажê, вужê, кл'учê, касцê, капцê, тапарê, ẑ'ев'ары́, кавал'ê, з'ац'ê, вуγл'ê, пн'ê.* **446** *нажы́, вужы́, кашы́, кап'ал'ушé, аγурцы́, дактары́, хрушчé, бл'индажé, каран'é, кавал'й, з'ац'é, вуγл'й.* **447** *дажžé, старажé, дактары́, касцé, вужы́, γаспадарé, кул'é, акун'й.* **450** *урачы́, жырé, пл'ацé, касцé, капцé, нажé, рубл'é, кавал'é, пн'е.* **451** *дахтары͡е, дажžé, н'амцé.* **454** *дажžы͡е, малышы͡е, калаẑ'аз'и͡е, кастыл'и͡е.* **455** *футарê, дварê, старажê, дактарê, нажê, вужê, тапарê, рубл'ê, калаẑ'аз'ê, кавал'ê, з'ац'ê, вуγл'ê, пн'ê.* **456** *нажé[ы], кл'учé[ы], дактарé[ы], кавал'é[и], пн'е[и].* **458** *нажé, кл'учé, касцé, дахтарé, дактары́, хутары́, кавал'é, пн'е.* **459** *пл'ацы́, майстры́, старажê, нажê, тапары́, дактарê, аγн'й, кавал'й, авадн'й, рубл'й, вуγл'ê, авадн'ê, з'ац'ê.* **480** *нажé, кашé, н'амцé, кавал'й, пн'е, з'ац'é.* **481** *нажé, с'абры́, дахтарé, жырé, трактарé, з'ац'é, м'аẑ'ваẑ'é.* **482** *γаспадарé, н'амцé, пл'ацé, лучé, кл'учы́, з'ац'é.* **484** *хлапцé, касцé, з'ац'й.* **485** *карчê, дактарê, γаспадарê, з'ац'ê, карас'é.* **491** *нажы́, вужы́, кашы́, касцы́, тапары́, дактары́, з'ац'é, кавал'й, вуγл'й, пн'и.* **512** *касцé, з'ац'й, кавал'й, нажы́, вужы́, капцы́, кавал'é, вуγл'й, пн'и.* **517** *касцы́, кавал'é.* **530** *канцé, дварé, нажé, дахтарé, касцé, нажы́, кашы́, двары́, авадн'é, кул'é, кавал'é, тры рубл'é.* **536** *кухарé, канцы́, кл'учé, кл'учы́, латышé, байй, кавал'й, рубл'é.* **553** *нажé, кашé, хлапцê, дактарé, дактары́, нажы́.* **554** *нажé, кл'учé, дахтарé, тапарé, кавал'й, пн'й.* **557** *нажы́, вужы́, кл'учы́, дахтарé, хлапцé, кавал'й, з'ац'й, пн'и.* **561** *нажы́, нажé, вужé, вужы́, кл'учé, кашы́, касцы́, касцé, хлапцé, канцé, тапары́, дахтарé, кавал'й, кавал'é, вуγл'й, пн'е, пн'и.* **564** *нажé, дахтарé, кавал'é, нажы́, вужы́, вужé, кл'учы́, кл'учé, касцы́, касцê, хлапцы́, хлапцé, капцы́, капцé, тапары́, тапарé, дахтарé, дахтары́, кавал'й, з'ац'й, з'ац'é, пн'и, пн'е.* **565** *нажé, нажы́, вужы́, вужé, кл'учы́, кл'учê, касцы́, касцé, тапары́, тапарé, дахтарé, дахтары́, ẑ'ев'ары́, ẑ'ев'арé, бл'индажé, кул'ашé, карчé, куз'н'ацы́, з'ац'й, вуγл'й, вуγл'é, пн'и.* **568** *кл'учé, дахтарé, тапарé, нажé, пн'е, з'ац'é, кавал'é, вужé, кашé, кл'учé, кл'учы, нажы́, вужы́, касцé, касцы́, шахв'арé, тапары́, тапарé, пн'и, вуγл'é.* Больш пашыраны канчатак **-э(-е),** хоць малодшае пакаленне ўжывае і формы з канчаткам **-ы.** **656** *нужы́, тупуры́, духтуры́, кувал'é, з'ат'й, пн'и.* **671** *нажы́* і *нажé, вужы́* і *вужé, кавал'é, з'ац'й.* **675** *карчê, кл'учê, кашê, дахтарê, касцê, жанцê, малайцê, вужê, скапцê, дупцê, старажê, γарабйê, тапарê, кам'ен'ê, врачê, з'в'арê, зубрê, дажžé, з'ац'ê, кавал'ê, пн'ê.* **676** *ножê, вужê, кошê, кл'учê, косцê, ножé, вужé, кошé, кл'учé, косцé, скопцé, топорé, дохторé, деверê, корчê, ковал'é,*

з’ац’é, пн’е, ковал’ê. **677** *ножые, вужые, кошые, кл’учые, косцые, дохторые, ɣ’еверые, ковал’é, з’ац’é, пн’е.* **678** *нажы́, вужы́, кл’учы́, капцы́, дахтарé, дахтары́, кавал’и́, кавал’é, з’ац’é, пн’е.* **680** *ножые, ужые, кошые, кл’учые, косцые, копцые, дохтарые, ɣ’еверые, ковал’ие, з’ац’ие, пн’ие.* **681** *ножé, косцé, дохторé, ковал’и́, з’ац’é.* **682** *кошы́, косцы́, дохторы́, ковал’ие, пн’ие.* **684** *ножые, ужые, кошые, кл’учые, копцые, топорые, ковал’ие, з’ац’ие, пн’ие.* **685** *ножы́, ужые, кл’учé, дохтор’ие, ковал’ие, з’ац’ие, пн’и.* **687** *ножые, вужые, кошые, кл’учые, косцые, копцые, топорые, дохторые, ковал’ие, з’ат’ие, пн’ие.* **705** *удаўцы́, дварé, пчал’арé, шнуры́, кам’ан’и́.* **706** *харчé, трактары́, хутарé, нажé, дактарé, кавал’é, з’ац’é, пн’и.* **707** *вужé, нажé, дактарé, касцы́, кавал’и́, пн’и, вуɣл’é.* **708** *дубцы́, рубл’é, карɣ’ал’é, патрул’é.* **710** *футары́, хаз’айé.* **711** *жанцé^{ы}, нажé, бл’инцé, нажé^{ы}, кашы́, вужы́, дахтарê, кавал’ê, з’ац’é, пн’е, вуɣл’é.* **712** *дажжé^{ы}, жанцé^{ы}, мл’инцé, авадн’é, рубл’é.* **713** *нажê, кашê, касцê, тапарê, дахтарê, кавал’é, з’ац’é, пн’и^{е}.* **714** *нажы́, касцы́, тапары́, кавал’é, з’ац’é, пн’и.* **717** *дожɣ’é, отцé, вужé, л’ешчы́, бл’индажы́, окун’и́, карас’é, пн’е, уɣл’é.* **718** *лохачé, ковал’и́, з’ац’é, уɣл’и́.* **728** *кл’учы́, дохторы́, хуторé, ножé, трудодн’и́, вуɣл’и́, з’ат’и́, ковал’и́, рубл’и́.* **732** *ножы́, кл’учы́, хлопцé, дохторы́, ковол’и́.* **738** *ножы́, кл’учы́, дохторé, трахтарé, хлопцé, ковал’и́, з’ат’и́.* **741** *ножé, вужé, кл’учé, косцé, дохторé, копцé, купцé, шывцы́, жынцы́, ковал’é, з’ат’и́, з’ат’é.* **746** *зайцые, камары́, футарые, ɣ’икарые, касцые.* **750** *нажы́, ɣужы́, старажы́, дахтары́, хутарé, карчé, камарé, бунк’арé, харчé, з’ац’и́, кавал’и́, вухнал’и́, авадн’и́, чм’ал’и́, трудодн’é.* **751** *хутарé, тапарé, дактарé, мул’арé, дажжé, касцé, ɣрапцé, ɣужé, кл’учé, вуɣл’и́, пн’и, з’ац’и́.* **752** *нажé, касцы́, кашé, кл’учé, тапарé, вужé, нажы́, кл’учы́, тапары́, камарé, пн’е, з’ац’é, вуɣл’é.* **754** *ɣрабцы́, жанцы́, б’ичы́, ножы́, докторы́, стол’ары́, рубцы́, сторожы́, дохторé, патрул’и́, кон’é, ковал’é, з’ац’é.* **761** *вужé, ɣурцé, кошé, ножé, ковал’и́, пн’е, ковал’é.* **770** *ножы́^{е}, вужы́^{е}, кошы́^{е}, кл’учы́^{е}, косцы́, ковал’и́^{е}, з’ат’и́^{е}, з’ат’и́, ножы́, вужы́, кл’учы́, ковал’и́.* **773** *ножы́, кл’учы́, докторы́, косцé, ковол’и́, пн’и, ножé, ковол’é, пн’е, докторé, кл’учé, кошы́, з’ат’и́, вуɣал’и́, кувал’и́.* **774** *аɣурцы́, дахтары́, з’ац’ê, ɣайê, вуɣал’и́, пн’и.* **781** *ɣладышы́, нажê, вужê, кашê, тапары́, касцê, капцê, дактары́, ɣ’ев’ары́, кашал’ê, кавал’ê, з’ац’ê, вуɣл’и́, пн’и.* **783** *нажê, вужê, кашê, кл’учê, касцê, нажы́, вужы́, кл’учы́, кашы́, касцы́, кавал’ê, з’ец’ê, пн’ê, кавал’и́, з’ец’и́, пн’и.* Форма на **-э** сустракаецца толькі ў старых. **784** *нажé, кл’учé, кл’учы́, касцê, кавал’и́, ɣужé, нажы́, вужы́, касцы́, дактары́, кашал’и́, вуɣл’и́, пн’и.* **785** *дажжы́, в’атры́, нажы́, бары́, дахтары́, тапары́, вужé, касцé, кл’учé, кашé, аɣн’и́.* **788** *касцы́, кавал’é.* **791** *трактарые, касцые, дахтарые, нажые, хутарые, пн’ие, кавал’ие, вуɣл’ие.* **793** *касцы́, кавал’é.* **798** *ножê, вужê, кошê, кл’учê, косцê, топоры́, ɣ’ев’ерê, докторê, кошел’ê, з’ац’ê, пн’е.* **799** *корчы́, топоры́, кузн’ецы́, докторы́, л’ашчé, л’ин’é, пн’и.* **800** *ножê, вужê, кл’учê, косцы́, топорê, ɣ’ев’ерê, ковал’ê, з’ац’ê, пн’ê.* **803** *ножé, вужé,*

коше́, кл’учы́, топоры́, ź’ев’еры́, ковал’и́, з’ац’и́, пн’и. **804** ноже̂, вуже̂, кл’уче̂, косце̂, докторе̂, пожаре̂, кошел’е̂, ковал’е̂, з’ац’е̂, пн’е̂. **805** ноже̂, вуже̂, кл’уче̂, косце̂, топоры́, ź’ив’ере̂, кошел’е̂, ковал’е̂, з’ец’е̂, пн’е̂. **806** ножы́, кашы́, хлапцы́, топоры́, ź’ев’ары͡е, дажźе́, дубцы́, кавал’и́, з’ац’е́, йаз’е́. **811** ноже́^{ы}, вуже́^{ы}, каше́^{ы}, кл’уче́^{ы}, докторе́^{ы}, ковал’е́^{и}, з’ац’и͡е, пн’е^{и}. **816** царе́, дваре́, дубце́, дубцы́, сторожы́, рубл’е́. **823** касцы́, пажаре́, зайцы́, стараже́, старажы́, краўце́, краўцы́, кл’уче́, хутары́, н’емце́, карчы́, з’ац’и́, пн’е, кавал’и́, кавал’е́, γул’тайе́. **824** дактаре́, курце́, буγре́, рубце́, в’ец’аре́, каше́, наже́, акун’е́, бабул’е́, бабул’и́, пн’е, кавал’е́. **829** наже́, вуже́, кл’уче́, каше́, харче́, касце́, хлапце́, тапаре́, дактаре́, рубл’и́, кавал’и́, буγайи́, пн’и, з’ац’и́, аγн’и́. Малодшае пакаленне ўжывае формы з канчаткам **-ы(-і)**. **831** кашы́^{е}, вужы́^{е}, с’в’акры́^{е}, капцы́^{е}, трактары́^{е}; **ы** чуецца з прыгукам **э**; камл’и́, авадн’и́, кавал’и́, пн’и. **832** ź’ев’ары́^{е}, трактары́, нажы́, камары́^{е}, тапары́^{е}, зайцы́^{е}, вул’йе̂, кавал’и́. **836** хутары́, вужы́, ножы́, топоры́, лос’и́, ковал’и́, з’ац’е́, пн’и. **840** нажы́, вужы́, каше́, кл’уче́, кашы́, капце́, тапаре́, з’ац’и́, пн’е. **846** ножы́, вужы́, кошы́, кл’учы́, косцы́, топоры́, комаре́, рубл’и́, ковал’и́, пн’и. **848** копце́, коще́, ноже́, вуже́, стороже́, дохторе́, косце́, пн’е, з’ац’е́, ковал’и́. **850** дохторе̂, косце̂, косаре̂, женце̂, коше̂, ковал’е̂, пн’е̂, з’ац’е́, окун’е̂. **851** роγаче́, комаре́, корче́, ножы́, кошы́, кл’учы́, косце́, топоры́, дохтуры́, ź’ев’еры́, ź’ев’ере́, ковал’и́, уγл’и́, пн’и, з’ац’и́. **855** дахтары́, з’ац’е́. **861** карче́, дактары́, хлапце́. **862** маладце́, ураче́, дактары́, кашы́, касцы́, вужы́, нажы́, кавал’и́, пн’и́, з’ац’и́. **864** вуже́, наже́, тапаре̂, кавал’и́, з’ац’и́. **867** двары́, каржы́, наже́, вужы́, вуже́, кашы́, каше́, кл’учы́, кл’уче́, касцы́, касце́, хлапце́, канцы́, канце́, тапары́, тапаре́, дахтары́, кавал’и́, з’ац’и́, з’ац’йе́, вуγал’и́, пн’и. **871** наже̂, вуже̂, каше̂, кл’уче̂, касце̂, капце̂, тапаре̂, дахтаре̂, ź’ев’аре̂, кавал’е̂, з’ац’е̂, вуγл’е̂, пн’е̂. **966** ножы́, кл’учы́, косцы́, косце́, ноже́, кл’уче́, скопце́, ковал’и́, з’ец’и́. **967** ножы́, трахторы́, ковол’и́, кл’учы́, дворе́, кл’уче́, ковал’е́. **970** ноже́, вуже́, коше́, кл’уче́, косце́, хлопце́, копце́, топоре́, докторе́, ź’ев’аре́, ковал’и́, вуγл’и́, пн’и. **971** ноже́, вуже́, скопцы́, топоры́, ковал’и́, з’ац’и́, пн’и. **972** ноже̂, вуже̂, коше̂, кл’уче̂, косце̂, топоре̂, скопце̂, ź’ев’ере̂, ковал’е̂, з’ец’е̂. **973** ножы́, кл’уче́, косце́, ź’ив’ере́, ковал’и́, з’ац’е́, пн’е. **975** ноже̂, вуже̂, коше̂, кл’уче̂, косце̂, концы́, ź’ев’ере̂, ковал’е̂, з’ат’е̂, пн’е̂. **976** костре́, ноже̂, вуже̂, кл’уче̂, косцы́, копцы́, топуры́, ковал’и́, пн’е̂. **977** ноже̂, вуже̂, коше̂, косары́, косцы́, топоры́, дохтуре̂, д’ев’еры́, ковал’и́, з’ат’и́, пн’е̂, γр’еб’ен’е̂. **978** сторож’и́, нож’е́, вуж’е́, кл’уч’е́, косор’е́, ковол’е́, пн’е. **981** вуже́, але і вужы́, ноже́ і ножы́, каше́, кл’уче́, дохторе́, копце́, ź’ев’аре́, з’ац’е́, пн’е. **986** вуже́, ноже́, коше́, косце́, копце́, топоре́, ź’ев’ере́, ковал’и́, з’ац’е́, з’ац’и́; радзей—пн’е, окун’е́. **989** нож’е̂, вуж’е̂, кош’е̂, кл’уч’е̂, косар’е̂, копцы́, топор’и́, доктур’е̂, топор’е̂, ковал’е̂, з’ец’е̂, пн’е̂. **990** ноже̂, вуже̂, коше̂, кл’уче̂, косар’е̂, дохтор’е̂, девере̂, ковал’е̂, з’ат’е̂, пн’е̂. **992** ножы́, вужы́, кашы́, кл’учы́, косце́, топоры́, дохтуры́, ź’ев’еры́, ковал’и́, з’ац’и́, вуγл’и́, пн’и. **994** ноже̂, вуже̂, коше̂, кл’уче̂, косар’е̂, конце̂, топор’е̂, дохтур’е̂, ковал’е̂, з’ат’е̂, вуγл’е̂, пн’е̂, γоробйе̂.

Карта № 97

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ НІЯКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 79:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў назоўным склоне множнага ліку:

д) назоўнікі ніякага роду: *сёлы* ці *сёла*; *вокны* ці *вокна*..?»

Акрамя гэтай карты, на матэрыяле гэтага ж пытання складзена карта № 98 «Форма назоўнага склону множнага ліку назоўніка *балота*».

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца формы з націскным канчаткам. Гэты матэрыял падаецца ніжэй. У каментарыях прыводзяцца і заўвагі збіральнікаў аб ужывальнасці картаграфуемай формы: **40** *ɣ'алы́, оз'еры́.* **237** *славы́.* **294** *м'истá.* **297** *слывá.* **354** *ɣумнé.* **366** *с'алы́.* **426** *с'олы́, с'óла, ɣýмна, ɣýмны* — ужываюцца паралельна. **436** *урем'анá.* **443** *славá, ɣ'алá.* **444** *с'адлы́.* **445** *пал'и́.* **455** *правá, м'астá, вайскá.* **457** *пал'и́.* **628** *вóкне, в'óдре, ɣн'óзде, ц'ипл'áте, пырыс'áте, кыц'ин'áте* — часцей; але і *вóкны, в'óдры, ц'ипл'áты, пырыс'áты, кыц'ин'áты.* Пры картаграфаванні не ўлічваюцца формы на **-е,** якія, відаць, прадстаўляюць сабою фанетычны варыянт. Параўн. у гэтым жа нас. п. *рукáм'е, сух'и́м'е, п'ишчáл'е, чытáл'е.* **785** *пал'á.* **816** *вайскá.* **885** *славá.* **980** *с'óлы, вóкны, ɣýмны, с'óла, вóкна, в'óдра, кал'óса, ɣýмна, ц'ал'áта, парас'áта, ц'ив'ен'áта, пал'á;* радзей сустракаюцца формы на **-ы.** **1018** *с'óлы, ɣýмны, кац'ан'áты, вóкна, в'óдра, кал'óса, ɣус'ен'áта, куран'áта, парас'áта.* У значнай частцы моладзі сустракаецца канчатак **-ы.**

Карта № 98

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА балота

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 79:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў назоўным склоне множнага ліку:

д) назоўнікі ніякага роду: *балóты* ці *балатá*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена карта № 97 «Ненаціскны канчатак назоўнага склону множнага ліку назоўнікаў ніякага роду».

У нас. п. 198 адсылачным знакам картаграфуецца *балаты́,* у нас. п. 738 адсылачным знакам картаграфуецца *балатé.*

Карта № 99

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ З АСНОВАЙ НА [к]

Карта складзена на матэрыяле пункта «е» пытання № 79:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў назоўным склоне множнага ліку:

е) назоўнікі жаночага роду: *дзеўкі*, *дзяўкі* ці *дзяўке*; *жонкі*, *жанкі* ці *жанке*..?»

У матэрыялах часцей за ўсё прыводзяцца формы назоўнага склону множнага ліку ад назоўнікаў *дзейка, жонка, хустка* і рэдка — ад іншых назоўнікаў жаночага роду з асновай на [к].

Адводзіцца ад картаграфавання назоўнік *жонка*, паколькі форма *жóнкі* з'яўляецца формай назоўнага склону множнага ліку ад назоўніка *жонка*, а *жанкі, жанкé* — форма назоўнага склону множнага ліку ад назоўніка *жанчына*. Таму пры складанні карты выкарыстоўваюцца формы ад назоўнікаў *дзейка, хустка*, і толькі ў тых нас. пп., дзе няма картаграфуемых слоў, знак ставіцца на аснове іншых назоўнікаў жаночага роду з асновай на [к].

У адрозненне ад картаграфуемых форм на **-е**, якія з'яўляюцца вынікам марфалагічных працэсаў, на карце не атрымалі адлюстравання формы на **-ыᵉ, -е** (*хусткыᵉ, жонкé* і інш.), якія з'яўляюцца вынікам фанетычнага працэсу, а іменна вынікам замены **ы** на **э** (параўн. у іншых формах: *петáты, вéб'ита, старéх*). Формы тыпу *хусткыᵉ, хусткé* адзначаны ў некаторых нас. пп. паўднёвых раёнаў Брэсцкай вобласці. Такія формы картаграфуюцца як *хустк'ú, z'айк'ú.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім адзначаны фанетычны варыянт канчаткаў **-і** і **-е** назоўнага склону множнага ліку, і адказы, у якіх няма картаграфуемых слоў, а ёсць іншыя назоўнікі жаночага роду з асновай на [к]: **26** *сóтк'и, пáлк'и, сарвéтк'и.* **27** *трáпк'и, бáпк'и.* **28** *баz'áйк'и, в'арóйк'и.* **35** *кóфтачк'и, дýшк'и, л'ис'úцк'и.* **40** *ц'úпычк'и, мурáшк'и, z'ýрк'и.* **63** *дасóчк'и, кашóлк'и, мурáшк'и.* **66** *рубáшк'и, сп'úчк'и, кýчк'и, рамáшк'и, л'ас'úцк'и, сурайéшк'и.* **71** *нóшк'и, карахвáшк'и* (від павозкі), *ав'éчк'и, йóлк'и, кл'óцк'и, бáпк'и, кап'áшк'и.* **80** *иγóлк'и.* **81** *сóтк'и, сарóк'и.* **83** *бáбачк'и, дайáрк'и, к'úшк'и, бýлк'и, сýмк'и, кл'óцк'и.* **91** *сушылк'и, частýшк'и.* **94** *бáпк'и, вýтк'и, талóк'и, йáγатк'и.* **96** *нак'úтк'и, р'áмк'и, скам'éйк'и, с'ц'éшк'и.* **98** *z'еравýшк'и, йáмк'и, тужýрк'и, бáпк'и, кýчк'и, п'ершчáтк'и, салхв'éтк'и, дóск'и.* **126** *йýпк'и, лáйк'и.* **202** *плóтк'и, ап'éн'к'и, п'ишчáлк'и, патсаснóйк'и, п'ирап'óлк'и, кн'úγайк'и, валас'áнк'и, лáстайк'и, чáйк'и.* **228** *м'éтрък'и, z'éвъчк'и.* **234** *ав'éчк'и.* **271** *бóчк'и, лóдк'и, z'éшк'и.* **278** *z'éшк'и.* **292** *кыз'áйк'и, γарбýшк'и, сáжылк'и.* **293** *дýшк'и, z'éшк'и.* **294** *пастрóйк'и, шчýк'и, плóтк'и, сц'éнк'и, п'éчк'и, п'ачýрк'и.* **297** *в'ичарынк'и.* **305** *дóчк'и, бýлк'и, хыбáрк'и, калыск'и.* **309** *сурав'éжк'и.* **311** *хъз'áйк'и, чáрк'и, дóчк'и, анýчачк'и, лáйк'и.* **329** *дóшк'и, кап'éйк'и.* **342** *z'айчáтк'и.* **380** *z'айк'ие.* **407** *с'ц'éнк'и, дóчк'и, бóчк'и, сóтк'и.* **409** *дайáрк'и, γóлк'и.* **416** *дóчк'и.* **430** *в'óск'и, кáчк'и, в'арóйк'и.* **434** *запáлк'и.* **441** *ц'атк'é, з'амл'áнк'и, бéл'к'и, γаz'ýк'и.* **445** *хустк'ê.* **447** *рéчк'и, кýчк'и, кáчк'и.* **453** *дóчк'и, скрынк'и, z'айчáтк'и, лáйк'и, мурáшк'и, патпав'éтк'и, трускáлк'и, кóстк'и.* **459** *лóшк'и, ав'éчк'и, круц'óлк'и, калóдачк'и, жéртк'и, z'éшк'и, шýрк'и, в'ачóрк'и.* **461** *плас'ц'úнк'и, карóпк'и.* **462** *кадýшк'и.* **569** *рýчк'и, сарóчк'и.* **628** *z'éйк'е, хýстк'е.* **675** *z'ейк'ê.* **698** *дыйкыᵉ, хусткыᵉ.* **701** *дывкé, хусткé.* **728** *д'ийкé, шп'ил'кé, γонýчке, жн'ивáрке, бáнке, воздáчке, γовáчке, в'ир'ивкé, хусткé.* **732** *дейкé, м'искé.* **736** *девкé.* **741** *дывкé.* **770** *дыйкыᵉ, хусткыᵉ.* **881** *z'éйк'и,* рэдка — *z'айк'ú, хустк'ú.* **955** *девкé, хусткé.* **958** *хусткé.*

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове форм назоўнага склону множнага ліку назоўніка *дзейка:* 2, 3, 6, 14, 20, 24, 29, 31, 32, 39, 46, 51, 52, 53, 54, 55, 62, 64, 67, 75, 76, 82, 89, 90, 93, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 122, 125, 128, 133, 135, 140, 147, 148, 150, 153, 157, 158, 159, 161, 167, 168, 169, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 186, 192, 194, 195, 197, 200, 205, 206, 208, 209, 211, 212, 216, 221, 233, 237, 240, 241, 244, 250, 253, 255, 256, 258, 263, 264, 265, 269, 270, 273, 277, 290, 295, 296, 308, 310, 312, 315, 316, 318, 319, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 328, 330, 332, 335, 339, 340, 343, 344, 349, 353, 354, 358, 367, 369, 372, 373, 374, 377, 383, 384, 386, 387, 388, 389, 394, 395, 398, 399, 400, 403, 405, 406, 418, 422, 424, 426, 435, 436, 440, 442, 443, 456, 460, 463, 464, 465, 466, 467, 473, 474, 477, 478, 479, 481, 483, 485, 488, 489, 493, 497, 499, 500, 502, 503, 504, 507, 508, 509, 510, 511, 515, 516, 517, 518, 519, 521, 522, 523, 525, 533, 534, 535, 537, 539, 541, 542, 544, 545, 547, 551, 552, 554, 555, 564, 566, 568, 570, 571, 573, 575, 576, 577, 578, 584, 586, 587, 588, 591, 592, 594, 595, 597, 598, 606, 607, 609, 613, 614, 618, 619, 620, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 629, 641, 642, 644, 659, 661, 669, 670, 673, 674, 678, 684, 696, 711, 715, 729, 730, 732, 739, 741, 747, 753, 756, 760, 761, 762, 764, 765, 767, 777, 778, 779, 782, 785, 786, 788, 789, 794, 799, 801, 809, 813, 814, 815, 833, 835, 837, 839, 840, 843, 844, 846, 848, 849, 850, 852, 855, 856, 862, 863, 864, 865, 866, 868, 869, 873, 884, 897, 900, 901, 902, 903, 906, 911, 912, 914, 916, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 931, 934, 935, 936, 938, 939, 940, 943, 946, 967, 968, 978, 981, 985, 986, 989, 996, 1003, 1007, 1009, 1017, 1025.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове форм назоўнага склону множнага ліку назоўніка *хустка:* 5, 8, 11, 33, 36, 59, 65, 68, 85, 102, 106, 121, 124, 136, 160, 162, 171, 188, 196, 230, 254, 277, 301, 356, 371, 378, 382, 402, 410, 413, 425, 427, 433, 439, 449, 458, 526, 536, 548, 655, 668, 672, 690, 694, 695, 697, 703, 704, 706, 723, 725, 742, 750, 751, 755, 774, 796, 800, 826, 831, 832, 918, 930, 948, 949, 950, 979, 1027.

Карта № 100

ФОРМА РОДНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА дзень

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 80:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў родным склоне множнага ліку:

а) ... назоўнікі мужчынскага роду з асновай на мяккі зычны: *дзён, дн***ей** ці *дн***ёў**..?»

У сувязі з тым, што формы роднага склону назоўніка *дзень* [1] значна адрозніваюцца ад іншых назоўнікаў з мяккай асновай, для гэтага слова зроблена асобная карта.

Як *дн'оў* картаграфуюцца *дн'ив, дн'иў* у наступных нас. пп.: 653, 655, 657, 658, 660, 664, 692, 698, 703, 704, 724, 726, 727, 728, 730, 733, 737, 738, 741, 762, 763, 769, 771, 945, 947, 949, 951, 952, 954, 955, 959, 961, 963, 965.

---

[1] *дзень* адносіцца да былых асноў на **і**.

Як *дк'оў* картаграфуюцца *дн'ув, дн'уоў* у наступных нас. пп.: 662, 682, 683, 684, 686, 688, 773, 808, 950, 967, 971.

У нас. п. 722 як *дн'оў* картаграфуецца *дн'еў*. У нас. п. 654 *ден'* картаграфуецца як *ɀ'он*. У нас. п. 694 як *дн'ей* картаграфуецца *дный*.

Карта № 101

ФОРМА РОДНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ З ЦВЁРДАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 80:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў родным склоне множнага ліку:

б) назоўнікі жаночага роду на **-а(-я)** з асновай на цвёрды зычны: *сосен* ці *соснаў; ліп* ці *ліпаў; бяроз* ці *бярозаў*..?»

Пры картаграфаванні не ўлічваецца назоўнік *сасна* ў сувязі з тым, што канчаткі роднага склону множнага ліку гэтага назоўніка часта выдзяляюцца з агульнай сістэмы канчаткаў іншых назоўнікаў жаночага роду з асновай на цвёрды зычны.

На карце не знайшлі адлюстравання фанетычныя варыянты канчатка **-аў** (а іменна **-ув, -уў, -ов**), а таксама фанетычныя варыянты асновы *йа́γуд, йа́γ'ид* і інш. Ва ўсіх гэтых выпадках ставіцца знак адпаведна канчатку **-аў** або форме з чыстай асновай.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначаны адзінкавыя формы, ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці той ці іншай формы: **26** *ɀ'иўча́т, каро́ў* — часцей; *йа́γыдаў*. **386** *йа́γадаў*, можа ўжывацца і *йа́γат*. **493** *йа́γат, йа́γадаў*. Пераважаюць формы з чыстай асновай. **532** *б'аро́с, йа́γат, йа́γадаў* — радзей; *γало́ў, с'ц'ен, пало́с, з'им*. **678** *бабо́ў*. **679** *йаγадо́ў*. **728** *лава́й, сторона́й, корова́й*. **733** *полосе́й, γолове́й, стине́й, бере́зей, шко́лей, коро́вей, косе́й, козе́й, бабо́в, баб*. **785** *л'ип, каро́ў;* часцей — *л'ипаў, ха́таў, шко́лаў*. **791** *с'ц'ê н, кôс, л'ип, йа́γат, б'ерôс, з'им*. Формы на **-аў** сустракаюцца вельмі рэдка.

Карта № 102

ФОРМА РОДНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКА поле

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 80:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў родным склоне множнага ліку:

в) ...назоўнікі ніякага роду з мяккай асновай: *пал***ёў** ці *пал***ей**..?»

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца фанетычныя разнавіднасці канчаткаў **-ёў** і **-яў**.

Як *пал'о́ў* картаграфуецца *пол'и́в* у наступных нас. пп.: 653, 656, 657, 659, 660, 661, 664, 665, 691, 696, 699, 700, 702, 703, 704, 724, 727, 728, 731, 735, 737, 739, 741, 772, 947, 948, 949, 953, 954, 955, 959, 962; *пол'и́ў* — у 655, 693, 698, 965; *пол'у́в* — 662, 956; *пол'у́ў* — 807, 812; *пол'е́ў* — 790, 799; *пол'о́в* — у 694, 740, 809, 970.

Як *по́л'аў* картаграфуецца *по́л'ив* у нас. пп. 658, 951; *по́л'ув* — у 950; *по́л'уў* — у 964.

Як *пал'е́й* картаграфуецца *польи́й* у нас. п. 958.

Карта № 103

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ДАВАЛЬНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З ЦВЁРДАЙ І ЗАЦВЯРДЗЕЛАЙ АСНОВАЙ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 81:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў давальным склоне множнага ліку: *двар***ам** ці *двар***ом; *дам***ам** ці *дам***ом**..?»

Тэмай гэтай карты з'яўляецца канчатак давальнага склону множнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з асновай на цвёрды і зацвярдзелы зычны.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці картаграфуемай формы. Адсылачным знакам картаграфуюцца формы на **-эм(-ем)**, а матэрыял даецца ніжэй: **73** *к дварáм, к дубáм, пъстухáм, пъстухóм, катáм, братóм.* Асноўнай формай з'яўляецца форма на **-ам. 170** *дамáм, дубáм, братáм, катáм, пастухáм* і *братóм, катóм, пастухóм;* формы на **-ом** з'яўляюцца пануючымі. **204** *б'ираүáм, ź'икáм, братáм, сынáм, пастухáм,* рэдка — *братóм, дамóм.* **219** *дварáм, дамáм, дубáм, братóм, байцам.* Старэйшае пакаленне ўжывае форму на **-ом:** *катóм, братóм.* **276** *кътáм, бръткáм, мъстáм, стъўбáм, съпъүáм, бац'кáм, п'ин'žакáм, плуүáм,* але рэдка гавораць і *братóм, мастóм, катóм, бац'кóм.* **466** *дварáм, кустáм, садáм, валáм, снапáм, дварóм.* Форма на **-ом** ужываецца рэдка. **490** *дварáм, дварôм, дамáм, дамôм, пастухáм, пастухôм, братáм, братôм.* Пераважае форма на **-ôм. 493** *дварáм, дварôм, дубáм, дварóм, дубôм.* Форма на **-ам** сустракаецца рэдка. **499** *дварáм, дактарóм, к дубáм, пастухáм, г братóм, к сынóм, к пастухóм.* У старэйшага пакалення пераважае форма на **-ом:** *к дактарóм, дварóм, дамóм.* **500** *дварáм, дубáм, пастухáм, братáм, сталáм, старажáм, стал'арáм, баранôм, братôм.* Пераважае канчатак **-ам. 711** *дварóм, братóм, байцóм, пастухóм, катóм.* Форма на **-ам** сустракаецца радзей: *братáм, катáм.* **773** *касцéм.* **775** *дварáм, дварóм, братáм, братóм, пастухáм, пастухóм.* Форма на **-ом** сустракаецца ў прадстаўнікоў старэйшага пакалення. **776** *к дварóм, братáм, катóм, пастухóм, трусóм, к братóм, к старажóм, к сватóм, дварáм, пастухáм, сватáм.* Канчатак **-ам** сустракаецца ў мове моладзі. **777** *дварáм, дамáм, бац'кáм, панóм.* Форма на **-ом** сустракаецца ў прадстаўнікоў старэйшага пакалення і песнях. **783** *бац'кóм, г братóм, г дубóм.* Формы на **-ом** сустракаюцца ў мове старых; моладзь гаворыць: *бац'кáм, г дубáм* і інш. **829** *сталáм, касцáм, бац'кáм* — рэдка; наогул ужываюцца формы *сталôм, касцôм, бац'кôм, ź'аź'кôм, валôм, сватôм, братôм.* **877** *дварáм, дубáм, дамáм, байцáм, пастухôм, катôм.* Пераважае канчатак **-ом. 882** *дварáм, дамáм, дубáм, братáм, байцáм, пастухáм, катáм.* Пераважае канчатак **-ам,** але часам у прадстаўнікоў старэйшага пакалення сустракаецца *байцôм, дварôм.* **885** *дварáм, дамáм, дубáм, братóм, байцáм, пастухáм, катóм.* У мове старэйшага пакалення пераважае форма на **-ом,** у моладзі — на **-ам. 891** *дварáм,*

дамáм, дубáм, братáм, байцáм, пастухáм, катáм; радзей — *дубóм, дамóм, садóм.* **958** *хлопцéм.* **967** *дворáм, братáм, постухóм, котáм.* Канчатак **-ом** сустракаецца ў мове старых людзей, моладзь ужывае форму на **-ам.** **1010** *дварáм, дамáм, дубáм, братáм, байцáм, пастухáм, к сынôм, папôм, братôм.* Канчатак **-ом** сустракаецца ў прадстаўнікоў старэйшага пакалення і зрэдку — у моладзі.

Карта № 104

ДВУХСКЛАДОВЫ І АДНАСКЛАДОВЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 82:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў давальным склоне множнага ліку: *дам***амі**, *за дам***амы**, *за дам***ам** ці *дам***ама**..?»

Тэмай карты з'яўляюцца формы творнага склону назоўнікаў мужчынскага, жаночага і ніякага роду з асновай на цвёрды, зацвярдзелы і мяккі зычны.

Не прымаюцца пад увагу формы творнага склону ад назоўнікаў тыпу *людзі, грудзі,* а таксама формы з ненаціскным канчаткам **-амі, -ымі, -імі** ад назоўнікаў жаночага роду на [к] *(вуткамі, вуткымі, вуткімі; ніткамі, ніткымі, ніткімі).* Формы на **-мі** ад назоўнікаў *коні* і *слёзы* таксама не ўлічваюцца пры картаграфаванні.

Картаграфуюцца формы з галосным [а] ў пачатку канчатка: **-амі, -амы, -ам.**

Формы з канчаткам **-амы** (фанетычны варыянт канчатка **-амі**), якія адзначаюцца ў матэрыялах Брэсцкай вобласці, картаграфуюцца такім жа знакам, як і формы з канчаткам **-амі.**

Форма *коньмі* адзначана ў наступных нас. пп.: 28, 41, 46, 53, 65, 68, 69, 71, 77, 84, 86, 135, 139, 144, 148, 150, 162, 182, 187, 188, 195, 196, 209, 210, 213, 216, 220—228, 230, 231, 237, 241, 242, 244—247, 250, 255, 261, 267, 273, 275, 284—286, 288, 290—292, 300, 314, 318, 322, 326—328, 343, 347, 351, 352, 354, 355, 357, 358, 362, 363, 365, 366, 368, 370, 373, 375, 376, 378—380, 383, 384, 386, 392, 393, 400—402, 411, 413, 424, 428, 435, 436, 446, 450, 452, 458, 459, 461, 468, 474—478, 482, 485, 487, 490—501, 506, 507, 510, 512, 513, 515, 517, 521, 522, 532, 540, 561, 565, 630, 642, 652, 653, 655, 656, 658—660, 662, 664, 665, 670, 675—681, 683, 685, 687—689, 693, 694, 697—702, 704, 706, 710, 713, 714, 715, 717, 719, 720, 730, 731, 734, 735, 737, 740, 748—750, 756, 760—763, 765—767, 769, 770, 772, 775, 776, 778—781, 784, 787, 792—795, 798, 803—805, 808, 811, 818—821, 823, 825, 826, 828, 834, 840, 842, 843, 846—848, 851—853, 858, 862, 863, 867, 868, 871, 872, 877, 879—882, 885—891, 893, 895, 898, 902, 907, 915, 919, 920, 934, 939, 943, 947—949, 952, 954, 957, 959—961, 963, 964, 967, 972—975, 977, 978, 981, 982, 985, 986, 990, 991, 992, 994, 995, 996, 997, 999, 1000, 1001, 1002, 1004, 1008, 1010, 1011, 1012, 1017, 1019, 1021, 1023—1027.

Форма *слязьмі* адзначана ў наступных нас. пп.: 4, 19, 39, 43, 46, 64, 77, 81, 84, 101, 108, 115, 162, 178, 181, 182, 188, 196, 198, 207, 210, 213, 214, 219, 223, 224, 225, 230, 231, 240, 244—247, 250, 257, 260, 265, 267, 270, 271, 290, 302, 313, 314, 316, 321, 326, 328, 329, 333, 334, 337, 346, 351, 358, 360, 370, 379, 388, 393, 396, 398, 401, 409, 410, 414, 424, 438, 441, 443, 448—450, 455, 458, 468, 470, 472, 475, 477, 480, 482, 484, 485, 487—491, 493—503, 505—507, 510, 512, 515, 516, 520—522, 527, 530, 532, 540, 541, 545, 556, 561, 562, 566, 623, 626, 642, 649, 652, 653, 655, 656, 658—661, 670, 672, 675, 677, 679, 680, 683, 685—689, 693, 694, 697—699, 701, 704, 706, 707, 709, 710, 713, 719, 720, 726—728, 739, 740, 741, 745, 752, 759, 762, 764, 768, 769, 772, 774, 778, 780, 781, 787, 793, 795, 811, 818, 820, 828, 839, 840, 842, 846—848, 853, 867, 868, 877, 884, 887, 888, 890, 895, 907, 909, 915, 920, 945, 950, 960, 961, 963, 969, 975, 977, 985, 987, 992, 996, 1015.

Не картаграфуюцца формы з канчаткам **-эмі** (фанетычны варыянт канчатка **-амі**) пасля зацвярдзелых зычных асновы *(нажéм'и, касцéм'и)* у наступных нас. пп.: 664, 698, 699, 701, 726—728, 948, 949, 955, 958, 965.

Формы з канчаткамі **-мі** *(нажмі, хляўмі)*, **-ама** *(нажáма, дамáма)* на карце абазначаюцца адсылачным знакам і прыводзяцца ніжэй. Акрамя таго, у каментарыях даецца матэрыял і ў тым выпадку, калі ёсць заўвагі збіральнікаў: **6** *наүáм'и, плуүáм'и, үрыбáм'и, снапáм'и, нажáм'и, рукáм'и, в'óдрам'и, үýмнам'и.* Старэйшае пакаленне гаворыць *з рукáм, з наүáм, з үрáбл'ам, з в'úлам.* **51** *пад z'в'арыма.* **64** *за дамáм'и, начáм'и, валáм'и, с'арпáм'и, з үрыбáм'и, за кóн'ам'и.* У старэйшага пакалення часта сустракаюцца формы *тапарáм л'ес вал'úл'и, үрáбл'ам паварóчала с'éна, плáц'иц' йей үрашáм.* **67** Поўны канчатак **-амі** ўжываецца рэдка, нават вучнямі 6—7 кл. Пераважае форма тыпу *кан'áм, за дамáм, за хлапцáм, наүáм, с цыпл'áтам, рукáм, сахáм арáл'и;* але ёсць і *за дварáм'и, за плуүáм'и, за үрыбáм'и, цапáм'и.* **73** *с пл'ачм'й, зъ хл'аўм'й.* **84** *пл'ачм'й, үрашм'й, кал'ас'м'й.* **105** Звычайна ўжываюцца формы з канчаткам **-м:** *з рукáм, з в'úлам, снъпáм, кáпл'ьм, з р'иб'áтъм, z'иц'áм, з пърс'áтъм, пад хáтъм, п'áтнъм.* Рэдка ўжываюцца формы *кáпл'ьм'и, рукáм'и, быкáм'и.* **119** *хл'ивáм, з хамутáм, астравáм, за дамáм, за кустáм, з бл'инáм, с карóвам, з б'арóзам, с с'в'ин'н'áм, з в'óдрам, з йáбл'ин'им, z'ирéўн'им, карабл'áм'и, садáм'и.* Канчатак **-амі** сустракаецца ў гутарковай мове вельмі рэдка, галоўным чынам у мове школьнікаў і вясковай інтэлігенцыі. **120** *за дамáм;* радзей — *за дамáм'и; з нажáм, з үрыбáм, з валáм, пад плуүáм, са снапáм, рукáм, пад наүáм, за үумнáм.* **128** *вушм'й.* **182** *нажм'й.* **186** *за дамáм'и, с плуүáм'и, л'асáм'и, үрыбáм'и, кустáм'и, наүáм'и, үрыбáмы, кустáмы, кутасáмы.* Канчатак **-амы** сустракаецца вельмі рэдка. Адзначаюцца і такія формы, як *пл'ачыма, вачыма.* **200** *үрашм'й, z'ац'м'й.* **219** *за дамáм'и, з нажáм'и, з үрыбáм'и, валасáм'и, плуүáм'и, снапáм'и, в'óдрам'и.* Толькі ў дзвюх сем'ях гавораць на **-мы:** *наүáмы, рукáмы, үрáбл'амы.* **230** *за пчалм'й, за үрашм'й, за с'ан'м'й.* **239** *z'в'арм'й, z'ац'м'й.* **352** *курм'й, дрыўм'й.* **372** *кас'ц'úма, н'иц'м'й, сан'м'й.* **389** *в'илм'й.* **405** *с курм'й.* **411** *ас'ц'úма.* **416** *үрабл'éма.* **419** *лашаz'м'й.* **431** *за хáтамы, стéпамы, үрáбл'амы, снапáмы, калáмы,*

штак'ётамы, цу́гл'амы, акул'а́рамы, б'ераγа́мы. Канчатак **-амі** сустракаецца радзей. **439** *за дама́м'и, нажа́м'и, за γрыба́м'и, снапа́м'и, плуγа́м'и, в'о́драм'и, за γу́мнам'и.* Вельмі рэдка ўжываецца форма на **-мы:** *рука́мы, γрабл'а́мы.* **457** *рука́ма, двара́ма, z'в'ары́ма, γрашы́ма, пл'ачы́ма, z'е́ц'ма, вачы́ма, дрыу́м'и́.* **460** *z'ац'м'и́, курм'и́, γус'м'и́, дрыу́м'и́, сус'е́z'м'и.* **485** *калас'м'и́.* **539** *зы дыма́мы, ныжа́мы, γрыба́мы, выла́мы, плуγа́мы, сныпа́мы, ныγа́мы, за дама́м'и, нажа́м'и, з γрыба́м'и, з валáм'и, плуγа́м'и, снапа́м'и, рука́м'и, ныγа́м'и, в'о́драм'и; за дама́мы* — гавораць переважна старыя і то рэдка. **559** *плуγа́ма.* **601** *за дама́м'и, нажа́м'и, γрыба́м'и, вала́м'и, плуγа́м'и, снапа́м'и, рука́мы, наγа́мы, в'о́драм'и, за γу́мнам'и, рука́м'и, наγа́м'и, дурака́мы, нъγа́мы.* Канчатак **-амы** часта сустракаецца ў старых, у моладзі — радзей. **775** *с каро́ўм'и.* **781** *нажы́ма.* **824** *ас'ц'и́ма.*

Карта № 105

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ З АСНОВАЙ НА ЦВЁРДЫ І ЗАЦВЯРДЗЕЛЫ ЗЫЧНЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 83:

«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў месным склоне множнага ліку: *у дам***ах** ці *ў дам***ох**; *па ляс***ах** ці *па ляс***ох**..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена карта № 106 «Форма меснага склону множнага ліку назоўнікаў *людзі, грудзі, сані, госці, лапці, сені*».

Акрамя асноўных форм на **-ах, -ох,** якія картаграфуюцца, у некаторых нас. пп. паўднёвай тэрыторыі Беларусі пасля зацвярдзелых, а часам і іншых зычных адзначаюцца формы на **-ех.** Увесь гэты матэрыял прыводзіцца ў каментарыях. У каментарыях даецца матэрыял і ў тых выпадках, калі ёсць заўвагі збіральнікаў: **161** *у дама́х, у л'аса́х, па сада́х, у катал'ика́х, па γрыба́х* і *па γрыбо́х.* Апошняя форма ўжываецца рэдка. **174** *у дама́х, у л'асо́х.* Форма на **-ах** з'яўляецца пануючай; на **-ох** ужываецца рэдка. **186** *у л'аса́х, у дама́х, на стаўба́х.* Але сустракаюцца і формы з канчаткам **-ох:** *па луγо́х, у кабано́х.* **209** *у садо́х, на ваза́х, у сапаγа́х, на быка́х, на стала́х, на плуγо́х.* Канчатак **-ох** ужываецца рэдка. **210** *у дама́х, у л'аса́х, у стаγа́х, на слупа́х, на стала́х,* радзей — *у кусто́х.* **216** *па л'асо́х, у садо́х, у стаγа́х, у хл'аво́х, у с'в'ирно́х, у штано́х.* Пераважаюць формы з канчаткам **-ох.** **219** *у дама́х, па л'аса́х, па сада́х, на плуγа́х, аб касца́х* і вельмі часта, асабліва ў старэйшых, ужываецца форма на **-ох:** *па л'асо́х, па γрыбо́х, пры пано́х, пры сыно́х.* **220** *у дама́х, па л'еса́х, у сада́х, на дуба́х;* сустракаецца і *ў л'асо́х, у лушко́х, пры станко́х.* **221** *на снапо́х, на вало́х, на пано́х.* Моладзь ужывае формы і з канчаткам **-ах:** *на снапа́х, на вала́х, аб стаража́х, на плуγа́х.* **298** *у дыма́х, пы л'иса́х, пы сыда́х, пы выла́х, ны сныпа́х, у стыγа́х, ны плуγа́х, аб двыра́х,* старыя гавораць — *аб касцо́х.* **411** *у хл'аво́х, у кутко́х, у кусто́х, у стаγа́х, у снапа́х, у γада́х, сада́х.* Канчатак **-ах** пераважае. **464** *аб ваўка́х, на прутка́х, па л'аса́х.* Кан-

чатак **-ах** вельмі пашыраны, але сустракаюцца формы і на **-ох:** *у кустóх, у садóх, у дварóх.* **466** *у дамáх, у стаγáх, у кустáх, у кустóх, на дварáх, на дварóх.* Часцей ужываецца форма на **-ах,** радзей — на **-ох.** **490** *у дамáх, у дамôх, па л'асáх, па л'асóх, у стаγáх, у стаγôх, у садáх, у садôх.* Пераважае форма на **-ох:** *у дварôх, у дамôх* і г. д. **499** *па б'ераγóх, у маракóх, у стаγóх, у садóх, па бакóх.* Радзей, пераважна ў тых, хто вучыўся, сустракаюцца формы на **-ах:** *у дамáх, у л'асáх, у стаγáх, у садáх.* **529** Пераважаюць формы на **-ох,** але: *у дамáх, на л'асáх, на садáх, на валáх, на снапáх, у стаγáх, на плуγáх, ап старажáх, ап касцáх, ап дварáх.* **532** *у дамáх, у дамóх, па л'асáх, па л'асóх, на снапáх, на снапóх, у стаγóх, на плуγóх, у стаγáх, на плуγáх, ап старажáх, ап касцáх, ап касцóх.* Формы на **-ох** ужываюцца ў мове старэйшага пакалення. **592** *ны сныпáх, у л'асáх.* У старых сустракаюцца формы *у л'асóх, у снапóх.* **604** *у дамáх, па л'есáх, па садáх, на валáх, снапáх, на плуγáх, аб старажáх;* сустракаецца: *у дамóх, на плытóх, у садóх, у дварóх; па дварáх* гавораць культурнейшыя. **652** *об сторож'éх, об кос'ар'éх.* **654** *сторожéх, об кусцéх.* **664** *о сторожéх, о косцéх.* **698** *об сторож'éх, об двор'éх.* **717** *на шнурк'éх, у кустéх, по мхех.* **718** *па садéх, у вазéх, у корчéх, у сундукéх.* **726** *об сторож'éх, об косцéх, об двор'éх.* **727** *косцéх.* **777** *па л'асáх, у садáх;* рэдка — *у γадóх.* **783** *па кл'учáх, па прутóх, на вазóх, на валóх, у л'асóх, у стаγóх, на слупóх, у садóх, у кустóх, у γарадóх, у γарадáх, у барав'икáх, у барав'икóх, у л'есáх.* У моладзі часцей сустракаюцца формы на **-ах.** **791** *на валôх, у стаγôх, па садôх, на сталôх, аб валáх.* Формы на **-ах** ужываюцца значна радзей. **810** *по л'есáх, по садáх, на снопáх, у стаγáх.* Але ў людзей рознага ўзросту паралельна сустракаюцца і *по л'есóх, на снопуох, на лугуох.* **819** *па б'ераγôх, на кладóх, на валáх, у кутóх, на хутарóх; па садáх* — гавораць школьнікі. **829** *у снапáх, аб братáх* — рэдка; часцей ужываюцца: *на валôх, снапôх, аб z'аz'кóх, братôх, аб сватôх, на сталôх, аб касцôх, на дварôх, у дамôх, у хл'авôх, на аγуркôх, у γарбузôх, на платôх, аб касцôх.* **830** *у дамáх, у стаγáх* гавораць маладзейшыя; *у дамóх, аб касцóх, на снапóх* — старыя. **850** *на валôх, у стоγôх, на столôх* гавораць старыя, *на дубáх* — маладзейшыя. **874** *у дамáх, па л'асáх, па садáх, на валáх, на снапáх, у стаγáх, на плуγáх, аб старажáх, аб касцáх, аб дварáх.* Паралельна ўжываюцца: *у дамôх, па л'асôх, на валôх, на снапôх.* **1010** *у дамóх, па л'есáх, на валáх, на снапáх, у стаγáх, на плуγáх, аб старажáх, аб касцáх, дварáх, у карчóх, на валôх, па л'есôх, у кустôх, аб мужыкôх.* Часцей ужываюцца формы на **-ах;** канчатак **-ох** адзначан у мове старых.

Карта № 106

ФОРМА МЕСНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ
людзі, грудзі, сані, госці, лапці, сені

Карта складзена на матэрыяле пытання № 83:
«Якія канчаткі маюць назоўнікі ў месным склоне множнага ліку: ...*у гасця***х** ці *ў гасц***ёх**; *на людз***ях** ці *на людз***ёх**..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена карта № 105 «Націскны канчатак меснага склону множнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з асновай на цвёрды і зацвярдзелы зычны».

У сувязі з тым, што ў адказах не заўсёды прыведзены ўсе картаграфуемыя словы, ніжэй пералічаюцца тыя нас. пп., дзе знак ставіцца на аснове некаторых слоў.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове слова *людзі:* 47, 63, 75, 89, 112, 121, 163, 194, 202, 212, 254, 277, 294, 337, 411, 436, 443, 445, 533, 541, 552, 563, 570, 604, 608, 625, 670, 718 740, 749, 762, 782, 816, 831, 864, 875, 885, 908, 918, 935, 970.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове слова *грудзі:* 19, 23, 26, 27, 32, 33, 55, 68, 90, 93, 98, 118, 122, 131, 144, 151, 153, 154, 174, 177, 180, 186, 205, 211, 228, 231, 264, 269, 272, 297, 304, 312, 351, 390, 391, 392, 398, 425, 426, 427, 440, 471, 472, 484, 485, 488, 496, 505, 526, 544, 557, 562, 572, 580, 613, 614, 639, 644, 653, 670, 673, 707, 715, 739, 767, 780, 785, 796, 799 801, 819, 823, 844, 868, 893, 936, 944, 949, 956, 1008.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове форм слова *сані:* 6, 21, 40, 62, 70, 92, 126, 146, 155, 189, 195, 305, 359, 361, 397, 407, 453, 590, 629, 641, 671, 792, 889.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове слова *госці:* 4, 16, 20, 42, 59, 60, 106, 111, 113, 116, 120, 148, 150, 161, 170, 171, 175, 179, 182, 190, 191, 192, 197, 199, 200, 201, 206, 209, 215, 225, 232, 236, 253, 259, 261, 273, 284, 285, 286, 288, 293, 295, 332, 336, 340, 341, 354, 357, 362, 369, 377, 382, 387, 389, 395, 400, 403, 412, 417, 418, 422, 430, 451, 461, 462, 469, 474, 479, 480, 512, 546, 547, 551, 553, 554, 558, 587, 591, 593, 594, 619, 624, 631, 634, 643, 645, 647, 677, 682, 690, 692, 694, 702, 710, 751, 760, 765, 771, 786, 813, 830, 832, 849, 851, 852, 856, 878, 884, 887, 930, 946, 947, 969, 985, 987, 1003.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове слова *лапці:* 28, 66, 523, 743, 882.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове слова *сені:* 51, 198, 309, 311, 444, 473, 712, 741, 747, 871.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове слоў *людзі, грудзі:* 25, 184, 249, 266, 298, 301, 315, 375, 456, 521, 539, 598, 605, 635, 652, 661, 668, 696, 719, 728, 829, 831, 842.

Для наступных нас пп. знакі ставяцца на аснове слоў *людзі, сані:* 173, 239, 278, 406, 772, 855, 927, 931.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *людзі, госці:* 5, 10, 11, 108, 141, 142, 143, 234, 235, 248, 296, 302, 331, 335, 429, 468, 486, 607, 658, 700, 704, 734, 740, 773, 789, 808, 815, 851, 863, 866, 899, 948, 981, 1009.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, сані:* 1, 31, 105, 165, 223, 271, 452, 458, 465, 475, 489, 501, 525, 531, 713, 817, 827, 837, 1007.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, лапці:* 463, 464, 492.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *госці, сені:* 36, 76, 157.

Для нас. п. 933 знакі ставяцца на аснове слоў *лапці, сані.*

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *госці, сані:* 117, 119, 123, 152, 162, 275, 343, 364, 476, 490, 574, 595, 597, 620, 686, 779, 791, 971, 986, 1022.

Для наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове слоў *грудзі, госці:* 8, 13, 39, 48, 57, 71, 86, 104, 181, 183, 204, 210, 226, 242, 256, 276, 281, 299, 300, 319, 330, 339, 376, 413, 424, 428, 434, 437, 454, 455, 460, 481, 483, 487, 491, 498, 500, 506, 516, 528, 538, 545, 567, 575, 583, 606, 609, 622, 653, 678, 701, 722, 729, 731, 735, 745, 752, 753, 756, 764, 774, 790, 794, 821, 838, 839, 906, 921, 928, 940, 968, 980, 993, 1024, 1025.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, сені:* 74, 82, 99, 656.

Для нас. п. 22 знакі ставяцца на аснове слоў *сані, сені.*

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *госці, людзі, сені:* 30, 43, 675.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *людзі, грудзі, госці:* 61, 91, 287, 318, 328, 333, 334, 408, 433, 449, 502, 522, 566, 581, 584, 588, 610, 611, 612, 623, 632, 633, 642, 650, 654, 655, 659, 660, 662, 664, 687, 688, 691, 693, 698, 699, 726, 730, 737, 776, 797, 802, 822, 848, 867, 877, 897, 950, 951, 954, 957, 962, 964, 965, 972, 974, 989.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *людзі, грудзі, сані:* 64, 69, 107, 221, 279, 405, 450, 467, 564, 615, 646, 648, 657, 711, 858, 895, 898, 904, 929, 941, 955, 975, 1023, 1027.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *госці, грудзі, сані:* 7, 9, 17, 24, 67, 101, 135, 159, 207, 213, 216, 220, 233, 243, 244, 250, 255, 282, 290, 313, 322, 325, 326, 327, 329, 363, 366, 423, 470, 482, 497, 499, 507, 509, 511, 513, 515, 517, 519, 537, 540, 542, 543, 571, 579, 640, 672, 714, 716, 766, 769, 787, 788, 793, 795, 804, 805, 806, 828, 833, 834, 835, 840, 847, 870, 876, 888, 892, 894, 902, 907, 911, 915, 934, 943, 960, 963, 973, 1017.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, людзі, сені:* 37, 133, 230.

Для нас. п. 78 знакі ставяцца на аснове слоў *госці. грудзі, лапці.*

Для нас. п. 53 знакі ставяцца на аснове слоў *людзі, лапці, сені.*

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *людзі, госці, сані:* 72, 139, 375, 380, 616, 709, 800, 807, 820, 825, 1013.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, госці, сені:* 83, 494, 1019.

Для нас. п. 125 знакі ставяцца на аснове слоў *сені, лапці, грудзі.*

Для нас. п. 237 знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, людзі, лапці.*

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *людзі, грудзі, госці, сані:* 12, 18, 46, 65, 73, 77, 79, 80, 85, 87, 95, 100, 127, 132, 134, 158, 164, 193, 218, 229, 238, 241, 251, 252, 257, 260, 268, 270, 280, 283, 289, 291, 303, 307, 314, 317, 320, 324, 338, 345, 347, 350, 355, 358, 360, 365, 367, 368, 370, 371, 378, 379, 383, 385, 388, 393, 401, 438, 446, 477, 495, 510, 514,

520, 527, 529, 530, 532, 556, 559, 561, 565, 568, 578, 582, 596, 599, 600—603, 617, 618, 621, 627, 630, 636—638, 649, 651, 676, 679, 680, 683—685, 720, 721, 724, 727, 754, 763, 768, 770, 781, 798, 803, 809, 812, 818, 841, 845, 846, 853, 857, 862, 872, 874, 879, 883, 886, 890, 891, 896, 903, 905, 910, 913, 914, 917, 919, 920, 922—925, 932, 937—939, 942, 945, 952, 953, 959, 961, 966, 976—978, 982—984, 988, 990—992, 994, 995, 997—1000, 1002, 1004—1006, 1010—1012, 1014—1016, 1018, 1020, 1021, 1026.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, людзі, госці, сені:* 44, 45, 130, 689.

Для нас. п. 783 знакі ставяцца на аснове слоў *госці, сані, грудзі, лапці.*

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *грудзі, людзі, сені, сані, госці:* 81, 84, 128, 129, 420.

Для наступных нас. пп. знакі ставяцца на аснове слоў *госці, грудзі, сені, лапці, сані:* 34, 224.

Для нас. п. 227 знакі ставяцца на аснове слоў *госці, людзі, грудзі, сані, сені, лапці.*

Суіснаванне некалькіх форм адзначана ў наступных нас. пп.: **7** *у γас’ц’áх, на γруз’áх, у сáн’ах.* **9** *у γас’ц’áх, у сан’óх, у γруз’óх.* **30** *у γас’ц’áх, на л’уз’áх,* але *ў сан’óх.* **34** *у γас’ц’áх, у γруз’áх.* Вельмі рэдка сустракаюцца формы *у с’ан’óх, у лапц’óх, у сан’óх.* **36** *у с’ан’óх у γас’ц’áх, у γас’ц’óх.* **37** *у γруз’óх, на л’уз’áх* і *ў с’ан’óх* — сказаў хлопчык двух год. **44** *у γъс’ц’áх, нъ л’уз’áх, у γруз’áх, у с’ин’áх, у с’ан’óх.* **61** *у γас’ц’óх, у л’уз’áх, у γруз’óх.* **69** *на л’уз’áх, у γруз’áх, у сáн’ах.* **71** *у γас’ц’óх, у γруз’áх.* **72** *на л’уз’óх, на л’уз’áх, у γас’ц’áх, у сан’áх.* **74** *у γруз’áх.* Сустракаецца, але вельмі рэдка у прадстаўнікоў старэйшага пакалення форма *у с’ан’óх.* **79** *у γруз’óх, у γруз’áх, на сан’áх, у γас’ц’áх, на л’уз’áх.* **81** *у с’ан’óх, у сан’óх, у γруз’óх, у л’уз’óх, у γас’ц’áх.* **82** *у γруз’áх, у с’ан’óх.* **83** *у γруз’áх, у γас’ц’áх, у с’ан’óх, у с’ин’áх.* **84** *у γас’ц’áх, на л’уз’áх, у γруз’áх, у сан’áх, у сан’óх, у с’ан’óх.* **86** *у γас’ц’áх, у γас’ц’óх, у γруз’áх, у γруз’óх.* **91** *у γас’ц’áх, у γруз’áх, на л’ýз’ах.* **95** *у γас’ц’áх, на л’уз’áх, у γруз’áх, на сан’áх, у γас’ц’óх, у γруз’óх, у сан’óх.* **98** *на γруз’óх* сустрэлася адзін раз. **99** *у γруз’áх, у с’ан’óх, у γруз’óх.* **105** *на л’уз’áх, нъ лъпц’áх, нъ сън’áх,* але: *у γруз’óх, нъ сан’óх* сказала жанчына 65 год. **125** *у с’ин’áх, у с’ан’óх, у лапц’óх, у γруз’áх, у γруз’óх.* **128** *на л’уз’áх, у γас’ц’áх, у сан’óх, у с’ан’óх, у γруз’óх.* **130** *у л’уз’óх, у с’ан’óх, у γас’ц’áх, у γас’ц’óх, пры л’уз’áх, у γруз’óх.* **132** *у с’ан’óх, у γас’ц’áх, у л’уз’áх, у γруз’áх, сан’áх.* **133** *у γъс’ц’áх, у с’ан’óх, у γруз’óх.* **134** *у с’ан’óх, у γъс’ц’áх, сън’áх, у л’уз’áх, у γруз’áх.* **135** *у γъс’ц’áх, у γруз’áх, у с’ан’óх.* **157** *у γас’ц’áх, у с’ан’óх.* **162** *у γас’ц’óх, на сáн’ах.* **171** *у γас’ц’áх;* часцей — *у γас’ц’óх.* **182** *у γас’ц’óх, у γас’ц’áх.* **193** *у γас’ц’áх, на л’уз’áх, у γруз’áх, на сáн’ах.* **195** *у сан’óх, у сан’áх.* Зрэдку ўжываецца форма на **-ох.** **204** *на γруз’áх, γас’ц’óх.* **210** *у γас’ц’áх, на γруз’áх, у γас’ц’óх.* **213** *у γас’ц’áх; у сáн’ах, на γруз’áх.* **224** *па γас’ц’áх, у с’ин’áх, у лапц’óх, у γруз’áх, на л’уз’áх,*

у сан'áх. **227** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'óх, у сан'óх, у сан'áх, у с'ан'óх, лапц'óх.* **229** *у γыс'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'áх, у γруz'óх, на сан'áх, на сан'óх.* **235** *у γас'ц'óх, на л'уz'áх.* **237** *у лапц'óх, у γруz'áх, у л'уz'áх, у лапц'áх.* **250** *у γас'ц'áх, у сáн'их, на γруz'áх.* **257** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **270** *у γъс'ц'áх, у γруz'áх, у γруz'óх, у сан'óх, нъ л'уz'áх.* **278** *у л'уz'óх, на сáн'их.* **280** *у сан'óх, у γас'ц'óх, нъ γруz'áх, на л'уz'áх.* **298** *нъ л'уz'áх, нъ л'уz'óх, у γруz'áх, у γруz'óх.* Форма на **-ох** ужываецца старымі. **316** *у γруz'áх, у γруz'óх.* **318** *у γас'ц'áх, у γруz'óх, у л'уz'óх.* **320** *у γыс'ц'áх, ны л'уz'áх, у γруz'áх, у γруz'óх, у сын'áх.* **321** *у γруz'áх, у γруz'óх.* **322** *у γас'ц'áх, у γас'ц'óх, у сан'áх, у сан'óх, у γруz'áх, у γруz'óх.* **326** *у γас'ц'óх, у сан'áх, у сан'óх, на γруz'áх, у γыс'ц'áх.* **327** *у γас'ц'áх, у сáн'ах, на γруz'ах* (націск не адзначан). **333** *у γыс'ц'áх, у γас'ц'óх, ны л'уz'áх, у γруz'áх, у γруz'óх.* **334** *у γыс'ц'áх, ны л'уz'áх, ны л'уz'óх, у γруz'áх, у γруz'óх, у сын'áх.* **337** *у л'уz'áх, у л'ýz'ах.* **338** *у γыс'ц'áх, у γас'ц'óх, ны л'уz'áх, ны л'уz'óх, у γруz'áх, у γруz'óх, у сын'áх, у сан'óх.* **345** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'áх.* **347** *у γас'ц'óх, у γóс'ц'ах, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'óх.* **348** *у сан'áх, у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γрýz'ах.* **355** *у γас'ц'áх, у γас'ц'óх, у γруz'óх, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сан'áх.* **360** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'óх, у сан'óх.* **363** *у γас'ц'óх, у сан'áх, на γруz'áх.* Часцей ужываецца канчатак **-ях.** **367** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'áх.* **368** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'áх.* **370** *у γас'ц'áх, у сáн'ах, у л'ýz'ах, у γрýz'ах.* **375** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у сан'áх.* **379** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх. у сан'áх.* **380** *у γóс'ц'ах, на л'уz'áх, у сан'áх.* **401** *у γруz'áх, у γас'ц'óх, на л'уz'áх, у сáн'ах.* **405** *у γруz'áх, на л'уz'áх, у сáн'ах.* **407** *у сан'áх, у сан'óх.* **408** *аб л'ýz'ах, аб γас'ц'áх, на γруz'áх.* **410** *на сáн'ах, на γруz'áх.* **413** *у γóс'ц'ах, у γруz'áх.* **433** *па γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх.* **438** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **446** *у γас'ц'óх, у γруz'áх, у γас'ц'áх, на л'уz'áх, на сáн'ах.* **454** *у γруz'áх, у γас'ц'óх.* **456** *у сáн'ах, у γруz'áх, на л'уz'áх.* **458** *у γруz'áх, у сáн'ах, у γас'ц'áх, на л'уz'áх.* **460** *па л'уz'áх, у γóс'ц'ах, у γруz'áх.* **463** *у γас'ц'áх, у лáпц'ах, у γруz'áх.* **469** *у γас'ц'áх, у γас'ц'óх.* **475** *у γруz'áх, у сáн'ах.* **477** *на л'уz'áх, у γас'ц'áх, на сáн'ах, на γруz'áх.* **482** *у сáн'ах, у γруz'áх, у γас'ц'áх.* **490** *у γас'ц'áх, у γас'ц'óх, у сан'áх, у сан'óх,* Пераважае форма на **-ох.** **491** *у γас'ц'áх, у γруz'áх, у γóс'ц'ах, у γруz'ах* (націск не адзначан). **492** *у γруz'áх, у лáпц'ах.* **494** *у γас'ц'áх, на γруz'áх, у γóс'ц'ах, у с'ан'áх.* **495** *у γрýz'ах, у сан'áх, у γас'ц'áх, у γóс'ц'ах, на л'уz'áх, у сáн'ах.* **499** *у γóс'ц'ах, у γас'ц'áх, у сан'áх, на γруz'áх.* **501** *на γруz'áх, у сáн'ах.* **502** *у γас'ц'áх, у γóс'ц'ах, на γруz'áх, па л'уz'áх.* **510** *у γас'ц'áх, на сáн'ах, на γруz'áх, на л'уz'óх, у γруz'óх.* **511** *у γас'ц'áх, у γруz'áх, у γас'ц'áх, у сáн'ах.* **514** *па л'уz'óх, у γруz'óх, у γас'ц'áх, у л'уz'áх, у γруz'áх, у сан'áх.* **520** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у сáн'ах.* **525** *у γруz'áх, у сáн'ах.* **527** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **529** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'áх, на сан'áх, у γруz'óх.* **532** *на л'уz'áх, у сан'áх, у γас'ц'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **540** *у γас'ц'áх, на сáн'ах, на γруz'áх* і ў *γруz'óх.* **545** *у γас'ц'óх, у γруz'áх.* **553** *у γас'ц'óх, у γас'-*

ц'áх. **556** *у γас'ц'áх, у γас'ц'óх, на л'уz'ах* (без націску), *у γруz'áх, у сан'óх.* **578** *у γас'ц'áх, у сан'áх, на γруz'áх, у γъс'ц'áх, у сáн'ьх.* **588** *у γыс'ц'áх, ны л'уz'áх, ны л'уz'óх, у γруz'áх, у γруz'óх.* **596** *у γас'ц'áх, у л'уz'áх, у γруz'áх, у сан'áх, пры л'уz'óх.* **597** *на сáн'ах, у γас'ц'áх.* **615** *ны л'уz'áх, пр'и л'уz'óх, у γруz'áх, у γруz'óх, у сын'óх.* **616** *у γас'ц'áх, пры л'уz'áх, пры л'уz'óх, у сын'áх.* **618** *у γыс'ц'áх, у γас'ц'óх, ны л'уz'áх, ны л'уz'óх, у γруz'áх, у γруz'óх, у сын'áх, у сан'óх.* **623** *у γыс'ц'áх, у γас'ц'óх, ны л'уz'áх, пры л'уz'óх, у γруz'áх, у γруz'óх.* **627** *у γыс'ц'áх, ны л'уz'óх, у γруz'óх, у сáн'их.* **636** *у γас'ц'áх, на л'уz'óх, у γруz'áх, у сан'áх.* **653** *в hос'ц'áх, в hрýд'ох.* **654** *в γос'ц'óх, на л'ýд'ах, в γрýд'ох.* **655** *у γост'áх, на л'ýд'ох, у γрýд'ох.* **657** *в гус'ц'áх, на л'ýд'ах, в грýд'ах, в сáн'ах.* **658** *в hост'áх, на л'ýд'ох.* **659** *у hосц'áх, на л'ýд'ох, у γрýд'ох.* **660** *у γос'ц'áх, л'ýд'ах, в γрýд'ох.* **672** *на γруz'áх, у сáн'ах, у γóс'ц'ах.* **675** *на л'ýz'ех, у с'éн'ех, у л'ýz'ах, у γас'ц'áх.* **676** *у γóс'ц'ах, на л'уz'óх, у γрýz'ах, у сáн'ах.* **679** *на γруz'áх, у γóс'ц'ах, на л'ýz'ах, на сан'áх.* **680** *у γосц'áх, на л'ýz'ах, у γрýz'ах, у сáн'ах.* **683** *у γост'áх, оп л'ýд'ах, у груд'óх, на сан'áх.* **684** *у γосц'áх, на л'уz'áх, у γрýz'ах, у сан'áх.* **685** *у γóс'ц'ах, у γос'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'ах* (націск не адзначан), *у сáн'ах.* **688** *в γосц'áх, на л'ýд'ах, в γруд'áх.* **691** *у γосц'áх, на л'ýд'ах, у γрýд'ох.* **700** *в л'ýд'ох, в hост'áх.* **711** *на л'ýz'ах, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сан'áх.* **719** *на л'ýz'ах, у γруz'áх.* **737** *у hосц'áх, на л'уд'óх, у hруд'óх.* **752** *у γруz'áх, у γас'ц'áх, у γóс'ц'ах.* **754** *у γруz'áх, на сáн'ах, у γóс'ц'ах, на л'ýz'ах, у γрýz'ах.* **756** *у сан'áх, у сан'óх, у γруz'áх, у γруz'óх.* **766** *у γóст'ах, на сáн'ах, на γрýд'ах, у γруz'áх.* **768** *у γост'áх, на л'ýд'ах, у γрýд'ах, у сáн'ах.* **772** *у л'уд'áх, на сáн'ах.* **776** *на л'ýz'ах, у γруz'áх, у γóс'ц'ах.* **779** *у γасц'óх;* можна сустрэць і *на сан'áх.* **781** *у γас'ц'áх, у γóс'ц'ах, у л'уz'áх, у γруz'áх, на сан'áх.* **787** *у γас'ц'áх, у γас'ц'óх, у γруz'áх;* рэдка *у γруz'óх.* **788** *у γас'ц'áх, у сан'áх, на γруz'áх, у γрýz'ах.* **793** *у γóсц'ах, у с'ан'áх, на γруz'áх.* **797** *на л'уz'áх, у γóс'ц'ах, у γос'ц'áх, у γрýz'ах.* **800** *у γóс'ц'ех, на л'уz'áх, на сáн'ах.* **806** *у γас'ц'áх, на сан'áх, у γруz'áх, у γрýz'ех.* **808** *у γос'ц'áх, на л'ýz'ах.* **812** *у γóс'ц'ах, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **821** *у γасц'áх, у γруz'óх.* **825** *у γасц'áх, на л'ýz'ах, у сан'áх.* **827** *у сáн'ах, у γруz'áх.* **834** *у γас'ц'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **840** *у γос'ц'áх, у сáн'ах, у γруz'áх.* **841** *у γос'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'áх.* **845** *у γруz'áх, у γасц'áх, на л'ýz'ах, у сáн'ах.* **846** *у γос'ц'áх, на л'ýz'ех, у γруz'áх, у сон'áх.* **847** *у γас'ц'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **851** *у γас'ц'áх, у γóс'ц'ах.* **853** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сáн'ах.* **858** *на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'ах* (націск не адзначан). **862** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, на сан'áх.* **871** *у с'éн'ах, у с'ан'áх.* **882** *у лáпц'ах, у лапц'áх.* **889** *у сáн'ах, у сан'áх.* **890** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **902** *у γас'ц'áх, у сáн'ах, на γруz'áх.* **914** *у γас'ц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'áх.* **915** *у сáн'ах, на γруz'áх, у γас'ц'áх.* **919** *у γасц'áх, на л'уz'áх, у γруz'áх, у сáн'ах.* **922** *у γасц'áх, на л'ýz'ах, у γруz'áх, у сан'áх.* **929** *у γас'ц'áх, на л'уz'áх, у сáн'ах.* **933** *у лáпц'ах, у сан'áх.* **945** *у γос'ц'áх, на л'ýд'ох, в γрýд'ох, в сан'áх.* **948** *в hосц'áх, на л'ýд'ох.* **962** *в hост'áх, на л'ýд'ох, в hрýд'ох.* **965** *в hост'áх, на л'ýд'ух,*

в hру́д'ух. **966** *у γос'ц'а́х, на л'у́з'ах, у γру́з'ах, у сан'а́х.* **972** *на са́н'ех, у γос'ц'а́х, у γру́з'ех, у γруз'а́х, у л'уз'а́х.* **975** *на л'у́д'ех, у γруд'а́х, на са́н'ех.* **976** *у γо́с'т'ех, на л'у́д'ех, у γруд'а́х.* **978** *у γост'а́х, у γо́с'т'ех, на л'у́д'ех, у γру́д'ех, у са́н'ах.* **981** *у γосц'а́х, на л'у́з'ах.* **982** *у γас-ц'а́х, па л'уз'а́х, у γруз'а́х, у са́н'ах.* **984** *у γас'ц'а́х, на л'уз'а́х, у γру-з'а́х, у са́н'ах.* **988** *у γос'ц'ах* (націск не адзначан), *на л'уз'а́х, у γру-з'а́х, у са́н'ах.* **991** *у γасц'а́х, на л'уз'а́х, на γруз'а́х, у са́н'ах.* **995** *у γруз'а́х, у γос'ц'а́х, нъ л'у́з'ах, у сон'а́х.* **1002** *у γос'ц'а́х, у л'уз'а́х, у γруз'а́х, у са́н'ах.* **1004** *у γасц'а́х, на л'уз'а́х, у γруз'а́х, на са́н'ах.* **1006** *у γасц'а́х, на л'уз'а́х, у γруз'а́х, на са́н'ах.* **1013** *у γасц'а́х, на л'уз'а́х, у са́н'ах.* **1017** *у γас'ц'а́х, у γруз'а́х, у са́н'ах.* **1019** *у γасц'а́х, у γру-з'а́х, у с'е́н'ах.*

Карта № 107

УТВАРЭННЕ І РОД НАЗОЎНІКА яблык—яблыка

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 84:

«Якога роду словы:

а) *горкі яблык* ці *горкае яблыка..?*»

У нас. пп. 342, 579 і 688 адсылачным знакам картаграфуецца слова *йаблыка* з паметай «жаночы род».

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **300** *сало́тк'и йа́блык; сало́ткайе йа́блыка* ўжываецца радзей. **869** *γо́ркайе йа́блыка;* сустракаецца і *γарк'и́ йа́блык.* **881** *γо́рк'и йа́блык;* рэдка — *γо́ркайе йа́блыка.*

Карта № 108

УТВАРЭННЕ НАЗОЎНІКАЎ З КОРАНЕМ бров-

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 84:

«Якога роду словы:

б) *мая броў* ці *маё брыво..?*»

Матэрыял адказаў паказаў, што ад кораня **бров-** утвараюцца назоўнікі ніякага і жаночага роду, прычым назоўнікі жаночага роду адрозніваюцца словаўтваральнымі элементамі.

Асноўнай тэмай карты і з'яўляецца паказ словаўтваральных элементаў з коранем **бров-.** На карце абазначана таксама месца націску ў картаграфуемых словах і адрозненне ў родзе.

У тых выпадках, калі ў матэрыяле прыводзілася форма множнага ліку *(мае бровы),* на карце знак не ставіцца. Такія адказы даюцца ў наступных нас. пп.: 1, 3, 16, 59, 250, 571, 589, 790, 797, 888, 904.

У нас. п. 305 картаграфуецца *мыйо́ брыв'инó.*

У нас. п. 736 картаграфуецца *мойе́ брев'йо́.*

Адказы, у якіх ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці картаграфуемых слоў, прыводзяцца ніжэй: **211** *майа́ броў;* часцей — *бры-в'ина́.* **619** *броў* ужываецца рэдка.

Карта № 109

УТВАРЭННЕ І РОД НАЗОЎНІКА пасаг—пасага

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 84:

«Якога роду словы:

в) ...*мой пасаг* ці *мая пасага*..?»

У некаторых матэрыялах картаграфуемае слова не мае родавай характарыстыкі і таму на карту не наносіцца: **74** *йей дал'й пасáγу*. **342** *давáл'и пасáγу*.

Адводзіцца ад картаграфавання таксама адказ у нас. п. **82**: *пасáγа* — для нявесты, *пасáγ* — для жаніха.

Карта № 110

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 85:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне адзіночнага ліку:

а) мужчынскага роду: *малад***ы** *хлопец* ці *малад***ой**, *малад***ый**, *малад***эй**..?»

Націскныя канчаткі картаграфуюцца на асобнай карце, таму што на даволі значнай тэрыторыі (усходнія раёны Віцебшчыны і Магілёўшчыны) яны не супадаюць з ненаціскнымі (націскному канчатку **-эй** адпавядае ненаціскны канчатак **-ый**).

На карце супрацьстаўленне ідзе па дзвюх лініях: колерам абазначаецца наяўнасць і адсутнасць **й**, а фігурамі — якасць галоснага ў канчатку.

Адзінкавыя выпадкі памечаны агульным адсылачным знакам (зорачкай): **40** *малóй, мыладóй, бал'шóй, нысавóй*. **49** *бал'шóй*. **61** *бал'шóй*. **63** *зал'иўнóй*. **65** *бал'шóй*. **67** *малóй жырыб'óначак, арм'áк даўγóй, л'ес γустóй, йаравóй хл'еп*. **77** *дараγóй*. **87** *стал'нóй, раднóй брат, дараγóй γос'ц', сухóй л'ист, бал'шóй*. **88** *маладóй, γустóй, дараγóй, сухóй*. **104** *дараγóй, γлухóй, сухóй, γустóй, крутóй*. **156** *сухóй*. **229** *маладóй, γустóй, дараγóй, сухóй*. **259** *бал'нóй*. **277** *бал'шóй сасóн'н'ик*. **278** *γустóй л'ес*. **282** *мъладóй*. **294** *мыладóй*. **295** *бал'шóй*. **297** *плахóй*. **407** *с'л'апóй*. **512** *маладóй, крутóй, γустóй, дараγóй, сухóй*. **528** *маладóй, крутóй, γустóй, дараγóй, сухóй*. **630** *мыладóй, крутóй, γустóй, дыраγóй, γлухóй*. **636** *маладóй, крутóй, γустóй, дараγóй, сухóй*. **683** *бал'шóй*. **831** *маладóй, крутóй, друγóй, худóй*. **864** *маладóй*. **870** *маладóй, крутóй, залатóй, γустóй, дараγóй, сухóй*. **958** *с'идóй*. **978** *холостóй*.

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў дыялектных матэрыялаў, а таксама даецца недастатковы матэрыял (адзін-два прыклады), на аснове якога ставяцца знакі: **1** *малады́*. **16** *малады́*. **22** *γусты́, сух'й*. **27** *жывы́й, друγ'йй*. **31** *γусты́, дараγ'йй, γлух'йй*. **36**

круты́й. **37** *малады́й.* **40** *малады́, бал'ны́й.* **41** *худы́й, дараγ'и́.* **56** *малады́й.* **59** *малады́й.* **61** *малады́й.* **64** Ёсць заўвага аўтара адказу: «Часта сустракаецца форма з карацейшым, чым звычайнае **й**». **66** *γусты́й.* **69** *малады́й.* **70** Форма на **-ый** ужываецца рэдка. **71** *сух'и́й.* **72** *круты́.* **74** Вельмі рэдка **й** не вымаўляецца. **75** *с'ивы́.* **83** *пажылы́й.* **104** Формы на **-ый** пераважаюць. **110** *γусты́ л'ес.* **113** *сух'и́.* **115** *γлух'и́.* **118** *жывы́, бал'шы́й.* **124** *γадавы́ план.* **138** *малады́.* **156** *малады́.* **168** *малады́.* **220** Формы з **й** сустракаюцца радзей; **й** вельмі кароткае, ледзь чутнае. **227** *бал'шы́ л'ес.* **232** *малады́й, дараγ'и́.* **233** *малады́й.* **235** У сказе прыметнікі мужчынскага роду іншы раз чуюцца з слабым прыгукам **й**: *аржаны́й хл'еп.* **236** *γусты́.* **263** *мъладе́й.* **294** *н'амы́, сл'апы́.* **313** *с'л'апы́.* **326** *сух'и́.* **335** *дыраγ'и́.* **342** *чужы́.* **344** *малады́.* **352** *стары́.* **353** *малады́.* **394** *малы́.* **413** *н'ижывы́.* **416** *малады́.* **427** *малады́.* **439** *малады́.* **451** *стары́.* **458, 460** *малады́.* **481** *сух'и́.* **515** *малады́.* **518** *стары́.* **531** *малады́.* **550, 569** *малады́.* **585** *круты́.* **592** *малады́, γусте́й, дыраγ'и́й.* **596** Прыведзены прыклады без **й**, аднак знак для формы з **й** ставіцца на аснове заўвагі, што ў некаторых прыметніках мужчынскага роду чуецца ў канчатку **й.** **601** Як норма ўжываецца форма з канчаткам **-ы** і ў некаторых прыметніках чуецца слабае **й;** радзей ужываецца форма на **-эй.** **603** *круты́й.* **607** *дыраγ'и́й.* **626** *малады́й.* **642** *бал'ше́й прасто́р.* **650** *дараγ'и́й.* **706** *скупы́.* **721** *γлухы́.* **728** *γусты́ л'ис.* **731** *друγ'и́ ƶ'ен', старе́й хло́п'ец.* **743** *γарацк'и́.* **836** *стары́.* **848** *молоды́.* **854, 860** *малады́.* **894** *γусты́.* Вымаўляюцца **ы, і,** але сустракаюцца і **ы^{й}, і^{й}.** **933** Шляхта ўжывае форму без **й.** **956** *γусты́.* **978** *дороγ'и́й.* **1000** *чарству́й.* **1012** *дороγы́й.* **1019** *круты́.*

Фанетычныя асаблівасці гаворак не бяруцца ў разлік пры картаграфаванні данай з'явы, аднак у гаворках Брэстчыны вымаўленне гука **ы** набліжаецца да **э** (у матэрыялах памечана як **ы^{э},** а часам як **ъ**), а часта і зусім зліваецца ў адным гуку **э** (напрыклад: *блута́ты^{е}, бек, прыве́к, кобе́лка* і інш.), што мае месца і ў формах прыметнікаў, у прыватнасці ў форме назоўнага склону адзіночнага ліку прыметнікаў мужчынскага роду. З прычыны таго, што ў выніку падобных змен гэта форма нагадвае форму з канчаткам **-эй,** пашыраную ў гаворках Віцебшчыны і Магілёўшчыны, мы лічым патрэбным такі матэрыял прывесці ў каментарыях. Падобная з'ява часцей мае месца ў націскным канчатку прыметніка, але адзначаецца і не пад націскам. Увесь матэрыял прыводзіцца ў каментарыях да карты: **693** *молоды́^{э}й хло́пыц', дороγы́^{э}й γос'ц', высо́кы^{э}й дуб, ло́γкы^{е}й в'из, св'и́жы^{э}й, о́с'ин'скы^{э}й, учора́шны^{э}й дан'* (дзень). **701** *жыве́й, молоде́й хло́пыц', круте́й, дороγе́й γост', сухе́й лысто́к, γлухе́й л'ис.* **726** *молоде́й.* **728** *молоде́й хло́п'иц', круте́й ба́роγ, блоγе́й л'он, дороγе́й γост', сухе́й лест, γлухе́й л'ис.* **731** *старе́й хло́п'ец.* **732** *молоде́й хло́п'иц', γусте́й, чо́рней, колхо́зней, круте́й, дороγе́й γос'ц', сухе́й, γлухе́й, высо́кей, γлыбо́кей, ц'и́хей, л'о́γкей, с'в'и́жей хл'ип, γара́чей хл'ип, сы́ней л'он.* **736** *молодъ́й, крутъ́й, холо́днъй, γустъ́й, γи́ркъй, сп'и́лъй, моро́знъй, сухъ́й, γлыбо́къй, дороγъ́й, γлухъ́й,*

с'в'ежъй, чужъй, γорачъй, скоръй. **738** *молодей, крутей, друγей.* **741** *сухей, γлухей; колхозней.* **955** *молодей, барах крутей, дороγей γос'ц', сухей лес, γлухей л'ис.* **958** *молодей (з молодем), дурней.*

Карта № 111

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 85:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне адзіночнага ліку:

а) мужчынскага роду: *спел***ы** *колас* ці *спел***ой**, *спел***ый**, *спел***ай**, *спе-л***эй**..?»

Націскныя канчаткі картаграфуюцца на карце № 110.

Ненаціскныя канчаткі прыметнікаў мужчынскага роду ў назоўным склоне адзіночнага ліку адрозніваюцца ў асноўным толькі наяўнасцю і адсутнасцю канцавога **й.** Галосны канчатка амаль ва ўсіх гаворках нязменны (фанетычныя змены на карце не ўлічваюцца), за выключэннем некалькіх пунктаў, каля якіх стаіць адсылачны знак: адзначан канчатак **-эй:** **121** *бол'к'ей мазол', γорк'ей йаблык.* **123** *γлыбок'ей, л'оγк'ей, ц'іх'ей, с'в'еж'ей, рыж'ей, γарач'ей, муॅдр'ей.* **124** *ц'іх'ей, высок'ей, л'охк'ей.* **295** *кылырацк'ей жук.* **309** *высок'ей дуб, с'в'еж'ей хл'еб, муॅдрей старык.* **928** *с'п'елей, высок'ей, γлыбок'ей, ц'іх'ей.* Адзначан канчатак **-ай:** **88** *высокай дуп, ц'іхай в'ечар, св'ежай хл'еп, рыжай кон', скорай пойест, харошай мал'ец.* У пункце **628** зорачка пастаўлена на аснове наступнага матэрыялу: *мал'ен'к'е γырлач, халодн'ин'к'е, ўкус'н'ин'к'е боршч; сынычка мой мал'ин'к'е, крас'н'ин'к'е, круγл'ин'к'е бурак.*

У каментарыях пералічваюцца пункты, у якіх знак ставіцца на аснове недастатковага матэрыялу, прыводзяцца заўвагі збіральнікаў матэрыялаў адносна пэўнай формы ці ўжывальнасці адной з адзначаных форм: **14** *с'в'ежый.* **27** *разумны.* **38** *с'в'ежый, с'ин'ий.* **40** *м'акк'и, крепк'и.* **52** *сп'елый.* **72** *калγасны двор, учарашн'и.* **74** Вельмі рэдка **й** не вымаўляецца. **75** *трец'ий.* **110** *с'в'ежы, с'ин'и.* **113** *мудрый.* **117** *кълγасный.* **121** *с'в'ежый.* **123** *калγасный.* **127** *калγасны.* **138** *поз'н'и.* **167** *с'в'ежы хл'еп.* **267** *ц'іх'и.* **344** *ц'іх'и.* **421** Знак ставіцца на матэрыяле пытання № 84. **451** *кантужаны.* **484** *шырок'и.* **485** *с'в'ежы.* **515** *з'ал'оны.* **524** *γарачы.* **526** *γорк'и йаблык.* **537** *харошы.* **555** *с'ин'и.* **590** *γлубок'ий.* **596, 601** Прыведзены прыклады без **й,** аднак на карце ставіцца знак і для формы з **й** на аснове заўвагі, што ў некаторых прыметнікаў чуецца ў канчатку **й.** **728** *γраматний ч'елов'ик.* **747** *здаровы.* **764** *тыхы.* **834** *розумный.* **849** *с'п'елый* — сустракаецца даволі рэдка. **933** *калхозны.* **945** *γосенн'и дошч.* **956** *с'п'илы колос.* **964** *сын'ий.*

Карта № 112

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 85:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне адзіночнага ліку:

б) жаночага роду: *малад***ая** *дзяўчына* ці *малад***аа**, *малад***а**...; *сух***ая** *трава* ці *сух***аа**, *сух***а**..?»

Ненаціскныя канчаткі прыметнікаў жаночага роду ў назоўным склоне адзіночнага ліку картаграфуюцца на асобнай карце, што абумоўлена самім матэрыялам: сцяжэнне ў канчатках прыметнікаў залежыць ад месца націску.

Карта № 113

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 85:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне адзіночнага ліку:

б) жаночага роду: ...*нов***ая** *хата* ці *нов***аа**, *нов***а**; *доўг***ая** *вуліца* ці *доўг***аа**, *доўг***а**; *свеж***ая** *вада* ці *свеж***аа**; *сін***яя** *лента* ці *сін***яа**, *сін***я**..?»

На карце выкарыстан матэрыял толькі з ненаціскным канчаткам. Націскныя канчаткі картаграфуюцца на асобнай карце (гл. карту № 112).

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў дыялектных матэрыялаў адносна ўжывальнасці ці асаблівасцей поўнай формы, а таксама адзначаюцца выпадкі, калі знак пастаўлен на аснове недастатковага матэрыялу (адзін прыклад): **20** *харóшайа.* **36** *шырóкайа.* **58** *дóўγайа спадн'йца.* **75** *харóшайа картóшка.* **151** *z'йкайа γрýша.* **153** *з'ал'óнайа пшан'йца.* **156** *нóвайа хáта.* **318** *в'ал'йкайа хáта.* **344** *нóвайа сук'éнка.* **352** *ц'áшкайа кáра.* **373** *с'йн'а л'éнта.* **381** *лáта нóва.* **383** *л'éтн'айа рáн'ица.* **384** *с'п'éла пшан'йца.* **398** *х'йшчнайа рыба.* **402** *халóдна вадá.* **411** *высóка.* **446** *дарéмна рабóта.* **488** *з'ймн'айа.* **492** *кóн'ска тóрба.* **493** *с'м'йрнайа.* **497** *в'ал'йкайа.* **547** *с'йн'айа.* **563** *дóўγайа.* **584** *нóвыйа хáта.* **666** *нóвайа хáта.* **673** *с'п'éла пшан'йца.* **675** *дóўγайа.* **705** *малóтша, йадрóнайа.* **708** *йадрóна.* **712** *в'ал'йкайа.* **723** *с'п'éлайа.* **725** *с'п'éлайа.* **743** *замýжн'айа.* **759** *с'п'éлайа мал'йна.* **789** *в'ал'йка б'арóза.* **791** Часцей ужываецца сцягнутая форма прыметнікаў. **793** *в'ал'йкайа.* **794** *в'ел'йка.* **814** *с'йн'а.* **823** Тыпова сцягнутая форма. **831** Часцей ужываецца сцягнутая форма. **832** Часцей ужываецца сцягнутая форма. **843** *с'йн'а.* **847** Старэйшае пакаленне ўжывае сцягнутую форму, малодшае — поўную. **865** *рáн'н'айа.* **866** *в'ас'óла.* **886** Сцягнутая форма ўжываецца радзей, чым поўная; яшчэ радзей сустракаецца форма без **j**. **951** *харóша хýстка.* **952** *сы-*

н'а. **956** *ра́н'н'айа.* **961** *б'и́ла.* **964** *л'е́тн'айа.* **968** Часцей ужываецца форма са сцягнутым канчаткам, радзей — з поўным. **971** *л'е́тн'айа.* **1001** *харо́ша.* **1003** *л'иетн'айа.* **1014** *но́вайа ха́та.* **1021** *γо́рка цыбу́л'а.* **1022** *γнойн'е́йша з'емл'а́.*

Карта № 114

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ НІЯКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 85:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне адзіночнага ліку:

в) ніякага роду: *малад***ое** *жарабё, малад***оё**, *малад***оэ**, *малад***оо** *ці малад***о**..?»

Ненаціскныя канчаткі картаграфуюцца на асобнай карце (гл. карту № 115).

Карта складзена на аснове недастатковага матэрыялу. Але з прычыны таго, што ў пераважнай большасці матэрыялаў прыводзіцца па аднаму-два прыклады з націскным канчаткам, у каментарыях яны не пералічаюцца.

Тэмай гэтай карты з'яўляецца як супрацьстаўленне сцягнутай і нясцягнутай форм прыметнікаў ніякага роду, што абазначаецца рознымі фігурамі, так і супрацьстаўленне розных канчаткаў у поўнай і сцягнутай формах, якое абазначана колерам.

У каментарыях даюцца заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя выпадкі, абазначаныя на карце агульным адсылачным знакам (зорачкай); **509** *малад́о́о.* **559** *малодо́а.* **636** *старе́йа γумно́, бал'ше́йа по́л'а.* **932** Даволі часта назіраецца выпадзенне **й** паміж галоснымі, чуецца доўгае **а**.

Карта № 115

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ НІЯКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 85:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне адзіночнага ліку:

в) прыметнікі ніякага роду з цвёрдай асновай: *нов***ае** *вядро, нов***аё**, *нов***аэ**, *нов***аа** ці *нов***а**?»

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў дыялектных матэрыялаў а таксама даецца недастатковы матэрыял, на аснове якога ставіцца той ці іншы знак: **3** *но́вайо в'адро́.* **36** *в'ал'и́кайе.* **38** *калγа́снайа.* **40** *ц'о́мнайа г'е́ла.* **56** *но́вайе в'адро́.* **58** *но́вайе.* **60** *дал'о́кайе.* **89** *з'ал'о́найе.* **102** *дал'о́кайе.* **110** *но́вънйа в'адро́.* **114** *шыро́кънйь.* **126** *но́вайа акно́.* **136** *шыро́ка по́л'е.* **137** *но́вайе.* **140** *шыро́кайе.* **153** *но́вайа пал'ито́.* **154** *но́вайе.* **156** *но́вайе в'адро́.* **160**

шырóкайе. **167** *калγáснайе пóл'е.* **172** *нóвайе в'адрó.* **176, 177** *дал'ó-кайе с'алó.* **179** *шырóкайа.* **186** *дал'óкайа с'алó.* **188** *нóвайа в'адрó.* **198** *дал'óкайа с'алó.* **201** *калγóзнайа.* **212** *нóвайа в'адрó.* **216** *шы-рóкайе.* **224** *дал'óкайа.* **234** *в'ал'íкайа балóта.* **259** *нóвыйа в'адрó.* **262** *дал'óкайе.* **302** *шырóкуйе пóл'е, нóвуйе в'идрó, дал'óкуйе с'илó.* **314** *нóвъйь' в'адрó.* **335** *нóвыйа в'адрó.* **341** *нóво в'адрó, шырóкайо пол'о.* **343** *нóвайо в'адрó, шырóкайе пóл'е.* **344** *калγáснайо ўпраўл'éн'-н'о.* **349** *нóвайе в'адрó.* **353** *нóвайо в'адрó.* **361** *нóвайа в'адрó, γóрка йáблыко.* **371** *нóво в'адрó.* **377** *шырóкайо пóл'о.* **378** *нóво в'адрó, калхóзна пóл'а, дал'óкайа, с'алó.* **381** *нóвайо в'адрó.* **382** *нóво в'адрó.* **386** *нóвайе в'адрó.* **389** *мал'éн'ко ак'éнцо.* **399** *шырóкайо пóл'ó, дал'ó-ко с'алó.* **401** *л'éпшайо.* **405** *γлыбóко вóз'аро.* **409** *вáтн'айа аz'ийáла.* **413** *ц'óплайа.* **415** *в'ал'íко.* **419** *срéдн'о.* **422** *сыравáто.* **424** *кал-хóзнайе пóл'о.* **426** *нóвайе в'адрó.* **437** *в'ал'íкайа с'алó.* **456** *нóвайо.* **457** *нóвайа в'адрó.* **465** *дал'óкайе с'алó.* **466** *дал'óкайе с'алó.* **480** *дóбрайа в'адрó.* **498** *харóша мíйáса.* **499** *нóва в'адрó.* **502** *дал'óкайе пóл'е, в'ал'íка пóл'е.* **509** *калхóзноо пóл'а.* **524** *дал'óкайе с'алó.* **535** *нóва в'адрó.* **540** *шырóкайа пóл'а.* **542** *кълγáснайе пóл'е.* **545** *шыро-кайе пóл'е.* **547** *нóвайе в'адрó.* **552** *стáрайа γумнó.* **555** *γлыбóкайа в'адрó.* **558** *калγáснайе пóл'е.* **559** *нóваа в'адрó, калγáснаа, шырóкаа, дал'óкаа с'алó.* **560** *з'ал'óнайа пóл'а.* **563** *нóвайа в'адрó.* **573** *шырó-кайа пóл'а.* **575** *кылγáсныйа пóл'а.* **595** *калγáснайе пóл'е.* **597** *кал-γáснайе пóл'е.* **603** *нóвайе в'адрó.* **622** *нóвыйа в'адрó.* **641** *кылγáс-найе пóл'а.* **655** *нóвайе выдрó.* **663** *колхóзне пóл'е.* **666** *нóвайе в'а-дрó.* **669** *шырóкайе пóл'е.* **673** *нóво в'адрó.* **674** *нóвайе в'адрó.* **677** *нóвейе ведрó.* **678** *нóва в'адрó.* **681** *нóвейе ведрó, шырóкойе пóл'е.* **683** *дал'éко сылó.* **684** *нóвейе ведрó.* **686** *дал'óкойе сылó.* **687** *колхóзнойе пóл'е.* **694** *нóве выдрó.* **702** *нóве выдрó, шырóка пóл'а.* **707** *нóвайо в'адрó.* **711** *жытн'е л'éто, аўс'áно л'éто.* **715** *дал'óк'ейе с'алó, шырó-кайе пóл'е.* **717** *л'íво óко.* **718** *чыста пóл'е, прáво.* **726** *колхóзно пóл'е, дал'óко селó.* **727** *калхóзнойе пóл'е.* **732** *дал'éко с'илó.* **738** *мал'éн'ке.* **739** *нóва выдрó.* **741** *в'елыка.* **743** *к'íслайе малакó.* **746** *акц'áбрыйскойо.* **750** *в'ел'íк'е с'елó, колхóзно.* **753** *нóвайе ведрó.* **754** *колхóзнейе пóл'е.* **760** *нóвайе ведрó, дол'óкá с'илó.* **762** *дол'óко селó.* **767** *дал'óко с'елó.* **768** *нóво ведрó.* **773** *нóвойе ведрó.* **775** *спакóйнайе z'ец'á.* **776** *дал'éкайе с'алó.* **779** *нóва в'адрó, калхóзнайе ужыше.* **784** *йакó нóва, такó б'íло.* **788** *дал'óке.* **794** *шырóк'е пóл'е.* **798** *в'ел'íко, в'ел'íк'ейе вóйско.* **803** *дал'óк'е с'елó.* **804** *дал'ó-ко с'елó.* **805** *шырóкайе.* **809** *шырóка пóл'е.* **823** *цéло л'етó, высóкайе пóл'е.* **824** *тóйе γалóдна парас'á.* **826** *шырóка пóл'е.* **830** Часцей ужываецца сцягнутая форма. **837** *в'ел'íка жараб'á.* **843** *калγáсна.* **844** *калγáснайе пóл'е, калγáсна пóл'е.* **849** *калхóзнайе пóл'е.* **864** *дал'óкайе с'алó.* **885** *дал'óк'е с'алó.* **887** *нóвайе в'идрó, дал'óке с'елó.* **893** *нóвайа в'адрó.* **899** *нóвайа в'идрó.* **900** *калγáснайе пóл'е.* **902** *парас'áтка мал'éн'ка.* **909** *нóвайе в'едрó.* **912** *калγáснайе пóл'е.* **916** *нóвайе в'адрó.* **921** *нóва в'адрó.* **931** *нóваа, калхóзнаа, к'íслаа.* **933** Зрэдку ўжываецца форма на **-аа.** **936** *дал'óкайе с'алó.* **945** *далéке*

сыло́. **946** *калуа́сноййе по́л'е.* **947** *ну́войе.* **948** *колхо́зне.* **956** *но́вайе выдро́.* **959** *ну́войе выдро́.* **967** *гус'и́не п'и́рйе.* **971** *дал'е́ко с'ело́.* **974** *ц'е́снайе м'е́сто.* **976** *дал'е́кайе с'ело́.* **991** *но́вайе в'адро́, но́ва в'адро́.* **995** *дал'е́к'ейе с'ело́.* **999** *колуа́снайе по́л'е.* **1001** *дал'о́к'е с'ело́, но́вайа в'адро́.* **1005** *но́вайе вадро́.* **1006** *ста́ре гумно́.* **1007** *но́ве.* **1012** *дале́ко село́.* **1013** *широ́ка по́л'е.* **1023** *широ́кайе по́л'а.*

Карта № 116

ПАШЫРЭННЕ ФОРМ З [ʻо] Ў НЕНАЦІСКНЫХ КАНЧАТКАХ УСКОСНЫХ СКЛОНАЎ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ З АСНОВАЙ НА МЯККІ ЗЫЧНЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 86:

(«Якія канчаткі маюць у родным склоне адзіночнага ліку прыметнікі і займеннікі..?»). Дадаткова выкарыстан матэрыял пункта «б» пытання № 87 («Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі ў месным склоне адзіночнага ліку мужчынскага роду: б) не пад націскам?..») і пунктаў «а», «б», «г» пытання № 88 («Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах: а) у родным, б) у давальным і г) у творным склонах не пад націскам..?»).

Пры наяўнасці на карце дыялектных форм побач з формамі, уласцівымі літаратурнай мове, апошнія на карце не адзначаюцца.

З прычыны таго, што ў многіх выпадках знак ставіцца на аснове недастатковай колькасці прыкладаў (адзін-два, радзей — тры прыклады), такі матэрыял у каментарыях не змяшчаецца.

Не заўсёды ва ўсіх пералічаных вышэй пунктах «Праграмы» прыводзяцца картаграфуемыя формы. Таму ў радзе выпадкаў знак ставіцца і тады, калі ёсць патрэбны адказ хоць бы ў адным з адзначаных пунктаў.

На аснове толькі пытання № 87 ставіцца знак у наступных нас. пп.: 688, 690, 691, 692, 694, 698, 703, 709, 714, 729, 735, 737, 757, 765, 771, 785, 794, 797, 805, 810, 840, 845, 847, 948, 952, 956, 966, 959, 962, 965, 973, 983, 986, 1002, 1013.

На аснове адказаў на адзін з пунктаў пытання № 88 ставіцца знак у наступных нас. пп.: 711, 764, 768, 769, 803, 808, 967, 969, 979, 991.

Карта № 117

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА І НІЯКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 87:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі ў месным склоне адзіночнага ліку мужчынскага роду пад націскам: *у густ***ым** *лесе, у густ***ом** ці *у густ***эм**,... *на сух***ім** *дварэ, на сух***ом** ці *на сух***ем**, *на сух***эм**..?»

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў дыялектных матэрыялаў, раскрываюцца адсылачныя знакі, а таксама даецца недастатковы матэрыял, на аснове якога ставіцца той ці іншы знак: **4** *на крутóм б'ераɣý.* **16** *у старым.* **20** *у дараɣ'йм кас'ц'ýм'е.* **24** *у ɣустóм.* **104** Канчатак **-ом** ужываецца радзей. **137** *на сухóм.* **150** *у ɣустым.* **156** *у ɣустóм.* **198** *на сух'йм, на сухóм* ужываюцца паралельна. **223** *у друɣóм.* **259** *у бал'шóм.* **262** *у мъладéм, крутéм, ɣустéм.* **322** *аб с'л'апым.* **325** *аб с'л'апым.* **375** *у ɣустым аўс'е.* **381** *у дараɣóм.* **382** *у ɣустóм.* **388** *аб маладым.* **392** *у дараɣóм.* **416** *у ɣустым, на дурнóм.* **419** *на аднóм, на адным.* **422** *у маладуом.* **423** Школьнікі ўжываюць форму на **-ым(-ім).** **427** *аб маладóм.* **429** *на сухóм.* **448** *аб старым.* **451** *у том.* **474** *аб с'л'апым.* **518** *аб маладым.* **525** *аб маладым.* **530** *у ɣустым, у дараɣóм.* **553** *у ɣустóм.* **558** *на сухóм, у тым.* **571** *аб с'л'апым.* **577** *аб маладым.* **595** *на сухóм.* **615** *у ɣустóм.* **620** *у ɣустéм, ны крутéм.* **639** *на сухóм.* **643** *на крутóм.* **655** *у ɣустым.* **668** *у ɣустым.* **690** *на сухóму.* **692** *на сухóму.* **693** *на сухóму.* **697** *об молодýм.* **705** *у саракавóм ɣадý.* **734** *у дороɣóму.* **737** *на крутым.* **738** *на сухым.* **742** *у ɣустым.* **760** *на сухóм, на крутым.* **783** *у адным.* **814** *у дараɣóм.* **816** *у маладым.* **819** Форма на **-ым(-ім)** выразна пранікла ў мову моладзі. **828** Прадстаўнікі старэйшага пакалення ўжываюць канчатак **-ом,** моладзь — **-ым(-ім).** **837** *аб маладым.* **842** *на сухóм, у дараɣ'йм.* **843** *у дараɣ'йм.* **851** *у дороɣ'йм.* **854** *у ɣустым.* **856** *у ɣустым.* **862** *у друɣóм.* **877** Пераважае форма на **-ом;** канчатак **-ым(-ім)** у некаторай ступені характэрны для моладзі і школьнікаў. **897** Акрамя формы на **-ым(-ім),** часам ужываецца і форма на **-ом.** **900** *на сухóм.* **901** *у даўɣóм.* **913** *у сухóм, ɣустóм, у дараɣóм* — гавораць прадстаўнікі старэйшага пакалення; школьнікі і моладзь ужываюць форму з канчаткам **-ым(-ім).** **930** *на крутóм.* **931** Форма на **-ым(-ім)** характэрна для мовы школьнікаў і моладзі. **945** *у ɣустéму, на сухéму* картаграфуюцца як *в дороɣóму.* **950** *в дороɣéму, на сухéму* картаграфуюцца як *в ɣустóму.* **952** *об молодóму.* **956** *на сухóм.* **958** *об молодóм.* **960** *у дороɣýм.* **965** *у дороɣóму.* **976** *об молодым.* **979** *у дороɣ'йм.* **996** *Форма на* **-ым(-ім)** сустракаецца радзей, галоўным чынам у прадстаўнікоў малодшага пакалення. **1003** *у дараɣ'йм.* **1004** *у дороɣ'йм.* **1015** *аб маладым.* **1019** *на сухóм.*

Карта № 118

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК МЕСНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА І НІЯКАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 87:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі ў месным склоне адзіночнага ліку мужчынскага роду не пад націскам: *у жоўт***ым** *кажусе, у жоўт***ам**, *у жоўт***ом** ці *ў жоўт***ум**..?»

Для гаворак паўночна-ўсходняй часткі Беларусі характэрна рэдукцыя ненаціскных, у прыватнасці паслянаціскных галосных. Рэдукцыі

падпадае таксама [ы]. Таму не заўсёды бывае магчыма адрозніць розныя марфалагічныя ўтварэнні ад вынікаў фанетычных працэсаў. Данай тэрыторыі ўласціва форма меснага склону з ненаціскным канчаткам **-ым.** Калі знак ставіцца на аснове матэрыялаў з фанетычнымі зменамі, уверсе справа ад лічбы ставіцца адсылачны знак (маленькая зорачка). Матэрыял жа гэты прыводзіцца ў каментарыях, як і заўвагі збіральнікаў і адзінкавыя прыклады: **1.** *у жоўтум, у жоўтым, у новым, на чорным, на рыжым, на в'ал'ік'им, у прыγожым, у γарачым, у с'ін'им, у л'етн'им.* **2** *у жоўтум, у новум, на чорнум, у доўγ'им, на в'ал'ік'им, у с'в'ежым, аб добрым, у с'ін'им, у ас'ен'н'им, у л'етн'им.* **3** *у жоўтам, у новым дом'е, на калхознам двары, у доўγ'им кажуху, у с'ін'им, у л'етн'им.* **4** *у жоўтум, у новым, у вайенным, на калхозным, на чорным кан'і, у доўγ'им, на бол'шым, на м'акк'им, у крас'івым, у с'в'ежым, у л'іпучым, аб добрым, у с'ін'им.* **9** *у боγ'инск'им саγ'е, у жоўтум, у новым, на калхозным, на чорным, у долγ'им, на в'ал'ік'им, на м'акк'им, у харошым, у с'в'ежым, у л'іпучым, у св'ежам, у добрым, у с'ін'им, у вас'енск'им.* **24** *у жоўтым, новым, калхозным, вайенным, на чорным, у доўγ'им, на в'ал'ік'им, на м'аγкам.* **28** *у жоўтъм, у новъм, у аткрытъм, у высок'им, у доўγ'им, у старым, у шеръм, у с'в'ежъм, у с'ін'им.* **34** *у жоўтым, у прошлым, у паγаным, на чорным, на калхозным.* Сустракаюцца *у новам, у жоўтам, на чорнам, у в'ал'ік'им, на шырок'им, у с'в'ежам, у харошам, у γарачам, на добрым, у л'етн'им, у с'ін'им.* **36** *у жоўтам, у чорным, у новум, у новым, у с'ін'им.* **37** *на чорным, у жоўтум, у дал'ок'им.* **38** *у жоўтум, у жоўтым, у новым, у чорным, у вайенным, у ас'ен'н'им.* **43** *у жоўтым, у новъм, у вайеннъм, на чорным, у в'ал'ік'им, нъ м'ак'к'им, у с'в'ежым, у с'ін'им.* **44** *у жоўтъм, у новъм, у вайеннъм, нъ калхознъм, на чорнъм.* **45** *у жоўтъм, у новъм, у вайеннъм, нъ калхознъм, на чорнъм.* **57** *у жоўтым, у новам, у вайеннам, на калγаснам, на чорнам, у доўγ'им(ам), на в'ал'ік'им'(ам), у с'в'ежам, прыγожам, у с'ін'им, л'етн'ам.* **60** *у новым, на чорным, у доўγум, доўγ'им, на с'в'ежым, у с'ін'им.* **61** *у жоўтум, у новым, у вайенным, на калхозным, на чорным, на в'ал'ік'им, у м'акк'им, у прыγожым, у с'в'ежым, у γарачым, у добрым, у с'ін'им, л'етн'им, ас'ен'н'им.* **68** *у жоўтам, у новым, у вайеннам, на калγасным, на чорнам, на в'ал'ік'им, на м'акк'им, у прыγожым, у с'в'ежым, у л'іпучым, аб добрым.* **71** *у жоўтум, у новум, у вайеннум, на калхозным, на чорным, на в'ал'ік'им, у прыγожум, с'в'ежъм, на γарачым, аб добрум, у л'іпучым, на б'еларуск'им, у с'ін'им, у л'етн'им, у ас'ен'н'им.* **72** *у новым, у жоўтум, на чорным, на калγасным, на в'ал'ік'им, на м'акк'им, у прыγожым, у с'в'ежым, у γарачым, у л'іпучым, аб добрым, у с'ін'им, у л'етн'им.* **75** *у жоўтам, у новум, аб добрым, у с'ін'им, л'етн'им, у вас'ен'н'им.* **77** *у жоўтом, у новым, на калγасным, на чорным, на в'ал'іком, на м'аккам, у прыγожым, у с'в'ежым, аб добрым, у с'ін'ем, у л'етн'ем, у ас'ен'н'ем.* **82** *у халоннум, у дажӡл'івум, у жоўтум(ом), у прошлум, у вайенном, на чорным, на калхозным, у доўγ'им, у салотк'им, у л'охк'им, у ц'ашк'им, у прыγожым, у харошым, у с'в'ежым, у с'ін'им, у заўтрашн'им, у вос'ен'ск'им, у л'еташн'им.* **84** *у жоўтым, у новым, у вайенным, на калхозным, на чор-*

ным, у вайённум, на калхóзным, на чóрным, у дóўүим, на в'ал'ік'им, на м'акк'им, у прыүóжым, с'в'ежым, у үарáчым, у л'ипýчым, аб дóбрым, у с'ін'им, у л'етн'им. **87** *у нóвам, у чóрнам, у жóўтам, у вайённам, на калхóзным, на чóрнам, у дóўүам, на в'ал'ік'им, на м'акк'им, у прыүóжам, у с'в'ежам, у үарáчам, у л'ипýчам, аб дóбрам, у с'ін'им, у л'етн'им, у ас'ен'н'им.* **88** *у жóўтам, у нóвам, на в'ал'íкам, на м'аккам, у прыүóжам, у с'ін'ем, у ас'ен'н'ем.* **91** *у жóўтум, у нóвум, у м'ак'к'им, у дл'íннум, на калхóзным, на в'ал'ік'им, у с'в'ежым, аб дóбрым, у үарáчым, у с'ін'ум, у л'етн'им.* У канчатках меснага склону чуецца галосны гук, сярэдні паміж **ы** і **у**. **93** *нóвъм, калхóзным, у жóўты^у^м, в'ал'ік'ьм, с'в'ежым, л'етн'им.* **94** *у жóўтым, у нóвум, у вайённум, на калхóзным, у чóрным, дóўүим, на м'ак'к'им, үърáчым, с'в'ежым, ап харóшым, с'ін'им, л'етн'им.* **96** *у шéръм, у вóл'нъм, у з'ал'óнъм, нъ м'акк'им, у сыпýчъм, на рабóчъм, шéръм, у с'ін'им, у л'етн'им, у в'ис'ен'н'им.* **97** *у жóўтым, у нóвым, у вайённым, у дóўүам, м'аккам, у үарáчам, аб дóбрам, у л'етн'им, у ас'ен'н'им, у с'ін'им.* **98** *на чыстым, на халóдным, каз'óнным, на мáлам, на рóўн'ен'к'им, на жытк'им, пры стáрум, у м'еншым, на үóнчым, на пасл'едн'ем, у вóйинск'им, пры в'ал'ік'им.* **99** *у нóвам, у вайённам, у в'ал'ік'им, у дóўүим, у л'ипýчым, у с'ін'им.* **101** *у жóўтам, у нóвум, у вайённам, на калүáзнам, на чóрнам, у в'ал'ік'им, на м'акк'им, у прыүóжым, на с'в'ежам, на үарáчам, на л'ипýчам, аб дóбрым, у с'ін'им, у л'етн'им, ас'ен'н'им.* **104** *у жóўтам, у нóвам, на калхóзным, на чóрным, у дóўүим, в'ал'ік'ам, на м'акк'ам, на с'в'ежым, у үарáчым, аб дóбрым, у с'ін'им, у л'етн'им, у ас'ен'н'им.* **106** *у б'елым, у чóрным, у нóвым, у дóўүим, у бóл'шым, у м'акк'им, у с'ін'им, у рáн'н'им, у жóўтъм, у с'в'ежъм.* **107** *у жóўтъм, у нóвъм, на чóрнъм, нъ в'ал'ік'им, нъ м'ак'им, у с'в'ежъм, аб дóбръм, у л'етн'им, у в'ас'ен'им.* **109** *у жóўтъм, у нóвъм, нъ в'ал'ік'им, нъ м'ак'к'им, у прыүóжъм, у с'в'ежъм, у л'ипýчъм, у с'ін'им, у л'етн'им.* **110** *у нóвъм, нъ кълүáсным, у пръүóжъм, у с'ін'им.* **111** *у чóрным, у нóвым, нъ калүáсным, у м'ак'им, аб дóбръм, у л'етн'им.* **131** *у жóўтъм, у нóвъм, на чóрнъм, у в'ал'ік'им, нъ м'ак'к'им, у пр'іүóжъм, у с'в'ежым, у үар'áчъм, у л'ипýчъм, у с'ін'им, у л'етн'им, у ас'ен'н'им.* **133** *у жóўтым, крáсным, калхóзным, у м'ак'ьм, в'ал'ік'ьм, в'исóк'ьм, у с'в'ежым, үър'áчым, дóбрым, у с'ін'ьм, л'етн'ьм.* **136** *у л'етн'им.* **156** *у нóвым.* **165** *у нóвум, у нóвым, на калүáсным, у дóўүим, у дóўүум, аб ц'аүýчым, аб дóбрым, у с'ін'им, у л'етн'им.* **171** *у жóўтам, на чóрнам, у дóбрам, у прыүóжам, у с'ін'им.* **214** *у крáсным, у жóўтым, у дóўүум, у дóўүим, у карóтк'им, на калхóзным, у с'ін'им, у с'в'ежым.* **223** *у чатырнаццатум.* **226** *у жóўтъм, у нóвым, у вайённым, на кълүáсным, на чóрным, у дóўүим, на в'ал'ік'им, на м'акк'им, у с'в'ежъм, у үърáчым, у л'ипýчым, аб дóбрым, у с'ін'им, у л'етн'им, у вас'ен'н'им.* **227** *у жóўтым, у нóвум, у вайённым, на калхóзным, на чóрным, у дóлүам, у дóўүим, на в'ал'ік'им, на м'ак'к'им, у үарáчам, у л'ипýчам, у прыүóжам, у с'в'ежам, аб дóбрым, у с'ін'им, у л'етн'им, у вас'ен'н'им.* **228** *у жóўтым, у нóвъм, у вайённъм, на чóрнъм, у дóўүим, на в'ал'ік'им, на м'акк'им, у с'в'ежъм, у үърáчъм, у л'ипýчъм, аб дóбръм, у с'ін'им, у л'етн'им, у ас'ен'н'им.* **231** *у жóўтъм,*

у но́вым, у вайе́нным, на кълγа́снъм, на чо́рнъм, у до́ўγ'им, нъ м'а́кк'им, у крас'и́въм, у с'в'е́жъм, у γъра́чъм, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у ас'е́н'н'им. **234** *у но́вум, у до́ўγ'им, у ма́лым, у бо́л'шым, на калγа́сным, γла́тк'им, м'а́кк'им, до́брым, з'ал'о́ным, γара́чым, ра́н'н'им, с'и́н'им, учара́шн'им, л'е́тн'им.* **237** *у про́шлым, на насе́в'ичавум, на Ива́навым, у но́вым, на калγа́сным, на в'ал'и́к'им, на м'а́кк'им, у до́брым, у с'в'е́жым, у γара́чым, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у вас'е́н'н'им, у ра́н'н'им.* **239** *у бул'б'а́ным, у жо́ўтым, у но́вум, у до́ўγ'им, на м'а́кк'им, у γара́чым, у прыγо́жым, у с'ве́жым, ап до́брым, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у ра́н'н'им, в'ас'е́н'н'им.* **245** *у жо́ўтым, у но́вым, на калγа́сным, на чо́рнам, у до́ўγ'им, на в'ал'и́к'им, на м'а́кк'им, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у вас'е́н'н'им.* **246** *у жо́ўтым, у но́вым, на калγа́сным, на чо́рнам, на в'ал'и́к'им, на м'а́кк'им, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у вас'е́н'н'им.* **248** *у но́вум, у мо́цным, у в'адо́мум, у до́ўγум, у ц'и́х'им, у с'и́н'им, у γара́чым, траску́чым, бал'у́чым, у з'и́мн'им, у л'е́ташн'им.* **257** *у жо́ўтым, у но́вым, у вайе́нным, на калγа́сным, на чо́рным, у до́ўγ'им, на в'ал'и́к'им, на м'а́кк'им, у прыγо́жым, у с'в'е́жым, у γара́чум, у л'ипу́чым, аб до́брым, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у ас'е́н'н'им.* **260** *у жо́ўтам, у но́вам, у вайе́ннам, на калγа́снам, на чо́рнам, у до́ўγ'им, на в'ал'и́к'им, на м'а́к'им, у прыγо́жам, у с'в'е́жам, у γара́чам, у л'ипу́чам, аб до́брам, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у ас'е́н'н'им.* **262** *у жо́ўтым, у жо́ўтъм, нъ кълγа́снам, у до́ўγ'им, у прыγо́жым, у с'и́н'им.* **264** *у жо́ўтъм, у но́въм, ны в'ал'и́к'им, у прыγо́жъм, у л'ипу́чъм, у с'и́н'им, у ас'е́н'им, у ɣ'ив'атна́ццатум, двацца́тум.* **265** *у жо́ўтъм, у вайе́нным, у γъра́чъм, у с'и́н'им, у но́вым, у жо́ўтъм, у жо́ўтым, у но́въм, у до́ўγъм.* **267** *у жо́ўтам, нъ чо́рнам, у до́ўγ'им, нъ в'ал'и́кам, у прыγо́жъм.* **269** *у жо́ўтым, нъ в'ал'и́к'им, у с'в'е́жым, у с'и́н'им, у но́въм, у но́въ^у^м.* **270** *у жо́ўтъм, у но́въм, у вайе́нным, на чо́рнъм, у до́ўγ'им, в'ал'и́к'им, нъ м'а́к'им, у с'в'е́жъм, у γъра́чым, у л'ипу́чым, аб до́бръм, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у ас'е́н'н'им.* **271** *у б'е́лым, у калхо́знъм, у ц'о́плым, у но́вым, у прыγо́жым, у чы́стым, на высо́к'им, у с'в'е́жым, аб ду́жым, у ста́рым, на ры́жым, на ц'аγу́чым, у сус'е́дн'им, у с'и́н'им, у ра́н'н'им, у з'и́мн'ам.* **277** *у вайе́нъм, на чо́рнъм, нъ в'ал'и́к'им, у с'в'е́жъм, у л'ипу́чъм, у к'ипу́чым, у с'и́н'им.* **278** *у но́вум, у чо́рнум, у в'ас'о́лум, у до́ўγум, ап до́брум, у б'е́лум, у с'и́н'им.* **279** *у но́вым, у мо́крым, у до́брым, у жо́ўтым, у жо́ўтум, на высо́к'им, у до́ўγ'им, у до́ўγум, у с'в'е́жым, на м'а́кк'им, у ас'е́н'н'им.* **280** *у жо́ўтъм, у с'и́н'ьм, у то́ўстъм, у до́ўγ'им.* **281** *у вайе́ным, у но́вым, нъ калхо́знъм, у до́ўɣ'им, на м'а́к'им, у ше́рым, аб до́брым, у прыγо́жым, у с'в'е́жым, у γара́чым, у с'и́н'им, у л'е́тн'им.* **283** *у жо́ўтам, у но́вам, у вайе́нным, на калхо́зным, на чо́рнам, у до́ўγ'им, на в'ал'и́к'им, на м'а́кк'им, у прыγо́жам, с'в'е́жам, γара́чым, у л'ипу́чым, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у ас'е́н'н'им.* **291** *у но́вам, нъ калхо́знам, на чо́рнъм, нъ в'ал'и́к'им, на м'а́кк'им, у с'в'е́жым, у γара́чым, аб до́брым, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у вас'е́н'н'им.* **292** *на ру́ск'им, у жо́лтым, у вайе́нным, у но́вом, на чо́рным, у м'а́кк'им, у γыр'а́ч'и^ы^м, аб до́бру^ы^м, у л'е́тн'им, у с'и́н'им.* **300** *у жо́ўтым п'аску́, у но́вым до́м'е, у вайе́ным γарадку́, на калхо́зным двары́, на чо́рным кан'и́, у до́ўγ'им плашчы́, на каро́тк'им шл'аху́, на в'ал'и́к'им сабра́н'и, на м'а́к'им сту́лу, у γара́чым*

п'аскý, у л'ипýчы^ум м'адý, пры дóбрым сус'éг'и, у с'úн'им кас'ц'ýм'и. **302** *у жóўтым кужухý, у нóвым дóм'и, у вайéным ɣыраткý, на чóрнум кан'ú, у дóўɣ'им кажухý, у в'ал'úк'им сáг'и, у прыɣóжым в'анкý, у с'в'éжым хл'éб'и, у ɣыр'áчым п'аскý, у л'ипýчым м'óг'и, аб дóбрум сус'éду, у с'ún'ум кас'ц'ýм'и, у л'éтн'ум плашчы́, у ас'éн'ум тумáн'и.* **303** *у жóўтъм кажýс'и, у нóвъм, нъ калхóзным дварé, на чóрнъм кан'ú, нъ в'ал'úк'им вóз'и, на м'áкк'им, у прыɣóжъм плáц'и, у с'в'éжъм хл'éб'и, у л'ипýчъм м'óг'и, у с'ún'им кас'ц'ýм'и, у л'éтн'им плашчы́.* **305** *у знакóмъм, у цéлъм, у с'п'éлъм, у б'éлъм, у ц'óплъм, у жал'éзнъм, у бъɣáтъм, у калхóзнъм, у нóвум, у вайéннъм вучы́л'ишчы, на чóрнъм, у жóўтъм, у в'ал'úк'им, у ц'áшк'им, у ɣлубóк'им, у р'éтк'им, у дóўɣ'им, нъ м'áкк'им, у мълаг'éн'к'им, у г'úк'им, у вýз'ен'к'им, у дóбръм настрайéн'и, у харóшъм, на вóстрым, ɣар'áчъм, у ры́жъм, нъ в'ачéрн'им зас'адáн'и, у рáн'н'им, у л'éтн'им, у з'úмн'им, нъ ўчар'áшн'им.* **310** *у жóўтъм кажухý, къжухý, нъ в'ал'úк'им вазý, у св'éжым хл'éб'и, у ɣър'áчым п'аскý, у с'ún'им касц'ýм'и, у вас'éн'им тумáн'и.* **311** *у здарóвъм ц'éл'и, нъ кълɣáснъм пóл'и, у нóвъм дóм'и, нъ харóшъм луɣý, у дóўɣ'им къжухý, нъ в'ал'úк'им пóл'и, нъ м'áк'им с'éн'и, нъ шырóк'им пóл'и, ап салóтк'им м'óг'и, у ɣърáчъм п'аскý, у прыɣóжъм в'анкý, на бы́стръм кан'ú, аб дóбръм чълав'éку, у л'éтн'ь^им кас'ц'ýм'и, у ас'éн'им кас'ц'ý-м'и, на л'éтн'им атпачы́нку.* **313** *у жóўтум къжýс'е, у нóвым дóм'и, на чóрным кан'ú, у дóўɣ'им къжухý, у с'в'éжым хл'éб'и, у с'ún'им кас'ц'ýм'и* і *ў жóўтъм, у нóвъм, у вайéннъм, на кълɣáснъм, на чóрнъм, у дóўɣъм, на в'ал'икъм, на м'áккъм, у пруɣóжъм.* **314** *нъ кълɣáсным двары́, у дóўɣ'им къжухý, у прыɣóжъм в'анкý, у л'éтн'им плашчы́* і *ў жóўтъм, ў вайéннъм, на калɣáзнъм* і інш. **328** *у нóвым дóм'и, ны кылɣáсным двар'é, у дóўɣ'им кыжухý, у пр'иɣóжым в'анкý, у ɣыр'áчым п'аскý, у с'ú-н'им кас'ц'ýм'и, у л'éтн'им плашчы́* і *ў нóвъм, у жóўтъм, у кълɣáснъм, у вайéннъм.* **331** *у нóвым дóм'и, ны кылɣáсным двар'é, ны м'áкк'им с'áдл'е, у ɣыр'áчым п'аскý, у л'ипýчым м'óг'и, у с'ún'им кас'ц'ýм'и* і *ў нóвъм, у жóўтъм, у кълɣáснъм.* **337** *у жóўтым кыжухý, у нóвым дóм'и, у вайéнным ɣырадкý, у дóўɣ'им кыжухý, ны м'áкк'им с'адл'é, у пр'иɣóжым в'анкý, у л'ипýчым м'óг'и, у с'ún'им кус'ц'ýм'и* і *ў нóвъм, у жóўтъм, у кълɣáснъм.* **346** *у жóўтом.* **361** *у с'ún'им.* **364** *на чóрным кан'é.* **368** *у вайéнным.* **371** *у л'ипýчым.* **373** *аб здарóвым.* **374** *у дóўɣум.* **381** *аб дóбрым.* **383** *у л'ипýшчым.* **385** *у жóўтом, у харóшум.* **394** *на дóбрым.* **404** Канчатак **-ум** сустракаецца рэдка. **415** *ап с'м'éлом, аб ɣéтум.* **417** *у с'ún'ум.* **419** *на шóстым.* **424** Школьнікі ўжываюць форму на **-ым (-ім).** **429** *у жóўтом.* **436** *у л'ипýчым.* **452** *у с'ún'им.* **453** *на в'ал'úкам.* **466** Форма на **-ум** ужываецца радзей. **489** *у с'ún'им.* **496** *аб дóбрым.* **509** *у жóўтъм, у нóвъм, у вайéннъм.* **526** *у тóўстум.* **530** *на дóўɣум.* **531** *у жóўтум.* **532** Маладзейшыя жыхары (да 25—30 год) не ўжываюць форму на **-ум.** **549** *у жóўтам кажýс'е, у нóвам дóм'е, у вайéннам, на калɣáснам двары́, чóрнам кан'ú, у дóўɣим кажухý, на в'ал'úк'им вóз'е, на м'áк'к'им с'адл'é, у прыɣóжам в'анкý, у св'éжам хл'éбе, у ɣарáчым п'аскý, у л'ипýчым м'óг'е, аб дóбрым сус'éду.* **577** *аб дóбрым.* **578** *у жóўтъм, у с'ún'им, у тóўстым,*

у до́ўγ'им. **586** *у жо́ўтъм кажу́с'е, на калγа́снъм двары́, у до́ўγ'им кажу́с'е, на м'а́к'им с'адл'е́, у прыγо́жъм в'анку, аб до́брам сус'е́ду, у ас'е́н'им тума́н'е.* **593** *у жо́ўтым кажу́с'е, у но́вым до́м'е, у вайе́нам, на калγа́снам двары́, чо́рнам ка́н'и, у до́ўγ'им кажуху́, на в'ал'и́к'им во́з'е, на м'а́к'им с'адл'е́, у прыγо́жам в'анку́, у св'е́жам хл'е́б'е, у γара́чым п'аску́, у л'ипу́чым м'о́ґ'е, аб до́брым сус'е́ду, у с'и́н'ам кас'ц'у́м'е, у л'е́тн'ам плашчы, у ас'е́н'ам тума́н'е.* **596** *у до́ўγ'им кажуху́, у жо́ўтъм кажу́с'е, у но́въм до́м'е, у вайе́нъм γарадку́, на чо́рнъм кан'и́, у до́ўγ'им кажуху́, на в'ал'и́к'им во́з'е, на м'а́к'им с'адл'е́, у прыγо́жым в'анку́, у с'в'е́жым хл'е́б'е, у γара́чым п'аску́, у л'ипу́чым м'о́ґ'е, аб до́брым сус'е́ду, у с'и́н'им кас'ц'у́ме, у л'е́тн'им плашчы́, у вас'е́н'им, у ас'е́н'им тума́н'е, у γл'ин'а́ным γаршку́, на кана́тным заво́ґ'и.* **598** *на чо́рнум кан'и́, у жо́ўтум кажу́с'е, на калγа́снам дваре́, на м'а́кум, аб прыγо́жым в'анку́, у с'и́н'им кас'ц'у́м'и, у ас'е́н'им тума́н'и.* **601** *у жо́ўтъм кажу́с'е, у но́вам до́м'е, у вайе́ным γарадку́, на калγа́сным двары́, на чо́рным кан'и́, у до́ўγ'им кажуху́, на в'ал'и́к'им во́з'и, на м'а́к'им с'адл'е́, у прыγо́жым в'анку́, у с'в'е́жым хл'е́б'е, у γара́чым п'аску́, у л'ипу́чым м'о́ґ'е, аб до́брым сус'е́ґ'е, у с'и́н'им кас'ц'у́ме, у л'е́тн'им плашчы́, у ас'е́н'им тума́н'е, у л'е́вум баку́;* наглядаецца рэдукцыя, часам чуваць **-ум.** **603** *у жо́ўтым кажуху́, у но́вым даму́, у вайе́нам γарадку́, на чо́рнам кан'и́, на калγа́снам двары́, у до́ўγум кажуху́, на в'ал'ик'им вазу́, на м'а́к'им с'адлу́, у прыγо́жым в'анку́, у с'в'е́жым хл'е́б'е, у γара́чым п'аску́, у л'ипу́чым м'о́ґ'е, аб до́брым сус'е́ду, у с'и́н'им кас'ц'у́м'е, у л'е́тн'им плашчу́, у ас'е́н'им тума́н'е.* **604** *у жо́ўтум кажу́с'е, у но́вом до́м'е, у вайе́ным γарадку́, на чо́рноªм кан'и́, у до́ўγом, у до́ўγам кажуху́, на в'ал'и́к'иªм вазу, на м'а́к'им с'едл'е́, у но́вом до́м'и, у п'а́том, на ру́ск'им разγава́руйуц', на калхо́знум, у чац'в'о́ртум, у прыγо́жом в'енку́, у с'в'е́жым хл'е́б'е, у γара́чым п'еску́, у харо́шым пла́ц'и, у вас'мо́м, ґ'ева́том, у с'и́н'ем кас'ц'у́м'е, у л'е́тн'ем плашчу́, у ас'е́н'ем.* У месным склоне ўжываюцца формы на **-ом, -ôм, -ам** — у старых; **-ым,- ім** — радзей чуюцца ў моладзі. **614** *ны калγа́сным, на чо́рным, у до́ўγ'им, ны м'а́к'им, у с'в'е́жъм, у γыр'а́чъм, аб до́бръм, у с'и́н'им, у л'е́тн'ьм, у ас'е́н'им.* **615** *у жо́ўтым платку́, у но́въм до́м'и, ны кылγа́сным двар'е́, на чо́рным кан'и́, у до́ўγ'им пла́ц'и, ны бал'шы́м вазу́, ны м'а́к'им с'адл'е́, у с'в'е́жым хл'е́б'и, у γыр'а́чъм, у л'ипу́чым, у с'и́н'им, у л'е́тн'им, у ас'е́н'им.* **616** *жо́ўтъм, но́въм, кылγа́снъм, у до́ўγ'им, м'а́к'им, с'в'е́жым, γара́чъм, харо́шъм, с'и́н'им, ос'е́н'им.* **619** *у л'е́хк'им, у но́въм, жо́ўтъм, вайе́нъм, у до́ўγ'им, нъ м'а́к'им, у с'в'е́жым, у с'и́н'им, л'е́тн'им.* **654** *на вылы́кум.* **661** *в с'в'и́жым.* **667** *у с'и́н'ам.* **670** *у ас'е́н'н'им.* **671** *на в'е́л'кум.* **672** *у ас'е́н'н'им.* **673** *у жо́ўтум.* **675** *аб до́бром.* **683** *аб до́брому.* **688** *в с'в'и́жому.* **689** *на колхо́зном.* **690** *в но́вом.* **692** *на велы́каму, в л'и́тн'ом.* **693** *в войе́нному, в лы́пкым.* **723** *у γу́стем, у чо́рнем.* **724** *в св'и́жому.* **726** *у жо́ўтому.* **730** *об до́брому.* **731** *об до́брому, у до́ўγом, у л'е́тн'ум.* **738** *в до́вγом.* **741** *на чо́рном.* **746** *у про́шлым.* **748** *аб ра́н'н'им.* **765** *у паро́ным.* **795** *на колхо́зном.* **819** Форма на **-ым(-ім)** выразна чуецца ў мове моладзі. **823** *у с'и́в'ан'кум.* **828** Прадстаўнікі старэйшага пакалення ўжываюць канчаткі **-ам(-ям),** мо-

ладзь — **-ым(-ім)**. **835** *у нóвум.* **849** *у жóўтым.* **854** *у нóвым.* **862** *у вас'ил'ѐв'ицкам.* **877** Пераважае канчатак **-ам; -ым(-ім)** у некаторай ступені характэрны для мовы моладзі і школьнікаў. **903** *у калүáсным.* **931** Форма на **-ым (-ім)** характэрна для мовы моладзі і школьнікаў. **954** *в осин'ним.* **956** *в жóвтом.* **959** *в св'ижум.* **971** *об дóброму.* **976** *у ос'ѐн'н'им.* **977** Канчатак *-ым(-ім)* сустракаецца рэдка. **984** *у жóўтам, у прыүóжым.* **985** *у в'ишн'óвум.* **986** *у нóвум.* **987** *у в'ел'икум.* **989** *у прóшлум.* **996** Форма на **-ым(-ім)** сустракаецца радзей, галоўным чынам у прадстаўнікоў малодшага пакалення.

Карта № 119

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 88:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

а) у родным склоне адзіночнага ліку...: *у малад***ой** *удавы, у малад***ое,** *у малад***оі,** *у малад***ые,** *у малад***ыя,** *у малад***эй** ці *ў малад***ыі**..?»

Тэмай карты з'яўляюцца толькі канчаткі прыметнікаў роднага склону адзіночнага ліку. Займеннікі на гэтай карце не адлюстроўваюцца з прычыны таго, што іх формы не супадаюць з адпаведнымі формамі прыметнікаў (напрыклад, формы на **-эй**).

Фанетычныя асаблівасці пры картаграфаванні не бяруцца ў разлік. У каментарыях прыводзіцца толькі матэрыял з Брэсцкіх гаворак, дзе надзвычай складаная фанетычная сістэма: **652** *сухéй*[и] *травы́.* **653** *в молодéйи вдовы́, высновéйи пор'и́, сухéйи травы́.* **654** *в молодéйи, сухéйи травы́.* **655** *у молодéйи вдовы́, үустéйи травы́, выснувéйи пуры́, сухéйи травы́.* **656** *в мулудéйи, пустéйи, сухéйи травы́.* **657** *в мулудéйи вдувы́, выснувéйи пуры́, сух'éйи травы́.* **658** *в молодéйи вдовы́, сухéйи травы́.* **659** *у му*[о]*лу*[о]*дéйи вду*[о]*вы́, выснувéйи пуры́, сухéйи травы́.* **660** *молодéйи, высновéйи, сухéйи.* **661** *в молодéйи вдовы́, сухéйи травы́.* **662** *в молодéйи вдовы́, высновéйи поры́, сухéйи травы́.* **663** *в молодéйи, сухéйи.* **664** *в молодéйи вдовы́, үустéйи травы́, высновéйи поры́, сухéйи травы́.* **665** *в молодéйи вдовы́, сухéйи травы́.* **683** *үустéйи тровы́.* **688** *в молодéйи вдовы́, үустéйи травы́, сухéйи травы́.* **689** *үустéйи травы́, сухéйи тровы́.* **691** *у молодéйи вдовы́, үустéйи травы́, высновéйи поры́, сухéйи травы́.* **692** *в молодéйи вдовы́, үустéйи травы́, сухéйи травы́.* **693** *в мулудéйи вдувы́, үустéйи травы́, выснувéйи пуры́, сухéйи травы́.* **694** *у молоды́й вдовы́.* **695** *у молодéйи вдовы́, сухéйи травы́.* **696** *молодéйи водвы́цы, сухéйи травы́.* **697** *у мулудéйи, үустéйи.* **698** *у молодéйи удовы́*[е]*цы, сухéйе травы́*[е]. **699** *в молодéйи вдовы́, сухéйи травы́.* **700** *у молодéйи вдовы́, үустéйи травы́, сухéйи травы́.* **701** *у молодéйи вдовы́ц'е, сухéйи травé.* **702** *в молодéйи, сухéйи.* **703** *сухéйи травы́.* **704** *мулудéйи вдувы́, сухéйи травы́.* **717** *сухéй рубáшки.* **718** *у молодéй удовы́, на үустéй, весновéй, у друүéй, сухéй.* **724** *в молодéй вдовы́, үустéй травы́, весновéй порé, сухéй поүóды, сухéй травы́.* **726** *у мо-*

лодéйи, сухéйи верб'ины. **727** *у молодéйи вдовы́, ɣустéйи травы́, высновéйи поры́, сухéйи травы́.* **731** *чужéйа, йаровéйа пшон'йцы, сухéйе травы́.* **732** *в молодéйи удовéцы, ɣустéйи трав'и́, в'исновéйи поры́.* **734** *у молодéй удовы́цы, ɣусты́йи травы́, в'исновы́й поры́, сухéйи травы́.* **735** *в молодéйи вдовы́цы, сухéйи травы́.* **737** *в молодéйи вдовы́, ɣустéйи травы́, сухéйи травы.* **738** *у молодéйи, сухéйи.* **739** *у молодéйи вдовы́, высновéйи пары́, сухéйи травы́.* **741** *у молодéйи вдовы́, ɣустéйи, ɣустéй, в'исновéй, в'исновéйи, сухéй.* **769** *у молодéйи дúукы, у слепúй, у старéйи.* **771** *в молодéйи вдовы́, сухéйи травы́.* **945** *в молодéйи вдовы́, ɣустéйи травы́, высновéйи поры́, сухéйи травы́.* **947** *в мулудéйи вдувы́, выснувéйи пуры́, сухéйи травы́.* **948** *в молодéйи, ɣустéйи травы́, сухéйи травы́.* **949** *в мулудéйи вдувé, выснувéйи пуры́, сухéйи травы́.* **950** *в молодéйи вдов'и́, ɣустéйи травы́, весновýй пор'и́, сухéйи травы́.* **952** *у молодéйи вдовы́, весновóйи поры́, сухéйи травы́.* **954** *у мулудéйи, сухéйи травы́.* **955** *у молодéйи вдовé, ɣустéйе травé, сухéйи.* **956** *в молодéй вдовы́, сухéйи, крутéй.* **957** *молодéйи вдовы́, ɣустéйи травы́.* **958** *у молодéй, ɣустóй, сухéйи.* **959** *в мулудéй вдовы́, высновéй пуры́, сухéй травы́.* **960** *у молодéйи вдовы́, ɣустéйи травы́, высновóйи.* **962** *у молодéйи.* **963** *у молодéйи д'йўкы, у слыпéйи мáтеры, у стáр'ий.* **964** *у молодóйи удов'и́, ɣустéйи, в'исновéйи поры́, сух'éйи трав'и́.* **965** *у молодéйи удовы́цы, ɣустéйи травы́, сухéйи травы́.*

У каментарыях прыводзяцца адзінкавыя прыклады, на аснове якіх ставяцца пэўныя знакі, адказы з заўвагамі збіральнікаў матэрыялаў адносна той ці іншай формы, а таксама раскрываюцца адсылачныя знакі: **16** *маладóй удавы́.* **20** *маладóй ɣаспадын'и.* **26** *мыладéй удавы́, ɣустóй травы́.* **27** *ɣустóй травы́.* **37** *у маладóй удавы́.* **56** *маладóй карóвы.* **96** *ɣустóй пшан'йцы.* **100** *ɣустóй.* **112** *у мъладóй, у мъладéй.* **114** *мъладóй.* **120** Канчатак **-ой** ужываецца радзей. **130** *маладéй удавы́.* **134** *в'еснавóй пары́.* **137** *маладóй удавы́.* **140** *маладóй удавы́.* **145** *сухóйе травы́.* **149** *ɣустóй травы́.* **151** *сухóйе травы́.* **168** *маладóй удавы́.* **190** *ɣустóй травы́.* **203** *у мъладóй удавы́.* **217** *маладóй.* **222** *маладóй.* **224** *у маладóй z'éук'и.* **225** *ɣустóй травы́.* **241** *у маладóйе.* **263** *друɣ'éй.* **310** *у мъладéйа.* **316** *у мылады́йа удавы́, ɣусты́йа травы́, в'иснавóй пары́.* **318** *у маладéйа z'éўк'и.* **319** *у малады́йа удавы́.* **325** *у старóй.* **335** *у мыладóйа удавы́.* **341** *у маладóйе удавы́, сухóй травы́.* **373** *маладóйе ўдавы́.* **376** *ɣустóй травы́.* **379** *у маладóй удавы́, ɣустóйи травы́.* **402** *па накладнóй, у маладóйи, сухóйе травы́.* **419** *у маладóйе ўдавы́, ɣустóй травы́, в'аснавóй пары́.* **451** *маладóйе.* **452** *сухóйи.* **457** *у маладóйе.* **458** *у маладóйи.* **459** *маладóйа травы́.* **461** *с'в'инóй, у аднайé.* **464** *у дайɣóй.* **469** *у старóй бáпк'и.* **489** *у старóй, у старóйа.* **497** *у старóй.* **501** *у маладóйе.* **519** *у малóй.* **524**, **526** *у маладóй.* **530** *сухóй паɣóды.* **544** *маладóй.* **549** *ɣустóйа травы́.* **553** *у маладóй, у маладóйе.* **555** *у малады́йа удавы́.* **571** *у маладéйа, у с'л'апéй.* **575** *сухóй травы́.* **577** *мъладóй.* **595** *у малады́й удавы́, ɣусты́йа травы́, сухóй травы́.* **598** *дъраɣéй.* **603** *ɣустéйа.* **612** *у мыладéй, сух'éйа травы́.* **615** *у мыладéй удавы́.* **616** *мълады́й, сухóй.* **627** *у мыладóй*

удавы. **629** *сухой травы.* **632** *в'еснавой пары.* **635** *у мыладыйа удавы, сухой травы.* **637** *сух'ийа травы.* **641** *у мыладыйа удавы.* **646** *в иснавой пары.* **667** *у маладойе удавы.* **669** *у маладойе удавы.* **674** *у маладойе удавы.* **705** *в'аснавой пары, у маладойе удавы.* **706** *старойи.* **708** *у маладойе.* **709** *сухой травы.* **723** *сухойе травы.* **732** *сухойе траве.* **744** *в'аснавой.* **759** *сухойе травы.* **760** *у молодойи, до молодойи, да друγой, γустойе, сухойе.* **765** *сухойе трапк'и.* **789** *сухойе травы.* **810** *весновойи поры.* **811** *у молодойе*[и] *вдовы.* **819** *сухойе.* **821** *малой дочк'и.* **834** *сухойе.* **840** *γустейе траву, у молодейе удову, в'еснавойе поры, сух'ейе.* **844** *маладой удавы.* **849** *у маладейе удаву, γустой траву, сух'ейе траву.* **853** *у маладойе удаву, в'*[е]*снавойи, сух'ейе траву.* **854** *у маладой удавы.* **856** *у маладыйе бабы, в'еснавойе, γустойе, сухой.* **860** *у маладой ʐ'айчыны.* **861** *маладой крап'ивы.* **867** *в'еснавойе пары.* **868** *сухойе травы.* **871** *γустой траву.* **883** *у маладойе удавы.* **885** *з маладейе траву, γустейе траву.* **887** *маладейе удавы, γустейе травы, в'аснавейе пары, сухейе травы.* **889** *γустейе травы, в'еснавейе пары, сух'ейе травы.* **896** *у маладыйа вдавы.* **897** Канчатак **-ой** ужываецца рэдка; нават у моладзі пераважае форма на **-ыя(-ія).** **931** Амаль паслядоўна ўжываецца **-ыйа; -ой** — зрэдку ў мове моладзі. **937** *у маладойа удавы.* **951** *в молодайи вдовы, γустайи травы, сухайи травы.* **955** *у молодайи вдове, на сухайи траве.* **980** *у маладейе удаву, γустейе траву, сух'ейе траву.* **994** Канчатак **-ей** адзначаецца пераважна ў людзей маладзейшых. **1005** *у молодойе удову.* **1006** *сухой травы.* **1011** *у молоде удов'й, γусте трав'й, в'еснове поры, сух'е трав'й.* **1018** Моладзь ужывае форму без канцавога **н.** **1026** У канчатку **-ойе** апошні гук вузкі, ён зліваецца з **j** і ў некаторых выпадках яго цяжка адрозніць ад **і** і нават ад **й.**

Карта № 120

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 88:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

а) у родным склоне адзіночнага ліку не пад націскам *халодн***ай** *пагоды, халодн***ае**, *халодн***аі**, *халодн***ой**, *халодн***ые**, *халодн***ыя**, *халодн***эй**, *халодн***ый**..?»

Пры картаграфаванні не браліся ў разлік фанетычныя асаблівасці гаворак, якія пэўным чынам адлюстроўваюцца і ў канчатках прыметнікаў, у даным выпадку ў канчатках роднага склону адзіночнага ліку прыметнікаў жаночага роду.

Таму для ненаціскнога канчатка **-ый (-ыйі, -ыйа)** знак на карце ставіцца толькі тады, калі ў матэрыялах такі ж канчатак мае месца і ў націскным становішчы *маладый(а) ʐ'еўк'и* (гл. карту № 119) і не можа разглядацца як вынік рэдукцыі ненаціскнога галоснага, што ўласціва гаворкам, у якіх пашыраны адзначаныя формы прыметнікаў.

Адсылачным знакам на карце абазначаюцца адзінкавыя формы: **363** *у аz'инóкуй.* **379** *кала шырóкуй.* **452** *кал'а высóк'ий, кал'а н'ú-ск'ий.* **773** *холóдне воды́.* **841** *с'в'ёжо воды́, γорáчо воды́, мóкре со-лóмы, л'úве рук'ú, чырвóнейе хýстк'и, корóтк'е в'ерóўк'и, z'ереўйáне лóжк'и, жы́тн'е мук'ú, з'úмн'е бýры, z'евóче (z'евóцк'е) хýстк'и, брáтове сорóчк'и.* **847** *л'е вусóк'е хвóйи, кал'а шырóк'е р'ек'ú, с'в'éже вады́, γор'áче пары́, б'ез дóбр'е с'естры́, л'úтн'е пары́, рáн'н'е расы́.* **889** *кал'а висóк'ейе, шырóк'ейе.* **1011** *холóдней поγóды, в'исóк'е сосны́, шырóк'ей р'ек'ú, холóдно поγóды, с'в'éже воды́, γорáче поры́, дóбре с'естры́, ц'óпле поры́, л'éтн'é поры́, рáн'н'е росы́.*

У каментарыях падаюцца адзінкавыя прыклады, на аснове якіх ставіцца той або іншы знак, а таксама адказы з заўвагамі збіральнікаў матэрыялаў адносна ўжывальнасці той або іншай формы: **16** *с'в'éжай.* **39** *л'éтн'ай пары́.* **58** *с'в'éжай вады́.* **102** *с'в'éжъй вады́.* **123** *халóдней паγóды.* **124** *шырóкей рак'ú.* **151** *с'в'éжайе вады́.* **153** *с'в'éжайе вады́.* **156** *с'в'éжай.* **168** *с'в'éжай вады́.* **178** *л'éтн'ай пары́.* **179** *с'в'éжай вады́.* **182** *аz'инóкай.* **216** *аz'инóкай.* **217** *халóднай паγóды.* **220** *аz'инóкай.* **241** *высóк'ей сасны́.* **258** *кълʼа высóкъй с'ц'аны́.* **262** *халóдныйа паγóды.* **265** *шырóкъй рак'ú.* **290** *аz'инóкай.* **297** *халóдней паγóды.* **308** *шырóкъй рак'ú.* **309** *скрыпýчей б'арóзы.* **327** *у стáрай z'éўк'и, шырóкай.* **341** *с'в'éжай вады́.* **353** *шырóкай дарóγ'и.* **379** *кала шырóкуй рек'ú.* **386** *халóднай паγóды.* **400** *халóднайи паγóды.* **412** *дóбрайе.* **416** *халóднайе вады́.* **422** *у старéйшай с'астры́.* **436** *халóднай паγóды, γарáчайи пары́.* **443** *с тóўстайе бáбы.* **451** *халóднайе вады́.* **452** *кал'а высóк'ий, кал'а н'úск'ий.* **458** *крéпаснай.* **460** *у аz'инóкай.* **471** *с'úн'ай.* **476**, **480**, **482** *у аz'инóкай, н'аўдóбнай з'амл'ú, аz'инóкайе удавы́.* **488** *аz'инóкай.* **493** *у аz'инóкайе.* **497** *н'иγóднайе, у аz'инóкай.* **499** *халóднайе паγóды.* **502** *халóднай паγóды.* **507** *у аz'инóкай.* **515** *у аz'инóкай.* **518** *рáн'н'айе в'асны́.* **523** *шчасл'úвайе м'инýты.* **526** *л'а высóкай сасны́.* **540** *у аz'инóкай.* **552** *халóднай паγóды.* **553** *св'éжайе вады́.* **563** *халóннай паγóды.* **571** *у аz'инóкай.* **579** *халóдныйа паγóды.* **625** *халóднъй паγóды.* **635** *высóкай сасны́.* **678** *с'úн'ай аz'éжы.* **691**, **696** *халóдный паγóды.* **705** *дóбрай с'астры́.* **708** *халóднайе, дóбрай.* **719** *с'úн'айе аz'éжы.* **730** *высновый пор'ú.* **731** *дóбрый с'астры́.* **738** *холóднойе.* **743** *хаzáйств'анай самаγóнк'и.* **747** *в'ал'úкайе.* **756** *у аz'инóкайе.* **777** *ц'óмнай нóчы.* **785** *дóбрайе, халóднайе, γалóднайе, тумáннайе, марóзнайе, в'ас'óлайе, паγóднайе, γлыбóкайе, с'в'éжайе, γарáчайе.* Але вельмі часта сустракаецца форма на **-ай:** *л'éтн'ай нóчы, з'úмн'ай аz'éжы, с'óн'ашн'ай.* **786** *кал'а высóкайе.* **788, 793** *у аz'инóкайе.* **794** *у оz'инóкой.* **837** *кал'а высóкай.* **849** *с'ц'уz'óнай вады́.* **854** *халóднай.* **855** *z'ерав'éнскай бáбы, з'ал'óнай, к'ип'ачóнай, балóтнай, дóўγай, св'éжай вады́, с'úн'ай аz'éжы.* Магчыма, ужываецца і канчатак **-ае,** але ў размове ён не адзначан. Пры апытанні высвятляецца, што можна сказаць і *халóднайе вады́.* **861, 865** *св'éжай вады́.* **866** *ц'óплай паγóды.* **880** *шырóкай рак'ú.* **931, 932** Амаль паслядоўна ўжываецца канчатак **-ыйа; -ой** сустракаецца зрэдку ў мове моладзі. **963**

у ɣодынóкий. **993** Канчатак **-ое** найбольш пашыраны. Разам з тым у моладзі і пісьменных людзей часта адзначаецца канчатак **-ой.** **996** *высóкай сасны́.* **1007** Пры апытанні адзначаецца толькі канчатак **-ой,** але ў размове часцей чуецца **-ойі:** *высóкайи сасны́, шырóкайи рак'и́, добрайи̂ z'е́ўк'и.* **1018** *дóбрайи, рéдкайи, с'и́н'айи.* У моладзі канцавое **і** адсутнічае. **1023, 1026 і** ў канчатку **-аі** вельмі кароткае.

Карта № 121

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ДАВАЛЬНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 88.

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

б) у давальным склоне... пад націскам: *к малад***ой** *дзеўцы, к малад***оі**, *к малад***эй** ці *к малад***ый**..?»

Адводзяцца ад картаграфавання: **756** *ик маладóйе.* **788** *к маладóйе.* **830** *к крутóйе ɣары́.* **764** *к молодóйи, сухóйи.*

Зорачкай чорнага колеру абазначаны адзінкавыя формы: **113** *к малады́й, к сух'и́й.* **609, 616** *к мылады́й.* **866** *к маладé.*

На аснове аднаго прыкладу ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: 16, 20, 38, 59, 76, 110, 112, 119 (контурны круг), 122, 140, 147, 152, 153, 154, 168, 178, 179, 182, 184, 189, 194, 203, 208, 214 (чорны круг), 216, 217, 220, 244, 250, 263, 290, 292 (контурны круг), 306, 319, 322, 336, 341, 344, 371, 375, 377, 378, 379, 381, 383, 394, 400, 416, 461, 462, 465, 467, 477, 481, 482, 485, 487, 488, 489, 492, 493, 497, 502, 503, 507, 508, 513, 515, 517, 522, 524, 526, 536, 540, 542, 544, 547, 548, 551, 555, 563, 565, 571, 574, 577, 584, 588, 590, 598, 607, 627 (контурны круг), 629, 643, 645, 647, 667, 694, 695, 700, 705, 761, 765, 767, 769, 779, 793, 794, 816, 827, 854, 861, 866, 893, 901, 902, 931, 943, 963, 1003, 1023.

У каментарыях прыводзяцца адказы з заўвагамі збіральнікаў адносна ўжывальнасці адной з форм: 106 Звычайна ўжываецца форма з канчаткам **-эй; -ой** сустракаецца рэдка. **296** *к мъладóй, к сухóй, к мъладéй, сух'éй, у чужéй.*

У гаворках Брэсцкай вобласці ў выніку розных фанетычных працэсаў (пераход **о** у **і,** ацвярдзенне зычных перад галоснымі пярэдняга рада, блізкае вымаўленне націскных **ы** і **э,** а то і зліццё іх у адным гуку **э**) знешні выгляд формы давальнага склону з канчаткам **-ой** змяняецца, часам нагадваючы форму на **-эй,** пашыраную на ўсходзе Віцебскай і Магілёўскай абласцей. Улічваючы гэтыя абставіны, мы ставім знак для формы з канчаткам **-ой** на аснове фанетычных варыянтаў: **-ій, -ый** *(молоды́й д'и́вцыᵊ)* у наступных нас. пп.: 652, 653, 659, 660, 663, 665, 694, 698, 701, 733, 738, 739, 766, 957 963; **-эй** *(ɣустéй трав'é, крутéй ɣорé)* — 654, 655, 658, 696, 704, 717, 718, 723, 725, 726, 731, 732, 733, 741, 773, 950, 952, 955, 963.

Карта № 122

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ДАВАЛЬНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 88:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

б) у давальным склоне... не пад націскам: *к халодн***ай** *пары, к халодн***ой**, *к халодн***оі**, *к халодн***эй**, *к халодн***ый** ці *халодн***уй**..?»

Выклікаюць сумненне і адводзяцца ад картаграфавання: **391** *к св'ежай, к γара́чей, к до́брай.*

У нас. п. 8 адсылачны знак ставіцца на аснове наступных прыкладаў: *даў хл'еба до́брай с'астро́й, даў хл'еба маладо́й г'е́ўкай, дараγо́й с'астро́й.*

На аснове аднаго прыкладу ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: 3, 20, 77 (круг з кропкай), 137, 148, 153, 208, 212, 220, 290, 293, 320, 329 (круг з кропкай), 340, 341, 352, 354, 366, 383 (контурны круг), 385, 398 (контурны круг), 401 (контурны круг), 416, 446, 451, 461, 464, 473 (чорны круг), 474, 480, 488, 492, 500, 508, 518, 523, 526, 569, 574 (контурны круг), 576 (чорны круг), 577, 578, 643, 646 (чорны круг), 658, 679, 705, 708, 710, 712, 713, 731 (чорны круг), 743, 744 (чорны круг), 747 (контурны круг), 749 (контурны круг), 767, 774 (чорны круг), 783 (контурны круг), 818 (чорны круг), 823 (чорны круг), 827 (чорны круг), 841 (чорны круг), 849 (контурны круг), 861, 865, 893, 1012 (чорны круг).

У нас. п. 532 ёсць заўвага, што форма з канчаткам **-уй** ужываецца прадстаўнікамі старэйшага пакалення.

Карта № 123

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ВІНАВАЛЬНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 88:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

в) у вінавальным склоне... пад націскам: *малад***ую** *жонку, малад***уу**, *малад***у** ці *малад***уе**, *малад***уя**, *малад***ою**..?»

У каментарыях прыводзяцца адзінкавыя формы, адказы з заўвагамі збіральнікаў і недастатковы матэрыял (адзін прыклад), на аснове якога ставіцца той ці іншы знак: **16** *γусту́йу.* **47** *маладу́йу.* **56** *маладу́йу жо́нку.* **58** *друγу́йу.* **122** *маладу́йу.* **138** *маладу́йу.* **147** *маладу́, суху́йу.* **168** *маладу́йу.* **172** *маладу́йу.* **176** *маладу́йу.* **182** *маладу́йу.* **186** *маладу́йу.* **203** *даўγу́йу.* **212** *маладу́йу.* **216** *маладу́йу.* **220** *маладу́йу.* **244** *маладу́йу г'аўчыну.* **264** *γусту́йу.* **277** *суху́йу.* **278** *стару́йу.* **285, 286, 288** *маладу́йу.* **308** *круту́йу.* **322** *маладу́йу.* **325** *маладу́йу.* **327** *маладу́йу.* **351** *друγу́йу.* **386** *маладу́йу.* **392** *маладу́йу.* **398** *друγу́йу.* **401** *маладу́йу.* **405** *чужу́йу.*

413 *старўйу.* **424** *маладўйу.* **447** *крутў.* **461** *крутўйу.* **467** *маладўйу.* **474** *маладўйу.* **476** *маладўйу.* **482, 484** *маладўйу.* **486** *малўйу.* **487** *маладўйу.* **489** *старўйу.* **490** *маладў(йу).* **491** *маладў.* **492** *йаравўйу.* **493** *маладў.* **494** *дараγў.* **496** *дараγў.* **497** *маладў(йу).* **506** *γустўйу.* **509** *маладўйу.* **513, 515, 517, 524, 526** *маладўйу.* **537, 541, 542** *маладўйу.* **545** *старўйу.* **548** *дараγўйу с'астрў.* **550** *маладў.* **563** *маладўйу.* **573** *м'илўйу.* **577, 588, 592** *маладўйу.* **594** *γўстўйу.* **608, 613, 643, 644, 647** *маладўйу.* **741** *молодў.* **742, 744** *в'аснавўйу.* **755** *золотў.* **756** *маладў.* **766, 767** *молодўйу.* **774** *маладўйу, маладўу.* **778** *маладўйу.* **788** *маладў.* **793** *маладўйу.* **794** *молодў.* **799** *бал'шў плошчаг'.* **805** *молодў.* **830** *маладў* і *маладўйу.* **834, 846** *молодў.* **847** Прыметнікі з націскнымі канчаткамі часцей маюць поўную форму. **854** *маладўйу.* **855** *маладўйу, друγўу, бал'шўу.* **859** *сухўйу.* **860, 861, 862, 866** *маладўйу.* **943** *маладў.* **949** *маладўйу.* **967** *молодўу, γустўу, дороγўу.* **971** Поўная форма сустракаецца вельмі рэдка. **974** Поўная форма ўжываецца моладдзю. **975** Поўныя канчаткі адзначаюцца рэдка. **992** *молодўйу.* **1003** *маладўйу, дараγў.* **1022** У вінавальным склоне, як і ў назоўным, могуць ужывацца побач з поўным канчаткам сцягнуты і паўсцягнуты канчатак з выпаўшым **j**.

Карта № 124

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ВІНАВАЛЬНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 88:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

в) у вінавальным склоне... не пад націскам: *халодн***ую** *ваду, халодн***уу**, *халодн***у** ці *халадн***уе**, *халодн***уя**, *халодн***аю**.. ?»

У каментарыях раскрываюцца адсылачныя знакі, якія абазначаюць на карце адзінкавыя формы, прыводзяцца заўвагі збіральнікаў матэрыялаў, а таксама недастатковы матэрыял (адзін прыклад), на аснове якога ставіцца той ці іншы знак: **7** *рáн'н'уйу.* **24** *шырóкайу дарóγу.* **37** *халóднуйу.* **38** *с'в'éжуйу.* **47** *халóднуйу.* **131** *халóднъйу.* **147** *халóднуйу.* **149** *с'в'éжуйу, с'úн'айу.* **151** *в'ал'úкуйу, с'в'éжу.* **153** *с'ú-н'уйу.* **156** *л'éтн'у.* **167** *халóднуйу.* **168** *с'úн'уйу.* **176** *шырóкуйу.* **180** *халóднайу.* **186** *с'в'éжайу.* **203** *ц'óмнуйу.* **208** *халóднуйу.* **217** *ц'óмнуйу.* **264** *халóднуйу.* **285, 286, 288** *халóднуйу.* **319** *халóднуйу вадў.* **320** *высóкуйу.* **322** *чырвóнуйу, чырвóнайу.* **327** *чырвóнуйу, с'úн'айу.* **336** *халóднуйу.* **338** *халóднуйу.* **342** *халóднуйу.* **386** *халóдну.* **389** *халóднуйу.* **401** *с'úн'у.* **404** *нóву хáту.* **409** *на нóву.* **420** *с'úн'уу.* **436** *з'ал'óнуйу, халóдну.* **437** *чырвóнайу.* **438** *трéц'айу.* **439** *рáн'н'айу расў.* **476** *чырвóнуйу.* **477** *в'ал'úкуйу, в'ал'úку.* **480** *чырвóнуйу, дóўγу.* **482** *йапóнску, с'úн'уйу.* **485** *с'úн'айу.* **486** *в'ал'úку(йу), с'úн'у.* **488** *с'úн'уйу.* **492** *у йапóнскуйу.* **497** *чырвóнуйу.* **537** *крáснуйу.* **541** *чырвóнуйу.* **542** *крáсныйу.* **546** *с'в'éжайу вадў.*

563 *хало́ннуйу, л'е́тн'айу.* **573** *до́бруйу.* **576** *с'в'е́жыйу.* **577** *до́бруйу.* **594** *с'в'е́жуйу.* **613, 615** *с'в'е́жыйу.* **643, 647** *хало́днуйу.* **674** *с'и́н'у.* **705** *тре́ц'уйу, манγо́л'ску.* **710** *в'асн'а́ну, в'е́рхн'уйу.* **718** *це́лну ноч.* **738** *с'и́н'уйу.* **750** *ц'о́плу.* **767** *с'и́н'уйу.* **809** *высо́куу, шыро́куу, до́зγуу, св'е́жуу, γора́чуу, до́бруу.* **825** *св'е́жу.* **834** *боло́тнуйу.* **840** *с'в'е́жайу траву́.* **847** Прыметнікі з ненацікнымі канчаткамі маюць часцей сцягнутую форму. **855** *но́вуу, б'е́днуу.* **865** *крас'и́вуйу.* **873** *св'е́жуйу* **874** Канчатак **-аю** ўжываецца вельмі рэдка. **891** Форма са сцягнутым канчаткам ужываецца побач з поўнай формай. **937** Побач з формай на **-аю** ўжываецца і *в'ес'е́нн'уйу, з'ал'о́нуйу, до́бруйу.* **958** *сохра́ннуйу роспы́ску.* **967** *холо́днуу, холо́днуйу, с'в'е́жуу, с'в'е́жуйу* і *холо́дну, γу́сту, с'в'е́жу.* **971** Поўная форма сустракаецца вельмі рэдка. **974** Поўную форму ўжывае моладзь. **975** Поўныя канчаткі адзначаюцца рэдка. **1021** *з'ал'о́ну траву́.* **1022** Сцягнуты канчатак сустракаецца радзей, чым поўны; акрамя іх ужываецца паўсцягнуты канчатак з выпаўшым інтэрвакальным **j**.

Карта № 125

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 88:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

г) у творным склоне... пад націскам: *з малад***ой** *жонкай, з малад***ою** ці *з малад***эй**, *з малад***эю**..?»

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца формы займеннікаў, якія на значнай тэрыторыі не супадаюць з адпаведнымі формамі прыметнікаў.

У каментарыях прыводзіцца ўвесь матэрыял брэсцкіх гаворак (па той жа прычыне, што і пры складанні іншых карт па формах прыметнікаў; гл. каментарыі да карты № 119 і інш.): **652** *з молоде́йу ж'и́нкойу, за круте́йу γоро́йу, сухе́йу траво́йу.* **653** *з молоде́йу ж'и́нкойу, за круте́йу γоро́йу, з γусте́йу траво́йу, з друγе́йу роды́мойу.* **654** *з молоде́йу ж'и^ы^нкойу, за круте́йу γоро́йу, з дороγе́йу ро́д'инайу.* **655** *з мулуде́йу ж'и́нкуйу, за круто́йу γуро́йу, з γусте́йу траво́йу, сухе́йу траво́йу, з друγе́йу ро́дынуйу.* **656** *з мулуде́йу ж'и́нкуйу, за круте́йу γуро́йу, з γусте́йу траво́йу, з друγе́йу ру́дынуйу.* **657** *з мулуде́йу ж'и́нкуйу, за круте́йу γуро́йу, сух'е́йу траво́йу, з друγе́йу рад'и́майу.* **658** *з молоде́йу ж'и́нкыйу, за круте́йу γоро́йу, сухе́йу траво́йу.* **659** *з му͡олу͡одо́йу ж'и́нкуйу, за круте́йу γу͡оро́йу, сухе́йу траво́йу.* **660** *молоде́йу, круте́йу, сухе́йу, дороγе́йу.* **661** *з молоде́йу ж'и́нкыйу, за круте́йу γоро́йу, сухе́йу траво́йу.* **662** *з молоде́йу жу́нкыйу, за круто́йу γоро́йу, сухе́йу траво́йу, дороγе́йу ро́д'иныйу.* **663** *з молоде́йу, сухе́йу.* **664** *з молоде́йу жы́нкыйу, за круте́йу γоро́йу, з γусто́йу траво́йу, сухе́йу траво́йу.* **665** *з молоде́йу ж'и́нкуйу, з сухе́йу траво́йу.* **688** *з молоде́йу ж'и́нкыйу, за круте́йу γоро́йу, с γусте́йу траво́йу, сухе́йу траво́йу.* **689** *молоде́йу ж'и́нкойу, за круте́йу*

γорóйу, з γустéйу травóйу, сухéйу травóйу. **691** *з молодéйу ж'йнкыйу, за крутéйу γорóйу, з γустóйу травóйу, сухéйу травóйу, з дороγéйу сыстрóйу.* **692** *з молодéйу ж'йнкойу, сухóйу травóйу.* **693** *з мулудéйу жынкуйу, за крутéйу γурóйу, з γустéйу травóйу, сухéйу травóйу.* **694** *з молодéйу жынкыйу, за крутéйу γорóйу, сухóйу травóйу.* **695** *з молодéйу ж'йнкойу.* **696** *з молодéйу ж'йнкойу, за крутéйу γорóйу, з γустóйу травóйу, сухéйу травóйу, з дороγéйу бáт'ковшчынойу.* **697** *з молодéйу, за крутóйу, сухéйу.* **698** *з молодéйу ж'йнкойу, за крутéйу γорóйу, сухéйу травóйу, з дороγéйу.* **699** *з молодéйу ж'йнкойу, за крутéйу γорóйу, з γустóйу травóйу, сухóйу травóйу, з дороγéйу.* **700** *молодéйу ж'йнкойу, крутéйу γорóйу.* **701** *молодéйу ж'йнк'ийу, за крутéйу γорóйу, сухéйу, з дороγéйу род'ймойу.* **702** *з мулудéйу, за крутéйу, сухéйу травóйу, з дороγéйу род'ймойу.* **703** *мулудéйу ж'йнкойу, крутéйу γорóйу, сухéйу травóйу.* **704** *мулудéйу ж'йнкыйу, крутéйу дурóγыйу, сухéйу травóйу.* **724** *з молодéйу жынкойу, за крутéйу γорóйу, з γустéйу травóйу.* **726** *молодóйу жынкойу, крутéйу γорóйу, з дороγéйу мáтерыйу.* **728** *γустúйу травóйу, крутóйу, старýйу бáбой, крутóйу соснéйу, сухóйу травóйу, γлухéйу дорóγайу.* **729** *з молодéйу сыстрóйу, за крутéйу γорóйу.* **730** *з молодéйу ж'йнк'ийу, за крутéйу γорóйу, з γустéйу травóйу, сухéйу травóйу, з дороγéйу.* **731** *γлухéйу, молодéйу ж'йнкойу, за крутéй γорóй.* **732** *з молодéйу ж'йнкойу, за крутéйу, сухéйу травóйу.* **733** *молодéйу ж'йнкийу, крутéйу γорóйу, γуст'éйу травóйу, сухéйу травóйу, дороγéйу род'ймойу.* **734** *за крутéйу γорóйу, з молодéй жынкай.* **735** *з молодéйу ж'йнкыйу, за крутéйу γорóйу, сухéйу травóйу.* **737** *з молодéйу ж'йнкыйу, за крутéйу γорóйу, γустéйу травóйу, сухéйу травóйу, з дороγéйу.* **738** *з молодéйу, γустéйу, за крутéйу.* **739** *з молодéйу ж'йнкыйу, за крутéйу γорóйу.* **741** *з молодéйу, за крутéйу, γустéйу, сухéй, сухóйу, сухéйу, дороγéйу.* **769** *з молодéйу.* **771** *з молодéйу жынкыйу, за крутéйу γорóйу.* **773** *молодóй жóнкой, γустéй травóй, γустéйу травóйу.* **945** *молодéйу ж'йнкойу, за крутéйу γорóйу, з γустéйу травóйу, сухéйу травóйу.* **946** *з молодéйу.* **947** *з мулудéйу ж'йнк'ийу, за крутéйу γурóйу, з γустыйу.* **949** *з мулудéйу ж'йнк'ийу, за крутéйу γурóйу, сухéйу травóйу.* **950** *молодéйу жýнкойу, за крутéйу γорóйу, γустéйу травóйу, сухéйу травóйу.* **954** *мулудóйу ж'йнкойу, за крутéйу γорóйу.* **955** *маладéйу ж'йнкайу, крутéйу γорóйу, γустéй травóйу, молодéй жóнкей.* **956** *з молодéйу жýнкуйу, за крутéйу γорóйу, сухéйу травóйу.* **958** *з молодéйу, γустéйу, сухéйу, дороγéйу.* **959** *мулудéй ж'йнкыйу, крутéйу γурóйу, γустóйу травóйу, сухóйу травóйу.* **960** *з молодéйу жынкойу, за крутéйу γорóйу, з γустéйу травóйу, сухéйу травóйу, з дороγéйу родымойу.* **962** *з молодéйу ж'йнкыйу, за крутéйу γорóйу, сухéйу травóйу.* **963** *з молодéйу д'йýкойу.* **965** *з молодéйу ж'йнкойу, за крутéйу γорóйу, з γустóйу травóйу, сухéйу травóйу.* **1006** *з маладéй жóнкай, за крутéй γарóй, з γустéй, сухóй травóй.* **1009** *маладéйу, за крутéйу, за γустóйу, сухóйу.*

У каментарыях даюцца заўвагі збіральнікаў матэрыялаў, адзінкавыя прыклады, на аснове якіх ставіцца той ці іншы знак: **37** *з маладóй жóнкай.* **104** *з дараγóйу с'астрóй.* **114** *з мъладóй.* **120** Радзей ужы-

ваецца форма на **-ой.** **122** *сух'е́й.* **128** *с сухо́й траво́й.* **130** Старэйшае пакаленне ўжывае форму на **-ей;** малодшае — на **-ой.** **140** *за круто́й γаро́й.* **145** *з маладо́й жо́нкай, сухо́йу траво́йу.* **147** *з маладо́й жо́нкай.* **153** *з друγо́й.* **167** *з маладо́й.* **168** *з маладо́й.* **172** *за круто́й γаро́й.* **176** *за круто́й γаро́й.* **182** *з маладо́й.* **199** *за круто́й.* **203** *з маладо́й жо́нкай.* **206** *з маладо́й.* **208** *з маладо́й.* **209** *з маладо́й.* **216** *з маладо́й.* **220** *з маладо́й.* **225** *за круто́й γаро́й.* **244** *з маладо́й.* **248** *з маладе́й.* **250** *з маладо́й.* **267** *з мъладе́й жо́нкъй.* **268** *з дъраγо́й.* **276** *з мъладе́й.* **279** *з дараγо́й, за круто́йу.* **290** *з маладо́й.* **297** *трудаво́й.* **308** *з маладо́й.* **313** Форма на **-эй** ужываецца прадстаўнікамі старэйшага пакалення. **319** *з маладо́й.* **320** *з мыладо́й.* **322** *з маладо́й.* **323** *з мъладо́й жо́нкъй.* **325** *з маладо́й.* **327** *з маладо́й.* **329** *з чужо́й.* **332** *з мыладо́йу.* **336** *с тако́йу.* **340** *з мыладо́йу жо́нкай, с сухо́й траво́й.* **347** *з маладо́йу.* **351** *з маладо́й.* **353** *за круто́й.* **357** *сухо́йу траво́йу.* **369** *сухо́йу траво́й.* **371** *з маладо́йу.* **372** *з маладо́йу удаво́йу.* **373** *круто́йу γаро́йу.* **378** *за маладо́йу жо́нкайу.* **381** *з маладо́йу жо́нкай.* **383** *з маладо́йу жо́нкайу, за круто́й γаро́йу.* **386** *з маладо́йу жо́нкайу.* **388** *з маладо́йу жо́нкай.* **389** *за γусто́йу траво́йу.* **390** *сухо́йу траво́й.* **392** *з маладо́йу z'е́ўкайу.* **393** *з маладо́йу жо́нкай.* **394** *з маладо́й жо́нкай.* **396** *сухо́йу траво́йу.* **398** *з маладо́йу жо́нкай.* **399** *маладо́йу траво́йу.* **401** *з маладо́йу жо́нкайу.* **405** *з маладо́йу цыбу́л'айу.* **407** Канчатак **-ой(-ай)** ужываецца часцей, чым **-ою(-аю).** **413** *з дараγо́йу.* **415** *з дараγо́йу.* **416** *з маладо́йу.* **417** *з маладо́йу.* **419** *сплашно́йу.* **421** *худо́й z'аўчынай.* **425** *за круто́йу γаро́йу.* **428** *за круто́й γаро́й.* **429** *маладо́й жо́нкай.* **432** *за круто́й γаро́й.* **434** *сыро́й карто́фл'ай.* **436** *з маладо́й жо́нкайу.* **437** *з маладо́йу.* **438** *з друγо́йу.* **440** *з маладо́й жо́нкайу.* **444** *дараγо́й с'астро́й, дараγо́йу с'астро́йу.* **447** *за γусто́йу траво́йу.* **451** *круто́йу.* **457** *за маладо́й жо́нкай.* **462** *маладо́йу жо́нкайу.* **464** *за друγо́й.* **467** *з маладо́й.* **474** *з маладо́йу.* **476** *з маладо́й.* **481** *з маладо́йу.* **482** *з маладо́йу.* **485** *з маладо́йу.* **487** *з маладо́йу z'аўчынайу.* **488** *маладо́й, маладо́йу.* **492** *з маладо́йу.* **493** *з маладо́йу.* **497** *з маладо́й, з маладо́йу.* **498** *з маладо́йу γаспадын'айу.* **499** *з маладо́й.* **503** *з маладо́йу.* **507** *з маладо́й.* **509** *з маладо́й.* **510** *з маладо́й.* **512** *з маладо́йу.* **513** *з маладо́йу.* **515** *з маладо́й z'е́ўкай.* **516** *з маладо́й жо́нкай.* **517** *з маладо́йу.* **518** *з маладо́йу жо́нкай, с сухо́й траво́йу.* **522** *з маладо́й жо́нкай.* **523** *са старо́й.* **524** *з маладо́й.* **530** *пад γусто́й траво́й.* **532** *сухо́йу траво́йу.* **535** *за круто́й γаро́й.* **540** *з маладо́й.* **541** *з маладо́й.* **547** *з маладо́й жо́нкай.* **551** *з маладо́й жо́нкай.* **552** *з маладо́й жо́нкай.* **555** *з маладе́й, маладо́й.* **561** *з маладо́йу жо́нкайу.* **563** *маладо́й жо́нкай.* **570** *з мъладо́й жо́нкъй.* **571** *з маладе́й.* **574** *γусто́й.* **577** *з мъладо́й.* **578** *з маладо́й.* **586** *за круто́йу γаро́й.* **588** *сухо́йу.* **589** *за круто́й γаро́й.* **590** *зы круто́й γаро́й.* **592** *з мыладо́й жо́нкуй.* **595** *з маладо́й жо́нкай.* **613** *з мъладо́й.* **618** *з мыладо́йу, сухо́й.* **635** *за круто́й γаро́й.* **639** *мыладо́йу жо́нкайу.* **640** *мыладо́йу жо́нкый.* **641** *з мыладо́й.* **643** *за круто́й γаро́й.* **645** *з мыладо́й жо́нкуй.* **647** *мыладо́й жо́нкуй.* **666** *маладо́й жо́нкай.* **669** *з маладо́йу жо́нкайу.* **672** *за*

крутóй ɣарóй. **673** *з маладóй жóнкай.* **705** *з маладóйу бáбайу.* **706** *за крутóй.* **707** *з ɣустóй травóйу, з маладóйу н'ав'éсткай, сухóй рукóй.* Канчатак **-ой** ужываецца рэдка. **714** *з маладóйу.* **715** *з маладóй.* **725** *крутóйу ɣорóйу.* **742** *ɣустóйу травóйу.* **744** *ɣустóйу.* **751** *ɣустóй травóйу.* **755** *молóй хáтай.* **756** *з маладóйу.* **759** *за крутóйу ɣорóйу.* **766** *з молодóйу ·бáбойу.* **767** *з молодóйу.* **775** *з маладóйу.* **777** *з маладóйу.* **778** *з маладóйу z'éўкайу.* **779** *сухóй.* **780** *з маладóй.* **783** *за маладóйу.* **784** *маладóйу.* **788** *з маладóйу, маладóй.* **794** *з молодóйу.* **795** *с худóй.* **798** *старóйу, крутóйу, ɣустóйу, сухóйу, ɣлухóйу.* Усюды магчымы варыянты без «у». **803** *з молодóйу z'éўкойу.* **806** *за крутóй ɣорóйу.* **811** *за крутóй ɣорóйу.* **814** *з маладóй жóнкай.* **822** *з маладóй жóнкай, за крутóй ɣарóй, з ɣустóй травóй.* Паралельна ўжываецца канчатак **-ою.** **826** *з маладóй жóнкай.* **827** *за ɣарóй крутóй.* **828** *з маладóйу жóнкай.* **837** *за крутóй ɣарóй.* **849** *сухóйу травóйу.* **854** *з маладóй жóнкай.* **855** *з маладóй жóнкай* і *з маладóйу жóнкайу.* **856** *ɣустóйу.* **860** *маладóйу жóнкай.* **862** *з ɣустóй травóй.* **867** *за крутóйу.* **868** *ɣустóй.* **880** *крутóй ɣарóй.* **886** *з маладóйу.* **887** *з маладóйу жóнкайу.* **891** *з дараɣóй раz'úмай.* **897** *з маладóй жóнкай.* **899** *з маладóй жóнкай.* **902** *з маладóйу.* **906** *з маладóй.* **907** *з маладóйу.* **911** *з маладой(у).* **913** *з маладóй жóнкай, за крутóй ɣарóй.* Паралельна ўжываецца *за крутóйу.* **931** *з маладóй жóнкай.* **933** У творным склоне ўжываецца паслядоўна **-ой(-ай):** *з маладóй.* **934** *з маладóй(у).* **936** *за крутóй ɣарóй.* **938** *з маладóй.* **939** *з маладóй.* **943** *з маладóй.* **948** *сухóйу травóйу.* **952** *за крутóй.* **971** *з молодóйу жóнкойу, за крутóйу ɣорóйу, з ɣустóйу травóйу.* Але моладзь ужывае формы і на **-ой:** *маладóй, крутóй.* **974** *молодóйу, сухóйу, крутóйу, ɣустóйу.* Разам з тым у маладзейшых можна пачуць: *молодóй, сухóй, дороɣóй, худóй.* **975** *бол'шóй робóтойу.* **977** *з молодóй жóнкайу.* **980** *з молодóйу жóнкайу.* **987** *дороɣóйу раz'úмой.* **991** *з молодóйу жóнкай, сухóй травóй.* **993** *за дурнóйу ɣоловóйу, старóй бáбой.* Канчатак **-ойу** — норма старэйшага пакалення і жанчын; канчатак **-ой** найбольш пашыраны. **1002** *з молодóйу жóнкой.* **1007** *з ɣустóй травóйу.* **1008** *молодóйу.*

Карта № 126

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 88:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі і займеннікі жаночага роду адзіночнага ліку ва ўскосных склонах:

г) у творным склоне... не пад націскам: *зялён**ай** травой, зялён**аю*** ці *зялён**уй**, зялён**ую**..?*»

Тэма карты — ненаціскныя канчаткі прыметнікаў жаночага роду ў творным склоне адзіночнага ліку. Формы займеннікаў пры картаграфаванні не бяруцца ў разлік з прычыны таго, што на значнай тэрыторыі яны не супадаюць з адпаведнымі формамі прыметнікаў.

Недахопам картаграфуемага матэрыялу з'яўляецца адсутнасць прыкладаў з ненаціскным канчаткам у многіх адказах.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял брэсцкіх гаворак, з прычыны складанасці фанетычнай сістэмы апошніх (гл. каментарыі да карты № 119 і інш.): **654** *за нóвейу хáтойу, з халóднойу водóйу, тẹ́мнойу ныᶤчкойу.* **655** *зылéнуйу травóйу, з хулóднуйу вудóйу, з тéмнуйу ны͡ичу, пад шырóкуйу рыкóйу, св'íжуйу вудóйу, ɣар'áчуйу пурóйу, л'íтн'уйу пурóйу, рáн'уйу пурóйу, рáн'уйу выснóйу, сы́н'уйу хýсткуйу.* **656** *зыл'óнуйу травóйу, з хулóднуйу вудóйу, за высóкуйу стынóйу, над шырóкуйу рыкóйу, св'íжуйу вудóйу, ɣарáчуйу пурóйу, рáн'уйу выснóйу, сы́н'ойу хýсткойу.* **657** *з ɣýстуйу травóйу, зел'óнуйу травóйу, за нóвуйу хáтуйу, з хулóднуйу вудóйу, тéмнуйу нóчкуйу, за высóкуйу стынóйу, над шырóкуйу рыкóйу, ɣар'áчуйу пурóйу, л'íтн'ийу пурóйу, рáн'уйу выснóйу, сы́н'уйу хýсткуйу.* **658** *з ɣýстыйу травóйу, зыл'óныйу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, с холóдныйу водóйу, тéмныйу н'íчйу, за высóкыйу стынóйу, над шырóкыйу р'íчкыйу, св'íжыйу вадóйу, ɣорáчыйу порóйу, л'íтн'ийу порóйу, рáн'ийу выснóйу, сы́н'ийу хýсткыйу.* **659** *з ɣýстуйу травóйу, зыл'óнуйу травóйу, за нóвейу хáтойу, з ху͡олóдныйу ву͡одóйу, тéмнуйу н'íчкуйу, над шырóкейу рыкóйу, св'íжайу ву͡одóйу, рáн'ейу выснóйу, сы́н'ейу хýсткуйу.* **660** *зыл'óныйу, нóвыйу, холóдныйу, тéмныйу, высóкыйу, шырóкыйу, св'íжыйу, ɣор'áчыйу, л'íтнийу, рáнийу.* **661** *зыл'óныйу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, холóдныйу вадóйу, тéмныйу н'íчкыйу, за высóкыйу стынóйу, над шырóкыйу рыкóйу, св'íжыйу вадóйу, ɣарáчыйу порóйу, л'íтн'ийу выснóйу, сы́н'ийу хýсткыйу.* **662** *ɣýстыйу травóйу, зыл'óныйу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, з холóдныйу водóйу, тéмныйу нóчкыйу, за высóкый стынóйу, над шырóкыйу р'íчкыйу.* **663** *зыл'éныйу, высóк'ийу, св'íжыйу, л'íтн'ийу.* **664** *зыл'óныйу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, холóдныйу водóйу, тéмныйу н'íчкыйу, за высóкыйу стынóйу, над шырóкыйу рыкóйу, св'íж'ийу водóйу, ɣор'éчыйу порóйу, л'íтн'ийу в'иснóйу, сы́н'ийу хýсткыйу.* **665** *з зыл'óнуйу травóйу, высóкуйу стынóйу, рáн'ийу пурóйу.* **683** *за нóвайу хáтайу, холóднуйу водóйу, т'óмной нýчкой, высóкайу, за шырóкуйу рыкóйу, св'íжойу водóйу, ɣарáчайу порóйу, л'éтн'айу.* **684** *зел'óнойу травóйу, за нóвуйу, халóднойу, ц'óмнойу, за высóкуйу стенóйу, за шырóкайу, св'и͡ежойу водóйу, ɣарáчойу порóйу, л'и͡етн'ойу порóйу.* **688** *зыл'óнайу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, с холóдныйу водóйу, т'óмныйу нýчкыйу, за высóкыйу стынéйу, над шырóкыйу рыкóйу, св'íжыйу водóйу, ɣарáчыйу порóйу, лéтн'ийу порóйу, рáн'уйу выснóйу, сы́ныйу хýсткыйу.* **689** *зыл'óныйу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, с халóдныйу водóйу, тéмныйу н'íчкойу, за высóкыйу стынóйу, над шырóкыйу рыкóйу, св'íжыйу водóйу, ɣарáчыйу порóйу, л'íтн'ийу порóйу, рáн'ийу выснóйу, сы́ныйу хýсткайу.* **691** *зыл'óныйу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, з холóдныйу водóйу, л'íтн'ийу порóй, рáн'ийу выснóйу, сы́н'ийу хýсткыйу.* **692** *зыл'óныйу травóйу, за высóкыйу стынóйу, св'íжыйу водóйу, л'íтн'ийу порóйу.* **693** *зыл'óныйу травóйу, за нóвыйу хáтыйу, тéмнейу н'íчу, за высóкыйу стынóйу, над шырóкыйу рыкóйу, св'íжыйу вудóйу, ɣарáчыйу пурóйу, л'íтн'ийу пурóйу,*

ра́н'ийу высно́йу, сын'ийу ху́сткыйу. **694** *св'и́жыйу водо́йу, л'и́тн'ийу поро́йу, зыл'о́ныйу траво́йу, за но́выйу ха́тыйу, с холо́дныйу водо́йу, те́мныйу ны́чйу, за в'исо́к'ийу стыно́йу, над шыро́кыйу рыко́йу, с'в'и́жейу водо́йу, ра́н'ийу в'исно́йу, сы́ныйу ху́сткыйу.* **695** *γу́стыйу траво́йу, холо́днойу водо́йу, л'и́тн'ийу поро́йу.* **697** *зыл'о́ныйу, хало́дныйу, за высо́к'ийу, над. шыро́к'ийу, св'и́жыйу, γара́чыйу, л'и́тн'ийу, сы́ныйу.* **698** *з γу́стыйу траво́йу, зыл'о́ны^е^йу траво́йу, за но́выйу ха́ты^е^йу, з холо́дны^е^йу водо́йу, те́мныйу н'и́чу, за вы^е^со́кыйу стано́йу, над шыро́кы^е^йу рыко́йу, св'и́жы^е^йу водо́йу, сы́ны^е^йу ху́сткойу.* **700** *γу́стыйу траво́йу, св'и́жыйу водо́йу, л'и́т'н'ийу поро́йу, ра́н'ийу высно́йу, сын'ийу ху́сткыйу.* **701** *γу́стыйу траво́йу, за но́выйу ха́тыйу, с холо́дныйу водо́йу, за высо́кыйу стано́йу, над шыро́к'ийу рыко́йу, с'в'и́жыйу водо́йу, γоре́чыйу поро́йу, л'и́тн'ийу поро́йу, се́ныйу ху́стк'ыйу.* **702** *з γу́стыйу, зыл'о́ныйу траво́йу, за но́выйу, з холо́дныйу, те́мныйу но́чйу, над шыро́к'ийу рыко́йу, св'и́жыйу водо́йу, ра́н'ийу высно́йу, сы́ныйу ху́стк'ийу.* **703** *γу́стыйу траво́йу, зыл'о́ныйу траво́йу, но́выйу ха́тыйу, холо́дныйу водо́йу, высо́кыйу стыно́йу, за шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу водо́йу, γар'а́чыйу поро́йу, л'и́тн'ийу поро́йу, сын'ийу ху́сткыйу, ра́н'ийу высно́йу.* **704** *γу́стыйу траво́йу, зыл'о́ныйу траво́йу, хуло́дныйу вудо́йу, те́мныйу ну́чу, высо́кыйу стыно́йу, шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу вудо́йу, γар'а́чыйу пуро́йу, л'и́тн'ийу пуро́йу, сын'ийу ху́сткыйу.* **721** *з'ал'о́нуйу, за но́вой у, ц'о́мнойу, за высо́куйу, γара́чойу, л'е́тн'ойу, ра́н'ойу, си́н'ойу.* **724** *зыл'о́нейу траво́йу, за но́вейу ха́тойу, з хало́днейу водо́йу, те́мнойу н'и́чкойу, за высо́койу ст'ино́йу, над шыро́кейу рыко́йу, св'и́жейу водо́йу, γара́чейу поро́йу, л'и́тн'ой поро́й, ра́н'ийу в'исно́й.* **726** *за но́выйу ха́тейу, за высо́кейу стено́йу, над шыро́кыйу, с'в'и́жыйу траво́йу, сы́нейу ху́сткайу.* **727** *за но́выйу ха́тыйу, з холо́дныйу водо́йу, те́мнойу н'и́чкыйу, над шыро́кыйу, св'и́жыйу, γаре́ч'ийу, л'и́тн'ой поро́йу, ра́н'ийу, сы́ныйу.* **728** *холо́днийу водо́йу, но́в'ийу ха́тайу, з'ил'о́найу траво́йу, с'п'и́лайу, ц'в'о́рдайу, з'и́мн'ойу, б'и́л'ийу ху́сткыйу, высо́кай ст'ино́й, ш'иро́кайу р'ико́йу, до́ўγайу γу́л'ицай, вел'и́кайу рабо́тайу, де́кайу пту́шк'ийу, γар'е́чуйу поро́йу, с'в'и́ж'ийу водо́йу, л'и́тн'ийу поро́йу, ра́н'ийу поро́йу, с'ире́дн'уйу дачко́йу.* **729** *з γу́стыйу с'мыта́ной, за но́выйу ба́н'ийу, за высо́кыйу стыно́йу, над шыро́к'ейу рыко́йу, св'е́жыйу водо́йу, л'и́тн'ийу поро́йу.* **730** *зыл'о́ныйу траво́йу, з холо́дныйу водо́йу, т'о́мнойу ны́чу, высо́к'ийу стыно́йу, над шыро́к'ийу рыко́йу, св'и́ж'ийу водо́йу, γара́чыйу поро́йу, л'и́тн'ийу поро́йу, ра́н'ийу высно́йу, сы́ныйу ху́стк'ийу.* **731** *те́мнойу но́чу, за высо́кыйу с'ц'ено́йу, над шыро́кайу реко́йу, св'и́жайу водо́йу, л'и́тн'ай поро́йу.* **732** *зеле́нейу траво́йу, за но́вейу ха́той, за высо́кей стене́й, с'в'и́жей водо́й, л'е́тн'ей поро́й.* **733** *моло́чн'ийу коро́в'ийу, те́мнуйу но́ч'ийу, зил'о́н'ийу траво́йу, но́в'ийу ха́т'ийу, холо́дн'ийу водо́йу, ро́днай ма́ткай, ш'иро́куйу р'ико́йу, высо́к'ийу ст'ино́йу, к'и́н'с'куйу то́рбайу, в'ел'и́к'ийу шо́пойу.* **734** *за но́вый ха́тай, те́мней но́чкей, з в'е́рхн'айу, з спо́дн'айу, за высо́к'ий стено́йу, св'и́жыйу водо́йу, γора́чыйу, л'и́тн'ийу поро́йу, ра́ныйу, сын'ий ху́сткайу.* **735** *γу́стыйу траво́йу, зыл'о́ныйу траво́йу, за но́выйу ха́тойу, з холо́дныйу водо́йу, за высо́кыйу стыно́йу, пад шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу, γара́-*

чыйу вадо́йу, л'йтн'ийу поро́йу, ра́н'ийу выснóйу, сы́н'ийу ху́сткыйу. **736** *холо́днъйу, но́въйу, до́бръйу, шыро́къйу, ɣлыбо́къйу, высо́къйу, мо́цнъйу, ɣ'йркъйу, сп'и́лъйу, с'и́н'ейу.* **737** *зол'о́ныйу травóйу, за но́выйу ха́тыйу, с холо́дныйу водо́йу, тёмныйу ны́ичкойу, за высо́кыйу стыно́йу, над шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу водо́йу, ɣара́чыйу поро́йу, л'и́тн'ийу поро́йу, ра́н'ийу выснóйу, сы́н'ийу ху́сткыйу.* **739** *з ɣу́стыйу травóйу, за но́выйу ха́тыйу, з холо́дныйу водо́йу, тёмныйу но́чкыйу, высо́кыйу стыно́йу, над шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу водо́йу, ɣара́чыйу поро́йу, сы́ныйу ху́сткыйу.* **741** *зел'о́ней, зел'о́нойу, но́вей, но́вoйу, холо́дней, тёмней, тёмнойу, за высо́кей, шыро́кей, шыро́кей, св'и́жей, св'и́жейу, ɣоре́чей(ийу), л'и́тней(ейу), ра́ней, сы́ней.* **769** *за но́вейу ха́тойу.* **771** *зыл'о́ныйу травóйу, за высо́кыйу стыно́йу, над шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу водо́йу, ра́н'ийу выснóйу, сы́н'ийу ху́сткыйу.* **947** *з ɣу́стыйу травóйу, зыл'о́ныйу травóйу, за но́выйу ха́тыйу, з хуло́дныйу вудо́йу, за высо́к'ийу стыно́йу, над шыро́к'ийу рыко́йу, св'и́ж'ийу вудо́йу, ɣара́чыйу пуро́йу, л'и́тн'ийу пуро́йу, ра́н'ийу выснóйу, сы́н'ийу ху́стк'ийу.* **949** *з ɣу́стыйу травóйу, зыл'о́ныйу травóйу, за но́выйу ха́тыйу, з хуло́дныйу вудо́йу, тёмныйу н'и́чу, за высо́к'ийу стыно́йу, над шыро́к'ийу, за высо́к'ийу стыно́йу, л'и́тн'ийу пуро́йу, ра́н'ийу выснóйу, сы́н'ийу ху́стк'ийу.* **950** *за но́вейу ха́тойу.* **952** *зыл'о́ныйу травóйу, с холо́дныйу водо́йу, т'о́мныйу ны́ичу, за высо́кыйу стыно́йу, над шыро́кыйу р'и́чкыйу, св'и́жыйу водо́йу, ɣор'а́чыйу поро́йу, ра́н'ийу веснóйу, сы́н'ийу ху́сткыйу.* **954** *ɣу́стыйу травóйу.* **956** *з ɣу́стейу травóйу, зел'о́нейу травóйу, за но́вейу ха́тойу, з холо́днейу водо́йу, тёмнейу но́чейу, за высо́кей стено́йу, пуд шыро́кайу р'и́чкойу, с'в'и́жейу водо́йу, ɣора́чейу поро́йу, л'и́тн'ейу поро́йу, ра́н'ейу веснóйу, сы́н'ей ху́сткойу.* **958** *высо́кей, широ́кей, све́жейу, ɣора́чейу, с'и́ней, с'и́нейу.* **959** *за но́выйу ха́тыйу, з хуло́дныйу вудо́йу, за высо́кыйу стыно́йу, над шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу вудо́йу, ɣар'а́чыйу пуро́йу, ле́тнийу пуро́йу, ра́н'ийу выснóйу, сы́н'ийу ху́сткыйу.* **960** *за но́вейу ха́тойу, з холо́днейу водо́йу, тёмнойу н'и́чу, над шыро́койу рыко́йу, св'и́жойу водо́йу, ɣара́чейу поро́йу, ра́н'ойу выснóйу, с'и́н'ойу ху́сткойу.* **962** *з ɣу́стыйу травóйу, за но́выйу ха́тыйу, з холо́дныйу водо́йу, тёмныйу н'и́чкойу, за высо́кыйу стыно́йу, над шыро́кыйу рыко́йу, св'и́жыйу водо́йу, ɣара́чыйу поро́йу.* **963** *з но́вейу ха́тойу, за высо́койу ла́ўкойу.* **965** *зыл'о́ныйу травóйу, за но́выйу ха́тойу, с холо́дныйу водо́йу, тёмн'ийу ны́ч'койу, за высо́кыйу стыно́йу, пад шыро́кыйу рыко́йу, с'в'и́жый водо́йу, ɣар'е́чыйу поро́йу, л'и́тн'ийу поро́йу, ра́н'ийу выснóйу, сы́ныйу ху́сткойу.* **968** *ɣора́чуйу водо́йу, за но́вуйу ха́тойу, ɣара́чойу водо́йу, зыл'о́нуйу травóйу.* **988** *ц'о́мной, ц'о́мнуй, за высо́кой, над шыро́кой, св'е́жой.* **995** *з'ел'о́нуйу трово́йу, з но́войу ха́тойу, з холо́днойу водо́йу, зъ высо́койу с'ц'ено́йу, зъ шыро́койу реко́йу, л'е́тн'ойу поро́й.* **1011** *в'исо́к'ейу с'ц'ано́йу, с'в'е́жойу травóй, ɣора́чейу, ра́н'ейу в'есню́йу.*

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў матэрыялаў і адзінкавыя прыклады, на аснове якіх ставіцца той ці іншы знак: **47** *с'и́н'айу ху́сткайу.* **102** *с хало́днъйу вадо́й.* **145** *за высо́кай травóй.* **198** *с хало́днайу, с хало́днай, з'ал'о́най травóй, за высо́кай травóй, л'е́тн'ай паро́й.* **258** *над шыро́къй.* **267** *ц'о́мнъй но́чкъй.* **280** *за но́вай.*

290 *новай.* **320** *з'ал'оный травой.* **323** *з'ал'онъй травой.* **353** *халоднай вадой.* **357** *с'ин'ай хусткайу.* **379** *з'ал'онай травойу.* **380** *за высокай с'ц'анои.* **387** *з'ал'онайу травой.* **390** *з'ал'онайу травойу.* **394** *за новайу хатайу, нат шырокай ракойу.* **405** *с'в'ежайу вадойу.* **407** Канчатак **-ой(-ай)** ужываецца часцей, чым **-ою(-аю).** **416** *за новайу хатайу, л'етн'айу паройу.* **421** *л'етн'ай паройу.* **422** *ц'омнайу ноч'йу.* **424** *з'ал'онайу травойу.* **437** *за новайу хатайу.* **440** *прошлайу з'имойу, з'ал'онай куп'инайу.* **441** *калхознайу каровай.* **458** *с'в'ежай.* **474** *за новайу.* **476** *за новай хатай.* **480** *поўнай.* **481** *за новайу.* **485** *новайу.* **495** *с'в'ежай вадой.* **497** *з новай.* **498** *за новайу хатайу.* **500** *за новайу хатайу.* **507** *за новай хатай.* **508** *с'ин'ай рубашкай.* **510** *за новай хатай, за новайу.* **513** *за новайу хатайу.* **515** *за новай хатай.* **517** *за новайу хатайу.* **526** *за новай хатайу.* **528** У творным склоне адзіночнага ліку прыметнікі жаночага роду маюць паралельна канчаткі **-ой, -ою** пад націскам і **-ай, -аю** — не пад націскам. **530** *за новайу хатайу.* **537** *за новый хатый.* **540** *за новай хатай.* **541** *з новайу.* **542** *з'ал'онъй травой.* **545** *доўɣай.* **570** *з'ал'онъй травой.* **571** *за новай хатай.* **577** *добрай.* **578** *за нов'ий хатай.* **590** *зы св'ежый вадой.* **598** *в'исокай.* **605** *халодныйу вадойу.* **608** *з з'ал'онуйу травойу, в'исокыйу с'ц'анойу.* **623** *над шырокыйу р'ечкай.* **624** *з л'етн'ай парой.* **628** *з'ал'оныйу травой.* **643** *з'ал'онай травой.* **707** Канчатак **-ой** ужываецца рэдка. **708**, **714**, **715** *за новайу.* **745** *за новайу хатайу.* **746** *з'ал'онайу.* **747** *л'иетн'айу паройу.* **766** *за новойу хатойу.* **767** *за новойу хатойу.* **780** *за новай.* **788** *новайу, новай.* **793** *за новайу.* **794** *за новойу хатойу.* **803** *за новойу хатойу.* **822** Паралельна ўжываюцца формы на **-ай**, **-аю**. **865** *ɣарачайу вадойу.* **902** *за новайу хатайу.* **906** *з новай, за новайу.* **907** *з новайу.* **911** *за новайу.* **913** *за высокайу, ц'омнайу.* Паралельна ўжываюцца формы на **-ай, -аю**. **930** *з'ал'онай травой.* **931** *л'етн'ай парой.* **934** *за новай.* **938** *за новай хатай.* **939** *за новай.* **943** *за новай хатай.* **971** *з'ел'онойу травойу, за в'исокойу с'ц'енойу, с'в'ежойу водойу, л'етн'ейу поройу.* Але моладзь ужывае форму і на **-ай**: *новой, с'в'ежой, с'ин'ей.* **974** Разам з тым у маладзейшых можна пачуць: *з ран'н'ей; з'имн'ей.*

Карта № 127

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 89:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне множнага ліку пад націскам: *густ***ыя** *лясы, густ***ые**, *густ***ыэ**, *густ***ы**, *густ***ыі** ці *густ***эі**, *густ***эе**, *густ***эя**..?»

У гаворках паўднёва-заходніх раёнаў Брэсцкай вобласці адзначаны прыклады з пераходам **ы** ў **э** ці з нейкім сярэднім гукам **ы**^{э} (або **э**^{ы}). Гэта фанетычная з'ява мае месца і ў формах прыметнікаў, у прыватнасці ў формах назоўнага склону множнага ліку. Адзначаецца часцей

у ненаціскным становішчы, але мае месца і пад націскам. У падобных выпадках на карце ставіцца знак для формы, пашыранай на данай тэрыторыі, а матэрыял прыводзіцца ў каментарыях: **698** *сырыᵉйи дрова, сухыᵉйи дровыᵉ, дороүейи машыны.* **701** *старейи хате, сырейи дрова.* **728** *үустейа л'исй, сырейи дровы, бол'шейи л'уды, сухейи снопы, дараүейа машыны, даўүейа үул'ицы.* **732** *үустейи, сырейи, дороүейи, сухейи.* **773** *үустейа л'исы, доўүейа.* **951** *үустейи лисы, сырейи дрова, сухейи сноné, дороүейи машенеⁱ.* **955** *hусте л'исе, старейе дрова, сухейе.* **964** *новейе хаты, үустейе л'есы, сырейе дрова.* **1006** *дараүейе машыны.*

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў матэрыялаў, недастатковы матэрыял і адзінкавыя формы (на карце стаіць адсылачны знак).

110 *сух'ййа снапы.* **112** *сух'ййь снапы.* **114** *сух'ййь.* **126** *сырейи дровы* і *сырыйи дровы.* **134** *м'ел'н'ицы въz'анйи, пл'иты л'иz'анйи, п'ечы бал'шыйи, йес' и плах'ейи, үустейи л'асы, үустыйи л'асы, сырейи, сырыйи дровы, сух'ййи, сух'ейи снапы, дараү'ейи үос'ц'и, даўү'ййи, даўү'ейи палосы.* Абедзве формы ўжываюцца паралельна. **138** *сух'ййа снапы.* **140** *сух'ййа снапы.* **153** *сух'ййа дровы.* **156** *сух'ййа.* **160** *сух'ййа снапы.* **168** *сух'ййа снапы.* **169** *сух'ййа снапы.* **179** *сух'ййа снапы.* **203** *даўү'ййа палосы.* **208** *сух'ййа снапы.* **212** *сух'ййа снапы.* **217** *сух'ййа снапы.* **259** *үустейи л'асы.* **263** *дараү'ййа машыны.* **264** *үустейь л'асы, сырейь дровы, сырейа, мъладейа, л'асы бал'шейа, мы старейа.* Канчатак **-эя** сустракаецца радзей, пераважна ў мове старых. **265** *үустыйе л'асы, сырейе дровы, сух'ейе снапы.* **266** *үустыйа л'асы, сух'ейа снапы, даўү'ейа палосы.* **267** *үустыйа.* **274** *бал'нейа z'ец'и, малейа п'искл'аты, үустейа туманы, сырейа дровы.* Але зрэдку сустракаюцца *сырыйа, маладыйа, үустыйа* і інш.; *сух'ейа дровы, дараү'ейа сыны, даўү'ейа кажух'й.* **276** *сырыйа дровы, мъладыйа мал'цы, сух'ййа дровы, дъраү'ййа z'ец'и, таўстыйа дубы.* Але часам чуецца **-ейа**: *мъладейа мал'цы, сух'ейа дровы.* **292** *мыладыйи, ишчо мыладейа.* **294** *боъл'шыйе л'иса, малыйа астал'ис'а, услов'иеⁱ плах'ййиᵉ, старыйа на рабоц'е, маладыйи, пастройк'и плах'ейа, бал'шыйи бр'иүады.* **298** *үустыйи л'асы, сырыйи дровы, сырейа дровы, сух'ййи снапы, дыраү'ййи машыны.* **302** *үустейа л'асы, сырыйа дровы, сух'ййа снапы, дыраү'ййа машыны.* **304** *бул'б'анйа, маладыйа, л'асныйа, ваz'анйа, пустыйа, рушныйа, дараү'ййа, даўү'ййа, сух'ййа, марск'ййа, ц'ажк'ййа, бал'шейа.* **310** *дъраү'ейа машыны.* **312** *сух'ййа снапы.* **340** *үустейа л'асы, сырейа дровы, сух'ейа снапы, дыраү'ййа машыны.* **342** *маладыйа үурк'й.* **351** *сух'ййа снапе.* **353** *сух'ййа.* **357** *дараү'ййа машыны.* **382** *сух'ййа снапы.* **386** *сух'ййа снапы.* **399** *сух'ййа снапе.* **433** *сух'ййа.* **462** *чужыйа.* **463** *малыйа z'ец'и.* **464** *маладыйа.* **469** *даўү'ййа л'исц'а.* **470** *үустыйа л'асы.* **480** *старыйа.* **488** *старыйа.* **492** *чужыйа z'ец'и.* **531** *сух'ййе.* **535** *друү'ййа.* **544** *крутыйа.* **547** *үустыйа л'асы.* **548** *сух'ййа дровы.* **550** *сырыйа йайечк'и.* **552** *сух'ййа снапы.* **555** *үустыйа л'асы.* **569** *старыйа дамы.* **571** *сыр'ыйа дровы.* **575** *сух'ййа снапы.* **576** *сух'ейа.* **577** *мъладыйа.* **578** *сырейа, үалубейа* сустракаецца рэдка. На аснове гэтай заўвагі на карце ставіцца знак для форм

на **-ыя** (*маладыйа*). **592** *сух'ийа снапы.* **594** *сух'ийа снапы.* **601** *ɣустыйа л'асы, сырыйа дровы, сух'ийа снапы, дараɣ'ийа машыны.* Зрэдку сустракаюцца: *такейа хрыпы, на друɣ'ейа сутк'и, йак'ейа.* **606** *сух'ейа снапы.* **610** *ɣустыйа, сырыйа, сух'ейа, дыраɣ'ийа.* **627** *ɣустейа л'асы, сырыйа дровы, сух'ейа снапы, дыраɣ'ейа машыны, бал'шейа марозы.* **666** *ɣустыйа л'асы.* **667** *сух'ийа снапы.* **674** *сух'ийа снапы.* **690** *сухыйи снопы.* **723** *сух'ийе.* **731** *остал'ныйа, бол'шыйи, сыры дрова, сухыйи.* **740** *старыйи.* **741** *сырыйи, сухыйи, дароɣ'и.* **778** *малыйе z'ец'и.* **779** *сырыйе дровы.* **800** *молоды бапц'исты, ɣустыйе, сырыйе, сух'ийе, дороɣ'ийе.* **814** *сух'ийа снапы.* **832** *с'л'апы (-ыйе), слабы(-ыйе) кон'и, дараɣ'ийе дочк'и, дараɣ'и дочк'и, сух'ийе дрова, сух'и дрова, стары (-ыйе) кон'и.* Кароткія формы тут пераважаюць. **839** *сырыйе дровы.* **849** *сух'ийе снапу.* **865** *сух'ийа рыбе.* **866** *ɣустыйа л'асы, сух'е снапы.* **893** *дараɣ'ийа.* **901** *сух'ийе снапы.* **931** *сух'ийа снапы.* **947** *нувыйи, сырыйи дрова, сух'ийи снупы, друɣ'ийи машыны.* **959** *сырыйи дрова, сухыйи снупы, дуруɣыйи машыны.* **960** *ɣусты л'исы, сырыйи дрова, сухыйи снопы, дороɣыйи машыны.* **969** *ɣусты л'есы, сыры дрова, сух'и снопы, дороɣ'и машыны.* Наогул прыметнікі множнага ліку маюць кароткую форму, але ўжываецца, праўда, значна радзей, поўная форма.

Карта № 128

НЕНАЦІСКНЫ КАНЧАТАК НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 89:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ў назоўным склоне множнага ліку не пад націскам: *нов***ыя** *хаты, нов***ые**, *нов***ыэ**, *нов***ы**, *нов***ыі** ці *нов***эі**, *нов***ээ**, *нов***эя**?»

У каментарыях прыводзяцца прыклады, у якіх [ы] фанетычна змянілася ў [э] (гл. каментарыі да карты № 126). **694** *новыᵉйи хатыᵉ, калхозныᵉ пол'а, высокыᵉ дубыᵉ, доўɣыᵉйи полосыᵉ, пыкучыᵉ, сыныᵉ л'ныᵉ.* **728** *холодне дн'и, шырокейа дороɣе.* **732** *новейи, холоднейи, высокейи, шырокейи, ɣарачейи, прыɣожейи, л'етнейи.* **773** *новейа хаты.* **955** *нове хате, халодне дн'и, калхозне пал'а, высоке, шыроке, довɣе, ɣарече дн'и.* **1006** *доўɣ'ейе палосы.*

У каментарыях прыводзіцца недастатковая колькасць прыкладаў і адзінкавыя формы (на карце абазначаны адсылачным знакам): **126** *новыйа дамы* і *новейа дамы, халоднейи дн'и* і *халодныйи дн'и, в'исок'ейи л'асы* і *в'исок'ийи л'асы.* **206** *ɣарачыйа дн'и.* **208** *новыйе хаты.* **242** *новыйа, халодныйа, калɣасныйа, высок'ейа, шырок'ейа, доўɣ'ейа, с'в'ежейа, п'акучейа, прыɣожейа.* **274** *в'ас'олыйа мал'цы, б'едныйа z'ец'и, жарк'ийа дн'и, салотк'ийа пран'к'и, м'акк'ейе хл'абы, шустрыйа ав'ечк'и, быстрыйа кон'и, прыɣожыйа z'еўк'и.* **300** *халодныйа дн'и, калхозныйа пал'и, здаровыйа л'уz'и, дал'ок'ийа аɣн'и, доўɣ'ийа палосы, высок'ийа дубы, ɣърачыйа дн'и, с'в'ежыйа ɣурк'и, ран'н'ейе пас'евы, л'етн'ейе дн'и, с'ин'ейе л'енты.* **303** *новыйа хаты, халоднейа дажżы,*

калхóзнейа пал'ú, высóк'ийа дубы́, шырóк'ийа пóласы, ɣърáчыйа дн'и, с'в'éжыйá вóды, прыɣóжыйа л'асы́. **341** *с'в'éжыйа л'ис'úцы.* **342** *дóбрыйа сады́.* **347** *нóвы хáты, нóвыйа хáты, халóнныйа дн'и, калхóзныйа пал'á, высóк'ийа дубé, шырóк'ийа ᵹ'áлк'и, в'éл'к'и ᵹ'áлк'и, дóўɣ'ийа ᵹ'áлк'и, ɣарáчыйа дн'и, с'в'éжыйа ɣурк'é, в'éл'к'ийа марóзы, прыɣóжыйа л'асé, рáн'н'ийа пас'éвы, с'úн'ийа л'ны.* **384** *нóвы хáты, халóдныйа дн'и, высóк'ийа дрéвы, дóўɣ'ийа палóсы, ɣарáчыйа дн'и, с'в'éжыйа ɣурк'é, рáн'ийа пас'éвы.* **439** *з'м'ашáный л'ýᵹ'и, атчы́н'еныйа ᵹ'в'éры, н'акýтыйа кóлы, жал'éзныйа барóны, зал'óныйа л'асé, с'ам'éйный л'ýᵹ'и, вóстрый с'арпé, дóўɣ'ийа сук'éнк'и, шырóк'ийа пал'é, с'в'éжыйа, л'éтн'ийа дн'и.* **451** *ц'ил'ифан'úчныйа.* **581** *нóвыйа хáты, халóдныйи дн'и, в'исóк'ийа дубы́, шырóк'ийа пал'ú, ɣырáчыйа дн'и, с'в'éжыйа ɣурк'ú, пр'иɣóжый крáск'и, рáн'н'ийа пас'éвы, л'éтн'ийа дн'и, с'úн'ийа л'асы́.* **631** *нóвыйа хáты, халóдныйа дн'и, калɣáсныйа пал'ú, в'исóк'ийа дубы́, шырóк'ийа пал'ú, ɣар'áчый дн'и, с'в'éжыйа ɣурк'ú, п'акýчыйа марóзы, л'éтн'ийа дн'и, с'úн'ийа л'ны.* **660** *нóвы, ɣýсты, холóдны, колхóзны, высóкы, шырóкы, дóвɣы, ɣор'áчы, св'úжы, пыкýчы, крас'úвы, рáнн'ийи, л'úтн'и, сы́н'и.* **665** *холóдны дн'и, высóкы дубы́, ɣарáчыйи дн'и, л'úтн'и дн'и.* **686** *нóвыйи хáты, халóдныйи дн'и, калхóзныйи пол'á, высóкыйи дубы́, шырóкыйи пол'á, дóўɣыйи полóсы, ɣарáчыйи дн'и, св'úжы ɣуркы́, пыкýчыйи морóзы, хорóшыйи л'исá, рáн'н'ийи пос'úвы, л'úтн'ийи дн'и, с'úн'ийи ил'ны́.* **690** *нóвы хáты, ɣýсты л'исы́, высóкы дубы́, ɣар'áчы дн'и, высóкы дубы́, шырóкы полóсы, рáнн'ийи пос'úвы, л'úтн'и дн'и.* **700** *нóвыйи хáты, ɣýсты л'исá, холóдны дн'и, высóкы дубы́, дóвɣы полóсы, ɣор'áчы дн'и, св'úжы ɣуркы́, рáн'н'и пос'éвы, сы́н'и л'ны́.* **726** *нóвыйи хáты, колхóзныйи кóны, высóкыйи дубы́, дóўɣыйи полóсы, сы́ныйе нóчы, л'úтныйи дн'и.* **737** *нóвы хáты, ɣýсты л'исы́, холóдны дн'и, колхóзны пол'ú, высóкы дубы́, шырóкы пол'á, дóўɣы палóсы, ɣарáчы дн'и, св'úжы ɣуркы́, хорóшыйи л'исы́, рáнн'и пос'úвы, л'úтн'и дн'и, сы́н'и л'ны.* **745** *нóвыйе хáты.* **759** *нóвы хáты, кóжаны, ос'úнавы, йалóвы, дубóвы, ал'хóвы, чóрны пол'á, плодорóдны, п'ешчáныйа.* **800** *бóжы ᵹ'éц'и, бóжыйе ᵹ'éц'и, нóвыйе, холóдныйе, колхóзныйе, высóк'ийе, шырóк'ийе, дóўɣ'ийе, ɣорáчыйе, с'в'éжыйе, п'екýчыйе, прыɣóжыйе, рáн'ийе, л'éтн'ийе, с'úн'ийе.* **806** *жал'éзныйе в'úлк'и, рóўны сóтк'и, высв'ечаныйе мóɣ'илк'и, пйáтыйе сýтк'и, дóбрыйе с'арпы́, в'ал'úзныйе, дóўɣ'ийе рады́, мы рýск'ийе, с'в'éжыйе бýлк'и, дамы́ прыɣóжыйе, с'úн'ийе хýстк'и.* **832** Сцягнутыя формы пераважаюць над поўнымі. **851** *хорóшыйе плáц'а, нóвыйе, чóрныйе, нaлáпл'еныйе шáпк'и, м'úлыйе, крáсныйе парц'изáны, торх'в'áный, п'ешчáныйе пóчвы, ц'óмныйе хмáры, ɣл'úн'истыйе з'éмл'и, зол'éзныйе сошн'ик'ú, хвойóвый корчé, дóўɣ'ийе воɣóны, высóк'ийе дубý, шырóк'ийе ворóта, дóўɣ'ийе волосы́, дóбрыйе хáты, ɣорáчыйе дн'и, с'в'éжыйе лáдᵀк'и, хорóшыйе браты́, л'éтн'ийе дн'и, рáнн'ийе морóзы, с'úн'ийе сподн'úцк'и.* **854** *нóвы хáты.* **867** *крáсныйа, нóвуйа хáты, нóвы, халóдныйа дн'и, м'éдныйа гáрцы, б'арóзавыйа, сыны́ н'ежанáтыйа, л'ýᵹ'и пам'éшчыцк'ийа, мáйск'ийа л'асы́, рéзк'ийа, шырóк'ийе пал'ú, дóўɣ'ийа, высóк'ийа дубы́, ᵹ'ерав'éн'ск'ийа, ɣарáчыйа дн'и, с'в'éжыйа ɣурк'ú, п'акýчыйе марóзы, прыɣóжыиа л'асы́, слáбыйа, йáмы ɣатóвыйа, йáшныйа*

крýпы, спóдн'ийа штаны́, рáн'н'ийа пас'éвы, л'éтн'ийа, с'ин'ийе, γрачáнныйя атхóды. **948** *нóвыйи хáты, холóдныйи дн'и, колхóзныйи пол'é, высóкыйи дубы́, широ́кыйи пол'é, дóвγыйи полóсы, γарéчыйи дн'и, с'в'íжыйи γуркы́, пыкýчыйи морóзы, рáнн'ийи пос'йвы, сын'и л'ны.* **952** *нóвыйи хáты, холóдны дн'и, колхóзныйи пол'á, высóкыйи дубы́, шырóкыйи пол'á, дóвγыйи волосы́, γор'áчыйи дн'и, св'íжыйи γуркы́, пекýчыйи морóзы, хорóшыйи н'йвы, л'íтн'ийи дн'и.* **962** *нóвыйи хáты, γýсты л'исы́, холóдны дн'и, колхóзны пол'á, высóкы дубы́, шырóкы пол'á, дóвγы полóсы, γарáчы дн'и, св'íжы γуркы́, пыкýчы морóзы, л'íтн'и дн'и, сын'и л'ны.* **965** *нóвы хáты, нóвыйи хáты, холóдны дн'и, колхóзны пол'а, высóкы дубы́, шырóкы пол'á, дóўγы полóсы, γар'éчы дн'и, с'в'íжы γуркы́.* **969** *нóвы хáты, халóдны дн'í, калхóзныйе машы́ны, дубы́ высóк'и, шырóк'ийе пол'á, дóўγ'ийе полóсы, γорáчы дн'и, св'éжы γурк'í, пекýчы морóзы, γóжы лесы́, рáн'н'и пос'éвы, л'éтн'и дн'е, с'ин'и л'ны.* Наогул, прыметнікі множнага ліку маюць сцягнутую форму, але ўжываецца, праўда, значна радзей, поўная форма. **975** *б'ессóв'есныйе л'ýд'и, войéнныйе стойáц', д'ерев'éнск'ийе, б'иркул'óзныйе хвóрыйе, крýγлый рýчк'и, зрóбл'еныйе россóх'и, дóбрыйе γрыбы́(у), гоγáный γубйак'í, жóўтыйе, з'ел'óныйе жáбы, старéйшыйе, молóдшыйе бóл'шыйе, вусóк'ийе, обры́в'истыйе, хорóшыйе, рáн'н'ийе, м'áкк'ийе, с'ин'ийе, л'éтн'ийе.* **978** *шв'éйныйа машы́нк'и, крýпныйе отрáды, нóвыйе хáты, б'ессóв'есныйе, здорóвы, войéнныйе, парт'изáнск'ийе, холóдныйе дн'е, колхóзныйе пол'á, вусóк'ийе дубы́, ш'ирóк'ийе пол'á, дóвγ'ийе нóчы, γорáч'ийе дн'е, с'в'éжыйе γурк'í, п'екýч'ийе морóзы, хорóш'ийе хлóпцы, рáн'н'ийе пос'éвы, л'éтн'ийе дн'е, с'ин'ийе хýсты.* **988** *нóвы, холóдны, калγáсныйе, сýх'и, высóк'и, шырóк'и, дóўγ'и, γарáчы, св'éжы, марóзы, п'акýчы, прыγóжы, рáнн'и, л'éтн'и, с'ин'и.*

Карта № 129

НАЦІСКНЫ КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ ПРЫМЕТНІКАЎ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 90:

«Якія канчаткі маюць прыметнікі ва ўскосных склонах множнага ліку:

г) у творным склоне: *з худ***ымі**, *з худ***ыімі**, *з худ***ым**, *з худ***ыім**, *з худ***ымя**, *з худ***ыма**, *з худ***ымы** ці *з худ***эмі**, *з худ***эмы**..?»

У гаворках Брэсцкай вобласці наглядаецца ацвярдзенне зычных перад галоснымі пярэдняга рада. Гэта з'ява адлюстравалася і ў канчатках творнага склону множнага ліку прыметнікаў *(худы́мы, тóнкымы* і інш.), аднак пры картаграфаванні яна не бярэцца ў разлік; [ы] ў адзначаных выпадках можа яшчэ фанетычна змяняцца ў [э]. Такі матэрыял прыводзіцца ў каментарыях, а каля лічбы на карце ставіцца адсылачны знак — маленькая зорачка.

У каментарыях раскрываюцца адсылачныя знакі, адзінкавыя прыклады, на аснове якіх ставіўся той ці іншы знак і аўтарскія заўвагі

збіральнікаў дыялектных матэрыялаў: **4** *с худым, за γустым, са старым, сух'им'и, дараγ'им'и.* **54** *з худым, за γустым, з старым, сух'им'и, дараγ'им'и.* **56** *с сух'им л'ис'ц'ам.* **58** *за γустым л'асам.* **88** *з худым, γустым л'асам, за сух'им дараγ'им;* і ў канцы прыметнікаў амаль што не вымаўляецца. **92** *с худым, з γустым, сух'им'и, дараγ'им'и.* **98** *з маладым z'евушкам, з γалубым γлазам.* Адпадзенне **і** ў канчатку творнага склону множнага ліку прыметнікаў — з'ява вельмі пашыраная. **101** *за γустым л'исам, с старым л'уz'ам, за сух'им'и.* У звязнай мове часцей **м,** чым **м'и.** **105** Творны множнага ліку прыметнікаў звычайна супадае з давальным, за выключэннем тых выпадкаў, калі назоўнік ужываецца з канчаткам на **-м'и**: *чужым в'илам, с сух'им дръвам, бал'шым М'ишкам.* Адзначана два выпадкі ўжывання прыметнікаў на **-м'и**: *з γърацк'им'и л'уz'ам'и, з бал'шым'и γръшам'и.* **111** *с худым'и л'ицъм'и.* **119** *сух'има, γлух'има.* **125** *тап'иў п'еч сух'им дръвам.* **126** Творны склон множнага ліку прыметнікаў мае аднолькавую форму з давальным склонам множнага ліку: *с худым рукам, за γустым л'исам, с сух'им дровам.* **137** *з свайим'и старым'и.* **138** *γустым'и.* **147** *с худым'и.* **156** *γустым'и.* **167** *за γустым'и.* **168** *с худым'и.* **208** *с худым'и.* **218** *з худыма, за γустыма, з старыма.* **236** *худымы, старымы, γустым'и.* Канчатак **-ымі** сустракаецца ў мове малодшага пакалення, канчатак **-ымы** — у старых. **245** *худымы, γустымы, старымы, сух'им'и, дараγ'им'и.* **247** *худымы, γустымы, старымы, сух'им'и.* **262** *с худем'и, с сух'ем'и.* **267** *дъраγ'им'и.* **306** *дъраγ'им'и.* **308** *худым'и.* **309** *γлух'им'и.* **342** *с старым'и.* **344** *сух'им'и.* **391** *з худыма, з γустыма, старыма, з сух'има, з дараγ'има.* **394** *с старым'и.* **402** *дараγ'им'и.* **415** *сух'им'и.* **416** *с старым'и.* **419** *залатым'и.* **429** *с худым'и, за γустым'и, сух'имы.* **440** *с старым'и.* **470** *с худым'и, за γустым'и, з старым'и, сух'им'и, дараγ'им'и.* Сустракаецца форма на **-имы, -ымы:** *сух'имы, дараγ'имы.* **484** *са старым'и.* **488** *с старым'и.* **489** *з маладым'и.* **496** *с сух'има, з дараγ'има.* **545** *з маладымы, старымы;* больш — *з маладым'и.* **547** *старым'и.* **553** *γустым'и.* **621** *дыраγ'им'и.* **628** *з худым'е рукам'е, зы γустым'е кустам'е, за старым'е хатым'е, з сух'им'е, з дырыγ'им'е, з дыраγ'им'и.* **644** *сух'им'и.* **645** *сух'им'и.* **675** *за худым'и.* **698** *з худы^емы, за γусты^емы, з старымы^е, дороγымы^е.* **701** *с худеме рукаме, сухеме, дороγеме.* **705** *с худым'и рукам'и.* **708** *с худым'и.* **725** *худым'и.* **728** *худым'и, γустым'и, маладым'и, крутым'и* і *сухем'и, дороγем'и, сухем'и, доўγем'и.* **732** *з худем'и, з γустем'и, з с'в'ижем'и.* **747** *з маладым'и.* **785** *з л'асным'и, з л'асным, с крутым'и, с крутым, з малым'и, з малым, з маладым'и, з маладым, с св'атым'и, с св'атым, с γустым'и, с γустым, с сырым'и, с сырым, с худым'и, с худым, с γлух'им'и, с γлух'им, с сух'им'и, с сух'им, с дараγ'им'и, с дараγ'им.* **816** *старым'и.* **836** *з худымы, за γустымы, старым'и, сух'имы, дараγ'имы.* **848** *з худым'и, за сл'епўм'и, крывўм'и, за γустым'и, з старым'и.* **854** *с худым'и.* **856** *з старым'и.* **859** *за γустыма, старыма.* **861** *за старым'и.* **880** *з худым'и, з худым, за γустым'и, за γустым, з старым'и, з старым, сух'им'и, дараγ'им'и.* **932** Канчатак **-ымы(-імы)** ужываецца зрэдку. **955** *худеме, γустеме, стареме, сухеме, друγеме.*

Карта № 130

ПАШЫРЭННЕ ФОРМ ВЫШЭЙШАЙ СТУПЕНІ ПРЫМЕТНІКАЎ З СУФІКСАМІ -ш- і -эй

Карта складзена на матэрыяле пытання:

«Як утвараецца вышэйшая ступень прыметніка?»

З прычыны таго, што форма з суфіксам **-эйш-** пашырана на ўсёй тэрыторыі, на карце яна не адзначаецца. Тэмай карты з'яўляецца форма з суфіксам **-эй-**, якая можа ўтварацца ад усіх прыметнікаў (*малаz'éй, б'ал'éй, салаz'éй, шырéй, вышéй* і інш.), і форма з суфіксам **-ш-**.

Пры дапамозе суфікса **-ш-** вышэйшая ступень утвараецца не ад усіх прыметнікаў, а ад лексічна абмежаванай групы, таму ўсе прыклады з суфіксам **-ш-** прыводзяцца ў каментарыях: **2** *стáршый.* **4** *тон'шы, шыршы.* **8** *шыршы.* **24** *шыршый.* **25** *тóншы.* **29** *к высшай.* **33** *дáл'шы.* **41** *т'éнкшы.* **46** *дал'шы.* **52** *шыршы, z'ашóўшы.* **65** *шыршы.* **69** *z'ашóўшы, шыршы.* **82** *шыршы.* **87** *дáл'шый.* **104** *стáршый.* **105** *млáтчыйи, стáршы.* **109** *z'ашóўшы.* **112** *тóн'шы.* **123** *шыршый.* **132** *вышшы, тóн'шый.* **133** *шыршы.* **138** *стáршы.* **144** *стáршы.* **149** *z'ашóўшы.* **152** *шыршы, стáршы.* **153** *стáршайа.* **159** *z'ашóўшы, тóншы.* **160** *шыршы.* **171** *вýшшы.* **183** *баγáчшы.* **191** *бл'йшшы.* **195** *стáршы.* **228** *стáршы, малóдшы.* **231** *шыршы.* **234** *тóншы.* **238** *шыршы, бл'йшшы.* **239** *шыршы.* **241** *шыршы.* **248** *шыршы, γлýбшы.* **255** *дáл'шы.* **274** *шыршы.* **275** *шыршы.* **278** *z'ашéўшы.* **281** *шыршы.* **282** *шыршы.* **283** *дáл'шы.* **289** *дáл'шы.* **291** *шыршы.* **293** *стáршы.* **295** *тóн'шы.* **297** *стáршый.* **298** *тóн'шы, шыршый.* **299** *тóншы, z'ашóўшы.* **300** *тóншы.* **302** *стáршый, дáл'шы, шыршый, z'ашóўшый.* **303** *стáршый, дáл'шый.* **305** *бл'йшшый.* **313** *тóншы, z'ашóўшы.* **314** *шыршы.* **317** *шыршы.* **318** *вышшы, дáл'шы.* **325** *шыршы.* **327** *шыршы.* **339** *тóншы.* **343** *малóдшы.* **345** *тóншы.* **347** *бл'йшшы, z'ашóўшы.* **348** *малóтшы, бл'йшшы.* **349** *стáршы, шыршы, z'ашóўшы.* **351** *н'йшшы.* **352** *вýшшы.* **354** *z'ашóўшы.* **355** *стáршы, шыршы.* **357** *шыршы.* **359** *шыршы, бл'йшшы, γарáчшы.* **363** *шыршы.* **364** *шыршы, γарáчшы.* **365** *z'ашóўшы.* **366** *z'ашéўшы.* **368** *z'ашóўшы.* **369** *бл'йшшы.* **370** *z'ашóўшы.* **371** *дарóшша.* **379** *стáршы.* **380** *карóчшы.* **381** *шыршы.* **383** *z'ашóўшы.* **385** *бл'йшшы.* **393** *шыршы.* **396** *танн'éйшы, шыршы, бл'йшшы.* **397** *шыршы, бл'йшшы, γарáчшы.* **399** *харóшшы, салóтшы.* **400** *шыршы, вýшшы.* **406** *стáршы, бл'йшшы.* **405** *вышшыйа, харóшшы, шыршы, γлыпшы, бл'йшшы.* **409** *малóдшы, шыршы.* **412** *малóтшы, вýшшы, бл'йшшы, дарóшшы.* **413** *харóшшы, салóтшы.* **419** *сýшшы, вышшайа.* **422** *вышшыйа, дýшшы, малóтшы.* **424** *шыршы, бл'йшшы.* **425** *вышшы.* **436** *шыршы.* **437** *шыршы.* **438** *стáршайа, дарóшшуйу, бл'йшшы, z'ашóўшой.* **440** *дарóшшы, малóтшайа, бл'йшшых, дарóшшы.* **443** *тон'шы, малóдшы.* **444** *шыршы.* **445** *z'ашóўшы.* **447** *шыршы.* **448** *харóшшы, вышшы, γлыпшы.* **449** *дарóшшы, z'ашóўшы, шыршы.* **450** *баγáшшыйа, дарóшшайа, шыршы, бл'йшшы.* **451** *z'ашóўшайо.* **452** *шыршы.* **453** *z'ашéўшы.* **454** *даруошшо.* **455** *н'йшшы, бл'йшша.* **456** *бл'йшшы, z'ашóўшы.* **457**

шыршы. **458** *шыршы, бл’йшы.* **459** *бл’йшы, шыршы.* **461** *малотшы, бл’йшы, z’ашо́ўшы.* **476** *то́ншы, z’ашо́ўшы.* **477** *шыршы, вышшы.* **479** *шыршы.* **482** *даро́шшыйа, вышшый, бл’йшы.* **483** *шыршы.* **485** *шыршы, то́ншы.* **487** *шыршы, бл’йшы.* **489** *z’ашо́ўшы, шыршы.* **490** *вышшайе.* **491** *шыршы, бл’йшы.* **492** *ста́ршы, мла́тшайа, бл’йшы, z’аше́ўшы.* **493** *вышшы, шыршы, баγа́тшыйа.* **494** *мало́чша, шыршы, бл’йшы, z’аше́ўшы.* **495** *бл’йшы, шыршы, ву́шшы, z’аше́ўшы, даро́шшы.* **496** *z’аше́ўшы, мало́чшы, ву́шшы, бл’йшы, шыршы.* **497** *шыршы.* **498** *ста́ршаму.* **499** *шыршы, мало́тшы.* **500** *шыршы, бл’йшы, харо́шшы, здаро́ўшы.* **501** *бл’йшы, шыршы.* **502** *даро́шшы, шыршы.* **503** *шыршы, бл’йшы, z’ашо́ўшы.* **509** *шыршы.* **510** *шыршы.* **511** *z’ашо́ўшы.* **512** *шыршы.* **522** *то́ншы.* **529** *бл’йшы.* **531** *шыршы.* **532** *шыршы, бл’йшы, z’ашо́ўшы, ста́ршы.* **533** *шыршы.* **534** *z’ашо́ўшы.* **535** *z’ашо́ўшы.* **541** *шыршы.* **554** *шыршы.* **562** *то́н’шы, шыршы, бл’йжшы.* **565** *шыршы.* **566** *z’ашо́ўшы.* **578** *то́н’шы.* **583, 587** *шыршы.* **595** *z’ашо́ўшы.* **597** *z’ашо́ўшы.* **600** *шыршы.* **604** *шыршы, z’еше́ўшы.* **610** *шыршы.* **630** *шыршый.* **636** *то́н’шы, шыршы.* **637** *шыршы.* **638** *шыршы.* **642, 645** *шыршый.* **646** *то́ншы.* **647** *шырш’ий.* **649** *шыршый, здаро́ўшыйа.* **651** *дешо́ўшы.* **652** *то́нш’ий, ш’йрш’ий, блышш’ий, д’ишо́вш’ий.* **653** *то́н’ший, ш’йрш’ий, бл’е́шч’ий, д’ишо́вш’ий.* **654** *то́нш’ий, ш’йрш’и, блышш’ий, же́шч’ий, д’ише́вшый.* **655** *то́нч’ий, шырш’ий, блышч’ий, та́нч’ий.* **656** *то́нч’ий, ш’йрш’ий, блышчий, же́шч’ий, та́н’ш’ий.* **657** *тон’шы, шыршы, д’йшо́вшы.* **658** *то́ншый, д’ишо́вшый.* **659** *то́нчый, ш’йршый, бл’йшчий, д’иш’е́вшай.* **660** *то́нчый, ш’йршый, блышч’ий, γор’а́чышы, д’ишо́вшый.* **661** *та́н’шый, ш’йршый, дышо́вшый.* **662** *то́нчый, блышшый, дыше́вшый.* **664** *то́н’чый, ш’йршый, д’ишо́вш’ий.* **665** *ш’йршы, д’ише́вшы.* **671** *z’ашо́ўшы.* **672** *шыршы, бл’йшы.* **675** *харо́шчы.* **676** *шыршы, дешо́ўшы.* **678** *шыршы, z’ашо́ўшы, z’еше́ўшы.* **679** *шыршы.* **680** *шыршы.* **683** *то́нчый, шыршы, дышо́ўшайе.* **685** *то́н’шы, шыршы, бл’йшы.* **686** *шыршый, бл’йшый, д’ише́ўшый.* **687** *то́нчы, шыршы, бл’йжшы, д’ешуо́ўшы.* **688** *то́нчый, шыршый, блышчый, дышо́ўшый.* **689** *шыршый, блышшый, дыш’йвшый.* **690** *ста́ршый, то́нчый, блыжшый.* **691** *то́нчый, ш’йршый, блыжшый, дыше́вшый.* **692** *ш’йршый, блышчый, дыше́вшый.* **693** *то́н’чый, шыршый, блыжший, дыше́вшый.* **694** *дыше́вшый, шыршый, блышчый.* **695** *блышчый.* **696** *то́н’чый, ш’йршый, дыш’йвшый.* **697** *блышшый, шыршый, д’ишу́вшый.* **698** *шыршыйе, дышо́ўшыйе.* **699** *то́н’чый, ш’йршый, блыжшый, дыш’йвшый.* **700** *ш’йршый, дыше́вшый.* **701** *то́нчы, бле́шчый, дышо́вшы.* **702** *шыршы, то́н’чы, д’ишывшы(й).* **703** *ш’йршый, д’ишовшый.* **704** *то́ншый, ш’йршый, блышшый, γар’а́чшый, дыше́ўшый.* **705** *мало́тша.* **706** *мало́тша, шыршы, бл’йшы, z’аше́ўшы.* **708** *мало́тшыйа, ста́ршайа.* **710** *мало́чшы, баγа́чшы, z’ашо́ўшы.* **711** *z’ашо́ўшы.* **712** *мла́шша.* **713** *ста́ршы брат.* **715** *то́н’шы, шыршы, z’ашо́ўшы.* **720** *шыршы, бл’йшы.* **721** *то́нчы.* **726** *боγа́тшы.* **727** *то́н’шый, шыршый.* **729** *ста́рша, доро́ше, хор’йше, то́нче.* **730** *шыршый, дыше́ўшый, до́ўша, ду́шчый, доро́шш’ий.* **731** *ду́шшы, то́н’шый, z’ешо́ўшый.* **732** *боγа́чы.* **735** *ста́ршый, ш’йршый, блышшый,*

дыш'ившый. **736** *ста́ршъй, шыршъй, ɣлыбшъй, моло́дшъй.* **737** *то́нчый, ш'иршый, блышчый, дыше́вшый.* **738** *ду́жшы, блыжшы, доро́жшы, соло́дшы, дышо́вшы, шыршы.* **739** *ста́ршый, то́н'шый, шыршый, блышшый, дыш'ившый.* **740** *ста́ршы, шыршы, то́ншы, блышшы.* **741** *ста́ршы, моло́дша, коро́тша, ɣла́дче, хорышчы, шыршый, ɣоре́дчы, дышо́вш'и.* **742** *мало́чшыйе, шыршы.* **743** *харо́шшы, здаро́ўшаɣа.* **744** *мало́чшыйа.* **745** *бл'йшшы, харо́шшы, z'ашо́ўшы, то́н'шы.* **746** *мало́тшыйа.* **747** *вышша, н'йшша.* **748** *z'ашо́ўшы.* **749** *z'аше́ўшы, даро́шшы, шыршы.* **750** *баɣа́тшы, мало́тшы, бл'йшшы, шыршы.* **751** *шыршы, даро́шшы, мало́чшы, харо́шшы, ɣара́чшы, бл'йшшы.* **752** *z'аше́ўшы, шыршы, бл'йшшы, z'ашо́ўшы.* **760** *то́ншы, шыршы, д'ишо́ўшы.* **761** *ста́ршы.* **767** *шыршы, z'ешо́ўшы.* **769** *л'окшый, моло́тшый.* **770** *деше́вшый, ше́ршый, сол'йдшы.* **771** *блыжчый, дыше́вшый, то́нчый.* **775** *шырша, бл'йшшайе, харо́шша.* **776** *мало́чша, харо́шшайе, шырша.* **777** *шыршы, у́шшы, z'еше́ўшы.* **779** *шыршы, мало́чша, баɣа́чша, харо́шша.* **780** *харо́шша, то́н'шы.* **781** *бл'йшшы, z'ешо́ўшы.* **783** *шыршы, вышшы, харо́шша, шыршы.* **784** *мало́дшы.* **785** *бл'йшшы, z'аше́ўшы, шыршы.* **786** *даро́шц'е.* **788** *ста́ршы, то́н'шы, шыршы, z'ашо́ўшы.* **793** *шыршы, z'ашо́ўшы.* **794** *шыршы.* **799** *то́н'шы.* **801** *ху́шчы.* **802** *ста́ршы.* **803** *шыршы, бл'йшшы, z'ешо́ўшы.* **808** *шыршы.* **809** *шыршы.* **810** *шыршы, ву́шшы, ду́шшы.* **811** *шыршы.* **814** *шыршайа, бл'йшшы.* **816** *вышша, н'йжшы.* **820** *шыршы.* **825** *шыршы.* **826** *то́ншы.* **832** *шыршы, ву́шшы.* **834** *шыршы, бл'йшшы.* **837** *ста́ршы, шыршы.* **839** *то́н'шы.* **846** *шыршы, бл'йшшы.* **847** *шыршы.* **848** *шыршый.* **850** *z'ешо́ўша.* **851** *ста́ршы, шыршы, z'ешо́ўшы.* **859** *шыршы.* **862** *шыршайа.* **871** *шыршы.* **872** *шыршы.* **874** *шыршы.* **876** *шыршы, z'ашо́ўшы.* **880** *шыршы.* **881** *шыршы.* **882** *шыршы.* **886** *то́н'шы, сало́дшы.* **887** *шыршы.* **888** *ста́ршы, даро́жшыйа, шыршы.* **889** *шыршы.* **891** *шыршы.* **895** *шыршы.* **899** *бл'йжшы.* **902** *то́н'шы, шыршы.* **904** *z'ашо́ўшы.* **907** *шыршы, вышшы, н'йшшы.* **909** *шыршы.* **914** *шыршы.* **915** *шыршы.* **920** *шыршы, вышшыйа.* **931** *шыршайа.* **933** *шыршы.* **934** *шыршыйа.* **935** *шыршы.* **936** *бл'йшшы.* **937** *шыршы.* **938** *то́ншы, шыршы.* **941** *шыршы.* **942** *шыршы, бл'йжшы.* **943** *шыршы.* **945** *то́ншый, шыршый, блызшый.* **946** *то́н'шы.* **947** *то́н'чый, ш'иршый, блышчый, дуро́шчый, дышыв'ишый.* **948** *то́нчый, ш'иршый, дыше́вшый.* **949** *да́л'шый, ш'иршый, блышчый, дуро́шчый.* **950** *да́л'шый, шыршый, блышшый, деше́вшый.* **951** *шыршы.* **952** *то́нчый, ш'иршый, блышчый, дыше́вшый.* **953** *то́н'шы, ш'иршы, бл'йжшы.* **954** *то́ншый, ш'иршый, до́вш'ий.* **955** *то́нчый.* **956** *то́нчы, деше́вшый.* **957** *ш'иршый, дыше́вшый.* **958** *дыше́вшы, хорышчы, доро́ɣша.* **959** *то́н'шый, ш'иршый, блышчый.* **960** *то́н'шый, шыршый.* **961** *то́ншый, шыршый, деше́вшый, дыше́ўшый.* **963** *ста́ршый, то́нчый.* **964** *ста́ршы, шыршы, бл'йшчы, деше́вшы.* **965** *то́н'шый, блыш'шый, дыш'йу́шый.* **966** *шыршы.* **969** *z'ашо́ўшы, дору́шша.* **973** *бл'йшшы.* **974** *мало́дшы, z'ешо́ўшы.* **975** *ста́ршы, бл'йжшы.* **976** *здоро́вш'и, хоро́шч'и, ш'ирш'и.* **977** *моло́дша, шырша, бл'йжшы.* **978** *ста́рша, бл'йшч'и, ш'ирш'и.* **981** *шыршы, z'ешо́ўшы.* **982** *бл'йжшы.* **983** *z'ашо́ўшы.* **984** *то́н'шы, шыр-*

шы, молóдшыйе, z'ашóўшы. **985** *z'ешóўшы.* **986** *шыршы.* **989** *вýшша, хорóшша, ш'íрш'и.* **990** *поүáнш'и.* **991** *солóдшы.* **992** *шыршы, z'ешóўшы.* **993** *шырша, в'íшчы, н'íжч'и, ш'íрш'и.* **994** *тóнш'и, тóўшч'и, дешóвшы, поүáншы.* **995** *з в'íшшоүо, шыршы.* **996** *малóдшы.* **999** *шыршы.* **1001** *z'ешóўшы.* **1002** *дáл'шы, шыршы.* **1003** *шыршы.* **1004** *тóн'шы, шыршы, дорóшшы, z'ешóўшы, малóžшыйе.* **1011** *тóнчы, z'ешóўшы.* **1012** *дешéўш'и, дорóш'ш'и, тóн'ч'и, тóўш'ч'и, үрýбш'и, блыш'ч'и, тóншы, шыршы, д'ешóўшы.* **1013** *шырша, z'ешéўшы.* **1019** *шыршый.* **1021** *шыршы.* **1022** *тóн'шы, шыршы.* **1023** *стáршы, z'ашéўша.* **1024** *z'ашéўшайа, дарóжшы, вýшшы.* **1025** *старшы.* **1026** *шыршы, z'ешóўшы.* **1027** *шыршы, бл'íжша, д'ешóўшы.*

Прыметнікі з суплетыўнай асновай звычайна ўжываюцца з суфіксам **-ш-** і пры картаграфаванні не прымаюцца пад увагу. У тых жа выпадках, калі такія прыметнікі выступаюць з іншымі суфіксамі, яны прыводзяцца ў каментарыях: **313** *м'éн'ий, луччéйшы.* **551** *бал'шéйшы.* **741** *үорíйша.* **745** *үарéй.* **746** *л'ап'éйшайа.* **789** *үарéйшы.* **797** *л'епéйшы.* **862** *луччéй.*

Чорнай зорачкай абазначаюцца адзінкавыя формы: **21** *сáмы малады́, сáмы н'íшшы.* **41** *сáмы высóк'и.* **54** *дабрéйе, б'ал'éйе.* **60** *сáмы стары́.* **66** *бл'íжа.* **69** *старéйа, б'ал'éйа.* **84** *дабрéйа.* **105** *м'акóшый хл'еп, м'алóшыйи үурк'í, пъкр'апóшый.* **127** *старéйе.* **149** *бол'ш шýстры.* **193** *сáмы с'íн'и, сáмы тóнк'и, сáмы бл'íск'и, сáмы үарáчы.* **196** *старшéйшы.* **262** *старéйа, мълаz'éйа.* **266** *старéйа.* **270** *шыры.* **278, 300** *z'ашéўл'и.* **313** *б'ал'éйа.* **325** *шыры, бл'íжы.* **327** *бл'íжы.* **329** *вастр'éйе, крас'ив'éйе.* **391** *старéйе, дабрéйе, б'ал'éйе.* **494** *үорш старéйшы.* **496** *б'ал'éйа.* **499** *дорóже.* **572** *шыр'и.* **578** *шыры.* **583**, **586** *шыр'и.* **588** *дáл'и, бл'íжы.* **596** *шыры, бл'íжы.* **599** *бл'íжы.* **603** *старéйа, дабрéйа, б'ал'éйа.* **610** *бл'íжы.* **612** *шыр'и, бл'íжы.* **615** *дáл'шы, бл'íжы.* **617** *бл'íжы, шыры.* **618**, **619** *дáл'и, бл'íжы.* **623** *дáл'и, шыр'и, бóл'и.* **632** *старéйа, дабр'éйа, б'ал'éйа.* **658** *сáмый дóбрый.* **705** *старшéйшайа.* **708** *старшéйшы.* **712** *старшéйша.* **789** *z'áшéўл'е.* **886** *старéйа, добрéйа.* **888**, **907**, **1002** *харашн'éйшы.* **757** *стар'íшшы, был'íшшы, үорач'íшшы.* **967, 976, 977** *дешовл'éйшы.* **1004, 1008** *б'ел'éйе.* На аснове недастатковай колькасці матэрыялу (адзін прыклад) ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: чорны круг: 16, 19, 71, 72, 77, 84, 149, 151, 165, 204, 206, 225, 231, 241, 263, 264, 265, 267, 269, 275, 277, 292, 312, 329, 443, 444, 454, 484, 487, 488, 492, 493, 510, 511, 515, 524, 526, 529, 535, 551, 553, 557, 566, 574, 576, 585, 590, 765, 778, 785, 786, 804, 806, 816, 824, 825, 836, 848, 851, 852, 854, 861, 898, 909, 936, 955, 964, 972, 982, 992, 1009.

Карта № 131

ФОРМА ВЫШЭЙШАЙ СТУПЕНІ ПРЫМЕТНІКА тонкі

Карта складзена на матэрыяле пытання № 59:

«Як вымаўляюцца наступныя словы з цвёрдым ці мяккім зычным: *менш, меньш, тонш, тоньш..?*»

Адводзяцца ад картаграфавання формы звычайнай ступені прыметніка *тóнк'и* ў нас. пп. 146, 157, 204, 208, 214, 475, 513, 515, 517, 565, 667, прыметніка *ц'éн'к'и* ў нас. пп. 12, 208, 212. Адзінкавыя формы вышэйшай ступені прыметніка *тонкі* даюцца агульным адсылачным знакам: **7** *ц'éн'шы.* **8** *ц'еншы.* **76, 151** *т'éн'шы.* **949** *тончшый.*

Карта № 132

ФОРМА ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ЎКАЗАЛЬНА-АСАБОВАГА ЗАЙМЕННІКА ЖАНОЧАГА РОДУ 3-ЯЙ АСОБЫ

Карта складзена на матэрыяле адказаў на пытанне № 95:

«Як утвараюцца формы ўскосных склонаў займенніка 3-яй асобы жаночага роду:

в) у творным склоне: *з ей, з ею* ці *ёй, з ёю*?»

Выкарыстаны дадаткова матэрыял аб гэтых формах са звязных тэкставых дадаткаў, а таксама чарнавікоў.

Картаграфуецца адрозненне паміж формай у адносінах наяўнасці ў аснове галоснага гука **о** або **е** *(йой, йóйу — йей, йéйу)* і ў адносінах наяўнасці або адсутнасці галоснага гука **у** ў канчатку *(йóйу, йéйу — йой, йей).*

Мясцовыя асаблівасці ў галіне адпаведнай формы ў беларускіх гаворках праяўляюцца недастаткова выразна, таму што ўсе беларускія дыялектныя варыянты гэтай формы адпавядаюць формам беларускай і рускай літаратурных моў і магчымы ва ўжыванні пад уплывам гэтых моў ва ўсіх гаворках. Таму збіральнікі матэрыялаў нярэдка ў выніку няўдалага выбару аб'ектаў або проста па няўважлівасці не змаглі правільна вылучыць традыцыйную мясцовую форму і зарэгістравалі замест яе запазычаную з беларускай ці рускай літаратурнай мовы або ўсе ўжывальныя варыянты без указанняў на адносіны кожнага з іх да канкрэтнай гаворкі таго ці іншага нас. п. У сувязі з гэтым картаграфуемы матэрыял у цэлым хоць і дае ўяўленне аб тым, для якіх гаворак больш характэрны той ці іншы варыянт формы, але не зусім дакладна.

Карта № 133

УКАЗАЛЬНА-АСАБОВЫ ЗАЙМЕННІК 3-ЯЙ АСОБЫ З ПРАТЭТЫЧНЫМ [j] АБО [в]

Карта складзена на матэрыяле адказаў на пытанне № 96:

«Як гавораць: *ён* ці *он; яна, іна* ці *ана; яно, іно* ці *ано*?

Якая форма назоўнага склону множнага ліку гэтых займеннікаў: *яны, іны, аны* ці *ане, ані*?»

Картаграфуецца ўжыванне ўказальна-асабовага займенніка 3-яй асобы з пратэтычнымі гукамі [в] і [j]. Адказы па некаторых нас. пп. сведчаць аб паралельным ужыванні займенніка з пратэтычнымі [в] і [j].

Картаграфуецца ў такіх выпадках толькі займеннік з пратэтычным [в]. У сувязі з гэтым прыводзіцца матэрыял па ўсіх нас. пп., у якіх адзначана ўжыванне ўказальна-асабовага займенніка толькі з пратэтычным [в] або паралельна з пратэтычнымі [в] і [j]:

1) *вон, вона́, воно́, воны́* — 651, 720, 721, 729, 803, 970, 971, 976, 978, 991, 1009, 1013;

2) *в'ин, вона́, воно́, воны́* — 653, 658, 661, 689—692, 695, 696, 699—703, 726—728, 730, 733, 737—739, 770, 771, 945, 946, 951, 960, 961, 963, 965;

3) *в'ин, вуна́, вуно́, вуны́*—655, 656, 659, 693, 694, 704, 947, 949, 954, 959;

4) *вун, вона́, воно́, воны́* — 686, 688, 697, 735, 763, 768, 811, 948, 964, 968;

5) *во̂н, вона́, воно́, воны́* — 808, 989, 995, 1012;

6) *ву͡он, вона́, воно́, воны́* — 680, 684, 685, 687;

7) Акрамя таго, ёсць розныя адзінкавыя па зместу адказы: з заўвагамі збіральнікаў, няпоўныя адказы, адказы, якія сведчаць аб ужыванні займенніка з абодвума пратэтычнымі гукамі, адказы, у якіх прыводзяцца своеасаблівыя варыянты той ці іншай формы, і г. д.; **654** *в'и͡ун, вона́, воно́, воны́.* **657** *в'ин, уна́, уно́, уны́.* **660** *в'ин, во^{у}на́, во^{у}но́, воны́.* **662** *вун, вона́, воно́.* **663** *в'ин, вона́, воно́.* **664** *в'ин, вона́ (она́), воно́ (оно́), воны́ (оны́).* **665** *в'ин, воны́.* **675** *во̂н, вана́, вано́, ваны́.* **676** *ву͡он, ву͡она, ву͡оно, ву͡оны.* **677** *ву͡он, ву͡она́, ву͡оно́, ву͡оны́.* **678** *воӊ, вана́, вано́, ваны́.* **679** *вон, вана́, вано́, воны́.* **681** *ву͡он, ву͡оны́.* **682** *ву͡он, вона́, воно́, воны́, йон.* **683** *вона́, воно́, воны́, йана́.* **698** *в'ин, вона́, воно́, воны́^{э}.* **709** *в'ин, вона́.* **716** *он, йон, вен, она́, йена́, вена́,* больш ужываюцца *вен, вена́.* **717** *вен, вьн, вона́, воно́, воны́.* **718** *вън, вона́, воно́, воне́, воны́.* **722** *вон, вона́, воны́.* **723** *ве̂н, воны́.* **724** *ву͡она, ву͡оны.* **725** *ве̂н, воны́.* **731** *в'ин, вона́, воны́, оны́.* **732** *в'ин, вона́, γоно́, воны́.* **734** *вын, вона́, воно́, воны́.* **736** *в'ин, вона́, воно́, воны́ (в'ины́).* **758** *вон, вона́, воно́, воны́, йон, йана́, йано́, йены́.* **760** *вон, вона́, воны́.* **761** *вон, йон, воны́; йон* ужывае толькі моладзь. **762** *вын, вон, вона́, воны́.* **764** *во̂н, вун, вона́, воны́.* **765** *вон* і *йон, вона́, воно́, воны́* і *йаны́.* **766** *вын, вона́, воно́, воны́, она́, оно́, оны́.* **767** *вын, вона́, воны́.* **769** *вун, в'ин, вона́, воны́, она́, оны́.* **772** *в'ин, в'ина́, в'ино́, в'ины́.* **773** *йон, вуна́, вуно́, вуны́.* **794** *вон (он), вона́, оны́.* **798** *во̂н, йон* (рэдка), *она́, оне́, воне́, оны́, воны́, воны́* ўжываецца значна радзей, чым *оны́.* **799** *вон, йон, йана́, вона́, йано́, оны́, аны́, воны́, йаны́.* **800** *йон* и *вон, йена́, она́, вона́, воно́, воны́.* **801** *он, вон, йана́, вона́, оны́, воны́.* **802** *он, она́, вона́, оны́.* **804** *вон, она́, вона́, воно́, оно́, воны́.* **805** *вон, вона́ (она́), оне́, воно́, оны́, воны́.* **807** *вон, вона́, воно́.* **809** *вон, вона́, воно́, йаны́, воны́.* **810** *вон, вона́, воно́, воне́, воны́,* радзей *он, она́, оно́, оны́, оне́.* **812** *вон, вона́, воно́.* **841** *вон, йон, он, йена́, она́, йоно́, йены́, воны́, он'и́.* **846** *вон, йон, он, вона́, йена́, она́, йоно́, воны́, йены́, оны́.* **848** *вон, он, вона́, она́, воно́, оно́, воны́.* **850** *он (вон, йон), вона́ (она́), воно́ (оно́), оны́ (воны́).*

851 *вон, йон, вона́, йена́, она́, йено́, оне́, йены́, оны́.* **852** *он, йон, она́, йена́, оны́, йены́.* **950** *вун, вона́, воно́.* **952** *в'ин, вона́, воно́.* **953** *он, она́, вона́, оно́, оны́.* **956** *вун, она́, оно́, воны́.* **957** *он, она́, оно́, оны́.* **958** *в'ин, вона́, воно́.* **962** *в'ин, вона́, воно́, воны́, вун.* **966** *вон, вона́, воно́, воны́, она́, оно́, он'и́.* **967** *вон, вона́, воно́, воны́ (оно́, оны́).* **969** *вон, вôн, вона́, воно́, воны́.* **972** *вон, вона́, воне́, воно́, он, она́, оне́, оно́, воны́, оны́.* **973** *вон, вона́, воно́, он'и́.* **974** *вон, вона́, воно́, ваны́, воне́.* **975** *вон, вона́, воно́, воне́, воны́, вôн, он, она́, оно́, оны́.* **977** *вон, вôн, он, вона́, она́, воно́, воне́, оно́, оне́, оны́, воны́.* **979** *он, она́, оны́.* **981** *йон, вон, он, йена́, йана́, вона́, она́, йено́, йано́, воно́, воне́, оне́, оно́, йены́, йаны́, воны́, оны́.* **982** *вон, вона́, воно́, воны́, йон, йена́, йона́, йено́, йоно́.* **983** *вон, вона́, воны́.* **985** *йон, он, вон, йана́, она́, вона́, оне́, воне́, йаны́, оны́, воны́.* **986** *вон, он, вона́, она́, воне́, оне́, воны́, оны́.* **988** *он, она́, ана́,* радзей *вон, вона́, воны́.* **990** *вôн, вона́, воно́, воны́, оны́, ôн, оно́, она́.* **993** *вôн, вона́, воно́, воны́, ôн, она́, оно́, оны́.* **994** *вôн, она́, вона́, воно́, воне́.* **1007** *вон, вôн, вона́, она́, воно́, воны́.* **1008** *вон, ôн, вона́, она́, воны́, оны́* (часцей).

Не картаграфуецца матэрыял па нас. п. **856**: *вон'ы́, йон, йоно́, ван'е́.*

Карта № 134

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ ЎКАЗАЛЬНАГА ЗАЙМЕННІКА той

Карта складзена на матэрыяле часткі пытання № 97:

«Якія формы назоўнага склону адзіночнага ліку займенніка *той:* у мужчынскім родзе: *той, тэй, тый* ці *тот..?*»

Асаблівасці формы *той,* звязаныя з характарам вымаўлення галоснага «о» пад націскам у закрытым складзе (*тôй, т͡уой, туй*), не картаграфуюцца.

У наступных нас. пп. пры картаграфаванні выкарыстаны дадаткова адпаведныя матэрыялы з адказаў на іншыя пункты «Праграмы» або з тэкставых дадаткаў: **6** *той, тот;* у тэкставым дадатку *тей.* **94** *тей;* у адказе на пытанне № 151 *тот.* **98** *той;* у тэкставым дадатку *тот.*

Ускосныя звесткі аб ужыванні формы *тот* ёсць у каментарыях да карты № 49 «Якасць пачатковага зычнага ва ўказальных займенніках *гэты, гэны* і вытворных ад іх словах».

Карта № 135

ФОРМА РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ЖАНОЧАГА РОДУ ЎКАЗАЛЬНАГА ЗАЙМЕННІКА тая

Карта складзена на матэрыяле адказаў на пытанне № 98:

«Як утвараюцца формы ўскосных склонаў ад займенніка жаночага роду *тая:*

а) у родным склоне: *з тае хаты, з таей хаты, з тые хаты, з тыя хаты, з тыі хаты, з тоі хаты* ці *з тэй хаты*?»

Картаграфуюцца наступныя адрозненні ў форме:

а) неабумоўленыя фанетычнай сістэмай гаворак асаблівасці галоснага гука ў аснове: *той (тойе́, тайе́* і інш.) — *тей (те́йе)* — *тый (ты́йе, тыйе́)*;

б) наяўнасць або адсутнасць канчатка пасля [j] асновы: *той, тей, тый* — *то́йе* або *тайе́, те́йе, ты́йе* або *тыйе́* — *тайе́й* — *тайе́йе;*

в) месца націску пры наяўнасці канчатка: *тайе́, тыйе́; тайе́й, тайе́йе* — *то́йе, те́йе, ты́йе.*

Не картаграфуюцца асаблівасці формы, абумоўленыя фанетычнай сістэмай гаворак, і якасць канцавога ненаціскнога галоснага (*то́йе, то́йа, то́йê, то́йи, то́йь* або *ты́йе, ты́йа* і інш.), якасць канцавога націскнога галоснага (*тойе́, тойие͡, тойê* і інш.) і якасць галоснага на месцы «о» не пад націскам у аснове (*тойе́, тойе́й, тойе́йе* — *тайе́, тайе́й, тайе́йе*).

У нас. п. **566** адзначана форма *тайо́й*, у нас. п. **913** — *з тайе́й* і *з тайо́й.*

Матэрыялы наступных нас. пп. не картаграфуюцца: **272** *с тайо́ ха́ты.* **334** *ис тайе́ ха́ты* (у сувязі з блытанымі адказамі на астатнія падпункты гэтага пытання). **728** *с та́йи ха́та.* **1009** *с цийе́* (форма іншага займенніка).

Карта № 136

ФОРМА ДАВАЛЬНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ЖАНОЧАГА РОДУ ЎКАЗАЛЬНАГА ЗАЙМЕННІКА тая

Карта складзена на матэрыяле пытання № 98:

«Як утвараюцца формы ўскосных склонаў ад займенніка жаночага роду *тая:*

б) у давальным склоне: *к той хаце, к тый, к тэй, к туй, к таёй* ці *к таей*?»

Картаграфуецца неабумоўленая фанетычнай сістэмай гаворак якасць галоснага асновы займенніка (*к той, к тôй, к туй, тий* — *тей*) і наяўнасць або адсутнасць канчатка пасля [j] асновы.

У наступных нас. пп. знакі на карце ставяцца на аснове такіх форм: **398** *к той, к то́йи.* **701** *то́йи.*

Матэрыял па наступных нас. пп. адводзіцца ад картаграфавання: **113** *к тый.* **334** *к тайе́.* **981** *к тайй.* **1009** *к цейе́й.* **1013** *к це́йей.*

Карта № 137

ФОРМА ТВОРНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ЖАНОЧАГА РОДУ ЎКАЗАЛЬНАГА ЗАЙМЕННІКА тая

Карта складзена на матэрыяле пытання № 98:

«Як утвараюцца формы ускосных склонаў ад займенніка жаночага роду *тая:*

г) у творным склоне: *за той хатай, за тою, за тэй, за тэю, за тый, за тыю, за таей, за таею* ці *за таёй, за таёю*?»

Картаграфуецца наяўнасць галоснага гука **о** або **е** ў аснове формы пад націскам *(той, то́йу — тей, те́йу)*, адрозненне ў месцы націску і адначасова ў характары канчатка *(той, то́йу, тей, те́йу — тайе́й, тайо́й, тайе́йу)* і наяўнасць або адсутнасць канцавога галоснага гука **у** ў канчатку *(той, тей, тайе́й, тайо́й — то́йу, те́йу, тайе́йу, тайо́йу)*.

Карта № 138

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ ЎКАЗАЛЬНАГА ЗАЙМЕННІКА той

Карта складзена на матэрыяле пытання № 100:

«Як утвараецца назоўны склон множнага ліку ад займенніка *той, тая:* у мужчынскім родзе: *тыя лясы, тые* ці *тыі;* у жаночым родзе: *тыя хаты, тые* ці *тыі*?»

На карце супрацьстаўляюцца формы займенніка па якасці націскнога галоснага асновы *(ты́йа, -е, -и* і *те́йа, -е, -и)* і па канчатку *(ты́йа, ты́йе, те́йа, те́йе* і *ты́йи, те́йи)*. Вымаўленне канцавога галоснага як [а] *(ты́йа, те́йа)* або [е] *(ты́йе, те́йе)* ці як-небудзь інакш *(тыйе^{а}, ты́йь, те́йь* і інш.) на карце не паказана. Адпаведныя фанетычныя варыянты адзначаны ў наступных нас. пп.: *ты́йа* або *те́йа:* 1—3, 5—20, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 38, 40—45, 47—52, 56, 58—60, 62, 63, 74, 76, 77, 79—83, 85—87, 89, 90, 94, 97, 98, 102, 103, 107, 110, 119, 120, 122, 136, 139—151, 153—155, 157—181, 183—228, 230—253, 255—258, 260—264, 266, 269—271, 273, 274, 276—291, 294—297, 299—307, 309—342, 344—353, 355—389, 392—442, 444—492, 494—497, 499, 500, 503—507, 509, 511—519, 521—530, 532—535, 537—540, 542—550, 552, 554—561, 563—574, 576—625, 627—650, 666—674, 679, 685, 705—711, 713, 714, 723, 725, 733, 742—744, 746—749, 753, 756, 757, 773—775, 785, 787—790, 792, 793, 796, 813—815, 817, 820, 822, 826, 828, 831, 836, 854, 855, 857—861, 863—870, 872—878, 880, 881, 883, 884, 887, 888, 890, 892—911, 913—916, 919—921, 923—931, 933—944, 987, 997, 1000, 1001, 1007, 1015—1017, 1020, 1024, 1025; *ты́йе* або *те́йе:* 28, 30, 39, 46, 55, 64—67, 84, 88, 121, 124, 127, 132, 137, 152, 156, 254, 354, 498, 541, 553, 651, 675—678, 680—684, 686—687, 712, 715—722, 724—726, 732, 745, 750—752, 754, 755, 758, 760—763, 765—768, 772, 776, 780—784, 786, 791, 794, 795, 797, 798, 800, 801, 803—812, 816, 818, 819, 821, 823—825, 829, 830—835, 837, 840—853, 862, 871, 879, 882, 886, 889, 891, 912, 917, 918, 922, 958, 964, 966, 968—986, 989—996, 998, 999, 1002—1006, 1008, 1010—1012, 1014, 1019, 1022, 1023, 1026, 1027; *ты́йа* або *ты́йе* і *те́йа* або *те́йе:* 138, 265, 343, 391, 443, 501, 502, 508, 520, 562, 626, 731, 759, 777, 779, 799, 802, 827, 832, 838, 839, 856, 1021; *ты́йе^{а}:* 292, 493, 531; *ты́йа^{е}:* 1018; *ты́йь* або *те́йь:* 267, 268, 272, 308; *ты́йа, ты́йе, ты́йь:* 275; *ты́йа, ты́йь:* 536.

Матэрыялы па наступных нас. пп. адводзяцца ад картаграфавання: **551, 885** *тыйе́.* **1009, 1013** *цы́йе.*

Карта № 139

ФОРМА РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ МУЖЧЫНСКАГА І НІЯКАГА РОДУ ПРЫНАЛЕЖНЫХ ЗАЙМЕННІКАЎ мой, твой, свой

Карта складзена на матэрыяле пытання № 101:

«Як утвараюцца формы займеннікаў:

а) мужчынскага роду ў родным склоне адзіночнага ліку: *майго, маего* ці *маго; твайго, тваего* ці *тваго; свайго, сваего* ці *сваго*?»

Картаграфуюцца адрозненні ў форме ў адносінах яе гукавой або складовай структуры *(майγó, майγá — маγó, моγó — майаγó, майеγó, майóγо)*, у адносінах месца націску *(майγó, маγó, майаγó — майóγо)* і ў адносінах якасці канцавога галоснага пад націскам *(майγó, маγó, майаγó — майγá)*.

Не картаграфуюцца матэрыялы па наступных нас. пп.: **398** *майγо, твайγó, мóйγа, твóйγа, свóйγа.* **842** *твоо, своо хлóпца.*

Карта № 140

ФОРМА РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ЖАНОЧАГА РОДУ ПРЫНАЛЕЖНЫХ ЗАЙМЕННІКАЎ мой, твой, свой

Карта складзена на матэрыяле пытання № 101:

б) Як утвараюцца формы займеннікаў жаночага роду ў родным склоне адзіночнага ліку: *да маёй сястры, да маей, да мае* ці *да муе; да тваёй, да тваей, да твае* ці *да твуе; сваёй, сваей, свае* ці *свуе*?»

Картаграфуюцца: характар канчатка ў адпаведных формах *(да майóй, майéй — майé — майéйи, мéйи)*, якасць галоснага ў канчатку *(да майóй, майóйи — майéй, майéйи)* і сцяжэнне гукаў у аснове *(майóй, майéй, майóйи, майéйи, майé — мéйи)*.

Не картаграфуюцца асаблівасці форм, абумоўленыя фанетычнай сістэмай гаворак. У адпаведнасці з гэтым на карце пад адным знакам абагульнены адпаведна наступныя варыянты:

1) *майéй, твайéй, свайéй; мойéй, твойéй, свойéй; мойêй, твойêй, свойêй;*

2) *майой, твайой, свайой; майôй, твайôй, свайôй; мойôй, твойôй, свойôй;* арфаграфічныя запісы — *маюй, тваюй, сваюй* і інш.;

3) *майé, твайé, свайé; мойé, твойé, свойé; муйé, твуйé, свуйé; мойê, твойê, свойê, мойи, твойи, свойи,* а таксама *майие (ê, и), твайие (ê, и), свайие (ê, и)* і арфаграфічныя запісы — *мае, твае, свае;*

4) *мéйи, твéйи, свéйи; мейê, твейê, свейê.*

Карта № 141

ФОРМА НАЗОЎНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ АЗНАЧАЛЬНАГА ЗАЙМЕННІКА ўвесь

Карта складзена на матэрыяле пытання № 102:

«Якія формы мае займеннік *увесь* у множным ліку: *усе* ці *усі*..?»

Карта прысвечана высвятленню ўжывальнасці формы *ус'й (вс'и, всы)*. На ёй адзначана таксама ўжыванне форм з канцавым галосным, якасць якога абазначаецца праз ê або $\widehat{\text{ие}}$ *(ус'ê, ус'$\widehat{ие}$)*.

Адводзіцца ад картаграфавання матэрыял па наступных нас. пп.: **831** *ус'й^{е}*. **968** *вс'ййе.*

Карта № 142

АДНАСКЛАДОВЫЯ І ДВУХСКЛАДОВЫЯ СКЛОНАВЫЯ КАНЧАТКІ ЗАЙМЕННІКАЎ наш, ваш

Карта складзена на матэрыяле пытання № 103:

«Якія формы маюць займеннікі *наш, наша, ваш, ваша...* у адзіночным і множным ліку:

а) у назоўным склоне адзіночнага ліку у жаночым родзе: *наша хата* ці *нашая хата; ваша* ці *вашая...;* у ніякім родзе: *наша дзіця* ці *нашае (-я) дзіця; ваша* ці *вашае (-я)...;*

б) у вінавальным склоне жаночага роду: *нашу брыгаду* ці *нашую; вашу ці вашую...;*

в) у назоўным склоне множнага ліку: *нашы брыгады* ці *нашыя; вашы* ці *вашыя..?*»

Картаграфуюцца: толькі аднаскладовыя формы ў адпаведных склонах, толькі двухскладовыя формы або паралельнае ўжыванне тых і другіх форм ва ўсіх склонах ці ў некаторых з указаных склонаў.

Прыводзяцца звесткі аб ужыванні двухскладовых форм па тых нас. пп., дзе адзначана іх наяўнасць: **6** *нáшайа хáта, нáшуйу хáту.* **7** *нáшайа хáта, вáшайа хáта, нáшайе вóз'ера, вáшайе в'адрó, нáшуйу, вáшуйу брыɣáду, вáшыйа сталы́, нáшыйа брыɣáды.* **8** *нáшайа хáта, вáшайа хáта, нáшайа в'адрó, вáшайа в'адрó, нáшайу хáту, вáшайу хáту, нáшыйа хáты, вáшыйа хáты.* **9** *нáшайе, вáшайе* (вядро). **17** *вáшайе* (вядро). **19** *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшайе, вáшайе* (вядро), *нáшуйу, вáшуйу* (хату). **22** *вáшайе нас'éн'н'е, нáшайе* (вядро) **26** *нáшайа, вáшайа* (вядро). **30** *нáшейу хáту, вáшейу хáту, вáшыйи хáты.* **32** *нáшыйи, вáшыйи* (хаты). **36** *нáшыйи кóн'и.* **42** *нáшайе ƶ'иц'á, нáшуйу брыɣáду.* **49** *нáшайе пóл'е, вáшайе.* **54** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшыйа, вáшыйа брыɣáды.* **81** *вáшыйа хáты.* **82** *нáшайе, вáшайе* (вядро). **83** *вáшайе* (вядро), *нáшыйи карóвы, нáшыйа ɣрáбл'и, вáшыйи ƶ'éц'и.* **136** *нáшыйа брыɣáды.* **137** *вáша* (сустракаецца *вáшайе ƶ'иц'á), нáшыйа хáты.* **141** *нáшайа хáта, вáшайа хáта.* **142** *нáшайа хáта, вáшайа хáта.* **143** *вáшыйа хáты.* **148** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайа, вáшайа ƶ'иц'á, нáшуйу, вáшуйу брыɣáду, нáшыйа, вáшыйа брыɣáды.* **149** *вáшайа рукá, у вáшуйу брыɣáду, вáшыйа кóн'и.* **152** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе, вáшайе ƶ'иц'á.* **155** *нáшыйа брыɣáды.* **171** *нáша,* рэдка кажуць *нáшайа.* **173** *нáшыйа, вáшыйа брыɣáды.* **192** *нáшайе* (вядро). **195** *нáшы, вáшы брыɣáды.* **200** *нáшайе, вáшайе ƶ'иц'á, нáшуйу брыɣáду, нáшыйа, вáшыйа брыɣáды.* **233** *нáшайе, вáшайе* (вядро). **235** *нáшайе, вáшайе* (вядро). **236** *нáшайе, вáшайе* (вядро). **266** *нáшайа* (вядро). **280** *нá-*

шыйа, вашыйа (хаты). **298** *нашыйи, вашыйи хаты.* **301** *нашыйу, вашыйу* (хату), *нашыйа, вашыйа* (хаты). **314** *нашыйа, вашыйа брыγады* (дзеці). **331** *нашыйа γурк'й* (хаты). **341** *вашыйа хаты.* **342** *нашайе z'иц'а.* **343** *нашайо z'иц'а.* **346** *нашайа, вашайа, нашыйа, вашыйа.* **347** *нашыйа, вашыйа брыγады.* **348** *нашайа, вашайа z'иц'а, нашыйа, вашыйа брыγады.* **350** *нашуйу, вашуйу, нашыйа, вашыйа.* **351** *нашыйа брыγады.* **352** *нашыйа брыγады.* **353** *нашыйа л'уz'и.* **356** *нашыйа, вашыйа.* **357** *нашыйа, вашыйа.* **358** *нашыйа, вашыйа.* **359** *нашуйу, вашуйу.* **360** *нашыйа, вашыйа брыγады.* **362** *нашыйа речы, вашыйа пал'й.* **363** *нашыйе, вашыйе.* **364** *нашыйа, вашыйа.* **371** *вашыйа пав'ал'й.* **372** *нашыйа γус'и.* **373** *нашайе, вашайе, нашуйу, вашуйу, вашыйа, нашыйа.* **374** *нашайа, вашайа хата.* **375** *нашыйа брыγады, вашыйа.* **376** *нашыйа, вашыйа.* **377** *нашыйа, вашыйа л'асе.* **378** *нашыйа, вашыйа качк'и.* **379** *нашыйа, вашыйа кон'и.* **384** *нашыйа брыγады.* **389** *нашыйа каровы.* **390** *нашуйу, вашуйу, нашыйа, вашыйа.* **391** *нашайа, вашайа* (хата), *нашайе, вашайе* (вядро), *нашыйа, вашыйа* (хаты). **392** *вашуйу с'астру.* **395** *вашайе* (вядро). **397** *нашуйу, вашуйу брыγаду, нашыйа, вашыйа брыγады.* **398** *нашайе, вашайе z'ела, нашуйу брыγаду, нашыйа хаты.* **399** *нашайа в'оска, вашыйа хаты.* **401** *нашыйа, вашыйа* (хаты). **403** *нашыйа, вашыйа* (хаты). **404** *нашайа, вашайа хата, нашуйу, вашуйу брыγаду, нашыйа, вашыйа брыγады.* **405** *нашайо* (вядро), *нашайа* (хата), *нашуйу* (хату), *нашыйе, вашыйе* (хаты, дзеці). **406** *нашыйа хаты.* **413** *нашыйа, вашыйа кон'и.* **414** *нашайа, вашайа* (хата), *нашайа z'иц'а, нашуйу, вашуйу* (хату), *нашыйа, вашыйа брыγады.* **415** *нашайе, вашайе* (вядро). **416** *вашыйа хаты.* **419** *нашыйа, вашыйа брыγады.* **420** *нашыйа брыγады, вашыйа кон'и.* **421** *нашыйа л'уz'и, вашыйа хаты.* **423** *нашыйа, вашыйа брыγады.* **424** *нашыйа брыγады, нашыйа хаты.* **425** *нашуйу, вашуйу* (хату), *нашыйа, вашыйа* (хаты). **432** Сустракаюцца, але не так часта формы гэтых займеннікаў: *нашайа хата, вашайе z'иц'а, нашыйа хаты.* **433** *нашайа* (хата), *нашайе z'иц'а, нашуйу, вашуйу* (хату), *нашыйа, вашыйа* (хаты). **436** *нашыйа кн'йγ'и.* **438** *нашайа, вашайа хата, нашайе, вашайе z'иц'а, нашуйу, вашуйу хату, нашыйа, вашыйа хаты.* **441** *нашайо, вашайо* (вядро), *вашуйу* (хату). **445** *нашуйу, вашуйу* (хату). **448** *нашайо z'иц'а, нашыйа, вашыйа* (хаты). **449** *нашайа кн'йжка, вашайа z'айчына, нашайо z'иц'а, вашайо жараб'а, нашуйу хату, нашыйа дамы, вашыйа сыны.* **451** *нашыйа калхозы.* **452** *вашайа* (хата), *вашайе* (дзіця), *нашыйа, вашыйа* (хаты). **453** *нашыйа хаты, вашыйа γаловы.* **456** *нашайе, вашайе* (дзіця), *нашуйу, вашуйу* (хату). **458** *нашайа z'иц'а, вашайа* (дзіця), *нашуйу, вашуйу* (хату). **458** *нашайа z'иц'а, вашайа* (дзіця), *нашыйа, вашыйа* (хаты). **460** *нашайе* (дзіця), *нашыйа, вашыйа* (хаты). **461** *нашыйа хаты.* **477** *нашыйа, вашыйа z'ец'и.* **480** *нашайа парас'о.* **482** *нашайа, вашайа* (хата). **485** *вашыйа* (хаты). **487** *вашуйу* (хату). **490** *нашайе, вашайе* (дзіця). **492** *нашайа, вашайа хата, нашыйа, вашыйа двары.* **495** Старэйшае пакаленне гаворыць: *нашайа хата, нашайе z'иц'а, нашуйу хату, нашыйа хаты.* **496** *нашайа хата, нашайе z'иц'а, нашуйу хату, нашыйа хаты.* **497** *вашайе z'иц'а,*

нáшыйе, вáшыйе хáты. **500** *нáшыйа урáды.* **506** *нáшайе z'иц'ан'ó.* **507** *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшайа z'иц'á, вáшыйа брыүáды.* **514** *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **515** *нáшуйу* (хату). **518** *нáшайа хáта, нáшайе z'ац'ó, нáшуйу брыүáду, нáшыйа кóзы.* **519** *нáшайа z'иц'á.* **526** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **528** *нáшайа мáма, нáшайа z'иц'á, вáшайа z'иц'á, нáшыйа, вáшыйа брыүáды.* **529** *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшайа z'иц'á, нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **531** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **532** *нáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **536** *нáшуйу шкóлу, вáшуйу рыбу.* **545** *нáшуйу хáту, нáшыйа брыүáды.* **556** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **559** *нáшуйу* (хату). **560** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **561** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **562** *нáшыйа брыүáды.* **564** *нáшыйу, вáшыйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **565** *нáшайа z'арéйн'а, нáшайа пóл'а, нáшуйу z'арéйн'у, нáшыйа, вáшыйа сады́.* **566** *нáшайа, вáшайе z'иц'á, нáшыйа, вáшыйа хáты* (дзеці). **568** *нáшыйа, вáшыйа хáты* (дзеці). **601** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **603** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **628** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **636** *нáшыйа хáты, нáшыйа z'иц'á, нáшыйа, вáшыйа брыүáды.* **668** *нáшыйа, вáшыйа хáты.* **670** *нáшыйа, вáшыйа брыүáды.* **672** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшуйу, вáшуйу брыүáду, нáшыйа, вáшыйа брыүáды.* **675** *нáшыйе кóн'и.* **676** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе, вáшейе z'иц'á, вáшыйе брыүáды.* **677** *вáшыйе брыүáды.* **678** *нáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **679** *нáшайе слóва, вáшайе.* **682** Часцей за ўсё ўжываецца поўная форма: *нáшейе, вáшейе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу брыүáду, нáшыйе, вáшыйе брыүáды.* **685** *нáшуйу брыүáду, вáшуйу, нáшыйе, вáшыйе брыүáды.* **687** *нáшыйе, вáшыйе брыүáды.* **707** *вáшайа хáта, нáшыйа, вáшыйа брыүáды.* **705** *нáшыйа л'ýz'и.* **710** *нáшыйа хáты.* **711** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшойо, вáшойо z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **712** *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **713** *нáшыйа, вáшыйа хáты.* **714** *нáшайа, вáшайе* (дзіця). **721** *нáшайа* (хата), *нáшуйу* (хату), *нáшыйе, вáшыйе хáты* (дзеці). **732** *нáшыйе брыүáде.* **748** *нáшыйа хлóпцы, вáшыйа слóвы.* **750** *нáшыйа* (хаты), *вáшыйе хаты* (дзеці). **755** *нáшайе aкнó.* **760** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **761** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу салóму, нáшыйе, вáшыйе хлóпцы.* **765** *нáшайа хáта, нáшайе порос'á, нáшыйе, вáшыйе л'ýz'и.* **766** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе, вáшейа z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу хáту.* **769** Часцей: *нáшайа* (хата), *нáшуйу, вáшуйу* (хату). **770** *нáшойе дыт'á, нáшуйу брыүáду, нáшыйи брыүáды.* **773** *нáшайа хáта, вáшайа хýстка.* **774** *нáшуйу, вáшуйу* (хату). **775** *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **776** *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **777** *нáшыйа, вáшыйа хáты.* **778** *вáшайе z'иц'á.* **781** *нáшейе, вáшейе* (дзіця), *вáшыйа хáты.* **787** *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа хáты.* **789** *нáшыйа л'ýz'и.* **790** Часта ўжываецца *нáшыйа, вáшыйа л'ýz'и.* **792** *нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйа, вáшыйа хáты.* **796** *нáшыйа л'ýz'и, вáшыйе.* **797** *нáшыйе, вáшыйе брыүáды.* **798** Магчымы поўныя формы: *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйе, вáшыйе хáты.*

800 *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). 803 *нáшайе, вáшайе* (дзіця). 806 *нáшайа, вáшайа кн'íγа.* 807 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйе, вáшыйе хáты.* 811 *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* 812 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе, вáшайе z'иц'ó, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйе, вáшыйе хáты.* 814 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйа, вáшыйа хáты.* 816 *нáшайе с'алó, нáшуйу хáту, нáшыйе л'ýz'и.* 818 *нáшайе пóл'е, вáшайе жыто.* 819 *вáшыйе л'ýz'и, нáшыйе хáты.* 821 *нáшайе, вáшайе z'иц'á.* 822 *нáшайе, вáшайе z'иц'á.* 823 *вáшайе z'éло, нáшайе пóл'е, вáшыйе хáты.* 824 *вáшайе, нáшайе жыто.* 825 *нáшайе z'иц'á, вáшайе с'алó.* 826 *нáшайе z'иц'á.* 828 *нáшайе, вáшайе z'иц'á.* 829 *нáшайе в'адрó, вáшайе z'иц'á.* 832 *нáшайе в'адрó, вáшайе жарабйá, нáшыйе γрáбл'и, вáшыйе працадн'í.* 833 *нáшайе, вáшайе* (дзіця). 834 *нáшыйе, вáшыйе хáты.* 836 *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). 837 *нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу брыγáду.* 838 *нáшейа хáта, вáшейа, нáшойе, вáшойе z'иц'á.* 839 *нáшъйа, вáшъйа хáта, нáшойе, вáшойе z'ицá, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйе, вáшыйе хáты.* 840 *нáшыйа, вáшыйа брыγáды.* 841 *нáшайа с'в'ин'йá, вáшайа хáта, нáшейе, вáшейе z'иц'á, нáшыйе, вáшыйе хлóпчык'и.* 845 *нáшыйе, вáшыйе дрéвы.* 846 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе, вáшейе z'иц'á, нáшыйе, вáшыйе л'ýz'и.* 848 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшыйе брыγáды, вáшыйе корóвы.* 849 *нáшайе, вáшайе z'иц'á.* 850 *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшейе, вáшейе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). 851 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе* (дзіця), *нáшыйе γарóды, вáшыйе сыны́.* 853 *нáшайе z'иц'á, вáшайе z'иц'á, нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* 855 *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (брыгаду), *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). 856 *нáшайа хáта, нáшайе z'иц'á, нáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа хáты.* 859 *нáшайе, вáшайе* (дзіця). 862 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе, вáшайе в'адрó, нáшуйу, вáшуйу хáту, вáшыйа ц'óц'а, нáшыйе.* 865 *нáшыйа л'ýz'и.* 867 *нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшыйа рабóтн'ик'и, вáшыйа карóвы.* 869 *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). 870 *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). 874 *нáшыйа, вáшыйа брыγáды.* 875 *нáшайе z'иц'á, вáшайе.* 879 *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу брыγáду, нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* 881 *нáшайа хáта, вáшайа дачкá, нáшайа z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу брыγáду, нáшыйа брыγáды, вáшыйа.* 883 *нáшыйа, вáшыйа брыγáды.* 885 *нáшайе, вáшайе z'иц'á, вáшыйе брыγáды.* 886 *вáшыйе, нáшыйе хáты* (дзеці), *нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* хáты (дзеці). 887 *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). 888 *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (хату). 890 *нáшайе, вáшайе z'иц'á, нáшыйа, вáшыйа брыγáды.* 891 *нáшайе z'иц'á, вáшайе, вáшыйе брыγáды.* 907 *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). 909 *нáшайа, вáшайа* (хата). 913 *нáшыйа, вáшыйа брыγáды.* 914 *нáшайа z'иц'á.* 915 *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшайа жыта, нáшуйу, вáшуйу* (хату). 918 *нáшыйа, вáшыйа брыγáды.* 919

нáшайа, вáшайа ǵиц'á. **921** *нáшайа, вáшайа хáта.* **944** *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **951** *нáшайа, вáшайа* (хата). **961** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе дыт'á, нáшуйу брыγáду, нáшыйи брыγáды.* **963** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе, вáшейе дыт'á, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйи, вáшыйи брыγáды.* **966** *нáшыйе брыγáды, вáшыйе.* **972** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе, вáшейе* (дзіця), *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **974** *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа хáты.* **975** *нáшайе, вáшайе ǵиц'á.* **976** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшейе, вáшейе aкнó, нáшуйу, вáшуйу бр'иγáду, нáш'ийе, вáш'ийе бр'иγáды.* **977** *нáшуйу, вáшуйу брыγáду.* **978** *нáшуйу, вáшуйу* (хату). **980** *нáшайе, вáшайе ǵиц'á, вáшыйе хáты.* **981** *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **982** *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **984** *нáшайе, вáшайе ǵиц'á, нáшуйу брыγáду, нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **987** *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **989** *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **990** *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **992** *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **993** *нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **994** *нáшыйе, вáшыйе хáты.* **995** *нáшайе, вáшайе ǵиц'á, нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **996** *нáшыйа брыγáды, вáшайа хáта, нáшайе ǵиц'á.* **997** *нáшайа, вáшайа ǵиц'á, нáшыйа, вáшыйа брыγáды.* **998** *нáшайе, вáшайе ǵиц'á.* **999** *нáшуйу, вáшуйу* (хату), *нáшыйа, вáшыйа* (хаты). **1001** *нáшыйе брыγáды.* **1002** *нáшыйе, вáшыйе хáты.* **1004** *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшуйу, вáшуйу* (хату). **1007** *вáшуйу хáту, вáшыйа, нáшыйе хáты.* **1008** *нáшыйе, вáшыйе хáты.* **1009** *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **1010** *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **1011** *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **1012** *нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **1013** *нáшыйе, вáшыйе брыγады.* **1018** *нáшайа, вáшайа* (хата), *нáшайе, вáшайе* (дзіця), *нáшыйе, вáшыйе* (хаты), *нáшуйу* (хату). **1019** *нáшайе, вáшайе ǵиц'á, нáшыйе, вáшыйе брыγáды.* **1021** *нáшыйе хáты.* **1022** *нáшайе, вáшайе ǵиц'á, нáшыйе, вáшыйе* (хаты). **1023** *нáшейе, вáшейе ǵиц'á.* **1025** *нáшайа, вáшайа хáта.* **1026** *нáшайа, вáшайа хáта, нáшайе, вáшайе ǵиц'á, нáшуйу, вáшуйу хáту, нáшыйе, вáшыйе хáты.* **1027** *нáшайе ǵиц'á.*

Карта № 143

АСНОВА РОДНАГА І ДАВАЛЬНАГА СКЛОНАЎ ЛІЧЭБНІКА два

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а» і «б» пытання № 104:

«Якія склонавыя формы маюць лічэбнікі *два, дзве, абодва, абедзве, тры, чатыры:*

а) у родным склоне: *двух* ці *двох...*;

б) у давальным склоне: *двум* ці *двом..?*»

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, у якім адлюстравана разыходжанне форм роднага і давальнага склонаў, у тым ліку асобныя выпадкі, калі знак ставіцца на аснове аднаго склону, адказы, у якіх сустрэліся заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя формы, што на карце абазначаюцца адсылачным знакам: **16** *двух.* **36** *двум.* **39** *двух мýшчын.* **49** *двум.* **58** *двум, γаспадарáм.* **60** *двух.* **81** *двум хлапцам.* **93** *двух кон'ий.* **94** *двух снапоў.* **103** *двум.* **119** *двых мушчын.* **121** *двух мушчын, двым мал'цам.* **134** *двух сталоў.* **144** *двом*

школ’н’иким. **147** *им двом.* **152** *двух сыноў.* **155** *двум хлопцам.* **163** *двух, двом.* **195** *двух.* **208** *двух.* **213** *двух, двох.* **222** *двух мушчын.* **225** *двух мушчын.* **238** *двум чалав’екам.* **264** *двух.* **265** *двух.* **267** *двох, двум.* **277** *двух чълъв’ек.* **280** *двух.* **287** *двум сынам.* **290** *двух.* **293** *двум.* **302** *двух, двох, двум.* **307** *двух чълав’ек.* **309** *двум брытам.* **313** *двум.* **326** *двум.* **342** *вам двум.* **346** *двох.* **351** *двох хлопцаў пашл’й кас’йц’, двум настáўн’икам.* **357** *двом кл’онцам.* **360** *двух, двом.* **364** *двух, двом.* **380** *ишло двох хлапцоў; двум мушчынам было ц’ашка.* **382** *двом хлапцам.* **385** *двох мушчын.* **390** *двух, двом.* **391** *двох.* **394** *было двох братоў.* **395** *двох, двум.* **398** *двох вакон, двум хлопцам.* **399** *двух, двôм дамом.* **405** *двум.* **408** *двох рубл’оў.* **415** *двом.* **416** *двух, двом.* **417** *двух.* **423** *двух, двом.* **436** *двом.* **440** *двух сыноў, двух мушчын.* **446** *двух хлапцоў, двом мушчынам.* **447** *двум кан’ам.* **452** *двум.* **479** *двох, двум.* **487** *двох, двух, двом, двум.* **491** *двом.* **492** *двох, двум.* **501** *двух кон’ей.* **503** *двух.* **507** *двум.* **508** *двох, двум.* **515** *двух.* **517** *двох пальцаў.* **522** *двох.* **524** *двох.* **526** *двох.* **530** *двум.* **533** *двум.* **547** *двум парц’изанам.* **549** *двох.* **551** *двом.* **556** *двом.* **571** *двум.* **584** *двух.* **590** *двух.* **593** *двох.* **595** *двом, двох.* **597** *двом, двох чалав’ек.* **601** *двух, двом.* **616** *двух.* **625** *двох, двум.* **638** *двох, двум.* **648** *двум.* **651** *двух.* **665** *двом.* **671** *двох мушчын.* **675** *двух сыноў, двôм сынам.* **678** *двом касцам.* **683** *двух братуў, двом мужчынам.* **685** *двуох мушчын.* **686** *двох, двум двурам.* **689** *двох, двум.* **693** *двох, двум.* **696** *двух, двом.* **699** *двох, двум.* **702** *двох, двум.* **705** *двух.* **706** *двох мушчын, двум мушчынам, двом мушчынам.* **717** *двох братов, двум братам.* **723** *двох мужчын, двум z’аz’кам.* **725** *двох мужчын, двох братэў.* **732** *двох.* **733** *двом стилам.* **738** *двох.* **741** *двох, двум, двом.* **742** *двох, двум.* **744** *двух сабак.* **746** *двух, двуом.* **750** *двох, двум.* **759** *двох мужчын, двум z’аz’кам.* **770** *двох мушчын.* **776** *двух сыноў, двом сыном.* **785** *двух мушчын.* **798** *двом.* **799** *двух, двох мушчын, двум.* **800** *двох, двум, двом.* **802** *двух, двом.* **804** *двох мушчын, двух хлопцаў; двом хлопцам.* **817** *двох, двом.* **818** *двух, двох.* **822** *двох, двум.* **823** *двох, двух чалав’ек; дал’и двом.* **826** *двух мужчын; двум, двом.* **827** *двух, двох; двум.* **828** *двух кон’ей; двум, двом.* **830** *двох мужчын; двум, двом.* **831** *двух, двох; двом.* **846** *двох чолов’ек, двум.* **854** *двом чалав’éкам, двох.* **856** *двох, двух* і *двум.* **857** *двох мужчын; двум.* **867** *двух мужчын.* **874** *двух, двом.* **881** *двох* і рэдка *двух; двом* і рэдка *дз’вум.* **889** *двух чалав’éк, двум.* **896** *двух, двом.* **900** *двух, двох.* **913** *двох, двум.* **930** *двох мушчын.* **937** *двох мужчын.* **941** *двох хлопцаў.* **947** *двом.* **948** *двох, двум.* **950** *двох, двум.* **951** *двум, двух.* **955** *двух, двох мушчене, двох чалов’ик; двом.* **956** *двух чалав’éк, двум.* **958** *двох, двум.* **959** *двум, двух.* **966** *двум братам.* **971** *двух, двом мушчынам.* **983** *двох, двух.* **984** *двох, двум.* **999** *двох, двум.* **1005** *двох, двум.* **1020** *двох, двум.* **1026** *двум, двом.*

У наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове наступных форм: **20** *удвух скас'ил'и.* **42** *удвух малоц'ац'.* **91** *удвух прыйехал'и.* **168** *мы ишл'и ўдвух.* **289** *удвух, двум.* **322** *удвух.* **353** *йаны двох, дай им двом.* **420** *двух кас'ил'и.* **542** *удвох, удвух.* **669** *удвох скас'ил'и.* **806** *удвох уставац'.*

Карта № 144

АСНОВА ТВОРНАГА СКЛОНУ ЛІЧЭБНІКА два

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 104:

«Якія склонавыя формы маюць лічэбнікі *два, дзве, абодва, абедзве, тры, чатыры*:

в) у творным склоне..?»

Формы з асновамі *две-* і *дві-* картаграфуюцца адным знакам.

Аснова *две-* ў формах творнага склону прыводзіцца ў каментарыях.

Акцэнталагічныя варыянты картаграфуемай формы на карце не адлюстраваны, паколькі сустрэлася значная колькасць пунктаў, дзе націск у форме творнага склону лічэбніка *два* наогул не адзначан. У большасці выпадкаў ён знаходзіцца на канчатку. Нумары нас. пп., дзе форма творнага склону лічэбніка *два* мае націск на аснове, прыводзяцца ніжэй: 5, 13, 27, 33, 34, 39, 81, 98, 131, 140 (аснова можа быць як пад націскам, так і не пад націскам), 215, 340, 440, 534 *(двóм'и, двум'á),* 561 і 568 *(двумá* і *двýма),* 598, 599, 602, 603, 607, 614, 615, 618, 623, 625, 635, 639, 652, 658, 668, 671, 683, 691, 692, 693, 732, 734, 739, 783, 787, 788, 791, 800, 856, 857 *(двýм'а* і *двумá),* 896, 899, 902, 906, 923, 924, 925, 928, 931, 932, 933, 935, 937, 940, 970, 973, 979, 990, 1007, 1011 *(двóм'и* і *двом'ú),* 1021, 1024, 1027.

Націск не адзначан у наступных нас. пп.: 57, 59, 79, 118, 123, 127, 128, 130, 133, 156, 169, 192, 220, 223, 244, 245, 246, 247, 248, 255, 266, 284, 285, 286, 288, 290, 292, 294, 317, 318, 322, 326, 336, 343, 347, 368, 463, 464, 509, 570, 572, 574, 575, 580, 583, 587, 591, 593, 609, 622, 636, 637, 640, 648, 657, 670, 675, 676, 686, 690, 694, 757, 775, 789, 790, 795, 801, 851, 856, 878, 886, 947, 962, 974, 975, 1022.

Ніжэй прыводзяцца адказы, якія картаграфуюцца адсылачнымі знакамі, адказы з заўвагамі збіральнікаў: **370** *двум'á* — рэдка; *двомá, двумá.* **481** *дв'емá, двумá.* **676** *двоймá.* **677** *двуомá.* **727** *двоймá.* **731** *двыймá.* **755** *дв'емá.* **758** *двемá.* **760** *дв'им'ú.*

Карта № 145

КАНЧАТАК ТВОРНАГА СКЛОНУ ЛІЧЭБНІКА два

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 104:

«Якія склонавыя формы маюць лічэбнікі *два, дзве, абодва, абедзве, тры, чатыры:*

в) у творным склоне: *дву***ма,** *два***ма,** *дву***мя,** *два***мя,** *дву***мы** ці *дво***мі;** *абодв***ума,** *абодв***умя**..?»

На карце картаграфуецца канчатак лічэбніка *два*. Аснова гэтага лічэбніка разглядаецца на карце № 144. На той жа карце адзначан націск.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў аб ужыванні той ці іншай формы, а таксама адказы, якія картаграфаваліся адсылачнымі знакамі: **370** *двум'á* — рэдка; *двамá, двумá*. **391** *двамйá*. **477** *двамáм'и*. **513** *двумáм'и кóн'м'и*. **628** *двýм'е пáл'цам'е*. **658** *двумйá*. **793** *двумйá*. **831** *двамáм'и*. **893** *двум'йá*. **958** *двумáмы, двомы́ма*.

Карта № 146

ФОРМА ТВОРНАГА СКЛОНУ ЛІЧЭБНІКА тры

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 104:

«Якія склонавыя формы маюць лічэбнікі *два, дзве, абодва, абедзве, тры, чатыры:*

в) у творным склоне?»

Акцэнталагічныя адрозненні на карце паказаны толькі ў формах з асновай *тро-*, таму што ў формах з іншымі асновамі націск у матэрыялах амаль не адзначаўся.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, дзе ёсць заўвагі збіральнікаў аб ужыванні форм, а таксама адзінкавыя формы, якія на карце адзначаюцца адсылачным знакам: **13** *с трóм'и*, скажуць і *з трым'й*. Вельмі рэдка сустракаецца форма *трымá*. **40** *с трам'й чалав'éкым'и*. **43** *тръм'á*. **44** *тръм'á*. **45** *тръм'á*. **63** *за трым'á*. Часта ўжываецца і *с тром пап'арóсам*. **71** *трама мушчынам'и*. **193** *трем'а жанчынам'и*. **229** *тремá*. **424** *с трумá хлóпцам'и*. **523** *трыймá*. **726** *трэймá*. **778** *трамá*. **825** *траймá*. **892** *трáм'и*. **969** *тройм'и*.

Карта № 147

ПАШЫРЭННЕ ЛІЧЭБНІКАЎ ТЫПУ паўтраця, паўпята, паўшаста, паўсяма

Карта складзена на матэрыяле пытання № 106:

«Ці не ўжываюцца ў вас лічэбнікі: *двойка дзяцей, тройка, пяцёрка, дзесятка снапоў, паўтраця рубля, паўчварта, паўпята, паўсяма; двойчы хадзіў, тройчы, трышчы?»*

На гэтай карце картаграфуецца пашырэнне лічэбнікаў *паўтраця, паўпята, паўшаста, паўсяма* і г. д. Знак на карце ставіцца ў тых выпадках, калі ў матэрыялах прыводзіўся хоць бы адзін прыклад лічэбнікаў такога тыпу.

У наступных нас. пп. ёсць указанне, што лічэбнікі гэтага тыпу не ўжываюцца: 32, 47, 55, 58, 60, 63, 80, 89, 92, 93, 97, 99, 100, 101, 104, 120, 122, 131, 141, 142, 145, 153, 156, 161, 194, 199, 201, 207, 226, 228, 231, 241, 250, 252, 255, 258, 259, 260, 262, 263, 270, 291, 297, 300, 305, 306, 311, 318, 325, 326, 329, 335, 342, 345, 354, 355, 356, 395, 421, 428, 432, 445, 449, 450,

463, 465, 466, 479, 483, 487, 497, 504, 510, 519, 522, 526, 563, 586, 591, 599, 616, 625, 638, 640, 642, 652, 668, 684, 689, 691, 692, 693, 698, 700, 716, 726, 732, 734, 735, 738, 741, 749, 753, 755, 757, 758, 765, 771, 785, 816, 845, 871, 878, 879, 892, 917, 918, 946, 953, 955, 958, 971, 984, 986, 1000, 1003, 1004, 1009, 1013.

У радзе пунктаў сустрэліся заўвагі збіральнікаў аб ужыванні гэтых лічэбнікаў: **78** *пайтрац'á рубл'á* — ужываецца старымі; *пайчвартá, пайп'атá, пайс'амá* — не гавораць. **178** *пайтрац'á рубл'á, пайп'атá рубл'á*— але вельмі рэдка. **208** *пайп'атá, пайчвартá, пайвас'мá* — ужываюцца рэдка. **218** *пайтрац'á йáблыка;* радзей — *пайчвартá, пайп'атá, пайс'амá.* **240** *пайтрац'á, пайчвартá, пайп'итá.* Цяпер амаль не ўжываецца. **249** *пайтрац'á* — успамінаюць гэта слова старэйшыя, але самі цяпер не ўжываюць. **408** *пайтрац'á* — астатнія формы не ўжываюцца. **413** *пайтрац'á, пайшастá, пайчвартá* — ужываюцца рэдка. **516** Ужываецца *пайчвéртк'и.* **532** *пайтрац'á рубл'á, пайчвартá, пайп'атá, пайс'амá;* моладзь такіх форм не ведае. **708** *пайтрац'á рубл'á, пайчвартá, пайп'атá, пайс'амá* — устарэла. **727** *повтрыт'т'á рубл'á (пайчвартá, пайп'атá, пайс'амá* — не гавораць). **798** *пайтрец'á, пайчвóрта, пойпйатá, пайс'емá* — ужываюцца рэдка, раней ужываліся вельмі часта. **825** *пайтрац'á, пайп'атá* — гавораць толькі старыя жыхары вёскі. **977** *пойтрец'á, пойчвертá, пойп'атá* — рэдка. **1026** *пойчверты́, пойвас'мá* — калісь гаварылі старыя людзі.

Карта № 148

ФОРМА 3-ЯЙ АСОБЫ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ З НАЦІСКАМ НА КАНЧАТКУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 107:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы І спражэння адзіночнага і множнага ліку:

а) у 3-яй асобе адзіночнага ліку пад націскам: *няс*е, *няс***ець** ці *няс***ёт**, *няс***ёць**..?»

Пры недастатковасці матэрыялу на асноўнае пытанне выкарыстаны адзінкавыя прыклады форм 3-яй асобы адзіночнага ліку з адказаў на іншыя пытанні: З адказу на пытанне № 219 «конь іржэць» у наступных нас. пп.: 103, 156, 182, 203, 205, 214, 245, 281, 540, 543, 552, 555, 584, 597, 606, 616, 623, 631, 638, 644; з адказу на пытанне № 220 «карова равець» у наступных нас. пп.: 103, 160, 166, 168, 179, 203, 245, 246, 281, 574, 576, 606, 631; з адказу на пытанне № 223 «авечка бляець» у наступных нас. пп.: 103, 156, 160, 166, 176, 205, 206.

На гэтай карце картаграфуецца толькі форма адзіночнага ліку з націскам на канчатку. Формам 3-яй асобы адзіночнага ліку дзеясловаў І спражэння прысвечана карта № 149, на якой картаграфуюцца адпаведныя формы з націскам на аснове.

Формы 3-яй асобы адзіночнага ліку з наяўнасцю і адсутнасцю **-ць** у націскным канчатку складаюць адзінае супрацьстаўленне карты.

Два знакі ў адным нас. п. указваюць на суіснаванне дваякіх форм у адной і той жа гаворцы.

Адхіленні ад той ці іншай сістэмы форм абазначаны адсылачнымі знакамі.

Не картаграфуюцца фанетычныя варыянты зычнага ў канчатку: [ц'], [т'], [т], паколькі гэтай з'яве прысвячаецца карта № 156. Не картаграфуецца таксама адрозненне ў рэалізацыі націскнога галоснага ў асабовым канчатку: *н'ас'éц', н'ас'óц'* абазначаны на карце адным знакам.

Заўвагі збіральнікаў да фактычнага матэрыялу ёсць у адказах наступных нас. пп.: 35, 152, 198, 207, 209, 222, 293, 307, 509, 545, 583, 586, 601, 899, 905.

У каментарыях прыводзіцца фактычны матэрыял, які адлюстроўвае: а) суіснаванне дваякіх форм у адной і той жа гаворцы; б) формы з адрозненнем націскных галосных у канчатку. Прыводзяцца таксама адказы з тлумачэннямі збіральнікаў і няпоўныя адказы, якія папаўняюцца прыкладамі з іншых праграмных матэрыялаў: **1** *н'ас'éц', в'аз'éц', б'арéц', иz'éц', γраб'éц', жн'óц'.* **5** *жыв'éц';* менш пашырана — *рас'ц'óт, прыz'óт, в'аз'óт.* **15** *н'ас'éц', н'ас'óц', в'аз'éц', в'аз'óц', иz'óц', иz'éц', жн'ец', жн'оц'.* **27** *жыв'éц', быдла пас'éц', иz'óц' z'éла.* **31** *иz'óт, саб'арóт, рыбы прын'ас'óт, пал'иúéц', б'арóц'.* **35** *иz'éц', п'иpaйм'éц', зав'éц'.* Вельмі рэдка сустракаецца форма тыпу *жыв'é.* **40** *сп'икул'н'óт, йон пыдрас'ц'éц'.* **41** *н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', иz'éц', жн'ец', с'ачéц', γраб'éц', б'арóц'.* **54** *н'ас'óц', в'аз'óц', клаz'éц', жн'ец'.* **55** *н'ас'éц', н'ас'óц', в'аз'éц', в'аз'óц', иz'éц', иz'óц'.* **67** *н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', б'арéц', иz'éц', жн'ец', пас'éц', γраб'éц', с'ак'éц', жыв'éц', п'ерав'аz'éц', умрéц', б'арéц', иz'óц'.* **71** *п'ачéц', γлын'éц', пас'éц', иz'éц', п'айéц', иржéц', рав'éц', бл'айéц', б'арéц', жн'ец', γраб'éц', клаz'ец', парас'ц'óц'.* **83** *жыв'éц', жыв'é, б'арéц', ирв'éц', иz'é, иz'éц'.* **84** *н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', клаz'é, б'арé, иz'éц', иz'é, жн'е, п'айéц', γраб'éц', с'ачéц', упаz'é.* **87** *жн'ец', н'ас'éц', бл'айéц', пран'ас'éц', иржéц', плыв'éц', дайéц', нарв'éц', ил'иúéц', рас'ц'éц', иz'éц', клаz'éц', в'аз'éц', прыz'óц', пайz'óц', прайz'óт, н'и йz'от.* **95** *н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', б'арéц', иz'éц', жн'ец', п'айéц', с'ак'éц', γраб'óц'.* **103** *н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, γраб'é, ржец', рав'éц', бл'айéц'.* **104** *н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', б'арéц', иz'éц', жн'ец', п'айéц', γраб'éц', с'ачéц', с'ак'óц'.* **112** *н'ис'éц', б'ирéц'.* **138** *б'арéц', прадайéц', пабйéц', н'е дайéц', н'ас'éц', пас'éц', н'е иz'óц', иz'óц', жыв'óц', малакá дайóц'.* **152** *н'ас'é вадý, в'аз'é дрóва, жн'е жыта, клаz'é, б'арé, иz'é, γраб'é, с'ачé.* Ужываюцца і іншыя формы: *γраб'éц', иz'éц', н'ас'éц',* але яны менш пашыраны. **160** *н'ас'é, в'аз'é, рав'éц', ав'éчка бл'айéц'.* **166** *н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, бл'айéц', рав'éц'.* **168** *йон снапы в'аз'éц', ржец', рав'éц'.* **172** *н'ас'éц', ржец'.* **174** *н'ас'é, в'аз'é, иz'é, п'айé, γраб'é, прыв'аз'éц', жыв'éц', н'ас'éц', ц'ачéц'.* **176** *н'ас'éц', б'арéц', иржéц', бл'айéц'.* **179** *н'ас'é, в'аз'é, карóва рав'éц'.* **182** *н'ас'é, кон' иржé, иржéц'.* **198** *н'ас'óц', в'аз'óц';* часцей — *н'ас'éц', в'аз'éц'.* **203** *н'ас'éц', ржец', рав'éц'.* **204** *н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, клаz'éц', жн'е, жн'ец'.* **205** *н'ас'é, в'аz'é, клаz'é, ав'éчка бл'айéц', кон' ржец'.* **206** *н'ас'éц', в'аз'éц', иz'éц', бл'айé, бл'айéц'.* **207** *н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, б'арé, б'арéц', иz'é, иz'éц', жн'е,*

п'айé, үраб'é, с'ачé. Ужываецца пераважна форма без канчатка. **209** *н'ас'é, в'аz'é, үуz'é, в'аз'é.* Побач сустракаецца і форма з **-ць**: *н'ас'éц', йиz'éц', в'аz'éц'.* **210** *пав'аz'é, дажыв'é, дайé, йанá жыв'éц', пйец', прапйец'.* **214** *н'ас'é, ваz'é, с'ачé, п'ачé, кон' иржéц'.* **215** *н'ас'é, н'ас'éц', в'аз'é, в'аз'éц', б'арé, б'арéц'.* **220** *иz'é, в'аz'é, в'аз'é, прыв'аз'é, н'ас'é, в'аз'éц' снапы.* **222** *н'ас'é, в'аз'é, иz'é, п'айé, үраб'é, с'ачé.* Гэтыя дзеясловы з канчаткам **-ць** *(нясець, бярэць)* ужываюцца вельмі рэдка. **226** *н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', б'арéц', б'арóц', иz'éц', жн'ец', п'айéц', үраб'éц', с'ачéц', п'ачéц', в'аz'éц', бйец', пйец'.* **237** *н'ас'éц', бйец', пайz'óц', с'ачéц', пйец', падрас'ц'éц', иz'éц', рас'ц'éц', памрéц', жн'ец'.* **239** *в'аz'éц', забйéц', зав'аз'éц', зас'айéц', сарв'éц', паклаz'éц', пас'ачéц', жыв'éц', зав'éц', уц'ачéц', уварв'éц', иz'é, иz'éц'.* **244** *н'ас'é, в'аз'é, прын'ас'é, арé, z'е иz'éц'.* **245** *йон н'ас'é, в'аз'é, кон' иржéц', карóва рав'éц'.* **246** *йон н'ас'é, в'аз'é, карóва рав'éц'.* **248** *пас'éц', пачн'éц', иz'éц', в'аz'éц', пачн'é, иz'é, в'аz'é, н'ас'é.* **249** *ац'в'иц'éц', бл'айéц', м'ац'éц', зарас'ц'éц', пашл'éц', арéц', зарас'ц'éц', иz'éц', рав'é, иz'é, чче, н'ас'é, запн'é.* **250** *пас'é, в'аz'é, арé, п'айé, иz'éц', хáта ц'ачéц'.* **251** *н'ас'é, в'аz'é, клаz'é, б'арé, пйе, йиz'é, з'ирн'é, п'айé, жн'е, жн'ец', п'айéц', үраб'éц'.* **253** *жыв'éц', иz'éц', с'с'е, н'ас'é, жн'е, п'айé.* **259** *йайé зав'óт, сп'ак'óц', анá жн'ец', иz'éц', в'аз'éц'.* **271** *үуz'éц', жыв'éц', иz'éц', п'айéц', б'арéц', п'ачéц', в'аz'óц', м'ац'óц', в'аз'éц', үраб'éц', трец', клаz'éц', пл'ац'éц', мн'ец', дайéц', плыв'éц', н'ас'éц'.* **277** *в'аз'éц', жн'ец', п'айéц', с'ачéц', жыв'óц'.* **278** *в'аz'é, иz'é, ц'ачé, иz'éц', в'аz'éц', н'ас'éц'.* **279** *в'аz'é, с'ак'éц', б'арé, б'арéц', иz'é, иz'éц'.* **281** *иржéц', рав'éц'.* **282** *н'ас'éц', н'ас'óт, клаz'éц', б'арéц', б'арóт, иz'éц', иz'óт, жн'ец', п'айéц', с'ачéц', в'из'éц', үраб'éц'.* **289** *рас'ц'é, н'ас'é, н'ас'éц', в'аз'é, в'аз'éц', клаz'é, б'арéц', иz'é, п'айé, с'ачé, үраб'éц', с'ачéц'.* **292** *уц'ик'éц', зыпр'аү'éц', йон прыz'óц'.* **293** *иржéц', жыв'éц', иz'éц';* рэдка — *ц'ачóт.* **294** *йанá н'е иz'óц', падайóц', пас'éц', заб'ир'éц'.* **307** *б'арéц', н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'èц', иz'éц', жн'ец', п'айéц', үраб'éц', с'ачéц', жывéц', пас'éц', дайé, иz'é, н'ас'é, б'арé.* Форма 3-яй асобы адзіночнага ліку без **-ць** сустракаецца толькі ў школьнікаў і то не заўсёды. **308** *иz'éц', н'ас'éц'.* **325** *н'ас'é, в'аz'é, н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', б'арéц', иz'éц', в'аz'éц'.* **505** *разабйé, иz'é, в'аз'é, жн'е, үраб'é, клаz'é, н'и б'арóц'.* **509** *н'ас'éц', прын'ас'éц', в'аz'éц', иz'éц', п'айéц', жыв'éц', п'айé.* Пераважае форма без **-ць**: *рас'ц'é, в'аз'é, z'арé, рав'é, иz'é, бл'айé, z'аўб'é.* **514** *н'ас'éц', в'аз'éц', иz'éц', үраб'éц', б'арé, арé, клаz'é, жыв'é, п'айé.* **533** *н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, б'арé, жн'е, с'ачé, в'аz'é кан'á.* **537** *в'аz'éц', н'ас'éц', в'аз'éц', н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, б'арé, иz'é, жн'é.* **538** *н'ас'é, в'аз'é, в'аz'é, п'айé, н'ас'éц', в'аз'éц', йиz'éц', клаz'éц', п'ачéц', в'аz'éц', п'айéц', м'ац'éц', үраб'éц'.* **539** *н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, б'арé, иz'é, иz'éц', жн'е, жн'ец', п'айé, үраб'é, с'ачé, н'ас'éц', в'аз'éц', клаz'éц', б'арéц', йиz'éц', жн'ец', п'айéц', үраб'éц', жн'ец'.* **540** *н'ас'é, в'аz'é, б'арé, п'айé, с'ачé, кон' иржéц'.* **541** *н'ас'éц', н'ас'é, в'аz'éц'.* **543** *н'ас'é, в'аз'é, клаz'é, иz'é, п'айé, үраб'é, с'ачé, кон' иржéц'.* **544** *н'ас'é, в'аz'é, н'ас'éц'.* **545** *н'ас'éц', б'арéц', в'аz'éц', плац'éц';* ёсць *н'ас'é, б'арé.* **546** *н'ас'éц', н'ас'é, клаz'é, клаz'éц'.* **552** *н'ас'é, клаz'é, иржéц'.* **555** *саб'арéц', саб'арé, ржец', ржe.*

556 *н’ас’éц’, в’аз’éц’, клаɣ’éц’, б’арéц’, арéц’, арé, б’арé, иɣ’éц’, иɣ’é, жн’ец’, жн’е, п’айéц’, п’айé, ɣраб’é, ɣраб’éц’, с’ачé, с’ачéц’.* **574** *иɣ’éц’, жн’ец’, р’ав’éц’.* **575** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’аз’éц’.* **576** *н’ас’éц’, в’аз’éц’, рав’éц’.* **577** *н’ас’éц’, в’аɣ’éц’, н’ас’é, в’аз’é.* **578** *н’ас’éц’, в’аɣ’éц’, пас’éц’, п’ачéц’, б’арéц’, иɣ’éц’, иɣ’é.* **580** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’аз’é, в’аз’éц’, клаɣ’é, клаɣ’éц’, иɣ’é, иɣ’éц’, жн’ец’, п’айéц’, ɣраб’éц’, с’ачéц’.* **582** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’аз’é, в’аз’éц’, клаɣ’éц’, б’арéц’, иɣ’é, иɣ’éц’, жн’ец’, п’айéц’, ɣраб’éц’, с’ачé, с’ачéц’.* **583** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’аз’é, в’аз’éц’, клаɣ’é, клаɣ’éц’, б’ар’é, иɣ’é, жн’ец’, п’айé, ɣраб’é, с’ачé.* Пераважае форма без -**ць** для дзеясловаў I спражэння. **584** *н’ас’é, в’аз’é, в’аɣ’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’é, п’айé, жн’е, ɣраб’é, ржe, ржeц’.* **586** *н’ас’é, н’ас’éц’, жн’е, жн’ец’, иɣ’éц’, пажн’éц’.* Дзеясловы I спражэння з націскам на канчатку часцей ужываюцца з канчаткам -**ець** у 3-яй асобе адзіночнага ліку. **588** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’аз’é, в’аз’éц’, йиɣ’éц’, жн’е, ɣраб’é, с’ачé, п’айéц’.* **593** *н’ас’é, клаɣ’é, жыв’é, шуɣн’é, н’ас’éц’, в’аз’éц’, клаɣ’éц’, б’арéц’, иɣ’éц’, ɣраб’éц’, с’ачéц’.* **596** *н’ас’é, в’аз’é, клаɣ’é, б’арé, п’айé, ɣраб’é, иɣ’éц’, жыв’éц’, н’ас’éц’, в’аɣ’éц’.* **597** *н’ас’é, в’аз’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’é, п’айé, ɣраб’é, ржe, ржeц’.* **599** *н’ас’é, в’аз’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’é, иɣ’éц’, жн’е, п’айé, ɣраб’é, с’ачé.* **601** *ан’ас’é, н’ас’é, п’айé, н’ас’óт, в’аз’óт, клаɣ’óт, б’арóт, иɣ’óт, жн’от, п’айóт, с’ачóт, плыв’é, пъплыв’é, напраɣ’éц’, иɣ’éц’, зас’н’éц’.* Радзей сустракаецца форма без -**ць**. **602** *п’айé, н’ас’é, с’ачé, в’аз’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’éц’, жн’ец’, ɣраб’éц’.* **603** *н’ас’éц’, в’аɣ’éц’, клаɣ’éц’, ɣраб’éц’, б’арéц’, йиɣ’éц’, жн’ец’, п’айéц’, рав’éц’, с’ачéц, н’ас’é, в’аз’é, б’арé.* **606** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’аз’éц’, иржéц’, р’авéц’.* **611** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’из’éц’, клаɣ’éц’, б’арéц’, иɣ’éц’, жн’ец’, п’айéц’, с’ачéц’, ɣраб’éц’.* **616** *н’ас’éц’, йиɣ’éц’, ржeц’.* **623** *н’ас’é, в’аз’é, клаɣ’é, йиɣ’éц’, жн’е, ɣраб’é, с’ачé, иржéц’.* **624** *н’ас’é, н’ас’éц’, в’аз’é, в’аз’éц’, жыв’éц’, с’ачéц’, памр’é.* **625** *н’ас’éц’, н’ас’é, в’аз’éц’, в’аз’é.* **629** *н’ас’é, в’аз’é, н’ас’éц’, в’аз’éц’, иɣ’é, иɣ’éц’, п’айé, п’айéц’.* **631** *н’ас’é, в’аз’é, иɣ’é, п’айé, рав’éц’, ржeц’.* **636** *н’ас’óт, в’аз’óт, клаɣ’óт, б’арóт, йиɣ’óт, жн’от, пайóт, ɣрабйóт, жыв’é, н’ас’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’é, жн’е, п’айé, ɣраб’é, с’ачé, жыв’éц’, пас’éц’, в’аз’éц’, клаɣ’éц’, иɣ’éц’, жн’ец’, п’айéц’, ɣраб’éц’, с’ачéц’.* **638** *н’ас’é, в’аɣ’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’é, жн’е, п’айé, ɣраб’é, с’ачé, иржéц’.* **644** *н’ас’éц’, клаɣ’éц’, иржéц’.* **870** *н’ас’é, н’ас’óт, клаɣ’é, клаɣ’óт, иɣ’é, иɣ’óт.* **892** *н’ас’é, н’ас’éц’, клаɣ’é, клаɣ’éц’, жн’е, жн’ец’, ɣраб’é, ɣраб’éц’.* **894** *сц’еражé, н’е йɣ’é, б’арé, дайéц’, жыв’éц’.* **897** *н’ас’é, в’аз’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’éц’.* **899** *н’ис’é, в’из’é, валачé, прé, клаɣ’é, иɣ’é, б’ирé, жн’е, ɣраб’é, с’ичé, таўчé, ɣ’ирé;* зрэдку сустракаецца *н’ис’éц’, в’из’éц’, клаɣ’éц’.* **905** *н’ис’é, в’из’é, клаɣ’é, б’арé, иɣ’é, жн’е, п’айé, ɣраб’é, ц’в’иц’é, п’ак’é, с’ачé, тк’ец’, пажыв’éц’, зав’éц’.* У вёсцы жывуць католікі і праваслаўныя; у мове праваслаўных зрэдку сустракаецца форма 3-яй асобы адзіночнага ліку з -**ць**, -**т**: *иɣ’éц’, н’ис’éц’, иɣ’óт, н’ис’óт.* **909** *н’ес’é, в’ез’é, клаɣ’é, б’ерé, дайéц’.* **911** *н’ис’é, в’иɣ’é, клаɣ’é, б’арé, жн’е, п’айé, ɣраб’é, с’ачé, иɣ’éц’.* **924** *н’ас’éц’, в’аз’éц’, клаɣ’éц’, б’арéц’, иɣ’éц’, жн’ец’, п’айéц’, ɣраб’éц’, с’ачé, н’ас’é, в’аз’é, б’арé, иɣ’é, жн’е.* **925** *н’ас’é, в’аз’é, клаɣ’é, б’арé, жн’е, п’айé, ɣраб’é, с’ачé, иɣ’éц’.* **927** *н’ас’é, в’аз’é, клаɣ’é, б’арé, п’айé, ɣраб’é,*

иг'éц'. **930** *н'ас'é, в'аз'é, клаг'é, б'арé, с'ачé, иг'éц', жн'ец', ɣраб'éц'.* **931** *н'ас'éц', таўхан'é, жн'е, н'ас'é, в'аг'é, сц'еражé, с'ачé, хай иг'éц', цв'иц'éц', жн'ец', хай дайé, хай дайéц'.* **932** *н'ас'é, б'арé, рас'ц'é, в'аз'é, клаг'é, с'ачé, жыв'é, иг'é, жн'е, п'айé, ɣраб'é, н'ас'éц', жн'ец', иг'éц', клаг'éц', б'арéц', рав'éц'.* **934** *н'ас'é, в'аз'é, пл'ац'é, пйе, ɣраб'é, пас'é, иржé, иг'é, растайé, жыв'é, иг'éц', жыв'éц', в'из'éц', мажéц', жн'ец', пас'éц'.* **938** *н'ас'é, в'аз'é, н'и разб'ирé, жže, йон б'ирé, иг'é, н'ис'é, в'из'é, рас'ц'é, в'аз'éц', жыв'éц', иг'éц' стáда.* **960** *нысéт', вызéт', кладéт', жне.* **961** *нысé, нысéт', везé, везéт', кладé, кладéт', бырé, бырéт', идé, идéт', жне, жнет', ɣрыбé, ɣрыбéт', сычé, сычéт'.*

Карта № 149

ФОРМА 3-ЯЙ АСОБЫ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ З НАЦІСКАМ НА АСНОВЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 107:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы I спражэння адзіночнага і множнага ліку:

а) у 3-яй асобе адзіночнага ліку... не пад націскам: *каж***а**, *каж***аць** ці *каж***эць,** *каж***ет;** *мел***е(я)**, *мел***эць,** *мел***яць** ці *мел***іць**..?»

На гэтай карце картаграфуюцца формы 3-яй асобы адзіночнага ліку дзеясловаў I спражэння з рухомым націскам і нерухомым націскам на аснове.

Наяўнасць і адсутнасць **-ць** у асабовым канчатку складае адзінае супрацьстаўленне на карце.

Два знакі пры адным нас. п. адносяцца да тых выпадкаў, калі ў адказах адзначана суіснаванне дзвюх форм у адной і той жа гаворцы.

Фанетычныя адрозненні ў рэалізацыі зычных [ц'], [т'], [т] і галоснага ў ненаціскным канчатку не картаграфуюцца.

Асобныя заўвагі збіральнікаў аб перавазе той ці іншай формы ў мове мясцовага насельніцтва даюцца ў адказах наступных нас. пп.: 152, 186, 196, 207, 209, 316, 321, 355, 562, 583, 899, 905, 931.

У каментарыях поўнасцю прыводзіцца фактычны матэрыял, у якім адзначана: а) суіснаванне форм з **-ць** і без **-ць;** б) дзе ёсць заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў; в) формы са сцягнутым канчаткам (нас. пп. 502, 509, 523, 534, 761, 799, 830, 855, 891, 895, 902,931, 975) і з адрозненнем у аснове. Прыводзяцца і адказы з недастатковай колькасцю прыкладаў: **28** *бýз'е, бýз'ец'* (ад *быць*), *забал'éйиц', пытáйец'.* **39** *ɣл'áн'иц', стáн'иц', кáжыц', в'áжыц', прыг'иц', кóл'иц', пóл'иц', м'éл'иц', с'ц'éл'иц', бýз'е аш п'ишчéц'.* **56** *куды хóчыц'.* **79** *кáжыц', кáжа, в'áжыц', м'éл'иц', пóл'иц', кóл'иц', ɣрéйиц', к'йн'иц', ɣл'áн'иц'.* **84** *кáжыц', в'áжыц', м'éл'иц', пóл'иц', кóл'иц', ɣрéиц', к'йн'иц', ламáиц', адб'ирáйе.* **85** *ум'éиц', пóйз'ец', н'е бýз'ец', зараблáиц', прыйз'ец', рабóтаиц', палучáиц', пан'имáиц', нáйз'иц', узл'éз'ец', пал'ивáйиц', выражáйец', знáйиц', пóйз'е.* **138** *ɣадýйец', памаɣáйец', прап'итáйиц', бал'éйиц', бýз'а раб'йц', прыйéз'а, жóнку мáйе.* **152** *в'áжа, рубáйе дрóва, кáжа,*

м’е́л’е, по́л’е, к’и́н’е, γл’а́н’е. Ужываецца і форма з **-ць**: *м’е́л’иц’, по́л’иц’,* але мала пашырана. **160** *ка́жа, в’а́жа, м’е́л’иц’.* **182** *ка́жа, ста́н’а, п’и́ша, м’е́л’иц’, ко́л’иц’.* **186** *прыйе́з’а, чака́йа, ка́жа, пла́ча;* і толькі спарадычна: *абры́дайец’, пайγра́йец’, в’а́жыц’.* **196** *по́йз’иц’, шука́йиц’, во́з’м’иц’, здо́йм’иц’, хо́чыц’, н’а с’к’и́н’иц’.* Форма без **-ць** не ўжываецца. **200** *пака́зўайиц’, ка́жа, чу́иц’, йе́з’иц’, хваре́йиц’, бу́з’а* (быць). **204** *ка́жа, ка́жыц’, м’е́л’а, м’е́л’иц’.* **207** *ка́жа, ка́жац’, м’е́л’а, м’е́л’иц’, γре́йе, к’и́н’е. γл’а́н’е.* Пераважна ўжываецца форма без канчатка. **209** *ста́н’а, п’и́ша, м’е́л’а.* Побач сустракаецца форма тыпу *ка́жыц’, в’а́жыц’, по́л’иц’, γре́йиц’.* **215** *ка́жа, ка́жыц’, в’а́жа, в’а́жыц’.* **234** *сто́γн’иц’, вы́йз’иц’, вы́з’а, хо́чыц’, зна́йиц’, купл’а́йиц’, пасыла́йиц’.* **239** *γан’а́йиц’, пры́з’иц’, во́з’м’иц’, то́пча, ум’е́йа, ка́жа, дапамо́жа.* **244** *тут бу́з’а, бу́з’иц’, ста́н’иц’, п’и́шыц’.* **248** *мо́л’иц’, γл’а́н’иц’, ка́жа, в’а́жа.* **249** *уск’и́н’е, рыка́йе, куран’а́ўкайе, ка́ўкайе, ка́ркайе, в’е́йе, абн’има́йе, с’п’ива́йе, ко́л’иц’, γре́иц’, к’и́н’иц’, запл’ита́йец’.* **251** *л’а́жа, в’а́жа, в’а́жыц’, ка́жа, ка́жыц’, к’и́н’е, ко́л’е, ко́л’иц’, γл’а́н’е, γл’а́н’иц’.* **255** *кры́йа, с’ц’и́хн’а, γару́йа, праб’ива́йа, н’а л’е́з’а, прыйе́з’а, ка́жа, γл’а́н’а, γра́йиц’, йон пас’е́йиц’.* **269** *ка́жыц’, кво́кчыц’, сако́чыц’.* **279** *п’ийа́йе, в’а́жыц’, ка́жа.* **289** *по́л’иц’, γл’а́н’е, ка́жыц’, ко́л’иц’, м’е́л’иц’, к’и́н’иц’.* **293** *бре́шыц’, рабо́тайец’, ц’а́γн’иц’, ум’е́йиц’, п’и́шыц’, зъγада́иц’, по́йз’иц’, пла́чыц’, высып’иц’, вы́иц’, б’е́γаиц’, рабо́тайе, ум’е́йе.* **316** і **321** *ко́л’иц’, к’и́н’иц’, γл’а́н’иц’, ка́жыц’* і *ка́иц’* — вельмі часта ўжываецца ў мове старых і моладзі. **355** *ка́жа, в’а́жа, м’е́л’е, по́л’е, ко́л’е, γре́йе, к’и́н’е, γл’а́н’е;* але скажуць: *каже́, в’аже́* (гэта назіраецца пасля шыпячых). **407** *ка́жа, п’ишá, в’а́жа, γре́йиц’, по́л’иц’.* **416** *пры́з’е, заб’ира́йе, з’б’ира́йе, бу́з’е, бу́з’ет, мо́жа.* **428** *ка́жа, м’е́л’иц’, γре́йе, γл’а́н’е.* **441** *уц’ака́йе, з’н’и́м’е, страл’а́йе, чака́йе, хапа́йе, паγул’а́йе, паслу́хайе, хо́ча, нап’и́ша, кака́жа, γату́иц’, зγату́иц’.* **472** *ка́жа, в’а́жа, γре́йа, м’е́л’иц’, ко́л’иц’.* **502** *йон б’е́γайе, паγул’а́а̄, пашы́йе, γан’а́йе, ста́н’е, пры́з’е, пайе́з’е, б’е́γайе, даγн’ива́а̄, н’е пан’има́а̄, γул’а́а̄, слу́хайе, чыта́йе, ма́йец’, прын’има́йе.* **509** *выкала́чаа, таба́ку н’у́хаа, памы́йа, куса́йа, зака́паа.* **514** *йон п’и́ша, зна́йа, ду́майа, в’а́жа, м’е́л’иц’, по́л’иц’.* **523** *с’н’и́м’а, ста́н’е, н’е укра́з’а, с’о́хн’а, ка́а, ка́жа, в’е́дайа, γаду́йа, пас’п’е́йа, саγре́йа, мо́жа, за́йз’а.* **529** *ка́жа, м’е́л’иц’, γре́йе, ма́жа, в’а́жа, м’е́л’а, ко́л’а, ко́л’иц’, к’и́н’а, γл’а́н’а.* **534** *уйа́же, ка́жа, по́л’а, γре́йа, к’и́н’а, ма́же, накрывá, паў́γан’а́.* **537** *йон зна́иц’, ду́мыиц’, ка́жа, в’а́жа, м’е́л’а.* **544** *йон зна́йа, ду́майа, ду́майиц’, ка́жа, в’а́жа.* **545** *ду́маиц’, чыта́иц’, п’и́шыц’, калы́шыц’, зна́йа, ду́майа, чыта́йа, калы́ша.* **546** *ка́жа, ка́жыц’, в’а́жа, в’а́жыц’, к’и́н’а, к’и́н’иц’.* **556** *по́л’а, к’и́н’а, ка́жыц’, в’а́жа, в’а́жыц’, м’е́л’иц’, по́л’иц’, ко́л’иц’, γре́йиц’, к’и́н’иц’, γл’а́н’иц’, ста́ниц’.* **562** *ка́жа, в’а́жа, по́л’е γра́ды, по́л’ец’ γра́ды.* Канчатак **-ць** вымаўляецца вельмі рэдка. **571** *ста́н’иц’, п’и́шыц’, п’и́ша, зна́йиц’, ду́мыйиц’, ка́жа.* **573** *йон зна́йа, ду́мъйа, прыхо́ўайе, в’е́дайе, по́йз’е, п’и́ша, ре́жыц’, ка́жыц’.* **577** *йон зна́йиц’, ду́мъйиц’, ста́н’иц’, п’и́ша, ка́жа, в’а́жа.* **578** *йон зна́йиц’, ду́мыиц’, ка́жа, в’а́жа, м’е́л’иц’, γл’а́н’иц’.* **580** *ка́жа, ка́жыц’, в’а́жыц’, м’е́л’иц’, ко́л’иц’, по́л’иц’, к’и́н’иц’.* **582** *ка́жыц’, в’а́жыц’, зна́йа, ду́майа, ка́жа, в’а́жа, по́л’иц’, к’и́н’иц’.* **583**

йон шчып'а, п'йша, знáйе, дýмайе, кáжа, в'áжа, пóл'иц', пóл'а, кóл'иц', кóл'а, к'йн'а, γл'áн'а. Пераважае форма без **-ць** дзеясловаў І спражэння. **586** *в'áжа, в'áжыц', к'йн'е, к'йн'ец', ц'áγн'е.* **592** *кáжыц', в'áжыц', кóл'а, вóз'м'а, прыź'а.* **624** *м'éл'а, м'éл'иц', уγáдуйа, п'йшыц'.* **629** *кáжа, кáжыц', в'áжа, в'áжыц'.* **631** *кáжа, в'áжа, к'йн'а, γл'áн'а, пóл'иц'.* **632** *кáжа, кáжыц', в'áжа, в'áжыц', м'éл'а, м'éл'иц', γрéйа, γрéиц', γл'áн'а, γл'áн'иц'.* **636** *кáжа, в'áжа, в'áжет, м'éл'а, м'éл'ит, пóл'ит, кóл'ит, γрéйит, к'йн'ит, γл'áн'ит.* **701** *вырывáйе, мыйе, пыше, кáже, γодýйе, высыпáйе, хóче, мéрайе, отвечáйе, доγл'едáйе, збырáйе, в'áже, мéле, скыдáйе, вйéжыт', мéле(т'), пóле(т'), кáже(т').* **702** *кáже, кáжыт', вйáже, вйéжыт', мéле, мéлыт'.* **728** *кáжа, в'éжа, вóзме, сóхне, шййе, мййе, прйде, примáйе, пóл'иц', γлáниц', кйнец', кóлиц'.* **731** *н'е мáйе, трóн'е, лучáйе, кáжа, бáйе, машына йéде, бýде, прыде, сóхне, рабóтайе, мыйе, отп'йшыц', откáжыц'.* **761** *шукáйе, кáже, кáγ'е, кáγа, кá, ўйáжа, шчебéче.* **765** *кáжа, кáγа.* **770** *кáже, ўйáже, мéле, пóле, пóлет', кóле, кóлет', γрыйе, кыне, вóзме, кынет', γл'áне, γл'áнет'.* **773** *кáжец', вйáжец', кáже, вйáже, мéле, пóле, кóле, ћрéйе, кыне, ћл'áне.* **779** *йон знáйе, в'éдайе, падýмайе, пасн'éдайе, шкадýйе, γарýйе, баранýйе, кáжыц', в'áжыц', м'éл'а, пóл'а, кóл'а, γл'áн'а.* **798** *стáн'е, п'йше, скáγе, л'éз'е, хóче, вýпйе, кáγе, л'áγе, додыхáйе, л'етáйе, мóγе.* **799** *н'и γул'áе, хто коγó вызывá, зал'еγáйе, пужáйе, хватáйе.* **801** *копáйе, п'йше, с'éйе, вýйе, мыйе, мýйе, кáже, в'áже, м'éл'е, кóл'е, к'йн'е, γл'áн'е, γрéйе, шамáйе, н'е знáйе, йанá кáγ'е, укрýчвайе, зарéже, шкрóбайе, кáжа, п'йша, товáр прыź'е, уγадáйе, вýб'ере, танцýйе, вýл'ез'е, йéź'е.* **815** *кáжа, кáжыц', вóз'м'е.* **830** *каа, кáжа, иγрáйе.* **844** *кáжа, м'éл'иц', памýйе, прыź'е, вóз'м'е, пóйź'е, накóл'е, напóл'е.* **847** *кáже, кáγ'е, кáγа, н'е хóче, пойéź'е, рыйе, вым'éтвайе, уважáйе, н'е ум'éйе, уγан'áйе, зарабл'áйе.* **855** *ц'аγáйе, ц'аγáа, кусáйе, красáа, пткýтайе, прын'имáа, капáа, ск'идáйа.* **891** *γул'áа, к'идáа, купл'áйа, купл'áа, к'идáйе.* **895** *кáжа, в'áжа, кóл'иц', γрéйа, γл'áн'а, в'éдайе, нарабóтайе, абувáйе; хоц' йанá разувá, хто ум'éйе, плáвайе, в'áжа, к'йдайе, устáн'а, прыда.* **899** *кáжыц', м'éл'иц', пóл'иц', п'éйа, ц'áγн'а, в'áжа, кáжа, м'éл'а, пóл'а, кóл'а, к'идáйа, γл'áн'а.* Пры націску на аснове **-ць** у канчатку вымаўляецца рэдка. **902** *йон стáн'а, п'йша, знáйа, дýмайа, н'е мóжыц', л'áжа, плáча, скáча, н'и знá, падóйź'е; во ź'иц'á, што н'и пан'имá.* **905** *кáжа, в'áжа, м'éл'а, пóл'а, кóл'а, γрéйа, к'йн'а, γл'áн'а, зал'ивáйиц', п'йшыц'.* У мове католікаў паслядоўна ўжываецца форма 3-яй асобы адзіночнага ліку без **-ць**; у мове праваслаўных зрэдку сустракаецца форма з **-ць.** **914** *кáжа, в'áжа, м'éла, пóл'а, кóл'а, вóз'м'а, сóхн'а, памыйа, прыź'а, пашыйа, м'éл'иц', пóл'иц', кóл'иц', γрéйа, γл'áн'а.* **931** *кáжыц', сóхн'а, прыź'а, тарγýйа, паγ'ибáйа, в'éшайа, ув'арáйа, в'éдайа, к'йдайа, з'ź'éлаа, н'а узыйź'а, пайéź'а, паб'éдайа, прызнáйа, прыкáзуйа парóйź'а, н'и уγадáйа, к'идáа.* Тут мае месца страта **й** пасля галоснага ў канчатку 3-яй асобы адзіночнага ліку дзеясловаў: *к'йдаа, стáўл'аа,* дзе чуецца доўгае непадзельнае **а.** **961** *кáже, кáжет', в'áже, в'áжет', мéле, м'éл'ет', кóле, кóл'ет', γрййе, γрйет', кыне, кынет', γл'áне, γл'áнет'.* **975** *кáже, вйáже, к'йн'е, γл'áн'е, кóл'е, каа, пóл'е, м'éл'е, γ'йн'е, ст áн'е.* **1008** *кáжа, в'áжа, кон-*

чайе, зап'ісуйа, п'итайе, з'н'ім'е, в'іпйе, здохн'е, проподайе, посохн'е, н'е знайе, пудп'ісувайе, пойде, прийеде, пон'имайе, л'аже, требуйе, помоүайе, сповайе, маже, вйаже, үрейе, үл'ан'е, м'ел'ет, пол'ет, кол'ет, к'ин'ет. **1016** *кажа, в'ажа, м'ел'иц', пол'а, кол'а, үрейа, к'ин'а, үл'ан'а.*

Карта № 150

ЗЫЧНЫ АСНОВЫ І НАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ Ў 1-ай АСОБЕ МНОЖНАГА ЛІКУ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 107:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы І спражэння адзіночнага і множнага ліку:

б) у 1-ай асобе множнага ліку пад націскам: *ня***се***м, ня***сё***м, ня***со***м* ці *ня***се***мо; вя***дзе***м, вя***дзё***м, вя***до***м* ці *вя***дзе***мо; кла***дзе***м, кла***дзё***м, кла***до***м* ці *кла***дзе***мо; і***дзе***м, і***дзё***м, і***до***м* ці *і***дзе***мо; ж***не***м, ж***нё***м, ж***но***м* ці *ж***не***мо; гра***бе***м, гра***бё***м, гра***бо***м* ці *гра***бе***мо; ся***чэ***м, ся***чо***м, ся***ко***м* ці *ся***чэ***мо*?»

На гэтай карце супрацьстаўляюцца цвёрдыя і мяккія зычныя ў аснове і націскныя галосныя [е] : [о] у форме 1-ай асобы множнага ліку цяперашняга часу дзеясловаў І спражэння з нерухомым націскам на канчатку і з чаргаваннем парных цвёрдых-мяккіх зубных ці губных зычных у парадыгме цяперашняга часу.

Асноўным з'яўляецца супрацьстаўленне мяккіх-цвёрдых зычных у 1-ай асобе множнага ліку. Яно ўключае два тыпы асновы ў парадыгме цяперашняга часу — аснову з чаргаваннем цвёрдых зычных у 1-ай асобе адзіночнага ліку і 3-яй асобе множнага ліку з мяккімі зычнымі ў астатніх асабовых формах *(н'ас-ý, н'ас-ýц' : н'ас'-éш, н'ас'-é, н'ас'-ом, н'ес'-ац'é)*, якая займае большую частку тэрыторыі, і аснову з чаргаваннем цвёрдых зычных у 1-ай асобе адзіночнага ліку і ў 1-ай і 3-ай асобах множнага ліку з мяккімі зычнымі ў астатніх асабовых формах (тыпу *н'ас-ý, н'ас-óм, н'ас-ýц' : н'ас'-éш, нас'-é, н'ес'-ац'é)*, якая займае паўднёва-ўсходнюю частку тэрыторыі.

Гэтым двум тыпам асновы супрацьстаўляецца паслядоўнае захаванне цвёрдага зычнага ў парадыгме цяперашняга часу, абумоўленае асаблівасцямі фанетычнай сістэмы гаворак — наяўнасцю цвёрдых зычных у пазіцыі перад галоснымі пярэдняга рада.

Супрацьстаўленне націскных галосных [е] : [о] мае месца на абмежаванай частцы моўнай тэрыторыі. Спарадычнасць націскнога [е] пры паслядоўнасці [о] ў паўночнай частцы тэрыторыі, відаць, трэба адносіць да ліку ўплыву існаваўшых арфаграфічных норм літаратурнай мовы.

У паўднёвай частцы тэрыторыі формы тыпу *иг'ем : идом* граматычна адрозніваюцца як формы загаднага і абвеснага ладу. Гаворкам жа паўночнай часткі тэрыторыі форма тыпу *иг'ем* не ўласціва нават у загадным ладзе.

Суіснаванне ў гаворцы форм з рознымі тыпамі зычнага асновы і націскнога галоснага абазначана на карце пэўнай колькасцю адпавед-

ных знакаў. У радзе нас. пп. другі знак ставіцца на аснове аднаго-двух прыкладаў.

Абазначана на карце форма з націскным [а] тыпу *ідáм, ныcáм* у нас. пп. 698, 728, 951, 955. Фактычны матэрыял прыводзіцца ў каментарыях.

Не картаграфуюцца фанетычныя варыянты націскнога галоснага ў канчатку, паколькі гэтай з'яве прысвечана карта № 35. Таму *ідóм, ідôм, ідуом* картаграфуюцца адным знакам.

Заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў ёсць у адказах наступных нас. пп.: 257, 426, 432, 439, 500, 562, 750, 838, 899, 971, 1027.

У каментарыях прыводзяцца: а) формы з розным тыпам зычнага асновы; б) формы з варыянтамі націскнога галоснага; в) адказы, у якіх ёсць заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў; г) формы з фанетычнымі асаблівасцямі, якія не картаграфуюцца на гэтай карце: **54** *н'ас'óм, в'аz'óм, клаz'éм, іz'éм.* **77** *н'ас'éм, в'аz'éм, клаz'éм, б'арéм, іz'éм, п'айéм, γраб'éм, н'ас'óм, в'аz'óм, жн'ом.* **90** *н'ас'éм, в'аz'éм, іz'éм, н'ас'óм, в'аz'óм, жн'ом.* **149** *мы іz'óм, в'аz'óм, н'ас'éм, в'аz'éм, клаz'éм.* **153** *іz'óм, наб'арéм.* **154** *н'ас'éм, з'б'арéмс'а, іz'éм, н'ас'óм.* **158** *н'ас'éм, клаz'éм, б'арéм, жн'ем, н'ас'óм, в'аz'óм.* **164** *н'ас'éм, в'аz'éм, клаz'éм, б'арéм, п'айéм, γраб'éм, н'ас'óм, в'аz'óм.* **187** *н'ас'éм, в'аz'éм, γраб'éм, іz'éм, с'ачéм, жн'ом, б'арóм.* **196** *н'ас'éм, в'ад'éм, ід'éм, клад'éм, б'арéм, с'ачéм, н'ас'óм.* **201** *н'ас'óм, клаz'óм, н'ас'éм.* **214** *б'арóм, н'ас'óм, н'ас'éм.* **248** *іz'óм, пас'óм, в'аz'óм, іz'éм, б'арéм, пас'éм.* **257** *н'ас'éм, в'аz'éм, клаz'éм, б'арéм, іz'éм, жн'ем, п'айéм, γраб'éм, с'ачéм,* але побач ужываюцца і *н'ас'óм, в'аz'óм, клаz'óм, б'арóм, іz'óм, жн'ом, п'айóм, γраб'óм.* **271** *γуz'éм, γуz'óм, жыв'éм, жыв'óм, іz'éм, іz'óм, п'айéм, п'айóм.* **273** *жыв'éм, жыв'óм, в'аz'éм, в'аz'óм, іц'éм, іz'óм, н'ас'éм, н'ас'óм.* **318** *н'ас'óм, в'аz'óм, іz'óм, б'арóм, в'аз'éм, н'ас'éм, клаz'éм.* **363** *н'ас'éм, в'аz'éм, н'ас'óм, в'аz'óм, клаz'óм, жн'ом, γраб'óм.* **364** *н'ас'óм, клаz'óм, б'арóм, б'арéм.* **374** *н'ас'óм, в'аz'éм, клаz'éм, жн'ем.* **389** *іz'óм у γрыбы́, клаz'éм стох, іz'éм.* **396** *б'арóм, жн'ом, в'аz'óм, клаz'óм, γраб'óм, іz'éм, устайéм.* **400** *в'аz'éм, н'ас'éм, жн'ем, γуz'éм, іz'óм на талакý.* **415** *іz'éм, в'аz'óм, жн'ом, γраб'óм.* **426** *в'аz'óм, н'ас'óм,* бывае і *н'ас'éм.* **432** *н'ас'éм, γраб'éм* і паралельна — *н'ас'óм, γраб'óм.* **439** *н'ас'éм, в'аз'éм, іz'éм, жыв'éм, жн'ем, б'арéм, засн'éм, п'айéм, γраб'éм, с'ачéм.* Сустракаецца форма на **-ом**: *н'ас'óм, жн'ом.* **443** *н'ас'óм, в'аз'óм, жыв'óм, іz'éм.* **445** *н'ас'éм, в'аz'éм, клаz'éм, іz'éм, в'аz'éм, б'арéм, п'айéм, п'айóм, жн'ом, н'ас'ôм, п'айôм.* **447** *н'ас'óм, в'аз'óм, клаz'óм, γраб'óм, п'ерац'арóм, жн'ом, йіz'éм, арéм, б'арéм.* **457** *в'азóм, жывóм, жном, пачнóм, б'арóм, н'асóм.* **458** *н'ас'óм, в'аz'óм, клаz'óм, б'арóм, жн'ом, γраб'óм, саб'арóм, іz'óм, дайéм.* **461** *н'ас'éм, н'ас'óм, устайóм.* **472** *жн'ом, н'асóм, γраб'éм, іz'éм, клаz'éм, в'аz'éм.* **478** *н'ас'óм, в'аz'óм, іz'óм, клаz'óм, п'айóм, в'азóм, жном.* **479** *жн'ом, м'ац'óм, н'асóм, ідóм.* **480** *н'асóм, прадóм, н'ас'óм, в'аз'óм.* **482** *жном, ідôм, кладôм, γрабôм, н'асóм, н'ас'óм.* **483** *н'асóм, ідóм, жном, м'ац'óм.* **484** *іz'óм, ідóм, н'ас'óм.* **486** *в'аз'óм, н'ас'óм, в'азóм, н'асóм, ідóм, жном.* **495** *н'асôм, в'азôм, кладóм, б'арóм, ідóм, жном, іz'éма, γраб'éма.* **500** *н'асôм, в'адôм.* Зрэдку сустракаецца і літаратурная форма: *н'ас'óм, в'аz'óм.* **501**

мы н'асóм, н'ас'óм, в'адóм, в'аz'óм, в'азóм, иz'óм, идóм, жн'ом, жном. **502** *н'асóм, н'ас'óм, в'едóм, в'аz'óм, в'езóм, пражывóм, пл'атóм, нажн'óм, кладóм, клаz'óм, иz'óм, идóм.* **509** *н'асóм, прын'асóм, в'азóм, жывóм, идóм, γудóм, н'ас'óм, прын'ас'óм, в'аз'óм, иz'óм, жыв'óм.* **516** *иz'óм, идóм, н'асóм, жывóм, жыв'óм, прыв'аз'óм.* **518** *н'ас'óм, γраб'óм, клаz'óм, жном, н'асóм, в'адóм.* **525** *н'ас'ém, н'ас'óм, иz'ém, идóм.* **526** *мы н'ас'óм, в'аz'óм, в'адóм, жном.* **529** *н'ас'óм, клаz'óм, н'асóм, в'адóм, кладóм, идóм, жном.* **532** *н'асóм, в'адóм, кладóм, идóм, γрабóм, жном, жн'éмо.* **541** *н'ас'óм, в'аz'óм, н'асóм, γрабóм.* **543** *н'ас'ém, в'аz'ém, клаz'ém, иz'ém, жн'ом, γраб'óм, иz'óм, н'ас'óм.* **545** *н'ас'óм, н'асóм, в'аz'óм, в'адóм, пл'атóм.* **548** *н'асóм, кладóм, идóм, иz'óм, γрабóм.* **550** *н'ас'ém, клаz'ém, н'ас'óм, в'аz'óм, жн'ом.* **551** *н'асóм вадý, идóм, в'аz'óм.* **553** *н'ас'óм, кладóм, идóм.* **556** *н'асóм, н'ас'óм, в'аz'óм, в'адóм, клаz'óм, кладóм, идóм, иz'óм, жн'óм, жном, γраб'óм, γрабóм.* **558** *γрабóм, н'ас'óм, иz'óм.* **561** *н'ас'óм, н'асóм, в'аz'óм, в'адóм, иz'óм, идóм, жном, γрабóм.* **562** *в'аz'óм, н'ас'óм* — радзей; часта — *н'асóм, в'адóм, кладóм, γрабóм.* **566** *н'ас'óм, клаz'óм, н'асóм, в'адóм, кладóм, идóм, жном, γрабóм, йиz'óм.* **567** *иz'óм, в'адóм, н'асóм, идóм.* **584** *н'ас'óм, в'аz'óм, в'одóм, кладóм, идóм, жном, γрабóм.* **593** *н'асóм, пан'асóм, пасóм, н'ас'óм, в'аz'óм, клаz'óм, иz'óм, γраб'óм.* **594** *н'асóм, в'аz'óм.* **595** *н'ас'óм, в'адóм, идóм, жном, γрабóм, клаz'óм, в'аz'óм.* **597** *н'асóм, в'адóм, жном, γрабóм, клаz'óм.* **601** *в'адóм, идóм, жном, γрабóм, н'ас'óм, иz'óм, в'аz'óм, жн'ом.* **636** *жывóм, н'асóм, кладóм, клаz'óм, идóм, иz'óм, жном, жн'ом, γрабóм, γраб'óм, в'адóм.* **638** *н'асóм, в'адóм, идóм, жном, γрабóм, иz'óм.* **651** *ведéм, идéмо, γрабéм.* **663** *выдéм, нысéмо.* **677** *н'ес'éмо, веz'éмо, клаz'éмо, берéмо, иz'éмо, жн'éмо, ћребéмо.* **678** *папаz'éм, ваz'éм, иz'éмо, н'ас'éмо, барéм, γрабéм, γрабéмо.* **680** *н'ес'éмо, веz'éмо, клаz'éмо, иz'éмо, жн'éмо, γребéмо.* **690** *нысéмо, кладéмо.* **695** *нысéм вóду, выдéм кон'á, кладéм с'úно, бырéм пысóк.* **698** *нысáмо, выдéмо, идáмо, кладéмо, бырéмо, жнéмо, γрыбáмо.* **708** *жыв'éм, жыв'éмо.* **710** *н'ас'óм, праz'óм, аддыхн'éм.* **716, 717** *жн'ем, ид'éм, плыв'éм, зовéм.* **726** *несéм, ведéм, йидéм.* **728** *видóм, нисóм, кладóм, бирóм, идóм, жнӧм, γрабóм, идáм, бирáм.* **741** *несéм, берéм, γрибéм.* **743** *зан'асóм, нарвôм, нажнôм, сажн'óм, паднажмôм.* **744** *клаz'óм, иz'ôм, н'ас'óм, в'аз'ôм, γраб'ôм.* **745** *идôм, в'езôм, кладóм, жном, н'есôм.* **746** *прыв'азу͡ом, самну͡ом.* **750** *н'есóм, н'ес'óм, в'езóм, в'ез'óм, в'едóм, в'еz'óм, в'езóм, в'ез'óм, жывóм, жыв'óм.* Як правіла, ужываецца форма з цвёрдым зычным асновы; з мяккім зычным — рэдка. **755** *в'ез'óм, расц'óм, γрызóм, γорéм.* **756** *н'ас'ém, н'ас'óм, в'аз'ém, в'аз'óм, в'адóм.* **759** *мы н'ес'ém, в'еz'ém, клаz'ém, иz'ém, жн'ем, γреб'ém, несéм, в'едéм, идéм.* **762** *несéмо, везéм.* **766** *наклаz'ém(о), жн'ém(о), γребéм, прад'éмо.* **769** *несéм, ведéм, кладéм, йидéм, зовéм.* **773** *несéмо, везéмо, кладéмо, γребóм.* **774** *н'асôм, идôм, в'адóм, γрабôм.* **775** *прападóм, прадôм, н'асóм, кладóм, идóм.* **777** *н'асôм, в'азôм, идôм, н'есóм, кладóм, жном, γрабóм.* **778** *идôм, н'и завôм, н'е рвôм, пакладôм.* **781** *н'есôм, в'едôм, кладôм, б'ерôм, идôм, жнôм, γрабôм.* **782** *в'адóм, идóм.* **783** *н'есôм, в'едôм, кладôм, идóм, жном, γрабôм, прадôм, нажыв'ém, мы иz'ém, в'аз'ém.* **784**

ждом, жном, рвом л'он', завôм, н'ас'ем. **787** *н'ас'óм, н'асóм, клаɣ'óм, кладóм, иɣ'óм, идóм, жн'ом, ɣраб'óм.* **788** *н'асóм, в'адóм, в'из'óм.* **789** *н'асóм, кладóм, ɣрабóм, иɣ'óм, в'аɣ'óм, клаɣ'óм.* **790** *н'ас'ем, ɣраб'óм, трас'óм, скраб'óм, клаɣ'óм, идóм, в'адóм, н'асóм, жном.* **791** *н'есôм, кладôм, в'езôм, ɣрабôм.* **792** *н'ас'óм, клаɣ'óм, иɣ'óм, ɣраб'óм, жн'ом, жн'ем.* **793** *в'адóм, в'азóм, н'асóм, жном, н'ас'ем, в'аɣ'ем, в'аз'ем.* **794** *н'есóм, н'ес'óм, в'ез'óм.* **795** *н'есôм, в'едôм, кладôм, жнôм, ɣребôм.* **797** *идôм, н'есôм, в'езôм, м'етôм, кладôм, ɣребôм, жнôм.* **799** *изажнéм, пудростôм, жывóм, жном, вйадóм.* **803** *н'есóм, н'ес'ем, в'еɣ'ем, клаɣ'ем, иɣ'ем, жн'ем.* **804** *н'есôм, в'одôм, идóм, ɣрабóм.* **806** *кладóм, н'асóм, нарвóм, завóм, иɣ'ем, н'ас'ем, н'ес'емо, иɣ'емо.* **811** *несôм, ведôм, идôм, ɣребôм.* **814** *н'асôм, в'адôм, идóм.* **818** *н'асôм, в'езôм, кладôм, идôм, в'адôм.* **822** *н'ас'óм, н'асóм, клаɣ'óм, кладóм, в'аɣ'óм, в'адóм, иɣ'óм, идóм, ɣраб'óм.* **829** *в'азôм, жном, йидóм, пл'атóм, н'асóм.* **834** *н'ес'ем, в'еɣ'ем, иɣ'ем, н'есóм, в'едóм, жном.* **838** *н'ес'óм, в'ез'óм; в'едóм* — у старэйшых. **847** *му н'есôм, в'едôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣребôм, позвôм, пасôм, пр'ив'езôм.* **850** *н'есôм, в'езôм, в'едôм, кладôм, идôм, жнôм, мнôм, ɣребôм.* **851** *подв'едóм, разорв'óм, разорвóм, нажывóм, прополóм, идóм, клодóм, жном.* **852** *н'есôм, в'едôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣребôм.* **853** *н'есôм, в'едôм, кладôм, идôм, жном, ɣрабôм.* **856** *н'ас'ем, клаɣ'ем, идóм, н'асóм.* **861** *кладóм, клаɣ'ем.* **864** *н'ес'ем, н'есóм, жном, кладóм, в'азóм.* **869** *н'ас'óм, н'асóм, в'аɣ'óм, в'адóм, иɣ'óм, йидóм, ɣраб'óм, ɣрабóм, жн'ом.* **870** *в'адóм, в'аɣ'óм, н'ас'óм, кладóм, клаɣ'óм.* **871** *н'есôм, в'едôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣребôм.* **874** *н'асôм, в'адôм, кладôм, идôм, ɣрабôм.* **875** *н'асóм, в'адóм, кладôм, идóм, жном, ɣрабóм.* **877** *н'асôм, в'адôм, кладôм, идóм, жнôм, ɣрабôм.* **882** *н'есôм, в'едôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣрабôм.* **884** *клаɣ'óм, жном, ɣрабóм.* **886** *н'е^{а}сóм, в'е^{а}дóм, жном, кладóм, идóм, ɣрабóм, прадóм, пасóм, схнôм, ɣ'аўбóм.* **887** *н'асôм, в'адôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣрабôм.* **888** *н'асôм, в'адôм, жн'óм, кладôм, идôм.* **889** *н'ас'ем, в'аɣ'ем, жывóм, нарвóм, кладóм.* **890** *н'асôм, в'адôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣрабôм.* **897** *н'асóм, идóм, жном, жывóм, в'адóм, м'инóм, ɣрабóм, в'аɣ'óм, иɣ'óм.* **899** *н'ис'óм, в'иɣ'óм, клаɣ'óм.* Больш паслядоўна — *н'исóм, идóм, кладóм, жном, ɣрабóм.* **900** *н'ас'óм, н'асóм, иɣ'óм, идóм.* **901** *н'асóм, в'азóм, идóм, иɣ'ем.* **905** *н'ис'óм, в'адóм, кладóм, идóм, жном, ɣрабóм, пайдóм, кл'инóм, прын'асóм, пав'изóм, пасóм.* **906** *н'асóм, в'адóм, идóм, жном, жывóм, падм'атóм, наклаɣ'ем.* **907** *н'асóм, н'асôм, в'азóм, в'адôм, кладôм, йидôм, жнôм, ɣрабôм.* **909** *н'есóм, в'едóм, иɣ'óм у лáўку.* **915** *падм'ац'óм, падм'ац'ем, дав'аɣ'óм, дав'адóм, н'асôм, в'адôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣрабôм, плывôм, в'азôм.* **916** *н'ас'óм, в'аɣ'ем, н'асóм, жном.* **919** *н'асôм, в'адôм, кладôм, идôм, жнôм, ɣрабôм.* **924** *н'асóм, в'адóм, кладóм, иɣ'óм, идóм, жном, ɣрабóм, мы завóм, прападóм.* **927** *н'ас'óм, в'адóм, жном.* **930** *н'ас'óм, в'адóм, кладóм, жном, ɣрабóм.* **934** *н'асóм, н'ас'óм, н'ас'ем, пан'асóм, в'адóм, кладóм, даждóмс'а, идóм, жном, жн'ом, ɣраб'óм, рв'ом.* **936** *н'асóм, иɣ'óм, жном, кладóм.* **939** *н'исôм, в'изôм, кладôм, идôм.* **942** *н'асóм, в'адóм, идóм, ɣрабóм, ɣраб'óм, жном.* **949** *выдéмо, йидéмо.* **951** *несáм(о),*

ведам(о), кладам(о), везам(о), бырам, идам, жнам(о), һрабам, нысем, выдем, идем. **955** *насамо, вадамо, кладамо, быерамо, идамо, жнамо, һребам, ведем, кладем.* **957** *нысемо, выдемо, кладемо, быремо, идемо.* **958** *йидемо, достайемо, несем.* **961** *неысем(о), вые̂дем(о), кладем(о), идем(о), жнем(о), ɣрыбем(о).* **966** *несо̂м, везо̂м, в'едом, кладуом, н'асемо, идом, ɣребом.* **971** *в'едом, кладом, жном, ɣребом;* вельмі рэдка — *н'ес'ом.* **974** *идом, н'есом, н'ес'ем, в'ед'ем, клад'ем.* **975** *мы жывом, зово̂м, ɣребом, идом, кладом.* **976** *зовом, идом, ж'ивом, н'есо̂м, клодо̂м, идо̂м, пл'ето̂м, н'есомо, кладомо, жно̂м.* **978** *идом, н'есо̂м, клодо̂м, жно̂м, жномо, н'есом, н'есомо, в'едом, в'едомо, ɣребом, ɣребомо.* **979** *н'асом, клодом, идом, жн'ем.* **989** *ждо̂м, н'есом, в'едом, клодом, идом, жном, ɣребом.* **990** *идом, н'есо̂м, жыв'емо, беро̂м.* **993** *кладо̂м, несо̂м, в'езо̂м, идом, жном, ɣребо̂м, жно̂м.* **994** *несо̂м, везо̂м, кладо̂м, идо̂м, жно̂м, ɣр'ебо̂м.* **996** *идом, ɣудом, ваз'мом, пас'ем, клаz'ем, н'ас'ем.* **1001** *н'ас'ем, в'аz'ем, клаz'ем, иz'ем, в'адом, жном.* **1004** *н'есом, н'есуом, в'едом, в'едуом, кладом, кладуом, идом, жном, ɣребом, жывом, ирвом.* **1007** *н'ас'ом, в'адом, жном, кладом, несем, везем, кладем, жнем.* **1008** *н'ас'ем, в'аz'ем, кладом, жном, несем, везем, кладем, ɣребем.* **1010** *н'ес'ом, иz'ом, в'едом, кладом, идом, жном, ɣрабом.* **1011** *н'ес'ем, в'еz'ем, клаz'ем, иz'ем, жн'ем, н'есо̂м, в'едо̂м, кладом, жно̂м, идом, ɣребом, прадо̂м, посом.* **1012** *нес'ем, вед'ем, клад'ем, ид'ем, жн'ем, ɣрабем, ɣреб'ем, жнем, идем, пойдемо, несем.* **1013** *н'ас'ем, в'аz'ем, клаz'ем, ɣраб'ем, несем, в'адем, идем, жнем.* **1015** *н'ас'ем, в'аz'ем, клаz'ем, иz'ем, жн'ем, ɣраб'ем, жном.* **1021** *н'ас'ем, в'аз'ем, клаz'ем, н'асом, в'адом, кладом, б'аром.* **1023** *н'есо̂м снапу, йидо̂м, в'езо̂м, кладо̂м, идо̂м.* **1024** *н'асом, в'адом, кладом, идом, жно̂м, ɣрабо̂м.* **1026** *н'есо̂м, в'едо̂м, кладо̂м, б'еро̂м, идо̂м, жно̂м.* **1027** *м'и идем(о), жнем, ɣр'ебем(о), жывом, кладем(о).* Форма на **-мо** ўжываецца ў мове старэйшых, і наогул яна пераважае ў гаворцы.

Карта № 151

ГАЛОСНЫ НА МЕСЦЫ ТЭМАТЫЧНАГА „е" Ў НЕНАЦІСКНЫМ КАНЧАТКУ 1-ай АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 107:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы I спражэння адзіночнага і множнага ліку:

б) у 1-ай асобе жножнага ліку... не пад націскам: *мел***ем**, *мел***ям**, *мел***ім** ці *мел***емо (-ямо, -імо)**; *пол***ем**, *пол***ям**, *пол***ім** ці *пол***емо (-ямо, -імо)**; *грэ***ем**, *грэ***ям**, *грэ***ім** ці *грэ***емо (-ямо, -імо)**; *глян***ем**, *глян***ям**, *глян***ім** ці *глян***емо (-ямо, -імо)**?»

У некаторых адказах на асноўнае пытанне прыводзіцца недастатковы матэрыял, што абумовіла выкарыстанне адпаведных форм з адказаў на іншыя пытанні, у прыватнасці на пытанне № 110 «Як утвараюцца асновы асабовых форм ад дзеясловаў на **д** і на губныя: 1-ая асоба

множнага ліку: *дре***млем** ці *дре***мем,** *сы***плем** ці *сы***пем,** *шчы***плем** ці *шчы***пем**?»

На гэтай карце картаграфуюцца галосныя [и] ([ы]) і [а], [е], [о] на месцы ненаціскнога «е» ў канцавым закрытым складзе. Матэрыял абмяжован адзінай формай 1-ай асобы множнага ліку дзеясловаў І спражэння з рухомым націскам і нерухомым націскам на аснове тыпу *калоць, малоць, палоць* і інш., але выключна дзеясловаў з асновай на мяккі зычны ва ўсёй парадыгме цяперашняга часу.

Асобным знакам картаграфуецца галосны [и] або [ы] пры наяўнасці цвёрдых зычных перад **е, і,** што ўласціва паўднёва-заходняй ускраіне гаворак, дзе характар галосных мае іншую прыроду ў адрозненне ад гаворак паўночна-ўсходняга масіву.

Варыянты галоснага ў адпаведнай форме дзеясловаў, якія ў парадыгме цяперашняга часу маюць аснову на шыпячы (*пішам, кажам*), а таксама дзеясловы з чаргаваннем парных цвёрдых-мяккіх зычных (*ста́н-у : ста́н'-ем*) маюць свае адрозненні, якія часткова адлюстраваны на карце № 150 і таму адводзяцца ад картаграфавання.

Калі ў адказах адзначаны розныя варыянты галоснага ў адной гаворцы, то ўсе яны картаграфуюцца на карце.

Надрадковыя абазначэнні, якімі ў некаторых матэрыялах абазначаны адценні ненаціскнога галоснага, на карце не ўлічваюцца: [а] і [а^{е}] картаграфуюцца адным знакам; [е], [е^{а}] аб'ядноўваюцца таксама; як [и], [ы] картаграфуюцца [и^{е}], [ы^{е}]. Абазначэнне рэдуцыраванага галоснага [ь] картаграфуецца тым жа знакам, што і абазначэнне галоснага поўнага ўтварэння [и].

Заўвагі да фактычнага матэрыялу ёсць у адказах нас. пп. 13 і 941.

У каментарыях прыводзіцца фактычны матэрыял, які адлюстроўвае: а) наяўнасць фанетычных варыянтаў галосных у картаграфуемай форме, у тым ліку і запісы з надрадковымі абазначэннямі адценняў галоснага (154, 402, 514,532, 536, 561, 562, 628,658, 698, 711, 824, 869, 886, 997, 1018 нас. пп.); з абазначэннем рэдукцыі (84, 103, 112, 268, 270, 311, 586, 615, 628, 1017 нас. пп.); б) форму на **-ом** (*м'е́л'ом);* в) форму з канчаткам **-мо,** дзе галосны знаходзіцца ў адкрытым складзе пры цвёрдасці зычных перад галоснымі пярэдняга рада (тыпу *ме́лымо, ко́лымо*); г) формы на **-ым, -ім** у тых жа гаворках; д) адказы з заўвагамі збіральнікаў: **13** *ко́л'им, м'е́л'им, γре́йим, ка́жам, в'а́жам* — тут нешта сярэдняе паміж **а** і **ы.** **35** *капа́йим, чыта́йим, шкаду́йим, по́л'им.* **84** *м'е́л'ьм, по́л'ьм, ко́л'ьм, γре́йьм, дре́м'им, сып'им, шчы́п'им.* **103** *γре́йьм.* **112** *дре́мл'ьм, сы́пл'ьм.* **138** *руба́йем, п'ел'ам, тре́п'ем л'он.* **154** *м'е́л'и^{е}м, по́л'и^{е}м.* **158** *м'е́л'ем, по́л'ам, ко́л'ам.* **173** *м'е́л'ам, γре́йим.* **174** *по́л'ам, дре́м'им, сы́п'им.* **178** *м'е́л'им, γре́йем.* **220** *зна́йам, зна́йим, дре́м'им.* **221** *м'е́л'им, ко́л'им, по́л'им, зна́йам, в'е́дайам.* **222** *γре́йим, шчы́п'им, дре́мл'ем.* **264** *м'е́л'им, ко́л'ьм.* **265** *дре́мл'ьм.* **268** *м'е́л'им, по́л'ьм, ко́л'ьм, γре́йьм.* **270** *по́л'ьм, γре́йьм.* **311** *в'е́дайьм, тарγу́йьм, з'у́кайьм, рабо́тайьм, прыб'иγа́йьм.* **355** *бурак'ê по́л'ам, γре́йем, дре́мл'ам, ко́л'ем.* **356** *м'е́л'ам, с'п'ава́йем.* **388** *м'е́л'ем, по́л'ем, ко́л'ем, γре́йем, дре́мл'ам, сы́пл'ам, шчы́пл'ам.*

389 *мы γрéйам γарбáту, м'éл'ем, пóл'ем.* **402** *начýйам, начýйем, падγатóўл'ивайа^е^мс'а.* **443** *знáйам, драпакýйем, заб'éл'вайем.* **450** *пóл'ам, кóл'ам, паз'ирáйам, чытáйем.* **468** *пóл'им, пóл'ем, м'éл'ем, γрéйем.* **490** *знáйем, знáйам.* **497** *знáйам, сыпл'ем, сыпл'ам.* **498** *знáйам, пóл'ем.* **501** *знáйам, м'éл'ем, пóл'ем, кóл'ем.* **502** *пóл'ам, кó-л'ам, знáйем.* **504** *с'éйам, мыйем, γрéйем, дрéм'им, сып'им, шчып'им.* **506** *м'éл'ам, пóл'ам, устрóйим.* **511** *знáйам, кл'éп'им, шчып'им, сып'им, трéп'им, м'éл'им пшан'йцу, пóл'им прóса, кóл'им, γрéйим вадý.* **512** *пóл'им, знáйам, γул'áйам.* **514** *знáйам, м'éл'а^е^м ав'óс, пóл'а^е^м травý, кóл'а^е^м, γрéйа^е^м, баранýйам жыта, трéпл'ам л'он', сыпл'ам картóпл'у, мыйам.* **523** *зав'ивáйам, качáйам, заварýйем.* **525** *дрéмл'им, дрé-мим, шчыпл'им, пóл'ем.* **532** *пóл'ам, кóл'ам, γрéйам; м'éл'а^е^м, пóл'а^е^м, кóл'е^а^м.* **536** *пóл'ь^а^м, кóл'ь^а^м, п'ил'нýйам.* **549** *м'éл'им, пóл'им, кóл'ем.* **561** *м'éл'и^е^м, кóл'и^е^м, γрéйим.* **562** *пóл'и^е^м.* **586** *м'éл'им, γрéйьм.* **601** *м'éл'ам, пóл'ам, кóл'ам, м'éл'ем, кóл'ем, дрéмл'им, дрéмл'ем.* **603** *м'é-л'ам, м'éл'им, пóл'ем, γрéйем.* **615** *м'éл'ьм, пóл'ьм.* **628** *м'éл'ьм, пóл'ьм, кóл'ьм, γр'éйьм, др'éмл'ьм, др'éмл'им.* **652** *мéлым, пóлым, кóл'ым, һрúим.* **653** *мел'êм, пол'êм, һр'úим.* **654** *мéлым, пóлым, кóлым, γрúим.* **655** *спывáйим, мéл'ым, пóл'им, кóл'им.* **656** *мéл'емо, пóл'емо, һрúимо.* **657** *мéл'им, пóл'им, кóл'им, һрúим.* **658** *кóлымо, кóл'имо, мел'и^ы^мо, пóл'и^ы^мо.* **659** *мéл'им, пóл'им, кóл'им, һр'úим.* **660** *мéлым, пóлымо, кóлымо, γр'úйимо.* **661** *мéлымо, пóлымо, кóлымо, γр'úйимо.* **662** *мé-лымо, пóлымо, кóлымо, γр'úйимо.* **664** *спывáйим, γрúйим(о).* **665** *дрúмлымо.* **678** *дрéмл'емо, сыпл'емо, шчыпáйемо.* **679** *назывáйемо, пóл'емо.* **680** *мéл'емо, пóл'емо, кóл'емо, γрыéйемо.* **683** *пóл'имо, кó-л'имо.* **685** *мéл'емо, пóлемо, кóлемо.* **691** *кóлымо, һр'úйимо.* **692** *мé-лымо, кóлымо, һр'úйемо.* **694** *шчыпáйим, мéлем, сыплем.* **695** *мéлымо прóсо, кóлымо свын'а.* **696** *мéлымо, пóлымо, кóлымо, γрúйимо, спы-вáйимо.* **698** *мéлы^е^мо, кóлы^е^мо, пóлы^е^мо, һр'úйимо.* **699** *мéлымо, кó-лымо, γрúйимо.* **700** *пóлым л'он, һрúйем вóду.* **701** *мéлым(о), пó-лым(о), γрéйем(о).* **703** *мéлым, пóлым, кóлым, һр'úйем.* **704** *мéлым, пóлым, һр'úйем.* **706** *пóл'ам, кóл'ам, һрéйем.* **708** *выкóпвайем, зала-дóўвайем, ажыдáйем, прын'имáйам.* **711** *палучáйа^е^м, з'б'ирáйем, трé-пл'ем.* **713** *с'п'евáйем, м'éл'ам, пóл'ам, γрéйам.* **726** *дрымлым, сыплым, шчыплым.* **727** *мéлым(о), пóлым(о), кóлым(о), γрúйимо.* **728** *кó-лим, γрúйим, мéлим, пóлим, спувáйем.* **729** *знáйимо, накрывáйимо.* **731** *пол'ивáйемо.* **733** *мéлим, пóлим, кóлим, γрéйим, с'éйим, спувáйем.* **734** *пóлымо, кóлымо, открывáйемо.* **736** *к'идáйем(о), др'éмлем, сып-лем.* **737** *мéлымо, пóлымо, кóлымо, һр'úйемо.* **738** *кóлем(о), γрú-йем(о), дрéмлым, сыплым.* **740** *кóлемо, пóлемо, γрéйимо, γрéйемо, мый-емо.* **746** *дрыемл'ам.* **752** *зас'ц'илáйам, прымывáйам, высыхáйам, с'ц'éл'ам, кóл'ам, γрéйам, кóл'ем, γрéйем.* **753** *м'éл'ем, кóл'ем, пóл'ам, γрéйем.* **754** *дрéмл'ом, сыпл'ом, м'éл'ом, кóл'ом.* **756** *сыпл'ем, дрéм-л'ем, знáйем, знáйамо.* **757** *пом'ирáйом, помоγáйом, посылáйом, запро-шáйом, хватáйом, уб'ирáйом.* **758** *копáйом, ховáйом, сп'úсывайом.* **760** *сп'ивáйемо.* **761** *пхáйемо, усыпл'ем.* **762** *пускáйемо, пóлым.* **764** *зды-мáйемо, мешáйемо, дрымлем.* **769** *γр'úйим(о), знáйем, знáйимо.* **770**

мéлемо, пóлемо, γрыйемо. **773** *мéлемо, пóлемо, кóлемо, һрыйимо.* **777** *знáйам, пóл'ам, γрéйем.* **788** *знáйем, знáйамо.* **790** *γул'áйам, танцýйем.* **793** *знáйом.* **794** *знáйом.* **797** *м'éл'ом, пóл'ом, с'ц'éл'ом, мýйом, γрêйом.* **798** *м'éл'ом, пóл'ом, кóл'ом, γрéйом, к'ńдайом.* **803** *м'éл'ем, γрéйем, знáйомо.* **804** *мéл'омо, пóл'омо, кóл'омо, γрéйемо, дрéмл'ом, сыпл'ом, шчыпл'ом.* **805** *м'éл'ом, пóл'ем, кóл'ем.* **807** *м'éл'ом, кóл'ом.* **811** *мéл'ом, кóл'ом.* **812** *м'éл'ом, кóл'ом.* **824** *раскóл'е^{а}м, палучáйам, с'éйам.* **828** *кóл'ам, сыпл'ем, трéпл'ем.* **840** *м'éл'ом, пóл'ом.* **841** *пóл'ем, кóл'ем, γрéйом.* **843** *дрéмл'ем, чытáйемо.* **845** *м'éл'ом, пóл'ом, γрéйем.* **847** *пóл'ом, γрéйом, об'ивáйом, рашчын'áйом.* **848** *м'éл'ом, пóл'ом.* **849** *кóл'ом, сыпл'ем.* **851** *пос'éйем, бол'éйем, вуб'ирáйем, замóчвайем, вышывáйом, оччын'áйом.* **854** *мы сып'им.* **855** *красáйам, сып'им, шчып'им, кл'éп'им.* **862** *кóл'ам, пóл'ам, пам'éрайем.* **868** *м'éл'ем, пóл'ам, кóл'ем, γр'éйем.* **869** *м'éл'êм, кóл'êм, γрéйêм.* **882** *м'éл'ам, пóл'ам, пóл'ем, γрéйам, γрéйем.* **886** *м'éл'ам, пóл'ам, кóл'ем, кóл'ам, шыйам, мыйам, нашывáйам, γрéйе^{а}м.* **889** *м'éл'ом, пóл'ом, кóл'ом, красáйом, купáйом, γрéйем.* **894** *кóл'им, м'éл'им, пóл'им, γрéйем.* **895** *м'éл'им, кóл'им, γрéйим, пóл'ам.* **902** *знáйам, γарýйем.* **906** *знáйем, м'éл'ам, закрыйам.* **915** *м'éл'ам, пóл'ам, кóл'ам, γрéйам, мыйам, шыйам, купáйам, знáйем.* **936** *дрéмл'им, дрéм'ем.* **938** *сып'им, знайем.* **939** *пачýйам, пазнáйам, памыйам, дýмайам, п'еравaрáчуйем, рабóтайем.* **941** *м'éл'ам, пóл'ам, кóл'ам, γрéйам.* Канчатак **-им** сустракаецца рэдка: *п'йшым, γл'áн'им.* **942** *м'éл'ам, пóл'ам, кóл'ам, γрéйам, м'éл'им, пóл'им, γрéйим.* **945** *мéлемо, пóлемо, γр'ийемо.* **946** *кóлем(о), сыплем.* **947** *мéлым, пóлым, кóлым, һр'ийим.* **948** *мéлемо, пóлемо, γр'ийемо.* **949** *кóлем, һр'ийим, дрымлым, сыплым.* **951** *спывáйем, кóлем(о), пóлем.* **953** *мéл'им, пóл'им, кóл'им, һр'ийим.* **954** *мéлым, пóлым, һр'ийим.* **955** *мéлемо, пóлемо, кóлемо, һр'ийемо.* **956** *мéлымо, пóлемо, кóлемо, һр'ийемо.* **957** *пóлымо, кóлемо, мéлымо, γрийимо.* **958** *помéл'ем, помоγáйемо, проз'ивáйемо, сп'ивáйим.* **959** *мéлым, пóлым, кóлым, γрийим.* **961** *мéлем(о), пóлем(о), кóлем, һрийем(о).* **962** *мéлым, пóлым(о), кóлым(о), γр'ийем.* **963** *знáйем, знáйимо.* **964** *мéл'имо, пóл'имо, мéл'ем, кóл'имо, пóл'ем, γрéйемо, γрыйимо.* **965** *мéлымо, мéлем, пóлем, кóлем, кóлымо, пóлымо, γр'ийем, γр'ийимо.* **973** *м'éл'ом, пóл'ом, кóл'ом.* **975** *образýйемо, м'éл'емо, γрéйемо, раск'идáйемо, нак'идáйемо, пóл'ом, складáйем.* **976** *кóл'ом, пóл'ом, γрéйом, м'éл'ом.* **978** *отб'ирáйем, называйемо, пон'имáйем, мáйем, м'éл'ем, м'éл'емо, пóл'ем(о), кóл'ом, кóл'емо, γрéйем(о).* **980** *мыйом, пóл'ем.* **982** *м'éл'ом, пóл'ом, кóл'ом, γрéйом, н'е знáйем, обробл'áйем, трепáйем.* **989** *м'éл'ом, пóл'ом, кóл'ом, γрéйем.* **990** *в'ńл'йом, копáйом, поруγáйемо, чýйем, споваéйем.* **991** *м'éл'ем, складáйем, закóпайем, заб'ирáйем, γул'áйем, с'éйемо, копáйем.* **992** *м'éл'ом, пóл'ом, кóл'ом, γрéйом.* **993** *м'éл'ом, пóл'ом, скóл'ом, пуһáйем, знáйем, спрáшывайем, ч'итáйем.* **994** *м'éл'ом, пóл'ом, кóл'ом, γрéйом.* **995** *м'éл'ем, пóл'ом, кóл'ом, γрéйом, копáйем.* **997** *м'éл'е^{а}м, пóл'е^{а}м, кóл'е^{а}м.* **1001** *м'éл'ом, γрéйом.* **1002** *м'éл'ом, пóл'ем, кóл'ем, γрéйем.* **1004** *шукáйом, м'éл'ом, шчыпл'ом, γрéйом, пóл'ом, кл'éпл'ом, рубáйом.* **1011** *пóл'ом,*

обм'инáйом, полáйом, об'ивáйом, с'ц'éл'ом, пос'éйом, кóл'ом, м'éл'ом, ɣрéйом. **1017** *м'éл'ам, пóл'ьм, кóл'ьм, ɣрéйьм.* **1018** *м'éл'ем, пóл'е^{а}м, кóл'е^{а}м, ɣрéйе^{а}м.* **1027** *мéлем(о), пóлем(о), кóлем(о), ɣр'éйем(о).*

Карта № 152

МЕСЦА НАЦІСКУ І НАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ Ў КАНЧАТКУ 2-ой АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 107:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы І спражэння адзіночнага і множнага ліку:

...у 2-ой асобе множнага ліку пад націскам: *няс***еце,** *няс***іцё,** *нес***яце,** *нес***яцё** ці *няс***ёце**..?» і часткова пытання № 29 «Які галосны — **е** ці **о(ё)** вымаўляецца пад націскам:

ж) у канчатках дзеясловаў: *идзеце, ідзецё*..?»

На гэтай карце картаграфуюцца формы дзеясловаў І спражэння, якія ў парадыгме цяперашняга і будучага простага часу адрозніваюцца нерухомым націскам на канчатку, тыпу *ідý, идзéш.*

На картаграфуемай тэрыторыі беларускіх гаворак даны тып дзеясловаў найбольш паслядоўна адлюстроўвае націск на апошнім складзе пры якасным адрозненні націскнога галоснага [е] : [о] *(идз'ац'é : идз'иц'ó).*

У матэрыялах нас. пп. 698, 955 адзначана форма тыпу *идáте,* якая асобным знакам не картаграфуецца на карце.

Выпадкі суіснавання форм з рознымі тыпамі націску і варыянтамі націскнога галоснага картаграфуюцца пэўнай колькасцю знакаў у тых жа нас. пп.

У адказах нас. пп. 370, 477 ёсць заўвагі збіральнікаў. У каментарыях змяшчаецца матэрыял тых адказаў, дзе адзначаны розныя тыпы націску або варыянты націскнога галоснага ў картаграфуемай форме, а таксама адказы з тлумачэннямі збіральнікаў і тыя выпадкі, калі картаграфуецца недастатковы матэрыял: **51** *иɀ'иц'ó, в'аɀ'иц'ó.* **56** *што н'а б'арыц'óс'а.* **57** *н'ис'óц'е, клаɀ'óц'е, б'ирóц'е, жн'óц'е, иɀ'иц'ó, клаɀ'иц'ó, б'арыц'ó.* **68** *пайɀ'óц'и, жн'óц'е, клаɀ'иц'ó, н'ас'иц'ó, в'аɀ'иц'ó, в'аз'иц'ó, б'арыц'ó, иɀ'иц'ó, жн'иц'ó, п'айиц'ó, с'ачыц'ó.* **88** *клаɀ'ец'ó, б'арец'ó, в'аɀ'óц'е, н'ас'óц'е, б'арóц'е, иɀ'óц'е.* **95** *н'ас'éц'е, н'ас'иц'ó, в'аɀ'éц'е, в'аɀ'иц'ó, иɀ'éц'е, иɀ'иц'ó, клаɀ'иц'ó, б'арыц'ó, жн'иц'ó, п'айéц'е, п'айиц'ó, ɣраб'иц'ó, с'ак'иц'ó.* **98** *сп'ак'иц'ó, иɀ'иц'ó, б'арóц'а, иɀ'óц'а.* **120** *н'ас'óц'е, в'иɀ'óц'е, клаɀ'óц'е, б'арыц'ó, иɀ'óц'е, жн'óц'е, пайóц'е, с'ачóц'е.* **139** *вы иɀ'ац'ó, б'ерац'ó.* **141** *иɀ'иц'ó, клаɀ'иц'ó, б'арыц'ó.* **142** *иɀ'иц'ó, клаɀ'иц'ó, б'арыц'ó.* **155** *иɀ'иц'ó, н'ас'иц'ó, жн'иц'ó, клаɀ'иц'ó.* **243** *иɀ'иц'ó, клаɀ'иц'ó, б'арыц'ó.* **244** *н'ис'иц'ó, в'аɀ'иц'ó, иɀ'иц'ó, клаɀ'иц'é, б'арыц'é.* **259** *пыв'аɀ'óц'е, жыв'иц'ó, вы жн'иц'ó, б'ирыц'ó.* **266** *в'аɀ'óц'е, б'арыц'ó.* **278** *н'ас'иц'ó, в'аз'иц'ó.* **292** *н'ис'óц'е, клаɀ'óц'е, иɀ'óц'е, в'иɀ'óц'е, б'арóц'а, иɀ'иц'ó, б'ир'иц'ó.* **302** *б'арóц'е.* **307** *б'арóц'е, н'ас'óц'е, што вы н'ис'иц'ó, в'аɀ'иц'ó, н'ьс'иц'ó, клаɀ'иц'ó, б'ирыц'ó,*

куды́ иz'иц'ó. **313** *н'ас'óц'е, б'арóц'е, γраб'óц'е, б'ърыц'ó, иz'иц'ó, н'ис'иц'ó, клаz'иц'ó, б'ирыц'ó, стрыжыц'ó, плыв'иц'ó, м'иц'иц'ó.* **327** *н'ис'иц'ó, в'иz'иц'ó, в'аz'иц'ó, в'аз'иц'ó, йиz'иц'ó, жн'иц'ó, б'арыц'é.* **330** *иz'иц'ó, клаz'иц'ó.* **331** *н'ис'иц'ó, в'иz'иц'ó, б'ир'иц'ó.* **332** *йиz'иц'ó, клыz'иц'ó, б'ирыц'ó.* **338** *йиz'иц'ó, клыz'иц'ó, б'ир'иц'ó.* **343** *куды́ вы пайz'éц'а, иz'éц'е, жн'éц'е, н'ас'éц'е.* **347** *што вы н'ас'éц'а, в'аз'éц'а, клаz'éц'а.* **348** *што вы н'ас'éц'а, куды́ вы в'аz'éц'а, што вы тут клаz'éц'а, што вы жн'éц'а, пажан'éц'е карóвы ц'и н'é, што вы дастайéц'а.* **349** *што вы тут б'арéц'а, што вы мн'е прын'ас'éц'а, вы тут парáдышно жыв'éц'а, z'е вы кóн'ай пас'éц'а; вы мн'е дас'ц'é, здас'ц'é, в'аз'иц'é, γуz'иц'é.* **350** *н'ас'éц'а, клаz'éц'а, жн'éц'а, γуz'иц'é.* **351** *што вы н'ас'éц'е.* **352** *чаγó вы н'е γарéц'е, вы мн'е вóкны пабйéц'а.* **357** *н'ас'éц'а.* **363** *н'ас'иц'é, в'аz'иц'é, н'ас'éц'е, в'аz'éц'е, клаz'éц'е, иz'éц'е.* **366** *што вы н'ас'éц'а.* **370** *н'ас'éц'е, в'аz'éц'е, клаz'éц'е, жн'éц'е, иz'éц'е, п'айéц'е;* рэдка — *н'ас'ац'é.* **371** *што вы н'ас'éц'а, што вы в'аз'éц'а, нащтó клаz'éц'а.* **372** *каγó вы в'аz'éц'а, z'е вы клаz'éц'а, што вы б'арéц'а.* **375** *куды́ вы н'ас'éц'а, куды́ в'аz'éц'а, вы с'ачéц'а.* **378** *што вы б'арéц'а, што клаz'éц'а.* **379** *куды́ вы в'аз'éц'а, вы клаz'éц'а.* **385** *куды́ вы н'ас'éц'а, куды́ вы в'аz'ац'é, z'е вы клаz'ац'é, вы б'арац'é, куды́ иz'ац'é?* **399** *иz'ац'ó, иz'ац'é.* **404** *н'ас'иц'ó, в'аз'иц'ó.* **408** *жн'ац'é, б'арац'é, в'аz'ац'é, клаz'ац'é, п'айац'é, б'арыц'ó.* **415** *н'ас'ац'é, иz'ац'é, γраб'ац'é, б'арац'é, иz'иц'ó.* **445** *иz'ац'é, клаz'ац'é, б'арац'é.* **452** *н'ес'ац'ó, клаz'ац'ó, пайóц'е.* **477** *иz'иц'ó, заб'арыц'ó, н'ас'иц'ó, в'из'иц'ó;* сустракаюцца — *н'ас'иц'é, иz'иц'é.* **478** *н'ас'иц'é, вы б'арыц'é аб'éт.* **480** *н'ас'ац'é, б'ерац'é, н'ас'иц'ó, в'аz'иц'ó, н'ес'ац'é, иz'ац'é, б'арац'é, жн'ац'é, п'еражыв'ац'é.* **494** *в'аz'ац'é, клаz'ац'é, б'арац'é.* **503** *в'аz'ац'ê, иz'ац'é, н'ас'ац'é.* **504** *трас'иц'é, йиz'иц'ó, клаz'иц'ó, б'арыц'ó.* **509** *н'ас'иц'ó, иz'иц'ó, в'аz'иц'ó.* **510** *в'аz'иц'ó, н'ас'иц'ó, н'ас'иц'é, иz'иц'é, сап'иц'é.* **514** *н'ас'ац'é, в'аз'ац'é, клаz'ац'é, ц'и пав'аz'иц'ó, што вы клаz'иц'ó, куды́ вы иz'иц'ó, дóбра п'айиц'ó.* **516** *н'ас'óц'е, в'аz'óц'е, в'аз'иц'é, γраб'иц'é, куды́ иz'иц'é?* **525** *н'ас'óц'е, иz'óц'е, с'ачац'é.* **529** *н'ас'иц'ó, в'аz'иц'ó, клаz'иц'ó, н'ес'ац'é, в'аz'иц'é, иz'ац'é, клаz'иц'é.* **550** *клаz'ец'ó, б'арац'ó.* **562** *н'ас'иц'ó, иz'иц'ó, н'ас'ац'é, клаz'ац'é, б'арац'é, жн'ац'é, пйац'é.* **570** *иz'иц'ó, клаz'иц'ó, б'ирыц'ó.* **595** *жн'óц'е.* **597** *н'ас'óц'е, жн'óц'е, γраб'иц'ó.* **601** *н'ас'óц'е, в'аz'óц'е, б'арóц'е, п'айóц'е, н'ас'ец'ó, клаz'иц'ó.* **603** *н'ас'óц'е, в'аz'óц'е, клаz'óц'е, йиz'óц'е, жн'óц'е, п'айóц'е, γраб'óц'е, с'ачóц'е, клаz'ац'ó, б'арец'ó, йиz'иц'ó.* **636** *н'ис'иц'ó, в'иz'иц'ó, н'ас'óц'а, в'аz'óц'а, клаz'иц'ó, клаz'óц'а, б'ир'иц'ó, б'ар'óц'а, иz'иц'ó, иz'óц'а, жн'иц'ó, жн'óц'а, с'ичиц'ó, с'ачóц'а, п'айóц'а.* **675** *вы б'арéц'е, н'ас'éц'е, клаz'éц'е, иz'éц'е, мо и сáмы нал'йéц'е, чы вы жн'éц'е, дас'ц'é, в'аз'ец'é.* **698** *кладéте, бырáте.* **704** *кладéте, идéте, бырéте.* **726** *несéте, везéте, кладéте, берéте, жнéте, сычéте, кладеté, береté.* **733, 734** *нисеté, в'идеté, кладеté, кладéте, берéте, идéте.* **735** *нысéте, кладéте, жнéте, сычéте.* **738** *неситé, ведытé, кладытé, идéте, ведéте, несéте.* **756** *н'ас'иц'ó, в'аz'иц'ó, иz'иц'é.* **759** *в'еz'еté, кладéте, берéте.* **792** *н'ас'ац'é, н'ас'иц'ó, клаz'ац'é, клаz'иц'ó, с'ачац'é, с'ачыц'ó.* **799** *н'ас'ец'é, клаz'ец'é, б'ерац'é, клаz'ец'é, б'арóц'е.* **836** *клаz'ец'é, б'ерац'é.* **869** *н'ас'êц'é (ц'ó),*

йиz'êц'é(ц'ó), жн'êц'é(ц'ó); үраб'ец'é(ц'о), в'еz'ец'é(ц'о), зав'êц'é. **897** *н'ас'óц'е, в'аz'óц'е, б'арóц'е, иz'иц'ó, н'ас'иц'ó.* **900** *н'ес'ац'é, б'ерыц'ó, иz'иц'ó.* **906** *н'ас'óц'е, в'аz'ец'é.* **910** *н'ас'óц'е, в'аz'óц'е, клаz'óц'е, б'арóц'е, иz'óц'е, жн'óц'е, п'айóц'е, үраб'óц'е, с'ачóц'е, рв'иц'ó, б'арыц'é.* **917** *иz'óц'е, клаz'ец'ó, б'ерец'ó.* **927** *н'ас'óц'е, клаz'иц'ó, б'арыц'ó.* **933** *н'ас'óц'е, в'аz'óц'е, иz'иц'é, н'ис'иц'é, үраб'иц'é, с'ачыц'é, клаz'иц'é.* **937** *в'аz'óц'а, б'арыц'ó, иz'иц'é, с'ачыц'é.* **938** *н'ас'иц'é, в'аz'иц'é, н'ас'óц'е, иz'óц'е, в'аz'óц'е.* **939** *н'ьс'иц'é, в'ьз'иц'é, в'иz'иц'é, иz'иц'é, иz'иц'ó.* **955** *насáте, вадáте, кладáте, берáте, идáте, жнéте.* **959** *кладéте, бырéте.* **960** *идéте, кладéте, бырéте.* **964** *несетé, жнетé, беретé, сечетé, ведéте, кладéте.* **971, 986** *н'ес'éц'е, в'еz'éц'е, клаz'éц'е, берец'é, йиz'ец'é.* **991** *не дон'ес'ец'é, в'ез'ец'é z'éраво, иz'ец'é, помрыц'é.* **996** *н'ас'ец'é, жн'ец'é, б'арéц'е.* **998** *н'ас'ец'é, в'аz'ец'é, клаz'ец'é, б'арéц'е, иz'éц'е, жн'éц'е, үраб'éц'е, с'ачéц'е.* **1001** *н'ас'ец'é, вйаz'ец'é, клаz'éц'е, бйар'éц'е.* **1007** *шо в'и жнéте, шо в'и несéте, кудá в'и менé везéте.* **1008** *шо в'и менé убйéте за тé, передайéте, заберéте.* **1009** *н'ас'ец'é, в'аz'ец'é, клаz'ец'é, б'ар'éц'е, йиz'éц'е, үраб'éц'е.* **1012** *н'ес'éт'е, в'ед'éт'е, клад'éт'е, ид'éт'е, б'ер'ет'é, жн'ет'é.* **1017** *н'ес'ац'é, в'еz'ац'é, клаz'ец'é, б'арыц'é, иz'иц'ó, жн'иц'ó, үраб'ец'ó, с'ачец'ó.* **1024** *што н'ас'ац'é, в'аz'ац'é, б'арац'é, клаz'ац'é, куды вы иz'ац'é, жн'ац'é* — гаворацъ старыя; *што вы н'ас'éц'е, куды в'аz'éц'е, што вы клаz'éц'е, што б'арéц'е, куды вы иz'éц'а, што ву жн'éц'е, што үраб'éц'е, што с'ачéц'е* — гаворыць моладзь.

Карта № 153

ФОРМА 3-ЯЙ АСОБЫ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ДЗЕЯСЛОВАЎ II СПРАЖЭННЯ З НАЦІСКАМ НА АСНОВЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 108:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы II спражэння ў адзіночным і множным ліку:

а) у 3-яй асобе адзіночнага ліку... не пад націскам: *ён ходз***іць,** *ходз***іт** ці *ходз***е (я)**..?»

Картаграфуюцца толькі формы 3-яй асобы адзіночнага ліку, паколькі форма 3-яй асобы множнага ліку без **-ць** у матэрыялах не адзначана.

Пры наяўнасці суіснавання дзвюх форм у гаворцы аднаго і таго нас. п. на карту наносяцца два знакі. У радзе нас. пп. другі знак ставіцца на аснове аднаго-двух прыкладаў.

Не картаграфуюцца варыянты ненаціскнога галоснага [е], [а] ў канчатку формы без **-ць** *(хóz'е, хóz'а),* не ўлічваецца таксама характар зычных [ц'], [т'], [т] у канчатку. Гэтай асаблівасці прысвечана карта № 156.

На аснове заўвагі «Форма з **-ць** у канчатку ўжываецца вельмі рэдка» ставіцца знак у нас. п. 224.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначана суіснаванне дзвюх форм — з **-ць** і без **-ць,** а таксама дзе ёсць заўвагі збіральнікаў аб ступені пашырэння той ці іншай формы (нас. пп. 174, 178,

180, 184, 207, 215, 221, 222, 224, 509, 539, 586, 910, 924): **138** *хóź'иц', рóб'иц', нóс'иц', вóз'иц', хто мн'е пасóб'иц', патхóź'иц', пýсц'а, хвáл'а с'в'акрóўку, патхóź'а.* **174** *йон хóź'иц', кóс'иц', рóб'иц', мýс'иц', мýс'а, γавóра, хóдз'е, рóб'а, γóн'е.* Пры націску на аснове форма без **-ць** ужываецца часцей, чым форма з наяўнасцю **-ць.** **178** *йон хóź'иц', кóс'иц', рóб'иц', малóц'иц'.* Дзеясловы II спражэння з націскам на аснове ў 3-яй асобе адзіночнага ліку ўжываюцца і без канчатка **-ць:** *мýс'и*[a], *γавóра, рýп'е.* **179** *хóź'а, вóз'а.* **180** *хóдз'иц', нóс'иц';* паралельна — *хóź'а, нóс'а.* **183** *йон хóź'иц', хóź'а, вóз'иц', вóз'а, γавóрыц', γавóра.* **184** *хóź'иц', γавóрыц';* рэдка — *хóź'а, γавóра, кóс'а; а Йýрка дажźóм кóс'а, што йон мн'е ишчé γавóра.* **185** *хóź'иц', вóз'иц'; йак вы́скача на двор, йак адлóм'а кавáлак паркан'йны.* **189** *вóз'иц', нóс'иц', хóź'иц', малóц'иц', нóс'а.* **204** *γóн'иц', γавóрыц', дрýжыц', хóź'а, нóс'а, рóб'а, γавóра, малóц'а.* **207** *йон хóź'иц', вóз'иц', кóс'иц', л'ýб'а, прóс'а, хóź'а, γавóрыц', рóб'иц', малóц'иц', γарóź'иц'.* Сустракаюцца формы і без **-ць:** *хóź'а, вóз'а, кóс'а, γавóра.* **208** *хóź'иц', вóз'иц', бо в'йź'а.* **209** *нóс'иц', кóс'иц', вóź'иц', рóб'иц', кóрм'иц', вóз'иц', γавóра, хóź'а, рóб'а, кóрм'а, малóц'а, γарóź'а.* **210** *хóź'а, л'ýб'а, прóс'а, прывóз'а, нóс'а, н'е выхóź'а, сýź'иц'.* **215** *йон хóź'а, вóз'а, кóс'а, малóц'а.* Рэдка хто гаворыць *хóź'иц'.* **221** *йон хóź'а, узбýź'а, в'йź'а, кóрм'а, кóс'а, нóс'а, вóз'а, рóб'а, малóц'а, γарóź'а; Йýрка катá дýша, н'е накóрм'а, йанá γавóра, н'ихтó ж н'и звáра, сын н'а кýра, катá мýча.* Рэдка ўжываецца форма з **-ць:** *прóс'иц', н'и ус'éź'иц', на пóшц'а рóб'иц', л'ýб'иц'.* **222** *γавóра, хóź'а, нóс'а, вóз'а, малóц'а.* Нават моладзь, якая вучыцца, вельмі рэдка скажа гэтыя дзеясловы з канчаткам **-іць:** *хóдзіць.* **223** *хóź'а, палýча, апхóź'а, малóц'а, абйéзź'иц', захóź'иц', патхóź'иц'.* **224** *йон хóź'а, вóз'а, рóб'а, γавóра, йак зарóб'а, звáра, так палýча, откýп'а, малóц'а, γарóдз'а, прыхóź'а брыγаź'йр, γавóра мн'е, йинá м'ан'é н'и бáча, злóс'ц' γóн'а, н'ичóγа н'и абыхóź'а, вóź'а кан'á, прыхóź'а карм'йц', н'а вы́γавара, л'ýб'а γул'áц', убáча.* Форма з **-ць** у канчатку ўжываецца рэдка. **225** *хóź'иц', рóб'иц' хóź'а, рóб'а.* **239** *в'йź'иц', пóмн'иц', хóź'иц', извáрыц', малóц'иц', рóб'иц', рóб'а, зарóб'а.* **247** *γамóн'а, малóц'а.* **248** *вóз'иц', кóс'иц', хóź'иц', нóс'а.* **249** *γавóра, хóź'е, рóб'а, зарóб'а, кóс'а, пахóź'е, пастáв'иц'.* **250** *л'ýб'а, хóź'а, нóс'а, кóс'а, прóс'а, л'ýб'иц', γавóрыц', γамóн'иц', кóс'иц', нóс'иц', прóс'иц', дóрыц', γýб'иц'.* **253** *прóс'а, вóз'а, хóź'а, рóб'а, хóź'иц'.* **256** *хóź'иц', вóз'иц', γатóв'иц', малóц'иц', γарóź'е.* **278** *вóź'иц', нóс'иц', сóл'иц', γамóн'иц', прóс'а.* **279** *хóź'иц', γалóс'иц', нóс'иц', нóс'а.* **289** *зарóб'иц', сýź'иц', схóź'иц', хóź'иц', кýп'е, γалóс'а, γамóн'а, н'а ўбáча.* **464** *йон стрóйиц', вáжыц', γавóрыц', л'ýб'иц', хóź'иц', лáź'иц', л'йча, γалóс'а, ц'арéб'а, хóź'а, йéзź'а, ув'йź'а.* **466** *йон хóź'иц', нóс'иц', малóц'иц', прóс'иц'; прóс'а платóчык с цв'итáмы.* **469** *хóź'е.* **476** *прóс'иц', хóź'иц', л'ýб'иц', кóс'а, прóс'а, рóб'а.* **486** *йон л'ýб'иц', брóź'иц', кóц'иц', прóс'иц', кóс'иц', тóчыц', хóź'иц', хóź'е.* **504** *йон хóź'иц', вóз'иц', сóź'иц', нóс'иц', рóб'иц', малóц'иц', вóз'иц', γавóра.* **507** *хóź'иц', л'ýб'иц', прóс'иц', хóź'а, л'ýб'а.* **509** *хóź'а, кóс'а, нóс'а, прóс'а, γавóра, пáл'а, л'ýб'а, падóйиц' карóў, хóź'иц'.* Форма з канчаткам **-іць** ужываецца вельмі рэдка. **510** *прóс'иц', хóź'иц', бýź'иц', л'ýб'иц'; хóź'а, вóз'а, кóс'а, γавóра,*

роб'а, малоц'а. **511** *йон варушыц', ман'иц', выручыц', корм'иц', став'иц', дроб'иц'; вара γрыбы, йон н'а л'уб'а, прышоў и прос'а; йон кос'а с'ена, йана звон'а, н'и хоз'а на работу, камбайн малоц'а, м'ес'ац' с'в'е-ц'а, картапл'ан'н'ик воз'а.* **523** *нароб'иц', суша, на с'ена кос'а.* **529** *хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', роб'иц', малоц'иц', хоз'а, γавора, роб'а, кос'а.* **539** Кажуць і *кос'а* і *кос'иц'*. Часцей ужываецца форма без **-ць:** *хоз'а, воз'а, нос'а, роб'а, малоц'а, γароз'а.* **544** *йон хоз'а, прос'а, л'уб'а, йон хоз'иц'.* **554** *γавора, воз'а, хвац'а, γаворыц', хоз'иц'.* **555** *йон γавора, аз'ин роб'иц'.* **556** *йон хоз'иц', кос'иц', малоц'иц', хоз'а, воз'а, кос'а, γавора, роб'а, малоц'а, γароз'а.* **561** *хоз'а, хоз'иц', воз'иц', кос'а, кос'иц', γавора, γаворыц', роб'иц', малоц'иц'.* **562** *нос'иц', γаворыц', γавора, хоз'иц', воз'иц', роб'иц', γароз'иц'.* **564** *прос'а, нос'а, хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', малоц'иц'.* **568** *конча, малоц'иц', йон хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', роб'иц'.* **571** *йон прос'иц', хоз'иц', л'уб'иц', йон хоз'а.* **573** *йон прос'а, хоз'а, л'уб'а, йон хоз'иц'.* **578** *йон хоз'иц', прос'иц', γавора, хоз'а, воз'а, роб'а.* **582** *л'уб'а, хоз'а, прос'а, хоз'иц', кос'иц', воз'иц', γаворыц', малоц'иц'.* **583** *прос'а, хоз'а, л'уб'а, хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц'.* **586** *хоз'иц', воз'иц', пазвон'а, малоц'иц', γавора, хоз'а, воз'а, рып'а.* Форма без **-ць** сустракаецца часцей. **593** *роб'иц', малоц'иц', хоз'иц', топ'а, вара, жара, л'уб'а, трывожа, роб'а, хоз'а.* **601** *хоз'е, воз'е, кос'е, γавора, малоц'а, γароз'а, хоз'иц', воз'иц'.* **603** *йон хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', роб'иц', малоц'иц', γароз'иц', хоз'е, кос'е, γавора, роб'е, малоц'е, γароз'е.* **604** *йон хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', роб'иц', хоз'а, нос'а, кос'а.* **624** *хоз'иц', служыц', н'а л'уб'а, хоз'а, плоц'а, зароб'а, памоча, бул'ба роз'а.* **625** *йон хоз'иц', воз'иц', кос'иц', йон хоз'а, воз'а, кос'а.* **629** *йон хоз'иц', воз'иц', хоз'а, воз'а.* **632** *хоз'иц', кос'иц', малоц'иц', γавор'иц', хоз'а, кос'а, γавора, малоц'а.* **636** *клон'а, навоз'а, хоз'а, кос'а, л'уб'а, γавор'а, малоц'а, γароз'а, лов'а, салоз'а, салоз'иц', воз'иц', калоц'иц', малоц'иц'.* **856** *γавора, хоз'е, курыц', кос'иц'.* **858** *хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', роб'иц', ускоча на кал'итку.* **860** *воз'е, воз'иц'.* **862** *укус'иц', навоз'иц', сакорыц', ман'иц', давоз'иц', схоз'а.* **894** *йон хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', роб'иц', малоц'иц', γароз'иц', γавора, кура, н'а л'уб'е.* **896** *хоз'а, воз'а, кос'а, малоц'а, γароз'а, хоз'иц'.* **897** *йон хоз'иц', хоз'а, кройа, л'уб'а, γавора, роб'а.* **899** *хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', нос'а, хоз'а, прос'а, кос'а, малоц'а, γароз'а, воз'а, γавора.* **900** *йон хоз'иц', кос'иц', кос'а, воз'а.* **905** *хоз'иц', хоз'а, навара, роб'а, малоц'а, γароз'а, стройа, топ'а п'еч, воз'а снапы, кос'а с'ена, γавора, калоц'а, γароз'а плот.* **906** *йон хоз'а, л'уб'а, прос'а, вуча, γавора, падойа, лом'а, прыхоз'а, плац'а, с'аз'иц'и.* **910** *хоз'иц', хоз'е, воз'е, кос'е, γавора, роб'е, малоц'е, γароз'е.* Часцей ужываецца форма без **-ць.** **915** *лаз'а, лаз'иц', воз'а, воз'иц', хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γаворыц', роб'иц', малоц'иц', γароз'иц'.* **923** *йон хоз'иц', воз'иц', кос'иц', γавора, роб'а, γароз'а.* **924** *хоз'а, кос'а, γавора, малоц'а, γароз'а.* Сустракаецца і форма на **-т,** часцей у мужчын: *γъвар'ит радыйо.* **931** *хоз'иц', дойа, йон знос'а, запал'а, н'и помн'а, маторка хоз'а, сам прыγон'а, палаз'а, трус'а.* **932** *йон хоз'а, воз'а, кос'а, малоц'а, γавора, роб'а, γароз'а, хоз'иц', воз'иц',*

γавóрыц’, калóц’иц’, γарóг’иц’, кóс’иц’, малóц’иц’. **933** *кóс’а, γавóра, хóд’а, бáчыт’, малóт’ит’, калóт’ит’, нóс’ит’.* **934** *л’ýб’а, рóсц’а, прóс’а, прóс’иц’, л’ýб’иц’, кóнча, н’и кýра, стрóйа, змалóц’а.* **936** *γавóра, кóс’иц’, хóг’иц’, вóз’иц’, прóс’иц’, малóц’иц’.* **938** *хвáц’а, н’и хóг’а, н’и падáра, н’и удáра, н’и л’ýб’а, задýша, харóн’а, налýп’а, прóс’а, йон прыхóг’иц’и.* **939** *хóг’иц’, γарóг’иц’, стáв’иц’, адчы́н’иц’, кóс’а, злóв’а, н’áн’ча, пóмн’а, йак урóг’а.* **940** *йон вóз’а, хóг’а, γавóра, нóс’иц’, пазы́чыц’, пакóс’иц’.* **942** *хóг’иц’, хóг’а, кóс’иц’, кóс’а, γавóра, малóц’а, γарóг’а.* **943** *прóс’а, хог’а, л’ýб’а, йон хóг’иц’, вóз’иц’, кóс’иц’, γавóрыц’.* **964** *вон хóде, кóсе, рóбыт’, рóбе, молóте.* **992** *хóг’иц’, рóб’иц’, γавóрыц’, малóц’иц’, γарóг’иц’, вóзе, кóс’е.* **1025** *йон хóг’иц’, вóз’иц’, рóб’иц’, малóц’иц’, γарóг’иц’, пасýшыц’, хóг’иц’и.*

Карта № 154

ФОРМА 1-ай АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ ДЗЕЯСЛОВАЎ ІІ СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 108:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы II спражэння ў адзіночным і множным ліку:

б) у 1-ай асобе множнага ліку пад націскам: *сядз***ім** ці *сядз***імо**; *ляж***ым** ці *ляж***ымо**; *сп***ім** ці *сп***імо**; не пад націскам: *ходз***ім** ці *ходз***імо**; *кос***ім** ці *кос***імо**; *воз***ім** ці *воз***імо**?»

На гэтай карце супрацьстаўляюцца формы 1-ай асобы множнага ліку дзеясловаў II спражэння з наяўнасцю і адсутнасцю канцавога галоснага ў канчатку *(рóб’имо : рóб’им)*. Форма з канчаткам **-імо** больш паслядоўна захоўваецца ў дзеясловах з націскам на канчатку, у той час як ад дзеясловаў з рухомым націскам і нерухомым націскам на аснове ўтвараецца часцей форма на **-ім** *(сядзімо,* але *ходзім)*. Аднак з прычыны недастатковасці матэрыялу картаграфуюцца адным знакам формы з розным тыпам націску *(сядзімо* і *ходзімо)*, інакш кажучы, націскныя і ненаціскныя канчаткі пры картаграфаванні размежаванню не падлягаюць. Калі ў матэрыялах адзначана наяўнасць дваякіх форм у гаворцы аднаго і таго ж нас. п., то на карце картаграфуюцца абедзве формы.

Выпадкі замены тэматычнага галоснага, адзначаныя ў націскным канчатку (нас. пп. 401, 449, 776, 777), а таксама ў ненаціскным канчатку (нас. пп. 398, 510, 545, 765, 906, 931, 938, 939), на карце не картаграфуюцца. У нас. п. 825 знак ставіцца на аснове заўвагі: «Ужываецца форма на **-ма,** але рэдка».

Заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў ёсць у наступных нас. пп.: 350, 354, 355, 411, 423, 499, 715, 716, 752, 780, 785, 795, 800, 821, 825, 848, 966, 985.

У каментарыях прыводзіцца фактычны матэрыял з тых адказаў, у якіх адзначаны: а) формы з розным тыпам канчатка; б) формы з варыянтамі тэматычнага галоснага ў канчатку; в) заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў; г) адказы з недастатковай колькасцю прыкладаў:

341 *л'ажымо́ це́лы г'ен', хо́г'им у л'ес.* **345** *с'аг'имо́, ɣл'а-г'имо́, л'ажымо́, с'п'имо́, хо́г'им, ко́с'им, во́з'им.* **346** *мы с'аг'имо́, л'а-жымо́, хо́г'им, ко́с'им, во́з'им.* **347** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, с'п'имо́, хо́г'им, хо́г'имо, ко́с'им, ко́с'имо.* **349** *сп'имо́ ма́ло, во́з'им сало́му, хо́г'им на ра-бо́ту.* **350** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, б'ажымо́, стайимо́.* Форма вельмі пашыраная. **351** *с'п'имо́ до́ўɣа, ко́с'им с'е́на.* **353** *мы с'аг'имо́, ко́с'им це́лы г'ен'.* **354** *с'аг'имо́ тут, сп'имо́, л'ажымо́, с'аг'и́м, ɣл'аг'и́м, ко́с'им с'е́на, хо́-г'им, во́з'им.* У большасці выпадкаў сустракаецца форма на **-мо.** **355** *хо́г'им, ко́с'им, во́з'им;* але паралельна ўжываюцца і формы на **-мо:** *с'аг'имо́;* вельмі рэдка — *хо́г'имо.* **358** *мы с'аг'имо́, л'ажымо́, крычымо́, с'аг'и́м, ɣл'аг'и́м. л'ажы́м.* **359** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, сп'имо́, ко́с'им, во́з'им.* **362** *с'аг'имо́, с'п'имо́, ɣл'аг'имо́, ко́с'им, хо́г'им.* **363** *с'аг'имо́, л'ажымо́, с'аг'и́м* і *с'аг'имо́, хо́г'им, ко́с'им, во́з'им.* **364** *с'аг'имо́, ɣл'а-г'имо́, с'п'имо́, ко́с'им, во́з'им.* **365** *хо́г'имо.* **369** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, с'п'имо́, хо́г'им, ко́с'им, во́з'им.* **370** *с'аг'и́м, с'аг'имо́, л'ажы́м, л'ажымо́, с'п'имо́, с'аг'и́м, ɣл'аг'и́м, л'ажы́м.* **371** *мы с'аг'имо́ по́зно, ɣл'аг'имо́ за каро́вам'и, л'ажымо́, с'п'имо́ на сало́м'и, б'ажымо́ паɣл'аг'е́ц', мы хо́г'имо, ко́с'им с'е́но, во́з'им сало́му.* **372** *мы с'аг'имо́ у ц'ан'о́чку, ɣл'аг'имо́ у вакно́, л'ажымо́ на ло́шку, с'п'имо́, пастаимо́, мы н'и баимо́са, хо́г'им у по́л'а жац', ко́с'им жы́то, во́з'им снапе́.* **373** *с'аг'имо́, с'аг'и́м, л'ажымо́, л'ажы́м, ɣл'аг'имо́, ɣл'аг'и́м, с'п'им, с'п'имо́, с'аг'и́м, ко́с'им, во́з'им.* **374** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, хо́г'им, ко́с'им.* **375** *мы с'аг'имо́ на ла́ўцы, ɣл'а-г'имо́ ў по́л'а, л'ажымо́ на трав'е́, с'п'имо́ на ло́шку, хо́г'им у л'ес, ко́с'им, во́з'им дадо́му.* **376** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, л'ажымо́, сп'имо́, хо́г'им, ко́с'им, во́з'им.* **377** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, ко́с'им, во́з'им.* **378** *мы с'аг'имо́ ра́-зам, л'ажымо́, мы с'п'имо́ ў с'е́н'ах, мы хо́г'им ху́тко, ко́с'им чы́сто, во́-з'им снапы́.* **379** *мы с'аг'имо́, л'ажымо́, с'п'имо́ ма́ло, хо́г'им у шко́лу, ко́с'им с'е́но, во́з'им снапы́.* **380** *мы с'аг'имо́ на ка́м'ан'у, л'ажымо́ на б'е́раз'ц, с'п'имо́ у ɣумн'е́, мы хо́г'им, ɣл'аг'и́м.* **381** *мы до́ўɣо л'ажымо́, ц'ап'е́р во́з'им с'е́но.* **383** *мы с'аг'имо́ на га́нку, хо́г'им па йа́ɣады, ко́-с'им с'е́но.* **384** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, хо́г'им.* **388** *с'аг'имо́, ɣл'иг'имо́, л'ажымо́, хо́г'им, ко́с'им, во́з'им, про́с'им.* **391** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, л'а-жымо́, сп'имо́, хо́г'им, ко́с'им, во́г'им.* **396** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, л'ажымо́, с'п'имо́, хо́г'имо, ко́с'им, во́з'им.* **397** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, с'п'имо́, ко́с'им, во́з'им.* **398** *с'аг'и́м, н'и палу́чым, прыхо́г'им по́зна, п'еравóз'им, ро́-б'им, пла́ц'ам.* **400** *с'аг'имо́, стаимо́, ко́с'им, но́с'им, во́з'им.* **401** *ɣно́йу н'и г'аржымо́, мы н'и крычымо́, пас'аг'имо́ у аб'е̂т, ɣл'аг'о́м — н'има́ н'ичо́ɣо.* **402** *хо́г'им, па́л'имо.* **405** *п'еракý'с'им, пас'аг'имо́, с'п'имо́, во́з'им, падно́с'им.* **406** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, ко́с'им, во́з'им.* **407** *л'а-жымо́, сп'имо́, ɣл'аг'и́м, ко́с'им, но́с'им.* **409** *вучымо́, стайимо́, ɣл'аг'имо́, ва́рым, но́с'им, хо́г'им.* **411** *л'ажы́м, ɣл'аг'и́м;* рэдка — *л'ажымо́, ɣл'а-г'имо́.* **412** *ɣл'аг'имо́, с'п'имо́, л'ажымо́, б'ажымо́, ро́б'им.* **413** *ɣл'е-г'и́м, хо́г'им, с'аг'и́м, во́з'им, л'ажымо́, ɣл'аг'имо́.* **416** *с'аг'имо́, хо́г'им.* **418** *до́ўɣо с'аг'имо́, л'ажымо́, ɣл'аг'имо́, хо́г'им да шко́лы, ко́с'им траву́.* **421** *л'ажымо́, сп'имо́, хо́г'имо, ɣл'аг'и́м.* **422** *с'аг'имо́, заку́рым, хо́г'им.* **423** *с'аг'имо́, ɣл'аг'имо́, л'ажымо́, сп'имо́;* радзей — *сп'им, л'ажы́м, хо́г'им, ко́с'им.* **424** *хо́г'им, ɣл'аг'и́м, с'аг'и́м, с'аг'имо́, л'ажы́м, л'ажымо́,*

ко́с’им, во́з’им, во́г’им. **425** *с’аг’и́м, с’аг’имо́, хо́г’им, ко́с’им, но́с’им.* **436** *йе́з’г’имо, л’ажымо́, γл’аг’имо́, зам’е́н’им, ву́чым, хо́г’им, ко́с’им.* **438** *прако́ц’имс’а, мы пас’аг’имо́, паγаво́рымо, γл’аг’имо́, хо́г’имо, во́з’имо, ко́с’имо.* **440** *γаво́рыма, с’аг’имо́, с’п’имо́, ро́б’им, н’а схо́г’им.* **441** *γл’аг’имо́, с’п’имо́, л’ажы́м, л’у́б’им.* **443** *с’аг’имо́, л’ажымо́, мы л’ац’имо́, сп’имо́, ку́п’имо, хо́г’им, ро́б’им.* **447** *γл’аг’и́м, γл’аг’имо́, л’ажымо́, ро́б’имо, ро́б’им, уста́в’им, уста́в’имо, пу́с’ц’имо, пу́с’ц’им, хо́г’им, ко́с’им.* **448** *с’аг’имо́, с’аг’и́м, шум’имо́, шум’и́м, γл’аг’имо́, γл’аг’и́м, лав’имо́, ло́в’им.* **449** *с’аг’о́м, л’ажымо́, с’аг’имо́, с’п’имо́, γарымо́.* **450** *стаимо́, роб’имо́, γл’аг’имо́, ко́с’им, во́з’им.* **452** *сп’имо́, хо́г’им, ко́с’им.* **454** *хо́г’им, с’п’имо́.* **458** *с’аг’имо́, γл’аг’имо́, с’п’имо́, пла́ц’им, хо́г’им, ко́с’им.* **461** *с’аг’имо́, γл’аг’имо́, хо́г’им, ко́с’им, успо́мн’им.* **462** *γл’аг’имо́, во́з’им, пла́ц’им, паса́г’им.* **490** *с’аг’и́м, с’аг’имо́, л’ажы́м, л’ажымо́, γл’аг’имо́, сп’имо́, во́з’им.* **491** *с’аг’и́м, л’ажы́м, ро́б’им, хо́г’им, γл’аг’имо́, л’ажымо́, с’п’имо́.* **492** *γл’аг’имо́, л’ажымо́, с’п’имо́, хо́г’им, по́мн’им, апа́рым.* **493** *с’аг’и́м, л’ажы́м, с’аг’имо́, л’ажымо́, хо́г’им, ко́с’им.* **494** *г’аржымо́, л’у́б’им, ро́б’им, с’аг’имо́, γл’аг’и́м, γл’аг’имо́, л’ажымо́, с’п’им, с’п’имо́, хо́г’им, ко́с’им, во́з’им.* **495** *с’аг’и́м, с’аг’имо́, γл’аг’и́м, γл’аг’имо́, л’ажы́м, л’ажымо́, с’п’имо́, с’п’им, хо́г’им, ко́с’им, во́з’им.* **496** *с’аг’и́м, с’аг’имо́, γл’аг’и́м, γл’аг’имо́, л’ажы́м, л’ажымо́, с’п’им, с’п’имо́, хо́г’им, ко́с’им, во́з’им.* **499** *с’аг’имо́, л’ажымо́, мы н’е γл’ег’имо́, г’аржымо́;* радзей — *с’аг’и́м, л’ажы́м.* **502** *мы с’ег’имо́, л’ежымо́, л’ажы́м, сп’им, γл’аг’имо́, γл’аг’и́м, с’аг’и́м, во́з’им, ко́с’им, хо́г’им.* **510** *с’аг’и́м, γл’аг’и́м, л’ажы́м, хо́г’ам, ко́с’им, ко́с’ам, во́з’ам, во́з’им.* **512** *с’аг’имо́, л’ажымо́, стайимо́, с’аг’и́м, л’ажы́м, стайи́м.* **517** *с’аг’имо́, л’ажымо́, γл’аг’имо́, ко́с’им.* **545** *с’аг’и́м, л’ажы́м, но́с’ам, γл’аг’и́м, с’п’им, хо́г’им, во́з’им.* **653** *сыдымо́, л’е̂жымо́, спымо́, хо́дым, хо́дымо, ко́сым, ко́сымо, во́зым, во́зымо.* **654** *сыдымо́, спымо́, лыжымо́, хо́дым, ко́сым, во́зым.* **657** *γл’адымо́, лыжымо́, спымо́, хо́дым, ко́сым, во́зым.* **661** *сыдымо́, γл’адымо́, дывымо́с’, лыжымо́, спымо́, хо́дым, хо́дымо, ко́сым, ко́сымо, во́зым, во́зымо.* **664** *сыдымо́,, лыжымо́, спымо́, хо́дым, хо́дымо, ко́сым, ко́сымо, во́зым, во́зымо.* **667** *мы двох с’п’имо́, л’ажымо́, во́з’им жыто, ко́с’им ав’о́с.* **668** *γл’аг’имо́, с’аг’имо́, с’п’имо́, л’ажымо́, хо́г’им, γаво́рым, ко́с’им.* **669** *мы ц’ап’е́р по́зно с’ег’имо́, мы γл’ег’имо́, хо́г’им, ко́с’им мы.* **670** *с’аг’имо́, γл’аг’имо́, с’п’имо́, л’ажымо́, хо́г’им, γаво́рым.* **673** *ра́зам с’п’имо́, л’ажымо́, хо́г’им на по́л’а, во́з’им с’е́но.* **675** *γл’ег’имо́, л’ежымо́, γаво́рым, хо́г’им, но́с’им, про́с’им.* **678** *ко́с’имо, пажа́рымо, с’аг’имо́, л’ажымо́, с’п’имо́, γаво́рым.* **693** *сыдымо́, γл’адымо́, лыжымо́, спымо́, хо́дым, ко́сым, во́зым.* **694** *сыдымо́, сыд’и́м, лыжымо́, спымо́, хо́дымо, ко́сымо, во́зымо.* **701** *сыдымо́, лыжымо́, спымо́, хо́дым, хо́дымо, ко́сым, ко́сымо, во́зым, во́зымо.* **704** *сыдымо́, дывымо́с’а, лыжымо́, спымо́, хо́дым, хо́дымо, ко́сым, ко́сымо, во́зым.* **705** *γл’аг’имо́, ко́с’им.* **706** *ро́б’им, хо́г’им, с’аг’и́м, ко́с’им, во́з’им, γл’аг’имо́, л’ажымо́, с’п’имо́.* **708** *с’аг’и́м, крычы́м, стаимо́.* **709** *с’аг’имо́, γл’аг’имо́, л’ажымо́, с’п’имо́, хо́г’им, ко́с’им, во́з’им.* **711** *с’п’имо́, с’аг’имо́, л’ажымо́, хо́г’им, но́с’им, во́з’им.* **712** *атстро́йим, с’п’им, с’п’имо́, но́с’им, про́с’им, с’ег’и́м, с’ег’имо́, γл’ег’и́м, γл’ег’имо́, л’ежы́м, л’ежымо́, хо́г’им, хо́г’имо.*

713 *с'аз'ім, с'аз'имó, ɣл'аз'ім, ɣл'аз'имó, л'ажым, л'ажымó, с'п'им, с'п'имó, хóз'им, кóс'им, вóз'им.* **714** *с'аз'ім, л'ажым, с'аз'имó, ɣл'аз'имó, л'ажымó, вóз'имо.* **715** *с'аз'ім, л'ажым, ɣл'аз'ім, сп'им.* Аднак ёсць форма тыпу: *с'аз'имó, л'ажымó.* **716** *л'ец'ім, сп'им, стайім, кóс'им, ɣорóз'им.* Ужываецца таксама форма тыпу: *с'ез'имó, ɣл'ез'имó, моўчымó, ц'ерп'имó, л'ец'имó, сп'имó, стойимó, сóчымо, кóс'имо, ɣрýз'имо.* **717** *д'ержымó, ɣовóрымо, пос'ед'имó, с'п'имó, стоимó, л'ежымó, кóц'имо, насýшымо, боимóса, стойм, сп'им, ɣовóрым.* **718** *ɣовóрымо, плáц'имо, добáв'имо, б'ажымó, л'ежымó, дражымó, боимóса, кóц'им, нóс'им, п'ерекýрым, плóц'им.* **722** *роб'имó, крычымó, седимó, ɣледымó, хóдим, ɣомóн'им, кричім, стойім.* **731** *мы у окн'é с'ез'имó, сп'имó, мы з брыɣаз'íром стоимó, л'ýб'им, зɣл'íз'имо, с'п'имó.* **733** *ми сид'ім, с'ад'имó, ɣл'ид'ім, ɣл'ад'имó, л'ажім, л'ажимó, с'п'им, с'п'имó, хóдим, хóд'имо.* **736** *ɣлед'ім, ɣлед'имó, сед'ім, сед'имó, схвáтым, схвáтымо.* **738** *сыдым, сыдымó, лыжым, лыжымó, спым, спымó, завéрымо, хóдым, кóсым, вóзым.* **739** *сыдымó, дывымóса, лыжымó, спымó, хóдым, кóсым, вóзым.* **742** *с'аз'ім, ɣл'аз'ім, с'п'имó, хóз'им.* **744** *с'п'им, с'п'имó, ɣл'аз'ім, ɣл'аз'имó, с'аз'ім, хóз'им, вóз'им, кóс'им.* **750** *маўчымó, в'ишчымó, с'п'имó, ɣл'аз'имó, нóс'им, вóз'им, малóц'им.* **752** *ɣл'аз'имó, стаимó, тырчымó, л'ажымó.* Адначасова з формай дзеяслова на **-мо** яшчэ ў большай ступені ўжываюцца формы на **-ім, -ым:** *с'п'им, хóз'им, рóб'им, ɣавóрым.* **753** *с'аз'имó, с'п'имó, ɣл'аз'имó, кóс'им, нóс'им, вóз'им, ɣавóрым.* **754** *с'аз'имó, ɣл'аз'имó, ɣарымó, л'ажымó, ц'арп'имó, скрыпимó, стрáшым, прóс'им, кóрм'им.* **756** *с'аз'ім, с'аз'имó, л'ажым, л'ажымó.* **758** *с'аз'имó, сп'имó, ɣл'аз'имó, бурчымó, крычымó, шып'имó, п'ишчымó, дрыжымó, пóмн'им, сýз'им, пáл'им.* **761** *ɣл'ез'имó, ɣл'ез'ім, кóс'им, молóц'им.* **763** *седымó, хóдымо, кóсымо, вóзымо, дывымса.* **764** *сыдымó, хóдымо, хóдым, налóжымо, налóжым, кóсымо, кóсым.* **765** *ɣл'аз'ім, ɣл'аз'имó, з'éржымо, пáл'имо, ɣовóрымо, полýчемо, прóс'им, прóс'имо, хóз'им.* **766** *с'ез'ім, с'ез'имó, постайимó, л'ежым, л'ежымó, с'п'им, с'п'имó, вóз'имо, вóз'им, хóз'имо, хóз'им, кóс'им.* **767** *с'ез'ім, с'ез'имó, һл'ез'ім, һл'ез'имó, л'ежым, л'ежымó, хóз'им, хóз'имо.* **769** *седымó, седым, лежымó, лежым, заблýз'имо, хóдымо, хóдым, вóзымо, вóзым.* **775** *с'ез'имó, л'ажымó, мы с'аз'ім, хóз'им, кóс'им.* **776** *мы с'аўóм, стайóм, л'ажóм, ɣл'аўóм, с'пл'ом, с'п'имó, хóз'им.* **777** *с'аз'ім, с'аз'имó, ɣл'аз'ім, ɣл'аз'имó, с'п'им, с'п'имó, стайóм, хóз'им, кóс'им.* **778** *с'аз'ім, л'ажым, ɣл'аз'имó.* **779** *пас'аз'имó трóшк'и, пал'ажымó, паɣл'аз'имó на йих, с'аз'ім, хóз'им, кóс'им.* **780** *с'аз'имó, л'ажымó* — ужываецца ў мове старэйшых, але рэдка ў значэнні абвеснага ладу; *с'áз'ім, л'ажым*—у мове малодшага пакалення. **783** *с'ез'имó, с'ез'ім, ɣл'ез'имó, ɣл'ез'ім, л'ежымó, л'ежым, хôз'им, кôс'им, вôз'им.* **784** *л'ежым, с'ез'имó, с'ез'ім, ɣл'ез'ім, сп'им, хóз'им, бáчым.* **785** *ɣл'аз'ім, л'ац'ім, п'ишчым, вóз'им.* Але ў мове старэйшых асоб — *с'аз'имó, л'ажымó, л'ац'имó.* **786** *маўчымó, с'аз'имó, кóс'им, кóс'имо, вóз'им, вóз'имо.* **788** *с'аз'ім, с'аз'имó, л'ажым, л'ажымó.* **791** *му ɣл'ез'ім, ɣл'ез'имó, сп'им, сп'имó, крычым, крычымó, лóв'им, лóв'имо, кóс'им, кóс'имо, ɣовóрым, ɣовóрымо.* **795** *с'ез'имó, ɣл'ез'имó, л'ежымó, с'п'имó* — гэта форма найбольш часта

ўжываецца; *с'еҳ'и́м, ɣл'еҳ'и́м, л'ежы́м, с'п'им, хо́ҳ'им.* **796** *стойм, моў-ч'и́м, ц'ерп'и́м, л'ец'и́м, ɣл'еҳ'имо́, с'еҳ'имо́, с'п'имо́, ко́с'им, во́з'им.* **798** *с'еҳ'и́м, ко́с'имо, ɣл'еҳ'и́м, л'ежы́м, во́з'им.* **799** *с'еҳ'имо́, с'п'имо́, л'е-жы́м, во́з'им.* **800** *с'еҳ'и́м, ɣл'еҳ'и́м, л'ежы́м, ко́с'им, во́з'им;* значна радзей — *с'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'имо́, л'ежымо́, с'п'имо́, хо́ҳ'имо, ко́с'имо.* **802** *л'ежымо́, стоимо́, прыхо́ҳ'имо, роб'имо́, ла́п'им.* **805** *му с'еҳ'имо́, ɣл'е-ҳ'имо́, с'п'имо́, хо́ҳ'им, хо́ҳ'имо, ко́с'имо, во́з'имо, во́з'им.* **806** *с'аҳ'и́м, ɣл'аҳ'и́м, с'аҳ'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им, про́с'им.* **807** *с'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им, во́з'им.* **808** *с'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'имо́, сп'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им, во́з'им.* **812** *с'ед'имо́, ɣл'еҳ'имо́, л'ежымо́, с'п'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им, во́з'им.* **821** *с'п'имо́, ɣл'еҳ'имо́, во́з'имо, хо́ҳ'имо, но́с'имо.* Пры націску на аснове ўжываецца і форма тыпу: *во́з'им, хо́ҳ'им, но́с'им.* **822** *с'а-ҳ'и́м, с'аҳ'имо́, ɣл'аҳ'и́м, ɣл'аҳ'имо́, л'ажы́м, л'ажымо́, с'п'им, с'п'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им, во́з'им.* **825** *с'аҳ'и́м, ɣл'аҳ'и́м, сп'им, хо́ҳ'им, но́с'им, ко́с'им.* Ужываецца форма на **-ма,** але рэдка. **834** *с'еҳ'и́м, с'еҳ'имо́, ɣл'е́ҳ'имо́, ко́с'им, во́з'им.* **836** *на ҳ'е́рава паўзла́з'им, с'еҳ'и́м, с'еҳ'имо́, л'ежы́м, ɣл'еҳ'и́м, ɣл'еҳ'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им, во́з'им.* **841** *с'еҳ'и́м, с'е-ҳ'имо́, л'ежы́м, л'ежымо́, с'п'имо́, хо́ҳ'им, но́с'им, во́з'им.* **845** *с'еҳ'и́м, с'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'и́м, ɣл'еҳ'имо́, хо́ҳ'им, хо́ҳ'имо, во́з'им, во́з'имо.* **846** *с'е-ҳ'имо́, с'п'имо́, ɣл'еҳ'имо́, трешчымо́, стойи́м, м'е́н'ц'им, моло́ц'им.* **848** *с'еҳ'и́м, л'ежы́м, с'п'им, ко́с'им, во́з'им, хо́ҳ'им.* Існуе і паралельная форма на **-мо:** *с'еҳ'имо́, л'ежымо́, ко́с'имо, хо́ҳ'имо, во́з'имо.* **850** *с'еҳ'и́м, с'е-ҳ'имо́, ɣл'еҳ'и́м, ɣл'еҳ'имо́, л'ежы́м, л'ежымо́, с'п'им, с'п'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им, во́з'им.* **851** *ҳ'ержымо́, ɣл'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'и́м, п'ишчы́м, бл'ишчымо́, с'еҳ'имо́, пу́с'ц'имо, ɣово́рымо, ку́п'имо, прыхо́ҳ'им, зоро́б'имо, но́с'им, ко́с'им.* **869** *с'п'им, с'п'имо́, ко́с'им, ко́с'имо, про́с'им, про́с'имо, хо́ҳ'им, хо́ҳ'имо, во́з'им, во́з'имо.* **906** *с'аҳ'и́м, л'ажы́м, ба́чым, заро́б'ам, пло́-ц'ам, са́ҳ'им.* **931** *с'аҳ'и́м, паб'ажы́м, ла́з'им, во́з'им, зно́с'им, но́с'ам, во́з'ам, запа́л'им.* **938** *с'аҳ'и́м, л'ажы́м, ɣл'аҳ'и́м, с'п'им, мы апло́ц'им, н'и то́п'ам, нава́рам, падо́йам, по́йам, зва́рым* **939** *с'еҳ'и́м, ɣл'еҳ'и́м, л'е-жы́м, су́шым, в'и́ҳ'им, н'и пам'е́с'ц'имс'а, йак ула́ҳ'ам, намало́ц'ам* **946** *си-ды́м, сидымо́, спым, ко́сым, хо́дым.* **947** *сыдымо́, лыжымо́, спымо́, хо́дым, ко́сым, во́зым.* **950** *сыд'имо́, дывымо́с'а, лежымо́, спым, спымо́, хо́дымо, ко́сымо, во́зымо.* **952** *мы сыдымо́, лыжымо́, спымо́, хо́дым, ко́сым, во́-зымо.* **954** *сыдымо́, дывымо́с'а, лыжымо́, спымо́, хо́дым, во́зым, ко́сым.* **964** *седымо́, ɣледымо́, лежымо́, спимо́, хо́дим, ходымо́, ко́сым, ко́сымо, во́зым, во́зымо.* **966** *с'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'имо́, сп'имо́, лежымо́, ко́с'им, во́з'им* і толькі рэдка *ко́с'имо, хо́ҳ'имо.* У мове малодшага пакалення ўжываецца форма на **-ім, -ым:** *с'еҳ'и́м, хо́ҳ'им, ва́рым.* **971** *с'еҳ'имо́, л'ежымо́, ɣл'еҳ'имо́, сп'имо́, хо́ҳ'им, ко́с'им.* **972** *ɣл'еҳ'и́м, л'ежы́м, л'е-жымо́, ку́п'имо, облу́п'имо, ɣово́рым, ɣово́рымо, ɣомо́н'имо, намоло́ц'им, ко́с'им, во́з'им, ко́с'имо, во́з'имо.* **974** *ɣоры́м, ɣорымо́, хо́ҳ'имо, бойимо́с, л'ажы́м, хо́ҳ'им, дра́жн'им.* **975** *с'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'имо́, л'ежымо́, с'п'имо́, хо́ҳ'имо, ко́с'имо, но́с'имо, моло́ц'имо, п'и́л'имо, св'е́ц'имо, ро́б'им, зро́-б'им, мы коло́ц'имо кул'е̂ш, ɣомо́н'имо.* **976** *с'ед'имо́, во́з'имо, во́з'им, хо́ҳ'имо, ко́с'им, ко́с'имо, про́с'им, про́с'имо.* **977** *с'еҳ'имо́, сп'имо́, ɣл'еҳ'имо́, то́п'им, ста́в'им, но́с'им.* **982** *с'еҳ'имо́, ɣл'еҳ'имо́, л'ежымо́,*

сп'имó, хóӡ'имо, вóз'имо, кóс'им, кóс'имо, сýшым, зóл'им. **985** *γл'еӡ'ім, л'ежым, сп'им, хóӡ'им, кóс'им, вóз'им.* Сустракаецца паралельная форма на **-мо:** *с'еӡ'имó.* **986** *с'еӡ'ім, с'еӡ'имó, б'ежым, б'ежымó, хóӡ'им, хóӡ'имо, вóз'им, вóз'имо.* **990** *с'еӡ'имó, л'ежымó, л'ежым, хóӡ'им, нóс'им, бойимóс, ослобон'ім, рóб'им, непересýд'имо, налóв'имо, пáл'имо оγóн', пáл'им.* **991** *һл'аӡ'имó, н'е ӡ'ержымó, лóжымо, сýшымо, поγовóр'имо, с'еӡ'имó, сп'имó, н'и нóс'им, сýшым, н'е л'ежым.* **993** *γл'еӡ'имó, л'ежымó, с'п'имó, кóс'имо, вóз'имо, γр'им'имó, п'ишчымó, ш'ип'имó, др'иж'имó, бáчым, бáчымо, хвáл'им, м'и лóв'им, спáл'им, тóп'им, хóӡ'им, кóс'им, молóц'им.* **994** *с'ед'имó, γл'еӡ'имó, л'ежимó, сп'имó, хóӡ'им, кос'им, вóз'им.* **995** *с'еӡ'ім, л'ежым, γл'еӡ'ім, хóӡ'им, с'еӡ'имó, хóӡ'имо, м'и γовóрымо, н'е рóб'имо, кр'ич'имó.* **996** *с'аӡ'имó, γл'аӡ'имó, хóӡ'имо, кóс'имо, с'аӡ'ім, γл'аӡ'ім, хóӡ'им, кóс'им.* **999** *с'еӡ'ім, γл'еӡ'ім, кóс'им, вóз'им, хóӡ'им, с'еӡ'имó, γл'еӡ'имó, л'ежымó, с'п'имó.* **1004** *γл'еӡ'ім, с'п'им, с'п'имó, с'еӡ'ім, л'ýб'им, γорóӡ'им.* **1007** *л'ажымó, с'аӡ'имó, γл'аӡ'имó, γл'еӡ'ім, хóӡ'им, кóс'им.* **1012** *сед'ім, γлед'ім, сп'им, хóд'им, сп'имó, лежымó, хóдымо, кóсымо.* **1013** *с'аӡ'ім, γл'аӡ'ім, хóӡ'им, с'еӡ'имó, сп'имó.* **1027** *седым, γл'едым, лежым, сп'им, γл'едымó, сп'имó, седымó, лежымó, хóдым, хóдымо, кóсым, γавóр'имо, крýтымо, молóтымо, лóв'имо.*

Карта № 155

НАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ Ў КАНЧАТКУ 2-ой АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ ДЗЕЯСЛОВАЎ II СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 108:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы II спражэння ў адзіночным і множным ліку:

У 2-ой асобе множнага ліку: *сядз***іце** ці *сядз***іцё**; *глядз***іце** ці *глядз***іцё**; *ляж***ыце** ці *ляж***ыцё**; *сп***іце** ці *сп***іцё**?»

На гэтай карце картаграфуюцца дзеясловы II спражэння, якія ў парадыгме цяперашняга часу маюць нерухомы націск на канчатку *(гляджý, глядзіш)*. Гэты тып дзеясловаў на картаграфуемай тэрыторыі беларускіх гаворак найбольш паслядоўна захоўвае націск на апошнім складзе пры адрозніванні націскнога галоснага *(с'аӡ'иц'é : с'аӡ'иц'ó)*, што і складае асноўнае супрацьстаўленне на карце.

Адпаведна адзначаным ў матэрыялах выпадкам суіснавання форм з розным тыпам націскнога галоснага *(сп'иц'é, сп'иц'ó)* на карце ставяцца два знакі.

У цэлым радзе пунктаў картаграфуецца вельмі абмежаваны ў колькасных адносінах фактычны матэрыял, які і прыводзіцца ў каментарыях: **13** *с'иӡ'иц'ó.* **14** *с'аӡ'иц'ó.* **16** *с'аӡ'иц'ó.* **32** *с'м'ирӡ'иц'ó.* **51** *γл'аӡ'иц'ó.* **89** *сп'иц'ó.* **93** *с'п'иц'ó.* **110** *γл'иӡ'иц'ó.* **114** *с'аӡ'иц'ó.* **179** *с'аӡ'иц'ó.* **186** *γл'аӡ'иц'ó.* **190** *с'аӡ'иц'ó.* **194** *с'аӡ'иц'ó.* **208** *с'аӡ'иц'ó.* **217** *с'аӡ'иц'ó.* **246** *вы γл'аӡ'иц'é, п'ишчыц'ó.* **263** *л'ажыц'ó.* **277** *вы с'п'иц'ó.* **278** *γл'аӡ'иц'ó.* **279** *с'аӡ'иц'ó.* **306** *л'ижыц'ó.* **308** *с'аӡ'иц'ó.* **341**

чаүо́ вы л'ажыц'е́. **353** *што ж вы с'аz'иц'е́.* **381** *вы йашче́ с'п'иц'е́?* **382** *до́ўүо сп'иц'е́.* **384** *с'аz'иц'е́.* **394** *то чаүо́ вы с'аz'иц'е́.* **401** *с'п'а-ц'о́ мало.* **418** *чаүо́ вы с'аz'иц'е́.* **419** *л'ажыц'е́.* **426** *с'аz'иц'о́.* **427** *л'ажыц'о́.* **429** *үл'аz'иц'о́.* **440** *л'ажыц'е́.* **449** *стаиц'е́.* **451** *с'аz'иц'о́.* **481** *с'аz'иц'о́, стайиц'о́, с'п'иц'о́, л'ажыц'о́, с'аz'иц'е́.* **484** *с'аz'иц'о́, с'а-z'иц'е́, үл'аz'иц'е́.* **485** *с'аz'иц'о́, л'ажыц'о́, с'п'иц'о́, с'аz'иц'е́, үл'аz'иц'е́, с'п'иц'е́.* **502** *вы с'аz'иц'е́, л'ежыц'е́, стаиц'е́, вы с'п'иц'о́.* **506** *с'аz'иц'е́, с'аz'иц'о́, үл'аz'иц'о́, л'ажыц'е́, с'п'иц'е́.* **514** *л'ажыц'е́, с'е^{а}z'иц'о́, үл'а-z'иц'о́, л'а^{е}жыц'о́, с'п'иц'о́, п'ишчыц'о́, л'а^{е}ц'иц'о́, крычыц'о́, зүарыц'о́.* **545** *с'аz'иц'е́, л'ажыц'е́, с'аz'иц'о́, үл'аz'иц'о́.* **546** *с'аz'иц'о́.* **553** *с'а-z'иц'е́.* **562** *үл'аz'иц'о́, маўчыц'о́, с'аz'иц'е́, үл'аz'иц'е́, с'п'иц'е́;* радзей сустракаецца: *с'аz'иц'о́, үл'аz'иц'о́.* **574** *л'ажыц'о́.* **575** *с'п'иц'о́.* **576** *с'иz'иц'о́.* **579** *с'аz'иц'е́, с'п'иц'о́.* **585** *л'ижыц'о́.* **624** *с'п'иц'о́.* **644** *с'иz'иц'о́.* **663** *лы^{э}жыте́.* **665** *сыдыте́.* **667** *сп'иц'е́ майе́ вы үо́с'ц'ик'и.* **671** *с'аz'иц'е́ йак пшан'йцу прада́ўшы.* **674** *л'ажыц'е́.* **725** *сп'ите́.* **734** *с'п'ите́.* **759** *сп'ите́.* **764** *лыжыте́.* **768** *спыте́.* **786** *с'п'иц'е́.* **792** *с'аz'иц'е́(о́), сп'иц'е́(о́).* **811** *сеz'иц'е́.* **817** *с'п'иц'е́.* **823** *сп'иц'е́.* **826** *с'аz'иц'е́.* **854** *с'иz'иц'о́.* **860** *с'еz'иц'е́.* **868** *с'аz'иц'е́.* **869** *с'аz'и-ц'е́(ц'о́).* **901** *л'ажыц'о́.* **940** *сп'иц'е́.* **944** *с'аz'иц'е́.* **953** *сп'ит'е́.* **970** *с'еz'иц'е́.* **984** *с'аz'иц'е́.*

Карта № 156

ЦВЁРДЫ І МЯККІ ЗЫЧНЫ І НЕНАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ Ў КАНЧАТКУ 3-ЯЙ АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 107:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы І спражэння адзіночнага і множнага ліку:

г) у 3-яй асобе множнага ліку не пад націскам: *яны каж***уць,** *каж***ут,** *каж***аць** ці *каж***ат;** *вяж***уць,** *вяж***ут,** *вяж***аць** ці *вяж***ат**..?» і апошняга абзаца пытання № 110 «Як утвараюцца асновы асабовых форм ад дзеясловаў на **д** і на губны:

...3-я асоба множнага ліку: *дрэмл***юць,** *дрэм***юць** ці *дрэмл***яць;** *сыпл***юць,** *сып***юць** ці *сыпл***яць;** *шчыпл***юць,** *шчып***юць** ці *шчыпл***яць**?»

Карта адлюстроўвае характар зычнага ў аснове і ненаціскнога галоснага ў канчатку 3-й асобы множнага ліку дзеясловаў І спражэння з рухомым націскам і нерухомым націскам на аснове. Мяккаму варыянту [ц'], які пашыран на ўсёй тэрыторыі, супрацьстаўляецца таксама мяккі варыянт [т'], а першаму і другому — цвёрды варыянт [т] і ў некаторых выпадках [ц].

Другое супрацьстаўленне складаюць ненаціскныя галосныя ў канчатку: **-уць : -аць** і зрэдку **-ець.**

У матэрыялах, сабраных у паўднёва-заходняй зоне, форма на **-аць** прыводзіцца толькі ад адзінкавых дзеясловаў, пераважна з асновай на губны *(дрэ́мл'ат', сы́пл'ат'),* толькі ў матэрыялах, сабраных у цэнтральнай зоне (па лініі Маладзечна — Мінск — Гомель), форма на **-аць**

прадстаўлена ад розных груп дзеясловаў адпаведнага акцэнталагічнага тыпу: *йаны́ ка́жац', м'е́л'ац', γре́йац'.*

Адзначаныя ў матэрыялах выпадкі суіснавання розных варыянтаў зычнага і галоснага ў канчатку 3-яй асобы множнага ліку картаграфуюцца адпаведнай колькасцю знакаў у адных і тых жа нас. пп.

Заўвагі збіральнікаў аб характары ўжывання картаграфуемых форм ёсць у адказах нас. пп. 350, 824, 938, 942, 1024, 1025.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, які адлюстроўвае формы на **- аць, -ець, -уці,** выпадкі суіснавання форм з варыянтамі зычнага ў канчатку і адказы з заўвагамі і тлумачэннямі збіральнікаў: **13** *дре́м'ац', сы́п'ац'.* **15** *ка́жац', сы́п'ац', м'е́л'ац', дре́мл'ац', сы́пл'ац', шчы́пл'ац'.* **19** *дре́м'ац', шчы́п'ац', сы́п'ац'.* **26** *с'ича́с апсы́п'ац'.* **41** *ка́жац', в'а́жац', м'е́л'ац', дре́м'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац'.* **55** *дре́м'ац', сы́п'ац'.* **61** *дре́мл'ац'.* **77** *йаны́ ка́жац', в'а́жац', сы́пл'ац', м'е́л'ац, по́л'ац', γре́йац', ко́л'ац'.* Але сустракаецца і форма на **-уць:** *йаны́ ка́жуц', ко́л'уц', в'а́жуц', сы́пл'уц', м'е́л'уц', по́л'уц', ко́л'уц'.* **85** *ка́жуц', хахо́чац'.* **98** *а йаны́ зам'ин'и́равайет', ка́жац', кво́кчац'.* **138** *ка́жац', шы́йац', чыта́йац', ма́йац', п'и́шац'.* **143** *сы́п'ац', шчы́п'ац'.* **148** *дре́м'ац', сы́п'ац'.* **157** *ка́жац', в'а́жац', м'е́л'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац', γре́йац', дре́м'ац'.* **160** *по́л'ац', ко́л'ац'.* **161** *ко́л'ац', мы́йац', шы́йац', м'е́л'ац', по́л'ац', сы́п'ац', дре́м'ац'.* **163** *жа́бы кре́кчац'.* **166** *по́л'ац'.* **169** *йаны́ дре́м'ац', сы́п'ац'.* **170** *ка́жац', в'а́жац', по́л'ац', дре́м'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац'.* **171** *ка́жац', по́л'ац', дре́м'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац'.* **174** *йаны́ дре́м'ац', сы́п'ац'.* **175** *ка́жац', в'а́жац', м'е́л'ац', дре́м'ац', шчы́п'ац'.* **177** *йаны́ ка́жац'.* **179** *ка́жац', в'а́жац', дре́м'ац', сы́п'ац'.* **181** *в'а́жац', по́л'ац', ка́жац', сы́п'ац', шчы́п'ац', дре́м'ац'.* **183** *по́л'ац', γре́йац'.* **184** *ко́л'ац', м'е́л'ац', ка́жац', шчы́п'ац', сы́п'ац'.* **185** *дре́м'ац', сы́п'ац'.* **186** *ба́бы по́л'ац' л'он, ко́л'уц'* і зрэдку — *ко́л'ац', сы́п'ац'.* **187** *м'е́л'ац', по́л'ац', дре́м'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац'.* **188** *по́л'ац', в'а́жац', дре́м'ац'.* **189** *сы́п'ац', дре́м'ац'.* **190** *дре́м'ац', шчы́п'ац'.* **193** *ка́жац', в'а́жац' по́л'ац', ко́л'ац', γре́йац', дре́м'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац'.* **195** *ка́жац', м'е́л'ац', по́л'ац'.* **198** *ка́жац', в'а́жац', ма́йац', по́л'ац', апкрада́йац'.* **199** *сы́п'ац'.* **203** *жа́бы кво́кчац', кре́кчац'.* **218** *йаны́ ду́майац', γул'а́йац', хо́чац', м'е́л'ац', тре́п'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац', йаны́, ка́жац', шы́йац', касу́ кл'е́п'ац', л'он тре́п'ац', жы́та сы́п'ац', йа́блык'и шчы́п'ац', дре́ва асы́п'ац', дре́м'ац'.* **219** *йаны́ ка́жац', мы́йац', м'е́л'ац', с'е́йац', по́л'ац', ко́л'ац', γре́йац', йаны́ зна́йац', ма́йац', н'и пушча́йац', нашчыпа́йац', ду́майац', кл'е́п'ац', сы́п'ац', шчы́п'ац'.* **221** *йаны́ ка́жац', в'а́жац', γре́йац', по́л'ац', йаны́ но́γ'и пако́л'ац', му́х'и атсы́п'аццa, бараню́йац'.* **222** *шчы́п'ац'.* **224** *ка́жац', в'а́жац', м'е́л'ац', сы́п'ац', дре́м'ац'.* **248** *сы́пл'ац'.* **264** *сы́пл'ьц', м'е́л'ьц', по́л'ьц', ко́л'ьц'.* **268** *ка́жъц', в'а́жъц', м'е́л'ьц', сы́пл'ьц'.* **278** *ко́л'ац', ко́л'уц'.* **279** *ко́л'ац'.* **283** *по́л'ац', ко́л'ац'.* **292** *бр'е́шуц', во́йут.* **294** *шчы́п'ац'.* **350** *драма́йуц, трапл'а́йуц, трапа́йуц, тре́пл'уц, сы́пл'уц, кл'апа́йуц, шчыпа́йуц, шчы́пл'уц.* Гэта форма вельмі пашырана; рэдка ўжываецца форма з мяккім канчаткам: *ка́жуц', бу́дуц', по́л'уц', хварбу́йуц', казы́чуц'.* **360** *по́л'ац'.* **411** *ко́л'ац', дре́мл'ац', шчы́пл'ац', сы́пл'ац'.* **424** *дре́мл'ац'.* **425** *йаны́ ка́жуц, в'а́жуц,*

м'ел'уц, чытайуц. **428** *кажац', в'ажац', м'ел'ац', γрейац', дрем'ац', сып'ац'.* **430** *кол'ац', пол'ац', м'ел'ац'.* **449** *кол'ац'.* **450** *дремл'ац', сыпл'ац'.* **452** *шчыпл'ац'.* **454** *сыплятца.* **461** *сыпл'ац', дремл'ац'.* **463** *йаны знайац', с'ейац'.* **464** *пол'ац'.* **477** *сыпл'ац'.* **482** *сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **501** *шчыпл'ац', дремл'ац'.* **510** *сыпл'ац', м'ел'ац', пол'ац', кол'ац', γрейац'.* **513** *дремл'ац'.* **517** *н'а кажац'.* **518** *м'ел'ац' муку.* **523** *сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **529** *дрем'ац'.* **541** *сып'ац'.* **554** *дрем'ац', сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **555** *пол'ац'.* **556** *дремл'ац', шчып'ац'.* **564** *шчып'ац'.* **567** *γрейац', в'ажац', кол'ац', кажац'.* **599** *кажац', в'ажац', сыпл'ац', м'ел'ац', пол'ац', кол'ац'.* **601** *м'ел'ац'.* **656** *сыпл'ат, пол'ат, дрымл'ут.* **663** *кол'ут, дремл'ут'.* **675** *дремл'ат.* **683** *в'ажут.* **694** *воны кол'ат.* **698** *воныᵉ спывайут', дримл'ут.* **701** *думайут, мыйут, мерзнут, вйежут', кыдайут', сепл'ут', покынут'.* **713** *м'ел'ац'.* **722** *пол'ат', сыпл'ат', дремл'ат', шчыпл'ат'.* **727** *дремл'ат'.* **728** *сыпл'ац', шчыпл'ац', дремл'ац'.* **734** *сыпл'ац'.* **736** *дремл'ат', сыпл'ат'.* **737** *кол'ат, дремл'ат.* **738** *трепл'ет'.* **741** *дремл'ет', сыпл'ет'.* **755** *йены схочуц, уздумайуц, работайуц, скажуц, подыйдуц, пол'уц, знайуц, γрайуц, скачуц.* **760** *дрымл'ат'.* **764** *стыл'ат'.* **765** *сыпл'ац'.* **773** *кажац', в'ажац', кажут', сыпл'ут', вйажут', мел'ут', кол'ут', γрыйут', кынут'.* **786** *кажуц', в'ажуц', пол'ац'.* **789** *кол'ац', м'ел'ац'.* **806** *сыпл'ац', дремл'ац'.* **808** *воны кажуц, в'ажуц, сыпл'уц, м'ел'уц, пол'уц, кол'уц, γрейуц, к'инуц.* **824** *сыпл'уц', кажуц', в'ажуц', м'ел'уц', пол'уц', кол'уц'.* Сустракаецца форма на **т** пераважна ў мужчын: *радыйо γаварит.* **828** *дремл'ац', трепл'ац', сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **836** *дремл'ац'.* **838** *сыпл'ац'.* **839** *пол'ац'.* **843** *дремл'ац'.* **850** *йены с'п'евайуц, кажуц, м'ел'уц, пол'уц, дрова кол'уц, γрейуц, к'инуц, γл'ануц, сыпл'уц, дремл'уц.* **852** *шчыпл'ац'.* **855** *йены треп'ац', сып'ац', шчып'ац', кл'еп'ац', γрейац'.* **856** *сыпл'ац'.* **860** *дремл'ац'.* **870** *йедуц', йедут, п'йшуц', п'йшут, в'ажуц', в'ажут.* **873** *сыпл'ац'.* **874** *дремл'ац', сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **892** *дрем'ац', сып'ац'.* **901** *дрем'ац'.* **906** *йены зац'аγайац', хватайац'.* **914** *кажац', в'ажац', сыпл'ац', м'ел'ац', пол'ац', кол'ац'.* **922** *кол'ац'.* **923** *пол'ац', сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **931** *успол'ац', дрем'ац', сып'ац'.* **932** *йаны в'ажац', кажац', сыпл'ац', м'ел'ац', пол'ац', γрейац', дрем'ац'.* **933** *дрем'ат', сып'ац'.* **935** *кажац', в'ажац', кол'ац'.* **936** *дрем'ац', сыпл'ац'.* **937** *сып'ац'.* **938** *йаны п'йшац', пан'имайац', зав'итайац'.* Прадстаўнікі старэйшага пакалення вымаўляюць канчатак **-уці:** *на дароз'и растуц'и, жывуц'и, пойдуц'и йаны.* **939** *йаны с'ейац', пам'ел'ац', работайац', пасылайац'.* **941** *в'ажат', сып'ат', м'ел'ат', кол'ат', пол'ат', γрейат', сып'ац', дремл'ац'.* **942** *йаны кажац', в'ажац', сып'ац', м'ел'ац', кол'ац', γрейац';* радзей — *γрейац'и, в'ип'ивайац'и.* **945** *кол'ат', шчыпл'ат'.* **946** *сыпл'ат'.* **958** *дрымл'ат', с'ейут', кажут', процид'ийут', йак размаўл'айуц', молодыйе л'етайуц', н'ед'ел' дв'е побудуц'.* **964** *воны сыпл'ат'.* **969** *дремл'ац', сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **972** *дремл'ац', сыпл'ац', шчыпл'ац'.* **974** *дремл'ац', сыпл'ац'.* **976** *дремл'ац'.* **996** *сып'ац'.* **1007** *сыпл'ац', пол'ац', л'еγайут', пашут, сыпл'ут, кол'ут, пол'ут.* **1012** *кажут', в'ажут', сыпл'ут', мел'ут', пол'ут', сп'ивайут', балакайут', танцуйут', боронуйут, выб'ирайут, зловайут, опшывайут, стел'ут.* **1015** *дремл'ац', сыпл'ац', шчыпл'ац'.*

1024 *йаны ка́жуц', в'а́жуц', хо́чуц', пла́чуц'*. Зрэдку прадстаўнікі старэйшага пакалення вымаўляюць у 3-яй асобе множнага ліку канчатак **-уці:** *зав'іва́йуц'и и в'азу́ц'*. **1025** *йаны в'а́жуц', сыпл'уц', м'е́л'уц', ко́л'уц', γре́йуц', злуча́йуц'(т'), насыпа́йуц(т'), здыма́йуц'(т'), зна́йут', ка́жуц'и, γл'а́нуц'и, ц'аγа́йуц'и(т'и), в'е́шайуц'и; γука́йуц'и* — рэдка ў старых людзей.

Карта № 157

ГАЛОСНЫ Ў НЕНАЦІСКНЫМ КАНЧАТКУ 3-яй АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ДЗЕЯСЛОВАЎ II СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 108:

«Якія канчаткі маюць дзеясловы II спражэння ў адзіночным і множным ліку:

У 3-яй асобе множнага ліку... не пад націскам: *ходз***яць(-т)** ці *ходз***юць(-т);** *кос***яць(-т)** ці *кос***юць(-т)**...» і апошняга абзаца пытання № 110 «Як утвараюцца асновы асабовых форм ад дзеясловаў на **д** і на губны:

3-я асоба множнага ліку: яны *лов***яць** ці *лов***юць,** *став***яць** ці *став***юць,** *корм***яць** ці *корм***юць**..?»

Пры адсутнасці асноўных матэрыялаў прыцягваюцца адпаведныя формы з адказаў на іншыя пункты «Праграмы».

На карце картаграфуюцца тыпы ненаціскных канчаткаў 3-яй асобы множнага ліку дзеясловаў II спражэння з рухомым націскам і нерухомым націскам на аснове. Асноўнае супрацьстаўленне складаюць формы з канчаткамі **-аць** і **-уць** *(хо́г'ац' : хо́г'уц')*.

У межах паўднёвай часткі масіву з пашырэннем першага тыпу формы выдзяляецца тэрыторыя з супрацьстаўленнем **-аць : -ець** *(хо́г'ац' : хо́г'ец')*.

Выпадкі суіснавання розных тыпаў форм у адной і той жа гаворцы картаграфуюцца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

Асобныя формы з канчаткам **-уць** адзначаны і ў матэрыялах, якія адносяцца да паўднёва-заходняй часткі картаграфуемай тэрыторыі, але гэтыя адзінкавыя формы носяць прыватны характар, яны звязаны з асобнымі дзеясловамі тыпу *клеіць, раіць* — *клеюць, раюць* і асабліва з тыпам асновы на губны. Таму на карце яны абазначаюцца адсылачным знакам.

Фанетычныя адценні галоснага і характар зычнага ў канчатку на карце не абазначаюцца: *хо́г'уц', γаво́руц'* і *хо́г'ьц', γаво́ръц'*, картаграфуюцца адным знакам (нас. пп. 264, 268, 269, 272, 277, 339); як *хо́г'ец'* картаграфуецца *хо́г'е^{а}ц', хо́г'а^{е}ц'* (нас. пп. 889, 915, 1004, 1018); таксама як *хо́г'ац'* картаграфуюцца *хо́г'ац, хо́д'ат(т')*.

На аснове ўліку адказаў на пытанне № 189 «бараной *бароняць, скародзяць, валочаць»* ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: 81, 102, 248, 256, 268, 292, 339, 551, 576, 589, 609, 613, 626, 635.

У каментарыях прыводзяцца матэрыялы тых адказаў, дзе ёсць: а) тлумачэнні збіральнікаў (нас. пп. 178, 186, 194, 219, 222, 224, 273, 343, 1006); б) формы на **-ьць, -ъць, -ець, -ці;** в) няпоўныя адказы, якія дапоўнены прыкладамі з адказаў на іншыя пытанні «Праграмы».

Адказы, дзе адзначаны паралельныя формы на **-аць** і **-уць,** у каментарыях не прыводзяцца.

7 *хóɣ'уц', кóс'уц', вóз'уц', ɣавóруц', ɣалóс'уц', крýц'уц', малóц'ац'.* **26** *хóɣ'ац', рóб'ац', крýц'ац', вáрац', л'ýб'уц'.* **31** *лóв'уц', стáв'уц', прывóз'уц', хóɣ'уц', н'и пýс'ц'ац'.* **32** *ɣавóруц', рóб'уц', спóруц', вóз'ац'.* **40** *хóɣ'уц', лóв'уц', стáв'уц', кóрм'уц', хвáл'ац'.* **41** *хóɣ'ац', вóз'ац', нóс'ац', прóс'ац', вывóɣ'уц' их на с'арéɣ'ину хáты.* **61** *каравýл'уц', ɣавóруц', вóз'уц', хóɣ'ац'.* **71** *кóц'уц', атвóз'уц', цéн'уц', рóб'уц', ɣавóруц', ɣавóрац'.* **77** *хóɣ'уц', кóс'уц', вóз'уц', ɣавóрац'.* **81** *баранóй пралóмку рóб'уц'.* **83** *кóс'уц', ц'éрп'уц', тóп'уц', кýп'уц', ɣавóрац'.* **84** *хóɣ'уц', кóс'уц', вóз'уц', вóз'ац', ɣавóруц'.* **89** *прóс'уц', вывóɣ'уц', хóɣ'уц', прыхóɣ'ац'.* **94** *кóс'ац', скарóɣ'ац', лóжац', ɣалóсац', ɣавóрац', ц'ар'éб'уц' малады́ л'ес.* **102** *скарóɣ'ац'.* **114** *хóɣ'ац', лóв'уц'.* **123** *хóɣ'ац', хóɣ'уц', кóс'уц', вóз'уц', ɣавóруц'.* **124** *прывóз'уц', кóс'уц', ɣалóс'уц', ɣавóруц', хóɣ'уц', скарóɣ'ац'.* **130** *цéɣ'уц', малóц'уц', высушуц', скарóɣ'уц', сóɣ'уц', давóɣ'уц', вóз'уц', ɣавóрац'.* **132** *сýшуц', малóц'уц', ɣавóруц', ɣалóс'уц', м'éс'уц', цéɣ'уц', хóɣ'ац', паɣóн'ац'.* **138** *л'ýб'уц', чуц' хóɣ'ац', мóжа ɣавóрац', стáв'ац'.* **178** *хóɣ'ац', кóс'ац', вóз'ац'.* У 3-яй асобе множнага ліку ненаціскны канчатак то захоўваецца *(хóɣ'ац', вóз'ац')*, то зрэдку ў адных і тых жа ўмовах супадае з канчаткам адпаведных дзеясловаў I спражэння: *хóɣ'уц', нóс'уц', ɣавóруц'.* **182** *хóɣ'ац', хóɣ'уц'.* **186** *хóɣ'ац', кóс'ац';* зрэдку — *кóс'уц', хóɣ'уц'.* **194** *хóɣ'ац', вóз'ац', ɣавóрац'.* Побач ужываецца форма з канчаткам **-уць:** *ɣавóруц', хóɣ'уц'.* **203** *н'а рóб'ац', н'а хóɣ'уц' па л'асáх.* **219** *хóɣ'ац', лóв'ац', лóм'ац', вóз'ац', ɣавóрац';* рэдка — *вóз'уц', ɣавóруц', вáруц', ав'éчк'и кóц'уцца.* **222** *хóɣ'ац', нóс'ац', вóз'ац'.* Ужываецца форма з канчаткам **-уць** у мове старых і людзей сярэдняга ўзросту: *ɣавóруц', рóб'уц', кóс'уц.* Моладзь гаворыць: *кóс'ац', нóс'ац'.* **224** *кóс'ац', вóз'ац', ɣавóрац', малóц'ац', паб'éл'ац', хóɣ'ац' на рабóту, сýшац'.* Але сустракаецца форма на **-уць:** *у шкóлу хóɣ'уц', н'а пýс'ц'уц', йак свáруцца, м'íруцца, палóм'уц' ус'ó дрéва, вýчуцца.* **248** *вóз'ац', прóс'ац, хóɣ'ац', ɣамóн'ац', баранóй скарóɣ'уц', ɣалóс'уц'.* **256** *хóɣ'ац', кóс'ац', вóз'ац', скарóɣ'уц'.* **263** *лóв'уц', хóɣ'ац'.* **264** *кóс'ьц', вóз'ьц', ɣавóръц', сýɣ'уц'.* **268** *хóɣ'уц', кóс'ьц', вóз'ьц', ɣавóръц', скарóɣ'уц'.* **269** *хóɣ'ац', ɣавóръц', плóц'уц', ɣавóруц'.* **272** *вóз'ац', ɣавóръц'. стáв'ьц' кóрм'ьц', вочы́ майé н'е бáчуц', чéрв'и стóчуц'.* **273** *хóɣ'ац', вóз'ац', ɣавóрац', нóс'ац';* сустракаецца рэдка — *хóɣ'уц', вóз'уц'.* **277** *мáлъ ɣавóръц', прыхóɣ'уц', нóс'уц', кóс'уц'.* **279** *вóз'ац', нóс'ац', ɣалóс'ац', прóс'ац', мóл'ац', кóрм'ац', ɣалóс'уц'.* **292** *патхóɣ'уц', скарóɣ'уц', ус'ó хóɣ'ат, лóв'ат, стáв'ат.* **293** *хóɣ'уц', вóз'уц', малóц'уц', прóс'уцца, насóɣ'уц', квáс'уц', пъстáв'уц', налóжуц', стáв'ац', стáв'уц', лóв'уц', кóрм'уц'.* **339** *хóɣ'ъц', кóс'ъц', нóс'ъц', скарóɣ'уц'.* **343** *вóз'ац', пáл'ац', л'ýб'ац', трýб'ац', на схóɣ'е ɣавóрац'* — паслядоўна ўжываецца форма з канчаткам **-аць.** **394** *ɣавóрац', хóɣ'ац', кл'éйуц'.* **456**

ро́з'ац', разво́з'ац', ро́б'ац', пла́ц'ац', ко́с'ац', ку́рац', пу́с'ц'ац', ра́йуц'. **497** *л'у́б'ац', хо́з'ац', про́с'ац', ко́рм'ац', ко́рм'ец'.* **509** *хо́з'уц', ко́с'уц', но́с'уц', про́с'уц', γаво́руц', па́л'уц', л'у́б'ац'.* **518** *ко́с'ац', йаны́ ста́в'уц'.* **523** *γаво́рац', су́шац', ро́б'ац', папрыво́з'ац', но́с'ац', прыно́с'уц', ста́в'ац'.* **541** *хо́з'уц', про́с'уц', но́с'уц', ко́с'уц', хо́з'ац'.* **551** *скаро́з'ац'.* **561** *хо́з'ац', ко́с'ац', γаво́рац', пу́с'ц'ац', мо́л'ац', ло́в'ац', ста́в'ац', ко́рм'уц'.* **576** *хо́з'уц', скаро́з'уц'.* **589** *хо́з'уц', барано́й скаро́з'уц'.* **604** *хо́з'ец', ко́с'ец', во́з'ец', γаво́рац'.* **609** *хо́з'ац', мало́ц'уц', скаро́з'уц.* **613** *ло́в'уц', ста́в'уц', скаро́з'уц'.* **626** *во́з'уц', скаро́з'уц'.* **635** *γаво́руц', скаро́з'уц'.* **664** *хо́з'ет', ко́с'ет', во́з'ет', ко́рмл'ет', γово́рат'.* **698** *хо́д'ат', ко́с'ат', во́з'ат', γово́рат', ло́в'ет', ста́в'ат'.* **699** *хо́дет', косе́т', во́зет', γово́рет', ко́рмлет'.* **701** *хо́дет, ро́бет, во́зет, ко́сет, γово́рет, моло́тет, хо́д'ат', ко́с'ат', во́з'ат', γово́рат'.* **702** *хо́д'ет', ко́с'ет', во́з'ет', γово́рат'.* **738** *γоро́з'ат', ста́вл'ат', ро́бл'ат', па́л'ат', воло́чат', γоло́с'ет', хо́з'ат', ло́вл'ут', ста́вл'ут', ко́рмл'ут'.* **740** *хо́дат', моло́т'ат', па́л'ат', во́з'ат', γово́рут'.* **741** *хо́д'ет', ко́с'ет', во́з'ет', γово́рет', ло́вл'ет', ста́вл'ет', ко́рмл'ет'.* **760** *воны́ про́с'ат', γово́рат', во́д'ут', хо́д'ут', ро́бл'ут'.* **777** *хо́з'ец', л'у́б'ац', про́с'ац', хо́з'уц', γово́рац', во́з'уц' с'е́на.* **781** *хо́з'ец', ко́с'ец', во́з'ец', γаво́рец', ло́в'ац', ло́в'ец', ко́рм'ац'.* **791** *ко́с'ец', ку́рац', б'е̂л'ец', йены́ ло́в'ец', ко́рм'ец', ла́п'ец'.* **797** *моло́ц'ец', ко́с'ец', хо́з'ец', γоро́з'ец', про́с'ец', γово́рац', ло́в'ац', ста́в'ац'.* **801** *ло́в'ац', моло́ц'ац', ву́чац', ва́рац', но́с'ац', ко́с'ац', хва́л'ац', ро́б'ац', коло́ц'ец', тру́с'ец'.* **802** *мало́ц'ац', воло́чац', γаво́рац', в'е́с'ац', ло́в'ец', с'а́з'ец', поγл'а́з'ец', л'у́б'ец', ко́рм'ец', ста́в'ец'.* **804** *хо́з'ец', во́з'ец', ко́рм'ец', γово́рац', ло́ўйац', ло́в'ац', ста́вац'.* **805** *хо́з'ец', ко́с'ец', во́з'ец', γаво́рец', ло́ўйац', ко́рмйац'.* **808** *ко́с'ец, во́з'ец, γово́рац, воны́ ло́в'ец, ста́в'ец, ко́рм'ец.* **809** *йаны́ хо́з'ец', но́с'ец', во́з'ец', ло́вл'ац', ста́вл'ац'.* **810** *воны́ ло́вл'ац', ло́вл'ец', γово́рац', хо́з'ац', во́з'ац', ко́рмл'ац'.* **818** *хо́з'ац', во́з'ац', ко́с'ац', γаво́рац', про́с'ец'.* **821** *хо́з'ец', во́з'ец', но́с'ец', ко́с'ец', γаво́рац', ло́ўйац', ста́ўйац'.* **824** *γаво́рац', ко́с'ац', ко́с'ец'.* **834** *хо́з'ец', ко́с'ец', во́з'ец', γаво́рац', л'у́з'и н'ичо́γа н'е γаво́руц', ло́ўйац', ста́ўйац', ко́рмйац'.* **836** *во́з'ац', поро́б'ац', ву́чац', па́рац', γово́рац', ло́ўл'ац', ста́ўл'уц'.* **837** *ко́с'ец', во́з'ец'.* **838** *ко́с'ац', зно́с'ац', хо́з'ац', во́з'ац', γово́рац', про́с'ац', ло́вл'ец'.* **841** *хо́з'ец', во́з'ец', ко́с'ец', γово́рац', ло́в'ец', ста́ўл'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец'.* **846** *м'е́н'ц'ец', про́с'ец', по́мн'ец', зро́б'ец', ва́рец', прыно́с'ец', хо́з'ец', ло́ўл'ец', ста́ўл'ец', ко́рм'ец', ро́б'ац', γоро́з'ац', чыс'ц'ац', но́с'ац'.* **847** *йены́ хо́з'ец', ко́с'ец', γаво́рец', тру́с'ец', но́с'ец', во́з'ец', ко́рм'ец', ста́в'ец'.* **849** *хо́з'ец', ко́с'ец', γаво́рац', ко́рм'ец', ло́в'ец'.* **851** *пу́с'ц'ац', γово́рац', л'у́б'ац', ло́ўл'ац', заγу́б'ец', заро́бл'ец', ста́ўл'ец', ко́рм'ец'.* **852** *йаны́ γово́рац', ло́в'ац', ло́в'ец', ко́рмл'ец', ро́б'ец', л'у́б'ец'.* **853** *хо́з'ац', ко́с'ац', во́з'ац', γаво́рац', ло́в'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец'.* **859** *ко́с'ац', но́с'уц', во́з'уц', γаво́руц'.* **864** *γово́рац', ста́в'ац', ко́рм'ац', ко́рмл'уц'.* **865** *прыво́з'уц', ко́с'ац'.* **871** *хо́з'ац', ко́с'ац', во́з'ац', γово́рац', ло́в'ац', ста́в'ац', ко́рмл'уц'.* **882** *ко́с'ец', во́з'ец', хо́з'ец', γаво́рац', ло́в'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец'.* **889** *до́рац', ку́рац', γаво́рац', хо́з'а^{е}ц', во́з'е^{а}ц', л'у́б'е^{а}ц', ко́с'е^{а}ц', γаро́з'е^{а}ц', про́с'е^{а}ц', зро́б'е^{а}ц', ко́рм'е^{а}ц', прыхо́з'е^{а}ц',* **891** *хо́з'ец', ко́с'ец', во́з'ец', γаво́рец', ко́рм'ец', ло́в'ец', ста́в'ац', хо́з'ац',*

ко́с'ац', во́з'ац', γаво́рац'. **906** *хо́г'ųц', хо́г'ац', про́с'уц', про́с'ац', во́з'уц', во́з'ац', в'е́с'уц', ко́рм'ац', зачы́н'ац', ко́с'ац', γало́с'ац', банб'а́ц'и.* **911** *хо́г'ац', про́с'ац', во́з'ац', во́г'ац', γаво́рац', скаро́г'уц'.* **913** *хо́г'ец', ко́с'ец', во́з'ец', ло́в'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец', γаво́рац'.* **915** *л'у́б'ац', во́з'ац', γаво́рац', ко́с'ац', мало́ц'ац', кру́ц'ац', мо́чац', н'е но́с'е^{a}ц'.* **917** *хо́г'ец', ко́с'ец', во́з'ец', ло́в'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец', γаво́рац'.* **928** *хо́г'ац', γаво́руц', ло́в'уц', ста́в'уц', ко́рм'уц'.* **937** *хо́г'ац', ко́с'уц', во́з'уц', йе́з'г'уц', но́с'уц', прахо́г'уц', наво́з'уц'.* **938** *хо́г'ац', про́с'ац', γамо́н'ац', в'е́чар пра́в'ац', γаво́руц'.* **949** *хо́д'ет', ко́с'ет', во́з'ет', һуво́р'ет', ко́рмл'ет', ло́в'ет'.* **958** *ро́бл'ат', γово́рат', цы́д'ут', потра́пл'ат', нано́с'ат', це́н'ат, м'иж ското́м хо́г'ат.* **964** *хо́дет', ко́сет', во́зет', хо́г'ат', ко́с'ат', во́з'ат', γово́рат'.* **970** *хо́г'ец', ко́с'ец', во́з'ец', ло́в'ец', ко́рм'ец'.* **980** *м'е́с'ац', γаво́рац', пу́с'ц'ац', хо́г'ец', γало́с'ец', ло́в'ец', ко́рм'ец'.* **982** *хо́г'ец', ро́б'ец', γоро́г'ец', н'е л'у́б'ец' хло́пцы, γомо́н'ец', ко́с'ец', хо́г'ац', ко́с'ац', во́з'ац', γово́рац', ло́в'ац'.* **985** *воны́ хо́г'ец', ко́с'ец', во́з'ец', ло́ўл'ец', ста́ўл'ец', ко́рмл'ец'.* **989** *ко́с'ец', ро́бл'ац', во́з'ац', ло́ўл'ац', ло́мл'ац', γово́рац', хо́г'ац', ста́ўл'ац'.* **995** *зро́б'ац', хлу́кц'ац', γово́рац', но́с'ац', су́шац', хо́г'ац', во́з'ац', ло́в'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец'.* **999** *хо́г'ец', ко́с'ец', во́з'ец', γово́рец', ло́в'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец'.* **1002** *во́з'ец', хо́г'ец', стано́в'ец', сла́в'ец', засо́г'ец', повула́з'ец', γово́рец', ко́с'ац', во́з'ац', γово́рац'.* **1003** *ко́рм'ец'.* **1004** *ко́с'ец', л'у́б'ец', моло́ц'е^{a}ц', коло́ц'е^{a}ц', γоро́г'е^{a}ц', разво́г'е^{a}ц', но́с'е^{a}ц', б'е̂л'ец', ко́рм'ец'.* **1006** *йаны́ хо́г'ац', во́з'ац', γаво́рац', ло́в'ац';* рэдка — *ло́в'ец', ста́в'е́ц', ко́рм'ец'.* **1011** *хо́г'ац', ко́с'ац', во́з'ац', γаво́рац', ко́с'ец', хо́г'ец', л'у́б'ец', γоро́г'ец', ко́рм'ец'.* **1012** *хо́г'ет', ко́с'ет', во́з'ат', ло́в'ет', ста́в'ет', ко́рм'ет', γоло́с'ат, п'ерево́з'ат', хо́д'ат', ро́б'ат.* **1014** *хо́г'ац', ко́с'ац', γаво́рац', ло́в'ец', ста́в'ец', ко́рм'ец'.* **1018** *хо́г'а^{e}ц', ко́с'а^{e}ц', во́з'а^{e}ц', γаво́рац'.* Чуецца няясны гук, сярэдні паміж [е] і [а]. **1025** *хо́г'ац', ко́с'ац', во́з'ац', γаво́рац', пу́с'ц'ац'и, заγаро́г'ац', пло́ц'ац', пало́жуц'.*

Карта № 158

ЗЫЧНЫ АСНОВЫ ДЗЕЯСЛОВАЎ НА ЗАДНЕЯЗЫЧНЫ Ў ПАРАДЫГМЕ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ

Карта складзена на аснове пытання № 109:

«Як утвараюцца асновы асабовых форм дзеясловаў I спражэння на **г, к:**

1-ая асоба адзіночнага ліку: *сцера***г***у* ці *сцера***ж***у, стры***г***у* ці *стры***ж***у, бера***г***у* ці *бера***ж***у, запра***г***у* ці *запра***ж***у, пя***к***у* ці *пя***ч***у, ся***к***у* ці *ся***ч***у...*

2-ая асоба адзіночнага ліку: *сцера***ж***эш,* ці *сцера***г***еш, бера***ж***эш* ці *бера***г***еш, запра***ж***эш* ці *запра***г***еш...*

3-я асоба множнага ліку: *сцера***г***уць* ці *сцера***ж***уць, стры***г***уць* ці *стры***ж***уць, бера***г***уць* ці *бера***ж***уць, запра***г***уць* ці *запра***ж***уць, пя***к***уць* ці *пя***ч***уць, ся***к***уць* ці *ся***ч***уць?*» і асобных абзацаў пытання № 115 «Як утвараюцца формы загаднага ладу:

у 2-ой асобе адзіночнага ліку...

з асновай на заднеязычны: *пама***жы**, *пама***гі** ці *пам***ож**; *цера***жы**, *цера***гі** ці *цяр***ож**; *абстры***жы** ці *абстры***гі**; *ся***чы** ці *ся***кі**; *пя***чы** ці *пя***кі**; *стаў***чы** ці *стаў***кі**...

У 1-ай асобе множнага ліку... з асновай на заднеязычны: *цера***жем**, *цера***гем**, *цера***гом**, *цера***жом**, *цера***гемо** ці *цера***жемо**; *пама***жем**, *пама***гом**, *пам***жам**, *пама***гемо** ці *пама***жемо**; *ся***чем**, *ся***кем**, *ся***ком**, *ся***чом**, *ся***кем** ці *ся***чэм**?»

Акрамя асноўнага матэрыялу, улічваюцца адпаведныя матэрыялы адказаў на пытанне № 107 «Якія канчаткі маюць дзеясловы I спражэння адзіночнага і множнага ліку?»

На гэтай карце картаграфуюцца чатыры тыпы асновы дзеясловаў на заднеязычны з нерухомым націскам на канчатку ў парадыгме цяперашняга часу (*берагчы, сцерагчы, пячы, цячы, таўчы, сячы* і інш.): 1. Аснова з чаргаваннем заднеязычнага ў 1-ай асобе адзіночнага ліку і 3-яй асобе множнага ліку з шыпячым у астатніх асабовых формах: *стрыгу, пяку, стрыгуць, пякуць—стрыжэш, пячэш, стрыжэ, пячэ(ць), стрыжом, пячом, стрыжаце(ё), печаце(ё)*. 2. Аснова з чаргаваннем заднеязычнага ў 1-ай асобе адзіночнага ліку, у 1-ай і 3-яй асобе множнага ліку з шыпячым у астатніх асабовых формах: *стрыгу, пяку, стрыгом, пяком, стрыгуць, пякуць—стрыжэш, пячэш, стрыжэ(ць), пячэ(ць), стрыжаце (ё), пячыце(ё)*. 3. Аснова з чаргаваннем цвёрдага заднеязычнага у 1-й асобе адзіночнага ліку і 3-яй асобе множнага ліку з мяккім заднеязычным у астатніх асабовых формах: *стрыгу, пяку, стрыгуць пякуць—стрыгеш, пякеш, стрыгець, пякець, стрыгём, пякём, стрыгіцё, пякіцё*. 4. Аснова на шыпячы ва ўсіх асабовых формах: *стрыжу, пэчу, стрыжэш, пэчэш, стрыжэ, пячэ, стрыжэм(о), пэчэм(о), стрыжэтэ, пэчэтэ, стрыжуть, пэчуть*.

Вызначэнне ўказаных тыпаў асноў праводзілася на базе 1-ай і 2-ой асобы адзіночнага ліку, 1-ай і 3-яй асобы множнага ліку.

Адхіленні ад пералічаных тыпаў асноў складаюць адзінкавыя формы дзеясловаў з рухомым націскам (*магу́, мо́жаж*) і нерухомым націскам на аснове (*ля́гу, ля́жаш*). На карце абазначаны адзінкавыя формы 1-ай асобы адзіночнага ліку з асновай на шыпячы пры аснове на заднеязычны ў 3-яй асобе множнага ліку тыпу *сцеражу—сцерагуць*, адзначаныя ў матэрыялах розных населеных пунктаў.

Выпадкі суіснавання розных тыпаў асноў у адной і той жа гаворцы адлюстраваны на карце пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым тыпам. Маленькая чорная зорачка над лічбай (нас. пп. 765, 798, 836, 840) указвае на ўтварэнне форм *ка́γом, ка́γ'ем* ад дзеяслова *казаць*.

З прычыны недастатковасці матэрыялаў у радзе нас. пп. знакі ставяцца на аснове адзінкавых форм: 1-ай асобы адзіночнага ліку, 3-яй асобы множнага ліку цяперашняга часу, а зрэдку — форм загаднага ладу. У асобных выпадках, калі ў адказах адсутнічаюць картаграфуемыя формы, знак ставіцца на аснове форм ад дзеяслова *дапамагчы*. Адпаведны матэрыял прыводзіцца ў каментарыях.

Заўвагі збіральнікаў да фактычнага матэрыялу ёсць у адказах наступных нас. пп.: 135, 198, 343, 496, 501, 848, 890, 910, 971, 984, 985, 1024, 1025.

Фактычны матэрыял, які адлюстроўвае суіснаванне розных тыпаў асноў, і матэрыял з недастатковай колькасцю прыкладаў падаецца ў каментарыях. Для ілюстрацыі першых трох тыпаў асноў прыводзяцца формы 1-ай і 2-ой асобы адзіночнага ліку і дадаткова іншыя асабовыя формы, за выключэннем 3-яй асобы множнага ліку. Для ілюстрацыі чацвёртага тыпу асновы прыводзяцца формы 1-ай і 2-ой асобы адзіночнага ліку і формы 1-ай і 3-яй асобы множнага ліку. У першым і другім выпадках дадаткова прыцягваюцца формы загаднага ладу: **2** *йа с'ц'араγý, с'ц'иражéш, мы с'ек'óм, стаўк'í, с'ак'í, п'ак'í.* **4** *с'ц'ераγý, с'ц'еражéш, стаўк'í.* **6** *п'акý, п'ячéш; абстрыжы́, с'ак'í, п'ак'í, стаўк'í.* **25** *с'акý, с'ачý, с'ачéш, сякýц'.* **26** *с'ц'иражý, п'ячý хл'еб, с'ачý дрóвы, запраγý, стрыжý; с'ц'иражéш, зыпражéш, п'ачéш, с'ачéш; с'ц'иражóм, с'ачóм; с'акýц'.* **29** *сц'еражý, стрыγý, б'ераγý; сц'аражéш, сц'ераγýц',* **58** *п'акý хл'еп, чамý н'а с'ак'éш бýл'бы; стаўк'í пшан'íцы.* **59** *с'акý, с'ачéш, с'с'ачóм; сп'ак'í, стаўчы́.* **60** *стрыγý, с'акý; стрыжéш, с'ак'éш, с'ачéш; с'ц'еражóм, с'ачóм.* **61** *б'ираγý, запраγý, п'акý, с'акý; п'ак'éш, с'ак'éш, запражéш; с'ак'óм, п'ак'óм, стрыγ'óм; абстрыγ'í, с'ак'í, п'ак'í, стаўк'í.* **63** *пас'ц'ераγý, апстрыγý, запраγý, п'акý; пас'ак'éш, с'ц'ераγ'óш, б'ераγ'óш; б'ераγ'í, с'ак'í, п'ак'í, апстрыγ'í; с'ц'еражóм, с'ак'óм, с'п'ак'óм, пас'ак'óм.* **66** *запраγý, п'акý, с'акý; запражéш, п'ачéш, с'ачéш, с'ачóм; с'ак'í, сп'ачы́.* **67** *б'ераγý, запраγý, п'акý, с'акý; б'ераγ'éш, запраγ'éш, с'ц'еражéш, б'еражéш, запражéш; с'ак'éш, валак'éц', с'ак'éц'.* **74** *с'акý, с'ачóм, с'ачéш; абстрыγ'í, с'ачы́.* **77** *б'ераγý, п'акý; б'еражéш, с'ачéш, п'ак'éш.* **87** *п'акý, с'акý; запражéш, мы с'ц'еражóм, б'аγ'íш.* **95** *с'ц'ераγý, стрыγý, п'акý, с'акý, запраγý; с'ц'еражéш, б'еражéш, запраγ'éш, б'ераγ'éш, п'ак'éш, с'ак'éш; с'ак'éм, с'ц'еражéм; с'ц'ераγ'í, апстр'иγ'í, п'ак'í, с'ак'í.* **97** *с'ц'ераγý, б'ераγý, п'акý; с'ц'еражéш, запр'ажéш; с'ц'ер'аγ'óм, с'ак'óм.* **98** *с'ц'еражý, стрыжý, с'с'акý, запраγý; с'ак'óш, п'ак'óш, с'ак'óм, с'ачóм, с'ц'еражóм, б'ераγ'óм.* **101** *с'ц'ираγý, стрыγý, б'ираγý, запраγý, п'акý, с'акý; с'ц'ираγ'éш, с'ц'иражéш, б'ир'аγ'éш, б'иражéш, запраγ'éш, запражéш, п'ак'éш, с'ак'éш; с'ц'ираγ'óм, с'ак'óм, с'ачóм; с'ачы́, с'ак'í, п'ак'í, стаўк'í.* **104** *йа с'ц'ираγý, стрыγý, п'акý, с'акý; ты с'ц'иражéш, б'иражéш, запражéш, п'ак'éш, с'ак'éш, с'ц'ираγ'éш, б'ираγ'éш, запраγ'éш; с'ц'ираγ'óм, с'ц'иражóм, с'ак'óм, с'ачóм; апстрыжы́, апстрыγ'í, с'ак'í дрóвы, п'ак'í хл'еп, стаўчы́, стаўк'í.* **109** *с'ц'ираγý, стрыγý; с'ц'иражéш, зъпражéш; с'ц'иражóм, с'ачóм; с'ц'ираγ'í, с'ак'í.* **112** *с'ц'ераγý, б'ьраγý, п'акý; с'ц'ьраγ'éш, б'ьраγ'éш, с'ак'éш; с'ц'ьражóм, с'ачóм.* **113** *с'ц'ираγý, стрыγý, п'акý; с'ц'ираγ'éш, с'ак'éш; с'ц'ираγ'óм, с'ач'óм, с'ц'ираγ'í, с'ак'í.* **123** *сц'ер'еγý, стрыγý, п'акý, с'акý; с'ц'ераγ'éш, б'ераγ'éш, запр'аγ'éш, п'ик'éш', с'ик'éш'; сц'ераγ'óм, с'ак'éм; сц'ер'аж'í, абстрыγ'í, с'ак'í, п'ак'í, стаўк'í.* **133** *с'ц'ьр'аγý, стрыγý, б'ьр'аγý, зъпр'аγý, п'акý, с'акý; с'ц'ьр'иγ'éш, б'ьр'иγ'éш, зъпр'иγ'éш, п'ик'éш, с'ик'éш, п'ичéш, с'ичéш; с'ц'ир'аγ'í, п'ак'í.* **135** *с'ц'ир'аγý, стрыγý, б'ир'аγý, зъпр'аγý, п'акý, с'акý, уц'акý; с'ц'ьр'иγ'éш, с'ц'ьр'и-*

жéш, стр'иγ'éш, б'ьр'иγ'éш, б'ир'ижéш, зъпр'иγ'éш, зъпр'ижéш, п'ик'éш, уц'ик'éш, радзей — *уц'ичéш.* У гаворцы адначасова ўжываюцца то формы з [γ], [к], то з [ж], [ч]. **151** *йа стрыжý ав'éчку, ты стрыжéш, йон стрыжé.* **198** *б'ераγý;* паралельна — *б'еражý, запраγý, п'акý, с'акý; с'ц'еражéш, п'ачéш, с'ачéш.* **227** *с'ц'ираγý, стрыγý, б'иражý, п'акý, с'акý; б'иражéш.* **243** *с'ц'ер'аγý, стр'иγý, б'ераγý, запраγý, п'акý, с'акý; с'ц'ер'аγ'óш, б'ераγ'óш, запраγ'óш, п'ак'éш, с'ак'éш; с'ц'иражóм, с'ак'óм; с'ц'иражы́, с'ак'í, п'ак'í.* **248** *нап'акý, п'ак'éш, п'ачéш, с'ак'éш, с'ачéш, п'ак'óм; запраγ'í, п'ак'í, с'ак'í.* **256** *п'акý, с'акý, с'ц'еражý, б'еражý, запраγý; с'ц'еражéш, б'еражéш, запражéш, п'ачéш.* **265** *сц'ераγý, с'ц'иражéш.* **278** *б'ераγý, б'еражéш, с'ак'éш, с'ачéш; запражóм, запраγ'óм.* **279** *с'ц'ираγý, б'ираγý, п'акý; с'ц'иражéш, с'ц'ираγ'éш, б'аγ'íш, с'ак'éш, п'ак'éш; б'ираγ'óм, б'иражóм; с'ц'ираγ'í.* **292** *зъпр'аγý, ты с'ик'éш, запр'иγ'óш, йон уц'ак'éц', пыб'аγ'íц', зыпр'аγ'éц'.* **293** *сц'ир'аγý, б'ир'аγý, с'акý, п'акý; с'ц'ир'иγ'éш', б'ир'иγ'éш, с'ик'éш', п'ик'éш'; пъс'ц'ар'аγ'óм, пъс'ак'óм; с'ак'í.* **294** *страγý ав'éчак, зъпраγý, п'акý; запр'аγ'éш, запр'ажéш, п'ак'éш, п'ачóш, п'ачéш, с'ак'éш, с'ачéш; нас'ак'óм дроў.* **295** *б'ир'аγý, с'ц'ир'аγý, с'акý; с'ц'ир'аγ'éш, б'ир'аγ'éш, п'ак'éш, б'ажы́ш, б'аγ'íш, с'ак'éш; с'ак'óм, п'ак'óм.* **296** *с'ц'ираγ'éш, п'ак'éш, с'ак'éш; с'ак'óм, с'ц'ир'ажóм; п'ак'í.* **298** *с'ц'ираγý, б'ираγý, зыпраγý, с'акý, п'акý; б'ир'аγ'éш, б'иражéш, п'ачéш, с'ачéш; с'ц'иражóм, с'ачóм; б'аγ'í.* **300** *б'ераγý, с'акý; стрыжéш, п'ачéш; пъмажы́, пъмаγ'í.* **301** *с'ц'ир'аγý, б'ир'аγý, зыпр'аγý, п'акý, с'акý; с'ц'иражéш, с'ц'ир'аγ'éш, зыпр'ажéш, зыпр'аγ'éш.* **302** *с'ц'ираγý, б'ираγý, зыпр'аγý, п'акý, с'акý; с'ц'иражéш, с'ц'ираγ'éш, запражéш, запраγ'éш; с'ц'ираγýц', б'ираγýц'.* **303** *сц'ираγý, стрыγý, п'акý; сц'иражéш, п'ачéш; сц'ираγ'óм, с'ц'ирънжóм, с'ачóм.* **304** *запр'аγý, стр'иγý, таўкý, с'акý; стр'ижéш, запр'ажéш, таўчéш, с'ачéш, п'ачéш; с'п'ак'óм, с'п'ачóм, стаўк'óм, стаўчóм; п'ачы́, п'ак'í, абстр'иγ'í, абстр'ижы́, стаўчы́, стаўк'í.* **306** *сц'ираγý, с'ц'иражóм; сц'ьражы́, пъмаγ'í, пъмажы́.* **307** *с'ц'ираγý, б'ир'аγý, запраγý, запражý, п'акý, п'ачý, с'акý, с'ачý; с'ц'иражéш, запражéш, запраγ'éш, п'ачéш, с'ачéш; п'акýц', с'акýц'.* **313** *с'ц'ираγý, стрыγý, п'акý; с'ц'иражéш, п'ачéш; с'ц'иражóм, с'ц'ираγ'óм, с'ачóм, б'иражóм; с'ак'í, п'ак'í.* **314** *стрыγý, с'акý; стрыжéш, с'ачéш; с'ц'иражы́, с'ц'ираγ'í, п'ачы́, с'с'ачы́.* **340** *сц'ир'аγý, стрыγý, б'ир'аγý, зыпр'аγý, п'акý; сц'ир'аγ'éш, б'ир'аγ'éш; сц'ир'аγ'óм, сц'ир'аγ'í, с'ак'í, п'ак'í.* **343** Часцей — *сц'ераγý, п'акý.* Сустракаецца *сц'еражý, п'ачý, с'ц'аражéш, сц'еражýц';* часцей — *сц'ераγýц'.* **408** *с'ц'еражý, б'еражý, п'акý, с'ачý; с'ц'еражéш, б'еражéш; с'ц'ераγýц', б'ераγýц', п'акýц', запраγýц'.* **425** *сц'еражý, б'еражý, запражý; сц'еражéш, запражéш, п'ачéш: сц'ераγýц', б'ераγýц'.* **443** *сц'еражý, сц'ераγý, таўкý, п'акý; сц'еражéш, п'ачéш, с'ачéш, б'еражéш; п'акýц', сц'ераγýц', стрыγýц', б'ераγýц'.* **466, 479** *запраγý, п'акý, сц'ераγý; запражéш, п'ачéш, сц'еражéш, сц'еражóм; сц'ераγóм, с'ачóм, с'акóм, п'акóм.* **485** *с'ц'еражý, п'акý; с'ц'еражéш, п'ачéш, с'акóм.* **487** *п'акý, с'акý, б'араγý; п'ачéш, с'ачéш, б'аражéш; п'акóм, с'акóм, б'аражóм.* **496, 501** Часцей — *с'ц'ераγý;* рэдка — *с'церажý; с'акý; п'ачéш, с'акôм, с'ц'ераγóм, с'ц'ераγýц'.* **507** *п'акý, п'ачéш, с'акóм, с'ачéм.* **509** *с'ц'иражý,*

б'ираӯу́, стрыӯу́, п'аку́, с'аку́; п'ачёш, с'ачёш; с'ц'ераӯо́м, маӯо́м, таўчо́м, с'ачо́м; с'ц'ираӯу́ц'. **510** *с'ц'аражу́, с'ц'араӯу́, п'аку́; с'ц'аражёш, с'ц'еражо́м, с'ако́м; б'ераӯу́ц', с'ц'араӯу́ц', с'аку́ц'.* **511** *стрыӯу́, б'ераӯу́, п'аку́, с'аку́; атпражёш, с'ц'еражо́м, с'ако́м.* **512** *с'ц'еражу́, с'ц'ераӯу́, п'аку́, с'аку́; с'ц'еражёш, п'ачёш, с'ачёш; п'ако́м, с'ако́м, с'ц'ераӯо́м; с'ц'ераӯу́ц'.* · **524** *с'ц'ераӯу́, б'ераӯу́; с'ц'еражёш; п'ако́м, п'ачо́м.* **529** *с'аку́, с'ачёш, с'ачо́м, с'ако́м.* **532** *п'аку́, с'аку́; с'ц'аражёш; с'ц'араӯо́м, с'ако́м, с'ц'еражём, с'ачём.* **534** *б'ераӯу́, б'еражу́, п'аку́, с'аку́; б'еражёш, с'ачёш; б'аӯо́м, с'ц'аражём, с'ц'ераӯо́м, сако́м, с'ачём; б'ераӯу́ц'.* **545** *с'ц'араӯу́; с'ц'аражёш, п'ачёш, с'ц'еражём, памаӯо́м.* **549** *сц'ераӯу́, стрыжу́, б'еражу́, запражу́, с'ачу́; с'ц'еражёш, б'еражёш, запражёш; с'ц'еражём; сц'ераӯу́ц'.* **554** *йа б'ераӯу́, ты б'еражёш; с'ако́м.* **556** *б'ераӯу́, б'еражёш, с'ц'еражо́м, памаӯо́м, с'ачём, с'ако́м.* **557** *с'ц'ераӯу́, с'ц'еражёш, с'ц'ераӯо́м.* **559** *с'ц'араӯу́, с'аку́, с'ачёш, с'ако́м.* **560** *п'аку́, п'ачёш, п'ако́м.* **561** *с'аку́, с'ачёш, с'ако́м.* **562** *с'ц'ераӯу́, с'аку́; с'ц'еражёш, с'ачёш; с'ц'ераӯо́м, с'ачём.* **563** *с'ц'араӯу́; с'ц'аражёш, с'ачёш; сц'аражём, с'ако́м.* **565** *с'аку́, б'аӯу́; п'ачёш, б'ажыш; б'аӯо́м, с'ачо́м.* **584** *с'ц'ираӯу́, с'аку́, сц'иражёш, с'ачёш; с'ачо́м, с'ако́м.* **586** *п'аку́; п'ачёш, п'ак'ёш, с'ц'ераӯ'ём; абстрыӯ'и́, п'ак'и́.* **588** *сц'ир'аӯу́, п'аку́; с'ц'ир'аӯ'ёш, п'ачёш; сц'ир'аӯ'о́м, с'ачо́м.* **593** *сц'ир'аӯу́, б'ираӯу́, запр'аӯу́, с'аку́; б'ираӯ'ёш, с'ачёш; запраӯо́м, с'ако́м; памаӯ'и́, запр'аӯ'и́.* **594** *с'ц'ираӯу́, стрыӯу́, б'ираӯу́, с'ц'иражёш, запражёш; с'ц'еражо́м, с'ачо́м, с'ц'иражы, с'ак'и́.* **595** *сц'еражу́, б'еражу́, с'ц'еражёш, запражёш; с'ц'ераӯо́м, с'ако́м; с'ц'ераӯу́ц'.* **596** *стрыӯу́; сц'еражёш, запражёш, с'ачёш; сц'еражо́м, памаӯо́м, с'ако́м.* **597** *с'ц'еражу́, б'еражу́, п'аку́, с'аку́; с'ц'еражёш, запражёш, п'ачёш; с'ц'ераӯо́м, памаӯо́м, с'ако́м; с'ц'ераӯу́ц', б'ераӯу́ц'.* **601** *с'ц'ераӯу́, стрыӯу́, стрыжу́, б'еражу́, с'аку́; с'ц'еражёш, б'еражёш, п'ачёш, с'ачёш; с'ц'еражём, памажём, п'ако́м, с'ако́м.* **602** *с'ц'ераӯу́, с'аку́; с'ц'еражёш, с'ачёш; с'ц'ераӯо́м, с'ако́м.* **603** *с'ц'ераӯу́, б'ераӯу́; с'ц'ераӯ'ёш, с'ц'еражёш, б'ераӯ'ёш, б'еражёш, п'ачёш, с'ачёш; с'ц'ераӯо́м, с'еко́м; с'ак'и́, с'ачы.* **606** *с'ц'ир'аӯу́; с'ц'ир'ажёш, с'ак'ёш; с'ц'иражём.* **607** *с'ц'ир'аӯу́; с'ц'ир'ажёш, с'ц'ир'ажо́м, с'ачо́м; пъмаӯ'и́, с'ц'ир'ажы.* **608** *б'ир'аӯ'и́, п'ак'и́, стаўк'и́; сц'ираӯ'о́м.* **609** *с'ц'ир'аӯу́; с'ц'иражо́м, б'ир'ажо́м; абстрыжы, с'ц'ир'аӯ'и́.* **610** *с'ц'ираӯу́, б'ираӯу́, запраӯу́; с'ц'иражёш, б'ираӯ'ёш, зыпражёш; с'ц'иражо́м, с'ачо́м.* **612** *стрыӯу́, б'ер'аӯу́, запр'аӯу́, с'аку́; сц'ир'ажёш, б'ир'аӯ'ёш, зыпражёш, с'ачёш; с'ц'иражо́м, с'ачо́м.* **613** *сц'ьр'аӯу́, стрыӯу́; с'ц'ьр'ажёш, стрыжёш; с'ц'ьр'аӯ'о́м.* **617** *стрыӯу́, зыпраӯу́; с'ц'иражёш, б'ираӯ'ёш, б'иражёш; с'ц'иражо́м, с'ачо́м; абстрыӯ'и́.* **623** *с'ц'ир'аӯу́, б'ираӯу́, п'аку́; с'ц'ир'аӯ'ёш, зыпр'аӯ'ёш; с'ц'ир'ажём, с'ачём.* **627** *с'ц'ер'аӯу́, п'аку́, с'аку́; п'ак'ёш, с'ак'ёш, с'ц'ираӯ'ём; с'ц'ир'аӯ'и́, абстр'иӯ'и́, с'ак'и́, п'ак'и́, стаўк'и́.* **629** *с'ц'ир'аӯу́, б'ер'аӯу́, п'аку́, запр'аӯу́; с'ц'ир'аӯ'ёш, б'ер'ажёш, запр'ажёш, п'ак'ёш, с'ак'ёш; с'ц'ир'ажо́м, с'ачо́м.* **632** *с'ц'ер'аӯу́, б'ераӯу́, стрыӯу́, п'аку́; с'ц'ер'ажёш, б'иражёш, п'ачёш; с'ц'ер'ажо́м; с'ц'ер'аӯ'и́, абстрыӯ'и́, с'ак'и́, п'ак'и́.* **633** *с'ц'ир'аӯу́, запр'аӯу́, п'аку́, с'аку́; с'ц'ир'аӯ'ёш, запр'аӯ'ёш, п'ак'ёш, с'ак'ёш; с'ц'ир'ажо́м, с'ачо́м; с'ак'и́, п'ак'и́.* **634** *стрыӯу́, п'аку́; стрыжёш, п'ачёш;*

с’ц’ир’ажóм, с’ачóм; с’ц’ир’аγ’ú, п’ак’ú, стаўк’ú. **635** *сц’иражý, п’акý; с’ц’иражéш, с’ачéш; сц’иражéм, пъмаγóм.* **636** *с’ц’ираγý, с’ц’иражý, п’акý, с’акý; с’ц’ираγ’éш, с’ц’иражéш, б’ираγ’éш, б’иражéш, запр’аγ’éш, с’ачéш, п’ачéш, п’ак’éш; с’ц’ираγóм, с’ц’ир’ажóм, пыс’акóм; с’ц’ир’аγ’ú, с’ц’иражы́, абстрыγ’ú, абстрыжы́, с’ак’ú, с’ачы́, стаўк’ú, стаўчы́.* **638** *с’ц’араγý; с’акý; с’ц’еражéш; с’ц’ираγóм, с’акóм.* **641** *с’ц’ир’аγý; с’ц’ир’ажóм, с’ачóм, б’иражóм; пымаγ’ú, сц’ир’аγ’ú.* **642** *с’ц’ир’аγý, с’акý; п’ак’éш, с’ак’éш, с’ачéш; с’ц’ир’аγ’óм, зыпр’аγ’óм, с’ц’ир’ажóм, с’ачóм; с’ц’ир’аγ’ú, абстр’иγ’ú, с’ак’ú, стаўк’ú, запр’аγ’ú.* **643** *п’акý, с’акý, зыпр’аγý; зыпр’аγ’éш, п’ак’éш, с’ак’éш; с’ц’иражóм, б’иражóм; с’ак’ú, п’ак’ú.* **645** *сц’ир’аγý, п’акý, с’акý; с’ц’ир’ажéш, зыпр’аγ’éш, п’ак’éш, с’ак’éш; с’ц’ир’ажóм; пумаγ’ú, с’ак’ú.* **646** *б’ир’аγý, зъпр’аγý, п’акý, с’акý; с’ц’ир’аγ’éш, б’ир’аγ’éш, зъпр’аγ’éш, с’ак’éш, п’ак’éш; с’ц’ир’аγ’óм, с’ачóм; с’ц’ир’аγ’ú, абстр’иγ’ú, с’ак’ú, стаўк’ú.* **647** *стрыγý, б’ир’аγý, п’акý, с’акý; сц’ир’ажéш, зыпр’аγ’éш, п’ак’éш, с’ак’éш; с’ц’ир’ажóм; пумаγ’ú, с’ак’ú.* **648** *с’ц’ир’аγý, б’ир’аγý, зыпр’аγý, п’акý, с’акý; с’ц’ир’аγ’éш, б’ир’аγ’éш, зыпр’аγ’éш, п’ак’éш, с’ак’éш; с’ц’ир’ажóм, с’ачóм; с’ц’иражы́, п’ак’ú, с’ак’ú.* **649** *с’ц’ир’аγý, запр’аγý, п’акý, с’акý; б’ир’аγ’éш, запр’аγ’éш, п’ак’éш, с’ак’éш; пас’ак’óм, с’ц’иражóм, с’ц’ер’аγ’ú, п’ак’ú.* **650** *с’ц’ир’аγý, б’ир’аγý, п’акý, с’акý; с’ц’ир’аγ’éш, б’ир’аγ’éш, п’ак’éш, с’ак’éш; с’ц’ир’аγ’óм, с’ак’óм; с’ц’ир’аγ’ú, с’ак’ú, п’ак’ú.* **651** *стереhý, стрыжý, беражý, пекý, секý; стережéм, сечéм; бережýт, стрыhýт, секýт.* **654** *запраγý, пычý, сычý; запражéш, пычéш, сычéш; запраγýт, пычýт, сычýт.* **657** *стрыγý, бырыγý, запражý, пычý, сычý; запражéш, пычéш, сычéш; сычéм; стрыγýт, бырыγýт, пычýт, сычýт.* **660** *стырыжý, бырыжý, запражý, пычý, сычý; стырыжéш, бырыжéш, запражéш, пычéш, сычéш; сычéмо; стырыγýт, бырыγýт, стрыжýт, запражýт, пычýт, пыкýт, сычýт, сыкýт.* **662** *бырыγý, запраγý, пыкý, пычý, сыкý; запражéш, пычéш, сычéш; сычéмо; запраγýт’, пыкýт’, сыкýц’.* **663** *запражý, запражéш, сычéмо, запражýт’.* **664** *стырыγý, стырыжý, бырыγý, бырыжý, запрежý, пычý, сычý; бырыжéш, пычéш, сычéш; стырыжýт’, бырыжýт’, запрежýт’, пычýт’, сычýт’.* **665** *бырыжý, бырыжéш, запражýт’.* **667** *сц’аражý, б’аражý, запражý, п’акý; б’éражéм, сц’аражéм, с’ачéм; б’араγýц’, с’ц’араγýц’, стрыγýц’.* **676** *стережý, стрыжý, бережý, запражý, пекý, секý; запражéш, печéш; стережéмо; стрыγýт, запраγýт, пекýт.* **679** *п’екý, с’ц’еражý, с’ц’ераγý; п’ачéш, с’ц’еражéш, с’ц’еражéмо; с’ц’ераγýт, п’акýт.* **681** *стережý, стрыжý; стережéш, стрыжéш; стрыжýт, бырыhýт, стережýт,* **685** *стрыжý, стрыγý, запреhý, сечý, секý; запрежéш, сечéш; стрыжýт, стрыγýт, секýт.* **686** *стрыжý, бережý, запр’аhý, пыкý, сыкý; бережéш, сычéш; стрыhýт’, запраhýт, пыкýт’, сыкýт’.* **687** *стережý, стрыжý, бережý, запраhý, пекý, секý; бережéш, печéш, сечием; стереhýт, стрыhýт, пекýт, секýт.* **689** *стырыжý, стрыжý, бырыжý, запражý, пычý, сычý; пычéш, сычéш; бырыhýт’, запраhýт’, пыкýт’, пычýт’, сыкýт’, сычýт’.* **690** *стрыжý, пычý; стрыжéш, пычéш; стрыγýт’, пычýт’.* **691** *стрыhý, запр’аhý, пычý, сычý; стырыжéш, пычéш; стрыhýт’, бырыγýт’, пычýт’, сычýт’.* **694** *стрыγý, пыкý, сыкý; запражéш, сычéш; бырыγýт’, сычýт’.* **695** *бережý хýстку, запр’аhý кон’á, пыкý;*

пычéш сáло, бырыγýт'. **699** *стырыγý, бырыжý, запрежý, пыкý, сыкý; запрежéш, пычéш; стрыγýт', бырыγýт', пыкýт', сыкýт'.* **702** *бырыγý, запраγý, пыкý, сычý; запражéш, пычéш, сычéш, сычéм; бырыγýт', запраγýт', пыкýт', сычýт'.* **715** *сц'еражý, п'ачý, сц'ераγý, стрыγý, бераγý, п'акý, с'акý; б'еражéш, с'ачéм; сц'ераγýц', запраγýц'.* **717** *запреγý, б'ереγý, п'ечý, сечý; запрежéш, с'ечéш; стрыγýт', запреγýт', секýт', пекýт'.* **719** *сц'еражý, стрыжý, б'еражý, запражý, п'акý; б'еражéш, п'ачéш, с'ачéм; стрыжýц', б'ераħýц', запраγýц', п'акýц', с'акýц'.* **721** *стережý, стрыжý, бережý, печý, сечý; бережéш, печéш; стережéм, сечéм; стережýт, стрыжýт, печýт, сечýт.* **722** *сечý, печý, стереγý, стриγý; сечéм, стережéм; стрижýт'.* **726** *стереж'ý шкóлу, запрож'ý кон'á, стережéш, стережéм, с'ачéм.* **730** *стырыжý, бырыжý, бырыγý, запражý, запраγý, пычý, сычý; запражéш, сычéш, стырыжéмо; стырыжýт', бырыжýт', запражýт', пычýт', сычýт'.* **731** *стрыγý, п'ачý, сц'еражý; сц'еражéш, сичéш; секýц', п'ачýц', стрыжýт'.* **732** *стеражý, стеражéш, стеражéмо, стераγýт.* **740** *берожý, стерожý, запрожý, пекý, секý; запрожéш, печéш, сечéм; стерожýт', стрыжýт', зопрожýт', пекýт', секýт'.* **745** *с'ц'ераγý; с'ц'еражéш, п'ачéш; мóγам, п'акýц', с'ц'ераγýц'.* **751** *стрыγý, п'акý, с'акý; стрыжéш, п'ачéш; с'ц'иражóм, с'акóм, п'акóм, нап'акóм, б'аγóм.* **752** *стрыγý, с'акý; стрыжéш, п'ачéш, с'ачéш; стрыγóм, с'акóм, рас'с'акóм, с'с'ачéм.* **753** *стрыγý, стрыжéш; б'еражóм, с'акóм, п'акóм.* **754** *стрыγý, пакý, с'акý; пачéш, с'ачéш; п'ачóм, с'ачéм, с'акóм, стрыγóм, стрыжóм.* **756** *сц'еражý, п'ачý, сц'ераħý; сц'еражéш, с'ачéм, с'акóм; п'акýц', сц'ераγýц'.* **758** *острыγý, волокý; острыжéш; с'екóм.* **760** *стрыжý, збережý, збережéш, сычéш, сечемó; пекýт', стереγýт'.* **762** *стрыжý, запрожý, сечý; пачéш, с'ачéш; секýт', стераγýт'.* **765** *бераγý, пекý; пачéш, с'ечéш; мóγом, кáγом.* **766** *печý, попечý, сечý; печéш, сечéш, с'ечéм; стрыжýц', печýц'.* **767** *с'ц'ережý, стрыжý, б'ережý, запражý, печý, сечý; с'ц'ережéш, бережéш, запражéш, п'ечéш, сечéш, с'ц'ережéм, сечéм, сечéмо; с'ц'ереħýц', стрыħýц', б'ереħýц', запраħýц', п'екýц', с'екýц'.* **768** *стережý, запражý, печý, сечý; стережéш, запражéш, печéш, сечéш; стережéм, сечéм; стережýт', стрыγýт', пекýт', печýт', секýт'.* **771** *бырыжý, стрыжý, запражý, пычý, сычý; бырыжéм, стрыжéм; бырыжýт', стрыжýт', запражýт'.* **773** *пыᵉчý, сыᵉчý; стрыжý, сц'ераγý, беражý, запражý; пыᵉчéш, сыᵉчéш; мы пыᵉчéмо, сцераγéм; сцеражýц', бережýц', запражýт', п'екýт', с'екýт', пыᵉчýт', сычýт', стрыжýт'.* **774** *стрыγý, п'акý, с'акý; с'ачéш; таўкôм, с'акôм.* **775** *п'акý, п'ачéш, п'акóм.* **776** *п'акý, памóжам, памóγам.* **777** *с'ц'еражý, б'ераγý, п'êкý, с'êкý; с'ц'еражéш, п'ачéш: б'аγôм; с'ц'ераγýц', п'екýц'.* **778** *с'ц'ераγý, п'акý; наткôм, запраγóм.* **779** *с'ц'еражý, с'п'акý; п'ачéш, памóжам; сц'ераγóм.* **781** *с'ц'ераγý, с'ц'еражý, стрыγý, стрыжý, запрежý, п'ечý, п'екý, с'ечý, с'екý; запрежéш, п'ечéш, с'ечéш; с'ечéм, с'екôм, помóγам, п'екôм, сц'ераγýц', сц'еражýц', стрыγýц', п'екýц', с'екýц'.* **783** *п'акý, с'акý; п'ечéш, с'екôм.* **788** *сц'еражý, сц'ераγý, п'ачý, п'акý; сц'еражéш, п'ачéш; с'ц'ераγýц', п'акýц'.* **789** *запраγý, п'акý, с'акý; сц'еражéш; запраγóм, с'ц'ераγóм, с'ачéм, с'акóм.* **790** *с'ц'ераγý, б'ераγý, валакý* і інш.;*б'еражéш, валачéш; валакóм, п'акóм, с'акóм, б'еражóм, с'ц'еражóм.* **791** *йа с'ц'ераγý, с'екý,*

с'ечéш; пас'ц'ераγôм, пас'екôм. **793** *сц'ераγý, сц'еражéш, с'ц'ераћ'éш, сц'ераћýц'.* **795** *с'ц'ереγý, п'екý, с'екý; п'ечéш, с'ечéш; пос'ц'ераγôм, поб'еγôм, пос'екôм.* **797** *п'екý, с'екý, зопроγý; п'ечéш, с'ечéш, запро-γ'éш; пос'екôм, пос'ц'ероγôм.* **798** *с'ц'ереγý, б'ережý, п'екý, с'екý; зопра-жéш; с'екóм, кáγом, помоγóм.* **799** *йа вам дакаγý, с'ц'ераγý, п'екý, с'екý; пйак'éш, с'ек'éш; сц'ераγóм, с'екóм.* **800** *запраγý, п'екý, с'екý; запраγ'éш, п'ачéш; с'ц'ераγôм, с'екóм, п'екóм.* **803** *сц'ережý, стрыжý, б'ережý, запражý, с'ечý, п'ечý; б'ережéш, п'ечéш, с'ечéш, с'ц'ережóм; с'ц'ережýц', стрыжýц', б'ереγýц', п'екýц', с'екýц'.* **804** *с'ц'ереγý, стрыжý, б'ережý, б'ероγý, п'екý, с'екý; п'ечéш, с'ечéш; с'ц'ероγôм, мы с'ечôм, с'екôм; с'екýц'.* **805** *йа с'ц'ережý, стрыγý, б'ереγý, запрежý, п'екý, с'екý; ты с'ц'ережéш, п'ачéш; с'ечóм, с'екóм, помóγом, с'ц'ереγýц'.* **806** *с'ачý, печý, пекý, с'ц'ераγý; с'ачéш, печéш; сц'ераγóм, нас'ачéм, с'акýц', п'акýц'.* **808** *сц'ераγý, п'екý, с'екý; п'ечéш, с'ечéш; с'екóм, с'ечóм, сц'е-раγóм.* **809** *сц'ероγý, п'екý, с'екý; п'ечéш; сц'ероγóм, с'ечóм.* **810** *с'ц'е-реγý, пекý, с'екý; печéш, с'ечéш; мы с'екóм, п'екóм, с'ц'ережóм; с'ц'ера-γýц', с'ц'еражýц', пекýц', с'екýц', запраγýц'.* **811** *запраγý, запражéш, с'екó^у^м.* **814** *с'ц'ераγý, б'ераγý, п'акý; п'ачéш, с'ц'еражôм, с'акôм.* **816** *запраγý, с'ачéш, мажéш, маγóм.* **818** *запраγý, б'ераγý, б'еражý, с'акý; запражéш, с'ачéш; с'акóм, б'ераγýц', с'акýц'.* **819** *с'п'акý, с'с'акý; с'с'а-чéш, с'с'акóм.* **821** *йа с'ц'ераγý, стрыγý, б'ераγý, запраγý, запражý, п'екý, п'ечý, с'екý, с'ечý; ты с'ц'еражéш, п'ечéш; мы с'акóм; йаны сц'ераγýц', стрыγýц', ц'екýц', с'екýц'.* **829** *запраγý, п'акý; запражéш, п'ачéш; с'ц'ераγôм, сц'еражéм, п'акóм, с'акôм.* **830** *сц'ераγý, запраγý; сц'еражéш, запражéш; сц'ераγóм, сц'еражóм, с'акóм.* **831** *с'ц'е^а^раγý, п'ачéш; сц'ераγóм, с'ц'еражéм, с'акóм.* **832** *сц'ераγý, б'ераγý, п'екý, б'еражéш; сц'ераγôм, б'ераγôм, с'акôм.* **834** *сц'ераγý, сц'еражý, б'еражý, запражý, п'екý, с'екý; п'ечéш; сц'ераγóм, помоγóм, с'ечóм; сц'ераγýц', стрыγýц', п'акýц'.* **835** *сц'ераγý, п'екý, сц'ераγóм, с'екóм, с'ечóм.* **836** *с'ц'ераγý, стрыжý, б'ераγý, запраγý, п'акý, с'акý; с'ц'ераγ'éш, б'еражéш, п'ачéш, с'ачéш, с'ек'éш; с'ц'ераγóм, с'екóм, кáγ'ем; с'ц'ераγýц', запраγýц', п'екýц'.* **837** *с'ц'ераγý, п'екý, п'ечéш; памаγóм, с'екóм.* **838** *б'ероγý, п'екý, с'екý, с'ечéш; с'екóм, п'екóм, сц'еражóм.* **839** *с'ц'еръжý, сц'еръγý, б'еръжý, б'еръγý, п'екý, с'екý; с'ц'ерожéш, б'ерожéш, с'ечéш; с'екóм, с'ц'ероγýц', б'ероγýц', с'екýц'.* **840** *с'екý, с'ечéш; сц'еражéм, кáγ'ем, с'ечéм; с'ц'ереγýц', с'екýц'.* **841** *с'ц'ераγý, с'екý; с'ц'ережéш, с'ечéш; с'ц'ероγóм, с'ц'ерожóм, с'екóм.* **842** *сц'еражý, п'екý, с'екý; сц'еражéш, с'ечéш, зъпраγ'éш; с'ц'еражóм, с'екóм; сц'ераγýц', с'екýц'.* **844** *п'екý, с'ц'еражý, б'еражý; п'ечéш, с'ц'еражéш; б'ережóм, нас'ечóм; п'екýц'.* **847** *с'екý, с'ечéш; дапамаγôм, с'екôм.* **848** *сц'ераγý, б'ераγý, запроγý, п'екý, с'екý.* Сустракаецца паралельная форма на шыпячы: *сц'еражý, за-пражéш, п'ечéш, с'ечéш; секóм, сц'ереγýц', сц'ережýц', б'ереγýц', бере-жýц', п'екýц', п'ечýц', с'екýц', с'ечýц'.* **850** *с'екý, с'ечéш, с'екôм.* **852** *сц'ереγý, стрыγý, с'екý, п'екý; с'ечéш, п'ечéш, с'ц'ережéм; сц'ереγôм, с'е-кôм, п'екôм, стрыγôм.* **853** *с'ц'ераγý, п'екý; п'ечéш, с'ечéш, п'екôм, с'е-кôм, с'ц'ережéм, с'ц'ераγóм.* **857** *сц'ераγý, стрыγý, сц'еражý, стрыжý, б'еражý, б'ераγý; п'ачéш, с'ачéш; сц'ераγóм, памаγóм, с'акóм; стрыγýц',*

стрыжу́ц'. **858** *с'аку́, с'ачéш, с'акóм.* **860** *сц'ераγу́, сц'еражéш, с'акóм, с'ачéм.* **866** *с'аку́, п'ачéш, с'акóм; памажы́, памаγ'и́.* **867** *с'аку́, с'ачéш, с'акóм.* **869** *с'аку́, с'ачéш, с'ачóм, с'акóм.* **870** *п'еку́, п'ек'óш, пас'ачóм.* **871** *с'ц'ереγу́, с'еку́, с'ачéш; с'ц'ераγóм, с'екôм.* **872** *с'аку́, с'ачéш, с'акóм.* **874** *с'ц'ероγу́, с'аку́, с'ц'еражéш, с'ачéш; с'ц'ероγôм, с'акôм.* **877** *с'ц'ераγу́, п'аку́, с'аку́; п'ачéш, с'ачéш; с'ц'ераγôм, с'акôм, п'акôм.* **881** *с'ц'ераγу́, с'аку́, б'еражу́, с'ц'аражéш, с'ачéш, с'ц'араγóм, с'акóм.* **882** *сц'ераγу́, с'еку́; сц'еражéш, с'ачéш; сц'ераγôм, с'екôм.* **887** *с'аку́, с'ачéш; памаγôм, с'акôм.* **888** *с'ц'ераγу́, с'аку́; с'ц'еражéш, с'ачéш; с'ц'араγôм, с'акôм.* **889** *с'е*[а]*ку́, с'ечéш, с'екóм.* **890** *с'ц'ераγу́, стрыγу́, б'ераγу́, запраγу́, с'аку́;* рэдка — *с'ц'еражу́, стрыжу́, б'еражу́, запражу́, п'ачу́; с'ц'еражéш, с'ачéш; с'ц'ераγôм, с'акôм, с'ц'ераγу́ц', стрыγу́ц', б'ераγу́ц', запраγу́ц', п'аку́ц', с'аку́ц';* рэдка — *мóжуц', л'áжуц'.* **893** *сц'ераγу́, сц'ераγ'éш, сц'ераγу́ц'.* **895** *с'аку́, с'ачéш, с'акóм.* **898** *п'аку́, п'ачéш, с'ачéш, с'акóм.* **901** *сц'ераγу́, п'ачéш, сц'араγóм.* **902** *с'ц'ераγу́, п'аку́; с'ц'еражéш, запраγóм.* **905** *с'ц'ираγу́, стрыγу́, б'араγу́, п'аку́, с'аку́; с'ц'ираγ'éш, б'ираγ'éш; запраγ'éш, п'ачéш бл'ины́, с'ачéш; запраγóм, с'ц'ираγóм, с'акóм, п'акóм.* **907** *с'ц'араγу́, с'аку́; с'ц'аражéш, с'ачéш, с'ц'ераγóм, с'акóм, п'акóм.* **909** *с'ц'ераγу́, с'ц'еражéш, с'ц'ераγóм.* **910** *с'ц'ераγу́, п'аку́, с'ц'еражéш, с'ачéш, с'ц'ераγóм, с'акóм; с'ц'ераγу́ц', с'аку́ц', стрыγу́ц';* часцей — *стрыжу́ц'.* **912** *с'ц'ераγу́, с'ц'еражéш, с'т'ераγóм, с'ц'ераγу́ц'.* **914** *с'ц'ераγу́, с'ц'аражéш, с'ц'араγóм.* **915** *с'ц'араγу́, п'аку́, с'аку́; сц'аражéш, п'ачéш, с'ачéш; сц'араγôм, с'акôм, п'акôм.* **916** *сц'ераγу́, сц'еражéш, сц'ераγóм.* **919** *сц'ераγу́, сц'еражéм, сц'ераγóм.* **920** *с'еку́, с'ечéш, с'екóм.* **921** *с'ц'еражу́, б'еражу́, запражу́, с'аку́; с'ц'аражéш, б'еражéш, п'ачéш; с'ц'ераγóм, с'акóм; с'ц'еражу́ц', стрыжу́ц', п'акуц', с'аку́ц'.* **922** *сц'ераγу́, сц'еражу́, стрыγу́, стрыжу́, б'ераγу́, б'еражу́, запраγу́, запражу́, с'еку́, с'ечу́, п'еку́; сц'еражéш, запражéш, п'ечéш, с'ечéш; сц'еражóм, с'екóм; стрыжу́ц', б'ераγу́ц', запраγу́ц'.* **926** *ст'ир'аγу́, стрыγу́; ст'ир'аγ'éш, б'ираγ'éш; ст'ер'аγóм, с'аку́т'; памаγ'и́, ст'ьраγ'и́.* **928** *с'ц'ир'аγу́, б'ираγу́, запр'аγу́, п'аку́; сц'ир'аγ'éш, б'ер'аγ'éш, п'ак'éш, с'ак'éш; с'ц'ераγóм, с'акóм; с'ц'ераγу́ц'; памаγ'и́, абстрыγ'и́, с'ак'и́, п'ак'и́, стаўк'и́.* **933** *стрыγу́, ст'ераγу́, п'аку́, с'аку́; стрыжéш, ст'еражéш, маγ'éш, п'ичéш; стрыγóм, ст'ераγóм, запраγóм, п'икóм, с'икóм; п'ак'и́ пампу́шк'и.* **934** *сц'еражу́, с'ц'ераγу́, п'аку́; сц'еражéш, с'ачéш, с'ц'ераγóм, с'акóм; с'ц'ераγу́ц'.* **936** *сц'ераγу́, сц'иражéш, сц'ераγóм, памаγóм; памаж'и́, памаγ'и́.* **937** *с'ц'араγу́, стрыγу́, б'ираγу́, запраγу́, п'аку́; сц'ираγ'éш, б'араγ'éш, запражéш, п'ачéш, с'ачéш; с'ц'араγóм, с'икóм.* **938** *с'ц'ераγу́, стрыγу́, п'аку́, с'аку́; с'ц'еражéш, б'еражéш, мóγ'еш, б'аγ'иш, п'ачéш; с'ц'ераγóм, стрыγóм, б'ераγóм, запраγóм, п'акóм, с'акóм; памаγ'и́, памажы́, б'аγ'и́.* **939** *запреγу́, с'еку́, с'ачéш, с'ику͡ом.* **943** *с'ц'ераγу́, п'еку́; с'ц'еражéш, п'ачéш, б'аγ'иш; с'ц'ераγóм, с'екóм, п'екóм.* **945** *стереγу́, береγу́, запраγу́, печу́, сечу́; стержéш, бережéш, запражéш, печéш, сычéмо; стереγу́т', стрыжу́т', береγу́т', запраγу́т', печу́т', сечу́т'.* **948** *стыреγу́, стрыжу́, бырыжу́, запраγу́; стрыжéш, запражéш, пычéш; стереγу́т', стрыжу́т', бырыγу́т', пыку́т'.* **949** *стырыжу́, запр'ежу́, сычу́, пычу́; запр'ежéш, пычéш, сычéм; стырыжу́т', запр'ежу́т', пычу́т', сычу́т'.*

950 *стережу́, бережу́, запр'аһу́, печу́; бережéш, запрежéш, печéш, сычéм; береһу́т', запр'аһу́т', печу́т'.* **951** *бережу́, стырыһу́, запраһу́, пыку́, сыку́; бережéш, печéш, сычéш; стережéмо, сычéмо; бырыһу́т', запраһу́т'.* **952** *запраγу́, пыку́, сыку́; бережéш, пычéш, сычéш; стырыһу́т', береһу́т', пычу́т', сыку́т'.* **954** *пычу́, сычу́; пычéш, сычéш, сычéмо; пычу́т, сычу́т.* **955** *запрежу́, стрыжу́; стрежéш, запрежéш; стераγу́т', запраγу́т', печу́т'.* **962** *стырыγу́, стрыγу́, бырыγу́, запраγу́, пычу́, сычу́; запражéш, бырыжéш, сычéмо; стырыγу́т, стрыжу́т, бырыжу́т, запражу́т.* **963** *стырыжу́, пычу́, пычéш; стырыжу́т', пычу́т'.* **966** *с'т'еражу́, стрыжу́, б'еражу́, запрожу́, пеку́, секу́, с'ечу́, насечу́; ст'еражéш, запражéш, с'ечéш, с'ечóм; стережу́т', секу́т', пеку́т'.* **969** *сц'ереγу́, б'ер'еγу́, запроγу́, п'еку́, с'еку́; сц'еражéш, беражéш, запражéш, п'ечéш; сц'ераγ'éм, сц'ераγóм, с'екóм; сц'ереγу́ц', стрыγу́т', бераγу́ц', запрожу́ц', п'екуц', с'еку́ц'.* **971** *с'ц'ережу́, стрыжу́, бережу́, запрожу́, печу́, с'ечу́; беражéш, запрожéш, печéш, с'ечéш; с'екôм, с'ечемó; с'ц'ережу́ц', стрыжу́ц', бережу́ц', запрежу́ц', печу́ц';* радзей — *с'ц'ереγу́, с'ц'ереγ'éш, с'ц'ереγу́ц'; поможы́,* вельмі рэдка — *помоγ'и́.* **974** *стераγу́, стрыγу́, пеку́; печéш, стрыжéш, с'ечéм; ст'ереγу́ц', стрыγу́ц', пеку́ц', п'ечу́ц'.* **975** *с'еку́, с'ечéш, с'екóм.* **976** *стр'иγу́, ст'еражу́, б'еражу́, запрежу́, п'ечу́, с'еку́; стережéш, бережéш, запрежéш, п'ечéш, с'ечéш; п'ечôм, п'екôм; с'ц'ережу́ц', с'ечу́ц', п'еку́ц', запрежу́ц', стр'ижу́т'.* **977** *стереγу́, запреγу́, стережу́, б'еражу́, п'еку́, с'еку́; ст'ережéш, запрежéш, п'ечéш, с'ечéш; му с'с'ачéм, с'с'акóм, пост'ережéм трóшк'и; стереγу́т', запреγу́т', с'еку́т'.* **978** *ст'ер'еγу́, ст'ер'ежу́, стр'иγу́, стр'ижу́, б'ер'ежу́, зопроγу́, зопрожу́, п'еку́, с'еку́; б'ережéш, запрежéш, п'ачéш, с'еч'éш, с'екóм, сечемó; стр'иγу́т, стрижу́т, б'ер'еγу́т, запр'еγу́т, запрежу́т, п'еку́т, с'еку́т; стр'иγ'и́, стр'иж'и́.* **979** *б'ероγу́, б'ерож'éш, помоγóм.* **980** *п'еку́, п'ечéш, п'екóм.* **981** *сц'ережу́, стрыжу́, б'ережу́, запрожу́, п'еку́, с'еку́; б'ережéш, п'ечéш, с'ечéш; сц'ережóм, с'ечóм; сц'ережу́т', стрыжу́т', п'еку́ц', с'еку́ц'; помоγ'и́, сц'ереγ'и́, обстрыγ'и́.* **982** *сц'ереγу́, с'еку́; сц'ережéш, с'ечéш; сц'ереγóм, с'екóм.* **983** *сц'ераγу́, пйаку́, б'еражéш; сц'еражóм, с'екóм.* **984** *сц'ераγу́, б'ераγу́, запраγу́, стрыγу́;* рэдка — *стрыжу́; п'аку́, с'аку́; с'ц'еражéш, п'ачéш, с'ачéш; с'ц'еражéм, памажéм, с'ачéм; с'ц'ераγу́ц', б'ераγу́ц', запраγу́ц', п'аку́ц'.* **985** *сц'ережу́, стрыжу́, б'ережу́, запрожу́.* Паралельна ужываецца форма з асновай на -γ: *сц'ереγу́; сц'ережéш, б'еражéш, запрежéш; сц'ераγóм, с'екóм, спечóм; сц'ережу́ц', стрыжу́ц', б'ережу́т', запрожу́ц', п'еку́ц', с'еку́ц'.* **986** *стрыγу́, п'еку́, с'еку́; стрыжéш, п'ечéш, с'ечéш; сц'ереγóм, с'екóм, с'ечемó.* **987** *сц'ероγу́, запроγу́, п'еку́; сц'ерож'éш, зопрож'éш, с'ек'éш, моγ'éш.* **988** *сц'ераγу́, стрыγу́, запраγу́, п'аку́, с'аку́; сц'еражéш, б'ераγ'éш, запраγ'éш, с'ак'éш, п'ак'éш; памóγом, сц'ераγóм, с'акóм; п'ачы́, стайк'и́.* **989** *поб'ежу́, прыб'еγу́, сц'ережу́, стрыжу́, б'ережу́, запрежу́, п'ечу́, с'ечу́; б'ережéш, п'ечéш, с'ечéш, сц'ережóм, с'ечóм; сц'ережу́ц', стрыжу́ц', б'ережу́ц', запрежу́ц', п'ечу́ц', с'ечу́ц'.* **990** *стр'ижу́, бережу́, запрежу́, печу́, сечу́; стр'ижéш, б'ережéш, печéш, сечéш; стр'ижéм, бережéм, п'екóм ,с'екóм; стережу́т', стр'ижу́т', бережу́т', запрежу́т', печу́т', сечу́т'.* **991** *сц'ережу́, стрыжу́, п'ечу́, запрежу́; сц'ережéш, стрыжéш, п'ечéш, с'ечéш; ткóм.* **992** *сц'еражу́, стрыжу́, б'еражу́, паку́, с'аку́; сц'еражéш, б'аражéш, с'ачéш, п'ачéш; сц'ераγóм, помоγóм, с'ачóм.* **993**

стер'ежý, стр'ижý, запрожý, бережý, печý, сечý; стр'иж'éш', б'ереж'éш', запреж'éш', печ'éш, товчéш', товчôм; стережýт', запрежýт', бережýт', печýт', сечýт'. **994** *стережý, стрыжý, бережý, запрожý, печý, сечý; печéш, стережôм, сечôм; стережýт', стрыжýт', бережýт', запрожýт', печýт', сечýт'.* **995** *с'ц'ережý, стрыжý, б'ережý, запрежý, печý, пакý, с'ечý, с'екý; сц'ережéш, б'ережéш, запрежéш, печéш, с'ечéш; сц'ероɣóм, п'екóм, с'екóм, сц'ережóм; сц'ережýц', стрыжýц', б'ережýц', запрежýц', п'ечýц', п'екýц', с'екýц'.* **996** *сцеражý, сцераɣý, стрыжý, стрыɣý, п'акý; б'еражéш, сцеражéш, стрыжéш, сцеражéмо; сцераɣýц', б'ераɣýц', стрыɣýц'.* **999** *с'ц'ереɣý, б'ереɣý, п'екý, с'екý; с'ц'ережéш, п'ечéш, с'ечéш; с'ц'ероɣôм, с'екóм, тайчóм.* **1000** *с'ц'ераɣý, с'акý; с'ц'аражéш, п'ачéш, с'ачéш; с'ц'араɣóм.* **1001** *сц'еражý, стрыжý, запражý; сц'еражéш, запражéш, с'ачéш; п'акóм, с'акóм; сц'ераɣýц', стрыɣýц', б'еражýц', п'екýц', с'екýц'.* **1002** *с'ц'еражý, с'ц'ераɣý, стрыжý, стрыɣý, б'ережý, б'ераɣý, запрежý, с'ечý, п'екý, п'ечý, с'екý; с'ц'еражéш, б'еражéш, запражéш, п'ечéш, с'ечéш; с'ц'ераɣóм, с'екóм, с'ечóм; с'ц'еражýц', с'ц'ераɣýц', стрыжýц', стрыɣýц', б'ераɣýц', запраɣýц', п'екýц', с'екýц', с'ечýц'.* **1003** *с'ц'ераɣý, стрыɣý, с'ц'еражéш; с'ц'ераɣýом, с'екýом.* **1004** *с'ц'еражý, с'ц'ераɣý, запроɣý, п'ечý, п'екý, с'екý; с'ц'еражéш, б'еражéш, запрежéш, п'ечéш, с'ечéш; с'ц'ераɣýом, с'екýом, с'екóм, б'ереɣýом.* **1005** *с'ц'еражý, стрыжý, б'аражý, пакý, с'екý; сц'еражéш, баражéш, пачéш, с'ечéш; с'ц'еражóм, с'ачóм; стрыжýц', бараɣýц', запражýц', пакýц', с'екýц'.* **1006** *с'екý, с'ечéш, с'ечé, с'екóм.* **1008** *сц'еражý, б'еражý, стр'ижý, запрежý, печý, сечý, волочý; стр'ижéш, печéш, волочéш; стр'ижéм, беражéм, печéм, сечéм, волочéм, сц'ераɣóм; стр'ижýт, бережýт, запрежýт, течýт, печýт, сечýт, товчýт.* **1009** *сц'еражý, беражý, запражý, п'ачý; б'еражéш, п'ачéш, с'ачéш; сц'ераж'éм, с'ачéм; с'ачýц', п'акýц'.* **1010** *сц'еражý, б'еражý, стрыжý, стрыɣý, запражý; п'ечý, п'екý, с'ечý, с'екý, с'ц'еражéш, б'еражéш, п'ечéш, с'ечéш; сц'еражéмо, с'екóм; сц'еражýц', сц'ераɣýц', б'еражýц', б'ераɣýц', стрыжýц', стрыɣýц', запраɣýц', запражýц', печýц', пекýц', сечýц', секýц'.* **1011** *с'ц'еражý, б'еражý, стрыжý, запрежý, печý, с'ечý, с'екý; с'ц'еражéш, б'еражéш, запражéш, п'ечéш, с'ечéш; с'ц'еражóм, с'ечóм, с'ц'ереɣóм, б'ереɣóм, запреɣóм, с'екóм; сц'еражýц', с'ц'ереɣýц', б'еражýц', б'ереɣýц', стрыжýц', стрыɣýц', запражýц', п'ачýц', с'ачýц', п'екýц', с'екýц'.* **1013** *сц'ережý, стережý, б'еражý, запражý, стрижý, п'ачý; сц'еражéш, запрежéш, п'ачéш; сц'еражем, с'ачéм; сц'еражýт, стережýц', п'акýц', п'ечýт, с'ачýц'.* **1018** *с'ц'еражý, с'ц'ераɣý, стрыжý, стрыɣý, б'еражý, б'ераɣý, п'екý, с'екý; б'еражéш, запражéш, с'ачéш; сц'ераɣóм, пас'акóм.* **1019** *п'екý, п'ечéш, с'екóм.* **1022** *б'ераɣý, п'екý, с'екý; п'ечéш, с'ечéш; уц'екóм.* **1023** *стрыжý, сц'ережý, запрежý, с'ечý, п'ечý, стрыɣý, запреɣý, с'екý; стрежéш, печéш, сечéш, стрыɣôм, сц'ереɣôм, запреɣôм, с'екôм, п'екôм; п'ечýц', п'екýц', с'екýц'.* **1024** *с'ц'ераɣý, б'ажý, запраɣý, с'ачý, п'ачý,* рэдка—*п'акý; с'ц'еражéш, п'ачéш, с'ачéш; пас'ц'ираɣóм, пас'акóм; с'ц'ераɣýц', с'ц'еражýц', п'ачýц', с'акýц'.* **1025** *сц'ераɣý, стрыɣý, б'ераɣý* — у маладзейшых; *запражý, п'ачý, с'акý, с'ачý, с'ц'еражý; с'ц'еражéш, п'ачéш, с'ачéш; пас'акóм.* **1026** *с'ц'ережý, стрыжý, стрыɣý, б'еражý, б'ереɣý, запрежý,*

п'еќу, с'еќу, с'еч́у; с'ц'ераже́ш, б'ераже́ш, п'ече́ш, с'ече́ш; с'ц'ераɣо̂м, с'еко̂м; стрыжу́ц' ав'е́чк'и, с'ц'еражу́ц', с'ц'ераɣу́ц', запрежу́ц', запраɣу́ц'.
1027 *стережу́, стрыжу́, бережу́, запр'ажу́, печу́, сечу́; стереже́ш, запр'аже́ш, пече́ш, сече́ш, сече́м: стережу́т, стр'ыжу́т, бер'ежу́т, запражу́т, печу́т, сечу́т.*

Карта № 159

ЗЫЧНЫ АСНОВЫ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ НА ГУБНЫ Ў ПАРАДЫГМЕ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 110:

«Як утвараюцца асновы асабовых форм дзеясловаў з асновай на **д** і на губны:

б) 1-ая асоба адзіночнага ліку ад асноў на губны... *тра***плю** ці *тра***пю**, *дра***млю** ці *драмю, сы***плю** ці *сы***пю**, *шчы***плю** ці *шчыпю;*

2-ая асоба адзіночнага ліку: *дрэ***мл***еш* ці *дрэмеш, сы***пл***еш* ці *сы***п***еш; шчы***пл***еш* ці *шчыпеш;*

3-ая асоба адзіночнага ліку: *дре***мл***е(я), дрэ***мл***іць* ці *дрэміць; сы***пл***е(я), сы***пл***іць* ці *сы***п***іць, шчы***пл***е(я), шчы***пл***іць* ці *шчы***п***іць;*

1-ая асоба множнага ліку: *дрэ***мл***ем* ці *дрэ***м***ем;*

2-ая асоба множнага ліку: *дрэ***мл***еце* ці *дрэ***м***еце;*

3-ая асоба множнага ліку: *дрэ***мл***юць, дрэ***м***юць* ці *дрэ***мл***яць*?»

На гэтай карце супрацьстаўляюцца два тыпы асновы цяперашняга часу — аснова без чаргавання, якая заканчваецца спалучэннем «губны +**л'**» ва ўсіх асабовых формах адзіночнага і множнага ліку *(сы́пл'у, сы́пл'еш)* і аснова з чаргаваннем спалучэння «губны +**л'**» у 1-ай асобе адзіночнага ліку з губным у аснове астатніх асабовых форм *(сы́пл'у, сы́п'еш)*.

Калі ў адказах прыведзены прыклады, якія ўказваюць на суіснаванне двух варыянтаў асновы ў адной і той жа гаворцы, то картаграфуюцца абодва тыпы.

У радзе адказаў адзначаны адзінкавыя формы аднаго тыпу асновы пры паслядоўнай вытрыманасці ва ўсёй парадыгме другога тыпу асновы. Такія формы, як элементы іншай структуры, картаграфуюцца на карце дадатковымі знакамі.

У паўднёва-заходняй частцы картаграфуемай тэрыторыі выдзяляецца невялікі раён, дзе аснова на губны выступае ў выглядзе спалучэнняў [мй], [пй], [мн'], г. зн. адлюстроўвае фанетычныя асаблівасці губных.

З акцэнталагічнага боку картаграфуемы матэрыял неаднародны, ён аб'ядноўвае дзеясловы з рухомым націскам і нерухомым націскам на аснове *(драмл'у́, дре́мл'еш; сы́пл'у, сы́пл'еш)*, і таму асобныя адхіленні ў формах з рухомым націскам *(шчыпл'у́* і *шчы́пл'у)* пры картаграфаванні не ўлічваюцца.

Адводзяцца ад картаграфавання формы з асновай на **-aj-**: *драма́йу, шчыпа́йу, драма́йеш, шчыпа́йеш,* паколькі яны належаць да новаўтварэнняў, якія ў большай або меншай ступені ўжываюцца паралельна з зыходнымі тыпамі асновы на ўсёй картаграфуемай тэрыторыі.

Адсылачны знак каля нас. п. 625 указвае на наяўнасць падоўжанага [м'] у форме *дрéм'м'уц'*.

У каментарыях прыводзяцца: а) картаграфуемыя формы ад адзінкавых дзеясловаў; б) адказы, дзе ёсць заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў аб ступені пашырэння таго ці іншага тыпу асновы ў мове мясцовага насельніцтва; в) формы на мяккі губны ў 1-ай асобе адзіночнага ліку, а таксама формы з фанетычнымі адрозненнямі ў аснове. З усёй парадыгмы цяперашняга часу ў каментарыях пераважна прыводзяцца формы адзіночнага ліку: **12** *сып'у, драм'ý; дрéм'иш, сып'иш.* **29** *драмл'ý, шчыпл'ý, сып'ý; дрéмл'еш, сып'еш, шчыпл'еш.* **126** *др'амл'ý, шчыпл'ý, сыпл'у; др'éм'иш, сып'иш, шчыпáйиш; др'éм'иц', шчып'иц'*—рэдка; часцей—*шчыпáйиц', сыпл'иц'; шчыпáйим, сып'им, др'éмл'им; др'éмл'иц'а, сып'иц'а, шчыпáйиц'а; др'éмл'уц', шчыпáйуц', сып'уц'.* **135** *тр'апл'ý, шчыпл'ý, шчыпáйу, сыпл'у; др'éмл'ьш, шчыпл'ьш, сып'ьш; др'éмл'ьц, сып'ьц', шчыпл'ьц, шчып'ьтца, шчыпáйьтца; др'éмл'ьм, сып'ьм, шчыпл'ьм, шчыпл'ьмс'а;* часцей — *шчыпáйьмс'а.* **161** *сыпл'у, драмл'ý; дрéмл'иш, сып'иш, сыпл'иш; дрéмл'иц', сып'иц', сып'им; дрéм'иц'а, сып'иц'а; сып'ац'.* Усе дзеясловы гэтага тыпу пераважна ўжываюцца без **ль** у аснове цяперашняга часу. **193** *трапл'ý, драмл'ý, сыпл'у, шчыпл'у; дрéм'иш, сып'иш, шчып'иш.* Сустракаецца: *дрéмл'еш, дрéмл'иц', сыпл'иц', шчыпл'иц'.* **196** *драмл'ý, трапáйу, драмáйу, шчыпáйу; дрéм'иш, сып'иш, шчыпл'иш; дрéм'а, дрéм'иц', сыпл'а, шчып'а; дрéм'им, сып'им, шчып'им, дрéм'иц'а, дрéм'уц'.* У дзеясловах гэтага тыпу **ль** звычайна не захоўваецца. **257** *драмл'ý, сыпл'у, шчыпл'ý; дрéм'еш, шчыпл'еш, сыпл'еш.* Сустракаецца: *сып'еш, дрéм'а, сып'а, шчып'а.* **370** *сыпл'у, драмáйаш, сып'аш; дрéмл'а, сыпл'а; драмáйам, сыпл'ам, шчыпл'ам; драмáйац'е, сыпл'ац'е; драмáйуц', сыпл'уц', шчыпл'уц'.* **378** *трапл'ý л'он, драмл'ý; сып'аш ɣарóх, ты шчып'аш шчав'éй; дрéмл'а, сып'а, шчыпл'а, дрéмл'ам, сыпл'ам, шчыпл'ам.* **387** *сыпл'у ав'óс, дрéмл'а, дрéм'ам, дрéмл'ам', йаны дрéмл'уц'.* **412** *драмл'ý, дрéм'аш; сыпл'а, шчыпл'а; дрéмл'ам', сыпл'ам, шчыпл'ам.* **431** *сыпл'у, драмл'ý, трапл'ý; дрéмл'иш, сыпл'иш, сып'иш, шчыпл'иш.* Сустракаюцца формы без **ль:** *дрем'а, сып'а, шчып'а, дрéм'им, сып'им, шчып'им.* **466** *сыпл'у, дрéм'иш, сып'иш;* гавораць: *дрéм'иц'* і *дрéмл'е, сып'иц', сыпл'е, дрéмл'ем, дрéм'ем, дрéм'иц'е, сып'иц'е.* **507** *драмл'ý, сыпл'у, шчыпл'у; дрéм'еш, сып'еш, шчып'еш; дрéмл'а, сыпл'а, шчыпл'а;* але сустракаецца: *дрéм'а, сып'а.* Малодшае пакаленне ўжывае формы з наяўнасцю **ль** у аснове. **651** *дрем'ý, сып'у, шчыпáйу, дрéмл'еш, сып'иш, шчыпáйеш, дрéмл'е, сып'е, шчыпáйе.* **663** *тры^е^пл'йý, сыпыш, сыпле, дрéмлем, дрéмлете, дрéмл'ут'.* **676** *треп'йý, дрем'йý, шчыпáйу; дрéм'йеш, сып'йеш, шчыпáйеш; дрéм'йе, сып'йе, шчыпáйе; дрéм'йем, сып'йем, шчыпáйем.* **677** *треп'йý, дрем'йý, сып'йу, шчыпáйу; дрéм'йеш, сып'йеш, шчыпайеш, дрéм'йе, сып'йе, шчыпайе.* **680** *трепйý, дремйý, сыпйу; дрыемйеш, сыпйеш; дрыемйе, сыпйе; дрыемйем, сыпйем; дрыемйец'е, сыпйец'е; дрыемйут, сыпйут, шчыпáйут.* **681** *трепйý, дрéмйеш, сыпйеш, дрéмйе, сыпйем, дрéмйете, сыпйете, сыпйут.* **682** *дремйý, дремн'ý, шчыпáйу; дрéмйеш, дрéмн'еш, сыпйеш, шчыпáйеш, вуон дрéмйе,*

сыпйе, шчыпайе; дрэмн'ем, сыпйем, шчыпайем. **684** *дремн'у, сып'йу, шчып'йу; дрэмйеш, дрэмн'е, сыпйе, шчыпл'е; дрэмн'ем, сыпйем, шчыпл'ем; дрэмн'ете, сыпйете, шчыпл'ете; дрэмн'ут, сыпйут, шчыпл'ут.* **685** *треп'йу, дрем'йу, сып'йу; дрыем'йеш, сыпйеш; сыпйе, дрыемйе.* **687** *дремн'у, сыпйу, шчыпайу, дрыемн'еш, сыпйеш, шчыпайеш.* **688** *драмйу, сып'у, шчыпайу; дрымайеш, сып'йеш, шчыпайеш; дрымайе, сып'йе, шчыпайе; дрымайем, сып'йем, шчыпайем; дрымайете, сып'йите, шчыпайите; воны дрымайут, сып'йут, шчыпайут.* **701** *трипл'у, сэпл'у, дрымл'у, шчапайу, дрэмыш, сэпыш, шчыпайиш; дрэмл'им, сэпым, шчыпайем, дрэмл'ите, сэп'ите, шчыпайите; дрэмл'ут', сэпл'ут', шчыпайут'.* **709** *трапл'у, драмл'у, сыпл'у, шчапл'у;* часцей—*шчыпайу; дрэмл'аш, сыпл'аш, шчыпайаш.* **720** *дрем'у, шчыпайу; дремайеш, сып'еш, шчыпайеш; дрымайе, сып'е, шчыпайе.* **721** *трап'у, треп'у, драм'у, сып'у, шчып'у, дрем'йу, трепайу, дремайу; дрэмл'еш, шчыпайеш, дрэм'еш; дрэмн'е, сып'е, шчыпайе; дрымайут, сып'ут, шчыпайут.* **729** *драмл'у, сыпл'у, дрымлеш, сып'йеш, шчыпайеш; дрымле, сып'йе, шчыпайе; дрымн'ем, сып'йем; дрымайите, сып'йете; дрымайут', сып'йут', шчыпайут'.* **732** *дремн'у, дрэмн'еш, дрэмн'е, сыпл'е, дрэмн'ем, дрэмн'ете.* **733** *тр'ипл'у, др'емл'у, сыпл'у, шчипл'у, ти дримл'иш, сыпл'иш, шчыпайеш, др'имите, сыпл'ете, шчыпайете.* **781** *дремл'у, сыпл'у, шчыпл'у; дрэмн'еш, сыпл'еш, шчыпл'еш; дрэмн'е, шчыпл'е, сыпл'е; дрэмн'ем, сыпл'ем, шчыпл'ем.* **784** *дремну, сыпл'у; сыпл'еш, дрэмн'еш; дрэмн'е, сыпл'е, шчыпл'е.* **789** *сыпл'у; драмл'у; сыпл'аш, дрэмл'еш, трэпл'аш; дрэмл'а, дрэмл'ем, сыпл'ем, трэпл'аш, дрэм'ац'.* **799** *драмл'у, сыпл'у; дрэмл'еш, шчыпл'еш, дрэм'йуц', сыпл'уц', шчыпл'уц'.* **808** *драмл'у, сыпл'у, шчыпл'у; дрэм'еш, сыпл'еш, шчыпл'еш; дрэмл'е, шчыпл'е.* **841** *дремл'у;* часцей — *дремайу; сыпл'у, шчыпл'у; дремайеш, дрэмл'еш, сыпл'еш, шчыпл'еш.* **847** *др'емл'у, сыпл'у, шчыпайу (шчыплю*—не ўжываецца); *др'эмл'еш, сыпл'еш, тр'эпл'еш, шчыпайеш.* **885** *сыпл'у, дрэмл'еш, сыпл'еш, шчыпл'еш; дрэмл'е, дрэмл'ем, драмайем, дрэмл'ец'е, драмайец'е, дрэмл'уц', трапайуц', сыпл'уц', драмайуц', кл'эпл'уц'* — радзей; часцей — *кл'епайуц'.* **955** *дрымнеш, сыплеш; дрымнамо, сыплемо; дрымлете, сыплата.* **967** *дремл'у, дром'у, сыпл'у; дрэмл'еш, дрэм'еш, сыпл'еш, сып'еш, шчыпайеш; дрэмл'е, сыпл'е, шчыпайе.* **968** *дремл'у, дром'у, шчыкайу; дрымл'еш, сыпл'еш, шчыкайеш; дрэмл'е, сыпл'е, шчыкайе; дрымл'ем, дрым'ем, сыпл'ем, сып'ем, шчыкайем.* **977** *трепл'у, дремл'у, сыпл'у, шчыпл'у; дрэмл'еш, сыпл'еш, шчыпл'еш; дрэмл'ет'е, сыпл'ец'е, сып'ец'е, шчыпл'ет'е, шчып'ет'е.*

Карта № 160

ЗЫЧНЫ АСНОВЫ ДЗЕЯСЛОВАЎ II СПРАЖЭННЯ НА ГУБНЫ Ў ПАРАДЫГМЕ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 110:

«Як утвараюцца асновы асабовых форм ад дзеясловаў на **д** і на губны:

б) 1-ая асоба адзіночнага ліку ад асноў на губны: *ста**ўл**ю* ці *ста**в**ю; кар**мл**ю;* ці *кармю; ра**бл**ю* ці *рабю; лю**бл**ю* ці *любю...* 3-я асоба множ-

нага ліку. яны *ловяць* ці *ловюць; ставяць* ці *стаўляць; кормяць* ці *кормляць...?*»

Матэрыял адказаў уключае формы 1-ай асобы адзіночнага ліку і 3-яй асобы множнага ліку. Больш поўныя адказы, якія змяшчаюць, акрамя ўказаных, іншыя асабовыя формы, дазваляюць вызначыць два тыпы асновы на губны.

Першы тып, які адпавядае літаратурнай норме: *кармл'ý—кóрм'иш, кóрм'ац',* распаўсюджан амаль на ўсёй картаграфуемай тэрыторыі. Другі тып асновы, які адрозніваецца наяўнасцю спалучэння «губны +**л'**» не толькі ў 1-ай асобе адзіночнага ліку, але і ў 3-яй асобе множнага ліку: *кармл'ý, кóрмл'ац'* пры звычайнай аснове на губны ў астатніх асабовых формах — *кóрм'иш, кóрм'ит'* і інш., займае паўднёвую ўскраіну картаграфуемай тэрыторыі. У заходняй частцы апошняй выдзяляецца мікраараён, які ўключае нас. пп. 676, 680, 681, 682, 684, 685, 687, 688, 721, дзе адзначана спалучэнне «губны +**j**» у 1-ай асобе адзіночнага ліку і 3-яй асобе множнага ліку: *лаўйý, лóўйат'.*

Выпадкі суіснавання двух тыпаў асноў у гаворцы аднаго і таго ж нас. п. на карце абазначаюцца двума знакамі.

Адсылачны знак указвае на наяўнасць цвёрдага губнога ў 3-яй асобе множнага ліку (нас. пп. 651, 652, 654, 661, 675, 771).

У адказе нас. п. 722 прыводзіцца тып асновы на «губны +**л'**» ва ўсёй парадыгме цяперашняга часу.

Наяўнасць [j] пасля губнога ў 3-яй асобе множнага ліку *(лаўл'ý, лóўлйац')* хоць і належыць да фанетычных з'яў, аднак абазначана на гэтай карце. Картаграфуюцца таксама адзначаныя ў матэрыялах выпадкі паяўлення ў аснове спалучэння [мн'], што мае месца не толькі ў адпаведных фанетычных умовах *(кóрмйат', кормн'ат'),* але і ў іншай пазіцыі, напрыклад: *кормйý, кормн'ý.*

У каментарыях прыводзіцца ўвесь фактычны матэрыял, які адлюстроўвае суіснаванне форм з рознымі тыпамі асновы, а таксама матэрыял, дзе адзначаны фанетычныя з'явы, звязаныя з характарам губных: **651** *лов'ý, стáўйу, корм'ý, роб'ý, л'уб'ý; стáв'ат, кóрмат.* **652** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý, л'убл'ý, воны лóват, стáват, кóрмат.* **654** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý, л'убл'ý; воны стáват, кóрмат.* **657** *л'убл'ý, стáвл'у, курмл'ý, рубл'ý; воны лóв'ат, стáвл'ат, кóрмл'ат.* **658** *ловл'ý, кормл'ý, рабл'ý, л'убл'ý; лóвл'ат, кóрмл'ат', стáв'ат.* **659** *лу°вл'ý, кормл'ý, ру°бл'ý, л'убл'ý; кóрмл'ат, лóв'ет, стáв'ат.* **660** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý, л'убл'ý; лóвл'ат', стáв'ат', кóрм'ат'.* **661** *ловл'ý, стáвл'ý, кормл'ý, робл'ý; воны лóват, стáват, кóрмат, дывл'ац'ц'а.* **664** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý, л'убл'ý; оны лóв'ет', стáв'ет', кóрмл'ет', кóрм'ет'.* **675** *кормл'ý, лаўл'ý, рабл'ý, стáўл'у; кóрм'иш, лóв'иш, рóб'иш, стáв'иш; кóрм'ит, л'ýб'ит, лóв'ит; кóрм'имо, стáв'им; кóрм'иц'е, стáв'иц'е; кóрмат, стáват, л'ýбат, лóват.* **676** *лоўйý, стáўйу, рóб'йу, корм'йý, л'уб'йý; воны лóв'йат, стáв'йат, кóрм'йат.* **677** *лов'йý, стáв'йу, корм'йý, роб'йý, л'уб'йý; лóв'ат, стáв'ат, кóрм'ат.* **680** *стáўйу, накармйý, робйý, л'убйý, стáвйат, кóрмйат.* **681** *ловйý, кормйý; лóвйат, стáвйат.* **682** *ловйý, стáўйу, рабйý, л'убйý, потрáпйу; лóв'ат, кóрм'ат, спйáт.*

683 робл'у́, лоўл'у́, ста́вл'у, кормл'у́, л'убл'у́, робл'у́; ста́вл'ат, ко́рм-
л'ат, ло́в'ат. **684** ло́ў'йу, ста́ўйу, корм'йу́, л'у́б'йу; ло́в'йат, ста́в'йат.
685 лов'йу́, ста́в'йу, корм'йу́, роб'йу́, л'уб'йу́; ло́в'йат, ста́вйат, ко́рмйат.
686 ловл'у́, л'убл'у́, кормл'у́, робл'у́, л'убл'у́; ло́вл'ат', ста́вл'ат', ко́рм-
л'ат'. **687** лоўйу́, ста́ўйу, кормн'у́, робйу́, л'убйу́; воны́ ло́вйат, ста́вйат,
ко́рмн'ат. **688** лов'йу́, ста́в'йу, кормйу́, роб'йу́, л'уб'йу́; воны́ ло́в'йат',
ста́в'йат', ко́рмйат'. **690** ста́вл'у, кормл'у́; воны́ ло́вл'ат', ста́ўл'ат',
ко́рмл'ат'. **694** ловйу́, ста́вл'у, кормл'у́, робл'у́; воны́ ло́вл'ат', ста́вл'ат',
ко́рмл'ат'. **699** ста́вл'у, кормл'у́, робл'у́, л'убл'у́; ло́вл'ет', ста́вл'ет, ко́рм-
л'ет'. **701** ловл'у́, ста́вл'у́, кормл'у́, ро́бл'у, л'убл'у́; ло́вл'ат', ко́рм'ат'. **704**
лувл'у́, ста́вл'у, курмл'у́, дывл'у́с'а; ло́в'ат', ста́в'ат', ко́рм'ат', ды́вл'ац'ц'а.
716 лоўл'у́, обйаўл'у́, зрабл'у́; ло́в'иш, абйа́в'иш, зро́б'иш; ло́в'иц', зро́-
б'иц'; ло́в'им, обйа́в'им, зро́б'им, ц'е́рп'имо; зро́б'иц'е, ц'е́рп'иц'е; ло́ў-
л'ац', об'йа́ўл'ац', зро́бл'ац', ц'е́рпл'ат'. **721** лов'йу́, ста́вйу, корм'йу́,
раб'йу́, л'уб'йу́; ло́вйат, ста́вйат, ко́рмн'ат. **722** лоўл'у́, кормл'у́,
ко͡упл'у́, л'убл'у́, рабл'у́, ста́ўл'у; ло́ўлеш, ко́рмлеш, л'у́блеш, ро́блеш,
ста́ўлеш; ло́ўле, ко́рмле, ко͡упле, л'у́бле, ро́бле, ста́ўле; ло́ўлем, ко́рмлем,
ста́ўлем; ло́ўлет'е, ко́рмлет'е, ко͡уплет'е, л'у́блет'е, ро́блет'е, ста́ўлет'е;
ло́ўл'ат', ко́рмл'ат', ко͡упл'ат, ро́бл'ат', ста́ўл'ат'. **724** ловл'у́, ста́вл'у,
кормл'у́, л'убл'у́; ло́в'ат', ста́в'ат', ко́рмл'ат'. **726** ловл'у́, ста́ўл'у,
корм'у́, робл'у́, л'убл'у́; воны́ ло́вл'ат, ста́вл'ат, ко́рмл'ат. **729** ловл'у́,
ста́вл'у, дывл'у́с'; ло́вйат', ста́вйат'. **733** лавл'у́, ста́вл'у, кормл'у́,
робл'у́; ло́вл'ат', ста́вл'ат', ро́бл'ат', ко́рм'ат'. **734** лаўл'у́, ста́ўл'у,
рабл'у́; воны́ ро́бл'ат', спл'ат', ло́ўл'ац', ко́рм'ац'. **737** ловл'у́, ста́вл'у,
кормл'у́; ло́в'ат, ста́в'ат, ко́рмл'ат. **738** ловл'у́, ста́вл'у, кормл'у́;
ло́вл'ут', ста́вл'ут', ко́рмл'ут'. **741** ловл'у́, ста́вл'у, кормл'у́; ло́вл'ет',
ста́вл'ет', ко́рмл'ет'. **758** спл'у, кропл'у́, топл'у́; сп'иш, кро́п'иш, то́-
п'иш; сп'иц', кро́п'иц', то́п'иц'; сп'им, то́п'им, кро́п'им; сп'и́ц'е, кро́п'иц'е,
то́п'иц'е; сп'ац', кро́п'ац', то́п'ац', ро́бл'ац', ко́рм'ац', ста́в'ац'. **760** лов'у́,
ста́вл'у, робл'у́, л'убл'у́; ло́ўл'ат', не л'у́бл'ат', спл'ат'. **762** лоўл'у́,
кормл'у́, ста́ўл'у; ло́ўл'ат', ро́бл'ат', схо́п'ат', сп'ат'. **771** лоўвл'у́, ста́в-
л'у, кормл'у́; ло́ват', ста́ват', ко́рмат'. **772** ловл'у́, ста́вл'у; ко́рмл'ат',
ста́вл'ат'. **773** лоўл'у́, ста́ўл'у, кормл'у́; ло́выш, ко́рмыш; ло́выт', ко́р-
мыт'; ло́вымо, ко́рмымо, ко́рмыте; ло́вл'ат', ко́рмл'ат'. **776** лаўл'у́,
ста́ўл'у, кармл'у́, рабл'у́, ло́вйац'. **784** лаўл'у́, ста́ўл'у; ло́в'иш, йон
сп'иц', спйац'. **785** л'убл'у́, ста́ўл'у; л'у́б'иш, ста́в'иш, ро́б'иш; л'у́б'ац',
с'п'йац'. **798** лоўл'у́, ста́ўл'у, кормл'у́, робл'у́, л'убл'у́; ста́вйац', ко́р-
мйац', ло́вйац'. **799** купл'у́, лоўл'у́, ста́ўл'у; ло́вйац', ко́рмйац'. **800**
лоўл'у́, робл'у́; ко́рм'ац', ло́в'ац', ро́бл'ац'. **804** йа лоўл'у́, робл'у́, ста́ў-
л'у, кормл'у́; ло́ўйац', ло́в'ац', ста́в'ац', ко́рм'ец'. **805** лоўл'у́, ста́ўл'у,
кормл'у́, робл'у́; воны́ ло́ўйац', ста́ўйац', ко́рмйац'. **806** лаўл'у́, робл'у́,
л'убл'у́; мы ло́в'им, вы ло́в'иц'е; йены́ стано́ўл'ац', паста́ўл'ац', ко́рмл'ац',
ло́ўл'ац', к'ипл'а́ц', кро́пл'ац', ухо́пл'ац'. **807** лоўл'у́, ста́ўл'у, спйац'.
810 ловл'у́, ц'ерпл'у́, ста́ўл'у, кормл'у́, робл'у́; ко́рм'иш', л'у́б'иш; воны́
ло́вл'ец', ко́рмл'ац', спл'ац'. **811** ловл'у́, ста́вл'у, л'убл'у́, робл'у́; воны́
ло́вл'ац', ко́рм'ац'. **812** лоўл'у́, ста́ўл'у, кормл'у́; йон ро́б'иц'; спйац'.

821 *лайл'ý, стáйл'у, кармл'ý, рабл'ý; йаны́ лóўйац', стáўйац', кóрмйац'.* **828** *лайл'ý, стáйл'у, л'убл'ý, рабл'ý; лóв'ац', стáв'ац', кóрм'ац', рóб'ац', шумйáц'.* **834** *лоўл'ý, кормл'ý, л'убл'ý; лóўйац', стáўйац'.* **836** *лайл'ý, стáйл'у, кармл'ý, рабл'ý; спл'ец', лóвл'ац', рóбл'ац', стáйл'уц', кóрм-л'ац'.* **838** *л'убл'ý, лупл'ý; ты л'ýб'иш; йены́ лóвл'ец'.* **841** *лоўл'ý, стáйл'у, кормл'ý, робл'ý; лóв'ец', стáйл'ец', стáв'ец', кóрм'ец'.* **842** *лоў-л'ý, стáйл'у; тóп'иш, лóвл'ац', кóрмл'ац'.* **844** *лýп'иц', лýп'им, лýп'иц'е, с'п'ӥц'е; с'пйац'.* **845** *лоўл'ý, стáўл'у, кармл'ý; лóўл'ац', кóрмл'ац', стáв'ац'.* **846** *лоўл'ý, станоўл'ý, стáйл'у; лóўл'ец', стáйл'ец', кóрм'ец', спл'ац'.* **849** *лоўл'ý, кормл'ý, спл'у; кóрм'иш, с'п'иш; йены́ лóв'ец', кóрм'ец', с'пйац'.* **850** *лоўл'ý, стáйл'у, кормл'ý, рóбл'у, л'убл'ý; лóв'иш, стáв'иш, кóрм'иш, рóб'иш, л'ýб'иш; лóв'иц, кóрм'иц, рóб'иц, л'ý-б'иц; лóв'им, стáв'им, кóрм'им, рóб'им, л'ýб'им; лóв'иц'е, стáв'иц'е, кóр-м'иц'е, рóб'иц'е, л'ýб'иц'е; лóўл'ац, стáйл'ац, кóрмл'ац, рóбл'ац.* **851** *лоўл'ý, стáйл'у, кормл'ý, рóбл'у, л'убл'ý, спл'у; лóўл'ац', стáйл'ец', ста-нóв'ац', кóрм'ец', л'ýб'ац', заɣýб'ец', зорóбл'ец', кýпл'ац', рóбл'ац'.* **852** *лоўл'ý, стáйл'у, кормл'ý, лоўл'ý, л'убл'ý; лóв'иш, стáв'иш, кóрм'иш, л'ý-б'иш; лóв'иц'е, стáв'иц'е, кóрм'иц'е, л'ýб'иц'е; йены́ лóв'ац', стáв'ец', кóрмл'ец', спл'ац', рóб'ец', л'ýб'ац'.* **853** *лайл'ý, стáйл'у, кармл'ý, рабл'ý; йены́ лóв'ец', стáв'ец' кóрм'ец', с'п'йац'.* **864** *лайл'ý; йаны́ стá-в'ац', кóрм'ац', кóрмл'уц'.* **871** *лайл'ý, стáйл'у, кармл'ý, рабл'ý; йаны́ лóв'ац', стáв'ац', кóрмл'уц'.* **897** *лайл'ý, стáйл'у, кармл'ý; лóв'ац', кóр-м'ац', стáйл'ац'.* **938** *стáйл'у, кармл'ý, кóрм'иш, кóрм'иц'а; стáйл'ац' хáту.* **948** *ловл'ý, стáвл'у, кормн'ý, робл'ý, л'убл'ý; воны́ лóвл'ат', стáв-л'ат', кóрмн'ат'.* **949** *лувл'ý, стáвл'у, курмл'ý, рубл'ý, л'убл'ý; воны́ лóв'ет', стáв'ет', кóрмл'ет'.* **951** *лов'ý, стáвл'у, кормл'ý, падывл'ýс', робл'ý; воны́ лóв'ат', стáвл'ат', кóрм'ат'.* **952** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý; воны́ лóв'ат', стáвл'ат', кóрмл'ат'.* **953** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý, л'убл'ý; оны́ лóв'ат', стáвл'ат', кóрмл'ат'.* **958** *ловл'ý, робл'ý, кормн'ý, л'убл'ý; воны́ лóвл'ат', кóрмл'ат', рóбл'ат', нехай прáвл'ат.* **959** *лувл'ý, лув'ý, стáвл'у, курмл'ý, рубл'ý, л'убл'ý; лóв'ац', стáв'ац', кóрм'ац'.* **960** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý, л'убл'ý; воны́ лóв'ат', стáвл'ат', спл'ет', кóрм'ац'.* **962** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, л'убл'ý; воны́ лóвл'ат, стáвл'ат, кóрм'ат.* **973** *лайл'ý, стáйл'у, кармл'ý, л'убл'ý; лóвйац', стá-вйац', сп'ац'.* **974** *лоўл'ý, стáйл'у, робл'ý, л'убл'ý, спйац', л'éпл'ац'.* **977** *ловл'ý, стáвл'у, кормл'ý, робл'ý, л'убл'ý; рóбл'ат', постáв'ат', стáвйат', станóвйац'.* **979** *кормл'ý, стáйл'у; лóвйац', кóрмйац'.* **981** *лоўл'ý, стáйл'у, кормл'ý, робл'ý; воны́ лóвл'ац', стáйл'ац', кóрм'ац'.* **985** *лоўл'ý, стáйл'у, кормл'ý, робл'ý, л'уб'ý; воны́ лóўл'ец', стáйл'ец', кóрмл'ец'.* **987** *стáйл'у, робл'ý, л'убл'ý; йены́ лóвйац', кóрмйац', рóбйац'.* **990** *стáйл'у, зловл'ý, рóбл'у, кóрмл'у; стáв'иш', злóв'иш', рóб'иш', кóрм'иш'; рóб'имо, лóв'им, лóв'ите; нарóбл'ат', лóмл'ат', стáвл'ат', кóрмл'ат', л'ýбл'ат'.* **995** *кормл'ý, робл'ý, стáйл'у, л'убл'ý; лóв'ец', стáв'ац', кóрм'ец', спл'ац'.* **999** *кармл'ý, лайл'ý, л'убл'ý; кóрм'иш, л'ýб'иц', л'ýб'им, кóрм'им, кóрм'иц'е; л'ýб'а^{е}ц', лóв'а^{е}ц', кóрм'ец', спйац'.* **1001** *лайл'ý, стáйл'у, кармл'ý; стáв'-йац', кóрмйац', лóв'йац'.* **1008** *ловл'ý, кормл'ý, стáвл'у, робл'ý, л'убл'ý;*

лóв'ите, стáв'ите; лóв'ат', лóвйат', кóрм'ат', стáв'ат. **1025** *лаўл'ý, стáўл'у, кармл'ý, рабл'ý, л'убл'ý; йаны лóв'ац', стáв'ац', кóрм'ац', спйац'.* **1027** *лоўл'ý, стáўл'у, кормл'ý, робл'ý; сп'итé, спйат.*

Карта № 161

ФОРМА 1-ай АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ НЕТЭМАТЫЧНЫХ ДЗЕЯСЛОВАЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 111:

«Якія формы маюць нетэматычныя дзеясловы *есці, даць:*

у 1-ай асобе множнага ліку: *ядз***ім,** *ядз***ем,** *ядз***ём,** *яд***ом** ці *я***мо;** *дадз***ім,** *дадз***ем,** *дадз***ём,** *дад***ом** ці *да***мо?**»

Картаграфуемыя формы супрацьстаўляюцца па тыпах канчаткаў і асновы *(йаз'ім, даз'ім : йаз'óм, даз'óм : йадóм, дадóм : йамó, дамó).*

Выпадкі суіснавання розных тыпаў форм ў адной і той жа гаворцы картаграфуюцца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

Заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў матэрыялаў ёсць у адказах наступных нас. пп.: 218, 299, 493, 523, 562, 752, 787, 792, 795, 870.

Фактычны матэрыял у каментарыях прыводзіцца з тых адказаў: а) дзе адзначана наяўнасць розных тыпаў форм у адной і той жа гаворцы; б) дзе ёсць заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў да прыведзеных прыкладаў; в) дзе картаграфуемыя формы адлюстроўваюць фанетычныя асаблівасці гаворак, а таксама матэрыялы тых пунктаў, дзе ставяцца дадатковыя знакі: **5** *йаз'óм, йаз'ім, даз'óм, даз'ім.* **32** *йаз'óм, даз'óм, даз'ім.* **57** *йаз'ім, йаз'óм, даз'ім, даз'óм.* **63** *йаз'ім, даз'ім, аддаз'óм, прадаз'óм.* **68** *йаз'óм, йаз'ім, даз'óм.* **72** *мы йаз'óм, даз'ім.* **80** *йаз'ім, даз'ім, даз'óм.* **84** *йаз'óм, даз'ім, даз'óм.* **85** *йаз'ім, йаз'óм, даз'ім, даз'óм.* **89** *йаз'ім, йаз'óм, даз'ім, даз'óм.* **92** *йаз'óм, даз'ім.* **98** *йаз'ім, даз'óм, прадаз'óм.* **104** *мы йаз'óм, даз'óм, йаз'ім, даз'ім.* **209** *йаз'ім, даз'ім, йаз'óм, даз'óм.* **218** *йаз'ім, даз'ім;* у мове старэйшых — *йаз'óм, даз'óм.* **265** *йаз'ім, йаз'óм.* **271** *йаз'ім, даз'ім, даз'óм.* **296** *йаз'óм, даз'óм, даз'ім.* **299** *йаз'ім, даз'ім;* рэдка — *даз'óм.* **355** *дамó йéс'ц'и, йаз'éм, даз'éм.* **396** *йамó, йаз'ім, дамó, даз'ім.* **399** *йамó, йаз'ім, дамó.* **407** *йамó, йаз'ім, даз'ім.* **432** *йаз'éм, йаз'óм, даз'éм, даз'óм.* **446** *мы йамó, дамó, йаз'ім.* **447** *йаз'ім, йамó, даз'ім, дамó.* **452** *йаз'ім, йамó, даз'ім, дамó.* **453** *йамó, дамó, йаз'ім, даз'ім.* **456** *йаз'ім, йамó, дамó.* **460** *йамó, дадóм.* **482** *пайадóм, дамó, даз'éм.* **485** *йаз'ім, даз'ім, йадóм.* **491** *йаз'ім, дамó.* **493** *йамó, дамó* — у мове старэйшых; *йаз'ім, даз'ім* — у мове малодшых. **495** *мы йадóм, йамó.* **496** *йаз'ім, даз'ім, йадóм, дадóм, йамó, дамó.* **508** *йаз'ім, йадóм, даз'ім, дадóм.* **512** *йаз'ім, йадóм, даз'ім, дадóм.* **520** *йаз'ім, даз'ім, йадóм, дадóм.* **523** *мы йадóм, дадóм, йамó;* рэдка — *йаз'ім.* **529** *йамó, дамó, йаз'ім, даз'ім.* **530** *йаз'ім, йадóм, даз'ім.* **548** *йаз'ім, йадóм, даз'ім, дадóм.* **553** *мы йадóм, йаз'ім.* **559** *мы йамý, дамý, йаз'ім.* **562** *йамó;* часцей — *йаз'ім, даз'ім, дадóм.* **601**

йаг'ім, даг'ім, дадо́м, йаг'о́м. **602** *йадо́м, йаг'ім, дадо́м.* **636** *йаг'ім, даг'ім, йадо́м, дадо́м, йаг'о́м, даг'о́м.* **669** *мы йамо́ ус'е́ ра́зам.* **677** *ешо́ дамо́.* **713** *йамо́, дамо́, йаг'ім, даг'ім.* **715** *йаг'ім, йамо́, даг'ім, дамо́.* **716, 731** *йег'ім, йемо́, даг'ім, дамо́.* **736** *йеды́ме, дамо́.* **749** *йаг'о́м, йамо́, даг'о́м, дамо́.* **752** *мы йамо́, дамо́* і ў такой жа ступені ўжываецца форма *йадо́м, дадо́м.* **754** *йаг'ім, йамо́, даг'ім, дамо́.* **760** *йемо́, йед'имо́, дамо́.* **761** *йаг'ім, даг'ім, йамо́, дамо́.* **765** *дамо́, йамо́, даг'ім.* **776** *дамо́, дадо́м, йамо́, йаг'ім.* **777** *мы йамо́, дамо́, дадо́м.* **787** *йаг'ім, даг'ім;* рэдка — *йамо́, дамо́.* **791** *му йемо́, йег'ім, дамо́, даг'ім.* **792** *йаг'ім, даг'ім.* Сустракаецца і форма *йамо́, дамо́.* **795** *мы йемо́, дамо́;* вельмі рэдка — *йег'ім, даг'ім.* **820** *йаг'ім, йадо́м, даг'ім, дадо́м.* **832** *йаг'ім, йадо́м, даг'ім, дадо́м.* **834** *йег'ім, йемо́, даг'ім, дамо́.* **841, 846** *йег'ім, даг'ім, дамо́, йемо́.* **851** *йемо́, дамо́, йег'ім, даг'ім.* **870** *йаг'ім, даг'ім;* радзей — *йамо́, дамо́.* **886** *йег'ім, дог'ім, йедо́м, додо́м.* **887** *йаг'ім, даг'ім, дадо́м.* **900** *мы йаг'ім, даг'ім, йадо́м, дадо́м.* **905** *йаг'ім, даг'ім, йадо́м.* **932** *йаг'ім, даг'ім, йадо́м.* **966** *йег'ім, даг'ім, йемо́, дамо́.* **976** *йемо́, домо́, додо̂м.* **979** *домо́, йадо́м.* **985** *йег'ім, йедо́м, даг'ім.* **991** *йег'ім, йемо́, дамо́.* **995** *йег'ім, дог'ім, дамо́, йе́мо.* **1002** *йег'ім, йемо́, даг'ім, дамо́.* **1007** *йаг'ім, м'и йемо́, дамо́.* **1013** *йеды́м, дади́м, йемо́.*

Карта № 162

ФОРМА 3-яй АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ НЕТЭМАТЫЧНАГА ДЗЕЯСЛОВА есці

Карта складзена на матэрыяле пытання № 111:

«Якія формы маюць нетэматычныя дзеясловы *есці, даць:*

...у 3-й асобе множнага ліку: *яд***уць** ці *ядз***яць**..?»

Карта складзена на аснове той часткі адказаў, якая прадстаўляе адпаведныя формы ад дзеяслова *есці.* Матэрыял паказвае, што толькі ад гэтага дзеяслова ўтвараюцца розныя марфалагічныя тыпы форм 3-яй асобы множнага ліку, якія тэрытарыяльна размяжоўваюцца ў адрозненне ад аднатыпнай формы дзеяслова *даць—дадуць,* пашыранай на ўсёй тэрыторыі.

У адной частцы гаворак гэтыя формы уніфікаваны *(ядуць, дадуць),* у другой частцы яны размяжоўваюцца *(ядзяць : ядуць).*

Форма *дадзяць* адзначана толькі ў некаторых нас. пп. (557, 601, 809, 831, 832, 984, 1009). Фактычны матэрыял прыводзіцца ў каментарыях.

Адзначаныя ў адказах выпадкі суіснавання розных форм у адной і той жа гаворцы картаграфуюцца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

У каментарыях прыводзяцца тыя адказы, дзе адзначаны: а) паралельныя формы 3-яй асобы множнага ліку: *ядуць—ядзяць;* б) формы з тлумачэннямі збіральнікаў; в) формы са спецыфічнымі адрозненнямі фанетычнага характару. **88** *йаны́ йаг'а́ц'* або *йаду́ц'.* **121** *йаду́ц', йаг'а́ц'.* **138** *йиг'а́ц', йаду́ц'.* **202** *йаг'а́ц', йаду́ц'.* **271** *йаны́ йаду́ц',*

йаг'áц'. **349** *йадýц' кáшу, йаны́ йаг'áц'*. **453** *йадýц' ум'éсц'а, с'в'ін'а н'е йаг'áц'*. **498** *йадýц', йаг'áц'*. **507** *йадýц', йаг'áц'*. **508** *йадýц', йаг'áц'*. **512** *йадýц', йаг'áц', йадýт'*. **557** *йаг'áц', даг'áц'*. **601** *йадýц', дадýц', йаг'áц', даг'áц'*. **652** *ідéт*. **653** *іейáт*. **657** *ід'áт*. **658** *воны́ ід'áт'*. **659** *іᵉйд'áт*. **660** *йід'áт*. **664** *йійéт'*. **665** *воны́ йійáт'*. **698** *воны́ йід'éт'*. **699** *йідéт'*. **701** *воне́ йіг'éт'*. **726** *воны́ йед'éт'*. **728** *воні́ ідéц'*. **730** *воны́ йідіет'*. **738** *ід'éт'*. **752** *йаны́ йадýц', йаг'áц'*. **773** *йаг'éц', йід'áд'*. **791** *йены́ йедýц', йег'áц'*. **803** *йег'áц', йены́ йедýц'*. **809** *йег'áц', даг'áц'*. **829** *йаг'áц', йадýц', даг'áц'*. **831** *йадýц', дадýц', йаг'áц', даг'áц'*. **832** *йадýц', йаг'áц', дадýц', дад'áц'*. **839** *йены́ йедýц', йег'áц'*. **870** *йадýц';* радзей — *йадýт*. **886** *йадýц', йены́ йаг'áц'*. **894** *йаг'áц', ізйадýц', йадýц'*. **897** *йадýц', йаг'áц'*. **898** *йадýц', йаг'áц'*. **899** *йадýц', йіг'áц'*. **900** *йаг'áц', йадýц'*. **913** *йег'áц', даг'áц'*. **940** *йаг'áц', йадýц'*. **948** *ід'éт'*. **949** *йід'éт'*. **953** *ід'áт'*. **955** *воны́ йідéт*. **958** *йаны́ йед'éт'*. **960** *йідéт'*. **965** *йід'éт'*. **976** *йег'áц', йедýц'*. **980** *йег'éц', йег'áц'*. **984** *йаг'áц', даг'áц'*. **1009** *йаг'áц', даг'áц'*.

Карта № 163

ВАРЫЯНТЫ ДАПАМОЖНАГА СЛОВА ёсць

Карта складзена на матэрыяле пытання № 112:

«У якой форме ўжываецца дапаможны дзеяслоў *ёсць, ё, ёсцека* ці *е, есць, есцека, ест*?»

На гэтай карце картаграфуюцца адрозненні, якія залежаць ад вакалізму слова, ад наяўнасці і адсутнасці [с'ц'], [с'] ці [ст] у канцы слова.

На карце выразна выступае супрацьстаўленне варыянтаў націскнога галоснага [е] : [о] картаграфуемых слоў. Што датычыцца супрацьстаўлення па наяўнасці-адсутнасці зычнага (ці спалучэння зычных) у канцы слова, то яно выступае менш выразна; на значнай тэрыторыі такія варыянты слоў суіснуюць паралельна.

Суіснаванне розных тыпаў картаграфуемых слоў у адной і той жа гаворцы перадаецца на карце адпаведнымі знакамі ў тых жа нас. пп.

На карце абазначаны таксама двухскладовыя формы тыпу *йійе́ (ійе́), йе́с'ц'і, йе́сты*. Фактычны матэрыял з указаннем такіх форм прыводзіцца ў каментарыях.

У адказах амаль паслядоўна прыводзяцца паралельныя словы з захаваннем і адпадзеннем [ц'] у спалучэнні [с'ц']: *йос'ц', йос', йес'ц', йес'*, таму гэта адрозненне не картаграфуецца на карце.

Не картаграфуюцца ўтварэнні, ускладненыя суфіксамі, паколькі ў адказах адзначана ўжыванне іх побач з бяссуфікснымі словамі.

Матэрыял, дзе ёсць заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў, поўнасцю прыводзіцца ў каментарыях: **23** *йóс'ц'і, с'éна йос', у п'ачýрк'і йóс'іка*. **35** *йос'ц'*. Іншыя формы не ўжываюцца. **36** *бýл'ба йос'ц'*. Іншыя формы не ўжываюцца. **74** *у нас йес' канбáйн, у м'ін'é йос', на нáшай йóс'ц'і*. **84** *йос';* рэдка — *йес'ц', йóс'іц'ка*. **98** *сáла йос'ц', ізɣарóдка йос';* часцей гавораць *йос'*. **137** *йос'ц';* радзей — *йес'ц'*. **141** *йосц';* перава-

жае *йос'*. **142** *йос'ц'*; пераважае *йос'*. **158** *йос'* ужываецца толькі ў адной форме. **161** *йóс'ика, йос'* ужываюцца паралельна. **164** *йос'* ужываецца ў адной форме. **170** *йос', йес'ц', йóс'ц'и.* **174** *йос'ц', йос'*. Другая форма ўжываецца часцей. **185** *йо, йóс'ц'ика* ўжываюцца паралельна. **186** *йос' мнóɣа ɣрыбóў*. Пераважна ўжываецца форма *йос'*; радзей — *йос'ц'ека* і *йо.* **189** *йос', йóс'ц'ика* ўжываюцца паралельна. **198** *йос', йес', йо;* рэдка — *йос'ц'*. **201** *йос', йо;* гаворац і *йóс'ц'ика,* але рэдка. **213** *йос'* — самая пашыраная форма; *йос'ц'и, йос'ц'ака;* рэдка — *йо.* **215** *йос';* рэдка — *йóс'ц'ика.* **216** *йос'ц', йос', йест;* рэдка — *йо.* **219** *йос', йо, йóс'ц'ика, йóс'ика.* У старых сустракаецца *йес'*. **222** *йос'ц', йо, йест;* часцей — *йóс'ц'ека.* **223** *йо, йóс'ц'ика;* часцей — *йос'*. **225** *йес'ц';* часцей — *йест.* **228** *йос';* рэдка — *йóс'ц'ика.* **229** *йос';* рэдка — *йес'ц'*. **255** *йо, йос', йóс'ц'ика* сустракаюцца ў людзей рознага ўзросту. **257** *йос';* параўнальна менш — *йест.* **303** *йос', йо;* моладзь ужывае *йос'ц'*. **326** *йос', йо, йóс'ц'и.* **329** *ц'и йос' закурыц', йо с'п'ӣчк'и;* формы *йо, йос'* ужываюцца паралельна. **343** *йосц',* вельмі часта ўжываецца *йест.* **350** *йес'ц';* часцей — *йест.* **352** *ɣ'éц'и йест, йе;* часцей — *йес'ц'*. **381** *йéс'ц'а, йéс'ц'ака, йес'ц'*. **407** *йос'ц', йóс'ц'ика, йéс'ц'ика;* рэдка— *йест.* **411** *йос'ц';* часцей — *йест.* **417** *йес'ц', йéс'ц'ака;* радзей — *йест.* **423** *йе;* рэдка — *йéс'ц'ека.* **426** *йос'ц', йест* — паралельна. **427** Гаворац *йос'* і *йос'ц'*. Першая форма ўжываецца часцей. **428** *йест;* радзей — *йос'ц'*. **429** *йос';* часцей — *йест.* **430** *йо, йес'ц';* часцей — *йест.* **432** *йос', йест* ужываюцца паралельна. **433** *йест.* Іншыя формы не ўжываюцца. **434** *йест йáɣады.* Іншыя формы не ўжываюцца. **443** *йес'ц', што йéс'ц'а.* **445** *йос'ц', йес'ц', йе.* Ужываюцца пераважна *йес'ц', йéс'ц'ака.* **471** *йо, йéс'ц'ека;* вельмі рэдка *йес'*. **473** *йест;* у рэдкіх выпадках — *йосц'*. **474** *йест, йо.* Ужываюць і форму *йос'ц'*. **475** *йóс'ц'ака мыла, йо рыдл'óўка* — ужываюцца абедзве формы. **490** *йес', йес'ц';* пераважае — *йест.* **493** *йе, йес'ц', йес';* часцей — *йест.* **509** *йо, йос'ц';* рэдка — *йóс'ц'ика.* **512** *йо;* рэдка — *йóс'ц'ика.* **520** *йос'ц', йо, йóс'ц'ека, у м'ан'é йóс'ц'ека м'од;* рэдка — *йест.* **525** *йес'ц';* радзей— *йо.* **539** *йос'ц', йо;* найбольш часта гаворац *йос'*. **601** *йос'ц', йóс'ц'ика;* часцей — *йо.* **614** *йос'ц';* значна радзей — *йо.* **615** *йос'ц';* рэдка — *йо.* **618** *йóс'ц'и, йо.* **670** *йе;* часта — *йес'ц'*. **671** *йéс'ц'ака, йéс'ц'а, йест.* **673** *йéс'ц'ака;* больш пашырана — *йе.* **706** *йе, йéс'ц'ака;* рэдка — *йест.* **716** *йесц', йéсц'е, йéс'ц'ека.* **717** *у нас йе болóто, йéст'ека мнóɣо йáɣад, у вóз'еры йéст'а мнóɣо рыбы.* **718** *йе, йéс'ц'ека, йес'ц', у нас йéс'ц'а корóва.* **722** *йéст'ека, йе.* Калі гаворачы апавядае аб сабе, то ўжывае першую форму, калі звяртаецца да другога, то ўжывае другую форму: *у м'ен'é йéс'ц'ека хл'еб, у тебе йе с͡иено?* **724** *йест;* але ўжываецца і форма *йе.* **726** *йе хл'иб, йесц' дв'и ɣ'йўкы, йéст'е клуб у нас.* **730** *йе, йест', йéст'а.* **733** *мо у нас йéсты конвéрты, у минé йе, йест' ли мáт'ер?* **739** Ужываюцца дзве формы: *йе, йест'*. **748** *тут йе мнóɣа вайкóў;* значна радзей — *йéс'ц'ека.* **762** *йе у нас, йéс'т'а у нас.* **766** *йе ɣрóшы, йéстека, йéс'ц'а, йéс'ц'ека.* **767** *йе, йéс'ц'ека, йéс'ц'а.* **768** *йе, йéст'а, йéс'тека.* **770** *йéст'ака, у менé йе, йéст'а.* **775** *йес'ц', йéс'ц'ека;* самая пашыраная форма — *йес'*. **777** *йес', йес'ц', йос'ц', йéс'ц'ака* — га-

вораць у сяле; *йест* — у засценку. **785** *йес’ц’, йе́с’ц’ака;* вельмі часта — *йес’;* рэдка — *йест.* **790** *йест, йе, йес’* ужываюцца паралельна. **791** *йе, йес’;* значна радзей — *йе́с’ц’ека.* **795** *йе́с’ц’ека бац’ка, йе.* Моладзь часта гаворыць *йес’ц’.* **798** *йе;* значна радзей — *йе́с’ц’ека.* **809** *йе́с’ц’е, йе, йес’.* **811** *йе́с’ц’ека, йе́с’ц’а.* **823** *йе с’йлы, йес’ машыны, йес’ь^е^ка;* часцей — *йе.* **832** *йес’, йес’ц’, йийе́, йе́с’ека.* Пераважае форма *йе.* Вельмі рэдка ўжываецца — *йо.* **843** Пераважна ўжываецца форма *йе;* радзей — *йес’, йе́с’ека.* **852** *йе, йес’;* часцей — *йе.* **871** *йе́с’ека, йес’.* Найбольш часта сустракаецца *йийе́.* **878** *йе;* рэдка — *йос’ц’.* **879** *ийе́.* **882** *йе́ц’ека, йийе́.* **885** *йе́с’ека;* часцей — *йе.* **886** *йе, ийе́ хл’иеб, ийе́ л’иес, ийе́ вуоз, ийе́ куон’, ийе́ кôт.* **897** *йо;* вельмі пашыраны *йо́с’ика, йос’ц’.* **899** *йос’ц’;* пераважае *йо.* **904** *йес’, йе́с’ц’ака, ийе́.* **909** *йе́с’ц’ека, йийе́; йес’ц’ ц’арп’е́н’н’а, свайе́ хлопцы йе.* **910** *йос’ц’;* часцей — *йо.* **913** *ийе́* і паралельна — *йе́с’ц’ека.* **917** *ийе́.* **937** *йос’ц’* і *йо* сустракаюцца ў аднолькавай меры. **938** *у сус’е́да йо; баɣа́та йос’, йос’ц’ малако́, йе́с’ц’ака ус’о́;* рэдка — *йо́с’ц’ака.* **942** *йо;* рэдка — *йо́с’ц’ак’и, йо́с’ц’ак’а.* **958** *йе барсук’й;* у рэдкіх выпадках — *йест’.* **961** *йе, йе́ст’а.* **963** *йе, йе́с’т’а, йе́с’тыка.* **970** *йе, йе́сц’е;* іншыя формы не ўжываюцца. **972** *йе, йе́сц’ека, йе́сц’е.* **988** *йе;* рэдка — *йесц’.* **1002** *йе, ийе́* — часцей; рэдка — *йос’ц’, йес’ц’.* **1005** *ийе́, йе;* рэдка — *йос’ц’.* **1018** *йе́с’ц’ека, йе, ийе́, уну́чак йе.* **1026** *йе́с’ц’ека;* рэдка — *йе.* **1027** *йе со́тк’и, про́са йе́ст’ака, ко́зы йе́стека.*

Карта № 164

ВАРЫЯНТЫ ГАЛОСНАГА Ў ЗВАРОТНАЙ ЧАСЦІЦЫ ДЗЕЯСЛОВАЎ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а» і «б» пытання № 113: «Як утвараюцца формы зваротных дзеясловаў:

а) пасля галоснага: *баю***ся**, *баю***сь**, *баю***са**, *баю***сі**, *баю***сё**, *баю***се**, *баю***со**;

б) пасля зычнага (акрамя **т**): *спёк***ся**, *спёк***сь**, *спёк***са**, *спёк***сі**, *спёк***се** ці *спёк***со**..?»

Картаграфуецца матэрыял адказаў на пункты «а» і «б» тых дзеясловаў, у якіх -ся знаходзіцца ў пазіцыі пасля галоснага і пасля зычнага, акрамя [т].

Улічваюцца і адказы на пытанне № 19 «Які галосны гук вымаўляецца ў паслянаціскных складах замест **я**... в) у зваротных дзеясловах: *памыўся*, *памыўсі* ці *памыўсе*..?»

Акрамя адзначаных форм зваротных дзеясловаў, прыцягваецца і форма інфінітыва з паказчыкам **-ці (-ты)**: *купаціся, купатыся(са), купатысе(сэ), купатысь(с).*

На карце картаграфуюцца галосныя зваротнай часціцы: [а], [о], [у], [і], [ы] і рэдуцыраваны [ь] у пазіцыі пасля галоснага і зычнага і адсутнасць галоснага ў тых жа пазіцыйных умовах.

Характар зычнага зваротнай часціцы картаграфуецца на карце № 165, таму на гэтай карце не прымаецца пад увагу.

Суіснаванне розных тыпаў галоснага, наяўнасць і страта галоснага зваротнай часціцы ў адной і той жа гаворцы абазначаецца на карце пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым тыпам.

Адсылачны знак указвае на асаблівасць транскрыпцыі: [e[a]] (нас. п. 430) і [a[e]] (нас. п. 997).

Заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў ёсць у адказах нас. пп. 326, 387, 436, 550, 562, 674, 792, 800, 810, 890, 1006. Фактычны матэрыял прыводзіцца ў каментарыях.

Акрамя таго, у каментарыях прыводзяцца выпадкі суіснавання форм з дыялектнымі варыянтамі галоснага ў зваротнай часціцы. Варыянт **-с'а**, які пашыран на ўсёй моўнай тэрыторыі, за рэдкім выключэннем, у каментарыях не прыводзіцца.

Поўнасцю змяшчаюцца адказы з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў. **23** *да чълав'ечка заб'еүлас', туча наг'в'инулас', пъс'ал'ийшыс'и, з'б'ил'ис'и, п'асок н'и апсыпайс'и, с'п'окс'и, байишс'и.* **25** *драл'ис'и, атарвайшыс'и, забыйшыс'и, сабрайшыс', застайшыс', нац'искал'ис', набралас'е, прып'оршыс'е, байишс'е.* **26** *н'и справ'ил'ис'и кучы злажыц', трох'и учылас', апаүог'илас', памыл'ис'и, пыкупайс'и.* **29** *займал'ис'и, даб'ил'ис'и, зав'ил'ис'и, драл'ис', үан'ал'ис', случылас', жан'иц'ис'и, мам'ин'к'и спрас'иц'ис'и, йаны разрастал'ис'и.* **31** *индык'и раскрычал'ис', ц'и найел'ис'и, раг'ийшыс'и, абышлос', разв'инц'ил'ис', с'м'айешс'и.* **34** *вучыл'ис', раг'ийшыс'и, астайшыс', сабрайшыс', пакупайс', наүреўшыс'и, забыйс'и, памыйс'и.* **40** *асталыс' с'имнаццац', мн'е пыпалыс' шчука, прыкрал'ис'и, встрычал'ис'и, в'ал'ис'и.* **53** *руүал'ис'и, займал'ис'и, даб'ил'ис'и, адг'ал'ил'ис'и, зав'ил'ис'и, драл'ис', прадавал'ис'и, үан'ал'ис' за мной, случилос', адкрыл'ис'и ц'их'ийа, зачысайс'и, астынав'ил'ис'и.* **57** *каснуйс'у, праүл'адувайус'у, к'инуйшус'у, астал'ис'и, с'м'ийал'ис'и, задумал'ис'и.* **61** *с'м'айус', с'аг'ил'ис'и.* **64** *астал'ис', асталос', споўн'илас', байал'ис', аставалас', звалас', звал'ис', звал'ис'ě, астайшыс'е, н'авыспайшыс'е, аставайс', аставайс', байс'с'ě, хавайс'с'ě, раск'ислас'е, сп'ишайучыс'и.* **65** *астал'ис', баг'айс'и, асталас', акац'илас', зб'ирал'ис', с'м'ийал'ис', саг'ил'ис', пакупайс'и.* **66** *купайус'и, с'м'ийал'ис'и, зүаварыл'ис'и, саг'ил'ис'и, мучыл'ис', п'ерас'ал'ил'ис'и, нахаг'илас', наг'ейец'ес', учыл'ис', раг'ил'ис'е, пакупалас', н'ав'ерылас'е, наработайшыс'и, н'е наг'ивал'ис'и, звалас', пажан'ил'ис', парвалас'е, забылас'и, лажыс'с'е, змарыйс'и, забыйс'и, зан'айшыс'и, купайс'и, мучал'ис'е, раг'ил'ис'е.* **68** *асталас', б'арус', наг'в'инул'ис'и, даставалас'и, палучылас'и, называл'ис'и, йаүн'илас'и, акац'илас'и, байус', с'м'ийал'ис'и, шчатайс'и, абрашчайс'и, зап'исайс'и, напрас'ийс'и, звал'ийс'и, кац'ийс'и, с'п'окс'и, пакупайс'и, байис'с'и.* **69** *астал'ис', саг'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'и.* **71** *называл'ис'и, акац'илас'и, лажыс', сабрал'ис'и, пакалып'ис'и, нас'м'ийал'ис'и, асталас'и, с'м'ийал'ис', астайс'и, пакапайс'и.* **75** *мы астал'ис', н'е йав'ил'ис', йаны астал'ис' кас'иц', на вос узабрал'ис'и и давай сп'ичк'и пал'иц', астал'ис'и, ув'арц'ел'ис'и.* **82** *асталас'и, прычасайс'и, астал'ис'.* **83** *прык'инуйшыс', пал'ан'илас', зараз'илас'и, падн'алас',*

падн'ал'ис'и. **92** *байўс', купайус', саz'ил'ис', саz'ил'ис'и, с'м'айал'ис', см'айал'ис'и.* **109** *байўс', купайус', саz'ил'ис', б'ираγ'ис', с'п'окс'ь, пъкупаўс', байс'с'ь.* **111** *байўс', купайус', с'м'айўс', саz'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'и, с'п'окс', пъкупал'ис'и, байс'с'ь, зγаворымс'ь.* **112** *байўс', купайус', с'п'окс'ь, пъкупаўс'ь, байшс'ь.* **114** *байўс'ь, с'п'окс'ь.* **115** *байўс'ь, купайус'ь, саz'ил'ис'ь, с'м'айал'ис'ь, сп'окс'ь, пъкупайус'ь, байс'с'ь, зγаворымс'ь.* **116** *байўс', купайус', пъкупаўс'ь, зγаворымс'ь.* **117** *байўс'ь, купайус'ь, саz'илъс'ь, с'м'ийал'ис'ь, с'п'окс'ь, пъкупаўс'ь.* **125** *зан'айўс', хоц'бы памылас', н'и парас'илас', сакрыйус'у, н'и z'ал'ийўшыс'и, спужалас', н'и хувал'ис', сабраўшыс'и, пътрац'ил'ис' матк'и, астал'ис', засталас'.* **126** *купал'ис'и, саz'ил'ис'и, руγал'ис'и, с'м'ийал'ис'и, сп'окс'.* **128** *быйал'ис', турγувал'ис', с'м'ийал'ис', саz'ил'ис,' быйал'ис'и, турγувал'ис'и, с'м'ийал'ис'и, саz'ил'ис'и.* **129** *удар'илас', бр'ихал'ис'и, н'и вываz'ил'ис'и, саdžўс', паажан'ил'ис'и.* **134** *збунтувалас', нахмур'ус', байўс', купайус', саz'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'.* **227** *хавал'ис'и, настрадал'ис'и, направ'ил'ис', н'и кратайус', папал'ис'и, рассохл'ис'и.* **229** *саz'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'и, вучыл'ис'и, атышл'ис'и, быйал'ис'и, астал'ис'и, хавал'ис'и, з'б'ирайц'ис'и, сабрал'ис'и, в'арнул'ис'и, паварочал'ис'и, хвац'илас', хац'елас', астаўс'и, купаўс'и, с'п'окс'и.* **243** *байўс', купайус', саz'ил'ис', см'айал'ис', памыўс'и, вучыўс'и, аz'еўс'и, зав'олс'и.* **268** *байўс', купайус', саz'ил'ьс'ь, с'п'окс'ь, пъкупаўс'ь, байис'с'ь, зγаворымс'ь.* **269** *саz'ил'ис', събрал'ис'и, байўс'.* **275** *байўс'ь, см'ийал'ис'ь, саz'ил'ис'ь, работалас'ь, с'п'окс'ь, пакупаўс'.* **277** *с'м'ишал'ис'и, пъчаму расстал'ис'и, нъдашалъс'.* **281** *каγо ты байс'с'ь.* **292** *н'и сц'исн'айц'ис', ръспылажыл'ис', н'и трапл'ис', п'ирац'орл'ис'и, н'и справ'ил'ис', ръзыйшл'ис'и, разыйц'ис'и, волк'и пыб'ас'ил'ис', ръспърыжайс'.* **294** *пырыс'ц'ирал'ис', час'ц' л'уz'ей асталыс', н'а ўчыл'ис', асталас', прышлос', астал'ис'и, пызыжывал'ис', быйал'ис'.* **295** *нашл'ис', н'и ныγ'ибайс', разz'ел'ис'и, разул'ис'и, уп'ирайс', стынав'ис.* **297** *ус'ерz'илас', зб'ас'ил'ис'и, пыγнал'ис' зы z'ин'γам'и, сыбрал'ис'и, саz'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'и.* **298** *байўс', купайус', саz'ил'ис'и, б'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'и, хвал'ил'ис'и, спуγал'ис'и, мыл'ис'и, разγуварыл'ис'(и), у М'инску вучыл'ис'и, зγувар'ийўс'и.* **299** *злымалыс', зб'ил'ис', забыл'ис'и, стам'ил'ис'и, з'б'ил'ис'и, суz'ил'ис', жан'ил'ис'и, зымар'ил'ис'и, падн'ал'ис'и.* **301** *купал'ис'и, вымыл'ис'и, жан'ил'ис'и, саz'ил'ис'и, з'б'ил'ис'и, вучыл'ис'и, папаўшыс'и, стынаўл'ўс', забийўс', стамл'ўс', с'м'айўс'.* **302** *байўс', купайус', саz'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'и, купал'ис'и, вучыл'ис'и, б'ил'ис'и, разz'ел'ис'и, абв'инчал'ис'и.* **304** *адлам'илас', наγадавалас', адзаўнулас', ручайус', саz'ил'ис'и, нажыл'ис'и, складал'ис'и.* **311** *астайўс', купайус', саz'ил'ис', пъбудъвал'ис', асвабаz'илас', закончылас', аблуп'ил'ис'и, быйал'ис'и, утам'ийўшыс'и, атлумал'ис'и, йа забылас'и, астан'омс'и.* **313** *с'м'айўс', байўс'и, саz'ил'ис'и, с'м'ийал'ис'и, пах'ил'ил'ис'и, атшчап'ил'ис'и, нъплавыл'ис'и.* **318** *саz'ил'ис', саz'ис', саz'ил'ис'и, учыл'ис'и.* **326** *купайус'а, купайус', байўс'а, спускалъс'.* Часцей сустракаецца форма на **-ся.** **333** *байўс'(а), купайус'(а), с'п'окс'(а), пыкупайус'(а), байис'с'(а).* **347** *байўсо, купайусо, с'п'оксо, пакупаўсо, зγаворымсо, нас'иласо, найеласо, укачаласо z'иц'а, часаласо, ц'ал'а л'изаласо, кац'ис на*

бок, лажыс спац', кладав'іс спац', садав'іс на лав'и, пачашыс. **387** *байўс', к'ёпско апранўўсо.* Сустракаецца *байўс'а* і *байўс'.* **391** *байўс', купайус'о, с'м'айал'ис'о.* **430** *саґіл'ис'е[а].* **436** *вал'айус', высп'имс'о.* Ужываецца і форма на **-сь**: *купайус'.* **438** *вучыўс'о, байўс', купайус', саґіл'ис', с'м'айал'ис'.* **443** *ажан'іўс'ô хлоп'ец, асталос'о, астаўс'о, прамўчыўс'о.* **446** *байўс'ô, купайус'ô, с'м'айомс'о, с'п'окс'о, пакупаўс'о, зɣавoрымс'о.* **509** *мыйус', брыйус', саґіл'ис'и, купал'ис'и, купал'ис', ваз'іл'ис'и, пывал'іл'ис'и, с'м'ийал'ис', л'уб'іл'ис', л'уб'іл'ис'и, паб'іл'ис'и, паб'іл'ис', хвал'іл'ис'и, зыймал'ис', навучыл'ис', памыл'ис', шчъпал'ис', кълыхал'ис'.* **550** *байўс'а;* радзей — *байўс'.* **562** *байўс'а, купаўс'а, см'айал'ис'а, саґіл'ис'а.* Даволі часта сустракаецца форма на **-сь:** *байўс', купайус', с'м'айал'ис', саґіл'ис'.* **586** *байўс', купайус', пакупаўс', зɣаворымс', с'м'ийал'ис'и, саґіс'и.* **593** *выкъчаўшыс'и, пракарм'іс', злымалъс', жылос'.* **653** *свататы с'.* **659** *зɣу[о]ворымос'.* **664** *байўс'е, купайус'е, смыйелыс'е, сп'икс'е, покупавс'е, боййшс'е, зɣоворымс'е, торɣоватыс', свататы с', купатыс', над'ійатыс', хвалытыс'.* **669** *памыўс'о.* **674** *байўс'а, с'п'окс'а;* сустракаецца — *байўс', с'м'айал'ис' з йаɣо, вучыўс'е.* **678** *папытайус.* **679** *сабралос', н'и пам'ашал'ис', н'и сыпалосо, нараб'ілосо, астал'іс', набўласо, увабралас', зɣаворвайемсо.* **683** *хрон'ілос', называлас', дапытывал'ис', находыл'исо, окотылас, началас', саб'ирайус', прышлос', поломалосо, вал'атысо.* **699** *бойўс'е, купайус', смыйелыс', сп'икс', покупавс', боййшсе, зɣоворымос', торɣоватыс', свататы с', купатыс', сподыватыс', хвалытыс'.* **709** *байўс'о, купайус'о, с'п'окс'о, пакупаўс'о, пакупаўс', зɣаворымс'о.* **741** *падывыс', зародылас', бойўс', поназб'ирувалыс', удалас', зробылос', купалас', садылас', см'ийелас', проснес'с'е.* **765** *сопсовалас, попл'елас, досталосо, получылосо.* **766** *дав'елосо, раб'іласо, получылосо, саґіс.* **777** *выжыласо, байўс'е, саґіл'ис'е, заб'ілас'е, звал'ілас'е, памыўс'е, учыўс'е.* **779** *йа байалас, н'е навучылас, тол'к'и жан'іл'ис, зɣуб'іласо, палуп'іласо.* **792** *купаўс'а.* Даволі часта сустракаецца форма тыпу *зɣаґіл'ис'.* **799** *наплод'іл осо, асталосо, мало нараґіласо, забоц'ийсо, вучыўс'е, оґеўс'е.* **800** *бойўса;* радзей — *бойўс.* **801** *зроб'ілосо, поройн'евал'ис.* **802** *зашчоўкнуўс', окоц'ілыс', ɣ'иžўс', осталосо.* **810** *змохса, наɣул'алосо.* Ва ўсіх трох родах ужываецца форма на **-са**, **-со**. **825** *кац'іл'ис'е, купал'ис'е, см'ейал'ис'е, байал'ис'е, сп'окс'е, пакупаўс'е, зɣаворымс'е, сойдамс'е.* **836** *пожен'іл'ис', зов'езалос'е, зломалосо, памыўс'е.* **867** *заб'ўл'ис', наɣреблас'е, сас'н'іўс'е.* **883** *байўс', купайус', саґіл'ис', см'айал'ис', памыўс'е, вучыўс'е, апранўўс'е.* **885** *сабраласо, палучаласо, не байўс'.* **888** *астала с' у жывўх, вўц'арлас', зас'л'ёпл'уйус', лажыс', байўс', купайус', з'б'іўс'е з пуц'а, прав'ин'іўс'е.* **889** *байўс', купайус', саґіл'ис', см'айал'ис', памўласо, пакупаласо, рыласо, ɣраблосо, кл'еваласо, лашан'а брыкаласо, хац'елосо.* **890** *байўс'а;* рэдка — *байўс', купайус', саґіл'ис', с'м'айал'ис', с'п'окс', пакупаўс', зɣаворымс', вучыўс'е, памўўс'е, апранўўс'е.* **917** *байўс', купайус', саґіл'ис', с'м'ейал'ис', сп'окс', пакупаўс', зɣаворымс', памыўс'е, вучыўс'е, апранўўс'е.* **924** *байўс', купайус', саґіл'ис', с'м'ийал'ис', с'п'окс', пакупайус', зɣаворымс', вык'инулас', астал'ис', пакупал'ис'и, расплакалас'и, забылас'и, спўґилас'и, в'ар-*

нӱўс'и. **949** *умывс'е, вучывс'е, турүуватыс', свататы с', купатыс', хвалытыс'.* **958** *баимосо, поподержелосо, бойелыс', н'е нашоўс', дыв'илас'.* **959** *пумывс'е, вучывс'е, апранўвс'е, турүуватыс', купатыс', сустрекатыс', спудыватыс', хвалытыс'.* **972** *ү'иžўс, асталос, прыкоц'илосо, разоохоц'илас, расстал'ис, расставал'ис, зламалосо, забўлас, жылосо.* **974** *пос'ел'ил'ис, бойимос., смейалосо, дов'елосо.* **975** *окот'илас, н'е разб'ирайус', натоп'илас, род'илосо воне, собралосо народа, хваталосо.* **977** *путайус, в'ечка окот'илас, звал'илосо, собралосо.* **980** *размножылос, утап'иласо, расплаž'иласо, асталос.* **989** *пудн'елас', п'исалосо.* **990** *одне осталосо, натонцўйемос, круж'инал'ис, случ'илосо, мн'е покозалосо, н'е найелосо, зломалосо, ховайемос, бойимос, случ'илос, н'е засталосо.* **991** *н'е б'ийс, н'е остановйўс, вучыс, н'и удалосо.* **993** *рож'ж'ен'ессе, наработавсе, род'ивсе, росс'ерд'ивсе, ховал'ис, род'илас, накос'ил'ис, прошл'ис, пож'ен'ил'ис, озувайус, смейал'ис, остал'ис, доб'ивайемос, останов'ийс, росп'исавс, смейал'ис, купал'ис, нароб'ивс, случ'илос, забўл'ис, род'илосо йеүн'а, воне бойалос.* **994** *саž'ил'ис, сад'илос, сад'илосо, спеклосо воне, руүал'ис', нароб'ийс, нароб'ил'ис, ус'е поломалосо, вон спокс.* **997** *байўс', купайус', саž'ил'ис', см'айал'ис', с'п'окс', пакупаўс', зүаворымс', байўс'а^{е}, мўйус'а^{е}, спужаўс'а^{е}.* **999** *байўс'е, байўс', купайус'е, купайус', саž'ил'ис'е, саž'ил'ис', с'м'ейал'ис'е, с'м'ейал'ис', л'уб'ил'ис'е, памўл'ис'е, сварыл'ис'е, с'пйокс'е, пакупаўс'е, памўўс'е, прыбраўс'е, байисс'е, пажан'ийс'е, зүаворымс'е.* **1003** *байўс', купайус', саž'ил'ис', с'м'айал'ис'е, с'п'окс'е, пакупаўс'е.* **1004** *бойўс'е, бойўс', купайус', с'м'ейал'ис'е, памўўс'е, аž'енуўс'е, саž'ил'ис'е, накас'ийс'е, утап'ийс'е, спйокс'е, покупаўс'е, бойисс'е, старүўйемс'е, л'енаваўс'е, заб'ийс'е, извол'ийс'е, попрос'ийс'е, бойис'с'е.* **1005** *бойўс', купайус', с'м'айалас', сп'окс'е, покупаўс'е, бойис'с'е, зүоворымс'е.* **1006** *байўс'а;* рэдка — *купайус'е, саž'ил'ис'е, с'м'ейал'ис'е, спйокс', пакупаўс', зүаворымс'.* **1009** *байўс', купайус', с'м'айал'ис', сп'окс', пакупаўс'е, зүаворымс'е.* **1010** *пац'ералос', даб'ийс', н'е круц'ис', вучыйс', зроб'илос', раз'л'ец'елас', зүаворымс', бойаўс', купаўс'е, вучыйс'е.* **1011** *поломаўс'е, излом'илос', остолос', чесалос'е, засталос'е, окоц'илас'е, к'инулос'е, спйокс'е, покупаўс'е, помўўс'е, сховалос', почесалос', бойис'с'е, зүоворымс'е, укл'епаўс'е, побйес'с'е.* **1012** *бойўсе, купайусе, садыл'исе, спексе, бойшсе, асталас', зробылас', см'иййтес', покупалас', бойўс', окотылас', п'ектыс', усперлос'.* **1013** *бойўс, купайус, смейал'ис, сп'окса, покупаўсе, бойишсе, зүаворымсе.*

Карта № 165

ЦВЁРДАСЦЬ І МЯККАСЦЬ [с] ЗВАРОТНАЙ ЧАСЦІЦЫ Ў РОЗНЫХ ДЗЕЯСЛОЎНЫХ ФОРМАХ

Карта складзена на матэрыяле пунктаў «а» і «б» пытання № 113: «Як утвараюцца формы зваротных дзеясловаў:

а) пасля галоснага: ***баюся***, ***баюсь***, ***баюса***, ***баюсі***, ***баюсё***, ***баюсе***, ***баюсо***; ***купаюся***, ***купаюсь***, ***купаюса***, ***купаюсі***, ***купаюсё***, ***купаюсе***, ***купа-***

юсо; *садзілі***ся**, *садзілі***сь**, *садзілі***са**, *садзілі***сі**, *садзілі***сё**, *садзілі***се**, *садзілі***со**;

б) пасля зычнага (акрамя **т**): *спёк***ся**, *спёк***сь**, *спёк***са**, *спёк***сі**, *спёк***сё** ці *спёк***со**; *пакупаў***ся**, *пакупаў***сь**, *пакупаў***са**, *пакупаў***сі**, *пакупаў***се**, *пакупаў***сё** ці *пакупаў***со**; *баіш***ся**, *баіш***сь**, *баіш***сі**, *баіш***са**, *баіш***се**, *баіш***сё** ці *баіш***со**..?»

Акрамя асноўных матэрыялаў, пры картаграфаванні ўлічваліся адказы на пытанне № 19 «Які галосны гук вымаўляецца ў паслянаціскных складах замест **я** (а пасля зацвярдзелых зычных пасля **а**):

в) у зваротных дзеясловах: *памыў***ся**, *памыў***сі** ці *памыў***се**..?»

Аб'яднанне фактычнага матэрыялу пунктаў «а» і «б» даецца на аснове неадрозніванння зычнага зваротнай часціцы ў розных пазіцыйных умовах (пасля галоснага і зычнага), за выключэннем пазіцыі пасля [т] *(купацца)*, як гэта адзначана ў картаграфуемым матэрыяле.

На гэтай карце картаграфуюцца зваротныя дзеясловы, у якіх **-ся** знаходзіцца ў пазіцыі: а) пасля галоснага *(купаю***ся**, *купаці***ся**, *купаты***ся**); б) пасля [ў] (*купаў***ся**); в) пасля зычнага, акрамя [т] (*купаеш***ся**, *спёк***ся**).

Суіснаванне розных варыянтаў зычнага картаграфуецца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым варыянтам.

У радзе адказаў мяккасць зычнага ў зваротнай часціцы абазначана толькі ў пазіцыі перад [е] *(купáўс'е)* або ў варыянце **-сь** пры адсутнасці галоснага *(купатыс')*. (Гл. матэрыялы, прыведзеныя ў каментарыях нас. пп. 777, 799, 801, 802, 804, 814, 834, 836, 983, 987, 988, 989). Аднак у большасці выпадкаў мяккі і цвёрды варыянты зычнага [с] адзначаны ў пазіцыі перад аднымі і тымі ж галоснымі. Акрамя вышэй указанага выпадку, у каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **775** *байўса, байўс'а, байўсо, с'м'айáл'иса, с'м'айáл'ис'а, нас'м'айáл'иса, с'п'óкса, с'п'óкс'а, пакупáўса, пакупáўс'а, б'úўса, памыўс'а, жн'ивó зац'аүнýласо.* Зваротную форму на **-са** ўжываюць жанчыны і пажылыя мужчыны. **777** *байўс'е, байўса, саг'úл'ис'е, саг'úл'иса, заб'úлас'е, звал'úлас'е, звал'úласа, с'п'óкса, с'п'óкс'е, крыйса, крыйс'е, н'е х'исáйса.* **792** *купáўс'а, зүаг'úл'ис'а, с'м'айáл'ис'а, с'п'óкс'а, пакупáўс'а, байиш́с'а, вучыўса.* Рэдка сустракаецца форма на **-са**: *купáўса, апранўўса, памыўса.* **799** *спускáл'иса, наг'айёмса, абўйц'еса, намўчыласа, пог'ив'úса, остáлса од'úн, прыү'инáйса, он г'ержáўса, наүл'аг'úшса за г'ен', аг'ёўс'е, вучыўс'е.* **801** *спакус'úлас'е, покац'úўс', пов'éс'иўс', бойўса, купáйуса, саг'úласа.* **802** *зашчóўкнуўс', окот'úлас', ү'иžўс', абг'ерóсса, мўчуса, закўтайса, зан'имáйемса, зашлáса, падн'áўса, подүодовáл'иса, разышл'úса, зав'ербовáвса, осыпал'иса, сышлóса.* **804** *бойўс', купáйус', памыўса, купáўса, бойўса, сог'úл'ис, см'ейáл'ис, йа купáйус, купáўса, ты бойсса, саг'úсса, спйóкса.* **814** *байўса, купáйуса, с'м'айáл'иса, с'п'óкса, байимса, зүавóрымса, выл'иўс'.* **821** *мыйуса, купáйуса, старáйуса, саг'úл'иса, нас'úл'иса, з'б'ирáл'иса, памўўса, н'е дастўкайесса, з'в'óўса, зйéўса, зламáўса, скас'úўса, нараб'úўса, змóв'имса, з'б'ерóмса, наүул'áўса, наүул'áўс'а, саžўс'а, з'б'ерўс'а, с'к'úнулас', наүл'аг'éўс'а, мыйус'а;* форма на **-ся** сустракаецца ў мове малодшага

пакалення. **828** *разасо́хлас'а, н'и даγада́ўс'а, к'ида́ўс'а, патп'ăраза́лас'а, байу́са, прыма́ўса, нап'и́ўса, н'и паγа́н'са, аста́ўса, раг'и́ўса, н'и ў́б'ира́йса, байшса, нан'у́халаса, астало́са, акац'и́ласа, г'е баγа́тства г'е́ласо, ко́нчыласа, здало́со, с'м'айа́л'иса.* Старыя вымаўляюць **-са**, моладзь жа часта ўжывае формы на **-ся**. **834** *а мы в'арну́л'ис', да пазнако́м'ил'и́с', у ку́чку сб'и́лас', г'е́лалос', прышло́са, астава́л'иса ў пры́мы, труг'и́л'иса, бойу́са, ожен'и́ўса, навучы́ўса, выска́зываўса, успоко́йусо.* **836** *н'е зов'еза́лос'е, н'екото́рыйе пожен'и́л'ис', тро́йе г'ец'е́й астало́са, н'е бойу́са, што́ ты так разл'о́γса, ложы́ц'еса, закруц'и́ласа, позноко́м'ил'иса, ус'е́ поворо́чил'иса, астала́са одна́, йа на ц'еб'е́ б'ижа́йуса, там було́ да злома́лосо, н'е сог'и́са, аста́ўса, утоп'и́ўса, спужа́ўса.* **843** *атцура́ўса, скапа́йуса, абазна́л'иса, ажан'и́ўса, забы́ўса, памы́ўса, атказа́ўса, закры́ласа, заγо́йиласа, сва́тал'иса, прастуг'и́ласа, сарва́ўса, байи́сса, зγаво́рымса, атг'ел'и́л'иса, пажан'и́л'иса, купа́йус'а, γан'а́йус'а, с'м'ейа́л'ис'а, абазна́л'ис'а.* Форма на **-ся** пашырана ў мове прадстаўнікоў малодшага пакалення. **869** *байу́са, купа́йуса, байа́л'иса, цалава́л'ис'а.* Сустракаюцца і формы на **-ся**. **983** *бойу́са, купа́йуса, саг'и́ласа, с'м'ейа́ласа, с'пйо́кса, покупа́ўса, бойшса, зγоворымса, вучы́ўс'е, апрану́ўс'е, памы́ўс'е.* **987** *бойу́с'е, купа́йус'е, сог'и́л'ис'е, см'ейа́л'ис'е, помы́ўса, опрану́ўса, заγл'е́г'еўса, вучы́ўса.* **988** *байу́са, купа́йуса, мы́йуса, саг'и́л'иса, см'ейа́л'иса, сп'о́кса, пакупа́ўса, байи́са, зγаво́рымса, памы́ўс'е, вучы́ўс'е, апрану́ўс'е.* **989** *звары́ласа, хова́л'иса, з'емл'а́ ву́пухаласа, пудн'ела́с', остала́са, бойа́л'иса, похова́л'иса, п'иса́лосо, стара́л'иса, уч'и́л'иса, ву́брал'иса, потом'и́л'иса, бойу́са, купа́йуса, сог'и́л'иса, см'ейа́л'иса.*

Карта № 166

УТВАРЭННЕ БУДУЧАГА СКЛАДАНАГА ЧАСУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 114:

«Як утвараюцца формы будучага часу: *Буду рабіць, маю рабіць* ці *рабіцьму, рабіціму..., будзеш вязаць, маеш вязаць* ці *вязацьмеш..., будзе купляць, мае купляць* ці *купляцьме..., будзем малаціць, маем малаціць* ці *малаціцьмем..., будуць пісаць, маюць пісаць* ці *пісацьмуць..?*»

На гэтай карце адлюстраваны складаныя формы будучага часу — аналітычная форма тыпу *буду рабіць, будзеш рабіць* і інш. і сінтэтычная тыпу *рабіцьму, рабіцьмеш* і інш.

Акрамя ўказанага супрацьстаўлення, на карце абазначаны канструкцыі тыпу *маю рабіць, маюся рабіць,* якія адрозніваюцца мадальнымі адценнямі намеру, неабходнасці дзеяння.

Суіснаванне розных форм у адной і той жа гаворцы абазначана на карце пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

У асобных выпадках картаграфуецца колькасна недастатковы матэрыял (нас. пп. 514, 656, 705, 856).

На аснове заўваг збіральнікаў знакі ставяцца ў наступных нас. пп.: 497 «Форма з *буду* ўжываецца рэдка». 774 «Аднак і ў мове старэйшага пакалення ёсць формы з *буду*». 785, 790 «Перадавая частка вёскі

ўжывае літаратурныя формы». 796 «У прадстаўнікоў малодшага пакалення і калгаснага актыву рэдка можна пачуць літаратурную форму тыпу *бýдз'ем кас'íц'»*. 981 «Формы будучага часу ўтвараюцца шляхам далучэння дзеяслова *буду: бýду раб'íц'»*. 985 «Ужываюцца паралельныя формы з *іму»*.

Адсылачны знак указвае на выпадкі ўжывання формы тыпу *раб'íц'му* ў спалучэнні з дзеясловам *быць (бýду раб'íц'му, бýз'еш раб'íц'м'еш* і інш.).

Асаблівасці форм інфінітыва, што ўваходзяць у склад будучага часу *(рабіцьму, рабіціму; буду рабіць, рабіці),* на карце не абазначаны; гэтым формам прысвечана карта № 173. Не картаграфуюцца адрозненні асабовых канчаткаў сінтэтычнай формы будучага часу: 1-ай асобы адзіночнага ліку: *раб'íц'им (робы́тым)* (нас. пп. 675, 676, 677, 678, 680, 683, 691, 713, 716, 717, 718, 723, 725); 1-ай асобы множнага ліку: тыпу *ходытымо* (нас. пп. 656, 662, 664, 675, 676, 677, 678, 680, 687, 688, 690, 691, 696, 701, 702, 712, 716, 723, 725, 727, 754, 758, 759, 769, 780, 803, 804, 805, 807, 811, 812, 885, 961, 962, 964, 972, 978). Бытаванне апошняй формы адзначана на тэрыторыі пашырэння формы 1-ай асобы множнага ліку цяперашняга і будучага простага часу на **-мо** тыпу *рóб'имо, хóз'имо,* закартаграфаванай на карце № 154. Не картаграфуюцца і формы 1-ай асобы множнага ліку на **-ом(-ам)** (*роб'íц'имом, раб'íц'мам*), якія супадаюць з тэрыторыяй распаўсюджання формы 1-ай асобы множнага ліку цяперашняга часу, закартаграфаванай на карце № 150.

Форма 1-ай асобы множнага ліку на **-мом** (**-мам**) адзначана ў адказах наступных нас. пп.: 774, 776, 779, 781, 794, 798, 801, 802, 810, 815, 819, 823, 831, 832, 840, 841, 845, 846, 851, 867, 881, 971, 982, 989, 991, 995, 999, 1004, 1011, 1012. Матэрыял пералічаных пунктаў поўнасцю прыведзен у каментарыях.

Ужыванне сінтэтычнай формы будучага часу ў спалучэнні з асабовымі формамі дзеяслова *быць* адзначана ў адказах наступных нас. пп.: 760, 969, 973, 987.

У каментарыях прыводзяцца картаграфуемыя формы ў тых выпадках: а) калі яны адлюстроўваюць асаблівасці, што абазначаны на карце адсылачным знакам; б) марфалагічныя рысы, якія не ўлічваюцца пры картаграфаванні; в) адказы з тлумачэннямі і заўвагамі збіральнікаў: **71** *бýду жац', бýду жыц', мáйу раб'íц', бýду кас'íц', мáйу кас'íц', бýду ваз'íц', мáйу ваз'íц', бýз'им в'изáц', мáйим в'изáц'*. Формы з *маем* сустракаюцца ў прадстаўнікоў каталіцкай веры. **215** *бýду раб'íц'; мáйу раб'íц'* — ужываецца, але радзей. **350** *йа бýду раб'íц', йа мáйу раб'íц'* — ужываюцца паралельна; *бýз'иш раб'íц', мáйеш раб'íц', бýз'е, мáйе раб'íц'*. **357** *што йа мáйу раб'íц', бýз'еш, мáйеш раб'íц', бýз'ем, мáйем раб'íц', бýз'ец'е, мáйец'е раб'íц'*. Моладзь часцей гаворыць *бýду раб'íц'*. **370** *у вóс'ан' бýду хаз'íц' у свайý шкóлу; с к'им бýду жыц', бýду п'исáц', бýду чытáц', бýдуц' хвал'íц'и. бýз'ац'а, бýдуц' хвал'íц'и.* Сустракаецца і форма *хаз'íц'иму, хвал'íц'им'аш.* **458** *бýду раб'íц', ты бýз'аш раб'íц', йон бýз'а раб'íц', бýз'ам раб'íц', бýз'ац'а раб'íц', бýдуц' раб'íц';* рэдка — *раб'íц'му, раб'íц'м'еш.*

461 *бу́ду раска́звац’, бу́ду б’иц’, бу́ду жан’и́ц’, бу́ду каза́ц’;* рэдка — *раб’и́ц’му, раб’и́ц’м’еш, раб’и́ц’м’е, раб’и́ц’м’ем, раб’и́ц’м’ац’е, раб’и́ц’муц’.* **486** *бу́ду хаг’и́ц’, бу́ду чыта́ц’.* Больш пашыраны формы: *хвал’и́ц’му, чыта́ц’му, п’иса́ц’му, раб’и́ц’м’еш, прас’и́ц’м’еш, ɣул’а́ц’м’еш, жа́ц’м’ем, ɣул’а́ц’м’ец’е.* **488** *бу́ду хаг’и́ц’, бу́ду хвал’и́ц’, бу́ду жыц’.* Формы тыпу *хвал’и́ц’иму, хвал’и́ц’м’аш, хвал’и́ц’м’ец’е* і інш. не сустракаюцца. **489** *бу́ду хаг’и́ц’;* часцей — *хаг’и́ц’му, прыхо́г’иц’м’а.* **490** *бу́ду хаг’и́ц’, бу́ду жыц’, бу́ду знац’, бу́ду п’е̂ц’, хаг’и́ц’му, раб’и́ц’му, зна́ц’му, п’е́ц’му, бу́ду хвал’и́ц’, хвал’и́ц’му.* Абедзве формы ўжываюцца як раўнапраўныя. **497** *раб’и́ц’му, раб’и́ц’м’еш, раб’и́ц’м’е, раб’и́ц’м’ам, раб’и́ц’м’ац’а, раб’и́ц’муц’, сварыц’м’аццa.* Формы з *буду* ўжываюцца рэдка. **500** *бу́ду хаг’и́ц’, ɣул’а́ц’му, ɣул’а́ц’м’еш, ɣул’а́ц’м’е, ɣу́л’а́ц’м’ем, ɣу́л’а́ц’м’ец’е, ɣул’а́цмуц’.* Сустракаюцца абедзве формы. **514** *бу́ду жыц’, бу́ду раб’и́ц’, бу́г’еш раб’и́ц’, бу́г’е раб’и́ц’, бу́г’ем раб’и́ц’, бу́г’ец’е раб’и́ц’, бу́дуц’ раб’и́ц’; карм’и́ц’м’ам* — амаль не ўжываецца. **531** *бу́ду раб’и́ц’, бу́г’еш в’аза́ц’, бу́г’е купл’а́ц’, бу́г’ем малац’и́ц’, бу́г’иц’е пасыла́ц’, бу́дуц’ п’иса́ц’.* Будучы час утвараецца толькі з дапаможным дзеясловам *буду.* **536** *бу́ду калупа́цца, бу́ду раб’и́ц’, бу́ду ɣн’е́вацца, бу́г’еш сам лав’и́ц’, бу́г’е жыц’, бу́г’е ɣул’а́ц’, бу́г’ем жыц’, бу́г’ац’е вучы́ц’, бу́дуц’ сварыцца, бу́дуц’ вучы́цца, бу́дуц’ п’иса́ц’, н’и зна́ц’м’е, хаг’и́ц’муц’.* Форма на **-му** ўжываецца ў мове жанчын. **656** *бу́ду рубы́ты, рубы́т’мо, бу́дзеш в’аза́ты.* **662** *бу́ду робы́ты, ма́йу робы́ты, бу́ду косы́ты, бу́ду возы́ты, бу́ду вйаза́ты, в’йаза́тымеш, склада́тымеш, бу́де купл’а́ты, купл’а́тыме, бу́де сады́ты, сады́тыме, бу́дым молоты́ты, молоты́тымемо, посыла́тымемо, вуɣан’а́тымете, бу́дут’ пыса́ты, пыса́тымут’, бу́дут ночова́ты, ночова́тымут’, зайижǯа́тымут’.* **664** *бу́ду робы́ты, ма́йу робы́ты, бу́ду косы́ты, ма́йу косы́ты, косы́тыму, бу́ду возы́ты, возы́тыму, бу́ду купл’е́ты, бу́дыш в’еза́ты, ма́йиш в’еза́ты, в’еза́тымеш, бу́дыш склада́ты, ма́йиш склада́ты, склада́тымеш, бу́де сады́ты, ма́йе сады́ты, сады́тыме, купл’а́тыме, бу́дым молоты́ты, ма́йим молоты́ты, молоты́тымо, бу́дым косы́ты, молоты́ты, бу́дым ɣороды́ты, ма́йим ɣороды́ты, ɣороды́тымо.* **670** *бу́ду раб’и́ц’, кас’и́ц’, в’аза́ц’.* Ужываецца часам *раб’и́ц’му, кас’и́ц’му, бу́г’еш раб’и́ц’, кас’и́ц’, в’аза́ц’, ваз’и́ц’м’еш, бу́г’е раб’и́ц’, кас’и́ц’, в’аза́ц’м’е, кас’и́ц’м’е.* **675** *йа раб’и́ц’им, ваз’и́ц’им, хаг’и́ц’им, кас’и́ц’им, жа́ц’им, начава́ц’им, ɣавары́ц’им, ты раб’и́ц’им’еш, ваз’и́ц’имеш, хаг’и́ц’имеш, кас’и́ц’имеш, жа́ц’имеш, начава́ц’имеш, ɣавары́ц’имеш, йон раб’и́ц’име, ваз’и́ц’име, хаг’и́ц’име, кас’и́ц’име, жа́ц’име, начава́ц’име, ɣавары́ц’име, ма́йецца, ма́йемса прыйе́хац’и, мы раб’и́ц’имо, ваз’и́ц’имо, хаг’и́ц’имо, кас’и́ц’имо, жа́ц’имо, начава́ц’имо, ɣавары́ц’имо, вы раби́ц’имец’ѐ, ваз’и́ц’имец’ѐ хаг’и́ц’имец’ѐ, начава́ц’им’ец’ѐ, ɣавары́ц’им’ец’ѐ, ваны́ раб’и́ц’имут, ваз’и́ц’имут, хаг’и́ц’имут, кас’и́ц’имут.* **676** *бу́ду роб’и́ц’и, роб’и́ц’им, бу́ду кос’и́ц’и, за́ре йа мы́ц’им, йа ка́шу йе̂с’ц’им, кос’и́ц’им, бу́ду воз’и́ц’и, воз’и́ц’им, йа п’и́ц’им, кос’и́ц’им, сыпац’им, бу́деш веза́ц’и, бу́дем склада́ц’и, ты п’и́ц’имеш, кос’и́ц’имеш, сыпац’имеш, бу́де купл’а́ц’и, бу́де саг’и́ц’и, во̂н п’и́ц’име, кос’и́ц’име, дачка́ каза́ц’име, сыпац’име, мы сыпац’имо, кос’и́ц’имо, бу́дете посыла́ц’и, бу́дете выɣан’а́ц’и, в’е̂те сыпац’иметѐ, п’и́ц’иметѐ, кос’и́ц’иметѐ, воны́ сыпац’имут, п’и́-*

ц'имут, кос'иц'имут. **677** *йа раб'иц'им, кос'иц'им, воз'иц'им, в'аза́ц'имеш, мы молоц'иц'имо, кос'иц'имо, γороz'иц'имо, п'иса́ц'имут, ночова́ц'имут, зайежžáц'имут.* **678** *йа раб'иц'им, кас'иц'им, ваз'иц'им, скро́йвац' бу́ду, бу́ду раб'иц'и, бу́дуц' кас'иц'и, бу́дуц' ваз'иц'и, шыц'имеш, в'аза́ц'имеш, склада́ц'имеш, бу́z'е рабо́тац', купл'а́ц'име, саz'иц'име, бу́z'е купл'а́ц', бу́z'е саz'иц', мы бу́z'ем малац'иц'и, бу́z'ем кас'иц'и, буz'е́м γараz'иц'и, мы малац'иц'имо, кас'иц'имо, γараz'иц'имо, бу́z'ец'е пасыла́ц'и, бу́z'ец'е выγан'а́ц'и, пасыла́ц'имец'е, выγан'а́ц'имец'е.* **680** *бу́ду роб'иц'и, роб'иц'им, бу́ду кос'иц'и, кос'иц'им, бу́ду воз'иц'и, воз'иц'им, бу́z'еш в'аза́ц'и, в'аза́ц'имеш, бу́z'еш склада́ц'и, склада́ц'имеш, бу́z'е купл'а́ц'и, купл'а́ц'име, бу́z'е саz'иц'и, саz'иц'име, бу́z'ем молоц'иц'и, молоц'иц'имо, бу́z'ем кос'иц'и, кос'иц'имо, бу́z'ем γороz'иц'и, γороz'иц'имо.* **687** *бу́ду робы́ты, ма́йу робыты, бу́деш веза́ты, ма́йеш веза́ты, бу́деш склада́ты, ма́йеш склада́ты, склада́тымеш, вйаза́тымеш, бу́де купл'а́ты, ма́йе купл'а́ты, купл'а́тыме, бу́де садыты, сады́тыме, бу́дем молоты́ты, ма́йем молоты́ты, молоты́тымо, бу́дем косы́ты, ма́йем косы́ты, косы́тымо, бу́дем γороды́ты, ма́йем γороды́ты, γороды́тымо.* **688** *бу́ду робы́ты, робы́тым, бу́ду косы́ты, косы́тым, бу́ду возы́ты, возы́тым, бу́деш вйаза́ты, вйаза́тымеш, бу́деш склада́ты, склада́тымеш, бу́де купл'а́ты, бу́дем молоты́ты, молоты́тымо, бу́дем γороды́ты, γороды́тымо, бу́дете посыла́ты, посыла́тымыте.* **690** *буду робы́ты, бу́деш в'аза́ты, бу́дем купл'а́ты, бу́дем молоты́ты, ма́йем молоты́ты, молоты́тымо, бу́дем ночова́ты, ма́йем ночова́ты, ночова́тымо.* **691** *бу́ду робы́ты, робы́тым, бу́ду косы́ты, косы́тым, бу́ду возы́ты, возы́тым, бу́деш вйаза́ты, вйаза́тымеш, бу́де купл'а́ты, купл'а́тыме, бу́де с'ада́ты, с'ада́тыме, бу́дымо молоты́ты, молоты́тымо, бу́дымо косы́ты, косы́тымо, бу́дымо γороды́ты, γороды́тымо, бу́дыте посыла́ты, посыла́тымыте.* **696** *бу́ду робы́ты, бу́ду косы́ты, бу́ду возы́ты, бу́деш вйаза́ты, вйаза́тымеш, бу́деш склада́ты, склада́тымеш, бу́де купл'а́ты, купл'а́тыме, бу́де сады́ты, сады́тыме, бу́дем молоты́ты, молоты́тымо, бу́дем косы́ты, косы́тымо, бу́дем γороды́ты, γороды́тымо, бу́дыте посыла́ты, посыла́тымыте.* **700** *бу́ду робы́ты, ма́йу робы́ты, бу́деш возы́ты, ма́йеш возы́ты, бу́де купл'а́ты, ма́йе робы́ты, бу́дем молоты́ты, бу́дете посыла́ты, бу́дут пыса́ты, нучува́ты.* **701** *бу́ду робе́те, робе́тему, бу́ду косе́те, косе́тему, бу́деш вйеза́ты, вйеза́тымеш, бу́деш склада́ты, склада́тымеш, бу́де купл'е́те, купл'е́тыме, бу́де саде́те, саде́тыме, бу́дымо молоте́те, молоте́темо, бу́дымо косе́те, косе́темо, γороде́темо, бу́дете посыла́ты, посыла́тымете!* **702** *робы́тыму, косы́тыму, возы́тыму, в'аза́тыму, склада́тыму, молоты́тымо, мы косы́тымо, γороды́тымо, посыла́тымо, выγан'а́тымо, зайижžáтымут'.* **703** *бу́ду робы́ты, ма́йу робы́ты, бу́ду косы́ты, ма́йу косы́ты, бу́ду возы́ты, бу́деш в'аза́ты, склада́ты, бу́дым молоты́ты, бу́дыте пусыла́ты, бу́дут пыса́ты.* **704** *бу́ду рубы́ты, ма́йу рубы́ты, бу́дыш вузы́ты, ма́йиш вузы́ты.* Ужываюцца формы: *купл'а́тыме, ходы́тыме, ходы́тымут'.* **705** *бу́ду раб'иц', раб'иц'му, бу́z'ам γараz'иц'.* **709** *бу́ду раб'иц', бу́ду кас'иц', бу́ду ваз'иц', бу́z'а саz'иц', ма́йацца саz'иц', саz'иц'им'а, бу́z'ам малац'иц', ма́йамс'о малац'иц', малац'иц'им'ам, бу́z'ам кас'иц', ма́йамс'о кас'иц', кас'иц'им'ам;* рэдка — *ваз'иц'иму, кас'иц'иму.* **712** *бу́ду раб'иц', бу́ду кас'иц', бу́ду γара́ц', бу́z'еш в'еза́ц', кас'иц', γа-*

рáц', в'езáц'им'еш, кас'íц'им'еш, γарáц'им'еш, бýг'е купл'áц', кас'íц', купл'áц'им'е, кас'íц'им'е, п'исáц'им'е, стайáц'м'е, бл'ишчáц'м'е, кас'í-ц'имо, п'исáц'имо, γарáц'имо. **713** *йа хвал'íц'им, п'исáц'им, чытáц'им, бýду жац', бýду кас'íц', бýг'еш в'азáц', бýг'еш кас'íц', кас'íц'им'еш, в'азáц'им'еш, бýг'а купл'áц', кас'íц', бýг'а γараг'íц', купл'áц'им'а, ка-с'íц'им'а, хвал'íц'им'е, γараг'íц'им'а, малац'íц'им'а, саг'íц'им'а.* **716** *бýду роб'íц'и, кос'íц'и, нос'íц'и, роб'íц'им, кос'íц'им, шчо ты бýг'еш роб'íц'и? йа бýду кос'íц'им, в'езáц'им, молоц'íц'им, жáц'им, бýг'еш в'е-зáц'и, кос'íц'и, колóц'и, ты в'езáц'имеш, кос'íц'имеш, нос'íц'имеш, ко-лóц'имеш, бýг'е в'éзáц'и, кос'íц'и, нос'íц'и, колóц'и, в'езáц'име, кос'í-ц'име, колóц'име, буг'ем в'езáц'и, кóс'иц'и, нос'íц'и, колóц'и, в'езáц'имо, кос'íц'имо, нос'íц'имо, колóц'имо.* **717** *л'етáц'му, зоб'ивáц'му, довáц'им, бýду довáт', довáт'му, йа н'е йéс'т'ем, йéс'т'ему, молоц'íц'им'еш, нос'í-т'им'еш, бýд'еш мыцца, споват'им'еш, в'éдат'м'е, йéхац'им'е, γоворыц'м'е, водá прыбывáт'м'е, ит'т'íм'ет', п'исáт'им'ем, брáт'им'ем, бýд'ем об'éдат'и, знáц'м'ец'е.* **718** *йа н'е γукáц'ем, чытáц'ем, раб'íц'му, йа корм'íц'му, йéхац'му, б'íц'му, бýду кос'íц'и, иц'íц'м'еш, доúц'м'еш корóву, прос'íц'-м'еш, бýг'еш, курыц'и, бýг'е б'íц'и, хог'íц'и, бáба б'íц'ема, кос'íц'им'е-ц'е.* **723** *йа роб'íц'им, ты роб'íц'имеш, вôн роб'íтыме, мы роб'íц'имо, вы роб'íт'имете, воны́ роб'íц'имут.* **725** *йа роб'íц'им, ты роб'íц'имеш, вêн роб'íтыме, мы роб'íц'имо, вы роб'íц'имете, воны́ роб'íц'имут.* **727** *бýду робы́ты, робы́тыму, буду косы́ты, косы́тыму, бýду возы́ты, возы́тыму, в'азáтымыш, складáтымыш, купл'áтыме, сыдíтыме; бýдым молоты́ты, молоты́тымо, бýдым косы́ты, косы́тымо.* **747** *бýду рвац', маўчáц'м'еш, трымáц'м'е, н'е жыц'мо, раб'íц'муц', г'аржáц'муц'а, брáц'муц', бýдуц' маўчáц', разγан'áц'муц'.* **748** *γаварыц'му, кýп'íц'м'еш, вучыц'м'еш, ото дрыжáц'м'еш, с'éчм'еш, м'ашáц'м'е, брáц'м'ец'е, п'исáц'м'ец'е, с'ц'ирáц'-м'ец'е, шыц'м'ец'е, γаварыц'м'ец'е, вучыц'муц', брáц'муц', нал'íчвац'муц', таптáц'муц', дражн'íц'м'ец'е, бýг'ам кас'íц', бýг'ац'а брац', бýдуц' γа-варыц'.* Рэдка ўжываецца форма з *майу: мáйам саг'íц'.* Форма *ра-б'íц'му* хоць яшчэ і шырока ўжываецца, але моладзь пазбягае яе. **750** *иц'íму на ф'éрму, бýг'е раўц'í, н'е чýц'м'е, бýг'еш бáчыц', бýдам чуц', бýг'ец'е спац', спáц'м'ец'е, абсыпáц'м'ецц'а, бýг'ец'е кас'íц', кас'íц'м'ец'е, бýдуц' кас'íц', кас'íц'муц', з'б'ирáц'муц', иц'íмуц', бýдуц' спац', спáц'-муц', бýдуц' л'ýг'и л'атáц', бýдуц' з'б'ирáц', бýдуц' хаг'íц'.* Формы з *буду* і **-му** маюць прыкладна аднолькавае пашырэнне. **752** *бýду раб'íц', раб'íц'му.* Апошняя форма часцей ужываецца; *звáц'му, ты раб'íц'м'еш, м'éц'м'еш, кас'íц'м'еш, купáц'м'е, зб'ирáц'м'ем, малац'íц'мо, кас'íц'мо, кас'íц'м'ец'е, бýг'ец'е, кас'íц', кас'íц'муц'.* Адначасова з падобнымі формамі сустракаюцца літаратурныя з *буду*, асабліва сярод прадстаўнікоў малодшага пакалення: *бýг'а в'азáц', бýг'ам γул'áц' и вучыцца, што вы бýг'ац'а заўтра раб'íц'?* **754** *бýду працовáц', бýду спавáц', роб'íц'иму, кос'íц'иму, бýг'еш жац', спавáц', ц'и роб'íц'им'еш, бýг'е жац', спавáц', купл'áц'им'е, бýг'ем жац', бýг'ем спавáц', молоц'íц'имо, γорог'íц'имо, бýг'ец'е γул'áц', посылáц'им'ец'е, бýдуц' працавáц', будуц' спавáц', п'и-сáц'имуц'.* **758** *бýду роб'íц', роб'íц'иму, бýг'еш роб'íц', роб'íц'им'еш, бýдом молоц'íц', молоц'íц'имо, бýг'иц'е посылáц', посылáц'м'ец'е, бýдуц'*

п'исáц', п'исáц'имуц'. **759** *йа раб'йц'им, ты роб'йц'им'еш, йон роб'йтым'е, мы роб'йц'имо, вы роб'йт'им'ет'е, йаны роб'йц'имут.* **760** *итым'еш, выкупл'áтым'еш, бáчытым'е, држáтымы, чýтымыте, отвечáтым'е, бýдг косыт'и, бýдеш ткáты, бýде крáсыт'и, бýдемо косыт', бýдете ткáтым'ите, бýдут' ɣон'йты.* **761** *с'аɣ'éц'му, брыɣаɣ'йр ваз'йц' н'е бýɣ'е, а ты ваз'йц'м'еш, чолов'éк шум'éц'м'е, н'ихватáц'м'е, бýл'ба начынáц'м'е ɣн'йс'ц'и, начынáц'м'ем, воз'йц'м'ец'е, уб'ирáц'м'ец'ес'а, вы брáц'им'ец'е.* Формы з *буду (йа бýду с'аɣ'éц'и)* ужываюцца радзей, чым формы з **-му**. **769** *бýду ходыты, мáйу робыты, з кым бýду жыты, ɣéтыйи дéты бýду кормыты, шо йа робытыму, хвалытыму, косытыму, возытыму, хл'ип брáт'му, спáтеме, вйазáт'м'еш, купл'áт'м'е, молотытем'ем, брáтымо, кормытымут'.* **774** *раб'йц'му, раб'йц'м'еш, саɣ'йц'м'е, малац'йц'мам, ɣараɣ'йц'м'ец'е, начавáц'муц'.* Гэтыя формы ўжываюць прадстаўнікі старэйшага пакалення. Аднак у іх сустракаюцца і формы з *буду*. Малодшае пакаленне амаль не ўжывае форм на **-му, -меш, -муць.** **776** *раб'йц'му, бýду раб'йц', кас'йц'му, бýду кас'йц', ваз'йц'му, бýду ваз'йц', ваз'йц'м'еш, кас'йц'м'еш, бýɣ'еш ваз'йц', бýɣ'еш нас'йц', ваз'йц'м'е, бýɣ'е саɣ'йц', саɣ'йц'мам, бýдам саɣ'йц', кас'йц'мам.* **777** *чытáц'му, ваз'йц'му, чытáц'м'еш, л'уб'йц'м'еш, чытáц'м'е, иц'йм'е, хаɣ'йц'м'е, казáц'м'е, раб'йц'м'ем, раб'йц'м'ец'е, чытáц'м'ец'е, чытáц'муц', учыц'муц', хаɣ'йц'муц'.* Формы будучага часу на **-му, -меш** шырока распаўсюджаны, сустракаюцца нават у мове вучняў 6—7 класаў. **779** *бýду раб'йц', раб'йц'му, бýду кас'йц', кал'й жáц'му, кас'йц'му, бýɣ'еш в'азáц', в'азáц'м'еш, ɣ'е ты йаɣó складáц'м'еш, бýɣ'еш складáц', бýɣ'еш купл'áц', купл'áц'м'е, бýɣ'е саɣ'йц', што йанá раб'йц'м'е, саɣ'йц'м'е, бýɣ'ем малац'йц', малац'йц'мам, бýɣ'ец'е пасылáц', пасылáц'м'ец'е.* **780** *йа бýду жыц', йа нóчку бýду начавáц', йа хвал'йц'му, раб'йц'му, кас'йц'му, ты хвал'йц'м'еш, куплáц'м'еш, н'е ум'éц'м'е, йон хвал'йц'м'е, н'е чýц'м'е, мы хвал'йц'мо, малац'йц'м'ем, пасылáц'м'ец'е, хвал'йц'муц'.* **781** *хаɣ'йц'му, ваз'йц'му, в'езáц'м'еш, складáц'м'еш, купл'áц'м'еш, саɣ'йц'м'е, малац'йц'мам, хаɣ'йц'мам, кас'йц'мам, ɣараɣ'йц'мам, выɣан'áц'м'ец'е, зайежǯáц'муц'.* **783** *бýду вучыц' тут, бýду ɣаварыц', хвал'йц'му, хвал'йц'м'еш, хвал'йц'м'е, ц'ачым'е, хвал'йц'м'ем, хвал'йц'м'ец'е, хвал'йц'муц', бýду ɣаварыц', бýду вучыц'.* Формы тыпу *хвал'йц'му* распаўсюджаны шырока. Толькі людзі, якія некаторы час пражывалі ў іншых месцах, ужываюць формы з *буду*, але часта і ў іх сустракаюцца формы з **-му**. **785** Старэйшае пакаленне захавала ў мове формы: *раб'йц'му ɣумнó, ты зáўтро ваз'йц'м'еш салóму, ты выɣан'áц'м'еш карóвы ц'и н'е? п'ие͡ц'м'ец'е, ваз'йц'м'ец'е, зáўтро малац'йц'муц'.* Гэтыя формы паступова знікаюць, школьнікі і прадстаўнікі малодшага пакалення не ўжываюць іх. **790** Старэйшае пакаленне і малодшыя школьнікі ўжываюць формы з **-му**: *ɣрáц'му, ɣул'áц'му, йéхац'м'еш, п'исáц'м'еш, жыц'м'ец'е, п'исáц'м'ец'е, раб'йц'муц', жыц'муц'.* Перадавая частка вёскі ўжывае літаратурныя формы. **791** *чаɣó байáц'муса, кас'йц'му, в'езáц'му, ты раб'йц'м'еш, в'езáц'м'еш, йон в'езáц'м'е, му в'езáц'мо, ву в'езáц'м'ец'е, йены в'езáц'муц', йа бýду, ты бýдз'еш кас'йц'.* Формы тыпу *буду касіць* сустракаюцца вельмі рэдка. Амаль заўсёды ўжываюцца формы на **-му**. **792** Формы тыпу *ваз'йц'му* сустракаюцца

вельмі рэдка. Панаючымі формамі з'яўляюцца: *бу́ду ваз'и́ц', бу́з'аш ваз'и́ц', бу́з'ам малац'и́ц', бу́дуц' п'иса́ц'* і інш. **794** *хвал'и́ц'иму, хвал'и́ц'им'еш, хвал'и́ц'имом, хвал'и́ц'имуц'.* **795** *йа купл'а́ц'иму, йа бу́ду кас'и́ц', ты купл'а́ц'им'еш, ты бу́з'еш кос'и́ц', йон купл'а́ц'им'е, йон бу́з'е кос'и́ц', мы купл'а́ц'имо, мы бу́з'ем кас'и́ц', вы купл'а́ц'им'ец'е, вы бу́з'ец'е кос'и́ц', йены́ купл'а́ц'имуц', йены́ бу́дуц' кос'и́ц', йа бу́ду зараз наво́з'иц' пара́дак, йа за́ўтре пл'есц'и́му ла́пц'и.* Форма на **-му** ўжываецца ў тых выпадках, калі дзеянне адбудзецца за некалькі дзён да пачатку другога дзеяння, калі ж зараз, то ўжываецца форма з *буду.* **796** *п'иса́ц'му, с'п'ива́ц'му, γул'а́ц'м'еш, подн'има́ц'м'еш, з'аржа́ц'м'е, жа́ц'м'е, роб'и́ц'м'е, подн'има́ц'м'ем, коло́ц'м'ец'е, раб'и́ц'м'ец'е, склада́ц'м'ец'е, друкова́ц'м'ец'е, получа́ц'м'ец'е, γул'а́ц'муц'.* Пераважае форма на **-му**. У прадстаўнікоў малодшага пакалення і калгаснага актыву рэдка можна пачуць літаратурную форму тыпу *бу́з'ем кас'и́ц'.* **797** *за́ўтре йа кос'и́ц'иму, ты за́ўтре ора́ц'им'еш, вон в'еза́ц'им'е, му моло́ц'имо, ву воз'и́ц'им'ец'е, оны́ жа́ц'имуц' овйо́с, йа бу́ду воз'и́ц', ты бу́з'еш воз'и́ц', вон бу́з'е воз'и́ц', мы бу́дом воз'и́ц', ву бу́з'ец'е воз'и́ц', оны бу́дуц' воз'и́ц'.* Формы на **-му** ўжываюцца часцей. **798** *н'е ба́чыц'иму, роб'и́ц'иму, кос'и́ц'иму, воз'и́ц'иму, в'еза́ц'иму, склада́ц'иму, саз'и́ц'иму, бу́ду в'еза́ц', бу́ду скла́дац', бу́ду купл'а́ц', буду кас'и́ц', склада́ц'им'еш, с'ез'е́ц'им'еш, н'е с'ез'е́ц'им'е, ц'аγц'и́м'е, молоц'и́ц'имом, кос'и́ц'имом, бу́дом молоц'и́ц', бу́дом кос'и́ц', посыла́ц'им'ец'е.* **801** *бу́ду моло́ц', моло́ц'иму, бу́ду коло́ц', коло́ц'иму, кос'и́ц'иму, воз'и́ц'иму, бу́з'еш роб'и́ц', см'айа́ц'им'ецца, йе́хац'им'е, стара́ц'м'ецца, мо иц'и́м'е, бу́з'еш вучы́ц', йе́хац'им'еш, роб'и́ц'имам, вучы́ц'имам, п'иса́ц'имам, жа́ц'имам, молоц'и́ц'мам, бу́з'ем молоц'и́ц', шы́ц'имам.* **802** *бу́ду кос'и́ц', кос'и́ц'му, купл'а́ц'м'еш, бу́з'еш склада́ц', склада́ц'м'еш, бу́з'е трус'и́ц', трус'и́ц'м'е, бу́з'е хоз'и́ц', хоз'и́ц'м'е, бу́дом γоворы́ц', γоворы́ц'мом, бу́дом л'еп'и́ц', л'еп'и́ц'мом, бу́дом с'е́кчы, с'е́кчымом, бу́з'ец'е посыла́ц', посыла́ц'м'ец'е.* **803** *бу́ду роб'и́ц'и, роб'и́ц'иму, бу́ду хоз'и́ц', хвал'и́ц'иму, бу́з'еш воз'и́ц'и, воз'и́ц'им'еш, бу́з'еш, склада́ц'и, склада́ц'им'еш, хвал'и́ц'им'еш, бу́з'еш молоц'и́ц'и, молоц'и́ц'им'еш, хвал'и́ц'имо, бу́з'ец'е посыла́ц'и, посыла́ц'им'ец'е.* **804** *хоз'и́ц'иму, воз'и́ц'иму, в'еза́ц'им'еш, склада́ц'им'еш, с'ез'е́ц'им'еш, вйеза́ц'им'е, с'ез'е́ц'им'е, мы склада́ц'имо, мы вйеза́ц'имо, с'ез'е́ц'имо, купл'а́ц'имо, бра́ц'имо, кос'и́ц'имо, роб'и́ц'имо, вы роб'и́ц'им'ец'е.* **805** *йа роб'и́ц'иму, п'е́ц'иму, бу́ду кос'и́ц'и, ора́ц'иму, з'б'ира́ц'иму, ты воз'и́ц'им'еш, роб'и́ц'им'еш, γул'а́ц'им'еш, ора́ц'им'еш, вон роб'и́ц'м'е, γул'а́ц'м'е, п'е́ц'им'е ора́ц'им'е, воз'и́ц'им'е, му роб'и́ц'имо, му γул'а́ц'имо, му п'е́ц'имо, кос'и́ц'имо, хоз'и́ц'имо, ву шчо роб'и́ц'им'ец'е, хоз'и́ц'им'ец'е, ву кос'и́ц'им'ец'е, бу́з'ец'е кос'и́ц'и, роб'и́ц'имуц'.* **807** *роб'и́ц'иму, кос'и́ц'иму, воз'и́ц'иму, в'еза́ц'им'еш, склада́ц'им'еш, кос'и́ц'имо, молоц'и́ц'имо, посыла́ц'им'ец'е, выγон'а́ц'им'ец'е.* **808** *бу́ду раб'и́ц', раб'и́ц'му, бу́з'еш в'еза́ц', в'еза́ц'м'еш, бу́з'е купл'а́ц', купл'а́ц'м'е, бу́з'ем кос'и́ц', кос'и́ц'м'ем, бу́з'ец'е посыла́ц', посыла́ц'м'ец'е, бу́дуц' п'исац', п'иса́ц'муц'.* Паўсямесна ўжываюцца дзве формы: з дзеясловам *буду,* а таксама з **-му**. **810** *йа роб'и́ц'иму у до́ма, а ты в'еза́ц'им'еш сноп́ы, вона́ купа́ц'им'е з'иц'а́, мы молоц'и́ц'имом жыто, боγа́то п'иса́ц'им'ец'е, воны́ кос'и́ц'имуц' овйо́с.*

Ужываецца і будучы складаны час з *буду*+інфінітыў, але рэдка, зусім рэдка: *йа бу́ду кас'иц'* і г. д. ва ўсіх асобах. **811** *бу́ду роб'йц', роб'йц'иму, ма́йу роб'йц', бу́ду кос'йц', кос'йц'иму, ма́йу кос'йц', бу́ду воз'йц', воз'йц'иму, ма́йу воз'йц', бу́г'е вйаза́ц', вйаза́ц'име, бу́г'е купл'ац', купл'а́ц'име, ма́йе купл'а́ц', бу́дом кос'йц', кос'йц'имо, бу́дуц' п'иса́ц', п'иса́цимуц', бу́дуц' ночова́ц', ночова́ц'имуц'.* **812** *роб'йц'иму, кос'йц'иму, воз'йц'иму, в'еза́ц'им'еш, склада́ц'им'еш, молоц'йц'имо, кос'йц'имо, γороз'йц'имо, посыла́ц'им'ец'е, выγон'а́ц'им'ец'е, п'иса́ц'имуц', ночова́ц'имуц', зайежжа́ц'имуц'.* **815** *раб'йц'му, бу́ду раб'йц', в'аза́ц'м'еш, склада́ц'м'еш, бу́г'еш склада́ц', купл'а́ц'м'еш, малац'йц'м'еш, бу́дам малац'йц', малац'йц'мам, бу́дам выγан'а́ц', выγан'а́ц'мам, п'иса́ц'мам, бу́дуц' п'иса́ц', п'иса́ц'муц'.* **819** *йа за́раз бу́ду йе́с'ц'и, ваз'йц'му, бу́ду жац', раб'йц'иму, бу́ду ра́г'ива слу́хац', склада́ц'му бу́г'еш луза́ц', шче й у п'е́чы пал'йцм'еш, ты йашче́ с'аг'е́ц'м'ьш, п'иса́ц'м'ьш, ты н'и йе́с'ц'им'еш, бурако́ў γул'а́ц'м'е, н'и дай дак имс'ц'йц'м'е, а йон х'иба зна́ц'м'е, у γаршк'й н'е папада́ц'им'е, Л'о́н'а иц'йм'е, γребц'ймам, иц'ймам, склада́ц'мам, γаварыц'м'ац'е, хаг'йц'муц', бу́дуц' г'ал'йц', бу́дуц' каро́ўн'ик будава́ц'.* **823** *бу́ду п'иса́ц', вучыц'мус'а, γл'ьг'е́ц'иму, бу́г'еш уп'йсвац', хаг'йц'м'еш дадо́му, во́з'м'еш кн'йγу и чыта́ц'м'еш, бу́г'е малац'йц', сам и склада́ц'им'е, в'е́дац'мам, бу́дам брац', аб'е́дац' бу́г'ец'е, паγ'йба́ц'имуц', зна́ц'имуц'*. Ужываюцца формы на **-му** і **-іму.** Бытуюць абедзве формы: *буду чытаць* і *чытацьму,* апошняя — традыцыйная форма. **825** *кас'йц'му, раб'йц'му, ваз'йц'му, в'аза́ц'м'еш, кас'йц'м'еш, малац'йц'м'еш, ваз'йц'м'ем, купл'а́ц'м'ем, γу́л'а́ц'м'ем, бу́ду раб'йц', бу́г'еш вучыцца, бу́г'ец'е γул'а́ц'*. Форма на **-му** ўжываецца ў мове старэйшага пакалення, форма з *буду*—у мове малодшага пакалення. **829** *йа кас'йц'му, ты кас'йц'м'еш, йон кас'йц'м'е, мы кас'йц'м'ем, кас'йц'мам, вы кас'йц'м'ец'е, йаны кас'йц'муц', йа бу́ду кас'йц', ты бу́г'еш кас'йц', йон бу́г'е кас'йц', мы бу́г'ем кас'йц', вы бу́г'ец'е кас'йц', йаны бу́дуц' кас'йц'*. Гэтыя формы ўжываюцца амаль у аднолькавай меры; можна меркаваць, што форма з **-му** ўжываецца часцей. **831** *бу́ду кас'йц', кас'йц'му, бу́г'еш кас'йц', кас'йц'м'еш, бу́г'е кас'йц', кас'йц'им'е, бу́г'ем кас йц', кас'йц'мам, бу́г'ец'е кас'йц', кас'йц'м'ец'е, бу́дуц' кас'йц', кас'йц'муц'*. Ужываюцца толькі такія формы. **832** *йа п'иса́ц'му, ты п'иса́ц'м'еш, йон' п'иса́ц'м'е, му п'иса́ц'мо̂м, ву п'иса́ц'м'ец'е, йаны жа́ц'муц'*. Акрамя гэтай формы, ужываецца форма з дапаможным дзеясловам *буду: бу́ду кас'йц', бу́г'еш, кас'йц',* але значна радзей. **840** *бу́ду раб'йц', раб'йц'му, бу́ду в'еза́ц', в'еза́ц'му, бу́ду малац'йц', малац'йц'му, бу́г'еш мало́ц', мало́ц'м'еш, бу́г'е кало́ц', кало́ц'м'е, бу́г'ем капа́ц', капа́ц'мом, бу́дуц' γараг'йц', γараг'йц'муц'.* **841** *бу́ду роб'йц', ма́йу дац', роб'йц'му, бу́ду кос'йц', кос'йц'му, воз'йц'му; ма́йу скоза́ц'*—у значэнні «ёсць што сказаць»; *бу́г'еш в'еза́ц', в'еза́ц'м'еш, бу́г'е купува́ц', купува́ц'м'е, купл'а́ц'м'е, бу́дом молоц'йц', молоц'йц'мом, кос'йц'мом, бу́дом γороз'йц', γен'а́ц'м'ец'е, бу́дуц' мыц', п'е́рац'муц', ночова́ц'муц', бу́дуц' зайежжа́ц'.* **844** *бу́ду раб'йц', раб'йц'му, бу́г'еш кас'йц', кас'йц'му, бу́г'е маха́ц', маха́ц'му.* Гэтыя формы ўжываюцца паралельна. **845** *бу́ду раб'йц', раб'йц'му, бу́ду кас'йц', кас'йц'му, бу́г'еш пра́с'ц'и, пра́с'ц'им'еш, бу́г'ем склада́ц', склада́ц'м'еш, бу́г'е*

вйезáц', вйезáц'м'е, бýдом үараг'йц', үараг'йц'мом, бýг'ец'е п'исáц', п'исáц'м'ец'а, бýдуц' начавáц', начавáц'муц'. **846** *сварыц'муса, хог'йц'му, роб'йц'му, бýду п'исáц', бýду м'éрац', ломáц'му, бýг'еш сварыцца, хог'йц'м'еш, роб'йц'м'еш, бýг'еш ломáц', рéзац'м'еш, бýг'еш крác'иц', знáц'м'е, м'éрац'м'е, бýг'е молóц', жáц'м'е, стáц'м'е, варыц'м'е, бýг'е үл'аг'éц', бýг'е мýл'иц', бýдом моўчáц', моўчáц'м'ем, бýдом ворóчац', в'ес'ел'йц'м'емса, л'етáц'мом, крác'иц'мом, лóпац'момса, бýдом з'б'ирáцца, бýг'ем хог'йц'.* **851** *воз'йц'му, купл'áц'му, роб'йц'му, бýду роб'йц', бýг'еш ложыцца, спáц'м'еш, бýг'е круц'йцца, круц'йц'м'ецца, сп'евáц'м'еш, зоробл'áц'м'е, бýг'е үроз'йц', ц'еүнýц'м'е, молоц'йц'мом, бýдом үоворыц', үул'áц'мом, п'исáц'мом, бýдом муц', бýдом шыц', скупц'ймом, к'идáц'мом.* **853** *бýду раб'йц', бýду кас'йц', бýг'еш в'езáц', бýг'е купл'áц', бýдам малац'йц', бýг'ец'е пасылáц', бýдуц' п'исáц'.* Вельмі часта старыя ўжываюць форму на **-му:** *мáц'му отв'êт з Москвы, ц'и займáц'му карôву, йон н'и знáц'м'е, ото Зохáра слýхац'м'ец'е.* Такія формы рэдка ўжываюцца моладдзю. **856** *бýду раб'йц', раб'йц'му, бýг'е п'исáц'.* **867** *бýду крычáц', бýду раб'йц', раб'йц'му, бýду кас'йц', бýду ваз'йц', з'имавáц'му, бýг'еш в'азáц', бýг'еш складáц', хто их п'éц'м'е, карм'йц'мам, бýдам дýмац', бýг'ец'е пасылáц', пасылáц'м'ац'е, бýг'ец'е выүан'áц', выүан'áц'м'ац'е, зайажǯáц'муц', бýдуц' путáц', үан'áц'муц', бýдуц' тарчáц'.* **874** *бýду раб'йц', бýду кас'йц', бýг'аш в'азáц', бýг'а купл'áц', бýг'а саг'йц', кас'йц'му, кас'йц'меш, кас'йц'м'е, кас'йц'м'ем, кас'йц'м'ец'е, кас'йц'муц'.* Формы з **-му** ўжываюць некаторыя з прадстаўнікоў самага старога пакалення. **881** *раб'йц'му, кас'йц'му, ваз'йц'му, в'азáц'м'еш, складáц'м'еш, купл'áц'м'а, саг'йц'м'а, малац'йц'мам, кас'йц'мам, пасылáц'м'ец'а, выүан'áц'м'ац'а, п'исáц'муц', начавáц'муц', зайазǯáц'муц'.* **885** *бýду раб'йц', жыц'м'е, үул'áц'м'е, брáц'м'еш, скучáц'м'еш, бýг'е купл'áц', бýдам в'езáц', бýдам үаварыц', луп'йц'мо, смал'йц'мо, бýдам лав'йц', спáц'м'ец'е, мыц'м'ец'е.* **889** *бýду кас'йц', бýг'еш л'уб'йц', бýг'е вйазáц', бýг'ем тайкц'й, бýг'ец'е ваз'йц', бýдуц' йéс'ц'и, с'ц'ераүц'й, спрыүц'и, кос'йц'иму, мýц'иму, л'уб'йц'иму, үараг'йц'им'еш, малац'йц'им'еш, палóц'им'е, жáц'им'ем, выүан'áц'им'ец'е, үараг'йц'имуц'.* Формы з *буду* вельмі пашыраны, формы з **-му** мала пашыраны, ужываюцца прадстаўнікамі старэйшага пакалення. **921** *бýду раб'йц', бýг'аш ваз'йц', бýг'а купл'áц', бýг'ам малац'йц', бýдуц' п'исáц'.* Рэдка ўжываецца форма на **-му:** *раб'йц'му, пасылáц'м'ем, выүан'áц'м'ем.* **957** *мáйу робыты, бýду робыты, мáиш в'азáты, бýдыш в'азáты, мáйе купл'éты, бýде купл'éты, мáйемо молотыты, бýдемо молотыты, мáите посылáты, бýдете посылáты, мáйут' пысáты, бýдут' пысáты.* Форма будучага часу ўтвараецца і з дзеясловам *мáйу.* **961** *бýду робыты, робытыму, возытыму, бýдеш в'азáты, в'азáтымеш, бýде садыты, садытыме, бýдем молотыты, молотытымо, бýдем косыты, косытымемо, бýдем үородыты, үородытымемо, бýдете посылáты, посылáтымете.* **962** *бýду робыты, робытыму, бýду возыты, возытыму, бýдеш вйазáты, вйазáтымеш, бýдеш складáты, складáтымеш, бýде купл'áты, купл'áтыме, бýде садыты, садытыме, бýдемо моло-*

тыты, молотымымо, бўдем косыты, косытымымо, бўдем складаты, складатымымо, бўдыте посылаты, посылатымыте. **964** *бўду роб'йты, роб'йтыму, бўду косыты, косытыму, бўду возыты, возытыму, бўг'еш вйазаты, вйазатымем, бўдемо молотыты, молотйтымо, бўдемо косыты, косытымо, бўдемо γородыты, γородытымо, бўдем молотыты, бўдем косыты, косыт'мем, γородыт'мем, мол'йт'мем.* **966** *роб'йц'иму, кос'йц'иму, жац'иму, жац'им'еш, раб'йц'им'еш, жац'им'е, раб'йц'им'е.* Зрэдку ўжываюцца і формы з дапаможным дзеясловам *быць*+інфінітыў: *бўдом кос'йц', бўдом γороz'йц', кос'йц'им'ец'е, жац'им'ец'е, бўz'ец'е кас'йц', бўдуц' кас'йц', кас'йц'имуц'.* **969** *шо мн'е ц'еп'ер роб'йц'иму, кол'и н'ема ноγ'й, шо мы бўz'ем (бўдом) зайтра роб'йц'имо, вы ус'е жац'им'ец'е, а вы кос'йц'им'ец'е ц'и н'ê?* **971** *роб'йц'му, роб'йц'имом, кос'йц'иму, кос'йц'имом, вйезац'им'ец'е, вйезац'им'е, складац'имуц', складац'им'е, купл'ац'иму, купл'ац'имом, купл'ац'им'ец'е, йа зайтра кос'йц'иму, йа з братом зайтра кос'йц'имом, вы зайтра кос'йц'им'ец'е.* **972** *откўл' бўдам мац', сыпац'иму, прыγлашац'иму, доййц'им'еш, воз'йц'м'е снопов, бўдам мац', бўдам ц'еγнўц', жыц'имо, п'екц'й бўz'ец'е, воз'йц'имуц' жыто, давац'муц' продавац' тут н'е бўдуц', забарачывац'имуц' л'ежака.* **973** *бўду раб'йц'иму, бўду кос'йц'иму, бўду воз'йц'имо.* **974** *кос'йц'му, кос'йц'м'еш, роб'йц'м'еш, роб'йц'м'е, кос'йц'м'ем, роб'йц'м'ем, кос'йц'м'ец'е, роб'йц'м'ец'е, кос'йц'муц', роб'йцмуц'.* Але зрэдку ўжываюцца формы з *буду: у шосты бўz'е хаz'йц'.* **978** *бўду рват, бўду здават, козат'иму... воз'йт'иму, бўд'еш вйезат', вйезат'им'е, бўд'еш складат, складат'ем'еш, бўд'е посылат, посылат'им'е, бўд'е прос'йт, прос'йт'им'е, ит'им'е, крут'йт'им'е, бўд'е с'ед'êт' тут, ж'йт'ем'е, бўдом молот'йт, молот'йт'имо, бўдом кос'йт, кос'йт'имо, плот'йт'имо, бўдут п'исат, п'исат'имут.* **981** *роб'йц'му, кос'йц'му, воз'йц'му, в'езац'м'еш, складац'м'еш, купл'ац'м'е, саz'йц'м'е, молоц'йц'м'ем, кос'йц'м'ем, γороz'йц'м'ем, посылац'им'ец'е, выγон'ац'им'ец'е, п'исац'имуц', начавац'имуц'.* Формы будучага часу ўтвараюцца і шляхам далучэння дзеяслова *буду: бўду роб'йц'.* **982** *бўду роб'йц', бўz'еш в'азац', бўдом молоц'йц', бўz'ец'е посылац', бўz'ец'е выγан'ац', бўдуц' п'исац', так пон'имац'му, йа бўду пон'имац', ты н'е знац'м'еш, йон иц'йм'е, н'е см'ейац'м'ецца, йон вучыц'м'е, н'ихто н'е крычац'м'е, н'ехто жац'м'е; ран'ше йак настайн'ику плац'йц' бўz'ем, тоды йон ц'еб'е учыц'м'е, н'езнац'мом, иц'имуц' машыны, бўдуц' иц'й, давац'муц', в'едац'муц'.* **985** *бўду роб'йц', кос'йц', воз'йц', бўz'еш в'езац', складац', бўz'е купл'ац', соz'йц', бўz'ем молоц'йц', кос'йц', γороz'йц', бўz'иц'е посылац', вуγон'ац', бўдуц' п'исац'.* Ужываюцца паралельныя формы на **-му**. **986** Паралельна ўжываюцца формы будучага складанага часу з дапаможнымі дзеясловамі *буду, маю, иму*: *бўду роб'йц', майу роб'йц', роб'йц'му, бўду кос'йц', майу кос'йц', кос'йц'му, бўду п'екц'й, майу п'екц'й, п'екц'йму, бўду тоўкц'й, майу тоўкц'й, тоўкц'йму, бўду в'езц'й, майу в'езц'й, в'езц'йму, бўz'еш купл'ац', майеш купл'ац', купл'ац'м'еш, бўz'е купл'ац', майе купл'ац', купл'ац'м'е, бўzем саz'йц', майем саz'йц', саz'йц'м'ем, бўz'ец'е саz'йц', майец'е саz'йц', саz'йц'м'ец'е, бўдуц' саz'йц', майуц' саz'йц', саz'йц'муц'.* **987** *бўду раб'йц'му, бўду кас'йц'му, бўду ваз'йц'му, бўz'еш*

вйазáц'м'е, бýг'еш складáц'м'е, бýг'ем купл'áц', бýг'ем кос'йц', бýдуц' п'исáц'. **989** *йêхац'му, н'е бáчыц'му, роб'йц'му, кос'йц'му, воз'йц'му, в'езáц'м'еш, складáц'м'еш, мáц'м'еш дакум'éнт, купл'áц'м'е, сог'йц'м'е, н'е γрáц'м'е, молоц'йц'мом, кос'йц'мом, γороґ'йц'мом, бýду п'исáц', бýду ночовáц', бýду зайежžáц', бýдом отдыхáц', бýдом посылáц', бýдом выγон'áц'.* **990** *бýдеш слýхат', бýдам йéхат', бýдам ж'ит', бýдам прóсо жат', бýдете б'êγат', бýдете мойчáт', бýдут' зб'ирáт', бýдут' пр'изнавáт', дóўγо молот'йт'имеш, п'йт'имут'.* Формы на **-імаць** ужываюцца рэдка. **991** *бýду роб'йц', н'е бýду жац', бýг'еш м'ес'йц', бýг'е назáд йéхац', бýг'е воз'йц', бýг'ец'е чытáц', бýдуц' жац', бýдуц', хог'йц', бýдуц' кос'йц', раб'йц'му, кас'йц'му, пытáц'мом, жыц'м'ец'е убáчыц'е, н'е знáц'м'ец'е, нóγ'и бол'éц'муц', до в'éчера с'ег'éц'муц'.* **994** *сварыцца бýду, бýду роб'йт', бýду ход'йт', н'а бýду спат', ты бýдеш спат', вон бýде спат', м'и бýдом роб'йт', в'и бýдете п'исáт', йа роб'йла и роб'йт'иму, йа не пон'имáт'му шо роб'йт', мáйу сказáт', мáйем йéсты.* Формы будучага часу на **-му, -меш** і інш. сустракаюцца вельмі рэдка, больш пашыраны формы з *буду* і рэдка — з *маю.* **995** *бýду роб'йц', кос'йц'му, воз'йц'му, бýг'еш в'езáц', в'езáц'м'еш, бýду складáц', складáц'м'е сог'йц'м'е, йон сочýствовац'м'е, молоц'йц'мом, кос'йц'имом, посылáц'м'ец'е, в'иγон'áц'м'ец'е, п'исáц'имуц', начовáц'имуц'.* **999** *бýду кас'йц', бýг'еш муц', бýг'е вуразáц', бýг'ем палóц', бýг'ец'е шчыпáц', бýдуц' п'исáц', кас'йц'му, мýц'му, палóц'м'еш, калóц'м'еш, л'уб'йц'м'е, раб'йц'мом, жáц'мом, п'исáц'м'ец'е, йéхац'муц', ткáц'муц', мáйу ткац', мáйеш прáс'ц'и, мáйе кас'йц', мáйом п'исáц', мáйец'е чытáц', мáйуц' кас'йц'.* **1000** *раб'йц'му, кас'йц'му, ваз'йц'му, в'азáц'м'еш, складáц'м'еш, купл'áц'м'е, саг'йц'м'е, малац'йц'м'ем, кас'йц'м'ем, пасылáц'м'ец'е, выγан'áц'м'ец'е, γараг'йц'м'ец'е, п'исáц'муц', начавáц'муц', зайазжáц'муц'.* Рэдка ўжываюцца формы з дапаможным дзеясловам *буду: бýду кас'йц', бýду ваз'йц', бýду раб'йц', бýдам малац'йц', бýдуц' пасылáц', бýдуц' вуγан'áц'.* **1004** *бýду кас'йц', кас'йц'и, бýг'еш л'уб'йц', л'уб'йц'и, бýг'е муц', мýц'и, бýг'ем вурезáц', вурезáц'и, бýдуц' ламáц', кос'йц'иму, кос'йц'му, мýц'иму, мýц'му, п'исáц'им'еш, в'езáц'м'еш, л'уб'йц'м'е, купл'áц'м'е, γороґ'йц'имом, прос'йц'мом, кýтац'имом, ву посылáц'м'ец'è, кос'йц'им'ец'è, вуγон'áц'им'ец'è, п'исáц'имуц', γороґ'йц'имуц', мýц'имуц', вувоз'йц'имуц'.* **1011** *роб'йц'иму, кос'йц'иму, кýтац'им'еш, путáц'им'еш, л'уб'йц'им'е, воз'йц'им'е, молоц'йц'имом, ждáц'имом, мýц'имом, посылáц'ем'ец'е, выγон'áц'им'ец'е, γнáц'имуц', прос'йц'имуц', мáйу кýтац' плóта, бýду кýтац' плуот, бýг'еш вйезáц' овйóс, бýг'е лов'йц', бýдом жац', бýг'ец'е л'уб'йц', бýдуц' воз'йц'.* Формы з *буду* больш пашыраны. **1012** *бýду робыт', бýду косыт', бýду возыт', бýд'еш в'езáт', бýд'еш складáц', бýд'е купл'áт', бýд'е садыт', бýд'ем молотыт', бýд'ем косыт', бýд'ем γород'йт', бýд'ет'е пысылáт'; посылáт'мом* — ужываецца часта; *бýд'ете посылáт', бýдут' п'исáт'.* **1013** *бýду робыт, бýду возыт, бýду косыт, бýдеш везáт, бýдеш складáт, бýдем молотыт, бýдем γородыт, бýдете выγан'áт, бýдете посылáт, бýдут п'исáт, бýдут ночевáт.* Сустракаецца форма з *маю: мáйеш складáт.*

Карта № 167

НАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ Ў КАНЧАТКУ 1-ай АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЗАГАДНАГА ЛАДУ ДЗЕЯСЛОВАЎ I СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 115:

«Як утвараюцца формы загаднага ладу:

У 1-ай асобе множнага ліку: *нясем, нясём, нясом, нясімо* ці *нясемо, вядзем, вядзём, вядом, вядзімо* ці *вядземо, жнем, жнём, жном, жнімо* ці *жнемо..*?»

На гэтай карце картаграфуюцца націскныя галосныя [о], [е], [і], [ы] ў 1-ай асобе множнага ліку загаднага ладу дзеясловаў I спражэння тыпу *жнем : жнім(о) : жнём.*

На карце не ўлічваецца наяўнасць і адсутнасць канцавога галоснага ў канчатку 1-ай асобы множнага ліку загаднага ладу, паколькі гэтай з'яве прысвечана карта № 169. Суіснаванне форм з рознымі тыпамі націскнога галоснага картаграфуецца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым тыпам.

Закрытасць [ê] ў 1-ай асобе множнага ліку загаднага ладу адзначана толькі ў невялікай колькасці прыкладаў. Відаць, збіральнікі не заўсёды заўважалі фанетычнае адрозненне формы загаднага ладу ад адпаведнай формы абвеснага ладу тыпу *мы жн'ем(о) жыта* і *пажн'êм йашчé* ў гаворках паўднёва-заходняй зоны (гл. карту № 150). У частцы адказаў прыводзяцца паралельныя формы абвеснага і загаднага ладу тыпу *идéмо, ид'йmo.*

З прычыны ўказанага недахопу сабранага фактычнага матэрыялу пры картаграфаванні не размяжоўваюцца [е] і [ê]: *иz'éм* і *иz'êм* картаграфуюцца адным знакам. Таксама *жн'͡иeм* і *жн'им* абазначаны адным знакам.

Фанетычныя адрозненні націскнога [о] *(жном, жн͡уом)* на карце не абазначаны, паколькі яны звязаны з формай абвеснага, а не загаднага ладу.

Картаграфуемыя тыпы націскнога галоснага ў форме 1-ай асобы множнага ліку загаднага ладу па сутнасці паказваюць захаванне традыцыйнай формы загаднага ладу ў паўднёва-заходняй зоне і поўную адсутнасць яе ў паўночна-ўсходняй зоне.

Карта пабудавана на недастатковым матэрыяле. У адказах звычайна прыводзіцца ў значэнні загаднага ладу словазлучэнне, у склад якога ўваходзіць форма абвеснага ладу і мадальнае слова: *давáй(це) пан'ас'óм, жн'ом хутчэй* і інш. Такая канструкцыя з'яўляецца агульнапашыранай амаль на ўсёй картаграфуемай тэрыторыі. Традыцыйная форма загаднага ладу тыпу *жн'êм* з фанетычнымі варыянтамі націскнога галоснага *(жн'͡иeм, жн'им)* адзначана толькі ў частцы адказаў, якія сабраны ў гаворках паўднёва-заходняй зоны.

Адсутнасць картаграфуемых форм у значнай колькасці адказаў не з'яўляецца доказам канчатковага знікнення іх з мясцовай гаворкі, а вынікае з характару сабранага фактычнага матэрыялу, з яго абмежаванасці.

Картаграфуюцца націскныя галосныя пераважна ў формах з чаргаваннем парных цвёрдых-мяккіх зычных у аснове цяперашняга часу: *ідý — іг'éм, жну — жн'ем.*

Прыцягваюцца і адпаведныя формы дзеясловаў з асновай на заднеязычны.

Заўвагі збіральнікаў да фактычнага матэрыялу ёсць у адказах нас. пп. 428, 445, 769, 795, 988.

Фактычны матэрыял прыводзіцца з тых адказаў: а) дзе ёсць заўвагі збіральнікаў; б) дзе прыклады прыводзяцца ў кантэксце; в) дзе адзначаны формы на **-ем, -êм, -им**, акрамя форм на **-емо, -имо,** якія прыводзяцца ў каментарыях да карты № 169 (гл. фактычны матэрыял да ўказанай карты ў наступных нас. пп.: 496, 511, 513, 514, 522, 556, 559, 653, 656, 659, 661, 680, 687, 689, 691, 695, 696, 698, 700, 737, 772, 773, 890, 920, 955, 959, 963, 965 і інш., дзе адзначаны формы на **-имо(а)** і зрэдку **-иемо(а)** ад дзеясловаў I спражэння). Форма з націскным [о] (тыпу *жн'ом*), якая адпавядае абвеснаму ладу, у каментарыях не прыводзіцца. Поўнасцю змяшчаецца матэрыял з тых адказаў, дзе ёсць тлумачэнні збіральнікаў. **136** *жн'ем ав'óс, памажéм раб'íц'.* **137** *жн'ем хутчéй, в'аг'éм йайé да хáты, памажéм йой жац'.* **141** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **142** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **146** *н'ас'éм, жн'ем.* **147** *пан'ас'éм йáγады у Вóрнава.* **158** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем, в'аз'éм.* **165** *б'арéм.* **175** *н'ас'éм, жн'ем, в'аг'éм.* **234** *с'ц'иражы́м, памажы́м, с'ачы́м.* **341** *в'аг'éм кóн'и.* **345** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **346** *н'ас'éм, жн'ем.* **347** *н'ас'éм, в'аг'éм, н'ас'éм да млы́на малóц', в'аг'éм карóву прóдац', γраб'éм хýтко, з'éл'йа хучéй н'ас'éм.* **348** *н'ас'éм, в'аз'éм, жн'ем, γраб'éм.* **349** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **350** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **351** *пан'ас'éм.* **353** *ну хутчéй н'ас'éм.* **354** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **355** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **356** *н'ас'éм, жн'ем, в'аг'éм.* **357** *н'ас'êм, давáйц'е пан'ас'éм.* **358** *н'ас'êм, н'ас'éм, в'аг'êм, в'аг'éм, жн'êм.* **359** *н'ас'éм, жн'ем.* **360** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **361** *жн'ем, н'ас'éм.* **362** *н'ас'éм, жн'ем.* **363** *давáй пан'ас'éм, пав'аг'éм, жн'ем.* **365** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **366** *нажн'éм, в'аг'éм кóн'и, н'ас'éм на пóл'а.* **368** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'éм.* **369** *с'ц'аражéм, памажéм, с'ачéм.* **370** *в'аг'éм, н'ас'éм, жн'ем.* **371** *зан'ас'éм м'ашкá, в'аг'éм карóву на базáр, зажн'éм жы́то.* **372** *н'ас'éм вóду, з'в'аз'éм с'éно, в'аг'éм кóн'ей на начл'éх, давáйц'а сажн'éм йачм'éн', іг'éм на пóл'а г'аўк'í.* **373** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **374** *н'ас'éм, жн'ем.* **375** *давáйц'а пав'аг'éм кан'á на балóто, жн'ем хутчéй.* **376** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **377** *н'ас'éм, жн'ем.* **378** *н'ас'éм м'ашкá, в'аг'éм кан'á пайíц', давáйц'а пажн'éм ус'о, стáн'мо аддыхн'éм.* **379** *н'ас'éм картóфл'у, в'аг'éм карóву, жн'ем.* **380** *н'ас'éм вóду, пав'аг'éм кан'á, сажн'éм жы́то.* **381** *н'ас'éм скарéй.* **382** *жн'ем скарéй.* **383** *зан'ас'éм саганá у с'éн'и, в'аг'éм кóн'и пайíц', іг'éм падйамó.* **384** *н'ас'éм, жн'ем.* **385** *давáйц'а пан'ас'éм, пав'аг'éм йаγó, сажн'éм γéто жы́то.* **386** *жн'ем жы́то, с'ачéм дрова.* **387** *жн'ем жы́то.* **388** *н'ас'éм, в'аг'éм, жн'ем.* **391** *н'ас'éм, з'аг'éм, жн'ем.* **393** *давáйц'е пан'ас'éм, давáйц'е пав'аг'éм.* **396** *іг'éм, жн'ем.* **397** *н'ас'éм, жн'ем.* **399** *н'ас'êм, в'аг'êм.* **400** *н'ас'éм, жн'ем,*

в'аг'ем. **406** *н'ас'ем, жн'ем.* **408** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **409** *пай-г'ём.* **412** *иг'ём, клаг'ём, н'ас'ем, в'аг'ем.* **413** *давай н'ас'ем, в'аг'ем, паклаг'ём, жн'ем.* **415** *иг'ём.* **416** *иг'ём.* **418** *н'ас'ем нóшу, жн'ем жы́то.* **420** *памажéм, с'ачéм.* **421** *н'ас'ем.* **423** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **425** *н'ас'ем, б'арéм.* **428** *н'ас'ем, н'ас'óм, жн'ем, жн'ом* — ужываюцца ·паралельна. **432** *н'ас'ем, н'ас'óм, жн'ем, жн'ом.* **433** *н'а-с'ем, в'аз'ем, жн'ем.* **434** *н'ас'ем, жн'ом.* **435** *н'ас'ем, иг'ём.* **438** *с'ц'еражéм, памажéм, с'ачéм.* **439** *н'ас'ем, иг'ём.* **441** *дапамажéм, сц'еражéм, пас'ачéм.* **443** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **445** *н'ас'êм, в'а-г'êм, жн'êм.* Са словам *давай* часцей ужываюцца такія формы: *давáй пас'ц'аражóм йаүó, давáй патаўчóм.* **447** *в'аз'ем, ваз'м'ем.* **450** *с'ц'а-ражéм, памажéм, с'ачéм.* **453** *н'ас'ем, в'аг'ем, клаг'ём.* **456** *с'ц'ера-жéм.* **459** *запражéм, с'п'ачéм, б'еражéм, с'ц'еражéм, стрыжéм.* **460** *в'аг'ем, н'ас'ем, жн'ем.* **461** *н'ас'êм, давáй пан'ас'óм.* **472** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **474** *в'аг'ем, н'ас'ем, жн'ем.* **477** *ваз'м'ем.* **480** *н'а-с'ем, в'аг'ем.* **482** *в'аг'ем.* **485** *в'аг'ем, падйадóм.* **486** *с'ц'еражéм, памажéм, с'ачéм.* **487** *жн'ем скарéй, в'аг'ем кóн'и пáс'ц'иц', н'ас'ем дамóў картóпл'у.* **490** *в'аг'êм, н'ас'êм, жн'êм.* **491** *атдыхн'ем.* **493** *н'ас'êм, жн'êм.* **494** *в'аг'êм, н'ас'êм, жн'êм.* **495** *с'ц'еражéм.* **497** *в'аг'êм, н'ас'êм, жн'êм.* **500** *н'ас'êм, в'аг'êм.* **502** *в'аг'ем, н'ас'ем, жн'ем.* **503** *в'аг'êм, н'ас'êм, жн'êм.* **520** *б'еражéм, с'ачéм, п'ачéм.* **527** *с'ачéм, таўчéм, п'ачéм.* **529** *с'ц'еражéм, с'ачéм, памажéм.* **531** *с'ц'еражéм, памажéм, с'ачéм.* **532** *н'ас'ем(êм), в'аг'ем, жн'ем.* **534** *сц'аражéм, с'ачéм.* **535** *н'ас'ем.* **536** *н'ас'ем, жн'ем.* **549** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **555** *падн'ас'ем.* **560** *с'ц'еражы́м.* **561** *с'ц'еражы́м.* **651** *н'исéм, ведéм, жнем.* **652** *нысéм, выдéм, жнем.* **654** *нысéм, вы-дéм, жнем.* **655** *нысéм, выдéм, жнем.* **660** *нысéм, выдéм, жнем.* **664** *нысúм, выды́м, жнúм, стырижúм, сычы́м.* **666** *в'аг'ем кóн'ай.* **667** *в'аг'ем, н'ас'ем.* **668** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **669** *клаг'ём, в'аг'ем, н'ас'ем.* **670** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **671** *жн'ем, с'ц'еражéм жы́то.* **673** *жн'ем жы́то.* **674** *жн'ем жы́то, памажéм жац'.* **675** *пажн'êм йашчé, пан'ас'ем үéто.* **678** *н'ас'ем, в'аг'ем.* **682** *несéм, ведéм, жнем.* **683** *понысéм.* **684** *несéм, жнем.* **685** *нес'ем, вег'ем, жн'ем.* **686** *ны-сéм, выдéм, жнем.* **688** *сычéм.* **689** *ныс'úм, выд'úм.* **690** *нысéм.* **691** *нысéм, выдéм, жнем.* **694** *давáй понысéм.* **695** *ныс'úм с'úно.* **697** *нысéм, выдéм, жнем.* **699** *ныс'úм, выд'úм, жн'им, сыч'úм.* **700** *выд'úм.* **701** *нысéм, выдéм, жнем.* **702** *нысéм, выдéм, жнем.* **703** *ныс'úм до хáты, жн'им дóбре.* **707** *н'ас'ем, прын'ас'ем.* **709** *н'ас'ем, в'аг'ем, жн'ем.* **710** *давáй украг'ём.* **711** *с'ц'еражéм, памажéм, с'ачéм.* **712** *пав'аз'ем, няс'ем.* **713** *н'ас'êм, в'аг'êм, жн'êм.* **714** *в'аг'ем, н'ас'ем, жн'ем.* **715** *н'ас'ем, жн'ем, в'аг'ем.* **716** *подм'ец'ем, нас'ечéм, пострыжéм.* **717** *н'ас'ем, жн'ем.* **718** *с'ц'еражéм, зов'ем.* **719** *н'ас'ем, в'а-г'ем, жн'ем.* **720** *несéм, ведéм, жнем.* **721** *несéм, ведéм, жнем.* **722** *несéм, ведéм, идéм.* **725** *несéм, ведéм, жнем.* **726** *несéм, ведéм, жнем.* **727** *нысéм, выдéм, жнем.* **728** *видáм, нисáм, жнем.* **731** *давáй заб'а-рéм.* **732** *в'аг'ем.* **733** *нисéм, в'адéм, жнем.* **735** *нысéм, выдéм, жнем.* **737** *нысéм, выдéм, жн'им.* **738** *нысéм, выдéм, жнем.* **739**

нысём, выдём, жнем. **741** *нысём, выдём.* **742** *н'асêм.* **744** *б'арêм.* **745** *сц'еражём, с'ачём.* **749** *зб'еражём.* **750** *н'ас'ём, иг'ём, жн'ем, в'ез'ём.* **752** *пан'ас'ём, давáй н'ас'ём, б'арём, аддыхн'ём.* **754** *в'аг'ём, н'ас'ём.* **756** *в'аг'ём, н'ас'ём.* **758** *поможём.* **761** *спачём.* **763** *жнем.* **764** *γрабём, сычём, сычы́м.* **765** *скажём.* **766** *н'ес'ём, в'ез'ём, в'ед'ûм, н'ес'ûм, жн'ем.* **767** *н'ес'ём, в'ег'ём, жн'ем.* **768** *несём, ведём, жнем.* **769** *несём, идóм* — радзей. **770** *давáй несûм, вед'ûм.* **771** *нысём, выдём, жнем.* **773** *несём, ведём.* **774** *жн'êм, н'ас'êм, в'аг'êм, с'ц'еражêм.* **777** *б'арêм, в'аг'êм, н'ас'êм, жн'êм.* **778** *в'аг'ём кóн'и, жн'êм барžéй, пайг'ём, паўз'êм.* **781** *с'ц'ережём, с'ечём.* **782** *сарв'ём, с'ц'еражём, б'еражём, с'ачём.* **783** *жн'ем скарéй, иг'ём, н'ас'ём, с'ечём.* **784** *жн'ем, с'ечём.* **786** *пав'аз'ём, жн'ем, в'аз'ём.* **787** *н'ас'ём, в'аг'ём, с'ц'еражём.* **789** *с'ачём.* **792** *н'ас'ём, с'ц'еражём, памажём, с'ачём.* **794** *в'ег'ём, н'ес'ём, жн'ем.* **795** *в'ез'êм, н'ес'êм, жн'êм, поможêм, с'ечêм, сп'ечêм, пов'езôм, пон'есôм, пакладôм, пов'едôм.* Формы на **-ом** ужываюцца з загаднай часціцай *давай(це): давáй пов'езôм, давáйц'е зб'ерôм.* **796** *иг'ём, в'ег'ём, н'ес'ём, жн'ем, б'ережём, с'ечём.* **798** *с'ц'ережём.* **801** *сп'ачём.* **803** *в'ез'ём, жн'ем, с'ечём.* **805** *нас'ечём.* **806** *нас'ачём, иг'ём, н'ас'ём.* **809** *н'ес'ём, в'ег'ём, клаг'ём, иг'ём, жн'ем.* **812** *с'ц'ережём, с'ечём.* **813** *с'ц'еражём, запражём, п'ачём.* **816** *памажём, с'ачём.* **818** *с'ц'еражём, памажём, с'ачём.* **819** *н'ас'ем, в'аг'ём, в'ажём.* **821** *с'ц'еражём, памажём, с'ечём.* **822** *н'ас'ём, в'аг'ём, жн'ем, памажêм, с'ачём.* **823** *γраб'ём, вьг'ём, жн'ем, памажём, нас'ечём.* **831** *с'ц'еражём.* **834** *н'ес'ём, в'ег'ём, жн'ем, с'ц'еражём, помажём.* **838** *иг'ём.* **840** *н'ес'ём, в'ег'ём, б'ерём, сц'еражём, с'ечём.* **845** *с'ечём.* **846** *в'ег'ём.* **847** *жн'êм шчê, нас'ачём сух'ûх дроў, пастр'ижêм ав'éчк'и.* **848** *с'ечём.* **850** *пожн'êм шчé.* **851** *жн'ем, н'ес'ём, с'ц'ерожём, поможём, с'ечём, п'ечём.* **852** *жн'êм, с'ц'ережём.* **853** *с'ц'еражём.* **858** *с'ц'аражём, с'ачём, памажём.* **860** *жн'ем, с'ачём.* **869** *сц'êражём, памажём, валачём.* **870** *в'аг'ём.* **872** *сц'еражём, паможём, с'ачём.* **873** *помажём.* **876** *н'ас'ём, в'аг'ём.* **886** *н'ес'ём, в'аг'ём.* **887** *н'ас'ём, в'аг'êм, сц'аражêм, с'ачêм.* **891** *н'ас'ём, в'ег'ём, жн'ем.* **908** *с'ц'еражём, памажём, с'ачём.* **919** *с'ц'еражём.* **922** *сц'еражём.* **932** *б'арём.* **934** *рв'ем, жн'ем.* **946** *несём, ведём, жнем.* **947** *нысём, выдём, жнём, сычём.* **949** *жнем, сычём.* **950** *нысём, выдём, жнем.* **952** *нысём, выдём, жнем.* **953** *нысём, в'идём, жнем.* **954** *нысём, вызём, жнем.* **957** *поможы́м.* **958** *понесём, повед'ём.* **960** *нысём, поможём.* **961** *нысûм, ведûм, жним, стырыжûм, поможûм, сычûм.* **963** *выдûм, нысûм, жним.* **964** *несём, ведём, жнем.* **965** *жн'им.* **967** *давáй понесём.* **968** *понесём, поведём, повезём.* **969** *сц'ераγ'ём.* **973** *н'ес'ûм, в'ед'ûм, жн'им.* **974** *н'ес'ём, берём, пожн'ём, в'ег'ём, с'ечём.* **976** *жн'ем скорéй, н'ес'ём, с'т'ережём, поможём, с'ечём.* **977** *в'ед'ём кон'á, поможём йемý.* **978** *н'ес'ём, в'ед'ём.* **979** *помоγём, жн'ем, пол'ём.* **982** *пойг'ём с'áдам.* **984** *н'ас'ём, в'аг'ём, жн'ем, памажём, с'ачём.* **988** *сц'еражём;* рэдка — *сц'ераγóм.* **992** *в'ег'ём, с'ачём.* **995** *н'е брешём.* **997** *н'ас'ём, падажžёмц'е.* **1004** *с'ц'ережем.* **1006** *с'ц'еражём, памажём, с'ечём.* **1007** *идём йéсты, с'ц'араж'ём.* **1008**

убйем, ɣреб'ем, жн'ем, с'ечем. **1009** *н'ас'ем, в'аɣ'ем, сц'ераж'ем.* **1011** *жн'ем хутчей, поможем.* **1012** *в'езем, жнем, жанем коровы, стережем, ведем, несем.* **1013** *несем, ведем, жнем.* **1015** *н'ас'ем, в'аɣ'ем, жн'ем.* **1025** *давай пас'ц'аражым.*

Карта № 168

НАЦІСКНЫ ГАЛОСНЫ Ў КАНЧАТКУ 1-ай АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЗАГАДНАГА ЛАДУ ДЗЕЯСЛОВАЎ II СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 115:

«Як утвараюцца формы загаднага ладу:

У 1-ай асобе множнага ліку: *сп***ем**, *сп***емо** ці *сп***імо**; *сядз***ем**, *сядз***емо** ці *сядз***імо**?»

На гэтай карце картаграфуюцца адрозненні націскных галосных у 1-ай асобе множнага ліку загаднага ладу дзеясловаў II спражэння з нерухомым націскам на канчатку і дзеясловаў з рухомым націскам тыпу *хадзіць (хадзім(о), спім(о) : хадзем, спем : хадзём, спём).*

Выпадкі суіснавання форм з розным тыпам націскнога галоснага картаграфуюцца адпаведнымі знакамі ў тых жа нас. пп.

На карце не адрозніваюцца фанетычныя варыянты націскнога галоснага: формы з [е], [ê] і [͡ие] (апошні толькі ў некалькіх прыкладах) картаграфуюцца адным знакам.

Націскны галосны [е] або [ê] дзеясловаў II спражэння з рухомым націскам і нерухомым націскам на канчатку *(хаɣ'ем* і *сп'ем)* картаграфуецца адным знакам.

Наяўнасць і адсутнасць канцавога галоснага ў канчатку 1-ай асобы множнага ліку на карце не ўлічваецца.

Толькі форма з націскным [и] пры канчатку **-мо(а)** тыпу *хаɣ'имо,* якая тэрытарыяльна супадае з адпаведным тыпам дзеясловаў I спражэння *(жн'имо(а),* картаграфуецца на гэтай карце асобным знакам.

Не ўлічваюцца і адрозненні ў тыпе асновы: *хаɣ'ем* і *ходем, хайем* (нас. пп. 974, 975, 977) картаграфуюцца адным знакам.

Маленькая зорачка з правага боку зверху над лічбай адсылае да каментарыяў, дзе прыводзяцца формы з адзінкавымі адхіленнямі ў тыпе асновы.

Фактычны матэрыял лексічна абмежаваны дзеясловамі непрадуктыўных класаў. У адказах адзначаюцца толькі адзінкавыя прыклады такіх форм; у большасці выпадкаў знак на карце ставіцца на аснове аднаго-двух прыкладаў. У пераважнай частцы матэрыялаў формы такога тыпу не прыводзяцца.

Гэта карта дапаўняе карту № 167. Паўднёва-ўсходняя зона адлюстроўвае захаванне формы 1-ай асобы множнага ліку загаднага ладу на **-ем(-êм)** дзеясловаў II спражэння адпаведна форме дзеясловаў I спражэння пры агульным пашырэнні канструкцыі з мадальным словам у спалучэнні з формай абвеснага ладу тыпу *давай(це) пас'аɣ'им, пастайім*

або *пастайóм, пас'аz'óм* (апошняя пераважае ў паўночнай частцы моўнай тэрыторыі).

Увесь фактычны матэрыял, дзе адзначаны формы на **-ем, -ом,** прыводзіцца ў каментарыях, за выключэннем форм з канчаткам **-мо(а)**, якія змяшчаюцца ў каментарыях да карты № 169 (гл. фактычны матэрыял наступных нас. пп.: 349, 367, 396, 438, 484, 511, 514, 556, 559, 564, 601, 616, 653, 660, 661, 676, 677, 680, 687, 689, 691, 696, 698, 721, 724, 725, 728, 732, 737, 738, 740, 755, 757, 760, 762, 764, 766, 769, 798, 828, 836, 853, 915, 920, 950, 951, 953, 956, 963, 965, 969 і інш.): **1** *пъс'аz'óм.* **6** *с'п'ом.* **11** *с'п'ом, с'аz'óм.* **13** *с'аz'óм.* **25** *с'п'ом.* **28** *с'аz'óм, хаz'óм, пас'аz'óм.* **32** *пас'аz'óм.* **34** *сп'ом.* **57** *пъγл'аz'óм.* **73** *с'аz'óм.* **93** *с'п'ом.* **96** *с'аz'óм.* **100** *с'п'ом, с'аz'óм.* **118** *γл'аz'óм.* **119** *кричóм.* **120** *с'п'ом.* **125** *пас'аz'óм йашшé.* **126** *пас'п'óм.* **128** *пас'аz'óм.* **129** *пас'аz'óм, паγл'аz'óм, пастайóм трóшку, с'п'ом йашчé.* **130** *пастайóм.* **134** *пас'п'óм.* **135** *с'п'ом.* **152** *сп'ом.* **158** *с'аz'éм.* **163** *с'аz'óм.* **177** *с'п'ем.* **213** *хаz'éмы.* **257** *с'п'ем.* **271** *с'п'ом.* **299** *пыс'аz'óм, пыγл'аz'óм.* **345** *с'п'ем.* **346** *палажéм.* **347** *пас'аz'éм, крышéм.* **350** *л'áжма пал'ажéм.* **351** *с'аz'éм л'а дарóγ'и.* **355** *сп'ем, с'аz'éм.* **356** *хаz'éм.* **362** *с'п'ем.* **365** *с'п'ем.* **366** *с'п'ем.* **368** *с'аz'éм, с'п'ем.* **373** *с'п'ем.* **380** *с'п'ем ужé.* **382** *с'аz'éм ц'íхо.* **383** *с'п'ем с'аγóн'н'а на дварé, пас'аz'éм йашчé трóх'и.* **390** *с'п'ем.* **391** *γл'аz'éм.* **401** *с'áz'мо пас'аz'éм.* **409** *запал'éм.* **413** *паγл'аz'éм.* **420** *сп'ем.* **422** *хаz'éм.* **437** *давáй схаz'éм.* **441** *лажóмсо.* **445** *с'п'êм, пас'аz'êм йашчé памажêм.* **446** *с'п'ом.* **447** *хаz'éм.* **453** *кас'éм, с'аz'éм, с'п'ем.* **458** *хаz'éм у сат.* **459** *кас'éм, зварéм, пакарм'éм, пас'п'éм.* **460** *хаz'éм.* **477** *куп'éм казý.* **482** *хаz'éм, зраб'éм.* **483** *н'а сп'ем.* **487** *хаz'éм.* **493** *хаz'éм.* **494** *пас'аz'éм.* **495** *хаz'éм.* **496** *γл'аz'éм, хаz'éм, л'áжма пал'ажéм, б'ажéм, с'áz'ма пас'аz'éм, паγл'аz'éм, хаz'éм, пасп'éм ашчé.* **499** *хаz'éм дамóў.* **502** *хаz'éм.* **514** *хаz'éм, хаz'óм на пóл'а.* **529** *с'п'ем.* **530** *хаz'éмц'а.* **532** *с'п'ем.* **535** *станав'éм тут.* **536** *хаz'éм, с'п'ем.* **559** *хаz'éм.* **651** *спем.* **667** *спл'ем ужé.* **674** *с'п'ем.* **675** *пал'ажêм, пасп'êм, кас'êм ус'é.* **678** *хаz'éм.* **679** *хаz'éм.* **685** *с'п'ем.* **701** *сп'ем.* **705** *хаz'éм.* **709** *с'п'ем.* **711** *хаz'éм, с'п'êм.* **742** *кас'êм.* **743** *хаz'éм.* **746** *хаz'͡иeм дáл'ай.* **750** *хаz'éм, давáй пас'аz'éм.* **752** *с'áz'мо пас'аz'éм.* **758** *с'п'ем.* **761** *хаz'éм.* **765** *укл'учéм.* **769** *хоz'éм.* **774** *с'п'êм.* **776** *хаz'éм, пас'аz'éм спакóйна.* **778** *пас'аz'êм ишчé, с'п'êм, хаz'êм.* **779** *пас'аz'éм.* **781** *с'п'ем.* **782** *хаz'éм, зраб'éм.* **783** *хаz'êм.* **784** *хаz'éм.* **786** *хаz'éм.* **787** *с'п'ем.* **792** *хаz'éм, с'п'ем.* **798** *вставáй да хоz'éм.* **799** *хаz'éм пóл'ку.* **801** *хоz'éм.* **803** *с'п'ем, с'еz'éм.* **805** *ложéмсо й с'п'ем, хоz'éм.* **808** *спом.* **816** *хаz'éм с табóйу.* **818** *с'п'ем.* **819** *хаz'éм, с'п'ем.* **822** *с'аz'êм.* **824** *хаz'éм.* **828** *хаz'éм.* **834** *сп'ем.* **838** *сп'ом.* **842** *спом.* **846** *с'пл'óм, с'п'ем.* **847** *хаz'êм, хаz'éм, скас'êм йéту травý, пас'еz'êм трóшк'и.* **850** *хоz'éм, хоz'êм, с'п'êм, пос'п'êм.* **851** *с'пл'éм.* **852** *хоz'êм домóй, сп'êм шчê* **853** *хаz'éм рáзам, с'п'ем.* **855** *хаz'éм ужó.* **858** *с'п'ем.* **861** *хаz'éм.* **862** *хаz'éм.* **867** *хаz'éм.* **868** *хаz'éм унýчка, хаz'éм на с'éна.* **871** *с'аz'éм.* **885** *хаz'éм.* **887** *с'п'ем.* **888** *с'п'ем, с'аz'éм.* **889** *с'п'ем шче ранó, пас'еz'éм.* **895** *хаz'éм.* **897** *хаz'éм.* **898** *хаz'éм.* **915** *с'п'ем.* **917** *сп'ем,*

с’аг’ём. **931** *хаг’ім дамóў.* **932** *хаг’ем.* **933** *хаг’ім рáзам, хаг’ім на в’ас’ёл’л’а.* **934** *хаг’ем.* **938** *хаг’ём з нáм’и.* **939** *хаг’ем.* **966** *сп’ем.* **972** *хог’ём кол’и у Тýров.* **974** *хойём (хадзем).* **975** *хог’ём на музык’и, хойём додóму.* **976** *хог’ём скорéй.* **977** *хайём додóму, хог’ём у л’ес по черн’йцы.* **978** *ход’ём.* **980** *хаг’ём.* **981** *сп’ем.* **982** *хог’ём туды ус’é.* **985** *сп’ем.* **988** *с’аг’ём.* **990** *хадём.* **991** *хог’ём ск’йдайем кóп’и* (копы). **992** *с’п’ем.* **993** *ход’ём у л’ес, хадём Кóл’а.* **996** *хаг’ём пайамó.* **1002** *хог’ём покрýц’им.* **1007** *ходём.* **1008** *ходём пошл’й, сп’ем.* **1011** *с’п’ем.* **1021** *хаг’ём аб’éдац’.* **1023** *хаг’ём.* **1025** *хаг’ём.* **1026** *сп’ем.*

Карта № 169

ФОРМА 1-ай АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЗАГАДНАГА ЛАДУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 115:

«Як утвараюцца формы загаднага ладу:

У 1-ай асобе множнага ліку: *няс***ем**, *нясё***м**, *нясо***м**, *нясі***мо** ці *нясе***мо**; *вядз***ем**, *вядз***ём**, *вяд***ом**, *вядз***імо** ці *вядз***емо**; *жн***ем**, *жн***ём**, *жн***ом**, *жн***імо** ці *жн***емо**;

*стан***ем**, *стан***ам** ці *стань***ма**; *сядз***ем**, *сяд***ам** ці *сядзь***ма**; *кін***ем**, *кін***ам** ці *кінь***ма**; *сп***ем**, *сп***емо** ці *сп***ім**, *сп***імо**; *сядз***ім**, *сядз***емо** ці *сядз***імо**;

з асновай на заднеязычны: *сцераж***эм**, *сцераг***ем**, *сцераг***ом**, *сцераж***ом**, *сцераг***емо** ці *сцераж***эмо**; *памаж***эм**, *памаг***ем**, *памаг***ом**, *памаж***ом**, *памаг***емо** ці *памаж***эмо**; *сяч***эм**, *сяк***ем**, *сяк***ом**, *сяч***ом**, *сяк***емо** ці *сяч***емо**?»

На гэтай карце картаграфуюцца формы 1-ай асобы множнага ліку загаднага ладу з наяўнасцю і адсутнасцю канцавога галоснага ў канчатку *(нясем, нясём, станем : нясéмо, станьма)*.

Выпадкі суіснавання розных тыпаў форм абазначаны на карце пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

Картаграфуемы матэрыял не размежаваны тут па тыпах спражэння і характару дзеяслоўнага націску. Улічваецца тая акалічнасць, што дзве папярэднія карты складзены на тым жа матэрыяле, але размежаваны па спражэнню.

Праграмныя адказы ўключаюць як спецыфічныя формы загаднага ладу *(сп’éмо, сп’íмо)* так і форму, якая ўласціва абвеснаму ладу *(мы сп’имó)*; апошняя разам з мадальнымі словамі ўжываецца і ў значэнні загаднага ладу: *давáй(ц’е) пас’п’имó йашче.* Дадатковыя сродкі выражэння загаднага значэння ў пераважнай большасці выпадкаў у адказах апушчаны; прыведзены толькі ізаляваныя формы, што не дазваляе правесці паслядоўнага размежавання паміж формамі загаднага і абвеснага ладу сярод дзеясловаў з аднатыпным націскам ва ўказаных катэгорыях (тыпу *жн’éм(о)*.

Наяўны матэрыял ва ўсёй сваёй сукупнасці дае магчымасць выявіць зону бытавання формы 1-ай асобы множнага ліку на **-мо(а)** у значэнні загаднага ладу.

Ва ўсходняй частцы гэтай зоны пашырана форма 1-ай асобы множнага ліку загаднага ладу з часціцай **-це:** *хаг'ёмц'е, хаг'ёмац'е.*

Заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў да фактычнага матэрыялу даюцца ў адказах наступных нас. пп.: 423, 682, 769, 785, 808, 824, 890, 981, 984.

У каментарыях прыводзіцца ўвесь фактычны матэрыял, які адлюстроўвае формы на **-мо, -ма, -мце, -маце.** Формы **на -мо** дзеясловаў II спражэння, якія адпавядаюць абвеснаму ладу тыпу *ɣл'аг'имó,* у каментарыях не прыводзяцца, за выключэннем тых выпадкаў, калі яны ўжыты ў кантэксце або суправаджаюцца тлумачэннямі. **136** *с'áг'мо на лáву.* **159** *стáн'ма, с'áг'ма, к'ѝн'ма.* **343** *ɣл'áн'ма, к'ѝн'ма, стáн'ма, с'áг'ем тавáрышы, падыѝг'ем.* **346** *н'ас'ѐма, жн'ѐма, с'ачѐмо, стáн'ма, к'ѝн'ма.* **347** *н'ас'ѐмо, в'аг'ѐмо, жн'ѐмо, к'ѝн'мо, с'ц'аражѐмо, с'ачѐмо, н'ас'ѐмо с'ѐно, в'аг'ѐмо кóн'и пáс'в'иц', стáн'мо пастóймо, ѝѐг'мо хучѐй, с'п'ѝмо ус'е рáзам, с'áг'мо пас'аг'ѐм, к'ѝн'мо ɣѐто ɣаварыц', давáймо памóжам.* **348** *н'ас'ѐмо, в'аг'ѐмо, в'аз'ѐмо, жн'ѐмо, ɣраб'ѐмо, ѝѐг'мо, стáн'мо, к'ѝн'мо, давáймо, б'арѐмо, с'áг'мо пас'аг'имó, сц'аражѐмо, памóжамо, с'ачѐмо.* **349** *н'ас'ѐмо, в'аг'ѐмо, жн'ѐмо, хóг'мо пас'аг'имó, стáн'мо пастайимó, к'ѝн'мо к'ийá, с'п'ѐмо крѐпко, с'ц'еражѐмо с'в'ѝрна, памажѐмо ѝей, с'ачѐмо, падóймо, пажáрымо.* **350** *иг'ѐма да хáты, с'ц'еражѐма, памажѐма, стáн'ма пастайимó, с'áг'ма пас'аг'имó, к'ѝн'ма ɣета раб'ѝц', ѝѐг'ма, ɣл'áн'ма, давáйма, л'áжма пал'ажѐм.* **355** *сп'ем, с'аг'ѐм, давáй с'áг'ем, стáн'ем, к'ѝн'ем.* Вельмі рэдка ўжываецца форма на **-мо:** *с'аг'имó, сп'имó.* **365** *к'ѝн'мо.* **366** *скарѐй ѝѐг'мо.* **367** *н'ас'ѐмо, в'аг'ѐмо, жн'ѐмо, с'аг'ѐмо, памажѐмо, с'ачѐмо, с'п'ѐмо.* **368** *к'ѝн'мо.* **370** *ѝѐг'ма П'атрýс', ѝѐг'ма ў л'ес.* **371** *с'áг'мо тут, к'ѝн'мо кáм'ан'а, стáн'мо урáт.* **372** *к'ѝн'мо ɣѐто ус'ó.* **375** *стáн'мо рáзам, с'áг'мо рáзам, к'ѝн'мо удвайѝх.* **378** *стáн'мо аддыхн'ѐм, с'áг'мо, к'ѝн'мо жартавáц', давáйц'а пас'п'имó, с'áг'мо паɣавóрым.* **379** *стáн'мо тут, с'áг'мо на лáўку, к'ѝн'мо жартавáц', давáйц'а пас'п'имó, с'áг'мо на вос.* **380** *устáн'мо рáно, давáйц'а пас'аг'имó, к'ѝн'мо сварыцца.* **383** *иг'ѐм падйамó, к'ѝн'мо кáм'ен'а.* **384** *с'ц'аражемó.* **385** *стáн'ма тут, с'áг'мо, к'ѝн'ам раб'ѝц', пас'аг'имó.* **391** *стáн'ма, с'áг'ма, к'ѝн'ма, сп'ѝмо.* **392** *с'аг'имó на з'амл'ѝ.* **396** *стáн'мо, с'п'ѐмо, с'áг'мо, к'ѝн'ма.* **399** *с'áг'мо, стáн'мо.* **400** *ѝѐг'ма.* **401** *с'áг'мо.* **402** *стáн'мо.* **404** *хаг'имó, раб'имó, н'ас'амó.* **406** *к'ѝн'ма.* **409** *стрѐл'имо з рас, на суд падамó, в'аз'ѐмо, жн'ѐмо, звáрымо, запáл'имо, к'ѝн'мо.* **413** *с'áг'ма.* **417** *с'áг'мо.* **421** *н'ас'ѐмо, стáн'мо.* **423** *памóжам:* рэдка ўжываецца форма на **-мо:** *сп'имó, с'аг'имó, н'ас'имó.* **424** *раздамó.* **436** *пóйг'емо.* **437** *к'ѝн'ма, с'áг'ма.* **438** *давáй рáзам бýг'амо, ѝѐжмо майý пасылку, с'áг'мо, с'п'ѐмо.* **441** *выд'ма, хавáймос'о, уц'акáймо, ɣл'áн'ма, выскачма.* **445** *с'áг'мо, выг'ма, ѝѐг'ма.* **446** *иг'óмц'а на рабóту.* **448** *с'áг'мо.* **450** *стáн'ма, к'ѝн'ма.* **452** *в'аг'амó, жн'имó, с'áг'емо.* **456** *стáн'ма, с'áг'ма, к'ѝн'ма.* **457** *б'арамó, прадамó, атдамó.* **458** *с'áг'мо, стáн'мо, к'ѝн'мо.* **460** *ѝѐг'ма.* **473** *с'áг'ма, к'ѝн'ма.* **474** *ѝѐг'ма.* **480** *ѝѐг'ма.* **484** *хаг'ѐмц'а, ѝѐг'ма.* **487** *ѝѐг'ма дамóў.* **488** *к'ѝн'ма, стáн'ма.* **490** *в'аг'имó, н'ас'имó, жн'емó.* **491** *л'áжма, с'áг'ма, ѝѐг'ма, стáн'ма, к'ѝн'ма, ɣл'áн'ма, устáн'ма.* **492** *ѝѐг'ма.* **493** *аб'ѐдайма, старáймас'а, ѝѐг'ма.* **494**

стáн'ма, с'áz'ма, л'áжма, саγрéйма. **496** *с'ц'еражéмо, стáн'ма, γл'áн'ма, мáжма, л'áжма, пал'ажéм, атк'йн'ма γéта, с'áz'ма пас'аz'éм, давáй пал'áжма спац'.* **497** *йéz'мо.* **498** *стáн'ма, с'áz'ма.* **502** *йéz'ма, стáн'ма, с'áz'ма, к'йн'ма, с'к'идáйма, γул'áйма, заб'ирáйма.* **503** *йéz'ма.* **509** *йéz'ма, пайz'óмц'а.* **510** *с'аz'éмо.* **511** *у с'ал'мáх схаz'йма, н'ас'йма, в'аz'йма, жн'йма, нас'йма снапы́, стáн'ма пастáйим, с'áz'ма на м'ажы́, к'йн'ма, лажы́мас'а спац'.* **512** *с'áz'ма, стáн'ма, к'йн'ма.* **513** *н'ас'йма б'арв'инó, жн'йма хуччéй, йéz'ма дамóў.* **514** *пас'аz'йма, аддыхн'йма трóшк'и, с'п'йма бóл'ай хлóпцы, лажы́мас'а спац', тушы́ма аγóн', йéz'ма хучéй, стáн'ма пастáйим, с'аz' пас'аz'йма, паγл'аz'йма.* **515** *в'аz'имó, γóн'имо карóвы.* **522** *йéz'ма, жн'йма, н'ас'йма, чытáйма.* **523** *п'éйма.* **528** *стáн'ма, падýмайма.* **529** *стáн'ма, к'йн'ма.* **530** *хаz'éмц'а.* **532** *с'áz'ма.* **535** *стáн'ма, к'йн'ма.* **545** *йéz'ма.* **546** *стáн'ма.* **554** *с'п'имó.* **556** *с'п'йма, праz'йма, палажы́ма, с'áz'ма пас'аz'йм, стáн'ма пастáйим, к'йн'ма γéта, йéz'ма у л'ес, γл'áн'ма, жн'йма скарéй, γраб'йма скарéй, кас'йма.* **559** *стáн'ма, пастáўма, к'йн'ма, с'п'йма, с'áz'ма пас'аz'йм, йéz'ма, п'ил'нýйма, раб'йма.* **561** *с'áz'ма, к'йн'ма, стáн'ма, л'áжма, йéz'ма, γл'áн'ма.* **564** *хаz'éмц'а, с'áz'ма, стáн'ма, йéz'ма, к'йн'ма, γл'áн'ма, хóz'ма с табóй, хаz'éмц'а.* **587** *к'йн'ма.* **600** *с'áz'има.* **601** *с'áz'ма, сп'éма.* **616** *н'ас'éма, стáн'има, к'ин'йма, с'аz'йма, памóжыма.* **628** *скарéйма пын'ас'óм, скарéйма пав'аз'óм, скарéйма жн'ом.* **651** *полóжыме, с'áд'мо поγл'идымó.* **652** *стырыжéмо, полóжымо, сычéмо.* **653** *нысимо, выдимо, жнимо, стáн'мо, с'áд'мо, кы́н'мо, полож'имо, сыч'имо.* **656** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáн'мо, с'áд'мо, кы́н'мо, сыч'имо, пумуж'имо.* **657** *нысéмо, выдéмо, жнéмо.* **658** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáн'мо, с'áд'мо, стырыжéмо, помóжымо, сычéмо.* **659** *стáн'мо, с'éд'мо, кы́н'мо, пумужимо, сычимо.* **660** *стáн'мо, с'áд'мо, кы́н'мо, сп'имо, с'áдымо, вартýимо, сычéмо.* **661** *ныс'имо, выд'имо, жн'имо, стáн'мо, с'áд'мо, кы́н'мо, сп'имо, выд'имо.* **662** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáнымо, с'áдымо, кы́нымо, стырыжéмо, помóжымо, помоγáйима, сычéмо.* **663** *нысéмо, сычéмо.* **664** *стáн'мо, с'ед'имо, кы́н'мо.* **665** *нысéмо, стáнымо, сычéмо.* **667** *к'йн'мо.* **669** *стáн'мо тут, к'йн'мо мы γéтуйу γýтарку, с'áz'мо.* **671** *к'йн'мо ус'ó ды γóz'и.* **675** *устáн'мо, с'áz'мо, к'идáймо, пóйz'емо, нарубáймо дроў, нанас'éмо вады́, наz'б'ирáймо йáγат, нас'ачéмо з'éл'а, памажéмо йемý, навáрымо варéн'н'а.* **676** *н'ес'éмо, в'еz'éмо, жн'éмо, стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо, с'п'éмо, с'еz'éмо, стережéмо, поможéмо, сечéмо, положéмо.* **677** *н'ес'éмо, веz'éмо, жн'éмо, с'п'éмо, с'аz'éмо, с'ечéмо, помоháймо.* **678** *н'ас'емó, в'аz'емó, жн'емó, стáн'мо, с'áz'емо, к'йн'емо, с'ц'еражéмо, с'ачемó.* **679** *закóпвайемо, скарéймо даγан'áймо, нал'ивáйемо, стáн'мо, адпачы́н'емо, хóz'ма, с'áz'ма, пас'п'авáйма, памажéмо, с'ц'еражéмо.* **680** *ниес'иемо, веz'иемо, жн'иемо, стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо, спиемо, с'áz'емо, сцережéмо, поможимо, сиечыемо.* **681** *несéмо, жнéмо, стáнемо, стережéмо.* **682** *жнéмо, сп'имó, с'áдемо, поможéмо, сечéмо.* Старэйшыя людзі ўжываюць форму на **-мо**, малодшыя — на **-м.** **683** *пóйдемо, поγовóрымо, понысéмо, с'áz'мо, стáн'мо, к'идáймо.* **684** *несéмо, ведéмо,*

жнéмо, стáнемо, с'áдемо, стережéмо, поможиемо. **685** *несёмо, веz'éмо, жн'éмо, стáнемо, к'úнемо, с'áдемо, стáн'мо, давáйц'е посóб'имо, бережéмо, помóжемо, сечéмо, с'áz'мо, пок'úн'мо.* **687** *нес'иемо, вед'иемо, жн'иемо, стáн'мо, с'áд'мо, к'úн'мо, сп'иемо, поможыемо, с'ечиемо.* **688** *стáн'мо, с'áд'мо, кын'мо.* **689** *жн'úмо, стáн'мо, с'áд'мо, кын'мо, сп'úмо, сыд'úмо.* **690** *стáн'мо, с'áд'мо, кын'мо.* **691** *сп'úмо, с'áдымо, стырыж'úмо, помож'úмо, сычúмо.* **692** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáн'мо, стырыжéмо, помóжымо.* **693** *нысéмо, выдéмо, жнéмо.* **694** *выдéмо, нысéмо, стáнымо, с'áдымо.* **695** *жын'úмо корóвы, с'áд'мо тут.* **696** *нысúмо, выдúмо, жн'úмо, стáн'мо, с'áд'мо, кын'мо, спúмо, пылнýймо, поможúмо.* **698** *ныс'úмо, выд'úмо, жн'úмо, стáн'мо, сéд'мо, кын'мо, с'п'úмо, стырыж'úмо, помож'úмо.* **699** *стáн'мо, с'éд'мо, пылнýймо.* **700** *ныс'úмо, стáн'мо, пылнýймо, помоháймо.* **701** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáн'мо, стырыжéмо.* **702** *с'áдемо.* **703** *стáн'мо тут, помоháймо йомý.* **704** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáнымо, с'áдымо, кынымо, пылнýиемо, пулóжымо, р'úжымо.* **709** *с'п'éмо, паможéмо.* **710** *пачакáймо.* **711** *стáн'мо, пастóймо, с'áz'мо, к'úн'мо.* **712** *стáн'мо, с'áz'мо, к'úн'мо, н'ес'емó.* **713** *пастóймо, к'úн'мо, йéz'мо.* **714** *н'асéмо, жн'éмо, с'áz'амо.* **715** *стáн'мо, γл'áн'мо.* **716** *сповáймо, м'ец'éмо, с'ечéмо, иz'éмо, н'ес'éмо.* **717** *к'úн'мо, стáн'мо, с'áд'емо, в'úжн'емо.* **718** *йéz'мо, уц'акáймо, ск'úн'ма.* **721** *сп'úмо, с'áz'имо.* **724** *нысéмо, выд'éмо, жн'éмо, стáн'емо, с'áд'емо, к'úн'емо, сп'úмо, сычéмо.* **725** *сп'úмо, поможéмо.* **726** *сп'úмо, помóжемо.* **727** *стырыжéмо, спы́мо.* **728** *выдáмо, нисáмо, жнéмо, с'п'úмо, седúмо, лежúмо, сичáмо.* **729** *нысéмо, выдéмо, скáжымо, помóжымо.* **730** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáнымо, выдúмо, стырыжéмо, помóжымо.* **732** *несéмо, ведéмо, пусты́мо, жн'емó.* **733** *нисéмо, жнéмо, стáн'мо, с'áд'мо, к'úн'мо, сычéмо.* **734** *несóмо, жнéмо, йидéмо, везéмо.* **736** *бережéмо, стр'ижéмо, несéмо, с'áдемо, стáнемо, к'úнемо.* **737** *с'áд'мо, кын'мо, спы́мо, стырыж'úмо, помож'úмо, сычúмо.* **738** *пов'úс'имо, зав'éрымо.* **739** *сыд'úмо, стáн'мо.* **740** *несéмо, жнéмо, берéмо, γребéмо, косы́мо, робы́мо, ведéмо, скáжемо, дóбывáйемо.* **741** *выдéмо, жн'éмо, сéдемо, стережéмо, сечéмо.* **744** *чытáйма, вы́н'ас'ма.* **746** *хаz'иемо.* **750** *п'илнýймо.* **751** *н'ас'имó, с'ц'араж'имó.* **752** *пастáн'мо, п'ерастáн'мо, пак'úн'мо, с'áz'мо пас'аz'éм.* **754** *с'áz'мо, стáн'мо.* **755** *иz'éмо, γл'еz'éмо, прыв'еz'éмо, прын'ес'éмо, побáчмо, γул'áймо, γрыз'éмо, стрыжéмо, б'ежéмо, уц'екáймо, волочéмо, тоýчéмо, зб'еражéмо.* **757** *сп'úмо, с'ад'éмо.* **760** *несемó, сечемó, с'адемó, сп'úмо, стáнемо, вйáжемо.* **761** *к'úн'ма, стáн'ма.* **762** *спы́мо, сповáйимо, сечымó, с'áд'мо, к'úн'мо, стáн'мо.* **763** *несéмо, ведéмо, сечéмо.* **764** *γраб'емó, стáн'мо, к'úн'мо, с'áz'мо, спы́мо, сычы́мо, йúд'мо.* **766** *прыдýмаймо, ход'úмо.* **767** *стáн'мо, с'áz'мо, к'úн'мо.* **768** *жн'úмо, ведúмо, несúмо, спымó, с'áдымо.* **769** *с'áдемо, выйдемо, постáвмо;* радзей — *идóм; с'áд'мо, крычы́мо, к'úн'емо, навар'úмо.* **770** *стáн'мо постóйим, кын'мо, давáй стережмó, давáй помóжемо.* **772** *нысы́мо, выды́мо, жны́мо, кын'мо, с'áд'мо, стырыжы́мо, поможы́мо, сычы́мо.* **773** *жн'éмо, ныс'úмо, выд'úмо, стáн'мо, кын'мо, с'áд'мо, спывáймо.* **775** *йéz'мо.*

776 *хаz'ем, хаz'емо, схавáймо, с'áz'мо, пааб'éдаймо, йéz'мо, стáн'мо, к'йн'мо, ɣл'áн'мо.* **777** *н'ас'éмо, в'аz'éмо, йéz'ма.* **778** *йéz'ма, к'йн'ма, стáн'ма.* **779** *пас'аz'имó ашчé трóшк'и, пал'ажымó.* **780** *уц'акáймо, иz'éмо, н'асóмо.* **781** *к'йн'мо, стáн'мо, с'áz'мо.* **783** *йéz'ма, паɣул'áймо, парéжмо, пашукáймо.* **784** *ɣул'áймо, йéz'мо, пав'éшаймо снопы.* **785** *с'аz'имó, л'ажымó, б'ажымó, л'ац'имó* — у мове старэйшых асоб. **786** *йаz'имó, кос'имó.* **787** *с'áz'ма, стáн'ма.* **788** *стáн'ма.* **792** *стáн'ма, с'áz'ма.* **794** *йéz'мо.* **795** *стáн'мо, к'йн'мо, с'áz'мо, л'áжмо, стрêжмо, пострáймо.* **797** *пос'áz'мо.* **798** *с'еz'ймо, пойéz'мо.* **799** *ну йéz'мо, пойz'имó, уц'икáймо, сп'имó.* **803** *нес'éмо, стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо.* **804** *с'п'емó, с'áдомо пос'еz'имó, к'йномо, ɣл'áномо, кладомó.* **805** *жномó, стáномо, с'áдемо, давáй пос'еz'имó, к'йномо, с'áдомо, сц'ережéмо, помóɣомо, с'ечéмо.* **806** *н'ас'éма, иz'éма.* **808** *стáном, с'áдом, к'йном.* Паралельна з прыведзенай формай ужываюцца формы на **-ма**, **-мо**: *к'йн'ма, жн'имó.* **810** *стáн'мо, ɣл'éн'мо, с'áz'мо, л'áжмо.* **812** *с'п'имó, л'ежымó, с'еz'имó.* **816** *пам'ан'áймо, л'áжма, йéz'мамц'е.* **818** *стáн'мо, к'йн'мо, с'áz'мо.* **819** *йéz'мо, складáймо.* **820** *сп'йма.* **821** *стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо, с'п'éймо.* **822** *с'áz'мо.* **823** *стáн'мо, прадáймо, аддáймо, пудйéжмо.* **824** *хаz'éм, хаz'éмо — жанк'й ɣавóрац'.* **828** *хаz'éмц'е, шчытáймо, уц'акáйма, стáн'ма.* **832** *с'áz'мо, стáн'мо, п'йшмо.* **833** *стáн'мо, к'йн'мо.* **834** *пос'áz'мо, к'йн'мо, с'áz'мо.* **835** *стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо.* **836** *с'аz'éмо.* **837** *йéz'мо.* **839** *стáн'ма.* **840** *стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо.* **845** *стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо, с'ц'еражемó, с'ечемó.* **847** *йéz'мо, хаz'éмц'е.* **848** *н'есомó, в'еz'емó, жн'емó, стáн'мо, к'йн'мо, с'ечемó.* **850** *с'áz'мо, стáн'мо, б'ерéмо ц'óлку, пойéz'мо, пос'п'евáймо.* **851** *стáн'ма, с'áz'мо, к'йн'ма.* **852** *с'áz'мо, стáн'мо, к'йн'мо.* **853** *страл'áймо, с'еz'ймо.* **854** *стáн'ма.* **858** *стáн'ма, с'áz'ма, к'йн'ма.* **867** *рабóтайемц'а, хаz'éмц'е, жыв'éмц'а.* **868** *йéz'ма, пал'éмц'е* (палоць). **869** *жн'éмо, стáн'мо.* **881** *сп'йма.* **886** *стáн'ма пастоййм, ɣл'áн'ма паɣл'еz'йм, с'áz'ма паɣавóрым, вóз'мамц'а, пас'áz'ма, стáн'мац'а постоййм, в'ершымац'е стóɣа, розувéймаса, ɣраб'ймац'а с'йна, йéz'мац'а рéжмац'е, с'п'ймац'е, уставéймац'а, кóс'имц'а, кутéймац'е плу͡от, ччымц'е крóсна, снýймац'а крóсна, пачекéймац'е, падéймац'а, помыймац'а, прос'ймац'а, ɣул'áймац'е, стáн'ма, с'áz'ма.* **889** *пас'áz'мо на мéжы.* **890** *н'асôм, в'адôм, жнôм.* Рэдка ўжываюцца формы на **-мо**, **-ма**: *нас'ймо, ваz'ймо, жн'ймо, с'п'ймо, с'аz'ймо, стáн'мо, с'áz'ма, к'йн'ма.* **891** *стáн'ма, с'áz'ма, к'йн'ма.* **898** *хаz'éмц'а.* **902** *иz'éмц'а пойз ɣáц'и.* **907** *стáн'ма, с'áz'мо, к'йн'ма.* **911** *стáн'ма, с'áz'ма, к'йн'ма.* **915** *хаz'éмо.* **918** *сп'йма.* **920** *иz'йма, в'еz'йма, клаz'йма, хвал'йма, ɣаварыма, памажыма, с'ц'еражыма, сечыма, прадáйма, к'идáйма, стáн'ма, с'áz'ма, к'йн'ма.* **924** *с'п'йма.* **931** *пайz'óмц'а, иz'óмц'а, стáн'имц'а, с'п'айóмц'а, к'йн'амц'а.* **932** *с'áz'ма, к'йн'ма.* **933** *ид'óмц'а.* **934** *хаz'éмц'а, пóйдамка ў йáɣады.* **945** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáнемо, кынемо.* **946** *несéмо, ведéмо. жнéмо, стáн'мо, с'áдымо, кíнемо, с'áдемо, стережéмо, помóжемо, с'ачéмо.* **948** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáнемо, кынымо, помóжемо.* **950** *стáн'мо, сп'ймо.* **951** *нысéмо, выдемó, жнéмо, стáнемо, с'áдемо, к'йнемо, стережéмо,*

сычёмо, кос'има, роб'има. **953** *стáн'мо, с'áд'мо, к'йн'мо, сп'ймо.* **954** *сычёмо.* **955** *нес'ймо, вад'ймо, жнéмо, стáн'мо, пылнýймо, полóжемо.* **956** *нес'ймо, вед'ймо, жн'ймо, стáн'мо, с'áд'мо, кын'мо.* **957** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, стáн'мо, с'áд'мо, кын'мо, спывáймо.* **958** *поведéмо, сéдемо, поможéмо.* **959** *стáн'мо, кын'мо, с'áд'мо, стырыжймо, пулужймо, сычймо.* **960** *жн'éмо.* **961** *ныс'ймо, ведймо, жнймо, стáнымо, с'áд'мо, кын'мо, заспывáймо, стырыжймо, поможймо, сычймо.* **962** *нысéмо, выдéмо, жнéмо, в'йáжымо, с'áдымо, кынымо, помóжымо, сычéмо, р'йжымо.* **963** *йид'мо, стáн'мо, с'áд'мо, кын'мо, спймо, стережймо, поможймо, сечымо.* **964** *несéмо, вед'éмо, жн'éмо, стáнымо, с'áдымо, к'йн'мо, сп'ймо, сыд'ймо.* **965** *ныс'ймо, выд'ймо, жн'ймо, стáн'мо, с'éд'мо, кын'мо, сп'ймо, стырыж'ймо, полож'ймо, сыч'ймо.* **966** *с'екомó, к'йн'емо, н'ас'éмо, в'аz'éмо, с'аz'éмо.* **967** *несымо, ведымо, жнымо, с'áд'мо, кын'мо, стережымо, помóжимо.* **968** *с'áд'мо.* **969** *стáн'мо, к'йн'мо, с'áz'мо, сп'éмо.* **971** *сп'имó, с'áz'мо, с'еч'емó.* **972** *с'áz'мо, стáн'мо, ɣул'áймо, к'йн'мо, н'е ɣодýймо, с'едáймо, б'ерымó, пов'ечéраймо, м'ен'áймо хáты.* **973** *стáн'мо, л'áжмо, к'йн'мо.* **974** *ɣраб'емó.* **975** *ну с'п'имó, пос'еz'имó, давáй поɣовóрымо.* **976** *с'áz'мо, с'ед'имó.* **977** *пойдамó у л'êс, давáй жонк'й к'йн'ма роб'йц', вýн'ма с п'éчы хл'еб.* **978** *жномó, идомó, ɣр'ебомó, ɣл'ед'имó.* **979** *в'ежымó, в'ежымо.* **980** *хаz'éмц'е.* **981** *стáн'ем, с'áдом.* Утвараюцца яшчэ паралельныя формы на **-мо**, **-ма**: *н'ес'ймо.* **982** *с'áz'ма.* **983** *стáн'мо, с'áz'мо.* **984** *н'ас'éм;* ужываецца і *н'ас'éмо, стáн'емо, зал'éз'емо, бýz'емо.* **986** *н'есомó, в'едомó, жномó, стáн'мо, к'йн'мо, сц'ережемó, помóжемо, с'ечемó.* **987** *сп'ймо, с'еz'ймо.* **988** *сп'ймо, с'аz'ймо, ɣл'аz'ймо, л'ежымо, с'аz'éмо, стáн'емо.* **989** *стáн'емо.* **990** *надевáймо, утекáймо, патанцýймы, послýхаймо, саджáймо тут, спимó, посповáймо жôнк'и, утекáймо, запреɣáймо кóн'и, йêд'мо, л'еɣáйма, стáн'мо, к'йн'мо, с'áд'мо, ход'éмо.* **991** *стáн'мо, с'áz'мо.* **995** *засповáймо, пóйдомо за мнóйу, заповáймо п'éсн'у.* **996** *в'аz'éмо, клаz'éмо, жн'éмо, сц'ераж'éмо, хаz'éм пайамó, хаz'éмц'е.* **997** *стáн'мо, паɣл'аz'éмц'а ц'и дóбра, с'áz'мац'а, хаz'éмц'а у Мазыр, йéz'мац'а у йáрмалак, стáн'мац'а, падажž́éмц'е, ск'йн'мац'а дый аддышмац'а, давáймац'а, падóймац'а карóў, ɣраб'éмц'а хучéй.* **999** *стáн'мо ды постóймо, побáчмо, йéz'мо хучéй, к'йн'мо йéто, йéжмо.* **1002** *хоz'éмц'е хлóпцы.* **1003** *с'п'ймо, с'ед'ймо.* **1004** *стáн'мо постойим, с'áz'мо пос'еz'йм, ɣл'áн'мо, ɣул'áмо тут, с'п'ймо тут, поможéмо.* **1005** *сп'ймо.* **1007** *ходéмте, с'аz'ймо, ɣл'аz'ймо, л'ажымо.* **1010** *н'ес'ймо, жн'ймо, с'аz'ймо, в'ажымо, с'п'ймо, стáн'мо, с'áz'мо, к'йн'мо, помóжымо.* **1011** *стáн'мо постойим, с'áz'мо пос'еz'йм, с'áz'мо тут, к'йн'мо йéто, пос'п'éмо, ɣул'áймоц'е, с'áz'моц'е, жн'éмц'е, ɣреб'éмц'е, ɣл'áн'моц'е, йéz'моц'е у йáрмолок, с'п'ймо.* **1012** *несымо, вед'éмо, жн'ймо, стáн'мо, с'áд'емо, к'йн'мо.* **1013** *с'áдемо, с'ед'ймо, сп'ймо, ɣл'едымо, л'ежймо.* **1015** *с'áz'ма.* **1017** *н'ас'йма, в'аz'йма, жн'йма, стáн'ма, с'áz'ма, к'йн'ма, с'п'йма, с'аz'йма.* **1018** *дажынáйма жыта.* **1020** *с'áz'йма.* **1027** *давáй бýдемо несты, бýдемо жат, бýдемо спат, давáйте цей л'уд'йн'и помóжемо, давáйте посечемó, давáйте спечемó.*

Карта № 170

ФОРМА 2-ой АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЗАГАДНАГА ЛАДУ ДЗЕЯСЛОВАЎ І СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 115:

«Як утвараюцца формы загаднага ладу:

У 2-ой асобе множнага ліку: *ідз***іце** ці *ідз***еце;** *кладз***іце** ці *кладз***еце;** *бяр***ыце** ці *бяр***эце;** *жн***іце** ці *жн***еце***;* *няс***іце** і *няс***еце?»**

На гэтым матэрыяле складзена яшчэ дзве карты: № 171 і 172. Дадаткова ўлічваюцца матэрыялы адказаў на пытанне № 18: «Які галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **е** і **е** з **ѣ** ў паслянаціскных складах: ...у загадным ладзе: *няс***іце,** *няс***іця** ці *няс***іці;** *завяж***ыце,** *завяж***ыця** ці *завяж***ыці**..?»

Гэта карта прысвечана формам 2-ой асобы множнага ліку на **-іце** і **-еце** дзеясловаў І спражэння з рухомым націскам і нерухомым націскам на канчатку.

Акрамя гэтых форм, якія складаюць асноўнае супрацьстаўленне, картаграфуюцца і формы са стратай галоснага ў канцы тыпу *н'ас'éц', н'ас'úц'*. Выпадкі суіснавання розных тыпаў форм у гаворках картаграфуюцца адпаведнымі знакамі ў тых жа нас. пп.

Форма з фанетычнымі варыянтамі націскнога галоснага: [е], [ê], [͡ие] картаграфуецца адным знакам.

На аснове адзінкавых прыкладаў ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: 341, 342, 359, 364, 384, 389, 397, 408, 410, 412, 414, 415, 418, 420, 421, 429, 439, 451, 458, 461, 464, 478, 480, 486, 492, 497, 500, 551, 668, 669, 671, 672, 674, 714, 742, 760, 765, 784, 785, 792, 832, 861, 862, 871, 952.

Заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў матэрыялаў ёсць у адказах нас. пп. 795, 967, 976, 977, 983.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначана наяўнасць дыялектных форм тыпу *иz'éц'е, иz'éц', иz'úт'* або суіснаванне іх з літаратурнай формай тыпу *иz'úц'е.* Матэрыялы, якія адлюстроўваюць паслядоўнае ўжыванне літаратурнай формы, за выключэннем адказаў з тлумачэннямі, у каментарыі не ўключаюцца. Форма на **-ите** прыводзіцца ў каментарыях з паўднёвых гаворак, якія адрозніваюцца наяўнасцю рэфлекса **і** на месцы «ě» і ў якіх зычныя захоўваюць цвёрдасць перад галоснымі пярэдняга рада. **136** *иz'éц'а у хáту.* **137** *иz'éц'е уже на пóл'е, жн'éц'е жыта, л'áжц'е аддыхн'éц'е крышку.* **139** *клаz'éц'е иz'éц'е.* **140** *б'арéц'е, н'ас'éц'е, зав'ажéц'е.* **149** *иz'éц'е.* **151** *вы зав'ажéц'а вóрак.* **341** *н'ас'éц'а вады́.* **342** *вы иz'éц'е, ваз'м'úц'е там.* **345** *н'ас'éц'а, иz'éц'а, клаz'éц'а, жн'éц'а.* **347** *памажéц'а, клаz'éц'а, б'арéц'а, жн'éц'а, н'ас'éц'а, в'аз'éц'а, таўчéц'а, запражéц'а, иz'éц'а, клаz'éц'а.* **348** *иz'éц'а, б'арéц'а, памаж'éц'а, прын'ас'éц'а, зайz'éц'а, п'ишéц'а, ваз'м'éц'а, скажéц'а, пажž'éц'а, пайм'éц'а.* **349** *пас'éц'а, ɣраб'éц'а с'éно, иz'éц'а, клаz'éц'а, б'арéц'а, жн'éц'а, н'ас'éц'а, запражéц'а, падыz'éц'а, ваз'м'éц'а, прын'им'éц'а.* **350** *иz'éц'а, клаz'éц'а, б'арéц'а, жн'éц'а, н'ас'éц'а, запражéц'а, нарв'éц'а.* **351** *б'еражéц'е дабрó, памаж'éц'е.* **352** *пакажéц'а йак рóб'ицца, п'ишéц'а так, у аб'éг*

прыз́е́ц'а. **354** *клаз́е́ц'а, жн'е́ц'а, из́е́ц'а с'уды́.* **356** *памаже́ц'а, н'ас'е́ц'а, жн'е́ц'а.* **358** *из́е́ц'а, клаз́е́ц'а.* **359** *клаз́е́ц'а.* **360** *н'ас'е́ц'а, из́е́ц'а, клаз́е́ц'а, б'аре́ц'а, жн'е́ц'а.* **361** *б'аре́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **362** *памаж'е́ц'е, с'аче́ц'е, жн'е́ц'е, из́е́ц'е, н'ас'е́ц'е.* **363** *из́е́ц'е, клаз́е́ц'е, б'аре́ц'е, жн'е́ц'е.* **364** *клаз́е́ц'а.* **365** *из́е́ц'а, б'аре́ц'а, жн'е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **367** *из́е́ц'е, клаз́е́ц'е, б'аре́ц'е, жн'е́ц'е.* **368** *из́е́ц'а, клаз́е́ц'а, б'аре́ц'а, жн'е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **369** *из́е́ц'е, клаз́е́ц'е, жн'е́ц'е.* **370** *в'аз́е́ц'а, н'ас'е́ц'а, жн'е́ц'а, из́е́ц'е.* **371** *пажӂе́ц'а м'ин'е́, из́е́ц'а уже да хат, пастрыже́ц'а м'ин'е́, клаз́е́ц'а на во́з, б'аре́ц'а абажӂе́ц'а, жн'е́ц'а, каже́ц'а што тут было́, н'ас'е́ц'а з́иц'а́ да нас, из́е́ц'а.* **372** *адыз́е́ц'а там, раскаже́ц'а, из́е́ц'а у л'ес, п'ише́ц'а γе́то, клаз́е́ц'а сук'е́нку у скры́н'у, б'аре́ц'а кош и из́е́ц'а па γрыбе́, в'аз'е́ц'а малако́, атшчыкн'е́ц'а дупца́, жн'е́ц'а хучче́й, н'ас'е́ц'а вады́, ваз'м'е́ц'а каша́.* **373** *памаже́ц'а, из́е́ц'а, б'аре́ц'а, жн'е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **374** *из́е́ц'а, клаз́е́ц'а.* **375** *из́е́ц'а дадо́му, б'аре́ц'а ус'о́, жн'е́ц'а н'ас'е́ц'а.* **376** *из́е́ц'а, клаз́е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **378** *паз́е́ц'а запраже́ц'а кан'а́, нап'ише́ц'а ху́тко, из́е́ц'а на той бок, из́е́ц'а дадо́му, зап'ише́ц'а, б'ары́ц'а, жн'е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **379** *жан'е́ц'а каро́вы на па́шу, из́е́ц'а ужо у шко́лу, клаз́е́ц'а хл'еп, жн'е́ц'а хутче́й, н'ас'е́ц'а во́ду.* **380** *из́е́ц'а спац', клаз́е́ц'а нош, б'аре́ц'а з́иц'а́, жн'е́ц'а жы́то, н'ас'е́ц'а сол', пакалыше́ц'а так з́иц'а́, пажӂе́ц'а м'ине́.* **383** *γаре́ц'а папа́р, аддахн'е́ц'а, н'и п'ише́ц'а, из́е́ц'а, клаз́е́ц'а с'е́но, б'аре́ц'а л'е́йцы, жн'е́ц'а γав'о́с, н'ас'е́ц'а м'ашка́, абажӂе́ц'а йа пайе́м.* **384** *из́е́ц'е.* **385** *хутче́й вы памаже́ц'а, хутче́й вы из́е́ц'а, б'аре́ц'а м'ашо́к, хутче́й жн'е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **387** *жн'е́ц'а ав'о́с, из́е́ц'а да нас.* **388** *с'аче́ц'а, из́е́ц'а, клаз́е́ц'а, б'аре́ц'а, жн'е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **389** *каже́ц'а з́аўча́та.* **390** *из́е́ц'е, н'ас'е́ц'е.* **393** *б'аре́ц'о, из́е́ц'о, клаз́е́ц'о, жн'е́ц'о.* **396** *из́и́ц'е, из́е́ц'о, клаз́е́ц'о, жн'е́ц'о, н'ас'е́ц'о.* **397** *клаз́е́ц'а.* **399** *жн'е̂ц'а, аддыхн'е̂ц'а.* **400** *из́е́ц'а, клаз́е́ц'а, б'аре́ц'а.* **401** *вы нап'ише́ц'о, ваз'м'е́ц'о, б'аре́ц'о.* **402** *из́е̂ц'а, н'е из́е́ц'е.* **403** *из́е́ц'е, клаз́е́ц'е, жн'е́ц'е.* **404** *кажы́ц'а, из́е́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **405** *скаже́ц'а, из́е́ц'а, в'аже́ц'а.* **406** *из́е́ц'а, в'аз́е́ц'а, н'ас'и́ц'а, зав'ажы́ц'а.* **407** *н'ас'е́ц'а, пакаже́ц'а, заб'аре́ц'а, сп'аче́ц'а.* **408** *смакче́ц'е, из́и́ц'о.* **409** *из́е́ц'о, зайз́е́ц'а, ваз'м'е́ц'а, клаз́е́ц'а, б'аре́ц'а, п'ише́ц'а, клаз́и́ц'а, б'ары́ц'а, жыв'е́ц'а.* **410** *зажан'е́ц'а.* **411** *ваз'м'е́ц'а, памаж'е́ц'а.* **412** *из́е́ц'а, клаз́и́ц'а, б'аре́ц'а.* **413** *памаж'е́ц'а, жн'е́ц'а, из́е́ц'а.* **414** *клаз́е́ц'а.* **415** *нап'ише́ц'а.* **416** *раскаже́ц'а, н'ас'е́ц'а.* **418** *из́е́ц'а ро́ўно.* **420** *йиз́е́ц'е.* **421** *зам'ац'е́ц'а.* **423** *из́е́ц'а, в'аз'е́ц'а, в'аз́е́ц'а, раскаже́ц'а, клаз́е́ц'а.* **424** *паклаз́е́ц'а, из́е́ц'а, жн'е́ц'а, паклаз́и́ц'а.* **429** *паклаз́е́ц'а, наб'ары́ц'а, из́и́ц'а.* **435** *из́е́ц'а, памаже́ц'а, б'аре́ц'а.* **436** *из́и́ц'е, жн'и́ц'е, п'ише́ц'е, н'ас'е́ц'о, из́е́ц'о, зав'аже́ц'о.* **437** *з́аре́ц'а, в'аз'е̂ц'а, пазав'е́ц'а, зан'ас'е́ц'а, ваз'м'е́ц'а, из́е́ц'е, клаз́е́ц'е, н'ас'е́ц'е, пайз́е́ц'а.* **438** *с'аче́ц'о, из́е́ц'о, клаз́е́ц'о, б'аре́ц'о, жн'е́ц'о, н'ас'е́ц'о, в'аже́ц'о.* **439** *из́е́ц'а, скажы́ц'е, скаже́ц'а б'аре́ц'а.* **440** *б'аре̂ц'а м'и́ску, ваз'м'е̂ц'а.* **441** *скаже́ц'е, пакаже́ц'е, пал'е́йц'е, паклаз́е́ц'е, жн'е́ц'а.* **442** *в'аз́е́ц'е, б'аре́ц'е, каже́ц'е ваз́е́ц'е, прыв'аже́ц'е, памажы́ц'е, пакажы́ц'е, из́и́ц'е, клаз́и́ц'е, в'аз́и́ц'е.* **443** *папас'е́ц'е,*

ваз'м'éц'е, п'ишéц'е, раскажéц'е, ваз'м'íц'е. **444** *п'ишыц'е, п'ишéц'е, памажêц'е, пакажêц'е, б'арéц'е, прын'ас'êц'е, пакажéц'е, пакажыц'е, иг'íц'е, н'ас'íц'е, в'аг'íц'е, б'арыц'е.* **445** *б'еражêц'е, сц'еражêц'е, клаг'êц'е, памажêц'е, н'ас'êц'е, жн'êц'е.* **446** *иг'éц'а, п'ишéц'а, прыв'аз'éц'а, склаг'éц'а, жн'éца.* **447** *уц'ачéц'е, с'п'ачéц'е, клаг'éц'е, пас'ц'аражéц'е, йиг'éц'е, б'арéц'е, жн'éц'е, н'ас'éц'е.* **448** *пакажéц'а, прын'ас'éц'а, прыв'аг'éц'а.* **449** *пал'éц'а чысто, ваз'м'éц'а, зайг'éц'а.* **450** *б'арéц'а, иг'éц'а, кажéц'а, скажéц'а, п'ишéц'а, зан'ас'éц'а, н'ас'íц'а, клаг'íц'а, жн'íц'а.* **451** *зайг'иец'а, прыг'íц'а.* **452** *иг'éц'е, клаг'éц'е, б'арéц'е, жн'éц'е.* **453** *йиг'éц'а, йиг'íц'а, памажыц'а, клаг'éц'е, н'ас'éц'е.* **455** *нап'ишéц'а, иг'éц'а, клаг'éц'а, б'арéц'а, жн'éц'а, н'ас'éц'а.* **456** *иг'êц'е, клаг'êц'е, б'арêц'е.* **457** *жыв'éц'а, зан'ас'éц'а.* **458** *иг'éц'а.* **459** *запражыц'а, с'п'ачыц'а, б'арыц'а, с'ц'еражыц'а, стрыжыц'а, иг'íц'а, н'ас'éц'е, йиг'éц'а, зав'ажéц'а.* **460** *иг'êц'а, б'арêц'а.* **461** *н'ас'éц'а.* **464** *иг'íц'а, ваз'м'íц'а, прын'ас'íц'а, раскажéц'а, пакажыц'а.* **467** *иг'éц'е, ваз'м'éц'е, б'арéц'е, скажéц'е, н'ас'éц'е, жн'éц'е, п'ишéц'е.* **470** *иг'éц'е, н'ас'íц'а, н'ас'éц'е.* **473** *иг'íц'а, клаг'íц'а, б'арыц'а, жн'íц'а, н'ас'íц'а, иг'éц'а, зав'ажыц'а, ваз'м'éц'а.* **474** *прын'ас'éц'а, скажéц'а, памажéц'а, пакажéц'а.* **477** *иг'éц'а, иг'íц'а, н'ас'éц'а, н'ас'íц'а, б'арыц'а, ваз'м'íц'а.* **478** *иг'éц'е.* **480** *н'ас'éц'а, в'аз'éц'а, п'аражыв'éц'а, ваз'м'éц'а, памажéц'а, иг'éц'а, иг'íц'а.* **482** *найм'êц'а, зав'аг'êц'а, йиг'êц'а, клаг'êц'а.* **485** *пакажéц'а, зан'ас'éц'а, н'ас'éц'а, иг'éц'а, иг'íц'а, б'арыц'а.* **486** *иг'éц'а, иг'íц'а, н'ас'éц'а, в'аз'éц'а.* **487** *иг'éц'е, кажéц'е, ваз'м'éц'е, зайг'éц'е.* **491** *н'ас'éц'а, в'аг'éц'а, запражéц'а, зайг'éц'а, иг'éц'а, прын'ас'éц'а, атдыхн'éц'а, прыг'éц'а.* **492** *иг'éц'а, закран'íц'а.* **493** *иг'êц'е, прыв'ажêц'е.* **494** *кажéц'а, памажéц'а, клаг'éц'а, н'ас'éц'а.* **495** *иг'éц'а, клаг'éц'а, б'арéц'а, жн'éц'а, н'ас'éц'а.* **496** *жан'éц'а, иг'éц'а, пас'ц'ал'éц'а, жн'éц'а, в'аз'éц'а, б'арéц'а, ваз'м'íц'а, памажыц'а.* **497** *иг'íц'а, запл'ац'êц'а.* **499** *клаг'éц'е, жн'éц'е, б'арéц'е, иг'éц'е, н'ас'íц'е.* **500** *иг'êц'е.* **501** *иг'éц'е, клаг'éц'е, н'ас'éц'а.* **502** *п'ишéц'е, н'ас'éц'е, пав'ез'éц'е, иг'éц'е, йиг'íц'а, клаг'íц'а.* **503** *скажêц'а, раскажêц'а, п'ишêц'а, иг'éц'а.* **530** *иг'éц'а, п'ачéц'а, п'ишéц'а, н'ас'éц'а.* **531** *з'ав'ажéц'е, иг'éц'е, н'ас'éц'е, иг'íц'е, б'арыц'е, жн'íц'е.* **534** *рв'éц'е, н'ас'éц'е, зав'éц'е, памажéц'е, йиг'éц'е, зав'éц'е, ц'аγн'éц'е, иг'íц'е, клаг'íц'е.* **535** *иг'éц'а, б'арéц'а, жн'éц'а.* **536** *скажéц'е, в'аг'éць, ваз'м'éц'е, иг'éц'а г'éтк'и иг'éц'е, пакалышéц'е.* **550** *н'ас'íц'е, иг'íц'е.* **551** *б'арéц'е.* **651** *идыте, кладыте, берыте, жн'íте.* **652** *идíте, кладíте, бырíте, жнíте, нысíте.* **653** *идíте, кладíте, жнíте, нысíте.* **654** *идíте, кладыте, бырíте, жныте, жнíте, нысыте, нысíте.* **655** *идыте, ид'íте, клад'íте, бырíте, жныте, жн'íте, нысыте, ныс'íте.* **656** *идíте, кладíте, жнíте, нысыте.* **657** *пумужыте, ид'íте, клад'íте, быр'íте, жн'íте, ныс'íте.* **658** *поможʼíте, ид'íте, клад'íте, быр'íте.* **659** *идíте, кладíте.* **660** *ид'íте, клад'íте, быр'íте, жн'íте, ныс'íте.* **661** *ид'íте, клад'íте, быр'íте, жн'íте, ныс'íте.* **662** *ид'íте, клад'íте, быр'íте, жн'íте, ныс'íте.* **664** *идíте, кладíте, бырíте, жнíте.* **667** *жан'éц'а карóву, жн'éц'а.* **668** *иг'éц'е.* **669** *н'ас'éц'е, зав'ажыц'е.* **670** *в'аг'éц'а, иг'éц'а.* **671** *иг'éц'а дахáты.* **672** *н'ас'íц'а скарéй, зав'ажыц'а тóрбу, иг'éц'а той дарóγайу.* **673** *пама-*

жéц’а, н’ас’éц’а саломý. **674** *жн’éц’а жыто.* **675** *с’ачêц’е, жан’êц’е, г’éйб’êц’е, иг’êц’е, б’арêц’е, жн’êц’е.* **676** *иг’êте, берêте, жн’éте, нес’éте.* **677** *иг’éц’е, клаг’éц’е, б’ерéц’е, жн’éц’е, н’ес’éц’е.* **678** *вы да нас зайг’éц’е, н’ас’éц’е, калышéц’е, с’ачéц’е, иг’éц’е, клаг’éц’е, б’арéц’е, жн’éц’е, н’ас’éц’е.* **679** *иг’íц’е, б’ары́ц’е, падыйг’éц’е, нарв’éц’е мн’е.* **680** *иг’и͡ец’е, клаг’и͡ец’е, беры͡ец’е, жни͡ец’е, неси͡ец’е.* **681** *несéте, иг’éте.* **682** *иг’и͡ете, клаг’и͡ете, беры͡ете, жни͡ете, неси͡ете.* **683** *пышы́ц’е, абыйды́та, клади́те, жни́те, н’ис’и́те.* **684** *иг’и͡ете, клаг’и͡ете, беры͡ете, жн’и͡ете, нес’и͡ете.* **685** *жн’éте, иг’и͡ете, иг’éте, клаг’и͡ете, клаг’éте, бери͡ете, берéте, жн’и͡ете, жн’éте, γреб’éте.* **686** *ид’и́те, клад’и́те, быры́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **687** *зачын’и͡ете, ид’и͡ете, клад’и͡ете, беры͡ете, жн’и͡ете, н’ес’и͡ете, нес’и͡ете.* **688** *ид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **689** *йид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **690** *ныс’и́те, клади́те, быр’и́те, жни́те.* **691** *ид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **692** *йд’и́те, клад’и́те, жн’и́те.* **693** *ид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **694** *жн’и́та, ид’и́та, клад’и́та, ныс’и́та.* **695** *ид’и́те в хáту, клад’и́те солóму.* **696** *ид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **697** *идéте, нысéте.* **698** *помож’и́те, ид’и́та, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **699** *йид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **700** *ид’и́те, ныс’и́те, ид’и́те, зав’аж’и́те.* **701** *ид’и́те, йиды́те, клад’и́те, быры́те, жн’и́те, нысы́те, пышéте.* **702** *ид’и́те, клад’и́те, быры́те, жн’и́те, нысы́те.* **703** *ид’и́те с’уды́, зав’аж’и́те.* **704** *ид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, в’аж’и́те, завйажы́те.* **706** *с’ачéц’а, иг’éц’а, б’арéц’а.* **708** *ваз’м’êц’е, иг’éц’а.* **709** *иг’éц’а, клаг’éц’а, б’арéц’а, жн’éц’а, н’ас’éц’а.* **710** *пазав’éц’а, скажéц’а, заб’ары́ц’е.* **711** *зайг’éц’а, прийг’éц’а, памажêц’а, н’ас’êц’а, жн’êц’а, б’арêц’а, жан’êц’а.* **712** *н’ес’éц’е, з’м’ел’éц’е, в’ег’êц’е, иг’êц’е.* **713** *с’ачêц’а, иг’êц’а, клаг’êц’а, б’арêц’а, жн’êц’а, н’ас’êц’а.* **714** *иг’éц’а, н’ас’íц’а.* **716** *падм’ец’éц’е, нас’ечéц’е, жн’éц’е, скажéц’е, нап’ишéц’е, клаг’éц’е, вежéц’е, иг’éц’е.* **717** *б’ерéт’е, поможéте, п’ишéц’е, кажéц’е.* **718** *прын’ес’éц’е, иг’éц’е зн’имáйц’е, клаг’éц’е, скажéц’е, в’аг’éц’е.* **719** *иг’íц’е, клаг’íц’е, б’ары́ц’е, жн’íц’е.* **720** *ид’éте, жн’éте.* **721** *положы́те, иг’и́те, клаг’и́те, беры́те, жн’и́те, нес’и́те.* **722** *идéте, ведéте, кладéте, жнéте.* **724** *ид’и́те, клад’и́те, быры́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **726** *иды́те, жн’и́те, нес’и́те, завйажы́те, йиг’и́те.* **727** *иди́те, клади́те, быры́те, жни́те, ныси́те.* **728** *идáте, кладáте, бирáте, жнéте, нысéте.* **729** *пышы́те, йид’и́те.* **730** *иди́те, клади́те, быри́те.* **731** *б’ери́ц’а, иг’и́те.* **732** *напешéте, б’арéте, зав’ижы́те, ид’и́те.* **733** *йиди́те, клад’и́те, б’ари́те, жн’и́те, ниси́те.* **734** *иди́те, жн’и́те, несы́те.* **735** *иди́те, ныси́те.* **736** *береж’и́те, стр’иж’и́те, несы́те, иды́те.* **737** *ид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те, ныс’и́те.* **738** *иды́те, клады́те, беры́те, жн’и́те, прынес’и́те.* **739** *йид’и́те, клад’и́те, быр’и́те, жн’и́те.* **740** *йиды́те, клады́те, беры́те, несы́те.* **741** *воз’м’и́те, ид’и́те, беры́те, жн’и́те, нес’и́те.* **742** *иг’êц’е.* **745** *иг’éц’е, клаг’éц’е, б’арéц’е.* **746** *иг’и͡ец’а, б’ары͡ец’а.* **748** *прыўйажéц’а, пакажéц’а, павйажéц’а, иг’éц’а, клаг’éц’а, жн’éц’а, б’арéц’а.* **750** *наб’арéц’е, пажн’éц’е, зан’ас’éц’е.* **751** *прыв’аг’éц’а, нас’ачéц’а, с’ц’аражéц’а, нав’аг’éц’а,*

накажéц'а, прыкажéц'а, б'арéц'а, в'аг'éц'а, жн'éц'а. **752** *пaмажéц'е, прыв'ажéц'е, арéц'е, праг'éц'е, жыв'éц'е.* **753** *беражéц'е, с'ачéц'е, с'ц'еражéц'е, н'ас'éц'е.* **754** *паможéц'е, сц'еражéц'е, перав'ажéц'е, иг'éц'е, клаг'éц'е, б'арéц'е, жн'éц'е, н'ас'éц'е.* **755** *иг'éц'е, прыв'ег'éц'е, прын'ес'éц'е, ɣрыз'éц'е, стрыжéц'е, б'ежéц'е, волочéц'е, тоўчéц'е, зб'еражéц'е.* **756** *иг'éц'е, жн'éц'е.* **758** *зав'ез'éц'е, иг'éц'е.* **759** *завйажéте, ид'éте.* **760** *жн'йте.* **761** *кажéц'е, иг'éц'е, зап'ишéц'е, подожžéц'е, клаг'éц'е, кл'ан'éц'е, в'аг'éц'е.* **762** *берыте, возмыте.* **763** *идйте, кладйте, берыте, жнйте, несйте.* **764** *завйежыте, ид'йте.* **765** *зожн'éц'е.* **766** *н'ес'йт'е, клад'йт'е, берыт'е, жн'йт'е, н'ес'йте.* **767** *иг'йц'е, клаг'йц'е, берыц'е, жн'йц'е, н'ес'йц'е.* **768** *идйте, кладйте, берыте, жнйте, несйте.* **769** *идыте, нес'йте, завйажыте.* **770** *кажыте, кладйте, несйте, жн'йте, ид'йте.* **771** *помож'йте, быр'йте, жн'йте.* **772** *идыте, клад'йте, ныс'йте, ид'йте, зав'ажыте.* **773** *ыд'йте, клад'йте, бырыте, жн'йте.* **774** *н'ас'êц'е, в'ежêц'е, иг'êц'е, клаг'êц'е.* **775** *иг'éц'е, иг'êц'е барžéй, скажéц'е, нап'ишéц'а.* **776** *п'ишéц'е, жыв'éц'е, паклаг'éц'е с'уды.* **777** *б'арéц'е, зайг'éц'е, прыг'éц'е на б'ас'éду, иг'éц'е дадóму, б'арêц'е, п'иш'êц'е, пакажêц'е, аддыхн'êц'е.* **778** *н'ас'êц'е вады, иг'éц'е, прым'êц'е, п'ишêц'е, иг'êц'е, паклаг'êц'е.* **779** *иг'éц'е, клаг'éц'е, б'арéц'е, н'ас'éц'е, жн'éц'е, б'арéц'е.* **780** *зап'ишéц'е, в'аз'éц'е, н'ас'éц'е.* **781** *жн'éц'е, иг'éц'е, клаг'éц'е, б'ерéц'е, рв'éц'е.* **783** *аддыхн'éц'е, п'ишéц'е, скажéц'е, памажéц'е, пакажéц'е.* **784** *аддыхн'éц'е, жн'éц'е, жыв'éц'е, раскажéц'е, иг'éц'а, п'ишéц'а, иг'йц'е.* **785** *ваз'м'éц'а, прын'ас'éц'а, зав'ажéц'а, п'ак'éц'а, жн'éц'а, прыв'ажыц'а.* **787** *иг'éц'а, жн'éц'а.* **789** *иг'йц'а, пажн'йц'а.* **790** *иг'éц'а, н'ас'éц'а.* **791** *ву пажн'йц'е, паарыц'е, наскраб'êц'е, паклаг'êц'е, н'ес'êц'е, с'ек'êц'е, в'ег'йц'е, в'ежыц'е.* **792** *жн'йц'а, жн'éц'а.* **793** *иг'éц'е, н'ас'éц'е, в'аг'éц'е, иг'йц'е.* **795** *н'ес'êц'е, прыв'ез'êц'е, б'ерêц'е, ц'еɣн'йц'е, йиг'йц'е, жн'йц'е, б'ерыц'е;* [и], [ы] ўзнiклi фанетычна: **'é > ê > и; е > ê > ы.** **796** *иг'йц'е, жн'йц'е.* **797** *в'ез'йц'е, н'ес'êц'е, клаг'êц'е, завйежыц'е, поклаг'йц'е, прыц'еɣн'йц'е, привег'йц'е, йиг'йц'е, клаг'йц'е, б'ерыц'е, оз'м'йц'е.* **798** *п'ишéц'е, иг'éц'е, клаг'éц'е, воз'м'éц'е, б'ерéц'е, жн'éц'е, н'ес'éц'е, прыб'ерéц'е.* **799** *ву ш хоц'а йéты разɣавóр н'и п'ишéц'е, клаг'éц'е, иг'йц'е, н'ес'йц'е, вйажыц'е.* **800** *б'ерêц'е, жн'êц'е.* **801** *б'ерéц'е, иг'éц'е, клаг'éц'е, жн'éц'е.* **802** *покожéц'е, поможéц'е, иг'éц'е, клаг'éц'е, помн'éц'е.* **803** *с'ц'ереж'éц'е, поможéц'е, иг'éц'е, б'ерéц'е, н'ес'éц'е.* **804** *прын'ес'éц'е, иг'éц'е, клаг'éц'е, жн'éц'е.* **805** *клог'éц'е, иг'éц'е, жн'éц'е, б'ерéц'е, н'ес'éц'е.* **806** *иг'йц'е, заб'ерыц'е, жн'éц'е, скажéц'е.* **807** *иг'éц'е, клог'éц'е, б'ерéц'е.* **810** *йиг'йц', йиг'éц'е, клаг'éц', клаг'éц'е, жн'йц', жн'йц'е, н'ес'éц', в'ез'éц', зав'ежéц', йиг'éц', жн'éц', н'ес'йц'.* **811** *иг'éц'е, иг'йц'е, жн'éц'е, жн'йц'е.* **812** *иг'éц'е, клаг'éц'е, б'ерéц'е, жн'éц'е, н'ес'éц'е.* **815** *иг'éц'е, н'ас'éц'е.* **816** *ваз'м'éц'е, скажéц'е, аг'г'арéц'е, падв'аг'éц'е, п'ишéц'е.* **818** *клаг'éц'е, б'арéц'е, жн'éц'е, н'ас'éц'е.* **819** *иг'éц'е, абажžéц'е, жн'éц'е, ваз'м'éц'е, памажéц'е.* **821** *ɣарéц'е* (арацЬ), *иг'éц'е, иг'йц'е, клаг'йц'е, б'ерыц'е, жн'йц'е, н'ес'йц'е.* **822** *иг'éц'а, б'арéц'а.* **823** *аз'м'éц'е, пал'éц'е* (палоцЬ), *жн'éц'е.* **824** *памажéц'е.* **825** *иг'éц'е, клаг'éц'е, б'арéц'е, жн'éц'е.* **828** *иг'éц'е, папал'éц'е, ска-*

жéц'е. **830** *ɣраб'éц'е, иг'éц'е, клаг'éц'е, н'ас'éц'е.* **832** *б'арыц'е, йиг'êц'е, клаг'êц'е, жн'éц'е, н'ес'éц'е.* **833** *иг'éц'е, клаг'éц'е, жн'éц'е, н'ес'éц'е.* **834** *иг'éц'е, клаг'éц'е, б'ерéц'е, жн'éц'е, н'ес'éц'е.* **835** *иг'é-ц'е, клаг'éц'е, жн'éц'е, н'ас'éц'е.* **836** *н'ес'éц'е, иг'éц'е, жн'íц'е, замкн'éц'е хáту.* **837** *н'ес'éц'е, кажéц'е, иг'éц'е, з'б'ерéц'е, в'аг'éц'е, жн'éц'е, н'ес'éц'е, п'ишéц'е, б'ерыц'е, иг'íц'е.* **841** *клог'íц'е, зав'ежыц'а, б'ерыц'е, жн'íц'е, н'ес'íц'е, н'ес'éц'е, иг'éц'е, иг'íц'е.* **846** *н'ес'éц'е, зав'ежéц'е, иг'íц'е, иг'éц'е, клаг'íц'е, б'ерыц'е, жн'íц'е, н'ес'íц'е.* **851** *жн'íц'е, иг'íц'е, клог'éц'е, б'ерéц'е, н'ес'éц'е.* **861** *замкн'éц'е.* **862** *б'арéц'а, скажéц'е, иг'íц'а.* **865** *кл'уч с'уды паклаг'éц'е, памажыц'а, паран'ас'íц'а.* **871** *йиг'éц'е, йиг'íц'а, клаг'íц'е, б'арыц'е, жн'íц'е, н'ес'íц'е.* **887** *иг'êц'а, клаг'êц'а, б'арêц'а, жн'êц'а, н'ас'êц'а.* **888** *иг'êц'а, клаг'êц'а, б'а-рêц'а, жн'êц'а, н'ас'êц'а.* **903** *иг'éц', клаг'éц', б'арéц'ь, жн'éц'ь, н'а-с'ец'ь.* **908** *памажéц', иг'éц', клаг'éц', жн'ец'.* **940** *клаг'éц'е, н'ас'éц'е.* **944** *иг'éц'е, б'арéц'е, жн'éц'е.* **946** *идúте, берыте, кладúте.* **947** *ид'úте, клад'úте, быр'úте, жн'úте, ныс'úте.* **949** *быр'úте, жн'úте, ныс'úте.* **950** *йид'úте, клад'úте, жн'úте.* **951** *йиг'úта, клад'úта, бер'úта, жн'úта, ны-с'úта, пришл'úта.* **952** *ид'úте.* **953** *ид'úте, клад'úте, б'ирыте, жн'úте, ныс'úте.* **954** *быр'úте, жн'úте, клад'úте, ид'úте.* **955** *ид'úта, клад'úта.* **956** *ид'úте, клад'úте, бер'úте, жн'úте, ныс'úте.* **957** *идúте, кладов'úте, бырúте, жн'úте, нысыте.* **958** *ид'úте, нес'úте.* **959** *идúте, кладúте, бы-рúте.* **960** *ид'úте, клад'úте.* **961** *идúте, кладúте, бырыте, жнúте, ны-сúте.* **962** *ид'úте, клад'úте.* **963** *идúте, кладúте, бырыте, жнúте, несúте.* **964** *несúте, завйажúте, идúте, кладúте.* **965** *йдúте, клад'úте, быр'úте, жн'úте, ныс'úте.* **966** *клаг'éц'е, жн'éц'е, н'ас'éц'е, иг'éц'е.* **967** *идыте, идéте, кладúте, кладéте, жн'úте, жн'éте.* У прыведзеных формах вымаў-ляецца не [и], [ы], [е], а гук, сярэдні паміж [и] і [е]. **968** *ид'úте, клад'úте, жн'úте.* **969** *н'ес'íц'е, зав'ежыц'е, йиг'íц'е.* **970** *жн'íц'е, клаг'éц'е.* **971** *йиг'éц'е, б'ерéц'е, жн'éц'е, н'ес'éц'е.* **972** *иг'éц', воз'м'éц', прын'е-с'éц', жыв'éц' так йак хóчец'е, нóжыкам колуп'éц', иг'ец' покупáйц'ес.* **973** *иг'éц'е, жн'éц'е.* **975** *иг'éц', раскажéц' кол'й войнá.* **976** *ид'úт', н'ес'úт'е.* Скарочаная форма ўжываецца часцей. **977** *п'иш'éт'е, н'е ка-жéт' мáт'ер, прожен'éт' корóвы со шкóды, клад'éт, клад'éт'е, н'е ид'éт туды, н'е н'ес'éт' с'уды.* Кароткія формы асабліва пашыраны ў адмоў-ных канструкцыях, але не толькі. **978** *поможыт', п'иш'úт', н'ес'êт', зев'еж'êт', ид'éт', нап'иш'úт' хлóпчык'и, жн'éт'е, жн'ет.* **983** *иг'éц', клаг'éц', бйарéц', жн'éц', нйас'éц';* е на канцы не чуваць. **987** *иг'éц'е, н'ес'éц'е, н'ес'íц'е, зав'ежыц'е.* **989** *пройг'êц' с'уды, воз'м'íц', иг'éц', клаг'éц', б'ер'éц', жн'ец', н'ес'éц', н'ес'êц'е, завйаж'êц'е.* **990** *оз'м'éт зм'ел'éт да нап'еч'éт, идéт, берéт шо хот'éт, ид'úте.* **991** *иг'íц'е, замукн'í-ц'е, пройг'éц'е, зан'ес'íц'е, зав'ажыц'е, иг'íц'е.* **993** *зап'иш'úте, зап'ишêт, ид'éт йêс'т'и, заб'ер'éт йоɣó.* **994** *ид'êт, клад'êт.* **1007** *зап'ишéт йоɣó, идéте до нас, заженéт корóву, заберéт коɣó с собóйу, занесéт йоɣо в рêчку, допамож'éт м'ин'í, жен'éте товáр, жен'éте св'úн'а.* **1008** *заженéт ко-рóву, идéт йêс'т'и, возмéт м'ен'í.* **1012** *вы жен'úт' пасты корóвы, ид'úт', берыт', нес'úт', плет'úт', нес'úте, идúт'е.* **1013** *вы идéт, жнет.* **1027** *жы-*

в'ёт, в'и ид'ёт, клад'ёт, в'и б'ер'ёт, в'и жн'ет, нес'ёт, сеч'ёт, в'и печ'ёт, стаўчёт, абстр'иж'ёт мене, ид'ёт у хату, бер'ёт муж'ик'й перец, ид'ёт воды прынес'ёт.

Карта № 171

ФОРМА 2-ой АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЗАГАДНАГА ЛАДУ ДЗЕЯСЛОВАЎ **піць, віць, біць, ліць**

Карта складзена на матэрыяле пытання № 115:

«Як утвараюцца формы загаднага ладу:

У 2-ой асобе множнага ліку: ...*піце* ці *пеце, віце* ці *веце, біце* ці *беце*?»

Асноўнае супрацьстаўленне складаюць формы *піце : пеце.*

Асобным знакам картаграфуюцца формы *п'ейц'е* і *п'ийте,* якія маюць іншую прыроду і адрозніваюцца ад формы *п'ец'е.* Апошняя, відаць, утварылася па тыпу формы *н'ас'ец'е* (гл. карту № 170).

Калі ў адказах адзначаны розныя тыпы форм, то ўсе яны адпаведнымі знакамі картаграфуюцца на карце.

Фанетычныя адрозненні ў складзе каранёвай марфемы і ў канчатку *(п'ец'е, п'êц'е, п'иец'е, пиете, пете)* на гэтай карце не картаграфуюцца (гэтай з'яве прысвечана карта № 34).

Як форма *б'ец'е* картаграфуецца *б'и*^{е}*ц'е* ў нас. п. 1012.

Адсылачны знак каля нас. пп. 149, 385, 757, 1013, 1027 указвае на наяўнасць [j] пасля губнога: *бйец'е, пйец'е, пйет, бйет.*

Заўвага збіральнікаў матэрыялаў ёсць у адказе нас. п. 795.

У каментарыях прыводзіцца фактычны матэрыял, дзе адзначаны: а) выпадкі суіснавання розных варыянтаў форм; б) формы з фанетычнымі адрозненнямі. У каментарыях прыводзяцца таксама няпоўныя адказы. **83** *п'иц'а, в'иц'а, б'иц'а, п'ейц'а.* **121** *п'ейц'е, п'иц'е.* **132** *п'иц'е, б'иц'е, в'иц'е, в'ийц'е.* **136** *п'ец'а воду.* **137** *п'ец'е воду.* **149** *бйец'е.* **152** *п'ец'а ваду, п'иц'е, в'иц'е, б'иц'е.* **340** *п'ейц'а, б'ейц'а.* **352** *зап'ец'а.* **356** *п'êц'а.* **357** *п'ец'а.* **359** *п'ец'а.* **363** *п'ец'е*^{а}*, в'ец'е*^{а}*, б'ец'е*^{а}. **364** *п'ец'а.* **382** *п'ец'а чай.* **383** *п'ец'а воду, в'ец'а н'иц'и на клубок.* 385 *пйец'а—вада харошайа.* **392** *п'ец'е чай.* **393** *п'ец'о, б'ец'о.* **395** *в'иц'е, б'ец'е.* **396** *б'ец'о, п'ец'о.* **397** *п'ец'а.* **406** *п'ец'а.* **409** *п'иц'а, п'ейц'а, в'ец'а, б'ец'а.* **411** *п'ец'а.* **412** *п'ец'а.* **414** *паб'ец'а.* **416** *п'ец'а.* **425** *п'ец'е.* **429** *л'ейц'а.* **435** *п'иц'е, п'ец'а.* **436** *п'ец'о, п'иц'е, б'иц'е.* **438** *в'ец'о, п'ец'о, б'ец'о.* **445** *п'êц'е, б'êц'е.* **446** *зв'ец'а, п'иц'е, б'иц'е.* **449** *п'ец'а воду.* **454** *л'иец'а.* **456** *п'êц'е, в'êц'е, б'êц'е, л'ейц'е.* **470** *п'ец'е.* **473** *п'ец'а, в'иц'а, в'ец'а.* **479** *п'ец'а, в'иц'а, в'ец'а.* **494** *п'иц'а, п'ейц'а.* **605** *п'ейц'а.* **608** *п'ейц'а, б'ейц'а.* **651** *б'ите, п'ите, в'ите.* **652** *пите, бите, вите.* **653** *п'ите, б'ите.* **654** *пите, бите, вите.* **655** *п'ите, б'ите, в'ите.* **656** *пите, бите.* **657** *п'ите, в'ите, б'ите.* **658** *п'ите, б'ите.* **659** *пите, бите.* **660** *п'ите, в'ите, б'ите.* **661** *п'ите, в'ите.* **662** *п'ите, в'ите, б'ите.* **663** *п'ите.* **664** *пите, вите, бите.* **667** *п'ец'а чай.* **669** *п'ец'а чай.* **673** *п'ец'а воду.* **674** *п'ец'а.* **675** *п'êц'е, з'в'ец'е*

в'аро̂ўку. **680** *п'ие͡ц'е, б'ие͡ц'е.* **681** *п'е́те.* **682** *пи͡ете, би͡ете.* **683** *п'и́те, вы́те.* **684** *б'и͡ете, п'и͡ете, в'и͡ете.* **685** *б'и͡ете, п'и́те.* **686** *п'и́те, б'и́те.* **687** *п'и͡ете, в'и͡ете, б'и͡ете.* **688** *п'и́те, в'и́те, б'и́те.* **689** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **691** *п'и́те, б'и́те.* **693** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **694** *пы́йта, звы́йта, бы́йта йоγо́.* **696** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **697** *бы́йте.* **698** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **699** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **701** *ве́йте, в'ыро́ўку, бе́йте, пе́йте.* **702** *пы́йте, бы́йте.* **703** *п'и́те во́ду.* **710** *п'е́ц'а.* **713** *п'е̂ц'а, в'е̂ц'а, б'е̂ц'а.* **717** *п'е́те, в'и́т'е, б'и́те.* **720** *п'е́те, б'е́те.* **721** *п'и́те, в'и́те, б'и́те.* **722** *пе́те, в'е́те, бе́те.* **727** *пи́те, ви́те, би́те.* **728** *пе́те, ве́те, бе́те.* **730** *пи́те, ви́йте, би́те.* **732** *пы́те.* **738** *п'и́т'е, б'и́т'е, в'и́т'е.* **735** *ви́те.* **736** *в'и́те.* **737** *п'и́те, в'и́те, б'и́те.* **738** *п'и́те, в'и́те, б'и́те.* **739** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **740** *пы́те, бы́те.* **742** *п'е̂ц'а.* **748** *п'е́ц'а.* **750** *п'е́ц'е, б'е́ц'е.* **751** *б'е́ц'а.* **752** *п'е́ц'е.* **757** *пи́е́ц'е.* **758** *п'е́ц'е.* **762** *б'и́йте, в'е́йте, пы́йте.* **764** *пы́йте, вы́йте.* **765** *разб'е́ц'е.* **770** *бе́йте.* **771** *б'и́те.* **773** *пы́йте.* **774** *п'е̂ц'е, б'е̂ц'е, в'и́ц'е.* **776** *п'е́ц'е.* **777** *б'е́ц'е.* **784** *п'е́ц'е.* **792** *п'и́ц'е, п'е́ц'е.* **795** *п'и́ц'е, б'и́те;* **и** тут утварылася фанетычна: **'е́>е̂>и.** **800** *п'е̂ц'е, в'е̂ц'е, б'е̂ц'е.* **806** *п'е́ц'е.* **810** *б'е́ц'е, б'ец', п'и́ц'е, п'иц'.* **816** *п'е̂ц'е, в'е̂ц'е.* **823** *н'и б'е́ц'е.* **826** *п'е́йц'е, л'е́йц'е.* **832** *п'е́ц'е, в'е́ц'е, б'е́ц'е, п'и́ц'е.* **851** *п'и́ц'е, в'и́ц'е, б'е́ц'е.* **888** *п'е̂ц'а чай, в'е́ц'а, н'а паб'е́ц'а куре́й.* **903** *п'е́ц'ь, в'е́ц'ь, б'е́ц'ь.* **944** *п'е́ц'е.* **945** *п'и́те, б'и́те.* **946** *п'и́те.* **947** *б'и́те.* **948** *б'и́те.* **949** *б'и́те.* **950** *п'и́те, вы́йте, б'и́те.* **951** *п'и́та, в'и́та, б'и́та.* **952** *п'и́те.* **953** *п'и́те, в'и́те, б'и́те.* **955** *б'е́те.* **956** *п'и́те, вы́йте, б'и́те.* **957** *пи́те.* **959** *ви́те, би́те.* **961** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **962** *пы́йте, бы́йте.* **963** *пы́йте, бы́йте, вы́йте.* **964** *пи́те, ви́те, би́те.* **965** *пы́йте, вы́йте, бы́йте.* **966** *б'е́ц'е, п'е́ц'е, в'е́ц'е.* **967** *п'и́те, в'и́те, б'и́йте.* **968** *п'и́те, б'и́те, в'и́те.* **971** *п'е̂ц'е, в'е̂ц'е.* **972** *н'е б'е́ц'еса, п'ец', там вода́ йе.* **976** *п'е̂ц'е, л'е̂ц'е, б'е̂ц'е.* **989** *п'ец', в'и́ц'е, б'и́ц'е.* **994** *п'е̂т во́ду.* **1007** *пе́те молоко́.* **1008** *попе́т воды́, нал'л'е́т м'ин'и́ воды́, з'в'ет м'ин'и́ веро́ўку, п'ет во́ду.* **1012** *п'и́те, б'и́ете, ви́т'е, би́т'е.* **1013** *пи́ет во́ду, би́ет.* **1027** *в'и пи́ете во́ду, в'и би́ет.*

Карта № 172

ФОРМА 2-ой АСОБЫ МНОЖНАГА ЛІКУ ЗАГАДНАГА ЛАДУ ДЗЕЯСЛОВАЎ II СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 115:

«Як утвараюцца формы загаднага ладу:

У 2-ой асобе множнага ліку *палаж***ыце**, *палаж***эце**; *станав***іце**, *станав***еце** ці *станоў***це**; *гавар***ыце** ці *гавар***эце**; *сядз***іце** ці *сядз***еце**; *кас***іце** ці *кас***еце**; *раб***іце** ці *раб***еце**; *ган***іце** ці *ган***еце**; *зачын***іце** ці *зачын***еце**?»

Дадаткова ўлічваюцца адказы на пытанне № 18:

«Якія галосны гук вымаўляецца замест этымалагічнага **е** і **е** з **ѣ** ў паслянаціскных складах:

... у загадным ладзе: *прасіц***е**, *прасіц***я** ці *прасіц***і**; *падмасціц***е**, *падмасціц***я** ці *падмасціц***і**..?»

Гэта карта прысвечана формам 2-ой асобы множнага ліку загаднага ладу дзеясловаў II спражэння з рухомым націскам і нерухомым націскам на канчатку. Тут супрацьстаўляюцца формы на **-іце** і **-еце** *(хаз'íц'е : хаз'éц'е)*. Першая з іх супадае з літаратурнай нормай. Аднолькава з формай *хаз'éц'е* картаграфуюцца і формы з фанетычнымі варыянтамі націскнога галоснага: *хаз'êц'е, хаз'иец'е*.

Акрамя асноўнага супрацьстаўлення, на карце адзначана страта галоснага ў канцы форм: *н'ас'íц', н'ас'éц'*.

Адводзяцца ад картаграфавання адзінкавыя ўтварэнні з націскам на аснове тыпу *палóжце, станóўце*.

У радзе нас. пп. знакі ставяцца на аснове адзінкавых форм.

У каментарыях прыводзяцца ўсе адказы, дзе адзначана паслядоўнае ўжыванне дыялектнай формы і выпадкі суіснавання яе з літаратурнай формай, а таксама ўсе няпоўныя адказы, у якіх адзначаны адзінкавыя прыклады літаратурных форм. Акрамя таго, прыводзіцца ўвесь фактычны матэрыял з тымі ці іншымі фанетычнымі адрозненнямі: **136** *кас'éц'е травý.* **137** *кас'éц'е ўже ɣéту санажáц', ɣан'éц'е йаɣó адɣéтул'.* **149** *хаз'éц'е, палажыц'е, падмас'ц'éц'а.* **152** *с'аз'éц'а дóма, кас'íц'е, раб'íц'е, ɣан'íц'е.* **341** *палажéц'а шáпку.* **342** *вы ɣл'аз'éц'е.* **343** *палажéц'а, хлóпчыка спац', ɣан'éц'а вóраɣаў, н'а лажыц'а на падýшку.* **345** *палажéц'а, станав'éц'а, ɣаварéц'а, раб'éц'а, зачын'éц'а.* **346** *палажéц'а, станав'éц'а.* **347** *ɣаварéц'а, с'аз'éц'а, хучéй кас'éц'а, станав'éц'а, раб'éц'а, ɣан'éц'а, зачын'éц'а, л'уб'éц'а, пас'аз'éц'а, з'аржéц'а.* **348** *палажéц'а, ɣаварéц'а, станав'éц'а, пахаз'éц'а, раб'éц'а, адчын'éц'а.* **349** *палажéц'а, пастанав'éц'а, ɣаварéц'а, раб'éц'а, с'аз'éц'а, ɣл'аз'éц'а, кас'éц'а, зачын'éц'а.* **350** *палажéц'а, станав'éц'а, ɣаварéц'а, с'аз'éц'а, кас'éц'а, раб'éц'а, ɣан'éц'а, зачын'éц'а, л'уб'éц'а, накарм'éц'а, с'п'éц'а.* **351** *зраб'éц'е сáм'и.* **353** *палажéц'а на aкнó.* **354** *палажéц'е, ɣаварéц'е, раб'éц'а.* **355** *палажыц'е, станав'íц'е, кас'íц'е, раб'íц'е, ɣан'íц'е, зачын'íц'е, палажéц'а на стол.* **356** *ɣаварéц'а.* **357** *палажéц'а, зачын'éц'е.* **358** *палажéц'а на з'амл'ý, станав'éц'а, ɣаварéц'а, с'аз'éц'а, палажêц'а; станавіце*—не бытуе. **359** *палажéц'а, ɣавар'éц'а, зачын'éц'а.* **360** *палажéц'а, станав'éц'а, ɣаварéц'а, с'аз'éц'а, раб'éц'а, ɣан'éц'а, зачын'éц'а.* **361** *ɣаварéц'а, палажéц'а.* **362** *палажéц'е.* **363** *палажéц'е, станав'éц'е, ɣаварéц'е, кас'éц'е, раб'éц'е, ɣан'éц'е, зачын'éц'е.* **364** *палажéц'а, ɣаварéц'а, зачын'éц'а.* **365** *палажéц'а, ɣаварéц'а, с'аз'éц'а, кас'éц'а, раб'éц'а, зачын'éц'а, ɣл'аз'éц'а.* **366** *кас'éц'а тут, вы палажéц'а на стол нож.* **367** *палажéц'е, станав'éц'е, ɣаварéц'е, с'аз'éц'е, кас'éц'е, раб'éц'е, ɣан'éц'е, зачын'éц'е.* **368** *палажéц'а, ɣаварéц'а, с'аз'éц'а, кас'éц'а, раб'éц'а, зачын'éц'а.* **369** *палажéц'е, ɣаварéц'е, раб'éц'е, ɣан'éц'е.* **370** *палажéц'а, станав'éц'а, ɣаварéц'а.* **371** *станав'íц'а с'уды, н'и ɣаварыц'а ɣéтаɣо, кас'íц'е, вы ɣаварéц'а па-нáшаму, ц'íхо н'е шум'éц'а, зачын'éц'а, круц'éц'а ў ɣéты бок, хаз'éц'а.* **372** *палажéц'а, станав'éц'а збанóк, ɣаварéц'а прáўду, с'аз'éц'а на слóн'и, кас'éц'а сарадéл'у, зачын'éц'а ў хл'еў, з'éц'и пастучéц'а, лав'éц'а ɣóўца.* **373** *ɣаварéц'а, раб'éц'а, зачын'éц'а.* **374** *палажéц'а, ɣаварéц'а, раб'éц'а.* **375** *палажéц'а з'иц'á, станав'éц'а табурéтку, ɣаварéц'а ус'ó, с'аз'éц'а, кас'éц'а, раб'éц'а зáɣараду, ɣан'éц'а*

γус'éй, зачын'éц'а ź'в'éры. **376** *палаж'éц'а, кас'éц'а, γан'éц'а зачын'éц'а.* **377** *палажéц'а, γаварéц'а.* **378** *палажыц'а, γаварыц'а пац'ишей, с'аź'иц'а ц'ихо, кас'иц'а дóбро, зачын'éц'а хл'еў, станав'éц'а м'ашк'и.* **379** *палажéц'а хл'еп, γаварéц'а памáлу, пас'аź'éц'а ў хáц'и, кас'éц'е балóто, раб'éц'а, зачын'éц'а ź'в'éры.* **380** *палажéц'а нож, станав'éц'а с'удыі, γаварéц'а, с'аź'éц'е саб'é, хутчéй вы кас'éц'а, γан'éц'а вы йаγó, зачын'éц'а, н'и крычéц'а γéдак.* **381** *заγан'éц'а курéй на с'éдала.* **382** *палажéц'а тут.* **383** *палажéц'а кн'ишку, станав'éц'а кан'á, пас'аź'éц'а тýтака, кас'éц'а асакý, раб'éц'а рабóту, γан'éц'а карóвы, с'аź'éц'а тут, зачын'éц'а, хаź'éц'а ус'é.* **384** *станав'éц'е.* **385** *палажыц'а нажá, хутчéй вы γаварыц'а, пас'аź'éц'а вы, кас'éц'а скарéй, хутчéй вы раб'éц'а, γан'éц'а карóвы на пóл'а.* **386** *зачын'иц'е хáту.* **387** *палажыц'е, раб'éц'а сáм'и.* **388** *палажéц'а, γаварéц'а, кас'éц'а, раб'éц'а, γан'éц'а.* **389** *палажéц'а йáйка ў камóру, зачын'éц'а хл'еў.* **390** *станав'иц'е, кас'éц'е, раб'éц'е.* **392** *раб'иц'е γрáбл'и.* **393** *палажéц'о, станав'éц'о, γаварéц'о, с'аź'éц'о, кас'éц'о, γан'éц'о, раб'éц'о, зачын'éц'о.* **396** *раб'иц'е, лав'иц'е, палажыц'о, γаварыц'о, кас'éц'о, раб'éц'о, γан'éц'о, станав'éц'о, зачын'éц'о.* **397** *палажéц'а, γаварéц'а, зачын'éц'а.* **398** *у кустáх пас'аź'éц'а.* **399** *γан'êц'а, палажêц'а.* **400** *палажéц'а шáпк'и, станав'éц'а, γаварéц'а.* **401** *зачын'éц'о.* **402** *аччап'éц'ес'о.* **403** *палажéц'е, γаварéц'е, кас'éц'е, зачын'éц'е, раб'éц'е.* **405** *зачын'éц'а кóм'ин, скруц'éц'а.* **406** *γаварéц'а, кас'éц'а, раб'éц'а.* **407** *палажéц'а, запал'éц'а.* **408** *хаź'éц'е, паγл'аź'éц'е, зачап'éц'е, уγаź'éц'е, палажыц'а, станав'иц'а, зачын'иц'а, кас'иц'а, б'ажыц'а.* **409** *варéц'а, зачын'éц'а, схаź'éц'а, γан'éц'а, палажéц'а, пас'аź'éц'а, γл'аź'éц'а.* **410** *палажéц'а, γаварéц'а, раб'éц'а, γан'éц'а.* **411** *палажéц'а, раб'иц'а.* **413** *γаварéц'а, кас'éц'а, круц'éц'а.* **414** *с'аź'êц'а.* **415** *паγл'аź'éц'а.* **416** *раб'éц'а, γл'аź'éц'а.* **417** *раб'éц'а, γл'аź'éц'а.* **418** *палажéц'а нош, кас'éц'а дóбро.* **420** *палажéц'е, станов'éц'е, γан'éц'е.* **421** *папрас'éц'е.* **423** *кас'éц'а, раб'éц'а.* **424** *γл'аź'éц'а, курéц'а, γаварéц'а, зраб'éц'а, раб'éц'а, γан'éц'а, палажéц'а.* **427** *раб'éц'а, γаварéц'а, зачын'éц'а.* **432** *палажыц'е, палажéц'е.* **435** *пус'ц'éц'а, пас'аź'éц'а, паγаварéц'а.* **436** *хаź'éц'о, прас'éц'о, γаварыц'е, зачын'иц'е.* **437** *палажéц'а, станав'éц'а, с'аź'éц'а, раб'éц'а, п'еракац'éц'а, схаź'éц'а, зачын'éц'е, с'áц'ц'а вы да пас'аź'éц'а.* **438** *лажéц'есо спац', с'аź'êц'о, γл'аź'éц'о мáшы, кал'и хóчац'о γаварыц'о, станав'éц'о, кас'éц'о, раб'éц'о, γан'éц'о, зачын'éц'о.* **439** *пус'ц'éц'а, пасаź'éц'а, пас'аź'éц'а, паγаварéц'е, паγл'аź'éц'а.* **440** *хаź'êц'а дадóму, пал'аź'êц'а.* **441** *палажéц'е, зраб'éц'е, спал'éц'е, паγл'аź'éц'е, схаź'éц'а.* **442** *палажéц'е, прас'иц'е.* **443** *хаź'éц'е, пасаź'éц'а, γавар'éц'е, палажéц'е, учéц'е, с'п'éц'ê, паγавар'éц'е, пал'аź'иц'е.* **444** *маўчéц'е, раб'иц'е.* **445** *палажêц'е, γан'êц'е, ź'аржêц'е, зачын'êц'е, с'аź'êц'е, γл'аź'иц'е.* **446** *хаź'éц'а, зраб'éц'а, схаź'éц'а па з'éл'л'о, кас'éц'а зáўтра, зачын'éц'а ź'в'éры, пус'ц'éц'а нас, γан'éц'а.* **447** *захаź'éц'е, пус'ц'éц'е, γан'éц'е, кас'éц'е, плац'éц'е, зачын'éц'е, раб'éц'е.* **448** *пасуź'éц'а, зачын'éц'а, с'аź'éц'а, саź'éц'а, кас'éц'а.* **449** *γаварéц'а, прыхаź'иц'а, γл'аź'éц'а, зачын'éц'а, раб'éц'а.* **450** *γаварéц'а.* **452** *палажéц'е, станав'éц'е, γаварéц'е, кас'éц'е, раб'éц'е, γан'éц'е, зачын'éц'е.* **455** *палажéц'а, станав'éц'а,γаварéц'а, с'аź'éц'а, раб'éц'а, γан'éц'а, зачын'éц'а.*

456 палажéц'е, станав'êц'е, кас'êц'е, кас'íц'е, раб'êц'е, γан'êц'е. **457** палажыц'а, станав'íц'е, паγл'аz'éц'а. **458** палажéц'а, станав'éц'а, кас'éц'а, пам'ирыц'ес'а. **459** пас'п'íц'а, кас'íц'а, зварыц'а, накарм'íц'а, прас'éц'а. **460** пахаz'éц'а, палажêц'а, станав'éц'а. **461** куп'íц'е, саγлас'íц'ес'а, палажéц'а, раб'éц'а. **464** с'аz'íц'а. **467** палажыц'е. **470** палажéц'е, γаварéц'е, раб'éц'е, плац'íц'а, γаварыц'а, раб'íц'а. **473** станав'éц'а, зачын'éц'а, куп'éц'а. **474** палажéц'а, схаz'éц'а, зраб'éц'а паγл'аz'éц'а. **477** с'аz'íц'а, н'и п'аракул'íц'ес'а, спрас'éц'а, γл'аz'éц'а, зраб'éц'а. **478** γаварыц'е, раб'íц'е, γан'éц'е. **480** пас'п'éц'а, раб'éц'а, злам'éц'а. **482** палажêц'а, зраб'êц'а, саz'éц'ас'а, зраб'êц'а. **485** куп'éц'а, палажéц'а, пус'ц'éц'а, зачын'éц'а, γл'аz'íц'а. **486** палажéц'а, γаварéц'а, раб'éц'а, γан'éц'а, прас'éц'а. **487** саz'éц'ес'а, пасаz'éц'е с'удá. **488** палажыц'а. **491** пас'аz'éц'а, палажéц'а, кас'éц'а, прас'éц'а, падмас'ц'éц'а. **492** палажêц'а. **493** атчап'êц'ес'а. **494** паγаварéц'а, палажéц'а, станав'ец'а. **495** γаварéц'а (е), с'аz'éц'а, кас'éц'а, станав'éц'а, раб'éц'а, γан'éц'а. **496** палажéц'а, станав'éц'а, γаварéц'а, с'аz'éц'а ашчé, кас'éц'а, раб'éц'а, зачын'éц'а, л'ажéц'а. **497** палажéц'а, станав'éц'а, хаz'êц'а. **498** палажêц'а, станав'éц'е, γаварыц'е, кас'íц'е, раб'íц'е. **499** с'аz'éц'е, палажыц'е, палажéц'е, станав'íц'е, не дурыц'е, прас'íц'е. **500** γаварыц'е, γаварêц'е, палажêц'е. **502** палажыц'е, станав'íц'е, заварыц'а, кас'íц'а, н'е γаварéц'е, н'е крычéц'е. **503** схаz'êц'а, палажêц'а. **519** раб'íц'а. **524** палажыц'е. **530** атчын'êц'а, палажéц'а. **534** γаман'éц'е, γан'éц'е, кас'éц'е, зачын'éц'е, палажыц'е, γаварыц'е, раб'íц'е. **535** палажéц'а, γаварéц'а, с'аz'éц'а, кас'éц'а, раб'éц'а, прас'éц'а, γан'éц'а. **536** палажéц'а, γан'éц'а. **562** палажыц'е^{а}, палажы^{э}ц'а^{е}, γавары^{э}ц'е^{а}, γаварéц'е^{а}, раб'íц'е^{а}, раб'и^{е}ц'е, γан'íц'е^{а}, зачын'и^{е}ц'а, зачын'íц'е. **651** кос'ите, роб'ите, γон'ите, зачын'ите. **652** положúте, γоворúте, сыдúте, косúте, робúте, γонúте, зачынúте. **653** полож'úте, γовор'úте, косúте, робúте, зачынúте. **654** положúте, становúте, γоворúте, сыдúте, косúте, роб'úте, γон'úте, γоныте, зачыныте, зачинúте. **655** пулужыте, станув'úте, γувур'úте, сыдыте, с'ид'úте, кусыте, кус'úте, руб'úте, γуныте, γун'úте, зачыныте, зачын'úте. **656** γувурúте, кусúте, рубúте, зачыныте. **657** станув'úте, γувур'úте, с'идыте, кус'úте, руб'úте, γун'úте, зачын'úте. **658** станов'úте, γовор'úте, сыд'úте, кос'úте, роб'úте, γон'úте, зачын'úте. **659** пулужúте, γувурúте, косúте, робúте, зачынúте. **660** станов'úте, γовор'úте, кос'úте, роб'úте, γон'úте, зачын'úте, л'уб'úте. **661** положúте, станов'úте, γовор'úте, сыд'úте, роб'úте, γон'úте. **662** полож'úте, станов'úте, γовор'úте, сыд'úте, кос'úте, роб'úте, γон'úте, зачын'úте. **663** положúте. **664** положúте, становúте, γоворúте, сыдúте, косúте, робúте, γонúте, зачынúте. **665** положúте. **666** палажéц'а, с'аz'éц'а тут. **667** палажéц'а, γаварéц'а, пас'аz'éц'а тут, зачын'éц'а aкнó. **668** палажéц'а, γаварéц'а, с'аz'éц'а. **669** палажéц'а, станав'éц'е у кýчачк'и, кас'éц'а. **670** палажéц'а, станав'éц'а, раб'éц'а, γан'éц'а. **671** палажéц'а, зачын'éц'а z'вéры. **672** прас'íц'а. **673** дóбро кас'éц'а, зачын'éц'а хáту, падмасц'éц'а л'епш. **674** раб'éц'а сáм'и. **675** палажêц'е γаварéц'е, станав'êц'е, кас'êц'е, раб'êц'е, γан'êц'е, кас'êц'е, зачын'êц'е, хвал'êц'е. **676** положéте, роб'éте, станов'éте, γоворéте, кос'êте, сеz'éте, γон'éте, за-

чын'éте. **677** *положéц'е, γоворéц'е, с'еz'éц'е кос'éц'е, роб'éц'е, γон'éц'е, зачын'éц'е.* **678** *раб'éц'е, палажéц'е, станав'éц'е, γаварéц'е, кас'éц'е, ра-б'éц'е, зачын'éц'е.* **679** *палажы́ц'е, γавары́ц'е, атчын'éц'е, γл'аz'éц'е, апус'ц'éц'е, пус'ц'éц'е.* **680** *положы͡ец'е, станови͡ец'е, γоворы͡ец'е, ко-си͡ец'е, си͡еz'и͡ец'е, роб'и͡ец'е, γони͡ец'е, зачыни͡ец'е, роби͡ец'е.* **681** *поло-жéте, γоворéте, прос'éте.* **682** *положы͡ете, γоворы͡ете, сед'и͡ете, кос'и͡е-те, роби͡ете, γони͡ете, зачыни͡ете.* **683** *положы́те, косы́те, ходы́те, γл'ады́та, зробы́те, γоны́те, зачын'и́те, положы́те.* **684** *положы͡ете, станов'и͡ете, γоворы͡ете, сеz'и͡ете, кос'и͡ете, роб'и͡ете, γон'и͡ете, зачын'и͡ете.* **685** *положы́те, γоворы́те, кос'и́те, роб'и́те, положéте, γоворéте, кос'éте.* **686** *положы́те, γоворы́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, γон'и́те, зачын'и́те.* **687** *положы͡ете, станов'и͡ете, γоворы͡ете, сед'и͡ете, кос'и͡ете, роб'и͡ете, γон'и͡ете.* **688** *полож'и́те, станов'и́те, γовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, γон'и́те, зачын'и́те.* **689** *полож'и́те, станов'и́те, γовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, γон'и́те.* **690** *положи́те, станов'и́те, зачын'и́-ты.* **691** *полож'и́те, станови́те, γовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, γон'и́те, зачын'и́те.* **692** *полож'и́те, γовор'и́те, кос'и́те, роб'и́те, γон'и́те.* **693** *пулужы́те, станув'и́те, γувуры́те, кус'и́те, руб'и́те, γун'и́те, зачын'и́те.* **694** *положы́та, станов'и́та, посыд'и́те, покос'и́та, зачыны́те двéры, γон'и́та.* **695** *кос'и́те травý.* **696** *положы́те, γовори́те, сыд'и́те, роб'и́те, γон'и́те, зачын'и́те.* **697** *положи́те, станов'и́те, γоворы́те, кос'и́те, зачын'и́те.* **698** *станов'и́те, γовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, γон'и́та, зачын'и́та.* **699** *полож'и́те, станов'и́те, γовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, зачын'и́те.* **700** *полож'и́те, сол'и́те, роб'и́те, прос'и́те, подмос'ц'и́те.* **701** *положы́те, γоворы́те, зачыны́те, сыд'и́те, станов'и́те, становéте, кос'и́те, косéте, робéте, γонéте.* **702** *положи́те, станов'и́те, γовор'и́те, с'адéте, кос'и́те, роб'и́те, γон'и́те, зачын'и́те.* **703** *полож'и́те с'уды́, кос'и́те дóбре, раб'и́те хýтка, прос'и́те, подмос'ц'и́те.* **704** *прус'и́-те, пудмост'и́те.* **705** *злажéц'е.* **706** *палажéц'а, станав'éц'а, γава-рéц'а, кас'éц'а, раб'éц'а.* **709** *палажéц'а, станав'éц'а, γаварéц'а, с'аz'éц'а, кас'éц'а, раб'éц'а, γан'éц'а, зачын'éц'а.* **710** *л'ац'éц'а.* **711** *пакрычéц'а, γаварêц'а, кас'êц'а, раб'êц'а, с'п'éц'а, зачын'êц'а.* **712** *маўчéц'е, атчын'éц'е, раб'éц'а, γаварéц'е.* **713** *палажêц'а, γаварêц'а, хаz'êц'а, кас'êц'а, раб'êц'а, γан'êц'а, зачын'êц'а.* **714** *палажéц'е, за-чын'и́ц'а, γаварыц'а, палажыц'а.* **716** *подойéц'е, зроб'éц'е, разбуz'éц'е.* **717** *сп'éт'е, ловéт'е, зачын'éт'е, положéт'е.* **718** *паварушéц'е, н'епра-с'éц'е.* **720** *положéте, һоворéте, зачын'éте.* **721** *станов'и́те, кос'и́те, робы́те, зачын'и́те.* **722** *γоворéте, косéте, роб'и́те.* **724** *положы́те, һовори́те, һон'и́те, зачын'и́те.* **726** *положы́те, γоворы́те, робы́те, γон'и́-те, зачыны́те, прос'и́те.* **727** *положи́те, станови́те, γоворы́те, сыды́те, косы́те, робы́те, γоны́те, зачыни́те.* **728** *палижи́та, γавари́та, кас'и́та, лажи́та, зачин'и́та, роб'и́та.* **729** *зачын'и́те, прос'и́те.* **730** *положи́те, станови́те, γовори́те, сиди́те, робы́те, зачыни́те.* **731** *нос'и́те, положи́те.* **732** *положéте, нос'и́те, просéте, зачынéте.* **733** *γовори́ти, положи́те, кос'и́те, роб'и́те, зачин'и́те, γан'и́те.* **734** *положы́те, кос'и́те, роб'и́те.* **735**

положи́те, ћоворите. **736** *полож'и́те, пр'иходыте.* **737** *полож'и́те, станов'и́те, ћовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, ћон'и́те, зачын'и́те.* **738** *положы́те, γоворы́те, косы́те, роб'и́те, зачын'и́те.* **739** *полож'и́те, ћовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, ћон'и́те, зачин'и́те.* **740** *положы́те, косы́те, робы̂те, седы́те, крычы́те, воды́те.* **741** *положы́те, становы́те, γоворы́те, седы́те, кос'и́те, робы́те, γон'и́те, зачын'и́те, сад'и́те, поγл'едыте.* **743** *пас'аz'е́ц'а.* **744** *плац'е̂ц'а, закуре̂ц'а.* **745** *палажы́ц'а, станав'и́ц'а, палаже́ц'е, станав'е́ц'е, раб'е́ц'е, зачын'е́ц'е.* **747** *раб'и͡ец'а, паγл'аz'и͡ец'а.* **748** *с'аz'е́ц'а, кас'е́ц'а, раб'е́ц'а.* **750** *палаже́ц'е, пас'аz'е́ц'е.* **751** *накас'е́ц'а, палаже́ц'а, зачын'е́ц'а, γаваре́ц'а, раб'е́ц'а, л'ац'е́ц'а.* **752** *пал'аче́ц'е, палаже́ц'е, л'уб'е́ц'е, злаже́ц'е, прас'е́ц'е, зачап'е́ц'е, зачын'е́ц'е, папрас'е́ц'е, пакрыче́ц'е, скас'е́ц'е, куп'е́ц'е.* **753** *палаже́ц'е, γоворе́ц'е, с'аz'е́ц'е, кас'е́ц'е, зачын'е́ц'е.* **754** *положе́ц'е, кос'и́ц'е, раб'и́ц'е, паγл'аz'и́ц'е.* **755** *корм'е́ц'е, γл'аz'е́ц'е.* **756** *палаже́ц'е, станав'и́ц'е.* **757** *положы́ц'е, γон'и́ц'е, зачын'и́ц'е, γоворы́ц'е, кос'е́ц'е, роб'е́ц'е.* **758** *положы́ц'е, γоворы́ц'е, поγомон'и́ц'е, пос'иz'и́ц'е, с'еz'е́ц'е.* **759** *подмост'е́те.* **760** *зачыны́те, пудводы́те.* **761** *хран'е́ц'е, сматре́ц'е, хоz'е́ц'е.* **762** *косы́те, носы́те, ходы́те.* **763** *роби́те, γони́те, зачини́те, говоры́те.* **764** *носы́те, возы́те, робы́те.* **765** *γл'аz'е́ц'е, с'еz'е́ц'е, γомон'е́ц'е, заплац'е́ц'е, плац'е́ц'е, заложы́ц'е, потуше́ц'е, станов'е́ц'е.* **766** *положы́це, γоворы́ц'е, с'ед'и́те, кос'и́т'е.* **767** *кос'и́ц'е, роб'и́ц'е, зачын'и́ц'е.* **768** *робы́те, клади́те, зачыни́те.* **769** *положы́те, γоворы́те, робы́те.* **770** *положы́те, станови́те, γоворы́те, косы́те, роби́те.* **771** *станов'и́те, ћовор'и́те, сыд'и́те, кос'и́те, роб'и́те, ћон'и́те, зачын'и́те.* **772** *ћоворы́те, косы́те, зачыны́те, подмост'и́те.* **773** *положы́те, становы́те, косы́те, прос'и́те, робы́те, ћоны́те, зачыны́те, носы́те.* **774** *палаже̂ц'е, γаваре̂ц'е, раб'е́ц'е.* **775** *палаже́ц'е.* **776** *атчап'е́ц'е за́сайку, саz'е́ц'еса, маўче́ц'е, γан'е́ц'е з Ва́ндайу, уче́ц'еса, кас'е́ц'е.* **777** *палаже́ц'е, γаваре́ц'е, кас'е́ц'е, пас'п'е̂ц'е, палаже̂ц'е.* **778** *пал'аz'е̂ц'е, станав'е̂ц'е, сп'е̂ц'е.* **779** *палаже́ц'е, станав'и́ц'е, γаварыц'е, кас'и́ц'е, раб'и́ц'е.* **780** *палаже́ц'е, γаваре́ц'е, зачын'е́ц'е.* **781** *палаже́ц'е, γаваре́ц'е, с'еz'е́ц'е, кас'е́ц'е, раб'е́ц'е, γан'е́ц'е, зачын'е́ц'е.* **783** *схаz'е́ц'е, с'аz'е́ц'е, палаже́ц'е, раб'и́це.* **784** *пас'аz'е́ц'е.* **785** *палаже́ц'а, зачын'е́ц'а, хаz'е́ц'а, падмас'ц'е́ц'а.* **786** *станав'и́ц'е, γаварыц'е, γаман'и́ц'е, кас'и́ц'е, хаz'е́ц'е, сп'е́ц'е.* **787** *палаже́ц'а, γаваре́ц'а, раб'е́ц'а, зачын'е́ц'а.* **788** *станав'и́ц'е.* **789** *палаже́ц'е, кас'е́ц'е, z'аржe̍ц'е, лав'е́ц'е, прас'е́ц'е, раб'и́ц'а, γан'и́ц'а, кас'и́ц'а.* **790** *зачын'е́ц'а, γоворы́ц'а, кос'и́ц'а.* **791** *пакас'е́ц'е, крыче̂ц'е, саz'е̂ц'е, γруз'и́ц'е, γаварыц'е, палажы́ц'е.* **792** *палажы́ц'е, палаже́ц'е, γаварыц'е, γаваре́ц'а, зачын'и́ц'е, зачын'е́ц'а.* **793** *палажы́ц'е, прас'е́ц'е.* **794** *положе́ц'е, станов'е́ц'е.* **795** *положе̂ц'е, заγароz'и́ц'е, зачын'и́ц'е, положы́ц'е.* **798** *саz'и́ц'еса, γоворы́ц'е, кос'и́ц'е, роб'е́ц'е, γ'ен'е́ц'е, зачын'е́ц'е.* **800** *станов'е̂ц'е, γовор'е̂ц'е, с'еz'е̂ц'е, кос'е̂ц'е.* **801** *сходz'и́ц'е, попрос'и́ц'е, положы́ц'е, стонов'и́ц'е, кос'и́це, нос'и́ц'е, нос'е́ц'е, γон'е́ц'е.* **802** *положе́ц'е, с'еz'е́ц'е, роб'е́ц'е, зачын'е́ц'е, посуше́ц'е, пороб'е́ц'е.* **803** *γоворе́ц'е, кос'е́ц'е, роб'е́ц'е, γон'е́ц'е, зачын'е́ц'е, положи́ц'е, станов'и́ц'е.*

804 *вы положыц'е, γоворéц'е, с'еz'éц'е, кос'éц'е, роб'éц'е, γон'éц'е, зачын'éц'е.* **805** *ву положéц'е, станов'éц'е, γоворéц'е, с'еz'éц'е, кос'éц'е, роб'éц'е, поγон'éц'е, зачын'éц'е z'в'éры.* **806** *палажéц'е, γаварéц'е, зачын'éц'е.* **807** *положéц'е, станов'éц'е, γоворéц'е, кос'éц'е, γон'éц'е.* **809** *γоворéц'е, кос'йц'е, роб'йц'е, γон'йц'е.* **810** *положыц', γоворыц', кос'йц', кос'йц'е, раб'йц', роб'йц'е, γон'йц'е, γон'йц', зачын'йц'е, зачын'йц', прас'йц', подмос'ц'éц'.* **811** *положéц'е, положыц'е, сед'éц'е, сед'йц'е, кос'éц'е, кос'йц'е.* **812** *положéц'е, станов'éц'е, γоворéц'е, кос'éц'е, γон'éц'е, зачын'éц'е.* **815** *палажéц'е, γаварéц'е, раб'éц'е.* **816** *γан'éц'е, с'п'éц'е, γл'аz'éц'е, паγл'аz'éц'е, курыц'е, курéц'е, н'и крычыц'е.* **818** *палажéц'е, станав'éц'е, γаварéц'е, с'аz'éц'е.* **819** *кас'éц'е, наварéц'е, γан'éц'е.* **821** *станав'éц'е, кас'éц'е, раб'éц'е, раб'йц'е, γан'éц'е, зачын'éц'е.* **822** *палажéц'а, станав'éц'а, раб'éц'а, зачын'éц'а.* **823** *прапус'ц'éц'е, курéц'е, курыц'е, γан'éц'е, раб'éц'е.* **824** *аччап'éц'еса, раб'éц'е, ды маўчéц'е.* **825** *палажéц'е, станав'éц'е, γаварéц'е, с'аz'éц'е, кас'éц'е, раб'éц'е, γан'éц'е, зачын'éц'е.* **827** *палажéц'а, кас'éц'а, раб'éц'а, зачын'éц'а.* **828** *γл'аz'éц'а, станав'éц'е, раб'йц'а, кас'йц'а.* **830** *зачын'éц'е z'в'éры, кас'éц'е, маўчéц'е, крычыц'е, прас'йц'а.* **831** *станав'йц'е, ваз'йц'е, кас'йц'е, γаварéц'е, γаварыᵉц'е.* **834** *палажéц'е, станов'éц'е, γоворéц'е, с'еz'éц'е, кос'éц'е, раб'éц'е, γон'éц'е, зачын'éц'е.* **836** *нос'йц'е, роб'йц'е, полажыц'е, станов'йц'е, кос'йц'е, роб'йц'е, прас'éц'е.* **837** *кас'éц'е, раб'éц'е, раб'йц'е.* **841** *пуложыц'е, постанов'йц'е, роб'йц'е, зачын'йц'е, кос'йц'е, прос'йц'е, подмос'ц'йц'е, γоворéц'е, кос'éц'е.* **846** *положыц'е, γоворéц'е, γоворыц'е, кос'йц'е, раб'йц'е, роб'éц'е, станов'éц'е, зачын'йц'е, прос'éц'е.* **851** *положыц'е, роб'йц'е, кос'йц'е, положéц'е, стонов'éц'е, γоворéц'е.* **854** *палажыц'е.* **859** *палажыц'а.* **860** *зачын'йц'е.* **862** *н'и л'уб'йц'а.* **865** *саz'éц'ес'а.* **885** *палажыц'е, станав'йц'е, паγл'еz'éц'е.* **886** *палажыц'а, станав'йц'а, γаварыц'а, раб'йц'а, зачын'йц'е, пос'аz'йц'е, с'аz'êц'е, кас'êц'е.* **887** *палажéц'а, γаварêц'а, кас'êц'а, с'аz'êц'а, раб'êц'а, зачын'êц'а.* **888** *палажêц'а, станав'êц'а, γаварéц'а, с'аz'êц'а, кас'êц'а, раб'êц'а, γан'êц'а, зачын'êц'а.* **893** *кас'йц'е.* **903** *палажéц', γаварéц', кас'éц', зачын'éц', γан'éц'.* **908** *палажéц', станав'éц', γаварéц', кас'éц', зачын'éц'.* **940** *палажéц'е, с'аz'éц'е, кас'éц'е, γан'éц'е, γаман'йц'е.* **945** *полож'йте, робйте.* **946** *положыте, становыте, γоворыте, с'идыте, косыте, робыте, γоныте, зачыныте, нос'йте.* **947** *пулуж'йте, һувур'йте, сыд'йте, кус'йте, руб'йте, зачын'йте, һун'йте.* **948** *положыте, кос'йте, роб'йте.* **949** *пулуж'йте, пуγувур'йте, сыд'йте, кус'йте, руб'йте, зачын'йте.* **950** *полож'йте, станов'йте, кос'йте, роб'йте, зачен'йте.* **951** *станов'йта, һовор'йта, зачын'йта.* **952** *полож'йте, станов'йте, γовор'йте, кос'йте, роб'йте.* **953** *полож'йте, станов'йте, кос'йте, роб'йте, γон'йте, зачын'йте.* **954** *пуложыте, стануе'йте, сыд'йте, кос'йте, роб'йте.* **955** *полож'éте, γовор'éта, роб'йта, кос'йта.* **956** *кос'йте, зачын'йте.* **957** *положыте, γоворыте, сыдйте, косйте, робйте, γонйте, зачын'йте.* **958** *положйте, γоворйте, сед'йте, кос'йте, роб'йте, γон'йте, зачын'йте.* **959** *пулужйте, станув'йте, γувурйте, сыдйте, кус'йте, руб'йте, γунйте, зачин'йте.* **960** *положйте, γовор'йте, зачын'йте.* **961** *положйте, становйте, γоворйте,*

сыдите, косите, робите, γоните, зачините. **962** *полож'ите, станов'ите, γовор'ите, сыд'ите, кос'ите, роб'ите, γон'ите, зачын'ите.* **963** *положыте, становите, γоворите, косите, робите, γон'ите.* **964** *подмостите, положыте, становите, с'адите, кос'ите, роб'ите, γон'ите, зачините.* **965** *полож'ите, станов'ите, γовор'ите, кос'ите, роб'ите, γон'ите, зачын'ите.* **966** *положéц'е, станов'éц'а, роб'éц'е, с'аz'éц'е, γаварéц'е, γан'éц'е, зачын'éц'е.* **967** *становите, становéте, положите, положéте, кос'êте, γоворите, роб'ите, роб'éте, γон'ите, γон'éте.* **968** *положите, кос'ите, γоворите, зробите, γонéте.* **971** *положыц'е, станов'иц'е, γоворыц'е, с'еz'иц'е, кос'éц'е, γон'éц'е, зачын'éц'е.* **972** *да пос'еz'éц', нос'иц' γл'ину, схоz'éц', хоz'éц' кýм'е пуд хáту.* **973** *положыц'е, γоворыц'е.* **974** *с'еz'иц'е, γоворйц'е, зачын'иц'е, лажыц'ес.* **975** *поγл'еz'éц'е, пус'ц'иц'е, закурéц' ужé, γл'еz'éц' тут, хоz'ит' додóму.* **976** *положêц'е, γовор'êт'е, с'ед'êт'е, кос'êт'е, γон'êт'е, зач'ин'êт'е, кос'êт', н'е с'ед'êт', роб'éт'.* **977** *ход'éт'е атчын'éт'е, ой мн'е тоγо н'е γовор'éт', зачын'éт' дв'éры, посп'éт' немнôжко, с'ад'éт'е, покос'éт'е, покос'éт', γл'ед'éт' тут хлóпцы, кос'éт'.* **978** *пос'ед'êт'е, положéт', γоворéт'е, γоворéт, зачын'éт.* **983** *положéц', станов'éц', γоворéц', роб'éц'.* **987** *положéц'е, роб'éц'е, зачын'éц'е.* **988** *γаварыц'е, кас'иц'е.* **989** *станов'иц'е, γоворыц'е, с'еz'иц'е, кос'иц'е, роб'éц', γон'иц', зачын'éц'е, подмос'ц'éц'е.* **990** *да поседéт', н'е γоворéт', заплат'éт, кос'éт', ход'ите.* **991** *ложыц'еса, прас'иц'е, падмас'ц'иц'е.* **993** *получ'ите, да кос'êт.* **994** *положêт, γоворêт, кос'êт, робêт, γон'êт, зачин'êт, нос'êт.* **995** *станов'иц'е, кос'иц'е, с'еz'иц'е.* **996** *соz'éц'еса прас'иц'е.* **1001** *γаварыц'е, кас'иц'е, зачын'иц'е, раб'ице, с'аz'éц'е.* **1007** *кос'ит, посуш'éт, пуст'ит мен'и, держите йоγó.* **1008** *косéт травý, не γовор'éт м'ин'и, зачынéт хáту, не роб'éт тоγó.* **1012** *ходыт' судá, косыт'е, седыт'е, робит'е, зробыт', положыт', вы сед'éт'.* **1013** *зачынéт, γоворите.* **1027** *в'и палажéт, пастанавéт, γаварéт, сед'éт, кас'éт, израб'éт, зачын'éт, γан'éт.*

Карта № 173

ФОРМА ІНФІНІТЫВА ДЗЕЯСЛОВАЎ З АСНОВАЙ НА ГАЛОСНЫ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 116:

«Як утвараецца неазначальная форма дзеяслова:

а) *хадзі***ць** ці *хадзі***ці**; *бра***ць** ці *бра***ці**; *да***ць** ці *да***ці**; *жа***ць** ці *жа***ці**; *вазі***ць** ці *вазі***ці**..?»

У тых выпадках, калі на асноўнае пытанне ў адказе прыводзіцца недастатковы матэрыял, дадаткова выкарыстоўваюцца адпаведныя формы з адказу на пытанне № 114 «Як утвараюцца формы будучага часу: *буду рабіць, маю рабіць*..?»

Адзінае супрацьстаўленне складаюць формы інфінітыва з наяўнасцю і адсутнасцю галоснага ў канчатку *(хадзіці, ходити, ходыты : хадзіць, хадзіц, ходит)*.

Калі ў адказах прыводзяцца формы на **-ць** і **-ці,** то картаграфуюцца абедзве формы.

На карце адзначана наяўнасць формы на **-т, -ц:** *ходйт, хоʒ'йц.*

Адводзяцца ад картаграфавання адзінкавыя прыклады форм на **-ці** ў матэрыялах нас. пп. 54, 60, 400, 775, 823, 1002, паколькі такая форма адзначана ў фальклорным жанры і, відаць, не ўласціва жывой мове.

Не картаграфуюцца фанетычныя асаблівасці галоснага ў канчатку і аснове неазначальнай формы тыпу *ходе́те, ходы́те, ходы́ты*[е] (нас. пп. 698, 701, 951, 955).

Заўвагі і тлумачэнні да збіральнікаў фактычнага матэрыялу ёсць у адказах наступных нас. пп.: 350, 357, 400, 709, 716, 775, 795, 797, 823, 966, 993, 1002, 1008, 1024, 1025.

У каментарыях прыводзіцца фактычны матэрыял з тых адказаў, дзе адзначана: а) суіснаванне дваякіх форм у гаворцы аднаго і таго ж нас. п.; б) адказы, дзе ёсць заўвагі і тлумачэнні да прыкладаў; в) няпоўныя адказы; г) формы са стратай галоснага і формы з фанетычнымі адрозненнямі тыпу *ходете:* **54** *хаʒ'йц'и, бра́ц'и, жа́ц'и, раб'йц', бу́ду раб'йц', бу́ʒ'е купл'а́ц'.* **60** *хаʒ'йц', хаʒ'йц'и, бу́ду раб'йц'.* **341** *тре́ба дац', тре́ба раб'йц', раб'йц'и.* **343** *хаʒ'йц', пайц', йе́хац'и.* **347** *хаʒ'йц', кас'йц', малац'йц', ваз'йц', брац', дац', жац', с'ц'ира́ц'и, з'б'ира́ц'и.* **348** *раб'йц', хаʒ'йц', хаʒ'йц'и, брац', бра́ц'и, дац', да́ц'и, жац', жа́ц'и, ваз'йц', ваз'йц'и.* **349** *хаʒ'йц', хаʒ'йц'и, уз'а́ц'и, брац', бра́ц'и, малац'йц', кара́ц'и, куп'йц', жац', жа́ц'и, кас'йц', ваз'йц'и, ваз'йц', раб'йц', раб'йц'и, пайи́ц'и, пайи́ц'.* **350** *хаʒ'йц або хаʒ'йц'и, раб'йц* (**ц** мяккае, калі інфінітыў заканчваецца на **і**); *пало́ц', хаʒ'иц', раб'йц'и, разваʒ'йц'и, мало́ц'и, кало́ц'и, кас'йц'и, капа́ц'и.* Неазначальная форма на **-ці** ўжываецца пераважна ў мове старых. **357** *хаʒ'йц'и;* рэдка — *хаʒ'йц'; н'и расказа́ц'и, бра́ц'и н'е хац'е́л'и, дайу́ц' про́бавац'.* **358** *рабо́тац'и, б'йц'и, снапы́ уклада́ц', м'ец' ус'о́, ста́ну крыча́ц'и, хаʒ'йц', брац', бра́ц'и.* **366** *тре́бо хаʒ'йц', хаʒ'йц'и, брац', па́с'в'иц'.* **370** *хаʒ'йц', хаʒ'йц'и, чыта́ц', чыта́ц'и, брац', па́с'в'иц'.* **383** *тре́бо хаʒ'йц', хац'е́у брац', ваз'йц' с'е́но, чаγо́ дац', кас'йц', раб'йц', пайц' кан'а́, вот жа́ц'и мн'е γо́ро.* **400** *хаʒ'йц', брац', вызвала атв'ача́ц', ко́нчыц', пача́л'и распы́твац', каза́ц', даγл'е́ʒ'иц'.* У песнях ужываецца форма на **-ці**: *што уз'а́ц'и, уста́ц'и.* **663** *бра́ты, бу́ду робы́ты, бу́де купл'а́ты, бу́дут' п'иса́ты.* **679** *жа́ц'и, бы́ц'и, адре́зац'и, хаʒ'йц', найма́ц'и, γнац', забра́ц', убра́ц', пасаʒ'йц', пражы́ц'и, палажы́ц'и, заγараʒ'йц', пал'ажа́ц'и, схаран'йц', сы́пац'и, вы́калац', рашчын'а́ц', адмыка́ц'и, аддыхну́ц'и, выхо́ʒ'иц'и, вы́капац'и, наз'б'ира́ц'и, наγавары́ц'и, л'уб'йц', абγо́рвац', в'еза́ц'и, м'е́н'ц'иц', п'йц'и.* **681** *хоʒ'йц'и, бра́ц'и, бу́ду роб'йц'и.* **683** *прывоз'йты, ходы́ты, бы́ц'и, косы́ты, пл'еска́ты, жа́ты, сп'ива́т'.* **695** *бу́ду робы́ты, косы́ты, купл'а́ты.* **698** *водыты*[е]*, бра́ты*[е]*, да́ты*[е]*, ж'е́ты*[е]*.* **701** *косы́ты, поло́ты, бра́ты, γоворы́ты, возы́ты, мы́ты, шы́ты, ход'е́те, бра́те, да́те, же́те, возе́те, γоворе́те, ме́те, косе́те, пойи́те.* **708** *с'п'ава́ц'и, скака́ц'и, пла́кац'и, γавары́ц'и, чыта́ц', йе́з'ʒ'иц'.* **709** *хаʒ'йц', брац', дац', жац', ваз'йц', кас'йц', раб'йц', пайи́ц'.* Старыя гавораць: *хаʒ'йц'и, пайи́ц'и, кас'йц'и.* **710** *хаʒ'йц', жац', выхаʒ'йц', ваз'йц', найма́ц', амма́зац', стац', пал'йц', разабра́ц', γул'а́ц'и, γара́ц'и, γатава́ц'и, раб'йц'и, бра́ц'и, шанава́ц'и, сла́ц'и.* **711** *карм'йц', палажы́ц', па́с'в'иц', адаб-*

ра́ц', хаг'и́ц', брац', бра́ц'и, пада́ц'и, слу́хац'и, трэ́бо схаг'и́ц'и, вырвац'и, залажыц'и, сказа́ц'и. **712** *параб'и́ц', кас'и́ц', жац', ажан'и́ц', купл'а́ц', забра́ц', разв'ес'ел'и́ц', устава́ц', в'ачэ́рац'и, купл'а́ц'и, прадава́ц'и.* **714** *хаг'и́ц', брац', п'ил'нава́ц', хаг'и́ц'и, бра́ц'и, да́ц'и, жа́ц'и, ваз'и́ц'и.* **715** *хаг'и́ц', брац', дац', жац', па́св'иц'и, па́с'в'иц'.* **716** *роб'и́ц', роб'и́ц'и, кос'и́ц', кос'и́ц'и, жац', жа́ц'и, γора́ц', γора́ц'и, л'уб'и́ц', л'уб'и́ц'и, нос'и́ц', нос'и́ц'и, молоц'и́ц', молоц'и́ц'и, чыта́ц', чыта́ц'и.* Моладзь часцей ужывае форму на **-ць**. **718** *кос'и́ц'и, курыц'и, γоворыц'и, хог'и́ц'и, наро́б'иц'и, ворыц'и, рабо́тац'и, б'и́ц'и, расказа́ц', зγон'а́ц', спо́рыц', па́св'иц'.* **723** *положыц'и, уз'а́ц'и.* **725** *уз'а́ц'и, полож'и́ц'и.* **741** *ходы́т', ходы́ты, брат', бра́ты, косы́т', косы́ты, робы́т', робы́ты.* **759** *положы́ц'и, уз'а́т'и.* **762** *накопа́ты, зна́ты, ходы́ты, γора́ты, накопа́т', скака́т'.* **765** *подйе́хац', йе́хац'и, запреγа́ц', кос'и́ц', кос'и́ц'и, заγ'и́нуц'и, пом'ира́ц', спа́ц'и, забра́ц'и, перек'ида́ц'и.* **766** *ход'и́т', брат', с'вец'и́ц'и, дойи́ц', зароб'и́ц'и, да́ц'и, жыц'и, шчыта́ц', зора́т'и.* **767** *бра́т'и, хог'и́т'и, па́с'в'ит', воз'и́ц'и, кос'и́ц'и, роб'и́ц'и, пойц'и.* **771** *ходы́т', робы́т', возы́т', косы́т', пойт', бу́ду робы́ты, косы́ты, возы́ты, бу́деш в'аза́ты.* **772** *ходы́ты, ходы́т', бра́ты, брат', робы́ты, косы́ты.* **775** *γан'и́ц', хаг'и́ц', хаг'и́ц'и, брац', бра́ц'и, па́с'ц'иц', рабо́тац';* у песнях: *у γо́с'ц'ейках быва́ц'и, вышла ма́ц'и во́ду бра́ц'и.* **777** *хаг'и́ц', брац', дац', ваз'и́ц', раб'и́ц', кас'и́ц', бу́ду н'аг'е́л'ечк'и жда́ц'и, ц'и н'е прыйег'е ... атв'е́дац'и* (з песні). **795** *кос'и́ц', кос'и́ц'и, воз'и́ц', воз'и́ц'и, роб'и́ц', роб'и́ц'и, γна́ц'и, γнац', бра́ц'и, брац', нос'и́ц'и, нос'и́ц', топ'и́ц', топ'и́ц'и, жац', жа́ц'и.* Калі адна асоба выконвае работу, то ўжываецца *роб'и́ц'*, калі многа, то — *роб'и́ц'и* (тлумачэнне запісана ад аб'екта). **797** *топ'и́ц', пол'и́ц', хог'и́ц', ора́ц', прыма́ц', чыс'ц'иц', муц', купа́ц', ог'ева́ц', купл'а́ц', топ'и́ц'.* Сустракаецца форма тыпу *топ'и́ц'и, пойи́ц'и,* але вельмі рэдка. **798** *б'иц', подро́стац', м'е̂рац', ог'ева́ц', крыча́ц', зараб'и́ц', позычыц', зоробл'а́ц'и, йе́хац'и, γул'а́ц'и, дойи́ц'и, подсобл'а́ц'и, с'п'ева́ц'и, роб'и́ц'и, п'иса́ц'и, ора́ц'и.* **801** *нос'и́ц', кос'и́ц', брац', слац', уз'а́ц', нос'и́ц', роб'и́ц', л'ежа́ц'и, прыступа́ц'и, с'е́йац'и, γоворыц'и, пожа́ц'и.* **803** *хог'и́ц', бра́ц'и, хог'и́ц'и, жа́ц'и, воз'и́ц'и, зва́ц'и.* **806** *хаг'и́ц', кас'и́ц', напайц', жац', дац', падаγл'ада́ц'и, посн'и́дац'.* **808** *хог'и́ц, брац, дац, жац, воз'и́ц, кос'и́ц, роб'и́ц, пойи́ц, па́с'в'иц.* **811** *хог'и́ц', хог'и́ц'и, брац', бра́ц'и, жац', жа́ц'и.* **823** *хаг'и́ц', жац', раб'и́ц', кас'и́ц'.* Форма на **-ці** ўжываецца ў песнях: *бу́г'ем страл'а́ц'и, бу́г'ем луча́ц'и, н'е маγу́ йа разбуг'и́ц'и.* **824** *капа́ц', бу́г'е жац'.* **841** *хог'и́ц', брац', дац', жац', ваз'и́ц', кас'и́ц', раб'иц';* рэдка — *да́ц'и.* **850** *поча́ў хог'и́ц, γоворыц, кос'и́ц, роб'и́ц, жац, молоц'и́ц.* **900** *хаг'и́ц', хаг'и́ц'и, бра́ц'и, да́ц'и, дац'.* **902** *хаг'и́ц', брац', па́с'в'иц', да́л'и пас'п'е́ц', кра́с'иц'и н'е мо́жа.* **906** *хаг'и́ц', хаг'и́ц'и, брац', бра́ц'и, звац', прадава́ц'и, разγава́равац', пашука́ц', н'и жыц'и, γарава́ц', γул'а́ц', жац', з'йе́з'г'иц'и, парасаг'и́ц', куп'и́ц', драц', аб'ива́ц', пас'аг'е́ц'и, м'ан'а́ц'и.* **908** *хаг'и́ц'и, бра́ц'и, жа́ц'и, ваз'и́ц'и, кас'и́ц'и, раб'и́ц'и, пайи́ц'и, бу́ду раб'и́ц', кас'и́ц', ваз'и́ц'.* **911** *хаг'и́ц', хаг'и́ц'и, брац', бра́ц'и, дац', жац', ваз'и́ц', кас'и́ц', раб'и́ц', пайи́ц'.* **920** *хаг'и́ц', брац', дац', жац', ваз'и́ц', кас'и́ц', г'е́лац', пайи́ц', на́да жыц'и, бу́дам γато́в'иц'и.* **934** *хаг'и́ц', хаг'и́ц'и, брац',*

бра́ц'и, z'ива́ц', пал'і́ц', тап'і́ц', дац', памы́ц', круц'і́ц', малац'і́ц'и, вы-ц'аγа́ц'и, прадава́ц'и, пал'ива́ц'и, γаварыц'и, схаz'і́ц'и, прадава́ц'. **938** *хаz'і́ц', брац', ваz'і́ц', жац', нас'і́ц', куда́ йі́ехац'и хаz'і́ц'и, да́ц'и.* **939** *бра́ц'и, аб'ếдац'и, на́да жац', кл'апа́ц', п'иц', спац', звац', рас'ц'і́ц', ку-п'і́ц', п'ец', γаварыц', капа́ц', хаz'і́ц'а аб'ếдац'и, зараб'і́ц'и, укус'і́ц'и, накарм'і́ц'и.* **942** *хаz'і́ц', брац', дац', ваз'і́ц', кас'і́ц', z'е́лац', пайі́ц', на́да з'z'е́лац'и, на́да ирва́ц'и, куды́ йі́ехац'и.* **943** *хаz'і́ц', хаz'і́ц'и, вучы́ц'и, саz'і́ц', брац', дац', жац', ваз'і́ц', кас'і́ц', раб'і́ц', пайц', дайц'.* **944** *хаz'і́ц', хаz'і́ц'и, брац', бра́ц'и, ваз'і́ц', раб'і́ц', пайі́ц'.* **950** *бу́ду ро́бы́ты, косы́ты, возы́ты, вйаза́ты, склада́ты.* **951** *ходы́ты, бра́ты, да́ты, жа́ты, вйаза́ты, косы́ты, робы́ты, пойі́ты, ходе́те, бра́те, робе́те, да́те.* **953** *ходы́т', брат', дат', жат', воз'і́т'.* **955** *ходе́те, бра́те, да́те, же́те, бу́ду робе́те, косе́те.* **957** *ходы́т', возы́т', косы́т', косы́ты, робы́т', ро-бы́ты, бра́ты, да́ты, же́ты.* **958** *ходы́ты, бра́ты, да́ты, жа́ты, воз'і́ты, кос'і́ты, роб'і́ты, пойты, до́лжен бы́т'и, не моγу́ докоза́т', не мо́жно ско-за́ты, подра́ты.* **966** *хаz'і́ц', брац', дац', жат', ваз'і́т', кас'і́т', хоz'і́ц'и, кос'і́ц'и, роб'і́ц'и, воз'і́ц'и.* Зрэдку ўжываецца форма на **-ць**. **975** *да-ста́т'и, накры́т'и, роб'і́т'и, γул'а́ц'и, ход'і́т'и, ву́мыц', наре́зац', п'ере-мы́ц', п'ер'емува́ц', брац', дац', пойі́ц'.* **976** *об'ếдат', ж'ит', кур'і́т', γовор'і́т', хоz'і́ц', роб'і́ц', жац', жа́ц'и.* **978** *пазы́чыт', вз'ат, йі́ихаты, сказа́т', бу́ду нос'і́т, получ'і́т', γул'а́т, д'і́лат', поба́ч'ит', пыта́т, рват, куры́т, роска́зват', вр'і́зат', кур'і́т', п'иса́т', п'ер'емува́т, пор'і́заты, з'б'ира́т'и.* **982** *хоz'і́ц', брац', дац', жац', воз'і́ц', кос'і́ц', роб'і́ц', пойц', н'е моγу́ ста́ц'и, кв'е́точку да́ц'и, што роб'і́ц'и, бра́ц'и.* **993** *роб'і́т', пойі́т', брат', дат', дава́т', роби́т'и, бра́т'и, воз'і́т'и, кос'і́ти.* Форма інфінітыва на **-ти** заўважана толькі ў адной жанчыны гэтай вёскі. **995** *хаz'і́ц', брац', дац', жац', воз'і́ц', кос'і́ц', шука́ц'и, с'еz'е́ц'и, сожа́ц'и, зачин'і́ц'и, упрос'і́ц'.* **1002** *хаz'і́ц', брац', дац', жац', воз'і́ц', кос'і́ц', п'ерарва́ц', пойі́ц', св'ец'і́ц', нарва́ц', запал'і́ц', н'е ум'е́йе z'е́ла роб'і́ц'и, пробужа́ц'и, спа́ц'и, поγ'иба́ц'и.* Форма на **-ці** ўжываецца ў песнях. **1004** *хоz'і́ц', брац', раб'і́ц', дац', хоz'і́ц', кос'і́ц', жац', воз'і́ц', жыц', абма́нувац', абло́мувац', муц', пойі́ц', дойі́ц', прос'і́ц', л'уб'і́ц', тре́бо роб'і́ц'и, пойду́ кос'і́ц'и, в'еза́ц'и, зашче́пувац'и, раска́-зувац'и, обре́зувац'и, отка́зувац'и.* **1007** *робы́т, поба́чыт, ж'і́то жат, шепта́т, ч'еса́т, побра́т, ждат, кос'і́т, зач'епи́т, розв'идн'а́т', теγа́т', ход'і́т, брат, да́ты, дат.* **1008** *хад'і́т, кос'і́т, брат, отк'ида́т, запраγа́т, спова́т, γука́т.* Зрэдку ўжываецца форма на **-ть**: *спо́р'ит', кида́т', в'і́п'ит'.* **1010** *хаz'і́ц', брац', дац', жац', воз'і́ц', кос'і́ц', роб'і́ц', дал'е́ко нас'і́ц'и, хаz'і́ц'и, шо с тобо́йу роб'і́ц'и, поймац', покуры́ц', спац', н'е ву́пус'ц'иц', к'і́нуц'.* **1012** *ходы́т', брат', дат', жат', возы́т', косы́т', робы́т', пойт', ходы́ты, ходы́т.* **1013** *хаz'і́ц', брац', дац', ходит, брат, жат, коси́т, роби́т, пойі́т.* **1017** *хаz'і́ц', хаz'і́ц'и, брац', бра́ц'и, дац', да́ц'и, жац', жа́ц'и, ваз'і́ц', ваз'і́ц'и, кас'і́ц', кас'і́ц'и, раб'і́ц', раб'і́ц'и.* **1018** *хаz'і́ц'и, бра́ц'и, да́ц'и, жа́ц'и, пайц'и, хаz'і́ц', брац', дац', жац', ваз'і́ц', кас'і́ц', раб'і́ц', пайц', γо́рка слу́хац'.* **1022** *хаz'і́ц', брац', дац', жац', нас'і́ц'и, п'иса́ц'и, калац'і́ц', трус'і́ц'.* **1024** *хаz'і́ц', брац', дац', жац', ваз'і́ц', кас'і́ц', раб'і́ц', пайі́ц', пот'е́ц', скака́ц', танцава́ц', уб'ира́ц'.*

нада паўўтарыц'и, важыц'и капац'и, из'з'елац'и: форма на -**ці** сустракаецца ў старых. **1025** *хаз'иц', хаз'иц'и, брац', брац'и, дац', дац'и, жац', жац'и, ваз'иц', ваз'иц'и, кас'иц', кас'иц'и, раб'иц', раб'иц'и, служыц'и, жарыц'и, спамаўац'и, пашчакатўрыц', бўз'а палучац'.* Часцей за ўсё ўжываецца форма на -**ці** ў мове малодшага і старэйшага пакалення. **1026** *хаз'иц', брац', дац', жац', ваз'иц', кас'иц', раб'иц', пайц', хаз'иц'и, брац'и, прас'иц', ўон'иц', пожац', трус'иц'.* **1027** *брат, дат, дават, жат, вазыт, кас'ит, спрашыват, раб'ит, пайт, хад'иты, ум'ираты, даж'иваты.*

Карта № 174

ФОРМА ІНФІНІТЫВА ДЗЕЯСЛОВАЎ З НЕРУХОМЫМ НАЦІСКАМ НА АСНОВЕ ТЫПУ сесці

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 116: «Як утвараецца неазначальная форма дзеяслова: *пра***сці** ці *пра***сць**; *кла***сці** ці *кла***сць**; *е***сці** ці *е***сць**; *се***сці** ці *се***сць**?» і часткова выкарыстаны матэрыялы адказаў на пытанне № 60 «Ці вымаўляецца **-ць**, **-ці** ў канцы слоў пасля **с** (у спалучэннях **сць** і **сці**): ...*кла***сці**, *кла***сць** ці *кла***сь**..?»

На карце супрацьстаўляюцца формы інфінітыва на **-сці** і **-сць** з націскам на аснове *(класці, сесці, прасці : класць; сесць, прасць)*.

Суіснаванне дзвюх форм у адной і той жа гаворцы картаграфуецца двума знакамі, якія адпавядаюць гэтым формам.

Асаблівасці фанетычнага саставу форм на карце не абазначаюцца: *клас'ц'и, кластьі, класте* картаграфуюцца адным знакам, *клас'ц', клас', класц, класт* — другім.

Форма на -**сте** адзначана ў адказах нас. пп. 951, 955. Форма, якая заканчваецца цвёрдым [ц] — у адказах нас. пп. 755, 808, цвёрдым [т] — у адказе нас. п. 1027. Пералічаныя формы прыводзяцца ў каментарыях.

Фактычны матэрыял абмежаваны, у радзе нас. пп. картаграфуюцца адзінкавыя прыклады.

Тлумачэнні збіральнікаў да фактычнага матэрыялу ёсць у адказах наступных нас. пп.: 170, 303, 337, 353, 529, 616, 988.

Ніжэй прыводзіцца фактычны матэрыял з тых адказаў, дзе ёсць заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў, а таксама дзе адзначана суіснаванне розных тыпаў форм у адной і той жа гаворцы: **1** *прас'ц'и, йесц'и, йес'ц', клас'ц'.* **2** *с'ес'ц'и, йес'ц', йес'.* **4** *прас'ц', клас'ц', клас'ц'и, йес'ц', йес'ц'и, с'ес'ц'.* **7** *прас'ц'и, клас'ц', йес'ц', йес'ц'и, с'ес'ц'.* **8** *прас'ц'и, йес'ц'и, йес'ц', клас'ц'.* **25** *л'ес'ц'и, прас'ц'и, прас'ц'.* **26** *клас'ц', клас', йес'ц', йес'ц'и, прас'ц'и, с'ес'ц'и.* **29** *йес'ц'и, упас'ц'.* **31** *йес'ц', йес'ц'и, далжна с'ес'ц', прас'ц'.* **32** *с'ес'ц', йес'ц'и.* **33** *прас'ц', прас', клас', клас'ц', йес'ц', с'ес'.* **35** *клас'ц'и, клас'ц', с'ес'ц'и, с'ес'ц'.* **59** *с'ес'ц'и, дай мн'е йес'.* **60** *клас'ц', клас'ц'и.* **63** *прас'ц'и, йес'ц', йес'ц'и, йес'.* **65** *н'и даў йес', прас'ц'и, клас'ц', с'ес'ц'.* **73** *клас', клас'ц'и, йес', л'ес'ц'.* **74** *прас'ц'и, клас'ц'и, с'ес'ц'и, йес'ц'и, клас', йес'.* **77** *прас'ц'и, клас'ц'и, с'ес'ц'и, йес'ц'и, апас'ц'.* **78** *прас'ц'и,*

йéс'ц'и, с'éс'ц'и, йес'ц'. **83** *прáс'ц'и, йéс'ц'и, с'éс'ц'и, клас'ц'.* **84** *прас'ц', клас'ц', йес'ц', с'ес'ц', клáс'ц'и.* **89** *клас'ц', н'и давáл'и йес'.* **94** *клас'ц', н'éкуды клас', клáс'ц'и, йес', йес'ц'.* **98** *йес'ц', йес', прáс'ц'и, прас'ц', с'ес'ц'.* **100** *прас', прáс'ц'и, клас', йес', с'ес'.* **101** *прáс'ц'и, прас', йéс'ц'и, с'éс'ц'и, с'ес', клáс'ц'и, клас'.* **103** *прас'ц', клас', йес'ц'.* **106** *z'е клас', прас'ц', с'ес'ц', напáс', пръпáс'.* **108** *прáс'ц'и, клас'ц', йéс'ц'и.* **109** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас', с'ес'.* **111** *клáс'ц'и, йес'.* **112** *прáс'ц'и, прас'ц', йéс'ц'и, йес'.* **115** *прáс'ц'и, йéс'ц'и, клас', йес'.* **118** *прас', с'ес', клас', йес', йéс'ц'и.* **119** *клас', йес', прас', с'éс'ц'и.* **121** *с'ес'ц', дай йес'ц', йес'.* **123** *прáс'ц'и, клас', йес'ц', йес', с'ес'.* **124** *клас'ц', клáс'ц'и.* **130** *клас', нáда зйес', с'ес', пупáс'ц', укрáс'.* **143** *клáс'ц'и, йéс'ц'и, йес'.* **152** *йес'ц' захац'éлас', н'е моγ з'йéс'ц'и, дáл'и пайéс'ц'и.* **157** *клас', прáс'ц'и.* **164** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас', с'éс'ц'и.* **165** *клас'ц'.* **170** *прáс'ц'и, клáс'ц'и;* зрэдку — *клас'ц', прас'ц'.* **196** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас', с'éс'ц'и, йéс'ц'и.* **197** *прас'ц'.* **214** *клас'ц', крас'ц', крáс'ц'и, йéс'ц'и, с'éс'ц'и.* **228** *прáс'ц'и, с'éс'ц'и, клас'ц'.* **229** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, йéс'ц'и, с'ес'ц', клас'ц'.* **236** *прáс'ц'и, йéс'ц'и, йес'ц', с'éс'ц'и.* **240** *л'ес'ц', с'ес'ц', прáс'ц'и, клáс'ц'и.* **243** *клáс'ц'и, клас', йéс'ц'и, йес'.* **244** *прáс'ц'и, крас'ц', йéс'ц'и, йес'ц', клáс'ц'и.* **248** *клас'ц', йéс'ц'и.* **253** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас', йес'ц', с'éс'ц'и.* **256** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, йéс'ц'и, крáс'ц'и, крас'.* **258** *прас'ц', йéс'ц'и.* **264** *клас', нъпрáс'ц'и.* **267** *йéс'ц'и, йес'ц'.* **268** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас', йéс'ц'и, йес'.* **276** *клáс'ц'и, с'éс'ц'и, йéс'ц'и, ц'и бýz'иш йес'.* **279** *клас', йéс'ц'и, йес'.* **280** *клас'ц', зал'éс'ц', прáс'ц'и, клáс'ц'и, с'éс'ц'и, йéс'ц'и.* **281** *н'и ум'éлъ прас'ц', прывыкшы йéс'ц'и, мóжа с'éс'ц'и.* **290** *прáс'ц'и, с'éс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц'.* **292** *бýz'иц' йес'ц', клас'.* **294** *нáда нъпрáс'ц'и, клáс'ц'и, л'éс'ц'и, с'éс'ц'и, йес'.* **295** *падйéс'ц', с'éс'ц'и, прас'ц', клас'ц'.* **297** *с'éс'ц'и, клас'.* **299** *падйéс'ц', клáс'ц'и.* **301** *йéс'ц'и, йес', прáс'ц'и.* **303** *прас', прáс'ц'и, йес', йéс'ц'и, с'ес', с'éс'ц'и;* пераважае форма *йес', с'ес'.* **305** *прас', клас', йéс'ц'и, йес'ц'.* **310** *йес', йес'ц'.* **313** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, йéс'ц'и, прас'ц', клас'ц', йес'ц'.* **314** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, йéс'ц'и, йес'ц'.* **326** *прас'ц', клас'ц', клáс'ц'и, с'ес'ц', йéс'ц'и.* **331** *клáс'ц'и, клас'ц', л'éс'ц'и, с'éс'ц'и.* **332** *клас'ц', прáс'ц'и, йéс'ц'и.* **336** *йес'ц', йéс'ц'и, клáс'ц'и.* **337** *пр'ас'ц', с'ес'ц', йес'ц', клас'ц';* часцей — *клáс'ц'и, йéс'ц'и.* **347** *клáс'ц'и, клас'ц', йéс'ц'и, йес'ц', прас'ц'.* **348** *трéбо йéс'ц'и, прас'ц', клас'ц', с'éс'ц'и, клáс'ц'и, прáс'ц'и.* **350** *прáс'ц'и, прас'ц', клáс'ц'и, йéс'ц'и.* **352** *прас'ц' куz'éл'у, с'ес'ц' на лáву.* **353** *иz'úц'а йесц', йéс'ц'и.* Ужываюцца абедзве формы. **354** *хóчац'е йест', йéсц'ц, прáс'ц'и.* **355** *трéба былó с'ес'ц', клáс'ц'и, йéс'ц'и.* **362** *прас'ц', клас'ц', клáс'ц'и, с'ес'ц', йéс'ц'и.* **363** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц', йéс'ц'и.* **364** *йес'ц', йéс'ц'и.* **367** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц'.* **393** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц', йéс'ц'и.* **396** *йéс'ц'и, клас'ц'.* **397** *йéс'ц'и, йес'ц'.* **400** *клáс'ц'и, прáс'ц'и, клас'ц'.* **433** *клáс'ц'и, клас'ц'.* **440** *йêс'ц'и, йêс'ц' бýz'а.* **442** *прас'ц', йéс'ц'и.* **450** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц'.* **455** *клáс'ц'и, клас'ц', прáс'ц'и, с'éс'ц'и.* **456** *прáс'ц'и, с'éс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц'.* **502** *прас'ц', клас'ц'.* **528** *прáс'ц'и, йéс'ц'и, с'éс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц' йаγó трéба, клáс'ц'и трéба спац'.* **529** *йес'ц', прáс'ц'и;* радзей —

прас'ц'. **549** *прас'ц', клас'ц', йес'ц', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **559** *клас', кла́с'ц'и, пра́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **570** *йесц', йе́с'ц'и.* **577** *клас'ц', йес'ц', йе́с'ц'и.* **582** *клас', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и, с'е́с'ц'и.* **586** *прас'ц', йес'ц', пра́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **593** *с'е́с'ц'и, йес'ц', йес', дайе́с', пр'ас'ц', клас'ц', с'ес'ц', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и. пр'а́с'ц'и.* **595** *клас'ц', йес'ц', кла́с'ц'и.* **596** *пра́с'ц'и, прас'ц', кла́с'ц'и, клас'ц', с'е́с'ц'и, с'ес'ц'.* **597** *клас'ц', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **599** *прас'ц', клас'ц', с'ес'ц', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **603** *клас'ц', йес'ц', кла́с'ц'и, пра́с'ц'и, л'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, с'е́с'ц'и.* **604** *клас'ц', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **606** *пр'ас'ц', клас'ц', йес', йес'ц'.* **611** *клас'ц', пр'ас'ц', йес'ц', йе́с'ц'и, с'ес'ц', с'е́с'ц'и.* **613** *пр'ас'ц', клас'ц', кла́с'ц'и, йес'ц'.* **616** *клас'ц', йес'ц'* — толькі так. **621** *с'ес'ц', пр'ас'ц', клас'ц', кла́с'ц'и.* **624** *пр'ас'ц', клас'ц', адкла́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **637** *клас' воз, йес', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **638** *прас'ц', клас'ц', кла́с'ц'и, с'ес'ц', йес'ц', йе́с'ц'и.* **645** *клас'ц', йе́с'ц'и, йесц', красц'.* **648** *пр'а́с'ц'и, кла́с'ц'и, с'е́с'ц'и, йес'.* **657** *и́сты, йест', пра́сты, кла́сты.* **675** *пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, клас'ц', иг'и́ц'е йе́с'ц'и.* **715** *класц', йесц', йе́сц'и, с'е́с'ц'и.* **718** *йе́с'ц'и, йес'ц' хо́чацца.* **744** *йе̂с'ц'и, йе̂с'ц', кла́с'ц'и, пра́с'ц'и.* **750** *йе́с'ц'и, йес', с'е́с'ц'и.* **755** *йесц, с'есц.* **758** *йе́с'ц'и, кла́с'ц'и, класц', с'е́с'ц'и, пра́с'ц'и.* **760** *йи́сты, йес', кла́сты.* **769** *кла́сты, се́сты, йи́сты, йе́сты, йес'т'.* **771** *пр'а́сты, кла́сты, класт', йи́сты, с'и́сты.* **777** *с'е́с'ц'и, пал'е́с'ц'и, клас'ц', йес'ц', йе́с'ц'и.* **798** *хто таб'е́ дас' йес', с'е́с'ц'и, спра́с'ц'и, дала́ б йе́с'ц'и.* **807** *пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, йес'ц'.* **808** *пра́с'ц'и, с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, класц, йесц.* **809** *пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, класц', йе́с'ц'и, с'е́с'ц'и.* **822** *пра́с'ц'и, с'е́с'ц'и, кла́с'ц'и, клас', йе́с'ц'и, йес'.* **825** *пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, йе́с'ц'и, йес'.* **826** *йе́с'ц'и, йес'.* **832** *пра́сц'и, кла́с'ц'и, л'е́зц'и, с'е̂с'ц'и, йе̂с'ц'и, йес', зйес'.* **834** *пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, класц', клас', йе́с'ц'и.* **839** *с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, йес'.* **850** *кла́с'ц'и, йе̂с'ц'и, йес'.* **858** *пра́с'ц'и, с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, кла́с'ц'и, клас'ц'.* **859** *йе́с'ц'и, с'е́с'ц'и, пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, клас'ц'.* **867** *с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, зйесц', йес'ц' н'и хо́чу.* **872** *пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, йес'.* **878** *йе́с'ц'и, йес'ц', клас'ц'.* **884** *с'е́с'ц'и, пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, клас'ц', йес'ц'.* **885** *пра́с'ц'и, йес'.* **886** *с'е́с'ц'и, напра́с'ц'и, йе́с'ц'и, йес', упа́с'.* **888** *с'е̂с'ц'и, пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, йе̂с'ц'и, пайе̂с'ц', пайе̂с'.* **889** *кла́с'ц'и, класц', пра́с'ц'и, прасц', с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, йесц'.* **897** *пра́с'ц'и, прасц', с'е́с'ц'и, с'ѐсц', йе́с'ц'и, йесц'.* **900** *пра́сц'и, прасц', дава́й йе́сц'и.* **901** *прасц', с'е́с'ц'и, с'есц', хачу́ йе́сц'и* або *йесц'.* **905** *кла́с'ц'и, пра́с'ц'и, прас'ц', с'е́с'ц'и, с'ес'ц', кла́с'ц'и, йе́с'ц'и, йес'ц'.* **906** *напа́с'ц', на́да л'ез'ц', л'е́з'ц'и куды́, пал'е́зц', кла́с'ц'и, тре́ба пайе́с'ц'.* **907** *с'е̂с'ц'и, пра́с'ц'и, прас'ц', кла́с'ц'и, клас'ц', йе̂с'ц'и, иг'и́ц'а йе̂с'ц'.* **910** *прас'ц', клас'ц', кла́с'ц'и, йес'ц', йе́с'ц'и, с'ес'ц'.* **911** *клас'ц', кла́с'ц'и, пал'е́с'ц', пал'е́с'ц'и, прас'ц', с'ес'ц', йес'ц'.* **917** *класц', йесц', пра́с'ц'и, кла́с'ц'и, йе́с'ц'и, с'е́с'ц'и.* **920** *кла́с'ц'и, клас'ц', пра́с'ц'и, с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, мо́жна йес'ц'.* **921** *кла́с'ц'и, с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и, йес'ц'.* **926** *клас'т', прас'т', йе́с'т'и.* **936** *клас'ц', пакла́с'ц'и.* **939** *клас'ц', пал'е̂з'ц', бу́г'иш йес'ц', йе́с'ц'и, хо́чу прас'ц', с'иес'ц'.* **940** *клас'ц', йес'ц', падйе́с'ц'и, с'е́с'ц'и.* **941** *с'ес'ц', йес'ц', кла́с'ц'и, клас'ц'.* **942** *прас'ц', пра́с'ц'и, клас'ц', кла́с'ц'и, йес'ц', бу́ду йе́с'ц'и, с'ес'ц'.* **944** *кра́с'ц'и, крас'ц', пра́с'ц'и, с'е́с'ц'и, йе́с'ц'и.* **950** *пр'а́сты, кла́сты, с'и́сты, йи́сты, йес'т'.* **951** *пр'е́сте, кла́сте, кла́сты, с'и́сте, йи́сте, йи́сты.* **955**

пр'есте, йисте, йисты. **959** *прасц', класц'.* **964** *прáсты, йéсты, йес'ц', йéс'ц'и, с'éс'ц'и, клáс'ц'и.* **966** *с'éсц'и, клáс'ц'и, йéс'ц'и кáшу, йес'ц' аб'éт.* **970** *прáсц'и, клáсц'и, крáсц'и, йéсц'и, клас', йес'.* **972** *ул'éз'ц'и, с'éс'ц'и, прáс'ц'и, покрáс'ц'и, йéс'ц'и трéбо, йес'ц' трéбо.* **973** *прáс'ц'и, йéс'ц'и, класц'.* **980** *клас'ц', йêс'ц'и, падйéс'ц'и.* **986** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, класц'.* **987** *клáс'ц'и, с'éс'ц'и, йес'.* **988** *прáс'ц'и, йéс'ц'и, с'éс'ц'и, клас'* і рэдка — *паклáсц'и.* **994** *прáст'и, поклáст'и, с'êст'и, йéс'т'и, поклáст'.* **995** *клáс'ц'и, прáс'ц'и, с'éс'ц'и, йéс'ц'и, йес'ц'.* **997** *прáс'ц'и, паклáс'ц'и, с'éс'ц'и, йéс'ц'и, йес'ц', йес'.* **1005** *йéс'ц'и, с'éс'ц'и, прáс'ц'и, клас'ц'.* **1008** *прасц', клас', йéс'ц'и, прáс'т'и, клáс'т'и, йêст'и, с'éст'и, йêст.* **1015** *прáс'ц'и, с'éс'ц'и, йéс'ц'и, йес'ц'.* **1017** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, клас'ц', с'éс'ц'и, йéс'ц'и.* **1022** *прас'ц' куг'éл'у, йес'ц'.* **1023** *прас'ц', крас'ц', клáс'ц'и.* **1024** *клáс'ц'и, прас'ц', с'ес'ц', йес'ц'.* **1026** *прáс'ц'и, клáс'ц'и, с'ес'ц', йес'ц', крас'ц'.* **1027** *пр'аст, класт, с'ест, йéсты.*

Карта № 175

ФОРМА ІНФІНІТЫВА ДЗЕЯСЛОВАЎ ТЫПУ несці І МЕСЦА НАЦІСКУ Ў ЁЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 116:

«Як утвараецца неазначальная форма дзеяслова:

б) *ме***сці**, *мя***сці** ці *ме***сць**; *не***сці** ці *не***сць**; *ве***сці** ці *ве***сць**: *трэ***сці** ці *трэ***сць**..?»

Пры недастатковасці матэрыялу ў адказах на асноўнае пытанне выкарыстоўваюцца адказы на пытанне № 60: «Ці вымаўляюцца **-ць, -ці** ў канцы слоў пасля **с** (у спалучэннях **сць** і **сці**): *прыне***сці**, *прыне***сць** ці *прыне***сь**; *прыве***сці**, *прыве***сць** ці *прыве***сь**; *ме***сці**, *ме***сць** ці *ме***сь**..?»

На гэтай карце картаграфуюцца дзеясловы, якія адрозніваюцца хістаннем націску ў форме інфінітыва.

Картаграфуемыя формы супрацьстаўляюцца па дзвюх лініях: па месцы націску — на канчатку і аснове *(н'ас'ц'ú : н'éс'ц'и)*, па тыпу канчатка — поўны і скарочаны *(н'ас'ц'ú, н'éс'ц'и : н'ес'ц')*.

Аднолькава картаграфуюцца прыставачныя дзеясловы тыпу *прынесці, замесці.*

Фанетычныя асаблівасці на карце не абазначаюцца: як *н'асц'ú* картаграфуецца форма *нысте́,* адзначаная ў адказах нас. пп. 701, 728, 732, 951, 955.

Страта зычнага ў канцы слова на карце не абазначана: *нес'ц'* і *нес'* картаграфуюцца адным знакам.

Суіснаванне розных тыпаў форм у адной і той жа гаворцы картаграфуецца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

З прычыны абмежаванасці фактычнага матэрыялу ў радзе выпадкаў картаграфуюцца адзінкавыя формы.

Ёсць заўвага збіральнікаў у адказе нас. п. 988.

У каментарыях прыводзіцца фактычны матэрыял, які адлюстроўвае: а) суіснаванне форм інфінітыва з розным тыпам націску; б) суісна-

ванне форм з наяўнасцю і адсутнасцю канцавога галоснага: **1, 3** *м'ас'-ц'и, в'éс'ц'и, зм'ас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **8** *м'асц'й, прын'éс'ц'.* **11** *в'éс'ц'и, н'éс'ц'и, прын'ас'ц'й в'адрó вадá, м'ес'ц'.* **12** *в'éс'ц'и, н'éс'ц'и, м'ас'ц'й.* **19** *м'ас'ц'й, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и.* **23** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, трéс'ц'и, в'éс'ц'и, хáту нáда м'ас'ц'й.* **26** *н'éс'ц'и, н'ес'ц', в'éс'ц'и, в'ес'ц', м'ас'ц'й, пыдм'ас'ц'й.* **27** *в'éс'ц'и, м'éс'ц'и, лáпц'и пл'ес'ц', убóрку нáда в'ас'ц'й, прын'éс'ц', прыв'éс'ц'.* **28** *н'ес'ц', м'éс'ц'и, трéба м'есц'.* **29** *н'é-с'ц'и, в'éс'ц'и, прын'ас'ц'й, прыв'ас'ц'й.* **30** *м'ас'ц'й, в'ас'ц'й, трас'ц'й, н'ес'ц'.* **31** *прыв'ас'ц'й, в'ас'ц'й, м'ас'ц'й, в'ес'ц', прын'éс'ц', м'ес'ц'.* **32** *н'éс'ц'и, м'ес'ц', прыв'éс'ц'.* **39** *м'ас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **40** *н'ас'ц'й, м'ас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **51** *в'éс'ц'и, прав'éс'ц'и, м'éс'ц'и, тра-с'ц'й, в'ас'ц'й, м'ас'ц'й.* **54** *м'асц'й, в'éсц'и, прыв'éс'ц'и, м'éс'ц'и.* **60** *м'ес'ц', м'éс'ц'и.* **61** *н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, в'ес'ц', м'ес'ц'.* **62** *н'éс'ц'и, в'é-с'ц'и, прын'éс'ц', прыв'éс'ц'.* **64** *м'ас'ц'й, трас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **65** *п'ирав'ас'ц'й, падм'ас'ц'й, н'ес'ц', прын'éс'ц', прыв'éс'ц', м'ес'ц' хáту.* **68** *падм'ас'ц'й, зав'ас'ц'й, в'ас'ц'й, н'ас'ц'й, трас'ц'й, вын'ес'ц' ц'áшка, прыв'éс'ц' кан'á.* **69** *нав'éс'ц'и, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'й.* **70** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'й.* **71** *п'ирав'éс'ц'и, падм'éс'ц'и, прын'é-с'ц'и, прыв'éс'ц'и, зам'ас'ц'й.* **73** *треба в'éс'ц'и, м'éс'ц'и хáту, треба пад-м'éс' хáту, прын'éс', прыв'éс'.* **74** *м'ас'ц'й, н'éс'ц'и.* **76** *м'ас'ц'й, в'ес'ц', трес'ц'.* **78** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, прыв'éс', прыв'éс'ц'и, м'ес', м'é-с'ц'и.* **82** *прын'ас'ц'й, м'ас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **83** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, п'еран'éс'ц'и, прын'éсц'и, прыв'ас'ц'й, м'ес'ц'.* **87** *падм'асц'й, в'ас'ц'й, трас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, м'éс'ц'и, п'иран'éс'ц'и, п'ирав'éс'ц'и.* **94** *падм'éс'ц', з'в'ес'ц', з'в'éс'ц'и.* **95** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, нáда прын'éс' дроў.* **101** *н'ас'ц'й, н'ес', в'ас'ц'й, из'-в'éс', трас'ц'й, трес'.* **109** *м'ас'ц'й, в'éс'ц'и, прын'éс', м'ес'.* **111** *м'éс'ц'и, трас'ц'й, прын'éс', прыв'éс', м'ес'.* **112** *н'éс'ц'и, н'ес'ц', прын'éс'ц'и, пры-н'éс'ц'.* **113** *н'éс'ц'и, прын'éс'.* **114** *м'éс'ц'и, γрес'.* **115** *м'éс'ц'и, н'é-с'ц'и, прын'éс'.* **117** *в'éс'ц'и, пр'ин'éс', пр'ив'éс'.* **119** *м'ес', м'éс'ц'и, н'ес', н'éс'ц'и, тр'ес', в'ес'.* **151** *трéба зам'ас'ц'й падлóγу, прин'ас'ц'й, в'éс'ц'и с'éна.* **152** *м'ас'ц'й, н'ас'ц'й, трас'ц'й, в'éс'ц'и.* **170** *м'ас'ц'й, н'ас'ц'й, в'ас'ц'й, прын'ас'ц'й, н'éс'ц'и.* **184** *м'ас'ц'й, н'éс'ц'и.* **186** *м'а-с'ц'й, м'éс'ц'и, прын'éс'ц'и.* **202, 214** *м'ас'ц'й, н'ас'ц'й, трéс'ц'и.* **227** *м'é-с'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'й.* **229** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'й.* **236** *м'éс'ц'и, прын'éс'ц'и, прыв'éс', м'ес' пол.* **240** *м'ес'ц', н'ес'ц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и.* **243** *м'éс'ц'и, м'ес', в'éс'ц'и, в'ес'.* **248** *в'ес'ц', зав'éс'ц'и.* **251** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **253** *м'éс'ц'и, в'éс'ц'и, прын'éс'ц'и, пры-в'éс'ц', прыв'éс'.* **259** *м'ес', м'éс'ц'и, пр'ин'éс', пр'ив'éс'.* **264** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, прын'éс', прыв'éс', м'ес'.* **268** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, прын'éс', прыв'éс', м'ес'.* **280** *прыв'éс', прыв'éсц'и, м'é-сц'и, н'éсц'и, трéсц'и.* **289** *м'ас'ц'й, н'ас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **292** *в'ас'ц'й, м'ес', м'есц', пр'ив'éс'ц'.* **294** *н'éс'ц'и, м'éс'ц'и, м'ес', пр'и-н'éс'ц'.* **295** *пав'éс'ц', тр'ес'ц', тр'éс'ц'и, м'éс'ц'и, γр'éс'ц'и, γр'ес'ц'.* **297** *м'éс'ц'и, в'éс'ц'и, м'ес'.* **299** *пув'ас'ц'й, зав'éс'ц'и, м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'ес'ц', н'ас'ц'й, тр'ас'ц'й.* **309** *н'ес' сол' былó ц'áжка, пл'éс'ц'и.* **313** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'ес'ц', в'ес'ц', трес'ц'.* **314** *м'éс'ц'и, прын'éс'ц'и, дан'éс'ц' с'удá,*

йак п'иран'éс'ц' тóйа с'éна, γрес'ц' нáда, м'ес'ц', м'éс'ц'и. **315** *прын'éс'ц', прыв'éс'ц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и.* **323** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'éс'ц'и, н'ес'ц'.* **330** *м'ес'ц', м'éс'ц'и, н'ес'ц', н'éс'ц'и, пр'ин'éс'ц', пр'ив'éс'ц'.* **331** *н'éс'ц'и. тр'ес'ц', м'ес'ц'.* **332** *н'éс'ц'и, пр'ин'éс'ц', м'ес'ц'.* **337** *м'ес'ц', в'ес'ц', пр'ин'éс'ц', пр'ив'éс'ц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, тр'éс'ц'и.* **345** *н'éс'ц'и, в'ас'ц'í, трас'ц'í.* **355** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трасц'í.* **363** *м'ас'ц'í, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трын'ас'ц'í, прыв'ас'ц'í.* **369** *в'ес'ц', трес'ц', прын'ас'ц'í.* **374** *м'ас'ц'í, н'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **391** *м'ас'ц'í, трéс'ц'и.* **393** *м'ас'ц'í, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **402** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, прын'ас'ц'í.* **403** *н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'í.* **409** *н'ас'ц'í, м'ас'ц'í, кл'ас'ц'í, в'éс'ц'и, зав'éс'ц'и, прыв'ас'ц'í.* **417** *м'ас'ц'í падлóγу, в'éс'ц'и, трéба былó пл'ас'ц'í кóшык'и, прышлóс'а в'ас'ц'í, н'ас'ц'í.* **427** *м'éс'ц'и, зам'ас'ц'í.* **434** *м'ас'ц'í, падм'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и.* **444** *в'ас'ц'í, спл'ас'ц'í, падм'éс'ц'и падлóγу.* **445** *трéс'ц'и, м'éс'ц'и, трас'ц'í, м'ас'ц'í, прын'ас'ц'í, прыв'ас'ц'í.* **447** *зан'éс'ц'и, м'éс'ц'и, трéс'ц'и, γрапц'í.* **452** *м'ас'ц'í, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **454** *н'иес'ц'и, м'иел'ис'а прыв'ас'ц'í.* **457** *в'ас'ц'í, γрабц'í, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и.* **459** *прын'ас'ц'í, прыв'ас'ц'í, м'ас'ц'í, в'ас'ц'í, н'ас'ц'í, пл'ас'ц'í, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, м'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **460** *м'ас'ц'í, прыв'ас'ц'í, раз'в'éс'ц'и, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и.* **488** *м'ас'ц'í, н'éс'ц'и.* **496** *м'ас'ц'í, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **498** *м'éс'ц'и, м'ас'ц'í, прыв'éс'ц'и, ун'éс'ц'и.* **499** *м'ас'ц'í, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и.* **503** *м'éс'ц'и, прыв'ас'ц'í.* **507** *м'éс'ц'и, м'ас'ц'í, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, в'ас'ц'í.* **529** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **531** *прын'ас'ц'í, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **532** *хáту падм'éс'ц', падм'éс'ц'и, парá ужо атн'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **539** *трéс'ц'и, трас'ц'í, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **541** *м'éс'ц'и, м'ас'ц'í, прын'éс'ц'и.* **545** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, прын'éс'ц'и, прыв'éз'ц'и, прыв'éс'ц'.* **549** *н'ес'ц', в'ес'ц', тресц', прын'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и, м'éс'ц'и.* **559** *прын'éс'ц', прыв'éс'ц', м'éс'ц'и, вéс'ц'и, трéс'ц'и.* **563** *м'ес'ц', м'éс'ц'и.* **567** *прын'éсц', прыв'éсц', н'éс'ц'и, м'éс'ц'и.* **570** *прын'éсц', н'ес'ц', м'éсц'и.* **571** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', нáда дроў прыв'éс'ц'и.* **573** *м'éс'ц'и, прыв'éс'.* **577** *м'éс'ц'и, прыв'éз'ц'.* **578** *в'ес'ц', н'éс'ц'и, дроў прыв'éс'ц'и, м'éс'ц'и.* **579** *прын'éс'ц', кън'á прыв'éс'ц', прыв'éс'ц'и, м'éс'ц'и, м'ес'ц', тр'ес'ц', н'ес'ц', в'ес'ц'.* **582** *м'есц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **583** *м'ес'ц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, тр'éс'ц'и.* **584** *н'ес'ц', н'éс'ц'и, м'éс'ц'и.* **586** *м'ес'ц', м'éс'ц'и.* **587** *м'ес'ц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и.* **593** *н'ес'ц', в'ес'ц', тресц', рес'ц'* (расці), *прав'éс'ц'и, м'éс'ц'и.* **595** *м'ес'ц', н'ес'ц', в'ес'ц', м'éс'ц'и, прын'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и.* **596** *в'éс'ц'и, в'ес'ц', трéс'ц'и, трес'ц', м'éс'ц'и, м'ес'ц'.* **597** *м'ес'ц', н'ес'ц', в'есц', прын'éс'ц'и, прыв'éсц'и, м'éс'ц'и.* **599** *прын'éс'ц'и, прын'éсц', прыв'éсц'и, прыв'éсц', м'есц', н'ес'ц', в'ес'ц', трес'ц'.* **601** *прын'éс'ц'и, прыв'éзц'и, прын'éс'ц' аўсá, м'ес'ц', н'ес'ц'.* **603** *прын'éс'ц', прыв'éс'ц', м'ес'ц', прын'éс'ц'и, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éзц'и.* **604** *прын'éс'ц', м'éс'ц'и, падм'éс'ц'и, трéс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **701** *м'истé, н'истé, выстé, прынестé.* **728** *местé, прин'истé, нестí, весты́, тресты́.* **732** *прынестé воды́, месты́ подлóγу, несты́, весты́.* **774** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, трас'ц'í.* **775** *м'éс'ц'и, м'ас'ц'í.* **776** *зам'ас'ц'í хáту, н'ас'ц'í, памаγý скрапс'ц'í, в'ас'ц'í, трас'ц'í, прын'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и.* **777** *прыв'éс'ц'и, м'ас'ц'í.* **780** *зам'ас'ц'í, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **781** *прын'е-*

с'ц'й вады, зам'ес'ц'й хату, прыв'ес'ц'й кон'á, трéс'ц'и, н'éс'ц'и. **784** *н'е-сц'йса, падм'éс'ц'и, н'éс'ц'и.* **786** *в'ес'ц'й, м'ес'ц'й, м'éс'ц'и.* **787** *м'é-с'ц'и, м'ас'ц'й, в'éзц'и, в'аз'ц'й, н'éс'ц'и, н'ас'ц'й.* **788** *прыв'ес'ц'й, м'é-с'ц'и.* **791** *м'ес'ц'й, трас'ц'й, н'ес'ц'й, прыв'éс'ц'и, прын'éс'ц'и.* **800** *под-м'ес'ц'й хату, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **801** *в'есц'й, н'есц'й, м'есц'й, м'éс'ц'и.* **802** *м'éсц'и, навесц'й.* **821** *м'ес'ц'й, м'éс'ц'и, трас'ц'й, в'éс'ц'и.* **832** *трéс'ц'и, м'éс'ц'и, в'êзц'и, в'азц'й.* **836** *прын'ес'ц'й, прыв'ес'ц'й, м'ес'ц'й, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **839** *м'ес'ц'й, пл'ес'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **850** *м'есц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **851** *м'ес'ц'й, трес'ц'й, в'éс'ц'и, н'éс'ц'и.* **853** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'й.* **855** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éз'ц'и, в'ез'ц', в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **856** *м'éс'ц'и, н'ес'ц', в'ес'ц'.* **857** *м'éсц'и, н'éсц'и, в'éсц'и, трасц'й.* **858** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, прын'éс'ц', прыв'éс'ц'.* **869** *м'ас'ц'й, н'ас'ц'й, в'ас'ц'й, трас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **870** *м'ас'ц'й, прын'éс'ц'и, падм'éс'ц'и.* **871** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éз'ц'и, трас'ц'й.* **876** *м'ас'ц'й, прын'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и.* **878** *м'есц', прын'éс'ц', прыв'éс'ц', м'éс'ц'и.* **879** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'й.* **882** *прыв'есц'й, бýду м'éс'ц'и двор, н'éсц'и, в'éсц'и, трéсц'и.* **883** *н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, прыв'ес'ц'й, м'ес'ц'й.* **884** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, прын'éс'ц'.* **885** *м'ес'ц', м'éс'ц'и.* **886** *м'ес'ц'й , трес'ц'й, н'ес'ц'й, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, прыв'éс'ц'и.* **887** *м'ас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **889** *м'ас'ц'й, н'éсц'и, в'éсц'и, трéсц'и, паран'éс'ц'и, м'ес'ц'й, н'ес'ц'й, в'ес'ц'й, трас'ц'й.* **895** *трéба н'ес'ц', йшче прын'éс'ц'и, м'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **897** *м'есц', в'есц', тресц', м'éсц'и, в'éсц'и, трéсц'и.* **903** *м'ас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **905** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'éс'ц'и, н'ес'ц', трéс'ц'и.* **906** *нáда в'éс'ц'и, гтн'éс'ц'и, бýz'а ц'в'ис'ц'.* **910** *м'ес'ц', н'ес'ц', в'ес'ц', трес'ц', прын'éс'ц'и, прыв'éс'ц'и, м'éс'ц'и.* **915** *м'ес'ц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **917** *прын'éсц', прыв'éсц', м'есц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **919** *м'ес'ц'й, трас'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **920** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **937** *м'ес'ц', м'éс'ц'и, н'ес'ц', в'ес'ц', пл'ес'ц'.* **939** *м'ес'ц', м'éс'ц'и, атв'éз'ц' у бал'н'йцу, в'éзц'и, в'ес'ц', рес'ц'* (расці). **940** *м'éсц'и, н'éсц'и, в'éсц'и, м'ес'ц'.* **941** *м'ес'ц', н'ес'ц', в'ес'ц', пры-н'éс'ц', прыв'éс'ц'и, м'éс'т'и.* **942** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'ес'ц', в'ес'ц', трес'ц', пóўзц'и.* **944** *м'éс'ц'и, м'ес'ц'.* **951** *мысты́, нысты́, везтé, трастé.* **955** *местé, нестé, вестé, трестé.* **957** *мысты́, нéсты, вéсты, прынысты́, пры-высты́.* **959** *мысц', несц', весц', тресц'.* **969** *м'ес'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **970** *м'éсц'и, н'éсц'и, трéсц'и, прын'éс', прыв'éс', м'ес'.* **979** *в'éз'ц'и, прыв'éс'.* **981** *м'ес'ц'й, в'éс'ц'и, трéс'ц'и, н'éс'ц'и.* **982** *н'ес'ц'й, в'ес'ц'й, м'ес'ц'.* **986** *мес'ц'й, н'ес'ц'й, в'ес'ц'й, трес'ц'й, прын'éс'ц'.* **988** *м'ес'ц'й, н'éс'ц'и, трéс'ц'и;* рэдка — *прын'éс'.* **989** *м'ес'ц'й, тресц'й, зан'éсц'и, м'éс'ц'и, прин'éс'ц'и, прив'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **991** *м'есц'й, зам'éсц'и, н'éсц'и, прын'есц'й.* **996** *падн'ас'ц'й, в'ас'ц'й, прын'éс'ц'и, прын'éс'.* **997** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éз'ц'и, трас'ц'й, трéс'ц'и.* **999** *м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'ес'ц'й, трес'ц'й, трéс'ц'и.* **1002** *м'ес'ц'й, в'ес'ц'й, трéсц'и.* **1003** *м'ес'ц'й, н'ес'ц'й, прын'éс'ц'и, прыв'éз'ц'и.* **1004** *зам'éс'ц'и, н'éс'ц'и, прын'éс'ц'и, в'éз'ц'и, трéс'ц'и, пл'ес'ц'й, м'есц'й.* **1006** *м'éс'ц'и, м'ес'ц'й, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **1007** *месты́, прынéсты.* **1008** *м'ест'й, м'êст'и, нест'й, вест'й, прынест'й.* **1011** *н'éс'ц'и, м'éс'ц'и, пл'éс'ц'и, в'éз'ц'и,*

трас'ц'й, трéс'ц'и. **1012** *прынесты́, прывесты́, месты́, замéсты.* **1017** *н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трас'ц'й, прын'ас'ц'й ɣрóшы.* **1020** *прын'éсц', прыв'é-сц'и, м'éсц'и, н'éсц'и, в'éсц'и, трéсц'и.* **1021** *прыв'éс'ц', прын'éс'ц'и, м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и.* **1022** *м'ес'ц', в'ес'ц', н'ес'ц'.* **1023** *хáту м'есц', нав'éс'ц', н'есц', м'éсц'и, в'éс'ц'и.* **1024** *падм'éс'ц', н'ес'ц', в'ес'ц', трес'ц', м'éс'ц'и.* **1025** *м'éс'ц'и, м'ес'ц', н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.* **1026** *пры-н'éс'ц', прыв'éс'ц', м'ес'ц', м'éс'ц'и, н'éс'ц'и, в'éс'ц'и, трéс'ц'и.*

Карта № 176

ФОРМА ІНФІНІТЫВА ДЗЕЯСЛОВА ісці

Карта складзена на матэрыяле-пытання № 116:

«Як утвараецца неазначальная форма дзеяслова: ... *ісці, іціць* ці *іці*?»

На гэтай карце картаграфуюцца тыпы форм *ісці, іціць, ідзіць, іці* і інш.

Адзначаныя ў матэрыялах выпадкі суіснавання розных тыпаў форм картаграфуюцца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

На аснове прыставачных утварэнняў ставяцца знакі ў нас. пп. 71, 81, 277, 311, 454, 555, 712.

Фанетычныя асаблівасці форм на карце не ўлічваюцца: *иц'й, ит'й, иты́* картаграфуюцца адным знакам, *ис'ц'й* і *исты́* таксама аб'ядноўваюцца адным знакам. Не абазначаецца на карце наяўнасць [й] у пачатку формы — *йис'ц'й, йиты́.*

Заўвагі збіральнікаў ёсць у адказах нас. пп. 370, 1006.

У каментарыях прыводзяцца: а) адказы, дзе адзначаны розныя тыпы картаграфуемых форм; б) адказы з заўвагамі і тлумачэннямі збіральнікаў; в) формы з фанетычнымі асаблівасцямі: **22** *ийц'й.* **69** *иц'й, ис'ц'й.* **71** *прайс'ц'й, прайц'й.* **73** *трeба ужé йиц'й.* **74** *йиц'й.* **80** *ис'ц'й, иц'й.* **81** *прыс'ц'й.* **83** *иц'й, иц'йц'.* **85** *ис'ц'й, иц'й.* **96** *иɣ'йц'.* **98** *иц'й, ис'ц'й.* **100** *иц'й, иц'йц'.* **118** *йиц'йц', йиц'й.* **119** *йиц'й, йц'йц'.* **120** *йиц'йц'.* **121** *иц'йц'.* **124** *ис'ц'й, рáна ис'ц'йц', уйц'й.* **125** *иɣ'йц'.* **126** *йиц'йц'.* **128** *нáда иɣ'йц' на пóл'а.* **130** *иц'й, иɣ'йц'.* **132** *иц'й, иц'йц'.* **134** *иц'й, иɣ'йц'.* **150** *йис'ц'й.* **154** *ис'ц'й, иц'й.* **187** *йис'ц'й.* **198** *ис'ц'й, иц'й.* **202** *йис'ц'й.* **209** *йис'ц'й.* **229** *ис'ц'й, иц'й.* **237** *ис'ц'й, иц'й.* **238** *ис'ц'й, иц'й.* **239** *ис'ц'й, иц'й.* **244** *ис'ц'й, йиц'й.* **252** *йис'ц'й.* **253** *йис'ц'й.* **276** *нáда йиц'й.* **277** *прайс'ц'й, иц'ц'й.* **290** *йиц'ц'й.* **291** *иц'й, ис'ц'й.* **292** *иц'ц'й кыла мыстá.* **307** *иц'й, ис'ц'й.* **311** *сыйц'й.* **312** *исц'й, иц'й.* **313** *ў пуц' ис'ц'й, иц'й.* **314** *ис'ц'й, иц'й, найц'й, сыйс'ц'й.* **326** *иц'йц', иц'й.* **333** *йиц'й.* **334** *йиц'й, ис'ц'й.* **358** *ис'ц'й, йс'ц'и.* **367** *исц'й, иц'й.* **370** *ис'ц'й, иц'й;* рэдка — *иц'ц'й.* **415** *иц'й, ис'ц'й.* **420** *йис'ц'й.* **438** *йис'ц'й, иц'й.* **440** *ис'ц'й, иц'й.* **441** *иц'й, ц'áжко ис'ц'й.* **444** *иц'й, ис'ц'й.* **445** *йис'ц'й.* **454** *да канцá дайц'й.* **460** *иц'й, ис'ц'й, пайц'й.* **468** *ис'ц'й, иц'й.* **477** *тре иц'й, ис'ц'й.* **480** *ис'ц'й, иц'й.* **485** *иц'й, ис'ц'й.* **487** *ис'ц'й, куды́ сыц'й.* **491** *ис'ц'й, иц'й.* **498** *иц'й, ис'ц'й.* **503** *иц'й, йис'ц'й.* **504**

йис'ц'й. **507** *ис'ц'й, иц'й.* **509** *ис'ц'й, иц'й.* **510** *йис'ц'й, ис'ц'й, иц'й.* **511** *ис'ц'й, иц'й.* **512** *иц'й, ис'ц'й.* **514** *исц'й, иц'й.* **521** *иц'й, ис'ц'й.* **529** *иц'й, ис'ц'й.* **530** *исц'й, иц'й.* **532** *йиц'й, пара́ ис'ц'й у школу.* **538** *иц'й, йиц'й.* **539** *иц'й, йиц'й.* **541** *ицц'й.* **555** *прайц'йц'.* **556** *ис'ц'й, иц'й.* **571** *йиц'й.* **588** *иц'й, иц'йц'.* **592** *иц'йц', йц'йц'.* **593** *йиц'й, иц'й, иц'йц'.* **601** *ис'ц'йц', ис'ц'й.* **608** *йц'йц'.* **610** *иц'йц'и.* **611** *ис'ц'й, йиц'й, иц'йц'.* **615** *иц'йц', иц'ц'й, иц'й.* **616** *иц'йц', иц'й.* **619** *иц'йц', иц'й.* **624** *йиц'йц', иц'йц'.* **636** *йиц'й, йиц'йц'.* **646** *йиц'йц'.* **648** *йиц'йц'.* **651** *иты́, иц'й.* **658** *йиты́.* **660** *йты.* **678** *ис'ц'й, иц'й.* **679** *ис'ц'й, иц'й.* **689** *йиты́.* **696** *йиты́.* **699** *йиты́.* **701** *йисты́, ийте́, йте.* **706** *иц'й, зайц'й, йис'ц'й.* **708** *ис'ц'й, иц'й.* **711** *иц'й, ис'ц'й.* **712** *пайц'й.* **713** *иц'ц'й.* **715** *ис'ц'й, иц'ц'й.* **717** *ит'т'й.* **722** *ийтй.* **726** *ите́.* **728** *исты́.* **733** *ийты́.* **734** *йис'ц'й.* **739** *йит'й.* **740** *йисты́.* **753** *абыйсц'й, абыйц'й.* **767** *ит'й, ис'ц'й.* **769** *иты́, йты́, йисты́.* **773** *иц'йц', ыйты́.* **780** *иц'й, ис'ц'й.* **783** *иц'й, исц'й.* **788** *иц'ц'й.* **789** *ис'ц'й, иц'й.* **793** *йиц'й.* **794** *ийц'й.* **799** *ит'й, пойсц'й спац'.* **808** *йис'ц'й.* **816** *иц'й, ис'ц'й.* **820** *йиц'й.* **821** *иц'й, ис'ц'й.* **829** *йис'ц'й.* **831** *йиц'й.* **833** *иц'ц'й.* **835** *иц'ц'й.* **841** *ис'ц'й, иц'й.* **858** *ис'ц'й, иц'й н'е маүла́.* **869** *йис'ц'й.* **889** *исц'й, иц'й.* **890** *ис'ц'й, иц'й.* **894** *иц'й, найц'йц', иц'йц'.* **900** *иц'й, иц'йц'.* **905** *иц'й, иц'йц'.* **906** *иц'й, иц'йц'.* **907** *йиц'й, иц'й.* **909** *йиц'й.* **911** *иц'ц'й, иц'йц', иц'й.* **931** *нада иц'й, иц'йц'.* **933** *ит'й, ит'йт'.* **934** *ис'ц'йц', иц'йц', ис'ц'й.* **938** *иц'ц'й, на́да иц'йц'и.* **947** *йты.* **951** *йиты́.* **959** *йиты́.* **962** *йты.* **964** *ийты́, иты́.* **965** *йты.* **968** *йит'й.* **970** *йиц'й.* **971** *йис'ц'й, йиц'й.* **977** *иц'ц'й.* **981** *йис'ц'й.* **986** *иц'й, исц'й.* **995** *иц'ц'й, иц'й.* **997** *йиц'й, йис'ц'й, иц'й.* **1005** *ис'ц'й, иц'й.* **1006** *ис'ц'й;* рэдка — *иц'й.* **1008** *исц'й, ит'й.* **1009** *йиц'й.* **1011** *ис'ц'й, иц'й.* **1013** *йиц'й, итй.* **1025** *иц'й, тре́ба ис'ц'й.* **1026** *иц'й, ис'ц'й.*

Карта № 177

ФОРМА ІНФІНІТЫВА ДЗЕЯСЛОВА пасвіць

Карта складзена на матэрыяле пытання № 116:
«Як утвараецца неазначальная форма дзеяслова:
б) ... *пасвіць, пасціць, пасці* ці *пасць*?»

На гэтай карце картаграфуюцца словаўтваральныя тыпы дзеяслова (*пасвіць : пасцівіць : пасціць : пасці*), а таксама скарочаны варыянт апошняй формы — *пасць.* Акрамя таго, картаграфуюцца адрозненні па націску ў дзеяслове *пасці* (*па́ст'и : паст'й*).

Адказы без абазначэння націску картаграфуюцца прыстасавальна да тэрыторыі пашырэння таго ці іншага акцэнталагічнага тыпу: *пас'ц'и* як *пас'ц'й* ў нас. пп. 178, 191, 307, 549, 780 і як *па́с'ц'и (па́сты)* у нас. пп. 664, 677, 680, 684, 880, 917, 918, 992, 995, 1007.

Суіснаванне розных словаўтваральных і акцэнталагічных варыянтаў картаграфуецца пэўнай колькасцю знакаў у тых жа нас. пп.

Паколькі тыпам канчаткаў неазначальнай формы прысвечана карта № 173, то на гэтай карце яны не ўлічваюцца: як *пасціць* картаграфуец-

ца *пасціці,* а таксама *пасвіць(ть)* і *пасвіці(ты)* абазначаюцца адным знакам.

Заўвагі збіральнікаў матэрыялаў ёсць у адказах наступных нас. пп.: 509, 532, 536, 777, 984.

У каментарыях прыводзіцца: а) матэрыял з тых адказаў, у якіх адзначаны розныя словаўтваральныя і акцэнталагічныя тыпы картаграфуемых форм; б) адказы з удакладненнямі і заўвагамі збіральнікаў матэрыялаў; в) форма са стратай канцавога галоснага. Падаюцца ў каментарыях і адзінкавыя формы без абазначэння націску. **25** *пáс'в'иц', пáс'ц'и.* **60** *пас'ц', пас'ц'ú.* **62** *пас'ц'ú.* **67** *пас'ц'ú.* **83** *пас'ц'ú.* **84** *пáсц'иц', пас'ц'ú.* **85** *пас'ц'ú.* **90** *пáс'в'иц', пáс'ц'и.* **102** *пас'ц'ú.* **119** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **120** *пас'.* **123** *пас'.* **124** *пас', пас'ц'.* **128** *нáда пáс'с'иц' карóў.* **136** *пас'ц'ú.* **157** *пáс'ц'и.* **158** *пáс'в'иц', пас'ц'ú.* **162** *пас'ц'ú.* **174** *пáс'в'иц', пáс'ц'иц'.* **178** *пас'ц'и.* **191** *пас'ц'и.* **196** *пáс'в'иц', паγнáў пáс'ц'иц'.* **238** *пас'ц'ú.* **248** *пáс'ц'ив'иц', пáс'в'иц'.* **266** *пас'ц'ú.* **271** *пас'ц'ú.* **282** *пáс'ц'иц', пáсв'иц'.* **284** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **285** *пáсв'иц', пáсц'иц'.* **286** *пáс'в'иц', пáс'ц'иц'.* **299** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **302** *пáс'в'иц', пас'ц'ú.* **307** *пáс'в'иц', пасц'и кóн'и.* **326** *пáсц'иц', пáс'в'иц', пáс'в'иц'и.* **337** *пáс'в'иц' кóн'и, пас'ц'ú.* **338** *пас'ц'ú.* **465** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **470** *пáс'в'иц', пáс'ц'иц'.* **499** *пáс'ц'иц', пáс'ц'и.* **502** *пáс'в'иц', пáс'ц'иц'.* **509** *пáс'в'иц';* часцей — *пáс'ц'иц'.* **511** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **514** *пáс'ц'иц', пасц'ú, пáс'ц'ит'.* **532** *паγнáў пáс'в'иц';* радзей — *пáс'ц'иц'.* **536** *пáс'ц'иц'; пáс'в'иц'* — у мове асобных сем'яў — уплыў суседніх вёсак. **549** *пасц'и.* **582** *пас'ц'ú, пáс'в'иц', пáс'ц'иц'.* **583** *пáс'в'иц', пáс'ц'иц'.* **593** *пасц'ú.* **596** *пáс'ц'иц', пáс'ц'и, лъшаг'éй пáс'в'ил'и.* **598** *пáс'ц'ив'иц'.* **601** *пáс'ц'иц', пáс'ц'и.* **603** *пáс'ц'и, пáс'в'иц'.* **604** *пас'ц', пáс'ц'иц'.* **610** *пáс'в'иц', пáс'ц'и.* **612** *пáс'ц'ив'иц'.* **615** *пáс'в'иц', пáсв'иц'и.* **617** *паγнáла пас'ц'ú, пáс'в'иц'.* **627** *пáс'ц'ив'иц'.* **628** *пáс'ц'ив'иц'.* **629** *пас'ц'ú.* **630** *пáс'ц'ив'иц'.* **632** *пас'ц'ú.* **636** *пáс'в'иц', пáс'ц'иц'.* **642** *пáс'в'иц', пáс'ц'ив'иц'.* **643** *пáсц'ив'иц'.* **645** *пáсц'ив'иц'.* **646** *пáс'ц'ив'иц'.* **647** *пáсц'ив'иц'.* **648** *пáс'ц'ив'иц'.* **649** *пáс'ц'ив'иц'.* **651 — 657** *пáсты.* **664** *пасты.* **675** *пáс'ц'и.* **677** *пас'ц'и.* **678** *пáс'ц'и.* **680** *пасц'и.* **682** *пáс'ц'и корóвы* **683** *пастú.* **684** *пасц'и.* **686, 687** *пáсты.* **688** *пáсвыты, пáсты.* **689** *пáсты.* **691** *пáсты.* **693** *пáсты.* **694** *пáсты скотúну пожынý.* **696, 697** *пáсты.* **698** *пáсты*[е]. **699** *пáсты.* **701** *пáсвыты, пáсте.* **702** *пáсты.* **704** *пáсты.* **708** *пас'ц'ú.* **715** *пáсв'иц', пáс'в'иц'и.* **719** *пáсц'и.* **722** *пастú.* **726** *пáсв'ит.* **730** *пáсты.* **731** *пáсв'ит.* **736** *пáсты.* **739** *паст'ú.* **752** *пáс'в'иц' корóву, пáс'ц'иц'.* **756** *пас'ц'ú.* **760** *паст'ú.* **767** *пáсв'ит', пáсв'иц', пас'ц'ú.* **769** *пáсты.* **771** *пáсты.* **772** *пáсты.* **773** *пáс'ц'иц', пáсвыты.* **775** *паγнáў пáс'ц'иц', пáс'ц'иц'.* **777** *пáс'ц'иц'* — гаворадь у сяле; *пáс'в'иц'* — гаворадь у засценку. **779** *пашóў карóву пáс'ц'иц', пасц'ú.* **780** *пáс'в'иц', пас'ц'и.* **782** *пас'ц'ú.* **786** *пас'ц'ú.* **787** *пáс'ц'иц', пáсв'иц'.* **788** *пáсв'иц', пáсц'иц'.* **790** *пáс'ц'и.* **793** *пасц'ú.* **794** *пас'ц'ú.* **811** *пасц'ú.* **812** *пас'ц'ú.* **821** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **822** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **830** *пáс'ц'иц', пáс'в'иц'.* **853** *пáс'ц'и.* **869** *пáс'в'иц', пáс'ц'и.* **871** *пáс'ц'и.* **876** *пáс'ц'и.* **877** *пáс'ц'и.* **879** *пáс'ц'и.* **880**

пас'ц'и. **882** *пáсц'и.* **883** *пáс'ц'и.* **884** *пáс'ц'и.* **885** *пáс'ц'иц', пáс'-в'иц'.* **886** *пáсц'иц' кóн'и, пасц'й.* **889** *пáсв'иц', пáс'ц'иц'.* **890** *пá-с'ц'и.* **902** *пáс'ц'и, пáс'в'иц'.* **903** *пас'ц'й.* **904** *пáс'ц'и.* **907** *пáс'ц'и, пáс'ц'иц', пас'ц'й.* **908** *пас'ц'й.* **911** *пас'ц'й, пас'ц'.* **914** *пáс'ц'и.* **915** *пáс'ц'и.* **917** *пас'ц'и.* **918** *пасц'и.* **919** *пáс'ц'и.* **920** *пáс'ц'и.* **921** *пá-с'ц'и.* **922** *пасц'.* **934** *пáсц'иц', нáда пас'ц', пáс'ц'и.* **937** *пас'ц'.* **938** *пас'ц'.* **939** *пас'ц'.* **940** *пасц'й.* **941** *пас'ц'.* **942** *пáс'ц'и, пас'ц'.* **943** *пас'ц'.* **945—948** *пáсты.* **951—954** *пáсты.* **956** *пáсты.* **958** *пасты́.* **959** *пасц'.* **962** *пáсты.* **964** *пáсвиты, пáсты.* **965** *пáсты.* **966** *пасцй.* **968** *пáсвыты, пáс'т'и.* **969** *пáс'в'иц', пас'ц'й.* **970** *пáсц'и.* **971** *пáс'ц'и.* **979** *пасц'й.* **984** *пáс'в'иц';* рэдка — *пáс'ц'иц'.* **990** *пáст'и.* **992** *пáс'-ц'иц', пас'ц'и.* **993** *пáст'и.* **995** *пас'ц'и.* **996** *папас'ц'й.* **997** *пáс'ц'и, пáс'ц'иц'.* **998** *пáс'ц'и.* **999** *пáс'ц'и, тавáр пас'ц'й.* **1000** *пáс'ц'и.* **1001** *пáс'ц'и.* **1002** *пáс'ц'иц', пáс'ц'и.* **1005** *пáс'ц'и.* **1007** *пáстыт, пасты то-вáр.* **1008** *пáстыт.* **1010** *пáс'ц'и.* **1011** *пáс'ц'и.* **1012** *пáсти.* **1013** *пáс'ц'иц', пáсти.* **1014** *пáс'ц'и.* **1015** *пас'ц'й.* **1017** *пáс'ц'иц', пáс'ц'иц'и.* **1018** *пáс'ц'и.* **1019** *пáсц'и.* **1020** *пасц'й.* **1021** *пáс'ц'и.* **1022** *пáс'в'иц', пас'ц'.* **1023** *пáс'ц'и.* **1024** *пас'ц'.* **1026** *пáс'ц'и.* **1027** *паст, кан'á пасты́.*

Карта № 178

ФОРМА ІНФІНІТЫВА ДЗЕЯСЛОВАЎ З АСНОВАЙ НА [г]

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 116:

«Як утвараецца неазначальная форма дзеяслова:

в) *сцера***гчы**, *сцярэ***гчы**, *сцярэ***ч**, *сцера***чы** ці *сцера***гці**; *ле***гчы**, *ле***ч**, *ле***чы** ці *ле***гці**; *бе***гчы**, *бе***чы**, *бе***ч** ці *бе***гці**; *стры***гчы**, *стры***чы**, *стры***ч** ці *стры***гці**; **да**-*пама***гчы**, *дапамо***ч**, *дапамо***чы** ці *дапама***гці**?»

На карце картаграфуюцца тыпы канчаткаў неазначальнай формы дзеясловаў з асновай на [г].

З аднаго боку, тут супрацьстаўляюцца формы на **-гчы** і **-гці** *(берагчы : берагці)*, а з другога — формы з наяўнасцю і адсутнасцю галоснага ў канчатку *(берагчы, берагці : бярэч, бярэгць)*.

Выпадкі суіснавання розных форм у адной і той жа гаворцы картаграфуюцца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

Фанетычныя варыянты зычнага асновы не картаграфуюцца: *стры́γчы, стры́һчы, стры́хчы* абазначаны адным знакам.

Фанетычныя асаблівасці канчатка картаграфуюцца адным знакам. Як *б'ераγц'й* картаграфуюцца *береһт'й, береһты́.*

З акцэнталагічнага боку адны з картаграфуемых форм маюць націск на аснове, другія — на канчатку *(б'éγчы, стры́γчы, сц'ерахчы́)*. Але гэтыя адрозненні тыпаў націску, як і асобныя выпадкі перамяшчэння націску ў першым ці другім тыпе *(стрыγчы́, сц'арéγчы)*, не картаграфуюцца.

Картаграфуемы матэрыял у радзе пунктаў вельмі абмежаваны.

Заўвагі збіральнікаў да асобных форм ёсць у нас. пп. 305, 579, 791.

Адказы, у якіх паслядоўна адзначаны дыялектныя формы, а таксама дыялектныя формы ў суіснаванні з літаратурнай формай, поўнасцю змяшчаюцца ў каментарыях.

Прыводзіцца таксама матэрыял з тых пунктаў, дзе знак ставіцца на аснове адзінкавых форм: **7** *л'ехчы, б'ехч, б'ехчы, стрыхчы, памахчы.* **30** *с'ц'ерахчы, б'ерахчы, л'ехч спац', б'ехч, стрыхчы, дапамахчы.* **31** *с'ц'ирахчы, б'ирахчы, б'ехч, стрыхчы, л'ехч.* **36** *с'ц'ирахчы, л'ехч, стрыхчы, памахчы, б'ехч.* **55** *с'ц'арéч, б'арéч, л'еч, б'еч.* **59** *б'еγч, л'éγчы.* **63** *с'ц'ерахчы, б'ерахчы, л'ехчы, стрыхчы, стрыч, памахчы, памóч.* **67** *с'ц'ерахчы, б'ерахчы, л'ехчы, б'ехчы, стрыхчы, дапамагчы, стрыч, запрéч.* **72** *л'ехчы, б'ирахц'и, стрыхчы, дъпъмахчы, б'ехчы.* **73** *б'ирахчы.* **76** *сц'арéч, б'арéч, л'еч, стрыч, б'еч.* **78** *с'ц'ерахчы, л'еч, л'ехчы, б'ехчы, дъпъмахчы.* **88** *л'еч.* **89** *б'éγц'и, л'еч.* **91** *б'ирахчы, л'еч, л'ехчы, б'еч, б'ехчы, памахчы.* **92** *с'ц'ир'éч, памóч.* **93** *л'еч, б'еч, памóч, пъмаγц'и.* **96** *б'ир'éч, с'ц'ир'éч, б'еч.* **97** *с'ц'арéч, б'ар'éч, л'еч, дапамóч.* **98** *памахчы, апстрыхчы, б'ерахчы, нáда йаγó апстрыш.* **99** *с'ц'ир'éч, л'еч, памóч.* **100** *с'ц'ир'éч, б'ир'éч, л'еч, б'еч, стрыч, памóч.* **102** *л'еч, б'еч.* **105** *с'ц'ир'éш, б'еш, л'еш, л'ехчы, стрыш, памóш.* **106** *б'ер'éч, л'еч, б'еч, стрыч, б'ехчы, стрыхчы.* **112** *л'еч, л'ехчы.* **113** *сц'ираγчы, л'еч.* **117** *с'ц'ир'éч, б'ир'éч, б'еч.* **118** *с'ц'ир'éч, стр'ич, памóч, л'еч, б'ир'éч, памахчы.* **119** *б'еч, б'ехчы, запр'éч, с'ц'ирéч, л'еч, б'ир'éч, памахчы, памóч, стр'ич.* **120** *сц'ир'éч, б'ирéч, л'еч, б'еч, стрыч, памóч.* **121** *с'ц'ир'éц, б'ир'éц, беч, бец, памóч', памóц.* **123** *сц'ир'éч', б'ир'éч', л'еч', б'еч, стрыч, памóч.* **124** *б'ерéч, б'еч, памóч, стрыч, леч.* **125** *б'еч, нáда стр'ич, л'еч, нáда кън'á запр'éч, с'с'ир'éч, нáда пас'ц'ир'éч.* **126** *стрыч, б'еч, л'еч.* **127** *сц'ир'éш, б'ир'éч, л'еч', б'еч', стрыч', памоч'.* **128** *нáда ав'éчак стр'ич, нáда памóч, нáда б'ир'éч, нáда б'еч.* **129** *с'ц'ир'éш, б'ир'éш, л'еч, б'еш, памóш, нáда стр'иш ав'ец.* **130** *с'ц'ир'éч, б'еч, л'еч.* **131** *с'ц'ир'éч, б'ир'éч, л'еч, б'еч, стрыч.* **132** *с'ц'ирéч, б'ирéч, л'еч, б'еч, стрыч, памóч.* **133** *б'ьрахчы, б'ир'éш, б'ир'éхчы, л'еш, л'ехчы, б'еш, стрыш, стрыхчы, памóш, пумахчы.* **134** *с'ц'ар'éч, б'ар'éч, л'еч, б'еч, стр'ич, памóч.* **135** *б'ехчы, л'ехчы, запр'ехчы, б'еш, л'еш, запр'éш, с'ц'ир'éш, с'ц'ир'ехчы, стрыш, памóш.* **137** *трéба йой дапамаγчы.* **229** *с'ц'ираγчы, б'ираγчы, л'éγчы, л'еч, б'éγчы, стрыγчы, памаγчы.* **234** *б'ехчы, стрыγц'и, дапамахчы, стрыхчы.* **243** *б'ар'éч, б'еч, стрыч, дапамóч.* **244** *б'ираγчы, с'ц'ираγчы, л'éγц'и, дапамаγц'и.* **248** *б'арéч, с'ц'арéч, памóч.* **261** *с'ц'арéжч.* **263** *с'ц'арéч, б'éγчы, дъпъмаγчы.* **270** *б'ираγчы, л'ежч, б'ежч, пумаγчы, стрыγчы.* **276** *бýду стрыхчы ав'éц, с'ц'ирахчы хл'еў, л'еч.* **278** *памóч, с'ц'ираγчы, б'арéч.* **279** *б'арахчы, памóч.* **293** *с'ц'ар'éч, нáда стр'ич, памóч, б'еч.* **295** *сц'ар'éшч, б'ешч, б'ешц', памóч, памóшч, пумахчы.* **298** *с'ц'арéжч, стрыжч, памóжч.* **299** *с'ц'арéшч, бешч, памóч, памóшч, пумахчы, стрышч.* **302** *с'ц'ар'éч, б'ар'éч, стрыжч, памóжч.* **304** *б'еж, л'еж, стрыж, запрéж, пумаγчы, пумаγц'и.* **305** *с'ц'ирéч', б'ир'éч', б'еч', стрич', памóч';* радзей — *с'ц'ирахчы, б'ир'ахчы, б'ехчы, стр'ихчы.* **313** *с'ц'ираγчы, с'ц'арéшч, б'ираγчы, б'арéч, л'ехч, л'еч, б'ехчы, б'ешч, стрышч, стрыγчы, дапамóшч, дапамахц'и, б'ирашчы.* **316** *с'ц'ар'éγч, с'ц'ар'éжч, б'ар'éжч, б'ар'éγчы, л'ежч, б'ежч, стрыжч, дыпы-*

мажчы́, дыпымаүчы́. **320** *с'ц'ар'е́жч, б'ар'е́жч, б'ежч, стрыжч.* **321** *с'ц'ар'е́үч, с'ц'ар'е́жч, б'ар'е́жч, б'ар'е́үч, л'ежч, б'е́үчы, б'ежч, стрыжч, дыпымажчы́, дыпымаүчы́.* **323** *бе́хчы, стры́хчы, стрыч, дъпъмахчы́.* **326** *с'ц'ар'е́үч, б'ираүчы́, с'ц'ираүчы́, л'е́үчы.* **328** *с'ц'ар'е́ч, б'ар'е́ч.* **329** *б'е́ж, пр'ил'е́ж паспа́ц', б'ераүчы́, стр'и́үчы.* **330** *с'ц'ар'е́ч, б'ар'е́ч.* **331** *б'е́үчы, л'ежч, стр'ижч, пamо́жч'.* **332** *л'е́үчы, б'е́үчы, л'еч, б'еч.* **333** *с'ц'ар'е́жч, б'ар'е́жч, л'ежч, б'ежч, стрыжч, дыпамо́жч.* **334** *с'ц'ар'е́жч, б'ар'е́жч, л'ежч, б'ежч, стрыжч.* **335** *л'еч, б'еч.* **336** *с'ц'ар'е́ч, б'ар'е́ч.* **337** *б'ар'е́ч, с'ц'ар'е́ч, л'еч.* **338** *с'ц'ар'е́жч, б'ар'е́жч, л'ежч, б'ежч, стр'ижч, дыпамо́жч.* **339** *л'еч, б'еч.* **340** *с'ц'ар'е́ч, л'еч, стрыч, дыпамо́ч.* **343** *йаму́ б'е́үчы ц'а́жко.* **344** *ужо́ ав'ачк'е́ тре́бо стры́хчы.* **350** *с'ц'ирахчы́, б'арахчы́, л'е́хчы, б'е́хчы, б'ехч, стрыхч, памахчы́.* **367** *сц'ерахчы́, б'аре́үчы, л'е́чы, бе́үчы, стры́үчы, дапамаүчы́.* **388** *л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и.* **391** *сц'ерачы́, бераүчы́, бе́үчы, стры́үц'и, дапамагчы́.* **404** *б'ераүчы́, памаүчы́, памо́ч.* **408** *б'ерахчы́, с'ц'ерахчы́, стры́хц'и, б'е́үчы, дапамахчы́.* **422** *б͡'иехчы.* **425** *с'ц'ерачы́, б'е́үчы, л'е́үчы, дапамаүчы́.* **478** *с'ц'ерахчы́, с'ц'ераүц'и́, б'арахчы́, б'араүц'и́, стры́хчы, дапамахчы́.* **495** *с'ц'ераүчы́, б'ераүчы́, б'ераүц'и́, л'е́хчы, б'е́үчы, стры́үчы, дапамаүчы́.* **498** *б'ерахчы́, б'е́хчы, б'е́үц'и, дапамаүчы́.* **500** *б'е́хц'и, памахц'и́, дапамахц'и́, б'ерахчы́.* **511** *с'ц'ераүчы́, б'ераүц'и́, л'е́үчы, л'е́үц'и, б'е́үц'и, б'е́үчы, стры́үц'и, стры́үчы, дапамаүц'и́, дапамаүчы́.* **514** *б'ераүчы́, памаүчы́, с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, стры́үц'и ав'е́чак, тре́ба дапамаүц'и́, паб'е́үц'и, со́хц'и, пу́хц'и, ц'е́үц'и.* **528** *с'ц'арахц'и́, б'арахц'и́, л'е́хц'и, б'е́хц'и, стры́хц'и, дапамахц'и́.* **529** *с'ц'ераүчы́, с'ц'ерахц'и́, б'ерахц'и́, б'ерахчы́, л'е́хчы, б'е́хчы, памахчы́.* **531** *с'ц'ерахчы́, б'ерахчы́, л'е́хчы, стры́хц'и, дапамахчы́, б'е́хчы.* **532** *с'ц'арахц'и́, б'арахц'и́, стры́хц'и, л'е́хц'и, б'е́хц'и, дапамахц'и́, л'е́хчы, б'е́хчы, стры́хчы, дапамахчы́, с'ц'арахчы́, б'арахчы́, памахчы́.* **534** *л'е́үц'и, стры́үц'и, б'е́үц'и, с'ц'ерахчы́, б'е́хчы, стры́хчы.* **535** *стры́үчы, стры́үц'и, дапамаүчы́, маүо́м памахц'и́.* **536** *б'е́һц'и, с'ц'ерахц'и́, памахц'и́, б'е́хц'и.* **540** *б'ираүчы́, б'е́үчы, дапамаүчы́, стры́үц'и.* **547** *памаүц'и́.* **549** *сц'еражчы́, б'ераүчы́, б'е́үчы, стр'и́үчы.* **557** *б'ерахчы́, б'е́хц'и, стры́хц'и.* **559** *с'ц'араүц'и́, б'араүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и.* **561** *с'ц'ераүц'и́, л'е́үчы, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́.* **564** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и.* **565** *с'ц'ерахц'и́, б'ерахц'и́, л'е́хц'и, стры́хц'и, памахц'и́.* **566** *дапамаүчы́, с'ц'ерахц'и́, л'е́хц'и, ц'е́хц'и, б'е́хц'и, стры́хц'и, памахц'и́.* **567** *б'ераүчы́, с'ц'ераүчы́, б'е́үц'и, стры́үц'и.* **568** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, б'араүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, памаүц'и́.* **575** *с'ц'ираүч'и́, дыпымаүч'и́.* **577** *б'ираүчы́, б'е́үчы, с'ц'аре́үч.* **579** *с'ц'ар'е́ч, б'ар'е́ч, л'еч, б'е́үчы, л'е́үчы, стрыч, памо́ч;* рэдка — *дъпамаүчы́.* **583** *стры́үчы, стрыүч, с'ц'ирахчы́, б'ирахчы́, стр'и́хчы.* **584** *с'ц'ираүчы́, б'аре́үчы, л'е́үчы, б'е́хчы, стры́хчы, памахц'и́.* **586** *с'ц'аре́ч, б'ежч, стрыжч, б'е́үч, стрыч.* **588** *сц'ар'е́ч, б'еч, памо́ч.* **590** *б'аре́ч, л'еч, дыпамо́ч.* **591** *с'ц'аре́үч, л'еүч.* **592** *стр'и́үчы, стрыжч.* **594** *с'ц'ираүчы́, б'ираүчы́, л'еч.* **596** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́, сад сц'ире́үчы, б'ираүчы́.* **597** *с'ц'ераүчы́, бераүчы́, б'е́үчы, дапамаүц'и́.* **598** *б'ежч.* **599** *с'ц'аре́үц'и, л'е́үц'и, б'е́үчы, стры́үц'и, дапамаүц'и́.* **600** *с'ц'ераүц'и́, б'ераү-*

ц’и́, л’е́γц’и, б’е́γц’и, стры́γц’и, дапамаγц’и́. **602** *с’ц’ераγц’и́, б’ераγц’и́, л’е́γц’и, б’е́γц’и, стры́γц’и, дапамаγц’и́.* **603** *с’ц’ераγчы́, б’ераγчы́, л’е́γчы, л’е́γц’и, б’е́γчы, б’е́γц’и, стры́γц’и, стры́γчы, дапамаγчы́.* **604** *сц’ераγц’и́, б’ераγц’и́, л’е́γц’и, б’е́γц’и, стры́γц’и, дапамаγц’и́.* **605** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’еч.* **606** *дыпумаγч’и́.* **607** *с’ц’ар’е́ч, л’еч.* **608** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, б’еч, дыпамо́ч, стрыч.* **609** *леч, беч.* **610** *с’ц’аре́ч, б’аре́ч, л’еч, стрыч.* **611** *сц’ар’е́ч, дыпумаγч’и́, б’ар’е́ч, л’еч, б’е́γчы, стр’ич, памо́ч.* **612** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’еч, стрыжч, л’ежч.* **613** *с’ц’ар’е́ч.* **614** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, стрыч.* **615** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’еч, б’еч, стрыч, памо́ч.* **616** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’еч, б’еч.* **617** *с’ц’аре́жч, б’аре́жч, л’еч, л’е́γчы, б’ежч, стрыжч, памо́жч, л’ежч.* **618** *с’ц’ар’е́ч, б’еч, памо́ч.* **619** *сц’ар’е́ч’, б’ар’е́жч, л’ежч, б’ежч, стр’ижч, памо́жч.* **620** *сц’ир’аγчы́.* **621** *с’ц’ир’аγц’и́, б’ир’аγц’и́.* **622** *с’ц’ар’е́γч, л’е́γчы, б’еγч.* **623** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, памо́ч.* **624** *л’еч’, б’еч’, л’е́γчы, б’е́γчы, стры́γчы.* **625** *л’е́γч’и, с’ц’ар’е́ч’.* **626** *с’ц’ар’е́ч.* **627** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’е́γчы, б’е́γчы, стр’и́γчы, дыпымаγчы́.* **628** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, б’еч, стрыжч, дыпамо́жч.* **629** *с’ц’ар’е́γчы, б’ар’е́γчы, л’еч, л’е́γчы.* **630** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́жч, л’ежч, б’ежч, стрыжч, дыпамо́жч.* **632** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, б’еч, стр’ич.* **633** *с’ц’ар’е́γч, б’ар’е́γч, л’еγч, б’еγч, стрыγч.* **634** *стрыжч, л’ежч, б’ежч.* **636** *с’ц’ир’аγчы́, б’ир’аγчы́, л’е́γчы, б’е́γчы, стр’и́γчы, дапамаγчы́, с’ц’аре́ч, б’аре́ч, л’еч, б’еч, стрыч, памо́ч, дыпамо́ч.* **640** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’еч, б’еч, стрыч.* **641** *л’е́γчы, дыпамаγц’и́.* **642** *с’ц’ар’е́ч, б’аре́ч, л’еч, б’еч, стрыч, дыпамо́ч, падстры́ч, падб’е́γч, прыл’е́γч.* **644** *с’ц’ар’е́ч.* **646** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’еч, б’е́γчы, стр’и́γчы, дъпъмаγчы́.* **648** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, б’еч, стр’и́γчы.* **649** *с’ц’ар’е́ч, б’ар’е́ч, л’еч, б’еч, стр’ич, дапамо́ч на́да.* **650** *с’ц’ар’е́жч, б’ар’е́жч, л’ежч, б’ежч, стрыжч.* **661** *стырыжты́, бырыжты́.* **666** *л’е́хчы на траву́.* **671** *бу́ду стры́хчы ав’е́ц.* **672** *б’е́хчы, стры́хц’и.* **683** *л’е́шты спа́ты, б’и́жты, стры́жты, поможты́.* **692** *бырышты́, б’и́шты, стры́шты.* **698** *стырышчы́ᵉ, бырыᵉжты́ᵉ, л’е́ĥчы, би́ĥчы, стры́ĥчы, допоможты́ᵉ.* **700** *стры́жты увычкы́, л’аγчы́ спа́ты.* **701** *стырыγче́, берыγче́, л’е́γче, б’и́γче, стре́γче, помоγче́.* **703** *л’ахчы́, б’и́жты.* **709** *с’ц’арахчы́, с’ц’арахц’и́, б’арахчы́, б’арахц’и́, л’е́хчы, л’е́хц’и, б’е́хчы, б’е́хц’и, стры́хчы, стры́хц’и, дапамагчы́, дапамахц’и́.* **716** *сц’ереγц’и́, л’е́γц’и, б’ереγц’и́, б’еγц’и́, стрыγц’и́, допомоγц’и́.* **717** *помоγц’и́, л’е́γц’и, б’е́γц’и, л’е́γт’и, стры́γт’и.* **719** *сц’ераĥчы́, л’е́ĥчы, б’е́ĥчы, стры́ĥц’и, дапамаγчы́.* **722** *б’еγти́, стрыγти́, допомоγти́.* **723** *постры́γц’и, помоγц’е́.* **725** *постры́γц’и, помоγц’е́.* **726** *стере́γты, стереγчы́, л’е́γты, б’и́γте, стры́хчы, помоγт’и́.* **727** *стырыгчы́, бырыгчы́, л’е́гты, ле́гчы, би́гчы.* **729** *л’е́γчы, стырыγчы́, допомошчы́, помошчы́.* **730** *стырыжты́, бырыγты́, ли͡е́шты, стры́жты.* **731** *запре́γц’и, стры́γчы, б’и́γты, л’е́γты, б’ереγчы́.* **737** *бырыĥчы́, л’а́жты, б’и́жты, стры́шты, поможты́.* **739** *стырыĥт’и́, лыĥт’и́, б’и́ĥты, стры́ĥт’и, помоĥт’и́.* **749** *дапамаγчы́, л’е́γц’и, б’ераγчы́.* **750** *бераγц’и́, л’е́γц’и, падб’е́хц’и, помохц’и́, поц’ехц’и́.* **752** *б’е́хчы, л’е́хчы, стры́хчы, с’ц’ерахц’и́, б’ерахц’и́, л’е́хц’и, б’е́хц’и, памахц’и́.* **753** *бераγц’и́, л’е́γц’и, сц’ераγц’и́, дапамаγц’и́.* **754** *б’ераγчы́, л’е́γц’и, стры́γц’и, б’е́γц’и.* **756** *б’е́γц’и, б’аре́ч.* **757** *л’е́γц’и, б’е́γц’и, стры́γц’и, допомоγц’и́.* **758** *л’е́γц’и, б’е́γц’и, стры́γц’и, помоγц’и́.* **759** *постры́γт’и, помоγт’е́.* **760** *би́хты,*

л'éуті, стереут'ú. **761** *цауц'ú, помоуц'ú, поб'êуц'и.* **762** *помоут'ú.* **763** *стереутú, береутú, лéути, стрыуты, помоутú.* **764** *стереутыі, леутыі, помоутыі, бúхты.* **765** *сц'ереуц'ú.* **766** *л'éуц'и, с'ц'ерéуц'и, помоуц'ú, теут'ú.* **767** *с'ц'ереhц'и, б'ереhц'и, л'еhц'и, б'еhц'и, стрыhц'и.* **768** *стереутыі, лúуты, бúуты.* **769** *берéуты, бирыутыі, бúуты, помоучыі, стереутыі.* **770** . *стереутыі, лúуты, б'úуты, допомоутыі.* **771** *б'úшты, стрышты.* **773** *сцереучыі, береучыі, лéучы, допомоучыі, стыᵉрыутыі, быᵉрыутыі, л'úhты, б'úhты, стрыhты, помоhтыі.* **774** *с'ц'ераучыі, л'éучы, б'éуц'и, стрыхчы, дапамахчыі.* **778** *б'éуц'и, сц'ерéуц'и, паб'êуц'и па урóшы, с'ц'арéуц'и.* **781** *с'ц'ерахчыі, б'ерахц'ú, л'éхц'и, б'éхц'и, стрыхц'и, памахц'ú, памóч.* **782** *б'ераhц'ú, б'éуц'и, л'éуц'и.* **784** *дапамауц'ú, л'êуц'и, б'êуц'и, стрыуц'и.* **788** *б'арéч, б'éуц'и.* **790** *б'éхц'и, стрыхц'и, л'éхц'и, дапамахц'ú.* **791** *с'ц'ерауц'ú, с'ц'ераучыі, б'êхц'и, б'êхчы, стрыхц'и, стрыхчы.* Форма на **-чы** ўжываецца вельмі рэдка. **793** *б'éhц'и.* **794** *б'éhц'и.* **795** *помохц'ú, стрыхц'и, с'ц'ерехц'ú.* **796** *запрéхц'и, с'ц'ерéхц'и, б'ерахц'ú, стрыхц'и, л'éхц'и, памóхц'и.* **797** *б'ерехц'ú, б'êхц'и, стрыхц'и, помохц'ú, л'еуц'ú.* **798** *с'ц'ер'еуц'ú, б'ер'еуц'ú, дапомоуц'ú.* **800** *с'ц'ерауц'ú, б'ерауц'ú, б'êуц'и, стрыуц'и, допомоуц'ú.* **801** *сц'ереуц'ú, б'ереуц'ú, бéуц'и, стрыуц'ú, помоуц'ú.* **802** *л'éуц'и.* **803** *с'ц'ереуц'ú, с'ц'ереучыі, б'ерехчыі, стрыхц'и, стрыгчы, помохчыі.* **804** *с'ц'ерéхц'и, б'ерехц'ú, л'éхц'и, б'éхц'и, острыхц'и, помохц'ú.* **805** *с'ц'ерохц'ú, б'ерохц'ú, б'éхц'и, стрыхц'и, помохц'ú.* **806** *л'éхц'и, б'éуц'и, памохц'ú.* **807** *с'ц'ереуц'ú, б'ереуц'ú, л'éуц'и, стрыуц'и, допомоуц'ú.* **808** *сц'ереуц'ú, б'еуц'ú, стрыуц'и, помоучыі.* **810** *с'ц'ереуц'ú, б'ерехц'ú, л'éхц'и, б'éхц'и, стрыхц'и, допомохц'ú.* **811** *береуц'ú.* **812** *с'ц'ереуц'ú, б'ереуц'ú, л'éуц'и, беуц'ú, стрыуц'ú, допомоуц'ú.* **813** *б'éучы, б'éуц'и.* **815** *с'ц'ераучыі, л'éуц'и.* **819** *памауц'ú, зал'éучы, пастрыуц'и.* **823** *памаучыі, л'éуц'и.* **824** *памауц'ú н'и маhý, л'éуц'и, дапамауц'ú.* **825** *сц'ерауц'ú. б'ерауц'ú, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'ú.* **826** *л'éуц'и, стрыуц'и.* **827** *л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'ú, памауц'ú.* **828** *памауц'ú, б'ераучыі, б'éуц'и, стрыуц'и.* **829** *памауц'ú, памаучыі, сц'ерауц'ú.* **830** *памахц'ú, б'éхц'и, б'ерахц'ú, с'ц'ерахц'ú.* **831** *б'ерауц'ú, л'éуц'и, стрыуц'и, памауц'ú.* **832** *запреуц'ú, б'êуц'и, стрыуц'ú, б'ерауц'ú, адпрауц'ú, л'éуц'и.* **833** *сц'ерауц'ú, б'ерауц'ú, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'ú.* **834** *б'éуц'и, стрыуц'и, л'éуц'и, дапомауц'ú.* **835** *сц'ерауц'ú, б'ерауц'ú, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'ú.* **836** *с'ц'ерауц'ú, б'ерауц'ú, б'éуц'и, стрыуц'и.* **837** *с'ц'ерахц'ú, б'ерахц'ú, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'ú.* **838** *сц'ереуц'ú, дъпъмоуц'ú, б'éхц'и, б'ерохц'ú.* **839** *сц'ереуц'ú, стрыхц'и, б'éхц'и.* **840** *б'ереуц'ú, б'éуц'и, помоуц'ú, стрыуц'и.* **841** *с'ц'ереуц'ú, с'ц'ереучыі, б'ерехц'ú, л'ехц'ú, л'éхчы, б'éучы, стрыучы, стрыуц'ú, допомоучыі, допомоуц'ú.* **842** *л'éхц'и, б'éхц'и, сц'ерехц'ú.* **843** *с'ц'ерауц'ú, б'ерауц'ú, дапамауц'ú.* **844** *б'ерауц'ú, с'ц'ерауц'ú.* **845** *с'ц'ер'еуц'ú, б'ер'еуц'ú, б'éуц'и, стрыуц'и, помоуц'ú.* **846** *с'ц'ереуц'ú, б'ереуц'ú, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, помоуц'ú.* **847** *сц'ер'еуц'ú, б'ер'еуц'ú, л'éуц'и, б'êуц'и, стр'úуц'и, дапамауц'ú.* **848** *сц'ереуц'ú, б'ереуц'ú, стрыуц'ú.* **849** *с'ц'ерауц'ú, берауц'ú, дапамауц'ú.* **850** *сц'ереуц'ú, б'ереуц'ú, л'éуц'и, стрыуц'и, помоуц'ú.* **851** *с'ц'ереуц'ú, б'ерехчыі, б'ереуц'ú,*

л'éуц'и, б'éуц'и, б'éучы, стрыуц'и, допомохчы, допомоуц'й. **852** *сц'ереу-ц'й, б'ереуц'й, л'éуц'и, б'êуц'и, стрыуц'и, допомоуц'й.* **853** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й, памауц'й.* **855** *л'éуц'и, сц'арауц'й, б'éуц'и, стрыуц'и, памауц'й.* **857** *сцерауц'й, б'ерауц'й, л'éу-ц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, памауц'й.* **858** *с'ц'арауц'й, б'арауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **859** *б'éхчы, б'éуц'и.* **860** *б'éучы, б'éуц'и.* **862** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **863** *л'éуц'и, б'éуц'и.* **867** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **869** *с'ц'ерачы, л'éучы, б'éучы, б'éуц'и, стрыучы, стрыуц'и, ц'áуц'и.* **871** *с'ц'ерауц'й, б'ерахц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, памоуц'й.* **872** *л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, памауц'й.* **873** *б'ерауц'й, б'éуц'и, дапа-мауц'й.* **874** *сц'урéуц'и, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамау-ц'й.* **875** *б'ерауц'й, дапамауц'й.* **876** *с'ц'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и.* **877** *б'ерауц'й, стрыуц'и, дапамауц'й.* **878** *сц'ар'éч, л'еч, б'éучы, дапамаучы.* **879** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **880** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **881** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и.* **882** *с'ц'ереуц'й, б'ереуц'й, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **883** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **884** *с'ц'арéуц'и.* **885** *с'ц'ерауц'й, па-мауц'й.* **886** *с'ц'ереуц'й, б'ереуц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **887** *с'ц'арауц'й, б'арауц'й, л'éуц'и, б'êуц'и, памауц'й.* **888** *сц'арауц'й, б'араучы, л'éучы, б'éучы, стрыучы.* **889** *с'ц'ерачы, б'ераучы, дапа-маучы, л'éуц'и, б'éуц'и, с'ц'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамау-ц'й, памауц'й, запрауц'й, п'ерапрауц'й, парапрауц'й.* **890** *с'ц'êрауц'й, б'êрауц'й, л'éуц'и, б'êуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **891** *сц'ерауц'й, б'е-рауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **892** *б'ерауц'й, дапа-мауц'й.* **894** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'й, дапамау-ц'й, б'éжчы, памауц'й.* **895** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и.* **896** *сц'арéч, б'арéч, л'еч, стрыч.* **897** *сц'ирéч, б'ирéч, л'еч, сц'арéуц'и, б'арéут'и, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамóут'и.* **898** *с'ц'е-рауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, памауц'й, л'éуц'и спац'.* **899** *сц'ирауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, памауц'й.* **902** *б'ерауц'й, б'éуц'и.* **903** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **904** *с'ц'арауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, памауц'й.* **905** *с'ц'ирéуц'и, б'е-рауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **906** *памóуц'и, памóуц' бýл'бу капáц'.* **907** *с'ц'арауц'й, б'арауц'й, л'éуц'и, б'êуц'и, стрыуц'и, памауц'й.* **908** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, стрыуц'й.* **909** *с'ц'ерауц'й.* **910** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, б'éуц'и, стрыуц'и, паб'éуц'и.* **911** *б'ерахчы, б'а-рéхчы, б'éуц'и, с'ц'арéуц', б'арéуц', л'éуц', стрыуц', памóуц'.* **912** *б'éуц'и, памауц'й.* **913** *сц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, дапа-мауц'й.* **914** *с'ц'арéуц'и, б'арéуц'и, л'éуц'и, стрыуц'и, дапамауц'й.* **915** *сц'арауц'й, б'арауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, памауц'й.* **917** *с'ц'е-рауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стыуц'и, дапамауц'й.* **918** *сц'ереуц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и, памауц'й.* **919** *с'ц'ерауц'й, б'ерау-ц'й, л'éуц'и, б'êуц'и, стрйуц'и, дапамауц'й.* **920** *с'ц'ерéуц'и, б'ерéуц'и, л'éуц'и, б'еуц', стрыуц'и, памауц'й.* **921** *с'ц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и.* **922** *сц'ерауц'й, б'ерауц'й, л'éуц'и, б'éуц'и, стрыуц'и.*

923 *с'ц'аре́үц'и, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и.* **924** *с'ц'аре́жч, б'аре́жч, л'ежч, б'ежч, стрыжч.* **925** *с'ц'аре́жч, б'аре́жч, л'ежч, б'ежч, стрыжч, памо́шч.* **926** *б'аре́ч.* **928** *с'ц'аре́ч, б'аре́ч, л'еч, дапамо́ч.* **929** *с'ц'аре́үц', стрыүц', памо́үц'.* **930** *б'аре́үц', л'еүц', б'еүц', стрыүц'.* **931** *с'ц'аре́жч, б'аре́жч, л'ежч спац', б'ежч, стрыжч, памо́жч.* **932** *с'ц'аре́жч, б'аре́жч, л'еч, б'еүч, стрыжч, памо́жч.* **933** *ст'ире́үт', стрыүт', л'еүт', беүт', памо́үт'.* **934** *б'аре́үчы, с'ц'аре́үц'и, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, пастры́үц'и, стрыүц', б'е́үц'и, дапамаүц'и́.* **935** *л'е́үц'и, б'е́үц'и.* **936** *сц'ераүц'и́, л'е́хц'и, б'е́хц'и.* **937** *с'ц'ире́үц', л'еүц', б'еүц', стрыүц', памо́үц'.* **938** *б'ераүчы́, б'е́үчы, стрыүц', сц'аре́үц', л'е́үц'и, памаүц'и́.* **939** *б'ьре́үц', б'еүц', с'ц'ере́үц', б'ере́үц', л'еүц'.* **940** *б'е́үц'и, стры́үц'и, сц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, дапамаүц'и́.* **941** *ст'аре́үц', л'еүц', б'еүц', стрыүц', памо́үц'.* **942** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́, с'ц'аре́үц'и, б'аре́үц'и.* **943** *б'е́үц'и, б'аре́үц'и, с'ц'ере́үц'и, л'е́үц'и, стры́үц'и.* **944** *сц'ере́үц', б'еүц'.* **945** *береүты́, леүчы́, стры́үты.* **951** *стережты́, береһчы́, леһчы́, б'и́һчы, стры́һче, допомоһчы́.* **952** *бырыхчы́, стр'и́хчы, стырыхчы́, памахчы́, л'ахты́.* **955** *ле́үче, стре́жче, б'и́үче.* **958** *стереүти́, береүт'и́, би́үты, стры́үт'и.* **960** *б'и́һчы, помоүчы́, стры́жты.* **961** *стырыүты́, бырыүты́, л'и́үты, би́үты, допомоүты́.* **962** *бырыжты́, стырыжты́, л'а́жты, б'и́жчы.* **963** *стырыүты́, леүты́, стры́үты, помоүты́.* **964** *стереүты́, береүты́, л'е́үты, б'и́үчы, стырыүты́, допомоүты́, беүты́.* **965** *стырыүчы́, бырыүчы́, ле́шты, б'и́шты, стырышты́, помошты́.* **966** *остры́хц'и, помохц'и́.* **967** *стераүчы́, стры́үты, стере́үти*[ы]. **968** *помоүт'и́, л'е́үт'и, стры́үт'и.* **969** *сц'ереүц'и́, б'еүц'и́, стры́үц'и, допомоүц'и́.* **971** *сц'ереүц'и́, л'е́үц'и, б'е́хц'и, стры́үц'и, допомоүц'и́.* **972** *береүт'и́, помоүт'и́, с'ц'ереүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стрыүц'и́.* **973** *сц'ереүч, б'ере́үч, б'ере́үц'и. б'е́үц'и.* **974** *сц'ереүц'и́, б'ереүц'и́, б'е́үц'и, стры́үц'и.* **975** *л'е́үт'и, стрыүт'и́, помоүт'и́.* **976** *с'ц'ереүц'и́, б'е́үц'и, л'е́үц'и, стр'и́үц'и.* **977** *ст'ер'еүти́, запреүт'и́, л'е́үт'и, б'е́үт'и, помоүт'и́, пострыүт'и́.* **978** *ст'ер'е́үт'и, б'е́үт'и, стр'и́үт'и.* **980** *сц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, заб'е́үц'и, дапамаүц'и́, л'е́үц'и.* **982** *с'ц'ереүц'и́, б'ереүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, допомоүц'и́.* **983** *сц'ераүц'и́, бераүц'и́, л'е́үц'и, стры́үц'и, помоүц'и́.* **984** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́.* **985** *б'ереүц'и́, б'е́үц'и, стрыүц'и́.* **986** *с'ц'ереүц'и́, б'е́үц'и, ву́преүц'и, л'е́үц'и, помоүц'и́.* **987** *б'е́үчы, стрыүц'и́, л'е́үчы, допомоүчы́.* **988** *сц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́.* **989** *сц'ереүц'и́, б'ереүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, допомоүц'и́.* **990** *стереүт'и́, в'и́теүт'и, здо́хт'и, л'е́үти, б'е́үт'и, стрыүти́, помоүт'и́.* **991** *сц'ереүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, помоүц'и́.* **992** *сц'ераүц'и́, бараүчы́, л'е́үц'и, бaүц'и́, стры́үц'и, допомоүц'и́.* **993** *ст'ереүт'и́, береүт'и́, л'еүт'и́, б'е̂үт'и, стры́үт'и, помоүт'и́.* **994** *стереүт'и́, береүт'и́, б'е̂үт'и, стри́үт'и, допомоүт'и́.* **995** *с'ц'ереүц'и́, б'ереүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, помоүц'и́.* **996** *сц'ераүчы́, паб'е́үц'и, л'е́үц'и.* **997** *с'ц'аре́үц'и, б'ераүц'и́, б'е̂үц'и, стры́үц'и, памаүц'и́, запре́үц'и, л'е́үц'и, б'е́үц'и.* **998** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́.* **999** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и спац', б'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́, памаүц'и́.* **1000** *с'ц'ераүц'и́, б'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и, стры́үц'и, дапамаүц'и́.* **1001** *сц'ераүц'и́, л'е́үц'и, б'е́үц'и,*

дапамаўц'й. **1002** *с'ц'ераўц'й, б'ереўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, допомоўц'й.* **1003** *с'ц'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'иеўц'и.* **1004** *с'ц'ереўц'й, б'ереўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, допомоўц'й, помоўц'й.* **1005** *сц'ераўц'й, бараўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'й, стрыўц'й, помоўц'й.* **1006** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, дапамаўц'й.* **1007** *стер'егты, б'ếўты, стр'иўт'й.* **1008** *стереўт'й, береўт'й, ле́ўт'и, б'ếўт'и, стрыўт'й, помоўт'й.* **1009** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, стрыўц'и.* **1010** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамаўц'й.* **1011** *с'ц'ераўц'й, стрыўц'и.* **1012** *б'ерехты, стрыхты, помохты, б'е́хты.* **1013** *с'ц'ераўц'й, б'ераўты, л'е́ўц'и, стрыўц'и.* **1014** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамоўц'й.* **1015** *с'ц'ерахц'й, б'ерахц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамаўц'й.* **1016** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамаўц'й.* **1017** *с'ц'аре́ўц'и, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамаўц'й.* **1018** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, памаўц'й.* **1019** *сц'ераўчы, б'ераўчы, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамаўц'й.* **1020** *сц'араўц'й, бераўц'й, л'е́ўц'й, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамаўц'й.* **1021** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, пamо́ўц'и.* **1022** *с'ц'ераўчы, л'е́ўчы, б'е́ўчы, памаўц'й, стрыўц'и.* **1023** *л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, б'ераўц'й.* **1024** *с'ц'аре́ўц', л'еўц', б'еўц', стрыўц', дапамаўц'й.* **1025** *с'ц'аре́ўц'и, б'ераўц'й, б'е́ўц'и, стрыўц'и, дапамаўц'й.* **1026** *с'ц'ераўц'й, б'ераўц'й, л'е́ўц'и, б'е́ўц'и, стрыўц'и, памаўц'й.* **1027** *стереўты, береўты, леўты, бе́ўты, памаўты.*

Карта № 179

ФОРМА ІНФІНІТЫВА ДЗЕЯСЛОВАЎ З АСНОВАЙ НА [к]

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 116:

«Як утвараецца неазначальная форма дзеяслова: *пе***кчы***, пя***кчы***, пя***чы, *пе***ч**, *пе***кці** ці *пя***кці**; *се***кчы**, *се***чы**, *ся***чы**, *се***ч** ці *се***кці**; *таў***чы**, *таў***кчы**, *тоў***ч** ці *таў***кці**; *ця***чы**, *це***чы**, *це***кчы**, *це***ч** ці *це***кці**?»

Картаграфуемыя формы супрацьстаўляюцца па наяўнасці і адсутнасці заднеязычнага *(пячы : пякчы, пякці)* і галоснага ў канчатку *(пячы, пякчы, пякці : печ, пекч, пекць).*

З характарам асновы і канчатка цесна звязаны і акцэнталагічныя адрознекні. Аднак у межах некаторых форм маюць месца значныя разыходжанні па націску. Так, у варыянтах форм на **-кчы, -кці** ад дзеяслова *сячы* націск амаль паслядоўна падае на каранёвы склад *(се́кчы, се́кці),* за выключэннем абмежаванага масіву гаворак паўднёва-заходняй ускраіны, дзе больш паслядоўна ўжываецца форма з націскам на апошнім складзе. І, наадварот, адпаведныя формы ад дзеяслова *таўчы* адрозніваюцца націскам на апошнім складзе *(таўкчы́, таўкці́)* пры хістанні націску ў іншых дзеясловах гэтага тыпу: *пякці́, цякці́* і *пе́кці, це́кці.* Усе ўказаныя акцэнталагічныя адрозненні нельга перадаць на адной карце, таму яны пры картаграфаванні не ўлічваюцца. Акрамя таго, дзеяслоў *сячы* на пэўнай тэрыторыі дае некаторыя марфалагічныя разыходжанні. Так, у матэрыялах, сабраных у гаворках заходняй зоны,

побач з формай *пячы, цячы* адзначаны іншыя варыянты форм ад дзеяслова *сячы (секчы* або *сеч),* што давала падставы для картаграфавання дзеяслова на асобнай карце. Аднак з прычыны недастатковасці матэрыялаў усе дзеясловы з асновай на [к] картаграфуюцца на адной карце.

Суіснаванне двух або некалькіх варыянтаў формы картаграфуецца пэўнай колькасцю знакаў, якія адпавядаюць гэтым формам.

Маленькая чорная зорачка зверху над лічбай (нас. пп. 701, 723, 725, 759, 955) указвае на наяўнасць канцавога [е] ў форме інфінітыва.

Не картаграфуюцца фанетычныя адрозненні форм, звязаныя з сістэмай кансанантызму гаворак. Формы на **-кц'и, -кт'и, -кты** картаграфуюцца адным знакам.

Фактычны матэрыял вельмі абмежаваны. У значнай колькасці пунктаў знак ставіцца на аснове аднаго-двух прыкладаў.

Заўвагі збіральнікаў аб ступені пашырэння той ці іншай формы ёсць у адказах нас. пп. 566, 579, 791, 825.

Ніжэй прыводзіцца фактычны матэрыял з тых адказаў, дзе адзначаны дыялектныя формы, а таксама выпадкі суіснавання іх з формамі літаратурнай мовы *(пячы, сячы, таўчы):* **4** *п'ачы́, с'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **5** *п'акчы́.* **7** *п'е́кчы, с'ачы́, таўчы́.* **10** *бу́ду бл'ины́ п'ачы́.* **13** *п'ачы́, с'е́кчы, таўчы́, ц'ачы́.* **14, 15, 16** *п'ачы́.* **18** *п'ачы́, с'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **23** *п'ачы́, с'еч.* **26** *на́да с'еч дро́вы, п'ачы́, таўчы́.* **27** *с'е́кчы, таўчы́, п'ачы́.* **28** *п'ачы́, с'еч.* **29** *п'ачы́, с'е́кчы.* **31** *даў пра́ва с'еч, п'ачы́, с'еч дро́вы.* **33** *п'ачы́, с'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **40** *п'ачы́ п'ираγ'и́, на́да таўчы́ йачм'е́н', йиду́ с'еч дро́вы.* **48** *п'ачы́, с'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **52** *п'ачы́, с'е́кчы.* **53** *п'ачы́, с'е́кчы.* **55** *п'еч.* **59** *п'ачы́, п'еч.* **60** *п'еч, п'ачы́.* **61** *п'еч, с'еч, таўчы́.* **62** *п'ачы́, с'е́кчы, ц'ачы́.* **63** *п'еч, с'еч, ц'еч, таўкчы́.* **65** *пас'е́ч, с'п'ачы́, таўчы́.* **67** *п'ачы́, с'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **68** *пас'е́ч, п'ачы́, с'ачы́, таўчы́.* **69** *п'ачы́, с'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **71** *с'п'ачы́, с'еч, стаўчы́.* **73** *тре́ба бу́лку с'п'ачы́, тре́ба рас'с'е́ч дроў, пас'е́ч дро́вы, бу́г'иш с'еч?* **74** *п'ачы́, п'еч, таўчы́, с'е́кчы.* **75** *тре́ба с'еч, таўчы́, п'ачы́.* **76** *п'еч.* **77** *п'е́кчы, с'е́кчы, таўчы́, ц'ачы́.* **78** *п'ачы́, с'еч, с'е́кчы, таўчы́, на́да с'п'ачы́, до́бра было́ б стаўчы́.* **81** *п'е́кчы, с'е́кц'и.* **82** *п'ачы́, с'е́кчы, ц'ачы́.* **83** *п'ачы́, с'еч, ц'ачы́, таўчы́.* **86** *п'ачы́, п'еч, с'еч, с'ачы́, таўчы́, ц'еч.* **87** *п'ачы́, с'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **88** *п'еч, с'еч.* **89** *п'ачы́, п'акц'и́, п'еч, с'еч.* **91** *п'ачы́, с'еч, с'ачы́.* **92** *с'еч, тало́ч.* **93** *п'еч, с'еч.* **94** *п'еч, на́да с'еч дро́вы.* **95** *п'ачы́, с'еч, с'ачы́, таўчы́, ц'еч, п'еч.* **96** *п'еч, с'еч.* **97** *с'еч.* **98** *тапаро́м с'еч, на́да хлеп п'еч, таўчы́.* **99** *п'еч.* **100** *п'еч, с'еч, л'еч, таўчы́, тоўч, ц'еч.* **101** *п'еч, таўчы́, ц'ачы́.* **102** *п'еч, с'еч.* **103** *п'еч.* **104** *бу́ду п'еч, с'еч, таўчы́.* **105** *п'еч.* **106** *п'еч, с'еч, ц'еч, таўчы́.* **107** *п'еч.* **108** *п'е́кчы, ц'е́кчы.* **109** *п'е́кц'и, с'е́кчы.* **110** *п'еч.* **111** *п'еч, с'еч.* **112** *п'еч, п'е́кц'и.* **113** *п'еч, с'еч.* **114** *п'еч.* **115** *п'е́кчы, ц'е́кчы.* **116** *п'еч, таўчы́.* **117** *п'еч, ц'еч.* **118** *п'еч, ц'еч, с'еч, таўчы́.* **119** *п'еч, с'еч, ц'еч, валачи́, таўчи́.* **120** *печ', с'еч', ц'еч'.* **121** *п'екчы́, п'ец, с'ец, тало́ц, ц'ец.* **122** *с'е́кчы.* **123** *п'еч, с'еч, тало́ч, ц'еч.* **124** *с'е́ч, п'еч, тало́ч, ц'еч.* **125** *с'п'еч, дроў нас'е́ч, тало́ч, ц'еч.* **126** *ц'еч, п'еч.* **127** *п'еч', с'еч', тало́ч', ц'еч'.* **128** *бу́ду хл'еп*

п’еч, нáдаб’и дроў нас’éч. **129** *нáда п’еч, паталóш.* **130** *п’еч, с’еч, памóч.* **131** *с’еч, ц’еч.* **132** *п’еч, с’еч, тоўч.* **133** *п’еч, с’еч.* **134** *п’еч, ц’еч, с’еч.* **135** *таўчы, ц’еч, п’еч.* **136** *таўчы бýл’бу.* **149** *трéба хл’еп п’еч.* **152** *п’ачы, с’éкчы, таўчы, ц’ачы.* **159** *п’акчы.* **161** *п’ачы, с’éкчы, в’адрó стáла ц’ачы, нáда нас’éкчы дроў.* **166** *п’ачы, с’еч.* **173** *с’еч, таўчы, п’ачы.* **177** *п’ачы, с’éкчы.* **188** *п’ачы, с’éкчы.* **196** *нáда хл’еп п’ачы, нáда травý с’еч.* **197** *таўчы, с’éкчы.* **198** *нáда п’еч, п’ачы, с’еч дрéвы, с’éкчы.* **200** *с’éкчы, п’ачы, таўчы.* **202** *п’ачы, с’éкчы, таўчы, ц’ачы.* **207** *п’ачы, с’ачы, таўчы, ц’ачы, ц’еч.* **213** *п’éкчы, с’éкчы, таўкчы, таўчы.* **214** *п’ачы, с’еч, таўчы.* **219** *трéба с’еч, п’ачы, ц’ачы.* **221** *с’еч, таўчы, ц’ачы, ц’áшка мн’е валачы, п’ачы.* **224** *п’ачы, с’ачы, с’еч, валачы.* **225** *п’ачы, с’еч.* **226** *п’еч, п’ачы, с’еч, таўчы, ц’еч.* **227** *п’ачы, с’еч, таўчы, ц’ачы.* **228** *н’и спрáв’уцца ўц’еч, п’еч, с’еч, таўчы, ц’еч.* **229** *п’ачы, п’еч, с’еч, таўчы, ц’ачы, ц’еч.* **230** *п’ачы, ц’ачы, стаўчы, с’éкчы.* **231** *п’ачы, п’еч, с’еч, с’ачы, таўчы, ц’еч.* **231** *п’ачы, п’еч, с’еч, с’ачы, таўчы, ц’еч.* **235** *п’ачы, с’éкчы, таўчы, ц’ачы.* **237, 239** *п’ачы, с’еч, таўчы, ц’ачы.* **240** *п’ачы, таўчы, с’еч.* **241** *п’еч, с’еч, таўчы, ц’еч.* **243** *п’еч, ц’еч, с’еч.* **244** *п’éкц’и, с’éкц’и.* **251** *п’éкчы, п’еч, с’éкчы.* **252** *п’ачы, с’еч, таўчы, ц’ачы.* **253** *п’ачы, таўчы, с’еч, с’ачы.* **255** *п’ачы, с’éкчы, таўчы, ц’ачы.* **256** *п’ачы, таўчы, с’éкчы.* **257** *п’еч, с’еч, ц’ачы, таўчы.* **258** *п’еч, таўчы.* **260** *п’еч, с’еч, таўчы, ц’еч.* **261** *п’еч, с’еч, ц’еч.* **262** *п’ачы, п’еч.* **263** *п’еч, таўчы.* **264** *п’еч, с’еч, таўчы, ц’еч.* **265** *п’еч, таўчы.* **268** *п’еч, с’еч, таўчы, ц’еч.* **269** *п’еч, ц’еч.* **270** *п’еч, п’ачы.* **272** *п’еч, с’еч.* **275** *нап’ичы.* **276** *п’еч, с’еч.* **277** *с’éкчы, п’éкчы, таўчы.* **278** *туўчы, таўкц’ú.* **279** *с’еч, с’ачы.* **280** *с’éкчы.* **281** *п’éкчы, с’éкчы.* **282** *п’éкчы, с’éкчы, таўкчы, ц’éкчы.* **283** *п’éкчы, с’éкчы.* **284** *п’éкчы, п’еч, таўчы.* **285** *п’éкчы, п’еч, таўчы.* **286** *п’éкчы, п’еч, сп’éкчы, таўчы.* **288** *п’éкчы, п’еч, с’п’éкчы, таўчы.* **290** *п’еч.* **291** *п’ачы, с’éкчы, таўчы, ц’ачы, вълачы.* **292** *н’а бýг’иц’ т’еч, ичм’éн’ таўчы, п’еч, с’еч.* **293** *п’еч хл’еп, с’еч, таўчы нáда, патóўч нáда.* **294** *с’еч их бýдуц’, п’éкчы, аптаўчы, пас’éч дрóвы.* **295** *печ, ц’еч.* **296** *п’еч, с’еч, таўчы.* **297** *п’еч хл’еп бýду.* **298** *п’еч, с’еч, ц’еч.* **299** *п’еч, ц’еч, ц’ец.* **300** *п’éкчы, с’éкчы.* **301** *п’еч, таўчы, ц’еч, с’еч.* **302** *п’еч, с’еч.* **303** *п’ачы, п’еч, с’еч, с’ачы, ц’ачы.* **304** *п’еч, с’еч, таўчы, ц’еч.* **305** *п’еч’, с’еч’, таўчы.* **307** *п’éкчы, п’еч, п’ачы, с’еч, с’ачы, таўчы, ц’ачы.* **308** *п’еч, с’еч.* **311** *п’еч бл’ины.* **313** *п’ачы, п’еч, п’акчы, нас’éкчы, с’ачы, с’еч, таўчы, ц’ачы, ц’еч.* **314** *п’ачы, с’ачы, с’еч, таўчы, ц’ачы.* **315** *п’ачы, с’еч, ц’еч.* **316** *п’еч хлеб, с’еч.* **317** *п’éкчы, с’еч, с’éкчы, тыўчы, ц’еч, ц’éкчы.* **318** *п’еч.* **319** *таўчы.* **320** *п’еч.* **321** *п’еч хлеб, с’еч, таўчы, ц’ачы.* **322** *п’еч, с’еч, таўчы.* **323** *п’éкчы, п’еч, ц’éкчы, цеч, таўкчы.* **324** *п’еч, с’еч.* **325** *п’еч, с’еч, ц’еч.* **326** *п’еч, таўчы.* **327** *п’еч, ц’еч, с’еч.* **328** *п’еч хл’еб, с’еч.* **329** *п’еч, с’еч, ц’еч, таўчы.* **330** *п’еч, с’еч.* **331** *п’еч, с’еч.* **332** *таўчы, тоўч.* **333** *п’еч, с’еч, тоўч, ц’еч.* **334** *п’еч, с’еч, тоўч, ц’еч.* **335** *с’еч.* **336** *п’еч, ц’еч.* **337** *п’еч, ц’еч.* **338** *п’еч, с’еч, ц’еч.* **339** *п’еш, с’еч.* **340** *п’еч, с’еч.* **341** *трéба п’акчы хл’еп.* **343** *п’ачы хл’еб.* **348** *п’ачы, ц’ачы, с’éкчы, таўчы.* **349** *п’ачы, п’еч, таўчы, ц’ачы.* **350** *п’ачы, ц’ачы, таўчы.* **353** *трéба хл’еп*

п'ачы. **354** *п'акчы хл'еп, п'ачы, тайчы, ц'ачы.* **360** *п'акчы, с'екчы, тайчы, ц'акчы.* **363** *п'ачы, с'екчы, тайчы.* **366** *п'ачы хл'еп, с'еч дровы.* **372** *треба п'ачы, пашла с'ечы капусту.* **373** *п'акчы, с'екчы, тайкчы, ц'акчы.* **376** *п'акчы, с'акчы, с'екчы, тайкчы, ц'акчы.* **382** *треба п'акчы хл'еп.* **384** *п'акчы.* **385** *с'п'ачы хл'еп, треба тайчы картоф'ал'и, н'има г'е с'екчы.* **386** *п'акчы хл'еп.* **388** *п'акц'й, с'екц'и, тайкц'й.* **389** *треба хл'еп п'ачы.* **400** *п'ачы, с'екчы, тайчы, ц'ачы.* **401** *хл'ēп треба п'ачы, треба дрой нас'ēкчы.* **403** *п'ачы, с'екчы, тайчы, ц'ачы.* **408** *п'ачы, тайчы, ц'ачы, ц'акчы.* **409** *с'екчы, п'ачы, тайчы, ц'ачы.* **414** *п'ачы, с'екчы.* **418** *буду п'акчы хл'еп, треба дрова с'екчы.* **423** *с'п'акчы, секчы, тайкчы, п'акчы.* **424** *п'ачы, с'екчы, тайчы, ц'ачы.* **427** *ц'екчы.* **428** *п'ачы, с'еч.* **431** *п'ачы, с'екц'и.* **437** *п'ачы, с'екчы.* **438** *треба дровы с'ēкчы, н'има чым п'ачы аладак.* **441** *п'ачы, с'екчы.* **443** *п'ачы, с'екчы.* **445** *п'ачы, тайчы, с'ēкчы, ц'ачы.* **446** *п'ачы, с'еч, тайчы, ц'ачы.* **447** *п'ачы, с'екчы, тайчы, ц'ачы.* **448** *с'ачы, с'екчы, тайчы.* **449** *п'ачы, с'екчы, тайчы.* **450** *тайчы, п'ачы, ц'ачы, с'екчы.* **453** *п'ачы, тайчы, ц'ачы, с'екчы.* **455** *с'екчы, с'ачы, тайчы.* **459** *п'ачы, с'екчы.* **460** *п'еч.* **462** *п'ачы, с'с'екчы, уц'ачы.* **466** *п'ачы, с'екчы.* **478** *п'еч, п'ачы, с'екчы, с'ачы, тайчы.* **479** *с'екчы, с'ачы, п'ачы.* **480** *с'екчы.* **482** *нап'ачы, нас'ēкчы.* **491** *п'ачы, с'екчы.* **492** *п'ачы, с'ēкчы.* **494** *п'ачы, с'екчы.* **495** *п'ачы, с'екчы, с'екц'и, ц'ачы, тайчы.* **496** *п'ачы, с'екчы. с'ачы, тайчы, ц'ачы.* **499** *п'екчы.* **500** *с'ēкц'и, п'акц'й.* **501** *п'ачы, с'екчы.* **502** *п'ачы, с'екчы, ц'ачы.* **507** *п'акчы, с'екчы, тайкц'й, ц'ачы, ц'акчы.* **509** *п'ачы, п'еч, с'екчы, с'еч, с'ачы, тайчы, ц'ачы.* **511** *п'ачы, с'еч, с'ачы, тайчы, ц'ачы.* **512** *п'ачы, с'екчы.* **514** *п'ачы, с'ачы, с'еч, тайчы, ц'ачы.* **520** *п'ачы, с'екчы, тайчы, ц'ачы.* **522** *п'ачы, с'екчы.* **525** *п'ачы, с'еч, ц'ачы.* **528** *п'акц'й, с'екц'и, тайкц'й, ц'ачы.* **529** *п'ачы, с'екчы, ц'ачы.* **531** *п'ачы, с'ачы, тайкц'й, ц'ачы.* **532** *п'акц'й, с'акц'й, тайкц'й, п'ачы, с'ачы, тайчы, п'ечы, с'екчы, ц'ачы.* **534** *п'ачы, с'п'екц'и, с'екц'и.* **536** *нас'екц'и.* **537** *п'еч.* **538** *п'екчы, с'екчы, тайчы, ц'ачы, валакчы.* **539** *п'ачы, с'ачы, с'екчы, с'еч, ц'ачы, тайчы, вылачы, ц'екчы, ц'еч.* **541** *п'еч, с'еч, тайчы.* **543** *п'екчы, п'еч, с'еч, тайчы.* **545** *п'еч, с'еч.* **546** *п'екчы, с'екчы.* **548** *п'ачы, п'екц'и, с'екчы, с'еч.* **549** *п'ачы, с'екчы, ц'екчы.* **550** *п'екц'и, п'еч, тайчы, тайкц'й.* **551** *п'еч.* **552** *п'екчы.* **554** *п'ачы, п'акц'й, треба с'он'н'а хл'еба с'п'ачы.* **556** *п'екчы, с'екчы, тайчы, ц'екчы.* **559** *п'акц'й, с'екц'и, тайкц'й, ц'екц'и.* **561** *п'акц'й, с'ачы, с'екц'и, тайкц'й, п'екц'и, ц'акц'й.* **562** *п'ачы, с'екчы.* **564** *п'ачы, п'акц'й, с'екц'и.* **565** *п'акц'й, с'екц'и, ц'ачы, тайчы.* **566** *п'ачы;* больш пашырана — *п'акц'й, с'екц'и, ц'екц'и.* **568** *п'акц'й, с'екц'и, тайкц'й.* **570** *с'еч, тайчы, ц'еч.* **571** *п'еч.* **572** *п'еч, с'еч, тайчы, ц'еч.* **573** *п'еч.* **574** *с'п'еч.* **575** *п'ач'й, с'еч, с'екч'и.* **576** *с'п'еч.* **577** *п'еч.* **578** *п'екчы, с'екчы, п'еч.* **579** *п'еч, с'еч, ц'еч;* радзей — *тайчы.* **580** *п'еч, с'еч, ц'еч, тайчы.* **581** *с'еч, п'еч, тайчы, ц'еч.* **582** *тайчы, п'еч, с'еч, ц'еч.* **583** *ц'еч, п'еч, с'еч, тайчы.* **584** *п'еч, п'ачы, с'еч, с'ачы, тайчы, ц'еч.* **585** *с'еч.* **586** *п'еч, с'еч.* **587** *п'ачы, с'екчы.* **588** *п'еч, с'еч, ц'еч.* **589** *п'екчы.* **590** *с'п'еч.* **591** *п'еч.* **592** *п'еч хл'еб.* **593** *п'екчы, с'екчы, ц'екчы.* **594** *п'еч, ц'еч.* **595** *п'акц'й, п'еч, с'ачы.* **596** *п'екц'и, с'екц'и,*

тайкц'й, хл'еб п'ёкчы, с'ёкчы. **597** *п'акц'й, п'еч, с'ачы.* **598** *тойч про́са, п'еч бл'ины.* **599** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'й.* **600** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'й, ц'ёкц'и.* **602** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'й, ц'ёкц'и.* **603** *п'ёкчы, п'ачы, с'ёкчы, с'еч, тайкц'й, ц'ёкц'и, ц'ёкчы.* **604** *п'екц'й, с'ёкц'и, тайкц'й.* **605** *п'еч, ц'еч.* **606** *п'еч, п'акч'й.* **607** *п'еч, с'еч, ц'еч.* **608** *хл'еб п'еч, ц'еч.* **609** *п'еч, с'еч.* **610** *п'еч, тойч, с'еч, ц'еч.* **611** *п'ач'й, с'еч, с'ач'й.* **612** *п'еч, тойч, с'еч, ц'еч.* **613** *п'еч, с'еч.* **614** *п'еч, с'еч, тойч.* **615** *п'еч, с'еч, тойч.* **616** *п'еч, тойч.* **617** *п'еч, с'еч, тойч, ц'ачы, тало́ч.* **618** *п'еч, ц'еч.* **619** *п'еч, с'еч, тойч, тало́ч.* **621** *п'еч, ц'еч.* **622** *п'еч, с'еч, тойч, ц'еч.* **623** *п'еч, с'еч.* **624** *с'ёкчы п'етушк'й, п'ёкчы хл'еб, п'еч.* **625** *п'еч хл'еб.* **626** *п'еч.* **627** *п'екц'й, с'ёкц'и, тайчы, ц'екчы.* **628** *п'еч, с'еч, тойч, ц'еч.* **629** *п'еч, с'еч, с'ёкчы.* **630** *п'еч, с'еч, тойч, ц'еч.* **631** *п'ёкчы, п'еч, с'ёкчы, тайчы.* **632** *п'еч, с'еч.* **633** *п'еч, с'еч, ц'еч, тойч.* **634** *п'еч, с'еч, тойч.* **635** *п'еч, с'еч.* **636** *п'ёкчы, с'ёкчы, ц'ачы, п'еч, с'еч, тойч, ц'еч.* **637** *п'ёкчы, с'ёкчы, тайчы, ц'ёкчы.* **638** *п'ачы, с'ёкчы, тайчы, ц'ёкчы.* **639** *п'еч, с'еч, ц'еч.* **640** *п'еч, с'еч, ц'еч.* **641** *п'еч, с'еч, ц'еч.* **642** *с'еч, тало́ч.* **643** *п'ёкчы.* **644** *п'еч.* **645** *п'ёкчы.* **646** *п'еч, тойч, ц'еч.* **647** *п'ёкчы.* **648** *п'ёкчы, п'ачы, с'ёкчы, с'еч, тайчы, ц'ачы.* **649** *п'еч, с'еч, тойч, ц'еч.* **650** *п'еч, с'еч, тойч, ц'еч.* **651** *печы, с'ечы, тойчы, течы.* **652** *пычи, сычи, товчи, тычи.* **666** *п'акчы хл'еп у п'ёчы, тайчы ка́шу.* **668** *п'акчы, с'акчы.* **671** *п'акчы хл'еп тре́ба, тайкчы ка́шу.* **673** *п'акчы хл'еп, тайкчы карто́фл'и.* **677** *печы, с'ечы, тойчы, ц'ечы.* **694** *печы, товчы, тыкчы.* **701** *пыче́, с'иче́, товче́, тыче́.* **706** *п'ачы, с'ёкчы, с'ачы, тайчы, ц'ачы.* **707** *с'ёкчы, п'ачы.* **709** *п'акчы, п'акц'й, с'ёкчы, с'ёкц'и, тайкчы, тайкц'й, ц'акчы, ц'акц'й.* **710** *тайчы, п'акчы.* **711** *п'ачы, тайчы, с'еч, с'ёчы.* **715** *п'ачы.* **716** *с'ёкц'и дро́ви, п'ёкц'и, тойкц'й.* **717** *п'ект'й, с'ёкт'и.* **718** *дрой нас'ёкц'и, тойц'й.* **722** *пекти́, секти́, то́йкти.* **723** *спект'й, стойкц'е́, пос'ёкц'и.* **725** *спек-т'й, пос'ёкц'и, стойкц'е́.* **728** *пичи, с'икчи, те́кчи.* **730** *пычы, пыкты, сычы, тойчы, тычы.* **731** *хо́ча уте́кчы, му́сый высечы содо́чка, с'ичы, тойчы.* **732** *се́кчы, п'икчы.* **739** *пыкт'й, сыкт'й, товкт'й.* **740** *течы, печы, се́кчы, товчи.* **741** *пекчы, сыкчы.* **748** *п'акчы, с'акчы, тайчы.* **749** *п'акц'й, тайкц'й, с'акц'й.* **750** *п'екц'й, с'ёкц'и, тайкц'й.* **751** *п'акчы, с'акчы.* **752** *уц'ачы, п'ачы, п'акц'й, с'ёкц'и, тайкц'й, вып'ачы.* **753** *с'ек-ц'й.* **754** *п'акц'й, с'акц'й, тойкц'й, ц'акц'й.* **756** *п'акц'й, с'ёкц'и.* **757** *пекц'й, с'екц'й, тойкц'й, уц'екц'й.* **758** *пекц'й, тойкц'й, ц'екц'й.* **759** *спект'й, стойкт'е́, пос'ёкт'и.* **760** *пект'й, тойкт'й.* **761** *пакц'й, спакц'й.* **762** *пект'й, сект'й, тойкт'й.* **763** *пекти́, сикты, тойкти́, те́кти.* **764** *пекты, секты.* **765** *уц'акц'й, пакц'й.* **766** *с'икц'и, п'екц'иса.* **767** *пак-ц'й, п'екци, с'екц'й, тойкц'й, ц'екц'й.* **768** *пекты, секты, тойкты, текты.* **769** *пекты, с'икты.* **770** *пекты, сикты, тойкты, текты.* **773** *пекчы, той-чы; пы^{е}кты, сы^{е}кты, то^{у}йкты, пыкты.* **774** *п'ачы, с'ёкц'и, ц'ачы.* **775** *п'ачы, с'ёкчы, тайчы, ц'ачы.* **776** *п'ачы, с'ёкчы.* **777** *п'ёкчы, с'ёкчы, ц'ёкчы.* **778** *тре́бо дро́вы с'ёкц'и, ведро́ ста́ло ц'ёкц'и, тре́бо хл'еб п'ачы.* **779** *п'ёкчы.* **780** *п'ёкчы, с'ёкчы, тайчы, ц'ачы.* **781** *п'ечы, п'екц'й, тайчы, ц'ечы.* **782** *п'ачы, с'ёкц'и.* **784** *атс'ёкц'и, п'ёкц'и.* **785** *п'ачы, с'ачы, с'еч, тайчы.* **787** *п'ачы, ц'ачы, с'ёкчы.* **788** *с'ёкц'и.* **789** *ц'ачы,*

тайчы, п'ачы, с'ачы, с'ёкчы. **790** *тайкц'í, с'ёкц'и.* **791** *п'ёкц'и, п'ечы, с'ёкц'и, с'ечы, тайкц'í, тайчы.* Форма на **-чы** ужываецца вельмі рэдка. **792** *п'ачы, ц'ачы, с'ёкчы.* **793** *с'ёкц'и.* **794** *с'ёкц'и.* **795** *с'икц'í, тайкц'í, п'екц'í.* **796** *с'ёкц'и, тойкц'í.* **797** *п'екц'í, с'екц'í, тойкц'í.* **798** *с'êкц'и, п'èкц'и, тойкц'í.* **799** *дрóва с'ёкц'и, бýду п'ёкц'и бл'ины, нап'ёкц'и.* **800** *п'екц'í, тойкц'í, ц'екц'í.* **801** *п'екц'í, с'ёкц'и, тойкц'í.* **802** *с'ёкчы, тайкчы.* **804** *п'екц'í, с'ёкц'и, тойкц'í, ц'екц'í.* **805** *п'екц'í, тойкц'í, ц'екц'í.* **806** *пёкц'и, тайкц'í, п'акц'í.* **807** *п'екц'í, с'п'екц'í.* **808** *п'екц'í, с'екц'í.* **809** *п'ечы, с'ёкчы, товчы, ц'ечы.* **810** *п'екц'í, с'екц'í, ц'екц'í, тойкц'í.* **811** *пекцí, секцí.* **812** *п'екц'í, с'пёкц'и, тойкц'í, ц'екц'í.* **816** *маγл'í уц'ачы.* **818** *п'ечы, с'ёкчы, тайчы, ц'ачы.* **819** *нас'ёкц'и, нас'ёкчы.* **820** *п'ачы, с'ёкчы, ц'ачы.* **821** *п'ечы, п'екц'í, с'ёкчы, тайчы, ц'ечы.* **822** *п'ачы, с'ёкчы, ц'ачы.* **823** *п'екц'í, п'ечы, рас'с'ёкчы, п'ерас'ёкчы.* **824** *атс'ёкц'и, ац'с'ёкц'и, прас'ёкц'и, п'е^{а}кц'í.* **825** *п'ачы;* радзей — *сп'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **826** *п'акц'í, тайкц'í, с'ёкц'и.* **827** *п'акц'í.* **828** *п'акчы, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'ачы, ц'акц'í.* **829** *тайчы, тайкц'í, с'ёкц'и, с'ачы, п'ачы.* **830** *с'ёкц'и, тайкц'í прóсо, п'екц'í.* **831** *с'í^{е}кц'и, тайкц'í, п'акц'í.* **832** *п'êкц'и, с'êкц'и, тайкц'í.* **833** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, ц'ёкц'и.* **834** *с'ёкц'и, п'екц'í, ц'екц'í, тойкц'í.* **835** *п'екц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **836** *п'ёкчы, п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **837** *п'екц'í, с'ёкц'и, ц'екц'í, тайкц'í.* **838** *п'екц'í, с'екц'í, тойкц'í.* **839** *п'ечы, п'екц'í, с'ёкц'и.* **840** *п'екц'í, с'екц'í, ц'екц'í, сп'екц'í.* **841** *п'ечы, с'п'екц'í, с'екц'í, тойчы, тойкц'í.* **842** *с'ёкц'и, п'ёкц'и.* **843** *п'ёкц'и.* **844** *п'екц'í, с'ёкц'и.* **845** *п'екц'í, с'ёкц'и, тайкц'í.* **846** *п'ечы, с'п'екц'í, с'екц'í, нас'ёкчы дрой.* **847** *п'екц'í, с'êкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **848** *п'екц'í, с'екц'í, тойкц'í, ц'екц'í.* **849** *п'ёкц'и.* **850** *п'екц'í, с'êкц'и, тойкц'í, ц'екц'í.* **851** *п'ечы, п'екц'í, с'екц'í, тойчы, тойкц'í, ц'екц'í.* **852** *п'екц'í, с'ёкц'и, тойкц'í.* **853** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'í, п'екц'í.* **855** *п'акц'í, ц'акц'í.* **856** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, п'ачы.* **857** *п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'акц'í.* **858** *п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í.* **859** *п'екчы, п'екц'í.* **861** *п'екц'í, нап'акц'í, п'ёкчы.* **862** *п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'ёкц'и.* **863** *п'ёкц'и, тайкц'í.* **867** *п'ачы, п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í.* **869** *п'ачы, п'ёкчы, ц'ачы, ц'ёкчы, тайчы, тайкц'í.* **871** *п'екц'í, с'êкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **872** *п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'ёкц'и.* **873** *п'ёкц'и, с'ёкц'и.* **874** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'ёкц'и.* **875** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тóйкц'и, ц'ёкц'и.* **876** *п'акц'í.* **877** *п'ёкц'и, с'êкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **878** *п'еч, с'еч, ц'еч.* **879** *п'екц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'ёкц'и.* **880** *п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'акц'í.* **881** *п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í.* **882** *п'екц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **883** *п'акц'í, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'акц'í.* **884** *п'ёкчы, п'ёкц'и, тайкц'í.* **885** *п'екц'í.* **886** *п'екц'í, с'екц'í, тойкц'í, ц'екц'í.* **887** *п'акц'í, с'êкц'и, ц'акц'í.* **888** *п'акц'í, с'êкчы, тайкц'í камóйуа.* **889** *п'ачы, с'екчы, тайчы, ц'ёкц'и, п'екц'í, с'ёкц'и, п'ерас'ёкц'и, тайкц'í, ц'екц'í.* **890** *п'акц'í, с'êкц'и, тайкц'í, тайкц'í, ц'êкц'í.* **891** *пёкц'и, сёкц'и, тайкц'í, ц'ёкц'и.* **892** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'ёкц'и.* **894** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'í, ц'ёкц'и, тойч, с'еч.* **895** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тайкц'í.* **896** *п'еч, с'еч.* **897** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, ц'ёкц'и.* **898** *пёкц'и, с'ёкц'и, ц'ёкц'и.* **899** *п'ёкц'и, ц'ёкц'и.* **900** *п'екц', пёкчы.* **901** *пекц'í, с'ёкц'и, с'ёкчы.* **903** *п'ёкц'и,*

с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и. **904** *п'акц'и́, таўкц'и́.* **905** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **906** *с'с'ёкц'и, п'ёкц'и, п'екц'.* **907** *п'акц'и́, с'ёкц'и.* **908** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́.* **909** *п'ёкц'и.* **910** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **911** *п'екц', с'екц', тоўкц', ц'екц'.* **912** *п'ёкц'и, ц'ёкц'и.* **913** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **914** *п'ёкц'и, с'ёкц'и.* **915** *п'акц'и́, таўкц'и́, с'ёкц'и, ц'акц'и́.* **916** *п'ёкчы, п'ёкц'и.* **917** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **918** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **919** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **920** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **921** *п'акц'и́, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'акц'и́.* **922** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **923** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́.* **924** *п'еч, с'еч, тоўч, ц'еч.* **925** *п'еч, с'еч, тоўч, ц'еч.* **926** *п'еч, с'еч.* **927** *п'екц', с'екц'.* **928** *п'еч.* **929** *п'еч, с'екц', таўчы́, ц'екц'.* **930** *п'екц', с'екц', ц'екц'.* **931** *п'еч, с'еч дрóвы.* **932** *п'еч, с'еч, тоўкц', ц'еч, таўкц'и́.* **933** *п'ект', с'ект', т'ект', тоўкт'.* **934** *п'екц'ь, ц'ёкц'и, с'ёкц'и, п'ёкц'и, таўкц'и́, нас'ёкц' дроў.* **935, 936** *п'ёкц'и.* **937** *п'екц', с'екц', тоўкц', ц'екц'.* **938** *нáда п'екц', с'екц', тоўкц', натóўч.* **939** *с'п'ёкц'и, п'екц', с'иекц', таўкц'и́.* **940** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **941** *п'екц', с'екц', тоўкц', ц'екц'.* **942** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тоўкц'и́, ц'ёкц'и.* **943** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, тóўкц'и, ц'ёкц'и.* **944** *п'ачы́, п'ёкц'и, тоўкц'.* **951** *печы́, секчы́, товчé, тéчы.* **955** *печé.* **958** *пектй, товкт'и́.* **960** *пычы́.* **961** *пыкты́, сúкты, тоўкты́.* **963** *пекты́, тоўкты́, текты́.* **964** *пекты́, с'úкты, тоўкты́, пычы́, текты́.* **966** *пекц'и́, с'екц'и́, нас'ёкц'и, тоўкц'и́.* **967** *пекты́, тоўкты́, сéкты.* **968** *п'ект'и́, тоўкт'и́, с'икт'и́, товкт'и́.* **969** *пекц'и́, с'ёкц'и, ц'екц'и́.* **971** *п'екц'и́, с'екц'и́, тоўкц'и́, ц'екц'и́.* **972** *п'екц'и́, сс'ёкц'и.* **973** *п'ечы́, сп'екц'и́, с'ёкчы, тóўкц'и, ц'екц'и́.* **974** *п'екц'и́, стоўкц'и́, с'екц'и́.* **975** *п'екц'и́, с'ёкт'и, ц'екц'и́, ц'ект'и́, стоўкц'и́.* **976** *п'ечы́, с'ечы́, тоўкц'и́, ц'ечы́.* **977** *п'ект'и́, нас'ёкт'и, стоўкт'и́, т'ёкти.* **978** *п'ект'и́, с'ект'и́.* **979** *п'екц'и́, тоўкц'и́.* **980** *с'п'екц'и́, с'ёкц'и, тоўкц'и́.* **981** *п'ечы́, с'ёкчы.* **982** *п'екц'и́, с'ёкц'и, тоўкц'и́, ц'екц'и́.* **983** *п'екц'и́, с'ёкц'и́, таўкц'и́, ц'екц'и́.* **984** *п'екц'и́, с'екц'и́, таўкц'и́, ц'екц'и́.* **985** *п'екц'и́, с'екц'и́.* **986** *п'екц'и́, с'екц'и́, ц'екц'и́.* **987** *п'ёкчы, с'ёкчы.* **988** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'екц'и́.* **989** *п'екц'и́, с'ёкц'и, тоўкц'и́, ц'екц'и́.* **990** *пект'и́, тек'т'и́.* **991** *п'екц'и́, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'екц'и́.* **992** *пакц'и́, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **993** *п'ект'и́, с'ёкт'и, тоўкт'и́, т'ект'и́.* **994** *пект'и́, с'ёкт'и, тоўкт'и́.* **995** *п'ᵉкц'и́, с'ёкц'и, тоўкц'и́, ц'екц'и́.* **996** *п'акчы́, с'п'акц'и́.* **997** *п'акц'и́, с'ёкц'и, таўкц'и́.* **998** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **999** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́.* **1000** *п'акц'и́, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'акц'и́.* **1001** *п'ёкц'и, таўкц'и́.* **1002** *п'екц'и́, с'ёкц'и, тоўкц'и́.* **1003** *п'екц'и́, сп'екц'и́, таўкц'и́.* **1004** *п'екц'и́, с'ёкц'и, ц'екц'и́, таўкц'и́.* **1005** *п'акц'и́, с'екц'и́, тоўкц'и́, ц'екц'и́.* **1006** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'екц'и́.* **1007** *пект'и́, сект'и́, тоўкты́.* **1008** *пéкт'и, с'ёкт'и, тоўкт'и́, тект'и́.* **1009** *п'акц'и́, сéкц'и, таўкц'и́.* **1010** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'екц'и́.* **1011** *п'екц'и́, с'ёкц'и, тоўкц'и́.* **1012** *пекты́, тоўкты́, т'úкты.* **1013** *п'акц'и́, с'ёкц'и, таўкц'и́.* **1014** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́.* **1015** *п'акц'и́, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **1016** *с'ёкц'и, п'акц'и́, стаўкц'и́, ц'ёкц'и.* **1017** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **1018** *с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **1019** *п'ёкц'и, с'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и.* **1020** *пéкц'и, с'екц'и́, таўкц'и́, ц'екц'и́.* **1021** *п'ёкц'и, таўкц'и́, ц'ёкц'и, с'ёкц'и.*

1022 *п'éкц'и, таўкц'и́, с'éкц'и.* **1023** *п'éкц'и, то́ўкц'и, с'éкц'и.* **1024** *п'екц', с'екц', тоўкц', ц'екц'.* **1025** *п'акц'и́, п'éкц'и, с'éкц'и, то́ўкц'и, ц'éкц'и.* **1026** *п'éкц'и, с'éкц'и, то́ўкц'и, ц'éкц'и.* **1027** *пекты́, секты́, таўкты́, тексты́.*

Карта № 180

УТВАРЭННЕ ДЗЕЕПРЫМЕТНІКАЎ ЗАЛЕЖНАГА СТАНУ ПРОШЛАГА ЧАСУ АД ДЗЕЯСЛОВАЎ замкнуць, замыкаць

Карта складзена на матэрыяле пытання № 117:

«Як утвараюцца дзеепрыметнікі залежнага стану прошлага часу:

...*дом замкн***ёны** ці *замкн***уты**..?»

Асноўнай тэмай карты з'яўляецца супрацьстаўленне дзеепрыметнікаў залежнага стану прошлага часу з суфіксамі **-т-** і **-н-** ад дзеяслова *замкнуць.* На карце ўсе формы гэтага дзеепрыметніка незалежна ад роду і ліку абазначаны адным знакам. Пры картаграфаванні ўлічвалася месца націску ў формах дзеепрыметнікаў.

У частцы гаворак дзеепрыметнік залежнага стану прошлага часу ўтвараецца не ад дзеяслова *замкнуць,* а ад дзеяслова *замыкаць* і толькі з суфіксам **-н-**. Гэтыя дзеепрыметнікі картаграфуюцца трохвугольнікам зялёнага колеру.

Адсылачным знакам (чорнай зорачкай, якая стаіць злева ад лічбы) картаграфуюцца адзінкавыя суфіксальныя ўтварэнні дзеепрыметнікаў залежнага стану прошлага часу ад дзеясловаў *замкнуць* і *замыкаць:* 774, 846, 890, 978, 982, 997, 999, 1018 *замýкнута.* 921, 991, 992, 995, 1000 *замукнýты.* 783 *замкн'óнта.* 828 *пазамýкваныйа.* 841 *замýкн'ена.* 842 *замкнýна.*

Карта № 181

УТВАРЭННЕ ДЗЕЕПРЫСЛОЎЯЎ ЦЯПЕРАШНЯГА ЧАСУ АД ДЗЕЯСЛОВАЎ II СПРАЖЭННЯ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 118:

«Як утвараюцца дзеепрыслоўі:

а) цяперашняга часу: *гледз***ячы** ці *гледз***я**..?»

У матэрыялах часцей за ўсё прыводзяцца дзеепрыслоўі ад дзеясловаў II спражэння, але сустракаюцца адказы, у якіх даюцца формы ад дзеясловаў I спражэння. У дзеепрыслоўных формах на **-а(-я)** бывае розніца ў месцы націску (націск можа падаць як на аснову, так і на апошні склад). У сувязі з гэтым усе адказы, у якіх адзначаюцца дзеепрыслоўі на **-а(-я)** як ад дзеясловаў II, так і ад дзеясловаў I спражэння, прыводзяцца ў каментарыях (аднак дзеепрыслоўі на **-а(-я)** ад дзеясловаў I спражэння на карце не адлюстраваны.

Пры картаграфаванні форм дзеепрыслоўяў II спражэння на **-ачы (-ячы)** не ўлічваюцца фанетычныя варыянты на **-ічы, -ечы(-ьчы).** Не

картаграфуюцца таксама дзеепрыслоўі на **-учы (-ючы)** ад дзеясловаў I спражэння.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., у якіх адзначаны дзеепрыслоўі на **-а(-я)**, а таксама з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **1** *ко́с'иц' сто́йа, л'ижа́, прас'а́.* **2** *с'и́з'а у ло́тк'и.* **4** *γл'из'а́, прас'а́, ко́с'а, сто́йа, л'ежа́.* **6** *н'а прас'а́, с'ид'а́, пас'а́, п'ийа́* (ад *п'ийа́ц'* — спяваць). **7** *чыта́йиц' л'ажа́, из'е́ц' γл'а́з'а.* **8** *из'а́ па даро́з'а, γл'аз'а́ на йаγо́, йеў сто́йа, чыта́ў л'ажа́.* **9** *γл'е́з'учы, ко́с'учы п'ийа́л'и, йон йеў стайа́, γл'из'а́; л'ижа́* (апошняя форма ўжываецца часцей). **11** *γл'из'а́.* **12** *γл'из'а́, стайа́.* **23** *пашо́ў п'ийа́, сто́йа с'п'иц', н'и пръс'а́ зраб'и́ў.* **24** *пашо́ў п'ийа́, пас'а́ ко́н'ий, рабо́тайиц' стайа́.* **25** *стайа́, л'ежа́, н'е хац'а́, пало́ла с'и́з'а, ко́с'учы, про́с'учы;* часцей—*н'е хац'а́, с'и́з'а, стайа́.* **26** *зымары́ўс'а стыйа́, γл'из'а́, йон стрыл'а́ў л'ижа́, змары́ўс'а н'ис'а́, роб* (рабі) *из'а́.* **27** *прытам'и́ўс'а кас'а́, стайа́, нас'а́.* **28** *н'е́хта пашо́ў п'ийа́, зро́б'иў кашо́лку ко́н'и пас'а́.* **31** *с'п'а замл'е́ицца, в'и́з'иц' с'из'а́, йа шуц'а́ γавару́, найе́лас'а хаз'а́, у йа́м'е с'из'а́, йа на ц'иб'е́ γл'из'а́ с'м'айу́с'а.* **32** *стайа́, л'ижа́, н'ис'а́, п'ийа́, прас'а́.* **33** *йон из'е́ц' γл'из'а́ на акно́.* **34** *н'е хац'а́, жыв'а́, хаз'а́.* **35** *стайа́, л'ажа́.* **36** *н'и м'ичта́йа разм'ичта́ўс'а, спл'у с'из'а́.* **37** *γл'из'а́ на йаγо́ напла́чыс'с'а, б'еγ йак маγа́, йа йе́ду стайа́, калы́шыцца стайа́.* **38** *с'и́з'а до́ма н'и заро́б'иш.* **40** *н'и схыз'а́ с пуц'а́ из'о́м, це́лый з'ен' стыйа́ на во́з'и, с'и́з'а п'и́шыц', стыйа́ н'а у́м'е́йуц'.* **51** *стайа́.* **52** *про́с'а, но́с'а, ко́с'а.* **54** *γл'е́з'а, про́с'а, но́с'а.* **56** *на п'е́чы л'е́жа.* **59** *жыв'а́.* **60** *л'о́жа, сто́йа.* **61** *сто́йа.* **63** *тут с'е́з'а, на ноч γл'е́з'а, в'и́з'а.* **64** *раб'и́ў сто́йа.* **65** *γл'из'а́, пръс'а́, в'из'а́, нас'а́, кыс'а́, стайа́, л'ижа́.* **67** *з'б'и́ўс'а с с'ил сто́йа, л'е́жа бак'и́ забал'е́л'и, жыв'а́ пры но́вым м'е́сцы.* **68** *л'ижа́, γл'из'а́, пръс'а́, стъйа́.* **69** *атхаз'а́, сматр'а́.* **74** *γл'е́з'а, про́с'а, в'и́з'а, но́с'а, сто́йа, л'е́жа, сп'иц' сто́йа, ско́л'к'и пражыв'е́ш так рабо́тайа, н'а в'и́з'а γаво́рыц', з'ен' хо́з'а но́γ'и забал'а́ц'.* **75** *γл'е́з'а на йаγо́ с'л'о́зы ц'аку́ц'.* **83** *γл'е́з'а, сто́йа, л'о́жа, л'е́жачы.* **84** *γл'е́з'а, про́с'а.* **86** *γл'е́з'а, сто́йа, л'е́жа.* **87** *уц'ика́йа вып'иў, н'и страл'а́йа у́ц'аку́ц', крычы́ц' на у́л'ицы б'ижа́, γл'е́з'а, н'ас'а́, кас'а́, сто́йа, л'е́жа.* **89** *γл'а́з'а, нас'а́, сто́йа, л'е́жа.* **91** *л'е́жа, сто́йа.* **94** *л'е́жа, сто́йа.* **95** *н'а γл'е́з'а, из'а́, н'а про́с'а, чыта́ў л'е́жа, н'е нас'а́.* **96** *къс'а́, γл'е́з'а, сто́йа, л'е́жа.* **98** *с'е́з'а пла́кала, в'и́з'а.* **99** *л'е́жа, сто́йа, γл'е́з'а.* **100** *γл'е́з'а, в'и́з'а, сто́йа, л'о́жа.* **101** *надайе́ла йе́з'а, замары́ўс'а кыс'а́, куп'и́ў н'и γл'из'а́, уз'а́ў н'и прас'а́.* **102** *γл'е́з'а, с'е́з'а.* **103** *γл'е́з'а, про́с'а, ко́с'а.* **104** *н'и γл'а́з'а, н'и прас'а́, сто́йа, н'и про́с'а.* Дзеепрыслоўі цяперашняга часу на **-ячы** амаль адсутнічаюць. **105** *с'е́з'а, л'е́жа, сто́йа.* **117** *γл'е́з'а.* **118** *уб'ива́л'и даро́γый в'из'а́, жыў рабо́тайа, γл'е́з'а, сто́йа, л'е́жа, хо́з'а, про́с'а, жыв'а́.* **119** *йе́з'з'а, хо́з'а, жал'е́йа, сто́йа, н'ис'а́, л'е́жа, в'и́з'а, γл'е́з'а, с'е́з'а, пр'из'а́, жыв'а́.* **120** *γл'е́з'а, про́с'а, сто́йа, л'о́жа.* **121** *γл'ез'а́, про́с'а, сто́йа, л'е́жа.* **123** *γл'е́з'а, про́с'а, мо́γа, но́с'а, ко́с'а, сто́йа, л'о́жа.* **124** *γан'а́, йе́з'а, γл'е́з'а, с'е́з'а, сто́йа.* **125** *с'е́з'а заро́б'иц', н'и аддыха́йа, н'и стайа́.* **127** *γл'е́з'а, в'и́з'а.* **128** *вы н'и кур'а́ памр'иц'о́, на л'ес γл'е́з'а вырас, с'е́з'а с'п'иц', л'е́жа чыта́йиц', из'а́ дамо́ў,*

л'ижá на м'ажы. **129** *съмá др'éмл'иц' с'éz'а, абмóчыс'с'а па γр'идáх хóz'а, плáкала л'éжа.* **130** *н'и γл'éz'а, н'а в'íz'а л'уz'éй, надайéла л'éжа.* **131** *γл'иz'á, прас'á, в'íz'а, нас'á, кас'á, стóйа, л'éжа.* **132** *стóйа, с'éz'а, γл'éz'а.* **133** *л'éжа в'из'á картóшку пъдървáл'и кън'á, къс'á дýжа зъмар'íйс'а.* **134** *γл'áz'а, с'п'иц' стóйа.* **135** *γл'éz'а, прьс'á, с'íz'а, стóйа, л'éжа, нъс'á.* **185** *прóс'а, нóс'а, прьс'á, с'íz'а, стóйа, л'éжа, нъс'á.* **222** *прóс'а, нóс'а.* **224** *н'ичóγа н'е γаварá пашóý.* **225** *γл'áz'а, γл'éz'а.* **226** *γл'иz'á, стóйа.* **227** *шпакóý н'а в'идáц' л'óтайа, γл'íz'á.* **228** *н'а γл'éz'а.* **229** *γл'éz'а, н'а прас'á, н'а в'íz'а, нас'á, кас'á, стайá.* **231** *стóйа.* **259** *γл'éz'а на йийé, йон z'éлыý стóйа.* **260** *γл'éz'а, маγá.* **262** *γл'éz'а.* **264** *γл'éz'а.* **268** *γл'áz'а.* **270** *стóйа, л'óжа.* **289** *γл'áz'а.* **292** *γл'éz'а, стóйа.* **293** *йшóý н'а γл'éz'а, стóйа дрéмл'иц', дрéмл'иц' с'éz'а, нъдайéла л'éжа.* **294** *стр'ил'áý л'éжа.* **295** *пышлá н'и спрыс'á, н'и γл'иz'á.* **296** *γл'иz'á, прас'á, в'íz'а;* радзей — *в'íz'учы; нас'á, кас'á, стайá.* **297** *стóйа.* **299** *ишл'í п'éс'н'и п'ийá, л'ац'íц' н'и γл'иz'á, стóйа с'п'иц'.* **300** *γл'éz'а, прóс'а, в'íz'а, стóйа.* **304** *н'а γл'éz'а, н'а в'íz'а, л'éжа, йéz'а, с'éz'а, ум'éйа.* **305** *γавар'íý кóс'учы, спаý стóйа, чытáйиц' л'éжучы, л'éжа, спаý стóйачы.* У аднолькавай ступені ўжываюцца *стóйа* і *стóйачы, л'éжа* і *л'éжачы.* **307** *γл'éz'а на йаγó и йа зраб'íý.* **310** *γл'éz'а, в'íz'а.* **314** *γл'éz'а на йаγó, на куц'é с'éz'а, у парóз'и стóйа, мóýча z'éлайиш.* **337** *γл'éz'а, прóс'а, в'íz'а.* **347** *γл'аz'í н'и γл'éz'а.* **378** *γл'éz'а на йайé йа заплáкала.* **380** *γл'éz'а на йаγó ус'é плáкал'и.* **419** *патхаz'á.* **459** *γл'áz'а.* **498** *γл'áz'а.* **541** *γл'éz'а, прóс'а.* **545** *γл'áz'а.* **547** *хóz'а, γл'éz'а, нóс'а, γавóра.* **548** *прóс'а, нóс'а.* **550** *кóс'а.* **551** *прóс'а, нóс'а.* **561** *γл'áz'а.* **564** *прóс'а, нóс'а.* **586** *γл'éz'а.* **588** *смытрá, прóс'а, стóйа.* **603** *γл'éz'а, прóс'а, нóс'а, кóс'а, стóйа.* **611** *γл'éz'а ны ц'аб'é, стóйа;* дзеепрыслоўі тыпу *γл'éz'а* ўжываюцца рэдка. **618** *γл'éz'а, смытр'á.* **623** *смытр'á хто, нóс'а, кóс'а.* **624** *лóпай мóýча.* **626** *γл'éz'а, стóйа.* **638** *γл'áz'а, прóс'а, в'íz'а, нóс'а, кóс'а.* **646** *γл'éz'а.* **649** *выхаz'á з вакзáла.* **710** *стóйа, абл'ивáйа.* **731** *с'п'иц' стóйа.* **753** *γл'áz'а.* **758** *γл'éz'а, л'éжа.* **763** *стóйа, л'éжа.* **766** *ты н'е забáв'иса там стóйа, с'íz'а у хáц'и.* **767** *hл'éz'а.* **768** *нос'á, стóйа, л'éжа.* **770** *пошóý н'е γл'áд'а, вз'ав' н'е прóс'а.* **773** *γлéz'а, прóс'а.* **775** *нóс'а.* **777** *пры в'éчары стóйа, прахаz'á кáжа.* **798** *заморыл'ис'а хóz'а.* **799** *γл'éz'а, стóйа, л'éжа.* **801** *γл'éz'а, прóс'а, нóс'а, кóс'а, вóз'а, хóz'а, брóz'а, стóйа, л'éжа, с'éz'а шарýйу.* **802** *γл'éz'а, л'éжа.* **805** *с'éz'а спаý, кóс'а бýz'е γоворыц', л'éжа чытáý, стóйа.* **807** *γл'éz'а, прóс'а.* **811** *л'éжа, стóйа.* **812** *γл'éz'а, прóс'а.* **814** *γл'áz'а на йаγó.* **836** *кос'á, стóйа, л'éжа.* **841** *поγн'илó у бóцце л'éжа, стóйа йес'.* **843** *γл'éz'е, в'íz'е, нóс'е, стóйе.* **846** *с'éz'а, стóйа.* **851** *с'éz'а, γл'éz'а, смотрá.* **867** *γл'áz'а, прóс'а.* **885** *н'е дахаz'á нáшоγо пóл'а.* **894** *н'е атхаz'á γл'аz'éл'и.* **916** *γл'éz'а, прóс'а.* **923** *γл'éz'а, прóс'а, нóс'а, кóс'а, стóйа, л'éжа.* **925** *нóс'а, кóс'а, стóйа.* **929** *прóс'а, маγá.* **932** *γл'áz'а, стóйа.* **936** *γл'éz'а.* **958** *нóс'а.* **961** *лéжа.* **966** *чытáý л'éжа, γаварыý стóйа.* **967** *йим стóйа, утом'íвса хóд'а.* **968** *йив стóйа, чытáв л'éжа.* **971** *γл'éz'а.* **978** *стóйа.* **979** *γл'éz'а.* **1015** *прóс'а, нóс'а, кóс'а, стóйа, л'éжа.* **1018** *γл'éz'а.*

Карта № 182

УТВАРЭННЕ АДНОСНАГА ПРЫМЕТНІКА АД СЛОВА карова

Карта складзена на матэрыяле пытання № 119:

«Як ужываюцца такія прыметнікі:

...*каройе малако* ці *каройскае*?»

У матэрыялах адказаў, акрамя прыметнікаў *каройе, каройскае,* адзначаюцца прыметнікі *каро́в'ачайе, каро́йл'ачайе, каро́в'инайе,* якія наносяцца на карту адпаведным знакам.

На гэту карту наносіцца знак тады, калі прыведзеныя вышэй утварэнні ў адказах даюцца ў спалучэнні з назоўнікамі *малако́, ма́сла, са́ла, вы́м'а.* Спалучэнні з назоўнікамі тыпу *γной, наво́с, жыр, лой, дух* адводзяцца ад картаграфавання як адзінкавыя выпадкі.

У каментарыях прыводзяцца спалучэнні прыметнікаў *каройі, каройскі, каровячы* і г. д. з назоўнікамі *γной, наво́с, жыр, лой, дух* і заўвагі збіральнікаў: **35** *каро́в'ина; каро́йскайе,* калі ад многіх кароў. **36** *каро́йск'и жыр, каро́йск'и γной.* **37** *каро́йск'ий γной.* **39** *каро́йск'и жыр.* **70** *каро́ййа γной.* **106** *каро́йск'и γной.* **126** *каро́йск'и наво́с.* **159** *каро́йскайе;* радзей — *каро́ййа.* **209** *каро́ййа γной.* **301** *кыро́в'ачы γной.* **314** *каро́ййи γной.* **342** *каро́йск'и γной.* **347** *каро́в'ин жыр, каро́в'ачы γной.* **350** *каро́в'ачы лой.* **436** Можа ўжывацца і *каро́йскайо.* **440** *каро́в'ий γной.* **443** *каро́в'ий γной.* **464** *каро́йск'и дух.* **491** *каро́в'ин γной.* **497** *каро́в'иныйа но́γ'и.* **509** *каро́ййа жыр.* **511** *каро́йск'и γной.* **514** *каро́йск'и γной.* **532** *каро́ййа;* радзей—*каро́йскайе.* **536** *каро́в'ичы.* **566** *каро́в'ин наво́с.* **593** *каро́йск'и γной.* **617** *каро́йск'и лой.* **624** *каро́йс'к'ей γной.* **628** *каро́йс'к'ий γной.* **642** *каро́йс'к'ий жыр, γной.* **679** *каро́ййачы γной.* **804** *коро́вйачы лой.* **805** *коро́вйены γной.* **914** У вёсцы амаль усе называюць *коро́в'инайе малако́;* толькі рэдка — *каро́вйачайа.* **933** *каро́йс'к'ий γной.* **993** *коро́вйач'и хво̂ст.* **999** *каро́в'ин γной.*

Карта № 183

УТВАРЭННЕ АДНОСНАГА ПРЫМЕТНІКА АД СЛОВА свіння

Карта складзена на матэрыяле пытання № 119:

«Як ужываюцца такія прыметнікі: ...*свіны жыр* ці *свінячы*..?»

На карце супрацьстаўляюцца словы: *с'в'ины́, с'в'ин'а́чы, с'в'ин'йны.* Фанетычныя разнавіднасці прыметніка *с'в'ин'а́чы—с'в'ин'йа́чы* (нас. пп. 795, 807, 810, 812, 983) пры картаграфаванні не ўлічваюцца.

У нас. пп. 652, 654, 659, 664, 698, 699, 701, 702, 726, 727, 728, 738, 741, 949, 955, 957, 958, 960, 965 утварэнне *с'в'ин'е́чы* картаграфуецца як *с'в'ин'а́чы.*

Адсылачным знакам наносіцца на карту ўтварэнне *с'в'йнск'и.*

Карта № 184

УТВАРЭННЕ АДНОСНАГА ПРЫМЕТНІКА АД СЛОВА гусь

Карта складзена на матэрыяле пытання № 119:

«Як ужываюцца такія прыметнікі:

...гусіны ці *гусячы..?*»

Адсылачным знакам абазначаюцца адзінкавыя ўтварэнні: **740** *γу́с'с'и.* **753** *γус'ичы.* Фанетычныя варыянты: *γус'йа́чы* (нас. п. 758) і *γус'е́чы* (нас. пп. 654, 659, 664, 698, 699, 701, 702, 716, 726, 727, 728, 738, 741, 807, 812, 948, 949, 955, 957, 958, 963, 965, 967, 978) картаграфуюцца як *γус'а́чы.*

Карта № 185

УТВАРЭННЕ АДНОСНАГА ПРЫМЕТНІКА АД СЛОВА кура (курыца)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 119:

«Як ужываюцца такія прыметнікі: ... *курынае пер'е* ці *курачае..?*»

У матэрыялах адказаў прыводзіцца, акрамя адзначаных прыметнікаў, прыметнік з суфіксам **-еч-**: *куре́чы,* які картаграфуецца як *кура́чы* (нас. пп. 659, 664, 698, 699, 726, 728, 738, 958, 965).

Прыметнік *ку́рачы* (з націскам на першым складзе) картаграфуецца як *кура́чы* (з націскам на другім складзе).

Карта № 186

УЖЫВАННЕ ЎКАЗАЛЬНАГА ЗАЙМЕННІКА гэны

Пры складанні карты выкарыстоўваецца матэрыял, які прыводзіцца ў каментарыях да карты № 49 «Якасць пачатковага зычнага ва ўказальных займенніках *гэты, гэны* і вытворных ад іх словах».

Карта № 187

УЖЫВАННЕ ЗАЙМЕННІКАЎ ягоны, ейны, іхны (іхні)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 121:

«Ці ўжываюцца такія займеннікі:

...іхны, ейны, ягоны..?»

На карце адзначаецца ўжыванне ўказаных слоў і іх варыянтаў. Іншыя блізкія па значэнню словы *(іха, іхі)* або спосабы абазначэння прыналежнасці 3-яй асобе *(яго, яе, іх)* не картаграфуюцца, паколькі ў пераважнай большасці адказаў адсутнічаюць якія-небудзь звесткі адносна іх ужывальнасці. Некаторыя звесткі аб іх ёсць у адказах па наступных нас. пп.: **13** *йих.* **86** *йаγо́.* **92** *ййе́, йих.* **121** *йих'и*

γóс'ц'и. **151** *z'áz'ка их.* **161** *йаγá сын, дачкá; ийны сын.* **164** *йúх'и.* **200** *йих, йаγá.* **209** *йúх'и.* **229** *йаγó.* **246** *йайé.* **247** *йайé, йаγó.* **254** *йаγó.* **256** *йаγó.* **261** *йаγó.* **293** *йийé чълав'éк.* **313** *йúх'ий сын.* **314** *йайé, йаγó.* **317** *йайé, йаγó.* **331** *йих мáл'иц.* **347** *йих кон', йúха карóва, йаγó йáблын'а.* **349** *йаγó хáта.* **373** *йайé, йаγó.* **376** *йайé, йаγó.* **378** *йúх'ийа z'éц'и, úха мáц'и.* **380** *úха дачкá зáмужам.* **383** *на úху стóрану.* **392** *их.* **393** *úха.* **421** *их.* **424** *йайé хáта, йаγó хáта.* **445** *йаγó, йайé.* **446** *йаγó жóнка, йайé мужык.* **447** *йаγó, йайé.* **453** *йих, йаγó.* **458** *йайé хáта.* **482** *йаγó, йайé, йих.* **491** *йих.* **494** *йих чалав'éк.* **495** *йúх'ий, йаγó.* **496** *йаγó.* **498** *йайé, йаγó.* **506** *их.* **509** *йаγó дачкá.* **511** *йих кон', йаγó чамадáн.* **527** *йγо.* **561** *йаγó хлóп'иц.* **564** *йаγó кон'.* **565** *йаγó, йайé.* **615** *йих сын, йúха пó-л'а, йайé стул, йаγó стол.* **652** *úх'и.* **672** *их.* **676** *йоγó.* **679** *йих чалав'éк.* **700** *йúхыйи кýры.* **706** *йих дом, йайé хáта, йаγó дом.* **713** *йаγó кон'.* **717** *йеγó сын, их корóва.* **723** *йаγó брат, йийé сестрá.* **725** *йаγó брат, йейé сестрá.* **728** *их, йоγó, йийú.* **730** *йúхы, йоγó.* **733** *йаγó кожýх.* **736** *йоγó.* **750** *их, йаγó.* **758** *их.* **759** *йаγó брат, йийé с'е-стрá.* **764** *йих бáт'ко.* **768** *йих.* **770** *йих.* **777** *их.* **795** *йих п'éв'ин'.* **798** *йейé хлóп'ец, йоγó хлóп'ец.* **803** *йоγó.* **824** *йúх'и тавáрышы, у йúхай хáц'е.* **830** *йаγó.* **831** *йих кас'ц'ýм, йúх'и хадз'áйин* (іхны гаспадар). **836** *йаγó.* **846** *йеγó.* **847** *йеγó, их.* **851** *йоγó.* **852** *йеγó, их.* **855** *йаγó, йайé, их.* **872** *йайé, йаγó.* **881** *их кабáн.* **910** *их.* **937** *йийé, йиγó.* **938** *дачкá йийé, йиγó сын.* **941** *йаγó, йайé.* **942** *йийé.* **967** *йих.* **974** *йоγó кожýх, йайé.* **973** *их.* **974** *их, йеγó.* **976** *йеγó, йоγó.* **993** *йоγó сад, йейé сад.* **1000** *их.* **1002** *йих хлóп'ец, йоγó хлóп'ец.* **1004** *йих хл'êў, йеγó кобýла.* **1011** *йих γýс'и.*

У каментарыях па наступных нас. пп. ёсць заўвагі збіральнікаў: **220** *úхн'и;* часцей — *úхны.* **235, 236** *йéйны;* рэдка — *йаγóны.* **448** *úхн'а;* часцей — *úхны; úхн'и.* **1006** *úхн'и;* рэдка — *úхны.*

Карта № 188

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ вярба

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

а) ...*вéрба* ці *вярбá*..?»

Як *в'éрба* (чорны круг) у нас. пп. 719 і 1021 картаграфуецца *в'áрба.*

У нас. пп. 103, 120, 123, 191, 310, 321, 322, 555 у адказе націск не абазначаецца. На карце ў такім выпадку знак не ставіцца.

У нас. пп. 285, 288 у адказе слова *в'ирба* прыводзіцца без націску. Аднак гэта слова картаграфуецца з націскам на канчатку. Тут улічваецца фанетычная сістэма данай гаворкі, дзе ненаціскное **е** змяняецца ў **и.**

У нас. пп. 393, 401, 409, 441, 443, 452, 884 слова *йарбá* картаграфуецца як *в'арбá.*

Карта № 189

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ вугал

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

а) ...*вýгал (вýгол)* ці *вугóл*..?»

Адсылачным знакам абазначаецца на карце слова *вуγлó* (нас. п. 683).

У наступных нас. пп. слова *вугал* адзначана без пачатковага **в:** а) з націскам на першым складзе: 63, 198, 293, 356, 367, 562, 636, 651—654, 656—662, 664, 676, 684—688, 691—693, 697, 700, 720, 768, 769, 785, 791, 804, 851, 947, 948, 950, 951, 953, 954, 956, 957, 960, 965, 972, 975, 1027; б) з націскам на другім складзе: 1, 37, 38, 72—75, 79, 91, 98, 129, 130, 132, 191, 196, 198, 200, 204, 218, 219, 221, 234, 237, 240, 252, 292, 294, 566, 667, 678, 694, 717, 718, 727, 729, 731, 733, 734, 738, 740, 769, 958, 961, 962.

Сустрэліся адзінкавыя прыклады, дзе пад націскам у другім складзе ўжываецца **а** *(вуγáл, уγáл)* у наступных нас. пп.: 15, 85, 128, 139, 289, 360. У такіх выпадках адзначаныя прыклады картаграфуюцца як слова *вуγóл.*

Карта № 190

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ вугаль

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

а) ...*вýгаль (вýголь)* ці *вугáль*..?»

Чорным трохвугольнікам на карце абазначаецца наяўнасць формы з націскным **о:** *вуγóл', уγóл'.*

Не картаграфуюцца наступныя вытворныя словы з тым жа коранем: **29** *вуγáл'л'е.* **32** *вуγáл'а.* **73** *вуγáл'л'а.* **74** *вуγáл'л'а.* **273** *уγóл'л'е.* **305** *вуγáл'л'а.* **675** *вуγáл'е.* **679** *уγал'úна.* **686** *уhóл'ле.* **723** *уhóл'л'е.* **725** *уγóл'л'е.* **759** *уγóл'л'е.* **760** *вуγóл'л'е.* **770** *вуγóл'л'е.* **798** *вуγóл'ина.* **800** *вуγóл'ина.* **811** *вугóл'йе.* **828** *вуγáл'л'а.* **841** *вуγол'úна.* **958** *оγóлына.* **961** *вугóл'л'е.* **963** *угóл'л'е.* **968** *оγóл'ина.* **972** *уγóл'ина.* **974** *вуγол'úна.* **975** *уγóл'ина.*

На карту не наносіцца знак у тых выпадках, калі ў адказах слова *вугаль* прыводзілася без націску. Такія прыклады ёсць у адказах наступных нас. пп.: 19, 122, 234, 284, 286, 288, 530, 557, 575, 777, 799, 800, 849.

У наступных нас. пп. адзначана слова *вугаль* без пачатковага **в:** а) з націскам на першым складзе *(ýгаль)*: 124, 127, 147, 219, 221, 293, 347, 356, 361, 365, 367, 368, 387, 443, 566, 636, 651, 653—662, 664, 676, 677, 680—685, 687, 688, 691—694, 696—698, 702—704, 706, 715, 720, 727, 729, 735, 737, 771, 785, 791, 806, 851, 852, 945, 948—951, 953, 954, 957, 960, 962, 965; б) з націскам на другім складзе *(уγáл', уγóл')*: 124, 125, 128, 196, 413, 718, 728, 733, 740.

У некаторых адказах ёсць заўвагі збіральнікаў наступнага характару: **86** *вуγáл'*, але: *прывезлі вýγал'.* **95** *вýγал'* — каменны, *вуγáл'*—

наогул. **226** *вýγал'* — каменны, *вуγáл'* — у печы. **231** *вýγал'* — каменны, *вуγáл'* — у печы. **300** *вýγал'* — у кузні, *вуγáл'* — у печы. **301** *вуγáл'* — у печы, *вýγыл'* — у кузні. **311** *вýγъл'* — у кузні, *вуγáл'* — у печы. У такіх выпадках картаграфуецца дыялектная форма.

Карта № 191

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ загадка

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

...*зáгадка* ці *загáдка*..?»

У наступных нас. пп. слова *загадка,* прыведзенае ў адказах без націску, не картаграфуецца: 1, 54, 123, 125, 141, 229, 242, 318, 463, 595, 599, 677, 680, 760, 872.

У частцы адказаў прыводзяцца лексічныя варыянты, якія на карту не наносяцца: **351** *зáγанка.* **363** *зáγанка.* **1019** *задýмка.*

Карта № 192

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ жніво

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

...*жніва (жніво)* ці *жнівó*..?»

У нас. пп. 222, 764, 765, 768, 800, 805, 812, 814, 832, 877, 883, 921, 940, 942, 960, 975, 978, 1000, 1011, 1013, 1017, 1018, 1023, 1027 слова *жн'ивâ* (з націскам на канцавым **а**) картаграфуецца як *жн'ивó.*

У нас. пп. 701, 728, 732 *жн'éво* картаграфуецца як *жн'íва.*

У нас. пп. 801, 867 словы *жн'иво* і *жн'ива,* якія прыведзены ў адказе без націску, не картаграфуюцца.

Карта № 193

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ засек

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

...*зáсек (зáсяк, зáсік)* ці *засéк*..?»

На карту не наносіцца знак у выпадку, калі ў адказах слова *засек* прыводзіцца без націску (нас. пп. 22, 54, 120, 230, 247, 286, 290, 359, 461, 859, 905, 980, 997).

Адсылачным знакам абазначаецца слова *зас'éка* ў наступных нас. пп.: 728, 729, 734, 769, 773, 843, 844, 847, 967, 1002, 1011, 1025—1027.

У нас. п. 713 слова *зас'éчка,* якое не мае пры сабе пэўных тлумачэнняў, адводзіцца ад картаграфавання.

Карта № 194

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ рошчына

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

...*рóшчына* ці *рашчы́на*..?»

У нас. п. 966 у адказе ў слове *рошчына* не адзначаны націск. На карце ў даным выпадку знак не ставіцца.

У наступных нас. пп. прыводзяцца лексічныя варыянты, якія на карце не адзначаны: 302, 565, 605 *рóшча,* 506 *рошч.*

Як *рóшчына* (з націскам на **о**) картаграфуецца *рáшчына* (з націскам на **а**) у нас. пп. 40, 932.

Слова *рашчéна* картаграфуецца як *рашчы́на* ў нас. п. 740.

У адказе нас. п. 615 ёсць наступная заўвага збіральніка: «*рашчы́на* ўжываецца рэдка».

Карта № 195

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў ВІНАВАЛЬНЫМ СКЛОНЕ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ З АСНОВАЙ НА -а(-я)

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

б) *нагу́* ці *нóгу; руку́* ці *ру́ку; ваду́* ці *вóду*..?»

На гэтай карце картаграфуецца месца націску ў вінавальным склоне адзіночнага ліку трох назоўнікаў: *нага, рука, вада.* У адказах сустракаюцца іншыя словы, а іменна: *гара, цана, сасна, зіма, вясна, зямля, сям'я, старана, барана, паласа,* якія адводзяцца ад картаграфавання, паколькі націск у іх не адпавядае картаграфуемым словам. Карты на асобныя словы не ўдалося скласці ў сувязі з недастатковасцю матэрыялу.

На карце супрацьстаўляюцца формы з націскам на канчатку і формы з націскам на аснове. Суіснаванне розных форм у адной і той жа гаворцы абазначаецца адпаведнымі знакамі пры адным і тым жа нас. п.

У нас. п. 381 два знакі ставяцца на аснове заўвагі збіральніка: «Дадзеныя ў праграме словы ўжываюцца і з націскам на аснове і з націскам на канчатку».

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім адзначана суіснаванне розных форм: **50** *наγу́, ру́ку, ваду́.* **54** *ру́ку, ваду́, наγу́.* **61** *наγу́, руку́, вóду.* **62** *руку́, нóγу.* **123** *наγу́, ру́ку, ваду́.* **138** *нóγу, руку́, ваду́.* **152** *наγу́, руку́, вóду.* **289** *нóγу, руку́, ваду́.* **323** *наγу́, ру́ку, ваду́.* **346** *наγу́, вóду.* **349** *нóγу, ру́ку, вóду, руку́.* **354** *нóγу, ру́ку, вóду, ваду́.* **358** *руку́, нóγу, ру́ку, вóду.* **364** *нóγу, ру́ку, ваду́.* **365** *наγу́, руку́, вóду.* **366** *руку́, вóду, нóγу, ру́ку.* **370** *вóду, ру́ку, нóγу, ваду́.* **378** *нóγу, ру́ку, ваду́.* **390** *наγу́, ру́ку, ваду́.* **391** *наγу́, руку́, вóду.* **394** *ру́ку, ваду́.* **396** *вóду, наγу́.* **400** *ру́ку, нóγу, вóду, наγу́.* **407** *нóγу, руку́, вóду.* **409** *наγу́, ру́ку, ваду́.* **410** *наγу́, руку́, вóду.* **411** *наγу́, руку́, вóду.* **416** *γару́, нóγу.* **417** *нóγу, ру́ку, ваду́.* **420** *наγу́, ру́ку.*

423 *наγý* і *нóγу, рукý, вóду.* **424** *наγý, нóγу, рýку, вóду.* **438** *наγý* і *нóγу, рукý* і *рýку, вадý* і *вóду.* **440** *рýку, вадý.* **441** *нóγу, рукý, вадý.* **445** *нóγу, рýку, вадý.* **449** *наγý, рукý, вóду.* **450** *нóγу, рукý, вадý.* **452** *нóγу, рукý, вадý.* **456** *нóγу, рýку, вадý.* **459** *наγý* і *нóγу, рукý* і *рýку, вадý* і *вóду.* **463** *рýку, вадý.* **481** *рукý, вадý, вóду.* **487** *наγý, рукý, нóγу, рýку, вóду.* **492** *рýку, рукý, вóду.* **496** *рýку, вóду, рукý, вадý.* **497** *рýку, рукý, вóду, нóγу.* **503** *рýку, вóду, вадý.* **534** *наγý, нóγу, рýку, вóду.* **560** *наγý, нóγу, рукý, рýку.* **566** *нóγу, рýку, вóду, наγý.* **568** *наγý, рукý, нóγу, рýку.* **603** *наγý, нóγу, рýку, вóду.* **636** *нóγу, вóду, наγý, вадý.* **657** *нуγý, рукý, вóду.* **674** *нóγу, рукý, вóду.* **675** *рýку, рукý, вóду.* **683** *нóγу, рукý, вóду.* **696** *ноγý, рýку, вóду.* **697** *ноhý, рýку, вóду.* **706** *нóγу, рукý, вадý.* **709** *наγý* і *нóγу, рукý* і *рýку, вóду.* **711** *наγý, нóγу, рукý, рýку, вадý, вóду.* **714** *рýку, вóду, нóγу, наγý.* **721** *нóγу, рýку, вадý.* **733** *нóγу, рукý, вóду.* **734** *нóhу, рýку, выдý.* **738** *нóγу, рýку, водý.* **745** *наγý, рукý, вóду, нóγу, рýку, водý.* **771** *ноhý, рукý, вóду.* **774** *нóγу, рýку, вадý.* **775** *рукý, нóγу, рýку, вóду.* **777** *рýку, рукý, нóγу, вóду.* **778** *рукý, вóду, нóγу.* **779** *рукý, вóду, нóγу, рýку.* **780** *рукý, вóду, наγý, нóγу, рýку.* **782** *нóγу, рýку, вадý.* **784** *рукý, наγý, вадý, нóγу.* **787** *нóγу, рукý, вадý.* **790** *нóγу, рукý, вóду.* **792** *нóγу, наγý, рýку, рукý, вадý, вóду.* **793** *рýку, вóду, наhý.* **796** *нóγу, рукý, вóду.* **797** *ноγý, рукý, вóду.* **798** *ноγý, рýку, вóду.* **799** *нóγу, рýку, водý.* **804** *нóγу, рýку, водý.* **806** *наγý, рукý, вóду.* **813** *наγý, нóγу.* **814** *нóγу, наγý, рýку, рукý, вадý.* **815** *нóγу, рукý, вадý.* **816** *рýку, нóγу, рукý, вадý.* **826** *нóγу, рýку, рукý, наγý, вадý.* **829** *наγý, нóγу, рукý, рýку, вóду.* **836** *нóγу, рукý, вадý, наγý.* **837** *нóγу, рýку, вадý.* **840** *рýку, вадý.* **842** *нъ°γý, рýку, вóду.* **845** *нóγу, рукý, вадý.* **846** *наγý, рукý, вóду.* **852** *рýку, нóγу, вадý.* **856** *наγý, рукý, вóду.* **867** *нóγу, рýку, вадý.* **869** *наγý, нóγу, рукý, рýку, вадý, вóду.* **871** *наγý, рýку, вадý.* **880** *нóγу, рýку, вадý.* **889** *наγý, рукý, вадý, нóγу.* **899** *наγý, рýку.* **907** *наγý, рукý, вóду.* **915** *наγý, нóγу, рýку, рукý, вадý, вóду.* **918** *нóγу, вóду, рукý.* **922** *нóγу, рýку, вадý.* **938** *рукý, наγý, вадý, нóγу.* **943** *рукý, рýку, вадý, вóду.* **945** *ноγý, вóду, рýку.* **948** *нóγу, рýку, вóду, ноγý, рукý.* **950** *нóhу, рукý, вóду.* **953** *ноγý, рукý, вóду.* **957** *ноγý, рукý, вóду.* **962** *ноγý, рукý, вóду.* **965** *ноγý, рýку, вóду.* **967** *ноγý, нóγу, рукý, вóду.* **972** *ноγý, рукý, вóду.* **974** *ноγý, рукý, вóду.* **975** *ноγý, рукý, вóду.* **976** *нóγу, рукý, вóду.* **977** *нóγу, рýку, вóду, водý.* **980** *нóγу, вадý, рýку, вóду.* **982** *наγý, рýку, вадý, нóγу, вóду.* **988** *нóγу, рýку, вадý.* **992** *нóγу, рýку, водý.* **996** *наγý, рукý, нóγу, рýку.* **1008** *рукý, нóγу, рýку, вóду.* **1010** *нóγу, рукý, вóду.* **1012** *нóγу, рýку, вóду, ноγý.* **1015** *нóγу, рýку, вадý.*

Карта № 196

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ арэхі

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 122: «На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

в) ...*арэ́хі* ці *арахі́*..?»

На гэтай карце, акрамя націску ў слове *арэхі,* абазначаюцца некаторыя фанетычныя з'явы: прыстаўныя гукі, адсутнасць пачатковага **а**.

Карта № 197

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ тоўсты

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

...*то́ўсты* ці *таўсты́*..?»

У залежнасці ад месца націску ў слове *тоўсты,* на аснове ці на канчатку, наносяцца знакі на карту.

У нас. пп. 529, 904, 1021 слова *та́ўсты* картаграфуецца як *то́ўсты*. У нас. пп. 93, 96, 99, 100, 105, 106, 124, 126, 127, 130—135, 293, 590, 592, 598, 611, 612, 628, 642 слова *таўсте́й* картаграфуецца як *таўсты́* (гл. карту № 110 «Націскны канчатак наз. скл. адз. ліку прыметнікаў мужч. р.).

Карта № 198

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ малы

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

...*малы́* ці *ма́лы*..?»

Супрацьстаўляецца месца націску на канчатку ці на аснове ў слове *малы.*

У нас. пп. 76, 243 слова *мало́й* з націскам на **о** картаграфуецца як *малы́.*

У нас. пп. 130, 622, 653, 701, 726, 728 слова *мале́й* з націскам на **е** картаграфуецца як *малы́.* У адказе нас. п. 955 прыводзіцца слова *малы́* ў ніякім родзе — *мал'е́.* Знак у такім выпадку на карце не ставіцца. Не ставяцца знакі на карце і тады, калі збіральнік прыводзіць слова *малы* без націску. Такія выпадкі адзначаюцца ў нас. пп. 83, 248, 284, 286, 299, 301, 324, 460, 572, 581, 584, 594, 613, 618, 622, 767, 956.

Карта № 199

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ просты

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

... *про́сты* ці *прасты́*..?»

У нас. пп. 93, 96, 99, 100, 105, 106, 119, 121, 124, 125, 127, 130—135, 292—294, 337, 611, 612, 628, 636, 643, 645, 647, 649 слова *прасте́й* картаграфуецца як *прасты́* (гл. карту № 110).

Карта № 200

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ відна

Карта складзена на матэрыяле пункта «е» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

е) ... *відна* ці *віднó*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты: № 201 «Месца націску ў слове *весела*» і № 33 «Вымаўленне слова *далёка*».

Карта № 201

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ весела

Карта складзена на матэрыяле пункта «е» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

е) *вéсела, весялó* ці *вясёла*..?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты: № 200 «Месца націску ў слове *відна*», № 33 «Вымаўленне слова *далёка*».

Карта № 202

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў СЛОВЕ холадна

Карта складзена на матэрыяле пытання № 256: *«Холадна, студзёна, сіверна...»,* у якім адзначаны словы з коранем *холад-*. На матэрыялах гэтага ж пытання складзена карта № 321 «Пашырэнне слоў *холадна, сцюдзёна, зімна*» без указання націску ў слове *холадна.*

Карта № 203

МЕСЦА НАЦІСКУ Ў ФОРМЕ ПРОШЛАГА ЧАСУ ЖАНОЧАГА РОДУ ДЗЕЯСЛОВАЎ несці, везці

Карта складзена на матэрыяле пункта «з» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

вéзла ці *вязлá, нéсла* ці *няслá*..?»

На гэтай карце супрацьстаўляюцца два акцэнталагічныя тыпы форм — з націскам на аснове і з націскам на канчатку *(нéсла : няслá).* Выпадкі суіснавання іх на карце абазначаюцца двума знакамі. У нас. пп. 250, 415 знакі ставяцца на аснове формы прошлага часу множнага ліку *н'ас'л'í*; у нас. п. 490 — на аснове формы *н'éс'л'и.*

Ніжэй прыводзіцца фактычны матэрыял з тых адказаў, дзе адзначана суіснаванне форм з розным тыпам націску: **3** *в'азлá, н'éсла.* **20** *н'éсла, н'аслá.* **22** *в'излá, в'éзла.* **25** *в'éзла, н'ислá.* **56** *в'éзла, н'еслá.* **138** *н'éсла, н'аслá, в'азлá.* **178** *в'азлá, н'аслá, н'éсла, в'éзла, зав'éзла.* **401** *прыв'éзла, н'аслá, в'азлá.* **433** *в'éзла, в'азлá, н'éсла, н'аслá.* **440** *прыв'éзла.* **442** *в'азлá, в'éзла, н'аслá, н'éсла.* **450** *в'éзла, н'аслá.* **453** *в'éзла, в'азлá, н'éсла, н'аслá.* **532** *в'éзла, в'азлá, н'éсла, н'аслá.* **539** *в'излá, н'ислá, в'éзла, н'éсла.* **545** *в'азлá, н'éсла.* **572** *в'éзла, в'íзла,*

н'ёсла, н'іслá. **583** *в'ёзла, в'ізлá, н'ёсла, н'іслá.* **601** *в'ёзла, н'ёсла, в'азлá, н'аслá.* **821** *в'ёзла, в'азлá, н'ёсла, н'аслá.* **836** *в'ёзла, н'іслá.* **840** *в'ёзла, н'еслá.* **856** *в'ёзла, в'азлá, н'ёсла.* **884** *в'азлá, н'ёсла.* **889** *в'азлá, в'ёзла, н'еслá.* **914** *в'азлá, н'ёсла, н'аслá.* **964** *вéзла, нéсла, везлá, неслá.* **966** *віезлá, ніеслá, вéзла, нéсла.* **982** *в'езлá, н'ёсла.* **999** *в'езлá, н'ёсла.* **1004** *в'ёзла, н'ёсла, в'езлá, н'еслá.* **1007** *вéзла, везлá, неслá.* **1013** *вéзла, нéсла, везлá, неслá.* **1025** *вéзла, н'аслá, н'ёсла.*

Карта № 204

ЗЫЧНЫ АСНОВЫ І МЕСЦА НАЦІСКУ Ў 1-ай АСОБЕ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ ПРЫСТАВАЧНЫХ ДЗЕЯСЛОВАЎ ІІ СПРАЖЭННЯ

прыходзіць, прыводзіць, прыносіць

Карта складзена на матэрыяле пункта «ж» пытання № 122:

«На якім складзе ставіцца націск у наступных словах:

ж) *прыхóджу* ці *прыхаджý; прынóшу* ці *прынашý; прывóджу* ці *прываджý*?»

Прыведзеныя вышэй дзеясловы ў беларускіх гаворках адрозніваюцца тыпам націску і зычнымі асновы ў парадыгме цяперашняга часу. Формы з рухомым націскам *(прыхаджý — прыхóдзіш)* у адных гаворках супрацьстаўляюцца формам з нерухомым націскам на аснове *(прыхóджу, прыхóдзіш)* — у другіх. Асабовыя формы з розным тыпам націску аб'ядноўваюцца агульнасцю асновы — чаргаваннем зубных зычных з шыпячымі **д'//дж** (і зрэдку — **з//ж**), **с'//ш** і супрацьстаўляюцца формам з адсутнасцю чаргавання пры розным тыпе націску *(прыхóд'у, прыхад'ý — прыхóд'іш)* на ўскраіне паўднёвай зоны.

Як першае, так і другое супрацьстаўленне адлюстроўваецца ў 1-ай асобе адзіночнага ліку, што і паслужыла матэрыялам для складання карты. Толькі ў нас. пп. 348, 402, 747 знакі ставяцца на аснове форм прошлага часу, у нас. п. 352 — формы загаднага ладу, якія ўказваюць на месца націску. Характар зычнага картаграфуецца на аснове ўліку распаўсюджанасці ў данай зоне выключна форм з [дж].

У нас. пп. 727, 730, 731, 740, 810, 947, 959 тып асновы картаграфуецца з улікам адпаведнай формы беспрыставачных дзеясловаў *(γл'ед'ý, ход'ý, вод'ý, нос'ý)*, якія ў адрозненне ад прыставачных захоўваюць у гаворках адзін тып націску. У адзінкавых выпадках знак ставіцца на аснове ўтварэнняў з іншай прыстаўкай (гл. фактычны матэрыял у нас. пп. 734, 964).

Выпадкі суіснавання розных тыпаў форм картаграфуюцца знакамі, якія адпавядаюць гэтым формам.

Адзначаныя ў матэрыялах асобныя выпадкі ўжывання формы з асновай на **ж** (тыпу *прыхóжу*) пры картаграфаванні не ўлічваюцца, паколькі карта пабудавана не толькі на даным тыпе дзеясловаў; таму аснова на **дж** і на **ж** на гэтай карце аб'ядноўваецца адным знакам.

Не ўлічваюцца таксама фанетычныя адрозненні ў рэалізацыі зычнага асновы без чаргавання: *прыхóд'у* і *прыхóг'у* аб'ядноўваюцца адным знакам.

У каментарыях прыводзіцца фактычны матэрыял з тых адказаў, дзе ўказваецца на суіснаванне форм з рознымі тыпамі націску ці асновы, а таксама матэрыял, дзе адзначаны іншыя формы картаграфуемых дзеясловаў — формы прошлага часу загаднага ладу: **196** *прыхо́жу, пры-но́шу, прыхажу́, прыважу́, прынашу́.* **198** *прыхо́жу, прыхажу́, прыно́шу, прынашу́, прыво́жу, прыважу́.* **234** *прыхажу́, прыво́жу, прыно́шу.* **277** *прыхо́жу, прынашу́.* **281** *прыхажу́, прынашу́, прыважу́, прыхо́жу, пры-но́шу.* **282** *прыхо́жу, прыво́жу, прыважу́, прынашу́, захо́жу, прыно́шу.* **312** *прыхо́жу, прыхажу́.* **348** *прыхо́з'иў, прыно́с'иў.* **349** *прыхажу́, прыно́шу, прыво́жу.* **352** *прыхо́з'.* **372** *прыхажу́ йа да ха́ты, прыно́шу, прыво́жу ра́на кан'а́.* **402** *прыно́с'иў.* **448** *прыхо́жу, прыхажу́, прыно́шу, прыво́жу.* **534** *прыхажу́, прыважу́, прыхо́жу, прыно́шу, прыво́жу.* **565** *прыхажу́, прынашу́, прыво́жу.* **568** *прыважу́, прыхо́жу, прыно́шу, пры-во́жу.* **595** *прыхо́жу, прынашу́.* **597** *прыхо́жу, прынашу́.* **682** *прыно́шу, прыво́жу, прыхо́з'у.* **716** *прино́шу, прыхо́з'у, прыхо́жу, прыво́з'у, пры-во́жу.* **723** *прыхо́жу, прыхоз'у́, прыно́с'у.* **726** *прыхо́жу, прыно́с'у.* **727** *сажу́, сад'у́.* **729** *прыношу́, прывоз'у́.* **730** *ɣл'ажу́, ɣл'ад'у́, справа́жу.* **731** *прыхо́жу, прыно́шу, прыво́жу, ход'у́, сад'у́.* **734** *йа выхо́д'у, прыно́шу.* **740** *прыхо́жу, прыно́шу, прыво́жу, хоз'у́, соз'у́.* **741** *прыхо́д'у, прынос'у́, прывод'у́.* **747** *прыхо́з'ил'и.* **759** *прыхо́жу, прынос'у́, прыхоз'у́.* **771** *прыхо́д'у, прыно́шу, прыво́жу.* **806** *прыно́шу, прыво́з'у.* **810** *прыхо́жу, прыно́шу, прыво́жу, хоз'у́.* **831** *прыхажу́, прыважу́, прыхо́жу, прыно́шу, прыво́жу.* **889** *прынашу́, прыважу́, прыхо́жу, прыно́шу, прыво́жу.* **895** *прыхажу́, прыно́шу, прыво́жу.* **924** *прыхо́жу, прыво́жу, прынашу́.* **947** *прыно́шу, прыво́жу, хуз'у́.* **959** *прыхо́жу, прыно́шу, прыво́жу, хужу́, худ'у́.* **964** *прыхожу́, прыношу́, прывожу́, прыхо́д'у, прыно́с'у, прыво́д'у, провод'у́.* **974** *прыно́шу, прыхо́з'у, прыво́з'у.* **976** *прихо́д'у, прино́шу, пр'иво́д'у, заход'у́.* **978** *пр'ино́с'у, пр'ихо́д'у, пр'ивод'у́.* **1007** *прыхо́жу, пр'иход'у́, пр'инос'у́, пр'ивоз'у́.*

Карта № 205

ДЗЕЕПРЫСЛОЎЕ ПРОШЛАГА ЧАСУ Ў РОЛІ ВЫКАЗНІКА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 123:

«Ці ўжываюцца дзеепрыслоўі прошлага часу незалежнага стану ў ролі выказнікаў тыпу *уся адзежа намокшы, тут вада перасохшы, мы прывыкшы да гэтай работы, адзін сын на вайне пагібшы, скаціна пад'-еўшы, маці захварэўшы*?»

На карце адлюстравана: 1) ужыванне ў ролі выказніка непераходных і пераходных дзеепрыслоўяў закончанага трывання прошлага часу, а таксама дзеепрыслоўяў незакончанага трывання прошлага часу; 2) ужыванне ў ролі выказніка толькі непераходных дзеепрыслоўяў закончанага трывання.

Матэрыял адказаў на адпаведнае пытанне вельмі розны па якасці і аб'ёму. Гэта залежыць у пэўнай меры ад таго, што пытанне ў «Праграме» арыентавала на рэгістрацыю ўжывання ў ролі выказніка толькі

непераходных дзеепрыслоўяў. Таму ўжыванне пераходных дзеепрыслоўяў, а таксама дзеепрыслоўяў незакончанага трывання ў тых выпадках, калі збіральнікі матэрыялаў абмяжоўваліся прывядзеннем праграмных прыкладаў або падобных да іх, магло застацца не адлюстраваным.

З-за немагчымасці прывесці поўныя адказы збіральнікаў на гэта пытанне матэрыял прыводзіцца скарочана: у тых выпадках, калі ў адказе адзначаецца ўжыванне ў ролі выказніка непераходных і пераходных дзеепрыслоўяў закончанага трывання прошлага часу, матэрыял змяшчаецца поўнасцю; калі ж адзначаецца ўжыванне ў ролі выказніка толькі непераходных дзеепрыслоўяў закончанага трывання прошлага часу, матэрыял па адпаведных нас. пп. або не прыводзіцца зусім (калі ён прадстаўляе сабою праграмныя прыклады), або прыводзіцца часткова (г. зн. толькі прыклады з дзеепрыслоўямі, якіх няма ў «Праграме»): **1** *йаму́ до́бра γалаву́ расхваста́ўшы; мы прывы́кшы харо́шы хл'еб йе́сц'и; муж у п'е́ршыйа дн'и на вайн'е́ паγ'и́бшы; нас ужо́ был'и́ выв'изшы; йе́та так'и́й слу́чай бы́ўшы йаму́; самал'о́ты акружы́ўшы нас; про́шлай во́с'ин'н'у быў прыйе́хаўшы сын; с'о́н'н'а бы́ўшы к'ино́; уро́ўн'и с кры́шай было́ нав'е́йаўшы; трава́ рас'ц'е́ у во́з'еры зато́йе, што спус'ц'и́ўшы ваду́.* **2** *атпра́в'иўшы ма́л'ца γ'иб'е́ц'; ц'ап'е́р н'айе́ўшы тре́ц'и су́тк'и; к же́ншчынам, като́рыйи н'а вы́рабатаўшы дн'и; йа была́ вы́γнаўшы мура́шк'и; ба́бушка н'е́куды пашо́ўшы.* **4** *ус'а́ аг'е́жа намо́кшы; тут вада́ п'ерасо́хшы, мы прывы́кшы да γе́тай рабо́ты; сын на вайн'е́ паγ'и́пшы; ма́тка захваре́ўшы в'асно́й; вада́ даро́γу зан'а́ўшы.* **5** *пастро́йиўшы был'и́ шко́лу; павыγан'а́ўшы ў б'е́жанцы нас; у м'ан'е́ брат быў аста́ўшы; про́шлы γот быў прыйе́хаўшы во́с'ен'йу.* **6** *н'е́йкайа йос'ц' прыйе́хаўшы; зо́лата ша́пку прын'о́сшы; ужо́ сло́нца было́ зайшо́ўшы; йана́ была́ пайшо́ўшы у м'асте́чка; ма́тка захваре́ўшы; йон быў скас'и́ўшы; быў баранко́ў заре́заўшы; тума́н пасла́ўшы с'аγо́н'а.* Наогул гэта форма ўжываецца вельмі часта. **7** *во́з'ера вы́сахшы; ха́та зγаре́ўшы; хло́п'ец з вайны́ прышо́ўшы.* **8** *аг'е́н'н'е намо́кшы; во́з'ира вы́сахшы.* **9** *аг'е́жа намо́кшы; скац'и́на падйе́ўшы; сын захваре́ўшы; йон паб'е́даўшы; друγа́йа до́чка за́муж вы́шаўшы; Л'итва́ была́ насту́п'иўшы ўп'аро́т; ц'ап'е́р бо́л'шайа палав'и́на пайе́хаўшы.* **10** *быў паг'а́л'иўшы з'амл'у́; бра́слаўск'ийа был'и́ прыйе́хаўшы; йа быў куп'и́ўшы ў Л'ен'инγра́г'е.* **12** *йа быў прыйе́хаўшы.* **13** *на рабо́ту была прышо́ўшы; йа анте́ну н'а быў бы с'н'има́ўшы; вада́ тут п'ирасо́хшы; йа прывы́кшы да рабо́ты.* **15** *майа́ дачка́ зайшо́ўшы там за́муж.* **16** *йон быў прышо́ўшы.* **17** *йаγо́ ха́та зγаре́ўшы.* **20** *ма́тка пам'о́ршы.* **21** *кот таб'е́ ус'и́ ру́к'и абадра́ўшы; мы ўжо прывы́кшы да γе́тай рабо́ты.* **23** *с дачко́й аста́ўшы; мы н'ико́γа н'а в'и́г'иўшы; йана́ пак'ида́ўшы ус'о́; был'и́ ла́мпачку спал'и́ўшы; скац'и́на падйе́ўшы; дачка́ вы́шаўшы; нъстайа́шча было́ аста́ўшыс'и; йа ужо падйе́ўшы; йана́ майу́ уз'а́ўшы.* **24** *тут дауно́ бы́ўшы пам'е́шчык; йа саўс'о́м н'и зна́ўшы; ма́ц'и захваре́ўшы.* **25** *там йина́ вы́сахшы; наста́ўн'ица ўйе́хаўшы; за пал'ако́м зап'иса́ўшыс'; ста́ршайа пашо́ўшы да радн'и́; йа залажы́ўшы п'ито́мн'ичак; наро́т н'е прывы́кшы так; па́ра кур куп'и́ўшы; ма́л'иц п'ирашо́ўшы у тре́ц'и клас; манасты́р кады́с' бы́ўшы.* **26** *ха́ты му́с'а сты́йа́ўшы у г'а-*

ре́йн’и; пшчыл’ина́ жыга́лам укус’и́ўшы; йон прыйе́хаўшы на во́тпуск; ɣа́л’а быўшы там; йон быў йашче́ тады́ аддаўшы; капа́йуц’, хто ран’е́й пысаɣ’и́ўшы; на ку́рсы пайе́хаўшы; пуп’аро́сы па́чкаў паўсо́тн’и пры-в’о́зшы; ишче́ ба́рышн’а за́муш н’а вы́шаўшы; йа даўно́ к’и́нуўшы; тра́п-к’и тут пав’е́с’иўшы; йа тро́х’и засну́ўшы была́. **27** *ка́ры ты́йа запро́х-шы; уту́лка ў катку́ зл’ац’е́ўшы; йаны́ ны бало́та ўйе́хаўшы; ал’е пры-вы́кшы; сын йак пайшо́ўшы ў чац’в’о́ртым у во́йска, та́мыка аста́ўшыс’а и жыв’е́ц’.* **28** *В’и́ц’ка пайе́хаўшы с’е́на ваз’и́ц’; йон у ла́ɣ’еры бы́ўшы; вот ɣе́тых во был’и́ прызна́чыўшы; йайе́ мужы́к пам’о́ршы; кап ты ус’у́ вып’иўшы; у нас тут аɣ’и́н мушчы́на прышо́ўшы.* **29** *быў харо́шы л’он вы́расшы; был’и́ куп’и́ўшы мал’е́н’куйу ц’о́лачку; наста́ўн’ицай бы́ўшы; был’и́ вы́браўшы; со́нышка зайшо́ўшы; ɣе́та была́ зап’иса́ўшыс’а з му-жыко́м; йаны́ был’и́ пас’е́рɣ’иўшыс’а; был’и́ акружы́ўшы нас; йа спад-н’и́цу была́ куп’и́ўшы; тайн’и́к был’и́ вы́капаўшы.* **30** *ус’о́ найе́хаўшы; хто ɣе́та в’ано́к запл’о́ўшы вам; йон падйе́ўшы; вадайо́мы пазан’има́ўшы; тут гу́с’и с’аɣ’е́ўшы; два в’анцы́ зɣн’и́ўшы у вуɣл’е́; ц’и прыйе́хаўшы ва́ша буɣа́лтарка; ал’е в’и́ка прапа́ўшы саўс’и́м; варо́ну н’е́хта застрал’и́ўшы; штоб йаɣо́ ў рука́х вы́н’есшы.* **31** *у нас пайе́хаўшы ɣ’е́вачк’и у По́лацк; ма́ла была́ бу́л’бы начы́с’ц’иўшы; был’и́ м’ан’е́ ў а́рм’ийу уз’а́ўшы; там, ɣ’е жы́ўшы сто́раш; ус’е́ но́ɣ’и пакало́ўшы; ɣ’е́вачка майа́ прывучы́ўшы йаɣо́.* **32** *йа ўжо была́ йийе́ н’и прадава́ўшы; кап йон уз’а́ўшы; вот ка-то́руйу с’аб’е́ к’и́нуўшы; а ɣ’е ɣе́та тапо́р йина́ уз’а́ўшы; дык быў аб’ар-ну́ўшы; м’ан’е́ был’и́ зво́л’н’иўшы зус’и́м; же́ншчына адна́ прышо́ўшы; был’и́ пасла́ўшы тых; панастаўл’а́ўшы папуɣа́йаў.* **33** *йон пашо́ўшы; кап йон н’и паказа́ўшы; кап мы в’е́даўшы, то пайе́хал’и бы; кал’и́ п йа быў прыйе́хаўшы, было́ п лепш; йа быў нахава́ўшы хл’е́ба ў з’амл’у́.* **34** *йон уз’а́ўшы шваг’е́рку саб’е́; йа даста́ўшы ɣе́та; йа ша́пк’и шы́ўшы; ма́тка прышо́ўшы; ужо́ йон атс’у́л’ вы́йехаўшы; у ла́з’н’у пашо́ўшы; мы разда́ўшы даўно́; у шас’ц’и́х прыйе́хаўшы йаны́; йа даста́ўшы ɣе́та; йон пашы́ўшы таку́йу ма́л’ин’куйу то́рбачку; да́чн’ик’и прыйе́хаўшы.* **35** *мы там жы́ўшы; йа пашо́ўшы; тут н’едал’о́ка быў прыйе́хаўшы с Сахо́ў-шчыны; йа н’иɣ’е́ н’е быва́ўшы; н’ихто́ н’е запрас’и́ўшы.* **36** *майа́ пл’ам’е́н’ица вы́шаўшы за йаɣо́; като́рыйа жыву́ц’ па тры ɣады́, ты́йа аб-жы́ўшыс’и; йон быў ɣе́ту рабо́ту к’и́нуўшы; йон л’е́тас’ быў пайе́хаўшы у Ла́тв’ийу; ха́ту, с’в’и́ран йон аткуп’и́ўшы; саба́ка быў шал’о́ны прыл’ац’е́ў-шы; ц’ап’е́р йаны́ пайе́хаўшы да йе́йнай ма́тк’и; тро́ху была́ руку́ уда́-рыўшы; была́ застуɣ’и́ўшы но́ɣ’и.* **39** *мы ус’а́к прывы́кшы; йа сат на со́тках пасаɣ’и́ўшы.* **40** *так крас’и́ва вы́шаўшы ў ц’в’ита́х; адɣ’ал’и́ўшы нас был’и́.* **41** *йана́ пам’о́ршы; была́ тут к’и́нуўшы; п’ис’мо́ палучы́ўшы; скац’и́на падйе́ўшы.* **42** *н’е́мцы был’и́ забра́ўшы каро́ву; глушца́ быў уб’и́ўшы; мы был’и́ пашо́ўшы у л’ес; ɣе́тыйа цы́фры йа быў зап’иса́ўшы.* **47** *мы до́ма бы́ўшы.* **49** *шко́ла на́ша з вайны́ зɣаре́ўшы; пл’ам’е́н’н’ик мой аɣ’и́н б’аз в’е́с’ц’и прапа́ўшы; ма́л’иц п’ираста́ўшы ў шко́лу хаɣ’и́ц’, а ɣ’е́ўка хо́ɣ’иц’; йаны́ н’ада́ўна прыйе́хаўшы; ты́йа майе́ штаны́ вы́сахшы; йана́ зна́йец’е прывы́кшы.* **50** *йа ўжо падйе́ўшы; йа быў зɣаладаўшы.* **51** *л’у́ɣ’и был’и́ саɣна́ўшы у царкву́; ус’е́ бл’ины́ пайе́ўшы; ма́ц’и н’ада́ў-на была́ захваре́ўшы; ус’а́ аɣ’е́жа ад расы́ намо́кшы.* **53** *ɣ’е́ўка туды́*

зáмуш вы́шаўшы; йа надыс' былá заб'ехшыс'а; ус'о ш вот зап'исáўшы; сын йайé быў прыйéхаўшы ў вóтпуск; тут быў прышóўшы к нам; ужó ў парц'изáны пашóўшы; былá два ц'ук'и куп'иўшы; Вáрка ўчóра былá прышóўшы чуц'-чуц' н'а вы́палн'иўшы; мн'е Л'éна аддáўшы свайў мукў былá; уз'áўшы ɣусакá, а йон зб'éхшы; ɣалавá былá апстры́хшы радáм'и, Дзеепрыслоўе прошлага часу шырока ўжываецца ў ролі выказніка. **55** *йон з рабóты прышóўшы; с'уды́ прыйéхаўшы.* **56** *рабóту зраб'иўшы; аɣ'ин сын у партызáнах паɣ'ибшы.* **57** *н'éмцы нас туды саɣнáўшы и страл'áўшы и пал'иўшы; йанá пл'ам'éн'н'ицу уз'áўшы; узышóўшы быў харашó; хаз'áйин паɣ'ипшы у вайнў; йашчé спац' н'и был'и л'óхшы.* **58** *м'ил'ицыйа прыйéхаўшы; куп'иўшы парас'óнка ў н'аɣ'éл'у.* **59** *ɣ'éвачка раɣ'иўшыс'и ў брыɣаɣ'ира; была прышóўшы, была здáўшы испы́ты* (калі дзеянне адбываецца доўга). **60** *мы з л'éсу прыйéхаўшы.* **61** *йон пайéхаўшы; п'ац' клáсаў кóнчыўшы; брат на вайн'é паɣ'ипшы; бáц'ка йайé к'инуўшы; ус'á вадá п'ерасóхшы.* **62** *йанá былá прыйéхаўшы.* **63** *ус'ó паɣарéўшы былó пас'л'á вайны́; прышóўшы был'и н'éмцы; дачкá туды́ зн'óшшы ў З'ал'óнку; картóшка прóста паɣарéўшы; на м'ину ўз'йéхаўшы был'и; машы́на шéфаў былá прыйéхаўшы; йанá пад м'инай быўшы йéта ɣ'éўка; йон с'ем клáсаў кóнчыўшы; тры астáўшыс'а; йéс'л'и вы н'и слыхáўшы пóл'ск'и йазы́к — н'и паймо́ш* (з'ява вельмі распаўсюджана). **64** *тут вадá вы́сахшы; нáшы мушчы́ны н'и в'идáўшы; дамóў папл'óўшы; на ўс'у рáн'ицу пашóўшы.* **65** *на йим ус'á аɣ'éжа змóкшы; п'ирасóхшы въдá у руччы́; мы прывы́кшы да ɣéтъй работы; два сыны́ на вайн'é паɣ'ипшы; скот падйéўшы; йаɣó мáтка захварéўшы; мноɣа бап капўсту прын'óшшы; йинá замўжам вы́шаўшы в'орст за двáццац'; был'и папрыйижɣáўшы; майá дачкá с'аɣóн'н'а былá прышóўшы; йа былá ат аднóй ўчы́ц'ел'н'ицы прын'óшшы; йаны́ навучы́ўшыс'и с пац'ифóна; дачкá зайшóўшы за в'иц'инáра; там вы́шаўшы аɣ'ин; мы мукў и ав'éчку был'и куп'иўшы; мнóɣа йиих был'и прыслáўшы с'уды́; курéй был'и прыв'óшшы; ва ўрéм'а бóйу был'и спал'иўшы абóру са скатóм; йаны́ был'и пак'идáўшы абóзы; йа сам быў схвац'иўшы н'éмцам'и; йа ў Дрўйу пайéхаўшы быў; пан пры н'éмцах зноў быў йав'иўшыс'и; йинá йашчé н'а йéўшы.* **66** *прывы́кшы тут; с'удá дачкá йайé зáмуш прыйéхаўшы; н'адўжа даўнó прыйéхаўшы; йон пакўшаўшы дн'ом; так'ййа йак йа б'ез бўкв'ины пражы́ўшы; чалав'éк жац' пашóўшы; ɣéта што зашóўшы у Пл'исаўцы; вóс'ен'н'у прыв'óўшы; ус'á аɣ'éжа намóкшы; тут вадá вы́сахшы; йа сóрак адабрáўшы м'ашкóў.* **67** *вун арóл пал'ац'éўшы; дóктар быў пайéхаўшы; йа был уб'иўшы ɣ'в'е штўк'и; у м'ан'é нóвы вы́расшы; мы да ɣéтай рабóты прывы́кшы; ус'é п'ерешóдшы был'и; йаɣóны пáпа вы́шатшы быў; йа дўмал карóва н'е прышóўшы; мóжа ɣ'е хто схавáўшы йайé; мáл'чык аɣ'ин астáўшы; йанá прывы́кшы хаɣ'иц' са скац'инай; йа с мáлых л'ет прызвычáйиўшы; к прас'ц'éйшаму разɣавóру прывы́кшы; на прыɣарадна́й йон пастрóйиўшы дамóк; майá зламáўшыс'; йон пазнáўшы йайé; дом пастрóйиўшы саб'é у ɣóраɣ'е; йон быў усплы́ўшы.* **68** *л'он быў у ваɣ'é намóкшы; у руччы́ въдá п'ирасóхшы; мы прывы́кшы рабóтац'; йаɣó мáтка былá захварéўшы; уражáй катóры йа быў запахáўшы; п'еч и то былá зары́ўшыс'и; сыны́ паслўхаўшыс'и майéй ɣўтарк'и; абóйму йа быў*

забы́ўшыс'и вык'инуц'; сын мой быў пашо́ўшы ў пърц'иза́ны, н'екато́рыйи был'и́ аста́ўшыс'и пърц'иза́ны; был'и́ ус'е́ прыста́ўшы кре́пка. **69** *ужо́ на́шы каро́вы падйе́ўшы; йины́ был'и́ прывы́кшы; у про́шлым ɣо́з'и был'и́ залажы́ўшы с'и́лас; был'и́ па п'е́рвас'ц'и адаɣна́ўшы н'е́мцаў; на паро́м'и йа быў зато́нуўшы; йа быў засты́ўшы саўс'о́м; йа быў прын'о́шшы йих; быў. пам'о́ршы ужо йаɣо́ ц'ес'ц'.* **70** *ус'а́ аɣ'е́жа намо́кшы; мы н'е́йик был'и́ ў канцы́ майɣо́ ɣаро́ду злав'и́ўшы.* **71** *на свой акце́нт прывыкшы; трава́ аста́ўшыс'и.* **72** *у йих харо́шайа кварц'и́ра папа́ўшыс'и.* **73** *сын быў папа́ўшы ў ла́ɣ'ер; заб'и́ўшы был'и́ н'ам'е́цкаɣа аф'ице́ра; йаны́ был'и́ уп'аро́т зайшо́ўшы; ха́ты был'и́ н'е́мцы спал'и́ўшы; н'е́м'иц быў нас саɣна́ўшы пал'и́ц', два сыны да вайны́ ажан'и́ўшы было́; да вайны́ йина́ зайшо́ўшы была́ за́муш; на́шы ха́ты был'и́ паɣаре́ўшы; нарыхто́ўку нам был'и́ прысла́ўшы здава́ц'; вы шче з мал'и́н был'и́ н'а прышо́ўшы; пшан'и́цу была́ пас'е́йиўшы; св'акро́ў стару́ха была́ йаɣо́ наўчы́ўшы; вужа́ка два разы́ была ўкус'и́ўшы; у нас ус'о́ было́ паɣаре́ўшы.* **74** *адно́ уре́м'а была́ дашо́ўшы; на с'инако́с'и йон быў атста́ўшы; дакладны́йи быў пада́ўшы; йа н'и прыйе́хаўшы атку́л'-н'е́буц'.* Ужываюцца такія формы рэдка. **75** *ма́ц'и захваре́ўшы; скац'и́на падйе́ўшы; за ɣ'в'ина́ццац' дн'ей быў зарабо́таўшы чаты́раста с'е́мɣ'ис'ат рубл'е́й.* **76** *ɣ'е́ц'и паб'и́ўшыс'а; жыв'о́ла падйе́ўшы; ма́ц'и пашо́ўшы.* **77** *сын ажан'и́ўшы; каро́ва падйе́ўшы; саба́ка йе́ўшы; ба́ц'ка гавары́ўшы ɣе́та.* **78** *парц'иза́ны был'и́ уз'а́ўшы адну́ ву́л'ицу; н'е́мцы был'и́ з ву́л'ицы атступ'и́ўшы; йаму́ да́ўшы до́бра; был'и́ испуɣа́ўшыс'и; пато́м была́ в'арну́ўшыс'и у Радашко́в'ичы.* Дзеепрыслоўі прошлага часу незалежнага стану ў ролі выказніка ўжываюцца рэдка. Часцей іх можна сустрэць у прадстаўнікоў старэйшага пакалення. **79** *йак ɣ'е́ц'и хваре́л'и, тады́ йа и йон н'и спа́ўшы.* **80** *ус'а́ аɣ'е́жа намо́кшы; мы н'и паɣаре́ўшы, ма́ц'и захваре́ўшы; йана́ за́муш зашо́ўшы; йа ўжо каро́ў падайи́ўшы.* **81** *ц'ап'е́р вы́йехаўшы у По́лацк; йон прыйе́хаўшы ж жо́нкай у ɣо́с'ц'и; во́ка было́ апо́хшы; с'о́н'н'и каро́ва падйе́ўшы; аɣ'е́жа намо́кшы; вада́ п'ерасо́хшы; сын на вайн'е́ паɣ'и́пшы; йачм'е́н' закажан'е́ўшы.* **82** *тро́шк'и пакрыче́ўшы; старык'и́ пайе́хаўшы; сын на фро́нц'и паɣ'и́пшы.* **83** *к'и́слайе малако́ атаɣре́ўшы; с'е́на уск'и́нуўшы наɣару́; у парц'иза́ншчыну была́ прывы́кшы; в'о́ɣн'ик быў прык'и́нуўшыс'; так было з'ɣ'е́лаўшыс'и; йана́ аста́ўшыс'и; йа н'и зна́йу, што з'ɣ'е́лаўшыс' йаму́; л'у́ɣ'и чо́рныйи паɣ'е́лаўшыс'.* **84** *аɣ'и́н сын прыйе́хаўшы з Масквы́; йа адна́ аста́ўшыс'а* (асталася); *шес' ɣадо́ў вы́шаўшы ат м'ан'е́* (выйшла); *на ɣе́най расп'иса́ўшыс'а* (распісаўся); *вы́шаўшы за́муж у Л'ен'инɣра́д* (выйшла). **85** *брат з а́рм'ии прышо́ўшы; йон на ɣ'аре́ўн'у вы́шаўшы; йон шес' кла́саў прашо́ўшы; йана́ два кла́сы ко́нчыўшы; мы прывы́кшы да тако́й йады́; йон пайе́хаўшы ў Вуша́чу; с'астра́ йаɣо́ вы́шаўшы за́муж; ус'а́ с'ам'йа́ паɣ'и́пшы; кал'и ɣ'е на ɣ'аре́ўн'у вы́шаўшы; была́ хл'еп пада́ўшы.* **86** *сын пам'о́ршы.* **87** *йа то́л'к'и аɣ'и́н быў удра́ўшы ад н'е́мцаў; йон н'и зна́ў, што йаны́ там заско́чыўшы был'и́; йа прышо́ўшы дамо́ў быў; а са́м'и н'е́мцы был'и́ аɣараɣ'и́ўшыс'а с'ц'ано́й, ал'е вы́ɣнал'и атту́л'; майе́ до́чк'и уйе́хаўшы на Ка́ўка́с; аста́ўшыс'а был'и́ ты́йе ш рабо́тн'ик'и, што и п'ират вайно́й; скот найе́ўшыс'; йа была прийе́хаўшы ат дачк'и́; йон*

быў сабра́ўшыс'а ўжо иц'и́. **88** *был'и́ прийе́хачы.* **89** *йон прыйе́хаўшы с Масквы́.* **90** *прыйе́хачы ў ɣо́с'ц'и.* **91** *сын пайе́хаўшы.* **92** *z'ет пам'о́ршы; йина́ пайшо́ўшы.* **93** *йина́ пашо́ўшы; муш паɣ'и́пшы; каро́ва ц'ал'и́ўшы; карто́шка ўзышо́чшы.* **94** *z'аре́ўн'и н'ичо́ɣа н'и в'ида́ўшы; два сыны́ паɣ'и́пшы на вайн'е́; ус'а́ аz'е́жа намо́кшы; ма́ц'и захваре́ўшы.* **95** *ажан'и́ўшыс'и сын йос'; ув'е́с' бок забал'е́ўшы; йон ап'ера́цыйу зz'е́лаўшы; кыда́ нас вы́в'исшы был'и́; н'ида́ўна прыйе́хаўшы был'и́; мы л'е́су наре́заўшы; аz'и́н хло́п'иц ужо вы́ўчыўшыс'и; йаму́ ɣ'иро́йа был'и́ прысво́йиўшы; н'ида́ўна прыйе́хаўшы был'и́; з Масквы́ прысла́л'и нам, што прапа́ўшы б'е́з в'ис'ц'и; вада́ тут п'ерасо́хшы, вы́сахшы.* **98** *ма́ц'и захваре́ўшы; у ɣо́раz'е л'у́z'и прывы́кшы жыц'; н'и адно́й йа́чайк'и н'и ло́пнуўшы н'иz'е да са́мага н'и́зу; ус'е́ пу́л'и вы́пус'ц'иўшы; жоўц' сашо́ўшы с' п'е́чан'и.* **101** *йа с'уды́ за́муш вы́шаўшы.* **105** *съба́ка н'а йе́ўшы; стършына́ пр'ийе́хатчы; куды́й-та йон быў пайе́хатчы; л'у́z'и ўс'и пъзъбал'е́ўшы; выскъчыўшы аба́двы з ɣаро́ду; пр'ийе́хатчы было́ мно́ɣа л'уz'е́й.* **106** *брыɣаz'и́р у Заɣо́нава пайе́хаўшы.* У большасці выпадкаў ужываецца дзеяслоў прошлага часу. **118** *Пл'иха́н'и зɣаре́ўшы; Скураты́ п'ир'ис'ал'и́ўшыс'; с'истра́ пайшо́ўшы; з'z'ес' за́мак бы́ўшы; каро́ва ц'ал'и́ўшыс'; с'истра́ забал'е́ўшы; кры́ша абвал'и́ўшыс'; ха́ты уцал'е́ўшы; йаны́ прыйе́хаўшы; сын а́рм'ийу атслужы́ўшы; двух ву́так застр'е́л'иўшы; у м'ан'е́ ма́л'иц утап'и́ўшы; н'е́ба зава́л'окшы* (такі тып сказаў вельмі пашыраны). **119** *ана́ уйе́хадшы на ку́рсы; ув'е́с' аɣаро́т заро́сшы; йиравы́йи ус'и́ вы́ɣар'иўшы; z'е́ўка до с'их пор н'а йе́ўшы.* **121** *у z'е́вушках бы́ўшы.* **124** *йа ўже паб'е́даўшы.* **125** *адна́ дачка́ вы́шаўшы за́муш; йана́ за́муш н'а вы́шаўшы; йак бы йаны́ н'и z'ал'и́ўшыс'и; йе́ты н'и найшо́ўшы был'и́; адна́ с'уда́ вы́шадшы за́муш; ар'е́хаў мно́ɣа, то́л'к'и н'и пас'п'е́ўшы.* **128** *аткýл' бы́ўшы ко́ц'ик ды на стол; на́шы часы́ на по́лчыса аста́ўшыс'и; йон н'и адz'ал'и́ўшыс'и ад ба́ц'к'и; так што прыхо́z'илас'а су́тк'и-друɣ'е́йи н'а йе́ўшы н'ичо́ɣа; а йаны́ пр'ивы́кшы у z'аре́ўн'и; А́н'ка была́ вы́йехаўшы на рабо́ту; ба́ц'ка йаɣо быў аста́ўшыс'а.* **129** *а мы тут сабра́ўшыс'и; майа́ пшан'и́ца нал'и́ўшыс'и* (налілася); *дачка́ вы́йехаўшы на це́лы м'е́с'иц; той сын быў прыйе́хаўшы; жан'и́х той прышо́ўшы з а́рм'ийи ў во́тпуск; камл'и́ бл'и́ска н'и сышо́ўшыс'и; у Дубро́в'и там мно́ɣа ɣарацк'и́х найе́хаўшы; жбано́к патр'е́скаўшыс'; ба́бушка была́ зб'е́хшы за в'е́чкам'и; йон быў вы́п'иўшы; тут у нас же́нщына аста́ўшыс'и; тро́йа z'иц'е́й аста́ўшыс'и; с'истра́ была́ за́муш вы́шачшы; йон распац'е́ўшы быў; йон быў на z'ире́ўн'у сышо́ўшы; дачка́ была сышо́ўшы к зало́ўцы; йон ц'и н'а йос'ц' с Кла́ўz'ий с'н'а́ўшыс'и; там выда́ замо́рсшы была́; z'е́шка рассо́хшыс'и; ɣл'аz'и́ като́рый хл'еп н'а ук'и́шшы; друɣ'е́й той Ва́н'ка н'айе́ўшы даку́л'.* **130** *ус'и́ павы́йехаўшы; мо́с'ц'ик то́л'к'и п'ерайшо́ўшы; йон прыйе́хаўшы дамо́ў; прыйе́хаўшы быў; с а́рм'ийи прышо́ўшы йон; йина́ мо́жа засы́паўшы; у нас н'и было́ так пъзаро́шшы.* **132** *н'ив'е́стка была́ прыйе́хаўшы; ус'и́ павы́йехаўшы; с'истра́ прыйе́хаўшы; ба́ц'ка пам'о́ршы; п'ац' кла́саў ко́нчыўшы.* **133** *тут воўк прашо́ўшы; падмо́кшы тро́ху с'е́на; два сыны́ паɣ'и́пшы; дъчка́ за́муш вы́шътчы; ц'ип'е́р каро́вы ус'аɣды́ падйе́ўшы.* **134** *йон пр'ивы́кшы н'ичо́ɣа; скот падйе́ўшы сы́тый, н'и падйе́ўшы — ɣало́нный;*

п'ирасóхшы бывáйуц' р'éчк'и. **135** *ц'и пр'ишóтчы мáтка; с'н'им'й бал'л'ó йанó ўжо вы́съхшы; у м'ин'é аднá дъчкá с'ьм'иɣóтку скóнчъўшы; ц'и вы́ɣнъўшы йаны́ там карóў; тр'и бáбы н'и пашóтчы къпáц'.* **136** *мáтка дахáты прышóўшы; пап'éры прышóўшы да ўчасткóваɣа.* **137** *скац'йна падйéўшы* — вельмі рэдка. **138** *йанá пайéхаўшы учы́цца; аз'áўшы саб'é ɣаспады́н'у.* **139** *мы йамý п'ис'мó паслáўшы, каб йон да нас прыйéхаўшы; Варýс'и был'й дáўшы п'ис'мó; пац' рубл'óў былá палажы́ўшы н'éɣ'а.* **140** *шкарпéтк'и майé пamóкшы; мы прывы́кшы дык і дóбра; мы падйéўшы; йаны ўжо пааб'éдаўшы.* **141** *мáтка л'ажы́ц' захварéўшы; хáта былá з'н'йкшы; пóл'а кустáрн'икам'и тут пазарастáўшы; йон н'и быў звóл'н'иўшы.* У ролі выказніка ўжываецца толькі дзеепрыслоўе. **142** *ус'á аɣ'éжа намóкшы; тут вадá п'ерасóхшы; мы прывы́кшы да ɣéтай рабóты; сын на вайн'é паɣ'йпшы; скац'йна падйéўшы; на С'иб'йр вы́слаўшы; йон н'и быў звóл'н'иўшы.* У ролі выказніка ўжываецца толькі дзеепрыслоўе. Дзеяслоў прошлага часу не ўжываецца. **143** *каб мы в'éдал'и, мы б был'и злажы́ўшы і нап'исáўшы мнóɣа кáскаў; ул'éтку была мáма захварéўшы.* **144** *тéрас п'ерабрáўшыс'а с'уды́ з жóнкай.* **148** *йачм'éн' йи жы́та ў нас ужо пажáўшы.* **150** *тут дрéва вы́рашшы.* **153** *бáц'ка пам'óршы.* **156** *унýк зéдл'ик прын'óсшы; йакóйе йанá плáц'ц'е аɣ'éўшы; йа учóра спужáўшыс'а былá.* **157** *бáц'ка прышóўшы; сын ажан'йўшы; брат захварéўшы; лáз'н'у напал'йўшы.* Рэдка ўжываецца дзеяслоў прошлага часу. **158** *ус'á аɣ'éжа намóкшы; мы прывы́кшы да ɣéтай рабóты; аɣ'йн сын на вайн'é паɣ'йпшы; скац'йна падйéўшы; мáц'и захварéўшы; мáсла пасал'йўшы; даўнó ус'й зап'óршы; был'й прышóўшы.* **159** *йаны́ прышóўшы у ɣ'ив'áтым в'éку з Манɣóл'ийи; аблажы́ўшы ɣ'аўчы́нку спац'; у йих трóха л'éп'ей урóсшы.* **163** *йон быў пас'éйаўшы.* **164** *палатнó вы́макшы; мы з рабóтай управ'йўшыс'а; кон' утам'йўшыс'а; йон н'е вы́спаўшыс'а; сын ажан'йўшыс'а; мы рабóтай зан'áўшыс'а.* **165** *сыны́ у В'йл'н'у вы́йехаўшы; ɣ'éв'ац' курчáт вы́в'аўшы; старшынý л'ýɣ'и акружы́ўшы.* **170** Дзеепрыслоўі прошлага часу незалежнага стану ў ролі выказніка ўжываюцца вельмі часта: *йа з ɣóду ɣéтак н'епарвáўшы быў; йа вы́п'исаўшы ɣаз'éту.* Нават заўсёды замест дзеяслова-выказніка, калі ён у літаратурнай мове закончанага трывання. Калі *Я скасіў сенажаць,* то ў гаворцы абавязкова: *Йа скас'йўшы с'енажáц'.* Калі ж *Я касіў сенажаць,* то так і будзе ў гаворцы: *Йа кас'йў с'енажáц'.* **171** *начáл'н'ик з Смурɣóн' прыйéхаўшы.* **174** Дзеепрыслоўі прошлага часу ўжываюцца ў ролі выказніка даволі часта: *с'астрá прыйéхаўшы; вýчн'и прышóўшы; как дóжѕык прайшóўшы, то мóжа што и падн'алóс'а п; сын ужо прыйéхаўшы.* **184** *нáтта йа аднаɣó хлапцá пал'уб'йўшы; йа ужó дачóк паɣадавáўшы.* **185** *йанá з ɣóрада прыйéхаўшы; брат инстытýт скóнчыўшы.* **186** *аɣ'йн тóл'к'и астáўшыс'а* — зрэдку. **189** *ɣéташ майé с'в'йн'н'и н'а бýдуц' падйéўшы.* **192** *каб йа былá ɣрóшы палучы́ўшы; был'й пайéхаўшы ў ɣóрат, был'й куп'йўшы скам'éйк'и; у Дóкшыцах рéчка п'ерасóхшы.* **193** *а ɣéна зайшóўшы зáмуж у Турруны́; майó с'éна намóкшы; йа ўжо хл'éў руб'йц' скóнчыўшы; вот с'аɣóн'н'а скац'йна падйéўшы.* **200** *дакум'éнта н'и былó, што йон скóнчыўшы ɣ'éс'иц' клáсаў; наɣá была пачарнéўшы, што вýɣал'; рас'-*

п'оршы; жыта было па чатыры пуды астаўшыс'а; с'в'акроў заснуўшы даўно; бац'ка ум'оршы быў; ц'алуха падйеўшы; жалудак зүаладаўшы. **202** *пажыўшы два үады хлоп'иц; з'имл'а атсырееўшы, намокшы; дошч прайшоўшы ран'иц'ай; дачка зайшоўшы замуш; н'емцы пайшл'и у л'ес, а йа с' ц'ипл'атам'и схаваўшыс'а; йана з вам'и н'е прывыкшы.* **204** *йон быў вып'иўшы.* **209** *бац'ка захвареўшы; ус'е пайшоўшы; Фан'а прышоўшы; скац'ина н'и үнаўшы; йа ўжо касцоў пакарм'иўшы.* **213** *ус'а наүа спохшы; дачка была вышаўшы замуш; пал'ак'и быд'и зан'аўшы үетуйу м'асцовас'ц'; нашы был'и* (пчолы) *с'ол'ита зав'ейаўшы; ц'ап'ер н'е прывыкшы так үаварыц'.* **214** *йаны там ус'е сабраўшыс'а.* **216** *у вайну была вышаўшы замуш.* **218** *йа быў вып'иўшы; z'аўчына здуреўшы.* **219** Дзеепрыслоўе ў ролі выказніка ўжываецца ў рэдкіх выпадках. Найчасцей можна сустрэць наступныя формы: *прывыкшы, вып'иўшы: йаны ў үораz'а прывыкшы; йон вып'иўшы.* **221** Ужываюцца толькі дзеепрыслоўі прошлага часу: *прывыкшы, вып'иўшы: йаны прывыкшы; йана спужоўшыс'а.* **222** *z'ец'и на с'в'ец'е паү'ипшы; йа байус'а — тут чалав'ек пам'оршы.* **224** *вы ан'и н'и заүареўшы; мал'ин'н'ик пасохшы быў; мы с хутара п'ерас'ал'иўшыс'а; ус'е парассыпаўшыс'а па с'в'ец'а; и хата завал'иўшыс'а.* **227** *дачка ум'ершы, а йана с'иротк ай астаўшыс'а; дренна кас'иц' — тут трава пасохшы; дошк'и н'а высахшы был'и; у дравах учора раз'z'еўшыс'а был'и.* **229** *и раz'илас'а тут и замуш была вышаўшы тут; к'ирп'ич быў паүареўшы; быў астаўшыс'и с'иратой.* **230** *мноүа урем'ин'и работаўшы на кладб'ишчы; рой улав'иўшы; рой выкурыўшы; карова падйеўшы; с'ан'н'а на мн'е ўс'а аz'ежа намокшы.* **231** *жыта ўжо пас'п'еўшы.* **237** *йина з'б'ал'еўшы; ума быў пац'ираўшы; йаны н'и прывыкшы к хлопцам; мы прайшоўшы; с'ц'ина абүареўшы.* **238** *йа прыйехаўшы.* **239** *быў шчытай пам'оршы.* **240** *жыта узышоўшы; йана прыйехаўшы дамоў.* **241** *таүо н'и нада п'исац', што пам'оршы.* **243** *у йаво рука высахшы, йон как прывыкшы; йа тут зан'аўшы; два сыны на вайн'е паү'ипшы.* **249** *тут вада высахшы; йак наша В'ера зайшоўшы была.* **255** *ус'е был'и паүареўшы.* **264** *аz'ин сын паү'ипшы; мы къ ус'аму прывыкшы; йина вышачшы замуш; бул'ба была н'и пам'оршы* — даволі рэдка. Звычайна гавораць: *сын паү'ип; бул'ба пам'орзла.* **269** *кал'и зүареўшы быў; у нас н'и так зарошшы — у йих бол'и зарошшы; был'и прыслаўшы; зүареўшы ус'е был'и косы.* **270** *йаны в'иz'уц', што кон' с' с'адлом и упац'еўшы.* **271** *л'етас' ус'а бул'ба была вымакшы; брыүаz'ир забал'еўшы.* **273** *старшына ужо прышоўшы; z'ец'и прыб'еүшы з вул'ицы.* **274** *йон быў уже пам'оршы; z'ец'и падйеўшы.* **275** *па двойа с хаты вын'аўшы; аz'ин сын на вайн'е паү'ипшы; йон н'и раz'иўшыс'.* **281** *z'иўчаты павышъўшы замуш ужо.* **287** *н'ама дажžу, цыбул'а паб'ал'еўшы.* **292** *на тым баку рак'и н'емцы акыпаўшы; мой ац'ец ушолшы был у нар'езку; была вышыўшы зы вайенным; мы разм'ас'ц'иўшыс'и тут скроз'; жына у м'ан'е паү'ипшы.* **293** *пазасохшы каран'и был'и; йина зап'исаўшыс' з мужам; с'он'н'и скот найеўшыс'а.* **294** *йа тут прышоўшы; йон прывыкшы кан'ешна; йа дачку аддаўшы замуш.* **295** *мы прывыкшы к йетай рабоц'и; йон ужо падйеўшы; йон йета з'z'елъўшы; аz'ин сын нъ вайн'е паү'ипшы.* **297** *хрантон быў*

н'и зайшо́ўшы; то́л'к'и йа ў ба́н'у — ажны́ там и ɣорб раз'з'е́ўшы. **299** *ужо́ даро́ɣа прайшо́ўшы.* **300** *пра́ма ашал'е́ўшы н'е́м'иц.* **301** *йон быў пашо́ўшы; йачм'е́н' намо́кшы ув'е́с'; йа н'а йе́ўшы с'а́н'н'а ат аб'е́да; жы́та ус'о́ паро́шшы; сыно́к ужо́ н'аз'е́л'у прышо́ўшы з а́рм'ийи.* **304** *у ц'аб'е́ рубаха вы́л'ин'иўшы; ц'ип'е́р дро́вы ным'а́кшы; йе́тый вул'е́й зɣн'и́ўшы; л'и ре́к'и йос' дуб вы́ɣарыўшы.* **307** *йон вып'иўшы быў; закапц'е́ўшы ста́ла у м'ан'е́ ха́та.* **329** *на йе́тым куску́ жы́та вы́м'акшы.* **342** *йаны́ мо́цна пакаха́ўшыс'а.* **343** Сустракаюцца *йон ужо́ прышо́ўшы; йана́ ўжо падйе́ўшы,* але рэдка. **345** *йана́ прышо́ўшы з ɣо́рада; йон уже́ пас'н'е́даўшы.* **353** *сын у ɣо́рат пайе́хаўшы; скац'и́на до́бра падйе́ўшы.* **356** *была́ зɣаре́ўшы м'е́л'н'ица; сало́ма вы́сахшы.* **358** *йон мо́цна быў патп'и́ўшы.* **361** *той сын, што на вайн'е́ заɣ'и́нуўшы; чалав'е́к паб'е́даўшы.* **373** *жы́то пам'е́рзшы.* **380** *а йа с'о́н'н'а н'и абу́ўшыса.* **389** *абло́х, то з'амл'а́ зал'ажа́ўшыс'а; йа была́ палажы́ўшы кл'учы́ кал'а каро́вы; саба́ка шал'о́ны быў йайе́ пакуса́ўшы; быў прыйе́хаўшы до́ктар; тут бало́то вы́сахшы.* **394** *сын с а́рм'ийи прышо́ўшы; аз'и́н сын йаɣо́ ажан'и́ўшыс'а.* **396** *ц'ап'е́р мой То́л'а вы́йехаўшы; йаны́ был'и́ вы́йахаўшы; аз'е́жа намо́кшы у ка́ждоɣо бу́з'а; быў харо́шу з'аўчы́ну уз'а́ўшы; мой вартава́ўшы быў на плыто́х; ма́ц'и захваре́ўшы.* **397** *йон быў уц'о́кшы.* **398** *адна́ дачка́ пам'о́ршы.* **399** *прывы́кшы да ɣе́тай рабо́ты; кан'у́гу быў прыв'о́ўшы; ус'а́ ɣалава́ намо́кшы.* **401** *йон с'о́н'н'а н'и вы́спаўшыс'а.* **402** *майа́ кабы́ла падйе́ўшы.* **403** *йа ха́ту знашо́ўшы; йа кан'а́ уз'а́ўшы; мы сы́на прычака́ўшы; йа да йайе́ падышо́ўшы; мы бра́та падвучы́ўшы.* **404** *тре́ба л'ес тушы́ц', а то йон ц'ап'е́р пасо́хшы, так ув'е́с' и вы́кац'иц'.* **408** *брыɣаз'и́р ужо прышо́ўшы.* **409** *был'и́ пайц'ака́ўшы ўс'е ў л'асе́.* **412** *йон вып'иўшы.* **417** *са́жа ўс'а была́ вы́ɣараўшы.* **419** *йон быў утап'и́ўшыс'а; йон упра́в'иўшыс'а.* **424** *йон н'е вы́спаўшыс'а.* **430** *муш по́м'ершы ужо тры́ццац' л'ет; йана́ в'ит пац'ара́ўшы; ты прывы́кшы у смуро́з'е быц'; вада́ п'ерасо́хшы.* **431** *быў абамл'е́ўшы пры ра́бо́ц'а; н'из'е́ н'и быва́ўшы; мо́ɣ'илк'и заро́сшы.* **432** *адна́ с'астра́ пам'о́ршы.* **433** *Лу́с'а прывы́кшы да л'уз'е́й.* **434** *ба́ц'ка мой пам'о́ршы; с'астра́ заб'и́ўшы; наɣа́ злама́ўшы майа́.* **436** *учо́ра во́ко было́ запу́хшы саўс'е́м; йаны́ был'и́ ча́сто н'и йе́ўшы.* **438** *стох зɣаре́ўшы.* **439** *но́ɣ'и папу́хшы.* **442** *йа то́жа была́ пайе́хаўшы.* **443** *у ту́йу вайну́ ус'е́ в'о́ск'и зɣаре́ўшы был'и́.* **446** *сын быў ажан'и́ўшыс'а и паɣ'и́п.* **450** *з Рас'и́йи прыйе́хаўшы.* **451** *йуон вып'иўшы.* **452** *а боты йаɣо́ ус'е́ был'и́ набу́хшы.* **454** *с'амйа́ пастрада́ўшы; с'истра́ была́ вы́шаўшы; дакум'е́нт прапа́ўшы.* **455** *твар спац'е́ўшы.* **456** *н'еката́рыйа прывы́кшы называ́ц' сту́дн'а; йон прыбы́ўшы да нас.* **458** *сын на вайн'е́ прапа́ўшы.* **459** *чалав'е́к у л'е́с'и жы́ўшы; дачка́ самл'е́ўшы.* **462** *йа пачу́ўшы.* **464** *Н'икала́й прыйе́хаўшы.* **469** *ха́та зɣаре́ўшы.* **473** *жы́лы п'ераре́заўшы.* **477** *так вы ўжо прывы́кшы; кап у За́паднуйу пайе́хаўшы.* **482** *лак'е́й пажы́ўшы н'е́кул'к'и уре́м'ан'и.* **503** *у л'е́вум ву́шку парапо́нка ло́пнуўшы.* **509** *у йаɣо́ з'иц'а́ забал'е́ўшы на во́спу.* **514** *йа была́ ра́ншы заɣаре́ўшы.* **515** *жы́та вы́макшы.* **518** *мой муш б'ас в'е́стак прапа́ўшы.* **520** *ус'а́ йеда́ асты́ўшы: там с'н'еɣ вы́паўшы.* **560** *сн'еɣ вы́паўшы.* **569** *рака́ разл'и́ўшы.* **675** Дзеепрыслоўі ў ролі

выказніка ўжываюцца вельмі рэдка; адзначан усяго адзін прыклад: *былá наγá ус'а успýхшы.* **679** Дзеепрыслоўі на **-ўшы** ў ролі выказніка ўжываюцца вельмі рэдка; адзначана ўсяго некалькі прыкладаў: *вон вып'иўшы; вана маладáйа н'и бал'éўшы.* **733** *пр'итс'идáтел' чы прыйихавш'и?; йа пос'н'йдавши.* **746** *йа ус'á былá ýм'аршы; тут н'êкал'и было зарóсщы.* **747** *йон быў уц'óкшы.* **752** *кал'и дóбро падйéўшы — то парабóтайаш.* **800** *йенá прыйéхаўшы; вы тут жыв'ец'é? не, йа прышóўшы судьí.* **801** *мéн'шы сын на войн'é пропáўшы; товáр ночовáц' у л'éс'и прывыкшы, хвóры ув'éс' ź'ен' н'айéўшы.* **818** *вы намóкшы уγé.* **819** *ў м'ан'é нóγ'и папýхшы.* Гэта канструкцыя не характэрна для гаворкі вёскі. **823** *йа такáйа булá вып'иўшы; мы был'ú трóх'и вып'иўшы; л'ес крéпко буў пазарóсшы.* **824** *йáшчык сатл'êўшы.* **825** *от таγó стрéлу йа быў аγлóхшы.* **837** *аź'éжа зγарéўшы; малó бувáйе кап н'е вýп'иўшы.* **852** Дзеепрыслоўі ў ролі выказніка не ўжываюцца: удалося пачуць толькі адзін сказ: *луг соўс'éм буў зγорéўшы.* **862** *бýź'е ужé прамóкшы картóшка; пйац' експ'еź'ицый выйехаўшы; былá жанá мýжа к стаўпý прыв'азáўшы.* **865** *сын ź'éвац' γадóў ат м'ан'é атышóўшы.* **867** *бул'ú нап'йўшыс'а найéўшыс'а; ус'á чыс'ц'ин'ка намóкшы; γéта йанó рассóхшыс'а; бáчыш ź'éўк'и папрыб'ирáўшыс'а.* **885** *быў пайéхаўшы.* **894** *н'éйк'и γрыбы пъйав'йўшы нóвы; ц'и н'и ўл'éжыўшы мой л'он?* **904** *квасóл'а пасп'éўшы.* **918** *жыта падγарéўшы.* **972** *сын на войн'ú поγ'ибшы; вс'é зарóшшы травóйу, йáблыка поγн'иўшы.* **974** *ус'ý ноч н'е спáўшы.*

Матэрыялы адказаў па наступных нас. пп., паколькі яны невыразныя або недакладныя, адводзяцца ад картаграфавання: **173** Дзеепрыслоўі прошлага часу ўжываюцца ў ролі выказніка вельмі часта. **465** Дзеепрыслоўі прошлага часу незалежнага стану ў ролі выказніка амаль не ўжываюцца. **517** *травý пакас'йўшы; хáту зачын'йўшы.* **535** *скац'йна падйéўшы.* Дзеепрыслоўі прошлага часу незалежнага стану ў ролі выказніка амаль не ўжываюцца. **553** *прыйéхаўшы ў γóрад; падйéўшы н'а γул'áй иź'ú у γрыбé.* **555** *вóчы запл'ýснуўшы.* **597** *с'óн'н'а скац'йна прышлá с пóл'а баγáта падйéўшы; старéйшы мой сын на вайн'é паγ'ипшый.* **644** *намóкшы, п'ирасóхшы, падйéўшы, захвар'éўшы.* **658** *вс'á одéжа намóкшы; водá пырысóхша; скотына п'ид'йившы; мáты захвор'ившы.* **663** *захвор'ившы пудйившы.* **685** *намóкшайа, перасóхшайа, привыкшы, поγ'ибшы, подйéўшы, захворéвшы.* **692** *захвор'ившы, подйившы.* **740** *под'ившы, росóхшы, захворéвшы, намóкшы, набрáвшы.* **750** *ус'á травá вы́сахшайа,* а не *вы́сахшы; аź'йн сын на вайн'é паγ'ибшы; карóва падйéўшайа,* а не *карóва падйéўшы; йаны пасварыўшыс'а,* а не *пасварыўшы.* **856** *намóкшы, падйéла, паγ'ип; мáц'и захварéла.* **860** *п'ерасóхшы, падйеўшы.* **898** *намóкшы, прывыкшы, паγ'ибшы.* **906** *чаγо ты хóź'иш разýўшы, бóсы? чаγó ты хóź'иш разź'éўшы?* **907** *чаγо ты хóź'иш разź'éўшы?, разýўшы, разýты, разź'éты.* **936** *прывыкшы да γéтай рабóты; зав'арц'éўшы пáл'ац, н'ú ўзрéўшы* (у значэнні «не выспеўшы»); *уц'óкшы к'йнуў хáту.* **988** *намóкшы, п'ерасóхшы, прывыкшы, паγ'ибшы, падйéўшы, захварéўшы.* **1008** *намóкшы, перасóхшы, прывыкшы, падйéўшы.*

Карта № 206

ФОРМА НАЗОЎНІКАЎ НІЯКАГА РОДУ Ў СПАЛУЧЭННІ З ЛІЧЭБНІКАМІ два, дзве, тры, чатыры

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 134:

«У якім склоне ўжываецца назоўнік ніякага роду пры лічэбніках *абодва, два, тры, чатыры*?»

Лічэбнік можа мець форму *два* або форму *z’в’е*. Пры картаграфаванні форма лічэбніка не ўлічваецца. У большасці выпадкаў лічэбнік *два* ўжываецца з назоўнікам, які мае канчатак **-ы** *(вакны́, в’адры́, п’ис’мы́)*, а лічэбнік *z’в’е* — з назоўнікам, які мае канчатак **-е** *(вакн’е, в’адре, п’ис’м’е)*. Але ёсць выпадкі, калі пасля лічэбніка *два* назоўнік мае форму з канчаткам **-е** *(вакн’е́, п’ис’м’е́)*. Гэта мае месца ў наступных нас. пп.: 84, 350, 351, 354—357, 360—362, 364—366, 374, 377, 398, 403, 406, 421, 436, 475, 482, 485, 559, 561, 699, 701, 709, 711, 720, 724, 733, 743, 800, 849, 861, 864, 876, 880, 981, 986, 987, 994, 1020.

Пасля лічэбніка *z’в’е* назоўнік мае форму з канчаткам **-ы** *(вакны́, в’адры́, п’ис’мы́)* у нас. пп. 341, 405, 424, 438, 444, 453, 457, 484, 491, 499, 502, 523, 671, 706, 708, 731, 736, 738, 739, 741, 756, 765, 767, 774, 785, 797, 807, 808, 816, 821, 822, 830, 841, 842, 852, 871, 878, 881, 969, 1009.

Пасля лічэбніка *z’в’е* назоўнік мае форму з канчаткам **-а** *(вакна́, в’адра́, п’ис’ма́)* у нас. пп. 392, 674, 872.

Адводзіцца ад картаграфавання матэрыял, у якім над канцавым галосным адзначана надрадковая літара, і невядома, што азначае гэта літара: марфалагічнае адрозненне ці фанетычны варыянт. Гэта мае месца ў наступных нас. пп.: **654** *два (тры, штыры), акны^{и}, сылы^{и}, выдры^{и}, йийцы^{и}, дви выдри, п’ис’ми.* **655** *два укна, дв’и сыл’и, дв’и выдры(і), дв’и йийци, дв’и п’ис’м’и.* **665** *два (тры, штыры) окн(і, ы).* **683** *дв’и ведр’и^{ы}.* **847** *куп’ила чатыр йайце^{а}.* **853** *z’в’е (тры, чатыры) с’ол’е^{и}, вакн’е^{и}.* На карце ў гэтых пунктах стаіць адсылачны знак.

Адводзіцца ад картаграфавання матэрыял некалькіх нас. пп., у якіх сустрэліся наступныя формы. **30** *чаты́ры л’ета.* **818** *два (тры, чатыры) ц’ел’ата.* **819** *тры с’ол.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў: **137** *два (тры, чаты́ры) акна́.* Сустракаецца і *z’в’е акн’е́,* але рэдка; *два (тры, чатыры) в’адра́, п’ис’ма́.* **273** *два в’адры́, тры йайцы́, два п’ис’мы́; два п’ис’ма́* — ужываецца радзей. **433** *два акны́,* але *чаты́ры п’ис’ма́.* **668** *тры в’адре́, тры йайцы́, два п’ис’ма́.* Ужываецца і *z’в’е п’ис’м’е.* **845** *z’в’е (тры, чатыры) вакн’е́, с’ел’е́, в’едре́, п’ис’м’е́,* але *йайцы́.* **867** *на z’в’е с’ал’е́; два акны́* — мы гаворым, а старыя — *z’в’е акн’е́, тры в’адре́; на z’в’е с’алы́.* **978** *д’в’е окн’е́, с’ел’е́, в’едре́, йейце́, п’ис’м’е́;* рэдка — *два п’ис’ма́; тр’и, чаты́р’и окн’е́, с’ел’е́.* **1006** *два акны́;* рэдка — *z’в’е акн’е́, z’в’е с’ел’е́, два в’е́дре́, z’в’е йейце́, два п’ис’ма́;* рэдка — *z’в’е п’ис’м’е́.*

Дыфтонг **и͡е** ў канчатку *(z’в’е с’ел’**и͡е**)* картаграфуецца як **е** ў наступных нас. пп.: 451, 454, 677, 680, 682, 684, 687, 746, 747, 1003.

Карта № 207

ФОРМА НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ Ў СПАЛУЧЭННІ З ЛІЧЭБНІКАМІ дзве, тры, чатыры

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 135:

«У якім склоне ўжываюцца назоўнікі жаночага роду пры лічэбніках *абедзве, дзве, тры, чатыры:*

б) пры лічэбніках *дзве, тры, чатыры*?»

На гэтай карце картаграфуюцца ў спалучэнні з лічэбнікамі *два, тры, чатыры* назоўнікі, якія маюць канчатак **-ы** або **-е**. У некаторых паўднёвых гаворках пасля канцавых губных на месцы **-ы** ў канчатку адзначана **-у**: *z'в'е капу́* і інш. На карце гэта фанетычная з'ява не адзначаецца, а сустрэлася яна ў наступных нас. пп.: 800, 805, 874, 891, 921, 981, 982, 984, 989, 995, 1000, 1002, 1016.

У радзе пунктаў паўднёва-заходніх гаворак канчатак **-е** мае фанетычныя варыянты **и** і **а**: *дз'в'е хац'и, дз'в'е хац'а.* На карце гэта з'ява не адлюстравана.

У нас. п. 819 адзначана наступная форма назоўніка ў спалучэнні з лічэбнікам *дзве: z'в'е н'аz'ел'.*

Карта № 208

КАНСТРУКЦЫЯ ДЗЕЯСЛОЎНАЙ ФОРМЫ было Ў СПАЛУЧЭННІ З КОЛЬКАСНЫМІ ЛІЧЭБНІКАМІ І АДУШАЎЛЁНЫМІ НАЗОЎНІКАМІ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 136:

«Ці ўжываецца колькасна-іменнае словазлучэнне ў форме роднага склону множнага ліку:

а) *былі (было) два браты* ці *было двух братоў; тры сыны былі (было) у Чырвонай Арміі* ці *трох сыноў было ў Чырвонай Арміі; у мяне было чатыры браты* ці *ў мяне было чытырох братоў; былі (было) дзве дачкі* ці *было дзвюх (дзвёх) дачок*?»

Тэмай карты з'яўляецца супрацьстаўленне колькасна-іменнага словазлучэння ў назоўным і родным склонах у канструкцыі тыпу *было́ два браты́* і *было́ двух брато́ў.* Але ў радзе нас. пп. адзначана канструкцыя з дзеяслоўнай звязкай *былі (былі два браты).* Такая канструкцыя картаграфавалася таксама, як і канструкцыя *было два браты́,* у наступных нас. пп.: 2, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 41, 43, 48, 50, 53, 57, 58, 60, 65, 70, 78, 85, 89, 100, 102, 114, 120, 129, 132, 138, 140, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 152, 154, 155, 161, 162, 165, 169, 170, 177, 178, 179, 180, 181, 185, 187, 188, 189, 190, 192, 196, 199, 200, 201, 203, 207, 209, 210, 212, 214, 215, 222, 226, 232, 234, 235, 236, 239, 242, 246, 247, 250, 251, 252, 255, 258, 266, 267, 271, 273, 274, 282, 284, 299, 305, 306, 319, 326, 332, 336, 342, 351, 354, 355, 358, 359, 362, 364, 366, 367, 369, 374, 376, 384, 385, 390, 391, 393, 406, 420, 423, 425, 428, 432, 433, 439, 442, 449,

453, 458, 465, 475, 479, 481, 483, 489, 494, 499, 505, 507, 508, 515, 519, 522, 524, 526, 538, 539, 554, 558, 567, 572, 573, 575, 576, 581, 582, 597, 621, 622, 626, 633, 638, 642, 643, 661, 666, 677, 692, 696, 699, 701, 717, 724, 730, 741, 743, 746, 747, 748, 749, 752, 774, 790, 796, 797, 811, 817, 822, 825, 826, 828, 832, 840, 845, 849, 854, 860, 863, 869, 876, 885, 886, 894, 896, 909, 916, 925, 940, 958, 987, 992, 1009, 1013, 1025.

Суіснаванне канструкцый тыпу *было́ два браты́* і *былі́ два браты́* адзначана ў наступных нас. пп.: 35, 38, 44, 45, 49, 51, 52, 61, 62, 66, 67, 69, 71, 80, 81, 84, 86, 87, 95, 99, 101, 104, 111, 112, 115, 116, 117, 121, 126, 127, 131, 148, 158, 164, 166, 167, 175, 182, 183, 186, 191, 213, 216, 223, 227, 229, 241, 243, 244, 248, 249, 257, 263, 264, 268, 277, 283, 285, 286, 287, 288, 296, 297, 298, 300, 301, 302, 315, 316, 318, 320, 321, 324, 328, 330, 331, 335, 337, 339, 340, 348, 349, 350, 371, 373, 378, 383, 388, 398, 429, 445, 460, 468, 478, 491, 495, 496, 498, 501, 502, 506, 511, 514, 516, 520, 521, 525, 527, 528, 529, 531, 532, 536, 537, 540, 541, 542, 544, 545, 553, 556, 557, 559, 561, 562, 564, 565, 568, 571, 579, 580, 583, 589, 594, 596, 599, 627, 630, 631, 632, 639, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 651, 681, 685, 688, 693, 697, 698, 706, 708, 709, 716, 718, 719, 720, 721, 733, 735, 738, 739, 740, 742, 744, 750, 751, 754, 755, 762, 763, 764, 768, 771, 781, 787, 791, 795, 801, 802, 809, 810, 815, 829, 833, 834, 835, 838, 839, 841, 842, 848, 853, 857, 858, 868, 870, 871, 872, 877, 878, 881, 882, 883, 889, 890, 891, 892, 897, 899, 905, 908, 910, 913, 914, 917, 919, 921, 922, 923, 926, 928, 929, 930, 932, 937, 941, 946, 952, 953, 956, 959, 965, 966, 970, 976, 979, 980, 981, 982, 985, 986, 991, 996, 999, 1002, 1003, 1004, 1006, 1008, 1010, 1011, 1012, 1015—1022.

Пры картаграфаванні не ўлічваецца канструкцыя з адмоўем **не:** *не было двух братоў.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім ёсць заўвагі збіральнікаў: **204** *было́ два сыны́, было́ два браты́*, *было́ тры з'ан'к'и́;* і *было́ двух брато́ў,* але рэдка. **212** Ужываецца так і інакш: *на вайн'е́ был'и́ два браты, двух трактары́стаў н'а было́ на по́л'и.* Картаграфуецца на аснове прыкладу, заўвага не ўлічваецца. **244** *был'и два браты́* і *трох сыноў пам'ёрла. У м'ин'е́ было тры дачк'и́, у мин'е́ было трох дачо́к.* Колькасна-іменнае словазлучэнне ў форме роднага склону множнага ліку сустракаецца вельмі рэдка і пераважна ў прадстаўнікоў старэйшага пакалення, моладзь амаль не ўжывае. **360** *два брато́ў, трох сыно́ў, чате́ры брато́ў, з'в'е дачк'и́.* **431** *трох было брато́ў, было́ двух сыно́ў;* часцей — *было́ тры наста́ўн'ик'и.* **439** *нас было то́л'к'и з'в'ох с'о́страў, у йаɣо́ было двух або трох* — рэдка; часцей — *два браты́ был'и́.* **463** *было чатыро́х сыно́ў;* часцей — *чаты́ры сыны́.* **464** *нас было во́с'им сыноў* і *чатыро́х с'ас'ц'о́р; п'ац'ох* ці *чатыро́х з'аво́к у ɣо́раз'и* — рэдка; звычайна гавораць: *два (тры, чатыры) сыны́, браты́, дачк'и́.* **466** *было чатыро́х сыно́ў;* часцей — *два сыны́, тры сыны́.* **668** *у ɣе́тай ха́ц'и было́ два браты́, тры сы́на, йак дубы́* і *трох сыно́ў у Чырво́най а́рм'ии,* але рэдка. **994** *у м'ен'е́ було́ чатырох брато́в, трох брато́в;* часцей — *було́ два браты́, нас було́ пйа́теро сыно́в и тр'и дочк'и́, жа́л'и тр'и жо́нк'и.*

Колькасць прыкладаў на тую ці іншую форму пры картаграфаванні не ўлічваецца.

Карта № 209

ФОРМА ВІНАВАЛЬНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ АДУШАЎЛЁНЫХ НАЗОЎНІКАЎ ЖАНОЧАГА РОДУ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ ЖЫВЁЛ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 137:

«У якой форме ўжываюцца адушаўлёныя назоўнікі ў вінавальным склоне множнага ліку — у форме назоўнага ці роднага:

г) ад назоўнікаў жаночага роду, якія абазначаюць жывёл і інш. істот: *падаіла каровы* ці *кароў; пагнаў авечкі* ці *авечак; палавіў куры* ці *курэй; кот палавіў мышы* ці *мышэй; калгас разводзіць пчолы* ці *пчол*?»

Выклікаюць сумненне і адводзяцца ад картаграфавання наступныя прыклады: **7** *калхóс развóз'иц' пчóлы.* **11** *калхóс развóз'иц' пчóлы.* **53** *пъдаййла карóвы; палав'йў кýры; палав'йў мы́шы; развóз'иц' пчóлы.* **63** *карóвы γóн'ац'.* **82** *падаййла карóвы; паγнáў ав'éчк'и; палав'йў кýры; кóт палав'йў мы́шы; калхóс развóз'иц' пчóлы.* **88** *падаййла карóвы.* **90** *паγнáў ав'éчк'и; калхóс развóз'иц' пчóлы.* **101** *калхóс развóз'иц' пчóлы.*

Заўвагі, якія мелі месца ў матэрыялах, прыводзяцца ў каментарыях: **148** *падаййла карóвы;* паралельна — *палав'йў курéй.* **150** *падаййла карóў, карóвы;* паралельна — *палав'йў кýры, курéй.* **185** *каршýн палав'йў кýры; наш калхóс развóз'иц' пчóл* — паралельна. **187** *падаййла карóвы, карóў; палав'йў кýры, курéй* — паралельна. **326** *падаййла карóў; пъγнáў ав'éчък; пълав'йў курéй, мышéй; γан'йў карóў (карóвы* — радзей). **427** *ужó куп'йл'и пчóлы* і *пчóл;* нельга сказаць, што апошняя форма ўжываецца часцей. **532** *падаййла карóвы* (радзей — *карóў*); *палав'йў кýры; развóз'иц' пчолы.* **843** *падаййла карóвы*; паралельна — *карóў.*

Карта № 210

ФОРМА ВІНАВАЛЬНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ АДУШАЎЛЁНЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ ЖЫВЁЛ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 137:

«У якой форме ўжываюцца адушаўлёныя назоўнікі ў вінавальным склоне множнага ліку — у форме назоўнага ці роднага:

б) ад назоўнікаў, якія абазначаюць жывёл: *запрог валы* ці *валоў; пасе коні* ці *коней; палавіў петухі* ці *петухоў*..?»

Значную цяжкасць пры складанні гэтай карты стварае назоўнік множнага ліку *коні.* Гэты назоўнік у паўночна-ўсходняй групе гаворак у вінавальным склоне множнага ліку выступае з канчаткам **-ей** *(кóн'ей),* які часта фанетычна дае **-ій** (прычым **й** бывае, як адзначаюць збіральнікі матэрыялаў, вельмі кароткім, амаль няўлоўным на слых, а часта і зусім не чуваць). Такім чынам, фанетычна атрымалася форма *коні,* якую, аднак, няправільна было б змешваць з падобнай формай, харак-

тэрнай для паўднёва-заходніх гаворак. Такія прыклады не ўлічваюцца пры картаграфаванні, а прыводзяцца ў каментарыях[1]: **2** *запрóх кóн'и и валóў, запрóх кóн'и, пас'éц' кан'éй, палав'íў п'атухóў, запрóх валóў; пас'éц' кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **12** *запрóх кóн'и; пас'é кóн'и.* **13** *пас'éц' кóн'и.* **17** *запрóх валóў, пас'éц' кóн'и.* **18** *запрóх валóў, пас'éц' кóн'и; палав'íў п'итухóў.* **19** *пас'é кóн'и; запрóх кóн'и.* **25** *пас'é кóн'и, быкóў, валóў.* **26** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'и.* **30** *запрóх валóў; пасýц' кóн'и, палав'íў п'етухóў.* **32** *пасýц' кóн'и, палав'íў п'етухóў.* **33** *каравýл'иц' кóн'и, пълав'íў п'итухóў.* **34** *запрóх валóў; пас'é кóн'и, злав'íла п'итухóў.* **36** *запрóх кóн'ий, валóў; кармл'ý кóн'и.* **37** *пáс'ц'иц' кóн'и.* **38** *запрóх валóў, кóн'и; палав'íў йиндыкóў.* **40** *запрóх кóн'и.* **41** *запрóγ валóў, запрóх кóн'и.* **43** *пас'éц' кóн'и; пълав'íў п'итухóў; запрóх валóў.* **44** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'и.* **45** *запрóх кóн'и; γл'аz'íц' йиндыкóў; вóz'иц' валóў; лóв'иц' шашкóў.* **46** *пас'éц' кóн'и; палав'íў п'атухóў; прадáў γус'éй.* **48** *пас'éц' кóн'и; запрóх валóў; пръв'изáў быкóў, пълав'íў пацукóў.* **50** *пас'é кóн'и, лóв'иц' γýс'и.* **51** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **53** *пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў; пас'éц' быкóў; лóв'иц' кърас'éй.* **54** *запрóх валóў; пас'é кóн'и, палав'íў п'атухóў.* **61** *запрóх валóў; пáс'ц'иц' кóн'и, кóн'ей.* **63** *кóн'ей γóн'ац'; папас'í кóн'и, пáс'ц'иў γус'éй.* **66** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'и; палав'íў п'итухóў.* **72** *запрóх валóў; пáс'ц'иц' кóн'и; палав'íў п'итух'í.* **85** *запрóх валóў; пасý кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **87** *запраγл'í валóў; паγнаў кóн'и.* **90** *пас'éц' кóн'и; запрóх валóў.* **94** *запрóх валóў; паγнáў кóн'и.* **98** *пас'é кóн'и.* **103** *пас'éц' кóн'и.* **109** *запрóх валóў; пас'é кóн'и.* **115** *пас'é кóн'и; пълав'íў п'ьтухóў.* **128** *пасýц' кóн'и.* **129** *пасýц' кóн'и.* **137** *пас'é кóн'и, палав'íў п'етухóў.* **138** *пас'éц' кóн'и.* **146** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **147** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **153** *паγнáў кóн'и.* **154** *пас'é кóн'и.* **155** *пас'éц' кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **156** *запрóх кóн'и.* **157** *пас'é кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **159** *пас'é кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **161** *пáс'ц'ац' кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **166** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **167** *пас'é кóн'и; палав'íў п'атухóў.* **174** *пас'é кóн'ей; пас'é кóн'и.* **177** *пас'é кóн'и.* **195** *пас'éц' кóн'и; палав'íў п'ьтухóў.* **196** *пас'éц' кóн'и; запрóх быкóў; казлóў нав'азáў; п'итухóў прадáў.* **198** *пасýц' кóн'и.* **201** *пáс'ц'иц' кóн'и; кóн'ай пасýц'.* **203** *пас'éц' кóн'и.* **207** *запрóх валóў; пас'é кóн'и, кóн'ей; палав'íў п'етухóў; праγнáл'и быкóў.* **209** *запрóх кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **213** *пас'é кóн'и, палав'íў жукóў.* **214** *пас'é кóн'и, запрóх валóў.* **231** *пасýц' кóн'и; пълав'íў п'итухóў.* **234** *запрóх валóў; пас'é кóн'и.* **237** *запрóх валóў; кóн'и пáс'ц'иц'; палав'íў п'атухóў.* **238** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **240** *запрóх быкóў; пас'éц' кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **241** *запрóх валóў; пáс'ц'иц' кóн'и; палав'íў п'итухóў.* **243** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'ий; кóн'и н'и дайýц'; палав'íў п'атухóў.* **246** *пас'é*

[1] Назоўнік *коні* на тэрыторыі пашырэння формы назоўнага ў вінавальным ад адушаўлёных назоўнікаў не адводзіцца ад картаграфавання пры адсутнасці іншых прыкладаў.

кóн'и. **247** *пас'é кóн'и.* **248** *запрóх валóў; пас'é кóн'и, палав'íў п'атухóў.* **249** *пáс'ц'иў кóн'и.* **250** *запрóх кóн'ей, кóн'и; палав'íў п'итухóў.* **251** *валóў н'и запраɣáл'и; кóн'и пас'é; п'итухóў палав'íў.* **256** *пас'é кóн'и.* **260** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **263** *запрóх валóў; пълав'íў п'ътухóў; пас'éц' кóн'и.* **264** *пас'éц' кóн'и, кóн'ий.* **267** *запрóх валóў; пас'é кóн'и.* **270** *запрóх валóў, пас'éц' кóн'и.* **273** *пас'éц' кóн'и.* **275** *пазапраɣáл'и кóн'ей; кóн'и пасýц'.* **276** *пас'éц' кóн'и; запрóх валóў.* **277** *праɣан'ý кóн'и; зъпраɣл'í валóў.* **281** *пас'éц' кóн'и.* **283** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **284** *запрóх валóў, пас'éц' кóн'и; палав'íў п'éўн'иў.* **285** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'éўн'иў.* **287** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **288** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'éўн'иў.* **293** *пав'ал'í кóн'и; запрóх кóн'ий; пас'éц' валóў; палав'íў п'итухóў.* **298** *запрóх валóў; кóн'и пас'éц'.* **300** *запрóх валóў; пас'é кóн'и; пълав'íў п'атухóў.* **301** *пас'éц' кóн'и; запрóх валóў; пыɣнáў карóў; выв'ила п'итухóў.* **303** *паб'íў ваўкóў, пас'é кóн'и.* **309** *запрóɣ кóн'и; пас'éц' валóў; пъɣнáў ɣус'éй.* **311** *запрóх кóн'и; палав'íў п'атухóў, п'атух'í.* **312** *пáс'в'иц' кóн'и.* **314** *пас'é кóн'и.* **316** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **317** *запрóɣ вылóў; пас'é кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **320** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **321** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **322** *запрóɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пълав'íў п'итухóў.* **323** *запрóх валóў; пас'éц' кóн'и.* **325** *пас'é кóн'и, запр'óɣ валóў.* **326** *запрóɣ валóў, пас'é кóн'и, пълав'íў п'итухóў.* **327** *запрóɣ валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'итухóў.* **328** *запрóɣ валóў; пас'éц' кóн'и.* **331** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и.* **332** *пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **333** *запрóɣ валóў, пас'éц' кóн'и.* **334** *пас'éц' кóн'и.* **337** *запр'óɣ быкóў; пас'éц' кóн'и; пълав'íў п'итухóў.* **338** *кóн'и пас'éц'.* **570** *запрóɣ валóў; пас'éц' кóн'и.* **571** *пас'éц' кóн'и.* **572** *запр'óх валóў, пáс'ц'иц' кóн'и; пылав'íл'и ваўкóў.* **573** *пыɣнáў кóн'и; запрóɣ валóў.* **575** *пас'éц' кóн'и, запрóɣ валóў.* **576** *пáс'в'иц' кóн'и.* **577** *пыɣнаў кóн'и; запрóɣ валóў.* **581** *запрóх валóў; пáс'в'иц' кóн'и.* **582** *запрóх валóў; пас'é кóн'и.* **583** *запрóх валóў; пáс'ц'иц' кóн'и; пылав'íл'и кóн'ей.* **586** *пасý кóн'и.* **589** *запрóɣ валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'éўн'иў.* **592** *запр'óɣ валóў; пас'é кóн'и.* **596** *запрóɣ валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **600** *запрóɣ валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'етухóў.* **602** *запрóɣ валóў; пас'é кóн'и, палав'íў п'етухóў.* **607** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и.* **610** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и.* **611** *пас'éц' кóн'и; запрóɣ валóў; пылав'íў п'итухóў.* **612** *запрóɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **613** *запр'óɣ валóў; пáс'в'иў кóн'и.* **614** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **615** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **617** *запрóɣ валóў; пас'éц' кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **618** *запр'óɣ кóн'и, валóў; паб'íў п'итухóў.* **619** *запр'óх валóў, кóн'и.* **621** *запр'óɣ валóў; пас'é кóн'и; пылав'íў п'итухóў.* **624** *пас'é кóн'и; пълав'íў п'етухóў.* **625** *запрóɣ валóў, кóн'и.* **629** *запр'óх валóў; пас'éц' кóн'и.* **631** *запр'óɣ валóў; пас'éц' кóн'и.* **633** *запр'óɣ валóў; палав'íў п'етухóў; пас'éц' кóн'и.* **635** *пас'é кóн'и.* **636** *пас'éц' кóн'и; палав'íлъ п'éўн'иў.* **637** *запрóɣ валóў; пас'é кóн'и; палав'íў п'итухóў.*

640 *запро́γ вало́ў; пас'е́ц' ко́н'и; пылав'и́ў п'итухо́ў.* **641** *запр'о́γ вало́ў; пас'е́ ко́н'и; пылав'и́ў п'етухо́ў.* **642** *запр'о́γ быко́ў; пас'е́ц' ко́н'и; пылав'и́ў п'итухо́ў.* **644** *запр'о́γ вало́ў; пас'е́ц' ко́н'и.* **645** *запр'о́γ вало́ў; пас'е́ц' ко́н'и.* **650** *запр'о́γ вало́ў; палав'и́ў п'итухо́ў; пас'е́ц' ко́н'и.*

Выклікае сумненне такі матэрыял, які запісан на тэрыторыі пашырэння формы роднага ў вінавальным: **55** *запро́х ко́н'и; пас'е́ц' валы́.* **67** *пас'е́ц' ко́н'и; валы́ па́с'в'иў.* **80** *запро́х валы́, вало́ў; пас'е́ ко́н'и; кан'е́й.* **82** *запро́х вало́ў; па́с'ц'иц' ко́н'и; палав'и́ў п'итух'и́.* **192** *пас'е́ ко́н'и, валы́; злав'и́ў п'атухо́ў.* **194** *запро́х валы́; пасу́ц' ко́н'и.* **196** *пас'е́ц' ко́н'и; запро́х валы́; прада́ў γу́с'и.* **305** *запраγл'и́ ко́н'и; пас'е́ц' валы́; пълав'и́ў п'атух'и́.* **311** *запро́γ ко́н'и; палав'и́ў п'атухо́ў, п'атух'и́.*

Адносна ўжывальнасці форм сустрэліся наступныя заўвагі: **185** *пас'е́ ко́н'и, запро́х вало́ў* — ужываюцца паралельна. **186** *запро́х вало́ў; палав'и́ў п'етухо́ў; пас'е́ ко́н'и; пас'е́ ко́н'ей* — ужываюцца паралельна. **695** *запру͡оγ волы́;* радзей — *волу͡оў.* **791** *пастрал'а́л'и ваўко́ў, запраγл'и́ вало́ў;* вельмі рэдка — *валы́.*

Карта № 211

УЖЫВАННЕ РОДНАГА АБО ВІНАВАЛЬНАГА СКЛОНУ НЕАДУШАЎЛЁНЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ Ў СПАЛУЧЭННЯХ ТЫПУ знайшоў грыба — знайшоў грыб

Карта складзена на матэрыяле пытання № 138:

«Ці ўжываецца родны склон адзіночнага ліку замест вінавальнага склону ад неадушаўлёных назоўнікаў мужчынскага роду:

старажуе свірна ці *свіран; даглядае саду* ці *сад; прыслаў пісьма* ці *пісьмо; падай ключа* ці *ключ; прынясі нажа* ці *нож*?»

Найбольш часта ў матэрыялах родны склон выступае на месцы вінавальнага ў канструкцыі з пэўным сэнсам (пераважна з дзеясловам *даць: дай нажа, дай ключа*), аб чым сведчаць заўвагі збіральнікаў матэрыялаў: **11** *прын'ас'и́ нож,* але *пада́й нажа́* (на час). **48** *дай нъжа́* (на кароткі час). **51** *прын'ас'и́ нажа́* і *прын'ас'и́ нош* (у залежнасці ад таго, на час ці надоўга). **140** *н'ас'и́ нош,* але *дай нажа́* (на кароткі час). **209** *дай нажа́* (калі не хапае нажа сярод наяўных прылад працы). **234** *прыняс'и́ нажа́* (калі на час).

Падобны матэрыял не бярэцца ў разлік пры складанні карты.

У матэрыялах нас. п. 13 ёсць заўвага збіральніка матэрыялаў аб тым, што «калі ўжываецца родны склон, то абавязкова павінна быць частка прадмета, а не ўвесь прадмет». Такіх прыкладаў у матэрыялах невялікая колькасць, яны не ўлічваюцца пры картаграфаванні: **64** *не пашо́ў прас'и́ц' хл'е́ба.* **73** *дац' ишче́ бл'и́на.* **134** *ц'и дас'и́ йа́блыка.* **230** *дай хл'е́ба.* **231** *дай мн'е аγурка́.* **296** *хл'е́ба атр'е́зац'.* **418** *прын'ас'и́ нажа́ хл'е́ба адре́зац'.* **444** *куп'и́ хл'еп.* **451** *ты н'е ко́нчыў то́рпу ваз'и́ц'.* **464** *мо́жа дац' бл'и́на.* **593** *бл'и́на таб'е́ дава́ла.* **596** *дай аγуро́чка.* **867** *куп'и́ хл'еб.* **894** *с'ц'ираже́ калхо́знаγа л'о́ну.* **912** *ваз'м'и́ хл'еб.* **920** *на γурка́, γурка́ з'з'е́ла.* **934** *пада́й хл'е́ба.* **938**

с’п’ечыц’е хл’ēба. **968** *падáй хл’íба.* **983** *падáй сáхар.* **1021** *далá патпáлка* (падгарэлы блін).

Карта складзена на аснове прыкладу *старажуе (пільнуе, каравуліць) свіран.* У некаторых матэрыялах замест гэтага прыводзяцца такія прыклады, як *каравул’иц’ (старажуйе, с’ц’ир’аγ’éц’) хл’еў, маγаз’íн, анбáр, с’в’ирóнак, сырзавóд, парав’íк, клуп, карóўн’ик, склад, сарáй.* Падобны матэрыял таксама выкарыстан пры складанні карты. У радзе выпадкаў пры адсутнасці падобных прыкладаў бяруцца ў разлік такія прыклады, як *паклáў хамутá, вын’ас’и сталá, знайшóў γрыба, к’íну кам’éн’чыка, нóса злóм’иш, дрýка* (палку) *схвáц’иц’, вýкапал’и пн’а* і інш.

У нас. пп. 205 і 211 контурны круг ставіцца на аснове заўвагі «родны ў функцыі вінавальнага ад неадушаўлёных назоўнікаў мужчынскага роду не ўжываецца».

Карта № 212

СПАЛУЧЭННЕ ДЗЕЯСЛОВА вучыцца З УСКОСНЫМІ СКЛОНАМІ НАЗОЎНІКА З ПРЫНАЗОЎНІКАМ АБО БЕЗ ПРЫНАЗОЎНІКА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 139:

«Ці ўжываецца вінавальны склон назоўніка з прыназоўнікам у складаным выказніку:

вучыўся на трактарыста ці *за трактарыста; вучыўся на настаўніка* ці *за настаўніка; вучыўся на доктара* ці *за доктара*?»

У пераважнай большасці выпадкаў знак на карце ставіцца на аснове аднаго-двух прыкладаў, таму яны не прыводзяцца ў каментарыях.

Адводзіцца ад картаграфавання: **71** *вучыўс’а быц’ дóктарам.* У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў адносна пэўнай канструкцыі: **187** *вучыўс’а за настáўн’ика;* паралельна — *на настáўн’ика.* **210** Прадстаўнікі старэйшага пакалення скажуць: *вучыўс’а за трактарыста, за настáўн’ика, за дóктара;* прадстаўнікі малодшага пакалення —*вучыўс’а на трактарыста, на настáўн’ика, на дóктара.* **223** *вучыўс’а за настáўн’ика;* радзей — *настáўн’икам.*

Карта № 213

УЖЫВАННЕ ПРЫНАЗОЎНІКА па З ВІНАВАЛЬНЫМ СКЛОНАМ АБО за З ТВОРНЫМ СКЛОНАМ У СПАЛУЧЭННІ З АДУШАЎЛЁНЫМІ НАЗОЎНІКАМІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 140:

«З якім прыназоўнікам ужываецца дапаўненне пры дзеясловах, што выражаюць мэтанакіраванасць дзеяння:

схадзі па брыгадзіра ці *за брыгадзірам; збегай па бацьку* ці *за бацькам; з’ездзі па доктара* ці *за доктарам; пайшлі па ягады, у ягады* ці *за ягадамі; хадзілі па грыбы, у грыбы* ці *за грыбамі, па маліны, у маліны* ці *за малінамі, па арэхі, у арэхі* ці *за арэхамі, па дровы, у дровы* ці *за дрывамі; ідзі па ваду* ці *за вадой*?»

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены яшчэ тры карты аб ужыванні з асобнымі словамі прыназоўнікаў у значэнні мэты: № 214 «Ужыванне ў значэнні мэты прыназоўнікаў **па** з вінавальным склонам або **за** з творным склонам у спалучэнні са словам *вада;* № 215 «Ужыванне ў значэнні мэты прыназоўнікаў **у** і **па** з вінавальным склонам або **за** з творным склонам у спалучэнні са словамі *ягады* і *грыбы»;* № 216 «Ужыванне ў значэнні мэты прыназоўнікаў **у, па** з вінавальным склонам або **за** з творным склонам у спалучэнні са словам *дровы*».

У некаторых пунктах сустрэліся заўвагі: **210** *схаз'й па брыγаз'йра, из'й за брыγаз'йрам, зйёзг'и па до́ктара, за до́ктарам.* Часцей ужываецца першы варыянт: *хаз'й па ба́ц'ку, па брата.* **244** *з'йёз'з'и за до́ктарам, па до́хтара.* Формы з прыназоўнікам **за** сустракаюцца толькі ў старых людзей, формы з прыназоўнікамі **за, па** — у маладых. Старэйшыя часам таксама ўжываюць форму з прыназоўнікам **па**, але вельмі рэдка, і, відаць, гэта з'ява пазнейшая. **253** *схаз'й за брыγаз'йрам, за Вало́з'ай;* радзей — *схаз'й па Вало́з'у.* **439** *схаз'й па брыγаз'йра, па ба́ц'ку, зйёзг'и па до́ктара;* рэдка — *за брыγаз'йрам.* **682** *схоз'й по брыγаз'йра, зб'и͡еγай по ба́ц'ка, зйёзг' по до́хтара.* Часам ужываецца *зб'и͡еγай за ба́ц'кам.* **727** *сходы́ за брыγад'йром, сходы́ по ба́ц'ка, сходы́ по до́хтара, сходы́ за до́хтарам.* Часцей гавораць **по**.

Карта № 214

УЖЫВАННЕ Ў ЗНАЧЭННІ МЭТЫ ПРЫНАЗОЎНІКА па З ВІНАВАЛЬНЫМ СКЛОНАМ АБО за З ТВОРНЫМ СКЛОНАМ У СПАЛУЧЭННІ СА СЛОВАМ вада

Карта складзена на матэрыяле другога абзаца пытання № 140:

«З якім прыназоўнікам ужываецца дапаўненне пры дзеясловах, што выражаюць мэтанакіраванасць дзеяння:

ідзі па ваду́ ці *за вадо́й*?»

Пералік карт, якія складзены на матэрыяле пытання № 140, даецца ў каментарыях да карты № 213.

Паколькі тэмай карты з'яўляецца ўжыванне прыназоўнікаў у значэнні мэты ў спалучэнні са словам *вада,* на карту не наносіцца беспрыназоўнікавае дапаўненне, але прыводзяцца нумары нас. пп., дзе сустрэлася беспрыназоўнікавая канструкцыя — *ісці вады:* 7, 8, 17, 36, 37, 38, 44, 49, 69, 71, 73, 79, 87, 197, 202, 210, 216, 221, 225, 227, 240, 245, 249, 259, 260, 268, 276, 282, 291, 302, 317, 340, 372, 378, 431, 443, 464, 475, 495, 509, 540, 543, 572, 581, 583, 584, 588, 598, 599, 600, 601, 610, 611, 612, 614, 616, 617, 623, 629, 637, 642, 643, 645, 647, 804, 846, 894, 925, 929, 930, 937, 1010.

Ніжэй падаюцца заўвагі збіральнікаў, якія сустрэліся ў матэрыялах і на аснове якіх ставіўся знак: **87** *схаз'й вады́;* радзей — *схаз'й за вадо́й.* **225** *из'и па ваду́, вады́;* менш — *за вадой.* **244** Формы з прыназоўнікам **за** сустракаюцца толькі ў старых людзей, а формы з прыназоўнікам **за** і **па** — у моладзі. Старэйшыя часам таксама ўжываюць форму з прыназоўнікам **па**, але вельмі рэдка, і, відаць, гэта з'ява пазней-

шая. **363** Заўсёды ўжываецца прыназоўнік **па.** **695** *иды по воду.* Ужываюцца **по** і **за.** **878** *иг'й па ваду́.* Ужываецца і прыназоўнік **за.**

Карта № 215

УЖЫВАННЕ Ў ЗНАЧЭННІ МЭТЫ ПРЫНАЗОЎНІКАЎ у І па З ВІНАВАЛЬНЫМ СКЛОНАМ АБО за З ТВОРНЫМ СКЛОНАМ У СПАЛУЧЭННІ СА СЛОВАМІ ягады І грыбы

Карта складзена на матэрыяле другога абзаца пытання № 140:

«З якім прыназоўнікам ужываецца дапаўненне пры дзеясловах, што выражаюць мэтанакіраванасць дзеяння:

пайшлі па ягады, у ягады ці *за ягадамі; хадзілі па грыбы, у грыбы* ці *за грыбамі*?»

Пералік карт, якія складзены на матэрыяле пытання № 140, даецца ў каментарыях да карты № 213.

У некаторых нас. пп. матэрыял картаграфуецца на аснове спалучэння прыназоўнікаў **у** і **па** толькі з адным з названых слоў *(грыбы* або *ягады): пайсці па грыбы, у грыбы* або: *пайсці у ягады, па ягады.*

На аснове канструкцыі *у ягады* знак ставіцца ў наступных нас. пп.: 10, 14, 15, 22, 25, 38, 50, 65, 67, 75, 92, 108, 110, 114, 115, 119, 133, 134, 138, 153, 154, 155, 160, 161, 172, 188, 199, 203, 215, 217, 242, 245, 246, 271, 304, 305, 306, 312, 319, 339, 402, 404, 407, 414, 425, 426, 429, 433, 435, 437, 440, 448, 457, 460, 465, 469, 478, 493, 516, 522, 526, 530, 535, 544, 553, 555, 577, 586, 588, 590, 591, 597, 602, 604, 605, 607, 616, 617, 622, 623, 626, 636, 642, 643, 645, 647, 708, 717, 726, 729, 732, 743, 744, 749, 753, 762, 766, 776, 782, 785, 792, 814, 818, 822, 823, 825, 826, 839, 841, 846, 848, 851, 861, 892, 899, 900, 992.

На аснове канструкцыі *па ягады* знак ставіцца ў наступных нас. пп.: 21, 77, 90, 161, 174, 186, 194, 212, 226, 251, 253, 339, 341, 343, 344, 345, 348, 350, 353, 362, 364, 369, 381, 382, 399, 401, 404, 406, 407, 409, 410, 412, 414, 415, 426, 428, 431, 433, 446, 447, 454, 459, 482, 510, 529, 535, 543, 559, 560, 571, 586, 591, 609, 617, 625, 632, 651, 663, 665, 670, 677, 717, 718, 724, 734, 746, 767, 782, 786, 799, 805, 848, 852, 858, 864, 865, 868, 873, 914, 935, 940, 944, 950, 967, 970, 972, 973, 989, 1008, 1009, 1013, 1019, 1020, 1024.

На аснове канструкцыі *у грыбы* знак ставіцца ў наступных нас. пп.: 16, 18, 43, 72, 103, 104, 111, 116, 143, 158, 169, 171, 173, 177, 201, 211, 223, 224, 244, 269, 276, 332, 434, 475, 489, 518, 542, 543, 546, 550, 558, 574, 576, 595, 611, 632, 633, 710, 799, 815, 842, 843, 848, 855, 858, 893, 895, 914, 935, 977, 1015, 1021.

На аснове канструкцыі *па грыбы* знак ставіцца ў наступных нас. пп.: 144, 151, 163, 244, 271, 357, 361, 375, 377, 392, 400, 408, 417, 422, 424, 432, 438, 444, 498, 523, 553, 604, 634, 674, 679, 683, 693, 694, 696, 701, 708, 740, 766, 769, 770, 815, 822, 832, 837, 841, 845, 846, 856, 863, 883, 907, 918, 946, 948, 950, 977, 992, 1003, 1004, 1023.

Пры пастаноўцы знака ў наступных нас. пп. улічваюцца адказы, дзе канструкцыі з прыназоўнікамі **па** і **у** ўжываюцца са словамі, якія аба-

значаюць назву розных ягад або са словам *арэхі:* **102** *у арех'и, зъ ар'ехъм.* **126** *пайшл'й у мал'йны, пайшл'и зъ мал'йнъм, пашл'и у ар'ех'и.* **168** *у мал'йны.* **188** *у мал'йны.* **277** *пойз'ем у мал'йны.* **286** *пашл'й ў мал'йны.* **296** *у мал'йны пашл'й.* **299** *у арах'й.* **427** *у γарех'и.* **479** *у варех'и.* **548** *у арах'й.* **585** *у ар'ах'й.* **592** *у р'ах'й.* **636** *па рах'й.* **808** *по мал'йны, по ор'ех'и.* **819** *у арах'й.* **820** *у парэчк'и, у смарог'ину.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў: **5** *пайшл'й па йаγады, хаз'йл'и па γрыбы;* менш пашырана *сказ'й за йаγадам'и, за γрыбам'и.* **78** *пашл'й па йаγады, за йаγадъм'и, у йаγады, за γрыбам'и, па γрыбы, у γрыбы.* Часцей за ўсё ўжываецца прыназоўнік **у:** *у йаγады, у γрыбы.* **187** *хаз'йл'и па γрыбы, у γрыбы, за γрыбам'и, з'айчатка пашл'й па йаγады, у йаγады, за йаγадам'и* ўжываюцца паралельна. **244** Формы з прыназоўнікам **за** сустракаюцца толькі ў старых людзей, а формы з прыназоўнікамі **за** і **па** — у маладых. Старэйшыя часам таксама ўжываюць форму з прыназоўнікам **па,** алс вельмі рэдка, і, відаць, гэта з'ява пазнейшая: *у γрыбы, па γрыбы* і *за γрыбам'и.* **253** Радзей ужываецца форма *па йаγады.* **311** *пашл'й у йаγады, хаз'йл'и у γрыбы, пашл'й па йаγады, па γрыбы;* радзей — *за йаγадам'и.* **510** *пашл'и у йаγады;* радзей — *па йаγады.* **785** *пашл'й ў йаγады.* Сустракаюцца, але рэдка: *пашл'й па йаγады, па γрыбы.* **832** *хаз'ем у йаγады схоз'им, у γрыбу;* рэдка — *па γрыбу.* **840** *па йаγады, па γрыбу.* Сустракаецца — *у йаγады, у γрыбу.* **843** *у л'ес па йаγады, па γрыбы.* Але сустракаюцца канструкцыі *у йаγады, за йаγадам'и, хаз'йў у γрыбцэ.* **978** *пошл'й у йаγоды, по йаγоды, по γр'ибы;* рэдка — *у γр'ибы.*

Карта № 216

УЖЫВАННЕ Ў ЗНАЧЭННІ МЭТЫ ПРЫНАЗОЎНІКАЎ у, па З ВІНАВАЛЬНЫМ СКЛОНАМ АБО за З ТВОРНЫМ СКЛОНАМ У СПАЛУЧЭННІ СА СЛОВАМ дровы

Карта складзена на матэрыяле пытання № 140:

«З якім прыназоўнікам ужываецца дапаўненне пры дзеясловах, што выражаюць мэтанакіраванасць дзеяння:

...*па дровы, у дровы* ці *за дрывамі?*»

Пералік карт, якія складзены на матэрыяле пытання № 140, даецца ў каментарыях да карты № 213.

У радзе пунктаў указваецца на дыферэнцыяцыю ўжывання прыназоўнікаў, прыводзяцца заўвагі збіральнікаў: **11** *пайехал'и па дровы; пайехал'и у дровы* — калі трэба яшчэ іх загатовіць. **48** *пайехаў па дровы* — раней ужо загатоўленыя. **87** *йез'з'иў у дровы* — калі іх трэба і прывесці і загатовіць; *пайеду за дравам'и* — калі ўжо загатоўлены. **121** *пайехал'и нашы ў дровы; па дровы — йак бл'йска, па γатовыйа.* **197** *пайехал'и ў дровы;* **па** ўжываецца, калі ідзеш за гатовым прадметам; *пайехал'и па дровы ўжо настаўл'аныйа.* **229** *пайехал'и у дровы* — калі загатаўліваць; *па дровы* — калі гатовыя. **237** Як трэба сеч, ка-

жуць: *йец' ты у дрóвы;* а як гатовыя — *йец' дроў прыв'аз'и.* **238** *пайéz'им у дровы* — калі трэба загатаўляць; *пайéz'им па дрóвы* — калі ўжо загатоўлены, трэба толькі прывезці. **239** *йак заүатов'уц', тады кажуц': па дрóвы пайехаў; а йак с'еч,* тады — *у дрóвы.* **244** Формы з прыназоўнікам **за** сустракаюцца толькі ў старых людзей, а формы з прыназоўнікамі **за** і **па** — у маладых. Старэйшыя часам таксама ўжываюць форму з прыназоўнікам **па,** але вельмі рэдка, і, відаць, гэта з'ява пазнейшая. **295** *хаz'úл'и у дровы,* але *пайéz'им зъ дрывáм'и.* **299** *пайéхыл'и за дрывáм'и,* але *пайшл'й ў дрóвы.* **425** *пайéхал'и у дрóвы,* але *з'б'éүай па дрóвы.* **529** *па дрóвы* — калі браць гатовыя; *у дрóвы* — калі трэба яшчэ і рэзаць.

Карта № 217

КАНСТРУКЦЫІ З ПРЫНАЗОЎНІКАМ да ЦІ к, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ НАКІРАВАНАСЦЬ ДЗЕЯННЯ ДА АСОБЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 141:

«Які прыназоўнік **да** ці **к** ужываецца больш часта пры дзеясловах, што выражаюць накіраванасць дзеяння да асобы або прадмета?»

У сувязі з тым, што пры дзеясловах, якія паказваюць накіраванасць дзеяння да асобы, і пры дзеясловах, якія паказваюць накіраванасць дзеяння да прадмета, могуць ужывацца розныя прыназоўнікі, яны не картаграфуюцца на адной карце.

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў і адзінкавыя прыклады: **159 к** зусім не ўжываецца. **193** Ужываецца і з прыназоўнікам **да,** але зусім рэдка. **196** Пераважае прыназоўнік **да** і толькі зрэдку — **к.** **198** *ка мн'е; к сус'éду* — часцей, але: *да сус'éда; да м'ан'é.* **210** Аднолькава ўжываюцца прыназоўнікі **да** і **к** пры дзеясловах, якія выражаюць накіраванасць дзеяння да асобы ці прадмета. **213** Прыназоўнік **да** з родным склонам больш пашыраны, чым прыназоўнік **к** з давальным. **216** Прыназоўнік **да** больш пашыраны, чым прыназоўнік **к.** **220** Часцей ужываецца прыназоўнік **да.** **221** *пашлá к с'астрé.* **224** *схаžў да брыүаz'úра.* **244** Часцей ужываецца прыназоўнік **да.** **263** Часцей ужываецца прыназоўнік **к.** **273** Прыназоўнік **к** ужываецца значна радзей. **303** Пры дзеясловах, якія маюць адценне накіраванасці, сустракаецца прыназоўнік **к.** Прыназоўнік **да** амаль не ўжываецца. **507** *йон пайшóў к бáц'ку, пайшóў к брыүаz'úру,* але і *пайшóў да сус'éда* і інш. **509** *идý к вам;* радзей — *иду да вас.* **514** Прыназоўнік **да** ўжываецца рэдка. **532** *пашоў г брыүаz'úру; прышóў к сус'éду, пайéхаў г брáту ў үóс'ц'и; прышóў ка мн'е; прыслаў йаүó к вам; пайшоў да брыүаz'úра,* але ў большасці выпадкаў: *пайшоў ик брыүаz'úру; пайéхаў ик брáту; паслáў ик вам.* **748** Распаўсюджаны прыназоўнік **да**; радзей — **к.** **785** Прыназоўнікі **да** і **к** ужываюцца ў аднолькавай ступені. **792 да** таксама сустракаецца. **885** *пашóў к брыүаz'úру, пашóў к сус'éду; пашóў к брáту; прышóў ка мн'е; пашóў к вам,* але: *да мáмы пан'есóм.* **970** Часцей ужываецца прыназоўнік **да.** **980** Прыназоўнік **к** ужываецца часцей.

Карта № 218

ПАШЫРЭННЕ КАНСТРУКЦЫЙ ТЫПУ забылася пра яго, забылася на яго, забылася аб яго, забылася аб ім

Карта складзена на матэрыяле пытання № 142:

«Ці ўжываецца прыназоўнік **аб** з вінавальным склонам назоўніка сінанімічна прыназоўніку **пра**, ці ён ужываецца з месным склонам, як у літаратурнай мове: *забыліся пра яго, аб яго, на яго* ці *аб ім; гаварылі пра хлеб, аб хлеб* ці *аб хлебе; пыталі пра лён, аб лён* ці *аб ільне; казалі пра цану, аб цану* ці *аб цане; гаварылі пра яблыкі, аб яблыкі* ці *аб яблыках; гаварылі пра дзяцей, аб дзяцей* ці *аб дзецях*?»

У літаратурнай мове прыназоўнікі **аб** і **пра** ўжываюцца паралельна.

Недахопам пытання з'яўляецца тое, што ў ім не ўлічваецца залежнасць пабудовы канструкцыі ад лексічнага значэння дзеяслова. Таму матэрыял ахоплен не поўнасцю.

У залежнасці ад значэння можна супрацьпаставіць такія канструкцыі: *забыцца пра яго, аб яго, аб ім, на яго; казаць (гаварыць, пытаць) пра яго, аб яго, аб ім; клапаціцца аб ім (аб яго)*.

У той час як канструкцыі з дзеясловамі *гаварыць, казаць, пытаць* не даюць выразнага тэрытарыяльнага размежавання, канструкцыі з дзеясловам *забыцца* тэрытарыяльна размяжоўваюцца ў залежнасці ад таго, з якім прыназоўнікам ужываюцца.

Тэмай гэтай карты з'яўляецца пашырэнне толькі адной канструкцыі: *забылася пра яго, аб яго, на яго, аб ім*. Канструкцыі з дзеясловамі *гаварыць, казаць, пытаць* і інш. на карце не адлюстраваны. У каментарыях прыводзіцца матэрыял, дзе сустрэліся канструкцыі тыпу *гаварылі аб яго, аб лён, аб цану* і *гаварылі аб ім, аб ільне, аб цане*. Канструкцыя тыпу *гаварылі аб яго, аб лён, аб цану* сустрэлася ў наступных нас. пп.: 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 24, 25, 26, 27, 30, 33, 34, 35, 36, 39, 47, 51, 57, 61, 63, 65, 68, 69, 71, 78, 79, 84, 87, 88, 90, 91, 95, 98, 99, 101, 104, 106, 151, 183, 187, 193, 218, 219, 221, 229, 230, 239, 241, 242, 248, 253, 259, 266, 268, 278, 283, 286, 295, 305, 349, 350, 352, 360, 444, 462, 520, 545, 601, 675, 741, 779, 788, 804, 805, 806, 844, 849, 850, 856, 873, 894, 914, 932, 978, 996, 999, 1004, 1023, 1025.

Канструкцыя *гаварылі аб ім, аб ільне, аб цане* адзначана ў нас. пп.: 15, 19, 20, 21, 22, 24, 31, 33, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 57, 66, 67, 68, 72, 74, 76, 77, 79, 80, 84, 85, 88, 90, 95, 102, 113, 116, 118, 122, 127, 132, 133, 135, 139, 140, 145, 155, 165, 167, 182, 187, 196, 197, 202, 205, 210, 211, 215, 220, 222, 225, 228, 230, 234, 240, 243, 248, 254, 256, 257, 259, 263, 269, 270, 271, 273, 274, 279, 282, 284, 285, 286, 287, 288, 294, 295, 296, 298, 299, 302, 304, 307, 309, 311, 314, 334, 338, 339, 342, 343, 349, 350, 351, 378, 383, 384, 385, 398, 403, 406, 407, 419, 423, 439, 445, 447, 448, 461, 462, 468, 478, 482, 505, 506, 507, 510, 512, 514, 515, 516, 520, 523, 529, 531, 535, 547, 548, 553, 554, 561, 575, 587, 591, 600, 603, 604, 609, 613, 617, 619, 635, 636, 658, 687, 706, 708, 709, 741, 742, 743, 747, 749, 750, 767, 779, 787, 789, 792, 807, 820, 821, 822, 825, 829, 831, 832, 843, 844, 846, 860, 862, 869, 870, 880, 889, 893, 895, 898, 910, 914, 919, 931, 932, 936, 980, 984, 988, 1004, 1010, 1011, 1012.

Ніжэй прыводзяцца нумары нас. пп., дзе побач з канструкцыямі *гаварылі аб хлеб, аб цану* і *гаварылі аб хлебе, аб цане* ўжываецца канструкцыя гаварылі *пра хлеб, пра цану:* 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 21, 22, 26, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 39, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 61, 63, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 74, 76, 78, 80, 84, 85, 87, 88, 91, 95, 98, 99, 101, 102, 104, 106, 113, 116, 118, 122, 133, 135, 139, 140, 151, 155, 167, 182, 183, 187, 196, 197, 205, 210, 215, 218, 220, 222, 225, 229, 234, 239, 240, 241, 242, 253, 257, 259, 263, 266, 269, 270, 271, 273, 274, 279, 282, 284, 285, 286, 287, 288, 294, 295, 296, 298, 299, 302, 304, 305, 307, 309, 311, 314, 334, 338, 339, 343, 349, 351, 352, 360, 378, 383, 384, 385, 403, 406, 407, 419, 439, 444, 445, 447, 448, 461, 468, 478, 505, 506, 507, 512, 515, 516, 523, 529, 531, 535, 548, 554, 561, 575, 587, 591, 600, 601, 603, 604, 609, 613, 617, 619, 635, 636, 658, 687, 706, 708, 709, 742, 749, 767, 787, 789, 792, 804, 805, 807, 821, 822, 825, 829, 831, 832, 843, 844, 846, 849, 850, 856, 860, 862, 869, 870, 873, 880, 889, 895, 898, 910, 914, 919, 932, 936, 980, 988, 996, 999, 1004, 1010, 1012.

У матэрыялах астатніх нас. пп. адзначана толькі канструкцыя *гаварыць пра хлеб, пра цану.*

Заўвагі аб ужыванні канструкцый *забылася пра яго, на яго, аб яго, аб ім* прыводзяцца ніжэй: **5** *забыл'ис'а пра йаүо́.* Менш пашырана *аб йаүо.* **120** *забы́л'ис'а пра йаүо́,* але ўжываецца *забыл'ис'а аб им.* **170** *забыл'ис'а пра йаүо́;* рэдка — *забы́л'ис'а аб йаүо́,* пераважна ў прадстаўнікоў старэйшага пакалення. **183** *забы́л'ис'а пра йаүо́;* тыпова ўжыванне прыназоўніка **аб,** а з прыназоўнікам **пра** вельмі рэдка — *забы́л'ис'а аб йаүо́.* **192** Сустракаюцца прыназоўнікі **пра** і **аб**; часцей — **аб. 435** *забы́л'ис'а пра йаүо;* радзей — *аб йим.* **550** *забы́л'ис'а на йаүо́, на йайе́;* рэдка — *аб йаүо.* **825** *забы́л'ис'е на йаүо́;* радзей — *пра йаүо́.* **827** *забы́л'ис'а пра йаүо́;* рэдка — *забы́л'ис'а аб им.* **878** *забы́л'ис'а пра йаүо́;* рэдка — *на йаүо́.* **932** Часцей за ўсё ўжываецца *забы́л'ис'а на йаүо́.* **1012** *забу́ласе пра йеүо́;* ужываецца і *аб им.*

У наступных нас. пп. замест прыназоўніка **пра** можа ўжывацца прыназоўнік **праз**: 17, 30, 34, 36, 39, 44, 45, 46, 49, 68, 69, 71, 203, 223, 225, 233, 234, 245, 246, 352, 359, 361, 369, 370, 371, 372, 377, 378, 380, 397, 398, 401, 410, 414, 440, 442, 444, 450, 451, 453, 458, 473, 478, 519, 524, 526, 536, 668, 677, 683, 712, 713, 723, 725, 748, 759, 765, 791, 819, 823, 854, 855.

У некаторых нас. пп. ёсць заўвагі збіральнікаў аб тым, што прыназоўнік **праз** ужываюць прадстаўнікі старэйшага пакалення.

Карта № 219

ПАШЫРЭННЕ КАНСТРУКЦЫЙ ТЫПУ былі тае зімы, жалі гэтае пары

Карта складзена на матэрыяле пытання № 143:

«б) Як выражаецца акалічнасць часу: творным або родным склонам без прыназоўніка ці вінавальным склонам з прыназоўнікам: *былі тым годам, таго году* ці *ў той год; паслалі тым днём, таго дня* ці *ў той дзень; былі той зімой, тае зімы* ці *ў тую зіму; вазілі той вясной, тае вясны,* ці *ў тую вясну; жалі гэтай парой, гэтае пары* ці *ў гэту пару*?»

Картаграфуецца ўжыванне канструкцый тыпу *былі тае (той) зімы, жалі гетае (гетай) пары, праязджалі таго лета* і пад. Не ўлічваюцца пры картаграфаванні толькі прыклады з назоўнікамі *год (рок), месяц, дзень,* паколькі канструкцыі з гэтымі назоўнікамі адрозніваюцца часта ў адказах ад падобных па значэнню канструкцый з іншымі назоўнікамі.

Карта складзена толькі на пашырэнне адзначаных вышэй канструкцый, бо матэрыял аб ужыванні іншых падобных па значэнню канструкцый вельмі неаднародны па свайму аб'ёму і па характару прыкладаў і не дае магчымасці меркаваць аб адносінах паміж значэннем неаднолькавых канструкцый пры іх паралельным ужыванні, аб суадносінах іх па ўжывальнасці, аб тэрыторыі пашырэння і інш. Матэрыял прыводзіцца толькі на канструкцыі, пашырэнне якіх паказана на карце: **151** *был'и́ той з'имы́.* **152** *был'и́ тайе́й з'имы́ с'н'аɣ'и́.* **202** *той з'имы́ ź'е́ц'и ў нас хваре́л'и на кор.* **224** *тей начы́ с'н'и́цца йей сон.* **350** *тайе́ з'имы́ был'и́ у нас ɣо́с'ц'и.* **382** *тайе́ з'имы́ быў у ɣо́радз'и.* **427** *тайе́й в'асны́ Ва́с'ка прыйажžо́ў; ɣе́тайей пары́ н'и жа́л'и.* **429** *тайе́ в'асны́ вышла за́муш* **435** *тайе́ з'имы́.* **447** *тайе́ в'асны́ хаź'и́л'и у шко́лу; тайе́ з'имы́ был'и́ у М'и́нску; тайе́ пары́ сабра́л'ис'а гул'а́ц'; у ф'еўрал'и́ тайе́ з'имы́ быў йа ў М'и́нску.* **448** *тайе́ з'имы́ йа по́мн'у.* **455** *был'и́ тайе́ з'имы́; ваз'и́л'и тайе́ в'асны́.* **488** *был'и́ тайе́ з'имы́.* **491** *был'и́ тайе́ з'имы́; ваз'и́л'и тайе́ в'асны́; ɣе́тайе пары́ жа́л'и.* **499** *тайе́ з'имы́; тайе́ в'асны́; ɣе́тайе пары́.* **512** *ваз'и́л'и тайе́ в'асны́.* **513** *йе́та был'и́ шче тайе́ з'имы́.* **516** *тайе́ пары́.* **518** *у ту́йу з'иму,* але гаворацць: *тайе́ з'имы́.* **521** *тайе́ з'имы́.* **522** *ваз'и́л'и тайе́ в'асны́.* **535** *тайе́ з'имы́.* **559** *был'и́ тайе́ з'имы́; ваз'и́л'и тайе́ в'асны́.* **560** *таɣо́ л'е́та; тайе́ во́с'ен'и.* **658** *булы́ те́йи з'имы́; жа́лы те́йи поры́.* **660** *булы́ те́йи зымы́.* **661** *булы́ те́йи зымы́.* **662** *булы́ те́йи зымы́; возы́лы те́йи высны́.* **665** *те́йи зымы́.* **671** *был'и́ тайе́ з'имы́.* **677** *был'и́ тойе́ з'имы́.* **680** *был'и́ тойе́ з'имы́; вози́ли тойе́ весны́.* **682** *бул'и́ тойе́ зымы́.* **683** *пр'ии́жžа́ў тоɣо́ л'и́та до нас д'а́д'ко; те́йи з'имы́ у нас быў моро́з вел'и́к'и.* **691** *булы́ те́йи зымы́.* **693** *булы́ те́йи зымы́; вузы́лы те́йи высны́.* **695** *булы́ те́йи зымы́.* **699** *булы́ те́й зымы́.* **700** *булы́ те́йи зымы́; возы́лы те́йи высны́.* **703** *булы́ те́йи зымы́; возы́лы те́йи высны́.* **711** *был'и́ тайе́ з'имы́; ваз'и́л'и тайе́ в'асны́.* **712** *тайе́ в'есны́ мно́ɣо йа́ɣат было́; был'и́ тайе́ з'имы́; ваз'и́л'и тайе́ в'есны́.* **713** *был'и́ тайе́ з'имы́; ваз'и́л'и тайе́ в'асны́.* **714** *был'и́ тайе́ з'имы́.* **716** Акалічнасць часу выражаецца родным склонам без прыназоўніка: *был'и́ ɣе́той о́с'ен'и.* **717** *побыла́ однейе́ в'есны́; быў ɣето́йе в'есны́; ɣе́тойе поры́.* **720** *воз'и́л'и тойе́ весны́.* **721** *жа́л'и ɣе́тайе пары́.* **722** Акалічнасць часу выражаецца заўсёды родным склонам без прыназоўніка. **723** *мы был'и́ тойе́ з'имы́ на во́зцы.* **725** *мы был'и́ тойе́ з'имы́ на во́зцы.* **726** *булы́ те́йе зыме́; возы́лы тейе́ весны́.* **728** *буле́ тайе́ з'име́.* **731** *те́йа весны́ йи́здылы по дро́ва.* **736** *булы тоɣо́ л'и́та.* **738** *булы́ тойе́ зымы́.* **748** *тайе́ з'имы́ йе́з'ź'ил'и у ɣо́рат.* **751** *ɣе́тайе в'асны́ саўс'и́м друɣо́йе; тайе́ з'имы́ было́ ма́ло сн'е́ɣу.* **752** *йаны́ таɣо́ м'е́с'аца вы́йехал'и; йана́ была́ тайе́ в'асны́ ны ту́така; тайе́ з'имы́ ты н'и забы́ласа шче.* **754** *был'и́ тайе́ в'асны́.* **755** *быў тойе́ з'имы́ у М'и́нску.* **757** *был'и́ тойе́ з'имы́; воз'и́л'и тойе́ о́с'ен'и; жа́л'и ɣе́тойе*

поры. **759** *мы был'й тойé з'имы на вóзцы.* **760** *γéтайе поры.* **762** *тóйи з'имы; той в'есны.* **764** *тóйи зымы було холодно.* **765** *тойé з'имы морóзы был'й; прыz'е ус'áкойе поры.* **767** *тайé з'имы; тайé в'асны; γéтайе пары.* **770** *булы той зымы; возылы тóйи весны.* **772** *булы тойé зымы, высны.* **773** *булы тóйи зымы; возылы тóйи весны.* **777** *был'й тайé з'имы.* **779** *был'й тайé з'имы, в'асны; γéтайе пары.* **781** *тайé в'асны вышла зáмуж; таγó л'ета был'й дажžы.* **785** *тайé вóс'ен'и ишоў часты дошч; тайé з'имы был'й в'ел'йк'ийа марóзы; γéтайе пары канчáл'и ваз'йт' с'éно.* **786** *тайé нóчы былá тўтака γразá.* **788** *тайé з'имы, тайé в'асны.* **791** *тайé з'имў буў в'ел'йк'и марôс.* **793** *бул'й тайé з'имы.* **794** *тойé з'имы хоz'йл'и.* **795** *тоγó м'йс'оца нароz'йўса у м'ен'é хлóп'ец.* **798** *вон тóл'к'и начáў γéтойе з'имы ц'в'ис'ц'й.* **799** *бул'й тайé з'имы, тайé в'есны, йéтайе поры.* **800** *тойé з'имы* **802** *жáл'и γéтойе поры.* **804** *γéто былó тойê з'имы; мы воз'йл'и дрóва тойê весны; тойê поры былó.* **805** *тойê з'имў булó хóлодно, му хоz'йл'и тойê в'есны.* **806** *тоγды тоγó л'ета буў пажáр; прôшлоγо л'éта йа атпáс'ц'ила.* **807** *той з'имы воз'йл'и; тойé з'имы.* **811** *был'й тойé з'имы; был'й γéтайе поры.* **814** *той з'имы.* **824** *йéтайе нóчы й знáйучы н'и зáйz'еш.* **826** *тайé з'имы буў с'н'еγ.* **827** *был'й той з'имы; ваз'йл'и той в'асны.* **829** *прóшлайе з'имы дрôў наваз'йў баγáто; прóшлайе в'асны мнóγо былó йáγад.* **832** *бул'й тайé з'имы.* **833** *бул'й тайé з'имы; ваз'йл'и тайé в'есны.* **834** *тойé з'имы.* **835** *бул'й тайé з'имы; ваз'йл'и тайé в'есны.* **836** *тайé з'имы йон прыйéхаў.* **837** *таγó л'éта; тайé з'имы, в'есны.* **838** *тойé з'имы бул'й морóзы н'е ахц'й бол'шыйе; тойé в'есны ох боγáто булó ц'в'éту нъ дрéвох.* **840** *бул'й тайé в'есны; тайé з'имы.* **841** *был'й тойé з'имы; воз'йл'и тойé в'есны; жáл'и йéтойе поры.* **843** *тайé з'имы с'н'éγу мнóγо выпала.* **845** *был'й тайé з'имы ваз'йл'и тайé в'есны; жáл'и γéтайе пары.* **846** *тойé з'имы; тойé в'есны.* **848** *бул'й тайé з'имў; ваз'йл'и тайé в'есны.* **849** *ваз'йл'и тáмтайе в'асны.* **850** *буў йéтоγо л'êта; тоγó л'êта.* **851** *бул'й тойé в'есны; тойé з'имў; у тўйу в'еснў жáл'и γéтойе поры.* **932** *был'й тайé з'имы; тайé в'асны.* **950** *возылы тéйи весны.* **958** *булы тéйи з'имé; тéйи весне.* **960** *булы тéйи з'имы.* **961** *булы тóйи зымы; возылы тóйи высны.* **962** *булы тéйи зымы; возылы тéйи высны.* **964** *бул'й тойéйи зым'й; возыл'и тойéйи высны.* **967** *бул'й тéйи зымы; возыл'и тéйи весны.* **968** *тойéйе з'имы прыйежžал'и; жыто жáл'и γéтыйе поры.* **969** *тóйи в'есны бул'й дожzы-дожzы.* **971** *был'й тойéй з'имы; в'есны; тóйи в'есны.* **972** *тойé з'имў(ы); тойé в'есны посаz'йл'и.* **973** *был'й тойé з'имы; воз'йл'и тойé з'имы; тойé в'есны.* **975** *тойе з'имы бул'и л'уд'и; хойил'и тойе в'есны в Турой.* **976** *бул'и тойé з'им'й; воз'йл'и тойé в'есны.* **977** *йéзz'иў тойé з'имы.* **978** *бул'й тойé з'имы; воз'йл'и тойé в'есны.* **981** *тайé з'имў; воз'йл'и тойé в'есны.* **982** *бул'й тойé з'имў; воз'йл'и тойé з'имў; воз'йл'и тойé в'есны; жáл'и йéтойе поры.* **983** *тойé з'имы мы хоz'йл'и ў шкóлу; тайé в'асны посаz'йл'и кл'он.* **984** *тайé з'имў; тайé в'есны; éтайе пары.* **985** *воз'йл'и тойé в'есны.* **989** *бул'й тойé з'имў; воз'йл'и тойé в'есны.* **990** *бул'й тойé з'им'й; воз'йл'и тойé в'есны; жáл'и йéтойе поры.* **993** *у нас бул'й тойé весны; прыйеджáл'и тойé з'имы; бул'й прóшлайе весны; войк'й бул'й тойé з'имы.* **994** *жыл'й тоγó врéмйа*

у л'éс'и; бул'й тайé з'имы́; бул'й тайé в'есны́; жáл'и такóйе поры́. **995** *тоүó л'éта дал'éко м'и бул'й; тойé з'им'й.* **996** *был'й тайé з'имы́; тайé пары́.* **999** *бул'й тайé з'имы́; ваз'йл'и тéйе весны́; жáл'и йéтейе пары́.* **1007** *бул'й тойê з'им'й; тойê весны́; тойé поры́ жáл'и у прóшлым үоду́.* **1008** *бул'й тойê з'имы́; воз'йл'и тойê весны́; жáл'и тойé поры́.*

Карта № 220

ПРЫСЛОЎЕ ноччу І ЯГО АДПАВЕДНАСЦІ (З ТЫМ ЖА КОРАНЕМ)

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 143:

«Як выражаецца акалічнасць часу:

б) творным склонам без прыназоўніка ці вінавальным або месным з прыназоўнікам: *малацілі ноччу* ці *ўночы*?»

Агульным адсылачным знакам абазначаюцца прыслоўі *унóч, вн'йч, вниччу.* У матэрыялах па некаторых нас. пп. маюць месца заўвагі збіральнікаў адносна пашырэння паасобных форм слова *ноч* у якасці акалічнасці часу: **259, 385, 396** *малац'йл'и уноч.* **777** *малац'йл'и нóчу* і *ўночы* (радзей). **782** *працавáл'и и ўноч и ўз'éн'.* **952** *молоты́л'и вни́ччу.* **954** *мулуты́лы внич.* **955** *молотéле вн'ич.* **1002** *молоц'йл'и унóчы; ноччу* — гавораць рэдка.

Карта № 221

ПАШЫРЭННЕ КАНСТРУКЦЫЙ З ПРЫНАЗОЎНІКАМІ каля (кала, ля, для), паўз (выз, памыз) І край (кай)

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 145:

«З якім прыназоўнікам ужываецца назоўнік, які адказвае на пытанне акалічнасці месца — *дзе*?:

а) пры дзеясловах, якія абазначаюць рух: *бег каля саду, ля саду, край саду* ці *паўз сад..*?»

У адказах на гэта пытанне зрэдку прыводзяцца канструкцыі з іншымі прыназоўнікамі, блізкімі па значэнню, якія не картаграфуюцца. У наступных нас. пп. адзначана: **544** *б'еү ускрáй сáду.* **654** *б'иү окрáина сáду.* **968** *б'иү провос сад; йихав провóс селó.* **986** *йéхоў по с'елóм.* **995** *шоў по-над л'éсом, ускрáй л'éсу.* **999** *пашлá кан'éц с'елá; пашлá кан'éц сáду.* **1002** *иг'йц'е по-над л'éсом, ускрáй л'éсу.*

Адводзяцца ад картаграфавання канструкцыі *бег цераз сад* у нас. пп. 875 і 956.

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца фанетычныя разнавіднасці некаторых прыназоўнікаў: *повз, пуўз, пыўз, кыла, коле* і некаторыя іншыя.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, раскрываюцца адсылачныя знакі: **2** *б'ех л'а сáду; кыл'á сáду; б'ех вóз'л'и с'илá.* **80** *б'ех кал'а сáду, л'а сáду, край сáду, паўз сат; прахóг'иў кал'á рéчк'и;* часцей — *л'а рéчк'и, йéхаў кал'а с'алá,*

л’а с’алá, край с’алá, паўз с’алó. **104** *б’ех óкала сáду; б’ех кал’и сáду; йéхаў óкала г’арéўн’и, йéхаў кáл’а г’арéўн’и.* **128** *кáла пýн’и б’аү’í; карóвы óкала маү’íлак хóг’уц’.* **187** *б’ех кал’á сáду, л’а сáду* — ужываюцца паралельна. **189** *б’ех кал’а дарóү’и;* радзей — *л’а дарóү’и.* **335** *б’еү клы сáду; прахóг’иў кла рéчк’и.* **388** *б’еү л’а сáду; прайéхаў л’а рéчк’и; йéхаў л’а с’алá, хаг’íў л’а шкóлы;* рэдка — *б’еү кал’а сáду; прайéхаў кал’а рéчк’и; хаг’íў кал’а с’алá.* **426** *б’ех кал’а сáду; б’ех л’а сáду* — ужываюцца паралельна. **443** *паўз рéчкайу б’ажыц’.* **450** Толькі прыназоўнік **кала,** рэдка — **кал’а:** *кала Н’éмна үул’áйуц’ г’éц’и; кал’а пóл’а иг’é дарóүа.* **458** *б’ех кал’а сáду; ишóў кал’а рéчк’и;* часцей з прыназоўнікам **л’а.** **586** *б’еү кал’а сáду* і *л’и сáду; йéхаў кал’а с’алá* і *л’и с’алá; шоў паўз рéчк’и* — гаворацъ старыя. **617** *б’еү кылы сáду; кыла рéчк’и; кыла сáда йишóў,* зрэдку — *паўз сад йишóў, л’а с’илá.* **682** *б’и͡еһ около сáду.* **731** *былó по-кай рéчк’и.* **756** *б’ех кал’а сáду;* часцей — *паўз сад.* **851** *йéхаў поз с’елó.* **988** *кал’á сáду; кал’а рéчк’и* і рэдка — *паўз сад, паўз рéчку.* **1002** *б’еү поўз сат; йéхаў поўз с’елó; иг’íц’е поўз шкóлу; йишл’í коло л’éсу;* рэдка — *б’еү л’а сáду; л’а с’ела.* **1012** *б’еү поўз сад; поўз с’елó;* часта ўжываецца *коле сáду; коле рéчк’и, йéхаў коле с’елá.*

Карта № 222

ПАШЫРЭННЕ КАНСТРУКЦЫЙ ТЫПУ ехаў на кані, на возе, ехаў канём, возам

Карта складзена на матэрыяле пытання № 146.

На гэтай карце картаграфуецца словазлучэнне *ехаў канём, на кані; ехаў возам, на возе.* Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся семантычныя адрозненні ва ўжыванні гэтых канструкцый і заўвагі збіральнікаў, а таксама матэрыял, дзе знак ставіцца на аснове аднаго словазлучэння *ехаў возам (на возе)* або *ехаў канём (на кані),* матэрыял, які адводзіцца ад картаграфавання: **1** *йéхаў кан’óм, на кан’í.* **2** *йéхаў на кан’í.* **5** *пайéхаў кан’óм у Брáслаў; йéхаў на вóз’е.* **10** *йéхаў на кан’í.* **13** *йег’ец’ на кан’í.* **16** *йéхаў на кан’í.* **20** *йéхаў на вóз’а.* **25** *йéхаў кан’óм, на ваз’é, на кан’í* (верхам). **28** *на кан’í.* **30** *пайéду на кан’í.* **32** *йéхаў кан’óм* (на падводзе), *на кан’í* (верхам), *на ваз’é.* **36** *йéхаў на кан’í.* **37** *на кан’í.* **39** *йéхаў на ваз’é.* **40** *йéхаў на кан’í.* **42** *йéхаў на кан’í.* **47** *éхаў на кан’í.* **50** *йéхаў на вóз’и.* **55** *йéхаў на кан’í.* **56** *йéхаў на кан’í.* **58** *ц’ап’éр ус’é на кóн’ах езг’ац’ у луү’и.* **59** *йéхаў на кан’í.* **70** *йéхаў на кан’í.* **72** *йéхаў на кан’í.* **73** *йéхал’и парц’изáны на кан’í.* **74** *на кан’í.* **76** *йéхаў на кан’í.* **81** *пайéг’е на вóз’и.* **88** *йéхаў кан’óм у Расóны.* **90** *пайéхаў на кан’í.* **96** *йéхаў на кан’í.* **97** *йéхаў на кан’í.* **101** *йéхаў на кан’í.* **102** *йéхаў кан’óм.* **105** *нъ кан’í пав’óс.* **108** *éхаў на кан’í.* **110** *йéхъў нъ кан’í.* **113** *йéхъў нъ кан’í.* **115** *йéхъў нъ кан’í.* **121** *йéхаў на кан’í.* **124** *йéхаў на кан’í.* **133** *йéхаў на кан’í.* **138** *йéхаў на вóз’е.* **147** *у вóз’е.* **149** *йéхаў на вóз’е.* **150** *на кан’í* — калі ехалі *на кані,* а не на машыне.

160 *йе́хаў з во́зам.* **161** *йе́хаў на кан'и́.* **162** *йе́хаў кан'о́м.* **163** *пайе́хаў на кан'и́.* **165** *йе́хаў на во́з'а.* **167** *йе́хаў на кан'и́.* **168** *йе́хаў на кан'и́.* **171** *кан'о́м и на кан'и́.* **172** *йе́хаў на кан'и́.* **175** *йе́хаў на кан'и́.* **176** *йе́хаў нъ кан'и́.* **177** *йе́хаў на кан'и́.* **180** *йе́хаў на кан'и́.* **181** *йе́хаў на кан'и́.* **184** *йе́хаў на во́з'а.* **186** *йе́хаў на кан'и́.* **187** *йе́хаў кан'о́м, на кан'и́, на во́з'е* — ужываюцца паралельна. **191** *е́хаў кан'о́м, на кан'и́, на ваз'е́.* **194** *йе́хаў на кан'и́.* **195** *йе́хаў на кан'и́;* радзей — *йе́хаў кан'о́м.* **198** *е́хаў кан'о́м, е́хаў на кан'и́.* **199** *йе́хаў ра́на на кан'и́.* **201** *да го́рада йе́хаў кан'о́м, йон на кан'и́ таɣды́ пайе́ɣ'иц'.* **203** *йе́хаў на во́з'а.* **205** *йа кажды ɣ'ен' йе́джу во́зам.* **211** *ка мн'е прыйехал'и ўчора на кан'и́; прыйе́хаў на кан'и́.* **212** *старе́н'к'и е́хаў на во́з'а.* **215** *ты прыйе́хаў на кан'и́.* **219** *йе́хаў на кан'и́.* **220** *йе́хаў кан'о́м.* **225** *йе́хаў на во́з'е; пайе́хала кан'о́м и на кан'и́.* **226** *йе́хаў на кан'и́.* **228** *йе́хъў на кан'и́ л'е́съм.* **234** *йе́хаў на кан'и́, на кал'о́сах, на во́з'и* (гэта ў тым выпадку, калі ехаў на возе з сенам ці снапамі). **239** *йе́хаў на кан'и́, на кал'о́сах, на во́з'и* (калі воз з сенам ці снапамі). **245** *йе́хаў на кан'и́.* **246** *йе́хаў на кан'и́.* **247** *йе́хаў на кан'и́.* **258** *йе́хъў нъ кан'и́.* **265** *йе́хъў в'архо́м нъ кан'и́.* **267** *йе́хъў нъ кан'и́.* **272** *йе́хъў нъ кан'и́.* **273** *прыскака́ў на кан'и́.* **282** *йе́хаў на кан'и́.* **293** *йе́хаў на кан'и́, кан'о́м йе́хаў, на во́з'и.* **294** *йе́хаў нъ кан'и́, кан'о́м, нъ вазу́.* **295** *йе́хъў нъ кан'и́, нъ ваз'е́* (калі чым-небудзь нагружаны). **298** *йе́хуў да Во́ршы кан'о́м, ны кан'и́.* **299** *йе́хыў ны кан'и́.* **306** *ехъў нъ кан'и́.* **312** *йе́хаў на кан'и́.* **329** *е́ты бр'о́ўны ваз'и́л'и на во́з'и.* **335** *е́хаў ны кан'и́.* **338** *йе́хыў ны кан'и́.* **341** *йе́хаў кан'о́м запре́жанам; йе́хаў на кан'и́ в'архо́м.* **344** *йе́хаў на кан'и́.* **345** *йе́хаў на кан'и́.* **346** *йе́хаў кан'о́м.* **347** *е́хаў на кан'е́ в'архо́м; чым ты е́хаў? е́хаў во́зам.* **349** *йе́хаў в'е́рхам на кан'и́; йе́хаў во́зам дадо́му.* **351** *йе́хаў на кан'и́ в'е́рхам; йе́хаў кан'о́м з ɣо́рада.* **352** *йе́хаў кан'о́м, на кан'и́, у во́з'е.* **353** *йе́хаў на ры́нак во́зам.* **354** *па с'е́на йе́хаў во́зам.* **355** *йе́хаў во́зам з ры́нку, йе́хаў на кан'и́, на во́з'е.* **356** *йе́хаў кан'о́м.* **359** *йе́хаў кан'о́м* (калі конь запрэжан у воз), *йе́хаў на кан'е́ — в'архо́м.* **363** *йе́хаў на кан'и́* (верхам), *йе́хаў кан'о́м* (што-небудзь вёз на возе); *йе́хаў во́зам* (калі што вёз); *йе́хаў на во́з'и* (сядзеў сам на возе). **365** *йе́хаў кан'о́м* (на возе), *йе́хаў на кан'и́* (верхам), *йе́хаў во́зам.* **366** *йе́хаў на во́з'и.* **370** *йе́хаў на кан'е́.* **373** *йе́хаў кан'о́м* (а не машынаю); *йе́хаў на кан'и́* (верхам); *йе́хаў во́зам* (а не саньмі), *йе́хаў на во́з'и* (а не ішоў каля воза). **375** *хло́п'ац йе́хаў в'е́рхам на кан'е́.* **376** *йе́хаў кан'о́м* (а не машынаю); *йе́хаў на кан'и́* (верхам), *йе́хаў во́зам* (а не цягнікам), *йе́хаў на во́з'и* (а не ішоў пры возе). **377** *йе́хаў кан'о́м* (конь запрэжаны ў воз), *йе́хаў на кан'и́* (верхам); *йе́хаў на во́з'и* (сядзеў на возе і ехаў); *йе́хаў во́зам* (напр.: *н'ек'и чалав'е́к пайе́хаў во́зам).* **378** *йе́хаў на кан'е́, кан'о́м; до́хтар йе́хаў на во́з'и.* **380** *йе́хаў на кан'и́; йе́хал'и во́зам.* **381** *йе́хаў на кан'и́ в'архо́м; прыйе́хаў во́зам да вас.* **382** *йа йе́хаў на кан'и́* (верхам), але ўжываецца і *кан'о́м* (на падводзе). **386** *йе́хаў на во́з'е.* **387** *йе́хаў кан'о́м, во́зам* (ужываецца *йе́хаў на во́з'и).* **393** *йе́хаў кан'о́м, на кан'и́, на во́з'и.* **394** *на база́р е́хаў на во́з'е.* **396** *йе́хаў в'е́рхам на кан'и́.* **397** *йе́хаў кан'о́м, на во́з'и.*

398 *можна кан'ом йехац'.* **400** *йехаў кон'м'и.* **406** *йехаў на кан'е, на воз'и, возам.* **407** *ез'z'иц' на кан'и.* **408** *йехаў на воз'и.* **411** *йон на кан'и ез'z'иц'.* **413** *кан'ом йехаў* (калі воз запрэжаны); *на кан'и йехаў.* **414** *малако пав'аз'л'и на воз'и.* **415** *прыйехаў на кан'и.* **416** *йехаў на воз'и назат.* **418** *йехаў на кан'и в'ерхам; у воз'и кан'ом прыйехаў.* **421** *йехаў кан'ом* (калі конь з возам), *на кан'и* (верхам). **422** *пайехаў на воз'е, возам.* **423** *йехаў возам, кан'ом,* але можа быць: *йехаў на кан'и, на воз'и.* **424** *йехаў кан'ом (на кан'и, што в'ерхам); пайехаў на воз'и.* **426** *йехаў на кан'и.* **427** *прыйехаў на кан'и.* **428** *йехаў кан'ом, на воз'и.* **430** *ехаў кан'ом.* **431** *йехаў на кан'и.* **432** *йехаў кан'ом,* але: *йехаў возам* і *на воз'и.* **433** *йехаў кан'ом* (калі на чым); *йехаў на кан'и* (калі дзе), *йехаў на воз'е.* **434** *на кан'и.* **438** *йехаў кан'ом, на кан'и, на воз'а.* **439** *йехаў кан'ом, на кан'и.* **440** *йехала на воз'а; хай тато в'архом на кан'и з'йезz'иц'; йедуц' на кон'ах.* **444** *пайехаў на кан'и; йехаў на воз'и, кан'ом.* **446** *йехаў на кан'и в'архом; йехаў на воз'е.* **449** *прыйехаў на воз'и.* **453** *йехаў на воз'е.* **455** *на воз'и пайеz'ам.* **458** *пайеz'ам на воз'а; йехаў кан'ом ц'и на кан'и* (верхам). **461** *пайехаў на кан'и; йехаў кан'ом.* **463** *йехаў на кан'и, кан'ом.* **464** *ехал'и на кон'ах; ехаў хлопец на кан'и* (верхам); *йехаў на воз'е.* **465** *йехаў на кан'и.* **466** *ехаў на кан'и, кан'ом.* **469** *йехаў на кан'и.* **473** *йехаў на кан'и.* **481** *йехаў на кан'и.* **482** *йехаў на кан'и.* **503** *йехаў на кан'и.* **504** *старшын'а ехаў в'архом на кан'и.* **508** *йехаў на кан'и (а кал'и кан'ом, то ɣаворац' — в'архом).* **511** *йехаў в'архом на кан'и; йехаў на вазу.* **513** *z'ец'и йехал'и на воз'е.* **514** *пайехаў на кан'и* (верхам ці на калёсах); *йехаў на вазу.* **515** *пайехаў на кан'и.* **516** *йехаў на кан'и.* **521** *йехаў на воз'и; йехаў кан'ом.* **526** *йехаў на кан'и.* **530** *йехаў кан'ом* (калёсамі), *на кан'и* (верхам). **534** *йехаў кан'ом, на воз'е.* **535** *йехаў кан'ом* (у павозцы), *на кан'и* (конна), *на вазу* — калі сядзеў на возе. **540** *ехаў на кан'и.* **550** *йехаў на воз'и (вазу).* **552** *ехаў на кан'и.* **558** *ехаў на кан'и.* **560** *йехаў на кан'и.* **561** *йехаў на кан'и, возам, на вазу.* **562** *йехаў на вазу.* **564** *ехаў на кан'и, возам, на вазу.* **571** *йехыў ны кан'и.* **572** *йехыў ны кан'и.* **573** *йехыў ны кан'и.* **574** *ехыў ны кан'и.* **575** *ехыў ны кан'и.* **576** *пр'ийехыў ны кан'и.* **577** *йехыў ны кан'и.* **578** *йехыў ны кан'и.* **581** *йехыў ны кын'и.* **583** *йехыў ны кан'и.* **585** *ехыў ны вазу.* **586** *йехаў на воз'е.* **587** *йехаў на кан'и.* **590** *ехуў ны кан'и.* **592** *йехуў ны кан'и.* **595** *прыв'ез'л'и на кан'и.* **606** *ехыў ны кан'и.* **607** *йехаў ны кан'и.* **616** *йехъў нъ кан'и.* **618** *йехуў на кан'и, ны вазу, кан'ом.* **620** *йехыў ны кан'и.* **621** *йехыў ны кан'и.* **626** *езz'иў ны кан'и в'архом.* **628** *ехыў ны вазу; ехыў в'архом ны кан'и.* **629** *йехъў на кан'и.* **636** *йехаў на кан'и, кан'ом; йехаў на вазу.* **637** *йехаў кан'ом, на кан'и, на вазу.* **652** *йихов кон'ом, на воз'е; ихов на кон'овы.* **663** *йихав кон'ом, на кон'и.* **668** *йехаў возам.* **671** *йехаў на кан'и, возам.* **672** *йехаў на воз'и.* **673** *прыйехаў возам, на воз'и.* **674** *йехаў на кан'и.* **675** *йехаў кон'ем.* **683** *йихаў на кон'и* (верхам), а так *кан'ом; йиздыў возам.* **684** *йехаў кон'ем (на кон'ие), на воз'и.* **685** *на кон'ие, возом (на воз'и).* **687** *йехаў кон'ем (на воз'е), на кон'ие* (верхам). **690**

йíхаў кон'óм. **692** *іхав кон'óм, на кон'овы.* **694** *йíхав вóзом.* **695** *йíхав кон'óм* (на падводзе), *йíхав на кон'í* (верхам), *вóзам.* **700** *йíхав на кон'í* (верхам), *кон'óм* (возам), *йíхов вóзом.* **702** *кон'óм, вóзом, на возý.* **703** *йíхав на кон'í* (верхам), *йíхав кон'óм* (возам), *йíхав вóзом.* **705** *кан'óм п'ерав'ас'ц'í; даɣнáў кан'óм.* **707** *йéхаў кан'óм* (з возам), *на кан'í* (верхам). **708** *йéхаў на кан'í.* **710** *йéхаў кан'óм на вóз'и.* **711** *йéхаў кан'óм; йéхаў в'éрхам на кан'í; йéхаў на вазý.* **713** *йéхаў кан'óм, на вóз'и.* **715** *éхаў кан'óм, на кан'í* (верхам), *éхаў вóзам* (а не машынай), *на вóзе* (а не ишоў збоку). **716** *йéхаў на кан'é, кон'éм, на вóз'и.* **718** *йéхаў кон'ом, на воз'и.* **720** *éхаў кон'ем, на кон'é* (верхам); *éхаў возом (на вóз'и).* **729** *в'ин на кан'í уéхав.* **730** *на кон'í* (верхам), *йíхаў кон'éм, вóзом.* **731** *йихаў конем* (верхам або ў запрэжцы); *йíхаў на возу* і *возам.* **733** *йéхав кон'óм, на вóз'и.* **737** *йíхав кон'óм, вóзом, на возý.* **738** *íхав конéм* (на возе), *íхав на кон'éв'и* (верхам), *íхав на возý.* **741** *íхав конéм, на возý.* **742** *êхаў на кан'í.* **743** *йéхаў на кан'í; пайéɣ'ам в'архóм на кан'í.* **744** *пайéɣ'еш в'архóм на кан'и, на вóз'и.* **746** *пайéхаў брыɣаɣ'íр на кан'í.* **747** *йезɣ'ила на кóн'ах.* **750** *йéхаў в'архóм на кан'í; йон йéхаў на падвóɣ'е.* **752** *йéхаў на кан'í* (верхам), *кан'óм — у кал'óсах.* **755** *йéхаў на кан'и, кон'ем.* **756** *йéхаў кан'óм, на кан'í* (верхам), *йéхаў вóзам, на вóз'и.* **757** *йéхоў кон'ем, на вóз'е, вóзом.* **761** *вóзом повéзл'и.* **762** *йíхаў кон'éм, на возý.* **764** *йíхаў кон'óм, на возý, вóзом.* **765** *вóзом н'е везлá.* **769** *íхав кон'óм.* **770** *йíхаў конем, возом, на возý.* **772** *йíхав на кун'ý, вóзом.* **773** *ехаў конйóм; éхоў возý; йíхаў вóзом* (і *на вóз'и).* **781** *йéхаў на кан'í.* **788** *йéхаў кан'ом* (на возе), *йéхаў на кан'í* (верхам); *йехаў вóзам* (калі вёз што-небудзь на возе, а сам ішоў); *йéхаў на воз'и* (калі сядзеў на возе). **789** *йéхаў на кан'í.* **792** *йéхаў дамоў кан'óм* (на кані). **793** *йéхаў на кан'ý, возам.* **797** *йéхаў кон'êм.* **798** *кон'éм йéхаў; йéхаў вóзом, йéхаў вéрхóм на кон'é.* **800** *на вóз'и йéхал'и.* **804** *йéхаў кон'éм, на кон'í, на вóз'и.* **805** *йа йêхаў кон'éм, вóзом, на вóз'и.* **806** *йéдуц' вóзам.* **810** *йíхаў кон'óм, йíхаў на возý.* **813** *éхаў кан'óм, éхаў на кан'í, éхаў на вóз'е.* **815** *йéхаў на кан'í.* **816** *прыйéхал'и на кан'í; йéхал'и на вóз'е; прыл'ац'éў кан'óм.* **823** *йа йéхаў кан'éм и йéхаў з ɣ'аɣ'кам на вазý.* **824** *на кан'í прыўйóз кóпу жыта; кан'óм зайéхал'и; кан'óм падйéхаў.* **826** *йéхаў кан'óм, на вóз'е.* **828** *йéхаў на кан'í* — на *в'ерс'е, а кан'ем — у кал'асох.* **831** *йéхаў на кан'í, на вóз'е, вóзам.* **832** *йéхаў кан'éм, кан'óм, йéхаў на кан'í, на вазý.* **834** *йéхаў кан'éм; с'еɣ'еў на вóз'и.* **836** *йéхаў кан'éм, йéхаў на вóз'и.* **838** *йéхаў нъ кон'í.* **840** *йéхаў кан'éм.* **842** *йéхаў кън'óм* (на падводзе); *йéхаў нъ кън'í* (верхам). **843** *йéхаў кан'éм, на кан'í, на вóзу.* **846** *йéхаў вóзам; йеɣ'е кон'óм у возý; йéɣ'е на кон'í в'ерхóм.* **850** *йéхаў кон'éм.* **851** *йéхаў кон'éм, на кон'í, вóзом.* **854** *ехаў кан'ом, на кан'í.* **855** *йêхаў на кан'í.* **860** *йехаў кан'óм па с'енажáц'и.* **864** *йéхаў на кан'í; йон йéхаў на вулý.* **867** *йéхаў на кан'í* (верхам), а павозкай — *кан'éм; йехаў на вазý.* **871** *йéхаў кан'óм, на кан'í* (верхам), *йéхаў возам.* **872** *éхаў на кан'í, на вазý;* рэдка — *вóзам.* **876** *йéхаў на кан'í.* **878** *éхаў на кан'í.* **886** *йéхаў кан'óм, вóзам.* **887** *йéхаў на вóз'е.* **889** *на кан'í,*

на вóз'е, йёхоў кан'óм,на вазý. **892** *йёхаў на кан'и́.* **901** *éхаў на кан'и́.* **902** *вот с'уды́ кан'éм йёхац'.* **912** *йёхаў кан'óм,* але *г'ец'и прыйёхал'и на вóз'е.* **918** *йёхаў кан'óм,* але: *йёхаў на вазý.* **920** *йёхаў кан'óм, на вазý йёхаў, йёхаў на кан'и́* (верхам). **934** *кан'óм йез'г'а.* **935** *йёхаў на кан'и́.* **936** *йёхаў на кан'и́.* **942** *йёхаў кан'óм, йёг'а на вóз'и.* **944** *йёхаў на кан'é, кан'óм, на вазý.* **945** *и́хав канéм.* **948** *йи́хав кан'óм.* **954** *йи́хав кун'óм, на вузóвы.* **960** *йи́хав на кон'и́.* **965** *йи́хаў на кон'и́, вóзом.* **967** *йи́хав кон'éм, на возý.* **971** *йêхаў кон'êм, на кон'и́* (верхам), *йêхаў вóзом, йêхаў на возý* (на вярху). **972** *йёхаў кóн'м'и, в'ерхóм на кан'é; йёхаў возом.* **973** *éхаў на кон'é, вóзом.* **975** *пайёхаў кон'éм; йёхаў на вôз'е.* **977** *йёхаў кон'éм (на кон'é).* **978** *йêхав на кон'é* (верхам); *йêхав кон'éм* (на возе), *йехав возом;* рэдка — *на возý.* **979** *éхаў конéм.* **982** *йёхаў на кон'ê, на возý, éхаў кон'óм.* **989** *йёхаў кон'ем, йёхаў на возý.* **990** *йêхал'и кон'ем; йêхаў в'ерхóм на кон'ý, а н'е волáм'и; йêхаў вóзом, на вóз'и на в'ерхý* (месца). **991** *йéхоў на кон'é, на возý, йехаў на кон'ý* (верхам); *йёхац' кон'óм* (калі на возе). **996** *éхаў на кан'и́, на вóз'е, йёхала кон'м'и.* **999** *êхаў кон'óм* і *на кон'и́, ехаў вóзам* і *нъ вóз'и.* **1000** *йёхаў вóзам.* **1002** *йёхаў кон'óм;* рэдка — *на кон'е; йёхаў вóзам, на вóз'и; йёг'ем кóн'м'и, йёдуц' возáм'и.* **1003** *йёхаў кан'óм, на кан'и́.* **1004** *йёхаў кон'óм,* рэдка — *на кон'и́; éхоў кон'éм, на возý.* **1015** *йёхаў кан'óм, на вóз'е.* **1021** *йёхаў на кан'и́, кан'óм, вóзам.* **1022** *йёхаў на кан'ê, кан'óм, на возý.* **1024** *вóзам йёдуц'.* **1025** *пайёг'ам кан'óм; йёхаў на кан'ý* (верхам), *йёхаў вóзам* і *на вазý.* **1027** *йезд'ат возам.*

Карта № 223

ПАШЫРЭННЕ КАНСТРУКЦЫЙ ТЫПУ у мяне баліць галава, мне баліць галава

Карта складзена на матэрыяле пытання № 148:

«Ці ўжываецца дапаўненне ад асабовых займеннікаў у давальным склоне замест роднага склону з прыназоўнікам: *мне баліць галава* ці *ў мяне баліць галава; захварэла яму маці* ці *захварэла ў яго маці; нам прапалі грошы* ці *ў нас прапалі грошы; нам знайшліся рэчы* ці *ў нас знайшліся рэчы*?»

На гэтай карце картаграфуецца толькі канструкцыя тыпу *мне баліць галава* ці *ў мяне баліць галава.* Астатнія канструкцыі, якія прадугледжаны ў пытанні, дыялектных адрозненняў не даюць: ужываюцца толькі канструкцыі з дапаўненнем у родным склоне.

У матэрыялах зроблены наступныя заўвагі, якія не адлюстроўваюцца на карце: **207** *у м'ан'е бал'иц' ɣалава;* зрэдку — *мн'е бал'и́ц' ɣалавá.* **215** Ужываецца, але зусім рэдка: *учóра захварéла ў йаɣó мáц'и; мн'е с'аɣóнн'а крепка бал'и́ц' ɣалавá,* але: *у м'ан'é так бал'и́ц' ɣалавá.* **216** *мн'е бал'и́ц' ɣалавá; у м'ан'é* — мае значэнне «ўнутры, у сярэдзіне»... **244** *бал'и́ц' мн'е рукá; бал'и́ц' мн'е с'п'инá,* але: *бал'иц' у м'ан'é у грудз'áх.* **642** *у м'ан'é бал'и́ц' ɣылывá;* часта — *мн'е бал'иц' ɣылывá.* **707** *у м'ан'ê бал'и́ц' в'ел'м'и мóцна наɣá,* але: *мн'е бал'и́ц' ɣалавá.* **748** Паралельна

ўжываюцца абедзве формы, але больш пашыраны *мн'е бал'áц' с'аγó-н'ачы нóγ'и.* **769** *мн'и болы́т' γоловá;* радзей — *в мене балы́т' γоловá.* **785** Ужываюцца паралельна формы: *мн'е с'аγóн'а бал'úц' у γóрл'и; у м'ин'é бал'úц' зуб.* **862** *мн'е бал'úц' наγá и рукá мн'е бал'úц'; х'ибá мн'е жывóт бал'úц'; хай таб'е бал'úц'; мн'е нóγ'и бал'áц'; рýк'и мн'е лó-м'иц'.* Пры прамым апытанні амаль усе настойліва адмаўляюць гэтыя канструкцыі, лічачы іх нязручнымі, незразумелымі: *Як йета мн'е бал'úц' γалава? Мн'е дац' што, а γалава бал'иц' у м'ан'é.*

У наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове такіх запісаў: **266** *у м'ан'é.* **685** *мн'е.* **764** *мн'е болыт' γоловá и не дужа ў йаγó мáты.* **855** *у м'ан'é γалавá бал'úц'; с'éрца мн'е бал'úц'.* **948** *мен'и болыт' γоловá (в мене болы́т' γолова).*

Адводзяцца ад картаграфавання запісы ў наступных нас. пп.: **657** *л'а мэ́не бул'úт гулувá.* **798** *пол'ез, бо мн'е ж бол'úц'.*

Не картаграфуецца канструкцыя *майа γалава бал'úц'* у нас. пп. 624, 769.

Карта № 224

СПАЛУЧЭННЕ ДЗЕЯСЛОВА смяяцца З ПРЫНАЗОЎНІКАМІ з, каля, над І ЎСКОСНЫМІ СКЛОНАМІ НАЗОЎНІКА АБО АСАБОВАГА ЗАЙМЕННІКА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 149:

«З якім прыназоўнікам ужываецца дапаўненне, выражанае асабовым займеннікам адзіночнага і множнага ліку: **з** *яго смяюцца,* **каля** *яго смяюцца* ці **над** *ім смяюцца,* **з** *іх смяюцца,* **каля** *іх смяюцца* ці **над** *імі смяюцца?*»

Ва ўсіх адказах на пытанне не адзначаецца розніцы ва ўжыванні прыназоўнікаў **з, каля, над** з асабовым займеннікам і назоўнікам у адзіночным і множным ліку.

У каментарыях поўнасцю прыводзіцца матэрыял, калі ёсць заўвагі збіральнікаў да таго ці іншага спалучэння: **95** *кал'á йаγó с'м'айýцца; кал'а йих с'м'айýцца;* радзей — *над йим'и, з' йих с'м'айýцца.* **137** *з йаγо с'м'айýцца;* рэдка — *над им'и ўс'é с'м'айýцца.* **229** *кал'а йγо с'м'айýцца, кал'и м'ан'é с'м'ийáл'ис', кал'и нас дóўγа тады́ с'м'ийáл'ис'и;* радзей — *з' йаγó с'м'айýцца*; ужывае толькі моладзь. **299** *кыл'а йаγó см'айýцца, кыл'а йих см'айýцца.* Можа ўжывацца і **з**, але значна радзей. **700** *з йоно́ смыйýц'ц'а, з йих смыйýц'ц'а.* Ужываецца і прыназоўнік **коло**, але рэдка. **752** *з айγó (з йайе) с'м'айýцца;* рэдка — *над йим с'м'айýцца.*

Карта № 225

КАНСТРУКЦЫІ З ІМЕННЫМ ВЫКАЗНІКАМ, ВЫРАЖАНЫМ ФОРМАМІ ВЫШЭЙШАЙ СТУПЕНІ ПРЫМЕТНІКА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 150:

«Якім склонам займенніка ці назоўніка з прыназоўнікам або без прыназоўніка кіруе іменны выказнік, выражаны вышэйшай ступенню

прыметніка: *ён дужэйшы* **за** *мяне, дужэйшы* **ад** *мяне, дужэйшы* **над** *мяне* ці *дужэйшы мяне; ён прыгажэйшы* **за** *яе, прыгажэйшы* **ад** *яе, прыгажэйшы* **над** *яе* ці *прыгажэйшы яе*; *саладзейшы* **за** *мёд, саладзейшы* **над** *мёд* ці *саладзейшы мёду..*?»

Утварэнне розных канструкцый на карце абазначаецца колерам. Канструкцыі з прыназоўнікам **за** даюцца адным колерам (чырвоным), толькі ў адным выпадку ўжываецца кіруемы назоўнік ці займеннік у вінавальным склоне (на карце абазначана чырвоным контурным кругам), у другім выпадку — у родным склоне (абазначана чырвоным кругам).

Супрацьстаўленне канструкцый з прыназоўнікам і без яго даецца фігурамі: кругам — канструкцыі з прыназоўнікам (**за, ад, чым, над, як**), трохвугольнікам — без прыназоўніка.

У нас. п. 761 зорачка ставіцца для абазначэння адзінкавага выпадку — канструкцыі з прыназоўнікам **цераз:** *л'ёпшаүо балтуна́ н'ет ц'ераз ц'еб'е́.* У нас. п. 167 *салаг'ейшы йак м'о́ду.* 628 *йон л'ёпшы зы йой.*

На аснове недастатковай колькасці матэрыялу (адзін прыклад) ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: чырвоны контурны круг: 59, 75, 105, 123, 147, 156, 168, 186, 205, 210, 243, 247, 258, 266, 306, 344, 370, 392, 400, 451, 456, 517, 551, 557, 562, 565, 569, 571, 573, 574, 577, 595, 625, 669, 694, 746, 747, 786, 806, 854, 861, 866, 892, 915, 929, 938, 942, 973; чырвоны круг: 221, 285, 286, 288, 293, 297, 300, 310, 496, 538, 550, 559, 565, 572, 583, 585, 616, 865; зялёны трохвугольнік: 4, 22, 37, 63, 80, 87, 88, 96, 100, 103, 108, 111, 213, 214, 218, 221, 254, 263, 273, 274, 279, 285, 286, 288, 309, 310, 324, 326, 338, 392, 399, 402, 430, 435, 461, 487, 510, 529, 530, 535, 550, 554, 561, 564, 574, 577, 578, 584, 585, 586, 612, 616, 617, 625, 626, 629, 644, 694, 758, 766, 770, 773, 777, 789, 808, 816, 823, 826, 854, 859, 869, 892, 912, 933, 941, 967, 968, 969, 977, 985, 987, 991, 993, 1005, 1010; жоўты круг: 78, 105, 113, 145, 147, 214, 220, 244, 305, 360, 392, 461, 502, 601, 604, 652, 654, 657, 692, 702, 703, 744, 772, 963; сіні круг: 48, 115, 126, 245, 277, 297, 298, 321, 550, 595, 755, 761, 781, 818, 967, 968; карычневы круг: 523, 783, 823, 888, 1007; чорны круг: 133, 195, 227, 461, 702, 717.

Заўвагі збіральнікаў ёсць у наступных матэрыялах: **187** Канструкцыі з прыназоўнікамі **за** і **ад** ужываюцца паралельна. **273** *үарчэ́йшы хрэ́ну* — ужываецца рэдка. **523** *л'ёпшы над ус'йх* — гавораць толькі старыя. **769** Часцей ужываецца канструкцыя з прыназоўнікам **за**. **872** Радзей гавораць — *прыүажэ́йшы йайе.* **977** *ты здоров'е́й м'ен'е́* — гавораць рэдка.

Карта № 226

ПАШЫРЭННЕ ПЫТАЛЬНЫХ ЧАСЦІЦ ці, чы

Карта складзена на матэрыяле пытання № 152:

«Ці ўжываюцца пытальныя часціцы **ці**, **чы**: *ці быў у горадзе, чы быў у горадзе..*?»

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, у якім ёсць заўвагі збіральнікаў аб ужыванні часціц **ці, чы**, выпадкі, калі знак ставіўся на аснове ўказання аб ужыванні той ці іншай часціцы без пацвярджэння прыкладамі, а так-

сама матэрыял, які картаграфуецца адсылачнымі знакамі: **20** *а ц'и пан'ас'ец'? у к'ишан'й ц'и можна?* Радзей сустракаецца часціца **чы**: *чы майа Марфýта, чы не?* **51** *чы ты прыйéз'еш? чы прыз'ец'а вы? чы трéба вам? ц'и бáчыл'и?* Часцей за ўсё ўжываецца **чы**. **137** *ц'и чытаў ты газ'éту?* Больш за ўсё ўжываецца часціца **ці**, але сустракаецца і **чы**, толькі рэдка. **149 ці, чы** — не ўжываецца. **157** *ц'и быў у ɣораз'е? ц'и чытáў газ'éту;* **чы** сустракаецца, але радзей. **184** *чы вы́скачу з-за канýрка? чы вы́скачу с хáты?* Але рэдка сустракаецца і **ці**: *ц'и пойз'им на забáву?* Найбольш пашырана часціца **чы**. **191** *ц'и ты быў у ɣóраз'е? ц'и слýхайеш рáз'ива?* рэдка — *чы жан'их у ц'аб'ейос'ц'?* **195** *ц'и быў у ɣóраз'е;* радзей — *чы быў? ц'и чытáў ɣаз'éту?* **213** Усе ўжываюць часціцу **ці**, і як выключэнне сустракаецца **чы**. **214** Ужываецца толькі пытальная часціца **ці**. **215** Ужываецца толькі часціца **ці**; **чы**— вельмі рэдка: *ц'и ваз'иў ты Рыгóра? ц'и вы ўжо ўбрáл'и свой уражай, ц'и н'е? чы быў ты у В'инкавых?* **225** Часцей ужываецца часціца **ці**: *дóбра ц'и н'е? пры́з'иш ц'и н'е?* **чы** сустракаецца ў рэдкіх выпадках і толькі ў мове старых. **255** Ужываецца часціца **ці**. **257** *ц'и быў у ɣóраз'е? ц'и вы́канаў заɣáт? ц'и чытáў ɣéтуйу кн'ижку? ц'и накас'йл'и с'éна?* Побач сустракаецца часціца **чы**, але значна радзей: *чы пóйз'еш на рабóту, чы пасп'éл'и в'йшн'и.* **300** *ц'и суз'йл'и йéту з'éўку? ц'и мнóɣа мы пóл'им? ц'и фам'йл'ийа з'авоцкайа? ц'и йо так'ййа? дык чы мы йéто бáчым?* — вельмі рэдка. **342** Ужываецца часціца **ці**; рэдка — **чы**: *ц'и йéл'и вы с'óн'а? ц'и чытáў ɣаз'éту?* **407** У большасці выпадкаў ужываецца **ці**; **чы** сустракаецца вельмі рэдка. **429** *чы знáйиш ты, з'е с'в'йн'а, ɣус'ан'áта? чы куран'áта — ус'ано.* Ужываецца і часціца **ці**, але вельмі рэдка. **431** Ужываюцца пытальныя часціцы **ці**, **чы**: *чы забрала кс'óнишку? ц'и бýз'еш с'н'éдац'?* Старыя часцей гавораць **ці**, але: *чы рáна, чы пóзна? на рýск'им, чы на пóл'ским?* **435 чы**; вельмі рэдка — **ці**. **486** Часціцы **чы** і **ці** ўжываюцца ў сказе. **550** Пераважае **ці**: *ц'и ты пры́з'еш?* **673** Пытальныя часціцы не ўжываюцца. **767** *ц'и быў у ɣóраз'е? ц'и вы́канаў задáн'н'е?* **чы** ўжываецца рэдка. **932** Ужываюцца аднолькава часціцы **ці** і **чы**: *ц'и быў у ɣóраз'и? чы быў у ɣóраз'и? ц'и убрáл'и уражай? чы убрáл'и ўражáй?* **948** *чы був в ɣóраз'и? чы чытáв газ'éту? чы забрáлы жы́то.* Старыя ўжываюць часціцу **ці**. **950** *цы ты був? цы ты чытáў газéту.* Больш ужываецца **чы**. **988** *чы быў ты ў ɣораз'е? чы выканаў социмову? чы чытáў газ'éту? чы ўбрáл'и ўражай?* Рэдка ўжываецца **ці**. **1005** *чы буў у ɣóраз'и? чы чытáў газ'éту? чы ўбрáл'и уражай?* Часціца **ці** ўжываецца таксама. **1009** Не ўжываюцца. **1013** Не ўжываюцца.

Карта № 227

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ нада, трэба

Матэрыял для складання карты выбраны з адказаў на пытанне № 131:

«Ці ўжываюцца ў выразах з словамі *патрэбна, трэба* назоўнік і займеннік у назоўным склоне: *Я табе не трэба* ці *мяне табе не трэба; яму*

хата патрэбна ці *яму хату патрэбна; тут трэба добры конь* ці *тут трэба добрага каня*?»

Картаграфуецца ўжыванне слоў *нада* і *трэба,* якія адзначаюцца ў пераважнай большасці нас. пп., і аднакаранёвых з імі лексічных варыянтаў, якія адзначаны ў наступных нас. пп.: **23** *нáды.* **128, 129, 227** *нáдаб'ц(е)* паралельна з *нáда.* **812, 831** *тре.* **436, 551, 712, 733, 783, 838, 839, 842, 883, 1007, 1008** *тре* паралельна з *трéба.* **718** *трáбо.*

У матэрыялах па некаторых нас. пп. ёсць заўвагі збіральнікаў адносна пашыранасці картаграфуемых слоў: **184** *трéба;* часцей — *нáда.* **850** *трéба, нáда* (рэдка ў тых, якія ведаюць рускую мову). **943** *трéба;* слова *нáда* ўжываецца радзей.

Карта № 228

НАЗВЫ СТОЛІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 156:

«Як называецца столь у хаце: *столь, паталок, пакот..*?»

Адсылачным знакам картаграфуецца слова *стóл'и* ў нас. п. 644.

У радзе пунктаў слова *паталóк* даецца ў дужках і разглядаецца як тлумачальнае, а таму на карце не адлюстроўваецца: **116** *стол' (пъталóк).* **947** *ст'ил' (поталóк).* **948** *повáл (потолóк).* **1002** *стол' (паталóк).*

У наступных нас. пп. ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывання лексічных варыянтаў: **5** *стал'авáн'е;* менш пашырана — *суф'йт.* **6** *стал'авáн'а, стол';* вельмі рэдка — *паталóк.* **7** *стол'; паталóк* — зусім рэдка. **30** *стал'авáн'н'е, стол'* — ужываюцца ў мове аднаго і таго ж аб'екта аднолькава часта. **34** *стал'ивáн'е* — часцей; *стол'.* **40** *пыталóк* — рэдка; часцей — *стол'.* **57** *стал'авáн'н'е* — больш старажытнае; *паталок* — часцей. **64** Кажуць *паталóк* і *стол'.* Пераважае слова *стол',* яно і больш старажытнае ў гаворцы. **66** *стол'.* Цяпер ужываецца слова *паталóк.* **67** *стол'* — ужывае пераважна старэйшае пакаленне. Цяпер ужываецца і *паталок.* **70** *стол';* радзей — *паталóк.* **73** Раней называлі *стол';* цяпер часцей — *паталóк.* **74** Цяпер часцей кажуць *пыталóк;* радзей ужываецца *стол'.* **75** *стол'* — радзей; *паталóк* — амаль заўсёды. **78** *стол'* — у хаце; *пъталóк;* але часцей за ўсё кажуць *стол'.* **84** *стол'* ці *паталóк; паталóк* кажуць рэдка. **87** Хто гаворыць *стол',* хто — *паталок;* большасць — *стол'.* **101** *паталóк* раней называлі *стол'.* **104** *стол'; паталóк* — рэдка. **105** *стол';* — радзей *пъталóк.* **124** *паталóк* — часцей; *стол'.* **128** *паталóк* — часцей; *стол'.* **133** *пъталóк; стол'* — *аджылайе слóва.* **135** *пъталóк;* радзей — *стол',* гавораць толькі старыя. **148** *стал'авáнн'е;* часцей — *стол';* паралельна — *суф'йт.* **174** *стол'* — звычайна; *стал'авáнн'е.* **192** *стол'; паталóк* гавораць тыя, хто пабыў у горадзе. **202** *стол';* радзей — *паталóк.* **203** *стол';* рэдка — *паталóк.* **206** *стол'; паталóк* ужываюць маладыя пад уплывам рускай мовы. **209** *стол';* рэдка — *паталок.* **223** *стол'; паталóк* — больш новае. **229** *паталóк;* часцей — *стол'.* **230** *паталóк* — часцей; *стол'.* **233** *стол';* рэдка — *пъталóк.* **239** *стол'; паталóк* — гавораць маладыя. **245** *стол';*

паталóк — гаворащь маладыя. **251** *стол'*; рэдка — *паталóк.* **253** *стол'*; рэдка — *паталок.* **259** *стол'*; *пъталóк* — гаворащь маладыя. **274** *стол'*; зрэдку — *паталóк.* **296** *стол'*; часцей — *паталóк.* **326** *стол'* — часцей; радзей — *паталóк.* **328** *стол'*; рэдка — *пыталóк.* **407** *паталóк*; радзей — *стол'.* **464** *стол'*; рэдка — *паталóк.* **491** *стол'* — даўней; *паталóк* — цяпер. **494** *стол'*; часцей — *паталóк.* **507** *стол'* — рэдка; *паталóк.* **509** *стол'* — гаворащь па-даўнейшаму; маладыя могуць сказаць *паталóк.* **511** *стол'*; рэдка — *паталóк.* **521** *стол'*; радзей — *паталóк.* **523** *стол'* — часцей; *паталóк.* **525** *стол'*; радзей — *паталóк.* **532** *паталóк*; радзей — *стол'.* **535** *стол'*; радзей — *паталок.* **540** *стол'*; рэдка — *паталóк.* **557** *стол'*; рэдка — *паталóк.* **568** *стôл'*; найболей гаворащь *паталóк.* **603** *стол'* — гаворащь старыя, *паталóк* — моладзь. **613** *стол'* —гаворащь старэйшыя, *пъталóк* — моладзь. **658** *паталóк*; часцей— *пóлак.* **662** *патолок* — рэдка; *пóлоп.* **707** *стол'* — часцей; *паталóк.* **709** *паталóк* — часцей; *стол'.* **755** *паталóк*; рэдка — *пакóт.* **769** *стóл'а*; вядома слова *потолóк.* **775** *стол'* больш пашырана; *паталóк.* **808** *стóл'а*; вельмі рэдка — *потолóк.* **809** *стóл'а*; вельмі рэдка — *потолóк.* **813** *стол'* — назва старая, *паталóк* — новая. **831** *стôл'*; вельмі рэдка — *паталóк.* **939** *стол'*; *паталóк* рэдка ўжываецца. **988** *стол'*; рэдка — *пакóт.* **989** *стóл'а*; радзей — *потолóк.* **1003** *стóл'а*; рэдка — *паталóк.* **1004** *стóл'а*; рэдка — *паталóк.* **1005** *стол'*; рэдка — *паталок.* **1008** *паталóк* раней называлі *стол'.* **1020** *стол'*; рэдка — *паталóк.*

У нас. пп. 496, 610 і 783 дыферэнцыруецца назва столі: **496** *стол'* — у хаце; *паталóк* — у хляве. **610** *стол', пыталóк; пакóт* — у анбарах. **783** *стол'* — у хаце; *потолóк — у сенцах.*

Карта № 229

НАЗВЫ ГАРЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 157:

«Як называецца чардак: *гарá, стóль, чардáк*..?»

Картаграфуюцца назвы гары (чардака): *гарá, чардáк, на хáце, на хáту, стóль, пакóт, пóкат, паталóк, вышкі.*

Як *на хáц'е* картаграфуецца *на хáту* ў наступных нас. пп.: 161, 176, 191, 193, 196, 202, 223, 250, 259, 269, 275, 291, 296, 297, 300, 304, 308—311, 330, 331, 335, 337—340, 431, 434, 447, 451, 465, 705, 711, 729, 769, 787, 814, 847, 850, 851, 855, 859, 865, 889, 895, 898, 900, 901, 906, 918, 920, 922—927, 929, 935—937, 941, 944, 965, 976, 979, 990, 993, 994, 1007, 1017, 1022.

Як *γарá* картаграфуецца на *γарý* ў наступных нас. пп.: 9, 26, 28—31, 38, 39, 65, 74, 113, 259, 269, 303, 678, 688, 729, 758, 759.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **5** *чардáк* — рэдка; часцей — *стрых.* **23**

стал'ıва́н'н'е. **34** *чарда́к* — рэдка; часцей — *на ха́ц'е.* **35** *γара́;* радзей — *на ха́ц'е.* **55** *чарда́к* — рэдка; часцей — *на ха́ц'е.* **64** *γара́; чарда́к* — радзей; *на ха́ц'е* — часцей. **66** *γара́;* часцей — *чарда́к.* **67** *паталóк;* радзей — *чарда́к.* **68** *γара́;* рэдка — *чарда́к.* **71** *γара́;* радзей — *чарда́к.* **73** *чарда́к* — рэдка; часцей — *γара́.* **74** *чарда́к; пал'éз. на γару́* — гаворацъ часцей. **75** *чарда́к* — гаворыць малодшае пакаленне, *γара́* — старэйшае. **78** *чарда́к;* часцей — *γара́.* **87** *чарда́к; γара́* — больш гаворацъ. **88** *чарда́к;* часцей — *γара́.* **89** *чарда́к;* часам кажуць *на ха́ц'е.* **91** *чарда́к,* але больш гаворацъ *на ха́ц'е.* **128** *чарда́к;* раней больш часта гаварылі *паталóк.* **138** *стрых.* **139** *стал'ава́н'н'е;* рэдка — *γара́.* **140** *стал'ава́н'н'е.* **153** *γара́;* радзей — *чарда́к.* **200** *γара́;* рэдка — *чарда́к.* **234** *γара́;* рэдка — *чарда́к.* **263** *чарда́к, стол', пала́ц'и.* **299** *γара́;* радзей — *чарда́к.* **302** *стóл'* — гаворацъ мясцовыя жыхары, *чарда́к* — гаворацъ людзі бывалыя. **303** *на ха́ц'е, на γару́,* але часцей за ўсё гаворацъ *стóл'.* **305** *на ха́ц'е; чарда́к* — мала гаворацъ. **333** *на ха́ц'е;* радзей — *чарда́к.* **407** *γара́;* вельмі рэдка — *чарда́к.* **444** *чарда́к;* часцей — *γара́.* **521** *γара́;* рэдка — *чарда́к.* **527** *γара́; чарда́к* — гаворацъ малодшае і сярэдняе пакаленне. **529** *γара́;* рэдка — *чарда́к.* **536** *γара́* — пануючае слова; рэдка — *чарда́к,* пазнейшае слова. **540** *γара́;* можна пачуць — *на ха́ц'е.* **562** *чарда́к;* рэдка — *γара́.* **586** *стóл', чарда́к* — ужываюцца паралельна. **604** *на ха́ц'е; чарда́к* — гаворыць малодшае пакаленне. **658** *чарда́к;* часцей — *γара́.* **682** *γара́;* часам ужываюць *чарда́к.* **712** *пакóт; чарда́к* — новае слова. **706** *γара́;* часцей — *стóл';* рэдка — *паталóк.* **775** *чарда́к; γара́* — больш пашырана. **810** *γара́;* вельмі рэдка — *чарда́к.* **813** *γара́* — назва старая, *чарда́к* — новая. **856** *γара́, п'асóтн'ик.* **864** *γара́, чарда́к; на ха́ц'е* — найбольш. **866** *чарда́к, п'асóчн'ик.* **867** *γара́, зап'асóшн'ик.* **890** *чарда́к, п'асóчн'ик.* **894** *стóл';* радзей — *чарда́к.* **910** *на ха́ц'е; чарда́к* — ужываецца рэдка. **969** *γара́;* вельмі рэдка — *чарда́к.* **999** *γара́;* радзей — *чарда́к.* **1004** *γара́; чарда́к; на ха́ц'е* — ужываецца часцей. **1005** *γара́;* рэдка — *чарда́к.* **1020** *γара́;* рэдка — *чарда́к.* **1021** *чарда́к;* часцей — *γара́.*

Карта № 230

НАЗВЫ ФРАНТОНА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 158: *«зашчытак, закот, лабок?»*

З прычыны таго, што матэрыял не дае магчымасці дыферэнцыраваць назвы франтона ў хаце і хляве, пры наяўнасці пэўнай назвы на карце ставіцца знак незалежна ад таго, да якога віду будынка гэта назва адносіцца.

Змяшэнне **ф, х, хв, п** у словах *франтон* і *фацыянт* не адзначана.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, які на карце адзначаецца адсылачнымі знакамі, матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў: **5** *йéв'ел'.* **6** *йéв'ел', кан'éц.* **9** *кан'ец.* **20** *лаб'áк*—зашчытак у хляве; *зашчытак* — у доме. **24** *н'éв'ил'.* **28** *кан'éц.* **30** *залóбак* — так гаворацъ

усе; *закот* — гавораць цесляры. **31** *йе́в'ил'*. **32** *шчыт* — калі зроблен з дошак; *зако́т* — калі зроблен з такіх жа бярвенняў, як і сцяна, і з'яўляецца прадаўжэннем сцяны. **36** *шчыт* — з дошак; саломай загнула *лаб'а́к*. **49** *шалам'а́ц'*. **52** *пара́п*. **56** *закот* — у хляве, *фарто́н* — у хаце. **60** *зако́т* — зроблен з бярвенняў; *пазастре́шн'ик* — з дошак. **67** *закот;* раней называлі *фартон;* цяпер гэта назва амаль не ўжываецца. **73** *фарто́н* збіваецца з дошак, а ў хляве часта робіцца з саломы. У тым жа значэнні ўжываецца *зало́бак*. **78** *франтон* або *залобак; франтон* ужываецца часцей. **84** *лаб'а́к;* зрэдку — *фарто́н*. **85** *зашчы́так, зако́т. Зашчы́так* — з бярвенняў, часцей робіцца ў свірне. **92** *па́руп*. **98** *за́лабак* — са звычайных дошак, *франто́н* — з упрыгожаннямі, разьбой. **101** *фаратон, у старо́е ўре́м'а γавары́л'и лоп зашы́ц'*. **113** *ла́ты, зало́бн'ик*. **125** *прал'о́т*. **128** *зало́бн'ик*. **129** *зало́бн'ик*. **133** *фанто́н* — у хаце; *зало́бък* — у хляве. **159** *прыстре́шак*. **163** *застре́шына*. **225** *зашчы́так; зако́т* робіцца з бярвенняў. У Курганах няма ніводнай хаты з такім закотам, а толькі хлявы. **226** *лим'аγ̇и́*. **238** *шчыт* — з дошак; *закот* — з бярвенняў. **266** *зум'о́т*. **269** *зако́т — у кл'е́ц'ах*. **270** *лабав'и́к*. **281** *зако́т* раней быў у амбары. **286** *зако́т* — у клеці. **288** *закот* — у клеці. **297** *залы́бн'ик*. **299** *шанто́р*. **307** *франто́р* — у хаце. **308** *пако́т*. **326** *франто́н* — часцей; радзей — *в'и́л'чык*. **330** *хрантон* — з дошак. **340** *застре́шчына*. **344** *зашчы́так* — з саломы, *шчыт* — з дошак. **350** *шчытава́н'н'а*. **352** *закот* — у свірне. **353** *закот* — з дошак; *шчыт* — з саломы. **357** *зава́л*. **365** *прычо́лкі*. **430** *зашчытак* — пад страхой, збіты з дошак; *зако́т* — з бярвенняў, у хляве. **431** *зашчы́так, закот; зашчы́так* — у хаце з дошак; *зако́т* — у гумне, у хляве, пабудаваны з бярвенняў, больш тонкіх, чым у сцяне. **435** *зашчы́так* — з дошак, у доме звычайна; *зако́т* — з бярвенняў, у гумне. **465** *шчыт, зашчытак;* старэйшыя людзі часта гавораць і *закот*. **509** *шчыт; франтон* — па-новаму. **517** *закры́л'л'е*. **525** *шчыт* — у хаце; *закот* — у гумне. **530** *зашчы́так* — з дошак; *зако́т* — зашчытак з бярвенняў. **533** *зашчы́т*, а *йесл'и ран'е́й уру́бл'ивал'ис'а бро́ўна, то йе́та зако́т*. **536** *зашчытак* — з дошак; *зако̂т* — з бярвенняў. **540** *шчыт; закот* у клеці робяць. **550** *зап'е́ран'н'е*. **556** *в'и́л'чык*. **590** *зум'о́т*. **604** *запо́р*. **608** *балко́н*. **609** *нало́бн'и*. **614** *хранто́н* — у хаце; *нало́бн'ик* — у гумне, пуні. **617** *шал'о́ўка*. **622** *пако́т*. **643** *пако́т* — у клеці; *закот*. **645** *пакот* — у клеці; *закот*. **647** *пакот* — у клеці; *закот*. **649** *зап'е́рина*. **654** *пудшчытны́к*. **656** *за́кут*. **657** *за́кут*. **658** *за́кут*. **659** *заку°то́к*. **669** *п'ерагаро́док*. **681** *прышчы́ток*. **692** *затышчэ*. **696** *мурла́та*. **700** *прых'и́л'л'е*. **703** *прых'и́л'л'е*. **720** *пудшчы́тнык*. **723** *в'и́л'чык*. **725** *в'и́л'чык*. **728** *пацыйец' ро́бл'ац'* — з дошак; *причи́лок* — з саломы. **782** *задо́к*. **785** *зашчыто́ўка*. **816** *зашчы́так* — з дошак; *закот* — зашчытак з бярвенняў. **817** *зашава́н'н'е*. **819** *зашчы́так* — з дошак; *закот* — з бярвенняў. Раней *закоты* рабілі не толькі ў гумнах і хлявах, а і ў хатах; зараз *зако́ты* не робяць. **823** *задо́к* — з дошак, у хаце, *закот* — з бярвенняў у хляве, у гумне некалі. **824** *зашчы́так* — з дошак; *закот* — з бярвенняў. **828** *шал'ава́н'н'е*. **831** *зако̂т;* радзей — *зашал'аван'н'а*. **842** *шал'ева́н'н'е*.

849 *забóй.* **861** *лóб'ік.* **899** *хварсóн.* **901** *зашыўка.* **914** *залоб-н'ик* — з саломы; *франтон* забіваецца шалёўкай. **920** *зап'éруван'н'е.* **922** *задóк.* **931** *храйтон.* **993** *зашол'óўка, шол'óўка.* **1001** *зáсланка.* **1005** *зашчытак; у старóйе урéм'а называ́л'и лоп.* **1008** *зашел'евац'.* **1010** *ахв'ицыйат* або *франтон;* часцей кажуць *ахв'ицыйáк.* **1013** *прычолак.* **1017** *закóта* — франтон; *прычолак* — з саломы. **1019** *мурлаты.*

Як *шчыт* картаграфуецца *шчыток* у наступных нас. пп.: 254, 460, 708, 716, 723, 725, 745, 752, 783, 786, 789, 936; *шчытак* — 937; як *лабяк* картаграфуецца *лабáк:* 682, 872, 874, 877, як *фацыят* картаграфуецца *пацыет:* 726, 727, 728; як *закот* картаграфуецца *закат:* 284, 319; як *зашчыт* — *зашч'ит':* 948, 950, 972; як *залóбак* — *залабáк:* 55, 98; як *лоб* — *лобік:* 565, 861; як *франтон* картаграфуецца *фартон:* 56, 73, 81, 83, 84, 88, 91, 104, 106, 226, 227, 228, 275, 276, 292, 898; *фаратóн:* 101; *фатóн:* 67; *хвартóн:* 259, 605, 611, 613; *франтор (хрантор):* 294, 296, 300, 301, 305, 307, 314, 328, 338, 895; *хрантора:* 602; *хрантоль:* 624; *фрайтон* (храйтон): 925, 931. Адводзіцца ад картаграфавання слова *лабок,* паколькі яно ў большасці выпадкаў не мае тлумачэння; калі ж ёсць тлумачэнне, то слова *лабок* выступае не ў значэнні франтона, а абазначае стрэшку над франтонам. Слова *лабок* сустрэлася ў наступных нас. пп.: 86, 99, 145, 178, 189, 190, 194, 250, 268, 270, 278, 314, 328, 332, 333, 350, 351, 351, 356, 358, 363, 372, 390, 408, 446, 450, 459, 461, 498, 499, 502, 529, 547, 562, 565, 574, 576, 585, 611, 620, 638, 676, 776, 829, 856, 858, 859, 860, 866, 869, 870, 879, 884, 903, 904, 907, 908, 913, 953, 966, 988, 1002, 1006, 1007.

Слова *лабок* картаграфуецца адсылачным знакам у нас. пп. 422 і 586, паколькі ў матэрыялах указваецца, што гэтым словам называецца франтон.

Адводзіцца ад картаграфавання таксама слова *галубнік* у нас. пп.: 310, 313, 324, 330, 331, 338.

Не картаграфуюцца словы, якія пададзены ў дужках і праз злучок і разглядаюцца як тлумачэнні: **729** *пацыйеты* (зашчытак). **764** *пацыйат* (зашчытак). **1017** *закота* — франтон.

Карта № 231

НАЗВЫ БУДЫНКА ДЛЯ АВЕЧАК

Карта складзена на матэрыяле пытання № 159:

«Як у вас называецца будынак для авечак: *аўчáрня, катýх..?*»

Як *аўчáрн'ик* картаграфуецца слова *аўчáрн'а* ў наступных нас. пп.: 3, 20, 22, 49, 57, 59, 61, 83, 85, 86, 88, 90, 103, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 116, 119, 122, 143, 144, 145, 147, 156, 173, 174, 178, 182, 185, 187, 188, 189, 190, 192, 198, 200, 201, 202, 206, 208, 212, 214, 225, 240, 244, 246, 251, 254, 256, 257, 258, 262, 266, 268, 270, 272, 278, 281, 289, 307, 309, 312, 315, 320, 323, 325, 326, 331, 336, 337, 340, 357, 373, 376, 384, 390, 391, 399, 400, 407, 421, 423, 425, 429, 430, 436, 437, 442, 451, 452, 462, 469, 476, 483, 495, 509, 516, 518, 519, 526, 537, 538, 542, 549, 551, 555, 557, 561, 562, 563, 566, 569, 570, 572, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 589, 593, 594, 595, 596,

597, 598, 601, 602, 603, 611, 616, 617, 620, 621, 622, 627, 629, 630, 632, 635, 639, 640, 644, 649, 658, 668, 674, 675, 681, 691, 697, 707, 713, 714, 715, 720, 721, 722, 723, 725, 745, 752, 766, 771, 773, 782, 789, 790, 798, 803, 814, 825, 826, 827, 830, 832, 833, 843, 845, 859, 860, 861, 863, 864, 869, 870, 873, 875, 876, 877, 878, 881, 882, 884, 886, 894, 895, 897, 901, 903, 904, 905, 907, 908, 910, 911, 913, 915, 916, 922, 924, 926, 929, 933, 957, 964, 980, 988, 1002, 1006, 1009, 1011, 1013, 1015, 1016, 1018, 1022.

Як *аўчарн'ик* картаграфуюцца словы у наступных нас. пп.: *ав'е́чн'ик* 195, 233, 249, 264, 350, 370, 388, 475, 486, 510, 573, 653, 654, 656, 662, 678, 688, 689, 690, 696, 699, 700, 702, 703, 704, 718, 730, 732, 733, 736, 738, 741, 750, 760, 777, 797, 801, 806, 947, 948, 961, 1007, 1013, 1019; *аве́шн'ик* 87; *аўча́рн'ичык* 105, 238; *аўча́рычка* 573; *аўча́рка* 308, 313, 314, 317, 326, 330, 331, 332, 333, 335, 338, 339, 574, 575, 586, 587, 588, 605, 615, 618, 619, 623, 624, 628, 636; *аўча́рак* 893; *аўча́рык* 630; *аўча́рн'ичак* 54, 238; *аўча́рн'ица* 610, 612; *ав'а́чн'ик* 11, 19; *уве́чнык* 655; *уча́рн'а* 631, 646, 648; *в'еча́рн'ик* 971; *аўчу́х* 54.

Як *хл'еў* картаграфуюцца словы: *хл'аво́к* 1, 68, 70, 75, 97, 121, 125, 131, 232, 235, 314, 529; *хл'аво́чак* 31; *хл'авушо́к* 419, 458, 755, 853; *хл'ав'е́ц* 14, 17, 44, 45, 46, 47, 71, 348, 548; *хл'еўчык, хл'а́ўчык* 19, 82, 252, 263, 278, 396, 426, 439, 477, 799, 922, 970, 1003, 1004, 1005; *хл'аўчу́к* 155, 279, 437, 800, 853, 942, 1002, 1017, 1021, 1022; *хл'еву́шн'ичак* 886; *хл'аўшо́к* 835.

Як *кату́х* картаграфуецца слова *катушо́к* у наступных нас. пп.: 5, 10, 48, 303, 488, 514, 818.

Як *заγаратка* картаграфуюцца словы ў наступных нас. пп.: 119 *пр'иγаро́тка;* 370 *заγаро́да;* 485, 843 *заγарадак;* 494, 496, 499, 501, 513, 517, 535 *п'аре́γаратка;* 685 *за́γород.*

Адзінкавыя назвы картаграфуюцца агульным адсылачным знакам у наступных нас. пп.: 154, 157, 159, 160, 170 *ав'а́рн'ик;* 168 *кру́γл'ица.* 692, 936, 939, 960, 962, 986 *ку́чка.* 98, 165, 758, 791, 795 *або́ра;* 230 *круγл'а́к* для *ав'е́чак;* 617, 643 *йа́сл'и;* 745 *кл'етачк'и.*

Адводзіцца ад картаграфавання слова *кату́х* у нас. пп. 20, 55, паколькі яно ўжываецца ў значэнні *йа́сл'и,* куды складаюць сена.

У наступных нас. пп. прыводзяцца заўвагі збіральнікаў: **9** *хл'е́ў* — для авечак; спецыяльных хлявоў для авечак звычайна не будуецца. У хляве для авечак робяцца *катух'й,* якія называюцца *за́γараткам'и.* **11** *ав'а́чн'ик;* калі ў адным хляве, то — *за́γаратк'и.* **12** *ав'а́чайа за́γаратка.* **13** *аўча́рн'ик* — у калгасе; *заγаратка* — дома. **19** *ав'а́чн'ик, хл'аўчык;* калі ў хляве, то — *за́γаратка.* **30** *аўча́рн'ик* адгароджваюць для авечак у хляве. **55** *хл'е́ў* — агульная назва будынка для ўсёй жывёлы. Гэты *хл'е́ў* разбіваецца на *за́γаратк'и,* у якіх стаяць авечкі. **60** *аўча́рн'ик* — калгасны будынак. **63** *аўча́рн'ик* — у калгасе; *за́γаратка* — для авечак у хляве. **65** *аўча́рн'ик* — асобны будынак для авец; *кату́х* — адгароджаны для авец у агульным хляве. **70** *хл'аво́к* адгароджваецца авечкам у хляве; *аўча́рн'ик* — будынак для авечак у калгасе. **75** *хл'аво́к* — авечкі стаяць у *хл'аво́чку,* а некаторыя будуюць асобны *хл'аво́к* для авечак. **78** *зы́γърац'; аўча́рн'ик* — у калгасе. **87** *ран'ей ав'е́шн'ик'и зва́л'и, прыбудо́вывал'и ў канцы бал'шо́γа хл'ава́; йос'ц' и ў калхо́з'е.* **98** *хл'е́ў* —

невялікі будынак для авечак і іншай жывёлы; *абóра* — вялікі будынак у калгасе. **101** *айчáрн'ик* — месца для кароў, коней, авец, свіней; будаваўся пад адной страхой; у калгасе паасобна будуюць. **104** *айчáрн'ик* — раней і зараз. **106** *айчáрн'ик* — зараз у калгасе. **119** *айчáрн'а* — для авечак, а ў калгасніка — *пр'иɣарóтка.* **125** у хляве для авечак адгароджаны *хл'авóк.* **128** *хл'éў* — для жывёлы; *айчáрн'ик* — для калгасных авечак. **133** *айчáрн'ик* знаходзіцца ў хляве. **151** *айчáрн'ик* будуецца за гумном. **165** *абóра* — авечкі стаяць разам з каровамі. **170** *ав'áрн'ик* — у калгасніка; *айчáрн'ик* — у калгасе. **176** *айчáрн'ик* — невялікі будынак для авечак пры хляве. **193** *айчáрн'ик* — раней і зараз. **206** *айчáрн'а* — зрублены ў хляве пры сцяне маленькі хлеўчык з трох сцен. **209** *айчáрн'ик* — калгасны будынак. **218** *айчáрн'ик* — калі многа авечак, але ў гаспадара проста — *хл'éў.* **228** *хл'éў* для авечак асобна не будуюць, авечкі стаяць разам з каровамі. **243** *хл'éў* — для авечак. **249** *ав'áчн'ик* — *ав'éч'чы хл'éў; айчáрн'ик* — асобна пабудаванае памяшканне. **296** *айчáрн'ик* — асобны *катýх* у агульным хляве. **297** *айчáрн'ик* — у калгасе; *зыɣарóтка* — у гаспадара. **298** *айчáрн'а, катýх* — раней і зараз у калгасе і калгаснікаў. **316, 321** *айчáрн'ик;* у калгаснікаў — *пýн'а.* **342** *айчáрн'ик; хл'еў н'е назав'éш.* **362** *катýх* — адгароджанае месца ў хляве. **374** *хл'éў* — для авечак; *хл'éў* разгароджан на *зáɣарадк'и.* **406** *ав'éчайа зáɣарада* — адгароджанае месца ў хляве для авечак. **407** *айчáрн'а* — вельмі рэдка, паколькі асобных будынкаў для авечак амаль што не сустракаецца; авечкі стаяць разам у хляве. **421** *айчáрн'а* — у калгасе. **425** *айчáрн'а* — у калгасе; *хл'éў* — у гаспадара. **429** *айчáрн'а* — дзе стаіць многа авечак; *зáɣарадка* — дзе стаіць адна-дзве авечкі. **430** *айчáрн'а* — для авечак у калгасе; *катýх* — месца ў хляве, адгароджанае для авечак. **453** *хл'éў, катýх* — у гаспадара; *вайчáрн'ик* — у калгасе. **459** *хл'авá* для авец асобна не будуюць. **464** *айчáрн'ик; ав'éчн'ик* — часцей у калгасе. **465** *айчáрн'ик* — у калгасе; *катýх* — у гаспадара ў хляве. **466** *хл'éў* — у гаспадара; *айчáрн'ик* — у калгасе. **471** *катýх* — у хляве; *айчáрн'ик* — у калгасе. **493** *хл'éў; катýх* — для авец у агульным хляве. **496** *п'арéɣаратка* або *катýх* — для авец у гаспадара; *айчáрн'ик, катýх* — калгасныя. **499** *айчáрн'ик* — у калгасе; *зáɣарадка* — у гаспадара. **501** *айчáрн'ик* — як асобна, спецыяльна для авец, а так — *п'ар'éɣаратк'и.* **509** *айчáрн'а* — у калгасе; *катýх, айчáрн'ик* — у гаспадара. **511** *айчáрн'ик* — у калгасе; *айчáрн'ик; хл'éў* — у гаспадара. **516** *хл'авýшок; айчáрн'а* — у калгасе. **518** *катýх* — для авечак у гаспадара; *айчáрн'а* — у калгасе. **535** *прыɣарат; айчáрн'ик* — калгасны будынак. **613** *айчáрн'ик* — у калгасе; *пýн'а* — у гаспадара. **617** *катýх*—для адной авечкі, *айчáрн'а; йáсл'и* — дзе многа стаіць авечак; *катýх.* **628** *пýн'а* — для авец; *айчáрн'ик, айчáрн'а* — у калгасе. **701** *хл'йв, овчáрн'ик* — у калгасе. **702** *овéчнык;* часцей — *хл'йв.* **706** *айчарн'ик* — раней былі ў маёнтках; *хл'éў.* **707** *хл'еў, айчáрн'а* — у калгасе. **745** *айчарн'а, айчáрн'ик* — у калгасе; для авечак у хляве клетачку адгароджваюць. **750** *катýх* — адгароджанае месца ў хляве для авец калгасніка; авечкі стаяць разам з каровамі. **752** *айчáрн'а, айчáрн'ик* — у калгасе. **761** *айчáрн'ик* — у калгасніка. **764**

ваўча́рнык; за́үород — у хляве робяць. **779** *хл'е́ў, за́үарада* — адгароджанае месца ў хляве. **795** *або́ра, аўча́рн'ик*—у калгасе, а раней авечкі стаялі ў адным *хл'ове́.* **798** *хл'оў, аўча́рн'а* — у калгасе. **814** *аўча́рн'а* — у калгасе; *прыүарац'* — у калгаснікаў. **818** *аўча́рн'ик* — для калгасных авечак; *катушо́к* — у гаспадара. **827** *аўча́рн'а* — у калгасе. **828** *хл'е́ў; аўча́рн'ик* — у калгасе. **829** *аўча́рн'ик* — у калгасе, а раней у хляве адгароджвалі *аўча́рн'ичак.* **831** *аўча́рн'ик.* Раней не было такой назвы, акрамя што называлі месца для авечак — *хл'е́ў.* **832** *аўча́рн'а, аўча́рн'ик* — зараз у калгасе. **871** *аўча́рн'ик* — у калгасе. **874** *аўча́рн'ик* — у калгасе; *хл'е́ў* — у гаспадара. **882** *аўча́рн'ик* — у калгасе. **894** *аўчарн'а;* радзей — *кату́х.* **897** *аўча́рн'а* — у калгасе. **915** *аўча́рн'ик, аўча́рн'а* — у калгасе. **922** *хл'е́ўчык* — асобны; *аўча́рн'а*—у калгасе. **960** *хл'ю́ў* — агульны будынак для жывёлы; *ку́чка* — месца для авечак. **988** *аўча́рн'а;* рэдка — *кату́х; або́ра* — у калгасе; *хл'е́ў* — у гаспадара. **999** *аўча́рн'ик* — у калгасе, *хл'е́ў* — у гаспадара. **1002** *аўча́рн'а* — будуецца ў адным будынку; *хл'еўчук.* **1007** *ав'е́чн'ик* — у хляве. **1011** *аўча́рн'а* — у калгасе; *хл'е́ў* — у гаспадара.

Карта № 232

НАЗВЫ АГАРОДЖАНАГА МЕСЦА ДЛЯ ЖЫВЁЛЫ Ў ПОЛІ ЦІ ЛЕСЕ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 160:

«Агароджанае месца для жывёлы ў полі, лесе: *пастаўні́к, каша́ра,* ...неагароджанае: *сто́йла...*»

На гэтай карце картаграфуюцца словы *каша́ра, за́гарадзь, вы́гарадзь, за́гарадка, вы́гарадка, за́гарада, за́гарад, пастаўні́к, заго́н, майда́н,* якія ўжываюцца для абазначэння агароджанага месца для жывёлы ў полі ці лесе.

Адказы на пытанне № 160 «б», якія змяшчаюць назвы неагароджанага месца для жывёлы ў полі, лесе, пры складанні гэтай карты не ўлічваюцца.

Паколькі слова *пастаўні́к* вядома як назва агароджанага месца для жывёлы ў полі або лесе, то гэта слова картаграфуецца ў пералічаных ніжэй нас. пп., хоць з адказаў не відаць, агароджанае ці неагароджанае месца яно абазначае: 7, 8, 20, 25, 27, 29, 31, 37, 38, 39, 57, 76, 77, 143, 144, 171, 173, 183, 188, 215, 221, 224, 357, 426, 435, 653, 655, 662, 675, 684 *пастаўн'ік.* **68** *быў ра́ншы, пастаўн'ік называ́ўс'и, н'идал'ока ат хл'ива́.* **82** *пастаўн'ік* — у лесе. **175** *пастаўн'ік* — для кароў у полі. **413, 415** *пастаўн'ік* — у полі, лесе. **529** *пастаўн'ік.* **715** У полі называецца *пастаўн'ік.* **904** *пастаўн'ік, каша́ра, сто́йла.*

Слова *майда́н,* як гэта вынікае з адказаў, у сямі нас. пп. абазначае агароджанае месца для жывёлы ў полі або лесе, таму яно картаграфуецца і ў іншых чатырох размешчаных па суседству нас. пп., хоць з матэрыялаў па гэтых пунктах не відаць, якое месца (агароджанае ці неагароджанае) называюць гэтым словам: **348** *у майда́н заган'і́ караве́.*

682 *за́γарод, сту́йло, майда́н.* **686, 687, 695** *майдан.* **689** *майда́н;* неагароджанае — *ст'ййло.* **693** *майда́н* — у полі, неагароджанае — *ст'ййло.* **694** *майда́н* — агароджанае месца. **700, 703** *майда́н* — агароджанае месца для жывёлы пры доме, у полі, лесе. **702** *майда́н* — агароджанае месца.

У наступных нас. пп. адпаведныя знакі ставяцца на аснове адзначаный у матэрыялах формы ўскосных склонаў або назоўнага склону множнага ліку картаграфуемых слоў: **13** *пастаўн'ик'й — аγаро́ž̌анайе м'е́сца, у л'е́с'е жыв'о́лу заγан'а́йуц'.* **165** *за́γаратк'и.* **259** *стойла, выγыратк'и.* **292** *вы́γырытк'и; н'а аγаро́джаныи — вы́γаны.* **294** *вы́гъръ́тк'и.* **383** *каро́вы на по́л'и стайа́ц' у за́γарадз'и.* **562** *за́γарадз'и.* **821** *каша́ры* — агароджанае месца ў полі. **942** У полі — *каша́ры.*

Чырвоным адсылачным знакам даюцца словы аднаго кораня з словам *кашара.* Назвы агароджаных месц для жывёлы ў полі, лесе, утвораныя ад дзеяслова *гарадзіць,* даюцца зялёным адсылачным знакам: **2** *γыраž̌а́нка.* **34** *вы́γарадн'а — за́γаратка на по́л'и ź'е-н'ибуź', куды́ ко́н'и заγан'а́л'и.* **35, 52, 90** *вы́γаражн'а.* **36** *вы́γарадн'ик.* **47** *аγаро́да, зы́γарода.* **67** *вы́γаражн'а* — агароджанае месца ў полі ці лесе. **70** *зы́гарадак* — куды заганяюць толькі калгасных кароў. **73** *зы́γъражн'а, зы́γърац'.* **88** *вы́γаражы* — у полі. **102, 120** *и́згъръź'.* **116** *γаро́ж.* **124** *пагнаў у пры́гаротку.* **130** *вы́γараж.* **138** *вы́γарадн'а* — для коней. **139** *вы́γарадн'а.* **158, 164** *вы́γарадн'а* — агароджанае месца для жывёлы пры доме, у полі, лесе. **160** *абγаро́тка.* **162** *вы́γарадн'и.* **170** *за́γарадн'а бывáйа н'ипадал'о́ку до́му, ź'е найв'е́нцей (найбольш) кусто́ў; вы́γарадн'а, за́γарадн'а — адно і тойе ш.* **174** *за́γарадн'а.* **196** *зы́γарада* — называлі даўней. **203** *γаража́нка.* **344** *каша́р — тудá хо́дз'ац' дайиц' каро́вы.* **350** *у л'е́с'и γарадз'и́л'и γаро́ччык, ź'е стайа́ла бы́дла.* **421** *аγаро́жа — у пол'и.* **428, 432** *γарадн'и́к.* **463** *γаро́жа.* **483** *пры́γарат.* **524** *пры́γарат; каро́вы хваре́л'и в'е́л'м'и, йих н'и γна́л'и дамо́ў, пры́γарат зраб'и́л'и.* **561** *аγаро́жанн'а.* **733** *оγоро́жа.* **740** *γоры́чык.* **764** *у по́л'и, л'и́се — коша́рн'ик.* **868** *аγаро́жа.* **951** *γоро́д.* **958** *каша́рйо.* **973** *оγоро́т.*

Адзінкавыя назвы агароджанага месца для жывёлы ў полі, лесе абазначаюцца агульным адсылачным знакам: **70** *л'е́тн'ии ла́ў'еры дл'и каро́ў.* **222** *даржн'и́к, стойла.* **233** *агаро́джаныйа сто́йн'и дл'и каро́ў, п'ирано́снайа зыγарац'.* **326** *у по́л'и, л'а л'е́су ла́ў'ир.* **328, 342, 388, 634** *ла́ў'ир.* **423** *ла́ў'ер, вы́γан.* **427** *вы́γан* — агароджанае месца для жывёлы ў лесе, полі. **458** *до́ржн'ик;* неагароджанае — *паша.* **459** *па́с'б'ишча* — агароджанае месца ў полі. **464** *даржн'и́к* — агароджанае месца, у якім памешчыкі трымалі скот. **466** *пастаўн'и́к, ла́ў'ер;* неагароджанае — *сто́йло.* **494** *у по́л'и ро́б'ац' ла́ў'иры дл'а калга́сных с'в'ин'е́й.* **498** *йак у по́л'и аγаро́жана — вы́γан.* **509** *стан* — агароджанае месца ў полі за сялом. **511** У полі, у лесе агароджана для кароў — *до́ржн'ик, ла́ў'ер.* **523** *вы́γан* — агароджанае месца ў полі за вёскай каля рэчкі; *стан* — агароджанае месца для кароў у лесе, бываюць і неагароджаныя. **540** *дры́жн'ик* — месца, агароджанае плотам. **546** *дражн'и́к, стан.* **564** *во́кут;* неагароджанае — *стан.* **565** *ла́ў'иры* — для кароў. **633** *заγо́н* —

для кароў; *ла́γ'ир* — для свіней. **634** *ла́γ'ир.* **730** *па́збыше* — агароджанае месца для жывёлы; *стыйло* — тое ж самае каля дома. **779** У полі для жывёлы робяць *вал'е́шн'ик, за́γараду.* **815** *ла́γ'иры;* для неагароджанага месца назвы няма. **818** *апо́н, каша́ра;* неагароджанае — *сто́йло.* **905** *каша́ра — дл'а дн'о́ўк'и; дл'а л'е́та — ла́γ'ер.* **942** *ла́γ'ер — у кустах (у калхоз'и); сто́йла* — не агароджана. **958** *пл'от'а́нык.*

Слова *стойла* звычайна ўжываецца як назва неагароджанага месца ў полі або лесе, на якім ставяць жывёлу ў абедзенны час. У тых выпадках, калі з адказаў вынікае, што словам *сто́йла* называюць агароджанае месца ў полі, лесе, яно абазначаецца агульным адсылачным знакам: **81** *сто́йла — дл'а калγа́сных каро́ў йес', аγаро́жанайе.* **84** *у по́л'и зеγара́ц' або сто́йла, γе аддыха́йе скот.* **87** *у по́л'и называ́йуц' сто́йла — там скот начу́йиц', там и до́йуц' каро́ў.* **225** *сто́йла — аγаро́джанайе або н'г.* **235** *сто́йла* — агароджанае месца для жывёлы як у полі, так і дома. **236** *сто́йла — пры л'е́с'и абγаро́дз'ац' круγо́м.* **277** *сто́йла* — агароджанае месца, *па́с'ц'б'ишча* — неагароджанае. **399** *сто́йла* — месца, куды заганяюць жывёлу. **480** *каро́вы л'е́там заγан'а́йуцца ў сто́йла, у по́л'и йно заγаро́ž анайа; н'езаγаро́ž анайа м'е́сца называйе́цца па́ша.* **499** *каро́вы мо́γуц' пастайа́ц' у сто́йле.* **500** *у по́л'и так γаро́γ'ац' сто́йла.* **617** *сто́йла* — месца, дзе стаяць калгасныя каровы ў час даення. Можа быць агароджанае і неагароджанае. **651** *сто́йло.* **702** *сты́йло.* **712** *сто́йла* — новае слова, абазначае агароджанае месца для жывёлы ў полі.

Адводзяцца ад картаграфавання матэрыялы, якія не даюць падстаў сцвярджаць, што тое ці іншае слова абазначае агароджанае месца для жывёлы ў полі, лесе, а таксама матэрыялы, у якіх няма падзелу на падпункты: а) агароджанае месца для жывёлы пры доме і б) агароджанае месца для жывёлы ў полі, лесе, у выніку чаго немагчыма вызначыць, пры доме ці ў полі, лесе называюць прыведзенымі ў адказах словамі агароджанае месца для жывёлы: **29** *пастаўн'и́к.* **59** *γаражн'а́.* **74** Даўней у аднаасобніцкай гаспадарцы быў *γ'ан'н'и́к.* **76** *пастаўн'и́к.* **83** *вы́стай.* **92** *γаражн'а́.* **129** Агароджанае месца для жывёлы называецца *абы́γарац'.* **149** *за́γаратк'и* — для жывёлы. **153** *вы́γан.* **154** *за́γаратка, вы́γарадн'а* — ужываюцца паралельна. **157** *пасто́й.* **176** *па́с'ишча, вы́γан.* **182** *за́γаратка;* вельмі рэдка — *пастаўн'и́к.* **186, 208, 212, 345, 361, 364, 559, 657** *вы́γан.* **214, 217** *γаро́жа.* **216** *даржн'и́к.* **219** *γ'аржн'и́к.* **238** *паўγ'о́н.* **243** *паўγ'о́н, γ'е дн'у́йуц'.* **304, 323** *зγаро́да.* **318** *за́γарадка.* **322, 420, 592, 732, 954** *за́γараγ'.* **325, 416** *аγаро́жа, пастаўн'и́к, сто́йла.* **337** *л'ива́да.* **339** *ста́йн'а.* **349** *у по́л'и пас'е́йано што — заγо́н, а до́ма такса́ма заγо́н.* **366** *за́γороγ' — у йой стайи́ц' жыв'о́ла и но́ччу и дн'о́м.* **373** *паγо́н* — у лесе ці ў полі. **379** *за́γарадка* — з надворку. **389** *то́л'к'и йе вы́γан.* **391** *па́ша.* **403** *стан, вы́γан.* **409** *за́γараγ' абγаро́ž анайа.* **410** *паγо́н.* **443** *γаро́жа, сто́йла.* **456, 489, 756** *за́γарат.* **457** *вы́γан — выпус'ц'им туды́ св'ин'е́й, каро́ву.* **470, 544, 589, 669** *за́γарада.* **476** *абγаро́жа, сто́йла.* **485** *сто́йла, за́γаратка, за́γараγ'.* **486** *прыγум'е́нн'а, вы́γан.* **487** *за́γарац', каша́ра; пастаўн'и́к — γе́та кусо́чак с'анако́су кал'а́ аγаро́да.* **497** *пруγм'е̂н', пастаўн'и́к, сто̂йла; пруγм'е́н' — на йим трава́ рас'ц'е́.* **503** *вы́γан* — у канцы сяла, куды га-

няюць каровы і коні. **514** *каро́ўск'и стан, вы́ɣан — каро́ўск'і.* **517** *пры́ɣарат.* **527** *стан* —месца для кароў у полі або лесе. **537** *за́ɣырыz'.* **538** *дрыжн'ик.* **547** *за́ɣараz', сто́йла.* **548** *вы́ɣан* — у полі. **549, 595** *ɣаро́жа, сто́йла.* **573** *сто́йла, кыша́ра.* **577** *заɣъръда, кышара, сто́йла.* **598, 609** *заɣо́н.* **612** *за́ɣырыz', сто́йла, z'ан'н'ик.* **615** *заɣо́н, сто́йла, праɣо́н.* **616** *ста́йн'а.* **620** *заɣо́н, кыша́ра.* **623** *вы́пуск, вы́ɣан.* **641** *вы́ɣан, сто́йла.* **659** *убо́ра.* **677** *стуойло, вы́ɣон.* **704** *прыɣу́нnык.* **705** *надво́рак.* **716** *сто́йл'иво, сты́йливо* — агароджанае месца для жывёлы. **718** *поско́ц'ина.* **723** *н'йу́ка* — у лесе; *две́р* — дома. **725** *у л'е́с'и йе н'йу́ка, дома — две́ры.* **737** *майда́н.* **739** *па́св'иско або попа́с.* **758** *на ста́йл'и.* **767** *ɣо́рожа.* **768** *ку́н' пошо́ў на ɣрудо́к; сту́йло.* **769** *ɣумно́, за́ɣороz', пасто́ўнык, сто́йло; середн'у́йе на сто́йлы скоты́на.* **785** *пруɣм'ен'йе.* **788** *ɣаро́жа, каша́ра, сто́йло.* **802** *коша́ра.* **803** *коша́ра* — крыты хлеў; *сто́йла* — часовы хлеў. **804** *постаўн'и́к — подɣал'и́сты л'есо́к.* **841** *прызаɣрудок.* **872** *прыɣарад;* часта — *каша́ра;* радзей — *за́ɣарадак.* **898** *аɣаро́жа, у за́гараz'и.* **928** *сто́йла — агаро́джанайе дл'а жыв'о́лы месца.* **938** *каша́ра, за́ɣаратка.* **955** *за́ɣороz', коша́ра.* **964** *коша́ра.* **972** *кошара* — жывёла стаіць днём і ноччу. **996** *ɣаро́жа, каша́ра.*

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, дзе ёсць заўвагі збіральнікаў і носьбітаў дыялекту аб картаграфуемых словах: **9** *пастаўн'и́к* — агароджанае месца для жывёлы каля возера. **10** *пастаўн'и́к* — для кароў; *халадо́к* — для коней. **22** *пастаўн'и́к — заɣаро́жанайе; сто́йла — н'езаɣаро́жанайе.* **71** *зы́ɣарада* — агароджанае месца ў полі, куды заганяюць жывёлу ў час абеда. **72** *у л'е́тн'и п'еры́йат скот стайи́ц' у пастаўн'ику́.* **79** Кароў заганяюць нанач у *пастаўн'и́к.* **88** *вы́ɣаражы* — у полі. **239** *у по́л'и, у л'е́с'е, на калɣасным дворы — каша́ра.* **249** *зы́ɣъраz'* — агароджанае месца для жывёлы ў лесе. У полі *за́ɣараz'ей* не робяць. У лесе іх рабілі, калі хавалі скаціну ад фашыстаў. **326** *у по́л'и л'а л'е́су — ла́ɣ'ир; н'еаɣаро́жанайе м'е́сца — стан, так у стар'ину́ пр'и цар'и́ называ́л'и.* **372** *на по́л'и за́ɣарада на каранц'и́н.* **413** *у по́л'и, у л'е́с'е — пастаўн'и́к.* **431** У полі, лесе — *пастаўн'и́к,* куды заганяюць скаціну на дзень. **438** *каша́ра — аɣаро́жанайо м'е́сцо дл'а скац'и́ны у по́л'и и кал'а́ будынку.* **465** *за́ɣароz'; зараз за́ɣараz'и* ў полі і лесе не будуюцца. **509** *у по́л'и — зы́ɣарац'; стан — вы́ɣаражанайе м'е́сца.* **511** *у по́л'и, у л'е́с'е аɣаро́жана дл'а каро́ў — до́ржн'ик, ла́ɣ'ер.* **524** *каро́вы хваре́л'и в'е́л'м'и, йих н'и ɣна́л'и дамо́ў, пры́ɣарат зраб'и́л'и.* **541** *каша́ра* — агароджанае месца ў полі. **564** *за́ɣарад заɣараz'и́л'и, каро́вы стайа́ц'.* **565** *заɣараz' аɣара́жуйуц' каро́вам; лаɣ'иры — дл'а каро́ў.* **617** *заɣо́н* — робіцца ў полі для кароў. **628** *за́ɣырыz' у по́л'е ро́б'уц'; у за́ɣырыz' заɣын'а́йуц' с'в'ин'е́й. Заɣо́н ро́б'уц' у куста́х, зыɣын'а́йуц' каро́ў и до́йуц'.* **636** *каша́ра выɣыра́жывайицца на по́л'и, йак аɣаро́д, выɣыражывайуц' пр'а́слам.* **762** У полі, лесе — *коша́ра; пасто́ўн'ик* — месца, дзе пасвяць коней. Неагароджанае месца называецца *сто́йло.* **784** *каша́ра* — агароджанае месца ў полі, дзе начуе скаціна, якую гоняць далёка ад вёскі на выпас. **790, 796, 840** *каша́ра* — агароджанае месца для жывёлы ў полі ці пры доме. **795** *коша́ра була́, йак шче н'и*

було́ колхо́заў (агароджанае месца на полі ці ў лесе). **797** *кошáра* была раней. Зараз гэта слова зрэдку ўжываецца ў мове. **805** *зáраз у колхо́з'и зроб'и́л'и кошáру, а рáн'ше н'е роб'и́л'и.* **810** *кошáра* — вялікае агароджанае месца ў полі. **831** *кашáра*—агароджана на 70—100—150 кароў. **841** *кошáры ў л'éс'и ɣороɣ'и́л'и.* **844**, **845** *кошáра* — агароджанае месца пры доме, у полі і лесе. **942** *лáɣ'ер — у кустах, кашáры — у по́л'и.* **974** *кашáра* — у полі, лесе; *заго́н* — у полі агароджаны. **975** *кошáра* — дзе жывёла стаіць і днём і ноччу. **979** *кошáра* — агароджанае месца ў лесе ці каля хаты. **1004** *кошáра закýтана жéрɣ'ем дл'а худо́бу.*

Карта № 233

НАЗВЫ БУДЫНКА З ПЕЧКАЙ ДЛЯ СУШКІ СНАПОЎ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 161:

«Будынак для сушкі снапоў: а) з печкай: *ёўня, ёўня, авін...*»

Адводзяцца ад картаграфавання назвы будынкаў, якія выкарыстоўваюцца не для сушкі, а для складання снапоў, а таксама словы *лáзня, бáня* як назвы будынка, які ў некаторых месцах Беларусі выкарыстоўваецца толькі для сушкі ільну. Звычайна ж у межах Беларусі гэты будынак прызначаецца для мыцця людзей: **13** *бáн'а з п'ечкай, сýшац' снапы́.* **21**, **22**, **29**, **31**, **46**, **61**, **85**, **94**, **97**, **101**, **109**, **124** *ток.* **73** *шахá або нав'éс.* **87** *шахá* — крыша на чатырох стаўбах. **88** *пýн'а.* **98** *шалáш.* **144** *лáзн'а — дл'а сýшк'и л'на.* **155** *л'он сýшац' у лáз'н'и.* **160** *лáзн'а.* **165** *бáн'а.* **188** Для сушкі снапоў ільну выкарыстоўваецца *лáзн'а.* **221** *лáз'н'а.* **463** *бáн'а.* **483** Сушаць снапы ў *лáз'н'и.* **776, 779** *ɣумно́.* **780** *лáзн'а* — у большасці сушаць лён.

Адзінкавыя назвы будынка для сушкі снапоў аднаго кораня з словам *ас'éц'* даюцца зялёным адсылачным знакам, назвы, утвораныя ад дзеяслова *суши́ць* — жоўтым адсылачным знакам. Словы *вав'и́н* (нас. п. 308), *в'ин'* (нас. п. 620) картаграфуюцца як слова *ав'и́н.* Іншыя адзінкавыя назвы будынка для сушкі снапоў абазначаюцца агульным адсылачным знакам.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, у якім ёсць заўвагі збіральнікаў і носьбітаў дыялекту аб картаграфуемых словах: **4** *ав'и́н — с п'е́чкай; снапы́ в'ешайуц' на жéртк'и и пáл'ац' п'еч. У сушы́лцы сýшац' з'арно́.* **6** *сушáрка— л'он сýшац'.* **7** *во́с'иц'* — для сушкі снапоў. **8** *у во́с'иц'е л'он сушы́л'и.* **10** *во́с'ец'* ужывалася раней; *сушы́лка* — цяпер. **17** *ас'éц'* — прыбудова пры таку. Унутры яе мелася печка. Уверсе паралельна радамі прымацоўваліся жэрдкі, на якія ставіліся снапы для сушкі. **20** *во́с'ац'* ужывалася раней. **30** *во́с'иц'* — даўней снапы сушылі, зараз там лён сушаць, як мнуць. **33** *во́с'иц'* — з печкай, для сушкі снапоў. **35** Раней былі *ас'éц'и.* **36, 37** Лён сушаць у *ас'éц'и.* **39** *снапы́ сушы́л'и у ас'éц'и.* **43** *ас'éц' — дл'а сýшк'и снапо́ў.* **49** Снапы сушаць у *ас'éц'и,* якую прыбудоўваюць пры таку. **64** *ас'éц'* — з печкай, у адным канцы снапы сушылі, у другім ток зроблен. **69** *ас'éц' — с п'éчкай на по́л'и, а ран'éй — у таку.* **70** *ас'éц'* была раней. **71** *ас'éц'* —

дз'е сўшуц' дабро. Пры ас'е́ц'и ток, п'е́чка и цапк'и́; на йих ста́в'ил'и дабро́. **75** *ас'е́ц'и даўн'е́й был'и́, ц'ап'е́р н'ичо́ɣа н'ама́.* **77, 78, 82, 88, 94** *ас'е́ц'* — з *п'е́чкай.* **81** *ас'е́ц* — з печкай; *к ас'е́ц'и прыстра́йиваййцца ток.* **83** *во́с'иц'* — месца для сушкі; там можа быць і печка. **92, 93, 96** *р'и́шка.* **95** *сушэ́л'н'а.* **106** *йо́ўн'а* — *нъ таку́.* **117** *сушы́л'н'а.* **119** *су́шац' снапы́ у р'е́йи с п'е́чкай.* **121** *йо́ўн'а на ɣаро́з'и стаййц'.* **124** *йо́ўн'а* — *з'е сушы́л'и снапы́.* **125** *йо́ўн'и ран'е́й был'и́, там тап'и́л'и п'е́чку.* **128** *снапы́ саз'и́л'и на йе́ўн'у, йе́ўн'а тап'и́лас'а, а на таку малац'и́л'и; йе́ўн'а и ток был'и́ пад адно́й крышай, ц'ип'е́р ужо́ йе́таɣа н'има́.* **129** *на йо́ўн'у саз'и́л'и снапы́ и малац'и́л'и жыта ў чатыры цапы́.* **130** *йо́ўн'и был'и́.* **134** *ас'е́ц'* — *в'исо́кайа и п'е́чка на з'амл'е́; йе́ўн'а йак ха́та.* **135** *йо́ўн'а* — з печкай у таку насупраць варот. **161** *во́с'ац'* была ў даўнія часы, а цяпер усё кармавое сушаць у *п'ареплатах* і *друка́х.* **189** *во́с'ац'* — будынак з печкай для сушкі снапоў. **191** *ас'о́тка, ас'е́ц'це.* **192** Даўней рабілі *ас'ац'и́.* **193** *ас'е́ц'* — з печкай. **196** *ас'е́ц' ц'ап'е́р уже н'ет.* **197** *асе́ц'* — была даўней, там сушылі снапы, а малаціць выносілі на ток. **200** *ас'е́ц' драўл'а́найа с п'е́ччу, стаўл'а́йиццa дал'о́ка ад пу́н'и, зато што быва́йа мо́жа заɣа́рецца; там снапы́ су́шац', л'он й дабро́.* **202** *во́с'иц'* — сушылка. **203** *йо́ўн'а* — была раней. **204** *во́с'иц'* — *у ɣумн'и́ с' п'е́чкай.* **207** Снапы сушылі ў *во́с'иц'и.* **209** *во́с'иц'* — *пам'ашка́н'н'е, з'е су́шац' снапы́.* **210** *во́с'иц'* — *з п'е́чкай.* **213** *во́с'ац'* — *з'е сушы́л'и снапы́, л'о́н.* **220** *су́шн'а* — *з'е снапы́ су́шац', гаво́раць і во́с'ец'.* **224** *во́с'иц' ран'е́й была́, ц'ап'е́р* — *ба́н'а.* **240** *йо́ўн'а; ас'е́ц'* — старая назва. **248** *йо́ўн'а* — будынак, дзе складаюць снапы, сена, салому. **269, 274, 293** *йо́ўн'и был'и́ ран'е́й.* **310** *йо́ўн'а* — *с п'е́чкай.* **314** *у йо́ўн'и сушы́л'и снапы́; ц'ап'е́р йих н'има́.* **329** *йо́ўн'а* — з печкай, як у бані; *ас'е́ц'* — з печкай пад палом. **331** *ас'е́ц'* — з печкай без дзвярэй, ёсць акно, у якое падаюць снапы і праз якое лазяць; у гумне ставіцца *йоўн'а́* — з печкай, яна, як баня, можна нават мыцца. **338** *у йо́ўн'и п'еч з'е́лыййицца ны в'арху́ и снапо́ў м'ес'ц'иццa бо́л'шы; ас'е́ц'* — *м'ен'шы йи кыпа́йиццa йа́мка, у йако́й з'е́лыййицца п'еч.* **347** *ав'и́н тре́бо пал'и́ц', снапе́ сушы́ц'.* **362** *су́шн'а* — дзе сушаць толькі лён. **363, 401** *сушы́л'н'а.* **404** *су́шн'а* — будуюць з печкай і без печкі. **408** *су́шн'а* — будуецца з печкай і без печкі. **409** *су́шн'а* — толькі для ільну. **429** *во́с'ец'* — будынак з печкай, які знаходзіцца пры таку. **430** *во́с'ец'* — для сушкі ільну, з печкай. **442** *су́шн'а* — будынак для сушкі ільну. **444** Лён сушаць у *су́шн'и.* **445** *су́шн'а* — на лён, каноплі. **451** *су́шн'а* з печкай — для сушкі ільну. **454** *су́шн'а* — толькі для сушкі ільну. **457** *су́шн'а* — як хата, з печкай пры зямлі, на палаткі ставяць лён і сушаць. **466** *йо́ўня* была раней, зараз няма. **469** *во́с'ац'* — для ільну з печкай. **471** *йо́ўн'и* і *аз'аро́ды* будавалі калісьці, зараз іх у вёсцы няма. **474** *су́шн'а* — для ільну. **477** Зараз такіх будынкаў няма. Толькі старэйшае пакаленне памятае, што ў таках былі *су́шн'и* або *во́с'ац'и.* **489** *в'о́с'ац'* — для сушкі ільну. **495** *сушн'а; у йей йес' п'еч б'ас ко́м'ина, напа́л'вайуц' до́бра и стаўл'а́йуц' л'он на жэ́ртках.* **496** *су́шн'а* — дзе сушаць лён. Унутры печ без коміна. **499** Да вайны была *сушы́лка.* **509** *йо́ўн'а* — будынак для сушкі снапоў, з печкай,

змяшчаўся ў гумнах. **511** Раней у *йóўн'и* сушылі, у ёй была печка. **513** *ран'éй у γумн'é была йóўн'а.* **514** *йóўн'и* зараз няма. **516** Некалі ў гумнах рабілі *йóўн'и. Йóўн'а* прадстаўляла сабою зруб, у якім стаяла печка і палок, куды клалі снапы. **517** Зараз *йóв'ан'* няма. **521** *йóўн'а;* цяпер яе няма. **523** Раней сушылі ў *йóўні* — будынак для сушкі с печкай. **525** *йóўн'а;* цяпер няма. **528** *йóўн'а, вóс'ац';* цяпер іх няма. **541** *йóўн'а* — сушаць снапы і лён. **566** *йéўн'а — с п'éчкай.* **576** *сухм'éл'н'а.* **578** *йóўн'а;* цяпер няма. **586** *йóўн'а* — накшталт бані з печкай. Цяпер няма. **588** *йóўн'и ран'шы был'и.* **593** *йóўн'а* — з печкай. **601** *йóўн'а* — была раней. **604** *йóўн'а* — была раней. **617** Для сушкі снапоў ужывалася *йéўня.* Будавалася яна ў гумне. У ёй часта будавалася падасець (печ), але магла быць *йеўня* і без печы. **628** *с'éц'; у γум'н'е йос'ц' пыдас'éц', z'е тóп'уц' изпадн'йзу. Йóўн'а — саб'л'йва л'он сýшуц', п'ан'кý; п'éчка йос'ц'.* **636** *йóўн'а здз'éлына ў γумн'е, йак хáтка, стынав'йл'ис'а снапы на тей бок, па йеты бок тóп'уц' п'еч, закрыйуц' печ, атчын'áйуц' вак'éнцы, йидз'éц' дух и так сóхнуц' снапы. Йоўн'а н'йзкайа, ал'и шырóкайа; у йóй зм'ашчáлас'а да 1000 снапóў. Былá ў быγачéйшых л'уz'éй. С'ец', ас'éц' — вышей йóўн'и. Была у б'адн'éйшых л'уz'éй.* **642** *йéўн'а, с'ец' дз'éлыл'ис' у с'арóдку ны γумн'é; п'éчка ў йéўн'и z'éлыйица, йак у бáн'и. У йéўн'и снапы лóжуц' ныв'ар'с'é. С'ец' пыстáв'ицца в'исóкыйа, застóл'ицца. Зн'йзу z'éлыйицца пыдас'éцц'а (печ) и тóп'ицца, дым иz'éц' и снапы ув'арс'é сóхнуц'.* **706** *сýшн'а, сушылка* — для сушкі ільну. **728** *будáнак з п'йчкайу, де сýшац' снопé, зовéцц'а сýшн'а.* **735** *сушылка* — для сушкі ільну і канапель. Раней такіх *сушылак* не было, пабудаваны яны ў калгасе. **764** *сушылка* — будынак для сушкі снапоў (паявілася ў апошні час). **783** *сýшн'а* — для сушкі ільну. **788** *сýшн'а* — дзе лён сушаць. **794** *сýшн'а* — для сушкі ільну. **809** *сушылка* — у ёй печка з лежакамі. **813** *сýшн'а* — з печкай. **815** *сушылка* — будынак з печкай. **826** *сушылка* — з печкай. **827** *вóс'ец'* — з печкай. **829** *вóс'ец'* — як хата, у сярэдзіне печ. **830** *сýшн'а* — з печкай. **831** *вóс'ац'* — на чатыры вуглы, як хата. Чатыры бэлькі ад зямлі па 30—40 см. Адны бэлькі вышэй, другія ніжэй. На іх кладуць снапы. Ёсць печ. Цяпер ужо такіх будынкаў няма. **837** *сýшн'а* — будынак з печкай для сушкі снапоў. **849** *сушылка* — з печкай. **857** *éўня* — будынак з печкай для сушкі снапоў. **871** *вóс'ец', йóўн'а:* ёсць толькі словы, а пабудоў няма. **872** *éўн'а, сушылка* — будынак з печкай для сушкі снапоў. **874** *йéўн'а* — будынак з печкай. Ёсць зараз у калгасе. **877** *йóўн'а* — з печкай, *в'óс'ац'* — без печкі. Зараз іх няма. Ужываюцца толькі словы. **885** *вóс'ец' — дл'а сýшк'и л'на.* **888** *éўн'а* — як баня, з печкай; *вóс'ац'* — на таку клалі агонь, а столь замазвалі глінай і на яе сыпалі жыта або лён для сушкі. **898** *йóўн'а* — з печкай. **899** *йóўн'а* — у гумне, дзе снапы сушаць. **905** *йóўн'а — дл'и сýшк'и снапóў.* **910** *у γумн'é z'éлайецца сушылка — йéта йóўн'а, йайé тóп'ац'.* **922** *вóс'ец'* — у гумне, *йóўн'а* — асобна. **928** *йóўн'а* — будынак з печкай для сушкі снапоў. **932** *йóўн'а* — печка на зямлі; *ав'йн* — мост наверсе, а печ пад нізам. **933** *йóўн'а* — будынак для сушкі снапоў. **942** *йóўн'а* — будынак у гумне для сушкі снапоў;

цяпер няма. **943** *вóс’ац’* — будынак для сушкі снапоў. **944** Сушаць снапы ў *вóс’ец’и* або *рыγ’е.* **970** *сушылка* — робіцца з печкай; сушаць снапы, а таксама для таго, каб высушыць лён для прадзіва. **976** *йóўн’а* — цяпер не будуюць. **980** *йéўня* — не ўжываецца; для сушкі ільну — *сýшн’а.* **988** *йóўн’а* і рэдка — *éўн’а.* **1010** *кал’йс’ казáл’и óс’ац’, ц’еп’éр на пóл’и сýшац’.* **1011** Раней была *óсец’* або *сýшн’а.* Гэта будыначак з печкай у гумне або асобна. **1018** *йóўн’а* робіцца для сушкі ільну, *вóс’ац’* — для сушкі снапоў.

Карта № 234

НАЗВЫ ПРЫСТАСАВАННЯ ДЛЯ СУШКІ СНАПОЎ, ВІКІ, ГАРОХУ І КАНЮШЫНЫ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 161:

«Будынак для сушкі снапоў: б) без печкі: *азярóд, азарóд, азарóда, байрáк...*»

Адказы на пытанне № 161 «б», у якіх прыведзены словы, што абазначаюць будынкі, а не прыстасаванні для сушкі снапоў, адводзяцца ад картаграфавання. Акрамя таго, адводзяцца ад картаграфавання адзінкавыя словы, сэнс якіх незразумелы: **1, 118, 296** *сарай.* **102, 119, 313** *пъднав’éс.* **62, 109** *пав’ец’.* **152, 226, 230, 231, 244, 248, 273, 296, 316, 321, 436, 622** *сушылка.* **271, 940** *пун’а.* **153, 270, 283, 308, 310, 313, 323, 324, 328, 330, 331, 342, 574, 590, 916** *γумнó.* **199, 921, 923, 1007** *вóс’ац’.* **298, 299, 302, 332, 619, 983** *нав’ес.* **323, 570, 1013** *ток.* **337, 360, 470, 973** *сушн’а.* **585, 587, 591, 594, 609, 634** *ас’éц’.* **646, 648** *с’ец’.* **723, 725, 733, 971** *клýн’а.* **149** *вышк’и* — для сушкі снапоў. **460** *плашчатка.* **606** *éўн’а.* **607** *ав’йн.* **652** *хлывец’.* **658** *абор’йγ.* **662** *барáк.* **674** *крыты ток.* **804** У мінулым годзе пабудован калгасны сушыльны ток. **912** *шопа.* **913** *вос’ац’, óс’ец’.* **914, 1026** *óс’ац’.* **937** *пав’éц’.* **941** *γумнó, пýн’а.* **967** *рáнше был’и так’é м’естоподы́.* **968** *γрунт, з’ароны* — дзе сушаць снапы. **979** *лéскі.* **1001** *прыγум’éнн’е.* **1023** *на пóл’и кадáта γаварыл’и в’óс’ац’и.*

Жоўтым адсылачным знакам даюцца адзінкавыя назвы прыстасавання для сушкі снапоў, вытворныя ад слоў *астрóўкі, астраўё.* Адзінкавыя назвы адзначанага прыстасавання, утвораныя ад іншых кораняў, картаграфуюцца агульным адсылачным знакам. Як слова *жэгіні* картаграфуюцца словы аднаго з ім кораня. Ніжэй прыводзяцца і заўвагі збіральнікаў: **16** *п’арéклац’.* **26** *ижéγ’ин’и устрáйвайуц’ йак стóγ, тык’йии тры пáлк’и, сукаватыйи састаўл’áйуц’ и укруγовуйу абклыдáйуц’, што их н’ийдз’é н’и в’идáц’.* **35** На *жейγ’ины* ў большасці кладзецца канюшына і гарох. **36** *жаγ’ины, аз’арот.* **40** *дрóнγ’и.* **49** *п’арéклады* — *слупы стáв’ац’ у шарéнх.* **59** *стажáры.* **73** *дрýк’и* або часцей — *астрóўк’и; у вастрóўках йачм’éн’ сýшац’, в’йку.* **89** *астраўйó* — сушаць ярыну. **139, 140** *п’арéклад* — былі раней. **149** *вышк’и* — *дл’а сушк’и снапоў.* **161** Цяпер усё кармавое сушаць у *п’ареплатах* і *друках.* **188** *На аз’арóдах сушац’ в’ику.* **189** *аз’арóт* — будынак для сушкі снапоў,

без печкі. **191** *аз'арóды* — на іх сушаць канюшыну і сена. **192** *аз'ароды* — сушыць снапы, але ў нас няма. **193** *азарóды* — без печкі. **197** *азароды* цяпер на ставяць, а робяць малыя *дрýк'и.* **200** *азарóт — ɣета так'ййа таўстыйа пáлк'и дз'в'е ўкóпвайуцца з дз'йркам'и и у ɣéтыйа дз'ірк'и устаўл'áйуцца жéрг'и, тады зарéг'ац' снапы.* **204** *п'арéплаты ɣлáтк'ийа, аз'арóды сукавáтыйа.* **207** *на дрýках сýшац' гарóх, ɣрéчку, кан'ушыну, в'йку, а на аз'арóдах — жыта.* **209** *аз'арóт — прыстасавáн'н'а л'а ɣумна, г'е сýшац' снапы; п'ерапл'óт — прыстасавáн'н'а дл'а сушéн'н'а снапóў, ɣрéчк'и, кан'ушыны, ɣарóху.* **213** *дручк'й — невысóк'ийа слупы, у дручк'й аз'арéг'им ɣарóх; аз'арóт — высóк'ийа хвайóвыйа слупы, на йих аз'арег'ил'и снапы.* **214** *аз'арóт* —для сушкі снапоў на дварэ. **219** *ран'éй был'й аз'арóды.* **222, 225** *аз'арóт;* у вёсцы іх няма. **230** *з'арóды даўнó был'й пас'ц'й што ў кáждаɣа; дрýк'и — укóпвайуц' шýлы з в'ал'йк'им'и сукáм'и и на йих в'éшайуц'.* **235** *п'арéклат.* **246** *с'ц'áх йм'éйа тры, п'ац' рашатн'óў, аɣлóб'и, патпóры, снапы падайýц' падавáлкай, зарéгуц' па тры снапы м'éжду аɣлóбам'и.* **247** *будынак дл'а сýшк'і снапóў с пóл'а — ɣета з'арóт ц'и с'ц'ах, ц'и п'арéплат.* **248** *с'ц'ах;* у некаторых вёска гэта называецца *пярéплац'; сц'ах* ставілі ў гумне. **251** *аз'арóт, а ц'ап'ер завуц' с'ц'ах.* **264** *астрав'йны.* **350** *даўн'éй был'и аз'арéды на сушен'а ɣарóху, речыны.* **430** *аз'арóд* — для сушкі снапоў без печкі, але цяпер няма. **463** *аз'арóдаў* у вёсцы амаль няма. **464** У вёсцы зараз няма *аз'арóдаў,* раней былі ў кожнага гаспадара. **467, 468** *астраɣ'й.* **471** *йóўн'и* і *аз'арóды* будаваліся калісьці, цяпер іх у вёсцы няма. **474** *аз'арóды* зараз не будуюцца. У вёсцы Дабрынёва яны зніклі год 20—25 таму назад. **477** *аз'арóды* былі аж да калектывізацыі. **486** *стражына.* **491** Некалі былі *аз'арóды.* **492** Некалі сушылі на *аз'арóдах.* **493** *ц'ап'éр аз'арóдаў н'амá.* **494** *снапы в'éшайуц' сушыц' на аз'арóг'а.* **496** *аз'арóд* раней быў у кожнага гаспадара, цяпер няма. **499** *аз'арóды — ɣéта тры сталбы и жéртк'и, в'éшайуц' туды снапы. Хто хóча рéтка наб'йц' калы — ɣéта ўжо п'ерапл'óт.* **502** *рáн'ша аз'арóды был'й, стáв'ил'и решéц'ины, патпирáл'и сóх'и, каб н'е абвал'ил'йс'а, у рашéц'инах праг'óўбывал'ис'а дырк'и и туды ўстаўл'áл'ис'а жóрдк'и, там аз'арóг'ил'ис' снапы.* **506** *н'éкал'и на аз'áродах сушыл'и снапы.* **507** Снапы вешаюцца на *аз'арóд* уніз каласамі. **516** *аз'арóт мáйе так'ййа чáстк'и: рашéц'ины, жéртк'и. Рашéц'ины — ɣета слупы.* **522** *аз'арóт;* цяпер іх няма. **530** *аз'арóт;* былі раней, цяпер няма. **531** *аз'арóт;* цяпер *азярóдаў* няма. **539** *з'арóт;* цяпер няма. **550** *кóзлы.* **628** *дл'и сýшк'и л'ну кóзла.* **752** *аз'арóды кол'ис' был'й.* **774** *аз'арóт;* цяпер *азярóдаў* няма. **784** *аз'арóды* былі раней, аднак у вёсцы ніводнага не захавалася. **791** *аз'ерéт*; зараз іх няма. **821** *аз'арóды* былі раней. **829** *аз'арôд* — гэта тры вялікія слупы з прымацаванымі да іх жэрдкамі, паміж якімі затыкаюць снапы. **831** *аз'арóдаў* цяпер няма. **847** *кол'йс' бул'й оз'ерóды.* **851** *знáйуц' некатóрыйа слóва аз'арóд.* **858** *быў аз'арóд.* **867** *бул'й аз'арóды.* **922** *кóзлы;* на іх кладуцца жэрдкі. **932** *на дваре сýшац' на коз'éлцах.* **942** Ставяць 2—3 *казлы,* на якія кладуць жэрдку, а паабапал ставяць снапы. **974** *ɣумнó, под* — прыстасаванне на чатырох слупах з насцілам, для сушкі снапоў

на сонцы. Яно будуецца на полі або на прыгуменні. **998, 1014** *аз'ерόд*— зроблен так, што паміж перакладзінамі кладуцца снапы. **999** *аз'ерόды* былі раней.

Карта № 235

НАЗВЫ БУДЫНКА, У ЯКІМ СКЛАДАЮЦЬ СНАПЫ, САЛОМУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 162:

«Як у вас называецца... будынак, дзе складаюць снапы, сена, салому: *гумнό, адрына, андрына, адрынец, пўня, клўня..?*»

Матэрыял адказаў на гэта пытанне дазволіў скласці асобную карту назваў будынка, дзе складаюць снапы, салому. Найбольш пашыраны на картаграфуемай тэрыторыі назвы: *γумнό (γуннό, γунό), ток, клўн'а (кл'ўн'а).*

Наглядаецца недакладнасць у некаторых адказах на гэта пытанне, калі прыводзіцца па некалькі назваў будынка, напрыклад: *γумнό* і *ток, клўн'а* і *γумнό* без пэўных тлумачэнняў. У выніку гэтага на карце ставяцца два знакі ў наступных нас. пп.: 2, 15, 23, 25, 31, 40, 94, 103, 115, 161, 182, 195, 208, 212, 214, 256, 257, 277, 280, 282, 286, 288—291, 295, 300, 307, 314, 318, 322, 325—327, 463, 505, 509, 514, 516, 540, 543—545, 582, 664, 684, 686, 717, 725, 736, 756, 760, 761, 802, 808, 809, 907, 967, 983, 992.

Наносіцца на карту слова *γумнό* ў нас. п. 308, слова *ток* — у нас. п. 294 згодна адказу на пытанне № 161.

У нас. пп. 73, 74, 101 слова *ток* наносіцца на карту на аснове наступнай заўвагі збіральніка: *γумнό* — месца, на якім стаіць *пўн'а, ток.* У нас. п. 506 ставяцца два знакі на аснове наступнага тлумачэння збіральніка: *ток* — снапы складаюць; *ток* — усё месца ў *γумн'é.*

У некаторых адказах ёсць заўвагі збіральнікаў аб тым, што ў тым ці іншым нас. п. слова *гумно* не з'яўляецца назвай будынка для снапоў, саломы. У такіх выпадках слова *гумно* не наносіцца на карту. Заўвагі збіральнікаў адзначаны ў наступных адказах: **19** *γумнό* — месца перад *пўн'ай,* дзе сушаць сена. **28** Гумном называецца пляцоўка перад *тόкам* і *пўн'ай,* якая часта выкарыстоўваецца для сушкі сена. **32** *γумнό* — месца, пляцоўка перад *тόкам.* **35** *γумно* — плошча зямлі, на якой стаіць *ток* і якая прылягае да *тόка.* **49** Пры *пўн'и* робяць *ток,* на якім малоцяць. Тут жа прыбудоўваюць *ас'éц'.* Усе гэтыя будынкі і месца, на якім яны знаходзяцца, называюць *γумнό.* **55** *γумнό* — гэта плошча, дзе размешчаны *ток, пўн'а;* гэта і свабодная пляцоўка, на якой могуць сушыць снапы. **59** *γумнό* — пожня каля *сарáйа.* **62** *γумнό* — двор (месца каля гаспадарчых будынкаў). **65** *γумнό* — плошча каля *тόка* і *пўн'и.* **66** *γумнό* — гэта палянка толькі каля *с'éц'и.* **68** *γумнό* — *лужок такі (плошча) пры таку, якая не ўзворваецца.* **69** *γумнό* ўжываецца ў значэнні плошчы перад *пўн'ай* і *тόкам.* **71** *γумнό* — плошча, дзе знаходзяцца *ас'éц', пўн'а, ток.* **73** *γумнό* — месца, на якім знаходзяцца *пўн'а, ток,* а таксама пожня каля *пўн'и, тόку.* **74** *γумнό* — месца, дзе размешчаны *пўн'а, ток.* **78** *γумнό* — месца, дзе знаходзіцца *пўн'а.* **84** *γумнό* кругом *пўн'и,* дзе прасушваецца сена. **98** *γумнό* — дзе сушаць

снапы перад *пýн'ай.* **101** *γумнó* — пляцоўка перад *тóкам* і *пýн'ай.* **104** *γумнó* — перад *тóкам* і *пýн'ай* зарослая травой пляцоўка, на якой сушаць сена. **123** *γумнó* — пожня, на якой пабудаваны *ток,* а побач косяць сена. **128** *γумнóм* называецца месца, дзе цяпер малоцяць. **129** *γумнó* — плошча каля току. **135** *γумнó* — пляцоўка каля *пýн'и,* дзе сушаць сена. **196** *γумнó* — месца перад *тóкам* ці *пýн'ай,* дзе расце трава. **200** *γумнó* — месца, агароджанае плотам; на *γумн'é* ставяць *аз'арóды, пýн'и, вóс'иц'и; γумнóм* завуць *падайáн'е.* **222** *γумнó* — пляцоўка перад *тóкам.* **226** *γумнó* — гэта *ток, пýн'а* і пляцоўка каля іх. **227** *γумнóм* раней называлі *аγарóд.* **229** *γумнó* — гэта пляцоўка. **230** *γумнó* — месца, дзе знаходзяцца *сарáй, пýн'а, ток.* **232** *γумнó* — дзе сушаць снапы, не будынак. **233** *γумнó* — плошча, дзе будуюцца *ас'éц', ток.* **234** *γумнó — гэта, дзе даўно былі ток, вóс'иц', пýн'а і з'арóды стаялі. Яно было абкружанае будынкамі.* **237** *γумнó* — дзе ёсць *аз'арóды, пýн'а; ток* — дзе малоцяць. **253** *γумнó — гэта плошча, на якой стаяць пýн'а, з'арóт, ток.* **259** *γумнó* — месца, адведзенае для складання снапоў у сцірты пад адкрытым небам. **264** *γумнó* — пляцоўка каля *пýн'и* і *тóку.* **266** Месца, на якім знаходзіцца *пýн'а*, называецца *γумнó.* **350** *пал'цó* перад адрынай называлася *γумнóм.* **465** *γумно* — агароджанае месца, на якім знаходзяцца *пýн'а* і *вóс'иц'.* **477** *γумнóм* называецца пляцоўка перад *тóкам* для сушкі сена. **509** *γумнó* — плошча, дзе знаходзяцца *ток, аз'арóд, пýн'а.* **512** *γумнó* — месца, дзе размешчаны *пýн'а, ток, йóўн'а.* **524** *γумнó* — агароджаная частка сядзібы, на якой размяшчаюцца *ток, пýн'а, аз'арóды.* **682** *γумнó* — плошча каля *клýн'и,* яна знаходзіцца супраць дзвярэй. **687** *һумнó* — пляцоўка перад *клýн'ай.* **695** *γумнó* — плошча, якая прылягае да *клýн'и.* **723** *γумнó* — каля *клýн'и.* **727** *γумнó* — гэта ўсе халодныя пабудовы.

Адводзіцца ад картаграфавання слова *γумнó* ў нас. п. 281, якое ў адказе мае пры сабе незразумелую памету збіральніка адносна прызначэння *гумна;* гэта ж слова не картаграфуецца і ў нас. п. 1007 з паметай: «*γумнó* — дзе кладуць сена».

Адводзіцца ад картаграфавання слова *сарáй,* якое ў адказах не мае пры сабе ўказання на прызначэнне называемага памяшкання. Яно адзначана ў наступных нас. пп.: 4, 13, 29, 54, 57, 59, 74, 83, 124, 134, 230, 231, 263, 293, 296, 433, 463, 643, 645, 647, 792.

Па гэтай жа прычыне не наносіцца на карту слова *стадóла* ў нас. пп. 20, 151, 228 і слова *сырабóйн'а* ў нас. пп. 207, 210, 214, а таксама ў нас. п. 220, дзе пры першым абследаванні зроблена памета: у мацнейшага гаспадара *сырабóйн'а,* пры другім абследаванні — *γумнó,* якое і наносіцца на карту.

Адводзяцца ад картаграфавання словы, якія не з'яўляюцца назвамі асобнага будынка, дзе складаюць снапы, салому: *ав'йн* (нас. пп. 91, 118, 292, 300), *хл'еў* (нас. пп. 81, 898, 1007), *пав'éтка* (нас. п. 22), *паднав'éс* (нас. пп. 119, 242), *нав'éс* (нас. п. 296), *пыдпав'éц'* (нас. п. 605), *аз'ерóт* (нас. п. 836).

У сувязі з тым, што слова *пýн'а* нанесена на карту назваў будынка, дзе складаюць сена (карта № 236), яно на гэту карту не наносіцца,

хоць слова *пу́н'а* з'яўляецца назвай будынка для снапоў, сена, саломы ў наступных нас. пп.: 52, 58, 59, 63, 64, 72—74, 77, 78, 81, 84, 87—89, 92, 93, 98, 100—102, 113, 120, 121, 126, 130, 131, 171, 180, 189, 202, 209, 223, 227, 229, 232, 241, 243, 245, 252, 255, 258, 259, 266, 269, 271, 273, 294, 299, 308, 319, 323, 324, 468, 508, 640, 860, 909.

Па той жа прычыне не наносіцца на карту слова *адры́на* ў нас. пп. 161, 341, 343, 345, 346, 350, 357, 365, 368, 498, 781, 820, 875, 881.

Адводзіцца ад картаграфавання слова *бълγан* (нас. п. 570), якое не мае пры сабе ніякіх тлумачэнняў.

Да слова *γумно́* ў адказах даюцца розныя па зместу паметы збіральніка: а) *γумно́* — будынак, дзе складаюць снапы (нас. пп. 5, 7—10, 25, 30, 33, 34, 43, 44, 115, 169, 173, 248, 249, 260, 262, 283, 298, 302, 304, 313, 326, 331, 347, 349, 372, 379, 389, 416, 422, 459, 469, 480, 481, 486, 503, 511, 526, 530, 531, 534, 556, 558, 565, 566, 596, 628, 636, 638, 642, 672, 761, 779, 783, 784, 794, 799—801, 807, 813, 817, 823, 829, 831, 835, 849, 857, 871, 874, 877, 899, 905, 913, 918, 933, 943, 975, 991, 995, 1008; б) *γумно́* — дзе складаюць снапы, сена (нас. пп. 11, 175, 280, 348, 366, 385, 387, 444, 453, 494, 496, 502, 515, 516, 521, 523, 539, 711, 713, 761, 791, 816, 938, 980, 999); в) *γумно́* — дзе складаюць снапы, сена, салому (нас. пп. 42, 79, 139, 140, 158, 159, 164, 279, 289, 348, 401, 529, 535, 593, 624, 666, 716, 744, 809, 830, 837); г) *γумно́* — дзе складаюць снапы, салому (нас. пп. 6, 24, 129, 192, 278, 525, 536, 706, 795, 797, 825, 826, 832, 897); д) *γумно́* — дзе складаюць збожжа (нас. пп. 20, 183, 274, 389, 430, 445, 495, 567, 819, 824, 897); е) *γумно́* — дзе складаюць жыта (нас. пп. 15, 152, 378, 418, 564, 673, 798, 972, 976); ж) *γумно́* — дзе складаюць сена, салому (нас. пп. 2, 155, 204, 314, 578, 886, 936); *γумно́* — для збожжа, саломы і сена (нас. п. 922); з) салому складаюць у *γумно́* (нас. пп. 208, 212); і) *γумно́* — для збожжавых культур (нас. п. 328).

У многіх адказах ёсць заўвагі збіральніка да слова *ток.* Па зместу гэтыя заўвагі розныя: а) *ток* —дзе складаюць снапы (нас. пп. 2, 12, 23, 32, 35—38, 45, 48, 61, 65, 66, 68, 69, 99, 104—106, 115, 123—125, 133—135, 196, 208, 212, 226, 244, 247, 253, 287, 289, 297, 300, 301, 311, 314, 474, 477, 506, 513, 524, 993); б) *ток* — для снапоў і саломы (нас. пп. 19, 28, 41, 96, 118, 127, 175, 203, 464, 466); в) *ток* — дзе складаюць жыта (нас. пп. 26, 46); г) *ток* — дзе складаюць снапы, сена (нас. пп. 47, 55); д) *ток* — дзе складаюць усё астатняе збожжа (нас. пп. 161, 199); е) *ток* — дзе складаюць снапы, сена, салому (нас. п. 303); ж) *ток* — дзе складаюць дабро (нас. п. 71, 514); з) *ток* — дзе складаюць снапы, жыта (нас. п. 276).

Ёсць таксама паметы збіральніка і пры слове *клу́н'а: а) клу́н'а* — у яе звозяць снапы (нас. пп. 728, 729, 759, 961, 967); б) *клу́н'а* — дзе складаюць снапы і сена (нас. пп. 693, 764, 958, 966); в) *клу́н'а* — будынак, дзе складаюць снапы, сена, салому (нас. пп. 721, 727, 733, 809); г) *у клу́н'и* на вышках складаюць сена, салому (нас. п. 734); д) *клу́н'а*— будынак, дзе складаюць снапы, жыта (нас. п. 760).

Ніжэй прыводзяцца заўвагі збіральнікаў: **23** *ток* называюць яшчэ *γумно́м;* часцей — ток. **25** *ток* або *γумно́.* **30** Снапы складаюць у *пу́н'и* або ў *γумн'е́* — гэта адно і тое ж. **60** *пу́н'а, ток* — у адным значэнні.

67 *пу́н'а* і *γумно́* — адно і тое ж. **70** Раней было *γумно́.* **75** *γумно́* было раней. **90** *γумно́* — часцей; *пу́н'а* — радзей. **124** Для саломы раней былі *сара́йи.* **134** Раней былі *сара́йи; сара́й* хлебны звалі *ток.* **183** *γумно́, адры́на* — дзе складаюць збожжа, сена, але ёсць розніца: *у γумн'е́* можа быць двое дзвярэй або адны і абавязкова з канца, а ў *адры́н'и* — збоку. **197** Гэта будынак і месца, усё разам: і *ток* і *пу́н'а.* **291** Сустракаецца *γумно́,* але рэдка; часцей складаюць у *таку́.* **296** Па-старому — *γумно́,* а цяпер — *сара́й, нав'е́с.* **302** *γу́мнаў* цяпер амаль няма, былі раней, і асноўнае іх прызначэнне — сушыць снапы, захоўваць іх ад непагоды, захоўваць мякіну. **342** *Дык γе́та йак йака́йа мо́жа γавары́ц'; йак у нас, дык γе́та γумно́.* **507** Рэдка ўжываецца *γумно́.* **516** Некаторыя гаспадары будавалі *γумно́* толькі на збажыну — *ток.* **586** *γумно́* ўжывалася раней; цяпер няма. **593** У *γумн'е́* складалі снапы, салому, сена — раней; цяпер сена, салому складаюць у *пу́н'и.* **678** Калісьці былі *клу́н'и.* **722** Найбольш пашыраным у гэтым значэнні з'яўляецца слова *клу́н'а.* Ужываецца таксама *γумно́,* але яно тут слова новае. **760** Старыя завуць *клу́н'а,* моладзь — *γумно́.* **802** *клу́н'а* — гэта *γумно́.* **808** *клу́н'а, γумно́* — у адным значэнні. **809** *клу́н'а, γумно́* — у адным значэнні. **816** Слова *клу́н'а* разумеюць, але не ўжываюць. **823** *клу́н'а* — гэта *γумно́; γумно́* — традыцыйнае, даўнейшае тут. **835** У малодшага пакалення *с'енава́л* — для сена і саломы. **882** Звычайна — *γумно́;* рэдка — *γумн'и́шча.*

Карта № 236

НАЗВЫ БУДЫНКА, У ЯКІМ СКЛАДАЮЦЬ СЕНА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 162:

«Як у вас называецца... будынак, дзе складаюць снапы, сена, салому: *гумно́, адры́на, андры́на, адры́нец, пу́ня, клу́ня..?*»

Фармулёўка пытання недакладная: неабходна было ў праграме выдзеліць асобна пытанне: «Як называецца будынак, дзе складаюць сена?» Адсутнасць дакладнасці ў фармулёўцы адбілася на якасці адказаў. Так, даволі часта ў адказах прыводзіцца слова або некалькі слоў без указання на прызначэнне памяшкання, якое называецца гэтымі словамі; у большасці выпадкаў адсутнічае апісанне пабудоў, хоць назваў прыводзіцца некалькі.

Аднак матэрыял увогуле дае магчымасць зрабіць асобную карту назваў будынка, дзе складаюць сена. Акрамя гэтай карты, на матэрыяле пытання «Праграмы» састаўлена карта назваў будынка, дзе складаюць снапы, салому або снапы, салому і сена (гл. карту № 235).

На гэту карту наносяцца назвы, якія найбольш часта сустракаліся ў матэрыялах адказаў. Такіх назваў у асноўным тры: *пу́н'а (пу́н'ка), адры́на (адры́нка, адры́н'ец), с'ан'н'и́ца, (с'ал'н'и́к).*

Зялёным знакам (кружком) картаграфуецца слова *адры́н'а,* якое адзначаецца ў матэрыялах адказаў наступных нас. пп.: 8, 9, 13, 30, 169, 178, 179, 184, 195, 198, 532. Гэтым жа знакам картаграфуецца слова

андрына ў наступных нас. пп.: 89, 477, 479, 484, 487—489, 531, 535, 816, 872, 1000.

Як *адрынка* картаграфуецца слова *андрынка* ў нас. пп. 486, 814.

Адсылачным знакам чорнага колеру картаграфуецца слова *шопа.*

З наступнымі заўвагамі збіральнікаў наносіцца на карту слова *пуня* ў нас. пп.: **67** *пун'а* — для снапоў. **121** Снапы складаюць у *пун'и.* **213** *пун'а* — для снапоў. **243** У *пун'и* складаюць снапы. **260** *пун'а* — будынак, дзе складаюць снапы. **262** *γумно́, пун'а* — дзе складаюць снапы. **857** Сена ў *с'енава́л'е,* для саломы — *пун'а.* **972** У *пун'и* складаюць салому.

Не наносіцца на карту слова *адрына* з наступнымі заўвагамі: **161** Салому і снапы складаюць у *адрын'а.* **379** *дрова, жал'еза ўс'акайа ў адрын'а.* **445** *адрынка* — для гаспадарчых прылад. **453** *адрынка* — *дл'а ам'ец'ц'а, м'ак'ины.* **498** У *адрын'е* снапы складае гаспадар. **727** *одрына* — месца перад хлявом, каля дзвярэй у хлеў. **788** *адрына* — дзе ставяць сельскагаспадарчыя прылады, плугі, калёсы і г. д. **844** *адрына* — дзе складаюць снапы.

Не наносяцца на карту словы *сара́й* (нас. пп. 101, 792), *дашча́нка* (нас. п. 69), *бълγа́н* (нас. п. 570), *шыпка* (нас. п. 731), якія не маюць пры сабе пэўных тлумачэнняў.

Адводзяцца ад картаграфавання словы, якія не з'яўляюцца назвамі будынка, дзе складаюць сена: *паднав'е́с* (нас. пп. 242, 311, 467), *пыдлав'е́ц'* (нас. п. 605), *камо́ра* (нас. п. 935), *шаха́* (нас. п. 87), а таксама слова *с'енава́л* (нас. пп. 287, 311, 575, 578, 607, 611, 835, 855, 857), якое не мае пры сабе ўказання на прызначэнне будынка.

Не картаграфуюцца словы *застаро́нак* (нас. пп. 816, 964, 1005, 1013), *в'ишк'и* (нас. п. 1013), якія з'яўляюцца назвамі частак будынка.

У наступных адказах прыводзяцца заўвагі збіральнікаў да слоў, якія наносяцца на карту: **13** *адрын'а* — гэта ў палякаў гаварылі. **25** *пун'а* — дзе складаюць сена і салому. **30** Сена складаюць у *пун'и* або ў *γумн'е́;* гэта адно і тое ж. **37** Сена і салому складаюць у *пун'у.* **43** *пун'а* — складаюць сена і салому. **47** Будынак, дзе складаюць сена і снапы, некаторыя называюць *пун'а.* **48** *пун'а* — для сена і саломы. **49** *пун'а* — для сена і снапоў. **60** *пун'а, ток* — у адным значэнні. **61** Сена і салома ў *пун'и.* **65** *пун'а* — для сена, саломы, рэдка — для снапоў. **66** *пун'а* — для сена, саломы. **68** *пун'а* — складаюць снапы, сена. **71** *пун'а* — складаюць сена, салому. **72** У *пун'у* складаюць сена, салому. **73** Снапы, сена, салому складаюць у *пун'и.* **74** *пун'а* ці *сара́й;* часцей — *пун'а.* **75** *пун'а* сёння мала ў каго ёсць. **78** *пун'а* — складаюць сена, салому. **79** У *пун'и* складаюць сена і салому. **81** Сена складаюць у *пун'и* або ў *хл'е́в'и.* **84** *сара́й* або *пун'а* — для сена. **87** *пун'и был'и́ да вайны́, ц'ап'е́р* — *шаха́.* **89** *пун'а* раней была. **90** *γумно́* — часцей; радзей — *пун'а.* **98** *γумно́* — дзе сушаць снапы перад *пун'ай.* **101** У вялікіх *пун'ах* складалі снапы і сена; *пун'а* і *сара́й* — адно і тое ж. **104** Сена і салому складаюць у *пун'и.* **117** *съра́йи, пун'ь* — для сена. **126** У *пун'и* — сена, салома. **163** *γумно́,* часам — *адрына.* **187** *γумно́, адрына* ўжываюцца паралельна. **202** У *пун'у* складаюць снапы,

але часцей сена і салому. **204** *пу́н'а* — дзе складаюць снапы, але часцей сена і салому. **209** *пу́н'а* — дзе складаюць снапы і сена, грэчку і канюшыну. **215** Часта сена складаюць асобна ад усяго, і гэты будынак называецца *пу́н'ай.* **220** Як абмалоцяць, складаюць у *пу́н'у.* **227** У *пу́н'у* складаюць сена і снапы; снапы — радзей. **230** *пу́н'а* — для сена і саломы. **233** Салому і сена складаюць у *пу́н'и.* **235** *пу́н'а* — для сена і снапоў. **239** У *пу́н'у* складаюць снапы, сена, салому. **248** *пу́н'а*—для сена, саломы. **276** У *пу́н'и* — снапы і сена. **277, 283, 298** *пу́н'а* — для сена і саломы. **302** *пу́н'а*—для снапоў, сена; *пу́н'а* меншых памераў—для сена, хто заве *с'ан'н'йца.* **308** *пу́н'а* — для сена і збожжа. **341** Назва прыводзіцца ў кантэксце: *зачын'й адры́ну.* **347** *γумно́* і *адры́на* — адно і тое ж. **370** Слова *адры́на* ўжываецца вельмі рэдка, малодшае пакаленне нават не ведае значэння гэтага слова. **407** *адры́на* — для сена, але рэдка сустракаецца. **428** *адры́на* ўжываецца радзей. **463** *пу́н'ай* у вёсцы амаль няма. **465** У *пу́н'и* складаюць снапы і сена. **466** *пун'* у вёсцы зараз амаль няма. **493** *γумно́* і *пу́н'а* — адно і тое ж. **496** У *адры́ну* ссыпаюць збожжа, раней складалі сена. **506** *пу́н'а* — для сена і саломы. **509** *с'ан'н'йк* — будынак, дзе раней складалі сена. **511** *пу́н'а* або *с'ан'н'йк;* тут складалі салому, сена. **514** У *пу́н'у* складалі снапы, сена. **523** *адры́на* выйшла з моды; у *адры́н'е* складалі снапы, сена, салому; *пу́н'а; пу́н'ка* яшчэ больш старое слова; тут гаспадар складаў сена. **531** *адры́на* — для сена, саломы; іншы раз такі будынак называецца *с'ан'н'йк.* **532** *пры пана́х был'й адры́н'и.* **536** *пу́н'а* — гумно ў маёнтку. **547** *пу́н'а* ўжываецца рэдка. **564** У *пу́н'у* складаюць сена, салому. **593** У *γумн'е́* складалі снапы, сена, салому; зараз сена і салому складаюць у *пу́н'и.* **599** *пу́н'а — с'ан'н'йца дл'а с'е́на.* **611** У *пу́н'у* складаюць сена, салому. **612** У *пу́н'у* снапы складаюць, а таксама сена, салому. **617** *л'ешча́начка* — невялікая прыбудоўка да *пу́н'и,* дзе захоўвалася на зіму сена; *пу́н'а* прызначаецца галоўным чынам для жывёлы, але ў каго няма гумна, той захоўваў сена і ў *пу́н'и,* для чаго рабілася спецыяльная агарожа. **628** *пу́н'а — йак н'ама́ γумна́, ло́жац' снапы́, с'е́на, сало́му; у пу́н'и стайа́ц' каро́вы, ав'е́чк'и.* **636** У *пу́н'и* складалі сена і салому; калі не было месца, то там, дзе стаялі каровы: па адным баку каровы, а па другім — сена; гэта палавіна завецца *с'ан'н'йца.* **668** Рэдка ўжываецца *адры́на.* **670** *адры́на* ўжываецца рэдка. **682** Раней багатыя гаспадары мелі асобныя памяшканні для сена, якія называліся *с'ел'н'ика́м'и.* **712** *адры́на* — слова новае. **762** *клу́н'а, адры́на* — розніцы ў значэнні няма. **774** *адры́на* служыць для той жа мэты, што і *γумно́.* **783** У *адры́н'е* складаюць сена, жыта, дровы. **813** *адры́на* — дзе складаюць усё: снапы, сена, салому. **818** Слова *адры́на* сустракаецца ў старых. **820** *адры́на* — дзе складаюць снапы, сена, салому. **821** *адры́на* — так звалі раней. **835** *адры́на, с'ел'н'йк* — для сена і саломы; у малодшага пакалення — *с'енава́л* для сена і саломы. **837** *адры́на* — дзе складаюць сена і салому. **858** *пу́н'а* — для сена і саломы. **912** *пу́н'а* сустракаецца ў мове старых. **914** У *пу́н'и* складалі сена і салому. **922** *пу́н'а* — толькі для сена і саломы. **942** *пу́н'а* ра-

ней была толькі для сена. **971** *клу́н'а*; радзей гавораць *үумно́, пу́н'а.* **980** *с'ел'н'и́к* — для сена і саломы, існаваў раней. **988** *пу́н'а* ўжываецца рэдка. **1000** Рэдка ўжываецца слова *андрына.*

Карта № 237

ПАШЫРЭННЕ СЛОВА павець І ВЫТВОРНЫХ АД ЯГО

Карта складзена на матэрыяле пытання № 164:

«Як у вас называецца... будынак для гаспадарчых прылад: *паве́ць, падпаве́цце, паве́тка, падпаве́тка, наве́с, падна́ве́с..?*»

На адзначаным матэрыяле складзена карта № 238 «Назвы пабудовы са сценамі для гаспадарчых прылад», на якую нанесены назвы: *пав'е́ц', шо́па, вазо́ўн'а, шур.* Прычым, як *пав'е́ц',* чырвоным контурным кругам на той карце наносіліся назвы *пав'е́тка, падпав'е́тка, падпав'е́ц'ц'е, падпав'е́ц', пав'е́ц'ц'е, пав'е́так, пав'е́тачка, пов'и́тн'а.*

На гэту карту рознымі знакамі наносіцца слова *павець* і вытворныя ад яго *(пав'е́тка, патпав'е́тка, патпав'е́ц'ц'е, патпав'е́ц').*

Адсылачным знакам наносяцца словы: *пав'е́ц'ц'е* (нас. пп. 280, 464, 717, 889), *пав'е́так* (нас. пп. 358, 363), *пав'е́тачка* (нас. пп. 464, 841), *пов'и́тн'а* (нас. п. 950).

Адводзіцца ад картаграфавання слова *пыдпав'е́ц'ц'а* ў нас. п. 338, дзе яно абазначае месца, якое займае павець.

Слова *паве́ць* у нас. пп. 1003 і 1004 наносіцца на карту на аснове кантэксту: *Там л'ежы́ц' у пав'е́ц'и.*

Карта № 238

НАЗВЫ ПАБУДОВЫ СА СЦЕНАМІ ДЛЯ ГАСПАДАРЧЫХ ПРЫЛАД

Карта складзена на матэрыяле пытання № 164:

«Як у вас называецца... будынак для гаспадарчых прылад: *паве́ць, падпаве́цце, паве́тка, падпаве́тка, наве́с, падна́ве́с..?*»

Пытанне сфармулявана недакладна. Як паказвае матэрыял адказаў, для гаспадарчых прылад ставяць будынак са страхой, сценамі *(пав'е́ц', шо́па, вазо́ўн'а).* Разам з тым робіцца прыбудова на слупах са страхой, але без сцен, у якой таксама могуць складаць гаспадарчыя прылады *(нав'е́с, паднав'е́с).* У сувязі з такой недакладнасцю ў шматлікіх адказах даюцца ўсе назвы будынка, якія прыведзены ў пытанні № 164, без пэўных памет.

На гэту карту наносяцца назвы будынка для гаспадарчых прылад са сценамі. Матэрыял адказаў дае як больш пашыраныя чатыры назвы: *пав'е́ц', шо́па, вазо́ўн'а, шур.*

Чырвоным знакам картаграфуюцца словы: *пав'е́тка, падпав'е́тка, падпав'е́ц', падпав'е́ц'ц'е* (апошнія як назвы будынка ад слова *пав'е́ц'* выносяцца на асобную карту № 237), а таксама *пав'е́ц'ц'е* (нас. пп. 280,

464, 717, 889), *пав'ётак* (нас. пп. 358, 363), *пав'ётачка* (нас. пп. 464, 841), *пов'йтн'а* (нас. п. 950).

Зялёным знакам картаграфуюцца словы: *шопка* (нас. пп. 345, 348, 370, 380, 486, 498, 517, 666, 678, 681, 683, 686, 690, 693, 696, 697, 699, 700, 702, 703, 720, 721, 723, 725, 729, 737, 841, 965, 970), *патшопка* (нас. пп. 349, 350, 358, 486, 679, 680, 715), *ш'йпочка* (нас. п. 692).

Сінім знакам картаграфуецца слова *шўрык* (нас. пп. 655, 661, 677, 685, 700, 703).

Адсылачным знакам чорнага колеру наносяцца словы: *ґ'ан'йк* (нас. п. 9), *трысотн'ик* (нас. п. 11), *трыс'ц'ен'* (нас. п. 13), *складоўн'а(* нас. п. 39), *тын'анка* (нас. п. 73), *шалаш* (нас. п. 97), *склаґ'ишчъ* (нас. п. 115), *хабўн'къ* (нас. п. 116), *склат* (нас. пп. 170, 229), *склаґ'ик* (нас. п. 191), *падзастрешак* (нас. п. 221), *прыкл'етн'ик* (нас. п. 238), *абарох* (нас. п. 348), *ман'еш* (нас. пп. 477, 755), *падкрылак* (нас. п. 532), *дашок* (нас. пп. 653, 657, 658), *пуддаше* (нас. пп. 662, 663, 846, 847), *стрыха* (нас. п. 701), *прысторенок* (нас. п. 718), *трохс'ц'ен'н'ик* (нас. пп. 723, 725), *ко-лешн'а* (нас. пп. 726, 729, 732, 740, 953, 956, 958, 959), *прыклўнных* (нас. п. 730), *шалашык* (нас. п. 738), *прыстан'йвка* (нас. п. 738), *прыбудуовак* (нас. п. 746), *абожн'а* (нас. п. 777), *древотн'а* (нас. п. 852), *мак'ей* (нас. п. 955), *прыс'ц'енак* (нас. п. 967), *пуддах* (нас. п. 976), *прыгребн'ик* (нас. п. 1022).

Адводзяцца ад картаграфавання як назвы будынка без сцен словы: *нав'ес* (нас. пп. 1, 4, 20, 45, 64, 70, 85, 93, 103, 104, 106, 108—112, 114, 120, 122, 133, 166, 171, 214, 244, 257, 261, 269, 281, 282, 296, 298, 300, 302, 305, 307, 311, 313, 314, 319, 320, 322, 325—328, 339, 340, 348, 350, 412, 413, 432, 452, 461, 463, 483, 510, 523, 527, 529, 530, 532, 537, 540, 544, 548, 549, 555, 556, 561, 564, 565, 568, 573, 577, 579, 584, 590—592, 594, 595, 597, 598, 603, 609, 610, 612, 617, 619—621, 629, 631, 632, 638, 640, 642, 643, 645, 647, 648, 652, 654, 668, 685, 660, 662, 664, 684, 687—689, 694, 697, 698, 707, 715, 727, 731, 736, 739, 758, 771, 772, 776, 777, 799, 806, 812, 822, 827, 829, 846, 848, 873, 878, 892, 894, 897, 900—902, 905, 909, 914, 915, 925, 926, 930, 932, 935, 945, 948, 957, 958, 962, 964, 965, 968, 986, 988, 1012, 1019, 1021, 1026); *пад-нав'ес* (нас. пп. 27, 31, 60, 65, 70, 84, 85, 91, 98, 101, 102, 105, 106, 122, 154, 189, 206, 209, 210, 219, 222, 230, 231, 241, 242, 249, 255, 262, 265, 267, 268, 271—273, 275, 284—286, 288, 292, 298, 302, 304, 311—314, 317, 323, 331, 370, 394, 396, 399, 401, 402, 405, 412, 419, 423, 430, 434, 443—445, 448, 467, 468, 474—476, 478, 479, 482, 483, 486, 488, 490, 491, 493, 501, 502, 519, 523, 527, 560, 563, 570, 575, 603, 606, 611, 643, 645, 647, 652, 741, 765, 779, 781—784, 786, 787, 790, 792, 793, 800, 806, 813, 821, 837, 862, 864, 888, 922, 926, 960, 971, 1019); *паднав'еска* (нас. п. 254); *паднав'ес'ик* (нас. п. 443); *нав'ешчык* (нас. п. 642); *занав'ес* (нас. п. 672).

Адводзяцца ад картаграфавання словы, якія не з'яўляюцца назвамі асобнага будынка для гаспадарчых прылад: *адрына* (нас. пп. 6, 162, 457, 461, 717, 741, 788, 801, 1021), *адрынка* (нас. пп. 415, 442, 745, 754, 759), *кладоўка* (нас. пп. 46, 259, 270, 322, 423, 438), *сарай* (нас. пп. 91, 227, 263, 828), *пўн'а* (нас. пп. 130, 511, 566, 914), *пўн'ка(* нас. п. 220), *кл'ец'* (нас. пп. 259, 964, 966, 984), *клўн'а* (нас. пп. 682, 734, 741, 890), *с'ел'н'йк* (нас.

пп. 740, 966, 967), *хл'еў* (нас. пп. 118, 227), *кладо́вайа* (нас. пп. 270, 789), *с'в'и́ран* (нас. пп. 997, 1007), *с'в'е́ран* (нас. п. 363), *с'в'еро́нак* (нас. п. 385), *с'в'и́рнайа* (нас. п. 385), *ɣумно́* (нас. п. 456), *амба́р* (нас. п. 878), *пало́ўн'ик* (нас. п. 416), *пало́ўн'ичак* (нас. п. 748), *древо́тн'а* (нас. п. 852), *кал'идо́рчык* (нас. п. 7), *сыпны́к* (нас. п. 665), *майда́н* (нас. п. 949), *по́ɣр'иб* (нас. п. 571), *с'енава́л* (нас. п. 803).

Ніжэй прыводзяцца заўвагі, пэўныя тлумачэнні збіральнікаў да слоў, якія наносяцца на карту: **7** *пав'е́тка, кал'идо́рчык* — у адным значэнні. **11** *пав'е́тка;* іншы раз скажуць *трысо́тн'ик,* г. зн. дзе трэскі. Там і дровы, і тапор, і сталяруюць пад *пав'е́ткай.* **23** Радзей называюць *пав'е́тка.* **26** *пав'е́тка зав'е́цца, там дро́вы ў нас склада́йуц'.* **32** *пав'е́тка* — прыбудова, у якой хаваюць ад сырасці дровы і іншыя прадметы. **35** *пав'е́тка* будуецца са сценамі і без сцен; у ёй няма дзвярэй. **39** Хто заве *пав'е́тка,* хто — *складо́ўн'а.* **49** *патпав'е́тка* — страха на чатырох слупах. **65** *пав'е́тка* — без сцен на слупах са страхой, абгароджана тынком. **67** *пав'е́ц'* прыбудоўваецца да хаты ці сарая на двух слупах. **73** *пав'е́тка* або *тын'а́нка.* Здаецца, што *тын'а́нка* — гэта *пав'е́тка,* апleценая тынком. **75** *вазо́ўн'а* раней была. **87** *Ран'е́й называ́л'и патпав'е́ткай, паɣаре́ла ўс'о ў вайну́.* **95** *патпав'е́тка — страха́ пам'иш хл'е́вам и анба́рчыкам.* **104** *пав'е́ц'* — страха на слупах. **133** *пътпав'е́ц'* — навес паміж хлявом і клеццю. **200** *пав'е́тка* — паміж будынкамі, без сцен, зімою калёсы хаваюць, каб на дварэ не стаялі; тут дровы клалі. **206** *пав'е́тка* — захоўваюць дровы. **209** *патпав'е́тка* — будынак, прыкрыты стрэшкай. **220** *пав'е́тка* або *пу́н'ка* — усё туды зносяць. **237** *пав'е́ц'; патпав'е́ц'ц'а* ўжывалася раней. **239** *пав'е́ц', патпав'е́ц'ц'а* — гаварылі раней. **248** *пав'е́ц', патпав'е́тка* — дзе раней стаялі розныя гаспадарчыя прылады. **253** *пав'е́тка* — для дроў. **270** *пав'е́ц'* — страха паміж хлявом і сенцамі. **274** *патпав'е́тка* была некалі. **276** *пав'е́ц'и* некалі былі. **305** *пав'е́ц'* — ужываецца вельмі рэдка. **349** Ужываецца *патпав'е́тка* — дзе складаюць дровы. **397** *пав'е́тка* — рэдка сустракаецца. **398** *пав'е́тка*—прыбудова без сцен. **430** *пав'е́тка*—прыбудова для дроў. **433** *пав'е́ц'* — дзе складаюць дровы. **434** *падпав'е́тка* — дзе складаюць дровы. **436** *дро́ўн'а* ці *патпав'е́тка* — прыбудова на слупах без сцен. **440** *патпав'е́тка* — прыбудова без сцен. **442** *адры́нка* — у ёй бывае плуг, сена, воз, барана; *патпав'е́тка* — для дроў. **443** Дровы складаюць у *адры́нку;* некаторыя завуць *патпав'е́тка.* **456** *патпав'е́тка — буды́нак дл'а снапо́ў у б'една'ако́ў.* **474** *патпав'е́тка* — для дроў. **481** *пав'е́ц'* — тут складаюць дровы. **484** У *пав'е́ц'и* дровы складаюць. **485** *патпав'е́тка* — для дроў. **507** *пав'е́тка* — дровы складаюць. **509** *пав'е́ц'* — дзе складаюць дровы. **517** Вельмі рэдка ўжываецца *пав'е́ц'.* **527** *падпав'е́тка* — дзе складаюць дровы. **540** *пав'е́тка* мала хто гаворыць. **546** *падпав'е́ц'ц'е* — будынак, дзе складаюць дровы. **557** *пав'е́ц'* — для дроў. **565** *Ран'е́й пав'е́ц' была́.* **578** *пав'е́тка*—для дроў. **610** *пав'е́тка* — для дроў. **628** Цяпер *пав'е́ц'аў* няма. **682** Асобных будынкаў для гаспадарчых прылад няма. Звычайна прылады складваюць на *нав'е́с'и,* у *кл'е́тцы* або ў *клу́н'и.* **683** У *шо́пку* складаюць дровы, ставяць санкі. **717** *пав'е́ц'ц'е* — для дроў. **740** *сел-*

нык — для сена, але часам тут складаюць і гаспадарчыя прылады. **751** *падпав'ёц'* — будынак, дзе складаюць дровы. **752** *пав'ётка* — дзе ляжаць дровы. **754** *пав'ёц'* — для дроў; *одрына* — для гаспадарчых прылад. **766** *пов'ёт'* — для дроў. **767** *шо́па* — для дроў. **780** *патпав'ётка;* у вёсцы гэта слова сустракаецца вельмі рэдка, таму што такога будынка цяпер няма ў гаспадароў. **783** У *пав'ёц'и* дровы складаюць. **784** *пав'ёц'* — дзе майструюць; *патпав'ёц'* — дзе складаюць дровы, пад страхой, без сцен. **787** *пав'ёц'* меншая па памеру, чым *паднав'ёс;* робіцца для дроў. **791** *шо́па;* зараз іх няма. **795** *пав'ёц'* была даўно. **797** *пав'ёц'* была даўно; *у пав'ёц'и* складалі дровы. **799** Раней *пав'ёц'* звалі. **802** *шо́па* — дзе дровы складалі. **804** *пав'ётка* — для дроў. **805** Раней *шо́па* звалі; *пав'ёц' у майʏо́ ба́ц'к'и была́.* **828** Гаспадарчыя прылады складаюць на вышкі ў *сара́йи.* **847** *пав'ёц'* — для дроў. **905** *пав'ёц'* — па-старому. **914** *пав'ёц'* — куды дровы складаюць; *пу́н'а* — куды складаюць плугі, ставяць сані. **932** *падпав'ёц'ц'а* — навес для гаспадарчых прылад. **942** *пав'ёц'* — з трыма сценамі для дроў. **963** *шо́па* — навес на слупах. **969** *пав'ёц'* — вельмі рэдка сустракаецца. **972** *пав'ёц'* — для дроў. **973** *пав'ёц'* — старая назва. **974** *пав'ёц'* — гэта *нав'ёс,* дзе складаюць дровы. **975** *пов'ёт' — там то́л'к'и адны́ дро́вы, лучы́на.* **980** *пав'ёц' — дл'а скла́дк'и дроў.* **993** Дровы складаюць у *пав'ётку.* **1008** *пав'ётка* — для дроў. **1010** *пав'ёц'* — дзе дровы складаюць. **1022** *пав'ёц'* — туды дровы складаюць. **1023** *С'е́на склада́йуц' пат пав'ёц'ц'у, дро́вы ко́л'уц'.*

Карта № 239

НАЗВЫ БУДЫНКА ДЛЯ ЗАХОЎВАННЯ ЗБОЖЖА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 165:

«Як у вас называецца будынак для захоўвання збожжа: *амба́р, клець, сві́ран*?»

Матэрыял адказаў дае ў асноўным тры назвы будынка: *кл'ёц', с'в'і́ран (с'в'е́ран, с'в'иро́нак), амба́р (имба́р).* Гэтыя назвы наносяцца на карту як распаўсюджаныя на картаграфуемай тэрыторыі ў значэнні асобнага будынка для захоўвання збожжа.

Адсылачным знакам чорнага колеру картаграфуецца слова *шп'их'і́р (шпых'е́р).*

Адсылачным знакам жоўтага колеру картаграфуецца слова *кл'е́тка.*

Як *с'в'і́ран* картаграфуецца слова *с'в'і́ран'* у нас. пп. 465, 475, 479, 495, 512—514, 516, 519, 788, 795, 806, 809, 811, 832, 887, 991, 1006, 1018.

Як *амба́р* картаграфуецца слова *анба́р* у нас. пп. 206, 221, 229, 232, 236, 336, 370, 408, 430, 484—486, 490, 502, 526, 532, 568, 582, 594, 610, 612, 617, 628, 632, 716, 726, 729, 741, 758, 762, 811, 815, 831, 867, 872, 888, 900, 905, 916, 940,

Як *имба́р* картаграфуецца слова *инба́р* у нас. пп. 214, 533, 544, 547, 559, 561, 563, 565, 568, 571, 573, 575, 577, 582, 598, 614, 616—619, 625, 628, 649, 717, 855, 867, 868, 884, 899, 900, 923, 932, 937, 1021, 1022, 1026.

У матэрыялах наступных нас. пп. адзначана, што слова *амбáр* ужываецца як назва будынка для захоўвання калгаснага збожжа: 5, 6, 7, 9, 13, 64, 66, 70, 73, 74, 78, 84, 87, 104, 105, 111, 113 ,115, 127, 128, 209, 213, 226, 228, 243, 253, 264, 271, 298, 299, 334, 337, 338, 421, 434, 453, 456, 464, 521, 530, 531, 586, 601, 604, 613, 636, 642, 682, 687, 707, 711, 723, 725, 728, 755, 791, 795, 798, 805, 814, 816, 819, 823, 824, 894, 906, 909, 912, 914, 918, 934, 936, 955, 958, 966, 999, 1011.

У матэрыялах наступных нас. пп. адзначана, што слова *свíран* ужываецца як назва будынка для захоўвання калгаснага збожжа: 226, 239, 251, 253, 518, 523, 734, 779, 814, 817, 818, 821.

Адводзіцца ад картаграфавання слова *кладóвая (кладавáя),* якое з'яўляецца назвай будынка рознага прызначэння ў матэрыялах наступных нас. пп.: 66, 70, 74, 75, 78, 120, 862, а таксама слова *кладóвая,* пры якім няма пэўных тлумачэнняў у нас. пп. 89, 207, 496, 498, 501, 504, 539, 548, 560, 562, 589, 628, 790, 825, 828, 862, 865, 885, 910, 939, 977, 1013.

Не наносіцца на карту слова *маɣаз'ин* (нас. п. 344), *магазы́н* (нас. п. 532), *маказы́н* (нас. п. 843) — старадаўняя назва грамадскай пабудовы, куды ссыпалася збожжа.

Адводзіцца ад картаграфавання слова *склад,* якое з'яўляецца новым словам для вёскі і абазначае вялікі будынак для захоўвання збожжа ў калгасе. Яно адзначаецца ў наступных нас. пп.: 464, 478, 511, 745, 752, 759, 764, 781, 792, 810, 818, 821, 822, 826, 830, 838, 839, 842, 843, 851, 852, 871, 874, 877, 882, 901, 915, 923, 924, 927, 936, 941, 979, 981, 982, 985, 989, 990, 992, 993, 995, 998, 999, 1002—1004, 1007—1010, 1012, 1014, 1026, 1027.

Не картаграфуецца слова *клець,* калі ў адказах пры гэтым слове ёсць наступныя заўвагі: **452** *кл'ец'* — у значэнні «каморка». **501** *кал'и́ пры ха́ц'е — кл'ец'.* **615** *кл'ец' — ум'е́с'ц'и чы́рас с'е́нцы.* **618** *кл'ец' — чы́рас с'е́нцы.* **676** *кл'ец' — пры ха́ц'и.* **679** *кл'ец'* — перагародка для збожжа, зробленая ў сенцах. **922** *кл'ец'* — адгароджана ў сенцах. **938** *кл'ец'* — цераз калідорчык.

Адводзяцца ад картаграфавання словы, якія не з'яўляюцца назвамі асобнага будынка для захоўвання збожжа: *кладóўка* (нас. пп. 59, 240, 248, 254, 259, 270, 291, 339, 431, 514, 535, 538, 541, 546, 550, 553, 554, 607, 623, 640, 795, 834, 843, 846, 849, 862, 982, 984, 998, 1014); *складóўка* (нас. пп. 765, 966), *кладóвачка* (нас. п. 477); *склáдзік* (нас. п. 350); *камóра* (нас. пп. 153, 345, 450, 514, 522, 651, 683, 686, 694, 724, 734, 741, 812, 840, 844, 942, 944, 951, 955, 958, 972, 975, 977, 983, 986, 994, 996, 998, 999, 1001, 1004, 1007, 1011, 1014, 1023, 1027); *камóрка* і фанетычныя варыянты *ком'ирка, комýрка* (нас. пп. 331, 365, 368, 371, 372, 388, 404, 407, 451, 452, 560, 695, 711, 771, 772, 785, 841, 1023); *чулáн* (нас. пп. 335, 337, 339, 609); *захóт* (нас. п. 503); *прыдз'е́лок* (нас. п. 987); *патпав'е́тка* (нас. п. 79), а таксама словы, якія абазначаюць асобныя будынкі, але гэтыя будынкі не прызначаны для захоўвання збожжа: *стóпкъ, стóбка* (нас. пп. 307, 326, 966), *с'ц'óпка* (нас. п. 851), *истóпка* (нас. п. 591), *клýн'а* (нас. пп. 967, 970), *пýн'а* (нас. п. 216), *ɣумнó* (нас. п. 425), *одры́нка* (нас. п. 997), *палóўн'а* (нас. п. 461), *тôк* (нас. п. 1012).

У некаторых адказах паняцце *будынак* падменена іншым паняццем: часткамі будынка — *зас'е́к* (нас. пп. 33, 53, 365, 368, 370, 420, 477, 487, 575, 611, 625, 737); *закро́м'ен'* (нас. п. 1010) або пасудзінай — *лар* (нас. пп. 951, 957), *скры́н'а* (нас. пп. 652, 699, 1008).

На карту не наносіцца слова *бълγан* (нас. п. 570), якое ў адказе прыводзіцца без усякіх тлумачэнняў.

На карце не адзначана з'ява дысіміляцыі ў спалучэнні **мб** у слове *амба́р.*

У наступных адказах прыводзяцца заўвагі збіральнікаў да слоў, якія наносяцца на карту: **7** *с'в'йран* ужываецца часцей, *амба́р* — новая назва, ужываецца для абазначэння калгаснага свірна. **9** *с'в'йран* ужывалі раней. **10** *амба́р* больш пашырана цяпер. **14** *с'в'йран* — новая назва. **24** *кл'ец'*—гаварылі даўней, *амба́р* — цяпер. **25** *с'в'йран* — рэдка. **26** *анба́р* — некаторыя кажуць. **34** *кл'ец'* — радзей. **35** *кл'ец'* — часцей. **36** *с'в'йран* — гаварылі даўней. **46** *кл'ец'*—па-даўнейшаму. **47** *кл'ец'*— гаварылі даўней. **64** *кл'ец'* — у аднаасобнікаў; *с'в'йран* ранеў быў пры валасці, туды звозілі збожжа на насенне; *амба́р* — у калгасе. **65** *анбар*—гавораць цяпер. **66** *анба́р*—у калгасе. **69** *амба́р*—цяпер і то рэдка. **70** *кл'ец'* — у аднаго *хазяіна, амба́р* — у калгасе. **71** *кл'ец'* —гаварылі даўней. **72** *кл'ец'* раней была; *с'вйран* — цяпер гавораць. **73** *кл'ец', с'в'йрън* — у кожнага *хазяіна.* **74** *кл'ец'* была ў сваёй гаспадарцы, *анба́р* — цяпер у калгасе. **75** *анба́р* — кажуць цяпер у калгасе. **78** *кл'ец'* — у аднай гаспадарцы; *амба́р* — у калгасе. **83** *кл'ец'* — у аднаасобнікаў, *анба́р* — у калгасе. **87** *кл'ец'*; *с'в'йран* — раней. **89** *кл'ец'*— раней, *анба́р* — цяпер. **101** *кл'ец'*—раней; *амба́р*—цяпер. **120** *кл'ец'*— раней была ў калгаснікаў. **124** *кл'ец'*—раней; *анба́р*—цяпер. **125** *кл'ец'*— раней. **127** *кл'ец'* раней была; *анба́р* — цяпер у калгасе. **135** *кл'ец'* — так раней называлі. **178** *с'в'йран* — гэта амбар, куды ссыпаюць жыта, ячмень. **191** *с'в'йран* і *кл'е́ц'* — раней сюды збожжа складалі. **195** *с'в'йран* поўны калгаснага дабра; радзей ужываецца *кл'ец'.* **197** *кл'ец'*— па-старому, *с'в'йран* — цяпер. **209** *амба́р, с'в'йран* — гэта калгасныя будынкі для дабра. **226** *амба́р, с'в'йрън* — у калгасе; *кл'ец'* — старая назва. **228** *кл'ец'*—раней звалі. **229** *ду́жа даўно́ гавары́л'и: пайду́ ў кл'ец', гаво́рац' и анба́р.* **232** *кл'ец'* — гаварылі раней; цяпер — *анба́р.* **236** *кл'ец'* — звалі даўно, *с'в'йран* — нядаўна, *анба́р* — цяпер. **237** *кл'ец', с'в'йран* — казалі раней; *амба́р* — цяпер. **240** *кл'ец', амба́р, кладо́вайа* — дзве апошнія назвы пазнейшага часу. **241** *кл'ец'* — гаварылі раней; *амба́р* — цяпер. **243** *кл'ец'* — у сялян; *амба́р* — у калгасе. **269** *с'в'йрън* раней быў у паноў, а ў калгасе не ўжываецца. **283** Старыя называюць *кл'ец',* моладзь — *амба́р.* **293** *кл'ец'* — раней; цяпер — *амба́р.* **298** *кл'ец'* — раней. **300** *кл'ец'* — па-старому; *амба́р* — цяпер. **302** *амба́р, анба́р*— у калгасе; *кл'ец'* — раней. **308** *амба́р* — цяпер называюць. **311** *амба́р* ужываюць маладзейшыя. **331** *амба́р;* радзей — *кл'ец'.* **332** *амба́р; кл'ец'* — рэдка. **333** *кл'ец'* — раней; *амба́ры* — цяпер. **334** *амба́р* — куды ссыпаюць калгаснае збожжа; *кл'ец'* — невялікі будынак у калгаснікаў. **337** *амба́р* — у саўгасе, а ў двары — *кл'ец'.* **338** *амба́р* — калгасны; *кл'ец'* — у гаспадара. **343** *с'в'йран* — быў ра-

ней, асобна. **407** *амбáр* — рэдка. **421** *с'в'йран* — у асобнага гаспадара; *амбáр* — у калгасе. **444** *с'в'йран* — гаварылі раней; *амбáр* — цяпер. **446** *с'в'йран;* у гаспадара —*с'в'ирóнак.* **496** Цяпер гавораць *с'в'йран.* **502** Цяпер больш называюць *анбáры; кл'ец'* — па-старому; гавораць і *с'в'ирóнак.* **521** *амбáр* — цяпер у калгасе; *кл'ец', с'в'йран, кл'éтка* былі раней. **529** *амбáр* ведаюць, але не ўжываюць. **540** *кл'ец', с'в'йран';* часцей — *кл'ец'.* **586** *кл'ец'* — раней ужывалі, *анбáр* — зараз у калгасе. **601** *с'в'йран* — так у некаторых завецца *γумнó; анбáр* — цяпер; раней часцей ужывалася слова *кл'ец'.* **642** *кл'ец'* — гаварылі раней. **649** *инбáр;* часцей — *кл'ец'.* **692** *св'йрон* — быў у паноў — асабная харомiна. **695** Ужываецца і *с'в'йрон,* але менш пашырана. **700** *амбáр* — цяпер гавораць; *свырóнок* — старое слова. **703** *амбáр* — сучаснае вымаўленне; *с'в'йрон* — старое. **712** *амбáр* — новае слова. **713** *амбáр* — слова новае. **716** *анбáр; амбáр* — новае слова. **722** У гэтым значэнні ўжываецца толькі слова *кл'ет';* словы *амбáр, св'йран* тут звычайна не ўжываюцца. **729** *анбáр* сталі называць маладыя. **742** *с'в'йран;* цяпер ужываецца і слова *амбáр.* **748** Слова *амбáр* ужываецца радзей. **752** *с'в'йран', и кл'ец' былá, ац'ап'éр спрат.* **791** *амбáр* — цяпер сыплюць збожжа ў калгасе; былі *с'в'ирéн'к'и.* **795** Даўней быў *с'в'йран.* **800** *кл'ец';* радзей — *с'в'йран.* **821** *кл'ец'* — гаварылі раней. **823** *амбáр* — гэта слова ведаюць, але не гавораць; цяпер часам калгасны *с'в'йрак* завуць *амбáрам.* **825** *амбáр* — *кладóвайа,* раней называлі *с'в'йрен.* **828** *амбáр* — гавораць старыя, *кладóвайа* — моладзь. **832** *кл'êц'. св'йр'ен'* — розніцы няма. **842** *кл'ец'* — даўно гаварылі. **843** Раней у значэнні слова *амбáр* ужывалася *маказы́н.* **855** *инбáр;* раней — *с'в'йран.* **877** *кл'êц'* калісці была, цяпер — толькі слова. **882** *кл'ец'* ужывалася калісці. **899** *кл'ец', инбáр* — так было раней. **906** *кл'ец'* ужывалася раней. **942** Спецыяльнага будынка з засекамі для збожжа раней не было. **956** Спецыяльнага будынка для захавання збожжа не будуюць. **958** Раней было слова *с'в'йрон.* **971** Незразумелае тлумачэнне, зробленае збіральнікам: *амбáр, кл'ец'* — хазяйка пастройкі ў калгасе. **980** *у пам'éшчыкаў был'й с'в'йрны, амбáр тое ш, што с'в'йран, ужывáйецца рéдка.* **988** *амбáр* і рэдка — *св'йран.* **996** *кл'ец'; камóра, с'в'йран* — былі раней. **1002** Раней гаварылі *с'в'йран.* **1005** *кл'ец'* — так называлі раней *амбáр.* **1007** Раней у іх такіх будынкаў не было.

Карта № 240

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ стопка, варыўня, каморка

Карта складзена на матэрыяле пытання № 166:

«Будынак для захоўвання бульбы, гародніны: *стóпка, істóпка, варыўня́..?*»

Трэба заўважыць, што пытанне пастаўлена не зусім удала: не ўлічана, што для захоўвання бульбы і гародніны існуе не адзін від будынка. У залежнасці ад характару пабудовы можна супрацьставіць наступныя назвы: з аднаго боку, *стóпка, вáрыўня́, камóрка* (будуюцца на паверхні

зямлі, часта з печкай) і, з другога боку, *по́граб, склеп, яма* (капаецца яма ў зямлі і над ёю ўзводзіцца дах). Няўдалая пастаноўка пытання пацягнула за сабою і недакладныя адказы. У радзе выпадкаў будынак называецца, але не апісваецца. Акрамя таго, побач з назвамі пабудовы для захоўвання бульбы і гародніны даюцца словы *капец, скапец, бурт, гурт, я́рус, стус, стог.* Гэтымі словамі называюць доўгі або круглы груд бульбы (гародніны), які закрыты саломай і зямлёй ад марозу і дажджу. Словы *капе́ц, скапец, бурт, гурт, стус, я́рус, стог* не картаграфуюцца.

На гэтай карце картаграфуецца пашырэнне слоў *стопка* (і яго варыянта *сцёпка), варыўня* і *каморка,* якія абазначаюць назву будынка для захоўвання бульбы і гародніны, а ў некаторых выпадках назву будынка для захоўвання прадуктаў або сельскагаспадарчых прылад працы.

Таму назвы *склепа (скле́п, по́γрап, л'ох, йа́ма)* — будынка ў зямлі з дахам над зямлёй — адводзяцца ад картаграфавання. Пашыраны такія будынкі на ўсходзе Віцебшчыны і Магілёўшчыны і на захадзе Брэстчыны і Гродзеншчыны. Сустракаюцца і на астатняй тэрыторыі побач з *варыўнёй,* але радзей.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі і тлумачэнні збіральнікаў, словаўтваральныя і фанетычныя варыянты, акцэнталагічныя адрозненні, раскрываюцца адсылачныя знакі.

Сустрэліся наступныя варыянты назвы стопкі, сцёпкі: *истопка*—21, 22, 25, 26, 28, 29, 31, 34, 39, 40, 41, 42, 45, 55, 57, 60, 64, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 78, 80, 82, 84, 85, 87, 95, 101, 104, 109, 112, 117, 121, 122, 153, 160, 161, 165, 168, 172, 176, 179, 180, 182, 185, 187, 191, 192, 193, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 206, 208, 212, 214, 227, 228, 229, 231, 232, 234, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 245, 246, 247, 249, 254, 256, 257, 260, 264, 268, 271, 276, 278, 279, 281, 286, 288, 289, 293, 302, 325, 327, 465, 468, 479, 481, 484, 496, 499, 502, 505, 509, 528, 537, 544, 547, 549, 552, 554, 556, 573, 580, 583, 586, 587, 589—592, 603, 620, 638, 640, 822, 903, 908, 910; *сте́пка* — 683, 717, 760, 990, 994, 1009, 1012, 1013; *усц'о́пка* — 720, 752, 780, 795, 977; *высц'о́пка* — 721, 726, 766, 973; *всц'о́бка* — 766; *вусц'о́пка* — 793—795; *висте́бка* — 964; *исц'о́пка* — 751, 776, 784—786, 805;*исте́бка* — 764, 963; *сц'о́бачка* — 804; *стопачка* — 806; *сц'о́па* — 968. Слова *варыўня́* мае яшчэ наступныя акцэнталагічныя варыянты: *ва́ра(ы)ўн'а* — 11, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 25, 31, 32, 34, 36, 38, 40, 41, 43—45, 48—51, 65, 68, 71, 75, 79, 80 (і *вары́ўня*), 85, 154, 155, 157, 159, 161, 163, 191—197, 201, 204; *вары́ўн'а* — 5, 8, 171, 360, 388, 437, 439, 452, 470, 506, 510, 554, 558, 620, 889, 909, 999, 1000.

Слова *камо́рка* адзначана ў варыянце *камо́ра* ў нас. пп. 25, 359, 394, 397, 996.

Ніжэй прыводзяцца заўвагі збіральнікаў і матэрыял, які картаграфуецца адсылачнымі знакамі: **5** *варыўн'а́* — абавязкова з печкай. **6** *варыўн'а́* — даўней, як лазня, печку рабілі, бульбу ссыпалі. **14** *сто́пка; варыўн'а* — навейшая назва. **23** *сто́пка* — будынак, прыбудаваны да сенцаў, дзе ставяць жорны і інш. гаспадарчыя прылады. Зімой у *стопцы* трымаюць салёныя гуркі і капусту. **24** *сто́пка* — прыбудова каля дому без вокан, дзе захоўваюць бульбу, гародніну, некаторыя гаспадарчыя

прылады. 25 *камо́ра* — каля сенцаў будыніна, ставяць капусту; *ва́рыйн'а, исто́пка* — тое ж, што і камора, пад адным дахам з хатай. 28 *исто́пка;* вельмі рэдка — *кладо́йн'а.* 32 *сто́пка; ва́рыйн'а* ўжываецца радзей. 47 *исто́пка* — раней; зараз — *варийн'а.* 66 *исто́пка* — цёплае памяшканне пры хаце; *камо́рка* — памяшканне, якое магло быць прыбудавана да хаты, а магло стаяць асобна, недалёка ад хаты. 67 *исто́пка* — курная хата, там захоўваюць бульбу і гародніну зімою. 68 *ва́рыйн'а, исто́пка — имшо́найа будын'ина с п'е́чкай б'ис трубы́ и сып'уц' бу́л'бу ў катух'и́.* 73 Раней быў асобы будынак — *исто́пка.* 78 *исто́пка* сустракаецца вельмі рэдка. 87 Раней называлася *исто́пка.* 104 *исто́пка* — для бульбы і буракоў з печкай. 154 *ва́рыйня* — у будынку. 176 *исто́пка* — цёплы будынак з маленькім аконцам, на земляным палу, пад адной страхой з хатай. 192 *исто́пка* — гаворыць моладзь, а старыя кажуць *ва́рыйн'а.* 200 *исто́пка* — цёплы будынак з печчу. 203 *сто́пка* — цёплы будынак з аконцам, за сенцамі, пад адной страхой з хатай; *варыйн'а́ (с'е́н'и)* — халоднае памяшканне без столі паміж хатай і стопкай. 206 *истопка* — цёплы будынак пад адной страхой з хатай (хата — сенцы — істопка). 209 *варыйн'а́* — будынак, як хата, без падлогі, з печчу без коміна. 213 *варыйн'а́* — наверсе будынак, ёсць грубка. 271 *исто́пка* — цёплая; *камо́рка* — халодная. 276 *исто́пка* — некалі. 359 Асобных будынкаў няма; ёсць *каморка,* якая знаходзіцца ў адной будове з хатай. 388 *вары́йн'а* — аджыўшая. 394 *камо́ра* — кладоўка, адгароджаная ў сенцах. 397 Асобнага будынка няма, гародніна і бульба захоўваюцца ў *камо́ры.* 401 *камо́рка* — кладоўка, адгароджаная ў сенцах. 405 *камо́рка* — кладоўка, адгароджаная ў сенцах. 408 *сто́пка* — для захоўвання бульбы; *камо́рка* — для захоўвання гародніны. 424 *сто́пка* — частка хаты без печкі, дзе складаюць прадукты. 433 *сто́пка* — з гліны. 442 *варыйн'а́* — некалі стаялі гуркі, капуста, бульбу сыпалі. 445 *варыйн'а́* — цёплая невялікая пабудова ў сенцах. 458 *сто́пка* — знаходзіцца ў сенцах, адгароджана дошкамі, мае печ. 463 *варыйн'а́* — прыбудоўваецца пры хаце, але больш ставяць асобна. 464 *варыйн'а́* — прыбудоўвалася пры хаце раней; зараз будуюць асобна. 465 *исто́пка* — цёплы будынак, падобны на невялікую хату. 466 *варайн'а́* — прыбудоўваецца да хаты і будуецца асобна. 471 *сто́пка* — будавалася калісьці, мела выгляд хаты. 480 *варыйн'а́* — калі са сценамі, ставяць яе таксама дзе-небудзь у хаце, у нас яна ў сенцах. 502 *исто́пка* — зараз рэдка ўжываецца. На *вары́йн'у* гавораць *ла́з'н'а.* 503 *с'ц'о́пка — так, йак ха́та сымшана, з'имо́йу но́с'им жар с то́рпу.* 509 *исто́пка, варыйн'а́, сто́б^{п}ка* — бывае з печкай і без печкі. 517 *сто́пка* — даўней; зараз — *варыйн'а́.* У стопцы выкопваўся пограб. 521 *варыйн'а;* рэдка — *сто́пка.* 524 *сто́пка*—старая назва *варыйн'и́.* 536 *сто́пка* ўжываецца часцей; *варыйн'а́* — радзей. 556 *исто́пка — незамо́шчанайа йа́ма н'ибал'ша́йа, куды сы́пл'уц' бу́л'бу; варыйн'а́.* 557 *стопка* — пабудавана наверсе. 586 *исто́пка* — будуецца асобна ад дома. 601 *сто́пка*—зробленая з дрэва на паверхні, халодная. 604 *исто́пка; варыйн'а́* — дзе вараць для свіней. 673 *сц'о́пка* — у будынку. 678 *с'ц'е́пка* — зроблена ў сенцах каля печы, каб не памёрзла бульба. 686 *варыве́н'ка.* 711 Звычайна

сцёпка пры сенцах. **723** *сц'óбка — у с'éн'ах.* **725** *с'ц'óбка — у с'é-н'ах.* **746** *варýн'а.* **748** *варыýн'á* — на зямлі пабудован маленькі зруб, які накрыт страхою; назва *барак* ужываецца радзей. **750** *стóпка* і *варыýн'á;* часцей — *стóпка.* **781** *стóпка* — рэдка. **791** *с'ц'óпка* — зроблена з дрэва, на дварэ. **795** *вус'ц'óпка* — зроблена з дрэва, звычайна на дварэ, недалёка ад хаты; *ус'ц'опка* — тое ж. **797** *с'ц'óпка* — зроблена з дрэва, недалёка ад хаты. **808** *верыýн'á.* **815** *стóпка* — будынак. **821** *стóпка* — невялікі будынак. **823** *стóпка; варыýн'á* вядома, але не ўжываецца ў гутарцы. **829** *стóпка* — як невялічкая хатка. **836** *стóп-ка* — надбудова над пограбам. **838** *стóпка* — з печкай. **839** *стóпка* — з печкай. **843** Слова *стопка* ўжываецца рэдка. **859** *стóпка* — будынак, які стаіць на дварэ. **871** *стóпка — халóднайа пам'ашчына.* **874** *стóп-ка* — пры доме, у хляве. **877** *стóбка, варайн'á* — асобная пабудова для бульбы, капусты, гуркоў. **909** *стóпка* — для захоўвання клубняплодаў; *варыýн'а* — дзе ставяць кіслую капусту ці гуркі. **920** *стóпка* — асобны будынак. **958** *варывн'á* — як хата, цёплая. **964** *вистéпка* — прыбу-доўваецца да хаты. **974** *с'тц'опка, варыýн'á;* часцей — *с'ц'óпка.* **988** *стóпка;* рэдка — *ист'óпка.* **1004** *с'ц'óбка* — пабудова пры сенцах або ў пограбе. **1011** *стóпка, с'ц'óбка* — асобны будынак на дварэ або ча-сцей пры хаце. **1018** *сц'óбка* — як хатка, але ў зямлі не капаецца; пры-значэнне *сц'обк'и* трохі іншае: сюды ставяць гладышы, зімою ставіцца вядро з жарам, якое абагравае *сц'обку.*

Адводзяцца ад картаграфавання словы *лазня, амшэнь, кладоўня, дашнік,* бо невядома, які від будынка яны называюць.

Амшанік і ўтвораныя ад яго словы сустрэліся ў нас. пп. 280, 307, 318, 322, 325, 327, 635, 636, 638, 925 і 940; *лазня* — 495, 502; *(с)кладоўня, (кладовая)* — 28, 43, 102, 344, 971; *дашнік* — у 58.

Карта № 241

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ студня, калодзезь (калодзеж, калодзец)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 168:
«*Стýдня* ці *калóдзец, калóдзеж..?*»

У каментарыях прыводзяцца матэрыялы з тых нас. пп., дзе ёсць заў-вагі збіральнікаў аб картаграфуемых словах, прыводзяцца адзінкавыя назвы: **3** *калóз'иха.* **7** *стýдн'а* — часцей; радзей — *калóз'иш.* **23** *стýдн'а; калóз'иш* — вельмі рэдка. **57** *калóз'еш; калóз'ез'* — больш ста-ражытнае. **71** *калóз'ис'; стýдн'а* — рэдка. **78** *калóз'ис'* — цяпер за-вуць; *стýдн'а* — раней часцей ужывалася. **86** *стýдн'а* — рэдка; *каló-з'иш.* **141** *стýдн'а;* рэдка — *калóз'еш.* **171** *калóз'ец;* часцей — *стýдн'а.* **174** *калóз'еш;* часцей — *стýдн'а.* **178** *калóз'ец, а п'éрв'и назывáлас'а стýдн'а.* **197** *калóз'ис'; кáжуц' и стýдн'а.* **198** *калóз'ис';* часцей — *стýдн'а.* **204** *стýдн'а;* часцей — *калóз'ис'.* **239** *стýдн'а* — раней; *калóз'ис', калóз'иш*—цяпер. **347** *калóз'ейз'.* **350** *калóз'ис';* часам—*стýдн'а.* **353** *калóз'ис';* радзей — *стýдн'а.* **379** *стýл'н'а.* **388** *калóз'ез'; журав'éл'* —

аджыўшае. **405** *сту́дн'а;* часцей — *сту́н'н'а;* рэдка — *кало́з'ас'.* **407** *кало́з'ис'; сту́дн'а* менш пашырана. **465** *кало́з'еш;* калісьці гаварылі *сту́дн'а.* **512** *кало́з'еж; журав'е́л'.* **527** *сту́дн'а* — часцей; *кало́з'еш.* **613** *кало́з'из'* — гавораць старыя, *кало́з'иж* — моладзь. **722** *кало́д'е́з'.* **773** *коло́з'ез'* — старая назва; шырока ўжываецца *кало́з'ец* — новая назва. **813** *кало́з'ец* — старая назва, *кало́з'еж* — новая. **816** *кало́з'ез', кало́ц'.* **840** *коло́з'ейз'.* **845** *коло́з'ейз'.* **848** *коло́з'ейз'.* **849** *кало́з'ейз'.* **853** *кало́з'ейз'.* **870** *кало́з'еш;* радзей — *кало́з'ис'.* **941** *кало́з'айз'.* **997** *кало́з'.* **1003** *кало́з'ейз'.* **1004** *кало́з'ейз'.* **1018** *кало́з'ейз'.*

Карта № 242

НАЗВЫ САХІ Ў СТУДНІ З ЖУРАЎЛЁМ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 168:

«Як у вас называецца: *сту́дня* ці *кало́дзец, кало́дзеж...* нарысуйце і абазначце часткі: а) *вілы, саха́..?*»

У частцы нас. пп. няма студні з жураўлём, а ёсць студні або з корбай, або проста зроблены зруб, і дастаюць ваду вядром пры дапамозе вяроўкі ці драўлянай палкі з кручком. Для гэтых нас. пп. на карце ставіцца знак Н.

У некаторых матэрыялах прыводзіцца толькі агульная назва студні без указання яе частак. У такіх выпадках на карце ніякі знак не ставіцца.

Частка адказаў не суправаджаецца рысункамі з абазначэннем частак студні з жураўлём. Аднак гэты матэрыял картаграфуецца ў тых выпадках, калі ёсць ускосныя даныя, якія дазваляюць суаднесці тую ці іншую назву з пэўнай часткай студні. Так, пры адсутнасці рысункаў на карту наносяцца знакі ў наступных нас. пп.: 1, 8, 17, 37, 38, 103, 108, 110—114, 116, 122, 149, 166, 171, 209, 217, 247, 258, 260—262, 266, 268, 272, 277, 309, 312, 316, 317, 319—321, 324, 328, 330—336, 338—340, 357, 390, 391, 395, 400, 414, 460, 475, 482, 499, 501—503, 524, 526, 535, 537, 539, 542—544, 549—552, 560, 562, 571—573, 575, 577, 580—584, 587, 589—592, 594, 595, 597, 603, 605, 606, 608, 609, 613, 615, 618, 619, 621, 623, 626, 627, 629—634, 636—639, 641, 643, 645—648, 650, 665, 674, 726, 748, 751, 767, 768, 773, 775, 779, 785, 798, 809, 811, 826, 879, 887, 893, 895, 898, 900, 903, 906—909, 911, 912, 916—918, 923, 925, 926, 928—931, 934, 944—946, 948, 949, 963, 972, 975, 976, 978, 1016—1018, 1021, 1022, 1025.

У некаторых нас. пп. адсутнічаюць назвы асобных частак студні з жураўлём. У матэрыялах адзначаецца толькі агульная назва для трох частак разам — для сахі, вагі і вочапа. У такіх выпадках на карце ніякі знак не ставіцца.

Так, агульная назва *ас'в'е́р* адзначана ў наступных нас. пп.: 28, 32—35, 55, 57, 213, 214, 216, 219, 233; *ас'в'е́ра* 42; *с'в'иршн'а́* 151; *жо́раў* 60; *жура́в'ел'* 115; *журав'е́л'* 301; *шчо́ɣла* 285, 286, 288.

У некаторых нас. пп. даецца назва для верхняй часткі сахі: **178** *в'и́лы.* **224** *раɣачы́.* **708** *саха́.*

У наступных нас. пп. адводзяцца ад картаграфавання словы *страла* і *вочап,* якія на рысунках абазначаюць саху, аднак выклікаюць сумненне, паколькі ў большасці выпадкаў першае з іх называе вагу, другое — жэрдку, да якой прычэпліваецца вядро: 516, 519, 526, 540, 541, 864 *стралá;* 442, 784, 795, 841 *вóчап.*

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, матэрыял, на аснове якога ставяцца адсылачныя знакі: **8** *с'в'ир.* **20** *ац'éр.* **70** *патпóрка дл'а ас'в'éра.* **72** *стóйка.* **83** *столп дл'а ас'в'éра.* **84** *столп дл'а ас'в'éра.* **138** *в'йдлы.* **154** *ац'в'éр.* **164** *бáбы.* **165** *бабá.* **218** *z'ет.* **221** *z'éт.* **244** *стóйка.* **249** *казá.* **269** *стыйáк.* **277** *шчóүлъ.* **291** *йал'инá.* **293** *в'ер'ийá.* **307** *сахóр.* **314** *упóр.* **324** *сныхá.* **338** *сныхá.* **412** *кóварац'ен'.* **444** *чап'áк.* **460** *сахóр.* **536** *бáба;* часцей — *сахá.* **543** *z'ет.* **551** *йал'йна.* **665** *рачáла.* **693** *вылкы́.* **701** *каүáн.* **703** *стайáн.* **726** *пал'.* **771** *коворóт.* **772** *колóворот.* **773** *в'илы́.* **851** *кал'éв'ерот.* **855** *сош.* **949** *чырынóк.* **988** *в'йлы;* рэдка — *саха.*

Карта № 243

НАЗВЫ ВАГІ Ў СТУДНІ З ЖУРАЎЛЁМ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 168:

«Як у вас называецца: *стýдня* ці *калóдзец, калóдзеж...* нарысуйце і абазначце часткі: б) *вагá, пруглó, насілка..?»*

Матэрыялы паказалі, што ў частцы нас. пп. няма студняў з жураўлём, а ёсць толькі з корбай, або проста зроблены зруб, і ваду дастаюць вядром пры дапамозе вяроўкі ці драўлянай палкі з кручком. Для такіх нас. пп. на карце ставіцца знак Н.

У некаторых матэрыялах прыводзіцца толькі агульная назва студні без указання яе частак. У такіх выпадках на карце ніякі знак не ставіцца.

Не ставіцца знак на карце і тады, калі ў матэрыялах некаторых нас. пп. адзначана толькі агульная назва для трох частак разам — сахі, вагі і вочапа. Назвы агульнай часткі для гэтых нас. пп. пералічаюцца ў каментарыях да карты № 242.

Адводзяцца ад картаграфавання словы *вочап, почап,* якія на рысунках абазначаюць вагу, аднак выклікаюць сумненне, паколькі ў большасці сваёй гэтыя словы называюць жэрдку ў студні з жураўлём, да якой прычэпліваецца вядро: 218, 219, 224, 264, 277, 300, 313, 430, 433, 434, 444, 464, 471, 494, 516, 518, 525, 537, 791, 797, 804, 810, 826, 830, 841, 849, 853, 858, 882, 886, 899, 923, 927, 936, 940, 941, 944, 982, 997, 1000, 1006, 1020 *вóчап;* 628, 690, 940 *пóчап.*

На гэтай карце на аснове адказаў, якія не суправаджаюцца рысункамі, ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: 17, 38, 103, 108, 110—114, 116, 117, 122, 149, 166, 171, 182, 209, 245, 247, 258, 261, 262, 266, 268, 272, 284, 295, 309, 312, 316, 317, 319—321, 324, 328, 330—336, 338—340, 357, 390, 391, 395, 400, 414, 460, 482, 498, 499, 501—503, 526, 535, 539—541, 543, 544, 549—551, 560, 571—577, 581—585, 587, 589—592, 594, 595, 597, 603,

605, 606, 608—610, 612, 613, 615, 618—620, 622, 623, 626, 627, 629—634, 636—639, 641, 643—648, 650, 665, 674, 726, 748, 751, 767, 768, 773, 775, 779, 798, 809, 811, 876, 879, 887, 893, 895, 898, 900, 903, 907—909, 911, 912, 916, 917, 925, 926, 928, 930, 931, 934, 945, 946, 948, 949, 961, 963, 972, 975, 976, 988, 1016—1018, 1021, 1022, 1025.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці картаграфуемых слоў, а таксама раскрываюцца адсылачныя знакі (прыводзяцца адзінкавыя ўтварэнні ад картаграфуемых слоў і ўтварэнні ад іншых кораняў, падаюцца адзінкавыя словы, якія на карце не маюць свайго асобнага знака, а аб'яднаны з падобнымі ім словамі): **13** *крόкла.* **17** *шост.* **18** *шост.* **22** *в'асло́.* **41** *ас'в'ир.* **84** *ас'в'е́рына.* **104** *ас'в'и́р.* **135** *с'в'ира́.* **146** *св'и́ршн'а.* **147** *св'и́рсн'а.* **153** *ац'в'е́р.* **164** *ас'в'е́ра.* **167** *саха́.* **173** *с'в'ире́н'а.* **201** *ас'в'е́рх.* **239** *ас'в'и́р.* **248** *п'ерас'в'и́р.* **251** *п'ерас'в'е́рт.* **254** *п'ерас'в'и́р.* **256** *п'ерас'в'и́р.* **268** *напо́лък.* **270** *в'ихта́.* **271, 273, 299** *п'еравóɣ'ина.* **276** *ас'в'и́р.* **282** *п'ьрав'е́с.* **289** *п'ерас'в'и́ран.* **295** *каро́м'ис'ил.* **317** *п'ирав'е́с.* **319** *п'аре́клаɣ'.* **320** *п'иравóɣ'ина* **342** *страм'е́н'.* **349** *кóвар.* **354** *кл'у́чка* (не картаграфуецца). **401** *кл'уч.* **412** *сав'и́на.* **512** *шп'ен'.* **537** *шчаɣло́.* **547, 580** *сыха́.* **586** *со́лым'а.* **593** *каро́м'ис'ел.* **596** *шл'иɣа́.* **602** *йал'и́на.* **603** *шл'иɣа́.* **604** *б'и́ла.* **624** *шл'иɣа́.* **632** *сл'и́ɣа.* **638** *шл'иɣа́.* **651** *ты́чка.* **679** *по́вадыр.* **680** *пу́ɣа.* **698** *каħа́н.* **711** *вадано́с.* **738** *кл'уч.* **741** *коло́ворот.* **750** *звон.* **751** *ваɣав'и́ло.* **782** *жура́ўка.* **788** *ба́ба.* **803** *кл'уч.* **805** *коло́ворот.* **806** *калаўро́т, кал'е́варат.* **808** *коромыс'о́л.* **809** *поп'ере́чка.* **813** *ас'в'и́р.* **821** *праɣло́.* **822** *св'исло́.* **839** *ваɣ'и́ла.* **842** *ц'а́ɣло.* **863** *стран'и́ца.* **884** *каро́мысл'.* **897** *п'ерав'е́с.* **900** *в'асы́.* **907** *жура́ўка.* **914** *узво́д.* **916** *п'еравóɣ'ина.* **920** *б'еɣу́н.* **925** *шл'иɣа́.* **928** *каза́н.* **931** *дόўжык.* **932** *ствала́к.* **933** *б'и́ла.* **934** *сво́лак.* **938** *сво́лак.* **939** *стрел'и́ца.* **943** *узво́д.* **951** *зв'ид* — часцей; рэдка — *жура́в'е́л'.* **962** *зруб.* **972** *колов'е́р.* **974** *коло́вар.* **975** *колов'е́р.* **976** *коло́вар.* **979** *столб.* **980** *стре́лка.* **981** *ба́л'ка.* **985** *ба́л'ка.* **986** *ка́пар.* **988** *ваɣа́;* рэдка — *нас'и́лка.* **996** *б'и́ло.* **1002** *шво́рен'.*

Карта № 244

НАЗВЫ ВОЧАПА Ў СТУДНІ З ЖУРАЎЛЁМ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 168:

«Як у вас называецца: *сту́дня* ці *кало́дзец, кало́дзеж...* нарысуйце і абазначце часткі: в) *во́чап, кручо́к..?»*

Прадмет, назвы якога картаграфуюцца на данай карце, прадстаўляе сабою састаўную частку студні з жураўлём, а іменна драўляную палку з кручком, на якую падвешваецца вядро. Калі ў адказах адзначалася, што ёсць толькі студні з корбай або студні, з якіх ваду дастаюць палкай з кручком ці вяроўкай, на карце ставіцца знак Н.

У частцы матэрыялаў прыводзіцца толькі агульная назва студні без указання яе частак. У такіх выпадках на карце ніякі знак не ставіцца.

Не ставіцца на карце знак і ў тых выпадках, калі ў матэрыялах адзначана толькі агульная назва для трох частак разам — сахі, вагі і вочапа. Назвы агульнай часткі для гэтых нас. пп. прыводзяцца ў каментарыях да карты № 242.

Паколькі тэмай карты з'яўляюцца назвы драўлянай палкі з кручком у студні з жураўлём, на карту не наносяцца матэрыялы з тых нас. пп., дзе ёсць студні без жураўля, а ваду дастаюць пры дапамозе палкі з кручком. Гэты матэрыял прыводзіцца ніжэй: 2, 25, 37, 177 *ас'в'ép;* 26, 64, 296, 991 *кручóк;* 30, 98, 102, 118, 120, 123, 129, 132, 133, 226, 259, 294, 297, 796, 799, 802, 836, 847, 850, 852, 994, 1007 *крук;* 52 *жéрдка.* 119, 125, 128 *шост;* 668 *кл'ýчка.* 728 *тычка;* 755, 757, 758, 761, 960 *кл'уч.*

Адводзіцца ад картаграфавання слова *журав'éл' (журáв'ел'),* якое выклікае сумненне: 15, 16, 415, 681, 688, 744, 950, 953, 1009, 1013 *журав'éл';* 264 *журáв'ел'.*

На аснове адказаў, якія не суправаджаюцца рысункамі, ставяцца знакі ў наступных нас. пп.: 1, 17, 38, 103, 108, 110—114, 116, 117, 122, 149, 166, 171, 182, 209, 247, 258, 260—262, 266, 268, 272, 277, 295, 301, 309, 312, 316, 319—321, 324, 328, 330—336, 338—340, 390, 391, 395, 400, 414, 460, 475, 482, 498, 499, 501—503, 519, 524, 526, 535, 537, 539—541, 543, 544, 550—552, 562, 571—573, 575—577, 580—584, 587, 589, 591, 592, 594, 595, 597, 603, 605, 606, 608—610, 612, 613, 615, 619, 621—623, 626, 627, 629, 634, 636, 638, 639, 641, 643—648, 650, 658, 665, 726, 748, 751, 767, 768, 773, 775, 779, 785, 798, 800, 809, 811, 826, 858, 876, 879, 887, 893, 895, 898, 900, 901, 903, 906—909, 911, 912, 916—918, 923, 925, 926, 928—931, 934, 944—946, 948, 949, 961, 972, 975, 976, 978, 988, 1016—1018, 1021, 1022, 1025.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці картаграфуемых слоў, а таксама падаюцца адзінкавыя ўтварэнні ад картаграфуемых слоў і ўтварэнні ад іншых кораняў: **6** *γáчык.* **93** *цеп.* **101** *жóртка.* **104** *жéрдачка.* **106** *жéрдъчка.* **138** *с'в'ýрец'.* **181** *ас'в'éрγ.* **182** *нас'ýлка.* **184** *с'в'ирс'н'á.* **189** *стралá.* **208** *пóчапка.* **219** *вóчап* — раней; *ас'в'éр* — цяпер. **238** *карóмыс'ал.* **249** *пáлка.* **257** *пóчепка, вóчеп.* **268** *вóбжъ.* **300** *карóмыс'ел.* **329** *стрелá.* **342** *стралá.* **343** *кóрвалат.* **359** *кл'ýчаўка.* **376** *с'ц'аблó.* **385** *тычы́н.* **390** *св'ýршн'а.* **412** *с'ц'аблó.* **430** *пáлка.* **433** *тычы́на.* **434** *смык.* **436** *прыс.* **451** *смык.* **459** *прут.* **505** *жáг'ил'.* **527** *стралá.* **536** *смык.* **555** *старалá.* **615** *чеп.* **619** *цéпка.* **677** *пýhа.* **680** *пýγа.* **683** *тыч.* **747** *нас'ýлка.* **752** *нас'ýлка.* **753** *кл'ýшка.* **784** *нас'ýлка.* **866** *рýчка.* **966** *крош.* **989** *кáпор.*

Карта № 245

НАЗВЫ ЗРУБА СТУДНІ

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 168:

«Як у вас называецца: *стýдня* ці *калóдзец, калóдзеж...* нарысуйце і абазначце часткі: д) *зруб, тын, хлуд..*?»

Тэмай карты з'яўляецца назва часткі студні — драўлянай скрыні, якая знаходзіцца на паверхні зямлі. На карту не наносяцца адказы

з тых нас. пп., дзе замест спецыяльнай назвы для зруба студні адзначаецца агульная назва — *калодзезь, студня.*

Так, *калодзезь* адзначаны ў наступных нас. пп.: 421, 425, 477, 480, 486, 487, 494, 546, 557, 659, 661, 698, 719, 756, 757, 766, 772, 821, 828, 833, 846, 851, 856, 862, 867, 962, 970, 991, 1024, 1025, 1027; *студня*—у нас. п. 224.

На карце не атрымалі адлюстравання матэрыялы з тых нас. пп., дзе замест драўлянага зруба выкарыстоўваюцца цэментавыя трубы.

Адводзіцца ад картаграфавання слова *крýж'е,* якое, магчыма, абазначае цэментавыя трубы. Гэта слова адзначана ў наступных нас. пп.: 758, 761, 798, 802, 804, 805.

Такім жа знакам, як *ізрýб,* картаграфуецца *узрýб* у нас. пп. 860, 864, 869.

Такім жа знакам, як *істрýб,* картаграфуецца *выструб* у нас. пп. 626, 628; *устрýб* 636, 924; *вустрýб* 925.

Як *абрýб* картаграфуецца *абрýбы* ў нас. п. 663.

Як *цáмра* картаграфуецца *ц'áмра* ў нас. п. 858.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначаны адзінкавыя ўтварэнні ад картаграфуемых слоў ці іншыя адзінкавыя назвы, якія на карце паказаны адсылачнымі знакамі, прыводзяцца заўвагі збіральнікаў: **67** *адрýб.* **330** *абрýд.* **331** *абрýд.* **468** *часнóк.* **588** *пл'ирýб.* **591** *зам'óт.* **670** *зруп;* часта ўжываецца *скрын'а.* **751** *кадóўба.* **784** *дубóвайа аблóжка.* **922** *пóдруб.* **937** *пóдруб.* **950** *цебрын'и.* **988** *зруб;* рэдка — *тын.* **1018** *в'ерх.*

Карта № 246

НАЗВЫ ПЛОТА З ЖЭРДАК

Карта складзена на матэрыяле пытання № 169:

«Агарожа: *частакóл, тын, паркáн, шчыкéты, штакéты, плот, забóр, прáсла...* (нарысуйце віды агарожы)».

На гэтай карце картаграфуюцца назвы плота з жэрдак: *плóт, згарóда, ізгарадзь, агарóжа, жэрдкі, прáсла, забóр, паркáн, тын.*

Як *жéрдк'и* картаграфуюцца словы: *жéрz'е* — у нас. пп. 724, 950, 959; *жéрz'и* — у нас. п. 960; *жéрды* — у нас. п. 702.

Як *аγарóжа* картаграфуюцца словы: *заγарóжа* — у нас. п. 505; *γарóжа* — у нас. п. 942.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаны адсылачнымі знакамі: **402** *плот* — агульная назва агарожы. **413** *аγарóжа, зáγарат.* **423** *зáγаратка.* **438** *зáγарада.* **440** *зáγарада.* **446** *зáγарац'.* **505** *плóт, заγарóжа, плац'инá.* **506** *плот, аγарóжа, забóр, плац'инá.* **509** *жéрдк'и, паркáн;* радзей — *тын.* **510** *зам'óт, плóт, забóр.* **550** *плóт;* вельмі рэдка — *шчык'éт.* **563** *плóт* — агарожа ў 3—4 жэрдкі. **655** *выир.* **692** *зáγараz'.* **727** *п'ерылáз.* **730** *п'ерылáз.* **753** *плот, забóр, зáγарат.* **763** *барйéры.* **769** *зáγараz'.* **796** *плóт* — усе віды агарожы. **844** *частакóл* — з жэрдак. **850** *плот; забóр* — з жэрдак больш тоўстых. **974** *плóт, штак'éт.*

Карта № 247

НАЗВЫ ВІСЯЧАЙ КАЛЫСКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 170:

«Калыска: *лю́лька, калыбе́ль, калубе́ль, колбе́л', зы́бка...* (нарысуйце)».

На гэтай карце картаграфуюцца назвы вісячай калыскі.

У радзе пунктаў адказы не суправаджаюцца рысункамі або апісаннем. Часта рысункі цяжка суаднесці з адзначанымі назвамі.

У тых выпадках, калі ў адказе без рысунка і тлумачэння прыводзіцца толькі адна назва калыскі, ставіцца знак на карце, а нумары нас. пп. падаюцца ў каментарыях. На аснове гэтага матэрыялу картаграфуюцца словы *калыска* і *калышка* ў наступных нас. пп. 29, 47, 82, 105, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 158, 159, 162, 163, 169, 177, 179, 181, 184, 192, 200, 201, 213, 216, 217, 224, 225, 255, 315, 364, 389, 390, 391, 392, 399, 409, 428, 429, 430, 433, 434, 435, 436, 437, 455, 456, 462, 467, 473, 524, 530, 651, 660, 663, 664, 665, 706, 730, 736, 739, 755, 857, 858, 861, 871, 887, 892, 895, 907, 908, 915, 916, 918, 920, 922, 923, 940, 941, 943, 944, 945, 946, 948, 974, 976, 978, 989, 990, 992, 1001, 1017.

Слова *люлька* картаграфуецца ў наступных нас. пп.: 96, 97, 98, 99, 102, 103, 107, 108, 114, 116, 121, 122, 131, 228, 233, 235, 236, 263, 265, 268, 293, 304, 309, 310, 312, 317, 324, 325, 330, 332, 334, 336, 542, 552, 571, 572, 575, 576, 578, 579, 581, 583, 589, 590, 591, 592, 594, 598, 599, 603, 607, 608, 614, 621, 622, 625, 627, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 638, 639, 643, 644, 645, 647, 650, 658, 893, 903, 911, 926, 927, 928, 929, 930, 934, 1015, 1022.

Словы *калыбель, калубель, калбель* картаграфуюцца на аснове матэрыялу без рысункаў у нас. пп. 53, 62, 167, 230, 249, 251, 254, 346, 357, 360, 361, 365, 372, 381, 383, 386, 406, 443, 445, 448, 457, 481, 486, 492, 500, 540, 563, 709, 731, 749, 756, 763, 767, 768, 770, 773, 782, 788, 793, 794, 807, 811, 961, 973.

Калі ў матэрыялах без рысункаў і тлумачэнняў прыводзіцца дзве або тры назвы калыскі, то знак на карце не ставіцца, таму што гэтыя назвы, магчыма, называюць розныя рэаліі, паколькі словы *калыска, люлька* і *калыбель* могуць абазначаць назвы і вісячых і стаячых калысак.

Словы *калыска, калышка* побач са словам *люлька* (усе словы без тлумачэнняў) адзначаны ў наступных нас. пп.: 68, 78, 91, 178, 182, 195, 209, 227, 234, 258, 261, 269, 284, 285, 286, 288, 301, 302, 318—321, 333, 335, 397, 402, 403, 412, 460, 537, 543, 544, 549, 560, 569, 573, 577, 580, 582, 585, 587, 595, 597, 605, 606, 609, 610, 612, 613, 615, 616, 618, 619, 620, 623, 626, 637, 640, 641, 646, 648, 649, 658, 714, 859, 870, 888, 897, 900, 901, 902, 905, 906, 913, 935, 972, 977, 1005, 1018.

Словы *калыска, калышка* без тлумачэнняў падаюцца разам са словам *калыбель* таксама без тлумачэнняў у наступных нас. пп.: 10, 373, 398, 407, 410, 414, 461, 482, 489, 497, 499, 513, 517, 522, 533, 545, 554, 757, 758, 759, 854.

Слова *люлька* побач са словам *калыбель (калубель)* таксама без тлумачэнняў адзначана ў наступных нас. пп.: 460, 543, 714.

Назвы *калыска, люлька, калыбель* сустрэліся ў нас. пп. 278, 401, 484, 519, 674, 789; усе тры словы без тлумачэнняў.

Словы *зыбка* і *калыска* без тлумачэнняў сустрэліся ў нас. п. 558.

Прыводзіцца матэрыял, які на карце адзначаецца адсылачным знакам, а таксама матэрыял, дзе сустрэліся заўвагі збіральнікаў: **73** *калы́ска* ці *л'у́л'ка*—збіта з дошак і пачэплена на вяроўцы за крук. Калі ж калыска зачэплена за гнуткую драўляную дошку, то называецца *зыпка.* **76** *калуб'е́л'а.* **138** *зы́байка.* **210** *зы́байка.* **424** *калуб'е́л';* часцей — *калы́ска.* **454** *быб'и͡ел.* **479** *калы́ска;* радзей — *калыб'е́л'.* **483** *калы́ска;* радзей — *л'у́л'ка.* **510** *калы́ска, калуб'е́л', ката́нка* — бываюць стаячыя і вісячыя. **511** *калуб'е́л'; кажуц' и л'у́л'ка* — цяпер няма. **670** *калы́ска;* ужываецца і *калуб'е́л'.* **813** *зы́байка.* **882** *калы́ска;* рэдка — *калыб'е́л'.* **890** *калыска;* рэдка — *л'у́л'ка.* **951** *н'а́н'ка.* **955** *н'а́н'ка.* **980** *калы́ска;* радзей — *л'у́л'ка,* дзіцячая назва.

Словы *калубель* і *калыбель* картаграфуюцца адным знакам. Пераважае слова *калубель.*

Слова *калыбель* сустрэлася ў наступных нас. пп.: 57, 251, 252, 346, 396, 403, 408, 445, 479, 500, 504, 546, 673, 709, 719, 726; *кал'иб'и́л'*— 727, 728, 731, 733; *кал'иб'и́л'* — 735, 737; *кол'иб'и́л'* — 748, 750, 751, 752, 769; *кал'иб'и́л'* — 770, 773, 778, 780, 782, 783, 784, 785, 790, 796, 822, 848, 882, 961, 962, 967; *кол'иб'е́л'* — 968.

Карта № 248

НАЗВЫ ПАСУДЫ, ЯКОЙ ЧЭРПАЮЦЬ ВАДУ З ВЯДРА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 174:

«Чым чэрпаюць ваду для піцця: *кру́жка, карэ́ц, ко́йш, ко́найка, ку́бак, ква́рта..?*»

Назвы пасуды, што ўжываецца для піцця вады, картаграфуюцца незалежна ад формы гэтай пасуды, а таксама матэрыялу, з якога яна зроблена.

Слова *кружка* ў значэнні пасуды, якой чэрпаюць ваду для піцця, шырока вядома на тэрыторыі Беларусі, а таму ў мэтах разгрузкі карты яно картаграфуецца толькі ў тых выпадках, калі ў адказах не адзначаны іншыя назвы.

Слова *кружка* не адзначана ў матэрыялах наступных нас. пп.: 16, 17, 18, 19, 20, 23, 27, 35, 36, 37, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 75, 99, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 158, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 173, 175, 183, 184, 186, 188, 194, 195, 196, 205, 212, 215, 218, 224, 245, 248, 260, 261, 263, 273, 279, 287, 308, 341, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 391, 392, 397, 398,

405, 406, 409, 410, 411, 415, 417, 418, 421, 422, 423, 425, 429, 430, 432, 435, 439, 440, 446, 448, 449, 450, 462, 467, 480, 482, 486, 487, 488, 490, 513, 515, 520, 535, 563, 627, 630, 653, 654, 655, 657, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 675, 676, 677, 678, 679, 688, 689, 690, 691, 695, 696, 698, 699, 700, 703, 704, 705, 707, 709, 719, 720, 724, 726, 731, 732, 734, 735, 737, 741, 756, 765, 766, 771, 772, 778, 794, 800, 804, 808, 812, 827, 837, 844, 847, 875, 876, 879, 881, 883, 896, 903, 908, 909, 912, 923, 924, 928, 944, 952, 953, 954, 955, 956, 958, 959, 962, 965, 977, 978, 987, 995, 1001, 1020.

Назвы *кварта,* зрэдку *кóнаўка,* картаграфуюцца і ў тых выпадках, калі ў адказах адзначаецца, што пасуда, якую яны абазначаюць, выкарыстоўваецца як мера аб'ёму сыпучых і вадкіх цел: **20** *квáрта* — літр. **34** *квáрта — йинá бóл'шайа, бы́та л'итър.* **215** *квáрта* — ужываецца для перамервання. **216** *квáрта — л'и́тър ц'и поўл'и́тра.* **220** *ран'éй на квáрты перавóγ'илас'а. Прадаў ц'и дáў — дык квáрту, а ц'ап'éр ужо л'и́тар.* **249** *квáрта — бл'ашáнайа, малакó м'éрал'и.* **298** Слова *квáрта* ўжывалася раней. Я выпіў *кварту* гарэлкі. **405, 460, 503** *квáрта* — паўлітровая кружка. **452** *квáрта* — паўлітра; *кóнаўка* — літр. **457** *ран'éй γавары́л'и квáрта, ц'ап'éр йест л'и́тар.* **465** *квáрта* — тая ж конаўка, але крыху большая. Яна з'яўлялася і меркай. **496** *квáрта* — менш за літр. **509** Была раней *квáрта* мераць гарэлку; зараз не гавораць. **510** *квáрта* мае значэнне меры. **523** *квáрта* — пасуда на тры стаканы. **528** *квáрта* — для меры малака; зараз роўна паўлітру. **533** *квáрта — ты́йа гады́ гарéлку м'éрал'и врóγ'и ц'ап'éр йак л'и́тра.* **535** *квáрта — л'итрóвайа крýжка.* **536** *квáрта* як мера выйшла з ужывання. **558** *квáрта* — літр; зараз не гавораць. **694** *квáрта — м'и́ра кол'и́шн'а.* **784** *квáрта трóх'и м'енш за л'и́тру.* **942** *квáрта* — старая мера аб'ёму, вядома слаба.

У наступных нас. пп. адпаведныя знакі ставяцца на аснове адзначаных у матэрыялах форм ускосных склонаў картаграфуемых слоў або формы назоўнага склону множнага ліку: **70** *крýшкай; квартай* — гавораць старэйшыя. **118** *крýшкай чéрпайуц' вадý.* **119, 125** *вадý п'йуц' крýшкай.* **121** *подáй крýшку.* **155, 728, 844** *вадý чéрпайуц' и пйуц' кýпкам.* **174, 245** *вадý пйуц' квáртай.* **191** *п'юц' вадý крýжкай, кýбкам, кóнаўкай. У нас крýжку называйуц' кóнаўкай.* **207** *вадý пйуц' з крýшк'и.* **275** *квáртай ц'и крýшкай, ал'и́ бóл'ш квáртай.* **464** *ц'ап'éр тóл'к'и крýшка. Был'и́ кýбк'и γл'ин'áныйа, кóнаўк'и.* **746** *кýпкам.* **759** *вадý трéбо п'и́ты крýжкойу.* **780** *кóнаўкайу пйуц' вадý; ц'ап'éр γавóрац' кýбак ибо крýшка.* **928** *вадý дл'а п'иц'ц'á чéрпайуц' квáртай.* **944** *вадý дл'а п'иц'ц'á чéрпайуц' карцóм.* **1024** *крýжка; нáшыйа стары́йа бáбы γавары́л'и карцы́.*

Чырвоным адсылачным знакам даюцца адзінкавыя назвы пасуды, якой чэрпаюць ваду для піцця, аднаго кораня з словам *кубак;* зялёным адсылачным знакам — назвы, утвораныя ад слова *кварта;* жоўтым — вытворныя ад слова *карэц:* **5** *кубар.* **28** *крýшка, кýбак, кватéрка* — розніцы ў значэнні няма. **138** *кубéчак.* **216, 263, 562** *кýбачак.* **225, 263** *квáртачка.* **296** *кýбачак б'éл'ен'к'ий з рýчкай.* **610, 612, 758** *кóрчык.* **617** *кóрчык ад слóва кар'éц, мал'éн'к'и кар'éц.* **745** *кóнаўка*

г'араўйа́на, а ɣе́то ку́бачк'и. **989** *кар'е́ц', кру́жка, ко́рч'ик* — у адным значэнні.

Словы *кру́жык* у нас. пп. 348, 349, 672 і *ко́навачка* ў нас. п. 216 картаграфуюцца як *кру́жка, ко́наўка.*

Агульным адсылачным знакам даюцца розныя адзінкавыя назвы пасуды, якой чэрпаюць ваду для піцця: **13, 233** *чарпа́к — г'ерав'а́найа кру́шка.* **32** *коўш цяпер ужо выйшаў з ужывання.* **65** *кру́шка, а йе́с'л'и бл'іша́на — жыс'ц'а́нка называ́йицца, жыс'ц'а́нка і ква́рта — ɣе́то адно́.* **67** *ко́ўш — с ру́чкай, мо́ɣ'иц' быц' г'ерав'а́ны и цынкавы.* **71** *жбано́чак* — гліняная пасуда з ручкай для піцця вады. **89** *коўш* — раней называлі. **129** *хто ɣаво́рыц' чырпачо́к, хто — коўш.* **134** *м'е́дный коўш, а жыс'ц'а́найа кру́шка.* **158** *бл'аша́нка* — так калі-небудзь называюць кубак без ручкі. **176** *коўш* — драўляны або алюмініевы. **196** *чарпа́ха даўн'е́й была́, ус'а́ драўл'а́найа з до́ўɣай ру́чкай.* **198** *чарпа́к* — даўней называлі, драўляная кружка з доўгай ручкай. **236** *раб'и́л'и ран'е́й чарпо́к з ру́чкай дл'а п'иц'а́ вады́.* **274** *ко́ўш — з м'е́г'и.* **276** *н'е́кал'и называ́л'и коўш.* **293** *коўш шырo̍чан'к'и и ру́чка дл'и́ннайа.* **299** *коўш бол'ш за кру́жку.* **318, 370, 463, 476, 483, 509, 514, 540, 542, 544, 573, 575, 577, 647, 755, 878, 889, 890, 951** *коўш.* **338** *ч'ирпа́шка — фа́рфаравайа.* **392** *коўшы́нчык.* **432** *чарпа́ха* — гавораць, але радзей. **443** *даўн'е́й г'ерав'а́нуйу кру́жку зва́л'и чарпачо́к.* **452** *чарпа́к — з ру́чкайу.* **468** *черпа́шка.* **481, 485, 530, 776** *ко́ўшык.* **503** *чарпа́к — з ру́чкайу, м'е́дны.* **510** *каре́ц, даўн'е́й ім п'ил'и́ ваду́, г'ерав'а́нны с хвасто́м; коўш — у тым жа значе́н'н'и.* **511** Раней ужываўся драўляны *коўш,* вешалі на вядро, і ён плаваў у вадзе. **522** *ваг'а́нк'и — г'ерав'а́нныйа.* **617** *ча́шка — купл'о́найа.* **625** *ч'ирпа́к.* **642** *чирпа́к — у ба́н'и чар'е́пайуц' ваду́.* **778** *кру́жка, сту́пка, каре́ц;* **779** *на адну́ пасуг'и́ну ка́жуц' и кру́шка и сту́пка, ал'е найбо́л'ш ча́ста ка́жуц' сту́пка; ран'е́й чарпа́ха была́ г'ераўйа́на, а да́л'е ж же́с'ц'и.* **781, 822** *сту́пка.* **784** *сту́пка* і *кру́жка* могуць быць з гліны і з жэсці. Старэйшае пакаленне часцей ужывае слова *сту́пка.* **837** *каре́ц; коўш* — драўляны, ужываўся раней. **869** *ушо́н'.* **886** *ваɣан — г'ерав'а́ны бал'шы́, то́же п'ил'и́.* **887** *ра́н'ша быў коўш.* **950** *ч'аба́рка* — з дрэва. **973** *коўш* — старая назва; *кру́жка* — новая. **986** *коўш* — драўляная пасудзіна для піцця; зараз не ўжываецца. **1008** *ча́шка.*

Калі тая ці іншая назва пасуды для піцця вады ўжываецца як назва пасуды іншага прызначэння, яна адводзіцца ад картаграфавання: **2** *коўш* — выліваюць ваду з лодкі. **20** *коўш, пало́н'ик* — імі наліваюць ежу. **25** *коўш драўн'а́ны, йим че́рпайуц' и насыпа́йуц' збо́жа.* **30** *ко́наўка* — такое вядро; ужываецца для палівання гародніны. *Коўш* — так называюць разліўную лыжку. **34, 206** *коўш — ɣе́та пало́йн'ик.* **35** Цяпер *каўшо́ў* няма. Калісьці імі далівалі чыгуны, пастаўленыя ў печ. **57, 117** *куɣанка* — кансервавая банка; карыстаюцца ў бані. **59** *коўш* — раней зерне чэрпалі. **74** *коўш* — чэрпаць і наліваць страву; ужываўся раней. **78** *ка́нка* — зроблена з жэсці, для малака; аб'ём ад двух да пяці літраў. **101** *каўшы́ был'и́ то́л'ка ў ба́йн'и, ваду́ ɣара́чуйу че́рпац', г'ерав'а́нныйа, кру́ɣлыйа, з ру́чкай, л'и́тра паўтара́.* **200** *а даўн'е́й была*

драўл'анайа чарпáшка, у п'еч дóбра вадý падл'ивáц', ц'ап'ер зав'éцца палóнн'ик. **214** *кватéрка* — для гарэлкі. **230** *стакáнам чéрпайуц', а ў бáн'и — каўшóм.* **244** *у бáн'и чéрпайуц' вадý чарпакóм, бáнкай.* **249** *кóўш — ґ'ерав'áны, выґ'еўбаны з рýчачкай, мукý бывáла нас'йл'и с ис-тóпк'и и ў бáн'у йаγó б'арýц' вадý л'иц'.* **264** *карéц — к'илбáсы чын'уц'.* **311** *кóўш — ґ'ирав'áны з рýчкай (у бáн'и).* **405** *кóнаўка* ўжываецца для палівання гароду. **444** *кóўш — наб'арé мук'й у кóўш и н'ас'é.* **445** *кóўш — зл'ивáц' вóду, каўшóм жыто шуфл'ýйуц', квáрта — тóйе, што й бутéл'ка; старыйа квáртай называйуц' бутéл'ку.* **456** *квáрта* — большая, вады не п'юць; служыць для меры малака, круп, мукі і інш.; памер розны (паўлітра, літр). **460, 477, 535, 582, 636, 773, 1018** *кóўш — мукý брац'.* **460** *карéц — устаўл'áны ў жóрны малóц'.* **496** *каўшем н'е пйуц', а в'éйуц' жыта, як памалóц'ац'.* **501** *кóўш ґ'ерав'áны, св'ин'ам нóс'ац'; у каγó чысты, саб'é зац'йрачку рóб'ац'.* **502** *кóўш — што брац' мукý, йон ґ'ераўйáны, дóўγ'ен'к'и, з рýчкай.* **503** *кóўш — з ґ'éрава, з'арнó насыпáйуц'.* **515** *кóўш* — з ручкай; з дзежкі ім бяруць капусту або гуркі. **522** *кварта* — бутылка (тры стаканы). **828** *кóўш* — толькі для збожжа. **534** *квáрта — йéта такáйа бутылка, бóл'ш за поўл'йтра.* **536** *кóўш* — для меркі зерня. **619** *кóўш* — кружка, якой наліваюць у бочкі ваду. **628** *кóўш — ц'ап'ер йих н'имá, ґ'ир'в'áнный, выдáўбывайицца, йак м'йска, дай йéл'и з йих.* **636** *кош — б'арýц' йим мукý з м'ашка.* **642** *квáрта — бутылка, былá квартóўка; чирпáк — у бáн'и чар'éпайуць вадý, кал'и нáда абдавацца.* **717** *карéц* — від апалоніка. **721** *кóновка — полывáты γурк'й.* **767** *корéц* — даставаць гуркі з бочкі. **778** *кôўш* — савок з дрэва, якім бяруць муку, крупы, збожжа. **842** *у бáн'и — черпáк, кóўш.* **886** *квáрта — йéта поўл'итрóвайа пл'áшка ц'и бутылка.* **938** *кóнаўка ц'и пал'ивáл'н'ица.*

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў і носьбітаў дыялекту аб картаграфуемых словах: **3, 64, 87, 95, 229, 242, 269, 326, 501, 518, 764, 770, 966** *крýжка, квáрта* —ужываюцца ў адным значэнні. **6** *крýшка — л'им'йн'ивайа, м'éднайа, кýбак — γл'ин'áны.* **7** *крýжка, кýбак* — розніцы ў значэнні няма; першае слова ўжываецца часцей. **8** *кýбак, крýшка* — малыя па размеру, *квáрта* — большая. **9, 178, 253, 396, 399, 431, 436, 454, 495, 711, 712, 722, 785, 829** *крýшка, кýбак* — розніцы ў значэнні няма. **12** *кóнаўка* — больш старое слова. **13, 424, 471** *крýшка, кóнаўка* — розніцы ў значэнні няма. **14** *квáрта* — вялікая. **23** *кýбак*— гліняны, *квáрта* — жалезная. **24** *крýшка* — медная або жалезная, *кубак* — гліняны. **25** *кýбак, крýшка — γета мал'éн'к'и; квáрта — бóл'шайа.* **27** *кýбак* меншы за *кварту.* **30** *квáрта — бл'ашáнайа, кýбак — фарфурóвы.* **31** *квáрта* — літровая і часцей з жэсці. **33, 68, 227, 241, 459** *кýбак, крýшка, квáрта* — розніцы няма. Можа ўжывацца любое з гэтых слоў для абазначэння аднаго і таго ж прадмета. **42** *кóнаўка* — гавораць старыя; *вадý черпайуц' кýпкам, а н'икатóрыйа бáбы старыйа γавóрац' — кóнаўкай.* **47** *даўн'éй γаварыл'и кóнаўка.* **52** Словы *карéц, квáрта* ўжываліся раней. **55** *кýбак* — шкляны або фарфоравы. **56** *кóнаўка — ґ'ерав'áннайа.* **64** *кóнаўка* — драўляная, з ручкай. **65** *кубак* — фарфоравы. **66** Раней была бляшаная кружка, якая называлася

кварта. **69** *кубак* або *крўшка* — фарфоравыя; *кварта* — медная або бляшаная. **71** *кварта — бл'ашанайа бал'шайа; крўшка* — агульная назва пасуды для піцця. **73** *крўшка; кварта* — большая. **74** *кўбак* — гаварылі даўней. **75** *кварта — ал'ум'ін'авайа.* **78** *кварта* ўжываецца радзей; *кўбак* — вельмі рэдка; *карэц* — коўшык з доўгай ручкай, цяпер сустракаецца вельмі рэдка. **83, 84** *кварта* — большая. **101** *кўхл'ик* — гліняная кружка; цяпер не гавораць. **104** *крўшка — бол'шайа, парўск'и,* а так — *кварта; кўбак — хурхуровы.* **116** *крўшкъ, конъўкъ, квартъ — в'ал'икъйа.* **117** *кўхл'ик* — гліняны. **120, 123** *кварта*—большая па размеру. **126** *крўшка — бл'ишанъйа, кварта — бол'шайа.* **128** *кварта* — раней называлі. **129** *бол'ш кварта завўц', кварта — сыстар'и звал'и.* **135** Слова *кварта* ўжываюць толькі старыя. **157** *кўбак, крўжка* — адно і тое ж, але калі самі п'юць, то *кубак,* а калі даюць госцю піць, то кружка. **159** *кўбак*—з бляхі, *крўшка*—з фарфору. **171** *кварта*—вялікая; *крўшка* — маленькая. **176** *кўбак* — гліняны ці шкляны. **186** *конаўка* — вялікі кубак, зроблены з медзі. **193** *крўшка, кварта* — жасцяныя, розніцы няма; *кўбак — кахл'ины* (гліняны). **197** Зараз гавораць *кўбак,* а старыя кажуць *крўжка. Конаўка,* але гэта спецыяльна. **198** *кўбак* — старэйшая назва. **202** *конаўка з м'еѓ'и.* **203** *крўшка* — эмаліраваная, з ручкай, *кўбак* — гліняны, шкляны, з ручкай. **204** *крўшка — пал'ирована, конаўка — з бл'ах'и, кўбак — ɣл'ин'аны.* **205** *кўбак* — з гліны, *конаўка* — з бляхі. **206** *кварта — л'итровая крўжка, конаўка — гл'ин'анайа пасуда.*Словы *кварта, крўжка* ўстарэлі. *Крўжка* — эмаліраваная або алюмініевая з ручкай, *кўбак* — гліняная кружка з ручкай. **209, 393, 402, 419, 461, 498** *кўбак, конаўка, крўшка* — у адным значэнні. **213** *кўбак* меншы, чым *конаўка;* слова *крўшка* ўжываюць больш маладыя. **214** *конаўкай* называецца любая кружка; гэта слова больш пашырана. **216** Слова *кўбак* ужываецца часцей. **219** Раней гаварылі *конаўка.* **223** *конаўка — в'ал'икайа крўшка; слова кварта ц'ап'ер амал' што н'е ўжывайецца.* **224** *конаўка — в'ал'икайа, кўбак — малы.* **226** *кўбак* — з белай або чырвонай гліны; *кварта* — з металу. Слова *кварта* ўжываецца радзей. **228** *мы зав'ом кварта, а лўчшы сказац' крўшка; кўбък — ɣета ўжо н'а крўшка, а кубък буѓ'иц' с фарфўры. Хто зав'ец' чашка, а хто — кўбък.* **232** *кўбак — фафул'овы.* **234** *кўбак, кал'и ɣл'ин'аны.* **235** *кўбак* — гліняны або фарфоравы, *крўшка, кварта* — металічныя. Розніца паміж *кружкай* і *квартай* у тым, што *кварта* большая. **240** *крўшка* — жалезная, *кўбак* — фарфоравы. **242** *кўхл'ик* — маленькая кружка. **249** *крўшка — жесц'анайа.* **247** *вадў дл'а п'ицц'а черпайуц' крўшкай, а старык'и кажуц' — квартай.* **250** *кўбак, крўшка; конаўкай* называецца медная або алюмініевая кружка. **253** Даўней былі бальшыя медныя *кварты; кўхл'ик* — кружка, зробленая з гліны. **256** *кўбак* — з гліны. **257** *кварта* — вялікая медная кружка. **264** *кварта або крўжка — ил'ум'ин'ийева, кўбък — з ɣл'йны.* **269** *кварта — йак крўшка, кўбък — фарфурόвы або з ɣл'йны.* **274** *кўбак* — з фарфору. **280** *кўбак* — фарфоравы. **289** *крўшка, кварта* — чэрпаюць ваду для піцця. **295** Слова *кварта* ўстарэла. **296** *кўбачык — б'ел'ен'к'ий, з рўчкай.* **302** *кар'ец* — медны. Назва пераносіцца і на звы-

чайную эмаліраваную кружку. *Ко́найка — з б'аро́сты.* **307** *кру́шка, ква́рта — ро́зн'ицы н'има́, то́л'ки ква́рта ран'е́й была́.* **311** *ку́бак — фурфуро́вы.* **313** *каре́ц* — медны, большы за кружку па размеру. **314** *ква́рта, кру́шка — адно и тойа, ал'е ква́рта м'е́днайа, а кру́шка ал'ум'и́н'вайа.* **324** Слова *ква́рта* рэдка сустракаецца ў мове старых. **331** *кар'е́ц — м'е́дны, ра́ншы был'и́.* **332** *кар'е́ц* ужываецца рэдка. **336** Слова *ква́рта* ўжываецца ў мове людзей старэйшага ўзросту. **344** *ква́рта — γе́то ран'ей называл'и.* **352** *па-дайн'е́йшаму раб'и́л'и ко́найк'и драйл'а́ныйа, а ц'ип'е́р с ку́пка пи́уц'.* **359** *ко́найка* — з дрэва, з доўгай прамой ручкай, сустракаецца рэдка. **363** *ку́бак* — вельмі рэдка; *ко́найка* — часцей за ўсё. **366** *кру́шка* — часцей. **369** *ко́найка* — з доўгай, прамой ручкай. **393** *кру́шка, ко́найка, ку́бак* — адно значэнне; *ко́найка ма́йе ву́сшуйу фо́рму уни́з'е.* **400** *ко́найка* — драўляная. **406** *ку́бак, ко́найка* — з доўгай прамой ручкай. **413** *ку́бак* — часцей. **422, 480** *ку́бак, ко́найка* ўжываюцца ў значэнні «кружка». **430** *ку́бак* — з гліны, *ко́найка* — з жалеза, але цяпер гавораць *ку́бак.* **433** Слова *ква́рта* ўжывалася раней. **434** *ко́найка — зро́бл'енайа з z'е́рава и з ру́чкай.* **435** *ко́найка* — медная. **436** *ко́найка — дайгава́тайа така́йа* (з жоўтай медзі). **439** *ку́бак* — з ручкай, зроблен з гліны; *ко́найка* — з жалеза, але цяпер маладыя гэтага слова не ведаюць. **445** *ку́бак — з γл'и́ны зл'е́пл'аны.* **456** *кру́шка, ко́найка, ку́бак* — у адным значэнні; часцей гавораць *ку́бак.* **457** *γаво́рац' йашче́ и ку́бак, ал'е ўжо́ л'епш γавары́ц' кру́шка; ко́найка м'етал'и́чна, высо́кайа, в'ерх шы́ршы.* **458** *ко́найка* — медны кубак, ужывалася раней. Слова *ку́бак* ужываецца больш часта. **463** *ко́найка — з же́с'ц'и.* **465** *кру́шка* — бляшаная, з ручкай; *ку́бак* — без ручкі. *Ко́найка* была раней, рабілася з дрэва, з ручкай. **477** *ку́бак γаво́рац' ре́тка, найбо́л'ш — кру́шка.* **484** *ку́бак паб'ал'о́ны ў с'аре́z'ине.* **487** *ко́найка — м'е́днайа.* **488** *ку́бак, ко́найка* — пасуда для піцця вады з меднай бляхі ці з жэсці. **491** *ку́бак; йон быва́йа з γл'и́ны; уп'е́рат ко́найка была́.* **492** *а ў нас ку́бак ц'и ко́найка, а мало́чшыйа ка́жуц' кру́шка.* **493** *ко́найка — м'е́днайа, з ру́чкайу; кру́шка — м'етал'и́чнайа; ку́бак — γл'ин'а́ны.* **495** *ко́найка; йана́ быва́йе м'е́ннайу.* **496** *быва́ла н'а было́ н'и кру́шк'и, н'и ко́найк'и, а раб'и́л'и з z'е́рава каре́ц ды п'ил'и во́ду тым карце́м.* **498** *ква́рта — уп'е́рат γавары́л'и.* **499** *ку́бак — з γл'и́ны, съчас кру́шка, а па-дайн'е́йшаму ко́найка така́йа, з б'е́лайе, то́нкайе бл'а́х'и.* **501** *ква́рта — е́та кру́шка тайа са́майа, ра́н'шы ко́найка, а ц'ап'е́р кру́шка ваду́ п'иц'.* **502** *ква́рта — γе́та каре́ц бл'аша́ны, ку́бак жас'ц'а́ны, ц'ап'е́р ка́жуц' кру́шка; ко́найка бо́л'шайа. У ку́бак два стака́ны л'е́з'г, а ў ко́найку — пойл'и́тра* і *бо́л'ш. Ква́рта — γе́та каре́ц бл'аша́ны.* **503** *на кру́шку ка́жуц' ко́найка.* **508** *ко́найка* ўжываецца рэдка. **509** Зараз *кру́жка;* даўней быў *ку́бак* — фарфоравы ці гліняны. **511** Раней быў драўляны *ко́йш*, вешалі на вядро, плаваў у вадзе; *ко́найка* — медная; *ку́бак* — фарфоравы ці гліняны. Зараз — толькі *кру́жка.* Старыя яшчэ могуць сказаць на кружку *ко́найка.* Гаварылі раней ***ква́рта*** — малако, гарэлку мeралі. Словы *кубак, койш, кварта* зараз не ўжываюцца. **514** *кру́жка, ку́бак, ко́найка, ква́рта* — назвы для аднаго прадмета, старыя значэнні гэтых слоў сцёрліся. **515** *ко́найка* — з вушкам,

самаробная; робіцца часцей за ўсё з жоўтай медзі. *Кýбак* — часцей з фарфору, але гавораць так і на металічны. **517** *кóнаўка — бл'ашáнана;* ужываецца рэдка. **521** *кóнаўка* — ужываецца рэдка; даўней *крýжку* называлі *кóнаўкай.* **522** *кóнаўка* — большая. **523** *кóнаўка* — медная; былі раней, зараз гэта слова зрэдку сустракаецца ў мове людзей старэйшага пакалення. *Карéц* — вялікі драўляны чарпак; цяпер іх няма. Слова мала хто ведае. **525** *кýбак* называюць тады, калі ён з фарфору ці іншага далікатнага матэрыялу; *квáрта;* радзей — *крýшка.* **527** *кóнаўка* часцей сустракаецца ў мове старэйшых. **528** *кар'éц* раней рабілі з дрэва, цяпер — з медзі ці алюмінію. *Крýжка* сустракаецца радзей; па сваёй форме яна падобна на *карéц.* **529** Больш даўнія назвы *квáрта, карéц* — розніцы ў значэнні няма. **530** Зрэдку ўжываецца слова *кóнаўка.* **531** Рэдка, але гавораць *кýбак.* **533** *карéц* — з доўгай прамой ручкай. **534, 797, 815, 857, 862, 867, 905, 976** *крýшка, карéц — йéта аднó й тóйе ш.* **535** *кýбак* — фарфоравы. **536** *кýбак* — металічны і гліняны; *крýшка*— новае слова. **547** *крýшка;* радзей — *квáрта.* **548** *кýбак* — фарфоравы; *крýшка, карéц, квáрта* — розніцы няма. **550** *кýбак* — піць чай. **557** *карéц* або *квáрта* — гэта вялікая медная кружка. **568** *крýшка; ránшы называ́л'и карéц.* **586** Слова *квáрта* ўжывалася раней; зараз ужываецца, але рэдка. Слова *крýжка* ўжываецца зараз. **593** *кýбак* — з фарфору. **598** Слова *кар'éц* ужываецца ў мове людзей старэйшага пакалення. **604** *кар'éц* — звычайна больш кружкі і абавязкова бывае металічны. Зараз іх няма. **628** *кар'éц — м'éдны, ран'éй был'ú, а ц'ап'éр часц'éй γавóруц' крýжка.* **635** Словы *квáрта, карéц* ужываюцца ў мове людзей старэйшага пакалення. **649** *кар'éц γавары́л'и стáрыйа.* **673** *ал'ум'ún'авы кýбак.* **679** *квáрта* зроблена з металу, *кýбак* — з фарфору ці гліны. **683** *квáрта — па-стары́ннаму.* **687** Слова *квáрта* старыя людзі ўжываюць у значэнні *кýбак,* маладыя пад словам *квáрта* разумеюць *кýбак* вялікіх размераў, часцей за ўсё медны, канічнай формы. **692** *крýшка, кýбок;* першае слова ўжываецца ў мове малодшых. **693** *кýбок* — гавораць старэйшыя, *крýжка* — малодшыя. **701** *квáрта* — гаворыць у вёсцы адзін стары, а разумеюць і іншыя. **702** *крýшка* — гавораць маладыя, *кýбок, квáрта* — старыя; *квáрта* — высокая. Слова *квáрта* ўжываецца рэдка, *кýбок л'им'инóвый и γл'ин'óный* і г. д. **706** *кóнаўка — м'éдна такáйа.* **708** Слова *кóнаўка* ўстарэла. **718** Раней называлі *квáрта, карéц.* **725** *кýбок* — без *вýшка, крýжка — з вушком.* **729** *кýбок — по-кóлышн'иму, крýшка — по-рýску.* **730** *кýбок* — кружка для *вады.* **731** *кýбок* — толькі алюмініевы. **734** *кýбок* — алюмініевы. **739** *квáрта* — кружка для піцця. **748** *квáрта* — слова ўжываецца прадстаўнікамі старэйшага пакалення. **750** Слова *кóнаўка* ўжываецца радзей. **761** Раней быў *карéц* з дрэва, зараз словам *карéц* называюць *крýжку.* **764** Словы *квáрта, крýшка* ўжываюцца для абазначэння аднаго і таго ж прадмета; толькі *квáрта* называюць старэйшыя, а *крýжка* гавораць прадстаўнікі малодшага пакалення. **765** *корéц* — алюмініевая кварта. **766** *корéц — з вушкам.* **773** *крýшка, квáрта* — розніцы няма ці з гліны, ці з бляхі, ці медная. **774** На драўляную пасуду для піцця вады некалі гаварылі *карéц.* **777** *кýбок* — слова ўжываецца рэдка. **778** *квáрта* —

жесц'áна, кýбак — фарфурóвы, бувáло карцём воду п'ил'й, был'й м'êдныйа з рýчкайу круч'éчкам. **784** *кар'éц м'éдны з дóў̆γайу рýчкайу, в'ис'éў на γвóзг'ику дл'а в'адрá; зáраз карцóў н'амá.* **789** Слова *кóнаўка* амаль зусім не ўжываецца. **798** *карéц γаварыл'и ран'éй.* **799** *крýшка, а ран'éй кор'éц буў.* **801** *кóл'ис' — корéц, ц'ап'ер — крýжка.* **806** *рáн'шы звáл'и корéц, м'éдны так'й, мо л'йтра. Кáжа г'е карцá г'éла.* **809** *кýхл'ик* — гліняная пасуда для піцця вады. **813** *корéц* — з медзі; *кóнаўка* — старое слова, ужываецца рэдка. **814** *корéц* мала хто гаворыць. **816** *карéц* — звычайна металічны, ручка прымацавана вертыкальна; *кýбак* — фарфоравы, гліняны; *крýшка* — слова новае. **817** *крýжка* — з ручкай, *карéц* — калі вялікая ручка. **819** *крýшка* — новае слова. Пераважна ўжываюць слова *кубак* побач з новым *крýжка.* **821** Слова *карéц* ужываецца часцей. **826** *карéц* — гавораць старыя, *крýжка* — маладыя. **828** Старыя гавораць *карéц.* **829** *карéц* — вялікі, з гліны або медны; *крýшка* — па размеру менш за *карец.* **831** Словы *кýбак, крýшка* ўжываюцца вельмі рэдка. **832** *карéц* большы за кружку. **835** Слова *крýшка* ўжываецца вельмі рэдка; *кýбак* — фарфоравая чашка. **839** *кърéц дайн'éй γъворыл'и.* **841** *л'ум'йн'ева — крýшка, м'éдны — корéц.* **846** *кýбок, крýжка, м'éдны, вýз'ен'к'и корéц.* **848** *крýжка* — новая назва; фарфоравую кружку называюць *кýбак.* **849** *карéц* — кружка з доўгай ручкай. **850** Часцей ужываецца слова *кýбок.* **851** *крýшка, кýбок; кóрец — м'êдны.* **852** *кýбок — хорхорóвы.* **853** *зрéдку крýжку называйуц' карéц, м'éдныйе бул'й, то казáл'и карéц.* **858** *карéц* — з ручкай, *кýбак* — гліняны для піцця чаю. **866** *карéц* — м'єдны. **870** *квáрта* ўжываецца радзей. **877** *крýжка — γл'ин'áна; карéц— рáзныйа бывáйуц' й бл'ашáныйа й л'им'йн'ивыйа.* **880** *карéц* — ваду браць, *кýбак* — чай піць. **885** *карéц* — старая назва, ужываецца радзей. Слова *крýшка* ўжываецца часцей. **887** *койш рáн'ша буў; кýбак — γéто фáрфуровыйа крýжка.* **888** *кубак* — гліняны. **889** *кол'ис' було квáрта, карец, коўш, ц'еп'éр н'и кáжуц', ц'еп'éр йе крýжка ваду п'иц' и кýбак хурхурóвы чай п'иц'.* **894** *крýшка, карéц, квáрта* — розніцы няма. **897** *карéц — м'éдны; кýбак — фарфóравы.* **899** *крýжка, карéц* — гавораць старэйшыя; *квáрта — бл'ишáнайа.* **902** *карéц* — медны. **913** *квáрта;* рэдка — *крýшка.* **922** *карéц* — гаварылі раней; *крýжка* — цяпер. **932** *карéц* — медны. **933** *карéц* — раней называлі пасуду, якой чэрпаюць ваду; зараз называюць *крýжка.* **934** *карéц* — медная цяжкая кружка; цяпер *карцóў* няма. **936** *карéц*—кажуць старыя. **955** *кýбок—γл'ин'áный б'éлый.* **967** *квáрта* ўжываецца рэдка. **969** *кýхл'ик* — маленькі кубачык. **970** *квáрта* — вялікая кружка, якой бяруць ваду; *кýбак* — меншая па размеру, паліваная кружка, з вушкамі. **972** Слова *корéц* ужываецца часцей за ўсё. **980** *карéц* — драўляны з ручкай, ужываўся раней. **981** *крýжка* — для піцця вады; *кýбок* — для піцця чаю. **982** *корéц* — з дрэва; слова *крýжка* ўжываецца галоўным чынам цяпер. **988** *крýжка и рéдка — карéц.* **994** *водý пйут крýжкойу; кýхл'ик, квáрта гаварыл'и дайнéй.* **995** *кýхл'икам* называюць фарфоравую кружачку (чашку). **996** *карéц — дайн'éй називáл'и.* **997** *карéц* — вялікі, медны; *крýжка* — малая; *кýхл'ик* — белы. **998, 1014** *кýхл'ик* — зроблены з фар-

фору. **1002** Рэдка — *корéц*. **1004** *крýшка, квáрта, карéц — йéто аднó, рóзн'ицы н'амá*. **1005** рэдка — *кýхл'ик*. **1010** *з рýчкам'и бул'й карцы́*. **1011** *кол'ис' был'й корцы́, ц'ап'ép н'е кáжуц'*. **1016** *корéц* і рэдка — *крýжка*. **1018** *карéц — м'éдны з рýчкай*. **1021** *карéц* — медны ці алюмініевы, з ручкай; *крýжка* — з вушкам. *Квáрта* нічым не адрозніваецца ад кружкі, толькі слова гэта больш старое, пераважае ў мове старых. *Кóнаўка* — так гаварылі калісьці старыя людзі. Зараз ужо не ўсе ведаюць гэта слова. *Кýбак* — кружка паліраваная. Гэта тое, што называюць чашкай. **1022** *бул'й м'éдныйе таўсты́йе карцы́*. **1023** *квáрта* — па-старадаўняму. **1025** *крýжка; ран'éй карéц м'éдны*. **1026** *карéц* — медны, з вухам. **1027** *крýшка, квáрта* — розніцы няма; *квáрта* — гавораць старыя.

Карта № 249

НАЗВЫ ПРЫСТАСАВАННЯ, НА ЯКІМ НОСЯЦЬ ВЁДРЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 175:
«На чым носяць вёдры: *карóмысел, карóмысла, карэ́масла, насíла*..?»

У тым выпадку, калі ў матэрыялах указваецца, што картаграфуемы прадмет адсутнічае, на карце ставіцца знак Н. У частцы ж матэрыялаў ёсць заўвагі збіральнікаў аб тым, што *каромысла* няма, аднак назва вядома. На аснове такіх адказаў ставяцца адпаведныя знакі на карце, а матэрыял прыводзіцца ніжэй: **397** Цяпер гэтай прылады няма, але старэйшае пакаленне гаворыць, што было *карóмысла*. **534** *карóмысла* — у вёсцы такой прылады няма, але назву ведаюць. **687** *карóмысло* ўжываецца ў мове старых людзей. **709** Абыходзяцца без *каромысла*, але гавораць *карóмысло*. **773** Прыладу гэту насельніцтва называе *ношы*, але не карыстаюцца ёю і яе няма ў вёсцы. **789** *карóмысла*; назву ведаюць, але прыладай гэтай не карыстаюцца. **809** *нос'йлна*, але гэтай прыладай не карыстаюцца. **852** *ран'éй бул'й корóмуслы*. **964** *коромы́сло*. Але вады амаль не носяць на ім. **967** *корóм'исло* — назву ведаюць, а прылады няма. **971** Раней называлі *корóмысло*. **990** *корóм'ис'ел* — быў некалі, цяпер няма.

Агульны адсылачны знак ставіцца ў тых нас. пп., у матэрыялах якіх даюцца ўскосныя склоны ад *карóмысел, карóмысла*: **79** *в'óдры нóс'уц' на карéмас'л'и*. **118** *на карамы́с'л'и*. **119** *на карóм'ис'л'и*. **207** *на карóм'ис'л'е*. **244** *на карóмыс'л'а*. **247** *на карóм'ис'л'и*. **275** *на карóм'ис'л'и*. **283** *в'óдры нóс'ац' карóмыслам*. **287** *на карóмысл'е*. **289** *карóмыслам*. **296** *на карóм'ис'л'е*. **371** *на карóм'ис'л'и*. **378** *карóм'ислом*. **387** *карóм'ислам*. **425** *на карóмыслу*. **443** *на карóм'ис'л'е*. **461** *на карóмыс'л'е*. **492** *на карóмыс'л'е*. **500** *на карóм'ис'л'е*. **1003** *на карóмыс'л'и*.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, раскрываюцца адсылачныя знакі (прыводзяцца адзінкавыя ўтварэнні ад картаграфуемых кораняў, а таксама адзінкавыя назвы): **6** *карóм'ислы*; рэдка — *нас'йлк'и*. **9** *нас'йлы*; радзей — *ваданóсы*.

16 *ношы.* **33** *каро́м'ислы* — часцей; *нас'йдлы.* **77** *каро́мсла.* **81** *каро́м'иса.* **88** *каро́мыс'ел* — часцей; *каро́мысла.* **188** *в'о́слы.* **193** *нас'йл'ицы.* **197** *нас'йл'ицы.* **311** *йармо́.* **365** *кл'у́к'и.* **441** *каре́мыс'л'.* **521** *каро́м'ис'ел;* рэдка — *каро́м'исла.* **533** *каро́мыс'.* **563** *каро́м'ис'л.* **614** *каро́м'ис'л'ьк.* **672** *карам'а́сла.* **732** *карам'о́сла.* **751** *в'асло́;* радзей — *каро́мысла.* **882** *ка́ромус'ел.* **966** *но́ша.* **988** *каро́мыс'ел;* рэдка — *нас'йла.*

Карта № 250

НАЗВЫ ГЛІНЯНАЙ ПАСУДЫ ДЛЯ МАЛАКА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 176:

«Пасуда для малака: *кушы́н, жбано́к, гладыш...*»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы збанка, г. зн. высокай глінянай пасуды з ручкай і без ручкі з вузкім горлам для малака: *гладыш, гладышка, ладыш, ладышка, гарла́ч, жбано́к, збано́к, стаўбу́н, кушы́н, бу́нька, ба́нька.*

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

Ніжэй прыводзяцца матэрыялы з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаны агульным адсылачным знакам: **2** *кушы́н, стаўбу́н* — для квашні малака. **3** *стаўбу́н* — з ручкай і без ручкі. **6** *гаршо́к.* **8** *паг'йнка.* **19** *жбано́к, стаўбу́н* — розніцы няма. **28** *стаўбу́н* — з ручкай і без ручкі. **35** *стаўбу́н* — з ручкай і без ручкі. **46** *стаўбу́н* — з ручкай і без ручкі; *жбано́к* — меншы размерамі. **50** *стаўбу́н; ладыш* ужываецца рэдка; *жбано́к* — стаўбун меншых размераў. **51** *стаўбу́н, жбано́к* — розніцы няма. **54** *стаўбу́н, каўшы́н* — розніцы няма. **60** *стаўбу́н, жбано́к* — розніцы няма. **68** *стаўбу́н* — вялікі, з ручкай і без ручкі; *жбано́к* — тое ж, што і *стаўбу́н; γарла́ч* — з ручкай. **69** *стаўбу́н, γарла́ч;* рэдка — *жбано́к.* **71** *стаўбу́н* — з ручкай і без ручкі. **75** *стаўбу́н* — з ручкай і без ручкі. **80** *збано́к, γарла́ч, стаўбу́н* — ужываюцца ў адным значэнні. **85** *γарла́ч, стаўбу́н* — розніцы няма. **87** *стаўбу́н* і *γарла́ч* — адно і тое ж. **111** *жбано́к, γарла́ч* — адно і тое ж. **213** *жба́нок, γладыш* — розніцы няма. **220** *γладыш* — з ручкай і без ручкі; кажуць і *жбано́к.* **227** *стаўбу́н, гарла́ч* — адно і тое ж. **236** *γарла́ч* і *стаўбу́н* — адно і тое ж. **244** *кушы́н,* а некаторыя называюць *γладыш* або *жбано́к.* **250** *жбано́к, γладыш* — большага размеру, літраў на шэсць. **253** *кушы́н* або *жбано́к* — розніцы няма; ужываецца і *γладыш* у тым жа значэнні. **264** *куба́р* — з ручкай і без ручкі. **291** *γладыш, γарла́ч* — розніцы няма. **314** *жбано́к, γарла́ч* — аднолькавыя па значэнню. **358** *ладышка;* часцей — *збано́к.* **397** *збано́к* — з ручкай; *ладышка* — без ручкі і большая за *збано́к.* **493** *збано́к* — з ручкай і без ручкі. **521** *γладыш;* рэдка — *γладышка.* **547** *γладыш;* радзей — *збано́к.* **611** *γърла́ч* — без ручкі, бывае і з ручкай. **764** *γладыш* — з ручкай і без ручкі. **771** *судынка.* **772** *судынка.* **809** *збано́к, γладышка* — з вухам ці без вуха. **877** *кушы́н, γладышка* —

адно і тое ж. **906** *кушын, ɣладышка* — гаворыць старэйшае пакаленне. **1005** *ɣладышка;* рэдка — *кушын.*

Ніжэй прыводзяцца ўсе нумары адказаў, у якіх адсутнічаюць рысункі і тлумачэнне слоў: *збанóк:* 80, 112, 144, 146, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 162, 165, 190, 292, 346, 353, 360, 361, 364, 371, 384, 389, 391, 409, 414, 420, 426, 428, 432, 443, 447, 462, 470, 473, 476, 485, 489, 490, 494, 500, 537, 553, 554, 560, 581, 584, 597, 629, 659, 664, 665, 674, 686, 717, 718, 722, 726, 730, 755, 756, 757, 758, 763, 767, 768, 775, 780, 787, 788, 793, 794, 811, 814, 818, 822, 827, 836, 887, 949, 951, 961, 1015.

жбанóк: 1, 15, 40, 58, 60, 74, 78, 88, 90, 100, 102, 104, 109, 111, 112, 113, 176, 199, 214, 217, 237, 239, 244, 250, 259, 292, 312, 475, 517, 522, 526, 571, 574, 576, 585, 610, 749, 974.

ɣладыш: 214, 217, 244, 247, 250, 257, 391, 470, 475, 490, 492, 498, 504, 517, 526, 540, 541, 543, 545, 549, 552, 553, 554, 557, 558, 560, 566, 568, 569, 584, 595, 597, 603, 638, 674, 755, 757, 787, 814, 815, 818, 827, 857, 861, 873, 879, 880, 887, 898.

ɣладышка: 532, 558, 664, 665, 686, 717, 718, 726, 730, 749, 759, 768, 770, 802, 822, 836, 854, 908, 910, 915, 918, 919, 920, 921, 922, 930, 940, 943, 944, 949, 951, 961, 963, 974, 975, 978, 985, 990, 994, 1003, 1006, 1015, 1023.

ладышка: 358, 360, 705, 706, 708, 716, 721, 734, 740, 763.

ладыш: 357.

ɣарлáч: 57, 83, 85, 103, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 214, 227, 229, 232, 233, 235, 236, 245, 246, 257, 259, 261, 263, 265, 268, 272, 277, 281, 284, 285, 288, 304, 309, 312, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 327, 329, 330, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 437, 492, 537, 542, 544, 549, 552, 560, 562, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 579, 581, 584, 585, 587, 588, 589, 590, 591, 594, 595, 597, 599, 603, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 612, 613, 614, 615, 616, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 625, 626, 627, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 637, 638, 639, 640, 641, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 908, 925, 927, 930.

кушын: 1, 2, 100, 210, 214, 244, 247, 257, 261, 265, 268, 272, 304, 319, 320, 325, 340, 420, 476, 507, 519, 522, 526, 537, 540, 549, 554, 557, 562, 566, 568, 569, 573, 588, 590, 591, 592, 595, 603, 605, 613, 615, 616, 619, 620, 627, 630, 631, 632, 638, 640, 641, 643, 645, 646, 647, 649, 664, 755, 802, 814, 818, 850, 854, 858, 873, 898, 900—902, 907, 910, 911, 915, 916, 918, 921—923, 927, 930, 932, 933, 940, 943, 944, 1008, 1013.

кукшын картаграфуецца *як кушын:* 74, 198 (без рысунка), 295.

стаўбýн: 1, 2, 10, 14, 15, 16, 27, 29, 38, 39, 42, 53, 57, 60, 74, 85, 227, 232, 233, 236.

бáнька: 699, 700.

Толькі з ручкай адзначана гліняная пасуда для малака з вузкім горлам у наступных нас. пп.: **20** *збанóк.* **41** *жбанóк, стаўбýн.* **47** *стаўбýн* — з ручкай шырокі жбанок. **89** *жбанóк, кушын.* **119** *жбанóк.* **121** *жбанóк.* **136** *збанóк.* **147** *збанок.* **161** *жбанóк.* **167** *жбанóк.* **168** *жбанóк.* **175** *збанóк.* **178** *збанóк, жбанóк.* **181** *збанóк.* **183** *збанóк.* **185** *збанóк.* **187** *збанóк.* **201** *кушын, жбанóк.* **207** *жбанóк.* **252** *ɣладыш, кушын.* **294** *збанóк.* **342** *ɣладышка.* **343** *збанóк, ладышка.*

356 *збанóк.* **372** *збанóк.* **383** *збанóк.* **385** *збанóк.* **392** *збанóк.* **395** *збанóк, үладыш.* **404** *кушын* або *збанóк.* **441** *збанóк.* **445** *збанóк.* **455** *кушын.* **508** *үладыш; жбанок* — большы. **520** *үладыш, кушын.* **533** *үладышка; збанóк* — малы. **567** *үладышка.* **602** *кушын.* **673** *збанóк.* **685** *збанóк.* **697** *үладышка, збанóк.* **702** *үладышка, збанóк.* · **711** *збанок;* рэдка — *каўшын.* **742** *збанóк.* **744** *куўшын, збанóк* — у адным значэнні **752** *збанóк, үладыш, кушын*—у адным значэнні. **785** *збанóк.* **792** *кушын.* **799** *үладышка.* **859** *үладышка.* **912** *үладышка;* рэдка — *кушын.* **946** *збанóк.* **987** *үладышка.* **1026** *үладышка.*

Карта № 251

НАЗВЫ ЧАПЯЛЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 178:

«Чым вымаюць скавараду: *чапялá, чапляя́, ёмка..?*»

У частцы матэрыялаў адзначаецца, што скавараду дастаюць вілкамі, драўлянай лапаткай, анучай і г. д. На аснове такіх адказаў на карце ставіцца знак Н.

Не картаграфуецца слова *ухват* у тых нас. пп., дзе яно абазначае «вілкі» і побач са словам *ухват* даюцца іншыя словы, якія абазначаюць чапялу: 218, 521, 530, 557, 825.

Як *чапялá* картаграфуюцца: **33** *чъп'йла;* **84**, **605** *чып'йла;* **127**, **251** *чеп'йла;* **207** *чап'йла;* **160**, **184**, **632**, **896** *чап'áла;* **641** *чы́п'ила.*

Як *чапляя́* картаграфуюцца: **773** *чап'айá;* **960** *чеплыйé.*

Як *чапля́* картаграфуюцца: **652**, **690**, **697**, **741** *чáпл'а;* **666** *чап'á;* **699** *чáпл'е.*

Як *чапéльнік* картаграфуюцца: **120**, **123**, **291** *чап'ал'н'йк;* **379** *чап'áл'н'ик;* **700**, **714** *чáп'ел'н'ик;* **732** *чáпл'инк;* **121** *цап'éл'н'ик.*

Як *чаплéйка* картаграфуюцца: **688** *чапл'ййка;* **729** *чап'éйка;* **731**, **764** *чыплы́йка;* **738** *чеплейкá;* **739** *чáплейка;* **755** *чапл'áйка.*

Як *чыпёлка* картаграфуецца ў нас. п. **760** *чыпл'йка.*

Як *ёмка* картаграфуецца ў нас. пп. **878**, **1001** *óмка.*

Як *скаварóднік* картаграфуецца ў нас. п. **951** *сковорóдн'икы.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначаны адзінкавыя назвы ад картаграфуемых слоў, а таксама іншыя адзінкавыя ўтварэнні, прыводзяцца заўвагі збіральнікаў: **66** *чап'илá;* часта называюць *скаварóдн'ик.* **73** *скъварóдн'ик,* але часцей кажуць *чъп'илá.* **91** *чап'ил'н'á.* **356** *цáпал'н'ик.* **365** *падхвáт.* **367** *падхвáтн'ик.* **371** *ухвáч.* **385** *рýчка* (ёсць рысунак чапялы). **523** *йóмка;* радзей — *чап'алá.* **633** *чап'ал'ó.* **665** *хват.* **672** *патхвáт.* **683** *сковорóдн'ик;* калісь былі *ухвáт'ик'и.* **695** *чóпык.* **696** *чыранóк* (ёсць рысунак чапялы). **701** *цап'ал'н'йк.* **702** *лáпка.* **728** *рýчка.* **943** *йóмка* і *чапл'éйка;* старыя гавораць *чапл'айá.* **950** *ч'áпка.* **953** *рýчка.* **980** *йóмка; чап'алá, чапл'айá* ўжываюцца вельмі рэдка. **990** *чепл'éйка;* радзей — *йóмка.* **994** *чепл'éйка;* радзей — *йóмка.*

Карта № 252

НАЗВЫ ПРАНІКА (ПРЫЛАДЫ, ЯКОЙ ПЕРАЦЬ БЯЛІЗНУ)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 179:

«Чым б'юць бялізну: *пра́нік, апра́нік..?*»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы праніка: *пра́нік, апра́нік, праннік, пра́йнік, пра́льнік, пра́ч.*

Як *пра́н'н'ик* картаграфуюцца *прадн'ик* у нас. пп. 778, 784, 785, 799 і *про́н'н'ик* у нас. п. 628.

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў праніка, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Агульным адсылачным знакам абазначаюцца адзінкавыя назвы ў наступных нас. пп.: **15** *аб'іва́лка.* **78** *вало́к.* **137** *валкаўн'іца.* **240** *вал'о́к.* **732** *пра́чн'ик.* **812** *доўб'о́шка.* **905** *вал'о́к.* **914** *вал'о́к.* **938** *вал'о́к.* **961** *пра́ўнык.* **1009** *пра́чка.* **1013** *пра́чка.*

Ніякіх заўваг збіральнікамі не зроблена.

Карта № 253

НАЗВЫ АБРОЧНАЙ ТОРБЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 180:

«Мяшок, які вешаюць каню на галаву пры кармленні: *то́рба, абро́чная торба...*»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы мяшка, які вешаюць каню на галаву пры кармленні: *то́рба, абро́чная то́рба, ко́нская то́рба, мяшо́к, зо́пка, су́мка, ка́йстра.*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Агульным адсылачным знакам абазначаюцца адзінкавыя назвы ў наступных нас. пп.: **19** *абро́чнайа абры́ца.* **23** *абро́чн'іца.* **58** *каше́л'.* **92** *каше́л'.* **121** *с'ак'е́лка* — для аўса. **124** *сак'е́лка.* **146** *малы́ во́рак.* **181** *абро́к.* **230** *то́рба пастухо́ва* або *у м'ашку́ ав'о́с дайу́ц'.* **271** *абро́тн'іца.* **289** *ша́н'ка.* **429** *абро́к.* **444** *абро́к.* **490** *абро́к.* **708** *каназо́пка то́рба.* **713** *забн'а́.* **749** *назо́бак.* **890** *ша́н'ка.*

Адносна ўжывання картаграфуемых слоў збіральнікамі зроблены наступныя заўвагі: **33** *м'ашо́к* — часцей; *то́рба* — радзей; *абро́чнайа то́рба.* **337** *то́рбу* амаль ніхто не вешае. **458** *абро́чнайа то́рба;* часцей — *ко́нскайа то́рба.* **829** *то́рба;* рэдка — *ка́йстра.* **835** *то́рба;* часцей — *ка́йстра.* **871** *ка́йстра;* рэдка — *то́рба.* **872** *то́рба;* рэдка — *ка́йстра.* **877** *ка́йстра* — звычайная торба. **894** *то́рба, ка́йстра* — розніцы няма. **937** *ка́йстра* — старая форма, *су́мка* — новая.

Карта № 254

НАЗВЫ ПРЫСТАСАВАННЯ, У ЯКІМ НОСЯЦЬ СЕНА, САЛОМУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 182:

«У чым носяць сена, салому:

а) *рэзвіны, рэзгіны*?»

На карту наносіцца назва прадмета, які зроблен з дзвюх дужак, што злучаны сеткай з вяровачак. Назвы астатніх прыстасаванняў для пераноскі сена (*насілы, посцілкі, карзіны, кашалі* і інш.) на карту не наносяцца. У гэтых нас. пп. ставіцца Н.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, які картаграфуецца адсылачнымі знакамі, прыводзяцца заўвагі збіральнікаў: **8** *рéз'ин'и.* **9** *рéз'г'ин'и.* Цяпер *карз'ûнк'и быдл'áныйа.* **25** Даўней былі *рéзг'ин'и.* **61** *рéзγ'ины* — даўней былі. **64** *драб'ûны, рáмы* — дуга з пераплеценымі вяроўкамі; *драб'ûны* — кажуць толькі самыя старыя жыхары вёскі. **70** Раней насілі ў *рéзг'инах.* **87** *рéз'б'ины* былі раней. **89** *реγ'ины* — раней. **91** Раней былі *рéзг'ины.* **95** *резг'ины* былі раней. **134** *рóзвал'н'и.* **167** *рéз'в'ил'и.* **228** *рéз'в'ины;* зараз іх няма. **293** *крошн'и* — зараз; *рóз'в'ины* — раней. **311** *рóзвал'н'и.* **352** *рéзγ'ин'и* — маюць некаторыя. **472** *рóзвы.* **506** *рéзг'ины* — былі даўней. **508** *рóзвы.* **509** Раней былі *рéзг'ины.* **521** *рéзг'ины* цяпер не ўжываюць. **525** *рéз'вы.* **531** *рéзг'инаў* амаль няма, найбольш носяць *л'ас'óнкам'и.* **564** *рéц'ка-в'ины.* **586** *рéзв'ины* ўжываліся раней. **593** *рéзв'ины* былі раней. **604** *рéс'к'ины* — выходзяць з моды. **621** *рéз'в'ивы.* **693** *рызгына.* **720** *рег'éты.* **724** *чыпéц'* — сена накладаюць у сетку з нітак, каб лепш было несці да хлява. **736** *рáск'ил'и.* **744** Сена і салому носяць у *рéз'з'инах.* **750** *рéц'к'ины.* **779** *рéцкл'ины.* **816** *рéз'г'ины;* растлумачылі, што гэты прадмет вядомы ў суседняй вёсцы, а тут няма *резг'ин,* але слова ведаюць. На карце пастаўлена Н. **822** *рéцк'и.* **872** Часцей за ўсё сена носяць повадам, але рэдка — *рéзв'инам'и.* **927** *рóзвал'н'и.* **942** *рéз'в'ины* былі даўней. **947** *рéз'ины.*

Карта № 255

НАЗВЫ ЛЕМЯША Ў ПЛУЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 184:

«Плуг і яго часткі: *ляме́ш, ляме́х, нарóг, разáк, адвáл, акладня́, ру́чкі, станóк, правíла, палíца, ды́шаль, нáзубень*».

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена таксама карта № 256 «Назвы паліцы ў плузе».

У сувязі з тым што ў адказах не размяжоўваюцца назвы розных частак плуга і ў большасці выпадкаў адсутнічаюць тлумачэнні і рысункі, на карту наносяцца толькі распаўсюджаныя назвы лемяша: *ляме́ш, ле́меш, ляме́х, ле́мех, нарóг, сашнíк.* Аднак калі якая-небудзь з гэтых назваў ужыта ў іншым значэнні, што вынікае з тлумачэння ці рысунка, яна не картаграфуецца, а прыводзіцца толькі ў каментарыях.

Акрамя таго, на карту наносіцца назва *нож,* але толькі ў тых выпадках, калі яна абазначае лямеш. Іншыя назвы лемяша прыводзяцца ў каментарыях.

Іншыя назвы лемяша з адпаведнымі тлумачэннямі ці абазначэннем на рысунку сустрэліся ў наступных нас. пп.: *разáк* **266**, **499**, **697**, **702**

(і *сошнык),* **784** *(л'ам'ех* ужываецца вельмі рэдка), **787, 809, 823, 878** (і *сошн'ік); разачок* **822;** *подв'их* **886;** *палазок* **275.**

Не картаграфуюцца назвы *лямеш, лямех, нарог,* паколькі маюць іншае значэнне, у наступных нас. пп.: **266** *ляме́ш.* **42, 787, 909** *лямёх.* **873** *наро́г.*

Назва *на́рог* у нас. пп. 979, 983, 987 не наносіцца на карту як заведама няправільная, паколькі яна адзначана толькі адной групай збіральнікаў і пры тым ва ўсіх нас. пп., якія абследавала гэта група; у матэрыялах жа іншых збіральнікаў на усёй акаляючай тэрыторыі назва *нарог* не адзначана.

Адводзяцца ад картаграфавання:

а) недакладныя і блытаныя адказы: **98** *л'е́м'еш, крыло́-л'е́м'еш.* **511** У тэксце — *л'е́маш, накла́дн'а;* на рысунку — *л'ам'ех* абазначае паліцу, *наро́х* абазначае лямеш. **916** У тэксце — *л'ем'е́х, раза́к, адва́л;* на рысунку — *леме́х* абазначае паліцу, *сашнік* абазначае лямеш;

б) адказы, механічна перапісаныя з «Праграмы»: 638, 903, 908, 988.

Карта № 256

НАЗВЫ ПАЛІЦЫ Ў ПЛУЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 184.

На матэрыяле гэтага ж пытання складзена таксама карта № 255 «Назвы лемяша ў плузе».

На карту наносяцца назвы больш распаўсюджаныя. Іншыя назвы, рэдкія і адзінкавыя, прыводзяцца толькі ў каментарыях.

Пры картаграфаванні дапушчаны наступныя абагульненні матэрыялу. Аднолькава, як і *акладня,* абазначаны словы: *укладня́* (нас. пп. 655, 693), *накладня́* (нас. пп. 468, 505, 509), *кладня́* (нас. п. 523); як і *аткладня,* абазначана слова *уткладня́* (нас. пп. 656, 657, 659); як і *адкладніца,* абазначана слова *акладніца* (нас. пп. 692, 695), як і *атва́л,* абазначаны словы *абва́л* (нас. пп. 54, 183), *атвалня́* (нас. пп. 191, 192).

Іншыя назвы паліцы сустрэліся ў наступных нас. пп.: **41** *корч.* **42** *л'ам'е́х* і *пал'йца.* **164** *спа́дак.* **266, 662** *л'ам'е́ш.* **326** *атл'йў.* **823** *атварн'йца.* **873** *наро́х.* **955** *закр'йй.* **787, 909** *л'ам'е́х.*

Не наносіцца на карту як ужытае ў іншым значэнні слова *паліца* ў нас. п. 567.

Назва *крылы* ў нас. пп. 15, 16 не картаграфуецца, таму што, як відаць з рысунка і формы множнага ліку, у якой яна ўжыта, гэтым словам абазначаецца паліца ў акучніку.

Адводзяцца ад картаграфавання як блытаныя і незразумелыя адказы 98, 511, 916 (гл. каментарыі да карты № 255).

Не картаграфуюцца адказы 526, 603, 638, 903, 908, 988, паколькі матэрыял у іх механічна перанесены з «Праграмы».

Карта № 257

НАЗВЫ ЦАПІЛЬНА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 257.

«Як у вас называецца цэп і яго часткі..?»

Назвы цапільна ў гаворках у асноўным утвораны ад кораня **цэп-**, і вельмі невялікая колькасць назваў утвараецца ад іншых кораняў. На карце гэтыя назвы абазначаюцца чорным контурным кругам: 20, 211, 842, 850 *палка.* 28, 49, 56, 210, 252, 610, 612, 617, 632, 859, 905, 915, 1024 *цаўйо.* 148, 169, 170, 179, 180, 181, 359 *калтуйа.* 153, 195 *калтаўйа(о).* 154, 157, 159 *к'елтайа.* 158, 163, 164 *калтайа.* 135, 166, 215, 257, 506, 838, 933, 991 *ручка.* 119 *аб'йчышча.* 948 *бычэл'но.* 961 *бычовн'а.* 802, 878 *ɣ'аржак.* 568 *ɣ'аржан'н'а.* 989 *ɣ'аржално.* 160 *аб'артайа.* 383 *черан.* 587 *баранав'ік.* 868 *п'ехаўйо.*

Недахопам картаграфуемага матэрыялу з'яўляецца адсутнасць націску ў многіх адказах (на карце ў такіх выпадках зверху справа ад асноўнага знака ставіцца маленькая чорная зорачка).

Некаторае сумненне выклікаюць тыя матэрыялы, у якіх адзначана слова *цэп* як назва цапільна. У такіх выпадках на карце не даецца асобнага знака, а ставіцца толькі чорная зорачка справа ад лічбы.

Адзінкавыя назвы з пэўнымі словаўтваральнымі элементамі ці фанетычнымі асаблівасцямі даюцца на карце яшчэ і дадатковымі адсылачнымі знакамі. Чырвоным косым крыжыкам абазначаны: **93** *чап'йл'іна.* **125, 128** *цап'ел'іна.* **326** *чап'йл'н'а.* **563** *чап'йлна.* **331, 639** *цап'йл'н'о.* **369, 376** *цап'ел'н'о.* **435, 439** *цап'йл'н'іца.* Зялёным: **26** *цапав'іна.* **907** *цапеўйе.* Жоўтым: **129** *цапав'ел'іна.* Сінім: **57, 243** *цапав'йл'н'а.* Чорным крыжыкам: **670, 674, 719** *цап'ен'н'е;* **89** *цапав'іна.*

Карта № 258

НАЗВЫ ЧАСТКІ ЦЭПА — БІЧА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 185:

«Як у вас называецца цэп і яго часткі: *бічук (біч), цапільна, цапоўё, капіца, увязка, прывязка, абічоўка, угарына..?»*

На карце агульным адсылачным знакам абазначаюцца выпадкі ўжывання слова *цэп* у значэнні «біча» ў наступных нас. пп.: 2, 6, 9, 17, 24, 27, 28, 32, 41, 191, 223, 293, 337, 469.

У каментарыях прыводзяцца адказы з заўвагамі збіральнікаў, а таксама матэрыял, які картаграфуецца рознымі адсылачнымі знакамі: **36** *качалка.* **49** *аб'ічейка.* **61** *б'ічейка.* **89** *аб'ічейка.* **94** *б'ічайка.* **95** *б'ічейка.* **101** *аб'ічейка.* **102** *шъбалдоўка.* **104** *б'ічейка.* **138** *булаўка.* **152** *булаўка, к'ілтайа.* **167** *калтуйа.* **188** *спадак.* **210** *ɣалоўка.* **221** *б'іч, цеп.* **238** *б'ічок, б'ійук.* **243** *б'ічолка.* **314** *б'іч, б'іцук, цыбук.* **337** *б'ічук, цеп.* **506** *б'ічалка.* **596** *б'іч, аб'ічоўка, б'йіца.* **661** *бычак.* **700** *пычек.* **701** *быч, б'ійец.* **717** *бабка.* **718** *б'йло.* **779** *б'ічак.* **885** *аб'йч.* **948** *быч'елно.* **949** *бычак.* **951** Як *біяк* картаграфуецца *быйок.* **955** Як *біяк* картаграфуецца *быйек.*

Карта № 259

НАЗВЫ ПРЫВЯЗКІ, ЯКОЮ ПРЫМАЦОЎВАЕЦЦА БІЧ ДА ЦАПІЛЬНА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 185:

«Цэп і яго часткі...»

Пэўную цяжкасць пры картаграфаванні ствараюць недакладнасці ў адказах на гэта пытанне «Праграмы», а таксама адсутнасць у іх рысункаў ці тлумачэнняў, што выклікана недакладнасцю пытання «Праграмы».

Прывязка складаецца з асноўнай часткі і завязачак. Назвы іх у адказах часта блытаюцца, і асабліва пры адсутнасці рысункаў. Так, напрыклад, прывязкай можа называцца і сам гужык і завязачкі, якія да яго прымацоўваюцца, і ў адносінах да назваў *капіца* і *прызук* (у адных выпадках іх адрасуюць да гужыка, у другіх — да завязак). Таму ў падобных выпадках прыводзіцца матэрыял, на аснове якога быў пастаўлен той або іншы знак. Акрамя таго, у каментарыях змяшчаюцца адказы з заўвагамі збіральнікаў матэрыялаў або носьбітаў гаворкі, матэрыялы, на аснове якіх ставяцца адсылачныя знакі, а таксама даюцца прыклады, у якіх адсутнічае націск: **3** *пачо́пка.* **18** *прыв'азка.* **20** *γужык.* **29** *ув'а́зка, уγа́рына.* **42** *уγары́нка.* **52** *аўγурыни.* **53** *кап'ица, ув'азка, прыв'азка.* **59** *уγры́на.* **68** *уγарына.* **85** *γу́рн'ина.* **89** *уγарына, прыв'а́зка.* **90** *уγары́нка.* **95** *уγары́на, рыхв'и́на.* **107** *ув'а́скъ, пръв'а́скъ.* **138** *ву́жва, вуш.* **169** *вы́в'аска.* **175** *прыв'аска.* **189** *γужа́лка.* **191** *або́рка.* **204** *по́чыпка.* **221** *ву́шка, прыв'а́ска.* **223** *прыв'аска.* **226** *вуγарына.* **242** *це́пка.* **243** *прыце́п.* **255** *прыз'мо́.* **266** *прыв'а́зка.* **271** *прыв'азка.* **273** *прыв'аска.* **283** *путцо́.* **284, 285** *сырымыц'.* **291** *йу́нда.* **313** *пачап'е́йка.* **314** *ув'аскъ, сы́мъраң', сы́раъвац'.* **315, 327** *прыв'азка.* **324** *пр'ив'изка.* **342** *ко́мп'ица.* **352** *ву́жык пас'аре́γ'ин'е, а пры́в'аска — прыв'а́звац', да б'ича́ — адна, а за цап'и́л'н'у — друγа́йа.* **366** *ву́жык; прыв'аска* — вяровачка. **395** *ву́хо.* **398** *по́чыпка.* **435** *прыв'аска.* **467** *супо́нка.* **490** *пры́в'аска, γу́жык, прыγужо́к.* **511** *хаму́ц'ик, сыры́ца, прыв'а́ска, пры́в'азка.* **512** *сыры́цка; γу́жык* або *пры́в'азка.* **532** *γу́жык;* на *γу́жыку* дзве завязкі па краях. **539** *прыз'мо́, пры́в'иска.* **544** *сыръм'ац'.* **562** *кап'ица, рам'е́н'.* **579** *прыв'азка.* **580** *прыв'иска.* **581, 583** *пр'ив'аска.* **586** *пуп'и́ца.* **598** *с'ило́.* **611, 627** *пр'ив'азка.* **630** *пр'ив'азка.* **636** *пр'ив'изка, рем'ин'.* **645** *пр'ив'изка.* **647** *пр'ив'изка.* **648** *пр'ив'азка.* **652** *у́жва.* **661** *ужовка.* **667** *прыв'азка.* **715** *пруза́к.* **723, 725** *ба́бка.* **760, 762, 763** *ба́бка.* **768** *ба́бка.* **769** *ву́жык; хаму́т* — з рэмня; *прузо́к*—вяровачка. **773** *прыв'азка.* **775** *γу́жык, пры́в'азка* — вяровачкі. **842** *у́в'ес'.* **848** *прыце́пка.* **853** *γу́жык; пры́в'езка* — вяровачка. **858, 865** *зв'а́зка.* **873** *кап'ица.* **874** *прыв'азка.* **878** *прыв'азка.* **886** *γуж; пры́в'азка*—вяровачка. **890** *кап'ица.* **893, 894** *кап'и́ца.* **902** *кап'ица.* **904** *прыв'азка.* **911** *ка́п'ица, ув'азка, ушывал'н'ик.* **931** *кап'ица.* **934** *кап'ицы, прыв'а́зка.* **947** *ужева́.* **951** *кап'ица.* **955** *ко́мп'ица.* **967** *ба́бка.* **997** *ка́па* і *пры́-*

вйазка (вяровачкі). **999** *γýжык, прыв'езка* (вяровачкі). **1004** *γуж* і *прывйезк'и* (вяровачкі). **1005** *пуд'áзк'и.* **1007, 1010** *кап'ица.* **1020** *прыв'азк'и.*

Карта № 260

НАЗВА РУЧКІ КАСЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 186:

Каса і яе часткі: *касá, кассё, касілна, касільна, касьé, рýчка, лучóк, пупóк, бáнька, кальцó, пятка, нос, затылак, запатылак, клінóк, прут, лязó..?»*

На матэрыяле гэтага ж пытання складзены карты № 261—263.

На данай карце картаграфуецца назва ручкі касы. Ручка, якая прымацоўваецца да кассяя, мае звычайна розную форму, але на рысунках гэта амаль не адлюстроўваецца. І на карце картаграфуецца пашырэнне слоў, якія абазначаюць назву ручкі незалежна ад яе формы. У тых выпадках, калі матэрыял не суправаджаецца рысункамі ці тлумачэннямі, але ўскоснымі шляхамі можна высветліць назву адпаведнай часткі касы, ставіцца знак: 36, 37, 38, 53, 57, 59, 81, 85, 87, 88, 96, 97, 100, 102, 103, 106, 108, 110, 111, 113, 114, 116, 117, 138, 145, 151, 156, 178, 181, 190, 204, 216, 218, 219, 221, 232, 233, 234, 235, 247, 252, 259, 261, 263, 271, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 288, 290, 293, 296, 297, 301, 302, 307, 309, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 328, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 342, 348, 350, 360, 390, 400, 416, 420, 426, 467, 468, 474, 476, 477, 478, 481, 485, 488, 492, 501, 511, 517, 519, 522, 524, 526, 537, 542, 543, 544, 545, 549, 552, 560, 561, 562, 570, 571, 572, 573, 575, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 605, 606, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 630, 631, 632, 633, 634, 637, 639, 640, 641, 642, 643, 645, 647, 648, 649, 650, 655, 658, 664, 674, 725, 726, 734, 759, 767, 768, 779, 798, 803, 864, 893, 895, 898, 900, 901, 902, 904, 906, 912, 916, 918, 922, 923, 924, 925, 927, 929, 930, 931, 934, 943, 944, 949, 972, 988, 990, 1000, 1001, 1002, 1003, 1010, 1015, 1016, 1026.

Адводзяцца ад картаграфавання матэрыялы без рысункаў, у якіх цяжка высветліць суадносіны частак: **144** а) *касá;* б) *рукав'áтка;* в) *рýчка;* г) *в'ароўка;* д) *насок.* **154** *касав'йдла, лýчка, кл'инóк, кóл'ца.* **182** *каса: кас'ил'нó, кýл'ка, бáн'ка, прут, палатно, шэйка, п'атка, нос, кл'инóк, кал'цо, рýчка.* **192** *акóс'с'е, касá, бáн'кы, запатылак.* **214** *касá, кас'илнó, журáўка, бáн'ка, запатылак, кал'цó, п'áтка, нос, прут, л'азó.* **217** *касá, кас'ил'нó, бáн'ка.* **224** *кас'илнó, кал'цó, бáнка, запатылак, кл'инóк, трапáчка, прут, л'азó.* **268** *късa, кас'с'ó, кас'йлнъ, бáн'къ.* **295** *касá, бáн'ка, п'áтка, н'из палатна, кас'с'ó.* **324** *кысá, кас'с'ó, бáн'ка, п'áтка, нос.* **337** *кысá — кыс'ил'нó, пупóк, бáн'ка, п'áтка, лучóк, затылык.* **363** Каса і яе часткі: *касá, кас'йó, рэхва, рукав'áтка.* **384** *касá, напáрстак, запатылак, кас'йдло.* **482** *касá, кас'с'ó, запатылак, бáн'ка, нóс'ик, п'áтка, палатнó, прух, л'азó.* **487** *каса: кас'йó, лучóк, ув'áска, бáнка,*

запатылак, прут, руб'éц, палатнó, кл'оп, джáла, шыйка, нóс'ик, п'атка. **489** *каса, кас'илнó, рýчка, бáначка, шыйка, прут, палатнó, нос, п'áтка, плух, барáнка.* **541** *каса: кас'с'о, кл'инóк, л'азó, хамýт, бан'ка.* **576** *кысá:* а) *кыс'ил'на;* б) *бáн'ка.* **585** *кысо, кыс'ил'нó, бáн'ка, лыпáтычка, ас'алóк.* **593** *касá, кл'инóк, л'азó.* **595** *касá, кас'с'ó, рýчка, лучóк, пупóк, бáн'ка.* **597** *касá, кас'с'ó, рýчка, лучóк, пупóк, бáн'ка, кал'цó, п'йатка, нос, затылак, кл'инок, прут, л'йазо.* **603** *касá, кас'с'ó, рýчка, пупóк, бáн'ка (кал'цо), п'атка, насóк, кл'инóк, прут, л'éзв'ийе.* **607** *касá, кас'с'ó.* **618** *бáнка, кл'ины, п'áтка, пылатнó, кас'с'ó, прут.* **629** *касá, кас'с'ó, рýчка, пупóк, лучóк, п'áтка, кл'инóк.* **636** *каса, кас'ил'но, рýчка.* **638** *кас'с'ó, лучóк, пупóк, рýчка, бáн'ка, п'áтка, нос, затыл'н'ик, кл'инóк, прут, л'азó.* **644** *кысá, кас'с'о, бáн'ка, кал'цó, п'áтка, л'азó.* **660** *косá, полотнó, носóк, п'атка; кус'с'е.* **706** *кóс'а, кýл'ка, запатылак, нóс'ик, жáло, прут, палатно.* **776** *косá, кос'иé, напéрсток, затылок.* **811** *косá, косы, наперсток.* **826** *касá, кас'ил'но, банка, запатылак, кл'инóк, п'атá, нос.* **827** *касá:* а) *каса;* б) *кас'é;* в) *бáнка;* г) *γýжык;* д) *запатылак.* **858** *кас'с'ó, ɣ'адик, б'áн'ка, запатылак, п'атка, прут, палатнó.* **903** *касá, кассйó, кас'илна, рýчка, лучок, пупок, кáн'ка, кал'цó, п'áтка, нос, затылак, запатылак, кл'инóк, прут, л'азó.* **907** *касá, кассó, бáн'ка, кал'цó, п'атка, нос, затылак, прут, чык'ил'óк, ɣáла.* **908** *каса, касс'ó, кас'ил'на, рýчка, лучóк, пучóк, бáн'ка, кал'цó, п'атка, нос, затылак, прут, л'азó.* **911** *кас'с'о, рýчка, бáн'ка, пупок, кал'цó, п'атка, ɣ'ýпка, запатылак, палатнó, ɣáло, прут.* **915** *кас'с'é, касá, бáн'ка, кл'ин, п'áтка, ɣ'ýбка, прут, палатнó.* **933** *каса: кас'с'ó, дýжка, бан'ка, кл'ин, п'áтка, палатно, жáла, дубка, прут, каса, кас'с'ó, рýчка, бáн'ка, кал'цó, п'атка.* **945** *коса, п'áтка.* **961** *косá, кúсы, лучóк, пупóк, напéрсток, п'áтка, н'ис, затылок, клынóк, прут, полотнó.* **977** *кос'илно, каблýк, м'ентáшка, брусóк, напéрсток, кл'инóк.* **996** *касá, кал'цó, запатыл'н'ик.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, які на карце абазначаецца адсылачнымі знакамі: **2** *пъл'ýк.* **9** *рукав'áц'.* **17** *пал'óх.* **28** *пал'ýк.* **31** *пал'ýк.* **32** *пал'ýк.* **33** *рукъв'áт.* **37** *пан'ýка.* **39** *рукав'áц' (рукав'áтка).* **57** *пал'ец (пупок).* **60** *пал'ýк.* **65** *пал'ýк.* **66** *пал'ýк.* **68** *пал'ýк.* **70** *пал'ýк.* **72** *пал'ýк.* **75** *пал'ýк.* **76** *пал'ýк.* **80** *пал'ýк.* **91** *рýчачка.* **125** *мýл'иц.* **128** *мýл'ец.* **129** *мыл'н'ица.* **134** *мыл'н'ица.* **153** *кукабáчка.* **157** *пал'ýк.* **165** *рукав'ица.* **170** *апал'ýк.* **201** *пóл'ух.* **205** *карéц.* **209** *пуп.* **231** *пал'ýк.* **244** *ɣ'аржáн'н'а.* **259** *мыл'н'ица.* **261** *мыл'н'ица.* **291** *рукáтка.* **294** *мыл'ица.* **298** *мыл'н'ица.* **299** *мыл'н'ица.* **373** *карáкул'ка.* **401** *кул'бáчка.* **408** *рýкаватка.* **440** *дýшка.* **444** *каблýк.* **451** *лук.* **502** *купрыш.* **515** *пуп.* **651** *кул'óк.* **688** *рукы.* **694** *каблучóк.* **700** *каблучóк.* **701** *кл'ап'éш.* **703** *каблучóк.* **726** *каблýк.* **727** *кýл'ча.* **735** *каблучóк.* **740** *кýл'а.* **746** *кýл'бачка.* **765** *уγ'азóк.* **774** *кукрêш.* **781** *был'н'ица.* **796** *лýшка.* **797** *лычóк.* **799** *волóчка.* **802** *прымýлок.* **815** *купрéш.* **818** *вóбγ'инка.* **821** *обγ'инка.* **829** *пуп'ец.* **831** *чухав'éц'.* **832** *пупец.* **837** *чачалóк.* **843** *ц'уц'ул'éц.* **846** *прымóлок.* **848** *рукóшл'а.* **854** *папóк.* **879** *ачавóк.* **882** *очевóк.* **931** *мыл'н'ица.* **932** *дýшка.* **957** *кýл'ба.* **960** *ручкы.* **974** *лычóк.* **975** *каблýк.* **993** *лучк'й.* **998** *кучка.* **1001** *ув'áзка.*

У наступных нас. пп. словы, пададзеныя ў дужках, разглядаюцца як тлумачальныя і на карту не наносяцца. **57** *пал'ец (пупок).* **270** *рýчка (пал'ец).* **422** *кýл'ка (лучок).*

Карта № 261

НАЗВЫ КАЛЬЦА, ЯКІМ ЗАМАЦОЎВАЕЦЦА КАСА НА КАСІЛЬНЕ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 186:

«Каса і яе часткі: *касá, кассё, касíлна, касíльна, касьé, рýчка, лучóк, пупóк, бáнька, кальцó, пятка, нос, затылак, запатылак, клінóк, пруг, лязó..?»*

Адсылачнымі знакамі картаграфуюцца ўтварэнні ад адпаведных кораняў і адзінкавыя лексічныя варыянты: **57** *бáн'ечка.* **62** *бáначка.* **67** *бáн'ичка.* **80** *бáначка.* **118** *бáначка.* **126** *шáйбъчка.* **136** *жучóк.* **138** *бóнчка.* **145** *рéхвачка.* **147** *рéхвачка.* **193** *бáн'ичка.* **211** *жбáн'ка.* **215** *жбáнка.* **248** *шáйбачка.* **341** *хамýц'ик.* **353** *жучóк.* **365** *жучóк.* **442** *хамýц'ик.* **443** *абрýчык.* **444** *п'арсц'óнак.* **453** *рéхвачка.* **489** *бáначка.* **525** *бáначка.* **554** *бáн'ачка.* **559** *бáначка.* **563** *бáн'ичка.* **568** *бáначка.* **843** *ув'йтка.* **849** *в'йтка.* **850** *в'йтка.* **852** *в'итка.* **859** *бáначка.* **885** *в'йтка.* **981** *орéхаўка.* **985** *орéхаўка.* **995** *в'йтка.* **999** *в'йтка.* **1003** *прыв'азка.* **1004** *прыв'азка.* **1007** *ув'áзка.* **1011** *в'йтка.* **1015** *бáначка.* **1020** *ув'áзка.*

У нас. п. 75 картаграфуецца *каснáйа бáнка.* Пададзеныя ў дужках словы разглядаюцца як тлумачальныя і на карце не адзначаюцца: **270** *бáн'ка (кал'цо).* **283** *бáн'ка (кал'цо).* **422** *рéхвы (кал'цо).* **436** *рéхва (кóл'ца).* **603** *бáн'ка (кал'цо).*

Як *рехва* картаграфуецца *ор'ехва.* **840** *орéхво.* **981** *орéхаўка.*

У наступных нас. пп. матэрыял не мае рысункаў і тлумачэнняў і суадносіны частак раскрываюцца ўскосным шляхам: 7, 29, 36, 37, 38, 53, 57, 59, 81, 85, 87, 88, 100, 103, 106, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 116, 117, 154, 156, 166, 175, 178, 181, 182, 186, 190, 192, 204, 216, 217, 218, 219, 221, 224, 232, 233, 234, 252, 259, 261, 263, 268, 277, 278, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 288, 290, 295, 296, 297, 301, 302, 309, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 346, 348, 360, 363, 384, 400, 416, 426, 436, 467, 468, 474, 476, 477, 478, 482, 485, 488, 489, 492, 501, 502, 507, 511, 517, 519, 522, 524, 526, 537, 541, 542, 543, 544, 545, 549, 552, 560, 561, 562, 571, 572, 573, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 595, 597, 605, 606, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 630, 633, 634, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 658, 664, 725, 726, 734, 759, 766, 767, 768, 779, 798, 803, 811, 826, 827, 836, 858, 864, 893, 895, 898, 900, 901, 902, 904, 906, 907, 908, 911, 912, 915, 916, 918, 922, 923, 924, 925, 927, 929, 930, 931, 933, 934, 935, 938, 939, 943, 949, 961, 972, 988, 990, 996, 1000, 1002, 1015, 1016, 1026.

Адводзіцца ад картаграфавання матэрыял, які не дае магчымасці высветліць суадносіны частак касы: **144** а) *каса;* б) *рукав'ятка;* в) *ру́чка;* г) *в'аро́ўка;* д) *насо́к;* **487** *каса́: кас'йо́, лучо́к, ув'а́ска, ба́нка, запаты́лак, прут, руб'е́ц, палатно́, кл'оп, джа́ла, шы́йка, но́с'ик, п'а́тка.* **594** *кы́са: кы́са, кас'с'о́, был'н'и́ца, п'а́тка, кл'ино́к, граб'е́ц.* **660** *коса́, палотно́, носо́к, п'а́тка, кус'с'е́.* **706** *ко́с'а, ку́л'ка, запаты́лак, но́с'ик, жа́ло, прут, палатно́.* **892** *ба́н'ка, γал'цо́, п'а́тка, кл'инок.* **903** *каса́, кассйо́, кас'и́лна, ру́чка, лучо́к, пупо́к, ка́н'ка, кал'цо́, п'атка, нос, заты́лак, запаты́лак, кл'ино́к, прут, л'азо́.*

Карта № 262

НАЗВЫ КАСІЛЬНА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 186:

«Каса і яе часткі: *каса́, кассё, касілна, касільна, касье́, ру́чка, лучо́к, пупо́к, ба́нька, кальцо́, пя́тка, нос, заты́лак, запаты́лак, кліно́к, прут, лязо́*».

На гэтай карце картаграфуецца толькі назва касільна — драўлянай часткі касы, на якую надзета металічная частка і да якой прымацавана ручка.

Адсылачнымі знакамі картаграфуюцца наступныя назвы: **5** *касав'и́ска.* **8** *касав'и́ска.* **47** *касав'и́л'л'е.* **57** *касав'и́л'на.* **59** *касав'и́на.* **82** *ако́с'ич.* **94** *касав'и́л'ина.* **99** *късав'е́л'ина.* **106** *късав'и́л'ина.* **126** *късав'и́л'ина.* **129** *касав'е́л'ина.* **138** *касав'и́ска.* **151** *кас'ив'о́.* **189** *кас'и́ла.* **246** *кас'и́лина.* **248** *кас'и́л'л'а.* **625** *късил'н'и́шча.* **699** *косыло.* **747** *ɣ'аржа́лно.* **755** *кос'и́ско.* **758** *кос'и́лло.* **772** *к'и́ст'е.* **796** *с'в'иɣ'и́на.* **882** *ка́ссе.* **1022** *кас'и́шча.*

У частцы матэрыялаў няма рысункаў ці тлумачэнняў назвы кожнай часткі. Звычайна такі матэрыял адводзіцца ад картаграфавання, але ў тых выпадках, калі можна ўскосным шляхам высветліць назву картаграфуемай часткі, на карце ставіцца знак: 7, 36, 37, 38, 53, 57, 59, 81, 85, 87, 88, 96, 97, 100, 102, 103, 106, 108, 111, 113, 114, 116, 117, 154, 181, 182, 190, 192, 214, 217, 218, 221, 224, 229, 232, 233, 234, 235, 247, 252, 261, 263, 277, 278, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 288, 290, 293, 295, 296, 297, 301, 302, 307, 309, 316, 317, 318, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 340, 346, 348, 350, 360, 363, 390, 400, 416, 422, 426, 436, 467, 468, 476, 477, 478, 481, 482, 485, 487, 488, 489, 492, 502, 511, 517, 519, 522, 524, 526, 539, 541, 542, 543, 544, 549, 552, 560, 561, 570, 571, 572, 573, 575, 577, 579, 580, 581, 583, 584, 585, 586, 587, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 597, 603, 606, 609, 610, 612, 613, 614, 615, 616, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 625, 626, 627, 629, 630, 632, 634, 637, 638, 639, 640, 641, 643, 644, 645, 647, 648, 655, 658, 660, 664, 674, 726, 734, 766, 767, 779, 811, 826, 827, 858, 864, 887, 893, 895, 900, 901, 904, 906, 907, 911, 912, 915, 916, 918, 922, 923, 924, 925, 927, 929, 930, 931, 933, 934, 935, 938, 949, 972, 977, 988, 990, 1000, 1001, 1010, 1015, 1021, 1023, 1026.

У тых выпадках, калі цяжка без рысунка суаднесці назвы частак, матэрыял адводзіцца ад картаграфавання. Не картаграфуецца таксама

матэрыял, калі ў ім не адзначан націск: **62** *каса: бáначка, касав'ила, кл'инóк, п'атка, нос, л'азó, касавúл'на.* **109** *късá, кас'с'ó, бáн'къ.* **144** *касá:* а) *каса;* б) *рукав'áтка;* в) *рýчка;* г) *в'арóўка;* д) *насóк.* **145** *касá: кас'иўйó, рукаўйáтка, рэхвачка, касá.* **156** *каса: кас'с'ó, лучóк, бáн'ка.* **204** *прут, палатнó, шыйка, бáн'ка, кас'идлó, пал'ýк.* **268** *късá, кас'с'ó, кас'илнъ, бан'къ.* **330** *кысá, рýчка, забóйка, нос, пылатнó, жáла, прут, п'áтка.* **384** *касá, напарстак, запотылак, кас'йдло.* **420** *касá, кас'с'ó, кас'йл'на, рýчка, п'áтка, нос, затылак, кл'инóк, л'азó.* **507** *касá, пупóк, бáн'ка.* **537** *кас'йлна, пупóк, бáн'ка, кл'инóк, п'атка, нос.* **545** *касá: кас'цó, бáн'ка, пупóк, кл'инóк, касá (л'азó).* **562** *каса: цаўё, палец, бан'ка, запатылак.* **576** *кысá:* а) *кыс'йл'на;* б) *бáн'ка.* **588** *пупóк, кыстыл'нó, бан'ка, п'áтка.* **605** *кысá, пупóк, бáн'ка, кал'цó, п'áтка, нос, затылак, кл'инóк, прут, л'азó.* **607** *касá, кас'с'ó.* **608** *кыса, кас'с'ó, кыс'йл'но, кас'с'ó, пупóк, нос, п'атка, затылак.* **631** *касá, кас'с'ó, кас'йл'на, рýчка, пупóк, бáн'ка, кал'цó, п'áтка, нос, л'азó, прут.* **633** *кис'ил'нó, пупóк, бáн'ка, накóс'н'ик, кл'инóк, каса, прут, п'атка, палатнó.* **678** *кос'йе.* **681** *кос'с'е.* **689** *кос'с'е.* **690** *кос'с'е.* **691** *кос'с'е.* **706** *кóс'а, кýл'ка, запатылак, нóс'ик, жáло, прут, палатно.* **721** *кóс'с'е.* **725** *коса: кэ́с'с'е, кýл'ка, рýчка, напарсток, кл'инóк, затылок, пйатка, носóк, полотнó, прут, брус, бáбка.* **736** *к'ис'с'е.* **737** *к'и^{ю}с'с'е.* **739** *к'ис'с'е.* **741** *к'ис'с'е.* **759** *косá: кос'с'е, наперсток, затылок, палатно, прут, брус, бáбка.* **761** *куссе.* **798** *косá: кос'йлно, кóсйе, лучóк, рукóйатка, нап'ерсток, вýхо, нôс, п'етá, затылок, прут, жалó.* **803** *кос'йе, наперсток, запотылок, в'азóк, косá.* **827** *кас'е.* **830** *касйе.* **844** *кас'с'е.* **848** *кос'йе.* **849** *кас'с'е.* **874** *кас'е.* **902** *касá, кас'с'ó, кас'йл'на, рýчка, бáн'ка, кал'цó, п'атка, бáн'ка, г'ýпка, насóк, затылак, прут.* **903** *касá, кассйо, кас'йлна, рýчка, лучок, пупок, бан'ка кал'цó, п'áтка, нос, затылак, запатылак, кл'инóк, прут, л'азó.* **908** *касá, касс'ó, кас'йл'на, ручка, лучок, пупок, бáн'ка, кал'цо, п'áтка, нос, затылак, прут, л'азó.* **921** *кас'с'е.* **944** *каса: кас'с'ó, кас'йлна, рýчка, п'йатка, нос, затылак.* **945** *косá, п'áтка.* **973** *кос'йе.* **979** *коссе.* **982** *косйе.* **983** *косе.* **987** *коссе.* **989** *кос'йе.* **996** *касá, кал'цó, запатыл'н'ик.*

Карта № 263

НАЗВЫ КЛІНКА, ЯКІМ ЗАМАЦОЎВАЕЦЦА КАСА НА КАСІЛЬНЕ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 186:

«Каса і яе часткі: *касá, кассё, касілна, касільна, кас'é, рýчка, лучóк, пупóк, бáнька, кальцó, пятка, нос, затылак, запатылак, клінóк, прут, лязó...* (на рысунку абазначце ўсе часткі)».

На гэтай карце картаграфуецца назва клінка, які забіваюць паміж касільнам і банькай.

Агульным адсылачным знакам картаграфуюцца адзінкавыя лексічныя варыянты, а адсылачнымі знакамі адпаведнага колеру картаграфуюцца адзінкавыя ўтварэнні ад слоў, якія змешчаны ў легендзе.

Словы, пададзеныя ў дужках, разглядаюцца як тлумачальныя і на карце не адлюстроўваюцца. Некаторыя фанетычныя і марфалагічныя варыянты аб'яднаны ў адным знаку. Увесь гэты матэрыял даецца ў каментарыях. Акрамя таго, у каментарыях прыводзяцца нумары нас. пп., дзе ставіцца знак на аснове матэрыялу без рысункаў і тлумачэнняў: **7** *забойчык.* **14** *абойец.* **21** *забойиц.* **67** *забойчык.* **76** *забойек.* **78** *забойцы.* **80** *акалок.* **91** *кл'инчык.* **95** *забойца.* **125** *забойн'ичак.* **189** *зап'атн'ик.* **226** *забой.* **271** *закл'опка* (з рысункам). **294** *забой.* **303** *закл'опка.* **322** *кл'ин* (забойчык). **329** *закл'опка.* **338** *забойчык.* **436** *γрыв'анка.* **495** *кл'инок* (затылак). **508** *забов'ич.* **582** *забойчык.* **604** *запатылак* (клінок). **609** *задрытка.* **654** *залосык.* **661** *затулач* — драўляны, касцяны. **686** *косточка* (клінок). **687** *утулок.* **692** *затулач.* **695** *затулач.* **720** *затулок.* **722** *затулок.* **732** *затулок.* **748** *затылачак.* **785** *затылачак.* **873** *б'илочка.* **901** *закл'инак.* **922** *закл'инак.* **941** *закл'инак.* **952** *затулач.* **955** *затёлок.* **956** *затулок.* **976** *забойич.* **982** *закл'ин'ец.* **984** *закл'инец.* **1000** *запатылок* (клінок). **1009** *пакл'инок.* **1012** *зап'аток.* **1013** *пакл'инок.*

У наступных нас. пп. знак ставіцца на аснове матэрыялу без рысункаў і тлумачэнняў: 2, 36, 37, 53, 59, 62, 81, 85, 87, 96, 100, 103, 106, 110, 111, 113, 116, 117, 175, 178, 181, 182, 192, 216, 218, 219, 221, 224, 232, 233, 234, 235, 247, 252, 259, 261, 278, 281, 282, 284, 285, 286, 288, 293, 296, 297, 301, 307, 309, 316, 317, 319, 320, 321, 322, 326, 330, 331, 332, 333, 337, 346, 348, 360, 384, 400, 416, 420, 426, 467, 474, 476, 477, 481, 482, 485, 487, 488, 492, 501, 502, 517, 519, 524, 526, 537, 539, 541, 542, 543, 545, 552, 560, 562, 572, 575, 580, 581, 582, 583, 586, 587, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 597, 603, 605, 606, 608, 611, 614, 615, 616, 618, 619, 620, 622, 624, 625, 629, 630, 632, 633, 634, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 645, 647, 650, 655, 658, 664, 674, 706, 724, 725, 726, 759, 760, 767, 768, 779, 798, 803, 826, 827, 834, 836, 858, 864, 895, 898, 900, 901, 902, 904, 906, 907, 908, 911, 912, 915, 916, 918, 925, 927, 929, 931, 933, 935, 938, 944, 961, 977, 988, 996, 1000, 1002, 1015, 1026.

Карта № 264

НАЗВЫ МЯНТАШКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 187:

«Чым востраць касу: *трапачка, мянтажка, мянтужка, сцёбалка..?*»

У сувязі з тым, што фармулёўка пытання строга не акрэслівае прадмет, назву якога неабходна высветліць, у многіх адказах падаюцца назвы двух розных прадметаў, якія выкарыстоўваюцца для вастрэння касы: а) прылада з драўлянай асновай, пакрытай тачыльным саставам, 2) каменны ці літы брусок.

На гэтай карце картаграфуюцца назвы першага прадмета. Пры картаграфаванні назваў ад кораня **мент-** аднолькавым знакам абазначаюцца *мянташка* і *мянтажка; мянтажка* запісана ў наступных нас. пп.: 108, 141, 142, 267, 309, 340, 357, 488, 498, 514, 522, 549, 550, 551, 553, 554, 558, 562, 569, 584, 595, 597, 600, 627, 632, 728, 773, 857, 858, 863, 868, 869,

871, 876, 883, 889, 891, 892, 899, 903, 908, 910, 912, 913, 916, 979, 996, 1008, 1010, 1011, 1020, 1027; *мянтýшка, мянтýжка* і *мянцю́шка,* з іх *мянтýжка:* 267, 420, 580, 715, 757, 763, 802, 807, 812, 822, 847, 849, 852, 870; *мянцю́шка:* 136, 144, 147, 148, 149, 183, 359, 374, 397, 398, 408, 665, 700, 703, 714, 719, 730, 732; *мянтэшка* і *мянтэжка,* з іх *мянтэжка:* 694, 741; *мянтышка* і *мянтыжка,* з іх *мянтыжка:* 894, 924; *мянця* і *мянта,* з іх *мянта:* 388, 670, 708, 712, 713, 771, 963, 964, 965; *менця* і *мента,* з іх *мента:* 428, 683, 686, 772.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, калі ў запісах ёсць заўвагі збіральнікаў, калі знак ставіцца на аснове ўскоснай формы, а таксама матэрыял, картаграфуемы адсылачнымі знакамі. **2** *лыпáтка ныждáчнайа.* **7** *трапáчка* — палачка, на якую з двух бакоў накладваецца тачыльны сплаў; *брусóк* — суцэльны камень. **8** *брусóк* — *вóстрац' касý; трапáчка — папраўл'áйуц', штоп рóўна брáла касá.* **9** *трапáчка* — палачка, на якую з абодвух бакоў нанесены тачыльны сплаў. **21** *брусóк* — скразны; *трапáчка* — наліваецца на дрэва. **25** *трапáчка — éта йак н'е былó брускóў, былá шчэ́п'ина, абмáзанайа з аднаɣó и друɣóɣа бóку.* **30** *брусóк;* зрэдку сустракаецца *трапáчка.* **42** *касý вóстрат' с'т'ибáчкай и брýсам. С'т'ибáчка — што на дрéв'е нал'úта, брусóк — прáма с кáмн'а.* **45** *с'ц'ибáлка* — брусок з драўлянай ручкай. **47** *касý вóстрат' брускóм, с'т'ибáчкой; с'т'ибáчка нал'ита на ɀ'éрав'и; б'ил'ú бруск'ú ɣ'ипсóв'ийа.* **57** *брусóк* — адліты; *трапáшка* — драўляная, налітая з абодвух бакоў сумессю смалы з пяском. **65** *трапáчка — на ɀ'ȅрав'и л'úтый.* **68** *брусóк; трыпáчка дайн'éй звáл'и.* **69** *брусóк; трапáчкам'и йстрыл'и кóсы.* **70** *трапáчкай ц'и брускóм.* **71** *брусóк; трапáчка — на дóшчачку цым'анту нал'úта.* **72** *трапáчка — п'асóк, смалý атл'ивáйуц' у фóрму, пасраɀ'ú пáлка.* **73** Касу востраць *брускóм,* яшчэ *трапáчкай.* **75** *трапáчкай, брускóм.* **79** *касý вóйструц' с'ц'ибáлкай; с'ц'ибáлкай йа ўм'éйу й самá, а брускóм нáда кап мужчы́на.* **82** *с'ц'абáчка* — што касу востраць. **84** *трапáчка — вóструц' касý.* **85** *трапáч.* **87** *трапáчка, на ɀ'éрава намáзана смалóй, и жарствóй, а брусóк йак кáм'ин'.* **91** *трыпáчка — атрéпл'ивац', паттáчывац' кóсу пры каз'б'é.* **95** *трапáчка* — яе самі робяць і востраць ёю касу на полі; *брусóк* — яго купляюць, ім востраць касу перад тым, як ісці на поле. **98** *брусóк — с цым'éнту, трапáчка — ɀ'ерв'áнайа рýчка ў йайé, йашчé смалý и жарствý нал'ивáйуц'.* **121** *лупáткай.* **129** *лапáтачкай.* **134** *лупáтачк'и йес'.* **143** *с'ц'éбалка.* **145** *м'анц'óшка, м'антóшка.* **174** *с'ц'éбалка.* **182** *с'ц'éбалка.* **212** *с'ц'абáлка.* **219** *трапáчку.* **223** *сц'óпка.* **230** *с'ц'óбалка* або *с'ц'ибáч.* **234** *с'ц'éбайка.* **237** *с'ц'éпайка.* **239** *с'ц'éпалка.* **241** *с'ц'óбалка.* **242** *с'ц'óпка* — драўляная, аблітая смалой. **246** *сц'ибáлка.* **252** *с'ц'óпка.* **253** *сц'ипáлка.* **257** *м'анц'úла.* **265** *лъпáц'ик.* **274** *лапáц'ик.* **314** *сц'éбалка.* **401** *м'анц'éшка.* **404** *м'анц'áшка.* **432** *м'éнтка.* **434** *шáстка.* **436** *брусóк* — без ручкі; *м'антýшка* — з ручкай. **440** *м'атн'á.* **443** *м'атн'óйу.* **446** *м'антýшка; трапáшка* — раней. **471** *м'антáшка* (фабрычная), *трапáшка* (самаробная). **482** *с'ц'абáлка.* **494** *м'антáшкайу.* **495** *с'ц'абáлка.* **509** *трапы́шка, м'интáшка* — драўляная палачка з абодвух бакоў наліта. **517** *трапýшка.* **581** *трапы́шча.* **593** *сц'éбалка.* **601** *с'ц'óбалка.* **626** *швáрхалка.* **658**

мынтён'ка. **661** *матылён'ка.* **687** *мент'áшка.* **691** *мынтылéжка.* **692** *мытылён'ка.* **695** *ментылéшка.* **718** *м'антóшка.* **728** *косý γóстрац' брý-сайу* и *м'интáжкайу.* **761** *мац'éн'ка.* **769** *мен'тéн'ка.* **770** *ментéн'ка.* **776** *с'ц'абáлка.* **789** *с'ц'éпалка.* **791** *с'ц'ипáлка.* **806** *м'антýзка.* **816** *м'анц'ила, м'ал'тáшка.* **881** *м'анты́ла.* **945** *тырпуγá.* **947** *трыпýшка.* **948** *тырпуγá.* **950** *трепуγá.* **951** *тырпуγá, обрýс.* **953** *óгнывом.* **1014** *м'ентóшка.*

Прыведзеныя ў каментарыях тлумачэнні збіральнікаў і асоб, ад якіх зроблены запісы, а таксама шматлікія рысункі ў запісах выразна паказваюць, што ў большасці абследаваных нас. пп. адрозніваюцца і маюць свае асобныя назвы два прадметы для вастрэння касы. Разам з картаграфуемай назвай прадмета з драўлянай ручкай у большасці адказаў знаходзім назвы другога прадмета — бруска *(брусок, брус, асялок, асёлка).* Але ў некаторых нас. пп. паўночна-ўсходняй часткі Беларусі адзначана толькі адно слова *брусок.* Пры гэтым у частцы адказаў ёсць заўвагі збіральнікаў, якія, аднак, не даюць магчымасці смела сказаць, які прадмет у такіх выпадках абазначае слова *брусок* — той жа, што і ў нас. пп., дзе вядома два прадметы для вастрэння касы, ці, як сказана ў некаторых адказах, наогул усякі прадмет, якім вострацЬ касу: **15** *брусóк — с'ц'ибáйуц' касý.* **24** *брусóк* і *трипáчка* ўжываюцца ў адным значэнні. **28** Кожная прылада для вастрэння касы, незалежна ад формы і матэрыялу, з якога зроблена, называецца *брусóк.* **32** *брусóк;* іншыя назвы не ўжываюцца. **33** Касу вострацЬ *бруском.* **35** Толькі адна назва — *брусóк.* **36** *касý йийструц' брускóм.* **38** *касý йийструц' брускóм.* **39** *касý с'ц'ибáйуц' брускóм.* **41** *брусóк — з кáмн'а, истры́ц' касý.* **49** *брускóм вóйстрац' касý.* **106** *трыпáчуц' брускóм.* **192** *касý вóструц' брузкóм.*

Адно слова *брусóк* (без іншых назваў) адзначана ў нас. пп. 10, 15, 16, 17, 18, 22, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 48, 49, 53, 66, 67, 94, 97, 105, 106, 109, 110, 113, 114, 131, 133, 137, 139, 140, 146, 154, 157, 162, 164, 169, 179, 181, 258, 264, 266, 268, 269, 324, 326, 349, 375, 384, 667, 669. Слова *брус* у нас. пп. 386, 391, 409, 425, 768, 1026. Словы *брусóк* і *брус* у нас. п. 520. Словы *брусóк* і *асялóк* у нас. пп. 270, 303, 313, 342; *брусóк* і *асёлка* ў нас. п. 354. Слова *асялóк* у нас. пп. 107, 280, 311, 344, 525, 607, 639; *асёлка* ў нас. пп. 343, 345, 346, 347, 348, 350, 353, 368, 657; *аслá* ў нас. п. 365.

Карта № 265

ДЗЕЯСЛОВЫ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ ПРАЦЭС ВОРЫВА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 188:

«Плугам *пáшуць, арýць..?*»

Тэмай карты з'яўляецца распаўсюджанне дзеясловаў *араць, пахаць,* якія абазначаюць наогул працэс ворыва.

У частцы матэрыялаў ёсць заўвагі збіральнікаў адносна прыватнага значэння картаграфуемых слоў, г. зн. указваеццаа на тое, што зямлю

аруць другі раз (ужо ўзараную глебу). Для абазначэння паўторнага працэсу ворыва можа ўжывацца як картаграфуемае слова *пашуць,* так і дзеяслоў *мяшаюць* і некаторыя іншыя. Але ў сувязі з тым, што такія адказы сустракаюцца толькі ў некаторых нас. пп., на карце не атрымаў адлюстравання дзеяслоў *пашуць* з паметай аб паўторнасці працэсу ворыва, а таксама дзеясловы *мяшаюць* і *ламаюць,* якія заўсёды абазначаюць пераворванне ўзаранай глебы.

Дзеяслоў *пашуць* са значэннем паўторнага працэсу ворыва адзначаны ў наступных нас. пп.: **57** *пáшуц'* — пад яр. **102** *пашуц'* — пад бульбу. **125** *арýц', пáшуц' плýγам; арýц' — зáγаz'а, а йéс'л'и патóм, то пáшуц'.* **171** *пáшуц', кал'й пас'éйуц' з'éрн'а,* а потым — *арýц'.* **192** *пáшуц' — пас'л'á, кал'и паарéш и пабаранýйеш.* **255** *пáшуц'* — мяшаюць пад жыта. **611** *пáшуц'* — вясной. **625** *пáшуц'* — вясной.

Дзеяслоў *мяшаюць* адзначаны ў наступных нас. пп.: **13** *м'ишáйуц' — дpуγ'й рас п'ераварóчвайуц';* інфінітыў гэтага дзеяслова *м'éшац'.* **26** *м'ишáйуц'* — калі другі раз аруць. **30** *плýγам м'ишáйуц'* — калі другі раз аруць. **37** *м'ишáйуц'.* **38** *м'ишáйуц'.* **40** *м'ишáйуц'.* **41** *м'ишáйуц'.* **42** *м'ишáйуц' — кал'й друγ'й рас з'амл'ý п'ераварóчвайуц'.* **46** *м'ишáйуц'* — калі другі раз аруць. **57** *м'ашáйуц'* — двояць. **65** *м'ишáйуц'* — другі раз аруць. **68** *арýц' папáр, патóм папáр плуγóм м'ишáйуц' п'ират с'аўбóй.* **71** *м'ишáйуц'* — перад сяўбой. **74** *м'ишáйуц'.* **78** *м'ишáйуц'* — аруць другі раз. **81** *м'ишáйуц' — йак п'ерапáшку z'éлайуц'.* **104** *падм'ишáйиш плуγóм*—другі раз араць. **128** *м'ишáйуц'* — другі раз аруць. **196** *м'ишáйуц'* — другі раз аруць. **197** *м'ишáц'* — пераворваць папар. **230** *плýγам м'ишáц' трéба, йак паскарóŷана.* **241** *м'ишáйуц'* — пад жыта. **242** *м'ашáйуц'* — другі раз. **248** *м'ишáйуц'* — другі раз аруць. **254** *плýγам м'ишáйуц' пасл'á бараны́.* **270** *м'ашáйуц'* — восенню другі раз аруць поле пад жыта. **271** *м'ашáйуц'.* **299** *м'ишáйуц'* — калі другі раз. **301** *м'ишáйуц'.* **314** *м'ишáйуц'* — пераварочваюць папар летам. **318** *м'ишáйуц'.* **517** *м'ашáйуц'* — пад жыта. **519** *м'ашáйуц'* — пад азімыя. **544** *м'ишáйуц' плýγам.* **573** *м'ишáйуц'.* **577** *м'ишáйуц'.* **582** *м'ишáйуц'.* **614** *м'ишáйуц'.* **615** *м'ишáйуц'.* **617** *мышáйуц'.*

Не картаграфуюцца таксама: **132** *арýц' — падымáйуц' пар.* **296** *п'ерапáхвайуц'* — другі раз аруць. **616** *лымáйуц'.* **726** *пáрац'* і *з'áбл'ец'.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама калі ёсць адсылачныя знакі: **2** *плýγам пáшуц', къзáл'и даўн'éй бац'к'й—арýц'.* **101** *арýц';* рэдка — *пáшуц'.* **206** *арýц'; пáшуц'* — рускае, ужываецца радзей. **213** *арýц'; пáшуц'* — радзей. **311** *арýц'; пáшуц'* — рускае. **333** *плýγым пáшуц'; арýц'* — вельмі рэдка, у мове старых. **401** *плýγам γарýц';* рэдка — *пáшуц'.* **425** *плýγам арýц',* але скажуць *пáшуц'.* **480** *арýц';* гавораць і *пáшуц'.* **483** *плýγам арýц';* радзей — *пáшуц'.* **517** *арýц'; пáшуц'* ужываецца вельмі рэдка. **521** *арýц';* радзей — *пáшуц'.* **523** *арýц';* рэдка — *пáшуц'.* **528** *арýц';* рэдка — *пáшуц'.* **532** *плýγам арýц';* радзей — *пáшуц'.* **541** *арýц';* рэдка — *пáшуц'.* **545** *арýц';* рэдка — *пáшуц'.* **586** *арýц'* — часцей; радзей — *пáшуц'.* **646** *пáшуц';* рэдка — *арýц'.* **778** *арýц';* вельмі рэдка — *пá-*

шуц'. **791** *плу́үам ара́ц';* вельмі рэдка — *паха́ц'*. **825** *ару́ц';* радзей — *па́шуц'*. **831** *ару́ц';* радзей — *па́шуц'*. **832** *ару́ц';* рэдка — *па́шуц'*. **910** *ару́ц';* рэдка — *па́шуц'*. **988** *па́шуц';* рэдка — *ару́ц'*.

Карта № 266

ДЗЕЯСЛОВЫ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ ПРАЦЭС БАРАНАВАННЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 189:

«Бараной *баранують, бароняць, скародзяць, валочаць...* Ці ёсць розніца паміж гэтымі відамі работ?»

У некаторых выпадках кожны лексічны варыянт мае адно і тое ж значэнне — абазначае працэс баранавання наогул, незалежна ад віду работы. Часцей за ўсё ў такім значэнні сустракаецца дзеяслоў *баранаваць*. У частцы гаворак адзначаны семантычныя адрозненні. Назіраюцца яны звычайна там, дзе вядомы два або тры словы для абазначэння працэсу баранавання.

На карце картаграфуюцца ўсе ўказаныя ў праграме дзеясловы. У частцы матэрыялаў ёсць заўвагі збіральнікаў аб тым, якое — першае ці другое — баранаванне абазначае тое ці іншае слова. Але паколькі такія заўвагі ёсць не ва ўсіх адказах, пры картаграфаванні яны не ўлічваюцца, а ўвесь матэрыял з заўвагамі падаецца ў каментарыях. Акрамя таго, у каментарыях прыводзіцца матэрыял, у якім сустрэліся тлумачэнні і заўвагі збіральнікаў, а таксама матэрыял, на аснове якога ставяцца адсылачныя знакі: **2** *бараню́йуц', упа́хувайуц'* — пасля таго, як пасеюць. **11** *бараню́йуц';* не засеяўшы — бараной *прыб'ивайуц'* раллю. **20** *бараню́йуц'* — па ўзаранаму, *скаро́ѓ'ац'* — перад араннем. **23** бараной *бъраню́йуц'*, а як засеюць, тады — *па́шуц'*. **24** *бараню́йуц'* — пасля ворыва і пасля таго, як засеюць. **25** *бараню́йуц'* — узаранае, *па́шуц'* — засеянае, *бараню́йуц'* — бульбу. **26** *быранава́ц', пыха́ц'; па́шуц'* — як другі раз, як ужо засеяна. **27** бараной *па́шуц'* — па засеянаму; *бараню́йуц'* — незасеянае. **28** *бараню́йуц'* — па раллі; *па́шуц'* — па засеянаму. **30** *бараню́йуц'* — бульбу і як памяшаюць на жыта, а тады, каб раўней было бараной *прыб'ива́йуц';* калі засеюць жыта — едуць *паха́ц'*. **31** *бараню́йуц'* — па ўзаранаму; *па́шуц'* — засеянае поле. **32** *бараню́йуц', прыб'ива́йуц'* — баранаванне да сяўбы. **34** *барануйуц'*—як узаралі; як пасеюць, тады... гавораць *запаха́л'и*. **35** *бараню́йуц'; па́шуц'* — па засеянай глебе. **40** *па́шуц'* — па засеянаму жыту ці ярыне. **46** *бараню́йуц'* — першы раз; *па́шуц'* — другі раз, як засеюць. **49** *бараню́йуц'* — бульбу. **50** *бараню́йуц'* — першы раз; *па́шуц'* — другі раз. **51** *бараню́йуц'* — засеяўшы; *прыб'ива́йуц'* — узараўшы перад сяўбой. **55** *бараню́йуц'* — па ўзаранаму; *па́шуц', скаро́ѓ'ац'* — поле, якое даўно заворана і ўжо парасло травой. **57** *бараню́йуц', скаро́ѓ'ац'* — пасля дажджу зрываюць корку. **60** *бараню́йуц', па́шуц'* — толькі па засеянаму. **61** *барано́й па́шуц'* — калі засеяна, а так — *бараню́йуц'*. **63** Па засеянаму — *па́шуц'*. **64** *барано́й бараню́йуц'; запа́хвайуц'* — пасля пасеву. **65** *бараню́йуц'* — незасеянае; *па́шуц'* — засеянае. **66**

бараиўйуц' — узараную плугам зямлю; пасеюць, а потым бараной *пáшуц'*. **67** *скарóз'ац', баранýйуц'* — адзін від работы. **68** *пá-шуц'* — як пасеюць; мешань *прыб'ивáйуц'* баронамі. **69** *пáшуц'* — засеянае; *баранýйуц'* — незасеянае. **70** *баранóй баранýйуц'; пá-шуц'* — калі засеяна. **71** *баранýйуц'* — незасеянае; *пáшуц'* — засеянае. **72** *баранýйуц'* — раллю, *пáшуц'* — пасеў. **73** *арýц'* — плугам; потым *бъранýйуц'* бараной; *пáшуц'* бараной пасля таго, як пасеюць. **74** *скарóз'уц'* — пасля таго, як узаруць; *пáшуц'* — па засеянаму. **75** *бдранýйуц'* — калі яшчэ не сеялі; *пáшуц'* — калі ўжо пасеялі. **78** *баранýйуц', прыб'ивáйуц'* — падрыхтоўваюць да ўспашкі; *пáшуц'* — па засеянаму. **79** *баранóй баранýйуц'* бульбу, а *пáшуц'* усё засеянае. **80** *баранýйуц'* — бульбу; *пáшуц'* — зернявы пасеў. **83** *баранýйуц', скарóз'ац'* — адно значэнне. **85** *пáшуц'* і *баранýйуц';* па засеянаму звычайна *пáшуц'*. **87** *баранýйуц'* і *скарóз'ац'* — па пустому, рыхтуюць к севу; *пáшуц'* — па засеянаму полю. **94** *баранýйуц'* і *скарóз'уц'* — адно і тое. **95** *баранýйуц'* — калі яшчэ не пасеюць; *пáшуц'* — як жыта пасеюць. **98** *барнуйуц', скарóз'ац'* — бульбу. **101** *барнýйуц'* — калі не засеяна, а калі пасеюць, тады — *пáшуц'; скарóз'ац'* — тое, што і *баранавáц'*. **104** *барнýйуц'* і *скарóз'уц'* — незасеянае; *пáшуц'* — засеянае. **113** *пáшуц'* — як пасеюць; *скарóз'ац'* — узаранае. **119** *скарóз'уц'* і *баранýйуц'* — розніцы няма. **125** Бараной *раўн'áйуц';* зярно сеюць, потым *заскарáжвайуц'*. **128** *баранóй скарóз'уц';* рэдка гавораць — *бъранýйуц'*. **134** *пáшуц' — калі засеюць, а калі паднята плошча — скъраз'áц'*. **135** *скъраз'íц'* — наогул апрацоўваць узараную глебу; *пъхáц'* — апрацоўваць участак, засеяны якім-небудзъ насеннем. **137** *баранавáц'* — розныя віды работ. **139** *баранýйуц'* — пасеяўшы збожжа; *прыб'ивáйуц'* — раллю. **140** *баранýйуц'* — пасеяўшы збожжа; *прыб'и-вáйуц'* — раллю. **141** *баранýйуц'* — калі валочуць барану па свежай раллі; *скарóз'ац'* — па зарослай зямлі або раллі, якая праляжала зіму. **142** *баранýйуц'* — калі валочуць барану па засеянаму; *скарóз'ац'* — калі, напрыклад, крыху прарасла ралля, праляжала цэлую зіму. **143** *баранýйуц'* — пасля ўзорвання; *скарóз'ац'* — перад узорваннем. **161** *баранýйуц'* — калі ўжо пасеяна збожжа; *скарóз'ац'* — перад сяўбой раўнуюць узараную глебу; *пахáц'* — баранаваць пасля пасеву. **169** *баранýйуц'* — розніцы ў значэнні няма. **170** *баранýйуц', скарóз'ац'* — розніцы няма. **171** *скарóз'ац'; барануйуц'* — бульбу. **173** *баранýйуц'* — як пасеюць; *скарóз'ац'* — перад узорваннем. **177** *баранýйац'* — пасля пасеву; *скарóз'ац'* — пасля зімы. **179** *баранóй баранýйуц'* — вясной; *скарóз'ац'* — на зіму. **180** *скарóз'ац'* — пасля зімы; *баранýйуц'* — восенню. **181** *баранýйуц'* — вясной; *скарóз'ац'* — восенню ўзаранае поле. **182** *баранýйуц', скарóз'ац'* — розніцы няма. **184** бараной *баранýйуц'* — калі пасеяна збожжа; бараной *прыб'ивáйуц'* — па *заворанаму* полю перад сяўбой. **186** *баранýйац'* — пасля пасеву; *скарóз'ац'* — перад пасевам. **187** *баранýйуц'* — пасля пасеву; *скарóз'ац'* — перад пасевам. **188** *баранýйуц'* — пасеянае жыта; *скарóз'ац'* — цаліну, якую падрыхтоўваюць да пасеву жыта; яшчэ гавораць трэба *заламáц'*, г. зн. пабаранаваць, а потым зараз жа сеяць. **189** *баранýйац'* — як толькі пасеюць;

скаро́г'ац' — зімнюю раллю. **191** Бараной *па́шуц'* і *баро́н'ац'* — розніцы няма. **192** *барану́йуц'* — калі яшчэ не сеюць; *па́шуц'* — калі пасеюць. **194** *барану́йуц'* — новае ўзаранае поле; *скаро́г'ац'* — поле, якое было заарана на зіму. **195** *барану́йуц'* — папар. **196** *барану́йуц'* — пасля ворыва; *паха́йуц'* — засеянае. **197** *барану́йуц'; пашуц'* — калі пасеюць. **200** *барану́йуц'* — цальнік, а таксама бульбу; *па́шуц'* — засеянае. **202** Бараной *барану́йуц'; паха́йуц'* — як ужо распахана зямля, а пасеюць, дык кажуць: *запахаў* або *забаранаваў* столькі. **206** *скарог'ац'* — падрыхтоўка да сапраўднага баранавання (адзін раз толькі); *баранава́ц'* — некалькі раз праязджаць з бараной па глебе. **209** *барану́йуц'* — вясной; *скаро́г'ац'* — увосень узараны папар, калі сеюць жыта. **213** *барану́йуц'* — як сеюць; *скаро́г'ац'* — папар. **214** *барану́йуц'* — толькі пасеў; *скаро́г'ац'* — толькі зімовую раллю. **215** Пасеянае *паха́йуц'; барану́йуц'* — нясеянае; папар *скаро́г'уц'*. **218** Бараной *барану́йуц'; скаро́г'ац'* — папар узаруць, тады *скаро́г'ац'*. **219** Бараной *барану́йуц'* па засеянаму; бараной *скаро́г'ац'* па ўзаранаму. **220** Як толькі пасеюць, дык бараной *па́шуц'; скаро́г'ац'* — незасеянае. **221** *скаро́г'ац'* па зямлі незасеянай; *барану́йуц'* — калі пасеяна. **222** *барану́йуц'; па́шуц'* — засеянае; *скаро́г'ац'* — узаранае поле, яшчэ не сеянае. **223** Бараной *барану́йуц'; скаро́г'ац'* — перад пасевам; *па́шуц'* — пасля пасеву. **224** *барану́йуц'* — па засеянаму; *скаро́г'ац'* — калі ўзарана і не засеяна. **225** *барануйуц'* — засеянае поле; *скаро́г'ац'* — па першаму разу, пасля таго, як узарана наогул; **226** *скараг'и́ц'* — наогул; *паха́ц'* — скарадзіць пасля пасеву. **227** *барану́йуц'* і *скаро́г'ац'* — і перад сяўбой і пасеяўшы. **228** *паха́ц'* — заскароджваць пасеянае зерне. **229** *барану́йуц', скаро́г'уц'* — розніцы няма. **230** *па́шуц'* — па засеянаму; *барану́йуц'* або *скаро́г'ац'* — як узарэш. **231** *па́шуц'* — пасля пасеву. **232** *па́шуц'* — пасля таго, як засеюць, а так *скаро́г'ац'*. **233** *барану́йуц'* — па ўзаранаму, перад сяўбой; *па́шуц'* — па засеянаму. **234** *па́шуц'* — як засеяна. **235** *па́шуц'* — па засеянаму; *барану́йуц'* — па ўзаранаму. **236** *скаро́г'уц'* — па ўзаранаму для падрыхтоўкі глебы да сяўбы; *па́шуц'* — па засеянаму. **238** *па́шуц'* — па засеянаму; *скаро́г'ац'* — па пустому; *барану́йуц'* — па ўзаранаму. **239** *паха́ц'* — пасля таго, як засеюць; **240** *па́шуц'* — па засеянаму; *скаро́г'уц'* — бульбу, калі ўзыходзіць. **241** *скаро́г'уц'* — калі ўзаруць; *па́шуц'* — як пасеюць. **242** *скаро́г'уц'* — па ўзаранаму, *па́шуц'* — па засеянаму. **243** *барануйуц'* — калі пасеюць; калі бульба ўзыходзіць, тады *скаро́г'уц'*. **246** Бараной *па́шуц'*, калі пасеюць; узаранае поле — *скаро́г'уц'*. **248** *скаро́г'уц'* — па ўзаранаму; *па́шуц'* — як пасеюць. **249** Як збожжа пасеюць, бараной *па́шуц'*, а калі плугам узарэш, тады скародзяць — гэта гавораць *барану́йуц'* (слова *скародзяць* не картаграфуецца, г. зн. разглядаецца як тлумачальнае ад збіральніка). **250** *скаро́г'уц'* бульбу; *па́шуц'* — пасля пасеву зернявых. **251** *па́шуц'* — жыта; *барану́йуц'* — бульбу. **252** *па́шуц'* — апошні раз пасля пасеву. **253** Бараной *скаро́г'ац'* пасля таго, як першы раз узаралі; *па́шуц'* — калі пасеюць жыта; *скаро́г'ац'* — бараной бульбу. **254** *скаро́г'ац'* — не засеяўшы, а як пасеялі, то ўжо будуць *паха́ц'*. **255** *скаро́г'ац'* — пасля пасеву.

256 *скаро́з'ац'* — засеяны ўчастак. **258** *бара́нўйуц', скаро́з'ац'* — розніцы няма. **259** *па́шуц', скаро́з'уц'* — *арал'л'ў.* **263** *скаро́з'ац', баранўйуц'* — узараную зямлю; *па́шуц'* — засеянае зерне; *прала́мывайуц'* — першы раз барануюць раллю для таго, каб пасеяць збожжа. **264** *па́шуц'* — зерневыя; *скаро́з'уц'* — бульбу. **270** *баранўйуц'* — поле перад сяўбой; *па́шуц'* — засеянае поле. **273** *скаро́з'ац'* — бараной; у такім жа значэнні ўжываецца слова *падм'е́швайуц'.* **274** *аруць* плугам, потым бараной *скаро́з'уц',* потым плугам змяшаюць і *па́шуц'* бараной. **278** *па́шуц'* — калі пасеюць збожжа; *скаро́з'уц'* — як узаруць поле. **279** *па́шуц'* — як пасеюць збожжа; *скаро́з'ац'* — як узаруць поле. **280** *баранўйуц', скаро́з'уц'* — розніцы няма. **281** *баранўйуц', скаро́з'уц'* — розніцы няма. **283** *баро́н'ац'* — па засеянаму, *а скаро́з'ац'* — па папары, ужо вясною. **292** *па́шуц'* — калі ўжо засеяна што-небудзь; *скаро́з'ут* — узаранае поле. **294** *скаро́з'ац';* зааруць, а затым *скародзяць; па́шуц', баранўйуц'* — засеянае поле. **295** *быранўйуц', скароз'ац'* — розніцы няма. **297** *па́шуц'* — бараной, *скаро́з'уц'* — незасеянае. **298** *скаро́з'уц'* — парыніну, бульбу, проса; *быранўйуц'* і *па́шуц'* — засеянае. **299** *скаро́з'уц'* — першы раз; *па́шуц'* — пасля пасеву. **301** *скаро́з'уц', быранўйуц'* — першы раз; *па́шуц', зыпа́хывайуц'* — пасля таго, як пасеюць. **302** *па́шуц'* — засеянае; *скаро́з'уц', быранўйуц'* — не засеянае. **303** *па́шуц'* — засыпаюць зямлёй высеянае зерне, а *скаро́з'ац'* — рыхляць зямлю пасля ўзорвання. **305** *баранўйуц', скаро́з'ац'* — розніцы няма. **308** *запа́хвайуц'.* **310** *баранўйуц', скаро́з'уц'* — розніцы няма. **311** *баранўйуц', скаро́з'уц'* — бульбу, а *па́шуц'* — хлеб. **312** *скаро́з'ац'* і *баро́н'ац'* — розніцы няма. **313** Першы раз узаруць плугам, потым *скаро́з'уц'* бараной; узаруць другі раз, а потым *баранўйуц'; баранўйуц'* — адзін раз па аднаму месцу, каб роўненька лажылася зерне; пасеялі збожжа і *па́шуц'* бараной. **314** *скаро́з'уц', па́шуц', баранўйуц'; скаро́з'уц'* — першы раз; *па́шуц'* — калі жыта ці ячмень пасеюць. **323** *скаро́з'уц'* — на засеянай плошчы; *баранўйуц'* — калі толькі ўзарана поле. **326** *баранўйуц'* — цяпер гавораць; *скаро́з'ац'* — пасля ўзорвання; *пашуц'* — пасля пасеву. **328** *скъро́з'уц'* — незасеянае поле; *па́шуц'* — засеянае. **330** *скаро́з'уц'* — часцей; *быранывác'; па́шуц'* — таксама гавораць. **331** *скаро́з'уц'* — калі ўзаруць перад пасевам; *зъпа́хывайуц'* — як пасеюць. **332** *скаро́з'уц';* радзей — *барануйуц'.* **333** *скаро́з'уц'; пас'ейил'и ды плоха заскыраз'йл'и, многа навярху в'идно.* **338** *скаро́з'уц'; па́шуц'* — калі заскароджваюць зярно. **354** *баранўйуц'.* **379** *прыб'ива́йуц'* — раллю бараной пасля ўзорвання; *баранўйуц'* — картоплі і жыта ўвосень. **385** Пасля запашкі — *скаро́з'ац';* пасля пасеву — *баранўйуц'.* **399** *баранўйуц'* — засеянае поле; *скаро́з'ац'* — усякае ўзаранае поле. **400** *баранўйуц', баро́н'ац', вало́чац'* — розніцы няма. **401** *скаро́з'ац'* — ужываецца рэдка ў тым жа значэнні, што і *баранўйуц', баранўйуц', скароз'ац'* засеянае і ўсякае ўзаранае поле. **413** *баранўйуц'* — пасля сяўбы; *паб'ива́йуц'* — першы раз да сяўбы. **427** *баранўйуц'* — як пасеюць што-небудзь; *скаро́з'ац'* — перад тым як араць, *скаро́з'ац'* траву, а тады аруць. **429** *баранўйуц'* — калі што-небудзь пасеяна; *ска-*

рóz'ац' — перад тым, як араць. **430** *баранýйуц'* — па пасеву; *скарóz'ац'* — па зімовай раллі, калі яшчэ не засеяна. **431** *баранýйуц'; скарóz'ац'* — перад тым, як сеяць. **433** *баранýйуц'* — пасля пасеву; *скарóz'ац'* — перад пасевам. **434** *баранýйуц'* — пасля пасеву; *скарóz'ац'* — перад пасевам. **435** *баранýйуц'* — па засеянаму; *скарóz'ац'* — перад тым; як сеяць. **437** *баранýйуц'* — бульбу; *скарóz'ац'* — папар. **442** *баранýйуц'; паскараz'йц'* — на восень пад жыта. **445** *баранýйуц'; паб'ивáн'н'е* — як папар ужо ўзараны пад жыта, яго трэба *параўняць* бараной, каб потым сеяць. **453** *баранýйуц', скарóz'ац'* — розніцы няма. **457** *скарóz'ац'*; паехаў *паскарадзіць* па разу пад жыта. Як узаруць і пасеюць, тады *баранýйуц'* у два або тры сляды. **458** *баранýйуц'* — увосень; вясною *скарóz'ац'* перад сяўбой. **459** *баранавáц'* — пасеянае, *скарóz'ац'* — папар. **460** *баранýйуц'* — калі пасеюць; *скарóz'ац'* — калі яшчэ не сялі. **463** *скарóz'ац'* — перад тым, як араць, пасля гэтага *аруц'* поле, *баранýйуц'*, а потым сеюць. Ёсць прымаўка: не *паскарадзіўшы* ўжо *барануе*. **464** *баранýйуц'; скарóz'ац'* — зімовую пахаць вясной. **465** *баранавáц', скарóz'иц'* — вясною або восенню заворанае поле; *пахáц'* — разрыхляць зямлю пасля таго, як пасеяна збожжа. **466** *скарóz'ац'* — перад тым, як араць поле вясной, а *баранýйуц'* пасля таго, як узаралі, перад сяўбой. **471** *баранýйуц'* — у час сяўбы; *скарóz'ац'* — вясною па завораным полі восенню. **474** *скарóz'ац'* — з вясны; *баранýйуц'* — узаранае поле. **477** Спачатку бульбу сеюць, а пасля яе *баранýйуц'*. **480** *скарóz'ац'* — вясной пасля зімы; пасевы *баранýйуц'*. **481** *скарóz'ац'* — толькі папар (зямлю без дабра). **486** *баранýйуц', скарóz'ац'* — розніцы няма. **487** *баранýйуц'* — ворнае. **488** *скарóz'ац'* — папар пасля зімы. **490** *баранýйуц'* — гэта як жыта засыпаюць; *скарóz'ац'* — з вясны бульбу. **491** *скарóz'ац'* — пакуль сеяць, а як пасеюць, тады — *баранавáц'*. **492** Калі не засеяна — *скарóz'ац'*, а калі засеяна— *баранýйуц'*. **495** Калі поле не засеянае, тады *скарóz'ац'; скарóz'ац'* пад жыта і першы раз, а потым жыта сеюць. **496** *скарóz'ац', баранýйуц'; баранýйуц'* незасеянае поле — гэта называюць *скарóz'ац'*. **497** *баранýйуц'* — як ужо засеянае засыпаюць; *скарóz'ац'* — гэта пасля, як узаруць. **498** *скарóz'ац'* — як пачынаюць араць. **501** *баранýйуц'* — як пасеюць; *скарóz'ац'* — папар. **504** *баранýйуц', скарóz'ац'*—розніцы ў значэнні няма. **505** *баранýйуц', скарóz'ац' — картóшку; пáшуц'* — як жыта пасеюць. **508** *баранýйуц'* або *скарóz'ац'* пасля ўзорвання, *пáшуц'* — па засеянаму. **509** *баранýйуц'* — чыстае поле перад сяўбой; *скараz'йц'* — папар; *пахáц'* — пасля пасеву. **510** *пáшуц'* — як пасеюць зерне і пакрываюць бараною; *скарóz'ац'* — як не пасеюць. **511** *баранýйуц'* — пасля пасеву, каб пакрыць зерне; *скарóz'ац'* — па цаліне. **513** *баранýйуц'* — як пасеюць; *скарóz'ац'* — незасеянае. **514** *баранýйуц'* — як пасеюць; узаруць і — *скарóz'ац'*. **515** *баранýйуц'* — папар, каб лепш было араць; бараною — *скарóz'ац'*. **516** *роўн'ац'* — па ўзаранаму; *пакрывáйуц'* — пасеяўшы; па разу — тады *баранýйуц'*. **519** *баранýйуц'* — засеянае; *скарóz'ац'*. **520** *баранýйуц'* — узаранае поле; *скарóz'ац'* — папар вясной. **521** *баранýйуц'*; радзей — *скарóz'ац'*. **522** *скарóz'ац'* — як зямля яшчэ не апрацавана і нельга араць; *баран'áц'* — як пасеюць. **523** *ба-*

ранўйуц' і *скарóг'ац'* — розніцы няма. **524** *баранўйуц'; скарóг'ац'* — цаліну. **528** *баранўйуц', скарóг'ац'* — розніцы няма. **531** *баранўйуц'* пасля таго, як пасеюць, і *скарóг'ац'* папар перад тым, як араць. **533** *баранўйуц'; скарóг'ац'* — папар. **536** *баранўйуц'; скарóг'ац'* — папар пад бульбу; *прыб'íц'* — перад сяўбой. **538** *скарóг'уц', пáшуц'*—па засеянаму. **540** Перш *скарóг'уц';* калі пасееш — тады *пашыш; забаронваем* — зерне. **546** *скарóг'ац'*— падрыхтоўваюць зямлю для пасеву; *пáшуц'*— пасля таго, як пасеюць. **547** *пáшуц';* рэдка — *баранавáц'*. **548** *скарóг'ац', пáшуц'* — калі пасеялі. **550** *скарóг'ац'* — да пасеву і *пáшуц'*— пасля пасеву. **554** *баранўйуц', валóчац'*— розніцы няма. **557** *баранўйуц'* — усё; *скарóг'ац'*— калі *баранўйуц'* папар. **562** *баранўйуц', скарóг'ац'*— розніцы няма. **566** *баранўйуц'; скарóг'ац'* — жыта вясною. **586** *скарóг'ац'*— калі толькі ўзарана; *пахáйац', пъхáц'*— калі пасеяна. **588** *скарóг'уц', пáшуц'; йéта пыхáц' γр'ачы́ху.* **593** *баранўйуц', пáшуц', скарóг'уц'* — розніцы няма. **596** *скарóг'ац'* — каб разбіць зямлю; *пáшуц' — штоб закрыць зярно.* **598** *баранўйуц', скарóг'ац'* — розніцы няма. **601** *скарóг'уц', баранўйуц'* — адно і тое ж. **606** *скарóг'уц'* — поле; *быранўйуц'* — незасеянае; *зыпáхвайуц'.* **607** *скарóг'уц'; валóчуц'* — калі засеяна што-небудзь. **608** *скарóг'уц'* — цаліну; *валóчуц'* — пасеў. **610** *завылáкуйуц'.* **612** *завылáкуйуц'.* **614** *скарóг'уц'* — агульная назва; *пáшуц'*— калі пасеяна збожжа; *лымáйуц'* — першы след. **616** ***пáшуц', лымáйуц',*** *скарóг'уц';* часцей ужываецца апошняя назва. **617** *быранўйуц'* бараной і *пáшуц'* і *скароґ'уц', пашуц'* — запахваюць бараною 'пасеянае; *скарóг'уц'* — бульбу, як толькі пасеюць, і раллю. **618** Бараной *скарóг'уц'* узаранае поле; бараной *пáшуц'; нáда зыпыхáц' жы́та.* **625** *бъранўйуц', скарóг'уц'* — незасеянае поле; *зъпахáц'* — засеянае поле. **628** *скарóг'уц'* — як узарэш першы раз; *с'éйуц', а тады́ баранóй пáшуц'.* **630** *быранўйуц' быранóй, пас'éйеўшы; скарóг'ац' быранóй парын'íну.* **633** *пáшуц'* — калі пасеяна што-небудзь; *скарóг'уц'* — калі нічога не пасеяна. **635** *скарóг'уц', баранўйуц'* — розніцы няма. **636** *скарóг'уц', быранўйуц'* — адно і тое ж. **642** *скарóг'уц', валóчуц'* — як пасеюць. **645** *валóчуц'* і *пáшуц'; скарóг'иц' — парыніну.* **647** *валóчуц', пáшуц'* — засеянае поле, *скарóг'иц' — парыніну.* **649** *скарóг'уц';* рэдка — *баранўйуц'.* **651** *волóчат* — жыта; *боронуйут* — бульбу. **657** *бурунўйут, вулóчат* — розніцы няма. **658** *боронўйут, волóчат* — розніцы няма. **661** *скородáт* — бульбу; *разуйут* — апрацоўка ўзаранай зямлі пад пашу; *валóчат* — пасля пасеву. **668** *баранўйуц'* — пасля пасеву; *скарóг'ац'* — пасля зімы, калі яшчэ не сеяна. **673** пасеюць, потым *баранўйуц'.* **676** *баронўйут, волóчат* — розніцы няма. **682** *боронўйут* — падрыхтоўваюць поле для пасеву; *волочат* — як пасеялі збожжа, каб схаваць яго ў зямлю. **691** *баранўйуц'* — перад тым, як пачынаюць араць; *валóчац'* — як выкапаюць бульбу або пасля таго, як пасадзяць. **692** *волóчат* — усякае ўспаханае поле; *скорóд'ат* — калі падрыхтоўваюць поле для сяўбы. **694** *сеют* і *волóчат; пад семяна па разу понадовжут.* **696** *волóчат* — пасля пасеву; *надовжуйут'* — перад пасевам. **698** *боронўйут', волóчат* — розніцы няма. **720** *баронўйут* і *волóчат* — розніцы няма. **726** *надóўжват'.* **739** *борóн'ат* — незасеянае, а *волóчат* — засея-

нае. **742** *баранýйуц'* — пасеяўшы; *скарóг'ац'* — перад сяўбой. **745** *баранýйуц'* — засеянае поле; *скарóг'ац'* — неўзаранае. **748** *баранýйуц'* — як пасеюць жыта; *скарóг'ац'* — калі трэба араць пад жыта. **750** *баранýйуц'* — пасеў; *скарóг'ац'* — пустую зямлю. **751** *баранýйуц'* — калі пасеюць жыта; *скарóг'ац'* — пад жыта. **752** *баранýйуц'* — пад жыта; *скарóг'ац'* — калі яшчэ не пасеяна. **755** *боронýйуц';* папар перад пасевам жыта *скарóг'ац'*. **756** *баранýйуц'; скарóг'ац'* — неўзаранае поле раўнуюць. **757** *надоўжвац'*. **758** *боронýйуц'; скарóг'ац'* — зябліва. **760** *боронýйут', волóчат'* — адно і тое ж. **764** *баранýйут'*—новая назва; часцей — *волочыт'*. **772** *баронýйут', волóчат'* — розніцы няма. **773** *баронýйуц'* — калі ўжо пасеяна; *скарóг'ац'* — перад тым, як будуць сеяць; *волóчат'*. **774** *баранýйуц'* — пасля пасеву; *скарóг'ац'* — папар. **775** *баранýйуц'* — засеянае зернявымі або бульбай поле; *скарóг'ац'* — пасля ворыва. **777** *баранýйуц'* — пасля пасеву; *скарóг'ац'* — пасля ворыва. **779** Пустое поле *скарóг'ац';* як пасеюць — *баранýйуц';* цяпер не адрозніваюць: і пустое і засеянае поле *баранýюць*. **780** *баранýйуц'* — як пасеюць якую-небудзь культуру; *скарóг'ац'* — незасеянае поле. **788** *баранýйуц'* — як засяваюць поле азімымі або яравымі; *скарóг'ац'* — каноплі. **793** *баранýйуц'* —калі ўжо пасеюць; *скарóг'ац'* — раўнуюць поле пад пасеў. **800** *баронýйуц', наволокц'и* — пабаранаваць адразу пасля ўзорвання перад сяўбой. **803** *баронýйуц'*— пасля пасеву; *скорóг'ац'*— восенню раўнуюць. **805** *баронýйуц'. Пасля воранага на лён і проса трэба нац'éхц'и ці наволочыц'*. **806** *баранýйуц'*— поле; *скарóг'ац'*— па пару. **814** *баранýйуц'— як сеят, а скарóг'ац'— калі ні сеям.* **815** *баранýйуц'; баран'йц' — па севу;* а *скараг'йц'*— папар. **818** *баранýйуц', скарóг'ац'*— вясной *заворанае* на зіму. **819** *бапар.* **818** *баранýйуц', скарóг'ац'* — вясной *заворанае* на зіму. **819** *баранýйуц'; скарóг'ац'* — раўняюць перад сяўбой жыта. **821** *скарóг'ац'*— вясной заворанае восенню; *баранýйуц'* — калі сеюць. **822** *баранавáц'*— пасля пасеву збожжа; *скараг'йц* — калі зааруць іржышча. **823** *баранýйуц', скараг'йц' — баранавац'* да таго, як пасеяназбожжа; *«раўняць»* глебу да сяўбы. **827** *баранýйуц', скарóг'ац'* — перад тым як араць. **828** *баранýйуц'* — бульбу ці збожжа. **831** бараной *баранýйуц'; паскараг'й* — перш *паскараг'й*, а пасля *баранавáц'*, калі аруць *купйе*. **840** *боронýйуц'* — любы від работы бараною; *надоўжвайуц'* — барануюць засеянае — лён, проса, каноплі. **849** *баранýйуц', валóчац'* — розніцы няма. **852** *боронýйуц';* рэдка — *валóчац'*. **864** *баранýйуц', скарóг'ац';* жыта *скарóг'ац'* вясной. **866** *раўнýйуц'*. **871** *баранýйуц', скарóг'ац'*— розніцы няма. **874** *баранýйуц', валóчац'* — у адным значэнні. **877** *валочáц'* — часцей ужываецца; *баранýйуц', скараг'йц';* усе словы ўжываюцца ў адным значэнні. **882** *баранýйуц', што б ройная зямля була.* **883** *баранýйуц'* — розніцы паміж відамі работ няма. **885** *баранýйуц'* — пасля пасеву; *скарóг'ац'* — пасля усходу. **887** *баранýйуц';* раней больш гаварылі *валачыц'*. **890** *валóчац', баранýйуц'* — у адным значэнні. **892** *бъранýйуц', скарóг'ац'* — ёсць розніца ў значэнні. **904** *баранýйуц', скарóг'ац', валóчац'; баранýйуц'*, як пасеюць; *скарóг'ац'* вясною ўсё тое, што было пасеяна на зіму. **916** *барóн'ац', скарóг'ац'* — розніцы няма.

919 *валóчац'* — пасля сяўбы, *баранýйуц'* — да сяўбы. 938 *барóн'ац'*, *скарóг'уц'* — адно і тое ж. 944 *баранýйуц', скарóг'ац'* — розніцы няма. 954 *волóчат', наволóчуйут'* — калі пасеюць жыта. 955 *волóчат';* калі збожжа пасеюць, то *прыволóчуйут'*. 959 *барунýйуц', вулóчац', надóвжуйуц'*. 960 *боронýйут', вòлóчат'* — розніцы няма. 966 *боронýйут', скорóд'ат'* — гэта па ўзаранаму, перад тым, як сеюць. Збожжа пасеялі, пасля *боронýйуц'*. 982 *боронýйуц'* — пасля пасеву; *волóчац'* — каб параўняць раллю. 984 *баранýйуц'* — пасля пасеву; *валóчац'* — каб параўняць раллю. 985 *скарóг'ец'* — калі цягаюць барану да пасеву збожжа, а калі пасеяна, тады *барануйуц'*. 986 *боронуйуц', волочац'* — бараною. Калі вясной барануюць азімае жыта, то ўжываецца слова *скарóг'ац'*. 988 *волóчац';* рэдка — *баранýйуц';* розніцы няма. 995 *боронýйуц'; скарóг'ац'* — толькі вясною. 999 *баранýйуц', волóчац'* — розніцы няма. 1000 *валóчац'*— засеянае, а *скарóг'ац'*— азімы пасеў вясною. 1003 *баранýйуц'* і *валóчац'* — розніцы няма. 1005 *волóчац';* рэдка — *боронýйуц'*. 1012 *волóчат', скорóд'ат'* — розніцы няма. 1013 *волóчат* — другі раз; *скарóд'ат* — першы раз. 1019 *баранýйуц'*— раллю перад пасевам жыта; *скарóг'ац'* — па вясне жыта, якое было заліта вадой. 1024 *баранýйуц'* — раллю; *завалóчвац'*— па засеяным. 1025 *валóчац'*— перад пасевам і пасля. 1027 *посл'е вóранк'и скарóд'ат, а патом волóчат*.

Карта № 267

ДЗЕЯСЛОВЫ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ ПРАЦЭС УБОРКІ ІЛЬНУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 190:

«Лён *рвуць, бярýць*..?»

Адзінкавыя назвы працэсу ўборкі ільну адзначаны на карце адсылачным знакам і прыводзяцца ў каментарыях. У каментарыях падаецца таксама матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў: 5 Раней усе гаварылі *г'óрγац'*, зараз гавораць *ирвáц'*. 26 *скубáц'*. 61 *л'он ирвýц', б'арýц';* часцей ужываецца слова *ирвýц'*. 67 *л'он ирвýц';* вельмі рэдка ўжываецца форма *ц'аγáц' л'он*. 78 *ирвýц'*, а раней казалі *б'арýц'*. 88 *б'арýц'* — часцей. 91 *ц'ýγáц'*. 92 *ц'аγáйуц'*. 98 *б'арýц';* рэдка — *ирвýц'*. 104 *л'он б'арýц'* і рэдка кажуць — *ирвýц'*. 171 *рвуц';* радзей — *выб'ирáйуц'*. 214 *рвуц', б'аруц'; б'арýц' л'он* — сустракаецца як выключэнне. 247 *л'он б'арýц', выб'ирáйуц'*. 249 Раней гаварылі *рвуц' л'он*, а цяпер кажуць *б'арýц'*. 303 *выб'ирáйуц'*. 314 *выб'ирáйуц'*. 496 *б'арýц'*, але кажуць і *рвуц'*. 498 *л'он б'арýц'*, але кажуць і *рвуц' л'он*. 504 *рвуц'* і радзей — *б'арýц'*. 521 *л'он б'арýц';* радзей — *рвуц'*. 523 *б'аруц';* радзей — *ирвýц'*. 532 *рвуц';* часцей — *б'арýц'*. 535 *л'он б'арýц';* рэдка — *л'он рвуц'*. 540 *ирвáц', брац';* радзей — *ирвáц'*. 541 *выб'ирáйуц', рвуц', б'арýц'*. 562 *б'арýц';* рэдка — *рвуц'*. 593 *б'арýц', рвуц', выб'ирáйуц'*. 805 *л'он вýбрац'*. 807 *л'он уб'ирáйуц'*. 808 *выб'ирáйуц'*. 817 *б'арýц'* — часта; рэдка — *рвуц'*. 840 *б'ерýц'*, але сустракаецца і *рвуц'*. 886 *б'ерýц', арвýц'*. 931 *б'арýц', выбрац', рвац'*. 971 *выб'ирáйуц'*. 988 *л'он рвуц';* рэдка — *б'арýц'*.

Карта № 268

НАЗВЫ ЎСХОДАЎ АЗІМЫХ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 191:

«Усходы жыта, пшаніцы ўвосень і вясной: *рўнь, урўнь, урўна...*»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы ўсходаў азімых: *рўнь, скарадá, усхóды, сыўбá.*

Калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў усходаў азімых, усе яны адпаведнымі знакамі наносіліся на карту.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца. Адным знакам картаграфуюцца словы *рун', рўн'а, рўнйа, рўна, урўн, урўн', урўна, урўн'ишча, урўно.*

У наступных нас. пп. адводзяцца ад картаграфавання словы, якія не адпавядаюць адказу на пытанне: **335** *жыта ўзышлó.* **337** *з'ил'ан'éиц'.* **605** *з'ил'ан'éц'.* **608** *з'ил'ан'éиц'.* **626** *зыз'ил'ан'éлыс'а пшан'йца.* **695** *йаровынá, оз'йма.* **934** *жыта заз'ел'ан'éла.* **939** *жыта ўрўн'ьла* — калі добра пакрые зямлю і зазелянее; *жыта заз'ел'ан'éла.* **947** *пузубыло-с'а.* **992** *узышлó.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывання картаграфуемых слоў, даюцца ўказанні на збожжавую культуру, час усходаў збожжавых і г. д.: **154** *рўн'ийа* — усходы восенню. **158** *урўн'ишча* — усходы жыта, пшаніцы восенню. **162** *рўн'* — восенню; *йарынá* — вясною. **164** *рун'* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **171** *рўн' и* — восенню; *йарынá* — летам. **175** *рун'* — усходы жыта. **176** *рўн'а* — усходы жыта; *абхóды* — усходы яравых. **183** *рўн'* — восенню. **192** *рўнйа* — усходы жыта восенню. **193** *рўн'ийа* — усходы жыта, пшаніцы азімай. **197** *рўн'* — толькі ўсходы жыта восенню. **198** *рўн'* — толькі ўсходы жыта восенню. **201** *рўн'йа* — усходы ўсіх збожжавых. **202** *рўн'йа* — усходы жыта восенню. **203** *рўн'йа* — усходы жыта восенню. **204** *рўн'йа* — усходы жыта. **206** *рўн'* — усходы жыта. **207** *рўн'* — усходы жыта, пшаніцы. **208** *рўн'* — усходы восенню; *апхóт* — усходы пшаніцы вясною. **209** *рўн'* — усходы жыта восенню. **212** *рўн'* — усходы восенню; *апхóт* — усходы пшаніцы вясною. **213** *рўн'* — усходы жыта. **214** *рўн'* — усходы толькі жыта. **215** *рўн'* — усходы восенню; *апхóт* — усходы вясною. **218** *рўн'* — усходы жыта восенню. **220** *рўн'* — усходы пшаніцы і жыта восенню. **222** *рўн'* — усходы восенню; *усхóды* — вясною. **225** *рўн'* — усходы жыта восенню. **347** *рўн'* — усходы жыта. **349** *рўн'* — усходы восенню. **350** *рўн'* — усходы жыта. **351** *рўн'* — восенню; *усхóды* — вясною. **352** *рўн'* — усходы жыта восенню. **375** *рўн'; усхóды* — вясною. **377** *рўн'* — усходы вясною і восенню. **378** *рўн'* — усходы восенню. **379** *рўн'* — усходы жыта. **380** *рўн'* — усходы збожжавых. **385** *рўн'* — усходы жыта восенню; *йарынá* — усходы вясною. **401** *рўн'* — усходы жыта, пшаніцы восенню, а вясною — маладая пшаніца, маладое жыта. **416** *рўн'* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **422** *рўн'* — усходы жыта восенню і вясною. **427** *рўн'* — усходы жыта, пшаніцы восенню. **434** *рўн'* — усходы жыта. **442** *рўн'* — калі ўсё поле зялёнае. **444**

рун' — усходы жыта. **446** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **453** *ру́н'* — усходы жыта, пшаніцы восенню. **464** *ру́н'* — усходы восенню. **465** *ру́н'* — усходы жыта, пшаніцы восенню. **466** *ру́н'* — усходы восенню. **486** *ру́н'* — усходы восенню. **488** *ру́н'* — восенню; *усхо́ды* — вясною. **492** *ру́н'* — усходы жыта восенню; *усхо́ды* — яравыя. **493** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **494** *ру́н'* — жыта восенню; *усхо́ды* — вясною. **495** *ру́н'* — усходы жыта. **499** *ру́н'* — усходы восенню. **503** *ру́н'* — усходы жыта і пшаніцы. **509** *ру́н'* — восенню; *усхо́ды* — вясною. **511** *ру́н'* — восенню; *усхо́ды* — вясною. **512** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **513** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **521** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **522** *усхо́ды, ру́н'* — восенню. **523** *ру́н'* — усходы жыта толькі восенню. **530** *скарада́* — усходы восенню. **534** *скарада́* — усходы восенню; *ру́н'*— усходы вясною. **536** *скарада́* — усходы восенню і вясною. **539** *ру́н'* — усходы жыта. **540** *ру́н'* — усходы жыта. **541** *усхо́д* — вясною; *ру́н'* — восенню. **551** *ру́н'* — восенню. **556** *усхо́д, ру́н'* — усходы жыта і пшаніцы вясною і восенню. **561** *ру́н'* — усходы жыта восенню; *йа́р* — усходы вясною. **578** *ру́н'* — усходы толькі восенню. **586** *ру́на* — толькі жыта. **604** *ру́н'* — і азімае і яравое. **615** *ру́н'а* — усходы восенню. **617** *ру́н'* — усходы восенню; для абазначэння веснавых пасеваў асобнага слова няма. **628** *ру́н'* — усходы восенню. **636** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **659** *всхо́д* — усходы жыта. **661** *уру́на* — усе ўсходы збожжа. **666** *ру́н'* — усходы восенню. **672** *ру́н'* — восенню. **673** *ру́н'* — усходы ўсіх збожжавых. **678** *ру́н'* — усходы збожжавых. **684** *уру́на* — усходы жыта і пшаніцы. **693** *уру́на* — усходы збожжавых. **706** *уру́но* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **713** *уру́на* — усходы восенню і вясною. **721** *вру́на* — усходы восенню і вясною. **723** *вру́на* — усходы збожжавых. **725** *вру́но* — усходы збожжавых. **727** *вру́на* — усходы збожжавых восенню і вясною. **728** *вру́н'* — усходы жыта і пшаніцы. **730** *вру́на* — усходы восенню; *ру́н'* — усходы вясною. **733** *вру́на* — усходы жыта, пшаніцы. **760** *вру́на* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **761** *уру́н* — усходы жыта восенню або вясною. **762** *уру́на* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **763** *уру́на* — усходы азімых. **764** *уру́на* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **765** *уру́н* — усходы восенню і вясною. **769** *уру́на* — усходы восенню і вясною. **773** *уру́н'* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **774** *скарада́* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **776** *уру́на* — усходы жыта і пшаніцы восенню і вясною. **778** *скарада́* — усходы восенню і вясною. **779** *усхо́ды* — азімыя пасевы; усходы яравых культур не маюць спецыяльнай назвы. **783** *уру́на* — усходы жыта. **784** *скарада́* — усходы жыта восенню. **791** *уру́н* — усходы жыта, пшаніцы восенню. **795** *уру́н* — усходы жыта, пшаніцы восенню. **796** *уру́на* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **801** *уру́н* — усходы жыта восенню. **806** *уру́на* — азімае жыта. **808** *уру́н* — усходы вясною і восенню. **809** *вру́н* — усходы жыта восенню. **813** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **816** *скарада́* — усходы восенню і вясною. **819** *скарада́* — усходы восенню. **823** *скарада́* — усходы восенню і вясною. **824** *скарада́* — усходы восенню; *ру́н'*— усходы восенню і вясною. **825** *скарада́* — усхо-

ды восенню; *ру́н'* — усходы вясною. **826** *скарада́* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **829** *скарада́* — усходы восенню. **830** *скарада́* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **831** *скарада́* — усходы восенню і вясною. **832** *скарада́* — усходы восенню; *усхо́ды* — вясною; *уру́н'* — калі вялікая скарада. **837** *скарада́* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **843** *скарада́* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **849** *скарада́* — усходы восенню. **857** *ру́н'* — усходы жыта, пшаніцы восенню. **861** *ру́н'* — усходы восенню, *усхо́д* — вясною. **868** *скарада́* — усходы восенню. **874** *скарада́* — восенню, *усхо́ды* — вясною. **877** *уру́на* — усходы восенню. **880** *скарада́* — усходы жыта, ячменю. **885** *скарада́* — усходы восенню; *уру́на* — гавораць вельмі рэдка. **904** *ру́н'* — усходы вясною; *скарада́* — восенню. **913** *уру́на* — усходы восенню. **933** *ру́н'* — усходы жыта восенню. **942** *ру́н'* — усходы жыта, пшаніцы восенню і вясною. **963** *уру́на* — усходы вясною і восенню. **968** *ру́н'* — усходы жыта восенню, а вясною — *усхо́ды.* **997** *ру́н', скарада́* — усходы азімых; *усхо́д* — яравых. **1004** *ру́н', скарада́* — усходы азімых і яравых. **1007** *скарада́* — усходы жыта. **1008** *ру́н'* — усходы жыта. **1026** *скарада́* — усходы жыта.

Карта № 269

АГУЛЬНЫЯ НАЗВЫ ЗЖАТАГА ПОЛЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 192:

«Як у вас называецца зжатае поле: *жнеўнік, жніўнік, ржэўнік, іржышча, жневельнік, сцёрань..?*»

Картаграфуюцца агульныя назвы зжатага поля пасля розных палявых культур: *иржы́шча, иржэ́н'н'е, аржо́н'н'а, жн'е́ўн'ик, стырн'а́, по́жн'а...* Прыватныя назвы зжатага поля пасля: а) жыта, б) пшаніцы, в) ячменю, г) аўса, д) гароху, е) травы і г. д. (пункты а, б, в, г, д, е) — картаграфуюцца на асобных картах: № 271 «Назвы зжатага поля, на якім расло жыта»; № 272 «Назвы зжатага поля, на якім рос ячмень»; № 273 «Назвы зжатага поля, на якім рос авёс»; № 274 «Назвы скошанага лугу». Агульная назва картаграфуецца толькі ў тым выпадку, калі пададзена ў матэрыяле спецыяльна або адзначана заўвагамі збіральнікаў ці паўтараецца як агульная назва для зжатага поля пасля розных культур.

У сувязі з тым, што агульныя назвы зжатага поля з коранем -**рж**- раскрываюцца на карце № 270, на данай карце яны картаграфуюцца без дэталізацыі, толькі адным знакам, і матэрыял у каментарыях не прыводзіцца. Назвы, утвораныя ад іншых кораняў, картаграфуюцца поўнасцю, і матэрыял змяшчаецца ў каментарыях.

Фанетычныя варыянты назваў і месца націску ў слове не картаграфуюцца, напр.: *по́жн'а, пốжн'а, пу́жн'а, п'и́жн'а, пы́жн'а, пе́жн'а, п'и́жн'е, пу͡ожн'а, пыўжн'а; стерн'а́, сте́рн'а, стырн'а́, стыржн'а́, с'ц'ерн'а́, стырн'е́; с'ц'о́ран, с'ц'е́ран', сте́ран'.*

Для назваў, утвораных ад кораня -**жн**-, супрацьстаўляюцца словы з розным прэфіксальна-суфіксальным утварэннем: *пожня* і *жнеўнік* з іх

фанетычнымі варыянтамі; для назваў, утвораных ад кораня **сцерн-**, супрацьстаўляюцца формы мужчынскага і жаночага роду з іх фанетычнымі варыянтамі; адзінкавыя словы, утвораныя ад гэтых жа кораняў, картаграфуюцца адсылачным знакам адпаведнага колеру.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял для назваў, якія ўтвораны ад кораняў **-жн-** і **сцерн-**, пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў. У мэтах скарачэння матэрыялу каментарыяў і пазбягання паўтарэнняў аб'ядноўваюцца заўвагі збіральнікаў аб вельмі пашыранай назве *пожня: пóжн'а* — для ўсіх відаў культур — нас. пп. 347, 348, 363, 368, 372, 675, 680, 682, 687, 724, 725, 741, 750, 796, 960; *пожня* — пасля ўсяго (розных культур) — нас. пп. 375, 380, 684; *пожня* — усё пожня (зн., усякае зжатае поле называецца пожняй) — нас. пп. 492, 683, 834, 845, 848; *пожня* — зжатае поле (ці ўсякае зжатае поле) — нас. пп. 351, 378, 536, 693, 797; *пожня* — пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса, гароху, лугоў, або *пожня жытня, пшанічна, ячменна, аўсяна, гарохава, пасля травы* — г. зн. усякае зжатае поле (пункты а, б, в, г, д, е) — нас. пп. 392, 723, 765, 766, 769, 973; *пожня* (а, б, в, г, д) — г. зн. усякае зжатае поле, акрамя лугоў,— нас. пп. 701, 702, 716, 726, 729, 736, 738, 764, 775, 812, 827, 841, 862, 952, 979, 987; *пожня* — зжатае поле пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса (а, б, в, г) — 341, 347, 352, 354, 357, 370, 676, 679, 690, 692, 713, 721, 735, 746, 759, 760, 761, 769, 794, 807, 811, 962, 966, 973; акрамя агульнай назвы *пожня,* адзначаны ў многіх нас. пп. і прыватныя назвы зжатага поля (гл. адпаведныя карты). **121** *жн'иўйó.* **171** *жн'иўйó.* **343** Ва ўсіх выпадках ужываецца *пóжн'а* (пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса). **371** *пóжн'а жытна* або *жытн'иско, пóжн'а пшан'ична* або *пшóн'иско, пóжн'а йачм'éнна — йачм'éн'иско.* **505** Зжатае поле. **511** *иржéўн'ик, жн'éўн'ик;* могуць сказаць: *жн'éўн'ик — жытн'и, пшан'ичны, аўс'áны.* **514** *жн'éўн'ик; иржаны, пшан'ишны* (і *пшóн'ишча), йачм'éнны* (і *йáшн'ишча), аўс'áны* (і *аўс'áн'н'а).* **516** *жн'éўн'ик* — агульная назва. **525** *жн'éўн'ик* — для ўсіх культур. **662** *стырн'á* — так называюць зжатае поле пасля ўсіх культур. **664** Зжатае поле; *стырн'é.* **682** *пуожн'а жытн'айа, аўс'áнайа, пшен'ичнайа, йечмыеннайа* і г. д.; але гавораць: *жытн'иско, пшен'ичыско, йечм'иен'иско, оўс'áн'иско.* **704** *стырн'á* — усё роўна, якая расла культура. **755** *пóжн'ишче.* **766** *пыжн'а, пыжн'иско* — пасля ўсіх культур і травы. **775** *иржышча* і *старн'á* — для ўсіх відаў культур. **781** *жн'иўйе.* **786** *жн'éўн'ик, жн'éўйе* (а, б, в, г). **790** *пóжн'а;* па відах культур спецыяльныя словы не ўжываюцца. **850** *пóжн'а* — часцей; *сц'ерн'á.* **853** *жн'иўн'ик; пóжн'а* — для ўсіх культур. **881** *пóжн'а; жн'иўн'ик* — рэдка. **884** *сц'óран* — зжатае поле; *сц'óран* — бывае пшанічны, ячны, аўсяны; *пóжн'а* — скошаны луг. **906** *сц'óран, сц'óрн'ишча, сц'арн'áн'ишча.* **911** *с'ц'óрн'ишча* — агульная назва; *с'ц'орън'.* **936** *с'ц'óран'* — назва поля для ўсіх культур. **938** *с'ц'óран', с'ц'óрн'ишча.* **940** На ўсё гавораць *сц'óран'.* **944** *сц'óран'* — для ўсяго. **946** *стерн'á* — для ўсяго. **950** *стерн'á* — для ўсяго. **954** *стырн'á* — пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса, гароху. **955** *стерн'é* — пасля роз-

ных культур. **957** *стырн'á, стéрын'.* **966** *пóжн'а* — жытняя, прасяная, пшанічная, аўсяная. **971** *пóжн'а* — агульная назва; па віду культуры, якая расла, зжатае поле не называюць, а ўжываюць агульна слова *пóжн'а.* **977** *пóжн'а* — наогул і ў прыватнасці (пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса, гароху). **980** *иржышча; пóжн'а* — зжатае поле. **985** Па відах культуры не адрозніваецца, пасля ўборкі кожнай расліны гавораць *пóжн'а.* **995** *пóжн'а* — для ўсіх відаў ржэўніку. **1001** *сц'ернó.* **1003** *жн'йўн'ик* — пасля ўсіх культур. **1004** *жн'йўн'ик* — пасля ўсіх культур; *жжáтайа пóжн'а.* **1007** *пóжн'а, ст'ерн'á, ст'ернó* — для ўсяго. **1008** *сц'арнó, стернó.* **1009** *стéрно.* **1011** *иржышча, сц'арóн.* **1012** *стернó; жн'êўн'ик.* **1013** *стéрно.* **1017** *с'ц'óран* — для ўсяго. **1025** *сц'óран* — жытні, пшанічны, ячны, аўсяны. **1027** *стéран'* — жытні, пшанічны, ячны.

Карта № 270

АГУЛЬНЫЯ НАЗВЫ ЗЖАТАГА ПОЛЯ, УТВОРАНЫЯ АД КОРАНЯ рж-

Карта складзена на матэрыяле пытання № 192:

«Як у вас называецца зжатае поле: *жнеўнік, жніўнік, ржэўнік, iржышча..?*»

Картаграфуюцца агульныя назвы зжатага поля, якія ўтвораны ад кораня **рж-** пры дапамозе розных словаўтваральных суфіксаў, тыпу: *иржышча, иржéўн'ик, иржын'н'е, ржыска, аржáн'ишча* і інш. Змены галоснага ў аснове слова: *иржéўн'ик — иржóўн'ик, иржын'н'е — иржéн'н'а — аржóн'н'а* адзначаюцца пры дапамозе прасветаў у фігуры пэўнага колеру.

Не картаграфуюцца фанетычныя варыянты слова, наяўнасць ці адсутнасць пратэтычнага галоснага, месца націску.

Карта з'яўляецца дапаўненнем да карты № 269 «Агульныя назвы зжатага поля», на якой картаграфуюцца агульныя назвы зжатага поля, утвораныя ад розных кораняў: *жнеўнік, пожня, стырня, сцёран* і назвы ад кораня **рж-**, але апошнія картаграфуюцца без дэталізацыі.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял аб назвах, якія ўтвораны ад кораня **рж-**, пры наяўнасці заўваг збіральнікаў, пры пастаноўцы адсылачных знакаў і пры наяўнасці рэдкіх дыялектных назваў. Заўвагі да назваў поля — тыпу «а, б, в, г, д» — трэба чытаць: назва зжатага поля, якая ўжываецца для поля: а) пасля жыта, б) пасля пшаніцы, в) пасля ячменю, г) пасля аўса, д) пасля гароху: **2** *иржынн'ик, иржынн'а.* **5** *ржéўн'ик, рзысак.* **7** *ирзысък.* **8** *ирзысак.* **28** Пасля ўсіх відаў культур называецца *иржéўн'ик;* скошаны луг асобнай назвы не мае. **29** *ржынн'а, иржынн'ик.* **30** Зжатае поле пасля азімых называюць *ржéўн'ик,* пасля яравых — *йáрышча.* **33** *иржéўн'ик* — наогул зжатае поле. **34** *жыта або йирынá сажáтайе бýг'иц' — ус'ó раўнó иржéўн'ик.* **35** Пасля ўсіх відаў культур — *иржéўн'ик.* **51** *аржышча* — пасля жыта, пшаніцы, ячменю і аўса. **53** *уваржéн'н'е;* а, б, в, г — *иржышча.* **57** *ржын'н'ишча.* **58** *иржын'н'е* — пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса. **60** *иржын'н'е* — жытняе, пшанічнае, ячнае, аўсянае. **62** *иржéн'ишча,*

63 *иржы́н'ишча.* **66** *иржы́н'н'е* — агульная назва зжатага поля. **70** *ржы́н'н'а* — могуць сказаць на ўсё. **75** Хай сеюць ячмень, пшаніцу, жыта — усё роўна *иржы́н'н'а.* **82** *ржы́шча* — пасля пшаніцы і жыта. **83** *иржэ́йн'ик* — пасля ўсіх культур, часцей за ўсё пасля жыта. **89** *иржэ́н'н'а, иржэ́н'н'ишча.* **136** *арзы́ско* (а, б, в, г). **138** *арзы́ска; арзы́ска* жытняя, пшанічная, ячная, аўсяная, гарахвяная. **142** *аржа́н'ишча.* **147** *аржы́стка.* **167** *иржы́шча, жы́ршча.* **186** *аржо́нка, ржы́шча.* **196** *йа́рышча* — яравое; *аржы́шча* — жытняе, ячнае, пшанічнае, аўсянае. **203** *аржа́н'н'а.* **213** *ржо́н'н'е;* аўсянае, ячнае *ржо́н'н'а.* **230** *иржы́шча* (пасля жыта, пшанічнае, ячнае, аўсянае, гарохавае). **242** *иржэ́йн'ик* — агульная назва. **246** *иржэ́йн'ик* — зжатае поле; аўсяны, ячны, пшанічны *иржэ́йн'ик.* **281** *иржэ́ййа, иржэ́йн'ик.* **306** *иржы́шча* (а, б, в, г, д). **313** *айс'а́ны иржэ́йн'ик, аржаны́ иржэ́йн'ик; иржы́шча.* **314** *ржэ́йн'ик, иржы́шча.* **328** *аржано́йа, йа́чнайа ржы́шча.* **329** *иржы́шча* — пасля ўсіх відаў культур. **382** *рыжы́шчо.* **385** усё — *ржы́ско,* калі што сажнём. **399** *рыжы́шчо.* **400** *жы́ршча* — зжатае поле. **401, 402, 409** *рыжы́шчо.* **423** *ржы́шча* (а, б, в, г, д). **425** *ржы́шча* (а, б, в, г). **430** *иржы́шча, аржо́н'ишча.* **443** *ржы́шчо айс'а́найо, йачм'е́найо, жы́тн'айо.* **444** *аржо́н'ишча, иржы́шча.* **460** *иржы́шча* — адна назва пасля ўборкі ўсіх яравых культур. **479** *иржы́йн'ик* (а, б, в, д). **483** *жрэ́йн'ик.* **485** *аржа́н'ишча.* **500** *иржы́шча* — усё завецца. **508** *иржэ́йн'ик* — ад усіх культур пасля жніва: аўсяны, пшанічны, ячны. **529** *ржэ́йн'ик, иржэ́йн'ик* — пасля ўсіх відаў культур. **556** *иржо́йн'ик жы́тн'и, пшан'и́цы* (і *пшан'и́чышча).* **567** *ржэ́йн'ик* (а, б, в, г). **590** *иржэ́йн'ик* (а, б, в). **617** *иржы́шча;* радзей — *ржэ́йн'ик; иржы́шча* — аржаное, пшэннае, ячнае, аўсянае. **624** *йиржэ́йн'ик, аржэ́йн'ик* — пасля жыта, пшаніцы, аўса. **625** *иржэ́йн'ик* — пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса. **636** *ржэ́йн'ик* — пасля жыта, пшаніцы, ячменю. **649** *иржы́шча, ржэ́йн'ик.* **744** *ржы́шчо* (а, б, в, г). **745** *иржы́шча* — пасля жыта, пшаніцы, ячменю, аўса. **775** *иржы́шча, старн'а́* (а, б, в, г, д). **780** *иржы́шча* (а, б, в, г, д). **782** *иржы́шча* (а, б, в, г). **783** *иржы́шча* (а, б, в, г, д). **787** *иржы́шча, иржы́йн'ик.* **859** *ржо́йн'ик — жы́тны, пшан'и́чны, йачм'е́нны, айс'а́ны, ɣаро́хавы.* **863** *ржэ́йн'ик* (а, б, в, г, д). **928** Зжатае поле называюць *ржэ́йн'ик.* **931** *иржэ́йн'ик* (а, б, в). **1005** *по́жн'а;* рэдка — *иржы́шче.*

Карта № 271

НАЗВЫ ЗЖАТАГА ПОЛЯ, НА ЯКІМ РАСЛО ЖЫТА

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 192:

«Як у вас называецца зжатае поле:

а) пасля жыта: *аржо́нішча, іржы́нішча..?»*

Картаграфуецца назва зжатага поля, на якім расло жыта, пры прамым указанні на гэта ў адказах, а таксама агульная назва зжатага поля пры наяўнасці заўваг: «а) пасля жыта» або «пасля ўсіх культур»; у асобных выпадках (калі не ўказаны іншыя словы) картаграфуецца агульная назва зжатага поля і пры адсутнасці заўваг.

Картаграфуюцца назвы зжатага поля пасля жыта, утвораныя ад розных кораняў. Рознымі знакамі аднаго колеру адзначаюцца спосабы словаўтварэння, напр.: *ржышча, іржэўнік, ржонішча, ржанне, арзыска, ірзысак* і г. д.; *жытнішча — жытніско; стырня — сцеран, пожня — жнеўнік, жніўнік;* змена націскнога галоснага ў словах перадаецца прасветамі: *ржанішча, ржонішча, ржынішча;* фанетычныя варыянты слоў не картаграфуюцца, напр., адсутнасць ці наяўнасць пратэтычнага галоснага: *ржышча, иржышча, аржышча;* вымаўленне націскнога галоснага ў слове *пóжн'а — пыжн'а, пýжн'а, пёжн'а* і інш.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял пры наяўнасці заўваг збіральнікаў і пры пастаноўцы адсылачных знакаў:

21 *иржынн'ик.* **22** *иржыўн'ик.* **29** *иржын'н'ик.* **32** Няма назвы. **55** Аржаное поле. **92** *иравóйе.* **147** *аржыстка.* **168** *жыршча.* **176** *аз'ймак.* **185** *иржын'ик.* **188** *аржышча,* гавораць і *аржóн'ишча.* **189** *аржóўн'а.* **203** *аржáн'н'е.* **303, 311** *иржéн'н'е.* **363** *ржыска; пóжн'а* — незалежна ад віду культуры. **371** *пóжн'а жытн'а* або *жытн'иско.* **379** *ржыско* або *пóжн'а.* **382** *рыжышчо.* **392** *пóжн'а, ржышча.* **396** *рыжышчо, жытн'ишчо.* **399** *рыжышчо.* **400** *ржыска, жыршча.* **405** *рыжышчо.* **409** *ржышча, рыжышчо.* **479** *иржыўн'ик.* **483** *жрéўн'ик.* **494** *ржóўн'ик, иржóн'ик.* **529** *иржышча; ржéўн'ик* — пасля ўсіх відаў культур. **571, 615** *иржéнн'е.* **617** *йиржышча;* радзей — *ржéўн'ик; иржышча аржанóйа.* **682** *пóжн'а жытн'айа,* але гавораць: *жытн'иско.* **755** *пóл'е.* **779** Зжатае поле, дзе расло жыта, называецца *з'áбл'а;* могуць сказаць: *жн'éўн'ик, жн'íўн'ик, иржышча.* **786** *жн'éўйе.* **797** Усякае зжатае поле называюць *пóжн'а;* словы *жн'éўн'ик, иржышча, ржéўн'ик* не ўжываюцца. **906** *жытн'áн'ишча.* **955** *стерн'é* — пасля球 рознага віду культур; *жéтн'ишче.* **958** Няма назвы. **965** *пал'áд.* **982** *жн'íўйе.* **1005** *жн'íўн'ише, жытн'ише.* **1008** *с'ц'арнó, стернó, ж'йтн'ише.*

Карта № 272

НАЗВЫ ЗЖАТАГА ПОЛЯ, НА ЯКІМ РОС ЯЧМЕНЬ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 192:

«Як у вас называецца зжатае поле па віду культуры, якая расла: в) пасля ячменю: *ячнішча, яшнішча..?*»

Пры картаграфаванні не ўлічваецца такая фанетычная з'ява, як вымаўленне спалучэнняў **чн** або **шн** у словах з коранем **ячн-**. Так, адзначана *йáшн'ишча* ў наступных нас. пп.: 59, 165, 206, 272, 307, 309, 323, 327, 452, 473, 514, 522, 524, 526, 530, 534, 535, 546, 548, 557, 559, 563, 565, 569, 570, 591, 595, 596, 631, 646, 756, 766, 794, 810, 829, 861, 865, 874, 878, 882, 889, 932, 937, 942, 980, 995, 999, 1000, 1002, 1004, 1005, 1009, 1011, 1013, 1020; *йáшн'иско* — 762; *йáшн'ик* — 860.

Матэрыял паказвае, што зжатае поле, на якім рос ячмень, можа называцца не толькі словамі *ячнішча, ячменішча, ячанне* і г. д. Назвай гэтага поля могуць служыць таксама словы *іржышча, ржэўнік, ірзысак* і некаторыя іншыя, якія з'яўляюцца агульнай назвай зжатага поля неза-

лежна ад культуры, якая на ім расла. У многіх нас. пп. выкарыстоўваецца апісальная форма. На карце такія адказы абазначаюцца агульным адсылачным знакам, а матэрыял прыводзіцца ніжэй: *иржышча (ржышча)* — 50, 53, 139, 154, 156, 158, 159, 164, 207, 280, 306, 317, 329, 377, 418, 423, 425, 446, 613, 742, 744, 775, 780, 782, 783, 789, 868; *ржéўн'ик* — 5, 28, 35, 98, 241, 247, 277, 342, 479, 529, 567, 600, 632, 863, 925, 928, 931; *иржóўн'ик* — 560; *иржын'н'е* — 1, 41, 58, 75; *иржын'н'ик* — 2; *аржыска* — 136, 144, 149, 385, 673; *рзысак* — 5; *иржéн'н'а, иржéн'ишча* — 89; *пóжн'а* — 343, 346, 347, 348, 351, 354, 356, 358, 363, 365, 368, 370, 372, 375, 378, 392, 675, 679, 680, 684, 686, 687, 702, 715, 719, 723, 724, 725, 726, 729, 736, 737, 738, 741, 746, 749, 750, 759, 760, 761, 763, 764, 765, 790, 796, 797, 807, 811, 812, 827, 834, 841, 845, 848, 885, 952, 960, 971, 977, 979, 983, 985, 987, 995, 1007; *жн'éўн'ик* — 525; *жн'йўн'ик* — 1003; *жн'éўйе* — 786; *стырн'á* — 651, 662, 665, 704, 775, 946, 947, 949, 950, 954, 955; *с'ц'óран'* — 884, 898, 936, 940, 944, 1017; *с'ц'óрн'ишча* — 911; *йачм'éннайе ржышча* — 12, 128, 198, 199, 292, 445, 459, 745, 776, 854; *иржын'ишча йáчнайе* — 3; *йачм'éннайе иржын'н'е* — 60; *иржéўн'ик з-пад йачм'éн'у* — 74; *жн'йўн'ик йачм'éнны* — 125, 514, 933; *йачм'éннайе аржыска* — 138, 671; *йáчнайе иржышча* — 196, 202, 230, 271, 304, 328, 331, 337, 576; *йáчны иржéўн'ик* — 246, 585, 625; *йачм'éнны ржéўн'ик* — 273, 275, 478, 496, 508, 859; *йáшныйа ржéн'н'а* — 615; *йачм'éннайа пóжн'а* — 152, 352, 355, 357, 371, 380, 383, 676, 677, 685, 690, 692, 701, 711, 713, 716, 721, 769, 862, 962, 973; *йáчна пýжн'а* — 735, 966; *йачм'éнна стырн'á* — 660, 700, 703; *йачм'éнны с'ц'óран* — 901, 905, 912; *йáчны с'ц'óран* — 1025, 1027; *йаравóйе пóл'е* — 56; *йаравóйе* — 92.

Як *ячнішча* картаграфуюцца: **77**, **111**, **331**, **903**, **965** *ячн'йшча;* **80**, **87** *йачáн'ишча;* **877** *йáчышча.*

Як *ячанне* картаграфуюцца: **103** *йáчън';* **114**, **262**, **285**, **607** *йачын'н'а:* **229**, **250**, **504** *йачéн'н'е;* **245**, **265**, **318** *йачáн'н'а;* **514** *пайáчан'н'е;* **606** *йачын'н'á;* **648** *йачън'н'é.*

Як *ячніска* картаграфуюцца: **387** *йáчын'иско;* **722** *йáчн'ицко;* **758** *йачн'йско.*

Як *ячмéнішча* картаграфуюцца: **169**, **391**, **551**, **784**, **825**, **838**, **994** *йачм'ан'йшча;* **668** *йáчм'ен'ишчо;* **20**, **51**, **155**, **160**, **166**, **173**, **350** *йачм'áн'ишча.*

Як *ячмéніска* картаграфуюцца: **147** *йачм'ан'йшка;* **384** *ачм'ан'йско;* **722** *йачм'éн'ицко.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначаны адзінкавыя назвы: **22** *йачм'éн'н'ик.* **31** *йарышча.* **42** *йарышча.* **193** *йарав'йшча.* **599** *йачм'éн'н'ик.* **608** *йачышчы.* **860** *йáшн'ик.*

Карта № 273

НАЗВЫ ЗЖАТАГА ПОЛЯ, НА ЯКІМ РОС АВЁС

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 192:
«Як у вас называецца зжатае поле па віду культуры, якая расла:
г) пасля аўса: *аўсянішча..?»*

Зжатае поле пасля аўса ў радзе нас. пп. не мае спецыяльнай назвы, а абазначаецца проста *ржышчам, жнеўнікам, аўсянай пожняй* і г. д. і на гэтай карце картаграфуецца агульным адсылачным знакам: *иржын'н'е* — 1, 41, 58, 75; *иржын'н'ик* — 2; *ржéўн'ик* — 5, 28, 35, 247, 277, 342, 478, 529, 560, 567, 600, 632, 863, 928; *рзыса́к* — 5; *ржыска* — 136, 138, 149, 385, 673; *иржышча* — 31, 47, 50, 53, 139, 154, 156, 158, 164, 207, 280, 306, 329, 377, 418, 423, 425, 446, 500, 613, 632, 742, 744, 775, 780, 782, 783; *арзыска* — 136, 385; *аржыска* — 149; *жн'éўн'ик* — 525, 933, 1003, 1004; *жн'éўйе* — 786; *пóжн'а* — 343, 346, 347, 348, 351, 354, 355, 363, 365, 368, 372, 375, 378, 392, 675, 679, 680, 683, 684, 686, 687, 702, 715, 719, 723, 724, 725, 726, 729, 736, 737, 738, 741, 746, 749, 750, 756, 759, 760, 763, 764, 765, 766, 790, 796, 797, 807, 811, 812, 814, 827, 834, 841, 845, 848, 885, 952, 960, 971, 977, 979, 983, 985, 987, 995, 1007; *стерн'á* — 651, 662, 665, 704, 715, 946, 947, 949, 950, 954, 955, 1007; *с'ц'óран'* — 898, 936, 939, 940, 944, 1017; *сц'óрн'ишча* — 911; *иржын'н'е йаравóйе* — 60; *иржын'ишча аўс'áнайа* — 63; *иржéўн'ик с-пад аўсá* — 74; *ржышча аўс'áнайа* — 196, 198, 199, 230, 271, 292, 304, 337, 576, 745; *аўс'áны иржéўн'ик* — 246, 273, 496, 508, 543, 625, 859; *аўс'áнайа иржыска* — 383; *аўс'áнайе арзыска* — 138; *жн'йўн'ик аўс'áны* — 125, 510, 514; *аўс'áнайа пóжн'а* — 152, 347, 349, 352, 357, 370, 676, 685, 690, 692, 701, 711, 713, 716, 721, 735, 761, 769, 862, 962, 966, 973; *стыржн'á овс'áна* — 660; *стырн'á овс'áна* — 700, 703, 775; *с'ц'óран аўс'áны* — 884, 912, 1025, 1026; *йаравóйе пóл'е* — 56; *йаравóйе* — 92.

Як *аўсянішча* картаграфуецца *аўс'éн'ишча* ў нас. п. 129.

Як *аўсянне* картаграфуецца *аўс'ан'н'é* ў нас. п. 648.

Як *аўсяніска* картаграфуецца *гоўс'анúско* ў нас. п. 730.

Як *óўсішча* картаграфуецца *овéсыше* ў нас. п. 957.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., у якіх адзначаны адзінкавыя назвы: **31** *йарышча.* **502** *аўс'áн'ик.* **577** *аўс'áн'ик.* **603** *аўс'áн'ик.* **629** *аўс'áн'ик.* **691** *овс'áнка.*

Карта № 274

НАЗВЫ СКОШАНАГА ЛУГУ

Карта складзена на матэрыяле пункта «е» пытання № 192:

«Як у вас называецца:

е) скошаны луг: *пакóсішча, пакóша..?*»

У матэрыялах многіх нас. пп. адзначаецца, што для скошанага лугу няма спецыяльнай назвы. У іншых нас. пп. прыводзяцца апісальныя назвы скошанага лугу або формы дзеепрыметнікаў ад дзеяслова *касіць.*

Калі ў адказе ёсць заўвагі аб тым, што для скошанага лугу няма спецыяльнай назвы, на карце знак не ставіцца, а нумары гэтых нас. пп. прыводзяцца ніжэй: 4, 7, 8, 28, 32, 35, 65, 92, 93, 101, 181, 184, 226, 228, 241, 252, 255, 305, 382, 513, 525, 527, 586, 840, 888, 909, 962.

У тым выпадку, калі ў адказах прыводзяцца апісальныя назвы скошанага лугу або формы дзеепрыметнікаў залежнага стану ад дзеяслова

касіць, а таксама агульныя назвы *луг, лонка, балота, атава* і некаторыя іншыя, на карце ставіцца агульны адсылачны знак, а матэрыял падаецца ніжэй.

Так, *скóшаны (пакóшаны) луγ* адзначаны ў наступных нас. пп.: 12, 13, 20, 21, 23, 26, 27, 29, 40, 42, 44, 45, 47, 51, 55, 56, 58, 61—63, 68—71, 73, 74, 78, 81; 84, 88, 91, 95, 96, 98, 104, 117—119, 121, 127, 128, 130—132, 152, 165, 176, 192, 197, 198, 203, 204, 211, 223, 232—240, 243, 249, 251, 254, 256, 277—283, 287, 290—296, 298, 302, 308, 311, 313, 314, 316, 318, 320, 321, 325, 326, 330—335, 338, 339, 345, 354, 388, 415, 423, 445, 468, 472, 480, 500, 504, 505, 509, 511, 514, 518, 537—540, 543, 546, 547, 556, 559, 565, 573, 588, 591, 596, 607, 609, 611, 614, 616, 618, 623, 624, 626, 628, 630, 631, 633, 634, 636, 638, 642, 643, 645, 649, 650, 676, 678, 695, 705, 711, 713, 750, 751, 777, 782, 822, 824, 828, 833, 835, 838, 839, 842, 862, 868, 885, 894, 901, 906, 912, 920, 924, 925, 932—934, 938, 942, 952, 954, 955, 965, 966, 976, 996; *скóшанайа (пакóшанайа) пóжн'а* — 11, 12, 18, 23, 27, 34, 43, 48, 70, 105, 191, 297, 602; *с'енажáц' скóшана* — 140, 146, 151, 155, 179, 196, 352, 355, 356, 359, 389; *пакóшаны с'енакóс* — 244, 245, 558, 729, 851; *скóшанайе балóто* — 386, 387, 418, 423, 424, 670; *балóто пакас'úл'и:* 347, 385, 592, 941; *скóшана лóнка* — 685; *атáўны лух* — 275; *скóшана (пакóшана)* — 76, 94, 141, 142, 264, 307, 361, 367, 371, 373, 376, 377, 379, 383, 528, 532, 555, 594, 661, 669, 753, 772, 780, 791, 853, 865, 867, 922, 937, 964; *луγ* — 123, 324; *балóто* — 668, 671, 673, 759; *атáва* — 699, 799, 836; *пóплаў* — 691; *лóнка* — 153.

Як *пакóсіска* картаграфуецца *пакóсвыско* ў нас. п. 652.

Як *пакóсішча* картаграфуюцца *пакóс'в'ишча* ў нас. п. 1018; *пакóшышча* ў нас. п. 491.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць адсылачныя знакі: **224** *пакóс'с'а.* **289** *н'éкас'.* **535** *пакóс'а.* **619** *скос.* **641** *пакóс'ина.* **657** *кóшанка.* **675** *кóша.* **679** *кóша.* **680** *кóшанка.* **688** *косовыско.* **690** *кóшанка.* **696** *кóшанка.* **710** *кóшл'а.* **712** *кóшл'а.* **714** *кошан'úца.* **726** *покóс'ина.* **734** *кошеныца.* **748** *пакóшл'а.* **754** *кóшл'а.* **929** *н'éкас'.* **981** *скóша.* **1025** *кóшанка.*

Карта № 275

НАЗВЫ АБЛОЖНАЙ ЗЯМЛІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 193:

«Як у вас называецца пахатная зямля, якая некалькі год не абрабляецца: *я́лавіна, аблóга, дзірвáн..?*»

Тэмай карты з'яўляецца назва ворнай зямлі, якая не апрацоўвалася некалькі год. У сувязі з гэтым адводзяцца ад картаграфавання матэрыялы, у якіх прыводзяцца словы *папáр, пар, параніна, парóха* з паметамі «не апрацоўваецца 1 год», «пад жыта» або без памет наогул. У частцы адказаў слова *папáр* і вытворныя ад яго маюць памету «пахатная зямля, якая не апрацоўвалася некалькі год» або некаторыя іншыя паметы. У такіх выпадках гэтыя словы на карту не наносяцца і даюцца ніжэй:

181 *г'араван, папар* — ужываюцца паралельна. **188** *г'ирван* — тое ж, што і *папар*. **282** *папар* — незасеянае поле. **397** *йалав'ина;* гавораць таксама *папар*. **401** *папар* — ворная зямля, якая некалькі год не апрацоўвалася. **407** *папар* — зямля, якая не апрацоўвалася год-два. **575** *пир'йн'ина* — зямля ляжыць год-два. **611** *пар'йн'ина* — не апрацоўваецца год-два. **773** *папар* — калі два гады не засявалася. **845** *йалав'ина; попар* — новая назва.

У частцы нас. пп., акрамя спецыяльнай назвы для абазначэння поля, якое некалькі год не апрацоўвалася, існуе таксама апісальная назва: **67** *йалайа з'амл'а.* **68** *з'имл'а п'ирыйалав'ила.* **69** *зал'еүлайа з'имл'а.* **74** *аблóжнайа час' з'амл'и.* **98** *з'амл'а спус'ц'ела, пустайа з'амл'а.* **104** *йалавайа з'имл'а.* **128** *аблóжнайа з'имл'а.* **129** *йалавайа з'имл'а.* **284** *з'амл'а йалав'ила.* **286** *з'амл'а йалыв'ила.* **288** *з'амл'а йалыв'ила.* **303** *зал'ижнъйа з'имл'а.* **372** *уб'йта з'амл'а; зал'еүла з'амл'а.* **645** *пол'а йалыв'ийиц'.* **647** *пол'а йалыв'ийиц'.* **726** *залыүл'е пол'е.* **731** *н'еўдобнайа з'имл'а.* **733** *зал'иүл'и пол'е.* **736** *залъүл'е пол'е.* **737** *йалове пол'е.* **753** *зал'оүла з'амл'а.* **756** *үул'ашча пол'е.* **757** *зал'еүлайа з'емл'а.* **759** *йалавайе пол'е.* **760** *йалово пол'е.* **769** *зал'еүла зымл'а, задырныла зымл'а.* **770** *залыүл'а зымл'а.* **788** *зарóсла пол'е.* **806** *йалов'ейе пол'е.* **841** *ул'ежвано пол'е.* **842** *зал'ежано пол'е.* **848** *пол'е үул'ало.* **862** *аблóжала з'амл'а.* **888** *з'амл'а аблаүуйа.* **968** *зал'еүл'а з'амл'а.* **970** *йалово пол'е.* **973** *зал'еүл'а пол'е.* **977** *облоүуйе пол'е.* **994** *йаловóйе пол'е.*

Як *залеж* картаграфуюцца *зал'ежы* ў нас. п. 1; *зал'ежа* ў нас. п. 578.

Як *залег* картаграфуецца *зал'оү'и* ў нас. п. 65.

Як *аблóга* картаграфуецца *аблóү'и* ў нас. пп. 431, 614, 615, 682.

Як *дзірван* картаграфуюцца *дырван* у нас. пп. 8, 162; *г'ерван* — 35, 221, 463, 466; *г'арван* —17, 143, 158, 169, 173, 181, 184, 199, 430, 474, 519; *г'ирваны* — 23, 36, 682.

Як *ялавіна* картаграфуецца *йалав'ины* ў нас. п. 348.

Як *памёт* картаграфуюцца *пам'оты* ў нас. пп. 41, 63, 109; *пам'ота* — 56, 75; *узм'от* — 117, 268.

Як *старапóль* картаграфуецца *старапол'л'а* ў нас. пп. 862, 890.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе адзначаны адзінкавыя назвы ад картаграфуемых слоў (на карце яны паказаны адсылачным знакам адпаведнага колеру), а таксама даюцца іншыя адзінкавыя назвы (на карце паказаны чорнай зорачкай). Прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **5** *залóү'ишча.* **11** *г'ирван; зал'еш* — гавораць цяпер. **13** *йалав'ичына.* **14** *зал'еш* і *г'ирван* — ужываюцца паралельна. **30** *г'ирван; зал'еш — ц'ап'ер хто-н'ебуц' называйе.* **35** *г'ерван;* цяпер пачынаюць называць *зал'еү'и.* **43** *г'орън.* **64** *пам'от — кал'и н'е пахана з'амл'а; г'оран* — месца, дзе зрубілі лес і на зіму будуць араць. **67** *г'ирван* — ворная зямля не апрацоўвалася некалькі год; *йалайа з'амл'а* — зямля, якая пуставала. **70** *папар* — адзін год не аруць; *г'ирван* — ніколі не аруць. **71** *пам'от;* рэдка — *г'ирван.* **74** *цал'ина* — больш новае слова; *аблóжнайа час' з'амл'и.* **80** *г'ирван'н'а.* **85** *г'ирван'н'е.* **86** *г'ирван* — ужываецца

рэдка; *цыл'ина́* — часта. **91** *пус'ц'е́л'а.* **121** *пусты́р, за́л'иж, ɣ'ирва́н* — зусім неапрацаваная зямля. **152** *адлаɣо́н.* **165** *адло́х* — адзін год не аралі; *ɣ'ирва́н* — некалькі год не аралі. **192** *йа́лайка.* **199** *пал'е́так.* **206** *йа́лав'ина* — зямля, якую не аралі год-два; *ɣ'ирва́н* — зямля даўно неараная, пачынае зарастаць маладым бярэзнікам, верасам. **207** *абло́ɣа* — часцей; *за́л'еш* — рэдка. **249** *п'ерало́х* — некалькі год не апрацоўваецца; *абло́ɣа — н'и ра́тайе по́л'е; ɣ'о́ран — йак зарас'ц'е́ц' по́л'е; йа́лав'ина — йе́с'л'и с'о́л'ита н'е аре́цца, так л'ажы́ц'.* **281** *абло́ɣа* — запушчанае месца, дзе не аруць; *абло́жа; йа́лав'инъ* — дзе год ці два не сеюць і не аруць. **302** *по́жын'ка.* **308** *йа́лав'ен'.* **380** *зало́ɣ.* **403** *мурава́.* **405** *п'ерало́х* — так называецца поле, якое некалькі год не аралі; *йа́лав'ина* — так называецца поле, якое не аралі адзін год. **431** *ɣ'ирва́н;* радзей — *абло́ɣ'и.* **436** *ɣ'арма́н.* **468** *за́расн'ик.* **475** *ɣ'арма́н.* **504** *абло́ɣа;* радзей — *цал'ина́.* **521** *йа́лав'ина;* радзей — *за́л'еж.* **530** *му́рава.* **534** *йалайн'а́.* **535** *п'арало́х* — зямля не апрацоўвалася некалькі год; *цал'ина́* — ніколі не апрацоўвалася; *йа́лав'ина* — не апрацоўвалася адзін год. **536** *йа́лав'ина* — зямля пустуе год, а калі больш — *цал'ина́.* **548** *абло́жжа.* **569** *н'иɣо́ɣ'ɣ'а.* **571** *абло́ɣа* — адзін год не аралі; *за́л'иж* — многа год не аралі. **583** *абло́ɣа* — адзін год не аралі; *за́л'иж* — многа год не аралі; *йа́лав'ина.* **588** *пыл'а́дык.* **606** *йа́лав'ина* — год-два не апрацоўваецца, *абло́ɣа* — многа год не аруць. **607** *абло́жына.* **624** *бло́ɣа* — поле, якое зарасце травой; *йа́лав'ина* — не апрацоўвалася два гады. **625** *пал'а́нка.* **638** *йа́лав'ина; абло́ɣа — н'и́зкайе м'е́сца, йако́йе н'е паха́лас'а.* **642** *ɣ'арв'е́н'н'а.* **718** *пу́стош, пусто́паш.* **722** *йа́лова.* **723** *дерно́.* **725** *йа́лов'ина* — многа год не абраблялася; *дерно́* — расце трава. **726** *пол'и́ток.* **727** *пол'и́ток.* **729** *зал'е́ɣлост'.* **732** *залы́ɣ.* **734** *тройакы́.* **738** *пол'и́ток.* **740** *дерно́.* **741** *прыло́ш.* **742** *далав'и́на.* **744** *далав'и́на.* **757** *ɣ'ерно́.* **765** *за́л'еж,* радзей ужываецца *йалов'и́на.* **785** *пласк'и́.* **787** *ɣруд.* **803** *тройен'и́на.* **810** *нав'ина́.* **824** *йа́лав'ина* — некалькі год не абрабляецца; *ɣ'ирва́н* — зямля, якая або вельмі даўно, або ніколі не аралася. **825** *ɣ'о́рна.* **826** *йа́лав'ина* — новая назва; *старапо́л'* — старая назва. **837** *йа́лав'ина — п'ерапа́хана; абло́ɣа — н'епа́хана.* **850** *дерб'ина́.* **853** *йа́лав'ина,* вельмі рэдка — *абло́ɣа.* **862** *ɣ'арба́н.* **868** *лысу́ха.* **901** *л'а́да.* **914** *йа́лайн'а, ɣ'о́ран.* **942** *в'и́пуск.* **961** *дырно́.* **964** *йа́лов'ина; зал'е́ɣл'а* — зямля, якая многа год не аралася; *йалав'ина́* — адзін год ляжала. **965** *пал'а́д.* **976** *пол'е́ток.* **978** *пол'и́ток.* **1021** *нав'ина́.* **1024** *пустадо́л'л'е.*

Карта № 276

НАЗВЫ БРУЧКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 195:

«Назва бруквы: *бру́шка, бру́чка, бру́ква, брю́ква, гры́жана, бу́кса, бу́льба, вэ́мбрух*».

Адзінкавыя назвы ад картаграфуемых слоў даюцца крыжыкам адпаведнага колеру: **7** *ɣры́з'ина.* **56** *бру́чква.* **87** *оɣры́жанка.* **97** *ка-*

р'ёўка. **130** *ɣрызанка.* **134** *рыжанка.* **138** *брўка.* **220** *рыжанка.* **259** *р'іж'инка.* **293** *рыжанка.* **295** *рыжынка.* **623** *тр'ўкша.* **633** *бўкса.* **642** *брукувá.* **645** *бўкса.* **648** *бр'ўкъва.* **649** *бўкса.* **701** *брўцве.* **714** *барухá.* **721** *брўхва.* **795** *брўка.* **855** *кáл'ка.* **864** *брычка.* **932** *брўхва.* **944** *буркўха.* **967** *брычка.*

Адзінкавыя лексічныя варыянты з другім коранем даюцца зорачкай чорнага колеру: **298**, **302** — *з'имл'áнка.*

Як *ɣрыжына* картаграфуецца *ɣрыжына* 6, 9; *ɣрыжана* 24, 49, 57, 62, 64, 65, 68, 69, 71, 263; *ɣрыжъна* 43, 226, 228, 231; *ɣрыжáна* 10, 15, 22, 260.

Як *ɣрыжан* картаграфуецца *ɣрыжын* у нас. п. 37.

Як *ɣрыжынка* картаграфуецца *ɣр'іжанка* ў нас. пп. 23, 70, 129, 135, 294.

Як *кáл'иўка* картаграфуецца *кáл'аўка* ў нас. п. 4.

Як *вéндрух* картаграфуюцца *вéнбрух* у нас. п. 491; *вéмбрух* 495, 496.

Адводзяцца ад картаграфавання: **92** *р'éпа.* **212, 480** *рéпа.* **804** *рéпка.* **206, 212, 336, 340, 390, 510, 544** *бўл'ба* (у значэнні «картофель»). **220** *турнéпс* (гэта рэдзька). **796** *турнéпс* (назва бруквы). **947** *тыква.*

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў адносна той ці іншай назвы, адносна ўжывальнасці таго ці іншага варыянта: **13** *ɣрыжан; брўчка* — рэдка. **23** *брўква; ɣрыжанка* — амаль не ўжываецца. **24** *ɣрыжана;* рэдка — *кáл'иўка.* **30** *ɣрыжына;* рэдка — *брўква.* **70** *ɣрыжа — кал'й на л'ас'é* (на градзе) *с'аɣ'іц', ɣрыжанка*—калі зварыцца. **87** *брўчка; оɣрыжанка* — гавораць старыя. **89** *брўшка* — вельмі рэдка; *кáл'ика* — часцей. **129** *ɣрыжанка;* рэдка — *брўква.* **135** *ɣрыжанка;* пры размове з гарадскімі гавораць *брўква.* **298** *брўква* — больш завуць расаду; *ɣрыжынка, з'имл'áнка* — завуць карнявішча. **426, 428** *брўшка, брўчка* — ужываюцца паралельна. **430** *брўчка;* гавораць і *бр'ўква,* але гэта па-руску. **458** *брўчка;* часцей — *брўшка.* **491** *брўшка;* некалі гаварылі *вéнбрух.* **495** *брўчка;* гавораць тут і *вéмбрух* — яе ў нас каровам даюць. **496** *брўчка;* яшчэ гавораць *вéмбрух.* **498** *брўчка; бўл'ма* — гавораць старыя. **523** *брўчка;* раней была назва *йáрмуш.* **525** *йáрмуш;* радзей — *брўчка.* **530** *бўл'ма;* рэдка — *брўчка.* **536** *бўл'ма* — у мове некаторых старых; звычайна — *брўква;* часам — *брўчка.* **548** *брўчка;* рэдка — *брўшка.* **593** *брўшка; брўква* — ужываюць людзі, якія прыехалі з горада. **596** *брўква* — па-гарадскому; *брўкша.* **617** *бр'ўкса; бр'ўчка* — стала ўжывацца ў апошні час; часцей ужываецца *брўква.* **633** *брўква;* рэдка — *бўкса.* **636** *бр'ўква; бр'ўчка* — радзей. **713** *брўшка; брўква* — слова новае. **774** *бўл'ма;* пазнейшая назва — *брўчка.* **778** *брўчка;* раней звалі *бўл'ба.* **779** Раней называлася *бўл'ба;* цяпер ужываюцца дзве назвы — *бўл'ба* і *брўчка.* **784** *брўчка;* часцей — *бўл'ба.* **795** *бўл'ба;* вельмі рэдка — *брўка.* **826** *бўл'ма* — завуць старыя; *брўчка* — моладзь. **851** *брўква* — жоўты сорт; белы — *брўчка.* **855** *брўкша;* у старавераў — *кáл'ика.* **913** *брўква* — для жывёлы. **936** *брўчка* — кармавая; *брўква* — што самі ядуць. **988** *бўл'ба* — рэдка; *брўчка.* **990** *брўшка; брўква* — гаварылі раней. **1005** *брыква;* рэдка — *брўчка.*

Карта № 277

НАЗВЫ БУЛЬБЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 199:
«Бульба, картошка, картопля...»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы бульбы: *бу́льба, карто́шка, карто́фля.*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў бульбы, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Адным знакам аб'ядноўваюцца словы: *карто́фл'и, карто́хл'а(и), карто́пл'а, карто́пл'и(ы), кардо́пл'и.*

Як *бу́л'ба* картаграфуецца слова *бу́л'ва* ў нас. пп. 347, 675, 677—680, 683—685.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаны на карце агульным адсылачным знакам: **6** *бу́л'ба* — сырая, *карто́фл'а* — вараная. **23** *бу́л'ба;* радзей — *карто́шка.* **24** *карто́фл'а;* рэдка — *бу́л'ба, з'имна́к'и.* **25** *бу́л'ба;* рэдка — *карто́шка.* **26** *бу́л'ба, карто́шка; пас'п'ёшка* — ранняя бульба. **34** *бу́л'ба;* рэдка — *карто́фл'а.* **64** *карто́шка;* часцей — *бу́л'ба.* **66** *бу́л'ба;* часта — *карто́шка.* **67** *бу́л'ба;* цяпер гавораць і *карто́шка.* **70** *бу́л'ба;* радзей — *карто́шка.* **71** *бу́л'ба;* радзей — *карто́шка.* **73** *карто́шка;* часцей — *бу́л'ба.* **78** *карто́шка;* часцей — *бу́л'ба.* **83** *карто́шка;* часцей — *бу́л'ба.* **87** *бу́л'ба;* рэдка — *карто́шка.* **98** *бу́л'ба;* радзей — *карто́шка.* **104** *бу́л'ба;* рэдка — *карто́шка.* **106** *бу́л'ба;* рэдка — *карто́шка.* **123** *бу́л'ба,* але часта кажуць — *карто́шка.* **129** *бу́л'ба;* рэдка — *карто́шка.* **136** *бу́л'ба;* радзей — *карто́фл'а.* **153** *бу́л'ба;* радзей — *карто́шка.* **170** *карто́фл'а; бу́л'ба* — часцей. **171** *бу́л'ба;* рэдка — *карто́хл'а.* **198** *бу́л'ба, карто́фл'а;* часцей — *карто́шка.* **213** *бу́л'ба;* часцей—*карто́шка.* **223** *бу́л'ба* — пераважна гавораць жанчыны, *карто́шка* — мужчыны. **227** *карто́шка;* часцей — *бу́л'ба.* **229** *карто́шка;* часцей — *бу́л'ба.* **230** *бу́л'ба; карто́шка* — мала хто кажа. **234** *карто́шка; бу́л'ба* — часцей. **237** *бу́л'ба* — гавораць старыя, *карто́шка* — моладзь. **253** *бу́л'ба;* часцей — *карто́шка.* **298** *бу́л'ба; карто́шка* — па-гарадскому. **300** *бу́л'ба; скарас'п'ёшка* — ранняя бульба; рэдка — *карто́шка.* **303** *бу́л'ба; карто́шка* — гаворыць моладзь. **311** *бу́л'ба; карто́шка* — больш па-руску. **330** *бу́л'ба, карто́шка; курдо́па* — гавораць старыя. **331** *бу́л'ба, карто́шка; курдо́па* — гавораць старыя. **332** *курдо́на, карто́шка;* радзей — *бу́л'ба.* **352** *бу́л'ба;* радзей — *карто́фл'а, з'амн'а́к'и* — па-польску. **396** *карто́шка, карто́пл'а;* старэйшыя гавораць — *бу́л'ба.* **397** *карто́пл'а* — гаворыць старэйшае пакаленне, *карто́фл'а* — малодшае. **407** *карто́пл'а, карто́шка;* рэдка — *карто́фл'а.* **426** *бу́л'ба, карто́фл'а* — ужываюцца паралельна. **445** *карто́шка, карто́пл'и* — больш; *бу́л'ба* — зусім не гавораць. **463** *бу́л'ба;* часцей — *карто́шка.* **464** *бу́л'ба;* больш — *карто́шка.* **484** *карто́шка, бу́л'ба;* часцей за ўсё — *карто́пл'а.* **491** *бу́л'ба,*

картошка, картофл'а — зусім па-простаму. **502** *картофл'а, картошка*— гавораць пісьменныя. **515** *картопл'а; картошка* — рэдка. **517** *картошка* — гаворыць малодшае пакаленне; *картопл'а* — гаворыць старэйшае пакаленне. **523** *картопл'а; бу́л'ба* — радзей; *картошка — кал'и хац'им сказа́ц' дал'икатн'ей.* **525** *картопл'а; картошка* — рэдка. **527** *картошка; бу́л'ба* — ужываецца значна радзей. **528** *картошка; картопл'а* — радзей, гаворыць старэйшае пакаленне. **530** *картопл'и; картошка* — гаворыць моладзь. **536** *картофл'а, картопл'а; бу́л'ба* — радзей. **547** *картошка; бу́л'ба* — часцей. **557** *бу́л'ба,* але сустракаецца і *картопл'а.* **601** *бу́л'ба* — усе гавораць; *картошка* — па-гарадскому. **603** *бу́л'ба* — гавораць старыя, *картошка* — маладыя гавораць. **674** *бу́л'ба; картопл'а* — больш. **682** *картошка, картофл'а; бу́л'ба* — часцей за ўсё. **687** *бу́л'ба; картошка* — радзей; *картопл'а* — гавораць некаторыя старыя людзі. **722** *бу́л'ба; картошка* — рэдка. **764** *бу́л'ба;* зрэдку — *картопл'а.* **778** *картофл'а* — найбольш часта; *картопл'а; картошка — па-дал'ика́тнаму.* **779** *картопл'и, картопл'а; картошка* — радзей. **783** *картопл'а; картошка* — менш. **784** *картопл'а; бу́л'ба*—ужываецца ў значэнні 'бру́чка'. **791** *картошка; картопл'и — больш.* **806** *картофл'а, картопл'а;* пазнейшыя, лепшыя — *картошк'и.* **813** *бу́л'ба, картошка; картопл'а* — гавораць старыя. **814** *картопл'а* — агульна для ўсіх людзей; *картошка* — можна пачуць ад вучняў ці адукаваных людзей. **818** *картопл'а, бу́л'ба; картошка* — радзей. **823** *бу́л'ба; картопл'и* — часцей. **826** *картопл'а* — гавораць старыя; *картофл'а* — моладзь. **882** *кардопл'и; бу́л'ба* — вельмі рэдка сустракаецца ў мове старых, а малодшае пакаленне гаворыць часта *навогда, картошка.* **910** *бу́л'ба; картошка* — рэдка. **969** *картошка, картопл'а* — ужываюць наогул. **996** *картопл'а; бу́л'ба* — рэдка. **1005** *бу́л'ба* — раней называлі; *картошка* — рэдка; *картопл'а, картохл'а.*

Карта № 278

НАЗВЫ СЦЯБЛОЎ І ЛІСЦЯ ГАРОХУ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 200:

«Як называюць сцяблы і лісце гароху: *гарахвя́ннік, гаро́хвіны, гарашыны..?*»

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца фанетычныя варыянты слоў.

Як слова *γарохв'ины* картаграфуюцца словы наступных нас. пп.: 136, 146, 149 *аро́хв'ины, аро́хв'ина.* 287 *ро́хв'ины.*

Як слова *γарахв'а́н'н'е* картаграфуюцца словы наступных нас. пп.: 349 *γарахв'е́н'а, арахв'е́н'а.* 350 *γарахав'е́н'о, аро́хав'ин'а.* 510 *γаро́хв'ен'е.* 358 *рахав'е́н'а.*

Як слова *γаро́шыны* картаграфуюцца словы наступных нас. пп.: 137 *арошы́ны.* 348 *γарошвьны.*

Адводзяцца ад картаграфавання словы наступных нас. пп.: *γароха-*

в'ишча, γарóшышча, γарóшн'ишча, γарахв'áн'ишча, γарóхв'ишча, таму што няма ніякіх тлумачэнняў адносна высвятлення значэння гэтых слоў. Відаць, яны абазначаюць не лісце і сцяблы, а месца, дзе расце гарох: *γарóхыв'шча* 26, 29; *γарóхав'ишча* 58, 63, 80, 81, 150, 183, 201, 275, 410, 435, 463, 486, 489, 495, 512, 561, 709, 745, 750, 808; *γарохв'óл'шча* 133; *γарóхв'ишча* 226, 444, 548, 568, 590, 793, 870, 910, 991; *γарóхыв'ишча* 339, 644; *γарахв'áн'ишча* 474, 525, 568, 816, 885, 914; *γарóшн'ишча* 711; *γарóшышча* 370, 668, 670, 705, 712, 713, 715; *ħорóхывышче* 950.

Агульным адсылачным знакам адзначаюцца розныя адзінкавыя назвы: 75 *кал'ийе* і *струк'й* гарох мае; 88 *марóчыны;* 768 *тетыва;* 22 *ц'ац'ийó;* 936 *ц'ан'йна;* 623 *ц'ац'йва;* 46, 98, 101, 103, 104, 181, 475, 479, 579, 588, 618, 649, 840, 845, 847, 902, 905, 906, 907, 932, 970, 1018, 1025 *γарóх;* 39, 66, 846, 1017 *кáл'иво;* 64, 75, 941 *кал'йўйа;* 805 *бульн'йк ад γароху.* 238, 239 *гарóхн'ик;* 478, 633, 769, 771, 772, 841, 992 *сц'аблы γарóху;* 799, 829, 834, 877, 1015, 1025 *салóма γарóхава;* 803 *сц'ебáлк'и;* 819, 824 *γарóхаўн'ица;* 394 *γарашм'йны.*

У наступных нас. пп. падаюцца заўвагі збіральнікаў: **34** *γарóхав'иHы* — ужо вымалачаныя, астаюцца толькі сцяблы. **46** *γарóх* — калі расце; *γарóхав'ины* — калі змалоцяць. **65** *γарóхав'ины* — абмалочаны гарох. **69** *γарóхав'ины* — калі абмалочаны; *γарóх* — калі неабмалочаны. **71** *γарóхав'ины* — абмалочаны. **75** *кал'йўйа* і *струк'й* гарох мае, у *струках* гарох ляжыць. **79** *γарóхв'ины* — вялікія, а *γарóху* няма. **88** *γарóхав'ины* — часцей; *марóчыны.* **101** *γарóх*—неабмалочаны; *γарóхав'ины*—абмалочаны. **104** *γарóхв'ины*—пасля абмалоту; *γарóх*—неабмалочаны. **200** *γарóхаўйе*—салома з гароху. **204** *γарóхав'ины, γарахв'áн'ик*— абмалочаны гарох. **209** *γарóхаўе* — абмалочаны гарох. **283** *гарóхв'ины*— як памалоцяць, то застаюцца чыстыя сцяблы. **292** *γарóхв'ины* — як абмалоцяць гарох. **302** *γарóхв'ины* — сухія сцяблы ад гароху; *γорóхв'ица* — адна; *γорóхв'ин'ик* — многа. **759** *у нашым гароху вялікі γарóшн'ик.* **1018** *γарох, γарóхв'ины* — абмалочаныя сцяблы.

Карта № 279

НАЗВЫ СЦЯБЛОЎ І ЛІСЦЯ ГУРКОЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 200:

«Як называюць сцяблы і лісце гуркоў: *гурóчнік..?*»

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца фанетычныя варыянты слоў. Пры картаграфаванні назвы сцяблоў гуркоў і лісця ў матэрыялах сустрэлася вялікая колькасць варыянтаў слоў аднаго і таго ж кораня.

Як *аγурóчн'ик* картаграфуецца слова *γурóчн'ик* у наступных нас. пп.: 54, 82, 86, 92, 93, 110, 112, 115, 116, 123, 125, 130, 140, 141, 142, 143, 145, 147, 173, 174, 180, 182, 187, 220, 221, 225, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 244, 245, 246, 247, 249, 250, 251, 258, 260, 261, 262, 266, 269, 272, 273, 280, 283, 287, 289, 300, 305, 306, 307, 308, 309, 312, 314, 320, 325, 327, 329, 337, 340, 341. 358, 363, 378, 381, 389, 390, 391, 393, 394, 395, 396, 398,

399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 407, 408, 410, 411, 412, 413, 415, 419, 420, 422, 432, 434, 443, 449, 450, 453, 457, 458, 459, 460, 461, 463, 467, 478, 479, 483, 485, 486, 487, 488, 490, 491, 492, 493, 494, 496, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 506, 507, 509, 510, 515, 518, 522, 529, 531, 533, 536, 537, 540, 542, 543, 549, 550, 553, 554, 556, 558, 560, 565, 566, 568, 570, 572, 580, 581, 582, 583, 584, 591, 638, 640, 659, 662, 669, 691, 693, 697, 706, 710, 712, 714, 715, 743, 744, 745, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 755.

Як *аүуро́чн'ик* картаграфуецца слова *аүуро́шн'ик* у наступных нас. пп.: 62, 64, 87, 117, 121, 124, 152, 160, 176, 202, 220, 232, 263, 282, 306, 313, 342, 349, 444, 508, 514, 525, 528, 554, 559, 562, 563, 564, 566, 604, 854, 856, 864, 874, 909.

Як *аүуро́чн'ик* картаграфуецца слова *үуро́шн'ик* у наступных нас. пп.: 61, 93, 107, 109, 111, 113, 117, 121, 124, 133, 248, 252, 254, 259, 262, 263, 264, 267, 268, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 294, 295, 297, 298, 301, 302, 303, 304, 310, 311, 315, 319, 323, 337, 495, 509, 511, 514, 530, 532, 534, 535, 552, 561, 568, 573, 578, 582, 587, 589, 614, 665, 641, 644, 646, 648, 768, 785, 788, 797, 800, 819, 821, 855, 862, 865, 866, 867, 868, 871, 872, 884, 885, 889, 894, 897, 899, 902, 905, 906, 907, 908, 910, 914, 916, 918, 920, 931, 932, 934, 939, 940, 942, 943, 972, 974, 980, 982, 988, 989, 990, 991, 994, 995, 998, 999, 1002, 1005, 1008, 1009, 1011, 1013, 1014, 1018, 1026.

Як *аүуре́чн'ик* картаграфуецца слова *үуре́чн'ик* у нас. пп. 13, 118, 348, 361, 377, 385, 407, 456, 668, 696, 699, 758, 938.

Як *аүуре́чн'ик* картаграфуецца слова *аүуре́шн'ик* у нас. пп. 4, 28, 49, 52, 59, 60, 63, 66, 70, 74, 88, 89, 94, 95, 98, 101, 104, 105, 106, 120, 126, 127, 129, 135, 243, 296, 299.

Як *аүуре́чн'ик* картаграфуецца слова *үуре́шн'ик* у нас. пп. 56, 96, 119, 131, 134, 610, 612, 617, 900, 995.

Як *үурко́ўн'ик* картаграфуецца слова *аүурко́ўн'ик* у нас. п. 137.

Адводзіцца ад картаграфавання слова *ко́сы,* таму што яно абазначае толькі сцябло ў гуркоў.

Адзінкавыя назвы наносяцца на карту адсылачным знакам: **3** *бата́ўйе.* **29** *батно́ўйе.* **564** *батва́.* **173, 575** *бацв'и́н'н'е.* **658** *бутвы́н'н'е.* **8** *аүу́рн'ик.* **9** *аүуры́н'н'ик.* **167, 446** *ц'ац'и́ўйе.* **451, 454, 711** *ц'ец'ава́* — з гуркоў. **38, 39** *кал'иво́.* **75, 196** *кал'и́ўйа.* **293** *касн'ик'и́.* **941** *үуро́вачн'ик.* **973** *лобу́зн'ик, лобуз'ак.* **970** *ло́бус.* **740, 811, 966** *лабу́з'з'е.* **651** *үурокв'и́н'н'е.* **652** *маты́на.* **897, 1018** *үурко́вайа на-ц'и́на.* **671** *үуркав'е́н'иско.* **683** *мил'и́н'н'е.* **689, 698, 704, 946** *үурк'и́.* **689, 760, 826** *бады́л'л'е.* **692, 694, 959** *бы́л'л'е.* **967** *хм'ел'ино́.* **736, 953** *стеблына́.* **756** *павады́.* **761** *стац'ив'и́на.* **769** *бы́л'нык.* **772** *һур-ковы́ца.* **804** *үуров'ен'е.*

У каментарыях даецца пералік нас. пп. з заўвагамі збіральнікаў ці аб'ектаў абследавання: **173** *бацв'и́н'н'е* — рэдка; *үуро́чн'ик.* **248** *үуро́шн'ик* — пукі гуркоў. **680** Сцяблы гуркоў ніяк не называюць. **706** *үуро́чн'ик; аүуре́чн'ик* — ужываецца часцей. **809** *үуро́чн'ик* — лісце ад гуркоў.

Карта № 280

НАЗВЫ СЦЯБЛОЎ І ЛІСЦЯ ГАРБУЗОЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 200:

«Як называюць сцяблы і лісце гарбузоў: *гарбу́знік*?»

У народных гаворках беларускай мовы ў якасці назвы сцяблоў гарбузоў і лісця найбольшае пашырэнне атрымала слова *γарбу́зн'ик*. Аднак, акрамя яго, ужываюцца і такія словы, як *γарбуз'е́н'н'е, γарбузо́ўн'ик, нац'и́на,* і інш.

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца фанетычныя варыянты слоў. Адзначанае ў адказах суіснаванне некалькіх назваў картаграфуецца адпаведнай колькасцю знакаў.

У каментарыях даецца пералік нас. пп., якія адводзяцца ад картаграфавання.

Як *γарбу́зн'ик* картаграфуецца слова *арбузн'ик* у наступных нас. пп.: 120, 139, 162, 358, 567.

Як *γарбузав'е́на* картаграфуецца слова *арбузав'е́на* ў нас. п. 350.

Фанетычныя варыянты слоў *γарбуз'е́н'н'е, γарбуз'е́на* на карце перадаюцца адным знакам; адным знакам адзначаюцца таксама і словы *γарбуза́н'н'ик, γарбуз'е́н'ник* і інш.

Асобныя адзінкавыя назвы, утвораныя ад кораня **γарбу́з-**, адзначаны адсылачным знакам у наступных нас. пп.: **26** *γырбуз'а́н'ишча.* **28** *γарбуз'а́нка.* **25, 37** *γарбуз'а́тн'ик.* **181, 389** *γарбу́з.* **671, 676, 714** *γарбуз'е́н'иско.* **772** *һарбузыца.*

Асобныя адзінкавыя назвы, звязаныя з іншымі каранямі, адзначаны агульным адсылачным знакам: **534** *γарбузо́выйа ладын'и.* **51** *вусы́.* **692, 694** *бы́л'л'е.* **769, 977** *бы́л'н'ик.* **55** *бато́ў'е.* **664** *ботвы́н'н'е.* **129** *батва́.* **71, 196** *кал'и́ўе.* **193** *ка́л'ива.* **76** *ду́тк'и γарбуза́.*

Адводзяцца ад картаграфавання матэрыялы наступных нас. пп.: **663** *хмылы́н'н'е.* **756, 761, 801** *по́вед, павады́.* **405, 740, 811** *лабузо́, лабуз'з'е́.* **807, 812, 973** *лобузн'ик.* **451, 454, 610, 612, 711** *ц'иц'ева.* **948, 951, 952, 954** *дын'н'ик.* **704** *дыновын'н'е.*

У наступных нас. пп. прыводзяцца адказы з заўвагамі збіральнікаў: **181** Асобнай назвы няма, называюць агульнай назвай — *γарбу́з.* **204** *ко́сы* — кажуць косы ў гурках і гарбузах; *γарбу́зн'ик.* **220** *ко́сы* — тоненькія; *γарбу́зн'ик.* **247** *γарбузы* пусцілі *ко́сы; γарбу́зн'ик.* **248** *γарбу́зн'ик — пук'и́ γарбузо́ў.* **477** *ко́сы — у агуркоў і гарбузох, у гарбу́зн'ику.* **489** *ко́сы* — у гуркоў і гарбузоў. **492** *ко́сы* — у гуркоў і гарбузоў. **508** Гарбузы папускалі *ко́сы,* але *γарбу́зн'ик.* **628** *γырбузо́ўн'ик — ко́с'с'е γырбузо́ў.* **943** *ко́сы* — у гарбузоў; *γарбу́зн'ик.*

Карта № 281

НАЗВЫ СЦЯБЛОЎ І ЛІСЦЯ БУЛЬБЫ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 201:

«Як у вас называецца лісце:

а) бульбы: *бульбя́нік, бульба́шнік, ця́ўнік..*?»

У некаторых адказах адзначаецца розніца ў назве сцяблоў і лісця бульбы. Аднак большасць матэрыялаў не мае такіх памет. У сувязі з гэтым на карту наносяцца словы незалежна ад таго, абазначаюць яны сцяблы, лісце, ці называюць разам і лісце і сцяблы. Заўвагі аб значэнні картаграфуемых слоў прыводзяцца ніжэй.

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца некаторыя фанетычныя асаблівасці гаворак, напрыклад пераход зычнага **ф** у **х** і **п** у словах з коранем **картóфл'-**.

Так замест зычнага **ф** у словах з коранем **картóфл'-** знаходзім зычны **х** у наступных нас. пп.: 132, 134, 249, 293, 333, 658, 842; зычны **п** адзначан у наступных нас. пп.: 341, 344, 373, 377, 381, 387, 388, 393, 397, 401, 403, 404, 406, 407, 414, 418, 420—425, 443, 445—447, 451, 454, 458—461, 471, 474, 475, 480, 481, 484, 486, 487, 489, 492, 495, 511, 514—517, 521—525, 528, 530, 532—536, 553, 651, 652, 654—657, 659—661, 663, 665, 668, 670, 681, 688—716, 719—721, 726—733, 735—739, 742—747, 751, 752, 756, 759, 763, 769, 774, 776, 778—784, 788, 789, 791—795, 797, 800, 804, 805, 808, 810, 812, 814—816, 818—820, 822—824, 829—833, 835, 836, 838, 840, 846, 847, 849, 850, 852, 853, 856, 860, 862, 864, 866—869, 871, 872, 874, 876, 879—881, 885—890, 915, 919, 921, 922, 945, 947—950, 952, 954, 956, 958, 969, 972, 975, 979—987, 989—994, 996—1004, 1006—1008, 1010—1014, 1016, 1018, 1020, 1027.

Пры картаграфаванні не ўлічваецца падваенне зычнага **н** у словах *бульбян(н)ік, картафлян(н)ік, бульбавен(н)е, картафлен(н)е, гічан(н)ік*, якое адзначана ў наступных нас. пп.: 1, 2, 21, 22, 53, 58, 74, 110, 144, 145, 213, 216, 226—228, 235, 239, 244, 246, 250, 505, 539, 549, 571, 572, 580—582, 584, 595, 597, 607, 611, 631, 640, 646, 648, 667, 760, 883, 894, 897, 922, 929, 967 *бульбя́ннік;* 137, 147, 152, 357, 367, 441, 687, 716, 722, 723, 725, 771, 772, 953, 955 *бульбаве́нне;* 127, 132, 249, 253, 293, 326, 333, 419, 424, 444, 453, 487, 505, 514, 745, 779, 783, 784, 810, 866, 915, 922, 979, 985, 987, 1016 *картафля́ннік;* 420, 447, 458, 651, 652, 654—663, 665, 672, 681, 688—704, 709, 710, 712, 715, 716, 719—721, 726, 728—730, 732, 736, 738—740, 759, 763, 774, 945, 948—950, 952, 954 *картафле́нне;* 836, 844, 1002, 1011 *гіча́ннік.*

Пры картаграфаванні зроблены наступныя абагульненні.

Як *бульбóўнік* картаграфуецца *бул'баўн'ик* у нас. п. 151.

Як *бульбе́ўнік* картаграфуецца *бул'б'а́ўн'ик* у нас. п. 181.

Як *бульбя́нік* картаграфуюцца ў нас. пп. 66, 74, 81, 213, 227, 239, 244, 250, 967 *бул'б'е́н'(н)'ик;* 167, 513 *бул'м'а́н'ик;* 181 *бу́л'б'ин'ик;* 274, 311 *бул'ба́н'ик;* 347 *бул'в'а́н'ик;* 741 *бул'вын'ик;* 760 *бул'бынньк.*

Як *бульба́шнік* картаграфуюцца ў нас. пп. 177, 934, 937, 941, 943 *бу́л'башн'ик;* 254, 587 *бул'бóшн'ик;* 976, 978 *бул'бóчн'ик.*

Як *бульбя́шнік* картаграфуюцца ў нас. пп. 86, 104, 117, 202, 205, 236, 238, 240, 241, 245, 248, 251, 260, 264, 268, 275, 276, 472, 504, 509, 544, 582, 603, 754, 755, 757, 762, 764, 837, 839, 897, 920, 924, 944 *бул'б'е́шн'ик;* 753, 758 *бул'б'е́чн'ик;* 243, 278, 279, 600, 602, 904, 927, 940 *бу́л'б'ешн'ик;* 894, 930 *бул'б'и́шн'ик.*

Як *бульбавéне* картаграфуюцца ў нас.пп. 347 *бул'вав'éн'а*; 409 *бул'-бав'áн'а*; 679 *бул'вав'ін'е*; 682, 687, 771, 772, 953 *бул'бовы́н'н'е*; 811 *бул'бов'ін'н'е;* 955 *бул'бóв'ен'н'е;* 676, 677, 680, 685 *бул'ов'éн'н'е;* 683, 686 *бул'ов'ін'н'е.*

Як *картафля́нік* картаграфуюцца ў нас. пп. 415, 866, 975, 1022 *картóпл'ан'н'ик;* 424, 445, 745, 752, 804, 972 *картафл'éн'н'ик;* 487, 779, 780, 784, 814, 980 *картофл'ін'н'ик*; 748 *картаф'éл'н'ик.*

Як *картафлéне* картаграфуюцца ў нас. пп. 410, 420, 438, 440, 443, 459 *картафл'áн'е;* 945 *кардоплы́н'н'е;* 651, 652, 654—663, 665, 688—700, 702—704, 713, 719, 726, 729—731, 733, 736, 737, 739, 763, 769, 808, 812, 947—950, 952, 954, 969, 1007 *картаф(п)л'і́ын'н'е.*

Як *картафля́ніска* картаграфуецца ў нас. п. 671 *картафл'éн'иско.*

Як *картóфлішча* картаграфуецца ў нас. п. 791 *картапл'áн'ишча.*

Як *курдóпнік* картаграфуецца ў нас. п. 712 *картóпн'ик.*

Як *нацíна* картаграфуецца ў нас. п. 428 *нац'ін'а бýл'бы.*

Як *цяўнíк* картаграфуецца ў нас. пп. 360, 1011, 1019 *ц'аўн'ік.*

Як *цяцíўе* картаграфуецца ў нас. пп. 1 *ц'ац'иўé;* 807 *ц'ец'éўе.*

Як *бы́льнік* картаграфуюцца ў нас. пп. 56, 89 *был'н'ік;* 805 *бул'н'ік;* 974, 975, 977 *бýл'н'ик.*

Як *бы́лле* картаграфуюцца ў нас. пп. 770, 963 *был'л'é;* 964 *был'йó.*

Як *гіч* картаграфуецца ў нас. п. 799 *γ'ича.*

Як *гічáнік* картаграфуецца ў нас. пп. 818 *γ'ичн'ік;* 841 *γ'ичáл'н'ик;* 845, 847 *γ'ичáрн'ик.*

Як *калíўе* картаграфуецца ў нас. п. 263 *кáл'иўе.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., у якіх ёсць заўвагі збіральнікаў аб ужывальнасці або значэнні картаграфуемых слоў, раскрываюцца ўсе адсылачныя знакі: **24** *картафл'áн'ик;* радзей — *бул'б'éў-н'ик.* **28** *батóўе.* **47** *дýдк'и.* **64** *был'ін'н'ик.* **67** *бул'éн'н'ик;* радзей — *бул'бáшн'ик.* **136** *бул'б'áнка.* **152** *бул'бав'éн'н'ик.* **174** *бул'-б'áн'ик, картафл'áн'ик;* часцей — *бул'бóўн'ик.* **184** *бул'бóўн'ик;* пераважае *бул'б'áн'ик.* **198** *бул'б'éўн'ик*; зрэдку — *картафл'áн'ик.* **210** *бул'éшн'ик.* **215** *бул'éўн'ик.* **217** *бул'б'áк.* **231** *бал'іўк'и.* **245** *ка-л'іўн'ик, а на кал'іўн'ику л'іс'ц'а — бул'б'éшн'ик.* **249** *бул'бóўн'ик;* зрэдку ўжываецца *картахл'áн'н'ик.* **257** *бул'б'áн'н'е.* **269** *бул'б'éн'н'е.* **282** *батóўйа.* **311** *бул'б'áн'ик* — лісця; *бул'бóўн'ик* — усё сцябло. **323** *бул'бóўйа.* **329** *ц'ац'іўн'ик.* **342** *бул'бóвашн'ик.* **346** *бул'б'áн'иско.* **348** *картафл'іска.* **350** *картафл'іска.* **364** *бул'б'áн'иска.* **387** *картопл'іска.* **456** *картафл'áн'иско* — як пасохне; *картафл'éн'о* — як зялёнае. **460** *ц'áўн'а.* **497** *ц'áв'ина.* **503** *ц'áўйе.* **523** Для лісця бульбы няма асобнай назвы; лісце разам са сцяблом называецца *картапл'áн'ик, бул'бóўн'ик.* **548** *бул'éўн'ик, бул'éшн'ик.* **564** *батвá.* **565** *кал'ів'ашн'ик.* **599** *бул'б'áн'ишн'ик.* **617** *ц'ац'ивá.* **642** *ц'иц'ивá.* **649** *ц'иц'ивá.* **652** *маты́н'н'е.* **664** *хмылы́н'н'е.* **675** *бул'вав'éйка.* **678** *бул'вав'éнка.* **683** *бул'óўн'ик.* **684** *бул'бóв'иско.* **701** *стыбéл'л'е.* **713** *ґ'аγ'іл'л'а.* **717** *д'иγал'л'é.* **724** *бады́л'л'е.* **727** *картóплыско.* **734**

былына. **735** *картоплына.* **740** *лабуз'е́.* **749** *бул'о́н'н'ик.* **757** *лапк'и́.* **761** *был'и́на.* **766** *бады́л'н'ик.* **775** *ц'а́ўйа.* **801** *γ'ича́н'ик* — сцяблы бульбы. **803** *стац'и́ўн'ик.* **805** *лобу́з'йе.* **826** *γ'ича́й* — лісце бульбы. **827** *бац'в'и́н'н'е.* **921** *картапл'а́шн'ик.* **936** *батва́.* **950** *картофлыско.* **959** *γы́чка.* **960** *хмылына.* **962** *бе́т'т'е.* **964** *бады́л'л'е* або *был'йо́.* **966** *лабу́з'з'е.* **967** *б'е́л'йе.* **968** *бады́л'л'е.* **970** *ло́бус.* **973** *лабу́з'н'ик.* **986** *картапл'а́шн'ик.* **989** *картапл'о́шн'ик.* **999** *картапл'а́шн'ик.* **1000** *картапл'а́шн'ик.* **1001** *картапл'а́шн'ик.* **1003** *картапл'а́шн'ик.* **1018** *бул'б'а́н'ик, кал'и́ўн'ик, картапл'а́н'ик; кал'и́ўн'ик* — ужываецца часцей. **1025** *кал'иўйа́н'ик.*

Карта № 282

НАЗВЫ СЦЯБЛОЎ І ЛІСЦЯ БУРАКОЎ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 201:

«Як у вас называецца лісце:

б) буракоў: *націна, бацвінне, бура́чнік..?*»

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца фанетычныя асаблівасці, якія не разыходзяцца з фанетычнай сістэмай гаворак (падваенне **н** у словах *бацвінне, бурачанне, націнне;* вымаўленне **ш** замест **ч** у слове *бурачнік* і некаторыя іншыя).

Аб'яднаны ў адпаведных знаках адзінкавыя словаўтваральныя варыянты ад картаграфуемых слоў. Пры картаграфаванні не ўлічваецца месца націску ў словах. Увесь гэты матэрыял прыводзіцца ў каментарыях.

Як *бацві́нне* картаграфуюцца ў нас. пп. 364, 419, 675, 676, 761 *бац'в'е́н'е;* 608 *бац'в'ин'н'а́.*

Як *батва́* картаграфуецца ў нас. п. 649 *ба́тва.*

Як *бато́ўе* картаграфуецца ў нас. пп. 57 *батло́ўе;* 538 *бата́ўйа.*

Як *буракаве́не* картаграфуюцца ў нас. пп. 668 *буракав'ен'о́;* 665 *бурако́вын'н'е;* 651, 652, 655, 656, 663, 686, 688, 763, 960 *бураков'и́(ы)н'н'е;* 722 *бурако́в'ен'н'е.*

Як *бурачкаве́не* картаграфуюцца ў нас. пп. 410 *бурачкав'и́н'а;* 732 *збурак'ивче́н'н'е.*

Як *бура́чанне* картаграфуюцца ў нас. пп. 349 *бурачан'н'е́;* 424 *бурачйа́н'о;* 658, 731, 736 *бурачы́н'н'е;* 676, 681, 682, 684, 720, 721, 947 *бураче́н'е.*

Як *гіча́нне* картаграфуюцца ў нас. пп. 441, 443, 447 *γ'ичан'н'о́;* 810, 968 *γ'ичов'и́н'йе.*

Як *гічэ́ўе* картаграфуецца ў нас. п. 393 *γ'ичо́ўйо.*

Як *цяці́ўе* картаграфуюцца ў нас. пп. 195, 409 *ц'иц'иўйо́;* 367, 371, *ц'ац'и́в'е;* 387 *ц'иц'е́ўйа.*

Як *ця́ўнік* картаграфуецца ў нас. пп. 480, 482 *ц'а́ўн'ик.*

У матэрыялах наступных нас. пп. пры словах *націна, націнне* ёсць словы *бураковая, бурачная* і некаторыя іншыя: **1** *нац'и́на бурако́вайа.*

65 *нац' йна ад буракоў.* **74** *бурáчнайа нац'йна.* **459** *нац'йна буракоў.* **614** *нац'йна буракоў.* **933** *нац'йна буракоў.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., у якіх ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці або значэння картаграфуемых слоў, раскрываюцца адсылачныя знакі: **17** *батóўк'и.* **29** *бурáчн'ишча.* **65** *батóўйе* — як вырвуць; а як расце — *бац'в'йн'н'е, нац'йна ад буракоў.* **67** *батóўн'ик,* гаворацьі *бац'в'йн'н'е, бурáшн'ик.* **69** *бац'в'йн'н'е, батóўйе;* рэдка — *нац'йн'н'е.* **87** *бац'в'йн'н'е* — часцей; *бурáчн'ик* — рэдка. **88** *бурáчн'ик* — часцей; *был'н'ик.* **89** *бурáшн'ик;* рэдка — *нац'йна.* **91** *бурáчн'ик;* вараны бурак — *бац'в'йн'н'а.* **104** *батóўйе* — сырое; *бац'в'йн'н'е* — зваранае. **125** *батóўн'ик.* **126** *бурáшн'ик;* рэдка — *нац'йна.* **137** *лашб'ак'й.* **148** *бац'в'йн'ик;* часцей ужываецца *бурáчн'ик.* **150** *бурáчн'ик, нац'йна* — ужываюцца паралельна. **152** *ламб'ак'й буракоў.* **184** *бурáчн'ик;* рэдка ўжываецца *бац'в'йн'н'а.* **186** *бац'в'йн'н'а;* моладзь гаворыць *бурáчн'ик.* **196** *ц'ац'йўйе* — лісце; *бац'в'йн'н'е* — сцябло бурака без лісця. **200** *бац'в'йн'н'е* — лісце і сцяблы разам, самі лісты называюцца — *ц'ац'йўйе.* **202** *ц'ац'йўйа* — лісце, *бац'в'йн'н'а* — сцяблы. **233** *кáл'иўйе.* **243** *бурáчн'ик;* вараць *батóўйа.* **246** *вáрыва.* **248** *вáрава.* **249** Часцей за ўсё гавораць *вáрава;* рэдка — *бурáчн'ик, бац'в'йн'н'е, нац'йна.* **254** *вáрыва.* **261** *буракóўн'ик.* **264** *бурáшн'ик* — часцей; *бац'в'йн'н'е.* **270** *варóўн'ик.* **275** *вáрыва ў нас завýц' ц'и бац'в'йн'н'а.* **278** *вáрыва.* **279** *вáрыва.* **281** *буракóўн'ик.* **282** *нац'йнъ* — агульная назва; *бац'в'йн'н'а.* **291** *вáрава.* **298** *св'акóл'н'ик.* **303** *батóўн'ик.* **305** *бац'в'йн'н'а* — маладое, *батóўйе* — старое лісце. **307** *батóўн'ик.* **348** *бац'в'йн'иска.* **353** *бац'в'йн'ишча.* **354** *ц'ец'ев'éн'н'е.* **361** *ц'иц'ав'éн'е.* **370** *бурáчышча.* **376** *бац'в'йн'н'иско.* **377** *ц'иц'ав'éн'о.* **384** *бац'в'йн'иско.* **386** *бац'в'йн'ишчо.* **396** *бац'в'йн'н'е;* старэйшыя гавораць *ү'ичáн'о.* **407** *бурáчн'ик* — сустракаецца рэдка; *ү'ичáн'о.* **413** *бурачáн'ишчо.* **417** *бац'в'йн'иско.* **427** *ү'ичаны.* **452** *ү'ичаны.* **454** *бурáчнайо л'йс'ц'о.* **455** *бурачв'áн'ик.* **458** *бурачйó.* **490** *ц'ав'йна.* **494** *ц'áўйа.* **503** *ү'йчка.* **509** *бурáчн'ик;* маладое лісце — *бац'в'йн'н'а.* **536** *бурáчн'ик;* часцей — *бац'в'йн'н'е.* **539** *бац'в'йн'н'а;* радзей — *бурáчн'ик.* **546** *вáрыва.* **550** *бац'в'йн'н'е* — для свіней; *вáрыва* — для сябе; *нац'йна* — лісце ўсёй гародніны. **553** *вáрыва.* **569** *кал'йўйа.* **573** *кал'йўйа.* **579** *бац'в'йн'н'е;* рэдка — *нац'йна.* **628** *бурáшн'ик, бац'в'йн'н'а, буракóўн'ик, нац'йна* — *бурáшныйа л'исты.* **643** *буракóўн'ик, св'акóл'н'ик.* **645** *быракóўн'ик, св'акóл'н'ик.* **647** *быракóўн'ик, св'акóл'н'ик.* **667** *ү'ичаны.* **670** *бац'в'йн'ишчо.* **671** *бурачкав'éн'иско.* **672** *ботвын'е, боц'в'йн'е, бурачыен'е;* часцей за ўсё — *бурачéн'е.* **699** *үыче.* **701** *үычце.* **705** *бац'в'йн'ишчо.* **711** *бац'в'йн'ишча.* **714** *бурáчн'иско.* **726** *бадéл'л'е, хмелына.* **729** *үáн'н'е* — лісце ад буракоў. **731** *натына* — часцей; *бурачын'е.* **738** *үéчка.* **740** *үычкы.* **751** *бацв'йн'иско.* **762** *буракв'йнн'ик* — часцей; *ботв'йнн'ик.* **767** *буракóўнык.* **778** *ү'иц'йé.* **785** *ү'йчка.* **793** *буракóвайе л'йс'ц'йе.* **795** *ү'ичáн'н'ик.* **825** *бац'в'йн'н'е* — маладое лісце, *бурáчн'ик* — старое лісце. **831** *ү'ичýўн'ик.* **958** *үычка.* **988** *бац'в'йн'н'е;* рэдка — *бурáчн'ик.* **993** *ү'ичáрн'ик.*

Карта № 283

НАЗВЫ ПЛОСКУНЯЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 202:

«Як у вас называецца: *пласко́нне, пласканіна, пласкуны́, зама́шкі, браніцы, ма́ніцы..?*»

У сувязі з тым, што асноўнай тэмай карты з'яўляюцца назвы мужчынскай асобіны канапель, адводзяцца ад картаграфавання словы, якія абазначаюць жаночую асобіну канапель.

У частцы адказаў прыводзіцца агульная назва каноплі, а таму знак на карце адсутнічае ў наступных нас. пп.: 19, 141, 142, 159, 192, 533, 693, 714, 792, 812, 866.

Знак не ставіцца і ў тым выпадку, калі ў матэрыялах ёсць заўвагі: «не ўжываецца», «канапель не сеюць» і да іх падобныя: 92, 162, 171, 306, 382, 394, 407, 411, 418, 659, 660, 663, 664, 665, 666, 667, 671, 673, 680, 681, 682, 687, 694, 695, 698, 700, 703, 729, 732, 749, 807, 947, 952, 960.

Як *пло́скуні* картаграфуюцца ў нас. пп. 724, 738, 741, 760, 768, 770, 776, 794, 961, 963, 964, 967 *пло́скуны;* 892, 894, 905, 914, 923, 926, 927, 929, 930, 931, 933, 935, 938, 940, 942, 987 *пло́сканні;* 931 *пло́скадні.*

Як *по́сканні* картаграфуюцца ў нас. пп. 550, 932 *по́скан'и;* 583 *па́скан'н'и;* 596, 617 *по́скадн'и.*

Як *пласко́ні* картаграфуюцца ў нас. пп. 23, 117, 139, 140, 153, 169, 199, 206, 216, 226, 231, 235, 275, 278, 281, 884, 896, 897, 900, 985 *пласко́н'н'и;* 512, 860 *пласку́н'н'и.*

Як *пласкуні* картаграфуюцца ў нас. пп. 96, 102, 237, 258, 260, 271 *пласкан'н'и́;* 349, 351, 353, 354, 360, 391, 405, 409, 413, 414, 415, 416, 420, 422, 441, 450, 454, 456, 458, 461, 497, 505, 560, 566, 639, 652, 657, 670, 676, 677, 683, 686, 689, 696, 705, 707, 708, 721, 726, 727, 730, 731, 734, 735, 737, 739, 744, 746, 762, 763, 764, 767, 768, 769, 771, 772, 773, 775, 780, 785, 793, 802, 803, 814, 821, 863, 871, 872, 908, 913, 962, 988, 1009, 1013, 1016, 1027 *пласкуны́;* 447, 817, 837 *пласку́ны;* 535, 965 *пл'аскуны́;* 701 *пласцуне́;* 658 *пл'искун'е́.*

Як *пасканí* картаграфуюцца ў нас. пп. 125, 128, 129, 133, 259, 290, 297, 305, 308, 624, 647 *паскан'н'и́;* 311, 641 *паскадн'и́,* 121, 292 *п'искан'и́;* 644 *пыск'ин'н'и́.*

Як *паско́ні* картаграфуюцца ў нас. пп. 294, 319, 322 *паска́н'н'и;* 326, 327, 576, 588, 606, 615, 643, 645 *паска́н'и.*

Як *пласко́нне* картаграфуецца ў нас. п. 26 *плыска́н'а.*

Як *пласканне́* картаграфуецца ў нас. пп. 88, 90 *пласкан'н'о́,*

Як *пло́скунь* картаграфуецца ў нас. пп. 388, 787 *пласку́н'.*

Як *выбіра́нцы* картаграфуецца ў нас. пп. 393, 401 *вы́б'ирн'ицы;* 404 *вы́б'ирын'ицы.*

У матэрыялах даюцца заўвагі аўтараў адказаў адносна картаграфуемых слоў.

У адказах наступных нас. пп. ёсць заўвагі аб тым, што картаграфуемыя словы абазначаюць назву тых канапель, якія «не маюць семя»,

«пустыя»: 13, 25, 30, 34, 65, 66, 67, 71, 78, 118, 139, 140, 158, 208, 210, 212, 227, 243, 248, 278, 279, 296, 298, 302, 350, 359, 379, 477, 510, 617, 624, 704, 748, 752, 756, 763, 773, 785, 795, 797, 798, 799, 800, 804, 806, 810, 814, 815, 826, 827, 828, 829, 830, 833, 835, 837, 841, 849, 857, 869, 870, 871, 882, 885, 886, 889, 953, 980, 982, 989, 991, 995, 996, 1002, 1012, 1013, 1025, 1027.

У адказах наступных нас. пп. прыводзяцца заўвагі, што картаграфуемыя словы абазначаюць назву тых канапель, якія «раней выспяваюць», «выбіраюцца раней», «сухія»: 20, 36, 47, 49, 62, 64, 79, 87, 93, 101, 126, 193, 197, 229, 235, 239, 245, 247, 253, 269, 275, 276, 287, 300, 347, 348, 351, 352, 358, 362, 366, 372, 373, 383, 385, 392, 397, 400, 401, 516, 522, 668, 672, 676, 678, 727, 730, 760, 762, 764, 770, 781, 791, 805, 808, 821, 832, 874, 877, 888, 954, 964, 967, 970, 972, 977, 1021.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці картаграфуемых слоў, раскрываюцца адсылачныя знакі: **5** *мачы́лка.* **54** *пласко́т'е.* **68** *чурнуха́, йина́ н'и выб'е́л'ивайицца.* **69** *б'илуху́ ран'е́й выб'ира́йуц'; йак пасц'е́л'уц', тады́ заву́ц' чарнуха́.* **70** *б'алух'и́ йе́с'л'и б'е́лыйи, йе́с'л'и чо́рныйи — чарнух'и́.* **72** *γалав'е́н'н'ик.* **119** *м'и́канк'и б'ис с'им'а́н.* **140** *пласко́н'н'и* — без насення; *чарнух'и́* — тое ж, сінонімы; *пласко́н'н'и* — ужываецца часцей. **166** *выб'ира́л'н'ик'и.* **222** *пласко́н'н'е* — больш; *ман'и́цы, бран'и́цы.* **227** *чарнашы́.* **230** *б'елу́х'и* — у каноплях, а хто-небудзь гаворыць *пласко́н'н'е.* **259** *чарнашы́.* **290** *зъл'а́нк'и.* **297** *чарнашы́.* **299** *чарнашы́.* **305** *з'ел'а́нк'и.* **341** *вы́б'ирк'и;* сустракаецца слова *бран'и́цы.* **350** *пластуха́.* **356** *пласку́ха.* **357** *пласкуγа́.* **399** *пласку́ха.* **402** *пласкуха́.* **403** *бра́ныйа кано́пл'и.* **419** *плашчу́γа.* **423** *паплау́к'и́.* **424** *кура́у́к'и.* **426** *канапл'и́ца.* **428** *вы́б'ирк'и;* радзей — *пласко́н'и.* **438** *п'арв'анцы́.* **439** *пласко́н'н'ик.* **445** *пло́скун'* — не дае семя, *бран'и́цы* — *пло́скун' то́л'к'и вырвана з з'амл'и́.* **487** *бран'и́цы; пло́скун'и* — *с'ц'о́ртыйа бран'и́цы.* **491** *бран'и́цы; йак сатру́ц', ка́жуц' пласко́н'а.* **508** *вы́б'иранк'и; пло́скан'н'е — пал'ажа́лыйа вы́б'иранк'и.* **512** *вы́б'аранк'и;* апрацаваныя *вы́б'аранк'и — пласку́н'н'и.* **513** *вы́б'иранк'и; ак сатру́ц' — пло̂скун'и.* **516** *выб'и́ранк'и — ран'е́й с'п'е́йуц'; пласко́н'н'е — с'ц'о́ртыйа вы́б'иранк'и.* **517** *вы́б'иранк'и, пло́скун'и — с'ц'о́ртыйа вы́б'иранк'и.* **523** *вы́б'иранк'и, а кал'и́ мо́чуц' — пло́скун'и.* **524** *вы́б'еранк'и, пло́скун'и — вы́б'еранк'и ц'о́ртыйа.* **562** *з'ел'анк'и́ — з'ал'о́ныйа; пло́скан'н'е — кал'и́ б'ару́ц' кано́пл'и с'п'е́лыйа; пласко́н'н'е — валакно́ з'ел'анко́у́.* **573** *з'ил'анк'и́.* **583** *паско́н'н'ик.* **661** *пласкуγа́.* **676** *ку́ралк'и.* **685** *пласкуха́.* **692** *пласкуха́.* **742** *плашчуγа́.* **743** *пласку́ха.* **746** *пл'у́ск'и.* **747** *пласку́х'и.* **750** *кано́пл'и γлух'и́йе, б'ес с'е́мйа.* **751** *с'и́н'айа канапл'а́.* **752** *пласко́н'н'е* — каноплі без насення; *с'и́н'ийе кано́пл'и.* **755** *γлух'и́йе кано́пл'и.* **796** *м'а́шк'и.* **901** *пласку́шы.* **942** *пло́скун'н'и* — калі пасцелены і выляжацць; *зама́шк'и* — калі яшчэ растуць.

Карта № 284

НАЗВЫ ГНОЮ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 203:
«Як у вас называецца... *навóз, гной..?*»

Фанетычныя варыянты слова *гной: γнôй, γнуой, γнуй, ɦнуй, ɦный, ɦн'ий* і г. д. і *навôз* не картаграфуюцца. Не картаграфуюцца адказы: *удабрэнне* — нас. пп. 300, 484, *γумно* — 339, *торп* — 477.

У нас. пп. 175, 392, 474, 768, 846 картаграфуецца слова *γной* на аснове запісаў: *γной* (навоз), бо слова ў дужках з'яўляецца тлумачэннем да слова *γной.*

Змешчаны аднолькавыя заўвагі збіральнікаў аб ужыванні гною ці навозу: *γной* возяць на поле — нас. пп. 245, 275, 338, 349, 375, 378, 379, 529; вывозяць з хлява — нас. пп. 246, 247, 248, 387; возяць *γной* — нас. пп. 149, 372, 383, 389, 445, 457, 490, 844, 942, 1004; *γной* угнойвае зямлю— нас. п. 380; *навоз/γной* (чым угнойваюць глебу), разбіваць на полі *γной* — нас. пп. 347, 385; *γной* у хляве — нас. п. 418; *навóз* возяць на поле — нас. п. 343.

Пры наяўнасці заўваг збіральнікаў матэрыял змяшчаецца ў каментарыях: **6** *γной;* рэдка — *навóз.* **23** *γной; навóс* — вельмі рэдка. **24** *γной;* радзей — *навóс.* **42** *γной* — чыста па-беларуску; *навóс* — па-руску. **51** *γной* (да польскага «уборн'ик» — каровін навоз). **55** *навóс, γной;* у большасці ўжываецца першае слова. **57** *γной; навóс* — цяпер ужываецца часцей. **65** *γной; навóс* — рэдка. **73** *навóс* — рэдка; часцей гавораць *γной.* **74** *γной, навóс; γной* — старэйшае слова. **75** *γной, навóс,* але часцей *γной* кажуць. **78** *γной* або *навóс;* часцей ужываецца слова *γной.* **83** *навóс* — часцей; *γной.* **87** *бал'шынствó завýц' навóзам, а хто и γной.* **94** *γной; и навóзым складáйуц' пóл'е, йéта адно́.* **98** *навóс и γной; бол'ш и час'ц'éй γавóруц' навос — йéта бы́тта прыл'ичн'éй.* **101, 106** *навóс; γной* — рэдка. **111** *навóс; γной* — амаль не ўжываецца. **121** *бóл'шы навóс γавóруц'; γной.* **126** *навóс; γной* — рэдка. **149** *γной* — гэта ўдабрэнне зямлі. **164** *γной* — ужываецца адно слова. **189** *навóс;* паралельна ўжываецца *γной.* **191** *на пóл'е вывóз'уц' γной; навóз* гавораць, але не ўсякі ведае, што гэта. **192** Зямлю ўдабраюць *навóзам;* гавораць і *γной.* **193** *γной; навóс* — слова новае, ужываецца рэдка. **197** *γной;* кажуць і *навóз.* **204** *навóс, γной;* кажуць і так і гэтак; *γной* — *заўс'адых* (заўсёды). **209** *γной; навóс* — рэдка. **210** *γной, навóс.* **211** Толькі *γной* завуць. **213** *γной; навóс* — рэдка. **216** *γной* часцей; *навóс.* **222** *γной* — часцей; *навóс.* **223** *γной; навóс* — радзей. **225** *γной; навóс* — менш кажуць. **227** *навóс* і *γной; γавóруц', йак хто хóча.* **229** *γной* — больш; *навóс.* **230** *γной* — больш. **244** *γной; пóл'а уγнóйвайуц' навóзам, γнóйем.* **249** *γной, навóс;* кажуць і так і гэтак. **253** Часцей ужываецца слова *γной,* але можна пачуць і *навóс.* **274** *γной; навóс* — рэдка. **276** *γной; навóс* — рэдка. **283** *γной; навóз* — рэдка. **289** *навóз;* часцей — *γной.* **296** *навóс; γной* — *рéтка.* **298** *γной* — больш; *навóс* — па-гарадскому. **302** *γнóй* — больш; *навóс.* **311** *навóс; γной* — больш пашырана. **313** *γной, навóс; бал'шынство γавó-*

руц’ γной. **314** *γной, навос.* **326** *γной, навóз* — ужываюцца паралельна. **343** *навóз вóз’ац’ на пóл’е; навóз, γной.* **347** *γной; кóнск’и γной.* **404** *γной; навóз* — рэдка. **431** *навóс* (запісана ад старога чалавека, які часта адыходзіў на промыслы). **434** *γной,* але скора ўсе будуць гаварыць *навóз.* **444** гаворáць і *навóз* і *γной.* **463, 464** *γной* — часцей; *навóс.* **479** *γной;* радзей — *навóз.* **481** *навóс, γнôй* — ужываюцца паралельна. **492** *γнôй и навôз — аднó й тóйа.* **498** *γну͡ой;* радзей — *навóс.* **502** *γнôй — па-прастóму.* **504** *γной;* радзей *навóз.* **509** *γной, навóс; γной* — усе гавораць, могуць цяпер сказаць і *навóз.* **511** *γной, навóс;* кажуць цяпер і *навóз,* але гэта па-руску. **517** *γной;* цяпер — *навóз.* **521** *γной; навóз* — радзей. **529** *γной; навóс* — вельмі рэдка. **548** *навóз; γной* — часцей. **550** *γной; навóз* — рэдка. **578** *γной* — гавораць усе; *навóс.* **586, 593** *γной* — часцей; *навóз* — радзей. **596** *γной; навóз* — рускае слова. **601** *γной; навóз* — рускае слова. **617** *γной;* радзей сустракаецца і *навóз;* часцей жа ў быце — *γной.* **628** *γной, навóз; час’ц’éй γавóруц’ γной.* **642** *γной, навóз; час’ц’éй γавóруц’ γной.* **643** *γной; навóс* — рэдка. **716** *γной;* слова *навóз* ужываецца вельмі мала. **722** *γну͡ой; навóз* — рэдка. **745** *γнôй* — усе людзі кажуць. **778** Часцей гавораць *γнôй,* але кажуць і *навóз.* **779** Часцей гавораць *γной,* але калі-небудзь ужываюць і *навóз.* **784** *γной; навóз* ведаюць як новае слова. **791** *γнôй; навôс* — рэдка. **814, 820, 825** *γной; навóс* — рэдка. **831** *γнôй; навôз* — вельмі рэдка. **850** *γной; навóз* — рэдка. **866** *настóй, навóз.* **871** *γнôй; навôз* — рэдка. **886** *кажуц’ навôз и γну͡ой.* **894** *γной* — часцей; *навóз* — рускае слова. **910** усе кажуць *γной; навóз* — рэдка. **911** *γной* — пашырана; *навóз.* **913** *навóз; γной* — называюць усе старыя. **938** *γной;* выкідаецца *γной* з аўчарніка. **940** *γной;* гавораць *і навóз.* **969** *γнôй; навóз* — рэдка.

Карта № 285

НАЗВЫ РАСКЛАДКІ СНАПОЎ ДЛЯ МАЛАЦЬБЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 204:

«Як называецца раскладка снапоў перад малацьбой: *пасáд, пасцéль..?*»

Для абазначэння адзінкавых лексічных варыянтаў ставіцца крыжык: у нас. пп. **2** *пъстáц’.* **22** *пóстац’.* **45** *клъдн’á.* **74** *клат.* **91** *прут.* **93** *клат, клады́.* **226** *стъръná.* **238** *старанá.* **242** *старанá.* **253** *рад.* **301** *крух, рат.* **367** *паклáд.* **369** *б’йтка.* **370** *паклáд.* **372** *паклáд.* **373** *б’йтка.* **378** *паклáт.* **426** *старанá.* **447** *старанá.* **457** *пасáц’.* **562** *пл’итá.* **620** *кр’éс’ц’ик’и.* **652** *засторóнок.* **673** *б’йтка.* **680** *сторонá.* **726** *сторонá.* **729** *рад.* **736** *сторонá.* **757** *радóк.* **759** *рад.* **763** *помýст.* **796** *рад.* **797** *расклáд*ᵀ. **799** *сат (тры садá змолоц’ийý).* **801** *пйáтро.* **809** *расклáдка.* **837** *рад.* **839** *стáўк’и.* **842** *стáўка.* **859** *рад, вóс’ец.* **962** *струпц’и.* **973** *пров’йца.* **1005** *прост (поклáдку на прóст).* **1018** *расклáдка.* **1022** *с’ц’ел’.* **1026** *расклáдка.*

Для назвы раскладкі снапоў для малацьбы не цэпам, а малатарняй ужываюцца свае лексічныя варыянты, якія не ўлічваюцца пры картаграфаванні, але прыводзяцца ў каментарыях: 17, 43, 48, 113, 133, 154, 166, 179, 186, 195, 428, 523, 842 *стáўка;* 839 *стáўк'и;* 523 *схóтка;* 562 *кап'áк.*

У матэрыялах часта прыводзяцца заўвагі збіральнікаў адносна таго ці іншага варыянта, а таксама тлумачэнні носьбітаў пэўнай гаворкі. У адных выпадках даюцца тлумачэнні адносна колькасці снапоў: у «пасадзе», «пасцелі» і г. д. **73** *пасáт* —60 і больш снапоў. **204** *пасáт — малац'úл'и ў вóс'иц'и ў чатыры снапы́.* **302** *пысáт, пас'ц'éл'* — ад 5 да 50 снапоў. **379** *пасáт кладýц' па z'éс'ац' снапóў, а пóтым малóц'ац'.* **405** *пасáт* — абавязкова 10 снапоў. **413** *пасáт* — 10 снапоў. **424** *пасáт*— 10 снапоў. **636** *пысáд — йак сыб'ирáйуцца мылац'úц', ны такý р'адкóм рас'с'ц'илáйуц' снапы́ — сóтн'у, z'в'е и бол'ш и б'йуц' цыпáм'и.* **678** *падцéпок — раскладáйут на ток z'éс'ац' снапóў.* **687** *падцы͡эпок* — жыта 6—8 снапоў, аўса — 8—10 снапоў. **701** *пост'úл'* — 4 снапы. **706** *пасáт — z'éс'ац' снапóў.* **750** *пасáд* — 10 снапоў. **805** *положы́ў п'éрвуйу посáду, там п'йац', шес'ц' снопý.*

У іншых выпадках, як відаць з заўваг, ужыванне пэўнай назвы для раскладкі снапоў перад малацьбой залежыць ад культуры, якая малоціцца: **47** *пасáд;* калі малоціцца віка ці гарох — *пас'ц'éл'.* **196** *пасáд;* калі гарох — *пас'ц'éл', пас'ц'éл'а.* **265** *пасáт; пас'ц'éл'* — з гароху. **269** *пасáд* — жыта, ячмень, авёс, пшаніца; *пас'ц'éл'* — для бобу і гароху. **508** *пасáт пасаz'úц' снапóў, а γрéчку — наслáц' пас'ц'éл'.* **516** *снапы́ нас'ц'илáйуц' на пасáт; γарóх кладýц' на пас'ц'éл'.* **521** *пасáд* — для жыта, пшаніцы; *пас'ц'éл'* — для гароху. **579** *пъсáд; пас'ц'éл'* — толькі для грэчкі.

Ужыванне таго ці іншага лексічнага варыянта залежыць і ад іншых прычын: **62** Перад малацьбой — *пасáд;* калі змалоціш снапы, то салому пасцелюць — *пас'ц'éл'.* **214** *пасáт; п'ерамалóт* другі раз сцелюць — *пас'ц'éл'* (пабітая салома). **238** *пасáт;* з аднаго боку — *старанá.* **308** Дзве *пас'ц'éл'и — пасáд.* **362** *пас'ц'éл' — пасланыя снапы для малацьбы; пасáт — вымалачаныя пасланыя снапы.* **693** Калі малацілі цапамі, клалі жыта ў *пуст'úл'. Як змалоцяць 2—3 пасцелі, то згортваюць збожжа — гэта называецца пудц'úпок.*

У матэрыялах часта даюцца тлумачэнні, як робяцца пасад, пасцель і інш.: **206** *пас'ц'éл'* — размешчаныя ў некалькі радоў снапы на гліняным палу. **227** *пасáт* — два рады снапоў каласамі ўнутр; *бок* — адзін рад; *змалац'úў два пасáды и бок.* **238** *пасáт;* з аднаго боку — *старанá.* **298** *пасáт, пас'ц'éл'* — раскладка снапоў эліпсам перад малацьбой. **562** *пл'итá* — рад камлямі ў адзін і рад камлямі ў другі бок. **632** *пысáд — снапы́ лóжуц' γузóм.* **642** *пысáд — лóжуць ны γумн'é: ум'éста макýшк'и кладýц', камл'ú — роз'.* **683** *подт'úпок заложы́ў, а ў сторонý — пост'úл'.* **729** *пост'úл; у старан'é йак складáйуц', то аz'úн рад на ўс'ý старанý.* У нас. пп. **242** і **447** прыводзяцца назвы *пасад* і *старана,* але не даецца тлумачэння, у якім значэнні выступае кожнае слова: **242** *змалац'úл'и пасáт снапóў або старанý;* **447** *змалац'úл'и аz'úн пасáт и старанý.*

У некаторых гаворках раскладка снапоў перад малацьбой не мае спецыяльнай назвы (на карце такія выпадкі памечаны зорачкай): **182** *с'ц'ел'уц' на ток.* **207** *снапы раскладайуц' на ток.* **220** *ран'ей клал'и на ток снапы.* **244** *снапы с'ц'ел'уц' на ток.* **327** *кладуц' на ток.* **335** *пысаг'йў на ток.* **380** Кажуць — *раскла́с'ц'и снапы.* **571** *на ток.* **578** *сц'ел'уц' на ток.* **716** *раскла́л'и снопы.* **728** *разложе́ты снопе́ п'е́рад малац'бо́й.* **766** *снопы кладу́т на ток.* **768** *кладу́ц' на тук.* **769** *разасла́в снопы на току́.* **775** *снопы с'ц'е́л'уц' на ток.* **821** *налажыл'и снапо́ў.* **853** *расста́в'иц' снапу́.* **958** *пакла́сты сноп'йв.* **963** *на пом'йсг.* **964** Кладуць па 3—4 снапы (назвы няма). **966** Калі малоцяць, то кладуць толькі 2 снапы (назвы няма). **968** *змолот'йў н'е́скол'ко снопо́ў.* **971** Тут па два снапы малоцяць. **975** *малацілі, не садзячы ў пасад, а падкідаючы па 1—2 снапы* (964, 976 *па́ра ад таγо́, што лажыл'и па два снапы*). **977** *ло́жац' чатыры снапы.* **993** *моло́т'ат' по чотыр'и сноп'и́.*

У матэрыялах часта сустракаюцца паметы аб ужыванні адзначаных лексічных варыянтаў даўней або старымі людзьмі: **6** *пас'ц'е́л' — с'ц'а-л'йл'и даўн'е́й.* **30** *пас'ц'е́л' — γаварыл'и даўн'е́й.* **70** *пас'ц'е́л'* — гаварылі раней. **71** *паса́д* — гавораць старыя. **129** *паса́т* — гаварылі даўно. **475** Раскладка снапоў — *пас'ц'е́л';* вельмі рэдка гавораць старыя. **604** *паса́т* — гаварылі раней, калі малацілі ў гумнах. **1002** *паса́д* — цяпер мала ўжываецца. **1025** *паса́д^т кал'йс' каза́л'и.*

Адносна большай ці меншай ужывальнасці аднаго з адзначаных варыянтаў сустрэліся наступныя заўвагі: **213** *паса́т, пас'ц'е́л'; паса́тка* — найбольш пашырана. **426** *паса́т, пас'ц'е́л'; сторона́* — часцей.

Карта № 286

НАЗВЫ МАЛОЙ УКЛАДКІ СНАПОЎ У ПОЛІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 205:

«Малая ўкладка снапоў у полі: *капа́, ба́бка, мэ́тлік, крэ́ст, ку́чка, палу́капак...* (нарысуйце)».

Для карты выкарыстан матэрыял, які адносіцца да назвы ўкладак снапоў, якія пастаўлены вертыкальна, каласамі ўгору і накрыты зверху адным снапом, як шапкай (іншы раз двума снапамі), перавернутым уніз каласамі. У такіх укладках колькасць снапоў, як правіла, не перавышае 10 снапоў жыта (а ў некаторых матэрыялах адзначана 15—25 снапоў), 5—7 снапоў яравых.

На гэтай карце картаграфуюцца назвы малой укладкі снапоў жыта і матэрыял у каментарыях не прыводзіцца, а тыя матэрыялы, у якіх адзначаны назвы ўкладкі іншых збожжавых культур, падаюцца ў каментарыях і картаграфуюцца.

У тым выпадку, калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў малой укладкі снапоў у полі, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

У нас. п. 181 як *ме́ндл'ик* картаграфуецца *ме́л'н'ик* — 10 снапоў жыта.

Як *ме́ндл'а* картаграфуюцца: *мы́дл'а* ў нас. пп. 43, 44, 404, 419, 451, 455, 456, 709, 750; *ме́дл'а* ў нас. пп. 462, 743; *ме́тл'а* ў нас. пп. 674, 710.

Як *ме́тл'ик* картаграфуюцца *ме́тал'* у нас. пп. 705, 708; *мы́дел'* 679; *мы́дл'ик* у нас. пп. 218, 219, 744; *ме́дл'ик* у нас. пп. 187, 189, 217, 437, 461, 463, 466, 489, 494, 496, 498, 499, 522, 524.

Як *ме́ндл'и* картаграфуюцца *ме́дл'и* ў нас. пп. 82, 453, 457, 460, 490, 676, 746; *мы́дл'и* ў нас. пп. 192, 749; *ме́тл'и* ў нас. п. 439.

Як *ґ'ес'а́тк'и* картаграфуецца *ґ'ес'атк'и́* ў нас. пп. 353, 378.

Як *л'а́шка* картаграфуецца *л'е́шка* ў нас. пп. 698, 699.

Як *л'шо́к* картаграфуецца *л'а́шок* у нас. пп. 685, 947.

Як *л'а́шк'и* картаграфуюцца: *л'ашкы́* ў нас. пп. 666, 693, 736, 946; *л'е́шк'и* ў нас. п. 659; *л'ашк'е́* ў нас. п. 701.

Адводзяцца ад картаграфавання словы *ба́бка* і *ме́дл'а,* таму што не адпавядаюць назве карты ў нас. пп.: **175** *ба́пка* — скіданы авёс. **258** *ба́пка* — 60 снапоў. **745** *ме́дл'а* — 21 сноп крыжыкам кладуць.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаны на карце адсылачным знакам: **1** *ба́пк'и* — ставяць жыта і пшаніцу. **2** *ба́бка, стайа́нк'и.* **3** Снапы ставяць толькі ў *ба́пк'и.* **6** *ба́бка* — 10 снапоў жыта, 6 снапоў пшаніцы. **11** *ба́пк'и* — ставяць ячмень. **18** *ба́пка* — 10 снапоў, ярыны — 5 снапоў. **24** *ба́пка* — 10 снапоў; пшаніцы, ячменю — 6 снапоў. **28** *ба́пка* — складаюцца снапы жыта, аўса, ячменю, пшаніцы. **34** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, ярыны — 5 снапоў. **37** *ба́пка* — 10—15 снапоў жыта, 5—6 снапоў аўса. **38** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, 5 снапоў ячменю. **39** *ба́пк'и* — жыта ставяць. **47** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, 5 снапоў ярыны. **59** *ба́бка, стайа́нк'и.* **63** *ба́пк'и* — 15 снапоў. **64** *ба́пк'и* — 15—20 снапоў жыта. **65** *ба́пка* — 10—15 снапоў жыта, 6—10 снапоў аўса. **66** *ба́пка* — 10—15 снапоў. **67** *ба́пка* — 10—15 снапоў. **68** *ба́пка* — 10—15 снапоў. **70** *ба́пка* — 10 снапоў жыта ці ячменю, пшаніцы — 6 снапоў. **71** *ба́пка* — 10—15 снапоў жыта, ячменю —5 снапоў. **73** *ба́пка* — 10—15 снапоў жыта, ярыну ў *казё̄л* ставяць, 5 снапоў (тая ж форма, што і бабкі). **74** *ба́пка* — 10—15 снапоў жыта, 20—25 снапоў ячменю. **78** *бапка* — 15 снапоў жыта, ячменю. **82** *ме́дл'и, ба́пка* — 10 снапоў жыта, 5 снапоў ячменю або аўса. **83** *ба́пка* — жыта ставяць. **84** *ба́пк'и* — усякае збожжа ставяць. **85** *ба́пка* — 10—15 снапоў жыта, 6 снапоў яравых. **88** *бабка, стайа́нк'и.* **90** *стайа́нка.* **91** *стайа́нка* — 15 снапоў жыта. **95** *ба́пка* — жыта і авёс ставяць. **101** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, ячменю — 6 снапоў, пшаніцы або аўса — 5 снапоў. **103** *ба́пка* — 30 снапоў. **105** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, 5—6 снапоў яравога. **118** *ба́пка* — складаюць снапы ў полі; складаюць і ў *адо́нк'и.* **121** *ба́пк'и* — жыта ставяць. **125** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, 6 снапоў яравых. **127** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, 6 снапоў яравых. **128** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, ячменю, аўса. **131** *ба́пка* — 5—6 снапоў. **133** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, 6 снапоў яравога. **135** *ба́пка* — 10 снапоў жыта, 6 снапоў пшаніцы, ячменю. **136** *стайа́к.* **140** *ба́пк'и* — 10 снапоў жыта, тое ж самае і *копка,* але радзей. **141** *ба́пка* — авёс ставяць. **145** *стайак'и́.* **149** *стайак'и́.* **152** *стайа́нк'и, стайачк'и́* —

ставяць жыта; *кішэнь* або *кульша*. **155** *бáпк'и* — ставяць жыта, ячмень, авёс. **170** *мéндл'а* — ставяць жыта, ячмень, пшаніцу. **173** *мéндл'и, бáпк'и* — ужываюцца паралельна. **175** *мéдл'ик* — 10 снапоў, састаўленыя пэўным парадкам; *бáбка* — проста скіданы авёс. **179** *мéндл'ик* — складаюць жыта або пшаніцу па 10 снапоў. **189** *бáпк'и* — складаюць жыта; *мéдл'ик* — складаюць авёс. **191** *бáпка* — 10 снапоў; *мéтл'ик* — 7 снапоў. **198** *бáпка* — 5 снапоў ячменю або аўса, 10 снапоў жыта; *мéндал'* — 10 снапоў; у большасці і *мéндал'* і *бáбка* адно і тое ж. **204** *мéндл'ик'и* — 10 снапоў жыта, 5 снапоў ячменю або аўса. **205** *мéндл'ик'и* — 10 снапоў; *хахлы́* — 5—6 снапоў. **207** *бáпк'и* — 10—15 снапоў жыта; ячмень ставяць у *мéтл'ик'и* па 5 снапоў. **213** *мéтл'ик'и* — авёс ставяць па 5—15 снапоў; жыта ставяць у *бáпк'и*. **215** *мéндл'ик* — ставяць жыта або пшаніцу. **226** *бáпка* — 10—15 снапоў. **235** *бáпка* — ставяць жыта. **236** *бáпка* — ставяць жыта. **238** *бáпка* — ставяць жыта. **240** *бáпка; шары́* — ставяць два снапы, трэцім накрываюць. **241** *бáпка* — укладка ўсіх збожжавых. **243** *бáпка* — 10 снапоў жыта, 6 снапоў ячменю, аўса. **249** *бáпка* — 15—20 снапоў; *шарк'и́*. **250** *бáпк'и* — 6 снапоў яравых; *мéтл'ик'и* — 10—15 снапоў. **251** *бáпка* — ставяць жыта, *мéндал'* — ставяць авёс. **253** *бáпк'и* — ставяць жыта; ячмень, пшаніцу і авёс — у крыжыкі. **255** *бáпка* — больш пашырана, *мéтл'ик*. **264** *бáпкъ* — 15—20 снапоў жыта. **266** *бáпка* — 15 снапоў. **271** *бáпка* — 10—15 снапоў, яравых — 5 снапоў. **273** *бáпка* — 15 снапоў. **275** *шаркáм'и лóжац' йачм'éн', ав'óс*. **280** *бáпка* — 10—15 снапоў. **283** *бáпка* — 10—12 снапоў. **295** *бáпк'и, стъйáнк'и* — ставяць жыта, пшаніцу. **302** *бáпка* — 4 снапы, а пятым накрываюць; бывае 15—20 снапоў. **305** *бáпк'и* — 18—20 снапоў. **310** *бáпка* — 20 снапоў. **311** *бáпка* — 20 снапоў, складаюць жыта. **313** *бáпка* — 21 сноп. **314** *бáпка* — 10—20 снапоў. **315** *бáпка* — 15—20 снапоў. **322** *бáпка* — 15—20 снапоў. **331** *бáпка* — 20—25 снапоў, накрываецца двума снапамі. **337** *бáпк'и* — 20—25 снапоў, ставяць, як сыравата, а сухое ў копы складаюць. **349** *л'áшк'и* — 12 снапоў; *ƶ'ес'áтк'и* — 10 снапоў. **359** *ƶ'ас'áтак* — ставяцца жыта і пшаніца па 10 снапоў. **362** *ƶ'ис'áтак* — ставяць жыта, авёс, ячмень. **374** *ƶ'ис'áтак* — ставяць жыта, пшаніцу, ячмень, авёс. **377** *мы́гл'и* — 10 снапоў. **381** *мéндл'и* — у большасці выпадкаў ставяць яравыя па 12 снапоў; *ƶ'ис'áтк'и* — 10 снапоў жыта. **389** *стайак'и́* — як высахнуць снапы. **397** *ƶ'ас'áтак* — 10 снапоў; *мéндл'ик* — ставяць па 6 снапоў ячменю ці аўса. **406** *ƶ'ис'áтак* — ставяць жыта, пшаніцу, ячмень і авёс. **444** *м'éндл'ик, ƶ'адк'и́* — 10 снапоў. **455** *мы́дл'а* — 15 снапоў; *бáбка* — 10 снапоў. **456** *бáпка* — 10 снапоў; *мы́дл'а* — 15 снапоў. **460** *мéдл'и* — 15 снапоў. **462** *шýрка* — 10 снапоў; *мéдл'а* — 15 снапоў яравых. **465** *бáпка* — 10—15 снапоў. **480** *бáбка, мéндл'ик, мéндрык*. **487** *мéндык'и, м'éндрык'и* — 10 снапоў. **492** *мéндл'ик'и* — ставяць жыта; *бáпк'и* — ставяць авёс па аднаму снапу. **503** *бáпка* — жыта складаюць. **511** *бáпк'и* — ставяць жыта. **520** *бáбка, мéндрык*. **521** *бáбка* — 10—15 снапоў, для аўса — 5 снапоў. **522** *бáпк'и* — ставяць жыта; *мéдл'ик'и* — ставяць ячмень і авёс. **523** *бáбка* — 10 снапоў жыта, 4 снапы аўса, а пятым накрываюць. **524** *бáпка* — 10—15

снапоў; *мéдл'ик.* **534** *бáбка, мéндрык.* **535** *мéндрык, бáпка* — 6—9 снапоў. **538** *бáпка* — 15—20 снапоў. **539** *бáбка* — 14 снапоў. **545** *бáпка* — 10 снапоў яравых. **556** *абáбак* — 15 снапоў. **557** *бáпка* — ставяць 6 снапоў і адзін наверх. **568** *бáпк'и* — 20 снапоў. **586** *абáбкá* — 15—30 снапоў. **604** *абáбак* — 10—25 снапоў. **611** *бáбка* — 15—20 снапоў. **621** *бáбык* — 10—20 снапоў. **622** *бáбык* — 10—20 снапоў. **624** *бáбка* — 15—20 снапоў. **647** *абáбак* — 15—20 снапоў. **649** *абáбак* — 10—20 снапоў. **666** *л'ашк'й* — 10 снапоў жыта. **694** *л'áшка* — 10—15 снапоў. **698** *л'éшка* — 10—15 снапоў. **709** *мыдл'а* — 10—12 снапоў. **718** *суслóн.* **722** *ɣ'ес'áтка* — 10 снапоў, а калі больш —*бáбка.* **728** *л'ах'é.* **736** *л'ашкы́* — 10 снапоў. **743** *шýрка* — 10 снапоў; *мéдл'а* — 15 снапоў яравога, 20 снапоў жыта. **745** *бáбк'и* — жыта ставяць; *кýчк'и* — 10 снапоў. **746** *шýрка* — 10 снапоў; *мéдл'и* — 20 снапоў. **748** *бáпк'и,* ужываюцца і *шýрк'и,* але радзей. **777** *бáпка* —10 снапоў; *мéндл'ик'и* — для ячменю і аўса. **782** *мáгл'и, шурк'й.* **784** *бáбка, мáгл'и.* **802** *м'éндрык.* **804** *ɣ'ес'атýн.* **805** *ɣ'ес'атуны́.* **814** *м'éндрык'и.* **816** *бáпка* — ставяць жыта, авёс, ячмень. **828** *кучк'и,* а старыя называюць *бáпка.* **853** *ставóк* — некалькі снапоў. **858** *абáбк'и* — 20 снапоў. **870** *бáпка* — 10 снапоў, *стайáн.* **877** *ɣ'адóк.* **884** *абáбак* — 20 снапоў. **941** *кýчк'и* — па некалькі снапоў, лён у кучкі ставяць. **950** *бл'áшка.* **983** *кýчка* — 5—7 снапоў. **997** *бáбка, ɣ'адóк.* **1009** *станк'й* — 10 снапоў. **1010** *бáбка* — 4 снапы, а пятым накрываюць. **1013** *стаўк'й; станк'й* — 10 снапоў. **1014** *бáбка* — ставяць жыта, пшаніцу, авёс, ячмень. **1017** *бáбка* — 4—5 снапоў.

Карта № 287

НАЗВЫ ПАДМОСТКАЎ ПАД СТОГ

Карта складзена на матэрыяле другога абзаца пытання № 206: «Падмосткі для стога: *адóнак, адзёнак, сцежáр'е, стажáр'е*».

Знак Н ставіцца ў тых выпадках, калі ёсць прамое ўказанне, што падсціл пад стог не робіцца.

У радзе пунктаў называецца толькі матэрыял, з якога робіцца падсціл. Магчыма падсціл тут не мае спецыяльнай назвы, але ў матэрыялах гэта не агаварваецца. Гэта мела месца ў наступных нас. пп.: *хвóраст* — 74, 127, 129, 163, 263, 379, 573; *хварóсц'а* — 136, 259, 313, 314, 338, 609; *хлут* — 133, 263, 550; *салóма* — 331; *прýц'ц'и('а)* —127, 263, 277, 294, 315, 328, 331, 335; *в'éц'ц'а(е)* — 280, 330, 331, *ɣал'л'ó* — 636, 573; *ал'éшн'ик* — 297.

Ніжэй прыводзяцца адзінкавыя назвы падмостка пад стог, што картаграфуюцца адсылачнымі знакамі, заўвагі рознага характару, указваюцца словаўтваральныя і фанетычныя варыянты, якія аб'яднаны ў адным знаку: **5** *патклáтка.* **34** *патклáтка.* **56** *стрыўйó.* **82** *патс'ц'йлка* — на сухім месцы; *стажáрйе* — на балоце падкладаецца пад стог. **97** *прыклáдак.* **102** *патклáтка.* **181** *палáтк'и.* **274** *стал'ýɣ'и.* **308**

рыштава́н'н'е. **311** *стал'у̌γ'и.* **386** *мост.* **564** *адо́нак* — у стога; *ста́жарн'ік* — у скірды. **617** *стыγа́рйа, падон'а* — у скірды з дзерава. **633** *пало́к.* **650** *рыштава́н'н'е, каз'у́л'к'и.* **652** *рышт.* **695** *рыштава́н'н'е.* **713** *пок.* **714** *пот* — у стога; *пол — з дрэва ў скірды.* **762** падмосткі для стога — *сте́жар;* падмосткі для снапоў — *подо́к.* **963** *пудо́к* — для снапоў; *сте́ржур* — для сена. **966** *пудо́к* — для снапоў; *'астэжа.* **976** *под* — пад жыта.

Як *адонак* картаграфуюцца: *аz'о́нак*—309, 350, 355, 356, 376, 481, 484, 485, 486, 487, 488, 491, 492, 498, 501, 502, 522, 526, 528, 529, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 774, 778, 779, 781, 787, 789, 792, 800, 802, 806, 810, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 823, 824, 825, 826, 828, 829, 830, 831, 832, 834, 836, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 851, 853, 876, 880, 882, 883, 885, 887, 888, 889, 890, 891, 902, 907, 908, 909, 910, 912, 913, 914, 915, 917, 918, 919, 920, 922, 969, 972, 979, 980, 983, 985, 986, 987, 988, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1007, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1018, 1019, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027; *адо́нк'и*—250, 858; *аz'е́н'н'е*—864, 877; *z'е́н'н'а* — 886; *падо́н'н'е* — 582, 608, 617; *до́нак* — 631, 797; *адо́н'ишча* — 598; *до́н'н'е* — 624; *падо́^{е}нок* — 388, 676, 729, 730; *под'о́нок* — 989; *аде́нок* — 968, 976; *падо́н'н'а* — 296, 300, 317, 337; *адо́н'н'е(а)* — 115, 166, 220, 229, 234, 236, 237, 239, 244, 245, 247, 249, 253, 256, 257, 289, 504, 514, 519; *падо́н'н'ик* — 340; *паz'е́н'н'о* — 413; *дно* — 420; *ад'о́лак* — 564, 568, 580, 581, 582; *адо́нык* — 630.

Як *стажа́рйе* картаграфуюцца: *стажа́рн'а* — 6, 7, 11, 13, 14, 16, 24, 30, 33, 34, 38, 51, 56, 63, 64, 66, 73, 77, 84, 99, 132, 155, 160, 184, 195, 216, 218, 219, 225, 463, 465, 471, 472, 478, 505, 506, 509, 520; *с'ц'е^{а}жа́р'е* — 391, 395, 400, 438, 445, 448, 457, 458, 461, 468, 473, 477, 480, 482, 491, 494, 496, 497, 499, 500, 503, 514, 569, 603, 620, 621, 646; *стажа́рка* — 8, 9, 12, 21, 22, 188; *с'ц'ежи(а)р* — 359, 373, 374, 377, 400, 506, 508, 512, 517, 526, 533, 566, 568, 667, 670, 671, 675, 677, 678, 679, 680, 683, 709, 718, 745, 746, 748, 750, 751, 752, 753, 755, 756, 757, 758, 766, 780, 793, 816, 825, 872, 907; *стажа́р'ий* — 243; *ста(ъ)жа́(у)р* — 107, 153, 205, 396, 702, 760, 764, 767, 768, 954, 955, 960, 961; *стэ́жар* — 341, 392, 762, 963, 967; *стажа́рн'ик* — 130, 511, 561, 564, 565, 566, 638, 769, 770, 772; *асте́жа* — 966; *стажа́ры* — 204, *сц'ажа́р* — 374, 389; *с'ц'ежа́ра* — 436, 438, 440; *стажа́ра* — 493; *ста^{ы}жарн'ишча* — 541, 585, 590, 592; *стыжа́рык* — 643, 645, 647; *стожары́ско* — 654, 686; *стужары́шчэ(-а)* — 656, 662, 683, 866; *остажа́рк'и* — 773; *ст'ежа́рок* — 773; *с'ц'анта́р* — 668, 717; *сц'ажа́ры* — 750, 759, 814; *осцежа́рок* — 811, 812; *сто́жар* — 957; *остэжа́рок* — 966, 971, 973; *сте́жары* — 683; *стыжа́рышча* — 543; *стыγа́рйа* — 617; *стоже́рйе* — 738.

Як *падмо́сткі* картаграфуюцца: *мост* — 47, 386, 452; *масто́к* — 364; *по́маст* — 19, 32, 393; *памо́ст* — 25, 65, 197, 202, 203, 208, 212, 218, 221, 230, 361, 369, 390, 398, 421, 461, 519; *по́мастк'и* — 28; *падмо́стак* — 157, 922; *памо́сткі* — 562; *памо́с'ц'о(е)* — 417, 1017; *падмо́с'ц'а* — 884; *падмо́ст* — 460.

Як *падсціл* картаграфуюцца: *по́тсціл* — 299, 303, 317, 333, 341, 363, 366; *паст'е́л'а* — 47, 290; *патс'ц'о́л* — 349, 380, 383, 409; *пас'ц'е́-*

л'ишча — 370; *пас'ц'ілка* — 6, 158, 312; *пóс'ц'ил* — 363, 370; *падсц'ил-ка*—18, 44, 45, 69, 82, 96, 295, 301, 307, 332, 378, 605, 611, 614, 626, 628, 648; *нас'ц'ілка* — 83; *пóтсц'ил'* — 299, 303, 317, 333, 341, 363, 366; *падсц'йл* — 460, 660, 711; *нас'ц'йл* — 128, 326; *пас'ц'éл'* — 453, 469; *пыс'ц'йл'н'ик* — 626; *усц'óл* — 991; *нас'ц'óл* — 347;

Як *пашына* картаграфуюцца: *пашын'ик* — 31, 78, 86; *пашын'н'ик*—38, 68, 226, 228, 264, 292; *пашэйн'ик* — 36; 268; *пашéнн'ик* — 405.

Як *падок* картаграфуюцца: *пóдыско* — 702; *по(і)д* — 693, 694, 706, 713, 714, 749, 805, 807, 976, 978; *подéшче* — 728; *подовыско* — 691.

Карта № 288

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ стог, скірда, тарпа

Карта складзена на аснове матэрыялу першага абзаца пытання № 206:

«Вялікая ўкладка снапоў ці сена ў полі: *скірда, сціртa, тарпá, стог...* (нарысуйце)».

На карце картаграфуецца пашырэнне слоў *стог, скірда, тарпа,* якія абазначаюць назву вялікай укладкі незалежна ад таго, якую форму мае ўкладка і якая культура складваецца. Выдзеліць на асобную карту назвы ўкладкі збожжа і назвы ўкладкі сена, а таксама назвы ў залежнасці ад яе (укладкі) формы не маем магчымасці з-за недастатковасці тлумачэнняў у матэрыялах.

Стог звычайна мае круглую форму, а *скірда* і *тарпа* — чатырохвугольную. Таму каб не перагружаць каментарыі, тлумачэнні адносна формы прыводзяцца толькі тады, калі *стог* мае чатырохвугольную форму, а *скірда* і *тарпа* — круглую.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, дзе сустрэліся заўвагі рознага характару (адзначаецца назва культуры, з якой робяць укладку, форма ўкладкі і інш.), матэрыял, які картаграфаваўся адсылачнымі знакамі, даюцца варыянты слоў аднаго кораня, аб'яднаныя ў адным знаку: **2** *стаү'й, ск'ирта* — складаюць малочаную салому. **14** *стох, ск'йрда; тарфá* — старажытная назва. **25** *стоү* — гэта калі снапы складаюць на полі кругла; цяпер называюць у калхозе *с'к'ирдá,* у нас раней *с'к'ирдам'и* не называлі; сена ў *стоү* складаюць. **26** *стоү* — такі чатырохкантовы, складаюць сена. **28** *с'к'йрда* — складаюць снапы і сена; *стох* — складаюць салому і сена; *башн'а* — чатырохвугольная, *пад крышай.* **35** *ск'йрта, кладн'á* — снапы, складзеныя ў гумне; *стох* — кладзецца ў стог сена або салома. **36** Снапы складаюць у *тарпý, у стох,* сена складаюць у *стох, у кладн'ý.* **37** Сена складаюць у *стох;* снапы — у *стох;* у таку — *кладн'á.* **38** Снапы складаюць у *стох; кладн'á* — у таку; сена — у *стох.* **39** Жыта складаюць у *кладн'ý;* сена — *у стох.* **42** Як многа снапоў, складаюць *у стох.* **44** *с'ц'йрта* — круглая. **47** Снапы ў таку складаюць *у тарпý.* **50** *тарпá* — 5—6 коп, *с'ц'йрта* — больш 5—6 коп. **51** *тарпá* — круглая, складаюць снапы; *стоү* — круглы, скла-

даюць сена. **55** У стагі складаецца і жыта і сена. **60** *къпна́* — складаюць снапы; *ск'ӣрда* — складаюць сена. **63** *у стаɣ'ӣ* — складаюць і снапы і сена; *ск'ирда́ — йета адз'е́л'на, шыро́ка клаз'о́цца.* **69** Жыта і сена складаюць *у стох;* рэдка складаюць *у сц'ирду́.* **70** *с'ц'ӣрта;* у *с'ц'ӣрты* складаюць жыта, пшаніцу, ячмень, грэчку і г. д.; *с'ц'ӣрта* мала ляжыць, яе хутка малоцяць; сціртa круглай формы; *стох с'е́на* — круглы. **83** *стох* — снапы складаюцца як сена, наверсе, як у бабцы, кладзецца сноп; *ск'ӣрда* — снапы складаюцца ў вялікі чатырохвугольнік, у калгасе. **84** *стох;* снапы складаюцца як сена ў *стох,* наверсе, як у бабцы, кладзецца сноп. **88** *стох* — квадратны. **92** *кла́ды* — круглай формы. **93** *с'к'ӣрда* — круглая. **95** *стаɣ'ӣ, с'ц'ӣрта* — адно і тое ж. **98** Сена складаецца ў *с'к'ирду́* ці ў *капну́* і ў *стох* — тры назвы. **101** Сена складаюць у *стох,* снапы таксама ў *стох;* у *с'к'ирɣ'е́* зацячэ. **104** У *стох* жыта складаюць, *стох* жыта, такі ж *стох* сена. **105** *стох* — вялікая ўкладка сена, а ў калгасе і снапоў. **116** *стоɣ — с'е́на; ск'ӣрда — дроў.* **118** Снапы і сена складаюць на полі ў *стох.* **119** Снапы і сена складаюць у полі ў *кла́ды.* **128** Сена і снапы складаюць у *стаɣ'ӣ.* **129** *ɣр'е́чку у стаɣа́х и в'ӣку ў стаɣ'ӣ кладу́ц', снапы́ склада́йуц' у стох.* **130** Снапы возяць у *стох* і сена ў *стох.* **165** У гэтай вёсцы не складаюць ні сена, ні збожжа на полі, а звозяць у гумно. Такое слова не ўжываецца. **170** *тарпа́* — гэта ўкладка снапоў у будынку; *ск'ӣрда* — укладка снапоў на полі; у *стоɣ* складаецца сена. **175** *стоɣ* — укладка снапоў асобым чынам. **187** *с'ц'ӣрта* — круглая. **189** *стоɣ, тарпа́* — вялікая ўкладка снапоў у пуні. **191** *стагі* ставяць на балоце; *ск'ӣрда* — складаюць снапы ў гумне; сена складаюць у пуні ў *то́рпу.* **195** *с'ц'ӣрта* — складаюць абмалочаныя цапамі снапы, якімі пакрываюцца стрэхі; *стох* — складаюць сена або салому з-пад малацілкі. **196** *кладн'а́.* **197** *стог* накладаюць у полі, у таку — *у то́рпу.* **198** *тарпа́* — укладка сена ў таку, *стох.* **200** Снапы ў полі не складаюць; *с'ена ў стох складаюць, жыта клаз'е́м у с'ц'ӣрту на гумн'е́.* **204** *стох* — у *стох* складаецца сена; *тарпа́* — у пуні. **211** *с'к'ӣрда* — круглая. **213** *с'ц'ӣрда* — салому складаюць; *тарпа́* — салому складаюць; *стох* — сена складаюць. **215** Сена і жыта складаюць у *стагі.* **222** *стох* — больш для сена; *с'к'ирда́, с'ц'ӣрта* — для снапоў; *тарпа́* — у таку. **226** *стох* — снапы і сена складаюць, *стох снапо́ў* — чатырохвугольны, *стох сена* — круглы. **235** *стох* — укладка сена ў полі, снапы звозяць у гумно і складаюць у *складню́.* **243** *с'к'ӣрда* — многа снапоў, круглая, сена — у *стаɣ'и.* **249** *сц'ӣрты* — на гумне кладуць; *тарпы́* — у гумне толькі; *стоɣ* — на лугу. **250** *кладн'ӣца* — калі кладуць сена ў хляве на зіму. **253** Сена складаюць у *стох,* снапы на полі не пакідаюць, а звозяць у гумно і складаюць да малацьбы ў *скла́тку* або *тарпу́.* **255** *с'ц'ӣрта* — снапы складаюць у сцірту ў выглядзе стога. **258** *стог* — круглы і чатырохвугольны. **259** *стох* — снапоў і сена. **270** *стог* — квадратны і круглы. **275** *с'к'ӣрта* — круглая; *стох* сена. **280** *тарп'ӣна.* **289** *стоɣ* — невялікая ўкладка сена, *ск'ӣрда* — вялікая ўкладка сена; *ск'ӣрда* або *складня́* — вялікая ўкладка снапоў. **290** *стоɣ* — чатырохвугольны. **294** *стаɣ'ӣ* — з сена, а таксама і з снапоў. **298** *ск'ӣрда* — укладка сена, саломы, чатырохвугольнай

формы. **300** *стох, ск'ирда* — круглыя, розніцы няма — ці сена, ці снапы складаюцца. **306** *ск'ирда, стох* — круглыя. **307** *тарп'йна.* **315** *стоɣ* — чатырохвугольны. **326** *ск'ирда* — менш, чым *стоɣ*. І тое і другое чатырохвугольныя. **339** *тарп'йна.* **341** Скідалі сена ў *ск'ирды;* яны круглыя. **347** Жыта складаюць у *с'ц'ирды,* круглыя; сена складалі ў *стох,* чатырохвугольны. **371** *стох* сена або жыта; *с'ц'ирта* сена або жыта. **374** *стох* сена; *стох* снапоў, круглы. **378** *сц'ирта* або *стох* сена. **379** *стох* сена; у *стóз'и* салома;жыта ў *с'ц'иртах,* а ў гумне жыта складаецца ў *торп.* **380** *с'ц'ирта* або *стох* сена і жыта. **383** *стох* сена, *стох* жыта. **384** *с'ц'ирт.* **386** *с'ц'ирта* — круглая. **396** у *стаɣ'и* складаюць сена і снапы. **399** *торп, стох* — у аднолькавым значэнні; у стагі складаюць жыта, іншае збожжа, сена, салому. **401** *капá, стох, ск'ирда, тарпá* — вялікая ўкладка снапоў ці сена ў полі. **404** Складаюць сена ў гумны, але слова *стоɣ* ведаюць; укладка снапоў у гумне называецца *тарпá.* **406** *стох* сена, *стох* снапоў. **407** *торп* — складаюць у гумне, *стоɣ* — у полі. **411** *тóрфа* — у гумне; *стоɣ* — у полі. **426** *стох, стажáрка* — паралельна. **431** *стох* — у полі; *тарпá* — у гумне. **435** *стоɣ* — на полі, *тарпá* — у гумне. **442** *с'ц'ирта, торп* — у гумне; сена складаюць у *стох.* **444** У *стаɣ'и* складаюць сена, збожжа — у *тарпы́* ў гумне. **446** *стаɣ'é, с'ц'иртá;* у гумне складаюць снапы ў *тарпé.* **448** *стох; торп* — складаюць у гумне. **452** *ск'ирда; торп* — у гумне; *стоɣ.* **465** *тарпá* — для снапоў; *стох* — для сена ці канюшыны. **523** *ск'ирда* — вялікая ўкладка снапоў у полі; *стоɣ* — вялікая ўкладка сена на лузе; *тарпá* — складзенае сена ці снапы ў гумне. **531** *ск'ирдá; сц'иртá* — часцей. **532** *стоɣ, ск'ирда* — у полі снапы; *торп, тóрпа* — у гумне. **536** *ск'ирда* — снапы складаюць; сена *стагуюць; торп* — у гумне. **540** *стаɣ'и* сена, саломы; у *ск'ирту, тарпý* — усё роўна. **545** *стох* — для сена, снапоў на полі; таксама — *тарпá.* **548** Вялікая ўкладка снапоў ці сена ў полі ці на лузе называецца *тарпóй* або *стóɣам.* **563** *ск'иртá* — укладка снапоў ці сена; *стоɣ.* **565** *пл'ита, пл'итá.* **566** *пл'итá.* **604** *стоɣ, с'к'ирда; стоɣ* — з саломы, сена, снапоў. **619** *шк'ирдá.* **623** *шк'ирта.* **631** *ск'ирда.* **651** *ск'ирдá* — прадаўгаватая; *дéрво* — на рысунку дадзена як стог. **711** *с'ц'ирта* — вялікая ўкладка снапоў ці сена ў полі. **713** *стоɣ* і *с'к'ирдá* — круглыя. **731** Снапы на полі — у *стожóк* або ў *скырты.* **738** *йáрус.* **743** *с'ц'ирт.* **784** *с'ц'ирта* — укладка снапоў, па форме круглая, як стог; *ск'ирда, стоɣ.* **799** У *стоɣ* злажыў пятнаццаць коп жыта. **804** *с'ц'ирты* — большыя, чым стог, у аснове яны чатырохвугольныя. **805** *стоɣ* — з сена і жыта; *с'ц'ирда, с'ц'ирта.* **817** *у ск'ирды* і *пл'иты* складаюць снапы. **821** *ск'ирды* — вялікія; *стаɣи* — малыя, чатырохвугольныя. **823** Традыцыйнае — *с'ц'ирта; ск'ирда.* **827** Укладка снапоў ці сена ў полі — *ск'ирдá, тарпá* — снапы, складзеныя ў гумне ў скірду; *стоɣ* — сена. **829** *ск'ирда* — з жыта і сена; *стоɣ* — з сена. **830** Вялікая ўкладка снапоў — *ск'ирдá.* **831** *ск'ирты;* радзей — *ск'ирды; стаɣ'и* — чатырохвугольныя; *стоɣ* — толькі сена. **832** *ск'ирда, стôɣ* — складаюць снапы і сена. **836** *стаɣ'и* — складаюць сена і жыта; *сц'ирта.* **856** *стоɣ, пл'итá, ск'ирда; скірда* можа называцца і *плітой.* **857** *скирда* —

вялікая ўкладка снапоў ці сена ў полі. **859** *стох, пл'ітá* — у полі, *старанá* — у гумне. **862** *стоɣ, пл'ітá.* **864** *пл'ітá, стоɣ, ск'úрда.* **865** *пл'úта, стаɣ'ú.* **867** *ск'ирд.* **868** *пл'úта, стоɣ.* **869** *ск'úрта* — большая, чым стог; *стоɣ.* **872** *стоɣ* або *пл'итá.* **909** *ск'úрда* — укладка снапоў прадаўгаватай формы; *стоɣ* — укладка сена круглай або квадратнай формы. **912** *ск'úрда* — укладка снапоў доўгай формы; *стоɣ* — круглая ўкладка снапоў. **922** *ск'úрта* — складаюць снапы; *стажóк* — круглы з снапоў; *стоɣ* — з сена. **928** *стоɣ* — вялікая ўкладка снапоў у полі. **933** *стоɣ* — вялікая ўкладка снапоў ці сена ў полі. **946** *ск'úрда.* **978** *стоɣ жыта, стоɣ* сена. **983** *ск'ирдá* — на полі, куды прыганяюць малацілку і трактар і малоцяць.

Карта № 289

НАЗВЫ ПРАДМЕТА, ЯКІМ УМАЦОЎВАЮЦЬ СНАПЫ АБО СЕНА НА ВОЗЕ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 207:

«Чым умацоўваюць снапы на возе: *жэрдзь, пáрубень, рубéль, пóўзіна*?»

У матэрыялах дадзены адказы на пытанне «Чым умацоўваюць снапы або сена на возе?»

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, які картаграфуецца адсылачнымі знакамі, а таксама матэрыял, у якім сустрэліся заўвагі збіральнікаў і носьбітаў дыялекту, а таксама заўвагі, на аснове якіх на карце ставілася Н (адсутнасць прадмета): **14** *в'арóўка.* **28** *жерɣ'инá* — рэдка. Воз умацоўваюць вяроўкамі. **30** *вазавáйа жерɣ'.* **32** *жарɣ'инá.* Для ўмацавання воза *жарɣ'инá* ўжываецца вельмі рэдка: толькі тады, калі вязуць на далёкую адлегласць. Карыстаюцца ў большасці вяроўкай. **35** Умацоўваюць *жэрдзю* вельмі рэдка. Карыстаюцца вяроўкамі. **42** Снапы на возе даўней увязвалі з *жéрɣ'у,* а цяпер проста вяроўкай. **47** *пáруб'ен'* — называлі раней, а цяпер — *жерɣ'.* **48** *пáрубен'* — драўляны шост. **49** *уруб'éн'.* **62** Вяроўка. **63** Вяроўка. **65** *жерц'* — раней; цяпер толькі вяроўкай увязваюць. **69** Цяпер вяроўкай, раней была *жерц'.* **70** *жерц';* часцей — вяроўкамі ўвязваюць. **71** *жерц';* цяпер вяроўкай увязваюць. **74** Снапы на возе прывязваюць вяроўкай. **80** Снапы возяць у *брык'е* і звычайна не ўвязваюць. **85** Снапы возяць у *брык'е...* звычайна нічым не ўмацоўваюць. **132** Раней *жéрɣ'и* клалі, а цяпер драбіны і вяроўкі. **213** *паўруб'éн', руб'éн'.* **214** *жерɣ'* — вельмі рэдка; *паруб'éн'.* **252** *паўруб'éн'.* **266** Вяроўка. **272** Вяроўка. **287** Снапы на возе ўмацоўваюцца *арубл'óм.* **341** Слова *рубель* у гэтым пункце разглядаецца як тлумачальнае: прынясі *жéртку* (рубель). **342** *руб'úла.* **355** *жéртка вазавáйа.* **371** Снапы перавязваюць толькі вяроўкай, а сена прыціскаюць *жéрткайу.* **372** Вяроўкамі ўвязваюць снапы; *жéртка вазавáйа* — на сена. **375** Снапы ўвязваюць вяроўкай, сена — *жéрткайу.* **385** Снапы так укладаюць; *жéрткайу* ўмацоўваюць

сена. **402** *жёртка; руб'ел'* — старая назва. **474** Слова *рубель* не картаграфуецца, а разглядаецца як тлумачальнае: *жёрдка* (рубель). **484** *рýб'ел'*. **561** *руб'ел'*. **650** Вяроўка. **699** *рубéн'*. **820** *руб'ина*. **1002** *поўруб'ел'*. **1005** *руб'ел', опóўз'ина* — рэдка; *жёртка*.

Ад картаграфавання адводзяцца словы: **66** *бáлька;* **171** *пáлка;* **337** *мытáра;* **345** *дронк;* **677** *лаћуны́*. Адводзяцца таксама ад картаграфавання словы *вяроўка, вужышчы, перадня, задоўка, уцегач* і інш., пры дапамозе якіх разам з рублём умацоўваюць воз.

Карта № 290

НАЗВЫ НЕПАКЛАДАНАГА БЫКА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 210:

«Як у вас называецца... бык непакладаны: *бугáй, бык..?*»

Выпадкі суіснавання некалькіх назваў картаграфуюцца адпаведнай колькасцю знакаў.

Фанетычныя варыянты слоў *бык, бук, б'ик* перадаюцца адным знакам. У адным знаку аб'ядноўваюцца словы *буйáн, буйён,* а таксама і *буйáк* у наступных нас. пп.: 698, 701, 726, 727, 728, 730, 736, 738, 741, 948, 953 *буйён.* 676, 704, 717, 718, 723, 724, 729, 731, 733, 734, 737, 739, 740, 763, 764, 766, 767, 769, 770, 945, 950, 951, 952, 954, 956, 963, 965, 967 *буйáн.* 683, 700, 725, 754 *буйáк.*

Пры картаграфаванні не ўлічваецца суфікс **-ок** у слове *бычóк,* які надае адценне памяншальнасці. Слова *бычóк* картаграфуецца як *бык* у наступных нас. пп.: 183, 188, 222, 225, 238, 424, 467, 474, 480, 502, 525, 665, 666, 682, 692, 696, 758, 771, 1025.

Асобныя адзінкавыя назвы адзначаюцца на карце адсылачным знакам у наступных нас. пп.: 83, 506, 511, 759, 789 *вытвóрн'ик;* 87 *ватвóрн'ик;* 814, 829, 889 *утвóрн'ик;* 118 *пл'им'ан'ны б'ик* або *прай'изваz'йц'ил';* 119, 874, 1023 *пра'изваz'йц'ил';* 128, 221 *бýйвал;* 79, 240, 247 *пл'им'ан'ны бык.*

У наступных нас. пп. падаюцца заўвагі збіральнікаў: **106** *бык — бал'шéй н'исклáz'ьны.* **184** *буγáй, бык;* часцей *буγáй.* **193** *бык* — пакладаны і непакладаны. **289** *бык* — непакладаны; даўней называлі — *буγáй.* **293** *бык вытвóрн'ик.* **396** *буγáй; бык* — часцей. **442** *бык;* вялікі *буγай.* **449** *бык, буγáй* — калі вялікі ростам, пакладаны або непакладаны. **456** *буγáй; бык* — часцей. **466** *буγáй; бык* — менш. **471** *буγáй; бык* — часцей. **498** *бык пл'ем'ан'ны, бык; буγáй* — радзей. **502** *буγáй* — непакладаны, калі яму 2—3 гады; *бычк'й* — малыя. **510** *бык; буγáй* — часцей. **516** *бык* — радзей; *буγáй* — часцей. **521** *буγáй; бык* — радзей. **523** *буγáй; бык* — часцей. **535** *буγáй; бык* — зрэдку. **536** *буγáй* — старая назва, ужываецца і зараз; *бык*—новая назва. **562** *бык; буγáй* — рэдка. **604** *бык, вол* — ужываюцца паралельна; *буγáй.* **628** *буγáй; бык* — гавораць часцей. **653** *бык;* ужываецца і *буγáй.* **711** *буγáй; бык* — часцей. **783** *буγáй; бык* — недарослы. **824** *бык;* аднак

для гаворкі вёскі тыпова не *бык*, а *буɣáй; бык* — малады нерабочы вол. **977** *буɣáй; бык* — малады. **978** *буɣáйч'ýк* — *мал'éн'к'í буɣáй* **988** *буɣáй; бык* — рэдка. **1004** *буɣáй* — вялікі бык; *бук*, *бучóк* — маладзенькі.

Карта № 291

НАЗВЫ НЕПАКЛАДАНАГА КАБАНА

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 211:

«Як у вас называецца нелягчаны кабан: *кныр, кнур, кнóраз, храк..*?»

Калі ў адказах адзначана суіснаванне некалькіх назваў, то ўсе яны наносяцца на карту.

Як *кныр* картаграфуюцца словы ў наступных нас. пп.: 73 *кнер;* 88 *кнор;* 978 *кнырчýк;* 1025 *кнырéц.*

Як *к'ирнóз* картаграфуецца *кырнóк* у нас. п. 665.

Як *кнóраз* картаграфуюцца словы ў наступных нас. пп.: 485 *кнараз'ýк;* 776 *кнóра;* 794 *кнóруз;* 822 *канóраз;* 823 *кнéраз.*

Як *к'илýн* картаграфуецца *к'илунóк* у нас. п. 39.

Як *к'илаш* картаграфуюцца *к'илушóк* у нас. п. 1, *к'илáч* у нас. п. 132.

Як *храк* картаграфуюцца словы ў наступных нас. пп.: 339, 605, 607, 609, 610, 612, 613, 614, 617, 619, 624, 626, 628 *хл'ак;* 629 *кр'ак;* 713, 882, 906, 914 *фрак;* 534 *храпáч.*

Асобныя адзінкавыя назвы адзначаюцца на карце адсылачным знакам у наступных нас. пп.: **93** *вап'éр.* **111** *пар'ýк.* **113** *парс'ýк.* **125, 274, 302** *бóраў.* **131** *пл'им'ан'н'ик.* **134** *къбáн утвóрн'ик.* **135, 236, 298** *вытвóрн'ьк.* **193** *шкап'éц.* **218** *ɣучóк.* **544** *прырéз.* **669** *паршýк.* **813** *к'ипр.* **1007, 1018** *стáдн'ик.* **1025** *нутрéц.*

У наступных нас. пп. падаюцца заўвагі збіральнікаў: **68** *к'илýн, кнóръс; кнур* — рэдка. **71** *к'илýн; кнур* — рэдка. **73** *к'илýн;* рэдка — *кнéр.* **74** *к'илýн* — часцей; *кнўр* — больш рэдка. **78** *н'ил'аɣчóны к'илýн* называецца *кнóрас;* ужываецца вельмі рэдка. **87** *к'илýн, кнóрас;* большасць — *к'илýн.* **90** *кнўр;* часцей —*к'илýн.* **98** *кнýр;* часцей — *к'илýн.* **106** *к'илýн; хрáк* — зусім рэдка. **193** *к'илýн, кнýр;* вельмі рэдка — *шкап'éц.* **200** *кнýрам* завуць толькі. **204** *кнýр;* часцей — *хрáк.* **234** Мы кажам *хрáк,* а па-новаму — *кнўр.* **311** *кнýр* — вельмі пашырана; *хрáк* — толькі ведаюць, але не гавораць. **481** *кнўр; хрáк* — радзей. **498** *кнўр, хрáк;* больш старая назва *кнóрас,* сустракаецца радзей. **501** *кнўр;* часцей — *кнóрас.* **516** *кнýр;* іншыя словы не ўжываюцца. **521** *кнўр;* рэдка — *храк.* **523** *кнўр;* цяпер ужываецца і *хрáк.* **547** *кнўр;* радзей — *хрáк.* **565** *кнўр;* радзей — *хрáк.* **722** Нелягчаны кабан называецца толькі *кнýром.* **779** *кныр;* радзей — *кнóраз.* **784** *кнóраз, кныр;* рэдка — *хрáк.* **795** *кнóраз,* вельмі рэдка — *кныр.* **810** *кныр;* вельмі рэдка — *храк.* **816** *кнóрас; храк* — разумеюць, але бытуе першае. **874** *кныр* — было калісь; *хрáк* — зараз называюць. **877** *кныр;* рэдка — *хрáк.* **902** *кнўр;* рэдка — *храк.* **988** *кнур;* рэдка — *хрáк.* **1005** *кнўр;* рэдка — *храк.*

Карта № 292

НАЗВЫ ПАКЛАДАНАГА КАБАНА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 211:

«Як у вас называецца палягчаны кабан: *кабáн, парсю́к, выпру́к..?*»

У выпадку суіснавання некалькіх назваў, на карту наносяцца адпаведныя гэтым словам знакі.

Як *кабáн* картаграфуюцца *кабáнч'ик* у нас. пп. 420, 447, 459, 1025; *кабан'éц* — 906; *кабанок* — 25, 30, 49, 227.

Як *парс'у́к* картаграфуецца *парс'учóк* у нас. пп. 441, 509, 784, 814, 906; *парасюк* — 49, 514, 601, 795, 798, 815, 839, 886, 938, 972, 997, 1018.

Як *парш́ук* картаграфуецца *парашу́к* у нас. п. 803.

Як *в'апрук* картаграфуецца *выпру́к* у наступных нас. пп.: 654, 655, 656, 657, 660, 661, 662, 663, 665, 683, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 762, 952, 959, 960, 961.

Як *вап'éр'* картаграфуюцца *ву́п'ер* у нас. п. 128; *вап'ера* — 308.

Як *бóраў* картаграфуецца *бъравóк* у нас. п. 105.

Як *пóтсв'инак* картаграфуецца *патсв'йнак* у нас. пп. 64, 117, 562, 625, 636, 888, 981, 991; *пу́дсв'йнок* — 652, 1004.

Адсылачным знакам (зялёным крыжыкам) картаграфуюцца *пар* у нас. п. 85; *пар'у́к* — 16, 111.

Жоўтым крыжыкам картаграфуецца слова *вéпр* у нас. п. 761.

Агульным адсылачным знакам картаграфуюцца *кастрáт* у нас. п. 135; *к'ишку́н* — 1011.

Не заўсёды ў матэрыялах прыводзіцца адказ з тлумачэннямі. Бывае цяжка вызначыць, да пакладанага або непакладанага кабана адносіцца тая ці іншая назва. Таму на карту не наносяцца матэрыялы наступных нас. пп.: **100** *храк.* **114, 144, 344, 552, 664, 688, 759, 939, 946, 951** *кнур.* **241** *к'илу́н.* **275, 490, 522** *кныр.* **290** *курду́к.* **293** *склáɣ'ены.* **351** *к'ирнóс.* **478** *кныр, хр'ак.* **491** *кныр, кнóрас.* **610, 612** *хл'ак, кнур.*

У наступных нас. пп. падаюцца заўвагі збіральнікаў: **30** *парс'у́к — йак пахóжы ўжо, в'ал'ик'и; кабанóк — малы, к'ило п'аɣ'ис'áт.* **49** *парас'ук* — вялікі; *кабанóк* — малы. **64** *парс'у́к, патс'в'йнак — мáлый, злóжаны.* **65** *парс'у́к; кабáн* — яшчэ невялікі. **68** *парс'у́к; къбáн* — як маленькі. **71** *кабáн* — меншы, а *парс'у́к* — вялікі. **73** *парс'у́к; кабáн* — меншы. **78** *парс'у́к — бал'шый, кал'и дру́ɣ'ий ɣод, а да ɣоду — кабáн, кабáнчык.* **87** *кабáн; парс'у́к* — часцей. **115** *кабáн; парс'у́к* — невялікі кабан. **117** *къбáн* — вялікі; *патс'в'йнък* — малы; *парс'у́к.* **127** *парс'у́к,* а вельмі вялікі — *бóров.* **129** *кабáн;* больш — *в'апру́к.* **135** *бóръў; къстрáт* — на калгаснай ферме. **155** *кабáн* — да году; *парс'у́к* — больш года. **163** *кабáн;* вялікі — *парс'у́к.* **169** *кабáн, парс'у́к* — ужываюцца паралельна. **170** *кабáн; парс'у́к* — вялікі. **196** *парс'у́к* — вялікі; *кабáн* — падростак. **198** *парс'у́к* — кормлены; *кабáн* — невялікі. **227** *парс'у́к; кабанóк* — невялікі. **249** *парс'у́к, кабáн* — больш завуць. **282** *кабáн* — кормны; *парс'у́к.* **302** *кыбáн* — кормлены, вя-

лікі, жырны; *потс'в'инак* — няма году. **333** *вап'ер; кыбан* — рэдка. **349** *паршук* — кабан кормны. **372** *паршук* — кормны. **378** *паршук* — кормны. **383, 385** *паршук* — кормны. **404** *кабáн; паршук* — мала ўжываецца. **421** *парс'ук; паршук* — больш ужываецца. **430** *парс'ук; кабáн* — часцей. **484** *парс'ук,* але некаторыя завуць *йапруком.* **499** *кабáн — палягчаны; йапрýк* — гэта кормны, кормяць на сала. **501** *кабáн — палягчаны; в'апрýк* — як стары; *парс'ук* — малады. **502** *вылягчаны кабáнчык; йапрýк — палягчаны* кабан, якога кормяць на ўбой. **515** *кабáн; парас'ук* — малы. **536** *кабáн;* тут вядома *йапрýк,* але не гавораць. **539** *кыбáн* — вялікі; *парс'ук* — невялікі кабан. **601** *парас'ук* — малы; *кабáн* — вялікі. **604** *кабáн; парс'ук* — маленькі. **614** *кыбан; парс'ук* — радзей. **636** *кабáн* — вялікі; *кыбáн, патс'в'йнак* — меншы. **702** *кабáн; выпрýк* — большы. **712** *йапрýк; паршук* — больш пашырана. **750** *в'епрýк,* а цяпер — *кабáн.* **777** *йапрýк, в'апрýк*; больш пашырана *кабáн.* **780** *йапрýк — кабан на сала.* **783** *кабáн, йапрýк; парас'ук* — невялікі кабан. **795** *кабáн* — вялікі; *парас'ук* — невялікі. **798** *кабáн; в'епрýк* — калісьці звалі; *порос'ук* — маленькі. **800** *кабáн; в'епрýк* — калісьці людзі звалі. **814** *кабáн, парас'учóк; в'апрýк* — малы. **815** *кабáн* — кормны; *парас'ук* — маленькі; *потс'в'инак.* **839** *къбáн; пърас'ук* — малы. **874** *кабáн* — кормны. **886** *кабáн; парс'ук* — малы. **888** *кабáн; пас'в'инáк* — 6 месяцаў. **900** *кабáн* — кормны, надворны. **912** *парс'ук* — някормлены; *кабáн* — кормлены. **966** *кабáн* — якога паставілі на адкорм; *в'епрýк* — якi ходзіць па двары. **968** *кобáн; порс'ук* — да года. **970** *кобáн; опрýк* — худы. **972** *кобáн; порос'ук* — малы; *йепрýк* — дзікі. **975** *кобáн; парс'ук* — меншы. **981** *кабáн, пóдс'в'инак* — калі *палягчаны,* малога ўзросту. **991** *кабáн; пóдсв'инак* — сярэдні. **997** *кабáн* — вялікі; *парас'ук* — невялікі. **1018** *кабáн; парас'ук* — маленькі (рэдка). **1019** *кабáн* — гадаваны на сала.

Карта № 293

АГУЛЬНЫЯ НАЗВЫ СКАЦІНЫ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 212:

«Агульная назва жывёлы: *скацíна, жывёла, худóба, тавáр..?*»

Заўвагі збіральнікаў і адзінкавыя назвы прыводзяцца ў каментарыях: **14** *скац'ина, скот* — ужываюцца паралельна. **23** *бы́дла;* рэдка — *скац'йна.* **24** *бы́дла;* радзей — *скац'йна.* **28** *скац'йна; скот* — радзей. **34** *бы́дла; скац'йна* — рэдка. **63** *скот; бадл'á* — рагаты скот. **71** *скац'йна; скот* — рэдка. **74** *жыв'óла* — часцей; вельмі рэдка — *скац'йна.* **78** *скот;* рэдка — *скац'йна.* **82** *скац'йна* — часцей ужываецца, але кажуць і *бы́дла.* **87** *скац'йна, жыв'óла;* часцей — *скот.* **96** *жывац'йна.* **98** *скот; жыв'óлу пакарм'йц'* (аб куранятах); *жыв'óлай* называюць карову ветэрынары. **128** *скот* — агульная назва жывёлы; адна якая-небудзь жывёла называецца *скац'йна.* **139** *жыв'ела.* **141, 142** *жыв'óла;* рэдка — *скац'йна.* **184** *скац'йна;* часцей — *жыв'óла.* **190** *жыв'óла; скац'йна* — толькі каровы. **222** *скац'йна, жыв'óла; бы́дла* —

каровы. **234** *жыв'ола;* часцей — *скац'йна.* **247** *быдл'á.* **295** *скот; жыв'óла* — менш. **298** *скот* — многа жывёлін; *скац'йна* — адна жывёліна. **357** *жыв'óла;* часам гавораць і *скац'йна.* **362** *бы́дла;* рэдка гавораць *жыв'óла* ці *скац'йна.* **374** *бы́дла* — гурт кароў; *скац'йна* — жывёла наогул. **386** *жы́в'ал.* **411** *скац'йна;* сустракаецца рэдка і слова *бы́дло.* **421** *жыв'óла;* іншыя словы не ўжываюцца, але па-руску *скац'йна;* зрэдку — *жыв'óла.* **523** *скац'йна;* радзей *скот.* **525** *скац'йна;* радзей *жыв'óла.* **529** *скац'йна;* радзей — *скот.* **531** *тавáр;* ведаюць назву *хвóст* у значэнні 'жывёліна'. **534** *скац'йна* — гэта і каровы, і свінні, і авечкі; *γаўйáда* — гэта толькі каровы. **541** *скац'йна; жыв'óла* — больш. **547** *жыв'óла;* шмат жывёлін — *тавáр.* **559** *скац'йна, худóба, жыв'óла, тавáр.* **562** *скот, скац'йна, жывйóла, тавáр* (каровы), *худóба.* **565** *жыв'óла, скот, тавáр, худóба;* старыя гавораць *тавáр.* **586** *скац'йна, скот* — ужываюцца паралельна. **592** *скац'йна;* рэдка — *шарс'ц'йна.* **604** *скац'йна; тавáр* — рагаты скот; *худóба* — старое слова, ужываецца часцей. **611** *скац'йна* — адна жывёліна; *скот.* **636** *скот; скац'йна* — адна жывёліна. **642** *скот, скац'йна, жыв'óла.* **643**, **645**, **647** *скац'йна, шарс'ц'йна.* **671** *скац'йна;* часцей — *бы́дло.* **674** *слабадá.* **702** *скст́ына, бы́дло; худóба* — радзей. **712** *скац'йна; слабадá* — больш пашырана. **722** *скот; скот'йна, жыв'óла* — ужываюцца радзей. **732** *скотé.* **808** *худóба; товáр* — толькі каровы. **810** *товáр* — толькі дойныя каровы; *худóба* — агульная назва жывёлы. **813** *скац'йна; жыв'óла* — называе «шляхта»; *худóба* — старое слова; *тавáр* — нямногія называюць кароў. **814** *скац'йна;* радзей — *жыв'óла; γаўйá.* **817** *тавáр* — толькі рагатая жывёла; *скот* — агульная назва для жывёлы. **821** *тавáр* — каровы. **829** *жывйóла, скац'йна* — агульная назва; *тавáр* — каровы. **831** *жыўйóла* — агульная назва; *тавáр* — каровы. **832** *жывйóла* — агульная назва; *тавáр* — толькі каровы; *скац'йна* — калі адна жывёліна. **843** *тавáр; скац'йна, жыв'óла* — рэдка. **851** *худóба, товáр;* рэдка — *скот.* **873** *скац'йна, тавáр, худóба, жыв'óл'ина.* **894** *скот* — часцей; *жыв'óла.* **901** *худóба* — уся жывёла; *тавáр* — *стáда карóў.* **909** *худóба* — агульная назва хатняй жывёлы; *тавáр* — буйная рагатая жывёла. **912** *худóба* — уся жывёла; *тавáр* — каровы, быкі. **937** *тавáр* — рагаты скот; *скац'йна.* **963** *тавáр* — каровы; *худóба.* **967**, **970** *товáр* — каровы. **973** *товáр* — часцей; даволі рэдка — *худóба.* **975** *товáр* — назва буйнай рагатай жывёлы. **977** *товáр* — каровы. **981** *худóба* — агульная назва для ўсёй хатняй жывёлы; *тавáр* — для буйнай рагатай жывёлы. **988** *скац'йна;* рэдка — *тавáр.* **989** *скот* — больш; яшчэ завуць *тавáр.* **992** *товáр;* радзей — *худóба.* **993** *товáр* — буйная рагатая жывёла; *худóба* — агульная назва жывёлы. **997** *скот; худóба* — уся скаціна; *тавáр* — буйная рагатая жывёла. **1004** *худóба, тавáр* — каровы, валы; карову могуць назваць *худóба;* цяпер могуць сказаць *скот.* **1005** *товáр, худóба;* рэдка — *скоц'йна.* **1011** *тавáр, худóба* — рагаты скот; *скот.* **1018** *скац'йна, жывйóла, худóба; тавáр* — каровы. **1024** *скот; тавáр* — каровы.

Карта № 294

НАЗВЫ ПЕЎНЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 213:

«Пéвень, пятýх, пяю́н, пявýн, кабáн..?»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы пеўня: *пятýх, пéвень, пявýн.*

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў пеўня, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаны агульным адсылачным знакам: **6** *п'атýх;* радзей — *кóгут.* **14** *п'атýх, п'атóк.* **23** *п'атýх, кóгут.* **24** *п'атýх;* радзей — *кóгут.* **59** *п'атýх;* рэдка — *п'éв'ен'.* **214** *п'атýх;* рэдка — *п'éв'ен'.* **298** *п'атýх;* часцей — *п'éв'ен'.* **302** *п'éв'ен'* — часцей у размове; *п'атýх; п'авýн.* **338** *п'атýх;* радзей — *п'éв'ен'.* **341** *п'атýх, кóгут.* **392** *кóгут.* **430** *п'éв'ен';* часцей — *п'авýн, п'атýх.* **464** *п'авýн* — усе гаворацъ, а *п'éв'ен'* — рэдка. **509** *п'éв'ен'* — усе гавораць; *п'атýх — н'е ӡ'ерав'éнскайе слóва, рéдка.* **523** *п'éв'ен'*; радзей — *п'атýх.* **548** *п'éв'ен';* радзей — *п'атýх.* **565** *п'éв'ен';* радзей — *п'атýх.* **604** *п'атýх;* часцей — *п'éв'ен'.* **614** *п'атýх;* радзей — *п'éв'ен'.* **730** *п'éв'ен';* рэдка — *п'атýх.* **758**, **761**, **765** — *кабáн.* **820** *п'атýх* — рэдка; часцей — *п'éв'ен'.* **936** *п'атýх; п'éв'ен'* — гавораць старыя. **988** *п'éв'ен';* рэдка — *п'атýх.* **996** *п'атýх;* часцей — *п'éв'ен'.* **1005** *п'éв'ен';* рэдка — *п'атýх;* **1018** *п'атýх;* часцей — *п'éв'ен'.*

Карта № 295

НАЗВЫ КУРЫЦЫ, ЯКАЯ ВОДЗІЦЬ КУРАНЯТ

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 214:

«*Квактýха, квакýха, квóчка...* Ці няма розніцы ў назве курыцы: а) якая збіраецца сесці на яйкі, б) якая сядзіць на яйках, в) якая водзіць куранят?»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы курыцы, якая водзіць куранят.

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Як *куравóдка* картаграфуюцца словы ў наступных нас. пп.: **180** *куравáтка.* **424**, **443**, **447** *курóватка.*

Як *мáтка* картаграфуецца слова *мáтачка* ў нас. п. 437. Адсылачнымі знакамі абазначаюцца адзінкавыя назвы ў наступных нас. пп.: **94** *ӡ'ац'íха.* **189** *курáчн'ица.* **219** *куртáшн'ица.* **224** *курáтн'ица.* **243** *ӡ'ац'íн'ица.* **256** *ӡ'иц'авóӡ'ица.* **273** *ск'ал'áтн'ица.* **295** *ӡ'ац'íн'ица.* **459** *куравóдн'ица.* **466** *курчавóдка.* **469** *куравóтн'ица.* **503** *куран'áтна кýрыца.* **540** *ӡ'ац'íвуха.* **696** *кýрыца с куран'áт'мы.* **784** *куран'áтна кýра.* **785** *куран'áтна.* **866** *ваӡ'íц'илка.* **888** *курá.* **914** *ӡ'ац'íвадка.* **920** *ӡ'ец'íвадка.* **933** *д'ат'ивóдка.* **976**, **978**, **979**, **983**, **987** *квóкл'а.*

Карта № 296

НАЗВЫ КУРАНЯТ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 215:

«Кураняты, цыпляты, цыпляняты, цуканяты...»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы куранят: *кураняты, курчаты, курчаняты, курчукі, цыпляты, цыпляняты, цыплюкі, піскляты, пыляняты, цівяняты.*

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў куранят, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

Як *цыпл'аты* картаграфуецца слова *цыпл'атк'и; курчучк'й* як *курчук'й* ў нас. п. 6.

Як *п'искл'аты* картаграфуецца слова *п'ишкл'аты* ў нас. п. 204.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **6** *курчучк'й, ц'ипл'атк'и, курчаты* — ужываюцца паралельна. **23** *курчаты;* радзей — *ц'ипл'аты.* **25** *ц'ипл'ата, курчата — үета адно, инакш н'е кажуц'.* **30** *ц'ипл'аты,* а як большыя — *курчаты.* **33** *курчаты* — большыя, *ц'ипл'аты* — як выходзяць з яек. **34** *ц'ипл'аты, курчаты — ус'о адно, начай н'е называйуц'.* **46** *п'искл'аты; курчак'й* — больш; *крап'йўн'ик'и* — калі курыца нанясе яек і высядзіць. **47** *курчук'й* — радзей; часцей — *п'искл'аты.* **55** *ц'ипл'аты;* радзей — *куран'аты.* **73** *ц'ипл'аты; курчаты* — гавораць старыя. **150** *куран'аты, курчаты* — паралельна. **161** *цыпл'аты* — найбольш пашырана; *пыл'ук'й.* **174** *куран'аты;* часцей — *курчаты.* **181** *курчаты, куран'аты* — паралельна. **184** *курчаты; куран'яты* — пераважна. **198** *п'искл'аты* — маленькія; *курчаты* — калі падрастуць. **199** *пыл'ук'й, пыл'аты.* **204** *цыпл'аты, куран'аты, п'ишкл'аты;* часцей — *курчаты.* **220** *куран'аты;* часцей — *пыл'ан'аты.* **227** *цыпл'аты;* часцей — *п'искл'аты.* **243** *пыл'атк'и.* **311** *куран'аты; цыпл'аты; п'искл'аты* — вельмі пашырана. **481** *цыпл'ата;* часцей — *пыл'ан'аты.* **517** *куран'аты* — рэдка; часта — *пыл'ан'аты.* **548** *пыл'ан'ата* — часцей; *куран'ата, цыпл'ата.* **550** *п'искл'аты;* рэдка — *куран'аты.* **687** *куран'аты;* радзей — *цыпен'ата.* **706** *куран'аты;* радзей — *цыпл'ата.* **739** *цыпукы.* **784** *куран'аты;* радзей — *цыпл'ан'ата.* **795** *ц'ип'ан'ата; куран'ата* — калі трохі большыя. **801** *куран'ата* — агульная назва; *цыпл'ан'ата* — калі водзіць і калі не водзіць курыца. **835** *куран'ата;* радзей — *цыпл'аты.* **973** *ц'ипл'ук'й; куран'ата* — большыя; *цыпл'ата* — малыя. **977** *молодўшк'и* — падрослыя; *цыпл'ата* — малыя. **986** *цыпл'ата* — толькі што выveліся; *куран'ата* — 2—3-месячнага ўзросту. **988** *куран'ата;* рэдка — *цыпл'ата.* **1011** *пыл'ан'ата* — маленькія; *куран'ата* — большыя. **1027** *цыпл'ата;* радзей — *куран'ата.*

Карта № 297

НАЗВЫ КАЧКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 216:

«*Ка́чка, ву́тка..?*»

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, які картаграфуецца адсылачнымі знакамі, матэрыял з заўвагамі збіральнікаў і носьбітаў дыялекту, заўвагі аб адрозненнях у назвах свойскай і дзікай качкі: **6** *ву́тка;* радзей — *ка́чка.* **24** *ву́тка;* радзей — *ка́чка.* **30** *ву́тка;* рэдка — *ка́чка.* **40** *ка́чка—бол'ий ны дыма́шн'ийу, а ву́тка — на г'икуйу.* **50** *ка́чка; ву́тка* — дзікая. **86** *ка́чка* — рэдка; *ву́тка.* **98** *ву́тка, ка́чка;* часцей — *ву́тка.* **104** *ву́тк'и;* рэдка — *ка́чк'и.* **160** *качка́.* **165** *ву́тка* — маленькая; *ка́чка* — вялікая. **192** *ка́чк'и;* гавораць і *ву́тк'и; ка́чка* — дзікая; *ву́тка* — свойская. **210** *ка́чка;* радзей — *ву́тка.* **234** *ка́чка, ву́тка;* часцей — *ву́тка.* **317** *ву́тка; ка́чка* — дзікая вутка. **430** *ка́чка* — гавораць старыя; *ву́тка* — больш пашыранае, па-руску. **434** *ка́чка, ву́тка;* часцей — *ву́тка.* **481** *ка́чк'и, у́тк'и* — ужываюцца як раўназначныя. **509** *ву́тка і ка́чка* — ужываюцца паралельна. **514** *ка́чка;* радзей — *ву́тка.* **563** *ка́чка; ву́тка* — дзікая. **565** *ка́чка, ву́тка.* **586** *ву́тка;* рэдка — *ка́чка.* **686** *качкы́.* **753** *вутва́* — лясная; *дама́шн'их ка́чак н'ама́.* **774** *ка́чка* і іншы раз—*ву́тка.* **779** *ка́чка* — часцей; *ву́тка.* **783** *ву́тка;* радзей — *ка́чка.* **784** *ву́тка* — часцей; *ка́чка.* **788** *ву́тка;* часцей — *ка́чка.* **791** *ву́тка;* часцей — *ка́чка.* **798** *ка́чка;* радзей — *ву́тка.* **814** *ка́чк'и; ву́тк'и* — дзікія. **816** *ка́чка;* часам гавораць і *ву́тка.* **823** *ка́чка;* рэдка — *ву́тка.* **825** *ка́чка;* рэдка — *ву́тка.* **834** *ка́чка; ву́тка* — дзікая. **864** *качка́.* **882** *ка́чка; ву́тка* — дзікая. **977** *ка́чка* — дамашняя; *вутва́* — дзікая. **1005** *ка́чка;* рэдка — *ву́тка.* **1012** *ка́чка;* ужываецца і *ву́тка.* **1016** *ка́чка;* рэдка — *ву́тка.* **1021** *ву́твы.*

Карта № 298

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ акацілася І ягнілася (У АДНОСІНАХ ДА АВЕЧКІ)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 218:

«Авечка *ко́тная...* Як скажуць: авечка *ягнілася* ці *акацілася..?*»

У народных гаворках побач са словам *акацілася* (амаль на ўсёй тэрыторыі Беларусі) сустракаецца слова *ягнілася,* якое займае невялікую частку поўначы Беларусі. На карце картаграфуецца пашырэнне гэтых слоў. Калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных слоў, то адпаведнымі знакамі ўсе яны наносяцца на карту.

Фанетычныя варыянты слоў перадаюцца адным знакам: 204, 209, 227, 496 *пакац'йлас'.* 320 *скац'йлыс'а.* 503 *пако́чвал'ис'а.* 950 *обкоты́лас'а.* 85, 107, 111, 112, 113, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 133, 135, 171, 228, 250, 258, 270, 295, 304, 309, 310, 324, 328, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 338, 340, 352, 355, 375, 386, 434, 496, 578, 588, 594, 598, 603, 605, 608, 609, 614, 616, 619, 621, 623, 624, 626, 627, 628, 630, 631, 633,

634, 635, 639, 644, 646, 648, 650, 672 *кац'йлас'а.* 82, 204, 220, 227 *пакац'йл'ис'а.* 655, 657, 693, 697, 704 *укутылас'а.*

Агульным адсылачным знакам абазначаюцца розныя адзінкавыя назвы: 11, 195, 499, 502, 956 *прыв'алá йаγн'áты.* 128 *ац'ал'йлас'а.* 195, 536 *раґ'йла.* 350, 474 *абл'изн'йлас'а* — калі прывяла двайню. 957 *обродылас'а.*

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з заўвагамі збіральнікаў: **7** *ав'éчка акац'йлас'а;* рэдка — *айаγн'йлъс'а.* **128** *ав'éчка кац'йлас'а.* Калі прывядзе адно ягня, то кажуць — *ав'éчка ац'ал'йлас'а.* **210** *ав'éчка акац'йлас'а; айаγн'илас'а* — рэдка. **243** *ав'éчка акац'йлас'; йаγн'йлас'* — старая назва.

Карта № 299

ДЗЕЯСЛОЎ ржэ (АБ КАНІ) І ЯГО АДПАВЕДНАСЦІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 219:

«Конь *ржэ, ржэць, рагóчыць...*»

На гэтай карце картаграфуюцца дзеясловы *ржэ, рагóча, рэ́хча, гагóча, вішчыць.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **5** *иржéц' кабыла с кóн'м'и; гагóчац' кабыла з жараб'óм.* **12** *кóн' иржéц'; γаγóчыц', йак п'йц' хóчыц'.* **13** *кóн' иржéц', γаγóчыц' кабыла па жараб'áц'и.* **23** *γаγóчыц';* радзей — *йиржéц'.* **25** *кóн' γаγóчыц'; кабыла иржéц'.* **28** *γаγóчыц';* радзей — *ржéц'.* **32** *кон' раγóчац'; жараб'ó иржéц'.* **35** *иржéц'; раγóчыц'* — радзей. **64** *кон' иржéц'; жарабóк γаγóчыц'.* **65** *кон' иржéц'; жараб'éц γаγóчыц'.* **71** *кон' иржéц'; жараб'éц γаγóчыц'.* **133** *иржéц'; γаγóчыц'* — ад злосці. **135** *ржéц'; γаγóчыц'* — ад злосці. **193** *йиржéц'* — калі многа коней. **274** *кон' ржéц'; жараб'éц раγóчыц'.* **302** *раγóчыц';* часцей — *ржéц'.* **305** *кон' иржéц'; жараб'óнач'ик р'аγóч'иц'.* **530** *рéхча* — гавораць старыя; *иржé* — моладзь. **568** кон' *ржé, рéмжа.* **721** кон' *ржé, раγóча, рéмжа.* **756** кон' *ржé, рéмжа.* **787** *иржé;* часцей — *раγóча.* **849** *рéмже.* **892** *рéмжа.* **901** *ржé, рéмжа.* **950** *верешчыц'.* **981** *м'ирγ'йче.*

Карта № 300

ПАШЫРЭННЕ ДЗЕЯСЛОВАЎ раве, рыкае (АБ КАРОВЕ)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 220:

«Як у вас называецца: карова *мычыць, равé, рыкае, мýкае?*»

Адводзяцца ад картаграфавання такія словы, як *мычыць, мукае, мыкае* і інш., якія, як відаць з заўваг, маюць іншае значэнне.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з заўвагамі збіральнікаў ці носьбітаў гаворкі аб значэнні картаграфуемых слоў і адзінкавыя словы, якія абазначаюцца на карце адсылачнымі знакамі: **2** Карова — *рав'éц'; м'ичыц'* — як целіцца. **6** Карова — *рав'éц';* калі ціха — *м'ичыц'.*

7 *мычыц'* — ціха; *рыкáйец'* — моцна. **8** *мычыц'* — ціха; *рав'éц'* — моцна. **9** *рав'éц';* як целіцца — *м'ичыц'.* **11** Карова — *рав'éц', рыкáйец';* часцей — *рав'éц'; рыкáйец' — памáлу, кал'и́ чу́йе γаспадарá.* **12** Карова — *м'ичыц'* памалу; *рав'éц* — моцна *рыкáйиц'.* **13** Карова — *рыкáйиц'; рав'éц' на ус'ý γлóтку; мычыц'* — памалу. **23** *карóва йак крéпка — рав'éц'; ц'и́ха — м'ичыц'.* **25** *рав'éц' — йак крéпка; м'ичыц' — ц'и́ха, тóка мыкайиц', а н'е рав'éц'.* **30** *рав'éц' на ув'éс' γóлас; м'ичыц'.* **31** Карова — *рав'éц';* цялё — *мычыц'.* **34** *м'ичыц'* — карова; *рав'éц', йак крéпка.* **35** *рав'éц'; мычыц'* — калі раве памалу, слаба. **42** *рыкайит', мич'и́т'.* **46** *рыкайиц'; мычыц'* — як піць хоча. **57** *рав'éц'* — моцна; *мычыц'* — ціха. **63** *м'ичыц'* — ціха; *рав'éц'* — моцна. **64** Карова — *рав'éц'; м'ичыц'* — ціха. **65** *рыкáйиц' — йак йéс'ц'и хóчыц', йак ц'ал'óнка прымуц'; м'ичыц' — кал'и́ ц'ал'óнак атх'ин'éцца.* **66** Карова — *рав'éц'; м'ичыц', кал'и́ ц'и́хан'ка.* **67** Карова — *мычыц'; рав'é — γрóмка.* **68** Карова — *рыкáйиц'; м'ичыц', йак йéс'ц'и хóчыц'; карóвы равýц', йак бадýцца.* **69** *м'ичыц'* — ціха; *рыкáйиц'* — моцна. **70** *м'ичыц'; рав'éц'* — больш моцна. **71** Карова — *рав'éц' и рыкáйиц', йак п'иц' ц'и йéс'ц'и хóчыц'; м'ичыц' — йак ц'éл'ицца.* **72** Карова *рав'éц' на ув'éс' γóлас, а мычыц' — ц'и́хан'ка п'ерат ц'óлам.* **73** Карова — *рав'éц'; нóччы м'ичыц'* — ціха. **74** Карова — *рав'óц'; а кал'и́ ц'и́ха — γавóруц' м'ичыц'.* **78** *ц'и́хън'ка м'ичыц', а йак γрóмка — рав'éц'.* **80** Карова — *м'ичыц', рыкáйиц', рав'éц'; м'ичыц' — каγдá у йайé ц'ал'óначак.* **87** Карова *рав'éц' — γромка; м'ичыц'* ціха — *кал'и з малы́м ц'ал'óнкам.* **88** *рав'éц'* — моцна; *мычыц'* — ціха. **91** *мычыц', рав'éц'; мычыц' — кал'и́ ц'éл'ица.* **95** *рав'éц' — йак γрóмка, йак ц'и́хан'ка — м'ичыц'.* **99** *мычыц'* — ціха; *р'ив'éц'* — моцна. **101** Карова — *рав'éц'; кала ц'ал'óнка мычыц'.* **104** Карова — *рав'éц'; па ц'ал'óнку мычыц'.* **117** *рав'éц' — у пóл'и; м'ичыц' — у хл'ав'é.* **119** *р'ив'éц'; м'ичыц' — кал'и́ йес' хóч'иц'.* **125** Карова *р'ив'éц'; у хл'éв'и — м'ичыц'.* **126** Карова — *мычыц', р'ев'éц'; м'ичыц' дýжа ц'и́ха.* **129** *р'ив'éц' — γрóмка; м'ичыц' — ц'ихóн'ичка.* **130** Карова — *р'ев'éц'; м'ичыц' — н'аўпóлный γóлас.* **133** Карова *мычыц' — ц'и́ха; р'ив'éц' — γрóмка, γрóзна.* **134** *м'ичыц', рав'éц'.* **135** *мычыц'; р'ив'éц' — γрóмка.* **179** *рав'éц'* — моцна; *мычыц' — ціха.* **181** Карова *мычыц'; рыкáйа — γóласна.* **184** Карова — *рыкáйа, рав'é, м'ичыц';* ужываюцца паралельна. **192** Карова — *м'ичыц'; рав'éц' — γрóмка.* **195** Карова — *рав'éц'; м'ичыц'* — цішэй. **214** *рыкáйе, мычыц', м'и́кайа* — ціха. **215** *рыкáйа, мычыц'.* **220** Карова — *мычыц'; рав'éц' дык йéс'л'и зγýб'ицца.* **222** *мычыц'* — ціха; *рав'é, рыкáйе.* **227** *м'ичыц'* і *рав'ец'; м'ичыц' — γéта трóшку.* **235** Карова — *рав'éц'; м'ичыц', йак ц'éл'ицца.* **237** *м'ичыц'* — ціха; *рыкáйиц'* — моцна. **242** *мычыц'* — ціха; *рав'éц'.* **244** Карова *рыкáйа* — моцна, а *м'ичыц' памал'éн'ку.* **246** Карова — *рав'éц', а ц'ал'óначак рыкáйа.* **249** Карова — *рав'é; йак памал'éн'ку ў хл'éв'е — кáжуц' мычыц'; рыкáйе.* **253** Карова — *рыкáйе,* радзей ужываецца *мычыц'.* **265** *мычыц'* — ціха; *рав'é.* **269** *рав'éц'* — моцна; *рыкáйе, м'ичыц'* — ціха. **274** *мыкайиц'* — ціха; *рыкáйиц'* — моцна. **280** *рав'éц';* ціха — *мъчыц'.* **283** *мычыц'* — ціха; *рав'é* — моцна. **289** *рыкáйе; рав'é* — як нядоеная; *мычыц'* — ціха. **295** *мычыц'* — ціха;

рав'єц' — моцна. **296** *р'ав'єц', м'ичыц'* — *н'ема.* **297** *рав'єц' н'ечъүа карова, п'иц' хочыц'.* **298** Карова *мычыц'* — не адкрываючы пысу; *рав'єц'* — голасна і адкрыўшы шырока пысу. **300** *рав'єц'* — моцна; *м'ичыц'* — ціха. **301** *мычыц' — ц'их'ин'ка; рав'єц'* — моцна. **302** *мычыц'* — калі пыса закрыта, просіць есці; *р'ав'єц'* — пысу адкрыўшы і гучна; *кр'ичыц'* — тое ж, што і *р'ав'єц'.* **313** *рав'е* — моцна; *мычыц'* — ціха. **338** *р'ав'єц'; мычыц' — ц'иха р'ав'єц'.* **369** *рыкайа; рав'е* — калі карова галодная. **372** *карова үаладн'утка прышла — рыкайа.* **379** *карова рыкайа и рав'е, йак вады захоча.* **419** *рав'е, рыкайа* — у адным значэнні. **421** *рав'е, рыкайе* — розніцы няма. **426** *мычыц', рав'е, рыкайе* — ужываюцца паралельна. **430** *рыкайе* — хоча есці; *рав'е* — ёй дрэнна. **442** *рыкайа, мычыи'; рав'е* — са злосці. **464** *рыкайа; м'икайе* — калі целіцца. **474** Карова *рыкайа; ц'ал'о мычыц', мукайе, м'екайе.* **481** *мукайа; мычыц'* — ціха; *рыкайа* — моцна. **484** *рыкайе* — моцна; *м'икайе* — памаленьку. **487** Карова *мукайа, м'икайа* — ціха; *рав'е* — моцна. **501** *рыкайе; рав'е, йак ц'ал'атка зарежуц'.* **516** Карова *рыкайе; буүай рав'е.* **518** Карова *мычыц'* — ціха; *рыкайа* — моцна. **540** *рыкайа* — калі астанецца; *рав'е* — калі кроў убачыць; *мычыц'* — цялё. **547** *мычыц';* рэдка — *рыкайе.* **588** *р'икайе, рав'єц'; м'ичыц' — йак йесц'.* **596** *рав'е* — моцна; *рыкайе* — ціха. **601** *мычыц'* — ціха; *рыкайе, рав'е.* **604** *рав'е, рыкайе* — моцна; *мукайе* — ціха. **633** *мычыц'* — ціха; *р'икайиц'.* **651** *рыче.* **661** *мычыт, рычыт.* **676** *мычыт* — як целіцца; *рав'е* — па цяляці; *рыкайе* — хоча есці. **678** *мычыт; рыкайе* — моцна. **679** *рыкайе* — моцна; *мычыт* — ціха. **730** *коровы рыкайут', волы рывут'.* **770** *рыкайе — үолосно; мыркайе.* **785** *рыкайе; м'икайе* — есці хоча. **795** *рыкайе — ад стада астан'єцца; м'ичыц' — да ц'ел'ац'и иг'е.* **798** *рыкайе;* радзей — *мукайе.* **800** *рыкайе* — моцна; *м'икайе, мукайе* — ціха. **805** *рыкайе, м'икайе* — хворая ці да цяляці хоча. **815** *рыкайа* — моцна, *м'икайе* — ціха. **817** *рыхкайе.* **819** *рыкайе; мукайе* — гаворыць малыя дзеці; *м'икайе* — хворая. **818** *рыкайе* — моцна; *мукайе* — ціха. **821** *рыкайе* — моцна; *м'икайе* — ціха. **822** Карова *рыкайа; ц'ал'а рав'е.* **823** *рыкайе; м'икайе* — як хворая; *рав'е — кал'и знойг'е падлу.* **832** *рыкайе — иг'е дадому в'ас'олайа; рав'е — йак хоча бадацца; м'икайе — кал'и ц'ел'ицца.* **850** *рыкайе* — ціха; *рев'е* — моцна. **900** *рыкайе; мычыц'* — ціха. **914** *рыкайет; мыч'ет* — ціха. **950** *мычыц', рычыц'.* **955** *телетко мекайе; корова реве, мукайе.* **958** *рове;* часцей — *рыкайе.* **993** *м'икайе; реве* — моцна.

Карта № 301

ДЗЕЯСЛОЎ мяўкае (АБ КОШЦЫ) І ЯГО АДПАВЕДНАСЦІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 221:
«Кошка *мяўкае, мяўчыць, яўкае, каўкае..?*»

На гэтай карце картаграфуюцца дзеясловы *мяўкае, каўкае, курняўкае, яўкае, няўчыць, княвае.* Картаграфуецца таксама дзеяслоў *крычыць* (хоць гэты дзеяслоў наогул мае больш шырокае значэнне), па-

колькі ён, як указваецца ў матэрыялах некаторых нас. пп., з'яўляецца адзіным.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

У наступных нас. пп. адводзяцца ад картаграфавання дзеясловы, якія не адпавядаюць адказу на пытанне: **28** *курчыць*. **191** *міркóча*. **350** *мруџыць, мурчыць*. **401**, **501**, **838** *мурлыча*. **474**, **502** *мармыча*. **467** *ёнчыць*. **548, 550, 795, 864** *бурчыць, вурчыць*. **722** *ячыць*. **716**, **799**, **834**, **836**, **837** *рáўкае*. **932** *мікае*. **959** *мураўчыць*. **971** *мерчыць*. **976**, **977**, **978** *мáркае*.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **25** *курн'áўкаиц', кáўкаиц', м'áўкаиц'; крычыц'* — як б'еш; больш пашырана — *курн'áўкайиц'*. **63** *курн'áўкайиц'* — як у хату просіцца. **74** *крычыц'; курн'áўкайиц'* — пяе. **90** *кáўкайец'* — гавораць старыя; *м'áўкайец'* — моладзь. **210** *курн'áўкайа* — як дзеці гуляюць; *м'áўкайа*. **249** *кáўкайе; курн'áўкайе* — калі ляжыць і паціхенечку пяе. **614** *м'áўкыйиц';* часцей — *кáўкыйиц'*. **924** *м'áўкайа;* радзей — *кáўкайе*. **1016** *кáўкайе;* рэдка — *м'áўкайе*.

Карта № 302

ДЗЕЯСЛОЎ бляе (АБ АВЕЧЦЫ) І ЯГО АДПАВЕДНАСЦІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 223:

«Авечка *бляé, крычыць...*»

На гэтай карце картаграфуюцца дзеясловы *бляé, бэ́кае, мэ́кае, блэ́кае, крычыць, бычыт*.

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне некалькіх варыянтаў, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **42** *кричúт';* часцей — *бл'айéт'*. **67** *бл'акóчыц'*. **105** *маркóчыц'*. **125** *крычыц', маркóчыц'*. **131** *маркóчыц'*. **135** *м'аркóчыц'*. **197** *бл'айéц'; м'иркóчыц'* — да ягняці. **407** *бл'айé; крычыц'* — ноччу. **601** *бл'айé* — гавораць усе; радзей — *крычыц'*. **760** *м'еүéче*. **764** *м'еүéче* — часцей; радзей — *бл'айé*. **823** *бл'áўкайе, з'в'áүайе*. **979** *йéкайе*. **769**, **771**, **772**, **859**, **959** *блéкайе*.

Карта № 303

ДЗЕЯСЛОЎ квакаюць (АБ ЖАБАХ) І ЯГО АДПАВЕДНАСЦІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 226:

«Жабы *квáкаюць, крýмкаюць, квóкчуць...*»

На гэтай карце картаграфуюцца дзеясловы *квáкаюць, квóкаюць, крýмкаюць, кýмкаюць, квóкчуць, крэ́кчуць, крáхаюць, крычáць, турчáць, сквярýцца*.

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне некалькіх варыянтаў, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Як *крýмкайуц'* картаграфуюцца словы: 184 *крумкóчуц'*. 754 *крáмкаюц'*.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **11** *жáбы квóкчуц'; йáк идýц' на нóрасты — крéкчуц'; кукýйуц'*. **12** *жáбы квóкчуц' в'аснóй;* рэдка — *трýб'ац'; кукýйуц'* — летам. **14** *ɣ'арýцца.* **32** *квóкчуц';* часцей — *крáхайуц'*. **98** *квóкчац', крычáц'; жáба скв'арéцца — надсáдна крычыц'*. **132** *тарóчуц', журлычуц'*. **135** *квóкчуц'* — рэдка; часцей — *квáкайуц'*. **149** *ц'áўкайуц'*. **174** *квóкчуц';* часцей — *крéкчуц'*. **184** *крýмкайуц';* часцей — *турчáц'*. **241** *трáхайуц'*. **249** *жáба крáхайе;* радзей — *квóкча*. **369** *рáўкайуц'*. **406** *кýмкайуц';* часамі гавораць — *квáкайуц'*. **430** *крýмкайуц'* — на пагоду; *кувéкайуц'* — на дождж. **438** *квáкайуц', кýркайуц'*. **443** *квáкайуц', кýркайуц'*. **485** *крýмкайуц', кул'íкайуц'*. **496** *крýмкайуц', кýмкайуц', кóкайуц'*. **560** *кáўкайуц'*. **565** *квóкчуц';* часцей — *крýмкайуц'*. **586** *кýкайуц'*. **587** *квóкчуц', кýкайуц'*. **609** *кóхыйуц'*. **628** *ɣ'арýцца*. **651** *кравчáт'*. **660** *квáкайуц', крамчáт*. **682** *квáкайут;* рэдка — *крýмкайут*. **696** *жáбы квáкайут', рáйкайут'*. **706** *крáўкайуц'*. **743** *кýркайуц'*. **754** *крýмкайуц'; крáхайуц'* — вечарам; *кýмкайуц'* — днём. **800** *крýмкайуц', г'ерг'éчуц', крáчуц'*. **805** *крýмкайуц', квáкайуц', скараɣáчуц' жáбы*. **872** *крýмкайуц';* радзей — *кýмкайуц'*. **938** *квáкайуц'; крýмкайуц'* — перад дажджом. **950** *крач'áц' жáбы* — вечарам; *кýмкайуц'* — днём. **953** *кровчýт'*. **956** *кýмкайут'* — вясной; *райкóт'ат'* — вечарам. **976** *жáб'и кýмкайут', кр'éкчут', г'éгайут'*.

Карта № 304

ПАДЗЫЎНЫЯ СЛОВЫ ДЛЯ КАРОЎ

Карта складзена на матэрыяле пункта «б» пытання № 227:

«Падзыўныя словы:

б) для кароў: *цёсь-цёсь-цёсь, тпрусь-тпрусь;* па клічцы: *лыска-лыска...*»

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **14** *пс'ýх-пс'ýх-пс'ýх*. **674** *пус-пус-пус*. **738** *в'ис'-в'ис'-в'ис'*. **749** *п'е-п'е-п'е*. **769** *тыл'ú-тыл'ú, бéц'у-бéц'у;* па клічцы. **785** *пс'é-пс'é, с'éпка-с'éпка*. **795** *кс'о-кс'о-кс'о;* маладых — *ц'елýх-ц'елýх*. **969** *с'ок-с'ок-с'ок*. **983** *нйá-нйа-нйа*. **992** *тас'-тас'-тас'*.

Карта № 305

ПАДЗЫЎНЫЯ СЛОВЫ ДЛЯ АВЕЧАК

Карта складзена на матэрыяле пункта «в» пытання № 227:

«Падзыўныя словы:

в) для авечак: *шу-шу-шу, шут-шут-шут, шýркі-шýркі...*»

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне розных падзыўных слоў для авечак, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Ніжэй прыводзяцца адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **2** *баша-баша-баша.* **67** *б'е-б'е-б'е.* **128** *тпрош-тпрош, лабон'-лабон-лабон'.* **292** *баше-баше-баше.* **303** *с'ур-с'ур-с'ур.* **330** *с'ур-с'ур-с'ур.* **334** *с'ур-с'ур-с'ур.* **336** *туп-туп-туп.* **338** *тут-тут, шуту-шуту.* **339** *с'ур-с'ур-с'ур.* **573** *пас'-пас'-пас'.* **652** *шун'и-шун'и-шун'и, баз'у-баз'у.* **808** *пше-пше-пше.* **840** *с'ц'и-с'ц'и-с'ц'и.* **966** *па-па-па, бурос'ка-бурос'ка.* **971** *па-па-па.* **985** *тайе-тайе-тайе.*

Карта № 306

ПАДЗЫЎНЫЯ СЛОВЫ ДЛЯ КУРЭЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «г» пытання № 227:

«Падзыўныя словы:

г) для курэй: *ціп-ціп-ціп...*»

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне розных падзыўных слоў для курэй, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **58** *ц'ип-ц'ип-ц'ип; шыш-шыш-шыш.* **184** *пул'-пул'-пул', ц'ип-ц'ип-ц'ип* — ужываюцца паралельна. **441** *кыц-кыц-кыц.* **478** *кыц-кыц-кыц.*

Карта № 307

ПАДЗЫЎНЫЯ СЛОВЫ ДЛЯ ГУСЕЙ

Карта складзена на матэрыяле пункта «д» пытання № 227:

«Падзыўныя словы:

д) для гусей: *це-це-це, цэга-цэга...*»

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **7** *ту-ту-ту.* **51** *куц'-куц'-куц'.* **62** *ц'и-ц'и-ц'и.* **66** *ц'и-ц'и-ц'и.* **78** *ц'и-ц'и-ц'и.* **299** *к'е-к'е-к'е.* **411** *тас'-тас'-тас'.* **533** *куц'-куц'-куц'.* **718** *γаз-γаз-γаз.* **773** *кес-кес-кес.* **840** *сц'и-сц'и-сц'и.* **950** *тас'-тас'-тас'* гавораць усе.

Карта № 308

НАЗВЫ ВАВЁРКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 231:

«*Белка, вавёрка...*»

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на

карце агульным адсылачным знакам: **23** *вав'όрка*; радзей — *в'ėкша.* **28** *б'ėлка;* радзей — *вав'όрка.* **57** *вав'όрка* — старая назва; *б'ėлка* — пазнейшая форма. **61** *б'ėлка;* радзей — *вав'όрка.* **64** *б'ėлка* — пераважна, але многія зараз гавораць *вав'ýрка.* **66** *б'ėлка* — часцей, але называюць *вав'ýрка.* **67** *б'ėлка; вав'ýрка* — пераважна ў мове старых. **69** *вав'όрка;* вельмі рэдка — *б'ėлка.* **71** *б'ėлка* — рэдка; часцей — *вав'όрка.* **78** *б'ėлка;* часцей — *вав'όрка.* **87** *вав'όрка; б'ėлка* — больш у мове старых. **91** *б'ėлка;* радзей — *вав'όрка.* **128** *б'ėлка;* радзей — *вав'όрка.* **129** *вав'όрка; б'ėлка* — гавораць старыя. **189** *йайόрка;* радзей — *вав'όрка.* **190** *вав'όрка;* радзей — *б'ėлка.* **193** *б'ėлка;* вельмі рэдка — *вав'όрка.* **210** *б'ėлка;* радзей — *вав'όрка.* **214** *б'ėлка;* рэдка — *вав'όрка.* **216** *б'ėлка;* часцей — *вав'όрка.* **298** *вав'όрка;* часцей — *б'ėлка.* **300** *вав'όрка* — гавораць пісьменныя; *б'ėлка* — старыя. **302** *б'ėлка* — часцей; *вав'όрка* — гавораць пісьменныя. **311** *б'ėлка* — гаворыць моладзь; *вав'όрка* — старыя. **357** *вав'όрка;* часам — *б'ėлка.* **368** *вав'όрка* — гаворыць моладзь; *йайόрка* — старыя; *в'ив'όрка.* **428** *б'ėлка, вав'όрка* — ужываюцца паралельна. **431** *вав'όрка;* радзей — *б'ėлка.* **450** *в'ийόрка.* **451** *б'ėлка;* часцей — *йайόрка.* **453** *вав'όрка;* рэдка — *б'ėлка.* **464** *б'ėлка;* рэдка — *вав'όрка, йайόрка* — старое слова. **498** *б'ėлка;* радзей — *вав'όрка.* **509** *б'ėлка* — гавораць усе; *вав'όрка* — школьнікі. **511** *б'ėлка; вав'όрка* — гавораць і думаюць, што гэта парусску. **521** *б'ėлка;* радзей — *вав'όрка.* **523** *б'ėлка; вав'όрка — па кн'ижцы зав'ом.* **596** *б'ėлка* — мала хто гаворыць; часцей — *вав'όрка.* **623** *вав'όрка;* радзей — *б'ėлка.* **668** *б'ėлка;* ужываецца і *йайόрка.* **682** *б'ėлка* — часцей за ўсё; аднак старыя гавораць *воўйýрка.* **711** *вав'όрка, ваўйόрка;* часцей — *б'ėлка.* **772** *веве́рыца.* **784** *вав'όрка* — па-навуковаму; часцей — *б'ėлка.* **824** *б'ėлка; вав'όрка* — ведаюць, але ўжываюць толькі некаторыя старыя. **828** *б'ėлка* — гаворыць моладзь, *вавйόрка* — старыя. **914** *б'ėлка;* рэдка — *вав'όрка.* **988** *б'ėлка;* рэдка — *вав'όрка.*

Карта № 309

НАЗВЫ ЗЯЗЮЛІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 232:
«*Кукýшка, кукýля, зязю́ля...*»

На гэтай карце картаграфуюцца словы *зязю́ля, кукýшка, кукýля.*

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў зязюлі, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Як *з'аз'ýл'а* картаграфуюцца словы: *з'аз'ýл'ка* ў нас. пп. 30, 65, 66, 152, 166, 168, 364, 428; *зогзýл'а* — 961; *з'еўз'ýлка, з'аўз'ýл'а* — 805; *з'аўз'ýл'а* — 819, 823, 888, 1005; *зовзýл'а* — 774.

Як *кукýл'а* картаграфуецца слова *кукýлка* ў нас. пп. 6, 24, 74, 87, 229, 232, 524.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **6** *з'аз'ýл'а;* радзей — *кукýлка.* **13** *з'аз'ýл'а* — рэдка; часцей — *кукýшка.* **24** *кукýлка;* часцей — *з'аз'ýл'а.* **25** *з'аз'ýл'а;* часцей —

кукушка. **30** *з'аз'ўл'ка;* рэдка — *кукушка.* **32** *кукушка; з'аз'ўл'а* — часцей гаворац старыя. **42** *з'аз'ўл'а;* часцей — *кукушка.* **49** *кукушка;* рэдка — *з'аз'ўл'а.* **66** *з'аз'ўл'ка;* зрэдку — *кукушка.* **70** *з'аз'ўл'а* — часцей; радзей — *кукушка.* **73** *кукушка;* радзей — *з'аз'ўл'а.* **74** *кукулка;* радзей — *з'аз'ўл'а.* **78** *з'аз'ўл'а;* часцей — *кукушка.* **87** *кукушка* — гаворыць моладзь; *кукулка* — старыя. **88** *з'аз'ўл'а;* часцей — *кукушка.* **95** *з'аз'ўл'а;* часцей — *кукушка.* **166** *кукушка; з'аз'ўл'ка* — гаворац старыя. **189** *з'аз'ўл'а, кукушка* — паралельна. **190** *з'аз'ўл'а, кукушка* — паралельна. **253** *кукушка; з'аз'ўл'а* — часцей. **300** *кукушка;* рэдка — *з'аз'ўл'а.* **333** *з'аз'ўл'а;* радзей — *кукушка.* **357** *з'аз'ўл'а; кукушка* — гаворыць моладзь. **407** *з'аз'ўл'а;* рэдка — *кукушка.* **413** *кукушка; з'аз'ўл'а* — гаворац старэйшыя. **428** *з'аз'ўл'ка, кукушка* — паралельна. **464** *кукушка* — гаворыць моладзь; *з'аз'ўл'а* — больш пашырана. **475** *кукушка;* часцей — *з'аз'ўл'а.* **509** *кукул'а, з'аз'ўл'а* — гаворац старыя. **518** *кукушка, кукул'а;* часта старэйшыя называюць *з'аз'ўл'а.* **536** *кукул'а; з'аз'ўл'а* — сустракаецца ў мове старых. **601** *з'аз'ўл'а;* рэдка — *кукушка.* **657** *кукул'а, кукушка* — паралельна. **713** *кукушка;* часцей — *з'аз'ўл'а.* **774** *зовзул'а;* іншы раз — *кукушка.* **780** *з'а'з'ўл'а;* радзей — *кукушка.* **816** *кукул'а* — часцей; *з'аз'ўл'а, кукушка.* **817** *з'аз'ўл'а* — гаворац старыя; *кукушка* — гаворыць моладзь. **819** *кукул'а; з'аўз'ўл'а* — амаль выходзіць з ужытку. **823** *кукушка; з'аўз'ўл'а* — пераважае. **894** *кукушка;* рэдка — *з'аз'ўл'а.* **910** *кукул'а, з'аз'ўл'а; кукушка* — мала хто гаворыць. **914** *з'аз'ўл'а;* рэдка — *кукушка.* **988** *кукушка; з'аз'ўл'а* — рэдка. **1005** *з'аўз'ўл'а;* рэдка — *кукул'а.*

Карта № 310

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ каршун, шуляк, ястраб

Карта складзена на матэрыяле пытання № 233:
«*Каршун, ястраб, шуляк...*»

У адказ на пастаўленае пытанне прыведзены розныя назвы драпежных птушак: *каршун, коршун, коршак, каршак, каршук, ястраб, шуляк, сава* і інш. З іх на карце картаграфуюцца толькі *каршун, коршун, коршак, каршак, каршук, ястраб, шуляк,* паколькі гэтымі назвамі ў мясцовых гаворках абазначаецца адзін і той жа від драпежнай птушкі, якая дзярэ курэй.

Астатнія назвы пры картаграфаванні не ўлічваюцца.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаюцца агульным адсылачным знакам: **14** *каршун* — малы; *йястраб* — вялікі. **74** *каршун — такі, як арол, але толькі меншы.* **273** *каршун* — вялікі; *йястрап* — малы. **298** *йястр'ип;* часцей — *каршун.* **331** *каршун* — радзей; *йястр'иб.* **373** *каршун* — жывіцца дзікімі птушкамі; *шул'ак* — хватае курэй. **399** *каршун* — часцей; *йястрап.* **441** *каршун — мал'ен'к'и; йястрап — в'ал'ик'и.* **451** *шул'ок.* **657** *йястрыб, шул'ак* — розніцы няма. **695** *шул'ак* — вялікі, які крадзе курэй, і малы, які ловіць дзікіх

птушак. **719** *шуля́ш.* **755** *шул’а́к;* радзей — *каршу́н.* **824** *каршу́н; ко́ршак* — больш старое слова. **914** *ко́ршык* — вялікі; *йа́страб* — малы; *ко́ршун; карша́к.* **948** *ко́ршун, йа́страб, шул’е́ка.* **954** *шул’а́ка.* **956** *шуле́н’.* **957** *е́стрыб, шуле́ка.* **959** *шуле́ка.*

Карта № 311

НАЗВЫ МАЛАНКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 240:

«Як у вас называецца: *мала́нка, бліскавіца..?*»

У беларускіх народных гаворках словы *бліскавіца (блыскавіца)* і *маланка, маладня* і інш. часцей за ўсё ўжываюцца ў значэнні 'молния'. Аднак сустракаюцца выпадкі, калі збіральнікі дыялектных матэрыялаў робяць заўвагі: *бл’искав’йца* — «без грому», «водбліскі ў ясную ноч»; *мала́нка* — «на пагоду», «без грому». У большай частцы матэрыялаў гэтыя словы прыводзяцца без тлумачэнняў. У сувязі з гэтым на карту наносяцца ўсе словы, а матэрыялы, дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, прыводзяцца ў каментарыях.

У частцы нас. пп. на поўдні Беларусі і часткова ў Гродзенскай вобласці няма адпаведных назоўнікаў для абазначэння маланкі. Гэта з'ява прыроды называецца пры дапамозе дзеясловаў і на карце абазначаецца кружком адпаведнага колеру з перакрэсліваннем.

Дзеяслоў *блі́скае* адзначаны ў наступных нас. пп.: 346, 371, 375, 670, 675, 678, 679, 683, 702, 717, 722, 723, 725, 726, 731, 734, 759, 761, 762, 767, 801, 822, 947, 949, 951, 959, 969.

Дзеяслоў *бліска́е* адзначаны ў наступных нас. пп.: 663, 689, 692, 694, 695, 738, 753, 765, 766, 769, 773, 777, 780, 784, 798, 803, 811, 828, 847, 850, 852, 919, 950, 952, 955—957, 966, 976, 982, 984, 991, 994, 995, 1002, 1024, 1025.

Дзеяслоў *міга́е* адзначаны ў наступных нас. пп.: 737, 739, 962, 966, 967.

Дзеяслоў *зіха́е* адзначаны ў наступных нас. пп.: 1004, 1008, 1011, 1013.

Як *зіха́е* картаграфуюцца 976 *с’с’а́йе.* 978 *с’иха́йе.*

У нас. п. 866 адводзіцца ад картаграфавання слова *мала́йа.*

Як *ма́лання* картаграфуецца *мо́лан’н’а* ў нас. пп. 91, 104, 105, 125, 129, 134, 135, 938.

Як *мо́лнія* картаграфуецца *мо́лнайа* ў нас. п. 522.

Як *мала́ння* картаграфуецца *мылы́н’н’а* ў нас. п. 643.

Як *мала́нка* картаграфуецца *мало́нка* ў нас. п. 869.

Як *бліскавіца* картаграфуецца *вл’искав’йца* ў нас. п. 13.

Як *блыскавіца* картаграфуецца *блы́скав’ица* ў нас. п. 392.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, падаюцца адзінкавыя ўтварэнні ад картаграфуемых слоў, а таксама іншыя адзінкавыя словы: **6** *малан’йа́* — толькі блішчыць; *блыскав’йца* — блішчыць, а пасля яе гром. **8** *бл’иска́в’йца* — маланка з громам: *рга́* — маланка без грому. **9** *бл’искав’йца*—з громам; *малан’а́*— без грому. **10** *мо́лн’ийа, бл’искав’йца; пры мо́лн’ийи γром н’е γрым’йц’.* **11** *мала́нка* — часцей; *бл’искав’йца.* **13** *мала́нка* — *кал’й в’иха́йец’*

апшырна; вл'искав'йца — кал'й у з'амл'ў пайаском бйец'. **14** *бл'искав'йца* — у час грому; *маланка* — на пагоду. **15** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **16** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **20** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **23** *мълан'йа* — калі трошкі паблісквае; *блыскав'йца* або *бл'искав'йца* — моцна блішчыць і суправаджаецца громам. **24** *малан'а* — толькі блішчыць; *блыскав'йца* — перад громам. **25** *бл'искав'йца — йак бл'йс'н'ец' рас, тады друγ'й накрыж;* а *малан'а — паласом так'йм с'в'ец'иц'.* **26** *мылын'а — с'в'ец'иц', а бл'искав'йца — зыгзагам'и и γром γрым'йц'.* **27** *малан'а* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **30** *малан'а — ас'в'ешчайец'; бл'искав'йца — тол'к'и бл'йскайе.* **31** *бл'искав'йца йес'л'и бл'ишчыц' и γрым'йц'; малан'а — кал'й тол'ка бл'ишчыц'.* **33** *бл'искав'йца — йак п'арун ударыц'; а йак так то — малан'н'а.* **34** *малан'а — тока с'ачец', бл'ис', бл'ис'; а бл'искав'йца — ударайиц', йак п'арун.* **36** *бл'искав'йца — уг'ен', йак γрымоты; уночы — малан'йа.* **66** *малан'н'а;* гавораць і *бл'искав'йца.* **69** *малан'н'а;* вельмі рэдка — *бл'искав'йца.* **126** *молан.* **131** *маланка* — перад дажджом; *бл'искав'йца* — у ясную ноч водбліскі. **138** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **139** *маланка — проста пал'иц'; бл'искав'йца — п'ерад бурай.* **143** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **153** *бл'искав'йца* — з громам; *маланка* — без грому. **155** *маланка; бл'искав'йца* — пасля яе гром. **157** *маланка* — бліскае і грыміць; *бл'искав'йца* — недзе далёка бліскае, але грому не чуваць. **162** *бл'искав'йца* — з громам; *маланка* — без грому. **170** *бл'йскав'ица, маланка* — рэдка. **184** *маланка, блыскав'йца* — ужываюцца паралельна. **185** *маланка, бл'искав'йца* — ужываюцца паралельна. **188** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **195** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **197** *маланка* — кажуць старыя; *бл'искав'йца* — гаворыць моладзь. **198** *бл'искав'йца* — з громам; *маланка* — без грому. **218** *маланка* — без грому; *бл'искав'йца* — з громам. **219** *маланка;* часцей — *бл'искав'йца.* **223** *маланка, молн'ийа;* радзей — *бл'искав'йца.* **235** *бл'искав'йца* — без грому; *малан'н'а* — з громам. **250** *бл'искав'йца;* радзей — *маланка.* **252** *бл'искав'йца;* вельмі рэдка — *маланка.* **269** *мъланка* — радзей; *мълан'н'а.* **337** *мыладн'а* — гавораць старыя; *маланка* — гаворыць моладзь. **372** *бл'йскав'ица; маланка* — без грому. **385** *бл'искав'йца* — з громам; *маланка* — без грому. **404** *молна.* **431** *бл'искав'йца* — з дажджом; *маланка — йак бл'искав'йца, ал'е б'ез дажǯу.* **435** *маланка; бл'искав'йца — з дажǯом.* **437** *молна.* **439** *маланка — з дажǯом; бл'искав'йца— б'ез дажǯу.* **500** *бл'йскала.* **536** *маланка;* часам гавораць *бл'йскав'ица.* **539** *маланка; малан'н'а* — гавораць старыя. **593** *маланка* — часцей; радзей — *молн'ийа.* **655** *бл'искан'н'е.* **682** *бл'йскав'ица;* часам — *маланка.* **700** *блыскот'т'е.* **703** *блыскот'т'е.* **704** *блыскан'н'е.* **713** *маланка* — часцей; *бл'искав'йца.* **717** *молна.* **755** *молна.* **760** *бл'искоты.* **761** *бл'йскайе; маланка* — гаворыць моладзь. **766** *бл'искоты.* **801** *маланка; бл'искав'йца* — радзей, без дажджу. Для маланкі ў час дажджу назвы няма, гавораць — *бл'йскайе.* **821** *бл'искав'йца* — гавораць часта; *моланка, молн'ийа.* **823** *маланка;* радзей — *бл'йскав'ица.*

843 *бл'искав'йца, скала́.* **909** *мала́нка;* часцей — *бл'искаўка.* **980** *мала́нка;* часцей — *бл'искав'йца;* ужываецца *мо́лн'ийа.* **994** *бл'искайе;* радзей — *бл'искав'йца.* **1004** *мала́нка;* часцей — *з'ихайе.* **1008** *мала́нка;* гавораць і *з'ихайе.* **1011** *мала́нка;* гавораць і *з'ихайе.* **1017** *марүав'йца.*

Карта № 312

НАЗВЫ ВЯСЁЛКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 241:

«Ра́дуга, ра́йдуга, вясёлка, весялу́ха...»

На гэтай карце картаграфуюцца лексічныя і словаўтваральныя варыянты назвы вясёлкі: *ра́дуга, ра́даўніца, вясёлка, весялу́ха, паравясёлка, тэ́нча, цмок.*

Там, дзе ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў вясёлкі, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Як *тэ́нча* картаграфуецца слова *тэ́нч* у нас. пп. 20, 25, 164, 175, 201.

Як *цмо́к* картаграфуецца слова *смо́к* у нас. пп. 18, 159, 170.

Як *ра́даўн'ица* картаграфуецца *үра́даўн'ица* ў нас. пп. 758, 966.

Як *ра́дуүа* картаграфуецца слова *үра́духа* ў нас. п. 571.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаны агульным адсылачным знакам: **6** *харо́шый пайа́с, тэ́нча;* рэдка — *ра́дуүа.* **8** *ра́дуүа;* часцей — *пайа́с.* **10** *ра́дуүа, пайа́с.* **17** *дуүа́.* **23** *ра́дуүа;* часцей — *тэ́нча.* **24** *ра́дуүа, тэ́нча, ас'ало́к.* **28** *ра́да.* **30** *ра́дуүа, бо́жы пайа́с.* **33** *ра́дуүа; в'ас'о́лка* — радзей. **34** *пайа́с, ра́дуүа;* часцей — *тэ́нча.* **39** *ра́дуүа, пайа́с.* **46** *тэ́нча;* радзей — *ра́дуүа; про́м'ин'.* **61** *в'ас'о́лка* — раней; *ра́дуүа* — цяпер. **66** *в'ас'о́лка; ра́дуүа* — цяпер. **71** *в'ас'о́лка;* радзей — *ра́дуүа.* **73** *в'ас'о́лка;* рэдка — *ра́дуүа.* **87** *ра́дуүа; в'ас'о́лка* — старэйшая назва. **88** *в'ас'о́лка* — часцей; рэдка — *ра́дуүа.* **101** *в'ас'о́лка* — старая назва; *ра́дуүа* — новая назва. **102** *в'ас'о́лка, дуүа́.* **129** *ра́дуүа;* некаторыя завуць *в'ас'о́лка.* **213** *ра́дуүа; в'ас'о́лка* — больш пашырана. **214** *ра́дуүа;* часцей — *в'ас'о́лка.* **216** *ра́дуүа;* часцей — *в'ас'о́лка.* **220** *ра́дуүа;* часцей — *в'ас'о́лка.* **225** *ра́дуүа; тэ́нча* — гавораць старыя. **226** *ра́дуүа; в'ас'о́лка* — старая назва. **234** *в'ас'о́лка; ра́дуүа* — гаворыць моладзь. **237** *в'ас'о́лка;* рэдка — *ра́дуүа.* **269** *в'ас'о́лка;* часцей — *ра́дуүа.* **287** *ра́дуүа, дуүа́.* **296** *в'ас'о́лка;* радзей — *ра́дуүа.* **301** *ра́дуүа, в'ас'о́лка* — гавораць старэйшае пакаленне. **305** *в'ас'о́лка;* радзей — *ра́дуүа.* **307** *ра́дуүа, в'ас'о́лка* — гавораць старыя. **308** *ра́дуүа, в'ас'о́лка* — старое слова. **326** *ра́дуүа, в'ас'о́лка* — ужываюцца паралельна. **357** *ра́дуүа; в'ес'алу́ха* — гавораць старыя. **369** *ра́дуүа* — рэдка; часцей — *тэ́нча.* **379** *ра́дуүа* — гэта ліставуха, рознакаляровыя лісты. **407** *ра́дуүа;* радзей — *тэ́нча.* **410** *тэ́нча;* радзей — *ра́дуүа.* **422** *ра́дуүа, краса́в'ица.* **431** *тэ́нча,* вельмі рэдка — *ра́дуүа.* **449** *тэ́нча;* радзей — *ра́дуүа.* **464** *в'ас'о́лка, ра́дуүа* — больш пашырана. **488** *в'ас'о́лка;* вельмі рэдка — *тэ́нча.* **489** *ра́дуүа, красу́л'а.* **499** *в'ес'алу́ха;* зрэдку — *ра́дуүа.* **513**

рáдуүа, красýл'а. **536** *рáдуүа; в'ес'алýха* — больш старое слова. **548** *рáдуүа;* радзей — *в'ас'óлка.* **551** *рáдуүа, п'ерав'ес'елýха.* **587** *рáдуүа, дажжáнка.* **679** *рáдуүа; в'ес'алýха* — зрэдку гавораць старыя. **716** *м'е-ц'елýха, в'ес'алýха;* часцей — *рáдуүа.* **717** *в'ес'алýха, раг'íха.* **734** *в'ес'алýха, вес'éлык.* **749** *рáдуүа, тéнза.* **754** *рáдуүа, парáдуха.* **761** *үрáдав'ица.* **765** *к'ис'ал'íха, вес'ел'íха.* **783** *рáдуүа, красýл'а.* **784** *рáдуүа;* часцей — *в'ес'алýха.* **795** *рáдуүа, ц'éн'жа.* **796** *кл'ýч.* **804** *рáдуүа, цéнта.* **817** *рáдуүа; в'ес'алýха* — гавораць старыя. **820** *в'ес'а-лýха* — рэдка; часцей — *рáдуүа.* **821** *в'ес'алýха; рáдуүа* — рэдка, гаворыць маладое пакаленне. **824** *рáдуүа* — рэдка; часта — *в'ес'алýха.* **834** *в'ас'óлка, ос'елóк.* **853** *рáдуүа;* часцей — *в'ес'алýха.* **871** *в'ес'а-лýха;* рэдка — *рáдуүа.* **874** *рáдуүа;* рэдка — *в'ес'алýха.* **887** *рáдуүа* — гавораць маладыя; *в'ес'алýха* — старыя. **889** *рáдуүа, в'ес'éл'ица.* **938** *рáдуүа — карóм'ис'ел на н'éб'е.* **947** *высыл'óк.* **958** *пóйас.* **968** *пóйас.* **970** *рáдав'ица.* **980** *в'ас'óлка;* вельмі рэдка — *рáдуүа.*

Карта № 313

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ хмара, туча

Карта складзена на матэрыяле пытання № 242:

«Тýча, хмáра...»

На гэтай карце картаграфуюцца словы *хмáра, тýча.*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне слоў *хмара* і *туча,* абодва яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Фанетычныя асаблівасці на карце не адзначаюцца.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаны агульным адсылачным знакам: **6** *тýча* — перад дажджом. **9** *тýча—кал'и́ дошч иг'éц'.* **11** *тýча; хмýра — хмýрны г'ен'.* **12** *тýча — в'ал'и́к'айа.* **13** *тýча — дажжл'и́вайа, чóрнайа.* **23** *тýча* — перад дажджом. **24** *хмáра; хмýры* — перад дажджом, *тýча* — перад дажджом. **25** *тýчы* — цёмныя. **28** *тýча* — дажджавая хмара. **30** *тýча* — чорная, дажджавая. **33** *тýча* — вялікая. **36** *хмáра* — перад дажджом; *тýча* — страшэнная. **42** *тýча; хмáра* — перад дажджом. **47** *хмáры* — кожны дзень на небе; *тýча* — цёмная. **50** *тýча* — вялікае воблака; *хмáра* — калі хмурны дзень. **55** *тýча* — перад дажджом, які ідзе раптоўна. **63** *тýча* — светлая. **64** *тýча* — чорная, страшэнная, дажджавая. **66** *тý-ча — кал'и́ тýча нóйг'ец', дык дошч иг'éц'; хмáра — ц'óмнайа, п'éрад дажжóм.* **68** *тýча — дажжавáйа.* **69** *хмáры* — бываюць кожны дзень; *тýча* — цёмная. **70** *тýча — дошч пóйг'иц'.* **71** *хмáра; тýча — дажжа-вáйа.* **72** *хмáры* — бываюць кожны дзень на небе; *тýча* — гэта густая хмара. **73** *тýча — ц'óмнайа;* рэдка — *хмáра.* **75** *тýча* — калі *дождж.* **78** *тýча* — цёмная. **81** *тýча* — дажджавая; *хмáра* — без дажджу. **82** *хмáра* або *вóблака* — кожны дзень бывае; *тýча* — перад навальніцай. **86** *хмáра* — вялікая і цёмная; *тýча* — невялікая, кожны дзень бывае. **89** *хмáра; тýча — йак дошч иг'é.* **94** *тýча — йак аблажы́ла круүóм; хмáра — йак хмáрыц'.* **95** *тýча* — перад дажджом. **101** *тýча* — даж-

джавая. **115** *хмäръ; тучъ* — вельмі вялікая хмара. **129** *ту́ча* — чорная, дажджавая; *хма́ра* — калі ўсё неба цёмнае. **132** *ту́ча* — калі дождж. **134** *ту́ча* — калі дождж. **140** *хма́ра; ту́ча* — на дождж. **158** *ту́ча* — перад дажджом. **159** *ту́ча* — калі дождж; *хма́ра* — калі надвор'е добрае. **164** *хма́ра* — гэта воблака; *ту́ча* — з яе ідзе дождж. **178** *ту́ча* — перад дажджом. **181** *ту́ча; хма́ра* — пераважна. **183** *хма́ра* — будзе дождж. **193** *ту́ча* — вельмі рэдка; *хма́ра* — чорная, з якой пойдзе дождж. **195** *ту́ча* — чорная; *пе́ўн'и што бу́з'иц' дош.* **204** *хма́ра — шэ́райа ц'и чо́рнайа п'е́рат дажжо́м.* **207** *ту́ча — уразавайа; хма́ра на́йз'н, бу́з'е дошч.* **225** *хма́ра* — гаворыць моладзь; а так — *хму́ра.* **226** *хма́ра, ту́ча* — розніцы няма. **227** *ту́ча* — вялікая. **232** *ту́ча* — чорная; вельмі рэдка — *хма́ра.* **233** *ту́ча* — цёмная; *хма́ра* — невялікая. **234** *ту́ча;* часцей — *хма́ра.* **235** *хма́ра* — вялікая. **237** *хма́ра;* рэдка — *ту́ча.* **245** *хма́ра* — перад дажджом. **248** *хма́ра* — туча вялікага размеру. **249** *хма́ра* — гэта воблакі; *ту́ча* — чорная. **253** *хма́ра* — ужываецца часцей, але ведаюць і *ту́ча.* **269** *хма́ра* — без дажджу; *ту́ча* — дажджавая, снегавая. **270** *хма́ра* — невялікая туча, з якой амаль не бывае дажджу; *ту́ча* — дажджавая. **273** *ту́ча; хма́ра* — малая туча. **274** *хма́ра* — маленькая ў ясны дзень; *ту́ча* — з дажджом. **276** *хма́ра* — невялікая; *ту́ча* — вялікая. **283** *хма́ра* — малая; *ту́ча* — вялікая. **289** *ту́ча* — вялікае воблака; гавораць і *хма́ра.* **292** *хма́ра* — хмурнае надвор'е; *ту́ча* — чорная, перад дажджом. **298** *хма́ра* — сівое воблака, дажджавое, з якога чакаецца дробненькі дождждык; *ту́ча* — чорная, з якой чакаецца град, вялікі віхор, дождж як з вядра. **300** *ту́ча* — вялікая хмара перад дажджом; *хма́ра* — калі перад дажджом хмурна. **303** *ту́ча* — воблака, якое прыносіць дождж. **307** *ту́ча; хма́ра* — гавораць школьнікі. **311** *хма́ра, ту́ча* — з навальніцай. **332** *туча;* рэдка — *хма́ра.* **421** *ту́ча* — бывае ў добрае надвор'е; *хма́ра* — дажджавая. **433** *хма́ра, ту́ча* — розніцы няма. **434** *ту́ча* — вялікая, дажджавая; *хма́ра* — без дажджу. **475** *хма́ра;* рэдка — *ту́ча.* **488** *хма́ра* — цёмная, з якой ідзе дождж. **489** *хма́ра, во́блака; ту́ча* — з дажджом. **496** *хма́ра* — можа быць добрае надвор'е; *ту́ча* — дажджавая. **501** *хма́ра* — дажджавая, цёмная. **502** *хма́ра* — светлая, белая; *ту́ча* — перад дажджом. **509** *хма́ра* — усё неба зацягнута; *ту́ча* — адно месца зацягнута на небе. **511** *хма́ра* — зацягнута ўсё неба, дажджавая; *ту́ча — п'ерарыу́на — нашла́, прашла́, со́нца забл'ис'ц'е́ла.* **513** *хма́ра* — дажджавая. **514** *хма́ра* — воблака; *ту́ча* — дажджавая. **523** *хма́ра;* рэдка — *ту́ча.* **531** *хма́ра* — вялікая, без дажджу; *ту́ча* — цёмная з дажджом. **533** *хма́ра* — з бураю. **540** *хма́ра; ту́ча* — вялікая. **548** *хма́ра;* рэдка — *ту́ча.* **550** *хма́ра; ту́ча* — чорная, з навальніцай. **557** *хма́ра;* рэдка — *ту́ча.* **566** *хма́ра, ту́ча* — вялікая, з навальніцай. **604** *хма́ра* — усякае воблака. **673** *хма́ра* — чорная, дажджавая. **682** *хма́ра; ту́ча* — гэта хмара, але вельмі вялікая, чорная. **707** *хма́ра* — звычайная, якая бывае на небе кожны дзень; *ту́ча* — гэта хмара, страшэнная, чорная перад дажджом. **711** *ту́ча* — новае слова; часцей — *хма́ра.* **712** *о́блак* — старое слова; *хма́ра* — новае. **716** *хма́ра* — іншыя словы не ўжываюцца. **717** *ту́ча* —

хмара большых размераў; *хмáра, óблако.* **722** *хмáра;* радзей — *тýча.* **725** *тýча* — больш цёмная, чым *перéхмарк'и.* **730** *хмáра* — любая туча. **731** *хмáра* — не дажджавая; *тýча* — сівая, дажджавая. **734** *хмáра, тýча* — з громам. **756** *хмáра* — вялікая. **762** *хмáра; тýча* — гавораць маладыя. **774** *хмáра* — дажджавая, чорная. **778** *хмáра* — у пагоду; *тýча* — цёмная, перад дажджом. **784** *хмáра* — дажджавая. **793** *хмáра* — вялікая. **794** *хмáра* — вялікая. **795** *хмáра; тýча* — з громам і дажджом. **800** *хмáра* — невялікага размеру; *тýча* — вялікая хмара. **805** *хмáра* — калі невялікая; *тýча* — вялікая, з дажджом. **808** *хмáра; тýча* — як ідзе вялікі дождж. **810** *хмáра; тýча* — як ідзе вялікі дождж. **816** *хмáра* — звычайна гавораць; *тýча* — некаторыя часам ужываюць. **825** *хмáра* — звычайнае воблака; *тýча* — вялікая. **828** *хмáра* — дажджавая. **831** *хмáра* — дажджавая. **832** *хмáра* — дажджавая. **851** *хмáра* — маленькая; *тýча* — вялікая. **864** *хмáра;* рэдка — *тýча.* **912** *хмáра; тýча* — з громам. **914** *хмáра; тýча* — вялікая. **932** *тýча;* часцей — *хмáра.* **936** *хмáра; тýча* — з громам. **950** *хмáра; тýча* — вялікая. **966** *хмáра* — гэта яшчэ да дажджу; *тýча* — калі ідзе дождж. **970** *хмара* — цёмная туча. **981** *хмáра; тýча* — большая і страшнейшая, якая абяцае вялікі дождж. **997** *тýча* — з навальніцай; *хмáра* — звычайнае воблака. **1004** *хмáра* — вялікая; *сýхмарок.* **1008** *хмáра; тýча* — цёмная, вялікая. **1011** *хмáра; тýча* — цёмная хмара, з навальніцай, градам. **1024** *тýча* — з громам; *хмáра.*

Карта № 314

НАЗВЫ КАВАЛЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 243:
«Кузнéц, кавáль...»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы каваля: *кавáль, кузнéц.*

Там, дзе было адзначана суіснаванне слоў *кузнец, каваль,* абодва яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Як *каваль* картаграфуецца слова *кóваль* у нас. п. 717.

Адносна ўжывання картаграфуемых слоў збіральнікамі зроблены наступныя заўвагі: **6** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **23** *къвáл';* зрэдку — *куз'н'éц.* **24** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **57** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.* **68** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **69** *кавáл'* — *ц'в'ардóйе слóва; куз'н'éц* — *дал'икатн'éй.* **71** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **73** *кавáл'* — рэдка; часцей — *куз'н'éц.* **74** *кавáл'; куз'н'éц* — больш новае слова. **78** *кавáл'* — гавораць старыя; *куз'н'éц* — гаворыць моладзь. **88** *кавáл'* — рэдка; часцей — *куз'н'éц.* **101** *кавáл'; куз'н'éц* — радзей. **106** *куз'н'éц; кавáл'* — рэдка. **135** *куз'н'éц;* радзей — *кавáл'.* **153** *кавáл';* радзей — *куз'н'éц.* **193** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.* **198** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **200** *куз'н'éц;* часцей — *кавáл'.* **232** *куз'н'éц;* радзей — *кавáл'.* **235** *куз'н'éц;* часцей — *кавáл'.* **237** *кавáл'; куз'н'éц* — гаворыць моладзь. **243** *кавáл'; куз'н'éц* — пазнейшае слова. **253** *куз'н'éц; кавáл'* — гаварылі старыя. **276** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **298** *кавáл'* — гавораць пераважна старыя; *куз'н'éц* — моладзь. **300** *куз'н'éц;* рэдка — *кавáл'.*

302 *куз'н'éц* — пашырана. **305** *куз'н'éц;* радзей — *кавáл'.* **330** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.* **331** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.* **404** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **431** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **471** *кавáл'; куз'н'éц* — гэта слова цяпер набывае большае пашырэнне. **511** *кавáл'* — старое слова; кажуць і *куз'н'éц,* але гэта рускае слова. **521** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **523** *кавáл';* радзей — *куз'н'éц.* **548** *куз'н'éц;* часцей — *кавáл'.* **588** *куз'н'éц;* радзей — *кавáл'.* **614** *куз'н'éц';* часцей — *кавáл'.* **623** *куз'н'éц;* рэдка — *кавáл'.* **711** *кавáл'* — часцей; *куз'н'éц* — новае слова. **712** *куз'н'éц;* часцей — *кавáл'.* **713** *кавáл'* — больш пашырана; *куз'н'éц* — новае слова. **758** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **774** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **795** *куз'н'éц;* часцей — *кавáл'.* **797** *куз'н'éц;* часцей — *кавáл'.* **816** *кавáл'; куз'н'éц* — гавораць прыезджыя. **817** *кавáл'; куз'н'éц* — гавораць старыя. **823** *кавáл'* — пераважае; *куз'н'éц* — некаторыя часам гавораць. **829** *кавáл';* радзей — *куз'н'éц.* **831** *кавáл'; куз'н'éц* — ужываецца цяпер, але рэдка. **832** *кавáл'; куз'н'éц* — цяпер ужываецца часцей. **877** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.* **913** *кавáл';* рэдка — *куз'н'éц.* **914** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.* **924** *кавáл';* радзей — *куз'н'éц.* **974** *кавáл';* радзей — *куз'н'éц.* **991** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.* **1010** *кавáл'; куз'н'éц* — цяпер гавораць. **1025** *кавáл';* часцей — *куз'н'éц.*

Карта № 315

НАЗВЫ ПАНЯЦЦЯ „КАЛЕКТЫЎНАЯ ДАПАМОГА Ў СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ РАБОЦЕ“

Карта складзена на матэрыяле пытання № 244:

«Як у вас называецца калектыўная дапамога ў сельскагаспадарчай рабоце: *талакá, помач, сéбра..*?»

Фанетычныя варыянты слоў *талакá, тулукá, тылыкá, тълыкá, тълакá, талъкá, тълъкá* перадаюцца адным знакам, а таксама ў адным знаку аб'ядноўваюцца словы *пóмач, пóмашч, пóмыч, пóмоч, пóмуошч, пóмошч, пóмац, пóмуч.*

Асобныя адзінкавыя назвы адзначаюцца на карце агульным адсылачным знакам у наступных нас. пп.: **6** *раб'íц' супýл'ным'í с'íлам'і.* **83** *абжы́нк'і.* **162, 491** *х'éўра.* **214** *склáч'чына.* **230, 478, 481, 815, 843, 1016** *брыγáда.* **348, 411, 413, 453** *γрумадá.* **366, 375, 378, 379, 385, 508, 521, 711** *кампáн'ийа.* **683** *пасóб'ил'і.* **400, 482** *на бары́ш.* **481, 545, 548** *арц'éл'.* **443, 451** *чарадóйу працýйуц'.* **475, 562, 779, 791, 796, 831, 849** *кýча, стáда.* **327, 445, 553, 889** *с'éбра.* **686** *позы́чка.* **488, 495, 687, 723, 725, 750, 759, 780** *оγýлом.* **795, 804** *γýра.*

Адводзяцца ад картаграфавання матэрыялы наступных нас. пп.: **58, 89, 969** *субóтн'ик.* **259, 297, 300, 810** *васкрéс'н'ик.* **8** *валóка.* **501** *кал'акá.* **626** *удáрн'ик.* **721** *шарвáрок.* **989** *акц'óў.* **1013** *рабóчыйа.*

Не адзначана спецыяльная назва для калектыўнай дапамогі ў сельскагаспадарчай рабоце ў адказах наступных нас. пп.: 164, 376, 394, 432, 433, 434; 452, 463, 466, 467, 474, 476, 485, 487, 490, 505, 506, 513, 660, 666, 678, 732, 749, 774, 775, 786, 788, 824, 850.

У нас. п. 866 няма слова *талака́* або *по́мач,* але ўжываюцца словы *талачэ́, талакн'а́.*

Ніжэй падаюцца заўвагі збіральнікаў: **20** *талака́ — лённая.* **25** *талака́* — гэта як жыта жнуць ці гной возяць разам спачатку аднаму, а потым другому. **26** *талако́й* гной возяць. **29** *талако́й* вазілі снапы. **63** *талака́* — ведаюць толькі старыя. **93** *талъка́* — калі возяць толькі гной, а так — *по́мач.* **94** *талака́* — раней; цяпер няма. **98** *талака́;* дзеці 15—16 год гэтага слова не ўжываюць і не ведаюць нават яго значэння. **104** *талака́* — калі жылі аднаасобна, збіраліся гаспадары і дапамагалі адзін аднаму вывазіць гной, пры перавозцы будынкаў; *по́мач*— калектыўная дапамога ў часе жніва, касьбы і г. д. **124** *талака́* — цяпер не бывае. **128** *тълака́* — ужывалася раней. **210** Многа людзей; радзей — *по́мач; талака́* — калі збіраюць людзей, якім не плацяць. **226** *тълыка́* — рэдка, у мове старых. **230** *талаку́ справім, паможам адзін аднаму, а цяпер брыгадай робяць.* **231** *тълъка́* — ужываецца рэдка. **259** *тылыка́* — калі возяць гной; *васкрэ́сн'ик.* **298** *тълыка́* — часцей грамадская дапамога; *по́мыч* — часцей індывідуальная дапамога. **311** *тълака́* — гавораць старыя. **421** Словы тыпу *талака́, по́мач, сэ́бра* не ўжываюцца, гавораць — *дапамо́га.* **443** *талака́; чарадойу працуйуц'.* **465** *талака́* — раней; *по́мач* — цяпер. **469** *по́мач, талака́* — калі працуе многа людзей. **477** *талака́* — рабілі разам пану або папу. **489** *талака́* — пазней *γу́рт; по́мач, сэ́бра* — не ўжываюць. **491** *по́мач* — калі адзін аднаму дапамагае, *хаўрус* гэта. **495** Агульна *памаγл'и́* хату перавозіць. **496** *талаку́* зрабілі чалавеку. **498** Кажуць — *дапамаγл'и́* усе разам. **499** Усе разам *дапамаγл'и́.* **503** *талака́* — назбіраецца людзей поўна; *по́мач.* **507** *талака́;* крышу ўсцягнуць трэба *талако́й.* **510** *γу́ртам* робяць; *талако́йу — даўней, як я была маладзейшаю.* **511** *по́мач;* перасыпаў дом *талако́й.* **512** *талака́* адсутнічае; *по́мач.* **514** *по́мач; талака́* — сабраліся вазіць гной. **515** *талака́* — была калісьці; цяпер — *дапамо́γа.* **518** *по́мач;* гавораць і *дапамо́γа.* **523** *талака́* — слова ведаюць, але зараз не ўжываюць. Цяпер гавораць — *γуртава́йа рабо́та, кал'екты́ўнайа работа, γу́ртам рабілі.* **528** *талака́* — раней багач зваў на *талаку́,* мог і не плаціць; *по́мач* — калектыўна аказваюць дапамогу ў апрацоўцы прыўсадзебнага ўчастка. **529** *талака́* — іншых назваў няма. **530** *талака́* — гавораць старыя; *гу́ртам* працаваць — гаворыць моладзь. **533** *талака́* — хадзілі на талаку калісьці да памешчыка. **535** *талака́; по́мач* — праца *γу́ртам.* **536** *талака́* — калектыўная дапамога без платы, але з выпіўкаю і закускаю. **578** *тълъка́; талакой* хату будуюць. **628** *тылыка́* — дапамагаюць аднаму чалавеку бульбу капаць, прасці ходзяць на талаку ў супрадкі, жнуць талакою. **640** Дваццаць чалавек жнуць — *памаγа́йуц';* ужываецца слова *по́мач.* **642** *тылыка́* — у кучу збіраюцца і жнуць; хату робяць; дапамагаюць прасці, касіць; *по́мыч* — калі трохі каму-небудзь дапамагаюць. **722** Ужываецца толькі слова *то́лака;* іншыя словы ў гэтым значэнні не ўжываюцца. **731** *тало́ка* — сабралася грамада людзей; *по́мач — даў вам по́мач у дзеньгах і рабоце.* **752** *по́мач;* радзей — *талака.* **784** Асобнага слова няма, *памагаюць γу́ртам.* **795** *то́лока* — збіраюцца людзі

хату перавозіць; *ɣу́ра — ɣурейу дабро́ раб'йц'.* **806** *то́лока* — калісьці, хто меў зямлі багата, то збіраў *то́локу; по́мач.* **810** *то́лока* — калі хату перавозяць; *васкрэ́сн'ик* — у калгасе. **813** *талака́; по́мач* — бясплатная дапамога. **814** Калі жыта жаць, то збіраюць *талаку́;* цяпер слова *талака́* не ўжываецца. **829** *талака́* — хадзілі да папа на дажынкі; зараз гэтага слова няма ў данай вёсцы, або вельмі рэдка ўжываецца. **831** Усе *ку́чайу дапамагайуц'; талака́* — калі заканчваюць жыта жаць, то збіраюць *талаку́,* каб хутчэй дажаць. **832** *талака́* — цяпер не ўжываецца, а ў мінулым ужывалася ў тым выпадку, калі ўсе ішлі дажынаць недажатае жыта на свята Іллю. **847** *талака́* — раней; цяпер не ўжываецца. **852** *тало́ка* — раней выконвалі калектыўна якую-небудзь работу. **887** Раней на *талаку́* збіраліся бясплатна хату перавозіць або дапамагалі каму-небудзь жаць; цяпер талакі няма. **889** *талака́* — калісьці была, а цяпер няма; *по́мач.* **920** *талака́* — да паноў хадзілі; *по́мач* — калісьці *талако́йу* жалі. **969** *талака́* — раней; *субо́тн'ик* — цяпер. **981** *по́мач, дапамо́ɣа* — цяпер; *талака́* — раней. **1002** *талака́* — раней, цяпер няма. **1004** *по́мач;* старыя казалі раней *талака́.* **1012** *по́мач* — ідзіце на *по́мач; толоко́йу перавозяць.* **1018** *талака́* — едуць *талакойу ў лес.* **1022** *тало́ка* — выпуск тавара. **1024** *талака́* — раней. **1025** Папрасіла ў суседзяў *дапамоɣ'и;* калісьці *то́лаку* збіралі.

Карта № 316

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ спяваць, пець, пяяць

Карта складзена на матэрыяле пытання № 247:
«Пець, спяваць, пяяць...»

Асноўнае супрацьстаўленне карты складаюць словы *пець : спяваць,* якія маюць агульнае значэнне; кожнае з іх пашырана на вялікай тэрыторыі. Першым двум супрацьстаўляецца *пяяць* на паўночна-заходняй частцы тэрыторыі.

У большасці адказаў указаныя дзеясловы прыведзены ў форме інфінітыва.

Зафіксаваныя ў асобных выпадках асабовыя формы цяперашняга часу і формы прошлага часу аб'ядноўваюцца знакамі з адпаведнымі формамі інфінітыва.

На аснове формы 3-яй асобы адзіночнага ліку ад дзеяслова *пець* — *п'айе́ц'* ставіцца адпаведны знак у наступных нас. пп.: 554, 585, 793, 794, 824, 1024; на аснове формы *п'айе́* — у нас. пп. 756, 974.

На аснове формы 3-яй асобы множнага ліку ад дзеяслова *пець* — *п'айу́ц'* ставіцца адпаведны знак у наступных нас. пп.: 454, 477, 480, 481, 482, 484, 488, 495, 496, 498, 501, 507, 508, 513, 517, 519, 546, 548, 550, 555, 556, 561, 566, 568, 569, 590, 607, 648, 783, 788, 812, 814, 815, 821, 828, 833, 835, 841, 856, 859, 862, 865, 867, 905, 914, 915, 919, 925, 971; на аснове формы *п'е́йуц'* — у 774, 775.

На аснове 3-яй асобы множнага ліку ад дзеяслова *спяваць* — *сп'ава́йуц'* ставіцца адпаведны знак у наступных нас. пп.: 457, 481, 494, 498,

501, 502, 503, 508, 566, 766, 774, 783, 802, 815, 824, 825, 828, 842, 856, 865, 866, 887, 915, 919, 947, 950, 971, 972.

На аснове формы 3-яй асобы адзіночнага ліку дзеяслова *спяваць* — *сп'івáйе* ставіцца адпаведны знак у нас. п. 1013.

У каментарыях прыводзіцца матэрыял, дзе ёсць заўвагі збіральнікаў аб характары ўжывання і аб ступені распаўсюджання таго ці іншага слова ў мясцовых гаворках. **75** *п'айáц'*; радзей — *п'ец'*. **91** *п'айýц'*; зрэдку — *с'п'ивáйуц'*. **216** *п'ец'*; рэдка — *с'п'авáц'*. **228** *п'ийáц'*; радзей — *п'ец'*. **252** *п'ец'*; *с'п'авáц'* — толькі *па пакойніку*. **320** *с'п'ивáц'*; часцей — *п'ец'*. **403** *с'п'авáц'* — часцей; рэдка — *п'ец'*. **491** *п'ец'* — гавораць старыя; *с'п'авáц'* — моладзь. **722** Найбольш пашырана слова *с'п'овáт'и*, хоць ужываецца і слова *п'éт'и*. **791** *п'ец'* — гавораць старыя; *сп'евáц'* — моладзь. **819** *с'п'áвац'*; часцей — *п'ец'*. **858** *п'ец'*; *с'п'авáц'* — раней у *цéркв'и*. **884** *с'п'авáйуц'* — толькі ў *цéркв'их*, а *п'айýц'* — на вяселлі, на вуліцы. **919** *п'айýц'*; рэдка — *сп'авáйуц'*. **980** *п'ец'* — больш даўняе слова; *с'п'евáц'* — стала ўжывацца пазней.

Карта № 317

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ плакаць, галасіць, выць, прычытваць

Карта складзена на матэрыяле пытання № 249:

«Па пакойніку: *плáкаць, галасíць, выць...*»

У народных гаворках амаль на ўсёй тэрыторыі Беларусі ўжываюцца паралельна словы *плáкац'* і *γалас'úц'*, за выключэннем часткі тэрыторыі Гродзенскай вобласці, дзе сустракаецца слова *плáкац'*, а таксама часткі тэрыторыі Магілёўскай вобласці, дзе побач са словамі *γалас'úц'* і *плáкац'* ужываецца слова *выц'*.

На карце картаграфуюцца словы *плáкац', γалас'úц', выц', прычы́твац'*. У выпадку суіснавання гэтых слоў яны адзначаюцца на карце адпаведнымі знакамі. Агульным адсылачным знакам падаюцца асобныя адзінкавыя назвы: 82, 221, 430, 464, 499, 818 *прыкáзвац'*; 565, 900 *райýц'и́*; 548, 565 *рýмзац'*.

Не заўсёды прыводзяцца заўвагі збіральнікаў адносна высвятлення слоў *плáкац', γалас'úц' выц'*. Часам невядома, ужываюцца даныя словы толькі ў адносінах да нябожчыка ці наогул да ўсякага гора і бяды. Таму ў каментарыях даецца пералік пунктаў з заўвагамі і тлумачэннямі збіральнікаў: **6** *плáчуц'; па пакойніку — γалóс'уц' з прыгаворам*. **8** *плáчуц' — як памрэць*. **9** *γалóс'уц' — па пакойніку*. **10** *плáкац'* — ціха; *γалас'úц* — моцна. **11** *па пакойніку — п'айýц'* і *γалóс'ац'* словамі і што-небудзь гавораць. **12** *па пакойніку — п'айýц'*, толькі па-асобаму: *плáчуц', γалóс'уц'*. **13** *па пакойніку — плáчуц', γалóс'уц'*. **17** *плáчуц'; γалóс'уц' — з прычытаннямі*. **19** *плáкац'* — наогул; *γалас'úц'* — з прымаўленнямі. **20** *плакац'; γалас'úц'* — моцна. **23** *плáчуц'; γалóс'уц'* — з прымаўленнямі. **24** *па пакойніку — плáчуц', γалóс'уц'*. **25** *γалóс'уц'; плáч'иц' — гэта як адзін прыдзе ды паплача*. **28** *плáкац' — без*

прыгаварвання; γалас'йц' — з прыгаварваннем. **32** *γалас'йц' — з прыгаварваннем; плáкац'—без прыгаварвання.* **33** *па пакойніку γалóс'уц' і плáчуц'.* **35** *плáкац'; γалас'йц' — з прыгаварваннем.* **39** *па пакойніку — γалóс'уц'.* **42** *пакойніка усп'ивайуц';* каму жалка, той *γалóс'иц'.* **45** *плáкъц'; γълас'йц'* — плакаць з прымаўленнямі. **46** *γалóс'уц' — як прыгаварваюць; плáчуц'.* **47** *па пакойніку — с'п'ивáйуц'* дзеці; *плача, γалóс'иц'* жонка. **48** *плакац'; γалас'иц'* — з прымаўленнямі. **49** *па пакойніку — плáчуц', γалóс'уц'.* **55** *плáкац'; γалас'йц'* — з прымаўленнямі. **57** *γалас'йц'* — моцна; *плáкац'* — ціха. **61** *γалóс'ац'* — свае; *плáчуц'* — чужыя. **64** *плáчуц'; γалóс'уц'* — як у гроб кладуць, то галосяць словамі, як песню пяюць. **65** Па нябожчыку — *γалóс'уц'; плáчуц' — як яна галасіла прыгожа.* **66** *γалóс'уц'* — хто можа, са словамі. **68** Па нябожчыку — *γалóс'уц' — з прыгаворам; плáчуц'* — ціха. **69** *плáчуц', γалóс'ац', прычытвац', выц'.* **70** *γалас'йц'* — уголас; *плáкац'* — ціха. **72** *па пакойніку — плáчуц'* ціха; *γалóс'ац' — з прычытаннямі.* **73** *γалóс'уц'* — часцей; *плáкац'.* **74** *па пакойніку — γалóс'уц', плачуц'.* **78** *па пакойніку — плáч'иц'* ціха; *γалóс'уц'* — з голасам. **79** *н'ама н'икога родных, ды и н'и надта γалас'ил'и па им.* **81** *плáчуц'* — слёзы выціраюць; *γалóс'уц'* — як песню пяюць жалобна. **82** *плáкац'* — ціха; *γалас'йц'* — моцна; *прыкáзвац'.* **84** *па пакойніку — плáчуц'.* **87** *плáчуц'* — як сабяруцца на могілках. **88** *плáкац'* — ціха; *γалас'йц'* — моцна. **89** *па пакойніку — плáчуц', γалóс'ац'.* **91** *γалóс'ац' — прычытвайуц'; плáкац'* — ціха. **94** *γалóс'ац', прычытвайуц'; плáкац'* — гэта так сядзіш і плачаш. **95** *γалас'иц'* — калі моцна плачуць, прымаўляючы. **102** *плáкъц'* — наогул; *γълас'йц' — па пакойніку.* **104** *баба γалóс'иц', а мужчына плáчыц'; чаго яна сквыл'иц'?.* **106** *γалóс'уц'* — са словамі; *плáчуц'.* **113** *плáкъц'; γълас'йц'* — моцна плакаць. **118** *па пакойніку — плáчуц'* і *γалóс'уц'.* **119** *па пакойніку — γалóс'уц'.* **121** *па пакойніку плáкал'и.* **123** *плáкац'; γалас'йц'* — галосіць радня. **125** *па пакойніку — γалóс'ац' — са словамі, прыгаворам.* **126** *γалóс'уц'* — са словамі плачуць. **128** *па пакойніку выйуц', γалóс'ац'.* **129** *па пакойніку — γалóс'ац'.* **133** *па пакойніку — γълас'йц'.* **135** *γълас'йц'* — плакаць па *пакойніку.* **136** Па нябожчыку — *плáчуц'.* **140** *па пакойніку γалóс'ац', плáчуц'* — ужываюцца як сінонімы, але *γалóс'ац'* — часцей. **143** *плáкац'* — ціха; *γалас'йц'* — моцна з прыгаворам. **149** Па нябожчыку — *плáкац'.* **151** *па пакойніку — плáчуц'.* **152** *па пакойніку — плáчуц'.* **155** *γалас'йц'* — звяртацца з прамовай да каго-небудзь разам з плачам. **158** *па пакойніку — плáчуц'.* **164** *па пакойніку — плáкац'.* **167** *γалас'йц' — яна па сыну галасіла тры дні.* **170** *плáкац'* — ціха; *γалас'йц' — прыгаварваць.* **173** *плáкац'* — ціха; *γалас'йц'* — з прымаўленнямі. **175** *γалас'йц'* — па *пакойніку* або пры іншым няшчасці. **181** *плáкац'; γалас'йц — з прычытаннем.* **183** *плáкац'; γалас'йц'* — моцна плакаць. **185** *плакац', γалас'иц'* — ужываюцца паралельна; *γалас'йц'* — плач *з прычытаннем.* **187** *плáкац'; γалас'йц' — з прычытаннямі.* **191** *γалас'иц'* і *плáкац'* — калі памёрла дачка, маці галасіла і плакала. **192** *па пакойніку — плáчуц'* і *сп'авáйуц'* песні, спяваюць жаласныя, чытаюць кніжку пры *пакойніку.* **195** *плáкац'; γалас'иц'* —

з прымаўленнямі. **196** *плáкац'* — прымаўляць. **197** *плáчуц'* і *γалóс'ац' — па пакойніку; плáчуц'* і *γалóс'ац'* — калі каго адлупцуюць. **204** *плáкац'* — калі хто каго пакрыўдзіць; *γалас'íц'* — калі чалавек у вялікім горы, ці калі хто памрэ; *выц'* — кажуць на таго, хто плача, сам не ведае чаго. **207** *па пакойніку — плáчуц'* і *прычытвайуц'*. **209** *плáкац'* — калі пакрыўдзіць хто каго; *γалас'íц'* — калі хто памрэ. **210** *плáкац'; γала-с'íц'* — плакаць *уголас, прыказваць.* **218** *плакац', γалас'íц', выц'* — празмерна плакаць. **230** *плáкац'* — ціха; *γалóс'ац'* — моцна, як песню пяюць. **234** *γалóс'уц' — па пакойніку.* **235** *сядзіць і плáчыц'; γалó-с'иц'* — калі *прыгаварвае.* **237** *плáкац'* — не так моцна; *γалас'иц'* — плакаць уголас. **238** Мужчыны *плáчуц', а бабы γалос'уц'.* **241** *плáкац'*— ціха; *γалас'íц' — уголас.* **242** *плáкац'* — ціха; *γалас'íц' — уголас.* **243** Свае *γалóс'ац'*, чужыя *плáчуц'.* **244** *плáкац'; γалас'íц'* — на могілках бабы галосяць. **245** Па нябожчыку — *γалóс'уц'.* **246** *па пакойніку — γалóс'уц'.* **247** *па пакойніку — γалóс'ац';* дзіця — *плача.* **248** *па пакойніку — γалóс'ац', плáчуц'.* **249** *па пакойніку — γалóс'ац'.* **253** *па пакойніку — γалас'íц', плáкац'.* **277** *γълас'íц'; плáкъц'* — ціха. **278** *плáчуц'; γалóс'ац' — па пакойніку.* **279** *па пакойніку — γалóс'уц'* і *плáчуц'.* **280** *па пакойніку — плáкац', γалас'íц'.* **282** *γълас'íц' — уголас; плáкац'* — ціха. **283** *плáчуц'; γалóс'ац' — прычытваюць.* **298** *γыла-с'íц' — з прыгаворам; выц'* — зневажальна; *плакыц' — без прычытання.* **300** *плáчуц'* — ціха; *γалóс'уц'* — моцна, з прымаўленнямі. **301** *плáкъц'; γылас'íц'* — моцна прымаўляць. **302** *плакыц'* — ціха ўсхліпваць; *γы-лас'íц' — па пакойніку ва ўсю галовачку; выц'* — зневажальна. **303** *па пакойніку — γалóс'уц'.* **323** *γълас'íц'* — калі прымаўляюць; *плакъц'.* **326** *плáкац', γалас'íц'* — са словамі. **331** *выйуц'* — з прымаўленнямі; *плáчуц'.* **332** *выц'; плáкыц'* — рэдка. **343** *па пакойніку — плáчуц'* і *γалóс'ац'.* **347** *па пакойніку — плачуц'.* **348** *па пакойніку — плачуц'.* **351** *па пакойніку — плáчуц'.* **352** *па пакойніку — плáчуц'* (свае); чужыя — *сп'авайуц'.* **356** *па пакойніку — плáкац'.* **371** *па марцу — плáчуц'.* **372** *па марцу плáчуц'* — найбольш родныя. **375** *плáчуц'*, як хто памрэ. **378** *па марцу — плáчуц'.* **379** *плáчуц', вычытáйуц' — там бабы вычытаюць па пакойніку.* **380** *па пакойніку — плáчуц'.* **383** *па пакойніку — плáчуц'* і *вычытáйуц'.* **385** *па пакойніку — плáчуц'.* **392** *плáчуц' — па пакойніку.* **393** *па пакойніку — плáкац'.* **401** *па пакойніку — плакац', γалас'иц', выц'.* **405** *па пакойніку — плáчуц'.* **413** *плакац'; γалас'íц'* — рэдка; *па пакойніку — плáкац';* іншыя словы не ўжываюцца. **421** *па пакойніку — плáчуц'.* **422** *па пакойніку—плáкац'.* **427** *па пакойніку — γалóс'ац'.* **429** *па пакойніку — плáчуц'.* **430** *па пакойніку — плáчуц', прыкáзывайуц', гавóрац'.* **434** *па пакойніку — плáчуц'.* **435** *плáкац'* — звычайна; *γалас'íц'* — са словамі, *прыказваць.* **442** *плáкац'; γалас'íц' — з голасам.* **443** *γалас'íц'; усе плáкал'и па пакойніку.* **444** *плáчуц', γалóс'ац'* — як памрэ чалавек. **446** *па пакойніку — γалóс'ац'* і *плáчуц'.* **453** *па пакойніку — сп'авáйуц', мóл'ацца.* **457** *плáкац'; γалас'íц'* — калі вялікае гора. **458** *па пакойніку — плáкац', γалас'íц'.* **459** *плачуц'* і *γалóс'ац'* — як памрэ. **460** *плáкац'* — ціха; *γалас'íц'* — моцна. **464** *γалас'иц'; плáкац'* — моцна і *крычáц'; прыкáз-*

вац' living рознымі словамі. **465** *плакац'* — без голасу; *γалас'íц'* — *з голасам, прыказваючы.* **477** *плáчуц'; γалóс'ац'* — *уголас.* **481** *плáчуц'* — ціха, толькі слёзы коцяцца; *γалóс'ац'* — *голасам.* **484** *плача; γалóс'иц'* — *з голасам.* **487** *плáкац'* — ціха; *γалас'íц'* — моцна,*прыказваючы.* **488** *плáкац'; γалас'íц'* — *па пакойніку.* **489** *плáкац', γалас'íц'* — па нябожчыку. **492** *плáкац'; што ты γалóс'иш, як па нябожчыку.* **494** *плáча* — бо вельмі шкода; *γалас'íц'.* **495** *плáкац'; γалóс'ац'* — калі вялікае гора. **496** *плáча, γалóс'иц'* — калі хто памрэ. **497** *плáкац', γалас'íц'; нешта Мішка плача; усё* гарыць, а жанчыны *γалóс'ац'.* **498** *плáча; γалóс'ац'* — моцна. **499** *плáчуц' ды прыказвайуц' па памёршаму.* **503** *па пакойніку* — *γалóс'ац'; плáчуц'* — з гора; як малы плача, то скажуць: *чаго ты выеш?* **505** *γалóс'ац'* — *уголас; плачуц'.* **506** *плáчуц'* — ціха; *γалóс'ац'* — *уголас.* **507** *плáчуц', γалóс'ац'* — *па пакойніку.* **508** *плáча* — ціха; *γалóс'иц'* — *голасна.* **509** *плáкац'* — ціха; *γалос'иц'* — моцна; *выц'.* **510** *плáкац'; γалас'íц'* — моцна, па нябожчыку. **511** *плакац'* — звычайна; *γалас'íц'* — пры няшчасці. **513** *γалóс'ац'* — *громка; плачуц'* — ціха. **514** *плáчуц'; хаўтуры былі, вот плáкал'и; а дачка γалас'ила, прычытвала; выц'* — зневажальна. **516** *плакац'; γалас'иц'* — могуць толькі жанчыны; *вы́ц'* — зневажальна кажуць пра людзей, і ваўкі выюць. **517** *γалос'ац'* — *громка; плáчуц'* — ціха. **518** *плáкац'* — ціха; *γалóс'ац'* — *уголас, на ўсю хату,* асабліва на могілках. **520** *плáкац'; γалас'íц'* — *уголас.* **524** *па пакойніку* — *плáкац', γалас'íц'.* **528** *плáкац'* — *без прычытанняў; γалас'íц'* — *з прычытаннямі.* **529** *па пакойніку* — *γалóс'ац'; плáкац'* — мае агульнае значэнне. **530** *па пакойніку* — *плáкац', γалас'íц'.* **534** *плáчуц';* калі памрэ чалавек, то *γалóс'ац'.* **536** *γалос'иц'* — *калі прыгаварваюць, прычытваюць. Выць па пакойніку* — не гавораць; іншая справа, калі надаеў хто плачам па іншай прычыне. **539** *γалас'íц'* — моцна; *плáкац'* — ціха. **540** *плáкац'* — калі паб'юць; *γалас'íц'* — калі памрэ; *раўц'и* — іранічна; слова *выць* — няма. **541** Па нябожчыку — *плáкац'; γалас'íц'* або наогул моцна *плáкац'.* **545** Па нябожчыку — *плáкац'; γалас'иц'* або наогул моцна *плáкац'.* **548** *плáчуц', прычытáйуц', γалóс'уц'; рав'е* — зняважліва; *румзайе.* **565** *плáкац', γалас'íц', выц', раўц'и, румзац', рымзац'.* **586** *плáкац'* — без слоў; *γалас'íц'* — *з прычытаннямі, са словамі.* **588** *плáкац', γалас'íц'; вы́ц'* — больш пашырана. **593** *γалас'íц'* — са словамі; *плáкац'.* **614** *плáкац'* — найбольш часта ўжываецца. **618** *выц', плáкац', γылас'íц'; завыла і загаласіла, хоць з хаты ўцякай.* **623** *γылас'íц'; выц'* — толькі ваўкі. **624** *выц'; плáкац'* — ціха; *γълас'íц'* — моцна. **636** *γалас'иц'* — моцна; *галасіла голасам па сыну; плáкац'* — ціха. **642** *плáкац'* — чужыя плачуць; *выц'* — *выла ж яна выла; γылас'иц'* — *у нас не гавораць.* **666** *па пакойніку* — *плáчуц'.* **671** *па пакойніку* — *плáчуц'.* **672** *плáкац'; мая мама так ужо умéла плáкац' па пакойніку.* **673** *плáчуц'* — *па пакойніку.* **678** *па пакойніку* — *плакац'.* **680** *па пакойніку* — *плáкац'.* **693** *па пакойніку* — *γулос'ац'.* **706** *плáкац'; γалас'иц'* — рэдка. **711** *плáкац'; γалас'иц'* — моцна па нябожчыку. **712** *плáчуц'; γалóс'ац'* — моцна. **713** *плáкац'* — не голасам; *γалас'íц'* — *па пакойніку, прыгаварваючы.* **716** *плáкац'* — ціха; *γалас'íц'* — *голасам па пакойніку,* але ўжываецца *плá-*

кац'. **722** Ужываецца слова *плáкац'*. Вядома таксама слова *γалас'íц'*. Іншыя словы ў гэтым значэнні не ўжываюцца зусім. **723** *па пакойніку* — заўсёды збіраюцца *γалас'íц'*. **725** *плáчуц' па яго бацьку*. **727** *па пакойніку—плакаты, γалóсыты*. **728** *па пакойніку—плáчуц', γалóс'ац'*. **730** *плáкаты — па пакойніку, γалóсыты*. **731** *плáчуц'; γалóс'ац'* — моцна. **733** *па пакойніку — плáчуц'*. **739** *плáкаты; γолосыты* — моцна *плáкац' з прыказваннем*. **745** *плáча* — дзіця; *γалас'íц'* — стары галосіць моцна, *з прычытáннямі*. **752** *плáкац', γалас'íц' — з прыказваннем*. **759** *па мэрцу — γалóс'ац'* і *плáчуц'*. **760** *па пакойніку — плáкац'*. **764** *γалóс'ац' — па пакойніку*. **773** *па пакойніку — плáчуц', γалóс'ац'*. **774** *γалóс'иц' — па пакойніку; плáкац' — па-руску*. **775** *па пакойніку — плáчуц'; γалóс'иц'* — не гавораць. **776** *па пакойніку — γалас'íц'*. **777** *плáкац', γалас'íц';* звычайна *γалас'íц' па пакойніку*. **778** *па пакойніку — γалас'íц'; плáкац' — дзіця плача*. **779** *плáкац'; а калі крэпка, то кажуць γалас'íц'*. **780** *γалóс'ац'* — усе галосяць; *плáкац'* — малы плача. **781** *плáчуц' — цішком; γалóс'ац' — з прыгаворамі*. **784** *плáкац'; а калі крэпка плача, то — γалóс'иц'*. **785** *па пакойніку — плáкац'* і *γалас'иц'*. **791** *плáчуц'* — без слоў; *γалос'ац'* — вельмі моцна, *з прыказваннямі*. **794** *плакац'; γалас'íц' — з прычытаннямі*. **795** *плáчуц'* — ціха; *γалóс'ац'* — моцна; *прыплáквайуц' — з прыгаворваннямі*. **797** *плáкац'; γалас'íц'* — з *прычытаннем*. **798** *плáчуц'* — ціха; *γалóс'ац'* — моцна. **799** *плáчуц';* моцна — *γалóс'ац'*. **800** *плáчуц'* — ціха; *γолóс'ец'* — моцна. **803** *плáкац', γалас'íц'* — па сыну. **804** *па мерцу — плáчуц'*. **805** *плáчуц'* — ціха; *γолóс'ец'* — плача і прыказвае. **806** *плáчуц'* — па бацьку, як памрэ. **813** *плáкац' — наогул плакаць хоць чаго; γалас'íц' — з прычытаннямі, асабліва па памёршаму*. **814** *плáчуц' — ужо прыказвае, як хто зможа, як хто прычытвае*. **815** *па пакойніку — γалóс'ац'*. **816** *плáкац'; γалас'íц' — з прычытаннямі; вы́ц'* — зняважальная ацэнка плачу. **818** *плáчуц'* — ціха; *γалóс'ац'* — на ўсю хату; *прыкáзвайуц' — з прыказкамі плáчуц'; прычы́твайуц'*. **819** *плáкац', γалас'íц' — плакаць громка з выклічнікамі; прычы́твац' — прыказваць плачучы; вы́ц'* — зневажальнае, хто доўга плача, часам без прычыны. **821** *плáчуц' — цішком; γалóс'ац' — крэпка*. **822** *плáкац', γалас'иц' — прычытаць разам*. **823** *γалас'íц' — моцны плач з выклічнікамі; прычы́твац'* — плакаць і *прыгаварваць; вы́ц'* — зневажальная ацэнка плачучаму. **824** *плáкац'; γалас'íц' — з голасам, з прычытаннямі*. **826** *па пакойніку — γалóс'ац'*. **827** *па пакойніку — γалас'íц'*. **828** *памёр бацька, то і ні γалас'íла, а плáкала*. **829** *плáкац'* — без слоў; *прычы́твац' — плакаць і разам прыгаварваць; γалас'íц' — калі толькі плачуць моцна, а таксама, калі і прычытваюць*. **830** *па пакойніку — γалóс'ац'*. **831** *γалас'ила* — без слоў; *прычы́твац'* — са словамі. **834** *плáкац'; γалóс'иц'* — моцна. **835** *плáкац'; γалас'иц' — з прычытаннямі*. **837** *па пакойніку — γалас'íц'*. **839** *плáчуц'; γалóс'ац' — уголас*. **843** *па пакойніку — плáкац', γалас'иц', крычац'*. **844** *па пакойніку — плакац', γалас'иц'*. **857** *па пакойніку — плакац', γалас'иц'*. **858** *γалас'иц'* — моцна, жаласліва; *плáкац'* — звычайна. **870** *плáкац', γалас'íц' — з прычытаннямі*. **871** *плáкац', γалас'íц'* — розніцы няма. **874** *плáкац'; γа-*

лас'иц' — крэпка голасам плакаць. **877** *плакац'* — спакойна; *γала-с'йц' — крычаць дай усё.* **882** *γалóс'ац' — уголас з прыгаворам; плá-чуц'* — ціха, без слоў. **884** *па пакойніку — γалас'йц'.* **888** *плáчуц'* — не моцна; *γалóс'ац' — аж жудка.* **900** *γалас'йц'* — плакаць словамі; *плáкац'* — без слоў; *рав'é — разраўлася; выйуц'* — толькі сабакі. **909** *плáкац' — без прычытанняў, γалас'йц' — з прычытаннямі.* **913** *γала-с'иц'* — моцна, са словамі; *плáкац'* — без слоў. **919** *плáчуц'; γалóс'ац'*— рэдка. **920** *γалас'йц'* — моцна *плакац'; плáкац'* — ціха. **922** *плáкац'*— ціха; *γалас'йц' — голасна плакац'.* **933** *плáкац' — не ў голас; γала-с'иц' па пакойніку, уголас.* **934** *плáкац'; γалас'иц' — па пакойніку.* **937** *плáкац'* — ціха; *γалас'иц'* — моцна. **940** *па пакойніку — плáкац', γала-с'иц'.* **941** *плáкац'* — ціха, *γалас'йц' — уголас.* **942** *плáкац'* — ціха; *γалас'йц'.* **943** *плáкац', γалас'иц' — надта плакаць і рыдаць.* **944** *па пакойніку плáчуц', γалóс'ац'.* **969** *γалóс'ац'; плáчуц'* — вельмі рэдка. **970** *па пакóйніку — плáчуц'.* **993** *плакац'; γалóс'ац' — з прычытваннем.* **997** *плáкац'; γалас'йц'* — моцна крычаць *і прыгаварваць.* **1004** *плá-кац'* і *γалас'йц' — з прыгаворам.*

Карта № 318

НАЗВЫ МОГІЛАК

Карта складзена на матэрыяле пытання № 250:
«Мóгілкі, мóгліцы, магільнік, клады́, клáдбішча...»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы могілак: *мóгілкі, магілкі, мóгліцы, магільнік, мóгальнік, клады́, кладзішча, клáдбішча, клáдаўя.*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў могілак, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія абазначаюцца на карце агульным адсылачным знакам: **3** *маγ'йл'н'ик; маγ'йлк'и* — пераважна. **23** *клáдб'ишча; маγ'йлк'и* — часцей. **28** *клáдб'ишча; маγ'йл'н'ик* — ра-дзей. **30** *маγ'йлк'и; маγ'йл'н'ик* — радзей; *клáдб'ишча* — радзей. **32** *клáдб'ишча; маγ'йл'н'ик* — часцей. **49** *маγ'йл'н'ик; клáдб'ишча* — рэд-ка. **57** *маγ'йл'н'ик* — старая назва; *клáдб'ишча* — сучаснае слова. **67** *маγ'йлк'и; клáдб'ишча* — рэдка. **68** *маγ'йл'н'ик; клáдб'ишча* — рэдка. **70** *маγ'йл'н'ик; клáдб'ишча* — радзей. **74** *клáдб'ишча; маγ'йл'н'ик* — гавораць старыя. **78** *маγ'йл'н'ик; клáдб'ишча* — радзей. **133** *маγ'йл-к'и; клáдб'ишча* — гавораць пераважна маладыя. **214** *мóγл'ицы; клáд-б'ишча* — рэдка. **215** *мóγ'илк'и; клáдб'ишча* — вельмі рэдка. **253** *мóγал'н'ик; клáдб'ишча* — часцей. **279** *γáй.* **293** *клáдб'ишча; рáн'шы — маγ'йл'н'ик.* **302** *маγ'йл'н'ик; клáдб'ишча* — часцей. **311** *клаґйшча* — шырока; *клáдб'ишча* — слова рускае. **326** *γай, клáдб'ишча* — пара-лельна. **350** *мóл'ицы.* **407** *мóγл'ицы; клáдб'ишча* — рэдка. **428** *ма-γ'йлк'и, клáдб'ишча* — ужываюцца паралельна. **434** *маγ'йлк'и; клáд-б'ишча* — гавораць, але гэта больш па-руску. **489** Можна пачуць *мóγ-л'ицы* і *мóγ'илк'и.* **499** *курγáн'е.* **509** *мóγ'илк'и; клáдб'ишча* —

вельмі рэдка. **511** *кла́дб'ишча; мо́γ'илк'и* — ужываецца цяпер; пашырана і *кла́дб'ишча.* **514** *кла́дб'ишча* — вельмі рэдка; старэйшыя часцей гавораць *мо́γ'илк'и.* **521** *мо́γ'илк'и* — часцей; *кла́дб'ишча* — радзей. **528** *мо́γ'илк'и* — раней; *кла́дб'ишча* — цяпер. **536** *кла́дб'ишча* — цяпер; *клады́* — больш старое; *маγ'і́лк'и* — распаўсюджана. **557** *мо́γ'илк'и; кла́дб'ишча* — рэдка. **558** *кла́дб'ишча; мо́γ'илк'и* — часцей. **568** *кла́дб'ишча; баро́к* — у старынку называ́л'и. **599** *кло́дайка. кладо́йка.* **616** *кла́дб'ишча; маγ'і́л'н'ик* — найбольш. **692** *мо́глышче.* **722** *мо́л'ица.* **760** *мо́л'ица.* **762** *мо́л'ица.* **800** *мо́γл'ицы; кла́дб'ишча* — радзей. **806** *мо́γл'ицы* — гавораць старыя; *мо́γ'илк'и* — маладыя. **816** *клады́* — тутэйшае слова; *мо́γ'илк'и* — больш новае; *кла́дб'ишча* — больш новае. **821** *клады́; мо́γ'илк'и* — радзей. **831** *кла́дб'ишча; мо́γ'илк'и* — ужываюць наогул. **843** *мо́γ'илк'и; кла́дб'ишча* — навейшае слова. **844** *мо́γ'илк'и; кла́дб'ишча* — радзей. **941** *мо́γ'илк'и; кла́дб'ишча* — рэдка. **1003** *мо́γ'илк'и; кла́дб'ишча* — рэдка. **1004** *мо́γ'илк'и; кла́дб'ишча* — рэдка. **1005** *мо́γ'илк'и; кла́дб'ишча* — рэдка.

Карта № 319

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ хворы, бальны

Карта складзена на матэрыяле пытання № 251:
«Хво́ры, бальны́...»

На гэтай карце картаграфуюцца словы *хво́ры, бальны́.*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне слоў *хво́ры* і *бальны́,* абодва яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Адводзяцца ад картаграфавання словы *кво́лы, сла́бы,* якія адзначаны амаль ва ўсіх нас. пп., паколькі маюць не адно і тое ж значэнне, што і словы *хво́ры, бальны́.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **5** *хво́ры* — слова стала ўжывацца нядаўна, абазначае цяжкі стан здароўя чалавека. **6** *хво́ры* — у значэнні бальны. **11** *хво́ры* — хвараваты, слабы. **60** *хво́ры; бал'ны́* — калі чалавек прастудзіўся. **66** *хво́ры; бал'ны́* — радзей. **69** *хво́ры* — раптоўна захварэў якой-небудзь хваробай; *бал'ны́* — тое ж што і хворы. **70** *хво́ры* — часта ўжываецца; *бал'ны́* — гаворыць моладзь. **71** *хво́ры; бал'ны́* — рэдка. **73** *бал'ны́; хво́ры* — часцей. **75** *хво́ры; бал'ны́* — рэдка. **88** *бал'ны́* — часцей; *хво́ры* — рэдка. **126** *хво́ры; бал'ны́* — бывае скажуць. **161** *хво́ры* — нездаровы. **170** *хво́ры* — калі ляжыць у пасцелі. **171** *хво́ры* — нездаровы. **177** *хво́ры* — калі не ўстае з пасцелі. **178** *хво́ры — саўс'о́м.* **179** *хво́ры* — ляжыць. **183** *хво́ры* — што дзень ляжыць. **194** *хво́ры* — той, хто хварэе і можа быць вылечаны. **199** *хво́ры* — інакш не ўжываецца. **201** *хво́ры* — ляжыць. **226** *хво́ры, бал'ны́* — розніцы няма. **229** *хво́ры, бал'ны́* — адно і тое ж. **231** *хво́ры, бал'ны́* — розніцы няма. **232** *хво́ры, бал'ны́* — у адным значэнні. **235** *хво́ры, бал'ны́* — у адным значэнні. **239** *хво́ры* — гавораць старыя; *бал'ны́* — моладзь. **241** *хво́ры, бал'ны́* — адно значэнне. **245** *хво́ры; бал'ны́* — ця-

пер сталі гаварыць. **249** *хвóры — рáн'шы казáл'и; ц'ап'éр кáжуц' — бал'ны́.* **264** *хвóры; бал'ны́* — рускае слова. **267** *хвóры, бал'ны́* — паралельна. **278** *хвóры* — бальны. **292** *хвóры* — чалавек, які ходзіць і хварэе; *бал'ны́* — ляжыць увесь час у пасцелі. **300** *хвóры* — слаба хворы; *бал'ны́* — ускладненая хвароба. **307** *хвóры* — гаварылі раней; *бал'ны́* — кажуць цяпер. **311** *бал'ны́* — з рускага; *хвóры* — пашырана. **320** *бал'ны́; хвóры* — радзей. **357** *хвóры* — ляжыць у пасцелі. **400** *хвóры* — чалавек, які хварэе якой-небудзь хваробай; *бал'ны́.* **407** *хвóры* — наогул. **414** *хвóры* — якой-небудзь хваробай. **424** *хвóры* — як захварэў. **428** *хвóры* — калі ляжыць у пасцелі. **433** *хвóры* — хворы кароткі час. **434** *хвóры* — калі кароткі час. **435** *хвóры* — ляжыць у пасцелі або не можа працаваць. **437** *хвóры, бал'ны́* — розніцы няма. **453** *хвóры — н'аздарóвы.* **464** *хвóры* — часцей; *бал'ны́* — па-руску. **471** *хвóры* — прастудзіўся. **514** *хвóры; бал'ны́* — вельмі рэдка. **515** *хвóры* — як ляжыць у пасцелі. **518** *хвóры* — доўгі час або ўвесь час; *бал'ны́* — у даны час. **520** *хвóры, бал'ны́* — розніцы ў значэнні няма. **521** *хвóры; бал'ны́* — гавораць больш пісьменныя. **523** *хвóры; бал'ны́* — гавораць доктару, далікатней. **527** *хвóры, бал'ны́* — розніцы ў значэнні няма. **529** *хвóры; бал'ны́* — радзей. **535** *хвóры, бал'ны́* — розніцы няма. **548** *бал'ны́; хвóры* — калі ляжыць. **551** *хвóры, бал'ны́* — адно і тое ж. **557** *хвóры* і *бал'ны́* — у адным значэнні. **570** *бал'ны́; хвóры* — гавораць старыя. **614** *хвóрый; бал'ны́й* — ужываецца часцей. **653** *хвóры, бал'ны́* — розніцы няма. **691** *хвóры* — калі ляжыць. **712** *хвóры; бал'ны́* — новае слова. **718** *бал'ны́* — цяжка хворы; *хвóры* — калі крыху нядужы. **738** *хвóры; бал'ны́й* — слабы чалавек. **761** *бал'ны́* — хварэе; *хвóры* — ад старасці толькі. **791** *хвóры* — калі зусім не можа рабіць. **792** *хвóры, бал'ны́* — сінанімічныя паняцці. **816** *бал'ны́; хвóры* — пануючае. **819** *хвóры; бал'ны́* — ведаюць у значэнні хворы. **821** *хвóры; бал'ны́* — радзей, моладзь гаворыць. **823** *хвóры; бал'ны́* — ужываецца радзей. **825** *хвóры; бал'ны́ — рэдка.* **844** *хвóры* — моцна; *бал'ны́ — зна́чыц' мáло забал'éў.* **847** *хвóры; бал'ны́* — ужываецца радзей. **894** *хвóры; бал'ны́* — новае слова. **900** *хвóры, бал'ны́* — розніцы няма. **958** *хвóры, бал'ны́* — розніцы няма. **969** *хвóры, бал'ны́* — ужываюцца ў адным значэнні. **997** *хвóры* — старое слова; *бал'ны́* — новае слова. **1004** *хвóры; бал'ны́* — рэдка.

Карта № 320

СЛОВЫ СА ЗНАЧЭННЕМ 'ГАВАРЫЦЬ'

Карта складзена на матэрыяле пытання № 253:

«*Гавары́ць, гамані́ць, гу́тарыць, бала́каць, жу́піць, зюзю́каць*... (розніца ў значэнні)».

На карту наносяцца толькі больш распаўсюджаныя словы са значэннем 'гаварыць'. Не картаграфуюцца рэдкія па ўжыванню словы, а таксама словы з яркай эмацыянальнай афарбоўкай (*батава́ць, таро́каць, чаўпці́, галдзе́ць, балабо́ніць* і інш.).

Дарэчы і картаграфуемыя словы не заўсёды маюць аднолькавае значэнне: у адных выпадках значэнне іх больш агульнае, у другіх — больш вузкае, канкрэтнае, у трэціх яны выступаюць з пэўнай эмацыянальнай афарбоўкай і г. д. Так, напрыклад, *ɣаманіц'* у нас. п. 15 значыць 'моцна гаварыць', у нас. п. 237 — 'гаварыць пацiху', а ў нас. п. 843 — 'весці гутарку', 'размаўляць наогул'.

У каментарыях поўнасцю прыводзяцца адказы ў наступных выпадках: 1) калі хоць бы адно са слоў у значэнні 'гаварыць' не картаграфуецца; 2) калі ў адказах ёсць заўвагі збіральнікаў адносна значэння або ўжывання таго ці іншага слова: **1** *ɣавóруц', кáжуц', ɣамóн'ац'.* **3** *ɣавóрыц'; ɣамóн'иц'* — калі голас чалавека ледзь чутны. **5** *ɣаварыц'* — адзін з другім; *ɣаман'иц'* — у час бяседы, сабраўшыся вечарам. **6** *ɣавóруц'; ɣаман'áц'* — рэдка. **8** *ɣаварыц', мýв'иц';* часцей ужываецца слова *ɣаварыц'.* **11** *ɣавóруц'* — часцей; *балáкайуц'* — па-даўнейшаму; *ɣаман'яц'* сабраўшыся. **12** *ɣавóрыц'; ɣаман'áц'* — крэпка спорaць, крычаць. **13** *н'éхта н'éдз'е ɣаман'иц' мóцна; мы з вáм'и ɣавóрым.* **15** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — моцна гаварыць. **17** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — калі збярэцца группа людзей. **19** *прáв'иц', ɣаварыц'.* **25** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — калі многа сабралася. **26** *ɣываpыц', ръзɣывáрывац'.* **30** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — з суседкай. **31** *ɣаварыц'; ɣукáц'* — у значэнні 'гаварыць'. **32** *ɣукáц'; ɣаварыц'* — радзей. **33** *ɣаварыц', ɣаман'иц'* — розніцы няма. **34** *ɣаварыц'* — часцей; *ɣаман'иц'* — раней так гаварылі. **35** *ɣаварыц', ɣаман'иц', ɣукáц'* — розніцы няма. **36** *ɣукáц'*— гаварыць; *аб ɣэ́та н'и ɣукáй; ɣаман'иц'* — гаворыць моцна. **44** *ɣъварыц', ɣукáц'* — розніцы няма. **46** *ɣавóруц'; ɣукáюц'* — найбольш пашырана. **48** *ɣукáйуц', талкýйуц'.* **49** *ɣаварыц', ɣаман'иц': с'óн'н'а н'аɣ'éл'а, можна й паɣаман'иц'.* **53** *ɣукáц', казáц'.* **54** *ɣавóрац', ɣаман'áц', кáжуц'.* **55** *ɣукáйуц', ɣамóн'ац', ɣýтарац'* — у адным значэнні. **57** *ɣаварыц'; ɣýтарыц'* — весці гутарку; *ɣаман'иц'* — хто аб чым у гурце. **59** *ɣаварыц', ɣýтарыц'; ɣаман'иц'* — гаварыць вельмі моцна. **60** *ɣавóруц'; ɣамóн'уц'* — калі вельмі шумна. **61** *ɣаман'áц'* — у грамадзе; *ɣаварыц'.* **63** *паɣаварыц', паб'ас'éдавац'.* **64** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — хутка, *ɣукáц'* — тое ж, што і 'гаварыць'; *ɣýтарыц'* — размаўляць; *балáкац'* — з іроніяй. **65** *ɣукáц'* — у значэнні 'гаварыць' часцей за ўсё; *йа з вам'и ɣукáў; кызáц', ɣаварыц'.* **66** *ɣукáйуц'; ɣаман'áц' — калі дýжа на дварэ ɣавóруц'; казáц'* — расказваць; *ɣаварыц'* — размаўляць. **68** *паɣукáц'* — пагаварыць; *пайɣ'óм йа хачý с табóй паɣукáц'.* Гэта форма вельмі пашырана; *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — невядома, хто гаворыць. **69** *л'ýб'иц' дýжа многа ɣаварыц', ап чым-то талкýйиц'* — іншыя словы не ўжываюцца. **70** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — калі аб чым-небудзь паведамляецца; *чаɣó там шéпчыц'ас'? што ты кáжыш?* **71** *ɣаварыц', ɣукáц'* — у значэнні 'гаварыц'. **72** *ɣаварыц'; ɣукáц'* — ужываюць старыя жанчыны. **73** *ɣаварыц', ɣукáц'* — у значэнні 'гаварыць'. **74** *ɣаварыц', ɣаман'иц', ɣукáц'* — розніцы ў значэнні няма. **75** *ɣаварыц'; з'уз'ýкац'* — аб неразборлівай мове дзіцяці; *чаɣó ты там з'уз'ýкайиш?* **77** *ɣавóрац'* і *ɣукáйуц'* — розніцы ў значэнні няма. **78** *ɣъварыц', ɣукáц'* — у адным значэнні. **80** *ɣаварыц', ɣаман'иц', ɣýтарыц'* — у адным значэнні. **81** *ɣа-*

варыц' — аб сур'ёзным; *γаман'йц'* — шумець; *бáйиц'* — расказваць. 83 *γаварыц'; γукáц'* — радзей. 84 *γаварыц', γукáц'* — у адным значэнні. 85 *γаварыц'* і *γукáц'* — сінонімы; *балáкац'* — гаварыць абы што. 86 *γаварыц', γаман'йц'* — у адным значэнні. 88 *γаварыц', балáкац'; γаман'йц'* — рэдка. 89 *γаварыц'* і *γýтарыц'* — спакойна размаўляць; *γаман'йц'* — калі некалькі жанчын. 94 *γаварыц', разγавáрывац'.* 95 *γаварыц'; γаман'йц'* — калі жанчыны збяруцца. 98 *γаварыц', γаман'йц'* — адно і тое ж. 99 *γъвар'йц'; γъман'йц'* — у грамадзе; *з'уз'ýкъц'* — лагодна гаварыць, часцей па сакрэту. 101 *паγаман'йл'и ў спóры; паγаварыл'и па саγлáс'ии.* 103 *γъварыц', казáц'.* 104 *γаварыц'* — канкрэтна з чалавекам; *γаман'йц'* — аб чымсьці, сабраўшыся. 105 *γъвар'йц', ръзγъвáр'ьвъц'.* 111 *γъварыц', γъман'йц'; бълáкъц'* — не сур'ёзна гаварыць. 118 *γаварыц', γаман'йц'* — розніцы няма. 120 *разγавáрывац'.* Указаныя ў «Праграме» словы не ўжываюцца. 121 *γавóруц'; γаман'áц'* — ледзь чутна. 127 *разγавáр'ивац'.* 128 *на сабрáн'ийи γамóн'уц'.* 129 *γавóруц'; γаман'áц'* — калі доўга гавораць: *чаγó йаны дýжа γамóн'уц'?* 130 *γавар'йў, разγавáр'иваў.* 132 *дз'е-н'ибýц' γаман'áц'; а йак так дык γавóруц'.* 134 *γъман'áц'* — *йéта спóруц'; γавóруц'.* 135 *γъвар'йц'* — казаць, размаўляць; *γъман'йц'*: а) гучна размаўляць: *во бáбы събрáл'ис'и γамóн'уц';* б) казаць што-небудзь невыразна: *што йон там γамóн'ьц', н'и паймý.* 138 *разγавáравац', γаварыц'.* 139 *γаварыц'* — у мове моладзі; *γаман'йц'* — у мове старых. 141 *γаварыц', γýтарыц'* — у адным значэнні; *γамóн'ац'* — размова вядзецца паціхеньку; *балáкац'* — аб гутарцы старых людзей. 142 *γаварыц', γýтарыц'* — у адным значэнні; *γаман'иц'* — весці размову ціхенька; *балáкац'* — калі размаўляюць старыя людзі. 148 *γаварыц';* іншыя словы не ўжываюцца. 152 *γаварыц'; γýтарыц'* — весці размову. 154 *γаварыц'; γаман'йц'* — радзей. 155 *γаварыц'; γаман'йц'* — у значэнні 'крычаць'. 158 *γаварыц'* — размаўляць з кім-небудзь; *балáкац'* — аб гутарцы паміж жанчынамі. 159 *γавóрац'; балáкайуц'* — гавораць абы што. 167 *γаварыц'; балáкац'* — *п'ерал'ивáц' с пустóγа ў парóжн'айе.* 170 *γаварыц';* ужываецца толькі гэта слова. 171 *γаварыц'* — па-дзелавому; *балáкац'* — без справы. 173 *γаварыц'* — да каго-небудзь; *балáкац'* — размаўляць. 179 *γаварыц';* іншыя словы не ўжываюцца. 182 *γаварыц', γýтарыц', γаман'йц', балтáц'; чагó там разγаман'йл'ис'а.* 183 *γавóра, γýтара* — з кім-небудзь; *γавóрка* — паміж субяседнікамі. 186 *γаварыц'; γаман'йц; γаман'áц' на ýс'у хату.* 189 *γаварыц';* іншыя словы не ўжываюцца. 191 *мы з табóй γавóрым, γукáім.* 192 *вось мы з вáмі, дзéткі, гавóрым; а гамóн'ац' за Дóкшыцамі.* 193 *паγаварыц'; паγукáц'* — ужываецца вельмі рэдка. 194 *γаварыц'* — каму-небудзь штонебудзь; *γаман'йц'* — сабраўшыся на вячорках. 196 *γукáц', бáйиц'.* 197 *сабрáліся* і *пагаварылі, паб'ас'éдавалі; на сабрáнні пабалáкалі.* 200 *γаварыц', γýкáйуц', бáйуц'* — гавораць. 202 *γавóрыц', бáйиц', раскáзвайиц'.* 204 *γаварыц'; балáкаим мы з вáм'и.* 207 *γаварыц'; бáбы γамóн'ац'* — сварацца. 208 *γаварыц';* астатнія не ўжываюцца. 209 *γаварыц'; γукáц'* — ужываюць старыя. 212 *шаптáц', γаварыц', з'уз'ýкац'.* 213 *γаварыц', γаман'йц', шаптáц', разγавáрывац'.* 222 *γаварыц', γа-*

ман'йц'; дудўкац' — гаварыць паміж сабою ціха. **223** *γаварыц', γаман'йц'* — розніцы ў значэнні няма. **225** *γаварыц'; балáкац'* — ужываецца рэдка; *пайшоў ды и забалáкаўс'а.* **227** *γаварыц'; γукáц'* — у значэнні 'гаварыць'; *γўкáйуц', што тут с'ц'ены был'й.* **228** *γъварыц';* іншыя словы не ўжываюцца. **230** *бáйац', γаман'йц', γукáц', γаварыц'.* **231** *γъварыц'; бълáкъц'* — гаварыць пустое. **232** *къзáц'; што вы тут γамóн'иц'и; шéпчуц'.* **233** *казáц', γаварыц', шаптáц'.* **234** *γаварыц'; н'ешта γамóн'уц'* — калі не чуваць, аб чым. **236** *γаварыц', къзáў, γамóн'уц'.* **237** *γаварыц'* — моцна; *γаман'йц'* — ціха; *байиц'* — у значэнні 'размаўляць'. **238** *γамóн'уц'* — моцна; *γавóруц'* — больш спакойна. **239** *γаварыц'* — моцна; *γаман'йц'* — ціха. **244** *γаварыц'; што йаны γавóруц'; γукáц'; мы с'аг'йм, γукáйем с каб'éтам'и; γўтарыц'; мы дóўγа γўтарыл'и.* **245** *γамóн'уц' бáбы; сабрáл'ис'а и γукáйуц'; у л'éс'и γукáйуц'.* **247** *γаман'йц'; н'ешта бáбы заγаман'йл'и.* **249** *казáц', γаварыц'* — розніцу высветліць не ўдалося. **250** *γаварыц', γаман'йц', казáц'.* **252** *γаварыц', γаман'йц'*— у групе людзей; *балáкац'; забалáкалас'а и забылас'а, што п'éчка пáл'иц-ца.* **253** *γаварыц'; γаман'йц'* — часцей. **281** *γъварыц', γъман'йц'; стърык'й, н'и так γъварыл'и; хачў с табóй пъγъман'йц'.* **282** *γъварыц', γъман'йц', балáкац'* — розніцы няма. **283** *γавóрац'* — як сабяруцца на вуліцы; *γамóн'ац'* — старыя. **286** *γываръц', γўтарыц', γыман'йц* — старыя, *былáкыц'* — гаворыць пустое. **289** *γаварыц', γўтарыц'* — розніцы ў значэнні няма. **293** *разγавáрывайуц', γамóн'ац'.* **294** *γъварыц';* астатнія словы не ўжываюцца. **295** *γъварыц', ръзγъвáрывац', ръссуждáц'.* **296** *γавóруц'* — моцна; *γамóн'ац'* — ціха. **298** *γъварыц'* — аб справе; *γъман'йц'*— аб усім, аб бывалым; *з'уз'ўкыц'* — гаворадь старыя аб усім. **299** *γъварыц', ръзγывáр'ивац'; з'з'ўкац'* — старыя. **300** *γъварыц', γъман'йц', γўтарыц'* — у адным значэнні. **301** *ръзγувáрывац', γыман'йц', з'з'ўкыц'.* **302** *γувар'йц'* — справу; *γыман'йц'* — аб тым, аб гэтым; *йа йишчэ бўду γыман'йц' з' йой; былáкыц'; з'уз'ўкыц'* — зняважліва, іранічна. **303** *γъман'йц', ръзγавáръвац'.* **304** *γавар'йц'* — і толькі. **305** *γаварыц', разγавáрывац'; з'ўкац'* — гаворадь старыя. **311** *γаварыц'; γаман'йц'* — пашырана; *з'ўкац'* — гаворадь больш старыя. **312** *γъварыц', з'ўкуйуц'*— розніцы няма. **313** *паразбалáкаліся* — разгаварыліся; *зюкаіць* — пытае; *курдыя́чыць* — размаўляюць; *γаварыц', разγъваръвыц'.* **331** *γъман'йц';* іншыя словы не сустракаюцца. **333** *γывар'йц', γыман'йц'; з'ўкыц'* — у старых. **345** *γаварыц'; γаман'йц'* — гаварыць нядобра; *балáкац'.* **347** *γаварыц'; а мы вам ус'ó γавóрым, γавóрым, а вы ўс'о п'йшац'а; з'уз'ўкац'; бáбы з'б'арўцца и з'уз'ўкайуц'.* **354** *γаварыц'* — адпавядае ўсім словам, якія прыводзяцца ў «Праграме». **355** *γаварыц'; γўтарыц'* — весці размову. **357** *γаварыц'; балáкац'* — гаварыць аб чымсці малаважным. **369** *γаварыц'* — гутарыць паміж сабою; *γаман'йц'* —гутарыць на агульную тэму ў грамадзе. **372** *γаварыц', балáкац'* — абы пра што; *γаман'йц'* — крыўдзіцца; *йон γамóн'иц' на м'ан'é за тóйа, што л'а сказáла, кап кас'йц' ишóў.* **375** *γаварыц'* — моцна. **380** *γаварыц'; γалг'éц'; бáбы γалг'áц'.* **383** *γавóрац'; балáкайуц'; бáбы балáкайуц' н'ешта.* **384** *γаварыц'; з'уз'ўкац'* — гаварыць з малымі. **386** *γаварыц'; балáкац'* — гутарыць. **390** *γаварыц'; γаман'йц'* — у кампаніі, *ба-*

лáкац'. **392** *жýп'иц'; йак надайéс'ц' ɣýтарыц' пра ɣ'аўчыну.* **395** *ɣаварыц'* — больш моцна; *з'уз'ýкац'* — ціха. **398** *ɣаварыц', ɣýтарыц'* — у адным значэнні. **400** *ɣаварыц'; балáкац'* — пераліваць з пустога ў парожняе. **401** *ɣаварыц', ɣýтарыц'* — розніцы няма; *жýп'иц'* — сварыцца, злаваць. **403** *ɣаварыц'* — ва ўсіх значэннях. **406** *ɣаварыц'; балáкац'* — у значэнні 'гаварыц'; *зáйɣ'ем пабалáкайам.* **407** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — гаварыць шумна; *жýп'иц'* — калі раззлуюцца. **408** *ɣаварыц', ɣýтарыц'* — розніцы ў значэнні няма. **409** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — балакаць. **400** *ɣаварыц', казáц'.* **411** *б'ас'éдавац', ɣаварыц'.* **418** *ɣаварыц';* іншыя словы не сустракаюцца. **419** *ɣаварыц', ɣаман'иц'* — у адным значэнні. **420** *ɣаварыц'* — моцна; *ɣаман'иц'* — ціха; *балáкац'* — гаварыць пустое; *з'уз'ýкац'* — гаварыць на вуха. **421** *ɣаварыц'* — аб справе; *ɣаман'иц'* — сам сабе. **429** *ɣаварыц', рызыкавáц'.* **430** *ɣаварыц'* — аб справе; *ɣýтарыц'* — пра пустое. **431** *ɣаварыц'* — звычайна; *ɣаман'иц'* — у вольны час аб розным. **433** *ɣаварыц'* — аб справе; *ɣаман'иц'* — калі вып'юць. **434** *ɣаварыц'* — аб справе; *балáкац'* — абы што. **438** *ɣаварыц', ɣаман'иц'* — звычайна гутарыць; *балáкац'* — моцна гаварыць; *з'уз'укац'* — не ў поўны голас. **440** *ɣаварыц', ɣаман'иц* — звычайна гутарыць; *балáкац'* — моцна гаварыць; *з'уз'ýкац'* — гутарка няпоўным голасам паміж двума. **441** *ɣаварыц', ɣаман'иц'* — у адным значэнні. **449** *ɣаварыц'* — весці гутарку; *балáкац'* — гаварыць доўга; *ɣаман'иц'* — гаварыць моцна. **450** *ɣаварыц', ɣаман'иц'; мóцна ɣамон'áц'.* **458** *ɣаварыц'* — моцна; *шаптáц'* — паціху. **459** *ɣаварыц'* — цішком сабе; *ɣаман'иц'* — на ўвесь двор. **460** *ɣаварыц', ɣаман'иц'; жýп'иц'; жýп'ила с тэйу* — гавораць старыя. **461** *ɣаварыц'* і *ɣаман'иц'* — аднолькавае значэнне; *з'уз'ýкац'* — шаптаць. **473** *ɣаварыц'* — нядоўга; *балáкац'* — доўгі час. **481** *ɣаварыц'; б'ас'éдавац'* — доўгі час; *ɣаман'иц', балáкац'.* **487** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — моцна; *ɣýтарыц'* — ціха. **490** *ɣаварыц'* — найчасцей; *ɣаман'иц', ɣýтарыц'.* **492** *ɣаварыц', ɣаман'иц'; жýп'иц'* — *старыйа кажуц': хто там жýп'иц'?* **494** *ɣаварыц', казáц', ɣаман'иц'.* **495** *ɣаварыц', ɣаман'иц'* — бяседаваць; *жýп'иц'; пайдý трóх'и пажýпл'у.* **496** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — старыя жанчыны; *жýп'иц'.* **498** *ɣаварыц'* і *ɣаман'иц'* — адно і тое ж; *жýп'иц'* — сабрацца разам і пасмяяцца; *балáкац'* — абы аб чым гаварыць. **499** *ɣамóн'ац', балáкайуц', ɣавóрац'; жýп'ац'* — сустракаецца радзей. **501** *ɣаварыц', казáц', ɣаман'иц'.* **502** *ɣаварыц', ɣаман'иц', казáц'.* **503** *ɣаварыц', ɣаман'иц', балáкац'; давáй пабалáкайам; жýп'иц'* — гаварыць удваіх шчыра, ад душы. **504** *ɣаварыц', ɣаман'иц'* — ужываюць толькі старыя. **505** *ɣаварыц', ɣаман'иц'; паɣаман'иц' з дачкóй хац'éла.* **507** *ɣамóн'им, б'ас'éдуим, ɣавóрым* — амаль што ў адным значэнні. **509** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — старыя паміж сабою; *ɣýтарыц'* — вельмі рэдка ўжываюць. **511** *ɣýтарац', б'ас'éдуйуц', ɣавóрац', балáкайуц'; з'уз'ýкайуц'* — жартаўліва; *ɣаварыц; ɣаман'иц'* — ужываецца радзей. **515** *ɣаварыц'; ɣýтарыц'* — аб чым-небудзь, па-дзелавому; *дудýкац'* — насмешліва. **516** *ɣаварыц', ɣýтарыц'; дудýкайуц'* — ад няма чаго рабіць. **517** *ɣамóн'ац'; балáкайуц'* — рэдка; *паɣýтарыц'* — несур'ёзна пасварыцца. **519** *ɣаварыц', ɣаман'иц', з'уз'ýкац'.* **528** *ɣаварыц'; ɣаман'иц'* — даўней. **529** *ɣава-*

рыц'; γаман'йц' — радзей. **530** *γаварыц'; γаман'йц'* — радзей. **532** *γаварыц', балакац', γўтарыц'* — розніцы няма; *γаман'йц'*. **533** *γаварыц',* і *γаман'йц'* — розніцы няма. **536** *γаварыц', γаман'йц'; γўтарыц'* — у некаторых старых. **539** *γыварыц', γаман'йц'* — радзей. **543** *γыварыц'* — у моладзі; *γыман'йц'* — у старых. **548** *γамон'ац'* — рэдка; *балакайуц'*. **550** *γамон'а, γавора, балабон'иц'*. **555** *γаман'йц', γаварыц'; балакац'* — абы што. **565** *γаварыц', γаман'йц', γўтарыц', балакац'* — розніцы няма. **566** *γаман'йц', γаварыц'* — розніцы няма. **567** *γаварыц';* іншыя словы не ўжываюцца. **588** *γўвар'йц', γыман'йц'; з'уз'ўкыц'* — жанчыны; *рызмузыкувыц'*. **596** *γаварыц'; γаман'йц'* — радзей. **601** *γаварыц'* — часцей; *γаман'йц'* — гаварыць; *γўтарыц'* — лічаць кніжным словам; *балакац'* — гаварыць пустое. **604** *γаварыц', γаман'йц'* — розніцы няма. **614** *γўвар'йц', γыман'йц'; з'ўкыц'* — рэдка ўжываецца. **623** *γувар'йц'; γыман'йц'* — некалькі асоб; *б'ас'едувыц', з'ўкыц'; сыбрал'ис'а старыйа бабы ды й з'ўкыйуц'*. **624** *γъвар'йц', γъман'йц', б'ас'едъвац'*. **626** *γывар'йц'; з'уз'ўкыц'* — у паўголаса. **628** *γывар'йц', γыман'йц'* — розніцы няма; *былакыц'* — *н'ихарошыйа γывар'йц'*. **636** *γывар'йц'; былакыц'* — *н'ипраўz'йва γыварыц'*. **638** *γаварыц', γаман'йц', з'уз'ўкац'* — у адным значэнні. **639** *γывар'йц', γыман'йц'; з'ўкыц'* — рэдка. **642** *γывар'йц', γыман'йц'* — *йета ўс'о адно*. **643** *γывар'йц', γыман'йц', з'уз'ўкыў, былакыц'*. **645** *γувар'йц', γыман'йц', з'уз'ўкыц'*. **647** *γувар'йц', γыман'йц', з'уз'ўкыц'*. **653** *һомон'йты* — вельмі голасна; *балакаты* — часцей пры жартах. **657** *гувурыты* — звычайна; *балакаты* — сустрэліся двое і балакаюць. **658** *һоворыты, балакаты, розмовл'аты*. **661** *говорыты* — аб сур'ёзным і моцна; *гомоныты* — ціха; *балакаты* — аб несур'ёзным. **662** *γоворыты; балакаты* — бяседаваць. **673** *γаварыц';* іншых слоў няма. **684** *γоворыц', балакац'* — розніцы няма. **687** *һоворыты; һомон'ат* — некалькі асоб. **689** *һоворыты* — толькі гэта слова. **692** *һоворат; һомон'ат* — ледзь чутна. **700** *һоворыты, һомон'йты, балакаты* — розніцы няма. **703** *һоворыты, һомон'йты, балакаты* — розніцы няма. **707** *γаварыц'; γаман'йц'* — гоман чуваць здалёк, слоў не разбярэш. **710** *γаворац'; γамон'ац'* — далёка. **711** *γаварыц'; γаман'йц'* — моцна гаварыць. **713** *γаварыц'; γаман'йц'* — моцна гаварыць. **715** *һаварыц', һаман'йц', γўтарыц', з'уз'ўкац', балакац'*. **716** *γоворыц'; γомон'йц'* — ціха размаўляць. **723** *γоворыц'и; болакац'и* — гавораць старыя людзі. **725** *γоворыт'и, казат'и, болакат'и*. **727** *говорыты, балакаты, гомон'йты* — у адным значэнні. **730** *говорыты, казаты*. **735** *байут'*. **739** *һоворыты; һомон'йты* — хто аб чым у гурце. **745** *γаварыц', γаман'йц'; жўп'иц'* — ужываюць старыя. **750** *γаварыц'; γаман'йц'* — ціха, далёка, неразборліва. **753** *γаварыц';* іншых слоў не ўжываюць. **754** *γоворыц'; γомон'йц'* — рэдка. **755** *γаварыц'; γўкац'* — вельмі моцна гаварыць. **757** *козац', γоворыц'*. **758** *казац'*. **759** *γоворыты, γомон'йты; γомон'йла цалы вэчор; балакаты; пробалакал'и цалы вэчор*. **761** *γоворыц'* — размаўляць; *казац'* — што-небудзь; *бэс'едовац'* і *γомон'ец'* — у адным значэнні: *с'еz'имо і бэс'едуйим, хоz'й поһомон'имо*. **764** *γоворыты, γомон'йты* — гавораць так і так. **765** *γомон'ец', размаўл'ац', γаварыц'; н'е ўм'ейе γомон'ец'*. **766** *γоворыт', козала*. **769** *говорыты, гомон'йты,*

байаты. **771** *байаты.* **772** *байаты.* **780** *γаварыц'; старыйа жанк'й жўп'ац'.* **781** *γаварыц', γаман'йц'; балáкац'* — абы што. **783** *γаварыц'; жўп'иц'* — толькі ў прошлым і цяперашнім часе. **784** *γаварыц'; γаман'йц'* — размаўляць. **785** *жўп'иц'* — гаварыць наогул; *гаман'йц'.* **787** *балáкац'* — абы што; *γаварыц', γаман'йц'; γўтарыц'* — весці размову; *жўп'иц'* — у тым жа значэнні. **798** *γоворыц'; балáкац'* — без ладу. **816** *γаварыц'; тарóкац'* — па-пустому гаварыць; *жўп'иц'* — спакойна размаўляць; *γаман'йц'* — чытаць натацыю; *гаманіць на яго; γўтарыц'* — не надта распаўсюджана. **819** *γаварыц', z'уz'ўкац', батавáц', γаман'йц'; чаўпц'й* — плесці бязглуздзіцу. **821** *γаварыц', γаман'йц', балáкац'; γўтарыц'* — рэдка, ужывае шляхта. **822** *γаман'йц'; балáкац'* —у час адпачынку. **823** *γаварыц', γаман'йц'; батавáц'* — без злосці дакараць за які-небудзь учынак. **824** *γаварыц', γаман'йц'; чаўпц'й* — абы што. **837** *γаварыц'; з'уз'ўкац'* — гаварыць ціха. **838** *γъвóрыц'* — моцна; *γъмóн'иц'* — ціха. **839** *γъвóрыц'* — моцна; *γамóн'иц'* — ціха. **841** *γоворыц', балáкац', б'ес'éдувац'.* **843** *γаварыц'* — мэтанакіравана; *γўтарыц'* і *γаман'йц'* — без пэўнай мэты; *балáкац'* — па-пустому. **844** *γаварыц'* — мэтанакіравана; *γаман'йц', γўтарыц', балáкац'* — па-пустому. **866** *разγавáравац', балáкац'; размаўл'áц'.* **870** *γаварыц', γаман'йц'; балáкац'* — з жартамі. **881** *γаварыц'; γаман'йц'* — рэдка. **888** *γаварыц'; γаман'йц'* — рэдка. **890** *γаварыц', γаман'йц'; балáкац'* — рэдка. **902** *γаварыц', γаман'йц', з'уз'ўкац'.* **904** *γаварыц', γаман'йц', γўтарыц'* — розніцы няма. **913** *γаварыц'; γаман'йц'* — ужываюць старыя. **938** *γаварыц', γаман'йц', γўтарыц'; балáкац'* — рэдка. **942** *γаварыц'; γаман'йц'* — ужываюць старыя. **956** *ħоворыты* — і толькі. **964** *гомоныт'; байат'* — гаварыць; *балáкат'.* **967** *γовор'йт', байат'.* **970** *балáкац'* — моцна; *шэптáц'.* **980** *γаварыц'; γаман'йц'* — радзей; *γўтарыц'* — рэдка. **981** *γоворыц'; γомон'йц'* — калі многа людзей; *балáкац': пайдў пабалáкаю.* **985** *балáкац'* — гавораць старыя. **998** *γаварыц'* — сур'ёзна; *з'уз'ўкац'* — жартоўна. **999** *γоворыц'; γомон'йц'* — ціха гутарыць. **1004** *γавóрац'* — часцей; *γамóн'ац'.* **1014** *γаварыц'* — сур'ёзна; *з'уз'ўкац'* — жартоўна. **1017** *гаварыц', гаман'йц', гўтарыц', з'уз'ўкац'.* **1018** *γаман'йц', γаварыц'; γўтарыц'* — сустракаецца ў старых. **1021** *γаварыц, γаман'йц'; балáкац'* — *γаварыц' абы штó, н'а z'éл'найе.*

Карта № 321

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ холадна, сцюдзёна, зімна

Карта складзена на матэрыяле пытання № 256:

«Як у вас называецца: *хóладна, студзёна, сіверна..?*»

На карце атрымалі адлюстраванне прыслоўі з агульным значэннем 'холадна'.

Адводзяцца ад картаграфавання такія прыслоўі, як *зябка, золка, сіверна,* якія ўжываюцца ў гаворках побач са словамі *холадна, сцюдзёна* ў больш вузкім значэнні.

Прыслоўе *сіверна* адзначана ў наступных нас. пп.: 197, 241, 242, 249, 251, 254, 256, 349, 390, 407, 436, 441, 442, 463, 464, 480, 484, 485, 496, 499, 503, 510, 516, 518, 536, 549, 551, 557, 563, 595, 601, 604, 619, 624, 789, 815, 816, 818, 819, 823, 824, 863, 902, 907, 915, 1007, 1013, 1017; *се́верна:* 30, 64, 198, 200, 210, 214, 225, 313, 318, 511, 715, 825, 868, 886; *сіверка:* . 277, 618.

Прыслоўе *зя́бка* адзначана ў наступных нас. пп.: 64, 221, 492, 610, 617, 758, 809, 850.

Прыслоўе *зо́лка* адзначана ў наступных нас. пп.: 65, 322, 477, 492, 532, 565, 640, 800, 802, 907.

Не картаграфуюцца апісальныя назвы ў наступных нас. пп.: 63, 444 *бал'шы́ хо́лад;* 94 *сц'уг'о́найа надво́рйа;* 528 *с'йв'ирнайа паγо́да.*

Не атрымалі адлюстравання на карце і такія назоўнікі, як *сівер,* у нас. пп.: 65, 71, 191, 200, 202, 209, 227, 230, 234, 237, 443, 448, 465, 477, 481, 487, 498, 509, 511, 514, 568, 777, 783, 834; *сцю́жа* ў н. п. 104.

Не картаграфуюцца словы *йо́тка* ў нас. пп. 643 і 647, *браско́тна* ў нас. п. 785 і *йу́хо* ў нас. п. 839, значэнне якіх не зусім яснае.

Пры картаграфаванні не ўлічваецца месца націску ў слове *холадна.* Гэтай з'яве прысвечана карта № 202 «Месца націску ў слове *холадна*».

Як *сцюдзёна* картаграфуецца *студзёна* ў наступных нас. пп.: 55, 56, 77, 78, 82, 89, 108, 133, 135, 224, 242, 267, 290, 307, 315, 318, 325, 327, 332, 436, 442, 476, 484, 498, 515, 539, 544, 551, 556, 562, 563, 572, 580—583, 593, 597, 601, 643, 647, 649, 717, 813, 988, 1017.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **6** *з'ймна; хо́ладна* — ужываецца больш рэдка. **23** *з'ймна;* радзей — *хо́ладна.* **24** *з'ймна;* больш рэдка — *хо́ладна.* **25** *з'ймна;* рэдка — *хо́ладна.* **28** *хо́ладна, с'ц'иг'о́на* — розніцы ў значэнні няма. **30** *з'ймна, с'ц'уг'о́на, хало́дна* — ў адным значэнні. **35** *з'ймна, хало́дна, с'ц'иг'о́на* — у адным значэнні. **39** *с'ц'уг'о́на, хо́ладна* — паралельна. **46** *с'ц'уг'е́на;* рэдка — *хо́ладна.* **67** *холадна;* радзей — *с'ц'уг'о́на.* **70** *хало́дна; с'ц'уг'о́на* — гавораць старыя. **72** *хало́дна; сц'уг'о́на* — гавораць старыя. **73** *хало́дна;* рэдка — *с'ц'иг'о́на.* **74** *с'ц'иг'о́на;* часцей — *хо́ладна.* **75** *хало́дна* і *с'ц'уг'о́на* — у адным значэнні. **78** *хо́ладна;* вельмі рэдка — *стуг'о́на.* **84** *хало́нна, с'ц'уг'о́на* — у адным значэнні. **150** *з'ймна, хо́ладна* — ужываюцца паралельна. **163** *хо́ладна;* часам — *з'ймна.* **164** *хо́ладна;* ужываецца і *з'ймна.* **170** *з'ймна;* рэдка — *хо́ладна.* **196** *с'ц'у́г'ена* — часцей; *хо́ладна.* **205** *хо́ладна;* рэдка — *с'ц'уг'о́на.* **233** *с'ц'уг'о́на;* радзей — *хало́нна.* **245** *сц'уг'о́на* — гавораць старэйшыя; *хало́нна* — маладыя. **300** *хало́дна* — гавораць маладыя; *с'ц'иг'о́на* — гавораць старыя. **323** *хало́дна; с'ц'уг'о́на* — гавораць старыя. **330** *хало́дна; с'ц'уг'о́на* — гавораць старыя. **331** *хало́дна; с'ц'уг'о́на* — гавораць старыя. **332** *хало́дна; стуг'о́на* — гавораць старыя. **333** *хало́дна; с'ц'уг'о́на* — гавораць старыя. **465** *хо́ланна* — на дварэ, у хаце; *с'ц'у́г'енна* — на дварэ. **498** *з'ймна, хало́дна; стуг'о́на* — калі вялікі вецер. **515** *хало́дна; стуг'о́на* — калі дуе рэзкі зімовы вецер. **586** *хало́дна; сц'уг'о́на* — гавораць старыя. **613** *хало́дна* — гаворыць моладзь; *с'ц'уг'о́на.* **614** *хало́дна;* рэдка — *с'ц'уг'о́на.* **615** *хало́дна;*

рэдка — *с'ц'уг'óна.* **628** *халóдна, с'ц'уг'óна* — у адным значэнні. **642** *С'ц'уг'óна — γавóруц' з'имóйу, а л'éтым н'и бывáйиц' с'ц'уг'óна, л'éтым скáжуц' — йак с'áн'н'и халóдна.*

Карта № 322

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ вельмі, дужа, надта (занадта)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 257:

«*Вéльмі, дýжа, нáдта, занáдта, шыбка...*»

Пытанне «Праграмы» патрабавала выявіць дыялектныя словы, якія ўжываюцца ў значэнні 'вельмі'. З матэрыялу відаць, што найбольш распаўсюджанымі з'яўляюцца словы *вельмі (а, е), дужа, надта (занадта).* Гэтыя словы і атрымалі адлюстраванне на карце.

У частцы адказаў прыводзяцца словы *крэпка, моцна, сільна* і некаторыя іншыя. Аднак вельмі часта яны запісаны без кантэксту, і таму нельга выявіць іх значэнне. У сувязі з гэтым яны адводзяцца ад картаграфавання.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе гэтыя словы ўжываюцца ў значэнні 'вельмі': **7** *крéпка замýчыўс'а.* **8** *мóцна ладны* — вельмі добры. **9** *мóцна дóбрайа хýстка.* **12** *крéпка дóбра* (надта добра). **13** *крéпка харóшайе наг'éн'е.* **25** *бал'шы́ крéпка.* **29** *с'úл'на ц'áжка.* **36** *крéпка дрéнны.* **38** *крéпка дал'óка.* **42** *крéпка дóбра зрóбл'ена.* **46** *крéпка баγáтайа.* **69** *шыпка с'арг'úты чалав'éк.* **78** *шыпка дóбрый.* **98** *óчын', мáл'ац с'úл'на харóшы.* **120** *с'úл'на бал'шéй.* **169** *шмат* (у значэнні 'вельмі'). **272** *óчен'.* **277** *óчен'.* **281** *óчен' спасóбны.* **282** *óчън'.* **355** *бáрго дóбры.* **492** *крêпка шкадýйу.* **498** *шыпка дóбры йон.* **591** *γрáзда.* **618** *кр'éпка вýмнайа.* **632** *γрáзда.* **658** *бáрзо.* **759** *мóцно хорóша.* **819** *крêпко здарóвы, крêпко в'ал'úк'и.* **862** *с'úл'на харóшы.* **971** *óч'ен'.* **944** *мóцно хóлодно.*

У каментарыях прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў: **23** *дýжа;* радзей — *в'éл'м'и.* **28** *дýжа;* радзей — *нáтта.* **60** *в'éл'м'и дóбра, дýжа, нáтта.* Апошнія два словы ўжываюць толькі людзі старэйшага пакалення. **81** *в'éл'м'и* — рэдка; *дýжа, нáтта.* **88** *в'éл'м'и* — часцей; *нáтта.* **185** *в'éл'м'и, нáтта* — ужываюцца паралельна. **189** *в'éл'м'и;* часцей — *нáтта.* **214** *дýжа, в'éл'м'и; нáтта* — самае пашыранае слова. **264** *дýжъ;* радзей — *в'éл'м'и.* **300** *дýжа;* рэдка — *нáтта.* **337** *в'éл'м'и;* часцей — *дýжа.* **343** *в'éл'м'и хýтка, нáтто в'éл'к'и;* рэдка — *дýжа.* **396** *в'éл'м'и; нáтта* — часцей. **403** *в'éл'м'и* — часцей; радзей — *дýжа.* **436** *в'éл'м'и, нáтто* — у адным значэнні. **464** *в'éл'м'и, нáтта;* рэдка — *дýжа.* **481** *нáтта, в'éл'м'и;* рэдка — *дýжа.* **497** *дýжа, нáтта;* часцей — *в'éл'м'и.* **521** *в'éл'м'и; нáдта* — гавораць старыя. **523** *в'éл'м'и, в'éл'ма;* радзей — *нáтта.* **536** *дýжа* — сустракаецца рэдка, толькі ў мове старых; *в'éл'м'и* — распаўсюджанае слова; *нáтта.* **613** *дýжа* — гавораць старыя; *в'éл'м'и* — гаворыць моладзь. **774** *вéл'м'и* — найбольш старое слова; *дýжа* — больш новае слова. **784** *в'éл'мо;* радзей — *дýжо.* **824** *в'éл'м'и;* вельмі рэдка — *нáтта.* **911** *дýжа* — рэдка; *в'éл'м'и.*

Карта № 323

СЛОВЫ СА ЗНАЧЭННЕМ 'ЛАТАЦЬ'

Карта складзена на матэрыяле пытання № 258:

«*Лáтка* ці *лáпік, лáтаць, латáць* ці *лáпіць...*»

На гэтым жа матэрыяле складзена карта № 324 «Назвы латкі».

Картаграфуюцца толькі словы *лáтаць, латáць (латáты), лáпіць, крапíць* як найбольш распаўсюджаныя.

У каментарыях поўнасцю прыводзяцца адказы ў наступных выпадках: а) калі ў іх ёсць заўвагі збіральнікаў адносна ўжывання ці распаўсюджання таго ці іншага слова; б) калі хоць адно з слоў у значэнні 'латаць' не картаграфуецца: **62** *пачын'íц'.* **63** *залáп'иц', абшыц', пачын'íц'.* **73** *зълатáц';* часцей — *залáп'иц'.* **171** *чын'íц'.* **238** *палажыц' трэ́ба лáп'икла.* **275** *лáп'ик палажыц' на аг'éжыну.* **281** *лáдз'иц', лáц'иц', лáтац'.* **292** *лáп'иц', лътáц'.* **305** *залáп'иц', пачын'íц'.* **350** *лáц'иц', лáтац'.* **369** *лáтац', лáп'иц'* — сінонімы. **375** *палажыц' лáтку.* **451** *лáц'иц'.* **458** *лáтац';* часцей — *лáп'иц'.* **518** *залáп'иц';* але гавораць *залáтац'.* **578** *лáп'иц', залатац', пачын'иц'.* **669** *ладавáц'. лáп'иц'.* **712** *лáп'иц'* — больш пашырана; *лáтац'.* **745** *лáг'иц'.* **881** *лáп'иц';* радзей — *крап'íц'.* **912** *лáтац';* рэдка — *лáп'иц'.* **1005** *крап'íц';* рэдка — *латáц'.* **1020** *лáп'иц';* рэдка — *крап'íц'.*

Карта № 324

НАЗВЫ ЛАТКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 258:

«*Лáтка* ці *лáпік, лáтаць, латáць* ці *лáпіць...*»

На гэтым жа матэрыяле складзена карта № 323 «Словы са значэннем 'латаць'».

На карце спецыяльнымі ўмоўнымі знакамі адлюстраваны толькі найбольш распаўсюджаныя назвы. Адзінкавыя ці рэдкія назвы з тымі ж коранямі памечаны адсылачнымі знакамі.

У каментарыях поўнасцю прыводзяцца адказы, у якіх ёсць назвы, адзначаныя на карце адсылачнымі знакамі або не нанесеныя на карту, а таксама тыя, у якіх ёсць якія-небудзь заўвагі збіральнікаў адносна ўжывання ці распаўсюджання той ці іншай назвы: **6** *лáц'ина, лáтка.* **9** *лáц'ина.* **11** *лáц'ина.* **29** *лáп'ина, лáтка.* **46** *лáц'ина, лáтка.* **57** *лáтка, лáп'ина* — на старым аддзенні. **63** *лáп'инка.* **76** *лáц'ина.* **77** *лáц'ина.* **78** *лáп'икна, бал'шайа лáп'икна нáда.* **89** *лáп'инка.* **96** *лáпка, лáп'ик.* **101** *лáп'ина.* **119** *лáпка.* **128** *лáпка.* **130** *лáпка.* **133** *лáпка, лáп'ьк.* **154** *лáц'ина.* **191** *лáп'икла* — вялікі; *лáп'ик* — маленькі. **209** *лáц'ина.* **236** *заплáтка, лáп'икла.* **270** *лáп'ик;* рэдка — *лáтка.* **278** *заплáтка, лáп'ик.* **301** *лáп'ик, лап'íкычык.* **303** *лáп'ика;* рэдка — *лáп'илка.* **350** *лáп'ен', лáп'ан'.* **403** *лáпка, лáтка.* **441** *лап'инка.* **479** *лáп'икна.* **483** *лáтачка.* **492** *лáп'икна.* **513** *лáп'икна.* **529** *лáтка* — радзей; *лап'éка, лáп'ик.* **541** *лáп'ик, лáпка.* **545** *лáп'ик, лáпка.* **548** *лáтка, заплáтка.* **562** *лáтка, онýчка.* **658** *лáтка, шмáтка.* **711** *лáтка, лáп'ик;* часцей —

лап'ико. **712** *ла́п'ик* — больш пашырана; *ла́тка.* **758** *лап'ичо́к.* **769** *ла́тка, ла́п'ина, ла́па.* **771** *ла́пка.* **772** *ла́пка, ла́п'ина.* **777** *ла́п'икло;* іншы раз — *ла́та, ла́тка.* **791** *ла́тка;* часцей — *ла́п'икло.* **798** *ла́п'ика, запла́та.* **800** *запла́та, ла́тка, лап'ик.* **808** *ла́тка, зала́па.* **818** *ла́та, ла́тачка.* **828** *ла́пл'инка.* **831** *ла́пл'анка;* рэдка — *ла́тка.* **834** *запла́та.* **841** *за́ла́та.* **856** *ла́п'ек, ла́тка.* **859** *ла́пка.* **866** *ла́тка, запла́тка.* **884** *ла́тка, ла́п'ичка.* **890** *ла́тачка.* **900** *ла́п'ик, ла́тка, запла́тка.* **901** *ла́тка, лап'е́чка.* **906** *ла́п'ик, ла́тка, лап'е́ка, лап'е́чка.* **934** *лап'е́чка.* **946** *ла́тка, лату́ха.* **966** *ла́тка* — на абутку; *ла́п'ико* — на вопратцы. **975** *зала́па.* **976** *зала́па.* **977** *зала́па.* **978** *зала́па.* **1025** *ла́тачка.*

Карта № 325

НАЗВЫ АБРУСА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 259:

«Як у вас называецца *насто́льнік, абру́с, ска́церць...* (укажыце розніцу ў значэнні)?»

З адказаў відаць, што *насто́льнік, насто́льніца, ска́церць (ска́цер, ска́церсць), ска́церка, абру́с, абру́сак* абазначаюць часцей за ўсё абрус хатняга вырабу, саматканы, без узораў, якім засцілаюць стол кожны дзень. У тым выпадку, калі ў адным нас. п. суіснуюць два словы, адно з іх часта абазначае абрус, якім засцілаюць стол кожны дзень, другое — абрус святочны.

Аднак часта словы *насто́льнік, ска́церць, абру́с* і аднакарэнныя прыводзяцца без тлумачэнняў, або гэтыя тлумачэнні няпоўныя. Таму на карце не было магчымасці адлюстраваць розніцу ў значэнні картаграфуемых слоў. Увесь гэты матэрыял прыводзіцца ў каментарыях.

Адводзіцца ад картаграфавання слова *сурвэта,* якое абазначае святочны абрус фабрычнай работы, з узорамі, часта каляровы або вязаны з нітак.

Слова *сурвэ́та* адзначана ў наступных нас. пп.: **6** *сарве́тка* — калі звязана з нітак. **17** *сарв'е́та* — вязаная. **23** *сырве́та* — вязаная або тканая з узорамі, засцілаецца звычайна на свята. **24** *сарве́ты* — тканыя з узорамі. **26** *сарв'е́та.* **46** *сурве́та* — звязаная з нітак. **138** *сарве́та* — у кветкі. **193** *сарв'е́тка.* **218** *сурве́та* — звязаная з нітак. **343** *сурв'е́та.* **345** *сарв'е́та.* **350** *сарв'е́та.* **352** *сурв'е́та* — вязаная. **355** *сарв'е́та* — каляровая. **385** *сарв'е́та* — *тка́найа або́ купл'о́найа.* **389** *сурве́та* — вязаная. **392** *сырве́та* — *ку́пл'ана.* **396** *сурв'е́та* — *ку́пл'ана.* **407** *сурве́та.* **411** *сурв'е́та.* **416** *сурв'е́тка* — фабрычная. **431** *сурв'е́та.* **433** *сурв'е́та* — *кра́мнайа.* **434** *сурв'и́та.* **436** *сурв'е́т* — вязаны. **449** *сурве́та* — фабрычная. **450** *сурве́та* — *купл'о́найа.* **453** *сурве́т.* **745** *сурве́тка* — *купл'о́найа.* **808** *серве́тка.* **839** *сорв'е́та.*

Не атрымала адлюстравання на карце слова *салфе́тка (салхве́тка),* якое абазначае сурвэтку, вязаную кручком, або проста малую вышытую сурвэтку.

Слова *салфе́тка* адзначана ў наступных нас. пп.: **4** *салф'е́тка* — вязаная. **23** *салф'е́тка* — маленькая, засцілаецца пад вазон. **32** *сал-*

ф'ётка — вязаны настольнік. **52** *салф'ётка.* **55** *салф'ётка* — абрус, звязаны з каляровых нітак. **56** *салхв'ётка — купл'ònайа.* **59** *салф'ётка — з маγаз'ùна.* **67** *салф'ётачка — купл'ònайа.* **70** *салф'ётка — купл'ònайа.* **73** *салф'ётка* — вязаная. **74** *салф'ётка* — вязаная. **80** *салф'ётка* — фабрычная. **81** *салф'ётка — купл'ònайа.* **85** *салф'ётка* — фабрычная. **92** *салхв'ётка* — калі лепшая за скацерць. **93** *салхв'ётка*— святочная. **95** *салхвётка* — лепшая за скацерць. **117** *салхв'ёткъ.* **126** *салф'ётка* — вязаная. **127** *салф'ётка* — вязаная. **132** *салхв'ётка* — засцілаюць у свята. **135** *салхв'ётка — купл'ònъйа.* **226** *салф'ётка* — вязаная. **238** *салф'ётка.* **247** *салф'ётка — купл'ònайа.* **254** *салф'ётка — купл'òна.* **256** *салф'ётка — купл'ònайа.* **263** *салф'ётка.* **270** *салф'ётка* — вязаная. **277** *салф'ётка* — вязаная. **281** *салф'ётка* — вязаная або фабрычная. **282** *салф'ётка* — вязаная або фабрычная. **291** *салф'ётка — купл'ònайа.* **292** *салф'ётка.* **294** *салф'ётка* — вязаная з нітак. **295** *салф'ётка* — вышываная. **299** *салф'ётка.* **300** *салф'ётка.* **301** *салф'ётка* — вязаная. **305** *салхв'ётка — купл'ònайа.* **307** *салхв'ётка* — вышываная, на свята. **441** *салф'ётка* — вязаны настольнік. **532** *салф'ётка — купл'ònайа.* **548** *салхв'ётка.* **560** *салф'ётка* — фабрычная. **564** *салхв'ётка.* **566** *салф'ётка.* **615** *салхв'ётка.* **625** *салхв'ётка.* **774** *салф'ётка.* **828** *салф'ётка.* **866** *салхв'ётка.* **900** *салф'ётка.* **901** *салф'ётка* — вязаная. **906** *салхв'ётка.* **910** *салхв'ётка — купл'ònайа.*

Адводзяцца ад картаграфавання словы: *капа* ў нас. пп.: 46, 350; *наг'ёжн'ик* — 64, 80, 85, 197, 223, 252; *кляёнка* — 106, 263, 276, 296, 301, 615, 842, 864, 981; *цырáта* — 138.

Як *настóльнік* картаграфуюцца ў наступных нас. пп.: 651, 662, 682, 683, 686, 688, 696, 697, 704, 735, 771, 950, 956, 964 *настýл'н'ик;* 653, 655, 656, 658—661, 663—665, 689—695, 698—703, 726—731, 733, 734, 736, 738, 739, 741, 762, 763, 768—770, 945—949, 951, 952, 954, 957—963, 965 *наст'ùл'н'ик, настыл'нык;* 723, 725 *настéл'н'ик.*

Як *настóльніца* картаграфуецца ў наступных нас. пп.: 652, 766 *наст'ùл'н'ица;* 716, 717 *настéл'н'ица.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў адносна розніцы ў значэнні картаграфуемых слоў і частаты іх ужывання, прыводзяцца адзінкавыя ўтварэнні ад картаграфуемых слоў і іншыя адзінкавыя словы: **1** *настóл'н'ица, скáц'ерц', абрýс'ик* — у адным значэнні. **3** *настóл'н'ик, скáц'ерц'* — у адным значэнні. **7** *настóл'н'ик* — тканы. **8** *настóл'н'ик;* радзей — *óбрус.* **12** *настóл'н'ик; йак хто кáжа скáц'ерц'.* **14** *настóл'н'ик, скáц'ер* — ужываюцца паралельна. **16** *настóл'н'ик* — фабрычны; *абрýс* — тканы. **17** *настóл'н'ик* — тканы. **20** *настóл'н'ик;* часцей — *абрýс.* **23** *настóл'н'ик* — часцей за ўсё тканы. **25** *настóл'н'ик штоҕ'ёны; абрýс лýчы, с'в'атóчны.* **28** *настóл'н'ик;* вельмі рэдка — *вóбрус.* **30** *настóл'н'ик штоҕ'ённы; абрýс с'в'атóчны.* **34** *настóл'н'ик чы абрýс тóйе сáмайе, мóжа быц' и с'в'атóчны и буҕ'óнны.* **35** *настóл'н'ик, вóбрус* — у адным значэнні; рэдка — *вóбрус.* **45** *настóл'н'ик, абрýс* — розніцы няма. **46** *настóл'н'ик* — тканы. **47** *настóл'н'ик;* раней гаварылі — *абрýс.* **50** *настóл'н'ик* — засцілаюць, калі ядуць; *вóбрус* — святочны. **52** *абрýс, скáц'ерц'* — розніцы ў значэнні няма. **54**

насто́л'н'ик, ска́ц'ерц' — розніцы ў значэнні няма. **55** *насто́л'н'ик, ска́ц'ерка* — у адным значэнні. **57** *насто́л'н'ик, насто́л'н'ица* — простая, штодзённая; *ска́ц'ерц'* — фабрычная, святочная. **59** *насто́л'н'ик; ска́ц'ерц'* — саматканая. **60** *насто́л'н'ик, ска́ц'ерц'* — розніцы ў значэнні нямə. **61** *насто́л'н'ик, ска́ц'ирц'* — розніцы няма. **65** *ска́ц'ирка* — засцілаюць на свята; *насто́л'н'ик* — на кожны дзень; *абру́с* — засцілаюць на свята, ужываецца рэдка. **66** *насто́л'н'ик* — даўней; *ска́ц'ирка* — цяпер. **67** *скац'аро́тка.* **68** *насто́л'н'ик* і *абру́с; насто́л'н'ик б'ез узо́раў, на штоӡ'е́н'; абру́с с узо́рам'и.* **69** *насто́л'н'ик, абру́с, ска́ц'ирц'* — у адным значэнні. **71** *насто́л'н'ик ка́жын ӡ'ен'; абру́с у с'в'а́та зас'ц'ила́йуц'.* **72** *насто́л'н'ик;* святочная — *ска́ц'ирц'.* **73** *скац'аро́тка.* **74** *насто́л'н'ик ц'и ска́ц'ирц', γе́та тка́найа; ска́ц'ирц'* — новае слова. **75** *насто́л'н'ик* — саматканы; *ска́ц'ерц'* — *ку́пл'инайа.* **77** *насто́л'н'ик* і *абру́с* — розніцы ў значэнні няма. **78** *насто́л'н'ик, ска́ц'ирц'* — у адным значэнні; даўней гаварылі *абру́с.* **80** *насто́л'н'ик, абру́с, ска́ц'ерц'* — саматканыя. **81** *насто́л'н'ик, ска́ц'ирка* — *самаӡ'е́л'ныйа.* **82** *насто́л'н'ик на́с'к'и, што тчо́м; ска́ц'ар купл'о́ны; абру́с, што накрыва́йуц' стол п'е́рад йадо́й.* **84** *насто́л'н'ик, ска́ц'ирка* — у адным значэнні. **85** *насто́л'н'ик, абру́с, ска́ц'ерц'* — саматканыя. **89** *насто́л'н'ик, абру́с;* старыя гавораць *ска́ц'ерц'.* **91** *ска́ц'ирка* — *купл'о́найа; абру́с* — саматканы. **101** *насто́л'н'ик;* нядаўна стала ўжывацца слова *ска́ц'арц'.* **117** *абру́с* — *купл'о́ны; ска́ц'иркъ.* **120** *насто́л'н'ик* — тканы; *ска́ц'ерц'* — звязана з каляровых нітак, засцілаюць на свята. **126** *ска́ц'ерка* — тканая. **127** *ска́ц'ерка* — тканая. **135** *ска́ц'ирка съ свайγо́ пълътна́.* **137** *абру́с, ска́ц'ерка* — розніцы няма. **139** *насто́л'н'ик, абру́с* — сінонімы. **140** *насто́л'н'ик;* часцей — *абру́с;* ужываюцца як сінонімы. **141** *насто́л'н'ик* — паўсядзённы; *ска́ц'ерц'* — лепшая, засцілаюць стол у свята. **142** *насто́л'н'ик* — паўсядзённы; *ска́ц'ерц'* — лепшая, засцілаюць стол у выхадныя дні. **143** *насто́л'н'ик* — на якім абедаюць; *абру́с* — святочны. **148** *насто́л'н'ик* — на кожны дзень; *абру́с* — у свята. **150** *насто́л'н'ик* — засцілаюць кожны дзень; *абру́с* — у свята. **161** *насто́л'н'ик* — засцілаюць кожны дзень; *абру́с* і *ска́ц'арц'* — у свята. **164** *насто́л'н'ик;* на свята засцілаюць *абру́с.* **166** *насто́л'н'ик* і *абру́с* — саматканыя; *ска́ц'ерц'* — фабрычная. **171** *абру́с* — саматканы; *ска́ц'ерц'* — *купл'о́нъйа.* **173** *насто́л'н'ик;* святочны — *абру́с.* **174** *насто́л'н'ик, абру́с* — розніцы няма. **179** *насто́л'н'ик* — белы; *ска́ц'ерц'* — каляровая. **184** *насто́л'н'ик* — засцілаюць стол у будныя дні; *абру́с* — засцілаюць стол у свята. **186** *насто́л'н'ик;* святочны — *абру́с; ска́ц'ерц'* — звязаная з нітак. **191** *абру́с, насто́л'н'ик* — розніцы няма. **194** *насто́л'н'ик* — засцілаюць стол кожны дзень; *ска́ц'ирц'* — толькі ў свята. **195** *насто́л'н'ик, абру́с* — розніцы ў значэнні няма. **198** *насто́л'н'ик, абру́с, ска́ц'арц'* — у адным значэнні. **202** *ска́ц'ирц'* — *ку́пл'инайа; насто́л'н'ик* — *тка́ны.* **204** *абру́с* — на кожны дзень; *ска́ц'ир* — святочная. **206** *насто́л'н'ик* — палатняны; *ска́ц'ерц'* — *купл'о́найа.* **207** *ска́ц'ерц'* — *купл'о́найа; абру́с* — саматканы. **208** *насто́л'н'ик* — накрываюць стол перад ядой; *абру́с* — накрываюць стол у свята. **210** *абру́с, ска́ц'ирц', насто́л'н'ик* — у адным значэнні. **211** *абру́с* — святочны; *насто́л'н'ик* — на кожны дзень. **213** *абру́с;* ку-

плёная — *скáц'ирц'.* **214** *абрýс, скáц'ирц'* — розніцы ў значэнні няма. **218** *абрýс — ткáны и купл'óны.* **219** *абрýс;* кажуць і *скáц'ирц'.* **220** *настóл'н'ик, абрýс* — у адным значэнні. **221** *абрýс — саматкáны, скá-ц'ерц' — купл'óнайа.* **223** *настóл'н'ик; абрýс* — саматканы; *скáц'ерц'* — фабрычная. **225** *абрýс* — саматканы; *скáц'ерц'* — фабрычная; *настóл'-н'ик.* **226** *скáц'ирка* — саматканая. **229** *скáц'ирц', абрýс, настóл'н'ик* — у адным значэнні. **232** *настóл'н'ик* — саматканы; *скáц'ирка — купл'ó-найа.* **234** *настóл'н'ик, скáц'ирц'; абрýс* — па-польску. **236** *скáц'ирка, настóл'н'ик* — розніцы няма. **239** *скáц'ира.* **244** *настóл'н'ик, абрýс* — розніцы ў значэнні няма. **250** *настóл'н'ик; абрýс* і *скáц'ерц'* — лепшыя. **252** *скáц'ирц'* — саматканая. **253** *скáц'ерц';* рэдка — *настóл'н'ик.* **255** *настóл'н'ик, абрýс, скáц'ерц'* — розніцы няма. **257** *скáц'ерц'* — фабрычная; *абрýс.* **270** *скáц'ирка* — палатняная. **272** *абрýс, настóл'н'ик; скá-ц'иркъ* — фабрычная. **277** *скáц'иркъ* — тканая. **282** *скáц'иркъ* — тканая; *абрýс, скáц'ерц'.* **283** *настóл'н'ик;* з узорамі — *абрýс; скáц'ерц' — з маүаз'úна.* **289** *настóл'н'ик;* саматканы — *абрýс; скáц'ерц'* — фабрычная. **300** *скáц'ерка* — саматканая. **312** *скáц'ерц', настóл'н'ик* — розніцы няма. **316** *настóл'н'ик* — засцілаюць у час абеду; *скáц'ирка.* **323** *абрýс* — гаворацъ старыя; *скáц'ирка.* **326** *настóл'н'ица* — накрываюць стол перад абедам; *скáц'ерка* — заўсёды накрываюць стол. **328** *скá-ц'ирка* — харошая, фабрычная; *настóл'н'ик* — засцілаюць стол, калі абедаюць. **330** *настóл'н'ик* — калі абедаюць; *скáц'ирка.* **345** *абрýсак, на-стóл'н'ик* — розніцы няма. **346** *абрýс, настóл'н'ик* — розніцы ў значэнні няма. **347** *абрýс* — засцілаюць перад ядой; *настóл'н'ик.* **352** *абрýс* — тканы. **354** *абрýсак, скáц'ерка;* вельмі рэдка — *настóл'н'ик.* **355** *абрýс* — белы; *настóл'н'ик* — саматканы; *скáц'ерка* — вязаная; *абрýс* — больш дарагі, яго і ткуць самі і купляюць. **357** *настóл'н'ик, скáц'ерц'* — розніцы няма. **363** *скáц'арка, абрýсак* — у адным значэнні. **369** *настóл'н'ица* — засцілаюць кожны дзень; *абрýсак* — святочны, ткуць з узорамі. **387** *настóл'н'ица* — саматканая; *абрýс* — куплёны. **393** *на-стóл'н'ик, абрýс* — розніцы ў значэнні няма. **395** *настóл'н'ик, абрýс, скáц'ерц'* — у адным значэнні. **396** *абрýс* — саматканы, *скáц'ерц' — куп-лёная.* **407** *настóл'н'ица, абрýс, скáц'ерц'* — у адным значэнні; рэдка — *скáц'ерц'.* **413** *абрýс* — саматканы; *скáц'ерц'* — фабрычная; *настóл'-н'ик.* **416** *абрýс* — саматканы. **422** *настóл'н'ица, абрýс* — розніцы няма. **424** *настóл'н'ица;* даўней гаварылі — *абрýс.* **426** *настóл'н'ица; абрýс* — засцілаюць на свята. **433** *абрýс* — сваёй работы. **435** *на-стóл'н'ик* — на якім ядуць; *абрýс* — святочны. **436** *настóл'н'ик* — тканы; *скáц'арц' — куплёная.* **438** *настóл'н'ик, скáц'ерц'* — розніцы няма. **440** *настóл'н'ик, скáц'ерц'* — розніцы няма. **443** *настóл'н'ик* — хлеб накрываюць; *абрýс* — засцілаюць у свята. **449** *абрýс* — вялікі, засцілаюць стол у пакоі; *настóл'н'ик* — меншы, з палатна, засцілаюць стол у кухні. **450** *абрýс, скáц'арц'; настóл'н'ик — малы́, на йом падайýц' бл'инé.* **465** *скáц'ерц';* рэдка — *абрýс.* **466** *скáц'ерц'* — фабрычная; *абрýс* — саматканы. **518** *настóл'н'ик* — на якім ядуць; *скáц'ерц'* — святочная. **520** *абрýс, скáц'ерц'* — розніцы няма. **521** *настóл'н'ик;* часцей — *скáц'ерц'.* **523** *скáц'ерс'ц';* даўней гаварылі — *абрýс.* **528** *скáц'арц';* рэдка — *аб-*

рýс. **529** *скáц'ерка;* іншых назваў няма. **530** *настóл'н'іца;* часцей — *скáц'ерц'.* **533** *настóл'н'ік, скáц'ерц'* — розніцы няма. **551** *настóл'н'ік, абрýс, скáц'ерц'* — розніцы няма. **557** *настóл'н'ік* — *вышыты; скá-ц'ерц'* — тканая. **560** *скáц'ерка* — саматканая. **585** *аб'éдын'н'іца.* **601** *скáц'ерц';* рэдка — *настóл'н'ік.* **603** *скáц'арка* — накрываюць стол пасля яды; *настóл'н'ік* — накрываюць стол у час яды. **617** *скáц'ірка; настóл'н'ік* — засцілаюць стол у час яды; *скáц'ірсц', скáц'ірц'.* **628** *скáц'ірсц', настóл'н'ік* — у адным значэнні. **636** *скáц'ерц'; аб'éдн'іца*— на якой ядуць. **639** *настóл'н'ік* — на якім ядуць; *скáц'ірц'* — пасля яды засцілаюць стол. **649** *скáц'ірка; настóл'н'ік, скáц'ерц'* — розніцы няма. **653** *настыл'нык* — засцілаюць стол у пакоі; *абрýсок* — у кухні. **657** *настóл'н'ік, скáт'ерт'* — розніцы ў значэнні няма; *убрýсак* — невялікі кавалак палатна, якім засцілаюць стол перад ядой. **658** *настыл-нык, обрýсок, скáт'ерт'* — розніцы ў значэнні няма. **661** *наст'ілнык* — заўсёды ляжыць на стале; *скáт'ерт'* — засцілаюць толькі ў святочныя дні. **662** *обрýсок* — засцілаюць стол у свята; *настýлнык* — засцілаюць стол кожны дзень. **671** *настóл'н'іца;* ужываецца і *скáц'ерц'.* **682** *на-стýл'н'ік* — саматканы, без узораў; *скáц'ерц'* — саматканая, з узорамі. **691** *наст'ілнык, скáт'ерт', обрýс* — розніцы ў значэнні няма. **707** *на-стóл'н'іца, обрýс, скáц'ер* — у адным значэнні. **722** *настóл'н'ік;* рэдка — *скáц'ерц'.* **745** *скáц'ерц'; настóл'н'ік* — сваёй работы. **766** *настыл'н'іца* — тканая; *обрýсок* — куплёны. **769** *настылнык, обрýс* — тканыя; *скáт'ер* — фабрычная. **777** *настóл'н'ік, абрýс* — тканыя; *скá-ц'ерц'* — куплёная. **789** *настóл'н'ік* — без вышыўкі; *скáц'ерц'* — вышываная. **804** *скáц'ерц'* — саматканая; *настóл'н'ік* — з фабрычнага матэрыялу. **805** *скáц'ерц'* — саматканая; *настóл'н'іца* — фабрычная. **816** *скáц'арка;* вельмі рэдка — *абрýс.* **831** *скáц'ерка, скáц'ерц'* — з палатна; *настýл'н'іца* — фабрычная. **835** *скáц'ерц';* рэдка — *настóл'н'ік.* **838** *настóл'н'іца* — саматканая; *скáц'ерц'* — фабрычная. **850** *настóл'н'іца* саматканая; *скáц'ерка* — *куплёная.* **875** *скáц'ерка* — кожны дзень ляжыць на стале; *настóл'н'ік* — толькі ў свята. **888** *настóл'н'іца; абрýс*— фабрычны. **906** *скáц'ерка* — саматканая. **910** *скáц'ерц', скáц'ерка* — саматканая. **919** *скáц'ерка;* рэдка — *настóл'н'іца.* **920** *скáц'ерка* — болей; *настóл'н'ік.* **953** *пуртóк.* **955** *портóк.* **959** *прутóк.* **980** *скáц'ерц', скáц'ерка, настóл'н'іца; скáц'ерка* — больш позняя назва. **991** *настóл'н'іца; скáц'ерц'* — засцілаюць у свята. **1002** *скáц'ерка;* рэдка — *настóл'н'ік.* **1005** *настóл'н'іца;* рэдка — *скáц'ерка.* **1012** *скá-т'ерт'* — фабрычная; *настóл'н'іца* — саматканая; *настóл'н'ік, скáт'ерка.* **1013** *настóл'н'ік* — з палатна; *скáц'ерка* — фабрычная. **1018** *настóл'-н'ік;* часцей — *скáц'ерка.* **1025** *скáц'арка;* рэдка — *настóл'н'іца.*

Карта № 326

НАЗВЫ ВЕРХНІХ МУЖЧЫНСКІХ ШТАНОЎ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 260:

«Верхняя мужчынская вопратка: *армя́к, кажýх, пінжáк, світка, бра-вáрка, палітóн, жакéтка, штаны́, нагавіцы...*»

Пры складанні гэтай карты, як гэта вынікае з яе загалоўка, улічваліся толькі назвы верхніх мужчынскіх штаноў: *штаны́, нагавіцы, ганавіцы, по́рткі, ма́йткі, га́ці* і некаторыя іншыя. Калі тая ці іншая назва верхніх мужчынскіх штаноў ужываецца для абазначэння ніжніх мужчынскіх штаноў, то яна адводзіцца ад картаграфавання: **20** *по́ртк'и — ніжнія штаны.* **502** *наγав'йцы — γе́то ц'е́л'ныйе штаны́ с халста́.* **754** *γана́в'йцы — н'ац'е́л'ныйе штаны́.* **778** *наγав'йцы — ніжнія штаны.*

Зялёным адсылачным знакам картаграфуецца назва *анав'йцы* (без пачатковага γ). Агульным адсылачным знакам даюцца розныя адзінкавыя назвы верхніх мужчынскіх штаноў. У матэрыялах па некаторых нас. пп. удакладняецца або раскрываецца значэнне картаграфуемых слоў: **6**, **24** *спо́дн'и.* **34** *спо́дн'и — γе́та γал'иф'е́.* **138** *ма́йтк'и* — верхнія штаны. **143** *γа́ц'и* — мужчынскія штаны. **144** *γа́ц'и* — штаны. **149** *γа́ц'и.* **152** *һа́ц'и* — верхнія штаны. **184** *по́ртк'и, штаны́* — сінонімы. Пераважна ўжываецца слова *по́ртк*і. **190** Часцей гавораць *по́ртк*і. **205** *по́ртк'и* — пашытыя з сукна. **211** *по́ртк'и* — суконныя бываюць. **228** *бру́к'и* — рэдка. **251**, **299**, **314** *шараваᴘы.* **350** *анав'йцы.* **352** *по́ртк'и в'е́рхн'ийа; по́ртк'и спо́дн'ийа.* **353** *штаны́* — гаворыць моладзь. **358** *анав'йцы.* **368** *γанав'йцы — брукі летнія, зімнія, верхнія, ніжнія.* **372** *γанав'йцы в'е́рхн'ийа, γанав'йцы спо́дн'ийа.* **373** *γанав'йцы* — верхнія штаны. **378** *γанав'йцы — спо́дн'ийа и в'е́рхн'ийа.* **379** *γанав'йцы — то в'е́рхн'о, а пачта́н'ик'и — γе́то спо́дн'ийа.* **389** *ма́йтк'и в'е́рхн'ийа.* **404** *штане́;* найбольш ужываецца слова *по́ртк'и.* **421** *γанав'йцы* — гавораць старыя людзі. **430** *по́ртк'и* — кажуць старыя. **435** *по́ртк'и* — усякія. **437** *у до́ўных л'уг'е́й штаны́ был'й н'ижн'ийа; в'е́рхн'ийа по́ртк'и.* **441** *по́ртк'и — в'е́рхн'айа, во́пратка.* **458** *по́ртк'и — в'е́рхн'ийа, спо́н'н'ийа по́ртк'и.* **465** *по́ртк'и* — з саматканага сукна. **501** *наγав'йцы* — штаны споднія. **502** *штаны́ суко́нныйе называ́л'и по́ртк'и.* **514** *штаны́ спо́дн'ийа, штаны́ в'е́рхн'ийа, ус'о́ адно́ и шарс'ц'аны́йа, и свайо́й рабо́ты.* **529** *штаны́* — з сукна; *бру́к'и* — з другога матэрыялу. **533** *шарава́ры.* **601** *наγав'йцы* — некаторыя аб гэтым слове не маюць паняцця. **604** *штаны́* — верхнія і споднія. **661** *штаны́; наγав'йцы* — у большасці. **675** *γанав'йцы, штаны́* — розніцы ў значэнні няма. **682** Старыя людзі *штаны́* называюць часам *наһав'йцам'и* і *һанав'йцам'и.* **687** *һанавы́цы* — агульная назва штаноў. **706** *наγав'йцы;* часцей — *по́ртк'и.* **716** Слова *наγов'йцы* ўжываецца ў значэнні споднія ці наогул палатняныя штаны. **722** Замест слова *штаны́* тут заўсёды ўжываецца слова *наγо́в'йцы;* іншыя словы ў гэтым значэнні не ўжываюцца. **731** *наγавы́цы* — верхнія і споднія штаны. **745** Старыя кажуць *наγав'йцы.* **764, 850, 909, 966** *штаны́* — верхнія і споднія. **773** *штаны́ і наγавы́цы* — адно і тое ж значэнне. **779** *наγав'йцы суко́нныйе.* **829** *штаны* — споднія, звычайныя. **832** *штаны́* — верхнія, споднія, белыя, начныя. **841** *бр'у́к'и — дал'ика́тн'ей, а папро́стаму — штаны́.* **918** Слова *штаны́* ўжываецца ў мове старэйшага пакалення; слова *бру́к'и* — у мове малодшага пакалення. **973** *штаны́* — шыюцца звычайна з палатна сваёй работы. **996** *в'е́рхн'и партн'ик'й, н'йжн'и партн'ик'й.*

Карта № 327

НАЗВЫ РЭМЕНЯ ДЛЯ ПАДПЯРАЗВАННЯ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 261: *«Папру́га, раме́нь, дзя́га...»*

На гэтай карце картаграфуюцца назвы рэменя: *раме́нь, рэ́мень, папру́га, падпру́га, дзя́га, дзя́жка, шы́цік.*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў рэменя, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Як *папру́ɣа* картаграфуюцца словы *папру́шка* ў нас. пп. 220, 501, 502, 536, 990, 994 і *поўпру́ɣа* ў нас. п. 844.

Адводзяцца ад картаграфавання словы *по́йас, пайа́с, пайас'н'йца, па́сак, па́с* з паметай «саматканы, вытканы» ў наступных нас. пп.: *по́йас* 2, 12, 154, 182, 196, 203, 213, 214, 216, 220, 228, 238, 250, 257, 268, 313, 318, 322, 375, 376, 407, 442, 443, 461, 477, 484, 487—489, 496, 508, 511, 512, 514, 517, 519, 524, 525, 528, 535, 540, 541, 545, 548, 559, 564, 566, 568, 682, 685, 694, 711, 766, 781, 802, 808, 811, 815, 816, 828, 833—835, 837, 838, 843, 850, 856, 864, 890, 914, 915, 922, 937, 966, 967, 976, 978, 989, 1005, 1018, 1021; *пайа́с* 6—9, 13, 30, 33, 37, 47, 61, 64, 66, 70, 73, 74, 76, 95, 101, 124, 128, 233, 247; *пайас'н'и́ца* 717; *па́с* 24, 156, 164, 198, 201, 341, 385, 392, 800; *па́сак* 341, 379, 407, 409, 411, 453, 652, 653, 680, 685, 689, 694, 701, 702, 721, 725, 728, 731, 737, 757, 767, 800, 956, 959, 961, 962, 965.

Паколькі невядома, што абазначаюць словы *сачо́к, пе́ндык, па́сънка*, яны адводзяцца ад картаграфавання ў нас. пп.: **417** *сачо́к.* **659** *пе́ндык.* **974** *па́сънка.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаюцца адсылачнымі знакамі: **7** *z'а́шка* — скураная. **8** *z'а́шка* — скураная. **30** *z'а́шка* — скураная. **34** *z'а́шка* — скураная; *рам'е́н'* — рэдка. **47** *z'а́ɣа* — скураная. **71** *z'а́ɣа;* малодшае пакаленне гаворыць — *ре́м'ен'.* **72** *рам'е́н; z'а́ɣа* — гаворац старыя. **73** *ре́м'ин', пайа́с;* а некаторыя гаворац *z'а́ɣа.* **139** *z'а́ɣа — скураны́ рам'е́н'.* **150** *ре́м'ин'; z'аɣа* — з жалезнай пражкай. **155** *ре́м'ин'* — доўгі кавалак рэменю без пражкі; *z'а́ɣа* — з пражкай. **161** *рам'е́н'* — без пражкі; *z'а́ɣа* — з жалезнай пражкай. **166** *z'а́ɣа; рам'е́н'* — шырокі. **195** *ре́м'ин'* — без пражкі; *z'а́ɣа* — з пражкай. **200** *z'а́ɣа; ре́м'ин'* — гаворац хлопцы, якія служылі ў Савецкай Арміі; *папру́ɣа — у патсядзёлку.* **223** *папру́ɣа, рам'е́н'; z'а́ɣа* — радзей. **227** *рам'е́н'; z'а́ɣа* — шырокая, з пражкай. **232** *z'а́ɣа* — гаварылі раней; цяпер — *рам'е́н'.* **238** *ре́м'ин'* — скураны. **240** *z'а́шка; рам'е́н'* — шырокі, скураны. **298** *рам'е́н', патпру́ɣа* — брызентавая. **322** *z'а́ɣа* — архаічная назва; *ре́м'ин', по́ис.* **369** *z'а́ɣа* — вузкая, якой падвязваюць нагавіцы, і шырокая, якую носяць на гімнасцёрцы. **372** *z'а́ɣа* — скураная для падпяразвання нагавіц. **374** *z'а́ɣа* — носяць па гімнасцёрцы і па нагавіцах. **376** *папру́ɣа* — скураная. **379** *папру́ɣа* — скураная. **383** *папру́ɣа, z'а́ɣа* — тонкі рэмень. **385** *папру́ɣа* — скураная. **398** *z'а́ɣа* — скураная. **400** *папру́ɣа; рам'е́н'* — шырокі і вузкі. **406** *z'а́ɣа* — адна назва для вузкай і для шырокай, што носяць на гім-

насцёрцы і на нагавіцах. **426** *рém'ин', z'áγа* — ужываюцца паралельна. **430** *папрýγа, z'áγа* — у мужчын; *рém'ин'* — у дзяўчат. **439** *рém'ен'* — у дзяўчат; *z'áγа* — у мужчын. **465** *рém'ен'* — шырокі; *z'áγа* — шырокі скураны пояс, які меў асобыя кішэні, куды клалі курцы сваё прылады; *папрýγа* — вузкая, скураная. **471** *рém'ен'* — шырокі; *папрýγа* — вузкая. **473** *рам'éн' — пав'éрх штанóў нóс'ац'; папруγá — пав'éрх бравáрк'и.* **502** *папрýжка, рém'ен'* — гавораць некаторыя. **509** *z'áγа, папрýγа* — гаварылі раней; *рém'ен'* — цяпер. **515** *рам'éн'* — шырокі, салдацкі. **518** *рам'éн'* — гавораць маладыя; *папрýγа* — старэйшыя. **528** *папрýγа; рам'éн'* — часцей. **530** *рém'ен'* — падпяразваюць штаны; *папрýγа* — *рубашку.* **535** *рém'ен'* — падвязваюць штаны; *папрýγа* — рубашку. **536** *рém'ен', папрýγа* — шырокая; *папрýжка* — вузкая. **541** *рам'éн', пóйас;* часцей — *папрýγа.* **653—656** — *рам'йнньк.* **676** *рам'éн'; шы-ц'ик* — кароткі рэмень. **687** *рém'ен'* — любы скураны пояс. **711** *папрý-γа; рém'ан'* — новае слова; *пóйас* — тканы. **712** *папрýγа; рém'ен'* — новае слова. **716** *рам'éн'; папрýγа* — часцей. **723** *рам'éн'* — скураны. **727** *папрýγа* — у значэнні 'пояс'. **730** *папрýγа* — скураны пояс; *шéт'ик*—тое ж, што і *папрýγа.* **739** *папрýга*—скураная. **766** *папрýγа*— скураная; *пóйас* — сваёй работы. **775** *рém'ен';* часцей *папрýγа.* **783** *рém'ен'; папрýγа* — скураная. **784** *папрýγа* — купленая. **795** *папрýγа* — звычайна ўжываецца; рэдка—*рам'éн'.* **798** *папрýγа* — часцей; *рам'éн'*— радзей, гаворыць моладзь. **806** *папрýγа* — гаварылі раней; *рém'ен'* — гавораць цяпер. **819** *папрýγа* — старое і распаўсюджанае слова; *рém'ен'* — новае і бытуе побач са словам *папрýγа.* **823** *папрýγа* — больш старое слова; *рém'ен'* — бытуе зараз. **825** *папрýγа* — для падпяразвання верхняй рубашкі; *рém'ен'* — некалькі вузей *папруγ'и* для падвязвання верхніх штаноў. **828** *рém'ен'* — гаворыць моладзь; *папрýγа* — старыя. **842** *папрýγа;* часцей — *рém'ен'.* **912** *папрýγа; рам'éн'* — гаворыць моладзь. **976** *папрýγа* — скураная. **978** *папрýγа* — скураная. **989** *рém'ан'* — скураны. **990** *папрýγа, рем'ен'éц.* **994** *папрýжка;* радзей — *р'ем'ен'éц.*

Карта № 328

НАЗВЫ САРОЧКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 262:

«Жаночае адзенне: *сарóчка, кашýля...*»

Як *рýбашка* картаграфуецца рубаха ў наступных нас. пп.: 3, 9, 49, 69, 70, 92, 93, 96, 132, 261, 293, 294, 302, 481, 603, 604.

Адсылачным знакам (зорачкай) адзначаны адзінкавыя назвы: *γáл'ка* 12, 731, 746, 840, 971; *спóдн'ик* 143, 173, 819.

Адводзяцца ад картаграфавання назвы з наступнымі заўвагамі: **20** *рубáшка* — у значэнні 'блузкі'. **51** *рубáшка* — кофта. **59** *сарóч-ка* — майка. **137** *рубáшку* кофтачкай называюць. **296** *сарóчка* — маечка. **376** *сарóчка* — верхняя. **735** *рубáшка* — кофта. **745** *рубáш-ка* — блузка. **798** *рубáшка* — наверх.

У каментарыях даюцца тлумачэнні адносна той ці іншай назвы, заўвагі адносна ўжывальнасці адной з прыведзеных назваў: **12** *γáл'ка* — сподняя без рукавоў. **66** *саро́чка;* цяпер больш называюць *руба́шка.* **69** Раней гаварылі *саро́чка;* цяпер — *руба́ха.* **74** *саро́чка; руба́ха* — новае слова. **75** *руба́шка* — мужчынская ці жаночая. **89** *саро́чка; кашу́л'а* — трыкатажная. **138** *кашу́л'а* — мужчынскае і жаночае сподняе адзенне. **143**, **173** *спо́дн'ик* — святочная сарочка. **163** *кашу́л'а;* радзей — *саро́чка.* **230** *саро́чка* — паркалёвая. **231** *руба́шка;* рэдка — *кашу́л'а.* **246** *саро́чка;* цяпер кажуць — *руба́шка.* **256** *руба́шка* — крамная; *саро́чка* — з палатна. **281** *руба́шку* ў два ніты ткалі. **331** *саро́чка;* рэдка — *кашу́л'а.* **342** *саро́чка; кашу́л'а* — па-польску. **373** *кашу́л'а* часцей ужываецца, чым *саро́чка.* **403** *руба́шка, саро́чка;* рэдка — *кашу́л'а.* **421** *саро́чка; кашу́л'а* — па-польску. **428** *кашу́л'а;* некалі казалі *саро́чка.* **445** *саро́чка* — сподняя жаночая і мужчынская кашуля. **498** *саро́чка;* цяпер кажуць — *кашу́л'а.* **511** *саро́чка* — ільняная *на п'ерара́мках.* **514** *саро́чка; кашу́л'а* — *шл'ахо́цкайе сло́ва.* **578** *руба́шка; саро́чка* — шытая і трыкатажная; *саро́чка* — часцей гавораць старыя. **711** *кашу́л'а;* часцей — *саро́чка.* **713** *саро́чка* — часцей; *кашу́л'а.* **755** *саро́чка;* радзей — *руба́шка.* **798** *саро́чка;* рэдка — *кашу́л'а.* **800** *саро́чка* — *што тко́м из илну́.* **816** *руба́шка; саро́чка* — старэйшае слова; *кашу́л'а.* **819** *спо́дн'ик* — крамная сарочка. **823** *кашу́л'а;* часцей — *саро́чка.* **828** *саро́чка* — гавораць старэйшыя, *руба́шка* — малодшыя. **829** *саро́чка* — без шлеек; *руба́шка* — са шлейкамі. **840** *саро́чка* — абшытая карункамі. **918** *саро́чка* — гавораць старэйшыя; *руба́шка* — малодшыя. **955** Калі з грубага палатна — то *саро́чка.* **960** *руба́шка; саро́чка* — вышываная. **968** *саро́чка* — з рукавамі. **980** *саро́чка* — гаварылі даўней; цяпер — *руба́шка.* **989** *саро́чка,* а некаторыя называюць і *руба́шка.* **1021** *саро́чка; кашу́л'а* — гавораць старыя.

Карта № 329

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ спадніца, андарак, юбка, саян І ІНШ.

Карта складзена на матэрыяле пытання № 262:

«Як у вас называецца... жаночае адзенне: *андара́к, спадніца, спадня́к..?*»

Найбольш распаўсюджанай назвай гэтага віду жаночага адзення з'яўляецца слова *спадн'íца.* Акрамя гэтай назвы, картаграфуюцца словы *андара́к, йу́бка, сайа́н, саматка́нка, даматка́н, парц'а́к, л'е́тн'ик* і іншыя адзінкавыя словы з тым жа значэннем.

Як *спадн'íца* картаграфуецца *аспадн'íца* 193.

Як *андара́к* картаграфуюцца: *андра́к* 320, 326, 331, 335, 337, 338, 339, 340, 539, 540, 588, 598, 602, 605, 609, 610, 613, 615, 617, 618, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 630, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 639, 640, 641, 643, 645, 647, 650, 928; *анд'ира́к* 612; *ндыра́к* 627; *андо́рак* 886

Як *саматка́нка* картаграфуецца *саматка́лка* 104.

Як *сайа́н* картаграфуецца *стыйа́н* 642.

Як *парц'áк* картаграфуецца *парц'ан'йк* 816, 819, 823.

Адзінкавыя выпадкі ад картаграфуемых назваў даюцца адсылачнымі знакамі таго ж колеру: чырвоным крыжыкам: 111, 182, 252, 404, 773, 861, 932 *спадн'áк;* 259, 329, 866 *спадн'йк;* зялёным крыжыкам: 1027 *шандарáк.*

Адзінкавыя назвы на карце абазначаюцца агульным адсылачным знакам чорнага колеру: **128** *р'абýшк'и* — саматканыя спадніцы. **130** *палав'йк* — андарак. **132** *дрыл'* — рабая спадніца; *тъц'йáнка.* **210** *плац'óнак.* **331** *пънтр'áк* — саматканая парцяная *(партнáйа)* спадніца. **586, 636, 645, 647** *пан'óва* — па апісанню спадніца з саматканай тканіны ў клетку, такая ж, як андарак. **628** *бáйка* — спадніца, сатканая з ільну і сукна. **682** *поперéчка* — вельмі шырокая саматканая спадніца ў палосачкі, якія ляжаць упоперак; носяць яе старыя жанчыны. **774, 798, 800** *рабáк* — па апісанню такога ж віду, як андарак, толькі з ільну. **779** *хварéнда* або *андарáк.* **954** *полотн'áнык* — вытканая чырвоная спадніца; **976, 978** *сýкн'а* — спадніца з куплёнага матэрыялу.

У радзе матэрыялаў ёсць тлумачэнні збіральнікаў адносна таго ці іншага віду спадніцы: **3** *андарáк* — шыецца пераважна доўгі, з сукна; *спадн'йца* — пераважна з *бумажнай* матэрыі, такога ж памеру, як *андарáк.* **4** *йýпка* — у старых жанчын пераважна чырвонага колеру. **21, 22** *андарáк* — саматканы; *спадн'йца* — фабрычная. **42** *спадн'йца — зрэбная з ільну.* **47** *спадн'йца — шарсцяная, зрэбная.* **57** *андарáк* — саматканы, суконны, зімовы; *спадн'йца* — носяць старыя, пашыта з корту, *сітцу; йýпка* — носяць дзяўчаты. **59** *андарáк* — шыецца ў чатыры полкі; у складку — *йýпка.* **64** *спадн'йца* — саматканая. **66** *спадн'йца* — саматканая з простага ільну, потым па гэтаму ільну патыкаецца сукно. **70** *спадн'йца* — была да пят, шырокая; цяпер спадніцай называюць усякую жаночую спадніцу, звычайна карацейшую ў параўнанні з ранейшай. **75** *спадн'йца* — цяпер толькі з фабрычнага паркалю. **88** *андарáк — не харошая, парцяная спадніца.* **89** *андарáк — спадніца з саматканага сукна са складкамі знізу, штодзённая; спадн'йца — шарсцяная ці хлапчатабумажная.* **95** *андырáк* — сваёй работы; *спадн'йца* — фабрычная. **99** *анадарáк* — шыецца з тонкага сукна свайго вырабу, звычайна рознакаляровага. **101** *спадн'йца* — з фабрычнага матэрыялу; *йýпка* — што і спадніца, толькі кароткая; *саматкáнка* — шырокая доўгая спадніца з сукна сваёй работы. **102** *съйáн* — тканая з шэрсці спадніца. **104** *спадн'йца* або *йýпка — ситцавая; саматкáлка* — шырокая доўгая суконная спадніца. **125** *сыйáн — тканая спадніца з узорам.* **128** *сыйáны — патыканыя сукном спадніцы.* **139, 140** *спадн'йца* — з любога матэрыялу. **143** *андарáк* — шырокая доўгая спадніца; *спадн'йца* — карацейшая. **152** *спадн'йца* — шыецца з рознай тканіны. **170** *андарáк* — саматканы. **173** *андарáк* — шырокая доўгая спадніца; *спадн'йца* — карацейшая. **192** *андарак'й* — надзяюць зімой; *спадн'йцу* — летам. **216** *андарáк* — надзяюць паверх спадніцы ад дажджу. **247** *андарáк* — суконная спадніца. **249** *андырáк* —суконны; *спадн'йца* — з ільну. **252** *андарáк* — спадніца, тканая сукном. **270** *андарáк* — доўгі, суконны, у некалькі пол. **273** *андарáк* — саматканая спадніца. **274** *андарáк* — шырокая тканая

стракатая спадніца. **281** *андарак'й — порт патыкалі шэрсцю.* **296** *андара́к* — суконны. **297** *андара́к — порт сукно́м патыканы.* **298** *андара́к* — з воўны. **302** *андара́к* — з воўны, з суконных нітак, рабы, у клетку. **304** *андара́к; сайа́н* — святочная саматканая спадніца; *йу́бка, спадн'йца* — усё звычайнага тыпу і размеру. **307** *андара́к* — саматканы. **309** *андара́к* — саматканая суконная спадніца. **311** *андара́к* — саматканая шырокая спадніца ў клетку, яе надзявалі наверх; *спадн'йца* — простая. **326** *андра́к* — шарсцяны, саматканы ў клетку; *спадн'йца* — саматканая. **331** *сыйа́н* — спадніца; *андъра́к* — суконная спадніца. **337** *андара́к* — з сукна без падкладкі. **338** *андара́к* — ткаўся з сукна. **342** *андара́к* — тканы; *спадн'йца — куплёная.* **347** *андара́к — з саматканага матэрыялу.* **349** *андара́к* — тканы суконным. **350** *андара́к* — тканая спадніца. **359** *андара́к* — доўгі і шырокі. **363** *андара́к* — суконны, даматканы. **365, 368** *андара́к* — саматканая спадніца. **369** *андара́к* — цяпер носяць толькі старухі, доўгі, аж да пят; *спадн'йца* — значна карацей за андарак. **372** *андара́к* — саматканы; *спадн'йца — кра́мна і тка́на.* **376** *андара́к* — спадніца са складкамі, саматканая; *спадн'йца — куплёная.* **377** *андара́к* —шырокая спадніца, носяць старыя жанчыны. **379** *спадн'йца — куплёная; андарак* — спадніца сваёй работы. **389** *спадн'ица — шаракова ц'и палац'анкова.* **392** *андара́к* — тканая спадніца. **406** *андара́к* — доўгая спадніца, аж да зямлі; зараз не носяць, захавалася ў старух. **427** *андара́к* — суконны. **437** *спадн'йца* — з фалдамі. **471** *андара́к — клетчатая саматканая спадніца.* **492** *андара́к* — самадзельны. **498** *андарак'й* — тканыя спадніцы. **499** *андара́к*—саматканая спадніца; *упо́п'ерак ткуц', п'ератыка́йуц' ус'а́кай кра́скай.* **501** *андара́к* — спадніца сваёй работы; *спадн'йца — ла́вачнайа.* **502** *андара́к* — тканы, у клетку, з фальбонамі. **509** *андъра́к — зрэбны, кужэльны, свайго вырабу, у 4—5 полак, на шнурках, зялёны, сіні, чырвоны, знізу — п'иратыка́ныйа вытканыйа ўзо́ры.* **510** *андара́к* — шырокая спадніца з фальбонамі, пашытая з палатна. **511** *андара́к* — спадніца свайго вырабу, яшчэ і цяпер носяць старыя; *спадн'йца* — раней шылі шырокія ў 4—5 полак. **518** *андара́к* — сваёй работы; *спан'йца — куплёная.* **521** *андара́к — спадн'йца* свайго вырабу, насілі раней. **523** *андара́к* — ільняная спадніца, якую насілі раней, цяпер не носяць. **524** *андара́к — зрэбны; спадн'йца — куплёная.* **527** *андара́к* —саматканая спадніца. **528** *андара́к* — з матэрыі свайго вырабу. **529** *андара́к* — суконная шырокая спадніца. **530** *андара́к* — доўгая шырокая суконная спадніца; *спадн'йца* — верхняя вузкая ці шырокая спадніца з рознай матэрыі. **535** *андара́к* — доўгая шырокая спадніца з сукна свайго вырабу, бываюць рознакаляровыя; *спадн'йца* — верхняя, вузкая. **547** *андара́к даматкáны.* **557** *андара́к* — спадніца з саматканага сукна; *спадн'йца* — абы з чаго пашыта. **558** *андара́к* — з палатна; *спадн'йца — з сітцу.* **566** *андара́к.* **571** *андыра́к — суконная спадніца.* **578** *андъра́к* — як ткалі, прымешвалі шарсцяную нітку. **598** *андара́к* — суконны; *спадн'йца* — тканая з ільну. **601** *андара́к* — спадніца з саматканай шарсцяной тканіны ў палоску ці клетку. **613** *андра́к* — суконны. **614** *сымытка́нка* — спадніца свайго вырабу. **617** *андра́к* — спадніца ільняная. **624** *съмътка́нка* — спадніца з ільняных нітак, свайго вырабу. **625** *анд-*

рáк — саматканая суконная спадніца; *съматкáнка* — саматканая ільняная спадніца; *спадн'йца — куплёная.* **628** *андырáк* — спадніца, сатканая з сукна. **630** *андрáк* — сатканы з прадзенай воўны і сшыты ў 3—4 палы; *спадн'йца* — сшыта з палатна ў 3 палы. **636** *андрáк — вáл'ац' сукóнны.* **651** *андарáк* — саматканы; *спудн'йца* — з матэрыі. **672** *андарáк* — суконная спадніца. **676** *андарáк* — чыста суконны; *сподн'йца* — тканая і крамная. **678** *андарáк* — жаночая цёплая спадніца; *спадн'йца* — шыецца з *кýпчай мац'ёрыйи.* **679** *андарáк* — доўгая спадніца з авечай воўны. **682** *андарáк* — саматканая спадніца ў палосачку, вельмі шырокая, якую носяць старыя жанчыны. **683** *андарáк*—суконны. **694** *андарáк* — суконны. **702** *андарáк* — суконная спадніца ў клетку. **704** *андарáк* — з шарсцянога палатна. **708** *анадарáк* — тканы. **722** *ондорáк* — шырокая саматканая спадніца; *спадн'йца* — шырокая, пашытая з куплёнай матэрыі. **727** *андарáк* — доўгая спадніца з саматканага палатна з каймой. **729** *андарáк* — з сукна, шырокі. **730** *андарáк* — чырвоная доўгая і шырокая спадніца са складкамі. **731** *доматкáн* — шарсцяная спадніца ў палосачку: *у друүьх с'óлах быў андарáк, у нас называлы доматкáн.* **735** *домоткáн* — тканая з воўны спадніца, яркага колеру. **739** *андарáк* — саматканая суконная спадніца ў палосачку. **754** *андарáк* — шарсцяная спадніца. **756** *андарáк* — тканы. **766** *доматкáн* — тое ж, што і *андарáк.* **769** *сподньца — с косныкáмы, з үол'óнамы* (з настрочанымі лентамі ў некалькі радоў па нізу спадніцы); *домоткáн* — спадніца ў палоску. **781** *андарáк* называюць *даматкáн.* **784** *андарáк* — тканы. **788** *андарáк* — з сукна, саматканы. **789** *андарáк* — з сукна, саматканы. **791** *спадн'йца* — ніжэй калена. **798** *сайáн* — з сукна. **800** *андарак'й, сайáны* — з воўны. **801** *сайáн* — тое ж, што і *андарáк.* **803** *ондарáк* — саматканая спадніца. **805** *андарáк* — спадніца з сукна. **806** *андарáк* — доўгая спадніца. **815** *андарáк* — суконны, доўгі. **816** *андарáк* — спадніца з сукна; *парц'ан'йк* — спадніца з ільну; *спадн'йца* — крамная. **817** *спадн'йца, андарáк* — у адным значэнні. **819** *андарáк* — з сукна; *парц'ан'йк* — з ільняной тканіны; *спадн'йца — куплёная, крамная.* **820** *андарáк* — шыецца з саматканага сукна; *спадн'йца—куплёная.* **821** *андарак'й н'е тком.* **822** *андарáк* — кароткая спадніца, якую носяць зімой. **823** *андарáк* — суконны; *парц'еᵇн'йк* з ільну; цяпер усё — *спадн'йцы.* **825** *андарáк* — вытканы з воўны. **826, 827** *андарáк* — суконная спадніца. **829** *спадн'йца — з свайүó абокупл'онаүа палатнá.* **830** *андарáк* — суконная спадніца. **832** *спадн'йца—з фабрычнаүа и даматкáнаүа матерыйáлу.* **833** *андарáк* — пашыты з саматканага палатна. **834** *андарáк* —суконная спадніца. **835** *андарáк* — саматканая спадніца. **836** *андарáк* — суконная тканая спадніца. **840** *сайáн* — у значэнні 'андарак'. **847** *андарáк* — вытканы з суконных нітак, пафарбаваных у розны колер; *парц'áк* — тая ж спадніца, што і *андарак,* толькі не з сукна, а з ільну. **849** *андарáк* — з сукна. **850** *ондорáк, сайáн* — спадніцы, вытканыя на кроснах з featureнакаляровага сукна. **852** *ондорáк* — доўгая спадніца, вытканая з каляровага сукна. **854** *андарáк* — суконны, саматканы; *спадн'йца* — з куплёнага палатна. **857** *андарáк* — спадніца з сукна. **858** *анда-*

рáк — саматканая шарсцяная ў клетку спадніца. **877** *андарáк* — саматканая спадніца. **900** *андарáк* — суконны; *спадн'йца — сітцавая.* **909** *андарáк* — шырокая спадніца з даматканага сукна ў клетку; *спадн'йца* — з любой матэрыі. **912** *андарáк* — спадніца, сшытая з даматканага сукна ў клетку; *спадн'йца* — пашыта з любой матэрыі. **919** *андарáк* — ткуць суконны; *спадн'йца—з мацерыі.* **922** *андарáк* — саматканая спадніца. **924** *спадн'йца* — шырокая, у 4 полкі ці ў зборку, шыецца з фабрычнай матэрыі, носяць старыя і маладыя; *съйáн* — шырокая спадніца, як андарак, і прышываецца безрукаўка, як закрыты сарафан; яго носяць у суседняй вёсцы — Палессі; *андърáк* — саматканая, з авечай шэрсці, у клетку, сшытая ў 5 пол, з лентамі; старыя носяць у свята; *йýбка* — вузкая тканая суконная спадніца. **942** *андарáк* — саматканая суконная спадніца. **943** *спадн'йца — з забáрам'и* (са зборкамі). **973** *домоткáн* — тое ж, што і *андарак.* **976** *сайáн* — саматканая спадніца. **978** *сайáн* — спадніца з свайго сукна. **981** *спадн'йца* — можа быць і сваёй работы і куплёная. **982** *ондорáк* — суконная спадніца. **983** *андарáк* — спадніца, вытканая з сукна; *спадн'йца* — з простай матэрыі. **985** *андарáк* — з куплёнай матэрыі. **989** *андорáк* — спадніца ў клетку, у палосы і з гладкага суконнага матэрыялу свайго вырабу; *спон'н'йца* — з фабрычнага матэрыялу. **990, 993, 994,** *л'éтн'ик* — г. зн. *андарак.* **991** *андарáк* — саматканая спадніца. **997** *андарáк* — спадніца з сукна, шыецца ў 5 полак; цяпер яшчэ некаторыя носяць зімой і восенню на работу. **998** *андарáк* — шыецца з клятчастага або паласатага сукна ў 3 полкі. **1004** *андарáк* — спадніца з даматканага сукна. **1008** *л'éтн'ик* — андарак — з шэрсці. **1011** *андарак'й* называлі і *л'éтн'икам'и* — гэта тканая спадніца. **1012** *сподн'йца* — сшытая з фабрычнага матэрыялу; *ондарáк* — з даматканай матэрыі з воўны. **1014** *андарáк* — шыецца з клятчастага або паласатага сукна ў 3 полкі. **1018** *андарáк* — саматканы. **1024** *андарáк* — чырвоны, вытканы клетачкамі; *спадн'йца* — крамная. **1025** *йýбка* — вузенькая. **1027** *шандарáк — из наүрýдн'икам спадн'йца.*

Іншыя заўвагі збіральнікаў, якія ўказваюць на ўжывальнасць асобных назваў і саміх рэалій, прыводзяцца ў наступных нас. пп.: **70** *спадн'йца; йýпка* — гаворыць моладзь. **74** *спан'н'йца; йýпка* — новае слова. **88** *андарáк, спадн'йца; йýпка* — часцей. **128** *йýпка;* раней казалі — *спан'н'йца.* **129** Раней казалі *спадн'йца;* цяпер — *йýбка.* **131** *спадн'йца* — рэдка; *йýпка.* **222** *спадн'йца; андарáк* — цяпер няма. **224** *спадн'йца; андарáк* — раней. **228** *спадн'йца;* радзей — *йýпка.* **243** *спадн'йца; андарáк* — цяпер няма. **247** *спан'йца;* даўно быў *андарáк.* **264** *спадн'йцъ; андърáк* — раней. **269** *андърáк* — захоўваецца ў старых. **281** *спадн'йцъ* — раней, а цяпер і маладыя і старыя гавораць *йýпкъ.* **292** *йýпка; спадн'йца* — гавораць старыя. **297** *спадн'йца, андарáк; йýпка* — гавораць дзеўкі. **302** *йýпка* — па-гарадскому, гаворыць і моладзь; *спадн'йца* — гавораць старыя і маладыя; *андарáк* — гавораць радзей, бо самі не ткуць яго ўжо зараз. **307** *андарáк* — быў раней; *спадн'йца* — гавораць старыя; *йýпка* — маладыя. **326** *андарáк* — быў раней; *йýбка* — цяпер. **331** *спадн'йца* — рэдка; *сыйáн. пънтр'áк, андърáк.* **332** *андрáк, спадн'й-*

ца; сыйáн — у старых. **347** *андарáк;* часцей — *спадн'йца.* **348** *спадн'йца; андарáк* — гавораць старыя. **359** *спадн'йца; андарáк* — насілі раней, цяпер сустракаецца ў старэйшых жанчын. **374** *андарáк* — зараз не носяць. **387** Даўней старыя насілі *андарак'й;* цяпер маладыя *спадн'йцы* называюць. **397** *андарáк* — гаворыць старое пакаленне, *спадн'йца* — малодшае. **407** *спадн'йца; андарáк* — раней ужывалася ў значэнні 'спадніцы'. **430** *спадн'йца; андарáк — цяпер у насмешку кажуць: «Адзеў андарак».* **431** *андарáк* — насілі даўней цяпер няма, але назву гэту ведаюць; *спадн'йца* — гавораць цяпер. **466** *спадн'йца; андарáк* — быў раней. **509** *спадн'йца, андърáк; йўбка* — рэдка. **511** *спадн'йца, андарáк; спадн'йца* — гавораць старыя, а маладыя — *йўбка.* **527** *андарáк, спадн'йца; йўбка* — ужывае моладзь. **528** *андаракóў* цяпер няма. **532** *йўпка; андарáк* — цяпер не носяць. **565** *спадн'йца; андарáк* — раней быў. **578** *андърáк* — цяпер няма; цяпер *спадніцу* называюць *йўбка.* **593** *спадн'йца* — гавораць старыя; *йўбка* — моладзь. **604** *спадн'йца, андарáк* — цяпер няма. **702** *спудньіц'а; андарáк* — раней. **745** *спадн'йца;* раней насілі *андарак'й.* **754** *спон'йца; даўн'éй андаракá нало́жыц'.* **775** *сайáны* — даўней насілі; *андарак'й; спадн'йца.* **816** *андарáк, парц'ан'йк, спадн'йца; йўпка* — новае слова. **819** *андарáк, парц'ан'йк, спадн'йца; йўпка* — гаворыць моладзь. **831** *спан'йца,* а дзеўкі завуць — *йўпка.* **841** *сайáн, ондарáк, спон'н'йца; йўпка* — далікатней. **862** *андарáк спадн'йца; йўбка* — рэдзей гавораць. **885** *андарáк* — быў раней; *спадн'йца.* **914** *спадн'йца, йўпка; андарак* — рэдка. **918** *спадн'йца, андарáк* — ужываюцца ў лексіцы старэйшага пакалення; *йўпка* — у лексіцы малодшага пакалення. **993** *л'éтн'ик, спадн'йца; йўбка* — гаворыць моладзь. **997** *андарáк, спадн'йца; йўбка* — гаворыць маладзь. **1004** *спадн'йца; андарáк* — цяпер не носяць.

Карта № 330

НАЗВЫ ФАРТУХА

Карта складзена на матэрыяле пытання № 263:
«Фартýх, пярэ́днік, зáпан...»

На гэтай карце картаграфуюцца назвы фартуха: *фартýх, фáртух, пярэ́днік, зáпан...*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне розных назваў фартуха, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Як *зáпан* картаграфуецца слова *запóн* у нас. пп. 938, 939, 941, 942.

Адным знакам картаграфуюцца словы *фартýх* і *хвартýх.*

Адводзяцца ад картаграфавання слова *п'йлка* ў нас. п. 652 і слова *пóлочка* ў нас. п. 658, паколькі яны адрозніваюцца па свайму значэнню ад слова *фартух.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама раскрываюцца адсылачныя знакі: **23** *фартýх, хвартýх* — гавораць старыя. **24** *фартýх; п'арéдн'ик* — рэдка. **25** *фартýх; п'арéдн'ик* — рэдка. **35** *хвартýх; п'арéдн'ик* — гавораць старыя. **55**

фартýх — кароткі; *п’арéдн’ик* — доўгі. **57** *фартýх* — да пояса; *п’арéдн’ик — з грудзінкай.* **64** *п’арéдн’ик; хвартýх* — радзей. **66** *хвартýх; п’арéдн’ик*—гавораць цяпер. **68** *фартýх;* рэдка—*п’арéдн’ик.* **69** *фартýх*— надзяецца на плечы; *п’арéдн’ик*—завязваецца ў паясніцы. **70** *хвартýх; п’арéдн’ик* — гаворыць моладзь, але рэдка носяць. **72** *п’арéдн’ик; хвартýх* — гавораць старыя. **73** *хвартýх;* часцей — *п’арéдн’ик.* **75** *хвартýх; п’арéдн’ик* — рэдка. **90** *хвартýх;* часцей — *п’арéдн’ик.* **121** *хвартýх; п’арéдн’ик — с пл’éцкам.* **125** *п’арéдн’ик, хвартýх — йéс’л’и тóл’к’и вн’йзу, карóтк’и.* **128** *хвартýх; п’арéдн’ик* — мала ўжываецца. **189** *хвартýх, п’арéдн’ик* — паралельна. **198** *фартýх; п’арéдн’ик* — часцей. **200** *п’арéдн’ик; хвартýх — ɣéта спанн’йца п’арéчнайа.* **229** *фартýх, п’арéдн’ик* — адно і тое ж. **289** *фартýх; п’арéдн’ик* — гаворыць моладзь. **302** *хвартýх* — часцей; *п’арéдн’ик — на хв’éрм’и.* **365** *фартýх; запóнка.* **368** *фартýх; запóнка* — саматканы фартух. **407** *хвартýх; п’арéдн’ик* — рэдка. **428** *фартýх, п’арéдн’ик* — паралельна. **499** *п’арéдн’ик; хвартýх — кáжуц’ старыйа бáбы.* **501** *хвартýх; п’арéдн’ик — мужык’й казáл’и.* **502** *хвартýх — катóры да пóйаса; п’арéдн’ик — катóры з наɣрудн’икам.* **511** *хвартýх* — старое слова; *п’арéдн’ик — б’éл’ен’к’и с абóрачкам’и касым’и, с’в’атóчны.* **516** *хвартýх; п’арéдн’ик* — гавораць цяпер. **534** *хвартýх — йéст с’в’атóчны и на кóжны z’éн’.* **536** *хвартýх* — старая назва і больш распаўсюджана; *п’арéдн’ик* — новае слова. **541** *хвартýх;* часцей *фартýх.* **550** *хвартýх* — гавораць старэйшыя; *п’арéдн’ик* — моладзь. **739** *фартýх* — да пояса; *п’арéдн’ик — з грудзінкай.* **774** *фартýх* — цяпер; *п’арéдн’ик* — раней. **778** *фартýх;* часцей — *п’арéдн’ик.* **779** *хвартýх — казáл’и ран’éй; п’арéдн’ик — бóл’и кáжуц’.* **805** *фартýх; зап’йнка.* **809** *фартýх; зап’йнка.* **811** *фартýх; зáп’инка.* **814** *п’арéдн’ик — дал’икáтна; хвартýх.* **852** *хвартýх* — бывае белы і вышыты. **871** *хвартýх;* рэдка — *п’арéдн’ик.* **910** *фартýх;* рэдка — *п’арéдн’ик.* **914** *хвартýх* — кароткі; *зáпан* — доўгі. **933** *п’арéдн’ик; зáпана* — надзяецца на шыю і падпяразваецца, як фартух. **941** *запóн* — з палатна; *хвартýх* — з фабрычнага матэрыялу. **953** *затýлка.* **955** *фартýх; затýлка.* **959** *запýлка.* **970** *фартýх — па пóйас и суцéл’ны.* **976** *фартýх; запáска.* **978** *фартýх; запáска.* **1024** *фартýх; запóнка.*

Карта № 331

НАЗВЫ ЧАПЦА (ЖАНОЧАГА ГАЛАЎНОГА ЎБОРУ)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 264:

«Як у вас называецца жаночы галаўны ўбор: *чапéц, каптýр*..?» Слова *чапéц* займае амаль усю тэрыторыю Беларусі, за выключэннем часткі Мінскай вобл., дзе распаўсюджана слова *каптýр.* У выпадку суіснавання іх на карту наносяцца абедзве гэтыя назвы.

Фанетычныя варыянты слоў *чап’éц, чеп’éц, ч’еп’éц, чып’éц, ч’ип’éц* перадаюцца адным знакам у наступных нас. пп.: 716, 717, 718, 728, 753,

760, 762, 769, 770, 784, 808, 852, 913, 958, 968, 975, 976, 978, 989, 994, 1002, 1007, 1008, 1012 *чап'éц.* 182, 357, 486, 613, 656, 676, 677, 681, 682, 684, 685, 686, 687, 720, 721, 723, 726, 734, 736, 740, 759, 763, 768, 769, 920, 964, 979 *чеп'éц.* 135, 214, 293, 652, 653, 660, 661, 683, 689, 690, 691, 692, 694, 696, 701, 702, 735, 736, 738, 739, 772, 937, 946, 962, 965 *чып'éц.* 125 *ч'ип'éц.*

Адным знакам аб'ядноўваюцца словы *ч'éп'ик, чы́пык* у наступных нас. пп.: 54, 57, 80, 82, 89, 113, 141, 142, 222, 270, 281, 398, 401, 427, 476, 491, 540, 542, 560, 924, 1020; 1027 *ч'éп'ик, чéп'ик.* 23, 25 *чы́п'ик.*

Як *чéпак* картаграфуецца слова *чы́пак* у наступных нас. пп.: 26, 152, 166, 219, 355, 358, 392, 410, 437, 448, 451, 460, 465 *ч'éпак;* 32, 71, 414 *чы́пак.*

Варыянты слоў *чы́пчык, чéпчык* перадаюцца адным знакам у наступных нас. пп.: 11, 28, 42, 68, 191, 413, 734 *чы́пчык;* 13, 69, 76, 132, 139, 216, 221, 235, 238, 458, 509, 511, 535, 779, 814, 816, 841, 885, 906, 995, 1017 *чéпчык.*

Асобныя адзінкавыя назвы даюцца на карце агульным адсылачным знакам у наступных нас. пп.: 47 *чéп'иц.* 8 *чаптá.* 451 *чапóк.* 121 *цып'éц.* 128 *цуп'éц.* 69 *кáпар.* 427, 796 *кóнтур.* 191 *капéр.*

Адводзіцца ад картаграфавання слова *каптýр* у іншым значэнні: 57, 59, 62, 89, 90 *каптýр* — ніжняя шырокая частка пячной трубы. 45, 151, 152, 159, 181, 184, 185, 197, 204, 209, 252, 389, 406, 428, 442, 484, 922 *каптýр* — дзіцячая шапачка. 240 *каптýр* — кофта з бубсамі.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, дзе сустрэліся заўвагі збіральнікаў, удакладненні або тлумачэнні значэнняў указаных слоў. **1** *чап'éц* — быў даўней. **2** *чап'éц* — насілі даўней. **11** *чы́пчык* — насілі калісьці. **13** *ч'éпчык* — у старых. **23** *чы́пык* — даўнейшы галаўны ўбор замужняй жанчыны. **25** *чы́пък* — даўней насілі, цяпер іх не ведаюць. **28** *чы́пчык* — робіцца з сукна, цяпер яго не носяць; *чап'éц* — іх ужо не ведаюць. **32** *чы́пак* — галаўны ўбор, абшыты чырвонай лентай, на дроце. **42** *чы́пчык* — старыя насілі даўней; *каптýр* — бабы насілі на галаве. **47** *ч'éп'иц, каптур* — даўней надзявалі, цяпер няма. **57** *ч'éп'ик* — быў раней, цяпер няма. **63** *чап'éц* — насілі замужнія. **65** *чы́пчык* — шапачка для замужніх. **67** *чап'éц* — як толькі замуж выйдзе, то надзяваюць шапачку. **68** *чы́пчык* — казалі, што быў *чы́пчык.* **70** *чап'éц* — насілі старыя, цяпер няма. **73** *чап'éц* — насілі раней. **74** *чап'éц* — насілі раней. **78** *чап'éц* — шапка; цяпер носяць старыя. **80** *ч'éп'ик, чап'éц* — цяпер не носяць. **81** *чап'éц* — шапка з нашытымі брыжамі. **87** *чап'éц* — насілі даўней. **88** *чап'éц* — шапачка, пашытая з матэрыялу. **91** *чап'éц* — насілі раней. **92, 93** *чап'éц* — не захаваўся. **95** *чап'éц* — шыўся круглы, паверх яго павязвалася хустка. **98** *чап'éц* — як шапка, толькі абложан карункам, ззаду прывязваўся. **101** *чап'éц* — быў раней. **115** *чап'éц* — носяць старыя жанчыны. **119** *ч'ип'éц* — раней надзявалі, як толькі павянчаюцца. **121** *цып'éц* — насілі старыя людзі. **125** *чып'éц* — насілі раней. **128** *цуп'éц* — насілі раней. **129** *чып'éц* — раней насілі старыя жанчыны. **130** *чап'éц* — як замуж выйдзе, то надзявае яго. **132** *чéпчык* — насілі раней. **140** *каптýр* — быў

даўней. **152** *ч'епáк* — носяць бабы на галаве. **155** *каптýр* — носяць пераважна старыя жанчыны. **191** *чéпчык* — сшытая шапка; *капéр* — шылася, як шляпа і абшывалася кружавам. **195** *каптýр* — носяць пераважна зусім старыя жанчыны. **196** *каптýр*—быў раней. **198** *каптýр*—насілі даўней. **200** *чап'éц* — шыюць, як шапку. **213** *каптýр* — носяць толькі старыя жанчыны. **219** *чéпак* — насілі раней; *каптýр* — насілі раней. **222** *ч'éп'ик* — цяпер яго няма. **225** *чап'éц, каптýр* — былі раней. **226** *чап'éц* — новая назва; *каптýр* — старая. **228** *чап'éц* — цяпер іх не носяць. **229** *чап'éц* — быў даўней; *каптýр* — не ўжываецца. **230** *чап'ец* — цяпер няма. **238** *ч'éпчык* — насілі даўно. **240** *чап'éц* — цяпер не носяць. **242** *чап'éц, каптýр* — насілі раней. **249** *чап'éц* — насілі старыя жанчыны; ён шыецца з матэрыі. **252** *чап'éц* — цяпер не носяць. **269** *чап'éц* — носяць старыя. **274** *чап'éц* — такая шапачка. **276** *чап'éц* — як шапка, шыецца. **277** *чап'éц* — маладыя не носяць. **279** *чап'éц* — цяпер не носяць. **294** *чап'éц* — шапка ў старых жанчын. **302** *чап'éц* — раней насілі старыя жанчыны на галаве, каб валасы трымаліся лепш. **304** *чап'éц* — насілі раней, цяпер няма. **311** *чап'éц* — невялікая шапачка. **314** *чап'éц* — носяць старыя жанчыны. **334** *чап'éц* — цяпер іх не носяць. **342** *чап'éц* — быў даўней. **362, 369** *чап'éц* — у старых баб. **370** *чап'э́ц* — выйшаў з ужытку. **373** *чап'éц* — белую сетачку збіраюць спераду ў складачку, надзявалі на вянчанне, цяпер іх няма. **376** *чап'éц* — *даўней* жанчыны насілі на галаве сеткі з шырокай лентай на ілбе. **389** *каптýр* — носяць дзеці. **406** *чап'éц* — зараз не носяць. **427** *ч'éп'ик, контур* — раней насілі старыя жанчыны. **429** *чап'ец* — касынка з брыжамі або вышыўкай, якую носяць старыя бабкі. **434** *каптýр* — шапачка, надзяваюць старыя бабы на галаву і паверх павязваюць хустку, а калі кладуцца спаць, то хустку скідаюць, а ў *каптуру* спяць. **436** *чап'éц* — шапка з матэрыі. **444** *каптýр* — насілі даўней, а цяпер дзеці. **445** *чап'éц* — галаўны ўбор з кружавамі; насілі даўней *чап'éц, каптýр*. **447** *каптýр* і *чап'éц* — насілі раней. **448** *каптýр* — шапка з белага палатна; *чéпак* — шапка з лентамі, кветкамі. **457** *каптýр* — носяць некаторыя старыя жанчыны. **458** *чéпчык* — калі дзяўчына выходзіць замуж, то на галаву надзявае *чап'éц*. **461** *чап'éц* — насілі раней, цяпер не ўжываецца. **464** *каптýр* — раней насілі сялянкі, цяпер — дзеці. **465** *ч'éпак* — насілі калісьці, падобны на шапку і надзяваўся пад хустку. **471** *чап'éц* — насілі калісьці. **492** *каптýр* — бабы старыя яшчэ і цяпер носяць. **495** *чап'éц* — надзяваюць цяпер старыя бабы. **498** *чап'éц* — пад хусткамі *чапцы́* насіліся і шыліся белымі. **499** *чап'éц* — гэта бабы раней хусткі завязвалі вакол галавы ды называлі *чапцáм'и; каптýр* — шапка жаночая; старыя бабы і цяпер носяць. **501** *чап'éц* — вязаны кручком, насілі пад тую хустачку, што *накругла* завязвалася. Жанчыны носяць *чапцы́*, а дзяўчаты не носяць; *чéпак* шыўся з паркалю і падвязваўся пад бараду; *каптýр* — шыўся, як дзіцячы, і таксама падвязваўся. **502** *каптýр* — шыўся з брыжамі і надзяваўся на галаву, каб не дула. **503** *чап'éц* — беленькі, *кружавамі* абшыты. **509** *чéпчык; чап'éц* — быў раней, старыя надзявалі на галаву.

511 *чап'éц* — носяць старыя жанчыны; *чéпчык.* **513** *чап'éц* — насілі старыя жанчыны. **515** *чап'éц* — быў калісьці. **516** *чап'éц* — быў даўней. **518** *чап'éц* — надзяваюць пад платок. **521** *чап'éц* — насілі раней. **528** *чап'éц* — шыўся з пацеркамі, да яго маглі прышываць брыжыкі, розныя *кружавы* і г. д. **529** *чап'éц — накладваюць на галаву на ноч, каб не распадаліся валасы.* **532** *чап'éц* — даўно не носяць. **535** *ч'éпчык* — насілі раней. **586** *чап'éц* — цяпер не ўжываецца. **593** *чап'éц* — быў раней. **601** *каптýр* — закладзеная хустка. **611** *чап'éц* — насілі раней. **628** *чап'éц* — з нітак рабілі шапачкі і надзявалі на галаву. **630** *чап'éц* — пажылыя жанчыны надзяюць на галаву. **636** *чап'éц — як шапачка з зубцамі, завязваецца ззадзі;* насілі раней. **642** *чап'éц* — шылі, вязалі, кругом галавы завязвалі. **653** *чып'éц* — не захаваўся да нашага часу, але старыя людзі яшчэ насілі калісьці. **678** *каптýр* — пашыты з палатна, надзяваецца на галаву. **687** *чепéц* — сустракаецца ў гаворцы старых людзей. **694** *чып'éц* — насілі калісьці. **696** *чыпéц* — ужо не носяць, але ў некаторых старых кабет яны яшчэ ёсць. **701** *чып'éц* — быў раней. **716** *ч'еп'éц* — від галаўнога ўбору, які носяць старыя бабулі. Прадстаўляе трохвугольную касынку, у якой вышыта сярэдзіна, якая павязваецца над ілбом. **728** *ч'еп'éц* — носяць старыя бабы. **730** *чыпéц* — галаўны ўбор старых жанчын. **731** *чыпéц* — зрэдку носяць старыя. **769** *чыпéц*—звязаны з нітак, які старыя жанчыны накладваюць на галаву, каб трымаліся валасы. **760** *ч'еп'éц* — жаночы галаўны ўбор. **762** *ч'еп'éц* — вышытая спераду касынка. **773** *чапéц* — людзі сярэдняга ўзросту не ведаюць, што такое *чапéц.* **779** *чéпчык* — шылі з матэрыі і надзявалі пад хустку. **781** *чап'éц* — рабіўся з нітак; як вянчаліся, то надзявалі на галаву. **785** *чап'éц* — галаўны ўбор маладой на вяселлі. **816** *чéпчык* — насілі, ведаюць, але не захаваўся. **818** *чап'éц* — вязалі; *каптýр — асобым чынам завязвалі наметку на галаве, атрымоўваўся каптýр.* **819** *чап'éц* — быў даўней; жанчыны насілі *чапцы́;* цяпер няма. **823** *чап'éц* — насілі раней, цяпер не захаваўся. **838** *ч'еп'éц* — як вянок, адзеты. **843** *чап'éц* — цяпер амаль не ўжываецца. **852** *ч'еп'éц* — насілі раней старыя бабкі, зараз няма. **853** *чап'éц* — даўней насілі замужнія жанчыны. **885** *чап'éц, ч'éпчык* — даўней. **887** *чап'éц* — раней насілі пад платок. **910** *чап'éц* — трымае валасы. **922** *чап'éц* — быў раней; *каптýр* — дзіцячая шапачка. **929** *чап'éц* — ужываўся даўно. **933** *чап'éц* — жаночы галаўны ўбор. **942** *чап'éц* — насілі даўней. **962, 965** *чыпéц* — зараз не ўжываецца. **972** *ч'еп'éц* — калісьці насілі старыя. **973** *чоп'éц*—цяпер не носяць. **976** *ч'еп'éц* — завязвалі толькі на свадзьбе. **983** *чап'éц* — даўней насілі на галаве жанчыны, якія хадзілі ў царкву і служылі ў пана пры двары. **989** *каптýр* — адзявалі, калі вянчаліся. **994** *ч'еп'éц* — быў калісьці. **995** *чéпчык, ч'еп'éц* — раней насілі. **996** *чап'éц* — даўней насілі. **997** *чап'éц* — цяпер *чапцóў* няма, толькі ў старых баб дзе-небудзь застаўся. **1002** *ч'еп'éц* — быў раней. **1007** *ч'еп'éц* — насілі раней. **1011** *чеп'éц* — калісьці насілі бабы, цяпер не носяць. **1012** *ч'еп'éц* — сшытая шапачка. **1025** *чап'éц — цяпер старых баб хаваюць у чапцáх.*

Карта № 332

НАЗВЫ ХУСТКІ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 264:

«Як называецца жаночы галаўны ўбор: *хýстка..?*»

Адводзяцца ад картаграфавання такія назвы, як *куман'óўка, б'йтка* і інш., значэнне якіх не высветлена. Матэрыял, які адводзіцца ад картаграфавання, падаецца ў каментарыях.

Пры картаграфаванні не ўлічваецца суфікс **-ачк-** у слове *хýстачка,* які надае адценне памяншальнасці. Слова *хýстачка* картаграфуецца як *хýстка* ў наступных нас. пп.: 6, 13, 24, 370, 503, 523, 824, 864, 977, 981. Словы *хусц'йна* 64 і *хусц'йначка* 63, 75, 98 картаграфуюцца як *хусц'йнка.* Слова *плат* картаграфуецца як *платок* у нас. пп. 694, 769.

Адводзіцца ад картаграфавання матэрыял наступных нас. пп. у сувязі з тым, што невядома значэнне адпаведных слоў: **332** *куман'оўка.* **401** *б'йтка.* **489** *палáйка.* **757, 768** *ткáнка.* **768, 946** *к'ибáлка.* **844** *падрéзанк'и.* **958** *кáнныца.*

Пры картаграфаванні не ўлічваюцца віды хустак у залежнасці ад матэрыялу, з якога зроблена хустка, зімняя ці летняя, вялікая ці малая. У каментарыях прыводзяцца адказы з тымі ці іншымі заўвагамі, тлумачэннямі збіральнікаў. **23** *хýстка;* рэдка — *платóк.* **24** *хýстка* — вялікая; *хýстачка* — малая; *платóк* — ужываецца рэдка. **25** *хýстка — як на чатыры вуглы, квадратóвая.* **30** *хýстк'и — галауныйа са с'иц'ецу; даўн'éй был'й хýстк'и с кóймам'и на б'ерашкáх.* **40** *хýстка* — старая; *платок* — вялікі. **57** *хýстка, платок* — сучасныя ўборы. **65** *хýстка — бальшая.* **66** *хус'ц'йнка — бывáец' сукóн'найа и с'иц'авайа; хýстка — бал'шóɣа раз'м'éру.* **68** *хус'ц'йнка* — цяпер; *хýстка.* **69** *хýстка — бальшая.* **72** *хýстка — зімняя; хус'ц'йнка* — летняя. **73** *хýстк'и — ɣэта ц'óплыйа сукóн'ныйа; хус'ц'йнка — бóл'ий л'оɣкайа з мац'éрыйи ў цв'атáх па крайáх ц'и ў кл'éтъчк'и.* **74** *хус'ц'йнк'и* — лёгкія; *хýстка — бальшая,* цёплая. **75** *хýстка — бальшая, плечы пакрываць; хус'ц'иначка*—малая, для галавы. **77** *хýстка* — вялікая; *хусц'йнка* — малая, больш ніякай назвы няма. **78** *хýстка — бальшая,* цёплая; *хус'ц'йнка — с'итцóвая.* **81** *хýстка — вялікая, на галаву і пакрываюцца ёю; хус'ц'йнка* — маленькая. **91** *платóк* — маленькі; *хýстка* — вялікая. **95** *хус'ц'йнка* — маленькая, паркалёвая; *хýстка* — вялікая. **101** *хус'ц'йнка* — далікатнейшая і меншая; *хýстка* — грубейшая. **104** *платóк* і *хус'ц'йнка* — маленькая, *бац'истóвая; хýстка — бальшая,* цёплая. **118** *хýстка — бальшая* вязаная; *платóк* — невялікі. **120** *хýстка* — вялікая, суконная; *платк'й— тканевыя, усялякіх гатункаў.* **121** *платóк* — цёплы; *хýстка.* **123** *хýстка* — вялікая; *платк'й — розных гатункаў.* **124** *хýстка* — цёплы платок; *платóк.* **126** *платóк; хýстачк'и — зімнія.* **127** *хýстка* — вялікая, *шарсцяная; платк'й — розных гатункаў.* **128** *платóк;* цяпер *хýстка* не гавораць. **132** *хýстка* — цёплая; *платóк — с'итцóвы.* **134** *хýстка — бальшая,* цёплая; *платóк* — меншы. **143** *хýстк'и* — бываюць розных відаў. **161** *хýстка-паркал'óўка* — з тонкага матэрыялу, невялікая; *хустка-п'ан'кóўка* — з тоўстага матэрыялу, цёплая. **163** *хýстка* — назва для

розных відаў аднолькавая. **170** *хўстка-калапн'анка* — асенняя, завязваюць увосень, калі бульбу капаюць. **173** *хўстк'и* — маюць адно значэнне, бываюць розных відаў. **176** *хўстк'и: п'ан'кóўка* — вялікая *шарсцяная* хустка; *тарнóўка — шарсцяная,* прыгожая, квяцістая хустка. **179** *хўстк'и — п'ан'кóўка, пласкóнка; шарсц'áнка* — хустка з шэрсці ў кветкі. **184** *хўстка* — галаўны ўбор, які мае *квадратовую* форму. **186** *хўстка* — бывае розных памераў. **189** *хўстка* — часцей; *платóк* — ужывае малодшае пакаленне. **193** *хўстка* — звычайная; *п'ан'кóўка* — вялікая для *абкрыцця* зімой. **204** *хўстка; платóк — роблены, вязаны з белай шэрсці.* **206** *хўстк'и: тарнóўка, п'ан'кóўка* — галаўныя ўборы. **218** *хўстка* — малая; *кашм'ùрка* — вялікая. **232** *пълаток, хустка* — у адным значэнні. **238** *хўстк'и* — даўно ўжываліся; *платк'ú* — ужываюцца цяпер. **240** *хўстка* — свайго вырабу хустак няма, толькі фабрычныя. **250** *хўстка* — квяцістая, паркалёвая, суконная, *кашм'ирóвая.* **259** *хўстка* — вялікая; *платóч'ик* — маленькі. **269** *платóк* і *хўстка* — ужываюцца аднолькава. **274** *хўстка* — вялікая хустка з махрамі; *платóк* — маленькая хустачка; *кашам'ùрка* — вялікая, яркая хустка. **277** *хўсткъ; платóк — шарсцяны з махрамі.* **278** *хўстка* — вялікая і малая. **281** *платóк — шарсцяны; хўсткъ* — малая; *п'ан'кóвъчкъ — с'итцóвая хўстка.* **289** *хўстка* — тут толькі хустка. **292** *платóк; хўстка* — называюць вялікую зімовую. **294** *хўстка* — зімовая, вялікая; *платóк* — летні, маленькі. **295** *платóк, хўстка; в'аз'óнка* — хустка, звязаная з нітак. **296** *платóк; хўстка* — гавораць старыя. **300** *платóк* — самы звычайны; *хўстка* — вялікі суконны платок. **302** *хўстка* — бывае розных відаў. **304** *хўстка* — вялікая, часам суконная; *платóк* — малы. **305** *платóк; хўстка* — цёплая, летняя. **311** *хўстка* — вялікі платок; *платóк* — маленькая хустка; *кашам'ùрка* — вялікая яркая хустка з махрамі. **312** *хўстка* — больш ніякіх слоў не ўжываецца. **343** *хўстка — бывае шаўкóвая, ваўняная, з матэрыялу.* **347** *хўстка — акручáнка; акрывáнка* — большая. **348** *хўстка — акрўчванка.* **353** *хўстка* — іншых убораў не носяць. **362** *хўстк'и* — у старых жанчын; *шал'анóўка* — вязаная; *бац'истóўка.* **367** *хўстк'и — кашм'ирóўка, канапл'áнка.* **368** *хус'ц'ùнка* — летняя; *валачóк — шарсцяны,* вязаны; *закрўчванка — шарсцяная* вязаная хустка. **369** *хўстка* — звычайная, вязаная; *шал'инóўка.* **371** *хус'ц'ùнка — акручáнка,* вязаная з воўны. **372** *хўстка — шарсцяная на зіму; шал'инóўка — шарсцяная, крамная; паркал'óўка* — хустачка на вясну. **374** *хўстка—шал'анóўка.* **377** *хўстка* — чырвоная, белая. **378** *хўстка* — чырвоная з паркалю, суконная вялікая або *шал'инóўка.* **380** *хўстка — кручáнка* — зімовая хустка. **383** *хўстка — шал'анóўка шарсцяная* з кветкамі. **398** *хўстка* — цёплая. **401** *хўстка — канапл'áнка.* **403** *платóк, хўстка — бац'истóўка; паркал'óўка* — белыя летнія хусткі; *канапл'áнка* — цёплая зімовая хустка; *трынóўка — шарсцяная* хустка; *кашмарóўка — цвятная шарсцяная хустка.* **404** *хўстк'и — паркал'óўка, бац'истóўка* — летнія белыя хусткі; *таранóўка, канапл'áнка, кашм'ирóўка* — цёплыя зімовыя хусткі. **405** *хўстк'и — каз'м'ирóўка, канапл'áнка, бац'истóўка, паркал'óўка.* **406** *хўстка — канапл'áнка, шал'анóўка.* **407** *хўстка* — незалежна ад размеру. **408** *хўстк'и — бац'истóўка, парка-*

л'оўка — летнія хусткі; *канапл'áнка* — зімовая, цёплая; *кашм'ирóўка, таранóўка* — хусткі з кветкамі і кутасамі. **419** *хýстка — кашм'ирóва, канапл'áнка.* **421** *хýстка — кýпленая; канапл'áнка* — вялікая і цёплая. **424** *хýстка — кашм'ирóвая, бац'истóвая; канапл'áнка* — суконны платок; *платок.* **429** *хýстка* — цяпер носяць жанчыны. **430** *хýстка, пласкóнка* — цёплая хустка; *платóк* — больш святочны і гавораць часцей маладыя, а старыя — *хýстка.* **431** *хýстка* — вялікая, суконная, шаўковая або з другога віду матэрыі. **433** *хýстка; канапл'áнка* — цёплая, *чатырохвугольная.* **434** *хýстка* — вялікая *канапл'áнка,* цёплая. **438** *хýстка* — паркалёвая; *вал'оўка — хýстка з шэрсці,* вельмі вялікага размеру. **440** *хýстка* вязаная з воўны. **450** *хýстка — канапл'áнка; хýстк'и* — суконныя вялікія. **451** *хýстк'и — канапл'áнка,* суконная, паркалёвая; *кашм'ирóўка, бац'истóўка.* **453** *хýстк'и — канапл'áнка,* паркалёвая, *бацістóвая,* шаўковая. **459** *хýстка — канапл'áнка,* вязаная, *кашмірова;* хýстка ў кветкі — *шоўкавы платóчак; платок.* **461** *хýстка — канапл'áнка бацістóвая.* **476** *хýстка* — вялікая; *платóк* — малая хустка. **479** *хýстка* — малая; *хýста* — вялікая. **492** *платóк* — белы, з матэрыі; *хýстка.* **494** *хýстка — таранóўка; платк'ú з мацерыі* робяць. **496** *таранóўка — шарсцяная хýстка, павязваецца кругом галавы.* **499** *хýстка* — суконная, вялікая; *платóк* — меншы. **500** *хýстка* — на галаву завязваюць. **501** *хýстка-таранóўка — бальшая* хустка, *накругла насілі, ззаду махры віселі.* **502** *хýстка* — для старухі; *платóк* — для моладзі. **509** *хýстка* — гаворацъ усе, *хýста, платóк* — па-гарадскому. **511** *платóк, хýстка; хýста* — вялікая. **516** *хýстка, платóк* — адначасова і насавая хустачка. **518** *платк'ú* — усе белыя малыя, летнія і *з каймой або цвятамі; хýстк'и* — зімнія, вялікія і летнія, але цёмныя. **523** *хýстка; хýстачка* — маленькая. **525** *хýстк'и — просценькія, шарсцяныя, валёныя.* **529** *хýстк'и — кашам'úрка, абкрывáнка* — просценькая; *платóк.* **530** *алóмка* — вялікі суконны платок, якім *бабы абхінаюцца ці накідаюць на плечы.* **535** *хýста* — малая і вялікая. **546** *хýста — цвятная; платóк* — белы. **550** *хýста-п'ан'кóўка,* цёплая; *платóк.* **559** *хýстк'и — кашам'úрка, абкрывáнка,* просценькая; *хуста.* **571** *хýстка* — без махроў; *платóк* — з махрамі. **578** *платóк* — гаворыць моладзь; *хýстка* — старыя. **583** *хýстка — самадзельная; платóк* — фабрычны. **586** *хýстка* — не ўжываецца; *платóк* — белы, невялікі; *хýста* — прыгожая, *шарсцяная.* **593** *хýстка* — гавораць старыя; *платóк* — моладзь. **596** *хýстка, платóк, абкрывáнка.* **601** *хýстка; ап'анáл'н'ик* — вялікі цёплы *шарсцяны* платок, з махрамі. **614** *хýстка;* радзей — *платóк.* **616** *хýста, хýстка; платóк* — гаворыць моладзь; *рýдна* — старыя. **628** *γáрус — шарсцяны* платок, з махрамі; *хýста — на галаву абматываюць.* **636** *хýстка* — радзей; часцей — *платóк.* **642** *хýстка, платóк, кушум'úрка.* **649** *хýстка; платóк* — лёгкі. **652** *хýстка; шаныл'úўка — шарсцяная* хустка, з кветкамі; *колопн'ýшка* — цёплая хустка. **662** *хýстка з чатырма канцамі.* **666** *хýстка* — белая, суконная, простая. **671** *хýстка — каз'м'арóва.* **673** купіла *хýстку* — іншых назваў няма; *хýстка* — летняя,*зимняя; конопл'ýха.* **685** *хýстка — конопл'ýха* — зімовая. **689** *хýстка — шалын'óўка, охыл'анка, батыстóўка.* **693** *хýстка* — цёплая, летняя. **694** *плат* — насілі плат;

хўстка — тоўстая, вялікага размеру, якой пакрываюцца паверх верхняй вопраткі. **696** *хўстка* — вялікая. **701** *хўстка* — суконная, зімовая, *пакрыўная.* **704** *хўстка, хўста — ухыл'анка, нахыл'енка* — вялікая хустка. **707** *хўстка — канапл'áнка* — цёплая хустка. **716** *хўста-конопл'áнка* — цёплая, суконная; *шал'инóўка* — шаўковая. **729** *хустка-опына* — плечы пакрываюць. **740** *хўстка-ɣопынка* — вялікая зімовая хустка. **758** *хустка — крўчванка, наб'ивáнка;* апошнія дзве — самаробныя. **764** *хўстк'и* — ужываюцца цяпер, завязваюцца *кругом галавы.* **766** *хўстка — в'йртаначка* — цёплая хустка. **768** *хўстка, клынóчок, к'ибáлка.* **769** *хўстк'и лучковы, налóбн'икы, платы.* **774** *хўстка* — вялікая, цёплая; *таранóўка* — квяцістая. **776** *хўстка-тарынóўка — шарсцяная,* з кветкамі. **777** *хўстка-кас'м'ирóўка; платóк* — маладыя носяць; *хўстка* — простая, з паркалю; *кас'н'ерóўка* — тонкая *шарсцяная* хустка, з кветкамі; *канапл'áнка* — простая, клятчастая хустка, баваўняная; *рóбл'ена хўстка* — вязаная пруткамі, вялікая. **778** *платóк* і *хўстка* — розніцы няма, але хустка ўжываецца часцей. **781** *хўстка, платóк — тарынóўка* — вялікая *цвятная; поўтарынóўка* — меншая, з малымі кветкамі. **784** *хўстк'и — канапл'áнк'и, мал'инóўк'и, таранóўк'и, прóўк'и, каўтунóўк'и.* **787** *хўстка* — больш пашырана і розных размераў; *таранўка — цвятная,* з вялікімі кутасамі, надзяваюць звычайна на свята. **791** *хўстка* — маленькая; *таранўўка — шарсцяная; канапл'áнка* — зімовая, вялікая; *платóк* — ужываецца зусім рэдка. **794** *платóк* — маленькі; *хўстка — цвятны платок.* **795** *хўстка-оп'инáнка* — вялікая зімовая хустка; *платóк* — ужываецца вельмі рэдка. **798** *хўстка* — турэцкая; *хўсты* — харошыя; *шал'инóўка — у цвятах,* з махрамі, суконная; *таранóўк'и* — простыя хусты; *мусл'инóўка — белая без цвятоў, дарагія і харошыя.* **800** *хўста, платóк; хўстка* — шаўковая; *шал'инóўка — шарсцяная, з цвятамі длінными; мусл'инóўка — тонкая, бліскучая, харошая і даражэйшая.* **804** *хўстка-абйáзванка* — вязаная хустка. **805** *хўста, путáнк'и, сорнáнка.* **806** *хўстка; платóк* — гаворыць моладзь. **810** *хўстка-оп'йнанка.* **813** *хўстка* — рэдка; *платóк* — новае слова. **814** *платóк* — малы; *хўстка* — вялікая. **816** *хўстка;* рэдка — *платóк; ап'инáха* — вялікая суконная хустка. **818** *хўстк'и, платк'й* — вышытыя, толькі *тарынóўка* з махрамі. **820** *хўстк'и* — лёгкія, летнія; *канапл'áнка — зімняя.* **821** *хўстка — цвятная; тал'инóўка — шарсцяная,* з вялікімі прыгожымі кветкамі; *платóк* — белы; *хўстка-канапл'áнка — зімняя* вялікая хустка. **823** *хўстка* — агульная назва; маленькую беленькую называюць *хўстачкай, платкóм; ап'ин'áнка* — вялікая суконная хустка. **824** *хўстк'и* — падзяляюцца толькі па віду ткані; *вóп'инка* — вялікая, звычайная *шарсцяная* хустка, якою *абкрываюцца ў дарозе; хўстачка; платóк* — белы *з каймой* і без яе. **825** *хўстка — вáл'енка* — цёплая хустка. **829** *платóк, хўстка* — адно і тое ж; *канапл'áнка* — зімовая хустка. **831** *хўстка* — звычайная; *канапл'áнка* — вялікая хустка, метры паўтара, *зімняя.* **832** *хўстка* — звычайная летняя; *оп'инáка* — вялікая *зімняя* хустка; *платóк*—менш ужываецца. **841** *хўстка* — кашміравая; *торнóўка; ліпскія хўстк'и.* **843** *хўстк'и — бап'ин'éнка — валеная* хустка, якой *абкрываюць* плечы; *укрўчванка* — цёплая хустка для галавы. **844** *таранóўк'и, ап'йн'енк'и, падрéзанк'и.* **851**

хўстк'и — маленькія; *платк'ӣ — бальшыя,* суконныя; *тарноўк'и.* **865** *хўстка* — з беражком; *платок* — з паркалю. **871** *хўстк'и — мал'иноўк'и, р'ёзанк'и, поўшарс'ц'анк'и.* **877** *хўстка, хўста-канапл'анка — зімняя; ап'инистайа — ёю ўкручваюцца жанчыны.* **882** *хўста-канапл'анка*—зімняя, вялікая; *хўстка* — летняя. **897** *хўста* — бальшая, *хўстка* — малая. **898** *платок* — гарусны, пяньковы, кортавы; *нап'инка.* **912** *хўстка* — цёплая; *платок — сіццавы або паркалёвы.* **919** *хўстка* — малая; *ап'инатка* — вялікая. **920** *платок, хўстка* — цёплая і тонкая, летняя; *канапл'анка* — зімовая, цёплая; *абап'инаха* — вялікі платок; *шарсц'анка.* **922** *хўста* — вялікая; *γарусоўка — з шэрсці; платок.* **932** *хўстка — γаруска, кушам'ерка.* **934** *хўстка* — гарусавая, *шарсцяная; платок, абмўтка; хўста* — вялікая. **943** *хўста — касц'инка, кашым'ирка.* **946** *хўстка-опыночка, шаныл'ивка.* **952, 954** *хўстка-охыл'анка* — вялікая хустка. **955** *хўстка* — вялікая, ёю пакрываюць плечы. **959** *хўстка — кунупл'енка.* **964** *хўстка* — і больш нічога не сустракаецца. **969** *хўстка* — звычайная летняя і зімовая вялікая; *оп'инанка.* **971** *хўстка-оп'инанка*— зімовая; *к'ибалк'ӣ, латка* — скручаная хустка, павязаная на галаву, а над ёю яшчэ адна хустка, рагі якой падкручаны пад першую хустку. **972** *хўста — хўстка, торноўка* — прыгожая хустка. **973** *хўстка* — вялікая, малая. **975** *хўстка-тарн'оўка.* **981** *хўстка* — розных размераў; *оп'ин'инка* — вялікая па размеру, якая накідваецца звычайна на плечы; *платок — куплены,* звычайна белага колеру. **983** *хўстк'и* — не адрозніваюцца па размерах і па матэрыі, з якой яны зроблены. *Хўстк'и* — часцей; *платок* — звычайна бывае белага колеру. **986** *платок, хўстка* — розніцы ў значэнні няма. **998** *хўстка* — вязаная з *воўны.* **1004** *хўстка, платок* — па-руску. **1009** *хўстк'и* — бываюць розных відаў. **1012** *хўстка-терноўк'и* — тонкія *шарсцяныя,* у кветкі; *поўтерновочк'и.* **1014** *хўстка* — простая і вязаная з воўны. **1018** *хўстка-канапл'анка* — цёплая, носяць зімою; *кашм'ерка — шарсцяны платок з кашмеравым берагам.* **1025** *платок* — суконны; *хўстка-канапл'анка, тарноўка.*

Карта № 333

НАЗВЫ ШАРСЦЯНЫХ ВЯЗАНЫХ РУКАВІЦ З АДНЫМ ПАЛЬЦАМ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 265:

«Рукавіцы з адным пальцам: *рукавіцы; вязёнкі, рукаўкі, дзянкі...»* Словы *пярчаткі, пальчаткі* як назвы рукавіц з пяццю пальцамі пры складанні гэтай карты не ўлічваліся.

На карце картаграфуюцца толькі назвы вязаных шарсцяных рукавіц з адным вялікім пальцам.

У наступных нас. пп. адпаведныя знакі ставяцца на аснове адзначанай у матэрыялах формы назоўнага склону адзіночнага ліку картаграфуемых слоў: **1** *испотка.* **2** *испотка* — з адным пальцам. **26** *спотка.* **106** *йиспотка.* **121** *испотка* — з адным пальцам. **200** *испотка — с анным пал'цам.* **284, 285** *испотка.* **291** З адным пальцам — *спотка.* **305**

спо́тка — в'а́заныйа. **307** *испо́тка* — з адным пальцам. **315** *испо́дка.* **322** *спотка* — калі адзін палец. **446** *рукав'йца* — з адным пальцам. **556** *испо́дка, рукав'йца.* **566** *рукав'йца.* **590** *в'аз'о́нка.* **600**, **618**, **629** *рукав'йца.* **628** *в'аз'о́нк'е, рукав'йца — кал'и то́л'ка аг'йн па́л'ец.* **665**, **700** *рукавыц'а.* **734** *руковыца.* **757** *рукав'йца — з па́л'ечн'иком.* **761**, **775** *рукав'йца* — з адным пальцам. **857** *рукав'йца — з адны́м па́л'цам.* **947** *рукавыца.*

Адзінкавыя назвы шарсцяных рукавіц з адным вялікім пальцам даюцца агульным адсылачным знакам: **5** *пл'о́тк'и.* **88** *г'а́начк'и;* часцей — *рукав'йцы.* **90** *испо́тк'и, г'анк'й* — рукавіцы з адным пальцам. **272** *ва́рушк'и.* **293** *ва́р'ешк'и.* **401** *ва́рашк'и* — рукавіцы з адным пальцам. **541** *ва́рушк'и.* **599** *курав'йцы.* **836** *ма́н'ки.* **914** *γанчуγа* — з адным пальцам.

Адводзяцца ад картаграфавання назвы рукавіц з пяццю пальцамі, назвы, якія абазначаюць шытыя рукавіцы са скуры, аўчыны і іншага матэрыялу, а таксама адзінкавыя словы, значэнне якіх у адказах не раскрыта, у выніку чаго нельга высветліць, якія рукавіцы (вязаныя ці шытыя, з адным ці з пяццю пальцамі, з шэрсці ці з іншага матэрыялу) яны абазначаюць: **1** *рукав'йцы* — з пяццю пальцамі. **3** *рукав'йцы* — шыюцца са скуры і ўжываюцца пераважна зімой. **23** *спо́тка* — суконная; *рукав'йцы — ко́жаныйа; г'а́нк'и.* **28** *пал'ча́тк'и* і *рукав'йцы* — калі маецца пяць пальцаў. **30** *рукав'йцы — кожаныйи.* **32** *рукав'йцы* — скураныя спокі. **35** *рукав'йцы* — пашыты са скуры. **36** *з во́ўны — испо́тк'и, а с кажуха́ — рукав'йцы.* **37** *рукав'йцы — з аўчы́нк'и.* **38** *скураны́йа — рукав'йцы наг'айу́цца на испо́тк'и, кап испо́тк'и н'и дра́л'ис'а.* **42** *па́л'цы разам — испо́дк'и; на йих з'имо́й наг'ивайут скураны́йа рукав'йцы.* **57** *рукав'ицы* — брызентавыя або хромавыя, надзяваюцца на вязаныя. **63** *рукав'йцы — с п'ац'й па́л'цам и з двум па́л'цам.* **64** *рукав'йцы — ко́жаныйа; спо́тк'и* — надзяваліся пад *рукавіцы,* цёплыя, з палатна ці чаго іншага. **65** *испо́тк'и — на йих рукавйцы ко́жаныйе с аве́ччай шку́рк'и.* **68** *на шерсц'а́ныйа испо́тк'и мо́жна наг'е́ц' рукав'йцы скура́ныйа.* **69** *рукав'йцы — з кожы, з адны́м па́л'цам.* **71** *рукав'йцы — скура́ныйа.* **72** *рукав'йцы шу́бныйи, с аўчыны.* **74** *ко́жаныйи с адны́м па́л'цам — рукав'йцы.* **75** *ко́жаныйи с адным па́л'цам — γе́та рукав'ицы.* **78** *ко́жаныйа з адным пал'цам — рукав'йцы.* **81** *рукав'йцы мушчы́нскийа шыйуц' с кажуха́, с анны́м па́л'цам; рам'е́нныйа у л'ес йезг'иц', то́жа с анны́м па́л'цам.* **83** *испо́тк'и, рукав'йцы;* як першыя, так і другія — са скуры. **91** *рукав'йцы — з аўчыны.* **95** *рукав'йцы — шы́тыйа з аўчы́ны, з адны́м па́л'цам, пав'е́рх аг'ава́йуц'.* **96** *рукав'йцы — шы́тыйа з шу́бы.* **101** *рукав'йцы — ко́жанныйа, п'ирча́тк'и з пяццю пальцамі.* **102** *рукав'йцы — шы́тыйа.* **104** *рукав'йцы — шыйуцца з йако́γа-н'е́буц' матерыйа́лу, наг'ейу́цца на испо́дк'и.* **105** *рукав'йцы* — з аўчыны. **119** *рукав'ицы — ко́жаныйа бувайуц'.* **120** *рукав'йцы — пашытыйа з аўчы́н.* **125** *рукав'йцы — с ко́жы, мац'ерйа́ла.* **129** *рукав'йцы — ц'о́плыйи, с шу́бы шйуцца, в'азо́нк'и — платк'й ц'о́плыйа на з'иму́.* **135** *рука́в'йцы* — з аўчыны. **163** *рукав'йцы* — шыюцца з сукна. **191** *рукав'йцы* — шыюць са скуры з адным пальцам. **192** *рукав'йцы — ко́жа-*

ныйа з адны́м пал'цам. **227** *рукав'іцы — шы́йуц' из сукна́, ко́жы.* **229** *испо́дк'и — в'а́заныйа; рукав'іцы — шы́тыйа.* **243** *рукав'іцы* — з кажуха. **278** *рукав'іцы* — з адным пальцам, шыюць з сукна. **300** *рукав'іцы — бруз'е́нтавыйа бува́йуц'.* **302** *рукав'іцы* — з адным пальцам, шытыя з шубы, сукна і г. д. **305** *рукав'іцы — шы́тыйа.* **318** *ɣал'іцы — з аўчы́нк'и.* **330** *испо́дк'и; рукав'іцы* — з сукна. **332, 333** *рукав'іцы* — з сукна, аўчыны. **338** *рукав'іцы — шы́л'ис'а с сукна́ ц'и шу́бы.* **570** *рукав'іцы*—з двума пальцамі. **586** *рукав'іцы—ко́жаныйа, надз'ава́йуцца на испо́дк'и.* **593** *рукав'іцы ко́жаныйа.* **601** *рукав'іцы* — з двума пальцамі. **603** *рукав'іцы* — мехавыя. **607** *рукав'іцы* — шубныя. **614** *рукав'іцы* — з аўчынкі і сукна. **625** *рукав'іцы* — абшытыя палатном або пашытыя з аўчыны. **636** *рукав'іцы — з йак'е́й шу́бы, с сукна́, з за́йчыны.* **642** *рукав'іцы шы́йуцца с чаɣо́-н'е́буɣ', ныɣ'айу́цца ны в'аз'о́нк'и, штоб н'и ц'о́рл'ис'а.* **649** *рукав'іцы — шы́тыйа с сукна́, шу́бы.* **898** *в'аз'о́нк'и — с п'аці'у́ па́л'цам'и.* **909** *в'аз'о́нк'и* — з двума, трыма і пяццю пальцамі. **938** *в'аз'о́нк'и — с' п'аці'и́ па́л'цам'и.*

Ніжэй прыводзіцца матэрыял, які змяшчае заўвагі збіральнікаў і носьбітаў дыялекту аб картаграфуемых словах: **3** *испо́тк'и* — вяжуцца з пражы. **6** *з адны́м па́л'цам — рукав'іцы, а ко́жаныйа рукав'іцы называйуцца у́шмалы.* **12** *спо́тк'и* — часцей. **24** *з адны́м па́л'цам — рукав'іцы або спо́тк'и.* **25** *рукав'іцы и спо́тк'и — адно́; сло́ва рукав'іцы ужыва́йуц' редка.* **30** *испо́тк'и — шарсц'аны́йи з во́уны.* **34** *испо́тк'и — суко́ныйи, са́м'и ро́б'уц'; рукав'іцы што испо́тк'и.* **37** *испо́тк'и — зв'а́заныйа з ше́рсц'и.* **38** *испо́тк'и — з н'і́так.* **55** *испо́тк'и, рукав'іцы* — з адным пальцам. **66** *рукав'іцы* — з адным пальцам; *ɣ'е́лал'ис' пашы́ры, йаны́ нав'е́рх наɣ'ива́л'ис'е, а падн'іс испо́тк'и в'а́заныйе пруткáм'и.* **67** *испо́тк'и* — вязаныя з адным або з пяццю пальцамі. **69** *з'имо́й у рукав'іцы уɣ'айу́цца испо́тк'и* (зроблены з авечай шэрсці). **70** *спо́тк'и — час'ц'е́й в'а́заныйи.* **71** *испо́тк'и* — з воўны. **72** *спо́тк'и — с шарсц'аны́х н'і́так.* **75** *испо́тк'и* — з адным пальцам; *в'а́заныйа ш ше́рс'ц'и ав'е́чак.* **77** *испо́тк'и* — рукавіцы з адным пальцам, вязаныя. **78** *в'а́заныйа з адн'і́м па́л'цам — испо́тк'и.* **81** *испо́тк'и — су́конныйа с анны́м па́л'цам.* **84** *спо́дк'и* — рукавіцы з адным пальцам. **101** *йспо́тк'и* — рукавіцы з нітак, надзяваюцца пад кожаныя. **104** *испо́тк'и — в'а́заныйи з' н'і́так ав'е́ччый ше́рс'ц'и.* **118** *йиспо́тк'и — ш'ирс'ц'аны́йи с адн'і́м па́л'цам.* **122** *в'аз'о́нк'и* — рукавіцы з адным пальцам. **163** *в'аз'о́нк'и* — з авечай шэрсці. **197** *рукав'іцы, испо́дк'и* — адно і тое ж, маюць адзін палец. **234** па даўнаму *испо́тк'и;* цяпер — *рукав'іцы.* **236** *испо́тк'и, рукав'іцы* — адно і тое ж, з адным пальцам. **238** *спо́тк'и — с анны́м па́л'цам, з двума́ па́л'цам'и — рукав'іцы.* **300** *спо́тк'и* — з воўны, з даматканага сукна. **307** *испо́тка* — з адным пальцам. **328** *испо́дк'и* — з адным пальцам, носяць жанчыны; *рукав'іцы* — носяць мужчыны, вязаныя або суконныя. **421** *рукав'іцы;* другіх слоў няма. **429** *рукав'іцы* — з двума пальцамі ці адным. **509** *рука́ўк'и; рукав'іцы* — радзей. **514** *рука́ўка — з анны́м па́л'цам, з во́уны, с кажуры́ны шы́йуц', с сукна́ шы́йуц'; сло́ў рукав'іцы, в'аз'о́нк'и, ɣ'ан'к'і́ — у нас са́ус'ім н'і́ма.* **516** *руко́ўк'и* — з адным пальцам, сяды-

тады кажуць і *рукав'йцы.* **518** *рукáўк'и* — абшытыя палатном, у іх мужчыны ездзяць у лес; *рукав'йцы* — больш нежныя, як мужчынскія, так і жаночыя. **534** *рукав'йцы* і *рукáўк'и* — з адным пальцам. **565** *рукав'йца — с адным пáл'цам; с ус'йм'и пáл'цам'и — пал'чáтка.* **593** *рукав'йцы кóжаныйа; спóдк'и* — з адным пальцам. **624** *в'аз'óнк'и* — з адным пальцам. **636** *в'аз'онк'и — сымаг'éлк'и, з адным пáл'цам.* **673** *рукав'йцы;* іншых назваў няма. **722** ужываецца толькі слова *рукав'йцы.* **750** *рукав'йцы* — з адным пальцам і з пяццю. **805** *рукав'йцы* — без пальцаў ці з адным пальцам. **885** *рукав'йцы* — без пальцаў і з пальцамі.

Карта № 334

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ гаспадар, хазяін (хадзяін, хаджаін)

Карта складзена на матэрыяле пытання № 268:

«Гаспадáр, гаспадыня, хадзяін, хаджáін, хадзяйка, хаджáйка...»

На гэтай карце картаграфуюцца наступныя словы: *гаспадáр, аспадáр, хазяін, хадзяін, хаджáін.*

У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне некаторых з вышэй прыведзеных слоў, усе яны адпаведнымі знакамі наносяцца на карту.

Ніжэй прыводзіцца матэрыял з тых нас. пп., дзе ёсць заўвагі збіральнікаў, а таксама адзінкавыя назвы, якія на карце абазначаюцца агульным адсылачным знакам: **11** *γаспадáр;* часцей — *хаз'áйин.* **12** *γаспадáр;* радзей — *хаз'áин.* **13** *γаспадáр* — часцей; рэдка — *хаз'áин.* **23** *хаз'áин;* радзей — *γаспадáр.* **32** *хаз'áин;* радзей — *γаспадáр.* **34** *хаз'áйин;* радзей — *γаспадáр.* **64** *γаспадáр;* радзей — *хаз'áин.* **68** *γаспадáр;* рэдка — *хаз'áйин.* **69** *хаз'áин;* рэдка — *γаспадáр.* **71** *хаз'áйин;* радзей — *γаспадáр.* **131** *хаз'áйин;* рэдка — *хаг'áин.* **157** *γаспадáр;* радзей — *хаг'áин.* **189** *хаз'áин; хаз'áйка* — уладальнікі хаты; *γаспадáр, γаспадын'а* — вядуць гаспадарку. **193** *аспадáр,* рэдка — *хаг'áин.* **198** *γаспадáр, аспадáр;* рэдка — *хаз'áин.* **222** *γаспадáр;* радзей — *хаз'áин.* **226** *хъз'áин; γъспъдáр* — гавораць старыя. **229** *γаспадáр;* часцей — *хаз'áйин.* **237** *γаспадáр* — гаварылі раней; *хаг'áин* — цяпер. **239** *γаспадáр* — раней; *хаг'áйин* — цяпер. **249** *хаг'áин;* раней называлі — *γаспадáр.* **271** *γаспадáр* — рэдка; часта — *хаг'áин.* **279** *хаг'áин* — гаспадар хаты. **298** *γаспадáр* — радзей; часцей — *хаз'áин.* **388** *γаспадáр; хаз'áин* — шырэй. **396** *γаспадáр;* рэдка — *хаг'áин.* **445** *γаспадáр;* некаторыя гавораць *хаз'áин.* **447** *хаз'áин;* раней гаварылі *γаспадáр.* **463** *хаз'áин; γаспадáр* — раней. **466** *хаз'áин; γаспадáр* — раней. **518** *γаспадáр* — гаворыць старэйшае пакаленне; *хаз'áин* — маладшае. **528** *хаз'áин, хаг'áин;* часта — *γаспадáр.* **562** *хаг'áин;* радзей — *γаспадáр.* **570** *хаг'áин; хаз'áин* — гаворыць моладзь. **604** *хаз'áин;* рэдка — *γаспадáр.* **662** *хаз'áин;* рэдка — *γаспадáр.* **693** *γаспадáр; хаз'áин* — гаворыць моладзь і людзі сярэдняга ўзросту. **695** *γаспадáр* — гавораць старыя; *хаз'áин* — моладзь. **702** *γаспадáр* —

часцей; радзей — *хаз'айн.* **706** *үаспадáр;* раней больш часта гаварылі *хаз'áин.* **716** *үаспадáр;* рэдка — *хаг'áин.* **722** *хаз'áин;* часцей — *үаспадáр.* **752** *хаҗ́айн;* радзей — *үаспадáр.* **767** *чолов'йк.* **774** *хаг'áин;* радзей — *үаспадáр.* **781** *үаспадáр* — у значэнні 'муж'; *хаŭáин* — чалавек, які вядзе гаспадарку. **809** *үаспадáр, хаз'áин* — у адным значэнні. **817** *хаг'áин* — гаворыць моладзь; *хаŭáин* — старыя. **819** *үаспадáр* — хазяін і муж; *хаŭáин* — сустракаецца зрэдку. **821** *үаспадáр* — у значэнні 'муж'; *хаŭáин* — у значэнні 'гаспадар'. **823** *үаспадáр* — старое слова; *хаг'áин, хаŭáин.* **825** *үаспадáр* — гаворыць старэйшае пакаленне; *хаг'áин* — малодшае. **831** *үаспадáр* — раней; часта — *хаŭáин.* **852** *үаспадáр;* часцей — *хаг'áин, хаз'áин.*

Карта № 335

НАЗВЫ ПОКУЦІ

Карта складзена на матэрыяле № 272:

«Ці ўжываюцца ў вас словы і ў якім значэнні... *кут, пóкуць*?»

На значнай тэрыторыі покуць не мае спецыяльнай назвы: слова *кут* там ужываецца як для абазначэння пачэснага кута, так і для абазначэння астатніх кутоў, аб чым сведчаць і шматлікія аўтарскія заўвагі.

Як *кут* картаграфуецца *кутóк:* 5, 12, 22, 30, 40, 51, 88, 90, 91, 176, 182, 192, 200, 201, 216, 220, 382, 453, 666, 738.

Як *пóкуц'* картаграфуецца *пóкут:* 443, 909, 978, 1008.

Як *нáкуц* картаграфуецца *нáкут:* 11 і *нáкац':* 195.

Адзінкавыя выпадкі на карце адзначаюцца зорачкай: **41** *вýүал.* **49** *уүóл.* **70** *бажн'йца.* **76** *ýүал.* **78** *крáсный кут; бажн'йца.* **114** *вуүóл.* **117** *ýүъл.* **124** *вуүóл; уүóл.* **182** *вýүал.* **683** *вуүлó.* **694** *покýтн'ий кутóк.* **735** *покýтный кутóк.* **736** *уүóл.* **737** *уүóл.* **1019** *вóкуц'.* **1024** *крáсны кут.*

У каментарыях прыводзяцца заўвагі збіральнікаў і носьбітаў гаворак: **6** *кут* — вугал у хаце. **8** *кут* — так называецца кожны кут у хаце. **11** *кут* — любы кут у хаце; упрыгожаны кут завецца *нáкут.* **21** *кут* — вугал у доме. **28** *кут* — вугал у хаце, упрыгожаны вышытымі ручнікамі. **32** *кут* — вугал у хаце; слова покуць няма. **36** *у хац'е чатыры куты.* **42** *кутóм у нас завецца абы які кут.* **44** *крáсны вýүал.* **48** *кут* — пачэсны вугал у хаце, дзе вісяць партрэты. **52** *кут* — у значэнні *'крáсны кут'.* **58** *кут* — *крáсны кýт у хáц'е.* **61** *кут* — *крáсны вýүал.* **64** *кут* — відны кут, на ўсход сонца, астатнія цёмныя. **65** *кут* — упрыгожаны, астатнія — *кутк'й.* **68** *кут* — *крáсны вýүал,* а астатнія куткі. **69** *кут* — *крáсны вýүал,* а любы іншы — *кутóк.* **73** Кожны вугал у хаце завуць *кут.* **74** Усе *вуүлы* ў хаце называюць *кутамі.* **85** *кут* — упрыгожаны пярэдні вугал у хаце. **88, 90, 91** *кут* — упрыгожаны, дзе стаіць стол; *вуүлы* — усе астатнія куткі ў хаце. **93** *кут* — пачэснае месца. **96** *кут* — галоўны вугал у хаце. **98** *кут* — у значэнні *'крáсны вýүал'.* **101** *кут* — усе чатыры куты хаты. **104** *кут* — дзе партрэты вісяць, і астатнія таксама называюцца *куты.* **105** *кут* — вугал

у хаце. **106** *кут* — упрыгожаны; усе астатнія — *вуɣлы́.* **111** *кут* — які прыбіраецца, у час дажынак ставіцца сноп жыта. **120** *кут* — галоўны вугал у хаце. **123** *кут* — тое месца, дзе сходзяцца дзве сцяны. **125** У хаце чатыры *куты́.* **127** *кут* — у значэнні 'покуць'. **129** *кут* — дзе стол стаіць, астатнія — вуглы. **131** У *куту́* стаіць стол. **139, 140, 141, 142, 152** *по́куц'* — прыбраны кут; *кут* — усе астатнія вуглы ў хаце. **144** *ку́т* — галоўны вугал у хаце. **145** *по́куц'* — пярэдні вугал з левага боку. **150** *покуц'.* **155** *на́кут* — вугал, дзе стаіць стол. **157** *кут* — ужываецца і ў значэнні *'кра́снаɣа кута́'.* **158** *кут* — кожны вугал у хаце. **164** *кут — кра́сны кут.* **171** *кут — кра́сны кут.* **175** *кут* — месца ў хаце, якое знаходзіцца супраць парога; там стаіць стол. **176** *куто́к — кра́сны кут.* **179** *кут* — вугал, дзе стаіць стол. **193** *на́куц'* — упрыгожаны кут; *кут* — кожны кут. **194** *кут* — галоўны кут, які ўпрыгожваюць **196** *на́кут* — упрыгожаны кут, а астатнія куткі. **198** *на́кут; куто́к* — толькі вугал у хаце. **200** *куто́к* — упрыгожаны, а астатнія — *вуглы́* **202** *на ку́ц'и* свата садзяць. **207** *кут* — пярэдні вугал. **213** Гасцей садзяць на *куц'е́.* **222** *кут* — дзе стаіць стол; *куто́к* — любы вугал. **225** *кут* — любы вугал у хаце. **235** *кут* — у значэнні *'кра́сны ву́ɣал'.* **236** *кут — кра́сны ву́ɣал.* **241** *кут — кра́сны кут.* **242** *кут — кра́сны ву́ɣал; куток* — звычайны вугал. **244** *кут* або куток у хаце і *ву́ɣал* — на дварэ **246** Стол стаіць на *куц'е́,* астатнія — *кутк'и́.* **247** *кут* — дзе стаіць стол; дзе смецце — *куто́к.* **248** *кут* — вугал у хаце, дзе стаіць стол. **253** *ву́ɣал* — знадворку; у хаце — *кут.* **254** *кут; на куц'е́ сва́ц'йа с'аɣ'и́ц'.* **269** *кут* —упрыгожаны вышытымі ручнікамі; *куто́к* — за печкай. **270** *кут* — дзе стаіць стол. **275** *у ха́ц'и то́л'к'и аɣ'и́н кут, а то — уɣо́л.* **276** *кут — кала стъла́.* **278, 279** *кут* — галоўны вугал у хаце. **281** *кут — кра́сны ву́ɣал* у хаце. **283** *кут* — у хаце; дзе стаіць стол; покуць не ўжываецца. **292** *кут — кра́сны куто́к.* **296** *кут — кра́сны.* **297** Усе чатыры *куты́* называюць. **299** *кут* — пярэдні вугал у хаце. **301** *кут* — цэнтральнае месца за сталом у самым вуглу; *куто́к* — цёмны *вуɣо́л'чык.* **302** *кут, по́куц' — кра́сны кут;* акрамя таго кут — любы ў хаце вугал **307** *кут — кра́сны;* астатнія — *вуɣлы́.* **326** *кут* — любы вугал у хаце. **328** *кут* — упрыгожаны, а так — *вуɣо́л.* **344** *ɣ'е с'м'е́ц'ц'о, то — кут, а кал'а стала́ — по́куц'.* **346** *по́куц'* — упрыгожаны кут; *кут* — цёмны куток. **347** *у по́куц'и ста́йиц' стол; сва́т с'ада́йа ў по́куц'и.* **352** *по́куц'* — галоўны кут; астатнія проста *куты́. Два снапе́ — аспада́р и аспады́н'а — у по́куц'и ста́в'аццa, а кал'и́ жы́то во́з'ац' у ɣумно́, то йаɣо́ п'е́ршаɣо заклада́йуц'.* **353** *по́куц' — кра́сны ву́ɣал.* **354, 355, 357** *по́куц'* — упрыгожаны кут; усе астатнія — *куты́.* **361** *по́куц' — кра́сны ву́ɣал* у хаце. **362** *по́куц'* — адзін з кутоў у хаце. **363, 365, 368** *по́куц' — кра́сны кут; кут* — любы вугал у хаце. **370** *по́куц'* — месца, на якое садзяць паважаных гасцей і маладых. **371** *паста́в'ил'и снапо́к на по́куц'и.* **372** Лава і стол стаяць у *по́куц'и;* першы сноп ставяць у *по́куц'и.* **375** *с'е́но кладу́ц' на по́куц'и на кал'а́ды; йак зажына́йуц', то п'е́ршы снапо́к н'асу́ц' на по́куц', ɣе́ты снапо́к, йак жац' канча́йуц', то заб'ира́йуц' и кладу́ц' у клац'.* **380** *у по́куц' стаўл'а́йуц' зажа́ты сноп, йак зажы́нк'и, а айк дажы́нк'и, то в'ано́к уйу́ц'.* **383** *етаже́рка або стол*

стайац' у покуц'и. **384** *покуц'* — кут у хаце, дзе стаіць стол. **385** *маладыйа с'ел'и на покуц'и.* **387** *стол стайиц' у покуц'и.* **388** *кут* — любы вугал хаты; *покуц'* — упрыгожаны кут. **392** Адзін з вуглоў называецца *покуц'.* **393, 394** *покуц'* — ужываецца ў значэнні *'красны вугал'*, а ўсе астатнія — *куты.* **395** *покуц'* — цэнтральнае месца ў хаце. **396, 398, 399** *покуц' — красны вуҮал;* астатнія — *куты.* **400** *кут* — унутраны вугал у доме. Пры адным з кутоў стаіць стол; верхняя частка гэтага кута называецца *покуц'. Покуц'* звычайна ўпрыгожваецца зелянінаю. Месца за сталом, якое знаходзіцца пад *покуц'ц'у,*— пачэснае: тут сядзяць маладыя ў час вяселля, а таксама паважаныя госці. Ніжняя частка *кута* называецца *кутком.* **401, 402, 403, 404, 405** *покуц'— красны вуҮал;* астатнія — *куты.* **406** *покуц'* — упрыгожаны кут у хаце каля стала. **411** *покуц'.* **420** *покуц'* — галоўны кут у галоўным пакоі. **422** *покуц'* — вугал, дзе стаіць стол. **424** *покуц'.* **425** *покуц'* — кут у хаце, дзе стаіць стол. **430** *кут* — вугал у хаце, дзе стаіць стол — ганаровае месца. **431** На *куц'е* госця садзяць. **435** *кут — у хац'е пачотнайе м'еса.* **439** *на куц'е* садзяцца малады з маладою. **442** *покуц'* — рэдка гавораць; часцей — *кут.* **449** *покуц' — красны вуҮал* у хаце, дзе стаіць стол. **458** *покуц'* — дзе стаіць стол; астатнія — *куты.* **459** *на покуц'и маладу пасаґ'ил'и.* **461** *покуц'* — вугал, дзе стаіць стол; іншыя вуглы называюцца *кутам'и.* **469** *кут* — у хаце *красны кут.* **475** *кут — красны кут* у хаце; астатнія — *кутк'и.* **477** *кут* — упрыгожаны; *покут* — дзе качарэжнік. **485** *покуц'; мыц'ал'ны куток.* **488** *кут — красны вуҮал; мыц'ал'н'ик* — вугал, дзе стаіць пасуда. **508** Маладую з маладым пасадзілі на *кут.* **515** У хаце чатыры *куты.* **516** *кут* — кожны вугал хаты. **519, 520** *куток — красны уҮал.* **522** *кут* — дзе стаіць стол. **528** *кут* — дзе партрэты, а астатнія — *кутк'и.* **531** *кут — красны вуҮал.* **536** *покуц'* ведаюць, але ўжываюць рэдка; *кут* — у значэнні *'красны кут'.* **550** *кут* — у хаце, дзе стаіць стол. **613** *кут* — вугал за сталом. **623** *маладыйа ус'иҮда ны куц'е.* **624** *кут — красны кут;* астатнія — *вуҮлы.* **661** *покутте* — месца, дзе ляжыць *м'артв'ец.* **666** *куток; покуц'* — ужываецца рэдка. **675, 678, 679** *покуц'* — самае ганаровае месца ў хаце. **682** *покуц'* — месца каля сцяны, дзе стаіць стол; тут кладуць *пакойн'ика.* **693** *в кутовы стуйит' ст'ил; покут'* — месца на печы. **694** *покут'; покутн'ий куток.* **706** *покуц'* — дзе стаіць стол; астатнія — *кутк'и.* **708** *покуц' — красны вуҮал.* **710** *покуц' — красны вуҮал.* **718** *покуц' — красны кут;* астатнія — *куты.* **727** *покут'т'е — красны вуҮал.* **728** *покут'е — де л'ижыц' м'иртвац'.* **739** *покут'т'е* — месца на кухні супраць печы. **746, 749** *покуц' — красны вуҮал.* **753** *покуц'* — лепшы вугал у хаце. **759** *покут'е* — дзе стаіць стол. **764** *покут'т'е* — дзе стаіць стол. **765** *покуц' — красны кут.* **766, 769, 770** *покут'т'е — красны кут.* **778** *кут,* дзе стаіць стол, называецца *покуц'.* **781** На *покуц'и* сядзяць маладыя. **783** *покуц'* — чысты вугал. **785** *покуц'* — упрыгожаны вугал у хаце. **796** *покуц'* — упрыгожаны вугал у хаце, дзе размяшчаецца стол. **797** *покуц'.* **801** *покуц'* — упрыгожаны кут у хаце, дзе стаіць стол. **820** *кут* — кожны вугал хаты. **825** *покуц'* — кут, дзе стаіць стол. **833** *покуц' — красны кут у хац'е.* **838, 839, 840,**

845, 848 *по́куц' — кра́сны ку́т.* **885** *кут — кра́сны ку́т;* астатнія — *кут-к'и́.* **904** *кут, по́куц'* — у хаце, дзе стаіць стол. **909** *по́кут — кра́сны ку́т.* **910** *на куту́ набо́жн'ик'и, хв'ира́нка.* **911** *кут* — месца ў хаце, дзе стаіць стол. **912** *по́куц' — кра́сны ку́т.* **932** *кут* — вугал у хаце, дзе стаіць стол. **957** *по́кут'* — адгароджаны вугал. **964** *по́кут'е* — вугал, дзе знаходзяцца партрэты. **972, 973, 975** *по́куц' — кра́сны ку́т.* **976** *по́кут'йе* — дзе стаіць стол. **977** *по́кут'йе — кра́сны кут,* дзе стаіць стол. **986** *по́куц' — кра́сны куто́к.* **989** *по́куц'ц'е* — дзе стол стаіць. **991** *по́куц'* — вугал каля стала. **995** *по́куц' — кра́сны кут у ха́ц'е.* **996** *кут — г'е в'е́шайуц' палац'е́нца.* **999** *кут* — упрыгожаны; астатнія тры — *ву́γлы.* **1002** *по́куц'* — красны кут. **1025** *кут — г'е набо́жн'ик'и (набо́жн'ик — до́ўγ'и ручн'и́к, а уц'ира́л'н'ик — каро́тк'и).* **1027** *кут* — красны; астатнія *у́γлы.*

Карта № 336

НАЗВЫ ПАДЛОГІ

Карта складзена на матэрыяле пункта «а» пытання № 274:

«Ці ўжываюцца ў вас словы і ў якім значэнні:

а) *падло́га*?»

На карце атрымалі адлюстраванне словы, якія абазначаюць назвы падлогі: *падлога, мост, памост, пол.*

У цэлым радзе адказаў не ўказваецца значэнне картаграфуемых слоў. Так, не ўказваецца значэнне слова *мост* у наступных нас. пп., аднак яно наносіцца на карту, таму што адзначаецца на тэрыторыі, дзе пашырана слова *мост* у значэнні 'падлогі': 324, 325, 327, 339, 514, 538, 539, 540, 542, 547, 548, 552, 555, 573, 577, 582, 583, 587, 589, 590, 606, 607, 615, 626, 629, 637, 644, 846, 859, 861, 863, 877, 879, 882, 890, 895, 902, 905, 906, 907, 908, 915, 922, 923, 926, 928, 930, 934, 935, 939, 940, 988, 1015, 1020, 1022, 1023.

Не картаграфуецца слова *мост* у наступных нас. пп.: 411, 439, 482, 715, 757, 772.

У частцы адказаў не ўказана значэнне слоў *пол, падлога, памост, падмосткі,* таму яны не картаграфуюцца ў наступных нас. пп.: 629, 882, 890, 902, 906, 922, 934, 1015 *пол;* 582, 583, 890 *падло́γа;* 983, 984 *само́ст;* 988 *падмо́стк'и.*

Адсылачным знакам (зорачкай) даюцца адзінкавыя назвы падлогі: **764** *зем.* **799** *дол.* **812** *долуо́ўка.* **868** *падмо́ст.*

Маленькая зорачка ставіцца ў тых выпадках, калі адзначаныя варыянты маюць іншае значэнне: **384** *падло́γа* — гэта пол у хаце; *мост* — падмосткі, дзе кладуць неабмалочанае збожжа. **559** *мост* ужываецца ў значэнні 'пол'; *падло́γа* — броўны, якія кладуць пад мост. **564** *мост* — гэта пол; *мост* кладуць на *падло́γу.* **566** *мост* — гэта пол; *падмо́стак, падло́γ'и* — падклад пад палом. **592** *мост; пад масто́м падмо́с'н'ик'и.* **601, 604** *мост* — ужываецца ў значэнні 'пол': *падло́γа* — падкладаецца пад мост.

У нас. п. 534 як *памо́ст* картаграфуецца *падмо́ст.*

У матэрыялах сустрэліся наступныя заўвагі збіральнікаў адносна ўжывальнасці : пашырэння аднаго з варыянтаў: **75** *падлóуа; пол* — гавораць часцей. **78** *пол;* радзей — *падлóуа.* **87** *падлóуа;* часцей — *пол.* **128** *мóст* у значэнні *'падлóуа'* цяпер ужываецца рэдка; звычайна гавораць *пол.* **132** Раней гаварылі *мост,* а цяпер — *пол.* **133** *мост* у значэнні 'падлога' ўжываецца толькі старымі. **135** *мост,* але часцей кажуць *пол.* **174** *падлóуа,* але ўжываецца і слова *пол.* **193** *падлóуа; пол* — новае слова. **213** *падлóуа,* радзей — *пóл.* **229** *падлóуа;* часцей — *пóл.* **234** *памóст* ужываецца ў значэнні 'падлогі', але вельмі рэдка. **293** *пол;* раней — *мост.* **328** *мост;* радзей — *пол,* гаворыць у асноўным моладзь. **437** *падлóуа;* радзей — *пол.* **501** *падлóуа* — цяпер сталі гаварыць; *пол* — гэта ў хаце; *мост* — на ганку. **502** *падлóуа* — раней; цяпер — *пол.* **509** *мóст* і *памóст* — падлога. Так заўсёды гаварылі раней; цяпер часцей гавораць *падлóуа.* **511** *падлóуа* — часцей. **514** *мóст, падлóуа.* **523** *мóст* у значэнні 'падлога' ўжываецца рэдка; цяпер часцей гавораць *пóл.* **530** *памóст* — часцей; рэдка — *пол, падлóуа.* **566** *пол;* часцей — *памóст.* **570** *мост;* рэдка — *падлóуа.* **578** *мост* — старое слова. **778** *падлóуа* — часцей; *пол.* **799** *пол* — гаварылі раней; *пудлóуа* — цяпер і *дол, памóст.* **909** *мост* у значэнні 'падлога' ўжываецца рэдка. **1025** *мост;* культурней — *пол.*

Акрамя заўваг падобнага характару маюць месца і іншыя: **57** *мост* — падлога ў хаце і ў хляве. **345** *мост* — у каморы; дома — *падлóуа.* **366** *падлóуа; пол* без дошак — *ток.* **372** *падлóуа* — драўляная; з гліны — *ток.* **400** *падлóуа* — калі з дрэва, а так — *ток.* **768** *помýст* — у клеці; *падлóуа* — у хаце.

Карта № 337

ПАШЫРЭННЕ СЛОВА ляда І ЯГО ЗНАЧЭННЕ

Карта складзена на матэрыяле пытання № 281:

«Ці ўжываюцца ў вас словы і ў якім значэнні: *ляда* — а) высечаны ўчастак лесу, які раскарчоўваецца пад поле; б) сарнякі ў абмалочаным збожжы; в) набіліцы ў кроснах?»

Адказы на гэта пытанне паказалі, што слова *ляда,* акрамя прыведзеных вышэй значэнняў, можа выступаць таксама ў значэнні: 1) прылады (рычага), пры дапамозе якой падымаюць цяжкія прадметы (часцей за ўсё бярвенні); 2) драўлянага карыта ў сячкарні; 3) беспарадку, шкоды і некаторых іншых.

Адводзяцца ад картаграфавання матэрыялы, у якіх зафіксавана слова *ляда (лядь)* без указання яго значэння ў наступных нас. пп.: 53, 108, 132, 172, 261, 268, 272, 277, 290, 297, 318, 321, 322, 324, 327, 335, 339, 426, 482, 524, 526, 542, 560, 573, 574, 575, 576, 577, 579, 584, 585, 587, 590, 591, 592, 594, 597, 607, 609, 620, 626, 629, 638, 641, 644, 674, 686, 719, 737, 757, 758, 860, 861, 878, 879, 891, 892, 893, 902, 903, 907, 908, 916, 917, 923, 935, 961, 988, 1006, 1020.

Знак Н, які паказвае на адсутнасць слова *ляда,* ставіцца на аснове адказаў «няма», «не ўжываецца», «не ведаюць», «не гавораць» і інш. У частцы адказаў замест прамога ўказання на адсутнасць слова *ляда,* прыводзяцца такія словы, як *палянка, прасека, смецце, азаддзе, набіліцы, набілкі,* і некаторыя іншыя. У такіх выпадках таксама ставіцца знак Н.

У адпаведнасці з пастаўленым пытаннем асноўным адрозненнем, якое паказана на карце, з'яўляецца значэнне картаграфуемага слова. Словаўтваральныя і граматычныя адрозненні на карце не атрымалі адлюстравання. Гэты матэрыял прыводзіцца ніжэй. Як слова *ляда* картаграфуюцца ў нас. пп.: 2, 3, 13, 23, 31, 36, 63, 69, 71, 106, 111, 114, 117, 131, 142, 259, 260, 403, 418, 436, 444, 445, 446, 456, 461, 499, 522, 690, 727, 731, 733, 734, 735, 738, 748, 897 *л'áды* (pl. tantum); 662, 683, 723, 770 *л'ад;* 948, 952 *л'аz';* 948, 957 *л'аz'ўх;* 958 *л'адéй;* 110, 889 *л'адá*; 1009 *л'адó;* 586, 588, 618 *пал'áдак.*

Як *ляда* ў значэнні 'высечаны ўчастак лесу, які раскарчоўваецца пад поле' картаграфуецца няпоўны адказ *ляда* — у значэнні 'высечаны ўчастак лесу' ў наступных нас. пп.: 1, 28, 43, 44, 49, 58, 59, 61, 66, 77, 94, 106, 128, 130, 133, 135, 156, 161, 191, 193, 226, 228, 230, 232, 234, 240, 241, 243, 248, 252, 258, 259, 260, 262, 263, 267, 271, 274, 275, 278, 283, 289, 291, 293, 294, 295, 296, 299, 301, 303, 306, 310, 315, 323, 326, 328, 329, 336, 401, 420, 511, 515, 525, 529, 538, 539, 570, 586, 593, 596, 599, 603, 606, 611, 621, 622, 624, 625, 649, 709, 721, 785, 826, 837, 855, 858, 864, 866, 868, 875, 876, 882, 894, 901, 909, 913, 915, 918, 927, 928, 933, 938, 968, 973, 980, 999, 1003, 1007, 1008, 1014.

Чырвоным кружком картаграфуюцца і некаторыя іншыя значэнні слова *ляда,* аднак блізкія да значэння 'высечаны ўчастак лесу, які раскарчоўваецца пад поле', у наступных нас. пп.: **2** *л'áды* — у значэнні 'пасека'. **75** *л'áда — йéта кал'й ал'ёшн'ик выс'акуц'; на л'áz'и с'éйац' мóжна.* **78** *л'áда* — зямля, якую ачышчаюць з-пад лесу. **94** *л'áда* — дзе цярэбяць малады лес. **105** *л'áда* — высечаны лес або хмызняк. **106** *л'áда* — высечаны лес. **245** *л'áда — сн'имáйецца л'ес, п'éрвы γод л'áда.* **499** *л'áды* — высечаныя кусты або лес.

У знаку (аранжавы кружок) аб'яднаны адказы, дзе слова *ляда* набывае эмацыяльнальную афарбоўку і адзначана ў значэнні 'беспарадак, шкода' і г. д.: **11** *л'áда* — ужываецца ў значэнні 'шкода'; *кóн'и на пóл'и параб'йл'и л'áда.* **12** *кóн'и с'óн'н'а л'áда параб'йл'и* (шкоды); *брáтка, скóка там л'áда нарóбл'ина.* **13** *л'áдаў,* г. зн. шкоды, *нараб'йла бýра, скац'йна.* **14** *л'áда* — ужываецца ў значэнні 'беспарадак'. **19** *л'áда* — непрыбранае месца ў лесе, дзе секлі дрэвы, суччa. **27** *у хáц'е йак л'áда* — калі нічога няма ў хаце. **28** *л'áда* — беспарадак, паломаныя платы, парасчыняныя дзверы. **30** *л'áда* — шкода. **31** *л'áды* — беспарадак. **37** *л'áда* — беспарадак; *у хáц'е ўс'ó л'áдам уз'алóс'а.* **42** *л'áда* — беспарадак. **47** *л'áда* — калі навалена многа дрэў у лесе, нельга прайсці. **55** *л'áда* — беспарадак у хаце, непрыбрана. **71** *на-*

рóбл’ина йак у л’áдах — калі беспарадак. **73** *л’áда* — беспарадак; *у хáц’е йак у л’áz’е.* **79** *л’áда* — калі коні патапталі засеянае поле. **175** *л’áда* — беспарадак у пакоі. **235** *л’áда* — вытаптанае жывёлай месца ў пасевах.

Акрамя асноўных значэнняў, якія на карце адзначаюцца кружочкамі рознага колеру, у адказах прыводзяцца адзінкавыя значэнні картаграфуемага слова. На карце яны паказаны адсылачным знакам: **6** *л’áды* — дзікае месца. **25** *л’áда* — *γéта так’й малажн’áк у л’éс’и.* **27** *л’áда* — будынак, у якім ніхто не жыве. **38** *л’áда* — участак пожні, дзе нічога не расце, пасвяць жывёлу. **42** *л’áда* — *былá пóжн’а з с’енакóсам.* **56** *л’áда* — *дл’а пáхаты.* **62** *л’áда* — сучча ў лесе. **64** *л’áда* — месца, дзе высеклі лес і нічога не пасеялі. **65** *л’áда* — толькі назва ўрочышча, зарослага кустарнікам. **68** *л’áда* — расцярэбленая плошча для пашы. **70** *л’áды* — назва ўрочышча. **86** *л’áда* — участак зямлі, на якім некалькі год нічога не сеялі, а цяпер раскарчоўваюць пад лён. **98** *Зал’áдz’е* — назва вёскі. **102** *л’áда* — кусты з вадою. **125** *л’áда* — пусташ. **168** *л’áда* — паша. **196** *л’áда* — назва ўрочышча. **198** *л’áда* — мала лесу; *л’áда* — стаіць чубок лесу сярод поля. **204** *л’áда* — цёмны лес без травы. **247** *л’áда* — *запýшчанайо пóл’а, л’асóк рас’ц’é.* **249** *л’áда* — запушчанае поле, зарослае. **331** *л’áда* — зямля, якая ніколі не аралася. **363** *л’áда* — назва ўрочышча. **372** *Л’áды* — назва сяла. **412** *Л’áда* — у церніцы. **471** *Крывóйе л’áда* — назва аднаго з палеткаў. **487** *Л’áды* — назва пасёлка. **502** *л’áда* — *у нас м’éсца, там кагдá-та быў л’ес, съчáс тры дýба стайц’ тóл’к’и, былó рáн’ша балóц’истайе м’éсца, ц’ап’éр йаγó назывáйуц’ л’áда.* **508** *Л’áды* — назва вёскі. **535** *л’áда* — кавалак поля, размешчаны далёка ад вёскі, круглаватай формы. **652** *л’éда* — прагаліна. **662** *л’ад* — прагаліна на полі, дзе не ўзышло збожжа або бульба. **680** *л’áдо* — калода, на якой рэжуць касой салому для жывёлы. **742** *л’áда* — у значэнні ’шчакет ад плота’. **754** *л’áдо* — месца, дзе растуць ягады. **790** *л’áда* — ужываецца для абазначэння новага месца, якое зарасло густым маладым лесам. **841** *л’áдо* — назва ўрочышча. **852** *л’áда* — поле, урочышча. **865** *л’áда* — зямля, якая доўга не апрацоўвалася. **868** *л’áда* — цаліна. **871** *л’áда* — кавалак зямлі. **872** *л’áда* — сухадольны лес. **877** *л’áда* — *арýц’ пóплаў ц’и с’енажáц’, z’е в’ек н’е пахáлас’а, а ус’аγдá трáвы.* **887** *бал’шéйа л’áдо зан’áў пóл’а ц’и с’енакóсу.* **888** *л’áда* — назва ўрочышча. **919** *л’áда* — частка поля, на якім сеюць. **942** *л’áда* — вялікая плошча, тое ж, што і майдан. **966** *л’áдо* — каля рэчкі луг, або высечаны ўчастак лесу, куды вывозяць з лесу дрэвы. **970** *Л’áда* — назва хутара. **974** *л’áда* — назва ўрочышча. **976** *л’áдо* — *л’êс, у том л’есý рост’é б’ерóза, в’éр’ес, йегóдн’ик, брусн’ика; высóко м’éсто ў л’éс’и.* **978** *л’áдо* — *харóшы л’êс.* **986** *л’áдо* — участак лесу, на якім расце сасняк. **989** *л’áдо* — *ч’йста пол’áна ў л’éс’и ц’и паўз болóто.* **996** *л’áда* — участак лесу. **1010** *л’áдо* — *пóл’е н’е спáхано; γавóраць: ц’в’óрдо, йак л’áдо.* **1023** *Л’áда* — назва вёскі. **1026** *Л’áды* — назва вёскі. **1027** *л’áда* — кавалак засеянага поля.

Карта № 338

ПАШЫРЭННЕ СЛОЎ вяселле, свадзьба

Карта складзена на матэрыяле пытання № 285:

«Ці ўжываюцца ў вас словы і ў якім значэнні: вясе́лле?»

Побач са словам *в'ас'е́л'л'е* як літаратурнай нормай у матэрыялах адзначана слова *сва́з'ба.* Слова *в'ас'е́л'л'е* распаўсюджана на тэрыторыі Брэсцкай, Гродзенскай, на поўдні Гомельскай і частцы Мінскай абл. На астатняй тэрыторыі адзначана паралельнае суіснаванне двух слоў: *в'ас'е́л'л'е* і *сва́з'ба.*

На карце картаграфуецца пашырэнне гэтых слоў. У тых выпадках, калі ў адказах было адзначана суіснаванне прыведзеных слоў на карце, картаграфуюцца яны абодва.

Адводзяцца ад картаграфавання словы *бал, гул'а́нка, запо́йины, б'ас'е́да* і інш., паколькі яны ўжываюцца ў іншым значэнні з картаграфуемымі словамі (адведзеныя ад картаграфавання словы прыведзены ў каментарыях). У каментарыях таксама прыводзяцца адказы і тлумачэнні картаграфуемых слоў з боку асоб, ад якіх запісан матэрыял або з боку таго, хто яго запісваў. Так, напрыклад, у матэрыялах часта адзначаецца, што некаторыя з картаграфуемых слоў не ўжываюцца, сустракаюцца рэдка, пераважаюць у мове старэйшага пакалення або моладзі, ужываліся раней або цяпер: **3** *в'ас' е́л'л'е;* часцей — *сва́з'ба.* **6** *в'асе́ла* — рэдка; часцей — *сва́з'ба.* **9** *в'ас'е́л'л'а* — калі замуж выходзяць; *сва́з'ба* — ужываецца таксама. **12, 23, 24** *в'ас'е́л'л'е* — часцей; *сва́з'ба.* **25** Калі ў нас бывае *сва́з'ба,* то гавораць *в'ас'е́л'л'е.* **26, 27** *сва́з'ба* і *в'ас'е́л'л'е* — паралельна. Але калі сядзяць за сталом і п'юць, то кажуць — *в'ас'е́л'л'е;* калі едуць, то гавораць — *сва́з'ба.* **67** *в'ас'е́л'л'е* — калі людзі весяляцца, іграюць, танцуюць, п'юць. **70, 73** *в'ас'е́л'л'е* — ужываецца часцей, чым *сва́з'ба.* **78** *в'ас'е́л'л'е* — часцей; *сва́з'ба.* **88** *сва́з'ба* — калі жэняцца людзі; *в'ас'е́л'л'е* — не ўжываецца. **99** *в'исе́л'л'а* — быць вясёлым. **100** *сва́з'ба* — ужываецца часцей, чым *в'ис'е́л'л'а.* **101** *в'ас'е́л'л'а* — раней, а цяпер — *сва́з'ба.* **105** *што на цябе в'ас'е́л'л'а нейкае найшло?* **139** *в'ас'е́л'л'а* і *сва́з'ба* — ужываюцца як сінонімы, але *в'ас'е́л'л'а* — часцей. **140** *в'ас'е́л'л'а;* радзей — *сва́з'ба.* **216** *в'ас'е́л'л'а;* радзей — *сва́з'ба.* **220** *сва́з'ба* — радзей; *в'ас'е́л'л'а.* **234** *сва́з'ба* — часцей; *в'ас'е́л'л'а.* **237** *в'ас'е́л'л'а* — гавораць старыя; *сва́з'ба* — моладзь. **252** *в'ас'е́л'л'а* — ужываецца рэдка і гавораць старыя; *сва́з'ба* — больш пашырана і гаворыць моладзь. **295** *в'ас'е́л'л'а* — гулянка, дзе сабяруцца людзі і гуляюць. **300** *сва́з'ба* — часцей; *в'ас'е́л'л'а.* **302** *в'ас'е́л'л'а* — радзей, гавораць старыя; *сва́з'ба* — больш пашырана. **326** *в'ас'е́л'л'е* — гавораць старыя; *сва́з'ба* — моладзь. **337** *в'ас'е́л'л'е* — ужываецца радзей, чым *сваз'ба.* **407** *в'ас'е́л'л'е* — радзей *сва́з'ба.* **442** *в'ас'е́л'л'е* — часцей; *сва́з'ба* — таксама гавораць. **463** *в'ас'е́л'л'а; сва́з'ба* — больш распаўсюджана. **464** *в'ас'е́л'л'а* — раней было больш пашырана; *сва́з'ба* — цяпер больш ужываецца. **466** *в'ас'е́л'л'е;* часцей — *сва́з'ба.* **481** *в'ас'е́л'л'а* — гавораць старэйшыя; *сва́з'ба* — малодшыя. **499** *в'ас'е́л'л'е* — калі замуж ідуць ды гуляюць;

сва́з'ба — у тым жа значэнні, але ўжываецца рэдка. **500** *в'ас'е́л'л'е; сва́з'ба* — цяпер маладыя гавораць. **501** *сва́з'ба* — цяпер; *в'ас'е́л'л'е* — даўней. **509** *в'ас'е́л'л'а* — звычайна кажуць, але зараз ужываецца і *сва́з'ба.* **510** *в'ас'е́л'л'е; сва́з'ба* — ужываецца радзей, гавораць маладыя. **528** *в'ас'е́л'а* — рэдка; часцей — *сва́з'ба.* **529** *в'ас'е́л'л'а* — часцей; *сва́з'ба.* **550** *в'ас'е́л'л'е* — часцей; радзей — *сва́з'ба.* **562** *сва́з'ба; в'ас'е́л'л'а* — гаварылі раней. **592** *сва́з'ба;* часцей — *в'ас'е́л'л'а.* **604** *в'ас'е́л'л'е; сва́з'ба* — гавораць маладыя. **608** *бал.* **614** *в'ас'е́л'л'а;* часцей — *сва́з'ба.* **623** *сва́з'ба;* рэдка — *в'ас'е́л'л'ла.* **636** *сва́з'ба;* радзей — *в'ас'е́л'л'е.* **642** *сва́з'ба;* рэдка — *в'ас'е́л'л'а.* **702** *выс'и́л'л'е* — калі хто-небудзь жэніцца; рэдка — *сва́з'ба.* **706** *в'ас'е́л'л'о; сва́з'ба* — цяпер. **784** *в'ас'е́л'л'е;* радзей — *сва́з'ба.* **798** *б'ес'е́да.* **800** *в'ес'и́л'л'е;* радзей — *сва́з'ба.* **813** *в'ас'е́л'л'е; сва́з'ба* — новае слова. **816** *в'ас'е́л'л'е;* побач — *сва́з'ба.* **818** *в'ес'е́л'йе;* часцей — *сва́з'ба.* **822** *барыш — вып'иўка пры згодзе, запо́йны — запіваюць нявесту аб пасагу і вяселлі.* **823** *в'ьс'е́л'л'е, сва́з'ба;* першае слова старэйшае, яшчэ і цяпер пераважае ва ўжытку над словам *сва́з'ба.* **824** *в'ас'е́л'л'е* — ужываецца ў значэнні рускага 'свадьба'. **825** *в'ас'е́л'л'а;* радзей — *сва́з'ба.* **870** *в'ас'е́л'л'е* — рэдка; часцей — *сва́з'ба.* **871** *в'ас'е́л'л'а;* часцей — *сва́з'ба.* **885** *в'ес'е́л'л'е* — гавораць старыя; *сва́з'ба* — моладзь. **889** *в'а́с'е́л'л'е* — раней было, а цяпер — *в'е́чар.* **898** *сва́з'ба; в'ас'е́л'л'е* — зборышча. **911** *в'ес'ел'л'е; сва́з'ба* — гаворыць моладзь. **913** *в'ас'е́л'л'а* — гаворыць моладзь. **1020** *сва́з'ба;* рэдка — *в'ас'е́л'л'а.* **1021** *в'ас'е́л'л'а;* часцей — *сва́з'ба.*

ЗМЕСТ

Размеркаванне аўтарскай работы

Уступны артыкул «Да тэарэтычных пытанняў лінгвістычнай геаграфіі» напісан *Р. І. Аванесавым*. Уступны артыкул «З гісторыі распрацоўкі лінгвістычнай геаграфіі беларускай мовы»: раздзел «Беларуская дыялекталогія і лінгвістычная геаграфія к пачатку работы над «Дыялекталагічным атласам беларускай мовы» напісан *Я. М. Рамановіч,* другі раздзел — «Работа над «Дыялекталагічным атласам беларускай мовы» і ўступны артыкул «Дыялекталагічны атлас беларускай мовы» напісан *Ю. Ф. Мацкевіч*. «Даведачныя матэрыялы» складзены *А. П. Груцо*. «Бібліяграфія да «Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы» складзена *Я. М. Рамановіч*.

Складанне карт і каментарыяў да іх было размеркавана паміж аўтарамі наступным чынам: *А. У. Арашонкава* — карты № 33, 74—76, 79, 84—88, 95—109, 180, 181, 200—202, 221, 241—245, 249, 251, 265, 272—275, 281—283, 311, 321, 322, 325, 337; *М. В. Бірыла* — № 28—32, 34, 35, 37—48, 50—57, 61, 62, 64, 264; *Н. Т. Вайтовіч* — № 1—24, 26, 269—271, 284; *І. М. Гайдукевіч* — № 25, 59, 60, 224, 255, 256, 320, 323, 324; *А. П. Груцо* — № 58, 131, 220, 232—234, 248, 326, 333; *З. Ф. Крайчанка* — № 27, 231, 278—280, 290—292, 298, 315, 317, 331, 332, 338; *А. А. Крывіцкі* — № 49, 63, 132—142, 186, 187, 205, 219, 227; *Ю. Ф. Мацкевіч* — № 36, 148—179, 203, 204, 316; *А. Р. Мурашка* — № 77, 78, 91, 92, 110—130, 209—212, 217, 225, 257—259, 276, 285, 293, 300, 328, 329, 335, 336; *Я. М. Рамановіч* — № 182—185, 188—199, 235—239; *А. І. Чабярук* — № 65—73, 89, 90, 143—147, 206—208, 213—216, 218, 222, 223, 226, 228, 230, 240, 247, 254, 260—263, 266, 267, 287—289, 297; *В. М. Шэлег* — № 80—83, 93, 94, 229, 246, 250, 252, 253, 268, 277, 286, 294—296, 299, 301—310, 312—314, 318, 319, 327, 330, 334.

На белорусском языке

ДИАЛЕКТОЛОГИЧЕСКИЙ АТЛАС БЕЛОРУССКОГО ЯЗЫКА

Издательство Академии наук БССР
Минск, Ленинский проспект, 68

Рэдактар выдавецтва *Н. Царова*
Тэхнічны рэдактар *І. Валахановіч*
Карэктары *Т. Трыгубовіч* і *І. Шарафановіч*

АТ 05713. Здана ў набор 23/XII-1962 г. Падпісана да друку 21/VI-1963 г. Фармат 84×108¹/₁₆. Фіз. друк. арк. 60,75. Ум. друк. арк. 83,2. Уч.-выд. арк. 76,9. Выд. зак. 127. Друк. зак. 1. Тыраж 1000 экз. Цана 3 р. 28 к. Дадатак: 348 лінгв. і гіст. карт.=134 уч.-выд. арк. Цана 6 р. 72 к. Цана кнігі з дадаткам 10 р.

Друкарня Выдавецтва Акадэміі навук БССР
Мінск, Ленінскі праспект, 68

ПАПРАЎКІ, УДАКЛАДНЕННІ І ДАДАТКІ ДА КАМЕНТАРЫЯЎ

Старонка	Радок	Надрукавана	Трэба чытаць
13	15 зверху	суданосіны	суадносіны
39	1 зверху	№ 7	VII
55 180	7 знізу 27 знізу	в. Качан	в. Канчан
81	9 зверху	Каравлёа	Каралёва
187	13 зверху	Смацэвічы	Самацэвічы
197	9 зверху	і ўсходнеславянскіх	усходнеславянскіх
200	9 зверху	dialektałogii	dialektologii
257	7 знізу	staranięm	staraniem
257	17 зверху	Umiejetnosĉi	Umiejętności
263	7 зверху	**у, і э, е з е′**	**у і э, е з ê**
264	8 знізу	*пъднáц'*	*пъдн'áц'*
264	14 знізу	*пърыс'áт'*	*пърыс'áт*
267	18 зверху	*утпрул'áц'*	*утпруўл'áц'*
282	18 зверху	*паб'êγ*	*поб'éγ*
291	11 зверху	*на багý*	*на б'агý*
291	15 знізу	*с'м'айáл'иса*	*с'м'айáл'ис'а*
292	10 знізу	*мак'йна*	*м'ак'йна*
293	2 знізу	*н'иz'éла*	*н'иz'éл'а*
293	14 знізу	*н'ил'зá*	*н'ил'з'á*
295	20 знізу	*на п'иցé*	*на п'иц'é*
296	13 зверху	*б'из'м'éн'*	*б'из'м'éн*
297	2 зверху	*на с'ц'ине́*	*на с'ц'ин'é*
297	22 зверху	*л'áжáц'*	*л'ажáц'*
300	3 знізу	*в'áдрó*	*в'адрó*
300	14 знізу	*аγл'áдáц'*	*аγл'адáц'*
303	8 знізу	*в'áснá*	*в'аснá*
309	7 зверху	*ц'á γнý*	*ц'аγнý*
316	21 зверху	*z'ьс'ь'áты*	*z'ьс'áты*
318	6 знізу	*γл'áz'йм*	*γл'аz'йм*
331	25 зверху	*в'изáты́*	*в'изáты*
333	16 знізу	як [ы]	як [ы̄]
335	12 зверху	*пал'уб'йц'*	*пол'уб'йц*
335	9 знізу	886	886 карты № 1
345	5 знізу	і перадаецца	які перадаецца
347	21 зверху	*д'йректор*	*д'ирéктор*
352	4 знізу	этымалагічнага **с**	этымалагічнага **е**
355	14 знізу	«а»	«'а»
356	23 зверху	*пам'а(е)ц*	*пáм'а(е)ц'*
357	23 знізу	*пýн'им'*	*пýн'им*

Старонка	Радок	Надрукавана	Трэба чытаць
365	15 знізу	*спаў,*	*спаў.* **550**
369	15 зверху	[е]	[ê]
374	7 зверху	*св'и͡ет*	*св'ит*
376	1 знізу	*z'в'êс'ц'е*	*z'в'êс'ц'е, хл'и͡еба*
387	23 знізу	*кôнск'а*	*кôнска*
391	7 зверху	*в'ик*	*в'из*
391	12 знізу	*кôс'йе*	*кôс'йе*
399	16 знізу	*γрыб'é* [нас. п. 413]	*γрыбé*
400	10 знізу	«р»	[р]
403	16 знізу	*ур'éма*	*ур'éм'а*
405	8 знізу	*вр'ем'á*	*вр'éм'а*
410	12 знізу	*з'ар'á*	*зар'á*
414	10 знізу	*бары́*	*б'ары́*
416	18 знізу	*зγр'иб'*	*зγр'иб*
417	8 зверху	*в'ерóўка*	*в'ерóўка*
417	3 знізу	*пр'иγáрочк'й*	*пр'и γáрочк'и*
422	10 зверху	*л'и́с'йцка*	*л'ис'йцка*
425	1 знізу	*запрó*^{x}	*запрóγ*^{x}
428	8 зверху	*повӣóз*	*повйóз*
430	10 зверху	*зáл'ес*	*зал'éс*
431	4 знізу	**422**	**442**
432	5 зверху	*салóтка.*	*салóтка.* **553** *хл'еб, пóγраб, воз, сад, луγ, плух.*
435	22 зверху	*ýл'ица*	*ýл'ица.* **151** *óс'ен', óкны, óстры, ýл'ица.* **152** *óз'еро, ýха, ýл'ица.*
437	8 знізу	*ýлыца*	*γýлыца*
437	9 зверху	*óкна,*	*óкна, вóс'ен',*
459	3 зверху	*пáтныца*	*пйáтныца*
459	4 зверху	*вйáжу*	*вйажý*
463	1 зверху	[а]	«а»
468	5 знізу	[е], [и]	«е», «и»
475	1 знізу	**993**	**933**
475	8 знізу	*н'ец'и́л'а*	*н'еz'и́л'а*
476	20 зверху	*т'éста.*	*т'éста.* **1010** *н'ад'êл'а, з'л'ет'êла.*
521	7 зверху	ў многіх	ў некаторых
521	15 зверху	*гýся*	*гуся́*

Старонка	Радок	Надрукавана	Трэба чытаць
548	6 знізу	*у γас'ц'ɵ́х*	*у γас'ц'а́х*
564	7 знізу	*в ново́м*	*в но́вым*
567	22 зверху	Канчатак **-ей**	Канчатак **-ой**
567	25 зверху	без канцавога **н**	без канцавога **и**
569	12 знізу	*у чуже́й.*	*у чуже́й* (рэдка).
576	21 знізу	*за высо́кый*	*за высо́кыйу*
577	20 і 23 знізу	*л'и́тн'ой*	*л'и́тн'ойу*
581	1 знізу	**303**	**303, 509**
584	11 зверху	*бал'шы́м М'и́шкам*	*бал'шы́м м'ишка́м*
599	1 знізу	**121**	**121, 125**
611	22 знізу	*иц'е́м*	*иʒ'е́м*
614	12 знізу	і спражэння	I спражэння
615	18 знізу	**628**	**653**
616	6 зверху	*с'е́йам*	*с'е́йем*
617	2 знізу	*γре́йем.*	*γре́йем.* **1003** *м'е́л'ом.*
619	22 знізу	*в'аʒ'ац'е̂*	*в'аʒ'ац'е́*
629	12 знізу	зычнага ў аснове	зычнага
630	14 зверху	*м'е́л'ац*	*м'е́л'ац'*
631	14 зверху	*шчы́пл'ат'.*	*шчы́пл'ат'.* **724** *ка́жут', ре́жут.*
635	17 зверху	*хлу́кц'ац'*	*жлу́кц'ац'*
639	5 зверху	*п'ако́м*	*п'ачо́м*
646	7 зверху	і спражэння	I спражэння
658	14 зверху	*садǯу́с'*	*саǯу́с'*
659	13 знізу	*байа́л'ис'е*	*байа́л'исе*
660	17 зверху	*руγа́л'ис'*	*руγа́л'ис*
678	23 зверху	*йашче́ памаже̂м*	*йашче́, палаже́м*
678	16 знізу	*с'п'е̂м.*	*с'п'е̂м.* **741** *хаʒ'и́м.*
681	17 зверху	*раб'и́ма.*	*раб'и́ма, жн'и́ма.*
705	13 зверху	*йе́с'ц'и, йесц'*	*йесц'*
709	10 знізу	*м'ес'ц'*	*м'е́с'ц'и*
712	7 знізу	*па́с'ц'иц'* [нас. п. 775]	*па́с'в'иц'.*
712	19 зверху	**338**	**388**
723	13 знізу	*с'п'ачы́.*	*с'п'ачы́.* **555** *тау́кц'и́.*
727	15 знізу	дзеепрыслоўяў,	дзеепрыслоўяў
754	21 зверху	**72**	**82**
773	15 знізу	чорны круг	аранжавы круг
777	12 зверху	*чарда́к.*	*чарда́к.* **154** *настал'а-ва́нн'е.* **165** *стр'их.*
777	17 знізу	*чарда́к.*	*чарда́к.* **976** *на п'есо́к* (на чардак).

Старонка	Радок	Надрукавана	Трэба чытаць
811	8 знізу	*п’ерыла́з.*	*п’ерыла́з.* **738** *п’ерыла́з*
811	8 знізу	*за́ɣарац’.*	*за́ɣарац’.* **500** *за́ɣарат.*
811	9 знізу	**402**	**401**
819	2 зверху	*бл’аша́нана*	*бл’аша́найа*
822	3 зверху	*кл’у́к’и*	*кл’у́к’и.* **405** *кручк’е́.*
829	5 знізу	**858,**	**858** *кап’ица.*
829	22 знізу	*прыв’аска*	*пры́в’аска*
830	2 зверху	**1010**	**1010, 1024**
833	23 зверху	*кас’йлина*	*кас’йина*
836	12 знізу	*трапышча*	*трапы́шка*
863	6 знізу	*ɣуров’ен’е.*	*ɣуров’е́н’е.* **81, 227, 461, 599, 712, 742, 746, 903, 919, 1011, 1016, 1020, 1022** *нац’ина.*
864	2 зверху	сдяблоў	сцяблоў
872	12 знізу	крыжык:	зорачка:
875	3 знізу	*ба́пк’и*	*м’е́ндл’и*
878	1 зверху	*ста́жарн’ик*	*стажа́рн’ик*
878	4 зверху	*пок*	*пол*
889	7 знізу	назва;	назва; *моло́душк’и; ра́дуɣа*
901	2 знізу	*в’ас’о́лка* [нас. п. 488]	
902	5 зверху	*вес’е́лык.*	*вес’е́лык, ра́дуɣа.*
903	10 зверху	*на́йz’н*	*на́йz’е*
906	3 знізу	*тало́ка*	*толока́*
914	4 зверху	цяпер.	цяпер. **533** *кла́дав’ишча.*
931	20 знізу	знакамі:	знакамі: **4**, **52**, **98** *рам’ашо́к.*
951	22 зверху	Як *на́куц*	Як *на́куц’*
956	12 знізу	аранжавы кружок	карычневы круг